R. P. THOMÆ

SANCHEZ
CORDUBENSIS,

E' SOCIETATE JESU,

DE

SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO DISPUTATIONUM

TOMUS SECUNDUS.

In quo etiam continetur liber septimus, qui de Impedimentis Matrimonii agit.

VENETIIS, MDCCXII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

FACULTAS PATRIS PROVINCIALIS.

MElchior de Gadea, Provincialis Societatis JESU, in Provincia Bætica, potestate ad id mihi facta à R. admodum P. N. Claudio Aquaviva Generali Præposito, facultatem concedo, ut posterior Tomus de Matrimonio à P. Thoma Sanchez nostræ Societatis compositus, & virorum gravium atque sapientium judicio ejusdem Societatis examinatus & approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & nostri officii sigillo munitas dedimus, Cordubæ, die 20. Junii, anni M. DC. III.

Melchior de Gadea.

APPROBATIO.

DIsputationum de sancto matrimonii Sacramento Tomum alterum de impedimentis, & illorum dispensationibus, à gravissimo & eruditissimo P. Thoma Sanchez, è Societate JESU, *nunc feliciter editum de mandato Regii senatus, sedula, qua potui, evolvi diligentia, & summa voluptate perlegi. In quo quidem contenta omnia, præterquam quòd fidei Catholicæ consonant, & almæ matris Ecclesiæ sanctionibus, & sanctorum Patrum dictis minimè repugnant, & bonis moribus non dissonant, eruditissimè ab auctore differuntur, & accuratissimè sententiarum ubertate ac pondere, insignique resolutione, & eruditione perlustrantur. Tanta insuper dexteritate auctor de thesauro suo nova, & vetera proferens, pro eruenda & sustinenda veritate, digladiatur ac dimicat, ut iis qui illius lectioni sese dederint, magnam, cùm ad Christianam pietatem, tum ad sacros Pontificum canones & decreta, accessionem futurum iri non dubitem; nihil denique ad hujus magni Sacramenti perpetuum & indissolubilem nexum spectans desiderari poterit, quod ad amussim, & consequenter in hoc tractatu non explanetur. Quare opus dignissimum censeo, quod non solùm pro communi scholæ utilitate in lucem prodeat, typisque quàm citissimè mandetur; verùm etiam, quod omnium oculis ac manibus continuè versetur. Datum Matriti, postridie Idus Martii, anni M. DC. IV.*

Fr. Petrus Episcopus Venecensis
electus de Gaeta.

LIBER SEPTIMUS.

DE

IMPEDIMENTIS, VEL SOLUM IMPEDIENTIBUS, VEL ETIAM MATRIMONIUM DIRIMENTIBUS.

Divisio totius libri.

PRæmissis aliquibus disputationibus, quæ omnibus impedimentis communes sunt, differemus de impedimentis solùm impedientibus, ac de potestate ac necessitate circa illa dispensandi. Deinde de impedimentis dirimentibus, hoc ordine sermo habendus erit. 1. *de impedimento erroris & conditionis.* 2. *de voto solemni & ordine.* 3. *de triplici cognatione.* 4. *de affinitate.* 5. *de publica honestate.* 6 *de disparitate cultus.* 7. *de impedimento criminis.* 8. *de impedimento ligaminis; & ibi, de secundis nuptiis, earum benedictione, bigamia, cæterisque earum pœnis. Tandem de impotentia seu frigiditate. Hic impedimentum violentiæ prætereo. Quia jam de illo totus liber IV. disputavit.*

DISPUTATIO I.

An integrum sit Pontifici, & Episcopis impedimenta matrimonium dirimentia statuere?

SUMMARIUM.

Proponuntur argum. suadentia partem negantem, n. 1.
Pontifex potest impedimenta matrim. dirimentia statuere: & satisfit arg. oppositis, n. 2.
An possit Pontifex infidelibus impedimenta matr. dirimentia statuere? 3. *& remissivè, an impedimenta ab ipso statuta comprehendant infideles sibi subditos?*
*Desideratur justa causa, & major ad impedimenta dirimentia, n.*4.
Refertur sent. docens tenere factum, si absque justa causa impedimenta statuat Pontifex, n. 5.
*Sententia Authoris, n.*6.
An possit Pontifex aliquos privatos reddere inhabiles ad contrahendum inter se matrimonium, non lata lege generali, n. 7.
*An possit certam personam omnino inhabilem reddere, n.*8.
*An possit in sua diœcesi matrimonii impedimenta dirimentia statuere Episcopus, n.*9.
*An possit ad tempus Episcopus, aut parochus matrimonium impedire, remissivè, n.*10.

1 ANTEQUAM tractatum de singulis impedimentis, tum solum impedientibus, tum etiam dirimentibus, aggrediamur, quæstiones quasdam generales ac omnibus impedimentis cōmunes præmittere oportet. Præsens igitur circa potestatem Ecclesiæ, ad impedimenta statuenda dirimentia versatur. Quæ multum negotii nobis facesseret, ni latè disputata esset lib. 3. tot. disp. 4. ubi an Ecclesia potuerit irritare matrimon. clandestina? Eadem enim ratio utriusque difficultatis est. Et argum. ibi proposita, hìc militant. Totaque difficultas eò pertinet, quòd Ecclesia non potuerit mutare materias & formas Sacramentorum. Cùm ergo matrim. sit Sacramentum, non poterit Ecclesia ejus materiam & formam variare, reddendo eos inhabiles ad verum matrimonium ineundum, qui jure naturæ habiles sunt.

2 1. Conclusio. Fide catholica tenendum est, posse Ecclesiam impedimenta matrim. dirimentia statuere, ac matrim. adversus eam prohibitionem contractum esse irritum. Quod quidem constat ex multis Pontificum & Concil. decretis, quæ ejusmodi impedimēta statuunt, & ex usu universæ Ecclesiæ. Et demum veritas hæc stabilita est in *Conc. Trid. sess. 24. de matrim. can. 3. & 4.* Nec id est mutare essentiam, aut variare materiam & formam sacramenti, sed irritum facere contractum humanū, qui in sacramento matrimonii prærequiritur. Quod latè declaravi, & solvi argumenta opposita lib. 3 tota disp. 4. & ideò non immoror.

Quidam hanc Ecclesiæ potestatem ad infideles etiam extendunt, atque ita asserunt posse Ecclesiam infidelibus impedimenta matrim. dirimentia statuere, & proinde si intenderet inter ipsos irritare matrim. in gradibus consanguinitatis, quos prohibet, verè fore irritum: at forte id non intendere. Sic *Gulielm. Rubion. 4. dist. 40. q. 2. initio, & concl. 3.* Quo tamen fundamento ducatur, me prorsus latet. Et ideo rejecta ea sent. dicendum est Ecclesiam minimè habere eam potestatē adversus infideles. Quoniam cùm sint extra Ecclesiæ gremium, nulla jurisdictione in eos gaudet: atque ideo constitutionibus Pontificiis minimè arctantur, ut fatetur expressè *Innoc. 3. c. Gaudemus, de divort.* adducto *Pauli* testimonio 1. *Corinth. 5. Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* Præterea, quia ideò disp. 3. dicemus, posse hodie Principes infideles impedimenta matrim. dissolventia, suis legibus indicere: cùm tamen id Principibus Catholicis, non sit integrum. Quia Ecclesia hanc sibi reservavit facultatem, Ecclesiæ autem reservatio ad infideles non protrahitur, utpote qui Ecclesiast. jurisdictioni minimè subsunt. Id tamen libenter concedo, nimirum, posse Pontificem non tanquam Ecclesiastic. Principem, sed tanquam temporalem, impedimenta dirimentia matrim. infidelibus inhabitantibus oppida suæ temporali jurisdictioni subdita, decernere. Sicut potest Princeps infidelis sibi subditis. Quia veram habet jurisdictionem temporalem supremam Pontifex in eos infideles tanquam dominus temporalis eorum. Dixi, infidelibus suæ temporalis jurisdictionis oppida inhabitantibus: nam infidelibus incolis aliorum oppidorum, quæ Principibus fidelibus subduntur, nequit Pontifex ea impedimenta statuere. Quia nulla temporali jurisdictione fungitur in iis oppidis, sed sola spirituali, tanquam supremum Ecclesiæ caput, ab hac autem jurisdictione infideles exempti sunt. Quamvis *Lede in 2. p. 4. q. 61. a. 2. col. 3. & Abul 1. Reg. 8. q. 178.* clare sentiant id posse respectu omnium infidelium qui Christianis subduntur. An verò Princeps ille Catholicus, cui infideles illi temporaliter subduntur, id possit efficere? dicam disp 3. nu. 8. ubi etiam dicemus an impedimenta matrimonii à Pontifice statuta, comprehendant infideles sibi temporaliter subiectos. 3

II. Conclus. Desideratur justa causa ut Pontifex ritè & rectè valeat impedimenta matrimonii indicere. De veritate hujus conclusionis nemo dubitat. Quoniam Pontificis potestas non est ad dissipandum, sed ad rectam Ecclesiæ administrationem: quæ causam justam postulat, maximè ad interdicendum matrim. jure naturali & divino concessum. Et (ut bene advertit *Ruardus Tapper. ar. 20. Lovaniensi, paulo post principium*) major exigitur causa ad dirimendum, quam ad simpliciter prohibendum matrim. & sæpe aderit justa causa prohibendi, non tamen dirimendi. Quia dirimere gravius est quam simpliciter prohibere. 4

5 Difficultas tamen est, an si Pontifex absque causa justa decernat impedimentum aliquod, teneat factum: ita ut sit peccatum cum eo impedimento inire matrim. si solùm impediens sit, & sit irritum, si impedimentum dirimens sit? Affirmant aliqui, quamvis admittant Pontificem tunc reum esse culpæ. Ducuntur, quia multa potest peccando efficere Pontifex, cùm tamen factum teneat. 2. quia cùm olim potuerit dirimere matrim. intra 7. consanguinitatis gradum contractum; ut constat ex *c. Ad sedem 35. q. 5.* donec gradus restricti sunt, *cap. Non debet, de consang. & affin.* ita hodie poterit in ulterioribus gradibus matrimonium initum dissolvere. Sic docet *Hostiensis*, dicens fortè ita esse *cap. Tua fraternitas, ad fin. de spons. duorum. Veracruz. 1. p. specul. art. 46. §. Dubitatur utrum. Vega 2. tom. sum. c. 34 casu 128.* & limitant *Veracruz. & Vega*, nisi ita Pontifex gradus consanguinitatis interdiceret, ut non superessent personæ, quibus integrum esset matrimonio inter se copulari.

6 Cæterum omninò tenendum est, ad valorem prohibitionis desiderari justam causam. Et proinde ea non existente, dicendum est matrim. contra eam initum, validum esse, & culpa vacare. Quoniam cùm matrim. sit vinculum jure naturali & divino inventum, ac omnibus concessum, excepto saltem primo gradu consanguinitatis inter ascendentes & descendentes, non potest Pontifex illud ad libitum interdicere, sed sicut dispensatio in iis quæ jure naturæ obligant, facta absque causa est irrita, ita censendum est de prohibitione matrimonii absque legitima causa. Nec obstant argumenta opposita. Quia fateor, Pontificem dispensando in iis quæ sunt de jure humano absque causa, peccare, at validam esse dispensationem. Secus autem est, dum interdicit matrimonium in gradibus jure naturæ concessis, non existente justa causa. Et olim dum Ecclesia interdixit matrim. usque ad 7. consanguinitatis gradum, justam interdicendi causam habuit: at post, successu temporis experientia docuit expedire gradus restringere, ut dicitur *c. Non debet, de consang. & affin.* & ita ibi restricti sunt. Posset autem Pontifex etiam modò plures gradus prohibere, si judicaretur adesse novam causam plures interdicendi. Id autem non posse justè nec validè citra justam causam affirmamus. Atque ita docent *Hostiens. summa, tit. de matrim. contract. contra interdictum Ecclesiæ, n. 3. init. Henric. c. fi. n. 1. eo. ti. & c. Quanto. num. 8. de consuetud. Alex. de Nevo. c. pen. n. 22. de despons. impub. Ledesm. 2. p. 4. q. 56. art. 4. § pen.* Et quidam vir doctissimus (ut refert *Veracruz, n. præced. alleg.*) Et est commune placitum.

7 Dubitabis tamen, an sicut potest Pontifex legem generalem indicere, qua matrimonium ex causa justa irritet inter certum genus personarum: ita possit aliquos privatos ita prohibere ne matrimonium inter se ineant, ut matrimonium, adversus eam prohibitionem contractum, sit prorsus nullum, quando justa intercedit causa, ut magnæ disparitatis inter contrahentes, & timoris discordiarum gravium? *Navar. lib. 4. consil. in 1. edit. tit. de spons. toto cons. 24. in 2.* verò *editione, tit. de matrim. contracto contra interd. Eccles. toto cons.* 1. quæstione hac mota nil decidit de potestate Pontificia circa hoc impedimentum dirimens statuendum, sed dicit nullo pacto expedire ut id statuat: fatetur tamen posse interdicere id matrimonium; & jubere parocho ne illi intersit: at matrim. adversus eam prohibitionem simplicem fore validum: & dicit nunquam auditum esse, ut Pontifex simile impedimentum dirimens statuerit. Et in *en 2. edit. eod. e cons. 2. n. 3.* dicit etiamsi esset in ea opinione, ut Pontifex id posset, id non expedire. Unde in neutro loco decidit id posse Pontificem. Et *Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 2. num. 1. junct. commento, litera C.* dicit nunquam Pontificem simile impedimentum dirimens statuisse, nec esse expediens ut id statuat: idque fuisse dubitatum in casu cujusdam Magnatis, ad instantiam Regis Hispaniæ: atque ita circà potestatem statuendi nil definit. Verùm existimo posse Pontificem justa existenti causa aliquos privatos reddere inhabiles ut inter se matrimonium ineant. Quia si potest ex justa causa reddere irritum matrimonium inter omnes personas certi generis, ut inter omnes consanguineos, usque ad IV. gradum: cur non poterit irritare inter duas privatas personas, ubi tam urgens fuerit causa ut id postulat? Et ita sentiunt *Hostiensis summa, tit. de matrim. contract. contra interd. Eccles. fine, & c. penult. fine, de despons. imp. & ibi Ioa. Andr. fi. Anchar. num. 7. Card. Clement. un. num. ult. de rerum permut. & ibi Anchar. qu. 5. num. 9. Felin. c. Ex parte, num. 6. versic. Quartus casus, de constit. Astensis sum. 2. p. lib. 8. tit. 31. art. un. quæst. 2. Palud. 4. d. 34. quæst. 1. art. 1. n. 10. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16. in fine princ. Greg. Lopez l. 18. verbo, Ser desfecho, tit. 2. p. 4. Et Additionator ad Navar. lib. 4. cons. tit. de matrim. contract. cont. interd. Eccles. in 2. edit. cons. 1. fine.* refert Pontificem nostra hac ætate inhabilitasse quemdam virum illustrissimum ad ineundum matrimonium cum certa fæmina: & iterum quemdam alium, qui ut eluderet sponsalia de futuro, super quibus lis pendebat, tentabat contrahere aliud matrimonium. In utroque enim eventu gravia scandala non immeritò timebantur.

8 Urgentior autem difficultas est, num integrum sit Pontifici, justa subsistenti causa, personam aliquam reddere perpetuò inhabilem ad matrimonium, quæ jure naturali habilis erat? Nam in casu præmisso, illi quia à Pontifice reddebantur incapaces matrimonii inter se ipsos ineundi, non astringebantur ad vitam cœlibem traducendam, poterant enim ad alias transire nuptias. In præsenti autem, persona hæc cogeretur ad perpetuam continentiam. Cum tamen ad illam nemo absque proprio consensu astringi possit. *cap. Integritas 32. quæst. 1.* nec privari matrimonio, quod in remedium concupiscentiæ natura ipsa indulsit. *Alex. de Nevo cap. Tuas, num. 7. de sponsa duorum*, refert ex Calderino ibi, Urbanum V. reddidisse inhabiles ad matrimoniū ineundum Barnabonem Vicecomitem, & dominum Mediolanensem, ac liberos ejus rebelles Ecclesiæ. & tunc agitata hinc inde quæstione de potestate hac Pontificia, Calderinum sustinuisse id integrum esse Pontifici: quod idem sustinet *Alexand. de Nevo ibi.* Et ita tenendum est. Quamvis enim jus naturæ concedat cuilibet matrimonium, at potest Pontifex in gravissimi delicti pœnam, eo jure quempiam privare, reddendo ipsum inhabilem: sicut posset capite plectere, aut in servitutem redigere, privando libertate à natura concessa. Insuper, si potest Pontifex in pœnam delicti impedire perpetuò matrimonium, ita ut citrà culpam lethalem inire minimè valeat: ut de facto impedivit propter incestum, & quædam alia crimina (ut videbimus disp. 6.) Cur ubi gravitas delicti id exegerit, non poterit ita alicui interdicere matrimonium, ut contra prohibitionem initum efficiatur invalidum? Pontificia enim potestas non arctata est ad sola impedimenta matrim. impedientia statuenda: sed ad dirimentia quoque extenditur.

Ultima conclusio. Si solùm jus divinum & naturale attendamus, sicut integrum est Pontifici in universa Ecclesia impedimenta matrimonium dirimentia statuere, ita Episcopo in sua diœcesi. Quia quidquid potest Pontifex in universa Ecclesia, potest Episcopus in sua diœcesi, nisi Pontifex sibi reservet (ut probavimus lib. 1. disp. 61. num. 3.) At id hodie non potest, quoniam hoc sibi Pontifex reservavit. Atque ita docent *Victoria in relect. de matrim. 1. p. 2. partis, ad fin. Ledesma 2. par. 4. qu. 56. a. 3. dub. 1, concl. 2. ad medium.* Et id non posse quemcunque prælatum Pontifice inferiorem docent etiam *Antonin. c. Tua fraternitas, num. 5. de sponsa duorum, & cap. penult. in fin. de spons. impub. & ibi Abb. fine, Alex. de Nevo num. 21. Covar. 4. decreta. in m 2. c. 6. §. 10. n. 16.* & communiter DD. *Palud. 4. d. 34. q. 1. art. 1. nu. 10. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 13. num. un. ad fin. Armilla verb. Matrimonium n. 54.* Sed textum non referunt, id Pontifici reservantem, nec eum inveni. Et ideo ex generali Ecclesiæ consuetudine id Pontifici reservatum credo, sicut de dispensatione quinque votorum reservatorum communiter tradunt Doctores. 9

Utrùm autem valeat Episc. aut parochus ad tempus impedire matrimonium? dicam disp. 6. n. 6. 10

DISPUTATIO II.

An Pontifice interdicenti suo præcepto aut constitutione matrimonium, eo ipso reddatur irritum, si contra eam prohibitionem ineatur?

SUMMARIUM.

Proponuntur textus, qui difficultatem in hac quæstione ingerunt, n. 1.

Non redditur invalidum matrimonium, quando prohibitio est inferioris, num. 2.

Quando prohibitio est Pontificis, referuntur 6. sententiæ, n. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

Sponsalia de futuro contra simplex Pontificis interdictum non valent, & quid contra inferioris prohibitionem, n. 9.

Valet matrimonium adversus Papæ prohibitionem, absque decreto irritanti, n. 10.

Quid, si sit decretum generale irritans, non facta matrimonii mentione? num. 11.

Quid, si in decreto irritanti fiat specifica matrimonii mentio? n. 12.

Num aliquid intersit, an prohibitio Pontificia sit per modum præcepti, an per modum constitutionis? n. 13.

An matrimonium initum adversus justam judicis prohibitionem, sit ad tempus separandum, & sit interdicendus usus conjugii? & explicatur c. 1. de matrim. contracto contra interdictum Eccles. n. 14.

An lite pendente possit contrahi matrim. & si contractum fuerit, sit separandum? & explicatur c. Laudabilem, ut lite pend. num. 15.

1 ANSAM dubitandi tribuunt tres textus, qui sibi adversari videntur. Duo enim videntur statuere, matrim. initum contra Ecclesiæ interdictum esse irritum; nempè *c. Tua fraternitas, de sponsa duorum*, ibi: *Et si contra interdictum Ecclesiæ publicè factum venire præsumpserint, matrimonium tum præsumptuose contractum poteris irritare.* Ubi sermo erat de iis, qui appellatione pendente super prioris matrimonii valore, ad aliud transiere. Et *c. penultim. de despons. impub.* ibi: *Quod si contra interdictum nostrum, in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.* Ubi sermo habebatur de quibusdam, quibus Pontifex matrim. interdixerat, ob consanguinitatem objectam ipsis, donec veritas discutiebatur. Ex altera verò parte pugnat *cap. 2. de matr. contract. cont. interd. Eccles. in fin.* ubi expressè dicitur non esse dissolvendum matrim. eò quòd contra Ecclesiæ prohibitionem initum sit, ibi: *Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conveniens, ut ob id solum, sacramentum conjugii dissolvatur, aliqua tamen*

exu-

pœnitentia iis debet imponi. Quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt. Et est ibi sermo de iis, quibus ob sponsalia præcedentia interdictus erat transitus ad alias nuptias, donec de priorum sponsalium veritate cognosceretur.

2 In hac igitur disp. id fatentur omnes, nimirum, ubi prohibitio matrimonii fuerit facta à prælato inferiori, non reddere irritum matrim. adversus eam factum. Quia Prælatus Pontifice inferior, impedimentum dirimens iodicere nequit. Ut disp. præced. n. 9. diximus.

3 Difficultas autem est, si prohibitio sit Pontificia. Qua in re satis confusè loquuntur Auctores. Sex invenio sententias. I. ait matrim. adversus Pontificiam prohibitionem initum, non esse invalidum, nisi aliud subsit impedimentum dirimens. Ducitur, quia fortius est matrim. utpote quod juris naturalis est, Pontificia prohibitione. Sic *gloss. c. penult. in fine, de despons. impub.* Et manifestè loquitur *gloss.* quando est interdictum cum decreto irritanti: nam præmiserat cæteros contractus initos adversus Pontificis decretum irritans, esse invalidos, secus eo decreto irritante minimè adjecto prohibitioni: & immediatè quærit, quid in matrim. adversus Papæ interdictum celebrato, & respondet tamquam speciale, esse validum propter rationem dictam. Et ita glossam intelligunt *Abbas ibi n. 9. Cardin. num. 9.* & omnes. Eandem glossæ sent. amplectitur *Innoc. ibi, in fine*: quamvis in sponsalibus teneat ea reddi irrita. Eandem tenet *Monachus c. un. fine de voto, in 6. & ibi Probus in additionibus, fine.*

4 II. Sententia sic distinguit. Si causa illius prohibitionis Pontificiæ sit perpetua, utpote quæ ad nullum tempus restricta est, erit irritum matrimonium, secus si causa sit temporalis, ut ob diei venerationem, vel ob litem pendentem. Prob. prior pars ex *c. Tua fraternitas, de sponsa duorum: & c. penult. de despons. impub.* quorum verba retuli n. 1. Probatur etiam posterior pars ex *cap. 2. de matrim. contract. contra interdictum Eccles. juncta glossa, verb. Ob id.* dicenti ideò interdictum illud Ecclesiæ non dirimere matrimonium subsequens, quòd causa prohibitionis non sit perpetuum impedimentum. Ita docent *glossa c. Tua fraternitas, verb. Poteris, de sponsa duorum, & ibi Abb. n. 4. Alex. de Nevo, n. 8. idem Abbas c. penult. n. 9. de despons. impub. Dominicus cons. 33. n. 11. Decius c. 2. de testibus, col. 2. versu, Et predicta, in nova editione, nu. 17 Felinus c. Ex parte, n. 6 vers. 4. casus, de constit. Rosella verb. Impedimentum, imped. 16 fine, Angel. Matrimon. 3. impedimento 1 nu. unico Sylv. Matrimonium 7. q. 1. dicto 3. in principio*: quamvis posteà aliam distinctionem amplectatur: (ut dicam num. 7.) *Armilla verb. Matrimonium, nu. 34. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 13. num. unico, paulo post principium. Covar. 4. decret. 2. parte, cap. 6. in princ. num. 6. Gutierrez de tutelis. 2. p. c. 12. in nu. 9. Gregor. Lopez. l. 18. verb. Ser desfecho tit. 2. par. 4. Matienço lib. 5. recop. tit. 1. rubrica gloss. 1. n. 146. Magdalenus de nu. testium in testamento requisito, p. 1. c. 10. n. 102. & p. 3. c. 3. n. 230. Ludovicus Lopez 2. par. instruct. de matrim. cap. 46. § Porro advertendum. Vivaldus Candelabro Sacramentorum, 1. p. de matrimonium,* 83. Explicant aliqui ex his Doctoribus hoc procedere, sive prohibitio sit præcepti, sive constitutionis. Sic *Covarr. Matienço, Lud. Lopez. Vivald. proximè citati.* Insuper sententiam hanc videtur intelligere *Decius proximè citatus*, ut quando matrimonium contra legem Pontificiam initum habet causam prohibitionis perpetuam, sit nullum, quamvis prohibitio simplex sit, nec decretum irritans contineat. Quia *num.* 12. dixerat nil interesse, ut actus gestus contra legem sit irritus, an lex simpliciter prohibeat, an etiam ulteriùs procedat, decernens irritum quidquid contra gestum fuerit: atque pro se refert *gloss. Clem. 1. verbo, Inhibentes, de jure patron.* quam sequuntur *Alex. de Imol. l. 1. nu. 8. ff. de liber. & posth. & Jason. l. Non dubium nu. 18. C. de legibus*, ubi docet quando lex causam prohibitionis perpetuam habet, non valere actum contra eam gestum, licet lex non habeat decretum irritans. Sed *Abbas c. penult. n. 9. de despons. impub.* clarè intelligit distinctionem hanc, quando est decretum irritans, ut tunc si prohibitio Pontificia contineat causam perpetuam, sit nullum matrimonium, secus si temporalem; tunc enim valet matrim. & decretum irritans debet referri ad causam, ut illius sensus sit, matrim. illud separandum esse ad tempus, quo causa illa perseverat. Et refert *glossam c. Tua, de sponsa duorum*, quæ est dux hujus sent. & cæteri DD. citati illam sequuntur: & ita videtur clarè ita intelligere glossam. Eodem modo intelligunt hanc sent. *Rosella v. Impedimentum, imped. 16. fine. Tabiena v. Impedimentum, imped. 13. n. un. paulo post principium.*

5 III. Sent. distinguit inter clausulam generalem irritantem, & specialem, ut prior minimè irritet matrimonium contra prohibitionem initum, secus de posteriori: ita distingunt quidam, quos tacito nomine refert *Abb. c. penult. n. 9. de despons. impub.*

6 IV Sent. similiter distinguit, num Pontifex constitutione generali interdicat matrimonium, an absque constitutione, per modum præcepti. Et priori casu dicit matrim. dirimi posteriori autem minimè: nisi subsit causa perpetua: & tunc non irritari propter interdictum, sed propter causam, ac proinde causa non existenti verè validum esse matrim. Sic *Goffred. sum. tit. de matrim. contract. contra interd. Eccl. num. 1.* & idem videntur sentire quoad posteriorem hanc partem, *glos. c. Tua, verb. Poteris, de sponsa duorum. Host. ibi, ad fin. Henric. c. a. fin nu. 4. de matrim. contract. contr. interd. Eccles.* ubi dicunt interdicto matrim. ob causam perpetuam, separandos esse conjuges, donec de causa cognoscatur, & non probato impedimento permittendos esse simul habitare, per *c. fi. de matrim. contract. contra interd. Eccles.* atque ita clarè censent non esse irritum matrim. propter prohibitionem, sed propter causam.

V. Sent. dicit, si Pontifex aliquibus interdicat matrimonium 7
viva voce cum decreto irritanti, non esse validum, quamvis aliud impedimentum minimè subsit, vel saltem ad ejus intentionem recurrendum esse. Quia si potest Pontifex constitutione, quæ lex mortua est, à fortiori viva voce irritare poterit matrim. Et si potest lege generali impedimentum dirimens indicere, cur non poterit personale aut locale? Ita docent *Hostien. sum. tit. De matr. contract. contra interd. Eccles. fine, & c. penult. fin. de despons. impub.* ubi *Joan. Andr. fine*, refertque *Alanum*, qui id dubitando asseruit: *Antonius ibi, fine, Anchar. n. 7. Card. n. 9. Prapos. fine.* dicens esse communem, & *c. Tua fraternitas, n. 3. de sponsa duorum. Astensis sum. 2. p. l. 8. tit. 21. art. unic. q. 2. Guillelmus Clem. unica, de rerum permut. Et ibi Cardi. n. ult. Anchar. q. 5. n. 9. Imola nu. 13.* Et videntur tenere *Palu. 4. d. 34. q. 1. a. 1. n. 10. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 16. in fine principii, Sylvester, Matrimonium 7. q. 1. dict. 3. Ant. Cucus l. 5. instit. majorum. ti. 12. n. 14.* ubi dicunt irritum esse matrim. contractum adversus Pontificiam prohibitionem continentem decretum irritans. Et addunt *Hostien. utroque loco, Prapos. in cap. Tua, n. 3. Astensis eo. a. unico, q. 1.* distinctionem communem relatam n. 4. asserentem esse invalidum matrimonium initum contra prohibitionem, quando causa prohibitionis est perpetua, secus quando est temporalis, locum habere in prohibitione prælati inferioris, vel constitutionis Pontificiæ: secus ubi Pontifex viva voce prohibeat cum decreto irritanti.

Ultima sent. ita distinguit. Si interdictum sit à jure, & cau- 8
sa sit perpetua, est irritum matrimonium, secus si temporalis. Si verò sit ab homine & à Pontifice, & causa est perpetua, similiter non valet matrimonium. Si verò temporalis, aut adiicitur decretum irritans, & tunc similiter non valebit, aut non adiicitur, & tunc valebit. Ita *Ant. c. Tua fraternitas, num. 5. de sponsa duorum.* Ecce quam varii sint Doctores, & quam confusè loquantur. Sed meam sententiam, qua claritate potero, sequentibus exprimam conclusionibus.

I. Conclusio, Sponsalia inita contra Pontificis interdictum, 9
cum decreto irritanti, quamvis generali, nec sponsalium mentionem facienti sunt invalida. Ut si Pontifex ex causa justa inhibeat duobus, ne sponsalia de futuro inter se contrahant, decernens irritum si quid contra gestum fuerit. Et ita intelligo *Innoc. c. a. penult. in fine, de despons. impub. & Alex. de Nevo ibi num. 21.* constituentes id discrimen inter sponsalia, & matrim. adversus hujusmodi prohibitionem contracta, ut illa irrita sint, hoc autem minimè, nisi addatur clausula specificam mentionem matrimonii irritationis faciens (ut dicemus n. 11.) Cùm enim matrimonium sit res adeò ardua, & gravissimum negotium sit illud irritare, specificam clausulam poscit. Ad sponsalia verò irritanda non desideratur ea clausula specifica, sed satis est generalis, cum ea irritare non sit res tanti momenti. Existimo tamen sponsalia non reddi irrita ex simplici Pontificis prohibitione, ne ineantur, nullo adjecto decreto irritanti. Sicut si Pontifex interdiceret ex causa justa cuiquam ne voto se astringeret, peccaret vovens contra id præceptum, at validum esset votum, quia non adjectum est decretum irritans, & multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent *cap. Ad Apostolicam, de regula.* Sed obiicies promissionem iniquam nullius esse momenti, ut si voto castitatis astrictus, aut alio impedimento solum impedienti ligatus iniret sponsalia de futuro, essent prorsus invalida, quòd promissio iniqua sit. Cum ergò promissio illa matrimonii sit contra Pontificis justum præceptum, iniqua erit, ac subinde invalida. Dic promissionem iniquam ex parte objecti esse prorsus invalidam, id est, cum objectum illius promissionis est iniquum, quale est inire matrimonium laboranti quocumque impedimento etiam solum impedienti. Secus quando objectum promissionis est licitum, quamvis promissio ex alia circumstantia sit peccatum, ut quia contra prohibitionem. Sicut modica deliberatione vovens religionem peccat venialiter, at votum tenet. Sed quid, si Pontifex interdicat matrimonium absque decreto irritanti, an valeant sponsalia: esto matrim. valeret, juxta dicenda n. seq. Sic distinguendum censeo, si causa prohibitionis, ac proinde ipsa prohibitio sint perpetua, sponsalia erunt nulla tanquam rei illicitæ promissio: si verò temporalia sint, valebunt utique. Quod intellige, nisi obligatio sit ad contrahendum matrimonium, eo tempore quo durat prohibitio. Tunc enim esset res promissa illicita, ac subinde sponsalia nulla. Constat ex dictis l. 1. disp. 15. nu. 2. ubi probavimus laborantes impedimento perpetuo etiam solum impedienti, ad ineundum matrim. esse incapaces validè contrahendi sponsalia: secus de impedimento temporali: nisi pro eo tempore quo impedimentum durat, se obligent. Hinc infertur, quid dicendum sit de sponsalibus initis adversus episcopi, aut Parochi præceptum, interdicens matrimonium. Cùm enim his non integrum sit matrim. perpetuò impedire, sed ad tempus ex causa justa (ut dicemus disp. 6. num. 6.) sponsalia, durante ea matrimonii prohibitione inita, valida erunt, nisi contrahentes se obligarint ad perficiendum matrimonium durante legitima ejus prohibitione.

10 II. Conclusio. Si prohibitio simplex sit, nimirum, absque decreto irritanti, matrimonium adversus eam prohibitionem Pontificiam initum, est validum. Constat, quia cum multa prohibeantur, quæ tamen facta tenent. *c. Ad apostolicam, de regul.* ac prohibitio sit nuda ac simplex, non est cur dicamus rem tam arduam, & tanti momenti, ac est matrimonium, tunc irritari. Idque apertè deciditur, *c. 2. de matrim. contract. contra interd. Eccles. in fine*, cujus verba num. 1. retulimus. Atque ita docet dicens esse omnium, *Alexand. de Nevo cap. penultimo, num. 21. de despons. impub.* idem *Ricard. 4. d. 32. art. 5. quæst. 2. fin. Palud 4. d. 34. quæst 1. art. 1. nu. 10. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 16 in fine principii, Sylvest. Matrimonium 7. q. 1. dict. 3. Turrecr. c. Non oportet, el 1. 33. q. 4. num. 2. in solut. ad 2.* Hinc fit minus veram esse sententiam Decii, & sequacium num. 4. ad finem relatam, dum asserunt matrimonium adversus Pontificiam prohibitionem ex causa perpetua factam, contractum esse invalidum, quamvis decretum irritans minimè contineat. Id enim esse minus verum convincitur, tùm ex dictis, tùm etiam, quia omnia matrimonii impedimenta solum impedientia, prohibent perpetuò matrim. iniri, illud tamen cum eis initum minimè dissolvunt. Et *cap. 1. & c. Ex litteris, de eo qui cognovit consang.* decernitur incestuosos nunquam posse ad alias nuptias transire, & tamen certum est validas esse, si contra eam prohibitionem, quę perpetua est, ad eas transeant.

11 III. Conclusio. Similiter erit validum, quamvis sit decretum generale irritans, & non referens se specificè ad matrim. Ut si Pontifex interdicens matrimonium, addat si quid contra gestum sit fore irritum & inane. Rationem hujus conclusionis subjecimus num 9. constituentes in hoc discrimen inter sponsalia & matrim. Et in hoc eventu est vera sent. *gloss. & Innocentii num. 3 relata*, asserentium matrim. contractum adversus prohibitionem cum clausula irritanti, non reddi irritum. Et ita docet. *Alex. de Nevo eod. c. penult. n. 21. de despons. impub.* Quare tunc clausula illa irritans debet intelligi, ut contra gestum non valeat in præjudicium alicujus. Et ita intelligitur *illud c. penult.* & ita explicat *ibi gloss. verb. Irritum*.

12 IV. Conclusio. Si clausula decreti irritantis faciat specificàm matrimonii mentionem, id irritans si contra prohibitionem initum sit, distinguendum est, num causa sit temporalia an perpetua, ut priori casu matrim. non reddatur irritum, sed sensus sit, ut matrim. sit nullum, non simpliciter, sed in quantum parat præjudicium alicui liti, ob cujus pendentiam est ad tempus interdictum: posteriori antem, irritum reddatur. Quia cum matrimonii irritatio sit res gravissima, non censenda est inducta ex tali clausula adjecta prohibitioni ob causam temporalem, sed juata merita causæ dimetiendum est, an sit irritatio absoluta, an potiùs quoad peculiarem effectum. Et in hoc casu est vera communis distinctio relata nu. 4. inter prohibitionem matrimonii ex causa perpetua & temporali. Atque ita docet *Alex. de Nevo d. c. penult. num. 22.*

13 V. Conclusio. Præmissæ 4. conclusiones veræ sunt, sivè Pontificia prohibitio sit per modum constitutionis, sivè per modum præcepti. Quoniam nullum invenio inter hæc discrimen, nisi quoad durationem, constitutio enim perpetuò durat: mandatum verò morte mandantis extinguitur: ut potest videri in *Sylv. verb. Mandatum, q. 3.* Cùm enim utroque modo possit Pontifex matrim. interdicere ac dirimere, nil interest sive prohibitio per modum præcepti sive per modum constitutionis emanet. Atque ita nullam in hoc differentiam agnoscunt *Anchar. Clem. unic. q. 5. num. 9 de rerum permut. Covar. Matienzo, Lud. Lop. Vvuald. num. 4. relati.* Quare audiendi minimè sunt DD. quos num. 7. & 8. retuli, invenientes, quoad rem hanc discrimen inter præceptum & constitutionem Pontificiam.

14 VI. Conclusio. Quamvis causa interdicendi matrimon. sit temporalis, & matrim. contra prohibitionem initum sit validum: at quando judicis prohibitio fuit legitima, separandi sunt conjuges ad tempus, in pœnam delicti, ne pœnæ immunitate præceptum judicis justum contemnere audeant. Constat ex *c. 1. de matrim. contract. contra interd. Eccles.* ibi: *Mandamus quatenus si est ita, præfatam mulierem, ne mandatum tuum contemptibile videatur, ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna, postquam in domo matris per mensem steterit, ad tertium reverti permittas.* Nec obstat *c. 2. eod. tit.* ubi id matrimon. minimè separandum esse decernitur. Nam intelligitur de perpetua separatione. Atque ita docent *gloss. c. Tua fraternitas, verb. Poteris, de sponsa duorum.* Et *ibi Ant. n. 5 Host. ad fin. & sum. tit. de matrim. contract. contra interd. Eccles. §. ult. nu. 3. Henric. c. fin. eo. tit. nu. 4. Astens. sum. 2. p. lib. 8. tit. 31 art. un. q. 1. Angel. Matrimonium 3. impedim. 1. n. un. Albericus in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum 16. Turrecr. c. Non oportet, el 1. 33. q. 4. a. 2. nu. 2. Sylvest. Matrimonium 7. qu. 1. dict. 3. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 13. nu. unic statim in princ. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. nu. 6. Ant. Cucus lib. 5. instit. majorum t. 12. n. 13.* Et ex Theologis, *D. Bonav. 4 d. 32. a. 4. q 2. & ibi Ricard. art. 5. q. 2. Lud. Lop 2. p. instruct. de matr. c. 46. §. Porrò advertendum.* Et quamvis *c. 1. de matrim. contract. contra interd. Eccles.* assignetur unicus mensis, at tempus hoc separationis est arbitrarium, ut benè docent *Hostiens. in sum. Anton. Henric. Astensis proximè citati.* Unde mensis ille ponitur in eo textu, gratia exempli, & non ad arctandum judicis facultatem. Soli autem conjugi culpæ participi est interdicendus conjugii usus, nimirum ne debitum petat, quamvis reddere debeat. Conjux enim illius expers, minimè puniendus est. Quod si uterque reus fuerit, utriq; est eadem pœna injungenda, & usus matrimonii omninò prohibendus, eo separationis tempore. Ita *Hostiens. in sum. Henric. Astens. ibid.* Quod si periculum incontinentiæ subsit, non separandum est matrimonium, sed alia pœnitentia injungenda ut in simili de tempore prohibito celebrantibus nuptias, docent *Palud 4. d. 32. q. 1. art. 4 n. 19. D. Ant. 3 p. t. 1. c. 17. ad fin. Turrecr cap. Non oportet el 2. fin. 33. q. 4. Gaeta repet. c. Ad limina 30 q. 1. § 4 nu 549. fin. Sylv. Matrimonium 7. qu. 2. dict. 6.* ita intelligentes *id caput, Non oportet*, decernens eas nuptias tunc celebratas, esse in pœnam ad tempus separandas.

Hinc infertur, pendente lite super impedimento dirimenti prius matrimonium, atque ita super ejus valore, non esse ad aliud transeundum, ut constat ex *cap. Tua fraternitas, de sponsa duorum.* Et quamvis hic textus loquatur pendenti appellatione: at idem dicendum est lite pendenti ante appellationem, ut constat ex *c. Cùm in Apostolica, de sponsal.* Quare matrimonium tunc contractum est separandum, dum lis durat, ut habetur *eo c. Tua.* Sic *Abb. ibi, n 3. Alex. de Nevo n. 5.* qui benè addit etiam nulla lite pendenti, non licere in eo eventu transitum ad aliud matrim. ut constat ex *c. Duo pueri, de spons. impub. & c. Porrò, de divort.* Quòd si opponas *c. Laudabilem, ut lite pendenti*, ubi habetur alterutrum conjugem accusatum non esse jure quod habet in alterum conjugem privandum, ante probatam accusationem. Dic cum *gloss. fin. c. Tenor, de sent. & re judic. & ibi Abbate nu. 9. Alex. de Nevo eo. c. Tua, num. 6.* eum textum intelligi, cum nulla lite pendenti, sed approbante Ecclesia, matrim. in ejus facie contrahitur. Immò addit benè *Alex. de Nevo eo. num. 6.* hoc intelligendum esse, nempè, ut non interdicendus sit usus conjugii, quando ante litem motam est contractum matrim. ut intelligatur, nisi contrahatur matrim. stante alio matrimonio. Quia tunc cum possessio stet pro priori interdicetur posterioris usus dum de prioris valore disceptatur. 15

DISPUTATIO III.

Utrùm Princeps sæcularis, sive fidelis, sive infidelis, possit suis subditis impedimenta matrimonium dirimentia statuere?

SUMMARIUM.

Refertur sententia negans posse Principem sæcularem fidelem impedimenta matrimonii statuere, nu. 1.

Potest id ex natura rei, nisi Ecclesia sibi reservasset, n. 2.

Ecclesia potest id interdicere Principibus sæcularibus, & sibi reservare, num. 3.

Hodie nullus Princeps sæcularis potest fidelibus impedimẽta statuere, n. 4.

Princeps infidelis potest impedimenta etiam dirimentia statuere, num. 5.

Quid de Judæis? Et an si hodie contrahant in gradibus lege Mosaica vetitis, teneat matrimonium? n. 6.

An fideles subditi infidelibus subdantur eorum legibus irritantibus matrimonia, ita ut matrim. sit nullum cum eo impedimento? n. 7.

An Princeps infideles possit infidelibus sibi subditis, matrimonii impedimenta statuere: & statuta à Pontifice hos ligent? n. 8.

An volentibus infidelibus subjectis Principibus Christianis inter se matrimon. inire, aut lite mota de valore matrimonii initi, aut circa divortium celebrandum, quis judex sit competens? Et quid, ubi alter est jam ad fidem conversus? n. 9.

Quid si infidelis contrahat matrim. apud fideles, & absit impedimentum dirimens statutum à suo Principe infideli? Vel si fidelis contrahat apud infideles cum impedimento dirimenti apud solos fideles? n. 10.

Solvuntur argumenta, num. 11.

DE Principe sæculari Catholico loquendo, quidam negant eum posse fidelibus sibi subditis aliquot matrimonii impedimenta statuere. 1 Ducuntur, quia cum matrim. fidelium sit Sacramentum, est res quædam spiritualis & sacra, ac proinde extrà limites potestatis sæcularis. 2. quia *c. Tuam, de ordine cognit.* deciditur causas matrimonii ad solius Ecclesiæ forum pertinere. Immò ad solos Episcopos, & non ad inferiores definitur pertinere, *c. Multorum, quod est Alex. 2. 45. q. 6. & c. Accedentibus, de excess. prælat.* 3. ex *c. 1. de sponsal.* ubi quidam Francigena fœminam Saxonem duxerat, & causatus non esse suam, quòd adversus Francorum legem inierit matrim. & proinde fuerit nullum, transiit ad alias nuptias, & decidit textus prius matrimon. non obstanti ea lege fuisse validum. Ultimò, quia *c. Euphemium 2. q. 3. quod est D. Greg. l. 4. epistolarum, epist. 50. Joan. Episcopo Corinthi*, cum D. Greg. asseruisset non effici infames, quos tales lex cives reputat, eo quod ad secundas nuptias transierint, subdit his verbis rationem: *Cùm matrimonia hodie regantur jure poli, non jure fori.* Et ideò hujus sententiæ sunt *Gloss. fin. c. Si quis ingenuus 29. 2. q. 2. Ant. c. 4. de sponsal. n. 12. & c 2. n. 2. de desponsat. impub. Host. sum t. de sec. nuptiis, fine. Abb. repet. c. Ecclesia, de const. nu. 19. & c. 1. de spons. n. 9 & ibi Alex. de Nevo d. 21. 22. Prep. nu. 7. Felin. n. 10. & 11. & d. c. Ecclesia num. 62. Franeus c. Statutum, de hæred. in fine. Astens. sum. 2. p. lib. 8. tit. 19. a. 2. q. 5. Sylv. Matrim. 8. q. 8. dict. 1. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 6. n. 1. Turrecr. c. 1. 30. q. 3 art. 6. in solut. ad 1. n. 17.*

Covar.

Covar.4. decret.2.p.c.6.§.10.n.16. Gaeta repet.c. Ad limina,30.q.1.§. 4.n.299. usque ad 304. Branellas de sponf.concl.19.nu.1. Pegnera quæst. criminalib.c.42.n.2. Et ex Theologis, D.Th.4.d.42.qu.2.art.2.ad 4. ubi D.Bonavent. art.2.q.2. ad §. Ricard. art.2.q.2.in fin.corr. Palud. q.1.art.2.concl.7.n.22.& d.26. q.3.a.3.n.13. Majores 4.d.39. qu.2. concl.1. in fin. Sotus 4.d.42. q.2. art.2. ad 2. & ibi Ovandus disp. unic. propos.11. Canedo summa Sacram. de matrim. c.6 fine.

2 Cæterùm absque dubio diceodum est, posse Principem sæcularem ex geoere, & natura suæ potestatis, matrimonii impedimeota dirimentia fidelibus sibi subditis, ex justa causa suis legibus indicere, eo pacto quo id Pontifex Summus potest, nisi sibi hanc potestatem reservasset. Hanc partem probant omnes rationes, quas lib.3. disp.4. n.4. attuli, ad probandum id posse Ecclesiam: & ideò in ea probanda non immorabor. Ratioque potissima est, cùm potestas Regia ad tranquillitatem, & bonum Reipublicæ tuenda, sit potissimum instituta; ejus est, id quod ad hunc finem obtioendum desideratur, providere. Quale est circa matrim. ineuoda sancire, illa impediendo, & irritando. Inde enim maximè peodent tranquillitas, & recta Reipublicæ gubernatio. Quare egregiè D.Th.4. cont. Gent. c.78. & 4. d 34. q. unica, a.1. ad 4. dixit matrimonium, io quantum contractum civilem in officium communitatis iostitutum, subjacere legis civilis ordinationi. Et confirm. si enim potest Princeps sæcularis alios contractus civiles ob Reipublicæ bonum irritare, cur non poterit etiam matrimonii contractum, cum id quaodoque idem bonum commune postulet? Nec obstat Principis sæcularis potestati, matrimonium esse Sacrameotum. Quia ejus materia est contractus civilis, qua ratiooe perinde potest illud ex causa justa irritare, ac si Sacramentum oon esset; reddendo personas inhabiles ad contrahendum, & sic illegitimum, & invalidum cootractum: Si enim nudam Sacramenti rationem attendamos, nec Pontifex circa illud disponere posset, illud dissolvens: ejusque potestas ex ratione contractus humani, qui est materia hujus Sacramenti, consurgit (ut diximus hoc lib. disp. 1. o.2.) Et ideò haoc sent. sustioeot D.Th.4. d.34.qu.un. a.1.ad 4. glos.c. Si quis ancillam, verb. Et legibus 29.q.2. Tapper a.20. Lovaniensi, col.4. §. In his igitur casibus, Victoria relect. de matrim. 1.p. 2.q. n. 12. Petr. de Soto lect.4. ad fin. de matrim. Sotus 4. d.39. qu.un. a.1.in solut. ad 3. in fin. & d.40.q un. art.5. col.4. verb. Interrogationis, Ledesm. 2.p. 4.q.61. art.2.col.2. & q.56. a.3. dub.1. concl.1. Bellarm. lib.1. de matrim. cap.32. ad finem, Angles Floribus 1.p. de matr.q.13. de impedim. consang. a.3. diffic.4. Enriquez lib.12. de matrim c.1.n.4. Petr. de Ledesm. de matrim. q.50. a 1. dub.1. Barth. à Ledesm. dub.29. de matrim. conclus.1. fine.

3 Potest oibilomious Ecclesia Principibus fidelibus hujus potestatis usum ioterdicere, sibique reservare, qua id efficiente, irritæ eruot leges Priocipis sæcularis contra eam reservationem, matrim. impedientes dirimentesve. Quoniam potestas temporalis est subjecta spirituali, ipsique subordioata in ordine ad fioem spiritualem, & supernaturalem: ac proinde poterit potestas spiritualis temporalem moderati, ac coercere in iis quæ rebus spiritualibus couiuncta sunt, quale est matrim. qood hodie est Sacramentum, poteritque illi limites præscribere, quos transgredi validè nequcat. Et confirm. quia in contracto matrimonii fundatur ratio sacramenti, quæ superioris ordinis est, & fioem supernaturalem spectat. Tandem, quia cap. fin. de raptor. approbatur matrimon. raptoris cum rapta, quamvis secuodùm leges contrarium statutum fuisset, l.un.C. de rapen virg. Atque ita docent Victoria, Angles, Petr. de Ledesma, Bellarminus n. praced. allegati. Sotus 4. d.40.q.unica, art.6. col.4. vers. Interrogationis, & col. seq. vers. Nihilominus, Ledesma 2. p.4. qu.56. art.3. dub.1. conclus.2. Passimque ioveniuotur leges civiles, matrim. io aliqoibus eveotibus interdicentes, per jus Canonicum correctæ. Quamvis Petrus de Soto teneat euntrarium, quem oum. sequenti reprobabo.

4 Hinc deducitur 1. non esse integrum hodie Principi sæculari fideli dispooere aliquid circa matrim. fidelium iiopedienda aut dissolvenda. Quoniam Pootifex banc sibi potestatem reservavit, & meritò quidem. Quippe cum matrimonii contractus hodie limites oaturæ cacedat, & ad esse superuaturale sacramenti elevatus sit, dedecet ut tanti sacramenti dispositio ad Priocipes sæculares pertincat. Atque banc reservationem probant textus n.1 relati: & DD. ibi allegati, oegantes hanc potestatem Principi sæculari, sunt bojus seot. eam enim oegant non ex vi ejus potestatis, sed ratiooe hujus reservationis. Atque in propriis terminis docent Victoria, Enriquez, Petr. de Ledesm. Bart. à Ledesma n.2. citati. Ledesma 2 p.4. q.61. a.2. col.3. vers. Sed contra est. Nec audiendus est Petr. de Soto lect.4. de matr. ad fin. ubi ait leges civiles ex pietate, & voluntate Principum in bac re cessisse Ecclesiæ, ut nullum jam censeatur matrimoo. illegitimum, qood Ecclesia tale oon judicat, ooo tamen propterea legi id auferendum esse, ut illegitimos aliquos reddere possit ad matrimon. ineundum, ubi clarè admittit hodie id posse Principem sæcularem: oec posse Pontificem eam adimere facultatem, sed propria spoote ac pietate ductos cessisse Priocipes. Sed cootrarium probavi oum. præcedenti.

5 2. Deducitur, Principes infideles posse bodie leges suis subditis iodicere, quibus quædam matrimonia ex justa causa interdicant ac dirimaot, ut si ad pacem Reipublicæ videaot expedire, ne infideles diversæ sectæ matrimonio inter se copulentur: aut certam solemnitatem adhiberi, quo matrim. clandestina viteotur. Ratio est aperta, quoniam cum sint veri Principes ex natura suæ potestatis, id est eis iotegrum (ut n.2. probavimus) Nec constitutiooibus Ecclesiasticis baoc sibi reservantibus potestatem arctantur, c. Gaudemus, de divort. Cessatque in ipsorum matrimoniis ratio reservationis, cum Sacramenta minimè sint. Ita docent D.Th 4. d.39. q.un. a.2. ad 3. Durand. ibi q.1. in solut. ad 2.n.10. Alens. sum.2.p. lib.8. t.21. a.1.q.4. Abulens. 1. Regum 8.q. 175.& 176.fin. Rosell. verb. Impedim. imped.9.nu.ult. Angel. matrim.3. imped.10. n.1. D. Ant.3.p.t.1.c.6.v. Tertium punctum est. Sylv. matrimonium, 8.q.10.dict.2. Tabiena verb. Impedimentum, imped.8. n.ult. Tapper a.20. Lovaniensi. col.4. §. In his igitur casibus. Sotus licèt sub dubio 4.d.39.q.un.a.1. in solut.ad 3. in fi. Nav.sum.c.22.nu.48.& lib. 1. conf.in 1.edit.s.de pactis, conf 4.nu.5. in 2. verò sub aliquo dubio, l.3.t.de convers. infidelium, cons.2. n.5. Led.2. p.4. qu.61 art.2. paulo post princ. Gaeta repetit.c. Ad limina 30.q.1. §.4. n.435. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t.12. nu.102. Veracr. 1.p. Spec. a.32. in prob.3. octava concl. Palacios 4. d.39. disp.un. fol.906. col.1. vers. Scito tamen, & d. 42. disp.un. fol.916. col.1. vers. Et demum. Ovand.4. d.39. disp.un. proposit.7. Angles Florib.1.p. de matrim.q.13.de impedim. consang.a.3. diffic.4. Enriq. lib.12. de matrim. c.1. n.5. Petr. de Ledesm. de matrim. q 50. a.1. dub.1. in corollario quod ex 2. conclus. infert, & q.59. a.2. ante dub.1. §. Ex dictis sequitur, Lud. Lopez 1.p. instruct. de matrim. c.51.col.3. notabili 1. Emman. Sa sum. verb. matrimonium, ubi de impedimentis dirimentibus, n.18. Vega 2.to. sum. c.34. casu 129. & 139. Manuel 1. to. sum.2. edit. c.230. n.1. Uode fit infideles bos, qui cum impedimento dirimenti juxta eorum leges matrimonium iniere, cùm ad fidem redierint, iterum debere id matrimonium celebrare, si in eo persistere velint, cùm prius fuerit nullum. Sic Sotus, Angles, Emmanuel Sa, Manuel proximè citati. Quòd si roges, unde discernendum sit, an id impedimeotum sit dirimens apud eos, an potius impediens solum? Sotus proximè citatus dicit ex consuetudine apud eos observata id deducendum esse: videndumque ao inter eos ità ea lex observetur, ut matrimon. adversus eam initum reputetur oullum. Quòd si de eo usu oon constet, existimo judicandum esse juxta regulas traditas disp. præced. o.9. & sequentibus.

Excipe tamen Hebræorum Rempublicam, cùm enim hodie 6
oon sit libera, nec Principem habeat, nequit matrimonii impedimenta statuere: & statuta lege Mosaica Levit.18. expirarunt cum illa lege, per Christi passionem. Sic Sotus, & Manuel n. praced. allegati, Navar. lib.3. conf. in 2. edition. t. De convers. infidelium conf. 5. n.4. Vega 2. to. sum. c.34. casu 129. Subdit bene Sotus, si Judei quaodo ante passiooem Christi Remp. liberam babebant, impedimentum dirimens statuissent, hodie durare. Quia illæ leges sæcularis Reipublicæ ooosunt abolitæ per Christum, idemque docet Ledes. 2. p. 4 q.61. a.2. col.2. Vnde fit mioimè audiendum esse Enriq. l.12. de matr. c.1. n.5. dicentem nunc apud infideles Judæos, qui lege Moysis voluot impie gubernari, esse irritum matrim. prohibitum levit.18. quòd si uterque conjux ad fidem convertatur, Ecclesiam permittere, ut ex dispensatione in eo matrim. permancant. Quia illa lex Mosaica prorsùs extincta illos minimè adstringere potest. Nec de ea Ecclesiæ dispensatiooe constat. Nec similiter est audiendus Palacios 4. d.39. disput. un. fol.906. col.1. vers. Scito tamen, ubi æquiparat Judæos aliis infidelibus quoad matrimonii impedimenta stabilienda, quod ex dictis minus esse verum, facilè convincitur.

Id verò monuerim, fideles subditos infidelibus Principibus, 8
utpote qui eorum uppida inhabitant, adstriugi legibus eorum justis irritantibus matr. io omnibus iis casibus, in quibus ad alias eorum leges tenentur. Quare si cum eo dirimenti impedimento contrahant, erit nullom matrim. Quia ratio sacramenti superaddita matriooonio fidelium, noo impedit in Principibus potestatem impedimenta dirimentia statuendi, sed sola reservatio Pootificis (ut diximus n.2.) Quæ ad priocipes infideles extendi nequit, ut n.5. probavimus.

3. Deducitur, posse similiter Priocipem sæcularem fide- 9
lem infidelibus sibi subditis, impedimenta matrimonium dirimentia statuere. Quia si posset Princeps infidelis, cur non poterit fidelis? Nec reservatio Pontificis, de qua n.4. meminimus, est respectu infidelium, cùm matrim. horum non sit sacramentum, ac proiode non militet in eis ratio reservationis. Atque ita teneot Abulens. 1. Reg.8. qu.177. fin. Ledesm. 2. p.4. q.61. a.2. col.3. qui manifestè etiam sentit impedimenta ab Ecclesia hactenùs statuta comprehendere omnes infideles, Priocipibus Christiaois subjectos. Quoniam ii subiiciuntur Ecclesiæ, quæ dum ea stabilivit, minimè exemit infideles, quod alienum est à veritate. Nàm Pontifex ea impedimenta non decernit ut dominus temporalis, sic enim non posset in tota Ecclesia, sed ut caput spirituale, & ut sic nullam habet jurisdictionem super infideles. Posset autem ut dominus temporalis io locis suæ jurisdictioois statuere impedimenta iofidelibus sibi temporaliter subditis, ut diximus hoc lib. disp.1. num.3.

4. Deducitur, si infideles Principibus Christianis subjecti 10
velint matrim. ioter se inire, & opponatur impedimentum: aot contendant matrimon. semel initum esse invalidum: aut divortium petant ratiooe adulterii aut sævitiæ, nullo modo esse judi-

cem

cem Ecclesiasticum adeundum, sed solùm sæcularem esse competentem. Quia is contractus est merè temporalis, & jurisdictionis sæcularis, nec infideles jurisdictioni Ecclesiasticæ subsunt. Quòd si jam alter conjugum ad fidem redierit, actor debet sequi forum rei, ac proinde si infidelis agat ad divortium, vel ad nullitatem matrimonii, debet convenire fidelem coram judice Ecclesiastico, qui in causa matrimonii est judex fidelium: si verò fidelis sit actor, debet infidelem convenire coram judice sæculari, qui est ejus judex. Cùm semper actor forum rei sequatur, *c. Si clericus, & c. Cùm sit generale, de foro comp.* Quòd si neuter agat, sed quidam tertius id matrim. denunciet fuisse nullum, existimo solum judicem Ecclesiasticum esse competentem. Quia dignius debet trahere ad se minus dignum, *c. Non aestimemus, 13. q. 2. & l. Quæ religiosis, ff. de rei vendic.* At constat dignius esse matrimon. ex parte fidelis, in quo esse quoddam spirituale habet.

11 Tandem deducitur, si fidelis contrahat matrim. apud infideles, apud quos domicilium habet, cum impedimento aliquo dirimenti ab Ecclesia inducto, matrim. fore nullum. Quia leges Ecclesiasticæ ubique terrarum fideles adstringunt. At secus erit dicendum, si infidelis contrahat extra patriam in loco Principi Christiano subdito, aut alii Principi infideli, cum impedimento dirimenti statuto à suo solo Principe. Quia non adstringitur legibus suæ patriæ extra illam (ut latè probavi lib. 3. disp. 18. n. 18.) Dixi à suo solo principe, quia si etiam esset impedimentum dirimens sancitum à principe loci in quo contrahit, non valeret. Quia peregrini adstringuntur legibus communibus suæ patriæ, & loco in quo reperiuntur (ut probavi ea disp. 18. n. 3.) Si autem esset ab Ecclesia inductum illud impedimentum in loco fidelium, ubi infidelis contrahit, & in suo oppido à principe infideli, valeret matrim. Quia lex illa Ecclesiastica non est generalis in illo oppido, sed solos fideles adstringit.

12 Ad arg. n. 1. proposita constat ex dictis. Nam omnes textus ibi relati probant hodie id non posse principem fidelem: quòd Pontifex sibi reservarit. quod nu. 4. fassi sumus. Et matr. esse Sacramentum non obstat quo minùs id posset Princeps, ni Pontifex sibi reservasset, ut n. 2. probavimus.

DISPUTATIO IV.

An consuetudo efficax sit ad reddendos quospiam inhabiles ad matrim. inducendo nova impedimenta dirimentia: aut habiles, qui jure canonico inhabiles erant, abolendo aliquot impedimenta dirimentia juris?

SUMMARIUM.

Proponuntur c. 1. & c. Super eo, de cognat. spirit. & c. Quod super, de consang. quæ in hac re difficultatem ingerunt, n. 1.

Consuetudo nullas vires obtinet ad dissolvendum matrimonium legitimum, n. 2.

Potest consuetudo à Papa approbata, inducere impedimenta dirimentia, ac inducta abolere, n. 3.

Consuetudo potest impedire ad tempus, & efficere ut ad tempus separetur, n. 4.

Proponuntur duæ quæstiones disputandæ, n. 5.

Utrum consuetudo possit inducere nova impedimenta matrimonium dirimentia? Referuntur variæ sententiæ: & varii modi interpretandi textum, c. Super eo, de cognat. spirit. n. 6. 7. 8. 9. & 10.

Explicatur sententia Authoris, & c. 1. de spons. & qualis consuetudo desideretur ad derogandum juri Ecclesiastico, n. 11.

Solvuntur argumenta, n. 12.

An consuetudo possit aliquod dirimens impedimentum abolere? Refertur quædam sententia, n. 13.

Proponitur sent. Authoris. Et explicatur qualis consuetudo dicatur rationi consona, ut legi deroget. Et an reprobata à lege consuetudine, possit nova induci adversus illam legem, & desideretur in hoc speciali eventu scientia Principis: excusenturque posteri udinti consuetudine, quamvis illis non constet de justa causa illius inducendæ. Et ex temporis diuturnitate præsumatur justum initium, n. 14.

Solvuntur argumenta, n. 15.

1 NOn modica est confusio, & diversitas opinandi apud DD. in hac disp. cujus rei ansam præbent tres textus: quorum duo manifestè decidunt, nulla consuetudine induci posse, ut jure inhabiles ad ineundum matrim. habiles efficiantur. Quod est dicere, nullum impedimentum jure canonico dirimente matrim. posse contraria consuetudine abrogari. Primus textus est, *c. Quod super, in fine, de consang.* ibi, *Ne autem infra gradus prohibitos matr. contrahatur, debes publicè inhibere, & præsumptores Ecclesiastica districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.* Secundus est, *c. Super eo, in priori sui parte, de cognat. spir.* ibi, *Respondemus, quòd si tales filii fuerunt per quorum alterum vel utrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nulla ratione sustineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas separare.* Tertius textus est, *c. 1. de cognat. spirituali, juncto eod. c. Super eo, in posteriori sui parte.* Nam eod. *c. Super eo,* sic dicitur: *Si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentius imitari: ita quòd si ejusdem Ecclesiæ consuetudo habeat, inter eos non sustinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi commissa, conjugium hujusmodi fieri non permittas, & si quos taliter conjunctos inveneris, juxta earumdem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare ab invicem non omittas.* Et *c. 1. de cognat. spirit.* relato eodem casu, & statuto matrim. consistere posse inter eos duorum compatrum filios, quorum neuter causa fuit compaternitatis, subditur, *Nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur.* In quo apparet manifesta repugnantia: si enim consuetudo vim habet inducendi impedimentum dirimens, ut hi duo textus apertè decidunt: cur eadem virtute carebit impedimentum dirimens jure canonico indirectum auferendi? Quod priores textus negant. Cùm in utroque eventu solum jus Ecclesiasticum videatur consuetudini resistere: quod vel id impedimentum novum minimè indixit, vel impedimentum auferendum statuit. Quamobrem DD. varios interpretandi modos adinvenere. Et ut clariùs procedam, ea in quibus omnes ii conveniunt, præmittam: deinceps utramque quæstionem seorsum disputabo, & præmissis aliorum sententiis, meam in medium proferam.

Primò igitur convenit inter DD. consuetudinem quocumque scandalo adiutam, nullas vires sortiri ad dissolvendum matrim. semel legitimè initum, utpote quod est vinculum juris naturalis & divini. Nec ob scandalum à veritate juris divini recedendum est, *c. 2. de operis novi nunciat. regula, Qui scandalizaverit, de regulis juris.* Constat etiam ex *c. fin. de sponsa duorum*, ubi definitur non standum esse consuetudini, ut spreto priori matrim. rato, persistatur in posteriori consummato. Atque ita docent *Glos. c. 1. de cognat. spirit. verb. Nisi consuetudo. Abbat c. Super eo n. ult. eod. tit. & ibi Alex. de Nevo n. 10. Praeposit. n. 4. Brunol. de sponsalibus concl. 20. n. 8. Angel. matrimonium 3. impedimento 17. n. 1. Sylvester matrimonium 2. qu. 3.* 2

2. Concordes sunt, posse consuetudine à Pontifice approbata, induci impedimenta, matrim. postea contractum dirimentia, atque jure canonico statuta auferri. Quoniam ea consuetudo habet vim constitutionis Pontificiæ. Ita *Host. c. fi. nu. 1. de sponsa duorum, & cap. 1. de consang. & affin. in fin. & sum. tit. de cognat. spirit. §. Quis sit effectus, n. 6. Henricus c. 1. n. fi. de spons. Albric. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum 1. vers. An aliqua consuetudo. Astensis sum. 2. p. lib. 8. t. 18. art. un. q. 4. ad fin. Turrecr. c. Placuit, art. 32. c. 2. n. 13. Tabien. verb. Impedimentum 1. in communi, q. 4. Sylv. Matrimonium 2. q. 3. Gueta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 80. & 296. Joa. de Friburgo sum. confess. lib. 4. tit. 2. q. 2.* 3

3. Fatentur omnes, valere consuetudinem ad tempus impedientem matrim. & separantem ad tempus, non eo quod invalidum sit, sed in pœnam, quòd adversùs prohibitionem initum sit. Quippe prohibitio consuetudinis tantum valet, quantum prohibitio hominis, sed contra hanc valet, & separatur ad tempus: ergo contra prohibitionem consuetudinis similem dictæ hominis prohibitioni. Atque ita docent *Ant. c. Super eo, in fi. de cognat. spirit. & ibi Abbas n. 6. Alex. de Nevo n. 16. Praepos. nu. 4. & cap. 1. in fine, eo. tit. Ang. & Sylv. citati n. 2. fine, Brunol. de spons. concl. 20. n. 9.* 4

Duplex autem quæstio controvertitur. Prior est, de efficacia consuetudinis ad nova matrimonii impedimenta dirimentia statuenda. Posterior, de ejusdem potentia ad impedimenta juris canonici abroganda. 5

QUÆSTIO prior, an consuetudo eas vires habeat, ut possit nova impedimenta matrim. dirimentia statuere, ac eos reddere inhabiles ad matrimonium, qui jure canonico attento habiles erant? Maximè discordes in hac re invenio DD. Et difficultas versatur circa intelligentiam textus, *c. Super eo, de cognat. spirit. in secunda sui parte,* ubi (ut n. 1. vidimus) eas vires consuetudini tribuere videtur. Primus interpretandi modus est, ut consuetudo eam vim minimè habeat, nisi à Pontifice approbata sit. Quare cùm *d. c. Super eo,* approbetur consuetudo, inhabiles efficiens ad matrim. filios duorum compatrum, per quorum neutrum compaternitas est contracta, in eo solo casu eas vires obtinebit consuetudo, nec ad similes casus protrahi debet. Ex quo fit nullius esse roboris consuetudinem, ut 5. consanguinitatis gradu se attinentes non possent valido matrim. copulari, quia desideratur approbatio Pontificis, quæ in solo casu prædicto reperitur. Deinde, quia DD. contrarii admittunt, non posse consuetudine effici habiles ad matrim. qui jure inhabiles sunt: quo dato, manifestum absurdum consequi videtur non concedendo similiter nequire reddere consuetudinem inhabiles, qui jure habiles sunt: id nimirum, ut fatendum sit consuetudinem nullo adminiculo adiutam posse vincere duplex jus sibi resistens: cùm tamen eadem consuetudo cum externo adminiculo nequeat unicum jus ex illis superare. Quoniam consuetudo reddens inhabiles qui jure canonico habiles erant, omni adminiculo destituta pugnat adversus jus naturale, & canonicum, sibi resistentia, quæ id matrim. permittebant. Quòd si negemus consuetudini, eam nequire efficere habiles ad matrimonium, qui jure canonico inhabiles sunt, consuetudo jure naturali id matrim. permittente associata, nequibit solum jus canonicum sibi obstans vincere, unde duo manifestè absurda consequuntur. Prius, ut plus possit consuetudo contra jus naturæ ac Dei, permittens matr. quàm contra statutum Pontificis id prohibens. Cùm tamen verissimum sit consuetudine vinci posse jus humanum, non tamen divinum, & naturale, *c. Licet ex quadam, de testibus.* Posterius est, ut ros debilior fortius

tius

tios operetur, quàm ipsamet adminiculo alio roborata: contra c. Inter corporalia, de translat. prælat. ut igitur hæc absurda caveantur, fatendum necessariò est, consuetudinem Pontificia approbatione destitutam, non posse inhabiles quospiam ad matr. efficere: sicut communiter fatentur DD. non posse habiles reddere. Atque ita sustinent Hostiens. c. Quod super, in fine, de consang. & affin. juncto c. Super eo, de cognat. spirit. nu. 5. paulo post princ. super vers. Non omittas, & summa, tit. de cognat. spirit. §. Quis sit effectus, n. 6. Rosella dicens communem esse sententiam verb. Impedimentum, impedim. 1. n. 7. Sylv. matrimonium 2. q. 3. in fine.

7 II. Interpretandi modus est, ut consuetudo nullas vires obtineat, ut inhabiles aliquos ad matrim. reddat: at si consuetudinem mixtam clericorum, & laicorum comitetur scandalum, quod ex eo contractu adversùs consuetudinis prohibitionem suboriretur: id matr. erit irritum, non ratione consuetudinis, sed quòd canones ipsi cum scandalo conjugia inire minimè tolerent. Ducitur, quia non apparet cur consuetudo possit inhabiles reddere, quibus jus canonicum matr. permittit: cùm tamen non valeat habiles efficere, quibus idemmet jus matrimonio interdicit: & si prius admittatur, posterius sanè admittendum est. Quod est contra textum apertissimum, c. Quod super, in fine, de consang. & affin. Sic Covar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 10. n. 18. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 46. col. 3. §. Deinde dubitare. Enriq. lib. 12. de matr. c. 1. nu. 5. in textu, juncto comment. lit. A. subditque olim ita fuisse, jam tamen hodie cessare.

8 III. Modus est, ut consuetudo gaudeat viribus, inhabiles reddendi ad matrim. quibus jure canonico contrahere permittebatur, si consuetudinem comitetur scandalum, quod ex matrim. inito pullularet. Ducitur, quoniam conceditur consuetudini, ut efficere possit quempiam ineptum ad matr. spirituale, nimirum ad beneficium obtinendum, c. Olim, juncta glos. finali, de cleric. conjug. Poterit ergo idem, ad matrimonium carnale. Validè enim ducitur argum. à matrim. spirituali ad carnale, ut probat Everardus in suis topicis, loco à matrim. spirituali, n. 3. Præterea quod id decidi videatur, c. Super eo, in fine, de cognat. spirit. & quamvis ibi solius consuetudinis mentio fiat: at c. 1. eod. tit. in fine, consuetudini scandalum adiicitur, tanquam requisitum, ut hunc effectum ea operetur. Et quamvis uterque textus loquatur in casu speciali, quo matrimonio junguntur filii duorum compatrum, quibus nullo jure matrim. prohibetur, at id extendendum est ad omnes alios eventus, in quibus nullum aliud matrimonii impedimentum intercedit, præter consuetudinem scandalo comitatam. Ut si hæc obtinuerit, quinto consanguinitatis gradu conjunctos non posse valido matrimonio vinciri. Quippe eadem militat ratio, nec præfatus casus relatus est, d. c. Super eo, ad illius decisionem restringendam, sed gratia exempli, quod minimè regulam arctat, l. 1. §. Quod vulgo, ff. de vi, & vi arm. Ita sentiunt Glos. c. fin. verb. Cognovissent, de sponsa duorum, & c. Cum olim, in fine, de cleric. conjug. & c. Super eo, verb. Consuetudo, de cognat. spirit. & cap. Quod super verb. Non obstante, de consang. & affin. Ant. d. c. Super eo, in fine, & c. 1. in fine, de cognat. spirit. & c. Quod dilectio, n. 10. de consang. & affin. Abbas dict. cap. Quod super, num. 4. & d. cap. Super eo, n. 4. & d. cap. 1. n. 3. Præpositus cap. Quod dilectio, de consang. & affin. n. 7. & d. cap. Super eo, n. 6. Alexander de Nevo d. c. Quod super, n. 7. & 8. & d. cap. Super eo, num. 18. & 19. & d. cap. 1. num. 3. Angelus matrimonium 3. impedimento 17. num. 1. Ravennas tractatu de consuetudine, sect. 1. in fi. Vincentius, & Goffredus relati ab Abbate, Brunellus de sponsalibus conclusione 20. num. 8. Supplementum Gabr. 4. d. 42. qu. 1. art. 3. dub. 5. Guillermus Borrilong. 4. dist. 42. q. unica 2. corollar. 1. Driedo de libert. Christiana, in mea edit. lib. 1. c. 11. ad fi. (in aliis enim editionibus aliter solet citari) Navar. summa Latina, & Hisp. cap. 22. n. 73. fine, sed Latina confusè, & valdè succinctè, Hispana verò clarius, addens desiderari, ut sequatur scandalum, non solum ex contractione matrimonii, sed etiam ex perseverantia in illo. Villalobos in erario commun. opin. littera C. verb. Consuetudo, nu. 260. Hanc autem sententiam non ita latè, ut proposui, explicant omnes hi Doctores, nam aliqui non meminere scandali, ut Guillermus Borrilong. Ravennas, Vincentius, Goffredus, Driedo, Villalobos. At illius cæteri meminere. Præterea extensionem illam ad cætera impedimenta, ut si consuetudo dirimat in 5. consanguinitatis gradu, explicant Glossa (quamvis hæc sub dubio, dicens fortè ita esse,) c. Super eo, verb. Consuetudo, de cognat. spirit. & ibi Abbas n. 6. Alex. de Nevo n. 18. ante fi. Ravennas, Driedo, Brunellus proximè citati. quam cæteri allegati subticuerunt. Rursus discordant hi Doctores, quia aliqui ex illis eam extensionem non generaliter admittunt, sed in exemplo posito à Glossa, de prohibitione matrimonii in quinto consanguinitatis gradu. Quia in eo concurrit cum consuetudine adminiculum juris antiqui, quod in eo gradu matrimonium dirimebat. Unde ajunt non sufficere consuetudinem cum scandalo ad inhabilem reddendum quempiam ad matrimonium, extra casum expressum dict. cap. Super eo, inter filios duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, nisi consuetudo illa juvetur aliquo jure, quod idem matrim. interdicebat. Sic Gloss. d. c. Super eo, verb. Consuetudo. Ant. in fin. & c. Quod dilectio, num. 10. de consang. & affin. ubi Præpos. num. 7. Alexand. de Nevo d. c. Super eo, num. 18. & 19. Angelus matrimonium 3. impedimento 17. num. 1. Sylvest. matrimonium 2. q. 3. Alii autem id juris adminiculum minimè poscunt, sed consuetudine cum scandalo contenti sunt. Ita Abbas dict. cap. Super eo, n. 6. quamvis enim id expressè non addit, at ex secunda ratione, qua hanc sententiam confirmat, clarè colligitur eum esse hujus sent. Et ita pro ea illum referunt Alex. de Nevo, Angelus, & Sylvest. proximè allegati.

9 IV. Interpretandi modus est, ut consuetudo nequeat aliquos reddere inhabiles ad matrimonium, nisi à Pontifice approbetur. Quia cùm inferior potestate in superiorem careat, c. Cum inferior, de majorit. & obedient. consuetudo, quæ Pontifice inferior est, nequit circa hoc disponere, quod jus sibi Pontificium reservavit, (ut diximus disp. præcedenti. n. 4.) Secundò idem probat c. 1. de sponsal. ubi Gallus contendens matrimonium à se initum adversùs Gallicam consuetudinem fore irritum: (sic enim explicat ibi Glossa verbo, Lege.) damnatur ut ad uxorem redeat, ea consuetudine minimè obstanti. Ex quo textu colligit Abbas ibi n. 3. omissionem consuetudinis patriæ non vitiare matrimonium. Et Innoc. ibi in fine, Hostiens. paulo post principium, super verbo, Superinduxit, Joan. Andr. n. 5. Cardin. nu. 5. Præposit. nu 7. vers. Circa primum, colligunt ex eodem textu, nullas esse consuetudinis vires circa matrimonii substantiam. Et reddit Cardin. rationem, quia consuetudo est juris positivi, ideò non potest tollere matrimon. quod surgit à jure divino. Non ergo poterit consuetudo aliquos inhabiles efficere ad matrim. Id enim substantiam matrimonii læderet. Sic tenent Calderin. c. fi. de sponsa duor. quem ibi refert, & sequitur Alex. de Nevo n. 23. Palud. 4. d. 26. q. 3. art. 3. concl. 2. num. 13.

10 Ultimus modus est, ut valeat consuetudo impedire matrimonium, non tamen dirimere: sed ad tempus separabitur in pœnam. Sic Glossa fi. c. 1. de cognat. spirit. Goffreds summa, eodem tit. n. 1. Innoc. cap. Super eo, num. un. eodem tit. Alberic. in suo diction. littera I. verb. Impedimentum, 1. vers. An aliqua consuetudo, Archid. cap. Placuit, n. 2. d. 32. & ibi Turrecr. art. 2. n. 12. Joan. Andr. c. Quod super, in fine, de consanguinit. & affin. & ibi Anchar. fine, Astensis sum. 2. p. l. 8. tit. 18. art. un. q. 4. ad fin. Tabiena verb. Impedimentum, 1. in commun. q. 4. num. 5. Viguerius l. inst. cap. 16. §. 7. vers. 8. impedim. 6. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. ... nu. 296. Ant. Cucus l. 5. instit. major. tit. 12. n. 35.

11 Sed ut meam sententiam explicem, existimo consuetudinem legitimè præscriptam, ac rationi consonam, qualis petitur c. fi. de consuetud. ad legem statuendam, & statutam derogandam, vires habere inducendi novum impedimentum dirimens, ac subinde matrimonium adversùs eam consuetudinem initum, esse nullum: idque solam consuetudinem posse, absque scandalo, & adminiculo alterius juris, nec ad eam inducendam desiderari scientiam Pontificis, sed eo ignorante, posse talem consuetudinem legitimè præscribi, suumque operari effectum, dummodo sit consuetudo mixta clericorum, & laicorum. Singulæ partes probandæ sunt. Et in primis quatenus assero consuetudinem eas vires habere, convenio cum Doctoribus tertiæ sententiæ relatis num. 8. Idemque docet Petr. Sotus lect. 4. de matrim. ad fin. Alb. Pighius in suis contrav. controv. 15. ad fin. Abulensis tractans inter infideles 1. Reg. 8. quæst. 175. vers. Dicendum quod non. Et quamvis Doctorum major pars ex iis quos num. 8. retuli, petat consuetudinem scandalo comitatam, & adminiculo juris antiqui adiutam, at aliquos annotavi ibi eam conditionem non exigere: sicut nec illios meminere Doctores proximè citati. Quamvis fatear me nullum invenisse, qui expressè asserat id scandalum non desiderari. Ducor tamen ad id asserendum: quoniam id generale est, ut consuetudo, quamvis nequeat juri divino, & naturali derogare, possit tamen addere, diminuere, & distinguere: ut tradit Innoc. communiter receptus c. fin. statim in princ. de consuetud. Per illum textum, qui expressè generaliter decidit, posse consuetudinem rationi consonam, ac legitimè præscriptam, juri positivo derogare, antiquam legem abrogando, atque novam statuendo: nec petitur ibi, ut consuetudinem scandalum comitetur. Cùm ergo possit consuetudo leges alias Ecclesiasticas stabilire, atque ea consuetudo legitimè introducta obligabit, ut circa jejunium novum, festum novum, reddendum inhabilem quempiam ad beneficium, c. Cum olim, de cleric. conjug. cur non poterit novum matrimonii impedimentum dirimens inducere, eo pacto quo id posset nova lex Ecclesiastica? Dices, id sibi Pontificem reservasse (prout dixi disp. præced. n. 4.) Fateor id sibi Pontificem reservasse, ne potestas secularis leges circa matrimonium dirimendum indicere posset: ac minimè interdixit, quin id posset consuetudo, quæ vires habet ad legem etiam Ecclesiasticam statuendam. Præterea, quia c. Super eo, in 2. sui parte, de cognat. spirit. expressè dicitur dirimendum esse matrim. quod contra receptam consuetudinem initum est, nec ibi ulla fit mentio scandali, nec alterius juris antiqui adjuvantis. Immò in casu illius textus nulla erat prohibitio, præter consuetudinis interdictionem. Quod si dicas, c. 1. de cognat. spirit. expressum esse, ut talis sit consuetudo, quæ scandalum generet. Resp. non censeri restrictionem consuetudinis, contra regulam generaliter traditam c. fi. de consuet. quæ solum petit eam esse rationi consonam, atque legitimè præscriptam, ut legem novam sanciat, antiquamve aboleat: sed potius esse declarationem conditionum consuetudinis, quæ petuntur, dict. c. fi. nempe, ut sit rationi consentanea, & legitimè præscripta. Si enim eas conditiones habeat, ejus violatio suaptè natura

tura scandalum generabit. Atque ita sensus est, non sit consuetudo contra rationem, nec denuò introducta, sed talis ac tam diuturna, ut ejus violatio jure optimo scandali orituri ansam præbeat. Quare is effectus inducendi oovum impedimentum dirimens, non scandalo, sed consuetudini legitimè introductæ tribuendus est. Sicut nec virtus statuendi novam legem attribuitur scandalo, quod nascitur ex legitima consuetudine non observata, sed ipsi consuetudini justæ, & debitè præscriptæ: cui facultas bæc concessa est *dict. c. fin. de consuetud.* Et confirmarur, quis enim negaret hanc vim legitimæ consuetudini, si per accidens non sequeretur scandalum ex ejus transgressione, cum tamen conditiones omnes habeat requisitas *d. c. fin.* ad oovam legem stabiliendam? Et è contra; quis eam tribueret consuetudini, cui aliqua ea illis conditionibus deficit, si magnum ex oon observantia oriretur scandalum? Nemo sanè, sed diceret in priori casu, id per accidens evenire, ea enim violatio sufficientem scandali suapte natura occasionem præbet: io posteriori autem, esse scandalum passivum, & adversùs rationis limites acceptum: quod jura non attendunt. Ergo is effectus oon ex scandalo proficiscitur, sed ex consuetudine legitimè præscripta, quæ ex se absque scandalo violari nequit: ac proinde legitimus sensus est *c. 1. de cognat. spirit.* dum dicit: *Nisi consuetudo Ecclesia, qua scandalum generat, aliter se habere noscatur.* Id est, nisi consuetudo justa, & legitimè præscripta, ex cujus transgressione meritò scandalum otiri possit, aliter se habeat. Deinde probatur minimè ad eam consuetudinem inducendam desiderari Pontificis scientiam: quoniam licèt non desint Doctores graves scientiam Principis exigentes, quo consuetudo vim legis indicendæ aut abrogandæ habeat; at verior sententia habet eam mioimè desiderari, etiamsi sit circa sacramentalia ea consuetudo, (ut dicemus boc lib. 7. disp. 8a. n. 20.) Quippe cùm Princeps *d. c. fin. de consuetud.* generaliter decrevit consuetudine posse legem statui, & derogari, jam talis voluntas ut eam facultatem obtineat consuetudo, est tacita scientia, & tolerantia consoetudinis in posterum legitimè inducendæ, ut eas vires sortiatur absque alia speciali ipsius consuetudinis in Principe noritia. Demum probatur desiderari ut sit consuetudo mixta clericorum & laicorum. Quod asserunt *Covar. & Lud. Lopez n. 7. alleg.* Nam defectus consuetudinis status solius laicorum, nil potest immutare circa matrimonii substantiam, & leges Ecclesiasticas, deficit enim potestas in consuetudinem inducentibus. Atque ita explicant textum *c. 1. de spons. Ant. ibi n. 8. & 12. Abbas n. 9. Alex. de Nevo num.* 10. 11. 21. 22. *Felin. num.* 2. dicunt enim consuetudinis Gallicæ violationem noo obstare valori matrimooii, eo quod deficeret potestas in eam inducentibus, matrimonium enim spectat ad Ecclesiæ forum, *cap. Tuam, de ordine cognit.* Atque ita clarè intelligunt de consuetudine laicorum.

12 Ad argum. contraria num. 6. proposita, respondetur. Ad 1. constat ex dictis num. præced. noo est enim necessaria specialis scientia, & approbatio Pontificis, sed sat est illa generalis, qua eam vim tribuit consuetudini, *c. fi. de consuetud.* Ad 2. dico non pugnare adversùs meam sent. Nam n. 14. concedam utrumque consuetudini. At retenta communi sent. ut consuetudo nequeat inhabiles ad matrim. habiles efficere: nullam vim habet id argumentum, sed fallax est. Quippe consuetudo inhabiles quospiam reddens ad matrimonium noo adversatur juri divino oaturali, nec canooico: ea enim jura non præcipiunt in eo gradu matr. contrahi, sed solùm permittunt: at consuetudo reddens habiles, jure can. impeditos, adversatur ipsi juri can. interdicenti id matrim. Multo autem plus est, jus præcipiens, & irritans abolere, quàm ultra juris permissionem aliquid prohibere. Hoc enim oon est propriè jus permittens vincere, & abrogare, sed aliquid novum statuere, quo ab ipso præceptum minimè erat. Ad argum. num. 7. objectum, non est opus respoudere. Quoniam meam sent. num. 14. aperiendam, ut utrumque possit consuetudo, confirmat. Ad 1. propositum n. 8. non est necesse respondere. Quia non militar contra nostram sententiam n. præced. explicatam, sed illam confirmat. Ad secundum respondi n. præced. ubi sensum illius textus explicui. Ad primum, nu. 9. propositum, dic solam consuetudinem tanquam inferiorem id minimè posse: at eam vim habere ex ipsius Pontificis generali permissione, qua *c. fin. de consuetud.* id generaliter legitimæ consuetudini concessit. Ad secundum constat ex dictis n. præcedenti in fine, ubi probavi eum textum loqui de sola laicorum consuetudine.

13 QUÆSTIO posterior, An consuetudo legitimè præscripta vim habeat abolendi aliquod impedimentum dirimens, efficiendo habiles ad ioeundum inter se matrimonium, qui jure canonico inhabiles sunt? Et quidem ferè omnes DD. pro constanti asseverant id non posse consuetudinem. Ducuntur, quia *cap. Quod super, de consang. & affin. in fine, & c. Super eo, in priori sui parte, de cognat. spirit.* quorum verba n. 1. retuli, id videtur clarè decidi. Et confirm. quia consuetudo tanquam inferior nequit vires habere ad jus abrogandum, nisi ex tacito Principis consensu. Solus enim is potest consuetudinem legitimam inducere, qui legem indicere potest, *l. Quibus, ff. de legibus.* Quod solius Principis esse nemo dubitar. At in hoc eventu consuetudo non habet tacitum consensum Principis, immò expressum dissensum. Nàm *d. c. Quod super, in fine*, dicitur non obstante contraria consuetudine separandos esse coojunctos matrimonio, in gradu prohibito per jus canonicum. Et *d. c. Super eo*, habetur id matrimonium oulla ratione permittendum, unde *Sotus lib. 1. de justit. q. 7. art. 2. col. 2. vers. Hoc ergo memoria*, ait ubi lex exprimeret nullam consuetudinem contra legem valituram, id decretum consuetudini vires auferre, ne per illam lex unquam abrogari possit. Quòd si dicas per ea verba posita *dict. c. Quod super, Non obstante consuetudine*, nun derogari consuetudini futuræ, sed soli præteritæ, juxta glossam celebrem *clement. Statutum, verb. Consuetudine, de elect.* ac proinde non obstare, quo minus consuetudo posteà introducta possit impedimentum dirimens abrogare, abolendo jus Pontificium quod illud statuerat. Non juvabit hæc evasio. Quia illa doctrina glossæ communiter reprobatur, & communis sententia docet utramque consoetudinem comprehendi, ut multis citatis docent *Tiraquell. de retractu, in præfatione n. 18. & 19. Covar. 3. var. c. 31. num. 4. Burgos de Paz, leg. 1. Tauri, n. 464. & 479. Zevellos in suis quæst. practicis, q. 704. per totam.* Secundum, quia consuetudo ut legi deroget, debet esse rationi consentanea, *c. fin. de consuetud.* At consuetudo ineundi matrimonium in gradu jure canonico interdicto, non potest esse rationi consona, tum, quia *d. c. Quod super*, appellatur potiùs corruptela, quàm consuetudo; tum etiam, quia peccatum lethale fovet, quale est id matrimonium invalidum jure, in eoque persistere. Et confirmatur, quia sicut *c. finali, de consuetud.* appellatur potiùs corruptela, consuetudo adversùs jus naturale inducta, & ita deciditur ibi, ea non posse jus naturale abrogari: ita *dict. cap. Quod super*, appellatur consuetudo ineundi matrimonii in gradu prohibito, corruptela, & ideo dicit textus eam consuetudinem minimè obstare. Sicut ergo in priori eventu nunquam potest consuetudo prævalere: ita nec in posteriori. Tertium, quia valdè distant, posse consuetudinem efficere ut personæ inhabiles ad matrimonium, habiles reddantur: & posse habiles reddere inhabiles. Priori enim casu, consuetudo adversa est moribus bonis, nec rationi conformis esse potest. Cùm interdicti matrimonii in gradibus prohibitis, charitatis dilatandæ gratia, sit instituta, ut extranei vinculo strictiori inter se uniantur (consanguinei enim jam conjuncti sunt) teste *D. August. lib. 15. de civitate Dei c. 16.* & refertur *cap. 1. 35. qu. 1.* Posteriori autem casu, nullis bonis moribus adversatur. Atque ideo non mirum est, si prius consuetudine fieri possit, posterius autem minimè, quam rationem differentiæ tradunt *Abbas, & Alexand. de Nevo, ac Brunel. statim allegandi.* Aliam verò tradunt *Vincentius, & Goffredus*, quos statim referam, quòd consoetudo possit onerare, non verò honorare, *cap. Quod in scripturis, 8. qu. 1.* At facere habilem quempiam ad matrimonium, est honos: efficere verò inhabilem, est onus: & ideo hoc conceditur consuetudini, illo denegato. Tandem, quia consuetudo quam jura improbant, dissonat rationi, teste *Glossa, cap. finali, verb. Rationabilis, de consuetud. & ibi Innocent. in fine*, qui ita explicant eum textum petentem, ut consuetudo sit rationabilis. Cum ergo consuetudo, efficiens aliquos habiles ad matrimonium, contra juris canonici decreta, sit improbata, *cap. quod super, de consang. & affin. in fine*, nullius erit efficaciæ ac valoris ad id inducendum. Atque ita sustinent *glossa, dicto cap. quod super, verb. Non obstante, & ibi Vincentius, Goffredus, Hostiens. ibi, in fine, & summa, tit. de cognat. spirit. §. Quis sit effectus, n. 6. Antonius cap. super eo, in fine, de cognat. spirituali, & dict. cap. quod super, n. 3. & cap. quod dilectio, n. 10. de consanguinitate, & affinit. Abbas dict. cap. quod super, n. 4. & dict. cap. super, eodem n. 5. & 6.* ubi *Alexander de Nevo, n. 15. & 16. & dict. c. Quod super, n. 5. & duplici sequenti, & ibi Anchar. n. 4. Præpos. dict. cap. Quod dilectio, n. 7. dict. cap. super, eodem n. 4. Rosella verb. impedimentum, impedimento 1. n. 7. Angelus matrimonium 3. impedimento 17. num. 1. Sylvester Matrimonium 2. quæst. 3. Brunellus de sponsal. conclus. 20. n. 7. & 8. Driedo de libert. Christiana, in mea editione libr. 1. cap. 11. in fine, Covar. 4. decret. 2. par. cap. 6. §. 10. num. 18. Ant. Cucus lib. 5. inst. majorum, t. 12. n. 35. Enriqu. l. 12. de matrim. c. 1. n. 5. in commento, lit. A.*

His tamen minimè obstantibus, verius mihi est, posse con- 14
suetudine derogari legi Ecclesiasticæ statuenti impedimentum dirimens inter aliquos, ac proinde vi consuetudinis illius posse eos habiles effici ad ineundum inter se matrimonium. Ducor, quoniam *cap. fi. de consuetud.* statuitur generaliter, vires habere consuetudinem ad derogandum legi. Cum ergo lex statuens ea impedimenta dirimentia, non sit naturalis & divina, sed merè humana, cur ab ea generalitate excipienda erit? eo vel maximè, quod is textus solam legem naturalem, & divinam ab ea consuetudinis facultate eximat. Prætereà, quia vel id consoetudo nequit, eo quod improbata sit *cap. Quod super in fine, de consanguinitate, & affin.* vel quod ea consuetudo adversùs jus Pontificium inducta, nequeat rationi consentanea esse, quæ sunt adversæ sententiæ fundamenta. Sed in primis, nil obstat huic veritati ea improbatio consuetudinis facta *dict. cap. Quod super.* Nam frequens ac verissima sententia habet, quoties lex reprobat consuetudinem ut iniquam, & ipsi etiam futuræ derogat, posse ex nova causa induci consuetudinem adversùs eam legem. Quippe nova causa tollit iniquitatem, quæ inesse videbatur consuetudini, eo tempore

quo

quo lea ipsam ut iniqnam reprobavit. Quod egregiè probat textus, *l.Si hominem*, *30.ff.mandati*, ubi deciditur generalem procuratorem posse revocare specisliter à domioo provisa, existenti causa justa revocandi, quam *Bartolus ibi initio*, *Abbas cap. At si clerici*, §. *De adulteriis*, *num.9. de judiciis*, *& ibi Addition. Ad Felinum*, *num.3.* exponunt, quando est causa nova, vel antiqua verisimiliter oon cognita. Et constat ex textu, ibi, *Nisi justum causam habuerit*, *veluti si posteà comperorit eum falsas rationes confecisse*. Ergo similiter quamvis habeat consuetudo vim legem novam statuendi, & antiquam abrogandi, ab ipso Principe, poterit contra ipsiusmet Priocipis dispositionem, futuram consuetudinem improbantis, & decidentis ea non obstanti valituram iegem, ex nova ratione supervenienti prævalere adversus eam legem. Atque ita posse in eo eventu vim habere consuetudinem ex nova causa ortam, docent *Abbas cap.Caterum*, *nu.9. de juramento calumnia*, *& cap.2.num.8. de probat. & cap.fin.num. 24. de consuetud Dominicus cap.1.ad finem*, *de constitut. in 6. & ibi Francus num.19. in fine. Decius cap.de probat in nova editione*, *nu. 68. & ibi Aretinus num.34. Felinus 11. Barbatius dict. cap. final. num.81. & 82. Rochus de Curte de consuetudine*, *sect.7. num.11. Petrus Ravennas de consuetudine*, *sect.3.nu.11. & 16. vers. Pradicta conclusio. Baldus Novellus de dote 6. part.privileg.21. num.19. Joan. Lupus cap.Per vestras*, *de donatio, inter vir, & uxor notab.3. in princip.n.2. & 3. Rosella verb.Consuetudo*, *n.1. & ibi Angelus nu.9. Sylvest. qu.6. Tabiena q.4.nu.5.ad finem*, *Armilla num.4. Ferretus in repetitione cap.2.de probat.nu.26. Covar.3.variarum cap.13. num.4. Anton.Gomez.l.51.Tauri*, *num.26 fine Aviles cap.8.praetorum*, *glossa Gostumbre num.3. Avendanno respons.16. num.3. vers. Quod pra maximè. Duennas regul.144.limitatione 1. Burgos de Paz l.1.Tauri*, *num.480. Gutier.lib.3.pract.q.31.n.12. Anton.Gabriel in mea editione*, *to.1.communium l.33.fol.151.vers.Consuetudo ex nova causa. Brunorus in suo compend.litera C.verb.Consuetudo*, *vers. Consuetudo etiam futura. Zuvallos in suis q.pract.q.704.nu.6.* Non ergo obstabit semel reprobatam esse consuetudinem *d.c.Quod super*, ut conjuncti gradu per Ecclesiam interdicto, matrimoniu copulentur, quo minùs ex nova causa possit legitima consuetudo induci, ut taliter conjuncti matrimonium ineant. Sed dices, ut nova consuetudo ea superveniente causa consurgens, eas vires habeat contra legem improbantem consuetudinem, desiderari ut sciente Principe introducta sit. Quod voluere *Antonius Burgensis repetit. cap. At si clerici*, *nu.57. de judiciis*, & aliqui alii relati per *Rochum de Curte de consuetud.sect.4.nu.29. Rebuffus* aliis citatis *1.to constitut. Gallicarum, in proemio, gloss. 5. in nu.146.* Sed respondeo id non desiderari, nec inniti aliquo fundamento. Nam *c.fin. de consuetud.* ubi astruuntur cooditiones necessariæ ad eam vim consuetudinis, minimè petitur specialis scientia Principis. Ut etiam ootavi num. 11. Atque ita docent *Rochus eod.n.29. Ang.verb. Consuetudo, nu.9. Sylvest.q.6.* Deinde non obstat alia pars, nimirum, eam consuetudinem uon posse esse rationi consentaneam. Id enim apertæ falsitatis convincitur. Quia quamvis magna sit opioionum diversitas, quando dicatur consuetudo rationi conformis, ut potest videri apud *Menoch.l.2.de arbitr. cent.1. toto casu 82.* At si fides habenda sit *Gersoni 3.p.tract.de vita spirit. anima*, *lect.4.corol.13. alphabeto 62.lit.P. Supplemento Gabriel.4. d.42. quast.1.art.3. dub.6. Navar.lib.3.cons.tit.de consibus, in priori editione, cons.7. nu.3. in posteriori autem*, *cons.3.n.3.* nunquam censetur consuetudo rationi dissonans, nisi juri divino, aut naturali refragetur. At consuetudo in boc eventu illis juribus oon opponitur, sed soli Pontificio. Quod si his Doctoribus mious credendum sit, saltem oegari nequit, tune rationi congruentem esse coosuetudinem quando de eadem re, de qua est consuetudo, justa esset lex denuò edita, priori mutata, si qua esset, vel minimè mutata, si nulla existebat. Quod docent *Sylvest. verb. Consuetudo*, *quast.1. Sotus lib.1. de just.q.7.art.2.vers.Quàm verò longum*. Et ratio est, quia cum consuetudo vim legis debeat habere, eadem honestate eam coovestiri opus est, ac sufficit, quam lex ipsa posceret. At nullus sanæ mentis negare potest, dari posse causam justam legis novæ indicendæ, qua gradus aliqui canonibus antiquis interdicti in matrimonio aboleantur, atque interdictio illa ad pauciores gradus restringatur. Humana enim statuta variari, juxta temporum diversitatem, quandoque opus est, *cap.Non debet, de consanguinit.& affin.* Atque ita *Trident.sess. de matrim.cap.24.* restrinxit gradus cognationis spiritualis: & *c.3.* gradus publicæ honestatis, & *c.4.* gradus affinitatis contractæ ex copula fornicaria. Et reddit rationem *c.2.* quod experientia docuerit prohibitionom multitudinem saluti animarum noxiam esse: & peccata non levia inde pullulare. Potuit ergo consuetudo justa esse, ac rationi valdè consonans, si experientia magis id expedire docente, prædictos gradus aliosve restringeret. Preterea, quia consuetudinem esse contra honestatem, rationique adversari, contingit dupliciter. 1. Quasi actus illi quibus inducitur consuetudo, sint contra rectæ rationis dictamen, postquam jam in consuetudinem abierunt. Et si hoc modo dicatur esse contra rationem, petitor principium. Probandum enim erat observantiam illam rationi adversam esse non obstanti consuetudine illa jam inducta. 2. potest intelligi, quia actus illi ante legitimam consuetudinis præscriptionem iniqui fuerunt. Quod fateor: at id non obstat, quominus consuetudo ex actibus illis iniquis consurgens, ubi legitimè præscripta fuerit, honesta sit, ac vim legis novæ statuendæ, & antiquæ derogandæ habeat, ut benè docet *Cajetanus 1.2. qu.97. art.5.* nemine contradicente. Aliàs nunquam consuetudo eam vim obtinere posset: cum semper necessarium sit, actus illos contra legem gestos, initio illicitos esse, donec consuetudo illos excusans jam inoleverit, præscriptaque sit, priori lege abrogata. Deinde, quia licèt oon constet inter Doctores, un in dubio præsumatur consuetudinis honestas. Eam enim præsumi asserunt *Francus Aretinus cons.23.ad fin Raven de consuet.sect.2.nu.4.* Contradicit tamen *Rochus de Curte* alios referens, *de consuetud.sect.7.num.24.* dicena nulla ratione probari. Quia obstant *c.fin. de consuetud.* ibi, *Nisi fuerit rationabilis*, & *c.3. de eo*, *qui mittitur in possessionem*, ibi, *Si laudabilem esse constiterit*. Et saltem mihi certum est id non præsumi, ubi consuetudo est à iege reprobata: ut io præsenti casu. Quod fatetur *idemmet Francis.Aret.c.1. nu.27. de proba.* Concludit tameo *Rochus de Curte eod.n.24.cum Abbati c.fin.n.5.ad fi. de consuet.* ex quo consuetudinis honestas non in facto, sed in jure consistit eam probandsm minimè esse, sed judicis partes esse discernere, num honesta sit. At id necessariò dicendum est, posteros consuetudinem à suis majoribus introductam observantes, à culpa excusari, nec solicitos esse teneri, ad investigandam justitiam causæ, ex qua initium duxit: sed justè eam præsumere posse, ut benè tradunt *Cajet.1.2.q.97.a.3. Supplem. Gabrielis 4.d.42.q.1.a. 3.dub.6. Valentia 1.2.disp.7.q.5.punct.8.§. Ex quo patet.* Ergo concedendum est posse consuetudinem eacusantem posteros iuduci, qua impedimentum aliquod jure Pontificio matrim. dirimens aboleatur, licitumque deinceps jam sit, iu illo gradu olim interdicto, inire matrimon. Demum, quia (ut benè ait *Covar.4. decret.2.p.c.6.§.10.nu.18.*) concesso, posse consuetudinem personas alioquin habilea ud matrimonium, inhabiles efficere: quod admitit communis sententia (ut retuli nu.8.) est sanè dicendum eadem ratione ipsam consuetudinem posse, inhabiles jure humano ad onptias habiles reddere. Nulla enim congrua discriminia ratiu reddi potest. Et ratio ussignata ab *Abbate*, *relata num pracedenti*, nimirum, non posse hanc consuetudinem esse honestam, & rationi consentaneam, jam satis impugnata est. Nec obstat probibitionem graduum factam esse gratia charitatis dilatandæ; ac proinde adversam consuetudinem videri contra charitatem. Quia possunt alia occurrere, quæ ei rationi præponderent, ac justificent contrariam consuetudinem. Sicut revera occurreruut, ut antiquitus gradnom prohibitio restringeretur, *c.non debet*, *de consang. & affin.* & novissimè *in Trident sess.24.de matrim.c.2.3. & 4.* Nec ratio etiam Vincentii, & Goffredi, nu. præcedenti citata, est alicujus pooderis: nimirum, posse consuetudinem onerare, non tamen honorare. Quia omninò fundamento id destitutum est: nec textus quem allegant, aliquid probat. Et ideò hujus sent. est *Innoc.c.1. in fine*, *de cognat.spirit.* Et meliùs *Supplementum Gabrielis 4.d 42.q. 1.ar.3.dub.6.*

Ad opposita arg.n.13.proposita, respondetur. Ad 1. & confir. 15
constat ea dicta n.præced. quamvis enim ibi reprobetur consuetudo, at tacita voluntas Pontificis est, ot ea ex oova causa possit induci, ut ibi probavi. Ad replicam fateor contra eam Glossam, intelligi etiam futuram consuetudinem reprobatam: nisi tamen ex nova causa oriatur: ut hum.præced. explicui. Ad 2. dic posse ex nova causa justam esse: & quamvis initio id peccatum foveat, at obi legitimè præscripta fuerit, excusat à culpa: nec id obstat valuri consuetudinis, ut oum. præcedenti probavi. Ad confirm. fateor eisdem verbia probari utramque consuetudinem. Non tamen id arguit eodem prorsus modo utramque consuetudinem iniquam fore, sed ubi est adversa juri naturali divino, nullo modo potest justa reddi: secua in præsenti casu, ex uova causa. Ad 3. constat ex dictis nu.præced. io fine, ubi utramque discrimiuis rationem reprobavi. Ad ultimum dic eam doctrinam esse veram, nisi consuetudo jure improbata, iterùm ex nova causa ipsi bonestatem tribuente, inolescat, ut nu. præced. explicuimua.

DISPUTATIO V.

Utrùm impedimenta, sive impedientia, sive dirimentia, ita obligent, ut nullua metus excuset: constituantque duplicem malitiam in matrim. cum illis ioito: specialique malitia afficiaot copulam illicitam, habitam inter sic impeditos, ita ut ea circumstantiu sit necessariò fatenda?

S U M M A R I U M.

Quale, & quotuplex peccatum sit, matrimonium cum impedimento initum? num.1.

An metus ab ea culpa excuset? Refertur quadam sententia, nu.2.

Quando est impedimentum solùm impediens, est probabile, nullam esse culpam contrahere, & consummare. Et an deinceps liceat petere debitum? num.3.

Quid, quando est impedimentum, dirimens? nu.4.

An sit circumstantia necessariò fatenda, copula fornicaria inter affectos impedimento dirimenti ad ineundum inter se matrimonium? Refertur duplex sent. num.5. & 6.

Traditur regula ad discernendum quando prohibitio matrim. efficiat cir-

circumstantiam necessariò fatendam in copula illicita, num. 7.
An copula habita inter impeditos ad inter se contrahendum, propter consanguinitatem, vel affinitatem, habeat specialem circumstantiam incestus? n. 8.
Quid, si sit impedimentum cognationis spiritualis inter eos? numer. 9.
Quid, si cognationis legalis? n. 10.
Quid, si publica honestatis? num. 11.
Quid, si disparitas cultus. Ut si copula sit fidelis cum infideli? num. 12.
Quid, si sit fidelis cum heretico? n. 13.
Quid, si adsit impedimentum dirimens, impotentia, n. 14.
An in his omnibus eventibus sit duplex malitia, altera propria speciei illius copula: altera verò, quia aderat inter coeuntes impedimentum dirimens? Et an sit incestus, concubitus cum consanguinea, quando obtenta est dispensatio ad matrimonium? num. 15.
Quid, si adsit impedimentum ordinis, voti simplicis, solemnisve, aut ligaminis? Et an tunc ultra sacrilegium, vel adulterium, sit specialis circumstantia propter matrimon. prohibitionem, num. 16.
Quid, si intersit impedimentum dirimens raptus? n. 17.
Quid, si impedimentum aliorum criminum dirimentium? n. 18.
Solvuntur argumenta, n. 19.

1 IN hac disp. id tanquam ab omnibus receptissimum, præmittere oportet, nimirum culpam esse lethalem contrahere matrimonium cum aliquo impedimento dirimenti. Quia contravenitur præcepto juris naturalis, si de jure naturæ sit impedimentum, vel Ecclesiastici, si sit de jure Ecclesiastico: idque in re maximi momenti. An verò idem dicendum sit, si solum adsit impedimentum impediens? dicemus hoc lib. tota disp. 17. Id tamen non immeritò dubitari potest: an sit duplex malitia mortalis quando adest impedimentum dirimens? Affirmant enim viri gravissimi, & cum magna probabilitate: ut testatur *Petr. de Ledes. de matr. qu. 50. art. 1. diffic. 3. post 2. concl.* Ducuntur, quia ultra culpam transgressionis juris naturalis, aut Ecclesiastici, reperitur sacrilegium irritationis sacramenti matr. At ipse *Petrus de Ledesma* ait, non esse improbabile solam unam malitiam transgressionis præcepti reperiri. Idque meo judicio probabilius est. Quippe cætera sacramenta habent jure divino præscriptam materiam, & formam certã, ac determinatã, & solam sacramenti rationem subeunt: ac proinde materia, & forma non possunt adhiberi, quin sint ex se materia ac forma sacramenti: quare si sit indebitus usus: ita ut sacramentum irritetur, est sacrilegium. At matrim. ultra sacramenti rationem est contractus quidem naturalis, nec habet præscriptã materiam, & formam determinatã, sed consensus contrahentium legitimos, verbis, nutibus, aut litteris, aut per procuratorem expressos: unde cum Ecclesia, aut jure naturali irritante consensus inter aliquos, ii matr. copulantur, non ipsi irritum sacramentum efficiunt, quantum enim ea se est, validè contrahunt: sed jus Ecclesiasticum aut naturale, statuens id impedimentum, illud irritat. Qua ratione cum aliquibus DD. excusavimus à culpa sacrilegii ineuntem matr. ob metum viri constantis quamvis sciret id esse irritum, l. 4. disp. 16. nu. 6. Quod in nullo alio sacramento reperitur. Nec id mirum esse debet, cum ea ratione, quòd matr. contractus sit, multa alia specialia habet valde aliena ab aliorum sacramentorum natura, ut posse ab Ecclesia irritari: contrahi in absentia per procuratorem: iterari super eamdemmet materiam: ut quando per procuratorem in absentia initum est, solet præsentibus contrahentibus confirmari.

2 Gravius autem dubium est: An ita gravis culpa sit, cum impedimento dirimenti matrim. inire, ut nullus metus in virum constantem cadens, cogens ad id matrimonium, à culpa excuset? Id ajunt *Cajet. 1. 2. q. 96. a. 4. Sotus l. 1. de just. q. 6. a. 4. ad finem corporis, & 4. dist. 22. q. 1. art. 4. ad finem corporis, Medina 1. 2. q. 96. ar. 4. col. 9. in sol. ad 2. Navar. sum. c. 27. hisp. a. 142. lat. nu. 141. Valentia 1. 2. disp. 7. qu. 5. punct. 6. q. 4. § Unde et apud illud, Rutilius Benzonius tr. de fuga, li. 1. disp. 1. q. 4. ad fine. in solut. ad 5.* Diverso autem innituntur fundamento. Nam *Cajetan.* id probare contendit, quod Ecclesiæ præcepta ad eorum observantiam obligent cum mortis periculo. Cæteri autem (& meritò) id fundamentum improbant, alioquin ducuntur. Quippe supposita Ecclesiæ prohibitione id matr. irritantis, est re verà matr. irritum, nec metus id efficit validum, utpote qui minimè impedimentum dirimens aufert: accessus autem ad non suam, est intrinsecè malus, nulloque metu excusari valet. Sed nec hæc ratio difficultatem exhaurit. Quia quando impedimentum dirimens est ex solo Ecclesiastico jure, cùm hoc non obliget cum mortis periculo, videtur dicendum, eam legem Ecclesiasticam irritantem matrim. non obligare in eo eventu quo mors inferenda sit alicui, nisi matrim. ineat, & consummet: ac proinde effici matrim. tunc validum, quale esset, nisi ea lex Ecclesiastica irritans extaret. Quare tota obligatio in legem Ecclesiæ refunditur: unde vel dicendum est eam tunc minimè astringere: vel obligare cum mortis periculo. Quod prædicti DD. nolunt concedere.

3 Primò igitur dico, si impedimentum sit solùm impediens matrim. etiam jure naturali, quale est votum simplex, vel sponsalia, nec metus incutitur in odium fidei, vel religionis (tunc enim quamcumque legem Ecclesiasticam obligare cum mortis periculo, est certissimum) & cadit in virum constantem: inire solùm matrimonium, nulla est culpa, si vero animo ineatur: si verò fictè, erit venialis: at illud consummare, est probabilius esse culpam mortalem, licèt metus idem cogat ad consummationem: non caret tamen probabilitate nullam esse culpam. Ducor ad asserendum nullam esse culpam inire verè matrimonium, solùm esse venialem, inire fictè. Quoniam secluso eo impedimento voti, vel sponsalium, ubi tantùm obstabat metus, qui matrimonium dirimit: id probavimus lib. 4. disp. 16. n. 2. & 6. unde si culpa debet adesse, ea consurgere debet ea fide sponsalium, aut voto violatis, inde autem in casu tanti periculi, nullam consurgere culpã vel ea eo cõstat, quòd neutrum vinculum non tanto discrimine obliget. Ut constat de omnibus aliis votis & promissionibus, quæ rebus notabilissimè mutatis, minimè juxta omnium sententiam obligant (ut diximus lib. 1. disp. 62. n. 3.) Nec votum ingrediendi religionem obligat cum notabili vitæ periculo. Probatur autem alia pars, nempe, probabile esse, posse tunc absque peccato consummari, si metus ineatur coram parocho, & testibus, non tantùm ad matrimonii contractum, sed etiam ad consummationem: & consummans, vero affectu maritali, & animo perficiendi matr. accedat. Quia solus metus irritans matrim. obstat (ut proximè probavi:) at quando metus viri constantis incutitur ad contrahendum, & consummandum matrimonium, & adsunt conditiones prædictæ, est probabile verum perfici matrimonium, & proinde consummationem vacare culpa (ut probavimus libr. 4. disp. 18. num. 13. & 17.) Quia tamen ibi numero 15. probavimus multò verius esse non perfici matrimonium obstanti metu, ac subinde culpam esse lethalem id consummare: ideò idem dicendum est in hoc eventu. Sustinendo autem verum perfici matr. tunc consummando, ubi prædictus metus cessarit, tenebitur sic contrahens abstinere à debiti petitione, quando si sponte contraxisset, ad id teneretur, ut si erat votum castitatis, cum jam causa excusans cessarit: & obliget votum ad sui observantiam, in quantum fieri potest absque matrim. præjudicio.

2. Dico, si impedimentum sit dirimens, & solùm contrahatur matrimonium, non animo consummandi, propter illum metum, ex natura rei, & cessante alio scandalo, idem censendum esse, nimirum, vacare culpa lethali, quod de matrimonio solo metu inito diximus numero præcedenti, immò & veniali, si desit fictio: ut ibi etiam dixi: & latè probavi in loco ibi allegato. Quia non est major ratio cessante scandalo, & ex natura rei loquendo de metu, quam de aliis impedimentis. Cùm metus etiam matrimonium dirimat, saltem jure ecclesiastico, & juxta valde probabilem opinionem, jure naturali, & divino (ut esse valde probabilem diximus lib. 4. disp. 14. n. 1. fine.) Nec obstat, si dicas duo in hoc eventu concurrere impedimenta dirimentia, alterum metus, alterum illius impedimenti dirimentis, verbi gratia, consanguinitatis. Quia tantum obstat valori matrimonii unum, ac duo impedimenta: & rationes id probantes, quando adest solus metus, æquè probant interveniente alio impedimento. Cum utroque casu sit legitima causa excusans, ille metus, nec contrahentes irritent matrimonium, sed alio jure irritum sit, (ut latiùs explicui loquens de metu, lib. 4. disp. 16. num. 2. & 6.) At consummationem matrimonii cum eo impedimento dirimente initi, nullus metus excusare potest à culpa lethali fornicationis. Quod docent authores num. 2. alleg. & est verissimum. Sed in ratione reddenda versatur difficultas: valde enim urget ratio proposita num. 2. nimirum, legem irritantem ad matrimonium, esse ecclesiasticam: ut si sit inter consanguineos ultra primum gradum, ac proinde non videri illud irritare cum quis metu viri constantis cogatur matrimonium consummare, ne cogatur in alterum ex duobus malis incidere, in peccatum mortale, si consummet: vel si non consummet, in vitæ amissionem. Urget etiam, metum cadentem in virum constantem reddere irritum matrim. jure Ecclesiastico, & juxta probabilem sententiam, jure naturali: at est probabile firmari matr. copula illa sic metu extorta, ac proinde eam copulam carere culpa. Similiter ergo aliæ leges statuentes impedimenta dirimentia, non obligabunt in eo discrimine, eritque probabile consummationem matrimonii absque culpa fieri. At nullo modo recedendum est à certissima sententia asserenti non reddi validum id matrimonium, ac subinde eam consummationem esse culpam mortalem fornicationis. Et ratio est, quia licèt regulariter loquendo, lex Ecclesiastica non obliget cum vitæ discrimine: at exceptio communis Doctorum est, quando ea lex valde expediret ad bonũ commune tuendum. Hujusmodi autem sunt leges dirimentes matrimonia in aliquibus casibus, ut usus Ecclesiæ testatur. Nemo enim auderet dicere validum effici copula matrimonium metu gravi initum, & consummatum, absque parocho, & testibus. Cum tamen lex illud irritans sit merè Ecclesiastica. Quoniam si metus efficeret ut valida essent hujusmodi matrimonia cum impedimento dirimenti inita, & consummata, facilis pateret via, ea impedimenta temnendi, incusso eo metu. Nec obstat simile adductum de metu. Quia probabilitas opinionis asserentis matr. metu gravi initum, & consummatum, esse validum, non eo fundamento innititur, 4

tur, quòd cum eo discrimine non obliget lex Ecclesiastica: sed quia solus metus cadens in virum constantem irritat matrimon. qualis non est cogens matrimonium contrahere, & simul consummare, (ut constat ex dictis l.4.disp.18.nu.13.) ubi eam opinionem, & ejus fundamentum retuli.

5 Rursus non modica difficultas est, an copula habita inter eos qui aliquo impedimento dirimente laborant, ne matrimonio copulari possint, circumstantiam specialem addat necessariò in confessione detegendam? Pars enim negativa inde suaderi videtur, quando non concurrit alia specialis prohibitio copulæ, ut in cognatione, voto, ordine, & ligamine invenitur. Quoniam *D.Thom.2.2.q.154.1 corp.* quem omnes sequuntur, ait simplicem fornicationem esse, soluti cum soluta. Quod specialiùs explicans *Toledo l.5.sum.cap.10.n.5.* ait vocari solutum, qui non habet statum, ut conjugii, ordinis, voti. Quod in præsenti casu contingit: atque ita simplex fornicatio videtur. Præterea, quia nulla specialis ratio malitiæ apparet, eo quòd sit impedimentum dirimens inter fornicantes. Cùm jura solam conjunctionem matrimonii illis interdicant. Et confirmatur, nam dato opposito, dicendum esset, sacerdotem, vel religiosum, vel conjugatum, fornicantes duplicis culpæ specificæ reos esse, altera est adversus proprium statum, altera verò contra prohibitionem specialem copulæ, ob impedimentum dirimens, religionis, ordinis, vel ligaminis. Et ideò pro hac sententia est *Alcocer in sua sum.c.20.fol.74.pag.1.§. El for la mager*, ubi dicit coitum fidelis cum infideli non addere circumstantiam necessariò confitendam; cùm tamen laborent impedimento dirimenti.

6 Partem autem affirmantem addi circumstantiam specialem, non leviter probant, quæ sequuntur. Primò, ex eo quòd Ecclesia dirimit matrim. contrahendum inter aliquos, subinde censetur speciali prohibitione copulam inter illos intercedere. Quod vel inde constat, nulla enim alia ratione accessus ad consanguineam in secundo, & ulterioribus gradibus usque ad quartum, est incestus, & ita species distincta luxuriæ: nisi quia Ecclesia in iis gradibus matrimonium diremit, ut usus Ecclesię, & omnium sententia docet, nulla enim extat specialis prohibitio copulæ inter consanguineos, sed prohibitio matrimonii inter illos facta ab Ecclesia constituit diversam fornicationis speciem necessariò confitendam. Et confirmatur, quia sublata matrimonii prohibitione inter aliquos consanguineos, sive dispensatione speciali Pontificia, sive derogatione legis dirimentis in illo gradu, jam ampliùs coitus in illo gradu non est incestus, unde rectè *Cajet. summa verb. Incestus, initio,* ait incestum esse, commixtionem veneream inter consanguineos, vel affines, absque dispensatione matrimoniali. Tota ergo specialis malitia hujus concubitus consurgit ex prohibitione matrimonii. Et subinde idem videtur dicendum in alia copula illicita inter eos, qui quovis alio dirimenti impedimento laborant ad ineundum inter se matrimonium. Cùm eadem ratio in omnibus impedimentis dirimentibus militet. Confirmatur ampliùs. Quia quoties malitia specifica copulæ illicitæ non pendet nec consequitur ex matrimonii prohibitione, ea sublata manet adhuc malitia illa, ut si cum habente votum simplex, aut solemne castitatis, dispensetur ad solum matrimonium, quæcunque copula illicita erit perinde sacrilega contra votum, ac si dispensatio non esset. Cùm ergo contrarium reperiamus in consanguinitatis, & affinitatis, cognationis spiritualis, ac legalis, publicæque honestatis, disparitatis cultus impedimentis dirimentibus, iis enim sublatis per dispensationem, cessat specifica malitia copulæ, manifestè convincitur eam oriri ex speciali matrimonii prohibitione, & subinde hanc constituere in copula illicita diversam fornicationis speciem. Tandem, quia cùm matrimonium tendat ad unitatem carnis efficiendam inter conjuges per copulam, interdicto matrimonio, censetur etiam specialiter interdicta copula fornicaria, per quam similiter unitas carnis efficitur. Quare talis copula, ut potè speciali ratione interdicta, habebit specie distinctam deformitatem necessariò in confessione detegendam. Pro hac sententia est *Enriquez lib.5. de pœnitentia, cap.6.num.3. in commento lit.M.* ubi dicit esse circumstantiam necessariò confitendam, si vir ad eam accedat, cum qua nequit matrimonio copulari, ut si sit eunuchus, frigidus, uxoricida, vel Christianus cum infideli: & licèt non exprimat, num ea circumstantia speciem mutet, at eam numerat inter alias, quæ in sexto præcepto diversam speciem constituunt. Et *Navar. summa c.16.n.3. statim in princ.* loquens de speciali impedimento disparitatis cultus, sentit manifestè constituere diversam speciem in copula illicita: dicit enim fornicationem simplicem esse inter solutos, non solùm à matrimonii vinculo, sed etiam à cognatione, affinitate, ordine, voto, infidelitate: nec esse talem, si alteruter ex coeuntibus esset vinctus aliquo prædictorum vinculorum. Et in eodem casu disparitatis cultus, dicunt etiam esse circumstantiam notabiliter aggravantem, & necessariò fatendam, quamvis subticeant, an speciem mutet, *Lud.Lopez 1.p.instruct.c.35.§.Affine est huic, & Vega 1.tom.summa cap.55.casu* 26. *& Petr de Ledesma de matrim.q.55. art.4.dub.1 in dubio, quod movet circa solut ad 2. argum.§. Nihilominus tamen,* dicit accessum ad sororem sponsæ de futuro non esse simplicem fornicationem, sed habere rationem incestus imperfecti. Et reddit rationem, quòd eo ipso, quòd inter eos prohibetur matrim. & est irritum, interdicitur speciali quadam ratione, copula carnalis inter illos: sicut eadem ratione est specialis circumstantia coire cum consanguinea, vel affini.

Cæterùm sic distinguendum censeo. Dupliciter interdicit Ecclesia matr. inter aliquos. Priori modo ob speciale motivum alicujus virtutis, quod spectat, idque invenitur etiam in copula illicita. Posteriori modo, non ob id motivum, quod reperiatur etiam in copula illicita, sed in delicti admissi pœnam, aliquodque præcavendum damnum. In priori casu censetur quoque prohibita specialiter copula illicita, & ita est specialis malitia in ea, diversa specie à simplici fornicatione, & necessariò fatenda, quia militat eadem ratio prohibitionis. Secus verò in posteriori. Quòd clarius constabit ex corollariis inserendis. 7

Hinc deducitur 1. esse circumstantiam incestus diversam specie à simplici fornicatione, & necessariò explicandam in confessione, si quis accessum habeat carnalem ad eam cum qua nequit inire matrimon. ob impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis. Constat ex *cap.Lex illa, §.Cùm ergo, 36.q.1.* ubi dicitur coitum cum consanguinea, vel affini, esse incestum. Et nemo dubitat de hoc. Et ratio est, quia Ecclesia dirimens matrimonium inter consanguineos, observantiam debitam inter illos spectavit: & similiter dum diremit inter affines, ut latiùs videbimus in consanguinitatis, & affinitatis impedimentis. Quòd motivum invenitur etiam in copula inter illos fornicaria. Quare prohibito matrimonio inter illos, censetur subinde prohibita copula, & translata in aliam deformitatis speciem, videlicet, incestus. 8

2. Infertur, esse similiter circumstantiam luxuriæ diversam specie, ac necessariò fatendam, si quis rem habeat cum cognata spirituali, in eo gradu, in quo hæc cognatio matrimonium dirimit. Quia reverentia sacramenti, ex quo cognatio hæc originem duxit, & observantia debita cognationi huic, quæ assimilatur consanguinitati, quæ sunt spectata ab Ecclesia, quæ hęc matrimonia cum his impedimentis inita irritaret, habet etiam locum in copula fornicaria inter spiritualiter conjunctos. Violatur enim reverentia debita sacramento, & observantia conjunctioni illi. Sic *D.Thom.2.2.q.154.art.10.ad 2. & ibi Cajetanus §. ult. D.Antonin.2.p.t.5.cap.2. statim in princip. Sylvest. verb. Luxuria, q.8. Navar. sum.c.16.nu.3. paulò post princ. Emman. Sa sum verb. Luxuria, n.2. Lud.Lopez 1.p.instruct.c.35.§. Addo vero, Manuel 1.tom.sum. edit.c.209.nu.1.concl.* Speciem autem hanc fornicationis, appellant *D.Thom. D.Antonin. Sylvest.* sacrilegium ad modum incestus. Et *idemmet D. Anton.2.p.t.5.§.1.vers. In cognatione vero,* dicit esse incestum spiritualem, unde & sacrilegium. Et *Navar.* dicit esse reductivè incestum, & sacrilegium. At *Emmanuel Sa, & Manuel* appellant incestum. Sed benè *Cajetanus loco citato* explicans verba D. Thomæ, ait esse reverà sacrilegium. Quia ob sacramenti reverentiam ea copula interdicta est: habere autem modum incestus, quippe assimilatur violationi consanguinitatis. 9

3. Infertur, addere malitiam specificam necessariò fatendam, concubitum cum cognatis legalibus, reducique ad incestum. Quia sicut per adoptionem quis efficitur cognatus, ita obligatur legibus cognatorum naturalium, nimirum, reverentia debita parenti adoptanti, cui non solùm matrimon. sed copula illa adversatur. Sic *Martinus de Magistris tract. de temperantia, q.9.conclus.7.* 10

4. Infertur, reduci etiam ad incestum, esseque diversam specie à simplici fornicatione circumstantiam, ac in confessione detegendam, si quispiam accessum habeat cum consanguinea in 1. gradu sponsæ propriæ de futuro, contra publicæ honestatis impedimentum, dirimens in eo gradu matrim. Quippe id est quoddam conjunctionis genus, & affinitatis, ortum ex consanguinitate. Et hujus sentent. sunt clarè *Abbas c. Duo pueri, nu.7. de spons. impub. & ibi præpos.4. Alex. de novo, num.9.* ubi admittunt esse aliqualem incestum, non tamen propriè. Quia inde non oritur affinitas, & tenet in propriis terminis *Petrus de Ledesma de matrim. q.55.ar.4.dub.1. in dubio, quod movet circa solutionem ad 2.§. Nihilominus tamen.* 11

5. Infertur, habere circumstantiam luxuriæ mutantem speciem, ac necessariò fatendam, accessum fidelis cum infideli, adversus impedimentum dirimens matrim ob cultus disparitatem. Quia ratio ob quam Ecclesia id matrimonium diremit, videlicet, quia cedit in religionis dedecus, si fidelis cum infideli copuletur matrimonio, locum habet in copula illicita, & ideò prohibito matrimon. censetur specialiter copula illicita prohibita. Adde rationem, quoque esse periculum educationis prolis in infidelitate, & perversionis conjugis fidelis, quæ pericula in coitu fornicario etiam reperiuntur, ut potè, qui unitatem carnis efficit, & valdè amorem conciliat. Tandem pęna peculiaris gravissima huic copulæ legibus statuta, argumentum non leve inducit, ut inde illius specialis gravitas colligatur. Nam *l.regia 9.t.24.part.7.* imponitur pęna mortis Judæo, cum Christiana coeunti. Et *l.fin.t.25.eadem part.* imponitur Mauro coeunti cum fideli virgine, vel nupta, ut lapidibus obruatur: & ipsi virgini, vel viduæ accessum Mauri patienti, prima vice, amissio dimidię bonorum partis, secunda autem vice, amissio vitæ. Et si accessus fuerit Mauri cum Christiana meretrice, prima vice uterque flagellis, secunda autem, uterque capitis pœna punitur. 12

tur. Quod etiam apud Hebræos ita grave facinus reputatum est, ut Phinees zelo Dei motus, interfecerit Judæum cum alienæ sectæ muliere Madianitide coeuntem, Num. 25. Rursus in Concilio Illiberitano, *c. 50.* dicitur ut abstineat à communione, fidelis cum Judæis cibum sumens. Si ergo tantùm nefas censetur cum illis participare cibum sumendo, quanto gravius censebitur, cum illis carnale commercium habere, ex quo unitas carnis consurgit? Et pro hac sententia sunt omnes DD. n. 6. allegati. Quod si quæras ad quam speciem accessus hic pertineat? Quamvis neminem id exprimentem invenerim, existimo ad religionis Christianæ dedecus, & injuriam pertinere, ac proinde sacrilegium esse eam copulam.

13 Immò idem credo de copula fidelis cum hæretica. Quamvis enim matrimonium inter hos validum sit: at prohibetur sub mortali, ob dedecus & injuriam Christianæ religionis, & periculum perversionis Catholici, & educationis prolis in hæresi: (ut videbimus in impedimento disparitatis cultus.) Quæ rationes militant suo modo in copula illicita cum hæretico, sicut cum infideli: ac proinde censetur specialiter etiam ea copula prohibita, & pertinebit ad sacrilegium.

14 6 Infertur, coitum cum impedimento dirimenti impotentiæ, ut si frigidus vel eunuchus coeat, habere circumstantiam diversæ speciei necessariò confitendam, ut bene docet *Enriquez n. 6. alleg.* Quia ratio prohibitionis matrimonii inter hos, nempe, impotentia generandi, & sic frustratio finis ad quem natura coitum destinavit, militat etiam in copula illicita. Quare hic coitus reducetur ad peccatum contra naturam.

15 Non tamen in prædictis casibus est alia specialis malitia in copula illi illicita, distincta ab ea quæ consurgit ex matr. prohibitione. Cum nulla alia peculiaris interdictio copulæ reperiatur, sed tota malitia ex prohibitione matrimonii deducatur. Quare sublata matrimonii prohibitione per dispensationem specialem, vel generalem legem, restringentem gradus, cessat malitia copulæ: & similiter si Pontifex dispensaret, ut quispiam fidelis iniret matrim. cum quadam infideli, vel hæretica, copula cum illa ante matrim. habita, careret circumstantia illa infidelitatis. Ut constat ex adductis n. 6. in priori arg. & duplici ipsius confirmatione, unde copula tunc in omnibus casibus, in quibus cessat matrimonii prohibitio, erit simplex fornicatio.

16 7. Infertur, variari speciem fornicationis, si quis post votum simplex, aut solemne castitatis, aut ordinem sacrum, aut cum sit conjugatus, fornicetur. in 3. enim primis casibus erit sacrilegium, in ultimo autem, adulterium. Quod ex se manifestum est. At non erit duplex malitia, altera contra votum, aut matrim. fidem: altera verò, quia contra matrimonii impedimentum. Quia quamvis prohibitio copulæ in his impedimentis non pendeat ex matr. prohibitione, ac proinde concessa habenti votum, vel ordinem, dispensatione ad matr. solùm, non eximetur copula à sacrilegio extra matr. habita, ut constat: at quia idem met motivum est utriusque prohibitionis, nempe, observatio voti, fides matrimonii, inde est, ut minimè constituatur diversa malitia ab adulterio, & sacrilegio.

17 8. Infertur, si quispiam accessum habeat cum rapta consentienti, antequam ad locum tutum restituatur, quamvis matr. validum inter eos consistere nequeat, non esse circumstantiam mutantem speciem, nec notabiliter aggravantem, atque adeo non esse opus exprimi in confessione. Quia ratio, quæ *Trid. sess. 24. de matr. c. 6.* induxit ad id matr. irritandum, fuit plena libertas in statu perpetuo desiderata, quæ minimè in copula militat: & ita ex hoc capite nulla est specialis prohibitio copulæ, constituens diversam fornicationis speciem. Quod si copula illa, vi extorqueatur, erit distincta luxuriæ species, nempe raptus. At etiam antequam Trid. irritaret matr. ea inerat malitia tali copulæ, & inest hodie etiam casu quo rapta non extrahatur de domo, in quo eventu non est impedimentum matrimonii. Ex quo fit nullam consurgere malitiam novam ex talis matrim. prohibitione.

18 Tandem infertur, copulam cum fœmina cum qua nequit validè inire matr. ratione impedimenti criminis, ut adulterii cum promissione matrimonii, vel contractu de præsenti, vel homicidio conjugis, (de qua re in impedimento criminis sermo habebitur) non habere novam circumstantiam exprimendam in confessione. Quia in copula illicita deficit ratio prohibitionis matrimonii, nimirum, pœna delicti admissi, & ne detur ansa captandi mortem conjugis, ad contrahendum cum adultera. Quod est contra *Enriquez*, cujus sent. n. 6. retuli.

19 Ad argumenta num. 5. proposita respondetur. Ad 1. dic, addendum esse definitioni illi fornicationis simplicis, modò non sit aliquod impedimentum dirimens inter coeuntes, ex quo aliqua specialis malitia derivetur in copulam illicitam: juxta dicta numero 7. Ad secundum constat ex dictis num. 7. Ad confirmationem, constat ex dictis numero 16. Ad argumenta num. 6. objecta facilis est solutio ex dictis. Ad primum, & duplicem confirmationem, respondetur per dicta nu. 7. & 15. & 16. Ad 2. dic, quamvis ex copula fornicaria consurgat unitas carnis, sicut ex matrimoniali: at quia non semper militat eadem ratio prohibitionis in matrimonio, & in illa copula, juxta dicta n. 7. inde esse ut ex prohibitione matrimonii non semper derivetur specialis prohibitio, ac malitia in copulam fornicariam.

DISPUTATIO VI.

Quot sint, & quæ impedimenta dirimentia, & solùm impedientia matr. & an convenienter assignentur: & qualiter aliquot ex solùm impedientibus intelligantur?

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta suadentia minus convenienter assignari impedimenta, num. 1.
Expedit impedimenta statuere, n. 2.
Referuntur impedimenta dirimentia, n. 3.
Traditur ratio convenientia, ac numeri impedimentorum dirimentium, n. 4.
Quot & quæ sint impedimenta solùm impedientia? n. 5.
Qualiter interdictum Ecclesiæ impediat: & quis sit ille qui interdicere potest ad tempus, matr. iniri? & quæ sint justæ causæ? n. 6.
Sponsalia qualiter aliud matr. iniri impediant? n. 7.
Qualiter baptizatio, vel levatio proprii filii, aut alterius conjugis, de fonte, vel tentio in confirmatione, impediat? n. 8.
Quid de presbyteri interfectione? n. 9.
Quid de solemni pœnitentia? n. 10.
Quid de sanctimonialis ductione? n. 11.
Quid de proprii filii interfectione? n. 12.
Solvuntur argumenta, n. 13.

EGimus in superioribus disputationibus de aliquibus præludiis ad omnia impedimenta matrimonii, jam de ipsis impedimentis differendum est: primò, de impedientibus solùm, deinde de dirimentibus. Et videtur minùs convenienter assignari impedimenta matrimonii, quippe est unum ex 7. Ecclesiæ Sacramentis; at reliquis nulla impedimenta assignantur. Secundò, quia cum concupiscentiæ morbus omnibus communis sit, medicina à Deo naturæ instituta, qualis est matrimonium, nemini interdici debet. 1

Cæterùm veritas catholica est, expediens esse, ut præter impedimenta jure ipso naturæ matrimonium dirimentia, alia ab Ecclesia statuantur. Constat, quia Ecclesia multa impedimenta dirimentia statuit, & cum res hæc ad fidem, & mores pertineat, impium esset dicere illam errasse. Quare *Tridentinum sess. 24. de matr. can. 4.* anathemate damnat asserentes Ecclesiam in statuendis impedimentis dirimentibus errasse. Deinde, quia in omni rectè administrata republica, expedit maximè leges indici interdicentes ea, quæ rectæ administrationi ac tranquillitati ipsius adversantur. Quale esset, si matrimonia indebitè celebrentur. Tandem, quia in lege Mosaica ob publicam utilitatem statuta sunt aliqua impedimenta dirimentia, ut constat ex *Levit. 18. Deut. 7.* Cùm ergo lex illa cessarit, oportuit Ecclesiam, ob eosdem fines similia impedimenta decernere. 2

Ex his autem impedimentis matrimonii, quædam impedientia tantùm appellantur, quòd matr. licitè contrahi impediant, at contractum cum illis sit firmum & ratum. Alia verò dicuntur dirimentia: non quasi matr. verum dirimant, sed quia matr. de facto, non de jure cum illis initum, reddat invalidum. Prioris generis impedimenta non adversantur essentiæ matrimonii, sed solemnitati, & ornamento alicui accidentario: & ideo illud minimè dirimunt. Posterioris autem generis, sunt contraria ipsi matrimonii essentiæ, & ideò id dirimunt. Impedimenta dirimentia attento jure antiquo sunt 12. quibus addita duo alia jure novo Tridentini statuta, sunt omnia 14. quæ his versibus continentur. 3

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta:
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Tres priores versus ab omnibus Doctoribus referuntur: duos sequentes addidi, quibus comprehenderem duplex impedimentum dirimens, novissimè statutum in *Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1. & 6.* Prius, quando clam celebratur absque Parochi, & duorum testium præsentia. De quo latè egimus toto lib. 3. Posterius, quando vir mulierem rapuit, & nondum in loco tuto, & libero constituta est. De quo impedimento agam, dum de impedimento raptus, quod jure antiquo solùm impediebat, sermonem fecero.

Numerus autem, & congruentia horum impedimentorum optime colligitur à *D. Thom. 4. d. 34. q. unica, a. 1. corpore.* Quia matrimonii impedimenta sumi possunt ex parte contractus, aut ex parte contrahentium. Si ex parte contractus, cùm liberum consensum desideret, libertati autem opponantur error & violentia; consurgit ex hoc capite duplex impedimentum, nimirum, erroris & violentiæ. Et ad impedimentum violentiæ reducitur raptus impedimentum, statutum à Tridentino. Ex parte autem ipsorum contrahentium potest diversimodè matr. impediri, aut simpliciter, aut respectu certæ personæ. Si 4

simpli-

simpliciter, id provenit ratione impotentiæ, quæ contingere potest tripliciter. 1. quòd nullo modo possit actus conjugalis exerceri: & sic statuitur impedimentum impotentiæ. 2. quòd non liberè possit: & ita ponitur impedimentum conditionis servilis. 3. quòd non licitè possit, aut ex obligatione ministerii suscepti, & sic ponitur impedimentum ordinis: aut ex obligatione voti emissi, & sic statuitur impedimentum voti. Si autem impeditur matrim. respectu alicujus personæ, potest contingere, vel propter obligationem matrimonii initi cum altera persona: & sic statuitur impedimentum ligaminis: vel quia deficit proportio debita personæ ad personam. Et hoc tripliciter. 1. ob personarum distantiam: & ita statuitur impedimentum disparitatis cultus. 2. ob nimiam conjunctionem, & ita consurgunt tria impedimenta, nimirum, cognationis, affinitatis, publicæ honestatis. Ultimò, ob indebitam conjunctionem præcedentem matrimonium, habitam inter ipsos contrahentes. Et sic ponitur impedimentum criminis. Rursus ex his impedimentis, quædam sunt de jure naturali, alia de jure Ecclesiastico. Alia reddunt personam inhabilem absolutè, & proinde respectu cujuscumque matrimonii. Ut sunt impotentia, ligamen, ordo, votum solemne. Alia verò non absolutè, sed respectu alicujus matrimonii cum certa persona. Hæc sunt cognatio, affinitas, publica honestas, cultus disparitas, crimen. Et tandem alia nec absolutè, nec respectu certæ personæ, sed solùm ratione defectus libertatis, aut solemnitatis necessariò requisitæ, matrimonium irritant. Hæc sunt error, conditio, raptus, defectus Parochi & testium, violentia. De quibus omnibus sigillatim in propriis locis disseremus.

5 Sunt præterea quædam alia impedimenta non dirimentia, sed solum impedientia matrimonium licitè contrahi. Duo autem numerari solent, nimirum, interdictum Ecclesiæ, & tempus feriarum. Alia autem non solent poni seorsum in numerum cum illis. Quòd duo illa sint impedimenta distincta omninò à dirimentibus, cætera verò ad dirimentia reducantur: ut votum simplex ad impedimentum voti solemnis: sponsalia ad impedimentum ligaminis, catechismus ad impedimentum cognationis: crimina ad impedimentum criminis. Sed majoris claritatis gratia, hæc impedimenta sunt duplicis generis. Quædam non consurgunt ex crimine aliquo: & hæc sunt 5. quæ his versibus continentur.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque catechismus, sponsalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Primus versus ab omnibus refertur, & similiter ultimus: medium addidi, quo cætera impedimenta ex crimine non orta clauderem. Alia verò ex crimine proficiscuntur: & hæc sunt septem, quæ sub his versibus communiter referuntur.

Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris,
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium sociandum.

Annumeratur autem inter crimina, solemnis pœnitentia, non quòd crimen sit, sed quia ob crimen imponitur. Prius igitur sigillatim de his impedimentis solum impedientibus disseremus: & deinde de dirimentibus. Et quia impedimenta feriarum, voti, catechismi, incestus, raptus, interfectionis uxoris, habent pleraque disputanda, ad sequentes disputationes remittam: in præsenti verò reliqua proposita explicabo.

6 Interdictum ergo Ecclesiæ impedit matrimonium contrahendum. Nomine autem hujus interdicti potest intelligi prohibitio Ecclesiæ, ne matrimonia clàm ineantur, quæ olim non dirimebat matrimonia: at jam hodie, si ita clàm celebrentur, ut desint Parochus & duo testes, sunt irrita: si verò solæ desiderentur denunciationes præviæ, & id quidem absque legitima dispensatione, culpa admittetur, valebit tamen tale matrimonium (ut latè diximus lib. 3. tota disp. 5.) Secundo modo, & magis ad rem, intelligitur interdictum hominis ob legitimam causam interdicentis ad tempus, matrimonium iniri. Ut ad sedandum scandalum, vel ad discutiendam impedimenti objecti veritatem. Et hoc interdictum impediet matrimonium licitè contrahi, non tamen dirimet (ut probavi hoc lib. disp. 2. nu. 12. Et tota ea disp. explicui, quando si prohibitio sit perpetua, dirimat.) Quisnam autem sit hic homo, qui potest ad tempus interdicere matrimonium contrahi, non constat inter Doctores. Quidam enim id soli judici Ecclesiastico tribuunt, cujus est de causis matrimonialibus cognoscere, *cap. 1. de consang. in fine*. Sic *Goffredus summa tit. de matrim. contracto contra interd. Eccles. nu. 1. Angelus Matrimonium 3. impedimento 1. num. unic.* Cæterum tenendum est id posse etiam parochum. Quia aliud est causas matrimoniales pertractare: id enim judicialem earum indaginem importat, ac proinde solius judicis Ecclesiastici est. Et hoc est quod deciditur *cap. 1. de consang. in fine*. Aliud autem est, matrimonium impedire ad tempus, & hoc parochis incumbit, ut latè probavi lib. 3. disp. 15. num. 3. Et ultra multos Doctores ibi allegatos, id etiam tenent *Paludanus 4. dist. 34. qu. 1. a. 1. num. 20. concl. 4. Astensis summa 2. p. l. 8. t. 31. a. unico, quæst. 2. D. Anton. summ. 3. p. tit. 1. cap. 16. in princ. Sylvest. Matrimonium 7. quæst. 1. dict. 2. Cajet. sum. verb. Matrimonium, c. 1. §. Secundum verò caput. Armilla Matrimonium, n. 54. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 13.* *n. unic. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. Huic proximum est. Navar. sum. c. 22. num. 68. Ant. Cucus lib. 5. instit. major. t. 12. n. 12. Angles floribus 1. p. de matrim. qu. 11. de impod. ordinis, art. 2. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr gloss. 1. num. 146. Philiarc. de officio Sacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 2. cap. 4. Emmanuel Sa, summa verb. Matrimonium*, ubi de impedimentis non dirimentibus, *n. 1*. Cavendum est autem ab *Angles loco proximè citato*, ubi ait hoc interdictum esse impedimentum dirimens post *Trident. sess. 24. de matrim. c. 1.* Quod minus verum est, quia non obstanti ea prohibitione judicis, potest servari solemnitas petita *eod. cap. 1* ut si parochus & testes non obstanti ea Episcopi prohibitione assistant: vel iis præsentibus, & invitis, contrahatur. Causas autem justas hujus prohibitionis assignat benè *Anton. Cucus eod. tit. 12. num. 13.* ut si opponatur matrimonio contrahendo impedimentum: vel si prælatus credat fore ut magnæ rixæ oriantur: quas ut componat, interdicit ad tempus matrimonium vel ob festi venerationem.

Sponsalia quoque priora impediunt matrimon. Qui enim sponsalia cum aliqua contraxit, tenetur sub mortali, nisi justa distulvendi causa adsit non transire ad aliud matrimonium (ut dixi lib. 1. disp. 27. num. 2.) at si transeat, erit validum, ut dixi lib. 1. tota disp. 48. 7

Præterea levatio proprii filii de sacro fonte, quando animo insidiandi matrimonio fit, ad privandum alterum conjugem debito conjugali, obstat matrim. ineundo, ubi illud dissolutum fuerit: si tamen sic levans aliud inierit, erit validum. Constat ex *c. de eo, 30. q. 1.* quod est desumptum ex *Conc. Maguntinensi c. 10.* ibi, *De eo qui filium suum baptizavit, & uxor ejus eum de fonte suscepit, hac causa ut dissidium conjugii fieret: de talibus sic respondendum est. Si conjuges legitimi, unus aut ambo ex industria fecerint, ut filium suum de fonte susciperent: si prævaricator conjugii supervixerit, sine spe conjugii maneat.* Et fatentur omnes. Atque idem dicendum est, si fiat patrinus filii alter conjux tenens eum in confirmatione, eodem animo insidiandi matrimonio. Quoniam militat prorsus eadem ratio: & similiter per eum actum contrahitur cognatio spiritualis. Sic *D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 17. § 4. Cajet. sum. verb. Matrim c. 1. §. Secundum verò caput. Armilla ibi num. 59. Veracruz 1. p. spec. a. 26. concl. 1. Majolus lib. 3. de irreg. c. 25. nu. 16. §. Crimina impedientia. Ugolinus de matrim. c. 20. nu 4. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 2. a. 1 fine. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 143. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matrim. c. 46. §. Præterea & annumerasse. Graff. 1. p. decis. l. 2. c. 85. fine. Vivald. candel. sacram. 1. p. de matrim. num. 104.* Idem dicendum est, si alter conjux eodem animo baptizet filium. Quia eadem est ratio, & eadem cognatio oritur. Sic *Bellarm. l. 1. de matrim. c. 18. §. Sunt præterea*. Oportet tamen ut hic filius aut sit communis utriusque conjugis, aut alterius ab eo qui est patrinus, aut baptizat. Quia tunc contrahitur cognatio spiritualis cum altero conjuge, & insidiatio matrimonii, si enim sit filius solius baptizantis conjugis, vel qui est patrinus, cùm nullam tunc cognationem contrahat cum altero conjuge, nec debiti petitio impediatur, cessat insidiatio matrimonii, & quamvis ea tunc insidiandi intentio adesset, frustranea prorsus esset: quare nullum matrimonii impedimentum consurgeret ex eo actu. 8

Interfectio sacerdotis etiam impedit matrim. non tamen dirimit. *c. 2. de pœnit. & remiss.* ibi, *Qui presbyterum occiderit, convictus usque ad ultimum vitæ suæ tempus militiæ cingulo careat, & absque spe conjugii maneat.* Et ratio est, quia cum interficiatur sacerdos, cujus est huic sacramento interesse, æquum est ut talis interfector hoc sacramento privetur. Dubium autem versatur inter Doctores, an quicumque interfector Presbyteri hac pœna plectatur, an potius solus ille qui hujus criminis convictus est in judicio? Quibusdam asserentibus non desiderari, ut is interfector sit convictus in foro contentioso. Ita *Innoc. eod. c. 2. n. unic. statim in princ.* videtur sentire: dum ait pœnitentiarium debere præcipere ei interfectori ut abstineat à matrimonio: unde clarè videtur textum intelligere de interfectore convicto in foro pœnitentiæ. Quam etiam expositionem amplectitur *ibi Card. n. unico notab. 2.* Et *Abbas ibi, n. unic.* disjunctivè proponit hunc intellectum, vel ut sit convictus in foro contentioso: & dicit utrumque posse sustineri. Et eandem expositionem tamquàm probabilem videntur amplecti *Rosella verb. impedimentum, impedimento 8. in princ. Sylvest. Matrimonium 7. q. 6. dict. 1. Armilla Matrim. num 59. impedimento 9. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 46. §. Præterea & annumerasse*: dicunt enim juxta Abbatem, secundum unam expositionem esse necessarium, ut interfector sit convictus in judicio: unde videntur alteram expositionem non rejicere. Et videtur tenere *Navar. sum. c. 22. n. 74.* dicit enim occisorem presbyteri puniri hac pœna, quamvis *Abbas* exigat eum convictum esse in judicio. Et clariùs id videtur sentire *Enriq. lib. 12. de matrim. c. 2. n. 1. in fine*, ubi dicit eum homicidam incurrere hoc impedimentum, præsertim si in judicio convictus sit. Et tenet expressè *Vivaldus candelabro sacram. 1. p. de matrim. n. 105.* At dicendum est desiderari ad hanc pœnam incurrendam, ut is interfector convictus sit in judicio contentioso ejus criminis. Quia expressè *eod. c. 2.* petitur ut convictus sit: at in foro pœnitentiæ nulla est convictio. Cum in eo foro testes & accusator externus non intersint, sed ipsemet pœnitens propria sponte culpas fateatur. Et ita sentiunt *Hostiens. eo cap. 2. nu. uni. supra verb. convictus.* ubi *Ant. num. 6. Abbas num. unic.* juxta unam 9

expositionem, cui magis accedunt *Rosella, Sylvest. Armilla, Lud. Lop. proximè citati*, & tenent etiam *Sotus 4. d. 37 q. unic. a. 1. colum. pen. vers. Circa hoc autem. Palacios 4. dist. 34. disp. 2. fine. Toledo lib. 7. sum. c. 15. n. 6. Emman. Sa summa verb. Matrimonium*, ubi de impedimentis dirimentibus *num. 9.*

10 Solemnis quoque pœnitentis ita matrim. impedit, ut illud minimè dirimat. Constat ex *cap. de his, & c. fi. 33. q. 2* quæ sunt ex Siricio & Nicolao Pontificibus. Sed intelligitur, quamdiu pœnitentia illa durat. Quia cùm id tempus luctui & pœnitentiæ destinatum sit, dedecent tunc nuptiæ. Sic *Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 2. a. 12. & 13. in fi. Durand. 4. d. 37. q. 2. a. 2. a 6. Sotus ibi, q. un. a. 1. col. 3. vers. De solemniter pœnitentibus. Viguerius lib. instit. cap. 16. §. 7. vers. 8. fi. Emman. Sa sum. verb Matrimonium*, ubi de impedimentis non dirimentibus, *nu. 10.* Immo jam pœnitentia solemnis non est in usu, & proinde cessat hoc impedimentum, ut benè *Armilla verb. Matrimonium, nu. 59. impod. 10. Barth. à Ledesma dub. 59. de matrim. § His additur.*

11 Deinde sanctimonialem ducenti scienter interdicitur matrimonio contrahendo. Quia delinquens in matrimonium sponsæ Christi, indignus est matrimonio: at si contrahat, factum tenet. constat ex *c. Hi ergo*, 27. q. 1. quod est ex Concilio Tiburiensi c. 6.

12 Tandem impedimentis impedientibus relatis, nu. 5. addunt quidam interfectionem proprii filii: quos tacito nomine refert, nec improbat *Astensis sum. 2. p. l. 8. t. 20. a. 1. ad fi.* Ducunturque per *c. 1. de his qui filios occid.* ubi de matre filii interfectrice sic dicitur: *Mandamus quatenus eam labores inducere, ut ad aliquod monasterium transeat, in quo perpetua pœnitentia sua peccata deploret: si autem repugnante carnis fragilitate, ad hanc induci noluerit, ei licentiam nubendi in Domino tribuas.* Ubi *Glossa fi.* ait non dandam illi licentiam nubendi ob id crimen, nisi incontinentiæ timor subesset. Et *Ananias ibi num. 4.* id supponit, dicit enim judicem in hoc casu permissurum minus malum, ut vitet majus. Et placet hæc sententia.

13 Ad arg. num. 1. proposita respondetur. Ad 1. dic, alia sacramenta impediri quoque posse, si aliquid ad essentiam sacramenti pertinens subtrahatur: at plura assignari impedimenta matrimonio tribus de causis, teste *D. Th. 4. d. 34. q. un. a. 1. ad 1.* I. est, quia cætera sacramenta uni personæ conferuntur, at matrim. duplicem desiderat, & ideò pluribus de causis impediri potest. II. Quòd de cæteris sacramentis sit præceptum, vel consilium: at matrim. indulgetur tanquam bonum imperfectius. III. Quòd solum matrimonium sit contractus, possitque minus debitè initum in præjudicium commune facilè vergere. Ad secundum dic id procedere, nisi alia concupiscentiæ remedia superessent.

DISPUTATIO VII.

An feriarum tempore interdicantur matrimonium, ejus consummatio, benedictiones, ac sponsæ in sponsi domum traductio?

SUMMARIUM.

Quæ sint feriarum tempora attento jure communi & novo Tridentini: cur, & an convenienter interdicantur tunc benedictiones nuptiarum? n. 1.

An incipiant à vesperis diei præcedentis primam Adventus Dominicam & feriam quartam cinerum? n. 2.

An sit mortale eo tempore nuptias benedicere? n. 3.

Quam pœnam incurrat sacerdos tunc benedicens? n. 4.

An sponsi tunc recipientes benedictiones sint separandi: an alia plectendi pœna? n. 5.

An possit Episcopus dispensare, ut tunc recipiantur? n. 6.

An prohibeantur eo tempore sponsalitia de futuro? n. 7.

Quid de monitionibus matrimonio præviis, n. 8.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 9.

An matrimonium iniri eo tempore, interdictum sit? Refertur duplex sententia, n. 10. & 11.

Id est licitum, num. 12.

Quid existenti contraria consuetudine, n. 13.

Solvuntur argumenta, n. 14.

An traductio sponsæ in domum sponsi tempore feriarum sit interdicta. Refertur sententia asserens, n. 15.

Sola traductio solemnis interdicta est, n. 16.

Quid intelligatur nomine traductionis solemnis: an convivia, & alia lætitiæ signa, n. 17.

An id sit mortale attenta consuetudine, n. 18.

An excusentur qui benedictiones suscipiunt ante feriarum tempus: at traductionem, convivia, & alia lætitiæ signa in id tempus differunt, num. 19.

Solvuntur argumenta, n. 20.

An feriarum tempore vetitum sit matrim. consummare, sive petendo, sive reddendo? Et excusetur conjux debitum negans? Refertur sent. affirmans cum quibusdam temperamentis, n. 21.

Refertur alia sententia, n. 22.

Proponitur vera sententia, n. 23.

Satis fit argumentis, n. 24.

CUm quoddam ex impedimentis solum impedientibus disp. 1
præced. n. 5. relatis, sit feriarum tempus: discutere oportet quodnam illud sit: & quid eo interdicatur. Totaque hæc disp. versatur in explicatione, *c. Capellanus, de feriis, c. Non oportet, 1. & 2. cap. Non licet, c. Nec antenm 33. q. 4. & Trident. sess. 24. de matrim* 10. ubi solemnitates nuptiarum certis temporibus interdicuntur. Et quidem jure veteri pluribus temporibus interdicebantur: nempe, ab Adventu ad Epiphaniam, à Septuagesima ad Octavam Paschatis, à diebus Rogationum ad Octavam Pentecostes, ut constat ex textibus nuper allegatis. Erat autem non modica difficultas, an ultimæ dies octavarum Epiphaniæ & Pentecostes comprehenderentur: ut videri potest apud *Sylvest. matrim. 7. coru q. 2.* Ratio autem ejus prohibitionis fuit, teste *D. Thom. 4. d. 31. q. un. a. 5. quæstiunc. 4. corp.* quem omnes sequuntur, quod tribus illis Paschatum temporibus olim communio esset in præcepto, ex *Concilio Agathensi, can. 18.* Solemnitates autem nuptiarum vehementer animos à spiritualibus evocant, ad carnaliaque trahunt: cum in illis convivia fieri & multa aliæ lætitiæ vanæ signa exhiberi soleant. Quapropter iis temporibus vetitæ sunt, ut vel sic à carnalibus his abstinentes, sese homines colligerent, communionique paratiores redderentur. Nec tamen ea fuit sola ratio hujusmodi prohibitionis (ut bene probat *Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 31. §. Adde quod*) sed etiam esse festa omnium toto anno occurrentium celeberrima: quare placuit Ecclesiæ fideles ab his abstinere, quo aptius jejuniis ac orationi vacarent, quæ id tempus maxime decent. At jam Tridentinum eam prohibitionem temperans solùm interdixit ab Adventu ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis. Sic enim ait *sessione 24. de matrim. cap. 10. ab adventu Domini nostri Jesu Christi usque in diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusivè, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones, diligenter omnibus observari sancta Synodus præcipit: in aliis verò temporibus nuptias solemniter celebrari permittit.* Quare confutatur error Kemnitii & Calvini hæreticorum nostri temporis: ille enim damnat hanc prohibitionem, quòd causa jam cessarit, quamvis à principio justa fuerit. Jam enim communio solo resurrectionis tempore est in præcepto, *cap. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remiss.* hic autem impudentius illam simpliciter condemnat. Sed prior error ex dictis facile convincitur; cùm non fuerit communio sola causa ejus prohibitionis. Posterior autem reiicitur etiam ex causis justissimis assignatis, ob quas Ecclesia ducta est ad probibendum. Quare *Trident. sess. 24. de matrim. can. 11.* eum errorem anathemate damnat. Posset tamen quispiam dubitare, an in ipsa Epiphaniæ die liceat hodie nuptias solemniter celebrare? quod Tridentinum in prædicto c. 10. solum prohibuerit usque in diem Epiphaniæ, nec addiderit inclusivè, sicut addidit octavæ Paschatis. Verum dicendum est absque dubio comprehendi in ea prohibitione ipsam Epiphaniæ diem. Quod bene docet *Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, ubi de impedimentis non dirimentibus nu. 2. Clarèque probatur, quippe *Trident. eo. c. 10.* statuens tempora hujus prohibitionis, dicit ea esse ab Adventu usque ad Epiphan. & à feria quarta cinerum usque ad octavam Paschatis inclusivè: quod cum sub una clausula contineatur, non est cur dicamus particulam, inclusivè, minimè referri ad utrumque prohibitionis tempus eadem clausula inclusum: eò vel maximè, quod cum jure antiquo ea dies sub prohibitione contineretur, expressè excludenda esset, ut censeretur jus antiquum correctum quoad eam diem. Cum juris correctio in dubio tanquam odiosa, vitanda sit, *l. Præcipimus, in fine, C. de appellat. l. Sancimus, C. de testamentis.*

Apparentius autem dubium est, num dies immediatè præcedentes primam Adventus Dominicam, & feriam quartam cinerum, comprehendantur à vesperis, sub prohibitione *Trident. sess. 24. de matrim. c. 10.* ac proinde ab eo tempore interdictæ sint nuptiarum solemnitates? Et quidem de feria quarta cinerum nulla prorsus est difficultas, sed prohibitio incipit à media nocte illius feriæ quartæ. Quia totum officium diei præcedentis, etiam Completorium, minimè pertinet ad diem sequentem. De Adventu autem est difficultas, quia per se officium Adventus incipit à vesperis Sabbati præcedentis: quamvis per accidens fiat aliquando sola commemoratio propter festum majus occurrens. Atque ita attento juris rigore, nisi consuetudo declarasset alicubi incipere à media nocte Dominicæ, dicendum esse affirmant *Palud. 4. d. 32. q. 1. art. 4. num. 16. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 17. ad fi. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 17. nu. 3. Sylvest. Matrimonium 7. q. 2. d. 4. Tabiena verb. Impedimentum, impod. 14 num. 3. q. 2.* Et quamvis ante Tridentinum scripserint, at jus antiquum, *c. non oportet, el 2. 33. q. 4.* eisdem verbis quibus Tridentinum in hac prohibitione utitur, ibi: *Ab Adventu Domini.* Et *Ant. Cucus lib. 3. instit. majorum t. 12. n. 7.* ait etiam post Tridentinum, consuetudine alicujus Ecclesiæ non servante oppositum, tempus Adventus in hac prohibitione incipere à primis vesperis sabbati præcedentis: in feria autem quarta cinerum, à media nocte illius feriæ, & ita credo esse verum. Quamvis *Cavalcanus in suis decisionibus 2. p. decis. 12. de contractibus, quæ in ordine est 58 n. 19.* dicat, ubi consuetudo aliud non exposuerit, incipere etiam tempus Adventus à media nocte, quæ est initium diei primæ Dominicæ Adventus, quia tunc reverà incipit Adventus.

Et

3 Et quidem in his feriarum temporibus benedictiones nuptiarum prohibitas esse, dubitat nemo. Quia consuetudo totius Ecclesiæ id testatur, dum textus allegati num. 1. prohibeot eo tempore solemnitates nuptiarum, intelligi solemnes earum benedictiones, quas vulgo velationes vocant. Quare culpa esset lethalis, huic præcepto eootravenire. Nam taoquam de re gravi semper intellexit Ecclesia. Idque non obscurè significavit *Tridentinum* dum *sess 24. de matrim. c.* 10. diligenter servari pręcepit hanc prohibitionem, atque ideò esse culpam lethalem, docent *Palud. 4. d. 32. qu. 1. a. 4. nu.* 20 *D. Antonin. 3. p. t. 1. c* 17. *paulo post princ. Joan de Friburgo sum confessorum, lib. 4. tit.* 17. *qu* 1. *Sylvest. Matrimonium 7. qu. 2. d* 1 *Cajet. summ. verb. Nuptiarum peccata Armilla verb. Nuptia, u. nu Navar. sum. c. 22. n. 71. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim 46 fi. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 50. art. unic. col antep. Manuel 1. tom. sum 2. edit. c. 241. nu. 4. Vega 2. tom. sum. c. 34. ca/n* 179. Nec audiendum esse existimo *Barr. à Ledesma de matrim. dub. 60. §. Sed dubitatur*, ubi dicit cessante scaodalo & cootemptu noo esse peccatum morrale. Cui valde savent *Cajet. & Armilla nuper allegati*, reddunt enim rationem, cur culpa lethalis sit, quòd publicè cùm fiant benedictiones, non potest non scandalum suboriri, ac contemptus adesse. Verùm oon ex scaodalo & contemptu, quæ omnibus geoeralia sunt ad culpam constituendam, sed ex ipsa præcepti natura & gravitate, quam Ecclesiæ consuetudo & verba Tridentini testaotur, & culpa hæc lethalis contrahitur, sicut cessante scandalo & contemptu, cætera præcepta Ecclesiastica rei gravis, ut audiendi sacri, jejunandi, obligant sub mortali.

4 Quare sacerdos adversus hoc præceptum benedicens nuptias eo tempore vetito, gravi pœna plectendus est, arbitraria tamen: cum nulla in jure præscripta sit. Ea autem quæ jure definita non sunt, arbitrio judicis demandantur, ut latè probat *Menoch. l. 1. de arbitr. proœm. n. 3. & duplici seq.* Et ita doceot *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 4. num. 19. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 17. ad fi. Rosella verb Impedimentum, impedimento 17. fi. Sylvest. Matrimonium 7. quæst. 2 d. 6. Salzado super pract. Bernardi Diaz, c. 74. §. pen. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 241. num. 4. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 550.*

5 Sponsi verò ipsi id præceptum transgredientes, sunt in delicti pœnam ad tempus separaodi, ut expressè habetur *c. non oportet, el 2. 33. q 4.* ubi dicitur, hos separandos esse. Et *gloss. verb. Separentur*, ait ad tempus. Idemque docent *Abbas c. Capellanus, n. 4. in fi. de feriis. Palud. & D. Antonin nu. præced. alleg. Astensis sum. 2. p. lib. 8. t. 30. a. un. q. 2. Sylvest. Matrimonium 7. q. 2. d. 6. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 17. init. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 14. q. 1. n. 2. Lex 18 t. 2. p. 4. & ibi Greg Lop verb. En la manera, D. Thom. 4. d. 32. q. un. a 5. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 549. fi.* Id autem tempus, quo separandi sunt, est, dum feriarum tempus, quo interdictæ sunt nuptiarum solemnitates, durat. Ut bene tradunt *Abbas, Rosella, Sylvest. Tabiena, Greg. Lopez ibid.* Est tameo hoc temperandum, nisi esset periculum incontinentiæ in alterutro conjuge, tunc enim à separatiooe prædicta abstinendum esset, aliaque pœna injungenda. Sic *Palud. D. Antonin. Rosella, Sylvest. Gaeta proximè citati. Turrec. d. c. non oportet, fine*. Et dixi in alio simili, hoc lib. disp. 2. num. 14. Et in hoc casu verum est, quod docent *Salzede eod. c. 74. fine, & Manuel num præced. relati*, dicentes esse hos sponsos pœna arbitraria puoiendos. Secundum hoc temperat *Tabiena*, nisi jam matrimonium coosummatum sit. Tunc enim separandi mioimè sunt. Quippe matrimonio semel consummato nou amplius peccant coeundo. Verùm id temperamentum admittendum non est. Quia hujus separationis ratio non est culpa coitus, ille enim in eo tempore semper vacat culpa (ut probabimus nu 23.) Sed culpa suscipiendi benedictiones contra Ecclesiæ ioterdictum, cui culpæ ea pœna jure indicta est. Et ideo meritò cæteri Doctores allegati id temperamentum non apponunt.

6 Utrùm autem possit Episcopus in hac prohibitione dispensare, discordant DD. Affirmant quidam ex causa valdè urgenti posse, cavendo ne populi frequentia adsit, nec aliæ consuetæ solemnitates interveniant. Ut si quispiam puellam pauperem nollet dotare, nisi statim solemnes benedictiones reciperet: sic tenent *Sotus 4. d. 23. q. un. a. 3. fi Veracruz 1. p. pec. a. 14. fi. Barth. à Ledesma dub. 60. de matrim. §. Sed dubitatur. Graffis 1. p. decis. lib 2. c. 85. num. 29.* & refert *Synodum Neapol c. 40.* dicentem ordinarium ob humana pericula, facilè & gratis eam licentiam concedere posse. Idem docet *Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium*, ubi de impedimentis non dirimentibus *n. 11.* Et facit valde quod refert *Bellamera c. Capellanus, in fine, de feriis*, ubi ait consuevisse Episcopos quandoque dispensare. Alii negant. Quia prohibitio hæc est *Clem. 3. c. Capellanus, de feriis: & Trid. sess. 24. de matrim. c. 10.* At inferior nequit in lege superioris dispensare. Sic *Cardin. c. Capellanus, q. 1 in fine, de feriis. Henric. Bothaus*, quem refert & sequitur *Enriq. lib. 11. de matrim. c. 16 n. 2. in comment lit. T. & lib. 12. c. 2. num. 1. in comment. lit. E.* ubi oppositam sententiam falsam appellat. Sed sic distinguendum est, jure ordinario nequit, ut clarè probat ratio proximè allata. Quare *Navar. summa lat. c. 22. n 70 in fine*, dixit se nunquam ausum fuisse dicere posse Episcopum dispensare in denuntiationibus matrimonio non præmittendis, donec *Trident sess 24. de matrim. c. 6* id ipsis indulsit. Quod præceptum eas præmittendi sit Concilii Lateranensis. At in casu valde urgenti, ubi non esset recursus ad Pontificem, posset utique Episcopus. In eo enim eventu potest Episcopus in lege Concilii & Pontificis dispensare (ut latè probavi l. 2. disp. 40.) Et sic intellecta prior sententia est vera. Quamvis fatear DD. illius videri sentire posse jure ordinario. Nam omnes Sotum sequuntur, qui clarè hoc sentit: ea enim ratione utitur, quod possit Episcopus in sua diœcesi dispensare, non aliter quàm Pontifex in universo orbe, quoties dispensatio non est sibi in aliquo casu specialiter à Pontifice interdicta: ut contingit in hoc casu. Nam nec Pontifex, nec Tridentinum dispensationem hanc sibi reservant. Sed quamvis fundamentum sit verissimum, at eò ipso quod lex editur à Pontifice vel Concilio, nec conceditur dispensatio, nequit Episcopus dispensare, sed censetur reservata dispensatio, propter id principium generale, inferior nequit in lege superioris dispensare. De quo consulendus est latè *Duenas reg 248. statim in princip.* Et late tractabo 1 seq. disp. 6. Rarissimè tamen existimo posse eum casum tam præsentaneæ necessitatis contingere, ut possit Episcopus dispensare in hac prohibitione.

Similiter constat inter omnes, (ut benè ait *Sylvest. Matrimo-* 7
nium 7. q. 2. d. 5.) non prohiberi eo feriarum tempore sponsalia de futuro, quia nullus est textus ea interdicens.

Denuntiationes etiam matrim. præmittendas, constat pos- 8
se tunc fieri. Quoniam nullus textus eas vetat eo tempore. Et ita affirmant *Phœbarc de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 4. Cavalcan. in suis decisionib. 2. p. decis. 12. de contractib. alias in ordine decis. 58. nu 17. Barth. à Ledesma dub. 60. de matrim. §. Animadvertere hoc oportet. Vega 2. tom. sum. c. 34. ca/n* 178.

Tria autem vertuntur in dubium. Primum, an ipsum matri- 9
monium iniri eo tempore prohibeatur? Secundum, de uxoris traductione, conviviis, aliisque lætitiæ signis. Tertium, de matrimonii coosummatione.

QUÆSTIO I. An feriarum tempore licitum sit matrimonium 10
contrahere? Quidam interdictum esse ajunt. Ducuntur, quia debet celebrari in facie Ecclesiæ, & non clam. At in facie Ecclesiæ non permittitur eo tempore, sicut nec benedictiones nuptiales. II. quia *c. nec uxorem, 33. q. 4.* quod est Nicolai Pontificis, expressè interdicitur matrimooium, ibi: *Nec uxorem ducere.* Et *cap. Non oportet, el 2. eadem causa, & q. quod est ex Concilio Ilerdensi*, ibi, *Non oportet à septuagesima, &c. nuptias celebrare, quod si factum fuerit, separentur.* Idemque habetur *c. non oportet, el 1. & c. non licet, eadem causa & q.* III. quia *c. Capellanus, de feriis*, prius dicitur consuetudinem Ecclesiæ habere, ut matrim. quocumque tempore contrahatur: & postea feriarum tempore numerato jubet ut nuptias tunc suspendi. Hujus sent. videtur clarè *D. Thom. 4. d. 32. q. un. a. 5. quæstiunc. 4. ad 1.* ubi dicit celebrationem matrimonii habere aliquam mundanam lætitiam, & carnalem, quod in aliis sacramentis noo reperitur, & ideò illius celebrationem prohiberi, cùm cætera sacramenta tunc sint permista. Ejusdem videtur *Richard. 4. d. 32. a. 5. q. 1.* quamvis enim *in corpore* duplici relata sententia neutram denoiat: at *in solutione ad 1.* proposito argumento cæterorum sacramentorum, quæ nullo tempore prohibentur, respondet matrimonium non prohiberi ea ratione qua sacramentum est, sed ratione festivarum celebritatum, quæ in nuptiis reperiri solent: ubi clarè supponit sacramentū matrimonii tunc interdici ob has celebritates. Et in hanc magis videtur inclinare *Astensis sum. 2. p. lib 8. t. 30 a. un. q. 1.* Et tenent aliqui Doctores antiqui, teste *Joan. Andr. c. Capellanus num. 3. de feriis.* Eandem tenent *Hostiens. sum. tit. de matrim contract contra interdict. Eccles. nu. 3. paulo post princ. Palud. 4 d. 32. q. 1. a 4 n. 18.* Et ibi *Majoris, q 2 fine. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. nu 147. Conedo in collectaneis juris, collect. 22. n. 2. Margarita confess.* dicens esse mortale eo tempore matrimonium inire, *in sua sum. fol. 150. pag. 1.* Et esse vetitum sub veniali, videtur tenere *Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 241. n. 4.* ubi dicit non esse mortale eo tempore contrahere.

Alii sentiunt non solùm eo tempore prohiberi matrimo- 11
nium, sed esse irritum, si tunc contrahatur. Quia est contrà interdictum Ecclesiæ. Sic tenent aliqui antiqui, quos tacito nomine refert *gl. c. Vir cum propria, §. Hinc etiam, in fi. 33. q. 4*

Cæterum omninò tenendum est, id nullatenus interdictum 12
esse, si absque magna solemnitate & pompa fiat, (de qua solemnitate, num. 16. & seqq. sermonem faciam.) Quod primo probat ipsa Ecclesiæ consuetudo, passim enim his temporibus matrim. ineuntur conniventibus prælatis, nec punientibus parochos qui interfunt. Deinde, quia nullibi id prohibitum reperitur (ut constabit ex dicendis num 14. ubi contrariis argumentis satisfiet.) Immò, *c. Capellanus, de feriis*, affirmatur consuetudine Ecclesiæ id attestante, posse omni tempore matrimonium celebrari. Tertiò, quia non expedit ut pia mater Ecclesia matrimonium tot temporibus prohiberet iniri, daretur enim ansa tunc admittendi plurima carnis peccata, cum nō possent homines tunc matrimonio copulari, quod in concupiscentiæ remedium est institutum. Et ideò hanc sententiam sustinent *gloss. c. Vir cum propria, §. Hinc etiam, in fi. 33. qu. 4. & ca. Capellanus verb. Quocumque, de feriis* Et ibi *Anton. nu 9. Bald. in fine, Abbas* referens *Tancredum, nu 4. Imola nu 1 notab. 1. Rainerius sum. t. de impedim. feriarum, in princ. Goffred sum. t. de matrim. contract. contra interd. Eccl. n. 2. Albericus in suo dict. lit. I verb. Impedimentum 17 init. Henric. c. fi. num. 3. de frigid. & malefic. Joan. de Friburg. sum. confess l. 4.*

t.17.q.1.Rebuf.praxi benefic.regul de dispeas.in gradibus prohibitis,gl.5.aum.55.Resel.verb.Impedimentam, imped.17.init. Angelus Matrimonium 3.impedim.2.ad fi.Sylvest.Matrimonium 7.q.2.dict.5.Tabiena verb.Impedimentam, impedim.14.aam 1.& 2.Armilla verb.Matrimonium num.62.& verb.Nuptia aum.un.Navar.sam.c.21, nu.71. Lex 18.t.2.p.4.& ibi Montalv.in fi.Greg.Lop.ibi verb.Porpalabras,Turrec. c.aen oportet, el 1.a.1.aum.1.& c.nec axorem num.un.33 q.4.Gaetn repetit.cap.Ad limina 30.q.1.§.4.num.548.& seq.Majol.lib.3.de irregal c.25.au.17.§.Ferin.Ant.Cucus lib.5 instit majorum t.12.nu 8.Cavalcan.in suis decision.2.p.decis.12.de contractib.& in ordine decis.58.num.17.Spino Spec.testam.gloss.15.prine aa.20. Et ex Theologis D.Benav 4.d.32.a.4.q.1.D.Antonin.3.p.t.1.c.17.paulo post princip.Cajet.sam.verb.Nuptiarum peccata.Abalens.c.5 Matth.q.242.in solut.ad 1.Petr.de Soto lect.14 de matrim.§.Hmc proximum est.Viguer.lib.inst.c.16.§.7.vers.8.Veracruz 1.part.spec a 14.concl.2.F.Alexander in suo Enchirid.2.p.pracept.6.ubi de statu matrim.§.Contrahere. Bellarm.lib.1.de matrim.c.31.ad fi.§.In altero, Enriq.lib 11.de matrim.cap.16.aum.2.Emman.Sa sum.verb.Matrimonium, ubi de impedimentis non dirimentibus, aum 2.Philiarc.de offic.sacerd.tom.1.p.2.l.2.c 4.Petrus de Ledesma de matrim.q.50.a.un.colam.penult.Barth.à Ledesm.de matrim.dub.60.§.Animadvertere hic oportet.Graffis 1.p.decis.lib.2.c.85.num.28.& 2.p.lib.2.c.13.num.15.Vega 2.tom.sam.cap.34.casu 178 & sequenti.

13 Id tamen fatendum est, si alicubi consuetudo viguisset, ut nec matrim. his feriarum temporibus liceret, illi standum esse. Quia consuetudo legitima vim legis obtinet, c.fin.de consuetud. Sic D.Antonin.Sylvest.Antonius Cucus aum.pracedenti allegati. Ovandus 4 dist.32.disp.un.fine.

14 Ad argum.nu.10. proposita respondetur. Ad primum dic, posse contrahi in facie Ecclesiæ coram parocho & testibus, absque benedictionibus nuptialibus, & aliis festivis solemnitatibus, nec id esse vetitum. Ad secundum explicant Abbas, Sylvest. illud, Nec uxorem ducere, id est, traducere: at tertius ceteri non probibent absolutè nuptias, sed illarum celebrationem, quæ fit per benedictiones, & alias festivas solemnitates. Ad tertium dic, iis temporibus suspendi nuptias quoad earum celebritatem, non tamen quoad eas absque solemnitate contrahendas.

15 QUÆSTIO II. An traductio sponsæ in sponsi domum, feriarum tempore interdicta sit? Duplicem invenio sent. I. omnem traductionem etiam absque solemnitate interdictam esse ait. Tum quia textus Nicolai Pontificis, c.nec uxorem 33.q.4 absolutè prohibet eo tempore uxorem ducere: id est, traducere: ut n.præced. explicuimus. Tum etiam, quia ex ipsa traductionis novitate animus circa carnales ac venereas voluptates magis occupatur. Id tenent expressè Sylvest.Matrimonium 7.q.2.post 5.dictum, dub.2.Rosella verb.Impedimentum,imped.17.initio. Veracruz 1.p.spec.a 14.concl.4.Barth.à Ledesma de matrim.dub.60 concl.3.Anton.Cucus lib.5.instit.majorum t.12.a 9.Graffis 2 p.decis.lib.2.c.13.nu.15. Idem videntur tenere alii, qui indistinctè & absolutè docent traductionem prohiberi. Sic Glossa cap. Virum propria. §.Hinc etiam,ad fi.33.quæst.4.Abbas c.Capellanus, a.4. ad finem, de feriis, & ibi Cardin.ad fi. D Bonav.Rainerius,Albericus,Henric.Cajet.Richard. D.Anton.Joan.de Friburg.Petrus de Soto, Viguerius, Majolus, Emmanuel Sa n.12.alleg.Armilla verb.Nuptia n.unic.Tabiena verb.Impedimentum, impedimento 14.n.1.Lex 18.t.2.p.4.& ibi Greg.Lopez verb. Velar.Turrecr.c.Non oportet, el 1.33.q.4.ar.1.a.1.Navar.sum.Hispan.c.22.n.71.Manuel 1.to.sum.2.edit.c.241.a.4.Petr.de Ledesma de matrim.q.50 art.unic.col.antepenult.

16 II. Sent.(quam veriorem existimo) ait solam solemnem traductionem sponsæ in sponsi domum prohiberi. Quia nimia mentis evagatio dedecens illius temporis sanctitatem minimè reperitur in traductione absque solemnitate, & festivis vanæ lætitiæ signis. Quod & ipsa consuetudo licitum esse testatur: eo vel maximè quòd matrimonii consummatio, quæ traductioni obstare posset, non est eo tempore interdicta, ut n.23.probavimus. Atque ita tenent Goffred.sum.t.de matrim.contract.contra interd.Eccles.num.2 Hostiens.referens Tancredum.c.Capellanus nu.2.in fi.de feriis.& sum.t.de matrim.contract.contra interd.Eccl.nu.3.paulo post principium.Astens.summa 2.p.lib.8.t.30.a.unic.q.1.Palud 4.d.32.q.1.a.4.n.17.Angelus Matrimonium 3.impedim.2.ad finem.Navar.sum.lat.c.22.n.71.hispan.c.28.addit.ad eundem n.Caeta repet.c.Ad limina.30.q.1.§.4.n.549 fine.Cavalcan.in suis decis.2.par.decis.12.de contractib.& in ordine 58.n.17 & duplici seq.Graff.1.p decis.lib.2.c.85 nu.28. Alex.in suo Enchirid.2 par.pracept 6. ubi de statu matrim.§.Si à Dominica.Philiarc.de officio sacerdotis,to.primo,p.2.lib.2.c.4.Bellarminus lib.1.de matrim.c.31.ad fi.Lud.Lopez 2.p.instruct.de matrim.cap 46.fine.Vega 2.tom summe, cap.34.casu 179.

17 Quòd si quæras, quid intelligatur nomine traductionis solemnis prohibitæ eo tempore? dicam intelligi convivio & aliis vanæ lætitiæ signis comitatam traductionem. Atque ita c.nec uxorem, 33.q.4. ubi dicitur non licere tunc uxorem ducere, subditur, Nec convivia facere. Item, quia hæc vana lætitiæ signa sunt, quæ nimiam mentis evagationem, id tempus dedecentem, secum afferunt: quæ causa est illius prohibitionis. Ac proinde tunc ea convivia & vana lætitiæ signa probibita esse, affirmant Hugo, c.Non oportet,el 1.33 q.4.& ibi Archid.n.unic.Turrecr.ibi, a.2.fine, in exposit.lit.& d.c.Nec uxorem, n.unic. Supplem.Gabr.4.d.32.q.unic.a.3 fi.Rebuff.praxi benefic.reg.de dispensat.in gradibus prohibitis.gl.5.num.55.Palud.Angelus, Gaetn, Cavalcan.nu.17.Bellarm.aum pracod.allegati.Cajet.sum.verb.Nuptiarum peccata.Armil.verb.Nuptia, n.unic.Navar.sam.hispan.c.22.num.71.& c.28.addit.ad eund.n.Emmanuel Sa,summa verb.Matrimonium, ubi de impedimentis non dirimentibus, aa.2.Petrus de Ledesma de matr.quæst.50.art.unic.colum.antepenult.Graffis 2.part.decision.lib.2.cap.13.nu.15.Vega 2.to.summa, cap.34.casu 179.Manuel 1.tom.summ.2.edition.cap.241.num.4.

Si rursùs roges, quale peccatum sit hisce diebus uxorem tra- 18
ducere, convivia solemnia facere, aliaque secularis lætitiæ signa exhibere? Plerique absolutè loquentes de uxoris traductione, dicunt eam esse lethale peccatum. Sic Joan.de Friburg.Tabiena, Viguer.n.15.allegati.Navar.sum.hispan.c.22.n.71. Alii verò dicunt traductionem solemnem esse peccatum lethale. Sic Angelus, Alex.Lud.Lopez, Vega n.16.relati.Navar.sum lat.c.22.n.71. Unde convivia splendida eo tempore fieri ad nuptiarum solemnitatem, sub mortali prohiberi affirmant Navar.sum.hisp.c.22.n.71.Angelus, Petr.de Ledesma, Manuel Vega aum.praced.allegati. Nec obscurè id significant Cajet.sum.verb.Nuptiarum peccata, Armilla verb.Nuptia, n.unic. dicentes nuptias tria importare, nempe, benedictionem conjugum, traductionem sponsæ, & solemnitatem convivii, ac violantes hoc statutum reos esse culpæ lethalis. Et potest probari, quia benedictiones matrimonii non prohibentur ratione sui: cum sint quid spirituale, ac proinde tempus devotioni dicatum minimè dedeceant: sed propter convivia, & alia festiva tunc intervenire solita, quæ mentem à divinis avocant. Ut clarè colligitur ex D.Tho.4.d.32.q.unic.a.5 quæst.unc.4.corp.& ibi Richard.a.5.qa.1.ad 1. Et docent expressè Cajet.& Armilla auper cit. Ergo fortiùs hæc prohibentur: argum.de ducto ex auth.Multo magis, c.de Episcopis & cleric. Alii autem non ita rigide loquuntur, sed traductionem sine solemnitate, culpæ venialis damnant. Sic Barth.à Ledesma de matr.dub.60.conclus.3. immo idem de traductione solemni, modò scandalum cesset, tradit Veracruz 1.p.spec.a.14.concl 3. Atque sola convivia, & alia lætitiæ signa, absque uxoris traductione, nullam esse culpam affirmat Tabiena verb.Impedimentum, impedimento 14.q.1.a.2. ratione generalis consuetudinis hæc permittentis. Verùm (ut meam sententiam explicem) solas nuptiarum benedictiones hoc tempore vetitas esse sub mortali existimo. Quia generali consuetudine receptum esse video, ut sponsæ eo tempore in sponsi domum traducantur, conviviaq; fiant, ac alia lætitiæ signa præbeantur convenientibus prælatis. Quare si hæc moderata sint, nullam culpam agnosco, si aliquantulus sit excessus, solam venialem: mortalem autem minimè, nisi ubi nimius esset excessus, ita ut sanctitati prædictorum temporum notabiliter detraheretur: & ansa notabilis jure optimo offensionis ac scandali, spectantium animis tribueretur, unde Palud.4.d.32.q.1.a.4.n.17. mitiùs est loquutus, dicens prohiberi nuptiarum celebrationem his temporibus, ob lascivias & multas insolentias iis valdè dissentaneas. Quamvis enim jura rigidiùs loquantur: ut constat ex c.Nec uxorem.33.q.4. ubi uxorem duci, ac convivia fieri, absolutè prohibetur: at generalis consuetudo hunc juris rigorem temperavit, & ferè ad solam nuptialium benedictionum prohibitionem reduxit.

Hinc infertur temperandum esse, quod tradunt Cajet.Armil. 19
Manuel, Vega num.praced.allegati.& Petrus de Ledesma de matrim.quæst 50.art.unic.col.penult. nimirum, eos non effugere legis transgressionem, qui ante feriarum tempus, nuptiarum benedictiones suscipiunt, & convivia, celebritatesque festivas in id tempus differunt, quasi illis solis prohibitis, hæc permissa sint. quod potiùs hæc prohibeantur. Sed temperandum (inquam) est, juxta n.præced.tradita: ubi explicuimus quando nulla, & quando venialis, atque quando culpa mortalis sit, hæc eo feriarum tempore celebrare.

Ad argum.n.15. proposita respondetur. Ad 1. dic, ex ratio- 20
ne textus colligi intelligendum eum esse de solemni traductione, ut probavi n.16. Et esto ita rigidè intelligeretur, at consuetudo jam explicuit solam solemnem traductionem comprehendi. Ad 2. constat ex dictis nu. 16. non enim tanta mentis evagatio reperitur in traductione non solemni.

QUÆSTIO III. An feriarum tempore interdictum sit matri- 21
monium consummare? Quidam id affirmant. Et ducuntur, quia c.Nec uxorem.33.q.4. interdicitur traductio uxoris eo tempore. Cujus ratio nulla alia esse potest, nisi ut vitetur copula carnalis. Secundum, quia c.Non oportet, el 2.33.q.4. decernitur separandos esse celebrantes nuptias his diebus: quod nequaquam fieret, si copula non esset tunc prohibita, sed sola solemnitas. Non enim fieret personarum separatio, sed alia pœnitentia imponeretur. Pœna enim non debet culpæ quantitatem excedere. c.Quæsivit, de his quæ fiant à majori parte capituli, l.Sancimus.C.de pœnis. Tertium, quia etiam matrimonio consummato non licet tempore orationis & jejunii vacare copulæ: ergo à fortiori non licet consummare: quia turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes. Quemadmodum, de jurej. Ita glossa c.Virum propria, §.Hinc etiam fine, 33.quæst.4.& c.Capellanus verb.Quocumque, de feriis, ubi Ant.a.9.Bald.in fi.Petrus, & Abbas antiquus. quos refert, & sequitur ibi Joan.And.nu.4.Panor.nu.4.Card.ad fin.Imol.n.a.1.notab.1.Rainer.summ.tit.de imped.feriarum in princ.Host.sum.tit.de matri.contract.contr interdict.Eccl.n.3.paulo post prin.Bertachin.in suo repert.lit M.verb.Matr.vers.Matrim.consum.Henric.c.ap.fi.num.3.de frigid.

& ma-

& malefic. Joan. de Friburg. sum. confess. l. 4. t. 17. q. 1 Palud 4 d. 32. q. 1. a. 4. n. 10. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 17. §. Rosella verb. Impedimentum impedimento 17. ad finem, Angel. verb. Debitum, n. 1. & Matrimonium 3. impedimento 2. ad finem. Sylvest. Matrim. 7. q. 2. post dictum 5. dub. 3. Tabiena verb. Impedimentum. impedimento 14. qu. 2. num. 3. fin. Cajet. sum. verb. Matrimonium, c. ult. §. In publico autem loco: ubi Armilla n. 64. & verb. Nuptia, n. unic. Montalvus l. 18. in fine, t. 2. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Por palabras, Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 594. §. Alex. in suo Enchiridio 2. p. praecepto 6. ubi de statu matrimoniali, §. Si à Dominica. Pedraza sum. praecept. 6. §. 18. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 60. §. Graff. 2. p. decis. lib. 2. c. 13. nu. 15. Et tandem Abulensis sum. 2. p. lib. 8. tit. 30. a. unic. q. 1. duplicem opinionem refert, neutramque decidit. Discordant autem aliqui ex his DD. quia quidam asserunt tunc esse mortale consummare, sic colligentes ex Paludano dicenti, in casu quodam speciali non esse peccatum mortale, docent D. Ant. Rosella, Angel. utroque loco, Joannes de Friburgo, Sylv. Tabiena, Alexand. nuper citati. At alii solam culpam venialem agnoscunt. Quòd non contra praeceptum, sed contra illius finem sit. Ita Cajet. Armill. Pedraza, Barth. à Ledesm. eodem loco allegati. Et non esse mortale, non decidens an sit veniale, docet etiam Veracruz. 1. p. specule, ar. 14. conclus. 5. Et non tantùm consummationem petendo, sed etiam reddendo, damnat venialis culpae, Barth. à Ledesma ibi. Quare apertè sentit non teneri alterum conjugem eo tempore reddere ad primò consummandum matrimonium. Si enim teneretur, non peccaret venialiter reddendo, immò mortaliter denegando. Quòd etiam sentiunt Abbas antiquus, Petrus, Joan. Andr. Gaeta proximè allegati, dicunt enim conjugi tunc petenti obstare temporis exceptionem. Temperant tamen quidam ex his Doctoribus, quando eo feriarum tempore consummatur prima vice matrimonium: nam semel jam consummato dicunt non esse mortale, deinceps vacare copulae. Ita Rosella, Sylv. Angel. Cajetanus, D. Antonin. Pedraza proximè cit. Tabiena verb. impedimentum, imped 14. q. 2. n. 3. fine, Greg. Lopez. l. 128. verb. Por Palabras t. 2. p. 4. Secundum temperant, nisi uxor sit ritè bene dicta. Sic Palud. D. Anton. Rosella, Sylv. ibid. Tertium limitant, nisi conjuges sint vidui. Sic Angelus Matrimonium 3. imped. 2. fine. Sed hanc limitationem reiiciunt Panorm. Cardin. Sylvest. Alexand. hoc num. allegati, Rosella verb. Impedimentum, impedim. 17. in princip. Tabiena ibi, impedimento 14. quaest. 1. num. 2. Graff. 2. part. decis. lib. 2. cap. 13. nu. 15.

22 Alii verò Doctores non ita rigidè sentiunt, sed dicunt hoc feriarum tempore minimè speciali praecepto interdici copulam conjugalem, sed generali praecepto, quo tempore orationis, quale est hoc, prohibita est: unde dicunt minimè tunc prohiberi reddere: de petitione autem sic distinguunt, si causa vitandae fornicationis vel prolis, dicunt vacare culpa; si verò causa voluptatis, esse culpam lethalem. Sic Goffred. sum. tit. de matrim. contracto contra interd. Eccel. num. 3.

23 Caeterùm adversùs utramque sententiam, mihi persuadeo nullam esse prohibitionem consummandi tunc matrimonium, ratione illius temporis, quare etiam primam consummationem vacare prorsus culpa ex hac parte, nisi alia circumstantia mala vestiatur: tunc enim erit culpa juxta qualitatem circumstantiae, qualis esset quovis alio tempore, quo eadem mala circumstantia concurreret. Ducor, quippe nulla est prohibitio talis consummationis. Textus enim n. 1. allegati solam benedictionem nuptialem traductionemque sponsae eo tempore prohibent: nec traductio interdicitur causa vitandae copulae, sed propter vana laetitiae signa illam comitari solita, quae temporis illius sanctitatem dedecent (ut probavi nu. 16. & 18.) Deinde, quia si ob temporis reverentiam prohibita est tunc consummatio, non minus sanctitati illius detrahitur per primam consummationem, quàm per sequentes, & sive sponsa sit benedicta, sive non. Cùm tamen DD. contrarii in hoc duplici casu copulam excusent. Tandem, quia tempore orationi dicato multo verior sententia est, vacare culpa copulam conjugalem, & solum esse consilium tunc abstinere, ut dicemus lib. 10. tota disp. 12. Et ideo hanc sent. sustinent (licèt non ita expressè, at valdè faveant,) D. Th. 4. d. 32. q. unic. a. 5. q. 4. ad 7. & Turrecr. c. Non oportet, ol 1. 33. q. 4. a. 1. n. 1. ad 3. ubi admittunt indistinctè esse licitum iis temporibus petere & reddere. Et tenent expressè Petr. de Soto lect. 14 de matrim. §. Huic proximum est. Navar. sum. lat. c. 22. num. 71. & Hisp. cap. 28. addit. ad eum num. quamvis Hisp. c. 22. num. 71. solum explicuerit non esse mortale. Ant. Cucut lib. 5 inst. majorum, tit. 12. nu. 10. Cavalc. in sua decis. 2. p. decis. 12. de contract. in ordine 58. n. 17. Bellarm lib. 1. de matrim. c. 31. ad fi. §. In altere. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 179. Philiarc. de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 4. Emman. Sa sum. verb. Matrimonium, ubi de impedimentis non dirimentibus num. 2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 46. §. Et clarè sentit Petr. de Ledesm. de matrim q. 58. a. penult. dicit enim omnia esse licita eo tempore praeter traductionem uxoris, nuptiarum benedictionem, & convivii celebritatem. Ex quo clarè infertur, petenti tunc debitum non posse opponi exceptionem temporis, sed ea non obstanti esse sub praecepto reddere.

24 Ad argumenta n. 21. proposita respondetur. Ad 1. dic, non eam esse rationem, sed ut vana & festiva laetitiae signa vitentur, ut probavi num. praeced. Ad 2. dic, eam poenam non imponi eò quòd consummatum sit matrim. eo tempore, id enim non est prohibitum, sed quia nuptiae sunt benedictae, & sponsa solemniter traducta: nec eam poenam excedere culpae quantitatem: quin potiùs cùm conjuges circa matrim. deliquerint, meritò ipsius matrimonii separatione ad tempus puniuntur. Ad 3. negandum est id prohiberi tempore orationis, ut n. praec. diximus.

DISPUTATIO VIII.

An tempore interdicti, & cessationis à divinis, liceat matrimonium inire, ac nuptias benedicere?

SUMMARIUM.

Refertur opinio asserens matrimonium non posse contrahi tempore interdicti, num 1.
Potest licitè contrahi, num. 2.
Tempore cessationis à divinis potest matrimonium, & quaecumque alia sacramenta celebrari, quae interdicti tempore sunt permissa, n. 3.
Validum matrimonium contractum tempore interdicti, n. 4.
Contrahentibus specialiter & personaliter interdictis, licitum est inire matrimonium, nu. 5.
An possint Sacramenta permissa tempore interdicti, ministrari in Ecclesia specialiter interdicta? n. 6.
Possunt denunciationes matrimonii tempore interdicti fieri, n. 7.
Solvuntur argumenta, nu 8.
Refertur sententia docens posse benedictiones nuptiales tempore interdicti conferri, nu. 9.
Non possunt tunc conferri, nu. 10.
Possunt hodie eae benedictiones, & caetera officia Ecclesiastica celebrari, servata moderatione c. Alma mater, de sent. excomm. in 6. modo sponsi habeant diploma, nu. 11.
An id habeat verum in speciali interdicto loci, an tantum in generali? num. 12.
An cum illa moderatione liceat extra Ecclesias tempore interdicti benedictiones nuptiales, & alia divina peragere? n. 13.
An possint similiter ea omnia tempore cessationis à divinis cum illa moderatione celebrari? nu. 14.
An in festivitatibus, in quibus jure suspenditur interdictū, liceat publicè & solemniter benedicere nuptias, & caetera officia celebrare, nu. 15.
An si tempore interdicti benedicantur nuptiae die Natalis Christi, vel Paschatis, contraveniatur interdicto, & incurratur irregularitas adversùs contravenientes lata; vel soli praecepto interdicentis eo tempore benedictiones? Et similiter, an obligatus ex voto, vel regulari constitutione ad carnium abstinentiam, peccet adversus jus commune prohibens esum illarum feria sexta, si illis vescatur feria sexta, in qua incidit Natale Dominicum? Explicatur c. fin. de observat. jejun. & an sublato voto per dispensationem, vel irritationem, vel Praelato dispensante in constitutione, liceat vesci? nu. 16.
An liceat in praedictis festivitatibus officia non propria dici peragere, ac nuptias benedicere non celebrata Missa propria diei? nu 17.
An liceat in eisdem idem efficere, tempore cessationis à divinis? vel si Ecclesia sit speciali interdicto supposita? nu. 18.
Num sive vir sive foemina interdicti sint, liceat illis benedictiones recipere in loco non interdicto? nu. 19.
Satisfit argumentis. Et enodatur regula Accessorium, de regul. juris, in 6. num. 20.

DUPLEX involvitur quaestio disputanda in praesenti disputatione. Prior est de matrimonio tempore interdicti celebrando. Posterior de benedictionibus nuptialibus eodem tempore conferendis. Circà priorem quaest. sentiunt aliqui nefas esse tempore interdicti matrimonium contrahere, secus de sponsalibus. Ducuntur, quod nulla tempore interdicti Sacramenta ministrari possint praeter excepta, c. Alma mater, quod est finale, vers. Nulla, de sent. excom. in 6. Nam facta generali prohibitione, id omne vetitum censetur, quod expressè concessum minimè reperitur. Clem 1 § Porrò, vers. Nam ubi, de verb. signif. At matrim. exceptum non est. Et confirm. quia sicut eodem cap. final. excepta sunt Sacramenta poenitentiae, respectu etiam non aegrotantium, & jure alio excepta, nimirum, Baptismus, & Confirmatio, & Eucharistia per modum viatici. c. Non est, de sponsal. & c. Quod in te, de poenit. & remis. similiter si matrimonium concessum esset, exciperetur. Secundum, quia rationes ob quas praefata Sacramenta tunc permittuntur, cessant in matrimonio. Cùm ex negatione matrimonii minimè subtrahatur Ecclesiis debitus honor, nec haereses pullulent. quae sunt rationes assignatae d. c. finali: eò vel maximè, quòd si necessitas ineundi matrimonii occurrat, possit id extra locum non interdictum commodè fieri: ac proinde non est cur in loco interdicto concedatur, argumento c. Si sententia, §. Caeterùm, de sent. excommun. in 6. Tandem, quia hodie, cum matrimonium absque parochi praesentia consistere nequeat, parochus quodammodo est minister. At parochis interdictum est eo tempore quaevis Sacramenta ministrare, demptis Poenitentia. & Eucharistia morientibus, ac Baptismo. Et ideo hujus sententiae est Ugolinus de censuris, ubi de interdicto, tabula 5. c. 7 § 3. n. 1. & c. 10. §. 1. n. 1. 1

Verùm absque dubio dicendum est, posse licitè matrimonium iniri tempore interdicti. Constat ex c. Capellanus, de feriis, ubi habetur eam esse Romanae Ecclesiae consuetudinem, ut 2

matrim. quocumque tempore contrabatur. Deinde, quod ea sola Sacramenta censeantur tempore interdicti vetita, quæ purè Sacramenta sunt, & omnino spiritualia. At matrim. est contractus quidam naturalis, cui per accidena adjecit Christua Dominus Sacramenti rationem. Pro hac sent. citatur communiter *Glossa, c. Alma mater, verb. Sacramentis, de senten. excom. in 6.* at id non dicit expressè, sed validum esse matrim. eo tempore initum: at id innuit, cum sermo ibi habeatur de permissis tempore interdicti. Et tenent expressè *Innoc. c. Non est, in fine, de spons. & ibi Host. & Joan. Andr. n. 5. Anton. nu. 10. Abb. nu. 8. Cardin. nu. 4. q. 1. Prapos. n. 7. Alex. de Nevo n. 21. & seq. Anchar. fin. & d. c. Alma mater, num. 10.* ubi *Franc. in princ. n. 3. Calderin. de interdict. membr. 6. § Viso de effectu interdicti, Rosella Interdictum 2. n. 7. Angelus Interdictum 6. nu. 30. Sylv. Interdictum 5. q. 7. n. 9. except. 5. Armilla verb. Interdictum n. 53. Tabiena interdictum 5. q. 13. n. 14. Navar. sum. c. 27. lat. n. 179. hispan. n. 178. Covar. c. Alma mater, 2. p. § 2. n. 7. vers. Matrimonii autem Sacramentum. Gatta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. § 4. nu. 547. Bergasius de irregular. p. 6. de sent. interdicti, n. 50.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 18. q. 8. a. 2. princ. concl. 4. n. 27. & d. 26. q. 2. a. 2. n. 12. D. Anton. 3. p. t. 26. c. 4. in princ. col. 5. Metina l. 1. sum. c. 11. § 13. Enriq. l. 11. de matrim. c. 16. n. 2. comment. lit. S. & lib. 12. c. 2. n. 1. comment. lit. F. & lib. 13. de excomm. c. 45. n. 3. Bart. à Ledesma de pœnit.* ubi de interdicto *dub. 7. Graffis 2. p. decis. lib. 1. c. 1. n. 25. Lud. Lop. 2. p. instr. de interdict. c. 21. t. de extr. unct. & matrim. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 116. num. 2. Cañede de Sacram. tract. de interdict. c. 8. n. 56. Vivald. candel. Sacrament. 2. p. de interdict. n. 209. Petr. de Ledesma de matr. q. 50. a. unic. dub. 3. post 4. concl. Vega 1. to. sum. c. 103. casu 6. Emmanuel Sa sum. verb. Interdictum num. 17. Philiarcus de offic. Sacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 3. § ultim. n. 7.*

3 Immo tempore cessationis à divinis licitè initur matrimon. Quod constat ex *c. Capellanus, de feriis,* quocunque enim tempore dicit concedi. Et clarè videntur sentire DD. omnes n. præc. allegati, *c. Non est, de sponsal.* nam licere dicunt tempore interdicti: & casus illius textus non est propriè de interdicto, sed de cessatione à divinis. Ut ibi advertit *Abbas n. 8.* & docent expressè *Covar. c. Alma mater, 2. p. § 4. n. 7. vers. Utcunque tamen. Metina* dicens claustrum Salmantinum sic definisse, *lib. 1. sum. c. 11. § 14. Emmanuel Sa sum. verb. Interdictum, n. 17. Vega 1. to. sum. c. 103. casu 6. Cañedo sum. Sacram. tract. de interdict. c. 9. paulo post princ. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 117. n. 2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de interdicto c. 21. ad fi.* Immo omnia Sacramenta tempore interdicti permissa, sunt etiam licita tempore cessationis. Ut bene *Navar. sum. c. 27. nu. 178. Covar. Manuel ibid.*

4 Utcunque tamen sit, fatendum necessariò est ab omnibus, matrimonium tempore interdicti contractum, esse validum: cum *Glossa c. Alma mater. verb. Sacramentis, de sentent. excomm. in 6.* ut benè advertit *Cov. eod. c. Alma mater. 2. p. § 2. n. 7. vers. Matrimonii autem.* Atque ita fatetur *Ugolinus de censuris,* ubi de interdicto, *tabula 5. c. 7. § 3. num. 3.* Quamvis sentiat tunc interdici. Atque idem dicendum est de matrimonio inito tempore cessationis à divinis. Et constat, quia nullus est Canon irritans. Deinde, quia matrimonium illicitè contrahitur tempore excommunicationis, at si contrahatur, est validum, ut disp. seq. dicam.

5 Nec quicquam refert, si contrahentes sint specialiter & personaliter interdicti. Possunt enim licitè matrimonio copulari. Quod sub illo interdicto non comprehendatur matrim. nisi expressum sit. Quia matrimonium, tanquam contractus cui per accidens ratio Sacramenti advenit, sua specialia impedimenta sortitur, nec interdici solet instar aliorum Sacramentorum. Sic *Innoc. Cald. Anchar. utroque loco, Francus, D. Anton. Rosella, Sylv. Tabiena, Armilla, Nav. Philiarc. Petr. de Ledesma n. 2. allegati. Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. n. 12. Enriq. lib. 12. de matrim. c. 2. n. 1. comment. lit. F. & lib. 13. de excom. c. 45. n. 3. Toledo lib. 1. summa, c. 20. n. 9.*

6 Utrùm autem in Ecclesia specialiter interdicto supposita, possint matrim. & reliqua sacramenta tempore interdicti permissa, celebrari: non constat inter DD. Nam *Ugolin. de censuris, tabul. 5. de interdict. c. 10. § 1. n. 2.* dicit in Ecclesia specialiter interdicta posse baptismum, & confirmationem ministrari, quòd necessariò intra Ecclesiam ministranda sint: secus de Eucharistia & pœnitentia, nisi necessitas aliud suadeat. *Bergasius* verò *de irregul. p. 6. de sent. interdicti, num. 27.* distinguit sic: Si Ecclesia sit interdicta specialiter ab homine, nullum Sacramentum excepto baptismo potest in ea conferri: & dicit *num. 28.* matrim. tunc ante fores Ecclesiæ posse ministrari. Si autem sit à jure, dicit *n. 29.* baptismum, confessionem, & matrim. ante Ecclesiæ fores ministranda esse. Cæterùm dicendum est, omnia Sacramenta tempore interdicti permissa posse licitè in Ecclesia specialiter interdicta ministrari: etsi honestum sit ea alibi celebrari, si commodè fieri possit. Quia nulla reperitur prohibitio, quòd ea Sacramenta ab omni interdicto exempta sint. Atque ita docent *Nav. sum. c. 27. num. 179. Covar. c. Alma mater 2. p. § 2. nu. 7. vers. Hæc verò sacramenta. Enriq. lib. 13. de excomm. c. 45. num. 3. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 1. lib. 4. c. 3. § ult.* Et expressè de matrimonio id docent *Enriqu. & Philiarc. ibi.* Et clarè videntur hujus sententiæ *Calderin. de interdicto, membr. 2. col. 7. fol. 3. vers. Sed nunquid in Ecclesia, & Anchar. cap. Si civitas, num. penult. de sentent. excomm. in 6.* ubi dicunt licitè ministrari in ea Ecclesia baptismum & confirmationem. Quippe à quovis interdicto ea sacramenta exempta sunt. Cùm enim eadem militet ratio in aliis sacramentis tempore interdicti permissis, sunt enim ab interdicti prohibitione libera, videntur in eis idem sentire.

7 Possunt etiam à fortiori tempore interdicti denunciationes matrimonii fieri. Sic *Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. nu. 12.* subditque intelligi in concionibus, vel aliter, non tamen in Missa. Quod forte dicit, quia Missam celebrare tempore interdicti olim non licebat, *c. non est, de sponsal.* At cùm hodie liceat servata moderatione, *c. Alma mater, de sentent. excom. in 6.* (ut n. 11. dicemus) non est cur negemus posse ibi denunciationes fieri. Quòd si fortè contra interdicti formam celebraretur Sacrum, & in eo fierent denunciationes, peccatum esset celebrare, non autem facere denunciationes. Hoc enim cùm non sit officium divinum, minimè opponitur interdicto.

8 Ad argum. n. 1. proposita respondetur. Ad 1. & confirmationem dico non excipi matrim. Quia id supponitur tanquam manifestum, & generali consuetudine Ecclesiæ receptum, ut nunquam intelligatur prohibitum matrimonium: & excipiuntur ea sacramenta, quæ merè spiritualia sunt, & ad actum ordinis pertinent, ut dixi n. 2. Ad 2. constat ex dictis, eæ enim rationes traduntur respectu sacramentorum quæ sunt merè spiritualia: at in matrimonio militat ratio exposita nu. 2. Ad ultimum dic, Parochum non habere rationem ministri, sed testis: ipsos autem contrahentes esse ministros.

9 QUÆSTIO II. An benedictiones nuptiales possint tempore interdicti conferri? Affirmant aliqui. Quia cùm accessorium sequatur naturam principalis, *reg. Accessorium, 42. de regul. jur. in 6.* concessio principali, conceditur accessorium. At benedictiones accessoriæ sunt matrimonio, quod eo tempore concessum est: ut n. 2. Et confirm. quia concessis tempore interdicti baptismo & confirmatione, conceditur confectio chrismatis, quod accessorium est, *c. Quoniam, de sent. excomm. in 6.* ubi *Glossa verb. Dubiam,* ait rationem hujus esse, quod concesso principali, concedatur accessorium. Et ita hanc partem tuentur *Rosella Interdictum 2. n. 7. Angel. Interdictum 6. n. 30. Gaeta repet. cap. Ad limina 30. quæst. 1. § 4. num. 547.* & rem esse dubiam nil definientes, docent *Abb. cap. Non est, num. 8. de sponsa. & ibi Prapos. num. 7.*

10 Nihilominus dicendum est non posse conferri. Quia benedictio nuptialis est officium divinum, & ad actum ordinis pertinet: cùm solus sacerdos possit sponsum & sponsam benedicere, idque precibus & officio peculiari ab Ecclesia institutis, & in Missarum solemniis. Atque ita tenent *Calderin. de interdicto, membr. 6. § Viso de effectu interdicti. Host. c. Non est, fi. de sponsal.* ubi *Jo. Andr. n. 3. Ant. n. 10. Alex. de Nevo n. 22. Anchar. fin. & c. Alma mater, de sent. excom. in 6. num. 10.* ubi *Francus in princ. n. 3. Astensis sum. 2. p. l. 7. t. 16. a. 3. q. 6. Sylvest. Interdictum 5. q. 7. nu. 9. except. 5. Tabiena Interdictum 5. q. 13. n. 14. Armilla verb. Interdictum nu. 53. Navar. summ. c. 27. lat. n. 179. Hisp. nu. 178. Ugolin. de censuris tab. 5. de interdicto, c. 7. § 3. n. 4.* Et ex Theologis *Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. n. 12. & d. 18. q. 8. a. 2. princ. concl. 4. num. 27. D. Anton. 3. p. t. 26. c. 4. princ. col. 5. Metina lib. 1. sum. c. 11. § 13. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 16. nu. 2. comment. lit. S. & lib. 13. de excom. c. 44. n. 1. lit. D. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 21. de interdict. tit. de extrema unctione, & matrim. Philiar. de offic. sacerd. tom. 1. p. 1. lib. 4. c. 3. § ult. n. 7. Vivald. candel. Sacram. 2. p. de interdict. nu. 209. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 16. a. 2. fin. Graff. 2. p. decis. li. 1. c. 1. n. 25. Barth. à Ledesm. de pœnit. ubi de interdicto, dub. 7.*

11 Hodie autem licitè benedictiones nuptiales conferuntur tempore interdicti, servata moderatione, *c. Alma mater, de sent. excomm. in 6.* nimirum, submissa voce, januis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis. Quippe is textus cum ea moderatione concessit omnia divina officia tempore interdicti celebrari posse. Et tenent *Sylv. Interdictum 5. qu. 2. d. 3. fin. Covar. c. Alma mater, 2. p. § 2. n. 7. vers. Matrimonii autem. Enriq. lib. 13. de excomm. c. 44. n. 1. comment. lit. D & lib. 12. de matrim. c. 2. nu. 1. in commento, lit. F. Petr. de Ledesma de matrim. q. 50. a. unic. dub. 3. post 4. conclus.* unde minus benè hoc reprobat dicens esse falsum, *Ugolin. de censuris, tabula 5. de interdict. c. 7. § 3. fin.* Sed ipse se explicat, *c. 8. § 5. n. 3.* dicens non posse conferri tunc. Quia laici debent necessariò interesse, nempè, ipsi conjuges, quibus tamen vetitum est tempore interdicti divinis interesse. Sed DD. citati hoc non negant. Intelliguntur enim, dummodo conjuges privilegium habeant assistendi divinis, ut bullam cruciatæ. Atque ita docent *Enriquez utroque loco, & Petr. de Ledesm. proximè citati.*

12 Non tamen permissio hæc in universum accipienda est. Nam in Ecclesia speciali interdicto affecta minimè licebit officia divina peragere, & benedicere nuptias, cum prædicta limitatione, *d. c. Alma mater.* Quod in solo interdicto generali loquitur: ut constat ex principio illius textus, ubi sermo est de locis suppositis interdicto, atque ita de interdicto generali. Quare concessio postea contenta ibi *vers. Adiicimus,* ut possint celebrare divina, tempore interdicti cum ea moderatione, de eodem interdicto debet intelligi. Quia ad principium legis, ubi aliud non apparet, debent trahi sequentia, *c. 2. ff. de juris & facti ignorantia, l. 2. C. de imponenda lucrativorum descriptione, l. 10.* Quare ita docent *gloss. d. c. Alma mater, verb. Ecclesiis.* Et *ibi Anchar. q. 1. Dominicus ibi. § Adiicimus, n. 1. Francus eod. § nu. 2. Calderin. de interdicto, membr. 2. col. 7. f. 3. vers. Per prædicta solvuntur. Joan. Andr. c. Quæsivit, nu. 2. de his quæ fiunt à majori parte capituli.* ubi *Anto. nu. 6.*

Abbas

Abbas fin. Cardin. fin. Imola n. 11. Fel. c. Apostolica, nu. 1 de except. Frederic. consil. 70. Milis in suo repert. verb. Interdictum. D. Anton. 3. p. t. 26. c. 3 vers. Item in Ecclesia, in c. 4. in princ. col. 2. Angel. Interdictum 6. nu. 2. & 16. Sylv. Interdictum 5. §. 1. Navar. sum. c. 27. nu. 175. fin. Covar. d. c. Alma mater, 2. p. §. 4. nu. 1 statim in princ. & §. 5. num. 2. fi. Ugolinus de censuris, tab. 5. de interdict. c. 10. init. n. 5. Tabiena interdictum 5. q. 1. nu. 2. Paul. Fusc. lib. de regim. & visit. Eccl. c. 32. num. 4. Villadiego tract. de irregul. c. De interdicto, quod incipit, Dictum est etiam quod celebrans tempore interdicti, col. 3. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 116. nu. 6. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 1. l. 4. c. 3. fin. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 21. de interdict. t. de suspens. interdictorum, statim in princ. Toledo l. 1. sum. c. 20. num. 2.

13 Prætereà nec cum dicta moderatione, *c. Alma mater, de sent. excomm. in 6.* licet nuptias benedicere, aut alia officia divina celebrare, extra Ecclesias & monasteria. Quia ibi *vers. Adiicimus*, sic dicitur, *Adiicimus præterea quod singulis diebus, in Ecclesiis & monasteriis Missæ celebrentur, & alia divina officia sicut prius*. Cùm ergo limitata sit concessio ad Ecclesias, vel monasteria, non est extendenda ad alia loca, quæ Ecclesiæ non sunt, ut oratoria privata: maximè cùm hæc concessio sit juris communis correctoria. Deinde, quia rationes in *d. c. Alma mater*, assignatæ illius concessionis non militant in privatis oratoriis, non enim ex hoc quod in illis à celebratione abstineatur, excrescit indevotio populi, pullulant hæreses, Ecclesiis debita obsequia detrahuntur, quas rationes textus in principio assignat. Tandem, quia major esset permistio extra Ecclesiam: cùm Ecclesia sit locus divinis peragendis dedicatus: atque ideò non habet locum eadem ratio, ut fiat extensio. Atque ita censent *Calderin. de interdicto, membr. 6. Franc. d. c. Alma mater, §. Adiicimus, nu. 1.* Et *ibi Covar. 2. p. §. 4. n. 1. vers. 2.* Alii tamen volunt eam concessionem minimè restringendam esse ad Ecclesias vel monasteria, sed ubique licere cum illa moderatione divina peragere officia. Quia dicitur *eo c. Alma mater*, licere officia celebrare cum ea moderatione, sicut prius, nempe, ante interdicti tempus: tunc autem ubique licebat. Præterea, quia non est intentio textus concedentis celebrari in Ecclesiis, excludere alia loca: immò à fortiori includere illa. Quia finis interdicti est, dum divinorum celebrationem vetat, ne intersint laici: at frequentius in Ecclesia id evenit: illuc enim omnes ad divina audienda confluunt. Tandem, quia verba posita in lege, gratia frequentioris usus, illam non restringunt, argumento ex *l. unic. cum ibi notatis, C. de raptu virginum.* At expressum est in textu, in Ecclesiis vel monasteriis, quòd ibi frequentius divina celebrentur. Atque ita tenet falsò referens *Villadiego, Nav. sum. c. 27. nu. 175. Ugolin. de censuris, tabula 5. de interdict. c. 8. §. 5. num. 2.* At prior sententia mihi valde placet, cùm fortissimis innitatur rationibus. Nec obstant argumenta contraria. Quia primum cessat, eo quòd textus non absolutè concesserit sicut prius divina celebrari, sed in Ecclesiis vel monasteriis. Non obstat 2. argumentum, quia quamvis ratio ob quam interdictum prohibet divinorum celebrationem, magis militet in locis extra Ecclesiam sitis, at rationes ob quas prædicta concessio facta est, *d. c. Alma mater*, nullo modo militant extra Ecclesiam: atque subinde nec ipsa concessio ibi locum habere debet. Non obstat etiam tertium, quia satis probant rationes contrariæ, non gratia frequentioris usus, sed ad concessionem restringendam apposita esse. Id tamen fatendum est etiam retenta priori opinione, nimirum, posse in hospitalibus authoritate Episcopi erectis sacra celebrari tempore interdicti, cum prædicta moderatione, quod in iis quæ ad favorem pertinent, nomine Ecclesiæ comprehendantur. Idem quoque dicendum est de monasteriis monialium. Quia textus generaliter dicit in monasteriis. Atque ita utrumque fatetur *Cov. eod. §. 4. nu. 2.* Et hoc posterius docet etiam *Sylv. Interdictum 5. q. 1. d. 1.*

14 Gravius autem dubium est, an tempore cessationis generalis à divinis liceat nuptias benedicere, & cætera officia divina celebrare, cum prædicta moderatione, *d. c. Alma mater*? Quidam enim eam concessionem extendunt ad cessationem generalem à divinis. Quòd hæc æquiparetur interdicto quoad divinorum celebrationem: & rationes inducentes Pontificem ad prædictam concessionem faciendam, pariter militent in cessatione generali à divinis, ac interdicto. Et ita docent *Archid. c. Si canonici, statim in princ. de offic. ord. in 6. Palud. 4. d. 18. qu. 8. a. 3. principali, num. 38. Joan. de Friburg. sum confess. lib. 3. t. 33. q. 221. Villadiego tract. de irregul. ubi tract. de irregularitate violantis interdictum. §. Dictum est etiam quod celebrans tempore interdicti, col. 3. Navar. summ. lat. c. 27. n. 188. fin. hisp. num. 189.* At verius est, ad cessationem à divinis etiam generalem minimè extendi eam concessionem: & subinde non licere prædicta in ea. Quod & ipsum nomen cessationis testatur, utpote quod omnimodam à divinis cessationem præ se fert: & ipsa etiam consuetudo id obtinuit. Et *d. c. Si canonici* valde probat, dum *§. Si autem*, decernit eum cujus causa cessatio ponitur, teneri Canonicis restituere distributiones, eo quòd omnino cessantes ab officiis eas minimè acquisierint: quas tamen verè acquirerent, si possent tunc divina peragere cum moderatione, *d. c. Alma mater*: ut in eo dicitur. Et ideo hujus sententiæ sunt *Covar. eo c. Alma mater, 2. p. § 4. nu. 7. & Gutier. lib. 1. q. canonicarum, c. 10. num. 6.* & uterque latiùs hanc quæstionem disputat, satisfaciens oppositis argumentis. Eandem tenent *Curiel tract. de cessat. à divinis, fol. 11. Margallo de horis canon. f. 17. Lud. Lopez 2. p. instruct. c. 21. de interdict. tit. de cessat. à divinis, vers. His nihilominus non obstantibus, Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c. 117. n. 2.* Et concludit *Covar.* esto contraria sentent. esset jure verior, hanc amplectendam esse, tanquam consuetudine universali receptam ubique locorum.

Deinde de 4. solemnitatibus, in quibus jure suspenditur in- 15
terdictum, *c. Alma mater, de sent. excomm. n. 6.* nimirum, festo Natalis Domini, Pentecostes, Paschatis, & Assumptionis beatæ Virginis: quibus addidere Mart. V. & Eugen. IV. festum Eucharistiæ, cum tota octava: dubitatur an in illis liceat benedictiones nuptiales, sicut cætera officia permittitur publicè & solemniter celebrare? Cui dubitationi ansam præbuit *Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. n. 12.* non alia ratione ductus, quàm quod solùm suspendatur interdictum iis diebus quoad Eucharistiam administrandam. Verum absque dubio dicendum est, posse tunc benedici nuptias publicè & solemniter, si alia ex causa non sit interdictum eas benedici, ut prohibitum est tempore Paschatis, & Natalis Domini (ut dixi disp. præc. nu. 1.) Quia interdictum illis diebus omnino suspenditur quoad officia divina celebranda sicut prius, ante interdicti tempus, ut expressè dicitur *eod. c. fin.* solaque administratio sacramentorum tempore interdicti vetita reservatur. At benedictio nuptialis non est sacramentum, sed ad officia divina pertinet: licebit ergo ejus publica & solemnis celebratio, instar aliorum officiorum divinorum. Sicque docent *Calderin. tract. de interdicto, memb. 5. §. Viso de effectu, Ancharr. d. c. Alma mater, col. 5. n. 2. in fin. Franc. ibi, §. Adiicimus, n. 3. vers. Ultimo nota, Sylv. interdictum 5. q. 2. dict. 3. in fin. Armilla verb. Interdictum, nu. 43. Sotus 4. d. 22. q. 3. a. 1. col. 8. vers. Hoc autem, Covar. c. Alma mater, 2. p. §. 5. n. 6. vers. 11. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 16. n. 2. in comment. lit. S. & lib. 13. de excomm. c. 44. nu. 1. in comment. lit. D. & c. 47. n. 4. Ugolin. de censuris, tab. 5. de interdict. c. 8. §. 10. n. 2. Vivald. candelab. sacram. 2. p. de interdict. n. 254. Lud. Lop. 2. p. instruct. de interdict. c. 21. tit. de suspensione interdictorum, ad fin.*

Immò addiderim, si die Natalis Domini aut Paschatis, tem- 16
pore interdicti sacerdos benedicat nuptias, eum reum esse culpæ lethalis, adversùs præceptum non benedicendi nuptias eo tempore, non tamen reum esse violati interdicti: ac proinde minimè incurrere irregularitatem statutam adversùs violatores interdicti. Quia *c. Alma mater, de sent. excom. in 6.* absolutè & generaliter suspendit interdictum in iis festivitatibus: ac proinde interdicti præceptum, quoad officia divina celebranda, cessat eo tempore. Quòd si aliud præceptum adsit, non benedicendi tunc nuptias ob temporis reverentiam, ut verè adest, id solùm celebratis tunc nuptiis violabitur. Sicut in simili dicunt *Sylvest. verb. Dominica, §. 2. & verb. Jejunium, q. 10.* ubi *Armill. n. 13. Tabiena q. 11. n. 12. Lud. Lop.* dicens *Victoriam* idem sensisse, *2. p. instruct. de pœnit. c. 112. de jejun. f. 716.* & apertè colligitur ex eo quod statim referam ex *Emman. Sa verb. Jejunium, nu. 6.* eum qui ex voto vel constitutione regulari tenetur sexta feria abstinere à carnibus, absolvi à præcepto juris communis illarum esum prohibenti tunc, quando Natale Domini inciderit in 6. feria: quare si iis vescatur tali feria, minimè delinquere adversùs prohibitionem juris communis, sed tantum contra votum vel constitutionem. Quòd *c. fin. de obser. jejun.* propter festi tanti honorem, generaliter dispensarit quoad esum carnium in illa die, quatenus per jus commune prohibitus erat, relinquens in suo robore obligationem voti vel constitutionis, si quæ aderat. Quam doctrinam probabiliorem credo adversus *Molinam lib. 1. sum. c. 14. §. 10.* censentem id *c. fin.* non dispensare cum his in præcepto juris communis. Et retenta hac probabiliori doctrina, dicendum est Fr. Dominicanos qui ex regulæ præscripto tenentur semper à carnibus abstinere in refectorio communi, si eas edant feria 6. in qua incidit Natale Dominicum, solum reos esse constitutionis violatæ: & cum ea illos non obliget ad culpam, nullius culpæ participes esse. Quod si quispiam voto se ubstrinxisset, solum adversùs votum peccaret. Rursus ex ea infertur, Prælato dispensante in constitutione regulari, vel in voto, immunem esse culpæ edendo tunc carnes, eum qui ea constitutione vel voto tenebatur. Quippe solum hæc obstabant. Atque ita docent *Sylvest. Tabien. Armilla, Lud. Lop. Emman. Sa proximè citati.* Et idem dicendum est, si votum irritet quicumque id efficere potest. Et quamvis doctrina prædicta in casu *d. c. fin. de observ. jejun.* vera minimè esset, at in nostro casu reputo certissimum esse, sacerdotem benedicentem nuptias tempore interdicti, in die Natalis Dominici aut Paschatis, minimè reum esse violati interdicti. Quia *d. c. Alma mater*, absolutè & absque distinctione aliqua relaxat interdictum quoad officia divina. At *c. fin. de observ. jejunii*, non aufert absolutè obligationem abstinendi à carnibus in feria sexta, in qua incidit Natale Domini sed eos excipit, qui voto aut constitutione regulari ad prædictam abstinentiam obligantur.

Opponet forsan aliquis, non posse nuptias benedici in præ- 17
dictis festivitatibus, in quibus suspenditur interdictum, absque illius contraventione. Quia Missa in qua nuptiæ benedicuntur, est peculiaris. At in iis festis solum suspenditur interdictum quoad officia propria illarum dierum. Sed solutio est facilis. Non enim sola officia divina, & Missæ illarum dierum propria possunt tunc publicè & solemniter celebrari, sed quævis alia. Quia *c. Alma mater, de sent. excom. in 6.* indistinctè & gene-

raliter de officiis loquitur. Et ita docent *Calderin. de interdict. membr. 6. verb. Dubitant quidam, gloss. d. c. Alma mater, versic. Sicut prius, Joan. Andr. nu. 2. & ibi Anchar. col. 4. nu. 1. vers. Sed quaritur an praedictis. Dominic. ibi. §. Adiicimus, nu. 3. Franc. eodem §. nu 2. Navar. sum. c. 27. n. 185. Covar. d. c. Alma mater, 2 p. §. 3. num. 5. Sylv. Interdictum 5. q. 2. d. 1. D. Ant. 3. p. t. 26. c. 4. in princ. col. 2. Ledesm. 2. p. 4. qu. 26. a. 2.* ubi de interdicto, *f. 362. col. 4. Ugolin. de censuris, tabula 5. de interdict. c. 7. §. 10. n. 2. & §. 11. n. 1.*

18 Difficultas autem est, an in praedictis festivitatibus liceat nuptias benedicere, & alia officia divina celebrare publicè & solemniter, tempore cessationis à divinis, sicut licet tempore interdicti? Quod est quaerere, an cessatio à divinis suspendatur tempore harum festivitatum, sicut suspenditur interdictum? Id enim negat *Margallo de horis canonicis, f. 17. 23. & 24* & est probabilissimum, ut testantur *Covar. c. Alma mater, 2. p. §. 5. num. 3. Gutier. lib. 1. q. canon. c. 10. n. 11.* Verùm probabilius est ea tunc licere, & suspendi cessationem à divinis. Quòd benigna illa concessio in honorem tantarum festivitatum, non est cur ad solum interdictum restringatur: eò vel maximè quod haec suspensio temporalis sit, & ad praedictas festivitates restricta, & ideo parum ea concessa derogetur cessationi à divinis. Atque ideo hanc sent. dicit fortasse veriorem esse *Covar. eo. num. 3.* & tenent *Gutier. d. c. 10. fin. Lud. Lop. 2. p. instruct. de interdict. c. 21. de suspensione interdictorum, vers. Hic merito. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 117. num. 2.* At in Ecclesia speciali interdicto affecta, non licet in praedictis festivitatibus, nuptiarum aut aliorum divinorum officiorum celebratio. Quia cessat ratio concessionis, quandoquidem extra illam Ecclesiam divina tunc obire possunt. Et hujus sententiae videntur *DD. n. 12. allegati*, qui indistinctè ferè omnes docent concessionem, *c. Alma mater, de sent. excomm. in 6.* non habere locum in speciali alicujus Ecclesiae interdicto. Et in propriis terminis docet *Ugolinus de censuris, tabula 5. de interdict. c. 10. init. num. 5.*

19 Tandem dubitatur, utrum alterutro ex conjugibus solum interdicto, liceat extra locum interdictum benedictiones nuptiales recipere? Qua in re sic distinguendum est. Aut interdictum est locale, aut personale. Rursus, si personale: aut generale, quia, nimirum, universitas aliqua est interdicta, ut cives alicujus urbis, cujus pars est conjux: aut speciale, quia, scilicet, conjux est nominatim interdictus: aut causam culpabilem interdicto ferendo praestitit: in quo eventu censetur specialiter interdictus, *c. Alma mater, de sent. excomm. in 6. vers. Illis.* Primo ergo dico, si interdictum locale sit, posse conjuges extra eum locum benedici. Quia interdictum locale non ligat extra eum locum quem afficit, *c. Si sententia, de sent. excomm. in 6.* Nec in hoc est difficultas. 2. Dico, si interdictum sit personale & generale, sic distinguendum esse. Si solus vir eo personali interdicto affectus sit, aut uterque conjux, non licet benedictiones nuptiales etiam extra locum interdictum recipere, nisi vir domicilium mutet: tunc enim licebit in loco non interdicto. Ratio est, quia cùm vir maneat pars illius civitatis personali interdicto suppositae, dum aliò non migrat animo domicilium transferendi, eodem personali interdicto ligatus manet, instar aliorum civium, *d. c. Si sententia*, cum ibi notatis, ac proinde uxor non poterit una cum viro sic interdicto benedici. Sic *Calderin. de interdicto, memb. 6. §. Viso de effectu interdicti, Anchar. d. c. Alma mater, n. 11. & ibi Franc. in princ. n. 3. D. Ant. 3. p. t. 26. c. 4. in princ. col. 5. Tabiena Interdictum 5. q. 13. n. 14. Armilla verb. Interdictum, n. 53. Craffis 2. p. decis. lib. 1. c. 1. nu. 25.* Quòd si sola uxor sit illo generali personali interdicto ligata, potest in loco non interdicto benedici unà cum viro. Quippe cum vir interdicto minimè affectus sit, uxorque sortiatur forum, munera, & honores sui viri, *l. Femina, ff. de senat. l. fin C. de incolis*, gaudet ea viri non interdicti immunitate, ut benedici possit. Ita *Calderin. Tabiena, Armilla ibi.* Tandem, si quivis ex conjugibus sit speciali interdicto personali astrictus, nullibi fas est illis benedictiones nuptiales recipere, donec conjux ille interdicto ligatus absolvatur. Quia id interdictum speciale personae ipsam quocumque se transferentem comitatur, instar aliarum censurarum, donec absolutio accedat. Sic *Calderin. Tabiena, Armil. ibid.*

20 Ad argum. num. 9. propositum, dic illam regulam intelligi, ubi est eadem ratio in accessorio, & principali: nec est aliqua dispositio specialis in accessorio: ut bene *Dynus eadem regul. Accessorium, in fine.* At non est eadem ratio in matrim. & benedictionibus nuptiarum: illud enim non spectat ad divina officia tempore interdicti vetita: secus de his. Deinde in matrim. nulla est dispositio prohibens: secus de benedictionibus, interdicuntur enim generali prohibitione divinorum officiorum tempore interdicti. Ad confirm. dic esse prorsus disparem rationem. Quia Chrisma est accessorium, tanquam de confirmationis essentia: & de necessaria sub praecepto baptismi decentia: solumque potest die Jovis sancti confici, & quotannis renovari debet. Quare si tunc ratione interdicti non conficerentur, ea Sacramenta ministrari validè, si sit confirmatio, aut decenter, si sit baptismus, non possent. Quae rationes in benedictionibus nuptialibus locum non habent.

DISPUTATIO IX.

Utrùm tempore quo alter aut uterque conjux excommunicatione ligatus est, validè, aut licitè matrim. contrahi possit?

SUMMARIUM.

Refertur sententia asserens matrimonium initum à ligato excommunicatione majori, esse invalidum, n. 1.

Validum est matrimonium ab excommunicato initum, n. 2.

Peccat lethaliter majori excommunicatione ligatus, si matrimonium ineat, 3.

An id sit duplex lethale? 4.

An idem sit cum excommunicatione minori? 5.

Scienter iniens matrimonium cum excommunicatione majori ligato, denunciato, vel notorio clerici percussore, peccat mortaliter, 6.

An sit mortale contrahere cum excommunicato non denunciato, nec notorio clerici percussore? vel cùm excommunicato excommunicatione minori? Refertur quadam sententia, n. 7.

Nulla est culpa cum hoc contrahere, nec petere Sacramenta à tali excommunicato, nec excommunicatus peccat tunc, quando praeventus ab alio ministrat, aut contrahit matrimonium, 8.

An sit duplex mortale, inire matrimonium cum excommunicatione majori denunciato, vel notorio clerici percussore? 9.

An sit mortale, & quotuplex, inire cum excommunicato excommunicatione minori? 10.

An peccet mortaliter, si uterque conjux majori vel minori excommunicatione ligatus sit, & matrimonium ineat? 11.

An ligato majori vel minori excommunicatione interdicta fiat sponsalia, sive nuda promissione sive juramento firmata? 12.

An ei vetitum sit benedictiones nuptiales recipere? 13.

An teneatur praemittere matrimonio confessionem, qui excommunicatione aut peccato lethali affectus est? 14.

An suspensus etiam ab ingressu Ecclesiae, vel is cui Ecclesiae ingressus interdictus est, peccet si matrimonium ineat, aut benedictiones nuptiales recipiat? 15.

Solvuntur argum. n. 16.

QUIDAM ita rigidè loquuntur in hac disputatione, ut censeant matrimonium initum à ligato excommunicatione majori, esse invalidum, quod is Sacramentorum incapax sit. Ita *Martinus de Magistris relatus à Cajet. 2. 2. q. 154. art. 7. paulo post principium, dub. 3.* 1

At procul dubio dicendum est, id matrimonium esse firmum. Quod expressè probat, *c. Significasti, de eo qui duxit in matri.* Vir enim excommunicatus erat, quod priori matrim. duranti, adhaereret uxore relicta meretrici; uxoreque mortua, duxit meretricem, nondum absolutione ab excommunicatione obtenta. Et respondet Pontifex firmum fuisse matrimonium, nisi cum eo adulterio concurrerit matrimonii promissio, aut machinatio in mortem alterius conjugis. Non ergo obstat excommunicatio firmitati matrimonii. Deinde, quia licet peccet excommunicatus matrimonium iniens, at nullus est textus illud irritans. Atque ita docent ex juris peritis, *gloss. c. fin. verb. Sacramentis, de sentent. excom. in 6. & c. Nullus, verb. Quod si, de consecr. d. 4. & c. Illud verb. Negantur, et 1. d. 95 & d. c. Significasti, in notab. quod infert post casus positionem, & ibi Joan. And. n. 3. Anton. n. 3. Abb. n. 3. Anchar. n. 3. Card. n. 2. & 4. Alexan. de Nevo n. 3. Prapos. n. 2. Henric. n. 1. & 2. Idem Card. clem. 1. in pr. n. 6. q. 13. de privileg. Calderin. de interdicto, memb. 6. §. Viso de effectu interdicti. Bald. l. 1. nu. 11. C. de juris & facti ignor. & ibi Jason n. 27. Alex. cons. 56. nu. 5. vol. 4. Philip. Probus addit. ad Monachum, c. unic. n. 9. de despons. impub. in 6. Francus c. Decrevit. nu. 1. de haeret. in 6. & c. 1. nu. 7. vers. Et limita, de except. eod. lib. Fel. rubrica de sponsal. n. 8. vers. 12. Astensis sum. 2. p. li. 7. tit. 16. a. 3. q. 6. Sylvest. Excommunicatio 3. initio, & vers. 14. Armilla verb. Excommunicatio n. 9. in fin. & verb. Matrimonium n. 67. Navar. c. Consideret, §. Cantus, n. 26. de poenit. d. 5. & sum. lat. c. 22. n. 8. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 3. Ant. Cuc. li. 5. Instit. majorum, t. 11. nu. 170. & t. 12. nu. 33. Gaeta reper. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. n. 12. Matien. lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 136. Franc. Marcus 2. p. decis. 525. num 1. Ugel. de censuris, tab. 2. de excom. c. 7. §. 2. nu. 4.* ubi alios refert. Et ex Theologis *D. Th. 4. d. 39. q. un. a. 1. ad 5. Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. concl. 1. nu. 6. Major is 4. d. 29. q. 2. ad fi. Cajet. 2. 2. q. 154. a. 7. dub. 3. D. Anto. 3. p. tit. 24. c. 76. vers. 14. & tit. 1. c. 19. fin. Idem Cajet. summ. verb. Matrimonium c. 1. in fine. Ledesma 2. p. 4. q. 23. a. 1. col. 9. arg. 3. junct. ejus solut. Viguer. lib. instit. c. 16. § 7. vers. 8. imped. 1. Toledo lib. 7. summ num. 1. Enriq. lib. 13. de excom. c. 10. n. 1. Petr. de Ledesma de matrim. q. 59. a. 1. § penult. Graffis 2. p. decisionum, l. 1. c. 1. n. 25. Barth. de Ledesma de poenit.* ubi de interdicto, *dub. 7. Ludov. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 46. §. Praterea circa impedimenta impedientia. Vivald. candelabro Sacramentorum 1. p. de matrimonio n. 80.*

Peccat tamen mortaliter ligatus majori excommunicatione, 3 si ante absolutionem ab illa, matrim. ineat. Quia excommunicatio haec, privat receptione Sacramentorum sub mortali, cùm materia sit gravissima. Atque ita docent *D. Anton. utroque loco, Cajet. utroque loco, Sylvest. ambobus locis, Armilla utroque loco. Viguerius, Enriquez, Petrus de Ledesma, n. prae. allegati. Palud. 4. d. 27. q. 2. concl. 2. n. 9. Tabiena Excommunicatio 1. q. 13. nu. 17. Novar. sum. lat. &*

lat. & hisp. cap. 22. num. 81. Alex. in suo Enchirid. 6. precept. ubi de statu matrim. §. 1. Vivald. candelabro Sacram. 1. part. de matrim. num. 109.

4 Utrum verò sit duplex culpa mortalis, discernendum est ex solutione ejusquæstionis: an contrahens matrim. in mortali, duplex lethale peccatum admittat, alterum, qua minister est hujus Sacramenti; alterum verò, qua illud recipit, de qua egimus lib. 2. disp. 6. nu. 3. & 4. & diximus utramque partem esse probabilem: at tanquam probabiliorem secuti sumus unicum esse peccatum. Sic ergo in præsenti casu est probabile, duplex esse peccatum mortale. Quia ligatus excommunicatione majori sub mortali tenetur abstinere administratione, & receptione Sacramenti. At probabilius multo est unicum esse peccatum mortale. Quia is minister peccat lethaliter Sacramentum ministrando, cùm peccato lethali aut excommunicatione majori affectus sit, qui minister est consecratus ad id munus, (ut dixi de affecto peccato lethali, ea disp. 6. n. 4.) Sed si peccato lethali affectus sit, & excommunicatione majori, duplicem culpam mortalem admittet: alteram quidem, quod peccato mortali infectus recipiat Sacramentum: alteram autem, quod excommunicatione majori ligatus. Quippe hæc culpa mortalis esset, quamvis sic excommunicatus jam in gratia constitutus esset, unde ex natura rei semper erit duplex mortale. Quia ille excommunicatus, eo ipso quod sciens, & prudens vult sic contrahere, incurrit peccatum mortale, ac proinde contrahit matrimonium cum peccato mortali, & excommunicatione. At si solam excommunicationis rationem attendamus, unica est culpa lethalis receptionis indignæ Sacramenti, non autem administrationis ejusdem.

5 Similiter reus est mortalis culpæ, iniens matrim. cum excommunicatione minori, ante absolutionem ab ea. Quia hæc interdicit Sacramentorum receptionem, sub culpa mortali, ut expresse colligitur ex *c. fin. versic. Peccat autem, de clerico excom. ministr.* Sic *Palud. 4. dist. 26. q. 2. a. 2. nu. 2. conclus. 3. nu. 10. Cajetan. summa, verb. matrimonium c. 1. in fine. Armilla ibidem, n. 67. Navar. summa latin. & hisp. c. 22. n. 81.* Et erit similiter duplex mortale, alterum ratione censuræ, alterum verò ratione culpæ mortalis, qua infectus sic excommunicatus, eo quod velit recipere cum illa excommunicatione Sacramentum, id recipit, ut num. præcedenti explicui.

6 Gravior autem difficultas est de eo, qui scienter matrimon. init cum ipso excommunicato, an peccet? Et quidem si excommunicatus sit denunciatus, aut notorius clerici percussor, quos solos vitare tenemur juxta decretum Concilii Constantiensis, non dubium est, quin contrahens cum illo peccet mortaliter. Quoniam participat in Sacramento cum ligato excommunicatione majori: qui est unus ex casibus, in quibus participatio hæc est mortalis, secundum omnes. Et ita fatentur Doctores omnes, n. sequenti, & 8. pro utraque sententia allegandi.

7 At punctus difficultatis est, quando excommunicatus non est denunciatus, nec notorius clerici percussor. Nam *Vigner. & Petrus de Ledesma n. 2. allegati*, indistinctè, & generaliter docent, contrahentem matrimonium cum excommunicato, reum esse culpæ mortalis. Et saltem peccare non explicando culpæ qualitatem, docent etiam *D. Thom. 4. d. 39. q. unic. a. 1. ad 5. Toledo lib. 7. sum. c. 7. n. 1.* Atque ita videntur sentire hanc culpam admitti, sive excommunicatus sit denunciatus, aut notorius clerici percussor, sive non. Cujus sent. est apertè commune Doctorum placitum, quod sentit peccare lethaliter recipientem Sacramenta ab excommunicato non denunciato. Cujus rationem optimè explicat *Suarez 3. p. q. 65. a. 4. disp. 18. sect. 1. col. 5. litera B.* Quia quamvis ex ratione, & meritis excommunicationis, solùm astringantur fideles vitare excommunicatum denunciatum, aut notorium clerici percussorem, ac proinde ab aliis excommunicatis non interdicatur illis recipere Sacramenta: at ex vi legis charitatis de vitando scandalo, & generalis obligationis non cooperandi ad peccatum alterius, obligantur fideles ad non petendum nec recipiendum Sacramenta à ministro quomodocunque excommunicato. Eo quod ille peccat ministrando: utpote cui in nullo favet decretum Concilii Constantiensis, ut dicitur ibi, in fine. Maximus autem favor esset excommunicati, si posset absque culpa vacare Sacramentorum ministerio: quo, ratione excommunicationis, ante id decretum privatus erat. Si igitur excommunicatus ministrans peccat, ejusdem culpæ particeps erit recipiens ab ipso, utpote qui cooperatur peccato illius. Nec hæc obligatio, cum naturalis sit, potuit per illam decreti Concilii Constantiensis moderationem auferri, quod per illam nec excommunicatio generalis auferatur, neque prohibitio ipsi excommunicato facta, ne se sacris rebus vel ministeriis ingerat. Similiter ergo videtur dicendum in præsenti casu, cum enim ipse quomodocunque excommunicatus peccet iniens matrimonium, utpote quem in nullo relevat decretum Concilii Constantiensis, similem culpam admittet contrahens cum ipso, quia cooperatur ad peccatum quod sine ipso expleri non poterat. Et juxta hanc sententiam, idem necessariò dicendum est, si quis contrahat cum ligato excommunicatione minori, quia cooperatur ad peccatum (quod mortale esse diximus n. 5.) ipsius excommunicati.

8 Cæterùm verius existimo nullam esse culpam contrahere scienter cum excommunicatione majori ligato, nisi denunciatus sit, aut notorius clerici percussor. Quod bene docet *Vivaldus candelabro Sacramentorum, 1. p. de matrim. n. 80.* Ducor, quoniam non obstanti communi, & probabilissima sent. contraria, n. præc. allegata, semper mihi persuasi probabilius esse, petentem Sacramenta à ministro quocunque, etiam non parato, excommunicato, dum non sit denunciatus, nec notorius clerici percussor, absque quavis necessitate, immunem esse culpæ, si nullum aliud obstaculum, dempta excommunicatione, interveniat, nec ipsum excommunicatum præventum ministrantem peccare, & subinde nec irregularem esse. Quod docent aliqui teste *Victoria summa*, ubi de excommunicatione, *nu. 339.* & ipse tanquam probabile relinquit. Idem tenent *Sotus 4. d. 22. q. 1. a. 4. col. 3. vers. At vero Ledesma 1. p. 4. q. 5. a. 6. dubio penult. Lud. Lopez 2. part. instructorii*, ubi de Sacramentis in genere, *c. 59. col. 18. vers. At verò urgentius dubium, fol. 85.* Et ratio est, quod Concilium Constantiense in prędicto decreto indulserit omnibus fidelibus, ut in nullo teneantur evitare hujusmodi excommunicatos, etiam in Sacramentorum receptione, ad evitanda multa scandala, & multa pericula, & subveniendum conscientiis timoratis: ut ibi expressè dicitur. At si peccatum esset, sic excommunicatos prævenire, petendo ab ipsis sacramenta, vel ipsos alloquendo, eadem scandala, & pericula, scrupulique timoratorum pullularent: nempe, si excommunicatus ille est paratus ministrare, vel si illum induco, vel si necessitatem requisitam habeo, vel si illum prævenio in colloquiis communibus: eo vel maximè, quòd timorati plus timeant culpam, quàm excommunicationem minorem, à qua fatentur omnes eximi hunc participantem virtute dicti decreti Concilii Constantiensis. Et confirmatur, quia in dicto decreto nulla fit mentio culpæ, aut excommunicationis minoris; sed absolutè decernitur, fideles in nulla re astringi ad vitandos hujusmodi excommunicatos: & tamen inde colligunt omnes non incurri excommunicationem minorem ex hac participatione. Cur ergo non dicemus idem de culpa? Præsertim, quia verba illa prædicti decreti, *Constituimus ut nemo posthac teneatur abstinere*: potiùs obligationem ad culpam sonant, & illam videntur auferre: manente enim culpa, non esset verum dicere neminem teneri ad vitandum: excommunicationem autem minorem solùm auferunt per modum naturalis sequelæ: cessante enim culpa, cessat subinde pœna excommunicationis ita illi annexa, ut absque illa contrahi nequeat. Deinde, quia cum id privilegium redundet in magnum animarum favorem, & ad consulendum timoratis conscientiis, atque earum pericula vitanda emanarit, ampliandum potiùs est ad culpam, & excommunicationem minorem, ita ut neutra ex hac participatione incurratur: quàm restringendum ad solam excommunicationem minorem. Quippe lex quantumcunque pœnalis, & odiosa sit, est amplianda, quando est in favorem animarum ad vitanda peccata, (ut probavimus lib. 1. disp. 39. n. 5. & lib. 3. disp. 1. n. 8.) nedum hæc, quæ pœnalis minimè est. Dices cum contraria sententia, prohibitionem non recipiendi sacramenta ab hujusmodi excommunicato non oriri ex ipsa excommunicatione: hanc enim abstulit Ecclesia in dicto Concilii Constantiensis decreto, dum fidelibus indulsit participationem cum hoc excommunicato: sed oriri ex ipso naturali jure, dictanti non esse cooperandum peccato alterius. At juris naturalis interdictio non potest Ecclesiastica lege auferri. Quare cum excommunicatus tunc ministrans peccet, peccabit recipiens. Sed profectò probandum esset peccare excommunicatum præventum à petenti sacramentum, illud ei administrantem. Cùm enim prohibitio, ne excommunicatus ministret sacramenta, descendat ex ipso jure Ecclesiastico, potuit utique jus Ecclesiasticum hanc prohibitionem restringere ad omnes excommunicatos, qui aut denunciati aut notorii clericorum percussores existunt: ad cæteros autem, in eo solo eventu, in quo ipsi sua sponte se ingerunt. Quare minimè peccabunt, quando à petentibus præventi ipsis administrant. Id autem intendisse facere prædictum Concilii Constantiensis decretum, vel ex eo constat, quòd cùm fidelibus indulsit, ut possent participare cum his excommunicatis, nec tenerentur eos vitare in Sacramentorum administratione, indulsit indirectè, & ex consequenti ipsis excommunicatis, ut possent tunc licitè ministrare. Non enim stat, me non teneri vitare hunc excommunicatum, & ipsum peccare mecum participando. Quare dum dicitur in prædicto decreto, non relevari per illud excommunicatum, debet intelligi, directè, & ex intentione: secus indirectè, & quatenus est necessarium, ut fideles tutè, & plenè possint frui privilegio participandi cum ipso excommunicato. Nec confert dicere, prædictum decretum concessisse administrationem, & receptionem Sacramenti: at contrahere matrimonium cum excommunicato, non est recipere ab ipso Sacramentum, sed participare in administrando, & recipiendo simul cum ipso excommunicato sacramentum. Quod illicitum videtur, nec concessum in prædicto decreto. Aliàs liceret mihi inducere prædictum excommunicatum, ut simul mecum interesset sacro, aut ministraret aliis Eucharistiam. Sed respondetur, contrahere matrimonium cum excommunicato, verè esse recipere ab illo Sacramentum, & in receptione cum illo participare: quod in prædicto decreto indulgetur. Quia uterque contrahens verè ministrat, & recipit

ma-

matrimonii sacramentum. Sed tandem dices saltem peccare mortaliter contrahentem matrimonium cum ipso excommunicato, quando ipse excommunicatus prævenit contrahentem: quo casu manifestum est eum esse reum culpæ mortalis: ac subinde ejusdem culpæ particeps erit, qui cum ipso contrahit, tanquam cooperans peccato. Sed respondeo, nec in hoc casu peccare contrahentem cum eo excommunicato. Quia non ratione excommunicationis: ea enim dum denunciata non est, nec ex notoria clerici percussione orta, minimè astringit fideles ut excommunicatum vitent. Non etiam ratione cooperationis peccato. Quippe utens malitia alterius parati, ut suæ utilitati consulat, quando alter bene potest exequi, minimè censetur cooperari. Sicut contraria sententia communis fatetur, recipientem Sacramenta ab excommunicato non denunciato, nec notorio clerici percussore, parato conferre, minimè delinquere, nec cooperari: quando sibi valdè utile est. Atque omnes fatentur recipientem nummos ad usuram ab usurario parato, non esse participem culpæ conferentis usurarii: quando iis indiget. At præventus ab excommunicato ut secum ineat matrimonium, non inducit ad peccatum indignæ susceptionis excommunicati, qui si vult, potest absolutionem obtinere, sed solum utitur jure suo, & malitia alterius, ut suæ consulat contrahendi necessitati. At si excommunicatus absolutionem obtinere non posset, tunc nullo modo liceret cum illo tunc contrahere, quia non potest excommunicatus licitè facere.

9 Hinc infertur duplicem esse culpam lethalem, contrahere matrim. cum excommunicato denunciato, vel notorio clerici percussore, quando ipsum inducit hic contrahens. Alteram, contra prohibitionem Ecclesiæ vitandi prædictum excommunicatum, quæ in re divina, & Sacramentis obligat sub mortali (ut dixi n.6.) alteram verò scandali, eo quòd inducat sic excommunicatum ad peccatum mortale patrandum. Erit autem necessarium utramque in confessione detegere. Quia explicata participatione in Sacramento, non declaratur inductio: potuit enim illa absque hac esse: nec explicata inductione detegitur participatio, sed voluntas participandi: quæ suo effectu defraudari valuit. Quando autem non inducit, unicum est peccatum contra prohibitionem Ecclesiæ participandi cum excommunicato. Quia ea seclusa non esset peccatum, nec cooperatio, ut dixi num. præced. in fine.

10 2. Infertur nullam esse culpam contrahere matrimonium cum excommunicatione minori ligato, nondum denunciato. Quia si hic contrahens inducat illum, non peccat inducens, nec inductus contrahens, sicut n.8. dixi de excommunicatione majori ligato. A fortiori enim procedet in excommunicatione minori. Præsertim, quia decretum Concilii Constantiensis participationem in sacramentis cum affecto qualibet censura nondum denunciata indulsit; at excommunicatio minor est censura. Quòd si non inducat alter, peccabit ipse ligatus excommunicatione minori, iniens matrimonium (ut n.5. probavi.) At contrahens cum ipso minimè peccabit, (ut de ligato excommunicatione majori probavi n.8. fine) At si affectus excommunicatione minori esset denunciatus (quod nunquam fieri solet) si alter inducit, peccabit hic lethaliter peccato scandali. Quippe inducit ad peccatum lethale. Cùm in hoc eventu, nullo privilegio gaudeat inducens decreti Concilii Constantiensis. Non tamen erit plus quam unicum peccatum mortale. Quia censura excommunicationis minoris non privat fideles participatione cum tali excommunicato. Si verò non inducat, nullam culpam admittet contrahens cum illo. Nam non est culpa cooperationis (ut probavi n.8. fine) Nec etiam contra præceptum Ecclesiæ participandi cum prædicto excommunicato. Quia id præceptum non est, sed cum solo excommunicatione majori ligato.

11 Forsan rogabis quid dicendum sit, quando uterque contrahens est excommunicatus? Et quidem tripliciter id contingere potest: aut enim uterque est toleratus, quia neuter est denunciatus, nec notorius clerici percussor: aut uterque non est toleratus, quia ambo sunt denunciati, vel notorii clerici percussores: aut alter est ex his, alter verò non, sed toleratus. In primo casu, quando scilicet uterque est toleratus, præveniens alterum ut secum contrahat, semper delinquit lethaliter, sive majori, sive minori excommunicatione teneatur, non quidem contra censuram alterius. Quia cùm ea sit adhuc tolerata, non obligat prævenientem ad vitandum, sed solum peccat contra propriam, quæ ipsi interdicit participare cum quocumque etiam non excommunicato, dum ab ipso non prævenitur, & recipere sacramentum. Quòd si sit excommunicatio minor, prohibet eam solam receptionem sacramenti sub mortali, non verò participationem. Præventus autem non peccat. Quòd propria censura tolerata non vetet participare in Sacramento recipiendo, præveniente altero: nec id sit cooperari peccato prævenientis, ut latè explicui nu. 8. Quòd si obiicias diversum esse, quando non excommunicatus prævenit excommunicatum toleratum, & quando excommunicatus toleratus eundem prævenit. Quippe non excommunicatus habet præveniendi jus, quo caret excommunicatus, utpote qui præveniendo peccat. Ergo licet præveniat excommunicatus, non excusatur alter excommunicatus correspondens. Dic non habere illum jus ex parte propriæ censuræ, atque ita contra illam delinquere: habere tamen ex parte censuræ alterius, & proinde illius violatæ reum minimè esse ipsum, nec inductum correspondentem. In secundo casu, quando uterque est non toleratus, tunc inducens peccat peccato inductionis ad scelera per inductum admittenda: & indignæ receptionis Sacramenti, cum peccato lethali, & censura participationis in sacramento cum altero, contra utriusque id interdicentis censuram. Quæ omnia peccata satis explicantur in confessione hoc verbo: Cum essem excommunicatus non toleratus inivi matrimonium cum excommunicato non tolerato, ipsum inducens. Inductus autem obnoxius est culpæ lethalis receptionis sacramenti cum censura, & lethali, participationis in re sacra contra propriam, & alienam censuram. Quòd si uterque contrahens sola excommunicatione minori denunciata affectus sit, peccat inducens lethaliter, quatenus inducit ad mortale: & quia recipit sacramentum propria censura sibi interdictum, & cum peccato mortali, quo infectus est ratione pravæ voluntatis recipiendi indignè Sacramentum. Quæ omnia peccata inductus quoque patrat dempta inductione. Neuter autem subjacet peccato mutuæ participationis in Sacramento, quia excommunicatio minor hac non privat. In tertio casu, nempe, quando alter est excommunicatus toleratus, alter verò non toleratus: si toleratus inducat, peccat qua inducit, & participat in re sacra contra propriam, & alienam censuram (propria enim licèt tolerata ipsum privat participatione, dum ab altero non prævenitur:) & indignè recipit Sacramentum cum censura, & peccato lethali. Eisdemque peccatis inductus tenetur, præter inductionem, & participationem in re sacra contra alienam censuram. Quippe sola propria ipsi interdicit eam participationem: aliena enim cum tolerata sit, solum ipsummet ea ligatum, ab aliorum participatione abstinere obligat. Quòd si non toleratus toleratum inducat, peccat inducens, & indignè recipiens Sacramentum, peccato lethali, & censura irretitus: & tandem participans in re sacra contra propriam solam censuram. Quia censura alterius tolerata non excludit à participatione. At inductus peccat participans in re sacra contra alterius censuram non toleratam, & recipiens sacramentum in lethali. Contra propriam verò censuram nullo modo peccat, quia inducitur, & sua censura tolerata est; quod constat ex dictis n.8. Tandem si uterque sit in excommunicatione minori, & alter solus denunciatus sit, si hic denunciatus inducat, peccat solo peccato indignæ receptionis sacramenti contra propriam censuram: & quod Sacramentum recipiat in peccato lethali, in quo est ratione illius pravæ voluntatis, non autem admittit peccatum inductionis, quia inductus non peccat, ut probavi n.9. Quòd si non denunciatus inducat, peccat lethaliter inducens alterum ad lethale, quod alter committit: & recipiens Sacramentum in excommunicatione, & peccato mortali existens: quod ratione inductionis, & pravæ voluntatis recipiendi indignè Sacramentum admisit.

De sponsalibus etiam est difficultas, num possit excommunicatus excommunicatione majori ea contrahere? Nam *Palud.* 4. *d.*26. *q.*2. *a.*2. *concl.*2. *n.*9. tanquam manifestum supponit non posse absque culpa lethali jurejurando præstito, sponsalia contrahere, quòd id sit immiscere se divinis: sicut ei non liceat quemcunque alium contractum, juramento saltem solemni, inire. Et tanquam verius amplectitur interdicta illi esse sponsalia ipsa absque juramento, sola nuda promissione contracta. Cui enim interdicitur matrim. pariter interdicitur omne id per quod pervenitur ad illud, *l. Oratio, ff. de sponsalibus*. Præterea, quia sponsalia tanquam initium matrimonii sunt sacramentalia, ac proinde res divina & spiritualis. Atque ita ea vocat sacramentalia, *D. Thom* 4. *d* 27. *q.*2. *a.*1. *ad* 6. Et *idem Palud. nu.* 10. concedit, posse excommunicatione minori ligatum, contrahere sponsalia. Cæterùm nullam culpam agnosco in sponsalibus contrahendis ab excommunicatione quacumque ligato, præter solam venialem participationis cum altero in contractu humano, casu quo cæteræ participationes in humanis culpam inducerent, & hoc, quamvis sponsalia juramento firmata sint. Ducor, quoniam minimè interdicitur juramentum extra judicium excommunicato. Nec sponsalia aliquid sanctitatis continent, aut aliquid spirituale sonant, sed dicuntur quodammodò sacramentalia: quod initium sacramenti sint (ut dixi lib.1. disp.n.8.) Nec interdicto aliquo interdicitur id, per quod pervenitur ad illud, quando diversa est in utroque ratio. Quod hic contingit: nam matrimonium, eo quod sit Sacramentum, prohibetur excommunicato: at sponsalia nec sunt sacramentum, nec quid spirituale. 12

Benedictionem autem nuptialem non posse conferri ligato excommunicatione majori, certum est. Atque ita affirmant *Henric. c. Significasti, n.*2. *de eo qui duxit in matrim. Palud.* 4. *d.*26. *q.*2. *a.*2. *concl.*2. *a.*9. *Ugolin. de censuris, tabula* 2. *de excommunic. c.*7. §.2. *n.*4. Subditque *Paludanus* esse peccatum mortale eam recipere, sicut audire Missam. Quia utrumque est sacramentale. Cæterum quamvis certum sit esse peccatum mortale, ea ratione qua interest excommunicatus Missæ, & officio divino benedictionum: atque in re sacra participat cum aliis assistentibus: at quatenus recipit eas benedictiones, culpam mortalem non video. Quia excommunicatus non exclusus est à sacramentalibus 13

qui-

quibuscumque, ut à sumptinne aquæ benedictæ: nisi dicas benedictiones illas esse preces nomine Ecclesiæ fusas pro sponsis, qui benedicuntur. At excommunicatus est exclusus ab iis precibus. Atque ob hanc rationem fateor quoque esse mortale in excommunicarione tali benedici: non autem eo quòd sacramentalia sint. Quod si excommunicatin minor sit, nulla est culpa benedictiones recipere, quia sola Sacramenturum receptione privat. Et id fatetur *ipsemet Palud. ea. q.2. a.2. concl. 3. n.10 fine.*

14 Ex dictis infertur, teneri excommunicatum, sive majori sive minori, præmittere matrimonii contracti absolutionem ab excommunicatione, casu quo esset mortale cum illa contrabere, juxta dicta. At confessionem sacramentalem non tenetur præmittere, quamvis peccato lethali sit præpeditus, ut benè docent *Veracruz. append. ad speculum, dub.13. concl.2. Manuel 1. tomo sum.2. edit. c.241. n.1.* Atque ita *Trid. sess.24. de matrim. c.1.* solum hortatur ad confessionem, & commuuionem præmittendam. Et nemo hoc negat. Quia solum Eucharistiæ Sacramentum præmitti confessionem mortalium delictorum postulat: cætera autem solam contritionem, vel attritionem bona fide contritionem existimatam, quo dignè recipiantur. Si autem jam matrimonium initum sit, nulla est culpà suscipere benedictiones in mortali. Quia eæ non sunt Sacramentum.

15 Tandem suspensus etiam generaliter si solis minoribus ordinibus initiatus sit, nullo modo peccat matrim. iniens, aut benedictiones suscipiens. Quippe suspensio est propria clericorum pœna, qua ab actibus ordinis propriis aut à beneficio suspenduntur. Quare licèt esset suspensus ab Ecclesiæ ingressu, posset in ea benedictiones recipere. Nam non est sibi interdictus ingressus Ecclesiæ ut laico, sed ut clerico. Quare posset in ea audire divina, & efficere quidquid laico liceret. Sic docet *Palud. 4. d.26. q.2. a.2. concl.4. n.11.* Quòd si non suspensus esset, sed illi interdiceretur ingressus Ecclesiæ, non posset intra Ecclesiam benedictiones recipere. Quia interdictum est censura communis laicis, & clericis: posset tamen extra Ecclesiam eas recipere. Quia nullus actus extra Ecclesiam gestus, per id interdictum prohibetur, ut à contrario sensu colligitur ex *c. Is cui, de sent. excom. in 6.* Et docet *ibi gloss. verb. In ea*, ab universis DD. recepta.

16 Ad argum. num.1. propositum, dic excommunicatos esse incapaces licèt recipiendi Sacramenta: at recepta valida esse. Argumentis n.7. objectis satisfeci n.8.

D I S P U T A T I O X.

An Catechismus matrimon. impediat ineundum?

S U M M A R I U M.

Quid sit Catechismus, n.1.
An tenens in Catechismo contrahat cognationem dirimentem, an solum impedientem matrim. n.2.
Oportet ut tentio sit in toto Catechismo, n.3.
Opus est ad id respondere ad interrogata circa fidem, n.4.
An contrahatur hæc cognatio per exorcismum? n.5.
Ad quot gradus hæc cognatio jure antiquo extendebatur, n.6.
An oriatur ex Catechismo subsequente baptismum? n.7.
An desideretur Catechismum simul esse cum baptismo? Vel ut fiat Catechismus ante baptismo? & quando idem est patrinus utriusque actus, contrahatur duplex cognatio? n.8.
An contrahatur cognatio ex Catechismo, licèt postea baptismus non sequatur? num.9.
Cognatio hæc an sit restricta per Tridentinum, instar cognationis ortæ ex baptismo? Et corrigens aut limitans mensuram, corrigit & limitat rem mensam. Et vitium duplex ex una radice ortum tollitur unica lege, n.10.
An sit sublata cognatio Catechismi per Tridentinum? Refertur quædam sententia, n.11.
Contraria verior, n.12.
An teneatur Parochus in libro annotare patrinum in solo Catechismo intervenisse, puero jam domi baptizato? n.13.
Solvuntur argumenta? n.14.

1 PRæmittendum est quid sit Catechismus. Est instructio fidei quæ fit ante januam Ecclesiæ super baptizando: diciturque sic à catechizo, id est, instruo. De quo habetur *c. Ante baptismum, de consecr. d.4.* Ita docent *Angelus, Sylv. & reliqui summarum authores verb. Catechismus, statim in princ.*

2 Secundò supponendum est, eum qui tenet puerum in catechismo, contrahere cognationem spiritualem imperfectam, impedientem quidem, sed non dirimentem matrim. Habetur expressè *c.2. de cognat. spirit. in 6. & c. Contracto, de cognat. spiric.* Ratio autem hujus ea est, juxta *D.Th.4. d.42. q.1. a.2. ad 3. Durand. ibi, q.1. a.2. n.8. Ricard. a.1. q.2.* Quod catechismus sit quædam futuri baptismi professio, ejusque initium, & est quædam regeneratio imperfecta per fidem, quam protestatur patrinus pro parvulo: sicut sponsalia sunt quoddam matrimonii initium. Quare sicut in his contrahitur quidam gradus propinquitatis imperfectæ, ita in illo quædam cognatio spiritualis imperfecta. Quare audiendus non est *Hugo, qui c. Pervenit, 30. q.1.* docet dirimere quoque matrimonium, per illum textum. Qui id minimè probat: nec hodie est de hac re controversia, cùm clarè textibus citatis decidatur non esse impedimentum dirimens. Nec similiter fides habenda est *Soto 4. d.42. q.1. a.2. col.4. vers. Urgentius autem*, ubi tanquam rem dubiam asserit catechismum impedire matrim. quia (inquit) *Bonifac. VIII. c.2. de cogn. spirit. in 6.* non asseruit hoc impedimentum: sed id collegit ex *c. Contracto, de cogn. spirit.* ubi *Clemens III.* non id clarè decidit, sed tantum dicit catechismum vix afferre impedimentum matrimonio. Quæ verba potius sunt dubitantis, quàm asserentis. Quare cum collectio non sit clara, nec etiam decisio certa erit. Sed universi DD. tanquam certum statuunt hoc impedimentum. Quippe verba ea *c. Contracto*, quæ non ita clarè decidebant esse impedimentum, explicuit *Bonif. VIII. d. c.2.* ut verè statuerint per catechismi cognationem impediri, non tamen dirimi matrim. unde jam de hoc dubitandum minimè est.

Oportet tamen ut is patrinus in toto catechismo teneat, ut hanc cognationem contrahat, ut bene docet *gloss. c. Contracto, de cogn. spirit. in fin.* 3

Nec satis est tenere in catechismo, sed is contrahit hanc cognationem, qui infantis personam gerit, respondens ad fidei interrogata, dum sacerdos rogat, an credat. Quare sicut in baptismo hæc cognatio spiritualis contrahitur per elevationem pueri de sacro fonte, ita in catechismo per professionem illam fidei nomine infantis factam. Catechismus enim est quædam fidei instructio (ut n.1. diximus.) Sic docent *Veracruz. 1. p. spec. a.22. dub.4. conclus.2. Palatios 4. d.42. disp. unic. col.31. fol.928.* 4

Hinc deducitur recedendum esse à *Palud. 4. d.42. q.1. a.1. nu.7.* dicenti ex exorcismo cognationem hanc oriri. Quia *c. Pervenit, 30. q.1.* sic ait Deusdedit Pontifex, *A primo pabulo sal salis usque ad confirmationem per chrisma, nullus Christianus suam commatrem in conjugium suscipere debet.* Sed dicendum est per solum catechismum contrahi. Quia textus n.2. allegati de solo eo mentionem faciunt. Nec obstat *id c. Pervenit*, quia (ut bene ait *Durandus statim allegandus*) ea verba copulativè, & non disjunctivè accipienda sunt: ita ut per omnia illa contrahatur cognatio, sed quasi initium sumat in ipso exorcismo. Atque ita tenent *D.Th 4. d.42. q.1. a.2. corp. & ibi Durand. q.1. a.2. n.7. Palacios ibi, disp. unic. col.31. fol.928. Ovand. ibi, disp. unic. propos.7. Veracruz. 1. p. spec. a.22. dub.3. Matienzo lib.5. recop. tit.1. rubric. gloss. 1. nu.149. Enriquez lib.2. de baptismo c.15. n.4 in commento, lit.K. & lib.12. de matrim. c.2. num.1. commento, lit.M. Barth. à Ledesma de matrim. dub.46. §. penult. fine.* 5

Extendebatur autem hæc catechismi cognatio, attento jure antiquo, ad easdem personas, ad quas cognatio ex baptismo orta, & ad eosdem gradus. Quamvis enim *c.2. de cognat. spirit. in 6. & c. Contracto, de cognat. spirit.* ubi hæc cognatio statuitur, nulla graduum aut personarum ad quas extenditur mentio fiat: at quia oritur hæc cognatio, eo quod catechismus sit quidam baptismi initium, & cognationis spiritualis perfectæ ex illo ortæ, inde est ut per illam metienda sit, ad eosdemque gradus utraque trahenda veniat. Sic *Navar. sum. c.22. n.72. Majolus lib.3. de irregul. c.25. n.14. §. Catechismus.* Idque supponunt universi *DD. n.10. allegandi*, dicentes restrictam esse per Trid. instar cognationis ex baptismo ortæ. 6

Quidam tamen temperant, ut tunc hæc cognatio ex catechismo oriatur, quando baptismum præcedit: secus si puero jam baptizato fiat. Quod textus *c.2. de cognat. spirit. in 6.* docens hanc cognationem ea catechismo contrahi, expressè decidere videatur, ibi, *Per catechismum qui præcedit baptismum*, solum catechismum baptismo prævium hanc cognationem parere. Atque ita hanc cognationem explicantes, de baptismo præcedenti catechismo loquuntur *D. Ant. 3. p. t.1. c.16. §.3. Cajet. summa verb. matrimonium c.1. verb. Secundum verò caput*, ubi *Armilla n.56. impedimento 4. Sotus 4. d.37. q. unica, art.1. ad 5. corporis. Angles floribus 1. p. de matr. q.11. de impedimento ordinis, a.2 in princ.* Deinde, quia catechismus hanc cognationem producit, eo quod sit dispositio ad futurum baptismum, ejusque initium, (ut diximus num. secundo.) quod non invenitur, quoties ipsum baptismum antecedit. Atque ita tenet *Bart. à Ledes. de matr. dubio 46 §. De catechismo.* At verius est id efficere catechismum, quamvis baptismo prævius sit. Quippe eadem semper militat ratio; nam suaptè natura est quoddam initium generationis spiritualis perfectæ, & dispositio ad baptismum: quamvis per accidens ratione occurrentis necessitatis, aliquando baptismo postponatur. Nec obstat textus in contrarium adductus, quia ea verba frequentioris usus gratia apposita sunt; communiter enim, ac recto servato ordine, catechismus procedit. Quare dispositionem non restringunt. Juxta tradita per scribentes, *l. un. C. de rapt. virg.* Atque ita docent *Hieronymus Paulus in provinc. f.16.* quem refert, & sequitur *Covar. 4. decret. 2 p. c.6. §.4. n.15. Ovand. 4. d.42. disp. uni. propos.7. Petr. de Ledes. de matr. q.56. a.2. dub.1. quod movet circa 2. argum. Ludovicus Lop. 2. p. instruct. de matr. c.51, col.3. init. §. Ex quo corollariè sequitur. Enriq. lib.12. de matr. c.2. n.1.* Nec quicquam refert testibus *Hier. Paulo, & Covar. ibidem*, si longo tempore post baptismum catechismus accedat. 7

Alii censent catechismum non producere hanc cognationem ma- 8

matrim. impedientem: nisi quando baptismo coexistit. Sic *Albertus Magnus 4.d.42. a. 5. fine*. Alii verò contra tunc id efficere dicunt, quando absque baptismo fit catechismus. Ita *Ouand. 4. d.42. disp. unica, propos. 7.* Sed ab utroque recedendum est. Quia nil confert, sive catechismus solus, sive una cum baptismu concurrat. Quippe *textus num. 2. allegati* non distinguunt. Id tamen libenter fateor cum *Palacios 4. d.42. disp. unica, col. 31. & 32. f. 928. & seq.* quoties esset idem patrinus in catechismo, & baptismo, unicam pullulare cognationem. Superflua enim esset alia. At ubi diversi essent patrini, uterque suam cognationem contraheret.

9 Nec desunt etiam qui dicant forsan desiderari subsequi baptismum, quo hæc cognatio ex catechismo suboriatur: ac proinde quando catechismus absque baptismo est, quia catechizatus retrocedit, aut anteà vita defungiunt, eam minimè oriri. Ita *Palacios 4. d.42. disp. unica, col. 30. & 31. fol. 928. & sequenti*. At non video hujus fundamentum. Res enim hæc non pendet ex futuro eventu: sed tempore facti catechismi contrahitur hæc imperfecta cognatio spiritualis, ut probavimus numero secundo, & duplici sequenti: ac proinde sive subsequatur, sive non baptismus, cognatio ea semel contracta minimè abolebitur. Nec inconveniens est hanc imperfectam cognationem spiritualem in infideli reperiri.

10 Potissima autem difficultas in hac disputatione pertractanda est, an hoc catechismi impedimentum sublatum sit prorsùs per *Trid. sess. 24. de matrim. c. 2.* Qua in re constat saltem restrictam esse cognationem ex illo ortam, ad gradum primum, ad quem eo decreto Tridentini contracta est in baptismo orta cognatio. Quamvis enim nulla in eo mentio fiat catechismi, at cùm baptismi cognatio mensura sit ejus quæ ex catechismo oritur, & ex illa gradus in hac sumantur (ut diximus n.6.) satis est cognationem baptismi restrictam esse, ut eodem quoque pacto censeatur catechismi cognatio restricta. Quando enim duo sic se habent, ut alterum sit mensura, & alterum res mensa, lex corrigens, vel limitans mensuram, censetur pariter corrigere, & limitare rem mensam, si eadem ratio in utrisque limitet. Ut aliis similibus adductis probant *Dominicuse 1. nu 9. fallentia 5. de sempor. ordin. in 6. & ibi Franeus n.8. limit. 9.* & reperitur hîc eadem ratio suo modo. Nam licèt non sit identitas in utraque cognatione, quantùm ad rationem dirimendi matrimonium: est tamen quantùm ad impediendum: atque hæc sufficit ad dispositionis identitatem. Et confirm. quia hac ratione *Glossa communiter recepta c. Non debet, vers. In secunda, & tertia ad fi. de consang. & affin.* docet per eum textum sublata esse quædam genera publicæ honestatis, quòd sublata sint similia affinitatis. Quoties enim duplex vitium ex una radice nascitur, una lege tollitur, *l. ult. fi. C. de nuptiis, l. Duobus §. Colonus, ff. de jurejur.* Et ideò hujus sent. sunt *Navar. sum. lat. c.22. n.72. vers. ad quæstionem autem: Hisp. c.28. addit. ad eundem n. Majol. l.3. de irreg. c.25. n.14. §. Catechismus, Palacios 4. d.42. disp. un. col. 29. f. 927. Ugolinus de matrim. c.20. n.5. Philiar. de offic. sacerd. tom. 1. p.2. lib. 2. c.4. Barth. à Ledesma de matr. dubio 46. fi. in 2. edit. Enriq. lib. 2. de baptismo, c.15. fi. Petr. de Ledesma de matr. q.56. a.3. §. In hujus expositionem. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c.46. impedim. 4. Vivald. candelab. 1. p. de matrim. n.91. Manuel 1. tom. sum. 2. editione, c.226. n.1. fine, Vega 1. tomo sum. c.33. casu 39. ad finem.*

11 Difficultas autem eò pertinet, an id catechismi impedimentum sit omnino sublatum? Duplex est sent. I. ait adhuc manere. Ducitur, quippe intentio legis ex præfatione colligatur, per illamque tollatur incertitudo legis, ac manifestetur ejus dispositio, ut multis relatis probat *Tiraquel. tract. Cessante causa, limit. 1. n.65.* Quod si præfationem decreti *Trid. sess. 24. de matrim. c. 2.* attendamus, manifestè solam cognationem dirimentem matrimonium restringere voluit, ut constat ex iis verbis: *Docet experientia propter multitudinem prohibitionum, multoties in casibus prohibitis contrahi matrimonia ignoranter: in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur.* Quæ rationes præfationis nullatenus habent locum in cognatione spirituali solùm impedienti, qualis est catechismi. Cùm enim matrim. validum sit, nec id dirimere oportet, nec in eo cum peccato perseveratur. Et confirmatur, quia in nullo ex capitibus sequentibus restringit Concilium, impedimentum aliquod ex solùm impedientibus: sed tantùm affinitatis, & publicæ honestatis: quæ dirimentia sunt. 2. quia decretum hoc est juris communis correctorium: ac proinde cùm expressè non auferat hanc cognationem, ad illam extendi non debet, sed tanquam casus omissus relinqui debet juris communis dispositioni *l. Commodissimè, ff. de liberis, & posth.* Ita supponere videntur *Navar. Majolus, Vivaldus, Manuel, Vega, n. præced. allegati*, dum dicunt eam cognationem per Tridentinum restrictam esse, nec ulterius dicunt esse prorsùs ablatam, quasi non esse supponentes. Ejusdem sent. videntur etiam esse alii, qui post Tridentinum scribentes docent esse impedimentum. Sic *Ant. Cucus lib. 5. Instit. majorum, t.12. n.17. Lancelot. instit. juris canonici, l.2. tit. de triplici cognatione, §. Per catechismum, vers. Dissolvetur. Angles florib. 1. p. de matrim. q.11. de impedimento ordinis, a.2. in princ. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. n.148. Toledo lib. 7. summæ c.14. fi. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 46. impedim. 4. & c.51. col. 3. initio. Vega 2. tom. sum. c.5. casu 3.* Et tenent in terminis propriis *Palacios 4. d.42. disp. unica, col. 29. & 30. f. 927. Bartholomeus à Ledesma de matrim. dub. 46. in priori editione.* Et est valdè probabilis.

Verior tamen sent. habet id impedimentam catechismi ita esse omninò sublatum per d. Tridentini decretum. Quòd numeratis in eo decreto personis inter quas contrahitur cognatio spiritualis; *per Baptismum vel Confirmationem, & jure antiquo circa hoc correcto, sic concludatur: Omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.* Et si tuas intelligi de cognatione spirituali contracta per Baptismum vel Confirmationem obstat principium illius capitis, ubi dicit Concilium, se velle multitudinem prohibitionum restringere, ut incommoda vitentur; & statim subjungit: *Volens itaque sancta Synodus huic incommodo providere: & à cognationis spiritualis impedimento incipiens statuit.* Ubi generaliter de cognatione spirituali loquitur: & statim statuit inter quas personas contrahatur; ac in fine concludit inter nullas alias personas contrahi. Verè igitur intendit cognationis spiritualis impedimentum omnino auferre, præter casus ibi expressos, inter quos catechismus non numeratur. Et confirmatur, quia Pius V. motu propriu edito anno 1566. 4. Kalendas Decembris, declarans prædictum Tridentini decretum, ait non esse recedendum à præcisis illis verbis. Cum ergo Concilium generaliter dicat inter nullas alias personas contrahi eam cognationem, quàm ibi expressas, censendum est cognationem catechismi, cujus ibi mentio minimè fit, omnino sublatam esse. Tandem, quia cognatio hæc catechismi primam originem trahit à Baptismo: ideò enim contrahitur, quòd sit initium quoddam & dispositio ad baptismum (ut n.2. diximus.) Quare sublata cognatione baptismi tollitur, licet catechismi non fiat mentio. Quod etiam, n.10. probavimus, eò quod cognatio Baptismi sit illius mensura. Cum igitur Tridentinum omnino abstulerit cognationem baptismi, præterquam inter tenentes in ipso Baptismo, censebitur ablata cognatio tenentium in catechismo solo: quæ, si primam originem attendamus, à Baptismo procedit. Et ideo hujus sent. sunt *Veracruz 1. p. spor. a.22. fine, & a.55. fi. Ouand. 4. d.42. disp. unica, propos. 8. Enriquez lib. 2. de baptismo, c.15. n.4. & c.18. n.2. fin. & l.12. de matr. c.2. n.1. Emman. Sa. sum. verb. matrimonium, ubi de impedimentis non dirimentibus, n. 4. Barth. à Ledesma dubio 46. de matr. fine, in posteriori editione. Petr. de Ledesma sum. Sacramentorum, c.13. de baptismo, dub. 2. post 5. concl. & in suo tract. de matrim. q.56. a.3. §. In hujus expositionem*, & est modo communis.

Hinc deducitur expedite, ut Parochus describat in libro 13
(quem habere debet ad describendum nomina patrinorum baptismi, juxta *Trid. sess. 24. de matr. c. 2.*) an sint illi patrini in solo catechismo: quòd puer sit jam domi baptizatus. Ita *Navar. Lud. Lop. n.15. relati. Petrus de Ledesma utroque loco relato, n. præced.* Et quamvis hi non explicant an Parochus ad hoc teneatur, at existimo eum teneri. Quia Tridentinum, patrinorum nomina describi jubet, quo sciatur qui cognationem spiritualem contrahant, ne matrimonia iniquè contrahantur. At latissima est differentia, num in baptismo tenuerint, an in solo catechismo. Quòd priori casu impedimentum dirimens: posteriori autem ad summum impediens: & juxta veriorem sent. est nullum impedimentum, unde non fideliter id describeret Parochus, nisi annotaret solius catechismi eos patrinos fuisse. Defraudaret enim Concilii intentionem, ansamque præberet dissolvendi matrimonia validè cum eo solo impedimento inita: (cujus ego testis sum oculatus, in casu Granatæ contingenti:) & tandem injurius foret ipsismet patrinis.

Ad arg. n.11. proposita respondetur ex dictis n.12. Nam in 14
prooemio de prohibitionum multitudine, non distinguens de dirimentibus, an solum impedientibus, loquitur Tridentinum. Deinde in fine clarè omnem aliam cognationem excludit, ut n. 12. ostendimus. Nec refert in seqq. minimè fecisse mentionem impedimenti alicujus solùm impedientis. Quia fateor nullum aliud tale restrinxisse: id tamen non concludit hoc non restrictum esse.

DISPUTATIO XI.

Qualiter votum simplex matrimonio ineundo obstet, nec id dirimat?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputentur, n.1.

Proponuntur argum. suadentia matrimonium dirimi per votum simplex, num.2.

Referuntur alia probantia aliquando nec impediri, n.3.

Votum simplex castitatis impedit, & non dirimit matr. n.4.

Id votum emissum in Soc. Jesu dirimit, n.5.

Nec dirimit votum religionis, non ineundi matrim. assumendi ordinis sacri: & juramentum earumdem rerum, sed tantum impediunt, n.6.

Quid si hæc vota sint conditionalia, vel pro tempore implenda, quod nondum advenit: ut post obitum matris? n.7.

An his votis astricto liceat matr. inire animo transeundi ante consummationem ad religionem: saltem si juravit sponsalia: vel post illa

emi-

emiserit: vel post votum acciderit defloratio vel infamatio fœmina. Et qualiter post hæc vota, ante vel post matrim. emissa de consensu communi, vel alterius conjugis, aut absque illo interdicatur usus matrim. & quis dispenset. Remissivè? n.8.

An venereis tentationibus vexato, & passim succumbenti, liceat post hæc vota matrim. inire? Explicaturque ea regula, Votum non obligat, quando eo emisso supervenit aliquid, quod minus bonum, & contra consilium reddit illius materiam. Et an valeat votum castitatis emissum ab eo, cui matrim. esset sub consilio ob frequentes lapsus carnis, n.9.

An valeat matrim. dum uterque conjux voto castitatis astrictus erat? num.10.

An peccet iniens matr. cum habente castitatis votum? n.11.

Qualiter respondere liceat astricto castitatis voto, roganti an validè possit matrimonio copulari: & similiter aliis votis id impedientibus ligato? n.12.

Dissolvuntur argumenta, n.13.

An liceat consulere minus malum, gratia majoris vitandi? Refertur quadam sent. n.14.

Authoris sententia proponitur, n.15.

An liceat etiam ad id minus malum inducere? n.16.

An inducens ad id minus damnum teneatur restituere? n.17.

An liceat opem ferre inferenti id minus damnum? n.18.

An liceat afferre materiam illius minoris mali perpetrandi: ac complicem, cum quo id admittendum est, ut consentiat inducere? num.19.

An oporteat ut is, cui minus malum consulitur, sit ad utrumque determinatus? n.20.

Quid, si ad majus malum non sit omnino determinatus, sed malo habitu affectus passim in illud labatur? n.21.

An oporteat sic consulentem exprimere conditionem, Si majus malum perpetraturus est? n.22.

An parentibus, judicibus, & confessariis liceat minus malum consulere, ad vitandum majus? Et an hi vel alii potentes alia via utrumque damnum impedire, teneantur restituere minus consulentes? n.23.

An liceat consulere minus damnum unius, ad vitandum majus alterius? num.24.

An volenti mea bona eripere, liceat ad illa tuenda consulere, ut alterius rapiat? n.25.

An liceat malum consulere, ut æquale vitetur? n.26.

An liceat cuiquam minus peccatum, etiam veniale patrare, ut gravissimum in seipso vel in alio caveas? n.27.

Qualiter à culpa vindicetur factum Loth offerentis filias Sodomitis, ut à peccato nefando eos averteret? n.28.

An habenti votum castitatis, vel alia matrim. obstantia, liceat suadere, ut uxorem ducat, quando passim in venerea labitur? n.29.

Satisfit argumentis, n.30.

1 Disputatio præsens duplicem petit difficultatem enucleandam. Prior est, qualiter votum simplex matrimonio incundo obstet? Posterior, qualiter id votum habenti licitè consulatur, si passim succumbat tentationibus, ut potius matrimonium contrahat.

2 Quæstio prior. An votum simplex castitatis impediat matrim. idque dirimat? Et quidem id dirimere, videntur suadere sequentia. Quia votum simplex non minus obligat apud Deum, quàm solemne, *c. Rursus, qui clerici, vel vovent*. Hoc autem dirimit. Et confirm. quod utrumque votum sit ejusdem speciei. a. Quia cùm nemo ad rem illicitam possit obligari, quæcumque talis obligatio irrita est apud Deum. Cujusmodi est obligatio per matrimonii contractum inducta post simplex castitatis votum. Tandem, quòd id vinculi fortioris est proprium, ut debilius dissolvat. At votum simplex, utpote obligatio cum Deo contracta, exuperat matrim. quippe quod contractus cum homine initus est; dissolvet ergo matrim.

3 Ex altera parte, videtur aliquando non impedire matrim. nempè, quando votum castitatis cedit in spirituale detrimentum voventis, qui consultius ageret matrim. ineundo: utpote qui venereis tentationibus exagitatus, passim succumbit, atque præ nimia carnis fragilitate continere nequit. Si eæ carnis molestiæ ac frequens ruina votum antecedant, videtur id votum irritum, quòd ejus materia non sit illi satis idonea & justa, immò potius contra id consilium Pauli 1. Cor.7. *Quòd si non se continent, nubant: melius est enim nubere quàm uri*. Si verò voto jam emisso subsequantur, obstat obligationi ejus voti, communis illa regula Doctorum, & nominatim *Cajet. sum. verb. Votum*, nimirum, quando ei qui vovit constat aliquid esse melius præterita voti materia. posse propria authoritate à voto recedere, & in illam materiam commutare. Insuper obstat, reddi materiam ineptam voti, & ingratam Deo, quoties id superveoit, quòd præcedens efficeret, ut non esset materia apta voti. At in hoc eventu, cùm melius sit, & consultius illi matrim. non est apta voti materia, nec grata Deo castitas, sed contra consilium: ergo difficultas hæc superveniens, aut votum illud omnino reddet irretitum: aut saltem licebit illud habeoti, commutare propria authoritate in matrimonium, tanquam in melius.

4 Prima tamen conclusio certissima sit. Votum simplex castitatis impedit matrim. licitè iniri, non tamen dirimit initum, habetur *c. Consuluit, & c. Rursus, qui clerici, vel vovent. c. unic. de voto, in 6. & epist. Innoc. I. ad Victricium c. ult. & c. Quidam d.27.* quod desumptum est ex *D. Aug. lib. de bono viduit. ad Julianam, c.10. & c. Si vir, ea. d.* quod est ex *Theodoreto in pœnitentiale. & c. Nuptiarum. 27. q.1.* quod est ex *D. Aug. eodem lib. de bono viduit. c.8. & l.11. tit.2. p.4.* Cujus ea est ratio, quod votum simplex non corporis traditionem, sed solam promissionem importet: atque adeo verum dominium maneat apud voventem. Ea est autem natura promissionis, ut impediat licitam translationem dominii rei promissæ in alterum, utpote quæ est adversùs fidem præstitam: non tamen illam irritam reddat: quippe quæ facta est à vero domino. Et quamvis Ecclesia potuerit sua constitutione irritare matrimonia post simplex castitatis votum contracta: sicut potest alia impedimenta dirimentia statuere: at consultissimè id non fecit, sed valida esse declaravit. Quippe id votum simplex emittentes, non propriè mutant statum, & sæpè absque magna deliberatione, & privatim absque testibus id vovent, nec magis Ecclesiæ se subiiciunt, quàm antea subjecti essent: unde cogi nequeunt ad votum servandum per viam judicii, sed per viam correctionis fraternæ. Atque proinde non expedivit hujusmodi matrimonia irritare.

5 Hinc infertur optimo consilio ductum Gregorium XIII. nova sua constitutione in hoc corrigente jus commune, statuisse anno 1584. quæ incipit, *Ascendente Domino in naviculam*, in favorem Societatis Jesu, ut vota simplicia post biennium probationis in illa, juxta ejusdem morem emissa irritent matrimonium posteà initum. Quod rationes num. præced. adductæ, ad non irritandum in sæcularibus, omninò cessent, immò contrariæ adsint, quæ justam & valdè expedientem eam irritationem reddent. Ea enim vota magna deliberatione fiunt, nimirum, præmissu biennio ad deliberandum publicè coram domesticis religiosis: efficiuntque ut verè mutetur status sæcularis in regularem, ac voventes possint cogi ne retrocedant, ac puniri tanquam apostatæ, si à proposito desistant: utpote qui verè nova obligatione, novoque statu Ecclesiæ subduntur, ut decidit Gregorius XIII. in ea constitutione.

6 Similiter impediunt matrimonium licitè contrahi, non tamen illud dirimunt, simplicia vota ingrediendi religionem, assumendi ordinis sacri, non ineundi conjugii, & juramentum de his rebus, vel de castitate servanda factum. Quia hujusmodi vota vel juramenta è diametro adversantur statui matrimonii: ac proinde id impediunt, non tamen dirimunt: quòd solam promissionem absque traditione importent, instar voti castitatis. Atque ita de juramento castitatis affirmat *Sylvest. Matrimonium 7. q.5. dict.10.* Idem de voto religionis docent *Ant. Cuc. lib.3. instit. majorum, ti.12. n.18. Toledo lib.7. summ. c.14. n.3. Graffis 1. p. decisionum, lib.2. c.85. fine Enriquez lib. 11. de matrim. c.2. n.1. Manuel 1. to. sum. 2. editione, c.224. nu.1.* Et de voto ordinis sacri assumendi docent *Enriquez, & Manuel. ibi.* Et de voto non ineundi matrimonii docet *Enriquez ibi*. Et nemo de hoc dubitat.

7 Nec refert an hæc vota sint conditionalia, necne: an pro tempore quod nondum advenit: ut si quis castitatem promiserit, ea conditione si aliquid assequutus sit: vel post parentum obitum promiserit ingressum in religionem: quamvis enim non teneatur ad votum, donec conditio impleatur, & dum parentes superstites fuerint: at tenetur interim se talem servare, ut possit conditione impleta; aut eo tempore accedente obitu parentum, servare votum. Quare interdictum est sibi interim matrim. quòd ei voto adimplendo impedimentum præstat. Et sic clarè docet *Abulensis cap.30. Num. q. ult.* ubi dicit astrictum voto conditionali, teneri pendenti conditione ad vitandam status assumptionem, quæ voto repugnet, nec cum illo stare possit.

8 Utrum autem liceat habenti hæc vota matrim. inire animo firmissimo ante consummationem ingrediendi religionem, saltem si jurarit sponsalia? dixi l.1. disp.43. n.6. & seqq. Et quid, si post votum defloravit aut infamavit feminam? habes ibi, tota disp.45. Et quid, si votum post sponsalia sit emissum? ibi tota disp.46. Qualiter etiam interdictus sit usus matrimonii initi post hæc vota, sive ante ea, sive communi consensu emissa, sive absque illo? latè dicendum est l.10. ubi de petitione debiti disseremus. Et quis dispenset, dicam l. seq.

9 II. Conclusio. His votis astrictus non potest matrim. absque dispensatione inire, quamvis vehementissimis carnis stimulis urgeatur, experrusque sit passim se succumbere, nec vires ad resistendum sentiat: sive votum antecesserit difficultatem hanc se continendi, sive subsecutum sit. Hæc conclusio certissima est, constatque ex usu Ecclesiæ, quæ non existimat hunc eximi à voto ratione prædictæ difficultatis antecedentis, aut subsequentis, sed causam esse dispensationis. Quia (ut optimè ait *Valentia 2.2. disp.6. q.6. puncto 2. dubio 4. col.10. pag.1344. §. Respondeo ad argumentum, & duplici seq. & puncto 4. dub.4. col.8. pag. 1359.*) cùm materia votorum castitatis, & religionis sit res gravissima, & perquam grata Deo, ac subinde magnum in eorum violatione periculum subsit: non cujuscumque judicio quantumvis moraliter certo relinquendum est, an voventi, omnibus consideratis expedientius sit matrimonium: sed authoritas superioris dispensantis expectanda est, unde dupliciter potest considerari his votis ligatus. Priori modo, ut quædam singularis per-

ris persona: posteriori autem, ut pars communitatis Ecclesiæ, & ut bonum vel malum Ecclesiæ est etiam bonum vel malum ipsius. Quamvis ergo illi ut singulari personæ possit esse melior ac salubrior status matrimonii, secus tamen ut est pars communitatis Ecclesiæ. Certissimum enim est statum continentiæ esse tali, ut parti illius communitatis, atque adeo omnibus pensatis meliorem, ac Deo gratiorem, quamdiù cum eo superior non dispensaverit. Quippe plurima scandala, & mala Ecclesiæ pullularent, si cuique permissum esset propria authoritate, ob frequentes carnis lapsus, votis his postpositis ad nuptias transire. Quare ut voti obligatio cesset, ob votorum horum præstantiam, oporteret quidem materiam illius minus bonam reddi voventi, si omnia pensentur, atque adeo si is qui vovit consideretur ut est pars communitatis Ecclesiæ. Sicut abstinentia à carnibus in Carthusianis eo morbo laborantibus, ut judicio medicorum salus desperetur, nisi illis vescantur, à culpa vindicatur: quia quamvis Carthusianus ut privatus quidam, in eo discrimine constitutus, illis uti teneretur, eique expedientius id foret: ab ea tamen obligatione eximitur, quòd omnibus pensatis, atque eo ut membro quodam sanctissimæ religionis, consultius illi sit, atque ut in commune totius universitatis Christianæ exemplum eluceat, condecentius illis abstinere cum propriæ vitæ jactura.

10 Quidam temperant, ut votum simplex castitatis non dirimat matrim. nisi uterque contrahens eo voto ligatus sit. Cùm tunc enim sit utrique usus matrimonii interdictus, non potest inter illos validum matrim. consistere. *Ita glossa, c. Si quis votum, statim in princ. 27. q. 1.* At verissimum est adhuc validum esse matrimon. Quia uterque non obstanti eo voto, potest dominium sui corporis validè transferre: & semel eo translato, licèt neuter possit petere, at reddere tenebitur. Atque ita hanc partem sustinent *Astensis sum. 2. p. l. 8. t. 16. articulo unico q. 7. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 4. n. 6. Angelus matrimonium 3. impedimento 5. num. 5 Sylvest. matrim. 7. q. 5. dict. 6. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 2. q. 6. num. 7. Navar. summ. c. 22. num. 73. Veracruz 1. p. speculi, a. 15. dub. 3. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. glossa 1. num. 152.*

11 Tertia concl. Scienter contrahens cum habente votum castitatis peccat mortaliter. Quippe cooperatur alterius peccato, fitque socius & particeps illius. Præterea, quia cum votum illud sit matrimonii impedimentum, quod inter duos necessariò debet consistere, utrumque contrahentem afficit. Tenetur enim uterque matrim. ineundo abstinere, impedimento impedienti vel dirimenti in alterutro illorum existenti. Tandem id colligitur à contrario sensu ex *D. August. epist. 70. ad Bonifac. Comitem,* & refertur *c. Nos novimus 17. q. 2.* & docent *ibi glossa verb. Sciens. Turrec. ibi, a. 2. n. 4. in expositione textus, ad fin. Astensis, & Sylv. n. praeced. allegati. Navar. sum. c. 22. n. 73. Greg. Lop. l. 11. ti. 10. 2. p. 4. Veracruz 1 p. spec. a. 15. dub. 4. Matienzo li. 5. recop. t. 1. rub. glos 1. n. 151. Alex. in suo Enchirid. 2. p. precept. 6. ubi de statu matrim. §. 1.* Atque eadem ratione idem dicendum est de contrahente cum habenti votum religionis, ut ordinis sacri assumendi, aut non ineundi matrim. Quia cum similiter impediant matrim. eadem est ratio. Obstat autem fortiter huic conclusioni, nam inire matrim. cum excommunicato parato, & non denuntiato, nulla est culpa, nec cooperatio, quamvis ipse excommunicatus peccet (ut dixi disp. 9. num. 8.) quia excommunicatus non inducitur ab altero, & potest benè contrahere petita prius absolutione. Similiter ergo nulla erit culpa, cum habente votum castitatis parato inire matrim. potest enim prius obtenta voti dispensatione licitè id facere. Respondetur disparem esse rationem. Nam excommunicatio non est impedimentum speciale matrimonii, sed sicut peccatum mortale impedit omnium Sacramentorum receptionem, ratione indignitatis recipientis, ita excommunicatio, quia ita statuit Ecclesia, ob reverentiam, & dignitatem Sacramenti, quod bonam recipientis dispositionem petit. Cùm non sit igitur speciale impedimentum matrimonii, nec illi obstet quatenus contractus est, sed ratione Sacramenti, inde est ut id obstaculum non afficiat utrumque contrahentem. Quare ex ea parte nulla erit culpa in non excommunicato, nisi cooperaretur ad alterius peccatum: quæ cooperatio non reperitur in contrahente cum eo excommunicato parato. At votum impedimentum speciale est matrimonii, ut est contractus: ac proinde utrumque contrahentem impedit. Justus enim matrimonii contractus petit in neutro contrahente esse impedimentum impediens aut dirimens. Quare licet cesset cooperatio, cum astrictus voto est paratus, & inducit alterum, qui ut suæ utilitati consulat, matrimonio annuit: at non cessat ratio peccati, eò quòd contravenitur impedimento impedienti.

12 Tandem dubitari potest, qualiter responderi liceat astricto castitatis voto (& idem de aliis votis quæ similiter impediunt) roganti an valeat matrimon. contra illud initum, *Hostiens. sum. tit. de voto, §. Quot sunt species votorum, n. 5.* satis scrupulosè loquitur, dicitque habenti votum castitatis, & roganti, an possit matrimonium inire, respondendum esse, eum non posse: & ulterius instanti, an contractum valeat: denegandam esse responsionem. Quippe si respondeatur invalidum esse, erit mendacium: si autem validum esse, præbebitur occasio ineundi matrim. cum peccato mortali: atque ita respondens eadem culpa lethali inficietur. Et ipsum sequuntur *Albert. in suo dictionario, lit. I. verb. Impedim. 4. §. Asten. sum. 2. p. lit. S. tit. 16. art. unic. q. 9. Greg. Lopez l. 2. verb. Tan tenudo, ti. 8. p. 1. Gaeta repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 351. Vega 2. tom. sum. c. 129. casu 13.* Et hanc sententiam dicit tutiorem *Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 2. q. 5. n. 6. §.* Et videtur tenere *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16. §. 1.* ait enim non esse respondendum secundùm *Hostiensem*, ne detur ansa voti violandi: atque ita videtur clare ejus sententiam amplecti. Alii non ita rigidè loquuntur, at non omnino vindicant à culpa respondentem, sed dicunt saltem eum non delinquere lethaliter. Ita *Rosella verb. Impedimentum, impedimento 4. fine. Sylv. matrimonium 7. q. 5. dict. 9. Veracruz 1. p. spec. a. 5. dub. ul. Ant. Cuc. lib. 5. instit. major. t. 12. n. 24.* Sed 1. dico, esse prudenter eludendum sic interrogantem, ut docet *D. Clemens epist. 3.* respondens Origeni quærenti an fidei arcana sint omnibus referanda? Et refertur *c. In mandatis, dist. 43. ad fin.* ibi, *Quod si ingesseris se, & provocaverit nos dicere ea quæ eum minus rectè agentem non oporteat audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nil omninò respondere, auditorum causa utile non videtur.* Et ratio est. Quia lex charitatis non solum præscribit ne præbeamus occasionem peccandi proximo, sed etiam ut ab eo evertamus in quantum possumus. Atque ita docent *D. Ant. Sylv. & Veracruz prox. mè allegati.* Secundò dico nullam esse culpam scandali, seu occasionis peccandi datæ, veritatem respondere, dicendo peccari mortaliter, at matrimonium esse validum. Quia cùm veritas propaletur, factumque debitè gravetur, explicandò id esse culpam lethalem: non est occasio ruinæ data, sed accepta. Nihil enim proponitur quod suapte natura ad peccatum provocet: sed alter ex sua malitia abutitur sana doctrina. Aliàs similiter delinquerent, eandem occasionem delinquendi offerentes DD. qui ita scriptum reliquere, saltem materna lingua, quæ ab omnibus percipi potest. Et ita à peccato prædictam responsionem excusant *Abulensis c. 30. Num. q. 6. in fine. Ang. matrimonium 3. impedimento 5. fine, Matienzo lib. 1. recop. tit. 1. rubr. gloss 1. nu. 152.* Et non esse peccatum occasionis datæ, fatetur etiam *Manuel 1. tom. sum. in 2. editione, c. 241. num. 3.* Tertiò dico posse adesse peccatum incautæ responsionis. Ut si quis videat fragilem interrogare, qui vera doctrina abusurus est ad ineundum id matrimonium cum sacrilegio mortali: potestque commode cauta responsione, cælata veritate absque mendacio interrogantem eludere, peccabit quidem imprudenter, & minus cautè se habens propalans veritatem. Et hoc est, quod DD. proxime citati asseverant esse prudenter interrogantem eludendum. Quod tunc quamvis non detur occasio delinquendi, at non amovetur occasio lapsus proximi præ sua fragilitate. quæ commode amoveri potuit: atque ita offenditur præceptum charitatis proximi, quod utrumque cavere jubet, ad ejus spiritualem ruinam vitandam. Ita *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 2. nu. 1. commen. littera G. Manuel proximè citatus.* Id etiam significat *Ant. Cucus nuper allegatus*, qui dicit attendendam esse interrogantis qualitatem. Tandem dico nunquam hanc culpam excedere limites veniales, nisi in respondente adsit malitia: quippe qui tali tempore, & forma respondet, ut alter meritò credat eum velle, ut voto post posito matrimonium contrahat; ac proinde respondendi modus sit quædam tacita inductio. Et hoc videntur sentire Authores allegati, qui dixerunt saltem vacare culpa lethali hanc responsionem. Atque id melius expressit *Navar. summ. c. 22. n. 73.* dum hanc responsionem dixit esse culpam lethalem (quamvis enim in Latina, solum dixerit esse peccatum, at in Hispana expressit esse mortale) petit enim omnes has circumstantias concurrere: nimirum, ut talis sit interrogans, tale tempus, talis locus, & is respondendi modus, ut detur occasio violandi voti. Quæ malitiam in respondente sonat. Ratio autem cur extra hunc eventum non sit culpæ mortali tribuenda responsio ea est: Quod præceptum charitatis quale est hoc, non ita stricto rigore obligat ad tantam circumspectionem habendam, quæ non modicam prudentiam desiderat: nec facilè tam prudens invenietur, qui subito interrogatus possit commode tacita veritate, & fucato mendacio, respondentem eludere. Tacere autem omninò non expedit (ut dixit *D. Clemens dict. cap. In mandatis, dicto 43. relatus.*) Quia interrogatus, tanquam inurbanus judicabitur: respondentemque offendet: & non levem suspicionem in eo generabit tacitæ veritatis. Quamobrem satius erit respondere gravissimum, & atrox sacrilegii crimen esse violati voti: & ex ejusmodi sacrilego matrimonio infelices admodum exitus, ac Dei supplicia posse jure optimo timeri: atque ita divertendo in alia sermonem, obliviscetur directæ responsionis interrogans. Quod si ea prudens diversio non sufficeret ut interrogans desisteret ab incepta interrogatione, nullam agnosco culpam in respondente veritatem. Et ad tam prudenter se gerendum præcepta charitatis, quæ suavissima esse solent, quis dicet obligare sub mortali? Immo profectò ut culpa sit venialis, oportebit ut valdè commode possit interrogans eludi: offeratque se modus id efficiendi.

Ad arg. n. 2. proposita respondetur. Ad 1. dic utrumque votum æquè obligare, si solam obligationis speciem attendamus. 13
Quia utrumque sub mortali, & ratione virtutis religionis obligat: ac proinde utriusque violatio est sacrilega. At si obligatio-

gationis quantitatem spectemus, longè major est voti solemnis, utpote quod veram traditionem importet, quàm voti simplicia, quod sola promissio est. Ad confirm. dic, esso utrumque votum sit ejusdem speciei, (de qua re non disputamus modo, sed dicemus in impedimento voti solemnis) at posse solemne dirimere matrim. non tamen simplex. Vel quod ita statuerit Ecclesia, vel quia solemne contineat etiam traditionem, non tamen simplex. Ad 2. dic, quando est sola permissio, fieri posse irritam ex sola circunstantia persoaæ promittentia: ut si voto castitatis ligatus promittat fœminæ matrimonium. Quia ea malitia redundat in objectum: cùm nefas sit tale matrim. inire. At quando est traditio, qualis reperitur in ipso matrimonii contractu, non irritatur ex ea malitia. Et ratio differentiæ est, quod in priori casu obligetur promittens ad rem, quæ citra colpam impleri nequit: ac proinde est nullius valoris promissio: in posteriori autem, peccatur in ipsa traditione facta per matrimonium: at deinceps in usu ad quem obligat matrim. qui est reddere debitum, minime delinquitur: unde non est cur traditio illa non sit firma. Ad tertium dic, licèt votum simplex sit vinculum fortius ex parte ejus cui fit: at esse debilius ex parte modi obligandi. Nam matrimon. obligat ur perpetua traditin transferens corporis dominium: votum verò simplex, ut sola promissio manente dominio apud voventem. Ad argum. num. 3. objecta constat ex dictia num. 9. ubi explicuimua eas regulas.

14 Quæstio posterior. Num ei qui venereia tentationibus vexatus passim succumbit, nec mediis adhibitis aliis fore ut illi consulatur, spes est, liceat suadere ut matrimoninm ineat, quamvis voto castitatis simplici astrictus sit? Quæstio hæc ex eo pendet, an liceat minus malum consulere illi, qui majus perpetrare animo constituit, & ad id inducere illum? Duplex est sent. Prima ait, illicitum esse id minus malum consulere. Ita videtur clarè sentire *Anton. c. Super eo, ad fi. de usuris*, dicit enim eum textum valde repugnare sententiæ contrariæ. Et tenent *Gabr. 4. dist. 15 q. 11. a. 3. dub. 14. Cajet. 2. 2. qu 78. n. 4. notabili 3. ad fi. Sylvest. Matrimonium 7. q. 5 dicto 9 Conrad. de contract. q. 26. coroll. 1. & 2. qua infert ex 2. conclusione, Covar. 3 decret 1. p. cap. 4 in princ. nu. ult. ad fi. Valentia 2. 2. disp. 5. q. 21 punct. 4. col. 4. Emmanuel Sa, sum. verb. Peccatum n. 8.* quamvis subobscurè loquatur, *& Angles floribus 2. p. de restit. q. Quis teneatur ad restitutionem, a. 1. dub. 4. difficult. 8.* cum hoc temperamento, si utrumque sit intrinsecè malum. Addunt *Cajet. Covar. & Valentia* aliud esse offerre materiam minoris mali, non inducendo ad illud: aliud inducere ad minua malum: illud enim licet, hoc verò minimè. Nam in priori casu voluntas tantùm fertur in vitationem majoria mali, & declarationem minoris: in posteriori autem fertur in executionem etiam minoris mali. Ducitur hæc sent. primò per *cap. Super eo, de usuris.* ibi, *Multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.* Ad majus malum est homicidium quàm usura. Non ergo minus malum licet ad vitandum majus. 2. Peccat faciens minus malum ad vitandum in se vel in altero majus: ergo & is qui consulit facere minus, quantumvis parato ad majus admittendum. Nam quod ad peccatum attinet, nil interest inter consilium & executionem: si omnibus pensatis, uno & eodem modo se habet objectum peccati ad consilium & executionem. Quod hic contingit, nam omnibus pensatis alter facit quod hic consulit faciendum. Et confirmatur, quia cum comparativum non tollat positivum, qui consulit minus malum, verè consulit malum quod iniquum est. 3. quòd non liceat petere, quod alius nequit justè facere: quamobrem à malefico quaotumvis parato non licet petere ut maleficium maleficio solvat: quia ille non potest id absque peccato exequi. Cùm ergo is cui consulitur minus malum, peccet id efficiens, peccabit pariter qui consulit, & petit ut faciat. 4. quia quod est materia consilii, cùm bonum sit, potest aliquando cadere sub præcepto: at minus malum nunquam potest præcipi. ergo nec consuli. 5. quia si licet consulere minus damnum gratia vitandi majoris, eo quod id non sit consulere malum, nec damnum, sed electionem illam minoris mali & damni, quæ bona est, & utilis illi cui damnum inferendum erat: licebit non tantum respectu ejusdem, cui utrumque damnum est inferendum, sed etiam quando diversis ea damna inferri debent. Quia utrobique non consulitur malum absolutè, sed deviatio à majori damno, quæ bona est: & hæc est inteutio consulentis: fieri verò illud minus damnum ex pravo operantis affectu provenit. Cùm ergo ferè omnes negent id consilium licere, quando damnum est diversarum personarum, negandum quoque erit, quando est ejusdem personæ. Nam ad bonitatem vel malitiam consilii, nil conferre videtur, sive damnum sit ejusdem sive diversæ personæ. Tandem quia consulens & inducens, verè est causa illius minoris damni. Ergo peccat contra justiciam, & tenetur restituere

15 II. Sententia (quam veriorem existimo, licèt prima sit satia probabilis) ait licitum esse consulere minus malum gratia vitandi majoris, quando is cui consulitur constitutum apud se habebat majus illud malum perpetrare: & alia via à malo proposito revocari nequit, ut si quis decreverit occidere Petrum, & nullo modo possum eum avertere ab eo malo animo, possum consulere ut potius eum percutiat, vel ab eo furetur. Et si quis certus sit adulterium perpetrare, nec alio modo retrahi possit, potest illi suaderi ut potius fornicationem simplicem admittat. Probatur ex *D. Augustino lib. 2. de adulterinis conjugiis cap. 15.* & refertur *cap. Si quod verius, 33. q. 2.* ibi: *Si enim facturus est quod non licet, jam faciat adulterium, & non faciat homicidium: ut vivente uxore sua alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat.* Ubi *D. August.* ei qui decreverat uxorem necare, quo aliam duceret, consulit ut potius adulterii reus sit, aliud vivente uxore matrim. ineundo, quam uxoricidii. Et quamvis *gloss. ibi verb. Adulter*, explicet hunc textum, ut loquatur non consulendo, sed permittendo: ita ut sensus sit, potius esse permittendum minus malum. Et eodem modo explicat *ibi Turrecrem. num. unico*, explicat enim, faciat, id est, tolerabilius erat. At verò textus non permissionem, sed consilium continet. Quod clarè sonant ea verba: *Jam faciat adulterium.* Alii autem volunt eum textum minimè favere huic sententiæ, sed potius contrariæ. Quod ibi *D. Augustin.* subdat non esse illicitum pro illicito faciendum, concludens si utrumque nefarium sit, alterum pro altero perpetrandum minimè esse, sed utrumque vitandum. Sic *Gabriel & Emman. Sa, num. praced. allegati, Pereira in cap. 19. Genes. disp. 1. num. 9.* At *Abbas c. Super eo, in fin. de usuris, & ibi Ananias num 3. Adrianus, Sotus, Navar. Gutier. Aragon. Molina* dicens esse rem apertam, statim allegandi, explicant hunc textum, ut verè *D. August.* consulat id minua malum. Quia quamvia *D. August.* dicat neutrum crimen esse perpetrandum, neque alterum pro altero eligendum: ac proinde eligentem minus delictum esse culpæ obnoxium: at expressè quando delinquens utroque abstinere renuit, consulit illi ut minus malum exequatur. 2. ex *D. Epiph. l. 2. contra hæreses, t. 1. hæres. 61. pag. 6.* ubi postquam docuit gravissimè delinquere, qui contra votum castitatis matrimonio copulatur, consulit ei qui contra votum libidini vacat, ut matrimonium ineat, ibi: *Melius est unum peccatum habere, & non plura: melius est lapsum palam sibi uxorem sumere, quàm quotidie occultis jaculis sauciari.* 3. ex *D. Gregor. lib. 32 moral. c. 13.* & habetur *cap Nervi, di. 13.* ibi: *Si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur.* Ubi inter duo mala culpæ minus semper eligendum docet: clarè enim loquitur de malo culpæ: ut testantur ea verba, *Nullus sine peccato evadendi aditus patet.* Et quamvis casus re ipsa sit impossibilis, non enim potest dari perplexitas: at ex conscientia erronea potest dari. Ut si pastor die Dominica existimet se teneri ad audiendum sacrum; & ex altera parte existimet etiam se teneri non deserere oves, propter damnum domini, & circumvicinarum segetum. Si ergo in hoc casu juxta D. Gregorium tenetur ita perplexus id quod minus peccatum est eligere: similiter quando ex prava affectione quispiam majus malum perpetrare certus est, licebit mihi consulere ut minus eligat, quamvis ille reus culpæ sit utrumvis eligendo, utpote qui potest, & tenetur utrumque cavere. 4. ex *D. Chrysost. hom. 17. ad popu. Antiochenum*, ubi dicit assueto jurare per Deum, consulendum esse, ne per illum, sed per caput suum juret. Quod quidem est juramentum, juxta illud *Matth. 5. Neque per caput tuum juraveris*: sed multo levius. 5. quia *D. Ambros. D. August. D. Thom.* (ut num. 28. referam) vindicant factum Loth à culpa, offerentis filias stuprandas Sodomitis, quod minus malum consulnerit ad vitandum majus. 6. probatur ratione. Quia consulens, vel petens minus malum fieri, quando aliter à majori malo non potest revocare, verè non consulit, nec petit ut minus id malum exequatur, sed solam minoris mali prælectionem. Quod objectum non est malum, sed bonum. Juxta regulam illam Topicam approbatam à *D. Greg. c. Nervi. d. 13. Ex duob. malis minus est eligendum.* Et confir. quia proximus per hoc consilium minimè ad peccatum inducitur. Cùm enim ille majus peccatum patrare apud se firmiter statuerit, solum ad id inducitur, atque eò consilium pertinet, ut peccatum minuat, sed à parte culpæ desistat: quod sanum consilium est: sicut si volenti furari, & occidere, consulerem ne homicidii reus esset. Quod si alter acquiescere nolit, nisi minori malo executioni mandato, suæ culpæ & non consulentis adscribendum est. Atque ideo hanc sententiam tenent *Innoc. cap. Super eo, in fi. de usuris. Hostiens. ibi, ad fi. Joan. And. num. 2. fi. Abbas in fi. Anchar. fine. Cardin. fine. Adrian. quodlib. 2. a. 3. ad 8. & quodl. 9. a. 3. ad 3 in fi. & 4. tractatu de restit. q. 1. §. 2. Dubitatur, vers. Ex quo infero. Angelus Matrimonium 3. impedim. 5. fine: & Usura 2. num. 2. Sylvest. Usura 7. q. 1 fi. Cajet. summ. verb. Tyrannis. Et 2. 2. q. 95. a. 8 ad fi. Et in opusculis, tom. 1. tract. 31. septemdecim responsionum, respons. 13. in solut. ad 3. dub. Armilla verb. Tyrannus, num un. ad fin. Joan. à Medina de restitut. q. 7. ad 1. Sotus in cap. 3. ad Roman. super ea verba, Non sunt facienda mala, & l. 4. de just. qu. 7. a. 3. ad finem corporis, vers. Verumtamen: & l. 6. q. 1. art. 5. col. 4. vers. His non obstantibus. Navar. summ. latin. cap. 14. num. 40. vers. 13. & cap. 17. num. 263. & cap. 24. num 11. fi. Hisp. cap. 14. num. 29. & cap. 24. nu. 14. cap. 17. num. 263. cap. 28 addit. ad num. 30. cap. 14. vers. La 16. Veracr. 1. p. spec. a. 15. dub. ultim. & in id ad Rom. 3. Non sunt facienda mala. Corduba sum. qu. 5. corol. 8. Barth. à Medina 1. 2. qu. 96. a. 4. ad fi. Nieva sum. c. 126. Navar. l. 3 de restit. cap. 4.* ubi *de juss. & consil. notab. 4. in nova edit. num. 23. Gutier. 4. canon. l. 2 c. 23. num. 43. & seqq. Matienz. lib. 5. recop. t. 2. rubr. gloss. 1. num 152. Enriq. lib. 4 de pœnit. cap. 27. num. 9. P. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disput. 335. §. Hac tamen concl. Salon 2. 2. q. 62.*

2.2.q.62.art.7 controv.7.& q 78.art.4.controv.1 col.4. Aragon.2.2.q. 62.a 7 col.15.in solut.ad 2.& q.78.a.4.col.8. §. Hoc tamen non obstante, Carbon de restit.qu.69.concl.2. Graffis 1.p.decis.l.2 c.127. num.11. Lud.Lop.1.p.instruct.cap.58.col.2. Licet inducere, Manuel 1.tom.sum. 2.edit.cap.12.num.9. vers. Lo quarto. Vega 1.tom.sum.cap.9.casu unic. Et dicit probabilem, & non malam sententiam, *Pereira c.19. Gen.disp.1.num 13.*

16 Immò in hoc eventu non tantùm licet consulere, sed etiam inducere ad minus malum perpetrandum. Quod probant rationes n. præcedenti allatæ. Consilium enim quædam inductio est: nec inducitur tunc verè ad malum, sed ad electionem illam minoris mali: quæ bona est. Hoc videtur esse contra *Aragon. 2. 2.q.78.a.4.col.8. §. Sed dubitabit aliquis*, ubi supponit non licere inducere, benè tamen consulere. Sed nobiscum sentiunt *Cajet.sum verb.Tyrannis. Et opusc.to.1 tract.31. septemdecim respons. respons.13 dub.3 Sot.l.6.de just.q.1.art 5.col.3. vers.Tertio ad hominem. Innoc.Angel.Sylv.Navar.Armilla, Gutier.Lud.Lop.n.prac.allegati.*

17 Hinc infertur, inducentem in hoc casu ad minus damnum alicui inferendum, quo majus ejusdem caveat, minimè deberi restituere. Quod clarè constat: quia non tenetur ratione rei acceptæ, nil enim commodi reportavit: nec ratione injustæ acceptionis, quia non delinquit in eo consilio dando, nec inducendo. Item, quia hic valde utiliter agit negotium domini. ita *Adrian 4.tract.de restit.q.1 §.2.dubitatur, vers.Ex quo infero, Joan.à Metina de restit.q.7 ad 1. Sotus l.4.de just.q.7.a.3.ad fin. corporis, vers. Verumtamen, Navar.sum.Hisp.c.24 n.14 Aragon.2.2 q.62.a.7 col.15. in solut.ad 2 Et ibi Salon controvers.7. Carbon de restit. q.69. conclus.5. Graffis 1.p.decis.lib.2.c.127.nu.11.*

18 2. Infertur, ferentem opem latroni, ac rem furto ablatam convehentem, quo minus damnum inferat, nec peccato, nec subinde restitutioni obnoxium esse. Quod non ad furtum, sed ad minus damnum cooperetur, & utiliter rem domini gerat. Ita *Adrian. Joan à Metina, Navar.num.prac.allegati.*

19 3. Infertur, parato ad majus malum perpetrandum licere offerre materiam minoris mali, ut parato ad occidendum quempiam quo ejus bona furetur, licitum est ei exponere quemadmodum exercendo minus malum, nempe, usuras, possit bona consequi, ac mortem injustam illius vitare. Quia id tantum est non vitare usuræ peccatum & scandalum passivum, quod ex ea declaratione minoris mali creditur alterum incursurum committendo id minus malum. Et quamvis charitatis lex obliget ad hanc quoque peccati occasionem tollendam, id verum habet, nisi necessitas aliud suadeat: ut contingit in præsenti. Necessitas enim majoris damni vitandi cogit. Hujus sent. sunt *Cajet. Arboreus, Olealter, Covar. Valentia, Carbon. nu.28. allegandi*: qui ideo excusant factum Loth à culpa, quod solam minoris mali materiam obtulerit. Idem docent *Sotus l.6. de just. q.1. art.5. col.pen. versus. At verò de Loth, & Pereira c.19. Gen. disp. 1. num.13.* ubi quamvis factum illud Loth non approbent: at fatentur potuisse illum dicere Sodomitis: Si certum vobis est explere vestram libidinem, ad fœminas potiùs divertite, quæ in hac civitate complures sunt. Præterea id licere, probatur ex iis quæ num. seq. dicemus. Id tamen nullo modo licet, nimirum, inducere complicem ut illius culpæ particeps fiat, ut ad evitandum gravissimum adulterium, non licet solutæ fœminæ consulere ut corporis sui copiam adultero faciat. Quia soluta illa verè ad malum inducitur, quod nulla ratione licitè potest facere: nec illa prælectio minoris mali in se, ad vitandum majus alterius, potest boni rationem inducere, ut num. 27. dicemus. Sic *Sotus eod. art.5.col.7. vers.Ex his ergo.*

20 Temperant quidam omnia prædicta, nimirùm, ut liceat consulere alicui minus malum, & ad id illum inducere, quando ille utrumque facere decreverat: secus si de majori malo perpetrando tantum excogitaret: non enim minus ei consulere liceret. Quippe id esset simpliciter ad malum inducere, ac determinare. Ita *Navar.l.3.de restit.cap.4. ubi de jussione, & cons. notab.4. in nova editione, num.23. Carbon de restit.q.69.post 3.concl.* dicens forsan oppositam sent. esse probabilem. At non est admittenda prædicta limitatio, sed licitum est, illi id minus malum proponere ac consulere. Quia id solum est hortari ne majus illud malum perpetret, proposita materia minoris mali, quod num. præced. probavimus licere. Et confirm. quia proponens id minus malum, non determinat illum ad malum, sed retrahit à majori malo, proposita minori materia, ad quod mala ejus voluntas se determinat. Tandem, quia rationes adductæ num. 15. ad probandum licere consulere minus malum ad vitandum majus, æquè procedunt, sive ille ad utrumque malum determinatus sit, sive ad solum majus. Atque ita cæteri DD. ibi allegati pro ea sententia, indistinctè admittunt hoc consilium esse licitum.

21 Oportet autem ut liceat minus id malum consulere, ut ille sit omnino ad majus malum determinatus, à quo aliter avelli nequit. Nam si certis conjecturis existimet quispiam fore ut alter adulterium patret, quod nondum animo constituit, nefas esset persuadere illi simplicem fornicationem, qua calorem libidinis temperet. Similiter si videat illum ad sodomiam valde propensum, iniquum esset pravi habitus executionem prævenire, suadendo accessum ad fœminas. Quia tunc voluntatem minimè malo inhærentem, ad malum consulens determinat. Ita *Sotus lib.6. de just.q.1.a.5.col.5. vers. His tamen non obstantibus, P.Molin.tom.2. de justit. tract.2. disp.335. §. Hac tamen conclusione, Salon 2.2.q.78.art.4 controversia 1 col.4.§. Prius est. Vega to.1. sum.c.9.casu unico.*

Non est tamen necessarium in consilio minoris mali perpetrandi, exprimere eam conditionem, si majus malum facturus es. Quamvis enim non liceat absolutè consulere minus malum: at dum determinato prorsùs ad majus consulitur minus, subintelligitur semper talis conditio. Ita *Cajet.opusc tom.1 tract.31. septemdecim responsionum, resp.13.ad 3.dubium. Sotus l.6. de just. 1.q. 1.a.5.col.vers. Quod huic ergo, Salon.2.2.q.78. art.4. controvers.1. col. 7. §. Ex quibus sequitur.* 22

Utrùm autem non solum privato licitum sit consulere alteri minus malum ad vitandum majus, sed etiam id quoque possint parentes, confessarii, & judices consulere? non constat inter DD. Quidam enim negant: ducti quod teneantur ex officio vitare omne peccatum sui subditi. Ita aliqui, quos tacito nomine refert *Salon.2.2.q.62.art.7.controv.7.in solut.ad* 2. Quibus jure optimo ipse non connivet: eo quod quæstio hæc procedit casu quo consulens non potest alterum à majori malo avertere tentatis aliis mediis, (ut nu. 15. diximus:) at tunc consilium horum non minus est utile illi, cui majus damnum inferendum erat, quàm si à privato quodam proficisceretur: nec ipsi etiam cui consulitur, est minus utile: si quidem avertitur ne ita gravis criminis reus fiat: cum aliter retrahi nequeat. Eam tamen differentiam agnosco inter eos, qui ex officio & lege justitiæ tenentur impedire damnum tertii, quales sunt ministri justitiæ: & alii cui ex officio injuncto id incumbit: ac cæteros privatos quos sola charitatis lex ad id astringit. Quod illi si alio modo poterant majus illud damnum vitare, quam minus consulendo, teneantur restituere resarciendo minus id damnum tanquam legis justitiæ transgressores. Hi autem & si alia via possent utrumque damnum cavere, non tenebuntur restituere consulendo minus, eo animo ut retrahant à majori. Quia rem domini agunt impediendo illud majus damnum: quod si delinquant non impediendo minus, id delictum non est contra justitiam, sed contra solam charitatem, quæ impedire obligat, cum possent. Sed dices hunc non solum non impedire, sed etiam consulere: ac proinde influere ad minus illud damnum: eò vel maximè, si sint diversi generis damna, & inductus solum majus damnum inferre excogitarit, ut si certus sit Petrum interimere, & quo illum ab eo proposito revocem, consulo ut potius ab eo centum furetur: cùm possem ab homicidio retrahere alio modo. Sed respondeo consilium ex objecto adhuc bonum esse, cum non consulatur verè illud minus damnum, sed electio illa, (ut n.15. probavi:) sed tantum peccatur in modo contra legem charitatis præscribentis utrumque vitare: unde negandum est hunc consulentem influere ad minoris damni illationem, sed ad solam illam bonam electionem. 23

Gravior verò difficultas est. Quando majus & minus damnum non sunt eidem personæ, sed diversis inferenda: an liceat consulere minus damnum inferri uni ad vitandum ne majus inferatur alteri: quando utrumque malum cavere nequit alio modo consulens? *Quidam discipuli D.Th.* affirmant (ut referunt *Salon & Navar. statim allegandi.*) Idque non leviter suadet quintum argumentum num. 14. propositum. Verum id minimè licere tenendum est, sed sic consulentem teneri restituere, ratione illius minoris damni suo consilio illati. 1. quia sic cōsulens est directè causa illius damni tertiæ personæ; id enim inferendum non erat, nisi ipse consuluisset: nec fas est uni prodesse cum alterius detrimento: est enim quod vulgò abiit in proverbium: *Quitar de un santo para componer à otro, o hurtar para dar limosna.* 2. quia illa tertia persona signata, jus habet ne ipsius damnum consulatur, gratia detrimenti majoris alieni vitandi. Quis enim dubitet iniquum esse, volenti interficere Joannem, gratia injuriæ ulciscendæ, consulere ut Petro brachium potius abscindat? Quid enim debet Petrus in hoc Joanni? Tandem, quia media ad avertendum quempiam à pravo nocendi proposito, debent esse proportionata fini, juxta justitiæ limites, qui nulli damnum inferri permittunt, nec unius commodo consulere, alteri damno dato, ut furari non permittunt ad pauperum eleemosynas: eo vel maximè, quod cum illa tertia persona minimè teneatur id minus detrimentum subire, ut gravius alienum caveatur, meritò conqueri potest de consulente, ac justè est invitus. Peccat ergo contra illius jus sic consulens, ac proinde damnum compensare tenebitur. Atque ita docent *Sotus lib.4. de justit. qu.7. art.3 paulo ante solutionem ad 1. vers. Verumtamen. Aragon. 2.2.q.62.a.7.col.15.ad 2. Salon. eodem a. 7. controversia 7. & qu 78.a.4.controv.1.col.9 paulo ante argum. solutionem. P.Molina tom.2.de just.tract.2.disp 335.§ Hac tamen conclusione. Nav. lib.3. de restit.c.4.* ubi de jussione & consilio, *notab.4. in nova edit. nu.24. Carbon de restit.qu.69.concl.4. Lud.Lop.1.p.instruct. c.58.col.2.§. At hanc sententiam. Graffis 1.p. decisionum, lib.2.c.127.num.11. Manuel 1.tom summ.2.edit.c.12.n.9. versic.4. Vega 1.tom.sum.cap.9.casu unico.* Quod verum est, quamvis ille non esset determinatus ad majus damnum inferendum: sed dubius esset num majus damnum inferret Paulo, an minus Joanni: tunc enim peccaret, & restituere teneretur cōsulens illud minus damnum: quamvis 24

ille

ille determinatus esset ad unum ex illis duobus damnis inferendum. Quia consulens injurius esset Joanni, voluntatem alterius dubiam determinans ad id damnum, quod fortè absque ejus consilio non subsequeretur. Ita contra aliquos, quorum nomina subticer, tenet *Navar. eo. n.* 24. Qui bene subdit secus esse, si utrique id damnum inferre decrevisset: tunc enim liceret consulere ut alterum solum inferret, quando alia via revocari nequit. Quia tunc non esset inducere ad malum ullum, sed ad minus: cum minus sit, unum quàm duos lædere. Et neuter inde jure offendi potest: quod ille utrumque inferre decrevisset: ac subinde ex eo quod alterum sive majus sive minus damnum passurum liberem, alter conqueri nequit. Quod ego intelligo verum, si solam justitiæ legem attendamus. Posset tamen violari charitas avertendo à minori damno, postposito alterius majori: si utrumvis posset ille impedire, non tamen utrumque. Quippe lex charitatis majus damnum præferri postulat, nisi aliunde aliqua ratio præponderet, quæ antepositionem minoris cohonestet: ut conjunctio major cum consulente, aut major paupertas. Sententia tamen dicta est primò temperanda, nisi damnum unius esset modicum, alterius verò magnum, maximè si hic sit pauper, ille verò dives. Tunc enim licet inducere ad id modicum damnum, quo in altero magnum caveatur. Quippe non justè invitus esset nolens in hoc eventu id modicum detrimentum pati. Sic *Navar. eod c. 3. num.* 25. Ex quo rursus colligitur secunda limitatio, nimirum, si is in cujus detrimentum consulitur illud minus malum, teneatur illud pati, ut vitetur majus in altero. Ut si quis decreverit regem, vel aliam personam valdè reipublicæ necessariam, interficere: ad cujus mortem cavendam tenetur potius plebejus illam pati: licitum est consulere ut potius plebejum illum necet. III. limitatio est, si malefactor nolit certæ & determinatæ personæ nocere, sed in communi, licet consulere minus damnum, videlicet, ut illi damnum inferat cui minus nocebit, ut volenti furari suadere licet, ut potius à divite quàm à divitiis destituto. Quod claré constat ex testimonio D. August. ou. 25. allegato, ubi occidere volenti adulterium consulit. Præterea, quia in hoc eventu nulli injuriam irrogat consulens, cum ad nullius damnum determinet voluntatem alterius, sed potius avertat à majori damno hujus. Sic *Adrian. quodlib.* 1. *art.* 3. *ad* 8. *Salon.* 2. 2. *q.* 62. *art.* 7. *controv.* 7. Immò eadem ratio concludit idem esse dicendum, quando vult ille nocere certæ personæ: tunc enim licèt consulere non liceat, ut alteri determinatæ personæ minus damnum inferat, at licet in generali, minimè nominata persona, ut volenti furari à Petro inope, fas est consulere, ut eo relicto, potius à divite furetur, nullo nominato. Quia tunc similiter ad nullius damnum voluntas illa determinatur à consulente, sed revocatur ne huic pauperi noceat, cui magis noxium esset furtum, quàm diviti. Et sic cantè *P. Molin. tom.* 2. *de just. tract.* 2. *disp.* 335. *§. Hac tamen conclusione*, dicens non licere consulere minus malum alii tertio inferendum, addidit, modò id vergat in detrimentum cujusdam tertii in particulari: claré significans, secus esse quando non cederet in detrimentum alicujus nominatim ea pressi.

25 Hinc deducitur decisio hujus quæstionis, an volenti rapere bona mea, liceat suadere ut potius bona alterius rapiat ad bona propria tuenda? Respondet bene *Salon* 2. 2. *q.* 62. *art.* 7. *controv.* 7. *fine*, id minimè licere. Quod nefas sit alteri qui invasor non est, damnum inferre, ejusve damnum suadere; ut indemnitati meæ consulam. At licere existimo suadere ut potius alii noceat, nulla nominata persona, ut dicendo, si furari vis, sine me, multi alii sunt à quibus furari possis. Tunc enim nullius damnum consulitur, sed proprium avertitur.

26 Sed an liceat consulere æquale malum, ad vitandum æquale? *Carbon de restit. q.* 69. *in solut. ad* 4. dicit posse concedi esse licitum. Sed qua ratione id possit concedi, minimè video. Cum electio æqualis mali nullam boni rationem induat, quo illa cohonestetur: ac proinde objectum talis consilii malum sit. Id tamen libenter fatebor hunc consulentem excusari à restitutione, quando esset omnino æquale damnum, eidemque alterutrum absque eo consilio certissimè inferendum. Quia id consilium nil operatum est, sed mutationem materialem damni in prorsus æquale.

27 Quamvis tamen liceat consulere alteri minus malum ad vitandum majus: at nemini licet sibi tali consilio uti. Quippe in altero non potest utrumque malum vitare: & proinde tuto consulit minus: at in se ipso potest, & tenetur utrumque cavere. Ita *Sotus l.* 6 *de just. q.* 1. *n* 5. *col.* 7. *paulo ante vers. Ex his ergo. Salon* 2. 2. *q.* 78. *n.* 4. *controvers* 1. *in solut. ad* 3. *P. Molina tom.* 2. *de just. tract.* 2. *disp.* 335. *ad* 2. *Carbon. de restitut. q.* 69. *ad* 2. Unde audiendi non sunt quidam, quos tacito nomine refert *gloss. c.* 1. *d.* 14. *verb. periculosissimè*, asserentes licere cuipiam veniale admittere, ut caveat in altero mortale, quia mortem temporalem subire licet gratia vitandæ pœnæ æternæ alterius: at veniali pœna temporalis correspondet. Sed meritò *gloss. ibi* ab illis recedit: quam sequuntur *Turrecr. ibi, a.* 2. *nu.* 4. *Sotus nuper alleg. vers. Ex his ergo* Quod comprobat ille textus, qui est *D August. lib. quæst. super Genes. c.* 42. Quia quamvis malum pœnæ possit amplecti ad culpam alterius vitandam: at secus est de malo culpæ, quantumvis minimæ: implicat enim culpam esse, & licitè posse eligi.

Ex dictis deducitur qualiter factum Loth à culpa vindicari 28
valeat: qui (ut refertur *Genes.* 19.) Sodomitis libidine furentibus abutendi hospitibus, quos domi exceperat, proprias filias stuprandas obtulit, ut vel sic expleta libidine, à pejori Sodomiæ scelere se abstinerent. De qua relatissimè consulendus est *Pereira in c.* 19. *Gen disp.* 1. Sed breviter id factum damnant *D. August. lib. quæstionum super Genesim, c.* 42. & refertur *c.* 1. *d.* 14. dicens perturbationi Loth, & menti tanto malo permotæ, potius quàm sano consilio tribuendum esse, *& lib. contra mendacium, c.* 9. *gloss. interlinearis, Lyra, Thom. Anglicus, Abulensis, Hugo, Dionysius, Ferus in eundem locum Genes.* 19. *&* 161. *& ibi Lipeman. in catena. Sot. lib* 6. *de just. q.* 1 *art.* 5 *col. pen. vers. At verò de Loth. Pereira in c.* 19. *Genes. disp* 1. *in fin. Salon* 2. 2. *q* 78. *a.* 4. *controversia* 1. *in solutione ad* 4. *in fin.* Alii verò (quod magis mihi placet) à culpa excusant id factum. Sic *D. Ambros. lib de Patriarch. lib.* 1. *de Abraham, c.* 6. refertur *c. Offerebat*, 32. *q* 7. *D Chrysost. hom.* 43. *in Genes. D. Aug. lib. de mendac. cap.* 7 *D. Thom q* 1. *de malo, a.* 5. *ad* 14 *Adrian. Quodlib.* 1. *a.* 3. *ad* 8. *Cajet. & Honcula in eundem locum Genes.* 19. *idem met Cajet.* 2. 2. *q.* 78. *a.* 4. *notab.* 3. *ad fin. Oleaster in eundem locum Genes.* 19. *Arborens lib.* 10. *Theosoph c.* 2. *fin Covar.* 4. *decret.* 1. *p. c.* 4. *in princ. num. ult. ad fi. Valentia* 2. 2. *disp.* 5 *q.* 21 *punct.* 4. *col.* 4 *§. Et hoc ipsum. P. Molin. t.* 2 *de just. tract* 2. *disp.* 335 *§. Aragon.* 2. 2. *q.* 62. *a.* 7. *col.* 15. *in solut. ad* 2. *Carbon. de restit. q.* 69 *post* 3. *conclus.* At in modo excusandi discrepant. Nam *D. Ambros. D. Thom. Aragon, Carbon*, excusant quòd minus delictum sit secundum naturam coire, quàm contra naturam delinquere. Alii verò quòd Loth non suaserit filiarum stuprum, sed materiam minoris mali obtulerit. Sic *Cajet. eo. art.* 4. *Arborens, Oleaster, Covar. Valentia nuper allegati.* Alii, quod noluerit Loth filias stuprari, nec prostituere, cum id sit eas inducere ad malum. Sed notat filias non præbituras consensum stupro, sed invitè, ac proinde absque earum culpa fore ut violarentur. Ita *Adrian. proximè allegat.* At is excusandi modus placet, ut Loth minimè obtulerit filias ea mente ut Sodomitæ illis abuterentur, sed quòd ea submissione illius deflexi, ab hospitum Sodomitico abusu temperarent. Ut si quispiam in se vehementer indignanti pugionem offerat, dicens, Me eneca, non eo animo ut is mortem inferat, sed ut ea submissione placatus iram sedet. Sic *Cajet. in eum locum Genes.* 19. *& ibi Honcula. Molina proximè citatus.* Et meritò *Pereira in id c.* 19. *disput.* 1. *fine.* si à culpa vindicandum sit factum illud, hunc excusandi modum omnibus præfert.

Tandem ex his decidenda est quæstio n. 14. proposita. Núm 29
habenti votum castitatis, aut reliqua matrim. impedientia, & ita carnis illecebris agitato, ut se continere nequeat, sed passim succumbat, licitè suaderi possit ut matrim. ineat, ut vel sic minus peccet? Id enim licere probat apertè testimonium *D. Epiphanii n.* 15. *allegatum*, ubi id consulit. Quod matrimonio inito unicum peccatum admittatur: atque adeo id tanquam minus malum præferendum sit quamplurimis sacrilegiis, quæ passim venereis vacando perpetrantur, juxta doctrinam quam nu. 15. amplexati sumus. Atque ita suadere licitum esse fatentur *Angelus Matrimonium* 3. *impedimento* 5 *fi. Veracruz.* 1. *p. Speculi*, *a.* 15. *dub. ult. Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 1. *rubr. gloss.* 1. *nu* 152. At contrarium docent *Abensis summ.* 2. *p. lib.* 8. *c.* 10. *a. nu. q.* 10. *Sylvest. Matrimonium* 7. *q.* 5. *dict.* 9. Et videntur claré sentire *Hostiens. sum. tit. De voto, §. Quot sunt species, n.* 5. *Greg. Lopez. l.* 2. *verb Tan tenudos, t.* 8. *p.* 1. ubi ajunt interroganti an post votum castitatis, quo ligatus est, valeat matrimonium, non posse responderi validum esse: nisi interrogans non servet continentiam. Tunc enim poterit responderi valere ut majus peccatum vitet: subdunt tamen dicendum eidem esse, Meo consilio non inibis matrimonium: ac proinde videntur sentire minimè licere consulere illi matrimonium ad majus id peccatum vitandum. Sed dicendum est, moraliter & in plurimum loquendo, nunquam licitum esse tale consilium. Quod ut minus malum possit consuli, desideretur alterum esse omninò ad malum majus determinatum, nec sufficiat pravus habitus ipsum ad lapsuum frequentiam impellens: insuper sit etiam necesse, ut nullo alio modo retrahi possit à majori eo malo perpetrando, nisi illo minori malo sibi proposito, (ut probavimus n. 15. & 21.) Quæ in hoc casu minimè concurrunt. Quippe voto astrictus non omninò animo constituit venereis inhærere, sed præ fragilitate ac pravo habitu impulsus labitur. Deinde potest illi facili negotio consuli, nimirum, petita voti dispensatione, quæ statim concedi solet allegato incontinentiæ periculo. Verùm si eo voto ligatus ita malo inhæret, ut nec dispensationem petere vellet, nec à venereis desistere, sed omnino paratus esset ad illis vacandum, sperareturq; matrimonio inito illi malo consultum fore: amplector priorem opinionem, nempè licere id consilium dare, quo à majori malo retrahatur. Tunc enim omnia requisita ad cohonestandum minoris mali consilium reperiuntur.

Tandem ad argumenta nu. 14. proposita respondetur. Ad 1. 30
dic, cum textum solum probare non licere cuipiam usuras exercere, ut captivi vitam redimat. Quia nemini licet etiam veniale admittere ad majus malum in altero vitandum, ut nu. 27. probavimus: at non probat minimè licere id minus suadere malum ad majus vitandum. Ad 2. neganda est consequentia. Quia non se habet minus malum, quod est consilii objectum, eodem modo ad consilium & executionem. Nam in exequentis po-

tis potestate situm est, utrumque malum cavere, ac proinde reus est culpæ, quamvis levioris, minus malum eligendo: at consulens nequit ab utroque malo ipsum retrahere: quocirca licitè minus malum suadet, ut vel sic leviorem culpam is, cui consilium præbet, contrahat. Ad confirm. dic, Si fateremur verè suadere minus malum, concluderetur utique suaderi positivum, quod est malum: at non suadetur minus malum: sed electio illa, quæ bona est. (ut n. 15. explicuimus.) Ad 3. negandum est antecedens, quando illud non petitur absolutè, sed posita determinatione voluntatis ad majus malum: à quo aliter revocari nequit. Ad 4. fateor non tantùm posse, sed revera esse præceptum de minori malo eligendo, (ut num. 15. probavimus) non absolutè, sed ex suppositione determinationis voluntatis ad majus malum: hoc enim non est teneri ad minus malum, sed ad potius retrahendum se à majori: sicut quando consulitur minus malum, non est re vera consilium minoris mali, sed antepositionis illius minoris mali, majori, quod admittere voluntas decreverat. Ad 5. negandum est esse simile, quia prælectio illa minoris mali, ut bona sit, debet suadere mediis proportionatis, quæ justitiam nullius violent: quale non est, dum consulitur minus damnum alicujus tertii in particulari, ut nu. 24. explicui. Ad ultimum dic negandum esse antecedens. Quia consulens non est verè causa illius minoris damni, sed bonæ prælectionis quam suadet.

DISPUTATIO XII.

Quid sit raptus: quæve ejus pœnæ, attento jure antiquo: & qualiter attento eodem jure, matrimonio ineundo impedimentum sit?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputentur, n. 1.
Quæ sint attento jure antiquo, raptorum pœna: & an sint excommunicati: & hæc verba, Anathema sit, sint excommunicationis latæ, an ferendæ? 2.
Quot conditiones desiderentur ad raptum, ut pœnis juris communis subjaceat. 3.
An satis sit esse contra voluntatem puellæ, aut parentum? 4.
An sufficiat puellam videre homines ad metum inferendum paratos? 5.
Num sit raptus, si femina sui juris consentiat, quamvis aliis impedientibus vis inferatur? 6.
An satis sit, initio, vel post feminam consentire? 7.
Quid, si parentes consentiant, at mulier dissentiat? 8.
An præsumatur contraria voluntas puellæ consentientis, ne sit raptus? 9.
An sit raptus, quando fœmina importunis precibus abducitur? 10.
Quid, si pretio aut dolo abducatur, 11.
Quid si parentibus contradicentibus fœmina consentiat? & pœna debet commensurari delicto, 12.
Quid, quando parentes ignorabant? 13.
Quid de tutoribus vel fratribus, sub quorum custodia est? 14.
Quid, si raptum præcesserat tractatus de matrim. ineundo? & elucidatur c. penult. de raptorib. n. 15.
An raptor raptam ducens, vitet raptorum pœnas? 16.
An desideretur ut causa libidinis raptus fiat? 17.
An opus sit, carnis commixtionem subsequi? 18.
An raptus attentatus, & generaliter quodcunque crimen, subjaceat ejusdem delicti pœnis? 19.
An desideretur traductio de loco ad locum? 20.
Qualis debeat esse hæc traductio? 21.
An solius fœmina honesta sit raptus, cujuscunque sit status? 22.
Quid, si meretrix rapiatur? 23.
Post n. 23. invenies alia summaria.

1 DISPUTATIO de impedimento raptus desiderat necessariò præmitti, tanquam valdè difficile, quid raptus sit. Atque ut explicetur decretum *Trid. sess. 24. de matrim. c. 6.* quod de raptu verba facit, gravissimas pœnas decernens, quarum cognitio ad conscientiæ forum valdè conducit, necessarium est aliqua præmitti de pœnis jure civili aut canonico antiquo statutis per raptores incurrendis, quod breviter percurram, parum enim ad forum conscientiæ refert. Tres igitur disp. de raptu instituam. Præsens, quid raptus sit, & quibus pœnis addictus attento jure antiquo, & qualiter eo attento matrim. impediat, disputabit. Sequens, qualiter attento Tridentini decreto, matrim. impediat, & quando ejus pœnis obnoxius sit ultima, an stuprum sine raptu contingere possit, ita ut peculiarem luxuriæ speciem necessariò confitendam constituat: ut si invitis parentibus virgo sui corporis copiam faciat. In præsenti ergo disp. 5. quæstiones agitandæ sunt. I. Quid raptus sit, quasve conditiones exigat, ut pœnis juris antiqui subjaceat. II. An eisdem pœnis subdatur femina rapiens virum, aut aliam feminam? III. An rapta nubens raptori, amittat ipsius raptoris bona, quæ ob raptus injuriam lex civilis sibi deferebat? IV. Quid raptus sit quod attinet ad forum conscientiæ, & ut constituat speciem luxuriæ necessariò in confessione exprimendam? V. Qualiter raptus attento jure antiquo impediat ac dirimat matrimonium?

2 QUÆSTIO I. Quid raptus sit, quasve conditiones exigat, ut pœnis juris antiqui subjaceat? Præmittendum est *l. un. C. de rapta virg. & l. reg. 3. c. 20. p. 7.* raptoribus mulieris honestæ statutam esse mortis pœnam, & ut bona raptoris, & opem ei ferentium, statim ad raptæ dominium transeant. Insuper excommunicationis pœna raptor cum ei faventibus punitur, *cap. Si quis virginem 36. q. 2.* quod est *Greg. 2. in Synod. Rom.* ibi: *Si quis virginem vel viduam (nisi desponsaverit) rapuerit, cum sibi faventibus, anathema sit.* Quam esse excommunicationem latam affirmant *Mart. de Magistris tractatu de temperantia, q. de raptu. concl. 6.* & aliqui alii. Et videtur tenere, *Petr. Greg. Syntagmate juris p. 3. l. 36. c. 8. num. 7.* ubi ait esse excommunicationem adversus raptores, & allegat *d. cap. Si quis virginem.* Quod suadent verba illa, *anathema sit*: quæ canonem latæ senten. important: ut docent *Felin. c. Rodulphus, n. 33. de rescript.* & multos alios referens *Tiraq. l. Si unquam, verb. Revertatur, fallentia 60. nu. 180. C. de revoc. donat.* Et in simili dicit *Abb. c. 2. in fine de foro compet.* ubi ait hæc verba, Excommunicatus sit, esse latæ sententiæ. Ceterùm verius est non esse latam, sed ferendam sententiam. Quod, Anathema sit, sententiam ferendam importet, nulla addita particula ad latam trahenti, ut testatur *Bald. c. At si clerici, n. 20. de judiciis.* Et clarè *gl. c. 2. de foro compet.* ubi in fine, cùm textus ille dicat, *Sit sequestratus*, explicat *per sententiam, sicut 30. d. quasi per totam.* in qua ferè in omnibus textibus dicitur, sit anathema, ac proinde clarè sentit glossa ea verba, Anathema sit, desiderare sententiam, ac proinde non continere latam excommunicationem. Quod idem non obscurè significat *Turrecrem. in d. 30. c. 1. in fin.* ubi quærens an textus illius distinctionis contineat latam sententiam, in quibus dicitur, Anathema sit: respondet contentos in illis, esse ipso jure excommunicatos, quia sunt hæretici, ubi clarè sentit non virtute illorum verborum, sed quia hæretici sunt, eos incurrere excommunicationem. Præterea, quia esto ea verba, Anathema sit, excommunicatus sit, importarent latam sententiam: at id intelligendum venit, nisi proferatur in materia, in qua ex aliis textibus constat non inferri ipso jure excommunicationem, sed exigi sententiam. Ita docent *Abbat. c. 2. in fine, de foro compet. & ibi ejus Additionator. Felin. d. c. Rodulphus, nu. 33. & de dicto. Tiraq. d. l. Si unquam, verb. Revertatur, num. 183.* At constat ex eadem causa 36. *q. 2. c. 1. & c. De puellis*, raptores non esse excommunicatos, sed excommunicandos: dicitur enim ibi, *Anathematizentur.* quod verbum cùm sit futuri temporis, importat excommunicationem ferendam, ut latissimè *Tiraquel. d. l. Si unquam verb. Revertatur, n. 39. & seq.* Atque ita non esse latam excommunicationem, sed ferendam in raptores, clarè colligitur ex *Goffredo sum. tit. de raptoribus, n. 8. Hostien. sum. t. de pœnis raps. corporis, nu. 1. vers. Caveat autem. Bertachino in sua repertorio, lit. R. verb. Raptor mulieris, Sylvest. verb. Luxuria, q. 6. dicto 1.* ubi dicunt raptores debere excommunicari: sentiunt ergo non esse ipso jure excommunicatos. Et in propriis terminis docent *Majoris 4. d. 29. q. 2. ad fin. Cajet. 2. 2. q. 154. a. 7. in solut. ad 3. dubium. Veracruz appendice ad speculum*, ubi de raptu, *f. 83. §. Sed tamen fatue. Petr. de Ledesma de matr. q. 50. a. un. dub. 1.* unde ea verba *d. c. Si quis virginem, anathema sit*, explicat *Cajet.* id est, anathema fiat.

3 Hoc præmisso, sit I. Conclusio. Ad raptum pœnis juris subjectum, quadruplex conditio desideratur. I. est ut adsit violentia. II. ut raptus fiat causa libidinis. III. ut sit traductio de loco ad locum. IV. ut mulier rapta sit honestæ vitæ. Quæ omnes constabunt ex corollariis inde à num. 6. inferendis: ubi & DD. referam.

4 II. Conclusio. Ad raptum sufficit violentiam illam vel ipsi feminæ raptæ, vel parentibus aut tutoribus inferri. Quia probabo nu. 8. 12. & duplici seq.

5 Non tamen desideratur expressè metum inferri, ut raptus sit: sed satis erit quovis modo adsit metus violentiæ: ut si puella inspiciat homines armis munitos, ad eam renitentem cogendam. Et constat ex dictis lib. 4. disp. 5. nu. 5. ubi probavimus metum armorum cadere in virum constantem, licet ea portans minimè illis usus sit. Et ita tenent *Decianus tract. crim. l. 8. c. 7. nu. 6. Azebedo lib. 8. recop. tit. 13. l. 2. n. 45.*

6 Hinc 1. deducitur, non esse audiendos DD. quosdam asserentes esse raptum, quando puella etiam sub nullius potestate constituta, volens abducitur. Hi sunt *Abb. c. penult. n. 4. de raptor. & ibi Anan. nu. 4. vers. In gl. 2. & Angel. l. un. nu. 5. C. de raptu virg. Paulus l. penult. num. 2. C. de Episc. & cler.* ubi *Alberic. n. 7. & d. un. n. 2. opposit. 3. Ant. d. c. penult. n. 8. Bossius tract. tit. de raptu mulierum, nu. 16. Bonifacius de Vitalinis tract. de malefic. tit. de raptorib. n. 2. Gothofred. l. un. verb. Pœna raptus, C. de rapta virg.* Ducuntur, *Abb. Ananias, & Bossius*, quod *l. unic.* expressè dicatur, sive volenti sive nolenti femina raptum admitti: semper enim decepta præsumitur. Deinde quod femina dominium corporis sui non habeat, ut membra sua raptui exponat *l. Liber homo, ff. ad l. Aquiliã & c. Significavit, de corp. vitiatis.* Alii verò DD. soli priori rationi innituntur. At meritò ab his DD. recedendũ est. Quod rapere importet cum vi & impetu auferre, ut constat ex *l. 3. vers. Non solum, ff. de incendio, ruina.* ibi: *Aliud autem esse rapi, aliud amoveri palam est. Siquidem amoveri aliquid etiam sine vi potest. Rapi autem sine vi non potest.* Præterea, quia scienti & volenti non fit injuria nec dolus, *l. Nemo videtur, ff. de reg. jur.* quare *D. Thom.* (quem omnes Theologi sequuntur, & ferè omnes Jurisperiti) *2. 2. q. 154. a. 7.* pro constanti docet, ad raptum violentiã desiderari. Nec credo Doctores allega-

allegatos præter *Abb. Anan. & Bossium* oppositum sentire: innituntur enim præsumptioni voluntati fœminæ dolis extortæ, sicut & *d.l.unica*, unde quando constaret voluntatem spontaneam adfuisse, in neutro foro raptus judicabitur: nec ratio Abbatis & sequacium aliquid probat. Quamvis enim mulier non sit sui corporis domina, ita ut licitè possit raptui exponere, est tamen ad eum sensum domina, ut possit connivere absque ullo justitiæ crimine in altero: atque ita ipsa consentiente cessabit raptus, qui violentiam justitiæ contrariam postulat. Atque ideò hanc partem tuentur, *gl. c. penult. verb. Consentit. de raptor. Abulens. c. 5. Matth. q. 203. Hippolyt. l. un. n. 16. C. de raptu virg. Navar. lib. 5. cons. de raptor. utraque editione, cons. 1. nu. un. Carrerius practica criminali*, ubi de raptu, *§. Secundo casu principali, nu. 7. Decianus tractatu criminali l. 8. c. 7. n. 59. Mascardus de probat. concl. 1259. n. 29. Peguera decis. crim. c. 43. num. 8. Ant. Cucus lib. 5. instit. majorum, t. 12. n. 120. Veracruz. appendice ad Specalam*, ubi de raptu *f. 82. §. Consequenter etiam, Azebedo lib. 8. recop. tit. 13. l. 2. n. 58. Vela de pœnis delictorum, c. 29. §. Uno autem casu*. Adde cum *Deciano & Azebedo eisdem locis*, adhuc in eo casu, quo fœmina sui juris vult, non esse raptum, quamvis eam abducens viris armatis comitatus abiret, ne aliqui impedimento sibi essent. Quia nec fœminæ, nec alieni, sub cujus cura & custodia sit, vis infertur: qualis ad raptum desideratur.

7 2. Infertur, quid dicendum sit, si puella abductioni conniveat, postea verò renitens cognita sit? Vel è contra, abductioni resistat, mox autem abducta copulæ annuat? Et quidem quando fœmina initio voluit abductionem, postea verò copulæ resistit: *Guido de Susa relatus ab Alberico l. pen. n. 6. C. de Episc. & cler. & Gandinus de maleficiis, t. de multis quæstionib. dependentibus à statutis, nu. 21. Alberic. l. un. num. 16. C. de raptu virg.* & placet. Quia cùm raptus abductionem violentam petat, ubi ea deficit, non erit raptus, sed copula vi extorta. Juxta ea quæ nu. 20. dicemus. Deinde quod in his spectetur initium, *l. Divus. 14. ff. ad l. Juliam de sicariis*, ibi, *In maleficiis voluntas spectatur, non exitus*. Nec audiendus est *Albericus ea. l. penult. num 7.* hoc reprobans. Quia loquitur juxta suam sentent. nimirum ut sit raptus licet fœmina semper velit, quam numero præcedenti impugnavi. Hinc rursus infertur, quando è contra fœmina initio abductioni resistit, ac post modum copulæ annuit esse raptum, quod initium spectandum sit, in quo violentia intersuit. Sic iidem & *Carrerius practica criminali* ubi de raptu, *§. Secundo casu principali, n. 10. Peguera decisionib. crimin. c. 43. n. 7. Guido singulari 569. n. 1.* Credo tamen in hoc eventu, si verè probaretur is consensus fœminæ in sua plena libertate positæ, liberandum fore raptorem à pœna ordinaria raptus, quod is consummatus minimè sit: petit enim ad sui consummationem & violentam copulam: saltem ex parte voluntatis raptoris, qui fecit quod potuit (ut nu. 18. dicemus.) Sic docent *Decianus tract. crim. lib. 9. c. 7. num. 38. & 24. Azebedo lib. 8. recop. tit. 13. l. 2. n. 77.*

8 3. Infertur, esse verè raptum fœmina dissentienti, quamvis ejus parentes consentiant abductioni. Quia parentes non habent dominium corporis puellæ, nec facultatem illud ei usui exponendi absque injustitiæ labe, ob injuriam puellæ irrogatam, sic *Hostien. sum. tit. de pœnis captorum corporum, num. 1. vers. Dicitur ergo captor D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 7. Gerson 4. p. serm. ult. domin. 2. advent. alphab. 22. lit. T. D. Ant. 2. p. t. 5. c. 2. in princ. Rosell. verb. Luxuria, init.* ubi *Sylvest. q. 1. vers. Raptus verò. Turrec. c. Raptus 36. q. 1. n. 3. Veracruz. append. ad Specal.* ubi de raptu, *f. 82. §. Consequenter etiã. Palacios 4. d. 34. disp. 2. col. 12. vers. Est aliud. Toledo lib. 5. sum. c. 12. nu. 7. Navar. sum. c. 16. nu. 3. Navarra l. 2. de restit. c. 3. p. 4.* ubi de lædente in cæteris corporis bonis, *in nova edit. dub. 1. n. 418. Valentia 2. 2. disp. 94. q. 3. punct. 3. col. 7. §. Raptus*.

9 4. Infertur intellectus ad *l. un. §. Et si quidem, vers. Pœnas autem. C. de rapta virg.* quæ decidit raptum admitti, sive mulier velit sive nolit. Intelligenda enim est, ut procedat ex præsumptione quadam, præsumit quippe vim inferri illi importunis ac dolosis suasionibus, ut constat ex illis verbis, quæ reddens hujus rationem subjungit, ibi: *Quia hoc ipsum velle mulierum ab insidiis nequissimi hominis, qui meditatur rapinam, inducitur. Nisi etenim eam solicitaverit, nisi odiosis artibus circumvenerit, non facit eam velle in tantum dedecus sese prodere*. Et ita docent *Salicet. ea. l. un. n. 29. & 30. Rain. cons. 122. n. 5. vol. 4. Decian. tract. crim. l. 8. c. 7. nu. 19. Azebedo lib. 8. recop. t. 13. l. 2. n. 55. Cantera in crim. quæst. tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 20.* Nec placet alia expositio, quam tradunt *Hippol. ea. l. un. n. 16. Decian. eo. c. 7. n. 7.* dicentes eam l. unicam considerare violentiam, parentibus non conniventibus raptui, illatam, atque illorum intuitu appellare raptum, quando puella consentit. Sed non placet, quia textus ille expressè non expendit parentum contradictionem, sed voluntatem fœminæ non omnino liberam. Ut clarè constat ex ratione ibi subjuncta, nuper allegata.

10 5. Infertur temperandos esse DD. asserentes esse raptum, quando fœmina sui juris, importunis precibus abducetur. Quasi violenta sit extractio, eo quod importunæ preces vim inferant. Quod suadet *l. 3. vers. Si quis volentem, ff. de libero hom. exhibendo*, ubi solicitationib. detentus, dicitur vi ac dolo retineri. Et *l. 1. §. Persuadere, ff. de servo corrupto*, ibi: *Persuadere autem est plus quàm compelli, & l. 5. t. 9. p. 7.* ibi: *Como en manera de fuerça, y sonsacar, y falagar*. Et probat etiam *l. un. §. Et si quidem, vers. Pœnas autem, C. de raptu virg.* Et ita docent *Glossa ea. l. un. verb. Ipsum velle, & ibi Bald. num. 20. Navar. l. 5. cons. tit. de raptoribus consil. 1. num. unic. Carrerius pract. crim.* ubi de raptu, *§. Secundo casu principali, num. 4. Peguera decisionib. crimin. c. 43. num. 3. Vela de pœnis delictorum cap. 29. §. Ex quibus apparet.* Sed temperandi sunt, quando hæ preces importunæ violentiæ æquiparantur. Cùm enim raptus vim desideret, non sufficiunt quæcumque preces importunæ, non etenim omnes eæ vim inferunt: (ut latiùs declaravimus l. 4. disp. 7. num. 5. & seqq. ubi textibus in contrarium allegatis respondi.) Sed quando aliæ circumstantiæ cum illis concurrunt, ut maximus reverentiæ timor, ita ut persona sic instanti non audeat puella contradicere. Atque proinde quando solæ preces importunæ interveniunt, non esse raptum dictis pœnis obnoxium, sed cuidam extraordinario supplicio, docent *Hippol. d. l. un. num. 14. Decian. tract. crimin. l. 8. cap. 7. num. . ad finem*.

6. Infertur ad pœnas *l. un. C. de rapta virg.* raptoribus statutas incurrendas, satis esse, si dolosis persuasionibus, aut quibuscumque fraudibus circumventa mulier abducatur. Constat ex *ea. l. un. §. Et si quidem, versic. Pœnas autem*, ibi: *Nisi odiosis artibus circumvenerit*. Ubi decideos textus, quare raptor fœminæ volentis pœnis ibi statutis plectendus sit, rationem reddit, quod consensus ille dolosis artibus extortus præsumatur. Ergo quoties constat dolum adesse, incurrentur hæ pœnæ. Et ità tenent *Dynus regul. Scienti 27. n. 3. & 4. de regul. juris, in 6. Angelus auth. de lono. §. fi. in fi. Salicet. d. l. unic. num. 29.* ubi *Hippolyt. num. 15. Decianus tract. criminali, l. 8. c. 7. n. 8. Berbes. in viatorio juris, tit. de raptorib. post medium. Mascardus de probat. concl. 1259. num. 30. Cantera q. crimin. q. tangentib. punitionem delicti, c. 4. num. 23.* Unde dum hi DD. dicunt esse raptum, si fœmina donis sibi promissis extrahatur, intelligendi sunt, si in promissione dolus interveniat, ut quia animo defraudandi, montes aureos (ut vulgò fertur) quis promisit: secus si pretio convenit cum ipsa, absque dolo, Ita *Decian. eo. num. 8.* Nec placet limitatio *Julii Clar. lib. 5. receptarum. §. Raptus num. 3. & Azebedo lib. 8. recop. tit. 13. lib. 2. nu. 42.* ubi hoc temperant, quando verbis fallacibus abducitur mulier, ut contra suorum voluntatem, in alio loco retineatur. Sed non placet quod *d. lex un.* non consideraverit eo loco dissensum suorum; (ut n. 9. diximus) quando enim parentes abductioni fœminæ renituntur, nil refert an fœmina decepta sit, necne: erit etenim raptus, quamvis ipsa consentiat, ut num. sequenti dicemus. 11

7. Infertur, esse raptum, quando puella sub parentum custodia constituta, ex eorum domo ipsis invitis abducitur, quamvis ipsa consentiat: quippe injuria maxima parentibus irrogatur, quam ipsa remittere nequit, sponte sua abductioni consensum præbens, *l. 2. vers. Usque adeo, ff. de injuriis*. Et notat *glossa cap. Contigit, el 1. de sent. excom. verb. Injeciosa*, in quodam simili, nimirum, in clerico cujus consensus ut in ipsum manus injiciantur, non liberat injicientem à sententia excommunicationis, ut decidit ille textus: quod possit clericus assensum injuriæ præbere, quatenus suæ personæ offensa est, non tamen quatenus est status clericalis injuria. Atque ita docent *Host. summa tit. De pœnis captorum corporum, n. 1. vers. Dicitur ergo raptor. Abbas c. penult. num. 4. de raptor. & ibi Ananias, n. 4. vers. In gl. 2.* Idem teneat *Hippol. l. un. n. 19. C. de raptu virg. Rosell. verb. Luxuria, initio*, ubi *Sylvest. q. 6. dicto 2. Barbatias cons. ult. n. 1. vol. 2. Muchesilanus notab. 100.* quem refert & sequitur *Bermondus Chaver de publicis concubinariis*, ubi de stupro, *n. 29.* (habetur *t. 11. tractatuum, p. 1.*) *Carrerius practic. crim.* ubi de raptu *§. secundo casu principali, num. 7. Bossius pract. crim. tit. de raptu mulieris, num. 16. Jul. Clarus lib. 5. receptarum, §. Raptus, n. 3. Decian. tract. crim. l. 8. c. 7. n. 21. Perez lib. 8. ordinamentis, c. 15. rub. f. 278. ad fi. Azebedo lib. 8. recop. t. 13. l. 2. nu. 41. & 42. Peguera decisionib. crim. c. 43. n. 6. Salzedo practica Bernardi Diaz, c. 78. in posteriori editio. in fin. Mascard. de probat. concl. 1259. num. 29. Cantera q. crim. q. tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 20. Petr. Gregor. Syntagmate juris, p. 3. l. 36. c. 8. nu. 4. Vela de pœnis delictorum, c. 29. §. Unde si fœmina. Zavallo q. practicis q. 596. num. 33.* & multi alii fatentur esse raptum verum, quamvis de pœnis juris non agant, quos nu. 35. referam. Quamvis autem *Peguera cod. c. 43. num. 3. & Zavalles nuper citatus* velint hunc raptorem subdi ordinariis pœnis raptus, ac *Perez* dicat pœna capitali plectendum esse: at verius est solam extraordinariam pœnam infligendam esse, quod pœna commensurari delicto debeat, *c. Non afferamus, 24. q. 1. auth. Ut parentum filii succedant, §. Quia verò*. At longè minus delictum est tunc, quàm si fœmina quoque dissentiret, cum sit respectu solius patris raptus: eo vel maximè, quod in his injuriis voluntas fœminæ, cui directè injuria violentiæ irrogatur, spectanda sit. Non ergo pœna ordinaria raptus, sed alia arbitrio judicis imponenda est. Quod docent *Decian. Bossius n. 7. Cantera, Azebedo n. 56. nuper allegati*. 12

Immo erit quoque raptus, quando parentibus ignorantibus virgo consentiens sub illorum cura existens abducta est. Quamvis enim tunc non interveniat ipsorum contradictio positiva, est tamen voluntatis ipsorum defectus, qui nolitio appellatur, quod satis est ut de injuria sibi ipsis illata justam querelam concipiant. Sic *Abbas, Ananias, Bossius num. 16. Peguera num. 6.* quos num. præcedenti retuli. At non subdetur pœnis ordinariis raptus. Quippe non est propriè raptus (ut n. 36. probavimus.) 13

mus.) Et ita docet *Enriq. l. 12. matrim. c. 14. num. 5.* & hunc non subdi pœnis statutis raptui in Tridentino tenent alii, quos disp. sequenti num. 12. referam. Nec tanta pœna infligenda est, ac si parentes expressè abductioni resisterent. Tunc enim graviùs delinqueretur.

14 Idem dicendum est, quando puella sub tutorum potestate, aut mariti constituta, ex eorum domo absque ipsorum voluntate consentiens abduceretur. Habentur enim loco parentum. Ita *Carrerius, Mascard. Perez, ubi n. 11 contrarium.* Addit benè *Perez* idem sentiendum esse, si fœmina sub fratrum custodia esset. Cum tamen minus sit delictum, quando sub fratrum custodia est, minor erit pœna.

15 Sunt tamen hæc limitanda, nisi præcessisset tractatus de matrim. ineundo. Tunc enim si puella volens, quantumvis reclamantibus parentibus à sponso extrahatur, non subderur raptus hic pœnis juris civilis: quod corrigitur in hoc per jus canonicum, quod in hoc servandum est. Constat ex *c. pen. de raptor.* ibi: *Cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nil ante de nuptiis agitur, iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit: licèt parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuisse.* Per quod corrigitur *l. un. ad medium, princ. C. de raptu virg.* Ibi, *Quoties connumeramus eum, qui saltem sponsam suam per vim rapere ausus fuerit.* Quam *l. Regia. 3. t. 20. p. 7.* explicat de raptu sponsæ de futuro: ut bene advertit *Greg. Lopez, verb. Su esposa.* At corrigitur per *d. c. pen.* quod raptum puniri non permittit factum pro ineundo matrim. quando præcessere sponsalia de futuro. Et loqui eum textum etiam quando sola hæc sponsalia præcessere, inde constat. Quod dicat: *Ubi nil ante de nuptiis agitur*: quando etenim sponsalia præcedunt, jam verum est, aliquid de nuptiis actum esse. Atque ita docent *Abbas ibi n. 1 notab. 1. & nu. 4. Ananias n. 4. vers. in gl. 2.* ita intelligentes *glossam ibi, verb. Admitti,* quæ docet non esse raptum, quando puella consentit, ut intelligatur si præcessit tractatus de matrim. contrahendo. Ita tenent *Corneus cons. 80. n. 7. & 8. vol. 2. Barb. cons. ult. nu. 1. vol. 2. Carrer. pract. crim.* ubi de raptu, §. *Hinc nata occasione, aliqua de raptu disseramus, num. 26. Bossius pract. t. De raptu mulieris. nu. 17. Decianus tract. crim. l. 8. c. 13. n. 47.* Idem videtur clarè sentire *Viguerius l. Instit. c. 7. §. 4. vers. 5.* ubi ait non esse raptum, si sponsa maximè de præsenti abducatur. Et favent aliqui, qui generaliter hoc docent, quando tractatus aliquis de matrimonio præcessit. Hi sunt, *Rosella verb. Luxuria, n. 1.* ubi *Sylvest. q. 6. dist. 2. Angel. verb. Raptor, n. 3. & ibi Tabiena n. 2. q. 1. Vela de pœnis delict. c. 29. §. Unde si.* Aliqui volunt, ut non sit locus pœnis raptus, juxta decisionem *d. c. penultimi,* desiderari tres conditiones. I. ut puella abductioni consenserit. II. ut præcesserint sponsalia. III. ut matrim. subsecutum sit. Sed bene *Bossius & Decian.* proximè allegati cum aliis quos referunt, solas duas priores conditiones necessarias esse affirmant. Quod *text. d. c. pen.* solas eas exegerit, & dum de matrimonio subsecuto mentionem fecit, id fuit ad eum finem, ut revocetur conjux à monasterio, quod post matrimonii consummationem ingredi nequit. Id tamen cum *Corneo proximè alleg.* asserendum est, nempe, non sufficere actum esse de nuptiis contrahendis, si non sit jam præstitus consensus de matrimonio ineundo, ac is tractatus conclusus. Verba enim illa *d. c. penult. Ubi nil antè de nuptiis agitur,* sunt cum affectu accipienda. Quòd ex tunc jam habeat aliquale jus raptor in raptam: nullum enim habet, dum sponsalia non sunt communi placito inita.

16 Quinimò quamvis nullus matrimonii ineundi tractatus præcesserit, eo postea subsecuto, est valde rationi consentaneum, praxique receptum, ne ordinariis raptus pœnis raptor plectatur, sed mitioribus arbitrio judicis. Quod docent *Paulus l. pen. n. 5. C. de Episcopis & cleric.* dicens Mantuæ raptorem quemdam mortis pœnam evasisse, quod raptam duxerit. *Bossius pract. crim. tit. de raptu mulieris, num. 17. Decian. tract. crim. l. 8. c. 13. nu. 48. Peguera quæst. criminal. cap. 42. fin.* (qui omnino videndus est, latè enim hanc quæstionem discutit.) Et consentit *Ant. Gom. aliis citatis, l. 80. Tauri, num. 43. ad fin.* Hispania, propter *l. reg. 21. t. 1. p. 7.* quæ vult, concordia inita inter partes, non imponendam esse pœnam corporalem delicto statutam: quamvis, jure communi attento, secus esse dicat. Quamvis non desint alii, qui hunc raptorem à pœna mortis minimè eximant: inter quos est *Greg. Lopez l. 3. verb. Casasse, t. 20. p. 1.* adducens forsan nec esse justam legem id disponentem: eo quòd ad peccandum invitaret. Et dubius manet, nihilque definit de pœna mortis, *Jul. Clarus l. 5. recept. §. Raptus, n. 8. fine.* Nec est opus, ut raptor hic pœnam ordinariam evadat, parentibus conniventibus initum esse matrimonium, ut bene tuetur *ibidem Decianus* contra Paulum & Peguetam proximè allegatos.

17 8. Infertur non esse raptum his pœnis obnoxium, si non causa libidinis explendæ fiat, sed alia quacumque. Quod constat, nam raptus propriè est luxuriæ species, teste *D. Th. 2. 2. q. 154. a. 7.* Et ita *D. Isidor. l. 5. Etym. c. 26.* & refertur *c. 1. 36. q. 1.* raptum, dixit esse illicitum coitum à corrumpendo dictum, raptuque potientem, stupro frui. Atque ita docent *Decius cons. 234. num. 8. vol. 2. Carrerius pract. crim.* ubi de raptu, §. *Secundo casu princ. n. 12. Bossius pract. crim. t. De raptu mulieris, n. 17. Jul. Clarus l. 5. receptar. §. Raptus, n. 1. Decian. tractatu crimin. l. 8. c. 7. n. 38. Cantera q. crimin. q. tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 22. Peguera decis. crim. c. 42. nu. 7. Azebedo lib. 8. recop. t. 13. l. 2. n. 91. Vela de pœnis delict. c. 29.*

18 Dubitabis autem, num desideretur ad raptus pœnas, copulam subsecutam esse? Affirmant quidam: quod colligunt ex *l. un. C. de raptu virg. paulo post principium,* ibi, *Cum virginitas vel castitas corrupta restitui non possit.* Item, quia pœnæ illius legis eò tendunt, ut copula vitetur. Ita *Ananias* testans ita judicatum Bononiæ, *c. pen. in fine, de raptor. Cepola cons. 57. col. 2. Decius cons. 234. n. 8. vol. 2. Boerius decis. 316. n. 4. Riminal. cons. 571. n. 19. vol. 5. Perez l. 8. ord. t. 15. rub. f. 279. §. Quæritur, quis rapuit virginem:* & addit hoc esse verum, sive raptor se à copula abstinuerit, quia noluit, sive quia non potuit. Alii tenent contrarium. Ita *Baldus l. Si quis non dicam rapere, in fi. C. de Episc. & cler. Paulus l. pen. num. 5. C. eodem tit. Bossius pract. t. de raptu mulieris n. 8. Greg. Lop. l. 3. tit. 20. p. 7. verb. O jaziendo,* per illam l. ibi: *Robando, ò jaziendo.* Et illa ducti tenent idem *Zavalles q. practic. q. 596. n. 18. Cantera q. crim. q. tangentib. punitionem delicti, c. 4. num. 20. nu. 22.* ubi addit, sive raptor potuerit habere copulam, & noluerit, sive non potuerit, locum esse pœnis raptus. Sed placet distinctio communis DD. ut si raptor à copula se abstinuerit, pœnitentia ductus, & nolens habere, quamvis potuerit, non sit ordinariis raptus pœnis obnoxius, sed extraordinariis: secus si copula subsecuta non fuerit, quòd ad eam pervenire non potuit. Sic docent *Hippolytus* latè probans *d. l. un. n. 253. Bermond. Chover de publicis concubinariis,* ubi de stupro, *n. 32. fi. & seq. Carrerius pract. crim.* ubi de raptu, §. *Secundo casu principali nu. 8. fi. Jul. Clarus lib. 5. recept. §. Rapt. nu. 4. Covar. clem. Si furiosus, de homic. 2. p. init. n. 8. Ant. Gom. l. 80. Tauri nu. 40. Decian. tract. crim. l. 8. c. 7. num. 38. Menoch. de arbit. l. 2. centur. 4. casu 360. n. 32. Mascard. de probat. concl. 1259. nu. 37. Hier. Gab. cons. 172. nu. 2. & 6. vol. 1. Peguera decis. crim. 43. num. 1. Azebedo lib. 8. recop. tit. 13. l. 2. num. 89. Vela de pœnis delictorum, c. 29. §. Unde dicendum est,* Limitant bene *Cov. & Decian.* nisi rapta sit monialis, raptor quippe pœnam ordinariam subdit, quacumque ex causa copula non sit subsecuta.

Ex qua resolutione colligitur decisio illius quæstionis, An conatus ad rapiendum eo non subsecuto, quia rapiens non potuit, astrictus sit pœnis ordinariis raptus? De qua latè consulendi sunt *Menoch. de arbitr. l. 2. centur. 4. casu 360. Zavalles q. practica q. 540.* Sed breviter teneri sic conantem pœnis raptorum: ut si vadat mulieris domum hominibus armatis comitatus ad eam rapiendam, nec eam inveniat, & ideo cesset raptus; docent *glossa Instit. de vi bon. rapt. in princ. verb. Comprehendatur. Hippol.* latè probans, *l. un. n. 244. & seq. C. de rapt. virg. Corsetus in suis notabilib. verbo Vis. Cantera n. 20.* ubi citatus est nu. præced. Ducuntur, quòd in atrocioribus delictis conatus pro facto reputetur, ut notat *Cardin. clem. Pastoralis, in princ. num. 3. notab. 8. de sent. & re jud.* colligens ex eo textu. At verius est sola pœna extraordinaria puniendum esse eum conatum. Quod probant *Covar. Ant. Gom. num. praced. allegati. Menoch. dict. casu 360. num. 33.* & addit bene *Covar.* id esse verum, licèt conatus ad rapiendam mulierem adhibitus fuerit, ea non rapta, nec è monasterio abducta. 19

20 9. Infertur, desiderari ad raptum ut pœnis juris subjaceat, traductionem de loco ad locum, unde si absque traductione cognoscatur violenter fœmina, erit copula vi extorta, non autem raptus, *l. Mariti lenocinium 29. in fi. ff. ad l. Juliam, de adul.* ibi: *Eum autem qui per vim stuprum intulerit vel mari vel fœmina.* Constat etiam ex *c. Lex illa,* quod est Gelasii Papæ, *36. q. 1.* ibi: *Raptum dixit commissum esse, ubi puella de cujus nuptiis nil antea actum fuerat, videatur abducta.* Et ita docent *Bald. l. Sed eximendi, paulo post princ. vers. In glos. qua incipit, ff. Ne quis eum qui. Host. sum. t. De pœnis rapt. sorborum, n. 1. vers. Dicitur ergo rapt. Alveric. l. un. in fi. C. de raptu virg. Et in suo diction. lit. R. verb. Raptus, & l. 2. de statutis, q. 31. n. 1. & 2. Guido singulari 1007. n. 1. Paulus l. pen. num. 4. C. de Episc. & cler. Hippol. singul. 65. num. 2. Bertrand. cons. 39. vol. 6. Cuman. cons. 95. n. un. Bonifacius de Vitalinis tract. de malef. t. De adulterio, incestu, & Sodomia, n. 12. Gand. de malef. t. de multis quæst. dependentib. à statutis, n. 19. Carrer. pract. crim.* ubi de raptu. § *Secundo casu principali, n. 1. Navar. l. 5. cons. in utraque edit. t. De raptorib. cons. 1. num. nu. Bossius pract. t. De raptu mulieris, n. 3. Jul. Clarus* multis citatis, & dicens esse omnium, *l. 5. recept. §. Raptus n. 1. Anton. Gom. l. 80. Taur. nu. 41. Decian. tract. crim. l. 8. c. 7. n. 31. Mascard. de prob. concl. 1259. nu. 20. & 23. Perez l. 8. ordinum, t. 15. rubr. fol. 279. §. Quæro quando dicatur raptus. Azebedo lib. 8. recop. t. 13. l. 2. nu. 82. Peguera deci. crim. c. 42. nu. 7. Zavalles q. pract. q. 596. num. 3. Bermond. Chover de publicis concubin.* ubi de stupro, *num. 19. Vela de pœnis delict. c. 29. paulo post princ. Manuel t. 1. sum. 2. edit. c. 232. num. 2. Vega 2. t. sum. c. 34. casu 157. notab. 2. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium, in prin. num. 9.* Quare credendum minimè est *Rebuff. l. Marcellus, 9. verb. Rapere, ff. de verb. sign. & Cantera q. crim. q. tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 29.* dicentibus ad raptum non desiderari traductionem de loco ad locum. Quamvis verò absque ea traductione non sit propriè raptus: at plectetur vi cognoscens pœna capitis, & amissionis bonorum, instar veri raptoris, in hoc regno Castellæ. Quòd id disponat *l. reg. 3. t. 20. p. 7.* ibi: *Jaziendo con alguna dellas por fuerça,* & ita observant ibi *Greg. Lopez, verb. O jaziendo. Anton. Gomez d. l. 80. nu. 41. Zavalles d. q. 596. n. 6.*

Nec qualiscumque traductio de loco ad locum sufficit, sed debet esse ad effectum abducendi, & non gratia commodioris usus & coitus. Id enim non est verè traducere de loco ad locum. Ita *Cuman. Bertrand. Jul. Clarus, Decian. num. 32. Mascard. nu. 20. Azebedo num. 83. Peguera, Zavalles n. 3. Vela §. 5. cit. num. prec.* 21

Unde

Unde non satis erit, si puella de una camera io aliam extrahatur. Quod uon id fit ad effectum abducendi, sed ad commodiorem coitum. Ita *Bertrandus, Julius Clarus, Decianus, Azebedo, Mascardus n. 21. Peguera, Zavallos ibid.* Nec similiter sufficiet, si rapiatur à via publica, & seorsum abducatur. Quia id est gratia commodè coeundi: is etenim actus occultum locum petit. Sic *Cuman. Carrer. n. 2. alleg. n. præced.* Tandem, nec satis est, si quis puellam in agro repertam, per aliquot passus abducat, ut eam carnaliter cognoscat, quoniam id ad commodiùs cocundum fit. Sic *Bertrand. Jul. Clar. Mascard. n. 21 Azebedo, n. 83. & seq.* Immo plus dicit *Decianus d. n. 32.* non sufficere si de via in campum gratia commodioris usus vehatur. Id tamen monuerim, esse verum raptum, si feminam animo abducendi in alium locum, quispiam è loco rapiat, quamvis eam ad locum destinatum minimè perduxerit. quòd jam sit vera de loco ad locum abductio & animo abducendi facta. Ita docet *Bald. n. præced. allegatus.*

22 10. Infertur, raptum pœnis juris subditum petere, ut sit mulierum bonestatum. Constat ex *l. unic. statim in principio, C. de raptu virg.* ibi: *Raptores virginum honestarum, vel quarumlibet viduarum.* Ubi *glos. verb. Virginum, & Hippolyt. ibi, n. 210.* dicunt particulam illam, Honestarum, determinare etiam sequentia: ita ut in quocunque casu, & in quacumque muliere intelligatur, dummodò sit honesta. Quod etiam clarè expressit *l. regia. 3. tit. 20 p. 7.* Et constabit amplius ex dicendis nu. sequenti. Si tamen mulier sit honesta, sive virgo, sive nupta, sive vidua, sive soluta sit, erit raptus, ut constat ex *ead. l. unica, & ex ead. l. regia. 3* Et docent *Hostiens. summ. t. de pœnis raptorum corporum, paulo post prin. Grillandus de pœnis omnifariam coitus, q. 10. n. 1.* (habetur *tom. 11. tractatuum p. 1.*) *Bonifacius de Vitalinis tract. de maleficiis, t. De raptorib. n. 2. & t. De adulterio, incestu, & sodomia, n. 12. Carrerius practica criminali,* ubi de raptu, *§. Hinc nacta occasione, aliqua de raptu disseramus, n. 1. & 8. Ant. Gomez. l. 80. Tauri, nu. 36. Decianus tractat. criminali, l. 8 c. 7. n. 17. Cantera q. crimin. q. tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 20. Azebedo li. 8 recop. t. 13. l. 2. n. 49.*

23 Tandem infertur, meretricis raptorem non incidere in pœnam *l. un. C. de rapt. virg. & l. reg. 3. t. 20. p. 7.* Quòd ad eas pœnas incurrendas desideretur honestas in muliere rapta (ut num. præc. probavi) sed is raptor pœna extraordinaria arbitrio judicis puniendus erit. Constat etiam ex *l. Verum est, 40. ff. de furtis,* ibi: *Verum est, si meretricem alienam ancillam rapuerit quis, non esse furtū.* Atque ita docent *gloss. Instit. de publ. judiciis. §. Item l. Julia, verb. Viduam. Bart. d. l. Verum. n. 3. Angel. l. un. nu. 3. C. de raptu virg. & ibi Hippol. n. 210.* & ibi omnes, *Covar. 3. var. c. 14. n. 2. fi. Menoch. de arbit. li. 2. centur. 3. casu 291. nu 3. Jul. Clarus li. 5. recop. §. Raptus, nu. 5.* & omnes Doctores statim allegandi. Quod temperandum est primò, nisi vitæ ante actæ pœnitentia ducta meretrix illa, vitam honestam agere cœpisset: ita ut non sufficiat pœnitentia illa absque honestæ vitæ receptione. Ita *Salicet. d. l. un. n. 3. oppos. 1 & ibi Hippol. n. 19. & seq. Ananias c. fi. nu. 3. in fine, de raptor. Bermondus Chover de publicis concubin.* ubi de stupro, *nu. 22. & seq. Grillandus de pœnis omnifariam coitus, q. 10. n. 25. & duplicè sequenti* (*uterque habetur t. 11. tractatuum, p. 1.*) *Carrer. practica crimin.* ubi de raptu, *§. Hinc nacta occasione, aliqua de raptu disseramus, num. 12. Decianus tract. crim. l. 8. c. 7. nu. 9. Ant. Gomez. l. 80. Tauri, num. 45. Mascardus de probat. concl. 1259. nu. 14. Azebedo li. 8. recop. t. 13. l. 2. n. 110.* Atque ita intelligendi sunt *Bal. d. l. un. n. 21. & ibi Alberic. n. 10. Cynus nu. 3. q. 1. Paulus l. pen. n. 2. C. de episc. & cleric. Greg. Lopez l. fin. verb. Fuercu, tit. 19. p. 7. Peguera decis. crim. c. 43. n. 15.* ubi raptorem meretricis pœnis subdunt quando meretrix renitebatur, præteritæ vitæ pœnitentia ducta, volens in posterum ab ea desistere: intelligendi enim sunt, si unà cum pœnitentia illa cœpisset honestam vitam, aliàs sola pœnitentia non sufficeret, juxta dicta. Secundum temperandum est, nisi meretrix ea justam haberet retinendi causam. ut si contradiceret ob consanguinitatem, vel affinitatem cum raptore. Ita *Alberic. Cynus, Paulus, Greg. Lop. Peguera, ibid. Azebed. d. l. 2. num. 111.* Sed meliùs *Salicet. & Carrer. proximè alleg.* dicunt adbuc non esse locum pœnis raptus, sed incestus. Quia deficit bonesta vita in rapta, quæ omnino ad pœnas raptus incurrendas necessaria est, (ut n. præc. probavi.) Tertium temperandum est, nisi meretrix illa esset conjugata. Quia tunc marito irrogaret injuriam raptor illius meretricis: ac subinde jure optimo raptoris pœnis obooxius esset. Ita *Paulus, Hippol. num. 30. Carrerius, Ant. Gom. Decian. n. 14. Mascard. num. 15. Azebedo n. 107. nuper citati.* Quod intellige, nisi maritus esset leno. Tunc enim etiam respectu ipsius cessaret injuria. Sic *Hippol. nu. 31. Carrer. Decianus, Mascard. n. 19. Azebedo ibid* Atque ita intelligendus est *Ang. d. l. unic. nu. 6.* dicens non esse raptum, quamvis meretrix nupta sit. An verò dicatur meretrix, seù inhonesta mulier, quæ semel sui corporis copiam fecit, ita ut oon sit locus pœnis raptus? consulendi sunt *Decian. co. c. 7. n. 12. & Vela de pœnis delict. c. 26. corol. 4.*

S U M M A R I U M.

An eisdem pœnis raptus subdatur mulier rapiens virum, vel aliam feminam? Refertur sent. affirmans, n. 24.

Proponitur contraria Authoris sententia, n. 25.

Solvuntur argumenta, n. 26.

Post num. 26. invenies alia summaria.

QUÆSTIO II. An eisdem pœnis raptus subdatur femina rapiens virum, vel aliam feminam? Quidam affirmant eisdem pœnis raptus obnoxiam esse feminam viri raptricem. Ducuntur primùm quòd quamvis *l. unic. C. de raptu virg.* loquatur de viro rapiente feminam, & similiter *l. reg. 3. t. 20. p. 7.* & illi raptui utraque lex pœnam decernat: at cum militet eadem ratio in femina virum rapiente, ad eum eventum extendenda est. Secundum, quia dum eæ leges de viro raptore loquuntur, verba gratia frequentioris usus posita sunt: quòd frequentiùs id contingat, quàm oppositum. Verba autem gratia frequentioris usus posita in lege, eam restringere minimè solent, quin ad casum minùs frequentem extendantur (ut latè probavi lib. 6. dis. 19. n. 10.) Et multis similibus adductis probat *Tiraquel. de retractu lignag. §. 20. gl. un. n. 4. & seq.* Tertium, quia textus interdicentes incestuoso debitum petere, ac aliud matrimonium inire, de solo viro loquuntur. At ad uxorem quoque ejusdem criminis ream extendi, dicemus hoc lib. 7. disp. 15. n. 2. Ergo idem dicendum erit de pœnis viri raptoris, extendi nimirum, ad feminam raptricem. Quartum, quia textus statuunt uxoricidium esse matrimonii incundi impedimentum, & tameo multi, & non pœnitendi authores, extendunt ad viricidium, ut dicemus hoc lib. disp. 16. u. 5. Quintum, quia *d. l. unic. §. Et si quidem, vers. Pœnas autem,* clarè loquitur de masculis & feminis: & ad finem concludit, *Sed & si quis inter hac ministeria servilis conditionis fuerit comprehensus; circa sexus discretionem.* Quòd si dicas ibi esse sermonem de opem ferentibus raptori, atque æquè comprehendi feminas ac masculos raptui auxiliaotes: nil proderit evasio. Quia si femina opem ferens raptui comprebenditur sub illis pœnis: ergo à fortiori femina ipsa raptrix. Quam consequentiam mirum in modum confirmat *c. 2. de apostatis,* juncta communi doctrina. Nam ibi soli acolytho qui ministerium exhibet sacerdoti rebaptizanti, imponitur irregularitas: & cùm nullus alius textus sit ipsi sacerdoti rebaptizanti eam statuens, omnes DD. eum textum ad sacerdotem rebaptizantem extendunt, ac asserunt per eum textum esse irregularem. Cujus extensionis rationem optimè explicat *Suarez 3. p. q. 71. a. 4. disp. 31. sect. 6.* quòd ea irregularitas sit propter nefandum ministerium, quòd multo magis convenit rebaptizanti, quàm ministranti: & quòd ea cooperatio non sit in rebus & actionibus distinctis, sed in eadem actione. Quod in præsenti casu prorsùs invenitur. Quippe pejus delinquat femioa ipsa rapiens, quàm si rapienti opem præstet, ac cooperatio illa & auxilium non sint in actionibus distinctis, sed in eadem. Si ergo femina auxilium raptui præstans incurrit pœnas raptus: ut expresse decernit *d. l. un.* à fortiori incurret ipsa femina raptrix. Et tandem, quia quando verba possunt adaptari mulieribus, sicut masculis, & materia potest coovenire utrique sexui, masculinum comprehendit femininum etiam in pœnalibus & odiosis, juxta doctrinam Bartoli communiter receptam *l. Jura, in fine, ff. de legib.* Atque ita *Clem. 1. de regular.* statuitur ut religiosi mendicantes ex Pontificis licentia transeuntes ad non mendicantes, vocem & locum in capitulo minimè habeant: & tamen *gloss. ibi verb. Quoslibet, in fine, Cardinalis ibi, in prin. q. 7 num. 15. Imola nu. 8.* communis, affirmant extendi masculinum ad femininum, ac proinde comprehendi quoque moniales transeuntes. Ita igitur dicendum erit in præsenti. Et hæc sententia est valdè probabilis: & illam sustineot *glos. d. l. unica, verb. Sponsam, & ibi Bald. num. 23. idem Bald. l. pen. n. 7. C. de episc. & cler. & l. Scire, qu. 1. in fine. ff. de injusto, rupto, & irrito facto testam. & c. Causam matrimonii, de probat. in fin.* Et fortè esse veram dicunt *Host. sum. t. De pœnis raptorum corporum, n. 5. vers. Hoc autem delictum, & Azo sum. t. de raptu virg. n. 3.* eandem sustinent *Ananias c. fi. n. de raptor. Angelus d. l. un. in fi.* dicens semel se vidisse Florentiæ meretricem comburi, quòd puerum rapuisset. *Hippolytus d. l. un. n. 225. & l. Si quis viduam, num. 6. ff. de q. Carrerius pract. crim. ubi de raptu. §. Hinc nacta occasione, aliqua de raptu disseramus, nu. 27. & 29. Barbatius cons. 64. n. 12. vol. 5. Petr. de Bermain additionib. ad Jac. Butricanum l. Raptores, col. pen. C. de episc. & cler. Franc. Curtius, & collectarius,* quos refert & sequitur *Tiraquel. de retractu lignag. §. 20. gl. un. num. 4.* ubi *nu. 5. & l. 9. connub. n. 112.* refert varias feminas virorum raptrices. *Lud. Gom. regula Cancell. de infirmis resignantibus, q. 6. §. Sed his non obstantib. Ant. Gom. l. 80. Tauri n. 37. Cantera q. crim. quæst. tangentibus punitionem delicti. c. 4 n. 20. Azebedo li. 8. recop t. 13. l. 2. n. 95. Vela tract. de pœnis delict. t. 29. §. Tertio ex illa, Enriquez l. 12. de matr. c 14. n. 4. Manuel 1. tom. sum. 2. edit c. 232. n. 4. Vega 2. tom. summæ c. 34. casu 157. notabili 5.*

His tamen non obstantibus, verius est mioimè comprehendi feminas virorum raptrices, sed alia pœna extraordinaria puniendas esse. Ducor primùm, quòd solius viri rapientis meminerit *l. un. C. de rapt. virg.* nec femininum sub masculino claudatur, maximè in odiosis & pœnalib. *l. 1. §. Quare, ff. de vent. in poss. mitt. & l. Juxta, ff. de verb. sign.* Secundùm, quòd leges non adaptentur iis quæ rarissimè contingunt, sed ea sola quæ frequenter accidunt, spectent ac compreheodant, *l. Nam ad ea, ff. de legibus.* At rarissimum & vix auditum est, ut femina virum rapiat. 3. quia *d. l. un. §. Et siquidem, vers. Pœnas autem,* ubi pœnas statuit adversus opem ferentes raptui, volens utrumque sexum id efficientem comprehendi, id expressit: *& ad fi. vers. Sed & si quis,* jubens bos auxiliantes, si servi sint, coocremari, neutrius sexus ratione 25

esse habendam decrevit : quòd opem ferre lenocinando, utrique sexui & commune & frequens sit. Si igitur quando utrumque sexum comprehendere voluit, bis expressit : non obscurum judicium est, noluisse eam comprehendi sexum femineum, dum raptoribus eademmet lex pœnas indicens, solius viri rapientis meminit. 4. quia ob eandem rationem, multi sentiunt viricidium esse impedimentum matrimonii, quòd jura solius uxoris occisionis meminerint. & illud delictum sit rarum : hoc autem frequens. quod authoribus relatis sequemur hoc li. disp. 16. n. 6. Quintùm, quia cùm major honestas desideretur in fœmina, l. Si furiosi, C. de nuptiis. atrocius delictum est raptus feminæ perpetratus à viro, quàm si femina virum rapiat. Multo enim gravior injuria irrogatur honestati feminæ raptæ, quàm viri rapti. Quippe nec masculus raptus, nec ejus parentes, ac consanguinei eam injuriam & infamiam patiuntur : ac quando femina rapta est. Quamobrem cùm pœna delicto commensurari debeat, c. Non afferamus, 24. q. 1. par non est, pœna raptori feminarum inflicta plecti mulierem viri raptricem. Sextum, quia tunc verba, gratia frequentioris usus posita in lege, extenduntur ad alios casus non ita usitatos, quando in utrisque eadem ratio invenitur, ut late Tiraq. de retract. lignag. § 20. gl. un. nu. 6. at in raptu viri à femina commisso non invenitur eadem ratio, ut proximè probavi. Tandem, quia frequentia major delicti, & major inclinatio ad illud admittendum, sunt in causa, ut pro minori delicto gravior pœna imponatur, ut tradunt optimè gloss. c. Admonere. verb. Existimes, 33. q. 2. D. Th. 4. d. 37. q. 2. a. 2. ad 2. & ibi D. Bonavent. a. 2. qu. 2. corp. Ricar. ibi, a. 2. q. 2. ad ult. Turrec. c. Interfectores, a. 2. n. 5. in solutione ad 1. 33. q. 2. Everar. in suis Topicis, loco ab effectu, n. 6. Cum igitur rapi virum à femina rarissimum sit, ac modica sit in femina pronitas ad id perpetrandum, non est verisimile, ac rationi consonum, pœnam raptus perpetrati per virum, extendi ad raptum per feminam admissum. Et ita hujus sent. sunt Cynus l. un. n. 4. q. 2. Cod. de rapt. virg. & ibi Alberic. n. 11. Salicet. nu. 7. Gulielmus relatus Bald. l. pen. num. 7. C. de episc. & cler. Grillandus de pœnis omnifariam coitus, q. 10. nu. 23. Bertachinus in suo repertor. lit. N. verb. Mulier, §. Mulier punitur, vers. Mulier rapiens. & lit. R. verb. Raptor mulieris, vers. Raptus pœna. Montalvus l. 3. fi. t. 20. p. 7. Jodoc. in sua pract. cap. 95. num. 17. Jul. Clarus l. 5. recept. § Raptus, num. 6. Menoch. de arbitr. l. 2. centur. 3. casu 291. fi. Decian. tract. crim. l. 8. c. 7. n. 27. Gothofred. author quidam modernus, l. un. verb. Etiam femina. C. de rapt. virg. Veracruz. append. ad speculum, ubi de rapt. f. 84. §. Respondetur quod raptas. Quod femina feminam rapiat, consulendi sunt Doctores citati, & breviter existimo, non extendi eas pœnas ad hunc raptum. Quòd hic quoque casus sit rarissimus. Quamvis videam multos tenere oppositum.

26 Ad arg. nu. 24. proposita respondetur. Ad 1. constat ex dictis num. præced. non subesse eandem rationem in utroque casu. Ad 2. dic, non gratia frequentioris usus factam fuisse mentionem de feminarum raptu : sed quod alter casus sit rarissimus, & ita leges illum non spectent. Deinde esto id esset verum, non subest eadem ratio : ac proinde verba, gratia frequentioris usus ibi posita, non extenduntur ad alium casum : juxta num. præced. dicta. Ad 3. dic, subesse prorsùs eandem rationem affinitatis contracto cum altero conjuge in utroque casu, & utrumque satis frequentem esse. Ad 4. dixi num. præced. contrariam sententiam esse veriorem. Ad 5. dic, eum locum potius favere nostræ sententiæ, ut num. præcedenti probavi. Nam ibi imponitur pœna sive masculis sive feminis auxiliantibus viro, qui mulierem rapit. Nec inde infertur feminæ quoque raptrici imponi. Quia raptus subjacens pœnis & auxilium hoc versantur circa eandem actionem : sicut rebaptizatio sacerdotis & ministerium acolythi : ac proinde optimè infertur, auxilians viro ut feminam rapiat, incurrit pœnas : ergo & ipse vir rapiens : juxta id c. 2. de apostatis. At auxilium obnoxium illis pœnis non est, si femina virum adjuvet, quo aliam feminam rapiat, ac proinde ex pœna adjuncta auxilianti circa diversam actionem, non infertur principalem exercentem actionem diversam, nempe, feminam viri raptricem subdi illis pœnis. Ad ultimum dic, id esse verum, quando subest eadem ratio, ut in exemplo ibi relato contingit. Ratio enim illius decisionis (ut ex præfatione illius textus constat) est, ut professores cujusvis ordinis in sua vocatione persistant, ac quietiorem, in ordine ad quem transeunt, vitam agant : quæ æquè in monialibus habet locum, at in nostro casu non militat eadem ratio.

S U M M A R I U M.

An rapta nubens raptori amittat lucrum quod sibi lege defertur? proponitur quadam sent. n. 27.

Contraria authoris, n. 28.

Solvuntur argumenta, n. 29.

Post num. 29. invenies alia summaria.

27 QUÆSTIO III. An rapta nubens raptori amittat ipsius raptoris bona, quæ ob raptus injuriam sibi lex civilis deferebat, jure canonico prædictam legem corrigente? Præmittendum est l. unic. C. de raptu virg. §. Et si quidem, vers. Sin autem, bona raptoris, & auxiliantium, statim ad raptæ dominium transferri. At auth. De raptis mulier. §. unic. vers. Sancimus. & l. regia. 3. tit. 20. p. 7. sanciri, ea bona à muliere deperdi, si raptori nubat. Quæritur ergo, an hoc habeat locum attento jure canonico, quod libertati matrimonii valde favet, ab eo omnē pœnam excludens? Duplex est sent. I. ait eam legem non esse jure canonico correctam : ac proinde id bonorum lucrum non deferri mulieri raptę, si raptori nubat. Ducitur, quoniam cùm bona illa raptoris sint lucrum quoddam per legem civilem delatum mulieri raptæ, eadem lex civilis deferens lucrum, apposuit conditionem, nisi rapta raptori nubat, ut constat ex d. auth. De raptis mulier. quod si dicas eam non esse conditionem, sed pœnam : quod lucrum sit jam delatum per d. l. unicam. Saltem negari nequit in regno Castellæ esse conditionem lucro acquirendo adjectam, attenta l. reg. 3. tit. 20. par. 7. ibi : E demadevende ser todos los bienes de la muger, que a si oviesse robada : fueras ende, si despues dese ella de su gracia casasse con el que la robe, e forçe, non aviendo otro marido. Ergo nubens raptori, amittit id lucrum, tamquam conditionem minimè implens, l. Cum ita legatum, in princ. ff. de conditio. & demonstrat. Nec evaditur difficultas, si dicas eam conditionem nuptias impedientem reiici tamquàm inhonestam, & libertati matrimonii obstantem. Quòd ea conditio non inducat viduitatem, nec matrimonii ineundi libertatem auferat : sed tantùm impediat matrimonium cum raptore, tamquam indigno. At utroque jure admittitur conditio quæ impedit nuptias, non absolutè, sed cum certa persona indigna, sub pœna amissionis lucri, quod comparandum erat, abstinendo nuptiis illis. Nil enim jam acquisitum aufertur, sed lucrum comparandum parendo conditioni, ut diximus lib. 1. disp. 34. n. 39. & seq. Secundò quia tantum abest ut jus canonicum legem civilem in hoc correxerit, ut potiùs eam approbarit, ut constat ex c. Cum secundùm leges, de hæret. in 6. ibi : Et mulier humanam legem transgrediens, raptorum nuptias eligens, bona omnia quæ per legem sibi obvenerant à raptore, amittat. Et confirmatur, quia supponit esse delictum, si rapta nubat raptori, ut constat ex comparatione quam ibi facit textus, inter contrahentem incestas & nefarias nuptias, & mulierem contra legis humanæ præscriptum nubentem raptori. Et ideò hanc sent. tenent gloss. eo. cap. Cum secundùm leges, verb. Certoque casu. Joan. Andr. ibi, ad fi. vers. In glossa. Cum parentes, & ibi Archid. ad fin. vers. Quærit gloss. Domin. ibi, in principio, n. 6. fi. Anton. c. 1. de sponsal. nu. 12. vers. Quandoque statutum, & ibi Felin. n. 15. fallentia 2. vers. Et quia collata. Franc. Aret. c. Ecclesia, de constit. num. 1. col. 4. vers. His tamen non obstantibus. Et tamquàm tutiorem sustinent Ananias c. penult. n. 5. paulo post princ. de raptor. & Salicetus l. un. num. 12. C. de rapta virg. Eandem tenent Joan. Lupus c. Per vestras, notab. 3. §. 3. n. 13. de donat. inter vir. & ux. Lucas de Penna l. 4. in fine, C. de navicularis, l. 11. Franc. Curtius addit. ad Decium, c. Ecclesia, n. 120. de const. in nova edit. Brunel. de sponsalib. concl. 19. n. 7. Bonifacius de Vitalinis, tract. de maleficiis, t. de raptoribus, num. 2. in fi. Jul. Clarus l. 5. receptarum, §. Raptus, n. 8. fi. Gothofred. l. un. C. de raptu virg. verb. Raptam raptori. Et in hanc magis inclinat, licèt cogitandum relinquat, Gregorius Lopez l. 3. verb. Casasse. in fine, tit. 20. p. 7. & est valdè probabilis.

II. Sent. (quam veriorem existimo) ait, correctam esse legem 28
civilem per jus canonicum, ac proinde id lucrum deferri mulieri raptæ nubenti raptori. Potissimum hujus sent. fundamentum est, quia ob id lex civilis abstulit id lucrum raptæ nubenti raptori, quòd ea attenta id matrimonium stare non posset, atque adeò in matrimonii injustè initi pœnam, lucrum denegavit. Cùm ergo jus canonicum legem civilem correxerit id matrim. impedientem ac dirimentem, (ut numer. 41. & seq. dicemus) corriget quoque pœnam illi injusto matrimon. accessoriam. Et confirmatur, quia l. unica, C. de raptu virg. §. Et si quidem, vers. Sin autem, prius bona raptoris raptæ detulit : ac deinde interdixit matrimonium. Et postea auth. De raptis mul. §. un. vers. Sancimus, statutum est, ut ea bona non acquireret rapta, nubens raptori : quasi iniquum matrim. eligens, in delicti pœnam : unde causa finalis illius amissionis est prohibitio matrimonii. Ea ergo per jus canonicum cessante, cessat quoque pœna amissionis lucri. Et interdictionem matrimonii esse causam privationis lucri, clarè colligitur ex d. auth. vers. Quia enim, ubi rationem illius constitutionis dicitur esse, quod matrim. inter raptorem & raptam stare prohibitum sit. Insuper solet probari hæc sententia, eo quod lex civilis auferat matrimonii libertatē, quod jus canonicum abhorret. Sed hæc ratio non placet. Quia clarè probat contraria sent. non impediri matrimonii libertatē. Hanc sent. sustinent gloss. cap. De puellis, in fi. 36. q. 2. Fredericus cons. 36. Host. summ. tit. De pœnis raptorum corporum, nu. 1. fi. vers. Sed nunquid, Goffred. sum. t. De raptoribus n. 8. Archid. c. Cum secundùm leges, de hæret. in 6. num. 1. vers. Certo casu : & ibi Zenzelinus, & magis in hanc pendet, licèt non omnino asserat Franc. ibi, in princ. num. 2. Abb. cap. Ecclesia, n. 15. de constit. & in repet. ejusdem c. nu. 19. & cap. 1. num. 8. de sponsal. ubi Alex. de Nevo num. 24. Felin. n. 60. Decius in noviori edit. nu. 120. idem Decius l. Nuptias, num. 12. fi. ff. de reg. juris. Idem Abbas c. penult. n. 4. fin. de raptor. (licet in hoc ultimo loco trepidet, ac cogitandum relinquat.) Joan. Lupus c. Per vestras, de don. inter vi. & ux. notab. 3. § 20. num. 8. Alex. l. Sejus & Auger. nu. 4. ff. ad l. falcid. Cretus l. Omnes populi, n. 44. vers. 4. facit, ff. de just. & jure. Covar. 4. decr. 2. p. c. 2. §. 9. num. 2. Decian. tract. crimin. l. 8. c. 13. nu. 49. Peguera decis. criminal. c. 42. n. 2. Vela de pœn. delict. c. 29. Et ex Theologia, Abulens. c. 5. Matth. q. 205. col. ult. Enriquez l. 12. de matr. 14. n. 4. in comment. lit. N. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matr. c. 41. paulo post prin.

Manuel

Manuel 1.10.sum.2.edit.c.232.fin. Vega 2.10.sum.c.34.casu 157 fin.

29 Ad argum. n. 27. proposita resp. Ad primum dic eam non esse propriè conditionem, sed pœnam iniqui matrimonii : ut nu. præced. explicui. Nec *lex illa 3.s 20 p.7.* aliquid novum statuit : sed idem quod *auth. de raptis mulier.* statutum erat. Nec alia replica facit contra nos : non enim tuemur eam conditionem reiici, quasi impedientem matrimonii libertatem, ut num. præced. dixi. Ad secundum dic cum *Decio d. c. Ecclesia, num. 1 10. alleg. num. praeced.* non esse approbationem legis civilis : quòd ponantur ea verba in facti narratione, atque ita non contineant jus : juxta *glossam c.2. verb. Non teneri, de dolo, & contum. in 6.* Ad confirm. dic, supponi esse delictum stante valore legis humanæ. Atque ita ait : *Mulier legem humanam transgrediens.* Ea tamen jure canonico correcta, cessat delictum.

SUMMARIUM.

In quo consistat specialis malitia raptus in foro conscientiæ? n. 30.
An raptus sit species distincta, necessariò fatenda, quando est violentia sine abductione de loco ad locum? n.31.
Quid, si precibus importunis femina cognoscatur? n.32.
Quid, si dolo, vel ignoranti? n 33.
Quid, si femina sui juris invita abducatur, & post volens cognoscatur, aut è contra : & sit confitenda utraque vis concurrens? n. 34.
Quid, si sub parentum aut tutorum potestate constituta, volens abducatur ipsis invitis : aut cognoscatur; vel invita, ipsis tamen consentientibus? num 35.
Quid, si ipsis ignorantibus, n.36.
An sit raptus femina cujuscunque status, etiam meretricis, n.37.
Quid, quando non causa libidinis educitur, aut non venitur ad copulam, num.38.
An sit raptus propria sponsa, remissivè, n.39.
An sit raptus in foro conscientiæ si mulier virum rapiat, n.40.
Post n.40. invenies omnia summaria quæ desiderantur.

30 QUÆSTIO IV. Quid raptus sit, quod attinet ad forum conscientiæ, & ut constituat circumstantiam specificam luxuriæ necessariò exprimendam in confessione. Quæstio hæc pendet ex cognitione, in qua consistat specifica malitia raptus. Ea consistit (ut colligitur ex *D.Thom. 2. 2. q. 154. a. 7 ad 2. & Cajet. ibi in solut. ad 2. dubium*, quòd homo affectu luxuriæ impulsus, eò perveniat, ut quo libidinem expleat, vim inferat feminæ, aut iis sub quorum potestate ac cura est. Adde, cùm actus venereus in solo matrim. legitimè exerceatur, quod ut debito ordine servato ineatur desiderat feminæ, & eorum sub quorum cura est, beneplacitum. *l. un. ad finem, C. de raptu virg.* inde esse, specialiter à debito ordine deviare copulam raptu extortam, quòd adversetur beneplacito feminæ, aut eorum quorum potestati subditur. Ex quo fit raptum duplicem malitiam specificam habere, alteram castitati adversam : in quantum coitum extra matrimonium claudit : alteram justitiæ oppositam, ratione violentiæ quam importat. Unde est duplex species, sicut adulterium, incestus, & sacrilegium duas species diversis virtutibus adversas continent. Quare (ut bene annotarunt *Cajet. 2. 2. q. 154. a. 8. circa 2. argum & Vasquez 1. 2. q. 18. a. 10. disp. 53. num. 10.*) hæ species non sunt directè contentæ sub genere luxuriæ formaliter contra castitatem : sed in illis omnibus reperitur quædam luxuriæ species infima castitati opposita, illique aliæ species aliis virtutibus oppositæ conjunguntur. Sed obiicies inde deduci, species has per accidens se habere ad luxuriæ speciem. Cujus contrarium docet *D. Thom. 2. 2. q. 154. a. 1. ad 2.* Sed dic sententiam D. Thomæ non esse ita accipiendam, quasi ex duplici illa luxuriæ specie unica conficiatur : sed quia ita comparatur posterior illa injustitiæ species, priori luxuriæ speciei : ut quo magis posterior illa crescit, eo magis prior augeatur. Cum eò mali libidinis affectus hominem pertrahat, ut illo captus in justitiam raptus adulteriive prorumpat, aut in sacrilegium, aut in incestum. Atque ita se explicuit *D. Thom. in ea solut. ad 2.* & illam explicant *Cajet. in q. 154. ar. 7. in sol. ad 2. dubium, & Vasquez d. a. 7 a. 21.* ubi bene advertit consultò non dixisse, *D. Thomam eo a. 1. ad 2* posteriorem speciem non comparari per accidens cum priori : sed dixisse non omnino per accidens, ob rationem dictam. Quare *idem D. Thom. q. 15. de malo, a. 3. ad 3.* dicit, quòd hæ deformitates injustitiæ ordinentur ad intemperantiam, totum id genus intemperantiæ pertinere.

31 Hinc 1. deducitur, quamvis ad pœnas raptoribus jure decretas incurrendas, desideretur violenta de loco ad locum abductio (ut n. 20. diximus) at ut in foro conscientiæ raptus sit, circumstantiamque raptus specie diversam à fornicatione, necessariò confitendam habeat, id non desiderari : sed sufficere quomodocumque vim feminæ inferri ad copulam extorquendam. Ratio est in promptu, quippe ultra fornicationis malitiam adversam castitati, adest malitia violentiæ allatæ contra justitiã. Atq; ita expressè videntur docere *D. Thom. 2. 2 q. 154 a 7. & Turrec. c. Raptus 36. q. 1. n. 3.* ubi postquam dixere raptum committi, sive femina renitens abducatur, sive consentiens invitis parentibus, concludunt, qualitercumque vis absit, rationem raptus constare. Et tenent *Sylv verb. Luxuria, q. 1. vers. Raptus verò.* ubi *Armilla n. 4. & verb. Rapina, num. 4 Abul. c. 5. Matth. q. 205. paulo post princ. Soto 4. d. 18. qu. 2. a. 4. col. 12. vers. De simplici verò stupro, Navar. sum c. 16. n. 3 Navar l. 2. de restit. c. 3. p. 4.* ubi de lædente in cæteris corporis bonis, *in novo ed. 1 dub. 1. n 418. Toledo l. 5 sum. c. 12. n. 7. Vega 1 tom. sum. c. 105. casu 1. ad fin. & 1. 10. cap. 55. casu 25. §. La segunda. Joannes Hessels in expositione decalogi, precepto 6. cap. 9.*

2. Deducitur idem dicendum esse, si femina importunis precibus ducta, consensum copulæ præbeat quando preces importunæ tales sunt, ut violentiæ æquiparentur : juxta n. 10. dicta, secus si preces importunæ non sint ejusmodi. Quod raptus violentiam ad sui rationem desideret, ut probavi nu. 6. Atque ita quando simplicibus precibus importunis aut pretio ducitur mulier, non esse raptum, tradit *Veracruz append. ad spec.* ubi de raptu, *f. 81. § Verum animadversione, & f. 82. §. Consequenter etiam.* Quod etiam tenentur dicere omnes qui in ea sunt sent. ut preces importunæ vim non importent. Quamvis contrarium dicent, sentientes eas vim continere, DD utriusque sent. & eorum rationes retuli lib. 4. tota disp. 7. & ibi discussi. 32

3. Deducitur non esse proprie raptum, quando femina absq; vi aliqua, fraudibus, vel ignorans cognoscitur, ut si quis fraudibus copulam extorqueat : vel rem habeat cum femina dormienti, aut putanti esse virum suum. Quia licèt fraus & ignorantia illa voluntarium auferant : at vim minimè inferunt, quæ ad verum raptum necessaria prorsus est. Sicut non est rapina, rem à domino ignoranti aut dolis circumvento auferre. At ea copula continet malitiam specie diversam à fornicatione, ac necessariò confitendam : eaque reducitur ad raptum. Constat, quia ea copula non soli castitati adversatur, sed etiam justitiæ. Negari enim non potest adversùs justitiam delinqui, injuriam irrogando feminæ, ea præter voluntatem carnaliter cognita. Dixi autem reduci ad speciem raptus : quod nolitio illa feminæ assimiletur, & accedat violentiæ : cùm utrobique voluntas desit. Sicut hoc lib. disp. 5. n. 10. & 11. diximus, accessum ad cognatam legalem, vel ad eam cum qua est publicæ honestatis impedimentum, non esse proprie incestum, qui in sola copula cum consanguineis vel affinibus reperitur, reduci tamen ad eam speciem incestus, quod inde oriatur quædam conjunctio affinitati similis, quæ per copulam violatur. Sed dices furtum præter voluntatem domini admissum, eo nimirum ignorante, aut fraudibus circumvento, nullam specialem malitiam rapinæ sortiri, nec propriè, nec reductivè, sed esse simplex furtum. Dic diversam esse rationem : quod tota malitia simplicis furti in eo vertetur, ut præter voluntatem domini fiat, eo enim volente, culpa vacat. Quare ubi sola est nolitio absque vera violentia, est simplex furtum. At malitia fornicationis invenitur ubi femina copulæ connivet : quare ipsa non connivente, ad alterius speciei malitiam transit copula illa, sive voluntarium auferatur per vim, sive per ignorantiam aut dolum. 33

4. Deducitur, esse raptum specie diversum à fornicatione, sive femina sui juris invita abducatur domo, & postmodum copulæ consentiat, sive solum invita cognoscatur, quamvis volens abducta sit. Quia in utroque casu invenitur violentia. Et constat ex iis quæ n. 31. retuli ex *D. Thom. & Turrec.* nimirum, esse raptum, qualitercumque violentia adsit. Et in propriis terminis esse raptum specie diversum à fornicatione, quando femina violenter educitur, licèt posteà copulæ consentiat, docent *Sotus, & Joannes Hessels*, ubi eos n. 31. retuli. Erit tamen explicandum in confessione, si utraque violentia adsit, tamquam circumstantia notabiliter aggravans violentiæ injustitiam. 34

5. Deducitur, esse raptum explicandum in confessione, tamquam specie diversum à fornicatione, si fœmina sub potestate parentum aut tutorum constituta, omninò consentiens ipsis invitis abducatur domo. Quia quamvis femina etiam virgo injuriam non inferat patri, consentiens suæ deflorationi, nec ipsam volentem deflorans (ut disp. 14. dicemus,) at extractio feminæ consentientis à domo parentum vel tutorum, sub quorum custodia est, manifestam injuriam illis extractioni renitentibus infert, atque proinde est nova culpa justitiæ adversa. Constat ex dictis num. 12. & 14. omnes enim DD. ibi allegati, fatentur illum esse raptum. Et præter illos idem fatentur, loquentes de puella sub parentum potestate constituta, *D. Thom. Turrec. & Navar. allegati n. 31. D. Anton 2. p. t. 5. c 2. in princ. Sylv. Navar. Joan. Hessels eod. num. 31 cit. idem Navar. l. 4. cons. in priori edit. tit. de sponsal. cons. 32. n. unico. in posteriori, l. 5. t. de raptor. cons. 2. num. un. Abul. cap. 5. Matth. q. 203. Veracruz. append. ad speculum*, ubi de raptu, *fol. 82. §. Consequenter etiam. Ovand. l. 4. d. 42. disp. un. propos. 12. Palacios 4. d. 34. disp. 2. col. 12. vers. Est aliud. Salzedo sup. pract. Bernardi Diaz cap. 78. in post. edit. in fine. Enriquez l. 12. de matrim. cap. 14. nu. 4. Toledo l. 5. sum. c. 12. n. 7. Emman. Sa sum. verb. Matrimonium, in princ. n. 9. Valentia 2. 2. disp. 9. q. 3. punct. 3. col. 7. §. Raptus. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 232. n. 1. Vega 1. tom. sum. c. 55. casu 25. § La segunda. & 2. tom. c. 34. casu 157 notab. 1.* Similiter erit raptus, quando parentibus consentientibus ipsa renititur, ut probavi nu. 8. Et quando est violentia respectu parentum, & ipsius feminæ, est necessariò explicandum, ut in simili dixi n. præced. hoc. 35

Quòd si puella volens abducatur ignorantibus parentibus, aut tutoribus, non erit propriè raptus, ut bene docent *Veracruz append. ad spec. ubi de raptu, fol. 81. §. Verum animadversione Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. nu. 5.* & rationem reddidi n. 32. Erit tamen species distincta luxuriæ, ac necessariò confitenda, ut in simili 36

dixi eod. num. 32. Et constat, quia multi eum appellant raptum, quos retuli ou.13. Et ita esse raptum dicit *Abulens. cap. 5. Matth. q.*203. sed iotellige noo propriè esse raptum, sed ad eum reduci, ut declaravi d.o.32.

37 6. Deducitur esse raptum fęmioæ cujuscumque status, etiam meretricis, si violenter cognoscatur aut abducatur. Quia quamvia solius mulieris honestæ, talis dicatur, ut ordinariis pœnis raptus, utpote quæ gravissimæ sunt, obnoxius sit (ut diximus n.22.) at in foro conscientiæ est raptua diversæ speciei à simplici fornitatione, ac oecessariò satendos, qualiscumque sit fęmina, si violentia verè inferatur. Quia vis illa ad justitiam pertinet. Atque ita *D.Thom.*2.2. (quem cæteri sequuntur) *q.*154. *a.*7. explicans luxuriæ species, indistinctè diait esse raptum, sive fęmina vidua, virgo, aut corrupta violenter cogooscatur.

38 7. Deducitor, hunc raptum qui species luxuriæ est, minimè inveniri, quando non causà libidinis, sed alia causa fit. Juxta ea quæ num.17. diximus. Erit tamen tunc alia species injustitiæ. Nec ad hanc speciem raptus est opus copulam subsequi, sed satis est vim inferri animo libidinis explendæ. Sicut adulterium erit, conjugatam aggredi animo coeundi: in neutro tamen eventu delictum omnem suam coosummationem habebit, copula minimè subsecuta.

39 Utrùm autem sit raptus propriæ sponsæ, & quando sit peccatum: dixi l.2.disp.22.n.14. & sequentibua.

40 Ultimò deducitor, ad speciem hanc raptus necessariò confitendam, nil referre, sivè vir rapiat fęminam, sivè femina virum. Cùm enim uterque raptus violentiam injustè illatam claudat, uterque malitiam specificam diversam à fornicatione habet. Quamvia major sit injuria quando vir fęminam rapit, & solus hic raptus pœnis raptorum subjaceat, ut oum.25. probavi.

S U M M A R I U M.

An attento jure civili, & canonico antiquori ac noviori, raptus dirimat matrim. n.41.

An jus antiquius sit in hoc omnino correctum, ita ut quamvis rapta maneat adhuc sub raptoris potestate, valeat matrim. n.42.

Raptus alienæ sponsæ an impediat raptorem cum quacunque contraheret num. 43.

An ipsa quoque sponsa consentiens raptui, afficiatur eodem impedimento? num. 44.

An hoc impedimentum intelligatur de sponsa solu de præsenti, sive ea sit virgo, sive soluta, sive sit consummatum matrim. sive non? n.45.

An desideretur traductio de loco ad locum, & copula secuta? n.46.

Quid, si ambo sponsi raptui consentiant, vel sola sponsa, vel solus sponsus? & an aliquid conferat voluntas vel contradictio parentum, n. 47. & ibi, quid, si sponsus rapiatur.

Quid, si sponsa ignorante, aut ejus consensu, dolis, aut precibus importunis extorto, raptus fiat, n.48.

Quid, si causa matrimonii ineundi raptus ille fiat. n.49.

41 QUÆSTIO ultima. An raptus attento jure antiquo civili, & canonico, dirimat, aut saltem impediat matrimonium? Et quidem si jua civile attendamus, dirimet utiqoe matrim. non absolutè, sed inter raptorem & raptam. Quod licèt non adeo clarè constet ex *l.un.§.Et si quidem, vers. Nec sit facultas, C.de raptu virg.* solùm enim ibi sic dicitur, *Nec sit facultas rapta raptorem suum maritum exposcere*. Inde eoim colligitur interdictum esse id matrim. sed non cassatum. At id clarè constat ex *auth. de raptis mulier. §. un. vers. Quia enim*, ibi: *Tale stare matrimonium prohibuimus*. Stare enim idem est, quod semel ioitum consistere, ac vitea habere tamquam validum. Et id constabit ex dieendis disp.seq.nu.2. ubi ex multis prubabimus esse impedimentum dirimens inter raptnrem & raptam, quod Tridentinū illud impedierit, utens iis verbis: *Nullum posse consistere matrimonium*. Et ita fuisse impedimentum dirimens attento jure civili, fatetur *Decianus tract. crimin. l.8.c.6.nu.9.* Jure autem canonico antiquo constabat quidem matrim. inter raptorem & raptam interdici, *c. De puellis, cap. Si autem, & c. Placuit*, 36. *q.* 2. non video autem io eis verbum per quod tale matrimonium denotetur fuisse irritum: quamvia communiter DD. dicant invalidum fuisse. Verùm hæc jura corriguntur per jus canonicum novius, *c.fin.de raptoribus*, quod inter raptorem & raptam matrim. concedit. quo standum est: ut universi Doctores fatentur.

42 At difficultas est, an omninò ea jura correcta sint, atque ita attento *d.cap.fin. de raptor.* valeat semper matrim. inter raptorem & raptam. Nam *Martin.de Magistris tract. de temperant. qu. de raptu, concl.6.& 8.* dicit id matrim. non valere, nisi prius rapta ad pristinam libertatem redacta, parentibusque restituta sit: ac raptor condignam egerit pœnitentiam. Ducitur, quoniam raptor est ipso jore excommunicatus: matrimonium autem tempore excommunicationis initum, est invalidum. Sed id fundamentum prorsus corruit. quod utrumque assumptum falsum sit. Raptorem enim jure antiquo attento, non excommunicatum, sed excommunicandum esse, probavimus, num. 2. Matrim. quoque excommunicationis tempore contractum, validum esse probavimus hoc l. disp. 9. num. 2. Alii autem diverso fundamento ducti asserunt, non posse constare validum matrimonium inter raptorem & raptam, attento *d. c. fin.* nisi puella extra raptoris potestatem constituta, ac in pristina libertate posita, coosensum præbeat. Ducuotur, quod *id c. fin. de raptor.* jura antiqua corrigens, id videatur clarè petere, ibi: *Rapta puella legitimè contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum, & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere*. Nam dictio, postmodum, importat loogum temporis intervallum, ut ex illo purgatus metus videatur, per *l. a. vers. Postmodum, C. de custodia reorum*, quem textum ponderavit *Bart. l.1.§. Divus Severus, num.3.& 4. ff.de quæst.* ad probandum confessiooem tormentis extortam, non statim ac tortura cessat, esse ratificaodam, sed aliquo tempore arbitrio judicis transacto, ita ut jam tormentorum dolor non præsentaneus videatur. Deinde, quod dictio illa, tandem, videatur importare quandam longissimam examinationem. Ita docent *Barbatius consil. fi.n.18. & seq. vol.2. & Bossius practica crimin. tit. de raptu mulieris, nu.18.* Cæterùm quamvis hæc fundamenta siot apparentia: mihi certissimum est id oon desiderari, sed satis esse, ut matrim. valeat, atteoto *eo. cap. fi.* si rapta adhuc sub raptoris potestate existens, verè liberè consentiat. Et hoc est quod *d. cap. fi.* intendit, dum petit consensum postmodum adesse, id est, si jam dissensio cessarit. Si enim voluisset id matrim. esse nullum, dum rapta est sub raptoris potestate, id utique expressis verbis declarasset: ut fecit *Trident. sess.24. de matrim. cap.6.* (de quo decreto, disp. tota seq. est habendus sermo.) Nec credendum est verbis tam ambiguis & obscuris voluisse irritare matrim. Quod est res tanti momenti. Et ideò hanc partem tuentur *Abulens. c. 5. Matth. qu. 203 ad 3. Majoris 4.d.29.q.2.concl.2. Covar.4 decr.2.p.cap.3.§.9.nu.1. Turrec.36.q.2.c.Apud omnipotentem, in fi. Veracruz. 1.p. spec. art. 15. ad fin. Anton.Cuc.l.5.instit. major. t.12. num.122. Matienzo lib.5. recop. tom.1. rubr. gloss.1.n.142. Enriquez l.12. de matri.c.14.nu.4. Manuel 1. tom. sum.2. edit. c.232. num.4. Vega 2. tom. sum. cap.34. casu 157. num 4* Nec id obscurè significat *Decianus tract. crimin. l.8.c.13. nu. 48* dicit enim valere matrimonium attento *d.cap. fi.* modò appareat clarè de libera mulieris voluntate. Quod (inquit) non videtur apparere posse clarè, dum est in potestate raptoris. Sentit ergo valere matrim. si re vera liberè consentiat.

43 Raptua autem alienæ sponsæ impedit hodie matrim. ita ut raptor ille nec cum rapta, nec cum quacumque alia possit inire matrim. non tameo contractum dirimit. Constat ex *c. statutum*, 27.q.2. ibi: *statutum est à sacro conventu, ut si quis sponsam alterius rapuerit, sine spe conjugii maneat*. Atque ita omnes DD. solum raptum alienæ sponsæ impedimentum esse matrimonii non obscurè significant, dum impedimentum hoc raptus referentes, explicant raptum alienæ sponsæ. Et expressè alium raptum minimè impedire docent *Palud.4.d.34. q.2. art.1. num.13. & Cajet.2.2 q.154. art.7. ad fi. Veracruz. 1.p. Speculi, art.15. concl.2. Matienzo lib.5. recop. tit.1. rubr. glos.1. num.142. Palacios 4. d.34. disp.2. colum.12. versic. si autem raptus*. Et quamvis *cap. Si autem 36. q. 2.* videatur idem de omni raptu statuere, ibi: *Iterare conjugium non præsumat*. At ne nova inducantur (ait *Cajet. nuper allegatus*) iotelligeudum est de raptu alienæ spoosæ. Hujus autem impedimenti reddit optimè rationem *Sotus 4.d.37.q.un.art.1.col. 4. vers. De raptore*: quod qui alienum matrimonium perturbare ausus est, jure proprii contrahendi meritò privetur: ut io quo deliquit, puniatur.

44 Nec ipsa sponsa rapta, si postmodum assensum raptui præbeat, poterit alio matrimonio copulari. Colligitur à contrario sensu, ex *eod. Statutum*, ibi: *Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur*. Ita *Verac. concl. 1. & Palacios n. præced. alleg.*

45 Sed an hic textus intelligatur de raptore solius sponsæ de præsenti, an etiam de futuro, oon explicant clarè Doctores. *Glossa d.c. Statutum, vers. Rapuerit, & Hugo ibi, & Archid. statim in princ. Bellamera num. unico, Turrec. n. unico*, de raptu utriusque sponsæ videntur intelligere eum textum. At *Paludan. 4. d. 34. quæst.1. art.2. num.13.* explicans hoc impedimentum relatum nu. 43. ex Soto videtur persuadere solùm intelligi de raptu alienæ sponsæ de præsenti, & id mihi placet. Durum enim est, in re pœnali & odiosa, nomine sponsæ comprehendi eam, quæ per sola verba de futuro desponsata est. Habebit autem locum hoc impedimentum, sive sponsa illa sit virgo, sive corrupta. quod bene docent *Palacios & Veracruz. num. præcedenti allegati*. cùm jus noo distinguat. Idem dicendum est, sive matrimonium sit consummatum, sive tantùm ratum, cùm in utroque casu injuria irrogetur matrimonio.

46 Desideratur insuper ad hoc impedimentum incurrendum, ut raptus ille fiat, traducta sponsa de loco ad locum: prout n. 20. & 21. explicui. Quod (ut ibi probavi) raptus sine ea traductione, pœnis juris minimè subjaceat. Existimo quoque desiderari copulam esse subsecutam. Quod alio modo non sit delictum plenè consummatum, & injuria plenè matrimonio irrogata. Et quamvis num. 18. ad pœnas juris civilis raptoribus decretas incurrendas, distinxerim, an copula habita non sit ex voluntatis mutatione, an ex impotentia: at, ad impedimentum hoc matrimonii, ea noo servata distinctione, existimo copulam omnino desiderari, quia mitiùs procedit jus canonicum: & in materia favorabili valdè, qualis est matrim. impedimenta ejus valdè restringenda sunt.

Præte-

47 Præterea, si raptus sit utroque sponso consentiente, non existimo locum esse huic impedimento. Quia injuria perfecta matrimonii punitur: qualis non est, ubi uterque sponsus consentit: nec ille verè est raptus, cùm nulli vis inferatur: quamvis sit verum adulterium, propter bonum fidei matrim. violatum, cui neuter conjux renunciare potest. Similiter non erit locus, si solus vir consentiat, uxore renitente, quod cesset similiter perfecta matrimonii injuria. Si verò sola fæmina consentiat, erit locus huic impedimento, quia irrogatur injuria sponso ac matrimonio: immò ipsa quoque ligabitur eodem impedimento, ne soluto eo matrimonio possit alii nubere, ut diximus n.44. Contradictio autem parentum, aut consensus ipsorum raptui, ad hoc nil confert. Cùm in hoc impedimento sola matrimonii injuria spectetur. Si autem rapiat fæmina alienum sponsum, non efficietur hoc impedimento, quod solus raptus sponsæ alienæ hac pœna puniatur *d.c.Statuimus*. Nec pœna ea ad sponsi raptricem extendenda sic juxta tradita n.25.

48 Deinde, si ignorante sponso raptus sponsæ consentientis fiat, vel renitentis, aut viro dolis circumvento, non erit locus huic impedimento. Quia raptus hic attenditur respectu violentiæ illatæ viro (ut dixi numer. præced.) at non est propriè raptus respectu ipsius, quando solum est ignorans, aut dolis circumvenitur, ut diximus n.33. & dicemus in simili, disp. seq. n.12. & seq. Quod si dicas perturbari tunc matrim. Quæ est ratio hujus impedimenti (ut dixi n.43.) fateor id. At non quæcumque perturbatio matrimonii præstat hoc impedimentum, qualis esset per adulterium vi extortum absque traductione: sed perturbatio per raptum, non est autem propriè talis in hoc eventu. Quod si importunis precibus viri consensus extorqueatur: si eæ tales sint, ut violentiæ æquiparentur: erit locus huic pœnæ. Cùm sit propriè raptus: secus non, ut constat ex dictis n.10. & 32. & ex dicendis disp. seq. n.10.

49 Tandem, si sponsa aliena, causa ineundi matrimonii cum ipsa, extrahatur, existimo locum esse huic pœnæ. Quia est verè raptus perturbans matrimonium, immò magis quàm si solius libidinis explendæ causa: ibique invenitur causa libidinis, cùm ea tam effrenata fuerit, ut raptorem traxerit ad valendum inire matrim. invalidum cum conjugata, ad fruendum ejus concubitu, & hac de causa rapiendam illam.

DISPUTATIO XIII.

Quando attento decreto Tridentini, raptus dirimat matrimon. obnoxiusque sit excommunicationi, & pœnis in eo decreto contentis?

SUMMARIUM.

Quando raptor cum fautoribus sit excommunicatione, & cæteris pœnis Tridentini ligatus: & an ea excommunicatio sit reservata, sitque irregularis: & ea pœna sententiam judicis desiderent: ac eas incurrat Parochus assistens matrimonio inter raptorem, & raptam nondum ad pristinam libertatem restitutam? n.1.

An raptus sit impedimentum dirimens attento eo decreto? n.2.

An iis pœnis Tridentini locus sit quando raptus non sit causa ineundi matr. cum rapta? Refertur quadam sent. n.3.

Proponitur sententia aucloris, n.4.

An raptus causa solius libidinis factus, qui est luxuriæ species, puniatur in eo decreto, n.5.

Quid de raptu facto ut rapta cum alio ineat matr. n.6.

An raptus sine traductione de loco ad locum comprehendatur, n.7.

An desideretur subsequi copulam, n.8.

Quid, si fœmina volens abducta sit, & post renitatur? n.9. & ibi, quid, è contra.

Quid, si rapta non perducta sit ad locum destinatum, n.10.

Quid, si importunis precibus aut pretio abducta sit, n.11.

Quid, si dolis, n.12.

Quid, si invitis aut ignorantibus parentibus virgo volens rapta sit? vel ipsa nolens volentibus parentibus, n.13.

Quid, si raptus sit meretricis, aut conjugatæ, aut cujusvis status, vel habentis quodcumque impedimentum dirimens matr. cum raptore, n.14. & ibi an desideretur matr. subsequi ad eas pœnas?

Quid, si rapiatur sponsa propria per verba de futuro, n.15.

Quid, si fœmina rapiat virum, n.16.

An irrita sint sponsalia inter raptorem & raptam, n.17.

Solvuntur argumenta, n.18.

1 PRæmittendum est *Tridentinum sess.24. de* ... quot pœnas raptoribus statuisse: nimirum ... raptorem, & raptam consistere nequeat, qua... testate raptoris manserit: secus si extra illi... an in loco tuto & libero constituta. De... consilium, auxilium, aut favorem pr... excommunicati, perpetuò infame... incapaces: & si clerici fuerint, ... Tandem, ut raptor teneatur ra... dotare, sive eam duxerit, sive ... latæ sententiæ: ac proinde n... Quod constat, quia dicitur ...

particula ipso jure, denotat sententiam latam, ut testatur multis citatis *Tiraquel l.Si unquam, verb.Revertatur, nu.20.C.de revoc. donat.* Et ita esse excommunicationem latam fatetur *Veracruz appendice ad speculum*, ubi de raptu, *f.83.§.Relicta ergo: & fol.81.§. Hic considerandum*, cui nemo contradicit. Immò esse excommunicationem Pontifici reservatam, ait *Manuel 1.to. summæ 2. edit. cap.213. n.7.* Verùm id omninò negandum est. Quod Tridentinum in eo decreto minimè reservet: ac subinde locum habeat regula tradita *cap. Nuper, vers. In secundo casu, de sentent. excomm.* nempe, ut reservata non sit. De matrim. an sit ipso jure irritum, dicemus num. seq. Teneri raptorem ad raptam dotandam, manifestè est pœna judicis sententiam postulans. Quod clarè constat, eo quod Tridentinum addidit teneri arbitrio judicis dotare decenter. Atque ita fatentur *Veracruz appendice ad speculum*, ubi de raptu, *ad §. fol.84. & Enriquez libro 12. de matrim. cap.14. n.5.* ubi addit arbitrium hoc judicis fore attenta qualitate raptoris, & raptæ. Quia cùm sit pœna injuriæ illatæ, & illa sit major aut minor attenta utriusque personæ conditione, meritò ea spectanda est ad id arbitrium. Dixi hoc esse pœnam, & exigi judicis sententiam: quatenus imponitur per id decretum, & dos arbitrio judicis taxanda venit. Nam si ea raptu pullularet raptæ damnum: id in foro conscientiæ nulla judicis expectata sententia, instar aliorum damnorum quæ injustè inferuntur, resarciendum esse dubitat nemo, & fatetur *Enriquez ibid.* Perpetua quoque infamia sententiam judicis postulat, ut in simili casu ait *Navar. statim allegandus*. Et idem dicendum est de ea pœna decidendi à proprio gradu. Atque ita *Enriquez d. cap. 14. n.4.* explicans id decretum, ait de proprio gradu eos dejiciendos esse ac deponendos, manifestè significans non depositos esse, donec ministerium judicis deponentis accedat. De pœna autem incapacitatis dignitatum posset ambigi quod sit pœna privativa: propter illa quæ allegabo l.10. disp.30. num.1. Cæterùm ea regula de pœnis privativis non est certa (ut dicam ibi, nu.a.) Atque ideo meritò inhabilitatem indigere judicis sententia, ob ejus pœnæ maximam acerbitatem, docent *Navar. Extravagante Gregorii XIII. de dati. pro justitia vel gratia, notab.31. num.44. Molina to.1. de just. tract.2. disp.96. §. Quod attinet ad pœnam.* Quod maximè verum est: quia ea dignitatum incapacitas sequitur infamiam, ac proinde immediatè post infamiam posita est in eo Tridentini decreto: infamia autem minimè incurritur ante judicis sententiam. Ab hac autem infamiæ pœna liberant aliqui raptorem, si raptam ducat. Sic *Enriquez d. c.14 n.4. Manuel 1.to. sum.2. edit. c.232. n.1. Vega 2.tom. summ. cap.34. ca.157. in fine.* Et idem dicit *Enriquez* de dignitatum incapacitate. Ducuntur, quòd id credendum sit ea pia Tridentini mente: durum etenim esse raptam cogere, ut nubat infami. Quod in matrimonii gravamen cederet, contra favorem, quem ipsi Tridentinum concedere intendit. Præterea, quia *Covar.4. decret. 2.p. cap.7. §. n.11.* dicit *l.unicam, C. de raptu virgin.* imponentem raptori pœnas, non ita strictè debere servari in sponso de futuro propriam sponsam rapienti, sed propter præviam consensus conjugalis promissionem, temperandum esse rigorem illius legis. Sed omninò tenendum est, minimè ab iis pœnis eximi, si raptam ducat. Quod id apertis verbis ibi decernat Tridentinum: ubi enim dixit posse duci raptam, si ad pristinam libertatem restituta consenserit: & tunc concessit ut eam habeat raptor in uxorem, subdit hæc: *Et nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces.* Ubi ponderanda est dictio, Nihilominus, quæ non minùs, Hispanè, *con todo esso*, significat *l.si ff. de in integrum restit.* ut notat *Rebufus* alios textus allegans, *l.59. §. Eaque nihilominus, ff. de verb. signific.* Atque ita clarè decidit Tridentinum, non obstante matrimonio raptoris cum rapta, eum subdi excommunicationis, infamiæ & inhabilitatis pœnis. Nam hoc est compellere raptam, ut infami nubat. Nemo enim eam cogit, sed in sua potestate situm est, ad matrim. aliudve eligere. Nec id matrimonii favori adversatur. Quoniam non ea pœna imponitur ob contractum matrimonii, sed ob raptus delictum, solumque decernitur, non eximi raptorem ab ea pœna, quamvis raptam ducat. Immò maximus est matrimonii favor: quòd tanti ejus Tridentinum libertatem faciat, ut illi contravenientes raptu admisso ad eum effectum matrimonii ineundi, (in quo solo casu loquitur, ut probabo n.4) subdat gravissimis pœnis, non obstanti matrim. postmodum libere subsecuto. Nec doctrina Covar. allata favet contrariæ sent. ... in eo eventu raptus est multo minus delictum, ac proinde ... eranda est pœna: at in nostro jam raptus omnino admissus ... ac integre consummatum delictum: ac proinde raptor ... incurrerat pœnas. Futurus autem eventus non eximit à ... is jam incursis, ait et ipso jure colligatur, quod tantum ... ut ex ... decreto colligatur: quin potius expressè contra... super Angelus lib.5. de regul. cap.42. §. ait, lai... n dece... ... torem, & ei auxiliantes, esse irregulares. ... n sive ... Tridentini decretum, statuens eos esse in... ... decidere. Sed melius *Navar. lib.5. con... ... consil.3. nu.4.* dicit, Tridentinum ... torem esse irregularem, sed infamem ... ... causam irregularitatis. Quare existimo ... ... rem, donec infamiam incurrat. ...

que gradu deiiciatur. Quod cùm sententiam judicis desideret, non erit irregularis ipse, nec consulentes, anto jodicis sententiam. Tandem, *ibidem Majolus lib.3. de irregulur. cap.*25.*n.*17.*vers. Rapiene*, ait Parochum assistentem matrimonio raptoris cum rapta, nondum ad pristinam libertatem extra raptoris potestatem restituta, incurrere pœnas hujus decreti Tridentioi: cum fautor raptoris sit: ac pœnas *c. fi. de clandest. desponſ.* oimirum suspensionem triennii. Sed de hac suspensioe nihil in præsenti agendum est: latè enim de illa egi lib.3. tota disp.48. At pœois hujus decreti eum mioimè subdi existimo. Quòd tantùm imponantur adversùs fautores raptus: at Parochus assistens posteà matrimonio, non favet raptui, utpote qui jam omninò admissus est. At utique incurreret, si ante raptum promitteret illi eam assistentiam, qua animosior factus est raptor ad raptum exequendum. Tunc enim raptus verè fautor esset.

3 Matrimonium autem contractum inter raptorem & raptam, dum sub raptoris potestate ea istit, nec separata est, ac in loco tuto, & libero constituta, est prorsus irritum, quare raptus pro eo tempoce est impedimentum dirimens. Constat ex *eo decret. Trid. cap.*6. ubi oullum posse coosistere matrim. inter raptorem, & raptam, pro eo tempore decernit. Quæ verba clarè significant, id matrimonium nullum valorem habere: ut constat ex *c. un. de cogn. leg.* ubi similiter inrer adoptantem, & adoptatam non posse consistere matrimonium, duranti adoptione decernitur; & tamen omnes id esse impedimentum dirimens fatentur (ut in impedimento cognationis legalis videbimus.) Atque ita boc esse impedimentum dirimens, ac matrimon. tunc initum esse nullum, docent *Navar. sum. lat. c.*22.*n.*74.*& l.*4.*cons. in* 1.*edit.* 8.*de sponſ. cons.*32.*n. un. in* 2. verò, *l.*5.*de raptorib. cons.*1.*n.un. Veracrux.* 1.*p. spec. n.*25.*fi. & append. ad spec.* ubi de raptu, *f.*80.*fi. Ovand.*4.*d.*42.*disp. un. propos.*12. *Toledo l.*8.*sum. c.*13.*n.*2. *Enriquez l.*12. *de matr. c.*14.*n.*4. *Gratus cons.*38.*vol.*2. *Azebedo li.*8.*recop. t.*13.*l.*2.*n.*74.*& seq. Emman. Sa sum. verb. matrimonium, in princ. n.*9. *Petr. de Ledesm. de matr. q.*50.*art. un. dub.*2. *Vivaldus eundel. sacram.* 1.*p. de matr. n.*103. *Peguera dec. crim. c.*42.*n.*2. *Manuel* 1 *tom. sum.*2.*edit. c.*232.*n.*3. *Vega* 2 *tom. sum. cap.*5.*casu* 3. Addit bene *Enriquez* id esse verum, licèt rapta adhuc sub raptoris potestate constituta, re vera liberè consentiat, quòd Tridentinum non eam solam libertatem petat ad hujus matrimonii valorem, sed ut plenè rapta libera sit à raptoris potestate.

Potissima autem difficultas est, qualis raptus obnoxius sit prædictis Tridentini pœnis, & ut non valeat matrim. nisi jam rapta extra raptoris potestatem constituta. Aliqui affirmant id de omni raptu, sive causa ineundi matrimonii, sive causa solius libidinis explendæ factus sir. Ducuntur primùm, quòd Tridentinum innovare voluerit pœnas per antiquos canones raptoribus decretas, quæ raptorem causa libidinis comprehendebant. Secuodum, quòd teatus generalior rubricæ non debeat per illam restringi, ut est *gloss. notab. auth. de incestis, & nefariis nupt. verb. Illicitas. collat.*3. ubi licèt rubrica solùm sit de nuptiis incestis, & nefariis, quia tamen textus generaliter loquirur de nuptiis illicitis, comprehendit omnes nuptias illlcitas, etiam si non sint incestæ vel nefariæ: & ea multis probat *Everardus in suis Topicis, loco à rubr. n.*11. Cùm ergo hoc decretum loqustur generaliter de raptore, ibi: *Decernit. sancta Synodus inter raptorem, & raptam*: & posteà in toto illo capite nunqusm restringat, necessariò dicendum erit, de omni raptore intelligi, nec restringi debere raptorem, causa solius matrimonii ineundi, quòd sub rubrica de reformatione matrimonii constituatur. Et confirm. quia quamvis raptus non fiat causa matrimonii, non dissonat id decretum rubricæ. Satis enim ad reformationem matrimonii spectat, ut inter raptorem, quocumque aninio rapuerit, & raptam sub sua potestate manenrem, non possit consistere matrim. quòd matrimonii libertati maximè omnes canones consulant: at ea vix potest esse plena, aut saltem talis non præsumitur, donec rapta ad pristinam libertatem redeat. Atque iterum confirmatur, quòd finis Concilii sit libertati matrimonii consulere. At quacunque intentione rapiatur fæmina, dum potestati raptoris subest, non minus impeditur plena libertas, cùm metus, & vis non plenè cessarint. Tandem, quia Tridentinum ibi punit raptorem, & fautores, si clerici fuerint, ea pœna ut à propriogradu decidanr: ac proinde supponit raptorem aliquando fore clericum. Qui tamen non potest rapere causa ineundi matrimonii. Cùm illud contrahere possibile non sit. Hujus sent. videtur clarè *Veracrux append. ad specul.* ubi de raptu, *f.*81. *§. Hic considerandum*, ubi dicit intelligi id decretum de omni raptore. Et tenent expressè *Emmanuel Sa summa verb. matrimonium, in principio n.*9. dicens sic declarasse Congregationem Cardinalium, *Vela de pœnis delictorum, cap.*29. *§. Sed ego indistincte*. Et est satis probabile.

4 Verum mihi probabilius est, in eo decreto solos fęminarum raptores causa contrahendi cum eis matrimonium comprehendi. Ducor, quòd ex *principio illius cap.*6. id colligatur, nam statim incipit verba facere de matrimonio contrahendo inter raptorem, & raptam: ac proinde indicium est de illo solo raptu agere, qui causa matrimonii admittitur. Deinde, quòd id decretum sub rubrica, de reformatione matrimonii ponatur: ad qusm esto conferat, ut rapta plenam libertatem adepta sit, ut raptori nubat: at imponere raptoribus non causa matrimonii, sed libidinis explendæ, tam acerbas pœnas, est prorsus extra rem, cùm raptor ille nullatenus matrimouium, nec ejus libertatem offenderit. Et consirmatur, quia quando causa marrimonii raptus est admissus, delictum fuit contra marrimonii libertatem, & ab initio in eo interfuit coactio: ac proinde ut plenior sit libertas, petit id decretum priùs raptam in pristinam libertatem, ac in locum à raptore separatum restitui: ac raptorem tamquam iniquum libertatis matrimooii violatorem, cui libertati totis viribus Tridentinum ac canonea autiqui consulere intendunt, punit pœnis acerbis in eo decreto contentis. Tandem, quòd ubi teatus est dubius, rubrica probat qualiter sit intelligendus, ut multis citatis probat *Everard. in suis Topicis loco à rubro, n.*6. textus enim in dubio intelligendus est, ut conveniat rubricæ sub qua constituitur. Quòd optimè probat doctrina *Alex.*1.*n.*2.*ff. solut. matrim. & Jasonis l. De die, in princ. n.*3. *vers. istud membris, ff. qui satisdare cogantur*, ubi, *l. Non puto.*10.*ff. de jure fisci*, generaliter tradentem in dubiis quæstionibus sententiam contra fiscum ferendam esse, temperanr, ut intelligenda sit quando fiscus agit ex causa lucrativa, orta ex delicto, vel incapacitate hæredis indigni. Idque probat *Jason* ex rubrica, sub qua lex illa constituta est natura. Et *Rosella verb. Irregularitas*, 2. *statim in princ. Directorium l.*3.*c.*8. *Angel. verb. Irregularitas, n.*38. *Enriquez l.*2.*de baptism. c.*29.*n.*1.*fi. & l.*14.*de irreg. c.*6.*nu.*1. limitant *c.*1 *de clerico non ordin. minist.* generaliter decidens, non ordioatum exercentem actum ordinis, esse irregularem, ut intelligatur, quando cxercens est clericus: & reddit rationem *Enriquez*, quod collocetur sub rubrica, de clerico non ordinato ministrante. Nec alia potest reddi ratio. Adde hunc textum concilii esse restringendum, quòd corrigat *cap. fi. de raptor.* permittens matrimonium inter raptorem, & raptam. Et ideo hujus sent. sunt *Salzedo in pract. Bernards Diaz, c.*78.*fi. Manuel* 1 *to. sum.*2.*ed. c.*213.*n.*7. *Vega* 2.*to. sum. c.*34.*casu* 157.*notab.*1.

Hioc 1. infertur, non puniri in hoc decreto raptum, qui est species luxuriæ. Is enim est, quando causa libidinis explendæ fit, (ut diximus disp. præced. n.38.) nisi fieret simul causa libidinis ac marrimonii ineundi. Tunc enim ea sola ratione, quod causa matrimonii fieret, comprehenderetur sub hoc decreto. 5

2. Infertur, si quis proprio motu, nimirum, non petente, qui matrimonium initurus est, fęminam rapiar, noo ut secum, sed ut cum alio matrimoniuni contrahat, eum raptorem non subdi pœnis hujus decreti Tridentini, ac valero matrimonium eum illo tertio initum, si fæmina re vera liberè coosentiat, quamvis nondum extra raptoris potestatem sir. Constat, quia prima pœna illius decreti est, ut inter raptorem, & raptam non possit consistere matrimonium, quandiu rapta sub raptoris potestate fuerit: ac proinde supponit raptum eo destinatum esse, ut raptor raptam ducat: non ergo locus erit iis pœnis, quaudo gratia ineundi matrimonii cum alio. Si autem ad iostantiam endi matrimonium rapuit, tunc matrimonium cum illo erit invalidum, nisi prius in loco tuto fæmina constituatur, & incurret ille, qui instavit ut raptus efficeretur, cæteras pœoas, tamquam verus raptor per interpositam personam, ad effectum matrimonii. Is verò qui raptum exercuit tamquam auxilium raptui ferens ad finem ineundi matrim. iocurret excommunicationem, & cæteras auxiliantium pœnas, at cum ipso validè potest fæmina contrahere, priùs quam in loco tuto reponatur. Quòd auxilium ferentes non plectantur in illo decreto ea pœna, ut matrim. cum ipsis consistere nequeat, donec fæmina sit ad locum tutum restituta. 6

3. Infertur, ut raptus comprehendatur in hoc decreto, desiderari traductionem de loco ad locum. Quod potest generaliter probari, quia raptus subjacens pœnis id postulat (ut dixi disp. præc. n.26.& 46.) At specialiter probatur ex ipsomet *Trid. decret. eo c.*6. ibi, *Quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit.* & statim: *Quòd si rapta a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta.* Quæ omnia verba expressè significant raptam esse fęminam de uno loco in alium, in quo est sub potestate raptoris constituta. Atque ita docent *Navar. l.*5.*cons. in utraque edit. tit. De raptoribus, cons.*1.*n.un. Manuel* 1 *to. sum* 2.*edit. c.*232.*n.*2. *Emman. Sa summa verb. matrimonium, in principio, n.*9. *Vega* 2.*to. summa, cap.*34.*casu* 157.*notabili* 2. 7

4. Infertur, nil referre, sive sequatur copula, sive non sequarur, ad pœnas hujus decreti incurrendas. Quòd non puniatur raptus causa libidinis, qui copula non secuta minimè rationem delicti perfectam obtinet: sed causa ineundi matrimonii, ad quem copula nil confert. 8

5. Infertur, non esse locum his pœnis, si fæmina volens abducta sit, quamvis abductione secuta voluntatem mutet prioris facti pœnitentia ducta: secus si principio abductioni renitatur, qnamvis post abductionem factam velit. Constat ea dictis disp. præced. n.7. ubi probavimus initium in his spectandum esse. 9

6. Infertur, esse locum his pœnis, quamvis rapta causa matrimonii non sit perducta ad locum destinatum: sed in ipso itinere raptor resipiscat. Quòd delictum hoc raptus in ipsa abductione consummetur, & tunc perfectè irrogetur matrimonii libertati injuria: nec consilium spectet ut raptor in aliquo loco jam raptam constituerit, vel eam duxerit, sed tantum ut rapuerit causa matrimonii, illamque sub suam potestatem reposuerit. 10

Adde

Adde dicta disp. præced. n. 21. fine, ubi cum Baldo probavi, raptum admitti, quando de loco abducitur fæmina, quamvis ad locum destinatum non pervenerit.

11 7. Infertur, si solis importunis precibus aut pretio conducta fæmina extrahatur, non esse locum his pœnis. Quòd non sit verè raptus (ut probavi disp. præc. n. 10. & seq. & n. 32.) Sic *Ant. Cac. l. 5. instit. majorum t. 12. n. 120. Veracruz append. ad spec.* ubi de raptu, fol. 82. consequenter etiam. Secus si tales essent eæ preces, ut violentiæ æquiparentur, ut dixi eisdem locis.

12 8. Infertur, si dolis circumventa virgo extrahatur, non esse locum his pœnis. Quod non sit propriè raptus, cum ibi nulla inveniatur violentia (ut dixi disp. præced. n 32.) Nec obstat ibi n. 11. traditum esse hoc sufficere, ut locus sit pœnis *l. unica cap. de rapta virg.* Quia ea lex id explicat. At Tridentini decretum solos raptores comprehendit: & cum sit pœnale, & correctorium restringendum est, ut de vero, & proprio raptu intelligatur. Quòd si iostes, dolum etiam opponi libertati matrimonii sicut, & violentiam: cum utrumque voluntarium auferat. Dic non omnem dolum id efficere, sed eum solum qui versatur circa personæ aut conditionis errorem: & quamvis hujusmodi sit dolus, ac proinde auferat libertatem, & valorem matrim. at oon infert vim, quæ ad propriam rationem raptus in iis pœnis oboxii necessaria prorsus est.

13 9. Infertur, nec esse locum his pœnis, si virgo consentiens, ignorantibus tamen parentibus abducatur. Quod non sit propriè raptus (ut probavi disp præced. n. 36.) Atque ita fatentur *Veracruz append. ad specul.* ubi de raptu, *f. 81. §. Veram animadversione. Ant. Cacat l. 5. institut. major. tit. 12. n. 120. Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. n. 5. Emman. Sa summa verb. matrimonium in princ. n. 9.* At gravior est difficultas, si parentibus invitis fæmina volens extrahatur. Tunc enim has pœnas incurri suadet, esse verè raptum (ut diximus disp. præced. n. 12. & 35.) Atque ita incurri affirmaot *Navar. l. 4. cons. in priori edit. t. De sponsalib. cons. 32. nu. nu. in poster. l. 5. t. de raptoribus, cons. 2. a nunc. Ovand. 4. d. 42. disp. nu. proposit. 12. Salzeda pract. Bernardi Diaz c. 78. §. ult. in hac postrema edit. Enriquez l. 12. de matr. c. 12. nu. 4. Emman. Sa summa verb. matrimonium in princip. nu 9. Vega 2. to summæ c. 34. casu 157. notab. 1. Manuel 1. to. summa 2. edit. c. 232. n. 1.* Et videtur clarè sentire *Toledo l. 7. summæ c. 13. n. 2. fine*, ubi explicans hoc Tridentini decretum, ait esse illi locum, cum fæmioa è domo parentum, vel eorum quorum curæ subest, ipsis invitis abducitur. Verùm in contraria sum sententia, quod hoc decretum libertati matrimonii favere intendat: cavereque ne fæmina renitens cogatur illud inire. At ad eam libertatem nil confert parentum voluntas, sed sola fæminæ, quæ in hoc eventu reperitur abductioni connivens. Nec juvat, si dicas voluntatem parentum desiderari ad honestatem matrimonii. Nam Tridentinum in eo decreto, non honestatem, sed solam ejus libertatem spectat. Quod vel inde clarè constat, quod ad valorem matrimonii inter eundem raptorem, ac violenter raptam, solùm petat, raptam ad pristinam libertatem restitui, ac in loco tuto reponi. Si autem virgo nolens abducatur parentibus volentibus, erit utique locus huic pœnæ, quod sola voluntas fæminæ, ejusvè contradictio, in eo decreto attendatur.

14 10. Infertur, comprehendi in eo decreto raptum cujuscumque fæminæ, sive virginis, sive corruptæ, sive meretricis, & inhonestæ conjugatæ, & cujusvis status. Quod bene docuit *Veracruz append. ad spec.* ubi de raptu, *f. 81. §. Hic considerandum*. Et ratio est, quod Tridentinum ibi non puniat quemcumque raptum, sed cui causa incundi matrim. cum violenter rapta sit, ac proinde libertatem matrim. offendit: quæ non minùs impeditur, & offenditur, quando mulier inhonesta rapitur: & ea ratio procedit in raptu fæminæ cujuscumque status. Dicens non habere locum, quando fæmina est conjugata, vel est aliud impedimentum dirimens inter eos, sive sit ex parte raptoris, sive ex parte raptæ, id colligens ex iis verbis Trid. in eod. decreto positis. *Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat*. Ubi clarè Trid. supponit raptorem, & raptam tales esse, inter quos possit verum matrim. consistere. Prætereà, quia raptus inter hos non potest habere plenam delicti consummationem, cum inire matrim. nequeant. Sed nihilominus in hoc eventu est locus illis pœnis, si causa ineundi matrimonii de facto, licèt non de jure, fæmina illa rapiatur. Quia Trid. non petit iniri inter eos matrim. nec id spectat, sed sive ineatur, sive non, suis pœnis illos afficit. Quod constat ex illis verbis, quæ post proximè relata adjungit: *Et nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati*. Quasi dicant, non minùs incurrat pœnas raptor raptam ducens, quàm si non ducat. Ac proinde delictum hic punitum ipsa violenta abductione ad incundum matr. consummatur. Nec spectat Trideotinum sint habiles nec ne ad illud contrahendum. Si quidem illud contrahi, aut non contrahi, non confert ad pœnas. Nec supponit semper fore illos habiles ad matrimonium: sed quando illud iniri permittit, id est, ex parte impedimenti raptus, quod non impedire, ait, si velit fæmina loco tuto ac plenæ libertati reddita. Secus, si ex alia parte impedimentum adsit. Id enim Tridentinum minimè aufert. Et hoc est verum, quamvis *Manuel 1. to. summa 2. edit. c. 232. n. 1.* videatur oppositum sentire: explicans enim hoc decretum, ait, si quis non rapiat sponsam alienam, sed viduam, vel solutam: statuere Trid. ut raptor incurrat pœnas.

11. Deducitur, non comprehendi hoc decreto raptum pro- 15
priæ sponsæ de futuro reclamantibus parentibus. Quia jure communi raptus hic à pœnis liberatur, *c. penult. de raptor.* & dixi disp. præced. n. 15. quod Tridentinum minimè corrigit: ut patet ex contextu. Atque ita sentiunt *Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. n. 4. & 5. Emmanuel Sa summa verb. Matrimonium in princ. n. 9. Manuel 1. to. sum. 2. edit. cap. 232. n. 4.* Addit *Enriquez eo. n. 5.* id esse verum, sive volens sive nolens sponsa abducatur. Sed id minimè credo. Quod *loquatur d. c. penult.* expressis verbis loquatur, quando fæmina volens abducitur, invitis tamen parentibus (ut notavi disp. præced. n. 15.) Et tunc etiam libertas matrimonii offendatur. Non enim violenter cogi potest sponsalium fidem servare. Sed dices, nil concedi sponsæ raptui. Cùm etiam quandoquævis alia fæmina coosentiens abducitur, non sit locus illis pœnis (ut diximus n. 13.) Id utique fateor in mea opinione. At cum alii (ut ibi retuli) sentiant sufficere ad has pœoas, cootradicere parentes: juxta illorum etiam opinionem, fallet ubi sponsa de futuro rapta est: propter decisionem *d. c. penult.* si raptui consenserit, quantumvis parentes renitaotur.

12. Deducitur non esse locum his pœois, & prædicto Tri- 16
dentini decreto, si fæmina virum rapiat nolentem ut secum ineat matrimonium. Quod id decretum de solo viro raptore verba faciat. Quod denotant ea verba illius decreti, *Quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit*. Et statim, *quod si raptor*. Et posteà pœnas decernens, ait: *Et nihilominus ipse raptor*. Et proinde id decretum correctorium, & pœnale ad fæminam viri raptricem extendendum non est) ut latè probavi disp. præced. nn. 25.) Et in propriis terminis docet *Veracruz appendic. ad speculum, ubi de raptu, fol. 84. §. respondetur quod.* Unde ut matr. inter raptricem, & raptum valeat, non est opus servari formam prædicti decreti, nimirum, ut vir raptus sit à potestate raptricis liber: sed sufficit ut liberè consentiat, sub illius potestate adhuc existens. Prout jure communi antiquo attento, id sufficere, diximus disp. præced. n. 42. At retenta opinione probabili, quam disp. præced. n. 24. retuli, nempe, pœnis decretis in virum fæminæ raptorem, subdi fæminam viri raptricem: dicendum erit idem in hoc decreto Tridentini. Idque sequuntur *Enriquez l. 12. de matr. c. 14. n. 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 232. n. 4. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 157. notab. 5.* At prior opinio placet.

Tandem dubitatur an sicut prædictum Tridentini decretum 17
irritat matrimonium inter raptorem & raptam, quamdiù in ejus potestate manserit: ita irritet quoque sponsalia tunc inita? Pars enim negans suaderi videtur: quòd id decretum sit pœnale, jusque commune corrigens, ac subinde loquens de solo matrimonio, non videatur ad sponsalia extendendum, *reg. Quæ à jure, de reg. juris, in 6.* Deinde quia *l. Si quis officium 38. ff. de ritu nuptiarum*, interdicitur rectori provinciæ matrimonium: nec id ad sponsalia extenditur. Et in *Trid. sess. 24. de matr. c. 1.* irritatur matrimonium clandestinum, cùm tamen adhuc valeant sponsalia clandestina, ut dixi lib. 1. disp. 10. n. 2. Sed diceudum est sponsalia quoque non valere. Quod benè docent *Navar. lib. 4. cons. in priori edit. t. de consanguin. cons. 3. n. 6. & sequentib. in posteriori, lib. 5. tit. de raptoribus, cons. ultim. n. 5. Manuel 1. tom. sum. 2. editione, c. 232. n. 3. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 157. notab. 3.* Quia lex etiam correctoria, & pœnalis extendi debet, ubi omoino eadem ratio militat (ut ibi ex aliis probat *Navar.*) quod hic reperitur. Quia Trideotinum irritavit pro eo tempore matrim. consulens plenæ libertati ad id requisitæ: quæ non omnino plena est, dum rapta manet in raptoris potestate. Quæ ratio in sponsalibus militat, ad quæ jura quóque plenam libertatem postulant. Nec obstant in contrarium adducta, quia non militat eadem ratio in sponsalibus, & matrim. ut dixi eod. l. 1. disp. 10. n. 2.

Ad argumenta num. 3. proposita respondetur. Ad primum 18
dic, id non intendere Tridentinum, sed solum pœnas impooere offendentibus libertatem matrimonii per raptum. Ad secundum dic, eam doctrinam Intelligendam esse, ubi est aliquod verbum expressum in textu, ex quo colligitur illum esse generaliorem rubrica, ut contingit in illo authentico, ibi enim dicitur: *Si quis illicitas, & contracias naturæ nuptias*. Quare ne particula illa, illicitas, superflua sit, ac ut dictio, &, eo conjungat diversa, (ut facere solet) oportuit intelligere non solum de incestis contra naturam nuptiis, de quibus est rubrica, sed de omnibus illicitis. At in Tridentini decreto non invenitur verbum cogens id ultra rubricam extendere. Adde etiam eam glossæ doctrinam non esse certam: ipsa enim ibi refert Doctorem antiquum limitantem eum textum ad solas nuptias in rubrica comprehensas. Ad duplicem confirm. constat ex n. 4. dictis. Ad ultimum, dic fautores quos ea pœna comprehendit, posse esse in sacris constitutos: & raptorem in minoribus, atque ita verificare esse clericum. Adde posse esse in sacris, & rapere causa ineundi matrimonii de facto, licèt non de jure: & subesse tunc illis pœnis juxtà dicta n. 14.

DIS-

DISPUTATIO XIV.

An stuprum absque raptu contingere possit, ita ut sit tunc diversa luxuriæ species necessariò fatenda? ut sive invitis sive volentibus parentibus virgo sui corporis copiam faciat?

SUMMARIUM.

In quo consistat signaculum virginale, an sit aliqua membranula, num.1.

Quid desideretur ut circumstantia aliqua addat novam luxuriæ speciem? n.2.

Refertur duplex sententia, n.3. & 4.

Proponitur sententia Authoris, n.5.

An circumstantia virginitatis, esto non mutet speciem, tamquam notabiliter aggravans sit necessariò fatenda? n.6.

In quo consistat ratio, & deformitas stupri, & differat à raptu, n.7.

An sit stuprum, & diversa luxuriæ species, quando virgo precibus importunis victa defloratur? n.8.

Quid, si ignorans, aut dolo circumventa? n.9.

Quid, si volens, ac parentibus invitis abducitur, & defloratur, an ultra raptum species stupri necessariò fatenda, n.10.

An virginem volentem deflorans teneatur parentibus restituere, n.11.

Quid, si nolentem, an teneatur puellæ, & parentibus, n.12.

An in virgine rapta præ timore consentienti, sit necessariò fatenda virginitatis circumstantia, n.13.

Defenditur Sotus à credentibus illum sentire, circumstantiam virginitatis esse fatendam in actu externo, secus interno, & quando in utroque actu fatenda sit? n.14.

An quæ non est virgo confitens fornicandi desiderium, teneatur explicare se non esse virginem, & confessor id rogare, esto sit circumstantia virginitatis necessariò fatenda? n.15

Solvuntur argumenta, n.17.

1 QUÆSTIO hæc gravissima est ac satis difficilis. Et ideò antequam opiniones referam, duplex fundamentum præmittendum est. Prius est, quid sit signaculum virgineum. Qua in re *Vesalius l.5. de corp. humani fabric. p.4. fol.654.* ait carneam esse membranam, quæ Hymen, & Eugium appellata, virginibus est peculiaris, ac virili coitu lacerata aboletur. Quod idem secutus est *Fragoso in sua chirurg. univer. l.1. de anatom. c.19. De la madre, paulo ante fi. cum Falopio*, quem ibi refert. Sed *idemmet Fragoso eod. li. tract.2. de las declaraciones que han de hazer los cirujanos, titul. Para conocer la virginidad, statim in princ. f.309. p.2.* ait cum *Realdo li.11. de anatom. c.16.* unicam inter mille fæminas eam membranam habere, atque ita claustrum seu signaculum virgineum non esse partem aliquam carnis, seu membranam: sed quaodam quasi complicationem partium ipsius orificii vasis fæminei, quæ per viri accessum dilatantur, & sic aperitur, & patesit vas. Et hoc est verissimum, id attestantibus peritissimis Medicis consultis.

2 Posterius fundamentum est, ut circumstaotia aliqua addat novam luxuriæ rationem supra simplirem fornirationem? oecessarium est, ut novam malitiam specialemque vitii deformitatem afferat: teste *D.Tho. 2.2. q.154. a.6. corp.* Quod bifariam evenire potest, 1. addendo aliquam novam speciem extra luxuriam, oppositam alii virtuti, quam castitati, ita ut adversùs rastitatem & aliam virtutem delinquatur, ut iocestus opponitur castitati, & pietati, sacrilegium castitati & religioni, adulterium, & raptus castitati, & justitiæ (ut explieui boc l. disp. 12. o.30.) Secundò, non addendo novam speciem ultra luxuriam, oppositam alii diversæ virtuti à castitate, & temperantia, sed quod privet conditionibus requisitis ab ipsa natura generica omnibus animalibus conveoienti in ipso concubitu. Quod efficiunt peccata luxuriæ contra naturam, privant enim coocubitum conditione illa à oatura petita, nimirum, ut sit inter personas diversi sexus intra vas naturale aptum ad prolis generationem, ad quam oatura ipsa concubitum destinavit. Io defloratione igitur virgiois consentientis, ac proinde noo intervenienti raptu, non potest reperiri circumstantia nova specifica adversùs castitatem seu temperantiam, præter simplicem fornicationem. Cum ille concubitus sit modo oaturali intra vas fæmioæ, & generationi aptus: ar proinde minimè privat eoncubitum conditione speciali requisita in illo, ultra genericam quæ in omni luxuriæ peccato invenitur, quæ est esse extra legitimum matrim. Quare si novam circumstantiam specie diversam à simplici fornicatione, in eo concubitu demus: necessariò ea petenda est ex distincta virtute, cui præter castitatem concubitus is opponatur. Et manifestum est eam nullam aliam esse posse præter justitiam. Consistit ergo puoctus difficultatis, qualiter virgioe consentiente, & proiode non coocurrenti raptu, inveniatur ratio injustitiæ in eo concubitu: ac proiode nova species distiocta à simplici fornicatione.

3 Triplex igitur est sent. I. ait, virginis consentientis deflorationem, esse distinctam luxuriæ speciem, quæ stuprum appellatur, necessariòque eam virginitatis circumstantiam esse explicandam io coofessione. Quare hæc sent. admittit speciem stupri absque raptu ioveoiri. Ducitur, quod ibi reperiatur iojustitia, non contra personam virginis, nam srienti & volenti non fit injuria: sed contra finem naturæ, ad quem concessit virgineum claustrum, cui non potest fæmioa tamquam non domioa, sed custos illius signaculi, renuotiare. Prob. ergo primò hæc sent. Natura concessit claustrum virgineum feminæ ad duplicem finem. Alter est, ut habilior servaretur matrim. ineundo. Alter verò, ut ipsam contineret ab actibus venereis. Nil enim ita feminam ab his retrahit, quam timor jacturæ faciendæ virginei claustri, qua facta, effrena libidini vacat. Consensus igitur virgiois, & parentum, oon eximet ab injustitia naturæ illata coitum cum illa. Sicut permittens abscindi sibi manum, oon reddit culpæ immunem abscindentem. Quod licèt persona conniveat, renitatur natura quæ usum manuum ad alium finem concessit. Et confirm. quia conseosus io iis quorum oon sumus pro libito domioi, non tollit iojuriam, ut coostat in exemplo abscissionis maous nuper proposito. At virgo oon est domina claustri virginei, ita ut pro suæ voluntatis libito possit illo uti. Et iterum confirm. quia consensus conjugum ut alteruter fornicetur, oon eximit concubitum illum ab adulterii specie distincta à simplici fornicatiooe, eo quod dominium non habeot conjuges io corpus ad illum usum, sed ad solum conjugalem. 2. Principaliter probatur, quod concubitus cum virgine, opponatur speciali virgioitatis virtuti. Virgioitas quippe specialis virtus est, teste *D. Thoma 2.2. q.152. art.3. corp.* & per illum concubitum amittitur. Nequit autem vitium speciali virtuti opponi, quio ipsum habeat specialem deformitatem: ut pote quod privat sperialì illa booitate cui opponitur. 3. Quod raptus, & stuprum, tamquam diversæ luxuriæ species, ab omnibus constituantur. Debet ergo assigoari species luxuriæ, quæ stuprum sit absque raptu: quæ esse nequit nisi quando virgo deflorationi cooseotit. Ea enim non consentiente, erit raptus. 4. quod sigillum virgineum sit ob bonum prolis: eui virgo coosentiens nequit reouotiare. Idque inde ostenditur, cùm enim fæmioæ siot ad libidinem procliviores, atque ad resistendum infirmiores, ideo natura interius majorem verecundiam illis indidit: & exterius virgioeum claustrum, quibus ut freno quodam arceantur à vago sui rorporis usu: qui in non modicum prolis detrimentum redit, & eo deperdito, constituuntur in via meretricandi, contra prolis bonum, & cum ejus manifesta iojuria. Et coofirm. quod io ordine bonum prolis per matrim. babendæ, concessit natura boc rlaustrum feminis quasi in dotem: ut vel sic marito esset major propriæ sobolis certitudo, magisque uxoris amore flagraret, habeos suæ fidelitatis id testimonium, ex eoque certior factus se primò ad eam accessisse. Quo amore mutuo, quodam strictissimo vinculo uniuntur ronjoges, ut majori amore erga sobolem afficiantur, majurique cura, illius educationi intendant. Ergo & si sponte sua virgo ejus claustri jacturam faciat, erit specialis circumstantia injustitiæ, ob prolis iojuriam, cujus bona educatio impeditur. Hujus sent. videtur expresse *D.Th. 2.2. q.154. a.7. in fin. corp.* ubi ait stuprum sine raptu inveniri, quando quis absque violentia virginem deflorat, & *4. d.41. q.un. a.4. quæst.2. corp.* ubi ait stuprum esse violationem virginis, & addere specificam deformitatem supra luxuriæ genus: & manifestè agit etiam quando virgo consentit, quia condistinguit hanc speriem contra raptum, in quo violentia invenitur. Idem apertè seotiunt alii, qui explicantes luxuriæ speciem quæ stuprum est, & condistincta contra raptum, qui violentiam importat, dicunt iodistinctè stuprum esse virginis illicitam deflorationem. Hi sunt *Magist. 4. d.41. c.ult.* Et *ibi D. Bonav. in exposit. lit. n.6. Vincent. speculo doctrinali, to 2. l.10. c.46. Gerson 2.p. in regul. morol. c. de luxuria, alphabeto 24. lit. Y. Rosell. verb. Luxuria, initio. Bernard. Diaz pract. in nova edit. c.83. initio. Gaillel. Borrilong. 4. d.33. q. un. a.1. vers. Quarta species. Cantera q. criminalib. quæst. tangentib. punitionem delictis, c.4. n.10. Nider summa, precep.6. c.2. paulo post princ. vers. Secunda species, Alex. in suo Enchiridio, 2.p. precept.6. in 2. specie luxuriæ, Emmanuel Sa summ. v. Luxuria n.3. Vela tractatu de pœnis delictorum, c.35. statim in prin.* Idem expressius sentiunt alii, dicentes iodistinctè fornicationem cum virgine mutare speciem, & esse eam circunstantiam necessariò fatendam. Ita *Cajet. sum. verb. Stuprum. Victoria sum. Sacramen.* ubi de confessione, *n.176. Medina c. de pœnitentia, q. de circunstantiis mutantib. speciem, paulo post prin. Navar. sum. lat. & hisp. c.16. n.3. & lat. c.6. n.8. & hisp. c.28. addit. priori ad nu. 7. c.6. Gatier. q. canon. li.1. c.31. n.29. Anglos floribus, 1. p. q.3. de confessione, a.4. difficult.7. Enriquez li.5. de pœnit. c.6. nu.3. lit. T. & c.8. nu.2. Ledesma 2.p.4. q.8. a.4. dub.3. fine, Valentia 2.2. disp.9. q.3. punct.3. §. Stuprum accipiendo. Tolede li.3. summ. c.18. n.1. Graffis 1. par. dec. l.1. c.20. n.32. Philiarcus de efficio sacerdotis, to.1. p.2. l.4. c.16. paulo post princ. Vivald. candelabro Sacram. 1.p. de confessione, n.36. Carbon. de restit. q.26. ad fi. Lud. Lop. 1. part. instruct. c.29. § Ad hac circa circunstantiam, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c.208. concl.1. n.1. Hier. Llamas in methodo curationis 3.p. c.8. §.17. statim in prin. Cañode summa Sacram. de pœnit. c.5. an.4. 40.* & ferè expresse *Margarita confessorum, q. moralib. f.178. pag.2. §. Utrum vir.* Atque in propriis terminis, esse peculiarem stupri speciem, quamvis virgo consentiat, docent *Gratian. c. Lex illa §. Cum ergo, vers. Stuprum 36. q.1. Alensis 2.p. q.167. membro 1. & 3. Abulens. c.5. Matth. qu.201. corp. Cajet. 2.2. q.154. a.6. in solut. ad 1. dub. Viguer. lib. institutionum c.7. §.4. vers.4. Bormond. Chover de publicis concubin.* ubi de stupro, *n.2.* (habetur to.11. tractatuum p.1.) *Corduba in suo quæstionario, li.1. qu.1.*

qu.1.3.col.5.§. Respondeo negando antecedens, & §.seq. Bartol. à Ledesma de pœnitentia, dub.10. ad fi.in 1. & 3. conclusione, Peguera doc. crim.c.42.n.6. Joan. Hessels in expositione decalogi, circa 6 preceptum, c.8. Vega 1 to. sum. c.55. casu 25. & ferè expressè id dicunt *Alcocer summa c.20.§. La circumstantia fol.73. Molina lib.1.summ.c.9.fol.22. Petrus de Ledesma in summa sacramentorum*, ubi de pœnitentia, *c.19. dubio 5.* quamvis enim non explicent, si virgo consentiat, at impugnant contrariam Soti sententiam, qui in virgine consentiente dicit non esse circumstantiam (ut numero quinto referemus.) Immò clarè *Molina* sentit etiam virgine consentiente: nam *eodem l.1. c.14. §.18. in fine* obligat ad restitutionem defloratorem virginis consentientis, eo quod ipsa minimè dominium sui corporis habeat. Et explicant *Cajet. hoc posteriori loco, Abulensis in solutione ad 1. Valentia nuper citati*, quamvis sub nullius potestate virgo sit constituta. Et *Cajet.* addit, licèt parentes, & virgo illis subdita consensum præbeant. Et hæc sent. est communis, & valde probabilis.

4 II. Sententia non ita generaliter loquitur, sed dicit stuprum, quod est species distincta luxuriæ, tunc esse, quando virgo sub parentum potestate constituta defloratur. Ducitur, quod tunc ultra incontinentiam castitati oppositam reperiatur species injustitiæ contra patrem. Quod inde ostenditur, quia honos ac facultates parentum læduntur: iis enim in ignominiam cedit, coguntur que vel dotem augere, si eam in matrimonium collocent, vel eam innuptam alere. Nec potest cedere suo jure virgo, dum parentum potestati subest. Cum sui juris minimè sit: prout contingit in pupillo. Atque ita non satis erit ejus consensus. 2. Quia cum naturali ordine prius sit filiam alere, & custodire illam usque ad nuptias, quàm viro tradere; ejusdem patris, cujus est filiam alere, & marito tradere, erit quoque custodire illam usque ad nuptias habilem matrimonio, atque ita claustrum virgineum habilitans ad illas custodire. Stuprator ergo, qui hoc aufert, est injurius patri. 3. Quod minor injuria parentibus irrogetur, si filia illis inconsultis nubat: quàm si corpus deflorandum tradat. At in priori casu est culpa lethalis contra pietatem parentibus debitam (ut lib.4. tota disp.23. ostendimus.) Ergo erit nova culpa mortalis in posteriori casu, ultra fornicationis speciem. Tandem, quia ob id parentibus restituendum esse, quamvis virgo consentiat, non pœnitendi Doctores tradunt, quos n.11. referam, quod in eo eventu injustitia adversùs parentes admissa sit. Ideo hanc sententiam tenent *D.Th.2.2.q.154. a.6. in principio, & in fine corpor. & a.1. corp. D.Ant. 2.p.t.5.c.2. in prin. & c.6. in prin. Angelus verb. Stuprum, in prin. Sylvest. verb. Luxuria, q.1. vers. Stuprum. Tabiena. verb. Stuprum, n.un. in prin. & in fine, & verb. Luxuriosus, q.5. n.6. Armilla verb. Luxuria, n.4. & verb. Stuprum, n.un. Grassis 1.p. dec. lib.2. c.79. n.1.* Et videtur expressè tenere *Pedraza sum. in 6. precep. §.2.* & hæc quoque sent. est valdè probabilis.

5 III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait non dari speciem stupri sine raptu, atque ita violationem virginis sponte consentientis, quamvis sit sub cura paterna, non differre à simplici fornicatione; tuncque solum adesse speciem stupri, quando adest injustitia, eo quod virgo invita violetur, sive sit sub cura parentum, sive non. Fundamentum hujus sent. est, quod in violatione virginis consentientis non possit constitui nova luxuriæ species, eo quod is concubitus privetur conditionibus à natura universali in concubitu petitis: juxta id quod num.2. diximus: sed solum, quod in eo reperiatur aliqua species injustitiæ (quod enim intendit 2. argumentum nu.3. propositum, nimirum opponi speciali virtuti virginitatis, ostendemus non esse verum, n.16. in ejus solutione.) Hanc autem injustitiam non reperiri ex parte fœminæ, nec naturæ, nec damni prolis, nec parentum, respectu quorum contrariæ sententiæ intendunt inveniri, probat hæc sent. ex sequentibus. 1. ex parte fœminæ, & naturæ ordinantis claustrum, ut aptior fiat matrim. & caveat venerea, probatur non adesse injustitiam. Quia fœmina est domina illius usus membri, sicut dominium habet usus aliorum membrorum. Et quia talis usus non est sine corruptione, non delinquit contra justitiam, si amittat virginitatem extra matrim. Nec natura ipsa prout est communis omnibus animalibus inde offenditur, ordinavit enim membrum fœminæ ad illum usum: ac proinde si adsit voluntas personæ, nullum est involuntarium in apertione illius membri. Secus autem est in abscissione manus facta volente persona, dissentit enim voluntas ipsius naturæ, quæ nullo modo manum ad eum usum concessit. Dices concessisse naturam membrum fœmineum ad eum usum in legitimo matrim. Fateor id, ut ritè & rectè sit usus illius membri, & ita est peccatum intemperantiæ, propter indebitum usum: at hoc non arguit inveniri aliam novam speciem, præter simplicem fornicationem, in qua eadem debiti ordinis perversio reperitur. Et confirm. quia abscissio membri fit contra justitiam, eo quod puella non est domina suorum membrorum, & ita consensus illius ut abscindantur, non aufert rationem injustitiæ. At est domina usus sui corporis, & integritatis, nec tenetur illam usque ad matrimonium servare, quod ipsa possit innupta perpetuò manere. Qua enim ratione asseri potest corruptam esse jam dominam sui corporis, ut sine injustitia illo abutatur extra matrimonium, solum peccando contra castitatem: at virginem non esse similiter dominam prædicti usus, ut liberè consentiat absque injustitia in sui deflorationem. An quia virginei sigilli ruptio est ordinata ut debitè fiat in matrimonio? Hoc non probat aliam malitiam, quam in simplici fornicatione: ut nuper ostendi. 2. Quia vel consideratur claustrum, secundum suam entitatem, & ut pertinet ad substantialem corporis mulieris integritatem, & sic est parvæ entitatis, in qua ratione parvitatis materiæ non potest dari culpa mortalis, permittendo ruptionem? ut si fœmina permittat tantillum carnis ea qualibet alia corporis parte sibi abscindi: eo vel maximè quod (ut numero primo dixi) integritas illa non est pars aliqua corporis, quæ abscindi debeat. Vel ut est dos quædam naturalis ad matrimonium: & tunc ipsa est sui juris quoad hoc, & sicut potest non nubere, ita potest cedere eo jure quod habet ad illam dotem quasi naturalem. 3. Quia concubitus cum virgine extra matrimonium, quando illa consentit, nullam aliam repugnantiam videtur habere cum recta ratione, præter eam quam habet idem concubitus cum soluta. Concubitus enim cum conjuge, ejusdem rationis est, sive illa sit virgo, sive soluta. Quare sola videatur ea inordinatio adesse, quæ est in simplici fornicatione. 4. Probatur non adesse injustitiam ex parte damni prolis. Nam simplicem fornicationem bonæ prolis educationi adversari, facit illam esse iniquam, & juri naturæ repugnantem adversùs castitatem: non autem facit eam esse contra justitiam. Proles enim nondum existens, jus aliquod minimè habere potest, quod violetur, unde injustitia consurgat: præsertim quia illi melius est sic esse, quàm nunquam esse, quod eo concubitu non habito accideret. Ergo id damnum prolis bene educandæ, ortum ex amissione claustri virginei, non efficiet concubitum cum virgine esse contra justitiam. 5. Quia non est deordinatus accessus per matrim. accessus fœminæ prius defloratæ. Aliàs non liceret illi nec viduis nubere. Ergo non tenetur servare claustrum ratione prolis concipiendæ ex matrim. Atque ita permittere violationem non erit injustum ratione damni prolis. Et confirmatur, quia si id damnum prolis spectaretur, non liceret virgini defloratæ matrim. Nil enim in damnum prolis futuræ vergens permittitur: ob idque simplex fornicatio in nullo eventu est licita, quod in damnum prolis sit. 6. Virgo ratione prolis habendæ non tenetur nubere. Ergo nec servare claustrum, ut illam ex matrimonio habeat. Sed dices, non teneri virginem nubere, at teneri non se reddere inhabilem matrimonio. Contra, reddere se inhabilem non constituit injustitiam: aliàs non liceret votum solemne. 7. Quia nullus diceret abscindentem sibi virilia, peccare speciali malitia propter inhabilitatem ad matrimonium, & damnum prolis: cum tamen natura concesserit illa ad generationem. Nec si virgo absque aliqua libidine, ex negligentia etiam crassa, propter aliquem motum magno impetu factum, pateretur claustri ruptionem, aut ex levi necessitate, gratia salutis tuendæ, esset culpæ mortali obnoxia. Cum tamen inde consurgat idem damnum in ordine ad se, & ad prolem, ac si ex viri congressu. Quod per se loquendo non magis constare possit viro futuro, an amiserit ex viri congressu, an ex accidenti. Non ergo ratione hujus damni concedenda est injustitia in virginis consentientis defloratione. 8 Probatur nullam esse injustitiam in ordine ad parentes. quod puella sit domina usus sui corporis ad illum actum, si non ut licitè fiat extra matrim. quia est contra temperantiam: at non erit contra jus alicujus: nec manere minus aptam matrimonio consentienti ipsa lædit jus alicujus. Cum possit sua sponte innupta perpetuò manere, & ad hoc jus habet, parentibus invitis. Et confirmatur, quia si fœmina absque viri congressu patiatur claustri ruptionem modis nuper in septima ratione explicatis, nullus asseret eam specialis injustitiæ ream adversùs jus paternum: ob eam rationem, quod minus apta reddatur matrimonio. 9. Quia nulla ratione videtur probari patrem habere majus dominium filiæ virginis, quàm solutæ. Cum ergo non sit speciale peccatum, cognoscere solutam sub patria potestate existentem ac consentientem, id asserendum non esse, cognoscere virginem eidem potestati subditam volentem stuprari. Tandem, quia verior sententia habet violatorem virginis consentientis, nil teneri restituere parentibus, quibus virgo subest (ut n.11. dicemus.) Nulla ergo injustitia inde consurgit contra jus paternum. Et ideò hanc sent. tenet *Sotus 4. dist.18. q.2. a. col.13. vers. De simplici verò stupro*: & quamvis non prorsus affirmet, sed dicat se non clarè videre novam fornicationis speciem, & fortè id esse verum, licet sit sub cura parentum: at tandem concludit esse hoc probabile: & dicit non esse rogandam circunstantiam virginitatis, quando puella fatetur carnis desiderium: & quando fatetur copulam, ait esse bonum, & consilium. Quæ stare non possunt, nisi sentiendo non mutare speciem, eam circunstantiam. Eandem tenent *Navarra lib.2. de restitutione, c.3. part.4. de lædente in cæteris corporis bonis, dubio 1. in novo edit. num.419. Vazquez 1.2.q.74.a.8. disp.112. n.1. & 3.* & quamvis *Navarra*, & *Vazquez* non explicent, si virgo sit sub cura parentum. At manifestè in eo casu loquuntur, approbant enim sent. Soti, qui in eo casu loquitur. Et *idem Navarra ibi num.417.* explicat esse sent. Soti, quamvis virgo sit sub patris potestate: & eam statim approbat, num.419. Ejusdem sent. videtur apertè *Bañes 2.2.q.62. a.2. dub.*

a.2. dub.7. in 1. conclusionis confirm. ubi dicit virginem esse dominam usus illius claustri, ac proinde non esse contra justitiam, si deflorationi suæ consentiat. Et hujus sententiæ sunt alii doctissimi Neoterici. Et loquens quando etiam est sub parentum cura, dicit esse probabilem *Suarez de confess. disp.22. sect.4. in 2. circumstantia, quid, n.6.*

6 Hinc 1. infertur, ubi nulla vis infertur virgini, non esse necessariò exprimendam in confessione circumstantiam virginitatis, si quis solo actu desiderii deliquerit, sive etiam copulam habuerit. Quia tunc ea non mutat speciem è simplici fornicatione diversam: nec notabiliter aggravat. Et quamvis expressè Doctores allegati numero præcedenti non asserant minimè esse notabiliter aggravantem: at ex dictis eorum facilè colligitur. Nam *Sotus* dicit in actu externo esse consilium eam explicet: & in interno non esse premendam fœminam, ut explicaret. Et *Navarrus eod. n.419.* dicit expressè non esse circumstantiam necessariò fatendam, quod minimè assererent, si esset notabiliter aggravans. Cum *Sotus* ejus sit sententiæ, ut circumstantiæ notabiliter aggravantes sint necessariò in confessione aperiendæ. Et *Vazquez* dixit eam copulam cum virgine consentienti non differre à simplici fornicatione. Et *Suarez num. præcedenti relatus* dicit esse probabile, non esse eam circumstantiam necessariò fatendam.

7 2. Insertur, in quo consistat ratio stopri, & à rapto distet. Consistit quippe in injustitia admissa auferendo violenter à virgine claustrum virgineum. Differtque à raptu, quod raptus solam violentiam importet, non habita ratione status fœminæ, is enim nil confert ad rationem raptus, quippe quæ æquè invenitur, sive fœmina sit virgo, sive soluta, sive conjugata: at stuprum sit solum quando fœmina est virgo. Unde qui vi cognoscit virginem, duplicem luxuriæ malitiam specie diversam committit, alteram stupri, alteram raptus: & utraque est necessariò confitenda. Quamobrem habent se raptus, & stuprum, tanquam superius & inferius, semper enim in stupro invenitur raptus, nec potest ratio stupri consistere absque raptu: at non in omni raptu invenitur stuprum, sed in solo virginis.

8 3. Infertur, corruptionem virginis precibus importunis ductæ tunc esse stuprum quando preces illæ violentiæ æquivalent. Tunc enim solum est raptus, ut dixi disp.12. n.32.

9 4. Deducitur, esse stuprum necessariò fatendum, si virgo dolis circumventa aut ignorans cognoscatur. Quia licet non sit propriè raptus, reducitur tamen ad illum, & est injustitia, ut dixi disp.12. n.33.

10 5. Deducitur, non esse stuprum, sed simplicem fornicationem, ubi nulla vis infertur fœminæ virgini, sed solis parentibus aut tutoribus è quorum renitentium domo virgo volens abducitur. Quia quamvis ibi sit raptus respectu parentum, & necessariò explicandus in confessione (ut probavimus disp.12.n.35.) at virginitati nulla infertur injuria, cum ipsa virgo in ejus violationem consentiat: ac proinde stoprum minimè est quod violentam virginitatis ablationem petit. Quare tenebitur raptor fateri vim illatam parentibus, aut tutoribus, rapiendo puellam sub eorum potestate constitutam, & copulam; at circunstamtiam virginitatis non tenebitur explicare. Prætereo, quia non major incumbit parentibus filiæ virginis, quam solutæ, (ut dicebamus n.5.) ut ex hoc capite augeatur injuria violentiæ paternæ, atque addatur nova species stupri.

11 6. Deducitur, quid dicendum sit in ea quæst. an deflorans virginem volentem, esto excusetur à restitutione facienda ipsi virgini, prout verè excusatur, teneatur parentibus aliquid restituere? Id enim multi fatentur. Cùm enim parentes damnum in bonis fortunæ patiantur, indigent enim majori dote, ut eam in matrimonium collocent, id resarciendum est damnum, supplendo in augmentum dotis necessarium ratione deflorationis. Potest insuper probari argumento 2. quod nu.4. retuli ad probandam 2. sent. Et ita hujus sent. videntur *D. Th.2.2.q.154. a.6. corp. & ibi Cajet. immediatè ante solutionem ad primum dubium: & Abulensis c.5. Matth. q.201. corp.* ubi dicunt stupratorem virginis inferre injuriam patri, & puellæ. Videtur etiam *Sylva nuptialis l.3. n.24.* ubi ait, eum condemnandum esse, ut restituat patri, cui onus dotandi incumbit. Et tenent expressè *Guillelmus*, quem refert, & sequitur *D. Ant.2.p.t.5.c.6. §.1. Bern. Diaz sua practica can. in nova edit. c.83. n.6. & ibi Salzedo in additionib. verb. Non debet*: addens, Licèt sit sub curatorum potestate, teneri curatorib. *Cordub. l.1. quæstionarii q.13. col.4. §. Ubi & isti, & seq.* additque idem de curatoribus. Et idem addens *Gutier. l.1. q. canon. c.37. n.24. Valentin 2.2. disp.9. q.3. punct.3. §. An autem, & quando Lud. Lopez 1. p. instruct. c.77. §. Sed hæc quæstio. & c.76. §. Sed minor. & c.107. §. An verò vice versa. Manuel 1. to. summa 2. ed. c.208. concl.3. n.3.* Citatur etiam pro hac sent. *Navar. sum. c.16. latinè, num.18. hisp. n.19.* At expressè loquitur, quando defloravit quispiam fraudibus, aut precibus importunis, quæ violentiæ æquiparantur. Et *n.16.* absolutè dixerat, defloratorem virginis sponte volentis ad nil teneri: & ita potius favet contrariæ sententiæ. Solet etiam citari *Angles floribus, 2. p. q. de restitut. honoris, & bonorum temporalium, a. unic. dub.7. difficultate 2. concl.4.* At manifestè loquitur de corrumpente importunis precibus, quas violentiæ æquiparat: de quibus in tota difficultate sermonem facit. Et hæc sententia est probabilis. At probabilius est nil teneri parentibus, aut tutoribus restituere. Quod iis non irrogetur injuria, cum ipsa sit suæ virginitatis domina, & nuptiarum jacturam pati volens possit, renitente patre. Item, quia si ipsa consentiens deflorationi haberet pecunias proprias, quibus patri satisfacere posset, non teneretur utique: cum tamen sit causa principalis, & efficacior injuriæ, & damnorum. Minus igitur tenebitur deflorator, qui est causa minus principalis. Tandem, quia ipsa virgo potest invito patre nubere cui voluerit, ita ut nec ipsa nec vir, teneantur aliquid parentibus ratione injuriæ restituere. Et ideò hanc partem tuentur. *Sotus lib.4. de just. q.7. a.1. in solut. ad 2. vers. An verò vice versa Veracrus. 3. p. Speculi, n.19. fine, Navarra l.2. de restit. c.3. p.4. de lædente in cæteris corporis bonis, in nova edit. dub.2. n.423. vers. Mihi aliter videtur, Bañes 2.2. q.62. a.2. dub.7. concl.2. Salon eodem a.2. controversia 5. concl.1. Graffis 1. par. decisionum, li.2. c.79. nu.13. vers. Sed dubium est, Suarez nu.5. relatus, Hieron. Llamas p.3. methodi curationis, c.8. §.18. in fine.* Addunt *Bañes, & Salon* teneri restituere patri honorem ablatum. Quibus minimè crede. Quòd nec id usus habeat. Et quia fœmina volens potuit id damnum pati, non obstante ignominia inde parentibus, & consanguineis subsecuta. Sicut potest quilibet absque injustitia aliud scelus admittere, quamvis inde toti cognationi dedecus sequatur. Non enim tenetur lege justitiæ se ab eo crimine abstinere, quo honori consanguineorum consulat.

12 Aliqui tamen ex Doctoribus posterioris sent. nu. præcedenti relatis, quamvis fateantur defloratorem virginis consentientis nil teneri patri restituere: at ubi violenter defloravit, non soli virgini, sed etiam patri restituendum esse docent, quod utrique injuria irrogata sit. Sic *Navarrus, Angles, Bañes, concl.2. Salon concl.2. Hieronymus Llamas numero præcedenti allegati. Petrus de Ledesma de matr. q.45. art.4. dubio 1. in solutione ad confirmationem tertii. Philiarc. de officio sacerdotis, tom.1. par.2. lib.4. c.17. ad fi. Carbon de restit. q.16. concl.9.* At existimo nil aliud esse restituendum, quam supplementum dotis necessarium virgini ad nubendum, eo quod deflorata sit: quo non indigeret, si virgo esset: quod etiam restituendum erat, quamvis virgo esset sui juris. Quia eo supplemento dotis satisfit etiam patri. Quippe eo restituto recuperat damnum majoris dotis dandæ filiæ defloratæ. Quod si ex injusta domus invasione per raptorem facta, aliud damnum in bonis fortunæ sensisset pater, nullus dubitat illud quoque resarciendum esse.

13 7. Deducitur, quid dicendum sit in hoc, an sit circumstantia virginitatis necessariò fatenda in ipsa virgine, quæ rapta est, & præ timore consentit suæ deflorationi? Et eam fatendam esse suadet, quod si esset conjugata, vel peccaret cum conjugato, timore eodem compulsa, teneretur fateri circumstantiam illam status. Quippe est verum adulterium: atque ita lib.11. disp.5. num.16. dicemus esse sufficientem divortii causam, quod habere minimè posset, si adulterium non esset. Ergo similiter virgo timore consentiens, teneretur circumstantiam virginitatis fateri. Sicut enim illud est adulterium, ita hoc est stuprum, diversa luxuriæ species (ut diximus nu.5. & 7.) Deinde, quod cooperetur stupro vel raptui alterius. Verum dicendum est, fœminam timore illo consentientem deflorationi, minimè teneri circumstantiam virginitatis fateri, vel raptus, quod solius simplicis fornicationis rea sit. Nam stupri ratio consistit in violenta ablatione virginitatis (ut num.7. probavi juncto num.5.) At virgo nullam virginitatem violenter aufert: sed patitur violenter sibi auferri. Nec ratione concursus seu cooperationis potest ea femina peccare stupri peccato. Quia ubi timor cogit, non tribuitur culpæ concursus, nec censetur cooperatio, nisi ubi res est intrinsecè mala, nec pendet à voluntate concurrentis, rectè fieri, vel saltem absque circumstantia illa superaddita. Et ideò femina illa virgo timore compulsa, est rea fornicationis, & si esset conjugata, vel cum conjugato, adulterii. Quia nec malitia fornicationis nec circumstantiæ adulterii pendet ex feminæ voluntate, ita ut illa concurrente tollatur: at cum malitia circumstantiæ raptus, & stupri pendeat ex feminæ voluntate, si enim ipsa consentiret, non esset raptus nec stuprum: inde est, ut in ipsa non inveniatur malitia hujus circumstantiæ, sed solius fornicationis: at in stuprante utraque inveniatur, quod non habeat voluntatem spontaneam virginis, sed metu extortam. Sicut cogens me mortis metu incusso, ut manum sibi abscindendam tradam, peccat abscindens: at ego offerens minimè delinquo. Quia non spontaneè concurro ad alterius peccatum, ac possum liberè manus abscissionem velle, & intendere, ad vitam tuendam. Et tandem id manifestè probatur. Quia non magis peccat, sed multo minus, coacta metu consentiens deflorationi, quàm sponte sua: metus enim licèt non semper rationem culpæ auferat, at semper extenuat: eo quod minus voluntaria sit: at hæc non esset rea stupri, sed solius simplicis fornicationis. Ergo nec illa.

14 8. Deducitur, injustè imponi *Soto 4. d.18. q.2. a.4. col.13. vers. De simplici verò stupro*, ut sentiat circumstantiam virginitatis fatendam necessario esse in actu externo copulæ, non vero in interno desiderii. Ita illi imponunt *Navar. sum. latin. c.6. n.8. Gutier. q. canon. l.1. c.31. n.28. Medina lib.1. sum. c.9. §.22. Petr. de Ledesma sum. Sacrament.* ubi de pœnit. *c.19. §. La ultima duda, fol.624. Lud.*

Lop.

Lop. 1. par. instr. c. 29. §. Ad hac circumstantiam, Manuel 1. to sum. 2. ed. c. 208. concl. 1. n t. ipsumque reprobant, quod actus interior, & exterior ad eandem bonitatis vel malitiæ speciem pertineant, ut bene docet *D. Thom* 1. 2. *q. 72. a. 7.* At falso sibi imponi, optimè advertit *Vazquez* 1. 2. *q. 74. n. 8. disp. 112. n. 1.* Nam *Sotus ibi* tam in actu interiori, quam in exteriori sentit non esse circumstantiam necessariam: at eam differentiam optimè constituit inter utrumque actum: ut dum fęmina solum desiderium copulæ fatetur, non sit consilium interrogare eam, an sit virgo. Cum enim circumstantia virginitatis in fęmina fatente nunquam sit necessariò fatenda, juxta opinionem quam ibi nobiscum sequitur, vel saltem id sit probabile, non est interroganda fęmina de virginitate. Si enim virgo minimè sit, maximo pudore suffundetur id explicando: ingentique periculo exponetur mentiendi, dicendo se esse virginem. At cum fatetur copulam externam, licèt non sit necessarium virginitatis circumstantiam interrogare: sanum tamen consilium erit id efficere, tanquam tutius, ob opinionum diversitatem, quod cessent prædicta pericula, fęminam enim fatentem copulam minimè pudebit se non esse virginem patefacere.

15 Ultimò deducitur, minus consequenter ad suam sententiam loqui quosdam DD. sentiunt enim circumstantiam virginitatis tanquam mutantem speciem, esse necessariò fatendam: & simul dicunt non teneri confessarium, fęminam quam ex habitu virginem esse præsumit, interrogare num virgo sit quando solum actum desiderii internum fatetur. Ducuntur, quod hujusmodi fęminæ sint communiter virgines, & si confitens talis minimè sit, parum referat. Quoniam confessarius intelliget gravius esse peccatum, nempe, stupri quam re vera erat. Nec pœnitens tenetur culpam suam extenuare, circumstantiasque minuentes fateri. Sic *Enriquez lib. 5. de pœnitent. c. 4. n. 2. fi. & c. 8. n. 2. Alcocer sum. c. 20. §. La circumstantia, f. 73. Angles floribus, 1. p. q. 3. de confessione, a. 4. diffic. 7.* Et dicunt id esse probabile, quamvis oppositum sit certius, & tutius, *Medina, Lud. Lopez, Manuel omn. praced. allegati.* Idemque ait esse probabile *Petr. de Ledesma sum. Sacram.* ubi de pœnitentia, *c. 19. §. A esta duda, f. 625.* unde dicit, si fęmina sit virgo, teneri eam id explicare, quod sit circumstantia speciem mutans aggravando: si verò virgo non sit, non teneri declarare se non esse virginem, nec confessarium id interrogare, quod sit circumstantia diminuens. Cæterum hoc non consonat eorum sententiæ: nam tenendo circumstantiam virginitatis mutare speciem, est necessario dicendum teneri fęminam, actum internum vel externum fatentem, explicare se non esse virginem, si non sit, sicut esse virginem, si talis sit: & confessarium id interrogare. Quia licèt verum sit non teneri pœnitentem communiter se excusare, circumstantiasque minuentes exprimere: at tenetur id efficere juxta omnium sententiam, quando talis circumstantia tollit rationem peccati mortalis aut novæ speciei peccati mortalis. Quis enim diceret legitimè fateri eum, qui scit confessarium existimare illum esse conjugatum, cum jam sit viduus, vel tempore quo erat solutus dum admisit fornicationem: atque ita decipitur confessarius existimans ita gravius esse peccatum, ut speciem mutet? Aliàs profectò dicendum esset validam esse confessionem, si mentiretur fęmina asserens se virginem, aut conjugatam esse, fatens desiderium luxuriæ. Quia mendacium circa ea quæ non sunt de confessionis substantia, eam non irritat. Cùm igitur illa circumstantia, nimirum fęminam confitentem actum carnis non esse virginem, & similiter si solum desiderium fateatur, ita peccatum diminuat, ut tollat novam speciem peccati novi mortalis, nimirum stupri, tenebitur pœnitens eam declarare, & confessarius de illa certior fieri. Nec obstat confessarium posse probabiliter ex habitu eam esse virginem præsumere. Quod teneatur confessarius certò nosse peccata pœnitentis, & ipse pœnitens certò declarare, prout bono modo potest, ut si pœnitens certus sit se septiès pejerasse, non satisfaciet dicens, paulo plus vel minus: sed tenetur illam certitudinem metaphysicam, quam habet, explicare. At in hoc eventu re vera confessarius manet dubius, & præsumit novam peccati speciem, potestque de ea certus fieri: nec pœnitentis verecundia excusat à circumstantiis necessariò fatendis. Atque ita merito *Bartò. à Ledesma de pœnitentia, dub. 10. ad fi. in 3. conclusione, & Vega* 1. *to. summ. c. 55. casu* 25. recedunt ab ea doctrina, dicuntque sustinendo eam sententiam, ut circumstantia virginitatis mutet semper speciem, esse necessariò rogandum, quamvis monialis solum actum internum fateatur, an sit virgo. Id tamen concederem, si fæmina sit in bona fide constituta, maximumque periculum mentiendi videret confessarius imminere, si de statu interrogaret, posset utique non interrogare, ut benè dixit *Manuel proximè citatus:* non ob rationem quam ipse affert, nimirum, sequens opinionem prædictam, quam ipse probabilem existimat: sed in quacumque opinione id est verum. Nam quando pœnitens est in bona fide, & ex manifestatione veritatis, subest periculum, ut in peccato maneat, nec resipiscat, debet confessarius prudenter tacere (ut probavi lib. 2. tota disp. 38.) Ab his tamen omnibus angustiis liberamur, amplectendo nostram opinionem, cum enim in fæmina, sive consentiens sive renitens sit, non sit circumstantia stupri necessariò fatenda (ut diximus nu. 6. & 13.) nunquam tenebitur confessarius eam, sive actum internum sive externum fatentem, de hac circumstantia interrogare: nec ipse interrogata tenebitur respondere.

Ad arg. primæ sent. n. 3. proposita resp. Ad 1. dic, naturam 16
concessisse claustrum ad eos duos fines, ita tamen ut esset sub dominio. & potestate fæminæ, aliter eo uti, non quidem licitè, sed absque injustitia: ut concessit oculos ad videndum, & cæteras corporis partes ad destinatos usus, ita ut homo maneret dominus talis usus, quamvis peccet, si iis abutatur. Nec est simile de abscissione manus: ea enim est contra usum, cujus natura concessit dominium: ut explicui n. 5. Ad priorem confirmationem, negandum est, fæminam non esse dominam claustri virginei, ita ut possit ad libitum uti absque injustitia. Ad posteriorem, dispar longè est ratio, quod in matrimonio is contractus ineatur ex ipsiusmet matrimonii natura, ut uterque conjux sit dominus corporis alterius ad solum proprium usum, & non amplius. Unde etiamsi conjux velit alteri corpus suum præbere, ejus dominio caret, & delinquit contra justitiam, abutens re aliena: nec alter conjux potest absque injustitia adulterii, consensum illi abusui præstare, quod ad solum actum matrimonii, ejus corporis dominium habeat. Nec confert etiam consensus utriusque conjugis, esset quippe contra bonum fidei & prolis, quæ matrimonio suapte natura insunt, atque illis conjuges renuntiare nequeunt. Contra bonum fidei, quia violatur fides sibi invicem præstita in matrimonii contractu. Contra bonum prolis, quia si est fæmina quæ est adulterii rea, erit proles incerti patris. Unde semper est specialis deformitas contra matrimonii finem. Ad 2. dic, nil probare contra nostram sententiam, in favorem illius sententiæ. Nam ferè universi DD. fatentur primum concubitum viri, primamve ejus pollutionem, carere circumstantia necessariò fatenda: cùm tamen opponatur similiter virtuti virginitatis, quæ tunc amittitur. Quamobrem ut respondeamus, præmittendum est cum *D. Th.* 2. 2. *q. 152. a. 3.* castitatem, & virginitatem se habere inter se, instar magnificentiæ ac liberalitatis. Quare sicut liberalitas, & magnificentia sunt speciales virtutes inter se distantes: quod illa circa moderatos sumptus, hæc autem circa magnos versetur. Ita castitas, quæ assimilatur liberalitati, & virginitas assimilata magnificentiæ, sunt diversæ virtutes: differuntque, quod castitas sit voluntas abstinendi se ab omni actu illicito venereo: virginitas autem ab illicito, & licito, qualis est conjugalis. Hoc præmisso, dic materiale virtutis virginitatis esse integritatem carnis, & per accidens se habere ad virtutem virginitatis. Nam non desinit fæmina esse virgo, si casu, aut causa medendi morbo, aperiatur claustrum aliquo instrumento. Formale autem consistit in abstinentia omnis carnalis delectationis, etiam conjugalis. Unde per quamcunque pollutionem, & concubitum primò, amittunt vir, & fæmina virtutem virginitatis, & per primum concubitum deperdit fæmina integritatem corporis: at neutra jactura arguit specialem deformitatem, & speciale vitium. Non prima, quia ea non opponitur specialiter virginitati, ut specialis virtus est, distincta à castitate; sed eodem prorsus modo opponitur castitati: unde non constituit speciale peccatum: speciale enim dicitur, quod specialiter opponitur formalitati alicujus virtutis. Non etiam secunda, quod illa non opponatur formalitati virginitatis, sed materiali, quod in ea reperitur. Quare virginitas, ut specialis virtus distincta à castitate est, non habet vitium oppositum, sicut nec magnificentia, ut distinguatur à liberalitate. Ut ergo breviter satisfiat argumento, distinguenda est major: opponitur virginitati, quoad ejus formale, & ut distincta virtus est à castitate, negatur: opponitur autem quoad materiale: & ut coincidit cum castitate, conceditur. At hoc non sufficit ad specialem deformitatem, ut explicui. Ad 3. constat ex dictis n. 7. ubi discrimen explicui. Ad 4. constat ex dictis nu. 5. & similiter ad confirm. ubi probavimus, non teneri virginem ad servandum claustrum illæsum ex lege justitiæ, ob bonum prolis: atque id non constituere specialem malitiam distinctam à simplici fornicatione. Ad argum. 2. sent. proposita nu. 4. resp. Ad 1. dic, stupratorem non directè, & verè contra justitiam lædere honorem, & parentum facultates, sed intercedenti voluntate filiæ, quæ tamquam sui corporis, & nuptiarum domina, jus habet, ut absque injustitia id damnum indirectè inferat utendo jure suo: à quo non tenetur se abstinere ex justitiæ præcepto, ut id damnum caveat: ut num. 5. probavimus. Ad 2. dic id jus competere patri dependenti à voluntate fæminæ, quæ tanquam domina potest libere absque injustitia uti suo corpore. Ad 3. dic, matrim. esse statum perpetuum, & magni momenti in eo non errare, & ita major est impietas adversùs reverentiam patri debitam eo inconsulto eum statum eligere. Ad ultimum, constat ex dictis eodem n. 11. ubi oppositam sententiam probavi.

DISPUTATIO XV.

An incestus cum consanguineis, vel affinibus, matrimonio ineundo impedimentum præstet:

SUMMARIUM.

Incestus cum consanguineis uxoris impedit, sed non dirimit matrimonium, num. 1.

Quid, si uxor peccet cum consanguineis viri, & an possit petere debitum, num. 2.

An ipsis consanguineis conjugis, cum quibus incestus admissus est, interdicatur matrim. n. 3.

Usque ad quem gradum extendatur hic incestus cum consanguineis conjugis, impediens matrimonium, n. 4.

Quid, si sit copula cum consanguineis sponsi vel sponsæ de futuro, & usque ad quotum gradum? Et enodatur c. Duo pueri, de despons. impub. num. 5.

Quid, si cum consanguineis sponsæ de præsenti, nondum matr. consummato: & usque ad quotum gradum: & an ea copula impediat debiti petitionem, num. 6.

Quid, si cum affine, orta affinitate ex sola fornicatione, n. 7.

Quid, si cum cognata legali vel spirituali, n. 8.

An desideretur scienter incestum admissum esse, & excuset ignorantia culpabilis, juris, vel facti, n. 9.

Quid, si fœmina renitens aut timore compulsa cognoscatur, n. 10.

Quid, si copula cum affini non sit consummata, n. 11.

Quid, si copula cum consanguineis conjugis sit post ejus obitum, & an desideretur ut simul concurrant adulterium, & incestus, n. 12.

Quid, si incestus sit occultus, n. 13.

An sit necessaria sententia judicis ad hoc impedimentum, n. 14.

An incestus cum consanguineis propriis impediat matrim. Refertur sententia asserens impedire: & nil referre, sive ante, sive post matrimonium admittatur, n. 15.

Proponitur contraria Auctoris sententia, n. 16.

Solvuntur argum. & enodantur c. Si quis viduam 32. q. 7. & c. De incestis 35. q. 5. & c. Si duo 25. q. 6. & c. fi. 35. q. 8. n. 17.

1 IN hac disputatione constat inter omnes, Incestum admissum à virgo cum consanguineis suæ uxoris impedire, non tamen dirimere matrimonium, ut constat ex *c. 1. & 2. Transmissa, de eo qui cognovit consang.* ubi tali incestuoso interdicitur matrimonium. Cùm tamen nil addatur, quod ipsum contra prohibitionem initum irritari denotet, non erit irritum, juxta regulam traditam hoc lib. 7. disp. 2. n. 10. Unde non sunt audiendi quidam, quos tacito nomine refert, nec improbat *gloss. c. Si quis cum duabus, verb. Pœnitentiam 33. q. 2.* asserentes id matrimonium esse irritum. Sed universi DD. contradicunt, referentes hoc impedimentum inter solum impedientia: quod nullus reperiatur textus, qui id esse dirimens decernat. Ratio autem bujus impedimenti optimè assignatur à *Cajet. 2. 2. q. 154. a. 9. col. 2. §. Ad secundam obiectionem:* quod talis incestus habeat ex propria ratione impedire exactionem debiti à conjuge, eo quod inde conjuges efficiantur affines: & quia incestuosus non veritus est conjugem sibi facere affinem, ac plenum conjugii usum impedire, ideò punitur in ipso matrimonio contra quod deliquit: & interdicit sibi aliud matrimonium cum quacunque alia persona contrahere. Atque ita *D. Tho. 4. d. 34. q. un. art. 5. in solutione ad argum. & ibi Richard. a. 4. q. 2. ad 1. Turrecr. c. Quadam cum fratre 32. q. 7. a. 2. ad 3* dicunt incestum præstare hoc impedimentum matrim. ineundo, non tam ratione culpæ, quàm ratione affinitatis contractæ.

2 Quamvis autem apparenter posset aliquis existimare, non idem impedimentum incurri, si è contra uxor incestum committat cum consanguineis viri, quod omnes textus toto *tit. de eo qui cogn. consang. uxor.* ubi id impedimentum statuitur, de solo viro cognoscente uxoris consanguineam loquantur. Et in simili, hoc lib. disp. 12. nu. 25. probavimus textus imponentes pœnas raptori fæminæ, non extendi ad viri raptricem. Ad idem prorsus impedimentum incurri, absque dubio dicendum est. Eadem enim prorsus est ratio: cùm ratio hujus impedimenti sit injuria matrimonii propter affinitatem contractam: quæ omnino æquè in utroque incestu reperitur. Adde etiam utrumque esse frequentissimum. Et ideò non est simile exemplum adductum de raptu. Quia raptus fæminæ frequens est: raptus autem viri rarissimus, & vix auditus: atque ideo leges, quæ communiter accidentia respiciunt, prætermisso tanquam raro, raptu viri, raptui soli fæminæ pœnas statuere. Tandem, quia *c. Si quis viduam 32. q. 7. & c. Si quis cum matre 34. q. 2.* dum hoc impedimentum statuunt, loquuntur, expresse etiam de fœmina. Et ita tenent *Palud. 4. d. 34. qu. 1. art. 2. a. 12. & ibi Supplementum Gab. q. un. a. 1. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 16. §. 4. Sylvest. matrim. 7. q. fin. dict. 3. Armilla verb. matrim. n. 57. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. Hunc impedimento interdicti, Sarmiento lib. 7. select. c. 10. statim in princ. Veracruz 1. p. specul. a. 23. conclus. 2. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. a. 295. Gutier. lib. 1. q. canon. c. 23 nu. 5. & 21. Corduba in suo quæst. lib. 1. q. 12. paulo post princ. Mutienzo lib. 5. recop. tom. 1. rubr. glos. x. n. 137. Celaja 4. d. 34. q. 3. concl. 1. Toledo lib. 7. sum. c. 15. n. 2. Lancelot. instit. juris canon. lib. 2. t. de triplici cognatio. §. Si quis autem, Lud. Lop. 2. par. instruct. de matrim. c. 46. §. Circa 5. impedimentum.* Immò quamvis nullus sit textus qui loquatur de uxore incestuosa cum viri consanguineis, dum interdicit debiti petitionem, sed omnes loquantur de viro incestuoso: idem prorsus dicendum est de uxore incestuosa: nequit enim petere debitum à viro. Et constat ex rationibus proximè adductis. Et præterea, quia sunt correlativa, & militat eadem ratio in utroque: in quo casu eandem quoque dispositionem locum habere probat latè *Everardus in suis Topicis, loco à correlativis.* Et ita docent *Palud. Supplementum Gabriel. D. Ant. Sylvest. Sarmiento, Gutier. Mutienzo n. 103. Corduba Gaeta nuper citati, Victoria sum* ubi de matrim. *n. 288. Sotus 4. d. 37. q. un. art. 2. concl. 2. Palacios 4. d. 34. disp. 2. col. 9. vers. Quod si obieceris.*

Nec textùm ipsis conjugibus incestus hujusmodi reis, interdicitur aliud matrimonium, sed etiam illis consanguineis conjugis, cum quibus alter conjux incestum admisit. Constat ex *c. 1. de eo qui cogno. consang.* ibi: *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec filiastra, nec ille allo unquam tempore, alii se poterunt matrimonio copulare.* Et notant *ibi Joan. Andr. nu. 3. Hostiens. ad fin. super verb. Sicut filiastra, Ant. n. 4. Anchar. fin. Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 2. concl. 1. n. 12.* idem definivit *c. Si quis cum noverca 32. qu. 7.* quod desumptum est ex Conc. Triburiensi, ibi: *Si quis cum noverca sua dormierit, neuter ad conjugium potest pervenire.* Et ratio est, quod iniquè concurrerint ad injuriam irrogandam matrimonio, contracta affinitate inter conjuges, ex qua impeditur usus matrimonii. 3

Hoc autem impedimentum extendebatur attento jure communi usque ad 4. gradum: ita ut conjux incestum admittens cum consanguineis alterius conjugis intra 4. gradum, incurreret hoc impedimentum (ut circa prohibitionem petendi debitum, quæ pari passu currunt, dicam l. 10. disp. 27. nu. 12. & ibi rationem reddam hujus extensionis, quamvis textus de primo gradu loquantur.) Atque ita docent *Astensis 2. p. sum. lib. 8. t. 20. a. 1. initio, Gutier. lib. 1. q. canon. c. 23. n. 5.* Et sic intelligendus est *Toledo lib. 7. sum. c. 15. n. 2.* ubi dicit extendi usque 4. gradum: cum tamen post Tridentinum scripserit. At hodie cum *Tridentinum sess. 24. de matrim. c. 4.* restrinxerit affinitatem ex fornicatione ortam ad secundum gradum: at proinde ex copula cum consanguineis conjugis citra secundum gradum, non oriatur hæc affinitas cum altero conjuge, quam esse causam hujus impedimenti, probavimus num. 1. inde est ut hoc impedimentum sit quoque restrictum, & hodie non oriatur, nisi ex incestu cum consanguineis conjugis intra secundum gradum. Et ita docent *Ovandus 4. d. 41. disp. un. proposit. 7. Emmanuel Sa sum. verb. matrimonium,* ubi de impedimentis tantùm impedientibus *nu. 7. Vivald. candel. Sacram. 1. p.* ubi de matrim. *n. 269.* Et in simili, nimirum, tantum incestum in prædicto 2. gradu impedire petitionem debiti, attento eodem Tridentini decreto, dicemus, & latiùs probabimus relata contraria opinione, l. 10. disp. eadem 27. num. 14. 4

Dubitabis autem, an impedimentum hoc oriatur ex copula cum consanguineis sponsi vel sponsæ de futuro, contra publicæ honestatis impedimentum? Quidam esse impedimentum negant. Quod non sit propriè Incestus, qui solus hac pœna punitur. Ita *Angelus verb. Incestus n. 3.* relata *gloss. c. Quidam 27. qu. 2.* quæ id minimè dicit. Idem tenet *Veracruz 1. p. Specul. art. 23. in quodam dub. quod mover post secundam conclusionem.* Cæterùm dicendum est, ex ea copula oriri impedimentum contrahendi matrimonium. Quod probat *text. c. 2. de eo qui cognov. consang.* ibi: *Si matrem sponsæ suæ cognovit, si sponsa nuspiam carnaliter adhæsit, poterit ex dispensatione cum alia matrim. contrahere.* Quem textum intellige de sponsa per verba de futuro, vel ex eo constat, si enim esset de præsenti, non posset cum alia contrahere, ex dispensatione Episcopi, (de ea enim dispensatione intelligitur, quia conceditur dispensatio, & non reservat sibi Pontifex: ut bene docent *ibi Abb. n. 3. Alex. de Nevo n. 3.*) At quia solum erat sponsa de futuro, & sponsalia jam soluta fuerant ob affinitatem contractam cum sponsa, ortam ex copula cum ejus matre, datur facultas cum alia contrahendi, ex dispensatione tamen Episcopi. Et ita intelligunt illum textum de sponsalibus de futuro, *glossa ibi, verb. Matrem sponsæ, Innoc. nu. 2. Hostiens. statim in princ. Joan. Andr. n. 4. Ant. n. 5. Abbas in casus positione, & n. 2. & 4. Alex. de Nevo n. 2. & 7.* Atque id etiam probat *c. Duo pueri, de despons. impub.* quod statim referam, & ponderabo. Et hujus sententiæ sunt *gloss. eo c. 2. verb. Ex dispensatione, Joan. Andr. n. 4. Ant. num. 2. & 5. Prepos. n. 4. D. Bonavent. 4. d. 34. a. 3. q. 2. in fi. corp. Richard. ibi, a. 4. q. 2. in fi. corp. Palud. q. 1. a. 2. n. 13. Supplementum Gabriel. q. un. a. 1. Sylvest. verb. Luxuria q. 4. in fin. Turrec. c. Quadam cum fratre 32. q. 7. n. 2. Gaeta repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 408. Mutienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubrica, glossa 1. n. 138. Cordub. in suo question. lib. 1. q. 12 paulo post princ. Palac. 4. dist. 34 disp. 2. col. 11. vers. Cæterum fortè.* Et DD. statim allegandi hoc impedimentum fatentur: & solum inter illos controvertitur, an sit perpetuum. Et rationem hujus impedimenti bene assignant *gl. c. Duo pueri, verb. Dabitur, de despons. impub. & ibi Ant. §. Cardin. fin.* inductum enim est violatam publicam honestatem ortam ex sponsalibus, accedendo ad sponsæ consanguineam. Non levis autem controversia est an hoc impedimentum sit perpetuum? Dubitandi ansam præbet, *c. Duo pueri, de despons. impub.* ibi: *Neutri vivente altero dabitur licentia contrahendi.* Quidam affirmant esse perpetuum: & explicant hunc textum, ut intelligatur maximè viventi altero. Ita *Petr. & Abbas antiquus ibi,* quos sequitur *Card. ibi, in fi.* At verius est, impedimentum esse temporale, nimirum, dum vivit complex deli- 5

delicti, cum quo incestus ille contra publicam honestatem admissus est : nec enim complex viventi sponso, nec sponsus viventi complice, poterunt matrimonium quodcumque inire : altero autem vita functo cessat impedimentum : ac liberum esset superstiti ad nuptias transire. Id enim probare videtur is textus, dum solum altero superstite negavit matrimonium. Et ita docent *Abbas eo cap. Duo pueri, n. 7. Alexand de Nevo, num. 9. Prapos. num. 4. statim in princip. Covar. 4. decret. p. 2 cap. 6. in princip. num. 4. Anton. Cucus lib. 5. instit. majorum, t. 12. nu. 28. Lud. Lop. 2 p. instruct.* ubi de matrim. *c. 46. impedimento 5. fine*. Sed cur tantum altero viventi hoc impedimentum inductum est? *Abbas eod. num. 9.* dicit rationem esse, quia vulgus existimabat matrimonium esse initum : & ideò ne sponsus videatur secundum matrimonium inire, id sibi interdicitur, dum alter superstes est. Sed jure optimo *Alexander de Nevo ibi, num. 9.* reprehendit hanc rationem, nam ea stante spectanda esset mors sponsæ, ut cessaret scandalum secundi matrimonii initi : at ea non est spectanda, sed mors complicis in delicto incestus. Unde optimè dicit, rationem legitimam illius decisionis esse, ne delictum maneat impunitum. Et quia non est tantum delictum, nec propriè incestus, ac copula habita cum affine : ideò mitius punitur, inducto solum impedimento temporali. Hodie autem hoc impedimentum non excedit 1. gradum, quamvis olim ad 4. protraheretur. Quare hodie sponsus de futuro rem habens cum consanguinea sponsi in 2. gradu, nullum incurrit impedimentum. Quia statutum est ob publicam honestatem violatam. At publica honestas non excedit hodie 1. gradum : attento decreto *Trid sess. 24 de matr. c. 3.* Et ita tenet *Veracruz 1. p. speculi, art. 23. in quodam dubio, quod movet post 2 conclus.*

6 Ex ratione autem proximè tradita forsan inferet aliquis, copulam habitam cum consanguineis sponsæ de præsenti ante matrim. consummatum, non præstare impedimentum perpetuum, sed temporale matrimonio alii contrahendo : nimirum, dum complex vivit. Quod ea copula non sit propriè incestus. Hic enim propriè est cum consanguineis vel affinibus *c. 1. 36. q. 1.* At ante carnis copulam non est propriè affinitas contracta cum consanguineis sponsæ : sed intercedit impedimentum publicæ honestatis, ut in eo impedimento dicemus. Verùm contrarium dicendum est, nimirum, impedimentum esse perpetuum, sicut si esset copula cum consanguineis conjugis cognitæ. Quod prob. ex *cap. 1. & cap. Transmissa, de eo qui cogn. consang.* ubi pariter interdicitur matrim. in perpetuum, & petitio debiti, incestuoso cum consanguineis conjugis. At quoad petitionem debiti, necessariò intelligi debet de accessu ad consanguineam uxoris, etiam matrim. non consummato, quod id impedimentum nascatur ex affinitate contracta cum uxore in matrimonii jam initi injuriam. Quod æquè fit ante & post matrimonium consummatum. Et ità accedenti ad consanguineam sponsæ de præsenti, ante matrimonii consummationem, interdici petitionem debiti, affirmant tanquam rem claram, *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. num. 26. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 12. col. 3. vers. Nota etiam, Angelus Matrimonium 3. impedimento 15. n. 2 Sylv. Matrimonium 8. q. 15 dict. 7. & verb. Luxuria q. 4. dict. 5. Sot. 4. d. 37. qu. un. a. 2. Cov. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. num. 6. Caetan repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 408. Gutierrez lib. 1. q. can. c. 23. n. 15. Celaja 4. d. 34. q. 3 concl. 2. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 55. a. 6. dub. 4. quod movet circa tertium statum affinitatis, Barth. à Ledesma de matrim. dub. 41. post 2. concl. §. Scire tamen hic oportet, Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 296. §. ult. Vivald. candel. Sacram. 1. p.* ubi de matrim. *num. 207.* Similiter ergo idem dicendum est quoad impedimentum perpetuum matrimonii inducendum. Fortiter etiam probat hoc *c. Discretionem, eodem tit.* ubi casus est, de fœmina violenter cognita ex voluntate sponsi de præsenti, ante matrimonium consummatum, à consanguineo ipsius sponsi : & ibi dicitur affinitatem illam contractam cum sponsa de præsenti, absque ejus culpa, ei officere non debere : secus ergo esset, ubi volens cognita esset. Tandem, quia ratio hujus impedimenti perpetui est affinitas iniquè contracta cum uxore, in matrimonii injuriam, ejus usum impediens (ut diximus num. 1.) Quæ ratio similiter procedit, quando copula est ante matrimonii consummationem, unde non est simile de sponsalibus. Quia licèt in utroque casu non sit propriè incestus : at in sponsalibus non læditur matrim. jam initum. Quare *Sylv. verb. Luxuria q. 4. dict. 5.* absolutè dixit copulam cum sponsæ de præsenti nondum cognitæ consanguineis, impedire debiti petitionem, & aliud matrimon. eo soluto iniri. Impedimentum autem hoc est usque ad secundum consanguinitatis gradum, ut de copula cum consanguineis conjugis diximus num. 4.

7 Immò incestus cum affini, nullo subsistenti matrim. præstat impedimentum perpetuum matrim. contrahendo. Probatur ex *c. Si quis cum matre 34. q. 2.* ibi : *Si quis cum matre & filia fornicatus fuerit, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat uxorem : illa verò si voluerint, accipiant maritos. Si autem hoc scierint, ipsa fœmina absque maritis perpetuò maneant.* Et ex *c. Si quis cum duabus 33. q. 2.* quod est Nicolai Pontificis, ibi: *Si quis cum duabus sororibus fuerit fornicatus, si dignam egerit pœnitentiam, & castitatis non valuerit continentiam sustinere, liceat ei legitimam in conjugio uxorem accipere.* Nec valet solutio. Ovandi, quem statim referam, qui ita exponit hos reatus, si altera earum erat uxor. Quia uterque textus dicit, si cum utraque fornicatus fuerit : cum uxore autem nequit esse fornicatio. Et ita etiam apertè probat, *c. Si quis viduam 32. q. 7.* quod est ex Conc. Mogunt. ibi : *Si cum duabus sororibus, aut si qua cum duobus fratribus, & c. eos disjungi, & ulterius nunquam in conjugio copulari præcipimus.* Atque sic docent *Nav. sum. Lat. c. 22. num. 74 Ant. Cucus lib. 5. instit. major. t. 12 num. 27. sic Cordub. sum. d. 55. Toledo l. 5. sum. c. 12. n. 4. Petr. de Ledesma de matrim. q. 58. a. 4. dub. 2. §. Tertio arguitur, Vega 2. to. sum. c. 5. casu 4.* & idem videntur tenere alii indistinctè dicentes, incestum cum affini producere hoc impedimentum. Hi sunt *Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 2. n. 13. concl. 2. Abulens. c. 5. Matth. q. 200. Rebuff. praxi benef. reg. de dispensat. in gradibus prohibitis, gl. 5 n. 26. Caeta repet. c. Ad limina 30. q 1. §. 4. nu. 295.* Verùm contradicit *Ovand. 4. dist. 41. dist. un. propos. 10.* cui consonat *Cajet. 2. 2. q. 154. a. 9. col. 2. §. ad 2. object.* ubi ait solum incestum cum consanguineis conjugis impedire. Ratio etiam hujus impedimenti num. 1. posita probat solum hunc incestum cum consanguineis conjugis præstare hoc impedimentum. Nec *cap. Si quis viduam*, probat intentum. Explicabitur enim num. 17. & ad *cap. Si quis cum duabus*, resp. eodem modo, quo eodem num. 17. respondebimus ad *cap. Si duo 33. q. 6.* idem enim tenor est utriusque textus. Solus *text. c. Si quis cum matre*, me urget, sed loquitur in casu valde speciali & enormi, nimirum, incestus cum matre & filia : & ita *gl. ibi verb. Hoc scierint*, videtur sentire esse casum specialem : Et ita sentio non omnem incestum cum affinibus, orta affinitate ex fornicatione, impedire : sed quando est cum matre & filia : & tunc ipsæ quoque incurrent idem impedimentum, si consciæ fuerunt incestus, ut expressè dicitur *eo c. Si quis cum matre.*

Id autem impedimentum minimè oritur ex incestu cum co- 8
gnata legali vel spirituali. Quod nec is propriè incestus sit : nec inveniatur textus illud statuens. Et ita docent *Palud. 4. & Caeta. u præced. alleg. Supplem. Gabr. 4. d. 34. q. un. a. 1. Navar. l. 4. consil. in 2. edit. t. De cognat. spirit. cons. 8. nu. 8. Palacios 4. d. 34. disp. 2. col. 11. vers. Cæterum forte.*

Doctrina hucusque tradita de incestu cum consanguineis co- 9
jugis impediente matrim. solet aliquibus modis limitari à DD. Primò, ut intelligatur quando scienter admissus est incestus. Id enim expressis verbis petit *c. 1. de eo qui cognovit consang.* Cùm enim ignorantia à culpa incestus excuset, excusabit quoque ab ejus pœna. Et ita universi DD. fatentur. Utrùm autem excuset ignorantia culpabilis, & solius facti, an etiam juris? dicam lib. 10. disp. 32. à n. 44. Eadem enim est ratio in utroque casu, nimirum, ut ob eum incestum interdicatur aliud matrim. & petitio debiti à conjuge. Nam utrumque simul interdicit *id c. 1.* & ad utrumque petit scienter incestum commissum esse.

2. Temperatur, nisi fœmina à consanguineo mariti violen- 10
ter cognita sit. Cum enim nullius culpæ rea sit, omnem evadit pœnam : ut expressè habetur *cap. Discretionem, de eo qui cognovit consang.* & nemo de hoc dubitat. Is verò mariti consanguineus, qui violenter cognovit, tanquam veri incestus reus, & affinitatis contractæ inter virum & uxorem, incurret impedimentum ad contrahendum matrim. juxta dicta n. 3 Quid autem, si non omnino invita, sed timore compulsa consensit incestui? dicemus l. 10. disp. 31. n. 4. circa impedimentum petendi debitum ex ea copula ortum. Idem enim de utroque impedimento dicendum esse probavimus n. præced. & n. 6. Nam utrumque impedimentum simul in jure statuitur, ut constat ex *c. 1. & c. Transmissa, de eo qui cognovit consang.*

3. Temperatur, si incestuosa copula sit consummata, ex qua 11
oritur affinitas. Cùm enim ratio hujus impedimenti sit affinitas iniquè contracta (ut diximus num. 1.) si copula non sit consummata intra vas legitimum fœminæ, emittente viro semen, non producet eam affinitatem, & proinde nec impedimentum. Adde, cum hoc sit pœnale, & subinde restringendum, petere delictum consummatum esse. Et ita docent *Lancelot. instit. juris can. lib. 2. t. De triplici cognat. § Si quis autem, vers. Commiserit, Vivald. candel. Sacram. 1. p. de matrim. num. 97. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 50.*

Quartò limitatur, si incestus commissus sit cum consangui- 12
neis conjugis adhuc viventis : non enim præstabit id impedimentum, si mortuo jam conjuge perpetretur. Ita docent *Sotus 4. d. 27. q. un. a. 1. paulo post primam concl. Cordub. in suo quæst. l. 1. qu. 12. n. 1. col. 2. vers. Notetur etiam, Enriquez lib. 12. de matrim. c. 2. n. 1. Vivald. candel. Sacram. 1. p.* ubi de matrim. *n. 67 Emm. Sa summ. verb. Matrimonium, ubi de impedimentis tantum impedientibus, num. 7. Vega* dicens esse omnium, *2 tom. sum. c. 5. casu 2.* Fundamentum hujus limitationis me latet. Ideò omninò dicendum est, nil referre, sive vivo sive mortuo conjuge is incestus admittatur, utroque etenim casu hoc impedimentum incurretur. Est enim textus expressus id decidens, quando uxore defuncta is incestus admissus est, *cap. Transmissa, de eo qui cognov. consang.* idque apertissimè sentiunt *Palud. 4 dist. 34. q. 1. a. 2 num. 13. concl. 2. & ibi Supplementum Gabrielis q. un. art. 1. Caeta repet. c. Ad limina 30. quæst. 1. §. 4. num. 295.* ubi dicunt ad hoc impedimentum incurrendum nil referre, an adulterium reperiatur cum incestu, necne. Et in propriis terminis docent *Sarmiento*, dicens rem esse manifestam, *l. 7. select. cap. 10. statim in princ. Ovandus 41 dist. 4. disput. un. propos. 8. Petrus de Ledesma* dicens rem esse certissimam, *de matrim. q. 38. art. 4. dub. 1.*

13 5. Limitatur, si incestus occultus non sit. Si enim occultus sit, inde non consurget impedimentum aliquod. Sic videtur sentire *Abbas c. Litteris, n. 2. vers. Et ex hoc, de præsump.* ubi ait hanc esse pœnam delicti incestus, qualitercumque de eo constet. Et tenet *Angelus verb. Incestus, n. 4.* & referunt, nec improbant, & sic videntur eam tenere, *Sylvest. verb. Luxuria, q. 4. dict. 2. Sotus 4. d. 37. q. un. art. 1. col. 3. vers. Circa hos.* Et tenent *Emm. Sa sum. verb. Matrimonium.* ubi de impedimentis tantum impedientibus, *nu. 7. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 296. §. Nunc superest ad textum.* Cæterum ab hac limitatione recedam in simili, circa petitionem debiti, lib. 10. disp. 17. nu. 2. & nunc circa hoc impedimentum recedo. Quod nullo jure probari videtur. Præterea, quia cum incestus sit ejus naturæ, ut semper occultè committatur, rarò esset locus huic impedimento. Et ita sustinent *gl. c. Qui dormierit, verb. Neutram 32. q. 7. Castro lib. 2. de lege pœn. c. 5. §. Rursus quinto argumento, Gutier. quæst. canon. lib. 1. c. 23. n. 8.*

14 Tandem temperatur, ut tunc incestus impediat, quando præcesserit judicis sententia circa illud. Id enim videtur placere *Palacios 4. d. 34. disp. 2. fin.* circa hoc, & circa cætera crimina quæ impediunt. Et *Simancas lib. instit. Catholic. t. 9. n. 202.* ait loquens de incestu, incertum esse an in hanc pœnam incidatur ante judicis sententiam. Cæterùm quæstione hac hinc inde disputata, dicam non desiderari sententiam, ut incestuosus hic privetur jure petendi debitum, l. 10. disp. 30. n. 2. Et ob easdem rationes sentio, nec ad incurrendum hoc impedimentum desiderari. Sicut non desideratur ad incurrenda impedimenta dirimentia criminis. Et ita sentiunt *Castro n. præc. allegatus, Petr. de Ledesma de matrim. q. 58. art. 4. fine.*

15 Potissima autem difficultas in hac disputatione tractanda est, An incestus cum propriis consanguineis impedimentum hoc matrim. contrahendo præstet? Id enim multi affirmant. Ducuntur 1. per *c. Si quis viduam 32. q. 7. quod est ex Concilio Moguntinensi*, ibi: *Si quis viduam uxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus, & c. eos disiungi, & ulterius nunquam in conjugio copulari præcipimus.* Et *c. de incestis 35. qu. 3. quod est ex Concilio Agathensi, c. 61.* ibi: *Incestuosos nullo conjugii nomine deputandos, hos censemus esse, si quis frater germanam uxorem acceperit: si quis consobrinæ suæ se sociaverit.* Et *c. Si duo 35. q. 6. in fi.* quod est ex Concilio Urbani Papæ, ubi dicitur consanguineos committentes incestum alia matrim. contrahere non prohibendos esse, si juvenes sint, ubi *gl. verb. Non prohibeantur*, ait ratione juventutis, vel ipso jure, si ignoranter conjuncti sint. & *c. fi. 35. q. 8. quod est ex Concilio Aurelian.* ubi est sermo de incestuosis manentibus in incestu, & concluditur in fine capitis sic: *Et si alter eorum morte præventus fuerit: alter quamdiu vivit, sine spe conjugii maneat.* 2. quod stylus curiæ servet, dum dispensat cum consanguineis incestus inter se reis, ut ineant matrimonium, addere clausula, ut altero eorum defuncto, superstes non contrahat aliud matrimonium. Ergo censet eum incestum esse impedimentum. 3. quod incestus cum affinibus nullo subsistenti matrimonio, sit impedimentum (ut n. 7. diximus. Cur ergo id negandum erit de incestu cum consanguineis, qui pejor est? Et ex neutro producitur affinitas cum conjuge. Et hæc sententia est valde probabilis. Quam sostinent *gl. fin. d. c. de incestis, Alex. de Nevo c. 2. num. 7. de eo qui cogno. consang. Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 2. num. 13. concl. 2. Astensis summ. 2. p. l. 8. t. 20. a. 1. motio, Angelus verb. Incestus, num. 5. fi. Rebuffus praxi benefic. reg. de dispensatione in gradibus prohibitis, glossa 5. n. 26. Sot. 4. d. 37. q. un. a. 1. paulo post 1. concl. Navar. sum. Hispan. cap. 22. num. 75.* & melius *Latina c. 22. num. 74. vers. Contrarium verò: & lib. 4. cons. in 1. adit. tit. de sponsalibus 2. cons. 17. num. 2. in 2.* verò *tit. d. eo qui cognovit consang. cons. 1. num. 2. lex 13. tit. 2. part. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Con su parienta, in fi.* dicit fortè standum esse hac opinione: quòd ea lex, & Doctores juris canonici sic ipsum explicent, quamvis id expressè non dicat jus canonicum, *Castro lib. 1. de lege pœnali, cap. 7. triplici col. ante fi. §. Ex hoc tertio documento, paulo post princ. Sarmiento lib. 1. select. c. 9. n. 3.* & clarè loquitur de incestu cum consanguinea sua: ut constat ex *num. 1.* ubi proponit casum. Et *l. 7. c. 10. ad fin.* quæstione hac latiùs disputata, eam indecisam relinquit, dicens se desiderare Sedis Apostolicæ declarationem, *Anton. Cucus lib. 5. instit. majorum, tit. 12. num. 17. Cordub. lib. 5. quæstionarii, q. 12. a. 1. opin. 3. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 295. Petr. de Ledesma de matrim. qu. 58. a. 4. dub. 2. Philiarcus de officio sacerdotis, to. 1. p. 2. l. 2. c. 4. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 229. concl. 3. n. 3. Vega 2. tom. sum. c. 5. casu 3.* & in hanc inclinat *Supplementum Gabriel 4. dist. 34. q. un. art. 1.* quamvis utramque referat, & neutram definiat. Favet *Abbas cap. 1. n. 2. de eo qui cognovit consang.* ubi ait esse pœnam committentis crimen incestus, privari facultate contrahendi matrimonium: & statim addit, incestum propriè committi cum consanguineis uxoris, vel propriis. Favent etiam *Host. eo. c. 1. ad fi. Abulensis c. 5. Matth. q. 200. Ugolinus de Sacramentis.* ubi de matrim. *c. 20. num. 1.* ubi generaliter & indistinctè incestuosis interdici matrim. asseverant. Additque *Sotus proximè citatus* nil referre, ante an post matrimonium is incestus commissus sit.

16 Verùm probabilius reputo, hujusmodi incestum minimè impedire matrimonium, quod hoc sit pœna, & perinde restringendum. Textus autem qui id impedimentum statuunt, non loquuntur expressè de incestu cum consanguineis propriis (ut fatentur *Greg. Lopez, & Castro*, auctores contrariæ sent.) Deinde, quod licet hic incestus sit in se gravior, at non ita ostendit matrimonium, cum ex illo non pullulet affinitas, nec impedimentum matrimonii usus. Et ideò hanc sent. expressè tuentur *D. Th. 4. d. 34. q. un. a. 5. in solut. ad arg.* Et ibi, *Richard. a. 4. q. 2. ad 5. Turrec. c. Quædam cum fratre 32. q. 7. n. 2. in solut. ad 3.* ubi proposito argumento, incestum cum consanguineis propriis esse pejorem, & non producere hoc impedimentum: respondet, incestum non tam esse impedimentum ratione culpæ, quàm ratione affinitatis ab ipso ortæ, quæ ex solo incestu cum consanguineis conjugis oritur. Et *in corp. articuli* explicantes hoc impedimentum, dixerunt esse incestum cum conjugis consanguineis. Eandem tenent *D. Anton. 3. p. tom. 1. cap. 16. §. 4. Rosell. verb. Impedimentum, impedim. 8. nu. 18. & 19. Sylv. Matrimonium 7. qu. 6. dict. 3. Cajet. sum. verb. Matrimonium, c. 1. §. Secundum verò caput:* & expressiùs ac melius *2. 2. q. 154. a. 9. col. 2. § ad 2. objectionem, Armilla verb. Matrimonium n. 57. Cov. 4. decr. 2. p. c. 6. in princ. n. 4. Alex. Carrer. de sponsalibus, lib. 5. c. 22.* (habetur *tom. 9. tractatuum.*) *Veracruz 1. p. Speculi, a. 23. statim in princ. concl. 1. Celaja 4. d. 34. q. 3. ad finem, & ibi Palacios disp. 2. vers. Verum ut ad nos redeamus, Ovand. 4. dist. 41. disp. un. propos. 11. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. nu. 138. Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 4. initio, Toledo lib. 5. summæ c. 12. num. 4. Barth. a Ledesma de matrim. dub. 50. Vivaldus candelabro Sacram. 1. part.* ubi de matrim. *num. 95. Lud. Lop. 1. p. instru. c. 296. §. Pro resolutione, & 2. p.* ubi de matrim. *c. 46. Impedimento 5.* Et dicit probabilem *Petrus de Ledesma nu. præced. allegat.* Et favent *D. Bonav. 4. d. 34. a. 3. q. 2. Rainerius 2. p. sum. t. de matrim. c. 16. Petr. de Sota lect. 14. de matrim. §. Huic impedimento. Majolus lib. 3. de irreg. c. 25. n. 16. § Crimina impedientia. Angles floribus 1. p. de matr. q. 15. de impedimento ordinis, a. 2. in princ. Lancel. institut. juris canonici l. 2. t. de triplici cogn. §. Si quis autem, vers. Si quis autem, Graff. 1. p. decis. li. 2. c. 80. n. 10. & c. 85. n. 27. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium, ubi de impedimentis tantum impedientibus, n. 7.* nam explicantes hoc impedimentum, dicunt esse incestum cum consanguineis conjugis.

Ad argum. n. 15. proposita resp. Ad 1. dic cum *Castrarum præced. allegato, c. Si quis viduam*, non de omni conjugio loqui, sed de solo conjugio incestuoso inter ipsos consanguineos contracto, & jubetur id matrimonium ita separari, ut amplius ad talem copulam incestuosam non veniant. Ad *c. De incestis*, dic cum *Cajet. 2. 2. q. 154. a. 9. col. 2. § ad 2. object.* sola conjugia incestuosa ibi reprobari, nimirum, cum consanguineis vel affinibus: diciturque, non posse hos veniam impetrare, nisi ab his conjugiis separentur: atque ita in fine subiicit textus hæc verba: *Sanè quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem.* Ad *cap. Si duo* dic cum *Cajet. ibid. & Palacios 4. d. 34. disp. 2. col. 6. vers. At scio*, id non esse definire: ut si ii juvenes non sint, interdicatur illis matrimonium: sed solùm causam assignare, cur illi volentes ad nuptias transire, prohibendi minimè sint. Quare non ob id aliis adimitur ea facultas. Ad *c. finale.* dic ibi injungi solemnem pœnitentiam pro tempore totius vitæ incestuoso, qui præcedentibus monitionibus, de quibus fit ibi mentio, non resipuerit: & cùm solemnis pœnitentia dum durat, sit matrimonii impedimentum (ut diximus disp. 6. nu. 10.) ideò interdicitur matr. Quare *gl. ibi verb. Maneat*, dicit quid juris sit in hoc casu dictum esse *cap. Hoc ipsum, §. de pœnitentibus 33. q. 2.* ubi *verb. de pœnitentibus*, disputat, quando solemnis pœnitentia matrim. impediat, quare nil facit contra nos. Quia non erit impedimentum ratione incestus, sed ratione solemnis pœnitentiæ, ubi illa imposita fuerit, quæ jam minimè est in usu (ut diximus ea disp. 6. n. 10.) Ad 2. dic cum *Palacios proximè cit.* stylum curiæ non probare hoc esse impedimentum: Pontifex enim concedens eam dispensationem, id gravamen illis imponit, ut homines ab incestu cohibeantur. Quamobrem ii quibus impositum fuerit, tenebuntur eo impedimento, virtute ejus solius præcepti Pontificii. Ad 3. dic, non omnem incestum cum affinibus id impedimentum præstare, sed eum solum, qui est cum matre & filia, ob enormitatem criminis. Et quia est textus expressus id disponens, qualis non invenitur in incestu cum consanguineis. quod constat ex dictis n. 7. 17

DISPUTATIO XVI.

Utrùm uxoricidium ac viricidium matrim. contrahi impediant?

SUMMARIUM.

Uxoricidium impedit, sed non dirimit matrimonium, n. 1.
Id habet verum, licet uxorem deprehensam in adulterio vir propria auctoritate occidat, n. 2.
Reprobantur Doctores oppositum asserentes, n. 3.
An idem dicendum sit, quando auctoritate judicis adulteram necat? n. 4.
An è contra viricidium sit impedimentum? Refertur quadam sent. n. 5.
Proponitur contraria sententia auctoris, n. 6.
Solvuntur argumenta, n. 7.

Disp. præsens non est de uxoris aut viri interfectione, animo ad aliud matrim. transeundi facta. Hæc enim disput. ad impedimentum criminis, quod matrim. dirimit, pertinet. Disputatio ergo præsens est, quando alia causa subest, ut iræ, 1
odii,

odii, vindictæ, adulterii. Et quidem, uxoricidium tunc esse impedimentum, ne vir aliam ducere possit, non tamen dirimere matrim. postea initum, constat inter omnes. Idq; probat textus *c. Interfectores 33. q. 2. quod est ex Nicol. Pontif. desumptum*, ibi: *Quibus pœnitentibus conjugium denegatur*. Et ex *c. Admonere 33. q. 2. quod est Stephani 5 Pontificis*, ubi reprehendens Astulphum, quòd uxorem occidisset, sic ait: *Uxorem nunquam ducere audeas*. Et *cap. quicumque, ead. q. & causa, quod est Pii Pontificis*, ibi: *Quicumque propriam uxorem, absque lege, vel sine causa, & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit uxorem, publicum agat pœnitentiam*.

2 Quod verum est, quamvis maritus uxorem in adulterio deprehensam enecet propria authoritate. Quamvis enim leges id impunè permittant: at jus canonicum spectans culpam mortalem in ea occisione repertam, eam minimè permittit. Quod denotant ea verba *c. Quicumque* relata n. præced. *absque certa probatione*. Et ita docent *D. Th. 4. d. 37. q. 2. a. 2. corp. Et ibi D. Bonav. a. 2. q. 3. Durand. q. 2. a. 2. n. 6. Ricardus a. 2. q. 2. Palud. q. 2. a. 2. n. 9. Supp. em. Gabrielis q. un. a. 2. fin. Rainer. 2. p. summ. t. de matrim. c. 14. Turrec. c. interfectores 33. q. 2. a. 2. n. 5. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16. §. 4. Sotus 4. d. 37. qu. un. a. 4. concl. 2. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. Huic impedimento, Palacios 4. d. 37. disp. un. col. 8. vers. In aliis verò, Enriq. li. 12. de matrim. c. 2. num. 1. ad fin. & c. 14. num. 2. initio, Barth. à Ledesma dub. 58. de matrim. conclus. 2. Vivald. candel. Sacram. 1. p. de matrim. nu. 101. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 229. num. 4. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 74. statim in principio*.

3 Hinc deducitur, minimè audiendos esse quosdam, asserentes tunc non esse impedimentum, quod impunè permittatur, quamvis non absque culpa. Hi sunt *Palud.* sibi contrarius *4. d. 34. q. 1. a. 2. n. 13. Caeta. repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 295. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium, ubi de impedim. non dirimentibus, num. 6.* Sed dic permitti impunè quoad pœnas civiles: at nè impediat matrim. non reperitur textus id permittens.

4 Quandò autem adulteram sibi traditam judicis auctoritate vir enecat, minimè hoc impedimentum incurrit. quod sit inductum in pœnam criminis uxoricidii, at tunc prorsus culpa vacat. Idque probant ea verba textus *c. Quicumque 33. q. 2.* ibi: *Absque lege absque certa probatione*. Et clarè significavit *l. reg. 14. t. 2. p. 4.* ubi peccati gravitatem asseruit esse causam hujus impedimenti. Atque ita tenent *Sotus concl. 1. Vega, Petr. Soto, Palacios, Enriqu. utroque loco, Barth. à Ledes. concl. 1. Vival. Manuel n. 2. allegati. Veracruz. p. spec. a. 24. concl. 2. Matienzo li. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 139.* Idque à fortiori docent DD. n. præced. allegati. Quare non est credendum *Ovando 4. d. 37. disp. un. fin.* ubi ait tunc esse impedimentum, quod jus canonicum indistinctè loquatur, nec tradat adulteram viro necandam, sed jus civile id efficiat. At non est ei credendum, quia jus canonicum verè punit culpam uxoricidii: in eo autem eventu culpa abest. Nec oportet ut jus canonic. tradat adulteram viro, sed satis est, id jure civili disponi, non contradicente (ut verè non contradicit) canonico.

5 Dubitatur autem, an idem impedimentum ad matrimonium incundum, incurrat uxor virum interficiens? Affirmant (& valde probabiliter) multi, quod sint correlativa vir ac uxor: ac militet eadem ratio. In quo casu dispositum in uno, censere in alio dispositum, probat ex multis *Everardus in suis topicis loco à correlativis*. Immò major est ratio. Gravius quippe delictum est, si uxor virum interficiat, cui tanquam capiti debet reverentiam & subjectionem. Et confirm. quia rationes propositæ à Steph. 5. *c. Admonere 33. q. 2.* Ubi hoc impedimentum uxoricidii statutum est, procedunt etiam in viricidio, ibi: *Occidisti uxorem tuam partem corporis tui, legitime matrim. tibi sociatam, filios tuos orphanos fecisti*. 2. hoc probant omnes rationes, quas disp. 12. nu. 24. attuli, ad probandum leges punientes virum fœminæ raptorem, extendi etiam ad fœminam viri raptricem. Et DD. illius sent. idem dicerent in hac quæst. Et ideò hanc partem amplectitur *Palud. 4. d. 37. q. 2. a. 2. n. 10. & supplem. Gabr. 4. d. 34. qu. un. a. 1. imped. 3. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 16. §. 4. Sot. 4. d. 37. q. un. ar. 1. vers. simplex item. Navarr. sum. c. 22. num. 74. Ant. Cuc. l. 5. instit. majorum, t. 12. n. 25. Vignerius l. instit. c. 16. §. 7. vers. 8. ad fin. Palacios 4. d. 34. disp. 2. ad fin. in 3. imped. vers. Sunt qui putant, Enriq. l. 12. de matr. c. 2. n. 1. ad fi. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c. 46. §. Circa 6. imp. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 4. Vivald. cand. Sacra. 1. p.* ubi de matrim. *nu. 102. Ugolinus de Sacra.* ubi de matrim. *c. 20. n. 3.*

6 At verius puto non esse impedimentum, quod textus juris canonici hoc impedimentum statuentes de solo uxoricidio loquantur: nec sit eadem ratio de viricidio: quia viricidium est rarissimum, & uxores non sunt pronæ ad id, immo sunt timidæ: at uxoricidium est frequens, virique sunt audaciores & procliviores ad id delictum perpetrandum. Quamobrem ad virorum audaciam & inclinationem cohibendam, jus canonicum pœnam hanc statuit viro interficienti uxorem, non autem è contra uxori virum necanti. Quam rationem extensius attuli & ponderavi disp. 12. n. 25. ubi hac ratione & aliis ductus, sequens non pœnitendos DD. defendi pœnas viri raptoris fœminæ, non extendi ad viri raptricem. Et ideò omnia ferè ibi allata conducunt ad hoc probandum. Et ita hujus sent. sunt *Syl. Matrimonium 7. q. 6. dict. 1. Armilla verb. Matrimonium, nu. 58. Ledesma 2. p. 4. q. 62. a. 2. paulo post princ. Veracruz 1. p. spec. art. 24. concl. 3. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. glossa 1. n. 140. & seq. Toledo l. 7. sum. c. 15. num. 3.* Et hanc videtur sequi *Emm. Sa summ. verb. Matrimonium, ubi de impedimentis non dirimentibus. nu. 6.* quamvis enim utraque opinione relata, non explicet utra sibi arrideat: at refert hanc in posteriori loco: atque ita illam sequi videtur. Favet enim doctrina *D. Tho. 4. d. 37. q. 2. a. 2. ad 2. ibi. D. Bonavent. a. 2. q. 2. corp. Ricard. art. 2. q. 2. ad ult. Turrecrem. c. Interfectores, a. 2. nu. 5. ad 1. 33. qu. 2.* ubi opponentes matricidium esse gravius scelus uxoricidio, & tamen minimè impedire matrim. respondent rationem esse, quòd vir matrem revereatur, proniorque sit ad uxoris occisionem: ad ejusque inclinationis repressionem est matrim. interdictum, quod in matricidio non fuit necessarium. Quæ ratio pariter militat in præsenti casu.

Ad argum. num. 5. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis nu. præced. ubi diversam esse rationem probavi. Ad confirm. dic non eam esse totam rationem, sed unà cum gravitate criminis, facilitatem in viris ad id exequendum. Quæ tamen deficit in præsenti casu. Ad 2. constat ex dictis ea disp. 12. nu. 26. ubi illis rationibus satisfeci. 7

DISPUTATIO XVII.

Qualis culpa sit affectum aliquo impedimento impedienti, matrimonium inire: & quis dispenset: quove jure hæc impedimenta inducta sint: & an impediant petitionem debiti, matrim. cum aliquo eorum inito.

SUMMARIUM.

Qualis culpa sit contra interdictum, Ecclesia matrimonio copulari? n. 1.

Quid contra priora sponsalia, aut votum? Remissivè, n. 2.

An jure attento, & seclusa consuetudine, sit mortale contrahere cum impedimento Catechismi, & criminum quæ solum impediunt? nu. 3.

An attenta consuetudine culpa sit? Refertur duplex sent. n. 4. & 5.

Si consuetudo legitimè præscripta sit nulla est culpa, n. 6.

Non est opus eam consuetudinem scitam esse à prælatis, n. 7.

Ea consuetudo viget hodie. Et an doctori asserenti esse consuetudinem sit credendum? n. 8.

Hodie nulla est culpa cum impedimento quocumque impedienti, matrim. inire, præter votum, sponsalia, & interdictum Ecclesiæ, n. 9.

Esto dispensatio esset necessaria, cujus sit dispensare? Refertur triplex sent. nu. 10. 11. 12.

Quo jure inducta sint hæc impedim. & quis dispenset in voti & sponsalium impedimento? n. 13.

Impedimenti interdicti Ecclesiæ, ne matrim. ineatur, cui competat dispensatio? n. 14.

An ea sit juveni necessaria circa impedimentum incestus? num. 15. & ibi quis dispenset in his impedimentis.

An contrahenti cum aliquo impedimento horum, præter votum, interdicatur petitio debiti? Remissivè, n. 16.

UT ultimam manum tractatui de impedimentis solum impedientibus imponamus, sola superest disp. præsens, omnia illa complectens. Quæ duo petit. Prius est, qualis culpa sit, affectum aliquo eorum inire matrim. Posterius, quis in illis dispensare valeat. Et circa priorem difficultatem, quando est impedimentum interdicti Ecclesiæ: quia nimirum alicui interdicitur ad tempus aliquod inire matrim. juxta tradita hoc l. disp. 6. nu. 6. *Emm. Sa sum. verb. Matrim. ubi de impedimentis non dirimentibus, n. 1.* refert aliquos DD. sentire esse culpam mortalem contra illud contrahere: alios verò solam venialem, & nil decidit. Videtur tamen huic posteriori sententiæ adhærere: cum illam referat in posteriori loco. Sed hanc sent. à nemine scriptam inveni. Et ideò esse culpam mort. fatentur *Palud. 4. d. 34. qu. 1. a. 1. concl. 4. n. 10. & d. 26. q. 2. art. 2. concl. 5. nu. 12.* addens idem esse de sponsalibus, si sit eadem ratio prohibendi. *D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 26. in princ. Cajet. sum. verb. Matrim. c. 1. §. & scito peccatum esse. Angelus Matr. 3. impedim. 1. n. un. Sylvest. Matr. 7. q. 1. dict. 3. Armil. verb. Matrim. n. 54. & 60. Tabiena verb. Impedimentum impedim. 13. nu. un. statim in princ. Sotus 4. d. 37. q. un. ar. 1. col. fin. concl. 2. Petr. de Soto lect. 15. de matrim. §. Huic proximum est. Navar. summ. Lat. & Hisp. cap. 22. n. 68. Ant. Cucus l. 5. institut. majorum. t. 12. nu. 13. Margarita confess. f. 150. p. 1. Matienz. li. 5. recop. ta. 1. rub. gl. 1. n. 146. Toledo l. 7. sum. c. 4. n. 2. & c. 18. n. 4. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matr. c. 46. §. Præterea & annumerasse. Vivald. Candel. Sacram. 1. p. de matrim. nu. 109. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 59. fine. Petr. de Ledesma de matrim. qu. 50. a. un. conclus. 4.* Quod probatur ex *c. fin. de matrim. contracto contra interd. Eccles.* ubi præcipit excommunicari hunc. Deinde, quia res est gravis. Unde miror, qualiter *Veracruz 1. p. Spec. a. 27. concl. 2.* numeret inter impedimenta quæ usu abrogata sunt, nec consuetum est, illorum dispensationem petere interdictum Ecclesiæ: & ita ait eam consuetudinem excusare à mortali. Miror (inquam) quòd nullibi possit esse ea consuetudo: quorsum enim judex interdiceret ad tempus matrim. dum de impedimenti veritate discutitur, si id præceptum nullas obtineret vires? aut quæ consuetudo posset inducere, ut nondum ea discussione facta præceptum Superioris justissimum parvi fieret? At existimo horum DD. sent. aliquantulum temperandam esse, non enim semper erit culpa mortalis, contra id interdictum contrahere, sed attendenda est causa prohibitionis, & juxta eam res hæc metienda erit. Quis enim dicet esse mortale, quando solum ob honorem

dici festi prohibitio? aut si causa alicujus impedimenti objecti, & contrahentibus constat falsò impositum esse? Unde cautè *Petr. de Ledesma* non dixit semper esse peccatum mortale, contrahere contra interdictum Ecclesiæ, sed aliquando.

2 De prioribus sponsalibus, an sub mort. aliud inire matrim. impediant: dixi l. hoc disp. 6. num. 7. Et de voto, disp. 11. n. 8. remissivè.

3 De aliis verò impedimentis impedientibus, quæ retuli disp. 6. n. 5. Si ea in desuetudinem minimè abierint, sed servetur rigor jurium illa statuentium, non constat an obligent ad mortale. Quia *Petr. de Ledesma de matrim. q. 50. a. un. fine*, dicit non esse mortale cum his impedimentis matrim. inire, sed veniale, quod non tanti momenti existimentur ab Ecclesia, quod testatur transgressores non puniri à prælatis. Et *Toledo l. 7. sum. c. 18. nu. 4 & c. 15 fin.* licèt inclinet in eam partem, ut sit mortale, at aliquantulum dubitat, nec affirmare audet. At verius existimo, culpam esse mortalem. Quia contravenitur juri in re gravi. Atque ita docent *Palad. 4. d. 34. q. 1. a. 2. n. 14. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 16. § 4 fin. Rosella verb. Impedimentum, imped. 8. in fine principii, Sylvest. Matrimonium 7. q. 6. dict. 2. Sotus 4. d. 37. q. un. ar. 1. col. ult. vers. Tandem ad pacandas. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. penul in fin Nav. sum. Hisp. c. 22. n. 74. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 195. Viguer. li. instit. c. 16. § 7. vers. 8. initio. Ugolinus de Sacram.* ubi de matrim. *cap. 20. ad fin Matienzo li. 5. recop. ti. 1. rubr. gloss. 1. n. 137. Enriquez li. 12. de matrim. c. 2. n. 1. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 59. §. penult.* Idque clarè colligitur ex *Cajet. sum. verb. Matrimonium, c. 1. §. Et scito peccatum esse: & ibi Armilla n. 60.* ubi solum excusant à mortali, quando consuetudo viguit, ne petatur dispensatio. Et loquentes de impedimento incestus, idem tenent *Ledesma 2. par. 4. q. 60. art. 4, paulo post princ. §. Ideo est dubium. Cordub. sum. q. 53. §. Tertia. Gutter. lib. 1. quæst canon. c. 23. n. 5. Toledo li. 4. sum. c. 12. n 3 Manuel 1. 10. sum. 2. edit. c. 229. n 2. Vega 2. tom. sum. l. 5. cas. 4. fine.*

4 Difficultas autem est, quid hodie sentiendum sit circa hæc impedimenta, attenta consuetudine? Quidam enim censent non valere consuetudinem contrariam ad excusandum à culpa lethali, nisi constet Episcopum id diù scienter dissimulasse. Fundamentum suæ sententiæ nullum afferunt. Sed forte illud erit, consuetudinem non habere vires ad legem abrogandam, nisi scita sit à principe. Ita *Palad. D. Anton. Rosella, Sylvest. nu. præced. alleg Navar. sum. Hisp. c. 22. n. 57.* & videtur tenere *Gutierez li. 1. q. can. cap. 23. num. 14.* ait enim non esse necessariam dispensationem, ubi est consuetudo non petendi dispensationem scientibus prælatis.

5 Alii docent eam consuetudinem excusare à mortali, ubi obtinuit ne petatur dispensatio super his impedimentis, quòd Ecclesia id patiens censeatur dispensare. Unde non videtur hæc sent. excusare à veniali. Nec affirmat, sit consuetudo, nec ne. Ita *Cajet. Armilla, Petr. de Soto nu. 3. alleg. Soto 4. d. 37. q. un. a. 1. col. 3. vers. Circa hoc aute. Bart. à Ledes. dub. 59 de matrim. §. Annotare hic oportet. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 46. circa 5. impedimentum.*

6 I. Tamen Conclusio sit. Si consuetudo viguit, ut cum his impedimentis, nulla petita dispensatione, matrimonium ineatur, prorsus vacat culpa illud inire. Constat, quòd consuetudo vires habeat ad abrogandam legem Ecclesiasticam, *c. fi. de consuetud.* quæ sola hæc impedimenta induxit (ut dicemus nu. 13.) & ea consuetudo ab omni culpa excusat, cum legem abroget, quæ culpæ inducendæ, ob ejus transgressionem, causa erat. Immò & posse consuetudine impedimenta dirimentia aboleri, probavimus hoc lib. disp. 4. num. 13. Et ita docent *Majolus li. 3. de irregular. c. 25. num. 16. §. Crimina impedient in matr. Cordoba in suo quæstionar. li. 1. q. 12. a 2. dicto 3. Manuel t. 10. sum. 2. edit. cap. 229. n. 3.* Ejusdemque sententiæ sunt alii DD. qui quamvis culpæ non meminerint, asserunt tamen stante consuetudine non petendi dispensationem, eam non esse necessariam. Si enim sentirent esse culpam saltem venialem, peterent utique dispensationem, qua ea culpa caveretur. Hi sunt *Sarmiento li. 7. Select. c. 10. fin. Palacios 4. d. 34. disp. 2. col. 11. vers. Cæterum forte. Ovandus 4. d. 41. qu. un. propos. 12. Cordub. sum. q. 53. §. Tertia. Graffis 1. p. decisionum, lib. 2. c. 80. n. 13.* Et quamvis de solo incestu sermonem habeant: at à fortiori de reliquis idem dicerent: inter omnia enim crimina solùm impedientia primas obtinet, ac majus impedimentum est incestus (ut bene docet *Enriq. lib. 12. de matrim. c. 2. n. 2.*) & *Navar. sum. lat. c. 12 n. 7.* id de incestu docet: & de aliis *n. 85.*

7 II. Conclusio. Non desideratur scientia prælatorum, ut ea consuetudo vires obtinuerit adversùs hæc impedimenta, & hodie liberet à culpa contrahentem cum illis absque dispensatione. Constat ex dictis hoc lib. disp. 4. nu. 14 ubi probavimus nunquam eam scientiam desiderari, quamvis sit circa sacramentalia: ac textus dicat, non obstanti quacumque consuetudine. Nedum ubi ea verba non adiiciuntur: ut contingit ex textibus inducentibus hæc impedimenta.

8 III. Conclusio Jam diù ea consuetudo invaluit, ut affectus aliquo ex his impedimentis minimè petita dispensatione ineat matrim. Quod inde constat, quippe Doctores antiqui, & neoterici, & sanè insignes, qui in diversis orbis partibus scripserunt, ac versati sunt, eam consuetudinem legitimè præscriptam esse testantur, consciis ac conniventibus prælatis (quamvis hoc non desideretur, ut dixi num. præced.) & præsertim *Navarrus*, qui varias regiones longè inter se dissitas peragravit, ac centesimum vitæ suæ annum complevit, semper studiis intensissimè vacans, ac undique circa conscientiæ quæstiones consultus, & Romæ tandem diu moratus est, quò ex universis orbis partibus dissolvendæ quæstiones hæ deferuntur, & tamen affirmat *sum. Latin. c. 22. n. 75.* loquens de incestu, *& nu. 85.* loquens de aliis impedimentis, se in tanta ætate nec vidisse, nec audisse peti dispensationem: & ita eam consuetudinem præscripsisse ne dispensatio necessaria sit. Deinde, quòd Doctori excellenti testanti consuetudinem credi debere, non pœnitendi Auctores affirment, ac bonis rationibus ducti, ut *Bartolus repet. l. De quibus, n. 21. q. 4. ff. de legib. Jason l. Filius à patre, in princ. nu. 27. ff. de liberis, & postu. Ant. Gom. li. 41. Tauri, n. 4.* & multi alii quos refert *Mascardus de probat. concl. 426. n. 1. & duplici seq.* Et quamvis id valde dubium sit ac meritò impugnetur à *Jasone* sibi contrario *d. l. De quib. n 89. Berojo c. Potuit, num. 80. de locato*, quando consuetudo est contra ius, & *Navar. c. Placuit, de pœnit. d. 6. à nu. 186.* & à multis aliis quos refert *Mascard. ead. concl. 426. n. 4. & seq.* quòd quæ facta sunt, ut consuetudo, plerumque etiam prudentissimos fallant. *l. 2. ff. de juris & facti ignor.* Idque etiam probant aliæ rationes, quas *ibi Mascardus* affert. At ubi communiter Doctores id testantur, & nemo contrarium asseverat, est utique habenda fides, ut multis citatis probat *ibi Mascardus n. 17. & seq.* Quod hic contingit: nam multi hujus consuetudinis testes sunt, quos statim referam: & neminem inveni contradicentem: nec vidi Doctorem referentem alios, qui eam consuetudinem esse negent. Præterea, quia *Sotus 4. d. 37. q. un. a. 2. col. penult. fine, vers. Et revera: & Lud. Lopez 1. p. instruct. c. 299. §. Nunc superest ad textus*, ajunt cùm ferè omnes textus, hæc impedimenta inducentes, sint ex Conciliis provincialibus desumpti, quæ authoritatem condendi legem universalem minimè habent, nil mirum esse, si jam nunc temporis non tanta eorum habeatur ratio: & fortè olim in usu fuisse quoad pœnitentiæ forum, ut confessarii illas pœnitentias injungerent: cumque morem diuturna jam consuetudine abolitum esse. Et ita eam esse consuetudinem testantur *Vervecius & Rodensis*, quos refert & sequitur *Angelus Matrimonium 3. impedimento 9. initio. Raineriuss*, quem refert & sequitur *Alfonsi 2. p. sum. lib. 8. t. 20. a. 1 fin. Monald. in summ.* ubi de matr. *tit. Quæ crimina matrim. impediant, vers. Item quamvis prædicta. Joan. de Friburgo in sum. confessorum, l. 4. t. 9. q. 1. Albec. in suo dictionario, lit. I. verb. Impedimentum 8 paulo post prin. Turrecr. c. nullus 31. q. 1. n. 3. Nicolaus de Orbellis 4. d. 35. q. 1 fin. Nic. de Osmo in supplem. sum. Pisanæ, verb. Impedimentum 8. n. 1. Navar. summa lat. c. 22. nu. 75. & 85. & li. 4. cons. in 1. edit. t. de consang. cons. 2. fi. & in 2. t. de cognat. spirit. cons. 2. n. 8. Ant. Cucus li. 5. instit. majorum, t. 12. nu. 30. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. d. 408. Veracruz 1. p. spec. a. 27. concl. 2. Corduba lib. 1. quæstionar. q. 12. a. 2. dict. 3. Angles florib. 1. p.* ubi de matr. *q. 11. de impedim. ordinar, a. 2. in princ.* dicens fortè non esse in usu. *Lud. Lopez 1. p. instruct. c. 296. §. Nunc superest, notabil. 2. & 2. p.* ubi de matr. *c. 46. circa 5. impedimentum, Enriq. l. 12. de matr. c. 2. num. 1. in commento, lit. R.* (licèt nu. 1. non absolutè dicat esse consuetudinem, sed apud quasdam regiones.) *Et Sarmiento li. 7. selectarum, c. 10. fine, ac Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium, ubi de impedimentis non dirimentibus, fine*, referunt aliquos testari hanc consuetudinem, nec improbant: unde videntur idem sequi.

Ex his deducitur, nullius culpæ reos esse, qui affecti aliquo 9
ex his impedimentis matrimonium absque dispensatione ineunt. Constat ex dictis, nam si non peccant stante consuetudine (ut num. 6. probavi) & est talis consuetudo (ut dixi n. præced.) non igitur peccant. Atque ita sentiunt viri doctissimi neoterici; & omnes DD. nu. præced. allegati sunt clarè hujus sententiæ, cùm eam consuetudinem referentes non improbent. Immo hoc est verum quamvis amplectamur sententiam rigidam num. 4. relatam. Quippe hæc consuetudo scientibus prælatis est inducta: tanti enim temporis usum ignorare non potuerunt. Unde propter hanc consuetudinem jam hodie sola impedimenta voti, sponsalium priorum, ac interdicti Ecclesiæ vim habent.

Circa posteriorem difficultatem, nimirum stantibus impe- 10
dimentis his in suo robore, quis dispenset in illis? Non est multum in ea immorandum, si quidem jam non obligare propter consuetudinem firmavimus. Et breviter triplex est dicendi modus. Primus est, ut in Incestu (de hoc enim solo Impedimento loquitur) vero, nempe, admisso cum consanguineis uxoris post consummatum matrimonium, solus Pontifex dispenset, ut incestuosus ineat matrimonium: nisi ratione juventutis, quo casu dispensare poterit Episcopus, per *c. Si duo in fin. 35. q. 6* Secus si incestus non sit verè & propriè talis, ut cum consanguineis sponsæ nondum cognitæ. Quod *cap. 1. de eo qui cogno. consangu.* concedat in hoc eventu posse ex dispensatione matrimonium iniri: & cùm non reservetur, censetur Episcopo commissa, juxta regulam communiter à DD. traditam, *c. At si clerici. §. De adulteriis. de judiciis.* Sic *Abb. c. 1. nu 4. de eo qui cogn consang. & ibi Prepos. in fin. Alex. de Nevo c. 2. eo. t. num. 7. Angelus verb. Incestus, num. 5. Sylvest. verb. Luxuria, q. 4. dict. 5. Rebuff. praxi benefic. regul. de dispensat. in gradibus prohibitis, gl. 5. nu. 26. & idem Alex. de Nevo, Angelus, & Rebuff. ibi.* docent, quando incestus est commissus cum propriis consanguineis, nempe, non posse Episcopum dispensare, quod verè propriè incestus sit.

II. Di-

11 II. Dicendi modus est, si incestuosi sint juvenes, eos non indigere dispensatione ad contrahendum. Quia *c. Interfectores 33. q.2.* statuentes interfectorem uxoris non posse aliud matrimonium inire, excipit juvenes. Ita *gl. 33.q.2.c. In adolescentia, verb. Regulam, Veracruz 1.p. speculi, a.23. in dub. quod de hac re movet, conc. 2. Gutier. l.2.q.can.c.23.n.13. Corduba l.1. quæstion. q.1.2.d.2.a.1. Manuel 1.to sum. a edit. a29.n.2.* Et juvenes appellant *Gutier. & Corduba*, qui sexagenarii non sunt.

12 III. Dicendi modus est, juvenes quoque indigere dispensatione, at faciliùs cum eis dispensãdum esse ob incontinentiæ periculum. Et sic intelligitur *c. Interfectores 33. q. 2.* dum excipit adolescentes, & *c. fin. 33.q.2.* ibi. *Nubat, si se continere non potest, & c. In adolescentia, eadem causa & q. juncta gl. verb. In adolescentia, & c. Ex literis, de eo qui cogno. consang. junct. gl. fin.* Ita *Palud. 4.d.34 q.1. a.2.n.14.* & consentiunt DD. nu. 10. allegati, qui solum ratione juventutis concedunt posse Episcopum dispensare. Et favet *gl. c.1. de eo qui cognov. consang. fine*, ubi dicit ratione juventutis faciliùs dispensari.

13 Sed 2. dico, omnia hæc impedimenta non dirimentia esse jure Ecclesiastico inducta, præter sponsalia priora, & votum, quæ jure naturali & divino obligant fidem servare, illa homini, hoc Deo: & proinde jure eodem impediunt matrimonium: utpote quod præstitæ fidei adversatur. Sic *Cajet. summa, verb. Matrimonium, c.1. §. Secundum verò caput, Veracruz 1.p. speculi, a. 27. paulo post princ.* Nec potest Episcopus in sponsalium impedimento dispensare, ut benè docent *Cajet. eo. c.1. §. Et scito peccatum esse. Armilla verb. Matrimonium, n.60. Sotus 4.d.37. q.un. a.1. col. alt. concl.2. Veracruz proximè alleg. Enriqu. l.12. de matr. cap.2. num.2. Lud. Lop. 2.p. instruct. de matr. c.46. circa 5. impedimentum.* Quod idem probavi latius re hac disputata alios alegans l.8. disp.61. nu.4. & ibi n.2. probavi posse Pontificem dispensare. In voti autem impedimento quia dispensare possit pertinet ad librum sequentem, ubi latus est de dispensationibus sermo habendus.

14 2. Dico, in impedimento interdicti Ecclesiæ, posse Episcopum dispensare: quando ipse vel inferior matrim. interdixit, secus, si superior. Quia inferior nequit legem superioris tollere, nec moderari, *cap. Inferior 21.d. clem. Ne Romani, de elect.* at propriam aut inferioris potest, sic *Angelus Matrimonium 3. impedim. 18.n.3.*

15 Ultimò dico, veriùs esse posse Episcopum dispensare in omnibus impedimentis aliis solum impedientibus. Quia licèt nullum jus id exprimat, nisi de incestu impropriè, *c.2. de eo qui cogno. consang.* at consuetudo interpretatur ex similitudine rationis extendi ad alia quoque impedimenta. Et ita docent *Palud. Rosella, D. Ant. Sylvest. num. 4. allegati, Angelus Matrimonium 3. impedim. 18 num.3. Sotus 4 d.37.q.un.a.1. col.3. vers. Circa hoc autem, Navar. sum lat. cap.22. num.85. Bart. à Ledesma de matrim. dub. 59 §. Annotare hic oportet. Gaeta repet. Ad limina 30 q.1. §4. num.295. Toledo l.7. sum. cap.35 fin. & c.18 num.5. Cajet. sum verb. matrimonium c.1. §. Et scito peccatum esse, & ibi Armilla num.60. Veracruz num.13. relatus, Enriquez l.12 de matr. c.2. num. Petr. de Ledesma de matrim. q.50. art. un. fin. Lud. Lop. 2.p. instruct.* ubi de matrim. *c.46. circa 5. impedimentum. Emmanuel Sa sum. verb. matrimonium, ubi de impedimentis non dirimentib. §. Vvuld. candelabro Sacram. 1.p.* ubi de matrim. *num.110. Ugolinus de Sacram.* ubi de matrim. *c.20 ad fin. Philiarch. de offic. sacerd. tom.1. p.2 l.2 cap.4. ad fin.* Et loquentes de incestu idem docent *Navar. sum. Lat. c.22. num 75. Sarmiento l.7. selectarum, cap.10. ad finem. Ovand. 4.d.41. qu. un. propos. 12. Gutier. l.1. q. canon. cap.23. num.10. & duplici seq. Corduba summ. qu.33. §.7 sepa. Enriquez l.12. de matrim. c.2 num.1. Petr. de Ledesm de matrim. q. 58. n.4. dub.2. paulo ante solutionem ad argumenta.* Immo fortè satis esse licentiam proprii parochi, docent *Vervecius Rodensis, Astensis, Monaldus, Nicolaus, Turrecr. Gaeta, Albericus*, quos retuli num. 8. quod non approbo, quia fundamento caret: parochi enim non est dispensare. Cum juvenibus autem credo facilius dispensandum, at revera egere dispensatione: nisi jam consuetudinè abolita essent prædicta impedimenta, ut bene docent Auctores n.12. allegati.

16 Utrùm vero affectus impedimentis impedientibus, esto ea valerent, si matrim. ineat, possit petere debitum? dicam l. 10. disp.27. num.5.

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS.

De impedimento erroris personæ, & conditionis servilis.

DISPUTATIO XVIII.

An error personæ, qualitatis, aut fortunæ dirimat matrim. & quo jure: & quando error qualitatis in personæ errorem redundet?

SUMMARIUM.

Quid distet inter ignorantiam & errorem: & an utrumque dirimat matrim. num.1.
Error personæ desiderat præviam illius cognitionem, n.2.
Error est quadruplex, n.3.
Quid sit error, seu dolus, antecedens, concomitans, dans causam contractui, aut in ipsum incidens? n.4.
Error personæ dirimit matrimonium? n.5.
Quid, si sit concomitans, nec dans causam contractui, n.6.
Quid, si error sit crassissimus? n.7.
Error qualitatis non dirimit matrimonium, n.8.
An Ecclesia possit statuere ut is error dirimat? n.9.
Quotuplex, quæstio disputatur, n.10.
An error personæ jure naturæ dirimat matrimonium. Refertur sententia negans, n.11.
Contraria authoris, n.12.
Iniens matrimonium non tenetur dirigere consensum in præsentem, sed in personam, quam putat esse, n.13.
Non valet matrimonium inter infideles cum errore personæ, n.14.
Ecclesia statuere nequit constare matrimonium cum hoc errore, n.15.
Solvuntur argumenta, n.16.
An error qualitatis, seu dolus antecedens, & dans causam matr. ineundo, id vitiet? Proponitur quædam sententia, n.17.
Opinio Auctoris, n.18.
Quid, si tantus esset dolus, ut consensum auferret? n.19.
An contrahens cum corrupta, quam virginem putat, teneatur consummare matrimonium? n.20.
Quid, si error qualitatis contingat apposita qualitate per modum conditionis, sive actu, sive habitu? n.21.
An Parochus assistens tali matr. cognita deceptione circa qualitatem, incurrat triennii suspensionem? 22.
Quid, si error qualitatis redundet in personæ errorem? n.23.
Solvuntur argumenta, n.24.
Quando error qualitatis redundet in personæ errorem. Refertur duplex regula, num.25.
Quoties qualitas non determinat individuam personam, est error qualitatis, ut sum filius regis, n.26.
Si designat individuam, ut sum filius talis regis, est personæ, n.27.
Quid, si nulla notitia illius personæ præcesserit, n.28.
Quid, si fœmina scienti quempiam multos habere filios, & neminem cognoscenti, supponatur secundo genitus, tanquam primogenitus, num. 29.
Quid, si primogenitus jam obierit, n.30.
Quid, si Rex plures habeat filios, & quis se illius filium simulet: vel se unicum, id fœminam lateat, n.31.
An differ, num ea verba, Sum filius regis, sumantur substantivè, an adjectivè, n.32.
Quid, si animus errantis esset consentire in præsentem, n.33.
Quid, si persona fingens qualitatem illam, esset antea contrahenti nota, num.34.
Quid, si dum de matrimonio ineundo convenitur, velit contrahens sponsæ futuræ pulchritudinem inspicere: & alia supponatur, n.35.
Quid, si quis dicat se esse unicum regis Franciæ filium, cum ille habeat plures, num.36.
An error nominis solius matrimonium vitiet, n.37.
Summatim explicatur quando error qualitatis in personæ errorem redundet, num.38.

HACTENUS de impedimentis solum impedientibus matrimonium, verba fecimus. Jam impedimenta dirimentia aggredimur: quorum numerus & sufficientia explicata sunt disp.6. nu.3. & seq. Initium autem sumimus ab impedimento erroris personæ & qualitatis, de quo in præsenti: & in sequentibus de conditionis servilis errore sermo erit. Et præmittenda sunt aliqua. 1. 1
præmittendum est ex *D. Thom. 4.d.30 q.1. a.1. ad 2. & Soto ibi, q.1. a.1. initio corp.* ignorantiam differre ab errore, quod illa ex sua ratione nullam præviam cognitionem desideret, sed sola scientiæ negatione contenta sit: hic autem judicium positivum intellectus perversum postulet: & ideò dicitur ignorantia pravæ dispositionis: ubi autem non adest error, ignorantia puræ negationis. Errare enim est, unum pro alio putare: teste *D. Aug. in Enchiridio, cap.21.* & refertur *c. In quibus 22. q.2.* ut si me prorsus lateat quantum hinc distet Roma, non dicat errare, utpote qui nullum distantiæ conceptum formavi: si verò existimarem centum leucas distare, cum quadringentas distet, errarem utique, falsum judicium habens, unde (inquiunt *D. Thom. & Sotus ibid.*) licèt ignorantia instar erroris impediat consensum, efficiatque ne actus sit voluntarius: nil enim volitum quin præcognitum: teste *Philosopho 3. de anima, commento 39.* ignorantia autem cognitionem prorsus tollit, sicut error veram: unde quoad dirimendum matrimonium, non differt an dicatur ignorantiam an errorem impedire: quia tamen nunquam contingit ignorantia quæ voluntarium consensum auferat, nisi cum errore conjuncta sit: quod actus voluntatis præsupponat cognitionem rei in quam fertur, quæ si vera sit, jam actus est voluntarius: si autem falsa, ac proinde reddit actum involuntarium, jam admiscetur error: ideò potius dicitur error impedire matrim.

quàm ignorantia. Quippe ille est causa proxima defectus voluntatis : & hæc in quantum admixtum habet errorem.

2 Hinc infertur, nunquam posse contingere errorem personæ absque aliquanta illius personæ notitia, ex visu, aut saltem auditu, & fama. Nam in penitus ignotum, nec consensum, nec affectum dirigere possumus, argumento eu *l. Cum ab eo, vers. Mensam ff de contrah. empt. & l. In lege 77 ff eodem*, ubi vendito fundo lapidicinas penitùs ignoratas io eo existentes, minimè vendi deciditur : quòd nemo venditioni rei ignotæ connivere censeatur. *Et l Tres fratres 36. ff. de pactis.* Et ita docent *D. Th. & Sotus nu. praeed allegatis, D. Bonav. 4. d. 30. a. un. q. 1. ad ult. Hostiens. sum. t. de matr. § Qualiter impediatur, num. 26 Hugo, & Laurentius*, quos refert & sequitur *Archid. 29. qu. 1. in sum. n. 7. & ibi Bellamera num. 3. Turrecr. n. 4 a. 5. Alex. de Nevo c. 2. n. 6. de conjug. serv. & ibi Prapos. num. 4. qu. 2. vers. Dicit, Henricus ibi n. 5. Monaldus sum.* ubi de matr. *t. de errore persona, paulo post prin Astensis sum. 2. p. l. 8. tit. 14. a. 1. quast. 2. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 3. q. 4. Vitalis de Caubanis in tractatu clausularum, clausula, Non errore ductus, §. Ostenso de errore judiciis, videndum est de errore qui in matr. committitur, num. 2.* (habetur tom. 18. tractatuum.) *Rosella verb. Impedimentum, impedimento 2. in principio Angelus Matrimonium 3. impedimento 4. num. 3. Supplementum sum Pisana verb. Impedimentum, impedim. 2. num. ult. Sylvest. Matrimonium 8. q. 1 dict. 5 Tabiena verb. Impedimentum, imped 1. q. 3. n. 4. Lex 10 t. 2. p. 4 & ibi Greg. Lop. verb. Filio. Brunel. de sponsalib concl. 32 n. 2. Alex. Carrer. l. 4. de sponsal. c. 12. Nau. sum. c. 22. n. 32. Gaeta repet c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 326. Ledesma 2. p. 4 q. 53. art. 2. dub. 4. Aur. Cuc. l. 5. instit. majorum t. 12. n. 46. Enriquez l. 11. de matr. c. 10. num. 2. comment. lit. l.*

3 2. Præmittendum est cum *Magistro 4. d. 30. cap. 1.* quem omnes sequuntur, quadruplicem esse errorem, primum, personæ, cùm una persona pro alia supponitur. II. conditionis servilis, cùm contrahens liber existimat se contrahere cum libera, & est ancilla. III. qualitatis, cùm credit se contrahere cum pulchra, nobili, virgine, & est deformis, plebeja, corrupta. Ultimum, fortunæ, cùm putatur dives, & est pauper. Qui error potest dici qualitatis. Cùm tunc in qualitate divitiarum sola erretur.

4 Rursus, quicumque ex his erroribus est duplex, (sicut ait *D. Thom. 1. 2. q. 6. a. 8.* de ipsa ignorantia) quidam est antecedens actum, nimirum, qui causam præbet actui faciendo, ita ut eo non existente actus nequaquam fieret : atque ita efficit ut actus sit involuntarius. Cùm nil volitum, quin præcognitum. Alter verò est concomitans actum : qui scilicet, non inducit ad volendum, sed ita concomitatur actum, ut eo non existente actus fieret. Quare (ut ait *D. Th. ibi.* prior error inducit ad volendum, causaque est actus. Ut si quispiam per errorem, existimans fœminam esse Regis filiam, illam ducat, minimè ducturus veritate cognita, erit error antecedens. Posterior verò non inducit ad volendum, sed accidit simul esse aliquid factum & ignoratum. Ut si ille cognita veritate esset adhuc ducturus. Et hic error (ait *ibi D. Th.* cum Philosopho) non efficit involuntarium : quòd non sit causa alicujus repugnantis voluntatis, immò amplectendi ab ipsamet voluntate, eo errore deficsenti : quare per accidens se habet ad actum : at efficit non voluntarium. Quia non potest esse actu volitum, quod ignoratum est. Priorem errorem, quando cum alicujus dolo contingit, appellant Jurisperiti, *l. Et eleganter, ff. de dolo,* dolum dantem causam contractui, quod si is non adesset, contractus non iniretur : posteriorem autem, vocant incidentem in contractum. Quia eo detecto, adhuc contractus celebraretur, atque ideò non est causa.

5 In hac ergo disp. certum est apud omnes, errorem personæ antecedentem, id est, qui causa est ut matrim. ineatur, aliàs non ineundum, dirimere ipsum. Quòd is error auferat voluntarium. Atque latius probabitur n. 12.

6 Quando autem error personæ est concomitans, quia contrahens cum Maria existimans esse Catharinam, ea voluntate affectus erat, ut cognitam Mariam æquè libenter aut libentiùs duceret. Aliqui possent existimare, validum esse matrimonium. Quod is error non efficiat involuntarium (ut n. 4. diximus.) Et ita censerent, quia affirmant errorem conditionis concomitantem non annullare matrimonium. Quos & eorum rationes retulimus lib. 1. disp. 65. ubi ea opinione rejecta, contrariam tenuimus & probavimus. Et ideò propter rationes ibi adductas, censeo hujusmodi errore irritari prorsus matrimonium. Quippe ut legitimum sit, necessarius est consensus, & voluntas positiva. Error autem concomitans, quamvis non efficiat actum esse involuntarium, efficit tamen non esse voluntarium, (ut probavimus num. 4.) Atque ita hanc sententiam tenent *Ledesma 2. p. 4. q. 53. a. 1. col. 2. §. Sed difficultas est, Verarrus 1. p. Speculi, art. 28. ad fin. §. Circa hoc impedimentum, Barth. à Ledesma de matrim. dub. 30. conclus. 2. Petr. de Ledesma de matrim. qu. 58. art. 2. dub. 2. conclus. un. in fin. 1. rationis.* Immò quamvis tempore initi contractus matrimonii hunc actum eliceret, ducerem, si nossem hanc esse Mariam, non valeret matrimonium. Ut in ignorantia concomitanti conditionis servilis tradunt *Sotus 4. d. 35. q. un. art. 2. colum. 3. vers. Quid autem, Barth. à Ledesma de matr. dub. 31 col. 2. Lud. Lop. 2. p. instructoris de matr. c 47. ubi de impedimento conditionis, col. 3.* dicentes desiderari hunc actum, Duco te, quamvis sis alia persona. Matrimonium enim consensum de præsenti postulat : qualis minimè clauditur in eo consensu conditionali, Ducerem, si scirem.

7 Temperaret hæc forsan aliquis, ubi error seu dolus esset jostus, & qui prudentes falleret, secus si esset fatuus, seu crassissimus. Posset duci, quòd quando est error conditionis servilis, sic temperant DD. non pœnitendi (ut disp. seq. n. 19. videbimus.) Et in professione religionis temperant multi, dicentes dolo fatuo affectam valere, secus dolo qui prudentissimum quemque falleret : quos & eorum rationes referam, l. 10. disp. 9. num. 19. & 22. Cæterum quantumvis fatuus & crassus sit error, credo eum satis esse ad dirimendum matrimonium, quando circa personam contingit. quod re vera is auferat consensum directum in hanc personam, qui omninò ad matrimonii valorem desideratur. Atque ita eam distinctionem circa professionem reprobabo, solvens argumenta, & DD. illius explicans, l. 10. disp. 9. num. 20. & duplici seq. & circa errorem conditionis reprobabo disp. seq. n. 20.

8 2. Certum est etiam apud omnes, errore qualitatis & fortunæ, minimè variari matrim. quòd is circa circumstantiam matrimonii non contingat, sed circa accidentia. Et id nu. 18. latiùs est probandum.

9 Posset tamen Pontifex causa justa ductus statuere, ut is error matrim. dirimat : sicut potest alia impedimenta dirimentia indicere. Et ita docent *gl. 29 q. 2. in sum. verb. Quod autem, Palud 4. d. 36. q. 1 a. 1. n. 8. Supplement. Gabrielis 4. d. 30. q. 1. a. 2. concl. 5. Astens. summ. 2. p. lib. 8. t. 15. a. 1. qu. 6. Monaldus summ.* ubi de matrim. *t. de impedimento conditionis, fine, D. Anton. 3. p. t. 1. cap. 3. fine, Gaeta repet. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. num. 322. Verarrus 1. p. spec. art. 29. concl. 2.*

10 Triplex autem quæst. disputanda est. I. an error personæ dirimat jure naturæ matrim. II. an error qualitatis, sive dolus antecedens, qui dat causam matrim. ineundo, ipsum vitiet. III. an error qualitatis aliquando resuodatur in errorem personæ, ita ut matrim. dirimat.

11 QUÆSTIO I. An error personæ dirimat jure naturæ matrim. *gloss. 29. q. 1. in summa verb. Quod autem*, affirmat solo jure Ecclesiast. ac proindo integrum esse Pontifici statuere, ut is error non dirimat. Probaturque 1. quod cætera sacramenta non sint irrita ex personæ errore, ut si quis baptizet, confirmet, ungat, absolvat, sacris ordinibus initiet Petrum, existimans esse Joannem, valent hæc sacramenta. Differentia ergo hæc inter matrimonium, & cætera sacramenta, ut illud solum sit irritum ex personæ errore, habetur ex solo jure Ecclesiastico. 2. quia *Genesis 27.* dum Isaac benedixit filio suo Jacob, existimans esse Esau, erravit in persona, & tamen fuit valida benedictio, ut constat ex litteræ contextu, ibi : *Benedixique ei, & erit benedictus.* Tertiò, quia error personæ cæteros contractus minimè vitiat, sive sit error circa personam cum qua contrahitur : ut si vendam rem Petro existimans illum esse Paulum : vel circa rem venditam, ut si venditor emptorem decipiat, dicens esse sericum Granatense, cum tamen sit Giennense : si utrumque sit æquè bonum ac utile.

12 Cæterùm omnino dicendum est, jure naturæ dirimere. Quippe error libertatem & consensum aufert, *l. Si per errorem, ff. de jurisd. omn. jud.* & errantis nullus est consensus nec voluntas, *l. Cum testamentum, & l. Non idcirco, C. de juris & facti ignor.* At matrim. absque consensu est jure naturæ irritum. 2. quod is error circa substantialia, nempe, circa corpora tradita : quod ad matrimonii essentiam pertinet. Tertiò, id ostendit discrimen inter matrim. & reliqua sacramenta. Illud enim individuas personarum contrahentium conditiones respicit : & juxta illas determinatur consensus. Cùm hæ conditiones per se & suaptè natura conferant ad individuam vitæ consuetudinem inter cōjuges retinendam : in quo consistit matrimonii essentia, juxta definitionem matrimonii traditam, l. 1. disp. 1. In cæteris autem sacramentis non spectantur conditiones individuæ recipientium, utpote quæ nil conferunt ad sacramenti finem, ac proinde per accidens se habent ad intentionem ministri ut applicantis tale sacramentum. Ergo error in persona, cui cætera ministrantur sacramenta, ipsorum valorem non tollit, quasi error circa accidentalia : secus autem in matrim. in quo is error circa substantialia versatur. Tandem id probatur ex differentia inter matrim. & cæteros contractus. Quòd justitia commutativa, ad quam cæteri contractus pertinent, qui onerosi sunt, ut emptionis & venditionis, solam æqualitatem inter rem & pretium, & rei venalis usum, ac commoditatem respiciat, atque ita abs re illorum sit, erretur nec ne in persona vendente, vel cui venditur, vel in qualitate rei venditæ, dummodò æqualitas pretii, idem usus & commoditas serventur. Quare talis error eos contractus minimè vitiat. Matrimonii autem contractus per se primò respicit individuas personas mutuam corporum traditionem præstantes : utpote quæ ad ejus substantiam valdè conferunt : ut proximè probavi. Unde fit, ut in eo error personæ sit circa substantialia, ac subinde ipsum jure naturæ dirimat. Et ideò hujus sent. sunt *Hostiens. sum. t. De matrimonii, au. 26. Alex. de Nevo cap. 2. nu. 9. de conjug. servor. & ibi Calder. & Zochus,* quos refert & sequitur *Prapos. ibi num. 4. qu. 1. Henricus ibi num. 4. & 5. Palad. 4. d. 36. q. 1. a. 1. n. 8. & d. 30. q. 1. a. 1. n. 5.* ubi *Supplementum Gabrielis q. 1. a. 2. concl. 2. Astensis sum 2. p. l. 8. t. 15. a. 2. quast. 1. fine,*

Monal

Monaldus sum. ubi de matrim. *r. De impedimento conditionis, fin. Joan. de Friburgo sum confess. lib 4 t. 3. q. 4. D. Ant. 3 p. t. 1. c. 2. §. 1. Rosella verb. Impedimentum, imped. 2. in princ.* ubi *Tabiena impedim. 1. q. 2. n. 3. Sylv. Matrimonium 6. q. 1. vers. Error personæ, Brunell. de sponsalib. concl. 32. n. 2. Vitalis de Cambanis tract. clausularum, clausula, Non errore ductus, §. Ostenso de errore judicii, videndum est de errore, & c. n. 2. & 4.* (habetur to. 18. tract.) *Victoria sum.* ubi de matr. *nu. 270. Sot. 4. dist. 30. q. 1. a. 1. concl. 1. fin. Ledesm. 2. p. 4. q. 53. a. 1 paulo post princ. Veracruz. 1. p. spec. a. 20. paulo post princ. concl. 2. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 321. 322. 328. Ovandus 4. d. 30. disp. un. propos. 3. in fine, Enriq. lib. 11. de matr. c. 10. n. 3. & lib. 12. c. 4. n. 1. Petr. de Ledesma de matr. q. 51. a. 2. dub. 2 concl. an. Vivaldus candel. Sacram. 1 fin. de matrim. n. 127. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 30. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 47. ubi de impedimento conditionis, col. 8. vers. Postremo autem.*

13 Hinc infertur discrimen inter matrim. & reliqua Sacramenta, quoad intentionem legitimè à ministro habendam. In reliquis enim Sacramentis tenetur minister non coarctare intentionem ad personam quam coram se astare putat, sed ministrare præsenti, quicumque ille sit: at in matrimonio contrahentes qui ministri sunt, ad id minimè adstringuntur, sed limitatam intentionem contrahendi cum illa quam esse existimant, possunt habere. Cujus differentiæ ratio est ea, quam n. præced. in 2. ratione assignavimus. Et ita docet *Petr. de Ledesma de matrim. q. 51. art. 2. dub. 2. in solut. ad 1. & 2. arg.*

14 2. Infertur, non valere inter infideles matrim. initum cum errore personæ. Constat, quod non valeat inter ipsos matrim. cum impedimento juris naturalis, *cap. Gaudemus, de divort.* quale est hoc. Ita *Veracruz. 1. p. spec. art. 29. paulo post princ. ante 1. conclus.*

15 Tertiò infertur, non posse Ecclesiam statuere, ne error personæ dirimat matrim. Quia nequit efficere, ut absque consensu matrim. consistat, quem error personæ tollit. Sic contra glossam n. 11. allegatam docent *Caldor. Zochus, Alex. de Nevo, Præpos. Henricus, Astensis, Joan. de Friburgo, Palud. Supplem. Gabriele, Monaldus, D. Ant. Veracruz, Gaeta, Ovandus*, ubi eos nu. 12. retuli.

16 Ad arg. n. 11. proposita resp. Ad 1. & 3. constat ex dictis n. 12. ubi constituimus differentiam inter matrim. & reliqua sacramenta, atque alios contractus. Ad 2. dic cum *Abulens. in id c. 27. Genesis, q. 7. & ibi Hencala*, & communi sententia, mentem Isaac fuisse dirigere benedictionem ad filium præsentem, utervis ex illis esset. Vel dic cum *D. Aug. lib. 6. de Civit. cap. 37. in fin. D. Theodoret. q. 79. in Genes. Andrea Masio in illa verba Josue 9. Et non percusserunt eos*, illam benedictionem fuisse initio invalidam ad personæ errorem, at sortitam valorem ex confirmatione illius postea secuta, quod divina inspiratio intellexerit Isaac, eam fuisse divinam voluntatem.

17 QUÆSTIO II. An error qualitatis, seu dolus antecedens, nempe, qui incundo matrim. causam præbet, alias non ineundo, illud dirimat? Affirmant quidam in foro conscientiæ ad matrim. irritum esse: secus in foro externo. Ducuntur 1. quod contractus bonæ fidei ex dolo ipsis causam præbente initi, fiot ipso jure nulli, *l. Eleganter, in princip. ff. de dolo.* & id quidem defectu libertatis consensus. Nil autem est, quod ita consensum postulet, ac matrim. *c. Cum locum, de sponsal.* Secundum, quia error cujusvis circumstantiæ tollit voluntarium, teste *Arist. 3. Ethicorum c. 3.* Tertium, quia cum voluntas sequatur apprehensionem intellectus, tanquam ducem, eo ipso quod intellectus apprehendit hanc fœminam, ut virginem vel nobilem, voluntas non consentit in illam, nisi sub tali qualitate cognitam, existenti igitur illius qualitatis errore, cessabit consensus, ac proinde matrimonium irritum erit. Tandem quia si quis ficta paupertate eleemosynas extorqueat, non acquiret dominium defectu consensus in conferente. Ergo nec dominium corporis sibi traditi per matrim. quando ficta aliqua qualitate extorquetur, & cognita veritate tradendum non erat. Et confirm. quia votum tali errore emissum non esset validum. Ita sentiunt *Præpositus c. ult. in fine, de conjug. leprosorum, Molina de restit. q. 33. paulo post princ. vers. Quibus præmissis.* Et dubius manet cogitandum relinquens *Everardus in suis topicis, loco à matrim. spirituali ad carnale, num. 2.*

18 Cæterum verissima sententia habet id matrim. minimè irritari. Quod is error seu dolus non efficiat matrim. Involuntarium, sicut nec professionem religionis: quamvis secus esset in voto simplici, & sponsalibus, ac aliis contractibus. Quod latè probabo disparitatis rationem reddens l. 11. disp. 9. n. 20. Secundum, quia *c. Cum in Apostolica, de sponsal.* deciditur matrimonium non irritari ex mendacio & subreptione ad ipsum inducentibus, ut exponunt ibi *Anc. n. 3. Abbas nu. 2. Præpos. nu. 2. Alex. de Nevo n. 3.* Tertium, quia licèt omnis error sit causa involuntarii: at non omnis efficit involuntarium simpliciter, sed is solus, qui est circa qualitatem per se, & ex natura rei requisitam ad ipsius contractus essentiam: at dum qualitas se habet per accidens, solum involuntarium secundum quid consurgit. Et ratio hujus est. Quippe cum nihil sit volitum, quin præcognitum, quando error est in apprehensione rei non necessariæ, ad essentiam contractus, ipsiusque finem, sed in accidenti quodam, efficit ut contractus sit quoad essentiam voluntarius, ac proinde talis simpliciter, involuntarius autem secundum quid, & quantum ad accidens illud, in quo versatur error. Et confirm. quia contractus stricti juris initi ex dolo dante illis causam, valent: quod causa in qua erratur, sit extra ipsorum naturam (ut probavi lib. 4. disp. 8. n. 10. in solutione ad 5.) Cum igitur error qualitatis contingat circa accidentia matrimonio, non illud vitiabit. Tandem, quia nulla ratione fulcitur differentia in hoc, fori contentiosi & conscientiæ. Cum judicium hoc, quo illud matrimonium decernitur validum, non innitatur præsumptioni, sed veritate consensus cognita, idem decerneret forum externum. In quo eventu utrumque forum idem judicat, (ut probavi lib. 1. disp. 5. n 20.) Et ideò sententiam hanc amplectuntur *glossa l. A D. Pio 58. verb. Actionem, ff. de rita nupt.* quam singularem reputat *Bald. l. 1. n. 5. fin. C. Plus valere. Et gl. cap. si. in fin. 20. q. 3. & c. Cum dilectus, verb. Ad fatuitatem, de his quæ vi. Et ibi Abbas nu. 13. Imola n. 8. fi. Idem Abbas c. Cum dilecti, num. 7. de empt. & vendit. Et ibi Additionator lit. D. Baldus l. Cum Archimedoram, p. 10. c. Ut in possessione legatorum. Et rubr. de judiciis, lectura 1. n. 7. Jason Instit. de action. §. Actionum, n. 38. Curtius junior l. Interpositas, num. 4. C. de transact. & repetitione ejusdem l. num. 7. vers. Fallit primo. Joan. Lupus c. per vestras, de donat. inter vir. & uxor. notabili 3. in princ. num. 2. vers. Et per ista, Angelus Matrimonium 3. impedimento 4. num. 1. Sylvest. Matrimonium 8. quæst. 1. fine, Marcus Mantuanus singulari 316. Crotens repet. c. In civitate, n. 20. de usuris, Rebuffus praxi beneficior.* ubi de causis resignationem irritantibus, *& 1. de dolo, n. 8. & 9. Remigius tractatu de immunit. Eccles. fallentia 26. num. 4. vers. Item ad prædicta. Gom. Arias lib. 62. Tauri, num. 15. & 16. Loazes in tractatu matrimonii Regum Angliæ, dub. 8. n. 37. Sotus 4. d. 35. q. un. a. 2. col. 4. vers. Adhæc, Covar. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 7. num. 3. & l. 1. var. cap. 5. num. 1. Perez lib. ordinamenti, t. 1. l. 1. f. 15. §. Dubitatur verum matrim. dolo contractum, Flamin. de resign. benef. 13. qu. 3. num 11. Valentia 2. 2. disp. 5. q. 20. punct. 4. §. Secundo probatur concl. Molina* dicens se mirari, *Joan. à Molina, n. præced. allegatum*, sensisse contrarium, *c. 2. de just. tract. 2. disp. 352. paulo ante 2. concl. §. Illud est observandum, & disp. 259. §. Illud postremo, Barth. à Ledesma de matrim. dub. 30. concl. 3. Lud. Lop. 2. part. instruct. de matrim. cap. 47. ubi de impedimento conditionis, col. 9. vers. Quibus adde, lib. 1 de contractib. c. 43. in prob. 3. concl. & in sol. ad 3. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 51. a. 1. dub. 3. paulo ante 2. concl. Anton. Cucus lib. 5. instit. majorum, tit. 12. num. 212.*

Temperant hoc quidam, nisi tantus esset dolus, ut consensum auferret: tunc enim irritaret matrim. Ita *Abbas c. Cum dilectus, n. 13. de his quæ vi. Curtius repet. l. Interpositas, n. 7. vers. Fallit primo, C. de transact. Additionator ad Abb. Angel. Sylvest. Perez, num. præced. alleg.* Sed fateor me non capere limitationem hanc, & ideo existimo eam non esse necessariam. Quod cùm dolus iste circa solam qualitatem manente illæsa matrimonii substantia, sit semper circa quoddam matrimonii accidens, nunquam potest tantus esse, ut consensum auferat, sed quantuscumque sit, auferet consensum circa illud accidens manente legitimo consensu circa matrimonii substantiam, (ut num. præced. dicebam,) quoad ejus valorem sufficit. 19

Alii ajunt hunc errorem, licèt non irritet matrimonium, aliquando tamen efficere, ut conjux illud minimè consummare teneatur. Ut si quispiam ducat fœminam, credens eam esse virginem, cognito ante consummationem defectu integritatis, non est cogendus consummare, quia fiet bigamus. Ita *Vivaldus candelabro Sacram. 1. part. de matrim. n. 118.* refert pro se *Hugonem c. Raptor 27. q. 2. & Sylvestrum Matrimonium 8. q. 1. dict. 3.* sed uterque de sola sponsa de futuro loquitur: & de eadem loquuntur *Supplem. sum. Pisana, verbo Impedimentum, impedim. 2. nu. 1. Sotus 4. d. 30. q. 1. a. 1. col. 4. vers. Error fortunæ, Lud. Lopez 2. p. instruct. de matrim. c. 47. col. 3. notab. 1. Petrus de Ledesma de matrim. q. 51. a. 2. dub. 3. post 2. conclusionem, §. Advertendum est etiam;* & optimè dicunt, sufficiens enim is error est, ut sponsalia dissolvat. At semel matrimonio inito, non erit sufficiens divortii etiam quoad totum causa: sed compelletur vir consummare, nisi ad religionem transeat. Causæ enim divortii solæ sunt; adulterium corporale aut spirituale, aut sævitia alterius conjugis, & hæc non est causa perpetui divortii, ut toto lib. 10. ubi de divortio erit sermo, ostendemus. 20

Id tamen fatebor, nimirum, si qualitas, in qua erratur, apponatur per modum conditionis in ipso contractu, quando, scilicet matrimonium initur, sive verbis exprimatur, sive mente contrahentis retenta sit, irritari matrimonium, ut si contrahens eam actu intentionem haberet, duco hanc, si dives aut nobilis sit: tunc enim deficiente ea qualitate, deficit conditio: & subinde consensus sub illa præstitus; atque ita matrimonium erit nullum. Conditio enim honesta est. Ita *D. Bonavent. 4. d. 30. in expositione literæ, n. 4. Palud. ibi, q. 1. art. 2. num. 9. concl. 2. D. Anton. 3. p. t. 1. cap. 2. fi. Sotus, & Lud. Lopez, Petrus de Ledesma n. præced. allegati, Barth. à Ledesma de matr. dub. 30. concl. 3.* & omnes. Desideratur tamen ut ea intentio apponendi talem conditionem, sit actualis aut virtualis: nimirum, ut contrahens habeat tunc illam actu vel virtute, quia antea habuit, nec per contrarium actum revocata est. Hæc enim intentio, sicut sufficit ad constituendum matrimon. si affirmativa sit: ita ad dissolvendum, quando est negativa. Non verò sufficit intentio habitualis. Quale validum esset matrim. licèt in hac habituali dispositione es- 21

oeesset, ut abstinere matrim. illo, si nosset feminam esse corruptam aut ignobilem (ut o.18. probavimus.) Sicut enim ea intentio habitualis, quaodo est affirmativa, non satis est ad verum matrim. ubi adesset error personæ aut conditionis, qui dirimentes sunt (ut no. 6. dixi:) ita non satis est ad illud irritandum, quando est negativa, existeoti errore solius qualitatis, qui matrim. minime vitiat.

22 Quamvis autem error hic qualitatis dans causam matrimon. ioeundo, id mioimè dirimat: at Parochus assistens ei matrimonio, conscius doli, ac voluntatis cootrahentis, qui veritate cognita uon contraheret, incurreret trieoii suspensiooem, *c. si. de clandest. despons.* quod dolosè assistat interdicto io matrim Ita *Masol. li. 3. de irreg. c. 25. n. 14.* ubi de impedimento erroris. Sed illi fidem non habeo, quia *c. illud fin. §. ult.* dum impooit trieonii suspensionem Parocho assisteoti matrim. interdicto, non loquitur de quocunque matrim. in quo aliqua culpa intervenit, sed de solo interdicto à jure vel à judice (ut probavi l. 3. disp. 48. ou. 5.) At in boc casu nulla juris aot judicis prohibitio adest.

23 Demùm, si error qualitatis in errorem personæ redundet, fatentur omnes cum *D. Thom. 4. d. 30. qu. 1. a. 2. ad 5.* dirimi eo matrim. quod tunc sit verus personæ error. Quando autem id contingat, dicemus o. 25. & seq.

24 Ad argumenta n. 17. proposita. Ad 1. dic non esse irritos defectu consensus, sed alia ratione, ut probavi l. 4. disp. 8. n. 10. in solut. ad 5. & esto ea ratione essent irriti, at in matrim non censeretur deficere consensus (ut probabo tradeos differentiæ rationem, l. 10. disp. 9. nu 20.) Ad 2. dic, cum errorem efficere involuntarium secundum quid, ut probavi n. 18. Ad 3. distinguendum est aotecedens, non consentit in illam nisi sub tali qualitate cognitam, si loquamur de consensu omnibus modis voluotario, admitteodum est; ut enim is actus sit omninò voluntarius, desideratur ne etiam in circumstaotia sit error. Si verò loquamur de voluntario simpliciter, cui admixtum est involuotarium secundùm quid, negandum est ferri consensum in personam sub illa qualitate cognitam, ot error in qualitate sola tollat voluntariom simpliciter, ut ou. 18. explicui. Ad ultimum dic (quidquid sit de veritate illius antecedentis, non enim minima est difficultas) longè disparem esse rationem, quod is error io eleemosyna sit circa illius substantiam. Nam misericordia, cujus actus est largitio eleemosynæ, respicit per se & suaptè natura paupertatem illius, cui erogatur. At error solius qualitatis in matrimonio respicit quoddam accidens, nec circa substantiam versatur. Ad confirm. dic esse discrimen inter votum simplex, & sponsalia ex una parte, & professionem ac matrim. ex altera, quam tradam l. 11. disp. 9. n. 20.

25 QUÆSTIO ultima. Quando error qualitatis redundet in errorem personæ, ita ut tunc vere circa personam erretur, ac proinde matrim. sit oullom? Quæstio est maximi momenti, ac difficillima. Quidam eam regulam tradunt. Si consensus contrahentis feratur in personam sibi præsentem, directè & formaliter, error in nobilitate, vel alia ipsius qualitate, non redundat in errorem personæ irritantem matrimonium: si verò feratur directè, & formaliter in personam, cui illa qualitas inest, ut in filium regis, at materialiter & indirectè iu personam præsentem, quatenus existimatur filius regis: error erit personæ matrim. irritans. Hanc tradunt *D. Th. 4. d. 30. qu. 1. a. 2. ad 5. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum 2. fine, Abulensis c. 27. Gen q. 7. & Sylvester Matrimonium 8. q. 1. d. 4. Rosell. verb. Impedimentum, imped. 2. in prin. & ibi Supplementum sum Pisana, impedimento 2. nu. ult. Tabiena ibi Impedimento 1. q. 3. nu. 4. Sotus 4. d. 30. qu. 1. a. 1. paulo ante sol. ad argumentu, verb Respondetur, Ledesma 2. p. 4. q. 53. a. 1. ad si. Viguerius li. inst. c. 16. § 7. vers. 9. impedimento 1. Petr. de Ledesma de matr. q. 51. a. 2. dub. 3. post 2. concl. vers. Ad cujus expositionem, Philiarcus de officio sacerdotis, tom. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedimento 1. Lud. Lopez 2. p. instructorii, de matr. c. 47.* ubi de impedito. erroiis, *ad si. Barth. à Ledesma de matrim dub. 30. post 3. concl. Manuel 1. tom sum. 2. edit cap. 223. concl. 2. n. 2.* Alii tradunt aliam regulam, quæ ferè in idem recidit, Si erretur circa subjectum qualitatis, ut nobilitatis, est error personæ, secus si erratur circa ipsam qualitatem. Ita *Ricard. 4. d. 30. a 1. q. 2. ad 2. Rainer. 2. p. sum. t. de matr. c. 15. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 2. ad si Alex Carrer. de sponsalib. l. 4. c. 13.* Utraque regula verissima est, non tamen exhaurit difficultatem: quæ eò pertioet, ut declaretur quando intentio errantis circà qualitatem censeatur directè ferri in qualitatem: atque ita sit solius qualitatis error: quaodo autem in personam, ac subinde sit personæ error, matrim. dirimens. Desideratur igitur specialior regula, quæ difficultatem hanc enodet. Quod, Deo duce, ut assequi potuero, ex DD. colligens duplici regula explicabo.

26 Prior regula sit. Quoties qualitas in qua erratur, oon determinat individuam personam, non est error personæ, sed solius qualitatis, ut si quis se filium aut primogenitum regis fingat, minimè explicans cujus regis filius sit, fœmina illi nubens, eo errore ducta, in sola qualitate errat, & ideò valet matrimoniū. Ratio est aperta, quòd persona sit intellectualis naturæ individua substantia: teste Boetio, quem refert ac sequitur *D. Th. 1. p. q. 29. a. 1. corpore, & ad 1.* Error ergo personæ debet esse circà quid individuum. Deinde, quod cum cogitatio & apprehensio intellectus errantis non sit circa peculiarem personam, consensus non sequitur errorem illum, ut feratur in personam sic in genere apprehensam, sed est in personam illam individuam præseutem apprehensam cum eo qualitatis errore. Cooseosus eoim conjugalis, instar aliorum contractuum, speciales ac individuos cootrahentes amat. Atque ita docet *D Bonav. Hostiensis, Astens. Joan. de Friburgo, Rosella, Sylvest. Supplem. sum. Pisana, Tabiena, Vitalis de Cabanis, Turrecremata, Gaeta, Navarrus, Ant. Cucus,* quos n. 2 retuli, *Lex regia 10. t. 2. p. 4. & ibi Greg. Lopez verb. Filio, Angelus Matrimonium 3. impedimento 4. n. 3. Matienzo li. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 116. Palacios 4. d. 30. disp. un. col. 15. vers. His tamen interim missis, Toledo li. 7. summa, c. 3. n. 2. d. 3. Ludovicus Lopez 2. p. instruct. de matr. c. 47.* ubi de impedimento erroris, *in fine, Vivald. candel. sacrum. 1. part. de matrim. n. 117.*

Posterior regula. Si qualitas illa, in qua erratur, designat 27
individuam personam, tunc error circa qualitatem refunditur in personæ errorem, ac matrimonium dirimit, ut si ille meotiatur dicens se esse filium talis regis, ut Franciæ. Quia cùm apprehensio intellectus conseosum voluntatis quasi manu ducat, in id tendit consensus, quod apprehensio illa ducens proponit voluotati. Cùm igitur tunc temporis persooa individua apprehensa ab iotellectu, media illa qualitate qua indicatur, voluntati proponatur, consensus directè & formaliter in personam illam appreheosam tendit, ac proinde error circà illam, est error circa personam. Et confirm. nil enim refert, sive oomioe proprio quis exprimatur, sive aliquo signo, quo persona determinata notetur, ut constat ex *c. Licet ex quadam, de testib. & attest. vers. Testes, & l. Si in rem aliquis 6. ff. de rei vendicat.* Et ita docent *D. Bonav. Host. Astens. Joan. de Friburgo, Rosella, Sylv. Supplem. sum. Pisana, Tabiena, Vitalis de Canbanis, Turrecr. Greg. Lop. Navar. Gaeta, Matienzo, Palacios Ant. Cucus, Toledo, Vivald. n. 116.* quos n. præced. allegavi.

Hæc tamen posterior regula est primò temperanda, ut in- 28
telligatur, si errans notitiam prius habuerit ex fama, visu, vel auditu, personæ illius individuæ circa quam errat, putans se cum illa contrahere. Verbi gratia, si habeat notitiam regis Franciæ, vel ipsius filii, quem alter coutrahens se simulat. Ducuntur, quòd (ut num. 2. probavimus) nequeat circa personam prorsus ignotam errari. Ita *D. Bonav. Host. Astens. Joan. de Friburg. Rosella, Sylvest. Supplem. sum. Pisana, Tabiena, Vitalis de Canbanis, Archid. Bellamera. Henricus, Monaldus. Turrecr. Gaeta, Navarrus, Ant. Cucus, Greg. Lop.* quos n. 2. retuli. Immò oon posse errari in hac persona, oisi expressè cognoscatur ab erranti, docent *Ledesma 2. p. 4. q. 53. a. 1. dub. 4. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 10. num. 2. in comment. lit. I.* At hæc moderatio minimè placet, & jure optimo illam non adhibent *Palacios, Toledo, Vivald. n. præc. alleg.* sed absolotè & indistinctè tradont regulam. Et expressè eam præviam notitiam minimè desiderari docet *gloss. a 9. q. 1. in sum. verb. Quod autem* Qoippe satis est ea notitia personæ cum qua initur matrim. quæ concipitur eo tempore, quo de matrim. contrahendo convenitur, ut circa illam possit errari: & parum videtur ad id referre, an antea, an potius tunc habita sit notitia: siquidem in utroque eventu habetur jam ante matrim. Intellectus enim apprehendit eo modo, quo sensus repræsentant objectum, & proinde si tempore quo præstatur consensus, repræsentat sensus ut talis regis filium, ita apprehendit intellectus, ac voluotatem ducit ut in personam illam individuam filii talis regis consentiat. Deinde in omnibus aliis actibus, ut conceptum erroneum formem, satis est notitia falsa concepta eo tempore quo actus fit: ut siquis voleos inire contractum, cujus honestatis nullam apprehensionem habuerat, decipiatur ab aliquo dicenti eum esse licitum: cùm tamen sit usurarius: errat quidem in eo contractu ob falsam notitiam tunc conceptam, quamvis anteà nollam habuerit, sed prorsus ignorarit, sit licitus, nec ne.

Hinc iufertur, non esse credendum *Hugoni 29. q. 1. in princ.* 29
Astensi 2. p. sum. l. 8. t. 14. a. 1. q. 4. Joan. de Friburgo in sum. confessorum, lib. 4. t. 3. q. 6. Monaldo sum. ubi de matr. 1. *De errore persona, paulo ante finem.* ubi dicuot noo esse errorem personæ, sed qualitatis, si fœmina scienti, quempiam multos habere filios, quorum nullus est sibi notus, aliquis eorum mentiatur dicens se esse illius primogenitum, quia oon datur error personæ absque prævia illius cognitione. Sed illis non est habeoda fides, qood ad errandum satis sit ea notitia tunc habita, verè enim fœmina errore ducta illi nubit existimans esse personam illius filii primogenitii, quam apprehendit, & in meritum eligit. Sic *gloss. 29. q. 2. in sum. verb. Quod autem, Calderin. c. 2. de conjug. serv. Angelus matrimonium 3. impedim. 4. n. 3. Supplem. sum Pisana, verb. Impedim imped. 2. nu. 2.* ubi *Tabiena Impedimentum 1. q. 3. nu. 4. Greg. Lop. l. 10. verb. E venisse, t. 2. p. 4. Matienzo li. 5. recop. tit. 1. rubrica, gloss. 1. n. 554.* & ita est tenendum.

Nec refert, si primogenitus ille, cui conventum erat fœmi- 30
nam oupturam, sit post conventionem vita fuoctus, ac secundo genitus, qui tunc primogenitus est, suppooatur fœminæ ignoraoti: erit enim error personæ, quia consensus fertur in priorem, cum quo pactum ioitum fuerat, qui qualitate illa primogenituræ tempore pacti indicabatur. Nec minus est error personæ, quamvis persona circa quam erratur, jam obierit, ut benè traduot *gloss 29. quæst. 1. in summ. verb. Putavit. Astensis 2. p. summ. lib. 8. tit. 14. art. 1. q. 3. Joan de Friburgo summa confessorum, lib. 4. tit. 3. quæst. 5. Monald. summ.* ubi de matrimon. *tit. De errore persona, paulo ante finem Sylvest. Matrim. 8. q. 1. dict. 7. Rosella verb.*

Impe-

Impedimentum, *imped.2.n.1.* Atque io nostris propriis terminis doceut *Sotus 4.d.30.q.1.a.1.paulò ante solut. ad argum.vers. Respondetur*, *Ledesma 2.p.4.q.53.art.1.dub.4. Ludov. Lopez 2.p.instruct.de matr.c.47.* ubi de impedimentis erroris, *ad finem Barth. à Ledesma de matr. dub.30.post 3.conclus. Manuel 1.to.sum.2.edit.cap.223.concl.2.n.2. Vega 2.to.sum.c.34.casu 116.*

31 2. Temperatur regula, quando ea qualitas, in qua est error, ita designat iodividuam ac præscriptam personam, ut media illa apprehensione conseusus voluotatis determinetur ad certam, & singularem personam. Si enim adhuc vaga, & confusa maneret apprehensio, est error qualitatis, ut si quispiam se simulet filium tegis Franciæ, qui vel multos habet filios, vel si unicum habeat, latet contrahentem, num uuum an plures habeat, est qualitatis error: secus si diceret se esse primogenitum, aut secundo genitum, vel unicum regis filium: tunc enim esset error personæ. Quòd in priori casu, cum certa ac individua persona non denotetur, sed qualitas illa in multis reperiri possit, perinde est, ac si persona individua minimè indicaretur, cùm illa nota non sit circumlocutio expressa æquivalens individuæ personæ. Atque ita locum habet prior regula, tradens esse tunc qualitatis errorem. In posteriori autem, describitur omninò certa, & individua persona, atque proinde procedit posterior regula, docens esse personæ errorem. Sed displicet, quia cum determinetur pater, non est singulare omninò vagum: juxta ea quæ dicam n.35.fine, & sic est error persooæ, si non filia illius supponatur.

32 3. Temperatur, ut intelligatur regula, quando ea verba, Sum filius talis regis, usurpantur substantivè: nimirum, ut eum sensum efficiant, Sum ille qui est filius talis regis. Tunc enim si talis non sit, etrabitur io persoua: secus si sumantur adjectivè, ut is sit sensus, Sum generatus à rege, erit quippe error qualitatis. Sic *Archid. Bellamera, Henric. Monal. n.2. alleg. Brunel. de sponsal. concl.32. n.2.* Sed hæc limitatio displicet. Tum, quod metaphysica valdè sit, & vix rei mortali deservire possit, nunquam enim quantumvis re hac discussa constare poterit, utro in sensu verba illa prolata atque accepta sint. Tum etiam, quia adjectivè quoque sumpta, certam & individuam personam inducant, & eundem prorsus sensum habent, ac substantivè prolata, ut Sum primò genetatus à rege, aut primus regis filius. Erit igitur in utroque casu error personæ per illam qualitatem designatæ.

33 4. Temperatur, nisi contrahens quocumque errore affectus consentiret verè in personam sibi præseotem quæcumque illa sit. Quia tunc oullo errore ducitur ad consentiendum, cùm mens ejus sit contrahere cum persona coram adstanti quæcumque illa sit. Ita *Nav. sum. c.22. n.32. Petr. de Ledesm. de matr. q.51. a.2. dub.3. notab. ult. ante solut. argum.*

34 Ultimò temperatur, nisi persona cum qua matrim. initur, & qualitate illa erronea designatur, esse tante illius qualitatis notitiam cognita alteri contrahenti, tunc enim quacumque qualitate iodividua designetur, est error solius qualitatis, & valet matrim. ut si Maria optimè norit Petrum cui nubit, falsò tamen existimet esse primogenitum regis Hispani, in sola qualitate errat, & matrim. tenebit. Ratio est, quia cùm persona ante illius qualitatis notitiam sit altera contrabenti nota, qualitas recens cognita non trahit illum ad personæ notitiam, sed ad solius qualitatis novum conceptum, ac proinde error circa solam qualitatem accidet, manenti vera personæ notitia, in quam consensus conjugalis fertur. Favent *Ricar. Rainerius. D. Ant. Alex. Carrer. n.25. allegati*: asserunt enim tunc esse errorem qualitatis, seu circa subjecti nobilitatem, quando consensus est in personam contrahenti notam, quòd eam nobilem credat. Et ferè expressè teoet *Veracrux 1.p.speculi, a.28.fi.* ubi ait esse qualitatis errorem, si Maria nubat Joanni, quem optimè novit, existimans eum esse primogenitum talis Comitis; cùm non sit. Consultò dixi, quando contrahens personam optimè novit, quia oon sufficeret ex fama vel auditu notitia habita: non enim sic cogoitus cognosci verè dicitur, ac proinde qualitas adjuncta, certam & individuam personam denotans, in vetam personæ cognitionem duceret, atque error circa illam esset circa personam. Atque ita *Veracrux* eisdem prorsus verbis utitur. Prudens quoque dixi, si aote qualitatis notitiam sit cognita cootrahenti. Si eoim à principio cognitionis esset error io qualitate certam, & individuam personam designanti, isque error adbuc permaneret, esset error in persona matrim. irritans, quod re vera consensus directè, & formaliter tendat in præsentem, quatenus est illa persona quam ab initio intellectus apprehendit. Notitia enim illa circa personam erronea, dirigens consensum, eadem prorsus tempore cootracti matrimonii perseverat.

35 Ex dictis deducitur primò, quid dicendum sit io ea conscientiæ quæstione, quam suo tempore discussam fuisse in casu tunc contingenti, refert *Tabiena verb. Impedimentum, imped.1.q.4.nu.5.* Quidam enim duas filias habens, juveni pulcbritudioe minoris capto, eam sibi in matr collocari postulanti denegavit, offerens primogenitam, juvenis petiit eam ostendi cuidam amico, à quo de illius pulchritudine certior fieri volebat: pater dolosè filiam minorem ostendit amico, quòd primogenita deformis esset: juvenis ergo bene instructus de sæminæ pulchritudine, eoque errore ductus contraxit cum primogenita, existimans esse eam quæ amico exhibita fuerat: dubitatum fuit, num solus qualitatis error esset, ac proinde valeret matr. *Tabiena ibi*: dicit se fuisse in ea seotentia, ut qualitatis ertor esset, quòd oon posset consensus dirigi in secuodò genitam, ea quippe denegata fuerat illi: & sola primogenita concessa: quare verè dixerit conseosum in primogenitā sibi oblatam: & solum fuit error circa ejus pulchritudinem. Et optimè in hoc sensit *Tabiena*. At si secuudò genita minimè esset sibi denegata, ait casum esse dubium, & videri errorem personæ. Sed sic distinguendum existimo: aut enim oblata est alicui ad matrim. cum ea ineundum, filia verbi gratia, Petri speciali aliqua nota designata, ut nomine proprio, vel primogenita, aut secundò genita: & tunc quamvis voleoti pulchritudinem per se aut per tertiam personam iospicere, ostendatur fæmina pulchrior, & ipse eo errore circumventus ducat fæminam prius sibi oblatam, oon est error personæ, sed solius qualitatis. Quòd apprehensio prioris fæminæ sibi oblatæ permaoeat, ac ducat consensum in illum, quare non errat in persona quam ipse existimat, sed in illius pulchritudine. Si tamē nulla nota singulari filia illa designata esset, sed genericè quędam Petri filia oblata esset, & ostensa esset alia, esset utiq; error personæ. Quia apprehensio alterius coutrahentis noo erat ad singularem personam determinata: determinatur autem per inspectionem propriam, vel tertiæ personæ, ad mulierem ostensam, quare si alia supponatur, erit error personæ. Si alia (inquam) ejusdem Petri filia: secus si alterius filia ostendatur, tunc enim ea pulchritudine fæminæ ostensæ deceptus, duceos filiam Petri, noo ertabit in persona, sed in qualitate pulchritudinis. Quia licet inter filias ejusdem Petri non esset apprehensio determinata, atque ita determinatur ad filiam ostensam: verùm respectu aliarum, quæ ejusdem Petri filiæ non sunt, determinata erat, atque ita per inspectionem nequaquam distrabitur ad eam quæ Petri filia non sit volendum in conjugem, sed in eadem voluntate ducendæ filiæ Petri persistit. Ipsam ergo ducens non errat in persona, sed in personæ pulchritudine.

Secundò deducitur, non esse errorem personæ, si quis men- 36
tiatur dicens se esse unigenitum regis talis, ut Fraociæ, si revera ejus filius sit, at habeat alios filios. Quia cum non erretur in filiatione, oon erratur in persona, sed in sola illa qualitate, seu potiùs negatione aliorum filiorum. Secus ubi quis dicit se esse primogenitum regis talis, cum sit secundò geoitus. Quia ea nota indicat præscriptum filium.

Tertiò deducitur, non vitiari matrim. ex solo nominis erro- 37
re, si de corpore constet. id apertè probat, *l. In venditionib.9.ff. de contra. empt.* ibi. *Plane si in nomine dissentiamus, verum de corpore constet: nulla dubitatio est quin valeat emptio, & venditio. Nil enim facit error nominis, cum de corpore constat.* Et ita docent *Ant. c. Tua. nu. 54. de sponsal. Majoris 4.d.30.q.1. notab. ult. ante 1. concl. Ledesm. 2.p.4.53. ar.1. dub.4.q.4. Gaeta repetit. c. Ad limina. 30.q.1.f.4.a.324. Lancelot. institutu juris canon. l.2. t. de nuptiis, ad finem.*

Tandem in summam redigendo quæ à n.26. dicta sunt ad ex- 38
plicandum, quando error circa qualitatem redundet in errorem personæ matrim. dirimentem: dico breviter tunc id accidere, quando erratur circa qualitatem quæ certam personam designat, quæ contrahenti priùs nota non erat absque illa qualitate: nec constat mentem contrahentis fuisse in personam sibi præseotem quæcuoque illa sit, consentire.

DISPUTATIO XIX.

An error conditiools servilis dirimat matrimonium: & quo jure?

SUMMARIUM.

Quotuplex sit servus: & quid sit adscriptitius, vel originarius? n.1.

Matrimonium liberi cum ancilla, vel libera cum servo, ignorata conditione servili, est nullum, 2.

Quid si pro tempore determinato concedatur libertas, an eo tempore matrimonium contractum cum ignorantia servitutis, valeat? Et an libertas possit ad tempus concedi? 3.

Quid de ignorantia status liberi, nempe, ejus cui concessa est libertas post certum tempus comparanda? 4.

Quid, si error conditionis sit concomitans: quia liber conscius servitutis ancillam duceret. Et an ita sit nullum matrimonium, ut si liber velit in illo persistere, non sit cogendus servus. Et an ratificetur per copulam habitam à libero ignaro manumissionis postea facta: vel per copulam post servitutem cognitam? Et an lite pendente circa conjugis servitutem, possit aut teneatur liber reddere debitum? n.5.

Quid, si decennium transactum sit post matrimonium liberi cum ancilla, & eo tempore ancilla se tanquam liberam gesserit, 6.

An desideretur authoritas Ecclesiæ separantis matrimonium cum servitutis errore? 7.

An conjugi libero incumbat probatio ignoratæ servitutis? 8.

An error servitutis ascriptitia vel originaria dirimat matrim. n.9.

Quid de errore libertinæ conditionis? 10.

Quotuplex quæstio disputatur, 11.

Proponuntur rationes suadentes servitutem jure naturali impedire matrimonium, quamvis cognita sit, 12.

Potest esse matrimonium inter servos, vel cum liberis, cognita servitute, & solvuntur rationes contrariæ, n.13.

An li-

An liber scienter ducens ancillam peccet: vel servus ducens liberam conditionis ignaram? Et an liber ducens ancillam sit irregularis? 14.

An error conditionis servilis dirimat jure natura matrimonium? Refertur quadam sententia, 15.

Contraria Authoris, 16.

Valet matrimonium inter infideles cum errore conditionis servilis, 17.

Satisfit argumentis, n.18.

An si ignorantia conditionis servilis sit levissima, & valde crassa, irritetur matrimonium? Refertur quadam sententia, 19.

Contraria Authoris, 20.

Solvuntur argumenta, n.21.

An error conditionis paris aut dignioris dirimat matrimonium? Refertur duplex sententia, 22.

Sententia Authoris, 23.

Satisfit argumentis, n.24.

1 CUm quadruplex sit error: & disp. præcedenti dissertum sit de errore personæ, qualitatis, & fortunæ: jam de errore conditionis servilis, in præsenti agendum superest. Et præmittendum est, servos esse iu triplici differentia. Quidam sunt verè servi, qui ita sunt domini, ut eos venundare possit. Alii sunt ascriptitii, nimirum qui glebæ seu prædio colendo sunt perpetuo addicti, inde nunquam recessuri, dominisque prædiorum annuos redditus omnes, præter sumptus & victum, reddituri, ut bene docet *Abb. c. 2. de Judais, n. unic. notab.* 1. Originarii autem (ut notat idem *Abbas ibi*) sunt orti ex his ascriptitiis. Sunt tamen omnes hi ascriptitii, & originarii verè liberi, quamvis ad certas operas teneaotur, ut bene docet *gloss. eo c. 2. Verb. Sunt liberi, & ibi Abb. n. un. vers. Item nota.* Quod clarè is textus significat, dum interdicit Judæis maocipia Christiana possidere, concedit autem servos ascriptitios vel originarios. Adverte autem cum *Valasco de jure emphyt. q. 37. n. 9. & seq.* eos qui se obligant perpetuò ad servitia personalia, non appellari ascriptitios: sunt enim ascriptitii partes fundi, & computantur intra immobilia, ut habetur *l. Jubemus nulli, 83. in princ. C. de sacros. Eccles. junct. gloss. ibi verb. Mancipia.* at alii non, sed sola personali obligatione tenentur.

2 In hac ergo disp quædam sunt conclusiones omninò certæ, aut ferè certæ, quæ præmittendæ sunt, ut inde ad difficiliora disputanda gradum faciamus. I. Conclus. apud omnes certissima est. Error conditionis servilis, quando liber contrahit cum ancilla, vel libera cum servo reddit irritum matrim. Conclusio hæc est definita *c. 1. & 3. & final. de conjug. serv. & c. Si quis ingenuus, 29. q. 2.* quod est ex Conc. apud Vermeriam, *c. 6.* & concordant *Aut. Ad hoc, C. de Latina libert. & l. 11 tit. 2. p. 4. & l. 1. t. 5. ead. p.* Rationem autem cur hoc impedimentum dirimens inductum sit, tradunt *D. Th. 4. d. 36 q. un. a. 1. corpore, & ad 1. & ibi Bonavent. ar. 1. q. 2. Durand. q. 1. n. 6 Ricar. a. 1. q. 1.* & omnes, quòd is error valdè bonis matrimonii adversetur: bono sacramenti, & individuæ cohabitationi: cum servus debeat in domo domini habitare, ab eoque possit mitti in partes remotas, ibi vendendus bono fidei, quia non potest ad libitum reddere debitum, sed cum ea vacaverit, satisfeceritque obsequiis in quibus à domino occupatur: bono prolis, quia nequibit eam alere: cum omnia domino acquirat, nec erit in parentia potestate ut religiosè educetur.

3 Immò quamvis servitus ignorata non sit perpetua, sed pro certo tempore concedatur servo libertas, ut bieonii spatio, ut eo transacto in pristinam redigatur servitutem, dirimet matr. eo medio libertatis tempore contractum, quod verè manet ille servilis conditionis, & quidquid interim agit, agit ut servus: atque ita oon potest ad ordines promoveri, nec domicilium mutare, oec potest liberè tradere potestatem sui corporis. Sic *Supplem. Gabr. 4. d. 36 q. 1. a. 3. dub. 2. Sotus 4. d. 35. q. un. a. col. 4. vers. Ad hac. Ledes. 2. p. 4. q. 54. a. 1. ad fi. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 223. n. 3. Vega 2 to. summ. c. 34. casu 67. §. Nota quacumque.* Et posset aliquis existimare idem seotire *Angel. Matrimonium 3. imped. 4. n. 6. & Sylvest. matrimonium 8. q. 2. dict. 3.* dicunt enim liberi matrimonium cum ancilla, cui data est libertas in tempus, minimè valere, ignorata per liberum ea conditione servili, quia eo medio tempore servus est, per *l. Statu liberum, ff. de statu lib.* at id neuter sentit. Quia loquuntur de servo statu libero, de quo lex illa loquitur, qui est ille cui in tempus concessa est libertas, *l. 1. ff. eod. tit.* ubi *glossa* in casus positione explicat, id est, cui libertas concessa est ex certo die: & ideò *d. l. Statu liberum,* dixit medio eo tempore illum servum esse: itaque non loquuntur *Angel. & Sylvest.* de servo cui pro tempore determinato concessa est libertas, ut post illud ad pristinam redeat servitutem: sed de servo statu libero, cui, nimirum, concessa est libertas perpetua, non ex tunc, sed ex certo die comparanda, ut abhinc uno anno. De quo casu agam o. sequ. Sed verè opinati suut prædicti DD. si libertas pro tempore determinato concedi validè posset. Quoniam re vera simpliciter esset ille servus, cùm eo tempore concessæ libertatis transacto, ad servitutem reduci debeat. Verum fundamentum corruit, quod libertas concedi nequeat pro tempore determinato, sed semel pro quocumque tempore concessa, sit perpetua, ut expresse habetur *l. libertas 31.* (alias est 32.) junct. *l. Ideo 34.* (aliàs est immediatè sequens.) *ff. de manumissis testam.* ibi: *Libertas ad tempus dari non potest, ideoque si ita scriptum fuerit: Stichus usque annos decem liber esto: temporis adjectio supervacua est.* Et *glossa ea l. Libertas, verb. Non potest,* ait valere concessionem libertatis adjecto tempore. Et *d. l. Ideo verb. supervacua est,* ait illam temporis adjectionem supervacuam esse, libertate suum effectum sortiente. Et hujus ratio est, quia libertas semel data revocari non potest. *l. Et si sine dolo, §. Quod Papinianus, ff. de minoribus,* ubi minor beneficium restitutionis impetrans hæreditatis à se repudiatæ, adversùs servum in ea substitutum, auferet quidem hæreditatem: at manebit servus liber in perpetuum: quamvis libertatem non directè assecutus sit, sed accessoriè, eo quod hæres substitutus. Cujus nulla alia est ratio, nisi quia libertas semel concessa revocari nequit. Unde oritur ut attento jure communi dies libertatis noo cedat, nisi ab adita hæreditate: id est servus cui libertas legatur, eam minimè consequitur, donec hæres adeat hæreditatem, *l. un. §. libertatibus, C. de caducis tollendis.* Quod aliter est in aliis legatis, ut habetur *ead. l. unic. §. In novissimo.* Ejusque ratio est, quod nemine adeunte hæreditatem corruant attento jure communi omnia relicta in testamento, *l. Nemo 9. C. de testamentaria tutela.* Quia igitur libertas semel acquisita revocari non potest, quòd secus in aliis legatis evenit; ideò jure optimo statutum est, ut sola libertas legata non acquiratur ante aditam hæreditatem. Inde etiam fit, ut alienatio aliarum rerum facta in creditorum fraudem, quamvis mero jure valeat, donec revocetur, *l. 1 ff. qua in fraud. credit.* ibi *revocando ea.* ac libertas in creditorum fraudem concessa, sit nullius momenti, ut *Instit. quibus ex causis, in princ.* ibi: *nihil agit.* Ubi additio marginalis ait ipso jure esse nullam: aliàs enim esset irrevocabilis. Et idem doceot *Joan. de Platea, & Aretin.* quos refert, & sequitur *Tiraq. l. Si unquam, verb revertatur, n. 265. C. de revoc. donat.* Verba enim, Nihil agit, inducunt actum ipso jure nullum esse, *l. Is qui hares, 13. ff. de acquir. hared* junct. *l. Is potest. 18. ff. eod. tit. & l. Obligari 9. §. Tutores, ff de authbr. tutor.* Ex dictis igitur sequitur contra Sotum, & alios allegatos, valere matrim. liberi cum ancilla, cui pro certo tempore donata est libertas. Quia ancilla illa est jam omnino, & perpetuò libera, ut constat ex prædictis.

Gravius autem dubium est, an valeat matrim. liberi cum ancilla statu libera, nimirum, cui ex tempore aliquo ut abhinc biennio concessa est libertas, ignorante libero eam conditionem servilem, *Ang. matrimonium 3. imped. 4. n. 6. & Sylv. matrimonium 8. q. 2. dict. 3.* indistinctè ajunt noo valere matrim. quod eo medio tempore sit verè ancilla, ut expresse habetur *l. Statu liberum, ff de statu li.* Ac proinde matrim. fit inter liberum, & ancillam, ignorata servitute. Verùm quamvis neminem invenerim hoc temperaotem, consultis tamen viris doctissimis, illis visa fuit mea sententia valde probabilis, nimirum, ut temperetur hoc, nisi modicum tempus deficiat, ut statu libera plenam acquirat libertatem: tunc enim id matrim. valebit. Cessant enim rationes quas n. 2. retuli, quibus Ecclesia ducta irritavit matrim. inter liberum, & ancillam: quando jam intra breve tempus est acquirenda libertas. Nullius enim momenti est præjudicium, quòd obligari perfectè, & liberè nequeat ad reddendum debitum, & cohabitandum, quin occupari à domino possit: cum brevi duraturum sit impedimentum, neque potest jam ea serva per venditionem separari atque ita non erit contra bonum Sacramenti, nec prolis: & si attendas dedecus quod est contrahere cum revera ancilla, idem profectò sequitur ex matrim. cum liberta: parum enim refert paulo ante fuisse servam, & tunc esse liberam: aut tunc esse servam, & citò futuram liberam. Et tamen matrimonium cum liberta valet (ut dicemus nu. 10.) ignorata conditione. Nec mirum est, si valeat matrimonium durante servitute. Quia disp. seq. n. 14. dicemus, cum communissima sententia, valere matrimonium, quando dominus collocat in matrimonium ancillam cum libero ignoranti servitutem. Quòd statim ac initum fuerit matrimonium, consequatur per illud ancilla illa libertatem. Cùm tamen verè tempore consensus conjugalis fuerit ancilla. Quòd si quæras, quantum temporis designandum sit, ut si eo transacto, servitute jam finita, libertas comparanda sis, valeat matrimonium, cum illius servitutis ignorantia initum? Existimarem dum modo brevius spatio sex mensium sit. Ducor, quoniam lib. 5. disp. 23. n. 13. probavi esse modicum tempus, minus 6. mensibus, ut incolatus, & parochia acquirantur. Et disp. 18. num. 6. eod. 3. lib. probavi quod modico tempore durat reputari pro nihilo: & n. 9. id modicum tempus esse minus sex mensibus. Nec in hoc tempore potest sequi id prolis damnum, ut servituti subiiciatur, quòd ancilla ducta in uxorem nondum verè sit libera. Quia legitimus, & perfectus partus VII. mense nascitur, *l. Septimo mense 11. ff de statu homin.* Et optimè probat *Menoch. lib. 2. de arbitr. centur. 1. casu 89. n. 35.* illos 7. menses esse lunares, atque ita continere 6. menses, & dies 5. & refert Alciatum. 4

Utrùm autem iniens matrimonium ignoranter cum ancilla, & posteà rem habens cum eadem iam manumissa ignarus manumissionis, censeatur ratificare matrimonium? dixi lib. 2. disp. 36. n. 3. ratione 7. oon esse matrimonium, contra aliquos quos ibi n. 2. argum. 5. retuli. Et quid, si cognita servitute saltem ex auditu, accedat affectu uxorio? dixi ibidem nu. 1. & 6. & quid 5

post

post Trid. dixi eod. l.2. disp.37.n.5. Et an lite pendenti circa servitutem conjugis, possit aut teneatur alter conjux reddere debitum? dixi eodem lib.2. tota disp.43. Et quid si error conditionis sit concomitans, quia nimirum, contrahens servitute cognita, adhuc contraheret, an sit irritum matrimon. dixi l.1. tota disp.65. Et an ita sit nullum matrim. cum errore conditionis, ut in utriusque facultate sit recedere, an potius solius liberi, atque ita illo volente teneatur ancilla consentire? dixi lib.4. tota disp.15.

6 Temperant aliqui conclus. propositam, ne valeat matrim. liberi cum ancilla cum errore conditionis servilis: nisi transierit decennium, ex quo illa ancilla est in libertatis possessione. Probant ex *c. penult. de conjug. serv.* ubi non auditur fæmina allegans viri servitutem, qui probavit decennio se tanquam liberum gessisse, nulla sibi circa statum controversia mota. En enim decennio libertas præscribitur: immo quinquennio, ut ait *gloss. ibi, verb. Decennio, per l.1. & l. Si pater, C. ne de statu defunctorum.* Ita *Palud. 4. d.36. q.1. a.2. n.15.* At ipsemet meritò quamvis sub obscurè, ait hoc pertinere ad forum externum, ut præsumatur matrim. At in foro conscientiæ non consurgere matrimon. nisi post præscriptam libertatem novus adfuerit consensus, cognita prioris matrimon. irritatione, ut quando ancilla illa esset jam manumissa: dixi lib.2. disp.36. nu.3. rat.7. & clarius id docet *Palacios 4. d.36. disp. unic. col.5. vers. Porro quidquid, & vers. seq.* Id tamen est verissimum, stante matr. initum ancilla illa jam legitimè præscripsisset libertatem, concurrentibus ad eam præscriptionem requisitis, matrimon. esse legitimum. Quòd esset liberi cum libera. Nec obstat prior servitus ignorata, ut dicemus n.10.

7 Dubitabis forsan, an conjux servitutis ignarus, possit propria authoritate recedere, quando servitutem alterius conjugis detexerit? Et breviter dicendum est licere quoad torum. Quia hoc occultè & absque scandalo fit. Ita *Ricar. 4. d.36. a.3. q.2. Astens. sum. 2. p. l.8. t.15. a.1. q.8. Angelus matrimonium 3. imped. 4. n.14. Silv. matrim. 8. q.2. dicto 10. Navar. sum. c.22. n.33. Sotus 4. d.35. q. un. a.2. col.4. vers. Utrum verò. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matr. c.47. ubi de imped. condit. col.8. vers. Porro solet hic. Barth. à Ledesma d.38. de matrim. immediatè ante 2. conclus.* Secundò dico, si matrim. sit occultum (ut si jam testibus nec libro Parochi probari possit: obiere enim Parochus, & testes, ac liber amissus est:) potest etiam liber propria authoritate recedere quoad habitationem. Quòd sit certus matrim. fuisse nullum, & cesset separationis scandalum. Ita *Ricard. Astensis, Angel. Sylvest. Sotus, Navar. Lud. Lop. Barth. à Ledesm. ibi Armilla verb. matrimonium, n.7. §. Enriquez l. 11. de matrim. c.10. a.5.* Quando autem matrim. non est occultum, dicunt *Sotus Barth. à Ledes. Lud. Lop.* desiderari judicium Ecclesiæ, si conjux desertus reclamaverit. At *Ricard. Ang. Sylv. Armilla Enriquez* dicunt absolutè non posse tunc propria authoritate recedere, quamvis servitus sit notoria. Idem ait *Navar.* quamvis non explicet, si servitus sit notoria: at manifestè in eo casu loquitur. Id enim probat ex *c. Porro de divort.* quod de casu notorio agit. Probat *Enriquez*, quia licèt notoria sit servitus: at ignotum est an liber habuerit conditionis servilis ignorantiam, necessariò requisitam ut matrim. sit irritum: quam liber probare tenetur. Sed in hac re multum immorandum nobis esset, ad excutiendum quando existenti causa notoria liceat propria authoritate divertere, ita ut non audiatur conjux restitutionem petens, & circa concilianda *c. Porro, & c. Significasti, de divort.* quæ videntur secum è diametro pugnare. At de hac re latè agemus l.10. disp.12. à n.1. Eadem enim est ratio de hac dimissione, & de divortio propria authoritate faciendo ratione adulterii, de quo est illa disp.12. instituenda, ut bene ait *Sotus proximè citatus.* Et ideò breviter dico cessante scandalo id licitum esse. Quod etiam fatetur *Enriquez*: & nos dicemus ea disp.12. nu.32. & 33. etiam quando causa demissionis, ut adulterium, vel servitus sunt occulta. At quando id non cessat, quia conjux liber non abit in partes longinquas, sed manet in loco ubi publicum est matrimon. tunc vera est sententia allegata, asserens non licere propria authoritate recedere, non quod conjugi libero incumbat probatio ignorantiæ servitutis (contrarium enim num. sequ. dicemus:) sed quia hoc est impedimentum dirimens omnino matrim. & quando est tale impedimentum, non potest conjux propria authoritate recedere, quamvis notorium sit, quin concedatur alteri restitutio: quamvis secus sit ubi fit divortium ratione adulterii notorii, ut probavimus disp. 12. n.37. & seq.

8 Rursus rogabis, petenti conjuge libero dissolvi matrim. ratione servitutis à se ignoratæ, cui incumbat probatio illius ignorantiæ? *Enriquez li.11. de matr. c.10. a.5.* ait alleganti ignorantiam servitutis incumbere eam probare. Idque colligi videtur ex *c. finali, de conjug. serv.* ibi: *Mandamus quatenus si constiterit quod miles ignoranter contraxit cum ancilla.* Verùm dicendum est, conjugi servilis conditionis incumbere onus probandi scientiam suæ conditionis in altero: & ignorantiam liberi præsumi, dum contrarium minimè probatur, quod in alieno facto non præsumatur scientia, sed ignorantia, *Reg. Præsumitur ignorantia, de regul. jur. in 6. & l. Verius, ff. de probat.* Atque ita docet *Host. eo. c. fi. n. 3. super verb. Constiterit, & ibi Joan. And. n.3. Ant. n.6. Abbas num.6. Card. statim in princ. oppositione 1. Alexand. de Nevo n.3. Præpos. nu.4.* Quod bene temperant *Abbas, Alex. de Nevo, Præpositus ibid.* nisi tempore contracti matrimonii conditio conjugis servilis esset communiter in eo loco nota, quòd præsumatur scientia eorum quæ communiter innotescunt, *c.1. de postulat. prælat. c. Quod dictis, d.16.*

9 II. Conclusio. Quando servitus non est vera, sed ascriptitia vel originaria, ejus error non dirimit matrim. Hæc conclusio videtur contra *gloss. 29. q.2. in sum. verb. Secunda*, ubi relata opinione Hugonis dicentis valere matrim. liberæ cum ascriptitio, ait leges contradicere. Atque ita videtur sentire legibus contrarium decidentibus standum esse. Jus enim civile non permittebat matrim. liberæ cum ascriptitio alieno, *auth. Ad hoc, C. de lat. libertate*, quæ desumpta est ex *auth. de nuptiis, §. Ascriptitiæ*: ubi additur non esse matrim. Sed hi textus procedunt etiam cognita ea servitutis conditione. Sed non valere id matrim. ubi est error ascriptitiæ vel originariæ conditionis, docet *Palad. 4. d.36. q.1. a.2. n.13.* Idque probat, quia licet servitus ascriptitia, & originaria non sit tanta, ac ea quæ jure civili inducta est, non enim potest ei servituti subjectus vendi, at est talis, ut sit contra matrimonii bona, ut contra bonum prolis educandæ: quæ non erit patrimonii paterni hæres, sed fiscus totum aut partem occupabit: nec erit habilis ad ordines, vel monasticam vitam, & contra mutuam habitationem. Quia is servus est glebæ ascriptus. *Et supplem. Gabr. 4. d.36. q.1. a.2. statim in princ.* anceps manet: & *a. 3. dub. 2.* dicit opus esse Ecclesiæ declaratione. Sed his non obstantibus, nostra conclusio est ferè certa. Quod Ecclesia non irritarit matrim. ex cujuscumque conditionis errore, sed solius servilis, ut constat ex textibus n.2. allegatis. At servi ascriptitii vel originarii sunt verè liberi. Ut nu.1. probavi: non ergo impedimentum hoc erroris conditionis servilis, erit ad hanc impropriam servitutem extendendum: quamvis in ea aliqui servitutis effectus reperiantur: & ea sit aliquantulum contra prolis bonum: id enim solum ad conjugii valorem spectandum est, ut liberè possit exigi, & reddi debitum, quod hi efficere possunt; nec habenda est ratio, ut proles habilis sit ad ordines, aut monasticam vitam recipiendam. Et ideò hanc sent. tenet ex juris peritis, *Hostiens. sum. tit. de conjug. servorum, n.9. Alveric. in suo dictionario, lit. I. verb Impedimentum 3. Joan. Andr. c.2. nu.3. de conjug. servorum, & ibi Ant. n.4. Abbas n.5. Anchar. n.2. Card. n.2. q.3. Præpositus a.6. q.5. Alex. de Nevo n.7. Henricus n.3. Astensis 2. p. sum lib.8. tit. 15. a.1. q.2. Joannes de Friburgo in summ. confessorum, lib.4. tit.4. qu.2. Vitalis de Cambanis de clausulis, clausula, non errore ductus. §. Ostiensis de errore judicii, videndum est de errore qui in matr. committitur, n.5. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 4. nu.1. Angelus matrimonium 3. impedim. 4. n.11. Sylvest. matrimonium 8. q.2. dict.7. Supplement. sum. Pisana, verb. Impedimentum, impedim. 3. n.3. ubi Tabiena impedim. 1. §. Ant. Cucus lib.3. inst. major. tit.12. n.55. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q.1. §.4. n.132. Branollas de sponsalibus, conclus. 32. nu.3. casu 3. Lancelotus institut. juris canon. lib.2. tit. quæ matrim. impedire possunt, paulo post princip.* Et ex Theologis, *Durandus 4. d.30. q.1. n.8. & ibi Majoris, qu.1. coroll.1. Palacios ibi, col.3. & col.11. fine, & sequenti.*

10 Hinc deducitur, valere etiam matrim. cum liberta, id est, cum ea quæ ancilla fuit, jam tamen libertate donata est. Quod si verè libera: ac proinde ejus conditionis error, cum non sit servitutis præsentis, non obstat matrimonii firmitati. Ita *Astensis, Joan. de Friburgo, Rosella, Sylvest. Supplementum Pisana, Gaeta, Palacios a præced. allegati. Sot. 4. d.35. qu. un. a.2. col.4. vers. Ad hæc Cov. 4. decret. 2. p. c.3. §.7. n.1. vers. primum, Enriq. lib.11. de matr. c.10. n.3. comment. lit. N. Vivaldus candelabro Sacram. 1. p. de matr. num. 823. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matr. c.47.* ubi de impedimento conditionis, *col.8. Vega 2. p. sum. c.34. casu 49.*

11 Triplex autem quæst. in præsenti disputanda est. I. quo jure servitutis error dirimat matrim. II. an dirimat, quamvis servitutis ignorantia sit levissima? III. quid, si sit paris aut dignioris conditionis error?

12 QUÆSTIO I. An error conditionis servilis dirimat jure naturali matrimon. Hæc quæstio in duplici sensu discuti potest. Prior est, an servitus suaptè natura præstet impedimentum matrim. ineundo: sicut naturalis impotentia ad copulam conjugalem, ac proinde quamvis cognita sit, dirimat matrim. Posterior an error servitutis dirimat jure naturali matrimon. Et in priori sensu videtur servitus impedimentum juris naturalis ad matrimonium. Quia est contra substantiam matrimon. nempè corporis traditionem, quam servus liberè præstare nequit, ut docet *D. Thom. 4. d.30. q.1. a.2. corpore*, atque ita *d.36. q. un. art. 1. corpore*, comparat servitutem naturali impotentiæ, sicut enim hæc impedit omnino matrimonii usum, ita illa liberum. Et confirm. quia si in contractu matrim. ea conditio apponeretur, ut non teneretur conjux habitare cum conjuge, illive debitum reddere, nisi quando dominus voluerit, matrim. esset nullum, ob conditionem matrimon. substantiæ adversam, *cap. fi. de condit. appos.* at ea conditio tacitè inest in servi matrim.

13 Verùm certissima est res, servitutem non præstare naturale impedimentum matrimonio ineundo: atque ita validum esse matrim. servorum inter se, & matrim. liberi cum ancilla, vel liberæ cum servo, non ignorata servitutis conditione. Et ita definitur, *c.2. de conjug. serv. & c. Si quis liber*, quod est Zachariæ

Pon-

Pontificis, 29. q. 2. *& c. Si quis ingenuus*, quod est ex Conc. apud Vermeriam, eadem *causa, & q.* Concordat *l. regia, 15. t. 2. p. 4. & l. 1. tit. 5. eadem part.* Quia servitus cognita non adversatur substantiæ matrimonii, (ut de ignorantia etiam probavimus nu. 16.) Unde dum *D. Th. n. præced. allegatus* ait servitutis errorem adversari substantiæ matrimonii, & comparat naturali impotentiæ, non intendit omnimodam similitudinem inter ea impedimenta statuere. Sed vult aliquo modo adversari substantiæ matrimonii, & usui libero illius: sicut naturalis impotentia tollit simpliciter usum, indeque congruentem rationem desumit, ut jure optimo Ecclesiæ irritarit matrim. cum conditionis errore initum. Nec est simile, si apponeretur ea conditio in contractu matrimonii, ut non teneretur conjux habitare, aut debitum reddere, nisi cum alter tertius voluerit: in quo casu esset irritum matrim. quia servus contrahens matrim. nec tacitè, nec expressè, eam conditionem apponit, ut non teneatur habitare, nec reddere, nisi domino volente: sed tantum ex natura status servilis supponitur non teneri servum reddere debitum, quando ex justa causa impeditur à domino, quod nullatenus est contra matrimonii essentiam. Hæc enim minimè adstringit ad semper, & ubique debitum reddendum, sed quoties legitimum impedimentum non obstiterit. Cum ergo dominus nequeat servo impedire iustum, & rationi consonum matrim. usum, manifestè apparet latam esse differentiam in eo, qui conditionem apponit non reddendi nisi altero volente: & in eo qui etiam explicitè apponeret conditionem non reddendi, quando ratione status legitimum obstaret impedimentum. Et per hoc solvuntur objecta, n. præced. Hinc fit, jure canon. quod in hac reprævalet, corrigi *l. Cum ancillis, C. de incestis nuptiis*, decidentem non posse constare matrimonium inter liberum, & servam. Sed jus canonicum id permittens detecta servitutis conditione, est preferendum in causa hac matrimonii, *c. penult. & finali, de secundis nuptiis*, & ita tenet glossa *d. c. Si quis liber, in fin. Joan. Andr. cap. 1. n. 3. de conjug. serv. & ibi Host. super verb. inter servos Anchar. n. 2. Cardin. n. 3. Abbas cap. 2. nu. 3. eo. tit. Præpos. c. Licet, eod. tit. paulo post principium Angelus matrimonium 3. impedimento 4. n. 15. Sylv. matrimonium 8. q. 2. dict. 2. Sotus 4. d. 35. q. un. art. 1. col. 3. vers. Contraho hanc*, & omnes.

14 Peccabit tamen (si credendum est *Sot. 4. d. 35. qu. un. art. 1. col. 3. vers. Contra hanc*,) liber absque urgenti causa, vel valdè commoda ancillam ducens, at non mortaliter, nisi graves circumstantiæ aut scandalum accedant. Verùm ex se non video ullam culpæ rationem. Id enim nullo jure prohibetur. Et ita nullam esse culpam bene docet *Angelus matrimonium 3. impedimento 4. fine*. Est tamen irregularis ancillam ducens, per *c. Si quis viduam, & 2. d. 34.* quod desumptum est ex *canonib. Apost. c. 18.* ibi: *Si quis viduam aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, non potest esse presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro deserviunt*. Et ratio est, quod vilis, & infamis persona reputetur ancillam ducens. Et ita esse irregularem, testantur *gloss. ibi verb. Ancillam, & c. 1. verb. Legem 29. q. 2. Laurentius, & Hugo d. c. Si quis viduam, & ibi Archid. fi. & ibi Dominicus fi. & Turrec. nu. un. Speculator t. De dispensatione, §. Juxta nu. 14. vers. Item qui contraxit. Alfonsis sum. 2. p. lib. 8. tit. 15. n. 2. q. 2. D. Ant 3. p. ti. 28. c. 3. vers. 7. Sylvest. verb. Irregularitas, q. 16. Nav. sum. c. 27. nu. 196. Majol. li. 3. de irreg. c. 2. n. 5. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 158. n. 3.* quamvis *Enriq. li. 14. de irregul. c. 5. n. 4. fi.* dicat hunc esse infamem: *& in commento, lit. I.* dicit id non esse expressum in jure: & ita videatur oppositum significare. Et id verum est, quamvis ancilla virgo sit, alias nil decideret is textus, ducens enim etiam liberam non virginem, est irregularis ob bigamiam contractam. Deinde, quia textus indistinctè loquitur de ancilla. Et ita sentiunt *Archid. Domin. Turrecrem. D. Ant. Majolus, Sylvest. Nav. Manuel ibid.* Non tamen consentiunt inter se Doctores hi, quando liber duceret propriam ancillam virginem. Nam *gloss. eo. c. Si quis viduam, verb. Ancillam*, quamvis fateatur effici tunc liberam ancillam, ait esse eum irregularem, quod adhuc reputetur vilis. At *Archid. Turrecr.* ibi id negant, nisi propria ancilla corrupta sit. Quia cùm per id matrimonium libera efficiatur, cessat causa prohibitionis. Et *Dominicus ibi* utramque expositionem sub disjunctione sequitur, & ita utramque censet esse probabilem. At dicendum est non esse irregularem, ob rationem dictam, quando per id matrimonium ancilla redit in libertatem. Quod consultò dico, quia jure communi verius est non per id effici liberam, (ut dicam disp. seq.) at jure Hispaniæ efficitur: & ita in illa locum habebit hunc non esse irregularem, & in illis regnis ubi libera fit. Et dico similiter non esse irregularem, qui init matrimonium cum ancilla, existimans eam esse liberam, quia non reputatur vilis, ignorantia excusante. Et præterea, quod matrim. sit invalidum, ac careat effectu. Et similiter quoties matrim. illud cum ancilla cognita, esset nullum. Quia non sortitur suum effectum id matrimonium. Nec est verbum aliquod in *d. c. Si quis viduam*, ex quo colligatur considerari in eo factum ipsum, & animum facientis, ut proinde cogamur dicere, incurri eam irregularitatem non secuto matrim. valido juxta regulam quam tradidimus lib. 3. disp. 2. num. 2. ad discernendum quando pœnæ actui impositæ incurrantur, licet actus sit nullus. At non requiritur matrimonii consummatio, ut ducens ancillam sit irregularis. Quia id desiderari nullo jure probatur. Et quia in familia illa ex ipso matrimonio contracto pullulat. Hactenus de libero scienter cum ancilla contrahente diximus. Si verò loquamur de eo qui cùm servilis conditionis sit, decipit liberum, & init matrim. cum eo conditionis ignaro, citra dubium peccat lethaliter. Tum, quod reddat matrim. irritum. Tum etiam, quod in re gravissima decipiens notabilem irroget injuriam. Sic *Angelus matrimonium 3. impedimento 4. fi. Nav. sum. Hispanu, c. 22. n. 33. Enriqu. lib 11. de matrim. c. 10. num. 3. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 52. art. 2. diffic. 1. ante 1. conclusionem*.

Potissima verò difficultas est in posteriori sensu, nimirum esto servitus cognita nullo jure obstet matrim. ineundo: an error servitutis ita obstet, ut jure naturali reddat irritum matrim. initum cum libero sic erranti? Affirmant (& satis probabiliter) aliqui. Idque solet probari rationibus, n. 12. adductis. Sed illæ probant etiam servitutem cognitam impedire jure naturali. Et idea illas disputans in priori sensu proposui ibi, & solvi n. 13. Sed probatur 1. Quod *D. Th. 4. d. 30. q. 1. art. 1. corpore*, errorem hunc comparat errori personæ, dicens utrumque auferre consensum. Et confirmatur ratione qua id probat *D. Tho.* Nam cum duo includat matrimonii substantia, nempe, personas, & mutuam corporum traditionem: ejus substantiæ adversatur error circa personas, & circa conditionem servilem, quæ liberam corporis traditionem aufert. 2. quia, si quis equum vendat, cujus usus ex alterius voluntate pendet, id tacendo, irrita est jure naturæ venditio. Cum eo intrinsecè tendat venditio, ut dominium cum libera usus rei venditæ potestate transeat in emptorem. At usus corporis servi pendet magna ex parte ex domini voluntate. Ergo matrim. per quod servus liberæ tradit dominium sui corporis, tacito impedimento illo liberi usus, est jure naturæ irritum. 3. quòd conditionis error valde adversetur bonis matrimonii (ut n. 2. probavimus) & si dicas eodem argumento probari, servitutem à contrahente libero notam impedire, quippe similiter lædantur bona matrimonii. Dico longè disparem esse rationem, quando is error accidit. Talis enim error aufert voluntarium consensum. Cum enim iniens matrim. id principaliter velit, & intendat propter primarios matrimonii fines, qui magna ex parte deficiunt: quando liber contrahit cum serva, conditionis ignarus, sequitur ut non habeat verum consensum in illud matrim. Quod secus est, quando conditionis est conscius, tunc enim cedit jure suo, & adest plenus consensus. 4. quòd naturæ is defectus adscriberetur, ut in valdè necessariis deficiens esset, nisi matrim. cum hoc errore initum, esset nullum ipso naturæ jure. Cum enim gravissima injuria irrogaretur conjugi decepto, nec reparari posset existenti valido matrimonio: natura deficiens fuisset non consulens huic errori. Tandem, quia *Alex. 3. c. 2. de conjugio serv.* rogatus an matrimonium servi cum libera conditionis ignara sit validum: respondet minimè valere, non constituens novam legem irritantem, sed supponens esse invalidum. At nullibi invenitur textus illud irritans; supponit ergo ipso naturæ jure irritum fuisse. Quòd si respondeas cum *Petr. de Ledes. de matr. q. 52. a. 1. dub. 1. ad ult.* irritatum fuisse per Zachariam Pontificem, qui antiquior fuit illo, ut constat ex *c. Si quis liber. 29. q. 2.* Non satisfacit solutio, quòd hi Zacharias nil circa hoc decidat, sed solùm decernat valere matrim. inter liberum, & ancillam cognita servili conditione: contra *l. cum ancillis C. de incestis nuptiis*, quæ contrarium statuebat, immò potiùs tanquam certum relinquit, ac supponit secus esse, ubi adest conditionis error. Hujus sent. videtur *gloss. in c. finali, verb. conditionis, de conjug. serv. & ibi Hostiens. nu. 1. Goffredus sum. eo. t. n. 5. Magister 4. d. 30. c. 1. paulo post princ. & ibi Scotus q. 1. Mayronis ibi, q. 1. Celaja ibi q. 1. concl. 1. Petr. de Soto lect. 3. de matr. §. Jam ex hoc quæ sequuntur, in fi. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1. statim in princ. Ant. Cucus lib. 5. institutionum majorum, tit. 2. n. 48.* qui omnes inde probant hoc matrimonium esse nullum, quod is error omnem auferat consensum. Quare cùm matrimonium absque consensu sit jure naturæ irritum, sentiunt apertè eo jure hoc matrim. irritari. Et tenent expressè *Sylvest. matrimonium 6. q. 1. vers. Error personæ, & conditionis: & matrimonium 8. q. 2. dict. 1. Almain. 4. d. 36. q. un. fi. Palacios 4. d. 30. qu. un. col. 5. vers. Rursus quia Angles floribus 1. p. de matr. q. 10. de errore conditionis, art. 1. dub. 1. concl. 1.* 15

16 Cæterùm probabilius est solo jure Ecclesiast. irritari quamvis id valdè juri naturali consonum sit: prout rationes n. præcedenti allatæ probant. Ducor 1. quoniam servitus non impedit absolutè, & simpliciter usum matrimonii liberum, sed tantum certis temporibus, nimirùm quando justè, & rationi consentaneæ occupat dominus servum. At hoc non adversatur substantiæ matrimonii, quæ contenta est absoluta potestatis corporis traditione, & obligatione ad reddendum debitum, quando legitimum impedimentum non obstiterit. Et confirm. quia si id impedimentum traditionis potestatis plenè corporis, quod in servitute reperitur, obstaret essentiæ matrimonii: cum idem inveniatur in servitute cognita, hæc quoque dirimeret jure naturæ matrim. quod est contra Ecclesiæ decretum (ut probavi n. 13.) Nec obstat evasio, si dicas conscium servitutis, & adhuc volentem inire matrim. cedere jure suo. Quia cum requisita ad matrimonii valorem non possint ex contrahentium voluntate immutari, sed semper stabilia sint, non prodest in hoc, cedere jure

jure suo. Sicut quia naturalis impotentia ad copulam, est juris naturalis impedimentum ad matrimonium, non prodest eam cognitam fuisse ab altero contrahente, ut matrimonium subsistat. Rursus confirmatur, quod lepra vel morbus diuturnus plus impediant liberum matrimonii usum, quam servitus. Cum tamen illa non dirimant matrim. Tandem, quia quamvis intercedente eo errore, inveniatur in matrim. aliquid involuntarii, in quantum si quis conditionem servitutis præsciret, non contraheret: at contractus est simpliciter voluntarius: cum simpliciter in hanc personam consentiat. Erit igitur verus contractus attento solo naturæ jure. Simile quippe involuntarium reperitur, quando error adest qualitatis dans causam contractui: nec tamen vitiatur matrim. (ut probavimus disp. præced. n. 18.) Et ideò hujus sententiæ sunt, ex jurisperitis, *gloss. 29. q. 1. in summa, verb. Quod autem, & ibi Archid. n. 3. super verb. Non admittit, Bellamera ibi n. 2. Alex. de Nevo c. 2. in 6. de conjug. serv.* ubi *Præpos. n. 4. q. 1. in fi. & n. 5. q. 3. Henricus ibi n. 5. Joan. de Friburgo sum. confessorum, lib. 4. tit. 4. q. 1. Monald. sum.* ubi de matrim. *t. De impedimento conditionis, fine, Angelus matrimonium 3 imped. n. 4. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 1. q. 6. nu 7. Vitalis de Cambanis de clausulis, clausula non errore ductus, §. Ostensio de errore judicii, videndum est,* &c. *n. 5. Astensis summa, 2. p. lib. 8 t. 15. a. 1. q. 1. ad fi. Gloss repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 322. & 327.* Et ex Theologis *D. Th. 4. d. 36. q. unic. a. 1. ad 3. & ibi D. Bonav. a. 1. q. 2. Durandus q. 1. in solut. Ad 2. Majoris 4. d. 30 qu. 1. in probat. 1. conclusionis, & ad fi. totius quæst. Palud. 4. d. 30. q. 1. a. 2. num. 6. & d. 36. q. 1. a. 1. n. 8. Supplementum Gabrielis 4. d. 30. qu. 1. a. 2. concl. 3. & d. 36. q. 1. a. 2. init. Victoria sum.* ubi de matrimon. *n. 270. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 3 §. Sotus 4. d. 35. q. un. a. 2. post 1. concl. vers. Dubium autem est, Ledesm. 2. p. 4. q. 35. a. 1. paulo post principium, & q. 54. a. 1. paulo post princ. Veracruz 1. p. spec. n. 29. paulo post princ. concl. 1. & 2. Ovandus 4. d. 30. q. un. proposit. 3. fi. Enriq. l. 11. de matrim. c. 10. n. 30. Petr. de Ledesma de matrim. q. 52. a. 1. dub. 1. concl. 1. Lud. Lopez 2. instruct. de matr. c. 47.* ubi de impedimento conditionis, *col. 8. vers. Postremo autem, Barthol. à Ledesma de matr. dub. 31. col. 3. §. Et annotato. Vega 2. t. sum. c. 34. casu 117. Vivaldus candelabro Sacramentorum 1. p. de matrim. num. 127.*

17 Hinc deducitur, attenta hac posteriori sententia quam amplexi sumus, valere matrim. inter fideles initum cum errore conditionis: nisi aliqua speciali eorum lege irritetur. Quod legibus Ecclesiasticis id irritantibus minimè adstringantur. Sic *Veracruz concl. 2. Barth. à Ledesm. Enriq. n. 3. comment. littera N. Vega n. præcit. allegati.* At satis probabile est non valere: sicut est valdè probabilis sententia dicens jure naturæ, cui subiiciuntur etiam infideles, id matrimonium esse irritum: ut n. 15. diximus.

18 Ad argumenta n. 15. proposita resp. Ad 1. dic, similitudinem non esse in omnibus, sed in hoc, ut sicut error personæ tollit omnino consensum: ita error conditionis tollat circa conditionem illam servitutis: & licet hoc sit involuntarium tantùm secundùm quid: at jus Ecclesiasticum irritavit, ubi non admittitur voluntarie conjugium cum servo vel ancilla: quòd minimè contingit, quando conditionis servilis error adest. Ad confirmationem dic adversari aliquo modo, quòd omnino plenam, & perfectissimam corporis traditionem non patiatur: at patitur absolutam, & rationi status consonam. Quod ad veram matrimonii rationem satis est, attento jure naturali, ut n. 16. probavi. Ad 2. neganda est consequentia. Quia (ut disp. præc. nu. 18. probavimus) est lata differentia inter matrim. & cæteros contractus bonæ fidei, qui irritantur ex dolo circa qualitatem dante causam contractui: ut in hoc eventu accidit. Quod secus se habet in matrimonio. Ad 3. fateor aliquo modo adversari bonis matrimonii, non tamen adeò ut substantiam destruat. Quòd si ita adversaretur, non sufficeret scientia servitutis, nec cessio proprii juris. Nec is error aufert voluntarium simpliciter, sed tantum secundum quid. Quæ omnia probavi n. 16. Ad 4. dic, non imputandum esse vitio naturæ, si non irritarit hoc matrimonium, nec providerit huic injuriæ resarciendæ, quæ consistente matrimonio reparari nequit. Nec enim omnes injuriæ debent reparari in eodem bonorum genere (ut respondens simili argumento probanti matrim. metu extortum esse jure naturæ nullum ostendi lib. 4. disp. 14. n. 4. in solutione ad 5.) Et natura matrimonii indissolubilis expuscit, ne hujusmodi injuriis satisfiat, matrimonio dissoluto. Posteà autem Ecclesia experientia comperiens damna multa inde subsequi, irritavit. Ad ultimum, dic verum esse illos textus non habere formam statuti, nec constare ubi talis irritatio scripta sit: at constare ex usu, & traditione Ecclesiæ: & forsan olim scriptam fuisse, ac periisse scripturam. Sicut d. disp. 14. n. 4. in solut. ad 1. probavi, respondens simili argumento probanti matrim metu extortum esse jure naturæ irritum. Quare non placet solutio *Petri de Ledesma*, quam num. 15. ad hoc argumentum retuli. Ibi enim satis confutata est.

19 Quæstio II. An matrim. liberi cum ancilla valeat, si ignorantia conditionis servilis sit crassissima, ac levissima. Affirmant quidam, quod Ecclesia ideò irritaverit hoc matrim. ut resarciatur gravissima injuria irrogata conjugi ignoranti. Quæ cessat, ac levissima est, ubi ignorantia est adeò crassa. 2. quòd metus levis non irritet matrimonium: ac proinde idem videatur dicendum de ignorantia levi. Sicut enim jura nihili faciunt vani hominis timorem, *leg. metum, 6. ff. de eo quod metus causa*: ita & imprudentis fatuam ignorantiam. 3. quòd ignorantia ideò crassa æquiparetur scientiæ, adeò ut in materia pœnali & odiosa, quando jus punit delictum scienter admissum, hæc ignorantia tam crassa à pœna minimè eximat (ut dicemus lib. 10. disp. 32. nu. 39. Et ideò hanc partem sustinet *Sotus 4. d. 35. q. un. a. 2. post 2. concl. vers. De his conclusionib. Bartholomæus à Ledesma dub. 31. de matr. concl 1. in prima ejus limit. Ludovicus Lopez 2. p. instructoris, de matr. cap. 47.* ubi de impedimento conditionis, *col. 2. vers. Circa prædictam doctrinam Manuel t. 10 summæ, 2. editione, c. 223. nu. 3. Vega 2. to. summa, c. 34. casu 67. ad finem.*

Quamvis tamen hæc sententia sit valdè probabilis, oppositam ego credo probabiliorem. Quòd ut matrimonium liberi cum ancilla, vel liberæ cum servo valeat, desideretur libera electio, & omnino voluntaria talis conditionis servilis, ut sic liberè cedat contrahens jure suo, quæ cessio est quædam condonatio juris proprii. At hæc irritatur ex errore quantumvis fatuo. Ut si velim dare Petro, & errore levissimo ductus dem Joanni, non tenet donatio: quia deficit donandi voluntas. Et confirmatur, quia sicut jure naturæ exigitur consensus in personam, ad matrimonii valorem: & irritatur quocumque errore crassissimo personæ existenti, utpote qui consensum directum, & formalem in illam personam aufert (ut probavimus disp. præcedenti, n. 7.) Ita jure Ecclesiastico petitur voluntarius omnino, & consensus directus in circumstantiam illam conditionis servilis, ut sic conscius conjux damni ex eo matrimonio sibi subsequuturi, cedat liberè jure suo, & sponte illud amet. Similiter igitur irritabitur ex quocumque conditionis servilis quantumvis crasso, & temerario errore. Is enim verè tollit directum, & formalem consensum ac animum jure proprio cedendi. Tandem quia licèt ad culpam, & pœnam illi correspondentem, hæc ignorantia æquiparetur scientiæ: quia actus est indirectè, & interpretative volitus, propter obligationem advertendi. Præceptum enim obligans ad aliquid subinde adstringit ad diligentiam adhibendam, ad advertendum, ne violetur. At cùm nullum præceptum sit contrahendi cum persona liberæ conditionis, non est quòd culpæ adscribatur contrahenti ea inadvertentia: ac subinde censeatur indirectè volita. Et confirmatur, quòd jus canonicum irritans matrimonium id, absque scientia conditionis servilis initum, non tam attendat modum irrogandi injuriam ex parte personæ servilis conditionis decipientis tacendo conditionem: quam dolum in re ipsa contingentem, & damna ex eo subsecuta, quæ liberum pati noluit, nisi sciens ac prudens jure suo cederet. Alias valeret matrimonium, quando nullus dolus nullaque culpa adesset in servo: utpote qui vel existimabat alterum ejusdem conditionis esse, aut si diversæ, conscium suæ servitutis. At quando est ignorantia hæc fatua & crassissima, idem dolus re ipsa contingit, & eadem damna pullulant, nec ignorantis animus fuit juri suo renuntiare. Et pro hac sententia sunt *Abbas, Alex. de Nevo, Præpos.* qui (ut n. 8. in fine retuli) quando ignorantia est rei communiter notæ, non dicunt valere matrimonium, sed potius supponunt non valere, & solùm imponunt pro foro externo onus ignorantiam probandi, illam alleganti: quòd tunc ea minimè præsumatur.

Ad argum. n. 19. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. præcedenti: ubi eandem injuriam re ipsa irrogari, licèt non ex parte modi, probavi. Ad 2. dic, disparem esse rationem. Metus enim non aufert consensum, sed minuit libertatem, quare solus is metus spectatur, qui id nomen meretur: qualis solus est, qui in virum constantem cadit. At error quicumque sit, tollit consensum circa rem, in qua erratur. Ad 3. constat ex differentia tradita num. præced. 21

Quæstio ultima. An quicumque error conditionis servilis irritet matrim. quamvis sit æqualis aut dignioris conditionis: an potius quando est deterioris? Exempli causa, liber contrahit cum libera, credens illam esse ancillam, errat circa conditionem: at dignior est conditio alterius ea quam ipse putabat. Similiter si servus contrahat cum libera, putans eam servam, invenit nobiliorem conditionem: & si contrahat cum serva credens eam liberam, erat in conditione, sed invenit æqualem suæ, *Gloss. 29. q. 2. in sum. verb. Secunda*, duas refert opiniones. Altera est, ut error in conditione sive deteriori, sive digniori, semper dirimat matrimonium, ut si liber vel suus contrahat cum libera, credens eam esse ancillam, erit nullum matrimonium. Altera est, ut si interveniat error in dispari conditione, sit nullum matrimonium, ut si servus velit contrahere cum ancilla, & contrahat cum libera: vel si liber cum ancilla velit, & sit libera. Quòd in utroque casu sit dispar conditio. Secus si erretur in pari conditione, ut si servus velit contrahere cum libera, & sit ancilla. Quòd æqua sit utriusque contrahentis conditio. Et hanc sequitur *glossa ibi*. Et probat. Si enim quispiam contrahit cum aliquo quamvis ditiori, putans se cum alio contrahere, non est matr. Eandem sent. sequitur *glos. c. Si quis ancillam, in fine, ead. causa, & quæst.* & format 2. argum. pro ea. Quod *l. 3 C. de incestis nuptiis* irritet matr. cum ancilla: jus autem canonicum tantum excipiat, quando scienter ea ducitur in uxorem. Ergo remanet jus incorrectum, quando ignoranter: ac proinde quando servus errore conditionis ancillam, putans eam esse liberam, 22

erit

erit irritum matr. Insuper suot aliqua quæ suadent esse nullum, quando est error circa parem conditionem, ut si servus existimet se ducere liberam, cum tamen sit ancilla. Sit ergo 3. argumentum. Jus Ecclesiasticum irritat matrimonium, in quo est verus conditionis servilis error, qualis invenitur in hoc casu. Ergo erit nullum. Et confirmatur, quòd consensus servi non feratur in illam, ut ancillam, sed ut liberam. Tandem, quia posset esse servus tam arrogaos, ut nulla ratione ducere vellet ancillam: quin immò prudenter faceret, ne filii essent servi, & ut liberiùs posset usui matrimonii vacare: & si à domino venderetur, posset ipsum uxor sequi. Et ita *Vivaldus candelabro Sacramentorum*, t.p. ubi de matrimon. *num.* 122. dicit forsan se ejus senteutiæ futurum, nt matrimonium servi cum ancilla, quam liberam credebat, sit nullum, nisi singularitatis vitio ootaretur: & ideo noo audere à contraria seoteotia, quæ communis est, recedere.

23 Nihilominus ac certissimum est teoendom, non omnem conditionis errorem efficere, ut matrim. sit onllum: sed quando talis est error, ut fiat deterior errantis conditio: secus si erretur in pari aut digniori conditione. Quare solùm erit invalidum matrim. quando liber contrahens erat in servili alterius conditione, quem liberum quoque credebat. Si autem credebat alterum servum, & sit liber, sive sit ipse servus, sive liber, valebit matrim. quod erret inveniens digniorem cooditiooem, quam ipse putabat. Similiter valebit, si servus contrahat cum ancilla credens eam liberam, quòd servi conditio non efficiatur deterior, sed æqualem suæ conditionem reperiat, (quando autem in eaemplo dicimus valere matr. si servus contrahat eum libera, existimans eam esse ancillam, intellige ea parte sui erroris, ubi fœmina libera non erraret in conditione servi, sciens eum esse servum, si enim crederet eum liberum, ex hac parte esset nullum matrim.) Ratio legitima hujus sententiæ est, quòd hoc impedimentum sit solo Ecclesiast. jure inductum (ut n. 16. probavimus.) Jus autem Ecclesiast. solum irritat matrim. inter eos, quorum alter est liber, alter verò servus, ac liber inscius est servitutis, ut constat ea textibus, quos n. a. allegavi, in quibus impedimentum statuitur. Deinde, quia ratio, quæ induait Ecclesiam ad hoc impedimentum statuendum, ea est, ut resarciat injuriam irreparabilem illatam libero ignoranti conditionem alterius servilem, & ob gravem contractus inæqualitatem; at ubi conditio alterius, in qua erratur, est dignior opinione, aut par conditioni errantis, cessat ea injuriæ gravitas, & inæqualitas contractus: oil igitur valori matrimonii obstabit is error. Atque ita hujus sententiæ sunt, ex Jurisperitis, *Goffred. sum. tit. de conjugio servor. n. 6. & 7. Hostiens. summa, eod. t. n. 9. & c. fi. n. 2. eod. tit. Innoc. c. 2. n. un. eod. t.* ubi *Joa. Andr. n. 3. & d. c. fi. n. 2. Ant. eod. c. 2. n. 4. & d. c. fi. n. 5. Abbas ea. c. 2. nu. 5. & ibi Anchar. n. 2. Card. n. 2. q. 1. & 2. Alex. de Nevo, n. 7. Prapos. n. 6. 7. 8. q. 4. 6. 7. Henric. a. 3. Hago 29. q. 2. in sum. Alberi. in suo dictionario, lit. I. verb. Impedimentum 3. fi. Monald. sum.* ubi de matr. *tit. de imped. conditionis, vers. Item nota. Astensis sum. 2. p. l. 8. tit. 15. a. 1. q. 1. Rainer. 2. p. sum. tit. de matr. c. 16. Joan. de Friburga summa confessorum, l. 4. tit. 4. qa. 1. Vitalis de Cambanis de clausulis, clausula, non errore ductus, §. Ostenso de errore judicii, videndum est de errore, qui in matrimonio committitur, n. 5. Rosella ve b. Impedimentum, impedim. 3. in princ. Angelus matr. 3. impedim 4. n. 4. Sylvest. matrim 8. q. 2. dict. 2. Supplementum summa Pisana verb. Impedimentum, impedimento 3. n. 2.* ubi *Tabiena Impedim. 1. n. 1. Armilla, verb. matr. n. 5. Branel. de sponsalib. concl. 32. a. 3 casa 1. & 2. Lex 3. tit. 5. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Como el mismo, & ibi Montalvus in fi. & l. 4. ad finem, eo. tit. Tarreer. 29. q. 2. in sum n. 4. Navar. sum. cap. 22. n. 33. Alex. Carrer. l. 4. de sponsalib. c. 12. Ant. Cucat li. 5. instit. majorum t. 12. n. 52. Gaeta repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 331. Mationzoli. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. n. 156. Lancelot. instit. juris canon. l. 2. t. Quo matrimonium impedire possunt, paulo post principium.* Et ex Theologis *D. Bonav. 4. d. 30. a. 1. q. 2. & ibi Durand. q. 1. num 7. Scotus ibi q. 1. Ricard. a. 1. q. 1. Marronis q. 1. idem Scotus, 4. d. 36. q. 1. in fine corporis,* ubi *Palud. q. 1. a. 1. n. 9. concl 3. Supplementum Gabr. qa. 1. a. 2. corol. 3. & 6. & d. 30. q. 1. a. 2. post 3. concl.* ubi *Majoris, q. 1. corol. 4. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 3 statim in princ. Sot. 4. d. 35. q. un. a. 2. post 2. conclusionem. Petr. de Soto lect. 3. de matr. §. Jam ex hoc qua sequuntur. Guillel. Estillong. 4. d. 36. q. un. a. 2. paulo ante conclus. 4. Palacios 4. d. 30. disp. un. col. 8. dub. 2. & 3.* ubi *Ovand. q. un. propos. 3. Toledo l. sum c. 3. n. 4. propos. 2. Philiar. de officio sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedim. 2. Petr. à Ledesma de matr. q. 52. a. 1. dub. 1. post solut. ad ultimum. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matr. c. 47.* ubi de impedim. conditionis, *col. 2. vers. Accedis ad hoc, Bart. à Ledesm. dub. 31. de matr. in 3. limit. 1. concl. col. 2. Vivald. candel. Sacram. 1. p.* ubi de matr. *n.* 120. & 122. Et valere matrimonium servi cum ancilla, quam liberam credebat, tenent *D. Th. 4. d. 36. q. un a. 1. ad 1. & ibi Nicolaus de Orbellis, qu. un. Bassolis ibi, q. un. a. 3. Nicolaus de Nisa 4 sentent arum, tract. 6. p. 3. de matrim. q. 6. concl. 7. Victoria sum.* ubi de matr. *n.* 270. *Ledesm. 2. p. 4. qa. 53 art. 1. §. Sed difficultas est, vers. 3. est advertendum, Veracruz 1. p. spec. a. 29. dub. 1. quod proponis post 2. concl. Enriquez l. 11. de matrim. c. 10. num. 4.* Et idem dicit *Veracruz*, quando liber duxit liberam, quam putabat servam. Et *Ledesm q. 54. a. 2. paulo post principium*, dicit idem, quando ancilla nubit libero, credens eum esse servum.

24 Ad arg. o. 22. proposita resp. Ad 1. die, esse verum ubi esset error circa personam, secus si eadem persona existeoti erraretur circa qualitatem, ut quia contrahens credebat esse pauperem, & est dives: vel cum sit servus, credebat alterum esse liberum, & est servus: vel servum, & est liber. Ad 2. dic, jus canonicum permittere quodcumque matrimonium cnm ancilla, modò eam ducens sit liber, & non ignoret ejus conditionem. Ad 3. dic ooo irritare, quoties est error conditionis servilis, sed quando redditur deterior conditio errantis, ut nu. præced. explicui. Ad confirmationem, & ad 4. dic eum errorem tantum esse errorem qualitatis, maneote eadem persooa, ac proinde minimè obesse valori matrimonii.

DISPUTATIO XX.

Quando ancilla vel servus libertatem consequantur ex matrimonio permissu domini inito, & an tunc id sit validum, ignaro altero conditionis?

SUMMARIUM.

An servi liberi fiant, eos domino collocante in matrimonium, cum liberis ignaris servitutis, & quid si pracipit alii ut collocet? n. 1.

An desideretur ad id dolus in domino? num. 2. & ibi an sit opus sententia.

Quid, si uterque servus sit, vel alter liber conscius servitutis? & explicatur, l. 5. tit. 22. p. 4. n. 3.

Quid si dominus non collocet, sed sciens matr. ancilla cum libera conditionis ignaro, taceat? Refertur sententia, n. 4.

Contraria Authoris, n. 5.

An exigatur tunc dolus in domino. Et ex studio facere, quid sit? n. 6. & ibi, an desideretur sententia judicis?

An hoc procedant in servo adscriptitio, n. 7.

Solvuntur argumenta, n. 8.

An ancilla libera fiat, domino conficienti dotalia instrumenta? n. 9.

An domino ducenti ancillam, fiat libera: attento jure communi? Refertur quadam sententia, n. 10.

Contraria Authoris, n. 11.

Quid jure regni Hispania: & an filii anteà nati libertate donentur? num. 12.

An valeat matr. quando alter ignorat servitutem: ut obtineatur libertas ex matrimonio ipso? Refertur sententia, n. 13.

Contraria Authoris, n. 14.

PRæsens disp. duo petit: alterum, quando servus libertatem 1
ex matr. permissu domini inito assequatur: alterum, an tuoc sit validum matrimonium? Circa prius, sit I. conclusio. Si Dominus personam conditionis servilis collocet in matr. cum persona libera, ignara servitutis, nec eam detegat: eo ipso persona illa servituti subjecta, sive masculos sit, sive fœmina, libertatem consequitur. Habetur expressè *auth. Ad hoc, C. de Latina libertate*, ibi: *Qui suam ancillam credenti tradidit in matr. tanquam liberam, sive concesserit dotale instrumentum, sive non, aut sciens eam ducit tacuit ex studio: dominium ejus amittit, eaque ad ingenuitatem rapitur. Idem dicitur de servo.* Quæ desumpta est ex *auth. de nuptiis, collat. 4. §. Si verò decretum, vers. Hoc autem decernimus*, ubi *gl. verb. Credens*, explicat, quando liber credit eam non esse ancillam. Et idem dicendum est, si dominus dicat clerico, vel alii, ut conjungat servum cum ignoranti servitutem libera, tacita servitute, quod perinde sit, ac si ipse dominus conjungeret. Ita *Veracruz 1. p. spec. art. 30. fine*, & ratio est, quod dominus in matr. servi consentiens cum libera persona, taceos servitutem, eo ipso censeatur libertatem dare, sine qua matr. consistere nequit. Consentiens enim in aliquid, consentit subindè in id absque quo illud perfici nequit. Quæ decisionis ratio apertè colligitur ea *d. auth. de nuptiis, §. Si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus*, ubi agens quando dominus tradit ancillam libero ignoranti in matrim. sic ait. *Non erit justum, tale non constare matr. sed tacitam libertatem sequi, sive virum sive mulierem: cum tale aliquid à domino fit.* Quare non existimo hoc esse in pœnam fraudis, sed favore matr. ut valeat. Nec credo desiderari judicis sententiam, ut is servus liber fiat. Quod constat ex illis verbis *d. auth. Dominium ejus amittit, eaque ad ingenuitatem rapitur.* Quæ verba ipso facto libertatem comparari, satis clarè indicant. Deinde, quia ibi decernitur validum esse matrimonium: & ut id valeat, conceditur ea libertas. At valere minimè posset nisi servus eo ipso per matr. consequatur libertatem, quippe esset matr. liberæ cum servo, ignorata servitute. Quare non sunt audiendi *Veracruz 1. p. spec. a 30. §. Sed est dubium circa hoc: & Bart. à Ledesma dub. 31. de matr. concl. 6.* dicentes hoc statutum esse in pœnam fraudis. Nec *Ledesma 2. p. 4. q. 54. a. 1. fine*, asserens id esse in pœoam negligentiæ domini non exprimentis alteri servitutem.

Hinc infertur, minimè desiderari dolum in eo domino tra- 2
denti nuptui ancillam libero, tacita servitute, quod apertè constat ea *auth. de nuptiis, §. Si verò decretam, vers. Hac autem decernimus, collat. 4.* ubi textus ille agens de eo casu, in quo dominus collocat ancillam in matrimonium, non addit ea studio: & statim *vers. Si verò*, agens quando dominus non tradidit, sed sciens contractum tacuit, addit, *Ex studio*, & statim paulò inferiùs, *Sive consentit sive malignatus est dominus*, ubi *glossa verb. Consentit.* ait: *expressè*, & *verb. Malignatus*, ait: *Scilicet tacendo.* Ergo apertè textus id di-

id discrimen constituit inter expressam voluntatem domini, qua servum in id matrimonium collocat, & inter permissionem tacendo: ut in priori eventu dolus non desideretur: secus in posteriori, ut amplius n.6. explicabimus.

3 II. Conclusio. Quando uterque contrahens est servus, vel si alter liber, est conscius servitutis, quamvis dominus consentiat, tradatque mancipium in matrimonium, non consequitur servus libertatem, quod textus n.1. allegati, eam libertatem, donantes mancipio, expressè loquantur quando liber fuit servitutis inscius. Deinde, quod favor valoris matrimonii, eam libertatem necessariò petentis, cesset in hoc eventu. Cùm valeat matrim. absque mancipii libertate: nullus enim in libero adfuit error. At huic textus illi favori innituntur (ut nu.1. probavimus.) Et ita docent *Cov.4 decret.2.p.c.3. §.7.n.1. vers. Secundo. Ant. Cucus l.5. instit. majorum t.12 n.48. Valascus de jure emphyteut. q.37.n.5. Veracruz 1 p. spec.a.20. Sed est dubium circa hoc. Palacios 4. d.30. disp. un. col.12. vers. Argumentum autem. Enriq. l.11 de matr. c. 10.n.4. vers.4. P. Molina to.1. de just. tract.2. disp.39. §. Septimus est. Vivald. candel. Sacram. 1.p. de matr. n.124. Barth. à Ledesma de matr. dub.31. concl.6. Lud. Lop. 2.p. instruct. de matr. c.47.* ubi de imped. conditionis *col.5. Vega 2 to. sum. c.34. casu 67. §. Nota que aunque.* Unde *l. reg.4. tit.22. p.4.* ibi: *Casando siervo alguno con muger libre, sabiendolo su señor, ó non lo contradiziendo, fazese el siervo libre por ende. Esso mismo dezimus que seria, si casasse la sierva con hombre libre*: debet intelligi quando conjux liber fuit servitutis ignarus, ut explicat *l.2 t.5 ead.p.4.* Et eundem intellectum adjuvat *l.5.t.11 l.4. fori regii*, ibi: *Quien quier que sus siervos casaren, diziendo que son libres, no los pueda mas tornar à servidumbre, mas queden libres.* Et ita explicant *Covar. & Valascus*: & addit *Covar.* se vidisse ita semel in regio prætorio Granatensi per sententiam definitum. Unde non est audiendus *Abbas, c. Illud, n.11. de præsumpt.* dicens servum fortè consequi libertatem, quando domino sciente init matrimon. Idque probat, quod servus sciente domino ad ordines promotus efficiatur liber, *c. Si servus sciente, d.54. quod est D. Leonis Papa.* Sed textus non est ad rem: id enim expressè definitum in sacri ordinis honorem, non est cur ad matrimonium trahatur, in quo nullo pacto eadem ratio invenitur.

4 Difficultas autem est, quando dominus non collocat ancillam in matr. cum libero servitutis ignaro, sed conscius matrimonii tacet servitutem? Quidam enim ajunt eam ex hoc non donari libertate, quod tacens, non censeatur consentire in iis, quæ in ipsius præjudicium redundant, ut tradunt omnes DD. *reg. Is qui tacet, 44. de reg. juris, in 6. cum glossa ibi verb. Is qui tacet. & Dyno ibi n.4.* Secundò, quod taciturnitas minimè potentis impedire non operetur consensum. At dominus nequit impedire matr. servi. 3. quod lex concedens libertatem servo in hoc eventu, innitatur præsumptioni voluntatis domini, concedendæ libertatis: ac proinde non obligat, ubi dominus eum animum minime habuerit. Hujus sententiæ sunt *Palud.4. d.36 q.2. a.1 concl.2. n.8. in fi. & ibi Supplementum Gabr. q.1. a.3. concl.2. fine*, ubi hanc ancillam non effici liberam jure canonico: & licet videatur manumitti jure civili, id non tenere in hoc casu, asserunt. Et licèt neuter explicet, an liber ignoret servitutem: at manifestè in hoc eventu ambo loquuntur: in hoc enim solo disponit jus civile. Et expressè tanquam probabilius sustinent *Veracruz. 1.p. spec. art.30. §. Dubitatur adhuc, Lud. Lop. 2.p. instruct. de matr. cap.47. ubi de impedim. conditionis, col.5.*

5 III. Tamen conclusio sit. Satis est ut servus vel ancilla consequantur libertatem, ut domino tacente conditionem servilem conscioque matrimonii, illud ineant cum persona libera servitutis ignara. Ita enim expressè definitur *auth. Ad hoc, C. de Latina li. & auth. de nuptiis, collat.4. §. Si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus, & l. reg.1. t.5. p.4.* & ratio hujus decisionis est, quod dominus tunc non aperiens conditionem servilem sui mancipii, est in culpa, & dolo gravi injuriæ contrahenti libero illatæ. Quare dignus est, ut in pœnam illius fraudis, & favore matrimonii, ut illud sit validum, mancipium libertatem consequatur. Quare textus hoc statuentes non fundantur in præsumptione voluntatis domini, sed in vera voluntate puniendi taciturnitatem domini debentis in eo eventu manifestare servitutem. Et ideò hanc conclusionem docet *glos. c. Si quis ingenuus, verb. Faciat el 1. 29.q.2. Goffred. sum. tit. de conjug. serv. n.2. Host. sum. eo. tit. n.3. Astensis sum.2.p. l.8. tit.15. a.2. q.3. Rosella verb. Impedimentum, imped.3. n.3. Sylv. matrim.8. q.2. dict.5. Sot.4. d.35. q. un. a.2. col.3. vers. Ex his colligitur, Cov.4 decret.2.p.c.3. §.7. n.1. vers. Secundo, Ant. Cucus l.5. instit. majorum, t.12. n.48. Ledesm.2.p.4. qu.54. a.4. paulò post principium, Palac.4. d.30. disp. un. col.12. vers. Est hæsitatio. Valasc. de jure emphyt. quæst.37. n.4. P. Molina to.1. de just. tract.2. disp.39. §. Septimus est, Enriqu. l.11. de matrim. c.10. n.4. vers.5. Bart. à Ledesm. dub.31. de matrim. conclus.6. Vivald. candel. Sacram. 1.p. de matrim. num.124.*

6 Monuerim tamen desiderari dolum in domino sic tacente, ut mancipium consequatur libertatem. Quia *auth. Ad hoc, C. de Latina libert.* expressè petitur, ut dominus ex studio taceat. Et *idem auth. de nuptiis, collat.4. §. Si verò decretum, vers. Hoc autem decernimus*: ubi *gloss. verb. Ex studio, & Bald. de auth. Ad hoc, initio*, explicant, id est, dolo malo. Verbum enim studiosè, vel ex studio aliquid facere, importat in delictis, dolosè, & fraudulenter, efficere, ut docent *gl. fi. auth. Ut exactione datis instante, § fi. Cald. c. Præterea, de testib. cogendis n.3. fi. & l.1. §. Hujus studii, n.4. q.1. ff. de just. & jure. Felin. d. c. Præterea n.3. vers. In textu, & c. Veniens n.5. in tit. de simon. Jason d. §. Hujus studii, n.2.* alios allegans *Decius c. Perveniens, el 2. notab.4. in nova edit. n.11. & 13. de appell. Parisius addit. ad Bartolum l. unic. n.5. C. de thesauris, lib.10.* Idemque probatur, nam *d. auth. de nuptiis, §. Si verò decretum, vers. Si verò*, sic dicitur, *Sive consensit sive malignatus est dominus*, Ubi *glos. verb. Malignatus*, ait, *Scilicet tacendo.* Unde ignorantia quantumcumque crassa facti vel juris excusabit, quòd ubi dolus exigitur, nulla ignorantia juris vel facti sufficit (ut latè probabo lib.10. disp.32. n.36.) Ita *Bald. d. c. Præterea, n.3. fine, Felin. ibi nu.3. vers. In textu. Jason proximè citatus.* Ex quo infero, non plecti dominum hac pœna amittendi servi, si non advertens, vel ex simplicitate, quantumcumque culpa lata intervenerit, taceat, quia deficit dolus. Rogabis tamen, an desideretur sent. judicis, ut dominus dolosè tacens privetur servi dominio? Eam enim desiderari fortiter probat id esse pœnam fraudis. Verùm non desiderari est mihi certum, quòd *idem auth. De nuptiis, § Si verò decretum*, sic dicat. *Privamus dominum ita malignè cogitantem: & ille quidem cadat dominio: ad ingenuitatem verò servilis persona rapiatur.* Quæ verba latæ sententiæ sunt. Deinde quia ibidem dicitur esse validum matr. cum ea persona servilis conditionis initum à libero ignorante, quando dominus scivit, & tacuit. Quod sustentari minimè posset nisi ipso facto compararetur libertas, donec judicis sententia accederet.

Quidam extendunt dicta in 2. & 3. conclus. ut procedant in 7
servo adscriptitio: atque ita censent eum libertatem consequi, si eum tradat dominus in matr. libero ejus servitutis ignaro: vel sciens ut liberum ducere uxorem ignaram, subticuerit servitutem, quod libertas concessa à vera servitute in hoc eventu, meritò extendenda sit ad hanc servitutem impropriam. Ita *Valasc. de jure emphyt. q.37. nu.4.* Sed meritò contrarium docent *glossa auth. De nuptiis, §. Si verò decretum, verb. Mulierem, & Saliceius auth. Ad hoc, n. unic. C. de Latina libert.* quod non militet ex hac libertate inde consurgente, idem favor matrimonii. Nam eadem adscripta servitute manente, ejus error non obstat valori matrimonii, ut probavi disp. præc. n.9. deinde, quod non tanti momenti sit hæc fraus, ac quando est vera servitus, ac subinde lex pœnalis non est ad illam extendenda.

Ad arg. n.4. proposita respondetur. Ad 1. dic, non concedi li- 8
bertatem ex tacito consensu domini, sed à lege in fraudis pœnam: nec eam inniti præsumptioni voluntatis domini, ut nu.5. prob. Per hoc solvuntur 2. & 3. argumentum.

IV. Conclusio. Si dominus in matr. tradat ancillam libero 9
servitutis conscio, dotis instrumentum ancillæ conficiens, eo ipso ancilla efficitur libera. Constat ex *l. un. §. Sed & si quis homini. C. de Lat. libert.* ibi: *Sed & si quis homini libero suam ancillam in matr. collocaverit, & dotem pro ea conscripserit, (quod solitum est in liberis personis solum procedere) ancilla non Latina, sed civis efficiatur Romana.* Et quamvis textus non explicet an liber nosset servitutem fœminæ: at manifestum est ita intelligi: ut constat ex *auth. ad hoc*, quæ ibi statim inferitur, ubi quando alter ignorat servitutem, decernitur ancillam consequi libertatem sive dominus eam in matr. collocans, dotalia confecerit instrumenta, sive non. Atque ita ut speciale aliquid contineat *illa l. un. §. Sed & si quis homini*, necessariò intelligi debet, quando etiam scienti dominus tradit conficiens dotalia instrumenta, idque ampliùs confirm. quod decisio illius §. eo innitatur, quod dotem constituere pro fœmina, in solis liberis personis procedat, ut in eo expressè dicitur. Atque ita intelligunt *glos. ibi* in casus positione, & *P. Molina to.1. de just. tract.2. disp.39. §. Septimus est.* Idem ait *Abb. c. Illud, n.11. de præsumpt.* si dominus constituat dotem aut donationem propter nuptias, ancillæ vel servo, & refert *d. l. un. § Sed & si quis homini.* Sed ibi de sola dote est sermo, & de sola ancilla: & quando lex voluit servum quoque amplecti, id explicuit, ut constat ex *auth. Ad hoc, nuper citata*, unde non credo in hoc Abbati. Nec etiam fidem habeo, *Enriq. l.11. de matr. c.10. n.4. vers 5.* dicenti ancillam censeri manumissam, si servus præsente domino, & non contradicente, dotalia instrumenta ancillæ conficiat. Nam textus solum id decernit, quando ipse dominus conficit: unde non est cur extendatur ad permissionem ut alius conficiat. Nec tandem credo *Valasco de jure emphyteus. q.37. nu.4.* addenti servum quoque adscriptitium hanc consequi libertatem, ex confectione dotalium instrumentorum facta per dominum. Quod cum non sit propriè servitus, sed ii servi verè liberi sint, & ad certas solas operas teneantur, (ut dixi disp. præced. n.1.) non est cur dispositum in vera servitute, ob actum qui solis liberis proprius est, extendatur ad servitutem secundùm quid, & in qua est vera libertas: ac proinde illa confectio dotalium instrumentorum non repugnat statui. Atque ita n.7. similem ejusdem Valasci extensionem rejeci.

Sed quid, si dominus ancillam ducat in uxorem, nunquid ea 10
consequetur libertatem? *glos. c. Si quis viduam, el 2.34. d. verb. Ancilla*, asserit. Et eam sequuntur *Archid. ibi, fi. Dominicus fine. Turrec. n. un. Sylvest. verb. Servicus. q.4. fi.* Probat *gl. per auth. Ad hoc, C. de Lat. lib.* quæ quidem nec verbum dicit ad hoc conferens, sed solum quando dominus tradit ancillam libero ignoranti servitutem: & ex *l. liberta, 8. C. de operis libert.* quæ nil etiam dicit, sed solum libertam ductam in uxorem non esse cogendam operas præstare.

Idem

Idem tenent *glos. auth. Ut liberti, de catero aurea, §. Siquis autem, verb. legitimam. Astealis sum. 2. p. lib. 8. tit. 15. art. 2. q. 2.*

11 Verùm cum nullus detur textus eam libertatem decernens, jure optimo ab hac opinione recedendum est, dicendumque jure communi attento eam ancillam minimè effici liberam. Et ita sentiunt *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1. vers. Tertio Palacios 4. d. 30. disp. un. col. 13. P. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 35. §. Sextus est. Enriq. l. 11. de matrim. c. 10. n. 4. comment. lit. Z. Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium*, ubi de impedimentis dirimentibus, *n. 1. vers. Si dominus, Ugold. candel. Sacram. 1. p. de matr. n. 125.*

12 Attento autem jure regni Hispaniæ ancilla ducta à domino, fit eo ipso libera. Sic enim expresè disponitur *l. 1. t. 13. p. 4. fi.* ibi: *Tan gaa fuerca ha el matrimonio, que luego que el padre o la madre son casados, se fazen por ende los fijos legitimos. Esso mismo seria, si alguno haviesse fijos de sa sierva, e despues desso se casasse con ella. Ca tan gran fuerca ha el matrimonio, que luego que es fecho, es la madre por ende libre, e los fijos legitimos.* Et ita *Greg. Lop. ibi, in fine*, ait ex solo matrimonio competere matri libertatem. Et fatentur omnes DD. n. t. præced. alleg. Quare deciperetur existimans desiderari ad id, filium conceptum esse ex ea ancilla sic ducta, quod in eo eventu videatur loqui ea lex. Nam duplicem vim tribuit ibi matrimonio, alteram legitimandi prolem anteà conceptam, & ad hoc desideratur proles. Alteram verò, redigeodi ancillam in libertatem: & ad hoc, nil confert habitam esse prolem ex ea, nec ne. De filiis verò anteà conceptis ab eo domino ex illa ancilla, qui patris servierant, nil disponitur expresè in ea lege, circa eorum libertatem: at satis clarè id indicat, dum eos legitimos fieri, & per consequens hæredes decernit, quod servituti repugnat. Item, quia sufficit ut dominus manumittat matrem, ut filii quoque, quos ex ea habuit, censeantur manumissi, ut bene docent *Covar. cum Fulgosio per eum citato, & Molina nu. praced. alleg.* Quòd optimè probatur ex *auth. Ut liberti de catera aurea, §. Si quis autem*, ibi: *Neque enim quilibet eum putaturus erit voluisse filiorum quidem matrem legitimam esse, & hoc tam magnum donasse opus libidinis, proprios autem filios ex suo natos semine, adhuc relinquere servituros.* Meritò autem dubitabis, an si filii ex ea ancilla nati sint spurii, quod habiti sint tempore, quo ipsa vel dominus erant conjugati: efficiantur liberi, domino ducente legitimè ancillam, soluto jam priori matrimonio? Quia *in §. Si quis autem*, ait per matrimonium, & libertatem concessam matri, consequi filios libertatem, & jus suitatis, quod competere nequit filiis spuriis, eo quod non reddantur per matrimonium legitimi. Et lex partitæ tantum decidit filios effici legitimos, quod de solis naturalibus intelligi potest. Sed credo etiam spurios effici liberos. Et ita *Cov. cum Fulgosio, & Molina proximè citat.* indistinctè ajunt manumissa matre, censeri quoque filios manumissos. At per id matrimonium censetur mater manumissa. Preterea ratio nuper adducta ex *illa §. Si quis autem*, militat in his filiis: nimirum, non esse credendum voluisse patrem fieri matrem legitimam, id est, ingenuam, *ut est glossa ibi verb. legitimam*, & filios proprios utriusque servos manere.

13 Tandem de posteriori difficultate agendum est. An quando ancilla vel servus ineunt matr. cum persona libera, ignara servitutis, domino tradente in matr. vel sciente, & tacente servitutem: in quibus eventibus consequuntur libertatem ex ipsomet matrimonio, juxta dicta n. 1. 5. & 6. sit validum id matrimonium? Nam *lex regia 2. in fi. tit. 5. p. 4.* ait eos libertatem consequi, at matrimonium esse nullum. Et videtur clarè approbare *Greg. Lopez ibi verb. Porque*, dum ait concordare *c. 2. & c. fi. de conjug. serv.* idem docet *Cov. 4 decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1. vers. Secundo, in fi.* Et ratio ipsa id ita suadet. Quod cum ex ipso matrimonio inito consequatur libertas, prius sit matrimonium iniri libertate: ac proinde verè initum sit inter personam liberam, & servituti subiectam, cum conditionis servilis errore: in quo casu est irritum matrimonium *c. 2. de conjug. serv.*

14 Verùm in *auth. de nuptiis, §. Si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus, & vers. Si verò*, dicitur & eos servos consequi libertatem & matr. consistere. Et ita tenendum est. Nec obstat *lex regia n. praced. alleg.* Solùm enim arguit conditores illius fuisse in ea opinione, non tamen habet vim legis quoad decisionem nullitatis matrimonii, bene tamen quoad libertatem dandam servo illi. Quod prius sit fori Ecclesiastici: posterius autem, secularis. Nec etiam obstat ratio contraria. Quia cum statim eodem momento, quo perficitur matr. maneat conjux servilis conditionis effectus liber, servitus illa est nullius considerationis, nec obest matrimonii fini, nec affert incommoda, ob quæ jus Ecclesiasticum irritavit matrimonium cum errore conditionis initum, ut in fortioribus terminis probavi disp. præc. n. 4. Et ideò hanc partem sustinent *gl. c. Si quis ingenuus, verb. Faciat, el 1. 29. q. 2. Goffred. c. fi. de conjug. serv. & ibi Joan. Andr. fi. Abbas fine, Anchar. ad fi. Card. ad fin. Alex. de Nevo, fi. Ant. n. 10. Prepos. fi. Richard. 4. d. 36. a. 1. q. 2. fi. Astensis sum. 2. p. l. 8. tit. 15. a. 2. q. 3. fi. Angelus matrimonium 3. impedimento 4. nu. 7. Sylv. matr. 8 q. 1. d. 5. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 1. qu. 1 a. nu. 13 Sot. 4. d. 35 q. un. a. 2. col. 3. vers. Ex his colligitur Led. 2. p. 4. q. 54. a. 1: in fi. & a. 4. paulo post princ. §. Sed est dubium, in fine: & §. Sed rursus est dubium. Veracruz 1. p. spec. a. 30. §. Sed est dubium circa hoc: & in fi. Palacios 4. dist. 30. disp. un. col. 12. vers. Argumentum autem. Angles Florib. 1. p.* ubi de matr. *q. 10. de errore condit. a. 1. dub. 1. conclus. 3. Ant. Cucus l. 5. institutionum majorum tit. 12. n. 48. Enriq. l. 11. de matr. c. 10. nu. 4. vers. 4. & 5. Bart. à Led. sf. de matr. dub. 31. concl. 6. Petr. de Led. de matr. qu. 52. a. 1. dub. ult. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. cap. 47.* ubi de imped. condition. *col. 5. Emmanuel Sa summ. verb. matrimonium*, ubi de imped. dirimentibus, *n. 1. vers. Si liber. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 67. & seq. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 223. n. 4. conclus. 4. Canendo summa Sacram.* ubi de matr. *c. 4. n. 28.*

DISPUTATIO XXI.

An servis integrum sit matrimonium invitis dominis inire: ac nefas sit illos impediri: ac utri tunc potius satisfacere teneantur, domino an conjugi?

SUMMARIUM.

Quotuplex quæstio disputatur, n. 1.
Proponuntur suadentia non posse servos invitis dominis contrahere, n. 2.
Possunt servi invitis dominis matrimonium inire, n. 3.
An valeat consuetudo, ut ducens ancillam fiat servus, & excusetur ignorantia? n. 4.
An peccent domini minitantes damnum inferendum, aut beneficii subtractionem servis contra eorum voluntatem contrahentibus? n. 5.
An peccent domini ob id punientes servos? n. 6.
An teneantur domini consensum prabere? n. 7.
An dum cogitat servus de matrimonio ineundo, possit dominus illum aliò mittere? Proponuntur suadentia id nefas esse, n. 8.
Explicatur sententia Authoris: & satisfit rationibus contrariis, n. 9.
Solvuntur argumenta. Et enodatur c. fi. 29. q. 2. n. 10.
Servus per contractum matrimonii non eximitur à domini obsequio, quatenus non obstat debito conjugali, n. 11.
Quid, quando non simul stant, utri potius satisfaciendum sit? Referuntur tres sententia, n. 12. 13. 14.
Proponitur sententia Authoris, n. 15.
Qualiter dominus connivens matrimonio servi, possit illum occupare? n. 16.
An dominus teneatur concedere locum servo ad debiti exactionem, quando contra ejus voluntatem contraxit? n. 17.
Solvuntur argumenta, n. 18.

DUplex est quæstio tractanda. Prior, de licentia servorum 1
ad ineundum matrimonium invitis dominis. Posterior, utri potius tunc satisfacere teneatur servus?

QUÆSTIO prior. An servis integrum sit, contra domini volun- 2
tatem matr. contrahere? Id enim minimè licere, suadetur 1. ex *Concilio Cabilon. 2. c. 30.* & refertur *c. fi. 29. q. 2.* ubi postquam decretum est conjugia servorum solvenda non esse: sic subditur: *Et hoc in illis observandum est, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem dominorum.* Ubi *gl. verb. Legalis*, explicat, id est, legitima. Ergo à contrario sensu, ubi contra domini voluntatem sunt dirimenda 2. ex *can. 40. D. Basilii*, ibi: *Qua prater domini sententiam se viro tradidit, fornicata est. Qua autem postea libero matrimonio usa est, nupsit. Quare illud quidem fornicatio, hoc verò matrimonium. Eorum enim qui sunt in alterius potestate, pacta conventa firmi nihil habent.* 3. ex constitut. Apost. ibi enim (ut refert *D. Clemens lib. 8. constit. Apost. c. 34.*) sic habetur: *Fidelis vir, aut fœmina servi copulati, vel separentur aut ejiciantur.* 4. quod, si est ancilla contrahens, inferat magnum damnum proli, quæ in servitute nascitur. 4. quod nequeat servus ad ordines aut religionem transire absque domini licentia. Cùm tamen hujus status causa potior sit, illo enim divinis obsequiis mancipatur. Tandem, quia cum servus peculium domini sit, nec potestatem sui corporis habeat, non poterit eam in uxorem transferre, eo vel maximè, quod id in grave domini præjudicium vergat.

At certa res est, posse servos invitis dominis licitè matrimo- 3
nio copulari. Et ita est sententia *D. Tho. 4. dist. 36. q. un. art. 2. corp.* universi sequuntur. Et constat ex *c. 1. de conjug. serv.* ibi: *Nec inter servos debent matrimonia ullatenus prohiberi: & si contradicentibus dominis, & invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda.* Ratio autem D. Thom. & communis, ea est. Quod jus dominorum non se extendat, ut servis matr. ejusve usum prohibeant. Cùm jus naturale, & divinum id concesserit ad naturæ humanæ propagationem, & in remedium contra concupiscentiam. Quod jus nec sublatum est, nec auferri potuit jure gentium, quod servitutem induxit. Sicut enim appetitus naturæ fertur naturali quodam motu ad individui conservationem, exercendo actus ad id necessarios, ut comestionem, somnum: ita ad speciei conservationem per generationis actum. Quare sicut servus non subditur domino quoad actus priores, nec ab ipso impediri potest: ita nec quoad posteriorem. Sed hanc rationem impugnat *Scot. 4. dist. 36. q. 1.* quod libertas jure naturæ competens potuerit jure gentium impediri, ex justa causa. Deinde, quia non omnis qui tenetur conservare individuum, tenetur speciem multiplicare: ac proinde non procedit id simile, nisi in solo casu, quo servi tenentur ad matr. ratione conservandæ speciei. Qui casus nunquam accidet, cum jam natura valdè propagata sit. Sed dic diversam esse rationem. Nam libertas homini concessa est propter particulare ipsius personæ bonum, ac proinde sicut propria sponte potuit se illa privare ipsemet homo,

mo, ita ex justa causa potuit jus gentium idem efficere. At matrimonium concessum est ob bonum publicum, in remedium concupiscentię, ut vitarentur fornicationes, & alia carnis flagitia: item ob bonum oaturæ, ad ejus propagationem. Quare nulli juri positivo id datum est, ut possit omnino matrim. alicui interdicere, nisi ipsemet perfectioris status avidus, contioentiæ voto se Deo adstringat. Quamobrem simile allatum à *D. Thom.* & communi, licet non teneat in omoibus, at tenet in hoc, ut sicut homo non subditur domino quoad actus ad individui conservationem requisitos, ita nec quoad actus ad conservationem speciei necessatios, utrique enim actus inter naturales computantur. Et confirmatur, quia servus non subditur domino, nisi quoad civilia obseqoia. Matrimonium autem ad naturæ officium spectat. 2. quia jus homiois ad matrim. contractum, est potius jus ipsius naturæ humanæ, ad suam ptopagationem & conservationem, quàm jus privatum cujuslibet individui. At servus amittit quidem jura privata, quæ per servitutem ad dominium transferuotur: non tameo jus ipsius oaturæ. Tandem, quia si aliqua ratione probibitum esset servis matrim. absque domini consensu & esset aliqua culpa, noo diceret *textus dict. c. 1.* oullatenus ioter mancipia esse probibenda matrimonia.

4 Valet tamen consuetudo, ut libera nubens servo ancilla fiat. Sicut eoim jus ex causa justa potuit novum servitutis modum invenire, ita & consuetudo. Et tunc fœmina alienigena in eo loco contrahens ligaretur ea consuetudine, cum viri domicilium sequatur. At si ignotaret consuetudinem, aut illum esse servum, excusaretur. Quia sicut statuta civium non ligaot ignorantes, ut habetur *cap. 2. de constit. in 6.* ita oec consuetudines: sic *Palud. 4. dist. 36. q. 1. art. 3. conclus. 5. num. 21. & ibi Supplementum Gabr. q. 1. art. 3. dub. 6. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 1. in fine.*

5 Ex bis deducitur nefas esse domino, matrim. servi impedire. Quare jure optimo servi ab Ecclesia defendontur, ac proteguntur adversùs dominum prohibentem. Cùm enim servi sint in hoc sui juris, nec domino subdantur, injustè dominus ioterdiceret eis suo jure uti. quod omnes DD. fatentur: & licèt non explicent num hæc culpa sit mortalis: at tei gravitas facilè & apertè docet non posse esse solam venialem. Quare nec poterit domious minitari servo aliquod supplicium seu damnum inferendum, si matrimonium ineat. Cum ob id punire illum nequeat, ut dicemus numero sequenti. Potest tamen subtractionem beneficii, quod lo ipsum sua sponte confert dominus, minari, ut deinceps fore, ut non ita splendidè ipsum induat, ac delicatè tractet, ac iu vilioribus occupet. quia cum hæc beneficia sua sponte conferat, potest pro libito aoferre: unde non poterit servus meritò conqueti. Sicut nec pater potest matrimonii contractum filio impedire, mala mioando, potest tamen quę jure permissa sibi sunt minari: ut exhæredationem casu, quo jus sibi permittit: subtractionem tertiæ partis & quintæ bonotum, ut leges Hispaniæ permittunt, & in ea parte substantiæ paternæ cæteros fratres præferendos esse (ut diximus lib. 4. disp. aa. o. 5.) Et boc quando oondum sponsalia iniit, ut ibi dixi.

6 2. Deducitut, nec posse tuta conscientia servum à domino puniri, quod matrimonium invito domino inierit. qoia usus est jure suo, ac io nibilo deliquit. Ita *Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 31. conclus. 4. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 52. a. 2. in corollario, quod infert ex 2. conclus.* quod si roges, an ea culpa esset lethalis? Existimo id ex supplicii qualitate dijudicandum esse. Si enim id esset grave, culpa lethalis admitteretur, qualis non esset, si delicto supplicium tesponderet.

7 Non tenetur tamen domious consentire in servi matrimonium, sed potest tutò reniti, nullum obstaculum afferendo, quia consulit sibi, oe id damnum subeat, quod ex consensu sibi redundare plerique DD. affirmant, ut videbimus num. ta. & duplici seq. & disp. seq. sex prioribus oumeris. Ita docent *Palacios 4. d. 30. disp. un. colum. 8. dub. 4. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 10. num. 4. vers. Sexto. Emmanuel Sa summa verb. Matrimonium,* ubi de impedimeotis dirimeotibus, *num. 1. vers. Cum servo.*

8 Sed dubitabis, an domioo certiori facto mancipium de matrimonio ineundo tractare, fas sit illud alio vendendum mittere, quo se incolumeo servet, damnique immunem, quod ex servi matrimonio in ipsum dominum redundat? Et nefas esse suadet, inde jus servi ad matrimonium impedire. Deinde, quod judex Ecclesiasticus à mancipio aditus coget statim dominum, ne aliò amandet, dum de matrimonio tractatut, donec causa hæc absolvatur. Præterea: favent huic parti quæ attuli lib. 3. disp. 18. num. 29. ad probandum irritum esse matrimonium ioitum absque parocho & testibus, in loco ubi noo viget Tridentinum; quando contrahentes data opera eò tendunt, ut ea forma noo servata, matrimonio jungantur. quod nemini fraus & dolus patrocinari debeant.

9 Existimo tamen sic in hac quæstione distinguendum. Si jam matrimonium cœptum sit, quia servus fidem suam allegaverat alicui, de matrimonio cum ea contraheodo, oefas etit domino eo medio uti. quia per illa sponsalia, quæ quoddam matrimonii initium sunt, jam est cœptum & velut in fieri matrim. Deinde, quod servus invito domino potuerit fidem suam adstringere, ac proinde legitimum jus compararit fœmina, ut servus promissis stet etiam renitente domino. Nequit ergo dominus jus hoc alteri acquisitum, & à sua voluntate independens impedire. Quod si dicas, posse matrim. jam inito servum in partibus remotis venundari: cur igitur id post sola sponsalia minimè licebit? Resp. suppositum à me non admitti, quamvis à multis concedatur, ut dicemus disp. seq. At esto id esset verum, adhuc diversa est ratio. Quia matrimonio jam inito, illud non impeditur ea venditione: quod si impediatur usus, senciunt Authores admittentes eam licere, jus domini ad vendendum antiquius esse jure usus matrimonii, non tamen ipsius contractus, atque adeò illi prævalere. At verò quando sola sponsalia sunt inita, impeditur jus antiquius, & potentius ad matrimonium ineundum invito domino. Si autem sponsalia nondum sunt inita, poterit utique dominus sic venundare. Quia usque tunc nulli tertio jus est acquisitum, ac proinde non est jus suum vendendi servum, domino interdicendum. Deinde, quod id non sit directè impedire matrimonium, sed uti jure suo vendendi servum, quo dominus suæ incolumitati consulat. Præterea, quia jure suo utens non potest dici fraudem committere, ut pluribus adductis exornavi, contraria solvens lib. 3. disp. 18. num. 29. Item, quia quamvis pater nequeat filii matrimooium impedire, minis & terroribus gravibus, at potest quando id eum dedecet matrimonium, bono modo jure suo utens, illi obstare, ut probavi lib. 4. disp. 22. n. 5. & seq. Cur ergo non poterit dominus, ut se indemnem servet, bono modo impedire, setvum distrabendo? Et ex his constat solutio eorum, quæ nu. præcedeoti objeci. Et id pręceptum judicis est propter præsumptionem violentiæ illatæ à domino, ne servi contrahaot.

Ad argum. n. 2. proposita respoudetur. Ad 1. dic cum *gloss. eo c. fi. verb. Voluntatem*, supplendum esse maximè: atque ita sensus est, nunquam ea mattimonia dissolvenda esse, præsertim autem quando domioi consensere. Ad 2. respondet *Turrian. in li. 8. constitutionum Apostolicarum Divi Clemensis c. 34.* oon significare D. Basilium, dirimendum esse hujusmodi conjugium, sed non legitimè nupsisse ancillam, quæ absque domini permissu se in matrimonium tradidit, sed potius intemperanter ac libidinosè: ut fornicatio potius videatur, quam matrimonium. quod (ait) ad exaggetandum crimen, dictum est, non autem ut conjugium fiat irritum. Sed fateor me banc solutionem non posse capere. Et ita *Balsamon in additione ad eum canonem*, sentit D. Basilium in ea fuisse sententia, ut matrimonium ancillæ absque domini coosensu sit irritum. quod apertè ea verba ostenduot: *Eorum enim, qui alterius potestati subditi sunt pacta conventa nil firmi babent.* Præterea, quia nulla culpa commissa est in eo ancillæ, non petito domini consensu, matrimonio. Quamobrem non invenio commodam solutionem, sed verè Divus Basilius in ea fuit sententia. Res enim hæc non erat ita clarè eo tempore decisa. Ad tertium respondet *idem Turrianus in eundem locum*, non intelligi de dissolvendo matrimonii vinculo, sed de corporum separatione: atque ita ne Evangelium blasphemè vituperaretur, quasi docens servos fraudare dominum, eumque incommodo afficere, cum mioisterium convictu conjugali impeditur: constituctunt Apostoli, ut setvi absque domini consensu ineuntes matrimonium, separarentur corpore, aut eiicerentur ab Ecclesia. Et placet solutio. Tunc enim id expediebat, ad vitandum scaodalum neophytorum in fide. quod tamen jam cessavit. Ad quattum dic, melius fore proli sic esse, quam non esse. Ad quintum dic, longè disparem esse rationem, quia pet ordines, & religionem, totum tempus traditur Deo: (ut benè ait *D. Thom. 4. dist. 36. quæst. unica, art. 2. ad 5.*) at secus per matrimonium. Præterea obligatur homo per religiunis professionem, & otdinem, ad opera naturalibus superaddita, & in quibus dominus habet potestatem: qua caret in naturalibus, ad quæ se obligat per matrim. Ad ultimum dic, non in omnibus esse sub domini potestate, sed in civilibus obsequiis. 10

Quæstio posterior, Utri potiùs teneatur servus conjugatus satisfacere, domino, an uxoti? Difficultas hæc procedit, ubi ita alterum alteri obstat, ot simul stare nequeant. Alioquin enim certum est, servum per contractum matrimonii minimè eximi ab obsequiis consuetis domioo præstandis, ut constat ex *c. 1. de conjug. serv.* ibi: *Debita tamen & consueta servitia non minus debent propriis dominis exhiberi.* ubi *Host. n. 9. super verbo, Consueta, Joan. Andr. n. 4. Ant. n. 7. Anchar. n. 3. Alex. de Nevo nu. 12.* explicaot maximè consueta. quia etiam non consueta obsequia servi debent domino. Quippe quicquid servus est, domini est, §. *Item nobilis, Instit. Per quas personas nobis acquiratur.* Vel secundò, quia si alicubi viguisset consuetudo, ut servi conjugati ad certa quædam obsequia adstringerentur, Ecclesia eam tueri deberet. 11

Tota autem difficultas eò pertinet, quando non simul stant obsequium domini, ac reddere uxori debitum, ut si eodem tempore conjux debitum petat, & dominus aliquod servitium, quod tunc debito reddendo impedimentum præstet: quia in re variæ sunt sent. I. dominum præferendum affirmat. Nititut *cap. 1. de conjug. serv.* ubi traditur servum teneti ad consueta domino obsequia præstanda, non minus quàm si conjugatus oon esset. Cùm ergo noo sit minor obligatio erga dominum, ac in ipso præponderet priùs sibi obligatum esse servnm, & eo affectum onere ad ouptias transiisse. Res enim cum suo onere transit ad pos- 12

ad possessorem, *c. Ex litteris, de pignor.* jus domini prævalet. Et confir. *ex regula, Qui prior est tempore, potior est in jure, de reg. juris, in 6.* Nec obligatio superveniens cum prioris detrimento induci potuit. Et ideò sic tenent *Goffredus sum. tit. De conjug. serv. num. 2. Innoc. c. 1. n. un. de conjug. serv. & ibi Host. n. 10 super verb. Exhiberi, Lex reg. 2. t. 5. p. 4.* Temperant omnes hi, nisi periculum fornicationis immineret uxori, non reddito statim sibi debito. Præponderaret enim hæc ratio, ut postponeretur in eo eventu dominus, nisi (ut ait *Host. num. 11.*) mortis expositus esset dominus periculo, superveniente inimico.

13 II. Sent. docet ad ferendum judicium, utri potiùs satisfaciendum sit, speciales circumstantias occurrentes attendendas esse, nimirum periculum iocontinentiæ, aut damnum petenti conjugi ex dilatione imminens, & detrimentum domino redundans ex mora præstandi obsequii, si prius servus conjugi reddat: & illius causam anteponendam esse, qui majori necessitate urgetur, cuique mora gravius damoum inferet. quod secundùm naturalem æquitatem, urgentioris necessitatis habenda sit ratio: nec servus teneatur domino, aut coojugi, nisi quando justè & secundùm rationis limites exigunt. Quos prætergrederetur volens sibi satisfieri, postposita alterius graviori indigentia. At ex natura rei, & ubi cætera essent paria, atteodendum esse, an matrimonium ex domini consensu, an potiùs ipso inscio, contradicenteve initum sit, ut in priori casu conjux petens sit præferendus. Quia dominus matrimonium concedens cessit jure suo, ac subinde omnia quæ ipsum petit, concessisse visus est. Concessoenim principali, concessum quoque videtur accessorium, *c. Prudentiam, de officio deleg.* In posterioti autem dominus anteponendus sit, quod ejus jus in servum anterius sit, ut onm. præced. probavimus. Ita seotiunt *D. Thom 4. d. 36. q. un. a. 2. ad 3.* ubi *D. Bonavent. a. 1. q. 1. ad ult. Durand. q. 2. num. 4. Supplementum Gabriel. q. 1. art. 3. dub. 3. corol 1. & 2. Ant. c... n. 10. de conjug. serv.* ubi *Abbas n. 6. Alexand. de Nevo nu. 10. Majoris 4. d. 30. q. 1. ad finem, vers. Ad secundam partem dubii. Joan. de Friburgo in summa confessorum l. 4. tit. 4. q. 10. Astensis sum. 2. p. lib. 8. t. 15 a. 2. q. 3. Supplementum sum. Pisana, verb. Servus 3. n. 2. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 1. q. 7. nu 8. Armill. verb. Matrimonium n. 6. Turrecr. c. 2. num. na. 29. q. 2. in solutione ad 3. Montalvus l. 2. statim in princ. tit. 5. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. De su señor,* juncto *verb. Enemiga, Sot. 4. d. 35. q. un. a. 2. ad 2. Ledesm. 2. p. 4. q. 54. a. 4. col. 2. §. Circa materiam tertii, Palacios 4. d. 30. disp. un. col. 10. dub. 6. Petr de Ledesm. de matrim. q. 52. a. 2. ad fin. Emman. Sa sum. verb. Matrimonium,* ubi de impedimentis dirimentibus *n. 1. vers. Dominus consentiens, Bart. à Ledesm. de matr. dub 31. concl. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 47.* ubi de impedimento conditionis, *tribus columnis ante fin. §. Circa prædictam.* Iusuper eandem distioctionem admittunt, nimirum, ubi sciente domino matrim. est contractum, præferendum esse dominum, secus quando ignorante, vel contradicente, *Joan. Andr. c. 1. n. 9. de conjug. serv.* ubi *Anchar. n. 7. Prapos. n. 6. vers. In gloss. ultima, Richard. 4. d. 36. art. 4. q. 2. & ibi Palud q. 2. a. 2. n. 14. concl 4. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2. notab. 1. Rosella verb. Servus 3. n. 1. Angelus Matrimonium 3. impedim. 4. n. 15. Sylu. verb. Servitus, q. 7. Nav. sum c. 22. nu. 34. Arboreus l. t1. Theosophia, c. 16. dub. 2. Veracruz 1. p. spec a 30. concl. 2. junct. concl 4.* Limitant *Joan. Andr. Anchar. Propos. Rosella, Arboreus,* nisi periculum incontinentiæ sit in conjuge: tunc eoim ille anteponendus est. Addunt *Sotus, Emm Sa, Barth. à Ledesm. Lud. Lop.* in dubio an cætera sint paria, & utrius necessitas præponderet, favendum esse matrimonio, præsertim incontinentiæ periculo imminenti, quod jus naturale matrimonii juri gentium servitutis præferatur.

14 III. Sent. ait, etiam contradicente domino inito matrimonio, potius morem gerendum esse conjugi petenti, nisi dominus gravi necessitate obsequii statim sibi præstandi opprimeretur, ut si ab hostibus necandus invaderetur. Ducitur, quod mora reddendi debiti conjugalis modica sit: ac proinde ęquum sit, ac rationi consonum, ut dominus eam patiatur, quo matrimon. oneribus satisfiat. Hujus sententiæ videntur *gl. cap. 1. verb. Servitia, de conjug. serv. & ibi Card. n. 5. q. penult. Henric. ibi nu. 1. Monaldus summa,* ubi de matrim. *t. De impedimento conditionis, paulo post principium*: dicunt enim absque aliqua distinctione prius satisfaciendum esse conjugi. Et tenent in propriis terminis *Host. summ. tit. de conjug. serv. n. 4. init. Celaya 4. dist. 36. q. 1. dub. 2. ex iis, qua movet post 2. argumenti solutionem.*

15 Cæterùm, quamvis videam communiter DD. distinguere inter matrim. initum à servo, domino volente, & initum domino ignorante, aut contradicente: nulla tamen ratione mihi persuadere possum, aliquid discriminis inter matrimonium utrovis modo contractum interesse. Quia si res hæc attentè perspiciatur, fundamentum, cui discrimen innititur, valdè dubium est: nimirum, jus domini in servum antiquius esse jure uxoris in ipsum servum acquisito per matrimonium. Immò dicendum est, antiquius esse jus uxoris, ac proinde, id cæteris paribus, anteponendum. quod sic explico. Dupliciter jus hoc uxoris considerari potest, uno modo quoad possessionem actu apprehensam in corpus conjugis ratione matrimonii initi, & hoc modo loquendo, non dubium est, quin jus domini anterius sit, conjux eoim servituti addictus erat, cùm sui corporis potestatem tradidit per matrimonium. Altero modo quoad suam primævam originem, ex qua principium traxit, viresque assumpsit: & hoc modo jus conjugis in servum antecedit juri domini. quod proficiscatur ac robur accipiat ex jure naturali primævo, quod habent servi ad potestatem sui corporis tradendam per matrimonium. quod quidem præfertur juri gentium, ac priùs illo est, quo aliqui in servitutem redacti sunt, ut ex meote D. Thomæ, & communi diximus num. 3. quod jus per contractum conjugalem transfert servus in conjugem: eo enim ipso, quod servus jus naturæ habeat antecedens omnem servitutem, traosferendi potestatem sui corporis per matrimonium in conjugem, conjux ille, in quem transfertur, acquirit jus illud primævam servi. Sicut si à tempore antiquo domus esset tradita Petro, & successoribus, cum hoc onere, ut possit ex voluntate Pauli, ejusque successorum, quandocumque servitus imponi in favorem tertii: cùm post longa tempora successor quispiam Petri servitutem impoocret in Joannis favorem, Joannes ille jus posterius haberet jure Petri, & successorum, si apprehensionem possessionis juris servitutis attendas: prius autem, si originem ejus, ex qua vim accepit, consideremus. Nam innititur conditiooe & pacto, sub quibus antiquitus tradita est domus Petro, quæ cum suo onere transiit in perpetuum in successores, *cap. Ex litteris, de pignor.* Atque ita Joaones hic, cui de novo jus illud servitutis concessum est, potest invito domus domino ea servitute uti: eo quod habeat jus antiquius in sua primæva origine. Ita ergo (ni fallor) contingit in matrimon. Quando enim jus gentium servos aliquos efficit, cum eo onere potestatem illorum dominis tradidit, ut servaretur illæsum jus naturæ servorum, ad id gravamen imponendum domino, ejusque servitio, ut possent servi ipsis renitentibus dominis, potestatem sui corporis per contractum conjugalem in conjugem transferre. Hac igitur potestate in conjugem translata, jus illud in conjugem transmissum, posterius quidem est jure domini quoad possessionis apprehensionem: priùs autem quoad origioem & fundamentum. Nam fundatur in jure, quod habebat servus ad illam translationem efficiendam, consurgenti ex conditione, qua jure gentium effectus est servus, traditusque domino. Poterit ergo conjux eo jure uti invito domino, jusque domini, ubi cætera sunt paria, postponendum erit. Deiude, cùm quia servus omninò sui juris sit, instar liberorum, ad matrim. contractum celebrandum, neque in hoc pendeat à domini voluntate: nil refert, an dominus consentiat, an dissentiat. Dices nil referre ad matrim. incundum: valdè tamen ad liberum matrimonii usum conducere. Sed id non obstat, quia cum ex matrim. consequatur jus ad ipsius usum, & inane sit matrim. absque eo jure, eo ipso, quod liberum est matrim. liber quoq; esse debet rationi consonus usus ipsius. Ex his ergo mihi persuadeo, attendendas esse circumstantias ad discernendum in eventibus specialibus, utri potiùs teneatur servus satisfacere, domino an conjugi: atque illi potiùs obsequendum esse, cujus necessitas magis urget: uti dicebat 2. sent. num. 13. relata: at ubi cætera sunt paria neutrius necessitate præponderanti, potiores esse conjugis partes, ut sibi reddatur debitum postulanti, sive conniventi sive invito domino matrim. initum sit: ut ait tertia sent. n. præced. relata. Quod jus conjugis potius & vetustius sit, ut proximè probavi.

Hoc tamen prudenti moderatione, & non metaphysico 16
& exacto rigore accipiendum est, sed morali modo. Jus etenim conjugis, sive volenti domino matrim. sit contractum, sive eo invito, non aufert jus servitutis, ac debita obsequia domino præstanda: atque ita non erit in potestate alterius conjugis situm, ea passim, aut plus justo impedire, crebra debiti petitione. Sicut enim viro liberum est, uxore deserta, aliquamdiu abesse pro negotiis expediendis: nec jus uxoris est obstaculo huic absentiæ: ita etiam domino licebit conjugem servitute sibi subjectum, in necessariis occupare, & cum aliquò proficiscitur, secum deferre, ut ei ministret: & aliò mittere causa alicujus negotii expediendi. Jus enim uxorium hæc ex mariti voluntate facienda, minimè impediret: ac proinde nec debet impedire facienda ex domini voluntate, cui vir jure servitutis subditur. Non enim minùs juris habet domious in servum, ne ratione matrimonii etiam suo consensu initi impediatur à quotidianis obsequiis, quam habet servus ipse. Cùm totum quod servus absque matrimonii læsione potest, subiiciatur domino, & tantùm extra illius potestatem sit id, ex quo juri matrimonii præjudicaretur. Prætereà, quia lex matrimonii solùm obligat ad rationi consonam debiti solutionem: quæ justis occupationibus minimè obstat. Sed obiicies, inde sequi, si uxor sit ancilla, non licere domino, modo exposito eam occupare: ut secum ducendo, relicto viro, quando aliquò tendit ad aliqua peragenda. Quia uxori id non permittitur propria sponte efficere, absque matrimonii præjudicio. Sed negandum est id sequi: atque admittimus id licere domino. Quia non esse licitam uxori profectionem licitam viro, noo consurgit ex matrimonii lege: conjuges enim in ca sunt pares, atque ita utrique liceret, aut neutri. Sed consurgit ex ratione capitis, quæ est in viro, atque ideò uxor illi subest in gubernatione domestica. Quare cum hoc non sit contra matrimonii legem, sed solum contra capitis rationem, ac domesticam gubernationem, quæ potiori jure competit domino respectu ancillæ, & ea lege vir eam duxerit, ut sub domini

pote

potestate ae domestica gubernatione foret, inde est ut idem liceat dnmino respectu ancillæ.

17 Hactenus de redditione debiti dicta, sunt quoque aceipienda de ipsa exactione, sive eoim servus voluntate domini, sive absque illa injerit matrimon. potius & antiquius habet jus ad honestam & moderatam debiti exactionem, quàm dominus jure servitutis ad obsequia, quæ huic moderatæ exactioni impedimento essent. Quod æquè probat, ratio num. 15. adducta. Cùm enim vetustius sit jus servi ad matrim. ineundum, præferendum quoque est quoad honestum matrimonii usum: ne jus illud vanum & inane sit. At ad matrimonii usum & reddere & petere spectat.

18 Ad argum. n. 12. proposita constat ex dictis n. 15. Is enim textus snlum probat per matrim. non effici servum sui juris, sed adhuc teneri ad consueta domioo obsequis præstanda. Et nu. 15. probavi jus conjugis esse anterius.

DISPUTATIO XXII.

Utrùm integrum sit domino servum conjugatum in partes longinquas vendeodum mittere?

SUMMARIUM.

Referuntur variæ sententiæ, à n. 1. usque ad 6.

Si uxor libera sit, & possit commodè virum sequi, potest servus ubicunque à domino venundari, n. 7.

Quid, si uxor ancilla sit, vir autem liber, n. 8.

Quid, si uterque conjux servituti subdatur, aut si alter solus est liber, non potest commodè servum sequi: & consensu domini est initum matrimonium, n. 9.

Quid, si in eo eventu servus malè moratus esset, aut dyscolus, aut gravissima necessitate ipsum vendendi urgeretur dominus, n. 10.

Quid, si ignorante aut contradicente domino initum est matrimonium, an sit mortale, servum conjugatum in partes remotas distrahere, n. 11

An id peccatum sit contra justitiam, n. 12.

An ut liceat hæc venditio, satis sit non invenire justum pretium in loco matrimonii, 13.

An dominus injustè vendens in loco remoto servum conjugatum, teneatur resarcire injuriam, & qualiter, n. 14.

Utrùm liceat hæc venditio, quando servus tractat de matrimonio contrahendo. Remissivè, n. 15.

Quid, si uterque conjux servus sit diversorum dominorum, diversaque loca inhabitantium, n. 16.

Satisfit argumentis, n. 17.

1 VARIÆ sunt io hac disput. Doctorum sententiæ. I. ait servum sine voluntate domini contrahentem posse ubique locorum venundari: quamvis inde osus matrimonii impediatur. Ducitur, quia integrum erat domino aote matrimonii contractum, servum ubique locorum venundare: cui juri non potuit servus matrimonio inito præjudicare, nec à domini potestate amplius subtrahi: secus si connivente domino contraxerit. Quia connivens dominus matrimonio, cessit jure suo taliter vendendi, ut usui matrimonii impedimentum præstetur. Deinde, quia cum absque domini consensu collocatur servus in matrimonium, transit cum suo onere, nimirum, juris anterioris domini ad illum ubique vendendum. Hujus sententiæ sunt, *Cardin. cap. 1. de conjug. serv. fine, Scotus 4. d. 36. qu. 1. §. Dico ergo: & ad finem cap. Alma inibi, quæst. un. a. 3. Supplem. Gabriel. quæst. 1. art. 3. dub. 3. conclus. 3. & coroll. 1.* subdens esse probabile non posse ita vendi. *Nicolaus de Orbellis ibi q. un. Guillelm. Borilleng. qu. un. art. 2. in 1. probat. secunda conclus. & ad fin. probationum. Celaja q. 5. in solut. replica contra 1. argum. Ledesma 2. par. 4. q. 54. ar. 4. colum. 2. §. Circa materiam tertii argumenti, statim in princ. Palacios 4. d. 30. disp. un. colum. 9. dubio 5. Anglos Floribus 1. p.* ubi de matrim. *q. 10. de errore conditionis a. 2. concl. 2. & 3.*

2 II. Sententia absque distinctione ait, cogendum esse dominum ne servum taliter vendat, ut reddat matrimonii onera graviora, non suppetente conjugi alteri facultate conjugio utendi. Quia interest reipublicæ, ne quis re sua abutatur, *§. penult. Instit. De his qui sunt sui vel alien. jur.* Atque idem probat *l. Possessionum 11. C. communia utriusque judicii*, ibi: *Quis ferat liberos a parentibus, à fratribus sorores, à viris conjuges segregari.* Sic *D. Th. 4. d. 36. q. un. a. 2. ad 4. & ibi Paludanus q. 2. a. 1. concl. 3. n. 9. gl. c. 1. de conjug. serv. verb. Servitia, & ibi Innoc. n. un. Host. sum. eo. tit. nu. 5. Monald. sum.* ubi de matrim. *10. de impedim. conditionis, paulo post princ. lex 2. s 5. p. 4. Montalv. l. 2. verb. Apremiart. 5. p. 4. Turrec. c. fi. nu. 2. 29. qu. 2. Viguerius l. institutionum c. 16. §. 7. vers. 9. imped. 2. Lud. Lop. l. 1. de contractib. c. 5. fin.* Addunt *D. Th. & Turrec.* præcipuè cùm non desit facultas servum ubicumque vendendi justo pretio. Et *Lud. Lop.* expresse limitat hanc sent. quando potest servus in eodem loco justo pretio venundari.

3 III. Sent. consentit cum præcedenti, quando consentienti domino est initum matrimonium: at quando ignorante, aut invito, dicit non debere dominum in parte remota vendere absque necessitate, ut si inveniat justum pretium in eodem loco: at dicit non esse culpam lethalem sic vendere absque necessitate. Ita sentinnt *Enriq. l. 11. de matrim. c. 10. num. 4. vers. 6. juncto commento, lit. G. Toledo l. 7. sum. c. 3. nu. 3. propos. 1. in fi.* Idem videtur tenere *Nav. sum. c. 22. n. 34.* ait enim, esse honestum ne servus in parte remota vendatur: at non teneri dominum ad id sub mortali: saltem quando in vicinis partibus commodè vendere non posset: ubi tamquam certum relinquit in hoc casu non esse mortale: & propendet ut etiam extra illum. Idem videntur sentire *D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 3. in fin principii, Henric. cap. 1. ad fi. de conjug. serv. Rosella verb. Servus 3. fin. Supplem. sum. Pisana verb. Servus 3. nu. penult.* dicuut enim non debere vendi io partibus remotis, si justus emptor in loco matrimonii reperiatur. Et videtur tenere *Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium ubi de impedimentis dirimentibus n. 1. vers. Dominus consentiens*, ubi ait posse tunc vendere in partibus remotis, si compellatur ad id causa aliqua.

IV. Sent ait, quando dominus matrimonio consensit, esse 4
illicitam venditionem io partibus remotis, at si ignorante, considerandum esse, an absque suo præjudicio possit in eodem loco vendere, & tunc ad id obligari. Ita *D. Bonau. 4. d. 36. in expos. lit. n. 6.* ubi *Richard. a. 4. qu. 2. Ouand ibi, disp. un. fine, Angelus Matrimonium 3. imped. 4. n. 15. Sylvest. verb. Servitus q. 7. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 52. ar. 2. dub. 1. quod monet post solutionem ad 5.* & explicat esse culpam mortalem, oppositum facere. Id autem præjudicium non adesse explicat *Angelus ibi*, quando æquè utiliter posset dominus servum vendere, ubi non impediretur usus conjugalis. Addunt etiam *Sylu. & Ang.* idem esse dicendum, quando servi sunt diversorum dominuorum. Et quidem id peccatum vendendi in patte remota, ubi potest dominus in eodem loco vendere, esse contra justitiam, sentit manifestè *D. Bonau. ibi*, ait enim, manifestam injuriam irrogari conjugi, & *Ricard.* ait enim carere dominum jure taliter vendendi servum, & *Sylvest.* quia dicit, servum ita venditum lædi injustè. Et tenet in propriis terminis *Petr. de Ledesm. ibid.* Immò & dicit esse probabile, non posse quoque ita vendere, quamvis necessitas adsit, quamvis sit etiam oppositum probabile. Licet *Ouandus proximè citatus* dicat solum esse contra charitatem.

V. Sent. ait absnlutè, & nulla distinctione facta, quando 5
uterque conjux servituti subditur, sive eidem, sive diversis dominis, nequaquam permittendam esse, aut alterius aut utriusque venditionem in partibus ita distantibus, ut nequeant matrim. usui vacare: quod si uxor libera sit, posse servum ubique vendi. Quippe tunc non læditur matrim. Quia uaor libera tenetur virum sequi, & sibi imputet, scienter se mancipio nupsisse. (Si enim ignoranter, non erit matr.) Ita *Host. c. 1. fine, de conjug. serv. & ibi Jo. Andr. fi. Abb. fi. Ankar. fi. Alex. de Nevo nu. 11. Præpos. num. 6. fin. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 1. q. 8. nu. 9.*

Ultima sent. ait, quando consensu domini est contractum 6
matrim. nefas esse domino, in longinquam regionem servum vendendum mittere, quando verò absque licentia, adhuc prohibendam esse talem venditionem, præcipuè cùm non desit facultas servum in propria patria vendendi, nisi dominus bona fide compulsus id faceret, ut si profectus dominus aliquò servum duceret, & illic egestate pressus eum venderet. Et tunc si maritus commodè posset transferre uxorem, teneri illam obedire: secus si non posset commodè: at nullam esse injuriam, quod sciens nupserit servo. Ita docent *Sotus 4. d. 35. q. un. a. 1. in solus. ad 2. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 31. conc. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c. 47. col. antepen.* Addunt *Sotus, & Lud. Lop.* forsan adversari justitiæ venditionem in partibus remotis extra dictæ necessitatis casum.

Ex his omnibus apparet, quàm confusè & absque distinctio- 7
ne loquantur DD. in re tam gravi, & passim occurrenti, ut vix liquido constare possit, quid hac in re sentiendum sit. Et ideo qua potuero claritate & distinctione, paucis meam sent. exponam.

I. Conclusio. Si uxor libera sit, sive à tempore matrimo- 8
nii, sive ex post facto libertatem consequuta, & commodè possit sequi virum, potest servus ubicunque à domino venundari, quamvis cousentiente domino mattim. initum sit. Ducor, quoniam non posse liberè vendi, consurgit ex matrim. vinculo, in quod vel dominus consensit, vel eo invito jus habuit servus, ne ejus usus impediatur. At quando uxor est libera, minimè impeditur, quod teneatur virum sequi ex propris voluntate, nedum ex causa necessaria venditionis factæ à domino, domicilium mutantem. Quod si cum possit commodè sequi, & subinde ad id teneatur, nolit, sibi ascribetur culpa, & non domino, qui minimè impedit matrimonii usum. Et confirm. quia vir ipse si manumitteretur à domino, posset ubicunque domicilium constituere, absque uxoris potentis eum sequi injuria. Cur igitur non dnminus eodem jure utetur? Cùm tantum teneatur minimè obstare usui matrimonii, & minori obligatione, quàm vir. Prætereà, quia si erat libera tempore matrimonii, & scienter servo nupsit, sibi imputare debet: animadvertendum enim ei erat, pnsse servum aliò vendendum mitti: nec hoc jus ex consensu dnmini in matrim. amittitur. Cùm is consensus snlùm eum astringat ad non impediendum matrimonii usum. Quod si tunc erat ancilla, observare debebat, posse aliquando se manumitti, & ita cogi venditum servum comitari. Tandem, quia nullum onus imponitur uxori, cum ipsa ex natura rei teneatur virum comitari.

II. Conclusio. Idem sentio, quando uxor esset ancilla, potest 9

enim ubique vendi, viro existenti libero, sive tempore matrimon. talis fuerit, sive post manumissus, si commodè possit ancillam venditam alibi sequi: quamvis consentiente domino eam duxerit, quod adhuc non impediatur matrimonii usus, cùm liber possit, & subinde teneatur, sequi uxorem ex causa necessaria proficiscentem (ut probavi l.7.disp.41.nu.14.) qualis est hic. Nec dominus in ancillæ matrim. consentiens obligavit se ad eam minimè in partes remotas distrahendam, casu quo vir posset eam commodè sequi: ac proinde non impediretur usus matrimonii. Quod si dicas gravari virum, cum ex natura rei non teneretur uxorem sequi, sed è contra. Dic ei se periculo exposuisse ancillam ducendo. Eventum enim futurum libertatis suæ, si erat servus, considerare debebat, manente uxore ancilla; atque ita cogendum sequi uxorem ex causa necessaria aliò migrantem nimirum, quia venditur à domino.

10 III. Conclusio. Quando uterque conjux servituti subjectus est, vel si alter liber sit, non potest commodè alterum sequi, ac proinde ab ea obligatione immunis est: si consensu domini matrim. initum sit, tenetur dominus lege justitiæ non ita distrahere servum, quin matrimonio uti possit. Quia quamvis dicamus jus superesse domino ubicumque servum vendendi, non obstanti matrimonio: at illo cessit, dum matrimonio connivit. Concedens enim principale, concedit subinde accessorium, *c.Prudentiam, de officio deleg.* Hanc conclusionem admittunt omnes sententiæ relatæ numeris præced.

11 Hanc tamen temperarem, nisi servus malè moratus esset, ac iniquè animo ac vita constitutus, ita ut nequeat à domino absque periculo proprio aut rerum suarum sustineri: nec in proprio oppido, aut partibus vicinis inveniretur emptor: posset enim tunc in partibus remotis distrahi, quod benè docuit *Palacios 4.d.30.disput.un.dub.5.col.10.vers.Iudicarim.* Et ratio est. Quia consensus domini & jus servi non extendenda sunt ad eum casū, in quo delicta servi, & necessitas domini sibi consulendi, cogunt ad venditionem extra locum, in quo manet alter conjux. Potiùs enim id culpæ servi tribui debet, quam domino. Et confir. quia sicut judex posset in delicti pœnam, servum in triremes conicere, non obstanti matrim. jure: ita domino integrum erit, quamvis non ea punitione judiciaria, domestica tamen ac dominis permissa uti: qualis est servum alio vendendum mittere. Quia sicut judicibus prior punitio permissa est, ita dominis posterior. Quare neutrius matrim. obstaculo esse debet, concurrente prædicta necessitate in domino. Quod addo, quia ea seclusa non liceret domino: unde non est in omnibus simile de judice. Idem existimo, quoties gravissima necessitas urgeret dominum ad vendendum servum, & nullo modo posset invenire emptorem in eodem oppido, nisi facta valdè notabili pretii jactura. Quia consensus domini, & jus servi ad hunc extraordinarium eventum & inopinatum non extenduntur. Sicut enim posset servus ipse, si sui juris esset, relicta uxore ancilla aliò migrare, quando aliter gravi suæ necessitati consulere nequiret: ita dominus qui minus tenetur uxori, quam vir ipse, eodem jure uti poterit, ubi simili propria necessitate urgetur. Credo tamen eventus hos rarissimè accidere posse.

12 IV. Conclusio. Quamvis in casu præcedentis conclusionis, sit initum matrim. ignorante aut contradicente domino, tenetur dominus sub culpa mortali servum non distrahere in partes remotas, ubi non est facultas utendi matrimonio: & non compellitur urgenti necessitate, eo quod pretium justum invenire potest in eodem loco. Hanc concl. tenent DD. relati n.4. pro 4.sent. & relati n.2. pro 2. sent. & relati n.6. pro 6. sent. & n.5. pro 5.sent. Et quamvis pauci explicent id peccatum esse mortale: at manifestè id omnes sentiunt, qui illicitum hoc esse opinantur: & nescio qualiter potuerunt dicere aliqui Auctores relati n.2. esse illicitum, & non mortale. Cùm res gravissima sit, illicitè impedire in perpetuum matrimonii usum, ac proinde longè excedat culpæ venialis materiam. Et clarius id sentiunt opinantes hoc peccatum esse contra justitiam: quos n.4. retuli. Et ita certam existimo hanc concl. ut contrariam nec probabilem reputem. Quod saltem lex charitatis constringat dominum, ne simili venditione utatur, in gravissimum salutis spiritualis utriusque conjugis detrimentum, absque propria necessitate præponderanti.

13 V. Conclusio. Multo probabilius est, & mihi ferè certum, id peccatum esse contra justitiam. Atque ita tenent *DD.n.4.allegati: & Sotus ac Lud.Lop.n.6.relati*, dicunt fortè ita esse. Et expressè id etiam sentire videtur *Veracruz 1.p.spec.art.30.concl.3.* ubi ait non habere jus ad hanc venditionem dominum, contra cujus consensum servus copulatus est matrimonio: sicut nec habuit jus ad impediendum matrim. Et ratio est aperta. Quoniam eo ipso quod servi habent jus invitis dominis matrim. contrahendi, habent subinde illo utendi: alias frustraneum esset jus illud. Ergo sicut dominus injuriam irrogat, ac injustitiæ reus est, si servorum matrim. impediat: ita si ejus usum. Et confir. quia (ut probavi disp.præc.n.15.) jus conjugum potius ac vetustius est jure domini. Non ergo integrum erit domino absque injustitia, uti vendendi jure, nisi manenti illæso jure priori servi conjugati.

14 VI. Conclusio. Ut venditio hæc à labe injustitiæ eximatur, non satis est minimè invenire in eo oppido emptorem justum servi pretium offerentem: sed desideratur adesse necessitatem, quæ juri servi præponderet, & damno ex ea venditione sequuto: nimirum, quia magna necessitas urget dominum, ut servum distrahat, & notabilis est diminutio pretii. Quia si charitatis legem attendas, magni momenti est periculum spirituale incontinentiæ utriusque conjugis, cui non quamcumque necessitatem, & pretii diminutionem præferri, est rationi consentaneum. Quod si jus justitiæ servi ad usum matrimonii potius & anterius (quod adesse probavimus disp. præced. num.15.) spectes, manifestiùs relinquetur desiderari rationem illi præponderantem, ut injustitia cesset. Et ita intelligo DD num. 4. relatos, qui dicunt non licere absque injustitia hanc venditionem, ubi sine gravi præjudicio domini posset fieri in eodem loco.

Ex dictis infertur, in eventibus, in quibus diximus venditionem hanc servi extra locum matrimonii esse adversam justitiam, teneri dominum lege justitiæ eam injuriam conjugibus resarcire, aut emendo conjugem derelictum, ut transferat in locum ubi alter conjux est, aut servum venditum iterum emendo, ut in priorem matrimonii usum restituatur: nec remissio alterutrius sufficeret, nisi uterque jure suo cederet, utriusque enim est injuria. Constat, quia lex justitiæ obligat injuriam ita reparari, ut res ad pristinum statum reducatur, quem ipsa justitiæ lex exigebat. 15

Utrùm autem possit dominus servum, de matrimonio ineundo tractantem, aliò distrahere? dixi disp. præced. num. 8. & seq. 16

Ultima Conclusio. Si uterque conjux servus sit diversi domini, & diversa loca inhabitantis, ita ut mutuò convenire nequeant, obsequiis dominorum satisfaciendo, tunc ut vitetur fornicationis periculum, cogendus est alter dominus per Ecclesiam, vendere alteri volenti emere. Sicut quando servo communi multorum dominorum, quidam ex illis concedit libertatem, coguntur alii partes suas vendere, ut servus ille liber fiat, *l.1. C.de commun. servo manumisso.* Nam favorabilius est matrimonium, quàm libertas. Quod si neuter dominus emere velit, cogendus erit alter vendere cuicumque extraneo in parte illa, in qua alter servus est: & si nullus inveniatur emptor, emat Ecclesia, argumento ex *c.Fraternitatem, d.54.* Ita docent *glos.cap.fi. verb.Habeant 29.q.2.Goffred.sum.t.De conjugio serv.nu.3. Astens. 2.p. summ.l.8.t.15.a.2.qu.5.& 6.Henricus cap.1.fi. de conjug.serv. Rosella verb.Servus 3.n.2.Suppl.Pisana sum.verb.Servus 3.n.3.Hugo*, quem refert & sequitur *Turrecr.c.fin.n.3. 29.q.2.* Et id decidit *lex regia 2. tom.5.p.4.* quæ subdit dari electionem judici, ut quem maluerit ex dominis, cogat alteri vendere, ibi: *Deve apremiar a alguno dellos, qual entiende por mas guisado.* Immò sicut cogit Ecclesia alterū dominū ut vendat, ita potest cogere aliquem, ut emat in loco ubi alter servus est, ut benè docet *Hugo & Turrec.proximè citati.* 17

Ad argum. nu.1. proposita, concedendum est dominum ante matrimonii contractum potuisse servum ubicumque venundare: negandum tamen est, non potuisse servum huic juri per matrimon. præjudicare. Quia cum jus servi ad matrim. ineundum sit potius & anterius jure domini, potuit quidem iniens matrim. præjudicare domino, obligans ipsum ne taliter distrahar, ut inane reddatur illud jus servi, impedito usu matrimonii. Hinc etiam manet solutum 2. argum. Supponit enim jus domini ad ubique vendendum, servum esse prius jure conjugis. Quod non omnino veritati innititur, ut latè explicuimus, & probavimus, disp.præced.n.15. 18

D I S P U T A T I O XXIII.

An servitus matrimonio supervenire possit, alterutro conjuge se in mancipium venundante?

S U M M A R I U M.

Refertur quædam sententia, n.1.
Potest vir se vendere absque debiti conjugalis præjudicio, n.2.
An sit mortale, si absque justa causa se vendat, n.3.
An si id in matrimonii fraudem efficiat, sit contra justitiam, n.4.
An præbeat justam divortii causam, vel si vir captivus ducatur, n.5.
An possit tunc vir vendi à domino, & uxor teneatur sequi, n.6.
Num uxor consentiens venditioni, redigatur in servitutem, ac sibi præjudicet, num.7.
An in regno Hispaniæ integrum sit viro se venundare, teneaturque uxor, venditionem retractans, pretium reddere, n.8.
An uxor possit se vendere, num.9.
An ea venditio sit contra justitiam, num.10.
Satisfit argumentis, num.11.

ET quidem videtur non integrum esse viro se venundare, *c.penult.29.q.2.* quod est ex Concilio Tribur. ubi de marito, qui ingenuam duxerat, & filiis procreatis, occasione divortii celebrandi servituti se subjecit, quæritur quid juris? Et sic dicitur: *Judicatum est uxorem minimè debere dimitti.* Ubi *Turrec. a.3. n.4.* ait nihil ad rem esse, filios procreatos esse: quia idem esset iis non existentibus. 2. ex *l.reg.fi.t.5.p.4.* ibi: *Si por aventura el marido se tornasse siervo à sabiendas, por aver razon de se partir de su muger,* 1

non do-

non deve valer, ni se departira el casamiento, antes lo puede la muger demandar, e sacarlo aun de la servidumbre, si quisiere. E esto es porque ha derecho en el, e porque nace ende muy gran deshonra à ella, e à sus fijos, si los oviere. 3. quia præjudicatur debito conjugali, ea venditione facta. Et votum in ejus præjudicium emissum non valet, nedum venditio. Tandem, quia uxor invito viro se vendere nequit. Cùm igitur in causa matrimonii ad paria judicentur, id quoque non erit integrum viro. Et ideò hanc partem sustinent *gl. c. penult. verb. Divortii, 29. q. 2. Angles Floribus 1. p.* ubi de matrim. *q. 10. de errore conditionis, a. 3. concl. 1. Palacios 4. dist. 30. disp. un. col. 14. vers. Quod si etiam.* licèt postea se explicet, dicens id evenire, quando venditio in debiti conjugalis præjudicium vergeret.

2 Verùm dicendum est, integrum esse viro se venundare, renitente uxore. Quia vir subditur uxori in iis solis, quæ ad debiti redditionem pertinent, atque in cæteris est sui juris. At venditio hæc non vergit in præjudicium debiti conjugalis, esto vir in ejus fraudem se venundaret: tenetur enim uxori ad omnia quæ lex matrimonii petit, à quibus retrahi nequit domini præcepto. Et ita docent *D. Th. 4. d. 36. q. un. a. 3. corp. & ad 1. & ibi D. Bonav. in exposit. lit. n. 5. Richard. a. 5. q. 1. corp. Palud. qu. 1. a. 5. concl. 2. n. 18. Supplem. Gabr. q. 1. a. 3. dub. 4. concl. 2. Durand. q. 1. nu. 4. Hugo c. penult. 29. q. 2. & ibi Archid. n. un. Bellamera ibi nu. un. Turrecr. ibi, a. 1. n. 1. & a. in solut. ad 1. Prapos. c. 1. n. ult. de conjug. serv. Henric. c. si nu. un. eod. tit. Joan. de Friburgo sum. confess. lib. 4. tit. 4. qu. 13. Astensis summ. 2. p. l. 8. t. 15. art. 3. qu. 1. Angelus matrim. 3. impedim. 4. §. Supplementum summa Pisana verb. Servus 3. n. ult. Sylvest. Matrimonium 8. q. 2. §. Armil. verb. Matrimonium, n. 6. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 1. q. 9. n. 10. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 3. §. 1. Sot. 4. d. 35. q. un. a. 3. concl. un. Celaja 4. d. 36. q. 1. dub. 1. in fi. ex iis qua ponit post 2. arg. solut. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 10. n. 5. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 52. a. 3. concl. un. Vivald. candel. Sacram. 1. p. de matrim. n. 121.*

3 Non tamen vacabit culpa lethali ea venditio absque justa causa facta, quod in dedecus grave uxoris & familiæ, ac injuriam redundet, nulla justa causa præponderanti. Sic *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 52. art. 3. in solut. ad alt.*

4 Sed rogabis, num id peccatum sit contra justitiam? Quod affirmat *Petr. de Ledesm. à praced. allegat.* At verius est non esse contra justitiam, licèt vir faciat in fraudem, quod jure suo utatur, nec in uxoris detrimentum cedat quoad debitum conjugale, ut docuit *D. Th. 4. d. 36. q. un. art. 3. ad 1.* At in cæteris vir non est uxori subjectus. Ita docet *Sotus 4. d. 35. q. un. a. 3. ad 1.*

5 Præbebit autem justam divortii petendi causam, si vir in uxoris fraudem se venundet. Sic *Enriq. l. 11. de matrim. c. 10. a. 5. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 52. art. 3. in coroll.* quod infert ex conclusione unica. Et dicit *Enriquez* id colligi ex *c. Porro, de divort.* quod nihil ad rem facit. Et ideo ab hac sent. recedo. Quia solum præbent justam divortii causam adulterium corporale vel spirituale, aut timor damni notabilis ob sævitiam aut morbum contagiosum alterius conjugis: aut si ad peccatum trahere nitatur, ut dicemus toto lib. 10. ubi de divortio est habendus sermo. At nil horum in hoc eventu reperitur. Immò vir utitur jure suo absque detrimento debiti uxorii, ut dixi nu. præced. Id tamen placet, quod affirmat *Petr. de Ledesm. ibid.* nimirum, altero conjuge in captivitatem ducto, non teneri derelictum sequi: sed niti totis viribus ut quàm primùm potuerit, ipsum redimat. Quia cùm tanto detrimento non tenetur illum sequi.

6 Immò credo, integrum esse domino, virum, qui se venundedit, aliò vendendum mittere, si uxor possit commodè eum sequi. Quia per venditionem transtulit maritus in dominum jus omne, quod ipse habebat libertatis suæ, & tantum id reservatum est, quod matrimonium lædere poterat. At vir sine matrimonii læsione poterat domicilium mutare, uxore petente eum commodè sequi. Eodem igitur jure utetur dominus.

7 Nec uxor venditioni mariti consentiens redigitur ob id in servitutem: sed solum præjudicat sibi quoad debitum conjugale, cui præfertur obsequium domini eodem tempore petitum, nisi fornicationis periculum tunc immineat uxori, ut benè ait *Astensis statim allegandus.* Et ideò uxorem non fieri tunc ancillam, docent *gl. c. penult. verb. Secundum sacularem, 29. qu. 2. & ibi Turrecr. a. 3. n. 4. Palud. 4. d. 36. q. 1. art. 3. concl. 4. num. 20. Et ibi Supplementum Gabrielis a. 3. dub. 4. ad finem. Astensis sum. 2. p. l. 8. t. 15. a. 3. q. 2. Henricus, & D. Antonin. n. 2. allegati, Sotus 4. d. 35. q. un. a. 3. ad 1.*

8 Quamvis autem dicta circa viri venditionem, sint vera attento jure communi: at in hoc Hispaniæ regno est servanda *l. reg. fi. t. 5. p. 4.* cujus verba retuli n. 1. in 2. argumento, quæ expressè decidit eam venditionem minimè valere, & posse ab uxore rescindi. Et quamvis loquatur in eventu, in quo vir se data opera vendit in fraudem matrimonii. At *Greg. Lop. ibi, verb. Alabiendas,* dicit supplendum esse, maximè: idem enim ait dicendum, licèt non fiat venditio ea intentione. Cùm eadem ratio præjudicii uxoris, dedecori ipsius, & filiorum habeat locum in hoc casu. Et *verb. Sacarle,* ait idem *Greg. Lop.* posse venditionem retractari, juxta illius legis decisionem, quamvis ea non impediat usum conjugii. Quia ratio dicta dedecoris, quam assignat illa lex, procedit in hoc casu. Et subdit uxorem retractantem hanc venditionem non teneri solvere pretium: ut alias decisum est in patrono, *l. 2. ff. si liber esse dic.* quia retractat ob suum præjudicium: nec vir potuit se subiicere servituti: & quia lex illa indistinctè loquitur.

Si verò de uxore sermo fiat, manifestum est minimè posse se ipsam servituti mancipare ac vendere, absque viri consensu. Quia ultra obligationem reddendi debiti conjugalis, in qua conjuges sunt pares, subditur viro tanquam capiti, in reliquis, quæ ad regimen domus & familiæ attinent. Cùm autem hæc subjectio non inveniatur in viro, inde est, ut non sit idem in viro, sed possit uxore renitenti se vendere, attento jure communi, ut n. a. probavimus. Atque ita docent *D. Th. 4. d. 36. q. un. a. 3. ad 3. & ibi Durand. q. 1. num. 4. Richard. a. 5. q. 1. ad 2. Palud. q. 1. a. 3. conclus. 1. num. 17. Supplem. Gabr. q. 1. a. 3. dub. 4. concl. 1. Turrec. cap. penult. 29. q. 2. a. 2. n. 3. Prapos. Henric. Joan. de Friburgo, D. Antonin. Supplementum sum. Pisana, Tabiena, Armil. Celaja, Enriquez nu. 2. allegati, Astensis sum. 2. p. l. 8. t. 15. a. 3. q. 3. Sotus 4. d. 35. qu. un. a. 3. ad 2. Greg. Lop. l. fi. verb. Sacar. t. 5. p. 4. Palacios 4. d. 30. disp. un. col. 14. vers. Quod si etiam. Petr. de Ledesma de matrim. q. 25. a. 3. in 1. argum.* Quare audiendi non sunt *Hugo 26. qu. 2. cap. penult. Archid. ibi num. un. Bellamera ibi n. un.* dicentes posse uxorem se invito viro venundare. 9

Talis autem venditio uxoris absque consensu viri facta, esset contra justitiam, quod benè docet *Petr. de Ledesma de matrim. q. 52. a. 3. ad 2.* quod sit contra rationem capitis, quæ ex natura matrimonii oritur in viro. 10

Ad argum. num. 1. proposita resp. Ad 1. dic, eum textum solum probare, ob talem venditionem non præjudicari uxori: ut sit dimittenda, sive negandum debitum. Ad 2. constat ex dictis, num. 8. Ad 3. constat ex dictis, num. 2. Ad 4. constat ex dictis num. 9. 11

DISPUTATIO XXIV.

Utrius parentis conditionem filii sequantur, quoad servitutem & honores?

SUMMARIUM.

Filius sequitur conditionem patris, quoad honores & nobilitatem, nu. 1. & ibi, an id verum sit de filio naturali?

An statuto aut consuetudine induci possit, ut sequatur in hoc conditionem matris? n. 2.

An habitus ex nobili & ancilla, si postea manumittatur, nobilis sit? Proponuntur suadentia eum non esse nobilem, n. 3.

Sententia Authoris, num. 4.

Quoad servitutem, filii sequuntur conditionem matris, n. 5.

Habitus ab aliquo ex propria ancilla, est servus patris, n. 6.

An filii legitimi sequantur matris servitutem? n. 7.

Quid, si ex legitimo matrim. sint concepti? Et explicatur cap. finale 32. q. 4. num. 8.

An valeat consuetudo, ut filius patris, aut utriusque parentis servitutem sequatur? n. 9.

An sufficiat momento temporis matrem fuisse liberam, dum fœtus erat in utero, ut liber sit? n. 10.

An hoc intelligatur, quando ex vi natalium, & status matris, filius liber aut servus futurus est? n. 11.

Explicatur l. finalis, C. de servis fugitivis, n. 12.

Enodatur l. 2. C. de libertis, n. 13.

An matre gravida capta in bello justo, filius sit servus? n. 14.

An si mater fiat ancilla, quod à se vel à patre sit vendita, fœtus postea conceptus sit liber? n. 15.

Quid, si tempore venditionis esset gravida: & an liceat matri vendere filium, & avo nepotem? Et explicatur l. 2. C. de patribus, qui filios distraxerunt, n. 16.

Quid, si ancilla communis plurium, ab aliquo manumittatur; an fœtus sit liber: & quid operetur illa manumissio? Et explicatur l. 1. C. de communi servo manum. & l. 2. t. 22. p. 4. n. 17.

Quid, si ancilla, cui data est libertas ad certum tempus, vel sub conditione aut modo, interim pariat, an fœtus sit liber? n. 18.

Quid, si ancilla, cui data est libertas sub conditione, si tres filios pariat, tertio partu duos aut tres filios edat, n. 19.

Quid, si libertas sit pro solo certo tempore concessa, n. 20.

An domino promittente ancillæ, fore ut certo ab hinc tempore illam manumittat, nec manumittente, sit eo transacto fœtus liber. Afferuntur textus probantes promissionem domini factam servo, vel è contra, esse nullius momenti, n. 21.

Proponitur sent. Authoris, & qualiter valeat talis promissio, & explicantur, reg. in personam, ff. de regulis juris, l. Interpositas, fine, C. de transact. l. 6. t. 11. p. 5. n. 22.

PRIMA Conclusio sit. Quoad honores & nobilitatem filius sequitur conditionem patris, habetur expressè *l. Cum legitima, ff. de statu hominum, l. reg. 3. t. 21. p. 2. & l. 1. t. 11. p. 7.* Cujus rationem reddit *D. Th. 4. d. 36. q. un. a. 4. corpor.* quod partus esse recipiat à patre, tanquam à causa efficienti ac nobiliori principio suæ substantiæ: atque ita quæ pertinent ad esse, ut honos & dignitas, sequuntur patrem; unde qui ex patre fidalgo est, & matre plebeja, est fidalgus, ut *d. l. 3. t. 21. p. 2.* licèt reverà nobilis non sit: ut ibi habetur. Verè enim nobilis est, qui ex utroque parente nobili descendit, ut bene *Otalora de nobilit. 2. p. c. 2. n. 4. & seqq.* quod etiam ad filium naturalem extenditur, gaudet enim patris nobilitate. Quamvis enim jure communi inspecto aliud sit: ut benè 1

Tiraquell. de nobil. c. 25. n. 10. At de consuetudine contrarium servatur, ut docet idem Tiraquell. ibi. Et est l. reg. 1. t. 11. p. 7. id decidens: ubi id observat Greg. Lop. verb. Amign, Cov. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 4. n. 3. Tello l. 11. Taur. n. 2. Villalpan. l. 22. t. 1. p. 7 § 42. nu. 4. Avendano in dictionario, verb. Hiienatural. Padilla l. Naturalis, n. 10. ff. de prescriptis verb. Perez l. 1. t. 1. l. 4. ordin. Nec obstat regia l. 3. t. 15 p. 4. quæ contrarium decidere videtur: intelligenda enim non est quoad nobilitatem, quam consequitur filius naturalis ex patre nobili genitus, sed quoad alios honores, ut explicat ibi Greg. Lop. verb. Honras, Avendaño, & Perez proxime allegati.

2 Et hanc conclusionem adeò veram quidam existimant, ut sibi persuadeant nec statuto nec consuetudine induci posse, ut filius quoad nobilitatem sequatur matris conditionem. Ita Bart. l. Exemplo, n. 2. C. de decurion. l. 10. & ibi Angelus, Guill. Benedict. cap. Raynutius, in princ. n. 15. de testam. Joan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 32. n. 4. & alii multi, quos refert Tiraq. de nobil. c. 18. nu. 22. Id tamen non paucos contradicentes habet. Nam contrarium sustinent idem Bart. l. 1. n. 82. vers. Tertio ex prædictis infertur, C. de dignit. l. 12. Decius c. Novit, de judiciis col. 3. in nova edit. nu. 39. vers. Et ad prædicta, Cassanæus in catal. gloria mundi 8. p. consider. 8. Otalora multos referens, de nobil. 2. p. c. 2. num. 7. Burgos de Paz aliis relatis in proœmio leg. Tauri, nu. 116. quia cum nobilitas sit de jure positivo, potest per statutum aut consuetudinem induci. Alii verò sic utramque sent. conciliant; ut prior intelligatur, quando statutum, aut consuetudo est inferioris: posterior vero, quando est principis, vel populi non recognoscentis superiorem. Ita Decius l. Fœmina, n. 68. & seq. ff. de reg. juris, Tiraq. d. c. 18. n. 24. At si loquamur de statuto, placet hæc concordia. Statutum enim populi recognoscentis superiorem nequit legem abrogare, nisi à Principe confirmetur: si verò loquamur de consuetudine, displicet, quod hæc legitimè præscripta etiam ignorante Principe vincat legem, ut dixi disp. 4. n. 14.

3 Non immeritò autem dubitabis, an filius naturalis habitus ex ancilla, & viro nobili, paternam nobilitatem consequatur? Et videtur eum non esse nobilem. 1. quia est servus ratione servitutis maternæ. At servi, quod attinet ad jus civile, pro nihilo reputantur, reg. Quod attinet, ff. de reg. juris: & ideò nec habere statutum, nec vivere dicuntur, sed quasi mortui habentur, ut docent Jason alios allegans l. Si tibi homo, §. Cum servus, n. 2. ff. de leg. 1. Greg. Lop. cum Baldo p. 4. t. 5. in princ. verb. De sa persona. Et ideò incapaces sunt bonorum & dignitatum, l. Barbarius, ff. de offic. pret. c. 1. de servis non ordinandis. Nobilitas autem est dignitas, Bart. l. 1. n. 40. C. de dignit. l. 12. Secundò, quia si manumittatur, adhuc manet libertinus: Instit. de libertinis, in princ. Quia status semper nota quadam & obscuritate inficitur, utpote qui memoriam pristinæ servitutis refricat. Et confirm. quia non omnes ingenui sunt nobiles: cum tamen libertinis præstantiores sint. 3. quia cum ab ipsa conceptione & natalibus trahenda sit nobilitas à sanguine, & tunc temporis is illius incapax sit ratione status servilis, nil conferet libertas posteà acquisita. Transit enim tempus, in quo erat nobilitas ex sanguine trahenda. Sicut capacitas succedendi tempore, quo successio defertur, adesse debet, nec tunc incapaci proderit capacitas postea superveniens.

4 Cæterùm quamvis compertum sit hunc non esse nobilem, dum servituti est subjectus: ut probant rationes n. præced. in 1. argum. allatæ: at pium & satis probabile est, nobilitatem comparare, cum postea manumittitur. Ducor, quod nobilitas sit quoddam jus sanguinis incommutabile, l. Jus agnationis, ff. de pactis: & cum Baldo & aliis tradit Tiraq. de nobil. c. 26. n. 5. unde & sanguini dicitur inhærere: & comparatur cum eo, quod provenit à natura, l. 3. ff. de interdict. & releg. ibi: Quæ verò non à patre, sed à genere, à civitate, à rerum natura tribuuntur, ea manere ei incolumia. At ut habet reg. Jura sanguinis, ff. de reg. juris, Jura sanguinis nullo jure civili dirimi possunt: ubi pondero non dicere, impediri, sed dirimi. Potuit ergo jus civile, quod servos pro nihilo reputandos statuit, impedire nobilitatem, eo statu servili durante, quę jure sanguinis comparanda erat, non tamen ita diremit, quin sublato juris civilis impedimento acquisita jam libertate, velut reviviscat nobilitas illa, quæ sanguini inhærebat, & erat velo servitutis non omninò extincta, sed quasi tecta. Data enim libertate, id quod naturaliter inerat, detegitur, ut in simili dicit glos. Instit. De libertinis, in princ. verb. Datio. Et licet neminem invenerim quæstionem hanc decidentem, satis favet illi in quodam simili Paleotus de nothis, & spur. c. 62. num. 2. ubi contra alios tuetur legitimatum spurium à principe, effici eo ipso nobilem, absque alio nobilitatis privilegio: aufertur enim per eam legitimationem impedimentum illud obscuritatis spurietatis, jure civili inductum, ac subinde redit ad eam dignitatem, quæ ex sanguine trahenda erat, nisi id impedimentum obstitisset. Nec obstant in contrarium adducta. Non 1. quia fatemur quod intendit. Non 2. cum confirmatione. Quia licet olim notabilis differentia esset inter libertinos & ingenuos, ut Instit. de libertinis, & Inst. de ingenuis: at novo jure ea differentia est sublata, & cives Romani & liberi simul efficiuntur, auth. Ut liberti de cætero, in prin. c. 1. Nec obstat tertium. Quia cum nobilitas sanguini inhęreat, potest quidem eo obstaculo impediri ad tempus, & tegi, non tamen ita extingui & dirimi, quin eo impedimento sublato reviviscat.

5 II. Conclusio. Quoad servitutem, filii sequuntur conditionem matris, atque ita si mater ancilla sit, filii sunt servi ejus, cujus est mater; & si mater sit libera, filii quoque liberi sunt, cujuscumque conditionis sit pater. Habetur expressè c. fi. de serv. non ordin. l. Partum 7. C. de rei vendicat. Et §. pen. Instit. de jure person. & §. Sed & si quis, Instit. de ingenuis. Et idem continebat lex Vetus: ut constat ex cap. 21. Exodi, ibi: Si dominus dederit ancillam suam alicui in uxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi ejus erunt domini sui. Sed quæres, cum libertas sit favorabilissima, cur non sequitur utriusvis parentis libertatem? Sicut ut proles sit legitima, sufficit bona alterius parentis fides, cap. Ex tenore, qui filii sint legitimi. Deinde, cum res debeat dominium trahere à principaliori, & ipsum sequi, l. Quæritur, ff. de statu hominum, & semen viri sit principalius in generatione, videtur potius attendendam esse patris conditionem. Diversæ rationes hujus conclusionis assignari solent, aliquas ex potioribus referam. I. est D. Th. & communis, 4. d. 39. q. un. a. 4. corp. quod proles corpus recipiat à matre, tanquam administratore materiam ex qua id formatur, servitus autem ad corpus pertineat. II. ratio est Bald. l. fin paulo post princ. C. de servis fugit. & Salicet. d. l. Partum, in fine, favor partus, cui potest libertas matris triplici tempore prodesse, nimirum, conceptionis, partus, & medio. quod non posset pater, sed solo conceptionis tempore, quo est causa efficiens. III. ratio est Angeli Instit. de ingenuis. § Sed & si quis, n. 1. in fine, quia quoad libertatem inspexerunt leges, quod certius est. At constare nequit de filio, à quo patre sit progenitus, cum tamen certo constet cujus matris fœtus sit. Ratio autem hujus est, quia si sequatur patris nobilitatem, nullum damnum sequitur domino servi, quamvis pater incertus sit: at si sequatur patris incerti libertatem, posset in hoc præjudicium fieri domino. Tandem, quia cum mater pariendo, sit exposita mortis periculo, quod periculum pater minimè subit, inde fit ut dominus matris, qui hoc damnum sentit, debeat etiam commodum fœtus adipisci. Qui enim sentit damnum, sentire debet & commodum. Adde etiam partum potius fructum matris esse, quam patris. Sicut arbores non dicuntur fructus seminis terræ mandati, sed ipsius terræ. Insuper mater gravida, & filios educans, minus apta est obsequiis heri, quod in patre servo non invenitur. Majoremque operam nutriendis & procreandis filiis impedit mater.

Et adeò vera est conclusio, ut quamvis quispiam ex ancilla filium habeat, quæ sua est, similiter is proprius filius erit suus servus. Sic notat Padilla l. Naturalis, n. 5 ff. de prescriptis verbis. Et constat ex l. 2. C. Si mancipium ita fuerit alienatum, ibi: Si ea lege Crestes filium suum & naturalem Crestem venundedit. ubi gl. verb. Filium, ait, id est, qui erat filius. Et idem met prob. ex l. fin. C. communia de manumissionibus, ubi decernitur, si dominus ancillæ retentæ in concubinam usque ad domini mortem conjugatus non sit, & aliter non disponat in suo testamento, eam consequi libertatem, & liberos, quos ex ea dominus genuit, ita ut mors domini sit libertatis ipsorum initium, ubi Salicet. n. un. ait idem esse, si ab intestato decedat, quod verificetur in suo elogio nihil dixisse, cum elogium non fecerit. Constat ergo filium ex propria ancilla genitum esse sui patris servum. 6

Præterea est vera conclus. quamvis filii non ex legitimo matrim. procreentur: sequuntur enim quoad libertatem, & servitutem, conditionem matris. Habetur expressè l. Et servorum 5. vers. Ingenui sunt, ff. de statu hominum: ubi dicitur nil referre, an ex justis nuptiis, an vulgò conceptus sit filius. Vulgo autem conceptus dicitur, qui est spurius, ut expressè l. Vulgo 23. ff. de statu hominum, ubi gl. verb. Non licet, explicat, ut si pater sit Monachus, vel ex incestu proles concepta sit. 7

Immo quando ex matrim. concipitur proles, sunt qui dicant partum non sequi conditionem matris, sed patris, per l. Cum legitime, ff de statu homin. ibi: Cum legitimæ nuptiæ factæ sunt, patrem liberi sequuntur, vulgo quæsitus matrem. Et c. fi. 32. q. 4. quod est D. Isid. lib. 9. Etym. c. 5. de filiis conceptis ex legitimo matrim. sic dicitur: Semper qui nascitur, deteriorem partem sumit, & in fin. Si vero, qui non sunt de legitimo matrim. matrem potius, quam patrem sequuntur. Et sic tenet Guillelmus Naso, quem referunt & sequuntur Ant. c. 1. n. 9. & c. Licet n. 4. de conjug. serv. Præpos. in c. Licèt n. 1 super gl. in verb. Dissolvendi. Verum contraria sent. est verissima, nimirum, filios ex legitimo matrim. procreatos sequi conditionem matris, quoad libertatem & servitutem, quod textus omn. 5. allegati, decidentes id, loquantur indistinctè de filiis: idque colligitur ex c. fi. de servis non ordinand. Nec obstant textus in contrarium adducti. quia l. Cum legitime, bene explicatur à gl. ibi, verb. Sequuntur, ut filii ex matrim. habiti sequantur patrem quoad familiam & originem. Et dict. c. fi. 32. q. 4. explicatur à gloss. ibi verb. Deteriorem partem, & communiter, ut tales filii sequantur deteriorem partem, id est debiliorem, qualis est fœmina. Quæ expositio apertè colligitur ex eo textu, quia prius in eo dicitur filios ex libero & ancilla habitos esse conditionis servilis: & statim adjungitur: Semper enim qui nascitur, deteriorem partem sumit. Nec obstat impugnatio Soti, ubi statim eum referam: eo quod is textus in fine concludat illegitimos filios sequi matrem: intelligitur enim (ut ait ibi gl. insi.) sequi matrem, quoad originem. Et ideò ultrà glossas citatas, tenent etiam hanc sent. gl. c. fi. insi. de servis non ordinand. & ibi Host. n. 1. Ant. n. 2. Abbas n. un. gl. c. 1. verb Dissolvenda, de conjug. serv. & ibi Hos. n. 7. super verb. Dissolvenda, Abb. n. 5. Alex. de Nevo n. 8. Card. nu. 4. Præpos. nu. 6. vers. Nota 8

fœmi-

secundo, Rosella verb. Servus 1. num. 1. Sotus 4. d. 35. q. un. art. 4. concl. 1.

9 Valet tamen coosuctudo, si alicubi legitimè præscripta sit, ut filius oon matris, sed patris, aut utriusque pareotis, servitutem sequatur: ita ut si vel solus pater servus sit, proles servituti subdatur, vel ad id desiderari utrumque parentem esse mancipium. Cum enim res hæc sit ex jure humano, potest prævalere consuetudn, *c. fi. de consuetud.* Idemque colligitut ex *cap. Licet, de conjug. serv.* ubi textus supponit secuodùm leges provinciæ cujusdam, fœtum quoad servitutem consequi conditionem patris, nec improbat. Atque ita doceot *Joan. And. c. 1. nu. 7. de conjug. serv. & c. fi. in fi. de servis non ordinand. Ant. eo. c. fi. num. 2. fi. & d. c. Licet, num. 3.* ubi *Abb. n. 2. Anchar. nu. 2. Alex. de Nevo nu. 2. Card. d. c. fi. n. un. oppos. 2. Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. num. 11. Majoris 4. d. 30. q. 1. in probat. prima conclus. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 3. in princ. Angelus Matrim. 3. imped. 4. n. 12. Sylvest. matrim. 8. q. 2. d. 8. Padilla l. Naturalis, num. 2. ff. de præscr. verb. Lancelot. Instit. juris canon. 1. de nuptiis, in l. 2. §. Si quis tamen, verb. Leges. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 33. ad fi.* Unde noo est audiendus *Host.* qui *d. c. Licet*, ait, eam consuetudinem tanquam abusum reiiciendam esse, atque ea oon obstanti filios sequi matris conditionem.

10 III. Cooclusio. Sofficit tempore conceptinnis, aut nativitatis, aut medin tempore, matrem liberam fuisse, ut partos libertate gaudeat, ut si aocilla prægnans sit manumissa, deiodeque ante partum io servitutem redacta, proles nata libera erit, ob libertatem matris medio illo tempore cnmparatam. Habetur expresse *Instit. de ingenuis, §. Sed & si quis, & l. Et servorum 5. vers. Ingenui sunt, ff. de statu hom.* Et redditur utrobique ratio, quod oon debeat calamitas matris proli in utero eaistenti nocere, unde sufficit ut per minimum temporis momentum, à conceptiooe usque ad partum, mater libera fuerit, ut soboles libera sit, ut benè expendunt *gl. c. fi. verb. Deteriorem partem 32. q. 4. Host. c. fi. n. 1. de servis non ordin. & ibi Jo. And. n. 7. Ant. n. 2. Abb. nu. un. Card. n. un. oppos. 1. Astens. sum. 2. p. l. 8. t. 15. a. 4. q. 1. Sot. 4. d. 35. q. un. art. 4. col. 2. immediatè ante vers. Addit vero, Mel. n. præced. alleg.* additque (& beoè) id in favorem libertatis constitutum esse, natura rei postulaoti, potius solius partus tempus spectandum.

11 Intellige conclus. quaodn ex vi oatalium, & status matris, est futura soboles libera, aut servituti subdita. Tunc enim satis est libertas matris mioimo temporis mnmento, qun fœtus fuit in utero, nt liber sit. Secus autem qusndo noo jure sequelæ status materni, futnrum est ut fœtus sit servus, quod explicabunt corollaria triplici num. seq. ioserenda. Ita docent *Jac. Butrigar. l. fi. C. de servis fugit. & ibi Alberic. in fi. Salicet. ibi num. un. opposit. 5.*

12 Hinc 1. deducitur intellectus ad *l. fi. C. de servis fugit.* ubi deciditur servos publicis operibus deputatos, qui se privatarum ancillarum consortiis adjunxerint, redigi in servitutem, cum uaoribus & liberis eorum. Et ita filii ex libera nati, sunt servi, sequeotes quoad hoc conditinnem patris. Et quidem *gl. ibi verb. Restituatur*, ait id esse speciale io odium domioi ancillæ. Vel etiam sequi tunc matris cnoditionem: nam & mater sequens virum fit ancilla. Et hunc posteriorem iotellectum tradit etiam *Bald. ibi, statim in princ.* sed meritò *Jac. Butrigar. & Salicet. nu. præced. allegati.* reprobant hanc posterinrem solutionem, quia partus sequitur conditionem, quam mater habebat tempore, quo io ejus utero fuit, quamvis postmodum matet fiat ancilla: at filii de quibus est sermn *dict. l. fi.* jam eraot nati, unde non potest dici eos sequi conditionem matris, quæ postea io servitutem redacta est. Quare legitima solutin est, quam iidem tradunt ibi, *& Alberic. eo. l. fi. in fine*, hujusmodi filios non effici servos ea vi oatalium, & status materni, io quo casu debebant matris liberæ conditionem sequi: sed ob delictum paternum, atque ita patris conditiooem similiter servi effecti imitari.

13 2. Deducitur intellectus ad textum in *l. 2. C. de libertis, & eorum liberis, vers. Filiis*, io qua partus sequitur cooditionem patris quoad servitutem: oempe, cùm pater revocatur in servitutem propter ingratitudinem: nam & filii hoc patre nati post commissam ingratitudinem, reducuntur in servitutem, etiam si libera ex matre nati fuerint. Hoc enim noo consurgit ex vi status materni, sed in pœnam iosignis delicti paternæ ingratitudiois, ut benè expendunt *Horoscius l. Et servorum, §. 1. n. 2. ff. de statu hominum, Padilla l. Naturalis n. 3. ff. de præscript. verbis.*

14 3. Deducitur, cum mater prægnaus jure belli capta est, fœtum quoque fieri mancipium, ooo obstante libertate matris tempore conceptionis. Quia non ex vi natalium efficitur servus, sed quod unà cum matre bello justn captus sit, eoque beoeficio affectus, oe unà cum matre interimeretur.

15 Dubitabis autem, an matre effecta serva, eo quòd ob oecessitatem à patre vendita sit: ut permittitur *l. 2. C. de patribus, qui filios distrax. & l. 8. t. 17. p. 4.* filius post servitutem cooceptus, sit servus? Dico esse servum. Quia ex matre verè ancilla, ratione legitimæ venditionis effecta, cnnceptus est. Atque ita docent *gl. ead. l. 2. verb. Vendiderit: & ibi Salicet. n. 6.* Atque idem cadem ratione ductus eaistimo, si mater se vendat ad participandum pretium: ut permittitur *l. Et servorum 5. ff. de statu hominum*, servatis conditionibus petitis ad ejus venditinnis justitiam, quas refert *ibi gl. verb. Venire*: oam filius post venditionem illam in utero cnnceptus, erit servus: utpote qui ex matre verè ancilla concipiatur.

16 Gravius autem dubium est, si tempnre, quo mater se vendidit, vel à patre venundata est, prægnans esset, an fœtus sit liber? Videtur enim eum mioimè libertate dnnandum, quod nnn jure status materoi redigatur io servitutem, sed quia simul tanquam pars viscerum, ac mulieris portio, qualis reputatut, dum in utern est, *l. 1. §. 1. ff. de ventre inspiciendo*, venditus sit cum matre. Ea quo fit ut vendita ancilla prægnaoti, nulla fœtus mentione facta, censeatur cum matre venditus, quasi reputatus una & eadem res, ut ex multis probat *Ant. Gom. t. 2. var. c. 2. num. 14.* At dicendum est in neutro casu fœtum esse servum, sed liberum, quia tempore conceptionis mater fuit libera. Nec potuit veodi à matre. Cùm enim filium nnn habeat in potestate, ooo potest ipsum vendere, ut docent *gl. l. 1. verb. Vendiderit, C. de patrib. qui filios distrax. Et ibi Bald. n. 3. Salicetus n. 2.* ac multis exornans *Pinel. C. de bonis mater. rubr. p. 2. à n. 10.* Et est decisum in Hispania, *l. regia 8. tit. 17. p. 4.* Nec etiam avus potest nepotem vendere: sed id privilegium soli patri concessum est, ut docent *Baldus ea. leg. 2. n. 3. Salicetus n. 3. Montal. l. 7. ad fi. t. 17. p. 4.* Nec obstat fœtum in utero constitutum, esse matris portinnem: ac uoum cum ea reputari, quia in favorabilibus ipsi partui reputatur jam natus, *l. Qui in utero, ff. de statu hominum, l. Intelligendus, ff. de verb. sign.* Nec nbstat etiam, simul vendi cum matre. Id enim intelligitur quando mater erat ancilla, atque ita partus ejus conditinnem sequens potuit cum illa venundari.

17 IV. Cooclusio. Si communis ancilla duorum aut plurium dominnrum, ab aliqun illnrum manumittatur, (ut solet contingere in serva constante matrim. acquisita, & sic communi utriusque conjugis, ubi lucra inter ens cnmmunicantur,) & post eam manumissionem, antequam solvatur pretium alteri domino partis, quam habebat io ancilla, pariat, proles erit servituti subdita. Quia ancilla minimè consequitur libertatem, donec id pretium solvatur, ut expressè cnlligitur ex *l. 1. C. de communi servo manumiss. in princ. vers. His itaque*, & tenet *ibi gloss. verb. Necessitatem, & ibi Salicetus n. 1. vers. Sed gl. hoc dubitat.* Et clarius colligitur ex *l. a. ad fi. C. eo. tit.* ibi: *Fiat itaque liber ex parte quidem testatoris.* Ubi *gl. verb. Fiat*, dicit futurum tempus significari, atque ita comparandam libertatem præstito prius pretin. Et clarius id deducitur ex *l. 2. t. 22. p. 4.* ibi: *E dende en adelante sera libre.* Ubi *Greg. Lop. verb. E dende*, dicit antea non cnmparari libertatem. Et ratio est, quia cum servitus sit individua, onn potest quispiam pro parte liber esse, & pro parte servus, ut pnbat *gloss. ead. l. 2. verb. Ex parte, ex leg. Duobus, ff. de libern. cau. & l. Cum filius, ff. de legat. 2. & l. Judicare, ff. de except. rei judic.* Sed dices, cur ergo oon efficitur tota libera, sed manet in totum serva? Respondeo, quia antea erat io totum serva, & cum manumissio unius domioi non sufficiat ad integram libertatem, oec sit dividua, manebit integrè ancilla. Rursus inde inferes, vanam esse illam manumissionem. Sed dico magni momeoti esse, idque operari, ut serva offerente partem pretii, quam in ipsa possideot, aliis domiois, cogentur recipere savore libertatis, contra *reg. l. Nequa emere, C. de jure deliberandi, & l. Invitum, C. de contrah. empt.* Et manebit nmnino libera, quod habetur expressè *l. 1. in princ. vers. His itaque, C. de communi servo manumiss. & l. reg. 2. t. 22. p. 4.* Et id verum habet, quamvis serva vel servus siot plurimorum dominorum, & unus solus manumittat, cogentur enim cæteri pretium recipere suarum partium, ut eapressè babetur *ea. l. 2. in princ. vers. Et si plures*, unde in boc est speciale savore libertatis, ut non stetur judicin majoris partis, contra *l. Et suum, & l. Majorem, ff. de pactis.* Et nntat *gloss. ea. l. 1. in princ. verb. Uno, & ibi Salicet. num. 1.* Immo id procedit, quantumcumque pattem alii habeant, & manumitteos mioimam, ut colligitur expressè ea *d. l. 1. in principio, ibi, quantumcumque*, & docet *ibi Bald. n. 2.* inde colligens casum, in quo minimum trahit ad se maximum. Idem est verum, licet aliquis ea dominis sit minor, quod textus loquatur indistiocte. Et est casus specialis, quia oon ipse minor, sed socius manumittit. Quare non obstat *l. 1. ff. de manumissis vindicta*, ioterdicens minori ausque decreto maoumittere. Et ita docent *gloss. l. 1. C. de communi servo manum. in princ. verb. Imputent, & ibi Salicet. in fi. princ. Alberic. n. 2. vers. Item quærit gloss.* Et reddit ratinnem, quia venditio fit hic auctoritate legis, ubi non est opus decretn, etiam io rebus minoris, *l. 2. & 3. ff. de rebus eorum.* Idem docent *Bald. ibi nu. 2. fi. Greg. Lopez l. 2. t. 22. p. 4. verb. Vendese.* Et idem disponitur *ead. l. regia 2.* quamvis quidam tertius velit offerre pretium aliis dominis: cngentur enim recipere, quod beoe intelligit *Greg. Lop. ibi verb. Otse alguno*, quaodo ille tertius ad id emit eam partem, ut ancilla illa consequatur libertatem. Quia hæc est mens *illius leg.* & *leg. 1. C. de communi servo manum.* unde est desumpta. Ex his ergo omnibus fit, prolem habitam ex ancilla à quodam ex dominis manumissa, antequam solvatur aliis pretium suarum partium, nasci servilis conditionis, tanquam ex verè ancilla habitam, quòd si tamen ante partum brevi momento solvatur pretinm, erit soboles libera. Quia jam illo momeoto aote oativitatem mater erat libera.

18 V. Conclusio. Si ancilla sit statu libera, (dicitur autem talis, quæ statutam & destinatam habet libertatem, io tempus, vel in conditionem, *l. 1. ff. de statu liberis*: ut post annum, aut si hoc eveoerit, esto libera.) & ante illius temporis aut conditionis adventum pariat, fœtus est servus. Habetur expressè, *l. statu libera 16. ff. de statu liberis, & l. Cum libertatem 3. C. de fideicommiss. liber.*

Et ratio est, quia ipsa interim ancilla est, ut expressè habetur *l. Srata liberum 9. ff. de statu liberis*. Observandum tamen maximè est, ne quis fallatur, num libertas relicta sit sub conditione, an sub modo. Quia si sub modo, comparatur statim libertas: si sub conditione autem, minimè, donec impleatur conditio. Quia conditio suspendit, & non impleta vitiat actum. Quod secus est in modo, ut dixi l. 3. disp. 33. n. 2. ubi etiam explicui, quando sit modus, & quando sit conditio; ut Lego libertatem ancillę, dummodo ministret 10. annis, vel solvat 10. aureos, est modus. Quia adiicitur actui perfecto: secus, Jubeo, ut ancilla sit libera, si servierit 10. annis, vel cùm servierit, vel si dederit, aut cum dederit 10. aureos: adiicitur enim actui imperfecto, & sic est conditio suspendens libertatem. Ut constat ex differentia ibi tradita. Idque etiam constat ea *l. Thais 41. in prin. ff. de fideicommissis liber.* ubi dicitur legatam libertatem sub hac forma, Cùm hæredi meo servieris annos 10. post id tempus comparari.

19 Hinc deducitur, si quis leget ancillæ libertatem sub hac conditione, Si tres pepererit filios: & tertio partu duos aut tres fœtus edat, quando tres, duos ultimò editos esse liberos: & quando duos, ultimum esse liberum. Quòd ubi primum tertius in lucem editus est, impleta fuit conditio, materque libera mansit, eousque ancilla erat: quare fœtus editus post tertium est liber tanquam ex libera ortus; nati autem antea sunt servi, quod mater ancilla esset. Habetur expressè *l. Arethusa 15. & l. seq. ff. de statu hominum*.

20 Secundò deducitur, tradita libertate ancillæ pro tempore certo & præfinito, ut pro 4. annis, fœtum eo tempore, & quocumque alio post illud, editum, esse liberum. Quia libertas illa est perpetua, ut dixi disp. 19. n. 3.

21 Tandem dubitatur, an domino promittente se manumissurum certo tempore servam, promissione ipsi ancillæ facta, & non impleta tempore præfixo, fœtus post id tempus conceptus sit liber, aut saltem teneatur dominus eum manumittere. Ratio dubitandi est quòd inter dominum & servum nulla oriatur obligatio, *l. Interpositas 13. in fi. C. de transact.* ibi: *Neque enim dubii juris est, dominos cum servis suis paciscentes, ex placitis teneri, atque obligari non posse*. Ubi *Baldus n. 5.* inde colligit, dominum minimè teneri fidem servo datam præstare, quia inter illos nulla cadit obligatio. Deinde, quia *reg. In personam. ff. de regulis juris*, sic habet: *In personam servilem nulla cadit obligatio*. Et *Regia 6. t. 11. p. 5.* ibi: *Otro si dezimos, que el señor à su siervo, ni el à su señor, non pueden fazer prometimiento el uno à el otro, de manera que se puedan apremiar por aquella promission. E maguer la fiziessen, no valdria la promission.* Quod si dicas cum gl. & multis aliis relatis à *Padilla ea. l. Interpositas, n. 34.* excipi, nisi inter dominum & servum de libertate conventio fiat. Hanc exceptionem reprobat *ibi n. 35.* cum multis aliis. Atque ita *glos. l. Cum testamentum 8. verb. Non potuerunt, ol 1. C. de juris & facti ignor.* ait, pactum inter dominum & servum de libertate danda in futurum non valere. Quod *Bart. ibi nu. 5. & Alex. d. l. Interpositas, fine*, intelligunt, nisi libertas esset naturaliter debita servo. Cùm ergo hoc casu nullo modo sit debita, non valebit promissio. Tandem, quia *l. Nec servus 24. ff. de pecul* sic dicitur: *Nec servus quicquam debere potest, nec servo potest deberi*.

22 Sed dicendum est, promissionem inter dominum & servum minimè valere quoad obligationem civilem, secus quoad naturalem. Et ita cautè dixit *l. reg. nu. prae. allegata*. *De manera que se puedan apremiar.* Et expressè habetur, *l. Si id, quod dominus 64. ff. de cond. indebiti*, ibi: *Si id, quod dominus servo debuit, manumisso solverit, quamvis existimans ei aliqua teneri actione, repetere non poterit. Quia naturale debitum agnovit.* Ubi *gloss. verb. In conditione* ait, obligationem fuisse servo in servitute quæsitam. Et *Bart. ibi* summat eam *l. Sic dominus obligatur servo naturaliter*. Et *num. 2.* ait obligationem naturalem cadere in servum activè & passivè. Et *Bal. c. Cùm contingat, n. 30. concl. 2. de jurejur.* explicat, *l. Interpositas, in fi. C. de transact.* quæ decidit obligationem non acquiri servo de civili, secus de naturali. Et eodem modo explicat *Decius reg. In personam. n. 1. ff. de reg. juris*, eam regulam idem decidentem. Et *Joan. de Molina in different. inter forum conscientiæ & externum, differ. 18.* ait promissum servo à domino, deberi in foro conscientiæ. Constat etiam ex *l. Non solum 50. § Si ignorante, ff. de peculio*, ibi. *An debitor vel servus domino, vel domino servus intelligatur, ex causa civili computandum est*. Ubi textus supponit posse esse debitum domini ad servum: & *gl. verb. Ex causa civili*, sic explicat, id est, quæ causa obligaret civiliter unum liberum alteri libero, eadem servum domino, & è contra obligat, licèt non teneatur dominus servo civiliter, vel è contra. Et *l. Nec servus 42. ff. de peculio*, quæ definit nec servum debere, nec illi deberi posse, explicat *gl. verb. Debere, de civili debito*. Et constat hic intellectus. Quia servus naturaliter obligatur: ut est textus expressus, *l. Naturaliter, ff. de cond. indebiti, & l. reg. 5. t. 12. p. 5.* Sentit etiam expressè *Innoc. cap. Quia plerique, de immun. Eccl. n. 1.* ubi ait restituendum debitum, sive jure naturali, ac civili sit debitum, sive solo naturali, quale est quod debetur servo, & *Ant. ibi n. 5.* ubi ait servo posse quempiam naturaliter obligari, cum consensum habeat: atque ita si servus aliquid acquirat, quamvis id domino acquiratur, possitque dominus sibi usurpare, at pacto inito cum eo, ut iis nummis se redimat, id ne fas esse propter obligationem naturalem servo quæsitam, ut constat ex *l. Is qui 4. ff. de manumiss. statim in pr.* ubi dicitur promittentem servo libertatem, si suis se nummis redimat, teneri. Et *Abb. ibi n. 11.* expressè dicit dominum promittentem aliquid servo, non obligari civiliter, benè tamen naturaliter, & in foro animæ: & ita explicat *d. l. Interpositas*. Tandem idem docent *Molina t. 2. de just. tract. 2. disp. 38 §. Primus est, & Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 40. paulo post pr. §. An autem*, ubi constituunt inter casus, in quibus servo possidere proprium fas est, tunc si dominus cum servo pactum ineat, ut singulis diebus, aut hebdomadibus, mensibus, vel annis, certam summam ei persolvat, reliqua sibi ipsi retenta, unde benè infert *Molina*, teneri tunc dominum stare contractu, nec posse usurpare quæ sibi servus eo modo comparavit. Ex his ergo constat deberi naturaliter, & in foro conscientiæ, libertatem ancillæ à domino promissam: at quia tantùm est promissio, antequam manumittat, non erit libera serva: ac proinde nec filii eo tempore nati: tenebitur tamen ratione damni emergentis ex fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnum illatum est matri & proli.

DE IMPEDIMENTO

voti solemnis & ordinis.

DISPUTATIO XXV.

Quæ sit differentia essentialis inter votum simplex & solemne professionis: & in quo solemnitas illa consistat?

SUMMARIUM.

Refertur duplex sententia, n. 1. & 2.
In quo consistat solemnitas voti, juxta secundam sententiam, n. 3.
An in voto simplici sit traditio, juxta eandem sententiam, n. 4.
An sit tanti vinculi votum simplex, quanti solemne, juxta eandem sententiam, n. 5.
An differant specie, retenta eadem sententia, n. 6.
Proponitur sententia Auctoris, n. 7.
Castitas, paupertas, & obedientia sunt essentialiter annexa religioni, n. 8
Desideratur ad statum religiosi, ut hac tria vota aliquo firmentur, n. 9.
Exigitur quoque ut in religione approbata, nec sue est modus vivendi approbatus. Et an essentia religionis habeatur ex illa Pontificia approbatione, n. 10.
Duplex est traditio, n. 11.
Essentia professionis consistit in traditione & acceptatione, estque professio contractus ultro citroque obligatorius, n. 12.
Acceptatio voti simplicis fit immediatè à Deo, secus de solemni, n. 13.
Explicatur ac probatur qualiter traditio sit de voti solemnis essentia: & circumstantia adjecta ab Ecclesia sint conditiones sine quibus non, n. 14
Qualiter qui in Societate Jesu simplicia biennii vota emiserunt, sint veri & ex natura rei religiosi: & in illis reperiatur traditio, n. 15.
Essentia voti solemnis est de jure naturali & divino, at solemnitas, quoad circumstantias, est de jure Ecclesiastico. Et explicatur c. Unicum, de voto, in 6. n. 16.
In votis simplicibus, demptis Societatis Jesu, non est traditio, licèt fiant in manu alicujus, n. 17.
Non tanti vinculi est votum simplex, quanti solemne religionis, n. 18.
Votum simplex & solemne religionis differunt specie, n. 19.
Explicatur qualiter in voto solemni sit promissio & traditio, n. 20.
An promissio solitariè abstracta in religione approbata sit solemnis, dirimens matrimonium subsequens, n. 21.
An promissio facta in religione approbata, trium votorum, non obligando se illi religioni, sed religioni in genere, habeat vim voti solemnis dirimentis matrim. Et enodatur cap. constitutionem, de regul. in 6. nu. 22.
An vota feminarum, & fratrum D. Francisci, & D. Dominici, non in communi viventium, & eremitarum, sint solemnia, & matrimonium dirimant, n. 23.
Solvuntur argum. & enodatur cap. Rursus, qui clerici, vel voventes, num. 24.

DISPUTATIONES de voti solemnis & ordinis impedimentis 1
connectimus, quòd valdè sibi invicem affines sint, & altera ea alterius intelligentia pendeat, & nunc ordinem servabimus. 1. de natura voti solemnis religionis, & qualiter matrim. dirimat, disputabimus. 2. de natura voti solemnis ordinis, & quo pacto per illud dissolvatur matrim. subsequens. 3. de ordinibus minoribus, qualiter cum matrim. pugnent, & culpa sit ad illos promoveri, animo transeundi postea ad matrim. 4. qualiter liceat conjugatis ad religionem, ordines, episcopatum, cardinalatum, pontificatùmve transire. Demum de damnis, quæ ex matrimonio pullulant clericis minorum ordinum, aut sacrorum, nempe, de amissione beneficiorum, pensionum, privilegiorum clericalium, excommunicatione, irregularitate. Initium igitur sumendo ab impedimento voti solemnis emissi in professione religionis, disput. præsens est de differentia essentialiter inter illud & simplex: inde enim pendet resolutio disp. sequentis, quæ de jure, quo matrimonium dirimat, instituenda est. In hac re tres invenio opiniones.

I Sent.

I. Sent. ait essentiam voti solemnis consistere in benedictione spirituali seu consecratione, per quam professus redditur inhabilis ad opera carnis & seculi, atque adeò ad matrim. contrahendum. Hujus sent. videtur *D. Th. 2.2. q.88. n 7. corpore, & n.55. corp.* Sed scot. communiter ab omnibus reiicitur. Quòd in aliquibus religionibus promissio solemnis professionis absque ea benedictione fiat, ut in Soc. Jesu, & in religione D. Dominici, & in aliis. Deinde, quia professio tacita est vera, ac legitimis votis solemnibus tacite emissis constat: cùm tamen nulla benedictio adhibeatur. Nec *D. Thom.* ejus est sententiæ: sed solùm vult eam benedictionem esse ceremoniam quandam accidentalem.

2 II. Sent. ait votum solemne, & simplex ejusdem materiæ minimè differre per se, & essentialiter, ex ipsius voti natura, & ratione, nec jure divino, sed solùm accidentaliter, & extrinsecè, ex sola Ecclesiæ constitutione, decernentis per votum solemne dirimi matrim. subsequens, non autem per votum simplex. Ducitur primò, ex *c. un. de voto, in 6.* ibi, *Voti solemnitas ex sola Ecclesia constitutione est inventa*. Nec potest dici id intelligi de solemnitate accideutali, quòd Pontifex rogatus quod votum debeat dici solemne ad dirimendum matrimonium, ex eo quòd solemnitas voti sit ex sola Ecclesiæ constitutione, deducit duplex solùm reperiri votum solemne eum effectum producens. Quasi dicat, quia ex solius Ecclesiæ institutione pendet voti solemnis natura, & Ecclesia solùm admittat ut solemne, votum emissum in professione, & ordine, ideò tantùm est duplex votum solemne. Quæ ratio omninò corrueret, si textus intelligeretur de solemnitate accidentali. Non enim ex accidentibus res ea definienda erat. Et confirm. quia sublato Ecclesiæ statuto, nullum votum esset solemne, & ideo fæminæ, quas Beatas vocant, licèt voveant, & se tradant superiori, in cujus manibus vovent, non emittunt votum solemne, quòd Ecclesia ea vota, tanquam solemnia non approbet: & si Ecclesia statueret, ut quodcumque votum coram tribus testibus, vel alia ceremonia emissum, fieret solemne, esset utique. Tota igitur hæc res ad Ecclesiæ institutum referenda est, nec ex ipsa rei natura pendet. 2. quia *c. Rursus, qui clerici, vel vov.* ait Cælestinus Pontifex, votum simplex non minùs obligare apud Deum, quàm solemne, ubi non intendit, utriusque vinculum esse omninò æquale, sed esse ejusdem ordinis, in quantum utramque traditionem importat. 3. quia ante tempora Cælestini III. *c. Rursus, qui cleric. vel vov.* & Alexand. III. *Insinuante, & c. Meminimus, eod. tit.* non est in Ecclesia audita mentio voti simplicis, & solemnis. Quare *D. August. Psalm. 75.* cùm nonnullas votorum species distinxerit, non meminit voti simplicis, & solemnis: nec *Hugo de S. Victore serm. 53. ac instit. monast. & l. 2. de Sacram. p. 12.* ubi solùm divisit votum in occultum, & publicum. Quòd si Theodotus Archiepiscopus Cantuariensis, qui vixit an. 690. meminit voti simplicis, ut refertur *c. Si vir. 27. q.* videtur id additum ab aliquo juris Pontificii Doctore, cùm id non habeatur *c. Si quis votum 27. q. 1.* ubi idem caput refertur. Unde signum est, meram Ecclesiæ institutionem id discrimen instituisse. Et confirmatur quia antiquitus non erat hæc professionis forma, & fuit inventa ab Ecclesia, ab eaque robur accipit. 4. quia posset Ecclesiæ auctoritate constitui, ut vota, quæ nunc in religionibus approbatis ut solemnia emittuntur, desinerent esse solemnia, nec matrim. posteà contractum dirimerent: & tamen in eis reperitur eadem traditio. Et si dicas, id provenire, quia Ecclesia non recipit: jam habetur intentum, nimirum, vota solemnia non in sola traditione consistere, sed in ea, quam ut solemnem Ecclesia recipit: ac proinde totam voti solemnis celebritatem sola niti Ecclesiæ auctoritate. 5. quia si quis emittat tria vota substantialia in religione, quam falsò existimat approbatam, aut approbata in manibus superioris non legitimi, animum revera habuit se tradendi, & verè se tradidit: at non sunt vota solemnia, nec solverent matrimonium subsequens: ut colligitur ex *c. un. de voto, in 6. fine*: & notat *Abbas* ab omnibus receptus, *c. Rursus, ad finem, qui clerici, vel vov.* eo quòd Ecclesiæ auctoritas approbantis, & admittentis desideretur. Et confirmatur, quia cùm homo sit dominus propriæ libertatis, nil obstat, quo minus se possit Deo in mancipium per vota tradere: sicut se potest cuilibet homini vendere: ac proinde eam traditionem non esse solemnem, ac sufficientem ad matrimonium dirimendum, non provenit ex ipsa rei natura, sed ex Ecclesiæ constitutione, prohibentis valorem talis traditionis non acceptatæ ab ipsamet Ecclesia. 6. quia cùm Deus sit ubique præsens, & votum simplex sit res sibi grata, censetur illud acceptare, tanquam rem sibi traditam, & oblatam, *Regula, Qui tacet, de regulis juris, in 6.* ac proinde transit in pactum, ut traditur *rubr. C. de pactis*, sicut in professione acceptat superior. Non ergo differentia inter hæc vota consistit, quòd in solo solemni sit traditio. Et confirmatur, quia non est cur Deus per se ipsum immediatè non acceptet, quando soli Deo promitto: aliàs non esset peccatum fractio voti simplicis. Et si dicas, acceptare quantum ad obligationem, & religionis virtute, non tamen quantum ad translationem dominii rei promissæ in ipsum Deum. Quærenda est ratio, cur Deus unum & non aliud usurpet. 7. quia nulla alia differentia reperiri videtur inter votum simplex per modum præsentia emissum, ut Voveo castitatem, & per modum futuri, ut Voveo me ingressurum religionem: nisi quòd in hoc nulla sit rei traditio, sed promissio tradendi in futurum: in illo autem sit quædam de præsenti traditio, & exhibitio sui corporis ad abstinendum ab omni actu carnali, etiam aliàs licito. Nulla enim alia differentia apparet. Atque ideò distincta obligatio in his votis reperitur. Quippe fornicans post votum religionis, in quo in virtute castitas includitur, non peccat adversùs votum: secus autem est in fornicante post castitatis votum: cujus alia ratio nequit reddi, nisi voventem religionis ingressum se solùm promisisse, at voventem castitatem sententiam tradidisse. Non ergo id interest inter votum solemne, & simplex, quòd in illo solo sit traditio. 8. quia ex nullo textu constat Ecclesiam impedire, quin possit homo suum corpus immediatè Deo per votum tradere ad perpetuam continentiam servandam: sed tantùm definitur *cap. unico, de voto in 6.* eam traditionem non esse solemnem, quæ matrimonium posteà contractum dirimat. Et confirmatur, quia si Ecclesia eam traditionem irritaret, non maneret voto castitatis astrictus, qui eam voveret animo se tradendi Deo: sicut vendens se sine solemnitate juris impedientis traditionem, nulla contrahit obligationem. Cujus oppositum constat ex *c. Quidam, & c. Placet, de convers. conjug.* ubi conjux professus absque alterius conjugis licentia non ligatur professione solemni, bene tamen ea valet, ut votum castitatis simplex. 9. quia Greg. XIII. in bulla concessa Societati Jesu anno 1584. incipienti, *Ascendente Domino*, decidit vota, quæ post biennium emittuntur à religiosis Societatis Jesu, esse simplicia, & tamen in eis esse veram traditionem, & acceptationem Ecclesiæ, ibi: *Statuimus, atque decernimus tria vota hujusmodi, etsi simplicia, ex hujus sedis institutione, ac nostra etiam declaratione, & confirmatione, esse verè substantialia religionis vota, ac in dicta Societate, tanquam in religione approbata per sedem eandem admissa fuisse, & esse, ac per nos admitti*. Ac proinde ibidem decernit discedentem post ea vota, subdi pœnis apostasiæ, & excommunicationis. 10. quia cùm de voti natura sit, promissionem factam Deo esse: ut ex ejus definitione constat: non videtur esse traditio in voto solemni, tanquam de ejus essentia: aliàs non esset essentialiter promissio, ut subinde nec votum. Cùm promissio & traditio sint rationes contrariæ, & tradito toto homine per votum solemne, nil superest, quod in posterum promittatur. Et confirmatur, quia votum emissum in ordine sacro castitatis servandæ, est proinde solemne, ac emissum in religionis professione: ac æquantur *c. unico, de voto, in 6.* & tamen non reperitur ibi traditio alia specialis, quam in voto castitatis simplici (ut probabo disp. 27. n. 17.) Undecimo, quia traditio habet rationem generis, & materiæ in voto solemni: at circumstantiæ ab Ecclesia institutæ rationem differentiæ, & formæ: per illas enim completur in esse solemni: sed res non à genere & materia, sed à differentia, & forma habet esse tale: ut homo non ab animali & materia, sed à rationali, & forma habet esse hominis. Non ergo differentia specifica, & essentialis collocanda est inter votum simplex, & solemne, in traditione, sed in illo statuto Ecclesiæ. Tandem, quia jusjurandum solemne à simplici non differt, nisi in hoc, quòd in illo formula solemnis jure præscripta reperiatur, qua hoc caret: & eodem modò secernuntur testamentum solemne, & non solemne: atque ideo in iis ea solemnis formula ac celebritas non est ex jure naturali, & divino, sed ex jure scripto. Sic igitur votum ex eo tantùm solemne dicetur, quod in eo cæremonia, & formula jure præscripta adhibeatur, nec ea solemnitas ex alio jure erit, quàm Ecclesiastico. Et ideò hanc sententiam tuentur *Sotus 4. d. 38. p. unic. & ibi Paludan. q. 4. n. 4. concl. 11. n. 49. Cajet. 2.2. q. 88. n. 7. dub. 1. Abulens. c. 30 Num. q. 109. col. 4. vers. Respondendum est ut supra, Michael Metina de sacrorum hominum continentia, li. 4. controversia 7. c. 22. & multis seqq. Guillelmus Borrillong. 4. d. 38. q. un. a. 2. concl. 1. & ibi Palacios disp. 2. concl. 2. 3. & 4. Ovandus ibi, q. unic. propos. 16. Azor lib. 12. instit. moralium c. 6. q. 1.* & ejusdem sententiæ videntur omnes, quos disputatione sequen. n. 2. referam, quia asserunt solo jure Ecclesiastico dirimi matrimonium per religionis professionem. Et hanc sententiam dicit probabilem *Valentia 2.2. disp. 6. q. 6. punct. 5. col. 3. §. Sed quod attinet*.

Hinc infert hæc sententia, totam voti solemnis rationem esse juris canonici constitutione inductam: & proinde in eo solo sitam esse, quod jus canonicum instituit. Et probat ex *c. unic. de voto, in 6.* sic docet *Azor dict. c. 6. in quæst. 2.* 3

2. Infert omnia quæ in voto solemni intrinsecè clauduntur, in quantum est actus voluntatis transferentis dominium rei promissæ in Deum, esse prorsus æqualia in voto simplici, quod in præsens confertur, quale est votum simplex paupertatis, castitatis, & obedientiæ: atque adeò traditionem non esse magis in uno, quam in alio. Quod probant aliquot ex argumentis n. 2. adductis. Et ita docent *Sotus 4. d. 38. q. un. & ibi Ovand. q. un. propos. 16. Metina li. 4. de sacr. hominum continentia, controversia 7. c. 22. ad finem, Azor d. c. 6. q. 7.* 4

3. Infert, votum simplex, quo res præsens vovetur, ex natura sua, & per se, tanti esse vinculi, quanti solemne, sed Ecclesiæ solius constitutione minorem vim habere. Quia æqualis est in utroque traditio facta Deo, & ab ipso acceptata: differunt autem, quòd Ecclesia per solum votum solemne dirimi matr. 5

sub-

subsequens statuerit. Secus quando votum est promissio rei futuræ: minoris enim tunc est per se vinculi, voto solemni, in quo est vera traditio. Sic *Azor d. c. 6. q. 7.*

6 Demum infert, votum simplex rei præsentis, & solemne ejusdem rei, non differre specie, sed sola extrinseca, & accidentali differentia. Quoniam extrinseca Ecclesiæ sola constitutione secernuntur. Ecclesia autem rei naturam non mutat, sed vim & robur adjungit. Sic *Cajet. 2. 2. q. 88. a. 7. in fine, Molina de sacrorum hominum contin. li. 4. controv. 8. c. 38. §. Hinc jam solemne, & §. seq. Azor d. c. 6. q. 8.* Quod idem tenet *Petrus de Ledesma* (quamvis non sit illius secundæ sententiæ) *de matr. qu. 53. art. 2. dubio unico, in solutione ad* 4. & videtur tenere *Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. puncl. 5. fin.*

7 III. Sententia ait, votum solemne religionis consistere essentialiter traditione actuali dominii sui ipsius in manus Dei, & manus eorum qui vicem Dei tenent: ac in eo distare à voto simplici. Quam sententiam ex parte docuisse videntur *D. Tho 4. d. 38. qu. 2. a. 2. quæstiunc. 3. corp. & ad 1. & a. 3. quæstiunc. 2. corp. & quæst. 3. corp. & ad 3. D. Bonav. eadem d. art. 2. quæst. 1. Durandus ibi, q. 5. n. 7. & in solut. ad 1. quæst. 2. n. 8. Richardus ibi, art. 7. q. 2. corpor. Mayronis q. un. particul. 4. Capreolus 4. d. 33. q. un. art. 1. conclus. 2. & a. 3. in solut. ad 1. Scoti contra 2. concl. Deza 4. d. 33. qu. un. a. 3. notabil. 4. Carthus. 4. d. 3. p. q. 2. Fortun. Garcias c. 1. de pactis, nu. 13. vers. Quid igitur dicendum, Turrecrem. c. Presbyteris, aa. 1. & 2. d. 27. & c. 5. 27. q. 1. n. 2. n. 4. corp. & in solut. ad 3. & a. 3. a. 7. in solut. ad 5. Tabienn verb. Dispensatio, q. 7. a. 8. in solut. ad 5. & verb. Impedimentum, impedimento 2. n. 5. Sotus l. 7. de just. quæst. 2. a. 5. col. 6. vers. Igitur si opinio. & vers. Sed ais, & 4. d. 38. qu. 2. a. 1. col. 2. vers. Ex omnibus: & a. 2. in probatione prima conclus. & in solutione ad 5. Petrus de Soto lect. 5. de matrim. ad §. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 7. Ledesma 2. p. 4. q. 55. a. 1. statim in princip. Alexand. Carrer. lib. 3. de sponsalib. c. 6. ad §. Celaya 4. d. 57. qu. 4. & d. 38. q. post 7. argumentum, §. Ulterius est notand. Viguerius lib. instit. cap. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 3. Stunica de voto q. 6. n. 99. Matienzo li. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. num. 7. Vega in summ. casuum, c. 49. statim in princip. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 5. num. 3. & 4.* juncto *comment. lit. R. Barbosa rubrica ff. soluto matr. 2. p. à n. 95. usque ad* 100. *Aragon 2. 2. q. 88. art. 7. Ugolin. de sacram.* ubi de matr. *cap. 59. nu. 4. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. puncto 5. colum. 3. §. Sed quod attinet, & 4. part. disp. 10. de matr. q. 5. puncto 3. in impedimento voti, Vivaldus candel. sacram. 1. p.* ubi de matr. *n. 129. Petrus de Ledesma de matr. q. 53. a. 2. dub. un. concl. un. post 6. probationem: & in solutione ad 5. & 6. Bart. de Ledesma de matr. dub. 32. conclus. un. & dubio 33. statim in princ. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 48. col. 5. §. Circa prædictam doctrinam, & in solut. ad 1. Graff. 2. p. decisionum, lib. 2. c. 52. nu. 40. Vega 2 to. summa, c. 57. casu* 21. Et hanc quoque differentiam inter votum simplex, & solemne, agnovere quidam alii antiquiores; quamvis jure solo humano dirimi matrimonium subsequens per professionem asserant, hi sunt *Joannes Andr. c. un. de voto, in 6. a. 1. & ibi Archid. a. 5. Anthar. n. 1. notab. 3. Domin. a. 10. idem Archid. c. fi. n. 3. d. 27. Card. clem. un. de consang. n. 19. q. 24. Altisiod. l. 3. sua sum. tract. 28. c. 2. qu. 3. quæ incipit, De simplici voto, vers. Quod votum solemne, Brunellus de sponsalibus, concl. 31. n. 2.* Quamvis autem hæc sententia multis Autborum testimoniis corroborata sit, adeò tamen urgent, & auctoritas Pontificum, & rationes pro secunda sententia allatæ, ut ab ea minimè recedendum putem, sed ea omninò tenenda est tanquam probabilior, & decretis Pontificum congruentior.

8 Sed ut videantur fundamenta hujus tertiæ sententiæ, & corollaria, quæ ex illis inferunt ejus defensores, ut vel sic facilius, & melius impugnetur, oportet aliqua præmittere. 1. juxta hanc sent. præmittendum est, castitatem, paupertatem, & obedientiam esse annexa essentialiter statui religioso, ita ut sine illis consistere nequeat. Quia religiosi status est, ad perfectionem anhelare, eique adipiscendæ nervis omnibus incumbere: ad eam autem adipiscendam desideratur animi avulsio ab iis omnibus, quæ non modico obstaculo sunt, ne religiosus expeditè in Deum feratur: qualia sunt, venereorum usus, tum ex vehementi delectatione, qua animum ad terrena rapiunt: tum etiam, ex cura familiæ filiisque providendi, quæ variis curis solicitudinibusque animum obruit: cupiditas bonorum temporalium, ac propria voluntas. Quæ tria votis castitatis, paupertatis, & obedientiæ coercentur. Præterea, quia per professionem, nuntium prorsus remittit seculo religiosus, moriturque mundo, & ad vitam spiritualem se transfert omninò, mancipans se Dei obsequio, quod nequit simul stare cum matr. in quo incumbit necessitas providendi uxori, & familiæ. Quare *Apost. 1. Cor. 7.* ait: *Qui cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.* Unde nomen Monachi ab unitate sumitur, per oppositum ad divisionem prædictam. Quod clarè docetur *c. 16. q. 1.* ibi: *Placuit omnibus residentibus in sancta Nicæna Synodo, ut Monachorum conversatio & vita, secundum etymologiam nominis, ab omnibus discrepet. Monachus enim Græcè, Latinè singularis dicitur.* Et melius *c. Placuit, ol 2. ea. q. quod est ex Eugenio Pontifice*, ubi Monachis omninò interdicitur negotiis etiam spiritualibus extra claustrum vacare. Et redditur ratio, ibi: *Quia mundo mortuus est, Deo autem vivit.* Atque ita natura hujus status petit, ut nullo sibi reservato dominio transferatur quispiam in Dei potestatem, cujus obsequio omninò per eum statum se dedicat.

2. Præmittendum est, desiderari quoque ad religiosum statum essentialiter, ut hæc tria voto aliquo firmentur, quod docet *D. Th. 2. 2. q. 586. art. 3.* quem universi sequuntur. Et ratio est, quod status petat immobilitatem, & obligationem operis ad illum statum pertinentis, solemnitate aliqua firmatam, (ut probat *D. Th. 2. 2. q. 183. a. 1.*) ut constat in statu conjugatorum & Episcoporum. Sicut enim inter homines, ut quispiam servi aut liberi statum adipiscatur, desideratur obligatio aliqua, aut absolutio: non enim servus quispiam efficitur, aut liber, quod serviat, aut servire desinat, quia & liberi aliquando serviunt, & servi fugitivi servire desinunt. Sic in spiritualibus ad statum desideratur immobilitas & obligatio aliqua. 9

3. Præmittendum est, requiri, ut tria prædicta vota constituant verum religiosum, ea emitti in religione approbata pro tali à Sede Apostolica, nec satis esse, ut modus vivendi approbatus sit, nisi tanquam vera religio approbetur, quod benè docent *gl. clem. Cum ex eo, verb. Tertio, de sent. excomm. Abb. rubr. de regul. n. 1. Angelus, verb. Religiosus, nu. 1. Sylvest. Religio 1. q. 5. Armilla verb. Religio n. 4. Navar. in antiqua editione, c. Non dicatis 12. q. 1. nu. 53. 14 in nova verb comment. 1. de regularib. quod est super c. Cum pereto 32. q. 1. num. 18. corol. 23.* Hæc autem Pontificis approbatio non est institutio religionis, nec de ejus essentia, sed exigitur ut conditio, sine qua non, quatenus integrum est Pontifici impedire, ne hæc vel illa tanquam vera religio habeatur: & exigere conditiones in professione petitas, quo vota sint solemnia, quod ex eo constat: quia essentia religionum in Evangelio fundamentum habet: atque adeò ex hac parte non indigent religiones Pontificis approbatione. Quare SS. Antonius, Basilius, Augustinus, Benedictus, qui fuerunt auctores religionum, nullam Pontificiam approbationem requisiere: nullibi enim legitur eam esse quæsitam. Quia nondum erat jus Ecclesiasticum id præcipiens. Postea verò prohibita est novæ religionis institutio absque Pontificis approbatione, *c. fi. de relig. domib. & c. un. eo t. in 6.* Et ita docet *Bellar. lib. 2. de Monachis, c. 4.* 10

4. Præmittunt defensores aliqui hujus tertiæ sent. duplicem esse traditionem, quandam perfectissimam & solemnem, quæ tradentem semetipsum privat dotali corporis dominio, & ex consequenti per se & ex ipsa rei natura inhabilem reddit ad transferendum dominium sui in alium. Alteram autem esse non perfectissimam, neque solemnem, quæ nimirum reddit personam subjectam, ac mancipatam illi, cui traditur: at non privat tradentem omnino dominio, nec incapacem efficit ex vi illius traditionis, quin validè, peccando tamen, transmittas sui dominium in alium. Et hujusmodi (inquiunt) est traditio, qua religiosi Soc. Jesu finito probationis biennio tradunt se Soc. per tria vota simplicia. Sunt enim capaces dominii acquirendi, ac per se & ex natura rei contrahendi validè matrim. nisi obstaret nova Greg. XIII. constitutio, quæ illud irritavit. Juxta hanc tertiam sent. votum simplex & solemne specie differunt secundùm diversitatem traditionum supra explicatam. 11

5. Supponendum est, id quod dicitur essentiam voti solemnis consistere in traditione, non ita accipiendum esse, ut constituatur hæc traditio in ipso solo voventis actu, quasi ille actus sit ex sola sui ratione, intrinsecè & essentialiter, actualis donatio, sive translatio dominii sui ipsius: ad differentiam actus, quo emittitur votum simplex. Quia si solum actum attendamus, quo quis vovet solenniter, nil reperiemus essentialiter in illo, quod non reperiatur in actu voti simplicis rei præsentis, ut quo vovetur castitas. Sicut enim vovens solemniter, obstringit Deo totam suam personam, & totam suam operandi facultatem, ad castitatem servandam: ita etiam vovens simpliciter. Sed consistit essentia voti solemnis in traditione facta per ipsum voventem, & à Deo acceptata. Itaque ad plenam voti solemnis rationem requiritur essentialiter traditio ex parte voventis, & acceptatio ex parte Dei. Constat, quia matrimonium carnale non perficitur sola traditione alterius conjugis, sed essentialiter postulat acceptationem alterius, cum sit contractus mutuus. Ergo similiter matrimonium perfectum spirituale, quod professione religionis initur, utrumque essentialiter desiderat. Et confirm. quoniam professio non est contractus gratuitus, instar voti simplicis, sed est contractus onerosus, ultrò citròque obligatorius, quo professus fidem suam astringit Deo, & obligatur religioni, & religio ipsa Dei nomine obligatur religioso, ad retinendum eum, & alendum, & tractandum secundùm religionis institutum, ut benè docent *Nav. lib. 3. cons. e. de regularib. in priori editione, cons. 5. nu. 1. in posteriori, cons. 26. num. 5. Azor lib. 12. instit. moral. c. 4. q. 5. fi.* Deinde, quia nec traditio nec donatio perfecta esse valent, aut transferre dominium à donante in donatarium, sola donantis traditione, sed donatarii quoque acceptatio desideratur, ut latè probavi l. 1. disp. 6. nu. 2. & seq. Sic explicant hanc sententiam *Sotus lib. 7. de just. q. 2. a. 5. col. 6. vers. Igitur si opinio, & vers. Sed ais, Toledo lib. 4. sum. cap. 58. num. 1. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 9. punct. 5. col. 4. & seq. Aragon 2. 2. qu. 88. art. 7.* & nemo negat. 12

Hæc autem acceptatio, per quam transfertur dominium in voto solemni, non fit immediatè à Deo, sed ex Dei commissione, per ministros ab Ecclesia ad id deputatos: atque ita cùm votum simplex soli Deo fiat, non invenitur in eo perfecta ratio traditionis, per quam se dominio sui abdicet vovens, 13

haoc

hanc autem acceptationem non fieri immediatè à Deo, quamvis ubique præsens sit, sic explicant *Ripa rubr. ff. de verb. oblig. nu. 21. & ibi Iacobus Niger n. 78. ad fin. Barbosa rubr. ff. solut. matrim. 2. p. num. 93.* quod consensus & acceptatio sit ex diversis animi motibus, duorum idem sensus, *l. 1. ff. de pactis*: in Deum autem nullum accidens, nullusque animi motus cadere potest. Sed hic explicandi modus minimè placet. Quia complacentia, gaudium de bono opere, acceptatio, displicentia de peccatis in Deum caduut, absque ipsius mutatione & accidenti. Quare legitima ratio est, cur ad votum simplex acceptandum solus Deus concurrat, non autem ad solemne. Quoniam est valdè dissimilis ratio in acceptanda promissione, & acceptanda traditione: nam acceptatio promissionis eo solùm ex ipsa rei natura pertinet, ut promittens maneat astrictus ad standum promissis, retenta potestate & cura gubernandi rem promissam, ejusque dominio, penes ipsummet voventem. At acceptatio traditionis perfectæ cum acquisitione possessionis & dominii, ordinatur ex natura rei ad usum rei traditæ & acquisitæ, ejusque gubernationem, frustra enim est dominium sine usu. Et hinc est Deum nunquam se solo admittere traditionem totalem alicujus rei sibi factam, nec usurpare dominium peculiare illius, ultra id, quod illi competit tanquam causæ universali, nisi mediis prælatis. Non enim vult uti immediatè, & tanquam causa particularis, re aliqua, & eam gubernare. Quod explicatur exemplo: nam ideò non admittitur peculiare agri dominium, per donationem Deo factam, nullo ejus nomine acceptanti. Quia Deus de lege ordinaria nequit uti nec frui agro illo, ut causa particularis, nisi medio aliquo homine. Adde, quia esto Deus acceptaret cæteras donationes sibi factas, at noluit in hac re gravissima se ipso immediatè acceptare, non interveniente authoritate Ecclesiæ leges præscribentis, ut ea foret legitima, quòd sit status perpetuus, ac valdè difficilis, ac propterea magnam deliberationem petat. Atque ita *c. un. de voto in 6.* definitum est hanc acceptationem non esse legitimam, nisi in religione per sedem Apostolicam approbata. Tandem, quia cùm perfectè dare & acceptare, constituant humanum contractum, oportet adesse acceptantem, humano more, sicut adest donans, ut perfectus & irrevocabilis contractus humanus ineatur. At Deus præsens est omnibus rebus tanquam causa universalis, non tamen tanquam causa particularis more humano acceptans. Et hinc est, ut promissio simplex facta Deo non transeat perfectè in pactum, ut transit facta homini. Hanc enim violare juxta receptiorem sententiam est injustitia: secus in voto contingit, cujus violatio soli religioni adversatur. Oportet igitur ad perfectam acceptationem, adesse personam visibilem, quæ vices Dei gerat, & quasi ipsius procurator sit, habens ab ipso potestatem acceptandi, ipsius nomine & vice. Cùm autem pontifex sit, qui vices Dei in terra gerit, ejus erit potestatem inferioribus concedere ad acceptandum nomine Dei, & leges præscribere, quibus servatis, & non alias acceptatio legitima sit, ac dominii translatio in Deum sequatur: ut disponere circa ætatem tradentis se, tempus novitiatus, ceremonias in professione servandas. Ratio autem cur non cuilibet committatur hæc potestas acceptandi, ea est, quòd cùm tradere hominem voluntatem suam, seque in perpetuum Dei mancipium alienare, sublata sibi penitus facultate de proprio corpore disponendi, sit res ardua, maximique momenti, fieri non debet sine magno judicio & examine: & ideò non cuilibet committenda est, nec quocunque modo, nec in quacunque ætate, sed in religione approbata, acceptante superiore illius, transactoque novitiatus anno, concurrentibusque cæteris per leges Ecclesiæ petitis.

14 His ergo præmissis, sent. tertia, num. 7. proposita, quam rejicimus, ait essentiam voti solemnis consistere in traditione ipsius voventis, & acceptatione Dei per ministros ab Ecclesia ad id destinatos: & quamvis necesse sit adhiberi quoque circumstantias ab Ecclesia præscriptas: at diverso modo concurrunt, quia natura & essentia voti solemnis consistit in traditione illa sic acceptata, per quam dominium voventis perfectè transfertur in Deum, ita ut jam sit dominus ejus, non solùm sicut causa universalis, quale cæterarum rerum dominium habet, sed comparet speciale dominium hujus personæ, quod ipsa antea habebat in se, tanquam peculiaris persona, & domina suorum operum, ac proinde reddatur incapax per se, & ex natura rei, transferendi dominium in alium. Circunstantiæ autem per Ecclesiam præceptæ, ut legitima ac valida sit acceptatio, sunt conditiones sine quibus essentia voti solemnis non consisteret. Sicut essentia matrimonii consistit in traditione corporis unius conjugis per alterum acceptata: conditiones autem, quas Ecclesia postulat, ut valida sit ea traditio: ut fieri coram Parocho, & testibus, in tali ætate, ne contrahentes sint consanguinitate aut affinitate conjuncti, & cæteræ, sunt conditiones sine quibus non consisteret matrimonium. Quare sicut sponsalia differunt à matrimonio, ita votum simplex, verbi gratia, castitatis à solemni ejusdem. Sicut enim sponsalia consistunt in sola promissione, retento dominio, ac facultate validè disponendi, ac proinde valet matrimonium initum spretis illis sponsalibus, quamvis peccetur: at matrimonium consistit in perfecta traditione, & acceptatione, per quam plenè transfertur dominium, & tollitur libertas validè de propria persona disponendi. Ita votum simplex consistit in promissione, retento dominio penes voventem, & facultate validè disponendi contra votum: at solemne in perfecta traditione, & dominii, ac facultatis liberè validè disponendi, translatione. Et hanc sentent. sustinent Doctores n. 7. allegati. Et specialiter ita explicant eam *Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. punit. 5. col. 4. & seq. Aragon 2. 2. q. 88. ar. 7. Enriquez l. 12. de matrim. c. 5. nu. 3. & 4.* junct. *comment. lit. R.* Et probatur hæc sent. 1. quia contraria sent. relata n. 2. dedecet excellentiam professionis religionis, quæ tanta est, ut teste *D. Th. 2. 2. q. 189. a. 3. ad 3.* per illam omnia peccata quoad pœnam deleantur. Quod idem asserunt *D. Bernar. in lib. de dispensat. & præcept. & D. Anselm. lib. de similitud. ad fin.* Quare *D. Hieron. Epist. 25. ad Paulam*, sentit statum religionis esse quasi secundum baptismum. Quæ creditu difficilia sunt, constituta professionis natura in extrinseco Ecclesiæ statuto, & non potiùs in perfecta traditione, & omnimoda sui ipsius dominii in Deum translatione. 2. quia hæc sententia consonat testimoniis sanctorum passim appellantium professionem religionis, mortem spiritualem quod n. 8. probavimus. Non autem esset perfecta mors, nisi consisteret in renunciatione omnimoda dominii propriæ voluntatis, corporis, & rerum omnium. 3. quia sicut homo se vendens potest se dominio abdicare, & in emptorem transferre: ita possibilis est in Ecclesia status, in quo non solùm promittatur aliquid faciendum, vel omittendum, ob Dei honorem, sed etiam totum dominium personæ transferatur in Deum, constituendo se ipsius mancipium, ita ut jam Deus sit Dominus ejus tanquam causa particularis, quod genus colendi Deum est multò perfectius mera promissione. Ergo reperitur in statu religioso, quo nullus alius perfectior reperiri potest, quoad officium perficiendi se ipsum, secluso officio perficiendi alios. Tandem, quia Greg. XIII. in bulla quæ incipit, *Ascendente Domino*, appellat vota biennii Soc. Jesu simplicia, & tamen addit statutum, quo sic voventes reddit inhabiles ad matr. non ergo votum solemne differt à simplici, solo statuto annexo per Ecclesiam voto solemni, quo sic vovens redditur matrimonii incapax. Ex his ergo constat votum solemne in perfecta traditione consistere, quæ perfectio attenditur in tribus. 1. in objecto, quia circa perfectissima objecta est votum solemne, nempe, circa castitatem, paupertatem, & obedientiam. 2. in perpetuitate, & independentia ab omni eventu. 3. in perpetua incapacitate ex natura rei cujuscumque dominii, & facultatis transferendi in alium. Et hæc ultima perfectio nulli voto simplici est communicabilis.

Quòd si ex hac sent. inferat quispiam non esse veros religiosos, qui in Soc. Jesu vota simplicia post novitiatus biennium emisere, quod olim sensit *Navar. c. Non dicatis, nu. 15. 12. q. 1.* Et videntur sentire DD. asserentes vota solemnia esse de religionis essentia. Hi sunt *Cajet. 2. 2. quæst. 188. a. 1. circ. solut. ad 4. Angel. verb. Religiosus, init. Sylv. Religio, 1. in princ. Armilla verb. Religio, n. 1. & ibi Tabiena initio, Sotus l. 7. de just. q. 5. a. 1. conclus. 8.* Et prob. quia in iis votis non est traditio perfectissima, privans dominio sic voventes, ac illud in Deum transferens, ut dixi n. 11. sed solo Ecclesiæ statuto redduntur inhabiles ad matrimonium. Sed Doctores hujus sent. defendunt eos verè, propriè, & simpliciter esse religiosos. Quod definivit Greg. XIII. in bulla incipienti, *Ascendente Domino*. Quia visa recantavit palinodiam idem *Navar. in noviori edit. comment. 1. de regul. n. 19. corollario 26.* Et constat, quia de essentia status religiosi non sunt vota solemnia, sed esse certam vitæ conditionem, qua vivitur in paupertate, castitate, & obedientia, voto firmatis, cum quadam immobilitate, & externa cæremonia, per quam res pareat Ecclesiæ, sub vivendi instituto, approbata tanquam verè religioso per sedem Apostolicam: quod reperitur in illis votis. 2. quia per ea vota sic traditio, quæ verè reddit personam subjectam, ac mancipatam arbitrio, & potestati superioris: ita ut minimè in posterum integrum ei sit, absque apostasiæ labe ab eo instituto recedere: & vota illa acceptantur à superiore nomine Dei, ea facultate sedis Apostolicæ. Nec obstat posse hos à Soc. dimitti, & sic dimissos manere liberos à votis, quòd ad status immobilitatem, sufficiat ipsos jus non habere recedendi propria authoritate, ut constat in triplici statuum genere, qui apud omnes verè, & propriè status dicuntur, nimirum, Episcopi, religiosi professi, & servi: qui omnes in vero, & perfecto statu immobili constituti sunt: quòd propria sponte ab eo resilire nequeant, quamvis authoritate aliena avocari possint: nempe Episcopus & professus ex summi Pontificis licentia, interveniente justa causa, vel in delicti pœnam: & servus ex Domini voluntate. Nec obstat etiam doctrina authorum relata asserentium naturam religionis petere, ut vota sint solemnia. Quia respondetur cum *Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. de matrim. punct. 3.* ubi de impedim. voti, *& Enriquez l. 12. de matrim. c. 5. n. 3. juncto comment. lit. N. & n. 6.* id quidem desiderari ad summam, & perfectissimam status religiosi dignitatem, in quo statu sunt professi Soc. Jesu: secus tamen ad veram, propriam, & perfectam religiosi status rationem, in qua sunt alii è Soc. solis votis simplicibus astricti. Sicut omnes ordines sacri sunt verè, & propriè sacramenta, licèt non attingant perfectionem essentialem ordinis sacerdotalis. Ita etiam sedes Apost. diversos religionis gradus à Christo institutos approbavit, nimirum, perfectissimum cum votis solemnibus, & non eam perfe-

perfectionem attingentem, attamen verum, proprium, & perfectum, cum votis simplicibus, in quibus etiam est traditio. Adde, antiquos DD. propterea dixisse, ad naturam religionis requiri solemnitatem, ut significarent traditionem necessariam, quæ jure antiquo non erat sine votorum solemnitate, at verò post confirmationem religionis Soc. Jesu sine votorum solemnitate est verè personæ traditio, per quam Deo mancipatur, ac proinde acquirit verum statum religionis. Quare bene concludit *Enriquez. con.3. in comment. lit.N.* hunc statum religionis cum prædictis votis simplicibus esse ex divina Christi institutione. Sed tantum dices non fieri posse in iis votis traditionem reperiri: cùm n.præc. dixerimus cum communi DD. sententia in voto simplici solam promissionem reperiri, & in hoc differre à solemni, in quo est traditio. Quia respondeo cum *Valentia proximè cit.* id esse verum de voto simplici abstractè, & præcisè considerato, secundùm generalem rationem voti simplicis, omnibus votis simplicibus communem: at vota simplicia Soc. Jesu continent etiam traditionem quandam, ut n.11. explicuimus, non præcisè ut simplicia sunt, sed ut talia simplicia. Ex quibus omnibus constat eos Soc. Jesu votis prædictis simplicibus ligatos religiosos, non esse tales ex Apostolico privilegio, sed verè, & ex rei natura ac Christi institutione. Quia juxta dicta verus religionis status iis votis simplicibus est contentus.

16 Hinc 1. authores hujus sent. inferunt adversus 1. corollarium secundæ sent. n.3. relatum, essentiam voti solemnis esse de jure naturali, & divino: circumstantias autem, quæ accidentales sunt, & conditiones sine quibus non acceptatur ab Ecclesia votum solemne, esse de jure Ecclesiastico. Sicut essentia matrimonii est perfectè, & integrè, ex jure naturali, & divino: quamvis conditiones ab Ecclesia petitæ, sine quibus consistere nequit, sint de jure Ecclesiast. Et hinc solvuntur pleraque ex argumentis secundæ sent. solùm enim probant non consistere essentiam voti solemnis in nuda traditione, sed desiderari quoque acceptationem Ecclesiæ. Quod nos n.12. fassi sumus: & insuper probant esse necessarias circumstantias ab Ecclesia petitas: quod verum est, non tanquam partem essentiæ, sed tanquam conditiones sine quibus Deus non acceptat traditionem, nec Ecclesia ejus nomine. Id tamen non concludit essentiam voti solemnis non consistere in traditione, & haberi ex jure naturali divino, sed esse ex mera Ecclesiæ institutione. Quia idem prorsus reperitur in matrim. (ut partim hic, partim n.12. probavi) cum tamen ejus perfectam essentiam jure naturali divino consistere nemo in dubium vertat. Eodem modo venit intelligendum *c.un.de voto in 6.* dum decernit solemnitatem voti esse ex solo jure Ecclesiastico inventam: non enim loquitur de solemnitate essentiali, sed accidentali, & quæ est conditio sine qua non acceptat Deus votum. Et sic optima est ratio in eo textu reddita, nimirum, cum solemnitas voti sit ex solo jure Ecclesiastico: id est, cùm nullum votum possit esse solemne, & habere effectum dirimendi matrim. subsequens, nisi solum quod Ecclesia ut tale acceptat, servatis circumstantiis per ipsam postulatis, & sola ut talia acceptet vota in professione religionis, & ordine sacro emissa, inde est, ut nullum aliud sit sufficiens ad irritandum matrim. subsequens. Sicut idem posset dici de matrimonio, nimirum, cùm nullum sit legitimum nisi acceptatum ab altero conjuge, servatis circumstantiis ab Ecclesia ad ejus valorem præscriptis, nullum aliud matrimonium dirimet post illud contractum. Et ita hoc corollarium videtur clarè docere *D.Th.4. d.38. q.1. a.2. q.3. corp.* ubi ait votum solemnizari per traditionem factam in manu prælati regularis recipientis, servatis aliis circumstantiis, quæ secundum jura determinantur. Et docent expressè *Deca 4 d.33. q.un.a.3. notab.4. Victoria relect. de potestate Papæ, n.2. in solut. ad 1. Sotus l.7. de just. q.2. a.5. col.6. vers. Sed ait, & col.8. vers. Discernite, & 4.d.38.q.2.a.1.col.4.vers. Quod ergo, & a.2. in solut. ad 1. Pet. de Soto lect. 5. de matr. §. Jam de voto. Covar. 4. decret. 2. p.c.7.§.4.n.8. Matien. li. 5. recop.t.1. rubr.gl.1.n.70. Aragon 2.2. q.88.a.7. Valentia 2.2. disp.6. q.6. punct. 5. col.4. & seq. Enriq. li.12. de matr. c.5.n.6. Petr. de Led. de matr. q.53. a.2. dub.un. in solut. ad 1. Barth. à Ledesm. dub.33. de matr. paulo post 2. concl. Lud. Lopez 2.p. instruct. de matrim. cap.48. in solut. ad 1.* & ita intelligendi sunt *Gerson 3.p.* ubi de conf. evangel. *alphab.67. lit.T. & Ledesm. 2.p.4. pag.69. a.7. ad finem*, ubi ait uterque solemnitatem voti esse de jure positivo.

17 2. Inferunt contra 2. coroll. oppositæ sent. n.4. propositum, in voto simplici, quo res offertur de præsenti Deo, non inveniri traditionem, sed nudam promissionem (demptis votis Soc. Jesu, de quibus n.15. diximus.) Distat autem inter ipsa, & vota de futuro, ut votum ingrediendi religionem. Quod in illis promittatur res ab eo momento implenda, ut dum promittitur castitas, ac proinde ex tunc castitatis violatio est sacrilega contra votum: in his autem promittitur res in posterum offerenda, nimirum, status in quo est promittenda castitas, ac proinde fornicatio non est contra id votum, donec actu castitas Deo promittatur. Et ratio est, quia vera traditio, per quam transfertur dominium, consistere nequit absque aliquo acceptante: ut probavi n.12. At Deus non acceptat se ipso, ita ut transferatur in ipsum dominium, nisi medio homine, ut probavi n.13. idque amplius confirmatur, quia fractio talis voti soli religioni adversatur. Sed dices, sæc id castitatis votum emitti in manu alicujus acceptantis, ut prælati extra religionem approbatam. Sed respondeo adhuc esse meram promissionem. Quia promissio illa non fit homini in ejus commodum, sed Deo in ejus honorem. At prælatus ille non habet potestatem acceptandi à Deo. Et hoc corollarium docent Authores tertiæ sententiæ n.7. citati.

3. Deducunt contra tertium corollarium oppositæ senten- 18
tiæ relatum n.5. non tanti vinculi esse ex natura ipsa rei, votum simplex, quanti solemne. Sicut nec in cæteris contractibus sunt ejusdem vinculi, simplex promissio, & traditio. Simplex enim promissio non privat dominio promittentem, nec efficit ut invalida sit donatio alteri facta: quòd secus se habet in traditione. Quod est conforme tertiæ sententiæ n.7. propositæ, illudque amplius probabimus disp. seq.

4. Deducunt contra 4. corollarium n.6. citatum, differre 19
specie votum simplex, & solemne, quod promissio & traditio, actus sint specie diversi, ac suaptè natura longè diversos effectus producant, sicut sponsalia, & matrim. Sic docent *Sotus lib.7. de just. q.2. art.5. in solut. ad 1. Aragon 2.2. q.88. a.7. ad fi. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c.53. n.5.* & colligitur est *D. Thom. 4. d.38. q.1. a.2. quæstiunc. 2. corp.* ubi ait distingui hæc vota, sicut sensitivum, & vegetativum.

5. Explicant, qualiter in voto solemni inveniatur ratio ge- 20
nerica voti, nempe, promissio, & specifica, per quam constituitur in propria specie solemnis, nimirum traditio. Quod explicuit *Petr. de Ledesm. de matr. q.53. a.2. dub.un. in solut. ad 6.* dicens esse traditionem respectu corporis & voluntatis, ac potentiæ possidendi, quæ actu sunt in homine, & sunt radices quædam operationum sequentium, ac ipsas virtute continent: promissionem verò respectu operationum sequentium. Quia traditio propriè, & in rigore nequit esse, nisi eorum quæ actu sunt. At potest etiam dici traditio respectu operationum, quatenus virtute traduntur, traditis earum principiis & radicibus. Quare meritò appellatur professio, traditio totius hominis, siquidem actu per illam traduntur Deo radices omnium operationum, & in virtute operationes ab illis procedentes. Nec hæ rationes sibi invicem adversantur, cùm sint respectu diversorum, promittuntur enim operationes, & traduntur radices.

6. Deducitur decisio ejus quæstionis valdè controversæ in- 21
ter DD. an votum castitatis in religione approbata in manu prælati illius emissum, non promissis paupertate, & obedientia, sit solemne, ac per consequens per illud dirimatur matrim. subsequens? Affirmant plerique ex Jurisperitis, quod in aliquibus religionibus emittatur professio, sola obedientia secundùm regulam promissa. Item, quia *c.si qui cleric. vel voven.* decernitur validam esse professionem, ac per eam dissolvi matr. in qua adjectum est pactum, ut profitens maneat in propria domo, ac propria substantia retenta. Ita sentiunt *gloss. c. Ex parte tua, verb. Propositum, de convers. conjug. & ibi Innoc. n.un. super verb. Consummandum. Ant. c. Rursus, n.8. qui cler. vel vov. & ibi Præpos. n.13. vers. Item modus solemnizandi votum est, quando quis promittit paupertatem, & ibi Alex. de Nevo, nu.21. Ant. Cuc. l.5. institut. majorum, t.12. nu.23.* Addunt *Innoc. & Alex. de Nevo* non sufficere id votum ad dirimendum matr. ratum præcedens, nisi tria religionis substantialia vota præmittantur. At dicendum est, id votum non esse solemne, nec per illud dirimi matr. subsequens. Quia *c.un. de voto in 6.* petitur ad id professionem emitti in religione approbata, atque ita ut sit talis, quæ verè constituat religiosum. Qualis non est hæc, ut bene docent *Ang. verb. Professio, n.1. & ibi Tabiena q.1. n.2. Armilla n.1. Sylvest. Religio 3. q.18.* & constat, quia religionis essentia petit tria substantialia vota emitti, ut probavi n.8. & 9. Et ideò hanc partem tuetur *Abbas, d.c. Rursus, in fi.* Nec obstant argumenta contraria, quia in eo voto obedientiæ secundùm regulam clauduntur vota paupertatis, & castitatis, quæ in ea regula continentur. Nec obstat similiter *c.si qui cler. vel vov.* quia quamvis in ejus intelligentia multum elaborent Jurisperiti: at communis interpretandi modus est, in ea professione adfuisse votum obedientiæ, erat enim ea fœmina profitens habitatura in propria domo sub Abbatis obedientia: votum quoque paupertatis, quia reservatio propriæ substantiæ erat quoad solum usum de licentia Abbatis.

7. Deducitur resolutio alterius quæst. nempe, an promissio 22
trium votorum facta in religione approbata, & acceptata per superiorem illius, non obligando se illi religioni, sed religioni in genere, habeat vim voti solemnis dirimentis matrim. subsequens, an solius simplicis? Et quidem communis Doctorum sententia affirmat. Ducitur per *c. Constitutionem, de reg. in 6.* ubi deciditur professionem factam tacitè ante finitum novitiatus annum, per delationem habitus professorum triduo, obligare profitentem, non illi religioni speciali, cujus habitus est susceptus, sed religioni cuicumque. Atque ita sentiunt *Goffred. sum. t. de regul. n.12. & Host. sum. eo t. n.8. vers. Sed quid si ingressus, & c. Qui cler. vel vov. fi. Joan. Andr. c. Consul. n.7. de regul. & d.c. Constit. n.2. & ibi Anchar. n.2. notab.4. Franc. n.4. Domin. ibi. §. In aliis, nu.9. Ant. c. Rursus n.8. qui cler. vel vov. Abb. c. Cum virum, in fi. de regul. Palud. 4. d.32. q.3. a.5. n.33. 34. Rosella verb. Novitius, n.19. Guillel. de Monte Laudune repetit. in clem. unic. num.8. de consang. Gaet. repet. c. Ad limina 30 q.1. §.4. n.343. q.127.* At dicendum est non habere vim voti solemnis dirimentis matrim. sed vim voti simplicis obligantis religioni in genere (intellige ante Trid. & sic in-

sic intelligitur *id cap. Constitut* post *Trid. sess. 25. de regul. c. 15.* Nullam vim etiam voti simplicis habet professio espresse facta, nedum tacitè, ante annum novitiatus expletum: ut ibi espresse decernitur.) Et ratio hujus sententiæ est, quòd professio sit contractus mutuus, quo religiosus monasterio, & hoc illi obligatur, (ut probavimus n. 12.) cùm nulla igitur religio ei obligetur, ea professio nullius religionis approbatæ potuit esse: quod ad valorem voti solemnis dirimentis matrim. petitur *c. unic. de voto in* 6. Et ideò hanc sent. amplectuntur *Calderin. cons. 26. de regul. Angel. verb. Profess. n. 1. & 2. & verb. Novitius, n. 14.* ubi *Armil. n. 9. Sylvest. Religio 3. q. 5. & 18. Tabiena verb. Novitius, qu. 6. nu. 7. Navar. comment. 2. de regul. n. 5. corol. 4. & comment. 3. n. 44. Anton. Cucus lib. 5. institut. majorum, to. 12. n. 23. Azor lib. 12. institut. moralium, cap. 4. q. 5. fin.*

23 Ultimò infertur, quid dicendum sit de votis Beatarum, & aliquorum fratrum D. Dominici, & tertii ordinis D. Francisci, Eremitarum, Equitum ordinum militarium: an sint solemnia, ac proinde sufficientia ad dirimendum matrimonium? De qua re egi lib. 2. disp. 18. num. 4. 5. 7. 8. Consulantur ibi dicta.

24 Sed ut dixi n. 7. in fine, nullatenus hæc sent. placet, quia minùs bene constat cum testimoniis Pontificum, & minùs bene defendit constitutionem Gregor. XIII. n. 2. allegatam, & quod juxta illam dicitur n. 8. circa fin. pugnare videtur directè cum ea constitutione definiente illos, qui retento dominio vota post biennium simplicia emittunt, esse propriè, & verè religiosos; non secus atque ipsos professos, quod verum non esset, si natura status religiosi id peteret, ut nullum reservaretur dominium: prætereà quod n. 11. asserit, prædicta sent. 3. esse duplicem traditionem, alteram perfectissimam, alteram autem minùs perfectam: pugnare etiam videtur cum dicta constitutione Gregor. XIII. quia hæc traditionum diversitas, manifestam traditionum diversitatem specificam denotat, quia per earum alteram professus privatur ex natura rei quodam corporis dominio, quo non privatur non professus: quòd si hujusmodi traditione essentialiter differant, palàm fit essentiam status religiosi, quæ per traditionem completur, essentialiter imperfectionem esse, & diversam in iis Soc. Jesu religiosis, qui sola vota simplicia emittunt: quos tamen dicta constitutio Gregor. XIII. definit verè, & propriè esse religiosos non secus atque professos cujusque religionis: tandem quia malè prædicta explicat sententia, nu. 16. *decretum Bonif. cap. un. de voto in* 6. asserentis solemnitatem voti esse de solo jure Ecclesiastico inventam, esse intelligendum de sola solemnitate accidentali, & non de essentiali, quod responsum apertè adversatur definitioni Greg. XIII. in dicta constitutione, qui dum refert errorem eorum, qui malè interpretati fuerant priorem ipsius constitutionem, & dixerant eos, qui non sunt professi per vota solemnia, non esse verè religiosos, ait eos id dixisse non considerantes voti solemnitatem sola Ecclesiæ constitutione inventam esse: at illi Theologi, contra quos Pontifex loquebatur, satis consideraverant solemnitatem voti accidentalem esse ab Ecclesia inventam, atque id ad decretum Bonifacii respondebant, quod decretum illi sibi in suis scriptis objecerant, atque horum responsum Greg. XIII. vidit in eisdem scriptis: ergo constitutio Greg. XIII. de solemnitate etiam essentiali intelligenda est, atque eodem Gregor. XIII. interprete decretum Bonifacii de illa eadem essentiali solemnitate intelligi debet, & ex iis patet solutio ad argum. contraria proposita, n. 15. pro 3. sent. quam reprobavimus, cum ex his, & dictis n. 2. constet ejus fundamenta non esse solida. Sextum tamen, septimum, & ultimum corollarium adducta n. 21. 22. & 23. ut sunt verissima, ita juxta omnem sent. amplectenda sunt.

DISPUTATIO XXVI.

Quo jure votum solemne in professione religionis emissum, matrimonii contractum posteà initum dirimat?

SUMMARIUM.

Matrimonium subsequens est irritum, post religionis professionem, n. 1.
Refertur sententia asserens id esse ex jure Ecclesiastico, n. 2.
Refertur alia sententia, n. 3.
Proponitur sententia Authoris, num. 4.
Solvuntur argumenta, n. 5.

1 IN hac disp. illud certissima fide tenendum, præmittendum est, nimirum, matrim. subsequens solemnem religionis professionem esse irritum. Sic enim definitur in *Concilio Tolet. I. c. 16. & Tolet. IV. can. 51. Tolet. VIII. can. 6. Chalcedonensi, can. 16. Forojul. can. 2. Turon. II. can. 16. Triburiensi, can. 23. & à Siricio Pontifice Ep. 1. c. 6. Innoc. I. Ep. 2. c. 12. & 13. Gelas. I. Ep. 1. c. 22. & 23. Gregor. I. lib. 1. Epist. 40. Alex. III.* & refertur *c. Meminimus, qui cler. vel vov. Innoc. III.* & refertur *c. fi. eod. tit. Bonif. VIII.* & refertur *c. un. de voto, in* 6. & novissimè veritas hæc definita est *in Trid. sess. 24. de matrim. can. 9.* & eandem veritatem docuere SS. Patres, *D. Cyprian. lib. 1. Epist. 11. ad Pompon. D. Basilius lib. de virginitate, paulò ultra medium D. Ambros. lib. ad virginem lapsam c. 5. D. Chrysost. Epist. 6. ad Theodor. D. Hieron. lib. 1. in Jovinian.* Idque latissimè adversùs hæreticos nostræ tempestatis, eorum rationibus confutatis, defendit *Bellarm. in suis controversiis, lib. 2. de Monachis, à c. 22.* & convenientissimum quidem est, quod religiosi statu imperfectiori relicto, ad perfectiorem transeant, magna deliberatione præmissa, & annua probatione, ac publicè populo spectante se Deo per vota consecrarint: æquum igitur fuit, ut saltem Ecclesia provideret eos non posse validè matrim. posteà inire, ne daretur ansa descendendi ad statum imperfectiorem, & ex priori fide violata, scandala pullularent.

Difficultas autem non modica est, quo jure id matrimonium sit irritum? Quidam enim existimant solo jure Ecclesiast. id statutum esse. Ducuntur 1. quod nulla sit ratio cogens affirmare id jure naturæ inductum esse. Quia traditio rei vel personæ ex justitia descendens, est alterius rationis ab ea, quæ ex religione existit, neque hæ duæ traditiones suapte natura repugnant: nec una alteram expellit, ut manifestè constat. Conjugatus enim potest de licentia alterius conjugis validè profiteri: & sine licentia, altero adulterante: ut infrà latè declarabimus: & tamen non dissolvitur prior traditio, cùm vinculum matrimonii perseveret. Ergo ex eo quòd religionis professio consistat in traditione, non sumitur efficax ratio ad concludendum traditionem posteà factam per contractum matrimonii esse irritam. Et confirm. nam servitus, & matrim. simul consistunt, cùm tamen servus sit priùs domino traditus, & sub ejus possessione. Traditiones igitur diversæ rationis simul stant. 2. quia manente eadem prorsus voti solemnitate, potest Ecclesia statuere, ne dirimat matrimonium subsequens. Cùm enim solus quidam voti solemnis effectus impediatur, nil prorsus essentiæ, & solemnitatis, qua nunc gaudet, amittet. 3. quia antiquitus professio non dirimebat matr. subsequens, ut constat, quia *D. Cyprian. Epistola 11. ad Pomponium*, rogatus de virginibus, quæ post castitatis votum nupserant, quid faciendum esset, non eas separari præcepit, sed publicam agere pœnitentiam. Et *D. August. lib. 9. de bono viduitatis, c. 9. 10. & 11.* probat falsam esse sent. dicentium non esse vera conjugia virginum post castitatis votum nubentium. Et *in Concilio Ancyrano, c. 19.* & refertur *c. Quotquot, 27. quæst. 1. & Elibertino, canon. 13.* & refertur *c. Virgines, 27. q. 1. & Chalcedonensi, canone 15.* & refertur *c. Si qua virgo, 27. q. 1.* virginibus sacris, quæ post votum continentiæ nubunt, pœna indicitur, nec tamen à nuptiis separari jubentur. Signum igitur est, eo tempore nondum legem Ecclesiast. editam esse, irritantem ea matrim. atque ita attento jure naturali, & divino valida fuisse. Quartò, quia votum solemne non irritat matrimonium subsequens, qua ratione votum est, aliàs omne votum irritaret: sed qua ratione est solemne. Cum igitur solemnitas sit ex jure Ecclesiastico, *c. unic. de voto, in* 6. solo jure Ecclesiastico irritabit. Quintò, quia nec sola traditio, nec sola extrinseca cæremonia ab Ecclesia statuta, & ejus acceptatio, constituunt votum solemne, sed sunt duæ causæ partiales, & traditio habet rationem generis & materiæ, cætera autem differentiæ, & formæ: sed res non à genere & materia, sed à differentia, & forma, sortitur proprietates, ut homo esse risibilem. Ergo votum non dicetur solemne à traditione, sed ab acceptatione, & cæremonia Ecclesiæ, & ab illa sortietur proprietatem dirimendi matr. 6. quia in votis simplicibus biennii Soc. Jesu est vera traditio, & acceptatio: ut nuper definivit Greg. XIII. in Bulla, quæ incipit, *Ascendente Domino*: & tamen ea vota non irritant matrim. subsequens jure naturæ, sed virtute illius constitutionis Greg. XIII. irritantis. Non igitur quòd votum solemne consistat in traditione, arguit irritari per illud matr. Tandem hanc sent. probant omnia argum. illata disp. præced. n. 2. ad probandum, votum solemne secerni à simplici, sola Ecclesiæ irritantis matr. posteà initum constitutione. Et ideò hanc sent. tuentur, *gloss. c. 1. verb. Sub testimon. ad fi. 27. qu. 1. & c. Rursus, qui cler. vel vov. verb. Apud Deum*, ubi *Joan. Andr. n. 8. Hostiens. n. 2. Ant. n. 7. Abbas n. 6. Card. n. 3. q. 2. Anchar. n. 3. Henric. n. 3. & 7. Alex. de Nevo, n. 10. & 11. & c. Meminimus, n. 3. eod. tit. Idem Hostiens. in sum. t. Qui clerici, vel voventes. §. Quis vovens, n. 4. vers. Tu dicas, Goffred. sum. eo. tit. n. 8. glos. c. un. in casus positione, notab. 1. de voto, in 6. & ibi Jo. Andr. nu. 1. Archid. n. 2. Domin. n. 10. Anchar. n. 2. notab. 3. Franc. n. 1. notab 2. idem Archid. d. c. fi. n. 1. & 2. 27. d. & c. 1. n. 4. & 6. 27. q. 1. Card. clem. un. n. 19. q. 24. de consang. Astens. sum. 2. p. l. 8. t. 19. n. un. qu. 1. Rosel. verb. Impedim. imped. 4. n. 2. Angelus matrim. 3. imped. 5. init. Brunel. de sponsalibus, concl. 31. n. 1. & 2. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 194. n. 464. & 465.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 38. q. un. ad fi.* ubi *Richar. a. 7. q. 2. in solut. ad 3. in fi. Palud. ibi q. 4. n. 4. ad fi. n. 54. & concl. 11. n. 49. Supple. Gabr. qu. un. a. 3. §. Circa nunc dicta, occurrunt dubia, post dub. 3. concl. 4. Albert. Pighius in suis contr. controv. 15. ad fi. Gandavo quodlib. 3. q. 38. Hervens quodli. 11 q. 25. Gerson 1. p. de reg. moralib. tract. de matrim. alphab. 25. lit. L. Altissiod. l. 3. sum. tract. 28. c. 2 qu. 3. quæ incipit, De simplici voto, vers. Propter hoc dicimus. Abul. c. 30. Num. q. 59. in solut. ad 4. Cajet. 2. 2. qu. 88. a. 7. dub. 1. §. Quantum verò ad secundum. Alvar. Pelagius de planctu Eccl. l. 1. n. 46. Guilielm. de Rubion. 4. d. 38. q. 1. a. 1. & ibi Galliel. Borsllong. q. un. a. 2. concl. 1. in fi. Nicol. de Orbellis ibi, q. 1. §. 13. Palacios ibi, disp. 2. concl. 3. Ovand. ibi, q. un propos. 16. Nicol. de Nisa super 4. sent. p. 6. tract. 3. de matr. qu. 7. concl. 2. Veracruz. 1. p. speculi, a. 31. concl. un. Molina de sacror. hominum contin. l. 4. contr. 7. c. 22. & multis seqq.* præcipuè *c. 31. paulo post princ. Stunica de voto, q. 6. n. 116.*

n.116. Angles Floribus, 1 p. ubi de matr. *q.11. de impedim. ordinis, a. 3. diffic. 1. Mozzius de matr. tit. Qui matrimonium contrahere possunt, nu. 12. Ugolin. de sacram.* ubi de matr. *c.19. n 5. Hier. Plat. l.2. de bono stat. relig. c.21 §. Azor. lib. 12. instit. moral. c.6 q.3.* & dicit esse probabilem, oeutram partem definieos, *Bellarm. in suis controv. lib. 2. de Monachis, c.34. col. antepenult. in solut. ad 2.* Et idem *Azor eo. c.6. q. 4.* dicit similiter solo jure Ecclesiastico reddi professum per votum paupertatis solemne, inhabilem ad acqnirendum rei alicujus dominium, & ad transferendom illud in alium.

3 Alii verò censent id non ex jure naturali, sed ex divino positivo consurgere. Ita *Almain. in suo tract. de potest. Eccles. c.15.* Ducitur ea ratione, quòd nil referat, votum solemne prius ne matrim. sit, an posterius: cùm igitur votum solemne posterius matrim. consummato, illud non dirimat iure naturæ, & ex vi sua, non dirimet quoque quando votum solemne est prius matrimooio, sed id habebit ex jure divino positivo.

4 III. Senteut. ait, votum solemne professionis religionis ex vi sua ac jure naturali divino vim habere matr. posteà initum irritandi, secluso quocumque jure Ecclesiast. Ducitur 1. ex decreto *Syricii Pont. Epist. 1. cap.6.* & refertur *c. Si quis sacro, §. Velata, 27. q.1.* ubi ait contrahentes post votum solemoe separandos esse verbo Domini, & authoritate canonica. Nou ergo solo jure Ecclesiastico, sed divino quoque id matr. est irritum. Et confirm. quia *Trident. sess.24 de matr. canon.9.* sic ait: *Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica & voto, anathema sit.* Ubi videtur lex Ecclesiastica referri ad sacros ordines, votum verò ad professionem, quasi ex natura hujus voti sit, ut matrim. posteà contractum dirimat. 2. quia jure naturæ res uni tradita, iovalidè traditur alii. Nemo enim transferre potest in alium, quod jam non habet: juxta regulam traditam *c. Quod autem, de jure patron.* at per votum solemne religiosi transfertur dominium personæ in Deum, ita ut jam non habeat religiosus dominium sui corporis ad usus matrimonii, ut probavi disp. præced. n.7. & 14. ergo jure naturæ est irrita translatio dominii in conjugem per matrim. Et confirm. quia hac ratione est jure naturæ irritum matrim. initum à conjugato, viventi priori conjuge: quòd corpus priori conjugi traditum non possit validè alii tradi. Et confirm. amplius, quia quamvis irritatio matrimonii subsequentis pendeat ex Ecclesia quasi acceptante votum solemne, at id non obstat, quo minus ubi acceptavit, dicendum sit, non ex jure Ecclesiastico, sed ex ipsa rei oatura dissolvi matr. posteà subsequens, ut institutio præbendæ Ecclesiasticæ ex authoritate Ecclesiæ ortum habeat, at illa institutione supposita, est contra jus naturale divinum, illam vendere. Similiter contractus matrimonii pendet ex alterius conjugis acceptatione, at ea præmista, dissolvit vi sua, & jure naturæ alium matrimonii cootractum subsequeotem. Et ratio est; quia authoritas Ecclesiæ non concurrit, quasi statuentis dirimi matrim. post initum, sed quasi acceptantis: ut io matrim. consensus alterius coojugis. Sed respoodebis traditionem per contractum matrimon. non pugoare cum traditione per professionem, ut clarè probat primum argum. oppositæ sententiæ relatum n.2. At quando duo vincula non ita repugnant, quin simul stare possint, unum suaptè natura non expellit alterum. At solutio hæc non exhaurit difficultatem. Quia vinculum matrimonii in fieri, id est, quoad sui initium, ita adversatur professioni religionis præcedenti, nt nullatenus simul consistere possint: secus in facto esse, id est, postquam semel est legitimè initum matrim. tunc enim potest stare cum professione valida. Ratio discriminis ea est, quia oon potest valide inire matrim. absque plena translatione potestatis corporum, & jure ac potestate utendi illo, & obligatione mutuò cohabitandi (ut probavi lib. 5. disp 10. n.2.) quare translatio, & jus adversantur è diametro professioni, utpote quæ plenè transfert dominium corporis professi in Deum, cum obligatione perpetua abstinendi à quibusvis venereis, & usu conjugali: atque ita suaptè natura obstat professio matrimonio validè ineundo. At postquam semel legitimè contractum est matrimonium, cum plena hac translatione potestatis, & juris potest matrimonii essentia permanere, amisto jure usus corporis, & cohabitationis (ut dixi eadem disp.10. n.ult. io solutione ad ultimum.) Et constat, quando alter adulteratur: vel alter ex conjugis licentia profitetur. Et proinde cùm tunc cessent quæ directè pugnabant cum professione, potest validè professio emitti. Ex his ergo constat, has traditiones non omninò secum ita pugnare in facto esse, id est, quando professio est posterior matrimooio jam iuito, quin simul aliquando consistere possint: at pugnare quidem prorsus io fieri, quando professio præcedit matrimonium incundum, & hoc suaptè natura, ex vi traditioois prius factæ Deo per professiooem. Concluditur igitur suaptè natura, secluso quocumqoe jure Ecclesiastico, professionem præcedentem impedire valorem matrimonii subsequeotis. Et ideò hanc partem tuentur *D. Th 4. d.38. q.1. a.3. quæstiunc. 3. corp. & ibi D. Bonav. n.2. q.1. Durran. q.1. in fine corporis. Majoris q.14. concl.1. in fin. Capreolus 4. d. 33. q. un. a.1. concl.1 Sotus lib.7. de justit. q.2. a. 5. col.7. vers. Sed interrogas, & 4. d.38. q.2. n 2. col.4. vers. Et ut claritatis gratia. Petr. de Soto lect. 5. de matrim. ad fi. Cajet. to.1. opusc. tract.27. de dispensatione matrimonii in occidentali Ecclesia, q. un. §. Videtur autem mihi. Victoria relectione de potestate Papæ, n.1. in solut. ad 1. Ledesm. 2. p.4. q.55. a.2. fi. Viguerius lib. institut. c.16. §.7. vers.9. impedim.3. Stunica de voto q.4. n.25. Enriquez, lib.12. de matrim. c.5. n.2, fi. & n.3. init. & nu.1 fi. Valensia 2.2. disp.6. q.6. punct.5. col.3. §. Est igitur, & col.4. §. Altero igitur modo: & §. penult. & in 4. p. tract. de matr. disp.10. q.5. punct.3. in impedimento voti. Aragon 2.2. q. 88. a.7. col. antepenult. §. Mihi ex his duabus, Petr. de Ledes. de matr. q.53. a 2. dub. un. concl. un. Barth. à Ledesma dub.33. de matr. concl.2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c.48. in solut. ad 1.* & dicunt esse probabile *Veracruz 1 p. speculi, n.31 fin. & Bellarm. n.2. allegatus.* Et idem tenent ex Jurisperitis, *Turrecr. c. Presbyteris, n.1. d.27. & c.1. a.2. n.4. & a.3. n.6. 27. qu.1. Tabiena, verb. Dispensatio, q.7. n.8. in solut. ad 1. & verb. Impedimentum, impedimento 2. n.5. Covar. 4. decret. 2. p. c.7. §.4. nu.7. Alex Carrerius lib.3. de sponsalib. c.6. fi. Marienzo lib.5. recop. tit.1. rubrica gloss.1. n.70. Barbosa rubrica, ff. solut. matr. 2 p. n.98. Vega 2. to. summ. c.57. casu 11.* Ex his sententiis prima omninò amplectenda est, dicendumque solo jure Ecclesiastico dirimi matr. nt supra disp. 25. juxta decreta Pontificum tanquam firmiorem, & probabiliorem sententiam defendimus.

5 Ad argum. autem contraria, num.4. proposita facilis est solutio ex dictis disp. præced. & ex dictis num.2. & latissimè videri possunt argumentorum responsa in *Michaelo Medina allegato, num.2.*

DISPUTATIO XXVII.

An ordini sacro sit jure divino annexa continentia, & obligatio ad illam sit ex voto annexo, an ex sola Ecclesiæ lege: & in quo essentialiter voti illius solemnitas consistat?

SUMMARIUM.

Quotuplex quæstio disputanda sit, n.1.
Continentia est annexa ordini sacro, & convenientissimè, n.2.
Hæc obligat abstinere à nuptiis, & ab omni actu venereo, n.3.
Refertur sententia asserens, esse annexa jure divino, n.4.
Ex solo Ecclesiæ statuto est annexa, n.5.
Nec juris divini est, nec Apostolici, ne ad sacros ordines eligantur, nisi ii, qui nullo fuerint antea matrimonio juncti, n.6.
Nec ordini Episcopali est annexa jure divino continentia, n.7.
Solvuntur argumenta, n.8.
Post numerum 8. invenies alia summaria.

1 NOn petit disputatio præsens, quo jure ordo sacer matrim. subsequens dirimat: id enim disp. sequ. discutiendum est, ubi n.8. ostendam posse stare, ut contioentia sit anoexa jure divino ordini sacro, & tamen solo jure Ecclesiastico matrimon. subsequens dirimat; petit ergo disputatio hæc, qualiter obligatio ad castitatem servaodam sit ordini sacro annexa. Triplex igitur quæstio disputanda est. I. quo jure continentia sit ordinibus sacris annexa? II. an ea obligatio sit ex mera Ecclesiæ constitutiooe præcipientis promotis ad ordines sacros continentiam, an potius ex voto implicitè emisso io eorum susceptione? III. in quo consistat esseotialiter solemnitas illius voti?

2 QUÆSTIO I. An jure divino, potiusne solo Ecclesiastico sit annexa cootinentia ordinibus sacris? Quæstio hæc oon eo pertinet, ut discutiatur, num existentes in sacris teneantur jure divino, & naturali ad continentiam, supposito voto, quod in eorum susceptione emittunt. Qui enim fatentur id votum (quos n.10. referam) subinde concedent eam obligationem esse ex jure divioo oaturali, ex quo vim obligandi votum sortitur. Qui verò id votum non admittunt (quos n.9. citabo) negabunt eam obligationem ex jure oaturali. Sed difficultatis punctus in eo situs est, an continentia annexa ordioibus sacris, sive ex voto, sive ex Ecclesiæ constitutiooe proficiscatur, sit jure divino annexa, an potius ex sola Ecclesiæ constitutione, statuentis eos teoeri ad continentiam, aut ad votum cootinentiæ emittendum in ordinis sacri susceptione: ita ut cessante Ecclesiæ constitutione, nulla ratione teoerentur promoti ad ordines sacros contineotiam servare, nec id votum emittere? Et quidem continentiam esse annexam ordini sacro, ita ut illum spontè suscipiens teneatur in posterum continere, idque convenientissimum esse, fides catholica est. Id enim est definitum *c. Rursus, qui cler. vel vov. c.2. de cler. conjug. clem. unica, de consanguin. c. Si quis eorum, quod est ex VI. Synod. c.6. & c. Erubescant,* quod est ex *D. Gregorio ad dominum Patriarcham, 32. d.* & multis aliis textibus, quos n. seq. referam: & novissimè *in Trid. sess.24. can.9.* De cuius legis antiquitate, & convenientia longus esset tractatus iostituendus, nisi præter multos Doctores antiquiores, novissimè quæstio hæc esset disputata ab aliquibus, qui de hac re sunt omninò consulendi, ubi etiam argumentis hæreticorum eam legem cœlibatus Impugoantium satisfaciunt. Hi sunt *Michael de Medina de sacrorum hominum continentia toto lib.2. & 3. Bellarminus in suis controversiis, lib.1. de clericis, cap.19. seq. Valentia in suis controversiis, lib. unic. de cœlibatu, à cap.3. usque ad finem. Et 4. p. tract. de Sacrament. ordinis, disp.9. q.5. toto punct.5.*

3 Hæc autem continentia clericorum oon tantum obligat continere à ouptiis, sed etiam ab omni actu venereo, perinde ac votum

tum

rum castitatis. Quia cum mancipentur functioni rerum sacrarum, omnis mundities eos condecet. Et constat, quia textus absolutè de castitate loquuntur, ut constat ex *c.1.d.28.*ibi: *Nisi qui se castè victurum promiserit.* Et *c.Diaconi, eadem d.*ibi: *Professi continentiam.* Et *c.1.31.*ibi: *Nisi quis se victurum castè promiserit.* Et *c.Placuit, ead. d.*ibi: *Continentes esse in omnibus.* Et *c.De iis, d.28.*quod est ex Concilio Tolet.II. ubi de promotis ad ordines sacros sic dicitur: *Cavendum tamen est iis, ne quando suæ sponsionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut ad furtivos concubitus ultro concurrant. Quod si fortè fecerint, ut sacrilegii rei ab Ecclesia habeantur extranei.* Et *c.1.27.d.* quod est Martini Pontificis, ibi: *Si dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur.* At *Concil. Carthaginensi II.c.2.* & refertur *c.Cùm in præterito d.84.* ibi: *Gradus isti tres conscriptione quadam castitati per consecrationes annexi sunt. Episcopos, (inquam) Presbyteros, & Diaconos, ita placuit, ut condecet sacrosanctos Antistites, & Dei sacerdotes, necnon & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus.* Idem etiam constat, quia constituti in sacris fornicantes, sunt sacrilegii rei (ut dicemus hac disp.n.19.) Et si conjugatus quispiam ad ordines sacros in vita uxore promoveretur, non posset debitum petere (ut dicemus hoc libro disp.38. n.21.) utrumque autem falsum esset, si castitas, ad quam tenentur, sola esset respectu abstinentiæ à nuptiis ineundis. Quippe voto non ducendi uxorem adstrictus, non peccat contra votum fornicans, nec si ducat, tenetur debiti petitione abstinere. Et ideò ita docent *Celaja 4.d.37.q.3.Gutierez, lib.2. q.can.c.7.n.2.Valentia in suis controversiis, lib.unico de cœlibatu, c.2.* & *in sua 4.p.tr.de sacra.ordinis, disp.9.q.5.punct.5.§.1.statim in princ.* Et idem tenentur dicere omnes asserentes fornicationem clerici in sacris constituti esse sacrilegium: & conjugatum promotum ad sacros ordines non posse debitum petere: quos referam locis proximè citatis.

4 His præmissis, duplex est sententia circa quæstionem propositam. Prima sustinet jure divino annexam esse continentiam ordini sacro. Ducitur, quia ab Apostolorum tempore Ecclesia Latina, & Græca hactenus servavit, ne ad sacros ordines promoti matrimonium ineant. At juris divini videtur esse, quod tamdiu in Ecclesia viguit. 2. ex illo *Lucæ 21.* ubi Christus suis discipulis dixit: *Attendite ne graventur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis hujus sæculi.* Quod *D.Leo serm.8. de jejunio decimi mensis*, dicit in primis pertinere ad Ecclesiæ ministros. Et *2.Timoth. 2.* ait D.Paulus, *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.* Et *ad Titum, c.2.* suadet Tito Episcopo, ut sæcularibus curis depositis Deo inserviat, & ad hoc ait apparuisse Salvatorem nostrum. 3. quia *Deuter.33.* dicitur Levitas nescivisse filios suos, quod falsum esset, si intelligeretur de Levitis ministris veteris legis: sed intelligitur spiritualiter, & prophetice de ministris novi testamenti. 4. quia *Syricius Pontif. in Ep.ad Hymerium Tarraconensem Episc.* præcipiens cœlibatum clericis, eam legem confirmat, quòd Christus voluerit in Ecclesia sua castitatem radiare. 5. quia sacerdotes apud Ethnicos solo naturæ lumine ductos pudicitiam habebant commendatissimam, ut ex variis testimoniis constat, quæ latè congerit *Tiraq.l.15. connubi.à n.118.* Signum igitur est obligationem hanc ex ipso jure naturali divino consurgere. Et ideò continentiam esse jure divino ordini sacro annexam, affirmant *Majoris 4.dist.24. tota q.2. VValdensis de sacramentis, c.128.n.5. & c.129 statim in princ. & de sacramentalibus, c.66. n.6. Franciscus Torrensis l.2. de dogmaticis characteribus, f.85.col.1. & f.88.col.2. Celaja 4.di.37.q.1 §.* Et dicit probabilem *Azor l.13. instit.moral.c.12. q.1. §. Quamquam autem.* Et idem tenent cum quadam moderatione *Clictovæus lib. de cont. sacerdot.c.4. & Metin. lib.2.de sacror. homin. contin. c.7.fine, & multis seq.* ubi dicunt castitatem esse annexam jure divino ordini sacro, quoad hoc ut sacris initiatus uxorem non ducat, aut matrim. inito post ordinem sacrum non utatur: secus quoad usum matrimonii ante ordinem sacrum contracti.

5 II. Sententia (cui tanquam veriori adhæreo) ait solo jure Ecclesiastico annexam esse continentiam ordinibus sacris: quamvis enim ordo suaptè natura quandam afferat congruentiam, decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutem præcepti, ut eo ipso quod Christus sacramentum ordinis instituerit, sit sacro ordine initiatis matrimonium jure divino interdictum. Prob. quia licèt sit aliqualis traditio in ordine sacro, non tamen est totalis, sed ad cultum Dei, & divinum officium: cui traditioni non repugnat matrim. jure divino, cùm tale præceptum nullibi reperiatur (ut constabit n.8. ex argumentorum solutionibus) nec jure naturali. Cùm sit alioquin licitus matrimonii usus, & permissus Græcis, quando matr. est ante ordines initum, *c.Cum olim, de clericis conjug.* & *D.Greg. lib.1. epist.42.* Subdiaconis Siciliæ concessit posse uti matrimonio ante ordines contracto. Et confirmatur, quod si jure naturæ ordo sacer pugnaret cum matr. essentque incompatibilia, dirimeret utique ordo sacer matr. ratum præcedens: instar professionis solemnis. Cujus contrarium definitum est in *Extravag. Antiqua, Ioan 22.de voto* Secundo, quia in *Trid.sess.24.can.9.* videtur apertè lex hæc de clericorum cœlibatu vocari Ecclesiastica, ut ponderavi disp.præc.n.4. in confirm primæ rationis. Et *Calixtus I.c.Presbyteris d.27.* appellat eam Ecclesiasticam, ibi: *Contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, juxta sacrorum canonum definitiones, judicamus.* Et ideo hanc sent. tradunt *D. Tho.2.2.q.88.a.11. in fi. corporis. Cajet. in opusc.t.1.tract.27. de dispensatione matrimonii in occidentali Ecclesia, q.un.§.Videtur autem mihi. Gandavo quodl. 5.qu.38. Abulensis c.30. Num.qu.109.col.4. Deza 4.d. 33.q.un.a.3.notab.3. D.Ant.2.p.tit.20.c.2.§.9.vers. Papa autem, & 3. p.tit.1. c.8.concl.2. Viguer.lib.instit.c.16.§.7.vers.9.imped.4. Claudius Spencæus lib.1.de continentia sacer.c.3. Palud.4.d.48.q.4.a.4.n.48. Sotus l.7.de just.qu 4.a.2.col.4. vers. De tertia propositione, & col.8.vers. Per hæc ergo, & qu 5.art.3.in solut.ad 2. & 4.d.38.qu.1.a.1. col.3.vers. Dubium tamen est, quo jure. Ovand.4.d.25.q.un.propos.9. Palacios 4. d. 27.disp.2.col.22.vers. Obiicies forsan, & col.25 vers. At dices, & d.37. disp.un.conclus.4. & d.25.disp.2.concl.6. Barth.à Ledesm.de matr. dub. 35.col.2. Enriq. lib.10.de sacram.ord.c.14.a.7. Petrus de Ledes.de matr. q.53.art.3. dub.1. conclus.3. Bellarm.in suis contr.lib.1.de clericis, toto c.18. Valentia 4.p.4.tract.de sacram.ord.disp.9.qu.5.punct.5.§.2. & in suis controversiis, lib.un.de cœlibatu, c.2. Azor lib.13.instit.moralium, c.12.q.1. Aragon.2.2.q.88.a.11. paulo ante solut.ad argumenta, notab. 3. & col.3.§. Hoc tamen non obstante. Lud.Lopez, 2.p.instruct. de matr.c. 48.in solut.ad 1. Vivald. candelabro sacrum. 1 p.* ubi de matrim. *n.142. 144. Vega 2.t.sum. c.57. casu 6. Llamas methodo curationis animarum 3.p.c.4.§ 41.* Et ex Jurisperitis, *Innoc.c Placet, n.un.de convers. conjug. & ibi Joan. Andr. n.4. Hostien. ibid. ad fi. Ant.a.9. Abbas nu.7. Anchar. ad fi. Card.n.3.q.3. Henricus n 3. Aret. cons.59.nu.7. §. Brunel. de sponsal. concl.30.a.3. Sylv. Votum 4.q.5. Tabiena verb. Dispensatio, q.7.n.8. in solutione ad 1. Covar.4.decret. 2.p.c.6. §.3. n.2. Rota in novissimis, dec.561.nu.11. & 12. Ant. Cas as lib.5. castitationum majorum, tit.12.a.219. Sanchez de voto, q.6.n.116. Barbosa rubrica, ff. soluto matrim. 2.p.n.89.*

Nec juris divini est, nec Apostolici, ne ad sacros ordines eligantur, nisi illi, qui nullo fuerint anteà matrimonio conjuncti. Quia *D.Paul.1.Timoth.3.& ad Titum 1.* scribit oportere Episcopum esse uxoris unius virum. Et ex multis aliis probat *Azor libr. 13.instit.moralium, cap 12, q.7.* Nec obstat *D.Clemens Epistola 2.* ubi ait ad dominica ministeria tales eligendos esse, qui ante ordines assumptos, uxorem non noverint. Nam est intelligendus, id est, qui uxoribus suis non commiscentur, atque ita usum conjugii negat sacerdotibus. 6

De statu autem Episcopali posset esse major difficultas, an jure divino sit illa annexa castitas? quod perfectior sit religioso, ut tradunt *DD.2.2.q.184 art.7.* cui tamen jure divino, & essentialiter annexam esse castitatem diximus disp.25. n.8. Deinde, quòd Episcopi propositi sint populo, ut virtutum exemplar: atque ita *Matth.5.* appellantur *Sal terræ, & lux mundi.* Id autem cum statu conjugali repugnare videtur. At dicendum est, solo jure Ecclesiastico illi annecti ratione ordinis sacri. Quare (ut dicemus disp.seq.num.13.) si Episcopus esset tantùm electus, & confirmatus, & nondum in sacris constitutus, non tenetur ratione status ad castitatem. Ducor, quoniam status conjugalis non habet repugnantiam cum ministeriis Episcopalibus, sed tantùm ex quadam decentia, & honestate oportet Episcopum à conjugio abstinere; quod secluso jure Ecclesiastico non transit in præceptum. Deinde, quia D. Paulus (ut num. præced. retuli.) dixit oportere Episcopum unius uxoris esse virum. Et elegit in Episcopum Dionysium Areopagitam Atheniensem, ut in ejus vita refertur: quem tamen conjugatum fuisse constat ex *c.17. Actuum Apostolorum*, & *Turonica Synodus 2.canon.13. & 14.* uxorem Episcopi appellat Episcopam. Nec obstat statum Episcopi esse perfectiorem religioso: & Episcopos esse exemplar. Quia status religiosus licet sit imperfectior in ordine ad alios perficiendos: at in ordine ad propriam perfectionem assequendam est perfectior, & claudit mortem perfectam spiritualem. Quare sicut non obstante ea majori perfectione Episcopatus, nullo jure est ei annexa paupertas, quæ tamen est de essentia status religiosi: (ut probavi disp.25. n.8.) ita nec castitas, nisi ex jure Ecclesiastico, ratione ordinis sacri, qui necessariò præmittitur consecrationi Episcopali. Et ita docent *Palacios 4.d.16.disp.3.col.14.post 1.concl.vers. Unde non sat erit. Petr. à Ledes.de matr.q.53.a.3.col. antepenult.* 7

Ad argumenta n.4. proposita resp. Ad 1. dic, ex ea antiquitate non colligi præceptum esse juris divini, sed esse Ecclesiasticum ab Apostolis originem trahens. Ad 2. dic, iis in locis non interdici omninò curas sæculares, sed nimias, quæ avertant à spiritualis salutis cura necessaria, quam conjugium minimè impedit, alias esset illicitum. Adde, nec ea omnia verba ad solos Ecclesiæ ministros referri, sed ad omnes etiam fideles, ut latè & eruditè probat *Valentia in suis controversiis, libro unico de cœlibatu, c.2.* Ad 3. dic, esto admittamus vaticinium esse de continentia ministrorum novæ legis, non concludi id fore præceptum divinum, sed vaticinium verificari, sive lege divina sive Ecclesiastica præcipiatur illis continentia. Ad 4. respondeo non inde colligi esse divinum præceptum, sed conforme voluntati Christi, qui voluit castitatem in Ecclesia enitere, eo modo, quo ad bonum ipsius status pertineret. Ad ultimum dic, inde argui esse conforme rationi naturali, ut ei statui annectatur castitas, tanquam res illi decentissima, non tamen concluditur esse omninò necessariam. 8

SUM-

SUMMARIUM.

An obligatio clericorum ad continentiam sit ex voto? Refertur quedam sent. num. 9.

Hac obligatio est ex voto, n.10.

Quid, si promotus ad ordines sacros ignoret votum continentia illis annexum, n.11.

Quid, si noluerit tunc vovere, & an peccet mortaliter? n.12.

Quid, si ordo sacer fuit irritus, vel quia fuit collatus à non vero Episcopo, vel defuit aliquid substantiale, n.13.

An sic dicendum, initiatos sacris teneri duplici obligatione ad castitatem, nempe ex voto, & Ecclesia constitutione? n.14.

Solvuntur argumenta, n.15.

Post n.15. invenies summaria cetera qua desiderantur.

9 QUÆSTIO II. An obligatio, qua tenentur clerici sacrorum ordinum ad continentiam servandam, sit ex mera constitutione Ecclesiæ præcipientis continentiam illis, vel ex voto, quod Ecclesia annexuit ordini sacro? Constituto jam ex sola Ecclesiæ constitutione teneri hujusmodi clericos ad continentiam, superest discutere, an ea obligatio sit ex Ecclesiæ præcepto directè præcipiente illis castitatem, ut præcipit audire Missam diebus feriatis: vel immediatè sit ex voto castitatis in ordine sacro tacite emisso, mediatè autem ex Ecclesiæ constitutione, quæ id votum ordini sacro annexuit, quod jure divino annexum non erat. Et procedit quæstio ex se, & seclusa ignorantia talis voti, aut contraria voluntate: de quibus eventibus dicitur n.11. & 12. Nec existimet quispiam, parum referre ad rem moralem, unum aut alterum dicere. Nam multum refert, si enim est merum præceptum Ecclesiasticum, valida erit dispensatio Pontificia ad contrahendum matrimonium absque causa concessa. Secus si sit obligatio ex voto. Præterea, licèt validum sit in utroque casu matrim. virtute illius dispensationis absque causa concessæ initum, quod solo jure Ecclesiastico id votum dirimat contractum matrimonii sequentem: ut dicemus disp. sequenti, n.11. At si sola constitutio Ecclesiæ obliget ad castitatem, cùm sit omninò valida dispensatio, poterit post initum matrimonium peti debitum: secus si obligatio sit ex voto. Quia cùm invalida fuerit voti dispensatio, obligabit votum, in quantum patitur status matrimonii, nimirum ad non petendum debitum, quod latius libro sequenti dicemus disp. de dispensatione in voto solemni ordinis sacri. Dicunt ergo quidam in præsenti disputatione, eam obligationem non esse ex voto, sed ex Ecclesiæ statuto: atque ita votum istud annexum ordini sacro, quoad rem ipsam attinet, aliud non esse, quam illam obligationem jure Ecclesiastico inductam ad non ducendam uxorem post sacros ordines susceptos, & ad perpetuam continentiam deinceps servandam: eamque obligationem appellari votum continentiæ (ait *Valentia statim allegandus*) implicitum: quod imposita sit iis, qui sacris initiantur, ob majorem Dei cultum, qui finis in votis respici solet, & appellari solemne: quia instar voti solemnis dirimit subsequentem matrimonii contractum. Ducitur hæc sententia. Quia cùm votum sit lex privata, quam quisque sua sponte sibimet imponit, non videtur qua ratione in Ecclesiæ facultate situm sit, voto aliquem obligare, quamvis lege sua possit illi continentiam indicere. Deinde, quia ad sacros ordines promotus tenetur æquè continere, quamvis ignoret invincibiliter votum illis annecti: aut expressè nolit vovere. At tunc constat non obligari ex voto, quod est lex privata, propria sponte suscepto. Et ideò hujus sent. sunt *Scotus 4.d.37.q.un. §.Dico igitur, Mathesilanus*, quem referunt & sequuntur, dicentes esse communem sententiam, *Card. clement. Ad nostram, vers. 7. n.3. de haret. & ibi Imol. n.ult. Innoc. c.Placet, nu.un. vers. Ex hoc apparet, de convers. conjug. Archid. c.Cùm in præterito, super verb. Annexi, n.2.d.84. & ibi Laurentius, & Hugo per ipsum allegati, & ibi Turrec. ad fi. idem Turrec. cap. Placuit, art.1.n.6. in solutione ad 5. d.32. Joa. de Lignano cap.2. de cleric. conjug. Prapos. rubr. qui clerici, vel vov. nu.3. & num.fi. Henric. cap. Rursus, in fi. qui cleric. vel vov. Bellarmi. cap. De illo, n.4.d.32. Palud.4.d.37.q.1.art.2. num.14.& d.38.q.2. art.2. unic. num.12. Gandavo quodlib.5.q.38. Decius cap. At si clerici, in principio, in nova editio. n.235. vers.3. Limitari potest, de judiciis. Bonifacius clem. unic. num.fi. de consang. Paleotus de nothis & spuriis, c.16. n.15. Stunic. de voto, q.4. Gutier. qu. can. lib.2.c.7.n.45. Valentia 4.p. tract. de sacram. ordinis, disp.9.q.5. punct. 5.§.1. paulo post princ. & in suis controversiis, lib. unico de cœlibatu, c.2. paulo post princ. Balthasar Mogollon tract. De his, qua vi, cap.8.§. 2.n.26.* & est probabile.

10 Cæterùm multò probabilius est, eam obligationem non consurgere immediatè ex constitutione Ecclesiæ, sed ex voto castitatis, quod Ecclesia suo præcepto annexuit ordinibus sacris: cogitque eos, qui ordinem sacrum assumunt, ut votum castitatis emittant, non expressè, sed facto ipso, & tacitè, quamvis non voce voveant, at facto & opere profitentur castitatem per sacrorum ordinum susceptionem: sicut per delationem habitus professorum, & exercitium actuum illis solis competentium in religione approbata inducitur tacita solemnis professio, *c. Vidua, de regular.* Et quidem probatur primò id subesse potestati Ecclesiæ, & verè sic votum ligare. Quia quamvis Ecclesia neminem possit absolutè cogere ad continentiam, quòd sit res meri consilii, *c. Integritas 32.q.2.* At in ordine sacro, quem confert, potest apponere conditiones, & leges justas illi statui convenientes, qualis est, ut ad illum promotus, castitatem voveat. Sicut quilibet in rei suæ traditione potest legem apponere, *l.In traditionibus, ff. de pactis.* Et supposita hac lege, eo ipso quòd quis vult sacris initiari, vult ex consequenti vovere, sicut vult obligari ad recitandum officium canonicum, quod similiter est onus ordini annexum. Quare id votum non est absque propria voluntate, ut qui officium prætoris obit, aut ad Episcopatum provehitur, contrahit eo ipso obligationes statui, & officio annexas. Deinde probatur revera Ecclesiam decrevisse, ut promovendi ad ordinem sacrum id votum emittant. Nam *D. Gregor. l.1.epist.42.in fi.* & refertur *c.1. d.28.* sic ait, *Nullam facere Diaconum præsumant Episcopi, nisi qui se victurum castè promiserit.* Ubi *gl. verb. Promiserit*, dicit expressè vel tacitè. Et *c. Diaconi, eadem d. quod est ex Synodo Ancyrana, c.10.* sic dicitur: *Quicumque sanè tacuerunt, & susceperunt manus impositionem, professi continentiam.* Cùm ergo Episcopi non sint transgressores hujus præcepti, sed id observent, suscipientes, intelliguntur ipso facto vovere castitatem, licèt non verbo. Idem probatur ex *c.Cum olim, de cler. conjug.* ibi: *Nos igitur attendentes quod Orientalis Ecclesia votum continentia non admisit.* Ergo supponit in Ecclesia Occidentali, quæ est Latina, id votum continentiæ esse ordinibus annexum. Præterea id appellatur votum *c. unico de voto, in 6. & Extravag. antiqua, Joannis 22. de voto.* Et in Concilio Toletano II. & refertur *c. de his, d.28.* Et ideo hanc partem sustinent *D.Th.4.d.37.q.1.a.1.corp. & ibi Ricard. a.1.q.1 corp. Capreolus 4.d.33.unica, a.1 fi. & ibi Deza q. un. art.4. ad fi. Cajetan.* reprobans contrariam sententiam, *in opusc. t.1. tract.27. de dispensatione matrimonii in Occidentali Ecclesia, qu. unica, §. Quoad secundum. Abulensis cap.5. Matth. q.200. paulo post prin. Waldensis de sacramentalibus, c.66. n.2. D. Ant.3.p.t.1.c.8. concl. 2. Clictovaus de vita, & moribus sacerdotum, c.21. paulo post princip. Arboreus lib.5. Teosophia, c.7. paulo post prin. vers. Rursus obiiciet. Sotus lib.7. de just. q.4. a.2. col.4. vers. De tertia proposit. & qu.5.a.3. ad 2. & 4. d.38.q.1.a.1. col.4. vers. Est tamen animadvertendum, & a.2. col.3. vers. Quare profecto. Petr. de Soto lect.5. de matr. §. Caterum rationem. Castro lib.13. adversus hareses, verb. Sacerdotum, haresi 4. Viguerius lib.1. instit. cap.16. §.7. vers.9. impedimento 4. paulo post princip. Michael Medina* latè impugnans contrariam sent. *lib.5. de sacrorum hominum continentia c.2. & seq. Ovand. 4.d.25.q.un. propos.9. Palacios 4.d.37.q.un. concl. 3. in fi. Toledo lib.4. sum. c.17. n.21. & lib.7. c.8.n.3. Bellarm. in suis controversiis, l.1. de matr. c.21. paulo post prin. §. Impedimenta.* Et *lib.1. de clericis c.18. paulo post princ. §. At beatus. Philiarcus de officio sacerdotis, tom.1.p.2. lib.2. c.9. statim in prin. Aragon 2.2.q.88. a.11. col.2. §. His constitutis, & col.4. fi. Enriq. lib.10. de sacrum. ordinis, c.14. n.7. fi. & lib.12. de matrim. cap.5. nu.9. Emmanuel Sa in sum. verb. Ordo, n.28. Bañes 2.2.q.12.a.1. p.672. §. Secunda conclus. Azor* impugnans contrariam sent. *lib.13. instit. moral. c.12. q.6. & c.14.q.10. Vega 2.t. sum. c.57. casu 7. & 11. Petr. de Ledes. de sacram.* ubi de sacram. ord. *cap.6. diffic.1. dict.3. & de matrim. qu.53. art.3. dub.1. in coroll. quod infert ex 3. concl. Barth. à Ledesm. de sacram. Ordinis, dub.14. col. penult. vers.7. Lud. Lopez 2.p. instr. de matrim. c.49. col.5. vers. Ad verbum. Manuel 2.t. sum. editione, c.96. nu.4. concl.4.* Et ex Jurisperitis, *gl. c. Conjugatus, verb. Continentiam, de convers. conjug. & Extravag. antiq. Joan.22. de voto, in fi. & c. un. de voto, in 6. in casus positione, notab.3. & verb. Sacri. & ibi Dominicus, num.5. & ibi Franc. n.1. notab.4. gloss. c. Cum olim, verb. Votum, de cler. conjug. & ibi Host. n.1. fi. Ant. n.8. Abbas n.4. Card. in fi. Imol. nu.7. Calderin. t. qui clerici, vel vov. cons. unic. ad fi. Idem Host. sum. t. de aetate, & qualit. n.5. vers. Sed nunquid conditionaliter. Speculator tit. De statu monach. §. altim. n.42. idem Abbas c. Joa. nu.1. notab.1. de cler. conjug. idem Card. c. unic. a.1. q.1. de cler. per saltum promoto. Idem Dominicus, c.1. nu. un. vers. Nota quod, & cap. Diaconi, fi.28. d. & cap. Quoniam, n.3. d.31. & c. Placuit, n.1. & c. Nemo, paulo post princ. d.32. idem Imola c. Ut clericorum, n.1. de vita, & honest. cler. Barbatius cons.60. n.5. vol.1. Monald. sum.* ubi de voto. *§. Qualiter possit votum redimi. Astensis sum.2 p. lib.8. t.22. a.1. q.3. Lex regia 39. t.6. p.1. Turrec. c.1. nu.1. d. 28. Rosella verb. Impedimentum imped.11. n. ult. Supplementum summ. Pisana, verb. Ordo 1. n. pen. Sylv. matrimonium 8. q.12. d.2. Navar. sum. c.22. n.52. Alex. Carrer lib.3. de sponsalibus, c.3. Greg. Lop. l.32. verb. Hatal virtud t.6. p.1. Ant. Cuc. lib.5. instit. majorum, t.12. nu.219. Gutier. lib.1. q. can. c.7. n.2. Stunica de voto, q.6. n.119. Barbosa rubrica, ff. solut. matr. 2.p. n.100. & 101. Spino speculo testam. gl.12. principali, n. 2. vers. Votum autem solemne.*

Quid autem dicendum sit, si initiatus satis ignorarit votum ordini annexum, non constat inter Doctores. Id autem absque controversia est, ita initiatum teneri omnino continere, nec posse validè matr. inire, quòd potuerit Ecclesia justissimam de cœlibatu clericorum legem indicere, atque ea ligare quoscumque in posterum promovendos, sive scierint, sive ignorarint prædictam legem. Sicut quantumvis ignorent, tenentur officium recitare, & alias statutas leges observare. Eo vel maximè, quòd lex semel legitimè promulgata omnes ligat, quantumvis ignorantes: quamvis hi à culpa transgressionis legis excusentur, ut tradunt DD. in materia de legibus. Eam autem esse Ecclesiæ mentem in lege cœlibatus constat ex usu Ecclesiæ. Et ita docent *Joa. Andr. c. Joan. num.17. q.2. & ibi Anc. num.13. Anchar. num 8. q.2. Card. n. 6. q.1. Imol. num.15. de cleric. conjug. gl. c. Presbyter. verb. Ignorantia, d.28.* 11

d.28. & consentiunt omnes DD. statim allegandi: in sola enim ratione obligandi discrepant. Hoc autem intelligendum est, quando quispiam novit se ad sacrum ordinem promoveri, at continentiæ votum annexum ignoravit. Si enim penitus ignoravit se ordinem sacrum recipere, non cogetur in foro conscientiæ continentiam servare, quòd non susceperit sacrum ordinem voluntariè: eo quòd fuerit ordinatus ignorans prorsus, quid in eo fieret, ut disp. 30. dicemus idem de infante ordinato, propter eandem rationem. At in foro externo cogetur utique. Quia ea ignorantia non præsumetur probabilis. Ita docet *Azor libr. 13. instit. moralium, c. 14. q. 10.* Discrepant verò DD. num scienter ordinatus ignorans prorsus votum annexum ordini, teneatur continere ex voto, an ex sola Ecclesiæ constitutione. Et quidem ex hac sola teneri, affirmant *Vincentius, & Goffredus, c. Cum olim, de clericis conjug.* quos refert, dicens eorum opinionem esse verissimam, *Abbas ibi nu. 4. Monaldus, & Rosella num. præc. allegati.* Idem *Sylvester* quando ignorantia fuit invincibilis, secus si talis, ut non excusarit, *Matrimonium 8. q. 12. dicto 2. & Navar. sum. Hisp. c. 25. n. 108.* ait teneri tunc (saltem ex Ecclesiæ constitutione.) Quod inde probatur, quia votum est lex privata, quam quispiam sponte sua sibi imponit. At ignorans prorsus votum, caret voluntate vovendi, ac per consequens imponendi sibi eam legem. Aliis autem placet teneri tunc etiam ex voto. Quia eo ipso, quòd sciens, & volens est sacris ordinibus initiatus, licèt ignorarit votum annecti, emisit tacitè votum. Qui enim unum sciens, & prudens efficit, & vult, facit, & vult subinde ei annexa. Ut scienter suscipiens prætoris munus, voluntariè quoque suscipit onera officio annexa, licèt ea ignorarit: eo vel maximè, quòd ascendens ad ordinem sacrum semper novit se alium statum eligere, & ascribi militiæ clericorum, & accedit intentione saltem virtuali faciendi, quod vult Ecclesia, atque ita consequenter vovendi, ut Ecclesia præscribit, licèt ipse ignoret, quid Ecclesia velit, ac præcipiat. Et hoc mihi valdè placet. Et ita sustinent ex voto teneri *Cardinalis d. c. Cùm olim, in fine.* Et *ibi Imola n. 7. Azor l. 13. institutionum moralium, c. 14. q. 10.*

12 Similis difficultas est de promoto ad sacros ordines, qui in promotione habuit expressam intentionem minimè se ad continentiam obligandi. Hunc enim adhuc ad eam obligari, saltem ex Ecclesiæ constitutione, quæ omnes sponte promotos, velint nolint, obligat, nemo est, qui dubitet: nec in dubium id vertere possit. Atque hunc peccare mortaliter, si habuit intentionem non promittendi verè, & ex animo continentiam, rectè docuit *Palacios 4. d. 37. disp. unic. concl. 3. fine*, quòd in re gravissima contraveniat statuto Ecclesiæ. In dubium autem vertitur, an tunc teneatur ex voto. Id enim aliqui affirmant, quod id votum annexum sit ex Ecclesiæ constitutione ordini independenter ab ordinati voluntate. Sicut, & onus recitandi officium Canonicum. Ita affirmant *Ricardus 4. d. 37. a. 1. q. 1. corp. Palud. 4. d. 38. q. 2. a. un. n. 12. Navar. sum. c. 22. nu. 25. Palacios 4. d. 37. disp. un. conc. 3. fine.* Alij dicunt idem, quia licèt protestetur, se nolle continere, at accedens postea ad ordines, videtur ab ea voluntate per protestationem declarata recedere. Sic *Domin. c. Diaconi, ad fin. d. 28.* Idem significat *Tolet. l. 7. Sum. c. 8. nu. 3.* reddit enim hanc rationem: quia illa nolitio est sola quædam noleitas, at absolutè vult, quando vult ordinem. Aliam rationem tradit *Turrecrem. c. 1. n. 1. d. 28.* quia habens intentionem non vovendi, adeò violenter præsumitur vovisse, ut nulla probatio admittatur in contrarium. Sed hæc ad forum contentiosum pertinent, in quo præsumitur recessus ab ea contrariæ voluntatis protestatione: nec admittitur oppositi animi probatio. Ideò mihi placet, ubi verè adfuit animus non obligandi se ad continentiam, ex sola Ecclesiæ constutione teneri sic promotum ad continentiã servandam, & abstinendum à matrim. Quod ad cætera præcepta, & onera ordinibus annexa, possit Ecclesia sponte ordinatos, velint, nolint, astringere; secus de voto: id enim ejus naturæ prorsus repugnat: utpotè, quæ est, esse legem privatam, quam quisquiam sibimet voluntariè imponit. Et ideò hanc partẽ tuentur *Palud. 4. d. 37. q. 1. a. 2. n. 14. Suppl. Gabr. 4. d. 38. q. un. a. 2. ad fi. vers. Hinc colligi potest, & d. 37. q. un. n. 2. post 2. concl. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 8. post 2. concl. Sylv. Matr. 8. q. 12. d. 2. Dur. 4. d. 37. q. 1. fi. corp. Arbor. l. 5. Theosoph. c. 7. paulo post prin. vers. Rursus obiicies. Bassolis 4. d. 47. q. a. a. 1. Nicol. de Nissa super 4. sent. tr. 6. p. 2. de matr. q. 7. paulò post princ. Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 12. n. 220. Pal. 4. d. 37. disp. un. col. 2. vers. Quod verò sint. Angl. Floribus, 1. p.* ubi de matr. *q. 11. de impedim. ordinis, a. 1. diffic. 4.*

13 De promoto verò invalidè ad sacros ordines, qui verè promoveri voluit, at ordo fuit irritus deficiente aliquo substantialiter requisito: aut quia ordinans se finxit Episc. an validè possit inire matr. dubitavit *Damasc. in q. ua 2. tit. qui cler. vel vov.* Quòd sponsalis etiam nulla ex alio defectu, quam consensus, pariant publicæ honestatis impedimentum, *c. un. de spons. n. 6.* et in eam partẽ inclinavit, ut matr. valeat. Quæ verissima est, ut statim probabo: & ita docẽt *gl. un. verb. Approbatis, de voto, in 6. & ibi Archid. n. 3. Jo. Andr. ad fi. Domin. n. 14. Palud. 4. d. 38. q. 2. a. un. n. 10. & 11. & ibi Suppl. Gabr. q. un. a. 2. vers. Secunda divisio voti. Abul. c. 30. Num. q. 61. fin. Brunel. de sponsal. concl. 31. n. 7. Barb. rub. ff. sol. matr. 2. p. a. 100.* Discordant autẽ prædicti DD. an hic saltem voto simplici teneatur ad castitatem, ac proinde peccet matr. iniens. Quod affirmant *Jo. Andr. Domin. ac Brunel ibi.* Ducuntur, quia profitens in religione, quam falsò existimabat approbatã, vel aliàs invalidè, tenetur ob suam profitendi intentionẽ voto simplici castitatis, *c. Quidam, & c. Placet, de conv. conjug.* similiter ergo invalidè ordinatus tenebitur ob intentionem validum ordinem suscipiendi, simplici castitatis voto. Et confir. quia procedit in hoc casu ratio decisionis illorũ textuũ, nimirum, ut actus, qui non valet eo modo, quo fit, valeat modo, quo valere potest: juxta textum *c. un. §. Porro, de despons. impub. in 6.* Cæterùm verius est, hunc ad nil prorsus obligari. Quod docent *Palud. Supplem. Gabr. Barb. eisdem locis.* Qui benè tradit disparitatis rationem inter invalidè profitentem, & invalidè ordinatũ. Quia cum castitas sit essentialiter annexa statui religioso (ut probavi disp. 25. nu. 8.) non verò ordini sacro (ut dixi hac disp. nu. 5.) sed ex statuto Ecclesiæ, tanquam accessoria statui, & tacitè in ejus susceptione promissa: hinc est, ut profitens in religione emittat per se, & principaliter, votum castitatis: quamvis ergo non valeat ut solemne propter aliquem acceptationis defectum, valebit eo modo, quo valere potest, nempe, ut simplex. At suscipiens ordinem sacrum non emittit per se, & principaliter, votum castitatis, sed accessoriè, & in consequentiam status, ob Ecclesiæ constitutionem. Quando igitur principale non valuit, id, quod venit in consequentiam, nullum effectum producere potest, *l. 3. §. finali, ff. de servit. rustic. præd. l. Cum principalis, ff. de regul. juris.*

Ex dictis forsan quispiam inferet, ordinatum sacris ordinibus 14 sponte, ac conscium voti castitatis annexi, duplici obligatione adstringi ad castitatẽ, altera ex voto, altera verò ex Ecclesiæ cõstitutione. Si enim ea duplex obligatio non concurreret, ubi cessaret obligatio voti, nempe, in volenti non vovere, nulla obligatio superesset. quod est contra omnes, & contra dicta n. 11. & 12. Rursus inde inferet, constitutum in sacris fornicantem, duplici malitia ultra simplicem fornicationem infici, & ea quidem specie diversa, ut judex extrahens injustè reum ab Ecclesia, adstrictus voto non extrahendi, admittat duplex sacrilegium, alterũ, contra Ecclesiæ præceptum jubentis, ob loci sacri reverentiam, ne extrahat: alterum autem, contra votum id interdicens, ob fidem traditam præstandam Deo. Similiter ergo peccabit sic promotus contra voti fidem, ac contra Ecclesiæ præceptum continẽtiam indicẽs ob reverentiam ordinis. Sed id omninò negandũ est. Idq; cõmunis omnium conceptio attestatur. Nullus enim asserit eam duplicẽ malitiam: immò (ut n. 30. videbimus,) sacerdos fornicans, si professus sit, sat fatebitur dicens se esse professum, tacito sacerdotio. Quod verum habere nõ posset, si in sacerdote esset alia malitia, ultra contra votum, quod est in professo. Quare dicẽdum est, præceptum Ecclesiæ non esse immediatè de continentia à sacerdotibus observanda, sed de voto castitatis emittẽdo, quod ubi emissum fuerit, obligabit, ac ab illo consurget ea continentiæ lex: ac dicetur mediatè procedere ex Ecclesiæ constitutione, nõ quasi Ecclesia novum continentiæ præceptum statuat (ut cõtingit in exemplo judicis allato, sed quia Ecclesia præcepit id votũ emitti (ut dixi n. 10.) Et optimè docet *Molina l. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 3.* Quare hoc significantes dixerunt, *Vincentius, Goffredus, Abbas, Rosella, Sylv. n. 11. allegati*, conscium voti annexi dùm ad ordines sacros promovetur, teneri ex voto ad castitatem: ignarum autem ignorantia probabili, ex Ecclesiæ præcepto. Et similiter *Arboreus n. 12. relatus* dixit non habentem cõtrariam voluntatem teneri ex voto: habentem autem ex Ecclesiæ lege. Quasi Ecclesia directè voluerit solùm ad votum emittendũ astringere, & eo astrictum noluerit ampliùs ligare: quia tamen in facultate ordinati situm erat fugere votum, nec Ecclesia potest aliquem voto obligare contra ejus voluntatem: ne in foro conscientiæ ordinatus ille, qui noluit vovere, ab obligatione speciali continentiæ annexa ordini liber maneret, instar fictè professi, illum sua speciali lege Ecclesia astrinxit: nec diversus finis allegatus voti, & prædictæ constitutionis, duplicem arguit malitiam, ut num. 30. declarabimus.

Ad arg. n. 9. proposita constat ex dictis, n. 10. 11. & 12. ubi expli- 15 cuimus qualiter Ecclesia possit cogere ad id votum emittendum, illudq; sit voluntarium. Et an nolens, vel ignorans voto ligetur.

S U M M A R I U M.

An votum solemne ordinis consistat in vera traditione, & sit per se, & ex natura sua solemne. Referuntur opinio. nu. 16.

Proponitur sententia Authoris, n. 17. & ibi enodatur c. un. de voto, in 6.

Solemne ordinis differt specie à solemni professionis, non autem à voto simplici, nec ex natura rei, 18.

Initiatus ordine sacro fornicans, est reus sacrilegii, ac tenetur eam circumstantiam fateri, 19.

Reiicitur sent. asserens monachum, aut clericum ordinis sacri fornicantes, non esse reos voti violati, 20.

Refutatur dicens concubitũ sacris initiati esse simplicẽ fornicationẽ, 21.

An qui simul sacerdos, & professus est, si fornicetur, satisfaciat confitens, se sacerdotem, aut professũ esse? Refertur triplex sententia, n. 22. 23. 24.

Vota, aut juramenta multiplicata non constituunt novam malitiam necessariò fatendam in fractione, 25.

Secus si sit juramentum, & votum de eadem re, 26.

Professus fornicans non satisfacit, si se votum emisisse dicat, 27.

Nec si sit simul sacerdos, & dicat se esse sacerdotem, 28.

Nec si dicat se fecisse votum solemne, sed debet se professum dicere, 29.

Satisfacit dicens se esse sacerdotio tacito professum, 30.

Sacerdos non professus fornicans, satisfacit dicens se esse ordinis sacri, 31.

Immò sat est dicere se contra votum deliquisse, 32.

Nec Episcopus, aut prælatus religionis fornicans, tenetur secluso scan-

da'o circumstantiam dignitatis fateri, 33.
Si religiosus Soc. Jesu nondũ solemniter professus fornicetur, satis fatetur dicendo se peccasse contra votum castitatis: nec peccata religiosi votis non adversa continent circumstantiam necessariò fatendam, 34.
Qui facit expressè votum castitatis, & est sacerdos, & emisit vota simplicia biennii in Societate Jesu, satisfacit explicans se votum castitatis violasse, 35.
Quid, si professus, vel sacerdos, vel habens votum castitatis, promiserit se non habiturum mollitiem. 36.
Si professus, aut sacris initiatus, aut alio voto castitatis ligatus, juret se servaturum castitatem, tenetur hanc circumstantiam juramenti fateri. 37.
Probabile est professum sacerdotem fornicantem satisfacere dicendo se emisisse votum castitatis, 38.
Solvuntur argumenta, nu. 39.

16 QUÆSTIO ultima. An votum solemne ordinis sacri consistat in vera, & perfecta traditione, per quam eo ordine initiatus se dominio sui corporis abdicat, & illud transfert in Deum, instar voti solemnis professorum, sitque per se, & ex natura sua solemne? Fortiter enim id ita esse suadet textus *c. un. de voto, in* 6. ubi Ecclesia illud votum ut solemne admittit, & æquiparat illud voto solemni professionis. Idemque habetur in *Extrav. Antiqua Joannis 22. de voto*. Quòd si dicas, expressè non appellari solemne simpliciter, sed quoad effectum dirimendi matrim. Cùm eodem prorsus modo loquatur uterque textus de voto solemni professionis, idem de eo dicendum erit: atque ita concludetur, aut in neutro, aut in utroque voto esse veram traditionem. Et confirm. quia non est ratio cogens, cur negemus eam traditionem in ordine, quam concedimus in professione religionis, licèt non quoad omnia, ad quæ se tradit religiosus, quia promotus ad ordines non vovet paupertatem, at quo ad castitatem servandam, quam uterque solemniter vovet. Cùm uterque status sit fixus, & immobilis omninò: ita ut contra gesta sint prorsus irrita. 2. quia ordinatus se dedicat divino obsequio ad castitatem servandam, & mutat statum: at Episc. nomine Ecclesiæ acceptat. Et si dicas nullam esse formam traditionis nec acceptationis. Obstat; quia idem contingit in professione tacita: votum autem hoc solemne est tacitum. 3. quia Gregorius XIII. in bulla quæ incipit, *Ascendente Domino*, appellat vota, quæ religiosi Soc. Jesu emittunt finito novitiatus biennio, simplicia. Cùm tamen per illa statuat dirimi subsequens matrim. Non igitur sufficeret per votum sacro ordini annexum dirimi sequens matrim. ut appellari deberet solemne, si in eo traditio non esset. Et confirm. quia cùm de voti solemnis essentia sit perfecta traditio, (ut diximus disput. 25. nu. 7.) si in hoc voto traditio perfecta non reperiatur, neutiquam erit solemne. Quod est contra *d. c. unicum*: & contra *d. extrav. Antiqua*. Et ita in eo voto esse traditionem, per quam transfertur dominium corporis in Deum, affirmat *Jean. Andr. c. un. de voto, in* 6. *n. 1. & ibi Archid. n. 1. Anchar. n. 2. notab. 3. Domin nu.* 10. *Card. Clem. unic. n. 19. q. 24. de consang. Molina l. 5. de sacs. hominum continentia, cap. 8.* asseritque tam verè solemne esse, ac tam veram traditionem continere, ac professionem, & tantùm differre, quòd sit traditio ad pauciora. Et *D. Thom. 4. dist. 38. q. 1. art. 2. quæstiunc. 3. corp. & ibi Ricar. ar. 7. q. 2. corp. Brunel. de sponsal. concl. 31. num. 2. Cellujo 4. d. 37. q. 4. Bejo in sua sum. cajo 49. statim in princ. Matienzo li. 5. Recop. t. 1. rubr. gl. 1. nu. 157. Barbosa rubr. ff. solut. matrim. 2. p. nu. 90 fin. & nu. 98. 99. Graffis 2. p. dec. l. 2. c. 12 nu. 40.* æquè ponunt traditionem in ordine sacro, ac in professione. Faciunt etiam docentes votum solemne professionis, & ordinis esse ejusdem speciei: quos nu. 18. referam.

17 Alii DD. quos disp. 25. n. 7. retulimus, dicentes essentiam voti solemnis consistere in ea traditione, per quam dominium corporum transfertur jure naturæ, dicerent id votum non esse simpliciter per se solemne, quia non reperitur in eo perfecta traditio, qua transferatur dominium corporis in Deum, sed esse per se votum simplex castitatis, dici autem per accidens, & extrinsecè solemne, quòd habeat effectum potissimùm ex ecclesiastica constitutione annexum voto solemni, qui est subsequens matrimonium dirimere. Nec hic loquendi modus alienus est à vero loquendi modo, quo universi Theologi loquuntur. Nam omnes illi eam vim sacramentis, saltem pœnitentiæ, & baptismi tribuunt, ut ex attrito efficiant contritum: cùm tamen substantia doloris, & objectum, eadem perseverent, & dolor ille, qui ante susceptum sacramentum erat propter pœnas inferni, non transit in dolorem propter Deum, ac proindè per se, & essentialiter dolor ille prior est attritionis per susceptionem sacramenti: appellatur verò per accidens, & extrinsecè dolor contritionis, quod virtute sacramenti habeat eundem effectum qui competit contritioni absque actuali sacramenti receptione, eum solo proposito recipiendi, qui est restituere peccatorem ad gratiam. Sic ergo votum illud annexum ordini sacro est per se, & essentialiter simplex: at dicitur solemne extrinsecè, & per accidens, quia habet eundem effectum voti solemnis. Et ideò cautè *c. un. de voto in* 6. non appellatur solemne absolutè, & simpliciter, sed quoad effectum dirimendi matrimonium: & quoad hoc æquiparatur voto professionis: & sicut non obstante ea æquiparatione, est differentia in modo dirimendi, quòd votum solemne (inquiunt) dirimat ex natura sua, & jure naturali. (ut probavimus disp. præc. n. 4.) at votum ordinis sola constitutione Ecclesiæ (ut dicemus disp. seq. num. 51.) ita est differentia in modo, quo utrumque est solemne. Sed dices, eam differentiam non colligi ex eo textu. Id fatebuntur DD. hujus sent. sicut neque colligitur discrimen modo irritandi, at colligitur ex ratione, & authorum doctrina. Et *Cajet.* est expressè hujus sent. *t. 1. opusc. tr. 27. de dispensatione matrimonii in Occidentali Ecclesia, q. un. §. Videtur autem mihi*: ubi ait, id votum non esse solemne per se, sicut votum professorum, sed per accidens solemne. Quia per accidens conjungitur sacro ordini: nec ordinatus exhibet seipsum ad castitatem, sed ad ordinum ministerium. Ubi expressè vocat solemne per accidens, & dicit in voto castitatis non esse traditionem. Et ferè expressè idem tenet *Sotus l. 7. de just. q. 5. a. 3. ad 2. vers. Sed inferes*, ubi ait, votum hoc non esse ex jure divino solemne, sed ex jure positivo, hoc est, solo statuto Ecclesiæ reddens personas inhabiles ad matrimoniũ. Ubi clarè totam hujus voti solemnitatem in eo sitam esse dicit, quòd ex Ecclesiæ statuto dirimat matrimonium subsequens. Et *eo l. 7. q. 2. a. 5. col. 6. paulò ante vers. Igitur si opinio*, ait, si votum solemne professionis solo jure humano dirimeret subsequentem matrimonii contractum, ablato eo statuto, id votum manere per se simplex. Cùm igitur ipse sentiat, votum solemne ordinis solo jure humano dirimere, censet apertè id votum nullam aliam rationem voti solemnis habere præter illam extrinsecam, & per accidens sibi conjunctam solo Ecclesiæ statuto dirimendi matrimon. Idem non obscurè sentiunt Doctores, qui traditionem voti solemnis in eo constituunt, quod per ordinem constituatur clericus sub Episcopi potestate ad cultum Dei, & ad divina officia, ac ideò sit aliqualis traditio, cui non repugnat matrimon. sed per accidens conjungitur castitas. Sic explicant *Deca 4. dist. 33. q. un. ar. 1. notab. 4. Valentia in suis controvers. lib. uno de cælibatu c. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 53. art. 3. dub. 8. conclus. 1. in ejus prob. & in solutione ad* 1. unde *in solutione ad* 3. concludit quamvis *c. unico de voto, in* 6. æquiparetur votum professionis, & ordinis sacri, at revera esse maximam diversitatem inter utrumque votum, quæ colligitur ex ipsa rei natura. Et *ipsemet Valentia eo c. 2. paulò post princ. & in sua 4. par. tr. de Sacramento ordinis, disp. 9. q. 5. puncto 5. §. 1. paulò post princ.* dicit votum hoc appellari solemne, quòd instar voti solemnis dirimat matrimonium ex Ecclesiæ statuto. Et idem *Sotus lib. 7. de just. q. 2. art. 5. col. 6. vers. Igitur si opinio: & Aragon 2. 2. q. 88. ar. 11. col. 11. §. Secundò est advertendum*, explicant eam traditionem reperiri in ordine, quæ est ad divinum cultum. Atque ita concludit *Aragon notab. 3.* esse latissimum discrimen inter traditionem, quæ est in ordinis sacri susceptione, & in professione. Constat ergo ex his omnibus DD. non esse veram traditionẽ, per quam transferatur dominium corporis in Deum, ad castitatem servandam, ut in religionis professione: sed aliqualem tantùm, & non ad castitatem, sed ad ministeria divini cultus: ac per accidens adjungi votum illud castitatis. Erit igitur id votum, simplex ex natura sua, & per se: at extrinsecè, ac per accidens solemne, quod voti solemnis effectum habeat. Deinde, quia universi ferè Doctores, uno vel altero excepto, asserunt votum solemne ordinis dirimere ex solo statuto Ecclesiæ matrimonium subsequens, (ut disput. sequenti videbimus) estque sententia receptissima. Cum tamen plerique ex illis dicant id competere jure naturali voto professionis, quod sit traditio, per quam transfertur dominium corporis in Deum (ut dixi disp. præced. n. 4.) Sentiunt ergo eam traditionem non reperiri in voto solemni castitatis ordini annexo: aliàs profectò eodem jure naturali dirimeret matrimon. Quamvis enim id votum ex solo Ecclesiæ statuto annecteretur ordini, at semel annexum, si esset per se solemne, cum vera traditione, instar voti professorum, dirimeret utique jure naturali subsequens matrim. Sicut non obstante annexione solius juris Ecclesiast. obligat instar voti simplicis, jure naturæ, & divino, ac impedit eodem jure matrim. iniri. Adde *D. Th. 2. 2. q. 88. art. 11.* & multos alios absque controversia fateri, posse Pontificem dispensare in voto solemni ordinis sacri, cùm tamen posse in voto solemni professionis negent. Cujus differentiæ alia ratio esse nequit, nisi quòd in voto ordinis sacri non reperiatur perfecta traditio, secus in voto professi. Tandem ratio hujus differentiæ ea est, petita ex rerum natura: ubi enim jus humanum non disponit, ad ipsas rerum naturas est confugiendum. Cùm igitur ex nullo textu constet differentia inter ambo vota; immò æquiparentur *c. un. de voto, in* 6. ex ipsa utriusque status natura, differentia hæc petenda est. Status ordinis sacri non habet suaptè natura castitatem adjunctam, sed ex solo Ecclesiæ statuto (ut nu. 5. probavimus) nec promotus ad sacros ordines, suaptè natura renunciat nuptiis, nec moritur sæculo, quasi ad aliam se transferens vitam, & ita non est cur dicamus illum alienationem sui facere: sed tantùm ob ministerii sacri decentiam adjungit Ecclesia votum castitatis, statuens ut per illud instar voti solemnis, dirimeretur matrimonium subsequens. Quæ omnia secus se habent in statu religionis, qui continet suaptè natura castitatem, & est perfecta mors spiritualis, ut dixi disp. 23. n. 8. Cæterùm retenta nostra sent. qua asserimus, non differre votum simplex, & solemne per solam traditionem, (cùm ea quoque reperiatur in aliquibus vo-

votis simplicibus, ut supra dictum est) sed ex solo statuto Ecclesiæ, dicendum votum ordini sacro anneaum per se, & simpliciter esse solemne instat voti professorum, atque ita *Bonif. VIII. eo. c. un.* utrumque votum æquiparat, dicitque esse solemne.

18 Hinc 1. deducitur benè dixisse *Cordubam sum. qu. 3. Lud. Lopez. 1. p. instruct. c. 29. vers. Prætereà huic affinis est*. Votum solemne ordinis, & professionis non differre specie in genere moris, neque est audiendus *Manuel 1. to. sum. 2. d. c. 35. num. 5.* dicens utrumque votum differre specie à voto simplici. Sed dicendum est, neque hæc duo vota differre inter se specie, neque etiam à voto simplici, sed per solam Ecclesiæ constitutionem decernentis, hæc duo vota dirimete matrimonium, non autem votum simplea.

19 2. Deducitur pro materia confessionis, quid in ea quæstione dicendum sit. An professus in sacris constitutus fornicans, teneatur utriusque voti circumstantiam fateri? Et in primis, tanquam res certa, supponendum est, non tantùm professum, sed etiam solo ordine sacro initiatum, fornicantem, esse reum sacrilegii: ac proinde teneri fateri illam circumstantiam voti annexi ordini sacro: tanquam quæ speciem mutent. Constat, quia ultra fornicationem virtuti temperantiæ adversam, delinquit in religionem, violans castitatis votum. Quod si sentiat quispiam, obligationem castitatis annexam ordini saero, non esse ea voto, sed ex mera Ecclesiæ constitutione: ut sentiunt Authores num. 9. relati: adhuc tenetur dicere sacrilegam esse eam fornicationem. Quia cùm Ecclesia castitatem præceperit clericis, ob reverentiam ministeriorum sacrorum quibus vacant: id præceptum ad religionem pertinet: ac subinde ejus violatio sacrilega est. Quòd si quis velit dicere, id præceptum esse tantùm de abstinendo à matrim. reprobatum est nu. 3. Idem etiam constat ex *Concil. Tolet.* 2. quod refertur *c. De his, d. 28.* ubi expressè clericos fornicantes, tanquam sacrilegii reos, ab Ecclesia reiiciendos esse decernitur. Et ita sentiunt *Abulensis cap. 5. Matt. quæst. 204. columnn 2. vers. De primo patet. Clictoveus de vita, & moribus sacerdotum, c. 21 paulo post principium. Navar. summa cap. 25. num. 108. Celaja 4. distinct. 37. quæst. 3. Sotus lib. 7. de just. qu. 4. art. 2 col. 4. versic. De tertia propositione. Gutier. qu. canon. l. 2. cap. 7. nu. 3. Aragon 2. 2. qu. 88. art. 11. columna 8. §. His constitutis. Toledo l. 4. sum. cap. 17. nu. 1. Azor lib. 13 institutionum moralium c. 12. qu. 6. ad finem*. Et omnes Doctores n. 22. & 23. allegandi hoc supponunt, & solùm disputant, an qui simul sacerdos, & professus est, fornicans teneatur sacri ordinis, & professionis circumstantiam fateri, an solam alteram. Idem docet *Sanchez de voto, q. 4. nu. 28.*

20 Quare reiicienda prorsus est ea sententia, quam amplectuntur *Gerson regulis moralibus, tractatu de matrimonio, alphabeto 25. litera I. Supplementum Gabrielis, 4. dist. 24 quæst unica, art. 3. post dubium 3. versic. Hinc oritur dubium: & dist. 38 qu. 1. art. 3. §. Circa nunc dicta, post 3. dubium, conclusione 5. Tabiona Votum 1. num. 3. notabili 8.* asserentes fornicationem sacerdotis, aut monachi non addete circumstantiam specie diversam à simplici fornicatione, ac necessariò fatendam, quod votum non cadat propriè supra materiam alio præcepto debitam, sed fit tunc quasi nova confirmatio, & ratificatio obligationis præcepti illius, ac proinde novam non addat, sicut contingit in eo, qui vota de eadem materia repetit: quorum transgressionem uni malitię obnoxiam esse dicemus, n. 25. Sed hanc sententiam erroneam, & longe à veritate alienam, & communi sentiendo modo appellat *Castro lib. 1. de lege pœnali, cap. 10 col. 5.* Quia cùm altera obligatin sit ea lege naturali divina, pertinens ad temperantiæ virtutem, altera autem sit ex voto, pertinens ad religionis virtutem, qua strictiori vinculo se obstrinxit vovens, ad castitatem, quam jure naturali servare tenebatur, & ad non ducendam uxorem, dicendum est, necessariò duas esse obligationes specie diversas, ac proinde in transgressione duplicem reperiri malitiam.

21 Similiter non est admittenda sententia aliorum, dicentium concubitum clerici sacris initiati, esse simplicem fornicationem. Ducuntur per *c. Quia circa, de bigamis*, ubi loquens textus de presbyteris concubinariis sic ait: *Cum eis tanquam simplici fornicatione notatis*, & *c. Presbyter. dist. 28.* ibi: *Presbyter si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit*. Sic docent *Card. clem. Ad nostrū, vers. 7. nu. 3. de hæret. & ibi Imola nu. ult. Idem Imola c. Ut cleric. num. 8. vers. Adverto tamen, de vita, & honest. cler. Felin. c. At si clerici, in princ. n. 14. vers. Utrum autem, & ibi Decius in nova edit. nu. 229. vers. Non obstante, de judiciis. Bermond. de publicis concubin. §. Et alios non publicos concubin. n. 12. Paulus Grillan. de pœnis omnifariam coitus, q. ult. n. 2. Jul. Clar. lib. 5 recept. §. Fornicatio, n. 18. & §. Incestus, n. 1. versic. Sed nunquid committitur. Bossius pract. t. de coitu damnato, n. 10. & 16. Valasquez de Avendanno l. 9. Taur. ing. 10. n. 10. Gutier. q. canon. l. 2. c. 7. n. 44.* At sententia hæc confunditur ex dictis n. 19. Et ad textus, quibus innititur, respondet benè *Azor l. 13. institutionum moralium c. 12. q. 6. ad finem*, id solùm velle eos textus, ne clerici fornicatio sit appellanda adulterium, stuprum, incestusve. Quod nomen non pauci Jurisperiti illi tribuunt.

22 Potissima autem difficultas est, an sacerdos, qui simul professus est, fornicans, teneatur utramque circumstantiam fateri. An potiùs satisfaciat alteram explicans, aut se voto castitatia ligatum esse? Quidam ajunt minimè teneri utramque circumstantiam fateri, sed satisfacere dicendo se sacro ordine initiatum esse, explicando, quòd vota ordinis sacri, & professionis non distinguantur specie, nec alterum notabilem deformitatem addat. Sic sentiunt *Corduba sum. q. 3. Ovand. 4. d. 25. q. unica post 9. proposit. coroll. 2. Lud. Lopez 1. p. instruct. cap. 29. col. 9. §. Prætereà huic affinis est. Manuel 1. tom. summæ 2. editione, cap 53. nu. 5.* Citatur ab his *Navar* pro sua opinione, *sum. Hispan. c. 26. in addit. ad num. 11. cap. 6.* sed ibi satis æquivocè loquitur. Nam quærens, an religiosus sacerdos fornicans teneatur fateri se esse religiosum, an sufficiat fateri se esse sacerdotem, ait: *Respondeo quòd non*, ubi æquivocè loquitur, via enim dignosces, an ea responsio negans correspondeat priori parti q. & sic erit hujus sent. an posteriori, & sic erit contrariæ. Et *sum. Lat. cap. 6. num. 13. in fine*, ocuttum etiam explicuit, sed tantùm dicit religiosum fornicantem teneri explicare se religiosum esse.

23 Alii centent sacerdotem professum fornicantem non satisfacere dicendo se sacerdotem esse, quod votum solemne religionis mutet speciem, aut notabiliter aggravet: & dicunt contrarium non esse probabile: & similiter dicunt teneri explicare circumstantiam sacerdotii, nec satisfacere dicendo se professum esse, & ordine sacro initiatum: at si sacerdos non sit, satis fateri, explicando se professum esse, & ordine sacro insignitum, nec teneri explicare, diaconus ne an subdiaconus sit. Quia quamvis ordo sacer ratione voti non addat novam deformitatem, supra professionis votum: eam tamen addit, & notabiliter quidem aggravantem, ratione consecrationis ad ministeria divina: atque inter ipsos ordines sacros, eam addit sacerdotium. Quoniam ad longè altius ministerium dedicat. Dicunt etiam, si Episcopus sit, teneri explicare Episcopatum ratione altioris consecrationis. Ita *Petrus de Ledesma de sacramento*, ubi de sacramento pœnitentiæ, *capit. 19. circa circumstantiam personæ dubio 1. & 2. à folgio 619.*

24 Tandem aliis placet, etiam professum satisfacere dicendo se emisisse votum castitatis. Ita opinantur quidam, teste *Henriq. lib. 5. de pœnit. c. 5. n. 6. in commento litera G.* & ipse tantum vocat oppositam sententiam probabiliorem. Quare clarè existimat hanc esse probabilem.

25 Sed ut meam sent. explicem, præmitto eum, qui semel factum à se votum repetit millies, nullam in se obligationem distinctam suscipere, sed veterem tantùm renovare, ac confirmare: quare si votum id violet, unius solùm culpæ reus erit: nec in confessione tenebitur voti sæpius repetiti mentionem facere. Quia omnia ea vota eodem prorsus modo ad unam religionis speciem pertinent. Sicut qui multa conficit instrumenta ejusdem obligationis, cum eisdem hypothecis, non plus astringitur, quàm unico confecto instrumento. Et ita docent *Medina 1. 2. q. 72. a. 6. col. 2. vers. Sed dices. & l. 1. sum. c. 9. paulo ante §. 8. f. 23. Ovand. 4. di. 25. q. un. post 9. proposit. coroll 2. Enriq. l. 5. de pœnit. c. 5. n. 6. Azor l. 11. instit. moralium c. 14. q. 1. ad fi. Manuel 8. 1. sum. 2. edit. c. 23. n. 4. concl. 2. fi. & 2. t. c. 94. n. 9. Vega 2. t. sum. c. 129. casu 8.* Et eadem ratione est idem dicendum de juramentis multiplicatis circa eandem rem, ut benè docet *ibi Enriquez*.

26 Erit tamen diversa malitia necessariò in confessione detegenda, si votum, & juramentum de eadem re facta violentur. Quòd diversa ratione pertineant ad religionis virtutem, nimirum, votum ob fidem datam Deo servandam: juramentum autem, ne Deus adducatur in testem falsò. Et ita docet *Enriquez a præced. alleg.* Et clarè videtur tenere *Azor lib. 11. instit. mor. c. 10. qu. 2. §. Aliis tamen non videtur*, ubi ait vincula voti, & jurisiurandi super eadem re esse diversa.

27 I. Conclusio sit. Professus fornicans satisfacit, si se votum emisisse dicat, quia id solemne votum à simplici non differt specie, neque alterius rationis vinculum est, sed solùm accidentaliter, ut dixi disp. 25. n. 7. & ita docent DD. quos in hac disput. num. 24. retuli. Quamvis *Medina lib. 1. sum. c. 14 §. 18. f. 119. p. 2. Enriquez l. 5. de pœnit. c. 5 n. 6. in comment lit. G. Petrus de Ledesma n. 23. alleg. Aragon 2. 2 q. 88. ar. 7. ad fi. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 25. nu. 5.* dicant, hunc non satisfacere, sed debere explicare professionem, quod quidem est valdè probabile etiam retenta nostra sentent. Quia licèt id votum non differat essentialiter, & specie à voto simplici, addit tamen circumstantiam status religiosi notabilissimè aggravantem.

28 II. Conclusio. Si sit Sacerdos, & professus, satisfacit dicens se sacerdotem esse. Hæc est contra DD. nu. 23. allegatos, & tenent quos n. 23. allegavi, quia hæc vota non sunt distinctæ speciei, quamvis probabile est non satisfacere, quia videtur multo gravior Monachi fornicatio, ut ait *Paleotus de nothis, & spur. c. 16. n. 15.* Pro hac quoque concl. est *Palad. 4. dist. 38 q. 4. a. 1. post 5. concl. n. 14.* ubi ait professum in sacris constitutum fornicantem, esse duplicis voti reum. Cujus doctrinam non omninò approbo, ut dicam nu. 30.

29 Hinc infertur professum satis fateri, si se votum solemne emisisse dicat. Quod constat à fortiori ex dictis duplici numer. præced.

30 III. Conclusio. Sacerdos professus fornicans satis fatetur, se professum, tacito sacerdotio, dicens. Quia cum castitas non sit ea natura rei annexa consecrationi sacerdoti, sed ex voti ratione annexa: (ut probavimus n. 2.) sola malitia necessariò confitenda consurgit ex voti transgressione. Tota autem

malitia voti ordinis sacri violati inclusa est in voto solemni professionis violato. Nec obstat, si dicas duplicem obligationem esse in sacro ordine insignitis, ad castitatem: alteram ex voto, alteram ex Ecclesiæ præcepto. Id enim nu.24. reprobavi. Nec similiter obstat, si quispiam obiiciat, Ecclesiam annexuisse votum castitatis ordini sacro, ob ministerii sacri reverentiam. At votum obligat propter fidem Deo præstandam: atque ita videntur diversi fines virtutis religionis, ac proinde constituunt diversam speciem malitiæ. Sicut ob id diversa est malitia, ac duplex, ubi votum, & juramentum de eadem re violantur, ut n.26. diximus. Hoc inquam non obstat. Quia quamvis Ecclesia præcipiens: ut initiati emittant votum continentiæ, eum finem habuerit: at votum continentiæ emissum tantùm obligat ea vi fidelitatis Deo debitæ. Itaque si hi non voverent in ordinis sacri assumptione, delinquerent contra præceptum Ecclesiæ jubentis, ut voveant ob reverentiam ordinis sacri: at id votum emittentes satisfacere huic præcepto, & fini Ecclesiæ, & sola superest obligatio voti ad castitatem, ut fletur promissio facto, in Dei cultum. Hæc est adversus *Petrum de Ledesm.n.alleg.n.23.* Et videtur contra *Paludan.* cujus verba retuli nu.28. Sed eam docent *Metrna l.1.sum.c.14.§.18.fol.119.p.2.Ovand. & Manuel alleg.nu.22.* Et clarè tenent reliqui eodem n.22. allegati: dicunt enim satis esse sacerdotem professum dicere, se esse sacerdotem: quia vota ordinis, & professionis non variant speciem moralem: à fortiori ergo dicent satis esse, professionem explicare.

31 IV. Conclusio. Sacerdos non professus fornicans non tenetur sacerdotii circumstantiam fateri: sed satisfacit se sacri ordinis esse dicens. Hæc est contra *Petrum de Ledesm. cit. num.23.* Et ratio est, quod sacerdotium nullam aliam obligationem ad castitatem afferat, quàm eam, quæ consurgit ex voto emisso in Subdiaconatu, (ut num. præc. diximus.) Nec reperitur ubi Ecclesia novam obligationem injunxerit. Quare seclusa ea Ecclesiæ constitutione, concubitus sacerdotis esset simplex fornicatio. Non ergo diversa malitia invenitur, quàm contra votum, quod in cæteris ordinibus sacris reperitur. Præterea, quia licèt ea circumstantia aliquantum culpam augeat, sicut auget fornicantem esse sanctiorem, aut doctiorem, aut maximis Dei beneficiis affectum: hæc tamen non ita notabiliter aggravant, ut sit necessarium ea explicare. Et ita tradunt *Palacios 4. dist.16.disp.3.col.13.post 1.concl. vers. Unde non sat erit. Enriquez lib.5.de pœnit.c.5.nu.6.comment.lit G.Lud.Lopez 1. p. instruct.c.29.col.9.§. Prætereà huic affinis est.*

32 Immò satis puto dicere, se voto castitatis ligatum esse, quod tota malitia specifica superaddita consurgat ex voti fractione (ut n.30. probavimus:) & quamvis votum ordinibus sacris annexum sit solemne, non differt tamen à simplici per se, & essentialiter: sed ea sola Ecclesiæ constitutione, & accidentaliter, quia Ecclesia constituit per id votum dissolvi matrim. ut probavimus n.17.& 18. Quare nullam aliam malitiam specificam reperio, quam in voti simplicis fractione: nec auget ea circumstantia notabiliter (ut n. præced. declaravimus.) Nec Ecclesiam irritasse matrim. postea initum. constituit novam circumstantiam necessariò fatendam (ut probavi disp.5.nu.16.) Hoc est contra *Manuelem allegatum nu.22.* & contra *Petrum de Ledesm.nu.23.relatum*, dicentes non sufficere explicare votum castitatis. Sed ita docent *Sanctes de voto q.4.nu.28. Enriquez lib.5.de pœnit.c.5.nu.6.commento.lit.G.in fine.*

33 Adde idem esse dicendum, licet fornicans sit Episcopus, non enim tenetur Episcopatus circumstantiam fateri. Quod (ut probavi num.7.) nullam aliam obligationem ad castitatem habeat, quam ratione voti annexi ordini sacro: unde ejusdem rationis est fornicatio Episcopi, ac fornicatio cujuscumque in ordine sacro constituti. Hoc est contra *Petr.de Ledesma, allegatum, nu.23.* Et ideò hanc sententiam dicit fortè esse veram *Palacios, nu.31 allegatus.* Et tenet *Enriquez num.præced relatus.* Addit benè *Palacios ibidem*, nec Prælatum religionis fornicantem teneri prælationis circumstantiam fateri. sed solum se professum esse, ob eandem rationem. Ex quo infero fornicationem Episcopi nondum consecrati, sed tantùm electi. & confirmati, nec sacro ordine initiati, non excedere malitiam simplicis fornicationis, nec continere circumstantiam necessariò fatendam. Quod nulli obligationi speciali ad castitatem adversetur. Rursus infero, illi Episcopo consecrato satis esse fateri se contra votum castitatis deliquisse, ut numer. præced. diximus de sacerdote. Et docet *Enriquez ibi allegatus.* Et id aperte probat ratio adducta. Sunt tamen hæc accipienda, nisi fornicatio illa ab Episcopo, aut à religionis prælato admissa, ita publica esset, ut scandalum pareret: tunc enim adversus specialem officii obligationem delinquerent, qua tenentur subditos non solo verbo, sed exemplo pascere: atque adeò specialis malitia ea status, ac officii circumstantia contraheretur, eaque necessariò fatenda.

34 V. Conclusio. Si fornicetur religiosus Societatis Jesu, solis votis biennii, aut coadjutoris temporalis, aut spiritalis, simplicibus ligatus, non tenetur se religiosum esse explicare: sed satis est, ut votum castitatis explicet. Constat ex dictis n.27. ubi de professo id diximus. Prætereà, quia si dicas statum religiosi, in quo illi per ea vota verè, & propriè constituuntur, esse longè perfectiorem statu sacerdotis in sæculo (ut docet *D. Thom.2.2.q.184.art.8.*) atque ita ratione status augeri malitiam. Id utique fatebor, at id argumentum non est adeò notabile, ut circumstantiam necessariò fatendam constituat. Quoniam peccata religiosi non variant speciem, nisi voto adversentur, ut docet *Cajetanus 1.2.q.7.a.1.paulo post princ.Navar.c.Consideret, in prin.num 50.de pœnit.dist.5. & sum.cap.6.Hispanè num.11. Latinè nu.13.* qui in utroque loco addit, nec eam status circumstantiam esse necessariò fatendam. Et ita hanc conclusionem docet *Enriquez lib 5. de pœnit. cap.5. num.6. in comment.lit.G.* Probabile tamen est teneri circumstantiam religionis explicare, tanquam notabiliter aggraventem, ut num.27. dixi de professo fornicante.

Ex dictis deducitur, qui expressè fecit castitatis votum, ac 35
prætereà initiatus est sacro ordine, & emisit simplicia vota in Societate Jesu, per quæ redditur verus religiosus, si fornicetur, satis eum fateri, si dicat se contra votum castitatis peccasse. Quia omnia ea vota non essentialiter differunt à voto simplici. Nec votorum multiplicatio efficit, ut ea sit necessariò in confessione detegenda, (ut probavi num.25.) Et ita docet *Enriquez num.precedenti allegatus.*

2. Deducitur, professum, qui se non habiturum mollitiem 36
vovit, & transgressus est, satis fateri se professum indicando, tacito eo voto. Quia voto castitatis emisso in professione ad idem tenebatur, nec multiplicatio votorum novam affert malitiam. Sic *Llamas in methodo curationis animarum, p.3.c.4.§.39.* Et idem dicendum est de clerico in sacris constituto, vel religioso Soc. Jesu nondum professo, aut jam professo, & de quocomque alio, qui votum castitatis fecit, immò & his omnibus satis erit dicere, se contra votum castitatis, aut contra votum non pollnendi se, deliquisse. Quia in iis sola malitia fractionis voti reperitur. quod enim alterum sit solemne, alterum verò simplex, est sola differentia accidentalis. Et licèt votum castitatis plura contineat, quàm abstinentiam à peccato mollitiei: at dum violatur sola mollitie habita, non amplius violatur, quàm si esset votum solius abstinentiæ à mollitie. Si tamen ultra mollitiem admitteret aliud peccatum in ea, castitati adversum, ut delectationi morosæ in fœminæ cogitatione, aut concupiscentiæ ipsius, aut tactuum cum tertia persona, non sat esse explicare votum abstinendi à pollutione, sed aut simul esset votum castitatis explicandum, aut solùm id castitatis votum: quia in peccato adjuncto non explicaretur circumstantia violationis voti.

VI. Conclusio. Si initiatus sacris, aut professus, aut qui aliàs 37
votum castitatis emisit, jurejurando se astringat ad castitatem, non satis fatebitur furnicationem, declarans professionem, ordinem, votum, aut solùm juramentum explicans, sed cum aliis vinculis tenetur juramentum fateri. quod sint diversæ rationis vincula necessariò in confessione detegenda, ut probavi num.26.

Ex dictis num.27. & 28. constat satis probabile esse sacerdo- 38
tem professum satis fateri, si se sacerdotem, aut voto ligatum dicat.

Ad argum.proposita num.17. constat ex dictis. 39

DISPUTATIO XXVIII.

Utrùm sacer ordo dirimat matrim. subsequens: & quo jure?

SUMMARIUM.

Proponuntur textus probantes matrim. contractum post sacrum ordinem non esse irritum, num.1.
Est irritum, num.2.
Nunquam licuit in Ecclesia initiatis sacro ordine matrim. inire, n 3.
Græcus sacris initiatus non potest mortua uxore aliam ducere, num.4.
Quid distet inter Eccles. Latinam, & Græcam, quoad matrim. ante ord. sacros initum? num.5.
An peccent Græci in sacris constituti, utentes matr. antea inito? nu.6.
Solvuntur argumenta. Et explicantur c. Diacons, d.28.c. Quoniam, & c. Aliter, d.31. & an canones VI. Synod. quos vocant Trullanos, sint authentici? num.7.
Quo jure sacer ordo matrimon. postea contractum dirimat? Explicatur quid distet inter hanc quæstionem, & illam, an sit annexa ordini castitas jure divino? num.8
Refertur duplex sententia, num.9.& 10.
Proponitur sententia Authoris, num 11.
An ordo sacer jure natura impediat matrim. subsequens, licet id non dirimat? num.12.
Episcopus, quo jure dirimat matrim. subsequens: & quid, si is Episcopus nondum sit consecratus, nec ordinis sacri? num.13.
Solvuntur argumenta; num.14.

Duplicem petit quæstionem dispot. præsens. Alteram, an 1
ordo sacer dirimat matrimonium posteà irritum: alteram, quo jure. Et circa priorem quæst. videtur pars negans vera, 1. ex *canon.6. Apostol.* ibi: *Episcopus, aut presbyter uxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiiciat.* 2. ex *Conc.Gangr. can.4.* ibi: *Quicunque decernit à presbytero, qui uxorē habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.* 3. quia Stephanus Pōtifex, & refertur *c.Aliter, d.31.* ait in Orient. Ecclesia clericos ma-

matrim. copulari. Nec eum morem reprehendit. 4. quia *D. Aug. l. 15 de civ. c. 16* & refertur *c. un. 35. q. 1. ad fi. vers. Illud autem*, sic ait *Ecclesia post Apostolica instituta, quędam consilia perfectionis addit: utpotè de continentia ministrorum.* 5. ex *c. Diacon. 28. d.* quod est ex *Synodo Ancyrana, c. 10.* ibi: *Diaconi quicumque cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes, velle se habere uxores, nec posse continere, ii si postea ad nupt. venerint, maneant in ministerio. propterea, quod eis Episcopus licentiam dederit.* Et confirm. quia si dicas hanc Synodum esse provincialem: est postea approbata à Leone IV. & refertur *c. De libellis, d. 20* ac proinde habet authoritatem Pontificiam. Tandem quia in *VI. Synodo, can. 13.* & refertur *cap. Quoniam, d. 31.* sic habetur: *Nos antiquum canonem Apostolica perfectionis servantes, hominum, qui sunt in sacris, conjugia deinceps ex hoc temporis momento, firma, & stabilia esse volumus.* Quos canones Adrianus Pontifex postea recepit, ut habetur *c. Sextam, d. 16.* ibi: *Sextam Synodum sanctam recipio cum omnibus canonib. suis.* Et amplius in eo canone reprobatur mos Ecclesiæ Romanæ interdicentis matrimon. clericis constitutis in sacris. Constat ergo ex his omnibus non esse irritum matrimonium contractum post ordinem sacrum.

2 Cæterùm veritas Catholica est, per ordinem sacrum dirimi matrimonium postea initum. Id enim definitum est *c. 1. & 2. Qui cler. vel voventes.* Et *c. unic. de voto, in 6. & c. Ut lex. 27. q. 1.* quod est Innoc. c. 2. Idem definierunt *Nicolaus Pontifex, & Alex. 2.* quorum decreta referuntur *c. Nullus Missam, & c. Præter hoc, dist. 32. & VI. Synodus cap. 6.* & refertur *c. Si quis eorum, dist. 32.* & multa alia decreta referuntur *eadem dist.* Idem definivit *Joan. 22. in sua Extrav. Antiqua, de voto*, & novissimè *Trid. sess. 24. de matr. can. 9.* De cujus decreti convenientia remissivè diximus disp. præced. nu. 2.

3 Dubitabis autem, an unquam permissum sit sacris ordinibus initiatis matrim. inire? *Cajet. in opusc. tom. 1. tract. 27. de dispensatione matrimonii in Ecclesia Occidentali, q. un. paulo post princ.* dicit olim Græcis Diaconis licuisse matrimonium inire. probat ex *c. Aliter, & c. Diaconi, allegatis n. 1.* Et idem docet *Sotus 4. d. 38. q. 1. a. 1. col. penult. vers. Colligitur, & lib. 7. de just. q. 6. a. 2. conclus. 2.* quando in ipsa promotione protestati essent se continere nolle. Sed verius est nunquam licuisse in Ecclesia, sive Latina sive Græca, sacro ordine præditis matrim. inire. Nam *c. Si quis eorum d. 32. & VI. Synodo generali*, dicitur de Ecclesia Græca, sic: *Si quis eorum, qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante ordinationem Subdiaconatus faciat.* Et de Ecclesia Latina hoc certum est, ex *c. Sunt quidam, & c. Presbyteris, 27. q. 1. & cap. Decernimus, d. 28. & c. Lectores, d. 32.* Id etiam constat, quia ab initio nascentis Ecclesiæ id prohibitum fuit, ut constat ex *canon. 27. Apostolorum*, ibi: *Qui ad clerum provecti sunt, præcipimus ut si voluerint, uxores accipiant, sed lectores, & cantores tantummodo.* Et inter alios novissimè id probat *Azor l. 13. instit. moral. c. 12. q. 3.* Et semper apud Græcos fuit irritum matrim. contractum post ordinem sacrum, ut benè probat *Azor eod. c. 12. q. 5.*

4 Unde deducitur Græcum sacris ordinibus post conjugium initiatum, non posse validè, uxore mortua, ad alias nuptias transire. quod irritum sit etiam apud illos matrimonium initum post sacros ordines. Sic *Azor lib. 13. instit. moral. cap. 14. q. 7.*

5 Ea verò est differentia inter Græcos, & Latinos in sacris ordinibus constitutos, quod illis licuit post conjugium ad sacros ordines ascendere, & uti matrim. anteà contracto, quod Latinis est interdictum. Quæ differentia constat ex *c. Cum olim, de cler. conjug. & cap. De Syracusana, 28. d.* Et Græcis quidem concedebatur usus matrimonii ante ordinem initi, præter id tempus, quo altaris ministerio deservire, vel consuetudine, vel lege debent, ut latè probat *Azor lib. 13. institut. moral. cap. 13. q. 1.*

6 Dubitabis autem, an sacerdotes Græci, utentes matrimonio ante ordines inito peccent? Posset enim aliquis id sibi persuadere, existimans id permitti Græcis ob eorum duritiem, tanquam minus malum: instar permissionis lupanarium. Et ita sentiunt quidam, quos tacito nomine refert *Azor statim allegandus.* Et probant ex *decret. Nicol. 1. ad consulta Bulgaro c. 70.* & habetur *c. fin. d. 28.* ubi consultus à Bulgaris, num presbyteri habentes uxores sustentandi essent, respondet sic: *Licet ipsi valdè sint reprehensibiles, vos tamen Deum convenit imitari, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos.* At Bulgari semper retinuerunt, & nunc retinent Grecorum morem. At dicendum est eos minime peccare. quod clarè colligitur ex *c. Aliter, d. 31.* ubi Stephanus Pontifex Græcorum morem refert, nec reprehendit. Et similiter *Innoc. II. cap. Cum olim, de cler. conjug.* Immò *Clem. III. c. Quæsitum, de pœnit. & remiss.* clarè supponit eum usum esse licitum, ibi: *Quæsitum est utrum sacerdotib. Græcis, quibus legitimo matrimonio licet uti.* Et *Conc. Lateranens. sub Innoc. III. cap. Ut clericorum, de vita, & honestate cleric. in fine*, id clarè dicit, ibi: *Qui autem secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, gravius puniantur, cum legitimo matrimonio uti possint.* Ubi *gloss. finalis*, ait id dici propter Græcos, qui in sacris constituti utuntur matrimonio antea contracto. Et ratio est, quia cum lex de Sacerdotum cœlibatu sit Ecclesiastica (ut diximus disput. præced. num. 5.) nec sit apud Græcos recepta, nisi modo prædicto, illos non obligabit: eo vel maximè, quod sciente Pontifice id effectum sit. Et ideò hanc partem tuentur *gloss. c. De libellis, fi. d. 20. Abbas c. Cùm olim, nu. 2. & 3. de cler. conjug. & ibi Imola nu. 4. Anton. n. 4. Joan. Andr. n. 1. fine. Cardin. nu. 1. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 8. post 2. conclus. Rosella verb. Impedimentum, imped. 11. nu penult. Sylvest. Matrimon. 8. q. 12. fine, Sotus 4. d. 38. q. 1. a. 2. in fine corporis. Azor lib. 13. institut. moralium, c. 12. q. 1. Lud. Lop. 2. p. instructorii de matrim. cap. 49. col. 1. vers. Ad verbum.* Quare textus contrarius forte intelligitur de ducentibus uxores post ordinem sacrum.

Ad arg. n. 1. respondetur. Ad 1. dic, canonem illum intelligi de uxore ante ordines habita non abiicienda quoad curam victus largiendi, non enim quoad hoc est abiicienda. secus quoad carnale commercium, ut dicitur *cap. Omnino d. 31.* quod est ex D. Leone Pontifice. Ad secundum dic, sensum Concilii hunc esse, qui ita damnat nuptias, ut credat eum, qui uxorem habuit, non posse ob id ad ordines ascendere, anathema sit. Ad tertium dic cum *gloss. ibi, verb. Copulant, & Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. num. 1.* intelligi, copulari, id est, matrimonio contracto uti. Et ita solùm dicit, Græcos uti matrimonio ante ordines contracto. Nam copulari pro conjugii usu aliquando accipitur, ut constat ex *c. Agathosa 27. q. 2. in fin.* ibi: *Postquam copulatione conjugii viri, atque mulieris unum corpus efficitur.* id est, consummatione, & usu. Et *c. Nosse 30. q. 1.* ibi: *Nosse desideras, utrum mulier, quæ viri filium de sacro fonte levaverit, possit cum eodem viro copulari.* Ubi *glos. verb. Copulari*, explicat, id est, carnaliter commisceri. Et constat, quia jam erant matrimonio juncti. Et eandem solutionem tribuunt *Azor lib. 3. institut. moral. c. 12. q. 3. & Bellarmin. in suis controvers. lib. 1. de cler. cap. 21.* Ad 4. dic, id non esse ex D. Augustino, sed ex Gratiano, & posse intelligi, Ecclesiam imposuisse clericis continentiam sub præcepto, quæ antea erat sub consilio. Et ad quintum, & confirmationem dic cum *Majori 4. d. 24. q. 2. in solut. ad 2. & Azor d. c. 12. q. 2. & 4.* ibi sermonem esse de more Ecclesiæ Græcæ, & de uxoribus ante Diaconatum ductis, & ideò dici, *Si cum ordinantur, dixerint velle se uxores habere*, id est, retinentes anteà ductas velle se matrimonio uti: & cum postea dicit: *Si postea ad nuptias venerint*, id est, si nuptiis antea contractis uti voluerint. Vel dic cum *Archidiac. Dominico, Turrecr. in c. Diaconi, & Azor proximè citato*, intelligi, si ad nuptias venerint, idest, si contraxerint, non de jure, sed de facto, tunc separentur ab illis uxoribus, quas duxerunt, eo quod matrim. non valeat: & separati ab uxoribus permaneant in ministerio, nec à clero reiiciantur. quod Episcopus licentiam dederit. Ad ultimum dic, Canones illos VI. Synodi, quos Trullanos appellant, eo quod apud Trullum palatium regium editi sint, non esse authenticos, nec Ecclesiasticam habere auctoritatem: nec editos esse à Concilio, sed post illud dissolutum à quibusdam Episcopis, nullumque Romanum Pontificem eos approbasse, sed apertè improbasse Sergium Pontificem illius temporis, ut scribunt *Beda lib. de sex ætatibus in Justiniano, & Paulus Diac. lib. 8. de b. Rom. cap. 9.* VI. enim Synodus nullos canones edidit. ut constat ex *VII. Synodo act. 4. & 5.* Et ideò hos canones non esse authenticos, nec VI. Synodi docent *Anastas. Theophan. & Umbertus*, ut eos refert *Simancas de Catholicis instit. tit. 40. n. 38.* idem docent *quædam additio ad decretum correctum jussu Greg. XIII. c. Habeo librum, d. 16. Canus lib. 5. de locis Theol. c. fi. ad 6. Sotus 4. d. 38. q. 1. a. 2. col. 4. vers. Quocirca, & lib. 7. de justit. q. 6. a. 2. col. 11. vers. Hac ergo. Torren. lib. uno de canonibus VI Synodi, Bellarm. in suis controvers. lib. 1. de Concil. c. 7. & lib. 2. de Pontifice, c. 18. & lib. 1. de clericis, c. 21. col. 3. vers. Ad 3. Valentia 4. p. disp. 9. q. 5. punct. 5. §. 2. vers. Respondeo canones illos: & disp. 10. q. 5. punct. 3. in impedimento disparitatis cultus, §. Cum infideli autem. Bannes 2. 2. q. 1. a. 10. dub. 5. f. 159. & Surius 3. to. concil. in VI. Synodo*, ante hos canones ponit præfationem ad lectorem, ipsum admonens, quosdam ex his canonibus esse ab hæreticis corruptos, & falso tribui VI. Synodo. Et ad *c. VI. Synodum, d. 16.* quod probat eos canones receptos esse ab Adriano Pontifice, respondet *additio, quædam in novo decret. Gregoriano, in eod. c. Sextum, posita*, Gratianum non referre propriè verba Adriani, sed Adrianum referre ea verba ex epistola à Tarasio ad se missa.

8 Quæstio posterior. Quo jure sacer ordo matrim. subsequens dirimat? Quæstio hæc procedit, sive teneamus continentiam annexam esse sacro ordini jure Ecclesiastico, sive divino, sive ex voto, sive ex sola Ecclesiæ constitutione. Quodcumque enim horum teneamus, potest esse locus opinionibus statim referendis. Quoniam lex illa divina, vel votum posset ita clericis castitatem præcipere, ut matrimonium postea initum minimè dirimeret: sicut voto simplici castitatis adstrictus tenetur lege divina naturali nuptiis abstinere, si tamen contrahat, validæ sunt. Quare & si dicamus lege divina annexam esse continentiam, vel ex voto lege Ecclesiastica adjuncto, potest esse difficultas, an sola Ecclesiastica lege sit irritum matrimonium post sacrum ordinem contractum, an lege divina, an potius ex vi illius voti adjuncti.

9 Triplex igitur est sent. Prima ait, jure divino per ordinem sacrum dirimi matrim. subsequens. Potest probari, quia *c. un. de voto, in 6.* æquiparantur votum solemne ordinis sacri, & professionis. Hoc autem dirimit jure divino (ut diximus disp. 26. nu. 4.) Et confirmat. quia in ordine sacro est traditio, sicut in professione (ut docent Authores cit. disp. præced. num. 16.) Cùm igitur votum professionis dirimat jure naturæ, eo quod in illo reperitur traditio: eodem jure dirimet ordo. Tandem, quia ordini est jure divino annexa castitas conveniens muniis sacerdotalibus: quibus conjugales curæ adversantur. Huius sententiæ sunt *Majoris 4. d. 24. tota qu. 2. Caiet. 4. d. 37. q. 1. fin. Barbosa*

rubrica, §. solat. matrim. a. p. num. 94. Et dicunt esse probabilem, *Bassol. 4. d. 37. q. unic. art. 1. & Nicol. de Nisa super 4. sententiarum, tr. 6. p. 3. de matrim. q. 7. paulo post principium.*

10 II. Sententia docet, ordinem sacrum, ut ordo sacer est, non habere ex natura sua, & jure naturali divino dirimere contractum matrimonii subsequentem, quod non habeat eo jure annexam sibi continentiam: at ratione voti solemnis annexi id efficere jure naturali. & divino. Ducitur, quia licet per accidens, & ex statuto sólo Ecclesiæ annexum sit id votum solemne ordini sacro: at supposita annexione, habebit jure naturæ dirimere matrim. qui est voti solemnis effectus. Sicut album per accidens conjungitur corpori, & ideò corpus, ut sic, disgregat per accidens visum: at corpus ut album est, id habet essentialiter Et confirm. quia si per accidens ex statuto Ecclesiæ annecteretur votum simplex ordini, impediretur jure naturæ matrimonium subsequens, non ex vi ordinis, sed ex vi voti. Cùm ergo sit annexum votum solemne, quamvis ex jure Ecclesiastico, dirimetur matrimonium subsequens, non solo jure Ecclesiastico, sed divino naturali, ratione voti solemnis adjuncti. Perinde enim est voti solemnis effectus, dirimere jure naturæ matrim. ac simplicis impedire. Ita tenent aliqui, ut refert *Bassolis n. preced. allegat.* Et videntur tenere *Ricard. 4. d. 37. a. 1. q. 1. corp. Raynerius a. p. sum. t. de matrim. cap. 23. Petrus de Soto lectione 5. de matrim. §. Rationem hujus Valentia 4 part. disp. 10. q. 5. punct. 3.* ubi de impedimento ordinis: dicunt enim reddi matrimonium subsequens nullum propter votum solemne adjunctum, & propter statutum Ecclesiæ.

11 III. Sententia (cui adhæren tanquam communiori, & multo veriori) ait solo Ecclesiæ statuto dirimi matrimonium subsequens per ordinem sacrum. Ecclesia enim inhabiles reddidit initiatos sacris ad matrimonium, sicut consanguineos in secundo, & ulterioribus gradibus usque ad 4. Sententia hæc probatur eisdem prorsus rationibus, quibus disput. præcedenti, nu 5. probavimus solo jure Ecclesiastico annexam esse continentiam ordini sacro: eædem enim hanc sententiam probant. Item probatur, quia hoc votum non est per se, & ex natura sua solemne, sed per accidens: (ut probavimus disput. præcedent. num. 17.) non ergo dirimet matrimonium jure naturali divino, instar voti solemnis per se, quale est professionis votum. Et ideò hanc sentent. tenent universi DD quos disput. 26. num. 2. retuli, asserentes votum professionis ex solo jure Ecclesiastico dirimere contractum matrimonii sequentem. Et præter illos tenent hanc sententiam *D. Th. 4. d. 37. q. 1. a. 1. corp. Scot. ibi, q. un. §. Dico igitur. D. Bonav. a. 1. c. 2. corp. Albert. Magnus ibi, a. 1. Durand. q. 5. nu. 4. Palud. q. 1. ar. 5. nu. 8. & a. 3. nu. 19. Supplem Gabriel. q. un. ar. 2. concl. 2. Guilliel. de Rubion ibi, q. 1. a. 2. Bassolis q. un. ar. 1. Mayron q. un. Albertus Pighius in suis controvers. controv. 15. ad fi. Nicol de Orbellis 4. d. 37. q. un. Clictovaus de vita, & morib. sacerdot. c. 21. paulo post principium. Nicolaus de Nisa allegat. nu. 9. Cajet. in opusc. tom. 1 tract. 27. de dispens. matrim. in Occident. Ecclesia, q. un ad fin. §. Quoad tertium. Catharin. lib. 6. in Cajet. ea qu. An possit Pontifex dispensare in voto solemni ordinis sacri. Idem Cajet. 2. 2. q. 88. a. 7 dub. 1. §. Quantum vero ad 2. & 3. opinionem. Gerson 1. p. reg. moralib. tract. de matrim. alphab. a 5. littera I. Capreol. 4. d. 33 q. un. ar. 4. ad fin. in solut. ad argumentum Scoti contra 3. concl. Victoria sum.* ubi de matrim *nu. 291. Sot. l. 7. de justit. q. 5. a. 3. ad 2. & 4. d. 38. q. 1. ar. 1. col. 3. vers. Dubium tamen est, & q. 2. ar. 2. col. 4. vers. Et at claritatis causa. Medina lib. 4. de sacrorum hominum contin. controversia 7. c. 31. paulo post princ. Ledesma 2. p. 4. q. 55. ar. 3. statim in princ. Palacios 4. d. 25. disp. 2. concl. 6. & d. 37. disp. un. concl. 4. Angles Floribus 1. p.* ubi de matrim. *q. 11 de imped. ordinis, a. 1. diffic. 4. Valentia in suis controvers. lib. un. de cœlibatu, cap 2. Bellarm. in suis controvers. lib. 1. de clericis, toto c. 18. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 5. n. 9. Idem Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. puncto 5. col. 2. §. Hac sententia. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 53. ar. 3. dub. 1. concl. 5. Barth. à Ledesma de matr. dub. 34. concl. 2. Gandavo quodlib. 5. q. 38. Manuel 1. tom. sum 2. edit. cap. 224. num. 2. Vega 2. tom. sum. cap. 44. casu 48. Lud. Lop. 1. p. instruct. de matrim. cap. 48. in solut. ad 1.* Et ex Jurisperitis, *Innoc. capit. Placet, n. un. de convers. conjug. Hostiens. c. Rursus, n 2. qui cler. vel vov. & ibi Joan. Andr. n. 8. Anton. n 7. Abbas n 6. Anchar. n. 3. Alex. de Nevo n. 10. & 11. Henricus n. 5. Cardin. clem. un. nu 19. de consang. Bellamera c. de illo, d. 32. nu. 4. Turrecr. c. Placuit, a. 1. n. 5 d. 32. Tabiena verb. Dispensatio, q 7. n. 8. in solutione ad 1. Astensis sum. 2. p. lib. 8. t. 22. a 1. qu. 3. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. num. 2. Stunica de voto q. 4. nu. 16.* Et exprimunt nec ratione voti annexi, id competere jure naturali ordini sacro, *Scotus, Cajet. eo tract. 27. q. unica, §. Quoad tertium: Bassolis, Guillelmus, Rubion, Supplem. Gabrielis, Angles* pro hac sententia allegati. Redditque rationem *Cajetanus*, quia id votum est solemne per accidens. Et cæteri DD allegati, sunt clarè bujus opinionis, ut nec ratione voti id competat ordini: valde enim diminuti essent, si expresse, & ex professo tractantes de jure, quo ordo sacer dirimit matrimon. assererent id habere jure humano, intelligentes id quoque habere jure divino, ratione voti annexi.

12 Fatendum tamen est, jure divino naturali impediri matrim. subsequens, ratione illius voti castitatis annexi: juxta sententiam quam tenuimus disp præc. nu. 10. At sentientes nullum esse votum, (quos ibi n. 9. retulimus) hoc negabunt. Id tamen votum non dirimit, quia est solemne per accidens, ut probavi disput. præcedenti, num. 17.

Nec Episcopus quoque dirimit jure naturali, aut divino, sed solo Ecclesiastico, matr. subsequens ratione voti annexi ordini sacro, quod eo jure dirimit. Quia nulla alia ratione habet castitatem annexam, (ut probavimus disp. præced. nu. 7.) & ita sentit *Petr. de Ledesma de matrim. q 53. ar. 3. in dub. quod movet circa solutionem ad tertium, concl. 1. & 3. Quare post 3. conclus. §. Sed ut hanc conclusio,* optimè infert, Episcopo confirmato, nondum tamen ad sacrum ordinem promoto, & per consequens nec consecrato, nullo jure interdici resilire, & ad nuptias transire. 13

Ad argum. num. 9. proposita resp. Ad primum dic æquiparari quoad matrimonii dissolutionem, non autem quoad jus, quod id competit. Ad confirmat. constat ex dictis disp. præced. nu. 17. ubi probavimus non esse traditionem quoad castitatem servandam. Ad 2 constat ex dictis disp. præced. nu. 5. ubi solo jure Ecclesiastico annecti probavi. Ad argumentum, & confirm. secundæ sententiæ proposita nu. 10. dic evidenter concludere, si id votum esset verè, & per se solemne, instar voti professionis. At est tantum per accidens solemne: atque adeò nec id votum habet ex se dirimere. 14

DISPUTATIO XXIX.

An ordo sacer, per vim vel metum assumptus, obliget ad castitatem, ac proinde dirimat matrimonium postea initum?

SUMMARIUM.

Quando est vis præcisa ad nil obligat, nec impedit matrim. n. 1.
Conjugatus metu ordinatus, an possit uti conjugio? nu. 2.
An metu ordinatus nolens uti ordine, gaudeat privilegio clericali? n. 3.
An non conjugatus recipiens ordinem sacrum ob metum viri constantis, teneatur continere? Referuntur quædam sent. nu. 4.
Sententia Authoris, num. 5.
Potest hic matrim. contrahere absque dispensatione, num. 6.
Nec tenetur hic ad recitandum officium divinum, num. 7.
Quid, si metus non fuit cadens in virum constantem? nu. 8.
Quid, si postea ratificet verbo vel facto, utens in ordine recepto? n. 9.
Quid, si justo prælati precepto compulsus est ad ordines? nu. 10.
Solvuntur argumenta. Et explicatur regula, Accessorium, de reg. juris in 6 num. 11.

Constat inter omnes, ordinem vi præcisa assumptum ad nil prorsus obligare. Quia cùm desideretur voluntas non valet ordo, nec character recipitur, ut constat ex *cap. Majores, de baptismo.* Quare tota difficultas est quando est solius metus, in quo casu adest voluntas, & valet ordo, imprimique characterem, ut constat ex *eod. c. Majores,* & fatentur omnes utriusque sententiæ DD. 1

2. Constat inter omnes, eum qui post matrim. metu viri constantis recipit ordinem sacrum, non teneri continere quoad usum illius matrimonii, sed posse illo liberè uti, ac si ordinem non accepisset. quod rationi consentaneum minime sit, eum jure utendi matrimonio inito privari, qui non sua sponte, sed metu gravi compulsus ad ordines ascendit. Et ita fatentur omnes DD. contrariæ sententiæ referendi n. 4. Et id est verum, quamvis matrimonium consummatum non sit, ut fatetur *Abbas c. Majores, § ult. n. 7. de baptismo.* Immò habet verum, quamvis uxor continere vellet, ut benè docent *Goffredus sum tit. de atat. & qualit. ordinand. nu. 11. Hostiens. sum. eo. tit. num. 5. vers. Sed nunquid conditionaliter.* Nec audiendus est *Author sum. Armilla, verb. Ordo, nu. 14.* dicens hunc teneri continere, si uxor velit. 2

3. Qui metu ordinatus est, dato illum non teneri ad ordinem, & ad castitatem, constat non frui privilegiis clericalibus, si continere nolit. Æquum enim non est, ut qui opus sentire recusat, sentiat commodum. Contra *regul. Qui sentit, de regul. juris in 6.* Ita docent *gloss. c. Ubi, d. 74. verb. Honorem, Hostiens. c. Majores, §. ult. n. 38. super verb. Conditionaliter, de baptism. & ibi Cardin. n. 1. q. 1. Azor. lib 13 instit. moralium, c. 14. q 8.* At utetur iis privilegiis, dum non transit ad actum contrarium, ut in simili habetur *cap. Quisquis, d. 84.* & tradunt *Goffredus, & Hostiens. nu. preced. fine, allegati.* Unde si ante ordines susceptos esset conjugatus, & uxor vellet continere, ipse autem nolit, non gaudebit privilegiis clericalibus. Quod cum sibi liberum sit uti matrimonio, aut ab usu se abstinere eligat uti: quod castitati annexæ ordini adversatur. At si ipsa nolit, ipse autem eligat, in quantum sibi per matrimonii leges permittitur, continere, nimirum non petendo debitum, & obliget se ad castitatem, ac clericorum more vivat, gaudebit privilegiis clericalibus: juxta *cap. Multorum, 27. qu. 1.* Ita docent *Goffredus, & Hostiens. nu. præced. fine allegati. D. Antonin. 3. p. tit. 14 cap. 16 fine. Rosella Ordo 3. num. 7. Supplementum sum. Pisana, verb. Ordinatus, 1. num. 7. Albericus in suo dictionario, littera O. verb. Ordinatus, 1. vers. Utrum coacte ordinatus, Sylvest. Ordo 4. qu. 1. dict. 2. Tabiena Ordo 2. fin.* Quod intellige cum *Alberico Supplementum sum. Pisana, Sylvestro ibidem,* nimirum, hunc debere frui privilegiis clericalibus, si non sit bigamus, & tunc non omnibus, sed solis iis, quibus fruuntur cęteri clerici conjugati cum unica, & virgine: juxta *c. un. de clericis conjugatis in 6.* De quibus nos agemus infra, in hoc eodem impedimento voti, & ordinis. 3

Diffi-

4 Difficultas autem est, an ordo metu assumptus ita obliget ad continentiam, ut si ioitiatus non sit matrimonio junctus, teneatur prorsus cootinere, nec validè possit matrim. inire: si vero sit conjugatus, non possit eo matrim. soluto ad aliud migrare, sed teneatur omninò continere, dempto illius matrimonii præcedentis usu? Quidam (& valdè probabiliter) affirmant obligare eum ordinem ad continentiam, & matrim. posteà initum esse irritum. Ducitur hæc sententia. Quod sic ordinatus characterem ordinis recipiat, cui annexa est castitas. Cùm igitur accessorium seqnatur naturam principalis, *regul. Accessorium 42. de regul. jur. in* 6. ac principale valeat, valebit quoque accessoria ad castitatem obligatio. Et confirmat. quia cum Ecclesia adjunxerit votum continentiæ ordini sacro, de prædicto voto debet judicari, juxta terminos ordiois, cui fuit adjectum, *l. Grege, ff. de legat. 1. l. Peculium, ff. de legat. 2.* Et pulchrè traduot *Burt. lib. Si convenerit, la 2. §. Si nuda, n. 2. ff. de pign. act. Bald. l. Etium, n 4. C. de jure dotium*, docentes adjectum alicui rei de judicandum esse secundum illius rei terminos. Sicut ergo de natura ordinis est, ut ad characteris illius impressiooem sufficiat voluntas coacta metu, etiam voluntas debet sufficere ad votum continentiæ, quod ab ordine pendet: alioquin plus requireretur in accessorio, quã in priocipali. Secundò metu baptizatus compellitur servare fidẽ ac reliquas Ecclesiæ leges, eo quod characterem recipiat. *cap. de Judais, d. 45.* quod ex *Conc. Toler. 5. c. 56.* At ut fides, & lex Christiana comitantur charactesem baptismi, ita castitas ordinis characterem. Tandem, quia com voluntas metu extorta, voluntas sit, *c. Merito 15. q. 1.* is qui metu ioitiatus est, voluntariè id fecit: equũ igitur est, ut ad castitatem teneatur. Et confirm. ex *Concil. Tolet. 8.* ibi: *Quicunque (etiam inviti) ad Ecclesiasticarum officia dignitatum assumantur, deserere quam semel receperunt gratiam donumque nequaquam audeant. Si verò ad conjugia moresque seculi redire attentaverint, omni Ecclesiastica dignitate priventur, & apostata habeantur.* & Ideò hanc sent. tuentur *Goffred. & Hostiens.* ubi eos n. a. fine retuli, *Joan. Andr. c. Majores, in fine, de bapt.* ubi *Anton. §. ult nu. 7. Abb. eodem §. n. 7. Cardin. clem. fin. in fine, de atat. & qual. Alberic. in suo dictionario lit. O. verb. Ordinatus, 1. versic. Verum coactè ordinatus. Raimundus in summ. t. de atat. & qualit. ordin. Lex reg. 32. t. 6. par. 1. & ibi Montaluus in fin. Sylv. §. Ordo. 4. q. 1. dict. 2. Supplementum sum. Pisana verb. Ordinatus 1. n. 6. Tabiena Ordo 2. fi. Armilla verb. ordo. n. 14. Rota in noviss. p 1. decis. 560. n 7 & seqq. Gueta repetit. c. Ad limina. 30. qu. 1. §. 3. q. 19. nu. 96.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 38. q. 3. a. 4. concl. 6. nu. 28. D. Anton. 3. p. tit. 14. c. 16. in fin. Sotus lib. 7. de just. q. 2. a. 5. in solut. ad argumentum ultimum.*

5 Cæterùm probabilius censeo, sic initiatum nullo jure cogi continentiam servare, quando metus fuit in virum constantem cadens. 1, quia castitas perfecta, & integra est res voti, oon præcepti, *c. Integritas, 32. q. 1* nec continentia debetur, nisi voluntariè assumpta, *c. Ante triennium, d. 31. & c. Prasens, 20. q. 3.* Secundò, quod ordo sacer non obliget ex oatura rei ad castitatem, sed ratiooe voti ex Ecclesiæ constitutione adjuncti (ut probavimus disp. 27. n. 2. & 10.) votum autem eapressum, nedum tacitum, quale ordini inest, irritum est, si ob metum viri constantis emittatur, *c. Perlatum, & c. Cum dilectus, de his, qua vi.* Et confirm. quia licèt constitutio Ecclesiæ astriogat ad castitatem initiatum sacro ordine, quando sponte illum suscipiens noluit vovere, vel à voto ratione ignorantiæ excusaretur. Ad id procedit, quod sponte sua ordines susceperit, ac privilegiis clericalibus frui elegerit. Quippe rationi consentaneum est, ut ooera quoque annexa subeat: ut qui seotit commodum, seotiat & onus, *regula, Qui sentit, 55. de regul. jur. in 6.* Quæ ratio in coactè suscipiente ordines deficit, cùm non sponte ad ordines ascenderit, nec subinde affectum habuerit privilegiis clericalibus fruendi. Secundo, quia constitutio Ecclesiæ oon obligat clericos directè ad castitatem, sed ad castitatis votum emittendum. Quare qui votum illud castitatis io susceptione ordiois sacri tacitè emittit, ex solo voto ad eam tenetur: (ut probavi disput. 27. num. 14.) & solum obligat coostitutio Ecclesiæ, quando bic initiatus votum noo emisit (ut ibidem probavi.) At hic cùm in susceptione ordiois oon habuerit voluntatem contrariam, verè votum annexum ordini tacitè emisit, instar aliorum clericorum. Cùm ergo ex voto non manserit obligatus, irritante illud eadem Ecclesia ratione metus, nulla ratione manebit obligatus. Tertiò, quia jus id servat io metu gestis, ut ea quæ facilè reparari, & ad pristinum statum restitui ope judicis nequeunt, omninò castet: ne destituatur remedio injuriosum metum passus. Atque ob eam rationem matrimonium metu initum irritavit: quod semel contractum dissolvi à judice nequeat, at cùm cæteri cootractus irritari facile possint à judice, eos metu initos oon irritavit, sed à judice rescindendos reliquit (ut probavi li. 4. disp. 8. nu. 4.) Cùm ergo obligatio ad castitatem ordini sacro annexa, ubi semel contracta fuerit, ope judicis dissolvi nequeat, æquum est ut Ecclesia eam obligationem irritarit. Tandem, quia si conjogatus nullo modo tenetur ad castitatem respectu illius matrim. (ut num. 2. diximus omnes fateri:) cur ooo conjugatus ad castitatem est compellendus? Si enim hic compellendus esset, pariter conjugatus obligandos esset ad ex parte sua continendum, non petendo debitum. Cùm susceptio ordinis fuerit in utroque voluntaria ea coacta voluntate: & ubi esset libera voluotas, teneretur coojugatus ad ordioes promotus non petere. Et ideò hanc sententiam amplectuntur *glossa cap. Ubi, verb. Honorem, d. 74. & ibi Hugo, & Archid. in fin. & Domin. ibi fin. gloss. c. Majores. § ult. verb. Conditionaliter, in fine, de baptismo, & ibi Hostiens. n 38. verb. Conditionaliter, & ibi Henric. num. 7. fin. Calderinus c. Qui cler. vel voven. consil. un. fi. Imola c. Joannes, n. 25. de cler. conjug. & cap. Sacris, n. 7. de his, qua vi. Cardin. d. c. Majores, §. ult. n. 1 q. 1. Astensis sum. 2. p. l. 6. t. 2. art. 4. q. 2. fin. Joannes de Friburga sum. confess. tit. de atat. & qualit. ordinand. q. 50. & 51. Petr. Ravennas in compendio juris canonici, tit. de baptismo Rosella Ordo 3. n. 6. Angelus Ordo 3. n. fi. Rota in novissimis, p. 1. decis. 561. n. 1 fin. & seqq.* & *in fin.* coocludit styllum curiæ hanc sententiam approbare, *Praepositus d. 74. in summ. n. 2 & Turrecrem. ibi, in summa, n. 2. ad fin. Navarr. lib. 1. cons. tit. de his, qua vi, in priori edit. consil. 2. num 4. & seqq. & cons. 3. n. 2. & cons. 4. nu. 1. in posteriori edic. consil 4. num. 4. & seqq. & consil. 2. n. 1. & 3. & cons. 5. nu. 2. & summa latin. c. 22. nu. 51. ad finem, & n. 52. Gregor. Lopez. l. 32. verb. Que lo tomara, tit. 6. p. 1. Balthasar Megollon tractatu de his, qua vi, c. 8. §. 2. n. 13.* & refert *nu. 5.* tribus sententiis se obtiouisse in judicio hunc non teneri continere. Et hoc forte est, quod voluerunt dicere, *Rebuffus in concordatis, rubr. de regia ad pralaturae nominatione facienda §... verb. Sponte & Barbatius cons. 60. nu. 5. & 6. vol. 1.* ubi docent ordinem metu assumptum esse ipso jure oullum, sicut & professionem, fortè enim iotelligunt quoad obligatiooem ad continendum, aliàs falsa prorsus esset eurum sententia. Et ex Theologis, videtur clare idem tenere *Ricard. 4. d. 25. n. 4. q. 2. ad* 3. ubi ait continentiam non esse annexam ordini sacro, nisi quoad eos, qui voluntariè illum suscipiunt. Et teneot *Majoris 4. c. 24. q. 2. in solut. ad 5. Sotus 4. d. 25. q. 1. a. 2. ad 3. vers. Hinc autem emergit. Enriquez. li. 10. de sacram. ordin. c. 14. n. 3. & lib. 12. de matr. c. 5. n 9. in comment. lit. Q. Azor li. 13. inst. moral. c. 54. q. 8. Vivald. candel. sacram. 1. p.* ubi de Sacram. ordinis, *n. 26. Petr. de Ledesma de sacram.* ubi de Sacram. ordin. *cap. 6. diffic. 3. dict. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 224. n. 5 & 2. t. c. 96. n. 4. concl 4. Emm. Sa sum. verb. Ordo n. 24. Barth. à Ledesma de Sacram. ordin. dub. 14. col. 4. §. Annotare hic oportet. Vega 2. to. sum. c. 57. casu* 6.

Hinc infertur, posse hunc licitè matrim. contrahere. Quia 6
sola obligatio ad castitatem ordioi annexa posset obstaculo esse: at non tenetur continere. Et ita credo esse de mente omnium DD. quos oum. præcedeoti retuli. Quamvis *Petrus de Ledesma ibi relatus* dicat hoc non inferri ex illa sententia. Et in propriis terminis ita docent, *Imola c. Joan n. 21. de cleric. conjug. Navarrus sum. latin. c. 22. n. 52. & l. 1. cons. tit. de his, qua vi, in priori edit. cons. 4. n. 3. in posteriori* autem, *cons. 2. n. 3. Turrecr. Gregor. Lopez, Azor, Balthas. Megolon, Vega n. praced. allegati. Enriquez. li. 10. de sacram. ordin. c. 14. n. 3. Manuel 1. tomo summ. 2. edition. c. 224. n. 5.*

2. Deducitur, nec hunc nolentem uti ordioe, teneri ad officium canooicum recitandum. Quod id sit onus adiunctum ordini sponte assumpto, sicut & onus continentiæ servandæ: & ita docent *Navar. sum. latina, cap. 22. nu. 51. ad finem. Vivald. & Emmanuel Sa allegati n. 5. ad finem.* 7

Immò nec teoetur hic continere, quamvis metus non sit cadens io virum constantem, modo sit talis, ut præ timore illo initiatus esset, eoque secluso nullatenus initiandus. Ita *Navarr. li. 1. consil. 1. De his, qua ut, in priori edit. cons. 3. n. 4. in posteriori, consil. 5. n. 4.* & potest probari, nam multi sentiunt matrimonium simili metu initum, esse in foro conscientiæ oullum. Quos retuli lib. 4. disput. 17. n. 2. & dixi ibi. n. 4 id esse probabile: & ita censeo esse probabile. At probabilius est oppositum, (ut ibi retuli multos id tenentes n. 3. & dixi probabilius, n. 4.) & ibi probavi. Atque ita docent cæteri Autbores relati hac disp. n. 5. 8

Id tamen monnerim, si metu quantumvis gravi initiatus, postea ratificet verbo, aut facto, semel utens ordine accepto, idque sine coactione aliqua, in posterum non esse sibi integrum resilire: sed teneri continere, instar aliorum clericorum, qui spoote ad ordines assumpti suot. Quod per illam liberam ratificationem elegerit in ordine permanere, ac proinde ad ejus onera ex tunc obligabitur. Sicut etiam professio tacita inducitur faciendo propria professis, *cap. Vidua, de regul.* Et sic docent *Hostiens. c. Majores, § ult. n. 38 super verb. Conditionaliter, de baptism. & ibi Anton. n. 8. Joan. Andr. in fine Henricus n. 7. fin.* Quod intellige, si sciens, & prudens exerceat, secus si per errorem, quo se ad ordinis observantiam astrictum eaistimet: tunc enim non censetur ratificare. Quod nunquam sit ratificatio actus nulli, dum ignoratur actum fuisse nullum, (ut probavi lib. 1. disp. 16. num. 7.) Et ita docent *Navar. l. 1. cons. 1. de his, qua vi, in priori editione, consil. 2. nu. 8. & 9. in posteriori, consil. 4. n. 8. & 9. Manuel 1. to. sum. 2. edit c. 224. nu. 5. Vega 2. tom. sum. cap. 57. casu 6.* 9

Tandem prædicta de injusta compulsiooe accipienda sunt. Si 10
enim urgente necessitate compellat prælatus justo præcepto ad ordines assumendos, sic compulsus tenetur ad contineotiam, & ad cætera ordinis onera. Cùm nullam injuriam passus sit. Quod benè docet *Enriquez. l. 10. de Sacramento ordinis c. 14. n. 3. commento, littera T.*

Ad argumenta n. 1. proposita resp. Ad 1. & confirm. dic, acces- 11
sorium sequi naturam priucipalis, & coonexa dijudicari juxta terminos eorum, quibus coanectuntur, quando sunt essentialiter connexa, & secundùm necessariam consequeotiam, ac proinde individua: secus quando solo jure bumano conjuncta sunt, ut annectitur castitas ordioi. Quare per metum, qui bumana sesciodit, & oon divina, licet non impediatur essentia

ſacramenti nrdinis, quod divinum eſt, impeditur tamen conjunctin continentiæ, quæ eſt humana. Vel a. dic eam regnlam intelligi, ubi in acceſſorin non reperitur diſpoſitin ſpecialis, ut benè explicat *Dyans in eadem regul. Acceſſorium, n.2.* At reperitur diſpoſitio ſpecialis annullans vntum metu emiſſum, *cap. Perlatum, & c. Cum dilectus, de his quevi.* Ex voto autem acceſſnrin nrdini debebat conſurgere obligatio ad cnntinentiam, ut n.5. probavimus. Vel tertiò dic, intelligi, quando in principali, & acceſſorio, ac cnnnexis reperitur eadem ratio, ut benè docent *Abbas c. Debitore, n.2. de jurejur. & ibi Imola num.5. Felmas num.3. Rota in 1. tom in noviſſimis, deciſion. 561. num. 13.* Et conſtat ex *eo. c. Debitores*, ubi valet juramentum acceſſorium promiſſioni ſolvendi uſuras: cùm tamen principalis promiſſio ſit irrita. Quod ratio divinæ reverentiæ, quæ ſervare juramentum compellit, minimè in ſimplici promiſſione reperiatur. At non eſt eadem ratio in characteris ordinis impreſſinne, & in voto cnntinentiæ annexo. Nam ad illam ſat eſt in adultn quæcunque voluntas; immò & ſola voluntas Eccleſiæ in infante. Hoc autem liberam voluntatem deſiderat. Ad a. dic diſparem eſſe ratinnem, quia baptiſmus non eſt tam propriè votum, quàm religionis profeſſio, quæ ab Eccleſia irritari nequit, & qualicunque in adulto vnluntate contenta eſt: & in infanti ſnla Eccleſiæ voluntate: & ideò ex mera natura Sacramenti naſcitur obligatio religionls. Quod in voto nrdini annexo non invenitur. Quare profeſſio religionis eſt *jure* divino annexa baptiſmo: at continentia ſoli Eccleſiaſtico anneſtitur ordini. Ad ultimum fateor ſuiſſe volnntatium votum: at petit, amplius ut valeat, ſpontaneam ac liberam voluntatem. Ad confirmatinnem dic, illud concilium intelligendum de iis, qui poſteà liberè ratificarunt ordinem, juxta tradita numeto nono, vel ſeqnutum ſuiſſe priorem opinionem valdè probabilem. Nec ei fidem habere cogimur: quod ſit provinciale.

DISPUTATIO XXX.

An ſacer ordo ante rationis uſum, aut poſt eum, ante pubertatem tamen aſſumptus, obliget ad continentiam, ac irritet matrimonium ſubſequens?

SUMMARIUM.

1 Duplex petitur difficultas: altera, de ordine ſacro ſuſceptn ante rationis uſum: altera verò, de ſuſceptn poſteà, ante pubertatem tamen. Circa priorem difficultatem quidam cenſet ordinatum ante rationis uſum teneri continere, quod verum characterem ſuſcipiat. Sicut de metu ordinato aſſerunt multi ducti eadem ratione, qnos retuli diſputat. præced. nu.4. & ita docent *Palad. 4. d. 37. q. 1. a. 1. nu. 14. Supplementum Gabriel. 4. d. 25. q. 1. art. 2. concl. 8. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 8. in fine ſecunda concluſionis*: ſubditque matrimonium poſteà contractum non valere. *Ledeſma 2. part. 4. q. 55. ar 4. paulo poſt principium. Gaeta repetitione cap. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. q. 1 94 num. 465.* Et clarè ſentit hanc ſententiam eſſe probabilem, *Ricard. l. 4. diſt. 25. ar. 4. q. 2. ad 3.* utramque enim retulit ſententiam, & neutram definivit. Et utramque partem ponlt ac probabilem *Celaja 4. d. 25. q. 3. §. Contra opinionem arguitur.*

2 Aliis placet hunc non teneri continere: at non certum illis eſt an poſſit matrimonium inire. Sic *Anglos* dicens eſſe probabile, eſſe inhabilem ad matrimonium, *Floribus 1. p.* ubi de ſacram. nrd. *q. un. a. 4. diffic. 1. Petrus de Ledeſm. de Sacramentis.* ubi de Sacram nrd. *c. 6. diffic. 1. col. 6. poſt 3. dictum. §. A eſt a duda.* Et reddit rationem, quia licet non ligetur voto, potuit ſtatuto Eccleſiæ inhabilis reddi ad matrimonlum.

3 Verùm omninò dicendum eſt, hunc nulla ratione aſtringi ad continentiam. Conſtat ex dictis diſp. præced. no. 5. ubi latè probavimus, metu gravi ordinatum non teneti continere: quod licèt voluntas adfuerit, non fuit liberà: nedum ante uſum rationis initiatum, in quo nulla prorſus fuit voluntas. Et argumenta contraria ſoluta ſunt diſputat. præc. num. ult. Et ideò hanc partem ſuſtinent omnes quos n.8. referam, dicentes etiam nrdinatum poſt uſum ratinnis, ante pubertatem tamen, non teneri continere. Et ultra eos, docent *gloſſa cap. Pueri, verb. Ad ſacros, el 1. q. 1. Hoſt. ſum. t. de temp. ordinatio. §. Sed & præter regul. n. 11. verſ. Plus notat. Paul. clem. un. de conſang. & ibi Cardin. nu. 1. oppoſit. 7. Sylv. Matrim. 8. q. 12 diſt. 2. Navar. l. 1 conſil. c. de his, qua vi, in priori edit. conſ. 2. n. 4. in poſteriori, conſ. 4. nu. 4. Rota in noviſſim. p. 1. deciſ 561. n. 6. Ant. Cucus li. 5. inſtit. majorum t. 12. nu. 221 Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 3. q. 12 n. 55. Mogollon tractatu de his qua vi, c. 8. §. 2. nu. 13.* Et ex Theologis, *Major 4. d. 24. q. 2. arg. 5. Pal. 4 d. 25. q. 3. a. 1. nu. 10. Richar. 4. d. 37. a. 1. q. 1. corp. Almain. 4. d. 25. q. un. & ibi Sotus q. 1. a. 2. circa ſolut. ad 2. poſt 3. concl. verſ. Quod ſi roges, & l. 7. de juſt. q. 2. ar. 5. ad ult. Palacios 4. d. 25. diſp. 1. col. 10. verſ. Porro occinet aliquis. Enriq. l. 10. de ſacram. ordin. c. 14. n. 3. & l. 12. de matrim. c. 5. num. 9. in commento. lit. Q. Azor lib. 13 inſtitutionum moral. c. 24. q. 9. Manuel 2. to. ſum. 2. edit. c. 96. n. 4. concl. 4. Vivald. candel. ſacram. 1 p.* ubi de ſacramen. ordinis, *n. 25. Bartol. à Ledeſma de ſacram. ordin. dub. 14. col. 2. Vega 2. to. ſum. cap. 57. caſu 7.*

4 Hinc infertur contra Authores n.2. allegatos, poſſe hunc liberè, ſi ordine uti nolit, ad matrimonium tranſire. Quia ſola caſtitas nrdini annexa poterat impedire, at nulla ratione tenetur ad caſtitatem. Conſtat etiam ex dictis diſp. præc. n.6. nbi multis Doctoribus allegatis probavimus idem de ordinato per metum. Idem etiam conſtabit in hac diſp. n.9. ubi referam Authores hoc aſſerentes de ordinato poſt uſum rationis, ante pubertatem tamen. Et ita docent, *Paulus, Cardin. Sotus utroque loco, Enriquez utroque loco, Gaeta, Azor, Manuel, Vivaldus, Mogollon, n. præced. allegati.* Nec verum eſt, quod diait *Petrus de Ledeſma nu. 2. relatus*, nimirum, poſſe Eccleſiam reddere inhabiles ad matrimonium, initiatos ordine ſacro ante rationis uſum. Quia potuit Eccleſia id imponere ordinatis propria voluntate: & nulla alia ratione eos ad ordines admittere. Quia cùm voluntariè promoveantur ad ordinum dignitatem, voluntariè ſubinde ad caſtitatem obligantur: ad quam nullum invitum poteſt Eccleſia cogere. Quamobrem (ut diſp. ſeq. n.4. probavimus) poteſt Eccleſia ſtatuere, ne in poſterum quiſpiam minnribus ordinibus initietur, niſi promiſſa caſtitate: at jam initiatis id onus imponere nequit, ne inviti cogantur ad continentiam. Cùm ergo infans abſque omni prorſus voluntate ſit ordine ſacro inſignitus, caret Eccleſia poteſtate ipſum invitum ad continentiam compellendi, reddens ipſum matrimonii incapacem.

5 2. Infertur, infanti ſic ordinato, dum fuerit ſui compos, dandam eſſe optionem, velit ne in ordine permanere, an reſilire. Quod ſi velit permanere, jam voto caſtitatis manebit ligatus: ſi autem reſilire eligat, manebit ſuſpenſus uſu ordinis. Sic *Sotus, Enriquez, Azor, Manuel, Vega num. præced. allegati.* Dicunt autem eam optionem dandam cùm pervenerit ad uſum rationis. At de hoc dicemus nu. 10 An verò fruatur privilegio clericali? dic idem quod dixi de metu nrdinato nolenti in ordine permanere, diſp. præced. num. 3.

6 Circa poſteriorem autem difficultatem, eſt gravius dubium de ordinato poſt rationis uſum, ante pubertatem tamen, num continere teneatur? Qua in re triplex eſt ſent. Prima ait eum teneri continere, quia libera vnluntate ad ordinem ſacrum eſt promotus. Quare non eſt cur à voto annexo excuſetur. Ita docent *gloſſa c. Pueri, verb Ad ſacros, el 1. 1. q. 1. & c. un. verb. Diſcretionis, de clerico per ſaltum promoto.* ubi *Anton. n. 4. fin. Card. n. 2. qu. 1. in fin. Boniſac. clem. fin. n. 26. & 27. de ætat. & qual. Alexan. Carrer. l. 3. de ſponſal. c. 3. Sotus l. 7. de juſtit. q. 2. art. 5. ad ultimum:* explicatque quando, dum initiatus eſt, attigerat x. aut xii. annum, & forſan xiii. *Vega 2. to. ſum. c. 57. caſu 7.*

7 II. Sententia diſtinguit, ſi impubes ille ſit doli capax, cogetur continere: ſecus verò non. Quia in matrimonio carnali malitia ſupplet ætatem, *cap. De illis, de deſponſ. impub.* cur ergo non in hoc ſpirituali matrim. Ita docet *Imola c. Joannes num. 22. de cler. conjug.*

8 III. Sententia (quam probabiliorem credo) ait non teneri continere, niſi adeptus pubertatem ratificet. Ducitur, quoniam votum ſolemne expreſſum in religione approbata, ante pubertatem emiſſum, niſi poſt pubertatem ratificetur, non obligat *c. 1. & c. Illud, 20. q. 1. & c. Ad noſtram, de regul.* Ergo nec votum ſolemne tacitum emiſſum in ſacri ordinis ſuſceptione. Dices hoc votum ſolemne nnn tantæ eſſe efficaciæ, cùm non ſit per ſe & ea natura rei ſolemne. Id fateor, at verè conſtituit in ſtatu jure Eccleſiaſtico incompatibili cum matrimonio; & quamvis Pontifex poſſit diſpenſare, at ſumma cum difficultate diſpenſabit, & propter cauſam valdè publicam: quare non eſt credendum velle Eccleſiam vnto tanti momenti alligari puerum impuberem. Quamvis enim votis ſimplicibus ligari poſſit, at facillimo negotio illi ætati conſulitur; cùm poſſint omnia illa impuberum vota à parentibus vel tutoribus, abſque cauſa aliqua irritari. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *Calder. to. Qui clerici, vel vov. conſ. un. ad ſi. Innoc. cap. Vel non eſt compos, num. 1. de temp. ordin. Et ibi Hoſt. ſuper verb. Uſque ad ætatem, num. 7. Joan. And. c. un. nu. 5. de clerico per ſaltum promoto.* ubi *Abbas nu. 3. Anchar. nu. 8. Henricus nu 12 & duobus ſeqq. Hugo c. Subdiaconus, 77. de Archid. c. Pueri, n. un. q. 1. Imola clem. fi. n. 9. de ætat. & qual Rebuff. praxi benef. reg. de clericis ad ſacros ord. malè promotis gl. 2. n. 10. Bern. Diaz in ſua practica canonica, in nova edit. c. 26. n. 4. Majolus lib. 1. de irregul. c. 30. n. 6. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 3 q. 12. n. 55.* Immò hodie cum votum expreſſum ſolemne profeſſionis non valeat uſque

ad

ad XVI. annum completum: juxta *Trid. sess. 25. de regul. c. 15.* idem dicendum erit juxta hanc sententiam de initiato ordinibus sacris ante XVI. annum, nempe, eum non teneri continere. Quia ratio tradita ab hac sententia prorsus militat in hoc casu.

9 Hinc infertur, integrum esse huic, matrimonium inire, si nolit in ordine perseverare. Quia ad nullam continentiæ legem obligatur. Ita *Innoc. Host. Joan. Andr. Anch. Henricus, Rebuffus, Bernardus Diaz, num. praeced. allegati.*

10 Sed rogabis, quamdiù possit resilire? Respondeo, si amplectatur sententia asserens ordinatum post usum rationis teneri continere, non autem antea ordinatum: est subinde dicendum futuram esse contradictionem post rationis usum, ita ut si tunc ratificet, ampliùs resilire nequeat. Et ita docent Authores num. 5. allegati. At retenta nostra sententia, non posse eo voto ordini annexo quempiam obligari ante pubertatem, subinde dicendum est posse quaodocumque ante pubertatem resilire, vel statim ac pubertatem adeptus est: ita ut necesse sit ratificet, pubertatem adeptus. Et ita docent *Innoc. Host. Joan. Andr. Anchar. Henricus, n. 8. allegati. Gaeta repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 3. q. 12. n. 61.* & posse adveniente pubertate resilire docent etiam *Abbas, & Majolas n. 8. citati.* Et utrumque etiam tradit *Bernardus Diaz practica canon. in nova edit. c. 26. num. 4.* Immò hoc tempus contradicendi durat hodie usque ad XVI. annum: & statim eo expleto. Quia ad professionis valorem hic annus successit, novo jure Tridentini, pubertati, quæ olim ad professionem desiderabatur, ut notavi num. 8. in fin. Sed rursus quæres, quamdiù post illud tempus resilire licebit, nempe, post pubertatem: (& hodie post XVI. annum.) Aliqui censent, illud statim accipiendum esse metaphysicè. Quia *c. Ad nostram de reg.* concedens triduum post pubertatem, loquitur in diverso casu. Ita *Card. cap. unico, n. 2. q. 1. in fi. de clerico per saltum promoto.* Aliis verò placet dari triduum post pubertatem. Quia *c. Ad nostram, de regular.* conceditur triduum post pubertatem professis ante illam, ut nisi resipuerint intra id spatium, sed habitum professorum detulerint, non possint deinceps retrocedere. Ita *Hostiens. Joan. Andr. Anch. Bernardus Diaz, Majolas, Gaeta eisdem locis.* Cui sententiæ favet, dici statim fieri, quod post triduum fit. Qua ratione ducti diximus li. 1. disp. 51. n. 14. impuberi, cui pubertatem adepto licitũ est à sponsalibus resilire, concedi triduum post illam, & resilientem eo temporis spatio dici statim resilire. Sed diversa profectò est ratio in sponsalibus. Quia sponsalia ante pubertatem contracta, erant omninò valida, nec aliquam ratificationem desiderabant, sed tantùm in favorem teneræ ætatis, & immaturi consilii jus concessit posse resilire statim post pubertatem. Atque ita si tunc non resiliat pubes, manent omninò firma, & irrevocabilia. At professionis, & ordinis sacri vota non erant antea valida, & indigebant ratificatione post legitimam ætatem, ut ex tunc valida esse inciperent. Quare si revera is postea non ratificaret, non astringetur: & ubi ratificat, manet ligatus. Illud autem triduum deseruit præsumptioni fori externi, nam si intrà illud post legitimam ætatem non reclamaverit, præsumetur ratificare, & ampliùs non audietur.

11 Nec ad hanc ratificationem efficiendam post legitimam ætatem, desideratur illum rogari, eligat-ne in ordine permanere, an eo deserto ad nuptias transire. Quia nullus est textus id probans. Et quamvis id petant aliqui DD. *cap. 5. de reg. in ratificanda profess.* diversa tamen est ratio. Quia in ea nil validè gestum est: in hoc autem eventu ordo sacer validè susceptus est. Ita *Innoc. cap. Vel non est compos nu. 1. de tempor. ordinat.* Quamvis hæc ratio differentiæ displiceat *Hostiensi, Joan. Andr. & Anchar.* ubi eos nu. 8. retuli.

12 Hinc deducitur hunc non teneri ad recitandum officium canon. donec post legitimam ætatem ratificet ordinem. Sicut de metu ordinato diximus disput. præc. num. 7. Quia sola characteris impressio, quæ ab Ecclesia irritari non potuit, valet usque ad eam ratificationem. Et sicut hic non tenetur ad principale onus annexum ordini, quod est continentia: ita nec ad onera minùs principalia.

13 Quod si post legitimam ætatem verbo, vel facto ratificet, nimirum utendo ordine sacro, jam non erit integrum sibi resilire, ut diximus etiam disp. præced. nu. 9. de ordinato per metum. Et intellige (ut ibi dixi) quando non per ignorantiam, qua se ad ordinem astringi credebat, eo usus est.

14 Tandem hic ante legitimam ætatem initiatus ordine sacro, non poterit eo uti, donec ætatem jure ad ordines petitam nactus sit. Quamvis velit in ordine permanere. Est enim illius exequutione interim suspensus, *cap. Vel non est compos, de tempor. ordin. & c. Ex ratione, de ætate, & qual.* At ubi jam adeptus fuerit ætatem jure ad ordines præscriptam, si bona fide initiatus est, ita ut culpæ expers fuerit, poterit absque alia dispensatione uti ordine, quod jam impedimentum cessarit: & ratione ignorantiæ, & bonæ fidei excusatus fuerit à suspensione lata *in Extravag. Pii II.* adversùs eos, qui ante legitimam ætatem sacro ordine insigniuntur: secus si culpæ particeps fuerit.

DISPUTATIO XXXI.

Utrùm prima tonsura, & quatuor ordines minores impediant matrimonium, ita ut culpa sit ab eis resilire, ac matrimonium contrahere: aut saltem eos ordines recipere absque intentione ad superiores ascendendi?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputandæ sint, num. 1.
An ordines minores impediant matrimoniũ? Refertur quædam sent. n. 2.
Proponitur vera sententia, nu. 3.
An possit Ecclesia statuere, ut initiati minoribus, aut in posterum initiandi sint ad matr. inhabiles; perdantque privilegium clericale, si continere nolint? Et explicatur c. De his, d. 28. n. 4.
An teneatur voto initiatus ordinibus minoribus, existimans votum castitatis illis annexum dirimens subsequens matrim. n. 5.
Solvuntur argumenta. Et enodatur qualiter dictio taxativa non excludat casus similes, n. 6.
An sit aliquis culpa initiatos prima tonsura, aut minoribus ordinibus, deserto ordine matr. inire? Refertur duplex sententia, n. 7. & 8.
Licitum est ex causa justa, quamvis ducant viduam, & explicatur cap. Seriatim, dist. 32. n. 9.
Non est mortale absque causa recedere, etiam ducendo viduam: & dimittendo beneficium, 10.
Idest veniale, 11.
Quando cum unica, & virgine, etiam absque causa, nulla est culpa, 12.
Licet non solo facto, sed etiam verbo renunciare, ordinesque deserere minores. 13.
Solvuntur argumenta, n. 14.
An peccet mortaliter recipiẽs primam tonsuram, aut ordines minores absque animo ulterius progrediendi? Refertur quædam sententia, nu. 15.
Proponitur sententia Authoris, 16.
Quid, si recipiat solo animo declinandæ jurisdictionis sæcularis? 17.
Refutantur asserentes peccare Episcopos, qui ad ordines minores promovent eos, qui ulterius progredi non intendant. 18.
An possit Episcopus petere juramentum à pueris vel parentibus, antequam primam tonsuram conferat, num ulterius ascendendi animum habeant. 19.
Satisfit argumentis, num. 20.

Triplex est quæstio, breviter discutienda. Prima qualiter ordines minores impediant, aut dirimant matrim. subsequens? Secunda, Qualis culpa sit ad matrimonium transire? Tertia, Qualis culpa sit ad illos promoveri absque animo ulterius ascendendi? 1

Quæstio I. An ordines minores impediant subseqnens matrimonium? Quidam credunt tempore Apostolorum fuisse acolythum incapacem matrimonii. ducuntur ex *can. 27. Apostolorum*, ibi: *Qui ad clerum provecti sunt, præcipimus, ut si voluerint, uxorem accipiant, sed lectores, & cantores tantummodo.* Et in *novellis constitutione Justiniani collat. 4. sub tit. De nuptiis, §. Sed & si quis*, dicitur ne clericus ultra cantorem, & lectorem nuptias contrahat. Et sic *Theodorus Balsamon in ea verba Canon. 26. Apostolici*, ait ante ordines permissum esse omnibus matrimonio copulari, post ordines autem, solis cantoribus, & lectoribus. 2

Cæterùm veritas est, ordines minores nullum prorsus impedimentum matrimonio præstare. Quia nullus est textus id interdicens, ut constabit n. 6. ex solutione contrariorum. Immò id expressè conceditur *c. Si quis eorum d. 32.* quod est ex 6. Synodo, *cap. 6. cap. Si qui vero, eadem d.* quod est ex D. Gregor. Pontifice, & *c. 1. de cleric. conjug.* Et ratio est, quia ordo suapte natura non repugnat matrimonio, sed voti solius annexi causa. (ut probavimus disp. 17. n. 5. & 10.) At Ecclesia solis ordinibus majoribus, qui sacri dicuntur, id castitatis votum annexuit, ut constat ex textibus eodem num. 10. allegatis. 3

Immò nec Ecclesiæ integrum est, iis qui hactenus ad ordines minores provecti sunt, continentiæ legem indicere: caret enim potestate. Quoniam absque ea obligatione continentiæ sunt promoti. At continentia præcipi nequit, sed tantum suaderi, *c. Integritas 32. q. 1* Deinde, quia esset obligare ad vitam longè arctiorẽ, contra notata *c. Gesta, dist. 74.* Id tandẽ probat *c. De his, d. 28.* quod ex Concil. Tolet. 2. desumptum est, ibi: *Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non possumus.* Atq; ita docent *Turrecr. ibi n. 7. Sylvest. Matrimonium 8. q. 12. ad fi. Azor li. 13. institutionum moralium c. 13. q. 4.* Posset tamen Ecclesia constituere ne in posterum ad primam tonsuram, aut ordines minores promoveantur, nisi qui se voto castitatis solemni astrinxerint, sicut præcepit de ordinibus sacris. Quia non tam Ecclesia matrimonii ineundi potestatem auferret, quam ipsi suo facto ea se ipsos privarent, eligentes sua sponte statum, cui id votum annexum est. Quare textus prædictus accipiendus est de jam ad ordines absque ea continentiæ lege promotis. Ita *Baldus l. Rescripta, n. 8. C. de precibus Imperatori offerendis. Turrecr. & Azor eisdem locis.* Qui benè addit posse Ecclesiam hactenus initiatis præcipere castitatem, aut ut omni clericorum privilegio careant. Sicut *c. un. de cler. conjug. in 6.* statuit clericos ducentes uxorem bis, aut viduam, destitui omni privilegio. 4

Quando autem recipiens ordines minores credebat illis annexum esse votum continentiæ solemne, perinde ac sacris: quidam censent illos recipientem eo errore, teneri voto continentiæ simplici: ac proinde teneri non inire matr. at si ineat, esse validum. 5

dum. Quia cùm in animo haboerit facto ipso vovere castitatem, ligabitur utiqne voto: at non solemni, quamvis id intenderit. Quod in oullius potestate situm sit, votum solemnizare, nisi in religionis professione, aut vera ordinis sacri susceptione, *c. un. de voto in 6.* Ita sentiunt *Jean. Andr. c. Joannes, de cler. conjug. n. 17. & ibi Ant. n. 13. Anchar. n. 8. q. 2. Cardin. n. 7. q. 1. Imola n. 14. Gaeta repet. cap. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 193. a. 463.* Cæterùm quamvis videam viros gravissimos hujus sent. illis fidem minimè habeo: sed credo hnne nullo voto adstringi. Ducor propter doctrinam traditam disp. 27. n. 13. ubi probavi profiteutem in religione, quam putabat approbatam, cùm non esset, teneri voto simplici: at recipientem invalidè ordinem sacrum nullo voto teneri: cùm tamen hic quoque facto ipso intenderit vovere solemniter. Quia promotus ad ordinem sacrum, non facit per se, & principaliter votum castitatis, sed in consequentiam ordinis sacri, cui Ecclesia illud annexuit: ac per consequens, ubi principale, nimirum, ordo non tenuit, cùm nulla sit voti annexio, nulla consurget obligatio. Sic ergo in casu præsenti, initiatus illis ordinibus minoribus non intendebat per se, & principaliter votum castitatis emittere, sed quatenus existimabat annexum esse ordinibus minoribus, & in eorum consequentiam; cùm igitur nulla sit annexio, nulla coosequentia, nullo voto ligatus manebit.

6 Ad argumentum n. 2. propositum dic, cum *Bellarm. in suis controversiis, lib 1. de clericis c. 19. col. 5. 6. Probatur tertio. & Azor lib. 13. instit. moralium c. 13. q. 4. fine*, dictionem illam taxativam non excludere duos alios ordines minores, sed includere. Quia in illis est eadem prorsus ratio: atque ex taxativæ dictionis natura, ut ita excludat extranea, & dissimilia, ut includat omnes casus similes eandem rationem habentes, ut latè multis allegatis probat *Everardus in suis topicis juris, loco à natura dictionis taxativa, nu. 4.* Atque ita Novellam constitutionem in eodem argumento illatam, explicuit *Julianus antecessor in ead. novel. 22. n. 27.* cleticos ultra lectores dici Diaconos, & Subdiaconos.

7 QUÆSTIO II. an sit aliqua culpa, initiatos prima tonsura, aut minoribus ordinibus, ab eo ordine retrocedere maximè bis ducendo uxorem, aut non virginem, sed viduam, aut aliàs eorruptam? *Cajetanus 2. 2. q. 12. art. 1. dub. 1.* censet esse culpam mortalem, si absque justa causa retrocedant, ducentes non virginem, aut binas nuptias contrahentes: ac proinde reddentes se inbabiles propter bigamiæ irregularitatem ad exequenda horum ordioum ministeria. Ducitur, quod sit perfecta ab ordine apostasia. Nec id fieri valeat absque sacramentalium contemptu, sicut oec recedere ab ordine sacro absque sacramenti contemptu, cùm neuter ordo iterari possit. Sed in ipsius gratiam probatur secundò ex *c. Seriatim, d. 32.* quod est ex D. Leone Pontifice. ibi: *Hostiarios, Lectores, Exorcistas, Acolythos, si extra votum, & habitum monachi inveniantur, & continentiam profiteri voluerint, uxorem ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittantur, non autem viduam, aut repudiatam. Quia propter hoc deinceps ad Subdiaconatum provehi non poterunt.*

8 Alii autem absolutè nulla distinctione præmissa docent nullam esse culpam, initiatum minoribus ordinibus retrocedere, transeundo ad matrimonium. Ducuntur, quod utatur jure suo, nec recedat à statu perfecto, sed à statu, qui initium est, & via ad perfectum ordinis statum: sicut novitiatus ad professionem: nec faciat contra votum, aut aliquod juris præceptum. Ita docent *Covar. 4. decret. 2. part. cap. 6. §. 3. numer. 3. fine. Toledo lib. 4. summa cap. 18. numer. 4. Azor lib. 13. institutionum moral. cap. 14. qu. 14.* addens non peccare, quamvis ducat viduam. Et facit clarè *Sylvest. verb. Apostasia. q. 3. nu. 7.* ubi ait, clericum primæ tonsuræ ex parte desertionis illius nullo modo peccare, sed ex sola deserendi intentione: atque ita solùm peccare, quando bona intentio desideratur.

9 Prima autem conclusio sit. Quando ex justa causa retrocedit clericus hic, etiamsi viduam ducat, nulla est eulpa. Hanc probat apertè ratio allata numero præcedenti. Etsi posset videri aliqua inconstantia veoialis, ab ea eacusat causa illa justa. Sicut novitius tempore probationis retrocedens ex justa causa, excusatur quidem etiam à culpa veniali inconstantiæ. Præterea quia *c. Seriatim, d. 32.* cujus verba retulimus numero septimo, non absolutè interdicit matrimonio hujus cum vidua, sed si velit mortua uxore ad clericatum redire, majoresque ordines ascendere. Quòd clarè constat ex ratione, quam subjungit. Et ita interpretantur eum textum *Archid. ibi num. 1. Turrecr. ibi ar. 2. num. 2. D. Bonavent. 4. dist. 37. initio in expositione litteræ.* Quare hi Doctores sunt clarè hujus sententiæ: & eam tenent *Cajetan. summa verb. Apostasia, Azor num. procedenti allegatus. Aragon 2. 2. qu. 12. art 1. dubio 1. Manuel 2. tom. summa, 2. editione, cap. 7. numer. 1.* Et faciunt Doctores numero præcedenti allegati, qui indistinctè excusant à culpa. Et *Petr. de Ledesm. de sacram.* ubi de sacram. ordinis, *cap. 7. post. 3. conclusionem, §. De la primera corona, circa medium, col. 20. f. 842.* ubi indistinctè ait oullam esse culpam retrocedere ab his ordinibus ex justa causa. Quod idem ait *Tabiena verb. Apostasia, q. 10. nu. 13.*

10 II. Conclusio. Non est culpa mortalis ejusmodi retrocessio absque justa causa facta, ducendo viduam, aut bis matrim. ineundo. Quia status, qui his ordinibus continetur, non videtur tanti momenti, quandoquidem licet absque mortali culpa nunquam illius ministeria obire. Præterea, quia his clericis non interdicitur judicis munus, ac senteotiam in causa saoguinis ferre, quo efficiuntur irregulares. Demum hoc apertè probat ratio num. 8. allata. Et ideò ita tenet *Cajet sibi contrarius, in summ. verb. Apostasia Valentia 2. 2. disput. 1. q. 12. punct. 1. col. 3. Bannes 2. 2. q. 12. art. 1. pag. 673. §. Sit tamen tertia conclus.* Et clarè est hujus sententiæ *Angel. verb. Apostasia, nu. 2.* ubi ait non esse mortale deserere primam tonsuram, licèt ex sola libidine status laici deseratur. Nec ex eo efficietur ea culpa mortalis, quod sic recedens à statu clericali amittat beneficium, quod possidebat, quia ea amissio nulli est perniciosa, & poterat ille propria sponte illud dimittere. Sic *Cajet. ibi. Aragon, Manuel n. præced. alleg. Toledo num. 8. relatus.*

11 III. Conclusio. Venialis culpa est, sioe causa justa recedere à prima tonsura, vel minoribus ordinibus, reddendo se incapacem ad illorum ordinum muuia obeunda, propter bigamiæ irregularitatem, ut ducendo non virginem, aut bis contrahendo nuptias. Sicut novitius absque causa retrocedens à religione, obnoxius est culpæ veniali, quod sit inconstans in bono cœpto, quam inconstantiam nulla causa excusat, quæ in ea retrocessione inveniatur. Sic *Cajet Bannes, n. precedenti allegati.* Et clarè *Tabiena verb. Apostasia, q. 10. nu. 13.* dicit non esse culpam absque justa causa retrocedere, quamvis qualitatem culpæ subticeat. Et videtur etiam sentire *Sylvest. verb. Apostasia, q. 3. num. 7.* ubi ait desertionem hanc non esse culpam ex se, sed ex sola deserendi intentione: atque ita ait peccare deserentem sine bona intentione. Idem etiam videtur sentire *Valentia, nu. precedenti allegat.* solùm enim dicit non esse mortale absque causa justa retrocedere. Idem etiam videtur tenere *Angelus verb. Apostasia, num. 2.* ubi solùm à culpa mortali excusat retrocessionem hanc, quando ex sola affectione status laici fit.

12 IV. Conclusio. Nullam credo esse culpam, quando absque causa fit retrocessio, ducendo unicam, & virginem. Quia non est omnimoda, & perfecta retrocessio, per quam retrocedens constituatur in statu, in quo est incapax exequendi munia illorum ordinum: immò potest illa exequi, atque frui privilegio duplici clericali: juxta *c. un. de cler. conjug. in 6.* Sic docet *Bannes nu. 10. alleg.* & faciuut Doctores, num. 8. alleg. absolutè docentes retrocessionem hanc vacare culpa. Quamvis *Angel. Sylvest. Tabiena nu. præced. relati* absolute loquantur de retrocessiooe absque causa, dum illam damnare videntur.

13 Nec audiendi sunt *Abb. c. Tua, in fine, de apostatis, & Angelus verb. Apostasia, n. 3.* ubi retrocessionem hanc facto ipso gestam minimè damnant: secus si verbo fiat: per *c. Si diligenti, de foro compet.* Quod nil ad rem facit: solùm enim decidit non posse clericos privilegio fori cedere: quia in totius status clericalis favorem est concessum. Item, quia mirum est, fas esse cuipiam facto ipso clericatum deserere, ac laicorum more vitam traducere: nefas autem, dicere se velle renuntiare. Et ideò merito ab eis discedit. *Sylvest, verb. Apostasia, q. 3. num. 7.*

14 Ad argumenta n. 7. proposita respondetur. Ad 1. dic, non esse apostasiam ab ordine, qui constituit in statu perfecto, sed in dispositione, & via ad illum, cum facultate retrocedendi: & potest utique esse, & quotidie fit absque ordinis contemptu. Ad textum constat ex dictis, num. 9. ubi illum explicui. Ad argumentum, num. 8. propositum, quatenus probat nunquam esse culpam venialem, eam retrocessionem absque causa factam, dic eam rationem probare non esse culpam ex se, at ex parte desertionis horum ordinum: ac potest inveniri culpa venialis levitatis, & inconstantiæ in bono incepto: ut num. 11. explicui: & dixit bene *Sylvest. ibi allegatus.*

15 QUÆSTIO ultima. Qualiter peccet recipiens primam tonsurã, aut ordines minores, sine animo ulterius ascendendi? *Bannes 2. 2. q. 12. a. 1. pag. 674. §. Sit ultima conclusio*: & multi ex discipulis D. Thomæ censent esse culpam mortalem. Et quamvis *Bannes ibi* videatur non ita absolute tradere eam sententiam, ait enim esse culpam mortalem, suscipere minores ordines cum animo retrocedendi ab illis, ea sola intentione, ut interim gaudeat suscipiens privilegiis clericalibus: at *col. seq. §. Sed est argumentum*, clarè sentit esse mortale recipere animo solo retrocedendi. Ducitur, quoniam novitius tenetur bona fide religionem ingredi, ut experiatur an sibi conveniens sit: & delinqueret lethaliter, ingrediens animo retrocedendi. Quia Ecclesiastica jura concedunt initiatis ordinibus minoribus facultatem retrocedendi, non tamen ut possint animo retrocedendi suscipere. Sicut etiam contingit in novitio.

16 I. tamen Conclusio sit. Qui initiatur prima tonsura, aut ordinibus minoribus, non tenetur animum ad sacros ordines ascendendi habere: quare absque ea intentione potest illis insigniri. Prob. quia nullo jure talis intentio petitur in initiando: nec *Trid. sess. 23. de refor. c. 4.* ubi conditiones initiandi his ordinibus explicuit, hujus meminit. Deinde, quod Episcopus dispensare possit cum illegitimo ad ordines minores, *c. 1. de filiis presbyt. in 6.* qui tamen ad ordines sacros ascendere nequit, propter irregularitatem. Sic docent *Navar. in Lat. c. 25. num 108. & Hisp. c. 28. addit. 2. ad n. 108. c. 25. Aragon 2. 2. q. 12. a. 1. dub. 1. Petr. de Ledesma de sacram.* ubi de sacramento ordinis, *c. 7. post 3. concl. §. De la primera corona, col. 20. f. 842. Manuel 2. tom sum. 2. edit. c. 57. nu. 2. concl. 2. Vega 2. to. sum. c. 57. casu 11.* Quare si haberet animum retrocedendi determinatum, judicanda esset ea voluntas sicut,

& ip-

& ipsa retrocessio: & sicut retrocessio nunquam est culpa mortalis: (ut probavi nu.10.) sed aliquando venialis, & aliquando nulla, juxta tradita nu.9.11. & 12. Ita etiam ipsa voluntas culpa efficietur, aut illa vacabit. Non enim voluntas aliquid faciendi pejor est ipso facto, immò ab ipso malitiam, aut bonitatem accipit. Nec obstat solutio, quam tradit *Bannes*, nimirũ, id verum esse, ubi eædem circumstantiæ concurrunt in voluntate, & in facto, ut contingit in novitio, qui non peccat resiliens, at reus esset culpæ mort. eo animo ingrediens. Sed hoc non obstat: quia teneretur probare malitiam specialem inveniri in volitione hac, quæ in ipso facto non reperiatur. Cujus contrarium probavimus: cùm nullo jure talis intentio permanendi in ordinum ministerio, & ad ulteriores ascendendi petatur. Nec est simile de novitio, ut nu.20. probabimus, ostensa differentiæ ratione. Si autem suscipiens ordines minores anceps sit, an ulterius progredietur, an potiùs resiliet, nullo modo peccat. Sicut nec religionem eo animo dubio ingrediens. Annus enim novitiatus jure præscriptus, ad id conceditur, ut novitius experiatur, firmetque permanendi voluntatem, aut resiliat.

17 II. Conclusio. Si ordines minores, aut primam tonsuram accipiens, solum intendat declinare jurisdictionem fori secularis, nonnulla culpa est, quòd deficiat recta intentio ordines suscipiendi. Immò eam esse mortalem existimant *Petrus de Ledesm. Aragon, Manuel citati num. præcedenti, Bannes relatus num.15.* Ducuntur, quod hic decipiat Ecclesiam in re gravi. Et Episcopus illius intentionis conscius non posset eum absque peccato mortali ad ordines admittere. Contraveniret enim justo Tridentini præcepto, *sess.23.c.4. de reform.* Quare *Victoria sum. de sacram. ordinis nu.240* dicit Episcopum irritantem prima tonsura eum, quem novit recta intentione inserviendi choro carere, peccare plus quam venialiter. At non video culpam mortalem. Quia nec finis est mortalis, nec debiti finis perversio culpam mortalem inducit: maximè in his ordinibus, quos non esse sacramenta, nec gratiam conferre, est probabilissimum. Nec *Tridentinum* aliquam ipsis initiandis in hac re obligationem imponit. Quare mitius loquutus est *Navar. c. quando Latinè c 7. nu.15.* ubi tunc agnoscit peccatum mortale in suscipiente ordines minores, quando intentio mortalis est, nimirum, ut ordines sint sibi quasi occasio, & ansa liberè injurias ulciscendi, aliosque offendendi, absque judicii secularis timore subeundi.

18 Hinc deducitur contra *Barth. à Ledesm. de sacram. ordin. dub. 5. concl. 2.* non peccare Episcopum conferentem ordines minores, aut primam tonsuram ei, qui non habet intentionem ulterius ascendendi. Quia nullo jure id sibi interdicitur, nec *Trid. sess. 23. cap. 4. de reform. & c. nullus, de tempor. ord. in 6.* quibus ipse innititur, id probant. Nam *Trident.* eam intentionem in promovendo non petit, & *cap. Nullus*, solùm deciditur minores ordines non esse conferendos conjugatis, nisi ad ordines sacros, aut religionem ascendere velint, casu quo eum ascensum jura permittunt. Unde potius indè sumitur, argumento deducto à contrario sensu, eam intentionem in solutis minimè desiderari. Prætereà, quia *c.1. de filiis presbyt. in 6.* conceditur Episcopo, ut ex dispensatione promoveat illegitimum ad ordines minores: quem tamen constat, nec posse ad superiores ascendere.

19 Verùm laude digni sunt Episcopi, qui primam tonsuram conferre nolunt pueris, nisi ipsi adulti sint, aliàs eorum parentes, jurent, bona intentione ascendendi postea ad ordines sacros, se velle ordines minores, aut primam tonsuram. Quia sic adest bona intentio in ordines suscipienti: & non aufertur retrocedendi libertas. Ita *Navar. c. Quando Latinè, c.7. nu.17. & c. Si quando, de rescript. except. 13. nu.7.*

20 Ad arg. nu.15. propositum resp. disparem esse rationem. Quia novitius decipit in re gravi religionem, à qua alimenta accipit, & cujus secreta, & institutum ipsi panduntur, nec posset admitti, nisi cum animo, quantum in se est, perseverandi. Quæ in initiato minoribus ordinibus non procedunt.

DISPUTATIO XXXII.

An sola conjugis licentia sufficiat ad professionem alterius conjugis post matrimonium consummatum, an potiùs utriusque professio desideretur, aut saltem votum continentiæ manentis in seculo?

SUMMARIUM.

Quid exigatur, ut matrim. consummato alter conjux ad religionem transeat? Refertur quadam sententia, nu.1.

Proponitur vera sententia, num 2.

An sit necessaria licentia Episcopi? & explicatur cap. Si vir, & uxor 27.q.2. num.3.

An desideretur conjugis juvenis professio, an potius sat sit inclusio in monasterium, ne vagetur: ut alter possit legitimè profiteri? num.4. & ibi, an sufficiat professio Equitum D. Joannis.

Verum sat sit votum temporale castitatis conjugis senis in seculo? n.5.

An id votum castitatis conjugis manentis in seculo, efficiatur solemne, eo ipso, quod alter profitetur, ita ut post profitentis obitum nequeat validè manens in seculo matr. inire? Refertur duplex sent. n.6. & 7.

Proponitur sententia authoris, & declaratur an si nondum matrim. sit consummatum, statim ac alter profitetur, possit manens in seculo cum voto castitatis, validè matrim. copulari? num 8.

An sufficiat senem suspectum de incontinentia, votum castitatis emittere, ut alter profiteatur? Et quid hac in re distet inter juvenem, & senem? num.9.

An sufficiat votum conjugis juvenis in seculo, ubi ita honesta vita est, ut nulla incontinentiæ suspicio adsit? num.10.

An satis sit idem votum uxoris senis non suspectæ de incontinentia, sed de aliis pravis moribus: & an tunc sit revocandus vir professus, ut ipsum cohibeat? num.11.

An conjux senex manens in seculo cum continentiæ voto, vivens turpiter, aut incontinenter, post alterius professionem, cogendus sit religionem ingredi? nu.12.

An conjux egressus ante professionem sit reddendus conjugi, de cujus licentia, voto castitatis emisso, ingressus fuerat: & id votum adhuc obliget manentem in seculo? nu.13.

An volente conjuge ratam habere professionem conjugis sine sua licentia factam, opus sit ipsum quoque, si juvenis sit, profiteri, an sat sit ut voveat castitatem: & quid, si hic vivat incontinenter? nu.14.

Qua ætate dicatur conjux senex, ut sufficiat votum castitatis ad alterius professionem? Refertur quædam sent. nu.15.

Proponitur sent. Authoris: & explicatur qua ætate reddantur steriles senes, sive masculi sive feminæ, num.16.

An eadem ætas reddat senes, masculos & feminas, quò ratione ætatis à jejunio excusentur, & quæ sit ea ætas? num.17.

HActenus disputatum est, qualiter professio, & ordo matrimonium præcedentia, illud dissolvant. Jam agendum est, qualiter matrimonio consummato supervenire possint. Nec sermo est habendus, quando matrimonium nondum consummatum est: aut quando alter in adulterium est lapsus, quod de priori quæstione egerim lib.2. disp.18. & sequentibus. De posteriori autem acturus sim lib.10. disp.10. & sequentibus. Quamobrem tantùm in præsenti discutiendum est, quando post matrimonium consummatum, altero conjuge non adulterante, liceat alteri ad religionem, ordines, Episcopatum, Cardinalatumve transire. Et primò quidem de transitu ad religionem sermo erit, deinceps de transitu ad alia. Petit ergo disputatio præsens, quid exigatur ut licitè, & secundum juris canonici definitionem possit alter conjux de alterius licentia ad religionem transire? Qua in re *Angelus verb. Matrimonium, 4. n.8.* dicit posse conjugem de licentia alterius ad religionem transire, quamvis manens in seculo non voveat continentiam: ac proinde solam conjugis licentiam videtur petere. Quo fundamento duci possit, me prorsus latet: cùm id sit contra apertam juris canonici definitionem (ut num. seq. ostendemus.) Quare suspicor mentem ejus solùm esse, id sufficere, ut valeat professio. quod verissimum esse disp. seq. dicemus. 1

Certissimum igitur est, ut sit licitus ingressus alterius conjugis post matrimonium consummatum religionem, minimè sufficere licentiam alterius manentis in seculo, sed si manens in seculo sit senex, & absque incontinentiæ suspicione, desiderari ut votum castitatis emittat: si autem juvenis, id non sufficere, sed opus esse ut pariter religionem ingrediatur. Habetur expressè de ingressu viri in religionem, *cap. Cum sit, de convers. conjug.* ibi: *Prohibemus ne virum vel uxorem, (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittens. Verum si ita uxor senex est, & sterilis, quod sine suspicione possit esse in seculo, dissimulare poteris, ut ea in seculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat vir ejusdem.* Et idem definitur *c. Uxoratus, eodem tit.* Atque de alterutrius conjugis ingressu deciditur idem *c. Ad Apostolicam, eod.* ibi: *Non est alter conjugum recipiendus ad observantiam regularem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat; sed & vitam debet mutare: nisi forte sit ejus ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere.* Et juxta horum textuum distinctionem debet intelligi *cap.1. eod. t.* ubi virum de monasterio revocandum decernitur, nisi uxor ad religionem transierit, aut continentiam in seculo voverit, non enim alterutrum horum semper sufficit, sed cùm manens in seculo est juvenis, necessarius est utriusque ingressus: si verò senex, satis est, ut in seculo voveat continentiam. Prout alii textus expressere. Atque ita universi Doctores in hoc conveniunt. Vel textus hic non agit de requisitis ad licitam professionem: sed ut professus non sit officio judicis revocandus, aut ad conjugis petitionem: ad quod satis est votum continentiæ manentis in seculo, quantumcumque juvenis, ut dicemus disput. seq. nu.9. 2

Dubitabis autem, utrùm sit necessaria licentia Episcopi? Eam esse necessariam videtur suaderi ex *c. Si vir, & uxor 27. q.2.* ibi: *Si vir, & uxor divertere pro sola religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine Episcopi conscientia fiat.* Quod est desumptum ex Synodo Eugenii Pontificis, & *c.1. de convers. conjug.* ponderatur ignorante Episcopo præstitam esse licentiam. Atque ita clarè supponitur eam fuisse necessariam. Et ita videtur sentire *gl. eod. c. 1. verb. Revocari.* dicit enim si conjux senex sit, sat esse votum ejus in seculo, interveniente Episcopi authoritate. Et eam exigi docent *Hostiens. c. Cum sis, nu.3. super verb. Permittas, de convers. conjug. & c. Uxoratus, n. unico, super verb. Publicè, co.10. & ibi Jo. Andr. num.1. super verb. Conspectu Eccl. Anchar. ibi num.4. notab.4. Ant. nu.4. Card. in fi.* Et expressè esse de substantia valoris professionis, videtur 3

detur tenere *Guillelmus Borrilong.4.d.32.quæst.un.ar.2.post 1.concl. casu* 1. ubi agens de conjugis professione, ait ut sit hoc validum, requiri licentiam uxoris authoritate Episcopi concessam, & *Majolus l.1.de irreg.c.4.num.5.* ubi ait ad conjugum conversiones validandas decretum Episcopis requiri: & *nu.7.* ait deficiente Episcopi decreto nudum conjugis consensum non sufficere. Verum ut res hæc clarè explicetur, potest ea Episcopi licentia esse ad tria requisita. I. est, ad valorem professionis. II. ut rectè fiat, quasi sub præcepto sit ea petenda. III. ne cunjux quamvis legitimè professus possit revocari ad conjugem manentem in sæculo: sicut revocari potest, quando conjux manens in sæculo non vovit continentiam, at concessit licentiam: ut dicitur *c.1 de convers.conjug.* & disp. sequenti declarabimus, quamvis tunc professio fuerit valida. Quantum ad primum, censeo eam Episcopi licentiam non esse necessariam ad professionis valorem. Quia *d.c.Si vir, & uxor,* ubi ea licentia petitur, non irritatur professio aliter facta. Idque apertè colligitur ex *cap.1.de convers.conjug.in fin.* à contrario sensu, ubi dicitur virum qui ignorante Episcopo de licentia uxoris professus est, revocandum non esse, si uxor voverit castitatem. Sentit ergo textus ex defectu licentiæ Episcopi nil officí professioni. Et ita sentiunt *gl.d.c.Si vir, verb.Conscientia, & ibi Archid.nu.1.Bellamera, nu.un.Turrec.nu.un.Federic.cons.37. ad fi.Jo.And.c.1.num.1.de convers.conjug.& ibi Ant nu 5.Abb.n.3.Card.q.2. idem Abbas c.Uxoratus, nu 7.& c.Ex part.el 1.nu.2.e.t.Aret.cons.59.nu.9.vers. Pro his facit.* Et ex Theologis, *Scot.4.d.32.q.un. & ibi Majo.qu.2.concl.6. Supplem.Gabr.ibi,q.1.a.2.concl.9.Sot.4. d.27.q.1.ar.4.col.15. paulo ante vers. Id autem.* Quare dum *l.reg.2.t.10.f.4.* ait hoc authoritate Episcopi faciendum esse: non intelligit eam esse requisitam ad professionis firmitatem, ut benè intelligit *ibi Greg.Lopez, verb Del Obispo.* Quoad secundum, videntur ea verba *d.c. Si vir, Nullatenus sine Episcopi conscientia fiat,* inducere præceptum. At dicendum est non esse præceptum, sed de honestate desiderari licentiam Episcopi, ut docent *ibi Archid.num 1.super verb.Fiat,& ibi Bellamera, nu.un.& ibi Laurent per ipsos citatus. Jo. Andr.c.1.nu.1.& ibi Cardin.q.2. de convers. conjug. Federic. proximè alleg.* Tum quia non est certum, *id c.Si vir,* loqui in hoc casu. Et ita *glossa ibi, verb.Conscientia,* ait posse intelligi, quando conjugati volunt monasterium construere, ad quod transeat. Id enim sine Episcopi facultate ædificari nequit, *cap.Nemo, de consecr.d.1.* Tum etiam, quia consuetudine receptum est, ut ea licentia non petatur, ut testantur *Jo. And. & Cardin. proximè alleg.* Quoad tertium, existimo nil ad rem facere defectum licentiæ Episcopi, aut eam intervenisse, quoad revocationem. Et ita si conjux est professus licentia alterius non intrantis religionem, nec voventis continentiam, poterit revocari, quamvis ex Episcopi licentia id effectum sit: si verò alterum fecit, non poterit revocari, quamvis Episcopi licentia defuerit. Quod clarè sentit *Host.cap.1.de convers.conjug.statim in princ. super verb.Ignorante,* ubi eum textum ponderantem, ingressum factum fuisse Episcopo ignorante, explicat, id est, maximè Episcopo ignorante, quasi dicat idem esse si sciente: atque ita scientiam ejus vel ignorantiam nil conferre. Et meliùs *Anton.ibi, n.5.* ubi ait, si nondum facta esset professio, posse Episcopum revocare donec cognoscat, an legitimus fuerit ingressus. Sentit ergo facta professione non esse revocationi locum: quod Episcopi authoritas in ingressu desiderata sit. Et de hac revocatione professi, eo quòd manens in sæculo non fecerit votum, ut latè disput. seq. habendus sermo.

4 Rursus inquires, an hic transitus ad religionem conjugis juvenis, quo alter licitè profiteatur, debeat esse ad professionem emittendam? an potiùs ut ibi inclusus à vagationibus arceatur, ac proinde consultum sit incontinentiæ periculo? *Palacios 4.d.27. disp.2.col.33. vers.Quocirca.f.589.* censent non desiderari hujus professionem, sed satis esse dictam inclusionem. Quod potest probari ex *c.Uxoratus, vers.Si autem talis, de convers.conjug.* ibi: *si autem fuerit talis, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato, à secularium hominum conversatione removeatur.* Cæterùm dicendum est, necessarium esse, ut conjux ille juvenis profiteatur. quod apertè probant ea verba, *d.c.Uxoratus,* quæ immediatè sequuntur. *Et in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuò commoretur.* Nam si ingrediatur solùm ut arceatur à vagationibus, monasterium esset sibi carcer: non autem intraret, ut Deo serviat. Et meliùs id probatur ex *c.Cum sis, de conv.coniug.* ibi: *Nisi uterque ad religionem migraverit.* Et *c.2.eod.tit.* ibi: *Nisi uxor ad religionem transierit.* Non enim transit ad religionem, qui non profitetur. Et ex *c.Agathosa, 27.q.2.* ibi: *Postquam copulatione conjugis, viri atque mulieris, unum corpus efficitur, non potest ex parte converti, & ex parte manere in sæculo* quod idem traditur *c.Ad Apostolicam, de convers.coniug.* At non dicitur converti. sed in sæculo manere, si non profiteatur. Et ideò ita sentiunt *Abbas eo.c Uxoratus, n 3. & c.Accedens, n 2 de convers.coniug.* Et ad *id.c.* ubi vir professus est, & mulier transit ad religionem habitu non assumpto, nec animo profitendi, respondet *Abbas eo n.2.* narrari ibi factum, & non statui jus. Idem *Brunellus de sponsalibus, concl.40. nu 16.Sylv.verb.Divortium,q.13 dict.2.Sot.4.d.27.q.1.a 4 col. antepenul. vers.Potest, & unus, Palac.* sibi contrarius *4.d.32.dist.2.col.10.fol.718 in vers. At urgentior est. Petr de Ledesma de matrim.qu.64. ar.4.dub.1.concl.ult. Barth.à Ledesm.de sacram.ordinis, dub.14.col.ult. Cannedo summa sacramentorum, tract.de matr.c.7.nu.54.in comment.Vega 2.tom. sum.c.34.casu* 103. Nec sat est, si profiteatur vir assumpto habitu equitum D.Joannis. Quia etsi ea sit professio solemnis, at ii manent in sæculo cum periculo incontinentiæ. Cujus contrarium petitur *d.c.Uxoratus.*

Nec sufficit votum temporale conjugis senis in sæculo manentis, nimirum dum conjux professus superstes fuerit. Constat ex *c.1 de conv.coniug.* ibi: *Nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem servare promiserit.* Et *c.Ad Apostolicam, eod.t.* ibi: *Nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat.* Atque ita docent *Host.c.Uxoratus, nu.un.super verb. Continentiam, de convers. coniug. & ibi Jo.Andr.n.1.Idem Jo. Andr. d.c Ad Apostolicam, num.1. & ibi Ant.2.Idem Ant.d.c.1.num.2. Monald.sum.* ubi de voto, *tit. De voto coniug.vers.Similiter uxor.* 5

Gravior autem est difficultas, an id votum castitatis conjugis manentis in sæculo efficiatur solemne, eo ipso quod alter profitetur: ac subinde irritum reddat matrim. contractum contra id castitatis votum à manenti in sæculo post obitum professi. Id enim affirmant quidam. quod cum vir, & uxor sibi invicem actiones communicent, *c.Martinus, de cogn.spir.c. Si quis unus 30. qu.4.* solemnitas conjugis professi redundet in votum simplex conjugis sæcularis reddens illud pariter solemne. Ita docent *Goffred.sum.t.de convers.coniug.n.2 & n.ult. Host sum.eo.t n.3. & c.1. in fin. & c.Ad Apostolicam, n.1 de convers.coniug. Abbas c.Constitutus, n.3.eo.t.Anchar.c.un.n.3.notab.4. de voto in 6. & ibi Domin.nu.14.fi. Palud.4.d.38.q.3.a.5.concl.1.nu.29 Suppl.Gabrielis 4 d.32.q.1.ar.2. immediatè ante 9. concl. Astensis sum.2.p.l.8.t.11. ar.2.q.9. Turrecr.c.Seriatim, d.32.ar.4 num.7.* Quamvis ex his *Supplem Gabrielis, & Turrecr.* dicant votum solemnizari. at nullam hujus rei rationem explicant. Et per id votum manentis in sæculo dirimi matrim. subsequens, affirmat *Henricus, c.Uxoratus, num.12 de convers.coniug.* at non reddit rationem. Limitat *Goffred.num ult. Host. triplici loco allegato: Astensis, Henric.Supplem.Gabr* si mulier conscia erat præjudicii sibi sequuti ex professione viri cui consensit votum castitatis emittens: aliàs enim solo voto simplici astricta manebit: ac proinde valebit matrim. subsequens At limitationem hanc negat *Turrecr.* Limitat etiam *Astensis,* quando id votum in sæculo emissum est in manu Episcopi, vel de ejus licentia. Ejusdem sententiæ videtur *D.Bonavent.4 d.37 in exposit lit.* ubi dicit, si vir de licentia uxoris data in conspectu personæ per quam secundum formam Ecclesiæ possit fieri divortium, profiteatur, uxorem obligari ad perpetuam continentiam cum viro: nec posse nubere post mortem: nec juris ignorantia excusari. Quia est eadem caro cum ipso. 6

Alii admittunt per id votum manentis in sæculo dirimi matrimonium subsequens: atque id votum solemne fieri: discrepant tamen in ratione: id enim dicunt consurgere, non ex actionum communicatione: sed ex statuto Ecclesiæ, quæ id decrevit quando vir de licentia conjugis voventis in sæculo, ad ordines transiit. De qua re dicemus disput.40. Ita sentire videntur *Jo.Andr c.Cum sit, in fine, de convers.coniug. ac. & ibi Anchar fine,* referunt enim utramque sententiam, & hanc in ultimo loco. 7

At existimo nulla ratione id votum effici solemne. Quia voti viri solemnitas nequit in uxoris votum redundare: exigitur enim voventis intentio, quæ non adest, nisi ad votum continentiæ simplex emittendum: & esto ea intentio adesset, non potest fieri votum solemne, nisi in professione religionis approbatæ: aut in ordinis sacri susceptione, *c un.de voto in 6.* Et textus nu 6. allegati probantes communicari actiones, inter conjuges ob carnis unitatem loquuntur in actionibus, ad quas non tam requiritur interventus animi, quam corporis actus, ut in compaternitate. Et quidquid sit de ordine sacro à viro de licentia uxoris assumpto: at in professione nullius extat textus decernens viro de licentia uxoris profitenti, reddi solemne votum simplex uxoris in sæculo factum, quoad matrim. subsequentis dissolutionem. Et cum sit res valdè odiosa, & in matrim. præjudicium, non venit extendenda. Atque ideò hanc sententiam tuentur, *gloss. c.Seriatim, verb.Post mortem, d.32. Cardin c.Cum sis, in fine, de convers.coniug. & clem.un.nu.18 q.22 de consang. Monal.* ubi de voto, *t.de voto coniugatorum, vers. Item quid si licentiam.* Et addunt hi duo (& optimè) matrim. post obitum viri professi initum ab uxore esse validum, quamvis peccet contra votum simplex. Cavendum tamen est à *Palud 4 d.27.q.3 a.2.concl.2. nu 11. & ibi Supplemento Gabr.q.2.ar.2.dub.8.casu 2.* ubi dicunt, si vir profiteatur ante consummatum matrimon. uxore voventi in sæculo castitatem, esse uxorem inhabilem matrimonio dum vivit conjux professus, non ratione voti simplicis: sed quia tunc per professionem conjugis non dirimitur matrimonium ratum. Quod reprobavi lib.2 disput.20.num.4. 8

Sed quid si conjux senex in sæculo manens suspectus sit de incontinentia: an tunc sufficiat ejus votum in sæculo: an potiùs desideretur ut ad religionem transeat? Videtur enim votum sufficere. Quia aliàs jura perperam ponderarent ætatem, *cap. Cum sis, & c. Ad Apostolicam, de conu coniug.* Si quidem potius periculum incontinentiæ attendendum esset. Præterea quia cum leges respiciant, quæ communiter accidunt. *l.Nam ad, ff.de leg.* nil ad legem immutandam conferre videtur, si unus, aut alter conjux in ætate senili suspectus de incontinentia sit: sed in eo servandum erit jus decidens sufficere votum senis in sæcu- 9

In

lo manentis. Cum in ætate cesset communiter ea suspicio. Existimo tamen dicendum, non sat esse tunc id votum, quod jura non absolutè ponderent ætatem, sed simul ut conjux de incontinentia suspectus non sit, *c. Cum sis*, ibi: *Verum si ita uxor senex est, & sterilis, quod sine suspicione possit esse in seculo. De conu. conjug.* & *c. Uxoratus, eod. t.* ibi: *Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat*, & *c. Ad Apost. eo. t.* ibi, *Nisi forte sit ejus ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in sæculo remanere*, & *c. Significavit, eod. t.* ibi: *Si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit.* Præterea, quia jura id decrevere, ne conjux religionem profiteatur, manenti altero cum incontinentiæ periculo: atque ita huic periculo consulere voluerunt. Ergo in quacumque ætate id periculum sit, non satis erit votum manentis in sæculo. Nec obstant in contrarium adducta. Quia jura non solam ætatem ponderāt, sed etiam ut non præsumatur incontinentiæ periculum. Quare existenti senectute non præsumetur tale periculum, & dabitur licentia profitendi alteri conjugi, manente sene in sæculo, cum solo voto. Verùm ubi de eo periculo constaret, cessabit præsumptio: & proinde ea licentia denegabitur. Nec obstat etiam secundum. Quia lex hæc edita est ad consulendum bono privato conjugis relicti in sæculo: ut ejus incontinentia caveatur. In quo eventu satis est cessare finem in particulari: ut contingit in lege correctionis fraternæ, quæ ad fratris emendam tendit: & ita ea cessante in hoc particulari, cessat in illo. Et ita supponunt DD. n. 11. allegandi, qui tanquam rem claram supponunt quando uxor senex est suspecta de incontinentia, non concedi viro ingressum in religionem: & solùm dubitant, quando de aliis moribus pravis est suspecta: & adhuc tunc licere negant. Et ferè expressè tenet *Card. c. Cum sis, n. 1. oppositione 2. de conver. conjug.* ubi ait ad viri professionem peti in eo textu duo copulativè, nempè, ut uxor sit senex, & sterilis, ita ut sine suspicione incontinentiæ possit esse in sæculo. Et *Host. ibi n. 4. super verbo Sterilis*, sic ait: Quasi dicat, si processit in diebus suis, ita quod sit annosa, honesta, & maturata. Et *Anton. c. Uxoratus, n. 1. eod. tit.* ubi sic inquit: Nisi remanens in sæculo transierit dies suos, ita quod non sit suspicio incontinentiæ, suspicione autem subsistente non potest vir ingredi religionem, nisi mulier ingrediatur. Quod eisdem verbis tradit *Victoria sum. ubi de matr. n. 253.* & ferè expressè docent *gl. c. Conjugatus, verb. Continentiam, de convers. conjug. Goffred. sum. eod. t. nu. 6. Anto. c. 2. n. 7. de cler. conjug. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. col. antepen. vers. Potest & unus*, & *ibi Palacios disp. 2. col. 24. f. 584. vers. Sed quid si factu. Ovand 4. dist. 27. fi.* ubi petunt, ut conjux manens in sæculo sit senex, & sine incontinentiæ suspicione: quasi alterum minimè sufficiat, & clariùs *Sylv. verb. Divortium, q. 13. dict. 2.* ubi petit non esse timorem de incontinentia, quod conjux sit grandævus, & vitæ honestæ. Idem *Abbas c. Ad Apostolicam, num. 1. de convers. conjug. Covar. 3. decret. 2. p. c. 6. §. 3. nu. 3. Ant. Cuc. l. 5. instit. majorum t. 12. nu. 123.* ubi disjunctivè dicunt non sufficere votum, si conjux manens in sæculo sit juvenis, aut de incontinentia suspectus.

10 Nec etiam sufficiet votum prædictum, ubi conjux manens in sæculo est juvenis: quamvis ita honestæ vitæ sit, ut nullus incontinentiæ timor subsit, quod constat ex textibus n. præc. relatis, qui ætatem ponderant, & nullum ratione illius subesse periculum. Et ratio est aperta, quoniam juventus variis semper incontinentiæ casibus valdè subjecta est, atque ab incœptis facilè desistit: cum variis ac urgentissimis carnis illecebris passim agitetur. Et in propriis terminis loquentes de femina juvene, non suspecta de incontinentia ratione honestæ vitæ, non sufficere ejus votum in sæculo ad professionem viri tradunt *Joan. Andr. c. Conjugatus, in fine*, & *ibi Anchar. in fine. de convers. conjug.* & *ibi Antonius in fine*, & *ibi Abbas num. 4.* & quamvis feminæ speciali inconstantiæ nota inurantur, ut eruditissimè tradit *Tiraquel. l. 9. connub. n. 129. & seq.* At viri majoribus periculis expositi sunt: eo quod liberius vagentur. Et ita experientia ipsa docet, multò frequentius esse, viros juvenes in incontinentiam labi, quàm feminas.

11 Nec similiter prædictum votum satis erit, quando uxor senex manens in sæculo non est suspecta de incontinentia: est tamen de aliis perversis moribus, ut si timor subsit fore, ut viri cura destituta, fiat incantatrix, venefica, usuraria, vel quid simile. Quia eadem ratio videtur in aliis malis moribus, sicut in suspicione incontinentiæ. Quia cum non expediat uxoris saluti virum tunc profiteri, id permittendum non est. At si contra fiat, tenet omninò ingressus. Quia principaliter hic consideratur incontinentiæ periculum: eo quod illa adversetur bono fidei, quod est unum ex tribus matrimonii bonis. Ita docent *Joan. Andr. c. Ad Apostolicam, n. 3. de convers. conjug. Anton. n. 3. Abbas nu. 4. Anchar. fine. Cardin. fin. Lancelotus instit. juris canonis. lib. 2. tit. De divort. §. His exceptis, verb. Incontinentiæ.*

12 Quod si conjux senex relicta in sæculo cum continentiæ voto, id non servet post viri professionem, sed incontinenter vivat, cogetur ingredi monasterium, ut colligitur à contrario sensu, ex *c. Significavit, de convers. conjug.* ibi: *Si est talis ætatis, de qua suspicio haberi non potest, ipsam votum continentiæ observantem intrare monasterium compelli non permittatis.* Sic *Host. c. Placet, n. 2.* & *ibi Card. n. 2. q. 2. Jo. Andr. n. 2. Ant. n. 7. de conjug. Abb. c. Ad Apostolicam, fin. eod. to. Anchar. d. c. Placet, n. 4. q. 1. in fin.* Qui explicat cogendum quoque esse profiteri: cæteri solùm dicunt cogendum ingredi, & de professione subticent: sicut & *textus d. c. Significavit*, eodem modo locutus est. Sed durum mihi videtur cogendum esse profiteri. Quòd non videam textum expressè id decidentem. Præterea, quia conjux hic non novit religionem: & durum est ipsum obligare ad rem tam arduam, ut meliùs servet castitatem, & ab incontinentia arceatur. Deinde, quia (ut disp. seq. videbimus) magna est dissensio, an uxor juvenis, ac proinde ratione ætatis suspecta, vovens in sæculo continentiam, sit cogenda profiteri, an tantùm in monasterium detrudenda, ut periculum cesset. Et quamvis in eo casu verior sententia distinguat, an mulier sit juris conscia, necne: at in hoc eventu non potest habere locum ea distinctio. Nam jura jubent *c. Cum sis, c. Ad Apostolicam, de convers. conjug.* ut uxor juvenis transeat ad religionem, quo vir legitimè profiteatur: ac proinde uxor talis juris conscia, & dans licentiam viro profitendi, voto castitatis à se emisso, censetur ad religionem se astringere. At quando uxor est senex, & non suspecta, contentum est jus solo voto continentiæ in sæculo. Quare ipsa voto suo ad id nec expressè nec tacitè se obligavit. Non ergo cogenda est profiteri, sed arcenda in monasterio ab incontinentia, quod si non incontinenter vivat, sed aliis vitiis vacet, dubitat *Abbas d. c. Ad Apostolicam, in fine*, & in eam partem inclinat, ut compelli debeat ad abstinentiam à vitiis, non autem ad monasterii ingressum. Quia principaliter non delinquit in fidem matrimonii: quæ in his casibus specialiter spectatur. Et hoc mihi placet.

13 Sed si conjux ingressus religionem de alterius licentia, exeat novitiatus tempore, est cogendus redire ad conjugem manentem in sæculo, quod effectus licentiæ non sit secutus: ea enim licentia fuit ad ingressum cum effectu. Ita *Host. sum. t. de convers. conjug. nu. 3. vers. Illud quidem, l. reg. 21. fin. t. 7. p. 1.* & *ibi Greg. Lopez verb. Saließe*, qui ita intelligit illam legem non distinguentem, an tempore professionis an post professionem egressus sit. *Host.* tamen loquitur eo casu quo manens in sæculo votum castitatis non emiserit. Sed melius *Gregor. Lopez* dicit idem, quamvis vovisset. Quia votum illud censetur factum ob causam professionis alterius conjugis: & sub conditione tacita, si alter profiteatur. Quare dicit professione non secuta cessare votum, defectu causæ, & conditionis, quod ego intelligo, nisi conjux habuisset animum vovendi independenter ab alterius professione. Tunc enim etiam altero non professo ligaretur suo voto. Et altero conjuge sibi restitutu non posset petere, utpotè qui voto simplici castitatis obligatus est: at teneretur reddere. Quia conjux ingrediens licentiam vovendi concessit dependenter à sua professione, quod si dedisset licentiam independenter, & absolutè, dicemus lib. 10. disp. 36. n. 5. & seq.

14 Prædicta autem, quæ diximus desiderari, ut conjux legitimè profiteatur, intelligenda sunt ante factam professionem. Si enim alter conjux absque alterius licentia professionem faciat, ac manens in sæculo ratificare velit, non indiget religionis ingressu, quamvis juvenis sit, sed satis est in sæculo castitatem voveat. Sed dicunt fortè esse verum, *Host. c. Placet, nu. 1. super verb. Edictu, de convers. conjug. Jo. And. n. 2. Ant. n. 7. Anch. n. 4. q. 1.* Et tenet *ibi Abb. nu. 6.* & *Aret. cons. 59. n. 9. vers. Pro his facit optimè.* Et quamvis auctores dicant, manentem in sæculo debere castè vivere, & non explicent debere emittere votum castitatis: at revera id intendunt; & ita declararunt *Ant. & Aret. ib.* quod si hoc facere nolit, non proderit ratificatio, sed cogetur repetere. Quia non permittit jus, alterum esse in religione, & alterum absque voto in sæculo. Sic *Host. Ant. Andr. Abb. Anch.* Et idem dicit *Nav. l. 3. cons. 1. de convers. conjug. priori edit. cons. 3. nu. 3. posteriori cons. 6. nu. 3.* quando manens in sæculo vivit incontinenter.

15 Potissima tandem difficultas discutienda superest, an sit præscripta senectutis ætas, quam adeptus conjux non egeat religionis ingressu, sed possit in sæculo manere, castitatis voto astrictus, ut alter conjux legitimè ad religionem transeat? Neminē ex antiquioribus hoc discutientem reperi: sed primus, qui de hac re locutus est, & sanè brevissimè, fuit *Sotus*, qui *4. d. 27. q. 1. a. 4. col. 12. §. Præterea contra eandem 1. concl.* & *col. 15. vers. Potest & unus;* & *ad fin. art. vers. Quod hic de separatione:* & *d. 38. q. 1. art. 2. concl. 2. fi.* & *concl. 3. fin.* quibus in locis, dixit feminam dici senem ad hunc effectum, quando est sexagenaria. Et *d. art. 4. vers. Potest, & unus*, dicit idem de viro. Et Sotum secuti loquentes de viro & femina, *Cordub. in sum. q. 178. vers. Empero si el matrimonio: Ovand 4. d. 27. q. un. fin. Angles Floribus 1. p.* ubi de matrim. *q. 1. de essentialibus ipsius, d. 27. a. 3. in dub. quod movet post 3. difficult.* & loquentes de femina dicunt idem, *Azor lib. 12. instit. moral. c. 1. q. 6. §. Si quæras*, & *lib. 13. c. 14. qu. 1. statim in princ. Barth. à Ledesm. dub. 14. de sacram. ordin. col. ult.* & *dub. 64. de matrim. concl. 2. fi.* & ad aliud intentum, simile tamen, nempè, quando quispiam dicatur juvenis, ut ratione periculi incontinentiæ valeat cum ipso in incestu dispensari, dicunt *Cordub lib. 1. sui quæstion. qu. 12. ar. 1. col. 5. §. Secundum dictum:* & *Gutier. q. can. lib. 1. c. 23. num. 13.* tunc evenire, quando nondum est sexagenarius, & allegant communiter annotata *c. 1. de convers. conjug.* unde eam doctrinam clarè amplectuntur in hoc casu. Sed neminem inveni *eo cap. 1.* annotantem: cùm multis evolutis libris diligentissimè quæsierim. Nullus ex his Doctoribus quæstionem hanc discuti, nec rationem, aut textum, quibus innitatur, affert. Sed potest probari, quia communiter DD. existimant sexagenarios senes esse, ut ratione ætatis pos-

possint à jejunio excusari: ut *n.17.* videbimus, & Pius V. ac Pontif. successores negantes in diplomate cruciatæ facultatem lacticinia edendi. clericis, & religiosis in Quadragesima, exceperunt sexagenarios: quasi hos senes reputantes.

26 Sed vere hæc non probant hanc partem. Quia Pontifices in eo casu speciali ætatem præsceipserunt: & variis in casibus diversimodè est jure præscripta, ut potest videri in *Menochio l.2. de arbitrar. centur. 1. toto casu 59.* ubi nu.5. multis allegatis concludit in casibus, in quibus nulla extat clara juris constitutio, relinqui judicis arbitrio, qua ætate senex quis censeatur. Cùm ergo in hoc ita eveniat, non videtur ea ætas sexagenaria præscribenda, sed id prudentis arbitrio committendum. Prętereà, quia nō videtur rationi consonare, eandem ætatem ad senectutem præscribi in fęminis, & in viris, ubi jus non ita clarè disposuit, quod feminæ (ut anctores sunt *Arist l.7. de histor. animal. c.3. & in Plin. li.7. natural. hist. c.4. Tirnq l.6. connub. n.38. & l.1. n.57.*) ocyus quam mas, & accrescant, & ætate floreant, ac senectute macerentur. Quia vita in calore sita est: teste *Aristot. in problem. sect.3. problem.22. & sect.14. problem.10.* Cujus ratio est, oam anima tamdiù corpus informat, quamdiù in eo vitæ munia obire potest: præcipuus verò vitalium functionum administer est calor: at fęminæ frigidiores viris sunt: ut ex multis probat *Tiraquel. l.9. connub. n.142. & seq.* Si ergo fęminæ brevioris vitæ sunt, & citiùs senescunt, non eadem senectutis ætas ascribenda est illis, sed minor, quàm viris. Prætereà, quia textus dum senectutem petunt, subjungunt Ita ut sine incontinentiæ suspicione possit in sæculo remaneri: (ut nu.9. probavi:) unde senectutis mensura sumenda est ex ætate, in qua communiter incontinentiæ periculum non versatur. At hoc non æquè reperitur in fœminis, ac in viris: calor enim qui libidinem fovet, ejusque est causa, ut latissimè probat *Tiraquel. l.9. connub. nu.150. & seq.* minor est in fœminis: & ideò minùs eas esse luxuriæ deditas, latè probat *Tiraquel. eod. l.9. an. 142. & seq.* & senectute ocyus fœminis appropinquante, citiùs tepescit, ac remittitur calor. Cùm igitur breviori ætate, & senectus adveniat, & periculum incontinentiæ cesset in fœminis, quàm in viris: immeritò prudens dijudicabit eandem ætatem utrique sexui assignandam ad senectutem. Tandem, quia textus *c. Cum sis, de convers. conjug.* clariùs explicuit qualis senectus desideretur, ibi, *Verum si ita uxor senex est, & sterilis, quod sine suspicione possit esse in sæculo.* Ubi *gl. verb. Sterilis, & ant. si. Host. n.4. super verb. sterilis,* Intelligunt steriles non ratione naturæ, sed ratione ætatis. Fœminæ enim natura steriles præ cæteris libidinosę sunt: teste *Tiraq. id ex aliis comprob. l.9. connub. n.121.* Quia cùm non satis expurgentur, plurimo illas abundare spermate est necesse. Quare textus nos docet ad dijudicandam senectutem, attendendam esse ætatem, qua conjux sterilis efficitur: tunc enim libidinis ardor mitescit, & munus periculi incontinentiæ subest. At minori ætate fęmina redditur sterilis, quam vir, teste *Arist. l.7. de hist. animal. c.5.* ubi ait multas fœminas anno quinquagesimo peperisse, ad ultra id tempus nullam, & *l.5. c.14.* ubi ait maribus ultimum gignendi terminum esse annum septuagesimum: fęminis vero quinquagesimum verùm id rarò: sed magna ex parte fęminis esse XLV. maribus verò LXVI. Et *l.7. Polit. c.16.* ait ut plurimum finem generandi esse viris LXX. annum, mulieribus L. Et *Plinius l.7. natur. histor. c.14.* docet fęminas post L. annum non generare, quod adeò verum est, ut mirabile, & rarum appellarit textus, *l. Si major. 12. C. de legit. hæred.* si fęmina quinquagenaria concipiat, quod idem tradunt *gl. l. Si paterfamilias, 15 §. ult. verb. Sexaginta, ff. de adopt. Botten. l.2. de morbis muliebrib. c.8. Tiraq lib.6. connub. n.22. Mascard. de probat. concl. 1152. n.7. & 8. Menoch de arbitrar. l.2. centur. 1. casu 89. n.56. & seq. & de præsumpt. l.5. præsumpt. 24. nu.5. & seq.* & demum sexagesimum annum esse jam communiter viris terminum generandi, attento naturali generandi statu, quod si contrarium contingat, accidenti potiùs quam naturæ tribuendum esse colligitur ex textu *d. l. Si paterfamilias. §. ult.* ibi: *Nisi fortè minor sexaginta annis sit is, qui arrogat, qui magis liberorum procreationi studere debent.* Et docent ibi *gl. verb. Sexaginta. Menochius d. casu 89. num.58. & lib.6. de præsumpt. præsumpt. 47. nu.29. Mascard. d. concl. 1152. num.6.* & colligitur ex *Arist. l.7. de hist. anim. c.6. mor.* ubi ait mares plurimos ad LX. annum generare, quem si excesserint, ad LXX. usque procedere. Ex his ergo existimo virum sexagenarium esse dijudicandum ad hunc effectum senem, ut docent *Auctores nu. præced. allegat.* quod vel ea ætate, vel paulo post accidat hodie communiter sterilitas: & sit jam proximus interitus, ac calor juvenilis ferè extinctus: & communis animi conceptio habeat sexagenarios senes dici. At fęminas quinquagenarias credo esse senes ad eumdem effectum. Quia attento breviori vitæ cursu ipsarum, ac celeriori senectutis adventu, tam senex est mulier quinquagenaria, quam vir sexagenarius, quod communis existimatio testatur: & libidinis ardor ita tepescit in illa, ac in hoc: & jam in ea ætate est sterilis, & communiter verè senex tunc appellatur, & suspicione incontinentiæ libera creditur.

27 Hinc deducitur pro tractatu de jejunio, quæ senili ætate fœminæ à jejunii præcepto eximantur. De qua re nullus, quem viderim, agit peculiariter, sed indiscriminatim de senibus, nec distinguendo, fœminæ ne an mares sint. Et varii sunt DD. in hac re. Quidam enim ætatem septuagenariam assignant, in qua communiter senes excusantur à jejunio. Quia ea ætate excusantur senes ab muneribus personalibus, *l. ult. C. qui ætatem, l.10.* At jejunium est onus non leve. Sic *Gabr. 4. d.16 q.3. a.1. notab.4. Rosell. verb. Jejunium, n.15.* ubi *Sylv. q.6. dict.2. Tabien. ibi q.17. nu.18. Toledo l.6. sum. c.4. n.2. Lud. Lop. 2. p. instruct. tract. de sacram. pœnit.* ubi de jejunio, *c.111. paulo post princ.* Communis autem sent. docet eam ætatem esse sexagenariam. Quia cùm dies annorum nostrorum sint 70. anni, ut habetur *Psalm. 89.* qui sexagenarius est, propè interitum est: siquidem teste *Apost. ad Hebr. 8.* quod antiquatur, & senescit, propè interitum est. Et ita docent *Cajet. 2.2. qu. 147. a.4. circa solut. ad 2. col.2. §. quoad primam de senibus, & summ. verb. Jejunium c. Jejunium, quibus personis excusabiliter sit obligatorium. Armilla verb. Jejunium, n.3. Nav. sum. c.21. Hisp. n.15. Lat. n.16. Molina l.1. sum. c.14. §. f.100. Pedraza sum. præcep. 3 §.13. Angl. Florib. 1. p.* ubi de jejun. *q.6. diffic. 6. f.401. Valentia 2.2. disp.9. q.2. punct.5. col.2. §. Impotentia ad jejun. Emman. Sa sum. verb. Jejunium n.9. Philiarc. de offic. sacerd. to.1. p.2. l.3. c.25 §. Causa ob quas excus.2. Grassis 1. p. decis. l.2. cap.37. nu.43. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c.14. nu.1.* & dicit probabilem *Azor l.7. instit. moral. c.28. q.4.* Alii nullam prorsus ætatem præscribunt, sed attendendam complexionem corporis, & robur affirmant, quod quidam sexagenarii, aut septuagenarii fortiores sint, ac robustiores aliis quinquagenariis. Quare censent arbitrio prudentis id committendum, qui attentis viribus obligationem jejunandi, aut exemptionem ab eis dijudicabit. Ita docent *D. Anton. 2. p. t.6. c.2. §.6. vers.7. Senes, Molina cap. De jejunio, q. de his, qui ad jejunia tenentur, col.2. vers. Deinde senib. Ledesm. 2. p.4. qu.17. ar.3. col.3. §. Præterea de pueris. Palacios 4. d.15. disp.8. col.20. paulo ante 5 conclus. vers. Porro quin est. Manuel in expos. bullæ §.6. dub.2. Vega 1. to. sum. c.14. dub.15.* Quod idem docent etiam omnes Authores allegati, præter *Angles, & Emman. Sa.* dicunt enim non ita præscribi annum LX aut LXX. ut generaliter tradendum sit senes ea ætate excusari à jejunio: sed vires attendendas esse dicunt, ac juxta eas dijudicandum. At communiter hunc virium defectum dicunt priores DD accidere anno septuagesimo, posteriores verò anno sexagesimo: & ita censent hac ętate communiter senes excusari. Quare *Cajet. & Pedraza proxime alleg.* dixerunt in ætate sexagenaria constitutos semper excusari, nisi evidenter constet ex complexione robustiori posse absque detrimento jejunare. Quia ex quo de ætate constat, & de robore est ambiguum, non est amplius exspectandum. At *Angles* omnes sexagenarios excusat, quamvis aliquis ex illis viribus ad sustinendum jejunium polleret, quod idem docet clarè *Emm. Sa*: ait enim excusare à jejunio ætatem minorem anno vigesimo primo, vel majorem sexagesimo: unde æquiparat has duas ætates: at minor vigesimo primo semper excusat. Quę sent. etiam placet quibusdam viris doctissimis. Mihi quoque valdè arridet, quòd senes nequeant simul totum alimentum naturæ sufficiens sumere: id enim ob caloris defectum, qui senectutem comitatur, concoquere non possunt: quare pauciori cibo, quàm juvenes indigent, sed frequentiùs sumpto. Et licèt quidam sexagenarii in ea ætate robusti videantur: negari nequit naturam jam prolabi, ac celeriter ad interitum tendere. Atque adeò eorum natura adminiculo cibi frequentius sumpti indiget: ut non tam pręsenti statui, quàm futuro consulatur: nec cibo suis temporibus esitato natura destituta, citiùs corruat, viresq; omninò deficiant. Nec enim jejunium solvere licet, attenta sola præsenti necessitate, sed etiam quando in posterum lapsus probabiliter timetur. Adde sanitatem senum non esse firmam, & constantem, sed fallacem, & incertam, mediamque inter morbum, & perfectam sanitatem, ut pulchrè testatur *Galen. l.5. de sanis tuenda, pag.7.* & statim subjungit hæc verba: *Scire licet senilis corporis statum, quoniam ex levi momento in morbum decidit: simili ratione iis, qui ex morbo convalescunt, in victu esse curandum.* Et *l.6. p.2.* hęc ait. *Senum sanitas querimoniis non vacat: quamvis enim omnes habeat actiones, nullam validam habet. Atque adeò illa pars artis, quæ de senum ductu instituitur, huc tantum consilia dirigit, ut sanitatē eorum quatenus fieri potest tueatur.* Si ergo sanitas eorum non est constans, sed fallax, & apparens, victuque indigent instar valetudinariorum, non cogendi sunt ut totum cibum naturę necessariū unico esu accipiant, & cętera diei parte abstineant; quod jejunii essentia petit: sed frequentiùs est eis concedendus cibus, ut cōvalescentibus, ut natura adjuvetur, cibusque concoqui valeat. Et confirmatur, quia ob eam rationem convalescentes ex morbo à pręcepto jejunii excusantur, donec ad pristinam sanitatem restituantur. Tandem, quia Pius V. & Pont. successores denegantes, clericis, & religiosis indultum Bullę cruciatę vescendi lacticiniis in quadragesima, exceperunt sexagenarios, quasi in ea ętate rationi consonet, ut imbecillitati naturę consulatur: similiter ergo ea ętas reputanda erit sufficiens, ut eam adepti, tanquam imbecilles, & non firmę valetudinis, à jejunii onere eximantur. Sed superest jam enucleanda difficultas de fęminis, an similiter ętas sexagenaria sit illis pręscribenda, ut à jejunio eximantur: an potiùs quinquagenaria? Nam allegata nu. pręced. quinquagenariam pręscribendam esse probant. Quę enim in viris est sexagenaria, ea in fœminis est quinquagenaria, attento breviori illarum vitę curriculo. Deinde, quia ea ętate fęmina ęquè appropinquat morti, ac viri LX. annum nacti: atque similiter viribus destituitur, indigetque cibo frequentiori, ut calor senilis paulatim illum coquere possit: ne simul toto necessario cibo sumpto, senilis ille calor, ac tenuis suffocetur: eo

vel

vel maximè, quòd calor in fęminis sit minor, quàm in viris (ut n. præced. probavimus:) ac proinde is diminutus ratione ejus ætatis, minùs capax sit totius cibi necessarii simul sumpti concoquendi, quàm calor viri sexagenarii. Quæ potissima, immò tota ratio est excusandi masculos, & sexagenarios. In contrariũ est, quod nullus asserat (& quidem meritò) fęminas ante XXI. annum teneri jejunare, cùm tamen ratio naturalis augmenti, quæ viros eam ætatem non adeptos excusat, cesset in fęminis: utpotè quæ sicut citiùs senescunt, ita etiam citiùs adolescunt, ac incrementum perfectum recipiunt, ut ex Arist. retuli n. præc. Sed potest responderi, jam consuetudine ita interpretandi receptum esse, ut lex Ecclesiastica neutrum sexum obliget usque ad XXI. aouum. Quæ consuetudo non reperitur explicans senectutis terminum: ac proinde conceditur locus, ut fas sit rationibus ex utriusque sexus diversa natura petitis inniti, ad sibi persuadendum diversum senectutis terminum præfigendum esse. Prætereà, quia Pontifices indulgentes esum lacticiniorum virtute Bullæ, religiosis utriusque sexus sexagenariis, nullum ætatis discrimen constituerunt. Sed facilis est solutio, in eo enim indulto fatendum est eandem ætatem in utroque sexu desiderari: eo quod Pontifex certam ætatem præscripserit: at ubi non præscripsit, sed ex sola imbecillitatis ratione, quæ ex ætate proficiscitur, judicium sumendum est, sicut diversitas ætatum diversum judicium efficit, ita diversitas sexuum, quæ causa est senectutis ocyus advenientis. Deinde, quia si spectemus majorum phlegmatum copiam, quæ in fœminis reperitur, in quæ calor nativus agit, vicemq; cibi supplent, atque vitam ipsam quietam, ac modica corporis exercitatione vacantem, manifestè comperiemus fęminas etiam quinquagenariss minimè indigere frequenti cibo, quali viri senes indigent, sed paucis naturam earum contentã esse alimentis, quod & experientia ipsa testatur: fęminæ enim suaptè natura ad jejunia procliviores sunt, & multo faciliùs viris jejunium ferunt. Quare cum in quinquagenariis fœminis cesset ratio indigentiæ frequentis cibi, quæ invenitur in viris sexagenariis, non excusandæ sunt illæ à jejuniis, instar horum: sed eadem ætas in utrisque desiderabitur: atque major senectus reperta in viro sexagenario, quam in muliere ejusdem ætatis, compensabitur, & adæquabitur minori indigentia cibi existenti in muliere, ratione abundantiæ phlegmatum, & defectus exercitationis corporis. Sed nec hæc ratio concludit, nec difficultatem exhaurit. Ex ea enim pariter concludetur, senes in nullæ ætate à jejuniis excusari. Quia senes facillimè jejunium ferunt (ut docet *Hippoc. in suis aphoris. aphor. 13.*) pauciorique cibo indigent: eo quod frigidiores sunt. At eos excusamus, quia (ut dicunt *Galen. & Brasavolus in illum aphoris. Hippocrat.*) tale patiuntur, quale lucernis penè extinctis accidit, quæ continuam exigunt olei suffectionem, multam autem, & subitam simul nequeunt sustinere: sic (inquiunt) senibus exhibere oportet cibum necessarium, ac paucum, & hanc ipsam cibi paucitatem in multas partiri portiones: nec ulla illis longa inedia est injungenda. Idem ergo dicam de fęminis quinquagenariis, fateor enim ob phlegmata, & vitã quietã, faciliùs quàm viros ferre jejunium, ac pauciori alimento egere: at illã cibi paucitatẽ, præ senectute æquali cum viris sexagenariis, ac majori frigiditate, non possunt simul sustinere, sed indigent, ut in multas dividatur portiones: nec poterũt unico esu cibum necessarium vitę tuendę in posterum sumere: ac proinde à jejunio, quod in unica comestione consistit, excusabuntur. Hæc me ancipitem reddunt, & viris doctis à me consultis placuit minorem ætatem fęminis assignandam, quàm viris: at dubitarunt de quantitate ętatis. Sed profectò, quæ n. pręc. attuli ex virtute ad generandum, quę cessat in fęmina anno quinquagesimo, & in maribus ad minùs usq; ad sexagesimum protenditur, & ex communi existimatione, probant ęquè dici senem fęminam quinquagenariam, ac virum sexagenarium. Et ideò aliis viris doctis hæc pars arrisit. Et re mecum considerata, & rationibus perpensis, existimo nil à ratione devium, nec mediocriter alicuum à probabilitate dicturum, qui fęminas quinquagenarias à jejunio excusaverit, sicut viri sexagenarii excusantur. At dum aliud non apparuerit clariùs convincens, tanquam probabiliorem eligo opinionem, quæ sustinet indiscriminatim de ætate viri, & fęminæ, ad excusandum à jejuniis, loquendum esse. Et deservient prædicta, ne damnemus amplectentem opinionem, quæ fęminas quinquagenarias excusat, verumtamen licèt prædicta ostendant eam opinionem esse probabilem speculativè loquendo, at in praxi censeo non esse tutam.

DISPUTATIO XXXIII.

An professio conjugis de licentiæ spontanea alterius emissa absque aliis jure requisitis valida sit: nec professus revocari possit, sed manens in sęculo cogendus sit profiteri, aut vovere castitatem?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputandæ sunt, num. 1.
Quando conjux etiam juvenis manens in sęculo vovit castitatem, valida est professio alterius de licentia ipsius facta, num. 2.
Quid, quando nullum emisit votum? Refertur quædam sententia, n. 3.
Valida est hujusmodi professio, num. 4.
An hic professus ad uxorem revocatus, teneatur uxore mortua ad religionem redire, nec validè possit matrim. jungi, num. 5.
An teneatur reddere, ac possit debitum petere? num. 6. & ibi remissivè, an uxor teneatur ei reddere.
Satisfit argumentis, num. 7.
An conjux professus de licentia alterius juvenis manentis in sæculo cum voto castitatis, possit revocari è monasterio? Refertur quædam sent. n. 8.
Non potest tunc revocari, num. 9.
Quid, si votum castitatis conjugis manentis in sæculo sit temporale, n. 10.
Quid, si nullum votum emisit? Referuntur tres sententiæ, nu. 11. 12. 13.
Proponitur sententia auctoris, num. 14.
An quoties potest revocari, possit hic propria auctoritate exire, nu. 15.
An sit locus huic revocationi, eo quod Episcopi auctoritas non intervenerit, num. 16.
An hæc revocatio fiat jure actionis competentis conjuge manenti in sæculo, an solo judicis officio interveniente? Refertur opinio, num. 17.
Proponitur Auctoris sententia, num. 18.
An si res est integra, possit ipse conjux, qui licentiam concessit, revocare? num. 19.
An quando Episcopus licentiam concessit, possit fieri revocatio? nu. 20.
An possit Episcop. compellere religiosos exemptos impedientes revocationem hanc ex eorum monasterio, num. 21.
An possit in hoc, & in aliis casibus, in quibus iurisdictionem habet in exemptos, ipsos censuris compellere. Refertur quædam sententia, n. 22.
Auctoris sententia traditur, num. 23.
Coniux manens in sæculo, cum nullum votum fecit, aut illud fecit, & est senex, nec suspectus, an sit cogendus ingredi religionem, si de eius spontanea licentia alter professus sit, num. 24.
Quid, si coniux sit iuvenis, aut suspectus de incontinentia. Refertur duplex sent. num. 25. & 26.
Sententia Auctoris, num. 27.
Solvuntur argumenta, numer. 28.

Superiori disp. egimus de requisitis, ut professio conjugis de alterius licentia facta sit licita. In pręsenti discutiendũ est, quæ ex illis desiderentur, ut valida sit: & quæ exigantur, nec cõcedatur repetitio, & cogatur professus egredi. Et quia potest dari licentia sponte, dolo, aut metu, aut nullæ intervenire licentia, aut sola dissimulatio absque alia licentia expressa. Disputatio hæc aget de professione facta ex licentia spontanea conjugis, in qua defecerunt aliæ iure requisita, nimirum, quia coniux iuvenis non pariter ingressus est religionem, aut non emisit votum, sive iuvenis sive senex esset: atque ita procedit quando in licentia ipsa nil vitii intervenit. Et in seqq. disputabitur, quando deficit prorsus liccotia, aut ea fuit vitiosa, quia metu, aut dolo extorta: aut non fuit expressa, sed sola dissimulatio. Quadruplex ergo quæstio sub præsenti disputatione clauditur, in ea enucleanda. I. de valore professionis coniugis factæ ex spontanea alterius licentia, absque aliis iure requisitis. II. de facultate revocandi illum, qui sine his conditionibus est professus. III. an hæc facultas revocandi competat iure actionis coniugi? IV. quando non conceditur revocatio, an compellendus sit coniux manens in sæculo profiteri religionem? 1

Quæstio I. An valida sit conjugis professio de licentia spontanea alterius emissæ manentis in sæculo cum voto castitatis, vel absque illo? Quæstio hæc in duplici eventu discuti potest. Prior est, ubi conjux liceotiam concedens mansit io sæculo cum voto castitatis. Posterior, quando absque illo. Et quidem in priori eventu, quamvis qui mæneos in sęculo votum castitatis emisit, sit juvenis, & suspectus de incontinentia, certum est validam esse professionem alterius, cui spontè sua licentiam concessit, quod non sit de substantia professionis conjugis, professio alterius, sed tantùm desideretur, quando hic est juvenis, ut professio alterius licitè fiat. Nec perversio ordinis, quando non est de substantia, vitiat actum, ut *l. 1. & ibi per Bald. C. de appellat. & per Bart. l. Prolatam, C. de sent. per Abbas Imol. & DD. c. Exhibita, de judiciis.* Deinde, quia textus, *c. Ad Apostolicam, c. Cum sit, c. Uxoratus, de convers. conjug.* petentes ut conjux juvenis simul profiteatur, explicant quid jure fieri debeat, ut legitimè fiat professio, non tamen irritant contra factam. Cùm constet multæ prohiberi fieri, quæ tamen contra facta tenent. *ca. Ad Apostolicam. de reg.* Et ideò ita docent *Frederic. cons. 47. ad fi. Host. sum. t. de convers. conjug. n. 8. Innoc. c. 5. n. un. verb. Servare, eo t. & ibi Calder. Abb ibi n. 8.* dicens esse omnium, *Anchar. ibi n. 3. Card. ibi in fi. & c. Ex parte, el 1. ad fi. eo t. Henric. c. Uxoratus, n. 9. eo t. Aret. cons. 59. n. 8. vers. Si ergo. Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 59. Majoris 4. d. 32. q. 2. §. Pro illa rubr. Rosella verb. Impedimentum, imped. 15. init. Sylv. Matrimonium 8. q. 12. dict. 4. Tabiena Matrimonium 1. q. 3. nu. 4. Sot. 4. d. 27. q. 5. a. 4. col. penul. vers. Casus autem. Nav. l. 3. consil. t. de convers. conjug. in prior. edit. cons. 5. n. 3. in poster. cons. 14. nu. 3. Greg. Lop. l. 12 verb. Valo el casamiento, t. 7. p. 1. Enriq. l. 15. de matrim. c. 8. n. 9.* & omnes DD. nu. 4. referendi, qui dicunt valere professionem, quando conjux manens in sæculo nullum votum emisit, nedum quando vovit. Et quamvis *Anchar. c. 1. nu. 2. notab. 2. de convers. conjug.* dicat, ut transitus ad religionem sit jure validus, non satis esse votum alterius manentis in sæculo, sed oportere, ut simul ingrediatur, non est contrarius: intelligit enim, ut sit validus, id est firmus, ita ut revocationi non sit locus, ut ibi ferè se explicat. Nec audiendus est *Anglus Floribus*

bus, 1. p. ubi de matrim. q. 1. *de essentialibus illius*, *d. 27. art. 3. in dub. quod movet post 3. diffic.* ubi docet, professionem alterius esse nullam, altero juvene non profitente, & statim *diffic* 6. sibi contradicit, ait enim, nuptias contractas ab hoc conjuge revocato, post alterius obitum esse nullas. Quod verum esse nequit, nisi professio prior esset valida, ob quam matrimonii subsequens irritaretur.

3 In posteriori casu, nimirum, quando conjux manens in sæculo nullum votum emisit: est gravior difficultas. Quidam censent professionem esse nullam. Prob. ex *cap. Uxoratus, de convers. conjug.* ibi: *Uxoratus sine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, qua integra opinionis existat.* Nam dictio Nullatenus inducit actum ipso jure nullum, ut ex multis probavi lib. præc. disput. 32. nu. 7. Ita docent *Innoc. c. Quidam, statim in princ. & n. 3. & 4. de convers. conjug. Victoria summa* ubi de matrim. *num. 253. Emm. Sa summa, verb. Religio nu. 33.* Addit Innocentius id votum in professione ea factum habere vim solius voti simplicis, ac proinde per illud non dirimi matrim. subsequens. Sicut dicitur *eod. c. Quidam*, de professione absque alterius conjungis licentia facta.

4 Cæterùm verissima sent. probat, eam professionem esse validam. Quam probant eædem rationes num. 2. adductæ. Insuper constat ex *c. Ex parte, el 1. de convers. conjug.* ubi consultus Pontifex de quodam, qui gravi morbo laborans uxore sponte consentiente, in religione professus est: ac postea sanitatem adeptus, uxorem retinuit, & ea defuncta aliam duxit, sic ait: *Quia verò prædictus D. licèt uxore sua remanente in seculo, de jure ad religionem nequiverit proficisci; eo tamen sublato de medio, votum sine salutis sua periculo non potuit violare: mandamus ut prædictum D. compellas, ut muliere dimissa, ad suum monasterium revertatur, sub regulari habitu de cætero Domino serviturus.* Ergo valuit professio, ubi sola uxoris licentia adfuit, aliàs valeret secundum matrimonium. Tandem id probatur ex *c. Agatosa 27. q. 2* quod est ex D. Greg. *l. 9 ep. 44.* ibi: *Experientia tua præcipimus, ut diligenti inquisitione discutiat, ne fortè cum ejus voluntate conversus sit, vel ipsa se mutare promiserit, & si hoc repererit, illum in monasterio remanere provideat.* Ubi pondero, Pontificem locutum fuisse disjunctivè, nimirum, si uxor consensum præstitit, aut pariter conversa est. In quocumque igitur illorum eventuum valida est professio. Et ideò hanc sent. tuentur ex Jurisperitis *gl. c. Uxoratus, verb. Nullatenus, de convers. conjug & c. Ex parte, el 1. eod. t. in fi. Goffr. sum. t. de convers. conjug nu 5. Host. summ. eo. t. n. 3. fin. & d. c. Ex parte, paulo post princ. super verb. Uxorem Cald. c. 1. de convers. conjug. & ibi Abbas, n. 8 idem Abbas d. c. Ex parte, n. 2. 3. & 5. & d. c. Uxoratus, n. 5.* ubi *Ant. n. 5. Aret. cons. 59 n. 8. vers. Tertiò probatur. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 11. ar. 2. q. 11. Rosella verb. Impedimentum, imped. 11. init. Sylv. Matrimonium 8. q. 12. dict. 4.* Et ex Theologis, *Durand. 4. d. 32. q. 2. nu. 6. & ibi Majoris, q. 2. §. Pro illa rubrica. Ricard. 4. d. 27. ar. 2. q. 4. corp. Adrian. quodlib. 1. art. 3. ad 7. Palacios 4. dist. 27. disput. 2. col. antepen. fol. 591. & col. 34. vers. Hasitus secundo, f. 589. Enriquez l. 11. de matrim c. 15. nu. 9. Azor l. 11. instit. moral. c. 1. qu. 6. §. Si quæras.* Ejusdem sent. videntur esse alii Theologi, & Jurisperiti, qui indistinctè docent, valere professionem conjuge manente in seculo, nec explicant votum emiserit, necne. Sic ex Jurisperitis docent *Alberic. in suo dictionar. lit. V. verb. Votum, 4. Archid. c. 2. n. 2. Et ibi Bellamera n. 3. 33. q. 5. Card. c. 1. n un. q. 4. de convers. conjug. Henricus c. Placet fin. eod. t. Brunell de sponsalib. concl. 30. n. 9. Joan. de Friburg. sum. confess. l. 1. c. 8. q. 50. Angel. Matrimonium, qu. 4. n. 10. Sylv. verb. Divortium, q. 17. dict. 3. & ibi Armill. num. 12.* & ex Theologis, *D. Bonav. 4. d. 27. in exposit. lit. n 4. Palud. & Sotus num. 2. alleg. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matr. c. 54. col. antepen. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 104. Cannedo sum. sacram. tr. de matr. c. 7. nu. 54.*

5 Hinc deducitur professum hunc à monasterio revocatum, eo quod desiderata sint aliqua jure requisita, ac conjugi restitutum, teneri, eo conjuge defuncto, ad monasterium redire. quod verè professus sit, ac solùm coactus redire ad conjugem manentem in sæculo, ad consulendum periculo incontinentiæ ejus, quod morte cessat. Et ita habetur expressè *c. Ex parte, e 1. de convers. convers. conjug.* cujus verba num. præc. retuli. Et docent *gloss. c. Agathosa, verb. Debeas, 27. q. 2. Hostiens. sum. t. de convers. conjug. n. 8. Abb. c. 1. n. 8. eo. t. Calder. Ant. Alberic. Archid. Bellamera, Brunell. Aret. Joan de Friburgo. Ang. n. præc. allegati. Domin. c. Seriatim, num. 5. d. 32. & ibi Turrecr. a. 3. n. 4. casu 8. Card. c. Ex parte, el 1. paulo post prin. & c. Quidam, n. 2. q. 5. fin. de convers. conjug. Sylv. verb. Divortium, q. 17. dict. 3. & ibi Armilla, nu. 12. Greg. Lopez l. 12. verb. Vale el casamiento, t. 7. p. 1.* Et ex Theologis, *D. Bonav. Palud. Sotus, Azor, Lud. Lopez, Cannedo, quos n. præc. retuli, Angles Floribus 1. p.* ubi de matrim. *q. 1. de essentialibus matrim. d. 27. ar. 3. diffic. 5.* Quare si professus ille aliud matrimon. tunc ineat, erit irritum ratione voti solemnis in illa professione valida emissi. Sic *glossa, Alber. Host. Henric. Greg. Lop. Palud. Sotus, Azor, Angles diffic. 6. eisdem locis. Abbas c. Ex parte, el 1. nu. 2. de convers. conjug. Enriq. l. 11. de matr. c. 15. nu. 9.* Et clarè probatur ex *eod. c. Ex parte*, ubi jubetur professus hic, uxore postea ducta dimissa, ad monasterium, à quo ad priorem uxorem revocatus fuerat, redire. At si matrim. posterius esset validum, id conservandum esset. Quare non audiendus est *Palacios*, qui *4. d. 32. disp. 2 col. 13. & 14.* dicit eam professionem revocatione cassari: ac proinde matrim. postea initum esse validum. Et ipsum sequitur *Vega 2. t. sum. c. 34. casu 104. §. Ceterum.* Sed contrarium esse verum, ex dictis convincitur.

6 Secundò deducitur, professum hunc revocatum ad conjugem manentem in sæculo teneri illi debitum reddere. Quia aliàs frustra esset revocatio, nec ea consuleretur incontinentiæ manentis in sæculo, immò graviori periculo exponeretur. Et ratio est, quoniam etsi conjux licentiam profitendi concedens videatur jure suo renunciare, ac proinde alterum non teneri reddere censendum sit: at quia renunciatio non fuit sufficiens, & perfecta, defectu modi ab Ecclesia præscripti, suspenditur voti executio ad hunc effectum ut reddere teneatur. Ita docent *Scotus 4. d. 32. q. unic. Paludan. 4. d. 27. q. 3. art. 2. nu. 19. & d. 32. art. 2. n. 17. Abbas c. Uxoratus, n. 8. de convers. conjug. Turrecr. c. Seriatim, d. 32. art. 3. n. 4. casu 8. Supplement. Gabriel. 4. d. 32. q. 1. art. 2. in coroll.* quod infert ex *9. concl. Palacios 4. dist. 27. disp. 2. col. antepenult. fol. 591.* Addit *Scotus* (& benè) teneri hunc non petere debitum. Quia cùm sit verè professus, astringitur voto castitatis: ac proinde tenetur ex parte sua continere. Immò & *Turrecremata* ait neutrum posse exigere. Quia conjux dans licentiam cessit jure suo. Sed cum nullum emiserit votum, ratione cujus interdictum sibi sit debiti petitione, existimo eum posse. Quia renunciatio illa non fuit solida, ac perfecta. An verò alter conjux teneatur ei reddere? dicam disp. 38. num. 12.

Ad textum contrarium. n. 3. adductum respondeo dictionem, 7
Nullatenus, non semper reddere actum nullum (ut docent aliqui, quos retuli lib. 6. disput. 32. num. 7.) Idque maximè est verum, ubi induceretur juris alterius correctio, declarantis actum illum esse validum, ut contingit hic, ut probant textus num. 4. adducti.

Quæstio II. An ille validè professus absque jure petitis in 8
conjuge manente in sæculo, possit revocari, ut conjugi restituatur, ex cujus licentia professus est: ac ipsi integrum sit propria auctoritate exire? Difficultas hæc versatur in expositione textus *c. 1. de convers. conjug.* ubi sermo est de viro, qui uxore consentienti professus est, & sic dicitur: *Dicimus, quod nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuo castitatem servare promiserit, vir potest & debet de monasterio revocari.* Et quidem hæc quæst. sicut & præcedens, in duplici casu potest agitari. Prior est, ubi conjux manens in sæculo, voto se castitatis astrinxit. Posterior, ubi id nõ fecit. Et in priori casu, quando conjux manens in sæculo vovit, cùm esset juvenis, aut de incontinentia suspectus, posse professi revocari, juxta decisionem *dict. c. 1.* admittunt aliqui. Quia manens in sæculo non præstitit, quod jure præscriptum est ad alterius professionem: erat enim pariter professurus ratione juventutis, secus si esset senex, nec de incontinentia suspectus, *cap. Cum sis, cap. Uxoratus, cap. Ad Apostolicam de convers. conjug.* Et confirm. quia *c. 1. eod. tom.* non corrigit prædictos textus sub eadem rubrica contentos, immò juxta illos debet intelligi: oportet enim jura juribus concordare, *l. un. C. de inoffic. dotibus.* Atque ita dum *cap. 1.* negat revocationem professi, nisi uxor voverit castitatem, aut religionem professa sit, intelligi debet, ut in sene sufficiat prædictum votum. Quando ergo conjux juvenis solùm votum in sæculo emisit, erit locus revocationi. Et ideò hanc sententiam satis posse amplecti, ait *gl. cap. Significavit, in fine, de convers. conjug.* Et eam sustinent cum hac limitatione, si mulier esset juris ignara, nec de præjudicio suo certior reddita, *Host. eod. cap. Significavit, nu. 2. in fin. & ibi Joan. Andr. n. ult.* & absque limitatione *idem Host. sum. t. de convers. conjug. nu. 8. Greg Lopez l. 12. verb. Vale el casamiento, t. 7. p. 1.* Et *Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 9.* ait posse Episcopum ex dispensatione extrahere maritum sic professum, ob periculum incontinentiæ uxoris. Et reddit rationem *in comment. lit. R.* quia urgente periculo incontinentiæ Episcopus dispensat in voto castitatis præcipuè cum conjugato. Sed hoc non credo. Quia hoc est votum solemne, ac per id acquisivit jus religio.

At verior sent. habet, non esse locum prædictæ revocationi, 9
quod conjux manens in sæculo cesserit jure suo licentiam spontaneam alteri profitendi concedens, voto castitatis à se emisso. Quod licèt jura non approbent, ut licitus sit ingressus, quãdo manens in sæculo est juvenis, immò fieri interdicant, *c. Cum sis, c. Uxoratus, c. Ad Apostolicam, de convers. conjug.* at approbat *c. 1. eod. t.* ad hunc effectum, ne concedatur revocatio professi. Siquidem disjunctivè petit, ut alter simul profiteretur, aut votum castitatis emitteret. Quare hi textus sibi ipsis minimè adversantur. Et ideò hujus sent. sunt *Innoc. c. 1. n. un. super verb. Revocari, de convers. conjug. & ibi Calder. & Abbas, nu. 8. idem Abb. cap. Significavit, nu. 3. & c. Uxoratus, nu. 5. eo. t. Anchar. d. c. 1. nu. 3. Cardin. c. Ex parte, el 1. ad fin. de convers. conjug. Aret. consil. 59. nu. 8. vers. Si ergo, Majoris 4. d. 32. q. 2. §. Pro illa rubrica, paulo ante vers. Ecce quomodo. Rosella verb. Impedimentum, imped. 11. init. Sylv. Matrimonium 8. q. 12. dict. 4. Tabiena Matrimonium 1. qu. 3. nu. 4.* & hoc supponit *Archid. c. Agathosa, nu. 3. & ibi Bellamera nu. 2. 27. q. 2. & Dominic. c. Seriatim, nu. 5. d. 32.* ubi sustinent hunc conjugem manentem in sæculo cogendum esse quo servet votum, ingredi religionem. Idemque tanquam notum supponunt *DD. allegandi, nu. 15. & duobus seq.* & solùm in dubium vertunt an hic conjux sit in monasterium tantùm detrudendus, an etiam cogendus profiteri. Et hæc sent. est vera, quamvis uxor esset juris ignara. Cùm enim non cogatur ad aliud, quàm ad proprii voti observantiam, & ne revocetur professus, cui consensum præstitit, non est curandum, an juris conscia an potiùs ignara sit. Ita *Abb. duplici priori loco alleg. Cald. Card. Sylv. Majoris, Rosella, Tabien. ibid.*

Immò quamvis votum castitatis emissum à conjuge manenti 10
in

in sæculo sit temporale, non esse locum revocationi professi ait Hugo c. Qui uxorem, 33.q.5. Sed meliùs Rodonsis, quem referunt & sequuntur Alberic. in suo dictionario, lit. V. verb. Votum 4. Vincent. 2.so. in spec. doctrin. l.9.c.87. Astens. 2.p. sum. lib. 8.t.11.a.2.q.12. Joannes de Friburgo sum. confess. l.1.t.8.q.40. sic distinguit, si uxor conscia juris erat, non revocabitur vir, sed ipsa cogetur, si senex sit, votum perpetuum emittere: & si juvenis, ingredi monasterium. Sicut jura petunt ad eum ingressum viri: ad id enim se visa est obligasse, eam licentiam conscia juris concedendo: juxta ea, quæ dicemus num. 14. & 17. si verò ignara, revocabitur vir professus. Quia c.1. de convers. conjug. concedens professi revocationem, eam concedit quoties conjux manens in sæculo non vovet perpetuò castitatem.

11 In posteriori casu, nempe, quando conjux manens in sæculo nullum emisit votum, est quadruplex sententia. I. Negat professum revocandum fore; sed ait manentem in sæculo compellendum castè vivere, quòd professio tenuerit: & explicat c.1. de convers. conjug. concedens revocationem, quando conjux concedens licentiam non vovit, ut intelligatur de licentia metu aut dolo extorta. Ita docent quidam antiqui, ut refert gl. fi. d. cap. 1. idem tenet Duran. 4.d.32.q.2.n.6.

12 II. Sent. admittit revocationem, sive uxor esset conscia juris, sive ignara. Quia textus c.1. de convers. conjug. indistinctè concedit revocationem, ubi manens in sæculo non vovit castitatem. Ita sentiunt gl. eo c.1. ad fi. & ibi Innoc. n. un. vers. Servare, & vers. Hoc autem. Cardin. ibi, fine. Henric. c. Uxoratus, nu. 8. & 10. de convers. conjug. Palacios 4.d.27. disp. 2. col. 36. f. 590. & idem colligitur ex aliis, qui indistinctè docent professum hunc revocandum, quando conjux in sæculo manens non vovit. Hi sunt Jo. And. c. Ex parte, el 1. n. ult. vers. In quarto casu, & ibi Anch. in fi. de convers. conjug. Archid. c. Agathosa, n.3. & ibi Bellamera, n.2. 27.q.2. Adrian. quodli. 1. a.3. in fol. ad 7

13 III. Sent. absolutè dicit uxorem simpliciter consentientem, si suspecta sit, cogi ad religionis ingressum: ac proinde revocationem negat. Sic Hugo, quem refert & sequitur Goffred. sum. t. de convers. conjug. n.9. Host. sum. eo t. n.10.

14 IV. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait cum distinctione hac. Si uxor manens in sæculo erat conscia juris disponentis virum non posse profiteri, nisi ipsa licentiam concedens voveat castitatem, si senex sit: & si juvenis, ingrediatur religionem: non potest vir professus revocari: secus si ipsa hujus juris inscia erat: quare c.1. de convers. conjug. disponens posse revocari professum, quando manens in sæculo non emisit votum, quando ea juris ignorantia accidit, venit intelligendum. Ratio hujus sententiæ est, quia manens in sæculo ejus juris conscius, & sponte concedens licentiam profitendi suo conjugi, videtur tacitè vovere, & ad id astringere, quod ad illius ingressus valorem irrevocabilem desiderari notat. Volens enim aliquid videtur velle omne id, per quod pervenitur ad illud, cap. Prudentiam, de offic. deleg. l. Ad rem nobilem, l. Ad legatum, ff. de procur. Præterea, quia non videtur velle actum frustraneum efficere. Deinde quia c. Qui uxorem. 33 q.5. quod est ex Concilio Rhemensi, satis favet huic sent. ibi: Qui uxorem suam velare permiserit, aliam non accipiat, sed similiter convertatur. Ubi non dicitur maritum vovisse, sed consensum uxoris professioni præstitisse, & tamen quia vir præsumitur conscius juris, cogitur similiter profiteri. Et ideò hanc sententiam tenent gl. eo. c. Qui uxorem, in fi. & c. Agathosa, verb. Vel ipsa, in fi. 27.q.2. & c. Seriatim, verb. Post mortem, d.32. & cap. Ex parte, el 1. verb. Consentiente, de convers. conjug. Abbas d.c.1.n.4. & 8. & d.c. Ex parte, n.4. & c. Veniens, n.3. eo t. Richard. d.27.a.2.qu.4. corp. Vincentius 2.s. in speculo doctrinali, l.9.c.92. Rosella verb. Impedimentum, imped. 11. init. Angel. Matrimonium 4.n.9. Sylv. Matrimonium 8. q.12. dict. 4. Tabien. Matrimonium 1.q.3.n.4. Sot. d.27.qu.1. a.4. col. penult. Greg. Lop. l.11. verb. Esto, t.7.p.1. & l.2. verb. De guardar, t.10.p.4. Enriq. l.11. de matr. c.8.n.9. Meritò autem omnes hi loquuntur de uxore juris ignara: si enim esset vir, sive esset juris conscius, sive ignarus, eo ipso quod uxori licentiam profitendi concederet, censeretur vovere, ac proinde cessaret revocatio, quòd in ipso locum habeat reg. Ignorantia, de reg. juris, in 6. quæ habet ignorantiam facti, non juris excusare. Ita limitant Abb. c. c.1. nu.9. Greg. Lop. l.2. verb. De guardar, t.10.p.4. Sed hæc differentia intelligitur in foro externo, in quo non præsumitur, nec excusat juris ignorantia, ut dicam l.9. disp. 32. n.10.

15 Sed dubitabis, an casu, quo potest hic conjux revocari, possit propria auctoritate exire? Id affirmant Innoc. c. Quidam, num.3. de convers. conjug. & Magister Abbatis antiqui (ut referunt Jo. And. c.1. n.3. & ibi Ant. n.7. Anchar. in fi. nec reprobant, sed tantùm vocant oppositum tutius, nimirum, ut revocatio fiat auctoritate judicis.) Idem tenet Turrecr. c. Seriatim, a.3.n.5.d.32. Quia si potest revocari, cur non poterit coactionem prævenire? Deinde, quia quamvis professio teneat, at alienando se à conjuge peccavit, præstititque adulterii ansam. Ergo potest propria auctoritate egredi, ne in peccato persistat, & ut cesset causa adulterii. Immò addunt Innoc. & Turrecr. posse eum professum petere, ut conjux manens in sæculo sibi reddatur. At dicendum est minimè posse propria auctoritate egredi. Quia verè professus est, & tenetur ad obedientiam. Et quamvis initio peccarit ingrediens religionem non servatis jure præscriptis in conjuge manenti in sæculo: at persistens in religione non peccat: quia jam non est sui juris: & licèt possit revocari, id non est jure actionis, competentis alteri conjugi, sed ex mero judicis officio (ut dicemus n.18.) Et esto esset jure actionis, at dum conjux manens in sæculo eo jure non utitur revocationem petens, nullum jus egrediendi habet professus ille. Et ita docent gloss. c. Uxoratus, verb. Nullatenus, de convers. conjug. & ibi Anchar. fi. Cardin. c.1. n. unic. q.2. & 4. eod. tit. Vega 2. tom. sum. c.34. casu 104.

16 An autem eo quod licentia Episcopi non intervenerit, detur revocatio? dixi disp. præced. n.3.

17 Quæstio III. An casu quo professus hic revocari potest, id fiat jure actionis competentis conjugi in sæculo relicto: an potius ex solo judicis officio? Quibusdam placet id fieri jure actionis: atque ita concedunt conjugi in sæculo relicto, qui sponte licentiam illam profitendi dedit, jus repetendi professum. Quia cum ea conjugis licentia fuerit minus legitima, non videtur ipsi jus revocandi ademptum. Atque ita sentiunt Abbas antiquus, c.1. de convers. conjug. Innoc. c. Quidam, n.3. eo tit. Dominic. c. Seriatim, n.5.d.32. Richard. 4.d.32.a.2.q.2.fi. corporis, & ad 2. fi. Palud. ibi, q.2.a.2.n.17. & d.27.q.3.a.2.n.15. Astens. sum. 2.p. li. 8.t.10.a. 2.q.7. fi. Supplement. Gabrielis 4.d.32 q.1.a.2. in corollario, quod infert ex 9. concl. Guillel. Borrillong. 4.d.32.q. un. a.2. post 1. concl. casu 1. Palacios 4.d.27 disp. 2. col. 36. vers. Scito tamen. Majol. lib. 5. de irregul. c. 4. num. 5. Anglos Florib. 1.p. ubi de matrim. q.1. de essentialib. ipsius, d.27.a.3. diffic. 4. Ant. Gom. in expositione bullæ cruciatæ, claus. 10.n.70. Dicunt autem Palud. ea. d.32.q.2.a.2.n.17. Ricard. Astensis, Supplem. Gabrielis eisdem locis, peccare conjugem manentem in sæculo revocando.

18 At multo verius est non posse revocari jure actionis, ad conjugis alterius petitionem, sed ex solo judicis officio, cujus est consulere periculo incontinentiæ conjugis in sæculo relicti, dum id imminere viderit, revocando professum, & eum illi restituendo. Et ita intelligitur c.1. de convers. conjug. eam revocationem concedens. Quia cum professioni consensum præstiterit, cessit jure suo, quod in eum habebat: ac proinde amplius actionem non habet. Et ita opinantur gl. c. Uxoratus. verb. Nullatus, de convers. conjug. ubi Jo. And. fi. Anton. num. 5. Abbas, nu. 6. Anchar. fi. Card. q.1. Idem Jo. And. c. Ex parte, el 1. nu. 4. eo t. & ibi Ant. n.8. Anchar. n.2. vers. In 4. casu. Card. paulo ante fi. Idem Ant. c.1. num. 4. eod. t. & ibi Calder. Abbas, n.8. Card. in fine, & opposit. 2. Idem Abb. c. Significavit, num. 3. eo tit. Aretinus consil. 59. num 8. vers. Tertio probatur. Astensis sum. 2.p. lib. 8.t.11.a.2.q.11. Brunel. de sponsal. concl. 30. nu. 9. Lex regia 12.t.7.p.1. & ibi Greg. Lopez, verb. De su officio. Rosell. verb. Impedimentum, impedim. 11. initio. Angelus Matrimonium 4. num. 9. Sylvest. Matrimonium 8. quæst. 12. d.4. Tabiena Matrimonium 1. quæst. 3. num. 4. Azor lib. 12. institutionum moralium, cap. 1. quæst. 6. §. Si quæras.

19 Id tamen certum est, si res est integra, quia conjux, cui data est licentia, nondum est professus, potest licentia à conjuge concedente revocari: nec factum tenebit gestum ab altero post eam revocationem. quod legitima licentia caruerit. Ita docent Palud. 4.d.32.q.2.a.2.n.17. & d.27.q.3.a.2.n.15. Supplementum Gabr. 4.d.32.q.1.a.2. concl. 8. fi. & d.27.q.2. art. 3. dub. 9. Palacios 4.d.27. disp. 2. fine: qui addit nullum esse tempus præscriptum, ad hanc revocationem, sed quandocumque fieri posse, dummodo res sit integra. Et explicat Palacios, quando manens in sæculo non emisit votum: indecisum autem reliquit, quando votum emisit. At existimo non posse revocare, si licentia legitima fuit, ut quia manens in sæculo erat senex. Jam enim perfectè cessit jure suo: nec res est integra: cum ipse voto astrictus sit pacto mutuo inito: quippe alter consensit emissioni voti, ut sibi integrum esset profiteri. Si verò non fuit legitima, quia erat juvenis, peccabit quidem contra votum revocando: at factum tenebit, revocatioque valida erit. Quia non erat perfecta renunciatio proprii juris, ut diximus n.6.

20 Utrùm autem cesset prædicta revocatio officio judicis facienda, quando Episc. concessit licentiam professioni faciendæ: at fuit minus legitima? juxta dicta disp. præc. n.3.

21 Potest verò Episcopus contra religiosos exemptos procedere, quando injustè detinent conjugem hunc professum: impediuntque ne ejus officio revocetur. quod benè docet Salzedo in additionibus ad pract. Bernardi Diaz, c.3. lit. A. §. Punire, in fine: & ita praxi receptum se vidisse. Et ratio est, quod in hoc eventu non agatur de religionis privilegiis, seu ipsa concernentibus, aut de statu regularium: sed de matrimonii instauratione, conjugisque revocatione, qui minus legitimè professus fuit. quod ordinarii proprium est, c.1. de convers. conjug. Deinde, quia ordinario competit omnimoda jurisdictio contra extraneos, & exemptos impedientes suam jurisdictionem, ut tenent Innoc. cap. Dilectus, in fine, de pœnis. Stephanus Aufrerius tractatu de potestate secalare super Ecclesiasticas personas, num. 23. Rojas de hæreticis, 1. part. n.155. & seq. ait, se, cum esset Vicarius generalis, pluries in praxi id obtinuisse contra canonicos regulares, & quosdam monachos D. Bernardi exemptos. Quia concessa jurisdictione, censetur ea concessa, sine quibus exerceri nequit, l.2. ff. de jurisdict. omn. judicum.

22 At in dubium vertitur, utrum possit Episcopus censuris prædictos exemptos compellere impedientes revocationem conjugis è suo monasterio: & in omnibus aliis eventibus, in quibus jurisdictionem habet erga ipsos. Id enim affirmat Salzedo, num. præcedenti allegat. Quia potestas excommunicandi ejus est,

qui jurisdictionem in foro externo ad cogendum habet, ut tradunt *Doctores in tractatu de excommunicatione*, qualem habet Episcopus in bis casibus. Deinde quia alias inanis & frustranea esset jurisdictio Episcopi ad compellendos exemptos, si armis, quibus Ecclesia solita est compellere, destitutus esset, nimirum, potestate censuras ferendi, ut in simili dicit *gloss. c. Super quaestionum, verb. Executorem, & c. Ex litteris, verb. Si subdelegatus, & c. fi. verb. Commissum, de offic. judic. delegat.* ubi docet habentem nudum ministerium posse excommunicare impedientes suam commissionem, ne alias inutilis sit commissio. Præterea, quia cui jurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus ea explicari non potest, *l. 2. ff. de jurisdictione omn. judic. cap. Pastoralis, §. Praterea. de officio deleg.*

23 Sed existimo non posse Episcopum prædictos exemptos excommunicare, suspendere, vel interdicere, si privilegium speciale habeat, ne possint excommunicari, suspendi, vel interdici. Quale habent mendicantes, ut constat *ex eorum compendio, verb. Exemptio, n. 9. 23. & 24.* & Soc. Jesu, ut constat ex bulla Pauli III. ipsi concessa an. 1549. & hoc nisi expressè concedatur Episcopis, ut in iis casibus possint censuris satis contra exemptos procedere, ut evenit in decreto *Trid. sess. 25. de regular. c. 16.* ubi conceditur Episcopis, ut per censuras cogant exemptos restituere bona novitiis resipiscentibus, & *c. 5.* ut clausuram monialibus imponant, & inobedientes aut contradicentes compellant censuris. Et *sess. 22. decreto de vitandis & observandis in celebratione Missæ*, ut procedant per censuras contra exemptos celebrantes in oratorio privato, aut horis non debitis: & quascumque superstitiones ablegent. Et ita docet *Gambara de officio legati, lib. 8. c. ult. n. 77. habetur tom. 13. tractatuum, p. 2. Enriq. l. 7. de indulgentiis, c. 25. n. 7. ad fi. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 74. n. 4. casu 1.* Ducor ex *c. 1. de privileg. in 6. vers. In eos autem*, ubi cum decretum fuisset habere Episcopum jurisdictionem in exemptos delinquentes, aut contrahentes extra locum exemptum, subdit textus hæc verba: *In eos autem, quibus ne interdici, suspendi, vel excommunicari à quoquam valeant, à Sede Apostolica est indultum, (sicut sunt religiosi quamplures in quorum privilegiis continetur, ne quisquam Episcopus, vel Archiepiscopus monasteriorum suorum monachos pro ulla causa, ullove loco, interdicere, suspendere, vel excommunicare præsumat: iidem ordinarii jurisdictionem suam quantum ad ista, ubicumque illi fuerint, penitus exercere non possint.* Et quidam solus casus ibi excipitur: ubi *gl. verb. Quantum ad ista. Hostiens. col. 5. super eod. verb. Jo. And. n. 7. vers. In gl. interdictum. Archid. nu. 2. vers. Ista. Anchar. n. 4. notab. 7. Dominicus ibi. §. ult. n. 7. & ibi Francus eo. §. ult. nu. 2.* dicunt posse Episcopum hos religiosos deponere, & in arctius monasterium detrudere, aliisve pœnis punire, non tamen posse in eos censuras ferre, quòd quantum ad hoc sit ligata potestas. Quod si censuras ferat, eas nullius valoris fore, dicunt *Host. ibi super verb. Præsumat. Anchar. ibi nu. 4. notab. 8. Domin. ibi. § ult. n. 6. vers. Quid si ordinarius, & ibi Francus eo. § ult. n. 1.* & soli summus Pontifex & Legatus à latere excipiuntur, qui poterunt censuris hos exemptos cogere, ut testantur ibi *Host. super verb. Episcopus. Archid. n. 2. vers. Episcopus. Dominic. n. 5. vers. Quæro an dicatur.* Secundò, ex doctrina multorum asserentium exemptos ab ordinario citatos teneri comparere, ubi exemptio non esset notoria, & si non compareant, valere excommunicationem adversùs eos inflictam: nec vim suam amissuram, quamvis postmodum privilegium allegent, juxta *c. Sua erta, de sent. & re judic. fine*: excipiunt tamen nisi exempti privilegium habeant, ne possint excommunicari, cum clausula irritanti. Hi sunt, *Jo. Andr. regul. Sciens, de regulis juris, in 6. nu. 7. ad fi. vers. Non obstat decretalis, quia sunt lis, & ibi Francus nu. 4. Idem Jo. And. c. 1. de concess. præb. in 6. n. 8. & ibi Anchar. n. 6. vers. Venio ad 3. partem. Dominic ibi. §. Ex parte n. 4. Franc. eodem §. nu. 2. Socinus c. Mulier. nu. 34. de sent. excomm. Ricard 4. d. 18. a. 5. q. 5. Rosella verb. Exemptus, initio. Sylv. verb. Exemptio, q. 8. & ibi Armilla, n. 2.* Stat igitur habere Episcopum jurisdictionem in exemptos, & tamen non posse illos censuris ligare. Adde quoties Tridentinum voluit Episcopis jurisdictionem procedendi per censuras contra exemptos concedere, id explicuisse: ut constat ex decretis allegatis. In aliis autem decretis, ut *sess. 25. de regular. c. 13.* subjecit exemptos Episcopis, quoad compellendos eos ut publicis processionibus intersint, & quoad componendas controversias de præcedentia locorum exortas, & *c. 14.* quoad punitionem religiosi publicè delinquentis in certo casu, & *c. 17.* quoad explorandam voluntatem puellæ professuræ: & tamen non adjecit, ut posset Episcopus censuris compellere. Ergo signum est, eam jurisdictionem noluisse dare. Nec obstant in contrarium adducta nu. præc. Quia habens jurisdictionem in foro externo spiritualem, potest excommunicare: & concessa ea jurisdictione, conceduntur subinde ea, sine quibus explicari nequit, nisi per speciale privilegium ligata sit potestas quoad aliquam specialem pœnam: ut contingit in casu præsenti. Nec est frustranea cogendi potestas, quia potest aliis pœnis uti, ut explicuimus. Ex his ergo colligitur, exemptis hoc privilegio fruentibus impedientibus monachi conjugati revocationem, non esse integrum Episcopo censuris eos cogere, sed aliis pœnis. quod nullus textus id concesserit in hoc casu.

24 Quæstio ultima. An conjux manens in sæculo, qui licentiam alteri concessit, profitendi, casu quo non datur revocatio, juxta dicta, cogendus sit religionem profiteri, aut votum castitatis emittere? Et quidem si nullum votum emisit, & erat juris ignarus, ea ignorantia, quæ excuset: jam n. 14. diximus hunc nequaquam ad aliquid cogendum esse, sed professum revocandum. Si autem votum castitatis emisit in sæculo, & est senex, nec suspectus de incontinentia, ad nil est cogendus: sed potest in sæculo manere, & legitima est professio, ut diximus disp. præc. n. 2.

Procedit ergo quæstio, quoties conjux manens in sæculo est 25
juvenis, aut suspectus de incontinentia, & votum emisit: aut erat conscius juris, quo casu vovere censetur, nec datur revocatio, juxta tradita n. 9. & 14. Cùm ergo his casibus non concedatur revocatio, meritò dubitatur qualiter consulendum sit periculo incontinentiæ conjugis in sæculo relicti? Quidam censent hunc non cogendum profiteri, sed in monasterium recludendum, ne incontinentiæ periculum incurrat. Quia ultra proprium votum nemo profiteri est cogendus, *c. Integritas, 32. q. 2.* ita sentiunt *Innoc. c. 1. n. un. verb. Servare, de convers. conjug. & c. Significavit, n. un. paulo post princip. eod. t. & ibi Ant. n. 4. Card. nu. un. opposit. 4.* & manet dubius *ibi Anchar. in fine*, & cogitandum relinquit utra pars sit verior. Et tenent *Archid. c. Qui uxorem, num. 2. 33. q. 5. & ibi Bellamera n. 3. Navar. lib. 3. cons. tit. de convers. conjug. in priori edit. cons. 5. n. 4. in posteriori, cons. 14. nu. 4.* & dicit probabile *Palacios 4. d. 27. disp. 2. col. 31. vers. Porro in e. f. 588.* addens reclusionem duraturam, quousque sit senex, & de incontinentia minimè suspectus, & limitat Navar. nisi votum emiserit religionis, tunc enim ait teneri ad religionem, & cogendum profiteri.

Alii cogendum profiteri asseverant. Probatur ex *c. Significa-* 26
nit, de convers. conjug. à contrario sensu, ubi de uxore concedenti viro profitendi licentiam sic dicitur: *Mandamus quatenus si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit; ipsam votum continentiæ observantem, intrare monasterium compelli non permittas.* Ergo debet compelli, quando est juvenis aut suspecta. Nec juvabit dicere, compelli ingredi monasterium, sed non profiteri. Quia cum iis, quæ religionem professæ sunt, non bene convenit, quæ professa non est: & ideò jus commixtionem hanc interdicit, *c. Ut clerici, c. Vidua, de regul.* 2. quia cum conjux ille manens in sæculo non deliquerit, non est par eum includendum fore quasi in carcere, *c. de lapsis, 16. q. 6.* Tandem quia licèt aliquis non cogatur invitus profiteri: id tamen accidit, quando non est aliquid, quod sibi imputetur. Et ideò ita sentiunt *Goffred. sum. de convers. conjug. n. 9. Host. sum. eod. t. n. 10. & c. 2. n. 4. eod. t. Henr. c. Uxoratus, n. 9. eod. tit.*

Sed ea distinctio valde mihi placet in hac quæst. Aut enim 27
conjux votum religionis emisit, & tunc cogenda est religionem profiteri, aut vovit solam continentiam dando marito licentiam profitendi: & tunc distinguendum est, si erat juris potentis professionem ipsius, ut vir legitimè profiteretur, ignara, non cogetur profiteri, sed includetur in monasterium, quo à vagationibus arceatur, & cesset continentiæ periculum, ut ait 1. sent. relata num. 25. si vero ejus juris conscia erat, cogetur profiteri, ut ait sententia num. præced. relata. Probatur, quando erat juris ignara, non esse compellendam profiteri: quia est res dura rem tam arduam injungere ei, quæ nec expressè nec tacitè eam promisit: nec mirum, si compellatur ut sit intra monasterium inclusa, quia venit accessoriè ad observantiam castitatis, quam promisit: nec compellitur ingredi, ut stet ibi quasi in carcere, sed ut honestam vitam ducat. Probatur verò quando erat juris conscia eam compellendam profiteri, ex *c. Qui uxorem, 33. q. 5.* ibi, *Qui uxorem suam velare permiserit, aliam non accipiat, sed similiter convertatur.* Deinde, quia sciens id desiderari ad legitimum viri ingressum, assensum illi præbens videtur se ad illud obligare (ut probavi n. 14.) & ideò hanc sent. sustinent *Cald. c. 1. de convers. conjug. & ibi Abbas n. 8. & c. Significavit, in fi. eod. t. Brunellus de sponsal. concl. 30. n. 10. Majoris 4. d. 32. q. 2. §. Pro illa rubrica. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 11. in princ. Sylvest. Matrim. 8. q. 12. dicto 4. Tabiena Matrim. 1. q. 2. num. 4. Azor lib. 12. instit. moral. cap. 1. q. 6. § Si quæras.* Temperant *Abbas eod. c. 1. n. 8. Rosella, & Sylv. proximè citati*, ut hæc distinctio habeat locum in iis, quos juris ignorantia excusat: ut sunt mulier, minor, miles: secus quando non excusat, tunc enim conjux juris ignarus cogitur etiam profiteri. Et mulierem excusari in hoc casu, ignorantia juris, affirmant etiam *Hostiens. d. c. Significavit, in fi. & Joan. And. ibi, in fine*: quamvis excusari negat *Card. c. Ex parte, el 1. ad finem, de convers. conjug.* Sed (ut dixi num. 14.) distinctio hæc ignorantiæ juris deservit foro externo. Nam in foro conscientiæ æquè excusat ac facti ignorantia.

Ad arg. num. 25. propositum constat ex dictis num. præced. 28
ingressus enim ille & professio veniunt accessoriè ad rem promissam, & licentiam præstitam non ignorato jure. Ad arg. proposita n. 29. dic, ad 1. respondeo intelligi de ingressu ad profitendum, ubi ignorantia juris non excusat. vel de inclusione sola ut servetur castitas, quando ea excusat. Nec est absurdum, causa justa concurrenti non professam esse ratione custodiæ inter professas. Ad 2. constat ex dictis nu. præcedenti, non enim includitur quasi in carcerem, sed ad custodiam. At ultimum dic non adesse causam compellendi ad professionem, nisi quando aderat juris scientia, ut nu. præcedenti diximus.

DIS-

DISPUTATIO XXXIV.

Utrùm professio conjugis post consummatum matrimonium facta ignorante altero, aut sciente, contradicente tamen, valida sit? an potius professus revocandus sit, & sic revocatus ad quid obligetur?

SUMMARIUM.

Professio illa non habet vim voti solemnis, num.1.
Votum castitatis in ea emissum habet vim voti simplicis: & obligat conjugem ne exigat, at tenetur reddere, n.2.
Quid, si ex fine immediate profitendi in religione, castitatem tunc voveret, & dependenter ab ea: & quid in dubio? n.3.
An liceat huic professo revocato petere debitum, non tamen exigere? n.4. & remissivè an alter conjux teneatur ei reddere?
Num ei liceat saltem validè ad aliud matrim. eo soluto transire? n.5.
An liceat conjugi alteri professum absque sua licentia revocare, quamvis uterque communi consensu castitatem vovisset, n.6.
Non licet è religione illum rapere: & enodatur c. Cum causa, de raptor. num. 7.
An professio absque conjugis licentia facta vim habeat voti simplicis religionis? Refertur duplex sententia, n.8 & 9.
Nullatenus obligat ad religionem: & traditur differentia inter id votum, & votum castitatis in ea professione factum, n.10.
An conjuge revocante mortuo, ad religionem redire teneatur? Refertur quadam sententia, n.11.
Non tenetur redire, num.12.
An semel revocatus teneatur regredi, si conjugem revocantem pœniteat revocationis, n.13.
An conjux hic possit propria auctoritate redire, altero non repetente? Proponitur quadam sent. num.14.
Potest propria auctoritate exire, n.15.
An volenti conjuge spoliato consentire professioni illi, possit professus retrocedere, ne conjugem spoliatum repetere, n.16.
Quando conjux sic professus permanere vult: quid relictus in sæculo, volens consentire, teneatur facere, n.17.
An hoc dum vivit non consentiente, possit statim eo defuncto, conjux professus resilire: & an desideretur in eo notitia nullitatis prioris professionis: & nova acceptatio in superiore, & novus novitiatus, n.18.
Quid, quando ignarus mortis perseveravit, & factus illius certior vult statim exire? n.19.
Si conscius mortis perstiterit in religione, an censeatur habere ratam priorem professionem, n.20.
Quid, si conjux spoliatus vivens nec consensit, nec dissensit, sed dissimulavit? Remissivè, n.21.
Quid, si spoliatus dum viveret, consenserit, n.22.
An conjux, sine cujus licentia alter professus est, possit eo invito profiteri, num.23.
An si uterque conjux mutua licentia minimè obtenta profiteatur, sive conscius sive ignarus professionis alterius, valeat professio, neuterque alium revocare possit, n.24.

1 DIsputationis hujus difficultas versatur in intelligentia textuum, *c. Quidam. & c. Placet, de convers. conjug.* Nam ea cap. *Quidam*, de viro professo uxore contradicenti, ac ad ejus instantiam revocato, sic dicitur: *Respondemus quod votum non tenuit, unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: ulterius verò non poterit uxorem accipere: promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideo quoad hoc, votum tenuit.* Et *c. Placet, de muliere, quæ virum defunctum credens professa est, ac postea à viro revocata*, sic dicitur: *Respondemus quod licèt votum ejus usquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius. Redire verò ad sæculum non erat in ejus potestate, sed in potestate mariti: & ideo quantum ad ipsam tenuit votum. Consultius itaque dicemus, & ei congruentius, ad salutem, ut ad monasterium redeat. Si verò ad hoc induci non poterit, ipsam invitam credimus non cogendam.* Quia in re id absque controversia est, professionem illam minimè habere vim voti solemnis professionis. Id enim uterque textus ferè expressè ait, dum eum conjugem non teneri ratione voti in monasterio permanere, nec altero defuncto ad illud redire decidit. Et ratio est, quod conjux dominium sui corporis minimè habeat, quod illud in religionis dominium transferre valeat. Sicut eadem ratione, qua quis non est post professionem sui corporis dominus, nequit validè illud tradere uxori per matrim. ut diximus disp.26.n.4.

2 2. Constat votum illud castitatis in ea professione emissum habere vim voti saltem simplicis, & obligare conjugem in quantum se obligare potuit: nimirum, ut in eo matrim. abstineat se à debiti exactione, & eo per mortem soluto; ab alio matrim. ineundo: & ab aliis quæ castitati promissæ adversantur: at tenetur ad conjugem revocatus reddere illi debitum. Quod uterque textus n. præced. allegatus decidit, ac eam rationem reddit. Quod votum illud conjugem astrinxerit, quatenus se obligare potuit: at potuit se ad hæc obligare: cum ea non cedant in præsentis matrim. præjudicium. Quod si roges, cur votum hoc emissum in professione irrita obliget, ut votum simplex castitatis, cum tamen votum factum in ordine sacro valore carenti non obliget? dixi disp.27.n.13.

Sunt tamen hæc intelligenda, nisi conjux ille emitteret votum castitatis in ea professione dependenter ab illa, & ex fine immediato permanendi in religione. Tunc enim in virtute talis intentionis ad nil voluit obligari cassata professione illa. Quare ut professionem irritam faciens maneat voto simplici ligatus, desideratur intentio obligandi se independenter à professionis valore. Atque eam intentionem præsumit jus, ubi de contraria non constat, ut patet ex *c. Quidam, & c. Placet, de convers. conjug.* Sicut dum impuberes matrimonio inepti illud ineunt, præsumit jus *cap. un. de desponsat. impub. in 6.* voluisse se astringere quatenus potuerunt: ac proinde illud valere ut sponsalia præsumit, quæ in eorum potestate erat contrahere, & in dubio intentionis credo standum esse hac juris præsumptione, ut dixi lib.1.disp.21.n.3. Conferunt ad hoc quæ dixi disp.32.nu.13. ex doctrina *Gregorii Lopez* nimirum, conjugem voventem in sæculo castitatem, ut alter possit religionem profiteri, hoc non profitente liberum manere à voto. Quod tacitam videatur habere conditionem, si professio alterius, quæ finis ejus voti fuit, subsequatur. 3

Hinc deducitur casu quo id votum castitatis obliget juxta nu. præc. tradita, non esse fidem habendam aliquibus asserentibus, *c. Quidam, & c. Placet, de convers. conjug.* non negari conjugi invalidè professo, & ad alterum revocato, facultatem petendi humiliter debitum, sed solam exigendi cogendo, quod uterque textus verbo, exigere, utatur: quod coactionem importat. Hi sunt *Navar. sum. c. 12. n. 60. Enriq. lib. 12. de matr. c. 2. num 9. & lib. 11. c. 15. n. 9.* Quare concludit hic utroque loco immunem esse culpæ conjugem hunc petendo debitum, secus exigendo. Sicut conjux adulter potest ab innocente debitum petere: non verò exigere. Sed sent. hæc displicet: quod valde dispar ratio sit: adulter enim privatur jure exigendi, in favorem innocentis, quo potest innocens cedere reddendo; ac proinde integrum est adultero supplicare, ut cedat, petendo humiliter corpus, non tanquam debitũ: secus cogendo per exactionem. At conjux hic professus privatur facultate exigendi, non in favorem relicti in sæculo, cui hic renuntiare possit: sed propter votum castitatis, quod obligavit in quantum potuit, ut uterque textus ponderat. At ligatu castitatis voto, non tantum exigere, sed petere debitum interdicitur. Quia petens immiscet se voluntariè actui carnis, nec astrictus lege matrimonii, quæ solam redditionem jubet. Ac proinde absque dubio nec textus nec DD. negantes huic facultatem exigendi, vim faciunt in coacta petitione, cùm voto castitatis validò innitantur. Et aliqui utuntur verbo, petitionis, dicentes non licere huic petere. Ita *Albericus in suo diction. lit. V. verb. Votum 4. Henr. c. Uxoratus, n. 8. de convers. conjug. Palud. 4. d. 27. qu. 3. a. 2. n. 15. Astensis 2. p. sum. lib. 8. t. 11. a. 2. q. 16. Joan. de Friburgo in sum. confessorum, l. 1. t. 8. 49. & 50. Vincentius in speculo doctrinal. tom. 2. lib. 9. c. 91. Supplementum Gabr. 4. d. 32. q. 1. a. 2. concl. 8. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. penult. vers. Casus autem. Cajeta. 4. d. 32. qu. 2. paulo post princ. Azor li. 12. instit. moral. c. 1. q. 6. paulo post princ. Petr. de Ledes. matr. q. 64. a. 4. dub. 1. concl. 1. Vega 2. to. sum. cap. 34. casu 104.* An verò alter conjux teneatur huic reddere? dicam disp.38.n.22. 4

2. Infertur, non audiendos esse qui dicunt matrim. contractum ab hoc conjuge invalidè professo, & revocato, post alterius conjugis obitum, fore invalidum. Quia licèt votum ad castitatis solemne non fuerit, at quia fuit votum in certa religione approbata, habetur pro solemni, estque sufficiens ad irritandum subsequens matr. Ita *gl. c. Quidam, verb. Non exigere, in priori response, de convers. conjug. & ibi Host. n. 1. in 1. responso, & ibi Ant. n. 8.* Alii verò in alio extremo sunt, dicentes integrum esse huic soluto eo matrim. ad aliud transire. Sic *Antonius Gomez in expositione bullæ cruciatæ, clausula 10. n. 69.* Et inclinat in hanc partem *Angles Floribus 1. p.* ubi de matrim. *q. 1. de effectibus ipsius, d. 27. a. 3. diffic. 8.* & reddit rationem, eo quod votum fuerit nullum. At dicendum est, reum esse hunc culpæ lethalis transeundo ad aliud matrimonium, tanquam violatorem voti simplicis castitatis: matrim. verò ratum esse. Quia id votum non fuit solemne, sed simplex. Et ita docent *gl. c. Agatbosa, verb. Debeas, 27. q. 2. Goffredus sum. tit. de convers. conjug. n. 3. Host. summa, eodem t. n. 8. & c. Placet, eo tit. n. 4. Innoc. d. c. Quidam, nu. 1. statim in princ. Vincentius & Philipp. ibi. Abb. ibi, n. 4. Card. nu. 2. t. 1. in fi. Anchar. num. 4. q. 1. & num. 5. qu. 2. ad fi. Alberic. in suo diction. lit. V. verb. Votum, 4. Archid. c. 2. n. 2. & ibi Bellamer. n. 3. 33. q. 5. Henricus d. cap. Placet, nu. 8. & c. Uxoratus, n. 8. eod. tit. Brunel. de spons. concl. 30. num. 10. Astens. sum. 2. p. lib. 8. t. 11. a. 2. qu. 16. Joan. de Friburgo in summ. confess. lib. 1. tit. 8. q. 50. Lex regia 12. t. 7. part. 1. & ibi Greg. Lopez verb. Vale. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 11. ad fi. princ. & verb. Votum 2. num. 10. Angel. Matrimonium 4. nu. 15. Sylu. Votum 4. q. 2. dict. 4. Matrim. 8. q. 12. dict. 5. & verb. Divortium, q. 16. casu 3. Navar. sum. c. 12. num. 60. & lib. 3. cons. tit. de convers. conjug. in priori edit. cons. 4. num. 4. in posteriori, cons. 5. num. 4. Burbosa rubr. ff solut. matrim. 2. p. num. 101. Lancelotus instit. juris canonici, lib. 2. tit. de divortiis. § Quæsitum tamen est, verb. Non poterit.* Et ex Theologis *Vincentius 2. tom. in speculo doctrin. lib. 9. c. 91. Durand. 4. d. 32. q. 2. num. 7. Palud. ibi, q. 2. art. 3. n. 22. & d. 38. q. 4. art. 2. n. 29. & d. 37. q. 3. art. 2. num. 19. Paludios 4. d. 32. disp. 2. col. 9. vers. Verum si contraxerit, Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 5. n. 10. Azor lib. 12. instit. moral. c. 1. qu. 3. §. Si queras. Lud. Lop. 2. p.* 5

instruct. ubi de matrim. *cap. 54. col. antepen. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 104. Cañedo summa Sacram.* ubi de matrim. *cap. 7. num. 54.* Quod idem clarè docet *Manuel 1. tom. summ. 2. edit. cap. 239. num 4.* ait enim votum hoc obligare tanquam simplex castitatis. Et hunc peccare, quamvis subticeat, valeat matrimonium, necne, docent etiam *D. Bonav. 4. d. 27. in expositione litt. nu. 4. Ricardus ibi, art. 2. q. 4. Sotus ibi, q. 1. art. 4. col. pen. vers. Casus autem. Monaldus sum.* obl de voto, *tit. De votis conjugatorum, vers. Item si alter conjugum. Cajetan 4. d. 32. q. 2. finale post princ.* Temperat *Innoc. in c. Quidam, in fine,* prædictam sent. quatenus ait valere matrim. postea initum. ut intelligatur, nisi conjux ille professus in ipso ingressu vovisset continentiam. Quamvis enim solus ingressus absque licentia non sufficiat ad reddendum id votum solemne: at sufficit, quando simul in ingressu fuit emissum votum. At caret fundamento hæc limitatio. Quia votum solemne esse nequit, nisi in ordinis sacri susceptione, aut approbatæ religionis professione, *c. un. de voto, in 6.* Hæc autem non fuit vera professio. Et ideò non video, qua ratione possit id votum solemne effici, ac efficax ad subsequens matrimonium dirimendum.

6 3. Infertur, integrum esse conjugi, absque cujus licentia professio facta fuit, sic professum revocare, quod universi fatentur, & expressè habetur *cap. Quidam, & cap. Placet, de convers. conjug.* Quippe nequit invitus jure suo expoliari. Idque placet, etsi communi consensu ambo vovissent castitatem. Quia tunc etiam non licet sine licentia transire, ut probabo lib. 10. disp. 37. nu. 14.

7 Non tamen licet rapere de religione, sed auctoritate judicis extrahere. Quamvis enim viro fas sit, de vico ad domum uxorem reducere, quod in eam jus correctionis habeat: at non posset eam privato quasi possidenti vi eripere, nedum monasterio. Nec obstat *c. Cum causa, de raptor.* ibi enim narratur raptus, at non approbatur. Atque ita docent *Palud. 4. d. 27. qu. 3. a. 2. nu. 15. Sylv. verb. Divortium, q. 14. ad fi.*

8 Potissima autem difficultas in hac disp. est, An votum illud religionis emissum in ea professione irrita vim aliquam obligandi sortiatur, saltem voti simplicis religionis? Quidam enim videntur affirmare vim obligandi habere instar voti simplicis ingressus religionis: sicut votum illud solemne castitatis non obligat ut solemne, sed tanquam simplex. Et potest probari, quia quamvis ea professio non potuerit vim voti solemnis religionis habere, defectu dominii in conjuge ad alienandum se in monasterium: at potuit valere ut votum simplex, quod solam promissionem ingressus a tempore habili importat. Atque ita succedet *regul. tradita c. un. de desponsat. impub. in 6.* si non valet actus ut ago, valeat eo modo, quo valere potest. Qua ratione id votum castitatis, quod voti solemnis vim habere non potuit, obligat omni modo possibili, nimirum ut votum simplex. Non enim ratio aliqua discriminis inter hæc vota apparet. Quod si dicas, votum castitatis esse dividuum, non autem religionis. Obstat votum religionis esse quoque dividuum quoad tempus obligationis: atque ita non astringet pro eo tempore quo conjux dissentiens superstes fuerit, obligabit tamen eo vita functo ad religionem. Sicut votum castitatis admittit eandem temporis divisionem. Cum non obliget vivo altero conjuge ad integram continentiam, ad quam post ejus obitum astringit, ut probavimus n. 5. Et ideò hujus sent. sunt *Calderinus c. 1. de convers. conjug. & ibi Abbas n. 7. & c. Consuluit, in fi. eod. t. Astensis 2. p. summ. lib. 8. t. 11. a. 2. q. 9. fi. Brunellus de sponsalib. concl. 30. num. 9. Sylv. verb. Divortium, q. 16. casu 3. Palatius 4. d. 27. disp. 2. col. pen. & finali,* ubi ajunt professionem hanc semper tenuisse, quatenus obligat ipsum profitentem ad manendum perpetuò in religione, secus quoad præjudicium conjugis alterius, cui integrum est revocare. Et dicit probabile *Henriquez cap. Placet, num. 5. de convers. conjug.* Ejusdem sententiæ est *Anton. eo. cap. Placet, num. 5.* ubi ait, hanc professionem non astringere in foro externo, secus in foro conscientiæ. Et videtur tenere *Emmanuel Sa summa, verb. Religio, num. 33.* ubi indistinctè ait, professionem illam habere vim voti simplicis. Et ejusdem sententiæ videntur Doctores, quos n. 11. 14. & 18. referam, asserentes hunc professum non posse propria auctoritate egredi: & revocatum à conjuge teneri eo mortuo redire: & non revocatum in vita minimè posse post mortem resilire. Hæc enim omnia eo innituntur, quòd hæc professio saltem vim habuerit obligandi ad religionem, instar voti simplicis religionis.

9 Alii videntur sentire, id votum religionis vim obtinuisse obligandi, & revocatione facta per conjugem, absque cujus licentia factum est, vim illius amitti, quasi revocatio illa sit irritatio voti. Hujus sententiæ videntur *Abbas c. Quidam, nu. 4. de convers. conjug. Et ibi Card. n. 2. oppositione 4. Rosella verb. Impedimentum, imped. 11. ad fi. princ. Sylv. Matrimonium 8. q. 12. d. 5.* ubi ajunt per revocationem conjugis solutam esse obligationem, si qua erat ex parte professi cum monasterio contracta. Idem videtur sentire *Angel. Matrimonium 4. n. 14* ubi ait, hunc revocatum non teneri ad religionem redire, quod obligatio semel extincta non reviviscat. Et ejusdem sent. sunt alii quos l. 9. disp. 39. n. 36. referam, dicentes eam revocationem fuisse voti irritationem.

10 Cæterùm existimo, id votum religionis omnino fuisse irritum. Ducor, quod id fortè expressis verbis decidatur, *c. Quidam, de convers. conjug.* ibi: *Votum non tenuit, unde ratione voti non tenetur ad religionem redire.* Et confirm. quia is textus constituit discrimen inter votum castitatis, & permanendi in religione: quod illud partim obliget, nimirum, quatenus vovens in sui præjudicium obligare se potuit: partim autem minimè obliget, nempe quatenus vergit in præjudicium conjugis spoliati: hoc autem non teneat. At si partim teneret, partim autem non, nullum esset discrimen. 2. quia nescio qualiter asseri possit, eam professionem valuisse tanquam votum simplex religionis, at revocatione conjugis vim illam obligandi cassatam esse: ut volunt auctores num. præced. allegati. Quia eadem ratione dicendum esset votum id castitatis irritatum fuisse, eo vel maximè, quod *c. Placet, de convers. conjug.* uxor fuit, quæ absque viri licentia professa est, & ab ipso revocata. quem probabile satis est, posse omnia uxoris vota irritare: & ipse simpliciter revocavit: unde non est, cur dicatur votum religionis omnino irritatum, non autem votum castitatis: præcipuè quia votum religionis, quoad obligationem illud implendi post mariti revocantis obitum, non videtur in mariti præjudicium: at votum castitatis manens quoad obligationem non petendi debitum, cedit in viri detrimentum. Quippe cogetur semper petere debitum, & solicitus esse de tacita uxoris voluntate conjectanda ac exploranda, ut ipsi vitans ejus incontinentiæ periculum reddat. Et ipsa stimulis conscientiæ urgebitur, dubitans, an tacitè petat, necne, ac proinde votum violet. Si ergo votum illud castitatis nullo modo irritatum est, cur id de voto religionis asserendum erit? 3. quia *d. c. Quidam,* uxor fuit, quæ virum professum revocavit. Quæ tamen valdè dubium est, an possit aliquod viri votum irritare: & certum est minimè posse, quando in suum præjudicium non redundat. Quale est votum illud religionis viri, quatenus obligaret ad redeundum in religionem mortua uxore. 4. quia textus *d. c. Quidam,* expressè ait, votum religionis non tenuisse, loquens de præterito: & ideò subjungit, virum non teneri ad religionem redire. At si irritatio sola votum enervasset, dicendum esset votum tenuisse, at revocatione cassatum: nec defectus obligationis redeundi ad monasterium adscribendus esset nullitati voti, sed ipsius irritationi. 5. Quia matrim. initum à conjugato, vivente ejus conjuge, nullam prorsus vim obligandi habet, quod cum sui dominio careat, id nequeat validè in alium transferre. Ergo nec professio conjugati, quantum ad obligationem ad religionem. Quia in utroque casu est alienatio sui contra domini voluntatem. Sed respondet *Abb. c. Consuluit, nu. 2. de convers. conjug.* disparem esse rationem. Quia ingrediens religionem, semper videtur ingressus causa divini obsequii, ac in melius vitæ commutandæ. At secundas nuptias prioribus non dissolutis celebrans, pravo affectus est animo: nec intendit matrimonium perficere, sed potius fraudare. Sed hæc solutio non exhaurit difficultatem. Quia si eo matrim. durante consensus alterius conjugis est inhabilis absque licentia socii ad professionem emittendam, recta ejus intentio nil prorsus confert. Sicut non conferret, ut ex secundo illo matrim. vis aliqua obligandi consurgeret. Ut si bona fide illud iniret, sufficienti attestatione fide dignorum deceptus circa mortem prioris conjugis. Quod si petas rationem discriminis inter votum castitatis & religionis in ea professione facta, ob quam illud partim obliget, hoc autem sit prorsus obligandi vi destitutum, eam censeo esse. Quippe votum castitatis non emittitur per modum unius, & cujusdam rei individuæ: sed continet obligationem dividuam, id est, quæ commodam divisionem patitur: cum suaptè natura obliget ad abstinendum illicito concubitu & conjugali, & matrimon. ineundo, qui actus commode secerni possunt. Unde jure optimo interpretatur Ecclesia, dividendam esse hanc obligationem, ut tempore, quo tota hæc obligatio non potuit consurgere ex voto ob matrimonii impedimentum: ea saltem oriatur, cui lex matrimonii prius initi non adversatur. Nec est verum, obligationem hanc dividi quoad tempus: sed statim obligat ad omnes actus, quos vinculum fortius conjugii patitur. Sicut si quis emisso castitatis voto uxorem ducat, quamvis constante matrimonio teneatur reddere, non est dicendum obligationem divisam esse quoad tempus, sed semper astrinxit ad omnes actus: impeditur autem ad tempus ratione vinculi fortioris. At verò obligatio permanendi perpetuò in religione sub obedientiæ jugo, in qua consistit votum religionis in professione factum, dicit obligationem quandam individuam ad unicum actum permanendi ex tunc in perpetuum in religione: atque adeò si tunc temporis obligatio induci non potuit, est omninò irrita. Neque enim quoad tempora dividenda est. Quia obligare se religioni de præsenti, non claudit temporum distinctionem: sed ex tunc est perpetua obligatio per modum unius. Velut qui cum sit conjugatus, init aliud matrim. obligat se de præsenti, & per modum unius ad vitam perpetuam conjugalem, & quia pro tunc est inhabilis, nullam vim habet contractus ille, nec matrimonii nec sponsalium, quod ad utrumque sit inhabilis. Secus quando impuberes contrahunt matrim. cum enim sint sponsalium capaces, valet ut sponsalia. Sic igitur cum conjugatus sit pro tunc inhabilis ad tradendum se religioni, sive voto simplici, sive solemni: utrumque enim obligat ipsum ad separationem perpetuam à conjuge, inde est professionem illam nec valere ut votum solemne, nec ut simplex. Et hinc constat solutio fundamenti contrarii n. 8. propositi. Hujus sent. videntur *gl. c. Agathosa,*

verb.

verb. Debeat 27. qu. 2. Sotus 4. d. 27. qu. 1. a. 4. col. pen. vers. Casus autem. Lancel. instit. juris canonici, l. 2. de divortiis. §. Quæsitum tamen est, verb. Teneri, ubi absolutè dicant id votum non tenuisse respectu ingressus religionis. Et ferè expresſè tenent *Innoc. eo. c. Quidam, statim in princ. & ibi Io. And. a. 3.* ubi explicantes eum textum, in quantum dicunt votum religionis non tenuisse, dicunt non tenuisse quoad hoc, quod sit in monasterio, eum non esset persona idonea ad intrandum: at valuisse quoad non exigendum debitum. Et clarius *Antoninus eod. c. Quidam, num 8.* ubi ait, professionem illam non obligare quoad paupertatem & obedientiam, sed solum quoad partem castitatis. Et *n.* 6. expresſè ait, id votum valere ut castitatis, non ut religionis. Et videntur etiam tenere *D. Bonav. 4. d. 27. in exposit. lit. n. 4. & Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 239. n. 4.* ubi dicunt, id votum non obligare ad religionem. Et favent DD. asserentes posse hunc propria authoritate egredi: ac non teneri post conjugis obitum redire ad religionem: quos referam n. 12. & 13.

11 Hinc deducitur solutio illius quæstionis, an conjux absque licentia alterius professus teneatur ab ipso revocatus, redire post ejus obitum ad religionem? *Gloss. c. Quidam, verb. Non tenetur, de convers. conjug.* affirmat eum ad id teneri, ac peccare non redeundo: & eum textum expresſè dicentem non teneri redire explicat, id est, non esse cogendum ab Ecclesia: atque ita *c. Placet, eod. tit.* loquens in eodem casu dixit inducendum esse redire, non tamen cogendum. Et glossam sequuntur *Hostiens. eod. cap. Quidam, paulo post princ. super verb. Non tenetur. Ant. c. Placet, n. 5. eo. t. Albericus in suo dictionar. littera V. verb. Votum 4. Hugo, cap. Agathosa. 27. q. 2. & ibi Archid. ad fi. & ibi Bellamera in fi. Monaldus in summa*, ubi de voto, *t. De voto conjug. verb. Item si alter conjugum. Astens. sum. 2. p. lib 8. tit. 1 1 a. 2. q. 9. fi. & qu. 16. Jo. de Fribarge in sum. confess. lib. 1 1. t. 8. q. 50. Sylvest. verb. Divortium, q. 16. casu 3. Lex reg. 12. c. 7. p. 1.* Et ex Theologis ita docent *Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. num. 16. Vincentius 2. tomo in speculo doctrinali, lib 9. c. 91.* Et hanc culpam esse lethalem tradunt *Alberic. Archid. Bellamera, Sylvest. Vincentius ibid.* & dicit esse probabile *Henric. c. Placet, num. 5. de convers. conjug.* Immo hunc posse cogi redire ad religionem, non ad petitionem monasterii, cui se subiicere non potuit, sed ex Episcopi officio, cujus est cogere à peccato resilire, testantur *Hugo, Archid. Bellamera, Albericus, Vincentius, Astensis ea q. 9. in fine*. Et ita interpretantur *d. c. Placet*, dum ait hunc non esse cogendum, ut intelligatur ad monasterii instantiam, secus ex judicis officio, quod etiam censet esse probabile *Henricus ibidem*. Ducuntur, quod id votum religionis non sit omnino irritum, sed vim obligandi habuerit, quantum est ex se, quæ impedita fuit vinculo conjugali: ac proinde obstaculo cessante tenetur conjux id votum servare, ad religionem redeundo.

12 Sed dicendum est hunc culpæ immunem esse, quamvis ad religionem non redeat. Ducor, quod id expresſè videatur decidi *c. Quidam, de convers. conjug.* ubi asseritur hunc post conjugis obitum non teneri ad religionem regredi. Culpa ergo vacat non rediens. Quia ubi obligatio non est, transgressio nullam culpam inducit. Deinde, quia *c. Placet, eo. t.* solùm dicitur consultius & congruentius ad hujus salutem fore, ut ad monasterium redeat. At si id præceptum esset, non consultius & congruentius ad salutem vocaretur, sed necessarium. Quid enim absurdius posset dici, quam congruentius esse ad salutem, non fornicari, votum observare, ac reliqua præcepta? Tandem, quia votum illud religionis fuit prorsus irritum (ut num. 10. probavimus.) Et ideò hunc conjugem non redeuntem minimè peccare docent *Ant. d. c. Quidam, num 6. & ibi Abb. nu 4. Cardinalis n. 2. oppos. 4. Brunellus de sponsalibus, concl. 30. a. 10. Rosel la. verb. Impedimentum, impedim. 11. ad fi. princip. Sylv. Matrimonium 8. q. 12. dict. 5. Lanceletus institut. juris canonici, lib. 2. t. De divortiis. §. Quæsitum tamen est, verb. Teneri*. Et fere expresſè hoc sentiunt alii dicentes hunc non teneri ad religionem regredi (consultò dico ferè expresſè: quia posset quisquam cavillari hos authores nil amplius expressisse quam textum *d. c. Quidam*, dicendum etiam non teneri: atque ita explicandos esse, id est, non cogendum: ut contrarii explicant textum.) Hi sunt *Supplementum Gabriel. 4. d. 32. q. 1. art. 2. concl. 8. & ibi Celaja q. 2. paulo post princ. Angelus Matrimonium 4. num. 14. Sylvest. Votum 4. quæst. 2. dict. 4. Palacios 4. d. 32. disp. 2. col. 9. vers. Est autem, fol. 718. Anglus floribus 2 p. de matrim. q. 1 de effect. alib. illius d. 27. art. 3. diffic. 7. Beja in sua summ. casu 49. §. Facit pro hac opinione. Cannede summ. sacram.* ubi de matrim. *cap. 7. num. 54.*

13 2. Deducitur non esse audiendos *Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 16. & Sylv. verb. Divortium, q. 16. casu 2.* asserentes hunc conjugem sine licentia professum, & ab altero revocatum, teneri ad religionem redire, si conjugem revocantem pœniteat postmodum revocationis. Quorum sententia ex dictis n. præced. reprobatur. Si enim post mortem, quando omnino cessavit obstaculum, non tenetur redire: eo quod votum non ligarit, cur post solam revocantis pœnitentiam astringendus ad reditum est? Atque ita tenentur dicere omnes DD. ibi relati.

14 3. Deducitur, an conjux ille sine licentia professus possit propria auctoritate religionem deserere, altero non repetente? Quod licere negat *gl. c. Placet, verb. In ejus potestate, de convers. conjug.* per illum textum, ibi: *Redire verò ad sæculum in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti*. Ubi clarè deciditur uxori absque viri licentia professæ non esse integrum ad sæculum regredi: sed soli marito jus revocandi concedi. Idem docent *Ant. ibi, nu. 11. Abbas n. 3. Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. Supplem. Gabr. 4. d. 32. q. 1. a. 2. concl. 9. Sylv. verb. Divortium, qu. 14. statim in princ. Navar. lib. 3. cons. 1. de convers. conjug. in priori edit. cons. 3. n. 3. & 4. in posteriori, cons. 6. n. 3. & 4. Enriq. lib. 12. de matrim. c. 5. n. 10. Emm. Sa sum. verb. Religio, nu. 33. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 239. n. 3. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 104.* Et loquuntur casu quo uxor bona fide professa est: quod vir se mortuum finxerit. *Navar. Manuel, Vega*, & adhuc negant licere propria auctoritate egredi.

Contrarium tamen mihi persuadeo, quod nullius valoris 15 fuerit votum illud religionis, ut probavi num. 10. Deinde, quia aliqui, quos retuli disp. præc. num. 10. ajunt de licentia alterius conjugis professum, non servatis jure petitis ad licitam professionem, quamvis verè professus sit, posse propria auctoritate exire, ne in peccato persistat præbens alteri incontinentiæ ansam, quod licèt in eo eventu reprobarim ob professionis valorem, & spontaneam alterius licentiam, cujus ratione nullam passus est injuriam: at in hoc casu militat fortiter ea ratio. Conjux enim absque alterius licentia post consummatum matrim. profitens, est reus injustitiæ lethalis, instar rei alienæ raptoris: quod si bona fide professus sit, existimans alterum obiisse, aut absq; ejus consensu id sibi licere, excusatur à culpa per ignorantiam: at veritatis certior factus, habebit se in posterum instar rei alienæ bona fide possessoris, jam rem alienam esse cognoscentis. At uterque tenetur statim restituere, nec opus est ut verus dominus repetat: nisi liquidò constet retentionem esse ex illius consensu. Ergo ut injuriam illatam resarciat conjugi spoliato, poterit hic propria auctoritate exire: immò & tenebitur, si commodè possit. Quare optimè *Sotus 4. d. 27. q. 1 a. 4. col. penult. vers. Casus autem*, dixit teneri hunc egredi, ac se conjugi restituere, quantumvis bona fide professus sit. Præterea, quia hoc videtur colligi ex *c. Accedens, de convers. conjug.* ubi Pontifex narrat virum de licentia uxoris metu extorta professum, exiisse, nec illi ascribit exitum culpæ. Et melius *cap. 2.* quod est ex *Alex. II. 33. q. 5.* ubi idem factum non reprehenditur, sed clarè videtur approbari, ibi: *Non enim violentia, sed ex pari voluntate & consensu hoc fieri debet*. Unde *gloss. fi. ibi* mota hac quæstione, dicit videri ex eo textu elici, fas esse conjugi absque licentia professo, resilire propria auctoritate. Idem colligitur ex *c. Una sola. 33. q. 5.* quod est ex *D. Augustino, in Epist. 45.* ibi: *Nam & vovenda talia non sunt à conjugatis, nisi ex consensu & voluntate communi: & si præposterè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persolvenda promissio.* Ubi *gloss. verb. Corrigenda*, ait inde sumi argumentum, ad comprobandum posse conjugem, qui absque licentia professus est, propria auctoritate exire. Tandem, quia præsumi nequit consensus conjugis spoliati, ex sola non repetitione. Tum, quia sola ejus voluntas non satis est ad licitum ingressum: & ad perseverandum: sed saltem desideratur votum castitatis in permanente in sæculo: (ut dixi disp. 32. n. 14.) & in dubio non credendum est alterum se velle voto ligare: ac potest etiam præsumi non revocare gratia vitandæ litis, aut ignorantia juris sibi competentis, aut timore, quod si constaret posse eum commodè reclamare, & tamen dissimulat: dicendum est disp. seq. Nec obstat textus, nu. præc. allegat. in contrarium: nam manifesta mens ejus textus est, non esse in potestate uxoris in religione manere, atque ita redire ad sæculum non esse in ejus potestate, accipiendum est, id est, deserto maritu profiteri, nec redire ad pristinam conjugalem vitam, quod ex ratione textus colligitur, intendit enim probare votum religionis non tenuisse: at castitatis partim tenuisse, quod in ejus potestate sit abstinere à debiti exactione: quod ad votum castitatis pertinere constat. At manere in religione, quod attinet ad religionis votum, non suberat ejus potestati, sed mariti: aliàs ratio illa frivola esset. Et ideò hujus sent. sunt duæ glossæ proximè allegatæ. *Innoc. c. Quidam nu. 3. de convers. conjug. Abbas c. Accedens, n. 3. eo. t. Archid. c. 2. fi. & ibi Bellamera fi. 33. qu. 5. Henricus c. Uxoratus n. 8. eo tit.*

4. Deducitur decisio ejus difficultatis, an conjuge, sine cujus 16 licentia professio facta est, consensum præstante illi professioni, reddatur ea valida, nec integrum sit professo illi resilire? *Glos. c. Mulier, el 1. verb. Conjugium 33. qu. 5.* ait huic professo non licere exitum. Ducitur ex *c. de eo, qui duxit in matrim.* ubi deciditur virum, qui viva uxore contraxit cum alia rei inscia, non audiendum esse, si post uxoris mortem, divortium à posteriori petat, nisi hæc velit: ne ex proprio dolo commodum reportet. Eam sequuntur *Turrec. ibi, n. 1. Henric. c. Uxoratus, n. 8. de convers. conjug. Enriq. l. 11. de matrim. c. 6. in commento fi. Navar. Manuel, Vega*, quos nu. 14. retuli, advertens eos loqui, etiam casu, quo professio sit facta bona fide. Sed probabilius est, eum posse in foro conscientiæ exire, non obstanti consensu manentis in sæculo, & posse hunc ab illo repeti, quod affirmat *Innoc. & Turrecr.* in casu fortiori, (ut retuli disp. præc. n. 15.) nimirum, quando de licentia conjugis manentis in sæculo, nullo voto ligati alter professus est. Quos quamvis ibi reprobarim, eo quod in eo eventu professio sit valida: at cùm in hoc fuerit irrita, habebit locum ea opinio. Ducor, quòd ea professio semel irrita nequit tractu temporis convalescere, absque nova ratificatione: nec obligavit ut simplex religionis votum (ut n. 10. probavi. Nec potest dici eam professionem non fuisse omnino cassam, sed ex futuro eventu pendentem.

dentem. Quia professio non potest esse in pendeoti, oec Ecclesia porest supplere consensum, ut valida efficiatur professio, teste *Nav.lib.3.cons.in tit.de reg.in 1.edit.cons.32.nu.5.in cons.31.nu.5.* nec potest emitti sub conditione de futuro: in quo distant matrimonium carnale & spirituale, teste *Everardo loco à matrim. carnali ad spirit.n.10.in quarta differentia, ex iis quas ibi inter utrumque matrimonium constituit.* Quare vel tunc debet professio habere suum omoimodum valorem & efficaciam, aot valore carere, quando fuit emissa. Cùm igitur tunc nullam obligandi vim sortita sit, non potest convalescere accedenti novo conjugis relicti in seculo consensu: nisi professus ipse denuò ratificet. Diai autem in foro conscientiæ non teneri. Quia si ille decepisset religionem tacens coojugium, & accedenri consensu alterius conjugis nollet ratificare priorem professionem, posset religio eum cogere in foro externo. Et hoc probat, *cap. 1. de eo, qui duxit in matrim.* quod glossa pro contraria opioione retulit. An in foro conscientiæ sicut religio cognita veritate non tenetur eum retinere, utpote qoi verè professus non est: ita potest ipse cessante scandalo exire, ut contractus utraque ex parte æqualis sit, ut latè probavi contra alios lib.4.disp 15.n.5. Hoc etiam amplius constabir ex dicendis nu.23.

17 Quòd si professus ille velit ratificare professionem: an conjux manens in seculo consensum præstans teneatur quoque ingredi: an potiùs saris sit solùm castitatis votum? dixi disp. 32. num.14.

18 5. Deducitur, quid in ea quæst. judicandum sit, ao coojux sine alterius licentia professus, nec ab eo in vita revocatus, possit eo defuncto egredi? Er ot clarè procedamus, potest quæstio hæc in quintuplici casu discuti. Primus est, quando conjux spoliatus nunquam expressè aot tacitè consensit. Quia aut semper acstitit, aot semper ignoravit, aut si scivit, nec reclamavit, non potuit commodè reclamare: & ipse professus statim ac coojux alter mortuus est, voluit eaire. Secundus, quando ignarus mortis perseveravit, atque statim ac illius conscius fuit, reclamavit. Tertius, quando conscius mortis perstitit in religione, ac postmodum resilire vult. Quartus, ubi conjua spoliatus professionis conscius, potensque reclamare commodè, non revocavit, nec consensit, sed tacuit ac dissimulavit. Quintus, quando spoliatus expressè conseosit, nec professus exivit, & post mortem spoliati vult egredi. Et in primo casu plerique affirmant eum professum egredi non posse. Ita affirmant *Calderin.c.1.de convers. conjug. & ibi Abbas n.7. & c.Consuluit, in fi. & c. Placet, nu.3. eo tit. Cardin.c.Ex parte, el 1.n.nu.opposit.unica, vers.Sed pro intellectu, eod. ti. Majoris 4.d.32.q.2.§.Pro illa rubrica, & ibi supplementum Gabriel. q.1.ar.2.concl.8. Brunel de sponsalib.concl.30.num.9. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 11 paulo post prin. Angel. Matrimonium 4. n.13. Sylv. Matrimonium 8.q.12.dicto 4. & 5. & verb. Divertium, q.14. & q.16 fine. Azor lib.12.institut.moral.c.1. q.6. §.Si quæras.* Atque ea moventur ratiooe, quia ex qun professus ille revocatus non est altero superstire: eo vita functo efficitur incontinenti omnino valida prior professio: eo quòd ablatum sit obstaculum ejus firmitati adversum. Quare non innituntur hi Auctores ratificatione prioris professionis facta post alterius conjugis obitum: sed quòd prior illa professio fuerit ea parte professi valida, impeditus tamen erat firmus & omnino efficaa illius valor ob coojugii impedimentum, qua re cessante eo obstaculo per alterius mortem, consequitur omnimodam firmitatem. Insuper prob. ex *cap. Consuluit. de convers. conjug.* nbi consultus Pontifex de conjuge, qui professus est, mansitque in religione usque ad uxoris mortem, an possit exire, & uxorem ducere, ductamque retinere? sic ait: *Respondemus, quod prædictus vir, nec habitum potest abiicere, quem assumpsit, neque aliquam sibi matrimonio copulare: quod si contraxerit matrimonium, decernimus dirimendum.* Quòd si respondeas cum *glossa ibi, verb. Transiens, & verb. Dirimendum*, intelligi textum, quando de licentia uxoris, quæ senea erat, vel promisit vitam mutare, professio est facta, vel ipse post mortem uxoris ratam habuit. *Abbas d.c.Consuluit n.1. in fine* reprehendit hunc intellectum, dicens fundamento carere ad conjectandum interfuisse eum uxoris consensum: & vanam fuisse in eo eventu consultationem, tamquam omoi dubitandi ratione carentem. Verùm glossa citata in ea est opinione, ut sit necessaria nova ratificatio ad valorem illius professionis, quando absque licentia emissa est. Et *Angelus Matrimonium 4.num.16.* ait valere matrim. contractum ab eo professo, qui statim morte cognita egressus est, licèt peccet ob votum simplex castitatis: & ita sensit professionem illam minimè restaurari, nec vires assumere ex alterius conjugis morte, nisi nova ratificatio professi accedat. Quod ego mihi omnino persuadeo, quòd illa professio foerit prorsus irrita, in ratione etiam voti simplicis religioois (ut n. 20. defendi.) Quare cùm prior consensus fuerit omnino irritus, tamquam in personam illegitimam & inhabilem cadens, opus est eum iterari, (ut probavi l.2.disp 35.n.2.) Non igitur satis est mors conjugis absque nova ratificatione. Quare credo hunc posse scandalo cessante, propria auctoritate fugere (ut in simili dixi, num. 15.) utpote qui nec verè professus est, nec aliquo religionis voto astrictus. An verò ea nova ratificatio desideret scientiam nullitatis prioris professionis, novamque superioris acceptationem, ac novitiatum iteratum? id disp. 37. discotiemus. Non obstat *cap. Consuluit*, pro contraria parte allegatum. Quia disp. seq. ejus intellectus enodandos est.

19 In 2. casu, nimirum, quando conjux ignarus mortis alterius, numquam suæ professioni consensum præstaotis, perstitit in religiooe, ac statim illius certior factus est, vult exire: quidam ea distinctione utuntur: Si conjux ille bona fide professus sit, ignorans impedimentum suæ professionis, ratificatur ex sola alterius morte, sive à se scita, sive ignorata: secus si mala fide, tunc enim ignorata morte non ratificaretur, sed censeretur io priori consensu irrito persistere. Ita docet *Innoc.c.Quidam, nu.1. de convers.conjug. juncto c.1.n.unico, vers.Vel dic, de eo, qui duxit in matrim.* ubi ita distinguit, io matrimonio priùs irrito; & ad eam distinctionem se remittit *eod. cap. Quidam*. Et ipsum sequitur *Hostiensis eo.c.Quidam, n.3.* & ratificari indistinctè eam professionem, sive conjux sciverit mortem, sive ignorarit, tenet *Abbas c. Consuluit, in fine, de convers.conjug.* Et idem sustinebunt Auctores, num. præced. allegati, qui ut ea professio convalescat, solam impedimenti conjugii cessationem petunt. At eam professiooem minimè convalescere ignorante conjuge mortem alterius, tenet *Innocen.* sibi contrarius, *c.Consuluit, in fine. de convers. conjug.* (sibi enim esse contrarium ajunt *Joan.And. Anton.Card. Henricus*, quos statim referam. Quamvis id mihi non facilè persuadeam, quòd remittat se ad dicta per ipsum, *cap. 1. de eo qui duxit in matrim.* ad quem locum etiam se remisit, *d.c. Quidam*, in eo autem usus est præfata distinctione, quare in ea residere videtur.) Sed hanc partem sustinent *Joan.Andr d.c.Consuluit, fine, & d.c. Quidam nu.2.* ubi *Anton.n.4. Anchar.ad fi. Cardin.n.2.q.3. Idem Anchar. d.c.Consuluit, fine: & ibi Cardin fine. Anton. fine. Henric.1. Placet, n.4. de convers conjug.* Eaque verissima est. Quod prior professio fuerit prorsus irrita, ac proinde novo consensu indigeat (ut n. præc. declaravi.) At si conjux hic quamvis ignarus mortis alterius sciens priorem professionem fuisse oullam, vellet denuò ratificare eo modo, quo posset: & concurrerent superioris acceptatio, iteratusque novitiatus, (casu quo ad convalescendam professionem ea desiderentur: juxta dicenda disp. 37. ubi hoc discutietur, sit necessarium necne) valebit utique professio prior. Sicut probavi lib.2.disp.33.n.2. validum esse matrim. inter eos initum, qui impedimentum dirimens subesse putabant, cùm tamen re ipsa illud non subesset, vel jam cessasset: si re vera intendebant facere quidquid in se erat.

20 In 3. casu, nempe, qoando conjux professus sciens mortem alterius, qui numquam consensit, perstitit in religione: supponunt coovalescere professionem, *Joan.Andr.Ant. Anchar. Cardin. Henric. n. precedenti allegati*: nam relata opinione Innocent. sentientis ratificari professionem, sive scita, sive ignorata morte contradicunt illi, quando mors ignorata est. Et tenent *Innocen.* etiamsi tunc per momentum steterit in religione. *c. Quidam, n.2. de convers.conjug. & ibi Host.n.3* & placet mihi, si serventur cætera requisita, ut ea professio convalescere possit. De quibus erit sermo disp.37 & ille faciat propria professis sufficientia ad inducendam professionem tacitam, animo verò profitendi de novo.

21 In 4. casu, nimirum, quando conjux spoliatus conscius professionis sine sua licentia factæ, potensque commodè revocare, non revocavit, sed dissimulavit ac tacuit, quid seotiendum sit, dicam disp. seq.

22 In ultimo casu, nempe, quando spoliatus dum viveret, consensit expressè ut professus persisteret io religione. *Angel. Matrim.4.n.16.* ait oon posse post mortem exire. Quia persistens in religione, cum illo consensu alterius conjugis, videtur ratam habere priorem professionem. Et constat ex allegatis, num.20. Idque verissimum est: si (ut ibi diai) concurrant cætera requisita ad illius professionis consummationem.

23 6. Deducitur, num conjux in seculo relictus, altero absque ejus licentia professo, possit quoque invito professo religionem ingredi? Qua in re quidam sic distinguunt. Si conjux sit jam è monasterio eductus, alterique reconciliatus, non poterit spoliatus invito altero ingredi. Cùm jam res non sit integra, ac matrim. sit instauratum, & remota divisione ad pristinam unitatem restitutum. Si verò id effectum non sit, poterit utique. Ducuotur ad hanc posteriorem partem affirmandam, quia conjux ille professus nequit debitum petere. Sed hæc ratio similiter probat contra ipsos id licere post recoociliarionem: tunc enim non potest etiam petere debitum ob votum castitatis simplex (ut diximus n.4.) Secundò adducunt *c. Agathosa.27.q.2.* Quod nil facit ad rem hanc: sed solùm ibi decernitur virum sine uxoris licentia professum esse illi restituendum. Hujus sent. suot *glossa c. Quidam, verb. Non exigere, de convers.conjug. & ibi Hostien.n.2. & ibi Joã. Andr. in fi.* dicit æquitati consonam esse sentenriam hanc. Eandem tenent *idem Host. summa tit. de convers.conjug. n.8. vers. Quid si ipsum. Goffredus sum.eod.t.num.6. Archid.c.Mulier el 1. fi. & ibi Bellamera fi. 33.q. 5. Albericus in suo dictionario, verb. Votum 4. ad finem. Henricus cap.Uxoratus, n.13. de convers.conjug. Vincentius 2.tom. in speculo doctrinali, l.9.c.92. Monaldus sum.* ubi de voto, *ti. de voto conjugatorum, versic. Item quid si uterque, Joan. de Friburgo in sum. confess. lib.1.tit.8.q.54. Lex regia 12.tit.7.par.1 fine: & ibi Greg. Lopez, verb. Bivresfen.* Immò addunt *Hostien. in sum.eo.n.8. Joan. de Friburgo, & prædicta lex regia*, etiam licere conjugi relicto io seculo ingredi invito professo sibi restituto, si post restitutionem non est carnalis copula subsequuta. Quod *Greg. Lopez ibidem* dicit noo carere scrupulo. Limitat etiam Albericus, ut ante restitutiooem

liceat

liceat conjugi relicto ingredi contra voluntatem alterius quando in illius ingressu vovit continentiam, secus non. At dicendum est numquam posse professo invito alterum ingredi, & ingressum posse revocari. Quia professio non tenuit, nec delictum professi præstat jus alteri divertendi, quando delictum non est ex iis ob quæ licitum est divortium. Et ideò hanc partem tuentur *Innocent. dict. cap. Quidam, num. 2. & ibi Anton. in fine. Cardin. ibi n. 2. q. 2. in fine. Anchar. 5. q. 2. Astensis sum. 2. p. lib. 8. tit. 11. a. 2. q. 13.* Addit Ancharanus (& benè) professionem factam à relicto in sęculo, quæ sine alterius professi licentia, sed ipso repugnante facta est, non valere, quia ipso invito profiteri nequit

24 Tandem ex his deciditur, an si uterque conjux mutua licentia non obtenta profiteatur, sive conscius sive ignarus professionis alterius, valeat professio. Et quidem utriusque professionem valere in utroque eventu, & neutri revocationem alterius permitti, affirmant *Innoc. cap. Quidam, n. 2. fine, de convers. conjug. & ibi Joan. Andr. n. 2. fine. Anton. n. 5. Anchar. ad fi. Alber. in suo dictionario, lit. V. verb. Votum 4. ad fi. Henricus, cap. Uxoratus, num. 13. de convers. conjug. Brunell. de sponsal. concl. 30. num. 15. Astens. sum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 2. quæst. 14. & 15. Joan. de Friburgo summa confessorum, lib. 1. t. 8. q. 56. & 57.* Quia neuter potest conqueri se ab alio spoliatum, sed semetipsum proprio facto spoliavit: & utriusque professio altero profitente rata facta est. At placet distinctio *Cardin. d. c. Quidam, n. 2. quæst. 4. & Guillielmi per Henricum relati*, nimirum, ut valeat professio, quando uterque fuit conscius. Qui facto ipso sibi mutuò licentiam concedunt: secus quando fuit ignarus: tunc enim poterit utervis exire, & alterum repetere, & neutrius professio valida erit. Quia neuter licentiam alterius habuit: & professio prioris professi valere non potuit, quia consensus alterius defecit, nec potuit rata fieri absque nova ratificatione; nec etiam posterior professio valida esse potuit. Cùm enim prioris professio non valuerit, nequit posterior absque ejus consensu profiteri (ut num. præcedenti diximus.) Nec obstat quemlibet conjugem seipsum spoliasse, quo minùs restitutionem petere possit. Quia conjux se spolians potest eam petere, si rediens non admittatur, ex tunc enim censetur spoliatus, ut dicemus lib. 10. disp. 12. n. 16.

DISPUTATIO XXXV.

Utrùm quando licentia extorta fuit per conjugem professum metu aut dolo: aut nulla interfuit, sed sola conjugis manentis in sęculo dissimulatio, valida sit professio: nec jus competat alteri revocandi?

SUMMARIUM.

Quando licentia fuit metu extorta, an possit conjux in sæculo manens revocare professum, n. 1.
An hic revocatus possit petere & reddere, n. 2.
An ea licentia & professio valida fuerint, obligaritque professio saltem ut votum simplex religionis, n. 3.
An teneatur hic revocatus redire post conjugis mortem ad religionē, n. 4.
An peccet exiens propria auctoritate, n. 5.
An validè contrahat matrimonium, & peccet, n. 6.
An si non fuit revocatus dum viveret conjux, possit post exire, n. 7.
An dicenda sint omnia de conjuge sic professo, ac si absque licentia professus fuisset, n. 8.
Quando licentia fuit dolo extorta, an liceat conjugi decepto revocare professum, n. 9.
An ea licentia & professio valida sint, n. 10.
An sic professo, nec revocato, liceat post conjugis mortem exire, n. 11.
An idem omninò dicendum sit in hoc eventu, ac quando nulla adfuit licentia, n. 12.
Quando conjux in sęculo relictus nec consensit, nec dissensit, sed dissimulavit, & tacuit, cùm sciret ingressum, an possit revocare, n. 13.
An ea professio fuerit valida, n. 14.
Si non revocetur, an possit post conjugis obitum egredi? n. 15.
An perinde censendum sit quoad omnia, sicut quando absque licentia professus est? n. 16.

1 TRiplicem disp. præsens casum enucleandum involvit. Primus est de licentia metu extorta. Secundus de dolo. Tertius, quando interfuit sola dissimulatio. Et quidem in primo casu, certum est quando metus fuit cadens in virum constantem, conjugi concedenti licentiam integrum esse professum repetere: secus quando metus levis fuit. constat ex *cap. Accedens, de convers. conjug.* ubi proponitur casus, de uxore, quæ metu gravi coacta ingressa est religionem, habitu non assumpto, nec voto emisso, ut ibi moraretur: & vir professus est religionem, posteaque eam deserens, repetitus est ab uxore, & jubetur ut illi restituatur. Quare non ex solo judicis officio ea revocatio fit; sed ad conjugis petitionem, cui licentia illa metu per profitentem extorta nil detrimenti affert: ac proinde jus integrum atque illæsum revocandi manet. Et ita docent *Hostiens. eod. c. Accedens, in fine, Joan. Andr. in fi. Ant. fi. Abbas fi. Cardin. num. un. in 2. opposit. Calder. cap. 1. de convers. conjug. & ibi Abbas num. 7. Henricus c. Uxoratus, n. 8. & c. Placet, n. 2. eo. tit. Albericus in suo dictionario, lit. V. verb. Votum 2. ad fi. Astensis summa 2. p. lib. 8. t. 11. art. 2. q. 9. Joannes de Friburgo summa confess. lib. 1. tit. 8. q. 52. Rosella verb. Impedimentum, imped. 11. initio. Angelus Matrimonium 4. n. 12. Sylv. verb. Divortium, q. 14. & Matrimonium 8. q. 12. d. 4. Turrecr. c. Seriatim d. 32. n. 3. nu. 4. casu 6. Brunellus de sponsal. conclu. 30. n. 9. Greg. Lopez l. 2. verb. Que otorgase, tit. 10. p. 4.* Et ex Theologis, *Vincentius 2. 10. in speculo doctrinali, lib. 9. cap. 92. Durandus 4. d. 32. q. 2. n. 6. fine. & ibi Majoris q. 2. §. Pro illa rubrica, & ibi, Supplementum Gabrielis q. 1. art. 2. concl. 8. Azor lib. 12. institut. moral. c. 2. q. 6. Petrus de Ledesma de matrim. q. 64. art. 1. dub. 1. concl. ult. Ludovicus Lopez 2. p. instructorii*, ubi de matrim. *c. 54. col. penult.* Quare etsi *Joan. Andr. dict. cap. Accedens, in fine, & ibi Hostiensis num. unico, super verb. Habitu religionis, Ant. ad finem, Anchar. fine*, dicant præcipuè ponderari in *eod. cap. Accedens*, uxorem juvenem nullum votum emisisse: ut sic professio viri non valuerit, ac uxori concedatur repetitio. *Abbas* tamen *ibi, in fine, & Cardin. num. unico, in 2. opposit.* meliùs docent non ponderari uxorem non vovisse, sed licentiam fuisse metu extortam.

2 Hic autem conjux revocatus non potest petere debitum, tenetur tamen reddere, ut docent *glo. c. 2. 33. q. 5. verb. Cum festinatione Host. cap. Accedens, de convers. conjug. nu. un. super verb. Exhibeat.* Sicut disp. præced. n. 4. diximus idem de professo absque conjugis licentia, quia votum castitatis obligavit illum in quantum potuit. quod intellige cum limitatione ibi n. 3. posita.

3 Professio autem religionis nulla fuit. Quod conjugatus inhabilis sit ad transferendum dominium sui in monasterium per professionem absque licentia, qua alter conjux cedat jure suo: qualis non est per metum extorta. Aliàs non daretur conjugi concedenti licentiam jus repetendi, utpote qui juri suo renunciarit (ut dixi disp. 33. n. 18.) Idemque probatur ex *cap. 2. 33. q. 5.* quod est Alex. 2. ubi vir, qui metu licentiam uxoris extorserat ad profitendum, post professionem exiit, & quæsivit à Pontifice, quid faciendum? Et quamvis Pontifex non directè respondeat interrogationi, at per consequentiam ostendit talem professionem fuisse nullam: dum ait professionem conjugati minimè faciendam absque communi consensu spontaneo, ut notat *ibi glossa* in casus positione. Et ita dicunt non tenere ingressum, *Jo. And. c. Ex parte, el 1. n. 4. vers. In 4. casu, de convers. conjug. & ibi Anchar. n. 2. vers. In 4. casu. Cardin. n. unico, oppositione nona, vers. Sed pro intellecta. & Dominicus c. Seriatim, num. 5. d. 32.* ajunt hunc non posse dici professum, sicut quando absque licentia professus est. Et *Henric. c. Placet, n. 2. de convers. conjug.* dicit idem omnino de hoc judicandum esse, sicut de eo, qui absque licentia ingressus est. Quod idem clarè docent *gloss. c. Veniens, verb. Captione, de convers. conjug. Host. c. Accedens, paulo post principium eod. tit. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 64. a. 4. dub. 2. concl. ultim.* ubi dicunt licentiam illam metu extortam fuisse ipso jure nullam. Atque ideò credo eam professionem nec habuisse vim voti simplicis religionis, ut dixi disp. præced. nu. 10. de professione, quæ absque omni licentia facta fuit.

4 Hinc deciditur, an hic conjux teneatur ad religionem redire post mortem conjugis revocantis? Et non esse cogendum redire, docent *gloss. c. 2. 33. q. 5. verb. Cum festinatione. Host. c. Accedens, n. unic. super verb. Exhibeat, de convers. conjug. Henricus c. Placet, nu. 2. eo. t. Dominicus c. Seriatim, n. 5. d. 32.* Et credo nec in foro conscientiæ teneri, ut disp. præc. n. 12. dixi contra alios de professo absque licentia, & postea revocato. Cùm in neutro casu voto religionis teneatur.

5 2. Hinc deciditur, an peccet exiens propria auctoritate à religione? Peccare affirmant *Joan. Andr. c. Accedens, num. 1. super verb. Reliquisset, de convers. conjug. & ibi Host. n. unico, super verb. Reliquisset, & Cardin. ibi, in fine.* quòd obligare seipsum potuerit. Sed sicut disp. præced. 15. hanc sent. reprobavi in eo, qui absque licentia professus est, ita & displicet, ubi licentia fuit metu extorta. Quia in utroque eventu idem dicendum est, ut dixi, num. 5.

6 3. Deciditur, an professus hic peccet ineundo postea matrimonium, idque sit validum? Dicendum enim est eum peccare contra votum simplex castitatis, at matrim. esse validum. Sicut disp. præc num. 5. diximus idem de professo absque alterius conjugis licentia. Nam *Host. Henricus n. 4. allegati* dicunt in hoc eventu dicendum esse idem, quod statuitur *c. Quidam, & cap. Placet, de convers. conjug.* de eo conjuge, qui sine licentia professus est.

7 4. Deciditur, an si professus hic non revocetur altero conjuge vivente, valeat post ejus obitum exire? Quidam exire posse negant: eo quod cessante obstaculo valoris professionis, per alterius conjugis mortem, effecta sit valida. Ita *Cald. c. 1. de convers. conjug. & ibi Abb. n. 7. Jo. Andr. c. Ex parte, el 1. n. 4. vers. In 4. casu, eod. tit. & Anchar. n. 2. vers. In 4. casu. Card. n. unico, opposit. un. vers. Sed pro intellecta.* At dicendum est in hoc casu, quod diximus disp. præced. n. 18 & seqq. in eodem casu. Quia idem judicium est.

8 Tandem omnia dicta tota disp. præc. de coniuge absque licentia professo, dicenda sunt de professo cum licentia metu extorta. Quia idem est judicium de utroque, ut benè censuit *Henricus c. Placet, n. 2. de convers. conjug.* & constat ex dictis num. 3. Et quia cùm illa licentia non valuerit (ut diximus eo. n. 3.) perinde est, ac si non intervenisset, non enim impedimentum præstat, quod de jure non sortitur effectum, *regula, Non præstat, de regulis juris, in 6.*

9 In 2. casu, nimirum, quando licentia fuit dolo gravi extorta, similiter poterit conjux manens in seculo revocare professum, quòd licentiam non præstiterit spontaneè, ac proinde jure suo non cesserit, nil enim magis contrarium consensui, quàm error, *l. Si per errorem, ff. de jurisd. omn. judic.* Idque probatur ex *cap. Veniens, de convers. conjug.* ubi mulieri concederetur revocatio viri, qui dolo licentiam extorserat, nisi fuisset fornicata, ut constat ex finalibus illius textus verbis, ibi: *Super revocatione ipsius non est aliqualiter audienda: cùm ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi. Maximè cum antequam fuerit fornicata, ipsum non duxerit repetendum.* Et ita docent *Jo. Andr. c. Ex parte, el 1. eo tit. n. 4. vers. In 4. casu, & ibi Anchar n. 2. vers. In casu. Cardin. num. ante oppos. unica, vers. Sed pro intellectu. Ant. n. 8. Calder. c. 1. eo. tit. & ibi Abb. n. 7. Archid. c. Agathosa num. 3 & ibi Bellamera num. 2. 27. q. 2. Henric. c. Uxoratus, n. 8. & 10. eo. t Brunellus de sponsalibus, concl. 30. n. 9. Rosella, Angelus, Sylvest. Vincentius, Majoris, Supplem. Gabrielis, Greg. Lop. Azor. Petr. de Ledesma, Lud. Lopez,* ubi eos retuli nu. 1. *Tabiena Matrimonium 1. q. 3. n. 4.* Quare non sunt audiendi *gloss. eo. c. Veniens, verb. Captiose: & ibi Host. n. 5. super verb. Captiosè: Ant. nu. 6.* ubi dicunt ideò mulierem in casu ejus textus audiendam fore, nisi adulterium admisisset, quòd non emiserit votum continentiæ, nec promiserit religionem ingredi. Quos benè reprobat *Abbas eo. c. Veniens, num. 4.* dicens ideò audientiam non fore ipsi denegandam, si continuisset: quòd sponte non consenserit, sed dolo.

10 Sed dubitabis, an ea professio valida fuerit: Quia *gloss. c. Veniens, verb. Captiosè, de convers. conjug. & ibi Abbas, n. 1. notab. 2. Anchar. num. 2. notabil. 3. Cardin. paulo post princ. opposit. 1.* sustinent licentiam fuisse validam, quòd dolus in his spiritualibus non noceat. Sed illis fidem non habeo, atque ita existimo professionem illam fuisse irritam, quod fatentur *Innoc. d. c. Veniens, statim in princ. super verb. Tonsuratus, & ibi Host. num. 1. super eodem verb. Joan. Andr. num. 2. Card. statim in principio.* Quia licentia dolo extorta fuit ipso jure nulla, ut benè docent *Palacios 4. d. 32. disp. 2 col. 10. vers. At urgentior, fol. 718. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 64. art. 4. dub. 1. concl. ult.* Quamvis enim dolus, qui non contingit circa professionis substantiam, non vitiet ipsam: at id est verum, quando dolus est respectu professi. Is enim non tollit voluntarium, sicut nec in matrim. carnali (ut probabo lib. 10. disp. 9. n. 21.) at secus est de licentia concessa dolo per alterum conjugem. Cùm enim talis debeat esse, per quam ille cedat jure suo, idque condonet: & dolus voluntarium auferat circa donationem, quæ à spontanea & libera voluntate oriri debet, inde est ut nulla sit. Quamobrem credo nec vim voti simplicis religionis eam professionem habere, sed solius castitatis, quoad abstinendum à debiti petitione, & ab alio matrimonio, quamvis si iniretur, validum esset, ut dixi disp. præcedenti, quando nulla licentia intercfuit.

11 Quòd si conjux cum ea licentia dolo extorta, non revocetur in vita alterius, non poterit eo defuncto exire. Quia sublato per mortem obstaculo, firma efficitur ea professio. Ita docent *Calder. Joan. Andr. Abbas, Anchar. Cardin. Supplementum Gabrielis, Rosella, Sylvest. allegati, n. 9.* Sed id non credo, nisi nova ratificatio cum cæteris requisitis adsit, ut n. 7. dixi, quando professionis licentia est per metum extorta.

12 Demùm ea omnia dicenda sunt in hoc eventu, quæ à num. 1. usque ad 9. dixi, quando licentia fuit metu extorta. Quia utroque casu est nulla.

13 In 3. casu, nempe, quando conjux in seculo relictus nec consensum nec dissensum præstitit, sed sciens alterius ingressum, tacuit, & dissimulavit: concordant DD. integrum esse manenti in seculo professum revocare; quod licentia desideretur, ut conjux eo jure privetur. Sola autem dissimulatio non est licentia. Ita *Calderinus, Jo. Andr. Abbas, Cardin. Anchar. Henric. Brunellus, Supplementum Gabrielis, Majoris, Angel. Sylv. Tabien. Greg. Lopez, Azor allegati n. 9. Dominicus c. Seriatim, num. 5. dist. 35.* Quamvis *Anton. c. Ex parte, el 1. n. 1. de convers. conjug.* sentiat non ad petitionem conjugis, sed ex judicis officio revocationem faciendam. Et *Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 15.* ait quando conjux dissimulans non erat de incontinentia suspectus, sed erat talis, qui posset licentiam concedere, ipsi denegandam fore restitutionem. Sed verè DD. allegati de actione conjugis dissimulantis loquuntur: ajunt enim ipsi concedi jus revocandi, sicut quando eo invito est professus. Nec admittenda est distinctio *Monaldi summa*, ubi de voto, *tit. de voto conjug. vers. Item si uxor scivit: & Enriquez lib. 11. de matrim. c. 8 n. 9.* ubi ajunt si conjux dissimulans norit jus, eam taciturnitatem reputari consensum: secus si jus ignorarit. At melius *Cald. c. 1. de convers. conjug. & ibi Abb. num. 8. & 9. Sylvest. Matrim. 8. q. 12. dict. 4.* & alii, quos retuli disp. 33. nu. 14. eam distinctionem scientiæ, & ignorantiæ juris admittunt in conjuge expressam licentiam concedente: & statim de solo dissimulante absolutè docent ei concedi repetitionem, perinde ac quando ipso inscio licentia concessa est.

14 Doctores autem hi non explicant, an professio fuerit valida, necne: at videntur non valere supponere, dum omnes illi, & quos num. sequenti referam, ajunt conjuge non revocante in vita, ratam effici professionem, quasi in vita non valuerit. Et expressè id sentit *Sylvest. verb. Divortium, q. 16. casu 3.* ubi ait si conjux vivens revocet, & revocatus eo defuncto aliud ineat matrim. id valiturum, at esse peccatum contra votum castitatis. Idem tenet *Angelus Matrimonium 4. nu. 16. & Palacios numero sequenti allegandus.* Et clarè videtur tenere *Vincentius 2. to. in specul. doctrinal. lib. 9 cap. 92.* ubi ait taciturnitatem non reputari consensum, sed desiderari licentiam expressam. Et ideò existimo eam professionem nec vim simplicis voti religionis habere, sed solius castitatis. Sicut dixi disp. præcedenti, quando licentia non intervenit.

15 Utrùm si toto vitæ spatio conjux in seculo relictus dissimulavit, cum posset reclamare, rata efficietur professio, quòd per illam dissimulationem & silentium usque ad mortem videatur consensisse. Idque apertè videtur probare *cap. Consuluit, de convers. conjug.* ubi habetur virum professum non posse uxore defuncta ad seculum redire, nec aliud contrahere matrim. idque contractum fore irritum. Et ita docent *Auctores nu. 13. allegati e Joan. Andr.* relatis *Petro, & Abbate antiquo, eo c. Consuluit, num. 2. & in fine, & ibi Anton. fine. Anchar. fine, & c. Quidam, eod. tit. ad finem. Card. d. cap. Consuluit, in fine. Henricus cap. Placet, num. 4. eod. tit. Rosella, verb. Impedimentum, impedim. 11. init. Navar. lib. 3. cons. titul. de convers. conjug. in priori edit. cons. 4. n. 4. in posteriori, cons. 5. nu. 4. Palacios 4. d. 27. disp. 2. col. 34. vers. Hastenus secundo, fol. 189. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 5. n. 10. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matrim. c. 54. col. antepenult.* Sed existimo professionem ratam non effici sola morte conjugis, nisi nova ratificatio cum cæteris requisitis accedat, ut dixi n. 7. & n. 11. quando adfuit licentia dolo aut metu extorta. Quod si semel fuit irrita professio, non video qualiter solo consensu illo tacito conjugis possit valida fieri: cùm nec etiam consensum expressum sufficere probarim disp. præc. nu. 16. & ita hanc partem clarè sensit *gloss. eo. c. Consuluit, verb. Transiens, & verb. Dirimendum*, cùm eum textum, quo contrarii innituntur, explicat, quando adfuit consensus, vel postea ratificata est professio. Et tenet expressè *Angelus Matrimonium 4. n. 16.*

16 Tandem omnia dicta disp. præcedenti, de conjuge professo absque licentia, dicenda sunt de hoc. Quia ea dissimulatio non valet pro licentia, ut probavi.

DISPUTATIO XXXVI.

Utrùm conjux, qui professus est absque conjugis licentia, aut cum ea dolo aut metu extorta, possit resilire, conjuge altero postea adulteranti?

SUMMARIUM.

An conjux hic fornicans post alterius professionem, possit sic professum revocare, num. 1.

An liceat huic professo, altero non repetente, exire, an potiùs jus habeat monasterium, aut monasterio nolenti, judex ex officio compellendi. Referuntur quædam sent. n. 2.

Proponitur sententia Auctoris, n. 3.

An conjux absque uxoris licentia ad ordines sacros promotus, sit ipsi postea fornicanti restituendus, n. 4.

Solvuntur argumenta, n. 5.

1 TAmquam certum præmittendum est, conjugem absque licentia, vel cum minùs legitima alterius professum, nimirum, per dolum aut metum extorta, non posse revocari à conjuge postmodum fornicanti: si ipse professus innocens sit. Quia per adulterium perdidit omne jus, quod in conjugem habebat. Ita habetur expressè *c. Veniens, de convers. conjug.* quando licentia metu fuit extorta: atque redditur ratio, his verbis: *Cùm ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi.* Atque ita docent universi DD. quos n. seq. referam. *Et Sotus 4. d. 27 q. 1. a. 4. ad finem, in vers. Casus autem. Barth. à Ledesma dub. 64. de matrimonio post 3. concl. in §. Annotare oportet secundo.* Dubitabis autem, an conjux relictus in seculo, cujus adulterium occultum est professo, possit in foro conscientiæ ea revocatione uti? Decisio pendet ex ea quæstione, quam lib. 1 disp. 68. discussi, an sponsus fornicans possit innocentem illius fornicationis ignarum cogere stare sponsalibus: & conjux adulter exigere debitum ab innocente ignaro? Et retenta parte affirmanti, quam ibi amplexi sumus, dicendum est posse uti hac revocatione. Quia non tenetur jure suo se privare, donec alter conscius illum jure suo spoliet. Et quid, si professo opponenti fornicationem conjugi revocare volenti se hic falsis testibus tueatur? dicam in simili, lib. 10. disp. 9 n. 33. Dixi, si professus innocens sit. Quia si fornicatus sit in seculo, vel post ingressum etiam professione facta, nec compensatis jam delictis id adulterium accidit, poterit fieri dicta revocatio. Quoniam cum professio illa irrita fuerit, (ut tota disp. præcedenti probavimus) nec jure suo spoliarit conjugem in seculo relictum, censetur res integra: ac proinde illa delicta mutua compensatione abolebuntur juxta dicenda lib. 10. disp. per totam. Et quamvis adulterium professi occultum sit, non poterit opponere alteri conjugi repetenti adulterium, ut ea disp. 6. n. 9. probabo.

2 Difficultas autem est, an conjugi professo absque legitima licentia, & innocenti, liceat resilire, quando jam constat alterum in adulterium lapsum esse? Id enim licere videtur, quia quamvis contra adulterium repetentem possit excipere: at sicut nemo compellitur agere. *l. 1. C. ut ne invitus agere*: ita nec cogitur excipe-

excipere : poteritque eo beneficio in favorem suum inducto cedere, *c. Ad Apostolicam de regul. Glossa rap. Veniens, verbo Sponte, de convers. conjug.* ait professo non excipienti, posse monasterium eo invito excipere, ac illum religiosum defendere: ac consequenter ipsi non integrum esse à monasterio exire. Ducitur, quia omne jus reale, & personale monachi transit in monasterium. Et quia professio illa etsi omninò non tenuerit, obligavit tamen ipsum voventem in ipsiusmet præjudicium. Quare cum manens in seculo, per adulterium amiserit jus repetendi, & Ita suum præjudicium cessarit; statim monasterium comparat plenum jus in professum: atque ideò exceptio competens illi, fuit acquisita monasterio. Et confirm. quia jam res ad eum statum pervenit, à quo poterat efficax habere principium. Qua ratione utitur textus, *c. Placuit, de convers. conjug.* ad probandum conjugem, qui sine alterius licentia professus est, teneri eo mortuo omninò continere. Glossam sequuntur *Joa. Andr. eo. c. Veniens, nu. 5. Ant. an. 7. Abb. n. 5. Innoc. n. unic. super verb. Continuit. Host. n. 6. Card. n. an. q. 2. Anchar. n. 5. Astensis summa a. p. lib. 8. tit. 11. ar. 2. q. 7. Brunellus de sponsal. concl. 30. declaratione 8. an. 1 a. vers. Quartus casus.* Quòd si monasterium nec vir excipere velint, allegantes contra uxorem adulterium per ipsam admissum, ut à viri professi repetitione excludatur: ajunt *Jon. Andr. Ant. Anchar. Card. Brunel. n. 13. proximè allegati*, integrum esse judici ex officio excipere. Sed statim *Gloss. eo. c. Veniens, & eod. verb. Sponte, vers. Sed quid si exiret. & Astensis e. a. 2. q. 8. Joa. de Friburg. sum. confess. l. 1. tit. 8. qu. 49.* ajunt virum è monasterio exeuntem, & nolentem excipere, posse uxori condonare adulterii injuriam, ac illam admittere, non obstante monasterii contradictione: quia votum ex toto non tenuit, quam glossam arguunt contradictionis, *Ant. ibi. n. 6. Abb. n. 6. Card. q. 3.* & ut ab hac contradictione illam defendant, exponunt eam *Ant. & Card.* ut intelligatur, si conjux exire velit ante professionem. Sed hæc defensio meritò impugnatur ibi ab *Abbat. n. 6.* nam quæstio esset inutilis, & frivola. Cùm in quovis eventu manifestum sit licere exitum ante professionem: unde non est cur glossa ponderaret, ut is exitus liceat, uxorem fuisse deceptam, & votum viri ex toto non tenuisse. Nam tempore novitiatus non est votum, & semper exitus licet.

3 His tamen non obstantibus, existimo meritò glossam recantantem palinodiam, & sequaces censuisse, licere exitum illi professo, non obstante sui monasterii contradictione, ac posse condonata adulterii injuria uxorem sibi reconciliare: nisi (ut bene ajunt *glossa, Astensis, Joa. de Friburgo, n. præced. ad finem allegati*) ante professionem fuisset uxor fornicata: tunc enim valuit professio, tanquam in nullius præjudicium facta: intelligit cum *Astensi, q. 6. & Joa. de Friburgo*, si ipse vixit castè ante legitimam professionem: aliàs compensarentur delicta. Ratio hujus sent. est, quòd professio illa absque uxoris licentia facta, aut cum illa dolo aut metu extorta, fuerit nulla: nec vim aliquam obligandi quoad votum religionis habuerit: unde donec concurrentibus requisitis, ea ratificetur, liber manet conjux à jugo religionis, ut possit liberè exire, ut hæc latè probavimus duplici disp. præc. Idque amplius probatur ex *eo. c. Veniens*, ubi de viro cum licentia metu extorta professo, cujus uxor posteà fornicata est, sic dicitur: *Mandamus quatenus si ita est, prædictum Laurentium in monasterio, quod intravit, perseverare liberè permittatis*. Ubi pondero dici, Permittatis, & liberè: non ergo cogendus est permanere: & paulò inferius habito sermone de conjuge manenti in seculo fornicante, solùm denegatur ipsi actio ad repetendum alterum: propter fornicationem ab ipsa admissam. Id tamen prioribus Auctoribus, quos n. præced. retuli, concedendum erit, nimirum, posse sententia lata cogere hunc professum stare sua professione, in pœnam deceptionis, ut diximus disp. 34. n. 16. at ante sententiam non tenebitur ad eam pœnam.

4 Si autem conjux innocens ad ordines sacros absque uxoris licentia promoveatur, & postmodum ipsa fornicetur, non est illi restituendus. Quia cùm jus amiserit uxor ob adulterium, non est illi viro concedendus recursus ad uxorem: eo quod ordo valuerit. Sic *Archid. cap. Si cujus 34. d. n. an. vers. In ea glossa*, ibi, *Injuriam faciat. Dominicus ibi, & Greg. Lopez. l. 8. verb Esse mismo, tit. 2. p. 4. Hugo de Celso in reperter. legum regni, verb. Clerigos*, § 10.

5 Ad arg. n. 2. proposita constat ex dictis, num. 3. Cùm enim professio non valuerit, nullum jus monachi illius transiit in monasterium. Nec obstat confirmatio ibi adducta ex *c. Placet*. Quia ille textus ponderat votum castitatis valuisse, in quantum potuit conjugem astringere: & quia soluto matrimonio cessat obligatio debiti reddendi: jam ex tunc incipit perfectè obligare. At votum religionis à principio fuit irritum, ut probavi disp. 34. n. 10.

DISPUTATIO XXXVII.

Utrùm conjux absque conjugis licentia professus, ac ejus mortis conscius persistens in professione, ignarus illius nullitatis, aut nolens ratificare: esto non verus professus sit, possit transacto quinquennio reclamare, aut occultè religionem deserere?

SUMMARIUM.

Quot conditiones petantur in Trid. sess. 25. de regul. c. 19. ut liceat contra professionem tacitam aut expressam reclamare; n. 1.

An quo die numeretur quinquennium in professione tacita, & expressa: & an dies illa termini computetur in termino: & an Tridentinum sustulerit professiones tacitas, n. 2.

An professo dimittenti habitum ex justa causa liceat intra quinquennium reclamare? n. 3.

Quid, si injustè dimisit, ac postmodum resumpsit? n. 4.

Quot quæstiones dispensanda sint, n. 5.

An Tridentinum d. c. 19. statuens quinquennium ad reclamandum, fundetur in præsumptione, nec in conscientia procedat? Proponuntur fundamenta procedere in foro conscientiæ, n. 6.

Quotuplex sit præsumptio, n. 7.

Quando dicatur juris, & de jure? n. 8.

Decretum Tridentini fundatur in præsumptione ratificationis professionis, nec habet locum in conscientia, ubi ratificata non est, n. 9.

An ante quinquennium præsumatur ratificatio professionis: & cur actuum professorum exercitio præsumatur professio tacita, ubi nulla expressa cessit, secus hac præcedente? n. 10.

An liceat huic quocumque tempore, dum priorem professionem non ratam habuit, fugere, n. 11.

An professus hic dubitans num intra quinquennium habuerit animum ratificandi, teneatur stare professione illa præsumpta, n. 12.

An superior possit transacto quinquennio sciens hunc non ratificasse professionem, occultè illum dimittere? & an possit judex occultè dimittere, quem innocentem novit, probatum reum, n. 13.

An sit credendum in foro conscientiæ huic dicenti se fictè professum, aut eo quinquennio non ratificasse, n. 14.

An saltem ex officio judicis possit hic transacto eo quinquennio audiri in foro externo, n. 15.

Hæc præsumptio Tridentini est juris, & de jure, n. 16.

Solvuntur argumenta, n. 17. & ibi, an salarium triennio contra famulos præscriptum debeatur in conscientia.

Post n. 17. invenies alia summaria.

Disputatio hæc petit intelligentiam decreti *Tridentini sess. 25. de regular. c. 19.* ibi: *Quicumque regularis prætendat se per vim, & metum ingressum religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile: velitque habitum dimittere quacumque de causa: aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantùm à die professionis: tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo & Ordinario. Quòd si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur: interim verò nullo privilegio suæ religionis juvetur.* Quod decretum utilissimum est, & passim necessarium pro irritis professionibus: & ideò libet aliquantulum circa illius intelligentiam immorari: & præmissis quibusdam certioribus circa hoc decretum, aliquas quæstiones discutiam necessariò præmittendas ad decisionem præsentis disputationis, quæ ultimo loco agitabitur. Tres ergo conditiones petuntur in eo decreto, ut monacho reclamare contra professionem liceat. I. ne ante reclamationem habitum deponat. II. ut causas, quas prætendit, coram superiore & ordinario deducat. III. ut id fit intra quinquennium à die professionis numerandum. Et subjungitur in eo dimittentem sponte habitum, nullatenus admittendum esse ad quamcumque causam allegandam, sed ad religionem redire compulsum, apostatæ pœnis subiici. Et id decretum procedit in professione quacumque, sive expressa sive tacita. Quia Tridentinum in universum de professione loquitur. Ita docent *Navar. comment. 4. de regularib. n. 73. Azor. lib. 12. instit. moralium, c. 4. q. ult.* 1

Dies autem hæc à qua numerandum est quinquennium, incipit in professione expressa, à die ipsa professionis; in tacita verò, à die qua professio tacita inducitur attento jure antiquo: nempe, à die, in qua monachus est tacitè professus per annuam delationem habitus novitiis & professis communis, & solùm occultè distinctè: juxta *clem. final. de regularibus*. Nec enim ea professio tacita est correcta per Tridentinum: testibus *Navarro lib. 3. cons. tit. de regular. in 1. edit. cons. 35. n. 5. in 2.* verò, *cons. 28. n. 5. Azor li. 12. instit. moral. c. 4. q. 6 fine, & Manuele 2. tom. sum. 2. edit. cap. 8. num. 1.*) & ita incipere illam diem testantur *Navar. commentar. 4. de regular. n. 76. Azor eodem c. 4. q. 10.* Et similiter à die, qua transacto novitiatus anno inducitur professio tacita per delationem habitus professorum, & exercitium actuum, qui ipsis proprii sunt: juxta *c. Vidua, de regul.* Sic *Navar. d. comment. 4. de regularibus, n. 76.* Est enim generaliter verum professionem tacitam nõ tolli per Tridentinum, dummodo transacto novitiatus anno inducatur, ut bene docent *Palacios 4. dist. 38. disp. 1. col. 32. vers. Porro autem. Sorbus in compendio privileg. mendicantium, verb. Novitius, post 3. nobile. §. Primò aliquid operetur.* An verò dies illa professionis computetur in termino quinquennii? consultò omitto: quia vix in praxi accidet hujus difficultatis necessitas. Quòd rarissimum sit eo temporis puncto quinquennium illud expleri, ut ex illa die, qua professio emissa est, pendeat, an quinquennium exactè impletum sit, necnè. Et ideò pro difficultate 2

illa

illa enucleanda, ex qus decisio pendet, nimirum, an diet termini computetur in termino, fimt coosuleodi *Tiraquel. de retractu lignag. §. 1. glossa 11. à num. 16. & gloss. 2. num. 19. Dueñas regul. 196. & seqacntibus. Bernard. Diaz. regul. 190. Gratian. regul. 133. Maticazo lib. 5. recop. tic. 11. l. 7. gloss. 6.*

3 Quatenus verò ait *Tridentinum eod. c. 19.* dimitteotem habitum nullatenus etiam intra quinquennium audiendum esse, ad allegandas nullitatis professionis causas: limitandum est, nisi professua ia justam dimittendi habitus causam haberet. Ut si non possct obtinere licentiam cundi ad reclamaodum, nec ire nisi habitu deposito: aut non permittitur causas nullitatis proponcre coram Ordinario: & ob id habitu dimisso fugit, ut reclamet. Quippe Tridentinum temerariam habitus dimissionem punire intcndit: at non temerè dimittit, qui ut allegando causa nullitatis sic remedio jurc concesso uti possit, id cfficit. Sic *Navar. commentario 4. de regularibus, n. ult. Azor lib. 12. institut. moral. cap. 4. q. ultima.*

4 Secundò intelligitur ex bono & æquo & dum non resumit habitum. Quare illo resumpto audiri poterit. Videtur enim inhumanum denegare perpetuò audientiam habenti justam reclamandi causam, eo quòd temerè habitum dimiserit. Præterea, quia mens Tridentiui videtur esse, spolio religionis consulere: ob quod jura denegant prorsus audientiam spolianti, donec ad pristinam possessioncm spoliatum restituat, ut constat ex *cap. 1. de restit. spoli.* ibi: *Qaamquam aate omnem contentionem possessio ei debuerat violentoc ablata restitui. & c. 2. & multis aliis, eod. tit.* Restituta ergo religione ad suam possessionem, per resumptionem habitus, ac reditum religiosi, concedenda erit audientia. Et ita sentit *Navar. comment. 4. de regularibus n. ult.*

5 His præmissis, in hac valdè necessaria disp. 8. quæstiones agitandæ sunt. I. an hoc decrctum fundetur in præsumptionc, nec in foro conscientiæ locum habeat? II. an procedat à dic professionis contra ignorantem? III. an transacto quinquennio possit celigiosus ille remedio restitutionis audiri? IV. an Tridentini decretum intelligatur de personis inhabilibus perpetuò vel ad tempus, durante inhabilitate toto eo quinquennio? V. an invalidè professua teneatur transacto quinquennio ratificare professionem. quod si nolit, possit suffragia ferre, alimenta capere, ad ocdines promoveri? VI. an ad validam professionis catificationem sit repetendua novitiatus? VII. an desideretur nova religiosi ratificatio, novaque superioris acceptatio, sciente utroque prioris professionis nullitatem: ac repetitis ceremoniis in pcofessione solitis adhiberi? Ultima, quid dicendum sit de ratificatione professionis factæ à conjuge, absque alterius licentia, & qualiter transacto quioqueonio denegetur facultaa reclamandi?

6 QUÆSTIO I. An decretum *Tridentini, sess 25. de regul. cap. 19.* denegans audientiam professis, qui transacto quinquennio reclamare volunt, allegantes nullam fuisse professionem, fundetuc in præsumptione ratificationis inductæ per illud quinquennium, prioris professionis irritæ: an potiua inducat veram in foco conscientiæ dispositionem: ita ut invalidè professo, qui verè ooo ratificavit eo quinquennio professionem, non sit integrum eo traosacto, in foro conscientiæ à professione resilire? Et videtur inducta vera dispositio pro utroque foro. Quòd Tridentinum id quinquennium præfixerit, quo præscribatur jus à professione resiliendi. At præscriptio in utroque foro locum habet, & reddens possessorem tutum, privat cum, adversùs quem præscribituc, dominio illius rei, jureque illam via compensationis usurpandi: & boc propter reipublicæ pacem, ut lites exterminentuc, & ne diu dominia sint io incerto in multis aliis citatis docent *Covar. regula possessor. 3. p. §. 2. n. 3. Molina tom. x. de just. tract. 2. disp. 61.* Ergo eo transacto acquirit religio jus & dominium in professum illum, ac proinde nequibit quasi se surripiens effugere. Quòd si dicas diversum esse in professione, quia rerum dominio potest lex bono communi consulens subditos orbare: at consensum ad valorem professionis requisitum supplere, nulli humanæ potestati subiacet, (ut diximus disp. 34. nu. 16.) Hoc non exhaurit difficultatem. Quamvis eoim Tridentinum non potuerit efficere ut transacto quinquennio verut ille professus sit absque sua voluntate ratificanti: at posset eum obligare ut perpetuò maneat in celigione, animumque profitendi habeat, propter commune religionis bonum. Sicut conjugem, ex cojus licentia alter professus est, cogit Ecclesia profiteri, quando in seculo nequit propter incontinentiæ periculum commorari. Juxta probabilem opinionem, quam retulimus disp. 33. num. 26. Et confirm. quia finis Tcidentini fuit paci religionis prospicere, eamque spectavit, ne religiosus status, quem tranquillitas maximè fovet, passim religiosorum litibus detrimentum pateretur, ac religiosi ipsi, futuræ exemptioni à professione fidentes, minus celigiosam, noo sine modica religionis jactura ac aliorum scandalo, vitam traducerent. Secundò, quia nec verbum est in eo decreto, quo præsumptio significetur. Cum tamen moris sit ubi præsumptio indueitur, verbum eam denotans opponere, ut constat ex *cap. Is qui fidem, & cap. Ad id, de sponsal.* Et confirm. quia uterque textus, quò eam præsumptionem juris & de jure statuat, expressè decidit nullam probationem in contrarium admittendam. Cujua rei nulla fit mentio in prædicto Trideotioi decreto. Quare qui hanc partem tuecetur, nil absurdum diceret, aut probabilitate destitutum.

Cæterùm quia quæstio hæc basia ac fundamentum est intelligeotiæ decreti Trideotini, & ex ejus decisione peodet ferè omnium quæstionum dissolutio, oportet supponere quotuplex sit præsumptio, & quando dicatur juris, & de jure. Triplex est præsumptio, quædam hominis, quæ est conjectatio io animo judicis, vel cujuscunque hominis est variis conjecturis concepta. Alia est juris, quæ est probabilis conjectura ex certo sigoo provenieoa jure præscripto, quæ contrario oon probato, pro veritate habetur, ac onus probandi in adversariom transfert. Alia est juria & de jure, quam lex tanquam firmum jus inducit, ita ut adveraùa illam nulla admittatur probatio, ut hæc constat ex *Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 3. à n. 16. & q. 4. à n. 3. & q. 5. à n. 15.* 7

Secundò supponendum est, quando dicatur juris & de jure præsumptio: ad id enim non desideratur jute exprimi oe admittatur probatio in contrarium: sed satis est, ut sus præsumptione innitatur, ut ex ea cectum quid statust, ut apertè colligitur ex *auth. Sed jam necesse. C. de donat. ante nuptias, junct. glos. authent. de æqualitate dotis, collat. 7. §. Aliud quoque, verb. Privilegium,* unde *authent. Sed jam necesse,* desumpta est, ibi enim defioitur, viro gravato ære alieno, augmentum dotis in rebus immobilibus, privilegio dotis frui, secus in rebna mobilibus, & fundatur textus in præsumptione fraudis faciendæ, si in rebus mobilibus incrementum eo quoque privilegio gauderet. Quia augmentum in immobilibus constare potest, secus in mobilibus. Ecce qualiter textut nullam prohationem in contrarium excludit, & fundatur in præsumptione fraudis, quæ fieri poterat: & tamen eo quòd super præsumptione aliquid certo faciendum statuat, nimirum, augmentum in rebus mobilibus dotis, ejus privilegio non gaudere: ait *glossa eo. verb. Privilegium,* non admitti probatiooem illius augmenti, sed esse præsumptionem joria de jure. Atque ita hanc regulam tradit *glossa c. Fraternitatem, verb. Dicitur d. 54.* ubi eum textum decidentem quosdam servos vendendos non esse, sed ad libertatem perducendos, reddita ratione, bis verbis: *Quia non ad vendendum, sed ad serviendum sibi dicitur comparasse:* explicat, id est præsumitur, & ait esse præsumptionem juris & de jure, cùm nnu tantùm textus præsumat, sed etiam statuat. Idem docent *gloss. c. Ferram d. 54. in fin. & l. Servi possidesis. 16. verb Facti ad fi. & ibi Bart. num. 12. Salicet. num. 16. init. C. de probationib. Bald. c. Quoniam frequenter, in princ. num. 7. vers. Item ubicumque, ut lite non contest. Abbas c. Quanto, num. 2. de præsumpt. & ibi Felin. n. 3 idem Bald. l. Antiqaa. 23. num. 4. C. ad S.C. Vellejan. & ibi Salicet. num. 1. Socinus cum Angelo per ipsum allegata, reg. 314. a. fi. Alciat. de præsumpt. in præludio. 2. p. num. 3. Covar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 2. Mascard. de probat. concl. 1218. n. 4. Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 3. num. 22.* 8

Hia præmissis, I. Conclusio sit. Id Tridentini decretum præsumptione ratificationis professionis factæ per illud quinquennium innititur: ac proinde si invalidè professut non ratificavit professionem, nunquam quocumque tempore transacto est verus in foro coosscientiæ religiosus, sed in solo foro externo præsumptus. Ducor, quòd in eo decreto oullum verbum inveniam forum conscientiæ respiciena, sed solum denegans audientiam in foro externo, ut constat ex illis verbis: *Non audiatur nisi intra quinquennium,* & paulo inferiùs, *Nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur.* Et confirmatur, quia *cap. 2. de regular.* decernitur puberem vi profitentem noo posse postmodum anoo transacto resilire, ibi: *In clericatu permaneat:* quod omnes scribentes ibi explicant, id est, io monachatu. Quæ verba longè strictiora sunt, quàm Tridentioi, apertè enim videntur inducere obligationem permanendi; at in Tridentino solam actionem denegatam sonant: & tamen *eo. cap. 2.* sola inducitur præsumptio ratificationis ex mora annua. ut docent *gloss. fin. ibi. Innoc. ibi. in fine Host. fi. Abbas in casus positione. Ant. num. 9. Cardin. q. 7. vers. Oppono ad hoc.* Et confirm. ampliùs, nam *cap. Vidua, de regular. de vidua novitia, se sponte actibus professarum inserente,* deciditur sic: *Volit, nolit, sanctimonialis habitum ulterius debet habere.* Et tamen oullus dubitat textum inniti præsumptione animi tacitè profitendi per illos actus. Ergo à fortiori id sentiendum est in hoc Tridentini decreto. a. Quia cùm res durissima sit cogere liberum hominem, oec verè obligatum religioni: & id quidem sæpe absque sus culpa: (cùm textus loquatur de eo, qui per metum aut ante ætatem legitimam professus est: & quamvia per ignorantiam non reclamet: ut dicemus num. 19.) obligare (inquam) ut transacto quinquennio maneat perpetuò in religione, omni prorsus audientia ac defensioue denegata: contra leges votantes perpetuam liberi hominia obligationem ad manendum alicubi, vel ad subeundum onus nimis libertati adversum: & contra ratiooem naturalem, cui illæ leges innituotur, *l. Titio. §. Titio centum, ff. de condit. & demonstr. l. 1. §. Qua oneranda, & l. 2. fine, ff. quarum rerum actio:* & aonotata per *Bart. d. §. Titio centum:* & obligare etiam ad perpetuam castitatem illum, qui verè obligatus non erat, contra *c. Integritas 32. q. 1.* id nulla alia ratione æquitati consonum esse posset: nisi eo quòd Tridentinum ex illo silentio per quinquennium, ratificationem prioris possessionis præsumat. Sicut *c. Ad id. de sponsal.* præsumitur ex diutina cohabitatione conjugum, purgatus metus, quo matrim. invalidè initum erat: illudque ratificatum, & *c. Is qui fidem, de sponsal.* præ-

fume-

sumebatur matrim. ex copula habita post sponsalia, nulla in contrarium probatione admissa: & ideò conjuges illi in utroque eventu cogebantur in foro externo stare matrimoniu. Quamobrem sicut illi textus præsumptione fnoitentes non obligant in foro conscientiæ, in quo sola veritas inspicitur, ubi ea non fuit intentio spoute cohabitantis, aut copulam post sponsalia habentis: ita Trid. decretum præsumptione prædicta ionixum, minimè obligabit in foro conscientiæ, quando mens professi non fuit professionem ratificare, tacendo illo quinqueonio. Et ideò hunc non esse verum religiosum docet *Navar. lib. 3. conf. n. 2. edit. tit. de regular. conf. 23. n. 5. & conf. 89 nn. 6. & 7.* fere expresè *comment. 4. de regul. n. penult.* nam agens de hoc decreto, & proponens ea, quæ decidit, ait id non ligare in foro conscientiæ, licèt noo expresè meminerit ibi quinquenii: & ideò non dico expresè eum dicere: verùm existimo expressam ejus mentem fuisse. Idem tenet expresè *Enriquez l. 11. de matr. c. 6. in comment. §. & e 8. n. 9. in comment. lit. S.* & ferè expresè tenet *Emman. Sa Sum. verb. Religio, n. 71.* ubi ait credentem se non esse professum posse etiam dimisso habitu in foro conscientiæ fugere, non obstante Tridentino.

10 Sed dices, cur expectandum sit quinquennium ad hujus professionis ratificationem præsumendam? Videtur enim id expectandum noo esse, quoniam *c. Ad id, de sponsalibus*, præsumitur per cohabitationem anni, & dimidii purgatus metus, quo matrim. est contractum, & illius ratificatio. Et tamen communis ferè omnium sententia habet, id tempus expectandum noo esse, sed quoddam arbitrio prudentis sufficiens, ut censeatur habita opportunitas fugiendi atque reclamandi, ut probavi l. 4. disp 8. n. 6. Sed dicendum est, ante quinquennium id non præsumi. Quia *d. c. Ad id*, non præfigitur tempus anni, & dimidii ad eam præsumptionem-sed tantùm narratur factum, ut ponderavi d. disp. 18. n. 6. Quare jure optimo DD. id tempus arbitrio prudentis definiendum committunt, eoquòd lege præscriptum non sit. At in nostro casu expresè definivit *Trid.* quinquennium: ergo illo standum est. Quod optimè in simili docuit *Abbas c. 2. n. 4. ß. de regul.* Cùm enim is textus præsumat ratificari professionem metu factam, per annuam taciturnitatem gestato professorum habitu, refert *Abbas* quosdam sentire oportere citiùs reclamare opportunitate habita, ne censeatur professio ratificata: & eos reprobat dicens, si id esset verum, frustra in eo textu præscribi annum. Cùm ergo in nostro textu præscribatur quinquennium, id necessariò expectandum erit, ut censeatur per non reclamationem ratificata professio. Sed adhuc instabis, cum *c. Vidua, de regul.* professio tacita inducatur per delationem habitus professorum, & actuum, quia ipsis proprii sunt, exercitium, nulla temporis mora expectata: cur expectandum sit quinquennium, juxta hoc Tridentini decretum, & non potius dicemus censeri factam tacitam professionem, statim ac ille professus defert habitum, & exercet actus professorum? Dic cùm ibi nulla præcesserit expressa professio, faciliùs præsumi tacitam ex facto ipso. At cùm hic præcesserit expressa, non præsumitur facilè nova voluntas ratificandi, ut ex tunc incipiat valere: (quod necessarium esse dicemus n. 49.) sed perseverantia in priori professione irrita. Atque ita *Navar. l. 3. conf. ti. de regular. in 1. edit. conf. 35. n 6. & 7 in 2. conf. 28. n. 6. & 7.* ait eum, qui nullam professionem fecerat, censeri tacitè per eos actus profiteri: secus de eo, qui expresè professus fuerat. Et *ead. 2. edit. eod. t. conf. 89. n. 4.* ait gestationem habitus communis novitiis, & professis per annum, non inducere professionem tacitam, nisi gestatio illa fiat ante professionem expressam. Quia ratio ob quam ex ea gestatione præsumitur tacita professio est, quia non potest sumi alia præsumptio, nisi voluntatis profitendi finito novitiatus anno: at ea voluntas non præsumitur in gestante post expressam professionem. Quia potiùs sumitur præsumptio, ut gestet tanquam professus, & non tanquam professurus. Sed adhuc urgebis, quia ex copula spontanea statim præsumitur ratificatio matr. metu initi: ut probavi l. 4. disp. 18. n. 4. Cùm tamen ibi præcesserit expressum matrim. Sed dic eam præsumptionem ex copula induci: quòd cùm nulla alia ratione à culpa lethali eximi valeat, nisi confirmato matrim. per illam: ut vitetur præsumptio peccati mortalis, præsumitur matrimonium confirmatum. Quare id non statim præsumitur ex cohabitatione spontanea: eo quòd potest esse sine culpa. Cùm igitur eo quinquennio possint actus professorum licitè exerceri ob priorem professionem expressam, quamvis irritam aut saltem id possit ignorari, aut ex aliquibus causis valeat excusari, non censetur statim ratificata professio ex illis. Constabit etiam ex dicendis n. 29. ad 2. confirm. 1. argum.

11 Hinc deducitur licere huic professo, transacto quocumque tempore, dum priorem professionem non ratificavit, cessante scandalo, omissa reclamatione, nec deductis causis coram ordinario & superiore, fugam arripere, nec teneri redire ad monasterium, nec esse apostatam. Sicut id potest efficere fictè professus, ut probavi multis relatis, l. 2. disp. 39. n. 11. & l. 4. d. 15. nu. 5. Quia in utroque casu cùm vera professio non sit in foro conscientiæ, nullo vinculo astrictus est religioni. Et ita docent *Nav. comment. 4. de regul. n. penult. & lib. 3. conf. tit. de regular. in 2. edit. conf. 89. n. 6. & 7.* addens (& bene posse) tuta conscientia uxorem ducere. *Enriquez, & Emmanuel Sa, relati n. 9. in fine.*

Secundò infertur, in dubio an animus fuerit ratificandi professionem, teneri professum transacto quinquennio stare illa professione. Quia in dubio recurrendum est ad conjecturas, quibus illud dilucidari valeat. At quæ, obsecro, fortiores conjecturæ consensus reperiri poterunt, iis quas *Tridentinum* Spiritu sancto ductum induxit ad præsumendum consensum? Præterea, quia cùm non constet de contraria voluntate, præsumptione juris ejusque dispositione standum est in utroque foro, ut lib. 5. disp. 3. n. 15. aliquibus relatis probavi, de adiiciente conditionem impossibilem, & dubitante an joco an potiùs seriò adiecerit, l. 1. disp. 18. n 6. probavi, accedentem ad sponsam de futuro ante Trident. dubiumque an affectu conjugali an solo fornicario accesserit, teneri in foro conscientiæ stare præsumptione juris præsumentis animum conjugalem, & matrimonium. Tandem quòd in hoc dubio stet possessio pro religione: pro qua existit præsumptio juris, ac habens jus retinendi religiosum. Quia ratione lib. 2. disp. 41. nu. 32. probavimus dubitantem de valore professionis teneri illam, eo vel maximè, quòd in dubio pro religione judicandum sit, ut bene tradit *Navar. lib. 3. conf. tit. de regular. in 2. ed. conf. 13. n. 10. per l. Sunt personæ, ff. de relig. & sumpt. funer.* ibi: *Summa est ratio, quæ pro religione facit.* 12

Sed an prælatus regularis possit, veritate sibi constante non ratificatæ professionis, occultè hunc professum transacto jam quinquennio dimittere? Pars enim negans vera apparet, quòd superioris sit partes religionis agere, quæ jus habet in eum religiosum. Præterea, quia Triden. in eo decreto expresè jubet superiori, ne professum hunc audiat, ibi: *Non audiatur.* Præceptum enim id non dirigitur ad ipsum professum, deberet enim dicere, non alleget causas: allegare enim partis litigantis est, audire autem judicis. At existimo posse, quamvis in foro externo procederet, sive ex officio, sive ad partis querelam, contra hunc professum resilire volentem. Ducor, quòd superiori constet jus religionis in eum non esse verum, sed in falsa præsumptione fundatum. Ergo secretò eiiciens illum absque scandalo, nulli irrogat injuriam. Sicut judicem conscium innocentiæ ejus, qui secundum allegata, & probata est reus, posse illi occultè copiam fugiendi facere, docent bene *Alens. 3. p. q. 34. membr. 1. art. 4. ad 1. Sotus l. 5. de just. q. 4. a. 2. concl. 2. Corduba in sua quæst. l. 1. q. 37. vers. Ex hac opinione.* Et confirm. quia mota lite adversùs conjugem ex præsumpto matr. reputatum, quis dubitet licere conscio veritatis judici, clam & secluso scandalo dimittere conjugem præsumptum ut fugiat? Nec obstat decretum Tridentini, solum enim præcipit superiori, ne audiat in foro externo: sicut etiam judex ille tenetur in foro externo, juxta allegata & probata, sententiam ferre. Consultò autem dixi, si constat veritas prælato: aliàs enim injurius esset religioni, spolians eam in dubio possessione sua. 13

Nec fides habenda est professo dicenti se fictè professum esse. Quia non est major ratio, cur potiùs tunc credendum sit, quàm anteà, dum se promittere simulavit. Ita *Caje. 2. 2. q. 88. a. 1. paulo ante fi. Sot. l. 7. de just. q. 1. a 2. col. 7. vers. Arguitur. autem. Nav. sum. c. 12. n. 27. Turrian. l. 2. de votis monasticis, f. 32. p 1. Palacios 4. d. 38. disp. 1. col. 31. concl. 3. Angles Florid. 2. p.* ubi de voto, *q. unic. a. 1. dific. 4. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 1. col. 6. §. Ad probationem autem primam. Aragon 2. 2. q. 88. a. 1. col. 16. f. 968. §. Hoc posito sit prima conclusio.* Quod est verum licèt ille professus id juret, ut bene docent *Cajetan. Navar. Angles ibid.* Atque similiter in nostro casu dicendum est: non enim est credendum illi professo dicenti se non ratificasse eo quinquennio professionem. Stat enim contra ipsum præsumptio juris. Et id quidem pro foro externo in utroque casu est verissimum: & regulariter loquendo idem est sentiendum, ne liceat superiori hunc in foro conscientiæ dimittere. At si revera attentis circumstantiis, prudentissimus quisque morali certitudine coniiceret illum veritatem asserere, dicendo se fictè professum, aut non ratificasse professionem, posset utique superior illi credere, ac dicto remedio uti, eiiciendo illum clam, & cessante omninò scandalo. Quia in iis rebus metaphysica certitudo est impossibilis. 14

At in foro externo, nullatenus licet superiori reclamationem in foro externo illius professi transacto quinquennio audire. Id enim interdicit Tridentinum superiori, ut n. 13. probavi. Nec id poterit ex officio. Quia judex officium suum parti carenti actione non impertitur, ob privatam ejus utilitatem, sed solum quando publica vertitur utilitas, ut constat ex *l. unic. C. ut quæ desunt*, ibi: *Non dubitandum est judicem, si quid à litigatoribus, vel ab iis qui negotiis assistunt, minus fuerit dictum, id supplere, & proferre quod sciat legibus, & juri publico convenire.* Et dicemus l. 11. disp. 9. n. 30. An non spectat ad bonum publicum, audire hunc professum? immò spectat ad publicam utilitatem religionis, ejusque pacem, aditum his reclamationibus præcludere. 15

II. Conclusio. Hæc præsumptio qua *Tridentinum* præsumit transacto eo quinquennio, ratificari professionem irritam, est juris, & de jure. Constat, quia *Tridentinum* fundatum in hac præsumptione, statuit denegandam esse audientiam professo reclamanti, ac cogendum stare professione. At tunc est præsumptio juris, & de jure, ut n. 8. probavimus. Deinde, quia apertè excludit omnem probationem in contrarium: dum audientiam adversùs illam præsumptionem denegat. Quomodo enim allegare poterit, nisi audiatur? 16

Adar-

17 Ad argum. n.6. proposita resp. Ad 1. dic id procedere, ubi præscriptio non fundatur in præsumptione, & ubi non est sola actionis præscriptio: nam ubi hæc sola est, non tribuit jus in foro conscientiæ constante veritate, ut contingit in matrim. præsumpto ex copula, & contingit etiam in stipendio famulis debito. Quod juxta *l.9.t.15.lib.4.nova recop. regia* præscribitur triennio, ita ut ex transacto non supersit famulis actio ad petendum. At quia est præscriptio solius actionis, nunquam in foro conscientiæ amittit jus famulus, ut multis citatis docet *Gutier. l. Nemo potest n.477.ff. de legat.* 1. Ad confirm. dic satis prospici bono religioni, & occurri litibus, clauso aditu ad reclamandum. Ad 2. & confirm. constat ex dictis n.7. 8. 9. & præced.

S U M M A R I U M.

An quinquennium præscriptum in Tridentino ad reclamandum contra professionem, procedat à die scientiæ. Proponuntur id probantia, n.18.
Proponitur sententia in Auctoris. Et tempus statutum non in odium, & pœnam alicujus, currit etiam ignoranti, & impedito impedimento juris non currit præscriptio, secus ubi est facti, n.19.
Respondetur ad argumenta contraria, n.20.
Post n.20. invenies alia summaria.

18 QUÆSTIO II. An quinquennium destinatum in *Trid. sess.25. de regul.c.19.* ad reclamandum, contra professionem irritam, incipiat ab ipsa professionis die, atque adeò sit continuum: an potiùs à die scientiæ nullitatis professionis, & ita sit utile? Et videtur à die scientiæ. Quia impedito agere non currit præscriptio, *l.5.in fi.C.de annali exceptione*, ibi: *Quis enim incusare eos poterit, si hoc non fecerint, quod & si maluerint, minimè adimplere lege obviante valebant?* At nullum est majus impedimentum quàm ignorantiæ. Ignorans enim experiendi potestatem non habet, *l. Annus, ff. de calum.* Et confirmatur, quippe aliàs ignorans privaretur jure suo sine culpa, & sine causa. Cùm negligentia aut culpa ignoranti imputari nequeat, *l. Argentum, ff. commodati*. Secundò, quia quadriennium ad petendam in integrum restitutionem non currit ignoranti, sed est utile ab initio, licet petita non fuerit restitutio centum annis durante ignorantia, ut multis citatis probant *Covar. regul. Possessor. 3.p. §.2.nu.3. Matienzo li.5.recop.t.11.l.8.gloss.12.n.9. Zavalles in suis quæst. practicis q.48.n.4.* Ergo quamvis actio reclamandi contra professionem præscribatur quinquennio, id tempus non curret adversùs ignorantem.

19 At tenendum est id tempus esse continuum, atque adeò à die ipsa professionis currere, non obstanti ignorantia, aut alio impedimento facti. Ducor, quia & si tempus præfixum in negligentium odium non currat ignoranti vel impedito: at secus est, quando non in odium negligentis, sed in alterius favorem præscribitur, ut optimè docent *gl. c. Statutum, verb. numerandum, de præbendis, in 6. & ibi Archid. n.2.vers.Vacaverint. Joan Monachus n.2. Dominic. n.9. super verb. Numerandum. Francus n.3. notabil.2. Abbas c. Quia diversitatem, n.3. de concess. præb. & repetit. cap. Cum esses, de testam. in fi. Roselli in sua summ. verb. Beneficium 1. initio. Sylvester verbo Beneficium 2.q.6.n.7. Tiraquel. de retract. lignag. §.35.gl.4.v.26. Barbatius c.3.n.33. de testam. & ibi Covar. n.4. Gutier. lib.2. pract. qu.91. n.4. & lib.3.q.22.fi.* At quinquennium hoc non videtur statutum in odium negligentiæ professi, sed propter commune tranquillitatis religionis bonum. Atque ita nec verbum habetur in Trid. ubi mentio fiat negligentiæ professi. Sicut *c. Quia diversitatem, de concess. præb.* decidens textus tempus suspensionis non esse computandum in semestri ibi præscripto, reddit rationem: quod ea constitutio contra solos negligentes edita fuerit, & *c.1. de in integ. restit. in 6.* volens textus punire negligentiam non petentis restitutionem quadriennio, eam explicuit, ibi: *Et negligenter omiserit*. Quare *Abb. c.5. in fi. de præscript.* dicens id tempus non currere ignoranti, ponderat prædicta verba. 2. Quia præscriptionis non est potissima ratio, punire negligentiam ejus contra quem præscribitur. Quia & usucapio, & præscriptio adversùs ignorantem, atque in re propria procuranda diligentissimum, procedunt, ac vires obtinent, *l.fi.C.de long. tempor. præscrip. regin l.18.t.29.p.3* sed ut lites è republica exterminentur: ut hæc omnia docet *Covar. regul. Possessor. 3.p. §.2. n.3.* & meliùs *Balbus de præscript. 4.p. q.28. n.1. & seqq.* ubi probat præscriptionem ipso jure procedere contra ignorantem, sive ignorantia juris sive facti, sive in rebus corporalibus, sive in actionibus personalibus: eamque reddit rationem, quod ignorantia minimè impediat præscriptionis cursum, sed justam concedendæ restitutionis causam præbeat. Et confirm. quia licèt præscriptio, & tempus non currant contra habentem impedimentum juris denegantis jus ad agendum: ut textus expressus *l.1.in fi.C. De annali except.* at secus est, ubi solius facti impedimentum adest, tunc enim hæc currunt, cum beneficio tamen restitutionis, ut tradunt *Bart. l. Senatus consulto, n.2. ff. de offic. præsid. & l.5. §. Si quis natem nu.1. ff. de itin. actuque priv. & l. In rebus, n.3. C. de jure dotium, & l.fi. §. Donec. n.2. C. de jure delib. & ibi Jacobinus de S. Georgio, n.3. Baldus l.1. n.22. C. qui admitti, & ibi Decius in 1. lectur. n.27. & in 2. nu.67. & seq. Abb. c. Ex transmissa, n.53. de præscript. & ibi Felin. n.8. Parisius, n.14. Paulus l.2. §. Si quis in judicio, n.4. ff. si quis caut. Jason §. Rursus, n.24. Instit. de action. Francus c. Statutum, n.4. de præb. in 6. Boerius dec.40.n.3. Navar. lib.1. cons. in utraque edit. tit. De his quæ vi, cons.6. nu.2. Pinellus auth. Nisi tricennale, n.42. C. de bonis mater.* & aliis citatis. *Matienzo lib.5. recop. tit.11. l.8 gloss.9.n.2.* ubi bene explicat impedimentum juris esse quando jus denegat alicui posse in judicio comparere ad agendum: ut denegatur filio familias in adventitiis, & minori 25. annis, & mulieri in rebus dotalibus, *l.fi. C. in quib. causis in integr. restit. non sit necess. & l. cum auth. Nisi tricennale C. de bonis mater. l.1. §. Ne autem. C. de annali except. & l. Quæcunque, in fi. C. de bonis quæ liberis, & l. In rebus, §. Omnis C. de jure dotium, & l. regia 8. tit. 29. p.3.* ubi *Greg. Lopez verb. E non el fijo*, id limitat præterquam in casibus, in quibus istis jus agendi conceditur: tunc enim curret præscriptio contra illos, eo quod cesset impedimentum juris. Cùm ergo ignorantia sit impedimentum facti: & contra professionem irritam jure concedatur cuicumque reclamandi actio, curret tempus illud quinquennii contra quemcumque ignorantem, & impeditum. 3. Quia non obviaretur litibus, nec tranquillitas religionis obtineretur, quod fuit intentum illius decreti Tridentini, si locus esset allegationi ignorantiæ, contra illius quinquennii lapsum. Tandem, quia Tridentinum dixit in eo decreto: *Nisi intra quinquennium tantum à die professionis numerandum*. Ubi ponderanda est dictio, Tantum, quæ exclusiva est, & affirmat id, quod ponit, negans omnes alios casus præter expressos, *l. Ob æs. C. de prædiis minorum, & l. Contractus, ff. de regul. juris c. Cum Eccles. Sutrina, de causa possess.* Deinde ponderandum est, particulam, Tantum, non fuisse necessariam, sed ea non addita, & solum dicendo, à die professionis numerandum, clarè explicabat Tridentinum diem, à qua quinquennium illud numerandum erat. Quare particula, Tantum, est quasi repetitio, & major declaratio ejusdem diei. At repetitio dictionis in eadem dispositione significat id esse cum mysterio factum, juxta *gl. clem. 1. verb. Diœcesanis, de jure patron.* quam memorabilem vocat *Navar. lib.5. cons. in 1. edit. tit. De sententia excomm. cons.36. n.3.* & aliis citatis, tradit *Decius cons.64.n.5. immediatè ante vers. Prædictis tamen, vol.1.* Ergo quinquennium illud continuum est à die ipsa professionis, proceditque contra ignorantem, & impeditum. Et ita in propriis terminis docens hoc tempus currere contra impeditum quocumque impedimento facti, licèt is possit audiri per viam restitutionis (de quo dicemus à n.21.) affirmat *Navar. lib.5. in cons. in utraque edit. tit. De his quæ vi, cons.6. n.2. & comment. 4. de regul. n.71. vers. Tertio*.

Ad arg. n.18. proposita respondetur. Ad 1. dic, eum textum clarè loqui de juris impedimento, ut declaravi, num. præced. Ad confirm. dic, id accidere ignoranti sine culpa, sed non sine causa. Expedit enim bono communi, ut lites exterminentur. Ad 2. dic, expressè in textu illud quadriennium statuenti, peti negligentiam ad illius temporis cursum, ut n. præcedenti declaravi. 20

S U M M A R I U M.

An transacto quinquennio possit hic professus audiri remedio restitutionis in integrum? Refertur sententia negans, n.21. & ibi, facilius tollitur remedium extraordinarium privilegio indultum, quam juris communis.
Minor non restituitur, nisi ubi est læsus: nec restituitur contra professionem, aut in matrimonio, aut in spiritualibus, sed in illis reputatur major, n.21. juncto n.22.
Potest audiri remedio restitutionis in integrum, transacto eo quinquennio, sive minor, sive major. Et explicatur qualiter remedium hoc per nulla verba generalia censeatur exclusum, non facta specifica illius mentione, n.22.
An hæc restitutio concedatur majoribus, vel minoribus scientibus intra quinquennium nullitatem professionis, & potentibus reclamare, n.23.
Quid, si intra id quinquennium tacitè ratificata est professio, n.24.
Quid, si ignorantia fuit juris aut facti crassa & supina, n.25.
An concedatur hæc restitutio quantocumque tempore duraverit ignorantia, & impedimentum reclamandi: & concedatur aliud quadriennium ad hanc restitutionem, n.26.
An hæc ignorantia probetur juramento ipsius professi, n.27.
An in foro conscientiæ possit major petere hanc restitutionem, si intra quinquennium habuit scientiam, & cessavit impedimentum: possitque jurare propriam ignorantiam, si non habuit animum ratificandi, n.28.
Satisfit argumentis, n.29.
Post n.30. invenies alia summaria.

QUÆSTIO III. An transacto eo quinquennio, possit ignorans aut vel impeditus, exclusus à remedio ordinario, audiri remedio extraordinario beneficii restitutionis in integrum? Pars enim negans suaderi videtur. Primò, quia præsumptio Tridentini est juris & de jure (ut n.16. diximus,) quæ nullam contrariam probationem admittit. Quod adeò verum est, ut ex sola hujusmodi præsumptione possit quispiam condemnari, denegata sibi appellatione: quod habeatur tanquam convictus, & confessus, ut optimè cum Baldo, & aliis per ipsum relatis docet *Mascar. de probat. concl.1228. n.7. & conclus. seq. n.5.6.7.* Non igitur concedetur restitutio in integrum, jam enim admitteretur probatio ignorantiæ & impedimenti, contra quæ est præsumptio juris, & de jure: aliàs non posset præsumi ratificatio professionis. Et confirma-

firmatur ex c. Ad id. de spons. ubi inducitur præsumptio juris, & de jure ratificatioois matrimonii metu ioiti, ex diutina cohabitatione: & subditur ibi: Nec de catero recipiendi sunt testes si quos memorata mulier, ad probandum quod non consenserit in eundem, nominaverit producendos, cum mora tanti temporis hujusmodi probationem excludat. Et adhuc confirmatur, quia si minor ante Tridentinum contractis sponsalibus accederet ad sponsam, non restitueretur adversùs illam matrimonii præsumprionem, quæ juris & de jure est, cap. Is qui fidem de sponsal. Et amplius confirmatur ex l. Præses, ff. de minoribus, ubi habetur tantum tribui minori ex restitutionis beneficio, quaotum si major esset, ex appellatione. At appellatio in hoc eventu non conceditur. Ergo nec restitutio. Secundò, quia Tridentinum denegat audientiam, ac proinde ingressum litis. Ignorantia autem, & impedimentum non possunt in judicium deduci, nisi ea allegans audiatur lite intentata, unde gl. c. 1 d. 23. verb. Audientia, cùm ibi denegetur audientia, ait videri non posse peti restitutionem, ex quo denegatur audientia. Et ibi Propos. n. 3. inde infert, denegata per jua vel statutum alicui audientia, eum non posse agere etiam in judiciis favorabilibus: quale est possessionis recuperandæ. Et confirmatur, quia Baldus l. 2. in fi. C. Si pendente appellatione, ait stante statuto oe bannitus audiatur, eum audiendum oon esse, si petat restitutionem in integrum. Tertiò, quia cum l. 3 tit. 10. lib. 4. nova recop. regia, decidatur cootumaces transacto annu audiendos non esse circa pœnas pecuniarias, quibus damnati sunt, defendunt Avendaño resp. 15. n. 7. correct. 7. & Villalobos in antinomia juris, lit. A. verb. Absens, n. 7. mioori non competere restitutionem. Quartò, quia concessa restitutione post quinquenoium, idem aditus litibus ac religioois perturbationi pareret, quæ Tridentinum audientiam denegans vitare voluit: atque proinde quod una via denegatur, altera concederetur: contra reg. Cum quid una via 84. de regul. jur. in 6. Quintò, quia restitutio læsionem supponit, l. Nam & postea §. Minor. ff. de jurejur. l. Minorib. C. de in integr. rest. & optimè probat Sfort. Oddus aliia citatis, tract. de in integr. restit. p. 1. q. 4. toto n. 1. At profitens nullo modo læditur, cum in melius conditionem ac statum mutarit l. Deo nobis, C. de Episcop. & cler. qua ratione ducti ferè omnes Aoctores citandi docent minorem restituendum non esse circa religionis professionem. Sic gloss. c. Cum dilectus, fi. de his, quæ vi. & c. Ex parte, verb. Quamvis, de restit. spoliat. & c. Illud, verb. Videtur, in fi. 20. q. 1. & c. 1. verb. In minoribus 27. q. 1. & l. Ait prætor. 7. verb. Quid aliud, ff. de minor. Cynus auth. Ingressi, n. 7. C. de sacrosanct. Eccl. & ibi Bartolus in repet. n. 58. & Rosell. ab Aretio n. 1. Baldus maior. de judiciis, in 1 lectura, n. 7. Archid. c. final. in fi. 20. q. 3. & ibi Bellamera n. 3. Speculator tit. de restit. in integrum, §. Qualiter, n. 6. vers. Sed nunquid minor. Alberic. l. Ex causa, n. 10. ff. de minor. Joan. Andr. c. Cum viram, n. 6. de regul. & ibi Host. paulo post princ. Ant. n. 11. Anchar. fi. Card. n. 3. q. 2. Abbas d. c. Ex parte, n. 16. & d. c. Cum dilectus, in fi. Fel. d. c. Ex parte, n. 10. & c. In præsentia, n. 10. de probat. ubi Decius in nova edit. n. 36. Soc. jun. cons. 41. n. 13. vol. 3. Everard in suis topicis, loco à matr. spirit. n. 2. Covar. 1. var. c. 5. n. 1. fi. Greg. Lopez l. 5. verb. Profijado, t. 59. p. 6. Mauris tractatu de restit. in integr. c. 246. n. unic. Sfortias Oddus eodem tract. 2. p. q. 6. n. 4. n. 21. Caldas l. Si curatorem, verb. Contractum, n. 28. C. de in integ. restit. Flaminius de resign. benef. l. 3. q. 7. n. 17. Non ergo poterit minor, oedum major, petere restitutionem contra lapium quinquennii, quo præsumitur valida effecta prior professio irrita. Et confirmatur, quia minor quoad professionem religionis, & cætera spiritualia censetur major, c. Si annum, de judic. in 6. & ideò ob hanc rationem tradunt non restitui, gl. c. Illud, verb. Videtur, in fi. 20. q. 1. & c. Ex parte, verb. Quamvis, de restit. spol. & l. Ait prætor, verb. Quid aliud, ff. de minor. Bart. repet. auth. Ingressi, nu. 18. C. de sacros. Eccl. Et confirm. ampliùs, quia ideò io causa matrimoniali non restituitur minor contra probationes omissas post processus publicationem, quod ageretur de matrim. irritando, contra quod, sicut nec contra professionem, competit illi restitutio, ut cum Lapo alleg. 53. docet Terretus cons. 139. per totum. Sextò, quia facilius tollitur remedium jure speciali competens, quale est restitutionis in integrum, quàm inductum de jure commuoi: ut est via ordinaria audiri, ut constat ex l. 1. fat militis, §. 1. ff. de milit. testam. & docet Tiraq. de retract. lignag. §. 35. gl. 4. n. 41. & latè Lud. Gomez reg. de non tollendo jure quæsito, q. 6. §. Istis tamen non obstantibus. Et ratio est, quia quæ jure speciali inducuntur, sunt magis odiosa, quàm quæ sunt de jure communi, l. Jus singulare, & l. Quod vero contra, ff. de legibus: & illa fragiliora sunt, hæc autem altiores agunt radices. Unde gl. c. Super gratia, verb. Principalis, de officio deleg. ait faciliùs tolli viam extraordinariam, quam ordinariam juris communis. Tandem, quia in pari causa melior est conditio possidentis io materia restitutionis in iotegrum, inter duos minores, l. Si minor. 35. ff. de minor. at religio jure minoris fungitur, c. 1. de in integr. restit. & est in possessione. Ergo contra illam oon datur in integrum restitutio. Et ita hanc partem nullo prorsus fundamento adducto, tenet Zavallos in suis quæst. pract. q. 500. in fi. ubi ait minorem non restitui adversùs hujus quinquennii lapsum: & ita praxi recipi, & ita defendit Flamin. de resign. benef. lib. 13. q. 5. n. 46. dicens sic declarasse Cardinales.

22 His tamen noo obstantibus, verius est competere restitutionem io integrum adversùs quinquennii lapsum, ratione justæ ignorantiæ, aut impedimenti ad reclamandum, & hoc non solùm mioori, ratione fragilis ætatis, sed etiam majori, ex clausula generali, si qua mihi justa causa, de qua l. 1. fi. ff. Ex quib. causis majores. Prob. 1. quia licèt contra præsumptionem juris, & de jure nulla admittatur probatio in judicio ordinario: at datur restitutio in iotegrum, & probatio in eo judicio extraordinario, ut docent Alex. l. Si inter stipulantem, §. 1. n. 3. ff. de verb. oblig. & l. Si infanti, n. 9. C. de jure delib. Ruin. cons. 68. nu. 20. vol. 1. Soc. jun. cons. 104. n. 18. vol. 3. Alciat. de præsumpt. in præludiis, 2. p. nu. 18. Mascar. de probat. in princ. q. 10. n. 67. Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 60. nu. 1. & 2. idque constat ex l. Si mater, in princ. ff. de except. rei jud. ubi adversùs sententiam, quæ transiit in rem judicatam, succurritur ex causa, ubi gl. verb. Sed ex causa, ait per restitutionem in integrum. Et id admittunt omnes, ut testatur Sfortias Oddus de restit. in integr. p. 2. q. 72. toto a. 1. Immò toto a. 4. probat adversùs tres sententias conformes concedi idem restitutionis beneficium: quod aliis citatis dicemus l. 10. disp. 9. n. 7. Cùm tamen constet pro tali sententia esse præsumptionem juris & de jure, adeò ut non admittatur probatio in contrarium, l. Sub specie, C. de sent. & re jud. & ne quispiam existimet restitutiooem hanc contra eam præsumptionem solis minoribus competere: eam quoque concedi ex clausula generali, ob quam majores restituuntur, affirmant Alex. utroque loco, Ruin. Soc. Alciat. Menoch. proximè allegati. Quamobrem licèt cootra præsumptionem juris, & de jure non admittatur probatio, admittitur tamen quando quis probare intendit justam causam ad effectum, ut restituatur in integrum ex clausula generali, ut bene tradunt Ruin. eo n. 20. Alex. l. Inter stipulantem, §. 1. n. 3. ff. de verb. oblig. Ergo quamvis Tridentinum induxerit præsumptionem juris, & de jure ratificationis professionis per lapsum quinquennii, non obstabit quio ex causa justæ ignorantiæ, aut impedimenti, aut fragilis ætatis, concedatur restitutio majoribus, & minoribus. 2. Quia dicente l. Regia, 3. t. 10. lib. 4 recop. contumaces non esse transacto anno audiendos circa pœnas pecuniarias, defendunt Olanus in concord. juris, lit. A. n. 1. 12. & 147. ibi Jo. Garcia de nobilit. gl. 6. §. 1. n. 24. Gutier. lib. 3. q. pract. q. 34. n. 7. Azebedo l. 3. t. 10. lib. 4. recop. n. 6. & seq. minores contumaces restituendos esse. Nec contrarii DD. nu. præc. allegati, innituntur verbis legis denegantis audientiam, sed quòd dolus ille præsumptus, & delictum minoris in faciendo consistat, adversùs quæ non restituitur. Non ergo obstat decretum Tridentini denegare audientiam post quinquennii lapsum, quominus restitutio concedatur. 3. Quia Pontifici intruso denegatur audientia, c. 1 d. 23. ibi: Nec aliqua super hoc ei audientia reservetur. Et tamen gl. ibi verb. Audientia, opponens videri ex iis verbis denegatam restitutionem: non in ea sententia residet, sed dicit omnem spoliatum restituendum, nisi in casibus jure exceptis, & Archid. ibi, ad fi. vers. In gloss. Hic habet, & Bellamera, n. 14. in eo. vers. & Propos. nu. 33. dicunt audiendum non esse, quia non est superior, coram quo petatur restitutio, secus in alio, qui superiorem haberet. Ergo verbum Tridentini, Non audiatur, minimè tollit restitutionis beneficium. Et confirmatur, quia c. Coram, de in integr. restit. denegatur audientia Ecclesiæ post terminum peremptorium, cùm tamen expresse concedatur restitutio in integrum, ibi: Per restitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum. Ubi gl. verb. Duximus, Ant. in 4. Abbas num. 3. notab. ult. Card. num. 1. opposit. 8. Imol. 6. vers. in gl. fi. ootant limitationem ad regul. Cum quid una via, de regul. juris, in 6. ut intelligatur de jure communi, ita ut quod una via illo jure prohibetur, non debeat alia via eodem jure concedi, secus de jure speciali per beneficium restitutionis. 4. Quia Trident. eod. cap. 19. diversimodè loquitur de petente audientiam post quinquennium, & de eo, qui intra quinquennium dimisso habitu reclamat. In priori enim casu, solùm dicit, non audiatur. In posteriori autem, urgeotioribus verbis utitur, ibi: Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcunque causam admittatur. Ergo signum est in priori casu noluisse professum illum omni remedio destitui, sed solo ordinario, permisso tamen illi extraordinario restitutionis: io posteriori autem, utrumque remedium denegari. Quia illi superest medium ut sibi consulat, nimirum, habitum resumere: tunc enim debet audiri: (ut n. 4. probavimus) 5. Quia cùm generale sit adversùs præscriprionem decem vel viginti annorum dari etiam majoribus restitutionem io integrum, ex causa justæ ac probabilis ignorantiæ, id extendunt multi, quos refert Tiraq. de retract. lignag. §. 35. gl. 4. n. 37. & Zaval. in suis q. pract. q. 48. n. 1. & 2. quos sequuntur Beccius cons. 12. nu. 63. & sequ. vol. 1. Sfortias Oddus de restit. in integr. 1. p. q. 15. a. 5. n. 43. & latius 2. p. q. 90. art. 6. per totam, Matienzo li. 5. recop. tit. 1. l. 8. gl. 12. n. 5. & seq. ad præscriptionem quadragenariam, non obstantibus verbis urgentissimis l. fi. C. de fundis patrim. lib. 11. ubi textus de habente eam præscriptionem sic ait: Nullam penitus actionem, vel molestiam, aut quamlibet inquietudinem formidare, & paulò inferius, ita ut in omnibus, ad excludendam omnem quolibet modo ex publico movendam quæstionem, nuda ex quocumque titulo, vel etiam sine tit. XL. annorum jugis possessionis exceptio possit sufficere, & l. Omnes 4. C. de præscr. triginta vel quadrag. ann. ibi: Sit liber, & præsentis saluberrimæ legis plenissima munitione securus. Ergo à fortiori, cùm io Tridentino sit simplex verbum, non audiatur, non excludetur hoc restitutionis beneficium. 6. Quia ex verbis quantumvis generalibus oon excluditur remedium hoc extraordinarium restitutionis, ut constat ex certa l. Postquam liti, 4. de pactis, ibi: Causam finitam instaurari posse nulla ratione permittis. Ubi gl. verb. Nulla, ait communi

jure,

jure, secus speciali: unde colligunt multi DD. graves, nunquam censeri exclusum remedium restitutionis in integrum, denegata quacumque actione, nec per verba universalia negantia quodcumque remedium, sive sint legis sive statuti, nisi fiat specialis mentio restitutionis in integrum. Quod aliis citatis docent *Molin. lib. 3. de primog. c. 13. n. 65. Perez l. 1. t. 8. lib. 3. Ordinum. Sfortias Oddus in suo tract. de restit. in integr. 1. p. q. 15. a. 6. n. 44. & 45. Beccius cons. 12. n. 69. & seq. vol. 1. Pelaez de majoratu. 1. p. q. 1. nu. 25. & seq. Matienzo li. 5. recop. ti. 11. l. 8 gl. 12. n 6. & 7. Caldas l. Si curatorem, verb. Implorare in integrum restit. nu. 45. C. De in integr. restit. Gutier. lib. 2. pract. q. 88. n. 3.* & melius *lib. 3. q 32. n. 15. & q. 34. nu. 9. Azebedo lib. 4. recop. t. 17. l. 4. n. 3.* Immò *Sfortias Oddus eo. a. 6. a nu. 44. usque ad 48. aliis relatis*, & dicens esse commune placitum, ait non tolli hoc remedium, licèt prohibitum sit appellari, reclamari, recurri, supplicari, vel alio modo contraveniri, & sic multis enumeratis juris remediis, illisque specialiter prohibitis, additum quoque sit generaliter omne aliud juris remedium interdici. Et ratio est, quod beneficium hoc restitutionis in integrum, speciale sit à jure communi concessum, & valdè favorabile: ac proinde verbis generalibus legis non censetur exclusum: unde ait mentem statuentis esse, per clausulam illam generalem tollere omnia remedia competentia jure communi: & verba illa de omni alio remedio, intelligi de simili specificatis. Et *n. 50. usque ad 53.* concludit, cum aliis non censeri ablatum hoc remedium etsi additum sit, neque quopiam alio prætextu posse contraveniri: & quamvis exclusum sit generaliter omne auxilium: & inter remedia specialiter prohibita, interdiceretur aliquod jure speciali competens, addita clausula generali prohibenti omnia alia remedia. Quia non in eo sola ratione fundatur hoc, dispositionem generalem non extendi ad specialiter concessa: sed etiam in alia, quòd restitutio in integrum ob maximum sui favorem non credatur interdicta, nisi specialiter de ea mentio fiat. Et tandem *n. 54.* dubitat, quando omnia alia juris remedia essent expressa, & solum hoc superesset, & addita esset clausula generalis. Quia propter frequentiam, & cognitionem hujus remedii, quod omnibus statuentibus innotescit, potest præsumi non specialiter enumeratum: quia noluerit legislator illud tollere. Igitur per illa generalia Tridentini verba, Non audiatur, non videtur ablata restitutio. Et confirmatur, quia *Beccius cons. 12. à n. 70. usque ad 72. vol. 1.* defendit per verba generalia, ne molestari vel perturbari quis valeat, directè vel indirectè, non censeri negatum restitutionis beneficium: nec per statutum tollens exceptionem juris, vel facti, beneficium appellationis, supplicationis, querelæ, nullitatis juris, seu petendæ reductionis ad boni viri arbitrium, vel alicujus alterius modi, per quem pronunciatum possit infringi. 7. Quia quamvis nec minor restituatur adversùs matrimonium, aut professionem: at verò id non provenit eo, quòd minor non dicatur deceptus. Quare eam rationem non approbat *Mauritius de restit. in integr. c. 246. n. unic.* Sed legitima ratio est, quam tradidit *Bald. rubr. de judiciis, in 1. lect. nu 7.* dicens ideò non dari restitutionem in spiritualibus: quia ita adhærent ossibus, ut avelli nequeant: habent enim divinam virtutem. Quam eandem sequuti sunt *Mauritius tract. de rest. in integr. c. 245. nu. un. Everard. in suis topicis, loco à matr. spiritual. n. 2. Covar. lib. 1. var. c. 5. n. 8. vers. Rursus. Sfortias Oddus de restit. in integr. 2. p. q. 60. a. 1. n. 7.* unde infert *Covar.* non ob id excludi minorem, qui restitui in integrum debeat, quoties in matrimonio, & aliis spiritualibus læsus fuerit circa ea, quæ vel accidentia sunt, vel reparari per in integrum restitutionem possunt. Quod quidem manifestum est militare in matrimonio, & professione, de quorum valore dubitatur. Et confirmatur, quia *Alex. cons. 80. per totum lib. 7. & Bart. Benevent. in quodam cons. matr. posito inter consilia Zabarellæ, conclus. 5. circa princ. Mauritius de restit. in integr. c. 327. n. unic. Sfortias Oddus eodem tract. 2. p. q. 60. art. 3. n. 20. & duplici seq. & art 7. n. 93.* defendunt in spiritualibus restitui minorem, quando sumus in judicialibus. Quia tunc non verè restituitur quoad spiritualia, ut matrimonium, & professionem verè contracta: nec intenditur veram eorum obligationem dissolvi, sed eam obligationem contractam non esse. Quod egregiè explicuit *Abbas c. Ex parte n. 12. de restitut. spoliat.* ubi relata sent. glossæ, dicentis minorem in spiritualibus non restitui, dicit id esse verum, quando matrimonium à principio tenuit. Quia quos Deus conjunxit, homo non separet, & *n. 16.* ait fortiùs in spiritualibus subveniendum esse captis & deceptis. Et amplius confirmatur, quia non modica læsio est, invitum quempiam cogi ad perfectissimum religionis statum, qui summam libertatem & affectum ad illum desiderat: & quamvis iste voluntariè professus sit, at hodie non tenetur, & est liber, cogiturque eo, quòd transactum sit quinquennium ad reclamandum concessum: & id coactionis damnum potest reparari per beneficium restitutionis. Cur igitur id denegandum est? Quare hanc sententiam nullum afferens fundamentum tenet. *Navar. commen. 4. de regul. n. 71. vers. Tertio. & lib. 1. cons. in utraque edit. tit. de his, quæ vi, cons. 6. n. 2.* ubi ait habenti impedimentum ad reclamandum currere quinquennium illud, at ipsi concedi beneficium restitutionis. *Idem lib. 3. cons. in 2. edit. tit. de regul. cons. 23. n. 3. & eodem commen 4. de reg. nu. 76. vers. 2. infertur*, licet in hoc posteriori loco non id omninò resolvat, disjunctivè enim loquitur dicens, si metus vel impotentia reclamandi plusquam quinquennio duraverit, posse professum eo transacto, vel ipso jure, vel restitutionis beneficio audiri. Et videtur clarè tenere *Azor lib. 13. instit. moral. c. 4. q. ult. ad fi.* ubi ait durante metu vel impotentia reclamandi plusquam quinquennio, posse professum audiri, & in integrum restitui. Et loquens de minori concedit hanc restitutionem *Humada l. 4. t. 7. p. 1. gl. a. nu. 2.* & refert *Minchacam*, qui tamen ad rem minimè facit.

23 Hoc autem restitutionis beneficium diversimodè concedendum est majoribus ac minoribus. Nam restitutio majoribus competens intelligitur, cùm ante perfectam præscriptionem is, contra quem præscribitur, nullam habuit scientiam hujus præscriptionis, & læsionis ex ea imminentis, ita ut non potuerit præscriptionem ipsam impedire. Nam existente hujus præscriptionis, & læsionis scientia eo tempore, quo jure ordinario agere potuit, non concedetur illis restitutio. Quia illis datur restitutio ex clausula generali, Si qua mihi justa causa videtur: ac proinde desideratur justa causa, & ut nulla negligentia vel culpa imputari possit illis. Quod cessat, quando tempore ordinatio cessavit ignorantia, & reclamandi impedimentum. Idque constat ex *l. Ab hostibus, §. Sed quod simpliciter. & l. seq. ff. ex quibus causis majores*, & docent aliis citatis, *Covar. reg. Possessor. 3. p. §. 3. n. 3. vers. Primum illud. Matienzo lib. 5. recop. t. 11. l. 8. gl. 12. n. 8. Barbosa l. Quia tale 14. n. 61. ff. sol. matr.* Quod bene intelligit *Matienzo eo. n. 8.* si ante perfectam præscriptionem cessavit ignorantia per aliquod tempus, intra quod agendi potestas commoda fuit: si enim modicum restabat tempus ad præscriptionis complementum, non ipsis imputabitur non reclamasse. Quantitatem autem hujus temporis arbitrio prudentis moderandam esse dicit, idem clarè significavit *Covar. eod. nu. 3. vers. Primum illud*, dicens non esse locum restitutioni ea ea causa, si ignorantia cessarit eo tempore, quo commodè major reclamare potuit. Minoribus autem conceditur restitutio contra præscriptionem, & lapsum temporis, ex *c. Minoris ætatis*, quamvis ipsis scientibus, & negligentibus præscriptio finita sit. Quòd hæc restitutio solam læsionem ob ætatis facilitatem contingentem respiciat, nec aliam ignorantiæ aut impedimenti causam desideret, ut bene docent *aliis relatis Covar. eo. n. 3. vers. 2. advertendum: & Barbosa eo. num. 16.* Quare existimo idem dicendum esse circa restitutionem transacti hujus quinquennii ad reclamandum contra professionem. Quippe non video alicubi definitum negari restitutionem ratione minoris ætatis competentem contra hoc quinquennium: ea autem data concedi debet juxta terminos juris communis eam minoribus largientis, nimirum, & si adfuerit scientia, & negligentia. Nec oberit, si dicas minorem conscium nullitatis professionis, ac sublato impedimento non reclamantem, sed propria sponte se professorum actibus ingerentem, & eorum habitum gestantem, censeri ratificare professionem, in foro externo. At contra professionem validam, cum irrevocabilis fiat, nulla potest concedi restitutio, ut n. 21. diximus, & præsumi ratificationem vel ex eo constat, quod jure communi per eos actus præsumeretur professio tacita, *c. Vidua, de regul.* Solaque ignorantia, & impedimentum eam præsumptionem auferebant: iis ergo cessantibus, præsumptio illa stabit. Sed dic quando à principio fuit nulla professio expressè facta, non præsumi ratificationem jure novo *Conc. Trid. sess. 25. de regul. c. 19.* donec quinquennium à die professionis labatur: (ut n. 10. diximus) cùm intra illud jus reclamandi concedatur, ac proinde scientia intra illud non oberit minori, qui statim eo transacto reclamare possit, non jure ordinario, sed extraordinario beneficii restitutionis in integrum. At majoribus, & si non obstet scientia illa, ut præsumantur intra quinquennium ratificare: oberit tamen ne transacto quinquennio possint beneficio aliquo restitutionis juvari.

24 Hoc tamen intelligendum est, nisi sive majores, sive minores intra illud quinquennium ratificaverint legitimè professionem, cessante metu, vel alio impedimento, quod eam irritabat, consentiendo interiùs, & exercendo actus professorum, animo ex tunc ratam habendi priorem professionem, quam irritam fuisse norunt. Id enim absque novo novitiatu novaque superioris acceptatione sufficit ad eam ratificationem, ut tamquam probabilius amplectemur hac eadem disp. n. 47. 60. & 64. At cum probabile satis, (ut ibi dicemus) exigi novam acceptationem superioris scientis professionem fuisse nullam: nec transactum sit quinquennium, quo Trid. præsumens ratificationem professionis, & volens professum non audiri deinceps, illam acceptat nomine religionis; potest hanc probabilem opinionem sequens reclamare.

25 Ignorantia autem, ut ejus causa concedatur restitutio majoribus, debet esse probabilis & justa; secus si sit crassa vel supina, ut multis citatis tradit *Matienzo lib. 5. recop. t. 11. l. 8. gl. n. 10.* Unde ignorantia juris eis non proderit. Quia non excusat, nec reputatur probabilis *regul. Ignorantia 13. de regul. juris, in 6.* quæ saltem in foro externo procedit, ad quod spectat audientia hæc professi reclamantis. Et ita *Navar. lib. 3. cons. t. de regul. in 2. edit. cons. 2u. num. 2.* ait ignorantiam juris inducentis tacitam professionem, non excusare in foro externo. At quando professus est minor, rusticus, vel mulier est professa, vel miles, in quibus error juris toleratur, & ad constituendum in bona fide est sufficiens, nec impedit præscriptionem, (ut bene probat *Mol. li. 2. de primog. c. 6. n. 69.*) habebit locum hæc restitutio, quamvis ex juris ignorantia procedat.

Hoc

26 **Hoc autem restitutionis beneficium** competit etiam centum annis transactis, durante eo tempore ignorantia vel impedimento, ut de ignorantia docent multis citatis *Covar. regul. Possessor. 3 p. §. 3. n. 3. in prin. Matienzo lib. 5. recop. t. 11. l. 8. gl. 12. n. 9. Zavallos in suis q. pract. q. 48. n. 4.* & de impedimento videtur eadem ratio. Atque ita de illo docent *Navar. comment. 4. de reg. nu. 71. vers. Tertio. Azor. li. 12. institut. moral. c. 4. q. ult.* Et jure communi conceditur quadriennium à die scientiæ, ad hanc restitutionem in integrum obtinendam, *c. 1. de in integr. restit. in 6. & l. fi. C. De tempor. in integr. restit. l. 57. ad fi. c. 13. p. 5.* & cum aliis multis docent *Covar. Matienzo, Zavallos proximè citati*. At in hoc eventu existimo id tempus non concedi. Quia existente scientia, & sublato impedimento, exercitisque actibus professorum, & eorum habitu gestato, præsumitur professio tacita, nec statim reclamando censetur ratificare: & hoc transacto jam quinquennio. Et cum hoc statim non sit jure definitum, definiendum est attento jure communi arbitrio prudentis, ut probat *Navar. comment. 4. de regul. n. 71. vers. Ad quæ respondeo. Azor. d. q. ult. proximè allegata*, & in simili, nempè, quando matrim. metu contractum ratificandum est per diutinam cohabitationem, juxta *c. Ad id, de sponsal.* dixi cum multis, lib. 4. disp. 19. n. 6. Nec *Tridentinum sess. 25. de regular. c. 19.* in hoc casu loquitur. Quia agimus de restitutione contra lapsum quinquennii ad reclamandum, ibi præscripti.

27 Verùm probanda sunt ignorantia, & impedimentum, ob quæ petitur à majoribus restitutio contra illius quinquennii lapsum. Et quamvis ignorantia, & cætera, quæ in animo consistunt, probentur solo allegantis juramento, id tamen est verum, quando aliqua juris præsumptio contraria non extat, qua scientia præsumatur, tunc enim non sufficeret juramentum, nisi aliis adminiculis, & conjecturis juvaretur, ut docent multi, quos retuli lib. 3. disp. 15. n. 12. & ultra illos, *Menochius de arbitrariis, lib. 2. centur. 2. casu 186. n. 7. & de recup. possess. remed. 16. n. 56. Sfortias Oddus de restit. in integrum, p. 1. q. 38. a. 7. nu. 60.* At huic alleganti ignorantiam adversatur præsumptio juris, & de jure, per illud quinquennium inducta, qua scientia præsumitur.

28 Sed dubitabis, an in foro conscientiæ major, qui re vera scivit professionem fuisse nullam, & labi quinquennium, intra quod solùm conceditur reclamatio, at nullo modo ratam habuit professionem, possit reclamare, & deducere causam ad forum externum, petens restitutionem in integrum, ratione justæ ignorantiæ, postitque petito à se ignorantiæ juramento, id jurejurando affirmare? Existimo esse valdè probabile id posse. Quia revera in foro conscientiæ non est professus, & potest fugere. Quòd si denegetur audientia, est ob ratificationis præsumptionem. Et juramentum illud, quo se ignorasse testatur, sic accipiendum est, quia ignoravit, id est, non habuit scientiam qua ratam haberet professionem, sicuti *Trid.* præsumit. Sicut in aliis similibus terminis id licere probavi l. 1. disp. 10. n. 27. & 28. & disp. 1. à num. 2. Sicut etiam innocens à judice rogatus an transierit per locum, ubi homo occisus jacet, ut inde judicium sumatur homicidium illud à se perpetratum esse, potest jurare se non illac transiisse. Quia judex procedit ex falsa præsumptione, & rogat de transitu tanquam de homicidii indicio, quo pacto ille revera non transiit, licet alias transierit, ut benè docet *Sotus lib. de tegen. secret. memb. 2. q. 7. vers. Alterum dubium*. Sic ergo in præsenti rogat judex de scientia, ut inde præsumatur ratificata professio. At ille non habuit scientiam ratificantem professionem. Sicut etiam quia ante Trid. post sponsalia accessit animo fornicario ad sponsam, potest à judice de copula rogatus, eam jurejurando negare. Quia judex rogat, ut ex ea matr. præsumat; at ille non habuit copulam, qua efficeret, ut sponsalia in matr. transirent.

29 Ad arg. n. 21. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. 22. in 1. ratione. Et deinde patet ad 1. confirm. nam ut ibi probavi, non possunt recipi testes in judicio ordinario, secus in extraordinario restitutionis in integrum. Ad 2. confir. dic cum *Mascard. de prob. in princ. q. 10. nu. 68. & 69.* adeò vehementem esse præsumptionem juris, & de jure, quoad vitandam peccati mortalis præsumptionem, ne ille fornicari censeatur, præsumitur copula facta animo uxorio, & ratificandi matrimonium: quæ alia ratione à culpa excusari nequit: ut ea præsumptio nullo pacto elidi possit: & quāvis præsumptio juris, & de jure professionis tacitæ, quæ inducitur per exercitium actuum solis professis competentium, enervetur præcedenti protestatione contrária: at præsumptio matrimonii per eam copulam non evacuabitur per eam protestationem, sed per copulam subsequutam præsumitur ad recessum. Quod & nos probavimus lib. 2. disp. 45. n. 17. & multis seqq. & ideò nil mirum, si adversùs talem præsumptionem minor non restituatur. Adde, cum in ea præsumptione non sit aliquod tempus, per cujus lapsum ea præsumptio inducatur, si esset restituendus minor, restitueretur utique directè contra ipsum matrimonium, adversùs quod non conceditur illi restitutio: ut diximus n. 21. At in professione restituitur contra lapsum quinquennii, ex quo inducitur ea præsumptio. Ad aliam confirm. dic cum *Menoch. de retin. possess. remedio 3. n. 856.* sensum illius textus esse, casu quo conceditur restitutio, tantùm concedi per illam, quantum per appellationem: quià utroque casu gesta in contrarium rescinduntur: non tamen sensum esse quoties denegatur appellatio, censeri denegatum restitutionis beneficium. Ad 2. constat ex dictis n. 22. ubi probavimus, denegata audientia non negari restitutionem, nec Glossam residere in ea sent. Et denegatur ingressus litis in via ordinaria, secus extraordinaria restitutionis. Ad confirm. dic dubium esse, quid senserit *ibi Bald.* Nam *Sfortias Oddus de restitut. in integr. p. 1. q. 15. a. 4. n. 41. in solut. ad 2.* sentit contrarium, nimirum, ei bannito concedendam restitutionem, & dicit idem sentire *Baldum in eo loco*, & malè allegari pro contraria parte. Ad 3. constat ex dictis n. 22. in 2. ratione. Ad 4. dic, id argumentum nil concludere. Probat enim rem absurdissimam, nempe, adversùs nullam præscriptionem dari etiam minoribus restitutionem. Cum finis cujuscumque præscriptionis sit litibus occurrere. Quare dicendum est, occurrisse litibus via ordinaria intentandis: at noluisse viam præcludere beneficio valdè favorabili restitutionis in integrum, ne professus ille omni remedio destitutus, in desperationem incideret. Et satis præcluditur via litibus. Quia remedium ordinarium possunt omnes intentare, & possent quocumque tempore: at clauso illi aditu per quinquennii præscriptionem non omnes possunt restitutione juvari, nec quocumque tempore transacto, ut constat ex dictis n. 32. & triplici seq. Et est necessarium probare ignorantiam, aut impedimentum in majoribus ut restituantur, ut dixi n. 27. quæ non facilè probantur. Ad *Regul. Cum quid una via*, jam respondimus n. 22. in confirm. ad 3. rationem. Ad 5. constat ex dictis n. 22. in 7. ratione, & duplici ejus confirm. Ad confirm. dic, eam non esse legitimam rationem. Quia minor in his rebus reputatur major ad eum effectum, ut possit absque curatore agere, & possit validè absque illo matrimonium inire, ac profiteri: non tamen ad eum effectum, ne læsus circa hæc quando revocari possunt, reclamare possit beneficium restitutionis petens, ut benè docent *Covar. 1. variar. cap. 5. n. 8. Menoch. de retinenda poss. remed. 3. nu. 856. & sequenti, Flaminius lib. 3. de resign. benef. q. 7. n. 2.* Et clarè *Sfortias Oddus de restit. in integr. p. 1. q. 15. toto a. 9.* Ad aliam confirm. dic, eam doctrinam non esse veram. Ut probavi n. 22. in 7. ratione, & ejus confirm. Ad 6. dic cum *Sfortia Oddo de in integr. restitut. 1. p. q. 15. a. 2. n. 33* id deficere in hoc beneficio restitutionis, propter maximum ejus favorem: ob quem non intelligitur sublatum, nisi specialiter exprimatur. Ad ultimum dic cum *Sfortia Oddo eodem tract. 1. p. qu. 18. art. 5. n. 35.* id non esse verum, quando minor restitutionem petens tractat de damno vitando, & is, contra quem petitur, de non acquirendo lucro, quod hic contingit. Professus enim tractat de damno vitando, ne, scilicet, cogatur manere in religione, ad quam non tenetur. At religio tractat de eo monacho acquirendo.

S U M M A R I U M.

Ad decretum Tridentini sess. 25. de regular. c. 19. intelligatur de habentibus perpetuum impedimentum inhabilitans ad profitendum: vel etiam temporale, quod toto illo quinquennio durat? Referuntur quæ perpetuo inhabilitant, & quæ ad tempus, tam attento jure antiquo, quam Tridentino, & motibus propriis Sixti V. & Gregorii XIV. & qualiter religionis statuto possit aliquis inhabilis effici ad illam, nu. 30.

Dictio, Qualibet, quid importet, & an claudat inhabiles, n. 31. juncto num. 32.

Proponuntur suadentia id decretum procedere in his impedimentis? num. 31.

Non comprehenduntur, quia perpetuo inhabiles sunt, sive jure communi, sive ex Sixti V. constitutionibus, sive ex religionis statutis à Pontifice approbatis, nu. 32.

Inhabiles in perpetuum sunt via ordinaria audiendi, quocumque tempore reclament. Et explicatur, qualiter contra præsumptionem juris, & de jure admittatur probatio indirecta, n. 34.

Non intelligitur etiam de habentibus impedimentum temporale, sive ex jure antiquo, sive ex Tridentino, sive ex motibus propriis Sixti V. dum id impedimentum durat. Et an sit quinquennium numerandum à die quo cessat impedimentum inhabilitans? n. 34.

Solvuntur argumenta, num. 35.

Post num. 35. invenies alia summaria.

QUÆSTIO VI. An decretum *Tridentini sess. 25. de reg. c. 19.* de- 30
negans audientiam professis post quinquennium, intelligantur de laborantibus impedimento perpetuo ad profitendum, atque ita inhabilibus: & etiam de impedimentis temporalibus adhuc permanentibus, quæ dum durant, reddunt quempiam inhabilem ad profitendum? Præmittendum est, quædam esse impedimenta perpetuò reddentia inhabilem quempiam ad profitendum: ut diversitatem sexuum, vir enim est incapax profitendi in monasterio monialium, & mulier in monasterio virorum, *c. Diffinimus 18. q. 2.* Et quidam criminosi sunt perpetuò inhabiles ad profitendum, juxta motum proprium Sixti V. incipientem, *Cum de omnibus Ecclesiast. ordinibus*, editum an. 1586. vi. Kalendas Decemb. nimirum, qui furta, latrocinia, rapinas, homicidia, aliave facinora perpetrarunt similia, aut graviora: & ita rei aut suspecti sunt, ut propterea ob illa damnati sint, aut ne damnentur, formident: vel reddendis rationibus ita obnoxii sunt, ut ex hujusmodi causa, lis, vel molestia ejus jam illata sit,

vel

vel timendum sit, ne inferatur: vel ingenti ære alieno supra vires suarum facultatum gravati sunt. Quod quantum ad criminosos ipsemet Sixtus V. in alio motu proprio declaravit, tunc id locum habere, quando actis publicis constiterit ipsum judicem, & curiam secularem, ante susceptionem habitus, de ipso crimine adversùs eos accusationem suscepisse, vel inquisitionem instituisse. Sunt tandem alii perpetuò inhabiles effecti per statuta religionis à Pontifice confirmata. Nec enim potest etiam capitulum generale religionis validum statutum professionem irritans edere, nisi Pontificia confirmatio accedat. Sicut nullus potest dempto Pontifice matrim. carnale irritare. Quod benè docent *Navar. lib. 3. cons. tit. de regul. in 1. edit. cons. 3. num. 8. & seq. & cons. 25. num. 2. & in 2. cons. 26. nu. 8. & seqq. & cons. 48. num. 2. Manuel 2. tom. sum. c. 5. n. 1. & c. 6. n. 3. Sorbus in compend. privileg. mendicantium, verb. Novitius, post notabil. 7. §. Quinto principaliter, Vega 2. to. sum. c. 5. casu* 50. At posset religio admittere ad professionem præmissa protestatione non esse animum admittendi, si professus patiatur vitium contrarium statuto, & tunc professio non valeret, non ob statutum, sed quia deficit animus recipientium. Sic *Navar. lib. 3. cons. 1. de regularib. in 1. edit. cons. 5. n. 11. in 2. cons. 26. num. 2. Manuel 2. to. sum. c. 5. n.* 2. Alia autem sunt impedimenta, quæ inhabilitant, sed non perpetuò: amoveri enim possunt aut cursu temporis, ut defectus ætatis, aut cessatione causæ extrinsecæ, ut metus, cessat enim cessante metum inferente, aut facto hominis supplente quod ad professionis valorem desiderabatur, ut contingit in impedimentis, quæ Sixtus V. in suo motu proprio induxit contra illegitimè natos, qui nec ex incestu nec ex sacrilegio concepti sunt, quos habiles efficit præmissa quadam informatione, secus autem inhabiles. Hujus etiam generis sunt nati ex incestu & sacrilegio. Quippe quamvis Sixtus V. eos perpetuò inhabiles ad profitendum reddiderit: at moderatus est Gregorius XIV. cum motum proprium, efficiens eos habiles præmissa informatione, de qua in suo motu proprio. Et idem Sixtus V. de omnibus masculis, qui sedecim annos nacti sunt, statuit, non aliter in religionem admitti posse, quam præmissa certa informatione & approbatione. Et in alio motu proprio, quem in hujus declarationem postea edidit, declaravit, professionem majorum sedecim annis esse nullius momenti, si non præmissa informatione emissa sit, quamvis ante editum illum motum proprium priorem susceperint habitum, si post illius promulgationem professi sint, etiam cum illius ignorantia. Nec Greg. XIV. in hac parte aliquid immutavit, ut benè docet *Manuel 2. tom. summa cap. 3. num. 1. fine*. At si minor 16. annis habitum recipiat, solum desideratur ut filius legitimus sit, & quamvis nulla informatio præmittatur, erit valida professio. Quia de minoribus ea ætate legitimis nil statuit in suis motibus propriis. Difficultas ergo in eo versatur, an qui perpetuò inhabiles ad profitendum sunt, aut etiam solum ad tempus, at id impedimentum, quod professionem irritabat, manet transacto quinquennio: comprehendantur in eo Tridentini decreto, ita ut eo transacto reclamantes contra professionem audiendi minimè sint.

31 Et videtur de his omnibus id decretum intelligendum. Quia cum *Tridentinum* numerarit *sess.* 19. duo impedimenta temporalia, nempe metum & ætatis defectum, addideritque, *Aut quid simile*, quæ verba ad sola impedimenta similiter temporalia referebantur, statim addidit: *Vel quacumque ex causa*. Quæ verba si ad solas similes causas referrentur, superfluerent utique. Cum tamen receptissimum sit, in litteris Apostolicis nec unam syllabam debere esse superfluam. Ut probavi l. 3. disp. 26. n. 6. Secundò, quia dictio, Quicumque, propter ejus generalitatem trahit etiam ad casus improprios, ut multis citatis tradit *Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. nu. 20. & sequentib.* & idem docet *Azebedo lib. 4. recop. t. 17. l. 4. n.* 6. Tertiò, quia dictio, Quilibet, sive, Quicumque, ejus est naturæ, ut et si dictio, Alius, implicet similes causas & qualitates: at juncto cum dictione universali, Quilibet, Quicumque, complectitur etiam dissimiles qualitates, ut notant *Gloss. Clem. 1. verb. Quamvis, de sent. & re judic. Et ibi Imola, n. 8. Lud. Gomez regul. de triennali q. 2. §. Tandem istis non obstantibus, Mandosius reg. 12. Cancellaria, q. 6. n. 8.* & aliis relatis, *Covar quæst. pract. c. 25. n. 3. Azebedo lib. 4. recop. t. 17. lib. 4. n.* 7. Et confirmatur, quia ubicumque tractatur de favore publico, verba generalia non restringuntur ad personas habiles: sed generaliter intelliguntur etiam de inhabilibus, favore publico id efficienti, ut per *l. 3. §. Utrum, vers. Hi quoque, in fi. ff. ad SC. Silanianum*, docet *Jason* aliis relatis, *l. si filiusfamilias n. 4. & seq. ff. Si certum petatur*.

32 I. Conclusio sit. Id Tridentini decretum non comprehendit inhabiles perpetuò ad profitendum. Ducor, quia verba generalia comprehensa sub illis verbis, *Ex quacumque causa*, ad personas habiles restringenda sunt, *l. Ut gradatim, 11. vers. Et si lege, ff. de muner. & honor.* Ad quod comprobandum multa congerit *Jason l. 2. §. prætor n. 3. ff. qui satis dare*. Et *n.* 4. reddit rationem, nec juris correctio inducatur, vel absonus intellectus. Ad idemque probandum multa affert *Lud. Gomez reg. de triennali q. 2. paulo post princ. & regul. de annali possessore quæst. 3. §. Non obstat dictio, & Rebuff. in tractatu de pacificis possess. num.* 172. inde includens eam regulam loquentem per signum universale, Quicumque, restringi ad personas habiles. 2. Quia evidens absurdum sequeretur ex opposito, nimirum, mulierem in virorum monasterio professam sexu mentito, non posse post quinquennium eiici. 3. Quod oppositum cederet in grave religionis detrimentum. Cogeretur enim effectos inhabiles per sua statuta à Pontifice confirmata retinere: eò quod quinquennium transactum sit à professione irrita, doloque facta. Atque ita decretum favore religionis editum in ipsius detrimentum redundaret: contra *l. Quod favore, 6. C. de legibus. & reg. Quod in gratiam, de reg. juris in* 6. Et inhabilis ille ex suo delicto commodum reportaret, contra, *cap. Tua, de cleric. non resid.* cum multis similibus, quæ affert *Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gl. 9. n.* 68. Et ita hanc conclusionem videtur expressè tenere *Navar. lib. 3. consil. 1. de regul. in 1. edit. cons. 5. nu. 12. & cons. 25. num. 2. & ult. in 2. cons. 26. num. 12. & cons. 48. n. 2. & fin.* ubi indistinctè ait, professum contra statutum validum inhabilitans posse eiici, tenerique ipsum egredi, nisi Pontificiam dispensationem impetret: nec restringi ad quinquennium, ut possit expelli.

Hinc deducitur, hos inhabiles quocumque tempore transacto, reclamantes contra professionem, audiendos esse via ordinaria. Tum quia *Tridentinum* claudens aditum ad reclamandum post quinquennium, non loquitur de his inhabilibus. Tum etiam, quia quamvis contra præsumptionem juris & de jure non admittatur probatio directa: quæ ad enervandam ipsam præsumptionem tendat: admittitur tamen indirecta, qua probatur, qualitates ad eam præsumptionem requisitas minimè reperiri. Sicut contra præsumptionem juris & de jure matrimonii initi per copulam sponsalia subsequentem, admittitur probatio concludens non intervenisse copulam aut sponsalia, aut prius ea dissoluta fuisse. Quod optimè docent *Glossa Clem. 1. verb. Fecisse, de probat. Abb. c. Is qui fidem, n. 5. de sponsal. & ibi Prapos. n. 8.* & reliqui scribentes ibi, *Felin. c. Quanto, n. 4. de præsumpt. Soc. in regul. 314. n. 6. Everard. loco à verisimili. n. 20 Covar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. nu. 7.* & multi alii, quos referunt & sequuntur *Mascard. de probation. in princ. q. 10. n. 65. Monochius de præsumpt. lib. 1. q. 65. num. 1 & seq.* Et ratio est, quia cum lex constituat certas qualitates ad hanc præsumptionem inducendam, necessarium est admitti probationes concludentes aliquam ex qualitatibus petitis deficere. Sic ergo cum qualitas requisita, ut ea præsumptio Tridentini locum habeat, sit, ne professus sit inhabilis, admittetur utique probatio eam inhabilitatem concludens. 33

II. Conclusio. Nec id Tridentini decretum intelligitur de laborantibus impedimento temporali, quod irritavit professionem, at toto illo quinquennio permansit. Unde illegitimè nati quicumque, & legitimi majores sedecim annis, qui non præmissa informatione petita in motu proprio Sixti V. cujus nu. 30. meminimus, recepti sunt ad religionis habitum, ac professi sunt, & ii, qui metu adducti, & ante ætatem legitimam professionem emiserunt, si id impedimentum etiam post quinquennium durat: quia verbi gratia, adhuc non est facta informatio, aut durat idem metus, aut non est impleta ætas ad professionem requisita, possunt quocumque tempore transacto reclamare, & audiri debent remedio ordinario. Et ratio est aperta, quia Tridentini decretum fundatur in præsumptione ratificationis professionis irritæ, quæ per illud quinquennium inducitur; (ut probavimus nu. 9.) at durante eo impedimento, quod irritabat professionem expressam, non potest professio tacita effici valida. Eadem enim est ratio & par virtus taciti & expressi: nec tacitum plus operari potest, quam expressum, ut tradunt omnes scribentes, *l. Cum quid, ff. Si certum petatur, & l. 3. ff. de leg.* 1. Et ratio est, quia professio tacita in tantum vim habet in quantum inde vera præsumitur: at expressa non est præsumpta, sed vera. Et ut docet *Navar. l. 3. cons. tit. de regular. in 1. editione, cons. 5. num. 15. & in 2. cons. 26. num.* 15. cum cæteris paribus difficilius colligatur consensus tacitus, quam expressus; facilius colligitur actum non valere ex defectu consensus taciti, quam expressi. Quia quicquid habet propositum in proposito, habet oppositum in opposito, *c. Sciendum 8. q. 1. & l. Si contra tabulas, ff. de vulg. & pupil.* Et ne ambigendi ansa relinqueretur, Sixtus V. in dicto motu proprio id expressit de impedimentis per ipsum inductis, dicens professionem, sive expressam sive tacitam, cum illis factam fore nullam. Atque ita, licèt sit præsumptio juris, & de jure ratificari matrim. metu initum per spontaneam cohabitationem diutinam, *c. Ad id. de sponsal.* defendit *Monochius* alios referens *de præsumpt. l. 1. q. 95. n.* 3. admitti probationem indirectam contra eam, qua probaretur perseverare metum eo toto cohabitationis tempore. At dubitabis, an si impedimentum duret toto quinquennio, vel ejus parte, sit numerandum quinquennium à die cessationis impedimenti? Neminem disputantem inveni, sed arbitror dicendum, si toto quinquennio duret, non esse concedendum aliud quinquennium post ablatum id impedimentum, quod irritabat professionem, sed tempus arbitrio boni viri sufficiens, ut possit professus reclamare, & non reclamans censeatur professionem ratificare. Sicut num. 26. diximus id attendendum ad facultatem reclamandi, quando impotentia reclamandi duravit toto illo quinquennii spatio. At si intra quinquennium cessavit impedimentum, at manet tempus arbitrio boni viri sufficiens intra illud, ad reclamandum, non aliud temporis spatium indulgendum est, sed locum habet quinquennium in Tridentino statutum. Sicut nu. 23. & 26. diximus procedere illud quinquennium quando intra illud 34

illud cessavit ignorantia, aot alia reclamandi impotentia, dummodn maneat tempus arbitrio boni viri sufficiens ad reclamandum. Et constat, quia *Trident. eod. c.* 19. statuens quioquenniũ, expressit professionem metu & ante ætatem factam. At nec metus poterat statim cessare: & ad implendam ætatem poterat moraliter loquendo annus ioteger aut dimidia anni pars deesse. Hæc deserviant professionibus huc usque emissis, cum impedimentis illis Sixti V. vel non servata forma ab ipso præscripta. Nam Clemens VIII. die 2. Aprilis anno 1602. revocavit eos motua proprios, In quantum eas professiones in posterum irritant, ad jusque commuoe reduxit, relictis in suo rnbore pœnis ibi cootentis in superiores, quia in forma ooo servata, aut illis impedimentis affectos oon admittunt.

36 Ad argumeota o. 31. proposita resp. Ad primum dic non esse superfluam illam particulam, licet non ea tendatur ad impedimenta perpetua. Quia posita est majoris declarationis gratia, ut clarius perciperetur mentem Concilii fuisse, loqui de quocumque impedimento ad tempus professionem irritanti. Ad cætera constat ex dictis n. 32. Ea enim intelligenda sunt, nisi ex ea generalitate ioduceretur correctio Juris, & resultaret absonus iotellectus, quod hic evenit. Cnrrigereotur enim omnia jura efficientia qunsdam inbabiles in perpetuum ad profitendum, & statuentia impedimentum ad tempus, quod professinnem irritat. Et resultaret absonus intellectus, ut o. 32. probavi.

S U M M A R I U M.

An qui invalidè professus, & transacto jam quinquennio est destitutus omni remedio ad reclamandum, possit fugere, nec teneatur regulam, & vota servare, n. 36.

An si copia fugiendi non sit absque scandalo, teneatur ratam habere professionem? proponuntur suadentia ad id teneri, n. 37.

Quando bona fide invalidè professus est non tenetur ratam habere, n. 38.

Quid, quando mala fide, ut quia fictè professus est? n. 39.

An teneatur superiorem certiorem facere nullitatis suæ professionis, n. 40.

An teneatur oblata occasione fugiendi arripere fugam, si nolit ratificare, num. 41.

An interim possit alimenta monasterii suscipere, & suffragia tanquam professus in electionibus ferre, & prælaturam admittere, uti absolutione & dispensatione, juxta religionis privilegia, n. 42.

An possit titulo illius professionis, habens animum non ratificandi illam, ad ordines promoveri, n. 43.

Solvuntur argumenta, num. 44.

Post num. 44. invenies alia summaria.

37 QUÆSTIO V. Utrùm religiosos professus, quI transacto quinquennio verè noo ratificavit professiooem, & ei denegatur audientia, & beneficium restitutionia, quia fortè nequit probare ignorantiam, aut justum reclamandi impedimentum, aut fortè illis non laboravit, & ita caret remedio, in foro eaterno teneatur regulam & vota servare, & eam professionem ratificare: quòd si ad id nnn teneatur, possit interim alimenta monasterii recipere, suffragia instar professi ferre, & ad ordioes sacros titulo illius professionis promoveri? Et quidem hunc tanquam noo verè prnfessum posse quocumque tempore effugere cessante scaodalo, diximus n. 11. Quare noo tenetur ex vi votorum servare regulam aot vota, quod nullo voto astrictus sit, sed solum tenebitur, ratione scandali vitaodi, ea in publico servare: quoties ex non observantia scaodalum aliis suboriretur. Et sic de fictè professo asserunt, *Cajet. 2. 2. q 88. a. 1. paulo ante fin. Sotus lib. 7. de just. q. 1. a. 2 col. 6. vers. An vero, Ang les Floribus 2. p.* ubi de voto, *q. un. a. 1 diffic. 4. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 1. col. 6. §. Ad probationem autem 1. Azor lib. 12. instit. moral. c. 5. q. 1. Arag. 2. 2 q. 88. a. 1. col.* 16. *f.* 968. *§. Hoc posito sit prima conclusio, Manuel 2. tom. sum. cap.* 93. *concl. 5. n. 5.* Et ratio est, quia cum communiter reputetur verus religiosus, & pro ea parte sit legitima præsumptio, scandali ansam meritò præberet, pessimumque vitæ specimen, ea in publico non observans. Ex quo fit io rebus occultis, in quibus scandalum omnino cessaret, oec ad regulam nec ad votorum observantiam astringi.

38 Potissima autem difficultas est, num hic, & noo ex vi professionis irritæ, saltem ad ea damna vitanda quæ ea perseverantia in religione, existimato eo verè professo, pullulant, teneatur ratam habere priorem promissionem? Et eum teneri potest ex sequentibus persuaderi. 1. Quia hic instar professorum suffragia feret, mnnasterii bonis aletur, ad ordines titulo professioois promovebitur, dispensatio & absolutio virtute privilegiorum religionis ipsi coocedentur, & absolvetur à confessario, qui fortè solam prælati religioois licentiam ad audiendas coofessiones habet, ac proinde non valebit absolutio: & juata religionis leges judicabitur. Cum tamen horum omoium sit incapaa, utpote qui nec verus professus est, nec quasi oovitius lo via ad profitendum sit constitutus. 2. quia durissimum est, ac mille absurdis patens, admittere hunc posse toto vitæ curriculo sic permaoere, & moraliter ferè impossibile sibi est ab illis cavere: ut ergo illa evitet, obligandus est ad priorem professionem ratificandam. Et hujus sententiæ videtur *Navar. comment. 4. de regularib. num. 74 §. Advertendum quarto*, ubi ait cum fictè professis, prudeoter se habiturum confessarium, & consultis viris doctoribus, quibusdam injuncturum, ut professinnem ratificent, aliis verò resiliaot: supponit ergn quosdam teneri ratificare. Et id clarè videntur docere quando non potest is professus commodè fugere, *Angelus & Manuel n. praced. allegatè*: ajunt enim teneri hunc, si io eadem religione permaoeat, ratificare professionem, ne malè suffragia ferat, cum verè non sit professus.

Sed ut meam sententiam explicem, quoties professus culpa vacavit, ut quando per metum vel ante ætatem legitimam bona fide professionem emisit: vel non præmissa informatione oecessaria, juata motum proprium Siati V. cujus meminimus n. 30. (non enim ipsi, sed religioni facere incumbit) arbitror non eum teneri ad ratificandam professinoem, quo ea damna caveat, sed posse sic manere expectando commodum fugiendi occasionem. Probatur, quia cum io culpa non fuerit, ut professio esset nulla & revera liber sit, non est compellendus ad coactè taotum onus subeundum, quod spontaneum consensum propter magnam suam perfectionem maaimè desiderat. Deiode, quia etsi aliqnod damnum inferat suffragia præstando, & alimenta monasterii recipiendo, cui nooest utilis: (si enim suis obsequiis, religioni necessarius satisfaceret alimentorum valori, manifestum est nullam religioni irrogari injuriam) at id damnum noo est taoti monenti, ut quo illud resarciat, teneatur invitus ad rem tam arduam, qualis est professio: sed alimentis satisfacere tenebitur, inservieos religioni, si illis utilis esse potest: sio minus, teucbitur habere animum restituendi, cum solvendn fuerit. Non enim est medium proportionatum cogi ad professiooem emittendam, ut ei damno satisfiat. Sicut DD. melius sentientes affirmant, eum qui vi professum religioni utilissimum extraait, nec damnum solvendo est, non tenerl eam religionem ingredi, oec se In illiua obsequia mancipare, quasi hæc ooo sint media proportinnata: sed satis illi esse dicunt habere restituendi animum, cum res familiaris sibi suppetat. Et quantum ad suffragia ferenda, satis est, ut ab illis abstineat, io quantum sine scandalo & sua gravi nota potuerit: & quaodo non commodè potuerit abstinere, ne notetur, aut scandalo sit, ferat suffragia, & si nullo modo se à prælatura religionis illi data excusare potuerit, admittat. Quæ omnia gesta ratiooe publicæ professionis, aut publicl officii prælati, validaerunt. Cum sit titulus præsumptus, error communis, & vitium sit occultum. Juxta *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* quam latissimè eapofuimos lib. 3. tota disp. 22. Et confirmatur, quia ob hanc rationem, qui voto castitatis astrictus matrimonium init, quamvis jam culpa sua nequeat votum observare, nisi ingrediendo religionem, non obligatur ingredi, juata saniorem sent. eò qoòd res valdè ardua sit. Præterea, quia occultus eacommunicatus, aut irregularis, nullo modo subterfugere valens, quin celebret, aut beneficium Parochiale admittat, absque sui criminis occulti proditione, potest juxta veriorem sententiam Doctorum io tractatu de excommunicatione, & irregularitate, celebrare, ac beneficium acceptare, ut eam infamiam vitet, animo vel impetrandæ dispeosationis, vel ea non impetrata, dimittendi, quando commodè potuerit. Similiter ergo hic præsumptus professus omni medio destitutus ad veritatem probandam, & ut posit fugere, poterit eos actus professis destinatos exercere, quando absque gravi nota desistere non potuerit: & uti alimentis monasterii, animo satisfaciendi, & admittere prælaturam, quando commodè absqoe scandalo nequit evitare. Dices huic professo esse remedium, quo suæ consulat famæ, & ritè ac rectè prædicta exequatur, nimirum, ratificare professinnem. Noo ergo prædicta licent, sicut nec liceret excommunicato aut irregularl, quia absnlvi poset. Sed facilis est solutio, quia id medium est valde arduom, & ad id non tenetur. Taodem, quia licet aliqua culpa huic professo ascribi poset, quòd intra quinquennium non reclamarit, aut professionem ratam habuerit, si fortè novit postea aditum claudendum: at non est tanti momenti hæc culpa, ut tam gravi pœna sit mulctanda, ac est cogi ad verè profitendum: maximè cum professio fuerit ab initio irrita absque ejus culpa. Ita à fortiori tenet Enriquez, cujus sent. oum. seq. referam. 39

Quando autem culpa professi fuit prnfessio irrita, eò quòd fictè professionem emiserit, longè urgentius ratio videtur suadere eum teneri verè profiteri. Quòd professin mutuus contractus sit, ac proinde sicut religio habuit verum animum suscipiendi hunc professum: ita ipse quoque tenebatur secundum omnes vero animo se obligandi affectus esse. Quare æquum non est ut ipsi succurratur, eo modo quo illi succurritur, absque cujus culpa professio fuit irrita: eo vel maximè, quod in cæteris contractibus, uno implente, tenetur alter contrahens implere, quamvis fictè contraxerit. At probabilius est contra auctores nu. 37. in fine allegatos, hunc non tenerl verè profiteri, sed posse manere quantocumque tempore in religione, expectandn fugiendi absque scandalo opportunitatem. Quod benè docet *Enriq. l. 11. de matrim. c. 11. n. 11 lit. V.* Et ratio est, quia religiosus status est tanti momenti, & tam arduus, & ideò omninò desiderat spontaoeum consensum, ut perfectioni acquirendæ deserviat, qui ejus scopus est: unde nulla ratione, ac ob nullam culpam, quis ad illum est invitus adstringendus. Id iosuper confirmari potest rationibus, quibus lib. 1. disp. 10. ou. 26. probavimus fictè contra- 39

hentem matrimon. non teneri verè contrahere : non sequuta alio damno notabili, quod præponderet. Et ibi n.26. satisfecimus rationi contrariæ ex aliis contractibus petitæ. Ea damna quæ ex hac professione irrita subsequuntur, non præponderant coactioni ad professionem, ut n. præc. explicuimus.

40 Nec moraliter loquendo tenebitur hic fictè professus, aut quocumque modo sit ea irrita, admonere superiorem se non esse verum professum, quando audiri in foro externo nequit. Quòd frustranea sit admonitio. Cum vix inveniatur prælatus, qui occultè & sine scandalo possit ac velit copiam fugiendi illi concedere, propter detrimentum, quod ipsi prælato redundabit, non adhibenti debitam diligentiam in quærendo eo religioso fugienti, ac revocando ad religionem. Adde vix posse evenire casum, in quo prælatus ei possit fidem habere, ut illum tuta conscientia dimittere possit, juxta nu. 14. dicta. At si probabilissima spes esset, fore ut admonitio prodesset ei effectui; & aliunde non suppeteret remedium, teneretur utique.

41 Ex his deducitur 1. teneri hunc invalidè professum aut professionem ratificare, aut oblata commoda fugiendi occasione in partes remotas secedere, ubi sine scandalo vivere possit : & teneri eam occasionem summa ope niti. Quia sola necessitas ipsum excusat. quæ cessat eo non fugiente, cum commodè possit, nec sollicito ad opportunitatem quærendam.

42 Secundò deducitur, quamvis qui verè professus non est, nec ratificare vult professionem, peccet alimenta monasterii recipiens : ut bene docet *Navar. l.3 cons.1 de regul. cons.5. n.13. in priori edit. at in posterior. cons.26. num.13. & comm.4. de regul. n.74. §. Advertendum quarto*, ubi bene addit teneri etiam ad restituenda alimenta, nisi adæquentur obsequiis, quæ religioni exhibet : atque similiter peccet suffragia ferens, aliosque professorum actus exercens : ut docent *Nav. utroque loco proxim. allegato. Angles Florib. 2.p.* ubi de voto, *q. un. a.1 diffic.4. Manuel 2. to. sum. c.92. concl. 5. n.5.* & dicunt hi duo esse peccatum mort. suffragia hunc ferre: non peccare tamen, dum alimenta suscipit animo restituendi valorem illorum, quæ detracta mercede, suis obsequiis debita, supersunt, cum restituenda fuerit : & suffragia ferendo, admittendoque prælaturam religionis, dum non potest vitare absque scandalo & nota : animo fugiendi habita opportunitate. Quę constant ex dictis, n.38. ubi ea probavi. Non tamen poterit petere à prælato religionis irritationem, aut dispensationem votorum, aut privilegiis religionis frui. Quia nec est religiosus, nec ille est suus prælatus. Nec similiter poterit absolvi à reservatis Episc. aut Pontif. nisi eo modo quo posset absolvi quicumque sæcularis à religioso illius religionis, cui fatetur : nec illo solam prælati religionis licentiam habeat ad audiendas confessiones, potest illi fateri, sed occultè fateatur religioso aut sæculari sacerdoti approbato ab Episc. Et potest vitare scandalum petita licentia à superiore religionis ad fatendum alii : vel fingendo se fateri illi confessario per ipsum solum exposito, & declarando ei sub confessionis sigillo se non posse ab illo absolvi, eò quòd verus religiosus non sit.

43 Tertiò deducitur, quamvis hic peccet lethaliter, si non ratificata professione, sacris initietur : ut benè docet *Navar. comment.4. de regul. n.72. §. Non obstat regula, & l.1. cons.4. de his qui vi, in 1. edit. cons. ultim. fine, in 2. cons.6. fine.* tum quia sine patrimonio, titulo professionis irritæ initiatur : tum etiam, quia litteris dimissoriis legitimi prælati caret : at non peccare, nec censuram aliquam ipsum incurrere si non posset absque magna nota sacrorum ordinum susceptionem vitare. Ut si tempore professionis transacto quo solent alii professi ad ordines ascendere, juberet prælatus ut ipsos susciperet : & tentatis omnibus mediis non posset gravem sui infamiam vitare, eos non recipiendo. Quia licet prælatum religionis sub confessionis sigillo monuerit se non esse verum professum, illi fidem non habet, instatque ut ordines assumat : vel non vitatur nota & infamia apud reliquos religiosos : nec potest tunc commodè fugam arripere. Cum enim cæteri religiosi, & externi, ipsum tempore ordinibus suscipiendis præscripto, juxta suæ religionis morem, non initiari videant, & singularem esse in hac, suspicabuntur aliquod grave ipsius nefas. Quod si ab Episcopo proprio velit petere litteras dimissorias, quæ per se vel interpositam personam, detecta ea veritate : nullus Episcopus eas concedere poterit absque patrimonio, aut legitima professione : hic autem utroque destitutus est. Præterea, meritissimè concipiet de eo religioso sinistram opinionem : & nullus Episcopus tam mentis inops erit, qui rem adeò arduam & difficilem, totque conscientiæ angustiis implicitam, ne manifestè iniquam dicam, in se suscipere velit; in his ergo angustiis constitutus poterit absque metu culpæ & censuræ ordines recipere. Ducor, quòd cum lex interdiceos ordines sacros suscipi absque patrimonio, & litteris dimissoriis, merè humana sit, præponderat illi lex divina naturalis de cavendo scandalo, ac propriæ famæ consulendo. Sicut nu. 38. dicebamus, posse irregularem & excommunicatum occultos celebrare, ut suæ famæ consulant, quando absque illius jactura non possunt abstinere se à sacro faciendo. Et quamvis huic unicum supersit remedium, quo & notam propriam, & indignam ordinum susceptionem caveat, nimirum, professionem ratificare : at cum jugum religionis tam onerosum sit iis qui non sua sponte illud sibi imponunt, non est astringendus ad rem tam gravem, & suæ libertati contrariam, quo id illegitimæ susceptionis ordinum incommodum vitet, sed ratione vitandæ infamiæ prædictæ excusabitur ab ea culpa.

Ad argum. n.37. proposita constat ex dictis n.42. & 43. ubi diximus excusari illum ab ea culpa susceptionis alimentorum & ordinum, & suffragii præstandi, quando ea non potest absque nota vitare, nec tunc fugere potest. 44

S U M M A R I U M.

Quando novitiatus habitus ab invalidè professo fuit validus, non est opus ejus iteratione, ut ratu habeatur prior illa professio, n.45.

Quid quando fuit irritus? Refertur quadam sententia, n.46.

Proponitur sententia Authoris, n.47.

Quid, si publica esset inhabilitas illius professi, & professionis nullitas, num.48.

Si professio fuit nulla ratione defectus ætatis, non est repetendus novitiatus. Et qua ætate sit implendus novitiatus, ut sit validus, n.49.

Nec est iterandus, quando professio fuit irrita, eo quod facta sit non impleto novitiatus anno, n.50.

Quid, si ratione metus nulla sit professio, n.51.

Quid, si sit nulla ratione inhabilitatis perpetuæ professio, n.52.

An qui tacito morbo proficetur, quo detecto nullatenus admitteretur, peccet, & sit validè professus, & possit expelli, n.53.

An si professio sit nulla, eo quod major sedecim annis professus sit non præmissa informatione præscripta à Sixto V. sit post factam informationem repetendus novitiatus? an potius ille non irritatus sit à Sixto V. num.54.

Quid, si illegitimi admissi sint non præmissa informatione, an novitiatus sit irritus & iterandus, n.55.

Quid, si professio fuerit nulla ratione defectus consensus ipsius profitentis, & admissi ad novitiatum, qui fictus fuit : & an admissio ad novitiatum requirat consensum novitii & religionis, n.56.

Traditur norma iterandi novitiatus absque nota, casu quo necessariò iterandus esset, n.57.

Solvuntur argumenta, n.58.

Post num.58. invenies alia summaria.

QUÆSTIO VI. An volens hic religiosus professionem à se invalidè factam ratam habere, indigeat integro novitiatus anno iterato? Et cum professio possit multis ex causis irrita esse, nimirum, ex defectu ætatis, aut non præmissi integri novitiatus anni, aut ratione metus, aut inhabilitatis perpetuæ, aut temporalis ad professionem, ob omissam informationem præmittendam, juxta motus proprios Sixti V. & Gregor. XIV. quorum meminimus n.30. Et tandem defectu consensus professi ficti. Id tanquam certum est præmittendum, quoties novitiatus fuit validus, nulla ipsius iteratione opus est ad professionem irritam ratam habendam. Quippe *Trid. sess.25. c.15. de regular.* solum decernit ad professionis valorem esse præmittendum integrum novitiatus annum. Quod verificatur, quoties novitiatus annus professioni præmissus fuit validus. Idque constabit ex DD. allegandis n.47. & seqq. 45

Major autem difficultas est, quando novitiatus fuit irritus, qua in re duplex est sent. Prior sustinet novitiatum iterandum esse. Ducitur, quia quod nullum in se est, nullum juris effectum operari potest : & cum semel irritus fuerit, & ad præteritum non sit potentia, non potest postmodum effici, ut præcedens novitiatus valuerit ad eum effectum, ut verè dicatur præmissus professioni denuò faciendæ, quod ad ipsius valorem petit *Trident. sess.25. de regul. cap.15.* Secundò, quia etsi in hoc eventu cesset finis Tridentini, eò quòd hic expertus sit religionis austeritates integro anno, & assumpto novitiatus habitu : at cessat in casu particulari. Quod non satis esse, ut obligatio legis cesset, communis & verior habet sententia. Et ita hæc sententia est valde probabilis, eamque sustinet *Navar. lib.3. cons.1. de regul. in 1. edit. cons.5. num.17. & 19. in 2. cons.26. nu.17. & 19. Manuel 2. to. sum. cap.5. num.2.* Et colligitur, ex *Palac. 4. dist.27. disp.2. col. ult. immediatè ante vers. Argum. Autem*, ubi ait, si dicamus professionem conjugati absque conjugis licentia factam, fuisse nullam, dicendum subinde esse oportere ad ejus ratificationem novitiatum iterari. 46

Posterior sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait eum novitiatum iterandum non esse. Ducor, quoniam matrimonium semel contractum coram parocho & testibus, irritum tamen ob impedimentum occultum, non est necessariò in parochi & testium præsentia iterandum : & id non propter Pii V. declarationem, sed ex ipsa *Concil. Trident. sess.24. c.1. de matrim.* petentis ad ejus valorem præsentiam parochi, & testium, & intentionē. Quia ex ratione ejus decreti id nunquam extensum fuit ad hujusmodi matrimonium. Ratio enim ejus decreti fuit, ut matrimonium constaret Ecclesiæ, vitarenturque peccata ex clandestinis nuptiis pullulantia, quæ in his matrimoniis, quæ jam semel Ecclesiæ constiterunt, & reputabantur valida, nunquam locum habuit : ac proinde nec decretum de illis loquutum est, (ut hæc omnia probavi lib.2. disp.37. nu 3. & 7.) Sed idem prorsus contingit in hoc eventu. Nam dum *Trident. sess.25. de regul. cap.15.* decrevit annum novitiatus præmittendū professioni validè, eò spectavit, ut faveret & monasterio & 47

ipsi

ipsi monacho; illi quidem, ot mores religiosi experiretur, boie autem, ut austeriratum religionis experientiam sumeret, ut expressè dicitur *cap. Ad Apostolitum, de regular.* Quæ ratio in hoc eventu nonquam locum habuit, oam verè professus ille post habitum susceptum expertus est plenè religionis austeritates, instar aliorum novitiorum, & religio illius mores. Cum ergo ratio finalis illius decreti à sui initio hunc casum minimè comprehenderit, utpote in quo reperitur omnino finis judicandi anni novitiatus, nec casus hic ab initio io eo decreto est comprehensus. Præterea, quia si jus antiquum consulamus, ratificatio hujus professionis nullarenus indigebat novo novitiatu, ut constat ex *c. Cum virum, cap. Significatum, de regular. & cap. 1. eod. tit. in* 6. At jura juribus constare oportet, & quanto minus fieri poterit, eorum correctio est inducenda, *cap. Cum expediat, de elect. in 6. & l. un. C. de inoffic. dotibus.* Præterea, quia *Sorbus in compend. privilegiorum mendicantium, verb. Novitius post 2. notabile, §. Sed an requiratur integer annus*, defendit religiosum professum transeuntem ad aliam religionē non indigere iterato novitiatu, eò quòd asperitates religionis expertus sit: & ita explicat decretum *Trident. c. 15.* petentis novitiatum intelligi de sæcularibus ad religionem transeuntibus, ejusque statum minimè expertis. Quod valde confert ad hoc, à fortiori enim censeret in hoc casu non esse iterandum novitiatum, in quo religiosus ille jam expertus est austeritates religionis, in qua professionem ratificat. Ejus tamen doctrinam minimè approbo, sed censeo religiosum professum transeuntem ad aliam religionem indigere novo novitiatus anno in illa, ut professio valeat. quod benè tradunt *Navar. lib. 3. cons. t. de regular. in 1. edit. cons. 53. nu. 5. & cons. 49. n. 4. in 2. cons. 61. nu. 4. & cons. 62. n. 5. & cons. 77. nu. 4. Emman. Sa sum. verb. Religio, n. 35. Manuel 2. tom. sum. c. 6 concl. 10. num. 10.* Et ratio est, quia debet experiri austeritates religionis, quam profitetur: & ea religio mores ipsius. quòd fieri possit, ac passim contingat, euidam instituto aptissimum, alteri ineptum valdè esse. Pro nostra etiam sententia est *Azor lib. 12. instit. moral. c. 1. q. 6. §. Si quæras*, ubi professionem conjugis absqoe alterius licentia factam, dicit statim ac alter moritur, ratificari. Sentit ergo non esse opus iterari novitiatum: eum tamen conjugatus absque conjugis licentia sit prorsus inhabilis ad ingressum: & scripsit post Tridentinum.

48 Et credo non esse Iterandum novitiatum, quamvis publica esset nullitas professionis & novitiatus, ob professi inhabilitatem. Quia licèt in matrim. quod jam publicè est irritum, sint necessariò iteranda verba coram parocho & testibus: at in ratificatione hujus professionis non est eadem ratio. Quia finis Tridentini, petentis ad matrimonii valorem præsentiam parochi & testium, non servatur quoties publicè constat, prius matrimonium coram illis celebratum fuisse nullum: non enim tunc constat Ecclesiæ matrimonium reputatum validum. At finis Tridentini petentis præmitti professioni annum novitiatus, nimirum experiri austeritates religionis, ac ipsius religiosi mores, æque servatur, sive prior professio & novitiatus irrita fuerint ob impedimentum occultum, sive ob publicum.

49 Ex dictis deducitur primò professione existenti irrita defectu ætatis, ut quia ante 16 annum completum emissa est, contra decretum irritans *Trident. sess. 25. de regul. c. 15.* non esse necessarium ad ejus ratificationem annum novitiatus iterari. Ratio est, quia attento jure communi, (ut videtur supponi in *Clem. Eos, de regular.* juncta *Gloss. verb. Ætate.*) desiderabatur pubertas completa, nec malitia supplebat ætatem, scilicet, in fœmina XII. annus, in maribus XIV. ut legitimè inciperet annus novitiatus, ita ut quamvis ante ætatem admitti quispiam posset ad religionem, at verus novitius non incipiebat esse, donec eam expletet, ut benè docent *D. Anton. 3. p. t. 16. c. 3. §. 2. Rosella verb. Novitius n. 9* ubi *Angel. n. 1. Tabien. n. 2. q. 1. Armilla n. 1. Sylv. Religio 2. q. 12. & Religio 5. q. 1. Ant. Cucus lib. 3. instit. majorum t. 1. n. 66. & seqq.* Et ratio est, quod annus ille novitiatus jure concessus sit ad austeritatum religionis difficultates experiendas, inter quas supremum locum obtinet castitatis observantia, cujus difficultatem impuberes minimè sentiunt. Nec id correctum est per *Trident. sess. 25. de regul. c. 15.* Solam enim professionem ante decimum sextum expletum factam irritat: quare non interdixit incipi, & compleri novitiatum ante eam ætatem sedecim annorum. Ut bene tradunt *Navar. lib. 3. cons. t. de regular. in 1. edit. cons. 30. nu 1. in 2. cons. 20. n. 1. Enriquez. lib. 13. de excommun. c. 40. n. 2. in fin. Azor lib. 3. institut. moral. c. 4. q. 9. Emmanuel Sa sum. verb. Religio, n. 21. Sorbus in compend. privileg. mendicantium, verb. Novitius, notabil. 4.* à quo tamen cavendum est, in quantum ait hoc esse correctum per motum proprium Sixti V. cujus oum. 30. meminimus, ubi statuir, nullum 16. annis minorem ad religionem admittendum esse. Sed deceptus est, quia Sixtus V. id minimè statuit, sed majores 16. annis admittendos minimè esse, non præmissa morum & vitæ ipsorum informatione. Ex quibus omnibus constat valere omnino novitiatum post pubertatem inceptum, & impletum ante decimum sextum annum. Cùm igitur novitiatus ille professioni præmissus fuerit omnino validus, nulla indiget iteratione. Et hujus sent. est apertè *Navar. lib. 3. cons. t. de regular. in 1. edit. cons. 46. num. 2. in 2. cons. 27. num. 2* ubi ad ratificandam professionem ante legitimam ætatem factam, solum petit ut completa ætate professus ille priorem professionem ratificet, non mutata priotis religionis voluntate acceptandi. Quamvis *idem Navar. num. 51. allegandus* videatur clarè oppositum sentire.

Secundò deducitur, non esse iterandum novitiatum, quòd non fuerit præmissus anno iotegro professioni: sed sufficit professionem illam ratificari completo tempore, quod deerat illi anno. Quia nullum vitium in novitiato interfuit, nec quicquam refert illum expletum esse professorum habitu assumpto. Et ita videtur expresse supponere *Palatio 4. d. 38. disp. 1. colum. 33. fol. 824. pag. 1. in fine.* quamvis *Navar. num. seq. allegandus* videatur clarè oppositum sentire. 50

Tertiò infertur, existente professione nulla ratione metus, non esse opus itetatione anni novitiatus. Quia verè religio admissioni hujus novitii coosensit, & ipse novitius voluntatem habuit iogrediendi ad experiendum, licèt coactam: nec jus canonicum irritavit hujusmodi novitiatum, sed solam professionem. Nec est eadem ratio de ingressu in novitiatum ac de professione. Quippe hæc semel valida dissolvi non poterat, nec injuria illata resarciri: quod secus se habet in novitiatu. Præterea, quia annus ille est ad experiendas austeritates religionis, quas oon minus, sed magis experitur, qui metu ingressus est. Et hoc credo verum, quamvis *Navar. lib. 3. de cons. t. de regular. in 2. edit. cons. 89. n. 5.* videatur clarè oppositum sentire, ait enim eum, qui professionem emisit iovalidam ob ætatis aut anni iotegri novitiatus defectum, aut quia metu professus est, non censeri tacitè profiteri, nisi postquam scivit professionem esse nullam, persistat integro continuo anno in religione, aoimo ratificandi illam. 51

Quartò infertur cum professio valore caret ratione inhabilitatis perpetuæ profitentis, si impetrata dispensatione habilis effectus velit priorem professionem irritam ratificare, necessarium esse repeti integrum novitiatus annum, juxta priorem sent. n. 46. relatam: quam ibi valde probabilem dixi. Quia cùm ille fuerit inhabilis, defuit eousensus in recipientibus, & licèt illi re vera conscii impedimenti coosentirent receptioni in oovitiatum, defuit potestas validè consentiendi: defuit etiam validus novitii consensus, utpotè qui incapax erat. Ad validum autem novitiatum desideratur consensus novitii & religionis, sicut & ad validam professionem, ut bene docet *Navar. lib. 3. cons. t. de regularibus in 1. edit. cons. 5. n. 17. in 2. cons. 26. nu. 17.* At juxta sent. quam nu. 47. amplexi sumus, non est necessaria novitiatus iteratio; propter rationes ibi propositas. 52

Quintò infertur, quando non extat statutum à Pontifice confirmatum efficiens inhabilem professum tegeutem morbum, vel aliud vitium notabile, licet admissus non esset eo cognito, nec professionem nec novitiatum iteranda esse, sed fuisse valida. Ut si quis morbo gallico laborans eo tacito reciperetur io religionem, nullatenus eo cognito admittendus, non existenti statuto prædicto inhabilem eum reddenti, valeret professio, nec hic teneretur egrediendi licentiam petere, sed solum de culpa admissa dolere, quem Navar. statim allegandus mortalem esse putat. Posset tamen Religio ipsum in pœnam culpæ sic admissæ expellere. Ita docent *Navar. lib. 3. cons. t. de regular. in 1. edit. cons. 25. num. 2. & 3. in 2. cons. 48. num. 2. & 3. Manuel 2. to. sum. cap. 6. num 3. Sorbus in compendio privileg. mendicantium, verb. Novitius, post 7. notabile, §. Quinto principaliter, Vega 2. tom. sum. c. 50. casu 4.* Et posse hunc expelli docet etiam *Emmanuel Sa summ. verb. Religio, n. 34.* 53

Sextò infertur, quid dicendum sit, quando professio fuit oulla defectu uon præmissæ informationis à Sixto V. quando major sedecim annis profitetur, & in novitiatum ingreditur, petitæ? Pendet enim quæstio ex cognitione, an ex eo defectu reddatur nou sola professio, sed etiam admissio ad oovitiatum irrita. Placuit enim quibusdam junioribus, utrumque irritari. Et ita retenta hac sententia, dicendum esset juxta probabilem opinionem oum. 46. relatam, iterandum esse novitiatum, tanquam irritum. Secus juxta nostram sententiam, nu. 47. positam. Ducuntur autem ad sentiendum, irritari quoque novitiatum, quòd Sixtus V. in priori motu proprio, §. *Cæterum quoniam*, hos non aliter recipi posse, nisi præmissa informatione statuerit. Quæ negatio, adjuncta verbo posset, reddit actum omnino nullum, ut probavi lib 7. disp. 38. nu 20. Et paulò infra idem Sixtus V. sic ait: *Si qui eorum contra nostram constitutionem admittantur, tum susceptio habitus quàm professio nullius valoris existat.* Et ita tenet *Sorbus in compendio privileg. mendicantium, verb. Novitius, notabili* 4. Sed verius est non irritari novitiatum, sed solam professionem. Quia ea verba motus proprii, ut non possint prædicti recipi, oisi præmissa informatione, intelliguntur de vera receptione, quæ per professionem fit. Id eoim est potissimum receptionis significatum: & præterea, cum verba pœnalia sint, ac juris antiqui correctoria, sunt utique restringenda. Eo vel maximè, quod *in eod. §. Cæterum quoniam*, paulò inferius, agens de informatione præmittenda receptioni majorū sedecim annis, sic ait: *Plena & indubitata fide facta, tam superioris generalis, vel provincialis, quam diffinitorum consensu approbati, & ad habitum regularem admissi fuerint.* At habitus regularis verè est habitus professorum, per quem verus religiosus quispiam efficitur. Et verba, quæ inferius subjungit proximè relata, quæ clarè irritant professiooem & novitiatum, apertè intelliguntur 54

de proximo membro in eo motu proprio relato, nempe, de criminosis, ære alieno gravatis, aut reddeodis rationibus obnoxiis, quos proximè ad religionem perpetuò inhabiles reddiderat: ac proinde novitiatum & professionem decidit esse nulla. Quòd si dicas, clausulam in fine positam ad omnia præcedentia referri. At præcesserat eos inhabiles non admittendos esse: nec 16. annis majores absque informatione. Dic clausulam in fine positam tunc ad omnia præcedentia referri, quando iu omnibus illis eadem subest ratio, (ut probavi lib. 6. disp. 22. n. 19.) quod apertè bic deficit. Quia illi criminosi, & ære alieno, ac reddendis rationibus gravati, eraut effecti in eo motu proprio inhabiles perpetuò tam ad oovitiatum, quam ad professionem: & ideò utrumque casum fuisse Pontifex declarat: at majores 16. annis oullo eo vitio laborantes, sunt ad utrumque habiles: unde non est, cur novitiatus irritetur, si postea informatione facta non reperiantur inhabiles. Quare valere eum noviriatum sustinet *Manuel* 2. *tom. sum. c.* 4. *n.* 7. concludens, si aliud vellet is motus proprius, non esse eum receptum quoad hoc: sed solum ur dicta informatio professionem antecedat. Ex his ergo consequens est, ut ad ratificandam professionem eorum, qui post 16. annos habitum novitiorum receperunt, & nondum præmissa informatione sunt professi, non desideratur iteratio novitiatus, quia prior fuit legitimus. Sed satis erit, ut facta informatione professio rata babeatur.

55 Immò quando illegitimi, non ex sacrilego aut incestuoso concubitu nati, recepti sunt non præmissa dicta informatione, existimo novitiatum fuisse validum. Atque ita *Manuel num. præced. allegatus* loquitur indistinctè. Quare præmissa postea informatione, quam petunt Siatus V. & Gregorius XIV. in suis motibus propriis, non erit necessaria iteratio novitiatus. Ducor, quia Siatus V. in suo motu proprio, §. *Quoad reliquos vero*, solum irritat professionem eorum, ibi: *Si quis autem eorum aliàs quam ut profestur, recipiatur, professio similiter nulla sit.* Et licèt statim jubeat habitu privandos, ac expellendos: id tamen intelligi debet, nisi velint præmissa informatione denuò ptofiteri, inventis qualiratibus per cos motus proprios petitis. Si autem ex incestu vel sacrilegio geniti sint, tunc existimo novitiatum fuisse irritum. Quia Sixtus V. in eo motu proprio, §. *Ne igitur contingat*, eaprefsè dicit susceptionem habitus & professionem horum irrita esse. Et Gregorius XIV. non omnino correxit hunc morum proprium, sed tantùm decrevit, ut præmissa quadam informatione capaces essent. Ergo ea non præmissa, judicandum quoque est, habitus novitiorum susceptionem irritam esse, juxta prioris mutus proprii decisionem. Quare sustinendo priorem sententiam relatam n. 46. repetendus est novitiatus, ut possit professio ratificari: at retenta nostra relata num. 47. id opus non est.

56 Ultimò infertur, quod quando professio fuit nulla defectu veri consensus profitentis, ut fictè professus sit, eum non indigere novitiatus iteratione, ut si ratificet professionem: & hoc juxta utramque opinionem. Quia cum ingressus sit vero probandi animo, nullum in noviriatu vitium reperitur. Quòd si ficto animo ingrederetur, solum ut religionem illuderet: tunc novitiatus non valeret; quia duorum consensu indiget, ut diaimus num. 52. Quare juxta primam sententiam, iterandus esset ad ratificandam professionem. Secus juxta nostram sententiam.

57 Tandem si quis vellet priorem opinionem amplectens iterare novitiatum, ut vel sic tutior esset ratificationis professionis valor, esset facilè remedium, ne cum infamiæ nota repeteretur, sub sigillo confessionis vitio superiori detecto, petere ut ipsum denuò admittat ad novitiatum peragendum inter cæreros professos, habitu eorum gestato. Quod si non sufficiat consensus prælati ad novitii admissionem, sed desideretur simul Conventus consensus, poterit petere prælatus Conventus suffragia, tacito ptofessi nomine, & explicata prioris professionis nullitate. Vel potest, ut id necessarium non sit, ac conscientia pacetur, impetrari secretò Pontificia dispensatio novitiatum supplens.

58 Ad argum. num. 46 proposita resp. Ad 1. dic, Sicut matrim. contractum coram parocho & testibus, irritum propter aliquod impedimentum occultum, non dicimus esse omninò nullum, est enim validum quoad præsumptionem Ecclesiæ ignorantis impedimentum, & sic non judicatur de illo ac si omninò factus non fuisset, quoad iterandam solemnitatem parochi & testium, sed solum quoad iterandum contrahentium consensum: ita eum novitiatum non esse omnino irritum, sed quoad hoc, ut ille coram Deo non fuerit novitius verus privilegiisque novitiorum gaudens: at fuisse validum quoad eum effectum, ut verè eapertus sit religionis austeritates, & religio experta sit ejus mores, qui est finis anni novitiatus, & proinde is iterandus non sit ad ratificandam professionem. Ad 2. constat ex dictis n. 47. ubi non defendimus novitiatum iterandum minimè esse, eò quòd cesset in hoc casu finis decreti Trid. sed quia finis illius decreti nunquam hunc casum comprehendit, ac subinde nec decretum ipsum. Quam differentiam in exemplo matrim. ibi adducti latius explicuimus, & probavimus lib. 2. disp. 35 num. 3.

S U M M A R I U M.

Ut ratificetur professio, irrita, opus est, ut professus norit professionem fuisse irritam, & velit ex tunc valere, n. 59.

Quando profitens erat habilis, ac professio fuit irrita, defectus consensus profitentis fictè, an exigatur nova superioris acceptatio, ut professio illa rata habeatur? n. 60.

Quid, quando professio fuit nulla ratione metus, n. 61.

Quid, quando professus erat inhabilis, sive perpetuò, sive temporaliter? Referuntur duæ sententiæ, n. 62. & 63.

Proponitur sententia Authoris, n. 64.

Traditur medium ut absque nota habeatur nova acceptatio, n. 65.

An sint cæremoniæ solitæ adhiberi in professione repetenda, num. 66.

An possit hic professus retinere locum, & reliqua privilegia suæ antiquitati correspondentia? Refertur quadam sent. n. 67.

Proponitur Authoris sententia, n. 68.

Post n. 68. invenies omnia summaria, quæ desiderantur.

QUÆSTIO VII. An ad ratificandam professionem irritam desideretur novus consensus ipsius professi, novaque acceptatio superioris religionis, præcedente in utroque scientia nullitatis prioris professionis: ac sint repetendæ cæremoniæ: ratificataque professione possit ille professus retinere locum, ac cætera privilegia antiquitati prioris professionis irritæ correspondentia? Et ut à notioribus incipiamus, manifestum est, ad veram prioris professionis irritæ ratificationem, & ut ea convalescat desiderari, ut professus sciens fuisse nullam, ad eamque minime obligari, eam ratam habeat, volens ut ex tunc efficax ac firma sit. Quare quantocumque tempore exerceat actus quoscumque professorum, ac professionem ratificet ignarus illius nullitatis, ea non vires resumet, nec is verus professus efficietur. Quod latè probavi, similibus quibusdam adductis, lib. 1. disp. 16. n. 7. & lib. 2. disp. 36. nu. 3. & similiter ob eandem rationem dixi aliquibus DD. allegatis hoc 7. lib. disp. 6. nu. 9. non censeri ratum haberi ordinem metu assumptum, per ipsius exercitium, dum exercentem latebat se ad ordinis observantiam non astrictum esse. Et ita colligitur ex *Cajet.* 2. 2. *qu.* 189. *art.* 5. *paulo post princ.* Et docent *Navar. sum. c.* 12. *n.* 71. *& comment.* 4. *de regular. num.* 74. §. *advertendum quarto, & lib.* 1. *consil. in prima edit. tit. De his quæ vi, cons.* 5. *n.* 8. *& lib.* 3. *tit. de regular. cons.* 5. *num.* 15. *&* 18. *& cons.* 39. *n.* 4. *& cons.* 35. *fine, & cons.* 37. *n.* 2. *& cons.* 44. *num.* 4. *& cons.* 96. *n.* 1. *& in* 2. *edit. lib.* 1. *tit. De his quæ vi, cons.* 4. *nu.* 8. *& lib.* 3. *tit. de regular. cons.* 18. *fine, & cons.* 23. *n.* 2. *& cons.* 27. *num.* 4. *& cons.* 26. *nu.* 15. *&* 18. *& cons.* 29. *num.* 1. *& cons.* 28. *fine, & cons.* 34. *n.* 4. *& cons.* 89. *num.* 3. *&* 5. *Azor lib.* 12. *institut. moralium, cap.* 4. *q.* 7. *Sorbus in compendio privilegiorum mendicantium, verb. Novitius, notabil.* 4. *Graffis* 1. *p. decis. lib.* 3. *c.* 5. *Manuel* 2. *tom. sum. c.* 5. *num.* 2. *& cap.* 8. *conclus.* 4. *num.* 5. 59

Tota autem difficultas est, an desideretur quoque nova monasterii acceptatio? Et cum possit profitens esse habilis, & ex alio defectu, ut consensus, aut ratione metus, professio sit irrita: aut quia inhabilis est. Quando profitens erat habilis, at professio fuit irrita defectu veri consensus, eò quòd fictè professus sit: an sit necessaria ad ejus ratificationem nova quoque acceptatio superioris conscii nullitatis prioris professionis: pendet decisio ex simili quæstione, in matrim. carnali: nempe an contracto matrim. inter personas habiles, quarum altera fictè consensit, ut id matrim convalescat, sit quoque necessarius novus consensus alterius conjugis, qui legitimè consenserat. De qua quæst. latè egi lib. 2. disp. 32. Et cum sit probabile requiri novum consensum alterius conjugis: (ut ibi nu. 8. probavi,) similiter dicendum est, esse probabile desiderari novam monasterii acceptationem, cognita prioris professionis nullitate. At cum ibi n. 9. tanquam probabilius sequuti simus, non exigi novum consensum alterius conjugis, cujus consensus fuerat legitimus: ita in præsenti verius est, quando professus erat habilis ad profitendum, utpote qui nullo vitio dirimenti laborabat, & anno professionis expleto, legitimamque ætatem adeptus, fecit professionem, at irrita fuit professio ex defectu consensus ficti ipsius, non desiderari novam religionis acceptationem, sed satis esse, ut ipse professus verè consentiat, licet internè, & quocumque tempore transacto, dummodo superior, qui professionem acceptavit, non revocarit consensum. Quod latius probavi d. disp. 32. num. 9. & 14. argumento deducto ex matrimon. carnali in quo multos DD. id asserentes allegavi. Et id expresfsè tenet in professione *Emmanuel Sa in summ. verb. Religio num.* 23. ubi ait, professionem eam ratam effici consensu professi supervenienti. Et id supponunt *Angles floribus* 2. *p.* ubi de voto, *q. unica, n.* 1. *diffic.* 4. *& Manuel* 2. *tom. summæ cap.* 92. *conclus.* 5. *n.* 5. ubi inquiunt teneri hunc secretò profiteri si nequeat absque scandalo fugam arripere. Et à fortiori id docent DD. num. seq. citandi. 60

Idem censendum est de eo, qui metu cadenti in virum constantem professus est, cum aliàs esset habilis. Cum enim nullum vitium in consensu acceptantis intersuerit, sed ex parte sua firmus & validus extiterit, satis est, ut ea professio irrita convalescat, accedere liberi professi consensum, quo sciens nullitatem prioris velit eam ratam habere, quod etiam proba- 61

probavi lib.2. disp.32. n.14. Et probatur ex *cap. Ad id, de sponsal.* ubi deciditur matrimonium ob metum irritum, valorem resumere per spontaneam passi cohabitationem, nec fit mentio novi consensus alterius conjugis, qui sponte sua illum præstiterat. Et tenent expressè in professione *Navar. lib.3. tit. de regular. in priori edit. cons.24. num.1. in posteriori, cons.50 n.1.* At probabile quoque est contrarium, nempè desiderari novum consensum superioris, ut dixi num. præced.

62 Gravior autem difficultas est, quando neuter consensus fuit legitimus, ratione inhabilitatis profitentis ad profitendum, sive inhabilitas sit temporalis sive perpetua, ut quando expleto novitiatus anno, vel ante sedecim annos completos, emissa fuit. In quibus eventibus omnino cassatur professio in *Trident. sess.25. de regular. c.15.* & est illegitimus tam consensus profitentis, quam monasterii acceptantis: sicut quando matrimonium est clandestinum, consensus utriusque conjugis in matrimonium est omnino irritus ratione inhabilitatis temporalis ad sic contrahendum inductæ per *Trident. sess.24. de matrim. c.1.* Similiter quando professio facta est à quibuscumque filiis illegitimis, vel à legitimis majoribus sedecim annis, juxta motus proprios Sixti V. & Gregorii XIV. quorum meminimus disp. hac nu. 30. Consistit ergo difficultas in hoc, an postquam cessavit impedimentum, ut quia jam expleta est ætas, aut integer annus novitiatus completus est, vel informatio facta est: vel si fuit impedimentum perpetuò inhabilitans, id cessavit per Pontificiam dispensationem, ut ea professio irrita convalescat, satis sit novus consensus professi, vel desideretur quoque nova religionis acceptatio scientis nullitatem prioris? Et loquendo de impedimentis, quæ ad tempus reddunt inhabilem quempiam ad profitendum, qualia sunt defectus ætatis, & integri anni probationis, *Navar. lib.3. cons. tit. De regular. in 1. edit. cons.35. nu. 3. & cons.46. num.2. in 2. cons.27. num.2. & cons.28. num.3. & Graffis 1. p. decis. lib.3. cap.5. num.24.* asserunt sufficere ut convalescat professio, ratificationem ipsius professi absque nova superioris receptione. Idque probat Navar. eò quòd professio ob metum irrita sola ratificatione ipsius professi vires resumat. Et faciunt pro eadem sententia *Manuel 2. tom. sum. cap.8. conclus.4. n.5. & Serbus in compendio privileg. mendicantium, verb. Novitius, notab. 4.* ubi ajunt professionem irritam instaurari, si professus nullitatis professionis conscius eam ratam habeat. Idemque asserunt omnes hi DD. quando informatio in illegitimorum receptione, aut legitimorum majorum sedecim annis, non præmissa est. Cum id quoque impedimentum sit ad tempus inhabilitans, nempè, donec informatio præmittatur. At de impedimentis perpetuò inhabilitantibus censerent oppositum *ipsemet Navar. Palacios, & Manuel,* quos nu. 46. retuli, dum in eo casu petunt iterari novitiatum, nedum id dicerent de nova ad professionem admissione.

63 At in contraria sententia est *Azor lib.12. institut. moralium, c. 4. q.7.* ubi agens de eo, qui ante annum novitiatus expletum professus est, ait desiderari, ut ea professio firma reddatur, superiorem conscium nullitatis prioris professionis ipsam denuo admittere: atque subinde idem diceret de omnibus aliis impedimentis, sive perpetuò, sive ad tempus inhabilitantibus. Et verè est ratio urgentissima pro hac sent. Quia eadem est ratio de matrim. carnali & de spirituali quoad hoc: utrumque enim contractus est mutuus desiderans traditionem unius, & acceptationem alterius. At ut matrim. irritum ob contrahentium inhabilitatem convalescat, necessarius est novus utriusque consensus scientis prius matrim. fuisse nullum, ut latissime probavi lib.2. tota disp.35. & seq. Ergo idem est in ea professione. Et confirm. quia ideò id contingit in matrim. (ut ibi probavimus) quòd neuter consensus ex se validus fuerit; utpote qui in personam inhabilem ferebatur, & manente ignorantia nullitatis prioris matrim. novus consensus non præstabatur ad id denuo celebrandum, sed solum ad validum existimatum ratum habendum, ac proinde uterque consensus, qui à principio desiderabatur, est renovandus cognita nullitate, ut vel sic animus sit denuo ineundi matrim. At hæc ratio omnino militat in professione, ut quæ liberum profitentis, & recipientis, consensum desiderat: & prior fuit utriusque omnino irritus, & tanquam præstitus circa personam inhabilem: & si duranti eadem ignorantia ratificetur à superiori professio, ea ratificatio non est nova acceptatio, qualis desiderabatur ut denuo inciperet efficax esse, sed est confirmatio præcedentis, quæ nulla erat. Requiritur ergo novus utriusque consensus cognito prioris professionis vitio. Et amplius confirmatur, quia non minus desideratur ad valorem professionis traditio profitentis, quam acceptatio superioris, utrumque enim est de ejus essentia. Immò potior pars essentiæ est acceptatio, quæ est forma traditionem perficiens. Si ergo secundum omnes (ut n. 59. diximus) ut ea professio irrita reviviscat, exigitur nova traditio profitentis conscii nullitatis prioris professionis, cur non idem censendum erit de nova superioris acceptatione? Et ita hanc sent amplexus sum l.2. d.35 nu.4. ubi dixi idem dicendum esse, quod de matrimonio. De quo dixi eo. l. disp.36. nu.4. multo probabilius esse desiderari novum utriusque consensum cognita matrimonii prioris nullitate. At dixi num.8. non esse adeo improbabile oppositum, quin quando grave damnum timeretur, posset amplecti sententia asserens non opus esse intimari alteri conjugi, prius matrimon. esse nullum.

Atquamvis præcedens sent. rationi conformior, tutior, ac probabilior sit: existimo esse probabile, & tutum in praxi, quod *Navar. & alii citati n.62.* existimarunt, nimirum, non esse opus nova acceptatione ipsius religionis, sed satis esse, si professus ille sublato jam impedimento, & conscius nullitatis professionis, ratificet. Nec discrimen invenio, sive impedimentum ad tempus sive in perpetuum inhabilitet. Eadem enim est ratio, nam tam inhabilis est eo tempore, quo professus impedimento temporali inhabilitatur, quam est perpetuo, dum impedimentum est perpetuum. Ducor, quia quamvis negari non possit, desiderari novam acceptationem cum scientia nullitatis prioris professionis. At ea habetur à Pontifice *cap. Significatum, de regular. & cap. 1. eod. t. in 6.* dum ibi decernunt Pontifices, professionem irritam defectu legitimæ ætatis convalescere per ipsius professi ratificationem, vel delationem annuam habitus professorum. Atque proinde Pontifices, ut paci ac tranquillitati religionis, & ipsorum religiosorum consulerent, tanquam supremi religionum generales acceptarunt professionem illam, per solam ipsius professi ratificationem. Et confirmatur, quia *Trident. sess.25. de regular. c.19.* tractans de professione irrita defectu ætatis, vel quacumque alia ex causa, præsumpsit eam ratificari per taciturnitatem quinquennii, exercendo actus professorum, & gestando eorum habitum: ac proinde clausit reclamandi aditum: (ut diximus num. 9. & 16.) & hoc absque religionis novo consensu, & scientia nullitatis prioris professionis. Ergo supponit Ecclesiam nomine religionis acceptare. At per hoc cessant objectiones in contrarium adductæ numer. præced. Est enim diversa ratio de matrimonio, (ut bene dixit *Petrus de Ledesma de matrim. q.45. art.3. in solutione ad ultimum,*) nam Ecclesia non potest acceptare matrimonium nomine alterius conjugis. Non potest etiam supplere consensum & traditionem ipsius professi, ut professio reddatur valida (ut probavimus hoc lib.7. disp.34. num.16.) At potest professionem nomine religionis acceptare, quod sit supremus generalis omnium religionum. Sed obiicies, sicut induxit professionem tacitam, per quam ratificaretur prior professio irrita: ita & consensum tacitum, per quem prius matrim. metu initum convalescit, nimirum ex diutina habitatione præsumptum, *c. Ad id. de sponsal.* & ita nulla videtur discriminis ratio inter matrimonium & professionem. Sed dic id fecisse Ecclesiam in matrimon. personarum habilium, quod nullum erat ex vitio extrinseco existenti in altero conjuge solo, ad cujus ratificationem non erat necessarius novus utriusque conjugis consensus, sed solius metum passi: ut etiam contingit, quando alter fictè consensit. At quando conjux erat inhabilis, est necessariò utriusque consensus innovandus (ut differentiam hanc explicui lib.2. disp. 32. num 9. & disp.36. num 2.) Quare cum Pontifex nequeat supplere alterutrius conjugis consensum, non potest inducere novum tacitè aut expressè ratificandi modum, sine scientia utriusque conjugis, & tacita aut expressa voluntate amborum ratificandi. Sicut potest in professione supplere religionis consensum, ac nomine ipsius etiam retinentis, nedum ignorantis, acceptare: statuendo (ut statuit in textibus allegatis) professionem irritam convalescere per solius professi ratificationem. 64

Quod si quispiam professus, ut tutius suæ conscientię provideat, velit adesse novam acceptationem, facile uti potest eo medio, quod num. 57. proposuimus, ad iterandum novitiatum. Et ne fortè superior, nolens eum professum, consensum revocet, prius ipse ratificet: quod juxta opinionem probabilem n præced. relatam satis est: vel non proponatur superiori religiosus, sed tacito nomine proponatur casus per interpositam personam. 65

Id tamen fatendum est, utravis sententia amplexa, cæremonias solemnes ex regulæ præscripto, aut consuetudine adhiberi solitas in professione, non esse repetendas. Cum non sint de ipsius substantia, & semel jam adhibitæ sint; eo vel maximè, quòd non possent absque nota iterari. Et in simili de matrim. quod fuit irritum, & occulta dispensatione habita ratificatum, non esse repetendas nuptiarum benedictiones, in matrim. priori irrito adhibitas, probavi lib.2. disp.37. num.13. & in propriis terminis hujus professionis docet *Azor. lib.12. institut. moral. c.4. q.7 fine,* & clare videtur sentire *Navar. lib 3. cons. t. de regul. in 1. edit. cons.46 n.2. in 2. cons.27. nu.2.* dicens non oportere, ut hic denuò publicè profiteatur. 66

Tandem meritò dubitabit quispiam, an hic professus possit tuta conscientia retinere locum, ac cætera privilegia, antiquitati prioris professionis irritæ debita? Ratio dubitandi est, quòd ex tempore ratificationis incipiat esse verus professus, ut ex se constat, & docet *Navar. l 3. cons. t. de regul. in 1. edit. cons. 46. n. ult. in 2. cons. 27. num. ult.* ubi etiam tetigit hanc difficultatem, sed brevissimè, & de sola sede antiquitati debita egit, dixitque posse ea gaudere, quando bona fide putarat se professum, & supervenienti mala fide ratificavit, argumento multorum, quæ de effectibus bonæ fidei, & de evitatione scandali, & de rei modicitate adduci possent. 67

Sed breviter dico, sive bona fide, sive mala in ea irrita pro- 68

sessione perstiterit, si de factis tempore præterito loquamur, quo solum professus existimatus erat, nil teneri eum reparare. Quippe omnia illa valida fuerunt (ut probavi nu. 38.) Si autem de in posterum faciendi sermo sit, si ratione antiquitatis existimatæ professionis aliquid sibi competat, quod in præjudicium alicujus momenti religionis aut religiosorum cedat, tunc existimo eum teneri secretè pro foro conscientiæ dispensationem impetrare, ut id retineat: interim tamen dum procurat, vel si commodè procurare nequeat, non tenetur cum nota ab iis abstinere, sed solum quando absque nota posset, ut constat ex dictis num. 38. si vero competentia ratione dictæ antiquitatis sint modici momenti, ut priorem locum occupare, prius ferre suffragium, & alia hujusmodi, non credo eum compellendum esse ad procurandam dispensationem. Quia rei modicitas id persuadet.

S U M M A R I U M.

Conjugatus professus sine valida conjugis licentia non comprehenditur sub decreto Trident. sess. 25. de regul. cap. 19. sed potest quandocumque durante conjugio reclamare, nu. 69.

An cessante conjugio ut ratificet, desideretur scientia nullitatis professionis, iteratus novitiatus, & nova superioris acceptatio? Et an repetēda sint cæremoniæ, & possit obtinere locū & privilegia antiquæ professionis irrito debita: & dicenda sint omnia de hoc, quæ dicuntur de non legitimo professo, dum non ratificavit, vel postquam ratificavit, n. 70.

Si impedimentum conjugii duret toto quinquennio, vel partim, quando liceat reclamare? nu. 71.

69 QUÆSTIO ultima. Quando conjux sine valida licentia conjugis professus, possit reclamare contra professionem, an quinquennium præscriptum in *Trident. sess. 25. c. 19. de regular.* procedat in hoc eventu? Et quid exigatur ut professio hujus valere incipiat? Prima conclusio sit, conjugatus hic durante conjugio non comprehenditur sub decreto *Trident. sess. 25. de regul. cap.* 19. præscribenti quinquennium ad reclamandum contra professionem, sed eo durante locus erit reclamationi. Quia est inhabilis ad profitendum validè absque valida alterius conjugis licentia, ut constat ex dictis tota disp. 34. & 35. At inhabiles non comprehenduntur sub eo decreto, ut probavimus hac disp. num. 34.

70 II. Conclusio. Cessante impedimento conjugii, eò quòd conjux relictus in sæculo consensum præbet, aut fornicatur, altero existenti innocente, aut vita functus est, ut ea professio quæ irrita erat convalescat, necessaria est ratificatio ipsius professi cognita prioris professionis nullitate: juxta dicta n. 59. non tamen desideratur novitatis iteratio, juxta probabiliorem opinionem, quam amplexi sumus nu. 47. quamvis oppositum sit probabile, ut n. 46. diximus, nec desideratur nova acceptatio religionis scientis priorem professionem fuisse irritam, juxta probabilem sent. propositam num. 64. secus juxta probabiliorem relatam n. 63. Et hæc quidem procedunt retenta nostra sent. quam disp. 34. n. 16. & 18. usque ad aa. & disp. 35. n. 7. 11. & 15. defendimus, nimirum professionem factam à conjuge absque spontanea licentia, vel metu & dolo alterius conjugis, adeò irritam esse, ut non convalescat alterius consensu aut morte, nisi ipsemet conjux professus tunc eam ratam habeat. Et de repetendis cæremoniis in ratificatione hujus professionis, & de retinendis loco ac privilegiis debitis antiquitati prioris professionis, dicenda prorsus sunt, quæ diximus n. 66. & duplici seq. Et denique de obligatione ratificandi postea professionem, ac de fugiendi potestate, & de cæteris, quæ ratione professionis ei poterant competere: sunt eadem asserenda, quæ de invalidè professo diximus n. 36. & seqq.

71 Tandem si impedimentum illud duret quinquennio post professionem, vel parte quinquennii, quando liceat huic reclamare. Dicenda sunt quæ diximus n. 34. fine, de habente impedimentum irritans professionem.

D I S P U T A T I O XXXVIII.

An vir possit absque uxoris licentia ad ordines promoveri: & sic promotus ad quid astringendus sit?

S U M M A R I U M.

Quot quæstiones disputandæ sint, num. 1.

Conjugatus nec ante nec post matrim. consummatum, potest ad ordines sacros ascendere, absque spontanea conjugis licentia. Et remissivè, quid quando uxor fornicatur? n. 2.

Quid, si maritus nondum consummato matr. habeat animum transeundi ad religionem. an possit sacris initiari? n. 3.

An id liceat ex Pontificis licentia, n. 4.

An possit sine licentia uxoris ad primam tonsuram, & ordines minores ascendere? Refertur quædam sententia, n. 5.

Proponitur sententia Authoris, n. 6.

Quid, si matrim. nondum sit consummatum? n. 7.

An sit exigendum votum continentiæ ab hoc conjugato volente ad primam tonsuram, & ordines minores promoveri? n. 8.

Non potest ad ordines minores ascendere, nisi velit ad sacros, n. 9.

Solvuntur argumenta, num. 10.

Quando vir sine uxoris licentia promotus est ad sacros ordines, potest ab ipsa revocari, n. 11.

Quid, si ad summum Pontificatum provectus sit, n. 12.

Quid, si licentia metu aut dolo extorta sit, n. 13.

Quid, si uxor nec consensit, nec dissensit, sed dissimulavit? Refertur quædam sent. n. 14.

Proponitur sententia Authoris, n. 15.

An uxore non repetente, possit vir promotus ad eam redire, n. 16.

An vir promotus ad ordines matrim. nondum consummato, absque uxoris licentia, teneatur ingredi religionem? Refertur quædam sent. n. 17.

Proponitur sententia Authoris, n. 18.

Quid, si promotus sit animo ingrediendi, n. 19.

An si nolit ingredi, sit uxori restituendus, & ad quid teneatur, quamvis summus Pontifex sit? Et remissivè, quid, si postea uxor adulterium admittat, n. 20.

An quis matrimonio consummato initiatus ordine sacro, absque licentia uxoris possit petere, & teneatur reddere, apud Græcos & Latinos, n. 21.

An uxor teneatur huic reddere, vel professo absque ejus licentia, vel cum illa, postea tamen ad ipsum revocato, n. 22.

An valeat matrim. initum post uxoris obitum, ab eo qui absque ejus licentia ordines sacros assumpsit? Refertur quædam opinio? n. 23.

Proponitur Authoris sententia, n. 24.

CUm disputatum hactenus sit de facultate conjugatorum transeundi ad religionem, & de conditionibus ad id jure petitis. Jam de facultate ascendendi ad ordines, Episcopatum & Cardinalatum, tractandum est, quod quatuor disp. absolvetur. Præsens tractabit de facultate promovendi viri ad ordines absque uxoris licentia, vel cum ea metu vel dolo extorta, vel sola uxoris licentia, vel cum ea metu vel dolo extorta, vel sola uxoris dissimulatione: & de obligatione sic promoti. Sequens de petitis ut vir cum licentia uxoris initietur, & de revocatione viri cum ea licentia promoti, non servatis aliis jure requisitis. Mox alia subsequens de obligatione uxoris in sæculo relictæ ad servandam castitatem, & de ejus habilitate ad validum matrimonium ineundum, defuncto viro ad ordines promoto. Ultima, de requisitis ut vir ad Episcopatum, Cardinalatumve ascendat. Præsens ergo disputatio continet tres quæstiones. I. est, an viro liceat ad ordines transire, absque uxoris licentia expressa & spontanea? II. de revocatione viri sic promoti. III. de obligatione ipsius viri revocati. 1

QUÆSTIO I. An vir possit ad ordines transire absque uxoris licentia expressa & spontanea? Hac in re certissimum est conjugatum nec ante nec post consummatum matr. posse ad ordines sacros ascendere absque spontanea uxoris licentia. Id enim est expressè definitum de matr. indistinctè, *cap. Conjugatus, de convers. conjug.* & explicando etiam ante matr. consummatum *Extravag. Antiquæ, Joan. 22. de voto.* Et ratio est, quia per ordinis sacri susceptionem non dirimitur matrim. ratum, ut definitur in ea *Extravag.* Atque subinde præjudicium fieret mulieri, absque ejus licentia ordine assumpto, ac mutato statu. Hoc autem intellige uxore non adulterante. Nam ea adulterante virum innocentem posse ad ordines transire ipsa invita defendemus contra alios lib. 10. disp. 11. n. 16. 2

Nec liceret viro ante matrimonium consummatum absque uxoris licentia ad ordines transire, quamvis animum haberet transeundi statim ad religionem: sed id esse lethale peccatum constat ex *Extravag. Antiquæ, Joan. 22. de voto*, ibi: *Districtius inhibentes, ne quisquam durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus præsumat suscipere, nisi prout sacris canonibus noverit convenire.* Ubi *gloss. verb. Noverit*, ait, nempe, petita licentia uxoris cum voto castitatis. Cum ergo jura non sint contenta solo animo viri ingrediendi religionem, ut ad ordines promoveatur, sed petant aliquas conditiones; (ut disp. sequenti videbimus) qui solo eo animo promoveretur, contraveniret illi extravaganti verbis rigidissimis utenti, gravemque statuenti pœnam, ac in re magni momenti: ac proinde non evaderet culpam mortalem. Adde facillimo negotio mutari animum, ac consummari matrim. & tunc nullum superesse remedium: cederetque in gravem ordinis sacri injuriam. Et ita sustinent *Petr. de Ledesma de matrim. q. 53. art. 4. dub. 1. quod movet circa primum statum conjugati, Manuel 1. tom. sum. in 2. edit. cap. 224. nu. 3. Vega 2. tom. sum. cap. 34. casu 48.* 3

Immò nec ex Pontificis summi licentia poterit conjugatus ante matrimon. etiam consummatum ad ordines promoveri, absque uxoris licentia. quia nequit Pontifex juri uxoris derogare. Ita docent *Palud. 4. du. 27. q. 3. a. 3. num. 22.* Sed illi fidem non habeo. Tum, quia posset Pontifex dispensare in eo matrimonio rato ut dirimeretur. Tum etiam, quia sola continentia ordini sacro annexa obstaculo est promotioni conjugati ad ordines. At cum illa solo jure Ecclesiastico annexa sit ordini (ut defendimus hoc lib. 7. disput. 27. num. 5.) posset Pontifex in ea dispensare. Quare posset conjugatus ex Pontificia dispensatione, etiam post matrim. consummatum ad ordines sacros promoveri absque uxoris consensu. Sola enim constitutio Ecclesiastica id vetat. 4

Sed specialis difficultas est, an possit vir ad primam tonsuram & or- 5

& ordines minnres promoveri absque uxoris licentia? Nam *c.1. de cler. conjug.* solum interdicitut, ne conjugatus ad ordines sacros promoveatur. Et *cap. Conjug. de convers. conjug. & extrav. Antiqua, Joann. 22. de voto*, ubi similiter prohibetur promotio viri ad ordines, sermo est de ordinibus sacris. Nullatenus ergo interdicitur ipsi promotio ad ordines minores. Quod enim de uno negatur, de alio concessum intelligitur, *c. Qualis, d. 25.* Adde etiam ordinibus minoribus non esse aonexam continentiam. Quæ sola promotione viri ad ordines sacros obstat. Et ita posse hunc ad ordines minores promoveri ex justa causa, docent *Innoc. in cap. Conjugatus, statim in princ. & ibi Host. n. 1. Henric. n. 6.* dicens textum contrarium, n. seqq. allegandum intelligi, nisi ex justa causa Episcopus dispensaret: & ita credo alios DD. citatos intelligere, id licere dispensante Episcopo. Quorsum enim justam causam peterent, ubi nulla dispensatio in præcepto aliquo desideraretur? Unde dicunt *Innoc. & Host. ibi*, non esse petendum votum contineutiæ ab hoc conjugato ad ordiues minores ascendenti. Et hoc est probabile.

6 Sed tenendum est tanquam multo probabilius, nec ad primam tonsoram promoveri posse absque uxoris licentia, servatis aliis, quæ jura postulant in uxore ad promotionem viri ad ordines: de quibus disp. seq. sermo erit. Probatur ex *c. fin. de temp. ord. in 6.* ibi: *Nullus Episcopus, vel quivis alius clericalem præsumat conferre tonsuram conjugato, nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines promoveri, prout est sacris canonibus definitum.* Ubi *gl. verb. Definitum*, ait, dic ut notatur *c. Conjug. de convers. conjug.* ubi petitur licentia uxoris cum voto castitatis ipsius manentis in sæculo, unde ait *Abb. statim allegandus*, textus contrarius o. præc. allegatos, qui de solis ordinibus sacris mentionem fecere, iotellexisse ordines sacros amplè, ita ut minores & primam tonsuram sub se ambiant. Sed melior solutio est, illos textus solam promotionem ad sacros ordines interdixisse: at *d. c. fin. de tempor. ordin. in 6.* prohibuisse qnoque promotionem ad ordines minores, & primam tonsuram. Nec argumentum à contrario sensu ex aliis textibus deductum, alicujus est momenti: cum ad argumentum nihil probet, quando inde alterius juris correctio resultat, ut latè probat *Everardus in suis top. loco à contrario sensu*. Et ita hujus sent. snnt *gl. d. c. fi. verb. Definitum, & ibi Dominicus num 6. idem gl. d. c. Conjugatus, verb. Ad sacros, & ibi Joan. Andr. num. 3. Ant n. 1. Abbas nu. 2. Card. q. 1. Anchar. n. 2. Idem Joan. Andr. c. 3. num 1. de cler. conjug. & ibi Ant. num. 5. Abb. num. 3. Anchar. num. 3. Card. qu. 1. Imola n. 1. Brunel. de sponsal. concl. 3. n. nu. 16. Ant. Cuc. lib. 4. instit. major. t. 12. num. 197. Azor lib. 13 inst. moral. c. 13. qu. 7. Majol. lib. 1. de irreg. c. 34. num. 1. Lancelot. instit. juris canon. lib. 2. tit. de divor. §. His exceptis, verb. Ad sacros.*

7 Intellige etiam si nondum consummatum sit matrim. Quia quoad promotionem ad ordines, nil refert an solum ratum, an etiam matrim. consummatum sit. Ita docent *Joan. Andr. cap. Conjugatus, num. 1. de convers. conjug. & ibi Card. q. 3. Henric. num. 6.*

8 Uode ab hoc conjugato volenti ad primam tonsuram ascendere, ultra requisita ex patte uxoris, de quibus disp. sequenti agam, exigendum est votum continentiæ. Quamvis enim à non conjugato promoto ad minores id votum non petatur, secus est de conjugato. Quòd ille possit à clericatu resilire ac uxorem ducere: & ideò non debet beneficio juris privari, petito ab eo enntinentiæ voto: hic autem non potest ad primam tousuram promoveri, nisi velit quoque ad sacros ordines ascendere, ut constat ex *c. fi. de tempor. ordin in 6.* & ideò ne contingat eum ante sacrorum ordioum susceptionem redire ad uxorem, alligandus est continentiæ voto. Sic *gloss. cap. Episcopus, verb. Sequestrato d. 77. Joan. Andr. c. Conjugatus, n. 4 de convers. conjug. & ibi Ant. num. 3. Abb. n. 5. Card. q. 2. Anchar n. 2.*

9 Nec potest etiam conjugatus hic ad primam tonsuram promoveri, nisi velit quoque ad ordioes sacros ascendere, ut constat ex *c. fi. de tempor. ordin. in 6.* & docent *Joan. Andr. d. c. Conjugatus, n. 3. & ibi Ant. n. 3. Abb n. 2. Anchar. n. 2. Card quæst 1.*

10 Ad arg. num. 5. proposita constat ex dictis n. 6. ubi ad eos textus respondi, & qoamvis ordinibus minoribus non sit annexa continentia, & ideò ex hac parte non repugnet eos assumi post conjugium: at repugnat propter specialem juris prohibitionem.

11 QUÆSTIO II. An vir absque spontaoea uxoris licentla ad ordines promotus, possit ab ea revocari? Supponendum est uxorem posse quadrupliciter se habere. Primò, concedendo licentiam spontaoeam & expressam, & de hoc est sermo adhibendus duplici disp. seq. Secundò nullam eoncedendo licentiam, quia aut viri promotionis ignara fuit, vel illius conscia contradixit. Tertiò, concedendo liceotiam, metu tamen vel doln extortam. Quartò sciendo promotiouem viri, & nec contradicendo, nec consentiendo, sed tacendo & dissimulando. Et de his tribus modis est disputatio præsens. Et quidem quando uxor contradixit vel ignara fuit, ac proinde nulla habita est licentia, nemo dubitat integrum esse nxori illum ad consortium conjugale revocare. Quod illi non potuerit vir præjudicare. Idque expressè definitur *Extravag. Antiqua Joan. 22. de voto*, quando matrim. nondum est consummatum, nedum quandn jam consummatum est: nisi ante consummationem placeat viro ad religionem transire.

12 Immò si vlt absqoe licentia uxoris ad summum eveheretur Pontificatum, potest ab ipsa revocari, ut ei teneatur debitum reddere. Cum eoim hoc sit jus justitiæ prius, non potuit lædi per Pontificatum, quantumvis bona fide assumptum, eò quod uxor mortua crederetur. Ita docent *gloss. in cap. Si quis pecunia verb. Non Apostolicus d. 79. & ibi Arch. ad fi. & ibi Turrec. cit. Hugone, a. 3. nu. 12. Jo. And. cap. Constitutus, in fi. de convers. conjug. & ibi Ant. fi. Abb. fi. Anch. fi. d. Abb. Uxoratus in fi. eod. t. & c. Licèt de vitanda num. 4. de elect. Henric. cap. Conjug. n. 3. de convers. conjug. Monald. sum.* ubi de voto *t. de voto conjug. vers. Item si vir suscepit ordinem, Alonsis sum. 2. p. t. 8. c. 22. a. 2. q. 1. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 8. fi. Sylv. Matrimonium 8. q. 12. d. 3. Suppl. summæ Pisanæ verb. Impedimentum, imped 11. num. 2. Majol. l. 1. de irreg. cap. 34. num. 3.* Quamvis Doctor qnidam, quem refert tacito nomine *Bellamera d. c. Si quis pecunia in fine*, senserit minimè restituendum esse uxori, nec teneri ei reddere debitum, quòd ob majus commune bonum uxor privanda sit absque culpa jure suo: & ipse cogitandum relinquit. Sed tenendum est quod dixi.

13 Idem dicendum est, quando licentia uxoris metu viri constantis aut dolo gravi extorta, vir ad ordines promotus est Quippe ut uxor jure suo repetendi privetur, licentia spontanea desideratur, ut de licentia uxoris, sic extorta ad professionem viri, probavimus hoc 7. lib. disp. 35. nu. 1. & 9. non auferri uxori jus revocandi, & ita docent *Sylvest. verb. Divortium quæst. 17. dict. 4.* ubi *Armilla n. 13. Ant. Cuc. lib. 4. instit. major. t. 12. num. 194. Azor. lib. 13. instit. moral. c. 14. q. 12.*

14 Major autem difficultas est, quando spontanea uxoris dissimulatio interfuit, quæ conscia promotionis viri ac potens commodè reclamare, nec consensum nec dissensum præstitit, sed dissimulando tacuit? Qua in re quidam asserunt non esse integrum uxori revocare, sed censeri vovere continentiam. Ita *gl. cap. Quia sunt, verb. Fuisse, d. 28. & ibi Archid. n. fi. Dominic. ad finem, Turrecr. n. 4. Host. sum. tit. de voto, §. Utrum, & per quem n. 18 vers. Igitur si conjugatus, Astens. sum. 2. p. lib. 8. t. 21. art. 2. quæst. Monald. sum.* ubi de voto, *tit. De voto conjugatorum, vers. Item licet alicui. Henricus cap. Uxoratus num. 12. de convers. conjug. Arotinus cons. 59. nu. 8. Palud. 4. d. 37. q. 1. art. 1. num. 9. Regula leg. 40. t. 6. part. 1. & ibi Greg. Lopez, verb. Tenudus, D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 8. fi. Suppl. sum. Pisano. verb. Impedimentum, impedimento 11. num. 2.* Temperant *Henric. Monald. & D. Ant. ibid.* quando uxor fuit conscia juris statuentis quid ipsa efficere debeat viro promoto ad ordines cum ejus consensu. Tunc enim tacens, cum commodè reclamando esset, videtur consensum præstare, & ad ea efficienda se astringere, quæ jus facienda præcipit. Et hæc sent. est probabilis.

15 Sed verius est, nullum ex ea dissimulatione uxori præjudicium generari, sed jus suum viri repetendi illæsum manere. Quia ad rem tam arduam jura non contenta sunt uxoris dissimulatione, quæ varias interpretationes patitur, nec signum apertum licentiæ est, ut expressè definitum est *c. Consuluit, de convers. conjug.* quando vir profitetur uxore dissimulanti, & diximus hoc 7. l. disp. 35. num. 13. Et ita in propriis terminis docet *Sylv. Arm. Ant. Cuc. Azor, cit. n. 13.*

16 Sed dubitabis, an uxore non repetente possit vir ad sacros ordines absque ejus licentia promotus, ad ipsam redire? Doctores negantes posse professum absque uxoris licentia, ad ipsam non repetentem redire, quos retuli hoc l. 7. disp. 34. nu. 14. à fortiori id negabunt in hoc casu. Et quamvis ea disp. 34. n. 15. defenderim posse eum professum redire ad uxorem non repetentem: at contrarium existimo de viro sic ad ordines sacros promoto. Quia ea professio non fuit valida: at ordo suum omnem valorem habuit: & Ecclesia ordini castitatem, in quantum potuit, annexuit: ac proinde censetur omnem facultatem redeundi sua sponte ademisse initiato, salvo tamen jure uxoris ad revocandum. Et ita solum tenebitur dolum, & vim illatam movere, significando uxori animi sui promptitudinem ad conjugale consortium ipsa volente. Quòd si uxor repetere nolit, non erit ei integrum ad eam redire.

17 QUÆSTIO ultima, ad quid astringendus sit vir absque licentia expressa ac spootanea uxoris ad ordines promotus, & ab ipsa revocatus? In duplici casu potest quæstio hæc agitari. Prior est, quando promotio ad ordines sacros facta est noodum consummato matrim. Posterior, quando consummato matrim. Et in priori casu, quibusdam (& satis probabile est) placuit eum teneri ingredi religionem: ut vel sic possit votum ordini sacro annexum implere. Quod probant rationes omnes, quas l. 9. disp 34. n. 2. referam, ad probandum teneri eum, qui post votum castitatis uxorem ducit, religionem ingredi, eo quod non potest aliter castitatem promissam plenè observare. Et DD. illic citati multo fortius sustinebunt hanc sententiam: cùm multò strictius obliget votum castitatis ordini sacro annexum: eo vel maximè, quod ordo susceptus sit, & per consequens votum castitatis illi annexum, emissum sit post jam initum matr. Et ita in terminis docent *Host. sum. t. de convers. conjug. num. 9. vers. Solutio, Archid. cap. Desponsatam nu. 4. 27. q. 2. & ibi Bellamera num. 4. Astens. 2. p. sum. lib. 8. t. 11. art. 2. qu. 5. D. Anton. 3. p. t. 1. cap. 8. fi. Azor lib. 3. instit. moral. cap. 14. q. 2. Petr. de Ledesma de matr. quæst. 53. art. 4. dub. 2. quod movet circa primum statum conjugati, conclus. un.* Et videntur tenere *Man. 1. tom. sum. 2. edit. c. 224. nu. 3. & Vega 2. tom. sum. cap. 34.*

casu 48. & dico videri tenere : quia videntur loqui de conjugato, qui ante matrim. consummationem initiatus est, animo ingrediendi religionem.

18 Sed probabilius est non teneri ingredi religionem. Id enim fortiter probat textus *in Extravag. Antiqua Joannis 22. de voto*, ibi : *Ad ingressum hujusmodi sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per diœcesanum instanter moveri præcipimus*. Sentit ergo textus id non esse præceptum, sed consilium. Id etiam probant rationes, quibus lib.9. disp.34. nu.3. & 4. probabo emittentem votum castitatis, sive ante matr. sive eo inito, nondum tamen consummato, minimè teneri religionem ingredi, ut votum servet, & DD. ibi pro ea sent. allegati tenebunt etiam hanc (eadem enim est utriusque quæst. ratio: ut testantur *Azor & Petr. de Ledesm. num. præced. allegati.*) Et ita in propriis terminis tenet expressè *gloss. d. extr. Antiqua*. ubi *verb. Præcipimus*, ait Episcopum teneri admonere ut ingrediatur : ita enim præcipitur ibi in eo textu : & verbo Renuerit, ait supponere expressè eum textum posse sic initiatum renuere. idem tenet *Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 50. §. Ecce iste*: & dicit probabile *Petr. de Ledesm. num. præc. alleg.* Et videtur tenere *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 5. num.* 10. ubi dicit hunc hortandum esse ad religionis ingressum.

19 Non tenebitur religionem ingredi, quamvis animo ingrediendi religionem initiatus sit, dummodo id non voverit, ut de vovente castitatem, ac postmodum matrim. ineunti animo transeundi ad religionem, probabo lib.10. disp.34. num.4. eum minimè teneri ad ingressum.

20 Id tamen certum est, hunc initiatum ordine sacro ante matr. consummationem, monitumque ut religionem ingrediatur, ac renuentem, restituendum esse uxori petenti, cogendumque consummare. Id enim expressè definitur *d. extravag. Antiqua*, non enim potuit in uxoris præjudicium ordine sacro insigniri. Immò id esset verum, quamvis maritus ante matr. consummatum in summum Pontificem evectus esset, nolens enim ad religionem transire, teneretur matrim. consummare. Ita *Archid. c. un. n. 3. de voto, in 6. & c. Desponsatam n. 4. 27. q. 2. & ibi Bellamera n.* 4. Sed id non credo. Posset enim Pontifex effectus dispensare in eo matrim. rato, ac satis urgens causa tunc concurrebat : atque ita solutus esset ab obligatione uxoris. At si dispensare nolit, teneretur ad uxorem repetentem redire, ac matrim. consummare. Idque constat ex dictis num. 12. Vir autem hic restitutus uxori tenetur consummare non petendo, sed debitum reddendo : & ad reliqua omnia ad quæ statim dicam eum obligari, quando matrim. consummato initiatus est. Quippe eadem prorsus est ratio. An verò uxori posteà fornicanti sit maritus hic restituendus, dixi hoc lib.7. disp.36. n.4.

21 In posteriori autem casu, nimirum, quando matrimonio jam consummato est vir ordine sacro initiatus, ac ab uxore revocatus, dicendum est eum teneri reddere. Quia non potuit per ordinem supervenientem præjudicare juri exigendi acquisito ab uxore. At non potest petere. Quia obligatur voto castitatis annexo ordini assumpto, ad abstinendum in quantum lex matrimonii permittit. Et ita docent *D. Th. 4. d. 37. qu. 1. a. 2. ad 1. & ibi Palud. q. 1. a. 1. n. 9. Suppl. Gabr. ibi q. un. a. 2. concl. 5. Henric. de Gandavo quodlibet. 3. q. 38. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 8. §. Sotus 4. d. 38. q. 1. a. 2. conclus. 4. Viguer. l. inst. c. 16. §. 7. v. 9. imped. 4. Palacios 4. d. 37. qu. un. concl. 3. & d. 27. disp. 2. col. 24. vers. Sed quid si falsa. f. 584. Enriq. l. 11. de matr. c. 15. n. 9. & lib. 12. c. 5. in 10. Azor. lib. 13. instit. moral. cap. 14. q. 1. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 53. a. 4. ad fi. concl. 2. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 64. concl. 2. vers. Nec sic ordinatus. Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium*, ubi de impedimentis dirimentibus, *de impedimento ordinis*, *num.* 10. *Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 224. num. 4. Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matrim. *cap. 49. col. 6. §. Accedit ad hoc, Vega 2. to. sum. c. 34. casu 48. fi.* Et ex jurisperitis, *gl. extravag. Antiqua, Joan. 22. de voto in fi. Monald. summ.* ubi de voto, *c. De voto conjugatorum*, *vers. Item si vir suscepit ordinem*, *Astens. summ. 2. p. l. 8. t. 22. a. 2. quæstiunc. 1. l. reg. 40. fi. s. 6. p. 1. & ibi Monald. glos. un. Angel. Matrim. 4. num. 11. Supplem. sum. Pisana, verb. Impediment. imped. 11. num. 2. Sylv. Matrimonium 8. qu. 12. dict. 3. Navar. sum. c. 22. num. 52. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 2. Gaeta reper. t. Ad limin. 30. q. 1. §. 4. q. 195. n. 467. Majol. lib. 1. de irreg. c. 4. n. 9. & c. 34. n. 4. Ant. Cuc. lib. 4. instit. major. t. 12. n. 196. & lib. 5. t. 12. n. 222.* Idem dicendum est, si Græcus conjugatus sacris initietur absque uxoris licentia. Quia nec ipsis Græcis id permissum est. Quare poterit ab uxore revocari, & sic revocatus non poterit debitum petere : at reddere tenebitur. Sic *D. Th. 4. d. 37. qu. 2. art. 2. ad 3. Azor. lib. 13. instit. moral. c. 14. q. 6.*

22 Sed rogabis, an uxor viro promoto ad ordines absque ejus spontanea licentia, & sibi restituto, petenti debitum, teneatur reddere? Aliqui ex discipulis D. Th. (ut refert *Petr. de Ledesma statim allegandus*) censent non ita certum esse, uxorem non teneri reddere debitum huic petenti. quod jus justitiæ nequaquam amiserit, sed sola religione voti impediatur. Et jura solum concessetint optionem uxori, velit ne servare votum continentiæ à se emittendum : an potius liberè uti conjugio, viro sibi restituto. Quare uxore hanc partem eligente, jus justitiæ ad exigendum debitum manet in viro integrum, quamvis peccet contra voti religionem. Et hanc partem censeo probabilem. At verius est nō teneri. Quoniam vir non solum castitatis votum emisit, sed valide mutavit statum, ac proinde visus est omnino & plenè jure suo exigendi cedere. Et ideò ita docent *D. Th. 4. d. 37. q. 1. ar. 2. ad 1. Astensis, Supplem. Pisana, Syl. Gaeta, Manuel, Vega, n. præced. allegati. Enriquez li. 11. de matrim. c. 5. nu. 10. Petr. de Ledesma de matrim. q. 53. ar. 4. fi.* & videtur clarè tenere *Azor l. 13. inst. mor. c. 14. q. 1.* dicit enim virum recipiendo ordines sacros cessisse jure suo exigendi debiti. Idem credo de viro juvene uxori restituto officio judicis, eo quod licet de eius licentia fuit professus, non tamen ipsa votum castitatis emisit : juxta dicta hoc lib.7. disp.33. n.18. Quia (ut ibi dixi n.4.) valuit professio : ac proinde valide mutato statu cessit professus ille jure exigendi : & iura solum uxori, cui ob periculum incontinentiæ iubent eum restitui officio iudicis, reddunt ius exigendi, cui renunciarat concedens licentiam professionis emittendæ. At quando invalida fuit professio, quia non intervenit spontanea conjugis licentia, credo teneri uxorem ei reddere, ad se revocato. Quia mutatio status fuit irrita : & proinde iuris cessio non valuit. Quod consentaneum est iis, quæ diximus hoc 7. lib. disp.34. n.15. & 16. ubi diximus posse hunc propria authoritate exire, ac conjugem in sæculo relictum repetere.

Tandem dubitatur, an si vir sacris initiatus absque uxoris licentia, ab ipsa revocetur ad consortium conjugale, validè transire possit ad alias nuptias ea defuncta? *Goffred. cap. Quidam, de convers. conjug.* affirmat. Quia matrim. contractum à professo, post uxoris obitum, absque cuius licentia professus est, & ab ipsa revocatus fuit, est validum : quamvis contrahendo peccarit. 23

Cæterùm omnino dicendum est id matrimonium esse irritum. Est enim diversa ratio de ordine, & de illa professione. Quia professio fuit irrita, & ideò virtute dirimendi matrimonii caruit. At cum ordo sacer omnino valuerit, atque ejus characteri annexum sit ab Ecclesia votum castitatis, per quod subsequens matrim. dirimitur, non potuit validum esse id matrim. contractum post ordinem sacrum verè susceptum. Et ita docent *Innoc. c. Placet n. un. de convers. conjug. & ibi Host. nu. penult. Joan. Andr. num. 4. Anton. n. 9. Abb. num. 7. Anchar. ad fi. Card. n. 3. q. 3. Henricus n. 3. idem Anchar. c. Quidam, in fine, eodem tit. Franc. c. unic. nu. 3. de voto, in 6. Astensis 2. p. summ. l. 8. tit. 11. a. 2. p. 9. Brunel. de sponsal. consl. 30. n. 3. Angelus Matrimonium 4. nu. 14. Supplem. sum. Pisana, verb. Impedimentum, imped. 11. n. 2. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. q. 195. n. 467. Ant. Cucus l. 4. institutionum majorum, t. 12. num. 196. Barbosa rubr. ff. solut. matrim. 2. p. nu. 89. & 101. Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. n. 9. fine. Lancelotus institut. juris canon. l. 2. tit. De divortiis. §. His exceptis, verb. Ad sacros. Anton. Gom. in exposit. bullæ Cruciatæ. clausula 10. n. 69.* 14

DISPUTATIO XXXIX.

An sola uxoris licentia possit vir ad ordines promoveri : quidve ampliùs desideretur : & ea sola licentia promotus, possit ab ipsa uxore revocari?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputantur, n.1.
Quid desideretur ut vir licitè ad ordines promoveatur? Referuntur quatuor sententiæ, n.2.3.4.5.
Proponitur sententia Authoris, n.6.
An desideretur licentia Episcopi? 7.
An possit vir licitè sacris initiatus habitare cum uxore? & explicatur c. volumus, d.81. n.8.
Satisfit argumentis, 9.
An vir sola uxoris licentia promotus, absque aliis jure requisitis, possit ab ipsa revocari? Refertur duplex sententia, 10. & 11.
Proponitur sententia Authoris, & ad quid coganda sit hæc uxor, quæ licentiā dedit, & ad quid teneatur hic promotus ad ordines revocatus, 12.
Solvuntur argumenta, n.13.

DIsputatio præsens duplicem quæstionem agitandam postulat. Prior est, de requisitis ut vir licitè ad ordines promoveatur ex uxoris beneplacito. Posterior, de revocandi facultate, deficientibus iure petitis in licentia ab uxore præstita. 1

QUÆSTIO prior. Quid desideretur ut vir, habita uxoris licentia, licitè ad ordines promoveatur? Decisio pendet ex intelligentia *c. Conjugatus, de convers. conjug.* Ibi : *Nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.* Quintuplex est sententia. I. ait nunquam desiderari ingressum uxoris in religionem, sive senex sive iunior sit : sed satis esse in utroque eventu, ut castitatem in sæculo voveat, idque necessarium esse, nec solam uxoris licentiam absque prædicto voto sufficere. Ducitur, quia videtur expressa decisio textus *d. c. Conjugatus*: ubi nulla mentio facta est ingressus uxoris iuvenis in religionem, sed solius castitatis voti. Cum tamen quando necessarius est prædictus ingressus, ut ad viri professionem, iura id expresserint, *c. Cum sis, c. Ad Apostolicam, c. Uxoratus, de convers. conjugat.* Et confirmatur, quia est diversa ratio inter hos casus. Quia dum in sæculo vir ad ordines promovetur, tenetur necessaria alimenta uxori subministrare, *c. Omnino, dist. 31.* Quare aufertur uxori occasio vagandi & incontinentiæ ob alimentorum 2

rum penuriam. Insuper potest uxorem incontinentem corrigere ac punire. quæ omnia cessant viro profitente, cum bonorum & liberi arbitrii proprietate careat. 2. quia conjugati possunt in sæculo manere, communi voto continentiæ ab ipsis emisso, in quo eventu carent facultate petendi & reddendi. Cur ergo non poterunt in sæculo vitam traducere, uxore ligata voto castitatis, viro autem ad ordines sacros promoto, atque iis communi placito effectis? Et hæc sententia est valde probabilis: ac eam sustinent *gloss. c. Episcopus, verb. Sequestrato 77. d. & c. Quia sunt, verb. Nec religiosam, 28. d & extravag. Antiqua, Joan. 22. de voto, verb. Noveris, & d. c. Conjugatus, verb. Continentiam*, disjunctivè loquitur relata hac opinione, & ultima hic referenda: & hanc primam refert in ultimo loco. Et eodem modo loquitur *glossa c. 1. verb. Castitatem, de clericis conjug.* eandem sequuntur *Hostiens. sum. tit. De convers. conjugat. n. 5. Henricus d. c. Conjugatus. num. 5. & 8. Monald. sum.* ubi de voto, *s. de voto conjugatorum, vers. Item licet aliqui Brunellus de sponsalibus, concl. 30. n. 6. Supplementum sum. Pisana, verb. Impedimentum, impedim. 11. n. 2. Turrecr. c. Episcopus, n. un. d. 77. Gaetu repert. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. q. 195. n. 467. Majolus li. 1. de irregular. c. 34. n. 3. vers. In aliis autem. Franous Marcus decisione 734. n. 2. p. 2.* Et videtur tenere *Emmanuel Sa in sua sum. verb. Divortium, num. 4.* ubi ait virum posse ad ordines promoveri, uxore promittente in sæculo castitatem. At id non faciendum, nisi illa senex sit.

3 II. Sent. ait nullum votum desiderari in uxore, sed satis esse, si norit virum suum ad ordines ascendere. Pro hac sent. posset citari *gloss. c. Quia sunt, in fine, d. 28.* sed revera tantum vult *gloss. ibi*, ut bene explicat *Archid. ibi, num. 4.* ut id sufficiat, non quo vir licitè promoveatur, sed ut ex ordine sic à viro recepto præjudicium generetur uxori. Sed hanc sententiam expressè tenet *Angelus Matrimonium 4. num. 8.* Qua autem ratione ducatur, me prorsus latet.

4 III. Sententia ait, semper satis esse votum continentiæ uxoris manentis in sæculo, nec illud semper exigi, sed solum, quando uxor est juvenis & suspecta de incontinentia, quare si senex sit, vel aliàs extra incontinentiæ suspicionem, non esse opus eo voto. Ita *Navar. l. 3. cons. in posteriori edit. tit. De convers. conjug. consil. 13. n. 5. & 6.* Idque probat, quia sicut se habet introitus uxoris in religionem ad introitum mariti profiteri volentis, ita votum continentiæ uxoris ad ordines viri. Quia sicut in priori casu sufficit ille introitus, ita in posteriori hoc votum. At quando uxor est senex, non obligatur ingredi religionem, ut vir profiteatur. Ergo nec tunc tenetur continentiam vovere, ut vir ad ordines promoveatur.

5 IV. Sent. sic distinguit, si uxor sit juvenis & suspecta de incontinentia, opus est ut religionem ingrediatur, quo possit licitè vir ad ordines promoveri: secus si juvenis sit, sed non suspecta, tunc enim satis est votum castitatis in sæculo: quamvis ad professionem viri semper necessaria sit professio uxoris juvenis. Quia in uxore juvene id expressè petitur ad viri professionem, *c. Uxoratus, c. Cum sit, c. Ad Apostolicam, de convers. conjug.* At ad viri ordines id non petitur *d. c. Conjugatus, eo. tit.* sed solius voti continentiæ uxoris mentionem facit textus. Ita sentiunt *Joan. And. eod. c. Conjugatus, in fine, & ibi Anchar. fine. Card. quæst. 4. idem Card. c. ex parte, el 1. n. un. opposit. un. vers. Sed pro intellectu, de convers. conjug.*

6 Ultima sent. (quam cæteris probabiliorem existimo) sic distinguit. Si uxor est senex non suspecta de incontinentia, sufficit votum continentiæ ipsius in sæculo, secus si juvenis, tunc enim desideratur ingressus ipsius in religionem. Sicut distinguunt textus *c. Uxoratus. c. Cum sit, c. Ad Apostolicam, de convers. conjug.* ut vir ingrediatur religionem. Quare sent. hæc idem prorsus petit in uxore, sive ut vir profiteatur, sive ut ad ordines ascendat. Prob. ex *c. Epis. d. 77.* quod est desumptum ex *Conc. Agathensi, c. 16. & 17. ibi: Sanè si conjugati juvenes consenserint ordinari, etiam uxorum voluntas ita requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, postea quàm pariter conversi fuerint, ordinentur.* Nec valet expositio *glossa ibi, verb. Religione, & Turrecr. ibi n. un.* qui exponunt nomine religionis promissæ intelligi castitatem. Quia videtur ea expositio ad libitum. Præterea, quia si uxor juvenis professi compellitur ingredi religionem: à fortiori uxor promovendi ad ordines. Quippe facilius potest clericus secularis uxorem invisere, & conservato pristino amore ea familiariter utetur: unde potentissimo periculo incontinentiæ exponentur: & tantum aberit ut moraliter loquendo ipse vir clericus factus uxorem invisens ejus incontinentiam corrigat, ut potior occasio incontinentiæ sic ipsemet ejus curam gerens. Præterea, quia uxor juvenis quantumvis casta, est incontinentiæ periculo exposita manens in sæculo: eo quòd mulieres inconstantes & facilè volubiles sint, *c. Forus, ad fin. de ver. sign.* Non ergo credendum est, jus canonicum voluisse ut ea manenti in sæculo vir ad ordines promoveretur. Et ideo hujus sent. sunt, ex Jurisperitis, *glos. c. Si se, verb. separentur d. 28. & in duplici alio loco* (ut n. 2. retuli) posuit disjunctivè hanc opinionem, & primam eo. num. 2. relatam. *Inn. cap. Conjugatus, in fine, de convers. conjug. & ibi Host. fine, Ant. fi. Abb. n. 4. idem Host. c. 2. n. 1. de cleric. conjug. & ibi Aston. nu. 7. idem Abb. c. 1. n. 6. de convers. conjug. Dominic. c. Si se, d. 28. in fi. Prepos. c. Quia sunt, d. 28. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 11. ar. 2. q. 5. Turrec. c. Si mulier, ar. 2. num. 2. d. 28. Rosella, verb. Impedimentum impod. 11. initio. Sylv. verb. Divortium, q. 17. dist. 2. & Matrim. 8. q. 12. d. 4. Armilla verb Divortium, n. 11. Tabiena Matrimonium 1. q. 3. n. 4. Nav. sum. c. 22. nu. 52. Lex regia 38. fi. tit. 6. p. 1. Greg. Lop. ibi. verb. Muy viejo: & l. 2. verb. En orden, t. 10. p. 4. Covar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 2. num. 3. Ant. Cucus l. 5. instit. majorum. t. 12. num. 123.* Et ex Theologis videtur expressè sentire *D. Th. 4. d. 37. q. 1. ar. 2. ad 2.* ubi ait uxorem de cujus licentia vir ordinem sacrum suscipit, teneri perpetuam continentiam vovere: non tamen teneri religionem ingredi, si sibi non timeat de incontinentiæ periculo. Ejusque verba transcribit *Viguer. l. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. imped. 4.* & ita videntur ejusdem sent. & eam expressè sustinent *Albert. Magn. 4. d. 37. ar. 4. Palud 4. d. 32. q. 2. n. 2. num. 19. & ibi Majoris, q. 2. §. Pro illa rubr. Sot. 4. d. 27. q. 1. ar. 4. col. 12. vers. Prætorea contra eandem 1. concl. & ad fi. n. vers. Quod hic de separatione, & d. 38. q. 1. a. 2. concl. 2. Angles Florib. 1. p.* ubi de matrim. *q. 1. de essentialib. ipsius, d. 27. a. 3. diffic. 9. Palacios 4. d. 27. disp. 2. col. 24. paulo ante vers. Sed quid si facta. Ovand. 4. d. 27. qu. un. fi. Enriq. l. 12. de matrim. c. 5. num. 10. Corduba sum. q. 178.* (cum quadam tamen limitatione, quam statim impugnabo.) *Valentin 4. qu. disp. 10. qu. 5. punct. 3.* ubi de impedim. voti, *in fi. Azor lib. 13. instit. mor. c. 14. qu. 11. & c. 13. q. 7. Pet. de Ledes. de matrim. q. 53. art. 4. in dub. quod movet circa 2. statum conjugati, concl. 2. & q. 64. ar. 4. dub. 1. concl. 7. Barth. à Ledesm. de sacram. ord. dub. 14. col. ult. Lud. Lop. 2. p. instruct. de Matr. c. 49. col. 6. vers. Adde etiam.* Temperat *Corduba sum. d. q. 178.* ut intelligatur hæc sent. quando vir post consummatum matrim. est ad ordines promovendus: si enim nondum consummatum sit, dicit in omni eventu desiderari transitum uxoris ad religionem. At profectò fundamento destituta est hæc limitatio, nec rationem differentiæ invenio, & ideò tenenda est in utroque casu sententia tradita.

7 Insuper est necessaria licentia Episcopi: ita ut ea non interveniente maneat illæsum matrim. & poterit vir revocari. Ita docet *Majol. l. 1. de irregulat. c. 4. n. 9.* Diciturque per *c. Si vir & uxor. 27. q. 2.* Sed eam minimè desiderari, probavi hoc 7. l. disp. 32. n. 3. & ibi explicui *id c. Si vir & uxor.*

8 Sed dubitabis, an vir sacris initiatus ex legitima uxoris licentia, manentis in sæculo cum voto castitatis, possit simul habitare cum uxore? Id enim concedit Symmachus Pontif. & refertur *c. Volumus, d. 81.* ibi: *Volumus ut sacerdotes prohiberi debeant, nec cum mulierib. conversentur, excepta duntaxat matre, vel sorore, vel uxore.* At contrarium decidi videtur *c. Episc. d. 77.* ibi: *Sequestrato mansionis cubiculo. Turrecr. eo. c. Volumus, num. un.* refert aliquos velle decisionem ejus textus referre ad antiqua tempora, quibus sacris initiati utebantur licitè matrim. inito. Sed jure optimo eos reprehendit eo quod verba mox subjuncta *eo. c. Volumus*, aperte adversentur huic expositioni dum subjungitur uxorem, castè regendam esse. Quare ea distinctione utendum est; si illi conjuges suspecti sint, nullatenus sunt permittendi simul habitare: secus si suspecti minimè sint, tunc enim satis est cubiculum sequestrare. Quippe Apostoli secum adducebant uxores, ut eis ministrarent, *c. Omnino d. 21.* Ita docent *glos. d. c. Episcopus, verb. Sequestrato: & d. c. Volumus, in fi.* ubi *Hugo: & ibi Archid. n. un. Domin. n. un. Turrec. n. un. Abb. c. Conjugatus, n. 5. de conv. conj. Franc. Marcus decis. 734. n. 6. p. 2.* Addunt (& bene) *Hugo, Arch. Domi. & Turrecr.* etiam si suspicione careant, non esse eos permittendos in eodem lecto, aut in eadem camera esse, sed solum in eadem domo. Immò existimo moraliter loquendo nec in eadem domo habitare permittendos esse, quamvis ex se id sit licitum. Quia moraliter loquendo non vacabit magno incontinentiæ periculo: aut saltem non levem ansam iniquæ suspicionis & scandali præbebit.

9 Ad argum. n. 2. proposita constat ex dictis num. 6. ubi adduximus *c. Episcopus d. 77.* prohibens promotionem viri ad ordines, nisi uxor juvenis profiteatur: ibique probavimus textus distinguentes ad professionem viri inter uxorem juvenem & senem, è fortiori habere locum, ut vir manens in sæculo ad ordines promoveatur. Quare juxta hanc distinctionem est accipiendum *c. Conjugatus, de convers. conjug.* dum solius voti castitatis uxoris meminit ad viri promotionem: intelligitur enim, quando uxor est senex, nec de incontinentia suspecta. Et hinc constat solutio primi argum. & confirmationis. Ad 2. dic, longe diversam esse rationem. Quia ubi uterque voto simplicis castitatis, communi consensu emisso, periclitaretur de incontinentia, esset facile dispensationis remedium: & ideò id permittitur, at ubi jam vir in sacris esset constitutus, nullo pacto expediret dispensare ut ad uxorem rediret. Et si argumentum vim aliquam haberet, probaret pariter integrum esse viro ad religionem transire, de licentia uxoris juvenis promittentis in sæculo continentiam. Ad argum. num. 4. propositum resp. negando eam similitudinem.

10 QUÆSTIO posterior, An vir ad ordines promotus sola spontanea uxoris licentia, absque aliis jure requisitis, possit ab ea, aut saltem ex judicis officio, ad consortium conjugale revocari? Et posse hunc professum revocari, tenent *Sot. 4. d. 27. q. 1. n. 3. col. 12. paulo ante vers. Et per hæc solvitur: & Barth. à Ledes. de sacr. ordinis, dub. 14. col. ult.* & nullam reddunt rationem. At ea potest reddi. Quippe cum jure præscripta ad legitimam viri promotionem servata non sint, licentia ab uxore promotioni præstita non obstabit juri ipsius ad revocandum. Et confirmatur ex *cap. 1. de convers. conjug.* ubi revocatur ex licentia uxoris professus, quod illa non vovisset castitatem: prout jure præscribitur.

Alii

11 Alii verò dicunt, uxorem consentientem censeri se ad castitatem obligare: ac proinde tenentur dicere non superesse illi jus revocandi. Cùm jus non habet ad cohabitationem, vel ut sibi reddatur debitum: eo quod communi consensu se ad castitatem astrinxerint, ac vir statum mutarit. Quamvis ex Doctoribus, quos referam, soli *Card. & Palud.* explicent non habere uxorem jus revocandi. At omnes, quos referam, dicunt censeri uxorem obligatam ad continentiam, carereque usu conjugii, ad quod consequitur carere quoque jure revocandi. Ita docent ex Theologis *D. Th. 4. d. 36. q. 1. a. 2. ad 2. & ibi Ricard. a. 2. q. 2. corp. Palud. q. 1. a. 1. a. 9. & d. 32. q. 2. a. 2. n. 19. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 8. fin. Viguerius lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. imped. 4 Veracr. 1. p. spec. a. 37. concl. 5. Azor. l. 13. institut. moral. c. 14. q. 1. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 224. nu. 3.* & ex Jurisperitis, *Card. c. Conjugatus, in fi. de convers. conjug. & ibi Henric. n. 5. Domin. c. Quia sunt, d. 28. ad fi. & ibi Turrecr. n. 4. idem Turrecr. c. Si mulier a. 1. n. 1. d. 28. Astens. sum. 2. p. l. 8. tit. 22. a. 2. q. 1. Sylvest. matrimonium 8. q. 12. dict. 3. Major. l. 1. de irregul. c. 34. n. 4.*

12 Sed mihi placet hæc distinctio, si uxor consensum præstitit, non ignara juris statuentis quid ipsa efficere debeat, ut vir legitimè promoveatur ad ordines, nullatenus revocabitur vir ejus solo consensu promotus ad ordines: secus si id jus ignoravit. Ita docent *glos. c. Seriatim, verb. Post mortem, d. 32. Henric. c. Uxoratus, nu. 12. de convers. conjug. Angelus matrim. 4. n. 9.* Et ratio est, quod quando jus ignoravit, non censeatur votum continentiæ emittere, nec ad illam se obligare: ac proinde jus concedit revocationem, quando uxor incontinentiæ periculum patitur, ut constat ex *c. 1. de convers. conjug.* ubi statuitur virum de uxoris licentia professum, ad ipsam revocandum: eo quod nullo illa castitatis voto se ligarit. At quando uxor dicti juris conscia fuit, eo ipso quod licentiam concessit, censetur vovere castitatem. Sicut in omnino simili, nempe, in viro professo de licentia uxoris in seculo absque voto castitatis manentis, probavimus hoc 7. l. disp. 33. n. 14. juxta saniorem sent. posse virum revocari, quando uxor concedens licentiam, jus ignoravit, secus quando scivit, & in hoc posteriori eventu censeri illam vovere castitatem. Hæc autem revocatio viri ad uxorem, quæ juris ignara licentiam concessit, non fit jure actionis competentis uxori: eo quod actione privetur per licentiam, quam sponte concessit: sed ex officio judicis: qui ne uxoris continentia periclitetur potest virum non servata forma jure præscripta ad ordines promotum revocare ad uxorem. Sicut juxta veriorem sent. idem diximus de professo ex simili uxoris licentia, hoc 7. l. disp. 33. n. 18. Quod docet in propriis terminis *Angelus matrim. 4. n. 9.* Quare sicut ea disp. 33. n. 24. & 27. diximus uxorem, quæ juris conscia dedit viro licentiam profitendi, cogendam esse ad profitendum, si juvenis erat, aut suspecta de incontinentia, si autem senex, & non suspecta, cogendam esse vovere castitatem. Ita in hoc eventu dicendum est, retenta sent. quam n. 6. amplexi sumus, dicente hoc desiderari ad legitimam viri promotionem ad ordines: & ita docet *Azor lib. 13. institut. moral. c. 14. q. 11.* Cùm tamen sit valde probabile (ut n. 2. diximus) sufficere ad ordines viri, ut uxor, qualiscumque sit, voveat continentiam: erit similiter valdè probabile, ad hoc solum cogendam eam fore. Tandem hic ad ordines promotus de licentia uxoris, & ad ipsam revocatus ex officio judicis tenebitur reddere, non tamen poterit petere. Sicut disp. 33. n. 6. id diximus de simili professo. At uxor non tenebitur ei reddere, ut probavi disp. præced. n. 22.

13 Ad arg. & confir. n. 10. proposita constat ex dictis n. præced. Probant enim quando uxor juris ignara fuit revocandum virum ex judicis officio, & sic intelligitur ille textus.

DISPUTATIO XL.

An uxor, cujus licentia vel dissimulatione vir ad ordines sacros promotus est, ita teneatur ad castitatem, ut viro defuncto nequeat validum matrimonium inire?

SUMMARIUM.

An uxor, quæ voto emisso dedit licentiam viro ad ordines, possit eo mortuo, validè matrimonio copulari? Refertur quædam opinio, n. 1.
Refertur sententia Authoris, tam inter Latinos quàm inter Græcos, n. 2.
Impugnatur ratio ab aliquibus tradita, ponitur vera hujus rei, n. 3.
An id procedat quando uxor licentiam non concessit? n. 4.
Quid, si dissimulavit, vel fuit metu aut dolo extorta licentia? n. 5.
Quid, si uxor non voveat castitatem, sed solum licentiam concedat? n. 6.
Quid, si uxor jus ignorabat? n. 7.

1 IN hac disp. quibusdam placuit, uxorem quæ voto castitatis emisso licentiam concessit viro ordinis sacri assumendi, non reddi inhabilem matrim. ineundo post viri obitum: sed solum eam peccare contra votum. Et ratio est, quia cum id votum simplex sit, impedit quidem, sed non dirimit matrim. subsequens. Ita censent aliqui antiquiores, teste *gloss. c. Si so, ad fi. d. 28.* & textus oppositum probantes explicant, quando mulier professa est. Idem sequutus est *Sotus l. 7. de just. q. 5. a. 3. in solut. ad 2. in fi.* ea sola ductus ratione, quod non sit, cur id votum efficiatur solemne: non tamen meminit textuum oppositum decidentium.

2 Verum dicendum est, id matr. fore irritum. Id enim probat textus, *c. Quia sunt, d. 28.* quod est *D. Greg. Pontif. l. 1. epist. 59.* ubi est casus, uxor conscia promotionis viri ad ordines, mortuo viro jam facto Diacono, ad alias nuptias transiit, & ait *D. Greg.* ibi: *Si in conjugio diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse constiterit, si qui malo sociati sunt disjungantur.* Ubi *gl. verb. Fuisse*, ait, supple, & ipsum ordinatum uxore sciente, & *c. Si se, d. 28.* quod est ex Conc. Aurelian. ibi: *Si se cuiquam mulier duplici conjugio presbyteri vel diaconi relicta, conjunxerit, separentur.* Colligitur etiam ex *c. Si qua vidua, d. 28.* quod est ex Conc. Martini Pontif. & ex *c. Seriatim, in fi. d. 32.* quod est desumptum ex Leone Pontif. contra Epist. Nicetæ Abbatis. Et ultra omnes DD. n. seq. allegandos, qui hoc tanquam certum supponentes, disputant de ejus ratione, tenent *Host. c. Ad Apost. n. 1. de conver. conjug. Jo. And. c. Cum sis, ad fi. eo. t. & ibi Ant. fi. Franc. c. un. n. 3. de voto, in 6. Turrec. c. Seriatim, a. 4. nu. 7. d. 32.* & dicit esse rem certam. *Azor l. 13. instit. mor. c. 14. q. 11.* Et idem est apud Græcos quia licet illi non promittant continentiam respectu præsentis matr. at promittunt respectu futuri. Sic *gl. c. Quoniam, verb. Continentes, d. 28. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 469. contra Archid. eo. c. Quoniam, in fine,* dicentem non habere locum apud Græcos, quod ipsi ad ordines promoti minime voveant continentiam.

Discrepant autem DD. in hujus ratione reddenda. Quidam 3
enim id evenire dicunt, quod vir & uxor actiones communicent. *c. Martinus, de cognat. spirit.* Atque subinde ex solemni voto tacitè emisso à viro in sacri ordinis susceptione, redundat per actionum communicationem, ut uxoris votum simplex efficiatur solemne. Ita docet glossa asserens id posse dici, *c. Seriatim, verb. Post mortem, d. 32. Host. c. 1. in fi. de convers. conjug. & sum. eo. t. n. 3.* ubi *Goffred. in sum. n. fi. Abb. c. Constitutus, a. 6. eo. t. Arch. c. Quia sunt, a. 3. d. 28. & ibi Domin. in fi. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 11. a. 2. q. 9. & t. 22. a. 2. fi. l. reg. 40. t. 6. p. 1. & ibi Greg. Lop. verb. Que ha en si la orden. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 469.* & ex Theologis *D. Bonav. 4. d. 37. in exposit. lit.* limitans quando licentia concessa est in conspectu personæ publicæ. *Palud. 4. d. 38. q. 2. art. 5. nu. 31. conclus. 1. D. Ant. 3. p. tit. 1. cap. 8. fi.* Sed hanc rationem reprobavi hoc 7. lib. disp. 32. n. 8. Et ideo legitima ratio cur hoc matrim. irritum sit, non est votum simplex uxoris effici solemne per actionum communicationem. Sed quia Ecclesiastica constitutio ob reverentiam ordinis assumpti à viro, & licentia uxoris voventis castitatem, reddidit eam ad subsequens matrim. inhabilem. Sic ait posse dici *glos. c. Seriatim, verb. Post mortem, d. 32.* & tenent *gl. c. Si se, in fi. d. 28. Host. sum. t. de voto, §. Utrum, & per quem, a. 18. vers. Igitur si conjugatus.* Et hanc quoque rationem reddidit *l. reg. 40. proximè alleg.* Et in hanc partem declinare videntur *Monald. sum.* ubi de voto *tit. de voto conjugatorum, vers. Item si clericus est Occidentalis, Azor. l. 13. institut. moral. c. 14. q. 11.* relata enim utraque sententia, hanc referunt in ultimo loco.

Aliqui huc extendunt, ut sit irritum quoque matrimonium 4
uxoris post obitum viri contractum, quando vir ea reluctanti est sacris initiatus. Sic tacito nomine refert aliquos sentire *Azor lib. 13. institut. moralium, cap. 14. quæst. 11.* Quod rationi valdè dissonum est. Ratio enim minimè patitur, ut ex viri delicto, contra ejus voluntatem promoti, id detrimentum uxori innocenti subsequatur. Quare meritò *D. Th. 4. dist. 37. q. 1. a. 2. ad 4.* dixit non videri ad aliquid uxorem obligandam, absque ejus consensu vir promotus est. Et *gl. c. Quia sunt, d. 24. verb. Fuisse*, intelligit eum reatum irritantem matrimonium uxoris, quando ejus consensu saltem tacito vir initiatus est.

Alii id extendunt ad uxorem, quæ nec expressè consensit, nec 5
dissensit, sed conscia promotionis viri ad ordines dissimulavit, eo quod tunc censeatur vovere continentiam. Ita docent *gl. c. Quia sunt, verb. Fuisse, dist. 28. & ibi Archid. n. fi. & ibi Dominic. ad fin. Hostien. sum. t. de voto. §. Utrum & per quem, a. 18. vers. Igitur si conjugatus, Henricus c. Conjugatus, n. 5. de convers. conjug. Astens. 2. p. sum. lib. 8. t. 22. a. 2. q. 2. Supplem. sum. Pisana, verb. Impedimentum, imped. 11. n. 2. Turrec. c. Si mulier, a. 1. n. 1. in solut. ad 1. & in fi. totius a. d. 28. lex reg. 40. tit 6. p. 1.* Idemque cum hac limitatione, quando uxor scivit jus, tenent *Henric. c. Uxoratus, n. 12. de conver. conjug. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 8. fi. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 195. n. 469.* Sed hoc non credo, existimoque uxorem dissimulantem id non pati detrimentum. Sicut nec pateretur concedens licentiam dolo vel metu extortam: Sola enim dissimulatio in re tam ardua non reputatur consensus: nec juri uxoris præjudicat, ut probavi disp. 38. n. 15.

Id tamen concedo his DD. quando mulier consensum præsti- 6
tit promotioni viri, quamvis nullum emitteret votum castitatis. Redderetur enim inhabilis ad aliud matrimonium. Quia textus *c. Quia sunt d. 28.* id matrimonium irritans non meminit voti; nec hæc irritatio ex voto provenit, sed ex Ecclesiæ constitutione (ut n. 3. probavimus.) Et ita docet *glos. d. c. Quia sunt, in fi.* Et à fortiori DD. allegati n. præcedenti.

Tandem omnia prædicta temperant quidam Doctores volen- 7
tes ut tunc matrimonio ineundo reddatur inhabilis uxor promotioni consentiens, quando fuit conscia juris reddentis eam inhabilem, & adhuc consensum præstitit, sive cum voto, sive absque voto. Non enim rationi consonat uxorem hujus sibi detrimenti subsequuti ex illius licentiæ concessione, illud perpeti. Et ita docent *Host. c. 1. de convers. conjug. in fine: & in sum. eod. tit. a. 3. & ibi Goffred. in sua sum. in fi. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 11. a. 1. q. 9. & t. 22. a. 2. fi. Gaeta repetit. c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. n. 469.* & est opinio pia, ac proba-

probabilis. At verius est, id procedere quamvis uxor juris ignara esset. Quia textus indistinctè loquuntur, præterea, quia non video rationem, cur ad hoc impedimentum dirimens desideretur scientia juris, cum id non proveniat ex voluntate uxoris, ejusque voto, sed ex jure Ecclesiastico (ut n.3. diximus) Et in cæteris impedimentis dirimentibus ea scientia non desideratur. Ita *D.Bonav.4.d.37. in exposit.lit.Turrecr.c.Seriatim, a.4.nu.7. dist.32.* & in hanc partem inclioat, licet dubius, *Greg. Lop. l.40. verb. Non vale.s.6.p.1.*

DISPUTATIO XLI.

Quid exigatur, ut integrum sit marito ad Episcopi aut Cardinalis dignitatem jure promoveri?

SUMMARIUM.

Quid exigatur, ut vir fiat Episcopus? Refertur quadam opinio, n.1.
Proponitur sententia Authoris, n.2.
An si uxore vovente in sæculo castitatem, cum vetula sit, vir profiteatur, & jam professus, sit in Episcopum promovendus, desideretur uxorem profiteri? n.3.
Quid exigatur, ut vir fiat Cardinalis? n.4.

1 QUidam censent idem sufficere, ac necessarium esse, ut maritus ad Episcopi dignitatem promoveatur: quod sufficit, & necessarium est, ut vir transeat ad religionem, nimirum, si uxor sit senex, ut ea voveat castitatem in sæculo: si autem juvenis, ut transeat ad religionem. Ita censent *gl.c.Sanè, in fi. de con.conjug. Sotus 4.d.27.q.1.a.4. ad fi. in vers. Quod hic de separatione. Angles Florib.1.p.* ubi de matrim *q.1.de essentialib. ipsius d.27.ar.3.diffic.9. & ad d.c. Sane*, petens ad id ingressum uxoris in religionem respondet *gl.finalis, ibi*, intelligi de uxore juvene, & est probabile.

2 Sed multo verius est, semper esse necessariam professionem uxoris in religione, ut possit vir ad Episcopatum promoveri. Id enim videtur decidi *c. Sane, de convers.conjug.* ibi: *Prohibemus ne uxoratum præsumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor prius professa continentiam, sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem vel vitam assumat.* Et ratio est, propter ordinis Episcopalis excellentiam, & ut auferatur occasio, ut Episcopus visitetur à fæminis. Et ideò hanc sententiam sustinent, ex jurisperitis, *glos. c.Si se, verb.Separentur, d.28. & c.Quia sunt, verb.Nec religiosam. d.28. Inno.c.Cum sis in fine, & c.Conjugatus, n.un. de convers.conjug. Host. sum. eo.t.n.5. & c.Ad Apostolicam, nu.1. & c.Sanè, in fine de convers.conjug. Joan.And.d.c.Conjugatus in fine, & d.c.Sanè, n.3. & ibi Ant.n.3. Abb. n.2.Card.n.2.q.1.Anchar.ad fi.idem Abb.c.1.n.9.eod.tit. idem Card. c. Ex parte, el.1.n.un. opp. un. vers.Sed pro intellectus, eod.t. Henric. d. c. Conjugatus, n.4. Dominic.c.Si se, n.un. d.28. Monald. sum.* ubi de voto, *tit.De voto conjugatorum, vers.Item licet aliqui dixerint Rosella, verb. Impedimentum, impéd.11. init. Angelus matrimonium 4.num.8. Supplem.sum Pisana, verb.Impedimentum, imped.11.ad fi.Sylv.matrimonium 8.q.12.dict.4.& verb.Divortium, q.17.dict.2. Armilla ibi, nu. 21.Tabien.matrimonium 2.q.3.n.4.Turrecr.c.Si mulier, ar.2.n.2. d.28. Cov.4. decret.2.p.c.6. §.3.n.3. Brunel. de sponsalib. concl.30, n.7.fine, Greg. Lop.l.2. verb. En ord.t.10.p.4. Gaeta repetit.c. Ad limina 30. q. 1.§.4.q.195. n.468. Ant. Cur.l.5. instit. major. c.12. n.223.& l.4.tit. 12.n.193. Fr. Marcus dec.734.n.6.p.2. Majol. l.1. de irreg.n.34. n.2.* Et ex Theologis, *Majoris 4. dist.32.q.2. §. Pro illa eub. Palacios 4.d. 27. disp.2.col.24. vers. Sed quid si facta, f.584. Azor lib.3. instit. moral.c.13.q.7. Petr. de Ledes.de matrim. q.64.a.4.dub.5.concl.6. Lud. Lop.2.p.instruct.* ubi de matrim. *c.49. col.6. vers. Adde etiam*. Et est commune placitum.

3 Hinc infertur, viro effecto religioso, uxore vetula manente in sæculo cum castitatis voto, si vir ad Episcopatum provehendus esset, necessarium fore ut uxor illa religionem ingrediatur. Constat ex dictis num. præced. & docet *Anchar. c. Sane, ad finem, de convers. conjug.*

4 Tandem dubitatur, quid desideretur, ut possit maritus ad Cardinalis dignitatem promoveri? *Joa. Andr. c. Sanè, in fine, de convers. conjug.* indecisum reliquit, ut Pontifex statueret: additque honestum fore ut idem servetur, quod n.2. diximus exigi, ut vir Episcopus crearetur: nimirum, ut qualiscumque sit uxor, religionem ingrediatur. Quod Cardinales in suis titulis habeant benedictionem quasi Episcopalem, ut notatur *c. His quæ, de major. & obed.* & illum omninò sequuntur *Ant.eo.c.Sane, in fi. Abb.num.3. Card.in fine. Anchar fi.* Sed *Majol.l.1. de irreg. c.34. n.2.* quæstionem hanc decidit, asserens semper desiderari ingressum uxoris in religionem. Sed existimo non amplius desiderari, quam ad ordines à viro assumendos, quod non inveniam textum aliquid speciale in hoc casu decidentem: nec rationem, quæ ad aliud sentiendum cogat.

DISPUTATIO XLII.

Utrùm per contractum matrimonii validum amittat clericus in minoribus constitutus beneficia?

SUMMARIUM.

Per sponsalia non amittit clericus beneficia, nec illis est privandus, n.1.
Quando beneficia non vacant ipso jure, potest beneficiarius lite pendente, antequam privetur, ipsa resignare, non obstante quod alius ea impetrarit, si clericus iis privatur. Et non obstante ea impetratione, si Episcopus posset dispensare, ut ille obtineret beneficium, non impediretur ea dispensandi facultas, n.2.
An beneficia vacant per matrimonium, non expectata judicis sententia? Refertur quadam opinio, 3.
Proponitur sententia authoris, n.4.
Vacant beneficia, quamvis matrimonium non sit consummatum, 5.
Nec recuperat ea sponsus sponsa profitente, 6.
Admittuntur etiam jus ad rem, accessus & regressus ad beneficia, 7.
Quid, si illegitimus, aut aliàs inhabilis impetraret dispensationem ad beneficium, vel quisquam ad plura, an mox iniens matrimonium perdat valorem dispensationis, ita ut ipsi facto vidua non prosit? Refertur quadam opinio, 8.
Sententia Authoris traditur, & qualiter dispensatio non conferat jus ad rem, 9.
Clericus valido matrimonio copulatus peccat mortaliter, si retineat beneficium, 10.
Possunt ejus beneficia, tanquam vacantia, statim impetrari, & alteri conferri, 11.
Si retineat beneficium, tenetur fructus restituere, 12.
Nec potest illud resignare in favorem alterius, 13.
Conjugatus est incapax beneficii, & laicus quamvis statim initiandus, 14.
An hic recipiens beneficium, aut alii inhabiles juventur regula de triennali possessore? 15.
Quid, si conjugatus voveat castitatem, an tunc sit beneficii capax? n.16. & ibi, an sit capax, quando uxore adulterante ad ordines promovetur.
An possit Episcopus dispensare, ut conjugatus obtineat beneficium? Refertur quadam sententia, 17.
Proponitur sententia Authoris. Et explicatur c. Joannes, de clericis conjugatis, 18.
Solvuntur argumenta. Et enodantur c. Si quis verò, d.32. & c. Quia tua. 12, q.1. n.19.

HActenus egimus qualiter ordo impedimentum præstet matrimonio, illique supervenire possit. Jam disputandum occurrit de damnis, quæ clericus ad matrimonium transiens incurrit. Inter quæ principem locum obtinet beneficiorum amissio. Et præsens disputatio tractat qualiter amittantur, quando matrim. est validum: subsequens autem, quando est irritum. 1
In præsenti ergo disp. constat apud omnes beneficia nequaquam amitti per sponsalia de futuro. Quia sicut per adeptionem posterioris beneficii incompatibilis prius minimè vacat, dum plenè non est posterioris obtenta possessio, *c.Commissa, de elect.in 6.* ita per sponsalia, quæ statum plenè incompatibilem non inducunt, sed solum via sunt ad illud comparandum, non vacant beneficia. Atque ita docent *Joa. Andr.c.1.n.1. & c. Joannes, n.23. de cleric.conjug. Ant.eo.c.1.n.6. & eo.c. Joannes, n.19. Abb. eo.c.1.n.5. Anch. eo. c.1. ad fi. & eo c.Joannes, n.14. Card. eo.c.1.n.2.q.2. & d.c.Joannes, n.8.q.11.Imola eo.c.1.n.4. & eo.c. Joannes, nn.24. & Clem. Gratia, n.24. de rescrip. Henric. c.de diversis, nu.10. de cleric. conjug. Franc.c.un.in princ.n.3. de cleric.conjug.in 6.& ibi Domin. in prin. n.3. Anchar.n.1. notab.1. Philip.Prob.ibi, addic. ad Monacham n.10. Gygas de pensionib. q.54. n.7. Staphilæus de lit.gratia, ubi de variis modis vacationis 5.vacationis modo, n.5. Bernard. Diaz pract.can. in nova edit. c.80.n.6. & ibi Salzedo in addit. verb. Beneficia, Rebuff.de pacif possess. n.187. & praxi beneficiorum, reg. de public. resignat. gl.18.n.40. Benedict. Capra repet. Clem.Gratia, de rescript.n.45.Rosella verb.Clericus 4. n.22.Sylv.Beneficium 3.q.22. Armilla verò Beneficium, n.20. Tabiena Beneficium 2.q.12.nu.14. Bermondus de publicis concubinariis, §. Qui verò solutus est, si continere nolit, n.2. Auferius dec.Tholosana 240. n.3. Nav. sum.c.25. Hisp. n.119. Lat. n.130. Cov.4. decr.2.p.c.6. §.3.n.4. Menchaca de successionum creat.l.3.§.12.n.47. Julius Clar.l.5 recep. §.fi. in pract. crimin. q.73.n.3. Ant. Gabr. to.1. commun.in mea edic.l.2.f.67. verb. Beneficiatus. Perez.l.5.ordinan.t.1.l.1.fol.4. §. Tamen sponsalia, Mascard. de probat. concl.182. nu.1. & ult.* Et ex Theologis, *Azor.l.13. institut. moral.c.13.q.6. & 8.Emanuel Sa sum. verb. beneficium, n.24. Manuel 1.to. sum.2.edit.c.30.fine Vega 1.to. sum.c.36.casu 26. §. Alo sexto. Lud.Lop.1.p. instruct.c.236.col.5.§. Interim isthinc pullulat.* Et *2.p. cap.49. de matrim. paulò ante tit. de impedimento consanguinitatis.* Additque secundum omnes privandum esse hunc clericum beneficiis. Sed neminem inveniri potui id dicentem: nec est verum. Quia nec est textus id probans: nec ratio id suadens. Cùm hic minimè delinquat, & nondum statum incompatibilem assumpserit.

Difficultas autem est, quando clericus validum matrimonium init, an eo ipso beneficia amittat, an potius sententia judicis privans desideretur? Magni enim effectus est, utrum horum dicamus. Si enim ipso jure vacent beneficia, nullatenus poterit contrahens matrim. ea renuntiare. Ea quippe est regula, ut privatus ipso jure beneficio, non possit in favorem alicujus resignare. Quod nullum jus in id beneficium ipsi supersit. Et ita multis ci- 2

tis citatis, & asserens esse omnium, docet Flamin. l.3. de resign. benef. q.1.n.21. & duplici seq. At si non ipso jure vacent, donec privetur, poterit ante privationis sententiam, adhuc lite pendenti ea in alterius favorem renuntiare. Nam privandus per sententiam beneficio, ut qui eo adepto homicidium admisit, aut aliam irregularitatem contraxit, potest lite adhuc pendenti ante sententiam resignare in favorem tertii. Quia donec privetur, est suum beneficium illud, ut cum Glos. cap.2. verb. Finita, ut lite pendente, tradunt multis aliis allegatis, Rebuff. de pacif. possessor. num. 261. Covar. Clem. Si furiosus, de homicid. 2.p. §.3.n.7. Flamin. de resign. benef. l.3.q.16.n.8. Enriq. l.13. de excommun. c.56.n.4. Zavallos in suis qu. pract. q.147.nu.7. Et ita hanc differentiam in his terminis clerici beneficiarii inventis matrimonium docent Bernardus Diaz pract. can. in nova edit. c.80.n.5. Zavallos ea. q.147.n.6 Et videndus est omninò Flamin. d. q.16. per totam, ubi latissimè de hac resignandi facultate tractat. Immò si posset Episcopus dispensare, ut ille delinquens retineret id beneficium, id utique posset, non obstante quod alias à Pontifice id beneficium impetrarit, post delinquentis privationem sibi conferendum: sicut & ipse delinquens posset non obstanti ea impetratione resignare in favorem tertii. Quia impetrans non obtinuit simpliciter illud beneficium, sed sub ea conditione, si homicida, aut alius delinquens illo privaretur. Quam privationem impedivit dispensatio Episcopi, aut ipsius delinquentis resignatio. Ita docet aliis citatis, Covar. eodem n.7.

3 Hoc ergo supposito, quidam ajunt per contractum matrimonii validum non vacare ipso jure beneficia, sed expectandam esse judicis sententiam. Sic videtur sentire glos. c. Conjugatus, verb. Ad sacros, de convers. conjug. ubi dicit clericos in minoribus constitutos ineuntes matrimonium debere beneficiis privari. Et tenent expressè Alex. Carrer. l.3. de sponsalib. c.3. Manuel 1.to sum. 2. edit. c.224.n.1. Et potest probari, quia communis sententia habet non vacare beneficium ante sententiam, quamvis canon statuat ipso jure amitti: addatque, absque alia declaratione. Ut potest videri apud Covar 4. decret. 2.p.c.6.§.8.n.10. Secundò ex c.1. de cleric. conjug. ibi: Si qui clericorum infra subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica, & retinendas uxores, districtione Ecclesiastica compellatis. Et c. Quod à te, eod. tit. ibi: Beneficiis sunt privandi. Quibus textibus videtur apertè decidi, hunc clericum non esse per matrimonium beneficiis ipso jure privatum, sed privandum. 3. quia inhabilitas medio tempore superveniens non nocet, si habilitas in principio adfuit, l. Sed si in conditione. §. Solemus, ff. de hared. instit. Sicut obtinens beneficium ante irregularitatem, non id deperdit, illa supervenienti, & reddenti inhabilem ad tunc obtinendum. Cum ergo clericus ille fuerit habilis tempore, quo obtinuit beneficium, non ipsum lædendum dicemus ratione conjugii, quod inhabilem efficit ad tunc obtinendum. Tandem, quia c. Si qui verò d.32. quod reperitur c. Quia tua, 12.q.1. & est D. Greg. dicitur, clericos in minoribus constitutos, qui continere nequeunt, in matrimonium collocandos esse, & stipendia sua accepturos.

4 Nihilominus certissimum est, per contractum matrimonii validum vacare statim ipso jure beneficia illius clerici in minoribus ordinibus constituti contrahentis. Ratio autem potissima ea est, quod hoc minimè statutum sit in pœnam delicti, ut sic sententia judicis desideretur: nullum enim delictum est, hos matrim. inire: sed id consurgit, eo quod se vinculo incompatibili cum beneficio sponte sua innodet: ac proinde eo ipso per spontaneam dimissionem illud videtur repudiare. Contrario enim facto, jure proprio ceditur, l.1. C. de furtis, l. Quod in harede 9. §. Eligere. ff. de tribus. actione. E contrario renuntiatur beneficio, & tanquam derelictum habetur, c. Ex transmissa, de renunciat. & c. Cum renunciatur 32.q.1. Præterea quia ex tacita conditione censetur clericus obtinere beneficium, ne statum incompatibilem eo retento assumat. Quare eo assumpto deperditur statim beneficium, tanquam conditione deficienti. Et ideò ita sustinent glos. c. un. verb. Clericalis, de clericis conjugatis, in 6. & ibi Joannes Andr. n.3. Anch. in 5.q.2. & n.1. notab.1. Prob. addit. ad Monachum, ibi, n.10. Dominic. ibi, in princ. n.3. Franc. ibi, in princ. n.3 idem glos. cap.1. verb. Relinquenda, de cleric. conjug. & ibi Joannes Andr. n.6. Ant. n.7. Abb. n.4 & 5. Anch. n.2. notab.2. Card. n.2. oppos.1. & q.2. Imola n.4. Idem Joan. Andr. c. Joannes eod. t. nu.23. & ibi Ant. nu.19. Anch. n.14. Card. n.8. q.11. Imola n.24. idem Ant. c. Conjugatus, n.2. de convers. conjug. Speculat. t. de clericis conjugatis. §. un. fine. Goffred. sum. eod. t. n.1. Host. sum. eod. tit. n.1. Henricus c. Quod à te, n.5. & c. Diversis, n.2. eod. tit. Arch. c. Placuit, in fine, d.32. & ibi Dominic. in fi. Imola Clem. Gratia, n.25. de rescript. Parisius cons. 40 nu.3. vol.4 Aimon de antiquit. p.4. §. Videamus, num.14. Joan. Lup. rub. de donat. inter vir. & uxor. §.55.n.7 Decisio Tholosana 240 & ibi Aufrerius n.2. Benedict. Capra Clem. Gratia n.45. de rescript. Tiraq. de retract. lignag. §.26. gl.2.n.9. Rebuff. de pacific. possess. n.187 & praxi benef. reg. de publ. c. resign. glos.18.n.38. Rosella, Sylv. Armilla, Tabiena, n.1. alleg. Idem Sylv. Cleric. 2.n.2. vers. Peccat verò in istis. Ang. Cleric. 5 n.1. Bernard. Diaz pract. can. in nova edit. c.80.n.5. & ibi Salzedo addit. verb. Beneficia. Bermond. de public. concubinar. §. Qui verò solutus est, n.2. Gygas de pensionib. q.54.n.5. & 6. fi. Lud. Gom. regula de annali possess. q.28. paulò post prin. Staphyl. de lit. gratia, ubi de variis vacationis modis, in 5. modo, n.2. Ravennas in compendio juris can. tit. de cleric. conjug. Navar. sum. c.25. Lat. n.120. Hisp. 119. & c. Quando, de consec. d.1. Lat. c.21.n.53. & l.1. cons. t. de renuntiat. in 1. edit. cons. 3.n.1. in 2. cons. 8.n.1. Montal. l.41. gl. un. tit 6.p.1. & ibi Greg. Lop. verb. El beneficio, Covar. 4. decr. 2.p. c.6.§.3.n.4. Jul. Clarus l.5. recept. §. fi. in pract. crimin. q.73.n.5 Minchaca de success. creat. l.3.§.22.n.45. Ant. Cuc. lib. instit. major. tit.12. n.215. Perez l.5. ordinam. t.1. l.1. f.4. §. Hinc infertur. Mascard. de probat. concl.182.n.1. & 2. Majol. l.1. de irregul. c.34.n.5. Spino spec. testam. gl.16.n.93. Matienzo li.5. recop. t.8. l.7. glos 12.n.2. & t.1. rubr. gl.1.n.158. fine Gutier. l.2.q. pract. q.104 n.3. Ant. Gabr. to.1. commun. in men edit. l.2.f.67. verb. Beneficiatus, & l.3.f.180. verb. Cleric. beneficiatus, Everard. cons.111. circa prin. Flam. de resign. benef. l.3 q.1. nu.28 & l.4.q.2.n.101. & l.1.q.1.n.13. & l.3.q.10.n.2. Zavallos in suis q. pract. q.147.n.1. Humada in addit. ad Greg. Lop. l.41.t.6.p.1.n.2. Et ex Theologis, D. Ant. 3.p.t.1 c.8 concl.1. Toledo l.4. sum. c.18.n.4. Enriq. l.7. de indulgentiis, c.36 n.1. comment. lit. G. Azor. li.5. instit. moral. c.8.q.3. & l.13.c.13.q.6. & 8. Manuel 1.t. sum 2. edit. c.30.n. ult. Lud. Lop. 2.p. instruct. ubi de matr. c.49. col.6. vers. Sed & tunc, & 1. p. cap.256. col.4. §. Insuper & circa fructus. Vrvald. candel. Sacr. 1.p. ubi de matr. n.227. Vega 2.to. sum. c.36. casu 2. §. Alo quarto. Et explicant Ant. Cucus, & Azor utroque loco allegato nulla opus esse judicis sententia. Et melius id docent, quos n.10. referam, asserentes hunc peccare, si beneficium retineat.

Hoc autem est verum, licet matrim. nondum consummatum sit. Statim enim ac matrim. per verba de præsenti initur, vacant beneficia. Quamvis enim textus c.1. de cleric. conjug. decidens clericos per matrim. perdere beneficia, loquatur expressè de clericis ducentibus uxores, & uxor maximè in materia odiosa intelligatur jam consummato matrimonio: at in hoc eventu comprehenditur etiam sponsa de præsenti nondum cognita. Militat enim eadem ratio: quippe verè est assumptus status incompatibilis cum beneficio. Atque ita docent Joa. Andr. eo. c.1. nu.1. Host. ibi, n.2. Ant. n.7. Abb. n.5. Anch. ad fi. Card. n.2. q.2. Imola n.4. Archid. c. Placuit, in fi. d.32. & ibi Domin. in fi. Henric. cap. Quod à te, n.5. de cleric. conjug. Speculat. Jo. Lud. Domin. Franc. Anch. Philip. Probus, Bernat. Diaz, Salzedo, Staphylaus n.3. Gygas n.5. Covar. Aufrerius, Angel. Ant. Cuc. n.226. Enriq. Vrvald. Vega, ubi n. praced. alleg. sunt. Sylv. verb. Clericus 2.n.2. vers. Peccat verò in istis, Matienzo l.5. recop. rubr. t.1. glos. 1.n.158. fine. Azor. l.13. institut. moralium, c.13.q.8. Lud. Lopez 1. p. instruct. c.256. col.4. §. Insuper & circa fructus, Navar. sum. c.25. Hispanè n.119. Latinè n.110. 5

Nec clericus hic recuperat beneficium nondum alteri collatum, quamvis sponsa nondum cognita decedat, aut ad religionem transeat. Quod cum ipsum semel vacarit, non potest ad id absque nova collatione redire. Jus enim semel extinctum non reviviscit ampliùs, licet causa extinguens cessarit, c. Quam periculosum 7.q.1. & c. Quæris, de consecrat. d.4. & melius clem. Gratia, de rescrip. ubi habetur censeri tacitè renuntiatum gratiæ, ut de beneficio curato alicui provideatur, per adeptionem pacificam alterius beneficii incompatibilis, quamvis velit hoc beneficium resignare. Ubi Glos. verb. Resignaveris, infert indè gratiam peremptam non reviviscere, licet res in pristinum statum redeat. Ita docent Gl. ea. clem. Gratia, verb. Resignaveris. Et ibi Card. n.10. qu.17. Paul. ibi. Imola ibi, n.25. Bonifac. ibi, in fine, Joa. Andr. c.1 n.2. de cler. conjug. & ibi Abb. n.6. Ant. n.7. Anch. fine, Card. fine Imola n.4. Henricus c. Quod à te, n.5. eod. t. Archid. c. Placuit. in fi. & ibi Domin. in fine, d.32. Idem Domin. c. un. in prin. num.3. de cler. conjug. in 6. & ibi Franc. n.3. Anch. n.5.q.2. Bernard. Diaz, Speculat. Gygas nu.8. Aufrerius n.4. Angelus, Sylv. Navar. Covar. n.6. Salzedo, Mascard. n.4. Azor. Lud. Lopez, Vivald. Vega n. praced. allegati. Jul. Clarus l.5. receptarum in pract. criminali. §. finali, q.73. n.5. Majol. l.1. de irregul. c.34. nu.5. Manuel 1.t. sum.2. edit. cap.30. n. ult. 6

Admittuntur insuper per matrim. validum, accessus, regressus, ac quælibet alia jura ad beneficium Ecclesiasticum ipsi contrahenti competentia. Vacant enim statim ipso jure, instar beneficiorum. Ut si quispiam impetravit rescriptum ad præbendam vacaturam, & antequam vacaret, iniit matrim. ac defuncta uxore vacavit, non potest eam petere. Quia cùm matrim. sit status incompatibilis cum beneficio, per ipsius contractum non sola beneficia, sed omnia jura ad illa tanquam derelicta habentur. Idque probatur ex clem. Gratia, de rescript. ubi habetur tacitè renuntiari gratiæ de beneficio curato alicui conferendo, si is ante collationem adipiscatur pacificè beneficium incompatibile: quamvis illud posteà resignarit. Ubi Anch. num.6. reddit rationem, nam si per acquisitionem secundi beneficii incompatibilis, vacat Beneficium prius, à fortiori vacabit jus ad illud. Multo enim fortius est jus in re, quam jus ad rem, & faciliùs hoc deperditur, c. Quemadmodum, de jurejur. l. Servus, cum ibi notatis. C. de pactis. Et probat bene Navar. c. Si quando, exceptione 6.n.1. de rescrip. Sic gl. c. un. verb. Clericalis, de cler. conjug. in 6. & ibi Jo. Andr. n.3. vers. Ingl. Huic ergo. Anch. nu 5.qu.2. Domin. in prin. n.6. Philip. Probus ibi, in addit. ad Monachum, n.16. Ant. c.1. n.7. de clericis conjug. Henr. c. Quod à te, n.5. eod. tit. Tiraq. de retractu lignag. §.26. glos.2.n.9. Covar. 4. decret. 2.p. c.6. §.3. n.5. Jul. Clar. l.5. recept. in pract. crimin. §. fi. q.73. nu.5 Flamin. de resignat. benef. l.1. q.1. num.14. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz in pract. c.80. §. Admittit etiam Zavallos in suis q. pract. 147. nu.1. Humada addit. ad l.41.t. 6.p.1. glos.2.n.2. Azor. lib.13. institut. moral. c.13.q.8. Lud. Lopez 2.p. instructorii, ubi de matr. c.49. colum.7. Et neminem discrepantem inveni. 7

Sed quid, si illegitimus aut aliàs inhabilis impetraret dispensatio-

ſationem ad obtinendum beneficium, aut quilibet alius ad plura beneficia, eaque impetrat, rranſiret ad nuptias, an illa diſpenſatio caſſa fiat, ita ut diſſoluto matrim. ei minimè proſit? *Philip. Probus addit. ad Monachum, c. un. de cleric. conjug. in 6. à n. 6.* latiſſimè defendit extingui diſpenſationem hanc. Quia per matrim. extinguitur omne jus ad beneficium, eo quòd ſit ſtatus incompatibilis cum beneficio. Extinguitur ergo ſimiliter diſpenſatio ad obtinendum beneficium. Secundò quia privilegium ratione officii conceſſum extinguitur cum officio, juxta doctrinam *Bart. l. Maximarum C. de exequut. muner. l. 10.* Tertiò, quia conceſſio facta intelligitur rebus in eodem ſtatu durantibus, ut tradit *Monachus, c. Scatutum, el a. n. 9. de haret. in 6.* Quartò, quia mutatione perſonæ mutatur privilegium, *l. Per procuratorem, §9. aliàs incipit, Paulus, ff. de acquirenda haredit.* ibi, *Caſtrenſia eſſe mutatione perſona deſierunt.*

9 Sed exiſtimo eam diſpenſationem minimè extingui, atque ita ſoluto matrimonio poſſe virtute illius obtineri beneficium, aut plura illa beneficia. Ducor, quòd per diſpenſationem nullum jus acquiratur, nec in re, nec ad rem, ſed tantum amoveatur impedimentum, quod incapacem, & inhabilem quempiam reddebat, & manet ſubinde capax & habilis, ut optimè docet *Monachus c. de filiis presbyt. in 6. n. 12.* Et fatetur *Philip. Probus addit. ad Monacham, c. un. de cleric. conjug. in 6. n. 30.* At matrimonium non adverſatur omninò capacitati, & habilitati prius obtentæ ratione alicujus impedimenti ad beneficium: ſicut nec adverſatur capacitati naturali, quam habet ad illud, qui nullo impedimento canonico laborat. Alias nullus conjugatus eſſet capax beneficii, uxore mortua. Atque ita eſt apertum diſcrimen inter jus ad rem, vel in re, & habilitatem ad beneficia. Prioribus enim juribus adverſatur matrimonii ſtatus, eſtque incompatibilis, ac proinde eo aſſumpto tacitè illis renunciatur. Secus antem de habilitate. Prætereà, quia per diſpenſationem ſemel ablatum eſt impedimentum, & ille habilis effectus eſt: ac diſpenſatio ſuum omnimodom ſortita eſt effectum, qui non eſt jus aliquod ad beneficium præbere, ſed ſolùm auferre impedimentum, quod habilitati naturali obſtabat. Qualiter ergo poteſt per matrimonium impedimentum id ſemel omninò extinctum reviviſcere? Nec obſtant argumenta contraria. Non primum, jam eoim oſtenſum eſt diſcrimen. Non alia tria. Quia diſpenſatio illa ſuum omninò effectum conſequuta eſt, nimirum, auferre impedimentum: atque ideò ex nullo futuro eveotu pendet.

10 Ex dictis deducitur primò, clericum contrahentem matrimonium, nullatenus poſſe retinere priora beneficia, ſed teoeri ſtatim ea admittere, quod eo ipſo vacent. Ita *Navar. ſum. c. 25. Hiſp. n. 119. Lat. n. 120. Angel. verb. Apoſtaſia, n. 2. & verb. Clericus 5. n. 1. Sylv. verb. Apoſtaſia, q. 3. n. 8. fine, & verb. Clericus 2. n. 2. verſ. Peccat verò in iſtis, Majol. l. 3. de irregul. c. 34 n. 5. Toledo l. 4. ſum. c. 18. n. 4. Manuel 5. to. ſum. 2. edit. c. 30. n. ult. Lud. Lop. 1 p. inſtruct. c. 256. col. 4. §. Inſuper, & circa fructus.* Quare peccaret mortaliter retinendo. Eſſet n. injuſtus retentor rei non ſuæ, & io re graviſſima. Et ita tradunt. *Angel. & Sylv. duobus locis allegatis. Navar. Toledo ibid.*

11 2. Deducitur, poſſe ſtatim ejus beneficia tanquam vacantia ita impetrari, ac alteri conſerri. Quia inito matrimonio, non jure, ſed ſolo facto poſſidet. Sic *Anchar. c. Quod a te, n. 4. de cleric. conjug. Azor lib. 5. inſtitut. moral. c. 8. q. 3.*

12 3. Ioſertur, teneri hunc, ſi beneficium retineat, ad reſtituendos omnes fructus à ſe poſt matrimonium iuitum perceptos. Quia injuſtè occupat beneficium, quod non eſt ſuum. Ita *Azor nu. præced. alleg. Vega 1. to. ſum. c. 36. caſu 20. §. Aloquarto.*

13 4. Deducitur, non poſſe hunc, matrimonio jam contracto, reſignare beneficium in favorem tertii. Conſtat ex dictis nu. 2. Et docent *Bernard. Diaz, & Zavallos ibi allegati, Flamin. lib. 3. de reſign. benef. q. 1. n. 28.*

14 5. Deducitur, conjugatum eſſe incapacem obtinendi beneficii. Quod omnes nemine diſcrepante admittunt: & ſolum diſſentiunt circa facultatem diſpenſandi in hoc, (ut vidimus n. 17. & 18.) Er ratio eſt manifeſta, quia laicus eſt beneficii incapax, *c. cum adeo, de reſcript.* quod adeò eſt verum, ut quamvis ad plurimos juris effectus proximè accingendus habeatur pro accincto: ad beneficium obtinendum, non ſufficit quempiam habitum clericalem geſtantem, animum babere ſtatim obtento beneficio aſſumendi ordinem clericalem, ſed hic ordo debet neceſſariò præcedere, ut cootra *gloſ. c. 2. de inſtit. in fine*, docent *Abbas c. Ex literis, n.... de tranſact. Felin. c. Cum adeo, nu. 4. de reſcript.* dicens omnes ibi id tenere, & multa ad id probandum congerens, *Lambertinus de jure patron. l. 2. p. 1. q. 7. a. 29. nu. 9. & 30. Mandoſius regula 24. Cancellaria q. 4. nu. 12.* & multis aliis citatis 12. *Zavallos in ſuis q. pract. q. 523. n. 2.* At conjugatus reputatur in omnibus laicus, pręter ſola privilegia canonis, & fori, & hoc ſervatis quibuſdam conditionibus. (ut latè dicemus diſp. 46.) Eſt ergo beneficii incapax. Inſuper id conſtat ex *c. 1. de cler. conjug.* ibi, *Provideas attentius, ne deinceps clericus conjugatus ad beneficia Eccleſiaſtica, aut ſacros ordines, vel adminiſtrationes Eccleſiaſticas admittatur.* Tandem quia cum conjugatus beneficia anteà habita amittat, à fortiori erit incapax ad nova acquirenda. Multa enim impediunt, quę non eiiciunt, *c. Quemadmodum, de jurejur.* Quare ſi beneficium conferretur clerico conjugato, collatio eſſet nulla, tanquam incapaci facta. Ut hoc docent *Ant. c. de diverſis, n. 7. de clericis conjugatis, & ibi Anchar. n. 6. Imola n. 6.*

15 Immò quamvis aliqui inhabiles, ut excommunicatus, & irregularis obtinentes beneficium, juventur *regula De triennali*, atque ita non poſſint moleſtari, poſtquam triennio pacificè poſſederunt beneficium, ut contra *Rebuff. de pacific. poſſeſſ. n. 126. & multis ſubſequentib.* docent *Pariſ. conſ. 96. nu. 2. vol. 4. Philip. Probus additione ad Coſmam in pragmatica ſanctio. t. De pacificis poſſeſſorib. ſuper verb. Moleſtari, gloſ. 3. Lud. Gomez, reg. de triennali, q. 26. §. Quibus non obſtantib. & q. 27. Navar. c. Si quando, exceptione 10. n. 9. de reſcript.* At conjugatus obtinens beneficium non juvatur ea regula, ſicut nec laicus. Eſt enim quoad hoc omninò ut laicus, (ut n. præced. diximus.) Et ita tenet *Rebuff. de pacif. poſſeſſorib. n. 187. fine. Lud. Gomez regula De triennali, q. 26. §. Sed breviter.* Et ratio differentiæ eſt, quod excommunicatus, & irregularis non ſint omninò incapaces beneficii: quamvis enim illud eo tempore obtinere nequeant, anteà obtento non privantur, ſed retinere illud poſſunt. At laicus & clericus conjugatus nullatenus poſſunt beneficium aut acquirere, aut acquiſitum ante matrimonium retinere.

16 Temperanda tamen eſt hæc incapacitas clerici conjugati ad obtinendum beneficium, juxta deciſionem *c. de cleric. conjug.* ibi: *Ne deinceps clericus conjugatus ad Eccleſiaſtica beneficia, vel ſacros ordines, aut adminiſtrationes Eccleſiaſticas admittatur, niſi forte caſtitatem voverat perpetuam, & qui unicam, & virginem habuiſſet uxorem.* Qui textus oon modicam habet difficultatem. Nam intellectus, ut prima facie ſonat, evidens contineret abſurdum, maneret enim io conjugio cum voto caſtitatis, utpote quod non præjudicat uxori, ſed ſolùm voventem jure petendi debiti privat, & beneficium Eccleſiaſticum poſſideret. Quare inveſtiganda eſt intelligentia textus. *Gloſ. ibi, verb. Caſtitatem*, intelligit quando ambo conjuges communi conſenſu voverent caſtitatem, ſi eſſet uxor ſenex, & ipſe quoque: aut ſi juvenes tranſirent ad religionem: & addit poſſe dici ut ipſamet dicit, *c. Conjugatus, de conver. conjug. verb. Continentiam*, ubi io fine concludit, ſatis eſſe votum continentiæ utriuſque in ſęculo. Et hanc poſteriorem expoſitionem ſequitur *Innoc. ibi*, nempe, *eo c. 2. n. ult.* Sed priorem ſequitur *Hoſt. ibi, n. 1.* explicans, uxore conſentiente, & habitum mutante, ſi ſuſpecta ſit. Et clarius *Ant. ibi, nu. 7.* dicens eum textum intelligendum eſſe, juxta deciſionem *c. Cum ſit, & c. Conjugatus, de converſ. conjug.* Ut ſi uxor ſenex ſit, ſatis ſit votum caſtitatis: ſi autem juvenis, exigatur ipſius profeſſio. *Abb. eod. c. 2. n. 3.* ſatis diminutè loquutus eſt, ſolum enim dixit, uxore mortua vel conſentiente. Et non poteſt intelligi textus, uxore mortua. Quorſum enim nunc exigendum eſſet votum caſtitatis à viro ut beneficii capax eſſet. Cùm jam omni impedimento careat, nec à non conjugatis id votum petatur? *Card. eo c. 2. p. 1. & Anchar. nu. 4* explicant, ſi uxor profiteatur continentiam, *Rebuff. praxi beneficiorum, reg. De publicandis reſignat. gl. 18. n. 45.* explicat, ſi uterque voverit caſtitatem perpetuam, & ingreſſus fuerit religionem. Ego exiſtimo mentem horum Doctorum eſſe, ut textus intelligatur, niſi ut legitime ad ordines promotus fuerit. Tunc enim eſt beneficii capax: cùm matrim. ſit ſolutum, quoad uſum & cohabitationem. Quare juxta varietatem ſententiarum diverſa petentium, quoad hoc, eſt diverſimodè judicandum. Qui enim ſolùm petunt votum caſtitatis uxoris qualiſcunque ætatis, ut vir legitimè ad ſacros ordines aſcendat: ſolùm id petunt, ut obtineat beneficium, poſtquam promotus fuerit ad ordines ſacros. Et ita procedit opinio poſterior Gloſſæ, & ſequacium. Qui verò diſtinguunt, an uxor ſit juvenis an ſenex, & priori caſu petunt ipſius profeſſionem, poſteriori autem ſolum caſtitatis votum, id quoque in hoc eventu dicent. Et ita procedit prior expoſitio Gloſſæ, & ſequentium ipſam. Et ita intelligendus erit textus *d. cap. Juxta hanc diſtinctionem*. Quare cum hanc diſtinctionem amplexus ſim hoc lib. diſp. 39. n. 6. dicendum eſt, tunc conjugatum capacem eſſe beneficii, quando legitima uxoris licentia obtenta ad ſacros ordines promovetur, ipſa ſene promittente continentiam, aut juvene profitente religionem, vel eſt in vis ad ipſos, quia præcedenti hoc in uxore, minoribus voto caſtitatis emiſſo initiatur animo ad ſacros aſcendendi: (non enim poteſt aliter etiam prima tonſura initiari, ut dixi diſp. 38 n. 8. & 9. Quare cenſerem, ſimiliter eſſe capacem beneficii conjugatum, qui ob uxoris adulterium legitimè ad ordines promovetur. Quia jam ceſſat omninò uſus conjugii, & non eſt recurſus ad uxorem, non aliter quàm ſi ipſa voveute caſtitatem, aut profitente, promotus eſſet. Ut dicemus lib. 10. diſp. 11. n. 16.

17 Tandem eſt difficultas, quis poſſit diſpenſare cum conjugato hoc, non præſtitis, quæ n. præced. diximus, ut poſſit obtinere beneficium. Quidam enim diſtinguunt inter beneficium ſimplex, & curatum, ut hoc ſola Pontificis diſpenſatione obtinere poſſit clericus, illud autem Epiſcopo diſpenſante. Prob. ex *c. Joannes, de cler. conjugatis*, ubi dicitur non cogendum fore conjugatum ad deſerenda babitum & tonſuram, dummodo nullum percipiat beneficium Eccleſiaſt. Supponit ergo poſſe id ex Epiſcopi diſpenſatione obtinere. Deinde, quia diſpenſat in beneficio ſimplici cum homicida, & cum irregulari *c. Henric. de cleric. pugnant. in duello c. Ad audientiam, de homicid.* Et cum depoſito *c. Salonica, d. 63.* qui ſunt caſus graviores. Et ideò hujus ſententiæ ſunt *Specul. tertit. de diſpenſat. §. Nunc de Epiſcoporum, n. 4. verſ. 25. Hoſtienſ. ſum. tit. de cleric.*

cleric. conjug. n.1. vers. Verum autem. Idem Host. c.2. n.1. de cler. conjug. ubi Jo. Andr. n.2. Anch. nu.2. Card. statim in princ. opposit. 1. Imola nu.2. Idem Host. c. Cum decorem, n.2. & c. Diversis n.8. eo. t. Ant. eo. c. Divers. n.7. & d.c. Joan. n.6. Anch. eo. c. Divers. n.7. & ibi Henric. referens Goffredum, & Philip. n.3. & ibi Imola, n.5. & c.1. eo. t. n.4. Limitant tamen Imola, Host. Ant. Anchar. Henric. in aliquibus ex locis proximè citatis, nisi beneficium illud simplex sit dignitas. Tunc enim solius Pontificis erit dispensare.

18 Sed multo verius est, solum Pontificem posse dispensare, ut conjugatus qualecumque beneficium obtineat. Ducor ex c. Diversis, de cler. conjugatis, ubi jubetur Episcopo, ut clericos conjugatos beneficiis post conjugium adeptis privet, & statim additur sic. Nisi fortè talibus scienter contuleris Ecclesiastica beneficia, quibus eos non per te, sed per superiorem decernimus spoliandos. Ergo non satis est dispensatio Episcopi. Alias non essent illi spoliandi beneficiis ab Episcopo collatis. Deinde, quod clericus conjugatus censeatur in omnibus merè laicus, præterquam in privilegio canonis & fori, (ut disp.45. probavimus.) Laicus autem est incapax beneficii Ecclesiastici, & contra canones est ei illud conferre, c. Cum adeo, de rescrip. At Episcopus non dispensat contra canones, nisi sibi expressè concedatur. Ut communiter notatur c. At si clerici, §. De adulteris, de judic. Cum ergo hoc non sibi expressè concedatur, non poterit dispensare. Et confirmatur, quia expressè Episcopis interdicitur conferre beneficia conjugatis, c. 2. & c. Diversis, de clericis conjugatis. Non ergo ipsorum est, in hoc dispensare. Præterea quia clerico conjugato non permittitur administratio Ecclesiast. c.2. de cler. conjug. Non ergo erit capax ex Episcopi dispensatione beneficii. Hoc enim quantumvis simplex sit, datur ratione administrationis vel officii Ecclesiast. cap. Proposuit, de filiis presbyt. c. Conquerente, de cleric. non resid. Tandem, quia rationes propositæ nn. præced. quibus contraria sententia innititur, parum urgent. Nam c. Joannes, de cler. conjug. supponit clericum conjugatum posse aliquando habere beneficium. At cum non declaret modum, intelligi debet ex legitima Pontificis dispensatione. Nec urget etiam 2. ratio. Quia (ut bene ait Abbas statim allegand.) in materia dispensationis, quæ est exorbitans, non valet argumen. à casibus permissis ad non permissos, etiamsi permissi majores sint. Et ideò hanc partem tuentur Ægidius & Florianus, quos refert, dicens esse tutiorem Imola c. Joannes, n.9. de cler. conjug. Et videtur eam clarè supponere gl. ibi, verb. Beneficium, ubi illum textum, supponentem posse conjugatum habere beneficium, explicat ex Pontificis dispensatione. Eandem videtur tenere ibi Jo. And. nu.12. refert enim utramque sent. & hanc in ultimo loco. Eandem tenet Abbas eod. c. Joa. n.7. Selva beneficiorum 1. p. q. n.17. & 18. Benedict. Capra reg. 97. nu.33. Angel. verb. Beneficium, n.15. ubi Armilla n.10. Sylv. verb. Beneficium 3. q. 4. n.8. Tabiena beneficium 2. q.12. n.14. Archid. c. Placuit, n.3. d.32. Card. d.c. Joa. n.5. opposit. 2. Bermondus de publicis concub. §. qui verò solutus est, si continere nolit, n.1. Alex. Carrer. l.3. de sponsal. c.3. Flam. de resign. benef. l.4. q.2. n.28.

19 Ad argum. n.3. proposita respondetur. Ad 1. dic id procedere, ubi privatio beneficii incurritur in delicti pœnam. Quod hic non contingit, ut num.4. explicui. Ad 2. dic, eos textus non decernere compellendos esse clericos conjugatos ad beneficia dimittenda, quasi ea non vacarint ipso jure, sed quia ipso jure vacabant, spoliandi sunt possessione, quam injustè retinebant. Ad 3. dic id intelligi, quando quis à beneficio excluderetur ob inhabilitatem: at hic excluditur ob tacitam renuntiationem. Ad ultimum dic, eos textus esse hodie correctos: ut docent Gloss. c. 1. verb. Relinquenda, de cler. conjug. Et ibi Innoc. n. un. Hostiens. n.1. Abb. num.2. Vel dic illud factum fuisse ex misericordia, ut dicunt iidem DD. vel (ut dicunt Innoc. & Host.) fuit dispensatio. Vel tandem (ut ait Abb. ibidem) potest intelligi, ut habeant prædicti clerici conjugati aliquid ab Ecclesia in stipendium, si pauperes sint, non tamen in titulum Quod, & hodie servari posse affirmat.

DISPUTATIO XLIII.

An per contractum matrimonium irritum amittat clericus ipso facto beneficia Ecclesiastica?

SUMMARIUM.

Refertur duplex sententia, n.1. & 2.
Proponitur sententia authoris, n.3.
Quid quando matr. est irritum, quod contrahens sit in sacris? 4.
Quid, si contrahens sit in minoribus, & matrimonium non valeat ob consanguinitatem, aut aliud impedimentum dirimens? 5.
Quid, si sit nullum ex defectu ætatis requisitæ? 6.
Quid, ubi est nullum ex defectu consensus: quia alter vel uterque contrahens fictè consensit, aut ob viri constantis metum: vel alter mentis compos non fuit? 7.
Quid, quando est nullum, quia clandestinum? 8
An quoties matrimonium est nullum, possit clericus resignare beneficium in favorem alterius? n.9.
Solvuntur argumenta, n.10.

Disputatio hæc gravissima est, ac variis in eventibus, ob quos 1
matr. potest esse irritum, diversimodè loquuntur Authores. Qua brevitate autem, & claritate potuero, ab illa me expediam. Generaliter autem loquendo, est triplex sent. I. non admitti eam regulam, ut in omni eventu, in quo matr. est irritum, beneficia non vacent ipso jure, sed necessaria sit sententia judicis privantis: sed in quibusdam casibus, in quibus est irritum, dicit vacare ipso jure: in quibusdam autem negat. Et circa hos casus valdè varii sunt DD. hujus sent. Quæ varietas constabit ex corollariis inferendis, n.4. & seq. ubi & Authores uniuscujusque casus referam. Ducitur autem hæc sent. 1. ex c. Nuper, de bigamis, ubi clericus in sacris constitutus, qui ante ordinem assumptum fuerat conjugatus, ac mortua uxore transiit ad ordines, reputatur bigamus, & ut talis punitur, si ordine sacro jam assumpto transeat de facto ad aliud matrim. Et redditur ibi ratio, quod quantum in ipso fuit, secundam duxerit uxorem. Et melius c. Eum qui, de præb. in 6. decernitur textus c. Relatum, de cleric. non resid. & c. Cum singula, de præb. in 6. decidentes per secundi beneficii adeptionem, si curatum sit, vacare primum curatum ipso jure procedere, quamvis irrita sit adeptio secundi, ac redditur ratio his verbis: Non enim decet ut stultus melioris, quam peritus conditionis existat, vel quod invasor eo, qui justè ingreditur privilegio gaudeat potiori. At in nostro casu militat prorsus ratio utriusque textus. Si enim justè iniens matr. amittit eo ipso beneficia, à fortiori illud admittet invasor, qui injustè & irritè illud inivit: cum quantum in se est, statum incompatibilem assumere voluerit. Aliàs potiori privilegio gauderet invasor, constat d.c. Eum qui 2. quia ratio vacationis beneficii prioris curati per posterioris adeptionem ea est, quod adipiscens beneficium incompatibile censeatur primum tanquam derelictum habere. Sicut duo contraria, quia simul stare nequeunt, se expellunt. Quæ est etiam ratio vacationis beneficiorum per validum matrim. Est enim tacita renunciatio per statum incompatibilem cum beneficiis assumptum. Sicut ergo satis est in priori casu ad vacationem, ut clericus, quantum in se est, acceptet beneficium incompatibile, quamvis irrita sit collatio. Ita sufficiet in posteriori, ut quantum in se est, clericus elegerit statum matrimonii incompatibilem. Quamvis ex aliqua causa id irritum fuerit. 3. quia c. Quanto de translat. Episc. habetur Episcopum transferentem se ad aliam Ecclesiam, carere habita, & ambita. Ita ergo in præsenti in odium hujus, qui de facto matrimonium contraxit, consurgit effectus vacationis beneficiorum contra eum, ac si matrimonium valuisset. Tandem, quia sponsalia irrita, præterquam ex defectu consensus, attento jure antiquo producebant juris effectum, nimirum impedimentum publicæ honestatis matrimonium dirimens, c. un. de spons. in 6. Non ergo mirum esse debet, si matrimonium irritum inducat vacationem ipso facto benef. Et hæc sent. est valdè probabilis.

II. Sent. ita distinguit. Si matrimonium irritum contrahens 2
sit illius nullitatis conscius, beneficia non amittit, donec condemnetur; secus si ignarus sit. Ducitur, quia ratio hujus amissionis est tacita renunciatio collecta ex contrahentis voluntate, eo quod statum cum beneficio incompatibilem assumat. Quod quantum in se est, efficit putans matrimonium irritum quod init, esse validum: secus de sciente irritum esse, non enim statum incompatibilem assumere vult, sed deludere alterum contrahentem. Ita docent, Imola, Clem. Gratiæ, nu.25. de rescript. & ibi Benedictus Capra in quadam repet. n.35. Philippus Probus addit. ad Monachum, c. un. n.15. & 16. de cleric. conjug. in 6. Decius cons.166. n.1. vol.1. & est etiam valdè probabilis.

III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) generaliter 3
asserit, quomodocumque & ex quacumque causa matrimonium sit irritum, non amitti beneficia ipso jure, sed in delicti pœnam, sententia judicis accedente, contrahentem privandum esse. Ducor 1. quia aut hic amittit beneficium in pœnam delicti, & tunc exigitur sententia: aut ex tacita renunciatione, non habita ratione status incompatibilis assumpti, & hoc etiam non, quia tacita renuntiatio non potest majoris esse virtutis, quam expressa (ut probavi disp.37. n.34.) At renuntiatio expressa non inducit beneficii vacationem, nisi fiat in manibus Episcopi vel superioris, c. Nisi cum pridem, c. Admonent. c. Quod in dubiis de renuntiat. Vel tandem ex tacita renuntiatione, cum assumptione status incompatibilis. Et hoc etiam non habet locum. Quia verè non assumitur status incompatibilis: nec voluntas assumendi quantum in se est, & proinde dimittendi beneficium sufficit: sicut nec renuntiatio expressa non facta in manibus superioris legitimi sufficeret. 2. quia non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum, reg. Non præstat, de reg. jur. in 6. & quod nullum est, nullum potest producere effectum, l.4. §. Condemnatus, ff. de sent. & re jud. nec est considerabile, ut bene tradunt Flam. de resign. benef. l.11. q.6. n.118. & Parisius per ipsum alleg. cons.109. n.1. vol.3. & nulla non facta pacificantur. c. Proveniens, de filiis presb. Et notant Doctores, c. in præsentia, de probat. & Flam. de confidentia beneficiorum, q.46. n.30. Cùm ergo id matrimonium irritum sit, non inducet juris effectum, nec ad id erit in consideratione. Siquidem nullus textus invenitur disponens in hoc eventu, solam attentationem facti sufficere. Nec id in aliis eventibus dispositum esse sufficit. Hæc enim pœnalia non sunt extendenda, maximè

ximè cùm in contrarium extent omnia juris principia, clamantia quod irritum est, nullum producere effectum, alias postet argui injustum, occisorem serè, putaotis esse hominem sibi inimicum, esse irregularem. Quia justus occisor veri hominis est irregularis: & non debet esse pejoris conditiouis, quàm injustus, qui quantum in se est, & ex parte suæ voluntatis interfecit, & apud Deum est reus veri homicidii. Tandem quia multi Doctores (ut n. seq videbimus) asserunt initiatum sacris contrahentem matrimonjum, quod revera est irritum, & valde sacrilegum, non amittere beneficia douec condemnetur. Et non potest congrua discriminis ratio assignari, cur ob id impedimentum existenti irrito matrimonio non amittantur beoeficia: ac vacent quando est irritum ob impedimentum consanguinitatis, & ob cætera dirimentia. Quia in omnibus illis verè non est assumptus status incompatibilis, sed sola voluntate cum ipso facto irrito: & procedit eadem ratio: nimirum ex parte sua illum assumpsisse statum incompatibilem: & si non perdat ipso facto beneficia, erit utique injustus potioris conditionis quàm justus, qui legitimum matrimonium iniit. Et confirmatur, quia impubes volens verè contrahere matrim. illudque contrahens, at irritum, quod malitia oon suppleat ætatem, minimè amittit beneficia (ut ex omnium ferè seotentia dicemus:) cùm tamen facto ipso quantum ex parte suæ voluntatis est, verè contraxerit matrim. nec illud caruit omninò effectu: induxit enim sponsalium obligationem, *c. un. de despons. impub. in 6.* Ergo à fortiori matrimonium prorsus irritum, nullamque vim obligandi habens noo inducit beneficiorum vacationem. Et ideò hujus sententiæ sunt *Joa. de Lignano, c. 1. de sponsal. in 6. Cardin.* ipsum referens *clem. Gratia n. 10. q. 17. de rescript. Decius cons. 166. in fi. vol. 1.* nam licet prius distinxerit (ut retuli o. præced.) at tandem omissa ea distinctione, hanc partem amplectitur tanquam veriorem.

4 Hinc 1. deducitur quid dicendum sit quando matrim. est irritum, eo quod contrahens sit in sacris constitutus. Quidam (& satis probabiliter) asseverant, ipso jure absque alia sententia perdi beneficia. Ducuntur argumentis n. 1. propositis. Ita docent *Abb. n. 7. c. 1. de cler. conjug. & ibi Card. n. 3. q. 1. & c. Joa. eo. t. n. 8. q. 11. Anchar. eo. t. 1. n. 2. not. 2. & c. un. eo. t. in 6. n. 5. q. 2. Roman. cons. 483. n. 6. Staphil. de literis gratia,* ubi de variis vacationis modis, *quinto vacationis modo, n. 8. Aimon de antiquit. q. 4. §. Videamus n. 14. Aufrerius dec. Capella Tholosana 240. n. 4. & 5. Montal. l. 41. glos. un. t. 6. p. 1. Sylv. Clericus 2. n. 2. vers. peccat verò in istis Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 4. fi. Ant. Cuc. 5. institutionum majorum, t. 12. n. 215. Azor. l. 13. instit. moral. c. 13. q. 6. Zavallos in suis q. pract. q. 147. n. 5.* & dubius cogitandum relinquit. *Gygas de pensionib. q. 54. n. 6. & 11.* & idem tenet cum hac limitatione, si copula fuit subsequuta. *Humada l. 41. gl. 2. n. 3. t. 6. p. 1.* At contrarium est probabilius, nimirum, non vacare beoeficia ipso jure, sed desiderari sent. quod probatur rationibus numero præcedenti adductis. Prætereà ex *c. 1. de cler. conjug.* ubi de clericis minorum ordinum ducentibus uxores, deciditur uxores retinendas, beneficia autem dimittenda: & statim fit sermo de constitutis in sacris transeuntibus ad matrimonium, & solum dicitur uxores dimittendas, & ita tenent *Joa. Andr. c. Joa. n. 23. de cler. conjug. & ibi Ant. n. 19. fi. Anchar. n. 14. Imola n. 24. Idem Ant. c. 1. in fi eo. t. & ibi Imola fi. Henric. c. Diversis, n. 11. eod. tit. Francus c. un. in princ. nu. 4. eod. tit n. 6. Rosella Clericus 4. n. 22. Sylvest. Beneficium, 3. q. 22. Tabiena Beneficium 2. q. 12. n. 14. Armilla verb. Beneficium, n. 20. Bermond. de publicis concubinariis, §. Qui vero solutus est, si continere nolit, n. 2. Navar. sum. c. 25. hisp. n. 119. lat. n. 120. Greg. Lopez l. 41. verb. El benef. t. 6. p. 1.* & manifestè videtur idem sentire *in lex. Ant. Grabat. addit. ad cons. 166. Decii vol. 1. lit. A. Jul. Clarus l. 5. recept. §. fi. in pract. crim. q. 73. n. 5. Mascard. de probat. concl. 182. n. 6.* & ex Theologis, *Enriquez l. 7. de indulg. c. 36. n. 1. in comm. lit. G. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 30. n. ult. Emm. Sa sum. verb. Beneficium, n. 24. Lud. Lopez 1. par. instruct. c. 256. col. 5. §. At si de constitute, & 2. p.* ubi de matrim. *c. 49. col. 8. immediate ante tit. de imped. consangu. Vega 1. to. sum. c. 36. casu 20. in fine.*

5 Secundo deducitur, quid dicendum quando contrahit matrimonium irritum ob consaoguinitatem, vel aliud impedimentum dirimens, iis qui solis minoribus ordinibus est initiatus. Communis ferè omnium sent. asserit, nulla expectata judicis sententia vacare ipso facto beneficia, quod cùm ille sit habilis ad contrahendum, videatur velle efficaciter mutare vitam, ac subinde beneficia dimittere. Ita docet *Brixiensis,* quem referunt ac sequuntur *Joa. And. c. 1. n. 2. & c. Joa. nu. 23. de cleric. conjug. Ant. eod. c. Joa. n. 19. Abb. d. c. 1. n. 7. Card. ibi, in fi. & d. c. Joa. n. 8. q. 11. Anch. ibi n. 14. & d. c. 1. n. 2. Imola d. c. Joa. n. 24. Henric. c. Diversis num. 11. & c. Quod à te, n. 5. eo. t. Francus c. un. in princ. n. 4. de cler. conjug. in 6. & ibi Anchar. n. 5. q. 2. Roman. cons. 483. n. 6. Jason l. Ubi pactum, n. 25. C. de transact. Rebuf. praxi benefic. reg. de publicandis resignat. gl. 18. num. 44. Aufrerius decisione Capella Tholosana 240. n. 5. Rosella verb. Clericus 4. n. 22. Angelus Clericus 5. n. 1. Sylv. verb. Clericus 2. n. 2. v. Peccat verò in istis: & verb. Beneficium 3. q. 22. Tabien. verb. Beneficium 2. q. 12. nu. 14. Armilla verb. Beneficium. nu. 20. idem Rebuf. de pacif. possess. nu. 187. Gygas de pensionib. q. 54. n. 12. Bern. Diaz in addit. ad Jon. Lupum, rubrica de donat. inter vir. & uxor. §. 55. addition. 2. vers. Adde, hoc procedit. Nav. sum. c. 25. Hisp. n. 119. Lat. n. 120. Staphil. de litteris gratia,* ubi de vacationis modis, *in quinto vacationis modo, n. 9. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 4. Tiraq. de retractu lignag. §. 26. gl. 2. nu. 9. Greg. Lop. l. 41. verb. El benefico, tit. 6. par. 1. Minchaca de successionum creat. l. 3. §. 22. n. 47. Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 12. nu. 226. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 5. vers. Quare clericus quidam. Ant. Gabr. to. 1. commun. in mea edit. l. 3. f. 108. verò. Clericus beneficiatus. Flam. de resign. benef. l. 1. q. 1. n. 12. Salzede addit. ad pract. Bernardi Diaz cap. 80. verb. Sit nullam. Zavalles in suis q. pract. q. 147. n. 5.* Et ex Theologis, *Azor l. 13. instit. moral. c. 13. q. 6. & 8. Lud. Lopez 1. par. instruct. c. 256. col. 5. §. Interim illthinc pullulat, & 2. p. instruct. c. 49. de matr. col. 7. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 30. n. ult. Vega 1. to. sum. c. 36. casu 20. §. Ale quinto.* Et dicunt *Covar. Greg. Lop. Salzede, Zavallos* hoc procedere, sive scienter, sive ignoranter id matrim. initum sit. Temperant autem *Nav. Azor, q. 8. Lud. Lop. in utroque loco Manuel,* si in clerico verus contrahendi animus adfuerit. Aliis verò placet hæc distinctio, si clericus noverat impedimentum, non vacant beneficia ipso facto, secus si ignorabat. Quæ distinctio est conformis sententiæ, n. 2. supra allegatæ, ubi ejus fundamentum proposui. Ita docent *Bernard. Diaz pract. suacan. in nova edit. c. 80. n. 5. Bermond. de publicis concubin. §. Qui vero solutus, n. 2. Jul. Clarus l. 5. receptar. §. fi. in pract. crim. q. 73. n. 5. Humada addit. ad l. 41. gl. 2. n. 2. t. 6. p. 1.* Temperant auteoi *Bermondus, Jul. Clar. Humada,* ut oon vacent beneficia, quando scienter est contractum matrimonium, nisi copula subsequuta sit. Quæ omnia quamvis satis probabiliter dicta sint: at retenta nostra sententia, quam n. 3. proposuimus, dicendum est beneficia non vacare, sive scienter, sive ignoranter id matrimooium contractum sit. Idque probatur rationibus, & authoritate Doctorum, ut ibi allegavi.

Tertiò deducitur, quid dicendum sit, quando matrim. est ir- 6
ritum defectu ætatis, quod uterque coutrahens aut alter sit impubes, nec malitia suppleat ætatem. *Staphilaus de litteris gratia,* ubi de variis vacationis modis, *quinto modo,* n. 9. ait posse non absurdè dici vacare beneficia, utervis ex contrahentibus sit impubes. Quia clericus fecit quod potuit, & quantum in se est, habuit Ecclesiam pro derelicta. At communis ac verissima sententia est. quando sponsus est impubes, minimè vacare beneficia, quod matrimonium id habeat vim sponsalium, *c. 1. de despons. impub. in 6.* At per sponsalia non vacant (ut probavi disp. præc. n. 1.) Atque ita docent *Joa. Andr. c. Joannes, nu. 23. de cler. conjug. & ibi Ant. n. 19. Card. n. 8. q. 111. Anchar. n. 14. Imola n. 24. Abb. c. 1. n. 7. eo. t. Henricus c. Diversis, n. 10. eo. tit. Philippus Probus addit. ad Monachum c. un. n. 10. eod. t. in 6. Staphilaus d. modo quinto vacationis, n. 6. Gygas de pensionib. q. 54. nu. 9.* & à fortiori ad tenentes quando sponsa sola est impubes, (quos statim referam) tenentur hoc asserere. Major autem difficultas est, quaodo clericus erat pubes, aut fœmina, cum qua contraxit, impubes. Nam *Philippus Probus proximè allegatus* asserit vacare. Quippe non stetit per ipsum clericum. Aliis hæc distinctio placet, ut nou vacent beneficia, si pubes noverat fœminam impuberem esse; secus si id ignorabat: sic tradunt *Minchaca l. 3. de successionum creat. §. 22. n. 47. fi. Salzedo addit. ad Bernard Diaz in pract. c. 80. in fine.* At diceodum est minimè vacare. Quia militat eadem ratio, solam enim sponsalium vim habet id matr. juxta decisionem *d. c. un. de despons. impub. in 6.* Sic *Joa. Andr. Ant. Abb. Anchar. Card. Imola, Henricus, Staph num. 5. Gygas proximè citati, Bernard. Diaz pract. in nova edit. c. 80. nu. 6. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 4. Jul. Clarus l. 5. recept. §. fi. pract. crim. q. 73. n. 5. Azor lib. 13. instit. moral. c. 13. q. 8. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matrim. c. 49. col. 7.*

Quartò deducitur, quid sentiendum sit matrimonio existenti 7
irrito defectu consensus, quod tripliciter evenire potest. 1. quia alter contrahens non est mentis compos. 2. quia metu viri constantis consensit. 3. quia fictè consensum præstitit. Et generaliter quando matrimonium fuit irritum defectu consensus, quidam sic distinguunt. Si defectus consensus fuit in utroque contrahente, aut in solo clerico, non vacant beneficia. At si fuit io sola fœmina apta ad matrim. vacant, secus si ea inepta erat. Quia quando fuit consensus in clerico, & fœmina fictè consentiens apta erat ad matrimonium, illud non fuit irritum ex parte voluntatis clerici. Sic *Imola clem. Gratia, n. 25. de rescriptis, & ibi Benedictus Capra in quadam repet. nu. 45. Philip. Probus addit. ad Monachum, c. un. n. 16. de cler. conjug. 6.* Alii ita distinguunt, si defectus consensus fuit in ipso clerico, non vacant: secus si fuit in fœmina, quæ metu compulsa est, aut non erat sanæ mentis. Sic *Bernardus Diaz pract. can. in nova edit. 2. c. 80. n. 5.* Alii quando defuit consensus in clerico, dicunt eum non amittere beneficia: nec amplius explicant quid sentiant, quando defuit consensus in fœmina. Sic *Nav. sum. c. 25. Hisp. n. 119. Lat. n. 120. Azor l. 13. instit. moral. c. 13. q. 8. Manuel 1. to. sum 2. edit. c. 30. nu. ult. Lud. Lop 2 p. instruct.* ubi de matrim. *c. 49. col. 1.* Sed dicendum est, ex parte utriusvis deficiente legitimo consensu ad valorem matrimonii requisito oon vacare beneficia, quod maximè verum est in nostra sent. Et potest probari rationibus pro ea adductis nu. 3. & insuper quando deficit consensus legitimus, quia uteruis conrrahens non fuit sanæ mentis, aut metu viri coostantis coactus est, non vacare beneficia, docent *Joa. Andr. c. Joa n. 23. de cler. conjug. & ibi Ant. nu. 19. Anchar. n. 14. Imola n. 24. Abb. c. 1. n. 7. eod. t. Henr. c. Diversis, n. 10. & 11. eod. t. Gygas de pensionib. q. 54. n. 9. & 10. Staphil. de litteris gratia,* ubi de variis vacationis modis, *quinto vacationis modo, n. 7. & n. fi.* & quando defectus consensus provenit ex amentia alterius contrahentis, concordat *Card. d. c. Joa. n. 8. q. 11.* & constat, quia non amit-

am itteret beneficium, si contraheret cum dormienti fœmina aut mortua, licet discrepet, nbi consensus non fuit legitimus ratione metus, dicit enim amitti beneficium, at subveniri actione quod metus causa.

8 Quintò deducitur non vacare beneficia, quando matrimonium est irritum: eo quod est clandestinum, nempè non celebratum coram parocho & testibus. Quod probatur ex rationibus, & Doctoribus n. 3. allegatis, & docent *Manuel 1. to. sum. s. edit. c. 30. n. ult. Vega 1. to. sum. c. 36. casu 20. §. Aloquarto.*

9 Tandem deciditur, posse clericum resignare beneficium in favorem cujuscumque post matrimonium à se contractum, quod ex quavis causa est irritum, antequam eo privetur per judicis sententiam: retenta nostra sententia, juxta quam non vacat ipso facto. At qui sustinent vacare, dicturi sunt eum non posse resignare in favorem tertii. Quod constat ex doctrina tradita disp. præced. n. s.

10 Ad argum. num. 1. proposita constat ex dictis num. 3. in s. & ultima ratione.

DISPUTATIO XLIV.

An per contractum matrimonii amittantur pensiones instar beneficiorum?

SUMMARIUM.

Refertur quaedam opinio, n. 1.
Non vacant, quando dantur laico pro ministerio temporali? n. 2.
Idem, quando Pontifex concedit laico pensionem pro re in defensionem Ecclesiæ utiliter gerenda aut gesta? n. 3.
Idem, si clerico concedatur pro ministerio temporali? n. 4.
Quando datur pensio titulo clericali, qualiter vacet? n. 5.
Quid, si tunc nullo onere spirituali adjecto constituta sit? n. 6.
Quid, si ex positionis assignatione colligatur mens Papæ ut non vacet? num. 7.
Quid, si pensio assignetur à Pontifice alicui ea lege, ut possit eam retinere, si transeat ad ordinem militarem, & professione legitimè in eo emissa ineat matrim. & ille profiteatur non transacto anno novitiatus: an vacet illa pensio, & an Trid. sess. 25. c. 15. de regular. petens præmitti ante annum novitiatus professioni valido, procedat in his ordinibus militaribus n. 8. An clericus conjugatus sit capax pensionis, justeque assignetur ei à Pontifice absque famulatu præstito Ecclesiæ? n. 9.

1 IN hac difficultate sentiunt aliqui non vacare pensiones per matrimonii contractum, quando non sunt assignatæ in beneficium Ecclesiasticum, sed pro officio vel servitio temporali. Sic citato Laurentio tradunt *Card. clem. 1. §. eod. q. 6. n. 5. de supplenda negligentia prælat.* Et *ibi Imola nu. 26. verb. Quaro quot sunt species. Caccialup. tract. de pensionib. q. 15. Lud. Gom. reg. de annali possess. q. 21. paulo post princ.*

2 I. tamen conclusio sit. Quando pensio datur laico pro ministerio merè temporali, ut pro pulsandis campanis, organis: non vacant per matrimonium pensiones sic constitutæ. Quia sicut status laici non est cum ipsis incompatibilis, ita nec status conjugati: æquè enim non repugnat cum beneficio uterque status. Ita tenent *DD. n. præced. alleg. Gigas de pensionib. q. 54. n. 1.*

3 Hinc fit, Pontifice concedente laico pensionem pro re in defensionem Ecclesiæ utiliter gesta, aut gerenda, eam non vacare per matr. quod concessa fuerit pro ministerio temporali. Ita *Covar. 4. decret. 2 p. c. 6. §. 3. n. 6. Greg. Lop. l. 41. verb. El beneficio, t. 6. p. 1. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz. c. 80. §. Admittit etiam. Azor. l. 13. inst. moral. c. 13. q. Lud. Lop. 2. p. instruct. ubi de matrim. c. 49. col. 7.*

4 Idemque dicendum est, ubi pensio constituta esset clerico in minoribus ordinibus aut in sacris constituto, pro ministerio merè temporali: ut quia est advocatus Ecclesiæ, sacrista, pulsat organa. Quia ea pensio datur tanquam laico, & pro re merè temporali, & ideò eadem est ratio ac si conferretur laico, ut non vacet per matrimonium jure contractum, ut si clericus sit in sacris. Ita *Gygas de pensionib. q. 54. n. 3. & 6.*

5 II. Conclusio. Pensio alicui collata titulo clericali, ut loco beneficii, quod vel cujus jus ad rem resignavit, vacat eodem prorsus modo per matr. quo duplici disp. præced. diximus per illud vacare beneficia: & ita eædem prorsus sunt opiniones circa illarum pensionum vacationem, ubi matr. est irritum: quæ sunt circa beneficiorum vacationem. Ratio est manifesta, quia cum dentur titulo clericali hujusmodi pensiones per assumptiones status conjugalis incomparabilis cum beneficio, censetur illis renunciari, sicut & beneficiis. Præterea, quia beneficiorum loco subrogantur, at quod loco alicujus subrogatur, ejus naturam sapit, *l. Si eum. §. Qui injuriarum, ff. si quis caut.* & ita docent *Gygas de pensionib. q. 54. n. 4. & seq. Joa. Baptist. eo tract. q. 30. Puteus dec. 469. lib. 4. Joa. Paulus dec. 188. li. 2. Bermond. de publicis concubinar. §. Qui vero solutus est si continere nolit. n. 3. Covar. Jul. Clarus, Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop.* ubi eos n. seqq. referam. *Azor nu. 3. alleg. Flam. referens diversas Rotæ decisiones l. 1. de resign. benef. q. 1. n. 15 & lib. 6. q. 5. n. 115. Zavallos in q. pract. q. 147. n. 3. Emmanuel Sa sum. verb. Pensio, n. 4. Navar. c. Quando, de consecr. d. 1. c. 21. n 53.*

6 Immò stylus curiæ, qui facit jus, *c. Quam gravi, de crimine falsi*, habet ejusmodi pensiones per matr. vacare, etiam si nullo spirituali onere adjecto sint constitutæ. Ita *Covar. Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop. n. 3. allegati, Jul. Clarus l. 3. recept. §. fi. in pract. crimin. q. 73. n. 5.*

7 Sunt tamen prædicta limitanda, nisi ex tenore literarum assignationis pensionis appareat mentem Pontificis esse pensionem illam durare toto vitæ pensionarii tempore, etiam si uxorem in posterum haberet. Tunc enim ex ea tacita Pontificis voluntate non vacaret per matrimonii contractum. Sic *Gygas de pensionib. q. 54. n. 4. fi. Joa Baptist. Caccialup. eod. tract. q. 30. Covar. Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop. n. 3. allegati.*

8 Sed dubitabis, quid si Pontifex reservet pensionem alicui ea lege, ut possit eam retinere, si ad ordinem militarem transiens, ac legitimè in eo professione emissa ineat matrim. juxta ejus ordinis institutum: & hic ante annum novitiatus transactum professione facta, postea uxorem ducat, an possit pensionem retinere? Quæstio hæc pendet ex cognitione ejus an decretum *Tridentini sess. 25. c. 15. de reg.* statuentis nullam professionem validam esse non præmisso integro novitiatus anno, locum habeat in his ordinibus militaribus, qui vitam in communi non transigunt, nec perfectam castitatem vovent, sed conjugalem? Si enim in illis locum habeat, amittet hic pensionem per matrimonii contractum, utpote qui ante professionem legitimè emissam matr. iniit contra concessionis formam. Si verò non habeat locum, non amittetur pensio: eo quod professio valuerit, ac proinde forma servata sit, *Flaminius de resign. benef. l. 3. q. 2. à nu. 115. usque ad 120.* ait occurrente hoc casu dubitatum fuisse de hac re, & resolutum fuisse, ac ita ipse quoque resolvit non habere locum prædictum decretum in ordinibus militaribus. Tum, quia milites illorum non sunt in propriissimo rigore loquendo religiosi: & quando illos comprehendere voluit Trid. fecit expressam de illis mentionem, ut *sess. 23 de reform. c. 18.* tum etiam, *eadem sess. 25. de regular. c. 16.* loquitur continuativè ad *c. 15. præced.* ut constat ex dictione, Quoque, posita statim in principio, ibi: *Nulla quoque renuntiatio.* At *id cap. 16* agens de bonorum renuntiatione, manifestè loquitur de religiosis paupertatem veram voventibus quales non sunt hi. Ergo & *c. 15. præced.* loquens de ætate, & novitiatu requisitis ad professionis valorem, non loquitur de his. Et ita ipse censet, & dicit majorem partem Cardinalium congregationis Concilii Trid. id sensisse: licèt postea contrarium decreverit congregatio in militibus D. Joannis, ex novo ipsorum statuto huic decreto adhærenti. Quare apertè vult secluso eo statuto nec eos comprehendi. Et ita probat ratio ab eo adducta, ex continuatione *c. 16.* loquens de religiosis solis veram paupertatem promittentibus. Ex hæc sent. mihi placet: quamvis *Nav. l. 1. cons. 1. de his qua vi, in priori edit. cons. 5. n. 4. & seq. in posteriori cons. 9. à n. 4. & Manuel 1. to sum. c. 8. n. 2. concl. 1.* vult id decretum habere locum in omnibus ordinibus militaribus, quod universaliter loquatur de religiosis. Sed jam contrarium probavimus.

9 Ex dictis infertur, conjugatum clericum incapacem esse veræ pensionis, quæ titulo clericali conferri solet. Si enim anteà habitam verè perdit ob statum incompatibilem: à fortiori erit incapax novæ acquirendæ. Præterea, quia incapax beneficii est, etiam incapax pensionis, saltem de stylo Curiæ, ut bene docet *Navar. lib. 1. cons. 1. de temp. ord. in priori editione, cons. 23. n. 2. in posteriori, cons. 11. n. 2.* At conjugatus est incapax beneficii (ut probavi disp. 42. num. 54.) Dixi autem esse incapacem, nisi ex Pontificis summi dispensatione. Pontifex autem potest justè illam concedere conjugato, non solum ob ministeria, quæ conjugatus Ecclesiæ præstitit, sed ratione paupertatis, aut alia justa causa concurrenti. Quia non est Pontificis potestas in conferendis pensionibus alligata, ut ex sola causa famulatus Ecclesiæ illas concedat. Quare prorsus culpa vacant pensiones conjugati accipientes à Pontifice, absque tali famulatu. Sic docent *Victoria relectione 1. de simonia, n. 50. Navar. summ. Latin. c. 25. n. 119. Hisp. c. 38. addit. ad n. 125. c. 25. & miscellaneo 45. de oratione, in nova edit. n. 4. Gutierez qu. can. lib. 2. c. 5. n. 26. Manuel 1. to. sum. c. 51. in penult. Ludovic. Lopez 1. part. instruct. c. 256. col. 3. §. Porro dubitari. Vega 2. tom. sum. c. 65. casu 3.* Quamvis *Sotus lib. 10. de just. qu. 5. a. 6. col. 4. vers. De pension. autem*, id non approbet, dicens non carere absurditate, si pensiones ob aliam causam, quàm ob Ecclesiæ famulatum, concedantur.

DISPUTATIO XLV.

An non tantum peccet retinens beneficium vel pensionem post initum matrimonium: sed etiam ea recipiens aut retinens animo non permanendi in statu clericali, sed transeundi ad matrimonium?

SUMMARIUM.

Recipiens beneficium parochiale animo recipiendi sacerdotium intra annum, nec posteà recipiens sua culpa non tenetur restituere fructus perceptos eo tempore, quo voluntas duravit, n. 1.
Tenetur restituere fructus, si à principio non intendebat, nec posteà promotus est, & ipso non restituente, tenetur qui conscius

sciens ejus iniqui animi ei contulit beneficium, num.2.
Non est expectanda sententia ad hanc restitutionem, & an in foro externo possit huc cogi restituere? num.3.
Peccat mortaliter parochiale acquirens, aut retinens absque animo assumendi sacerdotii intra annum, & tenetur aut mutare voluntatem, aut illud dimittere: at valuit collatio, nu.4.
An taliter teneatur fructus restituere, ut illorum dominium non acquirat: & quid distet, sive acquirat, sive non? nu.5.
Proponuntur casus, in quibus versatur difficultas, nu.6.
An recipiens curatum animo per annum fruendi fructibus, ac postea eo relicto transeundi ad nuptias: at mutata voluntate promotus est, teneatur fructus restituere? nu.7.
Quid, si mutata voluntate promotus est ad subdiaconatum, Episcopo dispensante ratione studii, ne ad sacerdotium promoveatur intra septennium: & initiatur sacerdotio intra id septennium? nu.8.
Quid, si mutes voluntatem, & tandem non initieris tempore praescripto, an excuseris à fructuum restitutione, quos perceperis tempore rectae intentionis? nu.9.
Quid, si animo dubio, aut conditionali acceperit curatum? nu.10.
An si intendens promoveri acceperit, ac mutata voluntate non est promotus, teneatur restituere fructus mutata voluntate receptos? nu.11.
Quid, si acceptet non animo permanendi in illo, sed donec pinguius obtineat, aut id cum alio permutet, aut renuntiet pensione reservata? num.12.
An teneatur restituere fructus beneficii simplicis, cui ordo sacer annexus est, illud recipiens absque animo ordinis assumendi, sed fruendi ad tempus fructibus, & eo relicto ducendi uxorem? nu.13.
Lethale est recipere, aut retinere beneficium simplex, cui ordo sacer annexus est, animo ordinis illius non assumendi: & quid, quando est conditionalis, aut dubius animus? nu.14.
Quando dicatur ordo sacer annexus, & an sit mortale recipere capellanias, quibus onus missarum injunctum est animo non assumendi sacerdotii? nu.15.
An sit mortale recipere beneficium simplex, cui ordo sacer non annectitur animo non perseverandi in clericatu, sed uxoris ducendae? Refertur quaedam sententia, nu.16.
Non est culpa recipere hujusmodi beneficium animo ordinis sacri non assumendi, ac perseverandi in clericatu, nu.17.
An hujusmodi beneficiarius teneatur habere animum assumendi ordinis sacri instante necessitate, aut utilitate Ecclesiae, aut Episcopo cogente? num.18.
Sola culpa venialis est, recipere beneficium simplex, cui ordo sacer non annectitur, animo fruendi ad tempus fructibus, & postea eo relicto ducendae uxoris? nu.19.
Similis culpa est recipere eo animo pensionem, quia titulo clericali confertur. num.20.

1 Disputatio haec pendet ex intelligentia textus *c. Commissa, verb. Caeterum, de elect. in 6.* ubi decernitur obtinentem beneficium parochiale absque animo assumendi intra annum sacerdotii, prout dispositum est *cap. Licet canon. eod. tit. & lib.* teneri fructus restituere, ibi: *Caeterum si promoveri ad sacerdotium non intendens, parochialem receperis Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum percipias, ipsam post modum dimissurus, (nisi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorundem: cum eos receperis fraudulenter.* Potest ergo quaestio haec tractari tam de beneficio curato, quàm simplici, de quibus seorsum dissetam. Priùs ergo agendo de beneficio curato, id tanquam certum praemittendum est, hunc recipientem beneficium curatum animo assumendi sacerdotii intra annum, non teneri fructus perceptos eo tempore quo sanam habuit intentionem, restituere: quamvis posteà mutata voluntate minimè promoveatur intra annum ad sacerdotium, quod *d. c. Commissa*, solus accipiens curatum, nec promoveri intendens, obligetur ad fructus illius restituendos. At hic revera intendebat promoveri. Atque ita docent *ibi gloss. verb. non intendens.* Et *ibi Dominicus, §. Caeterum, nu. un. notab. 2. D. Ant. 3. p. t. 15. c. 1. §. tertio ad finem. Sylv. verb. Beneficium 3. qu. 2. Amil. verb. Beneficium, n. 86. Tabiena verb. Beneficium 3. q. 22. nu. 25. Sotus l. 10. de justit. q. 5. a. 6. col. 2. concl. 1. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 255. col. 4. propos. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 30. concl. 6. Vega 1. tom. sum. c. 36. casu 23.*

2 Similiter est certum, eum qui recepit curatum, non intendens promoveri intra annum ad sacerdotium, nec promotus est teneri fructus perceptos eo tempore iniquae voluntatis restituere. Est enim expressa decisio textus *d. c. Commissa vers. Caeterum.* Et fatentur omnes. Immò & textus jubet, & qui sciens pravam illam intentionem contulit illi beneficium, teneatur Ecclesiam servare indemnem, restituendo illi fructus. Quod intelligitur in subsidium, nimirum non restituente principali, tunc enim ipse tanquam cooperator ad injustitiam tenetur fructus restituere: à quo illo restituente ipse excusabitur. Satis enim consultum est damno Ecclesiae. Atque ita docent *Gloss. eod. cap. Commissa, in fine. Et ibi Dominicus. §. Illum, n. 2. Anglus Clericus 7 num. 5.* Deducendumque ex ea restitutione est salarium, quod praestitum est Vicario, qui eo tempore curato beneficio inservivit. Id enim in necessarium Ecclesiae ministerium est impensum. Ita docent *Gabriel 4. dist. 15. q. 8. ar. 3. dub. 1. Angles Florib. 2. p.* ubi de restitutione, *q. un. de clericis restitutioni obnoxiis, ar. 1. dub. 6. Gutier. qu. canon. l. 2. c. 5. num. 23.*

3 Haec autem restitutio obligat in foro conscientiae, & ita non desideratur judicis sententia. Quamvis enim rationem aliquam poenae subeat, & res odiosa sit; at potius est damni illati Ecclesiae compensatio, cujus fructus fraudulenter acquiruntur, non habita intentione assumendi ordinis necessarii ad ministerium illius beneficii: quod sub ea tacita conditione confertur, ut fructus minimè absque ea intentione ita acquirantur, quin necessariò restituendi sint. Ita docent, *Gloss. eod. c. Commissa, in fi. Et ibi Francus §. Porrò n. 2. Dom. ibi, §. Illum, n. 2. Rebuf. praxi benef. t. de non promotis intra annum, nu. 15. Sotus l. 10. de just. q. 5. a. 6. col. 3. v. Percontaris Navar. c. Quando, de consecr. d. 1. c. 21. nu. 47. & 49. Angles Floribus p. 2.* ubi de restitut. *q. un. de cler. restitutioni obnoxiis, ar. 1. dub. 5. Gutier. q. canon. l. 2. c. 3. nu. 20. fine Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 256. col. 2. §. Nihilominus respondetur.* At *Rebuf.* dicens ita censuisse Senatum, & *Gutier. n. 21.* negant actionem Ecclesiae ad eos fructus repetendos: nec in foro externo coactionem ad id admittunt, sed id confessario relinquendum asserunt, ut obliget ad ea in foro conscientiae restitutionem. Nec quo ducantur fundamento explicant. Nec illud video, & ideò melius dicunt *Glossa, Franc. & Domin. proximè allegati*, decisionem illius textus in utroque foro locum habere, ac proinde probata fraude dari actionem ad eos fructus repetendos. Si enim injustè, ac fraudulenter (ut ait textus) acquisiti sunt: cur fraudulenter acquirens non erit in foro externo restituere compellendus?

Hinc infertur peccare mortaliter recipientem beneficium curatum, neque intendentem promoveri ad sacerdotium intra annum. Tum, quia contravenit praecepto justissimo Concilii Lugdunensis, *c. Licet canon. de elect. in 6* Tum etiam, quia recipit fructus contra justitiam. Cum eos teneatur restituere. Sic docent *Angelus verb. Clericus 7 num. 5. Sotus lib. 10. de just. q. 5. ar. 6 col. 3. vers. sed est praetereà, Navar. summ c. 25. lucrud, num. 118. vers. 10. Hispanè, nu. 124. Toledo lib. 5. summa, cap. 5. nu. 5. Graffis 1. p. decis. li. 2. cap. 97. num. 54.* Quare tenetur hic aut mutare voluntatem, aut dimittere id beneficium cum fructibus, aliàs peccabit mortaliter, utpote qui in pristina voluntate iniqua perseverat. *Sic Sotus ibidem, & Navar. c. Quando, de cons. d. 1. c. 21. num. 51.* Addit tamen benè *Sotus*, licèt non intenderit promoveri, sed propositum habuerit ducendi uxorem, illum acquisivisse verum beneficii titulum, & ideò si mutata voluntate voluerit intra annum presbyter fieri, posse absque nova provisione retinere beneficium. Quia *c. Licet canon. de elect. in 6.* tantum privat hunc beneficio, quando intra annum non promovetur: & *c. Commissa, vers. Caeterum, eod. t. & lib.* solùm privat fructibus recipientem absque legitima intentione: at non irritat titulum. Et idem docet *Navar. d. c. Quando, nu 48.* 4

Immò hunc sine legitima assumendi sacerdotii intentione recipientem beneficium curatum, non acquirere dominium fructuum durante ea intentione perceptorum, affirmant *Francus c. Commissa, §. Porrò, nu. 2. de elect. in 6. Sylvest. Beneficium 3. q. 2. D. Anton. 3. p. t. 15. c. 1 §. 3. ad fin. Sotus lib. 10. de just. q. 5. art. 6. col. 3. vers. Sed est praetereà, & vers. Percontaris*: dicunt enim hunc non efficere fructus suos. Sed meritò ab eis discendit *Navar. c. Quando, de consecr. d. 1. cap. 21. num. 48.* Quia cum habeat verum illius beneficii titulum, nec textus *d. c. Commissa, §. Caeterum*, eum privet dominio fructuum, sed tantùm obliget ipsum ad restituendos eos: non est cur deneganda sit illi acquisitio dominii illorum fructuum, cum fructus beneficii acquirantur habenti legitimum ejus titulum. Nec est quaestio de nomine, sed multum refert utrum horum dicatur. Si enim hic parochus sit dominus fructuũ, & donet aliquos in propria specie, non effectus ob id impotens ad restituendum, non tenebitur donatarius ille restituere, parocho non restituente, utpote qui rem à vero domino accepit. Quod secus esset, si non esset dominus. 5

Difficultas autem in quatuor casibus consistit. I. est, quando recipiens curatum, non intendebat promoveri, & tandem mutata voluntate intra annum promotus est, an teneatur restituere fructus perceptos eo tempore quo caruit intentione? II. quando animus recipiendi sacerdotii fuit dubius, aut conditionalis. III. quando initio verus animus adfuit, at posteà mutata voluntate non est promotus. Ultimus, quando animus adfuit implendi omnia ad quae tenetur, at non permanendi in eo beneficio, sed donec pinguius assequatur, aut illud renuntiet pensione reservata, aut permutet. 6

In primo igitur, *Sotus lib. 10. de just. quaest. 5. art. 6. col. 3. paulò ante vers. Percontaris*, affirmat teneri hunc fructus restituere perceptos eo tempore, quo intentione caruit. Quare parenthesim illam textus, *cap. Commissa, vers. Caeterum, de elect. in 6.* ibi, (*nisi voluntate mutata promotus fuerit*,) ait non referri ad fructus anteà perceptos, quasi illos acquirat parochus ob voluntatis mutationem: sed ad fructus percipiendos ex tunc, illos enim acquirit. Idem videtur sentire *Toledo lib. 6. sum. c. 5. n. 5.* ubi dicit suscipientem beneficium curatum animo non recipiendi ordines, teneri restituere fructus perceptos toto tempore antecedenti mutationem voluntatis. Sed absque dubio tenendum est, nullos fructus teneri eum restituere. Primò, quia expressè textus *d. c. Commissa, §. Caeterum*, non obligat hunc absolutè ad fructus restituendos, sed sub conditione, nisi voluntate mutata promotus eo anno fuerit. At hic deficit conditio, cum jam promotus sit. Nec valet expositio Soti, ad libitum enim explicat eum textum de fructibus in posterum percipiendis: eo vel maxi- 7

mè, quod textus apertè loquatur de fructibus jam perceptis, ut constat ex ratione quam subdit, ibi: *Cum eos receperit fraudulenter*. Præterea, quia ratio decisionis ejus textus est, fraus Ecclesiæ facta recipiendo fructus beneficii integri anno, ac posteà amittendo illud defectu sacerdotii assumpti: prout expresse in ipsomet textu dicitur. Quæ ratio non habet locum in hoc eventu. Cum fraus intentata non sortita sit suum effectum, nec damnum Ecclesiæ excogitatum sit subsequutum: illo intra eum annum assumente, prout tenebatur, sacerdotium. Et ita clarè hujus sententiæ sunt *Gloss. eod. c. Commissa, verb. Mutata, & verb. Promovendum: & ibi Archid. in fin. Dominicus ibi. §. illum, n. 2. super glossa, verb. Promovendum*, ubi dicunt promotione sequuta purgari fraudem. Et tenent impugnato Soto, *Navar. c. Quando, de consecrat. d. 1, cap. 21, nu. 46. & 50. Lud. Lopez 1. part. instructorii cap 255. ad finem.*

8 Immò si Episcopus, postquam parochus ille mutavit voluntatem dispensaret cum eo, ne ratione studii promoveretur ad sacerdotium per septennium, juxta *c. Cum ex eo, de elect. in 6.* prout potest dummodò intra illum annum subdiaconus fiat, adhuc non amitteret fructus tempore præterito iniquæ voluntatis perceptos: etiamsi in fine anni Episcopus dispenset, quando jam non poterat ad sacerdotium promoveri, (potest enim tunc Episcopus dispensare, modo intra eum annum fiat subdiaconus: cum non sit privatus, donec labatur annus, teste *Rebuffo praxi benef. t. de non promotis intra annum, n. 43. & 44.* ubi & alios refert.) Ratio est, quia textus *d. c. Commissa, vers. Cæterum*, eximens à restituendi obligatione fructus temporis pravæ illius voluntatis, dummodò parochus ille mutata voluntate promotus sit, nil aliud intendit, quam ut parochus ille suæ obligationi satisfaciat, recipiens ordines intra tempus jure præscriptum. At tempus jure præscriptum est, ut intra annum sacerdos fiat, vel si Episcopus dispenset ratione studii per aliud septennium, ut intra illum annum ad subdiaconatum, & intra illud aliud septennium ad sacerdotium ascendat. Non igitur fructus amittet tempore pravæ voluntatis perceptos, si intra illorum octo annorum spatium, Episcopo sic dispensante, sacerdos fiat, & intra annum subdiaconus.

9 Hinc infertur recipientem beneficium parochiale animo non ascendendi tempore jure præscripto ad sacerdotium, & postea mutata voluntate id intendentem, si tandem tempore præscripto non correspondit suæ obligationi ascendens ad sacerdotium, non posse retinere fructus aliquos illius beneficii. Quia verè recepit beneficium non intendens promoveri: in quo casu textus *dict. cap. Commissa, vers. Cæterum*, obligat eum ad fructus restituendos: & solùm casum excipit, in quo voluntate mutata promotus est. Ergo quamvis mutet voluntatem; si reverà ea mutatio non habuit effectum, tenebitur integros fructus restituere.

10 In secundo casu, quando quis recipit beneficium curatum hæsitans an promoveatur, aut intentione conditionali, nimirum, ascendendi ad ordines tempore sibi jure præfixo, nisi interim felicius quid sibi contingat, ut mors fratris primogeniti, & sit ipse futurus hæres, vel quid simile, *Sot. l. 10. de just. q. 5. a. 6. col. 2. vers. & nota*, in utroque casu obligat ad fructus restituendos, perinde ac si verè reciperet beneficium non intendens promoveri. Et ipsum sequitur *Gutierrez lib. 2. quæst. canon. c. 5. nu 22.* Ducuntur, quod textus *d. c. Commissa, §. Cæterum*, absolutam recipiendi sacerdotii intentionem postulet, ut parochus tuta conscientia fructus comparet: cum enim absolutè percipiat fructus, absoluta quoque debet esse intentio. Aliàs verificatur ratio textus, nimirum, fraudulenter hunc fructus percipere. At verius est, recipientem ea intentione conditionali non teneri fructus restituere. Ducor, quia textus *d. c. Commissa, §. Cæterum*, loquitur de illo, qui à principio cum accipit Ecclesiam, habet animum non assumendi sacerdotii, sed fructibus fruendi, (ut expresse docet *Anchar. dict. c. Commissa nu. 3. notabil. 6.*) Atque ita loquitur de volenti fraudulenter lucrari fructus anni dati ad assumendum sacerdotium. Quod in hoc non verificatur, nec enim beneficium animo doloso suscepit, nec caruit intentione assumendi sacerdotii, sed illam firmam habuit, nisi felicius illo tempore quicquam contigerit. Et confirmatur, quia negatio illa præcedens illud participium, intendens, *dict. §. Cæterum*, negat quicquid post se invenit, & ejus oppositum ponit, cum ea sit negationis natura. Quare intelligitur de nullam habente intentionem. At intentio, conditionalis est intentio: sicut dispositio conditionalis est vera dispositio, quamvis non tanti effectus, ac simplex, *§. Omnis, Instit. de verb. oblig. & c. Si pro te, de rescript. in 6.* & ideò hanc sententiam sustinent *Navar sum. Latin. cap. 25. nu. 118. ad fin. & c. Quando. de consecr. dist. 1. c. 21. nu. 45. vers. 34. & Miscellan. 45. de oratione. in nova editione, nu. 5. vers. Sexto, Graffis 1. p. decis. lib. 2. c. 97. n. 55. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 30. nu. 6. conclus. 6. Lud. Lopez 1. part. instruct. c. 255. col. 7. §. Post hæc superest. Vega 1. tom. summa cap. 36. casu 23.* Unde nec peccat accipiens curatum ea intentione conditionali. Quod benè docet *Navar. eisdem locis*, & colligitur ex reliquis allegatis contra Sotum. Quia textus intentionem petit, & hic revera illam habet. Quando autem animus esset verè dubius, crederem eum peccare mortaliter, & teneri fructus restituere. Quippe hæsitans non habet veram intentionem. Et ita cum Soto, & Gutier. sentiunt *Manuel Lud. Lop. Vega ibid.* Nec credo *Navarrum* sentire oppositum, confundit enim animum dubium cum conditionali: & rationes, quas affert, de solo conditionali probant, ac proinde de illo solo intelligitur sua sententia.

In tertio casu, nimirum, quando recepit curatum intendens promoveri, & posteà mutata voluntate non promotus est, an teneatur fructus perceptos à tempore quo mutavit voluntatem, restituere? Quidam asserunt eum teneri, unde dum textus *c. Commissa, vers. Cæterum, de elect. in 6.* solùm obligat ad hanc restitutionem, recipientem curatum absque intentione sacerdotii assumendi: dicunt intelligi textum de fructibus perceptis ante voluntatis mutationem, secus de perceptis posteà. Quod militet eadem ratio, ac quando à principio non habuit intentionem: jam ex tunc verificatur hunc intentionem non habere. Insuper militat ratio reddita in textu, ex tunc enim fraudulenter recipit fructus: & Ecclesia patitur id damnum, ut hic retineat residuo tempore illius anni fructus beneficii, & eo transacto vacet, eo quod ad sacerdotium promotus non sit. Ita docet *gloss. d. c. Commissa verb. Non intendens, & ibi Dominicus, §. Cæterum, nu. un. super eam glossam, Sotus lib. 10. de just. q. 5. art. 6. col. 2. conclus. 1. Navar. summ. Hisp. c. 25. nu. 124. Angles Floribus 2. p.* ubi de restitut. *q. un. de clericis restitutioni obnoxiis, art. 1. dub. 6. Gutierrez lib. 2. quæst. can. cap. 5. n. 2. Toledo lib. 4. sum. c. 18. nu. 4. Graffis 1. part. decis. lib. 2. c. 97. nu. 254.* At verius est non teneri eos fructus restituere. Quia textus solùm obligat recipientem beneficium nec intendentem promoveri: at hic intendens promoveri illud recepit. Nec eadem ratio militat in utroque casu. Quod longè gravioris culpæ reus sit, qui ab initio fraudulenter accipit Ecclesiam carens animo sacerdotii assumendi, quam bona intentione recipiens, & posteà ea mutata retinens. Et ita docet *Navar. cap. Quando, de consec. d. 1. cap. 21. num. 50. & sum. Lat. c. 25. nu. 118. vers. Decimo*, & in effectu hanc partem sustinent *Lud. Lop. 1. part. instruct. c. 255. col. 3. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 30. num 6. concl. 6. Vega 1. tom. sum. c. 36. casu 23.* Quamvis enim hi temperent, si eo tempore sufficientem Vicarium præposuerit, qui parochi munia obeat: non est disputatio præsens, nisi an sit restituendi obligatio ob solam voluntatis assumendi sacerdotii mutationem. Et favent *D. Antonin. 3. p. t. 15. cap. 1. §. 3. ad fin. Sylvest. verb. Beneficium 3 quæst. 2.* ubi dicunt habentem à principio intentionem non teneri fructus restituere, licet tantùm temporis ex eo anno transierit, ut jam nequeat ad sacerdotium promoveri. 11

In ultimo casu, quando quis recipit beneficium, animo non retinendi illud in perpetuum, sed donec pinguius habeat. Quidam id damnant, nec qualitatem culpæ explicant, sed dicunt eum peccare: nec explicant de quali beneficio loquuntur, sed indistinctè de beneficio agunt. Adduntque non teneri hunc dimittere beneficium, sed mutare propositum: Ducuntur, quia sicut contrahens matrimonium carnale tenetur habere animum permanendi perpetuò cum uxore: ita assumens beneficium tenetur id animo habere: utpote qui matrimonium spirituale cum Ecclesia init. Ita docent *Host. c. Relatum, nu. 2. de cler. non resid. & ibi Ant. num. 8. Abbas in fin. Angel. Clericus 7. num. 6. Sylv. verb. Beneficium 3. fin. Gabriel. 4. d. 15. q. 8. art. 3. dub. 1.* Qui addit teneri hunc dimittere beneficium, aut propositum mutare. Cæterum nullam culpam video, si is firmum habeat animum inserviendi illi beneficio, qualecumque sit, dum illud tenuerit: & implendi omnia ad quæ beneficium obligat: quamvis propositum habeat solùm retinendi illud, donec pinguius obtineat. Non enim est textus jubens ut recipiens habeat animum perpetuò id beneficium retinendi. Nec similitudo ex matrimonio carnali deducta id suadet, cum longè diversa ratio sit: matrimonium enim carnale est vinculum perpetuum, secus de hoc spirituali. Et ita docent *Nav. summ. c. 25. Lat. nu. 118. vers. 10. Hispanè nu. 124. fin. Manuel, & Vega, nu. præced. allegati.* Unde benè *Navar. lib. 3. cons. in 1. edit. t. de præbendis, cons. 24. num. 2.* ait non peccare recipientem beneficium parochiale firmo animo inserviendi illi tempore, quo id habuerit, donec illi renuntiet reservata pensione ex Pontificis licentia, vel permutet cum alio, etsi proponat unico solo die tenere illud, dummodò eo die impleat, quod tenetur. 12

Hactenus de beneficio curato habitus est sermo, jam de beneficio simplici agendum est, qualiter peccet, ac teneatur restituere fructus, illud accipiens fraudulenter, animo nimirum fruendi ad tempus illius fructibus, & non ascendendi ad ordines sacros, sed relinquendi statum clericalem, ac transeundi ad matrim. Et à fructibus incipiendo, quibusdam placet teneri hunc ad fructus restituendos. Quia quamvis *cap. Commissa, vers. Cæterum, de elect. in 6.* præcipiens hanc restitutionem, loquatur de beneficio parochiali, at ratio in textu tradita, nempè fraudulenter recipi fructus, non habita ea intentione recipiendi ordines, procedit quoque in beneficiu simplici. Hujus sententiæ sunt *Rebuffus praxi benef. tit. de non promotis intra annum, nu. 83. Gabr. 4. d. 15. q. 8. ar. 3. dub. 1. Adrian 4. materia de restitut. qu. de Ecclesiasticis consumentibus redditus beneficii ultra decentem necessitatem, §. Pro responsione ad quæsitum, vers. Ex qua conclusione, in parvis voluminibus est f. 128. pag. 1.* Sed dicendum est eum non teneri restituere fructus. Quia id solùm constitutum est *d. c. Commissa, vers. Cæterum*, de habentibus beneficia parochialia: quare cum 13

mul-

multo levius delictum sit recipere simplicia absque intentinne assumendi ordinis sacri eis annexi, non est cur decretum illud pœnale, & odiosum sit extendendum ad beneficia simplicia. Et ita tradunt *Sotus lib.10.de just.q.5.a.6.col.3.vers. De aliis autem, Navar.sum.Lat.c.25.n.118.Hisp.nu.124.& c.28.addit. ad n.125.cap.25.& c. Quando,de consecr.d.1.c.21.n.51. Angles Floribus 2.p.* ubi de restitutione, *q.an de clericis restitutioni obnoxiis, art.1.dub.4. Gutier. q can.lib.2.c.5 a.24.Toledo lib.4.sum.c.18.n 4. & lib.5.c.5.nu.5. Emm.Sa sum.verb. Beneficium,a.38.Lud.Lop 1.p.instruct.c.256.§.Porrò alia q. Graffis 1.p.dec.l.2.c.97.a.55.Manuel 1.to.sum.2.edit.c.30.nu.4. conclus.3.Vega 1.tom.sum.c.36.casu 20 §. Alo segundo.*

14 Gravior autem est difficultas de culpa, qualis sit beneficium simplex accipere animo non perseverandi in statu clericali, aut non ascendendi ad ordines sacros? Et quidem quando est annexus ordo sacer illi beneficio simplici est culpa mortalis id accipere, aut retinere animo non recipiendi ordinem anneaum illi beneficio. Quia jure naturali, divino, & humano, accipiens officium, debet curare esse habilis ad illud, *l.Idem juris, ff. ad l. Aquiliam, cap.Non est putanda, 1.q.1.* & ita tenent *Sot.l.10. de just. q.5.ar.6.col.4.paulò ante vers. De pensionibus autem. Gutier l.2.q.can. cap.5.nu.25.Toledo l 5 sum c.5.n.5. & l.4.c.18.nu.4.* ubi addit eum absolvendum non esse, donec aot animum mutet, aut beneficium dimittat. *Lud.Lopez 1.part instruct.cap.256.colum 3.§. Jam & alia minutiora.* Et videtur sentire *Navar.c.Quando, de consecr. d.1.c.21.num 51.* ubi dicit esse peccatum, quamvis oon eaplicet an sit veniale, an potius mortale. Quamvis *idemmet Navarrus summa Latin.c.25.nu.118. ad finem*, dicat habentem simplex beneficium absque animo recipiendi ordinis sacri, & incedendi in habitu clericali, delinquere mortaliter, non ratione intentionis non assumendi ordinem, sed defectu habitus clericalis. Sed fortè pnteft intelligi de beneficio simplici non habente nrdinem saerum annexum, de quo agimus num 16. & seq. Idem colligitur ex *Emm.Sa sum. verb. Beneficium, num 39.* ubi ait habentem beneficium, cui est ordo sacer anneaus, teneri intra aonum nrdinem ad illud requisitum recipere. Similis esset culpa, si animus esset dubius, ut de beneficio curato probavi, num.10. secus si animus esset conditinnalis: tunc enim non peccaret, ut eod.num 10. dixi de recipiente curatum. Et quamvis *Gutier.* id neget in beneficio curato, admittit tamen io simplici, *lib.2. quaest.can.5.na.27.*

15 Sed petes, quando dicatur annexus ordo sacer beneficin simplici? Idquidem benè, & breviter explicuit *Sotus lib.10. de just. q.5.ar.6 col.4.vers. De aliis*, dicens cui est anneaum clericale obsequium. Idem *Navar.c.Quando, cap.21.num.51.* ubi reddens rationem, cur teneatur habere animum accipiendi ordinem sacrum, recipiens beneficium, cui ille est annexus, ait, quia accipiens munus aliquod, debet curare esse habilis ad illud obeundum. Sentit ergo id beneficium habere nrdinem sacrum annexum, qnod obligat ad obsequium aliquod clericale, quod absque nrdine illo sacro exerceri nequit. Præterea, quia petente fundatore capellaniæ, ut capellanus tnt faciat sacra, est omnium sententia, exigi ordinem sacerdntalem ad illam: ac solùm maximè controvertitur inter DD. an is ordo actu exigatur in capellano eligendo: an potiùs sufficiat ut posteà initietur, ut potest videri in *Lambertino de jurepatron.lib.2.p.1.q.7.toto art.29. Gutierrez toto cons.1.Spino speculo testam. gloss.4, principali, num.68. Zavallos in quaest.pract.qa.693.* Concludo ergn id beneficium dici habere ordinem sacrum annexom, quod nbligat ad onus aliquod petens ordinem sacrom: quod autem nnn obligat ad ministerium requirens ordinem sacrum, non habere illum annexum. Ex quo rursus fit. accipientem capellaniam, aut retinenrem absque animo saltem conditionali ascendendi ad sacerdotium, quando ea habet Missarum onus anneaum per capellanum implendum, peccare lethaliter, juata dicta num. præced. Nam ea habet ordinem sacerdotii annexum, sine quod id onus Missarum injunctum impleri nequit. Id verò temperarem, quando capellania esset magni momenti, ut si excederent redditus centum nummos aureos: aliàs reputarem eam renuem ad hunc effectum, ut esset cnlpa lethalis illam accipere absque aoimo sacerdotii assumendi, implendo tamen fideliter ea, ad quæ capellania obligat: nisi institutor verba rigida apponeret, quibus suam mentem esse eaplicaret, non posse per substitutum illi deserviri. Et ducor, quoniam capellania tenuis non obligat eo rignre, quin consuetudo habeat, ut illi per alium deserviatur.

16 Quando verò non est anneaus ordo sacer beneficio, oon ita clarè loqnuntur DD. qualis culpa sit illud recipere animo oon ascendendi ad nrdinem sacrum, nec perseverandi in clericatu, sed ducendi uxorem. *Sotus lib.10.de just.qa.5.art.9.col.4. paulò ante vers. De pensionibus autem*, dicens esse mortale recipere beneficium, cui est annexus ordo sacer absque intentione ordinis illius assumendi, subdit, si nullus ordo sacer sit annexus, saltem necessariam esse intentinnem clericorum more vivendi, absurdum enim dicit esse retinere cnm animo ad matrim. cnovolandi, aut sęculariter vivendi: immò ait non vacare culpa possidentem præstimnnia cum ejusmodi sæculari animo, & habitu. Ubi videtur censere non esse mortale, beneficia simplicia nullum sacrum ordioem anneaum habentia recipere animn non assumendi ordinem: at esse mortale, ea recipere cum intentione non permanendi in statu clericali, sed transeundi ad nuptias. Quia in priori membro de culpa lethali egit, & ita mentem Soti esse ut sit culpa lethalis, intelleait *Navar.c. Quando, de cons.d.1.c.21.nu.52.* Sotum sequitur *Gutier.* cum eadem confusione loquens, *lib.2.quaest.canon.c.5.nu 25.* & videntur sentire *Toledo lib.3.summa.c.18.nu.4.& lib.5.c.4.n.5.* quibus in locis indistinctè ait reum esse culpæ mortalis, accipientem aut retinentem beneficium simplex animn uanris ducendæ. Et in terminis propriis *Navar.miscell.44. de oratione, in nova edit. num.2.* dicit esse peccatum mortale recipere beneficium simplex, animo mutandi posteà statum clericalem in conjugalem. Et quamvis hic non explicat, si id beneficium non habeat ordinem sacrum annexum: at dicit sententiam, quam ipsemet habuerat *c.Quando, c.21.num.52.* ubi expressè dixit non esse mortale recipere beneficium nnn habens sacrum ordinem anneaum, cum prnposito posteà eo relicto transmigrandi ad matrimonium, intelligendam esse, quando intentio mutandi statum non est absoluta, sed sub conditione, si aliquid felicius obtigerit. Unde clarè tenet in hoc casu esse culpam lethalem. Et *idem Navar.miscellaneo 45. num.5. & lib.3.consil tit.de praebend.in 1. edit.cons.16.num un. Flaminius de resignat.benef leg.4.q.ult.num 42.Gutierrez lib.2 quaest. canon. c.5.num.26.* dicunt peccare, uon eaplicantes qualitatem culpę, recipieotem beneficium, cum intentione posteà statum clericalem deserendi. Et loquuntur indistinctè de beneficio. Et fundamentum hujus sententiæ est, beneficia instituta esse ad sustentandum clericum in statu clericali, quare ordo pervertitur, & debitus finis, quandn ea suspiciuntur animn fructus ad tempus capiendi, ad sustentandum postcà sæcularem statum, ac conjugalem.

I. Tamen Conclusio sit. Quando beneficium simplex nullum 17
ordinem sacrum annexum habet, vacat prorsus culpa, illud recipere cum intentinne nullius sacri ordinis recipiendi: at in statu clericali perseverandi, ac satisfaciendi oneribus ad quæ beneficium obligat. Cum enim nullum jus obliget hunc ad suscipiendos ordines sacros, nec beneficium eos petat, nullius præcepti reus est careus eo animo: ac subinde nec venialiter peccat. Et ita, videntur sentire *Sotus, & Gutierrez num. praecedenti allegati*, & tenent *Navarr summa Latina c.25.num.18. Ludovicus Lopez 1.part.instruct.c.256.col.3.§. Jam & alia minatiora, Manuel 1.tom.sum.2.edit.c.30.nam.6.concl.6.num.4. concl.3. Vega 1. tom summa, cap.36.casu 23.*

Hinc deducitur possessorem beneficii, cui non est ordo sacer 18
annexus, non teneri habere absolutam voluntatem recipiendi sacrns nrdines eatante utilitate, vel necessitate Ecclesiæ: sed satis ei est habere voluntatem absolutam subeundi omnia onera beneficio anneaa tempnre, quo id possederit: & disjunctivam assumendi ordines sacros cum Episcopus cogente necessitate, vel utilitate Ecclesiæ jusserit, aut dimittendi beneficii. Ita *Navar. lib.3.consil.in utraque editione, de praebend.cons.1.fin. & miscellan.44 de orat.in nova edit.in fine.*

II. Conclusio. Probabilius credo non peccare mortaliter 19
recipientem, aut retinentem beneficium simplex cui sacer ordn anneaus non est, animo illud ad tempus retinendi, & ejus fructibus fruendi: posteaque eo desertn ad sæcularem vitam, aut cnnjugalem transeundi: dummodò eo animo accipiat, & retineat, ut velit ei sufficienter inservire, donec illud mutato statu relinquat. Quod nulln jure prnbetur teneri hunc habere animum sub culpa mortali perseverandi in statu clericali: immò jura liberum ei concednnt transitum ad nuptias, modo beneficium relinquat, *c.Joannes, c.Diversis, de cler conjug.* Ita docet *Navar c.Quando, cap.21.nu.52.* Id tamen concederem Doctoribus, nu.16.allegatis, nempe, esse culpam venialem. Quia negari non potest esse aliqualem debiti ordinis perversionem, ut probat ratio nu.16.in fine adducta, non tamen ea est tanti momenti, ut culpam lethalem constituat.

Ultima Cooclusio. Similis culpa venialis est, acceptare pen- 20
sionem titulo clericali collatam, animo ea ad tempus fruendi, & posteà transeundi ad statum conjugalem. Quia aliqualis debiti ordinis est perversio: cum ea similiter cnnstituatur ad sustẽtandum clericum in statu clericali, ut constat ea bullis cnncessionum pensionis: quibus appellat Pontifex clericum eum, cui illam concedit, & subdit: *Ut commodius te sustentare possis.* Et ita intelligo *Navarrum miscellaneo 45. in nova edit de oratione, nu.6.vers.6.* dicentem hunc peccare. Qui benè addit, *num.6. vers.7.* oon teneri hunc fructus restituere. Quod constat ex dictis n.13.ubi idem probavimus de fructibus beneficii simplicis eo animo recepti.

DISPUTATIO XLVI.

An clericus in minoribus constitutus per matrimonii contractum amittat privilegia clericalia?

SUMMARIUM.

Quot conditiones desiderentur, ut clericus conjugatus retineat privilegia, num.1.

Nullo privilegio gaudet, nisi unicam & virginem ducens, tonsuramque ac vestes clericales deferens ministret Ecclesiae, num.2.

Quando non incurrit bigamiam ex duplici matrimonio, aut ex eo iusto cum corrupta: aut nō veram bigamiam, quia duxit virginem, & eam post adulterium cognoscit, non perdit privilegium canonis, & fori, n.3.
Effectus bigamus gaudet privilegio fori quoad delictum antea commissum: & quoad hoc spectatur delicti tempus, num.4.
An sit opus omnes vestes internas, & externas esse clericales? nu.5.
Quæ dicendæ sint vestes clericales? nu.6.
Cujus judicis sit hæc cognitio, & an clericus habeat conditiones requisitas? & in quo carcere debeat esse pendenti hac lite, num.7.
An amittantur hæc privilegia per unicam habitus dimissionem? nu.8.
Quid, si clericus non deferat tonsuram, quod capillis careat? num.9.
An debeant tempore delicti, & capturæ, vestes clericales deferri, ac tonsura? & quid si post delictum dimittantur? num.10.
Explicatur c. Joannes, de cleric. conjug. num.11.
Clericus conjugatus, extra duo privilegia, reputatur in aliis laicus, & est incapax omnium, quæ clericatum poscunt, nu.12.
An perdat privilegia per sponsalia, & per matrimonium ratum? nu.13.
An possit esse assessor. Et qualiter intelligatur, si eum Episcopus Vicarium nominet? num.14.
Nec potest interesse divinis, num.15.
Nec est exemptus à gabellis, muneribus, & obsequiis, num.16.
Quot quæstiones disputandæ sint, num.17.
An desideretur aliqua monitio, vel sententia judicis, ut clericus conjugatus amittat privilegia? Proponuntur suadentia desiderari, n.18.
Non desideratur monitio, nec sententia aliqua, num.19.
Solvuntur argum. Et explicatur motus proprius Pii V. contra Sodomitas, an desideretur sententia, ut illi amittant privilegia clericalia. Et Trident. sess.7. c.10. de reform. an absque sententia perdat privilegia, qui initiatus cum litteris dimissoriis capituli sede vacante, non potentis eas concedere? num.20.
An clericus conjugatus servans omnia requisita, gaudeat in civilibus privilegio fori? Refertur quædam sententia, num.21.
Proponitur sententia Authoris, num.22.
An possit in carcerem detrudi per judicem sæcularem pro causa mere civili, num.23.
Solvuntur argumenta, nu.24.
An si vacet negotiationi, & arma portet, fruatur privilegiis? Refertur quædam sent. num.25.
Proponitur Authoris sententia, num 26.
An semel dimittens habitum, & tonsuram gaudeat privilegiis, illa resumens? Refertur duplex sent. num.27. & 28.
Proponitur sententia Authoris, num.29.
An gaudeat omnibus privilegiis defuncta uxore? num.30.
Solvuntur argumenta, num.31.

1 Disputatio hæc versatur circa intelligentiam textus *c. un. de cler. conjug. in 6.* ubi statuitur duplici solo privilegio posse gaudere clericum in minoribus constitutum, ineuntem matrimonium, nimirum *can. Si quis suadente 17 q.4.* ut violentas manus in ipsum iniiciens incurrat excommunicationem: & fori, nempè, ut non pertineat ad forum judicis sæcularis, in causis criminalibus, sive criminaliter, sive civiliter agatur: prout clericis concessum est *c. 2. de foro compet.* Et petitur ibi duplex conditio, ut his privilegiis gaudeat. Altera, ut unicam, & virginem duxerit. Altera verò, ut tonsuram, & vestes clericales deferat. Quod si utramque conditionem non servet, decernitur ibi eum nullo privilegio gaudere. Idque decretum confirmatum est in *Trident. sess. 23. c. 6. de reform.* & additur tertia conditio, ut iis privilegiis gaudeat clericus conjugatus, nempe, ut alicui Ecclesiæ deputatus ab Episcopo inserviat.

2 Hinc deducitur 1. clericum bis conjugatum, aut cum corrupta, aut si cum unica, & virgine, non defert tonsuram, & vestes clericales, aut non ministrat Ecclesiæ ex Episcopi deputatione, minimè gaudere privilegio aliquo clericali, ut expressè deciditur in textibus num. præcedenti allegatis. Quia omnes hæ conditiones in eis petuntur.

3 Intellige tamen hoc verum esse, quando ex duplici matrim. vel cum corrupta contrahitur vera bigamia. (Quod quando eveniat, dicemus in impedimento ligaminis, tractantes de bigamia.) Si enim non contrahatur bigamia, ut quia clericus ille duxit à se solo corruptam, aut si ab alio, non consummavit matrimonium, vel si duplex iniit matrimonium, alterum non consummatum est. Nam ratione bigamiæ privat textus *cap. 1. de cler. conjug. in 6.* clericum, qui non cum unica, & virgine contraxit, omnibus privilegiis clericalibus. Quare tale matrimonium id non operabitur, ubi ex eo non contrahitur bigamia. Immò si clericus post initum matrimonium cum unica, & virgine efficiatur interpretativè bigamus cognoscens uxorem adulterii quantumvis notorii ream, non ob id observans cætera requisita, perdet privilegium canonis, & fori. Quia conditiones petitæ *d. c. un.* ut iis privilegiis gaudeat, inveniuntur in eo, utpote qui unicam, & virginem duxit. Et ita sentiunt *Aufrerius*, dicens ita decisum esse Tholosę, & esse ex mente omnium, *decisione Tholosana 64. nu. un. & decis. 235. nu. 2. & 3. Jul. Clarus lib. 5. receptarum, §. fin. in pract. crim. q. 36. nu. 10. Ant. Cucus lib. 3. instit. major. t. 9. num. 18. Farinacius pract. crim. t. de inquisit. q. 8. num. 8.*

4 Insuper ut clericus conjugatus amittat privilegium fori propter bigamiam, desideratur ut tempore delicti commissi illam contraxerit, si enim antea, habens omnia requisita ut fori privilegio gaudeat, delictum perpetret, fruetur fori privilegio quoad id delictum, quamvis posteà effectus sit bigamus, iniens aliud matrimonium priori uxore defuncta. Quia ad gaudendum foro, spectatur semper tempus delicti admissi, ut argumento *l. 1. ff. de pœnis* tradunt *Baldus l. Affinitatis, in fine, C. communia de success. Alex. cons. 8. ad fin. lib. 1. & cons. 149. num. 9. lib. 6.* & multi alii, quos refert, & sequitur *Barbosa statim allegandus.* Et ita docent in nostris terminis, *Julius Clarus eod. q. 36. num. 11. Ant. Cucus eod. tit. 9. num. 19. allegati num. præced. Barbosa l. Titia 35. num. 33. ff. solut. matrim.*

5 Non tamen satis est clerico conjugato, una aut altera veste clericali indui, sed omnes vestes extrinsecùs apparentes debent clericales, & honestæ esse, ut privilegio aliquo gaudeat. Quia *cap. un. de cler. conjugat. in 6.* ibi: *Vestes deferant clericales*, non petitur vestis in singulari, sed in plurali vestes petuntur. Idem constat ex *cap. Si judex, de sent. excommun. in 6.* ubi etiam in plurali petitur clericum vestes clericales deferre, ut donec de contrario constet, clericus præsumatur. Et redditur ratio ibi, his verbis: *Justum est enim ut ipse talis, quem gestat, ex habitu præsumatur.* Et ideò ita docent *glossa d. cap. un. in casus positione, vers. Nota, ibi, vestes. Et ibi Joannes Andreas num. 2. Anchar. num. 4. notabil. 2. Dominicus ibi, in princip. num. 5. Francus in principio, num. 1. Aufrerius decision. Tholosana 253. num. 1. & 2. Covar. quæst. practicis, c. 31. num. 7. vers. 2. Farinac. pract. crimin. tit. de inquisitione, q. 8. nu. 65. Azor lib. 13. instit. moralium, c. ultim. quæst. fin.* Unde si vestis non clericalis lateat, quod exterior ita longa sit, ut illam contegat, gaudebit privilegio clericali. Et constat ex *clem. 2. de vita, & honest. cler.* ubi ponderatur publica vestis indecentia, ibi: *In publico portare.* Et ita docent *glossa, Joan. Andr. Dominicus, Anchar. Francus, proximè allegati.*

6 Sed quæres, quænam sint vestes clericales? Fatentur omnes id certis limitibus præscribi non posse. Quia *cap. penult. de vit. & honest. cler. & clem. 2. eod. tit.* certis quibusdam vestibus tanquam indecentibus interdicitur clericis, non tamen præscribitur quibus uti debeant. Quare id communi usui relinquendum est, ut illæ clericales vestes censeantur, quæ communi clericorum usui in ea provincia receptæ sunt, & ex quarum aspectu à quocumque clerici judicentur. Ita *gloss. d. cap. penult. verb. Deauratis*, ibi communiter approbata, *& clem. 1. verb. Sæcularis, in fine, de elect. & cap. si quis virorum verb. Veste 30 d. Philippus Probus addit. ad Monachum, c. un de cler. conjug. in 6. num. 4. Roland. cons. 4. n. 27. lib. 1. Covar.* multos alios referens, *quæst. pract. c. 31. nu. 7. vers. 4. Jul. Clarus lib. 5. recep. § fin. in pract. crim. q. 36. nu. 13. & 14. Ant. Cucus lib. 3. instit. majorum, tit. 9. nu. 71. & 74. Burgos de Paz cons. 22. nu. 5. Farina. pract. tit. de inquisitione, quæst. 8. num. 69. Azor lib. 13. instit. moral. c. ultim. q. fin.* Quod quidem non ita accipiendum est, ut satis sit eos clericos conjugatos iis vestibus uti, quibus laici uxorati juxta regionis consuetudinem utuntur. Sed illis indui debent, quibus ex regionis usu honestè clerici conjugati utuntur. Nam cum jus canonicum vestium qualitatem minimè præscripserit, earum definitio consuetudini relinquitur: nec cogendi sunt iis vestibus uti, quibus clerici non conjugati ministerio Ecclesiæ vacantes utuntur, ut constat ex *cap. Joannes, de cler. conjug.* ibi: *Cum de consuetudine terræ suæ clerici conjugati non cogantur inviti portare tonsuram.* Ita cum aliis docet *Covar. eod. num. 7. vers. 4.*

7 Cujus autem judicis sit cognitio, num vestes sint clericales, & an conditiones requisitæ concurrant in clerico conjugato, ut gaudere debeat privilegio fori: & an lite hac pendenti custodiendus sit in carcere sæculari, an potius in Ecclesiastico: præter Authores antiquos, quos ipsi referunt, consulendi sunt *Covar. q. pract. c. 33. nu. 1. & seqq. Julius Clarus lib. 5. receptarum, §. fin. qu. 36. nu. 21. Burgos de Paz cons. 22. nu. 3. Ant. Cucus lib. 3. institut. major t. 9. nu. 76. Mascard. de prob. conclus. 689. nu. 9. Farinac. in sua pract. to. de inquisit. q. 8. nu. 34. & seqq. Salzedo pract. c. 62. nu. 14. & 19. Barbosa l. Titia 35. num. 34. ff. solut. matrim.*

8 Non amittit tamen clericus conjugatus privilegia, per unam, aut alteram habitus dimissionem, dummodò continuò habitum deferat, quod non videatur habitum deserere, qui statim est resumpturus, *l. 3. ff. de divor.* Ita *Aufrerius dec. 104. Capella Tholos. nu. un. Ant. Cucus lib. 3. instit. major. t. 6. num. 69. Farinac. pract. t. de inquis. q. 8. num. 68.*

9 Nec similiter amittit, si tonsuram non deferat, quod caput rasum sit præ morbo Neapolitano, aut calvicie. Quia nemo ad impossibile obligatur. Ita *Jul. Clarus lib. 5. recept. §. fin. q. 36. nu. 17. Farinac. in pract. t. de inquisit. q. 8. nu. 67.*

10 At debet clericus conjugatus tonsuram, & vestes clericales deferre tempore commissi delicti, ut quoad illud gaudeat fori privilegio: nec satis erit posteà assumere. Sic *Covar. q. pract. c. 31. nu. 8. vers. 5. Ant. Gom. to. 3. var. c. 10. nu. 5. Jul. Clarus lib. 5. receptarū, § fin. q. 36. nu. 15. Avendanno de exeq. mand. c. 22. nu. 12. Farinac. prac. t. de inquisit. q. 8. nu. 66. Barbosa* alios referens, *l. Titia 35. num. 33. ff. solut. matrim. Azor lib. 13. instit. moral. c. ult. q. fin. Et in nova recop. hujus regni, l. 1. t. 4. l. 2.* refertur Pium IV. in quadam bulla declarasse ad vitandas fraudes, desiderari ut sex mensibus præcedentibus delictum, deferat habitum clericalem, & tonsuram. Addit *Barbosa eod. nu. 13.* desiderari quoque delationem habitus tempore capturæ. At id non credo. Quia quamvis post delictum deferat habitum, & tonsuram, :bit utique fori privilegio

quo-

quoad id delictum, ut cum Alexandro, dicens esse ex mente omnium, docet Covar. proximè citatus. Idemque docent Jul. Clar. & Farin. proximè allegati, & constat ex dictis, nu.4. ubi probavimus ad gaudendum fori privilegio non attendi nisi tempus commissi delicti: non ergo refert tempore capturæ relictas esse vestes clericales modo tempore delicti delatæ sint.

11 Secuodò deducitur intellectus ad c. Joannes, de cler. conjug. ibi: Quoniam igitur ipse etiam tonsuratus non potest privilegio clericali gaudere. Ex quo textu constat, clericum conjugatum non posse gaudere privilegiis clericalibus. Sed debet intelligi juxta c. un. de cler. conjug. in 6. de reliquis privilegiis præter privilegia canonis, & fori, ut benè docet gloss. eod. c. un. verb. Declaramus, & Abbas d. c. Joannes, num. 3.

12 Tertiò deducitur, clericum conjugatum servantem omnes conditiones requisitas ut gaudeat privilegiis canonis, & fori, & reliquis omnibus præter hæc duo, reputari mere laicum, ac proinde esse incapacem eorum omnium, quæ clericalem tonsuram desiderant. Constat ex c. un. de cler. conjug. in 6. ibi: In cæteris autem eos gaudere nolumus privilegio clericali. Et ita docent gloss. eod. cap. un. in casus posit. notabil. antepenult. Et ibi Joan. Andr. numer. 2. Dominic. §. fin. num. 3. Francus eod. §. nu. 3. Ant. c. Joannes, num. 16. de cler. conjug. & ibi Imola num. 18. Decius cap. 2. q. 8. in nova edit. num. 154. de judic. Lambertin. de jurepatron. l. 2. p. 1. q. 7. art. 3. num. 4. Covar. alios referens quæst. pract. cap. 31. num. 9. init. Flaminius de resignat. benef. lib. 4. q. 2. num 100.

13 Ut autem ea privilegia perdat præter illa duo, satis est matr. nondum consummatum. Quia tunc verè assumptus est status contrarius clericatui. Quare non sufficit contractus sponsalium de futuro. Quia non est ille verè clericus conjugatus, quem textus d. cap. un. privat cæteris privilegiis clericalibus. Sic Anchar. eod. c. un. notab. 1. nu. 1.

14 Hinc rursus infertur non posse hujusmodi clericum conjugatum esse Vicarium Episcopi in spiritualibus, quod jurisdictio spiritualis, & Ecclesiast. non cadat in laicum, c. 2. de jud. At hic extra ea duo privilegia reputatur omninò laicus. Ita gloss. Joan. Andr. Domin. Francus, relati nu. 12. Jo. And. c. Joannes, n. 20. q. 5. de cler. conjug. & ibi Anton. n. 16. Cardin. nu. 6 q. 4. Anchur. nu. 11. q. 5. Imola nu. 18. Abbas cap. 2. eod. tit. num. 2. Henric. c. Diversis num. 7. eod. t. idem Abb. c. 2. nu. 12. de jud. & ibi Felinus n. 6. vers. Fallit primo, & ibi Decius q. 5. in nova edit. nu. 123. Lambertin. de jurepatr. l. 2. p. 1. q. 7. a. 3. nu. 3. Angel. verb. Beneficium, n. 15. & ibi Armilla num. 19. Sylvest. verb. Beneficium 3. q. 4. nu. 8. Tabiena verb. Beneficium 2. q. 12. num. 14. Anton. Cucus lib. 2. instit. majorum, t. 8. nu. 48. Majol. de irregul. lib. 1. cap. 34. nu. 8. Sbrozzius alios referens de officio Vicarii, q. 31. nu. 5. Nec etiam potest esse delegatus ad causam spiritualem, nec sententia ejus tenebit, quod feratur à non competenti judice, c. clericum nullus, 11. q. 1. Ita Joan. Andr. d. c. Joan. nu 10. Anton Anchur. Card. Imola, Henric. Decius, nu. 134. proximè alleg. Potest tamen si Episcop. habeat jurisdictionem temporalem, esse Vicarius in ea jurisdictione temporali. Quia cum ea sæcularis jurisdictio potest laico competere. Ita Decius c. 2. de judiciis, qu. 5. in nova edit. n. 125. Zacharias additionib. ad Abbat. c. 2. lit. B. de cler. conjug. & multis citatis Sbrozzius d. q. 31. nu. 11 Insuper potest esse assessor Episcopi. Nam & laicus potest id munus obire. Ita Host. c. 2. ad fin. de judiciis, & ibi Ant. nu. 6 fin. Abbas n. 13. Alex. de Nevo n. 32. Decius n. 131. Ripa nu. 17. Bald. n. 20 fin. Felin. n. 6. Archid. c. Plures, super gloss. Per arbitrium, 16. q. 1. Domin. c. Statutum, §. Assessorem, n. 5. in princ. de rescript. in 6. Anton. Cucus num. 49. Majol. Sbrozz. num. 12. alios allegans, proximè citatos. Quare si Episcopus laicum, aut clericum conjugatum constitneret suum Vicarium in spiritualibus, ne dispositio vana esset, deberent verba impropriè sumi pro assessore. Sic Bald. Felin Majol. Sbrozzius, nu. 10. proximè allegati. Ratio autem cur assessoris officium possit laico competere, ea est. Quia officium assessoris est consulere, lib. 1. ff. de offic. assessor. At tale consilium potest etiam in Ecclesiasticis laicus conferre, ut tradit Innoc. c. 2. de judic. in fine.

15 Nec similiter poterit interesse divinis tempore interdicti talis clericus conjugatus, quod solis duobos dictis privilegiis fruatur, & ita docent Navar. summa c. 27. num. 174. Toledo lib. 1. summ. c. 20. nu. 3. Aragon. 2. 2. q. 12. art. 1. dub. 1. Manuel 1. tom summ. 2. edit. cap. 116. concl. 4. num. 4. Qui benè id temperat cum Navar. d. num. 174. nisi alicubi consuetudo legitimè præscripta contrarium obtinoisset.

16 Nec similiter ob eandem rationem babet privilegium immunitatis quoad gabellas, munera sęcularia, indictiones, & quęcumque alia obsequia. Hæc enim omnia onera subire tenetur instar meri laici. Sic gl. c. un. verb. In cæteris, & ibi omnes, de cler. conjug. in 6. & multi alii, quos refert, & sequitur Covar. q. pract. c. 31. n. 9. Azor lib. 13. instit. moral. c. ult. q. fin. & extat lex regia de hoc l. 1. recop. t. 4. l. 2.

17 Quatuor tamen potissimum quæstiones disputandę sunt. I. An desideretur monitio aliqua, an sententia, ut clericus conjugatus amittat privilegia? II. An gaudeat in causis civilibus privilegio fori? III. An perdat privilegia canonia, & fori, quòd negotiationibus vacet? Ultima, quid si habitum, & tonsuram deserat, & iterùm assumat?

18 Quæstio I. An ut clericus conjugatus servans conditiones requisitas, amittat cætera privilegia clericalia, præter duo canonis, & fori: aut eas conditiones non servans amittat hæc duo, desideretur monitio aliqua, aut sententia judicis? Et desiderari persuadetur ex sequentibus. Primò, quia Tridens. sess. 7. de reform. c. 10. statuit ne gaudeat privilegiis clericalibus initiatus minoribus ordinibus, cum litteris dimissoriis Capituli sede vacanti, quando eas concedere nequit. Et tamen Navar. lib. 1. cons. t. de tempor. ordin. in priori edit. cons. 19 in poster. cons. 28 per totum, defendit desiderari sententiam judicis. Quod Tridentinum utatur verbo. Non gaudeat, quod est futuri temporis. Quo simili verbo utitur Trident. sess. 23 c. 6 de reform. dicens clericum minorum ordinum non gaudere privilegio fori, nisi vestes clericales deferat, aut beneficium babeat. Et statim loquens de clericis conjugatis, coofirmat decretum cap. un. de cleric. conjug. in 6. privans conjugatos omnibus privilegiis, nisi conditiones ibi petitas observent, & si observent, omnibus aliis, præter canonis, & fori, indulta. Ergo similiter privatio hæc sententia judicis indigebit. Et confirmatur, quia cum clem 1. de vita, & hon. cleric. decidatur clericos, à certis officiis non desistentes post monitionem perdere eo ipso privilegium clericale, tueotur Imola ibi, in fin. & Jo Andr. c. Joan. q. 4. de cler. conjug. desiderari sententiam judicis declarantis crimen. Ergo à fortiori in nostro casu, in quo Tridentinum tantum dicit, Non gaudeat: & d. c. un. dicit, Nolumus gaudere. Secundò, quia motua proprius Pii V. contra clericos exercentes sodomiam editus sic ait: Præsentis canonis auctoritate privamus omni privilegio clericali. Et tamen contra Navarrum sum. Lat. c. 27. nu. 249. dicentem non exigi sententiam judicis, tuentur eam necessariam esse, Enriq. lib. 14. de irregul. c. 5. n. 1. in comment. lit. F. Graffis 1. p. decision. lib. 2. c. 90. num. 5. & seq. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 210. nu. 2. Vega 2. tom. sum. cap. 102. casu 2. ad fin. Tandem quia Sotus lib. 1. de just. q. 6. art. 6. concl. 2. defendit legem privantem eo ipso privilegiis, non obligare ante sententiam. Et confirm. quia trina monitio desideratur, ut clericus in mioorib us constitutus non deferens tonsuram amittat privilegium clericale, c. Si vero aliquis, c. In audientia, c. Contingat, de sent. excommun.

At verissima sent. est nullam exigi monitionem, aut judicis 19
declarationem. sed eo ipso amitti privilegia per contractum matrimonii, & si non serventur conditiones requisitæ, amitti privilegium canonis, & fori. Ratio hujus est, quod privatio hæc non imponatur ut delicti pœna, sed ob defectum conditionis requisitæ ad gaudendum privilegio clericali. Quod & praxis ipsa demonstrat: & ex eo constat, quòd nullius culpæ reus sit clericus in minoribus constitutus non deferens vestes clericales: duas uxores ducens, aut viduam unicam. Deficiente ergo conditione cessabunt eo ipso privilegia. Deinde, quia contrario statu assumpto amittuntur hæc privilegia, sicut & beneficia. Sicut ergo hæc perduntur per contractum matrimonii absque alia sententia: ut diximus disp. 42. nu. 4. ita & illa. Atque ideò hujus sententiæ sunt Abbas c. Joannes, nu. 4. de clericis conjug. Angelus Excommunicatio 5. nu. 22 Ant. Cucus lib. 3. instit. major. tit. 9. n. 67. Bossius pract. t. De foro competenti, nu. 128. Jul. Clarus lib. 5. recept. pract. crim. §. fin q. 36. num. 19.

Ad argum. n. 18. proposita resp. fatendo ad incurrendam eam 20
privationem privilegii clericalis inductam in Trident. sess. 7. c. 10. de reform. & in motu proprio Pii V. & in clem. 1. de vita, & honest. cler. desiderari sententiam judicis declarantis crimen, ut docent DD. ibi allegati. Ad id consurgit ex eo, quòd illa privatio inducta sit in pœnam delicti, quod secus contingit in nostro casu (ut num. præced. explicui.) Et eodem modo intelligenda est doctrina Soti, quando privatio est in delicti penam. Et per hæc patet ad omnia argumenta, præterquam ad ultimam confirm. Ad quam respondeo cum Abbate, c. Joan n. 4. de cler. conjug. in illis textibus esse sermonem de clerico non conjugato, qui attento illo jure non amittebat privilegium per habitus dimissionem, donec ter moneretur. Secus attento oovo decreto Tridens. sess. 23. cap. 6. de reform.

Quæstio II. Au clericus conjugatus servans omnia requisi- 21
ta, gaudeat in causis civilibus privilegio fori, an in solis causis criminalibus? Duplex est sententia. Prima affirmat tam in criminalibus, quæ descendunt ex delicto, quàm in civilibus, quæ ex contractu, vel quasi contractu originem ducunt, gaudere bune privilegio fori. Probatur ex c. un. de cler. conjug. in 6. nam postquam textus ille decrevit non posse bujusmodi clericos trahi ad judicium sæculare, sive criminaliter, sive civiliter, subdit hæc: Nec ab ipsis sæcularibus judicibus eos debere personaliter, vel etiā pecuniariter, (ne per unam viam concedatur eisdem judicibus, quod per aliam denegatur) ullatenus condemnari. Ne ergo verba bæc frustranea sint, & ut aliquid opereotur, debent intelligi de causis merè civilibus. Nam in criminalibus eos gaodere privilegio fori, satis expresserat textus. Secundò, quia Conc. Parisiense relatum c. 1. De foro compet. interdicens judicibus sæcularibus quemcumque clericum condemnare, loquitur indistinctè de causis, sive criminalibus, sive civilibus: & procedit etiam in clerico cōjugato: (ut testatur ibi Jo. Andr. n. 2.) nec corrigitur per c. un. de cler. conjug. in 6. immò per id declaratur, ut constat ex contextu illius c. un. ibi: Et cū juxta Parisiense Concilium nullus clericus distingui, aut condemnari debeat à judice sęculari, præsenti declaramus edicto. Cum ergo hæc constitutio non restringat, sed declaret illam, debet recipere omnes ioterpretationes, qoas constitutio declarata recipiebat, ut est textus cum glossa clem. Statutum, verb.

Consuetudine, de elect. & *c. Is qui. verb. Vel electi, eod. t. in 6.* & hoc procedit, licet nova lex declarans loquatur strictius. Et constat ex textu, in *auth. de filiis ante dotalia instrumentum natis, collat. 5. ad fi.* ibi: *Cum omnibus manifestum sit oportere ea, quæ adjecta sunt per interpretationem illis valere, in quibus interpretatis legibus sit locus.* Ubi *gloss. fin.* ait notandum mirabile verbum. Et Bartolo multisque aliis relatis, docent *Aretin consil. 59. fi. Berojus c. Nulli, nu 87. de rebus Eccl. non alien.* & *c. In præsentia, num. 190.* & *384. de probat. Burgos de Paz l. 1. Taurin. 288. Matienzo l. 5. recop. t. 4. l. 2. glos. 9. n. 10.* Tertiò, quia verbum illud, *Pro commissis ab eis excessibus*, positum *d. c. un.* quod generale est, comprehendit etiam illum, qui contrahendo promisit, ac promissa non implet, propter quod convenitur. Is enim verè excessum admittit. Tandem, quia aliàs potior esset conditio clerici conjugati delinquentis, & furto acquirentis pecuniam, quam innocentis, qui mutuò accepit contra *c. Eum, qui, de preb. in 6.* Ille etenim non potest coram judice sæculari conveniri: secus de hoc. Et ideò sent. hanc (quæ verè probabilis est) sustinent *Lapus alleg. 118. ad fi. Francus c. un. §. Et cum, n. 4. de cler. conjug. in 6. Angel. instit. de nuptiis, §. illud, nu. 5.*

22 II. Sent. (cui tanquam multo probabiliori, & communissimæ adhæreo) docet hujusmodi clericos conjugatos in solis causis criminalibus gaudere privilegio fori: sive criminaliter, ut dum petitur vindicta, sive civiliter agatur, ut cum petitur restitutio damni illati: at in causis merè civilibus descendentibus ex contractu, vel quasi contractu, eos non eximi à jurisdictione judicis sæcularis, sed coram eo conveniendos esse. Quod probatur ex *c. un. de cler. conjug. in 6.* ubi expresse habetur hujusmodi clericos trahi non posse ad judicium sæculare pro delictis ab eis admissis, sive criminaliter, sive civiliter agatur: & subditur in cæteris nullo eos gaudere privilegio. Ergo in causis merè civilibus non juvantur aliquo fori privilegio. Atque ita docent *Joan. Andr. eod. c. un. nu. 2. Arch. in fin. Anchar. nu. 4. notab. 4. Dominic. ibi, §. Et cum juxta, nu. 7. in princ. Abb. c. Joan. n. 3. de cleric. conjug.* & *c. 2. nu. 7 de foro compet.* ubi *Imola n. 3. Aretin. ibi nu. 1. notab. 1. Decius c. At si clerici, in princip. in nova edit. num. 151. vers. Non tamen videtur recedendum, de judiciis: idem Imola c. Ex parte, num. 3. de clericis conjugatis,* & *ibi Card. in q. 3. Montalvus l. 25. paulo post princip. t. 9. p. 1. Bellugu in speculo Princip. rubr. 18. § Videamus, nu. 1.* & *6.* & *ibi Camill. Borrel. in addit. lit. A. Rosella, verb. Clericus 2. nu. 6. Sylvest. verb. Clericus 1. q. 6. Tabien. verb. Cleric. 5. n. pen.* & *verb. Excomm. 5. casu 1. n. 27. Bened. Capra concl. 97. nu. 85. Covar. q. pr. c. 31. nu. 7. vers. Prima igitur. Aviles in c. Prætorum præmio gl. 1. nu. 19. Tullada de visit. carceris, c. 5. n. 17. Gonzales in variis q. c. 12. n. 29. Mozzius de contr. 1. de matrim. §. Qui possint contrahere matr. n. 21. Anast. Germonius de sacror. immun. lib. 3. c. 15. n. 68. Cutier. de jur. 1. p. c. 17. n. 11.* & *12. Farin. in sua pract. t. de inquis. q. 8. n. 7. Bobadilla in sua polit. lib. 2. c. 18. n. 110. Aragon 2. 2. q. 12. a. 1. dub. 1. Azor. l. 13. inst. moral. c. ult. q. fin.* & est approbata hæc sent. per *legem regiam 2. t. 4. lib. 1. nova recop.*

23 Sed retenta hac posteriori sententia, non modicum controvertitur inter Doctores illius, an licèt possit judex sæcularis de causa merè civili hujusmodi clerici conjugati cognoscere, atque illam decidere, an tamen possit eum capere, ac pro executione causæ merè civilis in carcerem detrudere? Quidam enim id negant posse, quia quamvis in civilibus non gaudeat privilegio fori: ac proinde in iis sit judex competens sæcularis: at gaudet privilegio *can. Si quis suadente 17. q. 4.* interdicentis sub excommunicatione lata manus in eum injici: ac proinde eam incurreret judex sæcularis manus in eum injiciens, per districtionem personalem. Et ita sentiunt *Anchar. c. un. nu. 4. notab. 4. de cleric. conjug. in 6.* & *ibi Domin. § ult. n. 8. Francus ibi §. Et cum, n. 2. Lapus alleg. 41. n. un.* & *alleg. 118. paulo post princ. Card. c. Ex parte, q. 3. de cler. conjug.* & *ibi Imola n. 3. referens ibi Florianum, Ripa l. 1. respons. c. 13. Rosella verb. Clericus 2. n. 7. Sylvest. verb. Clericus 1. q. 6. Tabiena, verb. Clericus 5. n. pen. Aviles c. Prætorum præmio, gloss. 1. nu. 19. Farinacius in sua pract. t. de inquis. q. 8. n. 7. Zavallos quæst. pract. q. 593. nu. un.* Sed profectò miror tot tantosque viros tam levi fundamento duci ad hanc partem tuendam. Nam textus *d. c. Si quis suadente*, excommunicat injicientem manus violentas in clericum gaudentem ejus canonis privilegio. At judex sæcularis detrudens in carcerem hujusmodi clericum conjugatum, ad executionem contractus, aut sententiæ in causa civili latæ, non utique manus violentas injicit in eum, sed potius justas, utpote qui in ea causa est competens judex, at clericus ille nullo fori privilegio in ea juvatur. Et ideò hanc partem tuentur *Montal. Covar. Cutier. nu. præced. alleg.* Et dicunt hi duo passim apud Hispanos absque ulla controversia praxi admitti. Et meritò eam admitti existimo: est enim verissima.

24 Ad argumenta num. 21. proposita respondetur. Ad primum dic ea verba non esse superflua, sed privilegium magis declarare: quia prius in eo textu erat habitus sermo de tractatione coram judice sæculari: & de condemnatione per eum facienda nil expressum erat: de qua in eis verbis agitur: & declaratur insuper nec criminaliter nec civiliter posse clericum conjugatum à judice sæculari in causa criminali condemnari; & parenthesis illa textus, (*Ne per unum viam concedatur eisdem judicibus, quod per aliam denegatur*) Intelligitur juxta *Joan. Andr. ibi nu. 2* sic, ne per viam condemnationis pecuniariæ concedatur judici sæculari punire clerici delicta, quod per viam condemnationis corporalis denegatur. Ad secundum dic *id c. un.* non esse præcisam constitutionem declarantem Concilium Parisiense, ut sic juxta illud sit omninò intelligendum: sed reverâ inductum esse ad restringenda privilegia clerici conjugati, & ad declarandas conditiones ab ipso observandas, ut aliquo illorum gaudeat. Atque proinde sensus eorum verborum is est. Quamvis Concilium Parisiense indistinctè statuerit nullum clericum subdi foro judicis sæcularis: at quoad clericum conjugatum declaramus id solùm accipiendum esse in posterum in causis criminalibus. Ad tertium dic, excessum non appellari propriè, sicut nec delictum, qui admittitur in causa merè civili non adimplendo contractum: quamvis negari nequeat id esse peccatum: sed excessus, & delictum appellantur in causa criminali, quæ ex se ad publicam vindictam tendit. Ad ultimum dic non esse absurdum, in hoc melioris esse conditionis delinquentem, quòd sic in jure statuatur: quia multo indecentius esset in causa criminali, quæ ad vindictam de reo sumendam pertinet, clericum subdi judicio sæculari, quàm in causa merè civili, quæ ad solius damni reparationem dirigitur.

QUÆSTIO III. An clericus conjugatus servans omnes conditiones requisitas, amittat privilegium canonis, & fori, si negotiationibus vacet? Plerique Doctores sentiunt hunc non gaudere privilegio aliquo clericali. Quia immiscere se negotiis sæcularibus cum tonsura, quam necessariò gestare debet, ut gaudeat aliquo privilegio, tendit in opprobrium clerici, *c. Joan. de cleric. conjug.* At non decens est quempiam uti beneficio legis, si in illam delinquat, *c. Quia frustra, de usuris.* Et ideò hoc sustinent (quod probabile est) *Joan. Andr. c. un. n. 3. de cler. conjug. in 6.* & *ibi Archid. num. 1. vers. Retinent Dominic. § fi. n. 6. Anto. cap. Joan. in fi. de cler. conjug.* & ita intelligit *glossam ibi, verb. Non potest, in fine.* Sed re vera glossa non loquitur nisi de privilegio, ne vexetur clericus gabellis. *Idem Imola, ibi, nu. 6.* fatens tamen non carere hanc partem dubitatione *Bossius practica, tit. de foro compet. num. 128. Julius Clarus lib. 5. recept. § fi. q. 36. num. 12. Farinacius in practica, tit. de inquisit. quæst. 8. num. 93. Azebedo lib. 1. recop. tit. 4. l. 2. fi.* & favet *glossa cap. Si quis vero, verb. invigilent, d. 32.* ubi ait clericum conjugatum debere à negotiationibus abstinere: juxta eum textum interdicentem clericis vacare illicitis. Et *Innocentius d. c. Joannes, in fine*, ait excepto privilegio canonis, nullo gaudere hujusmodi clericum. Addit tamen *Bossius proximè allegatus*, desiderari ad hanc privilegiorum amissionem, ut prius clericus ille moneatur, ut desistat à negotiatione. Id enim petitur *c. final. de vita,* & *honest. cleric.* sed *Archid. nuper allegatus*, nullam monitionem exigi docet. Quod *id c. finale*, trinam postulans monitionem, loquatur de clericis non conjugatis: qui difficilius privilegiis privantur.

At multò verius est, non ob id privari privilegiis clericalibus. 26
Quia his clericis conjugatis licita est negotiatio honesta victus causa, licet aliis clericis sit interdicta, argumento deducto ex *cap. Joannes, de cler. conjug.* nec huic indecens est tonsuram deferendo huic negotiationi honestæ vacare. Et ideò hujus sententiæ sunt *Monal. lib. 15. tit. 9. p. 1. paulo post principium, Francus c. un. §. Et cum, num. 5. de cleric. conjug. in 6. Anchar. ibi, num. 2. notabil. 2. Angelus verb. Clericus 9. nu. 3. Sylv. verb. Clericus 3. q. 3. Tabiena verb. Cler. 3. q. 1. nu. 2. Covar. q. pract. c. 31. nu. 8. verb. Sexto, Azor. lib. 13. instit. moralium, cap. ultim. qu. final.* Addunt tamen *Anchar.* & *Montalvus*, fortè non debere defendi ab Ecclesia hos clericos conjugatos, si post trinam monitionem non desistant à negotiatione. Sed melius *Angelus, Sylvest.* & *Tabiena* docent, non posse cogi desistere per privationem privilegiorum clericalium, quibus gaudent. Quia nullibi id cavetur de clericis conjug. & rei licitæ operam dant. Addit *Azor. eod. q. fi.* gaudere privilegiis, si arma deferant. Sed id non credo: nec auctores, quos ipse refert, id dicunt. Quia non incedit in habitu clericali portans publicè arma. At omnes vestes apparentes debent necessariò esse clericales, ut probavi num. 5.

Quæstio ultima. An clericus conjugatus cum unica, & virgine, vestes clericales, & tonsuram deponens, ita amittat privilegia clericalia, ut ea nequaquam recuperet, resumptis vestibus, & tonsura? Triplicem invenio sententiam. Prima docet eum nequaquam recuperare privilegia. Quia cum semel vitam laici elegerit, resipiscere nequit. Quod enim semel placuit, amplius displicere non potest, *regula, Quod semel, de regulis juris, in 6.* & maximè in his præjudicialibus, *cap. 1. de postulat. prælat. in 6.* ibi: *Redeundi ad aliam postquam unam elegerit, sibi licentia penitus interdicta,* & *c. Ut quis dum, de elect. in 6. in fi.* Secundò, quia cum facto proprio privilegium clericale amiserit, ad illud solo proprio facto se habilem reddere nequit, *lib. 1. §. Fuit quæsitum, ff. ad Senatusconsult. Trebel.* ibi: *Quia rem in suam mulier esse non possit,* & *c. Per nostras, de jurepatron.* Sic tenuere communiter Doctores Paduæ, ut referunt *Joan. Andreas c. Joannes, q. 4. nu. 19.* & *ibi Anchar. n. 10. q. 4. de cleric. conjug.* & ipsi manent dubii, dicuntque esse necessariam Pontificis declarationem. Eandem sententiam tenent *Afflictis l. constit. rubr. 3. nu. 22. Avendanno de exequend. mandat. regum, lib. 1. cap. 22. num. 15.*

Secunda sententia distinguit sic, si clericus ille sit monitus, 28
& sententia lata privetur privilegiis, ita ea amittit, ut nunquam recuperare possit: & similiter si monitus sit cum commutatione amittendi privilegia: secus si monitus non sit: aut monitus absque prædicta comminatione, nec sententia

pri-

privans præcessit, Ita *Anton. d.cap. Joan. numero 15.*

29 Tertia sent. (cui adhæreo) ait recuperari privilegia ab hujusmodi clerico resumente vestes clericales, & habitum. Quod non omninò hujusmodi clericum deponentem vestes jura clericali privilegio denudent, sicut bigamum, sed solo privilegiorum exercitio, quod apertè indicant ea verba *cap. un. de cler. conjug. in 6. in fin.* ibi: *Eos gaudere nolumus privilegio clericali*. Quæ verba solùm exercitium respiciunt, ergo recuperant servando conditiones requisitas ad gaudendum. Et confirm. quin quando ob aliquam causam privatur aliquis privilegio clericali: intelligitur quoad possessionem, non quoad proprietatem, ut tradit *Alex. de Nevo cons. 62. à n. 6.* Secundò probatur ea *c. Cler. el 2. de vita, & honest. cler.* ubi de clerico, qui dimissa tonsura uxorem duxit, dicitur ut iterùm tondeatur. Quem textum dicit *ibi Abb. n. 4.* fortiter probare ea tonsuræ dimissione non perdi privilegium absque spe recuperandi. Quorsum enim tonderi deberet, nisi ut iterùm privilegio gaudeat? Tertiò, quia humanitas justæ pœnitentiæ auferri non debet, *c. Si quis libellos, 2 q. 6.* Quartò, quia non est absurdum ad id quempiam proprio facto restitui, quod proprio facto amiserat, *cap. Quia sæpe, de elect. in 6.* omnis enim res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, *c. 1. de reg. juris.* Quintò, facit doctrina *Innocent. c. fi. de vita, & honest. cler. in fi. & ibi Hostiens. nu. 9. Anchar. nu. 5.* dicentium clericos negotiatores amittere privilegium clericale: ad id tamen redire dimissa negotiatione. Sextò probatur ea *clem. de vita, & honest. cler.* ubi de clericis, qui ter moniti non desistũt à carnificis officio, sic dicitur: *Qui si taliter moniti ab his non destiterint, aut ipsa exercendo resumpserint quandocumque, conjugati omninò, non conjugati verò in rebus, & si omninò incedant ut laici, in personis privilegium clericale, quamdiù præmissis institerint, eo ipso amittant.* Ubi licet varia sit interpretatio Auctorum, an verbũ, omninò, denotet privationis perpetuitatem, an solam privationem omnium privilegiorum, quibus gaudet clericus conjugatus, revera non denotat perpetuitatem, sed particula, quamdiù, refertur ad omnia. Nam est unica oratio, & clausula omnia contenta in eadem oratione determinat, *l. in repetendis, ff. de leg. 3.* Non ergo per contrarium actum amittitur perpetuum privilegium, sed dum ab illo non desistitur. Tandem, quia privilegium hoc in nullius damnum vergit: cum in sola immunitate personæ, & fori quoad causas criminales consistat. Et ideò hæc sententia fuit decisa Bononiæ: ut testatur *Joan. Andr. c. Joan. q. 4. n. 19. de cler. conjug.* & quamvis ibi ipse dubius maneat, tenet hanc sent. *Idem in c. un. n. 2. & in fin. de cler. conjug. in 6. & ibi Archid. nu. 1. vers. Retinent, & ibi Joan. Monachus, nu. 2. Probus in addit. ad ipsum, n. 4. & ibi Anchar. nu. 6. q. 3. Dominic. ibi, §. Et juxta ad fin. Abbas c. Clericus, el 2. num. 4. & c. fin. de vita, & honest. cler. Florian.* quem refert, & sequitur *Imola d. c. Joan. n. 17. Francus d. c. nu. 5. Et rum, n. 6. Alex. cons. 149. nu. 7. vol. 4. & cons. 8. nu. 4. vol. 1. Ant. 3. p. t. 24. c. 1. in princ. col. 1. vers. de percutiente clericum conjug. Angel. Excommunicatio 5. n. 23. Sylv. Excommunicatio 6. §. 4. vers. Si autem talis, Tabiena Excommunicatio 5. casu 1. num. 27. Additio ad decisionem Tholosanam, 104. nu. 2. Covar. quæst. pract. c. 31. nu. 8. vers. 5. in fin. Julius Clarus l. 3. recept. §. fin. qu. 36. n. 15. Ant. Cucus lib. 3. instit. major. t. 9. num. 67. Barbosa l. Titia 35. nu. 33. ff. soluto matrim.*

30 Hinc deducitur, clericum conjugatum, qui unicam uxorem, & eam virginem acceperit, consequi ea mortua omnia privilegia, quæ clerici non conjugati primæ tonsuræ jure habent, si redeat ad propria clericorum ministeria. Quia ea extincta non erant, sed suspensa, ut num. præced. probavi. Et ita docent *Abb. c. Clericus, el 2. n. 4. de vita, & honest. cler. Joan. Andr. & Archid. n. praeced. alleg. Dominic. c. un. §. fin. 5. & Francus eod. §. n. 4. de cler. conjug. in 6. Addit. ad decision. Tholosanam, Covar. Jul. Clar. n. 18. Anton. Cucus, Barbosa n. præced. relati, Azor lib. 23. instit. moral. cap. ult. q. fin.*

31 Ad arg. n. 27. proposita, dic illa procedere, ubi privilegia omninò extincta essent. At in hoc eventu sunt solùm suspensa, dum non resumuntur habitus, & tonsura, ut probavi num. 9.

DISPUTATIO XLVII.

An uxor clerici conjugati gaudentis privilegio canonis, & fori, gaudeat eisdem privilegiis?

SUMMARIUM.

Non gaudet privilegio canonis, quo fruitur vir, num. 1.

An uxor clerici in minoribus constituti fruatur privilegio fori, ut maritus? Refertur quadam sent. num. 2.

Proponitur Authoris sententia, num. 3.

Uxo gauderet privilegio fori id esset dumtaxat vivo viro. Et explicatur quando privilegium competens alicui tanquam principali, & inde ad alios derivatum, extinguatur extincto principali, num. 4.

An uxor clerici in sacris constituti, qui ad ordines de ejus licentia promotus est, gaudeat omnibus privilegiis clericalibus viri? Refertur duplex sent. num. 5. & 6.

Proponitur Authoris sent. num. 7.

Satisfit argumentis, num. 8.

1 Constat apud omnes uxorem minimè gaudere privilegio *canon. Si quis suadente 17. q. 4.* ac proindè manus violentas in ipsam iniicientem non incurrere in excommunicationem. Quod hoc privilegium sit personale ipsius clerici concessum in ordinis clericalis reverentiam. Atque ita tanquam certum fatentur *Imola cap. 2. n. 3. de foro compet. & ibi Alex. de Nevo n. 21. Felin.* dicens esse omnium, *d. 3. Tiraquell. post leges connubial. gloss. 1. nu. 61. Avilés c. Prætorum, in proœmio, gloss. 1. nu. 28. Perez lib. 1. ord. t. 3. lib. 1. fol. 58. §. Contrarium tamen.*

2 De privilegio autem fori est difficultas. Et potest in duplici casu quæstio hæc disputari. Prior est, de uxore clerici in minoribus constituti gaudentis privilegio fori. Posterior, de uxore clerici, qui ipsa consentiente transiit ad ordines sacros. Et in priori casu, quidam existimant ipsam gaudere privilegio fori. Ducuntur, quod familia gaudeat privilegio domini, *c. fin. de offic. Archid.* ibi: *Hominum, ac familia sua causis dumtaxat exceptis.* Uxor autem censetur de viri familia, *l. fi. ff. ad municip. l. Mulieres, C. de dign. l. 12.* Secundò, quia generaliter tradit uxorem sortiri debere forum ex persona viri, *l. Cum quædam puella, ff. de jurisd. omn. jud.* Tertiò, quia, *l. 2. C. de Episcop. & cler.* privilegium immunitatis, quoad publicas exactiones ipsis concessum clericis, extenditur ad eorum uxores. Tandem, quia in dispositione quavis stricta, concessa viro censetur quoque uxori concedi: juxta doctrinam *gloss. in c. Admonere, verb. Partem 33. q. 2.* ubi ait excipientem sibi alimenta, excipere quoque uxori, eo quod sint una caro. Et ideò hujus sententiæ (quæ verè est probabilis) sunt *gloss. cap. Clericum, el 1. verb. Cleric. 11. q. 1. & c. Eos qui. verb. Eos d. 42. Speculat. t. de clericis conjug. §. un. nu. 5. vers. Et nota, Joan. Monach. c. un. num. 1. de cler. conjug. in 6. & ibi. Domin. § fin. num. 7. fin. Abb. c. 2. nu. 7. de foro compet. & ibi Imola num. 3. Felin. num. 3. Aret. nu. 10. Bellugu in speculo principum, tit. de proposit. gravaminum, §. Videndum, colum. 2. Tiraquell. post leges connubiales, gloss. 2. nu. 54. Angel. verb. Excommunicatio 7. casu 5. num. 8 Sylvest. verb. Excommunicatio 9. casu 5. num. 21. fin. Tabien. Excommunicatio 5. casu 18. q. 7. num. 8. Avila in cap. Prætorum proœmio. gloss 1. num. 28. Ant. Cucus lib. 3. institut. majorum, t. 9. num. 20. Perez lib. 1. ord. t. 3. lib. 1. fol. 57. §. Uxor etiam clerici.*

3 At verius est minimè gaudere. Ducor, quod hoc privilegium fori, sicut & canonis, sit personale, utpote quod conceditur ratione dignitatis ordinis, sicut & religiosis ratione religionis: cum ergo ordo sit in solo viro, & omninò divisus à conjunctione conjugali, nec uxor capax sit participationis alicujus ordinis, non sequeretur id viri privilegium ratione solius ordinis concessum. Secundò, quia teste *Innoc. cap. 1. n. 1. de major. & obed.* privilegium fori concessum est clericis: quod omninò animam, & corpus in Dei obsequium transtulerint. Quod in uxore non reperitur. Tandem, quia contraria fundamenta non probant. Et ex dicendis num. 8. constabit, ubi eis satisfiet. Et ideò hanc sent. tuentur *Joan. Andr. addit. ad Speculatorem, tit. de cler. conjug. §. un. super nu. 5. verb. Uxores, & c. un. nu. 3. in princip. de cler. conjugat. in 6. & ibi Jo. de Lignano. Franc. ibi, §. fi. in fi. Ant. cap. 2. nu. 6. de foro compet. & ibi Alexand. de Nevo num. 21.*

4 Id tamen fatendum est, quamvis teneamus priorem sententiam, nimirum, uxorem solùm gaudere eo fori privilegio, dum vir ejus superstes est, quod fatetur gloss. loquens de filiis *l. 2. verb. Filii, C. de Episc. & cler. & ibi Bald.* loquens de uxore *num. 5. Alex. de Nevo cap. 2. nu. 22. de foro compet.* Et probat *Bald.* tradens hanc regulam, quotiescumque ratio, ob quam conceditur pluribus privilegium, non inest cuilibet ipsorum, sed uni soli tanquam principali, & inde ad alios derivatur, morte principalis extinguitur privilegium. Cum ergo ratio hujus privilegii fori competentis clerico, nempè ordo in ipso solo reperiatur, morte ipsius clerici cessabit id privilegium in uxore. Quare audiendus non est *Perez n. 2. alleg.* dicens eo privilegio gaudere uxorem, etiam dum vidualis vita durat, quod in priori matrim. censeatur esse. Quod quidem verum est quoad alios effectus, non tamen quoad hunc: ut probat ratio adducta.

5 In posteriori autem casu, quando vir de licentia uxoris ad sacros ordines transiit, quidam dicunt uxorem gaudere omnibus privilegiis clericalibus, sicut & virum, Quia videtur jam uxor effecta persona Ecclesiastica. Sic *Abb. c. 2. nu. 9. de foro compet. Et ibi Sebast. de Sapia ejus additionator, verb. Privilegio fori, Franc. num. 3. relatus.*

6 Alii id admittunt apud Græcos, secus apud Latinos, quod apud illos licita sit cohabitatio viri sacris initiati cum uxore: his autem minimè. Ita docent *Imola, Felinus, Aretinus allegat. num. 2.*

7 Sic dicendum est, eam nullo privilegio gaudere, ut probant rationes num. 3. adductæ. Nec efficitur persona Ecclesiastica, licet voto simplici castitatis ligetur in sæculo: ut constat in aliis fœminis ita voventibus. Et ita tenet *Alex. de Nevo cap. 2. nu. 22. de foro compet.*

8 Ad omnia argumenta n. 2. proposita, præter 3. resp. ea procedere in aliis in quibus datur communicatio inter virum, & uxorem: secus ubi privilegium conceditur ratione dignitatis, ordinis, cujus uxor est incapax. Ad tertium, dic esse speciale in eo casu, quod in eo ita disposuerit legislator.

DISPUTATIO XLVIII.

An constituti in ordine sacro, religiosi, consanguinei, affines, & quocumque alio impedimento laborantes: incurrant excommunicationem incundo matrimonium?

SUMMARIUM.

Explicatur quae personae ineuntes matrimonium ligentur excommunicatione lata in clem. unica, de consang. nec ea est reservata, nu.1.

Moniales nubentes, & qui ipsas ducunt, incurrunt, secus de foemina nubente professo, aut in sacris constituto. Et quid, si consanguineo, aut affini nubat? num.2.

An incurrant mandantes consulentes, opem praestantes, & quid exigatur, ut incurrant excommunicationem latam, c. Nuper, & c. Si concubina, de sent. excommun. in participantem in criminoso? num.3.

An incurrat Sacerdos assistens nuptiis interdictis, eas celebrando? n.4.

Triplex exigitur conditio, ut incurratur haec excommunicatio? n.5.

Non exigitur matrimonium esse consummatum, num.6.

Nec satis sunt sponsalia, copula affectu conjugali subsequuta, num.7.

Nec sat est matrimonium clam absque parocho, & testibus initum, nu.8.

Quid, si ita impeditus, ficte ineat matrimonium, nu.9.

Quid, si ipse consenserit, altero interius, aut exterius dissentiente; aut internum consensum nec verbis nec signis exprimente? nu.10.

Quid, si impubes contrahat, aut pubes cum impubere? nu.11.

Quid, si matrimonium metu celebratur? num 12.

Quid, si consensus praestetur sub conditione? Remissive, nu.13.

An incurratur ob matrimonium initum cum aliis impedimentis, aut cum affinitate imperfecta orta ex matrim. rato? nu.14.

Quid, si contrahatur in gradu consanguinitatis divina lege interdicto? num.15.

Quid, si intercedat justa dispensatio? nu.16.

Quid, si religiosus Societatis Jesu post simplicia biennii vota matrimonium ineat? nu.17.

Quid, si contrahens falsò existimet subesse ea impedimenta? nu.18.

Quae ignorantia excuset contrahentem cum consanguineo, vel affini, professo, vel sacris initiato: & quid, si alter sciat ignorante altero? numer.19.

Quid, si ignorans contrahat, at postea conscius perseveret? nu.20.

Quid, si ipsi constituti in sacris, aut professi ignorent? nu.21.

1 QUaestio haec eò pertinet, ut explicetur *clem. un. de consanguin.* ubi in quosdam ineuntes matrimonium fertur excommunicatio his verbis: *Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur: nec non religiosos, & moniales, & clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes, refrenare metu poena ab hujusmodi eorum temeritatis audacia cupientes: ipsos excommunicationis sententia ipso facto decernimus subjacere.* Ex quo textu constat tria personarum genera excommunicari. Primò excommunicantur ineuntes matrimonium incestuosum in gradu consanguinitatis, vel affinitatis constitutione canonica interdicto: vel sacrilegum cum moniali. Secundò religiosi, aut moniales contrahentes matrimon. sacrilegum. Tertiò clerici in sacris ordinibus constituti matrim. sacrilegè contrahentes. Nec ea excommunicatio alicui reservatur.

2 Quare moniales professae incurrunt hanc excommunicationem, cuicumque nubant: & similiter illas accipientes in uxores. Quod non ita evenit in foemina nubente professo, aut in sacris constituto: soli enim hi incurrunt eam. Quia *clem. un. de consanguin.* diversimodè loquitur in iis casibus: moniales enim, & cum eis contrahentes excommunicat: loquens autem de matrimonio inito à professo, vel sacris initiato, solos hos excommunicat, nulla de mulieribus ab eis ductis facta mentione. Atque ita animadvertunt *Card. in clem. un. num.1. oppos.4. in priori solut. Anchar. ibi quaest. fin. Bonifacius num.8. D. Anton. in. 3. p. t. 24. cap. 34. Cajet. sum. verb. Excommunicatio cap.47. Navar. summa Hispan. cap.22. num.52. Petrus de Ledesma de matrim. qu.55. art. 9. dub.1. paulò ante solut. ad argum.* Ex alio capite posset dubitari, an illam incurrat foemina haec professo, aut clerico nubens: nempè, quod participet in crimine criminoso ob quod alter in excommunicationem incidit. Sed nec ex hac parte incurrere docent benè *Card. & Anchar proximè allegati*. Et constabit ex dicendis num. sequenti. Foemina vero nubens consanguineo, aut affini, & hi eam ducentes, ligantur excommunicatione *d. clem. un.* Quia indifferenter excommunicat contrahentes in gradu consanguinitatis, aut affinitatis prohibito. Et ita fatentur omnes.

3 De consulentibus autem hujusmodi matrimonium iniri, & id mandantibus, atque opem ad id ferentibus, ajunt aliqui eos excommunicatione ligari, quod pari poena digna sint, utpotè qui ejusdem criminis participes sunt. Ita docent *Rosella Excommunicatio 9. casu 43. fine, Sylvester Excommunicatio 1. casu 41. dubio 8. num. 79.* Sed meritò ab eis recedunt, dicentes neminem horum incurrere, *Cajetan. summa, verb. Excommunicatio cap. 47. & ibi Armilla casu 45. num. Tabiena verb. Excommunicatio 5 casu 49. num ultim. Navar. summa, cap. 27. Hispanè num. 142. Latinè nu. 141. Petr. de Ledesma de matrim. quaest. 55. art. 9. dub. 1. post dubium, quod movet circa solutionem ad 9. argumentum principale.* Et ratio est, quia *d. clem. un.* solos ineuntes matrimonium excommunicat. At communior, & verissima sententia habet, tunc non comprehendi mandantes, consilium, auxilium, vel favorem praestantes. Unde optimè ait *Petrus de Ledesma ibidem*, non incurrere hanc excommunicationem procuratorem, per quem initur matrimonium; nec parentes, qui nomine filiorum consensum in matrimonium explicant. Quia hi non sunt verè contrahentes matrimonium; sed verorum contrahentium instrumenta. Dices hos omnes saltem ligari excommunicatione lata *cap. Nuper, vers. In secunda verò quaest. & cap. Si concubina, de sent. excommunicationis.* ubi excommunicantur omnes participantes, consilium, auxilium, vel favorem praestando in crimine, ob quod contrahit alter excommunicationem, quod hic contingit, nam participant in eo matrimonio, ob quod illud iniens subditur excommunicationi latae. Verum nec hanc incurrunt. Quia multo verior sententia habet, desiderari, ut is, cum quo in crimine participatur, jam incurrerit excommunicationem: & sit nominatim excommunicatus, ut expressè petitur *d. cap. Nuper,* juxta quod intelligendum est *dict. cap. Si concubina,* quod hujus conditionis non meminit. Immò cum ibi petatur scienter participare cum excommunicato, & scientia excommunicationis post Concilium Constantiense sit ejus denuntiatio, jure optimo defendunt *Navar. summa Latina, & Hispana, cap. 27. nu. 112. & Hisp. c. 28. addit. ad nu. 32. c. 27. Enriquez lib. 13. de excommun. c. 9. nu. 1. & 2. Emman. Sa summa, verb. Excommunicatio, in princ. nu. 24.* desiderari, ut excommunicatus, cum quo in crimine participatur, sit prius denuntiatus. Et benè dicit *Enriquez eod. nu. 2.* non sat esse, si notorius clerici percussor sit. Quia quamvis id sufficiat ut vitandus sit: non tamen vere est nominatim excommunicatus, donec proprio nomine talis denuntietur. Quae conditio petitur *d. c. Nuper,* ut participans cum illo in crimine incurrat excommunicationem ibi latam. Cùm igitur hi participantes in eo matrimonio participent antequam iniens contraxerit excommunicationem: (ea enim per ipsum contractum est incurrenda) & esto incurrisset, non est denuntiatus, non ligabuntur excommunicatione lata in participantes in crimine criminoso.

4 De parocho etiam, qui auctoritatem ei matrimonio praestat sua praesentia, conjungendo ineuntes illud, nimirum, dicendo consueta verba: Vis hunc in maritum, Vis hanc in uxorem, dicunt *Cajetan. Armilla, Navar. num. 141. Petrus de Ledesma n. praeced. allegati, Emmanuel Sa sum. verb. Excommunicatio,* ubi de excommun. nulli reservatis, *num. 10 in d. clem. un.* excommunicari hujusmodi parochum. Fundamentum eorum me latet: nisi id sit, quod *Cajetan. ibi* referens textum hujus clementinae, referat quoque haec verba: *Et inter eos scienter eadem celebrantes matrimonia.* Quae verba non reperi in eo textu, quamvis diversos codices illius evoluerim. Et *Rosella ac Sylvest. nu. praeced. allegati* eum incurrere negant ex sola auctoritate praestita, nisi auxiliũ, aut consiliũ ei matrimonio ineundo praestiterit, (censent enim, ut ibi retuli, omnes auxiliantes innodari ea excommunicatione.) Et *Tabiena ubi nu. praeced. allegavi,* etiam in hoc casu sentit eum non incurrere, quod verissimum esse credo. Quia in *ea clem.* soli ineuntes matrimonium excommunicantur. Et si velis dicere (prout sentit *Mojolus lib. 3. de irreg. cap. 25. nu. 15. ubi agit de voto solemni*) hunc incurrere excommunicationem, *cap. Nuper, de sent. excommun.* quod participet in crimine criminoso: satis oppositum constat ex dictis nu. praeced.

5 Triplex ergo conditio petitur *d. clem. un.* ut illius excommunicatio incurratur. Prima est, ut contrahatur matrimonium. Secunda, cum impedimento consanguinitatis, vel affinitatis in gradibus lege canonica interdictis, vel religionis, aut ordinis sacri. Tertia, ut scienter id matrimonium ineatur.

6 Ex prima conditione infertur primò, incurri eam censuram, licet matrimonium non sit consummatum. Quia *d. clem. un.* non punit copulam incestuosam, sed solum matrimonii contractum, cujus essentia perfecta est ante consummationem per copulam. Et ideò ita sentiunt *Glossa d. clem. un. verb. Contrahere, & ibi Imola num. 9. Angelus verb. Excommunicatio 7. casu 41. numer. 4. Sylvest. verb. Excommunicatio 9. casu 41. num. 76. dub. 1. Tabiena verb. Excommunicatio 5. casu 49. q. 1. nu. 2. Petrus de Ledesma de matrim. 55. art. 9. dub. 1. paulò ante solut. ad argum.*

7 Secundò deducitur, non esse locum illi excommunicationi per solùm sponsalium de futuro contractum. Quia licet interdicto matrimonio censeantur quoque sponsalia interdicta: aut poena imposita contrahentibus matrimonium (qualis est haec) non extenditur ad sola sponsalia, & contrahentes, (ut probavi lib. 1. disp. 13. nu. 1. & 2.) Et ita docent *Gloss. d. clem. un. verb. Contrahere. Et ibi Cardin.* referens Stephanum, & Paulum, *n. 15. q. 19. Anchar. num. 7. Bonif. nu. 56. Imola num. 10. D. Antonin. 3. p. t. 24. c. 34. Cajet. sum. verb. Excommunicatio c. 47. & ibi Armilla casu 45. Angelus Excommunicatio 7. casu 41. num. 2. Sylvest. Excommunicatio 9. casu 41. nu. 78. dub. 6. Tabiena Excommunicatio 5. casu 49. q. 1. num. 2. Navar. sum. cap. 27. Hisp. nu. 142. Lat. n. 141. Graffis 1. p. decisionum l. 4. c. 24. nu. 14. Petr. de Ledesma de matrim. q. 55. ar. 9. dub. 1. paulò ante sol. ad argument.* Et quamvis ferè omnes hi DD. hoc temperent, nisi post sponsalia sequatur copula affectu conjugali: at id erat verum attento jure antiquo, *c. Is, qui fidem, de sponsal.* quando spon-

ſponſalia per eam copulam tranſibant in matrim. At cum hodie jam non tranſeant attento *Tridentino ſeſſ.24. de matrim.cap.1.* non incurritur hæc excommunicatio per ſponſalia quantumcumque ſequatur copula affectu conjugali. Quia ſemper manent intra ſolos ſponſalium limites. Sic *Navar. ſum. Lat.c.27. num.141. Graffis eod.c.24. nu.15. Petr. de Ledeſm. eod.ar.9. dub.1. in dub. quod movet circa ſolutionem ad 7.argumentum.*

8 Tertiò deducitur, nec ſatis eſſe ad hanc excommunicationem incurrendam inire matrimonium clandeſtinum, nimirum abſque parocho duplicique teſte. Quod is contractus non habeat hodie formam veri matrimonii: nec contrahentes faciant quicquid in ſe eſt, ut illud ineant. Quod colligitur ex dictis num. præcedenti, ideò enim non ſufficiunt hodie ſponſalia cum copula conjugali, quia jam defectu præſentiæ parochi, & teſtium non conſtituunt legitimum conſenſum ad matrimonium, quæ ratio prorſus militat in matrimonio clandeſtino. Et ita ſentit *Petrus de Ledeſma de matrim. qu.65. art.9. dub.1. in dubio, quod movet circa ſolutionem ad 4.* Et clarè ſentit *Enriquez lib.12.de matrim.cap 5. num.9.* ait enim initiatum in ſacris contrahentem matrimonium coram parocho, & teſtibus, eſſe excommunicatum.

9 Quartò deducitur, nec eſſe locum huic excommunicationi, quando quis fictè conſenſit. Quia *d.clem.un.* punit affectum, ac contrahendi voluntatem cum illis impedimentis, quamvis ea prava voluntas effectum ſuum ſortiri nequeat jure dirimenti matrimonium. Hujus ſententiæ apertè ſunt *Gloſſa d.clem.un. verb.Matrimonialiter. & ibi Imola num.8. D.Anton.3.p.tit.24.cap.34. Sylveſter Excommunicatio 9.caſu 41.nu.78.dub.5. Tabien. verb. Excommunicatio 5. caſu 49.q 3. num.4.* ajunt enim contrahentem metu viri conſtantis matrimonium hoc interdictum, non ligari hac cenſura, eo quod deficiat liber conſenſus: ac proinde conſenſum petunt ut ſit locus huic excommunicationi. Et in propriis terminis docent *Adrian.4.qu.3. de matrimon.dub.10. ad finem, Covar.4.decret.2.p.c.3.§.2. nu.8. & §.7.num.2 ad finem, Petrus de Ledeſma de matrim.q.55.ar 9.dub.1. in dub. quod movet circa ſolutionem ad 2.concluſione 2.* Et benè addit oppoſitum eſſe probabile, nimirum, incurri in hoc caſu excommunicationem. Partem enim hanc tuebuntur, qui cenſent, exiſtente impedimento dirimenti non poſſe dari conſenſum in matrimonium, ac proinde illud non poſſe valere, quamvis contrahentes falsò exiſtimaſſent ſubeſſe impedimentum. Quos Doctores retuli l. 2.disp.33.nu.1. Conſequenter enim dicent non exigi conſenſum ad matrimon. inter conſanguineos, vel voto ſolemni, aut ordine impedienti, ut incurratur hæc excommunicatio. Et eandem defendent aſſerentes ſubdi excommunicationi negantem ore tenus fidem.

10 Major autem difficultas eſt, an contrahens cum conſenſu legitimo matrimonium hoc interdictum, incurrat hanc excommunicationem, ſi conſtet defeciſſe conſenſum in altero contrahente? *Petr.de Ledeſm.de matr.q.55.ar.9.dub.1.in dubio,quod movet circa ſolut.ad 3.principale,* dicit non eſſe omninò improbabile hunc conſentientem non incurrere: at eſſe ferè certum eum incurrere. Quia punitur affectus, & iniqua voluntas ineundi matrimonii interdicti, quæ in hoc non deficit, ſed quidquid in ſe fuit, præſtitit, ut iniret matrimonium. Et *in ſolut. ad 2.* fatetur incurrere etiam hunc conſentientem, quamvis alter contrahens non reſpondeat, nec ſuum conſenſum explicet. Quamvis autem hæc ſint valdè probabiliter dicta: at mihi perſuadeo non incurrere, ſi alter non conſentiat etiam interius. Ducor, quod contrahens cum conſanguinea impubere, vel furioſa furoris tempore non incurrit, quamvis effecerit, quod in ſe eſt, & ex ſua parte voluntatis non ſit defectus conſenſus, (ut dicemus num.ſequenti.) Item quia *d.clem.un.* punit matrimonium initum contra illam prohibitionem, at non dicitur matr. donec accedat utriuſque contrahentis conſenſus, ſed ſolùm eſt quoddam matrimonii initium. Quare dicendum eſt puniri pravam voluntatem contrahendi, quando adeſt conſenſus ex ſe ſufficiens, ut illud ſit matrimonium, niſi aliundè obſtaret impedimentum, quod non evenit altero diſſentiente.

11 Quintò deducitur, impuberem contrahentem matrimonium hoc interdictum non ſubiici huic excommunicationi. Quia is conſenſus non eſt efficax matrim. ſed ſola ſponſalia conſtituit interpretatione juris, *c.un.de deſponſ. impub.in 6.* Ita docent *Card. clem.un.de conſangu.num.14.q.18. & ibi Anchar. nu.8.q.3. Imola n. 8.* Nec incurrit pubes contrahens cum impubere. Quia ſimiliter conſenſus ille ſola ſponſalia efficit, juxta *d.cap.un.* Et ita tenent *Angelus Excommunicatio 7. caſu 41. num.2. Sylv. Excommunicatio 9. caſu 41. num.78. dub.7. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 49. q.1.num.2. Petr. de Ledeſma de matrim. q.55.art.9. dub.1. paulò ante ſolutionem ad argumenta.* Et quamvis *ipſemet ibi, in dub.quod movet circa ſolutionem ad 3.principale, in ſolutione ad ultimum,* hoc temperet, niſi vellet efficere totum, quod in ſe eſt ad contrahendum matrimonium. At adhuc in eo eventu verius eſt non incurrere, juxta num præcedenti dicta, quia conſenſus alterius impuberis eſt inefficax, ſimiliter non incurreret contrahens cum furioſa. Ut benè dicit *Angelus ibid.nu.3.* Et quamvis *Sylv.* limitet, & ſimiliter *Petr.de Ledeſma paulò ante ſolutionem ad argumenta,* niſi furioſa habeat lucida intervalla: at *Angelus* nihil aliud intellexit. Manifeſtum enim eſt incurri excommunicationem hanc ex matrimonio inito cum furioſa tempore lucidi intervalli. Tunc enim nullus eſt defectus in utriuſque conſenſu.

12 Sextò deducitur, nec incurri hanc excommunicationem, ſi matrimonium illud metu viri conſtantis ineatur. Tum, quia eſt conſenſus inefficax defectu libertatis. Tum etiam, quia Eccleſia non tam gravi cenſura punit tanto metu compulſum. Sic tradunt *Gloſſa d.clem.un.verb.Matrimonialiter, Card.ibi nu.14,qu.27. Anchar.nu.8.q.3.Imola n.8.Boniſacius nu.23.D.Antonin.3.p.t.24.cap. 34.Sylv.verb.Excommunicatio 9.caſu 41.nu.78.dub.5.Tabiena verb. Excommunicatio 5.caſu 49.qu.3 n.4.Navar.ſum.cap.27.Hiſp.nu.142. Lat.nu.141.Emm.Sa ſum.verb.Excommunicatio,* ubi de excommun. nulli reſervatis, *nu.10.Petr.de Ledeſm. de matrim.q.55. art.9.dub.1, in dubio, quod movet circa ſolut.ad 5. principale.* Immò exiſtimo, nec eum, qui liberè contraxit cum talem metum patienti incurrere, propter dicta nu.10. Claudicat enim matrim. ex parte conſenſus alterius contrahentis, qui defectu libertatis eſt inefficax ad illud ineundum.

13 Septimò deducitur, quid dicendum ſit, quando conſenſus eſſet conditionalis; ut contraho tecum, ſi non es conſanguinea: vel ſi licet cum conſanguinea: vel ſi Pontifex diſpenſarit: vel cum quacumque conditione impoſſibili, aut turpi, quæ jure rejicitur. De quibus omnibus dixi lib.5.disp.1.nu.14.& disp.3. nu.21.& disp.4.nu.10.& disp.5. num.18.

14 Octavò ea ſecunda conditione num.5. relata inſertur, non incurri hanc excommunicationem, quod matrimonium ineatur cum infideli, cognata legali, vel ſpirituali, vel cum impedimento publicæ honeſtatis, vel quocumque alio dirimenti, & extra tria illa, nimirum conſanguinitatis, affinitatis, voti ſolemnitatis emiſſi in religione, aut ordine ſacro. Quia *d.clem.un.* ſolùm de his mentionem fecit, & cum ſit pœnalis, non eſt extendenda. Ita docent *Gloſſa d.clem.un.verb. Eos. Et ibi Cardin. num.2. q.1 Anchar.ſtatim in princip.Imola nu.4.Boniſac.nu.10.D.Antonin.3. p.ti.24.cap.34.Cajet.in ſumma verb.Excommunicatio cap.47.Roſella verb.Excommunicatio 1.caſu 43.num.2. Sylveſt. Excommunicatio 9. caſu 41.num.77.dub.1.Navar.ſum.Lat. & Hiſp.c.27.nu.141. & Lat.c. 22.n.45.Tabiena,verb.Excommunicatio 5.caſu 49.q.1.n.2. Graffis 1. p.deciſionum,l.4.c.24 n 14. Petrus de Ledeſma de matrim.q.55.art.9. dub.1.paulò ante ſolut.ad argumenta.* Qui *dub.quod movet circa ſolut. ad 6. principale,* tractat de matrim. inito cum impedimento publicæ honeſtatis, quod oritur ex matrim. rato. Ut ſi quis ineat cum Maria, & ea ante conſummationem matrimonii defuncta, ducat ejus ſororem. Et ait probabile eſſe eum incurrere hanc excommunicationem. At probabilius eſſe eum non incurrere. Quod mihi certum eſt. Quia impedimentum ex eo matrimon. conſurgens non eſt affinitatis, quæ ex ſola carnis commixtione oritur, ſed publicæ honeſtatis. Ut ſuo loco agentes de his impedimentis videbimus.

15 Nonò poſſet aliquis deducere, non incurri hanc excommunicationem, ſi quis contrahat matrimonium cum conſanguinea in gradu lege divina, & naturali interdicto, ut cum matre, vel ſorore. Quod *d.clem.un.* expreſsè dicat in gradu lege canonica vetito. Sed dicendum eſt incurri. Tum, quia conſtitutio pœnalis comprehendit caſum omninò ſimilem in quo fortior ratio militat. Tum etiam, quia lex canonica prohibens matrim. inter conſanguineos uſque ad 4. gradum *c.Non debet, de conſang.* comprehendit etiam primum gradum lege naturali vetitum, utpotè qui intra 4. clauditur. Atque ita verè eſt ille canonica lege interdictus. Sic *Gloſſ.d.clem.un.verb.Canonica, Card.num.1. oppoſ.3 & ibi Paulus. D.Ant.3.p.t.24.cap.34.*

16 Decimo inſertur non incurri, quando legitima diſpenſatione initum eſt matrim. inter conſanguineos, vel affines. Quod eſſet culpa, & temeritas, quam *d.clem.un.* punit. Et ita docet *Gloſſ. ibi verb.Eos,* nemine contradicente. Quia eſt evidens.

17 Undecimo poſſet aliquis ex eadem conditione inferre, religioſos Soc.Jeſu, qui profeſſionem ſolemnem non emiſere, ſed ſimplicia biennii vota, non ligari hac excommunicatione ineundo matrimonium. Quia *d.clem. un.* excommunicat religioſos. Et *ibi Gloſſ.verb.Religioſos,* ab omnibus recepta explicat tacitè, vel expreſsè profeſſos. At dicendum eſt eos ligari, ut benè docet *Valentia 4.p. disp.10. de matrim.q.5. punct.3. ubi de impedimento voti, §. Porrò,qui hujuſmodi.* Quia *d.clem.un.* veros religioſos excommunicat. At hi ſunt veri religioſi, nec ſunt jam novitii, ut conſtat ex bulla Greg.XIV. Unde Gloſſ. & cæteri DD. explicarunt, quando ſunt tacitè, vel expreſsè profeſſi. Quia communiter ſoli hi ſunt religioſi veri. Non tamen excluditur, quin ſi aliqui ſint verè, & propriè religioſi per vota ſimplicia comprehendantur ſub dicta pœna.

18 Duodecimò inſertur non ligari hac excommunicatione, qui putans falsò ſubeſſe impedimentum conſanguinitatis, affinitatis, aut voti ſolemnis, iniret matrim. Quia re vera non contraxit cum tali impedimento: nec *d.clem.un.* punit pravam voluntatem opere non ſubſequuto: ut non ligaretur excommunicatione, putans falsò Petrum, quem percutit, eſſe clericum. Sicut annotant communiter DD. *c.Si vero, el 2 de ſent excommun. cum Gloſſa ibi verb.Ignoraveris.* Et ita docent *Gloſſ.d.clem.un.verb.Scienter. Et ibi Card.nu.3.qu.4. Anchar.nu.6.q.1.Imola nu.5. D.Ant.3.p. ti.24.c.34.Roſella verb.Excommunicatio 1.caſu 43.num.5.Sylv.verb. Excommun.9.caſu 41.nu.77.dub.3.Tabien. verb. Excommunicatio 5.*

caſu

casu 46.q.2.n.3.Graffis 1.p.decisionum,l.4.c.24.n.14. Petr. de Ledesma de matrim. q.55. art.9. dub.1. paulò ante solutionem ad arg. Navar.sum.cap.22.num 43.

19 Ultimò infertur ex tertia conditione requisita, relata num. 5. minimè incurri hanc excommunicationem, ubi ignoranter initum est matrimonium cum prædictis impedimentis. Quia *d.clem.un.* petit expressis verbis scienter contrahi matrim. cum consanguinitatis, vel affinitatis impedimento, vel cum moniali. Quare contrahentem in his casibus excusaret ignorantia, quod omnes fatentur. At de qualitate ignorantiæ excusantis non est levis controversia. Plerique enim sentiunt excusare ignorantiam probabilem facti, & non affectatam, ut si contrahens ignoraret consanguinitatem, aut affinitatem, aut feminam esse monialem: secus si esset ignorantia juris, ut quia sciebat gradum, at ignorabet in eo interdici matrimonium, quod ignorantia facti, & non juris excuset *reg. Ignorantia, de reg. juris in 6.* Sic *Gloss. d.clem.un.verb. Scienter, & ibi Paulus, Card.ibi nu.2.q.2. Anchar.nu.1.notab.2. D.Ant.3.p.t.24.cap.34. Cajet. summa verb.Excommunicatio,casu 47. Armilla ibi casu 45. Rosella Excommunicatio 1.casu 43.num.2. Sylvest.Excommunicatio 9. casu 41. num.76. dub.1. Tabiena verb.Excommunicatio 5. casu 49.q.2.nu.3. Graffis 1.p. decis.l.4.c.24.nu.55.* Cæterum multò verius est, excusare quamcumque ignorantiam etiam crassam juris, vel facti, dummodo nnn sit affectata. Quod docent *Imola d.clem.un nu.4. super Gloss. Scienter, & ibi Bonifac.nu.15 & 19. Nav.sum. Lat.c.27.n.141. Emm. Sa in sum.verb.Excommunicatio,* ubi de excom. nulli reservatis, *nu. 10. Petr.de Ledesm.de matrim.q.55.a.9.dub.2.in dub. quod movet circa solut.ad 8.* Et ratio est, quia *d.clem.un.* petit scienter iniri id matrim. At quotiescumque scientia petitur ad incurrendam aliquam pœnam, exigitur dolus: ac proinde excusat quævis ignorantia, modo non sit affectata, vel ingens temeritas, (ut latè probabo lib.10.disput.32.n.36.39.& 40.) & non obscurè probant verba textus *ejusdem clem.un.* quæ ponderabo num.21. Quod si alter ex consanguineis, aut affinibus, aut monialis scivit, alter vero contrahens ignoravit: iocurret excommunicationem sciens, excusato ignoranti ab ea. Quia in illo reperiuntur omnes conditiones petitæ *d.clem.un.* ad incurrendum. Atque ita docent *Gloss.d.clem.un.verb. Et moniales, & verb. Scienter, & ibi Cardin.n.1.oppos.4.& nu.2.q.2. Paulus ibi, Imola ibi nu.4. Bonif.nu.19. D. Anton. Rosella nu.3. Sylvest. Tabiena, Graffis, Petr. de Ledesma d.dub. circa solut.ad 8. in solut.ad 3. proximè alleg.*

20 Sed quid, si ignorans contraait, & postmodum conscius perseveravis in cohabitatione, & copula? Quidam dicunt eum non contrahere, quod *d. clem. un.* non puniat cohabitationem, sed contractum. Sic *Gloss. ibi verb. Scienter. Card. nu.3.q.3. Rosella Excommun.1 casu 43.nu.4. Angelus Excommu.7 casu 41.nu.1. Navar. sum.c.27. Hisp.num.142 Lat.nu.141. Graffis 1.p.decis.l.4.c.24. nu.14.* Alii verò distinguunt, si copula illa sit affectu conjugali, dicunt incurrere excommunicationem, good ea sit sufficiens consensus ad matrim. constituendum, nisi obstaret impedimentum dirimens. Secus si affectu fornicario. Sic *Paul. ead.clem.un. & ibi Anchar.nu.5. Imola n.4. fin. Bonifac.nu.47. & seqq. D. Anton.3.p.t.24. c.34. Cajet.sum.verb.Excommunicatio cap.47. & ibi Armill. casu 45. Sylv. Excomm. 9.casu 41.num.77.dub.2. Tabien.verb. Excomm.5. casu 49.q.2 nu.3. Sed Petr.de Ledesm. de matrim.qu.55. ar.9. dub.1. in dub. quod movet circa solut. ad 9.* benè expendit controversiam hanc: & dicit Tridentin. veram fuisse hanc solutionem. Quia tunc copula habita consensu, atque affectu conjugali perficiebat matrim. secus post Tridentium, quando quidem id jam cessavit. Quare est vera sent. Glossæ, & sequacium.

21 Tandem observandum est, textum *d.clem.un.* quando excommunicavit ipsos religiosos, moniales, & clericos contrahentes matrimonium, non repetiisse particulam, scienter, quam apposuerat, dum excommunicavis consanguineos, aut affines ineuntes matrimonium, aut cum monialibus. Quia licet posses ignorare quispiam, an contrahat cum moniali consanguinea, vel affini, at proprium statum ignorare nequit. Verùm si adesset probabilis ignorantia in hoc evensu, excusaretur ab excommunicatione is contrahens. Ita *Gloss. ad clem. un. verb. Contrahens, Card nu.1. opp.7. Imol.nu.14. D.Ant.3.p.t.24.c.34. Sylv. Excomm. 9.casu 41.n.80.dub ult. Tabien. Excomm.5.casu 49.q.2.num.3. Navar. sum. Lat.c.7.num.141. Petr.de Ledesm. de matrim.q.55.art.9.dub.1.in dub.quod movet circa solut.ad 8.* Immò ex istimo excusare etiam in hoc casu ignorantiam, quantumvis crassam juris, vel facti, dummodo nno sit affectata. Quod non obscurè probant ea verba textus *d.clem.un.* dum fulminans excommunicatinnem in hoc casu, & præcedenti, sic ait: *Refrænare metu pœnæ ab hujusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipsos excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere.* At dum fulminatur excommunicatio in temerè audentes, desideratur scientia, & excusat quævis ignorantia non affectata, & dummodo non sit ingens temoritas, ut probabo lib.10.disp.32.num.37.

DISPUTATIO XLIX.

An conjugatus ordines absque uxoris licentia recipiens sit irregularis: & similiter clericus in sacris constitutus matrimon. iniens?

SUMMARIUM.

Duo petit disputatio præsens. Alterum est, an clericus in sacris constitutus ad nuptias transiens, efficiatur irregularis? Et de hoc disputandum est in impedimento ligaminis inter agendum de bigamia. Alterum vero de pœna conjugati transeuntis ad ordines absque uxoris licentia. De qua re est disputatio præsens. 1

Et quidem si conjugatus nondum etiam consummato matrimonio ad ordinem sacrum absque uxoris licentia transeat, nequit constante matrimonin, aut eo solutn in suscepto ordine ministrare, aut ad superiorem provebi: nec potest ad officium aliquod, aut beneficium promoveri. Est expressa definitin *Joannis XXII. in extrav. sua, Antiqua, de voto:* ubi *Gloss. verb. Nec matrimonio,* ait hoc procedere, sive solvatur matrimonium morte, sive ingressu alterutrius conjugis in religionem ante consummationem. Quia indistinctè loquitur textus. Et *verb. Officium, juncto verb. Nec ad aliquod,* ait non posse promoveri hunc ad quantumvis modicum beneficium, aut officium Ecclesiæ, etiam minoribus ordinibus deputatum. Propter generalitatem qua utitur d. Extravagans. Quare hic ita promotus ad ordinem sacrum efficitur irregularis. Hanc etenim pœnam vocant irregularitatem *Sotus 4.dist. 27.quæst.1.art.4. columna 12. immediatè ante vers. Et per hæc. Et distinct.38. quæst.1. art.2. conclus.3. Covar.4.decret.2.part.cap.6. §.3. num 2. Ant. Cucus lib.5. instit. majorum, tit.12. num.22. Veracruz. 2.part. Spec. artic.37. conclus.4. Majolus lib.1. de irregul.cap.4.num.10. Azor lib.13. instit. moralium cap. 13.q.3. Petrus de Ledesma de matrim. qu.53. art.4. paulò post princ. §. Circa istum statum. Lud.Lopez 2.p. instruct. de matrim. cap.49.col.6. vers. Accedit ad hæc.* 2

Existimo autem ad incurrendam hanc irregularitatem desiderari dolum, atque ita quamcumque ignorantiam crassam juris, vel facti, dummodo non sit affectata, nec ita crassa, ut sit ingens temeritas, excusare conjugatum sic promotum ab hac pœna. Ducor, quod d. Extravagans utatur verbo, *Non præsumat,* & statim, *Quod si secus à quoquam forsitan attentatum fuerit.* Atque ita solùm præsumentem ascendere ad sacrum ordinem punit. Pœna autem præsumenti imposita dolum requirit, & excusat ab ea quævis ignorantia, quæ nec affectata, nec ingens temeritas sit, ut probabo lib.10.disput.32.num.38. 3

Quid autem, si matrim. sit irritum, an is conjugatus ad ordines sacros promotus incurrat hanc irregularitatem? *Gloss. d. Extrav. Antiqua, de voto, verb. Nec matrimonio,* distinguit sic: si vir conscius erat nullitatis matrimonii, uxore ignara, incurrit. Quia non debet esse potior conditio hujus uxorem decipientis, quam ejus, qui legitimo matrimonio inito ad ordines migrat, contra *c. Eum qui, de præb. in 6.* Nec ex sua perfidia commodum reportare debet *cap. De eo, qui duxit in matrim.* Idem dicendum est, si visum latebat matrimonii nullitas. At si uterque conjux nullitatem norat, fortè non incurreret. Quia cùm mulier decepta non sit, & uterque conscius fuerit nullitatis, nullum præstare debet impedimentum is matrimonii contractus. Cæterùm existimo non incurri hanc irregularitatem, quotiescumque fuerit matrimonium irritum, sive uterque scierit, sive ignorarit, sive solus vir norit matrimonium fuisse irritum. Quia Extravagans illa non punit deceptionem uxori factam contrahendo cum illa cum impedimenti scientia: nec etiam solùm affectum irrogandæ ordini sacro injuriæ, eo illegitimè contra canonicas sanctiones assumpto ob impedimentum matrimonii: sed injuriam revera cum eo impedimento irrogatam. Qualis non est, ubi impedimentum non extat, eo quod matr. non erat verùm. Quare succedet *reg. juris, Non præstat, de reg. juris, in 6.* non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. Et confirmatur, quia nullus diceret promotum ad ordines sacros incurrere hanc irregularitatem, si falsò putabat se matrimonio ligatum, quòd procuratorem destinarat ad contrahendum, 4

dum, qui se jam contraxisse mentitus est: vel cùm jam defuncta esset uxor, ipso ignorante. At idem quoties matrimonium est irritum. Quia cùm verè non sit ille conjugatus, non verificatur conjugatum ascendisse ad ord. sacros, quod delictum irregularitatis pœna plectit Extravagans illa. Præterea, quia non incurreret, si verè ordinem sacrum non recepisset, quod ministrans ordinis se Episcopum fingeret: aut aliquid de substantia ordinis desideratum sit. Ergo nec incurreret, ubi matrimonium est nullum. Quia ut locus sit huic pœnæ, æquè necessarium est, ut ascendens ad ordines sit conjugatus: & ut verè ascendat. Adde existimantem falsò se excommunicatum, aut suspensum esse minimè incurrere irregularitatem latam contra celebrantes cum iis censuris, si celebret cum ea falsa existimatione: nec putantem se hominem perimere, cùm feram perimat, fore irregularem: nec credentem se clericum percutere, cùm percussus sit laicus, esse excommunicatum, Quorum omnium ratio est, pœnas has non ferri contra iniquam voluntatem destitutam veritate actus externi. Idem igitur censendum erit in nostro casu, cùm prava voluntas iniquæ assumptionis ordinis caruerit veritate actus externi puniri illa irregularitate. Nec obstant argu. Glossæ. Quia respectu ordinis assumpti plus delinquit facto ipso externo, qui revera conjugatus erat. Nec hic ex sua iniquitate commodum reportat. Sed quia veritas externi facti subjecti irregularitati defuit.

5 Quæstio verò gravior est, quando de licentia uxoris vir ad ordines sacros ascendit, non servatis tamen conditionibus jure petitis, ut ascensus legitimus esset: quòd uxor in sæculo absque castitatis voto permanserit? Videtur enim eum subdi huic irregularitati. Quia *d. Extravagans Antiqua, de voto*, interdicens conjugato ad ordines promoveri sub irregularitatis pęna, subdit, *Nisi prout sacris canonibus noverit convenire*. At sacri canones id non permittunt uxore manenti in sæculo absque castitatis voto, ut satis diximus hoc 7. lib. disp. 39. nu. 6. Et ita hujus sententiæ expressè videtur *Gloss. in Extrav. verb. Noverit*, ubi explicans prædicta verba ait: *Puta de licentia conjugis, vel religionem ingredientis, vel votum castitatis emittentis in seculo*. Idem tenent *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. 12. immediatè ante vers. Et per hæc, Bartholomæus à Ledesma de sacramento ordinis, dub. 14. col. ult. Majolus lib. 1. de irregul. c. 34. n. 1. vers. Sacros verò*: at subdit posse conjugatum in hoc eventu uxore mortua ordines exercere absque aliqua dispensatione. Et utrumque repetit *lib. 1. cap. 4. num. 11.*

6 Sed verius est, eum non incurrere hanc irregularitatem: sed verè suscipere ordinis executionem, si obtenta uxoris licentia, etiam nullum votum emittentis in sæculo, ad ordines sacros ascendat. Quod *d. Extravag. Antiqua*, apertè loquatur, quando vir absque uxoris licentia promovetur: ut ex fine ejus constat, ubi decernitur sponsum illum nolentem ad religionem convolare, esse compellendum cum sponsa illum petenti habitare, ac consummare matrimonium, quod non habet locum, quando sponsa consenserat. Caret enim actione ad repetendum. (ut dixi hoc 7. lib. disp. 39. nu. 12.) Deinde quia, cum in hoc eventu possit vir castitatem servare, quam exigit Ecclesiæ constitutio, meritò poterit in sacris ordinibus ministrare. Cessat enim prohibitionis ratio. Sic docet *Aret. cons. 59. n. 7. fine & seqq.* Et ea verba prædictæ Extravagantis, *Nisi prout sacris canonibus noverit convenire*: explicat, ut intelligatur quoad substantialia per sacros canones requisita, ut legitima sit ordinis receptio, ita ut uxori non supersit jus repetendi, licèt aliqua fuerint omissa, quæ potius de ordine justitiæ, quam de substantia desiderantur. Ejusdem sent. videntur esse alii, qui indistinctè ajunt non incurrere hanc pęnam conjugatum de uxoris licentia ad ordines sacros promotum, nec distinguunt, an ipsa emiserit votum, necne. Hi sunt *D. Thom. 4. d. 37. q. 1. a. 2. corp. Ricar. ibi ar. 2. q. 2. corp. Palud. q. 1. a. 1. nu. 8. Additionat. ad Abbatem, c. Conjugatus, lit. A. verb. Conjugatus, de convers. conjug. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 22. a. 2. q. 1. Sylv. Matrim. 8. q. 12. dicto 3. Viguer. lib. Inst. c. 16 §. 7. vers. 9. imped. 4. Veracruz 1. p. Spec. ar. 47. concl. 9. Gaet. ubi repetit c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 195. nu. 477. Gutierr. l. 1. q. can. c. 25. nu. 17. fin. Barbosa rubr. ff. solut. matrim. 2. p. nu. 90.*

7 An incurreret, si licentia, dolo vel metu viri constantis extorta esset: vel si uxor non concessisset licentiam, sed sciens dissimulasset. Quia cùm in his eventibus competat ipsi uxori jus repetendi, (ut probavi hoc lib. disp. 38. n. 13. & 15.) non cessat ratio prohibitionis. Ita *Azor. Cucus l. 4. Institut. major. t. 12. nu. 194.* At cùm sit probabile uxori dissimulanti non competere jus repetendi: (ut dixi ea disp 38 n. 14.) similem probabilitatem habebit virum tunc non incurrere hanc irregularitatem, quòd cesset ratio prohibitionis, juxta num. præced. tradita.

8 Et quamvis aliqui Doctores significent aboleri hanc irregularitatem, si vir legitimè transeat ad religionem, ut ante matr. consummatum, vel eo per mortem uxoris soluto; aut ea concedenti licentiam cum conditionibus jure petitis. Sic clarè videtur sentire *Enriq. lib. 11. de matrim. c. 15. nu. 9. fine*, ait enim hunc manere suspensum ab ordinis officio, nisi ad religionem transeat, aut cum eo dispensetur. Idem significant *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 55. a. 4. col. penult. vers. Cæterum tamen est, & Vega 2. t. sum. c. 34. casu 48.* ubi dicunt hunc mortua uxore non posse actus ordinis exercere, nisi in religione profiteatur. At dicendum est eam irregularitatem non aboleri, sed id indulgeri ingressui religionis, ut tunc possit Episcopus cum sic promoto dispensare, & eum ad omnia efficere habilem. Quod expressè habetur *d. Extravag. Antiquæ, de voto*. Ubi *gloss. verb. Diœcesanus*. ait hanc dispensationem competere Episcopo diœcesis, in qua is conjugatus est religionem ingressus: quamvis religio illa exempta sit. Quia conditor illius Extravagantis id concedens Episcopo, benè norat aliquas religiones esse exemptas. Et desiderari Episcopi dispensationem, si ingrediatur religionem, docet etiam *Sot. 3. d. 38. q. 1. ar. 2. concl. 3.* Et quamvis extravagans hoc concedens Episcopo, loquatur de conjugato tacitè, vel expressè profitente. Ad idem credo posse Episcopum, si conjugatus ille vota biennii simplicia emittat in Soc. Jesu, quod mens Pontificis in ea extravaganti solùm sit, ne dispensetur cum eo tempore novitiatus, in quo potest liberè egredi, nec verus est religiosus: explicuit autem, si sit professus: quia suo tempore nullus erat religiosus, & extra novitii statum, nisi professus. Cùm igitur ea vota constituant quempiam verum religiosum, & claudant liberam redeundi ad sæculum facultatem: idem dicendum est de emittenti ea vota.

Quòd si conjugatus absque debita licentia ad solos ordines minores promoveatur, quamvis peccet: (ut dixi disput. 38. nu. 6.) at nullam irregularitatem, aut censuram incurrit. Quia jure antiquo nulla erat pęna statuta conjugato absque uxoris licentia ascendenti ad ordines, præter statutum *d. extravag. Antiqua, de voto*, ut benè docent *Simancas lib. Institut. Catholicorum, c. 40. nu. 14. Salzedo addit. ad pract. Bernard. Diaz cap. 8. §. Sed qua pęna punietur*. Nec audiendus est *Aretin. cons. 59. numer. 8.* dicens hunc esse suspendendum attento jure antiquiori: & refert *Speculatorem tit. de rescript. præsentatione, §. Ratione formæ, num. 35. vers. Item si mulier*. Quia nec *Speculator* id dicit, nec est textus id probans. Atque proinde ut alii relati DD. testantur, sola est pęna irregularitatis lata in *d. extravag. Antiqua*, at illa de solo conjugato ascendenti ad ordines sacros agit. Non ergo constitutio illa pęnalis est extendenda ad solis ordinibus minoribus initiatum. 9

Sed dices hunc incurrere suspensionem, quam tulit Sixtus 10
V. in suo motu proprio anno 1588. quia die Januarii, in omnes illicitè ad quosvis ordines promotos, cujus absolutionem sibi reservavit. Sed dico id verum esse, si ante ejus motus proprii revocationem sit initiatus. Nam Clem. VIII. an 1595. die ult. Februarii revocavit eam constitutionem, quoad malè promotos, & promoventes, præterquam si simonia in promotione admittatur, & eam ad terminos juris reduxit his verbis: *Hac nostra perpetuo valitura constitutione supradictas litteras ad terminos sacrorum canonum, ac constitutionis felicis memoriæ Pii Papæ II. prædecessoris nostri, quæ incipit, Cum ex sacrorum, sub datis Romæ apud S. Petrum 5. Kal. Decemb. an. incarnationis Domini 1461. Pontificatus sui anno 4. cujus tenorem præsentibus pro expressa haberi volumus: & ad dispositionem decretorum sacri Concilii Tridentini restringimus, & reducimus. Nec non censuras, & pęnas, in eisdem Sixti litteris contra quoscumque, præterquam contra simoniacè ordinantes, & ordinatos, inflictas, quas volumus in suo robore permanere, (aliis etiam pęnis, & censuris, per eosdem canones, & constitutionem Pii II. Conciliumque Tridentinum injunctis, salvis, & firmis remanentibus,) moderamur, & abolemus.*

Sed meritò dubitabis, an si initiatus est minoribus ordinibus, 11
ante ejus motus proprii Sixti V. revocationem, ac proinde ligatus est suspensione in eo lata, ac Pontifici reservata, cum expressa derogatione bullæ Cruciatæ, ac facultatis concessæ Episcopis in *Tridentino sess. 24. c. 6. de reform.* dispensandi in omnibus casibus descendentibus ex delicto occulto: possit ab ea censura, & peccato ibi reservatis absolvi ab eo, qui aliàs poterat, ea reservatione non existenti: & videtur non posse. Quia jam peccatum, & censura reservata Pontifici incursa erant: nec Clementis VIII. constitutio ad jam incursa extenditur. Nam dum revocavit motum proprium Sixti V. non explicuit se revocare quoad præterita. Nec constitutio nova ad præterita extenditur, sed sola futura respicit, nisi in ea aliud exprimatur, ut deciditur *c. 2. de constit.* Et confirmatur, quia mos est Pontificum volentium per suas constitutiones revocatorias auferre pœnas incursas, id exprimere, ut *Clem. unica de immun. Eccl.* ibi: *Et quidquid ex eis secutum est, vel ob eas, penitus revocamus*. Et *extravag. 1. inter comm. §. Nos itaque, de schismaticis*. ibi: *Ita quod nec etiam pro præterito tempore possint super eis aliqua persona impeti; quæ incurrissent eas*. Et *extravag. un. Joan. XXII. de torneam in fin.* Et novissimè Greg. XIV. revocans pęnas à Sixto V. statutas contra procurantes abortum, id etiam explicuit, ibi: *Ad terminos juris communis, ac sacrorum canonum, & Concil. Tridentini dispositionem eam quoad præterita, quàm quoad futura perpetuò reducimus.*

Cæterum dicendum est penitus cessasse reservationem. Quia 12
reservatio non se habet ad modum pœnæ ipso jure incursæ, sed tantum est negatio facultatis confessori, aut quicumque inferiori absolvendi reum illum, ac proinde est velut pœna tunc infligenda remittendo illum, ut obtineat absolutionem à superiori. Si ergo eo tempore revocata sit constitutio reservans, cessabit reservatio. Sicut si quis emitteret votum castitatis, quod nunc est Pontifici reservatum, posset ab Episcopo dispensationem obtinere, eo ipso quod Pontifex ejus voti reservationem auferret. Et confirmatur, quia delinquens ante constitutionis revocationem, non punitur legis postea revocatæ pęna.

si

si non imposita sit ipso jure, ut docent *Domin.c.fin.nu.9. de elect. in 6. Folin.c.fin.nu.14.de constit.* Nec obstant in contrarium adducta. Quia id non est constitutionem extendi ad præterita. Cum ea pœna potius sit in posterum imponenda. Nec obstat Pontifices id aliquando explicuisse, quòd id majoris claritatis gratia fecerint.

DE IMPEDIMENTO

cognationis carnalis.

DISPUTATIO L.

Quid sint consanguinitatis linea, & gradus, & stipes: & qualiter consanguinitatis gradus computentur?

SUMMARIUM.

Explicatur consanguinitatis definitio, num.1.
Quid sint gradus, linea, & quotuplex hæc sit, num.2.
Quid sit stipes, num.3.
Traditur triplex regul.ad computandos gradus consanguinitatis, attento jure can.nu.4.5.6.
Proponitur regu a computandi attento jure civili, nu.7.
Quibus in rebus diversa hæ computationes servanda sint, num.8.

1 ACturi de consanguinitatis impedimento, priùs in præsenti disp.discutiemus ejus definitionem, ac graduum computationem. Deinde in sequentibus agemus de consanguinitatis gradibus, qui jure naturali matrimonium dirimunt. Demum de illis, qui jure Ecclesiastico. De dispensatione autem in illis est latè habendus sermo in toto lib.seq. Et incipiendo ab ipsa nominis etymologia: consanguinitas dicitur quasi sanguinis unitas: consanguinei enim ab eodem sanguine originem trahunt: & menstruum mulieris, ex quo generatio fit, immediatè ex sanguine afficitur. Est autem consanguinitas vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Ita definitur à *D.Thom.4 d.40.q un.ar.1.* & communiter à Theologis, & Jurisperitis: quamvis à nonnullis impugnetur At eorum impugnationibus satisfiet ex ejus definitionis declaratione. Dicitur ergo vinculum, quòd consanguinei majori affectu, & necessitudine inter se conjungantur: & sic consanguinitas est formaliter ipsa conjunctio in communicatione ejusdem sanguinis fundata. Neminem enim latet speciali quodam vinculo colligari sanguine conjunctos. Quod non obscurè significavit *Cic.l.1 de Officiis*, dicens sanguinis conjunctione, & benevolentia devinciri charitate homines. At omne vinculum inter homines est vinculum amicitiæ fundatum in aliqua communicatione: ex *Arist.8.Ethic.c.12.* Quare cùm vinculum consanguinitatis fundetur in naturali ejusdem sanguinis communicatione, qui eo inter se connectuntur, dicuntur consanguinei. Traditur autem hæc definitio per vinculum, non quòd sit formaliter vinculum: sed vinculum secundùm diversas acceptiones, aut est causa, aut effectus consanguinitatis. Si enim usurpetur vinculum pro jure ipso amicitiæ, tunc consanguinitas est causa vinculi: si vero pro sanguine ipso, tunc vinculum est causa consanguinitatis. Et ita conciliantur *Ricard.4.d.40 a.1.qu.1. & Sotus ibi q.1.ar.1.* Ille enim existimat consanguinitatem esse vinculi causam: hic autem è contra, esse illius effectum. Dicitur autem vinculum personarum. Quia bruta ab eodem stipite procedentia non dicuntur cõsanguinitate conjuncta, (ut benè docet *D.Thom.4.d.40. q.un.ar.1. ad 5.*) eo quòd non conjunguntur ad amicitiæ unitatem propter propagationem multorum ex uno parente proximo. Dicitur ab eodem stipite, nec additum est propinquo. Quare adversus eam definitionem insurgunt *Palud.4.d.40.q.1.a.1 & Covar.4.decret.2.p.c.6.§.6.n.1.& 3.* eam redarguentes, quod diminuta sit, ea particula non expressa. Ex ea enim universos homines consanguineos esse colligitur, utpote qui ab eodem Adamo descendunt. Sed benè *D Thom.4.d.40.q.un.a 1.ad 1.* rem hanc explicat: nec fuit opus eam particulam explicare. Quia eo ipso, quod mentio fit in definitione de stipite, intelligitur de ita propinquo, ut virtus ejus in descendentibus perseveret. Quamvis enim virtus primi parentis Adami perseveret in omnibus descendentibus secundum similitudinem specificam: at non perseverat secundùm similitudinem individuam, juxta quam avus, & parentes assimilant sibi prolem, quæ eorum imaginem, complexionisque, ac morum effigiem, refert. Nam virtus paterna non secundùm totam suam perfectionem descendit in filium, sed imperfectius, & eo debilior, ac imperfectior est, quo in plures generationes derivatur, ac tandem in tot protendi potest, ut omninò debilitetur: & sic consanguinitatis ratio deficiat. Ut auctor est *D.Isidorus l.11.Etymolog.c.6.* & refertur *c.Consanguinitatis 35.q.4.* Redarguit similiter eandem definitionem *Covar.eodem n.1.& 3.* quia deficit, vel quorum unus ab alio descendit: quia parte non addita sequeretur, Adamum & Cain ejus filium, non esse consanguineos: quod à nullo communi stipite originem trahant. Cæterùm quamvis ad rationem consanguinitatis satis sit, unum ab altero descendere, licet à nullo communi stipite procreentur; ac ob eam rationem vera consanguinitas salvetur inter Adamum, & Caim: non fuit tamen opus eam partẽ in definitione addere: quod res illa singularis sit: in omnibus enim aliis præter primos parentes, & ejus filios, reperitur eos à communi stipite procedere, ut pater, & filius procedunt ab avo, avus & nepos à proavo. Dicitur tandem in definitione, carnali propagatione contractum, ut sic inter Angelos excludatur consanguinitas: quamvis enim ab eodem Deo immediatè processerint, at non per carnalem propagationem. Similiter etiam Eva minime fuit Adamo consanguinea, ex cujus osse formata est. Quia non fuit per carnalem propagationem. At verè, ac propriè est consanguinitas inter Christum Dominum, & Virginem beatissimam ejus matrem. Quia administravit conceptioni Christi totum illud materiæ, quod veræ matres naturales administrant. Qua ratione docet *D.Thom.3.p.q.33.ar.4.corp.* generationem Christi ex parte materiæ per matrem ministratæ fuisse omninò naturalem.

Distinguitur autem consanguinitas per lineas, & gradus. 2
Dicitur verò linea ordinata collectio personarum ab uno stipite descendentium diversos continens gradus: seu potiùs ipsæmet personæ consanguineæ collective sumptæ, ut acervus lapidum dicuntur ipsimet lapides in unum coacti. Ducitúrque similitudo à linea Mathematica, in qua plura ordinatim continentur puncta. Gradus est habitudo, seu mensura distantium personarum, qua cognoscitur quota consanguinitatis distantia aliqui consanguinei conjungantur. Et sunt gradus ad similitudinem graduum scalæ per quos à proximo in proximum tendimus sursum ascensuri, aut deorsum descensuri, *l.Jurisconsl.vers.Gradus ff de gradibus.* Rursus, linea consanguinitatis est triplex, quędam ascendentium, in qua continentur personæ, à quibus origo deducitur, ut pater, avus, proavus, atavus: alia descendentium, quæ claudit personas originem ab eo stipite trahentes, ut filios, nepotes, pronepotes, trinepotes, & hæc duplex linea est re ipsa eadem. Nam eodem gradu ascenditur, & descenditur in scala, distinguitur autem ratione. Quia quatenus per illam ascenditur ad stipites, dicitur ascendentium: quatenus autem descenditur ad sobolem à stipite procedentem, dicitur descendentium. Et hæc appellatur linea recta, quod contineat directos gradus, per quos ad progenitores ascenditur, & ad progenitos descenditur: & ad neutrum latus deflectitur. Tandem est alia linea collateralis, seu transversa, in qua continentur personæ, quæ ex latere, & ex transverso junctæ sunt, à quibus nos non ducimus originem, nec ipsæ à nobis; & tamen ab eodem stipite, & sanguine descendimus, ut fratres, & eorum filii, patruus, amita. Hæc autem transversa linea est duplex, quædam æqualis, nimirum in qua continetur gradus consanguineorum æquè à stipite distantium, ut sunt duo fratres, aut duorum fratrum filii. Alia vero inæqualis, nempe quando consanguinei transversi, seu collaterales, distant inæqualiter à cõmuni stipite, in quo uniuntur, ut contingit in patruo, & amita respectu consobrini, distat enim consobrinus ab illis in secundo gradu dispari, quòd patruus, & amita distent à communi stipite, nempè ab avo consobrini, in quo proximè uniuntur, in solo primo gradu: utpote qui ejus filii sunt. At consobrinus distat ab avo in secundo gradu tanquam ejus nepos. Tandem dividi solet linea in maternam, cujus scilicet est caput mater, & in paternam, cujus caput est pater. Sed distinctio hæc minimè deservit matrimonio.

Stipes est persona illa, à qua omnes personæ, de quarum conjunctione tractatur, descendunt, & originem ducunt. Quamvis enim juxta *D.Isidor.relatum cap. Series, 35.q.5.* truncus, seu stipes hujus arboris consanguinitatis non sit primus parens à quo alii descendunt, sed prima ejus generatio, nempè, filii ipsius: at jam diù Ecclesia recepit primum parentem, à quo procedunt omnes, de quorum consanguinitate tractatur, esse truncum, seu stipitem, ut constat ex *c.Ad sedem*, quod est Alexan.II. & ex *c.Parentela*, quod est Zachariæ Pontif.35. *qu.5.* 3

Triplex autem solet assignari regula ad computandos consanguinitatis gradus. Et traditur à *D.Th.4.d.40.q.un.a.2.* quem universi Theologi sequuntur: & à *gloss.tit.de consanguin.& affin.in fin. & 35.q.5.in exposit.arboris consanguin.* Quas glossas universi juris utriusque interpretes recipiunt. Prima traditur pro linea recta, duæ aliæ pro transversa. Prima regula est, quando persona, cujus gradus quæritur, est in linea recta ascendentium, vel descendentium, cum alia; si inter ipsam, & alteram personam nulla persona mediet, sunt illæ in primo consanguinitatis gradu lineæ rectæ, ut sunt parentes, & filii. Si verò inter ipsas aliqua persona, aut multiplex mediet, tunc numeratis omnibus personis, mediis, & extremis, dematur de numero illo una persona, & quot personæ restant, tot sunt gradus. Verbi gratia, nepos distat ab avo in secundo gradu lineæ rectæ. Quia sunt duæ personæ extremæ, nimirum, nepos, & avus, & una media inter ipsas, nempè pater nepotis, & ita dempta una manent duæ, & sic duo gradus. Et proavus distat à pronepote, vulgò, *Bisabuelo del bisnieto*, in tertio gradu. Quia sunt duæ personæ extremæ, nempè abavus, & pronepos: & duæ mediant, nimirum, pater, & avus pronepotis, sublata ergo una ex his quatuor, manent tres, & subinde distant in tribus gradibus. Ratio autem hujus 4

regu-

regulæ est, quia pater secundum se non constituit gradum, sed in ordine ad illum, qui ab ipso descendit: ergo pater cum filio ab ipso descendenti constituit primum gradum, & præterea ipse filius cum altero filio, qui ab ipsomet procedit, constituit alterum gradum. Jam igitur inter has tres personas, videlicet avum, patrem, & nepotem, dantur duo tantum gradus. Et consequenter tot sunt in hac linea computandi gradus, quot sunt personæ invicem procedentes, una dempta. Unde dum *D. Isidor. relatus c. primo, gradu* 35. q. 5. ait in primo gradu superioris lineæ contineri patrem, & matrem: & in primo inferioris filios, non sentit solos parentes constituere unum gradum, & filios alium, ac proinde distare inter se in secundo gradu, quod est contra priorem regulæ traditæ partem, & contra veritatem ipsam. Sed mens ejus est, parentes constituere extremum superius primi gradus, filios autem extremum inferius ejusdem gradus. Hic enim ex duobus extremis constare debet. Et ita intelligit *Sotus 4. d. 40. q. unic. art. 2. col. 2. vers. Gradus vero*. Et satis probatur ex *l. 1. §. 1. ff. de gradibus, & §. Primo gradu, Institut. eodem tit.*

5 Secunda regula sit pro linea transversa æquali. Quando personæ, quarum gradus quæruntur, sunt in linea transversa æquali, eodem gradu distant inter se, quo distant à communi utriusq; stipite proximo. Ut duo fratres distant inter se in primo gradu, quia in eo distant à proximo stipite, in quo conjunguntur, qui est parens. Filii duorum fratrum sunt consanguinei in secundo gradu, quia in eodem conjunguntur in communi utriusque stipite proximo, qui est avus. Ratio autem est, quia cum tota, & adæquata conjunctionis horum ratio sit unio cum stipite, jure optimo computantur gradus penes distantiam ab illo: nec magis, aut minus possunt inter se distare, quàm à stipite. Et ita regula hæc traditur *cap. Ad sedem*, quod est Alex. II. & *c. Parentela*, quod est Zachariæ Pontif. 35. q. 5. quod si obiicias, filium conjunctiorem esse parentibus, quam fratri. Ergo ineptè in eodem gradu computantur. Dic conjunctiorem esse parentibus intensiva perfectione propinquitatis: perfectior enim est propinquitas filii ad parentes, cùm sit effectus ad causam, quàm fratris ad fratrem: cùm sit propinquitas effectuum ab eadem causa promanantium. Non autem est propinquior parentibus extensivè. Hæc enim propinquitas extensiva solùm attenditur penes distantiam ab eodem stipite: at non magis distant fratres inter se, quàm à parentibus.

6 Tertia regula pro linea transversa inæquali est. Quoties personæ in linea transversa consanguineæ distant inæqualiter à communi stipite, eo gradu distant inter se, quo remotior distat à stipite. Ut patruus, & filius ex fratre distant inæqualiter ab avo, in quo uniuntur; ille enim distat in primo gradu, est enim ejus filius: hic verò distat in secundo, utpote qui est ejus nepos: distabunt igitur inter se in secundo consanguinitatis gradu. Hæc traditur expressè *c. fin. de consang.* Et ratio est cur non attendatur gradus penes distantiam propinquioris, sed remotioris à stipite. Quia cum adæquata ratio propinquitatis, aut distantiæ collateralium inter se, sumatur per ordinem ad proximum stipitem, in quo uniuntur, implicat conjunctiores esse inter se, quam cum stipite. At si propinquioris habenda esset ratio ad hanc consanguinitatis computationem, collateralis distans in 2. aut 3. gradu à stipite, esset conjunctior cum collaterali distante in primo gradu, quàm cum ipso stipite. Cùm illo enim esset in 1. gradu, cum hoc autem in 2. vel 3. Adde etiam, sic computatione facta penes distantiam propinquioris, fore ut minimè possent gradus commodè distingui. Nam quando alter esset in 1. gradu cum stipite, alter verò in 4. essent conjuncti inter se in 1. gradu, atque ita æquè ac fratres. Quare graduum confusio non immodica inde consurgeret.

7 Observandum tamen est in hac graduum computatione in linea recta concordare jus canon. cum civili: ac proinde 1. regulam juris utriusque computationi deservire: at dissidere in computatione graduum in linea transversa: jus enim canonicum eos computat modo tradito in duabus posterioribus regulis: at jus civile longè aliter computat. Non enim numerat gradum, in quo altera persona distat à stipite, ut facit jus can. sed numerat gradus omnes utriusque personæ: & tot constituit gradus distantiæ inter illas, quot habent distantiæ à stipite, numeratis utriusque personæ gradibus. Verbi gratia. Duo fratres distant à communi parente in 1. gradu, numerat jus civile gradum 1. quo uterque distat à parente, tanquam duplicem, alterum in uno fratre, & alterum in altero: & ita jure civili distant inter se in 2. gradu. Similiter filii duorum fratrum distant in 4. gradu: quia quilibet distat à stipite in 2. gradu. Patruus, & consobrinus distant in 3. gradu. Quia ille distat à stipite in 1. hic autem in 2. ac subinde triplex constituitur gradus. Quare breviter pro computatione graduum in linea transversa, attento jure civili, hæc sit regula: si linea est æqualis, quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato distat inter se: si verò linea sit inæqualis, quot sunt personæ, computatis extremis, & mediis, stipite dempto, tot sunt gradus, ut duo fratres jure canonico distant inter se in linea æquali in 1. gradu, jure civili distant in duplici gradu. Patruus, & filius ex fratre distant in 3. gradu: qui sunt duæ personæ extremæ, & una mediat inter communem stipitem, nempè avum, videlicet pater illius consobrini. Ita colligitur ex *authent. de ingred. ad intest. venient. collat. 9.* & habetur *cap. Ad sedem*, 35. q. 5. ubi ea diversitatis hujus ratio traditur, quòd leges numerant gradus, ut hæreditas ab una persona ad alteram deferatur: & ideò in singulis personis singulos perficiunt gradus. At jus canonicum computat gradus propter matrimonia: & quia hæc non possunt nisi inter duas personas consistere, idcircò duas personas in uno gradu constituit.

Id demum observandum est computationem graduum juris canonici servandam esse quoad matrimonia. Quia circa hæc jus civile disponere nequit. At quoad successiones, servandam esse juris civilis computationem: cujus est de his disponere. Sic *Palud. 4. d. 40. q. un. a. 3. concl. 3. nu. 10. D. Anton. 3. p. t. 8. c. 14. §. 2. concl. 3. Alex. de Nevo c. fin. nu. 5. de consang. Lex. 3. t. 6. p. 4. Ang. verb. Matrimonium 3. imped. 6. init. Armilla verb. Matrimonium, v. 22. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 3. nu. 2. q. 1. fin Carrer. l. 2. de sponsal. cap. 3. ad fin.* Et multos alios referens *Covar 4. decret. 2. p. c. 6. §. 6. num. 8. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *cap. 49.* ubi de impedimento consanguinit. *notabili* 4. Adduntque *Covar.* alios referens, & *Lud. Lopez* sic servandum esse tam in foro sæculari, quàm in Ecclesiast. At in aliis contractibus, actibusque cæteris similibus, dicunt quamlibet computationem in proprio foro servandam esse: nimirum, civilem in foro sæculari, canonicam autem in foro Ecclesiastico. 8

DISPUTATIO LI.

Utrùm in recta ascendentium, & descendentium linea sit jure naturali irritum matrimon. in quocumque gradu in infinitum: an potius usque ad præscriptum gradum, & quotum consanguinitatis.

SUMMARIUM.

Cui usui deserviat nosse qui gradus sint jure naturali prohibiti, nu. 1.
Quot quæstiones disputanda sint, num. 2.
Non est idem matrimonium esse prohibitum in aliquo gradu attento jure natura, & esse irritum, num. 3.
Qua dicantur præcepta naturalia, quotuplicia sint? num. 4.
Unde colligendum sit ita jure natura prohiberi matrim. ut sit irritum, num. 5.
Proponuntur argumenta probantia non esse irritum jure natura matrim. inter parentes, & filios, num. 6.
Est irritum jure natura inter parentes, & filios, num. 7.
Idem esset perseverante natura integra, Adamo non peccante, nu. 8.
Non est ita intrinsecè malum, quin Deus dispensare possit, num. 9.
Quid, si esset necessarium ad speciei conservationem, ut si soli pater, & filia, aut filius, & mater superessent, num. 10.
Solvuntur argumenta, num. 11.
Post num. 11. invenies alia summaria.

Disputatio de gradibus consanguinitatis, & affinitat. jure naturæ impedientibus, ac dirimentibus matrimonium, non exigui momenti est: valdè enim ad duo confert. Alterum est, ut dignoscantur gradus, in quibus Pontifex dispensare potest. Nam recepta sententia est, ut lib. seq. latiùs videbimus, illi non esse permissam dispensationem in gradibus lege naturali divina interdictis: concessam autem, ubi sola lex canonica obstat. Alterum verò, ut innotescat, quando infideles ad fidem reducti, à matrimonio tempore infidelitatis inito separandi sint. Si enim conjuncti sint in gradibus jure naturali irritanti vetitis separandi sunt: secus si sola lege can. ut definitur *cap. Gaudemus, de divortiis*. Quippe illi non subsunt legi canonicæ, benè autem naturali. 1

Potest igitur disputari quæstio hæc in gradibus consanguinitatis, & affinitatis: insuper in utrisque in linea recta, & in transversa. Et quidem in præsenti solùm est sermo de gradibus consanguinitatis: nam de affinitatis gradibus agendum est in ipso affinitatis impedimento. Præsens ergo disput. instituitur de consanguinitatis gradibus in linea recta: subsequens autem de linea transversa aget. In hac autem disputatione triplex quæst. agitanda est. Prima, an in primo gradu lineæ rectæ sit irritum jure naturæ matrim. ut inter parentes, & filios? II. an prohibitio in ea linea protendatur in infinitum? III. esto non protendatur in infinitum, usque ad quotum gradum? 2

QUÆSTIO I. An in 1. gradu lineæ rectæ ascendentium, & descendentium, & nimirum inter parentes, & filios, sit ita jure naturæ interdictum matrimonium, ut sit irritum. Tria præmittenda sunt, ut clarius procedamus. Primò præmittendum est, non eo ipso, quod matrimonium jure naturæ interdicatur in aliquo gradu, consequi eodem jure ipsum irritum fore. Quod constat, quia matrimonium contra priorem sponsalium fidem, aut adversus simplex castitatis votum initum, adversatur juri naturali dictanti fidem Deo per votum, & homini per sponsalia datam, præstandam esse, cùm tamen constet in neutro eventu matrimon. fore irritum. Atque ita animadvertunt *Victoria relectione de matrim. 2. p. partis secunda*, nu. 1. & 2. *Sot. 4. d. 40. q. un. ar. 3. col. 5. vers. At vero fortasse. Ledesm. 2. p. 4. q. 56. a. 4. col. 3. §. Et pro decisione. Veracruz 2. p. Speculi, a. 25. pag. penultima, §. Contra istorum. Valentia 4. p. disp. 10. qu. 5. puncto* 3. ubi de impedimento consanguinitatis, *§. Secundo convenit. Petrus de Ledesma de matrim.* 3

trim.q.54.art.3.diffic.ultim.notabili 3. Ludovicus Lopez 2.p.instruct.de matrim.c.49. ubi de impedimeuto consanguinitatis, *f.1138.col.2. fin.Vega 2.to.sum.cap.34.casu 163. Barth. à Ledesma de matrim.dub. 37.col.antepenult.*

4 Secundò præmittendum est, ea dici naturalia præcepta, quæ solo naturali lumine, sine aliquo discursu, aut saltem facillimo dignoscuntur, & apud omnes nationes benè institutas sunt eadem, habentque eandem rectitudinem. Et hæc quidem, aut prohibent rem ita intrinsecè malam: ut nulla ratione in nulloque eventu cohonestari possit: quale est mentiri, aut fornicari. Vel rem semper malam, & apud omnes, talem tamen, ut ratione extremæ indigentiæ excusari possit; ut est furtum.

5 Tertiò præmittendum est, ex quibua deduci possit prohibitio matrimonii, ejusque irritatio jure naturæ. Prohibitio quippè debet colligi ea eo, quod rationi naturali apud omnes nationes ipso lumini naturali dictante repugnet. At ea ratio non sufficiens erit ad ejus irritationem deducendam, (ut n.3.probavi.) Quare irritatio petenda est ex ipsa natura, & intrinseco matrimon. fine qui est sobolis procreatio, & remedium concupiscentiæ. Si enim naturæ ipsi, & fini opponatur, irritum erit: quod si natura, & finis matrimonii illæsa maneant, & ex aliqua sola extrinseca circumstantia jus naturale violetur, ex tali matrim.contracto, erit quidem jure naturali interdictum, validum tamen. Ut contingir in matrimon. contra votum simplex castitatis, aut priora sponsalia celebrato. Et ita colligitur clarè ex *Victoria relect.de matrim.2.p.partis 2.nu.5. Soto 4. d.41.q.un. ar. 3.col.4.vers. Quod ergo nostra. Ledesm.2.p.4.q.56.ar.4.fol.486.col.4. §.Prætereà lex Evangelica. Barth.à Ledesma de matrim. dub.42. improbat.conclus.secunde*, ubi eo probant matrimonium in linea transversa affinitatis non esse irritum jure naturæ, quod non adversetur primario, nec secundario matrimonii fini. Et *D. Thom.4.d.40.q.unica, art.3.corp.* volens probare fore jure naturæ irritum matrim. initum inter parentes, & filios, ex ipsa matrim. natura, & fine id probavit: eisdemque rationibus usi sunt cæteri Theologi. Et ratio est manifesta, quia sola adversantia rei naturæ, & ipsius intrinseco fini, substantiam ipsius destruunt: ac proinde illa sola irritabunt. Ex his igitur investiganda erit irritatio matrim.attento solo naturæ jure.

6 Difficultas ergo præsentis quæstionis eò pertinet, ut discutiamus num matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, nempè inter parentes, & filios, adversetur substantiæ, aut fini intrinseco matrimonii, ut vel inde colligamus, an ita sit jure naturę prohibitum, ut eodem jure irritetur. Et videtur non esse irritum; quod quidem deducetur, si probaverimus id matrim. nec naturæ ipsius nec fini adversari, nec apud omnes nationes solo lumine naturali existimatum esse probibitum. Primò ergo prob.non adversari naturæ matrimonii. Quia possunt parentes, & filii mutuam sibi corporum potestatem tradere, tanquam illorum veri domini, ad individuam vitam transigendam in quo consistit substantia matrimon. Nec fini primario adversatur. Potest enim inde subsequi generatio prolis: & tantùm abest, ut rectæ ejus edutationi obsit, ut potiùs mirum in modum ei deserviat. Nihil enim ita conducit bonæ prolis educationi, ac mutuus amor, mutuaque conjugam habitatio. Quæ maximè servantur inter parentes, & filios inter se conjugatos. Nec etiam secuodario fini repugnat; immò ad extingendum libidinis ardorem conducit. Quia ex convictu maris, & fœminæ quorumcumque excitari solet sæpius ardor concupiscentiæ, & maximè inter parentes, & filios, ob incautam, & nimiam familiaritatem. Qui utique extinguetur matrimon.inter ipsos inito. Et confirmatur, quia eo magis satisfit effrænato libidinis ardori, quo inter conjuges ardentior est amor: atque hujus augumentum minuit appetitum extranei coitus, cùm igitur parentes, & filii multo arctiori amore connectantur, quam extranei matrimon.copulati: illud conjugium plus deserviet fervori concupiscentiæ extinguendo. Secundò, quia non repugnat huic conjunctioni conjugali æqualitas inde consurgens inter filios eum parentibus, quibus per omnia eo asubditos esse oportet: nec superioris capitis, quæ consurget in filio, cui mater nupserit. Nam æqualitas inter parentes, & filios quoad aliquid, non repugnat omnimodæ subjectioni ratione filiationia debitæ. Ut si parentes. & filii contractum societatis in re familiari inirent, ęquales essent in eo contractu, non diminuta filiali subjectione. Nec illi similiter adversatur, filium aliqua ratione superiorem esse. Ut si filius crearetur judex, aut Episcopus. Tandem, quia non apud omnes nationes, lumine naturali ductas, nefas existimatum est parentes cum liberis matrimonio copulare. Nam apud Persas hæc connubia admittebantur, ut referunt *Strabo lib.15.ad finem Athenaus lib.5.c.14. Q. Curtius l.7. Tertullianus in Apologetico, c.9. D.August. lib.3.q. in Levit.c.61. D.Hieron.lib.2. in Jovinianum. D.Chrysost.in 2.p.homiliarum in D.Matth.homil.2. & in serm.Pentecostes, ad fin. D Clemens lib 9. recognit.* Et idem de Assyriis, & de Parthis testatur *Lucan lib.4.* Et de Medis, & Æthiopibus, Indis, & Scotis testatur *D.Hieronym.lib.2. in Jovinian.* Et de Hybernis *Strabo lib.4.* Et de Naura regione testatur *idem Curtius lib.8.* Et de Nomadum natione refert *D.Chrysost.2. Pauli ad Corinth homil.8.* Constat ergo ex his, matrimonium inter parentes, & filios non esse jure naturæ irritum.

7 Verum apud omnes DD. compertum est, matrimonium in 1. gradu consanguinitatis lineæ rectæ, nempè inter parentes, & filios, esse jure ipso naturæ irritum. Prob.primo, quia omnes gentes benè instructæ, solo naturæ lumine edoctæ, nuptias inter hos nefandas existimarunt: & Persæ ea connubia permittentes, notantur tanquam barbari, ut à *Tertulliano in Apologetico c.9. à D.Aug. lib.3 qu.in Leviticum, q.61. D.Chrysostom.homil. de Pentecoste, in fine, Theodoret. libro de legibus.* Unde *Catullus in Gellium* impia, & nefanda ea conjugia vocat, sic dicens:

Nascatur magus ex Gelli matrisque nefando
Conjugio, & discat Persicum aruspicium.
Nam magus ex matre, & nato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia religio.

Et *Ovidius lib.7. Metamorphoseon* ferina vocat hæc connubia, sic dicens:

Dextera Syllene est, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat sævarum more ferarum.

Et *Aristot.lib.2.Politic.c.2.* inde reprehendit uxorum communionem: quia sequeretur filios parentibus jungendos. Et *D.Ambr. epist.66.ad Paternum* dicit, connubium patris cum filia pugnare cum lege naturæ in singulorum cordibus scripta. Secundò, quia etiam bruta instinctu quodam naturali ducta, concubitum cum parentibus refugiunt, ut testantur *Aristot.l.9. de hist.animal.c.47. & Plinius l.8.natur. historia, cap.42.* ubi Camelos, & equos non posse adigi, ut cum matribus admisceantur, duo mirabilia exemplá referentes narrant. Tertia, quia etiam Gentes abhorrent matr. frattum cum sororibus, (ut disputatione sequenti probabo) nedum parentum cum filiis. Quartò, quia ea conjunctio adversatur quodammodo substantiæ ipsius matrimon. cùm enim hoc sit quidam contractus, & conjugalis amicitia, desiderat duo ext rema distincta, quorum unum non sit alterius pars. Juxta id *Genes.2. Et erunt duo in carne una.* At filii sunt quædam parentum pars. Non ergo possunt matrimonio jungi. Et confirmat. quia cum sint una caro per conjunctionem naturalem, non sunt naturaliter habiles ut ex eis denuò fiat una caro: ad quod tendit conjugium. Unde Adamus *Genes.2.* afflatus Spiritu sancto antequam pronuntiaret conjuges effici unam carnem, exclusit parentes à liberorum conjugiis, significans id dictante ipso naturæ jure alios à parentibus debere esse liberorum conjuges, ibi: *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ.* 5. quia adversatur primario matrim.fini non simpliciter, ex concubitu enim parentum cum filiis potest subsequi proles, atque apud eos educari: sed ut convenienter fiat, natura enim matrimon. ut convenienter ineatur ad generationem prolis, petit uxorem esse viro subditam, ac ejus sociam, eique parem in actu conjugali. At repugnat naturæ filium æqualem, ac socium parentibus fieri in quodam actu naturali: quamvis in contractu civili societatis id non dedeceat: ubi æqualitas est parvi momenti, ac facile dissolvi potest contractus ille. Insuper repugnat ei conjunctioni conjugali reverentia parentibus præcepto naturali à filiis debita. Huic enim reverentiæ maximè adversatur conjugalis actus, qui sine turpitudine quadam, & irreverentia exerceri nequit, ut testatur *D. August lib.15. de civit. Dei, cap. 16.* Tandem quia repugnat fini secundario matrim. qui est concupiscentiam reprimere, quod parentes, & filii in eadem domo habitent, & assiduè noctu, & interdiù simul versentur: quamobrem si natura inter eos non irritasset matr. maximus incestibus aditus paterer. Quippe facilius cum eis peccata hæc perpetranrur, cum quibus jus est matrim. ineundi. Insuper juncti amore naturali sanguinis, & conjugii, vacarent effrænatæ libidini. Et ideò hanc sent.cum *D.Thom.4.d.40.q.un.ar.3.corp.* universi Theologi, & juris utriusque professores, nemine discrepante tenent, & quamvis nec D.Thom. nec plerique ex antiquioribus explicent id matrim. jure naturæ esse irritum, sed tantùm dicanr esse contra jus naturæ: at verè rationes, quibus ad id probandum uruntur, ostendunt eorum mentem esse, jure naturæ irritari. Idque nominatim explicant dicentes nulla humana potestate dispensari posse ut id matr. validè ineatur. *Cajet.2.2. q.115.art.9.circa solut.ad 3. Loazes de matr. Regis Angliæ, dub.2. in solut.ad 2. fundamentum partis negativa, nu.3. Ruardus Tapper.ar. 20. Lovaniens.pag.6.immediatè ante §. Ex quibus manifestum est. Sot. 4.d.40.q.un.art.3.concl.2.Ledesma 2.p.4.q 56.art.4.col.3 in prima propos. Veracruz 2.p.speculi, art.22.conclus.1.Viguer.lib. Instit. cap.16.§. §.7.vers.9.impedimento 5.Palacios 4.d.40.disput.un. col.18. vers. Porrò autem. Angl Florib.1.p. de matr.q.13.d.3. diffic.1. Barth. à Ledesma de matr.dub.37.concl.2.Enriquez.lib.12.de matrim.c.9.nu 3. Valentia 4.p.disp.10.q.5.punct.3.* ubi de cognationis impedimento, *§. Quartò convenit. Ludovicus Lop.2.p.instr. de matrim.c.49.* ubi de consanguinitate, *fol.1139.col.1. Petrus de Ledesma de matrim.q.54.a.3.diffi. 1.concl.1. Vivaldus candelabro sacram.1.part.* ubi de matrim. *nu.189.* benè addens id verum esse, quamvis filius sit illegitimus. Id enim suadent rationes allatæ.

Quod non tantum in statu naturæ corruptæ verum habet, 8
immò si natura integra permaneret Adamo non peccante, idem dicendum esset. Et ita Adamus ante lapsum protulit verba, quibus significavit parentes à conjugio liberorum excludi. Quia quamvis in eo statu non essent inordinati concupiscentiæ motus, filii tamen parentibus eandem reverentiam, quam modo, deberent: cui matrimonium inter eos repugnat, & ita docent *Sotus 4.d.40.q.unica, ar.3.col.10.vers. Quod si sciscitaris. Enriquez,*

riquez, Barth. à Ledesma, Ludov. Lopez, num. praeced. allegati.

9 Non tamen est ita intrinsecè malum, ac mendacium: atque ideò posset Deus optimus maximus dispensare, ut id matrim. iniretur. Quia nullus gradus tollit omninò finem matr. licet aliquo modo impediat. Ex eo enim conjugio nasci possunt liberi, & educari, & ita innuit *Cajet. 2.2. q. 154. art. 9. circa solut. ad 3. ad fi.* & tenent *Sotus d. 40. q. un. ar. 3. col. 11. vers. Igitur quidquid. Ledesm. Lud. Lopez. n. 7. allegati. Bellarm. l. 1. de matr. cap. 28. col. 3. notab. 3. Barth. à Ledesma de matr. dub. 37. col. 7. vers. Ex his jam aperte. Petrus de Ledesma de matr. q. 54. art. 3. diffic. 1. conclus. 2.*

10 Dissident autem Doctores, an ita malum sit, ut in nullo eventu citra specialem Dei dispensationem liceat? Quidam enim affirmant: ac proindè ajunt non licere in casu extremae indigentiae, ut si soli filius, & mater, aut pater, & filia in mundo superessent. Quod matrimon. illud cadat super indebita materia, & naturaliter ad illud inhabili. Ita *Cajet. Ledesma Lud. Lop. Petrus de Ledesm. concl. 3. Leanez nu. 9. allegati nu. 7. & Sotus lib. 2. de just. q. 3. ar. 8. ad 4.* idem visus est sentire: tantùm enim dixit non prorsus carere probabilitate contrarium. At verius est tunc licere. Primò, quia sic *D. Chrysost. homil. 44. in Genesim, & D. Ambrosius l. 1. de Abrahamc. 6.* excusant filias Loth à culpa, dum cum patre concubuere: existimabant enim nullum virum superesse, qui generationi deservire posset. Genes. 19. Deinde, quia malum ordinis inferioris cohonestari potest propter superioris ordinis bonum: ut damnum vitae propter bonum rationis, cum ergo malum privatum irreverentiae paternae consurgens ex tali matrimon. sit inferioris ordinis respectu boni communis, ad quod spectat conservatio speciei, poterit cohonestari, ut huic consulatur. Atque ita docent *Mart. de Magistris tract. de intemperant. q. de incestu. Sotus 4. d. 40. q. un. art. 3. col. 11. vers. Igitur quidquid. Verac. 1. p. speculi, ar. 43. immediatè ante 2. conclus. Palacios 4. d. 40. disp. unic. col. 24. fol. 926. Angles, Enriquez, Vivaldus. num. 190. citati n. 7. Valentin 4. p. disp. 16. q. 5. punct. 3.* ubi de cognatione, *§. Quin etiam Barth. à Ledesma citatus nu. 9. Vega 2. tom. sum. cap. 34. casu 125. Cannedo summa sacram.* ubi de matrim. *c. 6.* ubi de consanguinit. *num. 43. in commento.*

11 Ad arg. nu. 6. proposita resp. Ad 2. dic, id matrimonium non adversari simpliciter, & omninò substantiae matrimonii, & ejus fini: at adversari debito ejus ordini, & convenientiae: ut ostendimus num. 7. in 4. & 5. rationibus. Ad aliam partem primi argumenti, & ejus confirm. dic, quamvis ex ea parte aliquo pacto deserviat id matrimonium temperando concupiscentiae ardori: ex alia parte magis inflammari, ut probavi num. 7. in ultima ratione. Adde experientia teste ex mutua parentum, & filiorum habitatione non inflammari veneris ardorem inter illos: eo quod natura ipsa id dictanti sit tam nefanda inter illos conjunctio, quod longè aliter eveniret, natura illorum connubia permittente. Ad 2. quoad priorem partem constat ex dictis num. 7. in 5. ratione. Quoad posteriorem partem dic, judicem aut Episcopum fungi publica auctoritate, ratione cujus praecellit omnes alias privatas personas. At maritus in matrimonio privata auctoritate est superior. Repugnat ergo, ut idem homo sit privata auctoritate superior, & inferior. Adde Episcopum, & judicem saecularem superiores esse in gubernatione spirituali, & civili ac politica: quam superioritas paterna, & mariti non respicit: sed tantum est quoad gubernationem domesticam. At repugnat matrem respectu ejusdem filii, ac ejusdem gubernationis domesticae, superiorem esse, ac inferiorem. Ad ultimum constat ex dictis n. 7. in prima ratione, ut probavi eas gentes barbaras reputatas fuisse.

S U M M A R I U M.

Refertur sententia asserens matr. in recta linea ascendentium, & descendentium prohiberi in quocumque gradu in infinitum, nu. 12.

Proponitur contraria Authoris sententia, nu. 13.

Solvuntur argumenta, num. 14.

Post num. 14. invenies summaria, quae desiderantur.

12 QUAESTIO II. An prohibitio, & irritatio matrimonii inter ascendentes, & descendentes jure naturae inducta protrahatur ad quemcumque gradum in infinitum? Affirmant quidam (licet non omnes explicent quo jure id sit: at nominatim explicabo, dicentes id esse jure naturae inductum.) Ducuntur, quod natura respuat matrim. inter parentes, & liberos ratione reverentiae illis ab his debitae. At major subjectio, & reverentia debetur ascendentibus remotioribus: & eo major, quo ascendens remotior est. Et quamvis hominum ingratitudine, seu potius ascendentium remotiorum morte, amicitia inter ascendentes, & descendentes remotiores evanescat, non tamen ob id tollitur naturale reverentiae, & subjectionis debitum. Repugnat igitur naturae aequalitas socialis matrimonii inter hos. 2. quia licet in gradibus remotioribus minor sit propinquitas sanguinis ac proinde minor indecentia conjugii appareat, quam inter parentes, & liberos, at est major inaequalitas aetatis, & consequenter major indecentia ratione illius: & subinde defectus ille propinquitatis compensatur inaequalit. hac. Tertiò, quia omnes ascendentes habent rationem principii jure naturali, ac subinde rationem superioris, & ideò Christus Servator noster appellatur Matth. 1. filius Abrahae, & David, à quibus remotissimè descendit. Ergo jure naturali impeditur aequalitas per matrimonium constituenda. Ultimo, quia jure civili statutum est, prohibitionem hanc nullis finibus contineri: sed in infinitum protrahi, *Inst. de nuptiis, §. Ergo non omnes, l. Nuptiae 53. l. Et nihil, 54. ff. de ritu nupt.* ubi & ad ascendentes illegitimos extenditur, & *l. regia 4. fin. t. 6. p. 4.* Nec eae leges jure canonico corriguntur. Quippe *cap. Non debet, de consang. & affin.* ubi consanguinitas ad 4. restringitur gradum, intelligendum est de consanguinitate in linea transversa: in qua ex ulteriori prohibitione non modica damna pullulabant. Quae fuit restrictionis illius ratio: non autem de consanguinitate in linea recta: ex cujus infinita prohibitione inducta per jus civile, nullum consurgit damnum, cùm prodigium sit naturae id matrim. appeti. Nec per verba generalia credendum est abrogatum esse jus civile continens prohibitionem juris naturalis, aut saltem illi valdè consonam. At ubi jus civile non corrigitur per canonicum, est servandum etiam quoad matrim. (ut probavi lib. 1. disp. 6. nu. 24.) Quare patroni hujus sententiae ex ea inferunt, Adamum hodie resurgentem nullam uxorem ducere posse: utpote qui communis universi generis humani parens est, & ideò hanc sententiam sustinent ex jurisperitis *Gloss. 35. q. 5. in expositione arboris consanguinitatis, vers. Quare an inter ascendentes, gl. l. Nuptiae, verb. Ad infinitum, ff. de ritu nupt. & Inst. de nupt. §. Ergo non omnes, verb. in infinitum, & ibi Angelus n. 2. Host. sum. t. de consanguinitate, nu. 9.* juncto *n. 17. q. 6. Abbas c. Non debet, n. 8. de consang. & ibi Card. paulo post princ. Praepos. num. 10. Henricus num. 1. Alex. de Nevo ibi §. Prohibitio, nu. 7. & 8. Anchar. c. fin. num. 1. eodem t. Imola c. Litteras, num. 12. de restit. spoliat. Albert. in suo dictionario, littera I. verb. Impedimentum 5. Astensis 2. p. sum. lib. 8. t. 17. art. un. q. 2. & t. 25. a. un. fin. Joan. de Friburgo in sum. confessorum, l. 4. t. 6. q. 7. Lambertinus de jurepatronatus, l. 2. p. 2. q. 9. art. 18. nu. 10. Supplem. summa Pisana, verb. Impedimentum, impedim. 9. n. ult. & ibi Tabiena impedimento 3. q. 3. nu. 4. Sylv. verb. Matrim. 8. q. 6. dist. 5. Armilla verb. Matrim. n. 25. Montalvus l. 4. paulò post princ. t. 6. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Nunca. Brunellus de sponsalib. concl. 23. nu. 4. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. num. 4. Anton. Cucus l. 5. inst. major. t. 12. num. 72. & t. 13. nu. 3. & 6. Gaetu repet. c. Ad limina. 30. qu. 1. §. 4. qu. 132. nu. 358. Matienzo lib. 5. recept. t. 1. rubr. gl. 1. n. 176. Lancelotus inst. juris canonici l. 2. t. de triplici cognatione,* ubi de consanguinit. *§. Constitutum igitur, verb. Quartum. Humada p. 1. t. 1. lib. 2. gl. 2. num. 24. Sanccius de sponsal. 2. p. super Instit. de nuptiis, §. Ergo non omnes, nu. 9.* Et ex Theologis *Scotus 4. d. 40. q. un. ar. 2. & ibi Durandus q. un. nu. 9. & 10. Ricard. ar. un. q. 4. Palud. q. un. a. 3. conclus. 1. num. 15. Mayrones q. un. diffic. 1. Majoris qu. 2. arg. 2. proposit. 3. Supplem. Gabrielis q. un. art. 2. concl. 1. Bassolis q. un. ar. 2. Gulielm. Rubion q. 1. ar. 2. concl. 2. D. Ant. 3. t. 1. c. 14. §. 2. Abulensis l. 1. Reg. c. 8. q. 151. 152. 155. Victoria sum.* ubi de matrimon. *num. 295. Petrus de Soto lect. 10. de matrim. proposit. 1. Francis. Samnius l. 1. demonstrat. tractatu 7 de matrim. c. ult. Philippus Archintus in edicto fidei, p. 2. cap. 14. Ambr. Catharinus lib. 6. contra Cajetan. c. de matrim. Viguerius l. inst. cap. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 5. Toledo l. 7. sum. cap. 5. in fine. Bellar. l. 1. de matrim. cap. 28. paulò post princip. Vasquez t. 2. qu. 74. ar. 8. disp. 112. num. 7. Petrus de Ledesma de matrim. q. 54. ar. 3. diffic. 2. concl. un. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. cap. 12. §. Consanguinitatis, & affinitatis. Vivaldus candelabro sacr. 1. p.* ubi de matrim. *num. 191. Cannedo summa sacr. tractatu de matrim. cap. 6.* ubi de consanguin. *nu. 43.* & dicit esse probabilissimum (& verè ita est) *Barth. de Ledesm. de matrim. dub. 37. conclus. 4.* Atque hanc prohibitionem esse de jure naturae explicant *Scotus, Durand. Ricard. Supplem. Gabr. Palud. D. Anton. Abulens. Petrus de Soto, Armilla, Covar. Viguer. Humada, Vasq. Petrus de Ledesm. Cannedo.* Et eodem jure irritare matrim. declarant *Abul. in q. 175. Viguerius, Petrus de Ledesma.*

Caeterùm probabilius est, ad aliquem gradum eam prohibitionem terminari. Ratio potissima est, quia cum consanguinitatis ratio sit participatio ejusdem sanguinis communicata à virtute generante stipitis, & haec eo debilior reddatur, quo in plures generationes protenditur (ut explicui disp. praeced. nu. 1.) nequit in infinitum extendi, sed tandem extinguetur, ac deficiet. Ergo impossibile est in quacumque linea consanguinitatem in infinitum protrahi: ac subinde dicendum necessariò erit impedimentum hoc consanguinitatis in recta linea certis finibus, attento jure naturae contineri. Quod si jus humanum spectemus, jus canonicum, *c. Non debet, de consang. & affin.* omnes consanguinitatis gradus matrimonio obstantes intra quartum gradum conclusit: nec distinxit an linea esset recta ascendentiũ, an potius collateralium transversa. Nec refert jus civile statuisse impedimentum hoc in recta linea in infinitum. Quia solius juris canonici est inter fideles matrimonii impedimenta decernere: nec quidquam confert prohibitio juris civilis, nisi expressè jure canonico approbetur (ut probavimus hoc 7. l. disput. 3.) At haec prohibitio non est jure canonico approbata, quin potius reprobata *d. cap. Non debet.* Insuper probatur rationibus, quas *n. 19.* referam ad probandum in solo primo gradu id matrimonium jure naturae irritari. Et ita docent universi Doctores, quos nu. 19. & seq. usque ad 20. referam: omnes enim illi fatentur prohibitionem hanc certis finibus contineri, ac solùm discrepant circa gradus: ut statim videbimus. 13

Ad argum. proposita num. 12. respondetur. Ad 1. & 3. constabit ex dicendis, num. 19. & 23. Ad secundum dic, aetatis dispa- 14

rita-

ritatem non efficere ut matrim. sit jure naturæ irritum, ut constat. Ad ult. constat ex dictis nu. præcedenti.

S U M M A R I U M.

Dato matrimonii in linea recta nō protendi in infinitū prohibitionem, ad quotum gradum protendatur? Referuntur varia sent. n. 15. 16. 17. 18.
Proponitur sententia Authoris, nu. 19.
Aliquam indecentiam habet jure naturali hoc matrimonium inter ascendentes, & descendentes, non tamen est irritum ultra primum gradum jure naturæ, num. 20.
Infideles conjuncti matrimonio cum ascendentibus in primo gradu separandi sunt conversi ad fidem, secus in ulterioribus gradibus, num. 21.
Jure Ecclesiastico solum prohibetur hoc matrim. inter fideles usque ad 4. gradum, num. 22.
Satisfit argumentis, num. 23.

15 QUÆSTIO ultima. Data prohibitionem matrimonii in linea recta ascendentium, & descendentium, certis finibus contineri, ad quotum gradum protrahatur jure naturali attento? Qua in re varias invenio sententias. Prima ait durare hoc impedimentum, quamdiù durat amicitia, & communicatio proprietatum individualium inter ascendentes, & descendentes: nec constare quamdiù hæc durent. Ita *Ledesm. 2. p. 4. q. 56. ar. 3. f. 482. col. 4. concl. 2.* & concurdat *Veracruz* in eo quod non est designare certum limitem, sed tantùm dicit non protendi in infinitum, sed usque ad certum gradum, *2. Speculi, a. 22. concl. 8.*

16 II. Sententia docet non excedere prohibitionem hanc vigesimum gradum: at non præfinit certum gradum. Sic *Covar. 4. decret. 2 p. c. 6. §. 6. fine.* Alii vero dicunt protendi usque ad 7. gradum, ita tamen ut ultra 4. sit integrum Pontifici dispensare. Ita *Lud. Lopez 2. p. instruct. de matrim. cap. 49.* ubi de consanguinit. *fol. 1140.*

17 III. Sent. principalis docet usque ad 4. gradum protendi. Juvata *cap. non debet, de consang. & affin.* quod gradus consanguinitatis in quibus interdicitur matrim. ad 4. restrinxit. Ita *Goffredus sum. tit. de consanguin. n. 7. Monaldus sum.* ubi de matrim. ubi de impedimentu consanguin. *Rosella verf. Impedimentum, impedim. 5. num. 6. Angel. Matrimonium 3. impedimento 6. in additione ad nu. 1. & Palacios 4. d. 40. disput. un. col. 22. fol. 925.* ait esse probabile, at non certum, irritari jure naturæ hujusmodi nuptias usque ad quartum gradum, & *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 9. n. 3.* ait in 2. gradu esse irritum matrim. jure naturæ: & probabile videri etiam iu quartu gradu, at non ulterius, & *c. 1. n. 2.* ait forsan jus naturæ irritari in 2. & 3 gradu.

18 IV. Sentent. docet protrahi prohibitionem juris naturalis in hac recta linea usque ad 2. gradum, & usque ad illum esse irritum eodem jure matrimonium: ut inter parentes, & filios, avos, & nepotes: nec ulterius progredi, ratio autem est, quod nepotes reverentiam quandam exhibere debeant avis sicut parentibus: in ulterioribus autem gradibus non est tanta propinquitas. Sic docent *Sot. 3. d. 40. q. un. art. 3. col. antepen. verf. Utraque vero opinio: & d. 41. q. un. ar. 3. col. pen. verf. Faciamus, Anglos Floribus 1. part.* ubi de matrim. *q. 13. ar. 3. dub. 2. Valentia 4. part. disp. 10. q. 5. p. 3.* ubi de impedimentu cognat. *verf. Verum in hac re.*

19 Ultima sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) sustinet in solo 1. gradu ascendentium, & descendentium esse ita interdictum matrim. jure naturæ, ut irritum sit eo jure attento, ut inter solos parentes, & liberos. Ducitur, quia avus, & cæteri ascendentes non sunt principium nepotum per se, sed per accidens, ad rationem enim filii, ut filius est, solùm desideratur ut à parentibus originem trahat: ac per accidens est, ut suus pater alium patrem habuerit: filii enim Adami parentes avn, ita veri filii fuerunt, ac illum habentes. Ac proinde reverentia debita avis à nepotibus, non est debita necessariò, & per se, sed per accidens, utpote quæ in sola ratione principii, & causæ per accidens fundatur. Non ergo ea reverentia, & superioritas per accidens, ita impedimentum de jure naturæ præstabit matrimonio inter eos, ut illud eodem jure irritet. Et confirmatur, quia avus respectu nepotis non habet rationem genitoris, sed solam rationem causæ quasi applicantis genitorem: at causa applicans aliam causam suo effectui, non est per se, sed per accidens causa illius effectus. Quare loquendo de reverentia naturali, non est verum majorem exhiberi avo. Quia reverentia naturalis respectu avi est per accidens: at respectu patris est per se. At est verum de reverentia politica: avum enim ut primum dominum, & primum in gubernando principium reveremur. Et ideò hujus sententiæ videtur expresse *D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 9. in solut. ad 3.* ubi ait in commixtione personarum conjunctarum aliquid esse, quod est secundùm se indecens, & repugnans naturali rationi, sicut quod commixtio fiat inter parentes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio; alias verò personas, quæ non conjunguntur per se ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habere ita ex se ipsis indecentiam: sed variari circa hoc decentiam vel indecentiam, secundùm consuetudinem, & legem humanam, & *4. d. 40. q. un. art. 3. corp.* quæstionem moyens de gradibus consanguinitatis jure naturæ vetitis: solùm in responsione meminit primi gradus in linea recta: & tenent expresse *Cajet. eod. ar. 9. circa solutionem ad 3. & c. 18. in Leviticum ad finem. Palud. 4. d. 38. q. 4. art. 4. ad fin. num. 54. Albertus Pighius controverf. 15. ad fin. Armilla verb. Dispensare, nu. 9. & 10. Victoria relectione de matrim. 2. p. 2. part nu. 6. dict. 2.* dicens fortasse ita esse. *Lovan. de matrim. Regis Angliæ dub. 1. in solut. ad 1. fundamentum partis negantis, à nu. 1. usque ad 19. Tapper. ar. 20. Lovaniensi, pag. 6. immediate ante §. Ex quibus manifestum est. Ledesm. 2. p. 4. q. 56. a. 4. col. 3. propositione 1. & 2. Veracruz 1. part. Speculi. ar. 43. concl. 1.* & clarius *concl. ult. & 2. p. ar. 25. triplici pag. ante fin. §. Ex omnibus istis. Roffensis de matrim. Regis Angliæ, fol. 3. Aurona in summa Ecclesiæ. q. 53. ar. 5. & 6. Bartholomæus à Ledesm. de matrim. dub. 37. concl. 4. Emman. Sa sum. verb. Matrimon.* ubi de impediment. diriment. *num. 4. verf. Cum parentib. Vega 2. tom. sum. 34. casu 164.* & melius, *casu 127. ad finem. Llamas in methodo curationis 3. p. c. 8. §. 19. statim in principio.* Et docet esse probabilem, *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 54. artic. 3. diffic. 2. conclus. unica.*

Dici autem in aliis gradibus ultra primum non prohiberi matrim. jure naturali irritanti: nam negandum non est, esse aliquo modo contra jus naturæ, quando non est aliqua causa justa, quod indecentiam quandam naturalem præ se ferat, nisi aliqua justa causa cohonestetur. Et ita docent *Victoria, & Ledesm. n. præced. allegati.* Et latius explicabo disp. seq nu. 7. 20

Ex his deducitur 1. infideles matrimonio conjunctos cum quocumque ascendente, demptis patre, & matre, dummodò non contra leges suas, aut consuetudines matrimon. irritantes illud inierint, non esse conversos ad fidem separandos. Quia in lege naturæ, qua sola astringuntur, & juxta leges suas id matrimonium est validum: nec conversi ad fidem separandi sunt à matrimonio non inito contra jus naturæ irritans; juxta *cap. Gaudemus, de divort.* si speciali aliqua lege eorum non irritetur, & ita docent *Veracruz 1. p. Speculi, ar. 43. fine, & 2. p. part. 25. col. antepen. §. Ex omnib. istis. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 37. post 4. conclusionem §. Ex dictis. Vella 2. tom. summa cap. 34. casu 127. ad finem.* 21

Secundò deducitur, posse fideles contrahere matrimonium in linea recta ascendentium, & descendentium ultra 4. gradum. Quia jure naturæ solus primus interdicitur, & jure Ecclesiastico prohibitio non excedit 4. gradum, *cap. Non debet, de consang.* 22

Ad argum. num. 18. propositum constat ex dictis num. 19. ubi diximus avis non exhiberi reverentiam tanquam principiis, & causis per se. 23

DISPUTATIO LII.

An omnes gradus consanguinitatis in linea transversa prohibiti Levitici 18. impediant, ac dirimant jure naturali matrim. ac proinde nunc obligent: & esto non omnes illi, an saltem in aliquo gradu lineæ transversæ sit jure naturali interdictum, ac irritum matrimonium?

S U M M A R I U M.

Explicatur qui gradus fuerint prohibiti, Levitici 18. num. 1.
Nullum est præceptum juris divini positivi in lege nova, demptis præceptis fidei, & sacramentorum: nec est aliquid divinum positivum negativum, sed omnia alia juris divini sunt etiam naturalis, num. 2.
Quot sunt quæstiones disputandæ, num. 3.
Certum est gradus Levitici 18. vetitos non obligare nunc, quatenus sunt in ea lege statuti, num. 4.
Refertur sententia asserens omnes illos esse de lege naturali, & ita nunc obligare, num. 5.
Non omnes illi sunt de jure naturali, nec obligant modo, num. 6.
Explicatur qualiter in illis gradibus reperiatur aliqua indecentia naturalis, & prohibitio jure naturæ, num. 7.
Solvuntur argumenta, & explicantur cap. de infidelibus, de consang. & c. Litteras, de restit. spoliat. & cap. fin. de divort. & c. Quidam lex 35. q. 3. & c. Pitacium, 30. q. 3. num. 8.
An aliquis gradus consanguinitatis in linea transversa impediat, ac dirimat jure naturali matr. Refertur sent. affirmans in linea inæquali impedire in infinitum, num. 9.
Refertur alia sent. asserens in nullo gradu, num. 10.
Proponitur sententia Authoris, num. 11.
Infideles conjuncti cum consanguineis collateralibus, quando sint conversi ad fidem separandi, num. 12.
Ex gradibus divina lege prohibitis, qui obligent in lege nova, num. 13.
Satisfit argumentis, num. 14.

AD clariorem hujus disputationis decisionem, duo præmittere oportet. Primò præmittendum est, qui gradus Levit. 18. interdicti sint. Continentur enim ibi quidam gradus consanguinitatis, & alii affinitatis. Consanguinitatis duplex gradus in linea recta, nempè parentum cum filiis, avorum cum neptibus, & aviarum cum nepotibus. In linea etiam transversa 1. gradus, ut fratrum cum sororibus, sive ex uno, sive ex utroque parente. Et partim secundus in linea inæquali, ut est nepotis cum amita, aut matertera, id est, *de sobrino tencia, hermana de padre, ò madre.* Non tamen vetitum erat conjugium cū patruo vel avunculo, id est, *con tio hermano de padre, ò madre,* ut benè advertunt *Sot. 4. d. 40. q. un. art. 3. col. 5. verf. At vero fortasse,* 1

Victo-

Victoria relectione de matr.s.p.secunda part.n.5.Ledesm.2.p.4.q.56.a.3. ad fi.Verac.2.p.Speculi, *art.25.in ratione 6.1.concl. Bellar. l.1. de matrim.cap.24.col.antepen.§.Et quidem*, *Enriq.l.12.de matrim.c.9.nu.5.* Affinitatis similiter erant prohibiti alii gradus, ut primæ lineæ rectæ ascendentium: ut soceri cum nuru, vitrici cum privigna: & ècontra, privigni cum noverca, socrus cum genero: & quidam secundus, ut vitrici cum filia privignæ. In traosversa antem linea erat prohibitum conjugium io quodam duplici grado, ut cum uxore fratris, & cum sorore uxoris, uxore viveote, & cum uxore patrui.

2 Secundò præmittendum, in nova Evangelica lege nullum esse præceptum juris divini positivi, demptis fidei & sacrameotorum præceptis: alia autem præcepta divina esse simul juris naturalis: in quo distat à veteri lege, quæ multa alia præcipiebat. Quod est commune Theologorum axioma, & tradunt *D. Thom. quodlib.4.a.13.& 1.2.q.108.a.1.in fi.corp.& art.2.in fin.corp. Sotus 4.d.40.q.un.a.4.col.2.vers.Quemadmodum.Covar.4.decret.2.p.cap.6.§.10.n.1.Valentia 4.p.disp.10.q 5.punct.3.ubi de imped. cognationis*, *§. Primo convenit.Lud.Lop.2.p.instruct.de matrim.c.49.* ubi de consang. impedimento, *fol.* 142. Unde nullum est præceptum divinum positivum hodie pure negativum, ut benè *Victoria relect.de matr.2.p.secunda part.n.3.*

His præmissis, duplex est agitanda quæstio. Prior, an omnes dicti gradus Levit.18. interdicti sint de jure naturali, ac proinde nunc in lege Evangelica obligent? Posterior, esto non omnes illi sint legis naturæ, an saltem jure naturæ vetitum sit matrim. in aliquo consanguinitatis gradu lineæ transversæ.

3 Convenit inter omnes circa priorem quæstionem, gradus illos non obligare in lege Evangelica, ex eo quod in lege veteri interdicti siot: immo esset hæreticum asserere ideò interdictos esse nunc eos gradus, quod in Levit. prohibiti sint, ut benè docent *Victoria n.2.allegatus*, *& Sot.4. d.40. q.un. a 3. col 4 vers.Igitur Doctores.* qnia de fide est legem veterem cessasse. Nec potest etiam dici ex mero jure divino nunc obligare. Tum, quia nullus est locus in novo testamento, in quo ea prohibitio contineatur. Tum etiam, quia nullum est hodie jus merè divinum præter fidei & Sacrameotorum praeepta (ut nu. 2. probavi.) Quare Doctores contendentes eam prohibitionem nunc vigere, necessariò tenentur dicere noo fuisse meri juris divini peculiariter Hebræis traditi: sed pertinoisse ad prohibitionem moralem juris oaturalis divini: ut fuere præcepta Decalogi illis tradita.

4 Quidam igitur in ea suot sent. ut omoes gradus Levitici 18. expressi obligent io lege nova, ac proinde io illis fuerit prohibitum jure ipso naturæ matrim. Quare juxta hanc sent. erit prohibitus jure naturæ primus gradus consanguin. in linea transversa æqnali, ut inter fratres, & sorores: & secundus io eadem linea transversa inæquali, ut inter nepotem & amitam, vel materteram. Ducuntur, qnia, Deus ipse Levit. 18. tradens ea præcepta, videtur manifestè declarare prohibitionem illorum graduum non pertinuisse ad præcepta judicialia aut ceremonialia illius peculiaris legis, quæ morte Christi peritura erant, sed ad præcepta moralia juris naturalis, quæ ad omnes homines, ac ad universa tempora pertinent. Quia postquam tradidit ea præcepta, subdit: *Ne polluamini in omnibus his*, *quibus contaminatæ sunt universæ gentes*, *& quibus polluta est terra*, *cujus ego scelera visitabo.* Et paulò inferius: *Non faciatis ex omnibus abominationibus istis*, *omnes enim execrationes illas fecerunt accolæ terræ*, *qui fuerunt ante vos*, *& polluerunt eam.* Ergo manifestè declarat prohibitionem illam fuisse juris naturalis: aliàs gentes soli juri naturali subjectæ, minimè sceleris & abominationis arguerentur, quod in gradibus ibi prohibitis contraxerint. 2. quia ratio quam tradit Deus in his præceptis ad rationem moralem pertinet. Nam eam causam assignat, ne reveletur turpitudo personarum in his gradibus attioentium. Quæ quidem ratio moralis est pertinens ad prohibitionis matrim. decentiam, ut docet *D.Th.4. d.40. q.un.a. 3.corp.* Et confirmatur, quia in singulis præceptis de gradibus illis repetitur turpitudo: quasi id jure naturali turpe sit. Tertiò, quia illa præcepta non sunt cæremonialia, ut constat, nec etiam judicialia, cum hæc sint quæ reddunt unicuique quod suum est, ac paces conciliant: ad quæ illa non videntur pertinere. Sunt igitur moralia, ac proinde obligabunt in lege Evangelica. Et confirmatur, quia *D. August. l.3.q.in Lev.q.53 alias* 65. videtur prohibitionem illam graduum Leviticam ad Decalogum reducere tanquam in eo præconceptam. Quartò, ex *c. de infidelibus*, *de consang.* ubi Ionocent. III. definit infideles secundum veteris legis instituta matrimonio conjunctos separandos non esse post conversionem ad fidem. Ergo à contrario sensu sentit separaodos esse, si contra illius legis præscripta conjuncta sint. Et *idem Innoc.III. cap.Litteras*, *de restit.spoliat. vers. Sane circa*, expressè ait in gradibus consanguinitatis divina lege prohibitis Papam dispensare non posse: ubi *glossa verb. Divina lege*, explicat de gradibus interdictis Levit 18. & paulò inferius, *vers.Nos autem*, *& vers.Propterea.* dicit idem Pontifex, quando opponitur à conjuge spoliante alterum impedimentum consanguinitatis, præsertim divioa lege statutum, & probationes offeruntur in continenti, esse denegandam restitutiooem. Suppooit igitur gradus illos divinæ legis obligare modò, & non ut illius legis sunt: cum jam cessarit: oece etiam ut sunt legis humanæ: quia sic ineptè diceret. Præsertim divina lege. Obligabunt ergo tanquam de jure naturali divino. Et *idem Innoc.III. cap.fi. de divort.* approbat matrimonia infidelium, qui contraxerunt eum uxoribus fratrum defunctorum, si tamen decesserunt sine prole, ut semen defuncti juxta legem Moysis suscitaretur. Ergo censet gradibus illis veteris legis infideles arctari: alioquin non indigerent matrim. illa nova approbatione, sed valida essent, sive cum liberis, sive absque liberis frater obiisset. Et Zacharias Pontif. scribens Theodoro Episcopo, & habetur *c.Pitacium* 30. *q.* 3 textum Levit. 18. affert ad probandum non licere cognatam spiritualem ducere. Quia si dominus prohibuit ibi matrim. cum consanguinea carnali, à fortiori interdictum erit cum cognata spirituali. At si ea prohibitio vim non haberet modo ineptum esset argumentum. Tandem, quia *D.Greger. ad Augustinum Anglorum Episcopum*, *in respons.ad 6.quæsitum*, & refertur *cap. Quædam lex* 35. *q.*3. reprehendens legem Romanam permittentem fratres & sorores, & filios duorum fratrum matrimonio copulari, sic ait: *Experimento didicimus ex tali conjugio sobolem non posse succrescere*: *& sacra lex prohibet*, *cognationis turpitudinem revelare.* Sentit ergo vim habere legis veteris prohibitionem. Et *c.penult.de præsumpt.* dicitur non esse credendum quempiam litterarum scientia præditum cum propria consobrina incestum commisisse, & redditur hæc ratio. *Cum etiam secundum sententias Ethnicorum naturale fœdus nihil permittat fœdi criminis suspicari.* Et *c.penultimo*, *de cohabitatione cler. & mulier.* interdicitur clericis cohabitatio cum fœminis, & additur exceptio, ibi: *Nisi de talibus personis existant*, *cum quibus naturale fœdus nihil permittit fœdi criminis suspicari.* Quare *Concil.Toletanum IV. c.*41. permittit clericis cohabitare cum matre, sorore, amita. Ergo jus naturale abhorret copulam cum amita, vel consobrina: ac proinde matr. in his gradibus erit jure naturali interdictum. Quamobrem gradus illos Levitici 18. interdictos obligare etiam modò tanquam lege naturæ vetitos docent expressè ex Theologis *D.Thom.4.d.30.qu.un.a.3.ad 3.& ibi D.Bonav.a.2.q.4.corp.Ricard.4.d 40. art.un. qu. 5.* ubi docent infideles conjunctos in gradibus illis Levitici 18. prohibitis, conversos ad fidem separandos esse: secus de gradibus sola lege Ecclesiastica interdictis, & tenent *idem Richard. ea d. 40.a.un.q.2.& ibi Durand.q.un.nu.9.Majoris qu 3.post 2.concl.Palud. 4.d.41.q.1.art.5.concl.5.num.27.& d.40.q.un.art.3.nu.16.& 23. D. Ant.3.p.t.1.cap.11.§.1.statim in principio*, *& c.14.§.2.concl.2.& post 3.conclus.Vualdensis de sacrament.c.134.num.3. Altisiodorensis lib.4. sua sum.tract.9.qu.6. in solut.ad 2.Petr.de Soto lect.10. de matrim.propos.2.Viguerius l.Instit.c.16 §.7.vers.9.impedimento 6.*& ex jurisperitis, *Gloss.cap.Gaudemus*, *vers.In secundò*, *de divort.& cap.Litteras*, *verb.Divina lege*, *de restit.spoliat.Abb.d.cap. Gaudemus*, *num.* 11. *& d.c.Litteras*, *nu.6.&* 12. *Anchar.d.c.Gaudemus*, *opposit.2.nu.18.& c.Per venerabilem*, *n.22.qui filii sint legit.& ibi Alex.de Nevo*, *num. 24 & d.cap.Gaudemus*, *n.12.&* 13. *Imola d.c.Litteras*, *n.6. Bermond. de publicis concubinar.§.Statuimus*, *nu.13.Astensis summ.2.p.l.8.t.17. art.un.quæst.1.& 5.& tit.25.art.un.quæst.12.Gozadinus cons.51.num. 28.vers.Decimo. Parisius cons.68.n.369.& multi seq.volum.4.Turrecr. cap.Quædam lex n.2.& c.Conjunctiones*, *n.3.& 4.35.qu.3. Rosella*, *verb.Impedimentum*, *imped.5.num.5. Angelus verb.Matrimonium 3. imped.18.n.2.Sylv.verb.Papa q.17.Tabiena verb.Dispensatio q.4.n.5. verb.Impedimentum*, *imped.3.q.3.n.4.*

Cæterum verissima sent. habet, non omnes illos gradus con- 6
sanguinitatis, vel affinitatis Levitici 18. prohibitos, esse de jure naturali irritanti matrimon. io illis initum, atque adeo non obligare omnes illos in lege Evangelica. Prob. primò, quia ut bene docet *Cajet.2.2.q.154 a.9.circa solut.ad 3.* (præcepta illa Levitici 18. certos gradus in matrimoniis prohibeotia, erant secundum quid moralia, in quantum decentiam aliquam naturalem præ se ferebat abstinere ab illis matrimoniis (ut n.seq. explicabimus) at revera erant simpliciter judicialia. Quippe ad justitiam, & Reipublicæ stabiliendam pacem tendebant. Si enim matrim. consanguineorum interdicebatur, necessariò inter extraneos ineundum erat: per quorum conjunctionem pax dilatatur. Secundò, quia Levit.18. interdicitur matrim. nepotis cum amita, vel matertera: cum tamen non vetetur neptis cum paterno vel avunculo conjunctio (ut diximus n.1.) & tamen suot io eodem 2. gradu lineæ transversæ inæquales, ergo sigoum est eam prohibitionem non esse juris naturæ, sed pertinere ad ceremoniam peculiarem illius gentis Hebrææ. Et confirm. quia prohibetur conjugium cum uxore fratris defuncti, & non cum sorore uxoris defunctæ: & tamen est idem prorsus affinitatis gradus. At si omnia ea præcepta de gradibus essent juris naturalis, astringerent utique in universum ad vitanda matrimon. intra eundem gradum inita. 3. quia n.11. ostendemus non esse prohibitum jure naturæ matrimonium in 2. consanguinitatis gradu. Cum tamen eo c 18. Levit. interdicatur quidam 2. gradus in linea transversa: ut inter oepotem, & amitam, vel materteram. 4. quia agentes de impedimento affinitatis ostendemus aliquos ejus gradus in Levit. contentos, immò omoes non esse de jure naturæ. Quintò, quia in *Trid.sess.24.de matr. can.3.* hæreticum esse definitur asserere non posse Pontificem dispensare in aliquot gradibus ex prohibitis in Levitic. Ergo censet Trident. non omnes illos gradus esse jure naturæ interdictos: aliàs non esset hæreticum negare in Pontifice facultatem dispensandi. Quare hanc partem tuentur *Scot. 4. d. 40. qu. un. art.2. Cajet.*

c.18.Levit ad fi. & *2.2.q.154.art.9.circa solut.ad 3.Alber.Pighius controv.15.ad fi.Ricard.Tap.art.20. Lovan.pag.6. immediatè ante §.Ex quibus manifestum est Abul.1 Reg.cap.8 q.149.Armil.verb.Dispensare, num.9.Lonzes de matrim.Regis Angliæ, dub.2.in solut. ad 2. fundamentum partis negantis, num.14.15.17.18. Victoria, relectione de matr.p.2.2.p.n.5.Sotus 4.d.40.q.un.toto n.3.* & *d.41.q.un.toto n.3. Castrel.1 de leg.pœnali, cap.12.pag.5.Navar.l.4.cons.in 2.edit.1.de spons. cons.14.nu.8.Covar.4 decret.2 p.c.6.§.10.n.2, Supplem. Gabr. 4. d. 42. q.un.a 3.dub.3.Ledesm.2.p.4.q.56.art.4.fol.486.col.4.§. Præterea lex, Veracruz 2.p.spec.n 25.concl.1.Nicol.de Orbell.4.d.40.qu.un.* & *ibi Celaja q.un.fi.Palacios ibi, disput.col.2.Angles Floribus 1.p.* ubi de matrim. *q.13.n.3.diffic.2.concl.2.Bellarm.l.1.de matr.cap.27.in princ.*& latè probat *Magdal.de num.testium 3.p.c.3.n.234.Enriq.l.18.de matr.c.1.num.2.* & *c.9.n.5.Valentia 4.p.disp.10 qu.5.puncto 3.*ubi de impedim.cognationis, §.*In aliis autem gradibus*: additque omnes orthodoxos jam in hoc convenire, & nullo modo esse tolerandum cootrarium errorem, quem olim Catholici auctores, ou. præced. allegati sensere *Philiarc.de offic.sacerd.tom.1.p.2 l.2.c.15. §.Sed posset dici.Lud.Lop.2.p.instruct.de matr.cap.49.* ubi de impedimento consanguinitatis, *f.1142.Petr.de Ledesma de matr.q.54.n.3.diffic.ult.Barth.à Ledesm.de matrim.dub.37.concl.1.Vega 2. to.sum. c.34.casu 126.*

7 Id tamen valdè observandum est, matrimonia in illis gradibus Levit.18. vetitis inita, licèt oon sint adversa juri naturali primævo, & irritanti: adversari tamen juri naturali secundario, quatenus oudè ac secundùm se considerata, & pro libito privatorum inita sine peculiaribus circumstantiis cohonestantibus, indecentiam quandam naturalem continent, quod natura dictet reverentiam quandam consanguineis in illis gradibus cōjonctis deberi, cum qua pugnat copula conjugalis. Quale Gentiles peccabant indifferenter, & absque delectu & causa contrahentes ea matrim. Et hanc partem probant textus, & rationes adductæ num.5.& ita intelligendi sunt sancti, dicentes hęc matrim. esse jure naturali interdicta. Sicut *D.Ambr.epist.66. ad Paternum*, dicit illicitum esse jure naturæ, ut patruus ducat neptem. Cum tamen is gradus non sit prohibitus in Levit. (ut diximus n.1.) Quare optimè *Cajet. c. in Lev. ad fi.* ait neque hæc matrim. esse suaptè natura mala, quæ nulla ratione licita sunt, neque indifferentia quæ passim liceant: sed media inter hæc peoltus mala, & indifferentia, utpote quæ nudè sumptam culpam continent, secus ubi aliqua justa ratiune cohonestantur. Et ita animadvertuut *Cajet.ibid* & *3.to.opusc.tract.14.ad Clementem VII. de conjugio cum relicta fratris, c. 5. Lonzes de matr. Regis Angliæ, dub 2.in solut de fund partis negantis, n.37. Tap.num.præc.alleg. Victoria relect.de matr.p.2.secundæ partis, num.6, d.2.* juxta *nu.8.Sotus 4.d.40.q.un.n.3.col 6.vers.Restat ergo,* & *d.41.qu un.n.3. post 2.concl. vers.Quod ergo.Led.2.p.4.q.56.n.4.fol 488.col.1.Veracruz 2 p.Speculi, a.27.in solut.ad object.contra 1.conclus.Bell.l.1.de matrim.c.27.col.12. §. Respondeo omnia illa præcepta,* & *col.2.§.Jam igitur.Valentia 4.disp. 10.q.5.p.3.*ubi de imped.cognat. §.*Tertiò convenit,* & §.*Ad fundamentum autem,* & *in solut.ad Barth.à Ledes.de matrim.dub.37.post 4.concl.Petr.de Ledesm.de matrim.q.54.a.3.diffic.4.concl.2.* & *q.55 n.6. circa primum statum affinitatis, diffic.2.in explicatione 1.conclusionis,* Qui optimè addit utroque loco cum aliquibus Theologis, quos tacito oomine refert, non fore culpam lethalem secluso jure humano inire matrimonium in iis gradibus lineæ traosversæ, qui jure naturæ irritanti vetiti non sunt (quos ou.11.explicabimus) etiam si nulla sit causa cohonestans. Et ratio esse potest, quia (ut benè dicunt *Veracruz* & *Bellarminus d.cap.27. col.2. §.Hoc igitur tertio modo, proximè allegati*) ut hæc, quæ aliquam indecentiam naturalem nudè sumpta contioent, cadant propriè sub præcepto, oportet ut aliqua lege humana sanciantur. Atque ideò ea seclusa, contravenire absque omni prorsus causa non excedet culpam venialem aliqualis indecentiæ.

8 Ad arg.nu.5.proposita resp. Ad 1.& 2. confir. coostat ex dictis n.præc.probant enim matrimonia in illis gradibus esse jure naturæ aliquo modo prohibita, nimirum, nudè sumpta, & absque causa aliqua cohonestanti. Sed fortissimè urget adversùs hanc solutionem, ibi appellari abomioationes & scelera gentium, matrim.in iis gradibus inita, quod culpam lethalem gravissimam sonat. Cùm tamen n.præc dixerim esse solam culpam venialem seclusa lege humana, cui Gentiles minimè subduntur, & Levit.20. post enumeratos gradus, dicitur, *Custodite leges meas atque judicia, ne & vos evomat terra.* At taota pœna merita culpæ veoialis superat. Dic cum *Bellarm.l.1.de matr.cap.27.* multa alia Gentium peccata enumerasse Dominum in illis locis, ut idololatriam, adulteria, sodomias, bestialitates, nec dicit Scriptura siogula peccata esse abominationes, & scelera, ac tanta pœna digna, sed hæc & alia flagitia sunt referenda. Ad 3. constat ex dictis n.6. statim in princ. Ad confirm.dic cum *eodem Bellarm. d. cap.27.in solut.ad 6.* mentem D. Augustini fuisse probare præcepta illa Levitici ooo debere accipi de uxore fratris, patris, aut patrui viventium, sed mortuorum. Quia alioquin supervacanea essent: cum omnia ista adulteria sint, & jam in Decalogo prohibita. Ad 4. dic, argumentum illud deductum à contrario sensu, ex *c.de infidelibus*, nil prorsus valere. Quia Pontifex non decidit matrimonia infidelium, juxta veteris legis statutum inita, esse valida: quasi limitans, dummodo juxta illud statutum ioeantur, ut sic liceat formare argum. à contrario sensu: sed rogatus est expressè an matrim. juxta illius legis permissos gradus celebrata infidelitatis tempore, sint valida. Et respondet directè quæstioni, valida esse, quod infidelitatis tempore validè possit contrahi matrimonium, dummodo non sit in gradu lege naturali irritanti prohibito. Ad *c.Litteras* dic Papam dispensare oō posse io illis gradibus, intelligi, id est, non debere, nec expedire, & constat sic accipiendum: quia statim additur ibi, non consuevisse Pontificem in illis dispensare, quod additum superfluum esset, si verè non posset. Et dixit, in gradibus præsertim divina lege prohibitis, quod quamvis ea lex divina cessarit, at in reverentiam divinæ legis, quæ aliquando de illis fuit, major eorum ratio habita est in aliquibus sacris canooibus, ut beoè advertit *Nav. lib. 4.cons.in 2.edit.1.de sponsal.cons.15. nu.8.* Ad *cap.fi.de divort.* respondetur cum *Abulens.1.Reg.cap 8.qu.165.fi.* ibi haberi sermonem de matrimoniis tempore infidelitatis initis quæ irrita erant cum uxoribus fratrum defunctorum cum liberis, & permittebantur quando sine liberis decesserant, ad suscitandum semen fratris mortui, non ratione legis antiquæ Mosaicæ, quæ jam cessarat, sed ratione consuetudinis, quæ inter illos aliter irritabat ea matrim. Dispensat ergo Pontifex, ut conversi ad fidem maneant in illis matrimoniis, maximè si ad suscitandum semen defuncti fratris contracta essent: unde etiam dispensat, licèt non ad eum finem essent inita: io quo eventu erant oulla juxta eorum consuetudinem, unde ea verba textus. *Si tamen fratribus decedentibus sine prole,* non accipiuntur conditionaliter: sed accipitur, si, pro maximè. Vel secundò respondet *Covar.4.decret.2.p.c.6.§.10.nu.3.* ea matr. fuisse contracta post conversionem ad fidem, ac proinde fuisse irrita: at ea non dissolvi à Pontifice, sed dispensare propter fragilitatem illorum, qui noviter Christi fidem professi fueraot. Ad *c.Pitacium*, dic non afferri testimonium illud veteris legis, quasi nunc obliget: sed in argumentum, si Deus prohibebat matrim. cum cognata carnali, eo quòd id decedebat, æquum est ut ob indecentiam prohibeatur ab Ecclesia matrim. cum cognata spirituali. Ad ultimum dic, omnes eos textos probare esse aliquam turpitudinem juri naturæ adversam in iis matrimoniis absque causa cohonestanti initis, non tamen tantam, ut fiot nulla jura oaturæ, ut num.præcedenti est satis explicatum.

9 Quæstio posterior, an esto omnes gradus in linea transversa consanguinitatis prohibiti Levit.18. non sint de jure naturali: sit saltem aliquis gradus in ea linea, qui ita jure naturæ interdicat matrim. ut illud irritet? Qua in re triplex est sent. I. ait, in linea inæquali paterna transversa prohiberi jure naturæ matr. in infinitum. Ducitur, quia fratres patris, avi, proavi, abavi, & sic in infinitum, sunt loco parentum, quibus paterna reverentia exhibetur, quæ repognat societati maritali. Unde quia propter hanc rationem ouptiç in linea ascendentium & descendentium io infinitum prohibentur, inde etiam est, ut inter quemcumque inferiorem & superiorem, cui ut patri honos defertur, sit similis in iofioitum prohibitio. Ita tenet *Palud.4.dist. 40. q.un. n.3.n.22.* Sed quamvis id daremus esse verum inter ascendentes & descendentes: caret prorsos fundamento, ioter dictos collaterales adesse eandem prohibitionem in infinitum, quòd longè diversa sit reverentia ascendentibus debita, tanquam superioribus, & primis priocipiis, à reverentia his collateralibos exhibendæ. Quare dicta sent. tanquam singularis, ac fundamentu destituta cuntrariaque Ecclesiasticæ consuetudini passim in his gradibos dispensandi, est omninò reiicienda.

10 II. Sent. censet in illo gradu lineæ transversæ consanguinitatis, esse ita jure naturæ matr. interdictum, ut eodem jure attento irritum sit; ac proinde attento solo naturæ jure validum esse matrim. ioter fratres & sorores. Ducitur 1. quia Abraham vir sanctissimus duxit Saram, de qua tamen ipse *Genes.* 20. ait: *Verè soror mea est, filia patris mei,* & *non filia matris meæ.* Et ita fuisse veram sororem testantor *D.Hiero.q.heb.in Genes.Clemens Alexand. lib.2.Strom.Cajet.in verba Genes. proximè citata,* & *ibi Lipoman* & *in eu verba Gen 12. Dic ergo obsecro quòd soror mea sis.* Et latiùs probat *Sot.l.2.de just.q.3.n 8.ad 4.* Secundò, quia *2.Regum 13.* cùm Thamar filia David à fratre suo Amon opprimeretur, sic dixit: *Noli frater mi, noli opprimere me, noli facere stultitiam hanc, quin potiùs loquere ad regem,* & *non negabit me tibi.* Non ergo inusitatum erat, ac nefas existimatum connubium inter fratres & sorores. 3. quia inter Assyrios olim lege lata licuit matr. inter fratrem & sororem, teste *Luciano lib.de sacrificiis*; & Romanis leg. peculiari id licuit, ut testatur *D.Greg.respon.6.ad Aug. Angliæ Epist.* & refertur *cap.Quadam lex,35.q.3.* & plura alia exempla refert *Tiraq.l.7.connubiali, n.32.* & *seq.* Ergo lumen oaturale non dictat id matr. prohibitum esse. 4. quia mundi initio fratres ducebant sorores suas: nec constat de divina dispeosatione. Immò adeò dedecet statim ipso mundi exordio jus naturæ infringi, ut potiùs credendum sit, si id esset contra jus naturæ, fore ot Deus plures masculos & fœminas crearet, ne cogerentur fratres jure naturę violato matr. cum sororibus inire. 5. quia cum frater, & soror non sint directè una caro, ut sunt pater & filius; oec inter ipsos repugnet æqualitas, nec sit mutua reverentia debita, cùm neuter superior sit: non videtur matr. inter eos adversari substantię conjugii; ac proinde non erit jure naturæ irritum. Et hęc sent. est valdè probabilis. Quare immeritò *Sotus 4.d.40.q.unic. a.4. col. 8.v.Verumtamen*, eam appellat errooeam: & ducitur ex textu *c.Gaudemus, de divort,* qui id non probat (ut n.sequenti explicabo.)

Quare

Quare sent. banc clarè videtur tenere D.Th.2.2.q.154.a.9. in sol. ad 3. ubi ait in commixtione personarum conjunctarum aliquid esse quod est secundùm se indecens & repugnans naturali rationi, sicut commixtionem fieri inter parentes & filios, quorum est per se, & immediata cognatio: alias verò personas quæ non conjunguntur per se ipsas, sed per ordinem ad parentes non habere ita ex se ipsis indecentiam, sed variari circa boc decentiam vel indecentiam secundum consuetudinem, & legem humanam, & 4.d.40.q.un.a.3. mota quæst. de gradibus consanguinitatis lege naturali prohibitis, solum de responsione meminit parentum & filiorum. Et D.Bonav.4.d.40.a.un. q.2. statuens quando impediatur matrim. jure naturali, solùm vinculum stipitis ad prolem posuit. Et expressè tenet Alex. Alensis 2.p.q.169. membro 2. & 3.p.q.27.membro 4.a.3.§ 2.Scot.4.d.40.q.un.a.2. & ibi Suppl. Gabrielis q.un.a.3.dub.2. & 3.Bassolis ibi q. un. n.1.fi. & ibi Nicolaus de Orbell.q.un.Rayner.2.p.sum.t.de matr.c.18. Mayronis 4. d. 41. qu.un. diff. Cajet.in cap.18.Levitici, ad fi. & 2.2.q.154.a.9. circa solut. ad 3. Thomas de Argentina 4 d. 42. a.4. conclus. Ancbona in sum. Ecclesia, q.53. a.5. & 6. Abul.1.Reg.cap.8.q.176. & q.149.151.152. Lipomanus in catena in Genesim, cap.20.in ea verb. Verè soror mea est. Palud.4.d.38.q.4.a.4 ad fi.a.54.Ruardus Tapper a.20. Lovaniensi, pag. 6.immed.ante §.Ex quibus manifestum est. Rubion Lev.18.qu.1. Albertus Pighius controversia 15. ad fi. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub.2.in solut.ad 2.fundam.partis negantis, à num.1. usque ad 19. Victoria dicens forsan ita esse relect.de matr.2.p.partis 2.nu.6.dict.2. Navar.l.4.cons.in 2.edit.t.de sponsalib.cons.14. num.8 fi. Armil. verb. Dispensare, num.9.10.Veracruz 2.p.speculi, ar.22.concl.2. & art.25. concl.2. & a.23.col.antepen. §.Ex omnibus istis, & a.27.concl.1. & in solut. objectionis contra illam, & 1.p. a.43. concl.ult. Palatios 4. d. 40. disp.un.col.24.fol.926. vers. Verumtamen quia frater. Joan.Hessels in expositione Decalogi, præcept.6. c.10.fi. Ant. Cuc. dicens fortè hanc esse veriorem l.5.inst.majorum, t.13.n.1. Barth.a Ledesma de matr. dub.38.concl.2.Manuel 1.to.sum.2 edit.c.225.n.2. Philiarcus de officio sacerd.to.1.p.2.lib.2.c.14.§ Sed posses dici. Vega 2.tom.summ cap.4. casu 127 ad fi. & casu 129.ad fi. & casu 165. & dicunt esse probabilem Ledesm.2.p.4.q.56.a.3.dub.4.concl.1. Enriquez.lib.12.de matr.c.9.n.4. Vivaldus candel.sacram.1.p.ubi de matr. nu.192. & videtur sentire esse probabilem Covar.4.decret.2.p.6.§.10.nu.5. solùm enim vocat oppositam probabiliorem.

55 III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) affirmat in solo 1. gradu lineæ transversæ, ut inter fratres & sorores, esse interdictum ac irritum jure naturæ matrimonium. Probatur prior pars, nempe, in 1. gradu esse irritum. Quia Innoc. III. c.Gaudemus, de divort. decernit infideles conversos ad fidem non separandos esse à matrim. tempore infidelitatis inito: in 2. & aliis ulterioribus consanguinitatis gradibus: quod legibus Ecclesiæ non arctentur. Ergo à contrario sensu quando sunt conjuncti in 1. gradu, censet Pontifex separandos esse: quod is gradus jure naturali matr. irritet. Hunc textum ita fortem ad hanc partem probandam existimavit Sotus, (ut ex eo retuli num. præc.) ut eo ductus damnarit contrariam sent. tanquam erroneam. Sed (ut ibi dixi) est valdè probabilis. Et hic textus parum probat hanc sent. quia Innoc. III. in eo solum declaravit id, quod certum erat, relinquens 1. gradum, qui sub judice est, num jure naturæ matrim. dirimat. Sicut ex eo quòd Trid. sess.14. de matrim. can.7. definivit circumstantias mutantes speciem esse necessariò confitendas, non sumitur efficax argumentum ad probandum eas, quæ non mutant, sed intra eandem speciem notabiliter aggravant, non esse necessariò in confessione explicandas. 2. quia Arist.2. polit.c.2. solo naturali lumine ductus, turpissimam censet conjunctionem parentum cum filiis, & fratrum cum sororibus, & D. Aug.l.15.de civit. Dei, c.16 & l.22.contra Faust.c.35. censet matrimonia inter fratres & sorores solo mundi exordio licuisse necessitate generis humani propagandi compellente, & Tertul. in Apol.c.9. & Theod.l.de legib. consuetudinem quarumdam barbararum nationum, conjugia hæc permittentem, tanquam perversam, & legi naturali adversantem impugnant. 3. quia Abrahamus Genes.20. propterea suasit Saræ, ut dissimulans se uxorem ipsius esse, dicit se esse sororem: quasi compertum genti illi barbaræ supponens, eam, quæ soror esset, non posse fratris uxorem esse. Quapropter ubi primum Abimelech cognovit Saram uxorem esse Abrahæ, sine dubitatione intellexit non esse veram sororem: & ideo conquestus est, quòd ipsum decepisset, dicens sororem ipsius esse. 4. quia id matrim. inter fratres, & sorores adversatur fini secundario ipsius: cum enim convivant simulque ab incunabulis nutriantur, si inter eos jure naturæ matrimonia non essent irrita, maxima præberetur ansa inflammandæ concupiscentiæ, & passim incestus committerentur inter eos, ut vel sic matrimonio jungerentur. Cùm notissimum sit facilius quemquam ab earum fœminarum concubitu abstinere; cum quibus non est spes futuri matrimonii possibilis. Et confirmatur, quia his matrimoniis jure naturæ permissis, tantum aberit ut ea ardori concupiscentiæ reprimendo deserviant, (qui finis est secundarius matrimonii) ut potius ille ardentius flagraret. Quippe cum amor naturalis tam arctæ consanguinitatis coeat cum conjugali, arderet utique concupiscentia, & effrenatè usui conjugali vacaretur. At recta ratio dictat, ut inter eas solas personas natura matrimon. permittat, inter quas possit esse moderatus matrimonii usus, 5. quia inter fratres & sorores est quidam naturalis pudor, & quædam naturalis reverentia, cui valdè adversatur actus conjugalis turpitudinem alterius detegens. 6. quia omnes gentes benè instructæ ab hujusmodi matrimoniis abstinent: & quæ illa permittebant, tanquam incultæ & barbaræ notantur à viris probis, ut in 2. ratione probavi. 7. quia nunquam Ecclesia in hoc gradu dispensavit: cum aliquando petitum fuerit à Pontifice. Nam teste Paulo Æmil. in Lud.11. Comes Armeniacus Pontificia dispensatione ementita sororem duxit: eo quòd veram nunquam impetrare potuisset. 8. probatur 2. pars, nimirum, dempto primo gradu consanguinitatis lineæ transversæ, in ulterioribus gradibus non esse jure naturæ irritum matrim. Quia d.c.Gaudemus deciditur in aliis gradibus ultra primum infideles matrimonio conjunctos non esse separandos, dum ad fidem convertuntur. At separandi essent, si id matrimonium esset contra jus naturæ: cùm illi infideles subdantur. 9. quia Trid. sess. 24. de matrim.c.5.in fi. decidit, ut cum magnis principibus ob publicam causam dispensetur in 2. gradu consanguinitatis: ac passim videmus Pontificias in illo dispensationes in linea æquali, & inæquali, ut inter patruum, vel avunculum cum nepte: & inter amitam, & materteram cum nepote. 10. quia in sanctissima familia Thare patris Abrahæ, Nachor duxit Melcham filiam Aram fratris sui, Genes.11. & Abraham duxit Saram filiam sui fratris Aram, (ut nu.14. dicemus.) Tandem, quia consanguinei in ulterioribus gradibus non simul habitant, nec tanta est familiaritas, ac reverentia inter illos: ac subinde matrimonium inter illos contractum non adeò fini matrimonii adversatur, ut jure naturæ irritum sit. Sed quia jure ipso naturæ aliquam continet indecentiam, & aliqualem incestibus viam aperit, irritatur ab Ecclesia usque ad quartum gradum, (ut disp. sequenti dicemus.) Et ideò hujus sententiæ sunt communiter Doctores; & quamvis non omnes explicent esse jure naturæ irritum matrimonium inter fratres & sorores: sed multi dicant esse eo jure interdictum subticentes sit quoque irritum, necne: at verè rationes, quibus id probant, ostenduot clarè eos sentire esse irritum. Doctores ergo qui dicunt esse jure naturæ irritum, sunt Sotus 4 d.40.q.un. art.4. col 3. conclus.1. & d.42.quæst.un.art.3.col.penultima, vers.Faciamus. Castro lib.3.de just.a hæreticorum punitione, cap.7.col.11.Ledesma 2.part.4.quæst.56. art.4.col.3.proposit.1. Anglus Floribus 1.p. ubi de matrim. qu.13. art.3.diffic.2.Toledo l.7.summa, c.7 num.2.Valentia 4.p.disp.10.qu.5. punct.3. ubi de impedimento cognationis, §. Sed tamen contraria sententia. Petrus de Ledesm.de matrim.quæst.54.a.3. diffic.3. conclus.1. & Enriquez lib.12.de matrim.cap.9.num.4. & cap.1.num.2. Vivaldus candelabro sacram.1.p ubi de matrim.n.192.Ludovicus Lopez 2.p.instruct.de matr.c.39. ubi de consanguinitate, f.1142. Hamada l.2. gl.2.n.24.c.1.p.1. Doctores autem asserentes prohiberi jure naturæ, nec explicantes an eodem jure sit irritum, sunt glossa, cap. Pisaciam, verb. Sororis 30.q.3. Abulensis cap. 18. Levit. q.5. & c.11. Genesis, qu.22. Petr.de Soto lect.10.de matrim.proposit.2. Sonnius lib.1. de monstr.tract.7.de matrim.cap.ult. Philippus Archinthus in edicto de fide, p.2. cap.14. Covar.4.decret.2.p.cap.6.§.10. nu.5. Bellarminus li.1.de matr.c.28.statim in principio, & col.3. §.Quartum est, explicat id verum esse, sive sint fratres ex utroque, sive ex altero solo parente. Pereira tom.2.in Genesim, lib.16. disp.14. num.221. Catharinus lib.6.in Cajetanum, ad finem illius quæstionis, an possit Pontifex dispensare cum professo. Emmanuel Sa sum.ver. Matrimonium, ubi de impedimentis dirimentib. n.4.vers.Cum parentibus. Vasquez 1.2.q 74.a.8.disput.112.num.7. Lamas methodo curationis, 3.p.c.9.§.19.statim in princip. Canedo sum.de matrim. cap.6. ubi de consanguinitate, n 43. & dicit hoc esse probabile Victoria summ. ubi de matrim. n.295. & tandem hanc sustinent omnes Doctores relati n.5. asserentes gradus prohibitos Levit. 18. esse de jure naturæ; nam inter illos numeratur quidam gradus 1. consanguinitatis in linea transversa. At discrepant in alia parte hujus sententiæ, quatenus ait cæteros gradus in ea linea non interdici jure naturæ. Nam 2. gradus in linea inæquali transversa (ut explicui n.1. continebatur in illis gradibus Levitici, ac subinde dicunt jure) naturæ illum vetari.

Hinc deducitur 1. infideles matrimonio conjunctos in primo gradu consanguinitatis lineæ transversæ, ut sunt fratres, separandos esse, dum ad fidem convertuntur. Quia id matrimonium jure naturæ est irritum. Et ita tenentur dicere DD. n. præced. allegati. Et docent Sotus 4.d.40.q.un.a.4 in solut.ad 1. argum. Cajet. & d.41.q.un.a.3.col penul.vers.Faciamus, Castro & Toledo, num.præcid.allegati, cum tamen sit valde probabilis sent. nu. 10. allegata, dicens hoc matrim. sola lege Ecclesiastica irritari, cui illi tempore infidelitatis non subiacebant: habet subinde eandem probabilitatem, separandos non esse, nisi speciali lege aut consuetudine eorum tale matrimonium irritetur. Et ita tenentur dicere Authores illius sententiæ eo. num.10. relati. Et expressè docent Veracruz 2. p. speculi, a. 22. concl. 2. & a.25. pag. antepenult. §. Ex omnibus istis. Vega 2. tom sum. cap. 24 casu 127. ad fi. Et sanum consilium existimo ubi ægrè ferrent separationem, amplectendam esse hanc partem, & sic in pristino matrim. relinquendos: ut vel sic suavius ac facilius ad fidem invitentur. In reliquis verò gradibus lineæ transversæ conjuncti, nullatenus separandi sunt, ut deciditur c. Gaudemus, de divor. Quippe omnes illi sola lege Ecclesiastica irritant matrimonia, 56

(ut num. præcedenti probavi) à qua infideles sunt exempti.

13 Secundo deducitur, ex dictis in hac disp. & præc. ex gradibus consanguinitatis prohibitis Levit 18. solos esse de lege naturæ irritanti matrim. & obligare nunc seclusa lege Ecclesiastica, primum in linea recta, nempe, inter parentes, & filios: & 1. in linea transversa, nimirum, inter fratres & sorores. De gradibus autem affinitatis ibi interdictis, dicemus in impedimento affinitatis, nullum esse de jure naturæ.

14 Ad argumenta num. 10. proposita resp. Ad 1. dic, Saram non fuisse veram Abrahæ sororem, sed vocasse illam Abrahamum filiam patris sui Thare, qui erat neptis ejusdem Thare, ex ejus filio Aram fratre Abrahæ, ut asserunt *D. August. lib. 16. de civit. Dei, c. 12. & 19. & quæst. in Genesim. q. 26.* & refertur *cap. Quæritur, 22. q. 2. Josephus lib. 1. antiquit. c. 14. & 15. D. Tho. 2. 2. q. 110. a. 3. ad 3. Glossa ordinaria & Lyra in ea verba Genes. 20. Verè soror mea est, & ibi Abulensis: & c. 12. q. 22 & Levitici 18. q. 5. Sotus* sibi contrarius *4. d. 40. q. un. a. 4. col. 8. vers. At vero.* Et late probant *Pereira tom. 2. in Genesim, l. 16. disp. 14. à n. 214. Bellar. lib. 1. de matrim. c. 28. in solut. ad 2.* Ad 2. dic non posse firmum argumentum duci ex opinione unius puellæ existimantis vel id matrimonium licitum esse, vel minùs malum quàm vi stuprari. Ad 3. dicas eas gentes tanquam barbaras notari, ut n. 11. probavi. Ad 4. dic tunc temporis non fuisse opus dispensatione divina: cùm enim non essent alii, quàm fratres, qui generationi vacare possent, præponderabat præceptum conservationis naturæ: ut etiam inter parentes & filios, probavi disp. præc. n. 10. Ad ultimum dic, id argum. probare non ita strictè prohiberi jure naturæ matrim. inter fratres & sorores, ac inter parentes & liberos. Quod verissimum est: at inter utrumque gradum verè interdicitur jure naturæ.

DISPUTATIO LIII.

Ad quotum consanguinitatis gradum extendatur prohibitio matrimonii attento jure Ecclesiastico?

SUMMARIUM.

Explicatur quoto consanguinitatis gradu olim Ecclesia interdixerit matrimonium, & nunc interdicat, n. 1.

Proponŭtur errores hæreticorŭ, & impugnationes hujus prohibitionis, n. 2.

Ostenditur ejus convenientia, n. 3.

Si contrahentes distent à communi stipite inequaliter, dummodo alter eorum distet ultra quartum gradum, possunt inire matrimonium, 4.

Quid si alter eorum distet à stipite in primo gradu, alter verò ultra quartum? Et explicatur cap. fi. de consang. n. 5.

Satisfit objectionibus hæreticorum? n. 6.

1 EGIMUS de prohibitione matrimonii jure naturali inducta in aliquibus consanguinitatis gradibus: jam de prohibitione juris Ecclesiastici est sermo habendus. Et olim quidem Ecclesia conjugium interdixerat usque ad septimum consanguinitatis gradum, ut constat ex *c. Ad sedem 35. q. 5.* quod est desumptum ex *Epist. Alexand. II. ad omnes Episc.* & ex *c. Nullum 35. q. 3.* quod est Julii Pontif. & *c. 1. de cons.* quod est Nicolai II. & *c. Nulli,* quod est ex Concilio Lugdn. & *c. 1.* quod est D. Greg. *in Conc. Meldensi 35. qu. 3.* & ex *D. Greg. l. 12. epist. ep. 31. ad Felicem, & ex Conc. Tole. 2. cap. 5.* Postmodum autem sub Innoc. III. in Conc. Lateranensi restricti sunt gradus consanguinitatis usque ad quartum, & habetur *c. Non debet, de consang.* Quæ restrictio intelligenda est non solùm in linea collateralium, seu transversa, sed etiam in recta ascendentium & descendentium linea: ita ut quicunque consanguinei ultra quartum gradum possint matrimonio jungi. (ut probavi disp. 51. n. 22.) At intra quartum gradŭ lineę rectę vel transversę est matrimonium ipso jure nullum, ut constat ex *d. c. Non debet.*

2 Hæretici autem nostræ tempestatis variè insurgunt adversus hanc Ecclesiasticam prohibitionem, Vuicleff enim eam vocat humanam inventionem, affirmans posse consistere matrim. inter quosvis consanguineos, dempto primo gradu lineæ rectæ. Lutherus & Bucerus solos gradus Levit. 18. vetitos admittunt, atque alios ab Ecclesia additos omninò despiciunt. Alii, ut Philippus Melanchthon & Kemnitius, admittunt gradus ab Ecclesia prohibitos, ac posse alios ab ea prohiberi, dummodo culpa vacet, in illis gradibus interdictis matrimon. inire. Quos & alios hæreticos refert, & latè impugnat *Bellarmin. lib. 1. de matrim. c. 25. & seq.* Insurgunt ergo hæretici adversus hanc prohibitionem. 1. quòd Christus (cujus vices gerit Rom. Pontifex) venerit ad verbum Dei annunciandum, non autem ad condendas leges politicas, quales sunt matrimonia interdicentes. 2. quia cum Deus meliùs norit inter quas personas expediat conjugium iniri: ac solùm secundùm gradum in linea consanguinitatis dispari, & primum interdixerit *Levit. 18.* ineptè Ecclesia divinum institutum corrigens, alios addidit gradus usque ad quartum. 3. quod nova sit ea prohibitio, ac olim incognita in Ecclesia. Nam *concil. Epaunense cap. 30. Turonense 2. can. 12. Papiense 1. cap. 4.* solum 2. gradum prohibebant. Atque ita *D. Gregor. responso 6. ad August. Anglicum Episc.* & referunt *c. Quadam lex, 35. q. 3.* docet matrimonia inter consanguineos ultra secundum gradum permissa esse. Tandem, quia ridicula & puerili ratione inductum est *Concil. Lateran. relatum, Non debet, de consan.* ad restringendos gradus usque ad quartum, nimirum, quia corpus humanum ex quatuor humoribus compositum est.

3 Nihilominus convenientissima est prohibitio consanguinitatis in gradibus ab Ecclesia interdictis. 1. propter reverentiam quam cognati sibimet ipsis exhibere debent, ob originem ab eodem stipite tractam, & sanguinis communionem. Cui reverentiæ valde detrahit actus conjugalis, habetque turpitudinem quandam ipsi contrariam. Quamobrem ipsimet conjuges pudore quodam suffunduntur, & verecundia quadam inter seipsos concepta, actu illo utuntur. Quæ ratio affertur à *D. Thom. 2. 2. qu. 154. a. 9. corp.* & desumpta est ex *D. Aug. l. 15. de civit. Dei, cap. 16.* Secundò, quia decet matrimonia iniri eo pacto, ut deserviant bono publico politico. Cùm enim homo sit suapte natura animal politicum, ex *Aristot. 1. polit. c. 2.* debet eo matrimonio copulari, quod ad publicum civitatis bonum conducat. Hoc autem petit consanguineos & affines non jungi matrim. Quòd hi fœdere consanguinitatis & affinitatis satis devincti sint: & eo inito impeditur amicitiæ vincula protendi, quam esse maximum civitatis bonum asserit *Aristot. 2. polit. cap. 2. ad fi.* Et hanc rationem affert *idem D. August. eod. cap. 16. & Ambro. Epist. 66. ad Paternum.* Tertiò, quia cum consanguinei & affines aut in eadem domo commorentur aut passim se invisant, domosque invicem frequentent, si non interdiceretur matrimon. inter illos, magnus incestibus aditus pateret: à quibus valide arcet non posse matrimonium inter eos consistere. Tandem ob moderatum conjugii usum: si enim naturalis amor ex consanguinitate aut affinitate ortus conjugali adderetur, inflammata libidine effrenatè conjuges copulæ vacarent. Jure autem optimo prohibitionem hanc restrinxit denuo Ecclesia ad quartum gradum, quòd usque ad illum duret consanguinitatis amicitia, & ulteriùs tepescente jam charitate, vix sit qui se alterius consanguineum agnoscat.

4 Hinc infertur, duos consanguineos inæqualiter distantes à stipite, si alter distet ultra quartum gradum, alter verò intra illum, posse matrimonio copulari. Habetur expressè *cap. final. de consang.* Et ratio est, quia (ut probavi disp. 50. nu. 6.) tunc attenditur gradus consanguinitatis penes distantiam remotioris à stipite, ita ut quoto gradu remotior distat à stipite, eodem consanguinei illi distent inter se. Cùm ergo remotior à stipite distet ultra quartum gradum, ambo erunt consanguinei inter se ultra quartum gradum: ac proinde nulla erit prohibitio matrimonii inter illos, juxta *c. Debet, de consanguin. & affin.*

5 Hanc tamen decisionem *cap. fi. de consanguin.* temperant quidem, nisi alter eorum distet à stipite in primo gradu, tunc enim non valebit matrim. inter ipsum & alium distantem ab eodem stipite in quinto aut alio ulteriori gradu. Verbi gratia, abnepos, vulgò *el quarto nieto,* distat à quarto avo 5. consanguinitatis gradu, non poterit autem matrim. inire cum filia illius quarti avi, quæ ab eo avo distat in 1. gradu. Quia perinde est ac contrahere cum ipso stipite. Cum filia stipitis sit cum ipso una caro: unde in infinitum est hæc prohibitio, sicut cum ipsis ascendentibus, & descendentibus. Sic docet *Faber Inst. de nuptiis, in §. Inter eas, in n. un.* & eandem sent. tenet *Host. sum. t. de consang. §. Usque ad quotum gradum, n. 11. vers. Sed nunquid in quinto, & c. Quod dilectio, n. 1. & c. Tua, n. 2. de consang. Joan. de Friburgo in sum. confess. lib 4. tit. 6. q. 7. & Henricus, c. Non debet, n. 5. de consang.* licet dicat contrarium esse in rigore verius, at dicit hoc esse tutius, & amplectendum, atque occurrenti casu consulendum fore Pontificem. Cæterum jure optimo ab hac limitatione illius textus indistinctè loquentis recedunt communiter DD. asserentes posse inter illos consistere matrim. utpote qui ultra quartum consanguinitatis gradum sunt inter se conjuncti. Atque ita reprobata contraria sent. docent *Joan And. c. fi. n. 2. de consang. & super arbore consanguin. in fi. Anton. eo cap. fi. num. 4. & cap. Tua, eod. t. in fine. Ancharan. num. 2. & d. c. fi. in fine. Card. d. c. Tua, num. 3. Prapos. d. c. fi. in fine. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 17. a. un. q. 4. Rosella verb. Impedim. imped. 5. fi. & ibi Supplem. sum. Pisane, impedim. 5. n. ult. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 6. n. fi. Sylvest. Matrim. 8. q. 6. dict. ult. Brunel. de sponsa. concl. 25. fi. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 6. fi. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. qu. 132. n. 358. Enriquez. l. 12. de matrim. c. 9. n. 2. fi. Toledo l. 7. sum. c. 5. n. 4. Petr. de Ledesma de matr. q. 54. a. 2. col. pen. §. Et advertendum. Sanccius de spons. 2. p. super Instit. de nuptiis, § Ergo non omnes, nu. 11.* Et est communissima sententia.

6 Ad argum. n. 2. proposita resp. Ad 1. dic, leges de matrim. esse etiam spirituales: cum matrim. sit Sacramentum: atq; Christus leges aliquas de illo tulit, auferens polygamiam ac repudium. Ad 2. dic Ecclesiam minimè corrigere divinum statutum. Sed Deus commisit Ecclesiæ facultatem prolatandi, ac restringendi gradus, ut viderit pro temporum diversitate expedire. Et Hebræis quidem expedivit, ne plures consanguinitatis gradus Deus prohiberet. Quod rari essent illi: ac valde proni ad repudium, à quo arcerentur ducentes consanguineas. Quæ rationes cessant modò, & ideo expediens fuit plures ab Ecclesia gradus interdici. Ad 3. dic eam prohibitionem esse valde antiquam. Nam (ut nu. 1. retuli) prohibitionem usque ad 7. gradum statuerunt Alex. II. qui sedit anno 1060. & divus Gregor. qui 400. annis illum antecessit, & *lib. 12. Epist. 31. ad Felic.* scribit se cum solis Anglis dispensasse ut ultra 2. gradum matrimon. inirent,

rent, ob recentem eorum converſionem ad fidem, & Julius II. qui plus 200. annis præceſſit D. Greg. Ad ultimum dic, eam non eſſe præcipuam rationem illius reſtrictionis gradum, ſed quandam coovenientiam eſſe, nec ineptam, aut ridiculam, ſed plane phyſicam (ut bene docet *D. Thom 4. d. 40. q. un. a. 4.*) Quia cum homn ex 4. elementis conſtet, colligitur probabiliter ultra quartum gradum deficere vim ejuſdem ſanguinis à 1. ſtipite tracti. In permixtione enim ſanguiois à patre accepti cum al in extraneo, quæ fit in generatione, vis ignea, quæ ſubtiliſſima eſt, 1. confunditur & perit, 2. vis aerea, 3. vis aquea, 4. terreſtris, quare ultra 3. generationem tota illa vis ſanguinis omnino extincta videtur.

DE IMPEDIMENTO cognationis ſpiritualis.

DISPUTATIO LIV.

Quid ſit cognatio ſpiritualis: ex quibus ſacramentis, & inter quas perſonas coorſurgat: & quo jure matrimonium dirimat?

SUMMARIUM.

Explicatur definitio cognationis ſpiritualis, n. 1.
Hæc cognatio eſt ſolo jure Eccleſiaſtico inducta, & habet fundamentum in jure divino, 2.
Impedit & dirimit matrimonium ſubſequens jure ſolo Eccleſiaſtico, 3.
An impediat uſum, quando ſupervenit matrimonio? remiſſivè, 4.
An dirimat ſponſalia præcedentia, 5.
Ex aliis ſacramentis, præter Baptiſmum & Confirmationem, non oritur cognatio, 6.
Quid ex Catechiſmo? Remiſſivè, 7.
Non extinguitur morte perſonæ, qua mediante contracta eſt, 8.
Inter quas perſonas jure antiquo contrahebatur, 9.
Quid ex jure novo Tridentini? 10.
An hodie trãſfundatur hæc cognatio in cõjugẽ baptizãtis vel patrini? 11
An contrahatur inter maſculum & fœminam ſimul effectos patrinos, ita ut nequeant matrimonium inter ſe inire? 12.
Vir & uxor ſimul alicui pueri patrini nõ privãtur debiti ex actione, n. 13
An Tridentinum auferens vel reſtringens cognationem loquatur etiam de ante illud decretum contracta? n. 14.
An ſi plures patrini deſignati, ante Tridentinum tangendo puerum cognationem contraxerant, ſit illa nunc ſublata? 15.
An contrahatur cognatio ſpiritualis cum parentibus naturalibus, illegitimis tamen ipſius baptizati vel confirmati: & cum adoptivis? 16.
An poſſint duo ad invicem eſſe patrini filii alterius, & ſic duplici ex parte cognatione ſpiritali devinciantur? n. 17.

1 CUM actum ſit de cognatione carnali, jam de ſpirituali diſſerendum eſt. In quo tractatu hunc ordinem ſervabo. Priùs in hac diſputatione agam, ex quibus Sacrameotis, & inter quas perſonas oriatur. Deinde in ſequenti, an ex ſacramento pœnitentiæ. Mox de qualitate actus requiſiti ex parte patrinorum, & eorum iotentione, & an debeat eſſe actus perſonalis ad contrahendam hanc cognationem. Mox de qualitatibus in patrinis requiſitis, ut contrahant. Tandem de qualitate ipſius Baptiſmi, an debeat eſſe ſolemnis, & validus. Cognatio ergo ſpiritualis ſic communiter à Doctoribus definitur. Eſt propinquitas quædam perſonarum ex ſtatuto Eccleſiæ conſurgens propter collatiooem Baptiſmi, vel Confirmationis, vel ſuſceptionem recipientis hæc ſacramenta. Quæ ex corollariis ſequentibus manifeſta relinquetur.

Hinc deducitur 1. cognationem hanc ſpiritualem ex Baptiſmo & Confirmatione ortam, non eſſe ex jure divinu naturali, aut ex divino poſitivo, ſed ex ſolo Eccleſiaſtico. Quod affirmat *D. Thom.* ab omnibus receptus *4. d. 42. q. 1. a. 1. corp.* Et non eſſe ex jure naturali conſtat. Quod hæc ſacramenta nullum in jure naturali fundamentum habeant, ſed ex ſola Chriſti inſtitutione inceperint. Quare cognatio ex ipſis conſurgens nequit eſſe de jure naturæ. Nec etiam eſt de jure divino poſitivo. Quia nulla in ſacra pagina locus invenitur, ubi de illa mentio fiat. Reſtat ergo, ut ex ſolo jure Eccleſiaſt. ortum habeat. Statuta autem eſt, *cap. De eo, & c. Si quis filiaſtrum*, & multis aliis in locis, *30. q. 1. c. Veniens*, & in multis aliis textibus, *de cognat. ſpirit. & c. 1. eod. t. in* 6. Ratio autem, cur Eccleſia inſtituerit ex his duobus ſacramentis oriri cognationem ſpiritualem, per eorum adminiſtrationem, vel io eis ſuſceptionem, optimè redditur à *D. Th. 4. d. 42. q. 1. a. 1. corp. junct. a. 2. ad* 1. Quia ſicut per carnalem generationem homo accipit eſſe naturale: ita per hæc ſacramenta recipit eſſe ſpirituale, per modum cujuſdam ſpiritualis regenerationis ac nativitatis. Sicut enim in puero eſt duplex nativitas naturalis, prior in utero, quando in illo adhuc debilis formatur. Poſterior, quando jam roboratus ad ſuſtinenda aliqua vitæ adverſa, ex utero in lucem editur. Sic eſt in homine duplex nativitas ſpiritualis, altera in Baptiſmo, per quam regeneratur tener, & quaſi intra Eccl. uterum fovendus: altera verò in confirmatione, per quam fortis effectus in lucem prodit, ut periculis expooatur. Et in his Sacramentis miniſtrans eſt quaſi pater generans, & ſuſceptor ſive patrinus eſt quaſi mater, quæ nomioe Eccleſię in ſuo gremio baptizatum & confirmatum ſuſcipit. Sicut ergo per generationem carnalem contrahitur cognatio naturalis, ita per generationem hanc ſpiritualem in his Sacramentis factam inſtituit Eccleſia cognationem quandam ſpiritualem contrahi. Item ut mentibus hominum altius hæc nativitas imprimeretur. Cùm videretur cognationem ex ea oriri, inſtar cognationis naturalis ex naturali nativitate promanantis. Quamvis autem hæc cognatio ſit ex ſolo jure Eccleſiaſtico inducta, negandum non eſt ei fundamentum aliquod in jure divino poſitivo. Nam *1. Pet. 2.* appellatur regeneratio per Chriſtum facta per hæc ſacramenta.

3 Secundò infertur jure optimo Eccleſiam inſtituiſſe, ut cognatio ſpiritualis ex duplici hoc Sacramento orta impediat ac dirimat ſubſequens matrimonium. Quod expreſsè deciſum eſt *cap. 1. de cognat. ſpirit. in 6. & c. Veniens*, & multis aliis textibus, *de cognat. ſpirit.* & ſupponitur in *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c.* 2. Rationes autem hujus ſtatuti ſunt ferè eædem, quas diſp. præced. n. 3. attulimus ad probandum expediiſſe in quibuſdam conſanguinitatis gradibus ioterdici ac irritari matrim. Quia recipiens ab alio eſſe ſpirituale, debet illi quandam reverentiam. Atque ideò baptizantibus tanta olim exhibebatur reverentia: ut ob eam cauſam zelus eſſet ac contentio inter Chriſtianos, à quo quiſpiam baptizatus eſſet, ut teſtatur *D. Paul. 1. Corinth.* 3. Secundò, quia inde contrahitur quoddam amicitiæ ac familiaritatis vinculum. Quare oportuit inter hos cognatos interdicere matr. ut cum extraneis inito dilataretur in plures amicitia. 3. Quia ſicut ex generatione carnali, per quam quis eſſe naturale accipit, conſanguinitas orta dirimit matrimon. ita expediens fuit, ut ſpiritualis cognatio profecta ex ſpirituali generatione in ejus reverentiam impediret ac dirimeret conjugium inter eas perſonas eo vinculo conjunctas. Quare male *Conradus Lagus in method. juris, tit. de nuptiis*, dixit prohibitionem matrimon. in cognatione ſpirituali ſine cauſa factam eſſe: eamque valere authoritate Eccleſiæ, quantum poſſit. Hæc autem cognatio ſolo jure Eccleſiaſtico obſtat matrim. ineundo. Cum enim ex ſolo illo jure inſtituta ſit (ut n. præc. probavi,) fieri nequit, ut jure naturali aut divino poſitivo is effectus ſibi competat. Et ita teſtatur *D. Thom 4. d. 42. q. 1. art. 1. corp.* Et eſt ab univerſis receptum: teſte *Covar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 4. num. 1.*

4 Quando autem cognatio ſpiritualis ſupervenit matrimonio, ut quia alter conjux fuit patrinus alterius in Confirmatione, aut levavit de ſacro fonte filium alterius, aut communem, certum eſt matrim. præcedens diſſolvi non poſſe. An verò, qui in culpa fuit, privetur facultate exigendi debiti? dicam lib. 10. diſp. 26. & ſeq.

5 At ſi ſola ſponſalia de futuro contracta ſint, diſſolventur per cognationem ſpiritualem ſupervenientem inter illos, ſicut & per affinitatem. Quia cùm non ſint vinculum indiſſolubile, ſolventur ſuperveniente obſtaculo dirimenti ſubſequens matrimon. Atque ita docent *Hoſt. cap. Veniens, in fine, de cognat. ſpirit. Et ibi Joan. Andr. in fine, Anton. in fi. Aucbar. num. 2. Cardin. in fin. Alexand. de Nevo c. 2. n. 5. eod. tit. Roſella verb. Impedimentum impedimento 6. n. 17.*

6 Tertiò infertur, ex aliis ſacramentis præter Baptiſmum & Confirmationem, minimè oriri cognationem ſpiritualem, quæ matrim. aut dirimat, aut impediat. Sic deciditur expreſsè *c. fi. in fi. de cognat. ſpirit. in* 6. Cujus ratio eſt juxta *D. Thom. 4. d. 42. q. 1. ar. 2. ad* 8. quia licèt reliqua ſacramenta conferant eſſe ſpirituale gratiæ, at non id efficiunt per modum ſpiritualis regenerationis, ſed per modum alimentationis, ut Eucbariſtia, aut ſanationis ſeu reconciliationis, ut Pœnitentia.

7 Utrùm verò ex Catechiſmo contrahatur aliqua cognatio ſpiritualis: atque ea reſtricta aut ſublata per Tridentinum? diximus hoc 7. lib. tota diſp 10.

8 Quartò infertur, hoc impedimentum cognationis ſpiritualis eſſe perpetuum, ac proinde non extingui morte perſonæ, qua mediante contracta eſt, ut in affinitate & reliquis impedimentis contingit. Jura enim abſolutè hoc impedimentum ſtatuunt, nec invenitur textus id limitans, dum ea perſona ſuperſtes eſt. Deinde, quia ſpeciale eſt in cognatione legali tranſverſæ lineæ, ut ſit impedimentum temporale, quòd jura id ſtatuentia ita explicent. Atque ita docent *Supplementum Gabrielis 4. d. 42. q. 1. a. 2. concl. 5. Gallego de cognat. ſpirit. c. 15 n. 6.*

9 Quod ſi quæras, inter quas perſonas cognatio hæc ſpiritualis cootrahatur? Diverſimodè reſpondendum eſt attento jure antiquo & attento novo Tridentini. Quia jure antiquo triplex erat cognationis ſpiritualis ſpecies, nimirum, paternitas, compaternitas, & fraternitas. Paternitas inter baptizantem & baptizatum, & inter confirmantem & confirmatum: & ſimiliter inter patrinum baptizati vel confirmati, & baptizatum, vel confirmatum. Compaternitas inter parentes baptizati vel confirmati, & baptizantem vel confirmantem, & patrinos baptiſmi vel confirmationis. Atque ita parentes baptizati vel confirmati, erant compatres baptizantis, vel confirmantis, & patrinorum.

norum. Et duplex hæc cognatio transfundebatur à viro in uxorem, *c. Martin. de cognat. spirit.* ita ut eo ipso quòd vir baptizaret aut confirmaret, (potest enim conjugatus fieri Episcopus, servatis quibusdam conditionibus: ut latè dixi disp. 41.) vel esset patrinus, uxor contrahebat eandem cognationis spiritualis speciem cum eisdem personis: eo quòd sit una caro cum viro. Et magna erat contraversia, an etiam transfunderetur in mulierem fornicariè cognitam. Tandem fraternitas erat inter filios carnales baptizantis vel confirmantis, vel patrinorum, & ipsum confirmatum, vel baptizatum. Itaque baptizatus, vel confirmatus erat confrater filiorum baptizantis, vel confirmantis, & filiorum ipsius patrini, & matrinæ. Hæc habentur *c. De eo 30. qu. 1. c. Veniens, & c. Martinus, de cognat. spirit. & c. eod. 1. in 6.*

10 Verùm cognatio hæc spiritualis partim oblata est, & partim restricta, per *Trident. sess. 24. de matr. c. 2.* Ablata enim omninò est fraternitas: & sic baptizatus, vel confirmatus nullam spiritualem cognationem contrahit cum filiis baptizantis, vel confirmantis, vel patrinorum. Restricta autem est paternitas, ne transfundatur ad uxorem, nec similiter compaternitas: (ut nu. seq. declarabimus.) Et similiter restricta est compaternitas, ut non contrahatur inter baptizantem, vel confirmantem, & patrinos. Quare hodie duplex sola est hujus cognationis spiritalis species, nempe, paternitas, & compaternitas. Paternitas contrahitur inter baptizantem cum baptizato, & inter patrinos cum ipsomet baptizato. Et similiter inter confirmantem cum confirmato, & inter patrinos confirmationis cum ipsomet confirmato. Compaternitas autem contrahitur inter baptizantem cum patre & matre baptizati, & inter hos parentes carnales baptizati cum patrinis baptismi, & similiter inter hos parentes confirmati cum confirmante, & cum patrinis confirmationis. Quod constat ex verbis expressis dicti decreti Tridentini. Et notant universi Doctores.

11 Et quamvis post dictum Tridentini decretum dubitatum ab aliquibus fuerit: an cognatio spiritualis à viro contracta, eo quod aliquem baptizarit, aut tenuerit in baptismo vel confirmatione, transfundatur ad uxorem, & e contra, eo quod sint una caro, ut jure antiquo dispositum erat, *c. Martinus, de cognat. spirit.* At Pius V. in quodam proprio motu incipienti, Cùm illius vicem, edito anno 1566. declaravit non transfundi. Quòd Tridentinum expressè in eo decreto decidit, cognationem non contrahi ab aliis personis, præter ibi numeratas, inter quas non continetur uxor patrini vel baptizantis. Et ita notant *Navar. sum. Latin. c. 22. num. 39. Suarez 3. p. q. 67. a. 8. col. 3. §. Secundò explicat. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 168. Petr. de Ledesma de matr. q. 56. a. 3. f. 490. §. Conclus. sit. Veracruz appendice ad Specul.* ubi de cognat. spirit. *f. 75. Palacios 4. d. 42. disp. unic. col. 26. vers. Rursus uxores, f. 927. Ovandus ibi, q. un. propos. 4. Toledo l. 7. sum. c. 4. n. 5. Enriq. l. 12. de matr. c. 11. n. 2. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de matr. *cap. 15. col. 6. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 226. n. 1. fine. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 46. post 2. conclus. notabili 3.*

12 Hinc infertur, nec cognationem hanc contrahi inter ipsosmet patrinos. Quare si vir & fœmina sint simul patrini, possunt inter se matrimonio jungi. Quia omnes fatentur jure antiquo id impedimentum non oriri inter eos. Nec Trident. voluit cognationem hanc protendere, sed coarctare. Quare dum *Trid. sess. 24. de matr. c. 2.* sic ait: *Ad summum unus & una baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum cognatio contrahatur:* non est sensus illius particulæ, *Inter quos,* ut inter illos patrinos inter se hæc cognatio oriatur, sed inter illos & alias personas ibi numeratas, nimirum, baptizatum & ipsius parentes. Et ita docent *Navar & Suarez num. præced. allegati. Gallego de cogn. spirit. c. 9. n. 8. Palacios 4. d. 42. disp. un. col. 34. vers. Vir autem & uxor, f. 631. Lud. Lopez 2. p. instructorii, c. 51. de matrim. col. 2. & ibi de baptismo, c. 62. §. Secundo recolendum est. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c. 226. n. 1. notabili 1. Vega 1. to. summ. c. 33. casu 40.*

13 Quare si vir & uxor simul alienum puerum de sacro fonte levent, nullatenus privantur jure exigendi debiti. Quippe nullam contrahunt inter se cognationem. Sic *Palacios, Suarez, Manuel, Vega, n. præced. relati.*

14 Explicuit etiam Pius V. in quodam motu proprio, decretum Tridentini allegatum non solùm accipiendum esse de cognatione spirituali in posterum contrahenda, sed etiam de contracta ante illud decretum, ut similiter restricta censeatur. Quare qui ante prædictum decretum cognationem spiritualem inter se contraxerant in casibus sublatis per illud, poterant modò absque dispensatione aliqua matrimonio jungi. Verbi gratia, filii baptizantis vel patrinorum contraxerunt confraternitatem cum baptizata fœmina ante decretum Tridentini, ut num. 9. diximus, tunc non poterant matrimonio jungi, at possunt illimet nunc inire conjugium. Quia Tridentin. auferens cognationem spiritualem confraternitatis non solum abstulit in posterum contrahendum, sed etiam antea contractam. Et ita observant *Gallego de cognat. spirit. c. 7. n. 27. Veracruz appendice ad Speculum, ubi de cognat. spirit. in fine. fol. 76. Enriquez l. 12. de matrim. c. 11. n. 5. Petr. de Ledesma de matr. qu. 56. a. 3. col. 3. §. Circa istud decretum, Manuel 1. to. sum. 2. edit. cap. 226. n. 1. notab. 3. Barth. à Ledesma dub. 46. de matr. col. 9.* licet sub aliquali dubio: quia motum proprium non vidit.

An verò si plures tetigerant baptizatum ante prædictum Tridentini decretum, ac proinde cognationem spiritualem contraxerant, maneant ab illa liberi post id decretum? dicam disp. 57. num. finali.

Dum autem dicitur in prædicto Tridentini decreto, parentes baptizati vel confirmati contrahere cognationem spiritualem cum baptizante vel confirmante, & cum patrinis, intelligendum est de patre & matre carnalibus, sive legitimis, sive illegitimis. Quia ante Tridentinum eam contrahebant, ut docent *gloss. c. 1. verb. Et matrem, de cognat. spirit. 6. & ibi Francus nu. 4.* At Trident. cognationem hanc cum parentibus contractam nullatenus restrinxit, ut constat ex contextu. Et ita sentiunt *Navar. & alii,* quos disp. 62. num. 11. referam, qui post Tridentinum scripsere, & tamen docent eum, qui filium suæ concubinæ baptizat, non posse eam ducere, ratione cognationis spiritualis inter eos ex illo baptismo consurgentis. Quare parentes legales, nimirum, adoptivi ipsius baptizati vel confirmati, nullam prorsus cognationem contrahunt cum ea sacramenta conferentibus, aut cum patrinis. Quia nec antiquitus eam contrahebant: & textus loquens de parentibus est intelligendus de naturalibus utpote qui soli veri parentes sunt. Ita *Gallego de cognat. spirit. c. 7. n. 12.* 15

Tandem possunt duo ad invicem esse patrini, alter alterius filii, & rursùs hic filii ejus, qui suum filium de fonte levavit. Cùm nullus sit textus id interdicens. Sic *Abbas c. Super eo n. 2. de cognat. spirit. & ibi Alexand. de Nevo n. 2. Prepos. num. 1. nota. 1. Angel. Matr. 3. imped. 7. nu. 18. Emm. Sa sum. verb. Matrim.* ubi de impedim. dirim. *num. 5. vers. Potest quis.* Quare tunc duplex inter parentes compaternitas orietur, ratione utriusque filii, ut tradunt *Abbas, Alexand. de Nevo, Prepos. ibidem.* 16

DISPUTATIO LV.

Utrùm per Sacramentum Pœnitentiæ contrahatur aliquod cognationis vinculū, ratione cujus sit specialis luxuriæ circumstantia necessariò fatenda, accedere ad confessionis filiam?

SUMMARIUM.

Quando confessio ut medium sumitur, quia fœmina solicitatur in confessione, est sacrilegium fatendum, n. 1.
Quid, quando longo tempore transacto? Refertur duplex sent. n. 2. & 3.
Proponitur sententia Auctoris, n. 4.
Satisfit argumentis, n. 5.

IN disputatione hac, absque controversia est, immane esse sacrilegium, ac mutans luxuriæ speciem, quando confessionis sacramentum acciperetur ut medium ad hoc peccatum perpetrandum. Ut si Sacerdos in ipsa confessione solicitaret pœnitentem. Est enim gravis injuria irrogata sacramento, ac proinde habet specialem sacrilegii malitiam. Quare jure optimo de hoc crimine cognoscunt hodie Fidei Inquisitores. 1

At difficultas est, quando non accipitur confessio ut medium, sed ut multo transacto tempore Sacerdos rem habet cum fœmina, cujus aliquando confessionem excepit: an hæc circunstantia sit necessariò fatenda. Qua in re duplex est sent. I. negat. Quoniam ex pœnitentiæ sacramento nulla cognatio contrahitur, ut constat ex *cap. fin. in fin. de cognat. spirit. in 6.* ubi postquam decisum est cognationem hanc oriri ex baptismo & confirmatione, sic dicitur: *Ex datione verò aliorum sacramentorum cognatio spiritalis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel dissolvat.* Ergo non est cur accedere ad filiam confessionis sit circumstantia necessariò fatenda. Et confirm. quia non reperitur in toto jure canonico decisum, cognationem aliquam aut vinculum aliquod speciale ex confessione oriri, unde consurgat specialis hæc luxuriæ circumstantia. 2. quia seclusa cognatione spirituali, quæ jure Ecclesiast. oritur ex baptismo vel confirmatione, non esset specialis circumstantia fornicari baptizantem, vel confirmantem, vel susceptorem, cùm à se baptizata, confirmata, vel suscepta in his sacramentis. Cùm ergo talis cognatio non nascatur ex confessione, similiter non erit specialis circumstantia. 3. quia hoc peccatum non est incestus, ut constat: non enim est accessus ad cognatam: nec sacrilegium. Quia injuria non infertur sacramento. Cum illud non sumatur ut medium ad hoc peccatum: atque sacramentum jam transierit. Nec potest dici esse circumstantiam notabiliter aggravantem, quamvis speciem non mutet. Quia sublata dicta cognatione, non est cur notabiliter aggravet. 4. quia si Sacerdos incitet ad alia peccata simul perpetranda illum, cujus confessionem aliquando audivit, ut ad simul vindicandam injuriam, furandum, nemo dicet consurgere circumstantiam necessariò fatendam, ex eo quod ejus confessionem audierit. Tandem, quia *Bernardus Diaz in pract. can. in nova edit. c. 82. n. 3.* ait hoc peccatum esse multo levius incestu cum cognata spirituali. Non ergo continet circumstantiam necessariò fatendam. Et ita tenet *Emm. Sa sum. verb. Confessio, n. 26.* Et *Petrus de Ledesm. de matrim. q. 56. a. 2. dub. ult. col. antepenult. & summ. de sacram.* ubi de Sacram. Pœnitentiæ, *cap. 19. fol. 631. §. Digo lo secundo,* asserit utramque sententiam esse valde probabilem, & à viris doctissimis sustineri, ac ipse neutram definit. 2

II. Sent.

3 II. Sent. sustinet eam circumstantiam esse necessariò confessione detegendam. Ducitur ex *c. Omnis 30. q. 1.* quod est ex Symmacho Papa, ubi hæc ait: *Omnes quos in pœnitentia accepimus, ita filii nostri sunt, ut in baptismate suscepti.* Ex quibus verbis colligit idem Pontifex ibi, Sacerdotem non debere fornicari cum muliere sibi confitenti: & sic concludit: *Quapropter hoc scelus si quis perpetraverit, non solum dignitatis honorem amittat, verum etiam usque ad exitum vitæ suæ jugi pœnitentiæ se subdat.* Et *Cœlestinus Pontif.* relatus *c. Si quis Sacerdos 30. q. 1.* sic ait: *Si quis sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, sciat se grave adulterium commisisse.* Et *c. fi. 30. q. 1.* idem Pontifex sic inquit: *Non debet Episcopus aut presbyter commisceri cum mulieribus, quæ ei sua fuerint peccata confessa. Si fortè (quod absit) hoc contigerit, sic pœniteat quomodo de filia spirituali, Episcopus quindecim annos, presbyter duodecim, & deponatur.* Quare per *d. c. Omnes*, asserunt *Domin. c. fi. n. 3. in fi. de cognat. spirit. in 6. Et ibi Francus in fine, Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. conclus. 2. n. 7. & ibi Supp. Gabr. q. 1. a. 2. concl. 1.* oriri ex sacramento pœnitentiæ cognationem spiritualem, non tamen ad effectum impediendi matrimon. Quare cante *eo cap. fi.* non dicitur simpliciter non oriri cognationem, sed cum addito, nimirum, ad effectum impediendi matrim. Atque *D. Thom. 4. d. 42. q. 1. a. 2. ad 8. & Turrcer. 30. q. 1. in sum. a. 2. n. 4.* dicunt contrahi quoddam fœdus simile cognationi spirituali: & inductam esse probibitionem peccandi cum filia spirituali confessionis, ut tollatur peccandi occasio, quæ consurgeret ex nimia familiaritate, quæ est inter confessarium & pœnitentem, in manifestandis peccatis, & aperlendo corde. Si ergo est specialis prohibitio in jure humano in textibus allegatis inducta, ob specialem sacramenti reverentiam, in quo contrahitur quædam familiaritas, & cor aperitur confessori, ipsique est debita quædam reverentia, & subjectio: peccatum fornicationis, admissum contra hanc specialem probibitionem in sacramenti reverentiam statutam, habebit jure Ecclesiast. specificam sacrilegii malitiam necessariò fatendam. Sicut quòd Ecclesia specialiter interdixerit vinctum de loco sacro extrahi, aut ibi peccata carnis committi: habent specialem hæc sacrilegii circumstantiam necessariò fatendam. Insuper erit quodammodo incestus ratione illius cognationis contractę. Et confirm. quia ob hanc rationem *D. Th. Palud. Turrecr. Supplementum Gabrielis ibid. Viguer. lib. institut. c. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 8. fi. Gallego de cognat. spirituali, c. 10. n. 13.* dicunt esse tam grave nefas accedere ad filiam confessionis, sicut ad filiam baptismi. At hic accessus habet secundùm omnes circumstantiam specificam fatendam. Et addit *Gallego* esse incestum cum sacrilegio. Et *Alex. de Nevo, cap. fi. in fine, de cognat. spir.* ait majus peccatum esse hunc accessum adulterio. Et *Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 2. col. 3. vers. Quod si canonem*, quamvis dicat peccatum hoc non esse incestum, ait tamen esse grave sacrilegium. Præterea, quia *Navar. lib. 5. cons. 1. de hæreticis, n. 1. edit. cons. 1. n. 6. in 2. consil. 2. nu. 6.* vocat scelus hoc incestum: & concordat cum eo *Simancas in suis institut. t. 40. n. 15.* dicens hunc sacerdotem deponendum esse, ac graviter plectendum, non tamen per Inquisitores, sed per Ordinarium. Tandem, quia esto negetur eam circumstantiam mutare speciem, at negari nequit notabiliter aggravare. Cum sit contra reverentiam sacramento debitam: tollitur enim reverentia, quam filii spirituales debent adhibere confessori, & est contra securitatem, quæ debet esse in illo arcano judicio, ac inde arcentur homines à confessione. Quare omnes Doctores allegati sunt expressè hujus sententiæ. Et in propriis terminis docent esse circumstantiam necessariò fatendam, *Tabiena verb. Circumstantia, fine. & ibi Armilla n. 12. Vivaldus Candelabro sacrament. 1. p.* ubi de confessione, *n. 50. Lud. Lopez 1. p. instructorii, c. 35. col. 4. § Secundo respondendo. Barth. à Ledesma de sacramento pœnitentia*, ubi de confessione, *dub. 10. col. penult.* addens esse speciale peccatum, quod ad incestum vel sacrilegium reducitur: & quamvis ea circumstantia non mutaret speciem esse illam necessariò fatendam. Et *Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 200. num. 2. & Vega 1. tom. sum. cap. 55. casu 19.* ajunt circumstantiam hanc notabiliter aggravare, ac proinde necessariò detegendam esse in confessione: juxta sententiam docentem circumstantias notabiliter aggravantes esse necessariò fatendas. Et *Enriq. lib. 12. de matrim. cap. 11. num. 1.* ait circumstantiam hanc multum gravare. Et denique multi viri doctissimi neoterici hujus sunt sententiæ.

4 Fateor mihi omninò placere hanc posteriorem sententiam. Et ita censeo, circumstantiam hanc esse necessariò fatendam, non solum tanquam notabiliter aggravantem, sed quia mutat speciem, & est speciale sacrilegium ratione specialis prohibitionis Ecclesiæ, & quodammodo incestus ratione vinculi similis cognationi ex eo sacramento contracti, ut n. præcedenti probavi, & sentiunt ferè omnes ibi citati: ut eos referens annotavi.

5 Ad argum. num. 2. proposita respondetur. Ad 1. & confirmationem constat ex dictis numer. 3. ubi textus attuli ex quibus probatur, aliquam cognationem spiritualem contrahi, non tamen obstantem matrimonio. Et esto ea non contraheretur, sufficeret (ut ibi probavi) specialiter hoc prohiberi in reverentiam sacramenti. Ad 2. constat similiter ex dictis. Nam etiam ex pœnitentia oritur quædam cognatio. Et esto non oriretur, est discrimen, quod cum filia baptismi vel confirmationis non sit specialiter prohibita copula, nisi in quantum ex eis sacramentis jure statutum est cognationem oriri: at in nostro casu est specialiter interdicta ob sacramenti reverentiam. Ad 3. constat ex dictis. Ad 4 dic esse latam differentiam: quia alia peccata non opponuntur reverentiæ debitæ sacramento ac confessori, nec speciali prohibitione interdicuntur. Ad ultimum dic, esto ea doctrina admittatur, non inde probari circumstantiam hanc non esse confitendam: sed non esse tantæ malitiæ, ac coitum cum cognata spirituali.

DISPUTATIO LVI.

Quis actus in patrinis desideretur, ut cognationem hanc spiritualem in Baptismo & Confirmatione contrahant.

SUMMARIUM.

Non sufficit ad hanc cognationem responsio patrinorum, nisi confirmatum aut baptizatum teneant, dum hæc sacramenta suscipiuntur, aut hunc de sacro fonte levent, n. 1.

Nec satis est, puerum ante baptismum in sacro fonte tenere, 2.

Desideratur tenere in ipso baptismo, aut immediatè de manibus baptizantis suscipere, 3.

An satis sit quicumque tactus, dum baptizatur puer, vel de sacro fonte levatur? 4.

An sufficiat assistere tunc tanquam susceptorem absque tactu? 5.

An necesse sit puerum immediatè tangere? 6.

An desideretur responsio patrinorum ad cognationem hanc contrahendam? Refertur triplex sententia, n. 7. 8. 9.

Proponitur sententia Authoris, 10.

Solvuntur argumenta, n. 11.

CONSTAT igitur inter DD. quos num. 7. & triplici sequenti referam, desiderari ut patrini cognationem hanc spiritualem contrahant, ut baptizatum aut confirmatum teneant, dum hæc sacramenta conferuntur, nempe dum aqua infunditur puero in baptismo, vel in confirmatione, dum ab Episcopo chrismate ungitur, in quibus horum sacramentorum substantia consistit: aut statim ac puer in sacro fonte baptizatur, ipsum de sacro fonte levent. Nam teste *D. Anton. 3. p. t. 1. cap. 15. §. 3.* in aliquibus locis Baptismus celebratur per aquæ infusionem, sustentantibus patrinis puerum, in aliis autem tenet puerum baptizans, & statim tradit patrinis. Conveniunt igitur DD. non satis esse ad hanc cognationem, ut patrini respondeant in catechismo pro baptizando: sed desiderari sustentationem dum baptizatur, vel statim de sacro fonte susceptionem. Quia textus hanc cognationem statuentes utuntur his verbis, Suscipit, accipit, tenet, levat, tangit. ut constat *ex primis 5. capitibus, & c. Omnes 30. q. 1. & c. 1. 2. 3. & c. Post susceptum 30. q. 3. & ex cap. Si quis unus 30. q. 4.* Et ex *c. 2.* ibi: *De sacro fonte susceperit.* Et *cap. Martinus*, ibi: *Filium de sacro fonte suscepit.* Et ex *c. Veniens, de cognat. spirit.* Et ex *c. 1.* ibi: *Qui eum suscepit.* Et ex *cap. fi.* ibi: *Ad suscipiendum de baptismo, de cogn. spirit. in 6.* Et ex *Trident. sess. 24. de matrim. c. 2.* ibi: *Baptizatum de baptismo suscipiant.* Et paulò inferiùs, *Quod si alii, ultra designatos, baptizatum tetigerint.* 1

2 Hinc deducitur, non satis esse catechumenum tenere super fontem ante baptismum. Quia hæc cognatio non contrahitur nisi ex ipso baptismi sacramento, quod nondum est. Ita docent *Sotus 4. d. 4. qu. un. art. 5. col. penult. Barth. à Ledesma de baptismo, dub. 11. ad fin.*

3 Nec quicumque levantes de sacro fonte cognationem hanc contrahunt, sed qui primùm suscipiunt puerum de baptizantis manibus, ubi primùm baptizatus est. Quare accipientes de manibus susceptoris non contrahunt. Quia hi non dicuntur levare de sacro fonte, sed ex manibus levantis suscipere. Atque ita docent *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. q. 146. n. 386. & 387. Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 2. col. 5. Viguerius lib. institut. c. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 8. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 46. col. 2. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c. 51. col. 4. Enriq. lib. 12. de matr. c. 11. n. 3. Vega 1. tom. sum. c. 33. casu 41. fine. Petr. de Ledesm. de matr. q. 56. a. 3. col. antepen.* ubi refert decretum congregationis Cardinalium, qui censuerunt existente consuetudine in Episcopatu Abulensi, ut commater non tangat infantem, donec compater levarit de sacro fonte, & commatri tradat, commatrem non fieri cognatam spiritualem infantis: eo quod non levarit ipsum immediatè.

4 Nec similiter satis est quicunque tactus momentaneus digito vel manu: sed exigitur patrinos sic infantem tangere, ut verè teneant, vel levent ex sacro fonte. Hoc enim solum est verè esse susceptorem. Ita *Sotus, Gaeta, Lud. Lopez, n. præced. allegati.*

5 Displicet verò quod aliqui sentiunt, nimirum, dum adultus baptizatur, vel confirmatur, non opus esse contractu, sed sufficere assistentiam patrini quasi in suam curam suscipientis. Ducuntur, quod tentio illa cæremonia sit, atque adultus per se stare possit. Ita docent *Sotus & Lud. Lopez num. 2. allegati. Emm. Sa summ. verb. Matrim.* ubi de impedimentis dirimentibus *num. 5. vers. Sufficit.* Sed displicet, quod contractus sit cæremonia necessaria ad contrahendam hanc cognationem, ut clarè significant textus n. 1. allegati. Et docent omnes DD. quos n. 6. & tribus

seq. referam. Et *Manuel 1.to.sum.2.edit.c.226.n.t.* refert Cardinales declarasse esse necessarium contactum. Et *Cardin. cap. Venient, n.2. de cognat. spirit. & ibi Prapos. n.2. q.2.* docent non satis esse assistere patrinos, ac levationi de sacro fonte connivere, nisi ipsimet levent. Et *Veracruz 1. part. Speculi, n.56. concl. 7. & Enriquez lib.12. de matrim. c.11.n.3.* dicunt non contrahi cognationem à patrinis designatis & assistentibus, nisi puerum tangant. Præterea quia nil refert, baptizatus aut confirmatus, infans sit, qui in propriis pedibus subsistere nequit, an adultus, qui per se stare valeat. Nam cæremonia susceptionis ac sustentationis patrini, inducta non est ab Ecclesia ad supplendam corporis imbecillitatem, sed ad significandam infantiam, & imbecillitatem spiritualem, quasi in fide enim imbecillis, confirmandus indiget aliquo se sustentante, ut docet *D.Th.3.p.q.72.a.30.corp.* unde *in solut. ad 1.* dicit nil referre, si confirmandus sit corpore adultus, quia nondum est spiritualiter adultus. Si ergo hæc cæremonia non servetur à patrinis tenendo baptizatum vel confirmatum, vel illum de sacro fonte suscipiendo, non obibunt patrinorum munus modo ab Ecclesia instituto: ac proinde nec viri susceptores erunt, nec spiritualem cognationem ex eo munere contrahent.

6 Non tamen desideratur, ut patrini immediatè puerum tangant: sed satis est, quamvis vestibus contectus sit. Quia illud est verè tangere ac tenere. Ita docent *Supplementum Gabr. 4.d.42.q. 1.a.1.col.2. vers. dicitur ex datione. Angelus verb. Matr. c. impedim.7. n.13. Sylv. Matr. 8.q.7 dict.13. Rosella verb. Impedimentum, imped.6.n. 23. Et ibi Tabiena imped.5 nu. ult. Armilla verb. Matrimonium, num. 12. Viguer. lib. instit. c.16. §.7. vers. 9. imped. 8. Veracruz 1.p. Speculi, a. 56 in corollario, quod infert ex 7. conclus.* Immo eadem ratione idem dicendum est, si puerum patrini teneant in quodam linteo. Ita *Archid. c. fin. 30. q.4. n.3. & ibi Bellamera nu.2. Idem Arch. c. final. insi. de cogn. spirit. in 6. & ibi Joan. Andr. nu. un. Anchar. nu.8. Domin. n.5. Franc. n.2. Turrecr. c. quod autem, n.2. 30. qu.4. D. Ant. 3.p. tit. 1. c.15. §.3. Cardin. c. Veniens, n.2. de cogn. spirit. & ibi Alexan. de Nevo n.7. Præpositus num.4. q.4. Rosella & Sylv. est. proxime allegat. Soto in 4. d.42. q.1. a.2. col.5. & ibi Gasl. Borilleng. q. un. a.3. initio. Barth. à Ledesma de matrim. dub.46. col.4. §. Annotare oportet. Emm. Sa summ. verb. Matrimonium*, ubi de impedim. dirimentib. *n.5. vers. Sufficit.* Et eadem ratione sufficeret puerum in disco tenere. Quod benè docent *Sotus, Barth. à Ledesma. Emm. Sa ibid. Vivald. candelabr. sacram. 1.p.* ubi de matrim. *n.159. Vega 1. tom. sum. c.33. casu 44. Lud. Lopez 2.2. instruct.* ubi de matrim. *c.58. col.4.*

7 Difficultas autem eò pertinet, an sola illa susceptio baptizati in ipso baptismo, aut levatio de sacro fonte sufficiat ad contrahendam hanc cognat. spiritualem: an potiùs simul necessaria sit patrinorum pro puero responsio, dum Catechismus fit? Qua in re quatuor sunt sentent. Prima docet ita necessariam esse eam responsionem verbis expressam, ut non sufficiat signis. Ducitur ex *c. Prima igitur, de consecr. d.4.* quod est ex D. August. juncta *gl. verb. Cautione*, & ex *c. Vos ante omnia, de consec. d.4.* quod est ex D. Aug. Ex quibus constat, patrinos fidejubere pro parvulis. Ut autem sint fidejussores, verba sunt necessaria, *l.1. ff de verb. oblig. l. Blanditus, C. de fidejus.* Secundò, quia patrini tenentur respondere, ac fidem profiteri pro parvulo, *d. c. Vos ante omnia, & c. Parvuli, el 1. de consecr. d.4.* quod est ex D. Isidoro. Ergo ea responsione ore expressa deficienti, non erunt veri patrini, nec subinde contrahent hanc cognationem. Et hanc sententiam forte esse veram docent *Host. sum. t. de matrim. §. Qualiter contrahatur. n.11. vers. Sed contra. Archid. d. c. Parvuli, n. un. & ibi Bellamera in princ. n.2. de cognat. spirit. in 6.* Et tenent *Francus c.1. statim in princ. concl. an. num.19. Lancelotus Galiaul. l.1. in princ. ff. de verb. oblig. Brunellus de sponsalibus, Archid. Franchus, Brunellus*, Unde inferunt *Hostiens. Archid. Franchus, Brunellus*, mutum incapacem esse hujus cognationis spiritualis, quæ ex baptismo oritur, ac obeundi muneris patrini in illo.

8 II. Sent. fatetur, eam responsionem esse necessariam: at dicit non exigi verbis expressam, sed satis esse signis responderi. Ita docent *Dominicus cap.1. in princ. 12. de cognat. spirit. in 6. Alexand. de Nevo c. Contracto, in fine, & ibi Prapos. in fine, de cogn. spir. Gatta repet. c. Ad limina, 30. q.1. §.4. q.147. n.388. 389.*

9 III. Sent. distinguit, dicens, si baptizatus sit adultus, ac pro se respondeat, non esse patrinorum responsionem necessariam: secus ubi est infans. Ita *Henric. c. Veniens, n.5. de cognat. spirit. Alciat. l. 1. in fine principii ff. de verb. oblig. Montalvus l.4. fi. tit. 7. p.4.*

10 IV. Ac verissima sent. docet, per solam susceptionem contrahi, & nullatenus ad id responsionem patrinorum desiderari. Prob. ex *c.1. de cognat. spirit. in 6.* ubi ter sola susceptio ponderatur, ac dicitur contrahi cognationem spiritualem. Atque omnia jura num.1. relata, mentionem facientia de hac cognatione spirituali, solius susceptionis meminere. 2. quia responsio patrinorum pro baptizato ad Catechismum spectat, in quo hæc cognatio minimè contrahitur: at in Baptismo, ubi contrahitur, nulla est interrogatio nec responsio. Tandem, quia *c.2. de cognat. spirit. in 6. & in Trident. sess. 24. de matr. c.2.* parificantur cognationes ortæ ex Baptismo & Confirmatione. At in hac contrahenda nulla patrinorum verba sunt de essentia. Ergo nec in illa. Et ideò hanc sent. sustinent ex Jurisperitis *Archid. c.1. nu.4. vers. Et eadem cognat. spirit. in 6. Et ibi Joa. Andr. n.2. Anchar. nu.3. idem Anchar. cap. Martinus, num.4. de cogn. spirit. Dominicus cons. 130. num. un. Albericus in suo dictionario, alstota I verb. Impedimentum 6. vers. An filii duorum compatrum. Astensis 2.p. summa, l.8. t.18. a. un. fine. Jo. de Friburgo in sum. confessorum, l.4. t.7. q.22. Monaldus summa*, ubi de matrim. *tractatu de cognat. spirit. de fraternitate, Rosella verb. Impedimentum, imped.6. n.21. Et ibi Supplem. sum. Pisana imped.6. nu.12. Tabien. ibi Imped.5 n. ult. Angel. verb. Matr. 3. ibi imped.7. n.13. Sylvest. verb. Matr. 8. q.7. dicto 13. Armilla verb. Matrim. n.12. Navar. sum. Hispana, c. 22. n.38. Covar. 4. decret. 2. cap.6. §.4. num.7. Ant. Cucus lib.5. institut. major. t.14. n.12. Mantienzo li.5. recop. t.1. rubr. gl.1. n.168. Gallego de cogn. spir. c.12. n.3. & 5.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d.42. q.1. a.1. concl.1. n.6. & 10. Et ibi Nicolaus de Orbellis, qu.1. §.3. D. Ant. 3.p. t.1. c. 15. §.3. Sotus 4. d.4. q. nu. a.5. col. penult. & d.42. q.1. a.2. col.5. Ledesm. 2.p.4. q.58. a.2. ad fi. Veracruz 1.p. Speculi, art. 56. concl.8. Enriquez l. 12. de matr. c.11. n.3. Barth. à Ledesma de Baptismo, dub.11. ad finem; & de matr. dubio 46. columna 3. notabili 3. Lud. Lop. 2.p. instructorii, de matr. c.51. columna 4. Petrus de Ledesma summa sacrament.* ubi de Baptismo, *cap. ult. concl.4. Vega 1. to. sum. c.33. casu 42. Vivald. candel. sacram. 1.p.* ubi de matrim. *n.162.*

Ad arg. n.7. proposita resp. in illis textibus sermonem esse de 11 patrino Catechismi, in quo fiunt interrogationes, & nomine infantis respondet patrinus. At in Baptismo, in quo spiritualis cognatio dirimens matrimonium contrahitur, nulla est interrogatio nec responsio.

DISPUTATIO LVII.

An cùm plures duobus baptizatum vel confirmatum tangunt, vel illum de sacro fonte levant, universi illi cognationem hanc spiritualem contrahant?

SUMMARIUM.

An attento jure antiquo culpa esset & qualis, plures uno adhiberi patrinos in Baptismo vel Confirmatione? n.1.
An integrum erat Episcopo in hoc dispensare? n.2.
An eodem jure attento omnes tangentes contraherent cognationem? n.3.
Attento Tridentino possunt soli duo diversi sexus, non tamen ejusdem sexus adhiberi patrini in Baptismo, n.4.
An possint vir & uxor simul esse patrini? n.5.
An sit mortale plures duobus patrinos, aut duos ejusdem sexus esse? n.6.
An possit post Tridentinum Episcopus in hoc dispensare? n.7.
An post Tridentinum omnes tangentes baptizatum cognationem contrahant? n.8.
An idem omnino circa numerum patrinorum, & cognationem contrahendam, censeatur dispositum in Tridentino circa Confirmationem? n. 9.
Quot difficultates suboriantur circa hanc cognationem post Trident. n.10.
An quando nulli patrini designantur, omnes suscipientes contrahant cognationem? Refertur quadam sent. n.11.
Proponitur sent. Auctoris? n.12.
An ubi plures duobus designantur, vel duo ejusdem sexus, & admittuntur à parocho, contrahant cognationem? Refertur quadam sententia? num.13.
Proponitur sent. Auctoris? n.14.
Quid, si non omnes illi admittantur à parocho, sed duo diversi sexus, at omnes tangunt? n.15.
Quid, quando parentes designarunt patrinos, at parochus non præmisit diligentiam inquirendi, qui sint designati, & suscipere soli designati, vel alii plures? n.16.
Quid, quando parentes duos designarunt, parochus autem plures admisit, & omnes suscepere, vel soli à parocho admissi ultra parentum voluntatem? n.17.
Quid, quando neutrum ex designatis, aut unum solum admisit parochus, & ambo suscepere? n.18.
Quid, quando parentes nominè designarunt, at parochus designavit? n.19
Quid, quando patrini legitimè designati non tetigere, at quidam alius non designatus tetigit? n.20.
Quid, si ante Tridentinum plures patrini designati tetigerant, ac proinde contraxerant cognationem: an ea cognatio cessarit post Tridentinum, ac proinde possint illi matrimonio jungi? n.21.

In hac disp. præmittam, quæ jure antiquo statuta sunt: & inde gradum faciam ad novo Tridentini jure præscripta. 1
Præmittendum igitur est, jure antiquo præscriptum esse, ne plures patrini in Baptismo vel Confirmatione adhibeantur: sed unus solus, sive vir, sive fœmina, ut constat ex *c. Non plures*, quod est Leonis Pontif. *de consecr. d.4. & c. fi. de cogn. spir. in 6.* Quare ubi id præceptum non erat consuetudine abolitum, nonnulla culpa erat illud transgredi, duos aut plures adhibendo patrinos. Quippe violabatur præceptum justum, eaque ratione inductum, ne cognatio spiritualis matrim. dirimens inter tot personas oriretur. Deinde, quia cum munus susceptoris sit baptizatum instruere *c. Vos ante omnia, de consecrat. d.4.* oportuit unum solum susceptorem adhiberi, ne multis instructoribus existentibus, altero in alterum reiiciente hoc onus instruendi, penitus negligeretur. Vulgare enim proverbium dictitat, ubi est multitudo, ibi esse confusionem. Præterea, quia cognatio spiritualis naturalem imitatur, in qua est unus pater. Atque ideò culpam esse, ubi consuetudo non excusabat, asserunt *Addit. ad gloss. cap. fi. verb. Contrahitur, de cogn. spirit. in 6. & ibi Joa. Andr. ad fi. Domin. ad fi. Anchar. n.1. Francus n.2. Archid. statim in princ. & c. fin.*

c.fi.30.q.4. Statim in princ. & ibi Bellamana statim in princ. Sotus 4.d. 42.q.1.a.2.col.5. Rosella verb. Impedimentum, imped. 6. nu.4. Sylvest. verb. matr. 8.q.7. dicto 11. Hanc autem culpam solum venialem esse eo quod non tanti momenti sit prohibitio hæc non immeritò testantur Additio ad gl. Joa. Andr. Domin. Anchar. Rosella, Sotus proximè allegati. Immò id multis in locis consuetudine non servari affirmant ferè omnes Doctores allegati.

2 Utrum autem posset Episc. dispensare, ut plures adhiberentur patrini, non constabat inter Auctores. Quidam enim asserebant. Eo quod non reperiatur specialiter prohibita dispensatio. Sic Franeus, & Sylvest. n. præced. relati. Angel. verb. matrim. 3. imped. 7. n.19. Tabien. verb. Impediment. imped. 5. n.3. q.2. concl. 6. D. Ant. 3.p. t.1. c.15. §.3. Ledesma 2.p.4. qu.58. a.2. col. penult. vers. Ad quod dico. Gaeta repet. c. ad limina. 30.q.1. §.4.q 140. n.378. Præpositus relato Zocho, cap. Veniens, in fine, de cogn. spirit. ubi de ratione consuetudinis tuetur. Alii verò negant. Quod jure interdictum sit, nec reperiatur concessa Episcopis dispensatio. Ita Alexand. de Novo c. Contracte, n.16. de cogn. spirit. Utra harum opinionum placeat, dicam n.7.

3 2. Præmittendum est, attento jure antiquo, quotquot baptizatum vel confirmatum tangebant, dum hæc sacramenta ministrabantur, quamvis præcepti hujus transgressores essent, contraxisse cognationem spiritualem hanc impedientem, ac dirimentem subsequens matrim. ut expressè deciditur c. finali de cognat. spirit. in 6.

4 Novissimè autem Tridentini decreto sess. 24. de matrim. c.2. utrumque correctum est. Nam 1. ibi permittitur, ut possint ad summum esse duo patrini, vir scilicet, & mulier, ibi S. Synodus statuit, ut unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum canonum statuta, vel ad summum unus, & una baptizatum de Baptismo suscipiant. Ubi observandum est, minimè permissum esse, ut duo viri duæve fæminæ munus patrini obeant: sed si duo adhibeantur, diversi sexus esse debent. Et ita animadvertunt Ant. Carus, dicens ita declarasse Cardinales l.5. instit. major. t.2. n.9. & t.14. n.25. Toledo l.2. sum. c.23. n.... Suarez 3.p. q.67. n.8. col.2. §. Sed quæres. Gallege de cogn. spirit. c.7. n.9. Et ratio est congruentissima: ut generatio spiritualis carnalem imitetur, in qua nec duo patres, nec duæ matres reperiuntur, sed unus pater, & una mater.

5 Sed quæres, an patrini hi possint esse simul maritus, & uxor alienæ sobolis? Eos enim peccare venialiter affirmat Suarez 3.p. q.67. n.8. col.3. §. Secundo explicat. Quia licet Urbanus II. c. fi. 30. q. 4. dicat nullibi reperiri id prohibitum, at ipse decernit, ut id efficere minimè præsumant, propter majorem decentiam. Cùm tamen materia sit levis, ejus transgressio est venialis. Quod si usu contrarium receptum esset facile à culpa veniali posse excusari asserit, Et id esse interdictum docet etiam Gallege de cogn. spirit. c.9. num.7. Verum nullam esse culpam existimo. Tum, quia consuetudine id observari videmus, tum etiam, quia attento jure antiquo posse utrumque conjugem simul eo munere fungi, licet non ita decens sit, affirmant D. Th. 4. d.42. q.1. a.3. q.2. ad 4. Et tamen vidit textum Urbani citatum, illum enim affert Magist. in lit. Majoris in d.42. q. unic. ad fi. Astens. 2.p. sum. l.8. t.18. a. un. q.5. Angelus, verb. matr. 3. imped. 7. nu.9. Sylv. verb. matrimonium 8. q.7. d.10. Rosella verb. Impedimentum imped. 6. n.8. & ibi Tabiena imped. 5. n.3. qu 2. concl. 7. Et post Trid. id licere affirmant Navar. sum. Lat. noviori t.22. nu.39. Vivald. candel. sacram. 1.p. ubi de matr. n.153. Et ubi de baptismo n.69. Emman. Sa sum. verb. matrimonium, ubi de impedimentis dirimentibus n. 9. vers. Potest quis Ludovicus Lop. 2.p. instr. ubi de Baptismo, c.62. §. Secundo recolendum est.

6 Insuper potest dubitari, an transgressio hujus præcepti adhibendo plures patrinos, sit mortalis? Nam Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c.226. n.1. Vega 1. to. sum. c.33. casu 39. affirmant parochum plures patrinos admittentem reum esse culpæ lethalis. Atque idem subinde dicerent, si duos viros aut duas fæminas admitteret. Cum idem præceptum transgrederetur. Ad id non credo. Quod eodem rigore prohibitum fuerit antiquo jure plures adhibere patrinos: immò Tridentinum novam prohibitionem non addiderit, sed solùm antiqua sacrorum canonum instituta servari præceperit: permittens tamen duos diversi sexus adhiberi patrinos, ut constat ex illis verbis: Juxta sacrorum canonum instituta. At eam prohibitionem non esse tanti momenti, ut obliget ad culpam mortalem, diximus n.1. Ergo nec modo sub lethali obligabit: eo vel maximè quod præcipua hujus prohibitionis ratio fuerit, ne cognatio spiritualis multiplicetur: & sit valdè probabile omnes alios, ultra duos tangentes, eam non contrahere, ut dicemus n.14. ex aliquorum sententia. Atque ita post Tridentium non esse mortale, docet Ludovicus Lopez 2.p. instructorii, ubi de matrim. c.41. columna 4.

7 Existimo autem non posse Episcopum dispensare, ut plures duobus patrini adhibeantur, vel ut ii sint duo viri aut duæ fœminæ contra Tridentini præscriptum. Quia DD. affirmantes olim potuisse Episcopum, quos n.2. retuli, si attento jure loquebantur, minus bene sentiebant. Quia verissima sent. habet in præcepto Pontificis aut Concilii generalis non posse Episcopum dispensare, nisi ea facultas sibi expressè concedatur: aut semel aut iterum quando necessitas urget, nec patet ad Pontificem aditus: (ut lib. seq. dicemus.) At in hoc casu nulla potest urgere utilitas, nedum necessitas: & nullibi facultas dispensandi in eo invenitur Episcopis concessa. Si autem consuetudine innitebantur (ut n.2. ex Præposito retuli,) bene sentiebant: at jam Tridentinum prohibitionem illam innovans, abolevit veterem consuetudinem. Et ita videmus id decretum usu servari. Atque ita sentit Gallege de cognat. spirit. c.7. n.9.

2. Quoad contrahendam cognationem spiritualem, correctum est idem jus antiquum contentum c. fi. de cogn. spirit. in 6. per Trid. sess. 24. de matr. c.2. ibi, Parochus antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant: & eos vel eum tantum ad illum suscipiendum admittat. Quod si alii ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant. Quare ex hoc decreto illæ solæ personæ baptizatum suscipientes contrahent hanc cognationem, quæ sunt ad hoc munus specialiter designatæ per eos, ad quos eas eligere spectat, & per parochum ad idem munus fuerint admissæ: ut expressè habetur in eo decreto. 8

Sed dubitabis, an omnia stantia in eo decreto Trid. c.2. solùm habeant locum in patrino Baptismi: ac proinde in patrino Confirmationis maneat jus antiquum in suo robore: ac ideò unus solus possit in ea adhiberi patrinus: & quotquot confirmatum tetigerint, contrahant cognationem: prout jure antiquo decisum erat c. fi. de cogn. spir. in 6. Et ita esse, id videtur persuadere. Quod cum hoc decretum correctorium juris antiqui sit, debet restringi, nec ampliari potest ultra terminos in quibus loquitur. At de solo Baptismi patrino loquitur. Et confirmatur, quia in d. c.2. fine, habetur sermo de confirmatione, & solùm sic dicitur: Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum illiusque patrem, & matrem, ac tenentem non egrediatur. At quando textus idem prorsus quod de Baptismo statuerat, vult in Confirmatione servari id quod explicat, ut constat ex c. finali, de cognat. spirit. in 6. ibi: De confirmatione insuper quantum ad hoc, idem judicium est habendum. Et c.1. in fine eodem tit. in 6. dicitur idem. Profectò negari non potest, rem hanc non esse claram, sed difficultatem habere. At existimo idem omninò voluisse Trid. quoad omnia statuere in patrino Confirmationis, nempè, posse adhiberi duos patrinos diversi sexus: ac nullum alium tangentem, præter patrinos designatos, hanc cognationem contrahere. Ducor quòd clara mens Tridentini fuerit eodem modo utramque cognationem restringere: ut constat ex prooemio, ubi declarat velle se impedimentum cognationis restringere. Constat etiam ex fine, ubi cognationem ortam ex Confirmatione ad easdem prorsus personas restringit, ad quas restrinxerat cognationem ortam ex Baptismo. Unde aperta ejus mens eodem prorsus modo utramque cognationem coarctare colligitur. Quod utique minimè fieret si omnes confirmatum tangentes contraherent. Cùm non omnes tangentes baptizatum, sed solùm designati contrahant. Et ita hujus sent. videtur apertè Navar. sum. Latina, c.22. nu.40. notabili 3. ubi ait, eodem modo esse restrictam cognationem ortam ex Baptismo, & ex Confirmatione. Et subdit totum caput finale, de cognat. spirit. in 6. restringi per Tridentinum. Cùm ergo decisio d. cap. fi. sit, ut omnes tangentes in Baptismo vel Confirmatione cognationem contrahant: in utroque sacramento est id restrictum per Tridentinum ad solos patrinos designatos. Nam aliàs non esset verum totum id cap. fi. restrictum esse. Ejusdem sent. est apertè Suarez 3. part. q.72. a.10. ad fi. ubi postquam dixit unum solùm debere esse susceptorem in Confirmatione, & si plures adhibeantur, omnes contrahere: subdidit hoc: & alia, quæ pertinent ad hanc cognationem, limitanda esse juxta tradita in Trid. d. c.2. & q.97. art.8. fine, ubi postquam retulerat omnia statuta circa Baptismi patrinos, & cognationem, d. cap.2. concludit eadem in Confirmatione dicenda esse. Et Toledo l.2. sum. c.24. n.11. dicit in Confirmatione posse adhiberi unum vel duos patrinos, sicut in Baptismo. Atque ita sentit decretum Tridentini de utroque sacramento æquè intelligi: aliàs unum solum patrinum adesse liceret in Confirmatione, prout jure communi statutum erat, ut diximus n.1. 9

Septem autem specialiter difficultates breviter enodandæ insurgunt circa id Trid. decr. sess. 24. de matrim. c.2. Prima, an si nulli patrini designentur, omnes tangentes contrahant hanc cognationem? II. quid si plures duobus designentur, aut duo viri, duæve fæminæ? III. quid, quando parentes designarunt patrinos, at parochus non inquisivit quinam designati essent: & accesserunt ad suscipiendum designati, & quidam alii? IV. quando parentes designarunt duos patrinos, at parochus plures admisit, & omnes tetigere, vel à parentibus designati non tetigere, sed soli à parocho admissi? V. quid quando neutrum ex designatis vel unum solum admisit parochus, & tamen ambo suscepere? VI. quid, quando parentes neminem designarunt, at parochus duos aut plures designavit? VII. quid quando patrini legitimè designati non tetigere, at quidam alius non designatus tetigit? 10

Circa 1. difficultatem, quando nulli designantur, quidam censent omnes tangentes baptizatum, contrahere hanc cognationem. Ducuntur, quod à jure antiquo recedendum minimè sit, nisi quoad excepta in novo, l. Præcipimus, C. de appellat. Casus enim omissus remanet in juris antiqui dispositione, l. Commodissimè, ff. de liber. & posth. At Tridentinum nil disponit 11

in ca-

in casu, in quo nulli patrini designati sunt, sed solum exprimit casum, in quo aliquibus designatis, alii tangunt. Ergo ubi nulli designati fuere, standum est juris antiqui dispositione, *cap. fi. de cognat. spirit. in 6.* ubi decidebatur, omnes tangentes contrahere. Et ita sustinent Navar. *sum. Lat c.22. num.39. Enriquez lib.12. de matr. c.11. n.3. Emman. Sa sum. verb. matrim.* ubi de impediment. dirimentib. *n.5. vers. Cognatio spiritualis, Philiarch. de officio Sacerd. tom.1. par.2. lib.2. c.11. Graffis part.1. decisionum, l.2. c.85. n.4. Vivald. candolabr. sacrum 1.p.* ubi de Baptismo, *nu.70. Petrus de Ledesma.* dicens ita tenuisse viros doctissimos etiam ex iis, qui Concil. Trid. interfuerunt, *de matrim. q.56. §. Est aliud dubium annexum. Lud. Lopez 2.p. instr.* ubi de matr. *cap.51. col.3.* Et ubi de Bapt. *c.16. §. Ex prædictis sequitur.* Hanc etiam partem probant, quæ n.20 afferam.

12 Quamvis autem existimem prædictam sententiam esse valdè prubabilem: at probabilius credo neminem tunc cootrahere hanc cognationem. Quod Tridentinum, ne cognationis hujus impedimentum multiplicaretur, & ut certi essent illud coutrahentes: tanquam conditionem, ut veri essent patrini, petit eos designari ab iis, quibus incumbit. Ergo deficiente designatinnir conditione, ooo sunt veri patrini: ac subinde nec hujus cognationis participes. Et confirmatur, quia aliàs non vitaretur cognationis multiplicatio, & susceptorum incertitudo, quæ Tridentinum vitare voluit: atque proinde illius decreti mens frustraretur. 2. quia Tridentinum eo. c.2. fine, sic concludit. *Omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omninò sublatis.* Cum ergo personæ ibi contentæ hujus cognationis participes nominentur patrini designati ad id munus obeundum: omnes personæ, quæ designatæ non sunt, minimè erunt capaces illius. Et confirm. quia mens Tridentini fuit, ut ex *proœmio ejus c.2.* constat, omninò coarctare jus antiquum de hac cognatione contrahenda loquens, ut tantum extendatur ad personas in eo decreto contentas: & ita concludit omninò auferri ioter alias, præter ibi numeratas. At patrini non absolutè ibi numerantur, sed cum ea qualitate, ut designati sint. Nemioe ergu designato, à nullo contrahetur ea cognatio. 3. quia decretum irritans semper inducit novam actus formam, ut ex aliis probat *Felin. c. Cum dilecta, n.6. in 5. signo, de rescr. Et eo. n.6. ampliat. 1. regula* probat cum aliis, non solum si fiat aliquid contra formam substantialem, sed etiam si fiat præter esse irritum. Cum ergo decretum Tridentini irritet cognationem inter patrinos non designatos, peret designationem, tanquam formam, qua non servata corruet cognatio. Tandem quia dispositio Tridentini, restringens hoc impedimentum ad pauciores personas, non tanquam odiosa est restringenda, & concipienda, sed tanquam favorabilis, & proinde extendenda. Quamvis enim corrigat jus commune, at reducit matr. ad suam pristinam naturam, juxta quam validum erat inter omnes eas personas: & coarctat ejus impedimentum dirimens. Edictum enim de matr. non contrahendo est odiosum, *c. Licet ex quadam, de testibus, c. Cum apud, de sponsalibus.* Insuper tendit ad vitanda scandala ac peccata ex prohibitioonum multitudine pullulantia: ut ex *ejus cap.2. præfat.* constat. Atque ideò Pius V. in quodam proprio motu declaravit, eam Tridentini restrictionem non de sola cognatione in posterum contrahenda accipiendam esse, sed etiam de contracta ante illud decretum. Contra *reg. textus, 4.2. de constitut.* quæ habet constitutionem sola futura respicere. Nil mirum ergo si censeamus illud decretum extendendum esse, ut juxta illud cognatio hæc non contrahatur, ubi patrini designati non sunt. Et ex his constat ad cootrariæ sent. arg. Clare enim Trideotinum non omisit hunc casum, sed petit, tanquam conditionem, & formam patrinorum designationem. Et ideò hujus sent. sunt *Gallego de cogn. spirit. c.2. n.9. & seq. Suarez 3.p. q.67. a.8. in fine.* (At immeritò appellat contrariam sententiam falsam, cùm sit valde probabilis.) *Manuel 1.10. summæ 2. edit. c.226. n.1. notab.3. Vega 1.10. summæ, c.33. casu 40. fine.*

13 Circa 2. difficultatem, quando plures duobus patrini designantur: aut duo viri, duæve fæminæ cuntra præscriptum *Trident. sess.24. de matr. c.2.* Aliqui censent omnes illos, si à parocho admittantur, contrahere hanc cognationem. Quia Tridentinum prohibens plurium admissionem, aut duorum ejusdem sexus, oon irritat factum adversùs id decretum. Sicut *c. fi. de cogn. spirit. in 6. & c. Non plures, de consecrat. d.4.* similiter prohibebatur plurium admissio: & tamen *eo c. fi.* decisum erat non irritari contrarium factum: sed omnes cognationem haoc contrahere. Et confirm. quippe *Tridentinum eo. c.2.* id statuens, eosdem sacros canones confirmavit, addeos posse uoum, & unam in patrinos assumi, ibi: *Ut unus tantum sive vir sive mulier, juxta sacrorum canonum instituta.* Ergo eodem modo intelligendum est, quo illi. At illi ooo irritabant plurium admissionem, sed solum interdicebant. 2. quia in omnibus designatis, & admissis à parochu inveniuntur omnes conditiones petitæ in Tridentinu ad hanc cognationem. Cum re vera designati sint ab iis, quibus incumbit, admissique à parocho. Ergo licet cum peccato admittantur, cootrahent. 3. quia communis Doctorum sent. *l. Non dubium, C. de legib. cum Bartol. l. Prætor ait, n.3. ff. de novi operis nunciat.* tradit actum gestum contra legem esse firmum, ubi lex non adiicit decretum irritans, pœnamque erga traosgressores indicit. Quod in hoc Tridentini decreto reperitur: jubet enim parocho, ne plures, quam duos admittat, nec addit decretum irritans: ac jubet eum plures admittentem puniri arbitrio ordinarii. Tandem quia post pruhibitionem admissionis plurium, quàm duorum patrinorum diversi sexus, obi Consilium adiicit clausulam irritantem, solum cumprehendit tangentes non designatos: quòd si vellet irritare factum, quando plures duobus designarentur, facilè id posset exprimere, dum dixit, *Quod si alii ultra designatos*, addeos ultra duos designatos. Cum ergo id non expresserit, signum est noluisse irritare. Et ita docent *Navar. sum. Lat. c.22. n.39. & l.4. cons.1. de cogn. spirit. in 1. edit. cons. ult. nu.2. in 2. verb. cons.7. n.2. Emm. Sa sum. verb. matrimonium,* ubi de impediment. dirimentib. *n.5. vers. Cognatio spiritualis. Manuel 1.10. sum.2. edit. c.226. n.1. notabili 4. Vega 10. sum. c.33. casu 39.*

14 Sed *Suarez 3.p. q.67. a.8 col.2. §. Sed quæres,* doo dicit. 1. est, si non simul omnes suscipiant illum puerum, ille solus contraheret hanc cognationem, qui primò baptizatum susceperit, vel ad summum duo, si fuerint vir & fæmina. Nam re vera illi tantum sunt susceptores: & quando jam accedit tertius, ministerium illud jam exhibitum est, juxta Tridentini formam. Quamobrem reliqui jam non sunt capaces illius ministerii: ac proinde non contrahent cognationom. Quod idem docet *Palacios 4. d. 42. disp. un. col.26. vers. Et quidem fol.927.* & valdè mihi placet: nec credo esse contra sent. n. præced. relatam. 2. dicit *Suarez ibid.* si illi plures designati simul suscipiant, probabile esse, nullum eorum contrahere. Quia oullus eorum muous illud obit eo modo, quo ab Ecclesia statutum est, ac proinde nullus est verus, ac legitimus susceptor. Tridentinum enim hoc restrinxit ad illum, qui fuerit vel totalis susceptor, vel ita partialis, ut solum habeat alium socium diversi sexus. Et io hanc partem magis inclinat: quamvis dicat aliis probabile videri posse omoes coutrahere: & ideo quia res est dobia, abstinendum esse à matr. At hoc non ita mihi placet, sed multo verius esse reputo, omnes illos contrahere eam cognationem. Quod sustinent DD. oum. præced. relati: & ibi latè probavi. Et sostioet *Pallacios proximè allegat.* Nec obstat id munus obiri ab illis eo modo, quo Tridentioum præcepit. Quia noo statuit eum modum tanquam formam, & conditionem requisitam ad cootrahendam cognationem, ut probavi n. præced.

15 Quòd si plures illi susceptores non admissi fuerint à parocho, aut si sint ejusdem sexus, sed uoum, & unam admittat, alios repellens, juxta præceptum Tridentini: illi soli contrahent, quos parochus non repulerit. Et ita DD. n.13. alleg. cautè dixerunt plures illos à parentibus designatos contrahere, si admissi sint à parocho. Et ratio est. Quia eo ipso quòd parochus Trideotini præceptum exequens, expellit alios, præter duos diversi sexus censentur illi expulsi, perinde ac si designati non essent. Cùm parocho incumbat indagare, qui patrini designati sint, & ita eos admittere, ut serventur oumerus patrinorum, & diversitas sexuum, præcepta in Tridentino.

16 Circa tertiam difficultatem, quando parentes designarunt sive duos, sive plures patrinos, at parochus noo præmisit diligentiam præscriptam in Tridentino, inquirendo qui designati essent, ut legitimos admitteret, alios expellens: credo omnes à parentibus designatos contrahere, retenta sent. quam num.14. tenuimus. Quia in illis reperitur conditio necessaria in patrinis, cùm verè designati sint ab iis quibus incumbit designare: nec expulsi sunt à parocho, qui oumerum debitum excedebant ut sic censeatur designatio ablata. Nec ut admittantur à parocho ponitur in *Tridentino d. c.2.* tanquam forma, & conditio necessaria, ut illi contrahant: sed præceptum illud inquirendi, qui sint designati, imponitur parocho, ut norit qui designati sint, eorumque nomina in libro scribat. Quod vel inde constat. Quia in clausula irritanti solum dicitur sic: *Quod si alii ultra designatos baptizatum susceperint*. Nec dicitur ultra designatos, & à parocho admissos. Sed si plures designati à parentibus tangerent, illi non contraherent. Nam designati non sunt.

17 Circa 4. difficultatem quaodo parentes duos designarunt, ac parochus plures admisit: & omnes infantem simul suscepere, existimo solos à parentibus designatos contrahere. Quod munus parochi non sit alios patrinos designare quando parentes, vel ii, quibus incumbit, designarunt: sed solum indagare quinam designati sint. Quare iis, qui ultra designatos à parentibus atque à parocho admittuntur, deficit assignationis conditio necessaria ad hanc cognationem. Sed si designati à parentibus non tetigere infantem, sed soli quos parochus nominavit: idem dicendum est, quod dicam num.20.

18 Circa 5. difficultatem, quando neutrum ex designatis, aut unum solum parochus admisit, & ambo suscepere, credo utrumque contrahere, quando parochus non habuit legitimam expellendi causam. Qualis esset, si ambo essent ejusdem sexus, & unum solum admitteret: aut essent religiosi, aut heretici, quibus esse patrinos interdictum est, quia verè & legitimè designati sunt: & admissio parochi non est de essentia (ut probavi n.16.) At si parochus utrumque aut alterum legitimè expulisset, ac contra ejus voluntatem se iogereret, puto eum non contracturum. Per ea, quæ n.15. fin. dixi.

19 Circa 6. difficultatem quando parentes, aut ii, quibus incumbit neminem designarunt, at parochus duos aut plures designa-

gnavit: credo hos contrahere. Quia cum parocho incumbat cavere, ut Baptismus legitimè juxta cæremonias ab Ecclesia institutas ministretur, quarum una est adhibere patrinum: eo ipso quod nullus est designatus, ipsi incumbit designare patrinos: ac proinde in designatis per ipsum verificatur conditio assignationis petita à Tridentino. Atque ita videmus usu receptum in Confirmatione, dum enim Episcopus multos pueros confirmat, non solent parentes designare patrinos: sed Episcopi designant aliquem, qui id munus erga omnes confirmandos obeat.

20 Circa ultimam difficultatem, quando nullus ex designatis in patrinos puerum suscepit, sed quidam non designatus, posset alicui videri hunc contrahere, quia cùm nullus ex designatis id munus exequutus sit, puerum suscipiendo perinde est, ac si nullus fuisset designatus. In quo eventu valdè probabilis opinio num.11. relata affirmat omnes tangentes contrahere. 2. quia dum Tridentinum statuit neminem præter designatos contrahere cognationem, verè intelligitur quando designatio suum effectum sortita est. Noluit enim Baptismum solemnem carere patrino, quando designatio inefficax fuit. Et confirmatur ex illis verbis: *Quod si alii ultra designatos tetigerint*. Ubi clarè Tridentinum loquitur, quando designati tetigerunt. Præpositio enim, Ultra, ex vi suæ significationis denotat personas, quibus ipsa præponitur, exercere etiam actum per verbum denotatum. Quòd clarè tenet *Enriquez lib.12. de matrim. cap.11. num.3.* ubi ait, unum solum tenentem infantem, quamvis non sit à parentibus designatus, sed ipsis invitis id munus obeat, effici verum patrinum, ac contrahere hanc cognationem. At quamvis hoc valdè probabile sit, probabilius tamen existimo, illum non effici verum patrinum, nec contrahere cognationem. Quòd ei deficiat qualitas assignationis, quam n.12. diximus esse necessariam. Et licèt verba illius decreti Tridentini videantur supponere designatos tetigisse, ponderata significatione illius particulæ, Ultrà, at re vera id non supponunt, sed petunt designationem; tamquam conditionem necessariam: & sensus illius præpositionis, Ultrà, est, id est præter, ut sit sensus, nulli tangentes contrahunt, nisi à parentibus assignentur.

21 Tandem dubitabis, an plures patrini designati, qui ante Tridentinum contraxerant cognationem, eò quòd puerum susceperant in Baptismo vel confirmatione, modo maneant eadem cognatione devincti? *Petr. de Ledes. de matr. qu.56. art.... §. Mihi videtur quod in isto casu*, affirmat in illis manere eandem cognationem. Quia quamvis Pius V. (ut diximus disp.54. n.14.) restrictam esse declararit per Tridentinum, etiam cognationem ante illud contractum, ut in posterum abolita sit in illis personis, quæ non numerantur in *Tridentino sess.24. de matr. c.2.* ut illam contrahant. At personæ patrinorum, quales verè fuerunt omnes illæ tangentes plures designatis, ibi numerantur. Sed verius est, adhuc non perseverare in illis dictam cognationem, sed per Tridentinum abolitam, atque adeo posse illos absque dispensatione matrimonio copulari. Quia Tridentinum non numerat quoscunque tangentes, ut nunc contrahant, sed cum ea qualitate ut ab iis, quibus incumbit, designati sint. Atque ita sentiunt *Bartholomaus de matrim. dub.46. pagina 1497. Manuel t.10. summa 2. editionis, cap.226. n.1. notabili 3.*

DISPUTATIO LVIII.

An ad contrahendam cognationem spiritualem exigatur aliqua intentio in patrinis ultra externam baptizati vel confirmati susceptionem?

SUMMARIUM.

Quotuplex possit esse patrinorum intentio, n.1.
An desideretur aliqua intentio? Refertur duplex sententia, num. 2. & 3.
Authoris sententia explicatur, n.4.
Qui solum materialiter tenet puerum, non tanquam patrinus, non contrahit cognationem, n.5.
Quid, quando errore ductus patrinus levat filium cujusdam, putans se alterius filium levare, an contrahat cognationem? Refertur quadam opinio, n.6.
Proponitur sententia Authoris, n.7.
An credatur juramento patrini testantis defectum intentionis, n.8.
Satisfit argumentis, num.9.

1 DUplex potest in patrinis desiderari intentio. Altera contrahendæ paternitatis spiritualis. Altera autem suscipiendi infantem, exercendo cæremoniam ab Ecclesia institutam: hoc est, efficiendi quod ex Ecclesiæ instituto efficiunt patrini. Dubium ergo est, utra harum intentionum desideretur?

2 Aliqui censent, ultra susceptionem, exigi intentionem contrahendæ paternitatis spiritualis. Probant ex *l.x. & l. In omnibus negot.56. ff. de action. & oblig.* ex quibus constat ex consensu oriri obligationem, & absque illo nullam contrahi. x. quia volens vovere, non tamen obligari, non astringitur juxta veriorem sententiam, voti obligatione. Ergo similiter volens suscipere puerum in baptismo, nolens tamen astringi vinculo paternitatis, non astringetur. 3. quia expressis verbis, & quocunque actu exercito absque vero animo ineundi matrimonii, illud minimè initur, *cap. Tua nos, de sponsal.* 4. quia procurator tenens nomine alterius in baptismo, non contrahit cognationem spiritualem, defectu intentionis: juxta veriorem sententiam, quam disp. sequenti amplectemur: cùm tamen verè tenere intendat. Non ergo hæc intentio sufficit, deficiente intentione paternitatis contrahendæ. Ita tenent *Dominic. cons. 130. n.un. & cons.110. n.5. & 6. Philip. Probus addit. ad Monachum c.un. de despons. impub. in 6. & ibi Francus in princ. nu.2.* dicit fortè hoc esse verum.

Alii verò nullam in patrinis intentionem postulant, sed dicunt in illis oriri hanc cognationem, si infantem suscipiant, velint, nolint. Quia Ecclesia intendit super illos eam susceptorum obligationem inducere, ac per consequens vinculum cognationis inde consurgens: ne baptizati aut confirmati maneant ea cura destituti. 2. Quia affinitas ex copula carnali, absque alia intentione, immò quamvis copula sit prorsus violenta, necessario oritur: & similiter cognatio carnalis ex ejusdem sanguinis participatione. Ergo idem dicendum est de cognatione spirituali, quæ naturalem imitatur. Tandem, quia quæ sunt ex Ecclesiæ instituto, non pendent ex subditorum intentione. Et ideo hanc sent. sustinet *Galleg. de cogn. spir. c.14. n.7. Lud. Lop. 2. p.1. instruct.* ubi de matr. *c.51. col.6.* 3

At dicendum est, non desiderari ut susceptor intendat cognationem aliquam paternitatis aut compaternitatis contrahere: sed exigi, & satis esse, ut intendat efficere quod patrini efficiunt, nimirum, exercere actum illum suscipiendi ab Ecclesia institutum. Prob. desiderari aliquam intentionem argumentis primæ sententiæ adductis n.2. quæ hanc partem probant. Deinde, quia baptizans absque animo vero faciendi quod per illum intendit Ecclesia, nec verè baptizat, nec cognationem spiritualem contrahit. Ergo qui infantem suscipit materialiter tamen, & non animo obeundi munus susceptoris ab Ecclesia statutum; non fit verus susceptor, nec subinde hujus cognationis particeps. Probatur autem satis esse intentionem efficiendi quod patrini efficiunt. Quòd intendens baptizare, velit, nolit, contrahit cognationem. Quia hæc cognatio non à propria voluntate descendit, sed est accessoria actui verbi baptismi. Similiter ergo volens verè munus patrini obire, seu efficere quod patrini efficiunt, contrahet accessoriè cognationem. Quia æquè ex collatione baptismi, & ex susceptione in eo oritur. Et confirmatur, quia volens principale, consequenter vult accessorium, quod ex eo sequitur, *l. Si is qui ff. commendati.* Et ideo hujus sent. sunt *Monald. sum.* ubi de matrim. *tract. de imp. cognat. spirit. tit. de fraternit. Astens. 2.p. sum. l.8. tit.18. ar.un. fine, Joa. de Friburg. in sum. confess. li.4. tit.7. q.22. Supplemen. Gabr. 4.d.42 q.1. a.2. immediatè ante 5. concl. Rosella verb. Impedimentum, imped.6. n.22. & ibi Suppl. sum. Pisana, imped. 6. n.12. Tabiena ibi, impedim. 5. n. ult. Angel. verb. matrim. 3. impedim. 7. n.16. Sylvest. verb. matrim. 8. qu.7. dict.13. Armilla verb. matrim. n.12. Gaeta repet. c. Ad Limina. 30. q.1. §.4. q.147. n.388. Veracruz 1. p. speculi. a.56. concl.8. Barth. à Ledesma de matr. dub.46. col.3. notab.3. post 1. concl. Lud. Lopez 2. p. construct.* ubi de baptismo, *c.62. ad fi. Vega 1. to. sum. c.33. casu 42. & 43.* & ejusmodi sententiæ videtur *Palud. 4. d.42. q.1. n.10.* ubi ait contrahere cognationem, intendentem facere quod faciunt alii patrini. Et *Navar. sum. Hisp. c.22. nu. 38.* ubi ait contrahi compaternitatem à tenente in baptismo vel confirmatione, licet teneat animo, ut non efficiatur compater, & *Suarez 3. p. qu.67. a.8. dub. ult. & Emmanuel Sa sum. verb. matrimonium*, ubi de impedimentis dirimentibus, *n.5. v. Sufficit*, ubi dicunt non sufficere actionem externam, sed requiri intentionem aliquam faciendi quod alii patrini efficiunt, seu exercendi actum illum ab Ecclesia institutum. 4

Hinc deducitur 1. non contrahi hanc cognationem ab eo, qui materialiter tantùm teneret puerum, non tamquam patrinus tenet, neque id intendens, sed solùm gratia majoris commoditatis, ne puer humi sit: vel ut verum patrinum, qui fortè senex est & debilis, sustentaret: vel ut morem parentibus gereret, fingens se velle tanquam patrinum tenere. Quod constat ex dictis num. præcedenti. 5

2. Deducitur decisio illius quæst. An qui per errorem levat filium Petri, existimans se Pauli filium levare, contrahat hanc cognationem? Et quidem manifestum est eam minimè contrahi cum filio Pauli, nec cum ejus parentibus. Quia revera ille non levavit filium Pauli: ac proinde non est unde inter illos oriatur hæc cognatio. Difficultas autem eo tendit, an contrahatur cum filio Petri, quem revera levat is de sacro fonte, ac cum ejus parentibus? Qua in re quidam id affirmant. Quia sæpe attenditur id quod exteriorè agitur. *l. Si is qui. ff. commod. ad fi.* Et colligitur ex *c.1. 30. q.1. & ex c.2. de cognat. spirit.* in quibus supponitur uxorem per ignorantiam levantem filium mariti, contrahere cum marito cognationem. Secundò, quia nemo sanæ mentis negabit baptizantem per errorem filium Petri, quem Pauli credebat, contrahere cognationem cum baptizato, ac ejus parentibus. Ergo idem dicendum est de levante. Et hoc satis probabile. Et ita docent *Joa. Andr. reg. Potest qui per aliam, paulo ante solut. ad arg. de reg. juris. Card. c. Veniens, n.2. de cog. spir. Francus cap.1. in princ. nu.2. de cogn.* 6

de cogn.spir. in 6. Gallego de cog. spir. c.14. nn.10. Lud. Lop. 2.p. instr. ubi de baptismo, *c.61. fi.* additque nisi pro foro externo protestatus esset se nolle esse compatrem illius, nisi sit filius Pauli, ut putat esse: & pro foro conscientiæ, nisi hanc exceptionem in mente formaret.

7 Cæterum verius existimo eam cognationem non contrahi. Ducor ex *c.2. de cogn. spir.* ubi deciditur conjugem, quæ per ignorantiam levavit filium mariti, non arceri à debiti petitione: ex quo tex. *Abb. ib. n.4. & Alex. de Nevo num.6.* colligunt requiri scientiam, & animum ad contrahendam cognatioonem. Quæ prorsus in hoc eventu desiderantur: secundò, quia revera hic non intendebat exercere actionem illam veri patrini erga hunc, quem levavit. Ergo deficit intentio, quam n. præced. necessariam esse dixit. Nec est simile de baptizante. Quia ministri sacramentorum tenentur animum habere ministrandi sacramentum præsenti, quicunque ille sit; ac proinde quamvis erretur in persona, cùm verus sit baptismus, vera cognatio orietur. At patrinus non tenetur habere eam intentionem, & verè eligetur ad personam determioatam: ut contingit in matr. quod ratione erroris personæ vitiatur. Neque obstat *l. Si is qui*, quam pro se allegat contraria sent. Quia illis satisfiet disp. seq. n. fin. Nec alii duo textus. Quippe non supponont contractam esse cognationem spiritualem: quin potius ex illis colligunt *Abb. & Alex. de Nevo* (ut proximè retuli) animum & scientiam necessaria esse. Et ideò hujus sent. est *Abb. c.2. de cog. spir. n.4.* ubi dicens desiderari scientiam & animum, subdit inde inferri tenentem filium Petri, cum crederet esse alterius filium, non effici patrem spiritualem baptizati, saltem ut dirimatur matrim. posteà contractum: & licèt addat satis de hoc posse dubitari: concludit tamen sentiendum esse, ut in simili dicit *c. Veniens, eo tit. nn. 4.* ubi docet deficienti consensu non contrahi hanc cognationem: & ideò procuratorem, qui nomine alterius tenet infantem, illam non contrahere. Quare manifestè ibi tenet hanc opinionem. Idem tenet *Alex. de Nevo eo. c.2. n.6.* ubi dicens requiri scientiam & animum, infert errantem in persona non contrahere cognationem. Et quamvis ibi hoc non definiat, sed definit *c. Veniens n.10. eod tit.* ad quod se remittit, dicens levantem filium Martini, cum crederet esse Petri, cum neutro contrahere cognationem. Idem docet *Franc. Marc at dec.736. num.2.* Idem docent saltem ad dirimendum matrim. post initum, *Brunel. de sponsal. concl.20. n.20. Supplem. Gabr. 4.d.42. q.1. art.2. immediatè ante 5. concl. Lancelot. inst. juris can. lib.2. tit. de triplici cognat.* ubi de spirituali, *§. Diximus autem, verb. Ignorantia*. Hoc autem temperatem, nisi ita casu esset, quispiam patrious esset illius pueri, ut nullo modo eligeretur persona: sed nil referret essetne puer filius hujus, vel illius. Tunc enim intentio patrini manifestè fertur in puerum illum præsentem: ac proinde illios intendit esse patrinus.

8 Rogabis tandem, an sit credendum juramento patrini testantis se non habuisse animum tenendi, instar veri patrini, ut vel sic judicetur eum non contraxisse cognationem? Id enim affirmat *Dominic. cons.110. in fi.* Nullum affert fundamentum: sed fortè illud est quòd res hæc pendeat ex animo, & sit interna. At hoc minimè est verum, ut latè probavi in simili, l.3. disp.15. nom.9.

9 Ad argum. n.2. proposita resp. Ad 1. dic, eas leges habere verum, quando nil voluntariè efficitur. At patrinus hic licet nolit contrahere paternitatem, vult tamen tenere instar patrini, cui actioni est accessoria paternitas: & ideò tenetur consequenter eam velle. Ad 2. dic, aliud esse de impedimento, quod canon inducit citra consensum illud incurrentis, quale est hoc: aliud verò de vinculo qued nasci omninò debet ex propria voluntate: quale est votum, & matrimonium. Minor enim voluntas requiritur in priori casu, ut in simili docet *Navar. summ. Latin. c.16. n.34. vers. Interrogatus autem*. Ad 3. constat ex solutione præcedenti. Ad ultimum dic, procuratorem non tenere nomine proprio, & ideo nec principale, nec accessorium velle. Ad argum. n.3. adducta resp. Ad 1. dic, Ecclesiam tunc velle id onus imponere suscipienti, quando verus susceptor est, nimirum intendens id efficere, quod Ecclesia instituit à veris patrinis efficiendum: secus quando materialiter tantùm suscipit, ut n.5. explicuimus. Ad 2. dic, affinitatem & consanguinitatem per naturalem sequelam consequi, ac omninò independenter à propria voluntate: & ita oriri ex copula tempore somni aut amentiæ habita (ut in impedimento affinitatis dicemus.) Sic enim Ecclesia instituit id impedimentum affinitatis. Quod secus in cognatione spirituali evenit: si enim quispiam furiosus aut dormiens puerum de baptismo susciperet, nemo diceret eum cognationem contrahere. Ad ultimum dic, illud esse verum, quando Ecclesia independenter à subditorum voluntate aliquid statuit, ut dixi in affinitate.

DISPUTATIO LIX.

An susceptio requisita in patrinis ita personalis sit, ut per procuratorem exerceri non possit, nec per ipsum contrahi cognatio: & an saltem ipse procurator alieno nomine tenens eam contrahat.

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputantur, n.1.
An cognatio spiritualis possit contrahi per procuratorem. Refertur duplex sententia, n.2. & 3.
Proponitur sententia Authoris, n.4.
An saltem contrahi per nuncium? n.5.
An si consuetudo habeat ut hoc munus exerceatur per procuratorem, contrahatur cognatio à constituente procuratorem? n.6.
An possit universitas, per Syndicum constitutum ad levandum infantem, contrahere hanc cognationem? n.7.
An si procurator ille revocatus esset, nec de revocatione factus certior levaret infantem, contraheretur cognatio ab ipso constituente? num 8.
Satisfit argumentis, n.9.
An dato Dominum non contrahere cognationem, saltem ipse procurator illum contrahat? Refertur duplex sententia, n.10. & 11.
Declaratur sententia Authoris, n.12.
Solvuntur argumenta, n.13.

Duplex involvitur quæstio in hac disputatione. Prior est, de constituente procuratorem ad levandum infantem, an contrahat cognationem spiritualem? Posterior de ipsomet procuratore, an saltem ille tanquam verus susceptor illam contrahat? 1

Quæstio prior. An susceptio infantis requisita in patrinis sit ita personalis actio, ut nequeat per procuratorem exerceri: ac proinde constituens illum ut nomine suo suscipiat infantem, non contrahat cognationem? In qua triplex est sententia. Prima sustinet non esse ita actum personalem, quin possit per procuratorem exerceri, & contrahi cognationem spiritualem ab ipso constituente. Ducitur primò, quia potest quis per alium satisfacere, quod potest per seipsum, *regula, Potest quis, de regulis juris, in 6.* 2. quia procurator ad omnia negotia constitui potest. *l.1. ff. de procur.* & nullibi invenitur in hoc eventu prohibitum. 3. quia cum matr. ipsum quod sacramentum est, ac subinde maximè personale, possit per procuratorem iniri, *c. fi. de procur. in 6.* à fortiori poterit cognatio, quæ effectus ipsius est. Quartò quia juramentum est actus personalis, *c. Quoties 1. q.7. c. Ego enim, de jurejur.* & tamen præstatur per procuratorem. *c. Tibi Domino. d.63. & c. Procurator, de elect. in 6. & c. fi. de jure calum.* Ergo quamvis susceptio infantis sit actus personalis ipsius patrioi, non obstat quominus possit per procuratorem exerceri. 5. quia est consuetudo scita ac tolerata à Prælatis, ut magnates destinent procuratores, qui nomine suo infantem de sacro foote levent, ut testatur *Baldus statim allegandus* 6. quia actus hic nemini præjudicat, nec est electa personæ industria in levatione è sacro fonte sed bene in obligatione instruendi levati: à qua minimè eximitur levans per procuratorem. 7. quia jure communi antiq contrahebatur cognatio spiritualis per actionem alterius. Quando enim puerum levabat de sacro fonte, ex illa viri actione tra fundebatur cognatio spiritualis in ejus uxorem, *c. Martin. de cog. spirit.* Potest igitur per procuratoris actionem oriri cognatio illum constituentem. Tandem quia patrinus per baptizati sceptionem nil aliud videtur efficere, quàm se fidejussorem sius pro perseverantia in fide constituere: ac se obligare ad lum erudiendum, *c. Vos ante omnia, de consec. n.4.* Hæc aut obligatio, sicut & quæcunque alia, potest per procurator contrahi. Et ideò hanc sent. (quæ valdè probabilis est) si oent ex Jurisperitis, *Bald. l. un. §. Ne autem, n.16. Cod. de to tollen. & l. Post mortem §. Neque adoptare, statim in princ. ff. de a Abbas c. Veniens, n.2. de cog. spirit. & ibi Card n.2. Alex. de Nevo Prepos. n.2. q.2. Aleiat. l. Gallus §. Forsitan, n.21. & seq. ff. de lib. & Fel. c. Licet ex quadam n.1. col 3. v. Et ratio prædict. est, de test. Eve in suis top. loc. à matr. carnal. ad fi. Marsilius magister Jo. And.* (i semet refert *in regula potest quis per alium, de reg. juris*) *Alex. C. lib.2. de sponsal. c.8. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q.1. §.4. q.184. 390. & seq.* Et hanc sententiam esse probabilem, & praxi ptam, dicit *Angel. Instit. de nuptiis, §. illud, n.4. & Navar. in edit. suorum consiliorum, in fine totius 5. lib.* refert congregati sacri Concilii tenuisse hanc partem. Et ex Theologis, illi stinent *Emman. Sa summa, verb. matrimonium*, ubi de imped mentibus, *n.5. Cum quis per procuratorem. Philiarc de offic. sac te.1. p.2. c.11. Supplem. Gabrielis 4. d.42. q.1. art.3. dub.1.*

II. Sententia dicit, ante initum matrimonium tenend se præcedentem sententiam, ut contrahatur cognatio sp lis per procuratorem, ut sic impediatur contrahi matr. int sonam levantem per procuratorem, & ipsam levatam: at inito inter illas matr. tenendum esse non contrahi cogna ne matr. illud dirimatur. Hæc sententia tribuitur *Abb niens, n.4. de cogn. spirit.* sed falso. Quia tantùm dicit pro rem non admittendum ut nomine alterius teneat: at fiat tur, dicit oriri per actionem procuratoris cognationem constituente: quare expressè tenet primam sententiam Sed hanc tuentur *Angelus verb. matr. 3. imped. 7. n.14. Dec. sana 157. & ibi Aufrerius n.2.*

III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait contrahi cognationem hanc spiritualem per actionem

totis, sed desiderari susceptionem personalem ipsiusmet patrini. Prob. 1. Quia canones inducentes hanc cognationem spiritualem explicantes actum patrini per quem contrahitur, utuntur his verbis, Suscipit, accipit, tenet, levat (ut probavi disp. 56. n. 1.) quæ omnia propriam ipsius patrini actionem denotant. 2. Quia parificantur cognatio naturalis ac spiritualis, *cap. Dubitum, de Baptism.* At in illa actus personalis parentum desideratur. Et confirm. Quia nec cognatio legalis potest contrahi adoptando per procuratorem, *l. Post mortem, 25. §. Neque adoptare, ff. de adopt.* At cognatio spiritualis naturalem, & legalem imitatur. 3. Quia *c. De his 30. q. 1.* quod est ex Nicol. Papa, explicatur susceptio patrini necessaria ad contrahendam cognationem, his verbis: *De his qui filiastros suos ad confirmationem coram Episcopo tenent, id est, qui filios uxoris suæ, dum chrismantur, super se sustinent.* Et *cap. Ad limina 30. q. 1.* quod est ex Joanne Pontif. *Eumque ipse propriis manibus retinendo suscepit.* Et *c. Omnes, ibid.* quod est ex Symmacho Papa: *Nobis suscipientibus.* Quæ verba actum purè personalem patrini exposcunt, ut verus susceptor sit atque subinde hujus cognationis particeps. 4. Quia cùm inducere impedimenta matr. dirimentia sit valdè odiosum, inducenda minimè sunt, ubi non est jus expressum. At jure expressum non extat, posse cognationem spiritualem, subsequens matrim. dirimentem contrahi, per procuratorem: immò textus potius contrarium significant. Ergo non est in hoc dubio asserendum contrahi, atque id impedimentum dirimens inducendum. 5. Quia constituens procuratorem ut nomine suo puerum baptizet, non contrahit cognationem. Ergo nec constituens ut nomine suo suscipiat. Quia eadem videtur in utroque eventu ratio. Et ideo hujus sententiæ sunt, ex Jurisperitis, *Federic. cons. 15. Jo. Andr. regula potest quis per alium 68. de reg. jur. in 6. paulo ante solutionem ad argum. & c. 1. n. 1. de cognat. spirit. in 6. & ibi Archid. n. 1. Anchar. nu. 4. Dominic. ibi in princ. n. 6. Franc. ibi, in princ. n. 6. Ant. c. Veniens n. 2. de cogn. spirit. & ibi Anchar. n. 4. & 5. Henr. num. 3. & 4. & Bald. l. Si quis, ad fi. C. de nuptiis. Bartol. l. Gallus, §. Forsitan, in fi. ff. de liber. & posthu. & ibi Alex. n. 6. Paulus n. 3. Angel. de Perusio ibi, vers. Ergo, ad finem. Francisc. Aret. n. 47. Jas. n. 16. Imola n. 57. & c. Accedens, in fi. de prabend. Alberic. c. de procurat. rubrica, n. 3. & l. Post mortem, §. fi. in fi. ff. de adopt. Romanus singulari 53. in alia edit. 54. §. Quaro an filiatio. Fulgosius d. l. Post mortem, fine. Angel. Aret. Institutæ de nuptiis, §. Illud, an. 4. Cotta in memorabilibus juris, memorabili incipienti, statuto, Quod bannitus. Tiraquel. l. Si unquam, verb. Susceperis filios, nu. 41. C. de revoc. donat. Bertachinus in suo repert. lit. C. verb. Compater, vers. Compaternitas de jure. Brunellus de sponsal. conclus. 20. n. 21. Rosella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 18. & ibi Supplementum, sum. Pisana, imped. 6. n. 13. Tabiena impedimento 5. n. ult. Sylvest. verb. Adoptio, q. 2. fi. & matrimonium 8. q. 7. dict. 14. Armilla verb. matrim. n. 12. Navar. l. 4. cons. 1. de cogn. spir. 1. in 1. edit. cons. 2. num. 7. in 2. cons. 6. n. 7. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. n. 6. Ant. Cucus lib. 5. instit. majorum, tit. 14. n. 13. Mandosius de signatura gratia, tit. Dispensationes matrimoniales, §. An per procuratorem. Petr. Loriotus l. Non facile, §. Cognationis, ff. de gradibus. Paul. Fuscus toto singulari 148. Francisc. Marc. dec. 830. n. 8. p. 2. Mecius de contractibus, tit. de matrim. §. Pro declaratione, n. 22. Gallego de cognat. spirit c. 13. num. 14. Zavallos in suis quæst. practicis q. 369. fi.* Et ex Theologis *D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 15. §. 3. Sotus 4. d. 42. qu. 1. a. 1. col. 6. vers. Consuevit autem. Ledesm. 2. p. 4. q. 58. a. 2. ad fi. Nicolaus de Orbellis 4. d. 42. q. 1. § 4. Tolede lib. 7. sum. c. 4. n. 6. Enriquez lib. 11. de matr. c. 11. n. ult. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 56. a. 3. pag. penult. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c. 51. col. 5. & de baptism. c. 62. ad finem Barth. à Ledes. de matr. dub. 46. col. 4. notabil. 3. Vivaldus candelabro sacram. 1. p.* ubi de matrim. *n. 160. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 226. n. 9. Vega 1. tom. sum. c. 33. casu 44. Azor lib. 2. institutionum moralium, cap. 52. paulo post principium.*

5 Quidam quamvis negent posse contrahi hanc cognationem per procuratorem, affirmant posse contrahi tenendo puerum per nuncium ad id specialiter designatum, quod verè censeatur faciens, qui per nuncium efficit sicut per epistolam, *l. Dixit, ff. de const. pecu.* Hæc sententia communiter tribuitur *Angelo l. Gallus §. Forsitan, ff. de liber. & posth.* sed falsò illi imponitur, & neminem eam tenentem inveni. Et ideò dicendum est nec per nuncium posse contrahi. Cùm enim ad hanc cognationem desideretur actus personalis veræ personæ cohærens, eadem prorsus est ratio de procuratore, & de nuncio. Et lex in contrarium allegata procedit in actibus, qui solo consensu perficiuntur, & ideò non sunt personales. Quare hanc partem sustinent *Alex. d. §. Forsitan, n. 6. & ibi Imola n. 57. & c. Accedens, in fi. de praben. Francisc. 1. in princ. n. 6. de cognat. spirit. in 6. & ibi Dominicus n. 6. Brunel. de sponsal. conclus. 20. n. 25. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 6. n. 20. Sylv. verb. matrim. 8. q. 7. dicto 16. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. nu. 6. Ledes. 2. p. 4. q. 58. a. 2. ad finem Antonius Cucus lib. 5. institutionum majorum tit. 14. n. 13. Gallego de cognat. spirit. c. 13. n. 19. Sotus n. praced. relatus. Azor n. praced. relatus.*

6 Posset tamen consuetudine induci ut contrahatur cognatio hæc spiritualis tenendo per procuratorem aut nuncium. Quia quod potest lex inducere, potest etiam consuetudo legitimè præscripta. Et constat ex dictis disp. 4. numer. 11. ubi probavimus posse consuetudine induci impedimenta matrimonium dirimentia, & qualis consuetudo exigatur. Et ideò ita docent *Navar. lib. 4. cons. 1. de cognat. spirit. in 1. editione, cons. 2. num. 8. in 2. cons. 6. num. 8. Manuel 1. tom. summæ 2. editione cap. 226. n. 9. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 11. commeat. penult.* At bene Ajunt *Navar. & Manuel* eam consuetudinem non esse. Quare *Sotus 1. d. 42. q. 1. art. 2. ad finem, vers. Consuevit autem, & Gallego de cognat. spirit. cap. 13. num ultimo,* dicunt admitti aliquando principes ad levandum infantem per procuratorem, ut inter ipsos principes, & baptizatum, ejusque parentes amicitia concilietur, & conciliata conservetur: non autem inde sequitur inductum esse consuetudine, ut cognatio spiritualis per procuratorem contrahatur.

Sed esto vera esset opinio prima asserens contrahi posse hanc cognationem per procuratorem: meritò in dubium vertunt DD. an universitas possit per syndicum, ad id specialem potestatem habentem, suscipere infantem, ac contrahere cognationem hanc spiritualem? Et non est dubium, de ipsa universitate, ut universitas est, cùm enim sit persona ficta ac incerta, est hujus cognationis expers. Sed dubitatur, an singuli de illa universitate contraherent? *Abbas c. Veniens, n. 5. de cognat. spirit.* affirmat singulos contrahere. Quod dispositio concepta in universitate, quando actus universitati competere nequit resolvitur in singulos illius universitatis, ut res non pereat, *c. Si sententia, de sent. excomm. in 6. & Brunel. de despons. conclus. 20. n. 26.* anceps cogitandum relinquit. At alii dicunt, ante initum matr. censendum esse eos contrahere: secus post. Ita *Angel. verb. matrim. 3. imped. 7. n. 14. Aufrerius dec. Tholosana 157. n. 2.* At verius est nec singulos contrahere. Quoniam aliud est universitas, aliud singuli universitatis, *c. Qui manumittitur 12. q. 2. & l. In tantum, §. Universitatis, ff. de rerum divis.* Sic tenent *Federicus cons. 15. Franc. Aretinus l. Gallus, §. Forsitan, num. 48. & ibi Imola n. 57. ff. de liber. & posth. idem Imola, c. Accedens, in fi. de prabend. Anchar. c. Veniens, n. 7. de cognat. spirit. & ibi Alex. de Nevo, n. 12. idem Anchar. c. 1. n. 5. de cognat. spirit. in 6. & ibi Francus in fine princ. Rosella verb. impedimentum, imped. 6. n. 20. Sylvest. verb. matrim. 8. qu. 7. dict. 16.* Nec obstat textus, quem pro se adducit *Abbas*. Quia respondet bene *Alex. de Nevo proximè allegat.* eum textum loqui in delictis, ne delictum maneat impunitum, & sententia careat effectu. 7

Quamvis etiam verum esset, posse per procuratorem cognationem spiritualem contrahi, si tempore quo infantem procurator susciperet, quamvis non factus de revocatione certior, verè revocatus esset, non contraheret illum constituens cognationem. Quòd sicut in matrim. contrahendo nil efficit procurator, quantumvis revocationis ignarus, si verè revocatus sit: ita in hac cognatione contrahenda. Quia in his actibus requiritur consensus domini verus perseverans: & non fictus. Ita *Bald. c. Audita, n. 3. vers Quaro nunquid, de restit. spoliat. Felin. c. Ex parte Decani, n. 10. ampliat. de rescript.* 8

Ad argumenta n. 2. proposita resp. Ad 1. dic, & similiter ad 2. illud intelligi in iis negotiis, quæ solo consensu perficiuntur, secus in iis in quibus actio personalis desideratur. Ad 3. dic matrimonium esse contractum, qui solo consensu perficitur: atque ita nil mirum si possit per procuratorem iniri. Ad 4. dic id esse speciale, & à jure statutum propter frequentiam, & necessitatem juramenti ad litium expeditionem: & hoc in aliquibus casibus jure expressis, secus in casibus non expressis. Ad 5. constat ex dictis n. 6. Ad 6. dic non posse contrahi hanc cognationem per procuratorem, non inde provenire, quod electa sit personæ industria: aut actus hic alicui præjudicet: sed quia jus canonicum hanc cognationem statuens, petit actionem personalem patrini, ut illam contrahat. Ad 7. dic, id specialiter statutum esse in jure canonico, propter unitatem carnis inter conjuges. At in procuratorem id statutum minimè est: & datur unitas carnis inter procuratorem, & dominum. Ad 8. dic non esse id per se primò esse patrinum: sed per se primò esse, constituere se patrem spiritualem, ad quod desideratur realis ille contractus: ut servetur analogia ad patrem carnalem. Unde sicut ad paternitatem carnalem sequitur obligatio erudiendi filium quoad esse naturale, ita ad paternitatem spiritualem sequitur obligatio ad spiritualem eruditionem. 9

Quæstio posterior. An saltem ipse procurator, qui nomine alieno suscipit infantem, contrahat hanc cognationem spiritualem? Quidam affirmant. Quia hic procurator vera actione reali, & personali baptizatum suscipit. Secundo, ex *l. Si is qui 13. §. fi. libero, ff. commodati,* ibi: *Plerumque enim accidit ut extra id, quod agitur, tacita obligatio nascatur.* Ergo licèt procurator non intendat nomine proprio tenere, ut sic contrahat hanc cognationem, illam utique contrahet. Tertiò, quia non est absonum ex actu gesto à procuratore nomine alieno, ipsum procuratorem obligari, *l. Procurator qui pro evictione 67. ff. de procur.* ubi qui tanquam procurator de evictione promittit, tenetur etiam finito officio. Tandem, quia si Episcopus committat cuicumque, ut nomine ipsius Episcopi baptizet puerum, ipse, nomine alieno baptizans contrahit hanc cognationem. Ergo idem dicendum est, si committat alicui ut nomine suo teneat, procurator hic nomine alieno tenens contrahet cognationem, & hoc est satis probabile. Et ita sustinent *Jon. Andr. reg. Potest quis per alium 68. paulo ante solut. ad argum. reg. juris in 6. Franc. Aretin. l. Gallus, §. forsitan, n. 47. ff. de liber. & posth. & ibi Imola n. 47.* & hoc appellat tutius *idem Imola c. Accedens, n. 22. de prabend.* & tenent etiam *Sot. 4. d. 42.* 10

qu. 1.

q.1.a.2. ad fi. verf. Confuevit autem. Gallego de cognat. fpirit. c.14. nu. 3. Toledo l.7. fum. c.4. n.6. Petr. de Ledefma de matr. qu.56. a.3. pag. penult. Lud. Lopez 2.p. inftruct. ubi de matrim. *c.41. col.4. Manuel 1.2. fum. in 2. editione c.226. n.9. Vivaldus candelabro facramont.* ubi de matrim. *1.p.*560. Addunt *Joa. Andr. & Gallego ibidem* hoc effe verum, licet procurator nullam cootrahendæ cognationis intentionem habeat. Sed *Toledo proximè allegatus* tunc tantum cenfet hoc effe verum, quando procurator animum hujus contrahendæ cognationis habet.

11 Alii volunt dicendum effe, ante initum matrimonium procuratoris cum ea, quam fufcepit de baptifmi fonte, contrahi cognationem à procuratore, ut fic contractus ille matrimonii impediatur: fecus poft illud femel jam initum: tunc enim fentiendum eft minimè contrahi, ne matrimonium illud dirimatur. Sic *Angelus matrim. 3. impedim. 7. n.15. Aufrerius dec. Tholofana 157. in fin.*

12 Cæterùm multo probabilius exiftimo, huoc procuratorem minimè contrahere cognationem fpiritualem, quod ad illam contrahendam aoimus defideretur obeundi muneris patrini (ut probavi difp. præc. n.4.) At procurator eo animo deftituitur, cùm oon intendat nomine proprio tenere, nec effe verus patrinus: fed id munus nomine ipfum conftituentis exercet, volens illom conftituere patrinum. 2. Quia exercens actum ex quo inducitur obligatio, non manet obligatus, fi verè conftet illum non animo fe obligandi exercuiffe, ut notat *glof. fi. clem. Eos, de regular.* qood hic contingit. Et ideò hanc partem tuentur *Abb. c. Venions, n.4. de cognat. fpirit. & ibi Anchar. in fi. Card. n.3. Alex. de Nevo, n.9. &* 10. *Prapof. nu.3. q.3. idem Anchar. c.1. u.5. de cognat. fpirit. in 6. & ibi Dom. in princ. u.9. Franc. ibi, in princ. n.6. q.2. Alex. l. Gallus, §. forfitan, n.6. ff. de liber. & pofth. & ibi Paulus n.3. Sylveft. verb. matrim. 8. q.7. dict.15. Rofella verb. Impedimentum, imped.6. u.19. Tabien. ibi, imped. 5. n. alt. Armilla verb. matr. n.12. Covar. 4. decret. 2.p. c.6. §.4 u.7. fi. Ledef. 2.p.4. q.58. a.2. ad fi. Cajet. repetitione c. Ad limina 30. q.1. §.4. q.149 u.395. Ant. Cucus lib.5. Inftit. majorum, 1.14. nu.14 Enriq. lib.12. de matr. c.11. fi. Emm. Sa fum. verb. matrim.* ubi de impedimentis dirimeutibus, *num 5. verf. Cum quis per procuratorem. Lud. Lop. 2.p. inftruct.* ubi de baptifmo, *cap.62. ad finem.* Et congregatio Cardinalium hanc partem decrevit, tefte *Navar. in fi. totius l.5. conf. in 2. edit.* Hanc fententiam temperat *Lud. Lop. proximè alleg.* nifi procurator ille intenderet nomine proprio tenere, ac effe patrinus: tunc enim contraheret. At exiftimo nec in hoc eventu illum contrahere. Quia cum non fit defignatus ab iis quibus incumbit, ut nomine proprio teneat, ac efficiatur patrinus, defideratur in eo conditio affignationis: quam neceffariam effe probavimus difp.57. n.12.

13 Ad argum. o.10. propofita refp. Ad 1. dic non fufficere contractum illum naturalem, nifi defignatus fit ut fuo nomine infantem fufcipiat. Ad 2. dic cum *Alex. & Dominico, nu. praecedenti allegatis, in cafu illius l. Si is qui §. Libero,* cum qui commodavit, voluiffe commodare, & commodatarium fibi obligare, licet crederet fe commodare fervo, qui tamen liber erat: ac proinde non fuit defectus voluntatis ex parte commodantis. At in procuratore deficit animus tenendi nomine proprio. Ad 2. dic cum *Alex. ibid.* intelligi eam *l. Procurator,* quando alieno nomine facienti acquiritur aliquid: ibi enim obligatio directa acquirebatur procuratori: fecus ubi nil venit quærendum, ut notant *Bart. & omnes d. l. Procurator.* At in noftro cafu nil venit quærendum procuratori, nec animum habet fibi quærendi. Ad ultimum dic effe difcrimen. Quia baptizans etiam ut delegatus, verè baptizat: per collationem autem veri baptifmi contrahitur hæc cognatio. At nomioe alterius fufcipiens exercet nudam Ecclefiæ cæremoniam: quæ ut pariat cognationem, exigit ut nomine proprio fiat.

DISPUTATIO LX.

An infidelis vel hæreticus fit capax huius fpiritualis cogn. activæ vel paffivæ: vel fi non confirmatus fit coofirmationis aut baptifmi patrinus?

SUMMARIUM.

Explicatur titulus quaftionis, & proponuntur quaftiones difputanda, num.1.

Hareticus baptizans, vel confirmans, vel in his facramentis fufcipiens, verè contrahit cognationem fpiritualem, n.2.

An infidelis baptizans, vel fufcipiens in baptifmo, aut confirmatione, contrahat cognationem? Refertur quadruplex fententia, u.3.4.5.6.

Proponitur fententia Authoris, n.7.

Non contrahit infidelis, five baptizet, five fit patrinus, u.8.

Idem dicendum eft de catechumeno hac facere, n.9.

Nec fi hic infidelis baptizatum comitetur in pueri fufceptione, aut alter fufcipiat, altero baptizante, contrahet cognationem infidelis: at infidelis illam contrahet? n.10.

Nec infidelis baptizatus poftea, contrahet cognationem ex actu tempore infidelitatis exercito: & poterit ducere perfonam à fe baptizatam, vel fufceptam, vel ejus matrem, n.11.

Satisfit argumentis, n.12.

An infidelis fit capax cognationis paffiva, ita ut fidelis baptizans, vel fufcipiens ejus filium, contrahat cognationem cum ipfo infidele? Refertur quadam fententia, n.13.

Infidelis eft incapax ejus cognationis paffiva, u.14.

Quamvis poftea infidelis baptizetur, non convalefcit ea cognatio, n.15.

Poteft fidelis baptizans, aut fufcipiens filium infidelis, jungi matrimonio cum infidele redeunte ad fidem, non autem cum perfona à fe baptizata vel fufcepta, n.16.

Solvuntur argumenta, u.17.

Si fidelis non confirmatus fit patrinus in baptifmo, contrahit cognationem? n.18.

Quid, fi fit patrinus in confirmatione? Refertur quadam fententia, num.19.

Verius eft eum non contrahere cognationem, u.20.

Religiofi patrini baptifmi, vel confirmationis peccant: at verè contrahunt cognationem fpiritualem, n.21. & ibi, quid de Epifcopo non confirmato, confirmante?

1 Bifariam poterat infidelis effe capax cognationis fpiritualis. 1. activè, nimirum, ita ut baptizans, vel fufcipiens filium fidelis verè contrahat cognationem cum perfona à fe baptizata, vel fufcepta, ac cum ejus parentibus. 2. paffivè, nempe, ita ut fi fidelis baptizet filium infidelis, ipfumve fufcipiat, ipfe infidelis non contrahat cognationem cum fideli, bene tamen è contra fidelis cum infideli. Triplex ergo eft quæft. difputanda. I. an infidelis fit capax cognationis activæ. II. an fit capax cognationis paffivæ. III. quid de fideli non confirmato.

2 QUÆSTIO I. An iufidelis baptizans, fufcipiensve in baptifmo, aut confirmatione, filium fidelis, contrahat cognationem fpiritualem cum perfona baptizata vel fufcepta, ac ejus parentibus? Et quidem hæreticum baptizantem, vel illam perfonam in baptifmo aut confirmatione fufcipientem, contrahere hanc cognationem, fatentur omnes ftatim allegandi pro omnibus fent. Quia charactere baptifmi infignitus eft, ac proinde ex hac parte eft capax cognationis fpiritualis, ac legibus Ecclefiæ fubiicitur. Et quamvis peccet patrini munere fungens, at nullibi expers efficitur hujus muneris obeundi; ac proinde verus patrinus eft.

3 Circa infidelem autem hæc munera obeuntem verfatur difficultas. Quintuplex eft fent. I. ait iufidelem baptizantem filium fidelis contrahere cognationem cum baptizato, ac ejus parentibus; fecus fufcipientem. Ducitur 1. quia infidelis validè baptizat, non autem validè fufceptoris munus exequitur. Quippe eum non poffe effe fufceptorem decernitur *c. In baptifmate. de confecr. d.42.* quia puer baptizatus ab infideli, recipit verè ab illo effe fpirituale. Ergo manet verè filius fpiritualis illius, & fubinde vera cognatio contrahetur. 3. quia per catechifmum vera cognatio fpiritualis contrahitur, *c.2. de cogn. fpir. in 6.* Ergo nondum baptizatus eft capax cognationis fpiritualis. 4. quia ex factis in fidelitatis tempore, bene oritur impedimentum poft converfionem, ut infidelis non valeat poft baptifmum ducere eam, quæ infidelitatis tempore fibi facta eft confanguinea. Et confirm. ex *c. de converf. infidel.* ex quo conftat infidelem occidentem viri Chriftianæ, machinante hac in viri mortem non poffe converfum ad fidem cum ipfa validè inire matrimonium. Hujus fent. funt *Glof. c. In baptifmate, verb. Sufcipere, de confecr. d.4. Angelus, v. Baptifmus 8. n.1. & verb. matr. 3. imped. 7. n.10. Sot. 4. d.4. qu. un. col. antepen. Ledef. 1.p.4. qu.8. a.7. dub. unico, concl.4. Enriq. l.12. de matr. c.3. n.4. verf. Tertio, juncto comment. lit. T. & c.11. n.2.* Unde ubique infert converfum ad fidem poffe contrahere cum matre fideli filii, quem de fonte levavit: fecus cum matre fideli filii baptizati, vel cum filia baptizata à fe.

II. Sent. docet, infidelem baptizantem filium fidelis non contrahere cognationem, fecus fi teneat in baptifmo vel confirmatione, quod baptizans non exerceat eum actum nomine proprio fed vice Spir. fancti, at tenens non exerceat nomine alterius fed proprio. Ita *Guillelmus,* quem refert ac fequitur *Rofella verb. Imped. imped. 9. n.26.*

III. Sent. fuftinet, infidelem fufcipientem in baptifmo baptizantem filium infidelis, contrahere cognationem cum fideli, atque ita fi ambo convertantur, non poffe eos matrimonio jungi. Sic *Archid. cap.1. num.1. de cognat. fpir. in 6. & cap. 30. quaft.1.*

IV. Sententia docet, omninò non baptizatum minimè contrahere, fecus fi fit catechumenus: tunc enim contrahit cognationem etiam tenendo in baptifmo vel confirmatione, quia catechumenus eft jam baptizatus baptifmo flaminis, utero natus, licèt nondum editus. Ita *Palud. 4. d.42. q. concluf.3. num.8. ad medium Gaeta repet. cap. Ad limina 30. q.1. q.151. num.398.*

V. Sent. tanquam veriffima tenenda docet, infidelem incapacem effe hujus fpiritualis cognationis contrahendæ. 1. ficut non habens vitam carnalem non poteft effe cognatus, ita non habens vitam fpiritualem nequit effe fpiritualiter cognatus. Et confirm. quia ficut ad carnalem cognationem aliquos defideratur proceffio utriufque ab eodem ftipite, fecundum carnalem propagationem, ita ad fpiritualem exigitur proceffio utriufque ab eodem ftipite, nempe Chrifto, fecundum fpiritualem regenerationem mediante vifibili facramento

mi. 2. quia infidelis est iocapax jurispatrooatus, quod quasi spirituale est, *c. Quicumque* 16. *qu.*7. nedum cognationis verè spiritualis. 3. quia cùm cogoatio hæc sit ex merè Ecclesiæ instituto, nequit ab infidelibus contrahi, utpotè qui Ecclesiæ legibus minimè subduntur. Et ideò sic tenent ex Theol. *D.Th.4.d.42.q.1.a.3.quæstiun.1.ad 3. Durand.ibi.q.1.n.9.fi.Ricard.a.1.q.3.stat. in princ. Suppl.Gabr.q.1.n.3.dub.2.D.Ant.3.p.t.1.c.15.§.3.col.3.Sot.4.d.42.q.1.a.3.col.3.& ibi Ovand.q.un.propos.6.Petr.de Soto lect.11. de matr.§. Est autem hujus cognationis.Veracruz.1.p. Speculi, a.56.concl.6.Palacios 4.d.7.disp.3. quadruplici col. ante fi.vers. Ego vero Angles Floribus 1.p.* ubi de matr. *q.fi.a.1.concl.1.Valentia 4.p. disp.4. qu.2. punct.3.§. pen.& disp.10.q.5.punct.3.* ubi de impedim. cogn. *paulò post prin. §. Jam tamen per Concilium. Emm.Sa sum. verb. matrimonium*, ubi de impedim. dirimen. *n.5.vers.Cum non baptizato.Petr.de Led.de matr. q.56.n.2.paulò post prin. & a.3. col. pen. & sum.sacram.* ubi de baptismo, *c.ult.concl.6.Lud.Lop.2.p. instruct.* ubi de baptismo, *c.62.ad fi.* ubi de matr. *c.51.col.6.Bart.à Led.de matr.dub.46. post 1. concl. notab.4. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.216.n.10.concl.4.Vivald.candel.sacram.1.p.* ubi de matr. *n.157. Vega 1.to.sum.c.33.casu 45.Canedo sum. sacram.* ubi de matr. *c.*6. ubi de cognat. spirit. *n.*48. Et ex Jurisperitis, *Joa. And.reg. Ex eo non debet, de reg.jur.paulo ante solut.ad argum. Et cap.1. statim in princ.de cogn.spirit.in 6.& ibi Anch.n.1.Domin.ibi, in prin.n.4.Francus ibi, in prin.n.4.Alberic.in suo diction.lit.I verb. Impedimentum 6.ad fi.Bellamera c.1.n.2.30.qu.1.Prab.rubr.de cogn.spir.§.1.nu.1. Alex.de Nevo c.Contractor n.12.eod.tit.Henric.c.Veniens, nu.1.eo.t.Astensis 2.p. sum.l.8.t.18. art.un.q.6.Brunel.de sponsal.concl.20. nu.18. Sylv.verb.matr.8. q.7. dicto 12. Turrec.c.Ita diligere, n.3.30.qu.3.Tabien.verb.Impedimentum, imped.5.n.2.q.1.& n.3.q.2.concl.11.Armill. verb.matr.n.11.Nav.sum.Lat.c.22.n.36.& nu.4. vers.Tertium,& l.3. cons.in 1.edit.1.de bapt.cons.3.n.1.in 2.l.4.t.de cogn.spir.cons.1. num.1. Greg. Lop.l.6. verb. Estos, t.4.p.1. Alex.Carr.l.2. de desp. c.8. Matienz.l.5.rec.t.1. rub.gl.1.n.169. Gallego de cogn. spir. c.8. n.4.*

8 Hinc deducitur, infidelem sive baptizet, sive susceptor In Baptismo aut Confirmatione sit, minimè contrahere hanc cognationem. Quia si illius incapax est, (ut n.præced.probavi) io neutro eventu poterit illam contrahere. Sic contra 1. sent. relatam n.3. doceot omnes DD. relati no. præced. cum dicant infidelem esse hujus cognationis incapacem. Sed specialiter in neutro eventu eam contrahere explicant *D.Th.Durand. Ricard. Supplem. Gabr. Joa. And.d.reg. Ex eo non debet, paulo ante solut.ad argum. Alber. Alex.de Nevo, Prepos. Turrecrem. Brunel. D. Ant. Sotus, Petr. de Soto, Navar. duplici consilio cit. Veracruz, Angles, Lud. Lop. utroque loco Ovand. Gallego, Vega, Vivald. Cañedo, Bart.à Ledes. Matienzo nu. præced. allegati Petrus de Ledes. de matr.q.56.art.1.paulò post princ.& art.3.colum. penultima.*

9 Secundò infertur, catechumenum esse quoque incapacem hujus cognationis, quòd non procedat ab eodem stipite, videlicet, Christo, per spiritualem regenerationem, mediante visibili sacramento baptismi: sicut nec sacramentorum est capax. Ita contra 4. sent. n.6. relatam, docent *Sotus, Ovandus, Angles, Cañedo allegati n.7. Petr. de Ledesma utroque loco relato præced. Lud. Lop. 2. part. instruct.* ubi de matr. *cap.51. col.6.*

10 Tertiò deducitur, si Christianus una cum infideli suscipiat puerum, vel alter suscipiat altero baptizante, non contrahi cognationem cum Infideli: utpote qui illius expers est: bene tamen cum Christiano. Quia utile non vitiatur per inutile, quando commodè separari possunt, *reg. Utile, de reg. juris, in* 6. Ita docent *Joa. Andr. reg. Ex eo non debet, in fine, de reg. juris.*

11 Quartò deducitur, infidelem baptizantem, vel suscipientem, non contracturum cognationem ex eo actu tempore infidelitatis gesto, quamvis posteà baptizetur. Quia quod à principio nullum fuit, convalescere nequit. Hoc videtur contra *Toledo l.2. sum.c.23.in fi.* ubi hæc ait: Cùm non baptizatus est susceptor, non contrahitur hęc cognatio, licet contrahatur quando baptizatur. Sed nostrum corollarium sustinent *Alex.de Nevo, c.Contractor, nu.13. de cognat. spirit. Sot. Barth. à Ledes. n.7. alleg. Gallego de cogn. spir. c.8. n.24. Petr. de Ledes. n.8. relatus. Lud. Lop. n.9. cit.* Ex quo rursus infertur, posse infidelem illum posteà baptizatum copulari matrimonio cum persona à se baptizata, vel suscepta, & cum ejus matre, quod cum neutra contraxerit cognationem spiritualem, tanquam illius incapax, & dicemus de matre idem, in simili casu, num.16.

12 Ad argum. n.3. proposita resp. Ad 1. dic non satis esse baptismum ab infideli collatum esse validum, ut ex eo oriatur cognatio spiritualis, sed desiderari personam baptizantem esse capacem illius contrahendæ, qualis non est infidelis. Ad 2. dic, non satis esse recipere esse ab alio, ut recipiens sit ejus filius. Exigitur enim ut recipiat esse à principio viventi simili in natura. At baptizatus recipit esse spirituale ab infideli, non tanquam à principio simili sibi in natura regenerationis per baptismum, quamvis sit ille catechumenus, habeatque fidem, & sit in gratia constitutus. Ad 3. dic eam cognationem esse valdè imperfectam, & secundum quid, ac dispositionem quandam ad cognationem perfectam, quæ ex baptismo consurgit: ac proinde nil mirum, si ex catechismo, qui ad baptismum dispositio est, Ecclesia sic statuente, contrahatur. At cognationis perfectæ spiritualis quicumque non baptizatus est incapax. Ad quartum dic consanguinitatem esse quid naturale, & ideò eam contrahi ab infidelibus. At cum cognatio spiritualis sit ex solo jure Ecclesiastico, cui infideles non subsunt, non potest ab infidelibus contrahi. Ad confirmationem dic, in eo textu imponi pœnam Christianæ illi in odium ejus delicti, ne unquam possit illi infideli converso ad fidem nubere: & subinde nec infidelis conversus poterit eam ducere: quamvis ipsum infidelem non potuerit ligare Ecclesia. Sed quia matrim. postulat utrumque conjugem habilem eo ipso quod alter subjectus Ecclesiæ redditur ab ipsa inhabilis, nequit inter ipsos matrimonium consistere. At cognatio spiritualis, utpote res ex Ecclesiæ jure inventa, non potest contrahi ab infidelibus: nec etiam potest in solo fideli, ut n.4. dicemus.

QUÆSTIO II. An infidelis sit capax cognationis passivæ: ita 13
ut si fidelis baptizet, vel teneat in baptismo filium infidelis, contrahat fidelis ex parte sua cognationem cum parentibus infidelibus illius pueri, quamvis parentes infideles eam non contrahant: sed terminent illam cognationem activam à fideli contractam? Quidam affirmant fidelem ex parte sua contrahere cognationem cum parentibus illis infidelibus, quamvis illi non contrahant: & proinde infideles esse capaces cognationis spiritualis passivæ: unde inferunt, non posse consistere matr. inter parentes illos posteà baptizatos cum fideli qui eorum filium baptizarat aut susceperat. Ducuntur, quia quamvis infidelis ex parte sua expers sit cognationis spiritualis; at fidelis capax est illius, ac legi Ecclesiasticæ subditur statuenti, ut quicumque baptizans vel susceptor illam contrahat. Ergo ex parte sua contrahet, tanquam verè baptizans, verusque susceptor. Et confirmatur, quia stat impedimentum ex parte alterius, qui est fidelis, solùm incurri, ut constat ex *c.1. de convers. infid.* & dixi n.præced. in solut. ad ult. Ita sustinent *gl.c.1. verb. Ex lavacro.30.q.1.& ibi Archid.n.3. idem Archid.c.1.n.1.de cogn.spirit.in 6.Prepos.rubr.de cogn.spir. q.2.n.2.& q.3.c.3. Alberic.in suo diction. lit.I. verb. Impedimentum 6. ad fi. D.Ant.3.p.tit.1.c.15.§.3. col.3. Rosella. verb.Impedim. impedim.6.n.26.& ibi Supplem. sum. Pisana, impedim.6.n.penult. Angelus verb. matrimonium 3.imped.7.nu.10.Sylv. verb.matrimonium 8. qu.7. dict.12. Greg.Lopez.p.4.tit.7.in rubrica, Nicolaus de Orbellis 4.d.42.qu.1.§.5. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q.1.§.4. q.1.51. nu.398. Veracruz.1.p. speculi, a.56.concl.6. Matienzo lib.5.recop.tit.1. rubr. glos.1.nu.169. Enriquez, l.12. de matr. c.11. nu.3. fine.Vivald. candelabro sacram.1.* ubi de matrim. *n.*163.

At dicendum est, infidelem esse incapacem cognationis illius 14
spiritualis passivæ, ac proinde nec fidelem baptizantem, aut suscipientem filium infidelium, contrahere cognationem aliquam cum parentibus infidelibus. Ratio est aperta. Quia cùm cognatio spiritualis sit quædam relatio, non potest ab altero contrahi, quin ab utroque contrahatur: Quippè relatio duo extrema necessariò petit. Cum igitur infidelis incapax sit cujuscumque cognationis spiritualis, nequibit fidelis cum infideli eam contrahere. Et confirmatur, quia nec matr. nec cognatio carnalis nec legalis potest consistere nisi inter duo extrema habilia. Et ideò hanc partem defendunt *Durand.4. d.42.q.1.n.9.fine Alex.de Nevo, c.Contractor, n.13. de cognat. spirit. Henric. c. Veniens n.1. eo. tit. Bellamera c.1. n.2.30. q.1. Sot.4. d.42. q.1. a.3. col. penult. vers. Postremum ex his Palacios ibi disp.1. col.27. vers. Non me latet, fol.927. Gallego de cogn. spirit. c.8. n.11. Barth.à Ledesma de matr. dub.49. post 2. concl. notan.1. Petr. de Ledesma de matr. q.56. a.3. fine. Manuel 1.p. sum.2. edit. c.226. n.ult. Vega 1.to. sum. cap. 33. casu ultimo, in fine.*

Hinc deducitur, nec eam cognationem spiritualem con- 15
valescere, ac oriri cum parentibus illis infidelibus, licet posteà ibi baptizentur, ut dixi n.11. in casu simili. Quia quod à principio irritum fuit, convalescere nequit, *reg. Non firmatur, de reg. juris, in* 6. *& reg. Quod ab initio, ff. de regul. juris.* Sic *Alex. de Nevo, Barth. à Ledesma, num. præcedenti relati. Gallego de cognat. spirit. cap.8. num.14.*

Rursus ex hoc subinfertur, posse consistere matrimonium in- 16
ter fidelem sic baptizantem, vel suscipientem, & parentes illos infideles, si posteà baptizentur, quod nulla inter illos cognatio spiritualis suborta sit. Ita *Durand. & Alex. de Nevo, nu.14. relati. Gallego de cognat. spirit. c.8. n.15.* At non poterit fidelis ipse matrimonium inire cum persona à se baptizata vel suscepta. Quia cum illa nil obstitit, quod minus verè contraheret cognationem spiritualem. Quamvis contrarium dixerim in casu relato, cap.11. Quia in illo casu baptizans vel suscipiens erat infidelis, & ita cognationis incapax: at in hoc est fidelis.

Ad argum. n.13. propositum dic, non sufficere fidelem esse ca- 17
pacem contrahendæ cognationis, nisi aliud extremum, cum quo contrahenda est, sit capax, ut probavi n.14. Ad confirm. dic, ut aliqua persona sit impedita ne contrahat, satis esse dari impedimentum in illa: quamvis in alia ex parte sua non sit, ut nemo solutus nullo laborat impedimento ad matrimonium, at nequit monialem ducere, propter impedimentum ipsius monialis. Cognatio autem cùm sit relatio, inveniri nequit, nisi inter duo extrema habilia.

QUÆSTIO ultima. An non confirmatus suscipiens in con- 18
firmatione puerum, contrahat cum illo, ejusque parentibus cognationem spiritualem? Si enim suscipiat in baptismo, manifestum est ipsum contrahere, quod nullibi ea susceptio interdicatur non confirmato.

Specialis autem difficultas est, si in confirmatione suscipiat? 19
Qua in re est duplex sent. I. (& satis probabilis,) affirmat eum contrahere. Quia habet esse spirituale, & est membrum Ecclesiæ per

siæ per baptismum. 2. Quia licet religiosis interdicatur suscipere in baptismo vel confirmatione, *c. Placuit commune 16. qu.1. & c. Non licet, de cons. d.4.* At si teneant, fiunt veri compatres. Tandem, quia Episcopus non confirmationis sacramento insignitus, vere contrahit cognationem, si puerum confirmet. Ergo similiter si in confirmatione illum teneat alio Episcopo confirmante. Nulla enim diversitatis ratio apparet. Et ideò hanc sent. tuentur *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 3. n. 8. Rosella verb. Impedimentum, imped. 6. fi. verb. matrimonium 8. q. 7. dict. 12. Tabiena verb Confirmat. sacramentum, q. 7. n. 8 & verb. Impedimentum, imped. 5. nu. 2. q. 1. Sotus 4. q. 42. qu. 1. art. 3. col. 3. vers. Ex quo fit. Navar. l. 3. cons. in priori edit. s. de baptismo, cons. 3. fi. in poster. l. 4. tit. de cogn. spirit. cons. 1. fine Gallego de cogn. spirit. c. 9. n. 1 finali Emmanuel Sa sum. verb. matrimonium, Manuel 1. to. de impedim. dirimentibus, n. 5 vers Non confirmatum, Manuel 1. to. instruct.* ubi de matr. *Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de matr. *sum. 2. edit. c. 226. n. 10. concl. 4. c. 31 col. 6. vers. Ex quo fit.*

20 II. Sent. (cui tanquam probabiliori accedo) ait eum non contrahere cognationem spiritualem. Quia quamvis habeat vitam spiritualem ratione baptismi, at non habet conditiones petitas ab Ecclesia, ut verus susceptor sit, ut constat ex *c. In baptis. de cons. d. 4 ibi: In baptismate, vel in chrismate non potest alium suscipere in filiorum ipse, qui non est baptizatus vel confirmatus.* Quod verbum, potest, præposita negatiune tollit potentiam, & reddit actum nullum (ut probavi l. 6. disp. 38. nu. 20.) Qua ratione ductus *Valentia 4. p. disp. 4. q. 2. punct. 3. §. penult.* ait infidelem non modò illicitè, sed invalidè etiam suscipere. Quia is textus decidit infidelem non posse esse susceptorem in baptismo: quod idem decidit textus de fideli non confirmato, dicens eum non posse esse susceptorem in confirmatione. Et ratio hujus decisionis fuit, quia sicut in naturalibus, ut quispiam generare valeat, exigitur ultra vitam, debitum ejusdem vitæ robur: ita ad susceptionem in confirmatione, quæ habet rationem regenerationis, in quantum robur ad conservandam vitam spiritualem baptismi confert, oportuit ut patrinus robur vitæ per confirmationem obtinuerit, utpote qui repræsentat, tenens puerum, ejus imbecillitatem in fide, ac indigentiam ut ab alio fortiori sustentetur. Et ideò hujus sent. sunt *Glos. d. c. In baptismate, verb. Suscipere, Angel. verb. Confirmationis sacram. n. 15. verb. matr 3. imped. 7. n. 10. fi. Victoria summ.* ubi de confirm *num. ult. Palacios 4. d. 7. disp. 3. quadruplici vol. ante fi. vers. Ego vero. Suar. 3. p. q. 72. a. 10. fi. Enriq. lib. 12. de matr. c. 15. num. 2. & l. 3. de sacram. confirm. c. 3. nu. 3. Toledo l. 2. sum. c. 24. num. 11. Barth. à Ledes in sum. sacram.* ubi de confirm. *dub. 8. Vival. candel sacram. 1. p.* ubi de baptismo, *n. 69. Vega 1. tom. sum. c. 64. casu 11.*

21 Religiosi verò quamvis peccent, si in baptismo aut confirmatione susceptores sint, ut probant textus n. 19. in 2. argumento allegati. Quia tamen nullum est verbum in eis irritans factum, veri susceptores erunt, & subinde contrahent spiritualem cognationem. Ita docent *Angel. verb. Baptismus, 8. init. Sylvest. verb. Baptismus, 5. q. fi. Tabien. verb. Baptismus, 4. fi. Ledes 1. p. 4. q. 8 a. 7. dub. unic. concl. 2. Gaeta repet. cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 152. n. 399. Petr. de Ledes. sum. sacram* ubi de baptismo *cap. fi. concl. 6 Gallego de cognat. spirit. cap. 9. § Vivald. candel. sacram. 1. p.* ubi de baptismo *n. 69.* Similiter Episcopus non insignitus sacramento confirmationis, quamvis suscipiens in confirmatione non contrahat cognationem, at contrahet confirmans. Quia verum Sacramentum confert, juxta omnes: at non est verus susceptor, ut n. præced. probavi. Et ex dictis constat ad argumenta n. 19. proposita.

DISPUTATIO LXI.

Utrùm in quacumque ætate possit quispiam legitimus esse patrinus, ac cognationem contrahat?

SUMMARIUM.

Refertur duplex sent. circa ætatem in patrino necessariam, num. 1. & 2.

Non exigitur ut patrinus ætate excedat baptizatum, n. 3.

Desideratur, & sufficit usus rationis necessarius ad culpam mortalem in patrino, ut legitimus sit & cognationem contrahat, num. 4.

Si in majori septennio acceleretur is usus rationis, potest esse patrinus, & contrahet cognationem, n. 5.

Satisfit argumentis, num. 6.

1 IN hac disp. quidam petunt, quo possit quispiam baptizanti patrinus esse, ut illum excedat octodecim annis. Ducuntur, quod id in adoptione legali statutum sit, *§. Minorum, Instit. de adopt.* ut vel sic certissimum sit posse ipsius patrem carnalem esse. Et confirm. quia patrini sunt parentes spirituales ipsius baptizati. Et ita sustinent *Abbas c. Debitum, n. 3. de baptismo. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de baptismo, *cap. 62. §. At nota.*

2 Aliis placet, excessum quatuordecim annis exigi. Quia in ea ætate est quispiam pubes, & potest esse pater. Ita *Anchar. cap. Debitum, n. 7. de baptism.*

3 Verùm dicendum est, non desiderari ut patrinus ætate excedat baptizatum; nec certam ætatem præscribi in patrino, ut id munus obire possit. Probatur ratione optima *D. Th. 4. d. 42. q. 2. a. 1. ad 5.* ubi constituit differentiam inter paternitatem legalem adoptionis, & spiritualem sacramentorum Baptismi, & Confirmationis. Quod hæc sit quædam regeneratio in Christo, in quo non differt masculus à fœmina, servus à libero, juvenis à sene, & ideò indifferenter potest quilibet effici pater spiritualis alterius. Illa autem tendat ad hæreditatis successionem, & quandam subjectionem adoptati aduptanti. Dedecet autem antiquiorem juveni subdi in cura rei familiaris. Et ideò leges petunt adoptantem seniorem esse adoptato. 2 quia in nullo textu reperitur ætas præscripta in patrinis. 3. quia similiter baptizans vel confirmans efficitur pater spiritualis baptizati vel confirmati. Et tamen nullus petit illum majorem natu esse. Et ideò hujus sent. est apertè *D. Th. loco proximè alleg.* dum indistinctè ait posse quemlibet effici patrem spiritualem alterius, nulla majoris aut minoris ætatis ratione habita. Et in propriis terminis docet *Nav. l. 4. cons. 1. de cogn. spirit. in 1. edic. cons. 3. n. un. in 2. cons. 4. n. un. Enriq. l. 12. de matr. c. 11. n. 2. in comm. lit. Z. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 226. n. 1. col. 4. Vega t. to. sum. c. 33. casu 39.*

4 Hinc deducitur puerum cujuscumque ætatis, dummodo rationis usum necessarium ad culpam lethalem contrahendam habeat, posse esse legitimum susceptorem in Baptismo vel Confirmatione, ac suscipiendo contrahere veram cognationem spiritualem: secus si rationis usu careat. Constat prior pars ex dictis n. præc. ubi certam ætatem jure præscriptam non esse ad id munus obeundum probavimus. Deinde, quia tunc reperiri potest legitima intentio faciendi quod alii patrini efficiunt, unà cum actione tenendi in susceptione illorum sacramentorum. Ergo vera cognatio spiritualis orietur. Constat etiam posterior pars. Quia non fruens rationis usu nequit exercere illam susceptionem cum legitima intentione, sed tantum materialiter, instar bruti. At intentionem efficiendi quod alii patrini faciunt, desiderari probavi disp. 58. n. 4. & ideò hanc sent. tenent *Navar. l. 4. cons. tit. de cognat. spirit. in priori edir. cons. 1. in fi. in posteriori, cons. 2. fi. & cons. 3. n. un. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. q. 136. nu. 371. & 372. Enriq. l. 12. de matr. c. 11. n. 2. Manuel, & Vega n. præced. alleg.*

5 Immò si in minori septenniu acceleretur usus rationis sufficiens ad mortale peccatum, esset ille susceptor legitimus, ac veram spiritualem cognationem contraheret. Ita *Enriq. n. præcedenti allegat.* Et constat ex ibi dictis.

6 Ad argum. & confirm. nu. 1. proposita, constat ex ratione *D. Thomæ*, quam n. 3. retuli. Deinde congruentia illa ac similitudo arguit id decens esse, non tamen esse præceptum, cùm jure statutum non reperiatur.

DISPUTATIO LXII.

An si baptismus vel confirmatio irrita sint, aut baptismus in necessitate privatim ministretur, oriatur cognatio spiritualis, tam ex parte ministri, quàm ex parte patrini?

SUMMARIUM.

Quando puer domi baptizatur, & posteà in Ecclesia adhibentur solemnitates catechismi, an contrahatur aliqua cognatio in illis solemnitatibus? num. 1.

An teneatur Parochus in libro scribere patrinum fuisse solius catechismi, puero jam domi baptizato? Remissivè, n. 2.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 3.

An ex iteratione solemni baptismi validi privatim collati oriatur cognatio? Refertur quædam sententia, n. 4.

Nulla tamen contrahitur ex ea iteratione, nec quoties baptismus, & confirmatio irrita sunt, n. 5.

Quid, si aliquis ratione dubii prioris baptismi rebaptizatur? n. 6.

Quid, si nondum integrè natus baptizatur, & posteà rebaptizatur? n. 7.

Solvuntur argumenta, n. 8.

An baptizans in necessitate non solemniter, sive laicus, sive fœmina, contrahat cognationem? Refertur quædam opinio, n. 9.

Explicatur sententia Authoris, n. 10.

An pater baptizans in necessitate filium concubinæ possit illam ducere? num 11.

Solvuntur argumenta, n. 12.

An tenens in baptismo non solemni contrahat cognationem? Refertur quædam sententia, n. 13.

Verius est, tenentem non contrahere, n. 14.

Quid, si in eo baptismo privato velit susceptor munus patrini obire? n. 15.

Solvuntur argumenta, n. 16

IN hac disp. tanquam certum præmittendum est quando baptismus domi confertur, & posteà in Ecclesia adhibentur solemnitates baptismo minimè iterato, non contrahi cognationem spiritualem in iis catechismi solemnitatibus, quæ matrimonium subsequens dirimat; sed solùm quæ illud contrahendum impediat, cum ibi solus catechismus ministretur. Et ita conveniunt omnes Doctores allegandi. Et latè tractavi hoc l. disp. 10. & ibi n. 12. defendi hoc impedimentum esse prorsus ablatum per Tridentinum. 1

An verò parochus in libro, in quo nomina patrinorum scribit, teneatur advertere hunc susceptorem non fuisse patri- 2

patrinum nisi solius catechismi? dixi eadem disp. 10. num. 13.

3 Triplex autem quæstio disputanda est. I. An quando baptismus domi verè collatus iteratur solemniter in Ecclesia, ex hac iteratione oriatur cognatio? II. An baptizans ptivatim in extrema necessitate contrahat cogoationem. III. An illam contrahat tenens puerum in eo baptismo privato.

4 QUÆSTIO I. An ex iteratione solemni baptismi privatim validè collati, oriatur cognatio aliqua spiritualis? Aliqui censent ex hac iteratione oriri cognationem spiritualem perfectam, dirimentem subsequens matrim. Ducuntur, quia licet posterior baptismus sit irritus, sufficit ad impedimentum dirimens inducendum, actum effici de facto, etsi non de jute, sed irritus sit, ut constat ex *c. un. de sponsal. in 6.* ubi deciditur ex sponsalibus irritis oriri impedimentum publicæ honestatis ditimens matrimonium. Ita tenent *Domin. cons. 33. n. 5. & 6. Philipp Probus addit. ad Monachum, c. 1. de cognat. spirit. in 6. n. 2. & 3.* & teste *Mandosio dsignat. gratia, t. Dispensationes matrimoniales, §. Magna fuit.* in Concilio Rotæ magna fuit sbotta quæstio circa hanc rem, & aliqui affirmabant hanc partem, intet quos erat *Felinus*, qui tunc erat Rotæ auditor.

5 Cæterum absque dubio tenendum est, ex solemni illa baptismi iteratione nullam prorsus cognationem oriri sive in rebaptizante, sive in patrinis, quod conclusum esse in Concilio Rotæ testatut *Mandosius, n. præced. alleg.* Quia jura decernunt ex baptismo oriri cognationem, eo quod sit regeneratio quædam spiritualis. At hic posterior baptismus, nec est verè baptismus, nec vera spiritualis tegeneratio. Unde succedit *regula juris, Non præstat. de reg. jur. in 6.* non præstat impedimentum quod de jure non sortitur effectum. Præterea quia nullus est textus decidens ex baptismo penitus inani oriri hoc impedimentum. Et inducere mattim. impedimenta, est valdè odiosum. Et ideò hanc partem tenent *Rosella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 13. Angel. verb. Matr. 3. imped. 7. fi. Sylv. verb. Matr. 8. q. 7. dicto 17. Tabien. verb. Impedimentum, imped. 5. ad fi. Armilla verb. Matr. n. 13. & 14. Sot. 4. d. 42. q. 1. a. 2. col. penult. vers. Atque adeo. Navar. l. 3. cons. tit. de baptismo, in 1. edit. cons. 1. n. 1. in 2. cons. 2. n. 1. Ledesm. 2. p. 4. q. 58. a. 2. ad fi. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 46. col. 2. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 11. Emman. Sa sum. verb. Matrim* ubi de impedimentis dirimentibus, *n. 5. vers. Etiam in baptismo. Vivald. candel. Sacram.* ubi de matrim. *n. 164. Petr. de Ledesma de matrim. q. 56. a. 2. paulo post princ.* Et generaliter quoties baptismus vel confirmatio sunt itrita, dicendum est, ex iis nullam oriri cognationem. Quod ptobant rationes adductæ: & docent *Ledes. 1. p. 4. q. 13. art. 10. notab. 3. Gallego de cognat. spirit. cap. 10. n. 8.*

6 Hinc deducitut ex baptismo lterato sub conditione, eo quod de prioris baptismi veritate dubitabatur, postquam constiterit priorem fuisse validum, non oriri cognationem. At dum id oon constat, præsumet Ecclesia cognationem. Ita *Sotus & Bart. à Ledes. n. præced. alleg.* Quod intelligo quaodo est merum dubium. Nam si sint variæ opiniones probabiles, dicam nu. seqoenti.

7 Secundò deducitur, otiri cognatiouem spiritualem, dum quis nondum integrè natus baptizatut, quando baptismus est validus: nec oriri postea ex baptismo sub cooditione iterato io Ecclesia propter dubium valoris prioris baptismi. Sic *Nav. l. 3. consit. de baptismo, in 1. edit. cons. 1. n. 1. in 2. cons. 2. nu. 2.* Et dicit id esse verum, licèt io quacumque corporis parte fiat baptismus. Quia censet quamcumque partem aqua intingi sufficere ad baptismi veritatem. Sed benè dixit *Alex. de Nevo, c. penult. in fine, de cogn. spirit.* hoc pendere ex ea quæst. an baptismus in quacumque corporis parte collatus sit validus. Unde existimo non ita absolutè loquendum, ut loquutus est Navar. Sed si in ea parte conferatur baptismus, ubi est ita certum, eum esse validum; ut non sit sub conditione iterandus, contrahetur ex eo cognatio, non aotem ex iteratione: si autem dubium sit inter viros doctos an in ea parte collatus sit validus, eadem dubitatio insurget utrùm ex baptismo cognatio spiritualis consurgat: & si sint duæ opiniones probabiles, quarum altera neget prioris baptismi valorem: altera autem affirmet, poterit tuta cnnscientia quispiam utram harum eligero: & tenendo baptismum non fuisse validum, dicet consequentet probabile esse ex eo non oriri cognationem, sed ex itetatione. Contrarium verò dicet, si eam opinionem amplectatur, quæ sustinet ptiorem fuisse validum. Et cum utraque opinio sit probabilis, poterit utravis illarum tota conscientia amplecti.

8 Ad argum. nom. 4. propositum, dic in eo casu esse textum expressum, nec eum casum cùm valde specialis sit, posse extendi ad alios. Aliter posset inde probari ex omni actu irrito sequi impedimenta omnia jure statuta, ac proinde diceremus irregularem esse, qui putans se hominem interficere, verè fexam necaret.

9 QUÆSTIO II. An laicus in necessitate baptizans contrahat cognationem spiritualem? Quidam asserunt eam contrahi non posse nisi ex baptismo solemniter à sacerdote ministrato. Probant ex *c. ult. de cogn. spirit.* ibi: *Pro eo quod ipsum pater mulieris ejusdem, qui sacerdos extitit, baptizavit.* Ubi ponderatur baptizantem fuisse sacerdotem, ut cognatio spititualis contraheretur. 2. quia *c. Ad limina 30. q. 1.* declarantur parentes, qui proprios filios in necessitate baptizaot, non arceri à petitione debiti. Quia injustum sit propter actum præcepti, pœnam subiri. Quæ ratio æquè militat io laico, qoi necessitatis tẽpore baptizat puerum: si enim ob id oriretur inter ipsum & pucri parentes cognatio spiritualis, privatetut propter actum præcepti libertate incundi mattim. cum illis: ac proinde pœnam incurreret. Negari enim non potest, privari hac libertate esse quoddam pœnæ ac gravaminis geous, & ideò hanc partem sustinent quidam, quos tacito nomine refett *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 4. n. 9. & Menald. cit. Raynero in sua sum.* ubi de matrim. ubi de cogn. spir. *t. de paternitate*, at laico in atticulo necessitatis baptizanti puerum, esse sanum consilium, ut matrem ejus minimè ducat: aut puellam à se tunc baptizatam, at si duxerit, consulendum esse Pontif. ut decernat an id matrim. valdè initum sit. Quia fortè aliud est de baptismo io oecessitate collato, & aliud de bapt. solemni.

10 At dicendum prorsus est, baptizantem etiam laicum in extremo necessitatis articulo contrahere cognationem perfectam spiritualem subsequens matrimon. dirimentem cum baptizato ejusque parentibus. Quia omoia jura clamant ex vero baptismo oriri cognationem spiritualem: & solum excipitur *c. Ad limina 30. q. 1.* quando conjugis filium alter conjux in necessitate baptizat, & hoc quoad usum matrim. jam contracti, ne, scilicet, per illum actum præjudicetur debiti petitioni. Quæ ratio non æquè procedit in matrim. contrahendo. Quia privari conjugem jure debiti exigendi, est in pœnam delicti admissi baptizando filium conjugis alterius (ut probabo l. 10. disp. 30. nu. 1. & 2.) At iniquum est pœnam incurri propter observantiam præcepti. Contrahi autem cognationem, quæ subsequens matrimon. dirimat, ac teddat incestuosum concubitum cum persona baptizata, vel ejus parentibus, nullateous habet rationem pœnæ vel gravamiois, sed pertinet ad quoddam amicitiæ genus & conjuoctionis, quam statuir Ecclesia inter has personas: ob quam vetuit matrim. inter illas. Et confir. quia parochus tenetur Baptismum solemniter ministrare, & tamen nullus negabit eum contrahete hanc cognationem. Tandem, quia quando impedimentum aliquod ooo statuitor ab Ecclesia in delicti pœnam, sed ob alias rationes, incurritur propter actum præcepti. Ut judex obligatus ad suspendendum delinquentem, irregularis efficitur illum suspendendo. Et ideò hanc partem tuentur ex Jurisperitis, *Hostens. sum. t. de cogn. spirit. §. Et an aliquis, n. 8. Abb. c. fi. n. ult. de cogn. spirit. & ibi Henric. in fi. Præpos. c. pen. nu. 3. ac c. Archid. c. Omnes, nu. 2. 30. q. 1. & ibi Bellamera, nu. 2. Alberic. in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 6. Jo. de Friburg. in sum. Confess. l. 4. t. 7. qu. 14. & 15. Asten. sum. 2. p. l. 8. t. 18. a. un. q. 7. Brunel. de sponsal. concl. 10. num. 20. Rosel. verb. Impedimentum, imped. 6. n. 12. & ibi Supplem. sum. Pisana, imped. 6. n. 9. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 7. n. 16. Sylv. verb. Matrim. 8. qu. 7. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. n. 4. Ant. Cuc. l. 5. Inst. major. t. 14. n. 7. Greg. Lop. l. t. verb. Clerigo, t. 7. p. 4. Matienzo l. 5. recopil. t. 1. rubr. gl. 1. num. 170. Caeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. & 4. q. 144. n. 383. Nav. sum. Lat. c. 16. n. 34. fi. & c. 22. num. 40. fin. & l. 4. cons. in 1. edit. t. de spons. cons. 53. n. 2. in 2. t. de cogn. spirit. cons. 5. n. 2. Gallego de cogn. spirit. c. 11. num. 5.* Et ex Theologis *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 1. num. 6. & concl. 4. num. 9. Suppl. Gabr. ibi q. 1. a. 2. concl. 4. & a. 3. dub. 3. D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 15. §. 3. Sotus 4. d. 4. q. un. a. 5. ad fin. & d. 42. qu. 1. a. 1. col. penult. verb. Profecto ratione. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 44. ad fin. Palacios 4. d. 42. disp. un. col. 34. verb. Dubitas forsan, f. 931. Enriq. l. 21. de matrim. c. 11. n. 1. Emm. Sa summ. verb. Matrim. ubi de imped. dirimentib. num. 5. vers. Etiam in Baptism. Phil. de offic. Sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 11. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 85. col. 2. vers. Caterum, & 2. p. ubi de matrim. c. 51. col. 3. Petr. de Ledesm. de matr. q. 56. a. 1. dub. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 226. n. 2. concl. 2. & n. 11. concl. 5. Vega 1. t. sum. c. 33. casu alt. Vivald. candel. Sacr. 1. p.* ubi de Baptismo *n. 42.* & ubi de matrim. *nu. 155. & 158. Lamas in methodo curat. 3. p. c. 8. §. 19. fi.* Quare idem dicendum est de fœmina baptizante in extrema necessitate. Contrahit enim cognationem spiritualem: ut probant rationes adductæ. Et ita docent *Abbas, Brunel. Caeta eisdem locis.*

11 Hinc deducitur patrem, qui in necessitate filium suæ concubinæ baptizat, non posse eam ducere. Quoniam obstat cognatio spiritualis, quam ex eo Baptismo in oecessitate collato oriri, ad dirimendum subsequens matrim. probavimus n. ptæc. Et ita docent *Navar. triplici loco, Palacios, Philiarch. Lud. Lop. duplici loco, Petrus de Ledes. Vega, Lamas allegati n. præced. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 226. n. 11. concl. 5. Vivald. candel. sacr. 1. p.* ubi de Baptismo *n. 42.* & ubi de matrim. *n. 155.*

12 Ad arg. nu. 9. proposita tesp. Ad 1. dic narrari in eo textu factum, nec vim effici ad contrahendam cognationem spiritualem in sacerdotio ministri baptizantis. Ad 2. constat ex dictis nu. 10. ubi probavimus non habere rationem gravaminis & pœnæ: ac discrimen inter utrumque casum constituimus.

13 QUÆSTIO ultima. An tenens puerum in Baptismo non solemniter ministtato contrahat cognationem spiritualem. Quibusdam placet (quorum opinionem censeo probabilem) sic tenentem eam contrahere. Quòd is verus susceptot sit, nec jura statuentia susceptorem in Baptismo contrahere, distinguunt inter Baptismum privatum & solemnem; quia tunc baptizans contrahit. Cùm tamen jura eodem pacto & tenore loquantur de baptizante & de susceptore, ot constat ex *cap. 1. de cogn. spirit. in 6. & ex Tridént. sess. 24. de matrim. c. 2.* Ita tenent *Angelus verb. Matrimonium 3. imped. 7. num. 21. Vivald. candel. Sacram. 1. p.* ubi de matrim *num. 154. Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matrim. *cap. 51. col. 3. §. Ex quo corollarie sequitur.* quamvis paulò inferius relato *Soto* in op-

ȧn oppositum ttepidet. Et videtur tenere *Barb. à Ledesm. de matrim. dub. 44. ad fi.* quamvis enim in sua opinione de solo baptizante in extrema necessitate loquatur: at eam rationem assignat, quod canones indistinctè loquautur de baptizante & de susceptore, ac proinde clarè sentit idem de utroque. Ejusdem sent. videtur *Nav. Philiarc. Emman Sa citati n.* 10. qui absolutè docent, in Baptismo privatim collato contrahi cognationem.

14 At probabilius est, eam non contrahi à susceptore. Quia cum adhibere susceptorem sit cæremonia ab Ecclesia instituta pro Baptismo solemni, ubi hìc non est, non dicitur propriè & verè susceptor, qui tenet: immo valde contingens est, ut puer tunc ab aliquo teneatur: in ulnis enim matris, aut in incunabulis positus solet baptizari: quòd si ab aliquo teneatur est per accidens majoris commoditatis gratia. Quare (ut benè ait *Suarez statim allegand.*) nil peccaretur omisso patrino in eo Baptismo. 2. Constat ex communi modo loquendi, vulgique opinione: à quibus arg. petitum efficax est: (ut latè probat *Everard. in suis topicis, loco ab opinione vulgi n.* 1.) nam tenentes infantem in prædicto casu, nec compatres nec patrini appellantur, nec tales solent existimari: sed illi soli qui in Baptismo solemni id munus obeunt. Et ideò in hanc sent. inclinat *Sot. 4 d. 42. q. 1. a. 1. col. pen. vers. Profectò rationes.* Et eam tenent *Gallego de cogn. spirit. c. 11. n. 5. Suarez 3. p. q. 67. a 8 dub. ult. Man. 1. t. sum. 2. edit. c. 226. n. a. concl. 2. Vega 1. to sum. c. 33. casu ult. ad fi.*

15 Addit *Suarez n. præced. allegatas*, quamvis in Baptismo ptivato cæremouia susceptoris necessaria non sit, at si verè & propriè adhibeatur, & tenens velit munus susceptoris obire, esse probabile eum coutrahere. Quia ille est tunc verè susceptor. Sed ego verius existimo, etiam tunc miuimè contrahere, quòd non sit in potestate tenentis situm, hanc cognationem contrahere, nisi petita ab Ecclesia serventur: at munus susceptoris uon obitur propriè, nisi quando Baptismus est solemnis (ut docent *Sotus, Galleg. Manuel, Vega, & ipsemet Suarez, n. præc. alleg.*) nec obstat baptixantem in ea necessitate contrahere. Quia baptizans confert verum sacrámentum: at qui sic tenet, vel suscipit, non dicitur propriè tenere vel suscipere, eo modò, quo ab Ecclesia statutum est. Susceptio enim est cæremonia ab Ecclesia instituta ad Baptismum solemnem: ac proinde solemnitate deficienti, deficit quoque vera susceptoris ratio.

16 Ad 1. arg. n. 13. propositum constat ex dictis, num. 14. Ad 2. constat ex dictis nu. præcedenti.

DE IMPEDIMENTO cognationis legalis.

DISPUTATIO LXIII.

Quid & quotuplex sit adoptio: & quando cognatio legalis ex illa consutgeos obstet matrimonio, illudque dirimat?

SUMMARIUM.

Euodatur desinitio adoptionis, n. 1.
Quotuplex sit adoptio, & quid distet inter perfectã & imperfectam, n. 2.
Quis possit adoptare? n. 3. & ibi quis possit adoptari?
Quot modis solvatur adoptio, n. 4.
Explicatur desinitio cognationis legalis, n. 5.
Quotuplex sit cognatio legalis, n. 6.
Quot sint quæstiones disputandæ? n. 7.
An ex adoptione imperfecta oriatur cognatio legalis, quæ matrimonium impediat aut dirimat? Refertur quædam sent. n. 8.
Non oritur impedimentum dirimens, n. 9.
Neque impediens, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.
Post n. 12. invenies alia summaria.

1 Disputationi de impedimento cognationis legalis breviter præmittere oportet, quid & quotuplex sit adoptio, & quis adoptare possit. Est enim cognatio legalis effectus adoptionis, ex eaque oritur, sicut affinitas ex copula. Desinitur ergo adoptio communiter à Jurisperitis sic. Est actus legitimus, per quem fit filius aut nepos, qui non est penè naturam imitans. Sed à *D. Th 4. d 42. q 2. a. 1.* & communiter à Theologis sic definitur: Est extraneæ personæ in filium vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio. Utraque autem definitio in idem coincidit. Dicitur extraneæ personæ, id est, ejus quæ non est in adoptantis potestate, sive sit consanguinea, sive non. Dicitur, filium vel nepotem, vel deinceps; sub quibus comprehenduntur fœminina, ut filia neptis. Quia non potest quispiam adoptari in fratrem vel parentem, *l. Nec apud, C. de hered. instit.* Dicitur legitima, id est, secundum legum formam. Cùm enim ab ipsis iostituta sit, ut valeat & effectum cognationis producat, debet io ea servari forma legibus præscripta. (ut n 18. dicemus) Dicitur assumptio, id est, electio, cùm enim tanta homini propensio insita sit ad suam sucoessionem in pusterum propagandam, fuit jure introductum, ut naturalibus liberis orbati possint suæ successioni consulere, adoptantes alios in liberos. Ars enim naturam imitatur, ac illius defectum supplet. Uode adoptio est quædam legaiis seu artificialis generatio.

Est autem duplex adoptio. Quædam est perfecta, per quam adoptatus transit in adoptantis potestatem, & illi succedit: & hæc dicitur arrogatio. Altera est imperfecta, per quam adoptatus non transit in adoptantis potestatem: & hæc dicitur simplex adoptio. Hæc distinctio ab omnibus traditur: & habetur §. *Adoptio, Instit. de adopt. & l. 7. tit. 7. p. 4.* Differunt autem quintupliciter. 1. Quia per simplicem adoptionem adoptatus non transit in adoptantis potestatem, nec est ejus hæres necessarius ex testamento, benè tamen ab intestato. At per arrogationem transit in potestatem arrogantis, instar filii oaturalis: & est ejus hæres necessarius ab intestato: ex testamento autem in quarta bonorum parte, *Instit. de adoptione, §. Sed hodie.* 2. Differunt, quia adoptari potest, qui non est sui juris, ut filius sub patris potestate constitutus: at arrogari nequit: nisi qui suæ juris est, nempe emancipatus & liber homo. Quia cum per arrogationem tradatur quispiam in arrogantis potestatem, oportet cum esse sui juris, ut tradere se valeat, *l. 2. §. ult. ff. de adopt.* 3. Differunt, quia adoptio fit cujuslibet judicis competentis auctoritate, dum tamen apud eum plena sit actio, id est, merum & mixtum imperium. Arrogatio verò fit sola principis authoritate, *l. 1. C. de adopt. & Instit. eodem t. in princ. & l. reg. 7. t. 7. part. 4.* Quartò, quia arrogator tenetur satisdare de restituendis bonis arrogati illis personis, ad quas essent perventura, si arrogatus in suo statu mansisset, *l. Nec ei, §. final. ff. de adopt.* Ultimò, quia in adoptioue non requiritur verbum utriusq; expressum: at in arrogatione exigitur verbum utriusque. Desideratur enim, ut Rex interroget arrogantem, Vis habere hunc in filium, nepotem, vel pronepotem? Et arrogans respondeat: Volo. rursus, ut interroget arrogatum: Vis habere hunc in patrem, avum, vel proavum? & ipse respondeat: Volo. & deinde Princeps exprimat sibi placere. Unde infans adoptari potest, non verò arrogari. Habetur hæc differentia *l. In adopt. 2. ff de adopt. l. reg. 7. t. 7. p. 4.* 2

Multæ conditiones desiderantur, ut alicui integrum sit alium adoptare. 1. ut adoptans sit sui juris, & major 25. annis. Ratio est, quia si non sit sui juris, & maior 25. annis, bona sua administrare nequit. II. est ut sit vir. Nam fœminæ adoptare nequeunt, nisi ex privilegio Principis. Cum nec filios carnales habeant in potestate. III. ut possit generare, vel si non possit, id non sit ex defectu naturali, sed ex casu accidentario. Quare frigidi adoptare oon possunt, eo quod sunt naturaliter impotentes, *l. a. ff. de adopt.* Et ratio est, quia adoptio instituta est ad supplendum liberorum defectum: & ideo illis solis conceditur, qui naturaliter ge rare possunt. At gladio castrati adoptare possunt. Quia impotentes ex accidenti. IV. ut ita excedat ætate adoptatu ut possit esse ejus pater naturalis, immo 18. annis debet eum cedere. Arrogare verò nequit, qui 40. annos non nactus. Hæc omnia habentur Instit. de adopt Et tradit latè *Sylvest. Adoptio, q. 5* Hinc fit, Sacerdotem posse adoptare. Quia na liter non est impotens ad generationem. Sic *Host. c. un. n. 4.* gnat. legal. & *ibi Abb n. 4. Rosella verb. Impedimentum, imped. 7. Sylvest. verb Adopt. qu. 5. & ibi Armilla nu. 9. Tabien. verb. Impedimentum, imped. 6 q 1. n. 2. 6.* Potest autem adoptari quilibet, sive sculus sive fœmina, dummodo sit præsens. Quippe absen adoptare, nec adoptari potest, etiam per procuratorem, *l.* & *l. Post mortem, §. Neque, ff. de adopt.* latè *Angel. verb. Adoptio, Sylvest. ibi. q. 2. & 6. & omnes.* 3

Sex autem modis solvitur adoptio; nempe naturali adoptantis: morte ejus civili: ob nuptias incestuosas: gnitatem ut Episcopalem: per sententiam, per emanc nem, quod latius traduot *Palud. 4. d 42. qu. 1. art. 2. Armil. Adoptio num. 10.*

His præmissis de adoptiooe, cognatio legalis sic comm definitur: Est propinquitas ex adoptione proveniens. propinquitas, ut ostendatur convenientia, quam habet c venientia carnali. Dicitur ex adoptione proveniens, ut c sa significetur, ac differentia à cognatione carnali.

Est verò triplex cognationis legalis species. I. est lin inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati descenden habetur *Instit. de nuptiis, §. Ergo non omnes, l. Quinersam, nuptiar. & l. reg. 7 t. 7. p. 4.* Secunda est lateralis, seu in lin versa inter adoptatum, & filios carnales adoptantis. *Instit. de nupt. §. Inter eas, & l. Per adoptionem, 17. ff. de ritu n d. l. reg. 7 & in jure ca. c. un. de cognat. leg. & c. per adoptionem* ex Paschali Pont 30. q. 3. Tertia est per modum cujusda affinitatis, ad similitudinem affinitatis naturalis, qua adoptantem & uxorem adoptati. Et è contra inter a & uxorem adoptantis. Habetur *l. Adoptione, 14. ff. de ri l. reg. 8. t. 7. p. 4.* Et traditur hæc distinctà *D. Thom. 4. d. 42 corp.* quem omnes sequuntur.

Triplex igitur in hac disp. est agitanda quæstio. I. ptione imperfecta oriatur hæc cognatio legalis obstan II. an omnes tres cognationis legalis species impediar mant matrim. III. an triplex illa legalis cognationis s petuò obstet matrim. cootrahendo: & ad quas person ad quotum gradum exteodatur.

8 QUÆSTIO I. An ex adoptione imperfecta oriatur hæc cognatio legalis, matrim. impediens ac dirimens: an potius ex sola perfecta, quæ arrogatio dicitur? Duplex est sent. Prior & satis probabilis affirmat; etiam ex adoptione imperfecta oriri cognationem legalem subseqnens matrim. dirimentem. Ducitur, qoia omnes textus, quos n.6. retuli, in quibus hæc cognatio legalis statuitur, de adoptione indistinctè loquuntur. 2. Quia licet sic imperfectè adoptatus non transeat in adoptantis potestatem: acquiruntur tamen ei quædam jura ex adoptione, quæ per emancipationem dissolvuntur, *l.penult. ff.de adopt.* Et ideò hanc sent. sustinent ex Jurisperitis, *gloss.c.un.ad fi. de cognat.leg. & ibi Hostiens.fi.Abbas n.5. Anchar.n.8.Dumusius, Laurentius, Tancred.Philipp.Vincentius*, quos refert & sequitur *Alex. de Nevo eo. cap.unic.n.11.Præposit.ibi.n.7.Henric.ad fi.Speculat.t.de cognat.legali, § un.n.1.Goffredus sum.eod.t ad fi.Alberic.in suo diction.lit.I.verb.Impedimentum 7.Astens.2.p.sum.l.8.t.19.a.2.qu.8.Joan.de Friburgo sum. confessorum lib.4.tit.8.q.10.Monald.sum.tract.de matrim.* ubi de imped. cognationis legalis, *Angelus verb.Matrim.impediment.8.nu.4. Rosella verb.Impedimentum, imped.7.n.4. & ibi Tabiena impedim.6. q.1.n.2.Lex 7.t.7.p.4.& ibi Greg.Lopez verb. Que Prosiuron. Covar.4. decret.2.p.c.6.§.5.n.2.Ant.Cuc.l.5.instit.major.t.14.n.28. Gaetu repet. c.Ad limina, 30.q.1.§.4.q.135.num.404.Ugolin.de sacrum.* ubi de matrim. *cap 19.num.3.* Et ex Theologis, *Scot.4.d.42.q.paulo post princ.& ibi Ricard.a 2.q.2.ad 2.Palud.q.1.a.2.concl.7.nu.25.Bassolis q.un.a.4.Nicol.de Orbellis q.2.D.Ant.3.p.t.1.c.13. Nicol. de Nisu super 4.sent.tract.6.p.3.de matr.q.8 notabili 5.Petr.de Soto lect.21. de matr. §.De cognatione legali. Angles Floribus 1.part.* ubi de matrim.*q.fi.n.2. concl.2.Toledo l.7.sum.c.4.n.4.Lud.Lop.2.p.instruct.* ubi de matrim. *cap.51.ad finem.*

9 Posterior sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) asserit cognationem haoc legalem, quæ matrim. dirimit, ex sola adoptiooe perfecta, quæ arrogatio est, ortum habere. Ducor, quia (ut dicemus n.16.) cognatio hæc introducta est à jure positivo, ad impediendam fornicationem, quæ facilè esse potest inter persooas in eadem domo commorantes. Sed per adoptionem imperfectam non traducitur adoptatus in domum nec in adoptantis potestatem. Ergo ea non obstat matrim. 2. quia cum matrim. sit res valde favorabilis, jura illud probibentia potius debent restringi, vel saltem coarctari ad propriam & perfectam verborum sigoificationem: at simplex adoptio cùm sit imperfecta, non dicitur absolutè talis, immò juxta *D.Thom.4.d.a.1.ad 2.* est potius dicenda, dispositio quædam ad perfectam adoptionem. 3. Quia opposita sentent. quamvis commuoissima innititur levissimis fundamentis: ut ex eorum solutione constabit n. 11. Et ita hanc sent. posse teneri, ait *gloss.30.q.1.in sum.ad fi.* Et illam tuentur *Innoc.c.un.n.un.de cognat.legali.Sylvest.verb.Matrim.8. q.8.dict.4.Scotus 4.d.42.q.2.art.2.ad fi.corp.* licèt sub aliquali dubio. dicit enim fortasse sic esse *Ledesma 2.p.4.q.59.a.3.fi. Enriquez l.12. de matrim.c.12.n.3.Petrus de Ledesma de matrim.q.57.art.2.concl.2.* Ejusdem sent. videtur *Viguerius l.instit.c.16.§.7.vers.9.impedim.9.* ubi tractans, quando contrahatur cognatio legalis, ait eam contrahi ioter patrem perfecta adoptione adoptantem, & filium adoptatum. Nec longè sunt ab hac sent. *Ant.c.un.n.5.de cognat.legali, & Suppl.sum.Pisana, verb.Impedimentum,imped.7.nu.3.* nam utraque sent. relata neutram definiunt: & addit *Supplem.* non esse sent. præcipitandam.

10 Asseruot tamen aliqui ex hisce DD. oriri ex ea adoptione imperfecta impedimentum impediens, oon tamen dirimens sequentem matrim. contractum. Quia adoptio illa imperfecta est via & dispositio ad perfectam, sicut Catechismus ad Baptismum. Sicut ergo per Baptismi Catechismum contrahitur quædam cognatio spiritualis imperfecta, quæ solum impedit matrim. *cap. Per Catechismum, de cogn. spirit. in 6.* ita per adoptiouem imperfectam contrahetur cognatio legalis imperfecta, quæ solum impediet subsequens matrimonium. Ita docent, *Enriquez & Petr. de Ledesma ibid.* At hoc displicet: & ideò existimo nullum subesse impedimentum: sed posse licite contrahi matrimon. ubi sola est imperfecta adoptio, ut docent *Innoc. & Sylvest. num. præced. allegati.* Quia in Catechismo est expressus textus id decidens, non autem in adoptione imperfecta, nec potest ex rationis similitudioe ioduci impedimeotum matrim. Aliàs dicendum esse, ex solo exorcismo oriri, eo quod sit ad Baptismum dispositio.

11 Ad argum. oum.8. proposita resp. Ad 1. dic, quamvis textus noo distinguat, at rationes num. 9. adductæ cogunt ea distinctione uti. Ad 2. dic, ea jura, quæ per adoptionem imperfectam acquiruntur, non esse causam adoptionis matrim. & ita nil conferre.

S U M M A R I U M.

Prima cognationis legalis species in linea recta dirimit matrimonium, num. 12.

Quid de affinitate legali? n.13.

Quid de cognatione legali linea transversa? Refertur quadam sententia, num.14.

Proponitur sent. Authoris? n.15.

Traduntur rationes prohibitionis matrim. ob cognationem legalem? num. 16.

Explicatur qualiter hoc impedimentum vim habeat, cum legibus inducatur? num. 17.

An sit necesse servari formam legalem in adoptione, ut cognatio oriatur? num. 18.

An cognatio legalis superveniens matr. impediat debitum peti? n.19.

An superveniens sponsalibus ea dirimat, n.20.

Hoc impedimentum est solo jure humano inductum, n.21.

Infideles cum eo contrahentes an post Baptismum sint separandi? n.22.

Solvuntur argumenta, n. 23.

Post n.23. invenies summaria, quæ desiderantur.

12 QUÆSTIO II. An omnes tres legalis cognationis species impediant ac dirimant matrim. Et quidem de 1. specie ascendentium io linea recta nullus dubitat, quin subsequens matrim. dirimat, nempe inter arrogantem, & personas arrogatas, ob textus quos num.6. allegavi. Et in hoc conveniunt omnes Doctores.

13 De 3. specie, nimirum de affinitate legali, nonnihil est dubitationis. Quidam enim, quos tacito nomine refert *Host.cap. un.n.3.de cogn.legali*, affirmarunt, eam non obstare matrimon. contrahendo. Quod jus canon. à quo solo possunt matrim. impedimenta promanare, ejus cognationis non meminerit. Sed jure optimo hanc sent. reprobant *Host. ibi, Joan.Andr.eo.c.un.n.5. Anton.num.6. Anchar.nu.5. Alex.de Nevo num. 9.* Et cæteri omnes DD. quotquot potui videre, tanquam rem exploratam statuunt, eam cognationem dirimere. Et ad fundamentum contrarium dicam, n.17.

14 Potissima verò difficultas est de tertia specie cognationis legalis, oimirum, io linea transversa, an ea dirimat matrim. Quidam enim negant eam dirimere, sed solùm impedire concedunt, quod frustra esset separatio inter eos fratres, naturalem, scilicet, filium patris adoptaotis, & filium adoptivum. Cum statim possiot matr. copulari, soluta adoptione per emancipationem, vel alio modo, (ut dicemus n. 24.) Secundò, quia *c.Ita diligere 30.q.3.* quod est ex Nicol. Pontif. dicitur leges civiles non permittere inter hujusmodi cognatos matrim. quasi aliud sit secundum canooes. Argumento *c.c.Nonne, de præsumpt.* Ita docet *Specular.tit.de cogn.legali.§.un.n.2.* Et videtur ejusdem sent. *ibi Joan.Andr.in addit.* Idem tenent *Præpos.c.un.in fi.de cogn.legali.Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.q.156.n.405.*

15 At dicendum est per hujusmodi cognationem dirimi subsequens matrim. Quia *c.un.de cogn.legali* dicitur nuptias consistere non posse inter filium legitimum & sororem adoptivam: at verbum, non posse consistere, sonat esse dissolvendas, vel oon posse permanere. Adde, verbum, Potest, proposita negatione tollere potentiam, & reddere actum nullum (ut probavi l. 6. disp.38. num.20.) Et ideò hujus sent. sunt ex Jurisperitis, *gloss. 30.quæst.3.in sum.verb.Quod autem, & c.un.de cogn.legali.in fine.Innoc.ibi, n.un.Ant.n.6. Abb.n.6.Anchar.n.7.Card.nu.2. vers. Quæro an hoc impedimentum, Alex.de Nevo n.12. Henric.n.6.Goffred.sum.tit.de cogn.leg.in fi.Host.summ.eod.t.num.12.Alberic.in suo diction.lit.I.verb. Impedimentum 7.Jo.de Friburgo in sum.confess.l.4.t.8.q... Monald.sum. tract.de matrim.* ubi de cognat legali. *Astens.2.p.sum.l.8.t.19 a.2.q. 11.Rosella verb.Impedimentum, imped.7.n.7. & ibi Suppl.sum. Pisana imped.7.n.4.Tab.ibi, imped.6.n.1. Angelus Matrimonium 3. imped. 8. num.2 Sylvest.verb.Matrimonium 8.quæst.8.dict.1.& 7. Armilla verb. Matr.num.16.Lex 8.t.7.p.4.& ibi Greg.Lop.verb.Mas desfaze.Navar. sum.c.22.n.44.Covar.4.decret.2.p.c.6.§.5.num.2.& 3.Ant.Cucus l.5. inst.majorum, t.14.n 28.Alex.Carrer.l.2.de sponsal.cap.10.fine. Lancelot.instit.juris can.lib.2.t.De triplici cognat. ubi de legali. §.Legalis cognat.vers.Donec.Zuvallos in suis qq practicis, tota q.728.& q.250. fi.* Et ex Theologis, *Durand.4.d.42.q.2.nu.7 & ibi Palud.q.un.n.2. concl.6.in fi.n.24 & concl.7 n.29.Bass.q.un n.4. Nicol.de Orbellis ibi, q.2.Sot.ibi q.2.a.1.col.3.vers.Unicum hic.Supplem.Gabr.qu.1.a.1.concl. 6.Cajet.sum.verb.Matrim.c.1.imped.4. Petr.de Soto lect. 11. de matr. §.de cognat.legali.Ledesm.2.p.4.q.59.a.3.ad fi.Viguer.l.inst.cap.16.§. 7.vers.9.impedim.9.Veracruz 1.p.Speculi, a.6.concl.3.fi. Angles Floribus 1.p.* ubi de matrim. *q.fi.art.2.concl.1.D.Ant.3.p.tit.1.cap.13.Valentia 4.p.disp.10.q.5.punct.3.* ubi de impedim.cogn. *col.1. Toledo l. 7.sum.c.4.num.7.& 8.Enriquez l.12.de matrim.c.12.num.3.ad finem. Emman.Sa sum.verb.matrim.* ubi de impedim. dirimentibus, *num. 6.vers.Cognatio legalis.Petr.de Ledesm.de matrim. qu.57.a.2. dub.1. Barth.à Ledesma de matrim.dub.47.concl.3.Manuel 1.to.sum.2.edit. c.227.n.2.Philiarc.de offic.Sacerd.t.1.p.2.l.2.cap.18.fine. Lud.Lop.2.p. instruct.* ubi de matrim. *cap.51.ad fin. Vega 1. tom. summ. cap.10. casu 1. Vivald. candel. sacrum. 1.part.* ubi de matrim. *num. 175. 178.Cañede summ.sacrum.* ubi de matrim. *cap.6.* ubi de cognat. legali, *num. 50.*

16 Convenientissimè autem statutum est, ut cognatio legalis dirimat subsequens matrim. Quia ex ea oritur quædam conjunctio similis natorali: ex qua oritur quædam reverentia debita inter sic cognatos, & amicitia. Ut ergo ea reverentia servetur, & dilatetur amplius amicitia matrim. cum extraneis inito, cautum est, ut inter sic cognatos nequeat matrim. consistere. Adde cum *D.Th.4.d.42.q.2.a.2.corp.* id quoque effectum esse, quia sic cogoati debent habitare in eadem domo: oriretur autem maximum fornicandi periculum, matrimonio noo interdicto inter eos. Quæ sunt rationes ob quas disp.53 n.3. diximus irritari jure Ecclesiastico matr. inter consanguinitate conjuoctos.

17 Sed meritò dubitabis, qualiter hoc impedimentum vim

habeat, cum solis legibus eivilibus indictum sit, qnas carere potestate statuendi impedimenta mattim. inter fideles, diximus disputat. 3. num. 4. Dic id impedimentum vim habere; eo quod leges id impedimentum statuentes sint jure canonico approbatæ, ut constat ex *c. Ita diligere 30. q. 3.* quod est ex Nicolao Pontif. *ad consulta Bulgarorum* ibi: *Quandoquidem nec inter eos, qui natura, & eos, qui adoptione filii sunt, veneranda Roma leges matrim. contrahi permittunt.* Ubi approbatur prima species cognationis legalis io linea ascendentium, *& c. un. de cogn. legali, & c. Per adopt. 30 q 3.* quod est ex Paschali Pontif. approbatur impedimentum cognationis legalis in secunda specie, nempe in linea transversa. Quamvis autem tertia species affinitatis legalis non reperiatur expresse approbata in jure canonico. At cum rubrica juris canonici sit generalis, nimirum de cognat. legali: & sit eadem ratio de hac specie, dicendum est censeri subinde approbatam illam, sicut & reliquas. Adde consuetudine Ecclesiastica omnes tres illas species receptas esse, Pontificibus id scientibus. Et ideò ex hoc id impedimentum vim habere, qood ab Ecclesiastico jure approbatum sit, tradunt, *D. Th. 4. d. 42. q. 2. art. 2. corp. & ad 4. & ibi D. Bonav. a. 2. q. 2. Palud. q. 1. a. 2. concl. 7. n. 25. Abb. rub. de cogn. legali n. un. Alex. de Neve, c. un. n. 10. ct. 1. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 19. a. 2. q. 3. Bennel. de spons. concl. 27. n. 1. Turrec. c. Ita diligere, a. 6. n. 17. 30. q. 3. Sylvest. verb. Matrim 8. qu 8. dicto 1. Tabiena verb. Imped. imped. 6. n. 1. Suppl. Gabr. 4. d. 42. q. 1. a. 2. concl 6. Sotus ibi, q. 2. a. 1. col. 2. vers. de adopt. & a 2. fi. Ovand. ibi, q. un. propos. 11 fine. Greg. Lop. l. 7. verb. Porque, tit. 7. p. 4. Gallego de cogn spir. t. 3. num. 56. Lancelot. inst. juris canon. lib. 2. tit. De triplici cognat.* ubi de legali §. *Legalis cognatio, verb. Proveniens.*

18 Quo verò cognatio hæc obstans matrimonio oriatur ex adoptione, oportet in adoptione facienda servari formam legibus præscriptam, quam n. a. declaravimus: ea enim non servata, sed privatim coram vicinis aut aliis hooestis personis, non intervenienti magistratu, corrueret actus: ac proinde nullum matrimonio impedimentum produceret. Quia cùm forma det esse rei, *c. Tua, de sponsal. c. Quia propter, de elect.* deficiente forma deficit actus. Sic *Host. c. un. n. 1. de cogn. legal. & ibi Joan. Andr. num. 1. Abb. n. 3. Anchar. n. 3. Alex. de Neve n. 6. Card. fi. Prepos. num. 2. Joan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 8. qu 4. Supplem. Gabr. 4. d. 42. qu. 1. art. 2. conclus. 6. Rosella verb. Impedimentum, imped. 7. n. 1. Angel. verb Adoptio, n. 3. & ibi Sylvest. q. 8. Armilla n. 9. Greg. Lop. lib. 7. verb. Su carta, tit. 7. pag 4.*

19 Quando hæc cognatio legalis supervenit matrimonio jam contracto, posset aliquis existimare eam impedire debiti petitionem, respectu conjugis, qui eam contraxit. Quia omoe impedimentum, quod præcedens matrim. illud simplieiter dirimeret, si subsequatur, dirimit illud secundum quid, nimirum, impediens ejus usum, quoad debiti exactionem. Juxta doctrinam *Sylvestri, verb. Matrimenium 8. q. 7. dict.* a. Verùm eam doctrinam oon approbo, nisi textus expressus inveniatur, qui eam debiti petitionem in eo casu ioterdicat. Quare cum in cognatione legali is non reperiatur, existimo eam noō impedire debiti petitionem, quod aliis placere dicens, sustinet *Petrus de Ledesma de matrim. q. 57. a. 2. ad finem.*

20 At sponsalia præcedentia ditimeret cognatio legalis superveoiens, quòd cum sola sint futuri matrimonii promissio, superveuienti impedimento, quod illud dirimeret, si contraheretur dissolvuntur prorsus, utpote quæ nequeunt validè suum effectum consequi. Ita docent *Joan. Andr. cap. Veniens, in fine, de cognat. spirit. Host. ibi. fin. Ant. fine, Anchar. num. 2. Card. fine. Alex. de Nevo cap. 2. n. 5. eodem tit. Rosella verb. Impedimentum, imped. 6, num. 16.*

21 Ex dictis infertur hoc impedimentum esse solo jure humano ioterdictum. Cum constet oec jure oaturæ adoptionem esse inventam, nec ex ea cogoatiooem matrim. obstantem consurgere. Et ita universi fatentur.

22 Quamobrem si apud infideles hæc adoptio fieret, & ea non obstanti iniretur matrim. inter adoptantem, & filiam adoptatam, valeret utique: nisi speciali eorum lege id matrim. irritaretur, quòd illi Ecclesiæ legibus minimè subdantur, à cujus approbatione vim obligaodi hoc impedimentum habere diximus, n. 17. Atque ita doceot dicentes post conversionem ad fidem non esse ab eo matrim. separandos, *Veracruz 1. part. Speculi, art. 60. fi. Barth. à Ledesma dub. 47. de matrim. concl. 5. Vega 1. tom. sum. c. 10. casu 1.*

23 Ad arg. n. 14. proposita resp. Ad primum dic, non esse frustra id ioipedimentum, quia perpetuò dirimit ante emancipationem: & quamvis hac facta possit denuò matrimon. iniri, at antea initum est perpetuò irritum, nisi postea ratificetur. Ad 2. dic, non dicere textum. Secundum leges, quasi contrarium sit secuodum canones: sed ad denotandum impedimentum hoc fuisse legibus eivilibus inductum, quas ibi approbat, vocans eas venerandas.

S U M M A R I U M.

Quamdiu duret cognationis legalis impedimentum in triplici illius specie? num. 24.

Ut cesset in linea transversa, debet servari debita solemnitas in dissolvenda adoptione, n. 25.

Nulla est cognatio inter adoptantem & adoptivi parentes? n. 26.

Potest filius adoptivus ducere filiam legitimam carnalem adoptantis, aut mortuo patre, aut si is superstes sit, si ipsa vel ipse emancipent ur aut alio modo cesset adoptio aut patria potestas, n. 27.

An inter fratres adoptivos possit consistere matrim. n. 28.

Quid de filiis duorum fratrum adoptivorum? n. 29.

An filius adoptivus possit ducere filiam carnalem illegitimam adoptantis: vel filia adoptiva nubere filio illegitimo adoptantis? n. 30.

Ad quotum gradum extendatur matrimon. prohibitio inter adoptantem & adoptati descendentes? Refertur triplex sent. n. 31. 32. 33.

Proponitur sententia Authoris, n. 34.

Nulla est cognatio inter patrem adoptantem, & filiam filia adoptata, & possunt matrim jungi? n. 35.

Potest adoptans contrahere matr. cum liberis illegitimis adoptati, n. 36.

QUÆSTIO ultima, An triplex cognationis legalis species perpetuò obstet matrimon. contrahendo, & ad quas personas, & ad quotum gradum extendatur? Hac in re constat primam speciem rectæ lineæ, & tertiam affinitatis legalis impedire ac dirimere perpetuò matr. id est, id impedimentum non cessare soluta quaodocunque adoptiooe. Atque subinde non poterit etiam adoptione soluta, adoptatus cum adoptante, ejusve uxore, neque adoptans, cum adoptatis, vel uxore adoptati matrim. inire. De prima specie sic decidirur expressè *l. Quin etiam 55 ff. de ritu nupt. & Instit. de nupt. §. Ergo non omnis; & l. reg. 7. t. 7. p. 4.* Et de tertia specie deciditur *l. Adoptivus, 14. ff. de ritu nupt. & l. reg 8. t. 7. p. 8.* Constat etiam, secundam speciem cognationis legalis nimirum, in linea transversa ioter filios carnales adoptantis, & filios ejusdem adoptivos; non impedire in perpetuum, sed quamdiu durat adoptio, & filii sive legitimi sive adoptivi sunt in patris potestate. Unde ut filius carnalis possit ducere sororem adoptivam, vel filia carnalis fratrem adoptivum, est facile medium, nempe ut utervis eorum emancipetur. Sic habetur expressè *c. un. de cognat. leg. & c. per adoptionem*, quod est ex Paschali Pontif. 30. q. 3. *& l. Per adoptionem 17. ff de ritu nuptiar. & Instit. de nuptiis, §. Inter eas, & l. reg. 7. t. 7. p. 4.* Et ratio diversitatis harum prohibitionum in perpetuum vel ad tempus, ea est. Quia prima & tertia prohibitio est propter reverentiam, quam debet exhibere adoptatus cum sua uxore adoptanti, & uxori ejus: & eum hæc sit perpetua, similiter est perpetua prohibitio utraqoe illa. Secunda verò est ob interpretativam filiationem ex adoptione provenientem: & ideò ea durante durat, & cessante cessat. 24

At debet servari solemnitas legibus præscripta in dissolvenda adoptione per emancipationem, ut cesset impediment. matrim. ineundi inter filium adoptivum cum filia carnali adoptantis, vel inter filiam adoptivam cum filio carnali. Sicut enim adoptio sine anctoritate magistratus contrahi nequit, (ut num. diximus) ita oec dissolvi. Quia omnia res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, *c. Omnis res, de reg. juris.* de non servata forma in dissolutione, durat impedimentum. Sic *Hostiens. c. un. ad fi. de cognat. leg. Joan. Andr. ibi fi. Alex. de Nevo 8. Prepos. num. 8.* 25

Ex his deducitur 1. inter adoptantem & filii adoptivi parentes nullam contrahi cognationem, ac proinde posse inter consistere matr. Quia nullo jure cavetur eam contrahi. Ita docent *D. Thom. 4. d. 42. q. 1. art. 3. ad 1. & ibi Suppl. Gabr. qu. 1. a. 1. & ibi Guillel. Borrilong. qu. un. art. 1. ad fi. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 13. R. verb. Imped. imped. 7. fi. Suppl. sum. Pisana ibi imped. 7. fi. Tabiena imped. 6. q 1. n. 2. Angelus verb. Matr. 3. imped. 8 n. 1 Syl. Matr. 8. q. ... 2. Armilla verb Matrim. n. 27. Alberic. in suo diction. lit. I. ... ped. 7 Navar. sum. cap. 22. num. 45. Gaeta repet. c. Ad limina 30. 4. q. 158. num 407. Gregor. Lopez l. 7. verb. Nuncia, t. 7. p. 4. Joan. ... burgo in summ. confess. l. 4. t. 8. q. 13. Nicol. de Orbellis 4. d. 42. qu. ... ledo l. 7. summ. cap. 4. fi. Philiarc. de officio Sacerdotis, tom. 1. p. 2 ... 11. in fi. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 47. in notabili post 1 clusionem.* 26

Secundò deducitur, integrum esse filiis legitimis contrahere cum adoptivis matrim. post parentis adoptantis obitum. Quia jam tunc cessarunt adoptio & patria potestas. Sic quoque id erit licitum, si aut filii legitimi aut adoptivi fuerint emancipati, quamvis pater adhuc superstes sit. Quia cognatio transversa inter hos consistens, solvitur his modis, ut num. 24.

Tertiò deducitur, quid sentiendum sit de ipsis fratribus adoptivis inter se, id est, adoptatis ab eodem parente. ... censent inter illos non posse consistere matrim. quod in domo commorari debeant cum parente, & iu est idem ... tionis periculum: cujus vitationem fuisse causam hujus prohibitionis, diximus n. 16 inter fratres adoptivos & carnales. inde, quia *c. un. de cogn. leg.* sic dicitur. *Si qua per adoptionem soror esse cœperit, quamdiu durat adoptio, nuptiæ inter me & ... sistere non possunt.* At soror adoptiva est soror fratris adoptivi ejus seot. sunt *Angelus Instit. de nupt. §. Inter eas, fi. Astens. 2. p. t. 19. ar 2. qu. 10. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 8. fi. Petr. de L... matr. qu. 57. a. 3. in fi. Barth. à Ledesma de matr. dub. 47. fi.* E... rant *Astensis, & uterque Angelus*, quando adoptio est p... nempe, arrogatio. Sed in hoc casu intelligunt etiam adoptatio imperfecta non patit cognationem legalem,

trim. dirimat (ut ex eod. Petr. de Ledesma & aliis diximus num. 9.) At dicendum est, nullam inter illos oriri cognationem: atque ita posse matrimonio illos inter se copulari. Quia nullo jure est cognatio inter hos statuta. Et c. un. de cogn. legali, quod pro contraria parte citatur, loquitur de vera filia patris adoptantis, quæ incipit esse soror adoptiva, filii adoptivi sui legitimi patris. Nec hæc impedimenta ex sola rationis similitudine inducenda sunt. Adde inter filios spirituales ejusdem patris spiritualis, qui magis conjuncti sunt inter se, quam legales posse consistere matrim. Ergo à fortiori inter legales. Et ideò hanc partem sustinent Gloss. c. un. verb. Quamdiu, de cogn. legali, & ibi Ant. n. 5. Henric. n. 4. Palud. 4. d. 42. q. 1. art. 2. n. 25. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 13. Joan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 8. q. 11. Monald. sum. tract. de matrim. ubi de cognat. legali. Rosella verb. Impedimentum, imped. 7. n. 6. & ibi Supplem. sum. Pisana, imped. 7. n. pen. Sylv. verb. Matrim. 8. q. 8. dict. 6. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 6. fi. Armilla verb. Matrim. n. 19. lex reg. 7. fi. & ibi Greg. Lop. fi. t. 7. p. 4. Petrus de Soto lect. de matr. §. de cogn. legali. Albericus in suo diction. lit. I. verb. Impedim. 7. Guillelm. Borrilong. 4. d. 42. q. un. a. 2. ad fi. Nicol. de Nisa super 4. sent. tract. 6. p. 3. de matr. qu. 8. notab. 5. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 5. fi. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 154. n. 403. & q. 157. n. 406. Ant. Cucus l. 5. Instit. majorum t. 14. nu. 28. Enriquez l. 12. de matrim. c. 12. num. 3. fi. Toledo l. 7. sum. c. 4. fi. Emm. Sa summ. verb. Matrim. ubi de impedimentis dirimentibus, nu. 6. vers. Duo adoptati. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 227. Lancelotus institut. juris canon. lib. 2. tit. De triplici cogn. ubi de legali, §. legalis cogn. verb. Donec. Ugolin. de Sarram. ubi de matrim. c. 19. nu. 3. Vega 1. to. sum. c. 10. casu 1. Viuald. candel. sacr. 1. p. ubi de matrim. n. 180. Et specialiter Rosella & Sylv. reprobans limitationem Angeli.

29 Quartò deducitur, à fortiori posse inire matrimonium filios duorum fratrum adoptivorum, quòd nullo cognationis nexu inter se vinciantur. Sic Alex. de Nevo c. un. nu. 16. de cogn. leg. & ibi Prepos. nu. 5. & 8. Sylvest. Matrim. 8. qu. 8. dicto 2. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 6. n. ult. Et meritò hi duo reprobant Angelum, verb. Matrim. 3. impedimento 8. num. 1. hoc limitantem, quando sunt filii duorum fratrum adoptatorum simpliciter, secus si sint filii perfectè adoptatorum, id est, arrogatorum. Quia hæc limitatio nullo jure probatur.

30 Ultimò deducitur, quid dicendum sit, quando filia carnalis est illegitima adoptantis, an possit adoptato nubere: aut filius illegitimus carnalis ducere adoptatam? Quidam negant inter hos posse consistere matrimonium. Quia sicut filius illegitimus nequit contrahere cum consanguineis patris, ita nec cum filiis ejus adoptivis. Item quia c. Ita diligere, 30. q. 3. ait inter filium naturalem, & adoptatum non posse esse matrimonium. Ita docent Abbas c. un. in fine de cognat. leg. Card. ibi nu. 2. vers. Quaro quid si filius, & ibi Prepos. n. 8. Angel. verb. Matrim. 3. impedimento 8. num. 4. fi. Gregor. Lopez l. 7. verb. Los filios t. 7. p. 4. Et dicit probabile Petr. de Ledesma citatus pro contraria sententia. At multo probabilius est, inter hos nullam esse cognationem, & ita posse eos matrimonio copulari, quia cum cognatio orta inter filios legitimos, & adoptivos, cesset soluta patria potestate, (ut nu. 24. ostendimus) à fortiori non contrahetur, ubi carnalis filius est talis, ut non transeat in patriam potestatem. Quales sunt illegitimi, Instit. de nuptiis, §. ult. Nec obstant in contrarium adducta. Non primum, quia illegitimus est conjunctus vinculo naturalis consanguinitatis cum patre, & sic cum ejus consanguineis. At cum adoptivis nullum est vinculum naturale, sed solum civile: & cum hoc solum duret inter fratres illos, qui in patriam potestatem minimè transeunt. Nec etiam obstat secundum: quia nomine filii naturalis intelligit textus carnalem, ut distinguitur contra filium spiritualem. Et quamvis filius illegitimus sit verè carnalis, at ratio adducta cogit nos, ut intelligamos eum textum de filio carnali legitimo. Atque ita sentiunt Gloss. 30. quæst. 3. in sum. verb. Quod autem. Et cap. unic. verb. Quamdiu, de cogn. legal. & ibi Innoc. in fi. Hostiens. in fine. Anton. nu. 5. Anchar. num. 6. Alexand. de Nevo num. 13. Henricus nu. 4. & 5. Idem Hostiens. summa eodem titul. in fi. Albericus, Nicolaus de Nisa, D. Anton. ubi citati sunt, num. 28. Angelus Institut. de nuptiis, § Inter eas, num. 2. in fi. Ricard. 4. d. 42. art. 2. quæst. 2. ad 3. Et ibi Nicolaus de Orbellis quæst. 2. Guillelmus Borrillong. ibi quæst. un. a. 2. ad fi. Monald. summ. tract. de matrim. ubi de cognat. legali, Joan. de Friburgo summa confessorum, lib. 4. tit. 8. quæst. 9. Rosella, verb. Impedimentum, imped. 7. n. 8. & ibi Supplementum summa Pisana, impedim. 7. n. 2. & ibi Tabiena impedim. 6. quæst. 1. num. 2. Sylvest. verb. Matrimonium 8. q. 8. dict. ult. Armilla verb. Matrimonium num. 18. Astensis summa 2. p. lib. 8. t. 19. art. 2. fi. Navar. sum. c. 22. n. 45. Covar. 4. decret. 2. part. c. 6. §. 5. ad fi. Ant. Cucus l. 5. instit. majorum, t. 14. fi. Gaeta repetit. cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. quæst. 154. nu. 403. Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 22. nu. 3. fi. Toledo l. 7. summ. cap. 4. num. 7. Manuel 1. tom. sum. 2. editione cap. 227. num. 2. & 3. Barth. à Ledesma de matrim. dubio 47. ad fi. Petr. de Ledesma de matrim. q. 57. art. 3. dub. 1. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 172. Lud. Lop. 2. p. instruct. & ubi de matrim. c. 51. fi. Viuald. candel. Sacram. 2. p. ubi de matrim. num. 178. Vega 1. tom. summ. cap. 10. casu 1.

31 Potissima autem difficultas est, ad quotum gradum extendatur cognatio legalis impediens ac dirimens matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, ejusque descendentes? Quidam enim protrahi in infinitum hanc cognationem asseverant: atque ita adoptantem nec cum adoptato, nec cum aliquo ejus descendente, posse usque in infinitum matrimonio jungi. Ducuntur per textum Instit. de nupt. §. Ergo non omnes, vers. Et hac adeo, ubi postquam textus decidit in linea consanguinitatis ascendentium & descendentium, prohiberi matrim. in infinitum, hæc addit: Et hac adeo vera sunt, ut quamvis per adoptionem, parentum liberorumve loco sibi esse cœperint, non possint inter se matrim. jungi. Et ita Angel. eo §. Ergo non omnes, num. 1. sic summat illum §. Matrim. non potest contrahi inter ascendentes & descendentes usque in infinitum, etiam si per adoptionem sit contracta parentela. Quare cum hoc impedimentum cognationis legalis sit jure civili inductum, & id jus civile sit approbatum indistinctè quoad hoc impedimentum, jure canonico, cap. ita diligere, 30. q. 3. dicendum est hoc impedimentum extendi ad omnes descendentes in quocumque gradu usque in infinitum. Hujus sent. videtur apertè D. Thom. 4. d. 42. quæst. 2. a. 3. corp. & ibi Palud. q. 1. a. 2. concl. 6. num. 24. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 13. Sylvest. verb. Matrimonium 8. quæst. 8. dicto 2. Tabiena, verb. Impedimentum, imped. 6. q. 1. n. 2. Veracruz 1. p. Spec. art. 60. concl. 1. Barth. à Ledesma dub. 47. de matrim concl. 2. Ugolin. de Sarram. ubi de matrim. c. 19. n. 3. Scaccius 2. p. de spons. super Instituta de nuptiis. §. Ergo non omnes, nu. 12. ubi ajunt cognationem legalem, quæ est quasi descendentium, contrahi inter patrem adoptantem, & filium adoptatum, & filium filii adoptivi, & nepotem, & sic deinceps.

32 Alii verò asseverant solùm dirimi matrim. inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati descendentes usque ad 4. gradum. Sic Faber Instit. de nuptiis, §. inter eas, vers. Itaque num. unic. Sotus 4. d. 42. q. 2. a. 2. concl. 2. Navar. sum. cap. 22. num. 45. Ovand. 4. d. 42. q. un. propos. 11. Toledo l. 7. sum. c. 4. n. 7. Emman. Sa sum. verb. Matrim. ubi de impedim. dirimentibus nu. 6. vers. Cognatio legalis. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3. ubi de impedim. cognationis, col. 2. Pistiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 11. ad fi. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 57. art. 3. paulo post princip. Hujus autem rationem reddit Faber. Quia cùm sit restricta consanguinitas ad 4. gradum, ut in iis gradibus solis obstet matrimonio, per Non debet, de consang. à fortiori usque ad eundem gradum videtur restricta cognatio legalis. Sed hæc ratio non concludit. Tum, quia in linea recta ascendentium & descendentium non modica est difficultas, utrùm restricta sit consanguinitas usque ad 4. gradum (ut late vidimus disp. 51. nu. 12. & seq.) Tum etiam, quia cap. Non debet, in ea restrictione solùm meminit consanguinitatis & affinitatis. Non ergo extendenda est restrictio ad cognationem legalem: eo vel maximè quòd diversissima militet ratio. Cum enim lex respiciat ea quæ communiter accidunt, l. Nam ad ea, ff. de legibus, atque impedimenta consanguinitatis & affinitatis sint frequentissima, oportuit ea restringi. At impedimentum cognationis legalis est rarissimum, & ideò nulla est ratio restringendi hoc impedimentum, nec ut lex illa restringens extendatur ad hoc. Et confirm. quia in restrictione graduum consanguinitatis & affinitatis occursum est periculis, quæ ex impedimentorum multiplicitate oriri experientia ipsa docuit, ut constat ex proœmiis d. c. Non debet, & Tridentini sess. 24. de matrim. c. 2. At ex impedimento cognationis legalis, utpote quod rarissimum est, non potuit docere experientia, periculum aliquod suboriri. Non ergo ea restrictio ad hoc impedimentum extenditur. Et ideò hæc sententia non admodum mihi placet.

33 Hinc deducitur non admittendam esse sentent. quam tradit Enriquez l. 12. de matr. c. 12. n. 3. ubi ait quamvis cognatio legalis, in recta linea descendentium extendatur jure civili usque ad 4. gradum: at jure novissimo Tridentini sess. 24. de matrim. cap. 4. restrictam esse usque ad 4. gradum. Ducitur que, quia ibi restringitur affinitas ex fornicatione orta ad 2. gradum. At in cognatione legali militat eadem ratio: cum utrumque impedimentum sit merè humanum: & sit quoddam propinquitatis genus, ac cognatio legalis sit debilior. Sed hoc nullatenus placet propter rationes num præced. adductas. Et quia nullam video similitudinem, aut rationis paritatem, ut restricta illa affinitate censeatur quoque restricta cognatio legalis. Et ita non esse restrictam docent Mujol. lib. 3. de irreg. c. 25. n. 14. §. Cognatio legalis, Lud. Lop. 2. p. instruct. ubi de matrim. cap. fi. Præterea omnes Doctores num. præced. allegati, præter Fabrum & Sotum, scripsere post Tridentinum, & dixerunt extendi ad quartum gradum eam cognationem.

34 Quare veriorem esse censeo sententiam, quam tradit Greg. Lop. l. 7. verb. Nuncia, & lib. 8. fi. tit. 7. p. 4. ubi §. Ergo non omnes, Instit. de nuptiis, in quantum decidit cognationem legalem inter adoptantem & adoptati descendentes protrahi in infinitum, intelligit de ascendentibus adoptantibus, & descendentibus adoptatis, & non de aliis. Itaque in hac linea dicit solùm prohiberi matrim. inter ascendentem adoptantem & descendentem adoptatum. Quare non poterit adoptans contrahere matrimonium cum filiis suis adoptivis, neque cum filiis aut nepotibus ejus filii adoptivi, aliisve ejus descendentibus, qui in ejus filii, dum fuit adoptatus, potestate constituti erant: at poterit uterque contrahere cum filiis vel quibuscumque descendentibus filii adoptivi, qui extra ejus potestatem erant tempore adoptionis. Et ratio est, quia adoptata aliqua persona, censentur adoptati filii & descendentes omnes solùm, qui in adoptati potestate erant tempore adoptionis, ut expressè decidit l. Si paterfamilias

familias 15. in princ. ff. de adopt. Cùm ergo illi descendentes in quovis gradu, qui tunc erant sub adoptati potestate, sint etiam verè adoptati, jure optimo cum illis interdicitur matrim. Si autem erant extra adoptati potestatem, cùm non censeantur adoptati, nulla ratione prohibetur matrim. adoptantis cum illis: utpote inter quos nulla cognatio legalis intercedit. Et hujus sententiæ est ferè expresse *D. Thomas 4. dist. 42. quæst. 2. art. 3. ad 4.* ubi reddens rationem cur cognatione, quæ fortior est, non transeunti ad nepotes, nimirum spirituali, transeat legalis: at ideò id contingere, quia per cognationem legalem transit filius adoptivus in potestatem patris adoptantis, & ideò quicquid est in potestate illius filii adoptivi, transire debet in adoptantis potestatem: & sic adoptato filio, adoptantur quoque nepotes sub filii adoptivi potestate tunc constituti. Ejusdem sententię sunt expresse *D. Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 13. paulo post princip. & Sylvest. verb. Matrim. 7. quæst. 8. dict.* ubi dicentes cognationem legalem descendentium protrahi ad filios, nepotes, & alios descendentes, non dixere hoc absolutè, sed addidere, ad descendentes adoptatos. Et rationem reddit *Sylvest.* quod adoptato filio, censeantur pariter adoptati omnes descendentes, qui in ejus potestate tunc sunt. Et constabit ampliùs ex corollario nu. sequenti inferendo, & ex Doctoribus illius. Nam ejus veritas in hac doctrina fundatur.

35 Hinc deducitur, nullam cognationem contrahi, & sic posse consistere matrim. inter patrem adoptantem, & filiam filię adoptivæ. Quia cum mulier neminem habeat in sua potestate, *§. Fœmina, Institut. de adopt.* filia mulieris adoptatæ transire nequit in potestatem patris adoptantis matrem, & sic non censetur adoptata. Ita docent *Astensis sum. 2. p. lib. 8. t. 19. ar. 2. qu. 9. Angelus verb. Matrim. 3. imped. 8. n. 5. Rosella verb. Impedimentum, imped. 7. nu. 5. Sylvest. verb. Matrimonium, 8. q. 8. d. 5.*

36 Tandem infertur, posse adoptantem inire matrim. cum quibuscumque filiis illegitimis adoptati, quod hi non possint esse in adoptati potestate, *§. ult. Institut. de nuptiis.*

DE IMPEDIMENTO affinitatis.

DISPUTATIO LXIV.

Quid sit affinitas, & qualiter in ea gradus computentur: & quid ad eam contrahendam desideretur?

SUMMARIUM.

Affinitas unde dicatur, & quid sit, n. 1.
Affinitas durat post mortem, n. 2.
Non habet gradus, sed computantur juxta gradus consanguinitatis, n. 3.
Quis sit in affinitate stipes, & quotuplex ejus linea, n. 4.
Vir & uxor non sunt affines, sed principium affinitatis: nec ex affinitate oritur alia affinitas, n. 5.
Quot sint quæstiones disputandæ, n. 6.
An oriatur affinitas ex apertione claustri fœminei absque intus seminatione. Refertur quædam sententia, n. 7.
Non oritur affinitas, n. 8.
An in dubio præsumatur semen effusum intra vas tali copula habita: nec credatur conjugibus oppositum asserentibus? Et explicatur c. Extraordinaria, 35. q. 5. n. 9.
Non contrahitur licet fœmina seminet viro non seminante, n. 10.
An ex congressu Spadonum contrahatur affinitas? n. 11.
Non contrahitur ex pollutione extra vas & talibus, n. 12.
Nec ex copula Sodomitica, n. 13.
An copula Sodomitica propter criminis enormitatem impediat matrimonium cum consanguineis illius, cum quo habita est? n. 14.
Satis est copula extra vas habita, si virile semen quacumque arte etiam dæmonis ministerio, intra vas mittatur? n. 15.
An oriatur affinitas ex copula, sive licita sive illicita? n. 16.
Quid si copula sit cum fœmina renitente, dormiente, insana, vel ignorante, vel mortua? n. 17.
Quid si copula sit occulta? n. 18.
Satisfit argumentis. Et explicatur c. Juvenis, de sponsal. & c. Fraternitati, de eo qui cogn. consang. n. 19.
Post n. 19. invenies alia summaria.

1 IN hoc affinitatis impedimento eum ordinem servabimus. Primò disputabimus quid sit affinitas, & de ejus gradibus, & qualiter contrahatur. De qua re est præsens disputatio. Deinde in sequenti disputatione, an affinitas sit quid naturale, ita ut infidelitatis tempore contrahatur. Mox an in aliquo gradu dirimat matrim. jure naturali. Tandem quoto gradu, & inter quas personas jure Ecclesiastico matrimonium dissolvat. Et consultò prætermitto quæstionem, qualiter impediat debiti petitionem, quando matrimonio jam contracto supervenit. Quia de illa agam lib. 9. disp. 27. & seq. Dicitur ergo affinitas (si ad nominis significationem respicias) quasi finium propinquitas: unde affines teste *Cicer. invect. 4. in Catilinam*, dicuntur aliqui, quia unus trahitur ad fines alterius. Sicut enim agri dicuntur affines, quia fines unius est proximus fini alterius: ita affines, sunt consanguinei alterutrius conjugis alteri conjugi: quod duæ cognationes inter se diversæ copulentur per nuptias, & altera ad alterius fines accedat, ut ait *Jurisconf. l. Non facile, ff. de gradibus affinitatis.* Ratio autem ea est, cum enim vir & uxor efficiantur per copulam una caro, sanguis unius dicitur alterius sanguinem tangere: ac proinde consanguinei unius trahuntur ad quandam alterius cognationem, quæ affinitas nuncupatur. Unde *D. Greg. relatus cap. Fraternitatis 35. q. 10.* sic ait: *Si una caro fuerit, quomodo poterit aliquis eorum propinquus uni pertinere, nisi pertineat alteri?* Definitur autem affinitas sic à Theologis, & Juris utriusque professoribus, cum *D. Thom. 4. d. 4. q. .. a. 1. quæstiunc. 3. arg. 2. Et Gloss. 35. q. 5. in arbore affinitatis.* Est propinquitas personarum ex carnali copula proveniens, omni carens parentela. Dicitur propinquitas, quia in hoc convenit cum cognatione carnali. Ex carnali copula proveniens, in quo ab illa distinguitur: & dicitur generaliter, ex copula, quia oritur ex copula licita, vel illicita, (ut dicemus n. 16.) Omni carens parentela, intelligitur per se, & ex parte affinitatis, cui per accidens est, ut aliquando affinitas & consanguinitas in eodem reperiantur, ut benè docet *D. Thom ad quæstiunc. 3. ad 2.*

Durat autem affinitas post mortem ejus, qui affinitatis contrahendæ causa fuit, sicut & consanguinitas. Quare mortuo alterutro conjuge, vel alterutro ex fornicantibus, non dissolvitur affinitas producta ex copula, ut est expressa decisio Gregorii Pontificis, & refertur *c. Fraternitatis, 35. q. 10.* Cujus rationem reddit *D. Thom. 4. d. 41. q. un. a. 1. quæstiunc. 2. corp.* quia quoties relatio consurgit ex præterita actione, nec illius continuationem desiderat, non perit destructa causa, sed tantum destructo altero extremorum, inter quæ versatur, ut contingit in consanguinitate. At affinitas ortum habet ex carnali commixtione, nec exigit ejus copulæ perseverantiam: atque proinde non perit destructa persona, quæ copulam habuit, & per eam causa fuit ejus affinitatis producendæ. 2

Nec propriè affinitas gradus habet, sed mensurantur gradus inter affines, juxta gradus consanguinitatis. Omnes enim consanguinei uxoris Petri, vel mulieris ab eo illicitè cognitæ, sunt Petro affines in eo gradu in quo sunt consanguinei talis mulieris: & è contra consanguinei Petri sunt mulieri affines in eo gradu, in quo sunt consanguinei Petri. Unde succedit regula, quam refert *Gl. c. Non debet, verb. In secundo, de consang. Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus, & non gradum.* Ut Petrus & Paulus fratres sunt consanguinei in 1. gradu, additur persona per carnis copulam, quæ Petro commiscetur, il[…] persona mutat genus attinentię cum Paulo, nam Petrus est co[…]sanguineus Paulo, illa autem persona est affinis: at non mu[…] gradum: quia in eodem 1. gradu affinitatis conjungitur Pau[…] quo consanguinitatis conjuncti sunt Petrus & Paulus. Q[…] cum affinitas ex cōsanguinitate oriatur ex distinctione gradu[…] illius, mensuratur per distinctionem graduum hujus. Atqu[…] colligitur ex *c. Porro 35. q. 5.* 3

Quare stipes in affinitate dicitur duplex illa persona, […] per carnis copulam commiscetur. Cum utraque sit origo & [ra]dix hujus affinitatis. Unde linea affinitatis est duplex, sicu[t] consanguinitatis, quædam est recta ascendentium & des[cen]dentium. Ascendentes sunt, socer, socrus, vitricus, nover[ca]; descendentes verò, gener, nurus, privignus, privigna. Ali[a ve]rò est linea transversa collateralium. Hi sunt, qui alter[i] conjugi sunt consanguinei in linea transversa, nam alteri affines in eodem gradu lineæ transversæ: & si consanguine[i] in linea transversa æquali, vel inæquali, similiter erunt a[ffines]. 4

Hinc fit, virum & uxorem non esse inter se affines, sed [prin]cipium affinitatis. Quod est manifestum: ac multis cita[t] cet *Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. num. 7.* Nec ex affinitate orit[ur] affinitas, ut latius dicemus disp. 67. n. 2.

His præmissis, triplex quæstio in præsenti disp. est agi[tanda]. I. an affinitas necessariò petat emissionem seminis intra va[s] […] an petat utriusque conjugis semen? III. an ex matrim. rat[o orit]ur affinitas?

QUÆSTIO I. An ad contrahendam affinitatem desi[deretur] copula perfecta, in qua virile semen intra vas fœmineum [reci]piatur: an potius sufficiat penetratio vasis, semine non [im]misso? *Michael Medina in l. 5. de sacr. hominum continen. c. 7[…]* est singularis sententia, ut sufficiat penetratio vasis fœmi[nei ab]que seminis immissione, ut affinitas contrahatur. Duc[itur] eo solo fundamento, quòd jura clament ex copula oriri […]tem: ac proinde in affinitatis definitione nu. 1. posita copulæ mentio fit. Secundò, urgentius probari potest […] *venis, de sponsal.* ubi dicitur juvenem, qui puellam nondu[m nubilem] duxit, & forsan tentavit consummare, nec potuit, se permanere in matrimonio postmodum cum consob[rina] contracto, ubi *Gloss. fi.* opponit *c. Extraordinaria, 35. q. 5.* [ubi] ditur ex pollutione extraordinaria non oriri affinita[tem]; respondet ibi habitam esse pollutionem extra vas s[…] conjugali: at in casu *d. cap. Juvenis*, tentatam esse co[pulam in]tra vas, ac animo maritali. Insuper ex *cap. Fraternitat[is de eo qui] cognov. consanguin.* ibi: *Divortii sententiam approbamus, q[…]*

canonicè promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cujus antea sororem adhuc septennem contractis sponsalibus, extraordinaria libidine noscitur polluisse. Constat ergo ex his, non desiderari ad affinitatem semen virile intra vas feminæ effundi. Tertiò per effusionem seminis extra vas, est probabile concedi divortium; & per vasis penetrationem absque semine consummari matrimonium: ergo eandem probabilitatem habebit, inde affinitatem oriri.

At circa dubium est tenendum, ex sola vasis fœminei penetratione, non emisso intra virili semine, minime oriri affinitatem. Quia tota ratio ob quam ex copula oritur affinitas, est, quod per eam vir & fœmina una caro efficiantur, ac proinde consanguinei unius fiont affines alterius (ut probavimus nu. 1. ex *c. Fraternitatis, 35.q.10.*) At non efficiuntur una caro, nisi per copulam perfectam ac sufficientem ad prolis generationem, qualis est sola illa, in qua virile semen intra vas fœmineum recipitur, (ut latè probavi l.2 disp.21.n.5.) Secundo, idem constat ex *c. Lex divina 27.q.2.* ubi Benedictus Pontifex sic ait: *Sed neque osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commixtionem.* Et ex *cap. Extraordinaria 35.q.3.* ubi Urbanus II. ait pollutionem non impedire matrimonium cum consanguineis mulieris pollutæ, nisi in naturalibus admissa sit. Ergo ad affinitatem desideratur pollutio intra vas. Tertiò, quia si absque vasis penetratione, ac corporum commixtione, reciperetur semen virile intra vas fœmineum, produceretur affinitas, (ut ex omnium mente dicemus nu. 15.) Atque proinde tota ratio affinitatis producendæ est seminis intra vas receptio, nec ad rem pertinet vasis penetratio. Quartò, quia ad affinitatem ea copula desideratur, ex qua apta nata est sequi generatio: ob id enim ex copula Sodomitica intra vas præposterum recepto semine, nulla affinitas consurgit, (ut n. 13. dicemus) quod ea copula non satis sit ad generationem. At ad hanc nullatenus sufficit vasis legitimi penetratio absq; semine. Neque ergo sufficiet, ut inde affinitas oriatur. Et ideò hujus sententiæ sunt ex Theologis *D. Thom. 4. d.41.q.un.art.1.quæstiunc.3.corp.& quæstiunc.4.ad 2. Et ibi D. Bonav. art.un.q.1. Durand.q.1.n.7. Ricardus a.1.q.1.corp. Palud. q.1.a.3. concl.1.nu.18. Supplem. Gabrielis q.un.ar.1.col.2.vers. Ex illo sequitur. D. Anton. 3.p.t.1.c.15.in princ. paulo ante notabile secundũ. Guillel. Parisiensis lib. de Sacram. tit. de matr.c.30. Abulensis cap.5. Mat. qu.222. Petrus de Soto lect.10.de matrim.col.penult.vers. Tertium est, Sot.4.d.41. q.un.a.2.col.3.vers. Ex quo fit, & ibi Nicol. de Orbel. q.1. Guillel. Borrilong. q.un.a.2. Ovandus q.1. proposit.1. Ledesma 2.p.q.57.a.3.ad fi. Veracruz 3.part. Speculi, art.47. fine, Viguerius lib. Instit. cap.16.§.7. vers.9. impedim 6. Valentia 4.p.disp.10.qu.5.punct.* ubi de affinitate, *initio, Enriquez lib.12.de matrim.c.16.num.1. Toledo l.7.sum.c.11. num.3. Barth. à Ledesm. de matrim. dub.40.concl.2. Manuel. tom. sum.2. edit.c.228.num.1. Petr. de Ledesma de matrim.q.55.art.3.dub.2.concl. 1.& 2. Emm. Sa summ. verb. Matrim.* ubi de impediment. dirimentib. *num.13.vers. Affinitas contrahitur. Philiarc. de offic. Sacerd. tom.1. p.2.lib.2.cap.12.vers. Affinitas est propinquitas. Viv. candelabro aurean. 1.p.* ubi de matrim. *num.198. Lud. Lop. 2 par. instruct.* ubi de matrim. *c.50.f.147. Vega 2.t.sum.c.34.casu 171.concl.4.& 6. Graffis 1 p. decision. l.2.c.80.num.7.& 8.* Et ex Jurisperitis, *Glos. c. Extraordinaria, in fi. 35.q.3.& ibi Archid.num.3. Bellamera n.2. Idem Archid. cap.un. de despons. imp. in 6.num.2.& c.un.num.3. de sponsal. in 6. & ibi Dominicus in princ.num.9. Innoc. c. Fraternitati, n.un. de eo, qui cogn. consang. Et ibi Alex. de Nevo, n.10. Henr. nu.8. Albericus in suo dictionar. lit. A. verb. affinitas, Card. clem. un. q.14.nu.11. de consang. Joan. de Friburgo in sum. confess. l.4.t.15.q.5. Monaldus sum. tract. de matr.* ubi de impedimento affinitatis, *Astensis 2.p.sum.lib.8.tom.25.a.un.qu.5. Rosella verb. Impedimentum, imped.14.n.9.& ibi Supplem. summa Pisana, imped.14.n. antepen. Angelus verb. Matrimonium 3. impedimento 15.n.5. Sylvest. verb. Matrimonium 9.qu.15.dicto 2. Tabiena verb. Impediment. impedim.4.q.2.n.3. Armilla verb. Matrimonium, n.29. Navar. sum.cap. 22.latin. nu.42. Hispanon.41.& l.4.cons.in 1. de consanguinitate in 1. edit.cons.8.n.5.in 2.cons.l.4.n.5. Ant. Cucus l.5.instit. majorum t.12.nu. 243. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30.q.1.§.4.q.212.nu.501. Moccius de contractibus t. de sponsal §. de naturalibus sponsalium n.3. Cenedo in suis collectaneis ad jus canonicum, collect.19.n.1. Franc. Marcus decis.467. nu.7.p.2. Azebedo l.8. Recop.t.20.l.7.n.17. Scaccius de spons. l.1.p. super instit. de nuptiis, §. Affinitatis n.1.*

9 Non tamen haberetur fides nisi in solo conscientiæ foro, copulam habentibus, ac seminis effusionem negantibus. Quia ex ea copula satis præsumitur seminis effusio. Sic *Archid. cap.un.nu.3. de despons. impub. in 6 & c. Extraordinaria, num.3.35.q.3.& ibi Bellamera num 3 Alex. de Nevo c. Frat. num.8. de eo qui cognovit consang. & ibi Henric. num.9.& nu.11. Pal. Monald. Rosella, Sylvest. & D. Anton. n. praeced. allegati. Astens. 2.p.sum. li.8.t.25.a.un.qu.8. Supplementum Gabr.4.d.41.q.un.a.1. paulo post princ. Greg. Lopez l.5.verb. Carnalmẽte t.6.part.4.* Nec obstat *c. Extraordinaria 35.qu.3.* Ubi Urbanus II. ait credi sacramentis dicentium pollutionem fuisse extra vas. Nam *Glossa verb. Sacramentis,* explicat, polluentis & pollutæ, & ait mirum esse contra tam violentam præsumptionem admitti probationem: & fortè id obtinere, cum virgo est fœmina, idque vult per corporis aspectum probare: juramentumque adhiberi ad majorem cautelam.

10 Hinc 1. deducitur, non contrahi affinitatem ex copula, in qua sola fœmina seminat. Quia ea non satis est ad prolis generationem. Et ita sentiunt omnes DD. nu.8. alleg. cum petant copulam sufficientem ad generationem. Et in propriis terminis docent *Astensis q.7. Sylvest. Supplem. Gabr. Toledo, Barthol. à Ledes. Lud. Lopez, Petr. à Ledesma Manuel, n.8 relati.*

11 Secundò deducitur, ex congressu Spadonum consummantium intra legitimum vas minimè oriri affinitatem, quod non verum semen emittant, ex quo generatio subsequi possit. Et ita benè docet *Ledesma 2.p.q.57 a.3.ad fi. vers. At hoc dico* Quamvis relato Hugone dicat oppositum esse tutius *Joan. de Friburgo in sum. confess. l.4.t.16 q.13.*

12 Tertio infertur, ex quacunque extra vas legitimum pollutione, & à fortiori ex quibuscumque tactibus, nullam produci affinitatem. Quod fatentur omnes citati num.8. & de pollutione extra vas, extat textus expressus Urbani II. *cap. Extraordinaria 35.q.3.*

13 Quartò infertur, ex copula Sodomitica non oriri affinitatem. Quia ex ea non potest sequi generatio. Et ita tenentur fateri Doctores omnes, num.8. allegati. Et in propriis terminis docent *D. Bonav. Durand. Ricardus, Petrus de Soto, Abulensis, Navar. Guillelmus Borrillong. num.8. relati, Archid. c.un.nu.3 de sponsal. in 6. Præpos. in arbore affinitatis, nu.14 Cajetan. summ. verb. Matrimonium c.1. impedim. nte 11. Supplementum Gabr.4.d.41.q.un.a.1.col. 2.vers. Ex illo sequitur, & ibi Sotus quæst.un.a.2.col.3.vers. Quapropter, Angelus verb. Matrimonium 3. impedimento 5 n.5. Sylvest. verb. Matrimonium 8.q.15.dict.1. Armilla verb. Matrimonium, num.26. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 4.q.2.n.3. Angles Floribus 1. de matrim. q.14.art.1. initio, propositione 3. Toledo lib.7. summa c.11.nu. 3. Azebedo lib.8.recop.t.20.l.7.num.20. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 55. art. 3. diffic. 1. conclus. 2. Barthol. à Ledesma de matrim. dub.40. conclus. 1.*

14 Sed aliqui censent, quamvis non ratione affinitatis contractæ cum consanguineis ejus, cum quo copula Sodomitica est habita, impediatur matrimonium: nulla enim orta est, impediri tamen propter criminis enormitatem. Ita dicit fortè esse *Glossa c. Extraordinaria. verb. Sapius 35. qu. 3.* Et quidam id docent absque illa nota dubitationis, ut testatur *ibi Archid. nu.1.& Bellamera n.1.* nec ipsi reprobant. Idem tenent *Lambertinus de jure patron. lib.2.p.1.q.9.a.18.n.9.* Et probant ex *eo cap. Extraordinaria*, à contrario sensu. Quia ibi dicitur pollutionem non nisi in naturalibus admissam impedire matrimonium. Ergo impediet si est in vase contra naturam, quale est præposterum, ne possit contrahi matrimonium ab alterutro Sodomita cum consanguineis alterius. At omninò tenendum est, nullum prorsus oriri impedimentum. Quia enormitas criminis nil prorsus conducit ad impedimentum matrimonii statuendum, nisi ea pœna in jure expressa sit. At hæc pœna nullibi exprimitur: immò *dict. c. Extraordinaria* videtur expresè decisum contrarium. Cùm ibi expresè decidatur in eo solo eventu pollutionem impedimento esse matrimonio contrahendo cum consanguineis alterius, quando in vase naturali recipitur semen. Secus ergo est, quando in vase præpostero, & contra naturam. Quare benè *Petr. de Ledesma de matrim. q.55.art.3.dub.1.in coroll. quod infert ex 2. conclus.* dicit si duo viri nefando congressu se polluerint, posse alterutrum ducere alterius filiam.

15 Quintò infertur, sat esse ad affinitatem contrahendam, copulam extra vas, si virile semen quacumque arte, vel matrice fœminea illud attrahente, in vas fœmineum subintret. Quia id ad prolis generationem sufficit. Sic *Card. clem. unic. n.12.q.15. de consang. Henricus c. Fraternitati, n.6. de eo, qui cogn. consang. Palud. 4. dist.41.a.2.a.3.concl.2.n.19. Et ibi Supplementum Gabr. qu.un.a.1.col. 2.vers. Ex illo sequitur, D. Antonin. 3.p.t.1.c.11. in principio, paulo ante notabile secundum. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 14. num.8.& ibi Tabiena impedimento 4.qu.2.num.3. Angelus verb. Matrimonium 3. impedimento 15.n.5. Sylvest. verb. Matrimonium 8.qu.15. dub.2. Armilla verb. Matrimonium, nu.26. Astensis 2.p.sum lib.8.t.25. a.un.qu.6. Greg. Lopez lib 5.verb. Carnalmente, t.6.p.4. Ledesma 2.p.4. q.57.a.3.ad finem, Veracruz 1.p. Spec.a.47.ad finem. Gaeta repet. cap. Ad limina 30.qu.1.§.4.qu.212.num.502. Petr. de Ledesma de matrim. qu.55.art.3.dub.2.in solut. ad 4. Manuel 1.tom. summa 2.edit.cap.228. num.1. Barth. à Ledesma dub.40. de matrim. concl.6 Vivaldus candelabro Sacrament. 1.part.* ubi de matrim. *num.198. Lud. Lopez 2.part. instruct.* ubi de matr. *cap.50. folio 147. Vega 2.tom. summa cap. 34. casu 171. concl. 3.* Et id est etiam verum, quamvis ministerio dæmonis semen virile intra vas fœminæ immittatur, cum id ad generationem sufficiat. Ita docent *Paludanus, Supplementum Gabrielis, D. Antoninus, Rosella, Angelus, Sylvester, Tabiena, Gaeta, Petrus de Ledesma ibid.*

16 Sextò infertur, non audiendos esse quosdam Doctores, asserentes ex copula illicita naturali non oriri affinitatem, sed solum ex copula conjugali. Sic *Tancredus & Vincent.* quos refert *Archid. c. ult. n.6. de sponsal. in 6.* Ducuntur quia *cap. Tua, paulo post princ. & c. Discretionem, vers. Nos igitur, de eo, qui cognov. consang.* appellatur publica honestas impedimentum, quod ex copula illicita consurgit. Præterea, quia *l. Non facilè 4. vers. Secundum, & vers. Affines ff. de gradibus,* expresè dicitur ex solis justis nuptiis produci affinitatem. Unde *Corasius l.1. miscellan. c.3.* sustinuit idẽ. Sed meritò *Archid.* prædictos Doctores reprehendit, *dict. cap. un. num.7.* Quia *eodem cap. Discretionem, paulo inferius, vers. Et si, & eodem cap. Tua, in fi.* appellatur hoc impedimentum affinitas. Et *Glossa eodem cap. Discretionem, verb. Publicum, & eodem cap. Tua,*

verb. Honestatem, explicat eos texrus, dum boc impedimentum appellanr publicam honestatem : ur nomine illius iotelligant affioiratem : ut ipsimet texrus se statim explicant. Nec obstat dict. l. Non facilè, quia respondet ibi Gloss. verb. Per nuptias, non oriri affinitatem quoad deiationem hæreditatis vel turelæ, se-cus qnoad matrimonii prohibitionem. Et ratio differentiæ est, quia leges civiles in favorabilibus, qualia sunt delatio hæredi-tatis & tutelæ, nolucrunt favere illicitæ copulæ : at verò jus caoooicum ob reverentiam ineundi matrimonii respexit coo-junctionem præcedeorem, quamvis illiciram. Tandem con-stat ex Tridentino sess. 24 de matr. c. 4 oriri ex fornicatione affini-tatem. Et ita universi alii Doctores admittunt.

17 Septimo infertur, uriri affinitatem ex copula habita cum fœ-mina prorsus invira, ignoranti, dormienre, ebria, iosana. Quia ea copula satis est ad generatiunem. Item, quia quando fœmi-na est prorsus invira, id decernirur c. Discretionem, de ea, qui co-gnov consanguin. cum ergo volunras fœminæ ad affinitatem con-trahendam non desidererur, nil refert ipsam ignorare, aur dor-mientem, ebriam, insanamve esse. Et ita docent Hostiensis sum. 3. tit. de sponsalibus, §. Et qualiter dissolvantur, num. 10. vers. Hanc doctrinam, Cardin. d. c. Discretionem n. 2 & ibi Prapositus n. 3. notab. 6. Covar. 4. decret. 2 p. c. 6. §. 7. nu. 2. Ant. Cucus l. 5. instit. majorum tit. 12. num. 241. Gaeta repet. c. Ad limina 30 q. 1. §. 4. q. 212. num. 502. Ma-tienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr gloss. 1. nu. 173. Azebedo lib. 8. recop. tit. 20. lib. 7. n. 13. Vivald. candel. Sacrament. 1. p. ubi de matr. num. 220. & 201. Sencius de sponsal. 1. p supse Instit de nuptiis, §. Affinitatis, n. 1. Ex copula verò habita cum muliere mortua, non oritur affini-tas, quod perinde sit ac cuoi ligno, nec ea copula satis sit ad generationem.

18 Tandem infertur, ex copula quantumvis occulta oriri affi-nitatem : cum jura non distinguant, an copula sit occulra, necne. Ita Lambertin. de jure patron. lib 2. p. 1. q. 9 art. 18. nu. 11. Na-var. lib. 4 consil. de consang. in 1. edit. cons. 9. n. 1. & 2. n. 2. cons. 1. nu. 1. & 2. Azebedo lib. 8 recop. t. 20. lib 7. n. 19.

19 At argum n. 6. proposita resp. Ad 1. dic jura docentia ex copu-la oriri affinitatem, intelligi de copula perfecta & consumma-ta, qualis non est, ubi viri seminatio desideratur. Et constat hic intellectus ex ratione hujus productionis affinitatis, quam num. 8. attulimus. Ad 2. dic varios esse Doctores in expositio-ne illorum textuum, c. Juvenis, & c. Fraternitati : at facile res-pondetur cum Soto 4. dist. 41. qu. un. a. 2. col. 3. vers. Ex quo fit, & vers. Quod si obiectas, impedimentum dirimens non esse inductum in illis textibus propter nexum ad copulam, quasi ex illo oriatur af-finitas : sed propter publicam honestatem ex sponsalibus de fu-turo, quæ ibi præcesserant, orram. Et ita dict. c. Juvenis, di-ritur propter honestatem Ecclesiæ id impedimentum esse. Ad tertium dic, quidquid sit de veritare antecedentis, disparita-tem esse, quod per solam claustri penetrationem infertur in-juria fœminæ, & damnum, si liceat transitus ad religiunem, & ideò jus censet coosummari matrimon. ad eum effectum, ne viro liceat ad religionem transire : insuper est violatio fidei conjugalis, talis accessus ad non suam, & ideò sufficit ad di-vortium, juxta illam sentent. At verò affinitas petit virum & fœminam copulari, ut inde possit subsequi generatio. Quod in ea copula imperfecta non reperitur.

S U M M A R I U M.

An desideretur utrumque conjugem semen emittere, atque ita semina commisceri, ut oriatur affinitas? Refertur quedam sent. n. 20.

Proponitur sententia Authoris, n. 21.

Solvuntur argumenta, & explicatur c. Lex divina 27. q. 2 n. 22.

Post n. 22. invenies catera summaria, qua desiderantur.

20 QUÆSTIO II. An ad affinitatem contrahendam requiratur utrumque conjugem semen emittere, & sic seminum commixtionem fieri? Quidam id requiri affirmant. Et proba-tur ex c. Lex divina 27. q. 2. ubi Benedictus Pontifex sic ait : Sed neque osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis com-mixtionem. Secundò, quia copula, in qua solus vir seminat, non est sufficiens ad generationem. Cum juxta communem medico-rum sententiam, utrumque semen ad generationem desidere-tur. Et ita tenere videtur D. Th. 4. d. 41. qu. art. 1. quæstiunc. 1. corp. ubi ait ex carnali copula, in qua est commixtio seminum, oriri affinitatem. Et clarius id videntur docere idem D. Thom. c. a. 1. quæstiunc. 4. ad. 2. D. Bonav. 4. d. 41. a. un. q. 1. & ibi Durand. q. 1. nu. 7. Viguer. l. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. impedim. 6. ubi asserunt ex nullo con-cubitu affinitatem oriri, nisi seminum commixtio sequatur. Et videtur tenere Prepos. cap. Fraternitati, ad fi. de eo qui cognovit con-sang. quamvis enim obscurè loquatur, at clarè dicit semen fœ-minæ esse necessarium ad generationem, & viro seminante, præsumi quoque fœminam semioasse, & ideò cootractam esse affinitatem. Et expressè tenent Innoc. c. Fraternitati, nu. unic. de eo qui cognov. consang. Archid. c. un. n. 3. & 4. de sponsal. in 6. & cap. Ex-traordinaria num. 3. 35. q. 3. & ibi Bellamera num... Cardin. clem. un. n. 10. q. 13. in fi. de consang. Astensis 2. p. summa, l. 8. tit. 25. a. un. q. 8. Lam-bertinus de jure patron. l. 2. p. 1. q. 9. a. 18 nu. 9. Nicol. de Orbellis 4 d. 41. q. 1. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. q. 216. nu. 516. fi. Conedo in collectaneis juris, collectaneo 19. num. 1. Franciscus Marcus decisione

467. n. 8. p. 1. Lud. Lopez 2. p. instructorii, ubi de matrim. c. 30. f. 1147. col. 2. Graffis 1. p. decision. l. 2. c. 80. num. 8. Et videtur tenere Vivaldus candel. Sacram. 1. p. ubi de matrim. num. 149. ubi definiens affoita-tem dicit esse propinquitatem personarũ ex seminum mixtione ortam. Er haoc partem defendi esse probabilem, l. 2. disp. 21. n. 11. Et rationem reddidi, & auctores alios pro ea ponderavi. Quod sit probabile (ut ibi osteodi) semen fœmineum esse ne-cessarium generationi. Et nunc quoque hanc seotent. existimo esse probabilem.

21 At mulrò probabilius est & communius, nullatenus deside-rari semen fœminæ, sed sufficere ad affinitatem, si vir intra claustra pudoris fœminei seminet. Quia juxta veriorem sen-teoriam (ut probavi l. 2. disp. 21. ou. 10.) ea est copula & perfecta & sufficiens ad generationem : & subinde ad affinitatem, juxta tradita in hac disp. num. 8. Er ita teoeot citaro Federico (non enim potui locum inveoire) Joan. And. c. Fraternitati, n. 2. de eo, qui cogn. consang. Host. ibi. ad fi. Abbas in fi. Anchar. num unic. paulo post princ. Alex. de Nevo n. 10. Et viderur tenere Cardin. ibi fine, quam-vis satis subobscurè. Et hanc sent. vocat tutiorem Henricus, ibi in fin. Er eam etiã defendunt Palud. 4. d. 41. q. 1. a. 3. concl. 2. n. 19. & ibi Suppl. Gabr. q. un. a. 1. col. 2. vers. Ex illo sequitur, Io. de Friburgo in sum. confess. lib. 4. tit. 15. q. 5. Monaldus summ. tract. de matr. ubi de im-ped. affinit. D. Ant. 3. par. tit. 1. cap. 11. in princ. notabili 1. ad fi. Rosella verb. Impedim. imped. 1. 4. n. 8 & ibi Supplem sum. Pisana, impod. 14. in antepen. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 15. n. ult. Sylv. verb. Matrim. 8. q. 15. dicto 2. Tabiena verb. Impedim. imped. 4. qu. 2. num. 3. Armilla verb. Matrimon. num. 26. Ledesm. 2 p. 4. q. 57. art. 3. ad fin. Veracruz 1. p. Spe-cul. art. 47. ad fi. Ant. Cucus lib 5. instit. major. t. 12. num. 243. Lancelot. instit. juris canon. l. 2. tit. de triplici cognat. ubi de affinit. § Si quis au-tem verb. Commiscuit, Petr. de Ledesm. de matrim. q. 55. a. 3. dub. 2. in sol. ad 4. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 228. num. 1. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 40. concl. 5. Vega 2. tom. summ. cap 34. casu 17x. concl. 5. & Sylvest. nititur hanc sent. esse omnium, vulens explicare, ut DD. dicentes exigi semen fœminæ, intelligant vel aliquid loco seminis, nempe, sanguinem menstruum paratum à natura ad generationem prolis. Er pro eadem sent. est, Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4 col. 2. vers. Hoc autem perplexum. ubi ait non exigi semen fœmi-næ, ut dicatur matrim. consummatum. Idem enim requiritur ut matrim. sit consummatum, & ut producatur affinitas.

22 Ad argumenta n. 20. proposita resp. Ad c. Lex divina, dic Pon-rificem tantum intendere statuere non oriri affinitatem, absque immissione virilis seminis intra vas : & ideò ait per osculum non produci. Ad 2. dic verius esse non desiderari semen fœminæ ad generationem, ut dixi nu. præcedenti.

S U M M A R I U M.

Nam est quæstio de nomine, disputare an ex matrimonio rato oriatur affi-nitas, an potius publica honestas, n. 23.

Refertur sententia asserens oriri ex illa affinitatem, n. 24.

Proponitur Authoris sententia, n. 25.

Unde colligitur publicam honestatem oriri ex matr. rato? Remissive, n. 26

Satisfit argumentis, num. 27.

QUÆSTIO ultima. An ex matrimonio rato oriatur affinitas, 23 an potius sola publica honestas? Quidam censent quæstio-nem hanc esse de nomine. Quod utrumque impedimentum di-rimat matrimonium, & ad quartum usque gradum protenda-tur. Et ideò ad rem moralem nil videtur conferre otrovis no-mine impedimentum hoc appellerur. Ita Sylvest. verb. Matrimo-nium 8. q. 14. dicto 2. Sotus 4. dist 41. q. un. a. 2. ad fi. Ledesma 2. p. 4. qu. 57. art 3. col 2. vers. Ideo dico, Veracruz in append. ad Speculum, dubio penult: concl. 4. At melius Enriquez lib 12 de matrim. c 10. num 1. in comment. lit. H. dicit esse quæstionem de valde conferenti re. Quia impedimentum publicæ honestatis restrictum est per Tri-dent. sess. 24. de matrim. c. 3. ad primum gradum : non autem affi-nitatis ex matrimonio consurgentis. Sed hæc ratio non efficit quæstiooem esse de re. Quamvis enim dicamus oriri publicam honestarem, dicendum est extendi id impedimentum ad quar-tum usque gradum. Quia sola publica honestas ex sponsalibus orta, est restricta per Tridentinum (ut dicemus disp. 70. nu. 15.) Deseruit ergo hæc quæstio, ne sit de nomine, excom-municationi latæ clem. unic. de consang. ubi excommunicantur contrahentes cum affinibus, & tamen eam non incurrere, qui contrahunt cum consanguineis prioris sponsæ de præsenti non cognitæ, eo quod ex matrim. rato non oriatur affinitas, ut dixi-mus disp. 48. num. 14.

24 Quidam ergo sentiunt ex matrimonio rato oriri affinitatem. Ducuntur, quod per matrimonii contractum de præsenti ad-stringuntur conjuges multo arctiori vinculo, quam per contra-ctum sponsalium de futuro. Ergo vir cum consanguineis uxo-ris, & è cootra, multo perfectiori vinculo & majori propin-quitate conjunguntur. Cùm ergo ex sponsalibus oriatur publi-ca hooestas, nec sit aliqua propioquitas media inter affinitatem & publicam honestatem, dicendum est ex matrimonio rato ori-ri affinitatem. Secundò, quia per vinculum conjugale cum po-testate ad copulam, vir & uxor uniuntur in ratione unius prin-cipii ad generationem : oritur ergo inter ipsos affinitas. Et ita sentiunt D. Thom. 4. d. 41. q. un. art. 1. quæstiunc. 4. ad 2. & ibi Major q. 1. ad

q.1. ad finem, Raynerius 2.p. sum. tit. de matrim. c.25. Alex. de Novo c.Sponsam, n.6. de sponsal. Sot.4.d.41.qu.un. n 2. ad fi. Petr. de Soto lect.10. de matrim. colum. pen. vers. Tertium est, Ledesm. 2.p.4.q.57. a.3. colum.2. vers. Ideo dico. Veracruz in appendice ad Speculum, dub. penult. concl.4. Viguer. l. instit. cap.17.§.7. vers 9. impedimento 6. Bellarm. lib.1. de matrim. c.24. fine Philiarcus de officio sacerd. tom.1.p.2. cap.12. Enriq. lib.12. de matrim. c.10.n.1. Lud. Lop. 2.p. instruct. ubi de matrim. *c.50. col.3.* Alii dicunt oriri affinitatem, non propriè, sed initiativè, & largè. Sic *Sotus 4. d.41. q.un. paulò post princ. Ricardus ibi, art.1. q.2. Astensis 2.p. sum. lib.8. tom.25. art. un. q.9. Sylvest. verb. matrimonium 8. q.14. dicto 2. Petrus de Ledesma de matr. q.55. art.1. diffic.2.*

25 Cæterum quamvis possit dici oriri affinitatem impropriè, & largè, seu quoddam affinitatis initium: quòd potestas corporum tradita per matrimonium est initium actus conjugalis, unde affinitas oritur: at verè & in rigore non est, indeoriri affinitatem. Et ita censeo impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato, esse verè & propriè publicæ honestatis, & non affinitatis. Quia (ut num.8. probavimus) affinitas oritur ex eo quod vir, & uxor efficiuntur una caro per copulam perfectam & consummatam. Quod non reperitur in matr. rato. Item, quia hoc impedimentum sic appellatur *c. finali 35. q.3.* & ideò non oriri affinitatem, sed impedimentum publicæ honestatis, docent *Glos. c. Si quis desponsaverit, in fi.27. q.2. Abbas c. Juvenis n. 4. & c.Sponsam n.2. de Sponsal. Cardin. eo. c. Juvenis, in fi. Prepos. eo. c.Sponsam n.2. Angelus verb. matrimonium 3. impedimento 14. nu.1. Palud.4.d.42. q.1. n 3. concl.1. n.18. & qu.2. art.1. nu.8. Lenzez de matr. Regis Angliæ dub.1. n.103. & 104. Armilla verb. matrim. n.46. Brunellus de sponsal. concl.10. n.6. & conclus.26. n.2. Roselia verb. Impedim. impedim.13. n.1. Tabiena ibi, imped.11. a.unde. Archid. c.un. n.3. de sponsal. in 6. & c.Cum igitur 35. q.1. n.3. & ibi Bellam. n.2. Lex regia 5.t.6.p.4 Nav.l.4. cons. in 1. edit. t. de spons. cons.33. n.2. & t. de consang. cons.8. n.5. in 2.t. de sponsalibus, cons.11. n.2. & t. de consang. cons.4. n.5. Covar.4. decret.2.p. c.6. §.2. n.1. & §.7. n.3. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t.13. n.34. Alex. Carrerius l.2. de spons. c.13. Monaldus sum. tract. de matr.* ubi de impedimento affinitatis, *Joa. de Friburgo sum. confess. l.4. to.14. q.3. Suppl. Gabr.4. dist.41. q.un. a.1. col.3. notabili 2. Bassolis ibi q.un. art.4. Nicollaus de Orbellis ibi p.1. Azebedo l.8. recop. tit.20. l.7. n.15. & 16. Matienzo l.4. recop. t.1. rubr gl.1. n. 162. 173. Ovandus 4. d.41. q.un. fi. Cañede in collectan. juris, collect. 19. n.1. Angl. Florib. 1.p.* ubi de matr. *q.14. a.3. concl.1. Toledo l.7. sum. c.10. n.1. Manuel 1.t. sum. a. eo. c.228. n.1. & c.234. fi. Barth. à Ledesma dub.39. de matr. conclus. unic. Vivald. candel. Sacram. 1.p.* ubi de matr. *n.197.*

26 Quod si quæras, ex quo textu habeatur hoc impedimentum publicæ honestatis ex matrimon. rato ortum? dicam disp.70. num.1.

27 Ad argum. proposita n.24. facilè resp. Quippe probant arctius vinculum publicæ honestatis oriri ex matrim. rato quam ex sponsalibus, & initium quoddam affinitatis, non tamen verè affinitatem.

DISPUTATIO LXV.

An affinitatis vinculum ortum ex copula conjugali aut illicita, sit naturale, atque ita infidelitatis tempore contrahatur, ut obstet matrimonio ineundo cum consanguineis conjugis, aut concubinæ, post conversionem ad fidem?

SUMMARIUM.

Aliud est esse vinculum naturale, & aliud jure naturæ dirimere matrim. num.1.

Infideles ad fidem conversi nequeunt validè ducere proprias consanguineas intra quartum gradum, n.2.

An affinitas ex matrim. orta sit vinculum naturale, & ita infidelis conversus ad fidem nequeat ducere consanguineam prioris uxoris? Refertur quædam sententia, n.3.

Affinitas ex matr. orta, est vinculum naturale, & oritur tempore infidelitatis, n.4.

Infidelis nequit post baptismum validè ducere consanguineam intra quartum gradum uxoris habitæ tempore infidelitatis, n.5.

Idem dicendum est, quamvis matrim. non esset consummatum, num.6.

An ex sponsalibus tempore infidelitatis initis, oriatur aliquod vinculum naturale dirimens matr. post baptismum, cum cognatis sponsæ intra primum gradum? n.7.

An affinitas ex copula fornicaria orta, sit vinculum naturale, & ita oriatur tempore infidelitatis? Refertur quædam sententia, num.8.

Proponitur sententia Authoris, n.9.

An infidelis conversus ad fidem possit ducere validè consanguineam intra secundum gradum fœminæ, cum qua tempore infidelitatis est fornicatus? Refertur quædam sent. n.10.

Potest ducere, n.11.

An si fidelis rem habeat cum infideli vel fideli, at mulier sororem infidelem habeat, nullam contrahat fidelis ille cum sorore infideli affinitatem, & possit illam post baptismum ducere, & quid, si infidelis habeat sororem fidelem? n.12.

Quid, si fidelis cognoscat infidelem, quæ post baptismum concepit ex alio filiam, an possit fidelis ille eam filiam ducere, n.13.

Solvuntur argumenta: & explicatur c. Nec eam 35. q.3. n.14.

PRæmittendum est, aliud esse quærere, an affinitas sit vinculum naturale, & aliud, an jure naturali dirimat matrimonium. Non enim ex primo sequitur secundum. Consanguinitas quippe in secundo, & ulterioribus gradibus est quid naturale, ac tempore infidelitatis oritur, cum tamen non dirimat jure naturali matr. Unde quærere an affinitas sit quid naturale, nil aliud est, quam quærere an stando in jure naturæ oriatur affinitas aliqua ex copula conjugali, aut fornicaria, & ita inter infideles consurgat, sicut consanguinitas: an potius sit merum Ecclesiæ inventum, sicut cognatio spiritualis. 1

Et quidem consanguinitatem esse quid naturale, & seclusa omni lege Ecclesiastica inveniri etiam apud infideles, dubitat nemo. Quia natura ipsa dictat ex communicatione ejusdem sanguinis oriri quandam conjunctionem, & amicitiam naturalem. Quare infideles nequeunt valido matrimonio conjungi post baptismum cum consanguineis intra quartum gradum: quamvis tempore infidelitatis possent ultra primum gradum. Quia cum consanguinitas tempore infidelitatis oriatur, utpote quæ quid naturale est, illi post baptismum manent consanguinei, cum jam subiiciantur legi Ecclesiæ irritanti matrimonium intra quartum consanguinitatis gradum, non possunt validum matrimonium, intra eum gradum inire. At poterant tempore infidelitatis secluso primo gradu. Quia consanguinitas non dirimit matrimonium in ulterioribus gradibus, nisi solo jure Ecclesiastico, cui infideles non subsunt. Atque ita docent *Nav. li.4. cons. in 1. edit. tit. de sponsal. cons.7. n.7. & 8. in 2. tit. de consang. cons.12. n.7. & 8. Enriqu. lib.12. de matr. cap.3. n.5.* 2

De affinitate autem ex copula conjugali vel fornicaria est difficultas. Et incipiendo ab orta ex copula conjugali. *Enriqu. l.12. de matr. c.3. n.4.* ait infidelem, qui cum uxore consummavit matrimonium tempore infidelitatis, posse post baptismum ejus sororem ducere. Redditque eam rationem, quia affinitas ex copula conjugali quamvis habeat fundamentum in re, at non irritat matrimon. cum sorore, & aliis consanguineis conjugis jure naturæ, sed solo Ecclesiastico: infidelis autem non erat subditus legi Ecclesiasticæ quando libero contractu factus fuit affinis. 3

At proculdubiò dicendum est, affinitatem ex copula conjugali ortam non esse Ecclesiæ inventum, sed quid naturale, instar consanguinitatis. Ducor, quia ob id consanguinitas est quid naturale, quia naturalis cujusdam amicitiæ, & conjunctionis fundamentum est, quod idem invenitur in affinitate orta ex copula conjugali: teste enim *Arist. 8. Ethic. c.12.* duplex est naturalis amicitiæ causa, altera quæ per carnis propagationem descendit, altera verò quæ per carnis unitatem, & conjunctionem ad eandem generationem: qualis in copula conjugali reperitur. Et confirmatur, quia conjuges esse unam carnem, est de jure naturæ: & ita Adamus solo naturæ instinctu ductus dixit *Gen. 2. Et erunt duo in carne una*, & si re vera essent una caro, necessariò consanguinei unius essent ut consanguinei alterius, cum tamen sint quodammodo una caro, quodammodo etiam jure naturæ consanguinei unius pertinent ad alterum, nimirum per affinitatem. Deinde, quia experientia ipsa docet, apud quantumvis barbaras nationes conciliari naturalem quandam amicitiam ex matrimonio inter consanguineos conjugum, ac ipsos conjuges: ob idque sunt nomina imposita ad significandam hanc affinitatis conjunctionem, ut socer, socrus, privignus, nurus, gener, noverca. Est, ergo vinculum affinitatis quid naturale. Atque ita docent *D. Thom. 4. d.41. q.un. art.1. quæstiunc.1. corp. Durand. ibi, q.1. n.7. Palud. q.1. art.1. n.10. concl.2. Sotus q.un. art.1. colum.2. in probat.2. prima conclus. D. Antonin. 3.p. t.1. c.11. in fine princ. Victoria in sum.* ubi de matr. *n.296. Ledesm. 2.p.4. q.57. a.1. paulò post princ. Veracruz 1. part. Speculi, art.47. concl.1. Ovand. 4. d.41. qu.un. propos. ult. Petr. de Ledesm. de matr. q.55. art.1. diffic.1. in solut. ad 2. Vega 2. to. sum. cap 34. casu 172.* 4

Hinc deducitur contra *Enriquez n.3. allegatum*, infidelem, qui cum uxore consummavit matrimonium tempore infidelitatis, non posse post baptismum, validum inire matrim. cum consanguinea illius usque ad 4. gradum. Constat ex *c. fi. de divort.* ubi deciditur infideles conversos ad fidem non posse ducere uxores, quibuscum illorum fratres tempore infidelitatis matrim. contraxere. Secundò, quia cum talis affinitas sit vinculum quoddam naturale, (ut n. præced. probavimus) oritur tempore infidelitatis cum consanguineis uxoris. Naturalia enim sunt eadem apud omnes, sive fideles, sive infideles: nec per baptismum tolluntur. Cùm ergo post baptismum maneant illis affines, & subdantur legibus Ecclesiæ irritantis matrim. intra quartum affinitatis gradum, non poterunt tunc validè contrahere. Quamvis validum esset matrim. si tempore infidelitatis contraxissent. Quia affinitas illa non dirimit jure naturali matr. sed solo Ecclesiastico, à quo illi exempti sunt. Et confirmatur, quia ob eandem rationem probavimus n.2. non posse infideles consanguineos intra quartum gradum valido matrimonio jungi post baptismum. Nec obstat argum. *Enriqu. n.3.* relatum. Quippe quamvis infideles non subsint legibus Ecclesiæ quando contraxerunt 5

affini-

affinitatem, & sic tunc posset inter eos consistere matrimonium:
at subsunt tempore, quo illud inire volunt, & tunc irritat Ec-
clesia inter affines. Et ita docet *Veracruz 1. p. Specul. art. 50. con-*
clus. 1. & 2. Et à fortiori id docent, quos referam n. 10. docentes
idem de copula fornicaria. Hoc autem intelligo, quando ma-
trim. prius infidelium fuit validum, ut n. seq. dicam.
6 Idem dicendum prorsus est, quamvis tempore infidelitatis
sit initum matrimonium, non tamen consummatum. Quia etiam
ex matrimonio rato oriri quoddam amicitiæ naturale vincu-
lum, docent *Ledesma 2. p. q. 57. art. 3. col. 2. vers. Ideò dico, Veracruz*
append. ad Speculum, dub. pen. concl. 2. Petr. de Ledesma de matr. q. 55.
a. 1. diffic. 2. in 3. ratione 2. conclusionis. Et id probant rationes ad-
ductæ n. 4. Quia per id matr. tradunt sibi conjuges mutuam po-
testatem ad prolis generationem. Si ergo est vinculum propin-
quitatis naturale, durabit post baptismum, quo tempore jam
infideles subsunt legibus Ecclesiæ irritantibus matr. cum con-
sanguineis intra 4. gradum sponsæ de præsenti, etiam nondum
cognitæ, ut dicemus disp. 70. n. 19. Hoc autem intelligo, quan-
do matrimonium illud tempore infidelitatis initum fuit vali-
dum. Si enim fuisset irritum, eo quod contra jus naturale, ut
quia alter eorum erat legitimè cum altero conjuge copulatus,
vel in gradu lege naturæ irritanti contractum est: vel contra le-
ges eorum irritantes, existimo nullum inde vinculum naturale
oriri, quamvis matrim. sit consummatum, sed solo jure Eccle-
siastico, cui illi non subduntur. Quia non verè tradunt sibi po-
testatem corporum ad generationem, per illud matr. irritum:
& copula illa fuit fornicaria, ex qua nullum vinculum naturale
oriri dicemus n. 9. & 11. Deinde, quia ratio naturalis dictat id,
quod nil est, nullum posse producere effectum. Unde successit
reg. juris, Nec præstat, de regulis juris, in 6. quæ rationi naturali in-
nitens decidit non præstare impedimentum, quod de jure non
sortitur effectum. Unde (ut dicemus disp. 68. n. 5.) *D. Thom.* non
viso textu contrarium decidenti, sed sola ratione naturali du-
ctus, dixit ex sponsalibus irritis nullum oriri impedimentum.
Si ergo ex eo matrim. irrito tempore infidelitatis nullum est or-
tum vinculum naturale, quando posteà baptizatur infidelis,
nullo impedimento adstringitur, quin possit jungi matrim. cum
quacumque consanguinea prioris uxoris putativæ (ut n. 11. di-
cemus in simili de affinitate ex copula fornicaria.)
7 Ex sponsalibus autem tempore infidelitatis initis nullum
vinculum naturale oritur cùm consanguineis alterius sponsi de
futuro. Quia nulla ratio ex adductis n. 4. id suadet. Unde post
baptismum potest infidelis ille ducere consanguineam in primo
gradu illius prioris sponsæ. Quia impedimentum dirimens,
quod solo jure Ecclesiastico inductum est, non potuit oriri tem-
pore infidelitatis, nec orta est aliqua tunc naturalis conjunctio,
quæ maneat post baptismum, & tunc impediat matrim. (Et ita
etiam dicemus n. 11. in quodam simili.) Sic docet *Enriq. lib. 12.*
de matrim. c. 3. n. 4. & Veracruz 1. p. Speculi, a. 51. in coroll. quod in-
fert ex 2. concl. quamvis titubet, & dicat esse probabile non va-
lere id matrim. Ita dicit in fine illius articuli. Et ducitur, quia
factus Christianus tenetur legibus Ecclesiæ. Sed id non credo
esse probabile; & ejus argumento satisfiet *n. 11.* in quodam casu
omninò simili.
8 Hactenus de affinitate orta ex copula conjugali est habitus ser-
mo. Jam de copula fornicaria est disserendum. Quia in re ali-
quibus videtur affinitatem ex copula fornicaria ortam, esse vin-
culum naturale, atque subinde tempore infidelitatis oriri. Id-
que probatur, nam tota ratio ob quam ex copula conjugali ori-
tur affinitas jure naturali (ut diximus n. 4.) est, quia vir & uxor
per copulam efficiuntur una caro ad prolis generationem, ac
proinde jure naturali consanguinei unius efficiuntur affines al-
terius. At hoc idem secluso quocumque jure Ecclesiastico inve-
nitur in copula fornicaria. Unde *D. Paul. 1. Corinth. 7.* ante omne
jus Ecclesiasticum dixit: *Qui adhæret meretrici, unum corpus effici-*
tur cum ea. Secundò quia *D. Gregor. epist. ad Felic.* quæ habetur
lib. 12. epist. 31. & refertur *cap. Nec eam 35. q. 3.* expressè ait ince-
stuosum esse coitum, & abominabilem Deo & cunctis homini-
bus, si quis ducat aliquam, quæ uxor fuit proprii consanguinei,
vel ab eo illicitè est cognita. Sentit ergo esse contra jus naturæ,
aliàs non esset coitus ille incestus, & abominabilis cunctis ho-
minibus. Et in fine videtur concludere esse naturæ ordine eum
incestum prohibitum. Et ideo hujus sent. sunt expressè *Joa.*
Andr. c. 1. n. 3. de convers. infidel. Et *ibi Ant. n. 2. opposit. unic. Card.*
ibi, in principio n. 1. opposit. 1. ubi dicunt per baptismum tolli pec-
catum adulterii, at non affinitatem ex eo ortam, quæ matr. im-
pedit. Et videtur sentire esse probabiliorem, aut saltem pro-
babilem, *Veracruz*, qui (ut num. sequenti referam) solum vocat
probabilem contrariam sentent.
9 Cæterum dicendum est, affinitatem ortam ex copula fornica-
ria non esse naturalem, & ideò seclusa omni lege Ecclesiastica,
nullum vinculum naturalis amicitiæ oriri inter consanguineos
viri, & fœminam ab eo fornicariè cognitam, nec è contra. Du-
cor, quia experientia teste, potius inter eos oriuntur odia, &
inimicitiæ. Et confirm. à signo, cum enim sint nomina imposita
affinibus per copulam conjugalem: nulla sunt imposita affinibus
ex copula fornicaria, ad significandam amicitiam aliquam inter
eos. Secundò, quia filius non inclinatur naturaliter ad exhiben-
dam reverentiam aliquam fœminæ cognitæ à suo patre. Ergo

nullum naturale vinculum inde oritur. Tandem, quia ex illicè i-
to coitu non oriebatur affinitas jure antiquo Romano, sed ex
solis nuptiis, ut constat ex *l. Non facilè, §. Affines, & §. Sciendum, ff.*
de gradibus affinitatis. Et ideò ita sustinent *Nav. l. 4. cons. in 1. edit.*
tit. de sponsalib. cons. 7. n. 3. & duplici sequenti in 2. e. de consang. cons. 12.
n. 3. 4. & 5. Villoria sum. ubi de matr. *n. 296. Ledes. 2. p. q. 57. a. 3. paulo*
post princ. Enriq. lib. 12. de matr. c. 1. n. 2. Et dicit esse probabile *Ve-* 10
racruz 1. p. Speculi, a. 47. in probat. 2. concl.
Sed rogabis, an si quis tempore infidelitatis aliquam forni-
cariè cognovit, possit post baptismum ducere consanguineam
ejus intra gradum prohibitum? Id negant *Veracruz 1. p. Speculi, a.*
50. concl. 3. & 4. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 129. Et probant, quia li-
cet hæc affinitas non sit naturalis, at ille post baptismum subdi-
tur legibus Ecclesiæ irritantibus matrim. in eo affinitatis gra-
du. Et confirm. quia sicut potest infidelis inire matrimonium
cum consanguinea in secundo, & ulterioribus gradibus, at post
baptismum nequit impediente lege Ecclesiastica, cui jam sub-
jacet. Ita potest tempore infidelitatis validè contrahere cum
facta sibi affini per fornicationem: at factus fidelis nequibit.
Tandem, quia crimen tempore infidelitatis admissum, nempe,
machinatio in mortem viri uxoris fidelis, ipsa insidiante, non
impedit matrimonium eo infidelitatis tempore, at impedit
post baptismum, ut habetur *cap. 1. de convers. infidel.* Ergo idem
dicendum est de impedimento affinitatis.
At verius est, posse id matrim. consistere. Quia cum ea affi- 11
nitas non sit vinculum naturale, & subinde non contrahatur
tempore infidelitatis, nil est quod post baptismum impediat ma-
trim. inter illum infidelem, & consanguineam mulieris ante
baptismum fornicariè cognitæ. Nisi dicas affinitatem, quæ in-
fidelitatis tempore orta non est, suboriri post baptismum, quod
dici non posse probavi disp. 60. num. 15. Secundò, quia non
enti nequit inesse qualitas aliqua, *l. Si servum, §. 1. ff. de act.*
empt. Ergo ei, quæ non est affinitas, non potest inesse qualitas
aliqua matrim. impediens. Tandem, quia nulla est af-
finitas post baptismum, quæ tunc impediat, ut probavi. Nec
contraria n. præcedenti posita. Non primum, quia nulla est af-
obstat etiam confirmatio. Quia consanguinitas est quid naturale,
& proinde orta est tempore infidelitatis: & cum maneat post
baptismum, impediet tunc. At affinitas ex fornicatione non
est tunc orta. Nec obstat etiam secundum argumentum. Quia
Ecclesia in eo casu non impedivit directè infidelem, sed mulie-
rem fidelem, in quam jurisdictionem habebat, ne illi infideli
post baptismum nubat, quod idem poterat statuere in nostro ca-
su, at id non statuit. Et ideò hanc sentent. sustinent *Navar.*
lib. 4. cons. in 1. edit. tit. de sponsalibus, cons. 7. n. 6. & 7. in 2. ed.
de consangu. cons. 12. num. 6. & 7. Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 1.
num. 2. & cap. 3. n. 4.
Similiter si fidelis rem habeat cum fideli vel infideli fœmi- 12
na, & illa habeat sororem infidelem, non contraxit affinitatem
cum illa sorore infideli, ac proinde eam effectam Christianam
potest ducere: si rem prima facie consideremus. Quia illa af-
finitas cum sit relatio, non potest absque duobus extremis con-
sistere, at infidelis illa non potuit eam contrahere: cum non
subdatur legi Ecclesiasticæ, à qua sola vim habet ea affinitas.
Non ergo orta est in eo fideli fornicante, quod si tunc non est
orta, videtur eam oriri non posse, cum soror altera baptiza-
tur. Quia hæc relatio oriri nequit sine copula carnali nova,
quæ est illius fundamentum. Nec enim potest intelligi poni de
novo aliquam relationem, sine ratione fundandi in aliquo ex-
tremorum. Et confirmatur, quia ob hanc rationem disp. 60. n.
14. & 15. dixi fidelem baptizantem filium fœminæ infidelis,
nullam contrahere cognationem spiritualem cum matre, quæ
tunc est incapax: & matre baptizata eam non convalescere: ac
proinde posse eum baptizantem ducere post baptismum illam
baptizati matrim. Hæ igitur rationes valdè vergere videntur ad
hanc partem tuendam. At tenendum est contrarium, attenta
consuetudine Ecclesiæ, quæ habet fidelem fornicantem cum
fœmina fideli, contrahere affinitatem cum sorore, quæ post
multum temporis spatium nascitur ex parentibus illius fœmi-
næ: quæ non potest contrahi statim ac soror illa in lucem edi-
tur, sed cum baptizatur: & si diu non baptizetur, non orietur
ante baptismum. Quia soror illa non subjacet legibus Ecclesiæ,
donec baptizetur. Item quia obstat quod n. seq. statuemus, ne-
scio enim qualiter stare possit, nisi hoc dicamus. Et ideò existi-
mo quando alter ex fornicantibus est fidelis, eum contrahere
per illam copulam affinitatis, cum consanguineis alterius fideli-
bus, statim: cum infidelibus autem quandocumque baptizati fue-
rint, & ideo inter fidelem illum cum eis non posse consistere ma-
trim. Quia fidelis ille tempore copulæ subjacebat legi Eccle-
siæ statuenti ex ea copula oriri affinitatem cum consanguineis al-
terius quandocumque nati fuerint & baptizati: ut ipsius Ec-
clesiæ consuetudo legem illam explicat, & at probat exemplum
adductum. Quod nec lex Ecclesiastica nec consuetudo habent
in contrahenda cognatione spirituali, quando tempore baptis-
mi collati alterum extremum incapax erat. Et cum hæc af-
finitas fit ex mero Ecclesiæ statuto, non est mensuranda instar
aliarum relationum, quæ ex rei natura consurgunt, sed ut
Ecclesia statuit. Et per hoc cessant rationes contrariæ. At in-
fidelis, cum qua fidelis est fornicatus, nec tunc, nec post baptis-
mum

mum contrahat affinitatem cum consanguineis fidelis: quia tempore, quo erat contrahenda, non subjacebat legibus Ecclesiæ: & nullibi statutum extat, ut post baptismum convalescat. Absque dubio autem fidelis habens rem cum infideli habente sororem fidelem, contraheret affinitatem cum sorore fideli. Quia tunc utrumque extremum subjacet legibus Ecclesiæ.

13 Hinc infertur, fidelem cognoscentem carnaliter infidelem, si illa infidelia posteà facta fidelis concipiat ex alio filiam, & baptizetur, contrahere affinitatem cum illa filia: & idem, si adhuc mater permanens in infidelitate pareret illam filiam, & posteà filia baptizaretur. Quia satis est ad affinitatem contrahendam, alterum ex fornicantibus, qui illam contracturus est, fidelem esse, & consanguineum alterius cum quo contrahenda est, vel tunc esse fidelem, vel post effici, ut n. præced. probavi.

14 Ad arg. n.8. proposita resp. Ad 1. dic, diversam esse rationem in copula conjugali, ac fornicaria. Quia per illam ita vir, & fæmina conjunguntur, & fiunt una caro, ut inde naturaliter oriatur amicitia, quod secus contingit in hac: potius enim odia, & rixæ pullulant. Præterea, licet illa ratio probet, jure naturæ optimo Ecclesiam statuisse hanc affinitatem: at non probat esse eam de jure naturali. Non enim omnia quæ jure naturali innituntur, sunt de jure naturali: sed quæ sunt per se nota, vel ex per se notis inferuntur. Quippe omnis lex justa ratione naturali innititur: nec tamen omnis jus naturale continet. Ad 2. dic, D. Gregorium non significare ibi, eum coitum esse ordine naturæ incestum, sed tunc esse incestum, quando prius est habitus coitus ordine naturæ, id est, intra vas naturale cum consanguinea illius, cum qua admittitur modò fornicatio, ut benè explicat *Glossa eodem c. Nec eam verb. Natura*. Quam sequitur *Navar. n. 4. in duplici sens. ipsius, quod n.9. allegavi*. Et dum dicit esse incestum apud omnes homines, non dixit id absolutè, sed bonos homines: & apertè loquitur de Christianis, cum dicat, Christianos non posse id matrim. inire: quia apud bonos homines esset incestus.

DISPUTATIO LXVI.

An aliquis gradus affinitatis in linea recta vel transversa, sit ita jure naturæ interdictus, ut attento eodem jure matrim. irritet.

SUMMARIUM.

Proponitur utilitas quæstionis, & qualiter cognoscatur matr. jure naturæ irritari. Remissivè, n.1.
Indecentia quadam est in hujusmodi conjugiis, n.2.
Quando affinitas est ex fornicatione, in nullo gradu irritat jure naturæ matr. n.3.
Quot sunt quæstiones disputandæ, n.4.
An affinitas dirimat matr. jure naturæ in aliquo gradu lineæ rectæ? Refertur duplex sent. n.5. & 6.
Proponitur sententia Authoris, n.7.
An infideles conjuncti in primo affinitatis gradu lineæ rectæ sint separandi post baptismum? n.8.
Solvuntur argumenta, n.9.
An in linea affinitatis transversa detur aliquis irritans jure naturali matr. Refertur quadam opinio, n.10.
Proponitur Authoris sententia, n.11.
Satisfit argumentis, n.12.

1 Hic præmittendum esset, cui usui quæstio hæc deserviat: & qualiter dignosci possit, an matr. jure naturæ interdicatur, ut eodem jure sit irritum. Sed hæc proposita sunt hoc lib. disp. 51. n. 1. & 5.

2 Nec dubitabimus, an sit indecentia quædam naturalis matr. initia cum affinibus in aliquibus gradibus, nisi causa aliqua præponderans justas ea nuptias efficiat: id enim fassi sumus hoc lib. disp. 52. num. 7. Sed difficultas eò pertinet, an ita jure naturali in aliquo affinitatis gradu nuptiæ interdicantur, ut eodem jure sint irritæ.

3 Et quidem quando affinitas oritur ex fornicatione, tanquam certum tenendum est, eam in nullo cujuscumque lineæ gradu dirimere jure naturali matrimonium. Quia ea affinitas ex solo jure Ecclesiastico consurgit (ut probavi disp. præced. n.9.) Si ergo stando in jure naturæ ea affinitas non erat, quomodo poterat, eo jure attento, obstare matrimonio? Et ita dicit esse certum *Petrus de Ledesma de matr. q. 55. art. 6. circa 1. statum affinitatis, diffic. 2. concl. 3.* Quare audiendus non est *Celaya 4. d. 40. q. unic. post 4. arg. dub. 1.* ubi ait, interdictum esse jure naturæ matr. inter filiam & eum, qui cum ejus matre fornicatus est. Nec etiam fides habenda est *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 11. §. 1. statim in princ.* ubi ait esse jure divino vetitum matrim. in primo gradu lineæ rectæ affinitatis ex fornicatione ortæ.

4 Difficultas autem est de affinitate consurgenti ex matr. Quare duplex est discutienda quæstio. Prior de gradibus lineæ rectæ. Posterior de gradibus transversæ.

5 Quæstio prior. An affinitas ex matr. consurgens dirimat jure naturæ matr. in aliquo gradu lineæ rectæ inter ascendentes, & descendentes? Triplex est sententia. Prima docet, in ea linea prohiberi jure naturæ matr. in quocumque gradu in infinit. Ducitur iisdem rationibus, quibus id probatum est de consanguineis in hac linea disp. 51. n. 12. Quia eadem reverentia debetur affinibus ac consanguineis: & eodem modo ab utrisque abstinendum est. Ut n. seq. probabitur. Et hanc sent. sustinent *Jo. Andr. in arbore affinit. & ibi Præpos. n. 10. & 26. Henricus c. Non debet, n. 2. de consang. Palud. 4. d. 41. q. 1. art. 5. concl. 1. n. 26. Astens. 2. p. sum. lib. 8. tit. 24. art. un. §. Supplem. Gabr. 4. d. 41. q. un. art. 2. concl. 2. Lambertinus de jurepatron. lib. 2. p. 1. q. 9. art. 18. nu. 10. Montalvus lib. 4. paulo post princ. tit. 6. par. 4. Greg. Lop. lib. 5. in fine, tit. 6. p. 4. Sylvest. verb. matrimonium 8. q. 15. dicto 6. Petr. de Soto lect. 10. de matr. vers. Secundum sunt hac affinitas, Ant. Cucus lib. 5. instit. major. tit. 12. n. 239. Gaetarepetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 213. nu. 504. & nu. 511. Philiarch. de offic. Sacerd. to. 1. par. 2. lib. 2. cap. 12. vers. Consanguinitatis, Scarcius 1. p. de sponsal. super Instit. de nuptiis, §. Affinitatis.*

Secunda sent. tenet in primo gradu affinitatis lineæ rectæ 6
prohibitum ac irritum esse matrimonium jure naturæ. Ut inter privignum, & novercam, vel privignam, & vitricum, socerum & nurum, socrum, & generum. Ducitur primò, quia eodem modo abstinendum est ab affinibus, sicut à consanguineis, *c. 1. de consang. & c. Æqualiter, & cap. De propinquis 35. q. 3.* At in 1. gradu consanguinitatis lineæ rectæ fatentur omnes jure naturæ irritari matrim. Et confirmatur, quia teste *Philosopho 8. Ethic. c. 12.* Sicut per propagationem carnis naturale quoddam amicitiæ vinculum contrahitur: ita per conjunctionem conjugalem ad propagationem carnis ordinatam. Sicut ergo illud irritat matrim. in primo gradu lineæ rectæ, ita & hoc. Secundò, quia filius eandem ferè reverentiam debet novercæ aut vitrico, quam parentibus: siquidem pater & noverca, vitricus & mater, sunt facti per matr. una caro: & nurus socero debet eandem ferè reverentiam quam debet ipse vir, qui est filius ejus cum quo nurus facta est una caro: & idem dicendum est de genero respectu socrus. Et confirmatur, quia hic gradus proximè accedit ad 1. consanguinitatis gradum in linea recta. In cujus signum Levit. 18. simul proponuntur: *Turpitudinem matris tuæ, & uxoris patris tui non discooperies*. Et redditur utriusque eadem ratio. *Turpitudo enim patris tui est*. Atque proponitur ibi gradus hic ante primum gradum consanguinitatis lineæ transversæ. Quem verior sent. habet jure naturæ irritare matrimonium, (ut diximus disp. 52. n. 11.) Tertiò, quia *D. Paulus 1. Corinth. 5.* sic ait: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat*. Si ergo gentiles legi Mosaicæ minimè subjecti, sed solo naturæ lumine ducti, existimabant nefas esse uxorem patris sui ducere: id utique jure naturæ interdictum erit. Quartò, quia *Gen. 49.* Jacob morti vicinus spiritu prophetico maledixit Rubeo primogenito suo, quod paternum thorum maculasset dormiens cum patris uxore, cum tamen aliis liberis gravioribus sceleribus infectis minimè maledixerit. Signum ergo apertum est, eum concubitum habere specialem deformitatem jure naturæ adversus reverentiam patri debitam. Nondum enim lex scripta illum specialiter prohibens lata erat. Et confirmatur, quia *Amos 2.* Inter alia nefanda refertur hoc, ut pater & filius cum eadem puella concubuerint, ut nomen Dei blasphemaretur. Quia exageratione minimè utitur sacra Scriptura, nisi in sceleribus, quæ talia apud Gentiles reputantur, ac inde scandalizantur, ac ansam assumunt irridendi legem Dei. Tandem, quia nunquam hactenus auditum in Ecclesia est, ut Pontifex dispensarit in hoc affinitatis gradu. Ergo signum est, interdictum esse illum jure naturæ. Et hæc sententia est valdè probabilis. Cui mirum in modum favet *D. August. lib. 22. contra Faust. cap. 61.* relatus *cap. Si vir & uxor 35. qu. 3.* ubi sic ait: *Si vir & uxor non duo, sed una caro sunt, non aliter est nurus deputanda, quam filia*. Et ideò hujus sent. sunt *D. Thom. in illud 1. Corinth. 5. Omnino auditur inter vos fornicatio, lect. 1. Palud. 4. d. 41. q. 1. a. 5. concl. 2. n. 27. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 11. §. 1. statim in prin. Sylv. vers. matr. 8. q. 15. d. 6. & verb. Papa q. 17. Francisc. Somnius l. 1. demonstrat. tract. 7. de matr. c. finali, Victoria relect. de matr. 2. p. partis 2. n. 5. fine. Catharinus in Cajet. l. 5. de matr. f. 493. Sotus 4. d. 41. q. un. art. 3. colum. antep. Navar. l. 4. cons. in 2. edit. t. de spons. d. cons. 14. n. 8. ad §. Covar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 6. Ledesm. 2. p. 4. q. 56. art. 4. f. 487. colum. 4. paulo ante 6. dubium, Virdesius in opusc. de matr. Regis Angl. in probat. 6. Hypothesis, Angles Florib. 1. p.* ubi de matr. *q. 14. n. 1. diffic. 2. Bellarm. l. 1. de matr. c. 28. paulò post princ. toto notab. 2. Valentia 4. p. disp. 10. qu. 5. punct. 3.* ubi de impedim. cogn. *vers. Tertia controversia est, Vazquez 1. 2. qu. 74. art. 8. disp. 112. num. 7. Barth. à Ledesma de matr. dub. 42. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *cap. 50. fol. 1148. vers. Igitur pro decisione. Viuald. candel. Sacram. 1. p.* ubi de matrim. *n. 204. Henriquez 1. part. tit. 1. lib. 2. gloss. 2. fine, Cañedo sum Sacram. tract. de matr. cap. 6.* ubi de affi. *num. 47. in comment.* Et dicunt esse probabilem idem *Ledesm. 2. p. 4. qu. 56. art. 3. dub. 3. concl. 2. & qu. 57. art. 3. ad §. Et Petrus de Ledesma de matrim. qu. 55. art. 6. circa 1. statum affinitatis, diffic. 2. conclus. 1. & 2.* ubi addit esse quoque probabile de affinitate imperfecta, quæ ex matrimon. rato oritur. Et quamvis non omnes hi Doctores explicent id matrim. fore irritum jure naturæ, sed dicant esse eo jure interdictum, subticentes sit irritum, nec ne: at id (ni fallor) volunt dicere. Et videntur clarè sentire *D. Th. Victoria, Ledesma, Covar. ibid.*

nam

nam æquiparant prohibitionem matrimonii cum parentibus, & cum vitrico ac noverca. *Et Sotus d. a. 3. col. ultim. vers. At verò graduum*, dicit forte esse irritum jure naturæ matrim. in hoc t. gradu. Et expressè id docent *Angles, Valentia, Barth. à Ledesma, Lud. Lop. Hamada, Vivaldus eisdem locis*. In aliis autem gradibus non interdici jure naturæ matrim. affirmant *Sotus, Valentia, Vazquez, Barth. à Ledesma ibidem*.

7 Tertia sent. (cui tanquam probabiliori accedo) ait, affinitatem ex matrimonio ortam in nullo gradu lineæ rectæ ita prohibere jure naturæ matrimon. ut illud irritum reddat: ac proinde secluso jure Ecclesiastico, in quocumque gradu esse validum. Probatur primò, quia non apud omnes gentes id matrim. censetur interdictum. Nam *Val. Maximus lib. 5. c. 7. & Plutarchus in vita Demetrii* referunt, Seleucum tradidisse filio suo Antiocho in matrim. Stratonicem propriam uxorem: ac id factum laudat ipse *Val. Maximus*. Et 3. *Reg.* 2. Adonias filius David petiit Abisag. Sunamitidem in uxorem: & illa erat uxor David, ut constat ex *Reg. c. ult.* Signum ergo est, id matrim. non esse jure naturæ interdictum. Secundò, quia matrim. in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ initum opponitur primario aut secundario ipsius matrimonii fini, cum possit ordinari ad sobolis propagationem, & remedium concupiscentiæ, & mutuum conjugum obsequium in rebus domesticis. Nec violatur in eo matrim. debitus conjunctionis ordo, licet ineatur in primo gradu lineæ rectæ, ut inter privignum & novercam, vel vitricum & privignam, qualis violatio contingit in matrim. inter parentes, & filios. Non enim datur aliqua relatio naturalis superioritatis inter sic affines, quæ debito conjunctionis ordioi opponatur: ac datur inter parentes & filios. Quia relatio naturalis superioritatis, ex qua oritur naturalis reverentia debita superiori, solum fundatur inter eas personas, quæ dant & accipiunt esse naturale per naturalem generationem. Quales sunt parentes, non autem affines in primo gradu lineæ rectæ. Tandem, quia (ut dicemus n. 11.) certum est, attento jure naturæ, validum esse matr. in primo gradu lineæ transversæ, ut cum uxore fratris: cum tamen facta sit una caro cum fratre per matr. & inter fratrem, & sororem sit jure naturæ irritum matrimonium. Ergo novercam & vitricum effectos esse per matrimonium unam carnem cum parentibus non efficit, ut sicut cum his est jure naturæ irritum matrimonium, ita sit cum illis. Et ideò hujus sententiæ videtur expressè *D. Th. 2. 2. q. 154. a. 9. in solut. ad* 3. ubi inter solos parentes, & filios clarè dicere videtur prohiberi jure naturæ matrimonium. Et tenent *Alex. Alens. 2. p. qu. 169. membr. 2. & 3. qa. 27. membr. 4. a. 3. § 2. & q. 35. membr. 6. Cajet. 2. 2. qu. 154. a. 9. circa solut. ad 3. Abulens. 1. Reg. 8. q. 176. 149. 151. 152. Albertus Pighius contr. 13. ad fi. Supplem. Gabr. 4. d. 41. q. un. a. 3 dubio 3. Anchona in sum. Ecclef. q. 53. a. 5. & 6. Lopez de matr. Regis Angliæ, dub. 2. in fine solut. ad 2. fundamentum partis negantis, à n. 1. ad 19. & 20. Tapper art. 20. Lovan. pag. 6. immediate ante vers. Ex quibus manifestum est, Armilla verb. Dispensare, n. 9. & 10. Ledes. 2 p. 4. q. 56. a. 3. dub. 3. concl. 1. Veracruz 2. p. Speculi, art. 25. concl. 3.* & melius *pag. pen. vers. Ex Omnibus istis, Ovandus 4. d. 41. q. un. propos. ult. Enriquez lib. 12. de matr. c. 1. n. 2. & c. 9. n. 5. Petrus de Ledes. de matr. qu. 55. art. 6. circa 1. statutum affinitatis diffic. 2. concl. 1. & 2. Emm. Sa summa, verb. matrimonium*, ubi de impedim. dirimentibus, *n. 4. vers. Cum parentibus, Vega 2. to. sum. c. 34. casu 126. ad fi. Llamas methodo curat. 3. p. cap. 8. §. 19. initio*. Et dicunt esse probabilem *Sotus, Barth. à Ledesma. Lud. Lopez n. praced. allegati*.

8 Hinc deducitur, quamvis retenta secunda sententia dicendum sit, infideles conjunctos in primo affinitatis gradu lineæ rectæ separandos esse, cum baptizantur: utpote qui conjuncti sunt in gradu jure naturæ irritanti: & ita dicit esse fortè verum *Sotus 4. d. 41. q. un. art. 3. col. ult. vers. At vero*. at retenta nostra sent. eos separandos non esse: nisi legibus eorum id matrim. irritetur. Quia id matr. non est jure naturæ irritum, sed solo Ecclesiastico, cum ipsi non sublunt, *c. Gaudemus, de divort*. Sic docent *Veracruz 2. p. Speculi, art. 15. col. antep. vers. Ex omnibus istis, Enriquez lib. 12. de matr. cap. 9. n. 5*.

9 Ad arg. num. 6. proposita resp. Ad 1. dic, dum es jura dicunt æqualiter esse abstinendum ab affinibus, ac propriis consanguineis, intelligi non de æqualitate absoluta, attento solo naturæ jure: sed de æqualitate impediendi matrim. attenta lege Ecclesiastica, quæ cum utrisque irritat. Ad confirm. resp. inde solum probari, ex matrim. affinitatem ortam esse quoddam naturale amicitiæ vinculum: quod disp. præced. n. 4. fassi sumus: at (ut ibi n. 1. probavi) non inde sequitur affinitatem jure naturali dirimere matrim. Ad secundum constat ex dictis, n. 7. in secunda & ultima probatione nostræ sent. Ad confirm. dic, simul poni eos gradus ob maximam, quam inter se habent similitudinem: non tamen quia in iis eodem modo sit interdictum marr. Ad aliam partem ejusdem confirmationis dic, reddi eamdem rationem, non quasi prorsus eadem sit, quia est similis: & ob id proponi ante primum gradum lineæ transversæ consanguinitatia: quamvis in hoc prohibeatur matrimon. arctiori jure, nempe, naturali. Ad tertium dic, loqui D. Paulum de uxore parris adhuc viventis (ut testantur *Cajet. & Sedulius, & multi alii in eum locum*.) Aliàs non dixisset D. Paulus, ejusmodi peccatum non esse auditum inter Gentes. Quia (ut n. 7. probavimus) volente patre adhuc vivo, Antiochos uxorem ejus duxit: & Persæ mortuo patre, uxorem ejus ducebant. Unde ut testantur præfati Authores, loquitur D. Paulus de uxore patris adhuc superstitis, & renitentis. Ad quartum, & confirmationem dic, peccatum Ruben fuisse gravissimum propter gravissimam adulterii injuriam illatam parri: ob quam rationem id peccatum fuit contra jus naturæ: quamvis eo attento, non esset incestus. Et eodem modo accipiendus est locus *Amos* 2. in confirmatione Adductus. Ad ultimum dic, id arg. probare contrariam sent. esse valde probabilem: & habere indecentiam magnam ejusmodi matr. attento jure naturæ, nisi causa aliqua justa præponderet, (ut n. 2. diximus.) Er ob id Pontifices nolunt in eo gradu dispensare. Non tamen inde convincitur, ita esse jure naturæ vetitum, ut sit irritum tale matrim.

Quæstio posterior. An aliquis gradus affinitatis ex matrim. ortæ ita impediat in linea transversa, jure naturæ attento, matrim. ut eodem jure illud irritet? Quidam ajunt in primo gradu affinitatis lineæ transversæ esse jure naturæ interdictum matrim. ut si quis ducat uxorem fratris: vel si fœmina nubat viro suæ sororis. Ita sentiunt Authores, existimantes omnes gradus *Levitici* 18. prohibitos obligare nunc, eo quod lege quoque naturali interdicti sunt: (quos retuli disp. 52. n. 5. Et ibi eorum rationes attuli: hic enim gradus erat quidam ex ibi vetitis.) Et præter rationes ibi adductas prob. 1. quia inter fratrem, & sororem est jure naturæ irritum matrim. At uxor fratris reputatur ac soror, utpote quæ matrim. effecta est una caro cum fratre. Secundò, quia D. Joan. Baptista, (ut constat ex *c. 14. Matth. & c. 26. Marci*) graviter increpavit Herodem, quod uxorem fratris sui duxisset. Et *D. August. de fide & operib. c. 19.* dicit ambiguum esse, an Philippus frater Herodis tunc viveret. Et esse mortuum tenet *D. Chrysost. hom. 41. in Matt.* At Herodes, qui Gentilis erat, non adstringebatur lege Moysis, sed sola naturali. Tertiò, quia, *c. Gaudemus, de divort.* decernitur infideles conjunctos in secundo gradu separandos non esse. Ubi tanquam notum relinquitur, secus esse in primo gradu. At proinde in hoc gradu erit irritum jure naturæ matr. Aliàs infideles separandi non essent. 10

Sed dicendum est, nullum gradum affinitatis in linea transversa adeo esse prohibitum jure naturæ, ut eo attento irritet matrim. quamvis aliquam præseferat naturalem indecentiam, nisi causa aliqua justa cohonestetur, (ut dixi n. 2.) Prob. 1. quia *Innoc. III. c. fi. de divort.* dispensavit cum infidelibus recens conversis propter infirmitatem eorum, ut utantur matrimoniis initis cura relictis fratrum. Et Alexander VI. dispensavit in eodem gradu cum Rege Lusitaniæ. Et Julius II. cum Henrico VIII. & Catharina Regibus Angliæ. Et posteà Clemens VII. consultis totius orbis illustribus universitatibus, & maturissimo consilio habito decrevit auctoritate Pontificia fuisse legitimam dispensationem. Quod decretum refert ad verbum *Castro lib. 1. de lege pœnali c. 12.* & multi viri doctissimi varios edidere tractatus in hujus veritatis confirmationem. Secundò, quia Jacob vir sanctissimus duxit Liam, & Rachelem sorores, *Genes. 29.* Et Judas *Genes. 38.* dedit eidem mulieri duos fratres in viros. *Et Deuteron. 27.* jubebat lex vetus, ut frater duceret uxorem fratris sine liberis defuncti. Tertiò probatur omnibus rationibus adductis n. 7. ad probandum, in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ irritari jure naturæ matrim. Nam à fortiori probant in linea transversa. Quartò quia arctius est vinculum inter consanguineos in secundo gradu lineæ transversæ, quam inter affines in primo gradu ejusdem lineæ: illi enim ab intrinseco per ejusdem sanguinis participationem conjuncti sunt: hi verò quasi ab extrinseco. At inter illos non est irritum jure naturæ matr. sed solo Ecclesiastico, ut constat ex *cap. Gaudemus, de divort.* Tandem, quia rationes cogentes ad dicendum jure naturali irritari matrim. in primo gradu consanguinitatis in linea transversa, quas retuli disp. 52. n. 2. non procedunt inter affines in eodem gradu lineæ transversæ. Quia hi non simul habitare coguntur, tanquam ab eisdem parentibus educandi, immò cum uxoribus domicilium paternum motant: nec tam arctè necessitudine conjunguntur, ac fratres & sorores. Et ideò hanc certissimam sent. tuentur omnes DD. n. 7. relati, & multi alii viri doctissimi, qui varios tractatus edidere in favorem matrimonii Regis Angliæ Henrici VIII. cum Catharina, qui ob id irritum esse contendebat, nec potuisse Pontificem dispensare, quod ea prius nupsisset fratri ipsius Henrici, ac matrim. cum duobus fratribus sit jure naturæ irritum. Et *Cajet. tom. 3. opusc. tract. 13. de conjugio cum relicta fratris, ad Regem Angliæ, & tractat. 14. de eo. conjungio ad Clem. VII. Victoria relect. de matr. 2. p. partis 2. n. 6. & 8. Covar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 10. n. 7. 8. 9.* in. *Ledesma 2. p. 4. q. 56. a. 4. f. 488. col. 1. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 28. statim in princ. & col. 2. notab. 2. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. puncto* 3. ubi de imped. cognationis, *vers. in aliis autem gradibus, Sotus 4. d. 41. q. un. a. 3. concl. 2. Barthol. à Ledesm. de matrim. dub. 42. concl. 2. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 55. art. 6. circa 1. statum affinitatis, diff. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c. 50. fol. 148. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 228. n. 3*. 11

Ad arg. n. 10. proposita dic. Ad primum, eos non esse verè, & propriè unam carnem, & ita non concludi, tam arcto vinculo prohiberi matrim. inter illos, ac inter fratres. Ad 2. dic, Herodem vivente fratre Philippo, uxorem ejus contra omne jus du- 12

jus duxisse, ut testantur *D. Tho. in illum locum Matth. & Beda in eum locum Marci 6. & Joseph. lib. 18. Antiq. c. 6.* & multi alii. Vel secundò dic, Herodem tanquam filium cujusdam Judæi adstrictum fuisse lege Moysis, quæ tuuc nondum spirarat usque ad mortem Christi, idque matrim. vetabat: quod ejus frater liberos reliquisset. Ad ultimum dic, esse ibi sermonem de gradibus consanguinitatis.

DISPUTATIO LXVII.

Ad quotum affinitatis gradum extendatur prohibitio matr. jure Ecclesiastico, ut affinitas ex copula illicita sit?

SUMMARIUM.

Enodatur quotuplex affinitas olim fuerit, & quot ejus gradus veteri, num. 1.

Hodie unicum est affinitatis genus. Nec ex affinitate oritur affinitas inter consanguineos affinium. Et enodatur, qui horum possint inter se matrimonio copulari, n. 2.

Ad quotum gradum extendebatur olim prohibitio matrimonii inter affines ex copula licita vel illicita, n. 3.

Per Tridentinum restricta est affinitas ex fornicatione ad 2. gradum, ultra quem nec impedit etiam sponsalia, licet ante Tridentinum ea affinitas contracta esset, n. 4.

Affinitas ex matrimonio non est restricta, n. 5.

An sola affinitas ex simplici fornicatione restricta sit? n. 6.

An sit incestus accessus ad consanguineam ejus, cum qua quis fornicatus est, ultra secundum gradum? Refertur sententia, n. 7.

Proponitur sententia Authoris, n. 8.

An dispensatione facta cum consanguineis duobus, ut matrimonio copulentur, copula inter illos sit incestus? n. 9.

Quando supervenit affinitas matrimonio, an impediat debitum peti: & si matrimonium est votum teneatur incestuosus religionem ingredi? Remissivè. Et an dirimat priora sponsalia, n. 10.

1 ANtiquitus triplex erat affinitatis genus, matrimonii contractum subsequentem irritans. Primum erat inter personam copula licita vel illicita cognitam, ac ejus consanguineos: & è contra ioter eam personam cognitam, & consanguioeos cognoscentis, ut constat ex toto *tit. de eo qui cognov. consang.* Secundum erat inter verum affinem & maritum, seu uxorem sui affinis. Verbi gratia, Petrus est affiois Mariæ uxoris fratris sui, si mortuo fratre Maria nubat alicui, cum boc viro habet Petrus affinitatem secundi generis. Tertium erat cum marito vel uxore illius conjuncti secundo affinitatis genere, ut in exemplo posito si vir ille posterior Mariæ ducat factus viduus aliam, hæc est conjuncta Petro tertio affinitatis genere. Habentur bæc duo geoera *c. Porro, & c. De propinquis 35. q. 3.* & ita ex affinitate oriebatur affinitas.

2 Cæterum hodie solum primum affinitatis genus vim habet, nempe, inter habentem carnalem copulam, sive licitam sive illicitam, & cousanguineos mulieris cognitæ, & è contra inter mulierem cognitam, & cognoscentis consanguioeos. Nec ex affinitate oritur jam affinitas. Sic enim statutum est in Concilio generali Lateranensi; & habetur *c. Non debet, de consang. & affin.* Quare hodie consanguinei uxoris efficiuntur affines mariti, & è contra; at ioter consanguineos mariti, & consanguineos uxoris nulla prorsus est affinitas, nec inter affines oritur alind vinculum cum quacumqne alia persona. Unde filia uxoris ex alio matrimonio habita aut ex fornicatione cum altero, potest nubere filio aut fratri viri. Et duæ sorores possunt nubere duobus fratribus. Habetur expressè *c. Quod super bis, de consangu. & affin.* Item potest quis in uxorem accipere relictam à propriæ uxoris fratre. Item diversis temporibus potest quis plures fœminas uxores sibi accipere, quæ cum pluribus fratribus matr. contraxerant. Ut Joanna, & Maria nupsere duobus fratribus, potest Petrus Joannam viduam effectam ducere, & ea mortua Mariam. Similiter Petrus duxit uxorem Pauli, & Paulus quandam noo conjunctam Petro, nec sibi, sed extraueam, possunt soluto utroque matr. illud inter se inire Petrus, & illa uxor Pauli, quod nulla hodie ex ea affinitate conjunctio pullulet. Sic aliis citatis docet *Covar. 4. decret. 2. par. cap. 6. §. 7. n. 6.*

3 Rursus jure aotiquo interdictum erat ac irritum matrimonium cum alterutrius conjugis consanguineis, sicut cum propriis, usque ad septimum gradum, & ita usque ad illum extendebatur affinitas, ut constat ex *cap. Nullum, & cap. Æqualiter*, quæ sunt ex Julio Pontifice 35. q. 3. At restricta est per *cap. Non debet, de consangu. & affin.* ad 4. gradum. Et quamvis nec in antiqoiori jure dum extendebatur ad septimum gradum, nec in noviori restringente ad quartum, mentio fiat de affinitate ex copula illicita, sed de orta ex conjugali, nec jus invenerim explicaos in illa gradum. At cum jure canonico constet, ex copula illicita oriri affinitatem, sicut ex licita, *cap. Discretionem, de eo, qui cognov. consanguineum*, jure optimo universi Doctores, consuetudine sic explicante, metiuntur gradum affinitatis ex copula illicita, juxta gradum ortæ ex illicita: & utramque ad eumdem gradum extendunt, attento jure antiquo. Et ita supponit fuisse, *Trid. sess. 24. de matrim. cap. 4.* dum affinitatem ortam ex foroicatione restringit ad secundum gradum. Rationes autem hujus probibitionis sunt eædem, quas disputatione 53. num. 3. attuli de prohibitione graduum eorumdem consanguioitatis.

4 Novissimo autem *Trid.* decreto *sess. 24. de matrim. c. 4.* restricta est affinitas ex fornicatione consurgens ad secundum gradum, his verbis: *Sancta Synodus impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractum inducitur, & matrimonium posteà factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu conjunguntur, restringit: in ulterioribus vero gradibus statuit, hujusmodi affinitatem matrimonium posteà contractum non dirimere.* Et quamvis dubitatum fuerit à quibusdam viris peritis, an affinitas ex fornicatione impediret subsequens matrimonium, quamvis illud oon dirimeret instar voti simplicis, & aliorum impedimentorum tantum impedieotium. Ansamque non modicam dubitandi præbebat prædictum Tridentini decretum. Quod non videatur omninò eam affinitatem restringere, sed limitare, quatenus matrimonium dirimebat, & à jure veteri statuenti eam impedire, & dirimere, recedeodum non sit, nisi quatenus jus novum corrigit, *l. Præcipimus, C. de appellat.* Qua ratione convictus *Navar. summa Latina antiqua, c. 22. nu. 43.* tenuit hanc partem, Sed posteà viso motu proprio Pii V. in quo declaravit oppositum, mutavit sententiam *in nova editione*, cum motum proptium edidit anno 1566. & incipit: *Ad Romanum Pontificem*. Verba autem declarationis sunt hæc: *Declaramus & auctoritate Apostolica decernimus nullum hodie impedimentum remanere, quo minus in ulterioribus gradibus hujusmodi liberè, & licitè matrimonium contrahi possit.* Quod decretum meritò utitur verbo, Declaravimus, quasi non sit novum jus, sed declaratio decreti Tridentini, quasi re vera ipsum voluerit auferre prorsus prædictum impedimentum, licet verbis limitatis videatur uti, ibi: *Matrimonium posteà contractum non dirimere*. Et ratio est, quia omne impedimentum dirimens ex eo solum habet impedire, quod dirimat (cum impedimentum dirimens sit emineoter impediens:) & proinde cum tollitur impedimentum quatenus est dirimens, tollitur etiam quatenus impedit. Quare nec affinitas ex fornicatione dirimit, aut impedit sponsalia subsequentia, aut præcedentia, ultra secundum gradum. Quia etiam sola ratione, qua impedit matrim. impedit sponsalia: si ergo illud noo impedit ultra secundum gradum, nec etiam impediet hæc. Et ita docent refereotes sic declarasse Cardinales. *Petr. de Ledesma de matr. qu. 55. a. 3. dubio ult. Manuel 1. tomo summæ 2. edit. c. 228. n. 4. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 53.* Nec affinitas contracta ex fornicationo ante Tridentinum usque ad quartum gradum, durat posteà, sed similiter restricta est usque ad secundum, ut declaravit Pius V. in quodam proprio motu. Ut referunt *Veracruz appendice ad Speculum*, ubi de impedimento affinitatis, *in fine. Petr. de Ledesm. dub. 6. & Manuel proximè allegati.*

5 Hinc deducitur affinitatem ex matrimonio ortam non esse restrictam per Tridentinum, sed hodie dirimere matrimonium usque ad quartum gradum: sicut statutum erat *c. Non debet, de consangu. & affin.* Quia *Trid. sess. 24. de matr. c. 4.* restringens affinitatem expressit ex fornicatione contractam. Et cum sit fortius vinculum affinitatis ortæ ex copula conjugali, non sequitur, ut illa restricta censeatur, hæc quoque coarctata. Adde Tridentinum voluisse restringere affinitatem ex fornicatione, quod hæc sæpissimè occultè contrahatur, & ex hac noo oriatur vinculum aliquod amicitiæ inter affines. Quæ rationes cessant in affinitate orta ex copula conjugali. Et ita tamquam rem certissimam, docent *Navar. sum. lus. c. 22. n. 43. Veracruz appendice ad Speculum*, ubi de impedimento affinitatis, *f. 77. Ovandus 4. d. 41. q. un. proposit. 6. in fine, Majolus lib. 3. de irreg. c. 25. nu. 13. §. Affinitas, Laral. Si quis à liberis, in principio, n. 90. ff. de liber agnosc. Angles Floribus 1. p.* ubi de matr. *q. 14. art. 1. diffic. 1. Palacios 4. d. 41. disp. un. colum. 33. vers. Affinitas, f. 930. Perez lib. 8. ordinam. tit. 15. l. 1. colum. 3. f. 315. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 7. n. 9. Cervantes l. Tauri n. 33. Molina l. 1. sum c. 4. §. 18. Toledo l. 7. summæ c. 11. n. 4. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. puncto 3.* ubi de impedimento affinitatis, *Bart. à Ledesm. de matr. du. 41. concl. 1. Enriquez l. 12. de matr. c. 10. nu. 1. in comment. lit. H. Emm. Sa summ. verb. matr.* ubi de impedimentis dirimentibus, *n. 13. Graffis 1. p. decis. lib. 12. c. 80. n. 4. Petrus de Ledesma de matr. q. 55. a. 6. paulo post princ. Philiarc. de officio Sacerdotis t. 1. p. 2. l. 2. c. 12. vers. Consanguinitatis, Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 228. n. 4. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 53. Vivald. candel. Sacram. 1. p.* ubi de matr. *n. 205. Llamas 3. p. methodi curat. c. 8. §. 19 & omnes.*

6 Sed an nomine fornicationis intelligat Tridentinum, dum affinitatem ex ea ortam restriuxit ad secundum gradum, omnem illicitum concubitum, an solam fornicationem simplicem condistinctam contra adulteriom, stuprum, & cæteras luxuriæ species, non videtur constare ex ipso Tridentini contextu. Quia *sess. 24. de matr. cap. 4.* restriogens eam affinitatem, solam ex fornicatione ortam expressit. At fornicatio propriè loquendo est nomen speciale simplicis fornicationis, quæ habetur inter solutos, & distinguitur contra alias luxuriæ species. Ut docet Gelasius Pontifex relatus *c. 2. 36. quæst. 1.* Et verba in decretis sunt propriè accipienda, maximè si correctoria sint, quale est hoc. Et ita *Veracruz in appendice ad Speculum*, ubi de impedimento affinitatis, dicit, non satis sibi constare, quid sit definiendum.

Verum

Verum absque dubio mens Tridentini fuit, foroicationem accipere genericè, prout omnem illicitum concobitum complectitur. Quod in sacris literis valde frequens est, ut *Tobiæ 4. Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione*. Et *ad Ephes. 5. ad Coloss. 3. Actuum 15*. Quia in omni copula illicita procedit ratio movens Tridentinum ad prædictam restrictionem, nempe, ex ea non oriri amicitiæ vinculum, & communiter ignorari: ac proinde multa damna pullulare ex eo impedimeoto, nisi restringatur. Quare hanc partem tuetur licet titubans, *Veracruz. ibidem*. Eandem tenet *Ovandus 4. d. 41. q. un. proposit. 6. in fine*. Pro eadem sententia sunt *Navarrus. Lara, n. 91. Angles, Perez, Palacios, Azebedo, Toledo, Valentia, Barth. à Ledesma, Petrus à Ledesma, Graffis, Philiarchus, Vivaldus nn. praced. allegati, Salzedo addit. ad Bernardum Diaz practica can. c. 84. ad finem, Gutierez lib. 1. qu. can. c. 23. nu. 3. Lud. Lopez 2 par. instructoris*, ubi de matr. *c. 50. fol. 1159.* ubi indistinctè dicunt, affinitatem ex copula illicita ortam, esse restrictam per Tridentinum.

7 Ulterius dubitabis, an hodie sit iocestus, an potius simplex fornicatio, accessus ad Consaoguineam intra tertium gradum ejus, cum qua prius idemmet fornicatus fuerat? Videtur enim incestus. Quia *Tridentinum sess. 24. de matrimon. cap. 4.* non prorsus abstulit affinitatem ex fornicatiooe consurgentem, sed in quantum matrimonio ineundo obstabat. Ut ex ejus contextu constat: nec voluit favere fornicatiooibus. At limitata causa limitatum producit effectum, *l. Age cum Geminiano, C. de transact.* maximè cum id decretum sit correctorium. Remaoet ergo affinitas io eo tertio gradu ex priori fornicatione prodocta, ad eum effectum, ut accessus personæ sic affinis sit incestus. Præterea, quia etsi expediat matrimonii impedimenta restringi: at non licet ampliari licentiam admittendi delicta. Quæ utique ampliaretur, si jam ultrà secundum gradum illius affinitatis noo esset incestus punibilis. Et ideo hanc partem censet probabilem, *Petrus de Ledes. de matr. qu. 55. art 3. dub. 5. & ipsemet in summa sacram.* ubi de sacramento pœnitentiæ, *c. 19. f. 630. vers. Ha se de advertir*, tantum appellat valde probabilem contrariam sententiam, quasi hanc quoque probabilem reputet. Et *Azebedo li. 2. recopil. tit. 20. l. 7. n. 42. fine*, quæstione hac utrimque disputata, anceps manet, ac cogitandum relinquit.

8 At mibi certum videtur, eum non esse incestum. Ducor, quia nullibi reperitur specialis prohibitio accessus ad affiues, sed tantum est incestus, ac specialiter prohibitus, eo quod inter illos interdicitur matrimooium, ob reverentiam affinibus debitam: quæ etiam ratio iovenitur copula illicita: & ideò tota prohibitio copulæ promanat à matrimonii prohibitione, estque illi accessoria (ut probavi disp. 5. n. 7. & 8.) Ergo cessante matrimonii probibitione, cessat tamquam accessoria prohibitio copulæ specifica, ac proinde accestus ille non erit iocestus, sed simplex fornicatio. Secundò, quia jnre communi impediebatur matrimonium usque ad septimum consanguinitatis, & affinitatis gradum (ut dixi n. 3.) & posteà restricta est consanguinitas, & affinitas ad 4. gradum, *c. Non debet, de consang. & affin.* & universi fatentur jam accessum ultra 4. gradum ad consaoguineos vel affines, non esse incestum. Cum tamen textus *d. c. Non debet*, nil dicat de incestu, sed tantum non prohiberi deinceps matr. ultra 4. gradum, ibi: *Prohibitio quoque copula conjugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de catero non excedat*. Ergo ut accessus ad affines ex copula fornicaria non sit incestus ultra 2. gradum, satis est ut ultra eum sit jam sublata ea affioitas ad effectum impediendi matr. Tandem hoc constat ex doctrina Cajetani, & aliorum, quos n. seq. referam. Nec obstant argumenta contrariæ sent. relata n. præc. Quia ex dictis patet solutio, cum enim pendeat eum accessum esse iocestum ex prohibitione matr. eo ipso quod bæc cessat, cessat quoque incestus ratio: unde non dicenda est illa limitata causa respectu effectus impediendi matr. ita ut excludat tolli simul rationem incestus. Quia hic effectus pendet in fieri, & conservari ex priori, nec obstat, si quispiam ob suam malitiam iude peccandi liberius ansam sumat. Quia id non intendit Ecclesia. Et ideò hanc sent. sustinent *Medina, Salzedo, Llamas, nu. 6. allegati, Gutier. lib. 1. qq. can. c. 23. n. 3. Alcozer sum. cap. 20. vers. El penitente. Cervantes lib. 9. Taur. n. 33. & 38. Emm. Sa sum. verb. Luxuria, n. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 209. n. 2. concl. 2.* & hanc dicit multò probabiliorem *Petr. de Ledes. de matr. q. 55. art. 3. dub. 5.* & manifestè est hujus sententiæ *Veracruz append. ad Speculum*, ubi de impedim. affinit. *ad fi. fol. 80.* ubi ait alios gradus affinitatis ex fornicatiooe, ultra 2. ita semotos esse per Tridentinum, ac si nunquam fuisseot.

9 Ex his deducitur, quid dicendum sit, si postquam duo consaoguinei aut affines obtinuere dispensationem ad ineundum matr. foroicentur, an is accessus sit incestuosus. Et quidem si ordinarius, cui Pootifex (uti fieri solet) commisit, ut si preces veritate nitaotur, dispeoset, oondum dispensarit: maoifesta res est, illum esse incestum. Quia nondum est ablata inter illos prohibitio matrimonii per dispensatiouem. Quare si tunc illud contrahereot, esset utique irritum. Difficultas autem est, postquam ordinarius dispensavit. Quoniam *Majoris 4. d. 40. q. 2. argum. 4. propos. 8. & Gallego de cognat. spirit. c. 24. nu. 17. vers. Tertio*, sentiunt diversum esse quando lege commuoi, & quando privilegio specialis dispensationis, tollitur impedimentum affinitatis vel consanguinitatis: & sic quamvis in priori casu cesset ratio incestus, non tamen cestare in posteriori. Quia lex communis omninò tollit consanguinitatem vel affinitatem in eo gradu. At Pontifex solum dispensat ad effectum contrahendi matrimonii. Cæterum mihi multò probabilius est (ne dicam certum) nullum esse incestum. Tum propter doctrinam quam tradunt *Cajet. sum. verb. Incestus, init. & ibi Armilla init. Vega 2. to. sum. cap. 5. casu 1. init.* ubi dicunt incestum esse, quando inter consanguineos vel affines fit commixtio absque dispensatione matrimoniali. Quæ cum hic adsit, manifestè oon erit incestus. Tum etiam, quia num. præced. probavi jure communi tantom tolli alios consanguinitatis, & affinitatis gradus, ad effectum non impediendi matrimonium: & non posse esse iocestum ablata matrimonii prohibitione. Quæ æquè tollitur quoad bos per specialem dispeosationem: sicut quoad omnes per legem generalem.

10 Tandem quando affioitas supervenit matrimonio, qualiter impediat ejus usum: & si matrim. non sit consummatum, an teneatur iocestuosus ingredi religionem, dicam lib. 9. disp. 27. & seqq. Id tamen est apud omnes indubitatum affioitatem sponsalibus de futuro supervenientem illa dissolvere. Quia matrim. perfici nequit, propter impedimentum affinitatis dirimens.

DE IMPEDIMENTO

publicæ honestatis.

DISPUTATIO LXVIII.

Quid sit impedimentum publicæ bonestatis? & an oriatur ex quibuscumque sponsalibus certis, & absolutis, quamvis irritis: & ad quorum usque gradum extendatur?

SUMMARIUM.

Quid sit publica honestas, & quo jure matr. dirimat? n. 1.

An inter fideles oriatur hoc impedimentum, ita ut sit irritum matrim. quando ducunt consanguineam ejus, cum qua sponsalia iniere, vel saltem ex sponsalibus tempore infidelitatis initis oriatur vinculum naturale, quod impediat post baptismum inire matrim. cum talis sponsa consanguineis? n. 2.

An ex sponsalibus oriatur impedimentum cum sponsa affinibus? num. 3.

An oriatur cum consanguineis illegitimis alterutrius sponsi? n. 4.

Qualiter tanto jure antiquo oriebatur hoc impedimentum ex sponsalibus irritis? n. 5.

Quid si Monachus, sacerdos, aut quocumque impedimento dirimenti laborans, contraheret sponsalia cum aliqua: an impedirent consanguineos ne validè possent illam ducere? n. 6.

Quid si hac sponsalia irrita sint contracta per scientes aut ignorantes id impedimentum? n. 7.

Attento jure communi durabat impedimentum usque ad quartum gradum, num. 8.

An usque ad illum duraret, quando sponsalia erant irrita? n. 9.

Attento Tridentino non oritur sponsalibus irritis, & quando sunt valida, non excedit primum gradum linea recta vel transversa, num. 10.

An restricta sit publica honestas orta ultra primum gradum ante Tridentinum, num. 11.

An quando quis est frigidus vel maleficiatus, & in tenella atate antequam defectus potentia, per experientiam explerari valent, contrahit sponsalia, illa sint valida, & pariant impedimentum? n. 12.

An ex sponsalibus irritis defectu solius consensus interni, oriatur hoc impedimentum? Refertur quadam sent. n. 13.

Proponitur sententia Authoris, n. 14.

Quid, si sint irrita ex alio defectu, qui probari nequit? n. 15.

Quid si talia sponsalia ex defectu interno irrita sint clandestina? num. 16

Quid si impedimentum illud occultum, postea falsis testibus probetur, vel illa sponsalia clandestina falsis testibus probentur? num. 17.

Quid si parentes vel alii ineant sponsalia pro infantibus vel majoribus præsentibus vel absentibus? n. 18.

Quid si non constet de ratificatione filiorum, an sit ipsis credendum? n. 19.

Hoc impedimentum est perpetuum, nec morte alterius extinguitur, num. 20.

An cesset dissolutis communi consensu sponsalibus? n. 21.

An oriatur ex conatu ad copulam? n. 22.

An hoc impedimentum dissolvat pracedentia sponsalia? n. 23.

An si sponsalibus cum quadam initis, contrahat sponsus matrimonium cum ejus sorore, possit priorem ducere, aut saltem ex eo matr. irrito oriatur impedimentum ad matr. cum consanguineis hujus posterioris sponsa: & quid si priorem statum cognovisset, non data fide de matrim. n. 24.

An si

An si quidam iniit sponsalia cum aliqua, & posteà ejus frater eam ducat, liceat priori eam ducere? n.23.

1 IN hoc impedimento is ordo observandus est. Primò, quidem in præsenti disp. differetur de impedimento publicæ honestatis orto ex sponsalibus certis, & absolutis, sive validis, sive irritis. Deinde in sequenti de orto ex sponsalibus conditionalibus. Demum de orto ex matr. rato. Publicæ honestatis justitiæ impedimentum sic definitur à *D. Th. 4. d. 41. q. un. art. 1. q. 4. corp.* quem omnes sequuntur: est propinquitas ex sponsalibus proveniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione, propter honestatem ejus. Dicitur, propinquitas, ut denotetur convenientia, quam habet cum affinitate. Dicitur, ex sponsalibus proveniens, quia in hoc distinguitur ab affinitate, quæ ex copula oritur. Dicitur robur trahens ab Ecclesiæ institutione, ut denotetur hoc impedimentum solo jure Ecclesiastico inductum esse. Quod universi fatentur. Et habetur hoc impedimentum *c. Litteras, de desponf. impub. c. Juvenis, c. Veniens, c. Ad audientiam, c. Sponsam, de sponf.* & melius *c. de sponf. in 6.* Dicitur, propter ejus honestatem, ut denotetur causa, ob quam Ecclesia hoc impedimentum statuit. hanc enim rationem hujus impedimenti reddidit textus *d. c. Juvenis*. Quia nimirum æquum, & consonum honestati Ecclesiæ est, ut propter inchoationem matrimonii, quæ in sponsalibus reperitur, consanguineis alterutrius sponsi interdicatur matr. cum altero. Cujus honestatis meminit *Jurisconsult. l. Si qua, §. 1. & l. Semper, ff. de ritu nupt. & §. Uxor, Inst. de nupt.* Et ratio est, quia per sponsalia conjunguntur sponsi, non tamen perfectè, sicut per matrim. sed imperfectè tanquam per quoddam matr. initium. Convenientissimum ergo fuit, ut sic per matr. affinitas contraheretur subsequentes nuptias dirimens: ita ex sponsalibus aliud vinculum conjunctionis oriretur, minus tamen perfectum affinitate, quod similiter subsequens matrim. dissolveret.

2 Hinc deducitur, infideles validè tempore infidelitatis inire matrim cum consanguineis prioris sponsæ. Quod non subdantur legibus Ecclesiæ, à qua est hoc impedimentum: nisi legibus eorum id matr. irritetur, quod omnes fatentur. An verò ex sponsalibus oriatur vinculum aliquod naturale, quod post baptismum impediat matrimon. cum consanguineis alterutrius sponsi? dixi disp. 65. n. 7.

3 Quidam volunt oriri hoc impedimentum non tantùm cum consanguineis alterius sponsi, sed etiam cum illius affinibus. Sic *Joa. Monach. c. unico paulo post princ. de sponsal. in 6.* Sed hoc prorsus fundamento caret. Quia textus, n. 1. relati hoc impedimentum statuentes, cum solis consanguineis interdicunt nuptias. Deinde, quia conjuges non arcentur à matr. cum affinibus alterius conjugis, (ut diximus disp. præced. nu. 2.) nedum sponsi de futuro, & ita reprobato Monacho docent *Joa. Andr. c. unic. n. 4. de sponsal. in 6. & ibi Franc. num. 4. notab. 7. Domin. ibi §. Quare, n. 3. Brunel. de sponsal. concl. 10. n. 2. Caeta repetit. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. q. 205. n. 490.*

4 Videtur autem non oriri cum consanguineis illegitimis alterius sponsi: sed cum solis ex legitimo matr. natis, quod hoc impedimentum ex solo humano jure sit: ad hoc attento illegitimi non sunt filii nuncupandi, & sunt legibus odiosi, *auth. Ex complexu, C. de incestis nupt.* At certissimum est contrarium. Quia in contrahendis matrimoniis jus naturale, & pudor inspicienda sunt, *l. Adoptivus, §. Servilis, ff. de ritu nupt.* At cum hi sunt veri naturales consanguinei, eadem honestas naturalis versatur in abstinendo à matrimonio cum consanguineis sponsi legitimis ac illegitimis: quamvis hi quoad aliquos juris civilis effectus non reputentur ac filii. Deinde quia consanguinitas, ac affinitas, & cognatio spiritualis æquè contrahuntur cum consanguineis illegitimis ac legitimis. Cur ego non idem dicendum erit de publica honestate? Et ita docent *Anchar. c. Sponsam, n. 3. sponsal. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. 1.*

5 Consurgebatque hoc impedimentum, attento jure antiquo, ex quibuscumque sponsalibus certis, id est, cum determinata persona initis & absolutis, id est, absque conditione suspendenti, quæ nondum impleta est, contractis, quamvis ea irrita essent ex quacumque causa, dummodo non essent irrita ex defectu consensus, ut si contracta essent ab infante vel furioso, qui consensus incapaces non sunt, minimè orietur hoc impedimentum. At si ratione impotentiæ ordinis, aut voti, aut alii impedimenti dirimentis essent irrita, oriretur utique. Est expressa decisio textus in *c. unic. de sponsal. in 6.* Causaque hujus decisionis fuit, ut fraudibus obviaretur, atque propelleretur iniquitas eorum, qui contra juris impedimenta contrahere sponsalia nituntur: arcebuntur enim scientes inde publicam honestatem oriri, quæ subsequens matrimonium dirimit. Quare *D. Tho. 4. d. 41. q. un. art. 1. quæstiun. 4. ad 3.* dum dixit ex sponsalibus irritis non oriri hoc impedimentum, excusandus est, eo quòd textum non vidit decidentem contrarium: atque sola ratione naturali ductus verum dixit: hæc enim dictat ex nihilo nihil produci. Nec dicendum est quod ait *Sylvest. matrimonium 8. qu. 14.* nempe, tempore D. Thomæ decisionem hanc Pontificiam nondum emanasse. Quia (ut bene advertit *Sotus 4. d. 41. qu. un. art. 2. col. 5.*) Alex. III. multo antiquior D. Thoma idem statuerat *c. Ad audientiam, de sponsal.*

Hinc deducitur, attento jure antiquo, si consanguineus, affinis, frigidus, sacris initiatus, religiosus, aut alio impedimento dirimenti laborans, sponsalia cum aliqua ineat, quamvis ea prorsus irrita sint, illa tamen non carere aliquo effectu: eum enim habebunt, nempè impedire proprios consanguineos usque ad 4. gradum, ne possint validè eam fœminam ducere: propter impedimentum illud publicæ honestatis ex illis sponsalibus irritis consurgens. Sic expressè deciditur *c. unico, de sponf. in 6.* Unde non est audiendus *Calderin. cap. Ad audientiam, de sponf.* ubi negat sponsalia à Monacho inita, hoc impedimentum producere. Quia sunt irrita defectu consensus, eo quòd hic nec velle, nec posse habeat, *c. Si religios. de elect. in 6.* At audiendus non est, quia habet consensum naturalem, *l. 1. ff. de pactis*, qui satis est, ne illa sponsalia dicantur irrita defectu consensus. Dum enim textus *d. c. un.* decidit ex sponsalibus nullis defectu consensus non oriri hoc impedimentum, intelligit, defectu consensus naturalis, qualis est in furioso, & infante. Et ita expressè is textus decidit ex sponsalibus irritis ratione religionis produci hoc impedimentum, ubi nescio quid nomine religionis intelligi valeat, nisi votum solemne professionis. Et ita docent *glos. ea c. un. verb. Dissolvendum, & ibi Francus n. 3. Domin. ibi, in princ. n. 2. supergloss. verb. Dissolvendum, Innoc.* (quamvis cum aliqua dubitatione, dicit enim forte ita esse,) *c. Ad audientiam, in fi. de sponsal. Host. ibi, paulo post princ. & ibi Prapos. n. 6. Alex. de Nevo n. 6. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 24. art. un. q. 3. Monald. sum. tract. de matr.* ubi de imped. affinit. *Rosel. verb. Impedim. imped. 13. n. 3. Angel. verb. matr. 3. imped. 14. n. 11. Supplem. Gabr. 4. l. 41. q. un. n. 2. post 3. concl. vers. Dicitur dummodo, & ibi Sot. q. un. a. 2. col. pen. vers. Ubi tamen. Nav. sum. Hisp. c. 22. nu. 58. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. 4. Ant. Cuc. l. 5. instit. majorum, tit. 10. n. 43. Gaeta repet. c. Ad limina 70. q. 1. §. 4. q. 203. n. 486. Lud. Lopez 2. p. Instruct.* ubi de matr. *c. 50. f. 1148.* 6

Sed prædictam decisionem textus *c. unica, de sponf. in 6.* in quantum continet ex sponsalibus irritis quacumque ratione, præterquam defectu consensus, oriri hoc impedimentum, temperant quidam, ut intelligatur, quando sponsalia contrahuntur ab ignorantibus impedimentum: secus si illud nossent. Quia quando scienter contraherent, ille consensus contra jus habitus, pro non consensu habetur: argumento ex *l. Non dubium, C. de legibus.* Ita *Anchar. c. Ad audientiam, n. ult. de sponf. & d. c. un. n. 3. Durand. 4. d. 41. q. 2. nu. 5. Veracruz. 1. p. Specul. n. 52. concl. 3.* Sed jure optimo alii ab hac limitatione recedunt, dicuntque idem esse dicendum, sive scirent, sive ignorarent impedimentum. Tum quia textus indistinctè loquitur. Tum etiam, quia fortior adest consensus, quando norunt impedimentum, quam dum illud ignorant. Cùm nil ita consensum excludat, ac error, *l. Si per errorem, ff. de jurisd. omn. jud.* Ita *Francus d. c. un. n. 3. notab. 4. Palu. 4. d. 41. q. 2. a. 2. n. 12.* Hinc etiam convincitur non esse veram limitationem, quam tradit *Vega 2. to. sum. c. 34. casu 13.* nempe, ut textus intelligatur, quando contrahens sciebat impedimentum, secus quando id ignorabat. Quia sicut affinitas non pendet ea scientia, sed copula, scienter sive ignoranter habita nascitur: ita de hoc impedimento asserendum est. Et absque fundamento limitatur textus loquens indistinctè. 7

Durabat etiam impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus consurgens attento jure antiquo usque ad 4. gradum, unde contrahens sponsalia de futuro non poterat cum consanguineis alterius sponsi usque ad 4. gradum matrim. validè inire. Quia etsi textus n. 1. relati hoc impedimentum statuentes, gradum non explicent, sed indistinctè loquantur de consanguineis: at cùm consanguinitas ad quartum gradum extendatur, intelligendi sunt de consanguineis intra quartum gradum. Et ita tenent ex Theologis *D. Th. 4. d. 41. q. un. n. 1. quæstiun. 4. corp. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 10. notab. 1. Cajet. sum. verb. matr. c. 1. imped. 10. Victor. sum* ubi de matr. *n. 297. Sotus 3. d. 41. q. un. n. 3. concl. 1. & a. 2. col. pen. Petr. de Soto lect. 10. de matr. §. penalt. Ledes. 2. par. 4. qu. 57. a. 4. init. Veracruz. append. ad Specul.* ubi de publica honest. *fol. 76. Enriq. l. 12. de matr. c. 10. nu. 2. Toled. l. 7. sum. c. 10. n. 2. Valentia 4. p. disp. 10. qu. 5. punct. 3.* ubi de impedim. publicæ honest. *Philiarc. de offic sacerd. tom. 1. p. 2. c. 10. initio. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 234. fi. Bart. a Led. dub. 43. de matr. col. 2. Vivald. candel. sacram. 1. p.* ubi de matr. *n. 234. concl. 2.* Et ex Jurisperitis, *gl. c. un. de sponsal. in 6. verb. Consanguinitatis, & ibi Archid. nu. 11. Joa. And. n. 4. Anchar. n. 3. Francus n. 3. Dominic. ibi, §. Quare, n. 3. Gosfred. sum. c. de eo qui cogn. consang. in fi. Albert. in suo dict. lit. I verb. imped. 1. 3. Hostiens. c. Sponsam n. un. de sponsal. ibi Jo. Andr. 6. Anc. nu. 21. Abbas n. 9. Alex. de Nevo n. 1. Prapos. n. 3. Abbas c. Juvenis, n. 4. de sponf. Henric. c. Non debet, fi. de consang. Lex reg. 12. tit. 1. p. 4. Rosella, verb. Impedim. 13. n. 1. Angel. verb. matr. 3. imped. 14. n. 1. Sylv. verb. matr. 8. qu. 14 dict. 4. Armil. verb. matr. n. 36. Tabien. verb. Imped. imped. 11. nu. un. Nav. sum. Lat. c. 22. n. 57. & l. 4. cons. t. de sponsa in 1. edit. cons. 33. n. 3. in 2. cons. 11. n. 3. Anc. Cuc. l. 5. instit. majorum, t. 10. n. 42. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 204. n. 489.* 8

Hoc autem intelligit *Francisc. Vercellin. tolarius ac Ant. c. Ad audientiam, n. 10. de sponsal.* quando sponsalia sunt valida: quando enim sunt irrita; dicit solùm extendi impedimentum ex illis consurgens ad primum usque gradum. Quia *c. Ad audientiam, de sponsal.* decidens ex sponsalibus irritis oriri hoc impedimentum, loquitur ubi quispiam duxit sororem ejus, cum qua prius sponsalia irrita contraxerat. Et *c. unic. de sponsal. in 6* quod posteà editum est, & absolutè loquitur de consanguineis, accipiendum est 9

juxta

juxta prius decretum *d. c. Ad audientiam*, quando sunt in 1. gradu consanguinei. Sed meritò hanc sententiam reprobant, dicentes impedimentum ex sponsalibus irritis descendens extendi quoque ad 4. usque gradum, *Joa. Andr. eo. c. Ad audientiam fi. Ant. n. 10. Abb. n. 3. Anchar. n. 1. Alex. de Nevo nu. 8. Prapos. statim in princ. Henric. n. 3. Armilla, & Ant. Cuc. nu. praced. allegati. Gaetn repet c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 203. n. 483.* Quia cum *c. unico, de sponsal. in 6.* æquiparentur prorsus sponsalia valida & irrita, quoad hoc impedimentum inducendum: ad eundem gradum protendi debent. Nec obstat *d. c. Ad audientiam*, quia ibi nil decidit Pontifex de gradu; in quo sponsalia irrita prodocunt hoc impedimentum, sed ad casum specialem, in quo ducta erat socor prioris sponsæ, de quo consultus fuit, respondet. Quare non potest inde efficax argumentum sumi, ut *d. c. unic.* in solo 1. gradu intelligatur.

10 Hodie autem hoc correctum est per *Trid. sess. 24. de matrim. c. 3.* quantum ad duo. Alterum est, quoad sponsalia quacumque ratione irrita, ex quibus deciditur nullum prorsus oriri impedimentum. Alterum verò, quoad gradum, ad quem extenditur hoc impedimentum, quando sponsalia valida sunt. Deciditur enim ad 1. solum consanguinitatis gradum extendi. Unde cùm indistinctè loquatur Trid. intelligi debet, ut id impedimentum non excedat 1. gradum consanguinitatis, sive in linea tranversa, sive in recta. Quare iniens sponsalia non potest validum matrim. inire cum patre, matre, fratribus, sororibus, vel filiis sponsi alterius, vel sponsæ: at potest cum aliis consanguineis sive ascendentibus, sive descendentibus, sive collateralibus. Quod omnes alii sint conjuncti sponsis ultra primum consanguinitatis gradum, quem impedimentum hoc non excedit. Sic *Petrus de Ledesma de matr. q. 55. art. 4. dub. 1. Manuel 1. to. summa 2. edit. cap. 234. n. 4. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 16.*

11 Nec hæc restrictio inducta per Trid. intelligenda est de solo impedimento publicæ honestatis post id decretum incurrendo ex sponsalibus: quamvis *Navar. sum. Lat. c. 22. n. 58. fi.* id clarè significet. Sed similiter restricta censetur publica honestas orta ex sponsalibus ante Trid. initis. Unde qui ante Tridentinum contraxerat sponsalia irrita cum aliqua persona, & subinde non poterat copulari matrimonio cum ejus consanguineix, potest modò perinde ac si sponsalia illa non contraxisset: & si fuerunt sponsalia valida, ac ideò tunc impeditum erat matrim. usque ad 4. gradum, jam nunc tantùm impeditur usque ad primum. Quia in restrictione impedimenti affinitatis, & cognationis spiritualis, eodem prorsus tenore loquitur *Trid. sess. 24. de matr. c. 2. & c. 4.* quo *c. 3.* restringens hoc impedimentum publicæ honestatis: at Pius V. rogatus de duobus illis impedimentis, in duplici motu proprio declaravit intelligi non tantùm in futurum, sed etiam in præteritum. Ergo eodem modo intelligendum est de hoc impedimento. Et ita docent *Veracrux. append. ad Specul.* ubi de impedim. affinit. *in fi. fol. 80. Enriquez lib. 12. de matr. cap. 10. n. 2.*

12 Id tamen monuerim, quando impedimentum dirimens matrimonium est tale, ut in ea ætate, in qua contrahuntur sponsalia, explorari per experientiam nequeat ea non reddere irrita, sed esse vera & legitima, ac proinde producere impedimentum publicæ honestatis, ut si puer in tenella ætate revera frigidus aut maleficiatus sponsalia contrahat. Ratio est, quia impedimentum illud adhuc non erat in actu impediendi: cum in ea ætate puer frigidus, & non frigidus quantum ad generationis actum sit æquè impotens. Ita docent *D. Tho. 4. d. 41. q. un. a. 1. quæstiunc. 4. ad 3. & ibi Sotus, q. un. a. 1. col. penult. vers. Aliud verò, Sylvest. verb. Matrimonium 8. q. 14. dicto 1. Lud. Lopez 2. part. instruct.* ubi de matr. *cap. 50. fol. 1148. col. 1.*

13 Difficultas autem potissima est, an quando sponsalia sunt valida de jure, eo quod nullum juris impedimentum intercedat, at solum sunt irrita defectu consensus interni, consurgat ex illis hoc impedimentum? Quidam censent non consurgere. Quia attenta sola ratione naturali ex sponsalibus irritis, id impedimentum non oritur; (ut diximus *n. 5.*) sed ideò tantum oriebatur, quia id decisum erat *c. un. de sponsal. in 6.* sed id quoad hoc est omninò correctum per *Trid. sess. 24. de matrim. cap. 3.* ubi decernitur sponsalia quacumque ratione valida non sint, minimè inducere hoc impedimentum. Et confirmatur, quia ea particula, Quacumque, est universalis, & ita universas rationes, ob quas possunt esse irrita, complectitur. Quarum quædam, & potissima est defectus consensus. Secundò, quia hoc impedimentum oritur ex unione ac propinquitate quam efficiunt sponsalia, utpote quæ sunt quoddam matrimonii initium: at ubi ficta sunt, nec ejus propinquitatis sunt causa nec matrimonii initium. Hujus sent. videtur *Navar sum. Lat. c. 22. n. 57.* nam cum *in Hispana eod. c. n. 58* dixisset ex sponsalibus irritis defectu consensus interni oriri hoc impedimentum *in Lat. n. 57.* dixit post Tridentinum ex nullis sponsalibus irritis oriri. Et expressè tenent *Veracrux in append. ad Specul.* ubi de imped. publicæ honest. *f. 76. Petr. de Ledesm.* dicens esse certum *de matr. q. 55. a. 4. in dub. 1. quod movet circa solut. ad 3.*

14 Cæterum nulla ratione persuadere mihi possum, quin verè hoc impedimentum ex talibus sponsalibus oriatur. Quia hujusmodi impedimentum est institutum ob publicam honestatem, & ad vitandum scandalum. At quando sponsalia in exterioribus sunt omninò valida, & solus consensus internus ad eorum valorem desideratur, tantum scandalum esset, & tanta inhonestas, ac si vero animo contracta fuissent. Cum defectus ille interni consensus universus lateat. Ergo ex ratione, quia Ecclesia inducta est ad hoc impedimentum statuendum, expressa in ipsomet jure *cap. Juvenis de sponsal.* manifestè constat mentem ejus fuisse, ut defectus consensus, ob quem sunt irrita, sit externus, ne inducant hoc impedimentum. Secundò, quia Tridentinum non omninò corrigit textum *c. un. de sponsal. in 6.* quoad hoc, sed tantum quoad sponsalia habentia consensum, alia ratione irrita. Hæc enim juxta *illud cap. unicum* inducebant hoc impedimentum, at juxta Tridentinum non inducunt. At quod sponsalia irrita defectu consensus illæsum manet *d. c. unic.* Quia nec juxta illud, nec juxta Trid. inducunt hoc impedimentum. At non obstante ea decisione multi, & non pœnitendi Doctores dicunt id cap. unicum intelligi; quando defectus consensus est externus, qualis est in furioso, infante, & loco apparenti ac manifesto præbente consensum: ut sunt *glossa eo. cap. unic. verb. Consensus. Archid. ibi. n. 9. Jon. Andr. n. 5. Francus nu. 8. ad finem. Dominic. ibi, in princ. nu 12. Vincentius c. Ad audientiam, de sponsal. & ibi Henric. n. 3. Durandus 4. d. 41. q. 2. n. 5. & ibi Palud. q. 2. art. 3. concl. 2. n. 15. & d. 27. q. 2. a. 5. concl. 3. nu. 31. D. Ant. 3. p. tit. c. 10. notab. 1. Suppl. Gabr. 4. d. 42. qu. un. a. un. col. 4. vers. Cùm autem dicitur, & a. 2. concl. 3. & 4. d. 27. q. 3. a. 3. d. 2. Brunel. de sponsal. concl. 10. n. 4. Rosella verb. Impedim. imped. 14. n. 3. Angel. verb. matrim. 3. imped. 14. n. 9. Sylvest. verb. matrim. 8. qu. 14. dict. 6. Tabiena verb. Impedim. imped. 11. n. un. Navar. sum. Hisp. c. 22. nu. 58. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. 3. Ant. Cuc. l. 5. institut. major. tit. 10. n. 45. Veracrux. 1. p. Spec. a. 52. ad fi. Gaetn repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 206. nu. 493.* Ergo idem prorsus post Trid. dicendum est. Quod in propriis terminis docent *Enriq. lib. 12. de matrim. c. 10. n. 2. Barth. de Ledesma de matrim. dub. 43. col. 4. vers. Annotatu hic. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 234. concl. 3. n. 3. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 13.* Nec obstant argumenta contraria, n. præced. adducta. Quia constat ex dictis non omninò corrigi *d. c. un. & Trid.* intelligi quacumque ratione externa, & apparenti sint irrita. Nec opus est, ut veram conjunctionem, & unionem producant, sed satis est ut sit apparens, & in foro externo præsumpta.

Hinc infero idem dicendum esse, quoties sponsalia essent 15 nulla ex defectu alio quocumque occulto: ut ex voto castitatis, vel religionis, vel non nubendi interno. Quia eadem est procsus ratio. Et ita *Palud. D. Antonin. Supplem. Gabrielis n. præced. allegati*, dixere omnia sponsalia, quæ Ecclesia judicat vera, & talia esse præsumit, inducere verum impedimentum publicæ honestatis, & hoc in utroque foro.

Sunt tamen temperanda dicta duplici n. præced. nisi sponsa- 16 lia illa irrita ob defectum consensus interni, vel alterius impedimenti omninò occulti ratione, sint adeò clandestina, ut probari nequeant. Tunc enim cum ratio dicta publicæ honestatis ac scandali desit, ac ex altera parte ea non sint valida, id impedimentum non orietur. Ita tradunt *Palud. 4. d. 27. q. 2. art. 5. concl. 3. num. 31. Nav utraque sum. c. 22. num. 58. Ant. Cuc. lib. 3. Instit. majorum tit. 10. n. 52. Gaetn repet. c. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. q. 203. num. 483.*

Rogabis autem quid dicendum sit, si impedimentum illud 17 omninò occultum, ob quod irrita erant sponsalia publicè contracta, posteà falsis testibus probetur, ut votum illud castitatis, quod verè interius sponsus ille emiserat vel è contra, quando impedimentum erat omnino occultum, & similiter sponsalia erant clandestina, & ita non oriebatur impedimentum, & posteà falsis testibus probata sunt sponsalia, an oriatur impedimentum? Existimo loquendo consequenter ad dicta, sentiendum esse ortam fuisse publicam honestatem, dum impedimentum illud erat occultum, & sponsalia publica: non tamen omninò firmiter, & irrevocabiliter, sed dependenter ab illius impedimenti improbabilitate, & ignorantia externa, unde quoties sive veris sive falsis testibus id impedimentum probatum fuerit, & jam constiterit, cessabit publica honestas orta. Quippe illa sponsalia verè erant irrita coram Deo, & proinde non erant ex se sufficientia ad inducendam publicam honestatem: inducebant autem illam ex eo solum, quòd erant præsumpta in foro Ecclesię, & subinde inhonestum esset consanguineam illius sponsæ ducere. Cessante ergo improbabilitate, & præsumptione, cessabit impedimentum publicæ honestatis. Quia jam verificatur sponsalia esse nulla ex defectu apparenti, quamvis false probato. At matrimonium antè initum cum consanguineis illius sponsæ usque ad gradum prohibitum, erit nullum, indigebitque ut convalescat, novo consensu. Quia ante hanc probationem verè impedimentum erat in utroque foro. Similiter è contra dicendum est, quando impedimentum erat omninò occultum, & sponsalia similiter omninò clandestina, quamvis verè tunc non oriretur impedimentum, non tamen irrevocabiliter id erat, sed erat quasi suspensum, & in pendenti, pro eo solo tempore quo sponsalia clandestina fuerint. Quia tunc ratione clandestinitatis id evenit: quare ea cessante, probatisque sponsalibus, orietur utique. Si tamen matrimonium ante hanc probationem initum esset, quamvis validum fit in foro conscientiæ, quia sponsalia illa tempore, quo initum est, tanquam verè irrita, & clandestina non producebant impedimentum: & semel validum nequit cassari: in

foro

foro tamen externo, in quo non constat veritas, cassabitur.

18 Quando verò parentes, vel alii contrahunt sponsalia pro pueris præsentibus, & tacentibus, licèt sint infantes, vel ipsis absentibus, an oriatur ex iis sponsalibus impedimentum publicæ honestatis nec ne, pendet ex ea quæstione, quando ea sint vera sponsalia. Si enim sint verè sponsalia, oritur, secus si non sint vera. Et cum circa hoc sint diversæ sententiæ, diversimodè juxta illas loquendum est. De qua re laté egimus lib.1. tota disput.23. Id tameu solùm addiderim, quando parentes pro filiis præsentibus, & tacentihus, ac doli capacibus sponsalia ineunt, otiri id impedimentum, licet ipsi pueri interiùs dissentiant. Quia quamvis non sint in foro conscientiæ vera, sunt tamen talia in foro Ecclesiæ, & habent omnia externa requisita ad sponsalium veritatem, solusqne internus consensus desideratur. Illud enim silentium reputat Ecclesia sufficiens interni consensus indicium (ut ptobavi lib.3.disput.23. n.3.) At quando sponsalia in eaterioribus sunt legitima, oritur hoc impedimentum: juxta proaime dicta nu.14.

19 Insuper quando filii erant ahsentes, vel si præsentes, erant minores septennio, & nondum doli capaces, quamvis eorum ratificatio posteà facta desideretur, si de hac noo constet, debent cautè interrogari filii, & si affirmarint, est eis habenda fides, maximè si matrimonium appetebant cum consanguinea prinris illius sponsæ. Quia contra se testificantur. Sic *Manuel 1.tom. sum.2.edit.c.234.nu.4 Barth. à Ledesma de matrim.dub.43. in notabili post 4.conclus. Vega 2.tom.sum.cap.34.casu 16.* Et benè addit *Barth. à Ledesma*, similiter eis negantibus habendam esse fidem: nisi aliundè oppositum duobus testibus probetur. Et ratio est, quia scientia illa non ptæsumitur, & ratificatio, utpotè quæ in facto consistir. Prior tamen pars intelligenda est, nisi jam matrimonium estet initum cum consanguinca prioris illius sponsæ. Tunc enim cùm ratificatio priorum sponsalium impedientium valorem bujus matrimonii non præsumatur, professio eait in favorem valoris matrimonii, ad quod dissolvendum non statur solà conjugum confessione. ot ex *c.Super eo. de eo, qui cogn. consang.* colligunt Doctores, quos refert, & sequitur *Mascard. de probat.conclus.*1030.*num.7.*

20 Præterca hoc impedimentum est perpetuum, ita ut nec morte alterius sponsi extinguatur. Et hoc est, quod *c.Sponsam, de sponsal. & c.Si quis uxorem, & c.Si quis desponsaverit, el 2.27.qu.2.* decidunt, dicentia nullum ex consanguineis alterius sponsi posse sponsam ducere: non enim potest esse sensus, ut extendatur ad omnes consanguinitatis gradus: sed sensus est, nullum ex consanguineis intra gradum prohibitum posse in perpetuum id matrimonium inire. Idemque colligitur ex *cap.Fraternitatis 35. q.10.* Et ita docent *Gloss.c.un.de sponsal.in 7.verb.Publicè, & ibi Ion. Andr.num 5.Francus num 6.Dominic.in fine principii. Abbas c.Sponsam, n.2.de spons. & ibi Alex.de Nevo n.7. Prapos.fin. Sotus 4.d.41.qu. un.ar.2.col.4.vers.Secunda concl in fin. Gaeta repet c.Ad limina 30 q. 1.§.4.q 203.nu.485.Toledo lib.7.sum.cap.10.nu.2. Manuel 1.to.sum. 2.edit.cap.234.nu.1.*

21 Quare nescio quo fundamento ductus *Emm.Sa summ.verb.Matrimonium*, ubi de impedimentis dirimentibus, *n.12.* ait contrahi hoc impedimentum ex sponsalibus de futuro, nisi soluta fuerint communi utriusque sponsi consensu. Quia ita impedimentum hoc non esset perpetuum, contra probata num. præced. Deinde quia nulla major sponsalium dissolutio accidere potest, quam morte alterius sponsi, at tunc durat impedimentum.

22 Sed dubitabis, an non ex solis sponsalibus, sed etiam ea conatu ad copulam cum aliqua fœmina hoc impedimentum pullulet? *Archid.c.unic.num.10.fin.de sponsal.in 6.* ait ex solo conatu ad copulam absque ptævia matrimooii fide oriri impedimentum publicæ honestatis. At meritò id improbant *Joan. Andr. ibi n.3. Anchar.ad fin. Dominicus in princ.nu.12. Alexand. de Nevo c. Juvenis, n.20.de spons.* Quia nullo fuudamento id innititur. Nec enim ex copula ipsa oritur hoc impedimentum, sed affinitas: nedum ea nixu ad copulam. At in hoc casu fatentur (& hene) oriri: quando infantes sponsalia irrita defectu ætatis inierunt, & post conscii priorum sponsalium, quando jam legitimam ætatem ad ea ratificanda assecuti sunt, nixi fuerunt ad copulam. Tunc enim oritur, non ratione nixus ad copulam, sed quia est tacita ratificatio priorum irritorum sponsalium, *c.un.de spons.impub.in 6.* & perinde est, ac si tunc sponsalia contraherentur. Et ideò tunc oritur ea illis publica honestas.

23 Demum ohservandum est, peculiare esse in hoc impedimeoto publicæ honestatis, ut per posteriora sponsalia inita eum quacumque persona consanguinea prioris sponsi, aut sponsæ, non oriatur impedimentum publicæ honestatia dirimeus priora sponsalia. Quamvis affinitas, cognatio legalis, aut spiritualis supervenientia dirimant ptiorem sponsalium contractū. Sic enim deciditur expressè *c.unico de sponsal. in 6.* ibi: *Ex sponsalibus puris, & certis, dummodò non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impediendum, & dirimendum sequentia sponsalia, vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum justitia publicæ honestatis.* Ubi *glossa, verb. Derogatur*, rationem reddit, quia posteriora sponsalia prorsus irrita sunt ratione publicæ honestatis justitiæ ex prioribus inductæ: ac proinde ex posterioribus non potest honestas priorihus detogans consurgere. Quod hodie apertum etiam est, attento decreto *Trident.sess.24. de matrim.cap.3.* decidentis ex sponsalibus irritis minimè oriri hoc impedimentum. Existimo autem attento jure antiquo textus in *d.c.un.* ea iis posteriorihus sponsalibus consurgere impedimentum publicæ honestatis, licet non ad dissolveuda priora sponsalia, bene tamen ad dirimenda sponsalia, vel matrimonia cum alia consanguinea intra primum gradum sponsi vel sponsæ posterioris. Quia ea sponsalibus irritis alia ratione quàm defectu consensus, oriehatur hoc impedimentum (ut diximus n 5.) At in his sponsalibus non erat defectus consensus. Hodie autem attento decreto Trideut. nullum prorsus impedimentum oritur ex talibus sponsalihus, utpote quæ irrita sunt, juxta dicta num.10.

24 Hinc infertur, quid dicendum sit, si post sponsalia de futuro cum certa persona, contrahat sponsus matrimonium de præsenti cum ejus sorore, & nondum consummarit, an teneatur priori fidem sponsalium præstare, ineundo cum illa matrimonium? Videtur enim cum neutra valere matrimonium. Non cum posteriori, quòd ejus valori ohstet impedimentum publicæ honestatis ea prioribus sponsalibus validis cum sorore initis. Non cum priori: quia licet posterius matrimonium sit irritum: cùm tamen non sit irritum ex defectu consensus, sed propter solùm publicæ honestatis impedimentum, orietur ex illo hoc impedimentum publicæ honestatis. (Ex matrimonio enim irrito, etiam post Tridentium oritur: ut dicemus disp 70. n.5.) Cæterùm absque dubio tenendum est, obligari illum ad servandam priori fidem, ineundo cum illa matrimonium. Quòd matrimonium illud posterius irritum oon inducat impedimentum publicæ honestatis derogans priorihus sponsalibus (ut nu præced probavimus.) Quare cum priori validum erit matrimon. ut benè docent *Majoris 4.dist.41.q.1. ad fin. Angelus verb.Matrim. 3.impedim.14.nu.10.Navar.sum.c.22.num.57.Gaeta repetit.cap. Ad limina 30.q 1.§.4.q.207.num.495. Palacios 4.dist.41. disp.un col.30. vers. de impedim.autem, fol.929. Lud.Lopez 2.p. instruct.* ubi de matrim. *c.50.fol.*1147. Quod si matrim. cum posteriori coosummasset, cum neutra posset validè illud inire. Non cum priori, ob impedimentum affinitatis consurgens ex copula cum sorore habita. Non cum posteriori, propter impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus validè contractis cum ejus sorore; quod manifestum est. Et doceot *Gloss.cap.unico, verb.idem fecit, de sponsal.in 6. Majoris, Navar. Palacios, Lud. Lop. proximè allegati.* Si autem hic priori non dedisset fidem de matrim. contrahendo, sed cum illa rem habuisset, & postea ejus sororem duxisset, neutram posset uxorem habere Non priorem: obstat enim impedimentum publicæ honestatis, quòd ea matrimon. irrito illud oriatur (ut dicemus disp.70.nu.5.) cùm nulla præcedant sponsalia cum ptiori, in quo eventu non otiretur. Noo cum posteriori, propter affinitatem ortam ex copula præcedenti cum sorore. Tandem existimo quando priori sorori data est fides, & posteà cum posteriori initum est matrimonium ahsque consummatione, indici impedimentum ad cootrahendum validè matrimon. cum quacumque intra quattum gradum consanguinea hujus posterioris, dempta illa cui fides data. Quia ea matrimon. itrito persevcrat nunc impedimentum osque ad 4. gradum (ut dicemus disput.70.num.5.) & solùm textus disponit oon oriri impedimentum ad præcedentia sponsalia dissolvenda, ut adverti num. præced.

25 Hinc rursus deducitur solutio cujusdam quæst. conscientiæ, de qua consultus sum. Quidam sponsalia contraxit cum fœminoa, quam posteà ejus frater duait, oec matrim consummavit: rogatus sum an prior ille frater posset eam fœminam ducere? Et respondi id licere. Quia matrimonium posterioris fratria cum ea fœmina irritum fuit propter impedimentum publicæ honestatis ex prioribus sponsalibus cum fratre ortum: neque hoc matrim. irritum potuit inducere impedimentum publicæ honestatis, quod præcedentihus sponsalibus cum fratre præjudicaret. Si autem hoc matrimon. consummasset, cum neutra posset cootrahere, ut num. præced. adverti.

DISPUTATIO LXIX.

An ex sponsalibus incertis, vel conditionalibus oriatur impedimentum publicæ honestatis.

SUMMARIUM.

1 PRima Conclusio sit. Ex sponsalibus incertis nullum impedimentum oritur, ut si quis det fidem de ducenda quadam ex filiabus Titii, nulla signata ex illis. Habetur expressè *cap un.de sponsal.in 6.* & maxime est vera ex *Trident.sess.24.de matrim.cap.3.* ubi deciditur ex sponsalibus irritis non oriri hoc impedimentum. Hæc enim sunt irrita, ut probavi lib.1.disp.26.n.1.& tota ea disp.egi de his sponsalibus.

2 Secunda Conclusio. Ex sponsalibus conditionalibus oritur publica honestas ante conditionis eventum. Quare valebit matrim.initum cum sorore ejus sponsæ conditione nondum extante. Hæc similiter habetur expressè *eod.c.un. in fine*. Et redditur ibi ratio. Quia cum conditio suspendat consensum usque ad ejus adventum, antequam impleatur, sponsalia non sunt valida ex defectu consensus: ac proinde non orietur impedimentum pubicæ honestatis. Quare à contrario sensu, oritur post eventum conditionis: jam enim tunc sunt sponsalia pura, & habentia perfectum consensum. Nec hoc est correctum per *Trident. sess.24 de matrim.c.3,* immò corroboratum. Quia nondum extante conditione sunt ea irrita: extante verò remanent prorsus firma, & absoluta. Et ita post Tridentinum docent *Enriquez.lib.12.de matrim.c.10.nu.2. Barth.à Ledesma de matrimon. dub.43.conclus.2.Petr.de Ledesm.de matrim.q.55.art,4.fol.426. vers. Nihilominus conclusio sit. Manuel 1.tom.summæ 2.edit.cap.234.conclus,3.num.3.in fine.*

3 Sed rogabis, quid dici debeat si contractis sponsalibus sub conditione cum Maria, ineantur sponsalia absoluta cum ejus sorore? *Gloss.c.un verb. Præsenti, de sponsal. in 6. & Tabien verb. Impedimentum, impedim.11 num.un.* dicunt ex posterioribus sponsalibus oriri impedimentum publicæ honestatis; ac proinde non posse jam priorem sororem duci. Et optimè dixerunt attento jure textus *eoc.un.* Quia ex sponsalibus irritis alia ratione, quàm defectu consensus, oriebatur id impedimentum. At in his sponsalibus posterioribus non desiderabatur consensus. Quòd si opponas *eod.un.* decreti, per posteriora sponsalia non derogari prioribus: dicit benè *Glossa ibid.verb.Præsenti*, non derogari prioribus, quæ sunt vera sponsalia: at conditionalia pendente conditione non sunt vera sponsalia: eo quòd deficiat consensus. At hodie post *Trid, sess 24. de matrim,c.3.* existimo ex posterioribus sponsalibus id impedimentum non induci. Quia sunt irrita, utpotè quæ sunt contra priorem promissionem. Nam (ut dixi lib.5.disput 6. fin.) tenebatur, qui sub conditione fidem dedit, expectare ejus eventum: ac contra justitiam eo non expectato resilit. Et cum pendente conditione non posset licitè aliud matrim. inire, promissio de eo ineundo non fuit valida, tanquam promissio de peccato admittendo. Atque subinde impedimentum non pariet.

4 Intelligitur autem conclusio præcedens, quando est conditio de futuro: si enim sit conditio de præsenti, aut præterito, orietur statim impedimentum publicæ honestatis, si conditiones verè extent. Ita colligitur expressè ex *c.unico, de sponsal. in 6.* ibi: *Ante conditionem extantem*. Quia quando conditio est de præsenti, aut præterito, & est vera, jam extat, consensum suspendit; ac proinde sunt vera, & absoluta sponsalia. Et ita docent *Joan. Andr,eod,cap.un.in fin.Anchor.n.4. Franc ad fin. Dom.ibi.§.Ille, n.3.Alex.de Nevo c. Ad audientiam, n.14.de spons.Sylv.verb.Matrim. 8.q.18.dicto 7.Tabien.verb.Impedim.impod.11,n.un. Covar.4.decret. 2.p.c.6.§.2. num.ult.Ant.Cucus l.3.institut.majorum, tit.10. num.50. Gaeta reperit.c.Ad limina 30.q.2.§.4.q.203.n.486* & clarè sentiunt *idem Sotus 4.d.41 q.un art.2.col.penult.& Navar.sum. Hisp.c.22.num. 58. Barth.à Ledesma dub.45.de matrimon.col.6.* dum petunt talem esse conditionem ut contractum suspendat, ne ante ejus eventum oriatur impedimentum. At conditio de præsenti, vel præterito non suspendit.

5 Secundò intelligitur, quando conditio de futuro est contingens. Si enim sit necessaria, cùm jam ejus eventus sit certus, non suspendit: & ita oritur statim impedimentum publicæ honestatis, ut; Si sol cras orietur, ducam te. Ita docent *Sylvest. Tabienn, Covar. Ant.Cucus nu.præced.alleg.*

6 Tertiò intelligitur, si conditio de futuro sit possibilis, & honesta. Si enim sit impossibilis, aut turpis taliter, ut non sit contra matrimonii substantiam, orietur statim hoc impedimentum. Quia cùm ea conditio habeatur pro non adjecta, manent sponsalia omninò absoluta, juxta ea, quæ latè tradidimus lib.5.disp.3. & multis seqq. Atque ita docent *Gloss.c.un. verb. Conditionem, de sponsal.in 6.& ibi Joan. Andr.si.Franc. ad fin. Brunel.de sponsal.concl. 10.n.3.Supplem.Gabriel 4.d 41.q.un.a.2.post 3. concl,vers.dicitur puris. Astens.2.p.sum.lib.8.t.24.art.un.q.6.Rosella, verb.impedim.imped. 13.n.4.Angel.verb.Matrim.3.impedimento 14.n.7.Sylv.Sotus,Barth.à Ledes.n.4.allegati.Veracruz 1.p.Speculi, ar.54.concl.2.*

7 Nec refert, si adiiciantur tales conditiones impossibiles, aut turpes, & joco, & absque consensu interno absoluto: nisi jocus ille patens sit, aut defectus consensus. Quippe (ut dixi disput.præced. num.14. & duplici sequenti) quoties sponsalia reputantur legitima in foro externo, si solus consensus internus ad eorum valorem desideretur, oritur impedimentum publicæ honestatis.

8 Quartò intelligitur, nisi conditio expressa tacitè insit, ut, Si vixero, ducam te, vel si tu consenseris. Quòd talis conditio expressa nil prorsus operetur nec suspendat: sed sponsalia ita absoluta maneant, ac si ea adjecta non fuisset (ut latè probavi lib.5.disput.1.num.6.) & docent omnes. Intellige tamen (ut ibidem probavi, num.7.) quando apponitur eo modo, quo tacitè inest: secus si alio modo.

Hinc deducitur solutio illius quæst. an ex sponsalibus initis sub hac conditione, Si Deo, & Ecclesiæ placuerit, oriatur ante eventum conditionis impedimentum publicæ honestatis? Pendet enim ex intellectu, an ea conditio non tacitè insit, ac reddat sponsalia conditionalia: an potiùs tacitè insit, ac sint sponsalia absoluta. De qua re latè egi lib.5. disput.1.num.8. & seqq. 9

Tandem deducitur, quid dicendum sit de hac conditione: 10
Ducam te nisi fornicationem admiseris. Videtur enim ex his sponsalibus statim oriri impedimentum publicæ honestatis. Quia ea conditio tacitè inest: intelligitur enim sponsalium contractus rebus in eodem statu permanentibus (ut probavi lib. 1.disp.67.num.2.) At existimo sponsalia verè esse conditionalia, atque proinde non producere impedimentum publicæ honestatis, ante adventum conditionis. Quia non adiicitur ea conditio sponsalibus, eo modo, quo tacitè inest. Nam inest tacitè ad eum solùm effectum, ut alterutro sponso fornicante liceat alteri innocenti à sponsalibus resilire, non tamen manent eo ipso dissoluta: at cùm exprimitur conditio, est ad obligandam sponsam, cui adiicitur ad vitam honestam, qua fornicante nil effectum manet.

DISPUTATIO LXX.

An ex matrim rato, absoluto, aut conditionali, valido seù irrito, oriatur publica honestas: & ad quotum usque gradum?

S U M M A R I U M.

Ex matrim.rato non oritur affinitas, sed publica honestas, num.1.
An sit ex solo jure humano, & dirimat jure naturæ in aliquo gradu lineæ rectæ, vel transversæ matrimonium? num.2.
An infideles validè contrahant cum sorore, vel matre prioris sponsæ de præsenti nondum cognita, num.3.
An conversi ad fidem non possint ducere consanguineam ejus, cum qua ante baptismum inierant matrimonium ratum? oriente inde vinculo aliquo naturali, num.4.
An ex matrim.rato irrito oriatur post Tridentinum impedimentum, n.5.
Quid, sive contrahentes scirent, sive ignorarent impedimentũ irritans, n.6.
Quid si Monachus, frigidus, sacris initiatus, vel quocumque impedimento laborans contrahat irritum matrimonium, an possint ejus consanguinei illam ducere, num.7.
Quid si matrim. sit inter impuberes, vel alter sit impubes, nu.8.
Quid si matrim. sit metu initum, num.9.
Quid si sit irritum ratione erroris personæ, nu.10.
Quid si sit irritum defectu consensus interni, nu 11.
Quid si cum incerta persona, num.12.
Quid si clandestinum, num.13.
Quid si matrim. sit contractum per parentes, vel alios nomine filiorum, num.14.
An inter infideles ex matrim. rato irrito oriatur hoc impedimentum, sive id consummatum sit, num.15.
An impedimentum ex matrimonio rato, etiam irrito, duret usque ad quartum gradum post Tridentinum, nu.16.
Non contrahitur hoc impedimentum cum affinibus sponsæ, num.17.
Est perpetuum, nec morte alterius dissolvitur, num.18.
An impedimentum ex matrimonio rato irrito dissolvat priora sponsalia, ita ut matrim. contracto cum sorore prioris sponsæ de futuro, vel si frater sponsi sponsam illam ducat, nequeat cum ella prior sponsus matr. jungi, num.19.
An oriatur hoc impedimentum ex matrim. conditionali? Refertur sententia asserens oriri ante eventum conditionis, num.20.
Proponitur sententia Authoris, num.21.
Quid post eventum conditionis, num.22.

IN hac disp.usque ad n.20. erit sermo de matrimonio absoluto: deinde à n.20. de conditionali. Et quidem ex matrim. rato quantumvis absoluto non oriri affinitatem, sed publicam honestatem, dixi disp.64.num 24.& duplici seq. Et remisi huc, unde hoc impedimentum colligatur. Vix enim reperitur textus disponens ex matrimon. rato oriri impedimentum publicæ honestatis. Nam *cap. Si quis uxorem*, quod est desumptum ex D. Greg. *& cap. Si quis desponsaverit, el* 2. quod est ex Julio Pontif. 27.q.2. ubi deciditur nullum de consanguinitate sponsi posse sponsam illius in uxorem accipere. *Glossa eo cap.si quis uxorem, statim in princ.* dicit textum posse intelligi in sponsa de præsenti, & in sponsa de futuro. Et ita ex eo textu nil certum concludi potest, & *c fin.35 q.3.* asserens eandem conjugem non posse nubere duobus consobrinis propter publicam honestatem: potiùs intelligitur de matrimon. consummato Non enim anteà appellatur quispiam conjux, sed sponsus. Nec obstat id impedimentum appellari publicam honestatem, cum revera ex matrimonio consummato non oriatur nisi affinitas: quia aliquando affinitas appellatur publica honestas, ut constat ex *c.Tua*, juncta *Glossa, verb. Honestatem, & c.Discretionem,* juncta *Glossa, verb.Publicam, de eo.* 1

qui

... cogn. consang. Quare dicendum est colligi deducto argumento à fortiori. Si enim ex sponsalibus consurgit publica honestas impediens matrimonium cum consanguineis spousæ illius de futuro: à fortiori consurget ex matrim. rato, quod fortius vinculum est, majorem conjunctionem importat. Et ita docent *Joa. Andr. c. Sponsam, init. de sponsal. & ibi Abb. nu. 1. Prapos. n. 2. idem Abb. c. Non debet n. 13. de consang. Sot. 4. d. 41. q. un. a. 2. col. penul. vers Sequitur tandem. Navar. lib. 4. cons. 3. de spons. in 1. edit. cons. 33. n. 3. in 2. cons. 11. n. 2. Veracruz. append. ad Specul. dub. penult. concl. 1.*

2 Hinc deducitur, hoc impedimentum esse solo jure Ecclesiastico inductum, nec in aliquo gradu lineæ transversæ vel rectæ dirimere jure naturæ matr. Tum quia in affinitate vera orta ex matrim. consummato id defendimus disput 66. nu. 7. & quamvis in eo eventu sit probabile in 1. gradu lineæ rectæ dirimi jure naturæ matrim. at in hoc non invenio tantam probabilitatem. Quia verè ante matrim. consummatum non oritur affinitas, nec tantùm vinculum; & solùm colligitur impedimentum à fortiori, ex prohibitione jure Ecclesiastico facta in sponsalibus. Tum etiam, quia nulla ratio oppositum suadet.

3 Secundò infertur, validè infideles ducere sororem vel matrem prioris sponsæ de præsenti ante consummationem defunctæ: nisi speciales leges sint apud illos ea matrimonia cassantes. Quia ipsi non subduntur legibus Ecclesiæ, à qua hoc impedimentum robur habet. Et quia in affinitate orta ex matrim. consummato, idem diximus disp. 66. nu. 8.

4 Utrùm verò oriatur aliquod vinculum naturale ex matrimonio rato, ita ut infideles conversi ad fidem nequeant validè ducere consanguineam sponsæ de præsenti habitæ infidelitatis tempore, & nondum cognitæ? dixi disp. 65 nu. 6.

5 Tertiò infertur, ex matrim rato irrito quacumque ex causa, modò non sit ex defectu consensus, oriri hoc impedimentum. Quia quamvis non reperiatur textus expressus id decidens: at id definitum erat, *c. unic. de sponsal. in 6.* & quamvis per *Trid. sess. 24. de matr c. 3.* id correctum esse non tantùm in sponsalibus, sed etiam in matrim. rato, testentur *Navar. sum. Lat. c. 22. nu. 58. coroll. 2. Covar. 4. decret. 2. part. in nova edit. c. 6. §. 2. Lud. Lop. 2 p. instruct.* ubi de matrim. *cap. 50. fol. 1147.* quia cùm sit correctum in sponsalibus irritis, & hoc impedimentum nun inveniatur expressè decisum oriri ex matrim. rato nullo, sed id deducatur per quandam consequentiam, eo quòd id decisum sit in sponsalibus irritis: eo ipso quòd Tridentinum id correxit in sponsalibus nullis, videtur quoque in matrimonio rato irrito id correctum. Accessorium enim sequitur naturam principalis, *reg. Accessorium, de reg. juris, in 6.* Verùm certissimum est, id minimè correctum esse, sed adhuc stare, & ideò oriri ex matrimonio rato irrito quacumque ex causa, præterquam defectu consensus, hoc impedimentum. Sic enim peculiariter declaravit Pius V. in motu proprio, qui incipit, Ad Romanum spectat, edito anno 1568. ubi Pontifex præmittit multos dubitasse, an decretum *Trid. sess. 24. de matrim c. 3.* quo cavetur impedimentum publicæ honestatis ubi sponsalia valida non fuerint, prorsus tolli, ubi verò valida fuerint, non excedere primum gradum: intelligatur de sponsalibus de futuro, vel etiam de matr de præsenti non consummato, & sic ait: *Auctoritate Apostolica tenore præsentium declaramus, & definimus decretum Concilii hujusmodi omninò intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio sic (ut præfertur) contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat.* Et ita advertunt *Navar. sum. Lat. c. 22. n. 57. Enriq. lib. 12 de matr. c. 10. num. 2. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* ubi de impedimento publicæ honestatis. Nec placet temperamentum, quod adhibet *Emm. Sa sum. verb. Matrim.* ubi de impedimentis diriment. *n. 12.* ubi ait, si id matrimonium irritum sit occultum, aut manifestum sit fuisse irritum, non oriri impedimentum. Sed ejus fundamentum me latet: cùm *c. un. de sponsal in 6.* decidens ex sponsalibus nullis oriri hoc impedimentum, sola sponsalia exceperit, quibus deest consensus: & simul deciderit ex sponsalibus irritis ratione religionis, consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis consurgere hoc impedimentum. Quæ impedimenta manifestè reddunt matrim. nullum. Vide etiam quæ num. 11. dicemus, ubi priorem partem limitationis ejus examinabimus.

6 Unde hoc est verum, sive contrahentes scirent, sive ignorarent impedimentum, ob quod id matrim. est irritum. Sicut dixi in sponsalibus reprobata contraria opinione disputat. 68. num. 7.

7 Quare si Monachus, aut consanguineus, aut affinis, aut frigidus, aut quodcumque aliud impedimentum dirimens habens, ineat matrim. quamvis id sit irritum, non carebit aliquo juris effectu. Quippe eum babebit, nimirum, impedire ne consanguinei usque ad quartum gradum validè ducant eam fœminam: ob impedimentum publicæ honestatis ex eo matrim. irrito consurgens (ut in sponsal. dixi disp. 68. nu. 6.) Quamvis enim jus commune in illis sit correctum, at in matrimonio manet illæsum.

8 Si tamen matrim. sit inter impuberes, vel alter ex contrahentibus sit impubes, malitia non supplente ætatem, & sit ob aliud impedimentum id matrim. irritum, non orietur ex eo impedimentum publicæ honestatis. Quia juris interpretatione is contractus resolvitur in sponsalia de futuro, *cap. unic. de spons. impub. in 6.* At ex sponsalibus irritis nun oritur hodie impedimentum (ut dixi disp. 68. num. 10) Ita *Navar & Valentia, num. 5. allegati.* Si verò id matrim ex solo ætatis defectu esset irritum, orietur ex illo impedimentum publicæ hunestatis usque ad solum 1. gradum: ut ex sponsalibus validis oriri attento decreto Tridentini diximus eadem disp. 68. nu. 10. Cùm id matrimonium vim habeat legitimorum sponsalium.

9 Ex his deducitur, non oriri hoc impedimentum, quoties matr. est irritum ratione metus cadentis in virum constantem. Quia est nullum defectu liberi consensus. Ita *Gloss. clem. unic. verb. Matrimonialiter, de consang. & ibi Imol. nu. 8. Sotus 4. d. 41. q. un. ar. 2. col. penult. Petrus de Soto lect. 10. de matrim. ad finem.*

10 Secundò deducitur, nec oriri ubi matrimonium non valet ratione erroris personæ, quod sit nullum defectu consensus. Ita *Sotus nu. praced. allegatus.*

11 Consurget tamen hoc impedimentum, si matrim. sit irritum ratione solius interni consensus defectus, ut in sponsalibus probavi disput. 68. num. 14. Et quamvis ibi num. 16. id temperarim, nisi sponsalia sint clandestina: & in matrimonio eandem limitationem admittant. *Palud. Navar. Gaeta ibi allegati.* Et post Trident. *Nav. sum Lat cap. 12. nu. 58. & Emman. Sa, quem hac disp. nu. 5. fin. allegavi.* At si sit omninò cland. id est, sine parocho, & testibus contractum, dicam nu. 13. nunquam oriri hoc impedimentum. Si verò coram illis celebretur, jam non est occultum, & ita orietur publica honestas.

12 Tertio deducitur, non oriri hoc impedimentum, ubi matrim. est cum incerta persona, ut duco unam ex filiabus Titii, quòd desit consensus legitimus ad matrimon. petitus, qui debet esse inter personas determinatas. Et ita in sponsalibus incertis non oriri ex eis impedimentum, deciditur *cap. unico, de sponsal. in 6.*

13 Quartò deducitur, nec oriri quando matrim. est clandestinum, cui, nempè, deficit præsentia parochi, & duplicis testis. Quia id matrim. claudicat ex parte formæ, non enim habet formam, & figuram matrimonii, quæ post Tridentinum est consensus præstitus coram parocho, & testibus. Et ideò lib. 1. disp. 20. num. 3. conclusimus, nec id matrim. vim sponsalium habere. Et Doctores hujus sententiæ retuli hac disp. num. 11. Si tamen amplectatur sententia probabilis, asserens matrim. clandestinum valere hodie ut sponsalia, modò aliud impedimentum non interveniat (quam retuli 1. disp. 20. nu. 2.) dicendum subinde esset oriri inde impedimentum usque ad solùm primum gradum, tanquam ex sponsalibus validis.

14 Si autem matrim. initum sit per parentes, vel alios, nomine filiorum præsentium, & tacentium, vel absentium, dicendum est idem quod dixi disp. 68. nu. 18. circa sponsalia sic inita. Quippe utriusque quæstionis decisio pendet ex valore talium sponsalium, aut matrimonii. De qua re egi in loco ad quem ibi me remisi. Quamvis enim ex matrimonio irrito oriatur hoc impedimentum: at non oritur ubi non valet defectu consensus (ut num. 5. diximus,) & in hoc eventu, si non valeat, est defectus consensus: quia aut filii non ratificarunt matrimonium ipsis absentibus contractum: aut si præsentes erant, eorum taciturnitas non fuit sufficiens interni consensus signum. Consensus autem ad matrim. desideratur signo aliquo externo manifestatus, quòd si parentibus contrahentibus pro filiis tacentibus, ac præsentibus, ipsi interius dissentirent: quamvis matrimonium esset irritum defectu consensus, suboriretur hoc impedimentum. Juxta tradita, num. 11. Quia taciturnitas illa fuit sufficiens consensus indicium: ac proinde matr. illud in exterioribus habuit omnia requisita ad ejus valorem, ut in simili diximus de sponsalibus, disput. 68 num. 18.

15 Utrùm verò inter infideles, ex matrim. etiam consummato invalido oriatur aliquod vinculum naturale impediens post baptismum iniri conjugium cum consanguineis illius conjugis? dixi disp. 65. num. 5. & 6.

16 Nec hoc impedimentum est restrictum per *Trid. sess. 24. de matrim. c. 3.* ad primum gradum, quamvis oriatur ex matrim. irrito, sed durat usque ad quartum gradum, sicut olim. Sic enim declaravit Pius V. in motu proprio, cujus verba num. 5. retuli: ubi decidit durare in omnibus gradibus, in quibus anteà dirimebat matrimon. At ante Trident. impedimentum publicæ honestatis ortum ex sponsalibus etiam irritis: durabat usque ad quartum gradum (ut probavi disput. 68. num. 9.) nedum ex matrimon. Et ita advertunt *Veracruz appendice ad speculum*, ubi de imped. affinitatis, *in fin. Valentia 4 p. disput. 10. q. 5. punct. 3.* ubi de impedim. publicæ honest. *Barth. à Ledesm. dub. 43. de matrim. f. 1480. Emm Sa sum. verb. matrim.* ubi de imped diriment. *num. 12. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 234. num fin.* Quare non viderunt motum proprium aliqui Doctores, qui dixere impedimentum publicæ honestatis consurgens ex matrim. rato, restrictum esse per *Trident. d. cap. 3.* ad primum gradum, instar consurgentis ex sponsalibus. Hi sunt *Ovand. 4. d. 41. q. un. fin. Toledo l. 7. sum. c. 10 fin. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *cap. 50. fol 1147.*

17 Non tamen contrahitur hoc impedimentum cum affinibus sponsæ de præsenti, sed cum solis consanguineis, quòd textus hos solos explicent. Sicut dixi de sponsalibus disp. 68. nu. 3.

18 Estque boc impedimentum perpetuum, nec morte alteru-

trius sponsi de præsenti extinguitur, ut de sponsalibus probavi disp.68.num 20.

19 Utrùm autem matrim. contractum cum consanguinea prioris sponsæ de futuro, dissolvat priora illa sponsalia, ita ut nequeat jam sponsus ille priorem eam sponsam de futuro accipere in uxorem: & idem si frater sponsi priorem illam sponsam ducat? dixi disp.68, nu.23. & duplici seq.

20 Hactenus egimus de matr. rato absoluto. Jam de conditionali habendus est sermo. Et quidem si loquamur de illo, quando est initum sub conditione vere suspendenti, utpote de futuro, honesta, ac contingenti, (nam quando est turpis, aut impossibilis, aut de præterito, vel præsenti, & est vera: vel quando est necessaria, aut certe inest, diximus, disp. præced. n.4.5.6.7. & 8. contractum non suspendi, sed esse absolutum, & oriri statim impedimentum publicæ honestatis; ut accipio te in uxorem, si pater tuus voluerit: *Petr. de Ledesm de matr. q.55. ar 4. dub. penult.* censet diversimodè loquendum esse juxta diversas sent. Nam retenta sent. Jurisperitorum dicentium id matrimon. statim impleta conditione effici validum absque novo consensu, dicendum est oriri ex eo impedimentum publicæ honestatis: tanquam ex sponsalibus validis absolutis, quamvis conditio impleta minimè sit. Quia tale matrim. cùm sit perfectior contractus sponsalibus, includit eminenter ante conditionis eventum vim sponsalium absolutorum. At secus dicendum est, retenta sent. sustinenti non effici matrim. impleta conditione, nisi novus accedat consensus. Quia cùm juxta eam sent. is contractus solam sponsalium conditionalium vim habeat, nullum ex eo ante conditionis eventum orietur impedimentum.

21 Sed verius multo est, juxta neutram sent. oriri ex tali matrim. ante conditionis eventum impedimentum aliquod. Quia nulla ratione habet vim contractus alicujus absoluti, sed solùm sponsalium sub conditione initorum, aut matrimonii conditionalis, & proinde ante conditionis eventum nullus adest perfectus consensus. Non ergo orietur impedimentum. Quippe ob hanc rationem deciditur, *c. un. de spons. in* 6. non oriri impedimentum ex sponsalibus conditionalibus, ante eventum conditionis. Et ita tenet *Enriq. lib.* 12. *de matrim cap.* 10. *num.* 2.

22 Post eventum autem conditionis, si teneamus non perfici matrim. absque novo consensu, sed eum contractum tunc habere vim sponsalium absolutorum (ut sustinet valdè probabilis sent. quam retuli lib.5. disp.8. nu.3.) dicendum est, ante novum consensum perficientem matrimonium, oriri impedimentum publicæ honestatis, sicut ex sponsalibus absolutis, nimirum, usque ad primum gradum. Et ita tenet *Petrus de Ledesma, num.* 20. *relatus*. At tenendo statim evenienti conditione perfici absque novo consensu matrimonium absolutum (quod tenuimus eadem disput.8. nu.5.) dicendum omninò est, oriri impedimentum usque ad quartum, sicut ex matrimonio. Et ita ait *idem de Ledesma* dicendum esse retenta hac sententia.

DE IMPEDIMENTO
disparis cultus,
DISPUTATIO LXXI.

An inter dispares cultu, ut inter fidelem, & infidelem, & jam catechumenum, sit irritum matrimonium: & quo jure?

SUMMARIUM.

*Matrimonium inter fidelem, & infidelem est irritum, num.*1.
*Idem inter fidelem, & catechumenum, nu.*2.
*Idem si infidelis fictè baptizatus contrahat cum Christiano, nu.*3.
Idem si hæreticus contrahat cum infideli, n.4. & ibi remissivè de sponsalibus initis sub conditione, si convertatur infidelis.
*Matrimonium fidelis cum infideli est jure divino naturali vetitum, n.*5.
*An sit eodem jure irritum? Refertur quadam sent. num.*6.
*Proponitur sententia Authoris, nu.*7.
*Irritatio hæc non habetur ex lege aliqua Ecclesiastica, sed ex usu Ecclesiæ, num.*8.
*An inter Indos recens conversos valeat matrimonium fidelis cum infideli? num.*9.
*An Pontifex dispensare possit ut fidelis cum infideli contrahat, & ea dispensatio absque causa valeat? num.*10.
*Satisfit argumentis, num.*11.

Circa impedimenti hujus difficultates enucleandas eum ordinem servabimus. Primò quidem de matrim. inter dispares cultu, aut fide, sermo erit in hac, & seqq. disput. Deinde de contracto inter ipsos infideles quoad ejus valorem, & dissolutionem per transitum alterius ad fidem. Tandem de facultate tunc concessa fideli transeundi ad aliud matrim. religionem, aut ordines, & similiter de facultate concessa ipsi infideli.

1 In præsenti ergo disp id tanquam certissimum supponendum est matrim. inter dispares cultu, nempè inter fidelem, & infidelem esse irritum; quod universi Theologi, ac juris utriusque professores absque controversia fatentur. Et constabit ex dicendis num.7. & 8.

Immò & inter personam baptizatam, & catechumenam est irritum matrim. quod catechumena baptismo, qui sacramentorum janua est, careat, quamvis fidem teneat, & in gratia constituta esse possit. Et hoc est, quod ait text. *c. Cave, 28. q.1. Si Christiana sis, non est satis, nisi ambo initiati sitis sacramento baptismatis.* Ubi *gloss. verb. Si Christiana*, explicat, id est, catechizata. Et ita docent ex Theologis *D.Thom. 4. d 39. q. un. a.1. ad 5. Albert. Magnus ea d.39. a.4. D.Bonav. ibi in exposit. lit. n.1. Ricard. a.1. q.1. in fine corp. Palud q. un. ar 1. n.7. Supplem. Gabriel. q. un. art.1. fin. D. Ant. 3. p. t.1. cap.6. statim in princ. Sotus 4. d.39. q. un. ar.2. col.6. vers. Hinc fit, & ibi Palacios disp. un. col.5. vers. Et si alter. Ovand. ibi, disput. un. propos. 8. Vigueriusl. inst. c.16. §.7. vers.9 imped. 10. Veracruz 1. p. Spec. artic. 32. dub.1. post 7. conclus. vers. Sed tamen. Enriq. l.12. de matr. c.13. n.3. Toledo l.7. sum. c.7 nu 1. Philiart. de officio sacerd to.1. p.2. l.2. c.5. Valentia 4. p disp.10. q.5. punct.2.* ubi de imped. disparis cultus. *Petr. de Ledesm de matrim. q.59. ar.1. fin. Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matrim. *cap. 53 notab.2. Barth. à Ledesma de matrim. dub.54. post 3. conclus. Vega 2. tom sum c.34. casu* 68. & 138. *Viuald. candel. sacr.* 1. ubi de matr. *num.*217. *Hieron. Llamas 3. p. methodi curat. animar. cap.8. §.12. fin.* Et ex Jurisp. *Gloss c. Cave, verb. Alienam, 28. q.1. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb, Infidelis, vers. Quid de fidelibus. Rayner. 2. p. summ. tit. de matr. c.21. Joan. de Friburgo in sum. confess. l.4. t.10. q.16. Asteus. 2. p. sum. l.8. t.21. art.1. q.1. Rosella, verb. Impedimentum, imped.9. nu.1. Supplem. sum Pisanæ ibi, impedim.9 num penult. & ibi Tabien. imped. 8. nu.1. Angel. verb. Matrim. 3. impedim.10. init. Sylv. verb. Matrim. 8. q.10 dict.3. Turrecr. c. Si qui gentiles, art.1. num.2. in solut. ad 3. & cap. Cave, nu 1. 28. q 1. Nav. sum. c.22. num.49. & l.4. cons.1. edit. tit. de clandest. despons. cons. ult. nu.16. Ant. Cucus l.5. instit. major. t.12. nu.92. Gaeta repetitione cap. Ad limina 39 q.1. §.4. q.169. nu.423. Ugolinus de sacram* ubi de matrim. *cap.10. num.6.* Nec obstat decretum *Conci. Chalcedon. c.14.* ubi permittitur contractus fidelis cum infideli spondente se fidem recepturum: intelligitur enim de sponsalibus de futuro sub ea conditione cum infideli initis, Si ad fidem convertatur. Quæ valida esse dicemus nu.4. & ita explicat *Sotus proximè allegatus*. 2

Hinc deducitur, non esse audiendos *Archid. c. Non oportet n.4. 28. q.1. & ibi Bellameran. n.3.* asserentes valere matrim. Catholici cum fide baptizata. Cùm enim ea sit re vera infidelis, utpote quæ coram Deo verum baptismum non suscepit, nequit validè fideli nubere. 3

Rursus deducitur, nec valere matrim. si hæreticus, aut apostata cum infideli contrahat. Quòd illi tanquam vere baptizati subdantur legibus Ecclesiæ matrim. hoc irritantibus. Quod benè docet *Enriq. lib.12. de matrim.1. c.3. nu.4. fin.* An verò valeant sponsalia inter fidelem, & infidelem, sub ea conditione, Si hic convertatur, & impleta conditione fiant omninò legitima? dixi lib.5. nu.22. & seqq. 4

Secundò supponendum est matrim. fidelis cum Infideli vetitum esse jure divino naturali, ac proinde secluso quovis jure Ecclesiastico nullatenus licere, nisi in aliquo speciali eventu ita urgens causa occurreret, ut recta ratio id matrim. tunc ineundum dictaret. Quod fatentur *Sotus 4. d.39. q. un. ar.2. col.4. vers. Apparet ergo. Petrus de Ledesm. de matr. q.59. ar.1. dub.3. Bartholom. à Ledesm. dub.54. de matrim. post 2. concl. Vega 2. tom. sum. cap.34. casu* 136. Et id supponit *Bellarm l.1. de Matrim. c.23. concl.1.* Et probatur ex *cap.7. Deuter.* Ubi Deus interdixit matrimonium Hebræorum cum Gentibus. Atque id præceptum fuisse partim morale, manifestè ostendit ratio ibidem ejus præcepti subjuncta: *Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat diis alienis.* Quæ eadem ratio ejusdem præcepti redditur 3. *Reg. cap.* 11. ibi: *Certissimè avertent corda vestra, ut sequamini deos alienos.* Secundò id constat ex eo loco *D. Pauli 2. Corint. 6. Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras: aut quæ pars fideli cum infideli.* Quem locum *D. Hieron. l.1 in Jovinianum, & epist ad Gerontium*, intelligit de conjugio fidelis cum infideli. Quòd si de omni commercio cũ infidelibus vitando, cum Theophylacto, & cõmuniter expositoribus eum locum intelligamus, à fortiori contractus matrimonii interdictus censebitur, in quo est summa conjunctio, & familiaritas. Et 1. *Cor. 7. Mulier si dormierit vir ejus, liberata est: cui autem vult, nubat, tantum in Domino.* Quod *D. Ambrosius, Theophylactus, D Anselmus. D. Th. Sedulius Cajetan. in eum locum*, intelligunt de matrim. cum fideli ineundo. Et similiter intelligunt *D. Hieron. libr.1. adversus Jovinianum, & Tertullian. lib.2. ad uxorem.* Et quamvis *D. August.* dubius sit circa hoc, at hunc sensum admittit, *lib.1. de adult. conjug. c.25.* Tertiò, quia hujusmodi matrimonium fini ipsius aliquo modo adversatur. Cùm enim finis matrimonii non sola prolis generatio sit, sed etiam legitima ejus educatio, prolesque apud utrumque parentem educari debeat, ubi parentes religione dispares sunt, nequibit proles benè educari: utervis enim parens ad suam religionem pertrahere conabitur. Et confirm. quia adversatur quoque alteri matrimonii fini rectè comparando, qui est mutua conjugum habitatio. Ea quippe inter religione dispares vix quieta, & tranquilla esse poterit, sed innumeris discordiis plena. Quartò, quia jus divinum naturale dictat, peccandi periculum totis viribus caven- 5

dum

dum esse. At præsentaneum valdè periculum imminet perversionis conjugis fidelis, ac in lapsus ipsius infidelitatem, ob mutuum amorem, & arctissimam necessitudinem, qua conjuges devinciuntur, si alter sit infidelis. Quod lapsus Salomonis viri mira sanctitate, ac sapientia præditi testatur: ob conjugium enim cum fœminis idololatris ad earum idola colenda tractus est. Nedum id timendum erit cæteris fidelibus, qui nec ea sanctitate, nec ea sapientia pollent. Deinde proles etiam in magnum lapsus in infidelitatem discrimen adducitur, si in ritu Gentilitio ab infideli educetur. Tandem impedientur universa religionis Christianæ officia, quæ fidelis conjux præstare tenetur, infidelis enim ea ægerrimè feret.

6 Tota verò difficultas est, an ita id matrimonium jure divino interdictum sit, ut eodem jure sit etiam irritum? Quidam id affirmant. Ducuntur testimoniis sacræ paginæ num. præced. adductis. Secundò quia alias Ecclesia non posset irritare matr. cum infidelibus, utpote quæ in eos potestate caret. Tertiò, quia nec reperitur locus, ubi id irritet. Textus enim, qui de ea irritatione loquuntur, vel sunt ex sanctis, vel ex Conciliis provincialibus desumpti: nec clarè dicunt esse irritum: ut n.8. dicemus. Quartò, quia cùm Christus instituerit, in nova lege matr. esse sacramentum, & tale nequeat esse fideli contrahente cum infideli, eo quod hic sit sacramenti incapax, videtur eo ipso id matrim. irritum reddidisse. Quintò, quia rationes adductæ nu. præced. videntur suadere id matrimon. jure naturæ irritum esse: utpote qui fini ipsius repugnat, tandem quia matrim. obligat ad cohabitandum, ac reddendum debitum, ad quod astringere nequit matrim. fidelis cum infideli. Sed ille nec tenetur habitare, nec reddere debitum, ut ex testimonio *D. Pauli 1. Cor. 7.* colligunt DD. & dicemus disput. 73. ergo id matrimonium jure ipso naturali est irritum. Et ideò jure divino esse irritum tenet *Catharinus lib. 5. contra Cajet. cap. de matrim. Viguer. l. instit. cap. 16. §. 7. vers. 9 imped. 10.* & dicit esse probabile *Petrus de Ledesma allegandus nu. seq.* Et est clarè hujus sent. *Paulus de Grilland. de pœnis omnifariam coitus, q. 12. n. 4.* ubi ait Pontificem non posse in hoc dispensare. Et citatur pro hac sent. *Arboreus lib. 11. Theosoph. c. 56.* at id non dicit.

7 Cæterum multo verius est, non esse id matrimonium irritum aliquo jure naturali divino, aut divino positivo, sed solo jure Ecclesiastico. Et non esse divinum naturale inde probatur, quia conjunctio fidelis cum infideli non adversatur omninò fini matrimonii, potest enim inde procreari soboles ac in cultu Christiano educari, quamvis rectæ, & facili ejus finis consecutioni obstet. Secundò, quia in lege naturæ aliquot ejusmodi matrimonia inita sunt. Quale fuit Jacob cum filiabus Laban ethnici, *Genes. 29.* Joseph cum Ægyptia Putipharis filia, *Genes. 41.* Mosis cum filia Jetro Æthiopissa. Item tale fuit matrimonium in lege scripta Esther cum Assuero. *Esther 2.* Salomonis cum filia Pharaonis, *Regum 3. cap. 3.* Et in lege gratiæ ea matrimonia frequentissima fuisse suo tempore testes sunt *D. Hieronym. lib. 1. in Jovinianum, D. August. lib. de fide, & operibus c. 19.* nec irritabantur, quamquam ea non vacare culpa existimaretur. Et sancta Monicha pagano nupsit, teste *D. August. lib. 9. Confess. cap. 9.* Tertiò, quia matrimon. personæ fidelis cum hæretica ferè eadem incommoda contra matrimonii finem affert, ac fidelis cum infideli. Adversatur enim bonæ prolis educationi mutuæ conjugum tranquillitati; creatque non immodicum conjugis Catholici pervertendi discrimen. Et tamen nullus dicit, hoc matrimonium esse jure naturali irritum. Deinde non esse jure divino positivo inde ostenditur, quòd in lege nova nullum jus divinum positivum sit, præterquam fidei, & sacramentorum, (ut ostendimus disput. 52. num. 2.) Cùm ergo præceptum hoc non pertineat ad fidem, aut sacramenta suscipienda, sed ad contractum naturalem à Christo elevatum ad sacramenti rationem ritè celebrandum, si divinum naturale non est (ut probavimus) nec divinum positivum erit. Et confirmatur, quia Christus in matrimon. nil immutavit, quod ad jus naturæ pertineret, sed tantùm id, quod contractus quidam naturalis erat, elevavit ad esse sacramenti, ut habet commune Theologorum axioma. Secundò quia testimonia ex utroque testamento relata nu. 5. solùm probant, id matrim. jure divino interdictum esse: nec in illis de ejus irritatione mentio fit. Cùm tamen stet matrimon. jure divino naturali, vel positivo interdici, nec esse irritum eodem jure, (ut probavi disput. 56. nu. 3.) nec invenitur testimonium aliquod irritans, nisi *Esdra 1. c. 9. & 10.* ubi Esdra interpretante legem Domini in Deut. latam, separati sunt Hebræi è conjugibus infidelibus, quas duxerant. Sed id præceptum quatenus irritans prædicta matrimonia judiciale fuisse, ac subinde morte Christi expirasse, vel ex eo manifestum est, quod cum solis infidelibus incolis terræ Chanaan conjugia interdicta sint. Quare cum *1. Esdræ c. 9.* numerantur Ægyptii inter eos infideles, sermo est de Ægyptiis ejusdem terræ Chanaan incolis, ut annotavit *Cajetanus.* Tandem esse irritum jure Ecclesiastico colligitur à sufficienti divisione. Si enim est irritum ex mente omnium, & non jure naturali, aut divino positivo, (ut probavimus,) restat, jure Ecclesiastico. Ubi autem sit hoc jus, nu. seq. dicemus. Et ideò hujus sent. sunt ex Theologis *Sotus 4. d. 39. q. un. ar. 2. & ibi D. Bonav. a. 1. q. 1. Durand. q. 1. n. 8. Ricard. a. 1. q. 1. Mayronis q. un. Thomas de Argentina q. 1. ar. 1. Palud. q. un. a. 1. n. 7. Majoris q. un. col. 2. vers. Fortè dicis. Supplem. Gabrielis q. un. a. 1. statim in princ. & ar. 2. init. Scotus q. un. ar. 2. col. 3. vers. His tamen nihil obstantib. & col. 4. concl. 2. Guillel. Rubion. q. 1. a. 2. concl. 3. Nicol. de Orbellis q. un. Bassolis q. un. art. 3. in fin. corp. Guillel. Berrilong. q. un. a. 2. immediatè ante 3. conclusionem. Echius homil. 71. de sacram. Victoria summ.* ubi de matr. *num. 284. Petr. de Soto lect. 9. de matrim. in imped. disparis cultus. Nicol. de Nisa super 4. sent. tract. 6. p. 3. de matr. q. 6. concl. 3. Ledesm. 2. p. 4. qu. 61. art. 2. ad fin. Veracruz 1. p. Speculi, art. 32. dub. 1. concl. 3. Angles Floribus 1. p.* ubi de matr. *qu. 12. ar. 1. in princ. Palacios 4. d. 39. disput. un. col. 6. vers. Unde quod, & col. 15. ver. Sufficit igitur, fol. 911. Ovand. ibi, disp. un. propos. 8. Bellarm. l. 1. de matr. c. 23. concl. 2. & 3. Enriq. l. 12. de matr. c. 13. n. 2. & 3. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* ubi de disparitate cultus. *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 230. n. 2. Petr. de Ledesm. de matr. q. 59. ar. 1. dub. 2. in 2. concl. Barthol. à Ledesm. dub. 54. de matrim. concl. 2. & 3. Graffis 1. p. decis. lib. 2. c. 85. nu. 11. Vivald. candel. sacram. 1. p.* ubi de matr. *nu. 218. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 136.* Et ex Jurisperitis, *Calderin. c. fin. de condit. appos. Alex. de Nevo ibi nu. 51. Rosella verb. Papa num. 6. Sylv. verb. Matr. 8. qu. 10. dict. 3. Armilla verb. Matrim. num. 36. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 8. num. 1. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 11. nu. 1. Ant. Cucus lib. 5. instit. majorum t. 12. n. 94. Mattenzo l. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. num. 159. Mozzius de contractibus.* ubi de matr. *tit. qui possunt matr. contrahere, nu. 27. Alex. Carrer. l. 5. de sponsal. c. 10. Ugolin. de sacram.* ubi de matrim. *c. 19. n. 6.* & est communissima sententia.

Quòd si obiicias, nullum esse jus Ecclesiasticum irritans matrim fidelis cum infideli. Quippe omnes canones, qui ad hoc allegantur, vel sunt ex sanctis, vel ex Conciliis provincialibus desumpti: vel loquuntur de speciali conjugio inter Christianam & Judæum: nec expressè dicunt matrimon. fore irritum, sed tantùm illud prohibent, ut constat ex *c. Cave, c. Non oportet, cap. Si quis Judaica, cap. Judæi 28. q. 1.* Adde aliquos ex iis canonibus eodem tenore interdicere matr. fidelis cum hæretica, ut *d. cap. Cave, & cap. Non oportet, & Concil. Chalcedon. gener. cap. 4.* Quod tamen non esse irritum dicemus disp. seq. nu. 2. Fatendum quidem est nullum esse textum, quo hæc irritatio inducatur, & ita eam non haberi ex lege aliqua Ecclesiastica scripta: sed ex receptissimo Ecclesiæ usu vim legis obtinente, & ex Apostolorum traditione. Et ita docent *Sotus 4. d. 39. q. un. art. 2. col. 5. vers. Hac autem. Petrus de Soto, Ledesm. Valentia, nu. præced. alleg. Veracruz 1. p. Specul. art. 32. dub. 1. concl. 4. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 23. proposit. 2. & 3. Enriq. lib. 12. de matrim. cap. 23. nu. 3. fine, Petr. de Ledes. de matrim. q. 59. art. 1. dub. 1. conclus. unic. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de matrim. *cap. 53. notab. 2.* 8

Hinc refert *Veracruz 1. p. Speculi, art. 32. dub. 1. conclus. 7.* videri probabile, inter Indos novi orbis recens ad fidem conversos valere matr. fidelis cum infideli, quòd cesset ratio consuetudinis, nempè, timor perversionis infidelis. Verùm meritò statim addit id non esse dicendum. Tum, quia lex generalis Ecclesiæ ex antiquissimo ejus usu deducta non obligat, eo quòd in quodam speciali casu ejus ratio deficiat. Tum etiam, quia non sola ea est ratio, sed plures alias nu. 5. retulimus. 9

Secundò deducitur, posse ex Pontificia dispensatione matr. iniri inter fidelem, & infidelem. Cùm Pontifex dispensare possit in omni jure Ecclesiastico, quo attento est matrimonium hoc irritum, (ut nu. 7. probavimus.) Et ita docent *Galderinus, Alex. de Nevo, Sylvester, Thomas de Argentina, Mozzius, Ugolinus, Graffis eod. n. 7. allegati. Tabiena verb. Impedimen. impedim. 8. num. 1. fin. Armilla verb. Matrim. nu. 35. Sotus 4. d. 39. q. un. ari. 2. in fine corporis. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c. 230. n. 2. Petrus de Ledesma de matr. q. 59. art. 1. dub. 2. in corollario, quod infert ex 3. conclus. Barth. de Ledesma de matrim. dub. 54. post 3. conclus. Vivaldus candel. sacramen. 1. p.* vel de matrim. *n. 220.* Immò quamvis absque urgentissima causa eam dispensationem concedi nefas sit, at valebit matrimonium virtute illius initum, ut benè tradunt *Sotus, & Barth. à Ledesm. ibid.* Quia solo jure Ecclesiastico irritum est, in quo dispensatio, sine legitima causa concessa non frustratur suo valore. Quòd si obiicias, id matrim. esse jure divino naturali interdictum, (ut num. 5. diximus.) Respondeo, quando Pontifex ex justissima causa dispensaret, fore omninò validam dispensationem, ut matrimon. valeat, & ut omni prorsus culpa vacet, si autem justa causa desideraretur, ea dispensatio minimè excusaret contrahentes à peccato lethali contra jus divinum, at efficeret validum matr. utpote quod solo jure Ecclesiast. irritetur. Sicut Pontifice dispensante absque legitima causa, ut Sacerdos uxorem duceret, valeret matrim. quod solo jure Ecclesiastico erat irritum, at peccaret mortaliter Sacerdos contra votum, quod jure divino matrimonium impedit. 10

Ad argum. nu. 6. proposita resp. Ad 1. dic, ea testimonia probare, id matrimonium esse jure divino vetitum: quod n. 5. concessimus: non autem esse eodem jure irritum. Ad 2. dic, satis esse, Ecclesiam potestatem habere in personam fidelem, ut possit ejus matrim. cum infideli irritare. Cùm enim matrim postulet duos contrahentes habiles, eo ipso quòd Ecclesia reddit inhabilem fidelem, ut cum infideli contrahat, corruit omninò matrimonium, quod claudicare nequit. Ad 3. constat ex dictis num. 8. Ad 4. dic esse irritum in ratione sacramenti, quod nequit jure divino consistere, nisi inter duos fideles. At erit validum attento solo jure divino, ut quidam contractus naturalis eo pacto, quo inter ipsos infideles valet. Ad 5. dic eas rationes probare 11

jure naturæ esse illicitum taoqnam adversum rectæ consecutioni finis ipsius matrimonii: nou tamen eo jure esse irritum. Quia non omninò adversatur fini, ut n. 7. ostendimus. Ad ultimum dic, ex eo mattim oriri obligationem cohabitandi, & reddendi debitum ex utraque parte. Nam si infidelis posteà converti velit, absque alio novo contractu adest ea obligatio. Si verò infidelis respuat converti, durante ea voluntate, suspensa erit ab extrinseco ea obligatio: sicut si post matrimonium conjux adulteretur.

DISPUTATIO LXXII.

An matrimonium personæ fidelis cum hæretica, vel apostata à fide, validum sit?

SUMMARIUM.

Refertur sententia negans validam esse, num. 1.
Proponitur contraria Authoris sententia, numer. 2.
An valeant sponsalia inter personam Catholicam, & hæreticum, vel apostatam? num. 3.
Qualis culpa in hoc matrimonio inveniatur? num. 4.
An id matrim. culpa vacet in Germania, & aliis locis, in quibus fideles cum hæreticis permisti sunt, num. 5.
An licita sint pacta in iis matrimoniis inita, ut educentur quidam ex liberis in fide, alii verò hæresi adhæreant, num. 6.
Satisfit argumentis, num. 7.

1 QUidam existimant, matr. personæ fidelis cum hæretica, vel apostata esse irritum. Ducuntur, quia id expresse habetur *can. 72. sexta Synodi gener.* ibi: *non licere orthodoxam cum hæretico conjungi, nec orthodoxum cum hæretica: sed & si quid ejusmodi factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium conjugium dissolvi.* Nec potest dici, hæreticum pro infideli usurpari. Quia valdè impropria esset locutio: & quia *in princip. illius canonis* sermo habetur de hæretici cum Catholica matrimonio: in fine autem de conjugio fidelis cum infideli. Secundò, quia *c. non oportet 28. q. 1.* quod est ex Concil. Agathensi c. 67. interdicitur matrimonium Catholici cum hæretica. Et *c. Cave, 28. q. 1.* æquè interdicitur, ac matr. fidelis cum infideli, & ob easdem rationes, nimirum, ne fides Catholici ex consortio infidelis, aut hæretici pericliteţur: & ne proles in eo errore educetur. Si ergo hoc est irritum: ergo & illud. Tandem, quia ob dictas rationes aliqui DD. censent (& probabiliter) ut disp. præced. nu. 6. retuli, matr. fidelis cum infideli esse jure divino irritum. Eandem ergo probabilitatem habebit, esse irritum Catholici cum hæretica eodem jure divino. Cùm eædem rationes in utroque casu militent. Et ideò hanc sententiam amplectuntur *Gloss. cap. finali, verb. Contra substantiam, de condit. appos. Hostiensis c. 2. num 1. de conjug. serv. & ibi Anchar. n. 1. Lex reg. 15. tit. 1. p. 4. Carrerius de hæreticis nu. 157.* (habetur tom 11. tract. p. 2.) *Simancas de Cathol. instit. tit. 40. nu. 46. Rojas singulari 228. nu. unico.*

2 At proculdubio tenendum est, id matrim. quamvis illicitum, esse validum. Probatur primò, quia *c. Decrevit, de hæret. in 6.* videtur supponi id matrim. valere, dum ibi decernitur uxores, quæ scienter hæreticis nupsere, privandas esse dote in pœnam delicti, & tamen non jubentur separari. Secundò, quia cùm in aliquibus textibus num. præcedenti relatis id matr. vetetur, nullibi tamen declaratur fore irritum: nec usus Ecclesiæ obtinuit, id non valere: sicut in matrim fidelis cum infideli usum obtinuisse diximus disp præced. n. 8. Immò valere obtinuit usus, siquidem ferè omnes antiqui, & neoterici (ut mox referemus) validum esse testantur: cùm contrarium, nemine dubitante, astruant de matr. fidelis cum infideli. Nec *can. sexta Synodi relatus n. praced.* id matr. irritans, auctoritate aliqua Concilii pollet, ut de canonibus illius VI. Syn. probamus hoc lib. disp. 28. n. 7. Tandem, quia cùm matr. sit Sacramentum, quoad Sacramenti necessitatem solùm petit paritatem Baptismi suscepti ab aliquo contrahente, quamvis in fidei professione disparitas sit. Et ideò hujus sent. sunt ex Theologis *D. Thom. 4. d. 39. q. un. art. 1. ad 5. Albert. Magnus ead. 39. ar. 4. D. Bonav. ibi ar. 1. qu. 1. Durand. qu. 1. ad 2. Ricard. ar. 1. q. 1. ad 2. & in exposit. lit. Pal. q. un. ar. 1. num. 7. Suppl. Gabr. q. un. ar. 1. fine. Thomas de Argentina q. 1. ar. 1. Carthusian. qu. un. Cajet. summ. verb. Matrimonium cap. 1. impedim. 6. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 6. notabil. 2. Petrus de Soto lect. 9. de matrim in impedimento disparis cultus. Sotus 4. d. 39. q. un. art. 2. ad ult. Nicolaus de Orbellis ibi. qu. un. Palacios ibi disp. un. col. 6. vers. Unde quod. Ovand. ibi disp. un prop. 11. Idem Palacios 4. d. 30. disput. un. col. 16. fol. 636. Celaya eadem d. 30. q. 1. fin. Ledesm. 2. p. 4. q. 61. ar. 2. fine. Viguer. lib. institut. cap. 16. § 7. vers. 9. impedim. 10. Veracruz 1. p. Speculi, art. 32. dub. 1. concl. 6. Angles Florib. 1. p.* ubi de matr. *q. 12. ar. 1. dub. 1. concl. 2. Bellarm. l. 1. de matr. c. 23. statim in princ. Petrus de Ledesm. de matr. q. 59. ar. 2. dub. 4. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 54. concl. 4. Enriq. lib. 2. de matrim. cap. 13. nu. 4. Toledo l. 7. sum. c. 7. nu. 1. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 2.* ubi de impedimento disparis cultus. *Azor. l. 8. instit. moral. c. 11. q. 5. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 5. fine. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matr. *c. 53. col. 5. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 230. nu. 2. Vival. l. candel. sacr. m. 1. p.* ubi de matr. *n. 219. Graffiis 1. p. decis. l. 2. c. 85. nu. 14. Hier. Llamas meth. curat. 3. p. c. 8. §. 12. fin. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 140. Cannedo summa sacram.* ubi de matr. *c. 6. paulò post princ.* Et ex Jurisperitis, *gloss. c. Non oportet, verb. Hæreticis 28. q. 1. & ibi Arch. n. 4. Bellamera num. 3. Speculat. tit. de divort. §. un. n. 2. Joan. Andr. c. fin. nu. 8. de condit. appos. & ibi Anto. n. 7. Abbas n. 5. Cae. n. 3. Prapos. num. 7. Alex. de Nevo nu. 12. Henricus n. 2. fine, & n. 3. Idem Jo. And. c. Decrevit, nu. un. de hæret. in 6. & ibi Anch. n. un. Anch. ad fin. Dominic. n. 2. Franc. num. 1. Idem Henric. c. Quanto, fine de divort. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Infidelis, vers. Quid de fidelib. Rayner. 2. p. sum. t. de matr. cap. 21. Jo. de Friburg. in sum confess. l. 4. t. 10. q. 14. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 21. art. 1. q. 1. Monaldus sum.* ubi de matrim. *t. de dispari cultu, in fine. Brunell. de sponsal. concl. 32. nu. 4. Rosella verb. Imped. imped. 9. nu. 1. & ibi Supplementum Pisana, impedim. 9. nu. penult. Tabiena ibi, impedim. 8. nu. 1. Angel. verb. Matr. 3. imped. 10. n. 8. Sylv. verb. Matr. 8. q. 10. dicto 3. Armil. verb. Matr. n. 36. Turrecr. c. Si quis Gentilis, ar. 1. n. 2. in solut. ad 3. & c. Cave, nu. 1. 28. q. 1. Segura de bonis lucratis constante matr. nu. 96. & ibi Perez in addition. Nav. sum. c. 22. n. 49. & l. 4. cons. 1. edit. t. de clandest. despons. cons. ult. n. 16. & t. de sponsal. cons. 38. n. 6. & l. 5. cons. tit. de hæreticis, cons. 1. n. 6. in 2. edit. l. 4. t. de sponsal. cons. 5. nu 6. & l. 4. t. de hæreticis cons. 2. n. 6. & in utraque edit. lib. 1. t. de constit. cons. 26. num 63. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 11. nu. 4. Greg. Lop. l. 15. verb Ninguno herejo, t. 2. p. 4. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 169. nu. 423. Ant. Cuc. lib. 5. instit. 3. majorum, t. 12. num. 90. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. nu. 161. Alex. Carrer. lib. 5. de sponsal. cap. 20. Mozzius de contractibus*, ubi de matr. *tit. Qui possunt matrimonium contrahere num. 27. Ugolin. de sacram.* ubi de matr. *c. 19. nu 6. Peana super Directorium Inquisitorum, 2. p. super verb. Decrevit, nu. 2. fol. 210. Petr. Bello œconomica canon. 2. classe c. 4. §. Disparitas cultus.*

Sponsalia verò inita inter personam Catholicam, & hæreticam, vel apostatam, sunt irrita. Quia promissio illa est de re turpi, & omninò illicita, ac proinde nullam sponsalium obligationem inducere potest. Et ita docet *Navar. lib. 4. cons. tit. de sponsal. 1. edit. cons. 38. num. 6. in 2.* 3

Fatentur autem omnes, matrimon. Catholicæ personæ cum hæretica, vel apostata, esse peccatum: immò multi explicant esse mortale: & id quidem est verissimum. Quia contravenitur justissimo Ecclesiæ præcepto interdicentis ea matrimonia; propter periculum fidei imminens conjugi Catholico, ac proli, ut constat ex *Concil. gener. Chalcedonensi, can. 13. & Concilio Eliber. c. 16. & Laodiceno c. 10. & 31. & Carthaginensi 3. cap. 12. & Agathensi c. 67.* quod refertur *c. Non oportet, 28. q. 1.* Quæ, dempto primo, quamvis provincialia sint, at sunt approbata à Pontificibus, ut refert *Simancas de instit. Cathol. t. 40. n. 21.* Et ita esse culpam lethalem hujusmodi mattimonium inire, docent *Sotus 4. d. 39. qu. un. ar. 2. ad ult. Navar. summa Hispana cap. 22. n. 49. Veracruz 1. q. Speculi, art. 32. concl. 6. Palacios 4. d. 39. q. un. col. 6. vers. Unde quod Petrus de Ledesma de matr. q. 59. ar. 1. ad fin. Valentia, Philiarc. Cannedo, allegati n. 2. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, ubi de impedimentis dirimentibus, *num. 8. fine*: ubi hoc temperat, nisi esset spes certa conversionis. Sed non placet, durat enim præceptum, quamdiù non redit ad fidem: & facillimo negotio posset inito matr. non converti. 4

Hinc tamen excipi debent loca, in quibus hęretici non denunciati, nec notorii clericorum percussores, cum Catholicis permisti convivunt, ut in Germania, Gallia, Polonia, in iis enim ex consuetudine recepta, & tolerata, licent conjugia Catholicę personæ cum hęretica, dummodò Catholica liberè permittatur, & absque perversionis periculo in fide permanere. Quia ea conjugia ineuntur instar aliorum contractuum civilium ob amicitiæ leges, & ad communem pacem, & Reipublicæ tranquillitatem tuendã. Et ita colligens ex *Navarro l. 1. cons. tit. de constit. in utraque edit. cons. 1. n. 59. & 60.* docet *Azor l. 8. instit. moral. c. 11. q. 5.* 5

Pacta verò, quæ in conjugiis quandoque ineuntur, ut quidam ex liberis nascituris fidei, alii autem hæresi adhæreant, sunt prorsus impia, & irrita. Quòd sint contra jus Ecclesiasticum, præscribens ut soboles sequatur conditionem patris fidelis, (ut dicemus disp. seq. n. ult.) Pugnat enim cum jure divino, quo attento, incumbit parentibus cura educandi liberos in fide, iisque moribus, ut remedia saluti spirituali necessaria adipiscantur. Et ita docent *Navar. eo cons. 1. nu 63. Azor eod. cap. 11. quæst 6.* 6

Ad argumenta num. 1. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis num. 2. ubi diximus, eos canones auctoritate Concilii destitutos esse. Ad 2. dic, in iis canonibus prohiberi ea conjugia personæ hæreticæ cum Catholica, at minimè reddi irrita. Nec militant eædem rationes, quæ in conjugio fidelis cum infideli. Quia inter hos nequit matrim. esse sacramentum: & sunt inter se magis dispares, ac infideles sunt obstinatiores. Et per hoc patet ad 3. 7

DISPUTATIO LXXIII.

An matrim. inter fideles inito, liceat conjugi jam ad fidem converso cum infideli habitare, possitve ab illo divertere?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones sunt disputandæ, num. 1.
An apud infideles sit verum matrim. & efficiatur sacramentum utroque converso ad fidem, & an sit sacramentum ex parte fidelis, si cum dis-

dispensatione ducat infidelem? num.2.
Valet matrim. sola lege canonica interdictum, secus si lege naturali, aut speciali ipsorum infidelium lege irritum sit, num.3.
An infidelis, repudiata uxore, aliam ducens possit post conversionem cum posteriori manere? Et enodatur c.Si quis Gentilis 28.q.1.n.4.
Quid si infidelibus pluribus matrimonio conjunctus convertatur? n.5.
Matrimonium infidelium dissolvitur sola alterius conversione, nu.6.
An tempore primitivæ Ecclesiæ possit fidelis divertere à fidelis cohabitatione, essetque consilium cohabitare? num.7.
An si post conversionem haberet rem fidelis, cum infideli, amitteret jus divertendi, & cohabitans reddere teneretur? num.8.
Infidelis recedens, aut nolens legitimè cohabitare, peccat in matrimonium, num.9.
An quando infidelis est obstinatus, nec est spes ejus conversionis, teneatur fidelis recedere ab ejus habitatione? nu.10.
An post tempus primitivæ Ecclesiæ, & præsenti, liceat conjugi ad fidem converso habitare cum infideli? Refertur quadam sententia, nu.11.
Non est licitum habitare, num.12.
Quid, si spes subsit conversionis infidelis? num.13.
An tunc teneatur fidelis habitare cum infideli? nu.14.
Quid, si infideli converso ad fidem magnum detrimentum sequatur, ut vitæ periculum, nisi habitet cum infideli, nu.15.
Quando alter solùm ex parentibus est fidelis, quem debent sequi proles, num.16.

1 QUÆSTIO hæc supponit inter infideles verum esse matrimonium: & de cohabitandi necessitate, quando alter ad fidem convertitur, tractat. Et potest disputari pro tempore primitivæ Ecclesiæ, & pro tempore posteriori. Et ideò triplex est quæstio disputanda. I. an & quando sit validum matrim. infidelium? II. an tempore primitivæ Ecclesiæ liceret alteri converso ad fidem habitare cum infideli? III. an id liceat tempore præsenti?

2 Quæstio I. An matrimon infidelium sit verum? Cui breviter satisfit, asserendo, apud infideles esse verum, & legitimum matrim. non tamen ita perfectum, sicut inter fideles, quod quidem certissimum est. Et prior pars constat 1. *Cor.7.* ubi D.Paulus consulit ad fidem converso, ne ab infideli conjuge discedat. Quod ampliùs nu.7. ostendemus. At id nefas esset, nisi tempore infidelitatis verum iniretur matr. Idque etiam definitur *cap. De infidelibus, de consanguin.c.Quanto, & c.Gaudemus, de divort.* Et ratio est, quia matr. est non tantum sacramentum, sed etiam contractus naturalis: quamvis igitur inter ipsos non possit consistere matrimonium, quatenus est sacramentum, utpotè qui tanquam non baptizati sunt sacramenti incapaces, potest tamen, quatenus est contractus naturalis, instar aliorum contractuum. Posterior etiam pars est certa contra Lutherum, dicentem sacramenta infidelium ita esse perfecta, ac fidelium. Adversus quem consulendus est *Castro adversus hæres. verb. Nuptia, hæres.3.* Et inde constat, quia matrim. fidelium est sacramentum, gratiamque confert, & si sit consummatum, nunquam dissolvi potest quoad vinculum: & ratum potest dissolvi per solam religionis professionem, vel juxta veriorem opinionem, etiam per Pontificis dispensationem. At matrim. infidelium nec est sacramentum, nec gratiam confert, & quantumvis consummatum sit, potest dissolvi per conversionem alterius conjugis ad fidem, (ut disputatione sequenti latiùs dicemus.) Et ideò *c.Quanto, de divort.* dicitur matrim. infidelium non esse ratum: quia nimirum dissolvi potest per conversionem alterius ad fidem ut benè explicat *ibi Glossa, verb. Ratum.* Utrum autem matrim. infidelium efficiatur sacramentum, ubi primùm ad fidem convertuntur, absque alio novo consensu: & si fidelis cum infideli contrahat, Pontifice dispensante, sit ex parte fidelis sacramentum? Diai lib.2.disp.8 & 9.

3 Tunc autem est validum infidelium matrim. quando non adest in ipsorum matrim. impedimentum jure naturali dirimens, quamvis jure canonico dirimat, ut expresè decernitur *c.Gaudemus, de divort.* eo quòd ipsi constitutionibus canonicis minimè arctentur. Erit tamen irritum, si contra leges ipsorum irritantes ineatur, ut diximus disp.3.n.5.& seqq. ubi etiam de aliis ad hoc spectantibus egimus.

4 Hinc infertur, quid dicendum sit de matrim. infidelium, qui repudiata legitima uxore aliam duxere. Si enim convertantur ad fidem, cogendi sunt à matrimonio posteriori tanquam irrito recedere, & ad prius redire, (ut probabo lib.1.n.11.) Et si possit dissolvi matrim. illud prius, eo quòd verus ille conjux infidelis pertinax sit in infidelitate, altero converso, juxta dicenda disp.seq. liberum esset infideli converso matrimonium illud posterius inire de novo, si is conjux convertatur quoque, ut expresè deciditur *c.Gaudemus, in fine de divort.* Et ita intelligitur *cap.Si quis Gentilis 28.q.1.* quod est ex Eutychiano Pontifice, ibi: *Si quis Gentilis uxorem dimiserit ante Baptismum, post Baptismum in potestate ejus erit eam habere, vel non habere.* Intelligitur enim sic, Si demissa est per repudium, & nolit ad fidem converti, potest conversus cum illa habitare, si possit absque periculo, vel non habitare, juxta dicenda num.7. Et in aliquo casu novum inire matrim. dissoluto illo priori, juxta dicenda disput.seq. Et ita explicat *Glossa ibi, verb.post Baptismum.*

5 Secundò infertur, si infidelibus conversis plures sint uxores, eos separandos esse ab aliis, dempta prima, quæ sola est legitima uxor, ut expresè deciditur *c.Gaudemus, de divort.* quod plures habere uxores adversetur juri naturæ. Quòd si legitima uxor monita noluerit converti, ita ut liceat converso prius illud matrimonium dirimere, juxta dicenda disputatione sequenti, posset conversus quamcumque aliam, quæ convertitur, ducere, sicut posset quamvis aliam personam fidelem. Et ita docet *D. Thom.* ab omnibus receptus *4.d.39 q.unic. art.3. ad 4.* Et *ibi Sotus, q.un.art.3. ad 5.* animadvertit, cum nulla alia ex prioribus illis uxoribus, dempta prima, conversus ad fidem, teneri infidelem illum conversum inire matrim. cum nulla alia fuerit legitima uxor. Et addit, idem dicendum esse de Judæis. Quia etsi olim uxorum multitudo esset illis permissa, jam id lege Evangelica abolitum est.

Quæstio II. An tempore primitivæ Ecclesiæ integrum esset conjugi ad fidem converso divertere à renuente converti, essetque consilium cohabitare? I. Conclusio sit. Non eo ipso, quòd alter ex conjugibus infidelibus ad fidem convertitur, altero manente in infidelitate, dissolvitur conjugium. Conclusio est de fide. Probatur ex 1. *Corinth.7.* ubi *D.Paulus* consulit conjugi fideli, ne ab infideli divertat, si infidelis habitationem admittat. Et rationem reddit *Innoc.III. cap.Gaudemus, de divort.* ibi: *Cum per sacramentum Baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur.* De qua re latissimè disputat *D.August contra Pollentium* contrarium asserentem, *lib.1.de adult. in conjug. c.18. & seq.* & refertur *c.Sic enim 28.q.1.* Et ratio est, quia matrim. jure naturæ consistit inter infideles, at professio fidei nec naturam nec ejus jura tollit. 6

II. Conclusio. Conjux ad fidem conversus nunquam obligatus fuit ad cohabitandum cum infideli, sed integrum fuit ei semper ab eo divertere, quamvis infidelis vellet cohabitare absque Dei contumelia, & sine pertractione fidelis ad peccatum? sed tempore primitivæ Ecclesiæ fuit consilium traditum à *D. Paulo, 1.ad Corinth.7.* ne in hoc eventu diverteret fidelis, ibi: *Nam cæteris ego dico, non Dominus, Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier virum habet infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat illum.* Contrarium hujus conclusionis, dicentes fuisse præceptum impositum non à Domino, sed ab Apostolo pro tempore illo, quo crebræ erant infidelium conversiones, sustinent *D. Ambros. in eum locum: & ibi Theodoret. Oecumen. Gaguejus, Isidor. Clarius, Emm.Sa.* Idem *Abulens.1 Reg.8.q.132. & 133. sine Veracruz 2. p.Spec.ar.32, concl.1.* Cæterum conclusio nostra vel ex eo colligitur, quòd *D.Paulus* ait *dico ego, non Dominus.* Si enim id Dominus non præcipit, non necessariò fieri debet ex ipsa conjugii lege, quæ divina est, nec credendum est, D.Paulum onus tam grave imponere voluisse infideli, qui ad fidem convertitur, cum Christus id onus non imposuerit, noluit enim Christus, ut fidelis obstrictus esset ad convivendum infideli in consuetudine vitæ tam arcta, & familiari, ac est conjugalis. Hujus autem rei duplicem rationem reddit *D.Th.4.d 39.q un a.3. & 4.* Prior est, quòd adulterium, & infidelitas pari passu currant, quia utrumque contra bonum prolis est. Sicut ergo vir innocent potest cum adultera habitare, quando in adulterio obstinata non est, sed spes emendæ superest, ad id tamen non tenetur. Ita ad fidem conversus potest habitare cum infideli, cujus conversio speratur, ad id verò non obligatur. Posterior est, quia per Baptismum, qui est generatio quædam spiritualis, moritur quispiam priori vitæ, ac proinde liber manet à servitute in illa contracta, quamvis in aliquo casu possit ea uti. Sicut professus, quòd vitæ priori mortuus sit, non tenetur ad vota simplicia, in sæculo emissa, quamvis possit, si velit, ea implere. Nec obstat servum infidelem non eximi à servitute per conversionem ad fidem. Quia hæc servitus fidei Christianæ non repugnat, immò ejus humilitati convenit: at esse alligatum conjugem fidelem infideli dedecet Christianam religionem. Et quamvis *Durandus 4.d.39.q.2.num.8.* utramque rationem confutet. At immeritò, quia neutram ut concludentem, sed ut congruentem permissionis hujus, ac privilegii Christi in favorem fidei explicati à D. Paulo in verbis allegatis, attulit *D.Thom.* Quare locum illum Paulinum ita intelligunt, docentes non fuisse præceptum cohabitandi, sed tantùm consilium, & ita nostram conclusionem sustinent *D.Aug. in epistol. contra Pollentium,* & refertur *c.Jam nunc, & c. Sic enim, 28.qu.1.* & ferè omnes expositores in eumdem locum Pauli, ut *D.Hieron. Gloss. interlin. & Gloss. ordin.* quæ desumpta est ex *D. August lib.1. de serm. Domini in monte, D. Anselm. D.Thom Nicol. de Lyra, Petr. Lombardus, Sedulius, Hugo, Carthusianus, Beda, Trejus, Arboreus, Catharinus.* Et ferè omnes DD. scholastici, ut *D.Th.4.d 39 q.unic. ar.3. & 4. & ibi D.Bonav.ar 2.q.1. Durand.q.2 n.8. Ricard.art.2. qu.1. Palud. q.un.ar.2.n.10. Supplement.Gabr.q.un.ar 2.concl.6. Altissiodorensis l.4. sum.tract.9.c.6 q.1. Ruardus Tapper ar 18. Lovaniensis, §. Quod matrimonium inter infideles, Abul.1.Reg.8.q.47. Arboreus lib.6. Theosoph. c.10. paulo post princip. D.Anton.3.p.t.1.c.6. notabili 3. Sotus 4.d.39. q.un.art.3.concl.3. & 4. Ledesm.2.p.4.qu.61. art.3 fin. Viguer.l.inst.cap. 16. §.7.vers.9. impedimento 10. Angles Floribus 1.p.* ubi de matrim. *qu.12.art.2. in princ.concl.1. Ovandus 4 d.39. disp. un.propos. 10. Enriquez lib.11. de matrim.c.15.nu.12. Valentia 4.p.disp.10.q.1.punct.7. col.2. & in controversiis, lib.un. de indissolubilit. matrim.c.2. Petrus de Ledesma de matrim.q.59.art.4.dub 3. & dub.2.in 1.supposito. Barth. à Ledesma de matr. dub.55.concl.3. Lud. Lop.2.p. instr.* ubi de matrim. 7

cap. 53. notab. 3. Graffis 1. p. decif. l. 2. cap 8 c. num. 12. Vidualdus candel. ſacram. 1. p. ubi de matrim. c. 221 fin. Cannedo ſ m. Sacram. ubi de matr cap. 7. nu. 66 Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 143. Et ex Juriſperitis, Card c. Gaudemas, num. 1. de divort & ibi Alex. de Nevo in princ. nu. 4. Prapoſ. cap. Quanto, nu. 5. eod. tit. & ibi Henricus num. 2. Joan. de Friburgo in ſum confeſſ. lib. 4 tit. 10 q. 2. Aſten. 2. p. ſum. lib. 8. tit. 21. ar. 2. q. 5. Monald. ſumma, ubi de matrim. tit. de diſpari cultu, paulo poſt princ. Roſella verb. impedimentum, impedim. 9. num. 3. & ibi Supplem. ſum Piſana, imped. 9. nu 3 Tabiena ibi impedim. 8. q. 2. nu. 3. Angelus verb. Matrim. 3. impedim. 10 num. 3. Sylveſt verb. Matrim. 8. q. 10. dict. 5. Turrecr. c. Si quis Gentilis 28. q. 1. a. 2. nu. 3. Navar. ſum. cap. 22. num. 49. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 11. nu. 2. & c. 7. §. 4 nu. 5. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 171. nu. 423. Mattenzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1 num. 160.

8 Adde nec teneri fidelem habitare cum infideli, quamvis converſus ad fidem copulam habuerit cum eo conjuge infideli: etſi ſecus ſit in adulterio carnali. Quod culpa adulterii poſſit à conjuge condonari, in cujus favore conceditur divortium: & per copulam cenſetur condonata. At culpa infidelitatis nequit à converſo ad fidem remitti, nec id divortium datur in favorem ipſius; ſed in favorem fidei, quam dedecet ut conjux fidelis aſtrictus ſit conjugi infideli tam arctæ vitæ conſuetudine, ac eſt conjugalis. Ita Sotus 4 d. 39. q. un. art. 3. ad 2. verſ. Arguitur autem. Unde non eſt audiendus, Abul. 1. Reg. 8. q. 127. ubi ait fidelem habitantem cum conjuge infideli, teneri ei debitum reddere. Quia non eſt cur privetur infidelis hoc jure petendi. At dicendum eſt eum non teneri. Quoniam cum eo privilegio gaudeat in favorem fidei, ut ſolutus ſit à vinculo ſervitutis conjugalis quoad thorum, & cohabitationem, nec ob copulam eo privetur, nunquam conſtringitur reddere debitum; ſicut nec cohabitare, dum alter in ſua infidelitate perſiſtit.

9 Hinc deducitur, infidelem qui non convertitur una cum altero conjuge ad fidem reducto, peccare in Deum, & in legem matr. ut ait D. Ambroſ. 1. Corinth. 7. relatus c. fin. 28. q. 2. Quia jus ipſum divinum ſuſcipiendi Baptiſmum, quod omnes obligat, aſtringit in hoc eventu infidelem illum peculiari ratione matr. Cùm enim lex matrim. obliget illum ut ſequatur conjugem converſum, & ne præbeat illi juſtam divortii anſam, obligat ſubinde ut fidem ſuſcipiat, quoad neceſſarium eſt. Quare illam reſpuens peccat adverſus generalem Dei legem obligantem omnes ad fidem ſuſcipiendam: & adverſùs ſpecialem matrim. legem, quæ ad id aſtringit, quo divortii cauſa vitetur, ut benè explicat Sotus 4. d. 39. q. un. art. 3. ad fin. corp. & melius ar. 4. col. 8. verſ. Contra hoc tamen.

10 Quando autem infidelis ita obſtinatus eſt, ut ejus converſionis nulla ſpes probabilis ſubſit, an teneretur fidelis recedere, quamvis vellet infidelis pacificè, & ſine creatoris contumelia habitare, non invenio Doctores concordes. Nam Monald. ſum. ubi de matr. tit. De diſpari cultu, Durand. 4. d. 39. q. 8. nu. 10. & ibi Sotus q. un. ar. 3. concl. 2. Veracruz 2. p. ſpec. ar. 28. p. 7. caſu 2. & 3. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 55. concl. 2. Vivald. candel ſacram. 1. p. ubi de matrim. nu. 221. concl. 2. explicantes quando teneatur fidelis recedere, dicunt quando infidelis habitare renuit abſque creatoris contumelia: unde clarè ſentiunt illo valente abſque ea contumelia habitare, non eſſe præceptum fideli recedendi. At D. Th. 4. d. 39. q. un. a. 3. Turrecr. c. Si quis Gentilis 28 q. 1. ar. 2. nu. 3. Ledeſm. 2. p. 4. q. 61. art. 3. ad fi. Viguer. l. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 10. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 15. num. 12. expreſſe dicunt ſolùm licere fideli habitare, quando infidelis non eſt ita obſtinatus, quin aliqua converſionis ejus ſpes ſuperſit. Sicut (inquiunt) tenetur maritus ab adultera nolente corrigi recedere, ne patronus ejus turpitudinis videatur. Atque ita ſimiliter ſentiunt teneri fidelem recedere ab infideli ita pertinaci, ut ejus converſio deſperetur, ne videatur fidelis ejus infidelitati favere. Prætereà, quia ex tali cohabitatione nullus fructus ſperatur: & ex alia parte ſemper moraliter loquendo imminet aliquod periculum conjugi fideli ex infidelis obſtinati conſortio. Tenebitur ergo recedere. Et hoc exiſtimo verius.

11 Quæſtio III. An poſt tempus primitivæ Eccleſiæ, & præſenti liceat fideli cum infideli nolente converti habitare? Difficultatem in hac re ingerit decretum Concilii Toletani IV. c. 62. relatum, c. Judæi, 28. q. 1. ubi decernitur ut uxores Judæorum ab ipſis ſeparentur, niſi ab Epiſcopo admoniti fidem ſuſcipere Judæi voluerunt, Gloſſa ibi. verb. Judæi, diverſas tradit expoſitiones. Prima eſt, eum textum loqui quando mulier ſola convertitur: unde diverſum eſt, quando vir ſolus converteretur. Quia cùm mulieres faciliores ſint, ac magis ſubditæ viris, multo magis præſentaneum perverſionis periculum ipſis imminet ex viri infidelitate, quàm è contra. Secunda expoſitio eſt, ut intelligatur, quando Judæus habitare nequit abſque creatoris contumelia: vel ſi univerſaliter intelligatur, eſſe correctum per cap. Quanto, de divort. quod multo poſt tempore in lucem editum eſt. Tertia eſt, ut intelligatur: quando tempore contractus matrimonii uterque conjux fidelis erat: & mox vir à fide apoſtata effectus tranſiit ad Judæorum ſectam. Et quarta expoſitio poſſet eſſe, non eſſe ibi ſermonem de univerſis infidelibus, ſed de ſolis Judæis, qui obſtinatiores ſunt in ſua perfidia: & ideò canon ille non videtur extendendus ad reliquos infideles, in quibus non militat eadem ſeparationis ratio. Quare Gloſſa manifeſtè eſt ejus ſententiæ, ut hodie liberum ſit infidelem relinquere, aut cum illo habitare, quando infidelis abſque Dei contumelia, & attractione ad peccatum eligit habitationem. Quod etiam expreſſe tenet ſequens ſecundam expoſitionem. Monald. ſumma, ubi de matrim. tit. De diſpari cultu, verſ. Item ſicut notavit. Et addit non eſſe diſcrimen inter infideles quoſcumque, & Judæos, ſi velint cum converſo ad fidem conjuge habitare abſque Creatoris contumelia. Idem ſequitur Abulenſis 1. Reg. 8. qu. 18. ſequens ſecundam expoſitionem. Idem tenet Veracruz 2. p. Speculi art. 31. concl. 3. & in fine totius artic. amplectitur ultimam expoſitionem traditam. Et idem videtur ſequi Navar. ſum. c. 22. nu 49. ubi nulla ejus decreti mentione facta ait melius eſſe, ne fidelis recedat ab infidelis conſortio.

Cæterùm verius eſt tria ſæcula diſtinguenda eſſe. Primum 12 eſt ab Apoſtolorum tempore, & ſexcentis poſteà annis quo ſpatio frequens erat converſio, & Judæorum, & quorumvis aliorum infidelium: atque ideò eo tempore permittebatur, juxta conſilium D. Pauli. Corin. 7. habitatio conjugis ad fidem converſi cum infideli, propter ſpem ejus converſionis, quando habitare volebat abſque Dei contumelia, nec pertrahens fidelem ad peccatum. Et eo ſæculo floruit D. Auguſt. relatus c. Si enim 27. q. 2. & ita tenuit hanc partem. Secundum ſæculum ſubſecutum eſt, quo rariſſimè Hebræi ad fidem reducebantur, erantque pervicaciores in ſua perfidia: quo tempore edita eſt Synodi Toletanæ conſtitutio, nu. præced. relata: qua decretum eſt, ne uxores fideles habitare permitterentur cum Judæis fidem admittere renuentibus. At de cæteris infidelibus nihil ibi ſtatutum eſt, quòd non ita obſtinati in ſua perfidia eſſent, ut meritò eorum converſio deſperanda eſſet. Tertium tandem ſæculum ſucceſſit, quo Eccleſiæ conſuetudine receptum eſt, ac præceptum inductum, ne conjux ad fidem converſus permittatur cum infideli cujuſcumque ſectæ habitare. Quod ſucceſſu temporis experientia docuerit, non modicum perverſionis periculum imminere conjugi alteri fideli ex infidelis conſortio. Nec hîc Eccleſiaſticus mos adverſatur conſilio D. Pauli. Quia præcepta humana, nedum conſilia, poſſunt neceſſitate id ſuadente variari ſucceſſu temporum, ut habetur c. Non debet, de conſang. & affinit. Quare hodie non licet alterutri conjugi fidem profitenti permanere in conſortio conjugis infidelis, ſed tenetur ab eo nolente ad fidem converti divertere, quantumvis poſſit abſque Creatoris contumelia habitare. Et ratio diverſitatis hujus eſt, quod initio naſcentis Eccleſiæ tam efficax gratia, & affectus ad fidem in tyronibus fidei erat, ut formidanda minimè eſſet eorum perverſio, quia potiùs probabiliſſimè ſperanda infidelis conjugis converſio ex fidelis conſortio. Quæ refrigeſcente poſteà charitate, ac fervore mutata ſunt. Adde in principio magnam fore tranquilli ſtatus Reipublicæ perturbationem, ſi quando tanta erat infidelium copia, non liceret conjugi ad fidem reducto habitatio cum infideli: valdèque à ſuſcipienda fide deterrerentur infideles præcepto impoſito dimittendi conjugis infidelis. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent D. Thom. 4. d. 39. q. un. a 3. ad 2. D. Bonav. ibi, in expoſitione litteræ, n. 2. Durand. q. 2. n. 11. Ricardus art. 2. q. 1. Major ibi q. un. col. 2. verſ. Forte dicis. Supplementum Gabr q. unic. art. 2. concluſ. 5. Nicolaus de Lyra in illud 1. Cor. 7. Si quis frater uxorem habet infidelem. n. 8. & ibi Dionyſius Carthuſianus, Ledeſma 2. p. 4. q. 61. ar. 3. paulò poſt princ. Sotus 4. d. 39. q. un. a. 3 circa ſolut. a 3. & ibi Palacios diſp. un. col. penult. verſ. Admonendus. Ovanda ibi, diſp. unic. propoſit. 10. Enriq. lib. 11. de matr. c. 15. num. 12. Manuel 1. tom. ſumm 2. edit. cap. 230 num. ult. Petrus de Ledeſma de matrim q. 59. ar 3. fin & a. 4. dub. 2. in 3 præſuppoſito. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. ubi de matrim. c. 53. poſt 3. notabile Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 55. poſt 3. concl. Vega 2. tom. ſumm. c. 34. caſu 143. Cannedo ſumma ſacram. ubi de matrim. c. 7. n. 66. Et ex Juriſperitis Henricus c. Quanto n. 2. de divortiis. Jo. de Friburgo in ſumma confeſſor. lib. 4. tit. 10. q. 2. Aſtenſis 2. part. ſum. lib. 8. tit. 28. ar. 2. q. 8. Turrecr. cap. Si quis Gentilis 28. q. 1. ar. 2. nu. 3. in ſolut. ad 2. Sylveſt. verb. Matrimonium 8. q. 10 dicto 5. fin.

Sed quid, ſi ſpes ſubeſſet converſionis infidelis conjugis ex 13 fidelis conſortio, an liceret tunc fideli cohabitare? Sotus 4. d. 39. q. un. art. 3. in ſolut. ad 3. verſ. Quid ſi roges. Et Barth. à Ledeſm. dub. 55. de matrim. ad fin. Lud. Lop. & Vega, n. præced. allegati, negant id licere: & addit Sotus, quacumque ſpe affulgente converſionis infidelis. Sed Palacios 4. d. 39. diſp. unic. col. penult. verſ. Arbitror autem, & Petrus de Ledeſma de matr q. 59. a. 3. fine, ſentiunt id licere, quando brevi convertendum infidelem ſperaretur, quòd tunc eſſet ratio legis cohabitationem interdicentis. Sed quamvis hoc in caſu rariſſimo poſſet amplecti: at caſus eſt ita rarus, ut veriùs exiſtimem abſolutè, quòd priores DD. aſſerunt. Eo quod tunc ratio legis ceſſet in caſu quodam particulari. At lex non reſpicit, quæ rarò accidunt, l. Non ad ea ff. de legibus. Poſſet tamen ex Epiſcopi diſpenſatione ea cohabitatio admitti in iis infidelium inſulis, ubi crebrior eſt ea converſio; atque ita poſſet Epiſcopus amplius temporis ſpatium concedere, ut infidelis converſio expectaretur, quando nullum ſubverſionis periculum ſubeſſet: & ſpes probabilis eſſet fore, ut infidelis converteretur. Sic Sotus eadem ſolut. ad 8. verſ. In inſulis verò. Barth. à Ledeſma, Lud. Lop. Vega proximè allegati. Ovand. 4. d. 39. diſp. un. propoſit. 10. Angles Florib. 1. p. ubi de matr q. 12. ar. 2. dub. 1. concl. 1. Cannedo ſumm. ſacram. ubi de matrim. cap. 7. nu 66.

Hine

14 Hinc deducitur non approbandum esse, quod docent *Veracruz 2.part.Speculi, ar.32.concl.4. Angles Florib.1.part.* ubi de matr. *q.12.ar.2.in princ.concl.2. Petr.de Ledesma de matrim.q.59.art.3.notab.3.* nimirum, teneri conversum præcepto correctionis fraternæ non recedere ab infideli, quando est certa spes ejus conversionis. Et ita subdit *Veracruz* apud Indos novi Orbis videri hoc esse in præcepto. Quod bona de eorum conversione concipiatur spes. Sed quamvis hoc sit probabile, at verius existimo contrarium, & confert, quod diximus num.præced. Si enim in hoc eventu non licet habitare fidelem: à fortiori ad id non tenebitur. Et omnes Doctores nu.7. allegati, valdè favent huic parti, dum dicunt fuisse tantùm consilium tempore Apostolorum habitare fidelem cum infideli, quando spes aliqua conversionis infidelis aderat. Nam ea spe deficiente præceptum erat fidelem recedere, ut ex *D.Thom. & aliis* probavi n.10. Nec obstat præceptum correctionis fraternæ obligans ad consulendum saluti spirituali proximi. Quia cùm Christus privilegium concesserit in favorem fidei, ut conjux fidelis recedere possit ab infideli (ut dixi n.7.) non est ab eo privilegio is casus rarus excipiendus. Nec præceptum correctionis fraternæ cum tanto conjugis fidelis detrimento obligat, ut cogatur cum conjuge diversæ religionis habitare, cedereque privilegio suæ libertatis in favorem veræ religionis assumptæ sibi concesso.

15 Id tamen fatendum est, præceptum hoc divertendi à conjuge infideli nolente converti, non obligari cum vitæ discrimine, sicut nec alia præcepta humana cum eo obligant. Quare si infidelis apud suos converteretur ad fidem, & ne proderetur cum vitæ periculo, commaneret cum conjuge infideli, servato jure divino perversionis discrimen cavendum dictanti, vacaret culpa. Atque ita docent *Sotus 4.d.39.q.un. art.3. in solut.ad 3. fin. Petr de Ledesm.de matr.q.59.ar.3.fine, & ar.4.dub.2. præsupposito 3. Lud.Lop.2.p.instr.de matr.c.53.post 3.notabile, vers. Deinde postremò. Graffis 1.part.dec.l.2.c.85.n.13.* Quamvis minus benè contradicant *Angles Florib.1.p.* ubi de matr. *q.12.ar.2. dub.1.concl.2. & Vega 2.to. sum.c.34.casu 147.* dicentes teneri statim ad Ecclesiam Catholicam migrare.

16 Tandem rogabis, quando alteruter parens solus fidelis est, utrùm eorum sequi debeat proles? Breviter sic distinguendum est, si proles sit doli capax, non est cogenda ad fidem, sed suæ libertati relinquenda. Nullus enim sui compos ad fidem cogendus est, ut definitur *in Concil.Tolet.IV.cap.56.* & refertur *cap. de Jud.45.d.* & docet *D.August.contra litteras Petiliani lib.2.c.83.* relatus *c.Ad fidem 23.qu.5.* Si autem non sit doli capax, ejus conditionem sequi debet, qui ad fidem convertitur, ut si pater convertatur, decernitur in fidei favorem *c.fi.in fine, de convers.infid.* & sive pater sive mater convertatur, decernitur in *Conc.Tolet. IV.cap.62.* & refertur *cap.Judai 28.qu.1.* & ratio est, quia eo ipso quod alteruter conjux est fidelis, jus habet Ecclesia compellendi ipsum ut prolem doli minimè capacem baptizet, ut decernitur eodem decreto *Toletano relato d.c.Judai*, ubi *Glossa verb. Judai*, ait ideò id esse: quod parens conversus sit jam de Ecclesiæ foro, ac proinde filii ejus, *c.Cum multa 15.q.ult.* Et ita tenent *D.Th.4.d.39.q.un.a.4.ad 4.* ab universis Theologis receptus. Et universi Jurisperiti *c.fin.de convers.infid.* ut *Host.ibi, in fin. Jo.Andr. num.7. Ant.n.9. Aib.nu.8. Cardin.q.5.fi. Anchar. in fi. Henricus num.4.* In dubio autem an usu rationis proles gaudeat, in favorem fidei inclinandum est, ut benè docent *Sotus 4.d.39. q.un.art 3. in solut. ad 2.vers. Dubitatio tandem. Eman. Sa summa verb. Matrimonium*, ubi de impedimentis dirimentibus, *num.8. vers. Conversum*. Quamobrem licet jure attento filius minor triennio apud matrem educandus sit, major autem apud patrem, *l.Neque, C. de patria potest.* At id fallit, quando alter parens infidelis est: tunc enim infans, etsi triennio minor, est apud patrem fidelem educandus: & quamvis sit major, apud matrem fidelem, quòd ratio ætatis, & patriæ potestatis cedant favori fidei. Sic docent *Gloss.c.fin.in fine, de convers.infid & ibi Henricus n.4. Abulens.1. Reg.8.q.89.* Quamvis *Lancelotus Instit.juris can.lib.2.tit. De divortiis, §. Item si alter, verb. Assignabitur*, minus benè dicat puerum minorem triennio semper apud matrem educandum: majorem verò apud parentem fidelem.

DISPUTATIO LXXIV.

An conjugi ad fidem converso integrum sit prius matrim. dissolvere, ac ad aliud transire, ubi alter converti renuit, aut saltem habitare non vult absque Dei contumelia, aut pertractione ad peccatum?

SUMMARIUM.

Quando uterque conjux ad fidem convertitur, neutri licet prius matr. dissolvere, num.1.
Quotuplex difficultas pertractanda sit, num.2.
An infideli nolente habitare sine Dei contumelia, aut sine pertractione ad peccatum, liceat converso id matrimon. dissolvere, & ad aliud transire? Refertur quadam sententia, num.3.
Potest, & tunc prius matrim. dissolvitur ex Christi privilegio, nu.4.
Quid, si infidelis cohabitare nolit ob fidelis adulterium, num.5.
Quid sit nollet habitare sine Dei contumelia, & absque pertractione ad peccatum, num.6.
Satisfit argumentis, num.7.
An quando infidelis converti renuit, at vult habitare sinè Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, possit fidelis dissolvere prius matr. & aliud inire? Refertur quadam sententia, num.8.
Proponitur sententia Authoris, num.9.
Tunc dissolvitur matr. ex Christi privilegio, nec id mutatum est, nu.10.
An desideretur judicis sententia, ut id matr. dissolvi possit, nu 11.
An prærequiratur infidelem moneri, an velit converti, aut legitimè habitare, num.12.
Quid, si aliundè moraliter constet obstinatio infidelis, num.13.
Quid, si infidelis adeò distet, ut commodè requiri nequeat, nu.14.
An sufficiat facto constare voluntatem infidelis, ut quia ille transit ad nuptias, num.15.
Quid, si dubium sit de infidelis voluntate, vel quidam nuncius illam testetur, num.16.
An desideretur judicem præfigere terminum intra quem infidelis convertatur, num.17.
An infideli inducias petenti ad conversionem, sint annuenda, num.18.
An sit opus adhibere testes obstinationis infidelis, num.19.
Solvuntur argumenta, num.20.

1 ALiud est quærere an possit dissolvi matrimonium altero infideli renuente converti, aut legitimè habitare, de quo est præsens disp. Aliud autem, an ipso facto dissolvatur tunc matrimonii vinculum: de quo subsequens instituetur. Et quidem quando uterque infidelis ad fidem convertitur, omnibus est compertum minimè dissolvi posse prius matrimonium, sed omninò firmum manere. Quia nil est cur dissolvatur.

2 Duplex autem difficultas pertractanda est. Prior, an quando infidelis, aut omninò renuit cohabitare: aut non vult sine contumelia Salvatoris, aut sine pertractione fidelis ad peccatum mort. integrum sit fideli id matr. dissolvere, ad aliudque transire. Posterior, an id liceat, quando infidelis converti renuit, at vult habitare sine contumelia Christi, & sine pertractione fidelis ad peccatum?

3 Circa priorem difficultatem, *Cajet. in eum locum 1.Cor.7. Non enim servituti subjectus est frater*, non solùm se mirari dicit, sed etiam stupere, quòd excipiente Christo solam fornicationis causam, ut liceat innocenti conjugi recessus, non admittant DD. in eo eventu conjugii vinculum dissolvi: & tamen D. Paulo id non ita clarè asserente, colligant ex eo testimonio posse matr. dirimi altero infideli conjuge nolente habitare cum converso ad fidem, aut non sine contumelia creatoris, aut sine pertractione ad peccatum mort. habitare volenti. At statim quasi se corrigens subdit admittendum esse cum sensum testimonii D. Pauli, eo quod antiquo Ecclesiæ usu receptus sit, & is textus eum sensum patiatur. Et audacius locutus est *Arbor. lib 6. Theosop.c.10. fin.* ubi tanquam opinionem relinquit, an possit tunc dissolvi matrimonium, & dicit liberum esse cuicumque utram eligere velit opinionem. Et probatur tunc non posse dissolvi. Primò ex illo *Matth.16.* ubi Christus dixit, *Quos Deus conjunxit, homo non separet*, ubi indistinctè id de quocumque matrimon. valido asseruit quale est infidelium. Secundò, quia *D.Paulus Rom.7.* sola conjugis alterius morte posse dissolvi matr. consummatum censuit. Nec *1.Cor.7.* dixit nolente habitare legitimè infideli dissolvi matrimonium: sed fas esse fideli discedere, nec subjectum esse servituti. Quod satis verificatur concesso tunc divortio, absque vinculi dissolutione. Sicut verificatur testimonium Christi dicentis *Matth.19.* posse conjugem dimitti fornicationis causa. Tandem quia *Concil.Meldense, c.1.* relatum *cap.1.28 qu.2.* videtur contrarium decidere, ibi: *Si quis habuerit uxorem virginem ante baptismum, vivente illa, post baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo solvuntur, non conjugia.*

4 Cæterum conclusio certissima est, de qua absque errore manifesto in fide dubitari minimè potest. Matrim. infidelium quantumvis consummatum potest dissolvi, si alter conjux ad fidem convertatur, alter autem in infidelitate pertinax, aut omninò cohabitationem respuat, aut habitare nolit absque creatoris contumelia, vel absque eo, quod conjugem fidelem ad peccatum lethale pertrahat: & tunc integrum est converso ad alias nuptias migrare. Probatur ex testimonio *D.Paul.1.Corin.7. Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi*. Quem locum ita intelligit *D.Ambr. in eum locum*, relatus *c.fin.28.q.2.* (quamquam falsò is textus tribuatur D.Greg. non enim apud ipsum reperitur) & ita etiam intelligunt ferè omnes expositores. Et quod plus est ita intelligit id testimonium *Innoc.III.c.Quanto, de divort.* ubi & hanc conclusionem definit, his verbis: *Si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare volenti: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit. Et in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus, si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi: & canonem in quo dicitur, contumelia creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur.* Idemque definit *idemmet Pontifex c.Gaudemus, vers. Qui autem, de divort.* Et constat is intellectus. Quippe si infideli discedente, aut nolente legitimè habitare infidelis ita alligatus esset eo matrim. ut non posset ad

aliud

aliud transire, servituti subjectus esset propter infidelis malitiam, contra Paulinum testimonium. Unde posse dissolvi matr. in his eventibus, non est ex jure aliquo Pontificio: matrim. enim consummatum non potest jure Puntis. dissolvi, quamvis in infidelitate ioitum sit, saltem lege generali. Sed dissolvitur ex privilegio Christi, id in fidei favorem concedentis: quod privilegiū *D. Paul.* explicuit 1. *Cor* 7. in verbis allegatis, ita intellectis ab Ecclesia. Et ita haberi hoc ex Christi privilegio docent *Abulens. 1. Reg. 8. q. 32. D. Bonav. 4. d. 39. ar. 2. q. 2. & ibi Sotus q. unic. ar. 4. col. 3.* & melius *col. 5. vers. Ad primum igitur. Et ibi Ovand. disp. un. ad fi. Veracruz 2 p. Speculi, art. 28. concl. 2. & col. antep. Angles Floribus 1. p.* ubi de matrim. *qu. 10. art. 2. dub. 4. diffic. 1. Enriq. lib. 11. de matr. c. 8. nu. 4. & lib. 12. c. 13. n. 5. Gallego de cognat. spirit. c. 3. num. 71. Petr. de Ledesma de matrim. q. 59. a. 5. concl. 4. Barth. à Ledesm. dub. 56. de matrim. post 2. concl. Lud. Lop. 2 p. instruct.* ubi de matrim. *c. 53. col. 4. Cannedo de Sacram.* ubi de matrim *cap. 7. n. 67. in commento.* Quamvis alii asserant jure Pontif. tunc dissolvi, Ecclesia sic interpretante jus divinum de matrimonii indissolubilitate. Sic *Abbas c. Quanto n. 5. de divort. & ibi Alex. de Nevo n. 9. Prapos. in fi. Palud. 4. d. 49. q. un. ar. 2. n. 12.* Hujus autem privilegii, ac dispensationis Christi in matrimonii indissolubilitate (ut traduot universi DD. & fusius *Abul. 1. Reg. 8 q. 32. fin. & q. 100. & 108. 101. 104.*) ratio fuit, ob necessitatem, qua adstringitur fidelis ad vitandam cohabitationem cōjugis infidelis in his eventibus. Et ideò in favorem fidei instituit Christus integrum esse tunc fideli matrimonii vinculum dissolvere. Quia cùm Christus noluerit quempiam obligare absque propria volnntate, & culpa, ad vitam cœlibem ducendam; nec fideli In iis eveotibus liceat cum infideli habitare, & consequenter, nec habitare possit: (id enim possumus, quod honestè possumus) æquum fuit ut daretur conjugi fideli facultas alterius matrim. ineundi. Gravissimum enim onus esset, nec suavitati jugi Christi consentaneum, imperfectos, ac in fide tyrunculos obligare ad actus heroicos castitatis: de quibus Christus *Matth. 19.* dixit: *Non omnes capiunt verbum istud.* Et confirmatur, quia maximè deterrerentur infideles à conversione, si fide suscepta teoerentur à conjuge infideli, renuente debito modo cohabitare, recedere, nec ad fidem converso liceret periculo suæ incontinentiæ consulere, aliud matrim. ineundo. Cùm ergo majus sit bonum fidei, quàm conjugii, consentancum rationi fuit, ot Christus, fidei ac conjugiorum auctor, favorem fidei præferens statueret posse in his eventibus dissolvi matrim. Tandem, quia (ut optimè ait *Abul. 1. Reg. 8. q. 108.*) quamvis *Apost. 1. Cor. 7.* solùm casum explicuerit, quo infidelis discedit, ibi: *Quòd si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater*: ut liceat fideli recedere atque à prioris matrimon. vinculi servitute se eximere: nec expresserit quando infidelis oon recedit, sed habitare eligit cum creatoris contumelia, aut pertrahens ad mortale, meritò tamen, ac jure optimo Pontifices, & universi DD. ex iis verbis Pauli colligunt idem dicendum esse, quando infidelis non omninò recedit, sed modo prædicto habitare vult. Quippe tunc verè dicitur Infidelis discedere: quia etsi non recedat corpore, cogit tamen fidelem recedere. Nam fidelis tenetur tunc recedere ab infidelis consortio, (ut probavi disp. præc. num. 10.) atque ita præbens causam necessariæ fugæ, ipsum fugit: ac consequenter infidelis dicitur recedere à fideli, quem fugat. Sicut quando aliquis recto tramite aliquo tendit, qui tramitem illum sequi renuit, obliquum eligens, verè dicitur recedere ab alio, cum illac tendere deberet. Hinc est quod dixere *Innoc. III. cap. Quanto, de divort. & D. Ambr. 1. Cor 7.* relatus *c. fin. 28. qu. 2.* contumeliam creatnris solvere jus matrimonii circa eum, qui relinquitur: ubi fidelem dicunt relioqui ab infideli oolente habitare sine Dei cootumelia, vel sine pertractione ad peccatum. Quia eo modo admittit, quo non licet fideli ejus consortio uti, unde *Host. eod. cap. Quanto, num. 1. super verb. Qui relinquitur, & ibi Joan. Andr. num. 3. Abb. nu. 6. Anchar. num. 10. Alex. de Nevo nu. 7. Praposit. num. 2. vers. Item nota*, explicantes eum textum ajunt infidelem dici relinqoentem, & fidelem relictum: eo quòd cùm ambo fidem amplecti teneantur, infidelis eam respuit, fideli illam amplectente.

5 Temperat autem hoc (& benè) *Abul. 1. Reg. 8. q. 55.* oisi infidelis justè ac jure suo utens renuat habitare cum fideli: ut si infidelis sit ionoceos, fidelis autem adulterii reus, aut tempore infidelitatis, aut post fidem receptam, nec adulterii illius injuria ab inoocente remissa sit: tunc enim si ratione adulterii divertat infidelis, non poterit fidelis prius matrimon. dissolvere. Quia privilegium hoc Christi dissolvendi prius matrim. concessum est consulendo imbecillitati tyrunculi in fide, ne absque culpa sua cœlibem vitam traducere cogatur, & timore continentiæ servandæ deterreatur à fide suscipienda. At in hoc casu non cogitur ad contioentiam propter fidem susceptam, sed ob culpam adulterii, qua infectus est, & cujus ratione infidelis justè divertit. Non igitur cur infidelis possit dissolvere matrimon. ratione fugæ infidelis. Et confirmatur, quia tunc infidelis recedens non delinquit in matrim. legem, immò ipsa concedente divertit, cùm ergo nulla fideli injaria irrogetur, non concedetur ipsi prius matrimon. dirimere. Si tamen posteà infidelis io adulterium incidat, vel adulterii injuriam fideli condonet, ex tunc locum habebit doctrina ou. præced. tradita. Quia jam infidelis discedendi jure caret.

Sed rogabis, quid sit infidelem oolle habitare sine contumelia creatoris, vel sine pertractione ad peccatum mortale? Et ut clarè procedamus, prìus dicemus quid sit nolle absque contumelia Dei habitare. Deinde quid nolle absque pertractione ad peccatum mortale. Et quidem id certum est, nolle habitare sine creatoris contumelia, non esse velle infidelem in suo deorum cultu, aut in alio ritu suo infideli persistere. Nam quoties converti renuit, manifestum est, eum in sua lege velle permanere, & fore ut is legis suæ præcepta, & ritus infideles observet. Et ita non esset cur *Innoc. III. c. Quanto, & cap. Gaudemus, de divort.* & omnes Doctores distinguant, an infidelis renuens converti, velit habitare sine creatoris contumelia, oec oe. Et ita docent *Ledesm. 2. p. 4. q. 61. art 4. fine. Veracruz 2. p. Speculi, a. 30. concl. 1. Petr. de Ledesma de matr. q. 59. ar. 5. dub. unico, post 2 conclus. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 56. statim in princ. fundament. 2.* Difficultas autem est, an desideretur quo infidelis dicatur nolle habitare absque contumelia creatoris, ut id peccatum infidelitatis aliquo modo redundet in conjugem fidelem, eo quòd infidelis eum pervertere nitatur trahendo ad infidelitatem? Id enim desiderari, sentire videtur expressè *D. Th. 4. d. 39. qu. un a. 5. corpore*, ubi hæc air: *Si autem infidelis nolit cohabitare sine contumelia creatoris, in verba blasphemia prorumpens, & nomen Christi audire nolens, nec si ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis potest alteri per matrimonium copulari.* Ecce qualiter expressè petit ultra verba blasphemiæ, & nolle audire nomen Christi, ut infidelis nitatur fidelem pervertere. Et eodem modo loquuntur *Durand. 4. d. 39. q. 2. nu. 10. Navar. sum cap. 22. num. 49. Palacios 4. d. 39. disp. un. col. 13. folg. 910. Valentia 4. p. disp. 10. q. 1. punct. 7. vers. Prima igitur. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 8. nu. 4.* & expressè tenent *Ledesma 2. p. 4. q. 61. ar. 4. fin. Veracruz 2. p. Spec. ar. 30. concl. 1. Toledo lib. 7. sum. cap. 7. nu. 3.* Unde ait *Veracruz eod. ar. 30. concl. 2.* velle habitare cum contumelia creatoris, nil aliud esse, quàm efficere infidelem coram fideli quæcumque ad infidelitatis ritum pertinentia, vel aliud quodcumque in fidei contumeliam, per quod periclitetur fides iofidelis conjugis ad fidem conversi. Ex altera autem parte videtur id non esse necessariom. Quòd textus *c. Quanto, & c. Gaudemus, de divort.* apertè distinguant inter oolle habitare sine contumelia creatoris, & ioter nolle sine pertractione ad peccatum mortale, ibi: *Altero. vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente.* Ubi non petunt textus tractionem ad divini nominis contumeliam, sed tractionem ad aliud peccatum mortale. Et ita expressè significat *Scot. 4. d. 39. q. un. ar. 2.* ubi explicat nolle infidelem sine contumelia creatoris habitare, quia blasphemias in Deum jactitat, vel solicitat conversum ad infidelitatem. Et eodem modo explicant *D. Bonav. 4. d. 39. ar. 2. q. 2. & ibi Ricard. n. 2. q. 2. Supplem. Gabr. q. un. a. 2. concl. 6. Sotus q. un. art. 3. in fine corp. Petrus de Ledesm. de matr. q. 59. a. 5. dub. un. concl. 2. Barth. à Ledesma de matrimon. dub. 56. statim in princ. fundam. 2.* Sed existimo utrosque Doctores verè non discordare. Quia quoties infidelis coram fideli convitia jactitat in Christum, & fidem, fidelis oon debet id sustioere, & ita cogitur recedere (ot benè docet *Abulens. 1. Reg. 8 q. 111.*) Aliàs reputabitur patronus ejus turpitudinia, ac connivens illis convitiis: eo vel maximè, quòd tanquam recens conversus sit non modicum de fide suspectus. Et si vir retinens adulteram censetur adulterii patronus: cùm sit res tam viris odiosa, ac in eorum maximum dedecus cedens: quanto fortius conjux fidei tyrunculus, qui imbiberat toto vitæ suæ curriculo infidelitatem, & illa fidei coovitia, reputabitur illorum fautor, si passim illa audiens non recedat? Addeque oon modicum obiici periculum perversionis conjugi illi fideli tenerrimo in fide, ex crebro illorum conviriorum In Christum auditu. Et ita semper verificatur ea convitia coram fideli jactitata ab infideli conjuge, redundare in ipsummet fidelem, oisi recedat. Et satis est verbis, vel factis inducere. Pertractio autem ad peccatum mortale non dicitur quando infidelis suggerit fideli, ut leviter suadet aliquod peccatum mortale. Quia textus *c. Quanto, & c. Gaudemus, de divort.* expressè dicunt quando infidelis pertrahit fidelem ad peccatum morto. At tractio motionem quamdam violeotam importat, & præpositio illa, per, petit consummationem. Quare desideratur ut talis sit persuasio, ut quasi vim aliquam inferat. Et ita docent *Abulens. 1. Reg. 8. q. 108. Veracruz 2. p. Specul. ar. 31. concl. 2. & 3. Petrus de Ledesm. de matr. q. 59. ar. 5. dub. un. concl. 2.* Quamvis *Bar. à Ledesm. de matr. dub. 56. statim in princ. fundam. 3.* dicat non exigi motionem violentam, quali homo dicitur cogi ad peccatum, sed satis esse suggestionem, aut suasionem. Idque probat ex *D. August. lib. de fide, & operib. c. 16. relat. c. Uxor legitima 28. qu. 1.* quem sequitur *Beda in illud 1. Cor. 7. quòd si infidelis discedit*, ubi uterque dicit tunc licere viro fideli recessum, quando uxor dicit, fore ut cum illo non commaneat, nisi de latrocinio divitias congreget, aut aliud peccatum admittat. Cæterum hoc testimonium nil contra prædicta probat: iotelligendum enim est, quando iis verbis aliquid pertractionis ad peccatum inest, juxta *d. c. Quanto, & c. Gaudemus.* Quare concludunt benè *Abulens. d. c. 8. q. 111. & Veracruz eod. a. 31. ad finem.* pertractionem hanc esse, quoties fidelis attenta propria fragilitate periculo lapsus exponitur, sive monitione levi, sive quodammodò violenta, & importuna, aut suggestione iofidelis. Unde dicunr periculum hoc 6

oon

non ęqua lance in omnibus librandum esse. Fęmina enim facilius labetur, & inter ipsas fęminas, seù viros, quidam aliis proniores ad ruinam in peccatum sunt. Facilè autem periculum hoc conjectabimus, cùm infidelis recens conversus facillimus sit ad ruinam, utpote qui neque in fide neque in bonis moribus radices egerit, sed pessimos imbiberit, illisque assuefactus sit. Et ratio est manifesta. Quia hoc institutum est, ut fidelis imbecillitati consulatur. Ergo ea suasio, verbis vel factis inducta, spectanda est, quæ, attenta fidelis fragilitate, periculum ruinæ ei offert. Adde tunc teneri fidelem recedere, oe amans periculum pereat in illo: & consequenter tunc dicetur infidelis nolle habitare.

7 Ad argum. n. 3. proposita resp. Ad 1. constat ea dictis num. 4. ubi probavimus id matrim. non dissolvi humana, sed divina auctoritate. Ad 2. constat ex ibidem dictis, ubi ostendimus eam esse Pauli mentem in eo loco *1. Cor. 7.* & dum *Rom. 7.* censet matrim. consummatum sola morte dissolvi, intelligendus de matrimon. fidelium consummato, quod perfectè repræsentat unionem Verbi cum humana natura indissolubilem, & est sacramentum. quæ in matrimon. infidelium consummato desiderantur, & ideò non omnimoda indissolubilitate gaudet. Ad 3. dic cum *Soto 4. d. 39. q. unic. art. 4. col. 5. vers. Propter canonem*, eum textum intelligendum esse juxta interpretationem Pontificiam, *cap. Quanto, & c. Gaudemus, de divort.* nempè, quando infidelis, aut omninò recedit, aut habitare vult cum creatoris contumelia, aut pertrahendo ad peccatum. Nec mysterium aliquod claudit, quòd ibi sermo fiat de virgine infideli ducta, idem enim esset de corrupta: sed fortè de sola virgine quæsitum est, ut benè ait *Gloss eod. cap. 1. verb. Virginem.*

8 Posterior difficultas est. Utrùm quando infidelis converti renuit, vult tamen habitare sine contumelia creatoris, sine pertractione ad peccatum, liceat alteri ad fidem converso matr. illud dissolvere, ad aliudque transire? Duplex est sent. Prima ait non posse dissolvi, nec aliud inire: quamvis tunc non teneatur fidelis habitare cum infideli. Ducitur, quia hoc matrimon. dissolvitur ex solo Christi privilegio Ecclesiæ manifestato per *D. Paulum 1. Cor. 7.* (ut nu. 4. diximus.) Sed *D. Paulus* loquitur quando, aut infidelis omninò recedit, aut non vult habitare sine creatoris contumelia, aut pertractione ad peccatum, ut illum explicat *Innoc. III. c. Quanto, & c. Gaudemus, de divort.* ergo extra hos casus nequit dissolvi. Et confirmatur, quia *eod. Gaudemus*, expresse dicit *Innoc. III.* non dissolvi posse matrimon. nisi in illis 2. casibus. Et ampliùs confirm. quia post D. Pauli tempora nullam aliam hujus dissolutionis revelationem factam esse Ecclesiæ constat. Cùm tamen Ecclesia nequeat dissolvere absque Christi privilegio, nec aliter de illo certior fieri, quam vel ex sacris literis, vel ex revelatione. Secundò, quia si privilegium Christi, per D. Paulum manifestatum fuit, ut in solis illis duobus eventibus matrimon. hoc posset dissolvi, sicut nec tunc poterat extra illos dirimi; ita nec modò poterit. Privilegii enim illius mutationem factam esse minimè constat. Tertiò, quia omnes opinionis hujus Authores post tempora illa scripsere, quibus interdicta erat habitatio fidelis conjugis cum infideli nolente converti, quamvis pacificè, & sine Christi contumelia habitare vellet (ut constat ex dictis disputat. præceden. num. 12. ubi omnes illos hoc fateri retuli.) Et tamen censuere extra duplicem casum prædictum non posse dirimi matrimonium. Ergo temerarium videtur asserere posse dissolvi quoties infidelis converti respuit. Quartò, quia esto res hęc esset dubia, favendum est in dubio valori matrimonii, ejusque indissolubilitati: utpote quod in ejus possessione est, attento jure naturali divino. Tandem quia in his eventibus concessit Christus dissolutionem matrimonii in favorem Dei, eo quòd tunc cum illa pugnaret. Quod minimè evenit, quando permittitur fideli pacificè fidem servare, atque infidelis absque illius injuria cohabitationem amat. Et ideò hujus sentent. sunt ex Theologis *D. Th. 4. d. 36. q. un. ar. 5. corp. & ibi D. Bonav. ar. 2. qu 1. Ricard. ar. 2. q. 2 Durand q. 2. num. 12. Palud. q. un. ar. 2. num. 12. Supplem. Gabril. q. un. art. 2. concl. 6. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 6. notab. 3. Abulens. t. Reg. 8. q. 30. 32. 47. 92. 101. Arbor. lib. 11. Theosoph. cap. 16. vers. Quarta rationis dilutio. Et in ea verba D. Pauli 1. Cor. 7. Filii vestri immundi essent. Claudius in eundem locum, explicans ea verba, Nam cæteris ego dico. Photius, & Gaguaus in eundem locum, super illa verba, Quòd si infidelis discedit. Ruardus Taper. a. 18. Lovaniens. § Quod matrimonium inter infideles. Ledesm. 2. p. 4. q. 61. ar. 4. col 2. Ovand. 4. d. 39. q. un. propos. 2. & ibi Celaja q. un. col. 2. Toledo lib. 7. sum. c. 7. num 3. Valentia 4. p. disp. 10. q. 1. punct. 7. col. 2. & in suis controvers. l. un. de indissolubilit. matrim. c. 1. Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 5 fin. Petr. de Ledesm. de matr. q. 59 ar. 4. dub. 2. concl. un. Cannedo de sacram.* ubi de matr. *c. 7. n. 67.* & hi duo nominatim reprobant secundam sent. statim proponendam: atque *Petr. de Ledesm* ita mordicus hanc tuetur, ut dicat eam esse certissimam. Et ex Jurisperitis eandem tuentur *Gratian. c. fin. 28. q. 2. Goffred. sum. tit. de divort. num. 9. Hostiens. c. Gaudemus, nu. 13. de divort. & ibi Anton. nu. 3. Præpos. cap. Quanto nu. 5. eo tit. Henric. d. c. Gaudemus, n. 2. & 3. Raynerius 2. p. summa, tit. de matr. c. 21. Joan. de Friburgo in sum. confess. lib. 4. tit. 10. q. 2. Rosella verb. Impedimentum, imped. 9. num. 7. & ibi Supplem. Pisana imped. 9. n. 7. Tabien. imped. 8. q. 2. n. 3. Angel. verb. Matrimonium 3. imped. 10. n. 2. Sylvest. verb. Matrimonium 8. q. 10. dicto 6 Armilla verb. Matrim. n. 38. Navar. sum. c. 22. n. 49. Turrecr. c. Simili modo nu. nu. 28. q. 1. Gaetu repetit. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. q. 175. nu. 429. Marienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. Glossa 1. nu. 160.*

Secunda sentent. (quam veriorem existimo, quamvis præcedens sit valdè probabilis) ait, quamvis tempore primitivę Ecclesiæ, quòd licebat fideli habitare cum infideli volenti habitationem absque creatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum, non posset dissolvi matrim. volenti infideli ita habitare, & si converti ad fidem renueret; at postquam jam non licet talis habitatio, nisi infidelis converti eligat ad fidem, posse dirimi vinculum prioris matrimon. & ad aliud transiri, quoties infidelis converti respuit, quantumvis pacificè habitare velit sine Dei contumelia, nec pertrahens fidelem ad peccatum. 9 Ducor, quia juxta Pauli testimonium *1. Cor. 7.* tunc fidelis non est subjectus servituti prioris matrim. sed liber est ad aliud ineundum, quoties infidelis discedit, ac relinquit fidelem, tunc autem dicitur fidelis relictus, ac desertus ab infideli recedente, quoties vel infidelis omninò recedit, vel eam cohabitationem eligit, quæ fideli illicita est (ut ex textibus, & Auctoribus probavi n. 4.) Cùm ergo hodie illicitum sit fideli habitare cum conjuge infideli in infidelitate pertinaci, etsi velit sine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum habitare (ut probavi disp. præc. n. 12.) infidelis nolens converti, dicetur revera recedere, & fidelem relinquere: & consequenter integrum erit fideli id matrim. dissolvere, & ad aliud transire. Et confirm. quia privilegium dissolvendi matrim. in hoc eventu expressum est in prædicto testimonio *D. Pauli 1. Corinth. 7.* quippe (ut advertimus nu. 4. ex Abulensi) Paulus solùm explicuit casum, quo infidelis renuit cohabitare, & ex eo sequuntur alii duo casus, nimirum, quando non vult habitare sine Dei contumelia, vel pertractione ad peccatum, quia tunc verè dicitur infidelis recedere eam solam cohabitationem amans, quæ fideli interdicta est. At in præsenti casu eadem prorsus ratio hodie militat: cùm infidelis nolens converti, & habitare volens etiam sine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, eligat habitationem fideli vetitam. Ergo is casus comprehensus erit hodie in eo privilegio Christi explicato à D Paulo. Secundò, quia in hoc casu non integrum esset fideli ad aliàs nuptias transire, subjectus esset servituti prioris matrim. absque sua culpa, & propter solius infidelis culpam non posset illo uti. Cujus contrarium tradidit *Apostolus in loco allegato*, docens non esse fidelem subjectum servituti in hujusmodi. Tertiò, quia ratio hujus privilegii concedendi fuit, ne fidelis coactus præcepti necessitate recedere ab infideli, nolenti legitimè habitare, compelleretur absq; sua culpa vitam cœlibem traducere, & ne timore continentiæ servandæ retraherentur infideles à fide suscipienda. Quæ ratio omninò militat in præsenti eventu, cùm hodie quoties infidelis renuit converti, necessarium sit fideli divertere: & si nequeat ad alias nuptias migrare, compellatur absque sua culpa in cœlibatu permanere. Ergo in hoc casu habet locum privilegium à Christo concessum dissolvendi prioris matrimon. & alterius ineundi. Et ideò hujus sent. sunt *Victoria in suis prælect. Salmantica habitis* (ut eum refert *Petr. de Ledesm. n. præc. alleg.*) *Turrec. c. Judæi n. 3. nu. 3. 28. q. 1 Sot. 4. d. 39. q. un. a. 4. col. 2. vers. Est tamen hic. Veracr. 2. p. Spec. a. 29. ad fi. Palac. 4. d. 39 disp. un. col. pen. vers. Admonendus. Enriq. lib. 11. de matr. c. 8. n. 4 fin. & in comment. lit. S. fin. Emma Sa sum. verb. Matrim. ubi de imped. dirimentibus n. 8. vers. Conversus ad fidem Barth. à Ledes. de matr. dub. 56. post 2. concl. Lud. Lop. 2. p. instruct. ubi de matr. c. 53. col. 4. vers. Circa illum uti. Man t. tom. sum. 2 edit. c. 230. fin. Vega 2. tom. sum. c. 34 casu 143.*

Hinc deducitur, non esse dicendum, privilegium Christi 10 nunc mutatum esse, sed à principio concessum fuisse pro omnibus illis eventibus, in quibus esset illicita conjugi fideli habitatio cum infideli in infidelitate permanenti. Quia tunc infidelis recedere dicitur, (ut nu. præced. probavimus) & *D. Paulus 1. Cor. 7.* declaravit id privilegium concedi fideli, quoties infidelis recedit. At cùm esse interdictam habitationem pendeat à præcepto humano eam prohibenti, variatur successu temporum. Tempore enim primitivæ Ecclesiæ, in quo frequens erat infidelium conversio, neque erant ita obstinati, licita erat cohabitatio, quando infidelis converti respuens volebat habitare sine Dei contumelia, & sine pertractione fidelis ad peccatum. Et ideò tunc in illis solis eventibus, quibus nolebat infidelis sic habitare, locum habebat privilegium hoc dissolvendi matrim. Posteà verò cùm interdicta sit habitatio, etiam si velit infidelis sic habitare, manens tamen in sua infidelitate; dissolvi utique poterit ex eodem Christi privilegio per D. Paulum explicato id matrimon quoties infidelis converti renuerit, quantumvis velit habitare sine Dei contumelia. Quæ diversitas non contingit ex ipsius privilegii mutatione, sed ex mutatione præcepti. Sicut olim matr. clandest validum erat, nunc tamē est irritum, non per aliquam materiæ vel formæ Sacramenti mutationem: sed per mutationem consensuum legitimorum. Semper enim fuit materia consensus legitimus: atqui olim clam præstitus erat legitimus, redditus est ab Ecclesia illegitimus. Sic ergo privilegium Christi immutatum perseverat, quod ab initio fuit, ut fidelis posset dissolvere matrimonium, quando infidelis non vult modo licito habitare cum fideli: solùm autem facta est mutatio per Ecclesiæ præceptum, circa hunc modum licitum. Nam qui olim licitus erat, est hodie illicitus. Ut explicuimus.

Se-

11 Secundò deducitur, nullam judicis sententiam desiderari, ut infideli renuente converti (seu juxta aliam opinionem habitare sine Dei contumelia, vel pertractione ad peccatum) possit fidelis matrimonium dissolvere, ad aliudque transire, quod constat ex *c. Quanto, de divort. & c. fin. 28. q. 2.* ubi habetur contumelia Creatoris solvere jus matrimonii circa eum, qui relinquitur: & huic liberum esse ad alias nuptias migrare. Non ergo desideratur sententia aliqua judicis. 2. Quia facultas hæc matrimonium dissolvendi ex solo Christi privilegio habetur (ut num. 4. ostendimus) sicut ex eodem privilegio matrimonium ratum dissolvitur per professionem. Sicut ergo in hoc casu dissolutio matrimonii non indiget judicis sententia, ita nec in illo. Tandem quia *D. Paul. 1. Cor. 7.* ubi hoc privilegium manifestavit, nullam judicis sententiam petiit: sed absolutam à servitute matrimonii libertatem dixit competere fideli in illis eventibus. Et ita tuentur *Gloss. cap. Si infidelis, verb. Libertatem 28. q. 1. & cap. fin. verb. Solvat 28. q. 2. & c. Quanto, verb. Qui re inquitur, de divort. & ibi Innoc. n. unic. paulò post princ. Host. nu. 3. Anton. nu. 7. Abb. nu. 7.* Quod idem videtur clarè tenere *Prapos. ibi num. 5.* solùm enim petit declarationem Ecclesiæ, ut ipsi constet. Idem tenent *Goffred. sum. tit. de convers. infid. nu. 2. Abulens. 1. Reg. 8. qu. 119. & 121. Navar. l. 3. cons. tit. de convers. infidel. in 1. edit. cons. 2. nu. 5. in 2. cons. 1. n. 5. Sotus* dicens fortè ita esse *4. d. 39. q. unic. art. 4. col. 6. vers. Nihilominus, & ibi Ovand. q. un. proposit. 3. Verac. 2. p. Speculi, a. 33. concl. 3.* Unde non est audiendus *Turrecr. c. Judæi 28. q. 1. ar. 3. num. 3. & 4.* ubi ait desiderari judicis sententiam, nec posse fidelem ea non præmissa ad alias nuptias transire. Benè tamen verum est, quod docent Hugone citato *Alber in suo dictionar. lit. I. verb. Infidel. vers. An in dictis tribus casibus. Monald. in sum. tract. de matrimon.* ubi de dispari cultu, *vers. Item patet ex his. Joan. de Friburg. summ. confess. l. 4. tit. 10. q. 9.* nempè, desiderari sententiam Ecclesiæ, quando casus est occultus, matrimonium autem publicum: non ut dissolutio hæc matrimonii, & aliud initum firma sint, sed ut ritè, & rectè id fiat, ob scandalum vitandum. Sicut quando adulterium est occultum, & ita ex divortio oriretur scandalum, exigitur sententia Ecclesiæ, ut divortium licitè fiat: absque ea tamen validum esset, & ritè etiam fieret, si scandalo occurreretur.

12 Tertiò deducitur necessariam esse monitionem infidelis, aut interrogationem, an velit converti, (seu juxta aliam opinionem, an velit habitare sine Dei contumelia, nec ad peccatum pertrahens) ut possit fidelis matrimonium dissolvere, & ad aliud transire. Constat, quia id effici nequit, nisi infideli renuente converti, aut juxta aliam sententiam renuente legitimam cohabitationem, ut ergo validè id fieri possit, necessarium est constare de voluntate infidelis renuentis conversionē, aut legitimam cohabitationem: ac proinde ut hæc voluntas constet, necesse est ipsum moneri, seu interrogari. Et confirm. quia qui statuit aliquid, videtur statuere illa sine quibus id commodè fieri nequit, *l. penult. ff. de usufruct. & l. Quicumque, §. Si ei quem, ff. de constit. actio.* At non potest commodè sciri voluntas conjugis non conversi ad fidem, nisi interrogetur, seu moneatur. Ergo statuens matrim. non posse dissolvi sine prædicta voluntate infidelis renuentis conversionem, vel legitimam habitationem, statuit consequenter monitionem desiderari, ut hæc voluntas cognoscatur. Tandem probatur ex *Conc. Tolet. IV. c. 62. relato cap. Judæi 28. q. 1. ibi: Quòd si admoniti fuerint, & noluerint, separentur.* Et ita tenent ex Theolog. *D. Th. 4. d. 39. qu. un. art. 5. ad 4. & ibi Ricard. ar. 2. q. 1. Suppl. Gabr. q. un. ar. 2. concl. 5. Abul. 1. Reg. 8. qu. 30. 32. 47. 92. 105. Sot. 3. d. 39. q. unic. ar. 4. col. 3. vers. Est tamen. & col. 8. vers. Sed ulin. Palacios ibi disp. un. col. pen. Ovand. q. un. propos. 10. Verac. 2. p. Spec. ar. 29 pag. penult. Toled. l. 7. sum. c. 7. nu. 2. Enriq. l. 11. de matrim. c. 8. nu. 5 in comment. lit. S. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 230. fine. Emm. Sa sum. verb. Matrimon. ubi de impedim. dirim. num. 8. vers. Convers. Conversus ad fidem. Petrus de Ledesma de matr. q. 59. ar. 4. in fin. in solut. ad 4. Barth. de Ledesma dub. 59. de matr. statim in princ. fundamento 2. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *cap. 53. col. antepen. vers. At quast. hoc. Vega 1. to. sum. c. 13. casu 15. & tom. 2. c. 34. casu 143. 144.* Et ex Jurisperitis *Archid. cap. Judæi 28. q. 1. num. 2. & ibi Bellamera paulò post prin. Turrecr. ibi a. 3. nu. 3. Rayner. 2. p. sum. de matrim. cap. 21. Astens. 2. p. sum. l. 8. tit. 21. a. 2. q. 1. Rosel. verb. Impedim. imped. 9. nu. 11. & ibi Suppl. Pisana imped. 9. nu. 8. Angel. verb. Matr. 3. imped. 10. nu. 6. Sylv. verb. Matr. 8. q. 10 dicto 5. Armilla verb. Matr. nu. 38. Nav. lib. 3. cons. t. de convers. infidelium, in 1. edit. cons. 2. num. 4. in 2. cons. 1. nu. 4. Anton. Cuc. l. 5. instit. major. t. 12. nu. 103. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 176. nu. 430.*

13 Hoc tamen moderandum est, nisi aliundè moraliter constet obstinatio infidelis: tunc enim monitio non desideratur, quòd ea monitio solùm petatur, ut de infidelis pertinacia constet. Non ergo ea opus est, quoties aliundè habetur certitudo moralis. Id etiam constat ex motu proprio Pii V. pro Indis novæ Hispaniæ concesso, ubi Pontifici propositum fuit, multos ad fidem conversos iniisse matrimon. relicto conjuge infideli, qui an adhuc superstes sit, eos latet, nec eum invenire possent. Et definit Pontifex, eos in matrim. post conversionem inito persistere debere. Cujus rationem reddit *Vasquez 1. 2. qu. 19. artic. 6. disput. 66 cap. 5. num. 26.* quia jure præsumebatur fore ut conjuges illi, qui ab Indis recens conversis inveniri non poterant, nollent converti, aut habitare legitimè: & ideò aut judicasse Pontificem posse dissolvi prius matrimon. ac proinde integrum esse conversis ad fidem cum posterioribus conjugibus vitam ducere. Non ergo necessaria est monitio, ubi moraliter est certa obstinatio. Et ideò hujus sentent. videtur expressè *Navar. lib. 3. cons. tit. de convers. infidel. in 1. edit. cons. 2. nu. 4. in 2. cons. 1. nu. 4.* ubi ait necessariam esse monitionem, vel aliam probationem sufficientem, per quam innotescat obstinatio infidelis. Et *Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 8. num. 5. in comment. lit. S.* ubi ait, quando infidelis est absens, & distans, satis esse aliam probationem ejus obstinationis. Ubi apertè uterque sentit, satis esse certitudinem moralem obstinationis qualitercumque habitam. Et idem tanquam probabile sequitur *Verac. 2. part. Speculi, art. 29. ad finem.* Idem tenent *Petrus de Ledesm. de matrim. qu. 59. art. 4. in fine, in solut. ad 4.*

Ex quo infertur, quoties infidelis adeò distat, ut commodè 14
requiri nequeat, non esse opus hac monitione. Quia ut res modò se habent, est moraliter certum fore ut nolit converti, & relinquere suos, ut legitimè cohabitet. Atque requisitio est moraliter impossibilis. Et constat etiam ex motu proprio num. præcedenti allegato. Et tenet *Petr. de Ledes. ibi alleg.* Et tanquam probabile sequitur *Verac. ibi etiam relatus.* Et ita sentit *Enriq. ibi. allegat.* dum in hoc casu ait satis esse aliam probationem. Quare audiendi non sunt *Barth. à Ledesm. de matr. dub. 56. concl. 6. & Vega 2. t. sum. c. 34. casu 149.* dicentes, quantumvis distet infidelis, & sit impossibilis monitio, eam esse necessariam. Sicut ut conjux possit ad alias nuptias transire, est opus certitudinem haberi de prioris conjugis obitu, & dum ea non habetur, quantumcumque impossibile sit diligentias ad eam habendam præmitti, non est licitus transitus. Quia in utroque casu idem est effectus, nempè, dissolutio prioris matrimonii. Sed non sunt audiendi, quia valdè diversa est ratio: non enim mors prioris conjugis præsumitur, & ideò necessaria ejus certitudo præmittenda est. At ut res modo se habent, jure præsumitur, ac moraliter certa est infidelis adeò distantis obstinatio.

Sufficiet quoque facto ipso constare voluntatem infidelis, ut 15
non sit necessaria monitio. Quia voluntas ita factis sicut verbis declaratur, *l. Paulus, ff. rem ratam haberi.* Et copiosè scribit *Menoch. de recuper. possess. remed. 15. nu. 124.* Quare infidelis transeat ad aliud matrimon. quamvis eo inito non dissolvatur prius, (ut dicemus disput. seq. n. 7.) at non erit necessaria monitio infidelis. Quia non potest clarius ejus voluntas explicari, quia renuit fidelis consortium. Et ita videtur sentire *Abul. 1. Reg. 8. qu. 105.* ubi dicit, adhuc in eo eventu utilem esse monitionem, quare videtur sentire non esse necessariam. Et ita tenet *Veracruz 2. p. Spec. art. 29. statim in princ.* At si uxor infidelis repudiata erat, & ideò alii viro nupserat, ut prior posteà ad fidem conversus monitionem præmittere tenetur. Quia matrim. illud ex necessaria repudii causa prius initum non explicat voluntatem infidelis renuentis legitimam cohabitationem. Sic docet *Abulens. ibid.* Et idem credo, quando uxor illa repudiata nuberet alteri post viri prioris conversionem. Quia cùm tunc existiment infideles solutum esse prius matrim. illa ex causa necessaria repudii, & videns se à viro expelli, alias amat nuptias: quare non explicat liberam voluntatem recedendi à prioris viri consortio.

Si verò conjux ad fidem conversus esset dubius de infidelis 16
obstinatione, non posset ad aliud matrimonium transire absque prævia monitione, qua certior redderetur, quia tunc minimè constat de infidelis voluntate. At sufficiet nuncius certus, ac fide dignus, qui per verba verisimilia deponat de conjugis infidelis obstinatione. Sic *Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 56. concl. 8. Vega 2. tom. summ. cap. 34. casu 151.* Quippe juxta multorum opinionem (ut dixi lib. 2. disput. 46.) id sufficit, ut constet de prioris viri morte, liceatque ad aliud matrimon. transire. Et quamvis hoc satis dubium sit, quando de probanda conjugis morte agitur, (ut ibi dixi) at in præsenti casu valdè placet. Quia adjuvat vehemens præsumptio obstinationis quorumcumque infidelium.

Sed rogabis, an desideretur Ecclesiæ auctoritate præfigi in- 17
fideli terminum, ut convertatur, quo possit prius matrim. dissolvi? Id enim affirmant *Host. c. Gaudemus, nu. 13. super verb. Compellatur, de divort. Joan. Andr. ibi n. 15. Ant. nu. 20. Anchar. nu. 26. Archid. c. fin. 28. q. 2. n. 2. & ibi Bell. n. 2. Henr. cap. Quanto nu. 3. de divort.* Sed verius est contrarium quamvis id fieri utilissimum sit: unde satis erit, qualitercumque constet de infidelis voluntate. Quia cum hoc matrim. solo jure divino dissolvatur, non est aliquod judicis ministerium necessarium. Et ita docent *Abb. d. c. Gaudemus, num. 15. & ibi Prepos. §. Qui autem num. 14. Abulens. 1. Reg. 8. 121. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 10. nu. 3. Verac. 2. p. Specul. art. 33. concl. 3.* Atque ita significant idem *Host. c. Quanto, num. 3. & ibi Ant. nu. 9 de divort.* tantùm enim dicunt tutum esse, ut judex eum terminum præfigat.

Non sunt tamen neganda induciæ ad conversionem infideli, 18
si citra fraudem eas petat. Quia tunc non declarat contradictionem, sed tempus deliberandi postulat. Sic docet *Palac. 4. d. 39 disp. unic. col. pen.* At si procrastinaverit, non est immorandum diutius, sed licebit fideli aliis nuptiis copulari. Ut benè docent *Sot. 4 d. 39. q. un. a. 3. in solut. ad 3. vers. Quod si roges. Barth. à Ledes. dub. 55. de matr. ad fin. Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matrim. *cap. 53. col. 4. post 3. notabile.*

Tan-

19 Tandem monoerim, sanum consilium esse, quamvis non necessarium, testes adhiberi, dum infidelis monetur, ac renuit converti, ac legitimè habitare, ut hoc testentur, si fortè lis posteà intentetur de valore matrimonii posteà à fideli initi. Ita mooent *Gloss. c. Quanto, verb. Qui relinquntur, de divort. & ibi Host. Ant. nu. 9. Heur. n. 2. Goffred. sum. tit. de divort. nu. 10. & tit. de convers. infidelium, nu. 2. Prapos. cap. Gaudemas, §. Qui autem num. 4. de divort. Abulens. 1. Reg. 8. quaest. 105. Veracruz 2. part. Speculi, arg. 29. pag. penult.*

20 Ad arg. n. 8. proposita constat ex dictis. Ad 1. resp. D. Paulum neutrum illum casum exposuisse, sed solùm quando infidelis recedit. At quia infidelis eam solam habitationem amans, quæ fideli interdicta est, qualis est, cum contumelia Creatoris, vel pertractione fidelis ad peccatum mortale, dicitur re vera recedere, ideò Pontifex jure optimo ex eo testimonio duplicem illnm casum intelligit, pro eo tempore; quo in illis solis duobus casibus interdicebatur habitatio fidelis cum iofideli. At cùm jam hodie sit interdicta quoties infidelis converti renuit, satis est jam, ut possit dissolvi id matrim. nolle infidelem converti, qualemtumque habitationem amet. Quæ latius nu. 9. explicuimus. Et per hæc constat solutio prioris confirmationis. Ad posteriorem confirm. & 2. argum. constat ex dictis nu. 10. ubi id effectum esse ex privilegio per Paulum explicato ostendimus, & absque ejus mutatione, sed ob solam præcepti Ecclesiastici variationem. Ad 3 fateor, eam Doctorum auctoritatem coocludere oppositam sentent. esse valdè probabilem, quod nos nu. 9. fassi sumos. At noo est mirum, oppositum pauciorum: nec tantæ auctoritatis, esse probabiliorem. Quia quotidie novæ rationes ponderantur, quæ oppositam partem communi sententiæ probabiliorem esse suadent. Ad 4. dic, in dubio favendum esse valori matrimonii, nisi causa alia magis favorabilis oppositum suadeat. At hic concurrit ex altera parte favor fidei, qui summus est ob quem Christus hujus matrimon. dissolutionem concessit. Ad ultimum dic, ooo esse rationem dissolutionis, quod ea habitatio cum fide pugnet: sed quia tuoc iofidelis dicitur recedere volens habitatiooem fideli interdictam, (ut n. 4. & 9. ostendimus.) Et esto ea esset ratio, satis cum fide pugnat, ac illam dedecet, habitare fidelem cum infideli in tam arcta vitæ consnetudine, ac est conjugalis in hac tempestate, in qua infideles suot adeò obstinati, ut meritò ex tali consortio eorum salus desperetur.

DISPUTATIO LXXV.

An in prædictis casibus, quibus licet fideli matrim. dissolvere, & ad aliud transire, dissolvatur statim matrimonium, an potiùs tunc, quando fidelis ad alias nuptias traosit?

SUMMARIUM.

Non statim ac infidelis convertitur ad fidem, dissolvitur matrim. num. 1.
An dissolvatur statim ac infidelis renuit legitimè habitare eam fideli? Refertur duplex sentent. nu. 2. & 3.
Non dissolvitur donec fidelis nd alias nuptias transeat. Et infidelem ante eum transitum conversum tenetur fidelis recipere, num. 4.
Non dissolvitur quamvis Ecclesia sententia intercesserit, donec fidelis ad aliud matrim. migret, nu. 5.
Infidelis nequit valide matr. jungi, donec fidelis aliud ineat, nu. 6.
Non dissolvitur id matrimonium per transitum infidelis ad aliud, numero 7.
Si infidelis adulter convertatur ad fidem nondum fideli alio matrim. devincto, non tenetur fidelis eum admittere, at nequit ad alias nuptias fidelis migrare, nu. 8.
Si ante novas fidelis nuptias convertatur conjux infidelis, non est opus novo inter ipsos matrim. contractu, nu. 9.
Si post nuptias fidelis, eoque jam viduo effecto, convertatur conjux infidelis, non tenetur fidelis illam admittere, nec potest nisi novam cum eo matrim. ineat, num. 10.
An si infidelis post fidelis conversionem ultus infidelitatis exercuerit, teneatur fidelis eum admittere, si convertatur ante matrim. novum ab ipso fideli initum? num. 11.
Satisfit argumentis, num. 12.

1 CErtissimum est (ut probavimus disput. 73. nu. 6.) non statim ac alter conjux ad fidem convertitur, altero in infidelitate remanente, dissolvi prius matrim. Difficultas autem eò pertinet, an in casibus in quibus disput. præced. diximus integrum esse conjugi ad fidem converso transire ad aliud matrimon. qnia, nimirum juxta nostram sentent. alter renuit ad fidem converti: vel juxta alteram oon vult cohabitare absque contumelia Creatoris: aut sine pertractione ad peccatum, dissolvatur eo ipso matrimonium: an potius tunc, quaodo fidelis transiit ad alias nuptias.

2 Triplex est sent. Prima ait, statim dissolvi oon expectato transitu fidelis ad aliud matrim. Ducitur ex *c. fin. 28. q. 2.* quod est desumptum ex *D. Ambr. 1. Cor. 7.* ibi: *Contumelia Creatoris solvit jus matrim. circa eum qui relinquitur.* 2. quia id videntur docere versiculi, qui communiter circumferuntur, & recitaotur à *Gloss. cap. Quanto, verb. Contumelia, de divort.*

Spernas spernentem, vel blasphemare volentem.
Nam sunt absque mora sic vincula rupta priora.

Tertiò, quia posterius matrim. ioiri priori permaneote ooo potest. Ergo prius matrimon. dissolvitur, antequam secundum ineatur. Et ideò hujus sentent. sunt ex Jurisperitis, *Joan. Doctor antiquus relatus à gloss. cap. Gaudemus, verb. Compelletur, de divort. gloss. cap. Si infidelis, verb. Libertatem 28. q. 1. & c. fin. verb. Jus 28. q. 2. & c. Quanto, verb. Qui relinquitur, de divort. & ibi Innoc. nu. un paulò post princ. Host. num. 3 Abb. nu. 7. Prapos. nu. 5. Idem Abb. d. cap. Gaudemus, nu. 15.* ubi *Prapos. §. Qui autem, num. 4. Goffred. sum. tit. de divort. n. 7. & de convers. infid. an. 2. Aston. 2. p. sum. lib. 8. tit. 2. ar. 2. q. 5. Angel. verb. Matrimon. 3. imped. 10. n. 3. Ant. Cuc. lib. 5. instit. major. t. 12. nu. 100.* Et ex Theologis *Ricard. 4 d. 39. ar. 2. q. 2. Antisiodor. lib. 4. sum. tract. 9. c. 6. q. 2. statim in princ. Abul. 1. Reg. 8. q. 30. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 230. fine.* Et dicunt esse probabilem *Barth. à Ledes. & Vega nu. 4. allegandi.* 3

Secunda sent. concordat cum præced. quoad hoc, ut dissolvatur prius matrimon. ante posterius à fideli initum, sed differt io hoc, quod præcedens ait dissolvi statim, ac iufidelis monitus renuit legitimè habitare: hæc autem ait non statim dissolvi, sed quando auctoritate Ecclesiæ concesso termino infideli non vult legitimè cohabitare fideli: tunc enim elapso termino dissolvitur eo ipso matrim. & licèt solutum sit matrim. si convertatnr infidelis ante transitum fidelis ad alias nuptias, restituitur infidelis jure postliminii ad prius oiatrimooium, & compelletur fidelis ipsum recipete, & iterùm contrahere cum illo: si verò pendente compulsione ioeat fidelis aliud matrimonium, dicit hæc sent id fore validum, eò quòd prius sit omoinò solutum. Ita sustinent *Host. c. Gaudemus, nu. 13. super verb. Compelletur, de divort. Joan. Andr. nu. 15. Ant. nu. 20. Anchar. nu. 26. Archid. c. fin. nu. 2. 28. q. 2. & ibi Bellamera n. 2. Henric. c. Quanto, de divort. n. 3.* Sed disp præc. nu. 17 probavimus, non esse necessarium assignari terminum à judice. 4

Tertia seot. (cui adhæreo) sustinet non dissolvi prius matr. donec fidelis ad alias ouptias traoseat, ita ut generatio unius sit corruptio alterius. Quare si fidelis nunquam mutet statum, perseverabit prius matrimonii vinculum, & quotiescumque iofidelis conversus fuerit ad fidem, teoebitur fidelis illum tanquam verum conjugem admittere. Prob. ex *c. Gaudemus, ad fin. de divort.* ibi: *Quod si conversam ad fidem, & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur.* Si ergo compellitur recipere, non erit solutum prius matrim. Nam si solutum erat, noo potest compelli ad recipiendum eum, qui verus conjux noo est. Hujus argu. vim perpendentes DD. contrarii varias excogitarunt solutiones. Prima est, quam tradunt DD. num. præc. allegati, restitui vinculum prioris matrim. quasi jure postliminii, ut *c. Cum per bellicam 33. q. 3.* Secunda solutio est, *Goffredi allegati num. 2.* compelli tunc fidelem ad recipiendum iofidelem denuo conversum, non virtute prioris matrimon. quod omninò solutum est, sed virtute novi matrim. quod compellitur mirè favore religionis Christianæ assumptæ. Sed prior solutio inde confutatur, quia non est restitutio, ubi nullum jus competit ei, cui restitutio facienda est. At semel dissoluto matrimonio nullum jus competit infideli denuò converso ad quod restituatur. Prætereà, quia jus postliminii tunc habet locum, quando quispiam existimabatur jus amisisse, quod verè non amiserat, ac idcircò, si aliquæ res ejus ad aliu pervenerant, ei redduntur. Atque ideò *cap. Cum per bellicam 34. q. 3.* restituitur uxor secundo nupta priori viro: quem defunctum falsò putabat, eo quod verè inter illos supererat matrimonium. At in nostro casu oullum superest jus conjugi infideli supposita vera prioris matrimon. dissolutione. Non ergo habet locum jus postliminii. Posterior etiam solutio inde redarguitur, quòd nullus ad matrimonium cum persona determinata compelli possit, nisi vel ex propria promissione, *cap. Ex litteris, el 2. de spons.* vel ex delicto, ut quia virginem defloravit invitam, *cap. 1. de adult.* Atque ita *DD. eod. c. 1.* dicunt illum casum esse specialem: ut *Innoc. ibi num. 2. Host. nu. 2. Jo Andr. fine. Ant. num 6. Anchar. n. 4. Card. n. 1. opposit. 3. Ananias nu. 4* Immò nec tunc præcisè compellitur, sed casu quo defloraus non vult dotem defloratæ constituere, ut constat ex *c. 2. de adult.* & docet Host. *Joan. Andr. Anchar. Card. Anan. Anton eisdem locis.* Cùm ergo in hoc eventu nullum sit fidelis delictum, nullaque promissio supersit dissoluto omninò priori matrimooio: non est cur compellatur. Nec rationi consonat ex consequentia prioris matrim. in fidei favorem compulsiooem hanc statui, cùm etenim prius matrim. omninò desierit, & jam nihil sit, nullum jus, & consequentia ipsius superesse possuot. Sicut qnia morte dissolvitur matrim. aut si sit ratum, professione religionis, si mortuus resurgeret, vel cum Monacho prius sponsato dispensaretur in voto solemni, nullum jus prioris matrimonii jam dissoluti superesset, sed liberum esset huic, priori uxore viveote, ad alias nuptias transire. Et coofirm. quia licet favor fidei multus sit, non tamen est tantus, ut cogat conjugem admittere ad consortium coojugale alterum, qui ante conversionem ad fidem adulterium admisit, *c. Gaudemus, in fine, de divert.* Ergo multo minus sufficiet, ut cogat recipere eum, qui conjux legitimus non est. Minus qnippe est retioere verum conjugem, quam novo matrimonio copulari. Secundò, principaliter probatur nostra senteotia, quia 4

quia *c. Quanto, de divort.* declaravit *Innoc. III. c. finali, 28. q. 2.* decidens contomeliam Creatoris solvere jus matrimonii circa eum, qui relinquitur: ut intelligatur, tunc fas esse fideli ad alias nuptias transire. Sentit ergo Pootifex, tunc non esse ipso facto dissolutum prius mattim. sed jus esse fideli ad illud dissolvendum, alio matrimonio inito. Tertiò, quia, *c. Gaudemus, de divort. in fin.* dum dicitur teneti fidelem ad infidelem posteà cooversum admitteodum, si noodum ad secundas nuptias fidelis transierat, temperatut, nisi iosidelis soerit fornicatus. Ergo prius matr. non dissolutum erat. Sola enim fornicatio tempore legitimi matrimonii admissa obiici potest ad divortium, utpote quæ sola mattimooio injuriam irrogat. Tandem, quia si solutum esset prius matrim. fidelis, & infidelis illi cocuntes rei essent fornicationis: & si infidelis statim aliud iniret matrimon. antequam fidelis ad aliud traosiret, esset validum. quæ nullus admittet. Nec valet, si dicat solutum esse prius matr. ex parte solius fidelis, qui relinquitur. Quia matrimonii vinculum claudicare nequit, & ita ex parte utriusque vel neutrius solutum esse debet. Et ideò hujus sentent sunt ex Theologis *D Th. 4. d. 39. q. un. art. 5. ad 2. D. Bonav. ibi, a 2. q. 2. fin. Durand. q. 2. n. 14. Palud. q. un. a. 2. n. 12. Majoris q. un. col. 2. vers. Ad aliud. Suppl. Gabr. q. un. ar. 2. fine. D. Ant. 3. p. t. 1 cap. 6. ad fin. Abulens. 1. Reg. 8. q. 36. 47. & q. 115. usque ad 118. Ruardus Tapper nu. 18. Lovan. §. Quod matrimonium inter fideles. Sotus 4. d. 39. q. un. d. 4. col. 6. vers. Nihilominus. Palacios ibi, disput. un. col. 18. vers. Mihi verò. Celaja ibi q. un. col. pen. Ledesm 2. p. 4. q. 61. art. 5. in solut. ad arg. Viguerias lib. Instit. cap. 16. §. 7. vers. 9. impedim 10. Veracruz 1. p. Speculi, a. 33. concl. 1. Angles Florib. 1. p.* ubi de matrim. *q. 12. a. 2. dub. 5. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 8. nu. 4. Valentia 4. p. disput. 10. q. 1. punct. 7. col. 2. & in suis controv. l. nu de indissolubilit. matrim. c. 2. Emm. Sa summ. verb. Matrim.* ubi de impedim. dirimentib. *n. 8. vers. Conversus ad fidem. Petrus de Ledes. de matr. q. 59. art. 5. dub un. concl. 5. Barth. à Ledesm. dub. 56. de matr. concl. 3. Lud Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c. 53. col. 4. vers. Hujusmodi autem matr. Vega 1. tom. sum. c. 13. casu 15. & 2. tom. c. 34. casu 145. Vivald candel. Sacramen. 1 p.* ubi de matr. *n. 221. Cannedo sum. Sacram.* ubi de matr. *c. 7. n. 66.* Et ex Jurisperitis *gloss. cap. Gaudemus verb. Compelletur, de divort.* magis inclinat io hanc sent. Et eam tenent *Hostiens. summ. t. de divort. nu. 12. vers. non solum. Alex. de Nevo d. cap. Gaudemus. §. Qui autem n. 9 Joan. de Fribargo sum confess. l. 4. t 10. q. 8. Sylv. verb. Matr. 8. q. 10. dicto 6. Armilla verb. Matrim. n. 38. Tabiena verb. Impedim. imped. 8. q. 2. n. 3. Turrecr. c. Simili modo, n. an. in solut. ad 2. 28. q. 1. Navar. sum. c. 22. n. 49. & lib. 3. cons. tit. de conversione infidelium, in 1. edit. cons. 1. n. 6. & 9. & cons 2. n. 3. in 2. cons. 1. n. 5. & cons. 3 num. 6. & 9. Covar. 3. decret. 1. p. c. 7. §. 4. nu. 5. Lancelot instit. juris canon. l. 2. tit. de divort. §. Quod si conversum, verbo Compelletur.*

4 Hinc iosertur, quamvis Ecclesiæ sententia intercessetit declaraos liberum esse fidelem ad aliud matr. transire, adhuc per illam sentent mioimè dirimi prius matrim. donec fidelis ad alias nuptias transeat, quòd sententia illa Ecclesiæ non dirimat, sed solùm declaret jus dirimendi competens fideli. Sic *Sotus 4. d. 39. q. un. ar. 4 col. 6. vers Nihilominus.*

6 Secuodò infertur, si ante matrim. à fideli contractum transeat infidelis ad alias nuptias, eas fore irritas, & ita si postmodum ad fidem convertatur, esse ab illis eum separandum, & reddendum conjugi prius converso. Quia privilegium hoc dissolvendi matrimoo. prius per alias nuptias sequentes, non concessum est à Christo infideli, sed fideli in favorem fidei, ut expressè babetut *cap. Quanto, de divort. & c. final. 28. q. 2.* Et qoamvis matrimon. claudicare nequeat quoad vinculum, sed eo dissoloto ex parte unius conjugis, dissolvatur quoque ex parte alterius, at claudicare potest quoad effectum, & obligationem, ut altero conjuge solo adultero claudicat matrimoniom quoad obligationem cohabitandi. Cùm soli innocenti divertere liceat. Et ista tenent *Ricard. 4. d. 39. a. 2. q 3. in solut. ad 2 Altisiodor. l. 4. sum. tr. 9. cap. 6 qu. 1. fin Navar. l. 3. consil tit. de convers. infidel. in 1. edit. cons. 1. num. 10. in solut. ad 2. num. 2. cons. 3. eod. num. 10. Sot. 4. d. 39. q. un. ar. 4. col. 7. paulò ante vers. Ad verb Et ibi Ovand qu. un. propos. 4. Abulens. 1. Reg. 8. qu. 36 Enriquez lib. 11. de matr. c. 8. num. 5. Veracr. 2. par. Spec. ar. 34. Petrus de Ledesm. de matrim. q. 59. art. 5. in corollario illato ex 5. conclus.*

7 Tertiò iofertur, non dissolvi matr. per alias nuptias ab infideli initas. Quia cum eæ irritæ siut, (ut n. præced probavimus) nihil possunt operari. Præterea, quia privilegium hoc dissolvendi soli fideli concessum est (ut ibidem probavi) Atque ita docent *Abul. 1. Reg. 8. q. 105. Veracruz 2. p. Spec. a. 33. concl. 4. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu* 148. Unde minus benè *Palacios 4. d. 39. disp. un. ad finem, vers. Admonendus.* ait dissolvi matt. quaodo vel fidelis, vel infidelis transit ad aliud matrimonium.

8 Quartò infertut, si infidelis fornicetur, & post convertatur ad fidem, ante 2. matrim. à fideli initum, quamvis fidelis possit eum expellere ob id adulterium: ut dicitur expressè *cap. Gaudemus, de divort in fine*, oon tamen posse fidelem ad aliud matrimonium transire. Quia cessavit infidelis pertinacia, quæ facultatem illius matrimonii dissolvendi præbebat. Sic *Abulens. 1. Reg. 8 q. 55. & 127. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 56. concl. 4. Vega 1. tem. sum. cap. 13. casu 15.*

9 Quintò infertur, si ante matrimonium à fideli conjuge initum, alter convertatur, minimè opus esse novo consensu ad matrimonium præcedens iollaurandum. Quia noodum dissolutum est, & ita docet *Sylvest. verb. Matrimonium 8. quæst. 10. dicto 6. fine.*

10 Sextò infertut, non esse habendam fidem *Innocentio, c. Quanto, nu. un. vers. Per hanc, de divort.* ubi docet fidelem, qui legitimè ad ad aliud matrim transiit, eo quod infidelis mooitus legitimam habitationem renuit teneri soluto eo matrim. per mortem alterius conjugis admittere in consortium conjugale priorem conjugem infidelem, si tunc ad fidem reducatur. Quem sequuntur *Hostiens. c. Gaudemus nu. 13. super verb. Illo, de divort. & ibi Joan. And. num. 15.* Quòd soluto posteriori matrim. cessarit jam impedimentum obstans admissioni prioris conjugis ad fidem conversi. Sed jure optimo hanc sent. impugnat *Abulens. 1. Reg. 8. q. 117.* Quia cùm prius matrimon. solutum omninò sit posteriori contracto, non est cur post hujus dissolutionem sit cogendus fidelis stare priori. Deinde, quia *c. Gaudemus, in fin. de divortiis*, solùm dicitur compellendum fidelem ad receptionem infidelis jam conversi, quando ille nondum transiit ad secundas nuptias: eo quòd tunc perseveret prioris matrimonii vinculum. Cùm ergo in hoc casu jam transietit ad secundas nuptias, ac per illas legitimè cessarit prius matrimonium, minimè compellendus est. Adde oec posse illum admittere, nisi novo matrimonio inito. Cùm priùs omninò extinctum sit.

11 Ultimò infertut, nec eredendum esse *Ricardo 4. d. 59. a. 2. q. 1. Supplem. Gabr. ibi, q un. a. 2. concl. 5 Astensis 2. p. sum. l. 8. tit. 21. a. 2. q. 1.* ubi dicunt fidelem conjugem non posse expellere infidelem posteà conversum ante transitum fidelis ad alias nuptias, ratione infidelitatis præcedentis. Quia in ea ambo conjuges æquè extiterunt: nisi post prioris conversionem, posterius conversus actus aliquos infidelitatis exercuerit. Tunc enim ab eo divortium facere poterit, non tamen aliud ioire matrim. Ducunturque similitudine fornicationis carnalis, ob quam neuter conjux qui innocens non est, potest divortium celebrare, at si post alterius emendam relabatur alter in adulterium, potest emeodatus divertere. Sed adversus hos est apertè textus *cap. Gaudemus in fine, de divort.* decidens teneri fidelem ad admittendum infidelem, qui præteritæ pertinaciæ pœnitentia ductus reducitur ad fidem ante transitum ipsius fidelis ad aliàs nuptias. At is fidelis actus iofidelitatis exercuit post alterius cõversionem. Quia nolle converti, nec habitare sine creatoris contumelia, sunt actus infidelitatis: & moraliter etiam est certum, fore ut medio illo tempore infidelis pertinax versetur io deorum cultu, & aliis suæ sectæ cæremoniis: eò vel maximè, quod textus mioimè præscribat tempus quo infidelis post prioris conversionem ad fidem redire debeat, ut necessatiò à fideli admittendus est; sed generaliter admittendum esse decernat, quoties convertitur ante transitum fidelis ad secuodas nuptias. Et ad fundamentum contrarium respondet optimè *Abulens. 1. Reg c. 8. q. 66.* ubi opponit cõtra prædictam decisionem *d. c. Gaudemus*, non teneri fidelem ad infidelis posteà conversi admissionem: quòd bic in fornicatione spitituali iosidelitatis maneat. Et respondet non esse simile de fornicatione spirituali, & carnali: nam ratione hujus divortium perpetuum conceditur: at ratione illius solùm temporale, quamdiù illa durat. Quod latiùs probabo lib. 10. disp. 15.

12 Ad atg. n. 2. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis ou. 4. ubi adduximus textum explicaotem, contumeliam Salvatoris solvere jus mattimon. id est, coocedere jus fideli ad illud dissolvendum alio matr. inito. Ad 2. dic verum esse quod in illis versiculis continetur. Quippe intelligitur statim esse rupta vincula priota, non qood statim desinat esse prius matrimoo. sed quia statim incipit fidelis habere jus dissolvendi prius matrimon. & alterum incundi quasi nullum præcessisse, & ita dicitur ex tunc rumpi vinculum illius, quasi ex tunc noo maneat firmum, & indissolubile. Ad 3. dic, satis esse prius natuta dissolvi prius matrim. in genete causæ materialis, ioquantum ea dissolutio est dispositio requisita ad valorem posterioris matrim. at posterius natura in genere causæ efficientis quatenus illa dissolutio est posterioris matrimon. effectus. Sicut contingit in generatione unius expulsioneque formæ contrariæ.

DISPUTATIO LXXVI.

Utrùm quoties lieet fideli transire ad ailas nuptias propter infidelis obstinationem, liceat similiter eidem fideli transire ad religionem vel Ordines, aut simplex castitatis votum emittere: atque per hæc dissolvatur prius mattim. ac per nuptias?

SUMMARIUM.

Licet fideli transire ad religionem vel ordines, aut votum castitatis emittere, si infidelis renuat converti, etsi habitare velit absque Dei contumelia, nu. 1.

An id possit existente probabili spe conversionis infidelis, n. 2.

An desideretur monitio, n. 3.

An si infidelis renuens converti, posteà reducatur ad fidẽ ante mutationem status fidelis, liceat huic transire ad ordines, vel religionem, n. 4.

Quid, si sententia Ecclesiæ separatio facta fuisset, n. 5.

An fidelis jam professus, vel sacris ordinibus insignitus, vel voto castitatis ligatus, sit reddendus infideli posteà ad fidem converso, n. 6.

Quid, si fidelis tunc nondum professionem emisserit, sed novitius sit n. 7.

An id matrimonium consummatum dissolvatur per hanc professionem?

num? Refertur quadam sentent., num.8.
Proponitur sententia Authoris, num.9.
An dissolvatur per professionem à fideli factam eo quòd infidelis converti renuat, volens tamen habitare sine Dei contumelia, num.10.
An dissolvatur per susceptionem sacrorum ordinum, num.11.
Quid, per simplex castitatis votum à fideli, emissum, num.12.
Satisfit argumentis, num.13.

1 HAc in re certum videtur licere fideli transire ad religionem, vel ordines, aut votum simplex castitatis emittere, quoties infidelis monitus converti renuit, licèt habitare velit absque creatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum. Quia sive teneamus posse tunc dissolvi matrimon. quando infidelis renuit converti volens prædicto modo habitare, sive contrarium: utraque tamen sententia fatetur licitum esse tunc divortium, (ut diximus disput. 37. num.7.) Sicut ergo conjugi, legitimè divortium facienti ob adulterium, integrum est hæc efficere, quamvis matrimonii vinculum perseveret ita celebrando divortiu in hoc casu id licebit: quamvis sustineatur non dirimi matrimonii vinculum. Et ita docent *D.Th. 4.d.39.q.un.a.5.ad 4. Alberic. in suo diction. lit. I. verb. Indelis, vers. At conversus ad fidem. Astens. 2.p. sum. lib. 8.t.21. ar.2.q.11. Raynerius 2.p. sum. de matrim. c.21. Rosella verb. Impedimentum, imped.9. num. 11. & ibi Supplem. Pisana imped.9. num.8. Angelus verb. Matrim.3. impedim.10. num.6. Sylvest. verb. Matrim. 8. qu.10. dicto 8. Sotus 4.d. 39. qu.un. art.4. ad fin. corp. Caeta repetit. cap. Ad limina, 30.qu.1.§.4. q.76. num.430. Ant. Cucus lib.5. instit. majorum, t.12. num.103.* Et idem supponit *Petr. de Ledesm. de matr. q.59.a.5. dubio un. concl.6.* quamvis sit ejus sent. ut nequeat dissolvi matrim. quando infidelis renuens converti, vult habitare sine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, quod idem concedunt alii patroni illius sent. (ut testatur *Enriq. lib.11. de matrim. c.8. num.4. in comment. lit. S.*) Quæ autem sit differentia quoad hoc inter DD. utriusque opinionis, dicemus n.10.

2 Secundò supponendum est, esse consilium existente probabili spe conversionis infidelis, ut conjux ad fidem conversus non transeat ad religionem vel ordines, aut votum castitatis emittat. Ne per hoc impediatur infidelis conjugis conversio destituti spe recuperandi conjugis. Et hoc colligitur ex *D.Thom. Alberico, Astensi, Raynerio, Rosella, Supplem. Pisana, Angelo, Sylvest. Armilla, Soto, Caeta, Anton. Cuc. n. præced. relatis*: dicunt enim non debere fidelem hæc efficere, quamdiù talis spes subest. Quòd si ea spe non extincta, fidelis votum emitteret castitatis, tenetur id servare, ut benè docent *Sylvest. & Ant. Cucus ibi.* Quia cùm legitimè possit divortium celebrare fidelis altero renuente converti, legitimè etiam tali voto se alligat.

3 Ante monitionem autem infidelis non potest fidelis ad religionem, aut ordines transire: sicut de transitu ad aliud matr. probavi disput.74. nu.12. & seq. Monitio enim in casibus, quibus ibi diximus prærequiri ad matrim. desideratur etiam ad transitum ad religionem vel ad ordines, vel etiam ut fidelis emittat votum castitatis obligans ad non reddendum, quod optimè docet *Soto 4. dist.39. q. un. art.4. ad fin. corp. in dubio 3.* & subdit id non solùm esse eo quòd infidelis conjux tunc difficilius convertetur, verùm etiam quia ante cognitam infidelis voluntatem, qua baptismum renuat, non est fidelis absolutus ab obligatione reddendi debiti, ac cohabitandi: atque ita nequit celebrare divortium, quod idem apertè docent *D. Thom. & omnes Doctores num.1. allegati*, ubi dicentes licere hunc transitum fideli, subdunt; si monitus infidelis renuat converti. Quare non est audiendus *Abulensis 1. Reg.8.q.39. in solutione ad 4.* ubi discrimen constituit inter transitum ad religionem, & aliud matrimonium, ut illi liceat nulla infidelis monitione præmissa: secus de hoc. At ipsemet *eod. c.8.q.63.* melius sensit in utroque casu esse necessariò præmittendam monitionem, cùm nulla discriminis ratio appareat.

4 Immò si initio renuat infidelis converti, & legitimè habitare, posteà autem nondum statu fidelis mutato convertatur, non poterit jam fidelis ad ordines religionem, aut votum castitatis obligans ad non reddendum, transire: sicut nec aliud matrimonium. Quòd tunc ita alligatus sit fidelis priori matr. ut teneatur priorem conjugem ad consortium conjugale admittere, ut dixi disp. præced. num.4.

5 Hoc temperant quidam, nisi sententia Ecclesiæ separatio matrim. facta esset, eo quòd infidelis noluerit converti: tunc enim asserunt converso posteà infideli, integrum adhuc esse fideli ad religionem migrare. Idque probant ex *cap. fin. de convers. conjug.* Sic *Glossa cap. Gaudemus, verb. Compelletur, inst. de divort. Anton. c. Quando, nu 11. eod. t. Hostiens. summ. eodem tit. 12. vers. Non solùm in fine.* Et facit *Goffredus sum. tit. de divort. nu.7.* ubi subdisiunctione sequitur hanc partem, vel contrariam. Sed meritò *Abul. 1. Reg.8.q.64.* hoc reprobat. Quia *c. fin. de convers. conjug.* loquitur de fideli in hæresim lapso, & ob id ab Ecclesia damnato: tunc enim conceditur alteri religionis ingressus, eo quod per sententiam absolvitur fidelis ab habitationis obligatione. At non est idem de infidelibus qui minùs relinquunt: & magis eis conversis ad fidem favetur: nec sententia Ecclesiæ punit eos, absolvendo fidem ab obligatione cohabitandi, sed tantùm declarat huic liberum esse divertere, ad aliumque transito statum, nisi in re integra alter convertatur. Deinde quia non minus læditur conjux infidelis conversus ad fidem per transitum fidelis ad religionem, quàm per matrimonium sequens; at hoc non potest inire, sed compellitur priori stare, *c. Gaudemus in fine, de divort.* Ergo nec poterit profiteri.

Quòd si infidelis convertatur, postquam jam fidelis professus est, vel sacris initiatus, non est sibi fidelis restituendus: sed imputet sibi tardam conversionem. Quia legitimè is status est assumptus. Et ita docent, *Divus Thomas, & omnes Doctores allegati nu.2.* nec aliquis discrepat. Sed solùm discordant Authores circa matrimonii dissolutionem: (ut statim videbimus.) Et licèt prædicti Doctores non loquantur do voto castitatis emisso à fideli: at idem dicendum est. Sicut si tempore divortii ob adulterium emisisset conjux innocens votum castitatis absolutæ. Quia tempore habili emissum est. 6

Immò si infidelis convertatur fideli ingresso jam in religionem, nondum tamen professo, existimant aliqui non cogendum fidelem redire ad conjugem conversum. Quia licet non solutum sit matrimon. at jus cohabitationis amissum est, eo quod infidelis monitus renuerit converti, nec res est integra, est enim fidelis in statu qui usui matrim. repugnat: & ingressus est tempore habili. Sicut fornicante conjuge non dissolvitur matr. & tamen innocens ingressus religionem non potest novitiatus tempore extrahi. Sic *Abulens. 1. Reg 8.q.66. & 74.* Sed contrarium dicendum est cum aliis, quos tacito nomine refert *ibi Abulens. q.66.* Quod res sit integra, non enim est fidelis tempore conversionis infidelis in statu repugnanti, sed in probatione, & via ad alium statum. Nec est simile de adulterio carnali, quod divortii perpetui causa est: & ita sicut innocens existens in sæculo nunquam est compellendus recipere adulterium, ita nec si sit novitius. At infidelitas non est causa divortii perpetui, (ut dixi disp. præced. num.11. fine) sed dum ea durat: quare ea cessante tempore quo conjux fidelis nondum mutavit, instaurandum est prius matrimonium. 7

Difficultas autem est, an eo casu quo dissolvitur matrimon. consummatum fidelis ob ejus obstinationem, per transitum fidelis ad aliud matrimonium, dissolvatur quoque profitente fideli in religione approbata? *Abulensis 1. Reg.8. quæst.68. & 74.* id negat. Et posset probari, quia nullibi habetur id dirimi professione fidelis. Immò *Innocent III cap. Gaudemus, in fine, de divort.* absolutè decidit compellendum fidelem admittere infidelem conversum antequam ille aliam legitimam ducat uxorem. Secundò, quia privilegium Christi concessum fideli ad dissolvendum prius matrimon. posteriori inito, fuit, ne fidelis cogatur vitam cœlibem ducere (ut diximus disput.74. num.4.) Cùm ergò huic necessitati manendi in cœlibatu solùm occurratur transeundo ad aliud matrim. per eum solùm transitum dissolventur priores nuptiæ. 8

Cæterùm omninò tenendum est, dissolvi prius matrim. consummatum per professionem illam, sicut dissolveretur per subsequens conjugium. Quia licet nec in jure nec in divinis litteris hoc decisum reperiatur, at commune Theologorum placitum hoc à simili deducit. Si enim ea vis concessa est professioni religionis à Christo, ut dissolvat vinculum prioris matrim. rati inter fideles initi: nedum dissolvet matrim. tempore infidelitatis consummatum quod ratum non est, *cap. Quanto, de divort.* Et confirmatur, quia magis indissolubile est matrim. ratum fidelium, quam consummatum infidelium. Illud enim ultra contractum naturalem habet esse verum sacramentum, nec per subsequentes nuptias dirimi potest. Hoc autem non est sacramentum, ac potest dissolvi per subsequens matrimon. Tandem, quia matrim. tantùm posterius dissolvit prius consummatum, tempore infidelitatis initum, & ita illud est fortius, ac vincit hoc, cùm ergo illud vincatur à professione religionis, & per eam dissolvatur; à fortiori hoc dissolvetur. Quippe si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, *l. de accessionibus, ff. de divers. ac temporal. præscript.* Et ideò hanc partem tuentur *D. Bonavent. 4.d.39. ar.2.q.2. Richard. ibi, ar.2.q.3. Major q. un. col.2. vers. Ad aliud Sotus q. un. a.4 ad fi. corp. dub 3. Palacios disp. un. col.19. fol.913. vers. Cæterum. Celaja q. un. col. penul. Anglet Florib. 1. p.* ubi de matrim. *q.12. art.2. dub.7. concl.1. Enriq. lib.11. de matrim. c.8. nu.5. Emm. Sa summ. verb. Matrim.* ubi de impedim. diriment. *n.8. vers. Conversus ad fidem. Petr. de Ledesm. de matrim. q.59. ar.5. dub. un. concl.6. Lud. Lop. 2.p. instruct.* ubi de matrim. *cap.53. col. antepen. vers. Sed gravius. Vega 2. sum. c.34. casu 145. Cannedo sum. Sacram.* ubi de matrim. *c.7. nu.67.* 9

Et tamen est differentia juxta diversas sent. Quòd DD. asserentes non licere fideli ad aliud matrim. transire, priusque dissolvere, quando infidelis renuens converti, vult habitare sine creatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum, fatentur posse tunc fidelem ad religionem transire (ut diximus nu.1.) at censent non dirimi prioris matrimon. vinculum. Sicut conjux innocens potest ab adultero divertere, ac religionem ingredi, nec per id vinculum matrim. dirimitur. Et ita tenent *Petr. de Ledes. n.1. alleg.* Et advertit *Enriquez ibi quoque relatus*, ita sentire DD hujus sententiæ. At sustinendo dissolvi posse matrim. quando infidelis renuit converti, quamvis prædicto modo habitare velit, est dicendum per professionem æquè dissolvi, sicut per nuptias subsequentes, ut probant rationes, n. præced. adductæ. 10

Si-

11 Similiter sustinent aliqui DD. dissolvi quoque matrim. vinculum per transitum conjugis fidelis ad ordines sacros, quemadmodum per alias nuptias, aut religionis professionem, cùm sit status priori conjugio repugnans. Ita sentiunt *D. Bonav. 4. d. 39. ar. 2. q. 2. & ibi Ovand. disp. un ad fin.* Et expressè id videtur sentire *Majoris ibi q. unic. col. 2. vers. Ad aliud*, ait enim dissolvi quando fidelis cum alia contrahit, vel profitetur, vel ad frugem melioris vitæ transit. *Et Sotus 4. d. 39 q. un. ar. 4. ad fin. corp dub. 3.* ait se valdè perplexum esse in hac quæstione. At dicendum est non dirimi. Quia nulla est ratio id probans, nec is status dirimit matrim. ratum fidelium. Et ita tenent *Sotus* quamvis aliquantulum anceps *proximè allegatus, Angles Florib. 1. p.* ubi de matrim. *q. 12. a. 2. dub 7. concl. 2. Enriq. Emm. Sa, Cannedo citati n. 9. Petrus de Ledesm. de matr. q. 59. a. 5. dub. un. col. penul. concl. 7. Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matrim. *c. 53. col. antepen. vers. Sed gravius. Vega 2. to. sum. cap. 34. casu 144.* Et ejusdem sent. sunt clarè *Palatios, & Celaja, num. 9. relati*, dicunt enim non dissolvi matrim. nisi fideli transeunte ad religionem, vel aliud matrim.

12 Hinc deducitur à fortiori non dissolvi matrimonium, si fidelis emittat simplex castitatis votum. Quamvis contrarium significet *Majoris* in verbis, quæ ex ipso retuli nu. præced.

13 Ad argum. nu. 8. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis num. 9. quamvis enim de hoc non sit tractus: at deducitur ea ratione: ut ibi probavi. Ad 2. admisso antecedenti neganda est consequentia. Quia eo ipso, quod ita liber est fidelis ad dissolvendum prius matrim. ut possit ad aliud transire, & sic dirimere prius, à fortiori potest id efficere transeundo ad professionem, ut num. 9. probavimus.

DISPUTATIO LXXVII.

An quoties dissolvitur matrimon. per transitum fidelis ad aliud conjugium, vel professionem, liceat infideli ad alias nuptias transire, sive convertatur, sive infidelis permaneat?

SUMMARIUM.

An quando fidelis ad aliud matrimonium, professionem, vel ordines transit, aut vovit castitatem, infidelis validè matrim. ineat, nu. 1.
An quando fidelis ad ordinem sacrum transit, aut vovit castitatem, possit infidelis posteà conversus ingredi religionem, nu. 2.
An peccet infidelis transiens ad alias nuptias, ubi dissolutum est prius matrimonium professione, aut novis nuptiis conjugis fidelis? Referuntur tres sentent. num. 3. 4. 5.
Proponitur sententia Authoris, num. 6.
Solvuntur argumenta, nu. 7.

1 Certissimum apud universos est, dissoluto matrimon. per transitum fidelis ad alias nuptias, vel professionem, validè infidelem ad aliud matrimon. transire. Quia cùm matrim. vinculum claudicare nequeat, eo ipso, quòd dissolvitur ex parte fidelis, dissolutum manet ex parte utriusque, ac proinde nil est, quod valori matrim. tunc per fidelem initi obstet. Quando autem matrimonium nondum dissolutum est, quia fidelis non transiit ad alias nuptias, vel religionem, jam diximus disput. 57. num. 6. irritum fore matrimon. infidelis. Similiter juxta sententiam asserentem non dissolvi matrimon. per professionem, vel alias nuptias fidelis, quando infidelis renuens converti, vult habitare absque Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, dicendum est non posse tunc infidelem validè alio matrimonio devinciri. Quia juxta eam sent. nequit in eo eventu fidelis dissolvere prius matrimonium: atque ita ea retenta sententia ejus nuptiæ fuerunt irritæ: ut dixi disput. 74 num. 8.) & quamvis profiteri valeat, at ejus professio non dissolvit tunc vinculum prioris matrimon. consummati (ut dixi disput. præced. nu. 10.) At retenta nostra sentent. asserenti posse dissolvi per matrimon. quoties infidelis converti renuit qualitercumque habitare velit, per aliud matrim. fidelis (ut dixi disput. 74. num. 9.) & per fidelis professionem: (ut dixi disp. præced. num. 10.) dicendum est validè tunc infidelem transire ad alias nuptias. Si autem fidelis ad solos ordines sacros transierit, non poterit infidelis validè aliud contrahere matrimonium. Quia prius non dissolvitur, ut dixi disput. præced. num. 11.

2 Poterit tamen infidelis posteà conversus, quando fidelis ad ordines sacros transiit, ingredi religionem. Quòd in nihilo priori matrimon. nondum dissoluto præjudicet. Ut contingit quando celebrato divortio ratione adulterii, vir innocens est sacris initiatus; (ut dicemus lib. 11 disp. 10 à nu. 6.) ubi etiam dicemus quando innocens castitatis votum emisit. Idem enim in hac quæst. dicendum est. Cùm utrobique sit solùm divortium celebratum, manente illæso matrimonii vinculo.

3 Difficultas autem in eo versatur, an peccet infidelis transiens ad alias nuptias, ubi prius matrimon. novis nuptiis, aut professione fidelis dissolutum est? Diversæ sunt sententiæ. Prima indistinctè ait peccare infidelem contrahendo aliud matrim. Ducitur, quia in pœnam delicti infidelitatis interdicitur illi conjugium: quamvis non ex vi prioris matrimonii, quod jam penitus est dissolutum. Et si quæras, quo pacto Ecclesia, carens jurisdictione erga infideles, potuerit illis hanc pœnam infligere? Respondent *Sotus, Barth. à Ledesm. Vega statim referendi, ac Lud. Lop. nu. seq. allegandus*, prohibitionem hanc non ab Ecclesia promanare, sed ab ipso jure naturali divino, quod conjugem infidelem ex matrimonii lege obligabat ut fidelem sequeretur. Secundò, quia infidelis ille nolens converti, non solùm in jus divinum omnes ad baptismum obligans delinquit, sed etiam contra matrimon. legem. (ut probavimus disput. 73. num. 9.) Ergo contra eandem matrim. legem peccat, si ad aliud transeat. Tertiò, quia matrimon. prius tantùm dissolvitur quoad conjugem fidelem, quia relinquitur, ut deciditur *c. Quanto de divort. & cap. fin. 28. quæst. 2.* Non ergo infideli integrum erit ad alias migrare nuptias. Et ita docent ex Theologis *D. Thomas 4. d. 39. q. un. art. 5. ad 5. Altissiodorens. lib. 4. sum tract. 9 cap. 6. qu. 1. vers. Ad ultimum dicimus. Sot. 4. d. 39. q. un. a. 4. col. 8. vers. Contra hoc tamen. Angles Florib. 1. p.* ubi de matrim. *q. 12. ar. 2. dub. 6. Barth. à Ledesm. dubio 56. de matrim. post 4. concl. Vega 1. tom. sum c. 13. casu 15. & 2. tom. c. 14. casu 146. fin.* Et ex Jurisperitis, *Gloss. c. Quanto verb. Qui relinquitur, de divort. & ibi Innoc. n. unic. ad medium. Hostiens. num. 2. Anton. num. 9 Prapos. nu. 5. Goffred. sum. de divort. num. 9.* Et explicant esse peccatum lethale *Sotus, Angles, Barth. à Ledesm. Vega.* Et *D. Thom.* expressè videtur sentire hoc verum esse, sive infidelis matrim. illud ineat, ante conversionem, sive post: ait enim post conversionem dispensativè concedi posse infideli, ut ad alias nuptias transeat.

II. Sent. ita distinguit. Si infidelis ante conversionem aliud 4
ineat matrimonium, peccat: secus si post conversionem. Quia in pœnam peccati dimissionis conjugis fidelis, est ei interdictum aliud conjugium. Et cum ratione baptismi absolvatur à culpa, extinguitur quoque pœna illi correspondens. Sic sentiunt *D. Bonavent. 4. d. 39 ar. 2. q. 2 Alens. 2. p. sum. lib. 8. tit. 21 art. 2. qu. 12. Jo. de Friburgo sum. confess. lib. 4 tit. 10. q. 8. Turrecr. s. Simili modo, 28. q. 1. num. unic. in solus ad 3. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de matrim. *cap. 53. col. antepen.* Et *Ricard 4. d. 39. ar. 2. q. 3.* problematicè sustinet hanc & 4. sent. num. 6. referendam: quare hanc censet esse probabilem.

III. Sent. sustinet infidelem pertinacem in infidelitate, si sit 5
Principibus Christianis subjectus, peccare ineundo aliud matrimon. secus si illis subjectus non sit. Probat quia infideli non subjecto Principibus Christianis, nulla lege sæculari id matrim. interdicitur, & Ecclesia eum ligare nequit: at subjecto Principibus Christianis interdicitur lege sæculari, quæ quamvis nullibi scripta reperiatur, habetur tamen ex usu vim legis obtinente: & hunc usum probat ex tot Doctoribus id matrim. prohiberi affirmantibus. Sic *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 59. a. 4. dub. un. concl. 3.* Sed hæc sent. displicet. Quia Doctores hanc prohibitionem asserentes, de quibuscumque infidelibus sermonem faciunt, nec usu eam prohibitionem inductam esse dicunt, sed jure naturali, ex ipsa matrimonii lege, ut dixi num. 3.

IV. Sent. (cui prorsus adhæreo) ait licere infideli, dissoluto 6
semel fidelis matrimon. ad aliud transire. Ducor, quod nullo jure interdicatur infideli hic transitus. Non enim humano Ecclesiastico, cùm Ecclesia careat jurisdictione in infideles: jus verò sæculare nullibi reperitur. Nec jus divinum naturale id infidelibus prohibet. Quia etsi peccarit violans jus divinum naturale legis prioris matrimonii, quia adstringebatur sequi priorem conjugem ad fidem conversum: at priori illo matrim. jam penitus dissoluto nulla lex divina naturalis prioris matrim. quod jam nihil est, superest, qua hic infidelis arceatur ab alio matrimon. Nec aliud jus divinum id vetans reperitur: nec id adducitur à patronis contrariæ sent. Et confirm. quia mortuo conjuge ad fidem converso, nullus negaret integrum esse infideli, ad aliud matrim. migrare non obstante peccato, quod in legem prioris matrimon. admisit. Similiter ergo id licebit postquam fidelis ad alias nuptias, aut professionem transiit. Quia æquè in his casibus dissolvitur matrimon. prius ac conjugis morte. Tandem, quia non major prohibitio concedenda est respectu infidelis, quàm respectu fidelis ejusdem criminis rei contra matrimon. legem: cùm gravius sit infidelis delictum. At fidelis peccans in legem matrimon. nolens absque justa causa conjugem sequi, sed ab eo prorsus recedens, dissoluto eo matrimon. per mortem, aut professionem alterius conjugis, potest ad aliud matrim. transire. Cur ergo id negandum est infideli in similem matrim. legem peccanti? Et ita sustinent *Gloss. c. fin. verb. Et in matr. 28 q. 2. Durandus 4. d. 39. q. 2. nu. 25. & ibi Mayron. q. 1. Guillelmus Borrilong. ibi q. unic. art. 3. diffic. 2. Abulens. 1. Reg. 8. q. 127. Ledesm. 2. p. 4. q. 61. a. 5 ad fin. Veracruz 2. p. Speculi, art. 34. concl. 2. Vignerius l. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. imped. 10. Ovandus 4. d. 39. disput. unic. propos. 2. & ibi Celaja q. unic. in fine. Enriquez lib 11. de matrim. c. 8. num. 5. fine.* Et hoc explicant esse verum, quamvis infidelis minimè ad fidem convertatur, *Durandus, Abulensis, Celaja, Enriquez.* Et est verissimum, ut rationes adductæ probant.

Ad arg. n. 3. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis num. præced. 7
ubi probavimus nulli talem pœnam infligi. Ad 2. dic cum *Gloss. eodem c. fin. verb. Et in matrimon.* illum peccare in matrimon. prioris fractione, at non contrahendo secundum, (ut numer. præceden. explicui.) Ad 3. dic dissolvi quoad utrumque, quando verè dirimitur illud matrimon. eo quòd claudicare nequeat quoad vinculum. Quare dum illi textus ajunt dissolvi quoad fidelem, qui relinquitur, intelligunt jus dissolvendi per aliud

matr.

matrim. aut professionem, soli fideli competere: (ut explicuimus disp. 75. num. 6 & 7) at semel per fidelem dissoluto, quilibet liber est ad aliud ineundum.

DE IMPEDIMENTO criminis.

DISPUTATIO LXXVIII.

Utrùm crimen machinationis mortis alterius conjugis dirimat matrimonium?

SUMMARIUM.

An adulterium solùm dirimat, ac quotuplex sit crimen dirimens? Et enodantur c. 1. de eo qui duxit: & c. 1. c. Illud 31. q. 1. n. 1.
Machinatio mortis conjugis cum adulterio dirimit matrimonium, sive alter conjux eam machinetur, sive adulter, sive adultera, licèt non interveniat promissio matrimonii, n. 2.
Quid, si alter sit infidelis, & ad ejus conversionem procurandam, intentatum est id matrim. media conjugis occisione, n. 3.
Quid, si infidelis uxorem suam enecet, ut cum adultera contrahat, n. 4.
An satis sit mandatum vel consilium conjugis interficiendi, n. 5.
Quid de ratihabitione occisionis conjugis suo nomine facta, n. 6.
An desideretur mortem conjugis subsequi, nec sufficiat conatus, n. 7.
An incurratur hoc impedimentum, sive vir uxorem enecet, sive è contrà, num. 8.
An desideretur adulterium cum mortis machinatione, n. 9. & ibi an desideretur, ut copula & semine sit consummatum.
Quid, si adulterium subsequatur machinationem, ac præcedat mortem, n. 10.
Quid, si absque adulterio adsit occisio conjugis fide data de matr. nu. 11.
An adulterium debeat esse utrique contrahenti notum, n. 12.
An desideretur occisionem conjugis vestiri fine ineundi matrim. n. 13.
Quid, si solus alter ex machinantibus mortem, id intendat, n. 14.
Quid, si conjugatus dicat adulteræ, nisi conjugatus essem, te ducerem, & postea uxorem occidat, non animo ducendæ adulteræ, n. 15.
Quid, si vir & adultera uxorem necent, ut liberius libidini vacet, nu. 16.
Quid, si conjux mortem conjugis machinetur animo contrahendi cum adulterante, nec mors subsequatur, & adulterans casu illum occidat, non communi consilio, nec animo matrim. ineundi, n. 17.
Quid, si animo ducendi fœminam incertam, vel unam ex pluribus, conjux interficiatur, n. 18.
An probata conjugis interfectione cum adultero, præsumatur in foro externo animo matrimon. effectam fuisse, & in illo reputetur impedimentum, n. 19.
Quid, si matrim. non sit verum, aut non sit consummatum, n. 20.
An hoc impedimentum reddat personas inhabiles solùm ad inter se contrahendum, an potius ad quodvis aliud matrim. n. 21.
An hoc impedimentum sit solo jure Ecclesiastico inductum, n. 22.
Proponuntur summatim omnes conditiones congesta in hac disp. quæ necessaria sunt ad hoc impedimentum, n. 23.

1 DUo sunt crimina, quæ matrimon. subsequens dirimunt, ad quæ reducuntur tria, quæ *D. Thom. 4. d. 35. in fin. in expos. lit.* & communiter DD. referunt. Prius est, adulterium cum machinatione mortis alterius conjugis. Posterius verò, adulterium cum fide data de contrahendo post conjugis mortem: vel cum contractu matrim. de præsenti cum adultera. Quare adulterium solum non obstat matrimonio contrahendo: ut expressè dicitur *cap. Significasti, de eo, qui duxit, & c. Si quis vivente 31. q. 1.* Unde *c. 1.* desumptum ex Leone Pontif. & *c. Illud vero*, desumptum ex *Conc. apud Altham. c. 6. 31. q. 1.* in quibus statuitur nulli licere ducere in uxorem eam, quam prius per adulterium polluit, intelliguntur, quando cum adulterio concurrit duplex crimen prædictum: aliàs enim licitum est matrimonium cum illa: ut probant textus prædicti, & docet *D. August. lib. 1. de nuptiis c. 10.* relatus *c. 2. 31. q. 1.* Nec obstat huic veritati, *cap. 1. De eo qui duxit*, ibi: *Licet autem in canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio quam prius polluerat adulterio: & illam maximè, cui fidem dederat uxore sua vivente.* Ergo idem est, quamvis fides minimè data sit. Sed dicendum est, dictionem illam, maximè, accipi pro tantùm; & ita explicant *ibi Abb. n. 3. Alex. de Neve nu. 6. Præpos. n. 2.* Alium intellectum tradit *ibi Abb.* qui mihi non placet, atque illum reprobat *Alex. de Neve eo. n. 6.* Ratio autem hujus duplicis impedimenti est, ut caveatur spe contrahendi matrim. machinatio mortis alterius conjugis. Quæ justissima ratio est: nil enim atrocius in conjugio reperiri potest, quàm insidias parari, vel dari ansam parandi vitæ alterius conjugis. Cùm uterque conjux arctissimo ac summo amicitiæ vinculo devinciri debeat. Hinc patet stultitia impugnationis Lutheri & Philippi Melanchthonis, Ecclesiam carpentium, quòd hæc duo impedimenta induxerit, nulla justa ratione ducta: quin potiùs contra exemplum sanctissimi Davidis, qui Bersabee Uriæ uxorem duxit, cùm ejus virum interfici jusserit. Cæterùm ineptissima est impugnatio. Quia justissima ratione ductam esse Ecclesiam probavimus. Nec Davidis exemplum obstat: non enim tunc erat hoc impedimentum ab Ecclesia statutum. In præsenti ergo disp. sermo erit de impedimento prioris criminis, & in seq. de impedimento posterioris.

2 Prius ergo crimen, quod impedit ac dirimit matrimon. subsequens, est, quando cum adultero intervenit machinatio mortis alterius conjugis, quod constat ex *cap. Super hoc, de eo qui duxit in matrim.* ibi: *Si adultera est aliquid in mortem uxoris machinata, sive fidem dedit, sive non, quod ea defuncta hanc esset ducturus, secundum canones ab ejus consortio prohibetur.* Et idem habetur *c. 1. & c. Significasti, eod. tit. & c. 1. de convers. infid. & cap. Si quis vivente 31. q. 1.* quod est desumpt. ex *Concil. Triburiensi.* Unde sive adulter, sive adultera, sive vir ipse uxoris mortem machinetur, nequit inter conjugem superstitem & adulterantem consistere matrim. ut expressè habetur *c. 1. & c. Super hoc, de eo qui duxit in matrim.* Nec desideratur etiam ad hoc impedimentum incurrendum, ut adsit promissio futuri matrim. ut expressè etiam deciditur *d. c. Super hoc.* Et fatentur universi.

3 Nec excusat quo minùs in hoc impedimentum incidatur, si alter ex machinantibus alterius conjugis mortem, infidelis existat, ac fidelis eum intentarit, ut conjugis morte sequuta, alliciat infidelem spe ineundi cum ipso conjugii, ut ad fidem reducatur, ut deciditur *c. 1. de convers. infid.* ubi ea ratio redditur, quod tale damnum eo lucro Ecclesia compensare nolit. Atque ita docent *D. Anton. 3. p. ti. 1. c. 5. in 1. crimine dirimenti, Sylvest. verb. Matrimonium 8. qu. 9. d. 1. Nav. summ. c. 22. num. 47. Ant. Cucus lib. 5. Instit. major. tom. 12. num. 87. Toledo l. 7. sum. c. 6. num. 2. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedim. 4.* Multum autem negotii facessit Doctoribus *c. 1. de convers. infidel.* in explicando qualiter potuerit Ecclesia infidelibus hoc impedimentum indicere, in pœnam delicti tempore infidelitatis admissi: & qualiter ea pœna non extinguatur per baptismum, qui omnino præterita delicta abolet. Et quidem dupliciter satisfaciunt huic difficultati. Primò dicunt id impedimentum commune esse infideli & fideli mortem conjugis machinantibus, quare etsi cesset per baptismum, ex parte infidelis, manet ex parte fidelis. Secundò dicunt deleri per baptismum peccata, ac ipsorum pœnas, non tamen impedimenta. Sic *Host. eo. c. 1. n. 2. Joan. Andr. n. 3. Ant. n. 2. Anchar. num. 7. Card. in princ. n. aa. opposit. 1.* Verùm neutra solutio difficultatem exhaurit: non enim explicat qualiter Ecclesia pœnam hanc infidelibus à sua jurisdictione exemptis statuere potuerit: & supponit illis statutam esse: & solùm declarat qualiter per baptismum extincta non sit. Et ideò respondeo, infideli eam pœnam indictam non esse, nec indici potuisse ab Ecclesia, sed soli fideli, ut perpetuò nequeat cum illo infideli quandocumque ad fidem converso matrim. contrahere. Sicut hodie ex Ecclesiæ præscripto irritum est matrimonium fidelis cum infideli, non ob impedimentum infidelis, sed quòd fidelis eo impedimento Ecclesiastico afficiatur. Et ita declarat *Enriq. lib. 12. de matr. c. 14. n. 2.*

4 Hinc deducitur minimè audiendum esse *Palacios 4. d. 39. disp. un. col. 24. fol 791. vers. Observa tamen*, ubi ait infidelem, qui uxorem interfecit animo ducendi alteram, esse inhabilem post baptismum ad eam ducendam, *per cap. 1. de convers. infid.* Sed id non credo, nec ille textus id comprobat. Quia ibi est sermo de infideli, qui ex fidelis consilio conjugem interemerit: quare cùm fidelis reus fuerit illius mortis, jure optimo punitur ab Ecclesia, ne illud matrimon. inire valeat, cujus ineundi causa homicidium suo consilio perpetratum est. At in nostro casu nullus est fidelis quem pœna Ecclesiastica comprehendere possit. Quoniam adultera illa fidelis non est homicidio obnoxia, nec pœna hæc ob adulterium absque illa imposita est, ut nu. 1. probavimus.

5 Satis autem est, quod impedimentum hoc dirimens contrahatur, consilio aut mandato ad conjugis mortem cooperari, constat ex *c. 1. de conv. infid.* ubi uxor fidelis non interficit virum, sed infidelis uxoris machinatione & insidiis illum occidit: & tamen statuitur ibi id esse impedimentum dirimens. Et *c. 1. & cap. Significasti, de eo qui duxit in matrim.* solum ponderatur conjugis mortis machinatio, quæ non petit propriis manibus mortem inferri, sed qualicumque cooperatione. Et ita docent ex Jurisperitis *Alberic. in suo diction. lit. A. verb. Adulter, vers. Nasci de adulterio: & lit. I. verb. Impedim. 8. vers. Crimina verò. Joan. de Fribur. sum. confess. lib. 4. t. 9. qu. 2. Astensis 2. par. sum. lib. 8. t. 20. art. 2. in princ. Monald. sum.* ubi de matrim. *tit. de impedimento criminis, col. 3. Rosella verb. Impediment. imped. 8. num. 6. & ibi Supplem. Pisana imped. 8. n. 4. Tabiena imped. 7. n. 2. q. 1. Angelus verb. Matrim. 3. impedim. 9. nu. 6. Sylv. verb. Matrimonium 8. q. 9. d. 3. Turrecr. c. Si quis vivente 31. q. 1. n. 5. Nav. sum. c. 22. n. 46. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. qu. 163. nu. 415. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubrica, Gloss. 1. n. 178. Mexzius de contract. tit. Qui matrim. possunt contrahere, n. 25. Ugolinus de Sacram.* ubi de matrim. *c. 19. n. 9.* Et ex Theologis, *D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 5. in 1. crimine. Veracruz 1. par. Speculi, ar. 33. concl. 2. Palacios 4. d. 35. disp. un. col. 24. vers. At forsan, fol. 791. Emm. Sa summ. verb. Matrim.* ubi de impedim. dirimentibus, *nu. 7. Vivald. candel. Sacra. 1. p.* ubi de matrim. *n. 212. conclus. 2. Vega 2. to. sum. cap. 34. casu 74. notab. 4.* vide dicenda num. 7.

6 Sed dubitabis, an sufficiat ratihabitio occisionis conjugis factæ, unà cum adulterio. Pars enim affirmans inde suaderi videtur, quòd ratihabitio retrotrahatur, & mandato cōparetur

etiam in delictis, & etiam quoad excommunicationis senteoriam incurrendam, c. Cum quis, de sententia excom. in 6. Verùm dicendum est, minimè sufficere eam ratihabitionem. Quia ratihabitio ex sola fictione juris trahitur retro, & mandato æquiparatur, at ut fictio locum habeat, exigitur duo extrema esse habilia ad illum actum exercendum. Ut quidam nomine infantis hominem occidit, infans major factus ratam occisionem habet, nequit ratihabitio illa retrotrahi, quia infans nequibat tunc mandare. Similiter concesso termino ad aliquid agendum, amicus nomine alterius fecit, transacto termino non proderit ratihabitio alterius. Quia post terminum non poterat verè efficere: ac proinde nec ficte, l. Bonorum, ff. rem ratam hab. Ad rem ergo, petunt textus ad hoc impedimentum, machinationem ad conjugi necem inferendam: & cùm ea illa intervenire machinatio nequeat, ratihabitio illa non potest retrotrahi. Et ita hanc partem sustinent ex Jurisperitis Gloss. c. Si quis vivente, verb. Occidisse 31. q. 5. & c. 1 in fin. de convers. infid. & ibi Host. n. fin. Jo. And fi. Anton fi. Abbas fi. Anchar. fi Cardin fi. idem Ant. c. Super hoc, n. 2. de eo qui duxit in matr. Et ibi Prapos. n. 2. Alex. de Nevo in fi. Domin. c. Cum quis, in fin. de sente it. excom. in 6. Alberic. Jo de Friburg. Astens. Monald. Rosella, Supplem. Pisana, Angelus num. 7 Sylv. Tabiena, Navar. Gaetn, Matienzo, Mozzius, Ugolin. in prac. alleg. Armill. verb Ratihabitio, n. 5. Majol. l. 5. de irregul. c. 48. in princ. nu. 5. Et ex Theologis Scot. 4. d. 35 qu. un. col. penul. & ibi Guillel. Borrillong. q. un. a. 2 post 3. concl. dub. 3. Veracruz 1. p. Spec. a 33. concl. 33. Enriquez l. 12. de matrim. cap. 14. num. 2. in comment. lit. Q. D. Ant. Palacios, Emm. Sa, Vega nu. praced. relat. Atque hoc verum est, quamvis nomine ratum habentis occisio facta fuerit. Id enim ratio adducta probat. Et ita docent Joan. And. Anton. Abb. Anchar Card. Prapos. Alex. de Nevo, Sylvest. Navar. Ugolinus, Vega iisdem locis.

7 Desiderantur autem aliquot conditiones, ut hoc impedimentum locum habeat I. est, ut machinatio illa effectum sortiatur: si enim conjux mortem conjugis machinetur, nec ea subsequatur, locus non erit huic impedimento, sed poterunt adulter & conjux superstes altero defuncto matrimonium inire. Quia c. Si quis vivente 36. q. 1. ubi hoc impedimentum statuitur, manifeste petitur actus consummatus, ibi, Occidisse notetur. Et quamvis alii textus, ut c. Super hoc, & c. Significasti, de eo qui duxit, de sola machinatione mortis conjugis mentionem faciant. At verba cum effectu sunt accipienda, cap. Relatum, de cleric. non resid. Et ita docent universi Theologi cum D. Thom. 4 d. 35. q. un. in fi. in exposit. lit. Magistri, & universi Jurisperiti cum Glossa fi. c. 1. de convers. infid. & c. Super hoc, verb. Machinata, & c. fi in fin. de eo qui duxit, & Hostiens. eo cap. Super hoc n. un. paulo post prin. & ibi Joan. Andr. num. 6. Anton. num. 2. Abb. num. 4. Alex. de Nevo num. 4. Prapos. num. 1. Sylv. ver. Matrimonium 8. q. 9. dict. 1. & omnes alii: & neminem reperi de hoc dubitantem. Quamvis Glossa d. cap. Super hoc, verb. Machinata, referat quosdam dixisse sufficere conatum. Unde tradita nu. 5. nempè sufficere mandatum, vel consilium de conjuge occidendo, intelligenda sunt, quando id mandatum vel consiliũ cooperata sunt aliquid ad mortem: si enim nullius effectus ad illam fuerunt, eo quòd interficiens erat jam omninò ad eam inferendam determinatus, nec consilio animosior factus est: vel fuit consilium aut mandatum ita revocatum, ut nullum prorsus effectum habuerit, ita ut excuset à restitutione & irregularitate mandantem vel consulentem, juxta ea quæ Doctores in tractatibus de restitutione, & irregularitate tradunt de mandante, vel consulente, non erit locus huic impedimento. Cùm petat effectum mortis subsequi ex actione conjugis vel adulteri.

8 II. Conditio est, ut occisio sit uxoris: si enim uxor virum interficiat ad contrahendum cum adultero, nullum incurritur impedimentum, quin possit inter eos matrim. consistere. Quippe textus hoc impedimentum decernentes loquuntur de uxoris interfectione: ut c. 1. c. Super hoc, & c. Significasti, de eo, qui dux. nec eam decisionem posse extendi ad viri occisionem, eo quòd non tam sit frequens, defendimus disp. 16. n. 6 dicentes uxoricidium esse impedimentum impediens matrim. non tamen viricidium. Et ita in propriis terminis docent Victoria sum ubi de matrim. nu. 292. Ledesma 2. p. 4. q. 62. ar. 2. post 3. proposit. Cañedo sum. Sacram. ubi de matrim. c. 5. ad fin. in comment. n. 38. Et dicit esse probabile Enriq. l. 12. de matr. c. 14. n. 2. in comment. l. V. Sed nullatenus hæc conditio placet: sed mihi certum est, incurri hoc impedimentum dirimens, sive vir interficiat uxorem, sive uxor virum, ad contrahendum cum adulterante. Quamvis non idem censuerim de interfectione viri facta ab uxore, alia causa quàm contrahendi matr. tunc enim non est impedimentum impediens: quamvis tale sit uxoricidium, (ut defendimus disp. 16. num. 6.) quod in hoc eventu textus solùm loquantur de uxoricidio, non autem de viricidio. At in illo loquuntur etiam de viricidio, ut ex c. Si quis vivente 31. q. 1. constat: ubi est casus, Quidam cum conjugata adulterium admisit, & postea vir illius conjugatæ obiit: & deciditur posse adulterum uxorem illam ducere: & additur hęc limitatio: Nisi fortè adulter aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur. Et c. 1 de convers. infid. ubi idem impedimentum dirimens statuitur, sermo est de uxore, quæ medio infidelis cujusdam ministerio virum interfecit. Nil ergo refert ad hoc impedimentum dirimens incurrendum, sive vir uxorem, sive uxor virum perimat gratia migrandi ad alterum matrim. Et ita docent ex Theologis Palud. 4. d. 34. q. 1. arr. 3. num. 17. & dist. 37. q. 2. ar. 2. n. 8. Supplem. Gabr. 4. d. 35. q. un. a. 2. ad fi. ubi Majoris qu. 2. col. 2. casu 2. Soto 4. d. 37 q. un. a. 4. col. 3. Verac. 1. p. Spec. a. 33. concl. 6. Palacios 4. d. 35. disp. un. col. 22. vers. At verò si alia, fol. 790. Pedraza summ. pracepto 6. vers. 14. Bellarm. l. 1. de matrim. c. 22, casu 6. Enriq. l. 12. de matrim. c. 14 n. 2. Emm. Sa sum. vers. Matr. ubi de imped. dirimen. nu. 7. Vivald. candel. sacram. t. q. ubi de matr. n. 212. concl. 3. Barth. à Ledesma dub. 58. de matrim. concl. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct. ubi de matr. c. 54. col. 3. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 74. notab. 3. Manuele t. 1. sum. 2. adit. 229. num. 5. Graffis 1. p. decis. l. 2. c. 85 n. 6 Et ex Jurisperitis, Gl. fi. c. fi. de eo qui duxit. Goffred. sum. eod. t. n. 1. Abbas c. 1. n. 3 eod. t. Alex. de Nevo c. Significasti, n. 5. eod. t. Joan. de Friburgo in sum. conf. l. 4 t. 9. qu. 2. Astensis 2. p. sum. l. 8 t. 20. a. 2, statim in princ. Monaldus sum. ubi de matr. ubi de imped. criminis, col. 1. Rebuff praxi benefic. regul. de dispens. in gradibus prohibites, gl. 5. num. 17. Supplem Pisana, ver. Impedimentum, imped 8. n 2. Et ibi Rosella impedimento 8. n. 1. Tabiena imped. 7. n. 1. q. 2. Sylvest. verb. Matrim 7. q 6. dict. 1. & Matr. 8. q. 9. dict. 1. Armilla verb. Matrimonium, n. 58. Lex reg. n... tit. 2. p. 4. & ibi Montalu. fi. Ant. Cucus l. 5. Instit. majorum t. 12, n. 76 Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. nu. 179. Majolus l. 3 de irreg. c. 25. un. 17. vers. Idem quoque erit. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 160. n 411. Ugolinus de Sacram ubi de matr. c. 19. n. 9. Idem fere expressè sentiunt alii Theologi & Jurisperiti, qui indistinctè tradunt hoc impedimentum incurri, quoties alter conjux alterius conjugis mortem machinatur. Hi sunt Cajet. sum. verb. Matrimonium c. 1. imped. 5. Petr. de Soto lect. 9. de matrim. in imped. criminis, casu 2. Nav. sum cap. 22. num. 46. Toledo l. 7. summ. c. 6. un. 2. Ouand. 4. d. 35. q. un. ad fi in casu 3. & 4. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3. ubi de imped. criminis, Philiarcus de offic. sacerd. tit. 1. par. 2. cap. 5. impedim. 4. Petrus de Ledesma de matr. qu. 60. art. 2. circa 4. conclus. casu 1.

III. Conditio est, ut eum mortis machinatione interveniat 9
adulterium, quando solus alter conjux alterius conjugis mortem machinatur: secus quando conjux, & alter cum quo matr. ineundum est, machinantur alterius conjugis mortem. Hæc conditio non admittitur ab omnibus. Quibusdam enim placet in neutro casu adulterium desiderari, sed satis esse conjugem interfici animo contrahendi matrim. cum alio. Quod & si canones hoc impedimentum statuentes loquantur ferè semper de adulteris, at nullibi adulterium postulant. & c. 2. de convers. infid. nullam de adulterio mentionem facit. Deinde, quia cum ratio hujus imped. sit, ne ob matrim. spem detur ausa conjugis interficiendi, rationi consonat, ex sola conjugis interfectione absque adulterio, impedimentum hoc consurgere. Ita docent Innoc. c. Super hoc, n. unic. in fi. de eo qui duxit. Host. relato Hugone sum. eo. tit. n. 3. & c. Super hoc, n. un. ad med. & c. fi. n. 2. & 3. eo. t. & c. 1. n. 4. & 5. de convers. infidel. Ant. d. c. Super hoc, n. 2. & d. c. fi. n. 4. in fi. Et ibi Henric. nu. 7. Albor. in suo dictionario lit. I. ver. Imped. 8. vers. Crimina vero. Astensis 2. p. sum. l. 8. tit. 20. a. 2. in princ. D. Anton. 3. p. c. 1. c. 5. in primo crimine. Supplementum Pisana, verb. Impedimentum, imped. 8. num. 2. Verac. 1. p. Speculi, n. 33. concl. 4. & 6. fi. Philiarc. de offic. Sacerd. c. 1. p. 2. l. 2. cap. 5. impedim. 4. alii verò in alio sunt extremo, petunt enim semper adulterium, ut huic impedimento locus sit. Sic Monaldus summa, tractatu de matr. ubi de imped. criminis, col. 3. Joan. de Friburgo in summ. conf. l. 4 tit. 9. qu. 2. & dicit esse probabile Bassolis 4. d. 34. quæst. un. a. 2. vers. Ex praedictis patet. At media via eligenda est, ut si uterque copulari matrimonio volens, cooperatus sit ad mortem alteri conjugi inferendam, ut cum superstite contrahat, minimè desideretur adulterium: secus si alter absque alterius consilio conjugem enecet. Constat prior pars ex cap. 1. de convers. infidel. ubi quidam Sarraceni suggestione uxorum fidelium viros earum peremere, nec de adulterio cum illis admisso mentio aliqua fit: & tamen iis Sarracenis postmodum baptizatis interdicitur matrimonium cum illis mulieribus, & ab eo inito jubentur separari. Et quamvis textus loquatur de uxore fideli virum medio Sarraceno vita privanti, at (ut egregiè animadvertit ibi Abb. num. 4.) non constituitur vis in eo quòd interficiens Sarracenus sit, sed idem est, quamvis ille Christianus esset: sed dubitatum potius fuit de infidelibus, propter lucrum conversionis gratia illius matrimonii ineundi subsequutum. Posterior etiam pars constat, quia ubi solius alterius machinatio intervenit, textus de adulterio admixto loquuntur, ut constat ex cap. 1. cap. Super hoc, cap. Significasti, de eo qui duxit, & cap. Si quis viventi 31. q. 1. Et cum sit res pœnalis, ac matrim. cassans, extendi minimè debet: sed valdè restringi. Et ideò hujus sent. sunt, ex Theolog. Palad. 4. d. 34. q. 1. a. 3. n. 17. Majoris 4. d. 34. q. 2. col. 2. casu 2. & ibi Supplem. Gabr. qu. un. art. 2. ad finem. Cajet. summa verb. Matrim. cap. 1. impedim. 5. Bassolis 4. d. 34. qu. unica, art. 2. vers. Tertio dico, Nicolaus de Orbellis 4 d. 35. quæst. unica ad fin. Nicolaus de Nisa super 4. sent. tract. 6. p. 3. de matrim. qu. 6. conclus. 4. Sot. 4. d. 37. q. un. a. 4. col. penult. Petr. de Soto lect. 9 de matrim. ubi de impedim. criminis, casu 2. Palacios 4. d. 35. disp. unic. col. 33. vers. Respondebis, fol. 790. Ovandus ibi, disp. unica, ad fin. in casu 4. Angles Floribus 1. p. ubi de matrim. q. 9. n. 3. in princ concl. 2. Pedraza sum. pracepto 6. vers. 14. Bellarm. l. 1. de matrim. cap. 22. col. 2. vers. Crimen autem homicidii. Petrus de Ledesma de matrim. q. 60. a. 2. col. ult. in fin. secundi casus. Toledo l. 7. sum. c. 6. n. 3. Enriq. l. 12. de matr. c. 14 n. 2. Emm. Sa sum. verb. Matrim. ubi de impedim. dirimentibus num. 7. Valentia 4. p. disp. 10. qu. 5. punct. 3. ubi de impedimento criminis. Philiarc de officio Sacerdotis, t. 1. p. 2. l. 2. c. 5. Impedim. 4 Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 58. concl. 3. Lud. Lopez 2. p. instruct. ubi de matrim.

trim.c.54.col.3.Graffis 1.p.decisionum, lib.2.c.85.n.6. Vega 2.to.sum.c.34.casu 74.notab.1. Vivaldus candel. Sacram. 1.p. ubi de matrim. n.212.concl.3.Cañedo summ. ubi de matr.c.5.ad finem. Et ex Jurisperitis, Goffred.summa tit de eo qui duxit, num.2. Joan.Andr.c.1.nu.3.de convers.infidel.& c.Super hoc, in fin.de eo qui duxit. Anton.d.c.1.num 2.& ibi Abb nu.8.Idem Abb.c.1.n.3.& c.Super hoc, in fi.de eo qui duxit. Anchar.cap.1 num.7.de convers.infidel.Cardin.c.1. in fin. & c. Super hoc, in fine, de eo qui duxit. Alex.de Nevo cap.1.n.9.& c.Significasti nu.5.& c.Super hoc, n.4.de eo qui duxit. Prapos.c.Super hoc, nu.2. & c.fin num.2.eo.t. Angelus verb.Matr.3.imped.9. num.5. Sylv.verb. Matrimonium 8.q.9.dicto 1.Rosella verb.Impedim.imped.8. num.1. & ibi Tabien.Impedimento 7.q.1.n.2.Armilla verb.Matrim.n.30.& 31. Brunel.de sponsal concl.34.n.6.Navar.sum.c.22.n.46.Montaln.l.fin.in fin.tit.2.p.4 & ibi Greg.Lopez verb.Qualquier.Gaeta repetit.cat.Ad limina 30.q.1.§ 4.qu.162.num.414. Ant.Cucus lib.5.instit.major.t.12.n.76.& 77. Matienzo lib.5.recop.c.1.rubr.glos.1.num 179.Ugolinus de Sacram.ubi de matrim.cap.19.num.9.Lancelot.Instit.juris can.lib.2.tit.de divort.§.Cum ea autem, verb.Machinati. Hujus etiam sent. apertè videntur quidam alii Theologi, qui tunc suboriri hoc impedimentum censent, quando quispiam uxorem propriam interficit, ut adulteram ducat: vel si quis rem habeat cum conjugatis, & ut illius matrimonio fruatur, virum ejus interimit. Ecce qualiter machinationem unius semper conjungunt cum adulterio. Hi sunt D.Thom.4.d.35.q.un.in fine, in exposit. lit. Magistri; & d.37.q.2.corp.& ibi D. Bonau.a.2.qu.2. Durand.q.2.nu.6 Ricard art.2.q.2.Victoria sum.ubi de matrim.n.292.Ledes.2.p 4.qu.62.art.2.in 3.proposit. An autem exigatur adulterium copula consummatum, dicam disp.seq.nu.2 fine.

10 At satis est adulterium alterius subsequens machinationem, dum tamen ante mortem conjugis contingat adulterium. Ut si vir venenum propinet uxori, ut fœminam quandam ducat uxore interfecta, cum qua nondum adulteratus est: at cum ea adulteratur, nondum uxore defuncta. Quia verificatur intercedere adulterium cum interfectione conjugis: secus si defuncta uxore, copula accidisset, quòd ea non sit adulterium: & sic deficeret adulterium. Sic Monaldus summa, tractatu de matrim. ubi de impedim. criminis, col.2. & dicam in simili, in disp. sequenti.

11 Temperant aliqui tertiam conditionem propositam, nimirum, requiri adulterium, nisi interveniat fidei datio de futuro matrim. ineundo: tunc enim sufficit ad hoc impedimentum incurrendum machinatio alterius in mortem conjugis, ea subsequuta, quamvis adulterium desit. Ita D.Bonav.4.d.37.a.2.qu.2. Cardin.c.1.in fi.de eo, qui duxit. Prapos.in rubr.illius t.n.un. Guillelm. Borrillong.4.d.35.q.un.art.2.conclus.3. Cæterum displicet hæc limitatio: & ita reliqui DD. num.9. allegati petunt adulterium absolutè, & absque hac limitatione: & id etiam exigunt textus, quos ibi retuli: nec est textus aliquis, qui sola fidei datione, cum machinatione alterius contentus sit, ad hoc impedimentum contrahendum.

12 IV. Conditio est, ut adulterium illud quod altero solo conjugis mortem machinanti requiritur, sit utrique matrim. contracturo notum. Quare si vir conjugatus cum fœmina conjugii ignara adulteretur, & ut illam ducat, uxorem propriam occidat, nullum erit impedimentum dirimens inter illos. Quia adulterium illud fuit à fœmina ignoratum. Et ita tenet Emm. Sa sum.verb.Matrimonium, ubi de impedim.diriment. n.7. Et dicam in simili, in disp. sequenti, ubi scientiam utriusque desiderari probabo, & explicabo qualis debet esse ignorantia. Immò idem existimo, quamvis fœmina illa, ignorans alterius conjugium, esset conjugata: adulterium enim cum illa, solo adultero machinante mortem propriæ uxoris, non cassaret matrim. cum adultera illa, soluto utriusque conjugio. Quia adulterium respectu conjugis interfecti est, quòd una cum mortis ipsius machinatione dirimit matrimon. at respectu conjugis interfecti nullum adulterium admisit fœmina illa, utpote conjugii illius ignara. Et ita textus n.9. allegati, de adulterio respectu conjugis perempti loquuntur.

13 V. Conditio est, ut illa conjugis interfectio vestiatur fine ineundi alterius matrimon. quando enim alius finis adest, non est impedimentum dirimens, (an verò sit impediens, diximus tota disp.16) Hæc conditio displicet aliquibus, eo quòd in jure minimè reperiatur. Atque ita illam desiderari negant Cajet sum.verb.Matrimonium, c.1.impedim.5.Scot.4.d.35.q.un.col.antepenult.Petr.de Soto lect.9.de matrim.in imped.criminis, casu 2. Armilla verb.Matrimonium, n.30.Angles Floribus 1.p. ubi de matrim. q.9.a.3.dubio 1.concl.1.Ovand.4.d.35.disp.un.fin. Pedraza sum.præcepto 6.vers.14. & ex Jurisperitis Alex.de Nevo cap.Significasti, nu.5. & c.Super hoc, n.5.de eo qui duxit. Prapos. eo c.Super hoc, in fi. At eam admittendam esse verius est. Tum, quia etsi non reperiatur expressa in textu, colligitur tamen ex ejus verbis, c.Si quis vivente, 31.q.1. ibi: Occidisse notetur. Verbum enim notetur, denotat malitiosam procurationem mortis conjugis, ac nota infamiaque dignam, qualis est, quando eò dirigitur, ut matrimonium cum adulteranti ineatur. Tum etiam, quia ex fine bujus impedimenti colligitur. Ratio enim & finis inductionis bujus impedimenti fuit, ne conjux conjugem vita orbaret, ut eo matrim. soluto ad aliud migraret, cum persona, quam deamat. Quæ ratio nunquam habet locum, quoties conjugis interfectio non eò tendit, ut aliud matrimonium cum ea persona ineatur. Atque proinde jura inducentia hoc impedimentum, minimè ad hunc casum extenduntur. Atque ideò hanc partem sustinent ex Theologis D.Th.4.dist.37.q.2.a.2.corp.& ibi D Bonav a.2.q.2. Durand. q.2.n.6.Ricard.n.2.q.2 & d.35 a.5.q.2.Palud.4 dist.34.q.1.a.3.n 17.& d.37.q.2.a.2.n.8.Majoris 4.d.35.q.2.col.2.casu 2.Supplem. Cabr.ibi q.nu.a 2.ad fi.Nicol.de Orbel.q.un.ad fin.Bassolis 4 dist.34.q.un.a.2. vers. Tertio dico.Nicol.de Nisa super 4.sent.tract.6.p.3.de matrim.q.6.concl.4.D.Anton.3.p.t.1.c.5.in 1.crimine Sotus 4 d.37.q un.a 4 col.antepen. Ledes.2.p.4.q.62.a.2 proposit.3.Palacios 4.d.35 disp.un.col.22.vers. At vero si alia, fol.790.Guillelm Borrillong.ibi q.un.a.2.post 3.concl. dub. 1.& 2.Vignerius l.Instit.c.16.§.7.vers.9.in fine.Veracruz 1.p.Speculi, a.33.concl.1.Bellarm.l.1.de matr c.22.in fin.Toledo l.7 sum.c.6.n.2.Enriq.lib.12.de matrim.c.14 n.2.Valentia 4.p disp.10.q.5.punct.3.ubi de impedim.criminis. Emm Sa sum verb.Matr ubi de impedim. dirimentibus n.7.Petr de Ledesm de matrim.q.60.a.2.col.penult. Vivald. candel Sacram.1.part.ubi de matr.n.212.concl.2. Philiarchus de officio Sacerd.tom.1.p.2.lib.2.c 5.impedim.4.Barth.à Ledesm. dub.18. de matrim concl.3.Lud.Lop.2.p instruct.ubi de matrim.cap.54.col.3. Beja in sua summa, casu 5.Vega 2.tom.sum.cap.34.casu 74.notab:2.Manuel 1.tom.sum.2 edit c.229.n 5. Et ex Jurisperitis, Glos. cap.Super hoc verb.Machinata, de eo qui duxit, & c. Si quis vivente, verb. Occidisse 31.q.1.Calderin.c.Super hoc, de eo qui duxit, & ibi Host. n. unic. ad medium. & sum.eod.t.ad fi.vers Quid ergo Henricus c fi.nu.6. eod t. Albericus in suo diction lit.A.verb.Adulter, vers.Nasci, de adulterio.& lit.I.verb.Impedimentum 8.vers.Crimina vero.Astensis 2.p.sum.l.8.tit.20.a.2.statim in principio, Monaldus sum.tractatu de matr.ubi de impedim.criminis, col.2.Raynerius 2.p.sum.tit.de matr cap.14. Joan. de Friburgo sum.confess.l.4.t.9.q.2 Suppl.Pisana, verb.Impedimentum, imped.8.n.3.& ibi Rosella imped.8.n 5.Tabiena imped.7.n 2.q.1.Angelus verb.Matrim.3.imped.9.n.6.Sylvest.verb.Matrimonium 8.q.9.dicto 2. Brunel.de sponsalib.conclus.34.n.5.Turrecrem.c.Si quis vivente, nu.4.31.q.1.& c.Interfectores, a.2.n.5.33.q.2.Nav.sum.c.22.n.46.Et lib.4.cons.in utraque edit.tit.De eo qui duxit, toto cons.1.Lex regia fi.t.2.p.4. Anton.Cuc.l.5.institut.major.tit.12.nu.76. Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubr.gloss.1.n.178.Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4.qu.160.& q.162.n.411.& 414.Ugolin.de Sacram.ubi de matr.c.91.n.9.

Satis tamen est, si alter ex mortem conjugis machinantibus intendat matrimon. inire. Quia tunc concurrit mortis machinatio, & cum effectu ac animo contrahendi, & nullibi decernitur utriusque intentionem desiderari. Idque constabit amplius ex dicendis n.18. Doctores enim, quos ibi referam, tenentur hoc dicere. 14

Hinc deducitur, non esse impedimentum dirimens, si conjugatus dicat adulteræ; Nisi matrimonio ligatus essem, te ducerem: & post occidat uxorem, non ductus fine matrimonii cum adultera contrahendi. Quia ea verba non continent futuri matrimonii promissionem: nec machinatio illa absque fine matrimonii impedimentum dirimens præstat. Sic Calderinus c. Super hoc, de eo qui duxit. & ibi Jacobus de Zochis, quos refert Alex. de Nevo ibi, n.5. Idem tenet Sylvest.verb.Matrim.8.q.9.fine. Quamvis Prapos.d.c Super hoc fin. & ibi Alex de Nevo num.5. sentiant esse impedimentum dirimens: eo quod credunt ad hoc impedimentum non esse necessariam prædictam intentionem. Et hoc dicit Angelus verb.Matrimonium 3.imped.9.fi. tenendum esse ante initum matrim. secus eo inito: quia oppositam sententiam, nimirum, non esse impedimentum dirimens, ait esse jure veriorem. Cui absque scrupulo aliquo ante & post contractum matrimonium adhærendum censeo, ob prædictam rationem. 15

Secundò deducitur, nec esse impedimento huic locum si conjux, & cum ipso adulterans, interficiant communi consilio alterum conjugem, non ut matrimonio inter se copulentur, sed ut liberius libidini vacent, vel ne ob adulterium ab ipso conjuge interfecto occidantur, vel ob alium finem. Quia illi machinationi deest finis matrimonii ineundi, quem desiderari n.12 probavimus. Et ita docent Emm.Sa sum. verb.Matrim. ubi de impedimentis dirimentibus, n.7.Manuel 1.to sum.2.edit.c 229 n.5.Vega 2.to.sum.c.34 casu 120. 16

Tertiò deducitur, quid dicendum sit, si vir mortem uxoris machinetur, animo ducendi adulteram, nec mors sequatur, at postmodum adultera uxorem illam casu enecet, nec communi consilio, nec animo nubendi conjugi superstiti, sed alio fine ducta? Ant.c.1.n.2.de convers. censet hoc esse impedimentum dirimens: At id non approbo. Quippe machinatio viri in uxoris mortem, quæ fine ineundi matrim. vestiebatur, caruit effectu, in quo eventu nullum præstat impedimentum, (ut diximus nu. 7.) Et occisio illius uxoris facta ab adultera, quæ impedire futurum matrimonium debebat, caruit fine matrimonii contrahendi cum conjuge superstite. 17

Quartò deducitur, quid sentiendum sit, quando vir uxorem perimit, animo ducendi fœminam incertam, aut unam ex pluribus? Veracruz 1.p.Speculi.a.33.conclus.7. & 8. Matienzo lib. 5.recop.tit.1.rubrica.gloss.1.n.180 & Vega 2.to.sum.c.34.casu 74.notab.ultim. dicunt non esse impedimentum dirimens, quando animus fuit ducendi non certam & determinatam fœminam, sed incertam: secus si animus esset ducendi hanc vel alteram, aut unam ex pluribus: dummodo omnes illæ sint expressè intentæ: tunc enim esset impedimentum dirimens cum quavis earum. Et benè quidē sentiunt, intelligēdo eos cum hac limitatione, nem- 18

ne, nempè, quando cum omnibus illis expressè intentis præcessit adulterium. Quod aliàs, cùm solus vir machinatus sit in mortem uxoris, non erit impedimentum juxta dicta n. 9. Quare si interfecit uxorem, animo ducendi fœminam indeterminatam, poterit postea ducere quamcumque, etiam eam cum qua uxore superstite adulteratus est. Quia intentio matrimonii determinati ad hoc impedimentum incurrendum petita defuit: similiter poterit adulteram illam ducere, quando animum habuit aliquam aliam determinatam, vel unam ex pluribus determinatis ducendi, præter adulteram: immò & tunc poterit quamvis ex illis ducere. Quoniam cum omnibus aliis non fuit adulterium requisitum ad hoc impedimentum: & cum adultera non fuit animus contrahendi, qui simul cum adulterio desideratur. At si in mente sua expresserit adulteram, sive solam, sive inter alias, respectu solius adulteræ erit impedimentum dirimens. Quia respectu illius reperitur adulterium cum animo contrahendi matrimonii cum illa.

19 Monuerim tamen circa intentionem requisitam ineundi matrimonii ad hoc impedimentum, præsumi eam in foro externo, quando quispiam conjugem perimit, & cum alio conjuge, cum quo adulterium præcesserat, inire matrim. vult: vel conjux superstes, qui conjugem peremit, vult cum adulteranti matrimonio copulari. Et ita reputari in foro externo impedimentum dirimens: quamvis tale non sit in foro conscientiæ, quando ea intentio verè non adfuit. Ita *Sotus 4.dist.37.qu.un.a.4.col. antepenult. Beja in sua sum.casu 5. Manuel 2.to.sum.2.ed.c.229.n.5. Vega 2.to.sum.c.34.casu 74.notab.2.* Quare nisi ex magnis conjecturis probaretur opposita intentio, non est concessurus judex ecclesiasticus, qui fori externi præsumptione stare debet, dum oppositum non probatur, licentiam talis matrimonii ineundi.

20 Ultima conditio necessaria ad hoc impedimentum incurrendum est, ut matrim. prius sit verum, si enim sit irritum, quamvis bona fide existimatum legitimum, interfectio illius conjugis, cum adulterio cum alio conjuge, non erit impedimentum dirimens. Quia textus n.9. allegati, impedimentum hoc statuentes, petunt conjugis occisionem & adulterium, quæ ambo verè deficiunt, ubi veritas matrimonii desideratur. Et ita tenent *Henricus c.fi.n.1 de eo qui duxit. Anton.Cucus l.5.insti.major.t.12 nu. 84. Veracruz 1.p Spec.a.33.concl.6.fi. Palacios 4.dist.35.disp.un.col.24. vers.Observandum secundo, f.791.* Satis tamen esset, si matrimonium foret verum, quamvis non consummatum. Ut bene docent *Ant.Cucus n.85. & Palacios ibid.* Et quamvis celebratum esset divortium. Ut benè tradit *Ant.Cucus n.86.* Quia in utroque adsunt vera interfectio conjugis & adulterium. Quæ omnia in simili casu latiùs probavimus disp. sequenti.

21 Demum duo observanda sunt, prius est, deceptum esse *Palacios 4.di.35.disp.un.col.22.vers.At vero*, ubi ait impedimentum hoc reddere simpliciter quempiam inhabilem ad quodcunque aliud matrim. Id enim longè à veritate abest, qui enim conjugem perimit, ut cùm adulteranti matrim. ineat, respectu solius adulterantis fit inhabilis: quare ad quodcunque aliud matrim. validè migrare potest, (dixi validè, quia quando sit impedimentum impediens non est præsentis disputare, & satis discussi tota disp. 16.) Quia textus hoc impedimentum dirimens decernentes, solùm irritant matrimon. inter machinantes mortem & adulteros, ut constat ex *c.1. c.Super hoc, & c.Significasti, de eo qui duxit, & c.1.de convers.infid. & c.Si quis vivente 31.q.1.* Et ita docent *D.Th.4.di.37.q.2.a.2.corp. Et ibi D.Bonav.a.2.qu.2. Durand. q.2.n.6. Ricardus a.2.q.2. Majoris 4.d.35.q.2.paulo post princ. Rainer.2. p.sum.t.de matrim.c.14. Sylvest.verb.matrim.8.q.9.dict.2. Pet.de Soto, lect.9.de matrim.* ubi de impedim. criminis, *casu 2. Turrecr. c. Interfectores, ar.2.n.5.33.q.2. Ant.Cuc.lib.5.institut.major.tit.12.n.78. Viguer.l.Instit.c.16.§.7.vers.9.in fine. Ugolinus de Sacram.* ubi de matrim. *cap.19.n.9. Enriquez lib.12.de matr.c.14.n.2.*

22 Posteriùs observandum est, hoc impedimentum esse solo jure Ecclesiastico inductum. Quare non incurrent illud infideles, nisi speciali ipsorum lege statutum sit. De qua re nemo dubitat. Non enim naturæ repugnat ejusmodi matrimonium.

23 Tandem ut summatim complectamur conditiones, quas ad hoc impedimentum dirimens desiderari, tota hac disputatione diffusè diximus, eæ sunt 5. Prima est, ut adsit machinatio mortis alterutrius conjugis, sive ab alterutro conjuge, sive ab adultero facta, effectu subsequuto; nimirum, ut revera sequatur conjugis illius interfectio machinata. Sufficit autem mandatum vel consilium: non tamen ratihabitio ejus interfectionis, etiam nomine alterius conjugis effectæ. II. ut machinatio fine vestiatur ineundi matrim. inter conjugem superstitem & adulterum, vel simul mortis machinatorem. III. ut adsit adulterium, quando solus alter ex contrahentibus, mortem conjugis machinatus est: vel si adulterium desit, uterque illius machinationis reus sit. IV. ut adulterium requisitum sit utrique contrahenti notum. Ultima, ut matrim. prius fuerit verum, quamvis non consummatum fuerit, divortiumve celebratum sit. Nec impedimentum hoc reddit machinantem inhabilem simpliciter ad quodcumque aliud matrim. sed tantum respectu adulterantis, vel ejus, qui simul in conjugis mortem machinatus est, ad ineundum inter se matrim.

DISPUTATIO LXXIX.

An adulterium intervenientibus promissione futuri matrimon. aut ipsius contractu de præsenti cum adultera, dirimat subsequentes cum illa nuptias?

SUMMARIUM.

Adulterium cum promissione matrimonii, vel contractu ipsius de præsenti est impedimentum dirimens, n.1.

Non sufficit fides data, aut matrim. sine adulterio, nec sufficit conatus, nec copula non consummata, nec fides matrim. ineundi vivente altero conjuge? n.2.

Satis est, sive adulterium præcedat, sive subsequatur fidei dationem, aut contractum matrimonii: n.3.

An satis sit, si fides detur adulteræ de matrimonio ineundo cum persona, quam quidam tertius designabit? n.4.

Fides data, aut contractus matrim. ac adulterium concurrere debent durante conjugio: nec satis est, si alterutrum præcedat, aut illud subsequatur, n.5.

An satis sit, ut in diversis conjugiis intercedant? n.6.

Quid, si fides data remissa sit ante adulterium, aut post illud remittatur? num.7.

Quid, si matrim. illud sit clandestinum? n.8.

Quid, si promissio sit interna, nullo signo externo expressa? n.9.

Quid, si promissio ficta sit, & oretenus? n.10.

Quid, si promissio sit conditionalis? n.11.

Quid, si sit impossibilis aut turpis conditio? n.12.

Quid, si contra substantiam matrimonii? n.13.

Quid, si de præsenti, aut præterito, ut si es virgo, vel vir tuus obiit? n.14.

Quid, si adulter promittat conjugatæ, de cujus viri obitu dubitatur ob septem annorum absentiam, si ostenderis id licere, ducam te? n.15.

Quid, si ita promitteret, Si non essem conjugatus, ducerem te? n.16.

Quid, si ita, Si voluero, ducam te, vel nisi aliud arbitratus fuero, vel mihi visum fuerit? n.17.

Quid de promissione his verbis concepta, Non ducam aliam nisi te, vel præter te, vel aliis verbis æquivocis? n.18.

An desideretur promissio mutua matrimonii? Refertur quædam sententia, & explicatur qualiter differat inter se pollicitatio & promissio? nu.19.

Refertur contraria sententia, n.20.

Explicatur quando censeatur promissio facta per modũ contractus onerosi ac respectivi, & per modum gratuitæ & liberalis promissionis? n.21.

Exigitur promissionis nullam acceptari ab eo cui fit, n.22.

Quid, si altero promittente, adultera sic respondeat, Incolumem servet Deus virum meum, vel dirigat quod divino ejus obsequio expedientius fuerit? n.23.

Satis est promissio alterius sufficienter acceptata, n.24.

An ad incurrendum impedimentum hoc sufficiat altero promittente, alterius taciturnitas, eaque sit acceptatio, sive promissio fiat per modum promissionis liberalis, sive per modum contractus onerosi, & respectivi, n.25.

An si fiat per modum contractus onerosi, sat sit expressa alterius acceptatio, eaque sit virtute promissio? n.26.

Solvuntur argumenta, n.27.

An sufficiat simplex ac nuda promissio? Refertur quædam sententia, n.28.

Proponitur sententia Authoris, & explicatur, an fidei interpositio sit juramento, n.29.

An necessarium sit, matrimonium prius esse validum, consummatum, nec dissolutum quoad habitationem? n.30.

An exigatur utrumque adulterum nosse alterius conjugium: & quid, si uterque sit conjugatus, ut utrumque alterius conjugium lateat? n.31.

An requiratur post scientiam prioris conjugii matrimonium de facto iniri, & copulam habere. an potius sufficiat matrim. ante scientiam initum, habita post scientiam copula? n.32.

Quid, si tempore copulæ, jam illi à matrimonio resilierant? n.33.

Quid, si fides præcessit scientiam, ac copula eam sequuta est? n.34.

Quid, si copula fuit ante scientiam, fides autem aut contractus matrimonii post scientiam? n.35.

Quid, si dubitetur, an quando fides data est, vel adulterium admissum, superstes erat alter conjux, vel an fides vel adulterium intervenerint? num.36.

Quando censebitur scientiam adesse conjugii in altero? n.37.

An excuset quævis ignorantia, an sola probabilis? n.38.

An quando initum est matrimon. à persona conjugata cum soluta ignara ejus conjugii, vel utraque ignorante, liceat utrivis, soluto per mortem priori conjugio, à posteriori resilire, n.39.

An sit peccatum promittere futurum matrimonium, post præsentis dissolutionem, ac an promissio valeat? n.40.

An hoc impedimentum reddat personam simpliciter illegitimam ad quodcumque matrim. n.41.

An solum sit de jure humano, nec contrahatur inter infideles? n.42.

Quid, si alter sit infidelis, alter vero fidelis, vel alterum, ut contractus matrim. aut fides illius præcedat baptismum: alterum verò, ut adulterium, illum sequatur? n.43.

Rediguntur in summam conditiones ad hoc impedimentum petitæ, n.44.

EGimus disp. superiori de impedimento criminis adulterii cum machinatione mortis conjugis. Jam in præsenti, de 1

2. & 3.

2. & 3. crimine differendum est: nimirum, quando quispiam fide data de matrimonio contrahendo, adulterium admittit, vel de facto cum eadem adultera matrim. init, priori conjuge superstite. In utroque enim eventu matrimon. inter illos dirimitur, ut constat ex *c. Relatum*, 31. *q.* 1. quod est desumptum ex Conc. Triburiensi, & ex *c. 1. & c. Veniens, de eo qui duxit*, & melius ea *c. fin. eod. tit.* ibi: *Si quis uxore vivente fide data promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante nec post, legitima ejus superstite cognovit eandem, non est matrimonium, quod cum ea contraxit post uxoris obitum, dirimendum. Caeterum tolerari non debet, si prius vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.* Ratio autem hujus impedimenti secundùm omnes est, ne propter futuri matrimonii spem, detur ansa captandae mortis conjugum.

2 Desiderantur autem aliquae conditiones ad hoc impedimentum incurrendum. I. est, ut adulterium concurrat cum futuri matrimonii promissione, aut cum matrimonio de facto inito, superstite altero conjuge. Quare nec sufficit matrimon. nec fides data, sine adulterio, nec adulterium sine alterutro illorum, ut constat ea *cap. 1. cap. Veniens, & c. fin. de eo qui duxit*, ubi haec duo simul petuntur, & docent universi. Nec eaistimo sufficere, si adulteri sibi fidem dent de matrimonio inter eos ineundo ante alterius conjugis obitum; sed oportet ut de facto ante conjugis obitum matrimonio copulentur, vel de eo post ipsius obitum coutrahendo dent sibi fidem. Quòd praedicti teatus solum matrimonium de praesenti, vivente altero cunjuge, ponderent: & licèt dum eaplicant futuri matrim. promissionem, non clarè dicant eam esse de matrimooio ineundo post uaoris obitum, at id explicuit *cap. Relatum*, 31. *q.* 1. ibi: *Insuper maecha vivente viro suo juramentum dedisse, ut post mariti legitimi mortem, si supervixisset, duceret uxorem.* Et passim DD. ita eam promissionem eaplicant & ita intelligunt *cap. fin. de eo qui duxit*, ubi dicitur grave peccatum perpetrari in hac promissione, DD. quos num. 40. referam. Nec ita hac prumissioue datur ansa captandae mortis alterius conjugis: quae est ratio hujus impedimenti. Cùm non expectetur mors alterius conjugis ad matrim. perficiendum: nec eo usque promissio differatur. Nec satis est conatus ad copulam ipsa minimè sequuta cum ea, cui futuri matrim fides data est, vel cum qua de facto initum est, quòd teatus praedicti adulterinam copulam exposcant, quae delictum consummatum importat: & maximè in his poenalibus, & impedimentis matrim. dirimentibus, quae valdè restringenda sunt. Et ita docent *Gloss. c. fin. verb. Cognovit, de eo qui duxit, & ibi Jo. Andr. nu. 4. Ant. n. 4. Abbas fine. Cardin. Anchar. nu. 4. Alexand. de Nevo relato Vincentio, n. 9. Praeposit. statim in princ. & nu. 4. fin. Speculator tit. De eo qui duxit, §. un. n. 6. Brunel. de sponsal. concl. 34. num. 4. Lancelot. Instit. juris canon l. 2. tit. de divort. §. Sed & si fidem, verb. Copula.* Quamvis minus benè *Host. eod. c. fin. num. 1.* in eam partem inclinet, ut conatus sufficiat: dubiusque maneat. Immò eisdem rationibus ductus censeo non sufficere vasis foeminei penetrationem, virili semine non intromisso, quod id non sit adulterium consummatum, sed inceptum, & conatus ad perficiendum. Unde sufficeret quacumque arte semen intra vas absque illius penetratione reciperetur. Cùm id satis sit ad copulae consummationem: nec foeminae semen eaigatur, ut diximus disp. 64 per totam.

3 Sufficit verò, sive fidei dationem, sive matrim. de facto initum praecedat, sive sequatur adulterium à conjuge illo admissum. In utroque enim casu incurritur impedimentum hoc dirimens, habetur expressè *c. fin. de eo qui duxit*. Et docent universi. Quippe in utroque casu praebetur ansa captandae mortis conjugis.

4 Nec refert sive adulter fidem dederit adulterae de contraheodo matrim. cum ipsa, sive cum persona, quam tertius quidam ab adultera signatus destinaverit: quando fraudulenter ea fides petitur, ut tertius ille adulteram designet. Quia perinde est, ac si fides adulterae ipsi daretur. Nec fraus alicui patrocinari debet, *c. adversus, de immun. Eccles.* Quod si ea fraus non intervenerit, sed fides illa petita est bona fide, eo quod credebatur fore, ut tertius ille conveniens adultero matrim. consuleret, non est locus huic impedimento: sed poterunt illi defuncto conjuge matrimonio copulari. Non enim adfuit promissio futuri matrimonii cum illa. Et ita docent *Ricard. 4. d. 35. a. 5. q. 5. Majoris ibi q. 2. in argum. 1. contra 1. impedimentum. Astens. 2. par. sum. l. 8. tit. 20. art. 2. in princ. D. Anton. 3. p. 1. c. 5. in 2. crimine dirimenti, vers. Item si qua. Angelus verb. Matrimonium 3. imped. 9. n. 4. Sylvest. verb. Matrim. 8. qu. 9. di. 6. Rosella verb. Impedimentum, imped. 8. n. 3. & ibi Tabiena imped. 7. n. ult. Sotus 4. d. 37. q. un. a. 4. ad finem corporis. Lud. Lop. 2. p. instructorii*, ubi de matrim. *c. 54. col. 4. vers. Advertendum est. Vega 2. tom. sum. cap. 34. casu 77.* Atque id verum est, licèt bona fide adulter promitteret, ut benè docent *Sotus & Lud. Lop.* Immò satis est, sive fidem dans sive acceptans eaistimet fore, ut tertius ille consulat matrimon. inter illos adulteros. Quia ex parte onius datur fides, vel acceptatur, de illo speciali matrimonio cum adultera, quod consulendum credit: & ita fraus ex parte illius intervenit. Et quamvis alter sit in bona fide constitutus, at ex parte sua ei periculo se eaposuit, ut tertius ille id matrim. consuleret. Et sic docent *Angel. & Sylvest. proximè allegati.* Unde non est audiendus *Veracruz. 1. p. Spec. a. 34. post 9. concl. dub. 2.* ubi contra omnes Authores allegatos sustinet non esse impedimentum, quando praedicta fraude concepta datur illa fides. Quia verè non promittitur cum adultera matrimon. Sed ex dictis diluitur haec ratio. Atque ejus opinionem sustinere tenentur Doctores, quos num. 19. referam, censentes desiderari mutuam promissionem matrimonii ad hoc impedimentum incurrendum. Nam in hoc casu solam dantis fidem promissionem intercedere constat. Sed uum. 24. probabo eam mutuam fidem non esse necessariam.

II. Cunditio est, ut adulterium, & fides matrimon. sive contractus de praesenti concurrant durante priori matrimon. Quare si copula, aut fides, sive matrim. de praesenti de facto initum, praecedant illud matrimonium, aut eo dissoluto per conjugis mortem eveniant, non contrahetur hoc impedimentum, ut si fides data est vivente conjuge, at copula post ejus obitum est habita, aut è contra copula eo superstite, fides autem eo mortuo. Quia textus *c. fi. de eo qui duxit*, eapressè petit utrumque superstite conjuge contingere. Et ita docent *Speculator eo. tit. de eo qui duxit, §. un. n. 4. Ant. eod. c. fin. n. fin. Anchar. n. 2. Henric. n. 3. Tabiena, verb. Impedimentum, imped. 7. q. 2. n. 3. Sot. 4. d. 37. q. un. a. 4. col. pen. Matienzo l. 3. recop. to. 1. rubr. gloss. 1. num. 188. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c. 54. col. 4. in tertio crimine.* 5

Non constat autem inter DD. an necessarium sit, ut si fides data, & adulterium durante eodem conjugio intercedant: an potius sufficiat, in diversis nuptiis. Quidam enim credunt sufficere in diversis nuptiis: unde censent impedimentum hoc dirimens incurri, si conjugatus fidem matrimun. ineundi post uxoris obitum Mariae dederit, non eaistente inter illos adulterio: & mortua uaore aliud matrimon. conjugatus ille inierit, quo durante adulterium cum ipsamet Maria admisit, non renovata fide matrimonii. Quia verificatur adulterium & promissionem superstite conjuge evenire: quod solum petitur, *c. fin. de eo qui duxit.* Atque ita docent *ibi Jo. Andr. n. 3. Anton. n. 5. Anchar. n. 3. Henric. n. 8.* Et hanc sententiam tenendam esse ante factum, secus post factum, docet *Angelus, verb. Matrimonium 3. imped. 9. nu. 2.* & est probabile. At multu verius est, eaigi ut durante eodem conjugio intercedant: atque ita in praedictu casu nullum oriri impedimentum, quod per posterius matrim. recedatur à fide data: ac proinde solum adsit adulterium. Deinde, quia ideò hoc impedimentum inductum est, quòd ea ea promissione concipiatur spes futuri matrim. ac ex ea spe machinationi mortis mariti, aut uxoris, ansa praebeatur. At ea spes extinguitur inito posteriori matrimonio. Et ita docent *Calderin. d. c. fin. & ibi Abbas num. 5. Alex. de Nevo, n. 9. fin. Joan. de Lignano*, quem refert ac sequitur *Sylvest. verb. Matrimonium 8. q. 9. dict. 5. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 8. n. 4. & ibi Tabiena imped. 7. n. fin. Brunel. l. de sponsal. concl. 34. nu. 4. Sotus 4. d. 37. q. un. art. 4. col. pen. vers. dubium autem. Anton. Cucus lib. 5. instit. major. tit. 12. n. 80. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c. 54. col. 4. vers. Advertendum est etiam, Vega 2. tom. summ. cap. 34. casu 76.* Non eaplicant verò hi Authores, quid è contra dicendum sit: quando durante priori conjugio, adulterium cum illa Maria admissum est, absque matrimonii fide: & durante posteriori, data est fides absque adulterio. Nec ratio extinctionis prioris fidei datae per posterius matrimon. cui innituntur, militat in hoc casu, cùm fides in posteriori matrimon. data sit, nec possit dici prius adulterium admissum eatingui, verùm existimo nec in hoc eventu locum esse huic impedimento. Quia teatus rectè inspecti eodem conjuge vivente petunt adulterium, & promissionem: ut eidem matrimonio injuria irrogetur, praestita ansa conjugis ejusdem interficiendi. Et ita *cap. fin. de eo qui duxit*, dicitur, *Dum vixerit uxor ipsius, & cap. 1. eod. tit. Et illam maximè, cui fidem dederat uxore sua vivente.* Ubi de eodem conjugio, cui per adulterium & fidem datam injuria infertur, manifestè videtur esse sermo. 6

Hinc dedocitur, si ante adulterium admissum fides data eodem matrimoo. durante soluta jam sit per utriusque contrahentis mutuam remissionem, vel uterque poenitentia ductus à matrim. de facto contracto, durante priori conjugio resiluit, nondum secuta copula, & postea casu subsecuta est, priori contractu non iterato, non esse impedimentum. Quia prior ille contractus fidei datae, aut marrimonii, omninò extinctus erat: & sic non concurrunt adulterium & fides, seu contractus de praesenti, quòd prorsus necessaria sunt ad hoc impedimentum. Et sic tenentur dicere DD. posterioris sent. n. praeced. relatae, innittuntur enim ad dicendum in eo casu non esse impedimentum eo quòd jam prior fides extincta erat. At si fides data remissa sit post adulterium, vel post illud resiliatur à matrimonio illo de facto inito, nil conferet ad evadendum hoc impedimentum. Quia jam illi id incurrerant, uec propria authoritate se eximere poterunt. 7

Dubitabis autem, quid dicendum sit, quando est clandestinum matrim. illud de facto initum, & concurrit cum illo adulterium? Videtur enim non esse impedimentum. Quòd hujusmodi matrim. sit prorsus irritum, ac vi etiam sponsalium destitutum (ut probavi lib. 1. disp. 20. num. 3.) At contrarium tenendum est. Non enim ponderatur valor matrimonii aot sponsalium, quo impedimentum hoc consurgat: immò matrimoo. illud semper est irritum, impedienti altero conjugio tunc durante: nec promissio illa valet, ut dicemus n. 40. 8

III. Conditio est, ut promissio illa sit aliqoo signo eaterno eapressa. promissio enim interna matrimonii cum adulterio 9

non præstat hoc impedimentum. Quòd ea tanquam alteri ignota non præbeat ansam machinandi mortem conjugi. Ita *Veracruz 1.p. Spec. art. 34 post 6. concl. dubio 2. in fin.*

10 Hinc deducitur, quid dicendum sit quando promissio matrimonii est ficta & oretenus. Existimant quidam non oriri ex ea hoc impedimentum, quòd ea non sufficiat ad sponsalia contrahenda. Sic *Enriq. lib. 12. de matr. c. 14 n. 3. fin. Emman. Sa sum. verb. Matrimonium*, ubi de impedim. dirimentibus, *n. 7.* & favet *Manuel t. 1. sum. 2. edit. c. 229. n. 7.* ubi tunc in solo foro externo videtur censere incurri hoc impedimentum, propter consensus præsumptionem. Idque amplius probari potest à simili. Nam fictè rebaptizans, atque fictè profitens hæresim, excusantur ab irregularitate contra rebaptizantes, & ab excommunicatione contra hæreticos impositis. Cujus rationem benè reddit *Suarez 3. p. q. 71 art. 4 sect. 6. col. 7. dub. 4.* quòd pœnæ Ecclesiasticæ, delictis absolutè & simpliciter impositæ, intelligantur de delictis perfectis & consummatis in propria specie. Cùm ergo impedimentum hoc matrimonii sit pœna Ecclesiastica adulterii cum promissione matrimonii, accipiendum est de perfecta & consummata promissione in sua specie, qualis non est ficta & ore tenus. Cæterùm ex ea hoc impedimentum oriri credo. Quia textus inducentes hoc impedimentum innituntur ea ratione, ne spe futuri matrimonii sumatur ansa captandæ conjugis. Quę æquè militat ubi promissio est ficta, cùm alteri contrahenti ea fictio prorsus ignota sit. Et ob similem rationem disp. 68. nu. 14. diximus ex sponsalibus irritis ob solum interni consensus defectum oriri hoc impedimentum. Nec obstat simile in contrarium adductum, cum ejus ratione. Quia id habet verum, nisi ex illius pœnæ fine coniiciatur opposita Ecclesiæ intentio, ut contingit in casu rebaptizationis: finis enim illius pœnæ est in odium hæreticorum rebaptizantium. At fictè rebaptizans neque id animo hæretico efficit, nec propriè convenit cum hæreticis in ea actione, ut à sua intentione procedit. Et simile contingit in ficto hęresis prolatore, cùm nec revera neget fidem, nec verè hæreticus sit. At in nostro casu, ex fine Ecclesiæ inducentis hoc impedimentum colligitur ejus mentem esse comprehendere hanc fictam promissionem. Et ideò hanc partem sustinent *Jo. Andr. c. Significasti, nu. 2 fin. de eo qui duxit. Et ibi Ant. n. 8. Anchar. n. 2. Alex. de Nevo n. 9. Veracruz 1. p. Spec. a. 34. concl. 9. Matienzo lib. 4. recop. t. 1. rubrica, gloss. 1. nu. 186. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 58. concl. 5. Vega 2. tom. summ. c. 34. casu 124 Graffis 1. part. decision. lib. 2. c. 85. n. 8.* At tunc existimarem veram priorem opinionem, quando ex modo promissionis colligeret adulter, cui fit, fictè & joco eam fieri. Tunc enim ea non præstaret ansam sperandi futuri matrimonii: ac subinde nec machinandi mortem conjugi: nec similis promissio tanquam ficta & jocosa acceptatur. Quod ad hoc impedimentum desiderari dicam n. 12.

11 IV. Conditio requisita posset alicui videri, ut promissio illa sit absoluta: si enim conditionalis sit, videtur nullum ex ea consurgere impedimentum, utpote quæ non parit obligationem aliquam ante conditionis eventum. Et confirm. quia ideò sponsalia sub conditione non producunt impedimentum publicæ honestatis, ante conditionis eventum, quia non habent perfectum consensum, *cap. unic. de sponsal. in 6.* Secundò, quia si conditio non impleatur, perinde prorsus est, ac si nil actum fuisset, & actus pro non facto habetur, *l. Cedere diem, ff. de verb. signif. l. Pecuniam, ff. Si certum petatur, l. Qui heredi, §. ult. ff. de condit. & demonstr.* At dicendum est sufficere eam promissionem, ut ex ea pullulet hoc impedimentum. Quia licet promissio conditionalis non obliget ad implendam rem promissam, antequam conditio extet: habet tamen effectum ad hoc, ut verè dicatur data fides, obligationem innuit non resiliendi ab ea, donec conditio defecerit: & concipitur ex ea spes futuri matrim. & proinde datur ansa machinationis mortis conjugis. Quæ est ratio inducendi hujus impedimenti. Deinde, quia non requiritur valor promissionis ad hoc impedimentum (ut n. 8. probavi.) Et ita sustinent *Navar. l. 4. cons. in utraque edit. t. de eo qui duxit, cons. 2. n. 1. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 229. n. 5 fin. Vega 2. tom sum. c. 34. casu 70. fin.* In hoc tamen eventu censerem nullum ex ea oriri impedimentum, nimirum, quando deficeret conditio ante habitum adulterium. Tunc enim deficiente conditione dissoluta esset prorsus promissio, & quasi nunquam extitisset: quare adulterium superveniens destitutum esset promissione, ac proinde non pareret hoc impedimentum. Secus si habito jam adulterio deficeret conditio. Quia jam impedimentum pullularet ex vera promissione cum adulterio. (Sicut in simili diximus n. 7.) Si enim posita illa promissione conditionali, & adulterio, penderet hoc impedimentum ex conditionis futura impletione, manifestissimum absurdum sequeretur, nimirum, matrimonii absolutè initi valorem pendere ex futuro eventu. Nam si antequam conditio deficiat, vel impleatur, decederet conjux adulter, & nuberet adultero, qui sub conditione fidem sibi dederat, dicendum esset id matrimon. absolutè contractum pendere ex futuro eventu conditionis, & ea postea non impleta fuisse validum, impleta autem irritum. Nec obstant in contrarium adducta. Non primum, quia constat ex dictis aliquam consurgere obligationem, antequam conditio extet. Nec obstat confirmatio. Quia in eo speciali casu sic jure dispositum est. At in nostro nil decisum reperitur: & in eo militat ratio hujus impedimenti. Tandem non obstat secundum argum. quia deficiente conditione dissolvitur prorsus promissio, & pro non facta habetur, quoad effectus nondum productos ex ea, secus quoad jam productos, ut proximè explicui.

Hinc à fortiori infertur, oriri hoc impedimentum ex promissione facta sub conditione impossibili aut turpi, quæ non est contra matrimonii substantiam. Et ita de conditione impossibili docet *Navar. lib. 4. cons. in utraque edit. t. De eo qui duxit, cons. 2. n. 2.* & constat, quia talis promissio reputatur absoluta: cùm eę conditiones reiiciantur. Hoc tamen temperarem de conditione impossibili, nisi ex modo promittendi appareret eam joco appositam, id est animo non se obligandi, sed irridendi (ut proximè in simili de promissione ficta probavi numer. 10.) De conditione autem turpi similiter limitarem, nisi ex modo promittendi deprehenderetur eam seriò appositam esse, & animo nullatenus ad matrimonium se obligandi, nisi ea impleta. Tunc enim non habetur pro non apposita in foro conscientiæ, & ita in hoc foro judicandum esset idem, quod de conditionibus contingentibus & honestis diximus num. præced. Nempe oriri impedimentum, nisi ante habitum adulterium deficeret conditio. At in foro externo, in utraque conditione semper judicabitur impedimentum, non admissa probatione contraria modi conditionis appositæ. Quia est præsumptio juris & de jure, contra quam nulla contraria probatio admittitur, eas conditiones pro non appositas haberi, ac consensum esse absolutum. Juxtà *cap. fin. de condit. appos.* 12

Immò existimo impedimentum hoc consurgere ex promissione conditionali, quamvis conditio sit contra matrimonii substantiam. Quia quamvis talis conditio vitiet ac irritet matrim. & promissionem: ut constat ex *cap. fin. de condit. appos.* at impedimentum hoc non prodet ex promissionis valore (ut num. 8. probavi.) Quare nisi talis esset conditio, ut alter adulter eam reiiceret, nec promissionem acceptaret, aut ex modo promittendi appareret, joco & fidem sub ea conditione dari, censerem ex tali promissione oriri hoc impedimentum: sicut quando est conditio honesta & contingens, dixi nu. 11. 13

Intelligo tamen ex promissione conditionali oriri hoc impedimentum, quando est verè conditionalis, eo quòd conditio sit de futuro, & sic suspendit consensum. Secus si conditio sit de præsenti vel præterito, ut si quispiam copulam habeat cum fœmina, spondens ei matrim. si uxor spondentis vel vir fœminæ jam obierit, vel si eam virginem invenerit. In priori enim casu nunquam est impedimentum, si enim jam conjux objerat, & sic uterque erat solutus, jam promissio est facta post conjugis obitum, & subinde non præstat impedimentum. Si verò nondum objerat, nil promissum est, cum promissionis tempore defecerit conditio. Nec datur ansa captandæ mortis conjugis, eo quòd eo postea defuncto vi careat promissio. In posteriori autem casu, si revera conditio illa extat, quia revera illa erat virgo, oritur impedimentum. Quia interfuere promissio & adulterium. Si verò conditio tunc non extabat, nil promissum est, sed vana prorsus fuit promissio, & sic conditione jam non extante adfuit adulterium promissione destitutum (ut in simili dixi nu. 11.) Quòd si obiicias, conditiones has esse impossibiles, & ita pro non adjectis haberi. Si enim fœmina illa jam deflorata sit, vel vir superstit, impossibile est illam esse virginem, aut virum obiisse. Dic hujusmodi conditiones, quæ ex natura sua contingentes sunt, & solum per accidens ex suppositione alicujus facti sunt impossibiles, non reiici, nec haberi pro non adjectis, ut probavi lib. 5. disp. 4. nu. 16. & 17. 14

Ex dictis infertur 1. quid dicendum sit de promissione hac conditionali, quando vir absuit per septem annos, & datur fides matrimonii adulteræ, sub ea conditione, si probaverit licitum esse propter talem absentiam ad alias nuptias transire. Videtur enim non esse impedimentum. Quia illa conditio est revera de præterito: cum perinde sit, ac dicere, si licitum est ob talem absentiam absq; alia mortis conjugis certitudine ad alias nuptias migrare: & cum constet conditionem deficere, non enim id est licitum, evanescet promissio, & solum adulterium manebit. *Navar. Manuel, & Vega n. 11. allegati*, dicunt esse impedimentum. Et probant rationibus à me adductis num. 11. ad probandum ex promissione conditionali oriri hoc impedimentum. Sed eæ rationes non verè probant hoc impedimentum: quod hæc conditio non sortiatur naturam veræ conditionis de futuro suspendentis contractum. Et ideò *Navar. eo. cons. nu. 11. à me allegato. in n. 2.* meliùs hoc probavit, quòd hæc conditio, sit de jure impossibilis, non enim id potest esse licitum, & non solæ conditiones natura impossibiles, sed etiam jure tales, habentur pro non adjectis, juxta decisionem *c. fin. de condit. appos.* & consensus manet absolutus (ut probavi lib. 5. dis. 4. n. 7.) Quare idò prorsus dicendum est, quod diximus nu. 12. de promissione facta sub conditione impossibili. 15

Secundò infertur, non esse locum huic impedimento, si conjugatus sic dicat adulteræ, Si non essem conjugatus, te ducerem (ut ex aliquibus DD. retuli disp. præced. nu. 15.) Quod ea verba promissionem minimè importent: non enim datur fides aliqua de matrimonio in posterum contrahendo, sed tantum significatur voluntas imperfecta (quam Theologi velleitatem appellant) matrimonii contrahendi, nisi obstaret præsens. Atq; ita 16

quam-

quamvis tunc temporis uxor decessisset, nulla ex vi dictorum verborum obligatio consurgeret.

17 Tertiò deducitur, ex promissione sub hac conditione, si voluero te ducam, nullum consurgere impedimentum. Quippe nulla prorsus est promissio, utpote quæ ad propriam futuram voluntatem refertur. Secus esset, si aliud non visum mihi fuerit, vel nisi aliud judicavero, vel arbitratus fuero, vel justum fuerit. Quia verba hæc non ad liberam voluntatem referuntur, sed ad boni viri arbitrium rationi consentaneum (ut latè tradit *Bartol.* ab omnibus receptus *super extravaganti, Ad reprimendam, verb. Videbitur, n. 3. & seqq.*) Et ita si nova mutatio non superveniat, obligat, & est promissio verè conditionalis: & proinde de illa censendum est, ac de promissione conditionali diximus n. 11. nisi ex modo promittendi appareat, & ex aliis circumstantiis, verba hæc ad liberam voluntatem relata esse.

18 Quartò infertur, ex promissione concepta sub his verbis, Non ducam aliam nisi te, vel præter te, vel aliis æquivocis, an consurgat impedimentum, pendere ex cognitione, an ea constituant matrim. quando sunt de præsenti, vel sponsalia, quando sunt de futuro: si enim hoc habeant, pullulat hoc impedimentum: secus si neutrum claudant. Quia nec est matrimonium, nec ejus promissio ex vi talium verborum. Quando autem id eveniat, dixi latè lib. 1. tota disp. 18. & sequenti.

19 Quinta conditio ad hoc impedimentum incurrendum requisita est juxta aliquos, ut promissio illa matrimonii sit mutua: si enim alter solus adulter promittat, altero non repromittente, censent non oriri hoc impedimentum. Sic tenent *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 14. n. 3. Ugolinus de Sacram.* ubi de matrim. *c. 19. n. 8.* & addit *Enriquez* non satis esse eam promissionem jurejurando firmatam, & ab altero acceptatam, nisi alter repromittat, appellatque oppositam sent. falsam. Et huic sent. favet *Gloss. c. Significasti, in casus positione, de eo qui duxit*: sed potiùs *Abbas ibi. num. 1.* cujus arbitror esse illam casus positionem, casum enim illius textus, in quo impedimentum hoc statuitur, sic in summam redigit, si uxore viventi, adulteri sibi ad invicem fidem dederunt de matrimonio contrahendo. Similiter favet *Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 22. in casu* 2. ubi explicans hoc impedimentum, ait quando mutua fides data est. Favent etiam *Bassolis 4. d. 34. qu. un. art. 2. vers. Tertium solum, & Nicol. de Nisa super 4. sent. tract. 6. p. 3. de matr. q. 6. concl.* 3. ubi dicunt adulterium cum mutua promissione, quæ fidei æquipollet, dirimere matrim. Et tandem favet *Sylvest. verb. Matrim. 8. qu. 9. dicta* 4. ubi dicens sufficere ad hoc impedimentum promissionem simplicem sine juramento; subdit hanc promissionem esse desponsationem de futuro. Ducitur autem *Enriquez* eo solo fundamento, quod promissio non mutua, quantumvis acceptata, non sufficiat ad sponsalia constituenda. Sed hoc parum probat: tenebatur enim probare textus inducentes hoc impedimentum petere cum adulterio promissionem sufficientem ad constituenda sponsalia. Et sic est petitio principii. Sed ut fortius probetur, præmittenda est differentia inter promissionem & pollicitationem. Pollicitatio est solius offerentis promissio, ut si fiat absenti absque epistola vel nuncio, vel præsenti, hoc nec acceptante, nec recusante, *l. Pactum, in princ. ff. de pollicit.* Quare in pollicitatione non adest consensus duorum, nec est pactum, sed quædam pacti pars: petit enim hoc duorum consensum, *l. Sciendum, §. Pactum, ff. de ædil. edicto.* Promissio autem si non sumatur impropriè & genericè, ut est genus ad pollicitationem, simplicem promissionem & stipulationem, sed propriè & specificè, est pactum quoddam desiderans mutuum consensum promittentis, & ejus cui fit promissio. Et si fiat per modum liberalis cujusdam & gratuitæ promissionis, satis est ne sit pollicitatio, sed pactum, ac simplex promissio, ut fiat præsenti & tacenti. Juxta *l. Tale pactum, in princ. verb. Te, ff. de pactis.* Quòd nil oneris contineat, sed tota sit favorabilis, ac proinde taciturnitas illa sufficiat pro consensu & acceptatione (ut latè probavi lib. 1. disp. 6 nu. 11.) At si fieret per modum contractus titulo oneroso, præsens & tacens non censeretur consentire. Juxta notata *reg. Is qui tacet, de reg. juris, in 6. & l. Qua dotis, ff. solut. matrim.* quare tunc non erit promissio, sed pollicitatio: eo quòd sit solius offerentis promissio. Quæ omnia optimè & latè alios referens tradit *Jason rubr. de verb. oblig. n. 6. & 7* Qua ratione lib. 1. disp. 6. n. 26. probavi promissionem matrimonii gratuitam, & liberalem, non exigere expressam acceptationem, sed sola ejus, cui fit, taciturnitate contentam esse. Hoc ergo supposito probatur hæc sent. ex *cap. fin. de eo qui duxit*, ibi, *Si quis fide data promisit.* Et ex *c. Veniens, eo. tit.* ibi, *Dummodo non præstiterit fidem adulteræ.* Quæ verba non solam pollicitationem important, sed pactum duorum (ut proximè probavi.) 2. quia impedimentum hoc est in pœnam utriusque contracturi matrim. utrumque enim afficit impediens valorem matrimonii cum altero: ac subinde rationi consonat, ut uterque, quo eam pœnam incurrat, reus sit delicti illius promissionis, ex qua simul cum adulterio consurgit impedimentum hoc, ne ob unius delictum alter puniatur. At cessat delictum in eo, qui audita promissione minimè repromittit.

20 Cæterum pro contraria sent. ut non desideretur mutua promissio, fortiter urget textus *cap. Significasti, de eo qui duxit*, ibi: *Nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente fidem illi dederit de matr. contrahendo.* Particula enim alter, de unius promissione verificatur. 2. quia *ibid. & cap. 1. c. Veniens, eod. tit.* æquiparantur ad hoc impedimentum inducendum, machinatio mortis conjugis, & futuri matrim. promissio. At illa sufficit ex parte alterutrius, quando adest adulterium (ut dixi disp. præc. n. 9.) Ergo idem censendum est de promissione. Tertiò, quia ratio inducendi hujus impedimenti, nempe, ne spe futuri matrim. conjux interficiatur, locum habet altero solo promittenti. Quartò, quia textus *c. 1. c. Significasti, cap. Veniens, cap. fin. de eo, qui duxit, & c. Relatum, 31. q. 1.* hoc impedimentum statuentes, solius fidei datæ cum adulterio meminere: & nullibi invenitur desiderari repromissionem alterius. Et ideò huic opinioni satis favet *Rebuffus praxi benefic. reg. de dispensat. in gradibus prohibit. Gloss. 5. nu. 30* ubi explicat hoc impedimentum, si alter fidem dederit de matrim. cum altero contrahendo. Et favent etiam *Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 3. num. 17. in casu 2. & Almain. 4. d. 35. qu. unic.* ajunt enim incurri impedimentum hoc, si adulter promittat adultero, vel è contra, & tenent in propriis terminis, *Sotus 4. d. 37. qu. unic. art. 4. col. antepen. vers. Secundus casus. Angles Florib. 1 p.* ubi de matrim. *qu 9. art. 3. dub. 2. Lud. Lop. 2. part. instruct. c. 54. col. 4. in secundo crimine, ubi de matrimon.* Et tenent etiam expressè DD. quos nu. 4. retuli: nam in eo casu non data est mutua fides (ut notavi ibi in fine) & tamen ajunt incurri hoc impedimentum.

21 Sed ut quid sentio explicem, meminisse oportet eorum, quæ diximus l. 1. disp. 5. n. 15. quando censeatur promissio matrimonii facta per modum contractus onerosi, ac repromissionem expectantis: & quando per modum gratuitæ, & liberalis promissionis, ubi diximus quando de matrimon. contrahendo inter aliquos tractabatur, censeri promissionem per modum contractus onerosi fieri: quando verò de hoc non erat sermo, sed ob aliquod beneficium acceptum quasi gratum se exhibens quis promisit, censeri per modum liberalis promissionis, & in dubio reputari per modum contractus, juxta sponsalium naturam, quod post ibi scripta reperi mirabiliter dictum in *Fortunio Garcia c. 1. de pactis, n. 15. vers. Ego æqualiter*, ubi ait promittentem matrimonium tacenti, non obligari. Quoniam promittens vult pacisci, at dum alius non respondet, deficit actus ex parte alterius: & sic concludit nihil agi. At in præsenti eventu, credo in dubio non censeri promissionem respectivam, & per modum contractus repromissionem sperantis. Quia cum alter adulter vel uterque matrimonio tunc ligatus sit, non agitur tunc de pacto futuri matrim. ineundi, sed ad significandam amoris adulteri magnitudinem, vel in præmium adulterii admissi, seu sub spe admittendi, ea promissio liberaliter fit. Sicut inter turpiter se amantes, alia dona conferri solent.

22 Hoc præmisso I. conclusio sit. Non satis est ad hoc impedimentum, promissio alterutrius, ni ab altero acceptata sit. Hanc manifestè probat prior ratio quam num. 19. ad finem proposui pro sent. ibi relata. Neque enim esset promissio, nec fidei datio, quæ textus expostulant, sed mera pollicitatio, deficienti alterius acceptatione. Secundò, quia verba cum effectu accipienda sunt, *c. Relatum, de cler. non resid.* Ergo verba illa textus *c. fin. de eo qui duxit, Si fide præstita promisit adulteræ*, cum effectu sunt accipienda. At effectu carent, & inania sunt, quando alter non acceptat. Tandem quia æquiparantur *c. 1. c. Veniens, c. Significasti, de eo qui duxit*, machinatio mortis conjugis, & matrimonii promissio, ad effectum inducendi hujus impedimenti, accedente adulterio. At illa effectu carens non producit hoc impedimentum (ut probavi disp. præced. nu. 7.) Hanc tenentur tueri Doctores petentes mutuam promissionem, quos num. 10. retuli. Et tenet in propriis terminis, *Emm. Sa in sum. verb. Matr.* ubi de impedimentis dirimentibus, nu. 7.

23 Hinc deducitur duplicis quæst. conscientiæ decisio, de qua his diebus consultus sum. Quædam adultera adultero spondenti futuras nuptias sic respondit, Faxit Deus, ut vir meus incolumis perstet. Altera verò eidem sponsioni hoc responsum præbuit: Dirigat Deus quod divino ejus obsequio expedientius fuerit. Et in neutro eventu incurri impedimentum hoc respondi. Quòd ea responsionis verba non acceptationem, sed repulsam fidei datæ indicent.

24 II. Conclusio. Quando adest promissio alterius adulteri acceptata ab altero, incurritur hoc impedimentum, nec desideratur alterius repromissio. Hæc est contra sent. n. 9. relatam, & tenent eam DD. contrariæ sent. relatæ n. 20. & probatur rationibus ibi adductis.

25 III. Conclusio. Nunquam sufficit taciturnitas ejus, cui promittitur. Quia ea promissio, etiam liberaliter facta est nociva acceptanti. Cùm per eam incurrat delictum (ut dicam nu. 40.) & impedimentum dirimens. Quare licet in aliis eventibus, in quibus id damnum non sequitur, taciturnitas sit sufficiens acceptatio promissionis liberaliter factæ, (ut nu. 19. dixi) secus in hoc, propter rationem dictam. Sed obiicies, adulteram ignorare hoc damnum, ac proinde censeri acceptare tacendo. Dic hanc ignorantiam, utpote quæ juris est non præsumi, *reg. Ignorantia, de reg. juris, in 6.* ac proinde cum illa taciturnitas sit ex sola juris præsumptione consensus, non reputabitur in hoc casu nisi aliud consensus signum sit.

26 Ultima conclusio. Satis est expressa acceptatio, quamvis promissio illa fiat per modum contractus onerosi & respectivi.

Quia licet posset quis existimare eam non sufficere, quod non sit acceptatio, sed potius repulsa talis promissionis, ubi acceptans non repromittit: non enim acceptat eo modo, & cum repromittendi conditione sub qua fit, (ut probavi l. 1. disp. 5. n. 5.) ac proinde est ac si nil promissum foret (ut ibi n. 14. dixi.) At verius est, illam acceptationem esse repromissionem, & ita sufficientem acceptationem. Et quod dixi d. disp. 5. n. 5. expressam acceptationem non censeri repromissionem, intelligendum est, quando promissio est liberalis. At quando fit per modum contractus, acceptatio est repromissio: & in hoc casu verum habet sententia, quam ead. disp. 5. n. 4. retuli, dicens acceptationem esse repromissionem. Quia cujuscumque contractus acceptatio est virtute contrahere, ut si quis promittat equum certo pretio dato tradendum, acceptans promissionem censetur pretium repromittere. Aliàs irrisoria esset acceptatio, ac rem seriam in nugas transferre, acceptare illum equum gratis tradendum. Item quia actus dubius eam interpretationem recipere debet ut valeat, *l. Quoties, ff. de rebus dubiis*: & tradit latè *Menochius de presumpt. præsumpt. 29. num. 45.* & responsio, ne extra rem sit, debet esse juxta subjectam materiam. Tandem, quia si quis dicat, Accipio te in meam, & fœmina respondeat, placet, est matrimonium. Ergo si verba sint de futuro, erunt sponsalia. Nec valeat dicere, posse hanc promissionem acceptari, ut liberalem, & obligantem solum promissionem. Quia id non contingit quando promissio est per modum contractus, sed talis actus esset irrisorius.

27 Ad argum. n. 19. proposita resp. Ad 1. dic, id concludere non satis esse ad hoc impedimentum pollicitationem, sed exigi promissionem acceptatam ab altero, quæ vera promissio est, quamvis non adsit repromissio. Ad 2. dic culpam reperiri in altero, eo quod similem promissionem iniquam acceptat. Vel 2. dic non desiderari culpam in utroque, sed satis esse in altero: non enim innocens incurrit directè illud impedimentum, sed indirectè, eo quòd reus illud contrahat, nec possit matrim. consistere nisi inter duos. Sicut machinationem alterius cum adultero sufficere ad impedimentum dirimens inducendum, diximus disp. præced. nu. 9.

28 VI. Conditio juxta aliquos Authores ad hoc impedimentum requisita est, ut promissio illa non sit nuda & simplex, sed fide vallata. Ita censent quidam DD. Antiqui, quos tacito nomine refert *Ricard. 4. d. 35. a. 3. q. 4.* & relata contraria sent. in ultimo loco, neutram definit. Et ita tenent *Nicolaus de Orbellis 4. d. 35. q. un. §. Tabiena, verb. Impediment. impedimento 7. q. 3. num. 4 Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. q. 161. num. 413.* & dicit esse probabile, ac tutò amplecti posse ad non dirimendum jam initum matrim. *Veracruz. 1. par. Spec. a. 34. post 9. conclusionem, dub. 1.* Et favet huic sententiæ *Cajet. summ. verb. Matrimon. cap. 1. impedim. 5. vers. Tertius casus est.* ubi sic proponit hoc impedimentum, cùm est adulterium mixtum promissioni fide vallatæ. Favent etiam *Bassolis 4. d. 34 q. un. a 2, vers. 2 dico*, juncto *vers. Tertium, Nicolaus de Nisa super 4. sentent. tract. 6 p. 3. q 6. concl. 3.* Quoniam asserunt ambo fidei dationem, vel promissionem, quæ est juramento firmata, quæ pro eodem reputantur, producere hoc impedimentum. Et id persuaderi videtur ex *c. 1. de eo, qui duxit*, ibi: *Cui fidem dederat*, & *c. Significasti*, ibi: *Sibi fidem dederit*, & *c. fi. eodem titul.* ibi: *Si quis uxore vivente fide data promisit.* Ubi manifestè omnes textus fidei dationem petunt: & *id c. fin.* non contentum est sola promissione, sed addidit, *Fide data promisit.* Quod verbum superfluum esset, sola promissione simplici sufficienti. Cùm tamen verba decreti Pontificii aliquid debeant operari, ita ut nec una syllaba debeat esse superflua (ut probavi lib. 3. disp. 27. num. 6.) Immò videtur desiderari juramentum. Quia Concilium antiquissimum Triburiense, unde desumptum est *cap. Relatum 31. q. 1.* ubi hoc impedimentum decernitur, juramentum opposuit, ibi: *Vivente viro suo juramentum dedisse.* Ubi *Gloss. verb. Vivente*, ait, *Et ita vivente viro fidem dedit.* Unde pro eodem usurpare videtur, fidem dare & jurare. Et quod id Concilium Triburiense dixit juramentum præstitum esse, videntur explicuisse *Alex. III. Innoc. III. Gregor. IX. c. 1. & c. Significasti fin. de eo qui duxit*, utentes hoc verbo, fidem dedit. Præterea, quia *c. Ad aures, de his qua vi*, juramentum & fides pro eodem usurpantur, ibi, *Nisi fortè juramento vel fide interposita sit confirmata.* ubi *Innoc. ad finem, Hostiens. n. 2. super verb. Juramento, & verb. Fide interposita, Jo. And. n. 3. Ant. n. 4. Imol. nu. 4. Archid. c. 1. de sepult. in 6. n. 1. verb. Jurandum, & verb. Fides interp. & ibi Dominic. in princ. n. 6.* fidem interpositam asserunt esse juramentum, & eam solam differentiam constituunt, quod juramentum ibi appelletur, quando re sacra tacta præstatur, fides verò interposita, quando per Deum vel fidem propriam absque sacræ rei contactu juratur. Et *Abbas d. c. Ad aures, num. 3.* ait fidei præstationem esse quandam juramenti speciem. Et *Card. ibi q. fin. & Tabien. verb. Jurare, q. 31. nu. 32.* volunt etiam esse juramentum: & id solùm discrimen constituunt, quòd cùm exprimitur verbum, juro, appelletur *eo c. Ad aures*, juramentum: si autem eo non expresso promittatur per fidē propriam, sit fidei interpositio: nulla autem particula adjecta verbo, promitto, fit simplex promissio. Et *Gloss. c. Constitutus, verb. Fide, de transact.* explicat eum textum dicentem, *fide præstita.* Id est juramento. Et *Gloss. fin. c. 2. de fidejuss.* cùm dicat ille textus, *Si religionem fidei & juramenti sui illos violasse constiterit*: ait idem esse venire contra fidem promissam, & contra juramentum. Et *Joan. Andr. c. 1. de sepult. in 6. n. 1. & ibi Dominic. in princ. n. 7. Francus ibi in princ. n. 4.* asserunt nullam esse differentiam, sive quis dicat, Juro per sancta Dei Evangelia, vel, Promitto sub fide mea. Et tandem id esse juramentum tenent aliis citatis, *Alciatus l. Si quis major, n. 51. C. de transact. & ibi Padilla n. 35 Avendana de exequend. mand. 2. p. c. 27 n. 6. Azebedo lib. 5. recop. t. 10. l. 3 fi.* Ex quibus omnibus concludi videtur promissionem futuri matrimonii absque juramento factam, vel saltem esto dicamus non esse juramentum, absque fidei interpositione, nullum esse impedimentum futurum nuptiarum. Quare *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 5. in crimine secundo dirimenti* manet anceps, an nuda promissio, nec fide, nec juramento firmata, impedimentum hoc pariat, & ait Pontificem esse consulendum.

In contrarium tamen facit doctrina *Abbatis c. 1. nu. 2. de sponsa duorum, & ibi Alexandri de Nevo num. 2.* ubi docent pactionem quantumcumque simpliciter initam posse appellari fidem, atque ita venientem contra promissionem posse dici venire contra fidem præstitam: & ita usurpari, *l. 1. ff. de constit. pecun. & l. 1. ff. de pactis.* Secundò, quia verius est, fidei propriæ interpositionem non esse juramentum, ut docent aliis citatis, *Cajet. 2. 2. qu. 89. a. 6. Sylvest. verb. Juramentum 1. q. 6. Armilla, verb. Jurare, nu. 32. Sot. lib. 8. de just. q. 1. a. 1. & de cavendo juramento, c. 4. Navar. su. c. 12. n. 2. Covar. c. Quamvis pactum, 1. p. § 2. n. ... Bolognetus l. Si quis major, n. 6. C. de transact. Pinellus lib. 2 p. 3. c. 1. n. 13. C. de rescind. vendit. Gutier. auth. Sacramenta puberum, nu. 145. C. si adversus venditionem.* 29

Tertiò, quia qualitercumque promittatur matrim. militat eadem ratio, qua Ecclesia ducta hoc impedimentum induxit, nimirum, periculum interficiendi conjugis spe ineundi matrim. Quartò, quia simplex promissio satis est ad sponsalia constituenda. Quintò, quia secundum communem loquendi usum dicitur dare fidem, qui spondet vel promittit: & ita sponsalia quibuscumque verbis contrahentes, dicuntur verè dedisse fidem matr. Nec obstant in contrarium adducta. Quòd Pontifices non innitantur fidei datione, sed quia inter adulteros soleant verba multiplicari, fidesque interponi, ac jusjurandum, ideò sic proposuerunt hoc impedimentum. Quare etsi ex rigore verborum textuum videatur non sufficiens simplex, & nuda promissio, ad hoc impedimentum inducendum: at attenta illorum ratione videtur sufficiens: eò vel maximè, quòd sic explicuerit consuetudo, & communis ferè omnium DD. sent. Quamobrem ab hac non existimo recedendum, & ex Theologis, huic sententiæ videtur adhærere *Richard. 4. d. 35. a. 3. qu. 4.* cùm hanc in posteriori loco referat. Et tenent *Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 2. n. 17. & ibi Suppl. Gabrielis, q. un. art. 2. concl. 12. Majoris 4. d. 35. q. 2. col. 3. in argumento contra 2. impedim. Sotus 4. d. 37. q. un. art. 4. col. penult. Veracruz. 1. p. Speculi, a. 34. post 9. concl. dub. 1. Pedraza sum. proc. 6. vers. 14. Enriq. lib. 12. de matr. c. 14. n. 3. Philiarch. de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedimento 4. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matr. *c. 54. col. 4. vers. Advertendum est. Vega 2. to. sum. c. 34 casu 71.* & ex Jurisperitis, *Jo. de Friburgo summa confessorum, lib. 4. t. 9. q. 2. Astensis 2. p. sum. lib. 8. t. 10. a. 1. in princ. Angelus verb. Matrim. 3. impedimento nu. 1. & ibi Paravinus in addition. Sylv. verb. Matr. 8. qu. 9. dicto 4. Supplem. Pisano verb. Impedimentum, imped. 8. num. 2. Matienzo lib. 5 recop. tit. 1. rubr. Gloss. 1. n. 187.* & non exigi juramentum docent etiam *Specul. tit. 1. de eo qui duxit, §. un. n. 4. Joan. Andr. c. Significasti, eod. tit. n. 2. & ibi Ant. nu. 7. Alex. de Nevo n. 9 Henric. c. fin. nu. 5. eod. tit. Alberic. in suo dictionar. lit. A. verb. Adulterium vers. Nasci de adulterio. D. Ant. 3. p. 1. c. 5. in 2. crimine dirimenti. Rosella verb. Imped. imped. 8 n. 2. Grassis 1 p. decision. lib. 2. c. 85. n. 8.* Neque existimo necessarium esse uti verbo, promitto, sed satis esse nudis verbis promittere, ut Ducam te. quod benè docent *Veracruz, Pedraza, Vega proximè relati.* Quia hæc verba satis esse ad sponsalia constituenda probavi lib. 1. disp. 18. n. 12. Atque proinde eadem militat ratio.

VII. Conditio est, ut matrim. prius contractum sit validum: 30 si enim esset re vera irritum adulterium illud existimatum cum futuri matrim. promissione nullum præstaret impedimentum, ut expressè deciditur *cap. 2. de eo qui duxit*, ubi decernitur matrimonium metu contractum, nec postea tacitè vel expressè ratificatum, eo quod irritum sit, non obstare valori matrimonii alterius initi cum adultera. Præterea, quia ubi matrimonium prius non est verum, minimè verificatur adesse verum adulterium & promissionem durante verò matrim. nec datur ansa veri conjugis necandi. Et ita docent ex Theologis *D. Th. 4. d. 35. qu. un. in fin. & exposit. lit. & ibi Majoris qu. 2. col. 3. in arg. contra 2. imped. Suppl. Gabr. ibi, q. un. a. 2. post 12. concl. vers. Dictum etiam fuit. Petr. de Soto lect. 9. de matrim.* ubi de impedimento criminis. *Verācr. 1. p. Speculi, art. 34. concl. 9. Palacios 4. d. 35. disput. unic. col. 24. vers. Observandum secundo fol. 791. Grassis 1. p. decis. l. 2. cap. 85 num. 7. Emm. Sa, sum. verb. Matrimonium*, ubi de impedim. dirimentib. *nu. 7. Vivald. candel. Sacram. 1. part.* ubi de matrim. *n. 213.* Et ex Jurisperitis, *Host. sum. t. de eo qui duxit, nu. 2. vers. Si vero neuter, & c. fi. num. 4 eo tit. Jo. Andr. ibi n. 6. & c. 2. eo tit. n. 4. Ant. eo. c. fin. nu. 8. & ibi Præpos. nu. 6. Ancharr. eo. c. 2. nu. 3. & ibi Alex. de Nevo nu. 4. Henric. eo. c. fin. num. 1. Alberic. in suo diction. lit. I. verb. Impediment. 8. vers. Quid si inito, Joan. de Friburgo in summ. confessorum, lib. 4. t. 9. q. 3. Astens. in sum. 2. p. lib. 8 t. 10. a. 2. in princ. Brunel. de sponsalib. concl. 34. n. 1. & 4. Angelus verb. Matrimonium 3 impedim. 9. a fin. Sylvest. verb. Matrim. 8. qu. 9. dict. 4. Tabiena verb. Impedim. imped. 7. nu. 2. q. 3. Navar. sum. c. 22. Hisp. nu. 47.*

Lai.

Lat. n.46. Ant. Cucus lib. 5. instit. majorum, t.12. n.84. Matienzo lib. 5. recop. t.1. rubr. gloss. 1. n.183. Non tamen est necessarium, ut prius matr. sit copula consummatum. Idque constat ex *c.1. de eo qui duxit*, ubi expressè deciditur sufficere matrimonium ratum, modò non sit irritum. Et tradunt ibi omnes scribentes, & *Supplem. Gabrielis, Angelus, Sylvest. Tabiena, Navar. Palacios proximè relati*. Quamvis aliqui antiquiores, quos tacito nomine refert *Innoc. c. finali, in fine, de eo qui duxit*, asserant non satis esse matrim. ratum. Quos jure optimo reprobat *ibi Innoc.* per *cap. 2.* Sufficit etiam, quamvis illud matrimonium sit per divortium dissolutum quoad habitationem, ut est textus expressus *cap. Ex litterarum, de eo qui duxit*. Et docent ibi omnes. *Et Angelus, Sylvest. Tabiena, Graffis, Navar. ibi auper eos allegavi*.

31 VIII. Conditio est, ut uterque adulterans norit alterius conjugium, altero enim illud ignorante, non est locus huic impedimento. Quod non sit adulterium formaliter ex parte utriusque, habetur expressè *c.1. de eo qui duxit, & c. Veniens, eo. tit.* Et docent universi Theologi cum *D. Th. 4. d.35. q. un. in fi. in exposit. lit.* Et omnes Jurisperiti cum glossa, *c. Super hoc, verb. Copulavit, & c. Veniens, in fi. & c. Significasti, verb. Fidem, de eo qui duxit.* Nec sufficeret, si uterque esset conjugatus, & nosset proprium conjugium, si neuter alterius conjugium novit. Quod clare colligitur ex *c.1. de eo qui duxit*, ibi: *Insciam quod ille aliam haberet uxorem*, ubi sola matrimonii alterius adulteri ponderatur ignorantia. Et idem solum ponderatur, *c. Veniens, eod. tit.* Quia impedimentum hoc institutum est propter injuriam irrogatam ab utroque adultero eidem matrim. committendo adversùs illud adulterium, data futurarum nuptiarum: at in hoc eventu ignorans non infert injuriam eidem matrimonio, sed soli proprio. Et ita expressè sentiunt *Majoris 4. d.35. q.2. col.2. casu 1. & ibi Suppl. Gabr. q. un. art. 2. concl. 12. Palacios ibi, disp. unic. col. 24. vers. Observandum tertio, fol. 761. Angel. verb. matrim. 3. imped. 9. n.1 Sylv. verb. matrim. 8. q.9. dicto 4.* dicentes necessarium esse, ut uterque adulter norit reliquam habere conjugem: & altero ignorante posse inter eos consistere matrim. post conjugis obitum.

32 Difficultas tamen ea esse potest, an desideretur post scientiam conjugii alterius matrim. de facto iniri, & copulam haberi: an potius sufficiat, si ante scientiam ineatur matrim. & habita scientia, adsit copula? Et quidem dicendum est, id sufficere ad hoc impedimentum incurrendum. Quod in eodem matr. perseverando, & eo post scientiam prioris conjugii utendo, censeatur quasi contractum matr. post scientiam, & ansa præbeatur machinandi in mortem conjugis. Et ita docent ex Jurisperitis *Goffred. sum. tit. de eo qui duxit, n.1. Host. sum. eo. t. n.1. vers. Sed quid si ab init. Et c. eod. eod. t. paulo post princ. & n.4. & ibi Jo. And. n.2. Ant. n.8. Abb. n.3. Alex. de Nevo, n.7. & 10. Prapos. c. Veniens, n.3 eo. tit. Henric. c. fi. n.3. eo. tit. Alberic. Joa. de Fribargo, Angel. Sylv. Tabien. allegatim. 30. Supplem. Pisana, verb. Impedimentum, imped. 8. n.5. Et ibi Rosella imped. 8. n.1. Armilla verb. matrim. n.33. Brunel. de spons. concl. 34. n.3. Montalv. l. fi. ad fi. t.2 p. & ibi Gregor. Lop. fi. Navar. sum. Latina, c.22. n.46. & l.4. cons. 2. edit. 2. de eo qui duxit, cons. 3. n.1. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t.12. n.80. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q.1. §.4. q.164. n.416. Lancelotus Instit. juris can. lib. 2. tit. de divorc. §. Fornicationis quoque, verb. Prohibeatur.* Et ex Theologis *Majoris, & Supplem. Gabr. n. prec. alleg. D. Ant. 3. p. 1. c.5. in tertio crimine dirimeret. Cajet. sum. verb. matrim. c.1. imped. 5. casu 4. Veracr. 1. p. Specul. a. 34. concl. 4. Podraza sum. precept. 6. vers. 14. fi. Barth. à Ledesma dub. 58. de matrim. conclus. 7. Manuel 1. to. sum. 3. edit. c.229. n.6. Philiarc. lib. 2. de offic. Sacerd. to. 1. p.2. c.5. imped. 4. fi. Vega 2. to. sum. c.34. casu 71.*

33 Hoc tamen intelligo, nisi jam habita scientia resilierant illi ab eo matrim. de facto inito, & post casu adulterium admisere, quod probatur ex dictis n.7.

34 Quando antem fides futuri matr. præcessit conjugii scientiam, at habita scientia subsecuta est copula, videtur non esse impedimentum. Quia æquiparantur promissio, & adulterium, *c. fi. de eo qui duxit*. Sicut ergo hoc ante conjugii scientiam non præstat impedimentum: ita nec illa, & ita videntur sentire, *Sot. 4. d.37. q. un. a.4. col. pen. & Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matr. *c.54. col. 4. in tertio crimine*, dicunt enim, tunc esse locum huic impedimento, quando vir postquam novit fœminam esse conjugatam, illam fide data cognovit: atque ita videntur petere utrumque post conjugii scientiam. Cæterum dicendum est, sufficere fidem dari ante conjugii notitiam, dummodo ea habita sequatur adulterium, nondum priori fide dissoluta. Quia non est major ratio de matr. quam de fide data: immò quoad hoc impedimentum inducendum æquiparantur omninò, *c. fi. de eo qui duxit*. Sicut igitur sufficit matrim. ante scientiam, ita & fides. Præterea, quia copula posteà habita nondum fide dissoluta, illi innititur: & non minus ansa captandæ mortis conjugis præbetur, quam si utrumque post scientiam contingeret. Nec est simile de adulterio scientiam præcedenti: quod id ex parte ignorantis verum adulterium minimè sit. Et ita sentiunt *Abbas, Angelus, Rosella, Veracruz, nu. 32. allegati. Henric. cap. fi. n.5. de eo qui duxit*.

35 Immò *Henric. n. præced. relatus* vult hoc impedimentum incurri, quando copula præcessit conjugii scientiam, hanc subsequenti matr. vel ejus fide data. Quod in utroque casu eadem ratio militet, & altero post scientiam admisso videatur alterum scientiam præcedens approbari. At non est illi credendum Quia textus & DD. petunt adulterium ex parte utriusque, ut constat ex *cap. 1. Super hoc, c. fi. de eo qui duxit*, & ideò ubi alter ignorat conjugium, dicunt non incurri hoc impedimentum, quia ea parte illius non est adulterium. Quod semper contingit, quando copula scientiam præcedit.

Quando autem dubitatur, an dum adulterium admissum est, vel fides data, superstes esset alter conjux, incurretur hoc impedimentum, si vere tunc vivebat. Quod præsumatur eo vivente hæc contigisse, dum contrarium non constat, ut benè ait *Navar. lib. 4. cons. 2. edit. tit. de spons. cons. 17. n.3.* Mors enim non præsumitur, nisi id tempus transactum sit, ad quod vita humana moraliter, non extenditur, ut centum annorum. Si verò dubitaretur an fide data esset, vel adulterium commissum, in dubio non esset locus huic impedimento. Quia cùm ea sint quid facti, non præsumuntur: & voluntas possessione suæ libertatis ad validè ineundum matrimonium in dubio privanda non est. 36

Et tunc dicitur haberi scientiam prioris conjugii, quando adest certitudo, aut probabilis opinio. Non enim cuilibet levi insinuationi fides habenda est, *cap. inquisitioni, de sent. excomm.* & ita docent *Alex. de Nevo, c. Veniens, n.8. de eo qui duxit. Majoris 4. d.35. q.... col. 2. casu 1. Angelus verb. matr. 3. imped. 9. n.1 Sylv. verb. matrim. 8. q.9. dicto 4. Sotus 4. d.37 q. un. art. 4. col. pen. vers. Quod dicimus. Barth. à Ledes. de matr. dub. 58. concl. 7. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matr. *c.54. col. 4. in tertio crimine*. 37

Dubitatur autem, an excuset ab hoc impedimento incurrendo quævis ignorantia conjugii alterius, an potius sola probabilis? Et quidem communiter DD. tradunt eam ignorantiam debere esse probabilem, & justam. Nec enim justum est, ignorantiam minimè vacantem culpa excusare: sicut à nullius præcepti transgressione excusat. Ita sentiunt *Host. sum. t. de eo qui duxit n.2. vers. Sed quomodo, & c.1. n.3. de eo qui duxit, & ibi Io. Andr. n.5. Alberic. in suo diction. lit. I. verb. Imped. imped. 8. vers. Qualiter intelligatur. D. Ant. 3. p. t.1. c.5. fi. Sylvest. verb. matrim. 8. q.9. dict. 9. Supplem. Pisana, verb. Impediment. imped. 8. n.8. & ibi Rosella Impedim. 8. n.13. Tabiena ibi, Impedim. 7. n. ult. Petr. de Soto lect. 9. de matrim.* ubi de impedimento criminis. *Navar. sum. c.22. Lat. n.46. Hisp. n.47. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q.1. §.4. q.167. n.419. Palacios 4. d.45 disp. un. col. 24. verb. Observandum tertio, fol. 791. Valentia 4. par. disp. 10. q.5. punct. 3.* ubi de imped. criminis. *Philiar. de offic. Sacerd. to. 1. p.2. lib. 2. cap. 5. impedim. 4.* Verùm quamvis hæc communis sent. sit, & satis probabilis, at veriorem puto contrariam, nimirum excusare ignorantiam crassam & supinam. Tum, quia ignorantia hæc est facti, quæ excusare solet, juxta *reg. Ignorantia, de reg. juris, in 6.* Tum etiam, quia adulterium est necessarium, quod tamen absque dolo non committi fatentur omnes, *per l. penult. ff. ad l. Jul. de adulter.* At ubi dolus exigitur, non satis est lata culpa. Juxta *Glossam receptam l. Magna negligentia, 226. verb. Dolus, ff. de verb. signif.* Et ita hanc partem relato Calderino tuetur *Alex. de Nevo, c.1. n.3. & 4. & c. Ex litterarum in fine, de eo qui duxit*. Et dicit esse probabilem, *Veracruz 1. p. Speculi, a 36. concl. 7. fine*. 38

Id tamen monuerim, quando contractum est matr. à persona conjugata, cum soluta illius matrimonii ignara, quamvis matr. irritum sit, mortuo conjuge esse in optione personæ deceptæ cogere alteram, ut secum denuò matrim. ineat, ut expresse habetur *c.1. de eo qui duxit*, ibique ea redditur ratio, ne deceptor lucrum ex suo dolo reportet, & docent ibi universi. Quando autem uterque contrahens ignorabat, in optione utriusvis erit, alterum cogere, quòd jam uterque ex parte sua consensum præbuerit. Et ita docent *Innoc. eo. c.1. fi. & ibi Prapos. fi.* Utrum autem coactio hæc desideret judicis sententiam ut obliget? diximus lib. 4. tota disp. 15. 39

Tria demum observanda sunt. Primum est gravem culpam admitti promittendo matrim. post obitum conjugis ineundum. Quia datur ansa captandæ mortis conjugis, & ita expressè hos dantes similem fidem peccare graviter, deciditur *cap. fi. de eo qui duxit*: & subjungitur, illis pœnitentiam injungendam esse, & tradunt ibi omnes scribentes. Quare simili culpa involvetur acceptam ejusmodi promissionem, utpote qui culpæ alterius consensum præbet. Immò eam prohibitionem irritam esse tradunt *Abbas eo. c. fi. n.2. & ibi Alex. de Nevo n.4. Anchar. c. Super hoc, n.2. eod. tit. Lancelot. Instit. juris can. lib. 2. tit. de divort. §. Cùm autem, verb. Dederint.* Ducunturque quòd ob eandem rationem non valeat promissio vacaturi beneficii *cap. 2. de concess. preb.* ergo nec promissio matrimonii carnalis. Et quidem hoc constat, quando ex ea promissione consurgit impedimentum dirimens. Est enim inter personas inhabiles. At eo non consurgente posset esse difficultas, cùm referatur promissio ad tempus habile. Sed puto non recedendum à prædicta sent. quòd jus similibus pactis resistat, ut caveatur ansa captandæ mortis, ut constat ex testibus adductis, & ex *l. finali, ff. de pactis*. 40

Secundum observandum est, hoc impedimentum non reddere adulteros sibi fidem dantes, vel matrimonium de facto ineuntes, simpliciter inhabiles ad quodvis aliud matrimonium, sed solùm, ut inter se illud contrahant, ut expressè habetur *cap. Ex litterarum, in fine, de eo qui duxit*, & docent *ibi Alex. de Nevo n.5. D. Bonav. 4. d.37. art. 2. q.2. Majoris 4. d.35. q.2. paulo post princ. Ugolin. de sacram.* ubi de matr. *cap. 19. n.8.* 41

Postremum observandum est, hoc impedimentum esse solo 42
jure

jure Ecclesiastico inductum: atque ita non habere locum inter fideles: nisi speciali lege sit apud ipsos indictum. Quod nemo negat: cùm constet nullum esse illius fundamentum attento solo naturæ jure.

Major autem difficultas est, quando alteruter fidelis erat: aut quando alterum, ut adulterium, vel fides, seu contractus matrimonii de facto constante altero, præcessit baptismum: alterum autem illum subsequutum est? Et quidem quando alter fidelis erat, ut si infidelis legitimè conjugatus adulteretur cum fideli, vel hic conjugatus sit, & neutrum lateat alterius conjugium, adsitque aut fides matrim. futuri, aut contractus de præsenti, non videtur dubium quin sit impedimentum dirimens, ne fidelis ille baptismo suscepto possit cum fideli matrim. inire. Quia quamvis infidelis nequierit impedimento hoc ligari ab Ecclesia: ligatur tamen fidelis, cum concurrant omnes conditiones petitæ, & cùm matr. non possit consistere nisi inter duos, & consequenter, & indirectè ligabitur infidelis. Sicut *cap. 1. de convers. infid.* decernitur, non posse consistere matrimonium inter infidelem jam baptizatum & fidelem, quando existens ille infidelis, & hic fidelis, communi consilio conjugem interficeret. Et ita docent *Verarrua, 1. p. Specul. a. 34. post 9. conclusionem, dubio 3. Vega 2. tomo summa, cap. 14. casu 123.* Quando autem inter ipsos infideles alterum ante baptismum contingit, ut promissio matrimonii, vel contractus, alterum verò post, ut adulterium, *Verarrua d. art. 34. post 9. conclus. dub. 4. Vega de casu 123. & Barth. à Ledesm. dub. 58. de matr. fi.* fatentur esse impedimentum. Quia sicut satis est promissio matrimonii scientiam conjugii præcedens, modo adulterium post superveniat: ita fat erit promissio ante baptismum, subsequente illum adulterio. In utroque enim eventu videntur conjungi virtute priorum verborum. Et confirmat, quia à principio promissio illa non impediebat, impedivit autem addito adulterio cum matrimonii notitia. Ergo simili modo fides ante baptismum data, quæ tunc matrimonio non obstat, poterit obstare supervenienti adulterio post baptismum. Secundò, quia machinatio mortis conjugis tempore infidelitatis habita, nocet infideli, ne fidelis factus possit inire matrimonium cum uxore conjugis interfecti, *c. 1. de convers. infid.* Addit tamen *Veraer. ibi cum Abulens. 1. Reg 8. q. 38.* quos sequitur *Enriquez lib. 12. de matr. c. 14. n. 3.* sicut exigitur scientia adulterii ad hoc impedimentum, ita quoque desiderari ejus existimationem, ut si duxit infidelis repudiatam ab alio, & legitimo viro, qui repudiarat, superstite, post conversionem eam cognoscat, existimans solvi matrim. repudio, prout infidelitatis tempore credebat, non erit impedimentum: quòd desit adulterii existimatio. Cæterum existimo contra prædictos DD. nullum creari impedimentum, quando alterutrum horum ante utriusque contrahentis baptismum contingit. Quia cùm neutrum seorsum puniatur ab Ecclesia hac pœna, sed utrumque conjunctum: oportet utrumque contingere tempore habili, nempe, subjectionis delinquentium legibus Ecclesiæ. Sicut Ecclesia excommunicante percutientem hominem, & ab eodem bona surripientem, ita ut ambo delicta deberent conjungi: illam non contraheret percutiens ante baptismum, & post illum bona rapiens. Item quia dans fidem ante matrim. & post illud adulterans non renovata fide, minimè ligatur hoc impedimento, quod illa tempore inhabili contigerit. At non minus est tempus inhabile, tempus infidelitatis, quando delinquens nullatenus est sub Ecclesiæ potestate. Et per hæc solvitur prius argum. cum sua confirm. Quia in hoc eventu utrumque contingit tempore habili. Nec obstat posterius. Quoniam in casu illius textus, alter erat fidelis, ut proximè dixi.

43 Tandem in summam redigendo quæ latè tota hac disp. circa hoc impedimentum diximus: ad illud incurrendum desiderantur aliquæ conditiones. Prima est adulterium cum seminis intra vas effusione. Secunda, ut cum adulterio concurrat promissio etiam simplex, ut ducam te, futuri matrimon. aut contractus matrimonii de præsenti, sive adulterium præcedat, sive subsequatur illa, dummodo non sit remissa fides matrimonii, aut matr. illud de facto initum jam dissolutum, quando adulterium supervenit. Satis autem est, fidem dari adulteræ de ineundo matrim. cum persona, quam quidem tertius designaverit, si id fraudulenter effectum sit, ut tertius ille adulteram designet. Sufficit etiam quamvis matr. illud clandestinum sit. At debent esse fides aut matr. & adulterium eodem conjugio durante. III. conditio, ut adulterium perpetratum sit, sciente utroque adultero alterius matr. nec sufficit, licèt uterque adulter conjugatus sit, & norit proprium conjugium: & excusat ignorantia etiam non probabilis, sed crassa & supina. Sufficit verò si fides detur, aut matr. ineatur ante scientiam alterius conjugii, si habita scientia accedat copula: at non sufficit copulam ante scientiam haberi, & post scientiam dari fidem, aut matr. de facto iniri. IV. conditio, ut promissio matr. sit externa, quamvis ficta sit, fictione non apparente exterius: & quamvis promissio sit conditionalis, nisi conditio sit de præterito aut præsenti, & nec conditio extiterit, neque tunc extet. V. conditio, ut promissio ab altero acceptata sit, quamvis non repromittat. Taciturnitas autem ejus, cui promissio fit, absque alio acceptationis signo, nunquam sufficit ad hoc impedimentum incurrendum. Ultima conditio, ut prius matr. validum fuerit, quamvis non sit consummatum, & dissolutum sit quoad thorum per divortium.

DE IMPEDIMENTO LIGAMINIS,

secundis nuptiis, Benedictione earum, Bigamia, ac aliis pœnis ex secundis nuptiis consurgentibus.

DISPUTATIO LXXX.

An secundæ nuptiæ primis non dissolutis, sed consistentibus, sint jure naturæ interdictæ atque irritæ?

SUMMARIUM.

Pluralitas uxorum simul est interdicta in lege nova jure divino, num. 1.

Confutatur hæresis concedentium pluralitatem uxorum, n. 2.

Confutatur sententia quædam Cajetani, n. 3.

Pluralitas virorum simul est contra prima juris naturæ principia, num. 4.

An pluralitas uxorum simul sit quoque contra jus naturale, an potius contra peculiarem legis Evangelicæ prohibitionem? Refertur duplex sententia, num. 5. & 6.

Juris naturæ præcepta duplicia sunt, n. 7.

Explicatur, qualiter pluralitas uxorum sit contra jus naturæ, num. 8.

Pontifex nequit in uxorum pluralitate dispensare, n. 9.

An consuetudine possit reddi licita uxorum pluralitas? n. 10.

Potest Deus in illa dispensare, n. 11.

Qualiter antiqui patres excusabantur plures ducentes uxores? Et an id liceret universo populo Israelitico? n. 12.

An ea dispensatio extenderetur ad populum Gentilium, ita ut in eo non peccaretur plures ducendo uxores? n. 13.

An in lege Evangelica cessarit omninò illa dispensatio, ita ut non solis Christianis, sed etiam infidelibus sit illicita uxorum pluralitas, & reddit irritum matrimonium, n. 14.

An ulla dispensatione licitum fieri possit, ut una uxor pluribus viris nubat? n. 15.

Satisfit argum. Et explicantur, cap. Obiiciuntur 32. qu. 4. & c. Quod proposuisti 32. q. 7. n. 16.

PEr impedimentum ligaminis significatur vinculum prioris 1
matr. quo durante posterius est irritum. Et in hoc impedimento eum ordinem servabimus. 1. quidem de pluralitate nuptiarum, primis consistentibus aut dissolutis, sermo erit. Deinde de secundarum nuptiarum benedictione. Demum de bigamia ac pœnis civilibus, quibus secundæ nuptiæ afficiuntur. Præsens ergo disp. petit, an posteriores nuptiæ prioribus consistentibus interdictæ sint jure naturæ, atque ita pluralitas conjugum in nullo eventu liceat? Et ea quidem veritas tanquam Catholica præmittenda est, nunc in lege Evangelica prohibitum esse jure divino plures simul habere uxores. Quod definit *Trid. sess. 24. de matr. can. 2.* his verbis: *Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit.* Eandem veritatem olim definivit *Innoc. III. c. Gaudemus, de divort.* Et esse prohibitum, ita ut posterius matr. priori subsistente sit irritum, decidunt *Syricius Papa in epist. 1. & Innoc. I. epist. 9. & Alex. III. c. Licèt, de sponsa duorum Innoc. III. c. fi. eo tit. & Nicol. Papa*, & refertur *c. An non 24. q. 3.* Et probat *Innoc. III.* hanc veritatem, *d. cap. Gaudemus*, ex testimonio Christi *Matth. 19.* *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Ubi Servator noster volens restituere matr. ad eam rectitudinem & decorem, quæ in prima sui institutione habuit à Deo, sustulit omninò polygamiam, quasi primævæ matr. institutioni adversam. Cùm enim interdicat, dimissa uxore propter fornicationem, ad alias nuptias transire, à fortiori is transitus, uxore retenta, interdictus censendus est. Quod ideò mœchari dicatur, posteriorem ducens priori dimissa, quia ob adulterium non desinit prior esse vera uxor. Cùm ergo uxor retenta potiori jure gaudeat uxorio, retinet enim jus ad thorum & cohabitationem, quo dimissa ob adulterium caret, multo magis, ea retenta, illicitum erit aliam ducere. Præterea, quia Christus *Matth. 19.* revocat matr. ad primævam suam institutionem, dicens: *Qui fecit hominem, ab initio masculum, & fœminam creavit eos, & dixit: propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, itaque jam non sunt duo, sed una caro.* At matr. in prima sui institutione pluralitatem uxorum simul penitus exclusit. Illa enim verba *Gen. 2. Masculum, & fœminam fecit eos, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*, apertè significant unici cum unica conjunctionem. Quod etiam significavit Christus *Matt. 19.*

*Matt.*19. quando, relatis iis verbis, conclusit. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Quæ verba indicant matrimonii initio instituti effectum esse, conjuges ita uniri, ut una caro efficiantur. At ex unius viri cum pluribus uxoribus matrimonio non una caro, sed multiplex consurget, nec tam unio, quam divisio pullularet. Et ideò *D. Hier. D. Anselm. Beda, Theophylact. in eum locum, c.*19. *Matt. D. Chrysost. hom.*63. *in Matth. idem D. Hieron. l.*1. *in Jovin. D. Ambros. in l. de viduis. D. Aug. l.*1. *de nuptiis, & concupisc. c.*9. docent uxorum pluralitatem primævæ matrimonii institutioni adversari. Quod idem multis testimoniis probat latè *Arboreus lib.*1. *Theosop. c.*1. Item quia *D. Paulus* ubicumque de matr. loquitur, semper de uxore in numero singulari meminit, ut 1. *Corinth.*7. *Unusquisque suam uxorem habeat.* & alibi sæpe. Tandem quia si matr. consideretur quatenus est legis Evangelicæ Sacramentum, jure divino cum unica fœmina, dum ea superstes est, ineundum est, ut salvetur essentialis significatio hujus sacramenti, nimirum, matrimonii Christi cum Ecclesia, quæ est unica, ob unam fidem, & unum baptisma, quamvis in ea multi fideles existant.

2 Hinc confutatur aperta hæresis Lutheri, & Anabaptistarum, impiè defendentium pluralitatem uxorum. Quam & spurcissimus Machumetus in nefanda sua lege suis sectatoribus concessit.

3 Secundò deducitur non sine errore posse defendi sententiam Cajetani, qui 1. *Timoth.*3. *paulo post principium, explicans ea verba: Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* ait tunc temporis multos habuisse plures uxores: eo quod nullibi id reperiatur interdictum. Et *Marci* 10. *paulo post princ. explicans ea verba: Quicumque dimiserit uxorem,* ait legem de uxoris unitate nullibi in canonicis libris esse scriptam. Et *c.*19. *Matth.* satis indicat, nec explicitè nec implicitè extare talem legem in sacra Scriptura: atque adeò nullam divinam prohibitionem de uxorum pluralitate esse. Ducitur, quod locus *Matth.*19. ex quo n.1. diximus hanc prohibitionem deduci, referatur *Marci* 10. sic: *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Ubi non absolutè dicitur hunc esse adulterum, sed esse talem erga uxorem injustè dimissam, atque ipsa renitente migrantem ad secundas nuptias. Non ergo ex eo loco concluditur, uxorum pluralitatem in omni eventu esse jure divino illicitam. Sed hoc argumentum Cajetani minimè obstat. Tum quia *Innoc. III. c. Gaudemus, de divort.* & ante eum *Innoc. I. in epist.*3. *ad Exuperium c.*6. ex eo loco *Matth.*19 hanc uxorum pluralitatem à Christo Servatore nostro vetitam esse probant. Tum etiam, quia *D. August. l.*1. *de adulter. conjug. c.*11. *& Beda in c.*10. *Marci*, ita exponunt ea verba: *Mœchatur super eam*, non quod auferant adulterium, sed quod duplicem injustitiam implicent, alteram injustii repudii uxoris: alteram verò adulterii, alio inito matrimonio, priori uxore superstite.

4 Potissima autem hujus disp. difficultas eo pertinet, num prohibitio hæc sit peculiaris legis Evangelicæ, ita ut ante illam nulla extiterit lex naturalis aut divina positiva interdicens conjugum pluralitatem? Et quidem universi fatentur pluralitatem virorum respectu unius uxoris interdictam jure naturali prorsus esse: atque id matr. cum aliis præter primum virum eodem jure irritari, quod adversetur primario matr. fini: incerta enim erit proles, impedieturq; generatio ex plurium virorum commistione: aut enim nunquam aut rarius subsequetur, ut in meretricibus experientia testatur. Insuper adversatur etiam fini secundario. Nam domestica societas, & communicatio operarum, quæ ad vitam tuendam desiderantur, minimè obtinebuntur, ubi multa capita unius corporis sunt, nempè, multi viri in eadem familia. Quare licèt multi servi sint commodè unius domini, at nullus servus potest commodè multis dominis subiici, ac illis inservire, ut testatur Christus *Matth.*6. nec id matr. tuendæ paci deserviet, sed innumeras excitabit rixas, quas unica uxor tanquam subdita sedare nequibit. Quibus rationibus *D. Aug. lib.*3. *de doctr. Christ. c.*12. *& l. de bono conjug. c.*17. veritatem hanc comprobat: atque SS. Patrum veteris Testamenti exemplo, cum quibus sæpè in Sacris litteris dispensatum legitur: ut plures uxores ducerent: cùm tamen nullibi habeatur permissio, ut unica uxor pluribus viris nubat. Idemque probat *D. Th.*4. *d.*33. *q.*1. *a.*1. *ad* 7. quem universi sequuntur.

5 At num idem dicendum sit de pluralitate uxorum respectu unius viri, non convenit inter omnes. Quidam enim eam nec jure naturali nec divino antiquo positivo prohibitam esse censent. Ducuntur 1. quod uxorum pluralitas non adversetur primario matr. fini, sed illum optimè assequatur. Cùm unus vir multis fœcundandis mulieribus, earumque liberis educandis sufficiens sit. Qui primarius est matrimonii finis. Et confirmatur, quia secundario matrimonii fini, nimirum, tranquillæ conjugum cohabitationi, non obstat per se hæc uxorum pluralitas, sed ipsarum malitia ac protervia. Quippe unica uxor contentiosa jurgia excitat, tranquillitatemque domus perturbat: quam tamen plures pacificæ conservant. At quæ per accidens ac ex malitia eveniunt, attendenda minimè sunt, nec sub artem cadunt. Et confirm. 2. quia secundarius finis cedit primario id petenti. Quando ergo generatio prolis ac ejus multiplicatio, qui finis primarius est, petit uxorum pluralitatem, quod prima sterilis sit, ea non repugnabit jure naturæ, quamvis secundarius finis non ita perfectè comparetur. Et 3. confirm. quod universæ operæ, ad domesticam gubernationem spectantes, melius per virum, quam per mulierem præstari possint. Quod docuit *D. August.* explicans ea verba *Genes.*2. *Faciamus ei adiutorium.* Atque idem tradit *D. Th.*1 *p. q.*92. *a.*1. *corp.* docens fœminam formatam esse non in adiutorium alicujus operis, cum ad quodlibet opus convenientius juvari possit vir per alium virum, sed in adiutorium generationis. Secundò principaliter prob. hæc sent. Quia *D. Aug. l. un. de bono conjug. c. fi. in princ.* expressè docet, antiquis Patribus illicitam non fuisse uxorum pluralitatem. Cùm nec contra naturam id efficerent: eo quod non causa libidinis, sed prolis multiplicandæ ducebantur: neque contra legem, nec contra morem. Quia eo tempore prohibita non erat. Et confirm. quia *idem D. August. lib.*22. *contra Faustum cap.*47. *&* 48. & refertur *c. Obiicitur*, 32. *q.*4. excusat Jacob, qui quatuor uxores duxit, ratione consuetudinis, ibi: *Quando mos erat, crimen non erat.* Ubi *gl. verb. Crimen*, inde infert consuetudinem aliquando à culpa excusare. Et *Josephus lib.*17. *de antiq. c.*1. asseverat Judæis more majorum licuisse simul plures uxores habere. At consuetudo non potest prævalere adversus jus divinum aut naturale, sed adversùs solum jus humanum, *c. fi. de consuet.* Atque *D. Th.*4. 33. *q.*1. *art.*1. *ad* 1. fatetur consuetudinem posse ab hac uxorum pluralitate excusare. Tertiò, quia *idem D. August. lib.*1. *de nuptiis c.*9. *& l. de bono viduit. c.*7. *ex Conc. Coloniensi tractatu de matrimonio, c. incipienti, Cæterum nec natura*, clarè probat virorum pluralitatem naturæ matrimonii adversari, non autem uxorum multitudinem. Quod vir caput sit, ac principem in familia locum obtineat, fœmina autem sit subdita. At ea principii, & dominantis natura est, ut singularitatem amet, secùs autem est de subjecti natura. Ut in corpore animato multi pedes sunt, at unum semper caput. Et gubernationi domesticæ plures dominos uni servo præesse valdè obstat, non tamen plures servos uni domino subiici. Quartò, quia *D. Hier. epist. ad Oceanum* manifestè sentire videtur, antiquitus nulla lege interdictam esse polygamiam. Quod idem tradit *D. August. l.*3. *de doct. Christ. c.*12. *& l.*16. *de civit. Dei c.*38. Quintò, quia *Greg. III. epist.*4. *ad Bonifacium*, & refertur *c. Quod proposuisti* 32. *q.*7. uxorem secundam ducere concessit cuidam ob primæ ægritudinem. Quam dispensationem concedere nequisset, si hoc juri naturæ adversaretur. Sextò, quia creditu difficillimum est plurimas Gentes lumine ac ratione naturali destitutas esse, apud quas uxorum pluralitas permittebatur. Quas ultra *Tiraquellum lib.*7. *connub. n.*16 *& Alexandrum ab Alexandro lib.*1. *dierum genialium, c.*24. latè refert *Menochius de arbitrar. lib.*2. *centur.*5. *casu* 420. *à n.*72. Immò Valentianus senior (ut refert *Socrates lib.*4. *sua hist. cap.*31. legem tulit, ut cuilibet plures uxores ducere liceret. Et Julius Cæsar, teste *Sueton. in ejus vita, c.*52. hanc etiam promulgari legem jussit. Et confirm. quia viri sanctissimi in veteri lege plures simul uxores habuere. Ut Abrahamus Sarram, & Agar, *Genes.*6. Jacob Liam, & Rachel Balaam, & Zelpham, *Gen.*29. *&* 30. Helcana Annam, & Phenennam, 1. *Reg.*1. Moyses Mariam, & Æthiopissam *Num.*12. nec de dispensatione divina constat. Septimò, quia si licet uxori in totum jure suo cedere, consensum præstans ut vir profiteatur; cur non licebit attento solo naturæ jure, sibi in parte præjudicare, consentiens ut aliæ simul uxores potestatem corporis viri sui habeant, legitimo cum eis matrim. inito? Et ideò hujus sent. sunt *Durandus* 4. *d.*33. *q.*1. *n.*9 *&* 10. *Gerson.*2. *p. in regulis moralibus*, ubi de matr. *alphabeto* 25. *lit. I. Cajetanus c.*16. *in Genes. paulo post princ. Abulensis* 1. *Reg* 8. *qu.*25 *& cap.*19. *Matth. q.*30. *in solutione ad* 2. *& q.*33 *cor. & ad* 1. *Medina l.*4. *de sacrorum hominum continentia, controv.*1. *toto cap.*9. *Veracrux* 2. *p. Speculi art.*15. *concl.*1. *&* 2. *Palacios* 4. *d.*33. *disp.*1. *col.*16. *fol.*732. Atque id non esse contra jus naturæ, benè tamen contra divinum positivum vetus, ut affirmant, quamvis sub obscurè, *Scotus* 4. *d.*33. *q.*2. *art.*2. *& ibi Supplem. Gabr. q.*1. *art.*2. *fine.*

Alii sunt in alio extremo, opinantes polygamiam adeò jure 6
naturæ interdictam esse, ut pugnet cum conjugii veritate, ita ut nullo modo possit verum conjugium iniri cum secunda uxore. Prob. quia matrimonium consistere nequit absque mutua corporum traditione, at omninò repugnat rem uni traditam, alteri tradi. Et confirm. quia 1. *Cor.*7. sic dicitur: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir, similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Ubi vir, & mulier æquiparantur quoad mutuam corporum potestatem tradendam. Sicut ergo naturæ matrimonii prorsus repugnat, mulierem non ita in solidum tradere sui corporis potestatem uni viro, ut eo superstite ea possit alteri viro tradi: ut n.4. probavimus, ita similiter repugnabit, ne omninò, & in solidum tradat vir eam sui corporis potestatem uxori, ut integrum illi sit alii simul uxori eam tradere. Secundò, quia si mulier non tradat in solidum sui corporis potestatem viro, non erit legitimum matrimonium. At cum contractus hic sit reciprocus, & utrimque æqualis, non censetur eam tradere mulier, nisi vir similiter tradat. Tertiò, quia per matr. se obligat vir ad reddendum debitum uxori, quoticscumque illa petierit. Quod utique præstare nequiret, si salva matr. substantia posset se cum pluribus uxoribus copulare. Si enim simul eæ peterent, eis satisfacere minimè posset. Quartò, quia contra primum juris naturæ principium est, ut vir erga uxorem id faciat, quod erga se ab uxore fieri meritò ac jure optimo recusat. Cum ergo meritò renuat uxorem alii viro nubere, contra prima naturæ principia erit, ut ipse possit uxorem aliam simul habere. Tandem quoniam

id quod

id quod in prima sui institutione matr. sortitum est, illud natura dictante, videtur ita esse de jure naturæ, ut absque illo conjugii essentia consistere nequeat. At in prima matrimonii institutione tantùm licebit uxoris unitas, (ut o 1. probavi.) Et ideò hanc sententiam tuetur *Aureolus relatus à Capreolo 4. d. 33. q. 1. art. 2.* Et videtur tenere *Victoria relectione de matr. priori parte, part. prima, n. 3.* ubi ait essentiam matrimonii petere obligationem mutuam certi viri, & certæ fœminæ, quamvis non declaret quid per hæc intelligat. Eandem videtur tenere *Menochius de arbitrariis, lib. 2. centur. 5. casu 420. à n. 46.* rationes enim, quibus utitur ad probandum pluritatem uxorum adversari juri naturæ, clarè hanc partem probant. Ejusdem videtur *Petr. de Ledesm. de matr. q. 65. a. 1. concl. 2. & duplici seq.* ubi probat ita pluralitatem uxorum esse contra jus naturæ, ut sit etiam contra primarium matrimonii finem.

7 Cæterum ut quid tenendum sit explicem, præmittendum est duplicia esse præcepta ad jus naturæ pertinentia. Quædam universalia, quæ sunt velut prima principia juris naturæ, quæ certissimam ac inviolabilem rectitudinis regulam continent: ac proinde in ea nulla cadet dispensatio, ut sunt præcepta Decalogi. Alia verò sunt quæ ea primis principiis tanquam conclusiones derivantur, quæ quidem licet rectitudinis regulam contineant, non tamen ita inviolabilem, quin ab ipso naturæ Authore propter aliquas circumstantias mutari valeant.

8 Hoc præmisso, media sent. inter duas extremas, n. 5. & 6. relatas, amplectenda est, & dicendum polygamiam unius viri cum pluribus uxoribus non esse omninò contra jus naturę: atque adeò non esse contra prima ac universalia ejus principia: sed aliquo modo adversari juri naturæ, quatenus est contra conclusiones ab ipsis primis principiis derivatas: eo quòd non repugnet matrim. naturæ, nec primario ejus fini: sed non satis cum matrim. congruat, si omnes illius fines spectemus: atque proinde matrim. illud cum alia uxore initum priori superstite, esse attento ipso naturæ jure nullum. Priorem partem probat argum. 1. nu. 5. relatum. Prætereà quia alias Deus non posset dispensare circa uxorum pluralitatem. Cujus contrarium nu. 11. ostendemus. Posterior verò pars inde suadetur. Quòd uxorum pluralitas adversetur secundario matrimonii fini, nimirum, tranquillæ ac pacificæ cohabitationi conjugum, ac gubernationi domesticæ: qui finis est secundarius, (ut testatur *Philosophus 8. Eth. cap. 9.*) Uxor enim non subditur viro ut famula, sed ut socia, & collateralis, ac in domestica gubernatione principatum tenens, (ut fusius probant *D. Chrysost. homil. 20. in epist. ad Ephes. D. Thom. 1 p. q. 92. art. 3.*) At omnis principatus, quo pax servetur, suaptè natura singularitatem amat, (ut docet *D. Aug. lib. de bono conjug. c. 17.*) Et ideò non est simile de subjectione, qua plures servi uni domino subduntur. Et confirmatur, quia pax nequit esse in familia in eo eventu. Tum quia facillimo negotio invidiæ, & rixæ inter uxores illas pullulabunt: & id maximè, si una præ aliis à viro diligatur. Tum etiam, quia participatio plurium in eodem officio lites non modicas affert. Unde vulgare proverbium emanavit: *Quien es tu enemigo, sino el que es de tu oficio?* Cujus rei singulare testimonium est, inter sanctas etiam fœminas, eidem viro conjugatas, hujusmodi rixas subortas esse. Sicut de Sara, & Agar, & Lia, & Rachele, sacræ litteræ commemorant, *Gen. 16. & 30.* Et de Anna, & Phenenna *1. Reg. 1.* Cujus etiam rei testimonium non mediocre est responsum Socratis, qui (ut tradit *Aulus Gellius lib. 1. noct. Attic. cap. 17.*) admiranti Alcibiadi, quòd duas ferret domi uxores, respondit: *Hæ me domi docent tolerantiam, qua in publico utendum est.* Atque Euripides, qui pariter duas uxores habuit, dicebat in Andromache, teste eodem *Aulo Gellio lib. 15. noct. Atticarum cap. 20.*

Nunquam duplicia connubia collauda vere mortalium,
Neque binas matres habentes liberos,
Rixas quidem domorum, tristesque offensas.

Neque id per accidens, sed ex natura rei oritur, attento fœminarum nativo ingenio, & amore, quo uxor virum prosequitur. Non enim fert amor consortium in re amata. Immò è contra rarò, & ex fœminarum bonitate accideret has rixas non oriri, cum multitudo uxorum eas afferat. Ars autem sicut, & lex ea, quæ rarò accidunt, minimè spectat, sed quæ frequenter, & in plurimum, *l. Nam ad ea, ff. de legibus.* Et confirmatur amplius, quia quędam opera sunt in domestica gubernatione propria uxoris, & alia propria viri, teste *Arist. 3. Oecon.* Unde *D. Th. 1 p. q. 92. a. 2. corp.* ait fœminam formatam esse in adiutorium viri, quoad domesticam gubernationem. Quod latiùs ibi explicat *Cajetan.* Secundò, quia uxorum pluralitas adversatur alii fini secundario matrimonii, nempe quatenus est in remedium concupiscentiæ. Non enim vir poterit satisfacere concupiscentiæ uxorum plurium. Et continget illas simul debitum petere, & cum vir nequeat illis correspondere, periclitabitur continentia illius, cui debitum negatur. Tertiò, quia *Innoc. III. c. Gaudemus, de divort.* ait nulli unquam licuisse absque divina dispensatione plures simul habere uxores. Atque *D. Chrysostomus homil. 56. in c. 30. Genesis*, docet consuetudinem habendi plures uxores fuisse iniquam citra divinam dispensationem. At si sola lege humana probibita, aut nulla consuetudo prævaleret, nec divina dispensatione opus esset. Et confirmatur, quia si sola lege Evangelica positiva esset interdicta hæc uxorum pluralitas, minimè ligaret infideles: ac proinde illis licita nunc esset. Cum ante susceptum baptisma, peculiaribus populi Christiani legibus minimè adstriagantur. Cujus tamen contrarium decidit *Innoc. III. d. c. Gaudemus*, dicens infideles pluribus uxoribus conjunctos, cum sola prima debere post baptisma remanere. Si enim ea matrimonia essent legitima, non dissolverentur per baptismum, ut constat ex *eod. c. Gaudemus, & c. Quanto, de divort.* Tandem, quia nec lege civili apud Ethnicos unquam permissa fuit uxorum pluralitas, tanquam rationi naturali adversa, (ut latè probat *Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 5. casu 420. n. 89. & seqq.*) Immò rejecta fuit lex, quæ jussu Caii Cæsaris scripta est, eam permittens, teste *Sueton. in Julii Cæs. vita c. 52.* Et ideò hanc sententiam sustineot *D. Th. 4. d. 33. q. 1. a. ... corp. & ad 1. 6. & 9. a. 2. corp Ricardus ibi a. 1. q. 1. Palud. q. 1. a. 1. nu. 9. Capreol. q. 1. a. 1. conclus. 1. Deza q. 1. a. 3 notabili 1. Sotus q. 1. toto a. 1. D. Antonin. 3. p. tit. 14. c. 10. §. 1. Dried. l. 1. de libert. Christ. c. fi. paulo post princip. Catharinus lib. 5. contra Cajet. c. de matrim. Ferrara 3. contra Gentes c. 124. Covar. 4. decret. 2 p. c. 7. §. 3. n. 1. & 2. Ledesm. 2. p. 4. qu. 67. a. 1. Vigaerius lib. institut. c. 16. §. 7. vers. 12. Corduba in suo quæstion. lib. 4. q. 3. dub. 2. Angles Floribus 1. p. de matrim q. 7. a. 1. in princ. ex 1. usque ad 4. concl. Bellarm. lib. 1. de matr. cap. 11 proposit. 2. Valentia 4 p. disp. 10. q. 1. punct. 3. col. 3. vers. Quintò, Pereira in c. 16. Genes. disp. 1. n. 2x. Enriq. lib. 12. de matr. c. 6. n. 1. Celaja 4 d. 33. q. 1. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de matr. *cap. 56. Barth. à Ledes. dub. 72. de matr. quatuor primis concl. Majoris 4. d. 3x. q. 1.*

9 Hinc deducitur nullatenus posse Pontificem in hac uxorum pluralitate dispensare. Quòd tum lege naturali, tum etiam lege Christi ob veram Sacramenti significationem interdicta sit. (Sicut probavi n. 1.) Constat ex *c. Gaudemus, de divort.* ubi eam nunquam licuisse citra divinam dispensationem deciditur. Atque ita docent *D. Th. 4. d. 33. q. 1. a. 2. corp. & ibi Durand. q. 1. n. 11. Ricard. a. 1. q. 2. Palud. q. 1. a. n. 17. Suppl. Gabr. q. 1. a. 2. concl. 6 & 8. Majoris q. 1. in arg. contra 3. concl. Capreolus qu. 1. a. 3. in solut. ad 1. Aureoli, Deza, qu. 1. a. 3. notab. 1. Abul. c. 19. Matth. qu. 36. Driedo l. 1. de liber. Christ. c. 1. ult. fi. D. Antonin. 3. p. t. 14. c. 10. §. 2. Sot 4. d. 33. qu. 1. a. 2. col. 10. concl. 4. Ledes. 2. p. 4. q. 67. a. 2. col. antepenult. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 3. n. 1. Ferrara 3. contra Gentes c. 124. Bellarm l. 1. de matrim. c. 11. propos. 1. Angles Florib. 1. p.* ubi de matr. *q. 7. a. 1. diffic. 5. Enriq. l. 12. de matr. c. 6. n. 3. Petr. de Ledes. de matr. qu. 65. a. 2. dub. 1. concl. 5. & dub 4. concl. 1. Bart. à Ledesma dub. 72. de matr. concl. 5. Palacios 4. d. 33. disp. 1. col. 17.* Nec audiendi sunt aliqui quos tacito nomine refert *Durand. proximè allegatus*, dicentes posse Pootificem dispensare: atque id saltem non esse contra rationem.

10 Secundò deducitur, nulla consuetudine effici posse licitam hanc uxorum pluralitatem. Quod consuetudo prævalere nequeat adversùs jus naturale, & divinum positivum, sed solùm contra humanum, *c. fi. de consuet.* Sic tradunt *D. Antonin. & Driedo n. præc. allegati, Sotus 4. d. 33. q. 1. a. 2. col. 8. vers. Et per hoc diluuntur, Cov. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 3. n. 1.*

11 Tertiò deducitur, posse Deum dispensare in hac uxorum pluralitate. Quia nulla invenitur repugnantia: nec est contra prima juris naturæ principia. Idque amplius constabit ex dicendis num. seqq.

12 Quartò deducitur, veteres patres legis antiquæ pluribus uxoribus conjunctos, culpæ immunes fuisse, eo quòd Deus cum illis dispensarit. Quod asserit *Innoc. III. c. Gaudemus, de divort.* Atque multis relatis, & explosa eorum sententia, qui dicunt nunquam licuisse uxorum pluralitatem, sed permissam fuisse tanquam minus malam, probat latè *Bellarm lib. 1. de matr. toto cap. 11.* Hæc autem dispensatio non concessa est externa aliqua scriptura, aut loquutione, sed inspiratione interna facta Patriarchis, quæ derivata est vi exempli, & consuetudinis ad reliquos ex populo Israelitico, ac proinde omnibus illis pluralitas uxorum licebat. Quod tanquam notum supponitur *Deuteron. 20.* ibi, *Si habuerit homo duas uxores.* Et ita docent *D. Tho. 4. d. 33. q. 1. a. 2. corp. & ibi D. Bonavent. a. 1. q. 3. Ricard. a. 1. q. 2. Supplem. Gabrielis q. 1. art. 3. dub. 1. Capreol. q. 1. art. 3. in solut. ad 4. Durand. Sotus qu. 1. art. 2. col. 7. vers. Sed dubitatur, Ledes. 2. p. 4 qu. 67 art. 2. Bellarm. d. c. 11. proposit. 3. & 4. Valentia 4. par. disp. 10. q. 1. punct. 3. colum 3.*

13 Et quidem satis probabile est, eam dispensationem extensam esse ad populum Gentilium, atque ita eis antiquitus fuisse licitam uxorum pluralitatem. Idque docere videtur *D. Aug. lib. 22. contra Faustum c. 47.* Et dicunt esse probabile, *Bellarm. l. 1. de matr. c. 11. propos. 6. Ledes. 2. p. 4. q. 67. art. 2. Valentia 4. p. disp. 10. q. 1. punct. 3. col 4.* At probabilius est, non esse extensam. Quod in eo ratio dispensationis non militaret, nempe fidelis populi multiplicatio. Quare nisi ignorantia excusarentur, peccati rei erant Gentiles polygamia utentes. Atque ita docent *Sotus 4. d. 33. q. 1. art. ... col. 7. vers. Longè tamen, Angles Floribus 1. p. de matr. q. 7. art. 1. diffic. 3. Enriq. l. 12. de matr. c. 6. n. 2. & lib. 11. c. 2. n. 3. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 72. concl. 6.*

14 Cæterum jam in lege Evangelica ejusmodi dispensatio cassata est à Christo Servatore nostro, quando *Matt. 19.* reduxit matr. ad primævum statum, in quo unica uxor licebat; (ut n. 1. probavimus.) Quare nullis fidelibus nec infidelibus licita est hodie polygamia, & dum infideles baptisma susceperint, cogendi sunt ad primam uxorem legitimam redire, separandique sunt ab aliis matrimoniis ea superstite initis, tanquam ab omninò irritis. Quod expressè decidit *Innoc. III. c. Gaudemus, de divort.* Quia lege naturali, qua omnes etiam infideles adstringuntur, id matr. erat irri-

irritum: & ex sola Dei dispensatione valebat; (ut constat ex dictis nu. 8. & 12.) cassata ergo dispensatione per Christum, jam matrim. illud manebit in terminis juris naturæ irritum. Itaque dico esse irritum respectu infidelium, propter legem positivam Christi: ea enim non obligat infideles ante susceptum baptisma: sed propter jus divinum naturale id irritans, ad quod sublata dispensatione per Christum, reductum est matrimonium. Et ita nunc minimè licere infidelibus polygamiam, & secundas nuptias esse irritas, docent *Sotus 4. d. 33. q. 1. a. 2. col. 9. concl. 3. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 11. ad fi. Valentia 4. p. disp. 10. q. 1. puncto 3. col. 4. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 3. a. 3. in comment. littera M. & lib. 12. c. 6. n. 2. Ledes. 2. p. 4. q. 67. art. 2. col. antepenult. Veracruz 2. p. Speculi, a. 18. concl. 2. Petr. de Ledes. de matr. q. 65. a. 2. dub. 3. concl. 5.* Quare tolerandum non est quod dicit *Abulensis c. 19. Matthæi qu. 35. paulò post princ.* ubi ait posse sustineri, infideles nunc non peccare accipiendo plures uxores. Et ad *cap. Gaudemus, de divort.* respondet, cogi infideles dimittere posteriorem uxorem, quando ad fidem veniunt, non quod peccarint accipiendo, sed retinendo: cum jam legi Christi subjecti sint. Verum hæc evasio ex eo confunditur, quòd baptismus non solvat conjugia, ut habetur *eo. c. Gaudemus, & cap. Quanto, de divort.* Atque minus tolerari debet *Veracruz 2. p. Speculi, a. 17. concl. 5.* dicens esse valdè probabile, infideles non delinquere plures nunc ducendo uxores. Quòd sola lege positiva Christi ipsos non obliganti ante baptismum interdicatur. Quod est contra expressam Innocentii III. decisionem *d. c. Gaudemus*. Quare meritò *Enriquez* id erroneum appellat; & *Petrus de Ledesma* temerarium, ac errori proximum.

15 Ultimò deducitur, quid in ea quæstione sentiendum sit. An Deus possit dispensare, ut una uxor pluribus viris nubat? Communiter enim tradunt DD. in id non cadere dispensationem. Et *Bellarm. lib. 1. de matr. cap. 11. post 2. propos.* expressit nec Deum posse dispensare: eo quod sit contra prima principia juris naturæ. Verum nullam video repugnantiam, nec hoc ita intrinsecè malum esse, quin Deus possit dispensare. Quod docent *Majoris 4. d. 33. q. 1. in 1. arg. contra 1. conclus.* Et latius probans *Petr. de Ledesma de matr. qu. 65. art. 2. dub. 2. conclus. 2.*

16 Ad argum. n. 5. proposita resp. Ad 1. argum. dic illud probare, non esse uxorum pluralitatem contra prima juris naturæ principia, quod n. 8. fassi sumus. Ad 1. confirmationem constat ex dictis n. 8. ubi probavi oriri per se. Ad 2. confirm. dic, tunc non semper cedere finem secundarium, sed solùm dispensante eo, cujus est in illo præcepto dispensare, qui in præsenti est solus Deus. Ad 3. confirmationem constat etiam ex dictis n. 8. ubi probavimus quædam opera domestica fœminis peculiaria esse, & in adjutorium viri ad ea præstanda formatam esse mulierem. Et *D. August. ac D. Thom.* loquuntur de fœmina, & viro absolutè; (ut explicat *Cajet. eod. art. 1. 6.*) nam omnia opera domestica possunt ita benè ac melius per alium virum exerceri. At comparando uxorem ad virum, ad quædam aptior est uxor, immò dedecent virum: & melius præstantur per uxorem propter arctum amicitiæ cum marito vinculum, quam per alium virum. Ad 2. principale & confirmationem dic, ea testimonia intelligi, supposita divina dispensatione: quæ consuetudinem illam licitam reddebat, & efficiebat non esse contra legem. Et ita *D. August.* ibi non dixit, *quia mos erat, peccatum non erat. Sed quando mos erat*: quasi mos non sit causa, sed divina dispensatio morem excusans. Et quamvis mox subdat: *nunc quia mos non est, crimen est*: intelligitur juxta præmissa. Quia non est mos divina dispensatione approbatus. Ad 3. dic mentem *D. August.* solùm esse, non ita juri naturæ adversari pluralitatem uxorum, ac pluralitatem virorum. Et ad similitudinem adductam de servis constat ex dictis n. 8. Ad 4. dic sicut dixi ad 2. Ad 5. dic cum *Glossa eo. cap. Proposuisti, verb. Nubat, Soto 4. d. 33. q. 1. a. 2. in fi. corp. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 5. casu 420. num. 95. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 11. fin. & lib. 4. de Pontif. c. 12. colum. 1.* priorem non fuisse legitimam uxorem ob impedimentum perpetuum: idque solum declarasse Pontificem. Quòd si obiicias, non videri judicare prius matrim. nullum: cum dicat non debere virum à priori uxore debitum subsidium auferre, dic cum *Gloss. eo. verb. Nubat*, intelligi de dote restituenda: aut si de alio subsidio accipiatur, esse consilium. Ad 6. dic, id non esse mirum, sicut aberrarunt colendo deos falsos. Ad confirmationem constat ex dictis n. 12. Ad ultimum dic, posse quempiam juri suo renuntiare, quando nulla alia ratio prohibitionis adest: præter alterius præjudicium: ut contingit in negatione debiti. Secus ubi aliunde oritur prohibitio: ut contingit hic. Plures enim habere uxores est illicitum, non ob injuriam uxori illatam, sed quia est contra rectæ rationis dictamen, ad finem secundarium matrimonii. Ad 1. argum. ex propositis n. 6. dic, posse virum tradere sui corporis potestatem uxori, salva matrimonii essentia, non omninò in solidum, ita ut simpliciter uni soli mulieri tradatur, ita ut non possit alteri tradi ad similes generationis actus: sed sufficere ad matrimonii veritatem, tradere quantum satis est ad liberorum procreationem. Ad confir. dic, virum non habere potestatem sui corporis, in quantum eam tradit uxori. Vel loquitur, ut contingit de facto in matrimonio post legem Evangelicam, in quo est mutua ac æqualis traditio utrique in solidum. Non tamen ex natura quid simile utrumq; repugnat. Ad 2. dic de facto rem jam sic se habere. At sic non se haberet Deo dispensante in uxorum pluralitate. Sed necessariò, ut verum consisteret matr. deberet mulier totam sui corporis potestatem tradere viro: nec jure vellet similiter virum ei in solidum potestatem tradere, sed quatenus sobolis procreatio petit. A 3. dic cum *D. Th. 4. dist. 33. q. 1. a. 1. ad 6.* Si attendamus finem matrimonii primarium, id non petere, ut vir reddat debitum uxori, quotiescumque illa petierit, sed quantum sufficit ad concipiendum: ad id postulat, quoad finem ipsius secundarium, qui est concupiscentiæ mederi, cavendo fornicationis periculum. Et ideò ducens plures, non se obligat ad impossibile, attento primario matrimonii fine. Ad 4. dic, esse contra prima juris naturæ principia, ut quis erga alterum sufficiat quod erga se fieri non vult, servata proportione. Non enim si prælatus vult ne subditus ei resistat, sed obediat, debet similiter velle non resistere subdito, & ei obedire. At non est eadem proportio, ut constat ex dictis nu. 1. & 8 Ad ultimum dic, cum natura humana omni defectu vacans instituta sit, non solum esse ei indita illa, sine quibus primarius matrimonii finis obtineri nequit, sed etiam sine quibus secundarius difficilè obtinetur.

DISPUTATIO LXXXI.

An secundæ, & ulteriores nuptiæ, prioribus morte alterius conjugis dissolutis, licitæ sint.

SUMMARIUM.

Refertur quædam hæresis, num. 1.

Secundæ, & ulteriores nuptiæ prioribus dissolutis licitæ sunt, ac verum Sacramentum, n. 2.

Qualis certitudo mortis prioris conjugis desideretur ad transitum ad alias nuptias? Et an liceat illis contractis ante petitam certitudinem mortis, petere & reddere? Remissivè, n. 3.

Solvuntur argumenta. Et explicantur c. Quomodo, c. De his, c. Hac ratione 31. q. 1. n. 4.

Quidam hæretici secundas, & ulteriores nuptias etiam prioribus morte alterius conjugis dissolutis damnarunt. Ita 1
Montanus, & Cataphrygæ, teste *D. Aug. l. de hæresibus, c. 26.* & Cathari. teste *eod. c. 38* Atque in eodem errore fuit *Tertull. l. de monogam.* teste *eod. D. Aug. ibi. c. 86.* Eandem hæresim tuentur Novatiani, ut constat ex *Conc. Niceno can. 8.* Et probant 1. ex *D. Ambros. 1. Cor. 7.* ubi secundas nuptias affirmat minimè esse bonas. At *Auctor operis imperf.* (quod à quibusdam D. Chrysost. tribuitur) *homil. 32. in Matth.* & refertur *c. Hac ratione 31. qu. 1.* eas fornicationem appellat. Et *D. Hieron. l. 1. contra Jovinian.* & refertur *c. Quomodo 31. q 1.* eas expressè damnat. Et *l. 2. contra eundem* multa in secundas nuptias congessit. 2. quia in *Concil. Neocæsariensi, c. 3. & 7.* & refertur *c. De his 31. q. 1. & in Concil. Laodic. can. 1.* ineuntibus secundum matrimonium imponitur pœnitentia. 3. quia Ecclesia statuit transeuntes ad secundas nuptias esse bigamos, eosque ab ordinibus suscipiendis expellit, ut constat ex *toto t. de bigamis*, ac in aliquo eventu denegat secundis nuptiis benedictionem, *c. 1. & c. Vir, de secund. nupt.* quod iniquum foret, si licitæ essent. 4. quia eæ non perfectè significant conjunctionem Christi cum Ecclesia. Et ideò defectu Sacramenti inducunt bigamiam, *c. Debitum, de bigamis*. Non ergo sunt Sacramentum. Tandem, quia multæ leges editæ sunt diversas statuentes pœnas transeuntibus ad secundas nuptias in odium illarum: nempe *l. Fœminæ, l. Generaliter, l. Si quis prioris, §. In illo, l. Hac edictali, in princip. auth. Ex testamento, C. de secund. nupt.* & multæ aliæ. Et quam apud ipsos etiam Ethnicos fidei lumine destitutos odiosæ fuerint, ac abominabiles, constat ex multis per *Tiraquell.* adductis, *l. Boves, §. Hoc sermone, in princ. n. 143. & multis seq. ff. de verb. sign.* Sunt ergo illicitæ.

At veritas Catholica est, 2. 3. 4. & ulteriores nuptias, priori- 2
bus dissolutis, licitas esse, ac verum Sacramentum. Prior pars, nimirum, esse licitas, constat ex *c. 7. ad Rom. Quæ sub viro est mulier, alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Et 1. *Corinth. 7. Si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat.* Quem locum expendens *D. Augustin. lib. de bono viduali cap. 12.* animadvertit non dixisse D. Paulum, si dormierit primus vir, aut 2. aut 3. sed indefinitè. Et 1. *Ad Timoth. 5.* loquens D. Paulus de viduis voto castitatis minimè adstrictis, ait: *Volo juniores nubere.* Et *Concil. Nicenum, c. 8.* petit à Novatianis redeuntibus ad Ecclesiam ut fateantur se communicaturos cum his, qui ad secundas nuptias transiere. Et *Conc. Florentinum* in Armenorum instructione, secundas & quasvis alias ulteriores nuptias approbat. Et *c. 1. & c. Vir, de secund. nupt.* eas licitas esse supponitur, & tantum illis denegatur benedictio, quando saltem alteri conjugi in priori matr. impertita est, ne repetita in vilipendium eat. Et universalis Ecclesiæ consuetudo eas approbat. Atque ex sanctis Patribus *D. Aug. l. 2. contra advers. legis cap. 11. Et 1. Corinth. 3.* relatus *c. penult. & c. fi. 31. qu. 1. Et lib. 16. de civit. c. 34. D. Hieron. in apolog. contra Jovinian.* & refertur *cap. Aperiant 31. q. 1. Et epist. 11. ad Ageruchiam cap. 3. D. Chrysost. homil. 20. in epist. ad Ephesios*. Et probatur hac ratione, quia cum primæ nuptiæ

morte

morte penitus dissolutæ sint, nullum possint aliis legitimè ineundis impedimentum præstare: id etiam constat ex primævo matrimonii fine, nimirum, sobolis procreatione: fieri enim potest, ut prius matrim. ea careat. Et ex alio matrimonii fine, qui est ardorem concupiscentiæ temperare: ferventior enim esse solet in viduis, ob copulæ consuetudinem. Tandem prob. posterior pars, nempe, illas esse Sacramentum. Quòd inveniantur in eis omnia ad Sacramentum requisita, sicut in primis, nimirum personæ legitimæ, quæ sunt debita materia remota: expressiones consensuum, quæ sunt materia propinqua & forma. Item, quia matr. legitimum in nova lege est Sacramentum, ut definit *Trid. sess. 24. de matr. can. 1.* At secundæ, & ulteriores nuptiæ, primis dissolutis initæ, sunt legitimum matrim. novæ legis. Ergo erunt Sacramentum.

3 Qualis autem certitudo mortis prioris conjugis desideretur, ut liceat transitus ad alias nuptias, dixi lib. 2. tota 4. disp. 2. Et an in dubio matrim. posteriori inito liceat petere, & reddere, dixi ibi, à disp. 41. usque ad 45.

4 Ad argum. num. 1. proposita resp. Ad 1. & 2. dic in omnibus illis testimoniis non damnari secundas nuptias, quod illicitæ sint, nec per se reprobari, sed per accidens ob nimiam concupiscentiam, & intemperantiam, ex quibus illarum repetitio proficiscitur: atque ob illam intemperantiam imponitur pœnitentia. Ad 3. dic eam Irregularitatem indici, non eo quòd secundæ nuptiæ improbentur, aut à vera Sacramenti ratione deficiant: sed quia non ita perfectè conjunctionem Christi cum Ecclesia repræsentant: denegatur etiam benedictio ob rationem n. 2. traditam. Ad 4. dic, non esse de essentia Sacramenti, ut perfectè significent unitatem unici sponsi cum unica sponsa, qualis reperitur in conjunctione Christi cum Ecclesia: sed ut conjunctionem illam significent. At accidentaria est unitatis illius significatio. Ad ultimum fateor eas legibus civilibus odiosas fuisse: at omnes eæ pœnæ in odium secundarum nuptiarum inflictæ sunt jure can. correctæ, tanquam contra bonos mores, & debitam matrimonii libertatem, ut latius disp. 87. dicemus.

DISPUTATIO LXXXII.

An secundis nuptiis benedictio impertienda sit: & quam pœnam incurrat sacerdos benedicens?

SUMMARIUM.

Explicatur antiquitas benedictionum nuptialium, & earum convenientia, num. 1.

Benedictiones hæ à quo conferendæ sint: & quam pœnam incurrat sacerdos absque proprii parochi licentia eas impertiens, n. 2.

An suspensio hæc incurratur, quando sacerdos non benedicit alieno parochiano, sed dat licentiam benedicendi. Et qualis ignorantia excuset ab illa. Et an per hanc suspensionem Tridentini sublata sit excommunicatio contra regulares solemnizantes matrim. n. 3.

An sufficiat parochus utriusvis contrahentis? n. 4.

Quis dicatur proprius parochus, vel ordinarius ad has benedictiones conferendas: & an privilegium bullæ concedat aliquid circa hoc: & an licentia debeat esse specialis: & qualis parochus eam concedere valeat? Remissivè, n. 5.

An sit peccatum omittere benedictiones: & an sint dandæ infidelibus conjugatis ad fidem conversis? n. 6.

Quale damnum sequatur conjuges differendo benedictiones? Et an filius à patria potestate eximatur etiam quoad odiosa eis recepris? Et an nepos natus aut conceptus ante susceptas à patre benedictiones, & ita si ipso nondum emancipato nascatur, sit sub avi potestate? num. 7.

Quale peccatum sit, matrimonium ante benedictiones consummare? num. 8.

Quibus temporibus eas dari interdicatur: & an tempore interdicti, & cessationis à divinis? n. 9.

Quot sint quæstiones disputandæ, n. 10.

An attento jure liceat secundis nuptiis benedictionem impertiri? Referuntur variæ sententiæ, n. 11. 12. 13. 14.

Proponitur sententia Authoris: & explicatur an mulieri corruptæ sint benedictiones dandæ, n. 15.

Explicatur quæ sit ratio, cur secundis nuptiis denegetur benedictio, num. 16.

An correxerit Tridentinum textus has benedictiones interdicentes, num. 17.

An ut valeat consuetudo circa has benedictiones, & cætera sacramentalia desideretur scientia Pontificis? Refertur duplex sent. num. 18. 19.

Explicatur Authoris sententia, n. 20.

Quid habeat consuetudo circa secundarum nuptiarum benedictionem? Referuntur varia placita, n. 21. 22.

Proponitur sententia Authoris, n. 23.

An stante consuetudine benedicendi secundis nuptiis, ea obliget? num. 24.

An quando primæ nuptiæ sunt irritæ, sit secundis benedicendum? Refertur quædam sententia, n. 25.

Proponitur sentent. Authoris, n. 26.

An sacerdos benedicens secundis nuptiis in casu vetito, sit suspensus, num. 27.

An ea suspensio reservetur Pontifici, n. 28.

An ea suspensio sit necessariò ferenda, tanquam ejus delicti pœna ordinaria? Refertur sententia affirmans, n. 29.

Contraria Authoris sententia, n. 30.

Præmittendum est benedictiones nuptiales, & ritus in ipsis consuetos convenientissimè ab Ecclesia adhiberi. Et de his benedictionibus extant testimonia *Innoc. I. epist. 2. c. 6. Syricii Papæ epist. 1. cap. 4. D. Ambros. epist. 70. ad Vigil. & lib. 1. de Abraham c. ult. Tertulliani lib. 2. ad uxorem, D. Isidori lib. 2. offic. cap. 19. Concil. Constant. contra VVicles.* Et tandem *Trid. sess. 24. de matrim. can. 1.* damnat anathemate eas improbantes. Quæ quidem institutæ sunt tum propter sacramenti dignitatem: tum etiam, quod matrim. ordinetur ad actus valde appetitui carnis consonos, ac proinde ad eos ritè peragendos maximè decuit benedictiones Ecclesiæ præmitti. 1

Secundò præmitto, benedictiones has à proprio contrahentium parocho impendendas esse, & à nullo alio, nisi de licentia ordinarii, vel parochi, non obstante quacumque consuetudine etiam immemorabili, vel privilegio. Quòd si alienus parochus, vel quicumque alius sacerdos, sive sæcularis, sive regularis, etiamsi id sibi ex consuetudine immemorabili, vel privilegio licere contendat, alterius parochiæ sponsis sine parochi proprii vel ordinarii licentia, benedictiones impertiri ausus fuerit, manet ipso jure tamdiu suspensus, quamdiu ab ordinario ejus parochi, à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Sic deciditur in *Trid. sess. 24. de matr. c. 1.* 2

Utrum autem suspensio hæc incurratur, quando parochus ipse non benedicit alieno parochiano, sed dat licentiam benedicendi: & qualis ignorantia excuset ab illa: & an per hanc suspensionem à Tridentino impositam, sublata sit excommunicatio lata in *Clem. 1. de privileg.* contra regulares absque parochi licentia solemnizantes matrimonium? latè diximus lib. 3. tota disp. 48. & 49. 3

Quibusdam verò placet, non integrum esse utriusvis contrahentis parocho benedictiones has impertiri, sed id esse parochi mulieris. Sic *Zavallos in suis pract. q. 604. n. 148.* & refert *Paulum Fuscum de visitat. lib. 2. c. 3. nu. 31. & Cavalcanum 2. p. dec. 12 à n. 21.* dicentes sic decisum esse à Congregatione Cardinalium. Sed existimo sufficere parochum utriusvis contrahentis. Quia eodem tenore, & in eadem clausula petitur in *Trid. sess. 24. de matr. c. 1.* ut proprius parochus intersit matrimonio, & ut benedictiones conferat. Sed ad aliud sufficit parochus utriusvis contrahentis, (ut probavi lib. 3. disp. 19. n. 4.) Ergo & ad hoc. Et ita docet *Cenedo collect. ad decret. 81. n. 8.* 4

Quòd si quæras, quis dicatur proprius parochus, vel ordinarius: & an privilegium bullæ concedat aliquid circa hoc: & an licentia debeat esse specialis & expressa: & qualis parochus eam concedere valeat: dixi latè lib. 3. disp. 19. & seq. usque ad 38. in matr. Et eadem est ratio in his benedictionibus. 5

Est autem præceptum recipiendi benedictiones has nuptiales, ut colligitur ex *c. Nostrates 30. q. 5.* quod est ex Nicol. Pontifice ad consulta Bulgarorum *c. 30. & c. 1. 30. qu. 5.* quod est ex Evaristo Papa, *epist. 1. ad Episc. Africæ, & c. Sponsus 30. q. 5.* quod est ex *Conc. Carthagin. IV. cap. 13.* idque attestatur Ecclesiæ consuetudo. Compelluntur enim sponsi in omnibus diœcesibus ad eas recipiendas, quod fieri nequiret, si solum esset consilium. Idque fatentur omnes *DD. statim allegandi cum glossa ib. d. c. Nostrates.* Et quidem esse peccatum mortale, si ex contemptu omittantur, nullus dubitare potest. Est enim expressa definitio Conc. Constantiens. contra VViclef. Hunc verò contemptum explicat *Barth. à Ledesma de matr. dub. 61. post 2. conclus. notabili 1.* non tantùm quando adest formalis contemptus, sed etiam quando ita se habet quispiam, ac si non esset præceptum. Sed hoc non est verum. Nullam enim contemptus rationem video, ubi quis benedictiones omitteret, eo quod non est præceptum obligans sub mortali ad illas recipiendas: vel existimans eas utilissimas esse, minimè reciperet, quasi præceptæ non essent. Sicut nec esset contemptus, simili modo omittere sacrum. Quare melius dicunt alii hunc contemptum tunc reperiri, quando quispiam perinde eas nihili faceret, ac si essent res vanæ. Ita *Sotus 5. d. 28. qu. 1. a. 2. col. 6. vers. Postremo. Graffis 1. p. dec. lib. 2. cap. 82. n. 1.* Et ita *Navar. sum. Lat. c. 22. n. 83.* tunc existimat mortalem esse omissionem hanc ex contemptu, quando talis esset omissio cujuslibet consilii ex contemptu. Et circa sacramentum Confirmationis omissum ex contemptu, docent idem *Victoria sum. ubi de confir. n. 48. Sotus 4. d. 7. q. un. art. 8. in fine, Enriq. lib. 3. de confirm. c. 1. n. 6. Suarez 3. p. q. 72. art. 12. disp. 72. 38. sect. 1. col. ult.* ubi dicunt contemptum esse, quando pro nihilo duceretur id sacramentum aut effectus ejus. Similiter reputo esse contemptum mortalem, quando quispiam benedictiones has omitteret, quasi vile, & puerile existimans, se eis subiicere, ut de confirmatione loquentes tradunt *Enriq. & Suarez, proximè allegati.* Non constat autem inter Doctores, an omissio harum benedictionum citra contemptum, ut ex mera negligentia, sit mortalis. Quidam enim eam existimant esse mortalem. Et prob. ex *epist. Syricii Pontif. ad Pomerium c. 4.* ubi cujusdam sacrilegii instar esse ait, si hujusmodi benedictiones ulla transgressione 6

violen-

violentur. Item quia si de illis suscipiendis est præceptum, materia utique gravis est, & ideo per se loqoendo earum obligatio aut debet esse sub mortali, aut omninò nulla: neque est dare medium. Quamvis ex accidenti posset esse venialis, si censeatur irrationabilis quædam prodigalitas spiritualis. Et ita esse mortalem, censet *VValdens. tom. de Sacram. c. 133. n. 3.* Et idem à fortiori censent Autbores, quos retuli lib. 3. disp. 12. n. 1. & 2. asserentes esse culpam lethalem, consummare matr. his benedictiunibus nondum receptis, uedum illas prorsus omittere. Quamvis autem hæc opinio satis probabilis: at probabilius est, solam venialem culpam in hac omissione inveniri. Cùm enim non sint Sacramentum, sed sacramentale quoddam, nec tanti momenti, quanti sacramentalia, quæ Baptismo præmittuntur, non video cur earum omissio, deficiente contemptu, censenda sit mortalis. Quod satis innuit *Sot. 4. dist. 24. q. 1. art. 2. col. 6. vers. Postrema.* & expressè docent *Veracruz 1. p. Spec. a 12. concl. 2. Matienzo lib. 5. recop. t. 3. rubr. Glossa 1. n. 134. Emm. Sa sum. verb. matrimonium, in princ. nu. 6. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 61. concl. 2.* Utrum autem infideles cnnjugati ad fidem conversi teneantur benedictiones has suscipere, dixi lib. 2. disp. 9. n. 2.

7 Patiuntur verò in hoc regno Hispaniæ non modicum detrimentum filiifamilias conjugati, si benedictiones nuptiales non recipiant aut differant. Nam per contractum matrimonii nondum receptis benedictionibus nuptialibus, non eximuntur à patria potestate, nec cessant in eis illius effectus, & retentio ususfructus patris in eorum bonis adventitiis, ut constat ex *l. 47. Tauri, hodie l. 8. t. 1. lib. 5. recop. Reg.* & notant universi scribentes ibi. Quia attento jure cnmmuni, per contractum matrimunii non eximebatur filius à patria potestate. Atque ita lex illa in hoc jus commune corrigens, strictè intelligenda est. Cùm ergo ad hsnc exemptionem, copulativè petat matrimonium, & susceptionem benedictionum Ecclesiæ, ibi, *Casado y velado*, non sufficiet solum matr. At illis receptis manet filius omninò sui juris. Et quamvis quidam eam legem intelligant, ut maneat omninò sui juris in iis, quæ ipsi filio favorabilia sunt, & utilis est ei talis exemptio. Secus in odiosis, ubi talis exemptio esset ei damnosa, & gravis: in his enim manet intra patriam potestatem. Sicut in exemptione ratione dignitatis à patria potestate distiuguunt omnes. Quia non est major ratio de una quam de alia. Et utraque in filiorum favorem inducta est: atque proinde non debet esse eis damnosa, & gravis. Ita opinantur *Suarez l. Floris. 11. lib. 9. n. 23. vers. Considera ultra, Meres de majoratu, in 1. edit. 4. p. q. 1. limitat. n. 5. Barahona additionib. ad Joan. Lup. statim allegand. Boschius, & Pyrrhus*, quos refert *Baeza de non melior. filiab. c. 16. n. 35.* ipse tamen dubius manet. At multò verius est, in omnibus eximi à patria potestate. Id enim expresse cum hac generalitate decidit illa lex: quod in exemptione ratione dignitatis non ita decisum reperitur. Et ita docent *Joa. Lupus rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 43. n. 2. Castill. l. 47. Taur. n. un. verb. Por emancipado, & ibi Ant. Gomez n. 3. Gutier. in rep. de hæredum qualitate, §. Sui, n. 121. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. lib. 8. gl. 3. n. 1. Azebedo ead. l. 8. n. 50. Grat. reg. 198. n. 2.* Et idem innuit *Gomez Arias l. 47. Tauri, n. 77.* Quod si nascatur proles ex filio conjugato ante susceptas Ecclesiæ benedictiones, nascetetur sub avi potestate, ut benè docent *Ant. Gomez ea. l. 47. in fine, Matienzo dict. gl. 3. n. 1.* Immò idem erit, si filius concipiatur ante emancipationem patris per matr. cum Ecclesiæ benedictionibus, licèt nascatur illis jam susceptis, & sic patre emanciparo: is enim filius nascetur sub avi potestate, & sub illa manebit semper, donec ipse emancipetur, quamvis posteà pater recipiat benedictiones Ecclesiæ, & sic emaucipetur. Quia per illas benedictiones cautum est *dict. l. 47. Tauri*, filium eximi à patria potestate, non autem nepotem conceptum ex filio nondum emancipato, & sic semel sub avi potestate natum. Sicut natus ex ancilla, & sic semel servus effectus, talis manebit, libertate posteà matri donata. Et constant hæc ex *§. Illud autem, Inst. Quibus modis jus patriæ potestatis solvatur*, ibi: *Illud autem scire oportet, quod si nurus tua ex filio tuo conceperit, & filium posteà emancipaveris, adoptionem dederis, nihilominus quod ex ea nascitur, in potestate tua nascitur.* Ubi *Angelus statim in princ. notabili 1. & n. 1.* inde infert, quamvis favore libertatis, ut proles libera nascatur, inspiciatur tempus conceptionis seu nativitatis, sufficiatque alterutro matrem esse liberam, ut proles libera sit: at ut cognoscamus in cujus potestate nascatur filius, solùm conceptionis tempus spectari.

8 Quòd si quæras, qnale peccatum sit consummare matrimonium ante susceptas Ecclesiæ benedictiones; dixi latè libr. 3. tota disp. 12.

9 Similiter quibus temporibus interdicatur susceptio harum benedictionum: & quid tunc prohibeatur: & an liceat eas suscipere tempore interdicti & cessationis à divinis, dixi hoc lib. 7. tota disp. 7. & 8.

10 Quatuor autem quæst. discutiendæ sunt in præsenti disp. I. quid jure Ecclesiastico sancitum sit circa secundarum nuptiarum benedictiones. II. quid usu servetur, & an Summi Pontificis approbatio desideretur, ut is vim habeat: III. quid, quando priores nnptiæ in quibus benedictio collata est, reperiuntur irritæ? IV. quam pœnam incurrat Sacerdos secundis nuptiis benedictionem impertiens?

11 QUÆSTIO I. An jure Ecclesiastico attento, liceat secundis nuptiis benedictionem impertiri? Varias in hac reperio opiniones. I. ait secundis nnptiis, quæ tales sunt ex parte utriusque conjngis, aut ex parte solius fœminæ non esse benedictionem impendendam, secus si sint secundæ ex parte solius viri: ac proinde licitam esse benedictionem, quando virgo nubit viduo. Ratio hujus sententiæ ea est, quòd ideò interdicatur secundarum nuptiarum benedictio, quia deficiunt à plena Sacramenti significatione, cum in eis non sit unica sponsa unius sponsi, ut contingit in matrimonio Christi cum Ecclesia. At dum secundæ nuptiæ ex parte solius viri sunt, licèt nnn reperiatur plena Sacramenti significatio, non tamen omninò ab ea deficiunt: sed aliqualis significatio Sacramenti in eis invenitur. Quia etsi Christus unicam sponsam habeat, sunt tamen in Ecclesia una plures animæ desponsatæ: at anima nequit esse alterius sponsa, quam Christi. Hanc sententiam tuentur *D. Tho. 4. dist. 42. q. 3. a. 2. ad 2. D. Bonav. ibi, art. 3. q. 2. ad finem, Turrecrem. c. fi. art. 1. n. 2. & 3. 31. q. 1. Sylv. verb. Nuptia, q. 2. Alber. in suo dictionariolit. N. verb. Nuptiæ, Viguerius l. Instit. c. 16. §. 7. vers. 13. Petr. de Ledesm. de matr. qu. 63. art. 2. ad fi.* Et hujus etiam sententiæ videtur *Navar. sum. Hisp. c. 25. n. 137.* ubi absolutè dixit peccare Sacerdotem, qui secundis nuptiis, quando tales sunt ex parte fœminæ, benedictionem impertitur. Et *Menochius de arbitrar. lib. 2. centur. 5. casu 417. fi.* relata hac sententia, anceps manet, atque de ejus veritate deliberandum relinquit. Et quidem *Sylv. verb. Nuptia q. 2.* explicat hanc sententiam esse veram attento jure, & seclusa quacumque consuetudine. Et *q. ultim.* licèt nenter conjux in priori matrimonio benedictiones susceperit. Et eodem modo illam intelligit *Tabiena loco nu. 3. allegando*. Et verè ratio hujus sententiæ id probat. Non enim innititur benedictioni semel ab alterutro aut ab utroque conjuge acceptæ, sed bigamiæ, & defectu significationis plenæ Sacramenti, qui semper invenitur in secundis nuptiis ex parte utriusqne, aut ex parte solius fœminæ, etiam si nunquam benedictiones receptæ sint. Et potest id probari ex *c. Vir, de secund. nupt.* quod interdicens secundarum nnptiarum benedictionem, expressè ponderat bigamiam, id est, defectum significationis Sacramenti, ibi: *Vir autem vel mulier ad bigamiam transiens non debet à presbytero benedici.* Et quamvis statim textus subjungat rationem, nec iteretur benedicto: at prior ratio præstantior videtur.

Secunda sententia sustinet, jura interdicentia secundarum 12
nuptiarum benedictionem, intelligi durantibus primis, quare illis dissolutis morte alterius conjugis, vel ob aliquod impedimentum, licitam esse benedictionem. Ducitur, quia cum benedictio hæc Sacramentum minimè sit, nil obstat quin iterari possit. Hanc sustinet *lex Regia 21. 12. p. 4. & ibi Grigor. Lopez, verb. Non debent*.

III. Sent. sustinet, attento jure nullis secundis nuptiis be- 13
nedictionem conferendam esse, sive sint secundæ ex parte utriusque conjugis, sive ex parte alterutrius, quod *c. Vir, de secund. nupt.* interdicens hanc benedictionem innitatur bigamiæ, nec distinguat ex parte cujus sint 2. nuptiæ. Sic *Tabiena verb. Impedim. imped. 14. q. penult. & statim q. ult.* intelligit eum textum, licèt in primis nuptiis neuter benedictionem accepisset. Eandem videntur tenere *Manuel 1. to. sum. 2. edit. cap. 241. fine, & Vega 2. to. sum. c. 34. casu 179. fin.* ubi absolutè ajunt interdici secundarum nuptiarum benedictionem, quamvis ex parte unius tantùm conjugis secundæ sint.

IV. Sent. ait, solum interdici benedictionem, quando sunt 14
secundæ nuptiæ ex parte mulieris, cui semel benedictio impertita fuit. Quia tota ea benedictio videtur respicere mulierem, quare ab ea semel suscepta non debet iterari. Sic *Durand. 4. dist. 42. q. 3. in fine corp.*

Cæterum verior sent. habet sic distinguendum esse: Si uter- 15
que vel alter conjux in primis nuptiis benedictionem acceperit, nun est 2. nuptiis benedictio impertienda, secus autem si neuter conjux in 1. nuptiis benedictionem acceperit. Prob ex *c. Vir, de secund. nupt.* ubi: *Vir autem vel mulier ad bigamiam transiens non debet à presbytero benedici. Quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.* Ubi textus non ponderavit, sive nuptiæ sint secundæ ex parte viri, sive ex parte fœminæ, sive ex parte utriusque, sed solam benedictionem in prioribus nuptiis acceptam, ne ea iteretur. Et loquitur disiunctivè, *Vir vel mulier.* (Sic enim habetur in Decretalibus Gregorianis emendatioribus.) Ergo ubi alteruter illam accepit in priori conjugio, prohibetur tantummodò ejus iteratio. Nec obstat textum dicere in plurali, *Quia cum alia vice benedicti sint*, & sic videtur petere utriusque in primis nuptiis benedictionem. Cùm enim præmisisset, *Vir vel mulier*, usus est numero plurali, ut vel sic comprehendat utrumque conjugem, quasi dicat, sive vir sive mulier benedicti sint. Nec obstat etiam textum dicere, *Vir vel mulier ad bigamiam transiens*, nun enim bigamiæ innititur, ut ratio statim in textu subjuncta demonstrat. Sed sensus est, *Ad bigamiam transiens*, id est, ad 2. nuptias, ut optimè explicant *Host. sum. t. de sec. nupt. nu. 3. vers. Sed contra, in fine, & Henr. d. c. Vir, nu. 7.* & ita quod eo *c. Vir*, dicitur *Ad bigamiam transiens*, explicatur *c. 1. eo. tit.* quando secundum initum est matr. Quod amplius constabit ex vera ratione decisionis hujus textus, quam n. sequ. trademus. Et ideò hanc sent. sustinent *Host. sum. t. de sec. nupt. n. 3. vers. In aliquibus, & d. c. Vir, nu. 2. verb. Benedicti, & ibi Jo. And. n. 2. Ant. n. 6. & 8. Card. n. un. q. un. Abbas n. 3. Anch. n. 1. & inf. Prepos. n. 1. super 2. Glossam, & n. 2. Alex. de Nevo n. 7. & 8. Henric. n. 2. & 7. Rosella verb. Nuptia nu. 1. & 2. & ibi Supplem. Pisana in fi.*

Angel.

Angel. ibi n. 2. Armill. verb. matr. n. 71. Bernard. Diaz in sua pract. can. in 2. edit. c. 47. n. 1. Navar. sum. Lat. c. 22. n. 83. Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 5. n. 2. fi. Perez l. 5. ordinam. t. 1. l. 5. col. 4. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 42. q. 3. a. 1. concl. 2. n. 6. & ibi Supplem. Gabr. qu. 2. a. 1. concl. 3. Veracr. 3. p. Spec. a. 13. paulò post princ. Enriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 2. Valentia 4. p. disp. 10. q. 6. punct. 1. ad fi. vers. Deinde etiam. Emman. Sa summ. verb. Benedictio, n. 2. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 4. cap. 19. vers. 5. fi. Graffis 1. p. decis. l. 2. c. 82. n. 2. Et hoc habet verum, licèt mulier sit corrupta. Quia solæ secundæ nuptiæ ponderantur, d. c. Vir. Sic Alex. de Nevo ibi n. 8. & Prapos. n. 2.

16 Sed non constat inter hos DD. quæ sit ratio hujus prohibitionis. Quibusdam placet eam esse rationem, ut continentia suadeatur, relictis secundis nuptiis. Ita Goffred. sum. t. de secund. nupt. n. 2. Sed merito ab ea discedit Host. c. 1. n. 1. eod. t. Quòd secundæ nuptiæ jure ipso Pontificio non improbentur. Gl. c. Vir, v. iterari, de secund. nupt. ait rationem esse, ne Sacramenta iterentur. Quam omnes improbant. Tum, quia ea benedictio non est Sacramentum: tum etiam, quia sola Sacramenta imprimentia characterem nunquam possunt iterari. Aliam rationem retuli ex D. Th. & quibusdam aliis n. 11. sed ab ea recessi n. præcedenti. Alii causam esse asseverant, quod benedictio semel accepta permaneat, ac conjux, cui impertita est, illam communicet conjugi socio illa carenti. Sicut aqua benedicta addita non benedictæ reddit totam per communicationem benedictam, c. Quod in dubiis, de consecr. Eccl. Et probatur ex d. c. Vir, ibi: Quia cum alia vice benedicti sint, ubi ambo benedicti appellantur, cum tamen ille textus intelligatur, quando alter benedictionem recepit, (ut n. præced. probavimus.) Sic Ant. eo c. Vir, in fine, Host. fi. Jo. And. n. 2. Anch. n. 2. Idem Hostien. sum. t. De secundis nuptiis, n. 3. vers. In aliquib. Menochius de arbitrar. l. 2. cent. 5. casu 417. n. 7. Sed jure optimo hanc rationem improbant Abbas eo c. Vir, n. 3. & Alex. de Nevo ibi n. 4. Sylvest. verb. Nuptia, q. 2. fi. Quia licèt vir communiter uxori actiones spirituales, juxta c. Martinus, de cogn. spirit. non tamen communicat passiones, ut tradunt ibi DD. Item, quia tunc habet id verum, quando res commistæ fiunt una numero res, ut contingit in commixtione aquæ. Quod secus evenit in viro & uxore, qui per matrimonii consummationem efficiuntur una caro, non verè, sed per metaphoram, ac similitudinem. Quare vera ratio est, ne iteretur benedictio in persona semel benedicta, cum in illa benedictio maneat, & neuter conjux absque altero benedici valeat. Dedecere enim videtur, ut solemnes rerum aut personarum benedictiones, quales sunt consecratio Ecclesiæ, altarium, virginum, nuptiarum, in eadem persona iterentur, ne vilipendantur. Atque ita eam rationem reddidit textus. Nec dixit in numero plurali, Quia cum alia vice benedicti sint, quasi benedictio unius alteri communicetur. Sed ad comprehendendum, sive vir sive mulier benedictionem receperint, (ut n. præc. explicui.) Et ideò hanc rationem tradunt Abbas, & Alex. de Nevo proximè allegati, Durand. 4. d. 42. q. 3. in fine corp. Rosella verb. Nuptie, n. 1. Bernard. Diaz, Navar. & Valentia n. præced. allegati, Montaivus lib. 2. fi. c. 12. p. 4. Bellar. lib. 1. de matr. c. 9. col. 2. vers. Ad id quod obiicitur.

17 Nec textus interdicentes secundarum nuptiarum benedictionem, quando in primis alterutri conjugi impertita est, corriguntur per Trid. sess. 24. de matr. c. 1. ubi simpliciter constituitur nuptiis esse benedicendum: intelligitur enim de primis, aut si de secundis, in casu non prohibito per jus can. Sic Menochius de arbitrar. libr. 2. centur. 5. casu 417. nu. 3. Zavalles in suis qu. pract. q. 604. n. 134.

18 QUÆSTIO II. Quid liceat attenta consuetudine, circa secundarum nuptiarum benedictionem? Et primo quidem de hujus consuetudinis valore differendum est. Deinde, quid de facto consuetudo obtineat. Aliqui censent desiderari scientiam hujus consuetudinis in Pontifice Summo, & tacitam permissionem, quæ ex ejus taciturnitate, & patientia præsumitur. Ducuntur, quia licèt ea scientia non desideretur, ut in reliquis consuetudo vim habeat derogandi legi: id tamen fallit in sacramentalibus, qualis est nuptiarum benedictio, in quibus consuetudo legitima Pontifice ejus ignaro induci nequit. Quod probatur ex Clem. fi. de ætate, & qual. ubi Clem. V. decernens ætatem Ordinibus suscipiendis necessariam, sic ait: Generalem Ecclesiæ observantiam, volentes antiquis juribus in hac parte preferri: Decernimus. Ubi est novum jus, & non declaratio antiqui, ut notat ibi Glos. verb. Decernimus. Et dicit In hac parte. Ergo excepto eo casu non valet consuetudo quantumvis generalis: & in illo valet quod sic statuerit ibi Pontifex. Ita tradunt Glossa c. Vir, in fine, de secund. nup. & ibi Ant. nu. 7. Abbas in fine, Prapos. n. 3. & 5. Alex. de Nevo n. 8. & c. Accedentes, nu. 13. de præscript. & c. Super eo, n. 19. de regnat. spirit. Ricard. 4. dist. 42. art. 3. q. 2. corp. Rosella, verb. Nuptio, n. 2. Sylv. verb. Consuetudo, qu. 7. Lancelotus instit. juris can. lib. 2. tit. de divortiis, in fine. Et addit Alex. de Nevo eo c. Super eo, n. 19. hoc esse verum, quamvis ea consuetudo sit generalis. Quamvis Imola d. Clem. fi. n. 1. notabili 1. sustineat hanc sent. quando consuetudo est particularis alicujus Ecclesiæ, secus si sit generalis.

19 Aliis verò placet non sufficere Pontificis scientiam cum taciturnitate, sed desiderari illius approbationem ex certa scientia. Sic volunt Host. sum. t. de secund. nupt. n. 3. vers. In aliquibus, & c. Vir, n. 2. eod. t. ubi Henr. n. 2. & c. 1. de spons. in fi.

20 Sed verius est, nec in sacramentalibus desiderari scientiam Pontificis, sed posse eo ignorante legitimè induci, quæ legem aboleat, atque ab ejus transgressionis culpa excuset. Quia textus c. fi. de consuetud. decidit generaliter consuetudinem rationi consentaneam vim obtinere cujuscumque legis destruendæ: nec petit scientiam Pontificis: nec major discriminis ratio invenitur circa sacramentalia. Et ita Rochus de Curte, c. fi. de consuetud. sect. 4. n. 27. ait se dubitare de prædicta limitatione, & in partem contrariam valdè inclinat. Et expressè nostram sent. tuentur Palud. 4. d. 42. q. 3. art. 1. concl. 3. n. 7. & ibi Supplem. Gabr. q. 2. a. 2. concl. 3. fi. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 19. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 550. Lud. Lop. 2. p. instruct. ubi de matr. c. 46. col. 6. vers. Deinde dubitare. Et favet Tabien. verb. Impedimentum, imped. 14. fi. ubi ait servandam esse circa has benedictiones consuetudinem, & maximè quando scitur à Pontifice, & non prohibetur. Favet etiam Angelus verb. Nuptie n. 2. Armil. verb. matr. nu. 71. Navar. sum. Lat. c. 22. n. 83. Enriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 2. & c. 2. n. 3. in comment. lit. G. Emm. Sa sum. verb. Benedict. nu. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 241. fi. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 179. fine, ubi absolutè docent servandam esse consuetudinem circa has benedictiones, non limitantes, si à Pontifice nota sit. Et ad Clem. fi. de ætat. & qualit. cui innititur opposita sent. n. 18. relata, potest responderi, cum Pontifex possit eam consuetudinem abrogare, atque antiquum jus ad suam pristinam vim restituere, voluisse non abrogare, sed ut ea servaretur: & hoc est quod ait, Volumus, quasi dicat, nolumus abrogare, sed volumus ut servetur: & quod ait, in hac parte, est quasi dicat, non esse consuetudinem circa alia, ac proinde circa alia non derogari legi, ut bene explicat ibi Bonifac. n. 10. Quod autem ait, decernimus, nil aliud est quam confirmatio consuetudinis, quæ licèt vim antea haberet, poterat denuo à Pontifice aboleri.

Hoc ergo præmisso, dubitatur quid obtinuerit consuetudo circa secundarum nuptiarum benedictionem? Qua in re quidam dicunt consuetudine quasi ubique servari, ut secundis nuptiis, quæ tales sunt ex parte utriusque conjugis, aut solius mulieris, benedictio minimè conferatur: secus si solùm sint secundæ ex parte viri. Ita Tabien. verb. Impedim. imped. 14. nu. 5. q. penult. & Itatim q. ult. ad fi. ait hoc ita servari quamvis in priori matrimonio benedictio suscepta esset à viro illo. Alii hoc idem dicunt consuetudine servari, non explicant tamen an præcesserit benedictio in primis, necne. Sic Glos. c. Vir, in fi. & ibi Henricus nu. 5. de secund. nupt. Ricard. 4. d. 42. a. 3. q. 2. corp. Altens. 2. p. sum. lib. 8. t. 32. art. nu. q. 6. Armill. verb. matrimonium n. 71. Petr. de Ledesma de matrim. q. 93. art. 2. ad fi. 21

Alii verò dicunt praxi præceptum esse, ne secundis nuptiis benedictio impertiatur, si uterque conjux aut fœmina sola benedictionem in priori conjugio recepisset: secus si fœmina sola minimè suscepisset. Quam sententiam concordare omninò credo cum præcedenti: sic enim existimo DD. ibi allegatos intelligere. Nam quando priores nuptiæ omninò benedictione destitutæ fuerant, non erat curandum de consuetudine benedicendi secundis nuptiis. Cum ipsummet jus in eo eventu benedictionem permittat, (ut probavi n. 15.) Ita tenet Rosella verb. Nuptia, n. 7. Covar. 4. decret. 2. p. cap. 8. §. 11. n. 2. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz cap. 74. super verb. Iterari. 22

Tandem alii censent, consuetudine servari, ut semper conferatur benedictio secundis nuptiis, qualitercumque sint secundæ, ubi alteruter conjux benedictionem minimè suscepit, sive sit vir, sive fœmina: ac proinde attenta consuetudine hodierna, solam secundarum nuptiarum benedictionem interdici, quando uterque conjux illam susceperat in alio conjugio. Cujus consuetudinis ea est ratio, quòd in alio eventu, non censeatur propriè ea benedictio iterari, cum per se solum impendatur ratione conjugis nunquam benedicti: & per accidens ratione socii, ne ille benedictione destitutus maneat: & cum illi absque socio, quem matr. necessariò desiderat, conferri nequeat, datur etiam socio. Quæ consuetudo approbata est in Extrav. Concertationi, Joa. XXII. nondum typis excusa, quam refert Perez l. 5. ord. t. 1. l. 5. col. 4. ibi: Concertationi antiquæ finem imponere cupientes, præsenti declaramus edicto, quod licet vir, vel mulier ad secundas nuptias transiens benedici non debeat, cum aliàs sit benedictus: contrahens tamen secum benedici debebit. Quia si forsitan alter eorum vel ambo ad secundas nuptias transeuntes, in primis benedicti non fuerunt, danda erit benedictio in secundis. Sic ajunt ubique servari Enriq. l. 11. de matr. c. 2. n. 3. in comment. lit. G. & c. 16. n. 2. Barth. à Ledes. de matr. dub. 63. fi. Atque Veracr. de matr. 1. p. Speculi, a. 13. ad finem dicit servari in aliquibus locis, ut in India, & in diœcesi Hispalensi. Et Perez proximè alleg. asserit etiam in aliquibus locis ita servari. Et hoc servandum esse censeo, quòd hæc extravagans jus constituat: at in dubio jus servandum est, dum non constat de contrario præcepto consuetudine inducto. 23

Ea autem consuetudo ut secundis nuptiis benedictio impendatur, ubi alter solus conjux in primis benedictionem accepit, quamvis excuset à transgressione juris communis, c. Vir, de secund. nupt. interdicentis eam benedictionem: at non inducit præceptum, sed possunt tunc benedictiones omitti, juxta juris communis præscriptum. Quia non eo rigore inducta est, ut obligationem pariat. Sic Enriquez lib. 11. de matr. c. 2. n. 3. in comment. lit. G. & c. 16. n. 2. 24

QUÆSTIO III. An quando priores nuptiæ, in quibus uterque conjux benedictiones accepit, reperiuntur irritæ, sint in posterioribus repetendæ? Videtur pars affirmans vera. Cum enim 25

enim priores irritæ fuerint, perinde est, ac si benedictiones illis impensæ non essent, *Tabien. verb. Impedimentum, imped. 14. q. fin.* sic distinguit, si ex parte solius viri sint secundæ nuptiæ, quia vir qui benedictiones in matr. irrito receperat, virginem ducit, sunt iterandæ benedictiones. Secus si sint secundæ ex parte mulieris, quæ in priori conjugio irrito benedictiones recepit. Quòd quantum est ex parte ipsius, secundò contraaerit, atque ita non servatur perfecta sacramenti significatio.

26 At dicendum est, non esse repetendas: sicut non iterarentur, quando fuissent priores nuptiæ validæ, in quibus ambos volentes contrahere reperitur benedictiones accepisse: sive sint iidem, qui inter se invalidè contraxerant, & sublato jam impedimento velint restaurare prius illud matrimonium: sive uterque aliud matrimonium irritum iniisset receptis benedictionibus, & nunc inter illos aliud matrimonium celebretur, (quamvis enim Doctores, quos referam, non ita distinctè hoc explicent, sed generaliter & indistinctè asserant obstare benedictionem in primis nuptiis irritis collatam, ejus repetitioni in secundis. At ratio, cui innituntur, in utroque casu idem probat: idem quoque ipsi clarè sentiunt: cum indistinctè loquantur.) Ratio autem est, quòd benedictio non propriè respiciat nuptias, sed personas: nec semel recepta admittatur. Nec obstat, si dicas deficienti principali deficere quoque accessorium, *l. Cum principalis, ff. de reg. juris.* At benedictiones sunt accessoriæ matrimooio. Sed dic tunc eam regulam esse veram, quando veritas accessorii pendet ex principali, quod hìc non contingit: nam benedictio non propriè impenditur nuptiis, sed personis, ut constat ex *cap. Vir, de secund. nupt.* ubi interdicitur benedictio secundarum nuptiarum, ubi semel ab altero conjuge recepta est, ne repetatur benedictio. At si nuptiis propriè benedictio impertiretur, non diceretur repetita in secundis, quæ prorsus diversæ sunt. Cum ergo benedictio propriè respiciat personas, & non nuptias, licèt nuptiæ irritæ fuerint, benedictio suum valorem, & effectum sortita est. Nec obstat etiam intentionem prioris benedictionis defecisse. Quia etsi intentio nuptiarum deficiat, non tamen intentio benedictionis. Quia eam impertiens, & recipiens, intentionem habuerunt: & benedictio valida fuit. Quare hanc partem defendunt *Hostiens. sum. t. de secund. nupt. a. 3. vers. Sed contra, Henr. c. Vir, nu. 5. eod. t. Palud. 4. d. 42. q. 3. art. 1. concl. 2. num. 6. & ib. Supplem. Gabr. q. 2. art. 2. concl. 3. Resell. verb. nuptio n. 3. & ibi Sylv. q. 3.*

27 QUÆSTIO ultima. Quam pœnam incurrat sacerdos benedictionem secundis nuptiis impertiens in casu non permisso? De hac re *Alex. III c. 1. de secund. nups.* sic statuit: *Capellanum, quem benedictionem cum secunda constiterit celebrasse, ab officio beneficioque suspensum, cum litterarum testimonio, ad Sedem Apostolicam nullatenus destinare postponas.* Quæ suspensio non est lata, sed à judice ferenda. Quia non habetur in illo textu eum Sacerdotem esse ipso jure suspensum, sed præcipitur Episcopo ut ipsum suspensum remittat absolvendum ad Pontificem. Quasi dicat, Ipsum suspende, & ubi suspenderis, à solo Pontifice potest absolvi. Atque ita docet *Ant. eo. c. 1. n. 4. Abb. n. 5. Alex. de Nevo n. 5. Prep. n. 1 statim in princ. Henr. fi. Palud. 4. d. 42. q. 3. a. 1. n. 8. concl. 4 Rosell. verb. Nuptio n. 5. & ibi Angelus fi. Sylv. q. 1. Bern. Diaz pract. can. edit. nova c. 74 n. 2. & ibi, Salzedo in addit. verb. Secundum communem, Nav. summ. Hisp. c. 25. n. 137. Covar. 4. decr. 2. p. c. 8. § 11. n. 2. Verracr. 1 p. Speculi, a. 13. fin. Jul. Clar. lib. 5. receptarum, in pract. crim. §. fi. q. 74. nu. 2. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 5. col. 5. vers. Intelligas, Enriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 541. fi. Petr. de Ledesm. de matr. qu. 63. a. 2. ad fin. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 63. concl. 2.* Unde non sunt audiendi *Jo. Andr. d. c. 1. n. 1. verb. Suspensum, & Durand. 4. d. 42. q. 3. in fin. corp.* explicantes eam suspensionem ipso jure incurri.

28 Reservatio quoque talis suspensionis ad Sedem Apostolicam, jam sublata est, per *Extrav. Concertationi, Joan. XXII.* nondum typis excusam, cujus meminimus n. 23. Ita docent *Covar. Perez, Veracr. Salzede, verb. Ad Sedem Apostolicam, Petr. de Ledesm. Barth. à Ledesm. nu. praecod. relati.*

29 Sed controvertitur inter DD. an ea pœna suspensionis infligenda clerico benedictionem impendenti secundis nuptiis, in casu non permisso, sit pœna ordinaria ejus criminis, ita ut judex Ecclesiasticus teneatur eam imponere clerico ejus criminis reo? Quibusdam placet eam pœnam imponi benedictioni secundarum nuptiarum jure interdictæ: atque adeò esse pœnam ordinariam ejus criminis. Quòd textus *c. 1. de secund. nupt.* eam pœnam indicens loquatur clarè de clerico secundis nuptiis benedicenti: nec verbum in eo textu reperiatur indicans sermonem in illo esse de clerico benedicenti secundis nuptiis, quando primæ non sunt dissolutæ (ut volunt contrariæ sententiæ patroni.) Ita tenent *Palud. Sylv. Barth. à Ledesm. Petr. de Ledesm. n. 27. allegati*, & videtur tenere *Covar. 4. decr. 2. par. c. 8. §. 11. nu. 2.* hanc enim sent. refert in ultimo loco.

30 Cæterum frequentior ac verior Doctorum sentent. est, eam suspensionem non esse pœnam ordinariam hujus delicti, sed jure non esse statutam pœnam sacerdoti benedictionem impertienti secundis nuptiis legitimè initis, nec *c. 1.* eam suspensionem indicens, intelligi in hoc casu: quare pœnam arbitrariam imponendam esse, attentis circumstantiis, quæ gravius aut levius reddunt delictum. Ducitur, quòd pœna commensurari debeat gravitati delicti, at non est adeò grave delictum, benedictio secundi matr. legitimè contracti, ut tanta pœna dignum sit, quanta est suspensio ab officio & beneficio Sedi Apostolicæ reservata. Non ergo credendum est, *c. 1. de secund. nupt.* eam pœnam imponens intelligi in hoc casu. Et ita docent *Abb. ibi nu 5. Ægidius & Bonaguida.* quos refert ac sequitur *Alexan de Nevo ibi num. 5. & 6. Prop. n. 1 notab. 3. & 4. Rosel. verb. Nuptio, n. 5. Tab. verb. Imped. imped. 14. q. penult. Bern. Diaz pract. in nova edit. c 74. num. 2. & ibi Salzedo in addit. verb. In hoc delinquens, Nav. sum. Hisp. c. 25. n. 137. Conrad. in templo omnium judicum, l. 2. c. 12. n 21. Menoch. de arbitr. l. 2. centur. 5. casu 417 num. 8. Perez l. 5. ord. t. 1. l. 5. col. 5. vers. Intelligas. Zav. in suis pract. q. 604. n. 135. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c 241 fi. Graff. 1. p. dec. l. 2. c. 82. n. 2. Vega 2. to. sum c. 34 casu 179 fi.* Unde poterit judex hujusmodi clericum suspendere, sicut potest alia pœna arbitraria punire. Cum jus non imponat præcisè suspensionem. Sic *Nav. eo. n. 137.* Quare textum *d. c. 1.* imponentem suspensionem, intelligunt *ibi Jo. Andr. n. 1. verb. Suspensum, Ant. n. 3. Propos. n. 1. notab. 3. & 4. Alex. de Nevo nu 6. Angelus verb. Nuptia, in fin. Bernard. Diaz, & Men. num. 9. proximè alleg. Lex reg. 2. t. 12. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Entiendese*, quando impenditur benedictio secundis nuptiis, nondum dissoluto priori matrim. sed initis priori conjuge superstite. Alii autem respondent, esto intelligeretur de benedictione secundi matr. legitimè contracti, Pontificem eam pœnam statuisse in facto illo speciali: nec constitutum ibi jus esse, ut ea sit pœna ordinaria hujus delicti. Sic *Abb. eod. c. 1. num. 15. Alex. de Nevo ibi, n. 6. referens Jacobum de Zochis.*

DISPUTATIO LXXXIII.

Quid, ac quotuplex sit bigamia: & qualiter ex vera bigamia irregularitas oriatur?

SUMMARIUM.

Bigamiæ irregularitas cur inducta sit, & cur dicatur ex defectu sacramenti oriri? num. 1.

Quotuplex sit species bigamiæ, n. 2.

Non incurritur bigamia per multiplicem contubinatum, deficienti matrimonio de jure vel de facto inito, n. 3.

Nunquam bigamia incurritur absque copula, n. 4.

Reprobatur quadam sententia contraria, n. 5.

An desideretur in copula illa seminis effusio intra vas, atque semen fœminæ? n. 6.

An sit bigamus, ducens eam quæ ab alio corrupta est, non tamen recepto semine: vel quæ integra manens semen virile recoperit, aut extraordinariè sodomiticeve cognita est? n. 7.

An matrimonium ante Baptismum initum conferat ad bigamiæ irregularitatem, ita ut ea non deleatur per Baptismum? Refertur quadam sententia, n. 8.

Proponitur sententia Authoris, n. 9.

Quid, si bigamia illa contracta sit ratione delicti? n. 10.

Satisfit argumentis, n. 11.

Bigamiæ irregularitas appellatur irregularitas quædam ex sacramenti defectu orta, seu ex defectu significationis sacramenti. Cum enim ad ordines promoti creentur sacramentorum ministri, decuit promovendos nullum circa sacramenti significationem defectum pati. Bigamus autem defectum in matrimonii sacramento patitur: eo quòd matrim. ideò rationem sacramenti induit, quòd significet conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ conjunctio est unius cum una. At bigamia hoc tollit: bigamus enim cum pluribus matrim. init. quæ ratio traditur à Cælestino III. *c. Debitum, de bigamis.* Solet etiam alia ratio tradi. quòd duplici matrim. copulari signum nimiæ incontinentiæ sit, quæ valdè Ecclesiæ ministros dedecet. 1

Triplex autem solet communiter species bigamiæ assignari à Doctoribus, cum *Speculatore, t. de dispensatio. §. Juxta, nu. 6.* quamvis *Gloss. c. 2. verb. In bigamis, de bigamis*, duas solas prioris bigamiæ species conferat, nempe, veræ & interpretativæ, & ideò *Montagna tractatu de bigamia q. 4. a. 2.* duas solas has species contendit esse, & similitudinariam non dici bigamiam, quamvis irregularitatem inducat. Sed communis ferè omnium sent. cum Speculatore tres species assignat. Prima est bigamiæ veræ quæ est, quoties quis duplex legitimum matr. init, utrumque consommans. Diciturque hæc vera bigamia: quia in hoc duplici matrimonio verè deficit repræsentatio unius matrimonii Christi cum unica Ecclesia. Habetur autem hæc species *c. Debitum, de bigamis, c. præcipimus, d. 34.* quod est ex D. Gregorio in epistolis, *epist. 23. lib. 2. & cap. fin. ead. d.* quod est ex Gelasio Papa, & *c. fin. d. 51.* quod est ex Concil. Tolet. IV. *c. 18.* Secunda est bigamiæ interpretativæ: quæ est, cum duplex matrim. initur & consummatur utrumque, non tamen utrumque validum est, sed solum alterum, aut neutrum. Vel cum quis ducit non virginem: vel si virginem duxit, eam post adulterium cognovit. De qua specie est latè disp. seq. differendum. Tertia est bigamiæ similitudinariæ, nempe, cum in sacris constitutus aut professus matrim. init, ac consummat, etiam cum unica & virgine. De qua specie habendus est sermo disp. 85. & tandem de dispensatione circa singulas has species differetur disp. 86. At in præsenti de sola bigamia vera discutiendum est. 2

3 Ea his deducitur, nunquam bigamiæ irregularitatem contrahi absque mattim. de jure vel de facto inito, id est, valido vel irrito. Quare nullo modo contrahitur ob plurium cujuscumque status concubinatum, ut expresse de presbytero plures coocubinas habenti decernitur, *cap. penult. de bigamis*; & docent omnes. Et ratio est, quia cum desit matrim. cum illis, & affectus ad matr. contrahendo illud irritum, conjunctio illa concubinaria nil habet cum conjuoctione Christi cum Ecclesia, nec instituta est ad illam significandam, atq; ideò ab ejus significatione minimè deficit. Qui defectus ratio est irregularitatis bigamiæ.

4 Id autem tanquam fundamentum in quavis bigamiæ specie statuendum est. Nullam bigamiæ speciem contrahi nec ratione illius irregularitatem, quæcumque matrim. incantur, & cum fœmina cujusvis status, oisi carnalis commiatio in illis matrim. intercedat, ut expresse definitur *c. Debitum, de bigamis*, de contrahente duo matrimonia, vel cum vidua. Si enim non sit in utroque conjugio copula, non est bigamia. Et similiter decernitur ibi, cootrahentem cum vidua à priori viro oon cognita, minimè esse irregularem, quamvis cum illa consummet: oec similiter, si contrahat cum vidua à priori viro cognita, vel qualitercumque corrupta, si cum illa copulam non habeat. Idemque decernitur de ducente viduam *c. fin. d. 34.* quod est ex Gelasio Papa, & ratio redditur *d. cap. Debitum*, quod matrim. copula oon consummatum, minimè sufficiat ad signandum matrim. Christi cum Ecclesia per iucarnationis mysterium contractum: nec vir ille dicatur carnem suam in plures divisisse; ac proinde ejusinodi matrim qualitercumque contractum, aptum non est ad tolleodam perfectam sacramentalem matrimonii significationem. Idem constat ex *c. fin. de bigamis*, ubi sermo habetur de Subdiacono ineunti matrim. atque ita ut bigamus, & irregularis ponderatur affectus intentioois cum opere subsequuto: ubi *Gloss. finalis* eaplicat, cum opere, scilicet, carnali. Atque ita in singulis bigamiæ modis tradunt passim DD. Et specialiter cum hac generalitate docent *D. Thom. 4. d. 27. q. 3. a. 1. q. 1. ad 3. & ibi Palud. q. 4. art. 2. nu. 10. & 11. Villadiego tractatu de irreg. c. 13 ad fin. Sylvest. verb. Bigamia, statim in princ. & ibi Armill. num. 2. fin. Tabien. q. 3. fin. Petr. de Soto lect. 18. de matrim. pag 4. vers. Hae igitur, Covar. elem. Si furiosus. de homic. 1. p. §. 1. n. 2. vers. Primum, Palacios 4. d. 27. disp. 4. col. 5 Toledo lib. 1. sum. c. 26 num. 5. Humada p. 1. c. 5. l. super gloss. 34. fin. Vivaldus cand. sac. 2. p.* ubi de irregularitatibus bigamiæ, *n. 21. Petr. de Ledesm. de matrim. quæst. 66. art. 3. conc ul. 5.*

5 Quamobrem non est audiendus *Magister 4. d. 27.* dicens per matrim. ratum contrahi bigamiam. Quem omoes reprobaot per teatum eapressum *c. Debitum, de bigamis*. Nec similiter audiendi sunt *Rosella verb. Bigamia, n. 2. Montaigna tractatu de irregul. q. 4. n. 1. & 4. q. 6. n. 7.* obi ajunt professum ineuntem matrim. nec illud coosummantem, effici irregularem. Quia *c. Quotquot 27. q. 1.* sola voti transgressio coosideratur, quæ in matrim. non consummato etiam reperitur. Quod idem supponit *Antonius c. 1. Qui clerici, vel vovent. n. 8.* ubi dicit tunc posse Episcopum dispensare in ea bigamia similitudinaria. Atque idem docent *Barth. à Ledesma de matr. dub. 73. concl. 2. & Vega 1. tem. sum c. 38. casu 4.* agentes de irregularitate bigamiæ contracta ex delicto, ob duplex matrim. quorum saltem alterum est irritum, vel contra solemne castitatis votum: licèt dicant non esse tunc propriè bigamiam. Sed dicendum est prorsus, nullam tunc contrahi irregularitatem. Quia etsi *d. c. Quotquot*, non fiat mentio copulæ, at in aliis teatibus num. præced. allegatis, petitur copula ad bigamiam contrahendam. Et io clerico voti solemnis transgressore per initum matr. ponderatur copula, *c. fin. de bigam.* (ut probavi nu. præced.) At professus bic iostar clerici irregularis est, ob bigamiæ similitudinem (ut probabo disp. 85.) Quare copula necessaria est ut irregularitatem iocurrat, sicut in bigamia vera & interpretativa. Et ita docent *Ant. c. Nuper, n. 7. de bigam. & ibi Abb. n. 3. Tabiena verb. Bigam. q. 3. §. Palacios 4. d. 27. disp. 4. col. 6.* Ejusdem sent. videntur clarè esse alii DD. qui eaplicantes casum bigamiæ similitudinariæ, quam ordioe sacro aut professione ligatus, matr. iniens iocurrit, ajunt si matr. ineat, & consummet. Hi sunt *Ricard. 4. d. 27. a. 4. q. 1. corp. & ibi Palud. q. 4. a. 2. n. 12. Astens. 2. p. sum. lib. 6. t. 7. a. nn. q. 2. Navar. sum. c. 27 n. 195. Ant. Cucus lib. 4. instit. major. t. 12. n. 160. 167. Toledo lib. 1. sum. c. 26. n. 7. Valontia 4. p. disp. 7. q. 19. punct. 3. in prima specie irregularitatis, Emm. Sa summ. verb. irregularitas, in irregularitate ex bigamia, nu. 4. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 1. lib. 4. c. 7. Vivald. candel. sacram. 2. p.* ubi de irregularitate bigamiæ, *n. 12. Petr. de Ledes. de matr. q. 66. art. 3 col. antepen. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de irregul. *cap. 22. in prima specie irregularitatis, Grassis 1. p. decis. l. 4. c. 27 n. 38.*

6 Major autem difficultas est, an requiratur in copula illa seminis virilis emissio intra vas fœmineum? Quidam enim id negant, asserentes satis esse ad bigamiæ irregularitatem, vasis fœminei absque semine immisso penetrationem. Ducuntur, quod per eam copulam præsumat Ecclesia seminis immissionem, ac proinde matrimonium perfectè consummatum esse. Atque ideò vult contrahi irregularitatem hanc per talem copulam, quia deficit à perfecta sacramenti significatione quoad eaterna. Hoc colligitur de doctrina *Paludani, nu. seq. allegandа*, & doceot *Tabiena verb. Bigamia, q. 3. fin. & ibi Armilla num. 2. Palacios 4. d. 27. disp. 4. col. 5. Vivald. candel. sacram. 2. p.* ubi de irregular. bigamiæ, *nu. 22. Enriq. l. 11. de matr. c. 15. nu. 3.* addens hunc in utroque foro esse bigamum. Pro qua sent. fortissimè urget quod disp. 68. n. 15. tradidimus ex communi sent. nimirum, ex sponsalibus, quibus deest internus consensus, & proinde in solo foro eaterno, & quoad Ecclesiæ præsumptionem valida sunt, oriri impedimentum publicæ honestatis in utroque foro. Quia id ioductum est ob publicam indecentiam, quæ in eo casu reperitur, perinde ac si sponsalia essent valida. Cùm juata bominum, quos cordis interna latent, sint valida. Quæ ratio militat in boc eventu. Et ita hæc pars est valdè probabilis. At probabilius existimo noo oriri bigamiam nec irregularitatem in foro conscientiæ ea ejusmodi copula, sed in solo foro externo, ob præsumptionem perfectæ copulæ. Quare si hæc res occulta esset, ac posset ille absque scandalo ad ordines promoveri: ea copula non obstaret, nec dispensatione indigeret, utpote qui verè bigamus non est. Ducor, quia, *c. Debitum, de bigamis*, expresse petitur conjugium commiatione corporum consummatum, sufficiens ad repræsentandam conjunctionem Christi cum Ecclesia per iocarnationis mysterium. At non est consummatum sola vasis penetratione (ut probavi lib 2. disp. 21. num. 5.) nec id matrimonium repræsentat unionem Christi cum Ecclesia per incarnationem, sed solùm quando copula consummatur, (ut probavi cod. 2. lib. disp. 13. num. 1.) non ergo inducit bigamiam deficiente seminis effusione. Præterea, quia hic non divisit carnem suam in plures, quemadmodum si copula non intervenisset. Non enim fit una caro cum uxore sic cognita: cum matrim. minimè consummarit, ut habetur *c. Lex, 27. q. 2. & c. 2. de convers. conjug.* Præterea, quia disp. sequenti n. 12. similiter dicemus, ex unico matr. cum corrupta, quando illud revera non est matrim. sed præsumptum io foro Ecclesiæ, oon oriri veram bigamiam. Pariter ergo non orietur quando matrimonii consummatio est solum præsumpta, & non vera. Hoc etiam magis constabit ea dicendis n. seq. Nec obstat ratio contraria. Quia sponsalia id impedimentum pariunt, eo quòd publicæ honestati adversetur iniri matr. cum consanguinea prioris sponsæ de futuro. Quæ iohonestas reperitur quoties in eaterioribus sunt vera sponsalia: & solùm ob defectum consensus interni irrita sunt. At bigamia inducit irregularitatem ob defectum significationis matrimooii Christi cum Ecclesia: qui non reperitur, quoties matrim. noo est omninò copula consummatum. Et ita hanc partem sustinent *Borgasius de irregularitate p. 5. tit. de bigam. n. 21. & 22. Vega to. sum. c. 38. casu 4.* Qui benè addit minimè desiderari fœminam quoque semen emittere. Quamvis ii, qui probabiliter dicunt non consummari matrim. fœmina noo seminante, (quos retuli lib. 2. disp. 21. n. 11.) dicerent similiter tunc oon induci bigamiam.

Hinc deducitur coorrahentem ac coosummantem matrim. 7
cum ea, quæ non membro naturali viri, oon seminis effusiooe corrupta est, sed aut instrumento aliquo, aut membro virili, non iotermisso semine, minimè effici bigamum aut irregularem. Quod verè carnem suam in plures non diviserit: in priori enim copula fœmina illa non effecta fuit una caro cum viro, deficiente seminis immissione. Et ita docet *Bell. c. 1. q. 4. n. 9. fine de bigamis.* Quamvis *Palud. 4. d. 27. q. 4. art. 2. n. 10. & Supplem. Gabr. ibi q. 3. art. 1. vers. Bigamia interpretativa*, sentiant satis esse eam fœminam corruptam esse absque seminis effusione. Immò *Llamas methodo curationis 1. p. c. 12. §. 3.* satis esse ait, si vir tentasset illam corrumpere. Quia illa solum materialiter est virgo. Sed hoc nil ad rem facit, non enim ad bigamiam consideratur virginitas formalis, sed divisio carnis in plures. Quippe violenter rupta cum seminis immissione, est formaliter virgo, & tamen illam ducentem reddit bigamum (ut probabo disp. seq. n. 8.) & similiter voluntariè polluta absque virili congressu, est solum materialiter virgo, illam ducens non est irregularis. Et è contra dicendum est, quamvis fœmina verè virgo sit quoad corpoream iotegritatem, si tamen virile semen ex concubitu quacumque arte receperit, id sufficiet ad bigamiam. Quia ea copula matrim. consummatur, & efficitur fœmina una caro cum eo, cum quo concubuit (ut probavi lib. 2. disp. 21. num. 2.) Ita *Vivaldus candelabro sacram. 2. part.* ubi de irregular. bigamiæ, *n. 24.*) Noo tamen erit bigamus aut irregularis, si prior uxor aut fœmina, quam ducit, sit sola copula extra vas cognita, aut sodomiticè, ut benè docet *ibi Vivaldus num. 23. & 25.* & constat ex ratione tradita.

Tandem dubitatur, an matrim. duplex contractum ante ba- 8
ptisma, vel uoum ante, & aliud postea: vel unicum cum corrupta ante baptismum, vel cognovisse uxorem adulteram, & tandem omne illud matrimon. quod post baptismum cootractum afficeret contrahentem bigamum & irregularem, efficiat similiter si ante baptisma ineatur? Qua in re magna orta est quæstio inter D. Augustin. & D. Hieroo. Nam *hic epist. 83. Ad Oceanum*, & refertur *cap. 1. d. 26. & in epistolam D. Pauli 1. Timoth. 3.* & refertur *cap. 1. 28 qu. 3. & in epist. ad Titum cap. 1.* sensit ea matrimonia ante baptismum inita non imputari ad hanc irregularitatem coutrahendam. Idem sustinent *Gloss. ord. & Lyra 1. Timoth. 3. Majoris 4. d. 27. quæst. 6. dub. ult. Almain. 4. d. 25. qu. 1.* Ductus est autem Hieron. quod ea jam baptizato non imputeotur quasi novus homo per baptismum effectus sit. Sicut nec stupra & adulteria ante baptismum patrata ei imputantur. Secundò potest probari ex *cap. 1. 33. d.* quod est ex *can. 17. Apostolorum*, ibi: *Si quis post acceptum baptisma secundis nuptiis fuerit*

copula-

copulatus, non potest fieri Episcopus, non presbyter, non diaconus. Secus ergo à contrario sensu, quando ante baptisma. Tertia, quia cum hæc irregularitas sit jure Pontificio inducta, non potest afficere infideles. Et confirm. quia privatio supponit habitum, ut est commune axioma dialecticum, & ex *cap. de infidelibus, de consang.* colligit *ibi Abbas num. 5.* Cùm ergo infidelis sit capax ordinis, erit quoque incapax irregularitatis, quæ privationem habilitatis ad ordines suscipiendos importat. Tandem, quia cum bigamia non sit impedimentum naturale ad ordines, sed solo jure Ecclesiastico inductum, sicut affinitas ex fornicatione consurgens non est quid naturale, non potuit contrahi ante baptismum. Et sic non obstabit post baptisma ordinum susceptioni. Sicut nec hæc affinitas contrahitur ante baptismum, nec impedimentum aliquod præstat matrimonio post illum, ut dixi disp. 65. num. 11.

9 In contrariam tamen sententiam ivit *D. Aug. in epistola ad Titum, & de bono conjug. c. 18.* & refertur *c. Acutius d. 26. & c. fin. q. 28. q. 3. & D. Ambros. lib. 1. de offic. c. ult* & refertur *cap. penult. d. 26.* quos universi Theologi demptis paucis, n. præced. allegatis, sequuntur cum *D. Th. 4. d. 27. q. 3. art. 2. corpore* & omnes DD. juris Pontificii *c. Gaudemus, de divort.* cum *Gloss. cap. 1. verb. Post baptismum d. 26. & cap. 2. verb. Dispensare, de bigamis.* Et jam est hoc definitum ab *Innocentio epist. 22. cap. 2. & epist. 2. cap. 5.* & refertur *cap. Deinde d. 26. & cap. Si quis viduam el 1. 34. d.* ibi: *Si quis viduam licet laicus duxerit uxorem, sive ante baptismum sive post baptismum, non admittatur ad clerum. Quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim crimina admittuntur, non accepta uxoris consortium relaxatur.* Quare jam certum est, omne illud matrimonium, quod propter significationis defectum reddit bigamum & irregularem: si post baptismum ineatur, impedire quoque ante baptismum initum, ne infidelis ille possit post baptisma susceptum promoveri ad ordines. Et ratio est manifesta, quod Ecclesia non induxerit impedimentum hoc ad ordines suscipiendos, in alicujus delicti pœnam, ut ea per baptismum unà cum delicto remittatur: sed quia id matr. non est aptum ad significandā conjunctionem Christi cum Ecclesia. Qui defectus æquè invenitur in matrimonio ante baptismum, ac post illum inito. Sicut ante baptismum corrupta non consecratur post illum instar virginū. Et confirm. quia si Ecclesia statuisset solos eos posse ad ordines ascendere, qui nunquam fuerunt conjugati; nullus diceret posse infidelem, qui eo tempore infidelitatis matrim. iniit, post baptisma susceptum, & mortua jam uxore, ad ordines ascendere. Quia verificatur hunc fuisse conjugatum. Deinde, quod quamvis hoc esse impedimentum ad ordines, sit jure Ecclesiast. inductum: at non esse matrimonium aptum ad significandam conjunctionem unius Christi cum unica Ecclesia intacta, utpote quod ea qualitate, in qua assimilari debeat, omninò caret, est quid naturale: atque ita tempore infidelitatis adest, licèt non quatenus est impedimentum ordinis suscipiendi. Post baptismum ergo obstabit ordinibus suscipiendis. Quia tunc lex Ecclesiastica obligat, quæ interdicit eum ad ordines promoveri, qui matrimon. inepto ad eam significationem est quandocumque junctus. Sicut consanguinitas in secundo & ulterioribus gradibus est quid naturale in se, at in quantum obstat matrimonio, est merè quid Ecclesiasticum. Unde ante baptismum non erit impedimentum, at post baptismum erit utique, quia illud naturale manet: & jam lex Ecclesiastica id impedimentum inducens obligat, ut dixi disp. 65. n. 1. & 2.

10 Temperat autem hoc *Enriq. lib. 17 de irregul. c. 17. n. 2.* ut intelligatur de bigamia, quę ob significationis defectum contrahitur: illa enim quæ ratione delicti, ac in ejus pœnam, tolletur per baptismum, sicut & delictum ipsum. Sed nullam invenio bigamiam, quæ ex mero delicto contrahatur, in qua possit hoc verificari. Nam similitudinariam quæ incurritur ob matrim. initum adversùs votum solemne ordinis sacri aut professionis, fateor esse ex mero delicto: at huic non posse locum esse tempore infidelitatis constat. Interpretativam verò contractam ob duplex matrim. irritum, aut saltem alterum irritum, communis sententia habet, non esse ex mero delicto (ut videbimus disp. seq. n. 6.) At retenta opinione probabili, (quam ibi referemus) quæ docet eam esse ex delicto, est quoque probabile eam non incurri per illud duplex matrim. ante infidelitatem contractum.

11 Ad argum. n. 8. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis nu. 9. quæ enim peccata sunt, illorum pœnæ remittuntur per baptismum: non autem inducta defectu significationis. Ad 2. dic cum *Gloss. ibi verb. Post acceptum*, intelligi, maximè si post baptismum. Vel argumentum à contrario sensu vim non habere, quando contrarium est jure decisum, ut ex multis testatur *Everardus loco à contrario sensu.* quod contingit in hoc casu. Ad 3 cum sua confirm. & ad ultimum, constat ex dictis num. 9. Nam ante baptismum nec contrahitur irregularitas nec bigamia, quatenus est impedimentum Ecclesiasticum ad ordines, sed quatenus est quid naturale.

DISPUTATIO LXXXIV.

Qualiter contrahatur irregularitas ex bigamia interpretativa?

SUMMARIUM.

Quare dicatur bigamia interpretativa, n. 1.
Quotupliciter contrahitur, n. 2.
An contrahens duo matrimonia irrita, vel quorum alterum solum est irritum, sit bigamus & irregularis, n. 3.
An sit irregularis, qui prima legitima superstite, & nondum uxore cognita, ad alias nuptias transit, illasque consummavit, si postea coactus ab Ecclesia ad priorem uxorem redeat, ac illam cognoscat, n. 4.
Quid, si quispiam prioris matrimonii nullitate cognita, aliud ineat, n. 5.
Quid, si quispiam priori matrimonio dissoluto, ad aliud irritum defectu impedimenti à se ignorati transeat: & an hac irregularitas duplici ex matrimon. irrito, aut altero irrito nascens sit irregularitas ex delicto, num. 6.
An sit bigamus, & irregularis, unicum iniens matrim. cum vidua, vel corrupta: & an desideretur corruptio cum seminis immissione, n. 7.
Quid, si contrahens putaret uxorem esse virginem, vel esset vi corrupta: vel è contra putaret corruptam, cùm esset virgo, n. 8.
Traditur vera ratio, cur corruptus ducens virginem non sit irregularis. Secus si corruptio sit ex parte fœminæ: & improbatur sententia sustinens hic non oriri bigamiam, n. 9.
An hac irregularitas contrahatur ex matrimonio unico cum vidua vel corrupta, irrito tamen ob aliquod impedimentum. Refertur sententia affirmans, num. 10.
Contraria Authoris, n. 11.
Quid, si in foro externo præsumatur illud matrim. valere, n. 12.
An ducens fœminam à se solo defloratam, sit bigamus & irregularis. Refertur quadam sententia, n. 13.
Proponitur Authoris sententia, n. 14.
Quid, si ducens virginem cognoscat illam post adulterium, etiam occultum, sive scienter, sive ignoranter, quamvis vi cognita sit, n. 15.
Quid, si coactus ab Ecclesia reddat debitum adulteræ. Refertur quadam sententia, n. 16.
Proponitur sententia Authoris, n. 17.
Satisfit argumentis, n. 18.

Bigamia interpretativa ob id dicitur, quòd à vera bigamia partim deficiat, partim verò illi assimiletur. Deficit à vera, quòd ea contrahatur carnis vera divisione facta per duo consummata, ac legitima matrimonia. At in interpretativa non verè dividitur caro in plures; sed ex quadam juris interpretatione: aut propter affectum contrahentis, qui duo contraxit ac consummavit conjugia, quamvis non validè utrumque, aut saltem alterum: ac proinde ex parte suæ voluntatis & affectus carnem suam in plures divisit: aut propterea quòd cùm per matrimon. consummatum efficiatur una caro cum uxore; ducens viduam à priori viro cognitam, vel quamcumque corruptam, atque cum ea consummans, vel ducens virginem, & post adulterium illam cognoscens, censeatur ex juris interpretatione carnem suam in plures divisisse: sicut uxor cum qua efficitur una caro, in plures divisit, nempè, in ipsum virum cognoscentem, & in eum, à quo aliàs cognita fuit. Quare deficit id matrim. à significatione matrimonii Christi cum Ecclesia: quod est unius cum una intacta. 1

Hinc deducitur, 4. modis posse bigamiam hanc interpretativam incurri. I. est, quando quispiam duo init & consummat matrimonia, alterum de jure, id est, validum, alterum de facto, id est, irritum, sive priori conjuge vivente, sive defuncta. II. est, quando duo init matrimonia de facto, id est, ambo irrita. III. quando ducit viduam à priori viro cognitam, vel per fornicationem corruptam, & cum ea consummat matrim. Ultimus, quando virginem à se ductam, atque postmodum adulterii ream, carnaliter cognoscit. De quibus modis est seorsum agendum in hac disputatione. 2

Primus ergò modus & secundus sunt, quando quis duo init matrimonia irrita, vel saltem alterum irritum, & alterum validum. Neuter modus invenitur in jure expressus, sed utrumque colligunt DD. ex ratione tradita, *c. Nuper, in fin. de bigam.* ubi sermo habetur de clerico, qui ante sacrum ordinem matrim. contraxit, atque in eo jam constitutus aliud iniit, atque deciditur eum tanquam bigamum reputandum, non propter sacramenti defectum, cum saltem posterius matrimon. irritum sit, sed ob intentionis affectum ad duo matrimonia, cum opere carnali subsecuto. Verè enim affectus est ad duo matrim. ineunda, & ex parte sua utrumque contraxit, licèt obstante ordine sacro posterius sit irritum. Cùm ergo similis affectus cum opere subsecuto reperiatur in his duobus bigamiæ modis, idem in utroque dicendum est: atque ita sic contrahens erit in juris interpretatione bigamus & irregularis. Atque ideò priorem modum, nempè, quando utrumque matrim. est irritum, docent ex Theolog. *Ricard. 4. d. 27. a. 4. quæst. 3. ad 1. & ibi Palud. q. 4. a. 2. nu. 10. Supplem. Gabr. q. 3. a. 2. ad fin. Sturi qu. 3. a. 1. col. 4. D. Anton. 3. p. t. 28. c. 3. Petr. de Stro lect. 18. de matrim. pag. 4. vers. Hæc igitur. Ledesm. 2. p. 4. q. 26. a. 2.* ubi de irregularitate, *col. 3. Palacios 4. d. 27. disp. 4. col. 2. Angles Floribus 1. p.* ubi de matrim. *q. 1. art. ult in princ. concl. 3. Toledo l. 1. sum. c. 26. n. 4. Bellarm. l. 1. de clericis c. 24. col. pen. in 2. specie. Valentia 4. p. disp. 7. qu. 19 punct. 3. in 1. specie irregularitatis. Emmanuel Sa in sum. verb. Irregularitas,* ubi de irregul. bigamiæ *num. 1. Petr. de* 3

Ledes. de matrim. q. 66. a. 3. col. antepen. Manuel 1. to. sum. X. edit. c. 158. n. 1. paulo ante 1. concl. Lud. Lop. 1. p. instruct. ubi de irregular. *c. 22. in 1. specie irregular. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 73. col. 2. Vega 1. tom. sum. c. 38. casu 2. Llamas method. carat. 1. p. c. 12. §. 3.* Et ex Jurisperitis *Innoc. c. Nuper, de bigam. in fin. & ibi Host. nu. 4. & hic idem in sum. eod. t. num. 3. casu 4. Goffred. in sum. eod. t. num. 1. Astens. 2. p. sum. l. 6. t. 7. art. un. quæstiune. 2. Angel. verb. Bigamia, n. 7. Supplem. Pisana ibi, nu. 1. Sylv. statim in princ. Tabien. q. 1. Armill. num. 1. Montaigna de bigamia, q. 4. n. 2. & q. 6. nu. 2. Lex Regia 35. t. 5. p. 1. Aufrerius in decis. Capella Tolosana, 235. n. 5. Nav. sum. c. 27. nu. 195. Turrecr. c. Unius uxoris, n. 7. d. 26. Majolus l. 1. de irregular. c. 33. nu. 3. Humada p. 1. t. 5. l. 5. supra glossa 33. nu. 2.* Unde non est fides habenda *Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 9.* ubi hanc esse bigamiæ speciem negat, quòd nec sacramento verò defuerit significatio: cùm nullum verum matrimonium intersuerit: nec in jure casus sit expressus. Sed dic satis esse ad hujusmodi bigamiam, ut affectu duo inita sint de facto matrimonia: & quantum est ex parte contrahentis, significatio sacramenti deficiat. Cùm irregularitas in hoc eventu non incurratur ob sacramenti veri defectum, sed propter affectum cum opere subsecuto: ut dicitur *c. Nuper, de bigamis*. Posteriorem autem modum, nimirum, quando alterum matr. est validum, alterum autem irritum, sive simul, sive successivè inita sint, docent ex Theologis *D. Thom. 4. d. 27. quæst. 3. art. 1. quæstiunc. 1. corp. & ibi Durandus q. 4. nu. 7. Majoris q. 6. paulo post princ. Viguer. lib. institut. c. 16. §. 7. vers. 14. Ricardus, Paludan. Supplem. Gabr. D. Antoninus, Sotus, Palacios col. 5. Angles d. art. ult. in princ. Bellarm. Valentia, Enriquez, Toledo, Petr. de Ledesm. Lud. Lopez, Philiarcus, Manuel, Llamas, Vega proximè allegati Celaja 4. d. 27. q. 4. statim in princ. Vivaldus candelabro sacram. 2. p.* ubi de irregular. bigamiæ, *nu. 3.* Et ex Jurisperiti *Gloss. c. 1. de bigam. verb. In bigamis. Speculat. t. de disp. nsat. §. Juxta nu. 6. vers. Et scias. Goffredus sum. t. de bigamis, num. 1. & ibi Host. num. 3. casu 4. Archidiac. c. un. de bigam. in 6. & ibi Joan. Andr. an. 1. Anchar. num. 5. Dominic. n. 5. idem Jo. Andr. c. Nuper, nu. 3. de bigam. & ibi Anton. n. 8. Abbas num. 4. Card. ad fin. Anchar. num. 1. notabil. 3. Bellamera qu. X. num. 5. Alberic. in sue diction. lit. B. verb. Bigam. Rebuff. de pacific. possessor. n. 194. Villadiego de irreg. c. 13. num. X. Rosella verb. Bigamia, num. 1. Asteas. Angel. Supplem. Pisana, Sylv. Armill. Tabien. Aufrerius, Montaigna, lex Reg. 31. Navar. Turrecr. Majolus proximè allegati. Covar. clem. Si furiosus, de homic. 1. p. §. ... nu. 2. Borgas. de irreg. p. 5. t. de bigamis, num. 23. Ant. Cuc. lib. 4. instit. majorum t. 12. num. 160.* Quamvis aliqui ex his Doctoribus appellent bigamiam in hoc duplici casu similitudinariam, ut *August. Sylv. Majoris, Supplem. Gabr. Petr. de Ledesm.* At communiter appellatur interpretativa.

4 Hinc deducitur, irregularem esse qui vera uxore nondum cognita, eaque superstite ad aliud de facto matrim. transit, illud consummans, si postea coactus ab Ecclesia redire ad legitimam uxorem, eam carnaliter cognoscat. Quòd ex tunc verificetur hunc duo iniisse ac consummasse matrimonia, alterum de jure, & alterum de facto. Ita *D. Thom. 4. d. 27. q. 3. a. 1. quæstiunc. 2. ad 3. Astens. 2. p. sum. lib. 6. tit. 7. art. unic. quæstiunc. 2.*

5 Temperat autem *Enriq. lib. 12. de matr. c. 6. n. 9. in comment. lit. X.* ut sit irregularis qui duplex matrim. init, nisi ubi semel matrim. irritum contraxit, cognita ejus nullitate ad aliud transeat. Ducitur, quòd iterans baptismum, quando prior fuit irritus, non sit irregularis. Sed hoc non credo, nec video qualiter cohærere possit cum posteriori casu, n. 3. proposito. Cùm hic revera quantum est ex parte sui affectus duo matrimonia ineat. Neque est simile de baptismo. Quia irregularitas non est inflicta propter iterationem baptismi irriti, immò præceptum est illius iterandi. At bigamia incurritur ob solum affectum duo matrim. ineundi, cum opere subsecuto, ut n. 3. probavimus.

6 Alii autem temperant, irregularem esse dicentes, qui priori legitimo matrim. dissoluto, contrahit aliud de facto, id est, irritum, quando conscius impedimenti irritantis, posterius inivit. Quare ignorans impedimentum, & putans se validè contrahere, minimè incurreret hanc bigamiæ irregularitatem. Ducuntur, quòd hic ad secundas nuptias transeundo minimè deliquerit, & ex parte altera fuerit irritum matrim. posterius, ac proinde nocere non debet, non enim præstat impedimentum quod jure non sortitur effectum, *reg. Non præstat, de reg. juris, in 6.* Quod si dicas bigamiæ irregularitatem non indigere culpa ut incurratur. Respondent id verum esse in aliis bigamiæ modis, qui ob sacramenti defectum instituti sunt, secus in hac bigamiæ specie, quæ non ob significationis defectum, sed ob delictum incurritur, ut constat ex *c. Nuper, de bigamis*, ex quo hanc irregularitatem deduci probavimus, nu. 2. ubi delictum ponderari videtur ad hanc incurrendam, principio textus, *vers. Unde illam, & vers. Sicut in canone*, ubi Innoc. III. author illius canonis duo argumenta de criminosis affert, ut inde deducat jure optimo irregularitate affici ineuntem de facto posterius matrimonium. Alterum est, jure civili notari infamia duas simul uxores ducentem, *l. Eum qui, C. de adulter.* Alterum verò, jure canonico *c. Presbyterum, d. 28.* Presbyterum qui non legalibus nuptiis detinetur puniri. Ergo verè textus intelligitur, quando in posteriori matrimonio culpa adfuit. Et confirmatur, quia *Host. in c. Nuper, n. 5. verb. In ipsis*, reddit rationem decisionis illius textus punientis affectum. Quia in maleficiis voluntas spectatur, non exitus, *l. Divus, ff. ad l. Corneliam, de sicariis*. Hanc sent. sustinent *Archid. c. un. de bigam. in 6. nu. 1. & c. Cognoscamus, num. 1. d. 34.* dicit fortè ita esse, & *Bellamera c. Nuper, q. 2. nu. 5. de bigamis.* Idem sustinet dicens fortè ita esse, *Astens. 2. part. sum. lib. 6. tit. 7. art. un. quæstiune. 2.* Et juxta hanc opinionem idem dicendum est de irregularitate contrahentis duo matrimonia irrita. Si enim ignoret utrumque esse irritum, illam non incurret. Quia deficit delictum, & ex altera parte fuit utrumque matrim. nullum, & ideò nullo pacto præstabit impedimentum aliquod ad ordines. Constat etiam, quoniam hic casus similiter deducitur ex *d. c. Nuper*, sicut & quando alterum matrim. fuit irritum, & alterum validum, (ut num. 2. probatum reliqui.) Ergo eodem modo uterque casus intelligendus est, quando adfuit delictum. Item potest probari hæc limitatio. Quia in *c. Nuper*, expresse dicitur, in eo casu non incurri bigamiam, & irregularitatem ob defectum sacramenti, quando saltem alterum matrimon. est irritum: nulla enim ibi deest sacramenti significatio, cùm matrimon. irritum non sit aptum ad significandam conjunctionem Christi cum Ecclesia, sicut nec concubinatus, & ideò ab illa nequit deficere: validum verò, cùm sit unicum, non deficit: sed dicitur ibi incurri hanc irregularitatem, propter affectum duplicis matrim. ineundi. Cùm ergo non incurratur defectu significationis, incurretur ob solum delictum. Non enim datur alius modus incurrendi, nisi ob delictum, vel ob significationis defectum. Item quia irregularitas similitudinaria, quia contrahit clericus in sacris constitutus ducens uxorem, oritur ex delicto, (ut probabo disp. seq. num. 10.) eo quòd matrimonium duplex verè non concurrat, nec vera divisio carnis in plures per copulam matrimonialem, quòd bigamia producens irregularitatem defectu significationis postulat. Sed est duplex similitudinarium matrimon.) ut disp. seq. num. 3. explicabimus.) At re vera non est duplex matrimon. in nostro casu, nec dividitur caro in plures per matrimon. aliquod verum. Non ergo oritur inde irregularitas ex significatione, sed ex solo delicto. Si autem alterum norit esse irritum, quamvis crederet alterum esse validum: vel utrumque norit esse irritum, incurret hanc irregularitatem. Quia in utroque casu invenitur affectus ad duplex matrimon. cum opere subsecuto. Nec desideratur delictum in utroque, ut constat: quando enim contrahitur alterum irritum scienter, & alterum validum, sive hoc sive illud præcedat, incurritur hæc irregularitas (ut diximus nu 3.) & fatentur etiam DD. hujus limitationis. Et tamen in solo altero matrimonio delinquitur. Aliis verò limitatio dicta displicet, & censent irregularitatem hanc contrahi, sive posterius matrim. de facto iniens sciat, sive ignoret id esse irritum. Quia textus *d. cap. Nuper*, non ponderat affectum delinquendi, sed affectum duplicis matrimonii ineundi, eo subsecuto de facto, & consummato, cùm ad bigamiam delictum minimè desideretur. Neque obstat textum *d. c. Nuper*, argumentis ex duplici delicto petitis usum fuisse ad demonstrandam hujus bigamiæ justitiam. Ea enim non inducit ad probandum illam ex delicto contrahi, sed ad ostendendum non esse novum in jure, affectum effectu carentem puniri. Et ideò hanc sententiam sustinent *Joan. Andr. c. un. nu. 1. super Gloss. 3. de bigam. in 6. & ibi Anchar. nu. 5. Domin. n. 5. vers. In ea Gloss. ibi Franc. ibi n. 4. Idem Joan. Andr. d. Nuper, n. 3. & ibi Anton. n. 8. Cardin. ad fin. Abbas n. 4. Anchar. n. 1. notab. 3. Henric. n. 23. Angel. verb. Bigamia, nu. 9. & ibi Sylvest. q. 7. Montaigna de bigam. q. 6. nu. 4.* Et quamvis utraque opinio sit satis probabilis, & hæc sit communior; prima tamen magis mihi placet. Quia fortioribus innititur fundamentis.

Tertius modus bigamiæ interpretativæ est, quando quis unicum matrimonium cum vidua contractum, dummodo sit à priori viro cognita, aut cum corrupta per coitum illicitum consummat. Hic modus habetur *cap. 1. & cap. Debitum, de bigamis. & cap. un. de cleric. conjug. in 6. cap. Curandum, d. 34.* quod est ex Hilario Papa in Synodo Romana *c. 2. & c. Præcipimus, eadem d.* quod est ex D. Gregor. in *epist. lib. X. epist. 25. & cap. fin. eadem d.* quod est ex Gelas. Papa, *& c. Si quis viduam, el. 1. eadem d.* quod est ex Innoc. Papa, *epist. 2. c. 5. & c. Si quis viduam, el. 2. eadem d.* quod est ex *can. 18. Apost. & cap. Si quis viduam, 50. d.* quod est ex Concilio Martini Papæ, *c. 26. & c. final. d. 51.* quod est ex Concilio Tolet. IV. *c. 18. & c. Qualis, 30. q. 5.* quod est ex Leone Papa, & *cap. Nemo*, quod est ex Synodo Meldensi, *d. 32. & c. Matrimonium d. 33.* quod est ex D. Gregor. Papa. Hujus autem irregularitatis ratio est tradita n. 1. Qualis autem debeat esse hæc corruptio, dixi disp. præced. n. 7. 7

Utrùm autem excuset ab hac irregularitate, contrahentem existimasse eam, quam duxit esse virginem, cùm tamen sit corrupta: vel eam omninò violenter cognitam esse, dicam hac eadem disp. num. 15. Non contrahetur tamen hæc irregularitas, si quispiam virginem ducat, existimans eam esse corruptam. Quia censuræ nunquam incurruntur ob solam intentionem, deficiente facto. Ut excommunicatus non est, credens se percutere clericum, cùm laicum percutiat: nec est irregularis necans feram, putans esse hominem. Et *l. Eum qui §. Injuriam, ff. de injur.* habetur verberantem Sejum, cùm crederet Titium teneri actione injuriarum, non illi, quem intendit, sed quem verberavit. Et ita docent *Borgasius de irregul. p. 3. tit. De bigam. num. 12. Anton. Cucus lib. 4. institut. majorum, t. 12. num. 176.* Sed fortiter videtur contra hoc esse ratio tradita *cap. Nuper*, 8

Nuper, in fine, de bigam. ubi ponderatur affectus duplicis matrimonii ineundi ad hanc irregularitatem, quamvis caruerit effectu. Quia aut utrumque aut saltem alterum est irritum, (ut diai nu 3.) Sed respondeo, ibi cum affectu concurrisse factum; nam re vera duplex ille contraait de facto matrimonium, quamvis aliunde irritum fuerit. At in nostro casu non intervenit factum cum effectu. Credebat enim ille se corruptam ducere, at de facto ipso non duait, sed virginem.

9 Rogabis tamen, cur matrimonium unicum corrupti cum virgine non reddat hunc irregularem: cùm tamen id efficiat, quando fœmina est corrupta? Nam potior urget ratio in priori eventu. Quòd verè vir ille carnem suam diviserit in plures, nimirum, in uxorem, cum qua consummat, & in fœminam prius fornicariè cognitam. Quod non contingit in posteriori casu: sed fictè & interpretativè dicitur carnem suam in plures divisisse, (ut num. 1. explicui.) Adde in utroque casu deficere significationem matrimonii Christi cum Ecclesia, in quo uterque intactus est. Difficilis est assignatu ratio: & ideò defatigantur Authores in ea quærenda. Et *Glossa communiter recepta à juris Pontif. professoribus, cap. Debitum, verb. Cognitam, de bigam.* varias rationes assignat. Quas tamen elegantissimè confutans *D. Thom. 4. d. 27. q. 3. a. 1. quæstiunc. 3.* hanc veram rationem tradit, communiterque à Theologis recipitur, & à nonnullis Jurisperitis. Quippe consensus matrim. ineuntis non cadit supra seipsum, sed fertur in alterum conjugem: atque ita ipsemet contrahens est quasi terminus, à quo; is autem, cum quo contrahit, est quasi terminus, ad quem fertur alterius conjugis consensus. At nullus actus sortitur speciem à termino, à quo; sed à termino, ad quem. Vitium ergo corruptionis ipsius viri, qui est terminus, à quo, respectu sui matrim. non debet ipsi nocere, ut irregularis efficiatur, sed virium corruptionis in termino, ad quem. Atque subinde si ipsa fœmina irregularitatis capax esset, efficeretur utique irregularis propter viri corruptionem: sicut vir talis efficitur ducens corruptam. Sed adversùs hanc rationem fortissimè insurgit *Bellarm. lib. 1. de Cleric. cap. 24. ad fin.* nam duo consummans matrimonia legitima cum duplici uxore virgine, est verè bigamus & irregularis. Cùm tamen in termino, ad quem, non sit vitium, sed in ipsomet viro ad duplices nuptias transeunti. Et ideò concludit, hunc ducentem corruptam non esse irregularem irregularitate bigamię, sed quod ita statuerit Ecclesia ob dignitatem ordinum. Cùm nulla differentiæ ratio possit assignari. Item, quia *cap. si quis viduam, el 2. 34. d.* ubi prohibetur, Sacerdotem fieri, qui duait fornicariam: similiter prohibetur, ducentem ancillam, aut comœdiarum actricem. Ubi nullum locum habet bigamia, sed sola infamia. Sed à communi omnium sentent. recedendum non est. Omnes enim alii, & Theologi, & Jurisperiti, quos nu. 3. retuli, hanc irregularitatem inter bigamiæ interpretativæ modos numerant. Et ratio assignata à D. Thoma differentiæ, petita ex similitudine actuum naturalium, qui speciem à termino, ad quem, sortiuntur, est optima congruentia: quamvis non omninò convincat: ut in cæteris rebus moralibus evenit. Nec obstat prior ratio Bellarmini. Quia consummans duplex matr. non efficitur irregularis propter vitium matrim. initi, sed ob ipsius multiplicitatem: ac proinde non spectatur, an vitium sit à termino, à quo, vel ad quem, ex quo actus speciem sumit. At quando est unicum matrim. cum corrupta, consurgit irregularitas ea ipsius matrim. vitio: ac proinde jure optimo petitur, ut id vitium consurgat ex termino, ad quem. Neque obstat etiam posterior ejus ratio. Quòd in eodem tcatu plures irregularitates sanciri ex diversis causis nihil obstet.

10 Triplex autem difficultas breviter discutienda insurgit circa hunc bigamiæ interpretativæ modum. I. est, utrùm hanc irregularitatem incurrat ducens uxorem viduam, vel fornicariè cognitam, invalidè tamen propter aliquod impedimentum? Et sermo est de eo, qui nec professus, nec in sacris constitutus est. (de hoc enim est habendus sermo disp. seq.) Plerique affirmant hunc irregularem esse, ducti per *cap. fin. de bigam.* ubi redditur ratio, cur in sacris constitutus contrahens unicum matrimon. irritum ob ordinis impedimentum sit bigamus & irregularis: eo quòd habuerit affectum contrahendi cum opere subsecuto. Quæ ratio militat in præsenti eventu: hic enim habuit affectum contrahendi cum corrupta, & de facto quantum est ea parte sua cum illa contraait. Hanc partem sustinent *Ricard. 4. d. 27. a. 4. q. 3. corp. & ad 1. & ibi Palud. q. 4. art. 4. num. 28. & d. 38. q. 3. a. 5. concl. 2. fin. n. 34. Goffred. sum. tit. De bigam. num. 10. & ibi Host. n. 3. casu 4. Alberic. in suo dictionar. lit. B. verb. Bigam. in fin. Astensis sum. 2. p. lib. 6. tit. 7. art. unic. quæstiunc. 2. Montaigna de bigam. qu. 6. n. 2. vers. 4. Covar. clem. si furiosus, de homicid. 1. p. §. 2. n. 2. vers. 2. & 3.* dicens esse communem sententiam, *decisio quædam Rotæ à Navar. num. seq. allegando citata.*

11 At verius est non incurri irregularitatem in hoc casu, quod nullo jure id caveatur: & ita succedit *regula, Non præstat, de reg. juris, in 6.* ubi traditur generaliter, minimè præstare impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. Item quia quamvis ratio reddita *c. Nuper, de bigamis, & c. fin. eod. tit.* videatur hunc casum amplecti, (ut probavit contraria sent. n. præced. relata) at minimè amplectitur, quod ibi sit sermo de clerico in sacris constituto, qui vel ante ordines aliud matr. iniit, vel post ordines ducit viduam: & illa ratio, quòd habuerit affectum contrahendi opere subsecuto, non est integra ratio, sed in ea suppleri debet, cum jam aliud matrim. contraxisset, sive verum ante ordinem, sive similitudinarium per votum solemne ordini sacro anneaum. Unde nil refert ad eam irregularitatem, sive viduam sive virginem duaerit (ut dicemus disput. sequ. numer. 5.) Et ideò hujus sent. sunt *Navar.* dicens sic nuper in sacra pœnitentiaria decisum fuisse, *in sum Lat. c. 27. n. 195. & lib. 1. cons. in utraque edit. tit. De bigamis, toto consil. 1. Valentia 4. p. disp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. specie irregularitatis. Enriq. lib. 12. de matrim. c. 6. n. 9. fin. & in comment. lit. T. Farinac. in sua pract. tit. De inquisit. q. 8. n. 8. in fine Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 158. n. 5. concl. 4. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 6. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de irregul. *c. 22. in 1. specie irregul.* Et videtur censere esse probabilem *Emman. Sa sum. verb. Irregularitas,* ubi de irregular. ea bigamia, *nu. 2.* ubi relata utraque sententia neutram definit.

II. Difficultas est, an si illud unicum matrim. cum vidua, 12
vel corrupta, sit validum juata Ecclesiæ præsumptionem, quamvis in foro conscientiæ non sit tale, incurratur hæc irregularitas? Ut si consensus fuit fictus, vel ante Trident. adfuit copula animo fornicario habita post sponsalia. Affirmant aliqui, propter rationes adductas disp. præc. n. 6. Sic docent *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 3. n. 20. a. 4. n. 29. Supplem. Gabr. ibi qu. 3. n. 3. dub. 2. Tabiena verb. Bigamia, qu. 5. fine.* Et id in utroque foro verum esse affirmant *Palud. & Supplem. Gabr. ibi.* Sed probabilius est non incurri. Quia cum id matrimonium sit irritum, dicendum est quod diximus n. præc. Quare si id vitium corruptionis fœminæ occultum esset, aut id matrim. ita ut sine scandalo posset ille ad ordines promoveri non indigeret dispensatione (ut in simili dixi disp. præc. nu. 6. ubi contrarię rationi satisfeci.) Ita tradunt *Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 9. in comment. lit. T. Vivald. candel. sacram. 2. p.* ubi de irregular. bigam. *n. 8.*

III. Difficultas est, an ducens fœminam à se solo defloratam 13
efficiatur irregularis? Duplex est sent. Prior affirmat. ducitur ex *c. Qualis, 30. q. 5.* quod est ex Leone Papa, ubi de sponsa habenda, ne quispiam bigamus efficiatur, sic dicitur: *Qualis debeat uxor esse, quæ habenda est secundùm legem, virgo, casta & desponsata in virginitate.* Et *c. un. de cleric. conjug. in 6.* ibi: *Qui cum unicis & virginibus contraxerunt.* ubi clarè petitur virginitas uaoris tempore initi matrimonii: quæ tunc in hac defuit. 2. quia per id matr. non possunt significari nuptiæ inter Christum & Ecclesiam: cùm revera adsit corruptio tempore consensus & consummationis matrim. nec potest dici matr. hoc retrotrahi, ac fingi initum tempore, quo deflorata est uxor, ac proinde fictione juris ductam esse virginem. Quia id statutum est *c. Tanta, qui filii sint legitimi,* favore legitimationis prolis ante matrim. conceptæ: quem defectum jus supplere potuit. At defectum significationis in hoc matrim. inventum supplere nequit. 3. quia eadem res nequit contraria operari. At matrim. efficit, ut ducens corruptam sit bigamus. Ergo nequit efficere ut ducens corruptam à se, non sit bigamus. Et ideò hanc partem sustinent *Glos. c. Maritum, verb. Concubinam, d. 33. & c. Nemo, in fi. d. 32. Host. sum. tit. de bigam. post arborem bigam. q. 6. & c. 2. n. 2. verb. Virginem, de cleric. conjug.* ubi *Jo. Andr. ad fi. Imol. n. fi. Anchar. n. ult. & c. un. n. 5. q. 1. eod. tit. in 6. & ibi Archid. Stat. in prin. Astens. sum. 2. p. l. 6. t. 7. a. un. q. 2.*

Posterior sent. (cui adhæreo) ait hunc non esse bigamum 14
nec irregularem. Prob. quia irregularitas ducentis corruptam ideò contrahitur, quod cum fœmina cum qua vir efficitur una caro, diviserit carnem suam in plures, censeatur etiam virum divisisse ea juris interpretatione (ut diximus num. 1.) quod hic nullatenus reperitur. Uaor enim non divisit carnem suam in plures: cùm ab uno solo cognita fuerit. Præterea, quia matrimonium illud retrotrahitur purgans præcedens vitium, *cap. Tanta, qui filii sint legit.* atque ita perinde est, ac si à principio, quando ipsam virginem defloravit, duxisset. Et argum. contraria non obstant. Non 1. quia il textus petunt virginitatem in uxore tempore initi matrimonii, ad hunc sensum, ut ea non sit ab alio corrupta. Adde retrotrahi matrim. Non 2. quia falsò supponit ibi reperiri defectum significationis. Non 3. quia matrim. non est per se causa bigamiæ, sed id matrimonium, ex quo consurgit defectus significationis: & eo casu quo bigamiam inducit, non potest operari contrarium. Et ideò hanc sent. tuentur, ex Theologis *D. Th. 4. d. 27. q. 3. a. 1. quæstiunc. 3. ad 2. Ricard. ibi a. 4. qu. 1. corp. Palud. q. 4. a. 2. n. 10. Majoris qu. 6. col. 2. vers. Et ex illo. Suppl. Gabr. qu. 3. a. 2. ad fin. Sot. qu. 3. n. 1. col. penult. in fine quarta concl. Palacios disp. 4. col. 2. Colaja q. 4. ad fin. D. Anton. 3. p. c. 28. c. 3. Petr. de Soto lect. 18 de matrim. pag. 4. vers. Hæc igitur, in fine. Ledesma 2. p. 4. q. 26. a. 2.* ubi de irregular. *col. 2. fol. 263. Toledo lib. 1. sum. c. 26. n. 5. Petr. de Ledesm. de matr. q. 66. a. 3. col. 7. post 6. concl. vers. Sed circa hoc. Enriq. lib. 12. de matr. c. 6. n. 10. Valentia 4. p. disp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. specie irregularit. col. 1. Emm. Sa sum. verb. Irregularitas,* ubi de bigamia, *n. 2. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 1. l. 4. cap. 7. Lud. Lopez 2. instruct.* ubi de irregular. *cap. 22. in 1. specie irregularitatis. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 73. fin. Manuel 1. tom. summ. 1. edit. c. 158. nu. 3. concl. 2. fin. Vivald. candel. sacram. 2. p.* ubi de irregul. bigamiæ, *nu. 4. Vega 1. tom. sum. c. 38. casu ult. Llamas methodo curat. 1. p. c. 12. §...* Et ex Jurisperitis *Gloss. c. Debitum, in fi. de bigam. & c. Qualis, verb. Desponsata, 30. q. 5. & c. un. verb. Contraxerunt, de cleric. conjug. in 6. & c. 2. de cler. conjug. in fi.* ubi *Anton. ad fin. Abbas n. 4. idem Ant. c. Tanta, nu. 16. qui*

filii sint legit. & *d.c. Debitum, n.10 Jo. Andr. d.c. Tanta, num.3. in fin. idem Abbas d.c. Debitum, n.penult. Card. d.cap.2. qu.3. Franc. c.un. in prin. n.2.* & *ibi Dominic in princ. n.6. de cler. conjug. in 6. idem Dominic. c. Nemo, in fi. d.32.* & *ibi Archid. n.un. Turrec. ibi, a.2. n.2.* & dicit esse celebriorem *Goffred sum. c. De bigam. n.5.* Eam etiam tenent *Alber. in suo diction. lit. B. verb. Bigam. Monald. sum.* ubi de irregul. propter bigamiam, *col.2. vers. Item si aliquis. Jo. de Friburgo in sum. confess. l.3. t.3. q.5. Alb. Trotius lib.2. de vero* & *perfecto cleric. a.11. num.3. Rosella verb. Bigam. num.3.* & *ibi Suppl. Pisana, num.2. Angel. num.5. Sylv. in prin. Armill. n.6. Tab. q.3. Montaigna de bigam. q.6. nu.4.* & *5. Villadiego de irreg. c.13. n.21. ex Reg. 35. t.5. par.1.* & *ibi Greg. Lop. verb. El mismo. Nau. sum. cap.27. n.195. Couar. Clem. si furiosus, de hom. 1. p. §.2. n.2. fin. Ant. Gomez 3. var. c.10. n.4. Borgas. de irreg. p.5. tit. De bigam. num.47. Ant. Cuc. lib.4. instit. majorum, t.12. n.177. Majol. l.1. de irreg. c.33. nu. 5. Farinac. in sua pract. t. De inquisitione, q.8. n.8. Lancelot. instit. juris canon. l.1. tit. Qui promoveri non possunt, §. Item repellendi sunt, verb. In plures. Zavall. in sua pract. q.556. n.un.*

15 Ultimus bigamiæ interpretativæ modus est, quam incurrit ducens virginem, si postquam adulterata est, illam carnaliter cognoscat. Hic casus habetur expressè, *c. Si cujus d.34.* quod est ex *Conc. Neocæsariensi, cap.8.* cujus rationem reddidi nu.1. Hunc casum quidam intelligunt, quando vir sciens & prudens adulteram cognoscit, secus si ignarus adulterii. Ducuntur, quia licet officii lege coactus hominem enecans sit irregularis, ut judex, at secus est de omninò ignorante. 2. quia cùm homo non quatenus sensualis est, sed quatenus rationalis incurrat irregularitatem: necesse est, ut actiones illæ, ob quas irregularitatem contrahit, sint rationales, id est, ex judicio rationis profectæ, ac proinde voluntariæ, quod aufert ignorantia. Et confir. quia significatio hominis, ut homo est, procedit ex ratione & arbitrio, quæ desunt, existente ignorantia. Sic docere videntur *Gloss. c.2. de bigam. verb. In bigamis. Rebuff. de pacific. possess. nu.194. Lex reg. t.5. p.1.* ubi proponentes hunc casum, dicunt, quando scienter cognoscit uxorem adulteram maritus, incurri hanc irregularitatem. Et *Greg. Lopez lib.35. verb. Que ver.* dicit hanc sent. esse æquiorem. Et tenent expresse *Emm. Sa sum. verb. Irregularitas,* ubi de bigamia, *nu.3.* & *Petr. de Ledesm. de matrim. qu.66. a.3. col. penult.* Et in quodam simili, nempe, quando quis ducit corruptam, putans eam virginem, docent hunc excusari ab irregularitate, *Petr. de Ledesm. ibi Emm. Sa num.3.* & fortasse ita esse tradit *Anton. Cuc. l.4. instit. majorum, t.12. n.175.* nisi cognita ejus corruptione, eam postea cognoscat. Alii verò sentiunt, cognoscentem ignoranter uxorem adulteram repelli ab ordinibus suscipiendis, non verò à receptorum executione. Sic *Prapos. d. cap. Si cujus. Bernard. Diaz practica can. in nova edit. c.16. ad fin. Ant. Cuc. lib.4. instit. major. t.12. num.164.* Sed tenendum est, contrahi hanc irregularitatem, ex quacumque adulterii ignorantia cognoscatur uxor. Quod hic non agatur de vitio promovendi ad ordines, ad quod desideratur scientia: sed de significationis defectu, quem potest pati ignorans. Et lex promotionis factum requirit, non voluntatem, *c. ult. 15. q.1.* Nec obstant argum. contraria. Non 1. quia longè alia ratio est de irregularitate ex occisione justa consurgente, & de hac. Quòd illa oriatur ex defectu perfectæ lenitatis, qui nullatenus invenitur in ignaro occisionis. Hæc autem ex defectu significationis sacramenti, qui æquè invenitur, sive scientia sive ignorantia adsit. Non obstat etiam 2. cum sua confirm. quia satis est cupula illa sit voluntaria, & ex arbitrio procedat, ac proinde sit actus humanus: quamvis ignoretur corruptio, vel adulterium uxoris. Et ideò ista sustinent ex Theologis *Ricard. 4. d.27. art.4. q.1. corp.* & *ibi Majoris, q.6. paulò post princ. coroll.4.* & *1. argum. contra 1. concl. Suppl. Gabr. q.3. art.1. vers. Secundo contrahitur. Palud. q.4. a.2. n.11.* & *d.35. q.1. art.4. n.27. Abulens. c.19. Matth. q.72. ad 4. Sotus 4. d.27. qu.3. a.1. col. pen. concl. 4. Petr. de Soto lect.18. de matr. pag.4. vers. Hac igitur. Ledesm. 2. p.4. q.26. art.2.* ubi de irregular. *col.2. fol.363. Castro l.2. de lege pœn. cap.14. corol. 2.* quod infert ex 1. *concl. Angl. Florib. 1. part.* ubi de matrim. *qu.1. art. ult. in princ. Toledo lib.1. sum. casu 26. num.6. Philiarc. de offic. sacerd. t.1. p. 3. l.4. c.7. Enriq. l.12. de matrim. c.6. num.10. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c.158. concl.3. num.4. Vivald. candel. sacram. 2. p.* ubi de irregul. bigamiæ, *n.5. Lud. Lop. 1. p. instruct. cap.83. col. antepen. verb. Ingressurus,* & *2. p.* ubi de irregul. *cap.22. in prima specie. Palacios 4. d.27. disp.4. col. 4. Barth. à Ledesm. de matrim. dub.73. col.2.* Et ex Jurisperitis, *Goffred. sum. t. De bigamis, num.8.* & *ibi Host. n.3. Jo. Andr. c.2. num.7. eod. tit. Anton. num.11. Card. q.1. Abb. n.8. Bellamera q.7. num.6. Henric. c. 1. eod. ti. nu.16. Idem Abb. c. Si vir, num.2. de adult.* & *ibi Ananias nu. 2. idem Card. Clem. ex eo, nu.4. opposit. 1. de sent. excom. Alberic. in sua diction. lit. B. verb. Bigam. Felin. c. Jus generale, d.1. col.6. vers. Maritus adultera. Guillelm. Benedict. c. Raynutius, de testam. verb. Guidam Petro, num.92. Astens. summ. 2. p. lib.6. t.7. art. un. quæstiunc. 2. Turrec. c. Si cuivis, a. nu.2.* & *3. d.34. Montaigna de bigamia, qu.6. n.6. Supplem. Pisanæ verb. Bigamia, num.1. Angelus n.2. Sylv. in princ. Armilla num. 2. Decisio Capella Thol. 220. fin.* & *ibi Aufrerius n.1.2.3. dec.235. num. 4.* & *decis.256. nu.1. Albert. Trotius l.2. de vero* & *perfecto clerico, c.11. n.2. Tabien verb. Bigamia q.3. Villadiego de irreg. cap.13. num.1. Navar. sum. c.16. n.27.* & *c.27. num.195. Couar. Clem. Si furiosus, de homic. 1. p. §.2. n.3. vers.4. Greg. Lop. lib.35. verb. Que ver. t.5. p.1. Jul. Clar. lib.5. recept. §. fin. in pract. crimin. qu.36. num.10. Majolus lib.1. de irreg. cap. 33. num.6. Borgasius de irregular. p.5. tit. de bigamis, num.49. Matienzo l.5. recop. t.2. sub gloss.1. num.102. Gutier. q. canon. l.1. c.25. num.15. Bursat. cons. 28. n.5. Cenedo collect. ad Decret. 166. n. ult. Calzado super pract. Bernard. Diaz c.16. ver. Sive ignoranter.* Et in alio, quod omninò est simile, docent idem asserentes ducentem corruptam, quam credebat esse virginem, fieri bigamum & irregularem, ex Theol. *D. Th. 4. d.27. q.3. art.1. qu.3. ad 3.* & *ibi Palud. q.4. art.2. n. 10. Suppl. Gabr. qu.3. a.1. vers. Bigam. interpretat. Ricard. D. Ant. Majoris, Palacios, Barth. à Ledesm. proximè allegati. Sotus 4. d.27. qu.3. a. 1. col.3. vers. Quoniam ergo,* & *col.5. in 4. concl. Ledes. 2. p.4. q.26. a.2.* ubi de irreg. *col.3. f.363. Angles Floribus 1. p.* ubi de matrim. *qu.1. a. ult. in princ.* Et ex Jurisperitis, *Gloss. cap. Nemo, verb. Virgo, d.32. Host. sum. t. de bigam. post arborem bigamiæ, q.7.* & *ibi Goffred. n.6. Gloss. cap. unic. ver. Virginibus, de cleric. conjug. in 6.* & *ibi Archid. statim in princ. Anchar. n.1. Domin. in princ. n.6. Francus in princ. n.2. Joan. Andr. cap. 2. n.7. de bigam.* & *ibi Card. qu.1. Abb. num.8. Bellam. q.5. n.10. fin. Turrec. c. Nemo, a.1. nu.1. Alberic. Astensis, Paul. Borgasius nuper relati. Rosell. verb. Bigam. n.4.* & *ibi Suppl. Pisan. num.3. Angel. num.4. Sylv. in princ.* & *qu.3. Rebuff. de pacificis possessorib. num.164. Montaig. de bigam. qu.6. num.5. Aufrerius decis. Tholos. 235. num.4.* & *256. num.2. Covar. clem. Si furiosus, 1. p. §.2. n.2. vers.3. Majol. l.1. de irreg. cap.33. num.4. Humada p.1. t.3. lib.5. super gloss. 33. num.2.* Limitat autem *Bernard. Diaz in sua pract. in nova edit. c.16. ad fin.* ut si irregularis vir cognoscens adulteram, si possit probare adulterium. Quia, *c. Si cujus d.34.* ubi hæc statuitur irregularitas, petitur, ut uxoris adulterium sit evidenter probatum. Sed dicendum est eum *Castro l.2. de lege pœn. c.14. coroll.2.* quod infert ex 1. *concl.* hanc facti evidentiam ad hoc solum ibi peti, ut si vir tentaret sacros ordines recipere, justè posset repelli in foro externo, non autem ut vir ipse sit irregularis. Unde optimè *Navar. sum. c.16. n.27.* ait quoad forum conscientiæ nil referre, possit vir probare adulterium, nec ne. Tandem idem dicendum est, quamvis fœmina sit vi præcisa cognita, illa enim ducens, aut jam ductam virginem cognoscens post id adulterium violentum, efficitur irregularis & bigamus. Quia vis illa præcisa excusat fœminam à culpa: at non efficit matrim illud esse aptum ad significandam conjunctionem Christi cum Ecclesia. Atque ita docent *Glos. c. Nemo, verb. Virgo, d. 32.* & *ibi Turrec. a.1. n.1. Montaig. de bigam. q.6. n.5. Enriquez l.12. de matr. c.6. n.10. Majol. l.1. de irregul. c.33. n.6. Palac. 4. d.27. disp.4. col.4. Vivald. candel. sacram. 2. p.* ubi de irregul. bigam. *n.7.*

Tandem dubitatur, an maritus cognoscens uxorem adulteram, Ecclesia præcipiente, vel eo quod lis pendeat, vel quia nequit adulterium probare, incurrat hanc irregularitatem? 16
quidam negant. Quia injustè puniretur ob actum, ad quem tenetur, contra *c. Nabuchodonosor 2.3. q.4.* Secundò, quia aliàs eodem actu mereretur vir & demereretur: ac dignus esset præmio ac pœna: contra *cap. Sciendum, 8. qu.1.* & eadem res contrarios haberet effectus, contra *l. Qui hominem, §. ult. ff. solut. matrim.* Tandem, quia vir tunc non sibi præjudicat, quin possit accusare uxorem de adulterio, eo quòd potius dicatur cognosci, quam cognoscere uxorem. Ergo nec sibi præjudicabit ad irregularitatem incurrendum. Et ita sustinent *Innoc. c. Inquisitioni, num.1. de sent. excomm.* & *ibi Jean. Andr. n.3. Anton. nu.12. Anchar. num.3.* & ita affirmat posse dici *Gloss. fin. c. Si cujus, d.34.* & dicit esse probabile *Palacios 4. d.27. disp.4. col.4.*

Cæterum dicendum est, hunc incurrere irregularitatem. 17
Idque probatur iisdem rationibus, quibus num. 15. probavimus eum incurrere, quando ignarus adulterii cognoscit uxorem: & ideò hanc partem tenent ex Theolog. *D. Th. 4. d.27. q.3. art.1. quæstiunc. 2. ad 4.* & *ibi Palud. q.4. a.2. n.11. Supplem. Gabr. q.3. art.1. vers. Secundò contrahitur. Durand. 4. d.35. q.1. art.2. a.7. Abul. c.19. Matth. q.72. ad 4. Castro l.2. de lege pœn. c.4. dupliso pag. ante fi. Sot. 4. d.27. qu. 3. a.1. col. penult. concl.5. Veracruz 3. Speculi, a.5. concl.4. D. Ant. 3. p. t. 28. cap.3. Enriq. l.12. de matrim. c.6. n.6. Petr. de Ledesm. de matrim. d. 66. a.3. col. pen. Lud. Lop. 1. p. instruct. cap.83. ad antepen. vers. Ingressurus,* & *2. p.* ubi de irreg. *c.22. in 1. specie irregularitatis. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c.158. n.4. concl.3. Vivald. candel. sacram. 2. p.* ubi de irreg. bigam. *n.6.* Et ex Jurisperitis *Gloss. c. Si cujus, in fin. 34. d.* ait ita probabiliter dici posse, & tenent *Host. c. Inquisitione, statim in princ. de sent. excom. Card. ibi num. unic. vers. Quid si reddit ad præceptum Henric. c.1. num.18. de bigam.* & *c. Significasti, n.10. de divort.* & *c. fin. num.5. de adult. Idem Host. sum. t. de bigam. post arborem bigam. qu. 9.* & *ibi Goff. nu.9. Alberic. in diction. lit. B. verb. Bigam.* & *lit. M. verb. Matrim. 8. vers. Quid si aliquis. Dom. d. cap. Si cujus, quæst. penult.* & *ibi Turrecr. a.1. num.5. Montaign. de bigam. qu.6. num.6. Aufrerius decis. Capellæ Tholos. 235. n.4.* & *256. n.1. Bernard. Diaz in pract. can. in nova edit. c.16. fi.* & *ibi Salzedo in addit. fin. Alber. Trotius de vero* & *perfecto cleric. c.11. n.2. Rosell. verb. Bigam. nu.6.* & *ibi Suppl. Pisana, nu.5. Angel. n.2. Sylv. statim in princ. Armill. n.2. Tabien. qu.3. Navar. sum. c. 16. n.27. Covar. clem. Si furiosus, de homicid. 1. p. §.2. nu... vers.4. Gaetanus repet. c. Ad limina 30. qu.1. §.4. nu.256. Jul. Clarus lib.5. recept. §. fin. in pract. crim. q.36. n.10. Majol. lib.1. de irreg. c.33. nu.7. Borgasius de irregul. p.5. t. de bigam. n.46. Anton. Cuc. l.4. inst. majorum, tit.12. nu.165. Gutier. q. canon. l.1. c.25. n.15. Flamin. de resign. benef. l.3. q.3. nu.188. Cenedo in collectan. ad decret. 166. n. ult.* Atque hæc sententia receptissima est apud omnes ferè Doctores.

Ad argum. num.16. proposita resp. Ad 1. dic, bigamiam 18
hanc non inducere rationem punitionis & pœnæ, & ita nil mirum esse, si contrahatur absque delicto, immò ob actum meritorium & obligatorium. Sicut judex tenetur pœnam mortis reo inferre, atque illam inferens incurrit irregularitatē, non ex

deli-

delicto, sed ex significationis defectu consurgentem. Ad a. dic, illo actu non mereri & demereri respectu ejusdem. Quia meretur augmentum gratiæ & gloriæ: demeretur autem respectu irregularitatis, nec hoc est propriè demereri: cùm hæc irregularitas non sit pœna. Atque proinde hi affectus non sunt contrarii. Ad ultimum dic, longè diversam esse rationem. Quia jus accusandi amittitur per copulam post adulterium habitam, eo quod cum illa sit actus amicitiæ, præsumitur ac censetur condonatio injuriæ: quod habere nequit, ubi culpa non est spontanea, sed præcepto judicis coacta. At irregularitas incurritur, eo quòd deficiantur à conjunctionis Christi cum Ecclesia significatione. Ad quod nil refert copulam coactam esse.

DISPUTATIO LXXXV.

Qualiter incurratur irregularitas ex bigamia similitudinaria, eo quòd in sacris constitutus, aut professus uxorem ducat?

SUMMARIUM.

Ducens viduam in sacris constitutus est bigamus & irregularis, n. 1.
Quid, si virginem ducat. Referuntur verba sententiis, n. 2. 3. 4.
Proponitur sententia Authoris, n. 5.
An desideretur copula, & qualis, ad hanc irregularitatem, n. 6.
An professus matrimonium iniens sit irregularis. Refertur opinio, n. 7.
Exponitur sententia Authoris, n. 8.
An exigatur copula, & qualis, n. 9.
An hæc irregularitas oriatur ex delicto, n. 10.
An qui votum simplex castitatis emisit, efficiatur irregularis, matrimonium contrahens, n. 11.
An laicus monialem professam ducens sit irregularis, n. 12.

1 QUæstionem hanc difficilem reddit diversus loquendi modus Doctorum. Et quia non omnes loquuntur de clerico in sacris constituto, & de professo, & aliqui diversimodè de illis sentiunt, ideò priùs sermonem habebo de clerico in sacris constituto, & deinceps de professo. Et quidem non cadit in dubium, quin clericus in sacris constitutus viduam cognitam à priori viro uxorem ducens, ac cum illa consummans, efficiatur irregularis. Id enim expressè deciditur *c. fin. de bigamis*, ubi dicitur hunc non esse propriè bigamum, quod unicum tantum matrim. idque irritum inierit. & sic non defecerit à significatione sacramenti matrimonii, sed ob affectum intentionis ineundi matrimonii, cum opere carnali subsecuto, esse irregularem instar bigami. Hujus autem irregularitatis rationem reddam n. 5.

2 Dubium autem est, de clerico in sacris constituto virginem ducente, an sit irregularis? Varios invenio modos hanc irregularitatem explicandi. Quidam ajunt tunc sacris initiatum effici irregularem, quando ante ordinem contraxit unum matrim. & post ordinem aliud, utrumque consummans: secus si unicum cum virgine ineat, ac consummet matrim. Quia textus hanc irregularitatem inducentes, loquuntur de constituto in sacris, qui duplex matrimonium iniit, licèt alterum ante ordinem sacrum, & alterum postea: ut *c. Nuper, de bigam.* vel quando post ordinem ducit unicam, viduam tamen: ut *cap. fi. de bigam.* Et cùm sint pœnalia hæc, non sunt extendenda ad constitutum in sacris, unicam, & eam virginem ducentem: eò vel maximè, quòd longè dispar ratio sit in his eventibus. Nam in primo & secundo eæ nuptiæ efficerent bigamum, & irregularem, laicum eas ineuntem. Atque proinde verificatur in eis ratio reddita in illis textibus, nimirum, concurrere in eis affectum intentionis cum opere subsecuto ad nuptias de se bigamiam inducentes. At in ultimo casu, id matrim. nullam bigamiam laico inferret: ac proinde non invenitur in clerico illud contrahenti affectus ad matrimon. eo vitio laborans. Ita docent *Anton. c. Nuper, nu. 7. de bigam. & ibi Abb. n. 3. Palud. 4. d. 27. disp. 4. col. 7. Enriquez l. 14. de irregul. cap. 4. statim in princ. in comment. & l. 12. de matrim. c. 6. n. 10. in comment. lit. l.* & favet valde *Toledo lib. 7. summ. cap. 8. fi.* ubi ait nullo textu probari hanc irregularitatem clerici ineuntis matrim. & ita esse incertam; favent etiam alii, qui explicantes hanc irregularitatem, dicunt eam incurrere existentem in sacris, qui cum vidua vel secunda uxore contrahit, nec amplius explicant. Sic *Domin. c. unic. n. 6. & ibi Franc. num. 5. de bigam. in 6. Petr. de Soto lect. 18. de matrim. pag. 4. vers. Hac igitur. Ant. Cuc. l. 4. institut. majorum, t. 12. n. 160. 161.* & similiter favent *Goffr. sum. t. de bigam. n. 1. & Villadiego de irreg. c. 13. num. 1.* explicant enim hunc esse irregularem, qui ante ordinem quoddam matrim. post ordinem verò aliud contraxerit.

3 Alii ajunt, clericum in sacris contrahendo matrimon. esse suspensum, non ea suspensione, quæ irregularitatem inducat celebrando, sed esse suspensum instar cujuslibet notorii criminosi: ac proinde si matrimonium non sit notorium, sed occultum, minimè indigere dispensatione. Ita *Hostiens. cap. Sanè Sacerdotes, n. 2. verb. Ex indignatio, de clericis conjug. & ibi Abb. num. 2. Imol. num. 2.*

4 Alii distinguunt sic: Professus vel in sacris constitutus, propter duo est irregularis, primò ob similitudinem ad verè bigamum, & hoc modo solum est talis quando corruptam ducit: quia si ordo non adesset, adhuc esset bigamus. Alio modo ratione præsumptionis de incontinentia, & ad majorem sacri ordinis reverentiam, & sic est irregularis, quamvis ducat unicam & virginem. Ita *Sylvest. verb. Bigamia, in princ.* & ita conciliat diversas de hoc opiniones.

5 At verius est, incurri hanc bigamiæ irregularitatem similitudinariæ, quamvis in sacris constitutus cum unica & virgine contrahat. Probatur ex *c. 1. Qui clerici, vel vov.* ubi de Diacono, qui uxorem accepit, dicitur posse Episcopum cum ipso post peractam pœnitentiam dispensare, ut Diaconi officium exequatur. Et *c. 2. eod. tit.* de Subdiacono, qui matrimonium iniit, deciditur, ut si ad religionem transeat, concedat ei Episc. ascensum ad ordines superiores: quòd si transire nolit, minimè permittat eum in Subdiaconatu ministrare, nec ad alios ordines promoveri, sed solum in minoribus ministrare. Ratio autem hujus similitudinariæ bigamiæ ea est. Quia hic post matrimon. similitudinarium initum cum Christo per votum solemne castitatis ordini annexum, de facto ad alias nuptias transivit, eas consummans copula. Atque proinde verificatur in ipso ratio tradita in *cap. Nuper, & cap. fin. de bigam.* nimirum, dari quandam similitudinem bigamiæ in hoc eventu propter affectum ad duplex matrimonium cum opere subsecuto. Quòd si nolis hanc irregularitatem appellare bigamiæ similitudinariæ, sed propter ordinis reverentiam, & in pœnam incontinentiæ inductam, & sic velis conciliare Doctorum varias sententias, ut conciliat *Sylvest. num. prae. alleg.* non contradicam. Quia textus adducti probant hunc esse irregularem, at non probant hunc esse bigamum. Nec ad rem moralem confert, sive unum sive alterum dicamus, modò fateamur hunc esse irregularem. Nam licèt dicamus esse bigamiæ similitudinariæ irregularitatem, tenebimus num. 10. non ob defectum significationis, sed ob delictum contrahi. At probabilius est, dici hanc irregularitatem bigamiæ similitudinariæ, ob rationem similitudinis dictam; & ita ferè omnes DD. allegandi numerant hanc inter modos bigamiæ similitudinariæ: quamvis alii ex citandis dicant eum esse irregularem, & non explicant modum. Et ideò hanc sentent. sustinent *Gloss. fin. c. Sanè Sacerdotes, de cleric. conjug. Abbas c. 2. num. fin. qui clerici, vel vov. & ibi Alex. de Nevo in fin. Astens. sum. 2. par. l. 6. t. 7. art. unic. quæstione 2. Monald. summ. tractatu de irregul.* ubi de irregular. *propter bigamiam, col. 2. vers. Item si aliquis. Turrecr. cap. Rector, dist. 34. art. 2. num. 10. concl. 4. Rosella verb. Bigamia, num. 1. & 2. & ibi Armilla num. 7. Tabiena q. 3. Navar. sum. c. 27. num. 195. Covar. clem. Si furiosus 1. p. §. 2. num. 2. vers. 3. Mujol. l. 1. de irreg. c. 33. num. 7. Flamin. de resignat. benef. l. 5. qu. 3. num. 190. Hamada p. 1. s. 3. l. 5. super Gloss. 34. num. 1.* Et ex Theologis *Ricard. 4. dist. 27. a. 4. q. 1. corp. & ibi Palud. q. 4. art. 2. num. 12. & n. 6. nu. 35. Suppl. Gabr. q. 3. a. 1. ad fin. Ledesma 2. p. 4. q. 26. a. 2.* ubi de irregularitate, *col. 3. fol. 363. Toledo l. 1. sum. c. 26. n. 7. Valentia 4. p. disp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. specie irregularitatis. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 158. num. 1. paulo ante 1. conclus. Emm. Sa sum. verb. Irregularitas*, ubi de bigamia *nu. 4. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 1. l. 4. cap. 7. Vivald. candel. Sacram. 2. p.* ubi de irregular. bigamiæ, *n. 12. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de irregular. *c. 22. in 1. specie. Graffis 1. p. decis. l. 4. c. 27. num. 38.* Quod idem supponunt alii disp. seq. num. 20. referendi, docentes posse Episcopum dispensare cum hoc clerico, quando virginem duxit. Ejusdem sent. videntur alii, qui indistinctè docent clericum sacris initiatum, ineundo matrim. effici irregularem. Hi sunt ex Jurisperitis *Abbas c. 1. n. 3. qui cleric. vel vov. & ibi Alex. de Nevo n. 4. Hostiens. sum. tit. de bigam. n. 3. Angel. verb. Bigamia, n. 7. Aufrerius decisione Tholosana 235. nu. 5. Rebuff. de pacificis possess. num. 194. Sylv. verb. Irregular. q. 16. & verb. Matrimon. 8. q. 12. dict. 2. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. num. 1. Borgasius de irreg. p. 5. tit. de bigam. num. 47. Ant. Cuc. lib. 5. instit. majorum, t. 12. num. 114. Matienzo lib. 5. recopil. t. 1. rubr. Gloss. 1. num. 157. Zavallos in suis quæst. pract. q. 558. num. unico.* Et ex Theologis *Durand. 4. d. 27. q. 4. n. 7. & ibi Majoris q. 9. statim in princ. Palud. 4. d. 37. q. 1. art. 1. num. 8. & ibi Suppl. Gabr. q. un. a. 2. concl. 2. D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 8. post 2. concl. Sotus 4. d. 27. qu. 3. a. 1. col. 3. vers. Septimus demum, & col. ult. concl. 6. Cajet. ibi q. 4. statim in princ. Veracrux 1. p. Speculi, a. 37. concl. 3. Angles Floribus 1. p.* ubi de matrim. *q. 1. art. ult. in princ. Azor. lib. 13. Institut. moralium, cap. 13. q. 6. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 66. art. 3. col. antepenult. & q. 64. art. 4. conclus. 1. & q. 53. art. 3. paulo post princ. vers. Circa istum artic. Barthol. à Ledesm. dub. 73. de matrim. col. 2. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *cap. 49. col. 6. vers. Circa eandem. Vivald. candel. Sacram. 1. p.* ubi de matrim. *num. 230. Vega 1. tom. sum. cap. 34. casu 5. Llamas methodo curat. 1. par. cap. 12. §. 3.*

6 An verò requiratur copula, & qualis ad incurrendam hanc irregularitatem; dixi hoc lib. 7. disp. 83. num. 4. & duplici sequenti.

7 Hactenus egimus de clerico in sacris constituto matr. contrahenti. Jam de professo ad nuptias transeunti agendum est. Quidam negant hunc irregularitatem incurrere, quod ea irregularitas in jure non reperiatur. Nam *c. Quotquot 27. qu. 1.* cui oppositum asserentes innituntur, loquitur de solis fœminis, quæ virginitatem promissam prævaricatæ sunt, interdicens eas inter virgines aut diaconissas consecrari. Sic *Enriquez lib. 12. de matr. c. 6. n. 10. & Pularios 4. dist. 27. disp. 4. col. 7.* Idem sequitur quando cum virgine contraxit, secus quando cum corrupta.

8 Sed dicendum est idem prorsus quod num. 5. diximus de con-

stituto in sacris matrimon. contrahente. Quia eadem similitudo bigamiæ reperitur in hoc: cùm post matrimoo. similitudinarium per professiooem cum Christo initum, affectet aliud matrim. contrahere. Et hoc colliguot ex *cap. Quotquot* 27. q. 1. quod est ex *Synodo Ancyrana c.* 18. communiter DD. ita illum textum intelligentes, ibi, *Quotquot virginitatem pollicitam prævaricatæ sunt professione contempta, inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt*. Ubi licèt sermo sit de fœminis, id à fortiori in viris procedit. Atque ita esse irregularem hunc ex bigamia similitudinaria, quamvis unicam & virginem ducat, tradunt ex Theologis *Ricard. Palud. utroque loco. Suppl. Gabr. Ledesm. Valentia, Emm. Sa, Lud. Lop. Manuel, Philiarc. alleg. nu. 5. Toledo lib. 1. sum. c. 26. n. 7.* Et ex Jurisperitis *Montaigna tract. de bigamia, qu. 4. n. 4. & q. 6. n. 7. Turrecr. Rosella, Armilla, Tabien. Navar. Majol. Flamin. Astens. relati n. 5 Covar. clem. Si furios. de homicid. 1. p. §. 2. num. 2. vers. 3.* Et idem supponunt, quos referam disp. seq n. 20. asserentes posse Episcopum cum hoc dispensare, quando cum virgine contraxit. Et ejusdem sentent. videntur alii, qui indistinctè tradunt professum ad nuptias transeuntem effici irregularem. Sic docent ex Theologis *Palud. 4. dist. 37. qu. 1. art. 2. n. 12. Durand. Majoris, Sotus, Celaja, Angles, Petr. de Ledes. Barth. à Ledes. Vega, Lamas, n. 5 allegati. Vivaldus candelabro Sacram.* ubi de irregul. bigamiæ, *in 2 p. n. 13.* Et ex Jurisperitis *specul. tit. de dispens. §. Juxta, n. 6. vers. Et scias. Menald. sum. tractatu de irregul.* ubi de irregul. propter bigamiam, *col. 2. vers. Item, qui post votum. Alberic. Angelus, Borgasius n. 5. citati Navar. l. 1. cons. tit de bigam. in utraque edit. cons. 1. n. 6 Humada p. 1. c. 5. l. 5. super Gloss. 33. n 2.* Ejusdem sent. sunt alii asserentes idem dicendum esse de hoc professo, quod de clerico in sacris constituto matrimonium ineunte. Hi suot *Goffred. summ. tit. de bigam. n. 1. Innoc. c. Nuper, in fi. eod. tit. & ibi Host. n. 4. Joan. Andr n. 4. Card. in fine. Bellamera q. 1. n. 3. Petrus de Soto lect. 18. de matr. pag. 4. vers. Hæc igitur.*

9 An verò exigatur copula carnalis, & qualis: dixi hoc lib. 7. disp. 83. n. 4. & duplici sequenti.

10 Hæc autem irregularitas clerici in sacris constituti, aut professi matrimonium ineuntis non oritur ex significationis defectu, sed ex delicto. Constat ex *cap. Nuper, & c. fi. de bigam.* quæ latè ponderavi disp. præced. nu. 6. aliis rationibus adductis ad hoc probandum. Et ita hanc esse ex delicto tenent *Anton. cap. fi. nu. 9. de bigam. & ibi Abbas num. 6. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 6. num. 11. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. cap. 158. num. penult. Vega 1. tom. sum. cap. 38. casu 3. fine.*

11 Aliqui extendunt hanc Irregularitatem ad eum, qui post simplex castitatis votum ad nuptias transit. Sic *Paul. Borgasius de irregul. p. 5. 1. de bigam nu. 29. Majolus l. 1. de irregul. cap. 33. num. 7. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de irregul. *cap. 22. in 1. specie irregularitatis*. Sed hoc non credo, cùm non reperiatur in jure. Nec sit eadem ratio, quæ de professo matrim. contrahente: in quo etiam aliqui negaot (ut n. 7. retuli) nedum in votum simplex habenti.

12 Quare audiendi non suot alii, qui dicunt eandem irregularitatem contrahere, qui ducit uxorem voto castitatis adstrictam, quamvis ipse solutus sit. Hi sunt *Majolus eod. c. 33. num 8. Vivald candel. Sacram. 2. p.* ubi de irregul. bigam. *nu. 24.* Sed meritò ab his discedit *Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 6. nu.* 10 quòd nullo jure probetur.

DISPUTATIO LXXXVI.

An bigamiæ irregularitas extinguatur per baptismum, religionis professionem, vel dispensationem, & quis in ea dispensare possit?

SUMMARIUM.

An irregularitas bigamiæ tollatur per baptismum? Remissivè, n. 1.

An tollatur per ingressum religionis, & alia irregularitates. Referuntur duæ sententiæ, n. 2. & 3.

Proponitur sententia Authoris, n. 4.

An Pontifex possit dispensare in irregularitate bigamiæ vera: & quo jure sit inducta. Refertur quædam sententia, n. 5.

Declaratur opinio Authoris, n. 6.

Refutantur distinguentes in hoc, inter potentiam ordinariam & absolutam Pontificis, n. 7.

An possit Episcopus dispensare in irregularitate bigamiæ vera vel interpretativa. Referuntur variæ sententiæ, n. 8. 9. 10.

Proponitur sententia Authoris, n. 11.

Quid, si ea bigamia sit occulta, n. 12.

Quid, si bigamus transeat ad religionem, an possit Episcopus in illa dispensare, n. 13.

Quid, quando necessitas ministrorum urget, ut apud Indos, n. 14.

Satisfit argumentis, n. 15.

An in bigamia similitudinaria clerici ineuntis matrimonium possit Episcopus dispensare. Referuntur variæ opiniones, num. 16. 17. 18. 19.

Proponitur sententia Authoris, n. 20.

An possit Episcopus dispensare, ut clericus in sacris constitutus viduam ducens, obtineat beneficium, n. 21.

An integrum sit Episcopo dispensare in irregularitate bigamiæ similitudinaria professi matrimonium ineuntis, n. 22.

An possit Episcopus dispensare in hac bigamia similitudinaria occulta, num. 23.

An ad impetrandam in bigamia dispensationem, sit opus explicare ternas vel quaternas nuptias intervenisse, an sufficiat binas vel bigamiam simpliciter explicare. Et quid si concurrant simul bigamia similitudinaria & interpretativa, n. 24.

1 QUANDO per baptismum deleatur irregularitas bigamiæ, satis dixi disp. 83. num. 8. & seqq. Quare in præsenti solum discutiendum est, quando tollatur per religionis professionem, aut dispensationem.

2 Et quidem loquendo de professione religionis *Anton. c. fi. nu. 9. de bigam. & ibi Abbas, n. 2.* seotire videntur, bigamiæ irregularitatem contractam ante religionis professionem deleri hac emissa, secus si postea contracta sit. Adduntque non deleri similitudinariam clerici in sacris constituti ineuntis matrimonium: eo quod irregularitas hæc ex delicto oriatur.

3 Alii è contra ajunt, per professionem deleri omnem irregularitatem ortam ex proprio delicto: secus de ea, quæ ex significationis defectu consurgit. *Gloss. fi. c. 2. de Apostatis.*

4 Cæterum dicendum est nullam deleri irregularitatem, præterquam in casibus in jure expressis, nimirum, quando oritur ex defectu natalium, id est, eo quod quispiam illegitimus sit. Constat, quia *c. 1. de filiis Presbyt.* tanquam quid speciale decernitur, tolli hanc irregularitatem defectus natalium, & quidem non omnino, sed quoad ordines recipiendos: manente dignitatum incapacitate. Ergo secus est in aliis irregularitatibus, quas tolli non est in jure expressum. Fatentur tamen DD. hujus sent. professiooem religionis causam facilioris dispensationis præbere. Hujus sent. sunt *Abbat c. 2. fi. de Apostatis, & ibi Ananias fi. Soc. c. Ad audientiam, col. ult. de homicid. Sylv. verb. Irregularitas, q. fi. & ibi Armilla n. 88. Angelus verb. Irregularitas ultim. n. un. Villadiego de irregul. c. 16. n. un. vers. Ulterius quæro. Covar. clem. Si furiosus, de homic. 1. p. § 2. n. 6. Enriq. lib. 14. de irregular. c. 17. n. 2.* Atque non deleri hanc irregularitatem bigamiæ affirmant etiam *Sotus 4. d. 25. qu. 1. Art. 3. col. 2. & Flamin. de resign. benef. lib. 5. q. 3. n. 194.* Subdit *Sotus ibi* usu obteotum esse, ut omnis irregularitas quoad ordinum susceptionem aboleatur professione religionis: dempta ea, quæ ex bigamia aut homicidio voluntario proficiscitur. Sed jure optimo ab ejus sent. recedit *Enriquez lib. 14. de irregular. c. 8. n. 10.* quod non constat de eo usu.

5 Circa dispeosationem autem, quidam negant Pontifici Summo integrum esse, in hac bigamiæ veræ irregularitate dispensare, quod vitium bigami consurgat ex defectu Sacramenti, quod tollere non subest potestati Pontificiæ. 2. quia hæc irregularitas habetur ex jure divioo, juxta illud *D. Pauli 1. Tim. 3.* ubi admonet Episcopum debere esse unius uxoris virum, id est, noo bigamum: ubi nomine Episcopi omnes Sacerdotes comprehendit. Et ideo *c. 2. de bigam.* deciditur propter hoc Paulinum testimonium non licere cum bigamis dispensare. Sic videtur tenere *Gloss. c. 2. verb. Dispensare, de bigam.* Alii verò licèt concedant irregularitatem hanc esse de jure divino, admittunt tamen Pontificem posse dispensare. Ita *Petr. de Soto lect. 18. de matr. pag. 3. vers. Ex quibus denique, & pag. 5. vers. Restat jam.*

6 Cæterum absque dubio tenendum est, irregularitatem hanc solo jure Pontif. inductam esse: ac proinde posse Pontificem in ipsa dispensare. Ducor, quod in lege Evangelica nullum præceptum divinum positivum existat, præter fidei & Sacramentorum præcepta, (ut probavi disp 52. nu. 2.) Cùm ergo hoc non pertineat ad materiam & formam Sacramentorum, nec ad ipsa suscipienda sub præcepto, & non sit naturale, non erit divinum positivum. Deinde, quia licet irregularitas hæc sit inducta à D. Paulo, est tamen de jure humano. Quia Apostoli erant etiam Episcopi, & ut Apostoli condebant sacram Scripturam, ut Episcopi verò leges Ecclesiasticas, ut *Actor. 15.* & consilia præbebant, ut *1. Cor 7.* Nec obstat Pontificem non posse auferre defectum significationis Sacramenti. Quia ad dispensandum id minimè desideratur, sed solum ut Pontifex tollat irregularitatem ex eo defectu ortam. Nec similiter obstat textus *c. de bigam.* ibi enim dicitur non licere dispensare: ita ut verbum, Non licet, importet difficultatem, non autem impossibilitatem. Atque ita sensus est, non facilè & absque gravi causa dispensari posse: vel dic non licere Episcopis inferioribus, qui Pontificem consulebant, an possent ipsi bigamos promovere. Rursos probatur hæc sent. Quia *c. Lector d. 34.* Martinus dispensavit cum bigamo, ut Subdiaconus fieret. Et *ibi Gloss. verb. Fiat*, refert Lucium dispensasse cum Episcopo Panormitano, qui bigamus fuerat. Deinde, quia etiam *D. Paul. 1. Tim. 3.* petit Episcopum non percussorem. Et tamen nullus negat dispensationem in hoc Pontifici. Item, quia in Conc. Gangrensi dispensatum est in statuto Apostolorum, qui statueret Presbyterum ob crimen fornicationis deponendum esse, *c. fi. 82. dist.* cujus oppositum fuit eo *c. fi.* decretum. Et ideò hanc sent. sustinent *D. Th. 4. d. 27. qu. 3. a. 3. corp. & ibi Ricard. a. 4. qu. 4. Palud. qu. 4. a. 5. num. 33. Majoris qu. 6. concl. 2. Supplem. Gabr. q. 3. a. 3. dub. 4. Sot. qu. 3. a. 3. concl. 1. Medina c. de jejunio, quæst. de dispensatione in Quadragesima, vers. His tamen non obstantibus*: & reliqui omnes Theologi. Et ex Jurisperitis *Gl. d. c. Lector, verb. Fiat. Et ibi Archid. nu. 2. & Turrecr. a. 1. n. 2. Specular. tit. de dispensatione, §. Juxta num. 3. & 4. Goffred. summ. tit. de bigam. nu. 11.*

num. 11. & ibi Hostiens. ad fin. Et idem Host. cap. 2. num. 4. eod. tit. & ibi Innoc. num. 2. Joan. Andr. à num. 9. Anton. num. 9. Abb. num. 6. Cardin. quæst. 2. Anchar. num. 2. Bellarm. num. 1. Henric. cap. 1. de bigamis num. 22. & seqq. Idem Anchar. cap. unic. num. 6. de bigam. in 6. & ibi Francus num. 4. lex Reg. 5. tit. 5. par. 1. & ibi Greg. Lop. verb. Dos mugeres. Ananias cap. Si vir, num. 3. de adulter. Staphilaus de lit. gratia, col. ult. Covar. clem. Si furiosus, de homicid. 1. par. §... num. 4. Et reliqui omnes Jurisperiti, & Summarum auctores, ut Angelus verb. Bigamia num. 8. Sylvest. ibi q. 6. Tabiena q. 7. Armill. n. 9. Navar. summ. c. 27. num. 197.

7 Nec audiendi sunt Henricus & Staphil. nu. præc. alleg. qui hoc limitant, ut Pontifex possit potestate absoluta dispensare, secus ordinaria, quos benè reprobat Covar. eod. n. allegatus. Quia cùm hæc irregularitas sit ex solo jure humano, potest Pontif. potestate sua ordinaria illi derogare.

8 Potissima autem quæstio est de facultate Episcopi circa dispensationem in bigamiæ irregularitate. Et quidem loquendo de bigamia vera vel interpretativa, variæ sunt sententiæ, quas refert Glossa c. 2. verb. Dispensare, de bigam. Sed potissimæ sent. sunt 4. Prima ait posse Episcopos dispensare etiam quoad majores ordines. Probat quia Episcopi dispensant cum criminosis, c. At si clerici, de judiciis. Qui instar bigamorum sunt, & pariter Apostol. 1. Timoth. 3. interdicit eis promotionem ad ordines. Hanc refert tacito Authore Glossa citata.

9 II. Sent. sustinet non posse Episcopum dispensare cum hujusmodi bigamis etiam ad ordines minores. Ducitur quod c. un. de bigam. in 6. desumptum ea Concil. gen. Lugdunensi, interdicit bigamis in minoribus ordinibus constitutis deferre tonsuram clericalem: nec committit dispensationem Episcopo. At hic nequit in decreto generalis Concilii dispensare, nisi specialiter sibi committatur, (ut tradit communis sent. cap. At si clerici, de judiciis. Et confirm quia Trident. sess. 23. de reform. cap. 17. fine, statuit minorum ordinum munia obeuntes debere esse cœlibes, & non bigamos. Hanc tenent Joan. Andr. c. unic. de bigam. in 6. nu. 1. vers. In glossa 2. ibi Lector. Et ibi Anchar. n. 6. Dom. num. 5. vers. In fi. gloss. Franc. n. 4. quamvis enim non explicent de qua bigamia loquautur: at loquuntur de bigamia, de qua ille textus: qui de vera & interpretativa intelligitur, teste ibi Gloss. verb. bigamos. Idem tenent loquentes de bigamia vera, Joan. Andr. cap. 2. in fine de bigam. & ibi Card. §. Anchar. num. 2. Idem de utraque bigamia tenent Lud. Lopez 2. p. instr. ubi de irregular. c. 22. in 1. irregularitatis specie. Idem docent indistinctè loquentes de bigamia Anton. c. 2. nu. 8. de bigam. & ibi Abbas n. 5. §. Villadiego de irregul. cap. 16. num. 1. vers. Episcopis. Suppl. Pisana verb. Bigamia, num. penult. & ibi Angel. n. 8. Greg. Lop. l. 5. verb. Dos mugeres, t. 5. p. 1. Flamin. l. 5. de resign. benef. q. 3. nu. 196. Toledo l. 1. sum. c. 26. nu. 8. Humada p. 1. s. 5. l. 5. gloss. 44. num. 3. Et ita esse regulariter, licèt possit Episcopus dispensare sustinenti legitima & evidenti causa, ut nobilitate, scientia, tradit Lud. Gomez in tractatu Brevium, n. 21. Et posse tantum hanc dispensationem admitti, quando merus laicus bigamiam contraxit, qui nondum statum aut privilegium clericalia habuit, secus quando clericus, utpote qui jam omne privilegium amisit, tradunt Henric. c. 1. de bigam. n. 26. Covar. clem. Si furiosus, de homicid. 1. p. §. 2. n. 4. Salzede addit. ad pract. Bernard. Diaz c. 16. verb. Dispensare. Addunt Covar. & Salzede posse etiam cum clerico dispensare, ubi maxima dispensandi causa subesset. Et subdit Covar. adhuc in his casibus rem esse valde dubiam.

10 III. Sent. ait non posse etiam quoad ordines minores recipiendos dispensare Episcopum cum bigamo vero vel interpretativo: at posse admittit ut valeat dispensare in usu ordinum minorum antea receptorum: per cap. Lector, d. 34. Ita tradunt Navar. sum. c. 27. nu. 197. Valentia 4. p. disp. 7. qu. 19. punct. 3. in 1. specie irreg. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 258. concl. 5. num. 6. Philiarc. de offic. Sacerd. tom. 1. l. 4. c. 7. fine. Emm. Sa sum. verb. Irregularitas, ubi de bigam. in fi. Vega 1. to. sum. c. 38. casu 1. Vivald. candel. sacram. 2. p. ubi de irreg. bigam. n. 34.

11 Ultima sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) asserit, nullatenus integrum esse Episcopo quoad sacros ordines dispensare; secus quoad ordines minores suscipiendos, susceptisque utendum. Probatur c. Lect. d. 34. quod est ex Martino Papa ibi: Lector si viduam alterius uxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si fortè necessitas sit, Subdiaconus fiat. Nihil autem supra. Similiter & si bigamus fuerit. Ubi si sermo esset de solo Pontif. non esset verum in solo Subdiaconatu posse eum dispensare. Et quamvis in principio dicat textus, in lectoratu permaneat: & sic solum videatur Episcopo concedere facultatem dispensandi in usu ordinis minoris antea recepti. At mox subdit, aut si fortè necessitas sit, Subdiaconus fiat. Ubi apertè conceditur Episcopo facultas dispensandi in Subdiaconatu recipiendo, occurrenti legitima causa. Qui tunc temporis non erat ordo sacer (ut notat Goffred. sum. tit. de bigamis, in fine, & Host. in fine.) Et ratio est. Quia cum sacris ordinibus sit votum castitatis solemne annexum, per illos deputatur quispiam simpliciter & perfectè divino cultui, ita ut amplius resiliendi facultas non supersit, quod secus in ordinibus minoribus contingit. Et ita non est cur circa hos denegetur Episcopo facultas dispensandi. Et ideò hujus sent. sunt ex Theologis D. Th. 4. d. 27. qu. 3. art. 3. corp. & ibi Albert. Magn. art. ult. Durand. q. 4. in fin. corp. Palud. q. 4. a. 5. n. 35. Suppl. Gabr. q. 3. fine Sotus qu. 3. art. 3. concl. 2. Petr. de Soto lect. 18. de matrim pag. 5. vers. Restat jam. Palacios 4. d. 27. disp. 4. col. 14. Angles Floribus 1. ubi de matrim. q. 1. art. ult. diffic. 1. concl. 2. Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. num. 11. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 66. art. 5. concl. 3. Graffis 1. p. decision. l. 4. c. 27. n. 38. Barth. à Ledesma de matr. dub. ult. col. penult. Lamas methodo curat. 1. p. cap. 12. §. 3. Et ex Jurisperitis Glossa cap. 2. verb. Dispensare, in fine, de big. & ibi Host. paulo post princ. & in summ. eod. tit. in fine. Et ita fortè esse tenet Archid. d. c. Lector, num. 1. Et tenent etiam Alberic. in dictionar. lit. B. verb. Bigam. ad fin. Astens. 2. p. sum. l. 6. t. 7. a. un. q. 8. Monald. sum. tract. de irregul. ubi de bigamia, ad fin. Turrecr. d. c. Lector, a. 2. num. 7. concl. 1. Sylv. verb. Bigamia, qu. 7. Ubi Armil. num. 9. Tabiena qu. ult. Borgasius de irreg. p. 5. tit. de bigamis, n. 8. Idem saltem in aliquo casu tenent quidam DD. (ut retuli num. 4. fine.) Idem quando bigamia est interpretativa, secus quando vera, tenet Aut. Cac. lib. 4. institut. majorum, tit. 12. num. 186. 187.

Aliqui temperant priorem partem hujus sent. nimirum non posse Episcopum cum bigamo ad ordines majores dispensare, ut intelligatur, nisi bigamia occulta sit: tunc enim poterit. Ita docent Palud. Supplem. Gabr. Tabien. Armill. nu. præced. allegati. Turrecr. c. Lector, d. 34. a. 2. n. 11. concl. 5. Qui sublimitat cum Paludano, quando ea bigamia occulta consurgit ex facto, quod suapte natura occultum est. Ut si quis uxorem occultè adulteram cognoscat. Secus facto existenti occulto per accidens, cum suapte natura publicum esse deberet. Ut si bigamia consurgat ex matrimonio clandestino. Sed cui fundamento innitatur hæc limitatio, me latet: & ideò illam non admitto. Verum quando est bigamia interpretativa ea delicto consurgens, (qualem disp. 84. n. 6. diximus esse, quæ oritur ex duplici matrim. neutro existente valido, aut altero valido, & altero irrito) si delictum sit occultum, potest Episcopus dispensare. Quia Trident. sess. 24. de reform. c. 6. concedit Episcopis facultatem dispensandi in omni irregularitate ea delicto occulto, dempto homicidio voluntario. Et ita loquens de hac bigamia contracta ob duplex matrim. irritum, sentit Enriq. lib. 12. de matrim. c. 6. in fine. Et ita limitationem dictam reprobat Lud. Lopez n. seq. allegandus. 12

Alii temperant eandem priorem partem, nisi bigamus ille ad religionem transeat: tunc enim dicunt posse Episcopum dispensare. Sic referunt aliquos tenere, nec improbant D. Th. Durand. Alberic. Sylvest. Tabiena, Armilla num. 11. allegati. Et tenet Albertus Magnus 4. d. 27. art. ult. Enriq. lib. 12. de matrim. cap. 6. 11. Vivald. candel. Sacram. 2. p. ubi de irregul. bigamia, n. 24. Et dicit Enriq. favere c. Qui cler. vel vov. & intelligi hoc, si ea licentia sui Prælati subiiciatur religiosus, qui exemptus est, Episcopo. Verùm nec ille textus favet, utpote qui loquitur de bigamia similitudinaria. Nec video qua ratione aut textu possit prædicta limitatio probari. Nec id more & usu probatur, ut testantur Palud. 4. d. 27. q. 4. n. 35. Suppl. Gabr. ibi, q. 3. ad fin. Sotus quæst. 1. a. 3. in fine corp. Turrecr. c. Lector. d. 34. a. 2. n. 9. concl. 3. Lud. Lop. 2. part. instructorii, ubi de irregul. cap. 22. in 1. specie irregul. Barth. à Ledesm. dub. ult. de matr. ad finem. 13

Tandem alii limitant, nisi necessitas urgeat ob ministrorum penuriam, ut apud Indos: poterit enim tunc Episcopus dispensare ut bigamus ad Subdiaconatum promoveatur. Probatur ex c. Lector. d. 34. ubi ea facultas conceditur Episcopo. Nec obstat tunc Subdiaconatum non fuisse sacrum ordinem. Quia quamvis jam inter sacros ordines ascriptus sit, nullibi ea juris dispositio sublata invenitur: ac proinde servanda est. Ita docent Palud. & Suppl. Gabr. n. præc. allegati. Turrecr. eo c. Lector, art. 2. n. 8. Idem sequitur Enriquez l. 11. de matrim. c. 6. nu. 11. alio tamen ductus fundamento, nimirum ob tacitam Pontificiam commissionem ratione urgentis necessitatis. Cæterùm posse Episcopum jure ordinario per d. c. Lector (ut priores volunt Authores) nullo modo admitto. Sed credo cum DD. nn. 11. allegatis non posse. Quamvis enim ea textus decisio non inveniatur expressè correcta, at tacitè correcta creditur: cùm omnino causa illius concessionis cessarit, effecto jam Subdiaconatu ordine sacro, instar aliorum: & sic eadem est ratio de illo, ac de aliis ordinibus sacris. Ad quos constat ex verbis expressis Pontificis eo c. Lector, denegatam esse facultatem dispensandi Episcopo. At posse ea tacita Pontificis dispensatione Episcopum in hoc dispensare, (ut voluit Enriquez) quando ingens urgeret necessitas penuriæ ministrorum, nec esset aditus ad Pontificem, ob magnam loci distantiam, placet utique propter rationem generalem, ob quam in simili necessitate probavimus lib. 2. disp. 40. num. 3. posse Episcopum in lege Concilii generalis vel Pontificis dispensare. Sed non video cur hæc facultas sit tunc ad Subdiaconatum restringenda. Sed poterit in omnibus sacris ordinibus dispensare. Quia eadem necessitatis ratio militat. Immò necessitati fidelium ob ministrorum penuriam nullatenus consulitur, nisi Episc. ad Sacerdotium dispenset. Quia soli Sacerdotes possunt conficere Eucharistiam, excipere confessiones, ac Extrem. unctionem ministrare, quæ sunt Sacramenta, quibus fideles indigent. 14

Ad argum primæ contrariæ sent. nu. 8. propositum dic cum Gloss. c. 2. verb. Dispensare, de bigam. aliud considerasse Apostolum, quando criminosum ad ordines promoveri interdixit, & aliud, quando bigamum. Quippe illum exclusit ob personæ indignitatem, quæ pœnitentia aboletur. Et sic non mirum, si possit Episcopus dispensare. At hunc, ob defectum significationis, 15

tionis, qui per pœnitentiam minimè restauratur. Ad argum. 2. sent. n. 9. propositum dic, eum testum non probare inrentum. Quod tantum decidat bigamos omni privilegio clericali nudatos esse: at de dispensatione mentionem non facit. Atque ita intelligi debet dum non obtinuerint legitimam bigamię dispensationem. Et eodem modo dicendum est ad confirmationem. Quare bene ait *Enriquez lib. 12. de matr. c. 6. n. 11. in commens. lit. T.* non auferri per id decretum facultatem jure Episcopis concessam ad hanc dispensationem. Ad *c. Lector*, cui innititur tertia opinio, n. 10. relata, constat ex dictis n. 11.

16 Hactenus de dispensatione in vera vel interpretativa bigamia discussum est. Jam de dispensatione in similitudinaria clerici in sacris constituti ineuntis matr. est differendum. Qua in re variæ sunt sent. Quidam negant Episcopo facultatem dispensandi, quamvis clericus ille unicam ac virginem duxerit. Ducuntur, quia *c. Nuper, de bigamis*, dicitur non licere cum clericis ineuntibus matrimonium dispensare. Sic *Majolus lib. 1. de irregul. c. 33. n. 7.*

17 Aliis placet, si in sacris constitutus maneat in sæculo, non posse Episcopum dispensare: secus si religionem ingrediatur. Sic reprobata distinctione communi Glossæ, & aliorum, ita concordantes *c. 1. & 2. Qui clerici, vel vov.* docent *Joa. Andr. eo. c. 1. n. 5. & eo. c. 2. fine, & ibi Card. in fine.*

18 Alii censent tunc posse Episcopum dispensare, quando contraxit cum virgine, vel vidua, & eam non cognovit, secus quando cognovit. Sic *Ant. c. 1. Qui clerici, vel vov. n. 9. & c. 2. fi.* atque ita textus illos conciliat. Sed hoc jam reprobavi disp. 83. n. 5. ubi probavi nullam incurri bigamiam absque copula: ac proinde non opus erit dispensatione.

19 Tandem alii volunt posse Episcopum dispensare, quamvis corruptam duxerit. Sic supponere videtur *Enriquez lib. 12. de matr. cap. 6. n. 11.* ubi ait difficilius dispensare Episcopum, quando clericus cum vidua aliàs corrupta contraxit. Et *Palacios 4. d. 27. disp. 4. col. 15.* ait quando ante ordinem sacrum nullo matr. copulatus est, sed posteà corruptam duxit, posse Episcopum dispensare, non ut promoveatur hic ad ulteriores sacros ordines, sed ut in susceptis ministret. Addit tamen statim quasi dubitans, quale sit hoc, jurisperitorum esse decernere.

20 His tamen minimè obstantibus, sic distinguendum est: Si clericus ille cum unica, & virgine contraxerit, potest Episcopus dispensare: secus si cum vidua vel corrupta, vel duplex iniit matrim. Et posse Episcopum dispensare, quando cum virgine contraxit, probatur ex *c. Sanè Sacerdotes, de cler. conjug.* ibi: *Sanè Sacerdotes illi qui nuptias contrahunt, post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indigentia sui Episcopi, ejus habere executionem.* Et *cap. 1. Qui clerici, vel vov.* dicitur posse Episcopum diacono, qui uxorem accepit, post peractam pœnitentiam ei reddere dispensativè diaconatus officium. Et quamvis textus hi non explicent, quando cum virgine, & unicum est initum matrimonium: ita necessariò intelligendi, ne adversentur duplici textui neganti in his casibus dispensationem. Quippe *cap. Nuper, de bigam.* deciditur non licere cum clericis dispensare, qui in sacris constituti secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxere. Et *cap. fi. eod. tit.* dicitur non licere dispensare, quando tales clerici cum vidua contraxerunt. Et ratio hujus sententiæ redditur à *Covar. statim allegando*, quòd hic clericus ducens virginem, nec verus, nec interpretativus, nec fictus bigamus sit, quamvis appelletur bigamus, saltem secundùm aliquam significationem ac similitudinem, eo quòd indigeat dispensatione. Nec obstat textus *cap. 2. Qui cler. vel vov.* ubi solùm conceditur Episcopis facultas dispensandi cum his clericis, quando verè pœnitentes sunt, ac religionem ingrediuntur. Quia is textus intelligitur de consilio: jure enim suo potest Episcopus dispensare, ut dicitur *cap. 1. eod. tit.* Sic explicant *Glos. eo. c. 2. verb. In Subdiaconatu*. Et ibi *Innoc. nu. 2.* Et ideò hanc sententiam sustinent *Glos. c. 1. verb. Dispensativè, & c. 2. verb. In Subdiaconatu, qui clerici, vel vov. & c. Sanè Sacerdotes, verb. Ex indulgentia, de cler. conjugat. & cap. Nuper, verb. dispensari, de bigam. Abbas n. ... c. 2. ias. & ibi Alex. de Nevo ins. Anchar. c. 1. nu. 1. notab. 2. qui cleric. vel vov. & ibi Prepos. n. 8. Ant. d. c. Sanè Sacerdotes, ias. Astens. sum. 2. p. l. 6. c. 7. a. un. quæstiunc. 5. Monald. sum. tract. de irregular.* ubi de bigamia, *col. 2. v. Item si aliquis, Turrecr. c. Lector, dist. 34. art. 2. n. 10. concl. 4. Rosella verb. Bigam. n. 2. & ibi Angel. n. 9. Sylv. q. 8. Tabien. q. ult. Armill. n. 9. Covar. clem. Si furiosus, de homic. 1. p. §. 2. n. 2. v. 5. Navar. summ. c. 27. n. 197. fi. Borgasius de irregul. p. 5. t. De bigam. n. 9. Ant. Cuc. lib. 4. instit. majorum, tit. 12. nu. 188.* Et ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 2. n. 13. & a. 5. n. 35. Toled. lib. 1. sum. c. 26. n. 8. Petr. de Ledes. de matr. q. 66. a. 5. fi. Valentia 4. p. disp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. specie irregularitatis, ias. Philiarc. de offic. Sacerdot. to. 1. p. 1. lib. 4. c. 7. fi. Emman. Sa sum. verb. Irregularitas*, ubi de bigamia, *n. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de irregular. *cap. 22. in prima specie irregularitatis*. Temperant autem *Angelus, Sylvest. Rosella, Armilla*, dummodo clericus ille pœnitens sit, aliàs non poterit Episcopus dispensare: per *c. 2. qui cler. vel vov.* petens hanc conditionem, ut possit Episcopus dispensare. Sed jam dixi ex mente Glossæ & Innocentii, conditionem eam peti ea solo consilio. Quod idem non obscurè significant *Abbas & Alex. de Nevo proximè allegati*, tantùm enim dicunt non debere Episcopum dispensare, quando clericus ille pœnitentiæ signa minimè exhibet.

Intellige autem non posse Episcopum dispensare cum clerico in sacris constituto viduam ducente, quoad officium, secus in beneficio: per *c. Presbyterum, dist. 28.* quod est ex VI. Synodo in Trullo, *c. 26.* ibi: *Presbyterum non legalibus nuptiis detentum cathedram quidem habere, sed ab officio abstinere præcipimus.* Ubi *Glos. verb. Habere*, ait beneficium hunc retinere, sed abstinere debere ab officio. Et sic docent *Joa. Andr. c. fi. in fine, de bigam. & ibi Ant. fine, Card. opposit. 5. Abbas fine, Bellamera in fine.* 21

Similiter poterit Episcopus dispensare in irregularitate bigamiæ similitudinariæ professi transeuntis ad matrim. propter eandem rationem, ob quam potest cum clerico. Et hoc quando cum unica, & virgine contraxit, secus quando cum vidua, vel duplex iniit matrimonium, (ut n. 20. diximus de clerico ineunte matrimonium.) Atque ita docent *Supplement. Gabr. 4. d. 27. q. 3. art. 3. ad fin. Palud. utroque loco. Turrecr. Rosella, Emm. Sa. Lud. Lopez citati n. 20.* Quamvis *Astens. ibidem allegatus* oppositum sustineat. Hoc tamen intelligendum est, quando professus est exemptus si ex licentia sui superioris subiiciatur Episcopo, ut in simili retuli ex *Enriquez n. 13.* 22

Poterit etiam Episcopus dispensare in hac irregularitate similitudinaria bigamiæ, si ex delicto occulto oritur per *Trid. sess. 24. de reform. c. 6.* Quia eam ex delicto, & non ex significatione oriri probavi in disp. præced. nu. 10. Et ita docent *Manuel 1. tom. sum. 5. edit. c. 158. n. penult. Vega 1. tom. sum. cap. 38. casu 2. fi.* Quod est verum, quamvis clericus ille in sacris constitutus aut professus viduam duxerit post sacrum ordinem, vel professionem, cùm anteà nullo matrimonio junctus esset. Quia hic ex sola bigamia similitudinaria est irregularis. Matrimon. enim unicum irritum cum vidua non inducit interpretativam bigamiam, (ut probavi disp. 84. num. 11.) Immò idem dicendum est, quando ante ordinem sacrum, vel professionem, unicum matrim. validum cum virgine contraxit, & post ordinem, aut professionem, aliud irritum cum quacumque. Vel ante ordinem, & professionem duxit viduam vel corruptam invalidè, & posteà aliud matrimonium iniit, ordine jam suscepto, aut professione emissa. Vel post hæc contraxit plura matrim. cum quacumque fœmina. Quia in his eventibus cùm duo matrimonia non inveniantur valida, nec unicum validum cum corrupta, solùm reperitur, ultra bigamiam similitudinariam, alia ioterpretativa: & cùm hæc quoque ex solo delicto consurgat (ut probavi disp. 84. n. 6.) & illud sit occultum, poterit Episcopus in utraque dispensare: juxta concessionem *Tridentini eod. cap. 6.* 23

Tandem observandum est, in dispensationis bigamiæ impetratione non esse necessariam mentionem ternarum vel quaternarum nuptiarum, aut ulteriorum, sed satis est referre binas nuptias. Quia nullus textus trigamiæ meminit, sed solius bigamiæ. Præterea, quia adeò incapax est ordinis suscipiendi ac repræsentandæ conjunctionis Christi cum Ecclesia trigamus, ac bigamus. Item, quia judex plures latrones suspendens, non opus est in dispensatione impetranda, ut mentionem faciat de illis, sed satis est, ut dicat se morte damnasse hominem. Et ita docent *Navar. l. 1. consil. t. De bigamis, in utraque edit. toto cons. 2. Enriq. lib. 12. de matr. c. 6. n. 9.* Quamvis contrarium significet *Majolus lib. 1. de irregul. c. 33. ad fin.* ait enim tot posse multiplicari in bigamo connubia, ut nulla omninò expectanda foret dispensatio. At non satis est, se esse bigamum explicare: sicut nec esse illegitimum vel affinem. Sunt enim variæ horum species. Similiter est necessariò facienda mentio bigamiæ veræ, & interpretativæ, & similitudinariæ, si simul concurrant. Quia sunt diversæ species, ut si duo quisquam init matrimonia valida, & alterum cum corrupta. Quia adest bigamia vera ratione duplicis matrimonii, & interpretativa, eo quòd alterum cum corrupta fuerit: & sic in reliquis casibus, in quibus plures species concurrerint. Nam omnium mentio facienda est. Quod amplius constabit ex tradendis libro sequenti, ubi consanguinitatis & affinitatis concurrentium, vel plurium consanguinitatis graduum, mentionem faciendam esse probabimus. 24 25

DISPUTATIO LXXXVII.

Quæ sint pœnæ jure civili secundis nuptiis intra luctus annum contractis statutæ: & an sint jure canonico correctæ?

SUMMARIUM.

Explicatur utilitas quæstionis: & quot disputentur, n. 1.

Annus hic luctus an numeretur à die mortis viri scientia, n. 2.

An vidua anno luctus nubens sit ipso jure infamis, & an his pœnis non sit necessaria judicis sententia, n. 3.

An possit dare posteriori viro ultra tertiam bonorum partem: & quid extraneo: & an hæc sit deductis legatis computanda, n. 4.

Quid, si integrè instituat posteriorem virum hæredem, n. 5.

An nubens infra annum, & posteà vidua nubat post annum, possit huic viro ultra tertium bonorum relinquere, n. 6.

An nubens eo anno luctus sit expers cujuscumque relicti, & donationis, & hæreditatis respectu extranei, n. 7.

An to-

An teneatur sic accepta restituere. Et traditur regula, quando lex reddat incapacem quempiam hereditatis, & teneatur eam restituere, num.8.
An hæc pœna intelligatur de relictis à quovis extraneo, vel conjuncto, num.9.
An privetur omnibus relictis à viro, etiam in conscientia, n.10.
Quid de accepto titulo donationis à viro, n.11.
An perdat ante sententiam sponsalitiam largitatem, n.12.
An amittat habita à priori viro titulo oneroso, n.13.
An ducens viduam intra annum luctus amittat hæc, n.14.
An privetur successione ab intestato prædicta vidua, n.15.
An teneatur medietatem suorum bonorum dare filiis prioris matrimonii, n.16.
An eximatur ab his pœnis, si sit minor, n.17.
Quid, si vel prius matrimonium vel posterius sit irritum, n.18.
Quid, si alterutrum non sit consummatum, n.19.
An has pœnas incurrat viduus intra luctus annum ducens uxorem, num.20.
Post num.20. invenies summaria, quæ desiderantur.

1 HActenus egimus de pœna, jure canonico per secundas nuptias incursa, (si bigamia propriè pœna dici potest.) Jam de pœnis jure civili inductis, & de iis quæ à testatoribus apponi solent, differendum est. Et illæ quidem sunt in duplici differentia. Quædam enim imponuntur nuptiis infra annum luctus contractis. Aliæ verò secundis nuptiis absolute imponuntur, in favorem, nimirum, prolis ex priori matrimonio habitæ. De his ergo omnibus pœnis seorsum agendum est. Et in hac disp. agemus de pœnis secundarum nuptiarum infra annum luctus Et in disp. seq. 88. de pœnis in favorem filiorum prioris matr. Et in disp. 89. enodabitur qualiter reserventur filiis prioris matr. bona per conjugem secundis nuptiis copulatum, acquisita à priori conjuge. In disp. 90. differetur, qualiter pœnæ secundis nuptiis indictæ, locum habeant in vidua fornicante. Et tandem disp. 91. de pœnis à testatoribus impositis conjugi ad secundas nuptias transeunti. In præsenti ergo duplex est quæstio disputanda Prior, de pœnis, quas incurrit vidua intra annum luctus nubens. Posterior, qualiter eæ jure can. correctæ sint. Nec existimet aliquis inane esse pœnas has enumerare: cùm eas jure canonico correctas esse dicturi sumus n.23. Immò id utilissimum est. Quòd eæ pœnæ vim habeant adversùs viduas luxuriosè viventes, (ut disp.90. n.1. dicemus.) Et præterea incurruntur eædem pœnæ, nec jure canonico corriguntur (ut disp. seq. n.13. & 41. explicabimus) quando mater filiorum tutrix transit ad alias nuptias tutore minimè petito filiis. Et ideò deserviet pœnas has enucleare, ut sciatur, quæ pœnæ in iis eventibus incurrantur.

2 QUÆSTIO I. Quas pœnas subeat vidua intra annum luctus ad alias nuptias transiens? Supponendum est, annum hunc luctus esse primum post viri obitum. Atque annus hic luctus numeratur à die mortis prioris viri: atque cedit ignoranti. Constat ex *l. Genere, ff. de iis, qui notantur infamia*, ibi: *Sed cùm tempus luctus continuum est, meritò & ignoranti cedit ex die mortis mariti.* Atque ita docent *Gl. l. Si qua mulier, verb. Festinatione, C. ad Senatusconsul. Tert. & l.1. verb. Festinatione, C. de secund. nupt. & ibi Garro. in nova edit. n.105.*

3 Prima ergo pœna viduæ nubentis intra annum luctus est, ut efficiatur infamis, tam ipsa, quàm vir eam ducens. Constat ex *l.1. C. de secund. nupt* ibi: *Ex jure quidem novissimo fit infamis.* Idem habetur *l. Reg.3 tit.6. p.7* Et hæc infamia incurritur ipso jure. Quod constat ex *auth. de nuptiis, §. Prima siquidem, collat.4* ibi: *Infamia mox sequetur, & erit omninò mulier propter nuptiarum festinationem infamis.* Quòd particula illa, Omnino, etiam adjecta verbo futuri temporis, importet paratam esse executionem, & pœnam ipso jure incurri, ut docet multis aliis relatis *Tiraquellus, l. Si unquam, verbo revertatur, à n.76. C. de revoc. donat.* Quod idem importat dictio, Mox, ut docent multis citatis sibi *Tiraquel. à n.109. & Felin. c. Rodulphus, n.34. de rescript.* Et in propriis terminis ita docent *Glossa final. l. Decreto, C. ex quibus causis infamia irrog. Et ibi Salicetus, fi. l. Bald. d. l.1 n.1. vers. ibi, infamis. Et ibi Salicetus n.1. notab.1. Garro. n.12. notabil.4. Decius n.4. fi. notab.5. Azo. sum. C. de secund. nupt. nu.2.* Exigitur tamen sententia judicis declaratoria facti, ut incurratur hæc infamia. Et ita tradit *Decius proximè citat.* Quare *Glossa final. d. l. Decreto*, dum ait incurri infamiam hanc non expectata aliqua judicis sententia, intelligi debet de sententia condemnatoria. Et eodem modo intelligitur *Garro. d. l.1. n.12* dicens incurri absque aliquo judicis ministerio. Atque ita statim *n.17.* ad videndum, an desideretur sententia facti declaratoria, ut vidua illa tanquam infamis repellatur à testimonio ferendo, & aliis actibus, remittit se ad *Francum, c. Pro humani, n.6. notabil. ult. de homicid. in 6. & c. Felicis, §.1. in fi. de pœnis, eod. l.* ubi & *Felin. c. Rodulphus, n.35. vers. Sed declaratoria, de rescript.* docent in his pœnis ipso jure incursis non exigi, ut judex per sententiam puniat, pœnamque pronunciet: benè tamen desiderari, ut per sententiam declaret delictum seu factum: & judice pronunciante commissum esse, pœna à jure est inflicta, ut tradit *Bart. l. Ejus qui delaterem, ad finem princ. ff. de jure fisci.*

4 Secunda pœna est, ut posteriori viro non possit dare in dotem, nec in ultima voluntate relinquere ultra tertiam bonorum suorum partem. Constat ex *l.1. C. de secund. nupt.* ubi expressè hæc pœna statuitur. Et quamvis ibi sermo sit de relictis in testamento, at nec inter vivos potest ultra eam quantitatem illi donare, ut docent ibi *Glossa verb. Testamento, & Salicet. n.4. q.1.* Quia ea donatio inter vivos est irrita, utpote inter conjuges facta, nisi morte mulieris donantis confirmetur. At nunc quando confirmanda est, habet vim relicti in testamento, *l. Papinianus, & l. Donatis, ff. de donat. inter vir. & uxor.* At relictum in testamento ultra tertiam partem non valet. Atque adeò, ultra *Glo. & Salicet. allegatos*, docent hoc *Alber. ea. l.1. n.3. Cynus ibi, n.3. q.3. Garro. ibi, in nova edit. n.110.* At ea tertia pars computanda est deductis legatis. Sic *Salicetus ea. l.1. n.5. & ibi Garronus n.113.* At non interdicitur tali viduæ donare ultra tertiam partem extraneo, ut benè docent *Gloss. auth. de nuptiis, collat.4 §. Prima siquidem, verb. Neque meritò, Azo sum. C. de secund. nupt. n.2. Prapos. rubr. de secund. nupt. n.2. Alberic. l.1. n.1. C. de secund. nupt. & ibi Garro. notab.5. n.30. & nu.111.* qui benè utroque in loco hoc temperat, nisi donet in fraudem, ea, nimirum, lege, ut ille posteà donet marito.

Quod si integrè uxor posteriorem maritum instituat hæredem: tunc vel dicendum est, posteriorem virum in solidum esse hæredem. Quia nequit quispiam partim testatus, & partim intestatus decedere: *reg. Jus nostrum, ff. de reg. juris.* At tenebitur restituere hæredibus ab intestato quod ultra tertiam partem habuit. Sic *Glos. l.1. verb Testamento, C. de secund. nupt. & ibi Cyn. q.1. Salicet. nu.5.* Addit *Glossa* vel fiscum auferre tanquam ab indigno. Quod *Salicet. ibi n.5. & Garron. ibi num.112.* dicunt procedere, in subsidium, nempe deficientibus hæredibus ab intestato. Vel secundò potest dici, virum non futurum in solidum hæredem: eo quod sit casus specialis hic, in quo potest mulier partim intestata decedere. Ita *Bart. ea. l.1. nu.1. Bald. ibi nu.10. Garron. num.114.* 5

Si autem intra annum luctus fœmina secundò nupserit, viduaque effecta, & jam transacto anno luctus secundi viri nubat tertio, potest huic ultra tertiam bonorum suorum partem relinquere. Quòd pœna hæc limitata sit quoad virum intra luctus annum acceptum. At huic extra illum annum nupsit. Sic *Bald. l.1. n.2. C. de secund. nupt. & ibi Garron. in nova edit. n 27.* 6

Tertia pœna est, ut sit expers cujuscumque hæreditatis, legati, fideicommissi, donationis causa mortis, ut constat ex *l.1. C. de secund. nupt.* ibi: *Omnium præterea hæreditatum legatorum, fideicommissorum suprema voluntate relictorum, mortis causa donationum sit expers. Hæc namque omnia ab hæredibus, vel cohæredibus, aut ab intestato jus cedentibus vendicari jubemus.* Ubi *Glos. verb. Ab intestato, & Alber. n.1. Garr. n.44.* intelligitur, quando hæc vidua fuit sola instituta, succedere hæredes ab intestato: si verò alii cohæredes instituti sunt, eos succedere. Hæc autem pœna non intelligitur de relictis à viro, sed ab aliis præter virum: (quos n.9. explicabimus) nam paulò inferius loquitur eadem lex de relictis à viro: & nos de illis dicemus n.10. Et ita docent *Glos. ea. l.1. verb. Relictorum. Et Garron. n.38. & omnes scribentes ibi.* Atque constat ex textu expresso *§. Prima siquidem, vers. Sed neque extrinsecus, auth. de nupt.* Poterit autem per donationem inter vivos accepta retinere. Quia expressus est sermo in hac pœna de relictis in ultima voluntate, aut donatione causa mortis acceptis. Et ita fortè esse verum dicit ibi *Glos. verb. Causa*, & tradunt *ibi Cynus, n.4. q.4. Bald. n.3. fi. Decius n.10 notab.8 Salicet. n.5. q.3.* 7

Ex his videtur necessariò dicendum, hujusmodi viduam intra annum luctus nubentem reddi omninò incapacem, ac proinde attenta hac legum dispositione teneri in conscientia sic accepta in ultima voluntate restituere aliis hæredibus, (dixi attenta legum dispositione, ne aliquis decipiatur: nam num.23. dicam omnes has pœnas esse jure canon. correctas.) Quod inde constat, quia quoties hæreditas vel legatum auferuntur alicui tanquam indigno, si redditur incapax, & inhabilis per legem ad succedendum, illa non applicantur fisco, sed hæredibus venientibus ab intestato, vel aliis cohæredibus, si alii instituti sint, quòd talis institutio habeatur, ac si scripta non esset, *l.3. ff. de iis, quæ pro non scriptis habentur.* Incapax enim pro mortuo reputatur, *l.1. §. Sed si patronus*, ibi: *Pro mortuo habetur, ff. de conjungendis cum emancipato.* Ac proinde succedunt alii testatoris hæredes: qui ea institutione non facta succederent. Item, quia iniquum esset, hæredem illum, vel legatarium puniri in re, cujus dominium non acquisivit, impediente acquisitionem incapacitate. Si verò non redditur incapax, & inhabilis, applicantur hæreditas, & legatum fisco. Quia cùm jam hæredi illi vel legatario acquisita sint, ac institutio valida fuerit, nullum jus superest hæredibus: eo quòd bona illa desierint esse testatoris, ac acquisita sint ei, cui relinquuntur: & ideò si ab hoc tanquam ab indigno auferantur, succedet fiscus. Quam differentiam notant *Bartol. l. Hæreditas, n.3. C. de his quibus, ut indignis: & ibi Bald. n.6. Paulus, n.5. Salic. n.10. Jas. n.10. & reliqui scribentes ibi, Cynus lib.1. n.6 q.8. C. de secund. nupt. & ibi Decius n.10. notabil. 8. Garronus ibi, in nova edit n.40. Guillelm. Benedictus c. Raynutius, verb. Mortuo itaque, el 1. n.37. de testament. Covar.4. decret. 2. p. c. 8. §.5. n.9. fi. Greg. Lop. l.2. t.2. p.7. verb. Ni puedan, & l. fin. verb. Cosas, t.7. p.6.* & ex ea *l.* habetur apertè hæc differentia. *Molina l.1. de primogen. c.9. n.26. & 27. Bossius pract. tit. de his quibus, ut indignis, bona auferuntur, n.3. Pelaez in 1. edit. de major. 1. p. q.1. n.93. Cervantes l.4. Tauri, n.38.* Posterior tamen hæc pars, nempè, quoties hæres vel legatarius non redditur incapax, applicatur fisco, 8

fisco, intelligenda est, nisi delictum illud respiceret offensam certæ personæ, tunc enim illi, & non fisco applicaretur, ut docent Bart. Paulus, Salicet. Jason ibid. Hinc infertur, quando lex privans aliquem hæreditate, aut legato, vocat alios hæredes ad eam successionem, induci privationem ipso jure. Nam aliàs hæredes non admitterentur, sed fiscus, quod constat ex dictis. Et tradit Jason l. Si ab hostibus, n.4. ff. solut. matr. Cùm ergo mulieri secundò nubenti intra annum luctus, auferat lex hæreditatem, & legatum, & ad ea vocet alios hæredes, manifestum est, eam reddi incapacem illius relicti. Præterea, quia illa l.1. C. de secund. nupt. dicit: Expers sit: expers autem dicitur sine parte, l. Expertes litterarum, C. de decurion. l.10. quasi partem nullam habeat in eo relicto. Tandem quia eadem l.1 ait posse vendicare ab hæredibus hæreditatem illam, vel legatum, quod rerum, quæ in dominio vendicantis existunt, est proprium, l. in rem actio 23. ff. de rei vendic. Et ita reddi incapacem hanc hæredem docent Albericus d.l.1. n.1. in fi. & ibi Cynus in princ. notab.3. & n.6. q.8. Salicet. n.1. notab.2. Decius n.10. notab.8. Garronis in nova edit. notab. 7. num.38. Et subdont ibi Decius, & Garronis, n.39. eam dispositionem haberi pro non scripta, & ejusmodi viduam non capere cum effectu.

Intelligunt autem hanc pœnam aliqui de relictis à quocumque extraneo, vel à conjunctis ultra tertium gradum. Quia l. illa prima, C. de secund. nupt. in fine, de his sic conjunctis loquitur. Sic sentiunt Odofred. d.l.1. & ibi Alberic. n.1. Salicetus, n.1. notab.4. Garronis ibi, in nova edit. n.38. & 42. Sed meritò Decius in l.1. n.10. notabil.8 hoc improbat. Quia quod in fine illius legis dicitur de conjunctis ultra tertium gradum: expresè est de successione ab intestato. Et ubi sermo habitus est de relictis in testamento, indistinctè dicitur eam viduam esse incapacem.

10 Quarta pœna est. Privatur mulier infra annum luctus nubens omnibus relictis à viro priori in suprema ejus voluntate, ac privatur non tantùm quoad proprietatem, sed etiam quoad usumfructum, ut constat ex l.2. C. de secund. nupt. ibi: Eis etiam amittendis, quæ maritus suprema voluntate reliquerit. Ubi cùm absolutè dicatur ea amitti, manifestum est, perdi quoad proprietatem, & usumfructum. Quamvis dum nubit post annum luctus, solam proprietatem, retento usufructu, perdat: & hoc extantibus filiis prioris matrimonii (ut dicemus disp. 89.) Constat etiam ex l.3 t.12 a.p.4. ibi: Deve deperder los nerat, o la donacion, que le fizo el marido finado, e las otras cosas que le ouiesse dexado en su testamento, e devenlas de aver los fijos que fincaren del: e si fijos non dexare, los parientes que ouieren de heredar lo suyo. Et ita docent Gloss. auth. Eisdem pœnis, verb. Privatur, C. de secund. nupt. Baldus dict. l.1. n.6. & ibi Decius n.15. notabil.13. Garronis ibi, in nova edit. n.65. notab.21. Paulus à Montepico l. Titia, §. Titia cum nuberet, q.64. n.166. ff. de legatis, 2. Surdus de alimentis, t.7. q.22. n.14. Atque ad horum relictorum successionem vocantur illa l.1. hæredes ab intestato. Et docet ibi Gloss. verb. Supremum, hæc posse ab illis vendicari. Quare juxta dicta n.8. nisi hæc lex esset jure canon. correcta, nulla exigeretur sententia, ut vidua hæc amitteret, sed ipso jure teneretur restituere.

11 Intelligitur autem hæc pœna etiam de acceptis titulo donationis à priori viro: ea enim omnia perdit mulier transiens ad nuptias intra annum luctus. Et constat ex ratione, quam no 4. tradidi. Quod apertis verbis deciditur l.3. Regm eit. n. prac. Et docent Gloss. l.1. verb. Suprema, C. de secund. nupt. & ibi Cynus n. 3. q.3. Alberic. n.3. Salicetus n.5.

12 Perdit etiam hæc mulier sponsalitiam largitatem, lib.2. C. de secund. nupt. sed ad hoc exigitur sententia. Quia textus solùm dicit, amittat. quod est verbum futuri. Et ita tradunt Gloss. in l. 2. verb. Amittat: & ibi Cynus q.1. Bald. in princ. vers. Tertiò dicit: Salicetus ibi, n. unic. Azo sum. tit. de secund. nupt. nu.2. in fine, dicens fortè ita esse.

13 Sed temperanda est hæc pœna, ut intelligatur de solis acceptis à priori viro titulo lucrativo: quæ enim titulo oneroso ab eo capit, non amittit prædicta vidua, quod l.1. & 2. tit. de secund. nupt. & l. Regia 3. tit.12. p.4. de solis acceptis titulo lucrativo loquantur. Ita Decius l.1. n.13. C. de secund. nupt. Jo. Lupus rubr. de donat. inter vir. & uxor. §.50. n.35. & l.31. Tauri, n.36.

14 At doceo viduam infra annum luctus non perdere relicta sibi à viro: quamvis ac indignus eis privaretur, si illam cognosceret extra matr. Quia l.1. C. de secund. nupt. hac pœna solam viduam plectit, & ubi ducentem illa voluit comprehendere, ut in infamia, id expressit. Sic Garronis in l.1. in nova edit. n.77.

15 Quinta pœna est. Vidua intra luctus annum nubens non potest succedere ab intestato suis consanguineis ultrà tertium gradum. Habetur expresè lib.1. in fine, Cod. de secund. nupt. quare filio fratris non succedet ab intestato. Quia iam egreditur tertium consanguinitatis gradum, & est in quarto, secundùm juris civilis computationem: quam in his rebus civilibus, & successionibus servandam esse tradidimus hoc lib. disp. 50. n.8. docent Bald. in l.1. n.8. Decius n.20. notab. ult. Garron. in nova edit. n.103. notab.17.

16 Ultima pœna est. Tenetur dare medietatem bonorum filiis prioris matrimonii. Habetur l. Si qua mulier, 4. C. ad S.C. Tertull. & §. Prima siquidem, auth. de nupt. coll.4.

17 Nec excusatur ab his pœnis vidua intra annum luctus nubens, ratione minoris ætatis, quod l.1. C. de secund. nupt. eas pœnas indicens loquatur generaliter, nec in malis moribus minori subvenitur. Ita Bald. in l.1. paulo post princ. & ibi Dec. n.2. & 21. & ibi Garron. in nova edit. n.5. notab.1.

Sed dubitatur 1. An eæ pœnæ incorrantur, si matrimonium 18
contingat esse nullum? Et quidem ubi matr. prius irritum fuerat, censeo eas pœnas minimè incurri, quòd offensa nulla priori legitimo matrim. illata sit: non enim illud erat legitimum. Item quia 2. matrim. legitimè contractum pœna non est dignum. Quod enim legitimè factum est, non meretur pœnam, l. Gracchus, C. ad l. Juliam, de adult. Et tradit Ripa alios referens rubr. C. de secund. nupt. in nova edit nu.14. vers. Sed de alio dubitari potest: Et idem existimo ubi utrumque matrimonium esset irritum. Nam cessat offensa veri prioris viri, cùm is talis non esset. At quando prius matrimonium validum fuit, posterius autem irritum, non constat inter Doctores. Alberic. l. Fœmina, 8. n.5. ff. de Senatorib. sic distinguit. Si fœmina illa impedimenti ignara secundò nupserit, non incurret. Quia vitiosè factum videtur non factum, l. Quoties, ff. qui satisdare cogantur. Nec præstat impedimentum quod de jure non sortitur effectum. Reg. non præstat, de regul. juris, in 6. Secus si conscia. Ne melior sit conditio feminæ delinquentis. Contra l. Non solùm, ff. de noxal. Idem sustinet Jacob. de Ravenna per Albericum allegatus. At Garron. l.1. in nova editione, C. de secund. nupt. n.10. notabil.3. dicit incurri has pœnas consummatis secundis nuptiis, quamvis irritæ sint, ac ignorato impedimento contractæ, quòd jam priori viro injuria sit irrogata. Sed quidquid sit in foro externo, in quo prior sententia plus mihi placet: at in foro conscientiæ credo non incurri pœnas has, etiam si scienter id posterius matrim. sit initum, & consummatum. Quia non futuram meliorem delinquentis conditionem spectat ad delicti pœnam, quæ in foro conscientiæ ante judicis sententiam non ligat Nec ratione fornicationis admissæ in illa consummatione incurruntur, nisi præcedenti judicis sententia, ut disp.90. n.11. dicemus.

Secundò dubitatur. An incurrantur, si matr. non sit con- 19
summatum? Ripa rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. n.16. & 17. verb. Ex his resultat, ait minimè evitari has pœnas, licèt prius conjugium consummatum non fuerit. Quod non sola turbatio sanguinis, hoc est, incertitudo utro ex matr. nascatur proles, est causa harum pœnarum: sed etiam despecta conjugis defuncti reverentia, qui tam velociter dehonestatus est. Nec obstat reiici conditionem abstinendi, à secundis nuptiis, ubi primæ consummatæ non sunt. Id enim intelligitur de perpetua abstinentia: secus ad tempus, ut ad annum luctus. At tenendum est non incurri, quando prius matr. non fuit consummatum Quia l. 1. C. de secund. nupt. supponit matr. prius consummatum esse, ibi: Nuptiarum festinatione. Et paulò inferiùs. Iis etiam amittendis, quæ prior maritus. At in odiosis, ac pœnalibus, nomine nuptiarum, matrimonii, ac mariti, solùm matrim. consummatum, & vir qui consummavit, comprehenduntur, (ut probavi lib.1. disp. 1. n.3.) Idem probatur ex l. Uxores 9. ff. de his qui notantur infamia, ibi: Sponsi nullus luctus est. Ubi Gloss. verb. Sponsi, dicit posse intelligi, ut sponso non sit necesse sponsæ mortem lugere, nec è contra, & l. Sed et, 10. ff. eo. t. ibi: Quæ virum eluget, intra id tempus sponsam fuisse non nocet. Et quamvis Gloss. ibi, verb. Sponsum, explicet per verba de futuro. At l. reg. 3. tit. 12. p.4. id explicuit de sponsa de præsenti, ibi: Pero la muger que fuesse desposada, si el esposo se muriesse ante que el matrimonio fuesse cumplido, puede casar sin pena, quando quiere. Et ideò hanc partem sustinent Decius l.1. n.4. C. de secund. nupt. & ibi Garronis in nova edit. n.7. notabil.2. & rubr. C. eo. t. n.7. Ant. Gabriel to.3. commun. opin. l.3. t. de secund. nupt. concl.5. n.8. immò nec incurrit has pœnas vidua, quæ prius matrim. consummavit, posterius autem minimè. Quia l.1. C. de secund. nupt. dicit, nuptiarum festinatione. Nuptiarum autem nomine in hac materia pœnali solæ consummatæ clauduntur, (ut proximè dixi) Non ergo incurret has pœnas vidua, quæ posterius matrimonium non consummavit. Propterea, quia Alberic. l. Fœmina, 8. n.4. ff. de Senatoribus, ubi statuitur viduam retinere dignitatem prioris viri, quamdiu inferiori non nupserit: ait non extendi ad sponsam de præsenti. Et ita docent Garronis in. l.1. nn.8. notab.3. & ibi Decius n.4. Covar.4. decret. 2. p. c.3. §.9. n.6. Lud. Lopez 2. p. instruct. ubi de matr. cap.41. col.1. Et idem dicendum est, si posterius conjugium intra luctus annum initum post illum consummetur. Quia nuptiarum festinatio, quæ his pœnis subiicitur, deficit. Non enim dici possunt nuptiæ illæ initæ intra annum, cùm eo tempore consummatæ nondum sint: nec plenè est injuria priori viro irrogata: nec incertitudo utro ex matr. sit proles, subsequi potest. Et ita docet Garronis ibid.

Id demum monuerim, has pœnas feminæ secundò nubenti in- 20
tra annum luctus statutas, non afficere viduum intra annum secundam uxorem ducentem, quod major honestas exigatur in feminis, quàm in viris: nec hi uxores lugere compelluntur, l. Uxores, ff. de his, qui notantur infamia. Item quia l.1. C. de secund. nupt. & l. Si qua mulier, C. ad Senatusconsult. Tertull. ubi pœnæ hæ imponuntur, est sermo de muliere. Et tandem id constat ex §. Prima siquidem, auth. de nupt. collat. 4. ibi: Sed viri quidem ibunt omni observatione securi. Et ita docent Host. sum. t. de secund. nupt. n.5. vers. Sic vidistis. Angel. auth. de non eligendo secundò nubentes, §. Quia verò, n.15. Nicol. Arelatanus l. Generaliter, n.8. q.1. C. de secund. nupt. Ripa l. Fœmina, in princ. q.1. n.2. in nova edit. C. eo. t. Garronis multos referens,

rens, l.1.C.eod.tit.in nova edit.n.4. notabil.1. & ibi Decius n.1. Boerius dec.187. col.fi. n.2. Tiraquel. l. Bover, §. Hoc sermone, in princ. n. 159. ff. de verb. signif. Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, in fi. n.33. ff. de cond. & demonstr. Tello l.15. Tauri, n.un. Ant. Gabr. to.3. comm. opin. l.3. t. de secund. nupt. concl.5. n.7. Matienzo l.5. recopil. t.1. l.4. glos.3. n.1. & alii, quos bi referunt.

S U M M A R I U M.

An hæ pœnæ correctæ sint jure canonico? Refertur duplex sent. num. 21. & 22.

Sunt correctæ jure canonico, num.23.

An attento jure canonico, vidua intra annum luctus nubens privetur omnibus, quæ ex liberalitate viri ad ipsam pervenere? num.24.

An privetur hæreditate viri, per secundas illas nuptias? n.25.

An correctæ sint hæ pœnæ, quando vidua eo anni tempore nubit, ut incertitudo subesse possit, utro ex viro sit proles? n 26.

An hæ pœnæ sint in solo foro canonico, & Ecclesiastico correctæ? num. 27.

An corrigatur jure canonico, ut ea vidua teneatur bonorum medietatem servare filiis prioris matrimonii? n.28.

An legatum utrivis conjugi relictum, sub conditione abstinendi à secundis nuptiis, debeatur ante annum: & an hoc sit correctum jure canonico? & qualiter correcta ratione legis corrigatur lex: & an leges juris communis vim habeant in Hispania? num.29.

An alimenta debeantur viduæ, dum ei non restituitur dos, & quid si secundò nubat: sitque jure canonico hoc correctum? n.30.

An viduæ sint præstandæ vestes lugubres, & teneatur secundò nubens ea restituere? n.31.

An lectus quotidianus sit dandus conjugi superstiti, & qualis: sitque restituendus à transeunti ad secundas nuptias, & reservandus filiis prioris matrimonii: & ex quibus bonis extrahendus? num.32.

Solvuntur argumenta, num.33.

25 QUÆSTIO posterior. An penæ hæ feminis secundò nubentibus intra annum luctus statutæ, sint jure canonico correctæ? Qua in re quidam censent solam infamiæ penam correctam esse. Quòd jus canonicum c.penult. & c.fi. de secund. nupt. solùm decidat hujusmodi feminas non incurrere infamiam lege statutam. Remanebunt ergo cæteræ penæ legales in pristino robore. Ita docent Cynus l.1.fi.C.de secund.nupt. Oldrad. Goffred. Jacob. de Aretio, ut eos refert, & sequitur Baldus ibi n.7. Lucas de Peña l. Mulieres, C. de incolis, lib.10. col.6. vers. Contrarium tenet.

22 Aliis verò placet, nullam penam esse correctam. Quia ubi non est quæstio de peccato, quòd lex civilis foveat, non est juris canonici corrigere leges civiles. At nulla versatur culpa in iis penis statuendis: immò justissima ratione arcetur femina à tam celeri transitu ad alias nuptias, ac consulitur certitudini prolis. Et confirm. quia jus civile non punit secundas nuptias, nec eas damnat, sed nimiam festinationem. Secundò, quia l.1.C.de secund. nupt. infamiam inducens his feminis, est jure canon. approbata. Cùm in Decreti canone locata sit, c. Infames, ad finem, 3.qu.7. Sic sentiunt Glos. l. Decreto, verb. Contrahere, C. ex quibus causis infamia irrogatur, & ibi Paulus in fine. Jac. Curtius l.3. conjectur c.9. Et Glossa aliquantulum dubitavit c. Cùm secundum, verb. Certo, de hæret. In 6. nam quasi dubitans dixit fortè eas penas correctas esse.

23 Cæterùm verissima sententia est, penas has feminæ secundò nubenti intra annum luctus statutas, corrigi jure canonico: atque adeò posse impunè ad secundas nuptias viduam transire quocumque tempore. Probatur ex l.fi.C.de secund. nuptiis, ubi quamvia textus solius infamiæ mentionem fecerit: at ratio, quam reddit, amplectitur omnes penas, ibi: Non debet legalis infamia sustinere jacturam, quælicèt post viri obitum, infra tempus luctus scilicet unius anni spatium nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo utitur facultate. Cùm ergo hæc ratio æquè militet in omnibus penis illius anni luctua, censetur jus canonicum omnes illas abolere: non enim æquitas canonica patitur, ut mulier rem licitam faciens, ac jure suo utens puniatur. Insuper consulere voluit libertati matrimonii, ac juri ad illud transeundi, ad sedandas carnis illecebras, vitandamque incontinentiam. Posset enim accidere ut vidua carnis tentationibus vexata, passim illis succumberet, non audens intra illum annum nubere, timore penarum. Et ideò hanc sent. sustinent Glos. l.1. verb. Honorarias, C. de secund. nupt. & ibi Bart. fi. Additio ad Glos. l. Decreto 19. verb. Contrahere, in fi. C. ex quibus causis infam. irrog. ubi Bald. in fi. Idem Bart. l. Liberorum, in fi. prin. ff. de his, qui notantur infamia. Et auth. de nuptiis collat.4. §. Prima siquidem, n.2. Idem Bald. d.l. Liberorum, §. Et si talis, n.3. & l. Si qua mulier, in fi. C. ad S.C. Tertull. Goffred. sum. t. de secund. nupt. n.3.4. & 5. Innoc. c. fi. n. unic. C. de secund. nupt. & ibi Host. n.2. & 3 Jo. Andr. n.5. Ant. nu.2. Card. n.1. q.1. Abb. n.3. Anch n.9. q.2. & n.10. q.3. fi. Alex. de Nevo n.12. & 13. Henricus n. ult. Præpos. n.3. col. penult. Idem Ant. c.1. de sponsal. n. 12. Idem Anchar. repetit. c. Canonum statuta, n.55. vers. Juxta prædictu accedat, de constitut. & cons.17. ex prædicto themate, in princ. Dominic. c. Placuit, col.2. d.32. Albericus l.1. fi. C. de secund. nupt. & ibi Salicetus fi. Ang. de Perusio auth. de non eligendo secundò nubentes, in prin. n.6. & l. Si qua mulier, n.un. & repetit. l. Mater, n.4. C. ad Tert. Corneus ca l. Si qua mulier, n.1. & ca l. Mater, n.2 Soc. regul.272. fi. Roman. cons.182. n. 1. Decius rubr. C. de secund. nupt. n.2. Ripa ea. rubr. in fi. Carron l.1. in 2. edit. n.133. C. eo. t. & ibid. auth. Eisdem pœnis nu.11. Nicolaus Arelat. l. Generaliter, q.5. n.20. C. eod. t. & in suis responsis, resp.1. n.3. Bertach. in suo dictio. lit. V. verb. Vidua nubens infra annum luctus, Bapt. de S. Blasio in repetit. rubr. decreti, num.64. Guillelm. Bened. c. Raynutius, de test. verb. Et uxorem, dec.5. ubi de success. ab intestato, nu 90. Sylva nuptiali l.2. verb. Divit. non est nubendum, n.78. Nicol. de Ubaldis de success. ab intestato, p.2. n.8. Bologuin. in addit. ad Mathesilanum de success. ab intestato, n.2. in princ. membr.1. n.31. Boerius dec.186. nu.7. Ant. de Rosellis de success. ab intestato, n.194. (habetur to.8. tract. p.1.) idem Bologninus addit. ad cons.73. Ananio in fi. Capra cons.70. n.16. Nevellus de dote, p.6. priv.16. n.6 Berojus cons.32. n.13. vol.2. Rebuffus 1. tom. constitutionum Regiarum, tit. de constit. in proœm. gl.5. n.66. Brunell. de sponsal. concl.19. n.6. Montalv. l.3. fori, tit.1. l.13. verb. Pierda. Roland. cons.86. n.45. Covar. 4. decret. 2. p. c.3. §.9. n.5. & 6. Greg. Lopez l.3. verb. Fasta in anno, tit.12. d.4. Acosta c. Si pater, verb. Legavit, n.34. de test. in 6. Villalobos in comm. opin. lit. B n.28. Julius Clarus l.5. receptarum, §. Stuprum, n.6. Tello l.6. Tauri, n.19. Ant. Gabriel to.3. com. opin. l.3 t. de secund. nupt. concl.5. n.1. Ant. Cuens lib.5. instit. majorum, c.12. nu.187. Mluchaca de success. progressu, l.3. §.27. n 29. Sarmiento l.1. select. c.4. n. 4. Valascus cons.16. n.3. to.1. Perez lib.5. ordinam. t.1. l. fi. f.53. vers. Est tamen inquirendum. Cutier. l. Nemo potest, n.19. ff. de legat.1. lib.2. practic. q.95. n.5. Surd. de alimentis, t.7. q.21. n.15. Matienzo lib.5. recop. t. 1. l.3. Glos.1. n.un. & Glos.2. n.1. & n.44. & t.9. l.5. gl.8. nu.5. Azevedo ea l.3. n.1. & 2. Lanc. Instit. juris can. l.2. t. de divortiis, §. ult. verb. Abolita. Spine speculo testam. gl.14. princ. n.99. Zavallos in suis q. pract. qu. 742. n.2. Et ex Theologis, Palud. 4. d.42. q.3. art.1. concl.6. n.10. Lud. Lopez 2. p. instruct. ubi de matr. cap.41. col.3. Et hæc sent. decisa est in hoc Regno, l.3. t.1. lib.5. novo recopil.

Hæc tamen sent. temperatur à quibusdam, ut intelligatur de cæteris penis præter quartam relatam nu. 10. illa enim non corrigitur jure canonico: ac proindè vidua infra annum luctus nubens amittet antenuptialem donationem, & omnia, quæ ex liberalitate viri ad ipsam pervenere, sive donatione inter vivos, sive legato. Per auth. de restit. & ea quæ paris, §. fi. Et ratio est, quia cùm virum suum ita velociter dehonestarit, jure optimo ac viro ingrata perdit ab ipso liberaliter accepta. Prætereà, quia donatio facta à marito uxori, continet tacitam conditionem, ni transeat intra luctus annum ad secundas nuptias. Quilibet enim in dubio censetur disponere juxta leges: unde cùm facta sit sub hac conditione, non suspensiva, sed resolutiva, non dicitur pati detrimentum, quando per secundas nuptias vidua illam perdit: sed tantum non acquirere lucrum. Ita videtur tenere Glossa c. fi. verb. Legalis, de secund. nupt. licèt variet. (ut ibi advertit Abb. nu.3.) sed expressè tenent Astens. sum. 2. p. l.8. t.32. a. unico q.4. Ant. de Burgos in repet. c. Ecclesia, de constitut. n.267. 272. At tenendum est, eam quoque penam esse correctam: cùm similiter tollat matrimonii libertatem: nec jure aliquo probatur eam tacitè inesse conditionem tali donationi absolutè factæ à viro. Nec censetur vir disponere juxta leges, quæ jam jure canonico sunt abolitæ. Et ita hanc partem videntur sustinere omnes alii, nu. præcedenti allegati, cùm absolutè & generaliter tradant penas anni luctus correctas esse. Et in propriis terminis docent Federicus cons.31. casus talis est. Ant. Anchar. eo. c. fi. n.9. Abb. Covar. Ant. Cucus n.198. Surdus n.14. & 15. Perez cons.53. verb. Ex qua doctrina, Ludov. Lopez nu. præc. relati, Matienzo lib.5. recop. t.1. l.3. Glos.1. n.un. & ibi Azebedo n.1. Garronis lib.1. in nova edit. n.67. C. de secund. nupt. Unde inferunt Carronis, Covar. Ant. Cuc. Matienzo, Azebedo, Lud. Lopez, hanc viduam nubentem infrà annum luctus, nec perdere proprietatem, nec usumfructuum relictorum à viro, quod intellige, nisi habeat filios ex priori matrim. Tunc enim amittet proprietatem, & tenetur eam reservare filiis illis, (ut benè advertit ibi Azebedo n.2. & latiùs dicemus disp.89. n.2.) Sed hoc non est, eo quòd sit pena infra annum luctus nubentis: sic enim & proprietatem, & usumfructuum amitteret, licèt nullos filios haberet, (ut n.10. diximus,) sed privatur sola proprietate, retento sibi ususfructu, non in penam festinati matr. sed perinde ac si post annum luctus nuberet, in favorem filiorum prioris matrimon. 24

Hinc deducitur quid sentiendum sit, quando uxor instituta hæres à marito nupsit intra luctus annum? Alex. addit. ad Bart. l. 1. verb. Si qua mulier, C. de secund. nupt. varia refert consilia Baldi, & Angeli, asserentium eam privari hæreditate, tanquam ingratam, & offendentem maritum. Cui sent. & ipse videtur adhærere, cum eam minimè improbet. At optimè ab his recedit Carronis l.1. n.84. & seq. in nova edit. C. de secund. nupt. latè defendens eam non privari. Quia cum hæ penæ sint correctæ jure canonico permittenti impunè eas nuptias, non potest dici ingrata, nec offendens virum. Prætereà, quia hoc expressè volunt Authores n. præced. relati. Quamvis enim de legatis agant: fortior ratio est in hæreditate: illa enim sola tacita testatori voluntate revocantur: hæc autem minimè, l. Ex parte, cum ibi notatis, ff. de adim. legat. Tandem quia non debet una via permitti, quod alia est prohibitum, l. Scire oportet, §.1. ff. de tutor. & curat. 25

Secundò temperant alii prædictam sent. ut sint correctæ penæ viduæ nubentis intra annum luctus, nisi ea anni parte nubat, ut meritò dubitari possit, an prioris an posterioris viri sit proles: tunc enim omnes incurrit. Quia tunc verè delinquit in prolem. Ita sustinent allegatis Paulo de Lazar, & Rainerio de Forlivio, Bald. l. 26

Libe-

Liberor. §. Et si talis, n. 3. ff. de his qui notantur infamia, & l. 1. fi. C. de sec. nupt. Anch. repet. c. Canonum statuta, n. 31. vers. Juxta prædicta accedat q. de constit. & c. fi. n. 9. q. 2. fi. de constit. & c. Cùm secund. leges, in fi. de hæret. in 6. Cornens cons. 21. n. 20. vol. 1. Sylva nuptialis, l. 2. verb. Seni non est nubendum, n. 47. vers. Advertat igitur. Brunel. de spons. concl. 19. n. 6. Et *Abbas statim allegandus* dicit videri prima facie opinionem hanc valdè probabilem. Et *Greg. Lopez, l. 3. verb. Fasta, tit. 12. p.* 4. dicit esse multùm æquam, ac ratinni consonam. Verùm tenendum est etiam in hoc casu cartectas esse. Quòd textus *c. fi. de secundis nupt.* decidat liberam concedi facultatem viduæ transeundi ad alias nuptias infra annum luctus. Ergo concessa est in qualibet anni patte: & proinde cùm mulier à principio licitè nubat, non debet ei nocere futurus eventus incettitudinis prolis. Et ideò hanc partem tenent *Glos. d. l. Liberor. verb. Collocare, in fi. Goffred. sum. t. de secund. nupt. n. 5. Jo. Andr. c. fi. in fin. de secund. nupt. & ibi Ant. n. 6. Abbas n. 3. Alex. de Nevo n. 12. fi. & 13. Idem Abb. c. Eccl. n. 15. de constit. & repet ejusd. c. n. 20. Aretin. ibi, ad finem. Felin. n. 57. fine, in 2. declarat. Cov. 4. decret. 2. p. 3. §. 9. n. 5. Greg. Lopez l. 5. fi. t. 3. p.* 6. dicit esse tutiorem: & *d. l. 3. verb. Fasta,* dicit fortè esse probabiliorem, *Ant. Gabr. to. 3. comm. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 5. n. 6. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. fi. f. 53. vers. Ex qua doctrina. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de matr. *cap. 41. col. 3.*

27 Tertiò alii temperant, ut correctæ sint hæ pœnæ quoad forum Ecclesiasticum, secùs quoad sæculare, in qua servanda est legum has pœnas statuentium decisio. Sic *Cynus l. 1. q. ult. C. de secund. nupt.* Sed cantrarium est verissimum: nempe, in utroque foro sublatas esse, quod clarè probat textus *c. finali, de secund. nupt.* ibi: *Non debet legalis infamiæ sustinere jacturam*. Ergo vidua illa nec quoad forum civile erit infamis, nam aliàs non esset sine jactura. Idem probat *id c. final. in fine*, dum ait leges non dedignari imitari sacros canones. At non imitarentur, si in foro civili hæc esset infamis. Et ita docent *Gloss. eo. c. fi. verb. Legalis, & ibi Joa. Andr. n. 5. Alex. de Nevo n. 12. Henricus n. ult. Astensis 2. p. summa, lib. 8. t. 32. art. un. q. 4. Covar. Perez n. præced. allegati. Sardus de alimentis t. 7. q. 22. num. 15.*

28 Tandem posset quispiam temperare quoad sextam pœnam relatam n. 6. & existimare eam non esse correctam, ac proinde teneri eam viduam reservare filiis prioris matr. medietatem bonarum. Quod ea pœna cedat in filiorum favorem: sicut & viduam amittere ptoprietatem acquisitorum à marito, & reservari filiis. Sicut ergo hæc pœna non est correcta, ita nec illa. At dicendum est correctam esse. Quia hæc pœna non est principaliter inducta in favorem filiorum, sed in odium festinationis nuptiarum: & proinde eis contractis post annum luctus, minimè incurritur, quod non contingit in reservatione proprietatis bonorum filiis. Et ideò hanc sent. dicit fortè esse veram *Glos. fi. c. ult. 2. q. 3.* & tenet expressè *Garronus rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. n. 128. in 5. remedio, & lib. 1. n. 106.* Et videntur tenere DD. omnes n. 25. relati, dum generalitet tradunt pęnas anni luctus esse correctas.

29 Ex dictis deducitur decisio ejus quæstionis, an jure canonico correcta sit decisio *auth. Cui relictum, C. de indict. vidui. tollend. & auth. de nupt. §. Quæ verò, vers. Unde sancimus*: ubi deciditur legatum relictum alterutri conjugi ab altero, vel à quocumque extraneo, sub ea conditione, si ad secundas nuptias non transierit, minimè posse intra annum peti, nisi spes nuptiarum deficiat: post annum verò posse peti præstita cautione de re cum fructibus restituenda, si conditioni paritum non fuerit. Qui annus numerandus est à die mortis testatoris, quicumque sit ille, & non à die scientiæ mortis, ut benè tradunt *Bald. ea auth. Cui relictum n. 12. cum Gloss. ibi verb. Intra annum, & Jacob. de Belloviso ibi. Acosta l. Cùm tale, §. Si arbitratu, in fi. n. 34. ff. de condit. & demonstr.* Et quidem videtur ea decisio jure canonico correcta, quod ratio illius decisionis sit, ut tradunt *ea auth. Cui relictum, Oldrad. & Alberic. n. 1. Jacob. de sancto Georgio n. 3. Paulus n. 4.* quia intra id anni tempus potius à secundis nuptiis abstinere censetur vidua metu pęnarum, quas incurrit, *l. 1. C. de secund. nupt.* quàm ut pareat voluntati defuncti. Quod si hæc esset legitima ejus decisionis ratio; manifestum esset (ut docet *Acosta d. §. Si arbitratu, in fine, n. 31. & duplici seq.*) correctam esse eam decisionem. Cùm enim attento jure canonico possit vidua impunè nubere intra annum luctus, ac proinde cotrecta sit ratio *d. auth. Circa anni dilationem*, censebitur quoque decisio illius correcta: ac ptoinde integrum erit viduæ statim id legatum exigere, ejusque fructibus potiri. Correcta enim legis ratione, ejus quoque decisio ablata censetur, ut docent *Glossa l. 1. verb. Prohibentia, ff. de legitimis tutor. Alex. l. 3. n. 6. vers. Unum tamen, ff. solut. matrim. Jason*, ubi & alios refert *l. Quod dictum, n. 3. ff. de pactis.* At ea non est tatio hujus decisionis. Nam ibi idem decernitur de viro, cui uxor vel extraneus reliquit sub prædicta conditinne, & tamen vir aliud iniens matrim. intra annum luctus, nullis afficitur pęnis (ut n. 20 probavimus;) nec respectu extranei testatoris sunt aliquæ pęnæ statutæ viduæ transeunti ad alias nuptias intta annum à morte illius, cùm tamen eo tempore non possit petere id legatum, ut ibi deciditur. Quare dicendum est, eam decisionem non esse jure canonico correctam. Quia hoc non imponitur in pęnam festini transitus ad secundas nuptias, nec rationem aliquam pęnæ induit, cùm nulli juris civilis probibitioni adversetur, viduum intra annum luctus secundam uxorem ducere, nec viduum vel viduam intra annum à motte extranei testatoris. Solæ autem pęnæ jure civili inductæ in odium accelerationis nuptiarum corriguntur jure canonico, (ut diximus n. 23.) Atque ita *Alberic. Bald. Paulus, Jason, d. auth. Cui relictum,* & cæteri scribentes ibi, non meminere hujus correctionis: quod non obscurum signum est, non esse correctam eam decisionem. Et ita sustinet *Garronus rubr. C de secund. nupt. in nova edit. post 9. pœnam nu. 22.* Et id supponit *Acosta d. §. Si arbitratu, in fi. n. 34.* id etiam supponunt *Paulus à Montepico, l. Titia, §. Titia cùm nuberet, q. 64. n. 167. ff. de legat. 2. & Mantica de conject. ult. vol. lib. 11. tit. 19. nu. 3.* dicentes id legatum non posse peti intra annum. Si enim id correctum esset jure canonico, posset utique statim mottuo testatore peti. Sed in Hispania posset alia ratione contendi, legatum hoc statim mottuo testatore deberi, quod leges Imperatorum in ea non vigeant, nisi quatenus ratione naturali innituntur, *l. 1. Regia Tauri, & l. reg. 6. tit. 4. p. 3.* Et latè agit de hoc *Burgos de Paz in proœm. leg. Tauri n. 32.* Cùm ergo hæc decisio *d. auth. Cui relictum*, ratione careat: (ut testantur *ibi Bald. n. 12. & Acosta d. §. Si arbitratu, in fi. nu. 35.*) & sit contra mentem testatoris, qui nullum tempus ad legatum præstandum destinans, censetur velle statim conferri, in Hispania vim non obtinebit: ac subinde statim debebitur id legatum. Et in hanc partem inclinat *ibi Acosta n. 36.* Sed dicendum est, servandam esse prædictam decisionem etiam in Hispania, & juxta illam judicandum. Quia quamvis leges juris Cæsarei quatenus ab Imperatoribus editæ sunt, & responsa Jurisconsultorum in libris ff. contenta, ut illorum responsa sunt, non habeant vim legum in Hispania: at vim legum obtinent, quatenus consuetudine hujus regni ut leges receptæ sunt. Quod vel praxis ipsa testatur, quotidie enim passim in tribunalibus regiis, ut leges allegantur: nullique judices sententiam ferunt, nisi juxta illas, ubi jure regio non corriguntur, quod latè probant *Burgos de Paz l. 1. Tauri, à n. 520. usque ad 565. Pinel. rubr. C. de bonis mater. p. 2. n. 12. Cifuentes l. 3. Tauri nu. 3. Ant. Gomez l. 1. Tauri, inst. P. Molin. tom. 1. de justit. tract. 2. disp. 176. fi.* Unde legatum sub conditione viduitatis servandæ, viduo vel viduæ à quocumque relictum, minimè debebitur etiam in Hispania, nisi transacto anno à testatoris morte: juxta decisionem *d. auth. Cui relictum*, nisi deficiente nuptiarum spe, ut ibi dicitur. Ut si viduus sub tali conditione institutus, ad Sacerdotium transeat, ut expressè dicitur *auth. de nupt. §. Quis verò, vers. Unde sancimus, collat. 4.* ubi *Gloss. verb. Sacerdotii*, ait idem esse, si ad ordinem sacerum transeat: vel si mulier sub ea conditione legataria fiat Monialis, vel aliter voveat continentiam. Et *d. auth. Cui relictum, verb. Deficiat*, ait *Gloss.* ut si vidua Monialis efficitur, aut conversa, aut vir Sacerdos. Et opponunt *Paulus ib. n. 4. Jason n. 6.* posse eam viduam post professionem egredi, & de facto nubere. Et respondent id spectandum non esse, ut nihil ad rem faciens, at si id eveniret, privandam esse viduam legato illo, tanquam conditioni viduitatis minimè parentem. Nec melioris conditionis sit delinquens, quàm quæ legitimè nupsit, ac in nullo deliquit. At credo hanc non teneri restituere, donec condemnetur, ut dicam disp. 91. q. 42.

30 Secundò infertur, quid sentiendum sit, circa correctionem opinionis communis, sentientis alimenta debita viduæ ab hæredibus viri, primo anno à morte viri, quo dotem consistentem in pecunia aut aliis rebus mobilibus non restituunt, ptaut possunt, non deberi, si intra eum annum luctus nubat. Quod sustinent dicentes viduæ jam nuptæ intra annum luctus non deberi ex tunc alimenta, nec eam dotem restituendam, donec labatur annus à morte viri, *Jason §. Fuerat, n. 25. Inst. de actioni. Garron. rubr. C. de secundis nupt. in nova edit. n. 39. pœna 17. Practica Ferrariensis in forma libelli quo uxor agit ad dotem, vers. Ac etiam alimenta, Rebuff. constit. reg. to. 1. tit. De sententiis provisionalibus, a. 3. n. 13. fine. Covar. sit. Cyno 4. p. decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 9. Ant. Cuc. l. 5. institutionum majorum, tit. 12. n. 160. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 3. glossa 2. n. 34. Azebedo ead. l. 3. n. 6 & 7. Sardus de alimentis t. 7. q. 22. n. 9. Molina tom. 2. de justitia, tract. 2. disp. 432. col antepenult. vers. Interim dum uxori. Lud. Lopez 2. par. instr.* ubi de matr. *c. 41. col. 4.* Cujus ratio est, quia hæredes mariti solum tenentur ad alimenta eo tempore viduæ præstanda, quando vidua ita pauper est, ut aliunde alimenta non habeat. At ubi secundò nupsit, adest vir, cui eam alere incumbit: ac proinde cessat obligatio hæredum viri. Ex qua ratione colligitur, si vir secundus ita egeat, ut uxori alendæ non sit satis, minimè eximi hæredes viri ab ea obligatione vel dotem prædictam statim restituendi, vel præstandi alimenta eo priori anno, quo dotem restituere non tenentur, quòd ratio, ob quam ea obligatio extinguenda erat, non deficiat. Atque ita docent *Covar. Ant. Cucus, Matienzo, Azebedo, Molina ibid.* addunt *Rebuffus, & Sardus proximè allegati*, quamvis secundo marito habente unde alat uxorem, extinguatur jus ad petenda alimenta residui illius anni quo dos non restituitur ab hæredibus, posse tamen uxorem petere id, quod interest ob retardatam dotis solutionem: juxta *c. Salubriter, de usuris*. At hoc non approbo. Quia tantùm tenentur ad id, quod interest, quando in mora sunt hæredes non restituentes dotem tempore, quod solutioni destinatum est, ac inde mulier patitur damnum lucri cessantis, aut damni emergentis: instar aliorum debitorum, qui ejus detrimenti causa sunt, dilata injustè debiti solutione, ut tenet frequentior ac verior sent. quam referunt, & sequuntur *Covar. 3.*

var.

var. c.1. n.3. vers. Sextò. Valasc. cons. 8. n.4. vol.1. Cùm ergo hæredes viri non teneantur eo anno prædictam dotem restituete, non ipsis imputabitur culpæ, quòd non restituant: unde nec ad lucrum cessans, nec ad damnum inde mulieri emergens tenebuntur. Si tamen vir legasset uxori alimenta, tenerentur hæredes ad ea præstanda, quamvis secundus vir dives esset. Quia tunc non debentur alimenta in subsidium, sed jure directo actionis. Sicut quamvis dos in rebus mobilibus consistens non possit peti intra annum: at quando à marito relinquitur in testamento, habetur statim, ut legatum illud aliquid operetur, *leg. 1. ff. de dote prælegata, §. Sed si uxori, Institut. ad l. Falcid.* Sic *Sued. d. q.22. n. 11. & 12.* Dubitatur ergo an hoc sit correctum jure canonico: ac proinde non obstante transitu viduæ ad 2. nuptias intra annum luctus, teneantur hæredes viri illo anno, quo dotem non restituunt, alimenta illi viduæ pauperi ministrare, perinde ac tenerentur, si ad secundas non transiisset nuptias. Videtur enim id correctum esse jure canonico, apparet enim pęna festinationis nuptiarum ea denegatio alimentorum. Sed absque dubio dicendum est, id non esse correctum jure canonico, quòd in pęnam inductum minimè sit, sed eo quòd cessarit ratio obligationis præstandi illi alimenta, (ut proximè diximus.) Atque ita omnes Authores citati hujus correctionis non meminere, quasi manifestum relinquentes id correctum non esse, idque expressè docent *Garron. rubr. C. de sec. nupt. in nova edit. remedio 4. contra pœnas secundò nubentium, n.125. Ant. Cuc. l.3. instit. majorum, t.12. n.190. Matienzo lib.5. recopil. t.1. l.3. gloss.2. n.19.*

31 Tertiò deducitur decisio illius quæstionis, an vidua infra annum luctus nubens teneatur restituere vestes lugubres ex substantia prioris mariti sibi traditas, nec hoc jure canonico corrigatur: qua in re breviter præmittendum est, quid jure civili circa hoc constitutum sit. Quidam censent hæredes mariti teneri dare viduæ vestes lugubres: & si eæ sint vilis pretii, & ad usum quotidianum, effici omninò uxoris: si autem festivæ, & magni valoris, non censeri eas donatas, sed traditas ut serviant honori mariti defuncti: ut in aliis vestibus traditis uxori à marito distinguunt communiter DD. Et ideò si mulier tunc nuberet, posse hæredes mariti tales vestes pretiosas repetere: nisi consuetudo regionis aliud obtinuisset. Ita aliis citatis docent *Joa. Lupus, rubr. de donat. inter vir. & uxor. §.11. n.8, Avendano c. Prætorum 2, p.0.10. n.13. fine*, quamvis enim hic non distinguat, sintne viles an pretiosæ vestes, sed dicit vestes lugubres datas viduæ esse ab ipsa, dum secundò nubit restituendas: at refert Joan. Lupum loco prædicto, atque ita videtur intelligere cum ejus distinctione. At neuter distinguit, nec explicat, an ad hanc restituendi obligationem desideretur nuptias secundas esse intra luctus annum. Sed *Covar.* alios referens *4. decret. 2. p. c.3. §.9. n.10. Perez. l.1. ordin. t.1. l.7. verb. Vestir. de luto. Matienzo lib.5. recop. t.1. l.3. glossa 2. n.36. Gutier. l.2. pract. q.95. à n.6. usque ad 12. Jo. Garcia de expensis c.8. à n.37. usque ad 41. Lud. Lopez 2. p. instr.* ubi de matrim. *c.41. col. 4.* dicunt teneri hæredes mariti dare viduæ vestes viduales ac lugubres, etiam pretiosas, attenta regionis, & personarum qualitate: & si dederint casu quo date non tenentur, præsumi donasse ei pro tempore viduitatis: nec viduæ incumbere onus probandæ consuetudinis deducendi has vestes ex bonis mariti, sed probandi solam consuetudinem, qua viduæ his vel illis vestibus solent lugere maritos. At si vidua intra luctus annum nubat, teneri reddere has vestes ipsis viri hæredibus, sive sint pretiosæ, sive viles. Et teneri viduam sic nubentem restituere vestes lugubres sibi datas, docent etiam *Quesada, in suis quæst. juris, c.25. n. ult. vers. Circa quas vestes, Ant. Cuc. l.3. instit. majorum t.12. n.190. Padilla l. Fideicommissum n.12. C. de fideicommiss. Azebedo lib.5. recop. t.1. l.3. nu.8.* Alii, ut *Vitalis, & Romanus*, quos refert, & videtur sequi *Gregor. Lopez l.2. verb. Las dispensas, ad fi. tit. 11. p.6.* (hanc enim sent. refert in ultimo loco) dicunt quando hæredes tenentur viduam alere, quia mansit prægnans, vel dos consistebat in rebus mobilibus, nec restituitur statim, & vidua est pauper, teneri similiter hæredes ad vestimenta lugubria: secus quando non tenentur ad alimenta: si tamen tunc vestes, ad quas non tenentur, dederint, & sint viles, effici omninò uxoris: si verò sint magni valoris, censeri tradi ad usum, & non animo donandi: ac proinde restituendas esse à vidua transeundo ad secunda vota: & hæc, nisi aliud obtinuerit regionis consuetudo, quæ omninò servanda est. Sed placet in hac controversia sententia, quam multis citatis amplectitur *Barbosa l. Qua dotis n.34. n.81. & 82. ff. solut. matrim.* ubi docet casu quo hæredes tenentur viduam alere, teneri quoque ad has vestes pręstandas, secus autem non, nisi adsit consuetudo. 2. ait, non videri verum vestes eas lugubres, si sint modici pretii, censeri donatas: sed sic dicit distinguendum: Si hæres tenetur eas vestes dare, eo quòd teneatur eam alere, vel quia consuetudo id induxerit, debent indistinctè remanere eæ vestes apud viduam transeuntem ad secundas nuptias. Quia cum hæres illas præstans satisfecerit propriæ obligationi, nil repetere potest, *l. Si quis pro uxore 22. ff. de donat. inter vir. & uxor. l. penult. ff. de impensis.* Item quia vestes illæ alimentorum nomine continentur, *l. Verbo victus, ff. de verb. sign.* Sicut ergo alimenta semel præstita non restituuntur, ita nec illæ vestes. Si verò non tenebatur eas præstare, censetur donasse, & cùm nulla conditio sit expressa, semper retinebuntur per viduam transeuntem ad secundas nuptias. Vel recurretur (inquit) ad distinctionem traditam, an sint viles & quotidianæ, & tunc retinebuntur: an pretiosæ & festivæ, & tunc vidua secundò nubens intra annum luctus eas restituet. Et in hoc eventu plus placet mihi hęc distinctio cum Authoribus citatis. His ergo præmissis dicendum est, casum, quo vidua secundò nubens tenetur juxta præmissa restituete vestes lugubres, minimè esse correctum jure canonico. Quod colligitur ex DD. citatis, qui ejusmodi correctionis non meminere. Et docent expressè *Ant. Cuc. l.3. instit. majorum t.12. n.190. Matienzo lib.5. recop. l. t.1. l.3. glos.2. n.39.* Et ratio est manifesta. Quia hoc non statuitur in pęnam secundarum nuptiarum, sed quod in eo eventu censeantur vestes illæ accommodatæ viduæ, dum in vita viduali permanserit: quare ea cessante per secundas nuptias expletur tempus commodati, ac proinde succedit obligatio illius vero domino reddendi.

Ultimò infertur, quid dicendum sit de lecto quotidiano conjugi superstiti tradendo ex bonis defuncti; an id procedat quamvis transeat ad secundas nuptias, ita ut tunc non sit restituendus attento jure canonico corrigenti in hoc dispositionem juris civilis. 32

Præmittendum est, lectum quotidianum deberi utrivis conjugi superstiti, eumque restituendum, si transeat ad secundas nuptias, juxta *l.3. fori regii, t.6. l.6.* ibi: *Si el marido o la muger muriere, el lecho que avian quotidiano finque al vivo, è si se casara, tornen lo à particion con los herederos.* Atque lectus hic quotidianus non intelligitur sericus vel pretiosus, quo tempore matrimonii conjuges utebantur: sed is qui statui viduali conveniens est, ut latè probat aliis relatis *Gutier l.2. pract. q.93. n.6.* Et constat ex doctrina *Baldi, Angeli, Felini, Corsetti*, & aliorum, quos refert, & sequitur *Menoch. de præsumpt. l.4. præsumpt. 134. n.5* ubi dicunt lectum uxori per virum non intelligi sericum, sed statui viduæ competentem. Et hanc legem fori esse in usu testatur *Quesada in suis q. juris, c.25. n. ult. vers. Circa quas vestes*, dicens juxta illam pronuntiatum esse in regia cancellaria Pinciana, *Alvaradus de conjectur. mente defuncti, l.4. c.2. n.39.* dicens juxta illam decisum esse in Regio Granatensi prætorio, *Gutier. d. q.93. n.5. Salazar in suo tract. de usu & stylo, c.2. in n.28. Azebedo l.5. recop. t.1. l.3. nu.9.* Et tanquam receptam eam referunt, dicentes quod juxta illam sicut uxor, quæ mortuo viro lucratur lectum quotidianum, perdit medietatem secundò nubens, & restituit hæredibus viri: ita vir secundam uxorem ducens perdit illius medietatem, ac restituit uxoris hæredibus, *Joan. Lup. l.15. Tauri n.4. Castillo ibi, paulo post prin. Gomez. Arias, l.13. Tauri n.2.* Et eum esse restituendum à conjuge superstite transeunti ad secundum conjugium, tradunt etiam *Quesada proximè alleg. Perez lib.1. Ordin. t.1. l.7. verb. Vestir por luto. Molina t.2. de just. tract.2. disp.431. col.9. & 3. tomo, disp. 607. col.2. Lud. Lop. in suo instr. t. p. c.176. col.5. vers. Lectulus autem.* Nec explicant tempus intra quod sint futuræ secundæ nuptiæ, ut sit ille lectus restituendus. Nec debetur hic lectus conjugi superstiti, si defunctus non sit solvendo æs alienum. Hoc enim tanquam ex justitia debitum præferendum est: nec defuncti bona dicuntur nisi eo deducto. Sic latiùs probant *Gutier. l.2. pract. 94. n.1. & 2. Zavallos in suis pract. q.1. n.10* Et vult quidem lex illa fori, ut per transitum ad secundas nuptias, lectus ille quotidianus conjugi acquisitus dividatur inter ipsum, ac conjugis defuncti hæredes, ibi: *Tornen lo à particion con los herederos del muerto.* Hoc enim est dividere cum eisdem: argumento *l.29. Tauri, in princ.* Atque ita *Gutier. l.2. pract. q.95. n.15.* tenet, dicens se multoties vidisse praxi receptum, & sententiis judicum lite mota decisum, ut conjux cui adjudicatus is lectus quotidianus, caveat se restituturum dimidiam partem hæredibus defuncti, si alias elegerit nuptias. Et ita dividendum tradunt etiam *Jo. Lupus, Castillo, Gomez, Arias, Azebedo proximè allegati, Zavallos in suis pract. q.1. n.8. & 9.* Lectulus verò hic deducendus est ex acervo lucrorum, quæ constante matrimonio acquisita sunt: quod si talia lucra non supersint, deducetur ex capitali conjugis defuncti: ut docent *Gutier. l.2. pract. q.95. n.17. Alvaradus, Lud. Lopez, proximè allegati. Zavallos d. q.1. n.8. & 19.* & refert *Alvaradus* sic definitum esse in Regio Granatensi prætorio. Unde dicunt *Gutier. ea. q.95. n.18. & Zavallos ea. q.1. n.8.* si lectus hic deductus sit ex dictis lucris, cum aliàs communis esset utrique conjugi, superstitem, qui illum integrè habet, si secundis nuptiis copuletur, divisurum cum hæredibus alterius meditatem, & si filii ex priori matr. supersint, solam illam medietatem illis reservari, reliquam autem medietatem, tanquam ex bonis propriis habitam, esse prorsus conjugis illius secundò conjugati. Addit *Gutier.* lectum hunc deductum ex capitali conjugis defuncti, quod non supersint lucra aliqua, teneri superstitem, ad secundas nuptias transeuntem integrè restituete, ac reservare filiis prioris matrimonii si illi supersint, utpote qui ex bonis conjugis defuncti est omninò habitus. Intelligi autem restituendum esse hæredibus defuncti, quando superstes transiit ad aliud matr. intra annum luctus, ut docet *Perez lib.5. ordinam. tit.1. l. fi. fol.54. vers. Item per matrim.* Cætera de hoc lecto quotidiano videnda sunt apud DD. allegatos. Dubitatur ergo, an correctum sit attento jure Canon. lectum hunc restituendum esse à conjuge secundò conjugato intra annum luctus? Respondetur negativè. Quia non est propriè pœna nuptiarum secundarum, & ita est communis conjugi utrique: cùm tamen pœnæ anni luctus solam viduam afficiant: (ut num. 20 probavimus) sed lex ea conditione lectum

ctum applicavit conjugi superstiti. Et ita tradit *Jon. Lupus l. 15. Tauri num. 6.* Et cæteti DD. relati tanquam rem manifestam supponuot.

33 Ad arg. n. 21. & 22. proposita resp. Ad propositum n. 21. constat ex dictis n. 23. quamvis enim is textus solam infamiam expressetit, at tatio in eo tradita ad omnes pœnas extenditur. Ad 2. cum sua confitm. propositum n. 22. dic satis esse, ut juris Canonici sit legem eivilem corrigere, per hujus n. decisionem impedit libertatem à Christo permissam transeundi quandocumque ad posterius matr. soluto priori: adde ex ea prohibitione foveri quoque peccatum, cùm auferatur libertas utendi medicina incontinentiæ, atque ita præbeatur fornicationibus ansa. Ad secundum die, leges insertas in Decreto non habere vim juris Canonici, oisi à Pontifice aliquo aut à Concillo generali approbentur, ut dicam lib. 10. disp. 12. n. 5.) Quod hic non contingit: immò reprobatæ sunt *c. fi. de secund. nupt.*

DISPUTATIO LXXXVIII.

Quæ sint pœnæ secundis nuptiis jute eivili indictæ in favorem filiorum prioris matrim. & an eæ jure Canonico corrigantur.

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputandæ sint: & nomine secundarum nuptiarum etiam tertiæ, & ulteriores intelliguntur, n. 1.
Conjux secundò conjugatus reservat filiis bona ab altero quæsita, num. 2.
Vidua secundò nubens, quid possit dare marito: & quid, si unicum habeat filium, incapacem tamen successionis: & si plus det, an totum sit irritum: & sit hæc pœna communis quoque viro? n. 3.
An ea vidua perdat filiorum tutelam, n. 4.
Quid, per sponsalia de futuro, vel si judicem adeas, tutorem peritura, ut secundò nubas, num. 5.
Quid, si posterius matr. non sit consummatum? vel non sit facta traductio? num. 6.
Quid, si matrimonium sit nullum? n. 7.
Quid, si tutela sit testamentaria, n. 8.
Quid, si vir concessit facultatem secundò nubendi, vel ut retineat tutelam, n. 9.
An absque sententia judicis perdat ipso jure tutelam, n. 10.
Quid, si vidua curatrix sit filiorum? n. 11.
An pater secundò conjugatus perdat tutelam, & administrationem, num. 12.
Quas pœnas incurrit secundò nubens non petita filiis tutore: & quid de vidua secundò conjugata: & an bona posterioris viri sint tacitè obligata pro mala uxoris administratione, n. 13.
An perdat similiter munus executricis testamenti viri? n. 14.
An amittat facultatem nomine viri testandi, n. 15.
An amittat educationem filiorum? Refertur quædam sententia, n. 16.
Proponitur sententia Authoris: & præsumptio juris, & de jure ex solis actibus præteritis potest desumi, n. 17.
An in hac educatione præferenda sit mater concurrentibus paribus qualitatibus in ipsa, n. 18.
Quid, si ea sit filiis successura, n. 19.
Quid de patre transeunte ad secundas nuptias, n. 20.
An mater hæc teneatur in foro conscientiæ hanc educationem relinquere, num. 21.
An possit exemplariter filio amenti substituere? Refertur duplex opinio, n. 22. & 23.
Proponitur sententia Authoris, n. 24.
An ea facta ante secundas nuptias evanescat per eas, n. 25.
An pater secundò conjugatus privetur ea potestate substituendi, num. 26.
An mater secundò nubens excludatur per tacitam pupillarem? Refertur quædam sententia, n. 27.
Proponitur sententia Authoris, n. 28.
An excludatur mater per tacitam pupillarem, quando ei legat aliquid vir tùm conditione nubendi, n. 29.
Quid, si leget ei, donec vitam vidualem servaverit, n. 30.
An perdat secundò nupta privilegia honoris & fori viri, n. 31.
An filii teneantur alere, & dotare matrem secundò nubentem, n. 32.
An ea possit revocare donationem ratione ingratitudinis: & quid de patre, n. 33.
An secundò nubens amittat jus prælationis in priori dote, n. 34.
An pater secundò conjugatus teneatur satisdare de restituenda hæreditate filiis, & de bono usu adventitiorum? n. 35.
An mater secundò nubens teneatur de modicis rationem reddere, quamvis à testatore relevata sit, n. 36.
An valeat pœna sub qua conjuges se obligant ad abstinendum ab alio conjugio: vel pœna sub qua se obligat quispiam ad ingressum religionis, nisi sponsalia perfecerit, n. 37.
Post n. 37. invenies summaria, quæ desiderantur.

1 Duplex est agitanda quæstio. Prior, de pœnis jure eivili statutis secundis nuptiis, in favorem filiorum prioris matr. Posterior, de earum correctione jure can. Quæstio ergo prior est, quæ sint hæ pœnæ? Et id quidem tanquam certum præmitteodum est, secundas ouptias non solas dici quæ secundæ suot, sed etiam tertias, & ulteriores respectu præcedentium. Quod constat ex *l. Cum aliis §. C. de secund. nupt.* ibi: *Omnis posteritas ex quocumque suscepta viro.* Et paulo inferius, *Ex quocumque conjugio suscepti filii.* Et *l. Hac edictali, 6. statim in princ. C. eo tit.* ibi: *An secunda, vel tertia, aut ulterius repetiti matrimonii vota migraverit.* Et docent *Glos. rubr. C. de secund. nupt. & ibi Bart. n. unico. Decius n. 5. Ripa in nova edit. n. 6. vers. Pro declarat. Azor. tom. eo s. n. 1. Nicol. de Ubaldis de success. ab intestato 2. par. n. 10. Bolognin. in addit. ad Mathes. de success. ab intestato, art. 2. princ. membr. nu. 19. §. Jon. Lupus l. 15. Tauri nu. 8. & ibi Castillo n. 1. Ant. Gomez n. 6. fine.*

I. Ergo pœna est, ut eo ipso quòd conjux transit ad secundas nuptias, amittat proprietatem omnium bonorum, quæ à conjuge defuncto consecutus est, & eam transferat ad filios prioris matr. retento solo usufructu. Constat ex *l. Fœmina, C. de secund. nupt.* De cujus pœnæ explicatione est instituenda tota disp. seqnens. 2

II. Pœna est, non potest io dotem dare matito, nec alio titulo ei relinquere, plusquam dederit uni ex filiis prioris matrimonii cui minus reliquit, *l. Hac edictali, 6. in princ. C. de secundis nupt.* & an sit plus minusve, inspicitur tempos mortis: ut ibi habetur *§. Huic observationi.* Hæc autem mioor pars data filio, quam nequit excedere relicta secundo viro, est computanda pensatis non solùm, quæ filius habuit in testamento parentis, sed etiam quæ ab ipso superstite habuit. Quare si filius conjugis secundò nubentis consecutus est ab ipso centum vitæ tempore, & totidem in testamento, poterit hic dare posteriori conjugi ducenta. Quod clarè colligitur ex *d. l. Hac edict. in princ.* ibi: *Quam filius vel filia habet, cui minor portio ult. voluntate relicta, aut data fuerit, aut donata.* Et docet *Angelus auth. de nupt. in princ. n. 14.* Quòd si secundò nubens unicum filium habeat ex priori matrimonio, isque sit incapax successionis, ut quia professus est io ordine Minorum, potest omnia bona posteriori viro relioquere. Quia cùm is sit incapax, teputatur ac mortuus: *l. Si necesse, §. Deportatus, ff. de bonis libert. Sic Angelus ibidem n. 15.* Si verò plus relinquat viro, quam uni ex filiis, cui minus reliquit, illud solum ulterius erit irritum, ut constat ex *dict. l. Hac edictali, in fi. princ.* ibi: *Sin verò plus quàm statutum est, aliquid novercæ vel vitrico relictum, vel donatum, aut datum fuerit, tanquam non scriptum, neque relictum, vel donatum, aut datum sit, ad personas deferri liberorum, & inter eas dividi jubemus,* ubi noo integrum relictum, sed illud plus irritatur. Atque ita tradunt *Angelus ibid. nu. 13. Glossa dict. l. Hac edictali, verb. Dividi. Alex. de Nevo c. fi. n. 8. de secund. nupt.* Tandem hæc pœna est communis viro, & fœminæ transeunti ad secundas nuptias, ut constat ex *d. l. Hac edictali, statim in princ.* ibi: *Pater materve.* Et docet *Garronis rubr. C. de secund. nupt. 9. pœna 2.* Et alia multa circa hanc pœnam possunt videri in *Ant. Gabr. to. 3. comm. opin. l. 3. tit. de nuptiis, sora concl. 4.* 3

III. Pœna est, mater transiens ad secundas nuptias amittit filiorum tutelam, constat ex *l. fi. & auth. Sacramentum, C. quando mulier tutelæ officio, & auth. Ut sine prohibitione matres, §. unic. collat. 7. & lib. 5. tit. 16. par. 6.* 4

Circa quam pœnam dubitatur 1. an hoc procedat, quando sunt sola sponsalia de futuro? Quidam partem affirmantem sustinent. Nam ab initio denegaretur tutela matri, nisi abstinentiam à 2. nuptiis sponderet: quare statim ac adest animus secundò nubendi, incipit esse suspicio quæ in causa est, ut amittatur per secundas nuptias. Ita *Barth. auth. Sacramentum, n. 3. c. Quando mulier tutelæ officio. Angelus §. Actionum q. 20. n. 41. Instit. de actionib.* Immò quando adit judicem, significans se velle nuptias contrahere, peritque tutorem filiis, tradunt aliqui tutelam perdi. Quòd jam incipit mater esse suspecta. Sic *Bart. & Angel. ibidem. Idem Bart. l. Si quis sub conditione, 1. n. 28. ff. de testam. tutela. Decius c. Ex parte M. in nova editione, n. 29. & 30. de appell. Sylva nupt. 1. 2. verb. Vidua non est nubendum, n. 50. Ant. Gabriel to. 3. comm. opin. l. 3. tit. de secund. nuptiis, concl. 9. n. 13.* At verius est, minimè perdi per sponsalia de futuro. Quia *Auth. Sacram. Quando mulier tutelæ officio,* tantum dicit *Contractis secundis nuptiis,* & *lib. 5. tit. 16. par. 6. Casando la madre.* Et cum hoc sit pœna, non est extendendum. Præterea, quia potest postmodum renunciare sponsalibus, & sic cessabit suspicio. Deinde quia facilius quisquam impeditur habere, quam rem habitam retinere, *l. 1. §. Casum, ff. de postulando.* Quamvis ergo mater quæ sponsalia contraxit, admittenda non sit ad filiorum tutelam, at si anteà admissa sit, non ob id statim repellenda est, donec matrimonium ineat. Quare hanc partem sustinent *Speculat. tit. de tutore, §. Nunc dicendum, n. 4. Salicet. d. auth. Sacramentum, n. 4. Ruin. cons. 87. n. 3. vol. 5. Menoc. de arbitr. lib. 2. casu 151. n. 7. Gutier. de tutelis 1. p. c. 9. n. 2. Greg. Lop. l. 5. verb. Casando, t. 16. p. 6.* Nec licet adeat judicem petens tutorem, eo quod ad 2. nuptias transire velit, eam perdit, donec transeat. Quia textus petunt contractas esse nuptias. Deinde, quòd suspecta non reputetur, quæ obtemperans legi actum facit, per quem omnis suspicio debet amoveri, nimirum, petere tutorem, & offerre se ad reddendam tutelæ rationem. Et sic sustinent *Salicetus num. 3. & Greg. Lop. Gutier. & Menochius ibid.* 5

Secundò dubitatur, an si matr. nondum consummatum sit, perdatur tutela? Pars enim negans inde probari potest, quod in materia hac pœnali id non reputetur matr. nec nuptiæ (ut in simili dixi disp. præc. n. 19.) At dicendum est perdi tutelam. Quod jora solùm ponderent fractam esse promissionem factam in tutelæ acceptio- 6

ceptione, abstinendi à secundis nuptiis, & suboriri suspicinnem malæ administrationis, quæ in matrim. nondum consummato reperiuntur. Et ita sustinent *Bald. l. Omnem n. 10. C. ad SC. Tertul. Alex. de Nevo c. fin. n. 10. de sec. nupt. Ant. Gabr to. 3. comm. opi. l. 3. tit. de sec. nupt. concl. 9. n. 13* & DD. quos retuli n. præced. dicentes amitti per sponsalia de futuro, nedum per matrimonium ratum. Quòd si non sit facta traductio ad domum, non amitti tutelam, tenent multi, quos refert, & sequitur *Menochius d. casu 151. nu. 8.* limitaos eum Boerio, & aliis, nisi ante traductionem consummetur matrim. Sed melius *Gutier. eo c 9 num. 9.* tenet per traductionem perdi, ante consummationem.

7 Tertiò dubitatur, an amittatur per matrim. irritum? Affirmat *Bald. c. Ex parte M. n. 20. de appell.* dummodò interveniat carnalis copula. Ducitur, ne plus concedatur luxuriæ, quàm castitati, per quam deperditur, nempè, per secundas nuptias, quæ castæ sunt. At hoc existimo pertinere ad pęnam fori externi: & ita in conscientia non perdi ante judicii sent. (ut latius dicemus disp. 90. n. 11.) Quia id matrim. non est verum, atque ita non verificatur fęminam illam ad secundas transiisse nuptias, ut sic ipso jure vacet tutela.

8 Quartò dubitatur, an hoc procedat in tutela etiam testamentaria, nimirum, quando mater relicta est in testamento viri tutrix filiorum? Partem negantem sustinent aliqui. Quia *l. Omnem, C. ad Tertull.* ubi est sermo de matre ad secundas nuptias transeunte, non petito filiis tutore, solùm est sermo de tutela legitima, quasi ea sola amittatur per transitum ad secundas nuptias, ibi: *Si ea legitima liberorum tutela suscepta*. Et nulla lege cavetur testamentariam perdi: neque est eadem ratio sicut in legitima. Quia in testamentaria ejus fides, à testatore est approbata, & ideò non cogitur satisdare, *Instit. de satisd. tutor. in princ.* Et cum potuerit vir cogitare fore, ut uxor secundò nuberet, & nil dixerit, pręsumitur eum parvipendisse. Hanc partem sustinet *Baldus auth. Eisdem pęnis, n. ult. C de sec. nupt.* Et eam forte de jure veriorem esse dicunt *Angel. de Aretio §. Actionum q. 19 n 41. Instit. de actionibus, & Angel. de Gambellionibus tr. de test. Gloss. 96. n. 12.* Sed dicendum est, perdi etiam tutelam testamentariam filiorum transeunte matre ad secundas nuptias. Probatur ex §. *Sin autem tutelam, vers. Nos autem, auth. de nuptiis, col. 4.* ibi: *Simpliciter æqualem eam ponimus propter nuptiarum immaturitatem ei, quæ ante lugubre tempus nupserit.* At nubens intra luctus tempus, tanquam infamis, ac suspecta, & odiosa memoriæ defuncti, & legi ad nullam tutelam aspirare potest. Præterea, quia textus generaliter loquuntur de tutela, ut constat ex textibus, quos n. 4. retuli. Et militat eadem ratio in hac tutela, quæ in aliis, nempè, præsumi malam administrationem, ac bonorum dissipationem propter affectum secundi viri. Et ideò ita tenent *Gloss. d. l. Omnem, in fine, & ibi Bart. n. un. Bald. n. 7. Alberic. n. 1.* dicens se vidisse ita observari, ac in judicio obtinuisse. *Salicet. nu. 5. Cornens nu. 2. Idem Bart. auth. de nupt. collat. 4. §. Sin autem tutelam n. 8. Idem Bald. auth. Sacramentum, in fi. c. Quando mulier, & consil. 249. istin quæstio est dubia, in fine, vol. 1. quod est consil. 51. in 3. vol. in noviori edit. & cap. Ex parte M. nu. 2. de appellat.* ubi & *Francus n. 2. notabil. 3. Ruinus cons. 87. nu. 2. & 3. vol. 5. Garronus auth. Eisdem pęnis, n. fi. C. de sec. nupt. Guido dec. 539. statim in princ. Sylva nuptialis l 1. verb. Vidua non est nubendum, nu. 50. Boerius decis. 124. n. 12. Vivius decis 364 nu. 7. Greg. Lop. l. 5. verb. Sacar. t. 16. p. 6. Ant. Gomez l. 14. Tauri nu. 11. vers. Item adde. Tello l. 6. Tauri n. 31. Villalobos in antiq. juris civ. & reg. lit. M. n. 8. Baeza de decima tutoris, c. 4. n. 51. Gutier. de tutelis 1. p. c. 9. n. 16. & Olanus in sua concord. lit. M. n. 15. Molina lib. 1. de primog. cap. 9. num. 49. Padilla l. Fideicommissum, num. 8. cap. de fideicomm. Ant. Gabr. to. 3. comm. opin. l. 3. t. De sec. nupt. concl. 9. nu. 6. Oldradus, Cynus, Jacobus Butricar.* quos refert, & sequitur *Matienzo lib 5. recopil. t. 1. l. 3. Gloss. 2. num. 6. Spino specul. test. gloss. 29. princ. nu 9 & 10.* Et videtur hoc decisum *l. reg. 4. t. 16. p. 6.* (ut advertit *ibi Gregor. Lopez, verb. No casara*) cum ibi in tutela testamentaria decidatur petendum esse renunciationem secundi conjugii.

9 Immò *Ant. Gomez n. præced. relatus* ait posse attentari matrem transeuntem ad secunda vota amittere tutelam testamentariam filiorum, quamvis maritus in testamento contrarium jusserit, quòd vertatur in maximum liberorum præjudicium, retenta per matrem tutela, quibus lex matrem privans prospexit: nec vir potuit liberis præjudicium inferre. Idem sustinet *Ruin. cons. 87. nu 10. vol. 5.* fatetur tamen voluntatem hanc viri id operari, ne mater perdat ipso jure tutelam, donec aditus judex eam privet, prout tenetur: atque adeò valere interim ab ea gesta, tanquam à vera tutrice. At verius est contrarium. Quia ea fiducia, quam maritus de illa habuit, transeunte ad secundas nuptias purgat suspicionem: sicut & posset maritus quemcumque extraneum tutorem relinquere. Et ita sustinent *Bald. c. Ex parte M. n. 2. de appell. Francus, Garronis, Sylva nuptialis, Matienzo n. præcedenti allegati.* Unde non sufficiet, si non expressè constat de voluntate viri: sed fortè dixit, sit tutrix, quamdiù vixerit. Quippe ea verba accipienda sunt rebus in eodem statu permanentibus. Ita *Guido, Garron. Spino, nu. præced. relati.*

10 Quintò dubitatur, an ipso jure cesset tutela, matre ad secundas nuptias transeunte? Videtur enim pars negans vera. Quod non reperiatur textus ipso jure privans. Nam *l. fi. C. quando mulier*, solùm sic dicitur, *Juramentum antea præstet, quod ad nuptias non perveniat*, & *auth. Sacramentum, eod. t. Sacramentum non exigitur, sed contractis secundis nuptiis expelli eam à tutela convenit.* Quæ verba expresse denotant eam non ipso jure expelli, sed à judice expellendum. Et *l. 5. t. 16. p. 6.* ibi: *El juez del lugar deve sacar luego los moços de su guarda.* Non ergo ipso jure cessat tutela, sed judicis ministerium ea matrem privantis desideratur. Sed citra dubium tenendum est, ipso jure amitti tutelam. Quia licèt, *d. auth. Sacramentum*, dicatur *expelli eam convenit*, quibus verbis ministerium judicis desiderari significatur: at loquitur de expulsione facti, quasi ipso jure desierit. Et eodem modo, *d. l. 5. reg.* accipienda est. 2. quia *d. l. fi. C. Quando mulier*, petens ut mater filiorum tutrix futura renuntiet secundis nuptiis, clare denotat tutelam dari matri sub conditione ab illis abstinendi. At tutor sub conditione datus expirat non parens conditioni, *l. Tutor datus, 8 in princ. ff. de testam. tutel.* Tertiò, quia eo ipso, quòd mater ad secundas migrat nuptias, videtur renuntiare tutelę cum eo statu incompatibili attenta juris dispositione. Quare ex tacita renuntiatione cessat, instar beneficii per contractum matrimonii vacantis. 4. id probat textus *auth. Ut sine prohibitione matres, §. un. vers. Propterea igitur sancimus, collat. 7.* ibi: *Mox tamen ut secundas contraxerit nuptias, repente expelli à tutela.* Quod idem supponitur *c. Ex parte M. de appellat.* ibi: *Et prædicti filii ejus sub potestate, & tutela ipsius minimè permanerent, cùm jam ad secunda vota transisset.* Et ita sustinent *gloss. d. c. Ex parte M. verb. Sub potestate, ad fi. & ibi Anto. n. 15. Specul. tit. de tutore §. Nunc dicendum, nu. 5 Garron. auth. Eisdem pœnis, in nova edit. n. 26. C de sec. nupt.* ubi dicunt quam citò mater ad secundas nuptias transierit, solutam esse tutelam, ac si mortua esset. Eandem sent. tenet *Gloss l. Omnem, 6. in fi. C. ad Tertull. & ibi Bart. n. un. Bald. n. 7. Paul. n. 1 idem Bart. l. Si quis sub conditione 11. n. 27. fi. ff. de testam. tutel. & d. auth. Sacramentum n. 2 fi. & ibi Salicet. nu. 2 vers. Ego probo, idem Salicetus d. l. Omnem n. 4. Abbas d. cap. Ex parte, paulò post princ. notab 2. & ibi Decius in nova edit. n. 5. notab. 2. & nu. 29. Bellamera ibi n. ult. Idem Bald. d. auth Eisdem pœnis, n. ult. & d. c. Ex parte M. n. 2. & ibi Francus n. 2. notabil. 3. Præpos. n 4. Cornens d. l. Omnem n. 2. Angelus de Perusio repetit. l. Mater, nu 5 C. ad Tertull. Angelus de Aretio Instit. de action. § Actionum, q. 19. nu. 41. Angel. de Gambellionib. tract. de testamentis, gloss 96. nu. 12. Aimon. consil. 18. n. 1. vol 1. Guido decis. 539 statim in princ. Sylva nuptialis lib. 2. verb. Vidua non est nubendum, n. 50. Lucas de Penna l. Mulieres, col. 1. vers. Sed cum mulier, C. de tutelis, l. 10. Rain. cons. 87. n. 2. & 10. vol. 5. Greg. Lop. l 5. ti. 16. p. 6. verb. El mas cercano. Navar. sum. c 25. n. 67.* addens eam peccare lethaliter, si post transitum ad secundas nuptias retineat tutelam, *Ant. Gomez l. 14. Tauri nu. 10. & 11. verb. Item adde Tello lib 6. Tauri num. 31. Emm Sa summa verb. Curator, fin* Quare nullum exigitur judicis ministerium, sed eo ipso judice nil agente amittitur. Quod apertè docent DD. allegati, dicentes statim expirare tutelam, ac si mater obiisset. Et in terminis propriis docent *Bart. d. l. Si quis sub conditione, nu 27 fine, Bald. l Omnem n 7. & ibi Cornens nu. 2. Greg Lopez d. l. 5. verb. El mas cercano.* Et melius omnibus *Nav. d. c. 25. n. 66.* cum dicat eam reatu esse culpę mortalis, si ubi secundò nupsit, retineat tutelam. Non enim peccaret retinens donec condemnaretur, si judicis sententia opus esset ad privandam eam tutela.

Quæ dicta autem sunt de amissione tutelæ per transitum ma- 11
tris ad secundas nuptias, accipienda sunt similiter, si mater sit curatrix filiorum: id enim munus eo ipso amittet per eum transitum, sicut & munus tutricis. Quippe dispositum in uno, habet locum in alio, *l. Quod si nolit, §. Quod in procuratore. ff. de adil edicto.* Et docent *Gloss. auth. Matri, & aviæ, verb. Tutelam, C quando mulier. Decius multis citatis cap. Ex parte M, in fi. de appell. Aviles proœmio c. Prætorum, Gloss. 1. n. 42. Greg. Lopez l. 4. verb. Laguarda, t. 16. p. 6.* addens eam *Gloss. alleg.* idem esse dicendum, si mater sit curatrix filii mente capti vel furiosi.

Tandem circa hanc pœnam dubitatur, an pater secundam u- 12
xorem ducens perdat similiter filiorum tutelam? Præmittendum est, longè inter se distare, patrem esse legitimum administratorem bonorum filii, qui sub sua potestate constitutus est: & esse ejus tutorem (quamvis enim filiis patrem habentibus non detur regulariter tutor: at datur aliquando si pater eos emancipet, *l. Si infanti, C. de jure deliber. & ibi Bart.*) Quippe pater legitimus administrator totum commodum habet, & usumfructum, solaque proprietas est filii: & ideò non tenetur rationem reddere, nec cautionem præstare; nec bona ejus tacitè obligantur pro administratione. Quæ secus se habent, ubi pater esset tutor. (ut multis citatis tradit *Pinel. lib 1. part. 2. nu. 27. C. de bonis matern.*) Hoc supposito manifestum est, patrem secundò conjugatum non amittere legitimam bonorum filiifamilias administrationem, ut est expressè decisum *l. Generaliter, in fi. vers. Negotio, C. de sec. nupt.* Et ratio est, quod hujusmodi administratio concedatur sibi ratione ususfructus quem in his bonis habet: cum adhuc tunc eum retineat, *l. fin. de bonis matern.* inde est, ut retineat etiam legitimam administrationem. Et ita fatentur omnes. At si filii emancipati tutor sit, non modica difficultas est, an tutela cadat, instar matris transeuntis ad secunda vota. Cùm non sit lex eximens patrem: & licèt non sit lex privans, sicut est de matre: militat tamen eadem ratio suspicionis malę administrationis bonorum: eo quòd valdè remittatur amor erga filios prioris matrim. posteriori inito. Et ideò hanc partem tuentur *Angelus auth. de non eligendo secundo nubentes, §. Quin vero nu. 16. Ripa l. fin. quæst. 26. C. de revoc. don. Chassan. in consuet. Burg. rub. 6.*

§.8.n.2. insi. & num.7. At contrarium est multo verius, quòd non sit lex de patre loquens: & sit multum diversa ratio: quippe amor paternus majori judicio, ac firmitate roboratur. Quod secus est in fœminis, quæ utpote leviores, ac judicii stabilitate destitutæ, sæpius nuptiarum novarum amore captæ non solùm res filiorum, sed etiam vitam addicunt, ut ait text. *l. Lex quæ tutores, C. de administr. tutor.* & ita hanc partem sustinent *Bald. auth. Eisdē pœnis, num 8. C. de secund. nupt. Angel. l. Ex facto, nu.4. ff. de vulgari. Fulgos. Cern. Imola*, quos refert & sequitur *Pinel. l. fi. num.16. C. de bonis maternis. Menchaca de success. creat. l.2. §.12. num.36. Baeza de decima tutoris c.4. n.51. Matienzo lib.5. recop. tit.1. l.3. gloss.2. num.10. Spino speculo testam. gloss.29. princ. num.14.*

13 Pœna est, si vidua filiorum tutrix contra juramentum præstitum abstinendi à secundis nuptiis in tutelæ assumptione, ad illas transierit, antequam judicem adeat, tutoremque filiis petat, & rationem reddat susceptę tutelæ, & exsolvat quidquid subductis rationibus debuerit, incurrit omnes pœnas, quæ mulieri secundò nubenti intra annum luctus sunt jure statutæ: quas latè retuli disp. præced. Sic decernitur *auth. de nupt. §. Si autem tutelam, collat.4. & auth. Eisdem pœnis, C. de secund. nupt.* Quamvis autem hodie non exigatur juramentum à matre tutrice abstinendi à secundis nuptiis, sed sola simplex illarum renunciatio, ut constat ex *auth. Sacramentum, C. eod. tit.* habent tamen eædem pœnæ locum. Quippe non ob violationem juramenti imponuntur, sed propter malam administrationem, eo quòd ante secundas nuptias non petiit tutorem, ut tenebatur, ac promiserat in tutelæ assumptione. Et ita tradunt *Gloss. d. auth. Eisdem pœnis, verb. Sacramentum. Et ibi Cynus fin. Bart. n. un. Alberic. n. un. Salicet. fin, Garronis ibi in nova edit. n.27. Idem Bart. d. §. Si autem tutelam, num.1. Hostiens. c. fin. n.2. de secund. nupt. & ibi Alex. de Nevo n.17. Ant. Gabr. to.3. comm. opin. l.3. tit. de secund. nupt. concl.9.* Præterea, nec talis mater succedit ei filio ab intestato, nec jure substitutionis, si impubes moriatur, *l. Omnem 5. C. ad Tertul.* Item bona posterioris viri sunt tacitè obligata pro mala hujus fœminę administratione, *l. Si mater, C. ex quibus caus. tacit. pig.* & ex multis probant *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. pœna 28. n.54. & Ant. Gabr. d. concl.9. n.4.* Eæ autem pœnæ non contrahuntur, si mulier hęc filiorum tutrix sit minor, quamvis malè assumpserit tutelam, utpotè, quæ minoribus est interdicta. Sic *Bald. d. auth. Eisdem pœnis, nu.1. & Garronis aliis citatis nu.9. Ant. Gabr. d. concl.9. n.32.* Et addit *Garron. citato Baldo*, hoc procedere, quamvis facta major secundò nupserit non petito tutore, dummodò tempore, quo tutrix creata fuit, esset minor. Aliis etiam modis limitatur hoc: de quibus latè consulendi sunt *Baldus tota ead. auth. Eisdem pœnis, & ibi Garronis à n.9. & Ant. Gabr. tota ea. concl. 9.* Hæc autem pœna non habet locum in viro. Cùm enim transiens ad secundas nuptias non amittat tutelam (ut probavi numer. præcedenti) non est cur obligetur petere tutorem ante transitum ad illas: atque ita bona mulieris non sunt tacitè obligata pro mala administratione hujus secundi viri tutoris: ut benè docet *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. n.56. pœna 28.*

14 V. Pœna est, si relicta sit à viro executrix testamenti, id munus amittit, si ad secunda vota transeat. Quod tutela, & executio testamenti æquiparentur, & ab illa ad hanc argumentari liceat, ut testantur *Gloss. l. antep. vers. Ad alium, ff. de tutelis, & l. Uxoris, verb. Adscript. ff. de falsis. Et aliis relatis, Peralta l. Omnem, nu.19. ff. de legat 2. Baeza de decima tutoris, c.19. num.22. Padilla l. Eam quam, n.71. C. de fideicomm.* Cùm ergo hæc mulier perdat tutelam, amittet similiter testamenti executionem. Atque ita docent *Guillelm. Benedictus c. Raynutius, verb. Qui cum alia, n.203. de testam. Lucas de Penna l. Quoties, col.2 vers. Sed pone mulier, C. de privilegiis scholarum, l.12. Spino specul. testam. Gloss.28. princ. nu.35.* Et dubius relinquit cogitandum *Jo. Lupus rubr. de donat. inter vit. & uxor. §.67. nu.15.* At tenendum est, id officium non amitti: non enim semper valet argum. à tutela: & maximè in his pœnalibus, & ubi tam diversa ratio subest, & constat ex *l. Cùm pater. §. Hæreditatem, ff. de legat.1. juncta l. Si arrogati, ff. de tutel.* ubi tutela finitur deportatione, secus de officio executionis, vel electionis. Et ita docent *Barth. l. A filio, in princ. num.2. ff. de alimentis, & cibar. Baldus auth. Eisdem pœnis, in fi. ff. de sec. nupt. Decius l.2. num.21. ff. de regul. juris, & c. Ex parte M in nova edit. nu.6. notabil.2. de appellat. Joan. Lupus l.31. Tauri n.38. & 39 Covar. c. Tua, n.3. de testam. Greg. Lopez l.2 verb. Frailes, tit.10. p.6. Aviles proœmio c. Præterea, Gloss.1. nu.13. Matienzo lib.5 recop. t.4. l.5. Gloss 8. nu 5.*

15 Hinc deducitur, minus verum esse, quod aliqui audent dicere (quos tacito nomine refert, nec improbat *Jo. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §.67. num.14.*) nempè commissionem nomine viri concessam ab ipso uxori testandi, expirare ea secundò nubente. Quod dubius relinquit cogitandum *Cifuentes l.31. Tauri n.4. dub 2.* Sed cum pœna hæc nullo jure probetur, imponenda minimè est. Et ita sustinet idem *Joan. Lupus l.31. Tauri num.38. & 39.*

16 VI. Pœna est, ut quamvis filii apud matrem viduam potiùs educandi sint, ut constat ex *l.1. C. ubi pupilli educari debeant*: at si transeat ad secundas nuptias, educandi pupillos jure privatur. Non levis autem difficultas est inter juris Cæsarei interpretes, an leges præcisè privent hanc matrem ea educatione: an solùm ob id reddatur suspecta, ac judicis arbitrio relinquatur, num eæ circumstantiæ concurrant in matre, quę suspicioni huic prępondererent, ac proinde non sit ei prolis pupillę educatio deneganda. Quidam enim censent precisè privari educatione. Ducuntur ex *l.1 C. ubi pupilli educari debeant*, ibi, *Educatio pupillorum suorum nulli magis quàm matri eorum, si non vitricum eis induxerit, committenda est.* Et quamvis posteà is textus subdat, judicis esse, orta lite inter matrem & cognatos, circa pupilli educationem, arbitrari inspecta personarum conditione, utri pręferendi sint: & sic videatur decidere, id esse arbitrarium: at revera ea verba arbitrium indicantia, sunt referenda ad ipsam matrem, dum vidua permanet, cui incumbere educationem lex illa decidebat. Potest enim accidere illam talem esse, ut meritò educatione hac privanda sit, ut constat ex *l.1. junct. Glossa, verb. Ex conditione, & l. Si discepetur, 5. ff. ubi pupillus educari debeat. & l. regia tit. 16. p.6.* quę matrem bonis moribus ad hanc educationem imbutam esse petunt. Unde sensus est lite orta circa educationem, judex arbitretur num ii mores desiderentur in matre, ut jure optimo sint illi in hac educatione pręferendi cognati. Quod vel inde constat, nam privatio, qua mater per legem privatur educatione, eo quòd secundò nubat, supponit terminos habiles, scilicet, matrem talem fuisse cum erat vidua, ut nisi secundò nuberet, tutela minimè privaretur. Juxta vulgare philosophicum axioma, Privatio supponit habitum, & potentiam, *l. Dotem, ff. de verb. oblig.* cum similibus. At quando mater transit ad secundas nuptias, pręcisè vult textus ille, ut ea educatio ei denegetur, ibi: *Si non vitricum eis induxerit.* Et clarius id pręcisè statuitur *auth. de nupt. §. Ejusdem quoque, collat.4.* ibi: *Quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur: dat ei, & hoc hęc lex, nisi ad secundas accesserit nuptias.* Et *auth. Ut liceat matri, & aviæ, §. Illud quoque, collat 8.* ibi: *Et mater ad secundas non venerit nuptias, apud matrem nutriantur.* Et adhuc clariùs *l. Reg.19. t.16. p.6.* ibi: *Pero si uviesse madre que fuesse muger de buena fama, bien le puede dar el fijo que lo crie, e ella puede lo tener mientras mantuviere bindez, e no casare: mas luego que casare, deven sacar el huerfano de su poder.* Ubi apertè discrimen constituitur inter viduam bonæ famę, dum vidua permanet: & quando est secundò nupta: in priori enim casu voluntarium esse judici, tradere matri prolem educandam significatur, ibi: *Pueda dar el fijo que lo crie.* Nam verbum, Potest, affirmativè prolatum importat actum voluntarium, ut optimè tradunt *Bart. l. Gallus in princ. num.4. ff. de liber. & postum. Ruin. cons.69. n.15. vol.1.* cum innumeris filiis, quos refert, & sequitur *Celsus cons.115. n.6.* unde dicit *ibi Bart.* verbum, potest, affirmativè positum in legibus, rescriptis, vel contractibus, nunquam reperiri importare necessitatem pręcisam. In posteriori autem casu, ubi est sermo de vidua secundò nupta, sic dicitur: *Mas luego que casare, deven sacar el huerfano de su poder.* Et ita pręcisam necessitatem ea verba important. Nam verbum, debet, eam dicit, (ut ex multis probavi l.4. disp.23. n.a.) Pręterea addidit. *Luego*, cui correspondent Latinè adverbia, Illico, statim, quę eam denotant celeritatem, ut omnem dilationem excludant, ac sententiam latam importent, ut multis citatis docent *Tiraquel. l. Si unquam, verb. Revertatur, 109. & seqq. C. de revocand. donat.* Et *Gutier. de jurament. 1. p. c.62. n.4.* Et confirmatur, quia aliàs nullum esset discrimen inter priorem, & posteriorem casum, si in utroque concederetur arbitrium judici circa hanc educationem. Et secundò confirmatur, quia eodem tenore loquitur agens de tutela, *l. Reg.5. t.16. p.6.* ibi: *Deve sacar los moços luego de su guarda, y de su poder. ac l. dict.19.* loquens de educatione, ibi: *Mas luego que casare, deven sacar al huerfano de su poder.* Si ergo ipso jure statim per secundas nuptias amittitur tutela, (ut n.10. probavimus) amittetur similiter jus educationis: eo vel maximè, quòd ille *l.5.* non tantùm dixerit statim matrem privandam esse tutela, quod significant ea verba, *De su guarda*, sed etiam educatione: quod significant ea verba: *Y de su poder.* Id enim verbum ad educationem refertur, ut constat ex *d. l.19.* quę de educatione agens eodem verbo usa est ibi, *Deven sacar al huerfano de su poder.* Et adhuc tertiò confirmatur, quia dum dicit, *Mas luego que casare, deven sacar al huerfano de su poder*: necessariò intelligit textus de vidua bonę famę, apud quam proximè dixerat educandam esse sobolem: quando enim non esset bonę famę, sed suspecta, educationis incapax esset, utpotè quæ conditione ibi ad educationem petita caret. Quare in eo eventu non essent expectandæ secundæ nuptiæ, ut educatione privaretur. Secundò principaliter probatur hęc sententia, quia mater transiens ad secundas nuptias, tanquam suspecta privatur eo ipso tutela etiam testamentaria (ut numer.8. & 10. probavimus) nec in hoc ullum judicis arbitrium versatur. Ergo à fortiori privanda est educatione. Nam tutor principaliùs datur personę, quàm bonis, ut constat ex tutelę definitione tradita *l.1. ff. de tutelis*, & ex *§. penult. Instit. Qui testamento tutores*, ibi: *Personæ, non causæ, vel rei tutor datur.* Ubi *Gloss. verb. Personæ*, ait principaliter dari personæ pupilli, ut eum bonis moribus instruat, & secundariò rebus. Et similis textus est *l. Reg.1. tit.16. p.6.* Et ideò *Bald. l. Precibus num.18. C. de impuberum. & aliis substitut.* dicit administrationem bonorum pupilli esse quid accessorium ipsi educationi, quæ est quid principale. Cùm ergo jura, eo ipso, quòd ad secundas nuptias mater transit, privent ipsam tutela, non est dicendum privationem hanc intelligi quoad partem minùs principalem, & accessoriam, quę est administratio bonorum, retenta educatione, quę est principalior. Tunc

enim

enim potius verificaretur non amitti tutelam: cum principalius maneat, à quo simpliciter fit denominatio. Et confirm. quia fidelior, atque omni suspicione liberior persona desideratur ad pupilli educationem, quàm ad ejus bona administranda, & ideò quamvis jure permittatur vitricum esse pupilli tutorem: ut notatur *l.5.C. de contrario judicio tutelæ*: at ipsi non integra tutela conceditur, sed sola bonorum administratio, denegata educatione tanquam personæ suspectæ, ut optimè *Gloss. l.1. verb. Si non vitricum, C. ubi pupilli educari debeant. & l. fin. verb. Proponis, C. de contrario judicio*. Si ergo ea mater suspecta reputatur ad bonorum administrationem, & ideò ab ea repellitur, à fortiori suspecta credetur ad educationem, eaque privanda erit. Atque ita *Gloss. auth. de nupt. §. Ejusdem, verb. Dat ei, col. 4.* magis suspectam reputat hanc matrem ad educationem, quàm ad bonorum administrationem. Quærens enim cur matri huic non detur educatio, cùm vitricus possit esse tutor, dicit hæc verba: *Responde aliud in educatione, qua posset plerumque vita ejus esse insidiosa, quàm in tutela*. Idem sequitur *Ruin. cons. 87. nu. ult. vol. 5.* Tertiò, quòd jus hanc matrem educatione privavit, præsumens fore, ut mariti amore obcæcata, & quasi in novercam conversa, non solùm filiorum curam negligeret, sed etiam eos odio quasi novercali prosequeretur: eorumque vitæ insidias pararet, ut vitrico ejus viro morem gereret, ut constat ex *l. Lex quæ tutores, C. de administr. tutor.* ibi: *Quæ ut plurimum novis maritis non solùm res filiorum, sed etiam vitam addicunt*. Et *auth. de nuptiis, §. Sin autem, vers. Nos autem, col. 4.* ibi: *Neglecta filiorum charitate optima*. Et *l. 19. t. 16. part. 5.* ibi: *Porque dixeron los sabios, que la muger suele amar tanto al nuevo marido, que no tan solamente le daria los bienes de sus fijos, mas aun que consentiria en la muerte dellos, por fazer plazer à su marido*. Et confirmatur, quia tunc cessat ratio, ob quam lex matri fidens ipsam in educatione cæteris præfert, quam reddit textus *auth. de nupt. §. Ejusdem quoque*, ibi: *Quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur*. Ubi enim secundò nubit, valdè suspectam eam leges reputant, (ut probavi) nedum ei fidunt. Atque ita eodem met §. idem textus, post prædicta verba immediatè subdit: *Nisi ad secundas accesserit nuptias*. Significans tunc præcisè matrem educatione privandam esse, cessante fiducia, quæ credendæ ei educationis ratio erat. Quartò, quoniam præsumptio hæc suspicionis hujusmodi matris est juris, & de jure, ut testatur *Ruin. cons. 87. nu. 7. & 10. volum. 5.* Et constat, quia jus huic præsumptioni innitens statuit matrem educatione privandam. Quæ est definitio hujusmodi præsumptionis, (ut diximus hoc l. 7. disp. 37. n. 8. & 9.) Non ergo admittenda est contraria probatio bonæ famæ hujusmodi matris, qua elidatur dicta suspicionis præsumptio. Tandem, quia esto in speciali aliqua fœmina cessaret hæc suspicio, non ideò cessare debet legum dispositio eam educatione privantium. cùm communis sententia sit, legem ob bonum commune editam non cessare, cessante ejus ratione in aliquo solo speciali casu. Et ideò hanc sententiam sustinent *Gloss. auth. Ut liceat matri, & aviæ, § Illud quoque, verb. Non venerit, collat. 8. Ancharr. consil. 316. in casu, qui vertitur, num. 4. Ruin. cons. 87. fine, vol. 5.* addens quamvis tutrix remaneret, privari eam educatione. *Aimon. cons. 18. num. 3. vol. 1. Guido dec. 539. n. 1. Garron. rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. n. 16. pœna 5. Montalvus l. 19. tit. 16. p. 6. Menoch. de arbitr. centuria 2. casu 168. n. 50. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 3. Gloss. 2. num. 8. Spino speculo testam. Glossa 29. principali, num 13.*

17 Quamvis autem hæc sent. sit valdè probabilis, at probabilius reputo non excludi præcisè hanc matrem à prolis pupillæ educatione: sed solam præsumptionem juris esse contra illam, quòd suspecta sit, atque adeò in dubio standum esse hac præsumptione, & excludendam eam ab educatione: posse tamen iis conjecturis honestæ vitæ matris, ac vitrici, præsumptionem hanc infirmari, ut educatio matri non deneganda sit: quare arbitrio judicis committi, an mater in hac educatione præferenda alii sit. Ducor ex *l. 1. C. ubi pupilli educari debeant*, ubi textus priùs tradit hanc reg. generalem: pupilli educatio nulli potiùs, quàm matri committenda est. Ubi manifestum, esse sermonem de matre vidua, indicat limitatio statim ibi adjuncta, *Si non vitricum eis induxerit*. In qua limitatione jam est sermo de matre secundò nupta. Et statim subjicit textus hæc verba: *Quando autem inter eam, & cognatos, & tutores super hoc orta fuerit dubitatio, aditus præses provinciæ inspecta personarum qualitate, & conditione, perpendet ubi puer educari debeat*. In qua clausula consistit punctus difficultatis hujus quæst. Nam contraria sent. vult non referri ad matrem secundo jam nuptam, sed viduam. Huic autem sent. nostræ placet referri ad matrem secundò jam nuptam, ita ut quod proximè dixerat ille textus, omitum, matrem secundò nuptam privandam esse educatione, limitetur per eam clausulam; nisi judex attenta matris, & vitrici conditione, aliud arbitratus fuerit. Quem intellectum sic probo. Quia descendens textus ad hanc clausulam, utitur pronomine, Eam, ibi: *Quando autem inter eam*. Cujus est natura, ut repetat, referat, ac restringat præcedentia cum omnibus suis qualitatibus, ut latè multis relatis *Roland. consil. 79. nu. 54. vol. 3. Menochius consil. 390. nu. 13. vol. 4.* Cùm ergo referat matrem, de qua, & vidua, & secundò nupta textus ille egerat: necessariò prædicta relatio facienda est ad casum propinquiorem, qui est, quando mater secundò nupserat. Id enim relationis natura habet, ut referat proximè præcedentia, *Gloss. fin. l. Si idem cum eodem 11. ff. de jurisd. omn. judic.* quam omnes scribentes ibi sequuntur, *Jason l. Legat. nu. 12 ff. de legat. 1.* Sentit ergo textus arbitrio judicis committi, an educatio hæc matri secundò nuptæ concedenda sit. Et confirmatur, quia si in ea clausula non sit sermo de matre secundò nupta, minimè est cur possit agitari lis inter ipsam, & cognatos, ac tutores circa prolis educationem, nec ejus litis decisio judicis arbitrio committenda foret: cùm initio illius textus, & *auth. de nuptiis, §. Ejusdem quoque, col. 4.* decidatur, in educatione hac matrem viduam omnibus anteponendam esse. Secundò, quia fortius excluditur vitricus ab educatione hac, utpote qui causa est suspicionis, ob quam excluditur mater. At hic si ita bonis moribus imbutus sit, ut omni suspicione vacet, non excluditur à privigni educatione, ut constat ex *l. Si paterno 15. C. de negotiis gestis*, ibi: *Si paterno affectu privignas suas aluisti*. Ubi id notant *Paulus nu. 3. Alex. n. 1. notabil. 2. Baldus l. Omnem 6. n. 11. C. ad Tertull. Cursius junior cons. 94. nu. 9. Cujacius l. 6. observ. c. 29. Greg. Lop. l. 19. verb. Que casare, tit. 16. p. 6. Caldas l. Si curatorem, verb. Sine curatore, num. 110. vers. Unde quarta, & ultima, C. de in integr. restitut.* Tandem prob. quia sapientissimos *Plato lib 11. de leg.* lege constituendum dicebat, educationem apud matrem secundò nubentem non esse ex toto rejiciendam: sed consilio habito id ex circumstantiis perpendendum. Nec obstant argumenta in contrarium adducta. Non 1. ductum ex *l. 1. C. ubi pupilli*. quia latè probavimus arbitrium illud non ad matrem viduam, sed ad secundò nuptam esse referendum. Nec valet contraria probatio, nempe privationem supponere habitum. Id enim verum est, at ea versatur differentia, nam quamdiù mater vidua manet, satis est præsumptio juris, qua quilibet præsumitur bonus, & honestus, ne educanda sobole privetur: & in negantem hanc morum honestatem transfunditur onus probandi: atque tunc sufficit vulgaris, & honestas morum. At quando jam secundò nupta est, cùm præsumptio suspicionis sit contra illam, desideratur peculiaris bonitas, & honestas, & talis, ut meritò præponderet suspicioni ex secundis nuptiis ortæ: & tali secundò nuptæ incumbit ea honestatis morum probatio. Nec cæteri textus in eo argumento adducti obstant, intelligendi enim sunt juxta *d. l. 1.* ut regulariter sit ea mater privanda educatione, nisi ex circumstantiis arbitretur contrarium judex. Nec *l. Illa reg. 19. t. 16. p. 6.* quæ pressiùs urget, corrigit jus commune. Tum, quia leges Partitæ nunquam à jure communi deviare censentur, nisi expressis verbis contrarium in eis contineatur, (ut probavi l. 3. disp. 41. n. 8.) quod tantùm abest ut hic contingat, ut nec *Montalv. & Greg. Lop.* illius legis commentatores, nec *Olanus*, qui *in sua concord. juris, in fine*, exactissimè explicuit, quæ leges Partitarum jus commune corrigant, hanc correctionem notarint. Quin potius *Montalv. ibi, in fine, & Greg. Lopez verb. Que casare, & Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gloss. 2. nu. 8.* asserunt eam legem concordare cum jure communi. Tum etiam, quia *l. Illa 19.* in eo quòd decidit prolem apud matrem bonæ famæ educandam esse, nisi secundò nupserit, expressè concordat cum *l. 1. C. ubi pupilli educari debeant*: at penitus omisit limitationem illam *ead. l. 1.* contentam, nimirum, orta contentione ob secundas nuptias matris, judicis esse arbitrari. Quare tanquam casus omissus relinquitur dispositioni juris communis, *l. Commodissimè ff. de liberis, & postum.* Neque alicujus momenti est ponderatio verborum, Debet, & potest, quibus usa est *d. l. 19.* Namque manifestè ea verba ibi confunduntur: & verbum, Potest, importat ibi necessitatem. Si enim mater honesta sit, ac vidua permaneat, non solùm potest judex illi committere educationem (ut decidit illa lex,) sed ad id tenetur, ut est textus expressus *d. l. 1. & auth. de nuptiis, §. Ejusdem quoque.* Nec verbum, Debet, semper importat præcisam necessitatem: maximè si inde inducatur correctio alicujus legis, (ut ex Bartolo, & aliis probavi, l. 4. d. 23. n. 2.) Et verbum, *luego*, ibi positum debet intelligi juxta decisionem juris communis, nisi mater secundò nupta probarit morum honestatem suspicioni præponderantem. Ad 1. & 3. confirmat. constat ex dictis in præcedenti solut. Jam enim constituimus discrimen inter duos illos casus. Ad 2. confir. dic eodem tenore loqui utramque legem: atque ita ex illis nequire hanc differentiam patere. At ea constat ex aliis textibus. Est enim textus privans ipso jure tutela, (ut n. 10. probavi.) At non est textus privans educatione, sed arbitrio judicis committit. Ad 2. principale dic, non valere argumentum. Quia licèt horum casuum esset par ratio, at est distincta juris provisio, tutela enim dispositum est matrem privari ipso jure: secus de educatione. Nec ratio quantumvis generalis comprehendit casus speciali aliqua lege decisos, *l. fin. junct. Gloss. verb. Nolentes, C. de silentiariis, l. 10.* de qua per *Vincentium de Franchis decis. 162. num. 14.* Et quamvis in tutela in se considerata principalius sit educatio personæ, at quando jura de tutela disponunt ad effectum privandi matrem secundò nuptam, manifestè convincitur intelligere de tutela, prout bonorum administrationem importat. Cùm distinctus sit titulus de tutelis, & educatione, ac distincta sit juris dispositio in utroque casu. Ad confirm. & ad 3. cum sua confirmat. dic verè ea suspicione laborare matrem: & cessare fiduciam, qua innitens lex illi educationem concedit: atque ita regulariter ea privandam esse. At ea suspicio potest probationibus honestæ vitæ famæ præponderantibus elidi. Et ad simile de vitrico adductum constat ex dictis

in 2. probatione hujus nostræ sententiæ, ubi ostendimus posse ipsi aliquando educationem quoque concedi. Ad quartum dic, hanc non esse præsumptionem juris, & de jure, sed juris tantùm: adversus quam probatio admitti potest. Quod inde constat, quia jus non decidit ea præsumptione innixum, matrem omninò privandam educatione, sed id judicis arbitrio relinquit. Deinde, quia præsumptio hæc desumitur ex conjecturatis in futurum dissipatione bonorum, ac insidiis vitæ pupilli moliendis: cùm tamen ea sit natura præsumptionis juris, & de jure, ut solùm sumi possit ex actibus præteritis, ut benè docent *Everard. in suis topicis, loco à tempore ad tempus, n. 2. & Menoch. de præsumption. l. t. q. 3 fine.* Et ideò esse arbitrarium an mater hæc secundò nupta, sit privanda educatione, tradunt *Gloss. l. 1. verb. Quando autem, C. ubi pupilli. & ibi Alberic. num. 3. Baldus l. Omnem, num. 17. vers. Sed nunquid, C. ad Tertull. Paullus l. Si paterno 25. num. 3. C. de negotiis gestis, Angelus Instit. de action. §. Actionum, q. 31. nu. 48. Ripa l. Ex facto nu. 66. ff. de vulgari. Curtius junior cons. 94. nu 9. Greg. Lopez l. 19 verb. Que casare, t. 16 p. 6 Vincentius de Franchis decis. Neapolit. p. 2. decis. 350. num. 3. Caldas l. Si curatorem, verb. Sine curatore num 110. C. de in integr. restit. Vivius dec. 16. nu. 3. Surdus de alim. tit. 4. q. 13. nu. 18.* Ex his diebus lite mota in hoc Granatensi prætorio, ita supremorum judicum sententia decisum est. Idem tenent *Molina tom. 1. de just. disp. 224. col. 2. vers. Quando mater. Gutierrez de tutelis, 2. p cap. 8. num. 22.*

18 Concurrentibus autem paribus qualitatibus in matre secundò nupta, & aliis cognatis, vel tutoribus educationem pupilli prætendentibus, præferenda est mater. Quia textus *l. 1. C. ubi pupilli*, ait qualitatem, & conjunctionem contendentium circa pupilli educationem spectanda esse. At paribus qualitatibus in matre, & aliis, qui contendunt, existentibus, superat mater in conjunctione. Præferenda igitur erit. Quando enim duo contendunt circa idem, prævalet, qui potentius jus habet, *l. Contra pupillum, §. fi. ff. de re judic* & tradunt *Rom. cons. 47. n. 1. & Barbosa l. 1. p. 7. n. 59. ff. solut. matr.* At mater tunc potentiori jure gaudet.

19 Quando verò mater est successura filio, ut quia substitutio pupillaris ipsam excludens facta non est, tunc absque dubio dicunt quidam ipsi educationem pupilli denegandam, quòd vehemens oriatur suspicio, fore ut vitæ pupilli insidietur, importunis vitrici precibus adducta, ut in ea hæreditate succedat. Sic *Aymon. cons. 18 n. 3. vol. 1.* Atque ita *Alberic. Curtius junior, Greg Lopez, Vincent. de Franchis, Vivius, Surdus, ac Gutier. n. 23. citati n. 17. in fine*, dum dicunt matrem secundò conjugatam suspicione vacantem præferendam in educatione, exemplificant, ut si non est successura filio: quasi supponentes, ac manifestum, eam excludi tanquam suspectam, quando filio successura est. Immò *Curtius, & Vincentius ibid.* ajunt cessare suspicionem, si mater non sit in tota hereditate successura, sed in tertia ejus parte. Quos *Surdus de aliment. tit. 4. q. 13. n. 19 & Gutier. d. n. 23.* reprobat. Quia ea pars hereditatis suspectam quoque reddit matrem, sed hæc minimè placent. Potest enim in matre pupillo successura, ac vitrico, ea morum honestas reperiri, ut suspicionem insidiandi vitæ ob successionem vincat. Quare non est cur tunc educatione privanda sit. Id tamen concedo, tunc reddi magis suspectam matrem, & hoc est quod prędicti Authores volunt, atque ita majori morum honestate lucere tunc debet, ne educatio sibi denegetur.

20 At in patre transeunte ad secundas nuptias, certum est hanc pęnam non habere locum, quòd nullo jure caveatur eum educatione prolis privandum: nec ob id privetur tutela, ut probavi n. 12. ubi & rationem discriminis inter ipsum, & matrem tradidi. Et sic docent *Matienzo lib. 5. recopil. t. 1. l. 3. gloss. 2. num. 8. Spino speculo test. gloss. 29. nu. 14.*

21 Ex his infertur, matrem ad secundas nuptias transeuntem non privari ipso jure prolis educatione: ac proinde non teneri abstinere ab ea, donec à judice privetur. Quod juxta utramque sent. relatam existimo dicendum. Quod nullus sit textus privans ipso jure, & nullus Doctor. quem viderim, id affirmet.

22 VII. Pœna est, juxta aliquos Authores, ut quamvis mater filio mente capto, muto, & surdo, ac prodigo, cui bonis interdictum est, qui testari nequeunt possit exemplariter substituere, juxta *l. Humanitatis, 9. C. de impub. & aliis substit. & l. Reg. 15. t. 5. p. 6. cum ibi notatis.* At si transeat ad secundas nuptias, ea potestate privatur. Quia potestas hæc introducta est causa humanitatis, ut expressè habetur *d. l. Humanit.* Quæ cessat in matre transeunte ad secundas nuptias: immò filiorum inimica, & quasi noverca reputatur, *l. Lex quæ tutores, C. de admin. tutor.* Secundò, quia privatur tutela. Ergo & actu ultimæ voluntatis. Si enim reputatur suspecta ad bonorum administrationem filio superstite, fortiùs censebitur suspecta ad administrationem post mortem. Tandem, quia non obstat potestatem hanc substituendi esse in favorem filiorum, ne absque hærede decedant: nam etiam tutela in filiorum favorem cedit, & ipsa privatur hujusmodi mater. Et ideò hujus sent sunt *Bartol. l. Ex facto, in princ. n. 12 ff. de vulgari, & ibi Alexand.* quamvis aliquantulum dubius, *nu. 32. verb. Sed si teneremus, & Angelus de Perusio ibi, n. 4. vers. 4. Franc. Aretin. n. 13. fi. & nu. 24. & d. l. Humanitatis n. 5.* citatur etiam *Cumanus d. l. Ex facto, in princ n. 18.* sed malè, quia dubius manet. Eandem tenent *Garron. rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. nu. 46 pœna 22. Jo. Lupus rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 67. nu. 14 vers. Ex istis. Ferrara in sua pract. in a forma libelli, quo agitur ex substitutione. in gloss. verb. Exemplaris, col. 3. Lancel. Politus tract. substit. ubi de exemplari, nu. 8. (habetur tom. 8. tract p. t.) Bartol. de Nucio tract. substit. c. 3. de exempl. n. 7. (habetur eod 10.) Bald. de Ubaldis tract. substit. ubi de exemplari n. 7 (habetur eod. 10.) Paul. Leonius de substit.* ubi de 3. specie quæ est exemplaris, *nu. 47.* (habetur eod. tom.) *Matien. lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gloss 2. nu. 37. Spino speculo testam. gloss. 25. principali, num. 7. & 8.* Et ab hac dicit non recedendum in consulendo, & judicando, eo quòd communis sit, *Hier. Verius in repetit d. l. Ex facto, n. 240.*

Alii verò non ita indistinctè hanc pęnam admittunt, hac distinctione utentes, si mater transiens ad 2. nuptias, substituat piè, & honestè, instituens succedentem filio ab intestato, aut alium, quem verisimiliter filius institueret, si sanæ mentis foret, valida est substitutio: secus si corrupto animo taliter nomine filii testaretur, ut displiceret filio, si sui compos esset. Veluti si ejus amasium, aut vitricum institueret. Quia cùm substitutio hæc humanitatis causa introducta sit, dissonat à ratione eam valere, quoties inhumana, & impia est. Ita sustinent *Angel. de Aretio Instit. de pupillari, §. Qua ratione, nu. 8 Angel. de Gabellionib. tract. de testamentis gloss. 81. nu. 8.* (habetur tom. 8. tract p. t.) *Rolandin. tract de testam. rubr. 25. de exemplari substitut. num. 10.* (habetur eod. tom.) *Guillelm. Benedict. c. Raynutius, verb. Si absque liberis, el 2. in materia exemplaris substit nu. 16. Boerius dec. 188. nn. 3. Greg. Lopez lib. 11. verb. Las madres, tit. 5. p. 6. Molina tom. 1. de justit tract. 2. disp. 185 col. 3. vers. Utrùm mater.* 23

Quamvis autem duæ sent. præcedentes sint valdè probabiles, 24 at probabilius reputo non privari eam matrem, facultate exemplariter substituendi. Quia nullibi in jure ea pęna reperitur statuta. Deinde, quia cùm hoc in maximum filii furiosi favorem cedat, non est æquum matrem hac potestate privari, in filiorum detrimentum. Et confirm. quia quando tutor est suspectus, quòd non satisdederit, aut non fecerit inventarium, potest facere, quæ pupillo utilia sunt, *l. 1. & 2. C. de tutor. & curat.* Nec obstat tutelam esse favorabilem filiis, & extingui per transitum matris ad secundas nuptias. Quòd tutela absolutè benè sit filiorum favor: at matrem secundò nuptam esse tutricem filiorum, non est favor, sed damnum. Item eam removeri à tutela parum præjudicat filio, cum judex alium tutorem assignare possit. At matre non substituente exemplariter, non potest judex substituentem assignare: atque ita sine hærede decedet filius. Tandem, quia quoad nostros terminos non valet argum. à tutela desumptum. Quia patri suspecto denegatur tutela, & cura filio superstite, *leg. Si cùm dotem, § Eo autem tempore ff. solut. matrim.* & tamen non privatur potestate substituendi pupillariter. Et ideò hanc sentent sustinent *Bald. d. l. Humanitatis, n. 35. C. de impuberum, & aliis substit. & ibi Barbarius in additionib. verb. Quare ergo. Et ibi Corneus n. 7. Salicetus n. 13. q. 2. Imol. c. Raynutius, nu. 137. de testam. & l. Ex facto, in princ. n. 19 ff. de vulgari, & ibi Ripa nu. 67. Jason nu. 25. Hieron. Verius num. 230.* dicens hanc de jure esse veriorem. *Anton. Gomez tom. 1. variarum, c. 6. n. 9.* Et hanc videtur sequi *Bertachinus in suo repert. lit. S. vers. Substitutio exemplaris facta per matrem.* Hanc enim sent. refert in ultimo loco.

Sed esto esset vera prior sententia, est gravis difficultas, an 25 substitutio exemplaris facta per matrem viduam, fiat irrita ea posteà ad secundas nuptias transeunte. Quidam id affirmant. Quia actus nondum perfectus, & consummatus vitiatur, si ad tempus deveniat, in quo initium sumere non potuit, *l. Si sub una, §. Si quis viam, ff. de verb. oblig.* At hęc substitutio non est perfecta superstitibus filio, & matre. Cùm ergo post secundas nuptias effici non potuerit, evanescet quoque ante illas facta. Secundò, quia incapacitas superveniens substituto irritat, *l. Cohæredi, §. Cum filio, ff. de vulgari.* Ergo à fortiori incapacitas substituentis superveniens. Ita sustinet *Bart. l. Ex facto, in princ. nu. 13. ff. de vulgari. & ibi Alex. n. 32. vers. Vel potes respondere. Jason n. 26. Imol. c. Raynut. n. 137. de testam. Baldus de Ubaldis, Bartolus de Husio, Spin. nu. 22. allegati.* Alii dicunt non vitiari, si piè, & humanè facta sit, qualiter à filio sui compote fieret, secus si aliter. Sic *Angelus de Aretio, Angel. de Gambellionib. Guillelm. Benedictus, Boerius, allegati nu. 23.* Alii dicunt, si statim, ac fecit substitutionem exemplarem, transeat ad secundas nuptias, eam evanescere, secus si ex intervallo. Quia in priori casu adest suspicio substitutionis dolo factæ, quæ cessat in posteriori. Sic *Franciscus de Aretio d. l. Ex facto, in princ. n. 14. & ibi Ripa n. 68 Paulus Leonius n. 49. & 50.* Sed verius est, adhuc retenta ea sententia, illam substitutionem minimè evanescere. Quia cùm transitus ad secundas nuptias non sit delictum, non est cur spectandum sit mortis tempus ad valorem substitutionis tempore habili factæ. Secundò, quia potestas hęc substituendi denegatur huic matri ratione suspicionis, quæ cessat in substitutione facta ante eum transitum, ex quo suspicio consurgit. Tertiò, quia non obstant rationes oppositæ, non prima. Quia ea substitutio est actus perfectus, & consummatus, licèt executio pendeat in futurum, id est, successio: & constat, quia furiosus nequit testari, *§. Furiosi, Instit. quibus non est permissum facere testamentum*: & tamen testamentum ab eo ante furorem factum non extinguitur, *§. Item furiosi, Instit. eod. tit.* Nec obstat etiam *§. Cum filio*, quod loquatur quando incapacitas supervenit in persona illius, cui substituitur ex capitis diminutione, quia fuit emancipatus. At in casu nostro incapacitas supervenit in substituente, nec mater secundò nubens diminuitur capite: maximè cùm testamentum matris valeat. Vel 2. dic pro-

procedere in substitutione pupillari. Et ratio differentiæ est manifesta. Quia pupillaris est inducta de rigore juris ob patriam potestatem, quare ea cessante cessat. At exemplaris ex humanitate. Unde legitimè anteà facta non evanescet per secundas nuptias subsequentes. Et ita docent Bald. l. Humanitatis, C. de impub. & aliis substit. num. 35. & ibi Salicetus q. 3. num. 16. Cuman. d. l. Ex facto, in princip. nu. 18. Hieronymus Verius num. 23. Bartachinus num. 25. allegatus.

26 Pater autem transiens ad secundas ouptias potest absque dubio filiis exemplariter substituere. Quia legislatores magis ei quàm matri fidunt, & ideò eum non privant tutela, sicut privant matrem. Sic docent Alex. l. Ex facto, in princ. n. 32. ff. de vulgari, & ibi Angel. de Perusio n. 4. Hieron. Verius n. 231. Franc. Aretin. nu. 13. Carron. rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. n. 47. pena 22. Boerius dicens in hoc omnes convenire, decis. 188. nu. 2. Mussonza l. 5. recopil. t. 1. l. 3. gloss. 2. nu. 37.

27 VIII. Pœna est: Quamvis mater non excludatur per tacitam substitutionem pupillarem, at fallit juxta aliquos, quando mater secundò nubit. Quod ut intelligatur, supponendum est, substitutionem pupillarem expressam, qua pater hæredem substituit filio sub sua potestate constituto decedenti intra ætatem pupillarem, excludere matrem etiam in legitima jure sibi debita, ut si pater dicat, Si filius meus intra ætatem pupillarem decesserit, instituo hæredem illius Cajum, decedente filio intra ætatem pupillarem succedet plenè Cajus exclusa penitus matre, l. Papinianus, §. Sed nec impuberis, ff. de inoffic. testam. l. Precibus, C. de impub. & si pater, de testam. in 6. At tacita pupillaris sub vulgari expressa contenta non excludit matrem, ut si testator dicat, Instituo meum filium hæredem: & si ille hæres meus non fuerit, instituo Antonium, tunc esto filius post patrem moriatur, si tamen intra pupillarem ætatem decedat, succedet Antonius excluso hærede ab intestato, idque propter tacitam pupillarem inclusam in illa substitutione vulgari ex uno solo capite expressa. Ita habetur expressè l. Jam hoc jure, ff. de vulgari. At si pupillus ille matrem habeat, ea non excludetur ex hac tacita pupillari, sed succedet in bonis, Antonio substituto excluso, ut tenet Gloss. communiter recepta, l. fi. per illum textum, C. de institut. & substit. & l. Precibus, C. de impuberum, & aliis substit. Fallit tamen hoc, quando sufficientes conjecturæ sunt fuisse testatoris voluntatem, ut excludatur mater, ut cum Glossa d. l. Precibus, verb. Omni modo sustinent omnes argumento textus l. Testamento, in 1. in fine, C de militari testam. l. Jam hoc jure, ff. de vulgari. Hoc ergo supposito, difficultas est, an sufficiens conjectura sit voluntatis patris vulgariter substituentis filio impuberi, excludendæ matris per tacitam pupillarem ibi inclusam, si ad secundas nuptias transierit? Qua in re duplex est sententia. Prima sustinet excludi. Quòd iojuria marito, ac filiis inferatur (ut disput. seq. n. 2. ostendemus.) Sic tenent Angelus de Perusio lib. 2. § finali n. penult. ff. de vulgari, & l. Precibus n. 5 in fine, C. de impuberum, & ibi Decius num. 19. versic. Et reverenta. Jacobus de sancto Georgio l. finali, C. de institutione, & substit. Corneus cons. 28. num. 3. vers. Prima quia dicta mater, vol. 4. Menochius de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 39. nu. 65. & alios novè refert Marc. Aquilinus l. Centurio, p. 4 num. 198. ff. de vulgari.

28 Secunda sent. (cui tanquam probabiliori accedo) tenet minimè excludi eam matrem. Quia nullo jure per transitum ad secundas nuptias privatur jure succedendi filio, contra substitutum in tacita pupillari. Et in hac materia privationis per secundas nuptias valet optimè, Non reperitur lex, ergo non debet indici hæc privatio, ut est textus auth. De non eligendo secundo nubentes, §. Cum igitur, vers. Sicut enim, ibi: Nec qualibet est lex aliquid tale dicens. Quem textum ad hoc ponderat Bald. auth. Ex testamento, n. 5. C. de secun. nupt. Item, quia per transitum ad secunda vota non privatur successione filii ab intestato, dummodò si tutrix illius sit, petierit ei tutorem dari, l. 2. §. Si mater, ff. ad Tertull. Ergo nec privabitur per tacitam pupillarem. Tandem, quia non quælibet injuria inducit legati ademptionem, vel hæreditatis, sed quæ gravis est, l. 3. in fin. cum ibi notatis, ff. de adim. legatis. At hæc injuria non censetur gravis. Sic docent Imola cap. Raynutius n. 118. de testam. Alex. l. 2. in princ. n. 33. in fine, ff. de vulgari, & ibi Aretin. n. 10. idem Imol. ibi n. 11. Jason n. 39. Ripa n. 53. & l. Centurio nu. 238. ff. de vulgari. Idemmet Franc. Aret. cons. 155. aliàs 154. Periculosum est, n. 10. & 11. Corn. l. fi. n. 5. vers. Prætereà in terminis, C. de instit. & substit. & cons. 322. l. 3. ad fi. Severianus l. Precibus nu. 11. C. de impuberum. Garron rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. n. 44. pena 20. Guillelm. Benedictus cap. Raynutius, verb. Si absque liberis el 2. ubi de pupillari substitut. n. 93. Lancelot. Pol. in tract. substit. ubi de vulgari, p. 6. q. 7. n. 44. (habetur tom. 8. tract. p. 1.) Alexander cons. 51. num. 16. vol. 7. Decianus cons. 82. n. 37. in fine, & sequenti, lib. 3. Ant. Gomez to. 1. variar. c. 4. n. 11. Mantica de conjectur. ult. vol. l. 5. tit. 15. nu. 28. & 29. & communis.

29 Quod si maritus legatum reliquerit uxori sub conditione abstinendi à secundis nuptiis, communis, ac verior sententia habet, sufficientem esse conjecturam adeò exosas habuisse virum secundas uxoris nuptias, ut voluerit per tacitam pupillarem excludere matrem secundò nubentem. Si enim testator voluit uxorem ad eas transeuntem nec partem legati habere, à fortiori nec in universo filii patrimonio eam succedere voluit. Sic Bald. l. Precibus n. 13. C. de impuberum, Alex. l. 2. in princ. n. 31. ff. de vulgari. Garron. rubr. C. de sec. nuptiis, in nova edit. n. 44. pena 20. Guillel. Bened. c. Raynutius, de testam. vers. Si absque liberis, el 2. ubi de pupillari substit. n. 94. Menochius de præsumpt. l. 4. præsumpt. 39. n. 58. Mantica de conject. ult. vol. l. 5. t. 15. n. 15. & 16. Quamvis contrariũ (& quidem probabiliter) sustineant Imol. c. Raynut. n. 118. de testam. Ripa l. 2. nu. 56. ff. de vulgar. Lancelot. Polit. tractat. substitut. ubi de vulgari, in 2. effectu, num. 44. fin. Ducuntut, quòd ad conclusionem legati in casu secundarum nuptiarum tractatur de matre excludenda à parte bonorum testatoris: at quando tractatur de excludenda matre à filii pupilli successione, non agitur principaliter de excludenda matre à bonis testatoris, sed ab hæreditate filii, ad quam de jure ab intestato vocatur. Deinde, quod mater secundò nubens privetur legato, l. Fœmina, C. de secund. nupt. at non privatur jure succedendi. Sed respondeo cum Mantica eo nu. 19. in dispositione legis non esse bonam consequentiam. Privatur legato, ergo hæreditate: valere tamen in dispositione testatoris: in qua per conjecturas proceditur. Si enim vir noluit uxorem secundò nubentem gaudere beneficio legati ob secundarum nuptiarum odium: fortius creditur noluisse eam frui commodo successionis ipsius pupilli.

Similiter si vir reliquit uxori legatum donec vitam vidualem servarit, conjectura est sufficiens exclusionis ipsius per tacitam pupillarem, si secundò nupserit. Quia cum id legatum annum duret toto tempore vidualis vitæ uxoris, potest deberi tam à pupillo, quàm ab ejus substituto, durante vita viduali uxoris post pupilli mortem. Sicut ergo per transitum ad secunda vota, voluit vir privari uxorem eo legato, etiam in persona substituti, seu alterius hæredis pupilli, eadem ratione præsumitur eum voluisse, illam per transitum ad secunda vota excludi per tacitam pupillarem ab ipsius pupilli successione. Atque ita docent Bartol. l. 2. in princ. nu. 42. ff. de vulgari. Et ibi Alexand. nu. 32. Ripa nu. 52. ad finem. Socinus senior nu. 28. Franc. Aret. num. 10. & cons. 154. periculosum, nu. 10. Socin. junior d. l. 2. nu. 125. Imol. c. Raynut. n. 118. de test. & ibi Guillielm. Bened. verb. Si absque liberis, el 2. ubi de pupilli substit. num. 94. Angelus de Aretio Instit. de pupillari, in princ. nu. 15. Idem Alexand. cons. 12. num. 19. vol. 3. Bald. de Ubaldis de substit. ubi de pupillari, nu. 32. Barth. de Hussio de substit. c. 2. de pupillari nu. 23. (uterque habetur tom 8. tractat. p. 1.) Anto. Gomez t. 1. var. c. 4. nu. 11. Menochius de præsumpt. l. 4. præsumpt. 30. nu. 58. Mantica de conjecturis ult. vol. l. 5. t. 15. nu. 13. Quamvis Jason d. l. 2. in princ. num. 39. vers. Circa, dicat se vehementer dubitare de hac doctrina. Et eam reprobat Lancel. Polit. tractatu de substitut. ubi de vulgari, partic. 6. q. 7. nu. 44. dub. 5. sed circa horum impugnationes consulendus est Menoch. proximè allegatus. 30

IX. Pœna est, quamvis vidua dum in eo statu permanet, gaudeat privilegiis honoris mariti: eo quòd censetur sub præcedenti matrim. esse, l. ult. C. de bonis matern. ubi omnes scribentes id expendunt, & Novellar. ibi, n. 4. Tiraq. de nobilit. c. 18. n. 9. & probat ex l. Fœmina, in fi. ff. de senator. & l. Filii, vers. Vidua, ff. ad municip. At si secundo viro inferioris conditionis nubat, non gaudet privilegiis honoris, & dignitatis prioris viri, l. Mulieres, C. de dignit. l. 12. & auth. de nupt. collat. 4. §. Non tamen permittimus. Quia jam cessat ratio concessionis, cum in posterum non censeatur esse sub priori matrim. Et ita fatentur omnes. 31

X. Pœna est, quamvis filius dives nequeat alimenta denegare matri pauperi secundò nubenti, si ea aliundè non suppetant, ut benè docent Novellus, Joannes Lup. Campegius, Ripa statim allegandi: per l. Si quis à liber. §. Parent, ff. de liber. agnosc. & dos succedat loco alimentorum, adeò ut valeat argumentum ab alimentis ad dotem: ut docet latè Everard. in suis topicis, loco ab alimentis ad dotem, num. 1. At non tenetur dotem constituere matri pauperi secundò nubenti. Cùm enim id matrim. cedat in filiorum injuriam, non tenentur filii quasi arma ministrare dotem constituendo, ut injuria, ac dedecore afficiantur. Ita docent Bald. cit. Guilielm. de Cuno, l. un. fi. C de inoffic. dotib. & l. Si vinea, in fi. C. de præsc. long. temp. decem vel viginti annorum, & l Si liberor. fi. ff. de ritu nupt. Alex. l. 1. n. 20. ff. solut. matrim. & ibi Ripa n. 82. Angel. nu. 2. vers. Adde quod filius Bartolin. ibi, n. 136. vers. Filius autem. Crossus nu 89. Jason §. Fuerat, n. 121. Inst de actionib. Novellus de dote, 6. p. privil. 16. n. 5. Campegius de dote, p. 1. q. 21. n un. Joa Lupus c. Per vestras, notabil. 3. §. 20. num. 6. vers. Item filius, de donat inter vir. & ux. Corras. l. Qui liberos, num. 115. ff. de ritu nupt. Boerius decis. 129. fi. Guilliel. Bened. c. Raynut. de test. ver. Dotem, quam ei dederat, n. 70. Paul. de Montepico, l. In quartam, n. 168. ff. ad legem falcid. Tiraq. de jure primog. q. 62. n. 13. & q. 69. n. 5. & l. Boves, §. Hoc sermone, in princ. num. 145. ff. de verb. sig. & leg. 2. connubiali, gloss. 1. p. 2. nu. 9. Garr. rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. n. 83. pena 46. Sylvanus con. 2. n 27. Baeza de non melior. filiab. c. 12. n 46. Barbosa l. 1. p. 4. nu. 136. limit. 1. in fi. ff solut. matr. Marzarius cons. 30. nu. 3. Pedrasa cons. 35. nu. 37. & 38. Quamvis adversus omnes dicat hoc jure non probari Imol. l. 1. n. 7. ff. solut. matrim. Hoc tamen intelligitur, si filius aliundè sit dives, quam ex paterna substantia. Quia si bona paterna superessent, mater inops succederet in quarta parte: juxta auth. Prætereà, C. unde vir. Sic Novellus, Bartolinus, Barbosa ibidem. Et adeò verum putant aliqui, non teneri filium dotem constituere matri secundò nubenti, ut id procedat, quamvis ratione ætatis subsit incontinentiæ periculum, quòd versetur eadem ratio injuriæ filiorum. Sic allegato Guilliel. de Cuno, Bald. l. un. in fi. C. de inoffic. dotib. Corrasius d. num. 115. At verius est tunc teneri filium. Quòd hæc non 32

sit injuria lædens nomen, ac filiorum honorem, qualis est matris meretricium. Ergo tenetur potius filius meretricium hoc cavere: sic enim magis prospicit honori matris, & proprio; ac inter duo mala est minus eligendum, *c. Nervi, d. 13.* & ita docent *Tiraq. de jure primog. q. 62, n. 13 & l. 2, connubialis, gloss. 1. p. 2. nu. 9. Barr. Guillelm. Benedict. Novellus, Barr. Baeza nu. 49. proximè allegati.* Et quamvis omnes hi ponderent matrem esse pulchram, & juvenem. At benè *Baeza eo. nu. 40.* dicit idem esse, quamvis non sit pulchra, existente incontinentiæ periculo. Et idem credo velle reliquos, nam verè incontinentiæ periculum solùm ponderant: exemplificant autem quando periculum hoc subsit, ut si mater sit juvenis, & pulchra.

33 XI. Pœna est Nequit mater transiens ad secundas nuptias revocare ratione ingratitudinis donationem factam filiis prioris matrim. habetur expressè *l. His solis, 7. C. de revoc. donat. & auth. Quod mater, C. eo. tit. & §. Mater, auth. de nupt.* in quibus authenticis triplex excipitur casus. I. est, si filius vitæ matris insidietur. II. si manus impias in eam intulerit. III. si tutius substantiæ molitus sit jacturam. Et ratio hujus pœnæ redditur, *d. auth. Mater*, quia potiùs contemplatione vitrici eam revocationem facere præsumetur, quàm ob ingratitudinem. Hæc autem pęna non habet locum in patre transeunte ad secundum conjugium. Quia in illo non invenitur expressum. & quia non est verisimile fore, ut ita facilè animum mutet propter 2. uxorem, sicut mater ob secundum virum. Sic *Gloss. de authent. Mater, verb. Nisi tamen, & d. auth. Quod mater, in fine.*

34 XII. Pœna juxta aliquos est, ut quamvis in bonis mariti prioris habeat vidua tacitam hypothecam pro dote sibi restituenda, jusque prælationis, *l. Assiduis, ff. qui potiores in pignore:* at si migret ad secundas nuptias, cessat hoc privilegium. Quòd id concessum sit, ut facilius fœmina in matrim. collocetur, juxta *l. 1. cum ibi notatis, ff. solut. matrim.* Quæ ratio jam cessat, cum nupserit. Et ita tenent aliqui quos tacito nomine refert *Garronis statim allegand.* Cæterùm tenendum est oppositum. Quòd dos sit necessaria, non tantùm ut fœmina in matrimonium collocetur, sed etiam ad matrim. initi onera sustinenda, *l. Pro oneribus, C. de jure dotium*, quæ ratio non cessat ubi fœmina nupsit. Et ita docent *Barr. l. Nupta, in princ. nu. 2. citans Jacobum de Aret. ff. solut. matr. Bald. l. 2. fin. ff. de jure dotium. Alex. l. 1. n. 4. ff. solut. matr. Angel. Instit. de actionib. §. Fuerat, n. 16. & ibi Jason nu. 96. Garronis rubr. C. de secund. nupt. in 2. edit. num. 52. pęna 26.*

35 XIII. Pœna est. Pater rogatus ab avo restituere hæreditatem filiis, tenetur satisdare de ea restituenda, si 2. uxorem ducat, *l. Jubemus, §. In supradictis, C. ad Treb. & auth. de nupt. §. Placet*, & docet *Matienzo l. 5. recopil. t. 1. l. 3. gloss. 2. num. 12.* & quamvis non teneatur aliàs cautionem præstare de bono usu adventitiorum, quorum habet usumfructum, at in hoc casu quo transit ad secundas nuptias, tenetur, *l. Hac edictali, §. His illud, C. de secund. nupt.* & optimè *Pinell. l. 1. p. 2. n. 31. & 75. C. de bonis matern. Matienzo ea. gloss. n. 16.*

36 XIV. Pœna est. Quamvis mater bona filii administrans non teneatur de modicis rationem reddere. *l. Quamvis, ff. de cond. & demonstr.* at si secundò nubat, tenetur, *auth. de nupt. §. Sin autem tutelam*, & ratio est, quòd jus præsumat malam fidem in hac matre ob vitrici amorem. Ita docent *Bald. l. Cum oporeet, §. fi. n. 4. C. de bonis, quæ liberis, Paulus ibi, §. fi. in fi. Matienzo l. 5. recop. t. 1. l. 3. gl. 2. nu. 40.* Quod procedit, licèt à viro relicta sit tutrix filiorum, & à reddendis rationibus relevetur, ut benè docet *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in 2. edit. n. 75. pęna 39.*

37 Tandem dubitatur, an valeat pęna sub qua conjuges se obligant ad abstinendum ab alio conjugio post illud dissolutum? Qua in re præmittendum est, pęnam, qua se obligant sponsi ad non resiliendum à sponsalibus, nullius esse momenti, propter matrimonii libertatem (ut latè diximus lib. 1. disp. 30. & seq.) Quod procedit quamvis persona aliqua fidem det alteri de matrimon. ineundo, vovens se ingressurum religionem, aut castitatem servaturum, aut quippiam aliud facturum, si non stet promissis; id enim votum minimè obligabit, quamvis juramento id firmetur (ut de pęna juramento firmata ibidem diximus.) Quamvis enim *cap. Gemma, de spons.* ubi pęna sponsalibus apposita irritatur, agat de pęna temporali: sic enim casus est propositus Pontifici: at ratio ibi in textu reddita, *Cum itaque matr. libera esse debeant*, æquè procedit in omnibus pęnis etiam spiritualibus. Non enim minùs timor castitatis servandæ, aut religionem ingrediendi impediret libertatem matrim. eo vel maximè, quòd modica pęna etiam ibi castatur (ut illic probavimus.) Prætereà, quia textus *eod. c. Gemma*, reddita ratione libertatis matrimonii, statim subjicit, *Et ideò talis stipulatio propter pęnæ interpositionem sit meritò improbanda*: quod idem procedit in quavis alia stipulatione pęnali cujuscumque rei, utpotè, quæ libertatem in matr. contrahendo desideratam aufert. Et re hac cum viris sapientibus, quos consului, tractata approbarunt illi hanc meam sent. atque ita bis consultus respondi. At principalis difficultas est, an valeat contractus jurejurando firmatus, quo in contractu matrimonii conjuges sub certa pęna se obligant ad abstinendum à posterioribus nuptiis, prioribus illis dissolutis? videtur enim id pactum non valere, per *d. c. Gemma*, ubi stipulatio pęnalis rejicitur ob matrimonii libertatem, & *l. Titia, ff. de verb. oblig.* idem deciditur, & per *l. Quoties, 22. ff. de cond. & demonst.* ubi conditiones, si non nupserint aliqui, rejiciuntur, & per *l. Adigere, 6. ff. de jure patronat. in fi.* ibi: *Lege Julia de maritandis ordinibus remittitur jusjurandum, quod liberto in hoc impositum est, ne uxorem duceret, libertæ ne nuberet, si modò nuptias contrahere rectè velint.* Ubi *Gloss. verb. Remittitur*, ait hæc, *Nota legem vim Apostolicam retinere, ut remittat juramentum.* Et statim quærit, quid si aliquis spontè juraverit, aut voverit castitatem, aut abstinentiam à conjugio ineundo, num possit matrimonium contrahere? Et non respondet. Et *Alberic. auth. Cui relictum, n. 3. C. de indicta vidui.* mota priori quæstione, de pacto jurato abstinendi ab aliis nuptiis, ait posse dici id pactum non valere in virgine, secus in vidua: in qua conditio non nubendi minimè rejicitur, *per illam authent.* & ait idem esse sive in ultima voluntate, sive in contractibus apponatur virgini conditio non nubendi. Unde concludit posse illos absque perjurii metu, & pęnæ, jure civili contrahere: at fortè attento jure canon. non posse contravenire absque juramenti relaxatione. Et *decis. Tholos. 292. item fuit quæsitum, per totam*, ait pœnam nec juramentum obligare: quia est contra bonos mores. Idem sequitur *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. col. ult. totius rubr. num. 145.* ubi ait prædictam decisionem idem velle de jure canonico. Et subdunt *d. decis. Tholos. & Garronis eo loco*, id etiam procedere in vidua, nec obstare *d. auth. Cui relictum*, ubi in vidua admittitur conditio, si non nubat. Quia id verum est, ut vidua admittatur ad relictum sub ea conditione sibi factum, & sic ad lucrum, sed non ut incidat in pęnam, & perjurium, contraveniens pacto, vel conditioni abstinendi à secundis nuptiis. Sed fateor magnam esse horum DD. authoritatem: non possum tamen adduci, ut iis fidem habeam. Quia *cap. Gemma, & l. Titia*, quibus hi DD. innituntur, solùm decidunt non valere pęnam, qua quis se obligat ad matrim. ineundum, ne in eo contrahendo libertas desiderata metu pęnæ deficiat. Quippe matrimon. coacta difficiles solent exitus habere, *cap. Requis. de spons.* At hic agitur de abstinendo à secundis nuptiis, in quo eventu nullus est textus, qui faveat libertati talis matrimon. ineundi: immò conditio ab illis abstinendi valida est, ac jure civili admittitur, *auth. Cui relictum, C. de indicta viduit.* Et quamvis in primis nuptiis rejiciatur à legato conditio illas non contrahendi, favore prolis: at juramentum vel votum sub certa pęna valent jure canon. aliàs votum castitatis non valeret in virgine.

S U M M A R I U M.

An pęnæ statutæ secundò nubentibus in favorem filiorum, sint correctæ jure canon. Refertur quædam sententia, num. 38.

Proponitur sententia Authoris, num. 39.

Non corrigitur pœna, ut secundò nubens teneatur reservare filiis prioris matrimonii bona habita à conjuge defuncto: nec ut queat dare marito plusquam uni ex filiis, num. 40.

Nec corrigitur, ut ea mater perdat tutelam, nec pęnæ, quas incurrit ob non petitum tutorem, corriguntur, num. 41.

An corrigatur, matrem secundò nubentem privari educatione filiorum, & non posse exemplariter substituere: & excludi per tacitam pupillarem? num. 42.

An sit correctum, ut fœmina secundò nubens perdat privilegia honoris mariti: & ne filii teneantur eam dotare: & ne possit revocare donationem ratione ingratitudinis: & ut teneatur pater satisdare, & ut mater teneatur rationem de modicis reddere? num. 43.

Satisfit argumentis, num. 44.

QUÆSTIO posterior. An prædictæ pœnæ, in favorem filiorum prioris matrim. statutæ, sint correctæ jure can. Quidam affirmantem partem tuentur. Quia *cap. fin. de secund. nupt.* asseritur mulierem habere liberam facultatem secundò nubendi. At non potest dici libera facultas, ubi adest metus pœnę, *c. Gemma, de spons.* Secundò, quia favor filiorum non debet ansam dare auferendæ libertatis à Deo concessę transeundi ad secundas nuptias, & negari non potest metu earum pęnarum auferri. Et confirm. quia aliquę pęnę infra annum luctus statutę concernunt favorem filiorum, ut medietatem bonorum esse illis reservandam. Et tamen omnes esse correctas jure canon. probavimus disp. preceden. Tertiò, quia lex civilis caret potestate pęnas indicendi matrim. libertatem impedientes. Hanc sent. sustinet *Abb. c. Eccl. nu. 15. & in repetit. ejusdem c. num. 20. de constit.* quamvis *cap. fin. n. 2. de secund. nupt.* non ita audacter, solùm enim dicit se illam defensurum, nisi audax notaretur. Eandem tenet *Felinus d. c. Ecclesiæ, nu. 56. in 2. declar. & Decius ibi, num. 125. vers. In puncto juris, in nova edit.* dicit in puncto juris esse veriorem, & *ibi Franciscus Aret. ad fi.* ait de juris subtilitate posse defendi tanquam meliorem: quamvis in judicando minimè sit à contraria recedendum, & *Prepos. d. c. fi. n. 3. col. penult. vers. Et ex his infero*, ait se in disputationibus hanc defensurum opinionem, at in judiciis non ausurum. Et *Ripa l. fi. q. 26. nu. 98. C. de revoc. donat.* dicit facilè posse defendi, *&c. Menchaca de success. progressu, l. 3. §. 27. num. 29.* dicit omnes pęnas, *l. 1. & toto tit. C. de secund. nupt.* esse hodie jure can. sublatas, & hanc esse communem sententiam: in quo titulo omnes pęnæ prędictę continentur, ut constat ex dictis in tota hac disputatione. 38

At tenenda est communis ferè omnium sententia, asserens 39

pęnas

pœnas jure civili inductas secundis nuptiis post annum initis, utpotè quæ io filiorum favorem sunt, mioimè esse correctas jure canon. atque ita hodie in utroque foro servandas esse. Quia pœnæ post anoum luctus statutæ oon sunt merè pœnæ, sed filiorum provisio, ad quas statuendas justissima ratiooe jus civile ductum est: attendit enim sæpissimè evenire, ut parentes post traositum ad 2. uuptias, amore posterioris conjugis allecti, filios prioris conjugii odio prosequaotur: atque adeò illos, inquaotum possunt, velint bonis privare, ut ea omnia posteriori conjugi relinquant. Deiode, quia non ut pęnæ sunt indictę, sed quia æquitati naturali consonat, ut bona laboribus prioris conjugis quæsita oon cedant in vitrici, aut ejus filiorum utilitatem, existeotibus filiis ex priori conjugio habitis. Taodem, quia aliod est pœnam pati, & aliud, ad lucrum ex mariti bonis proveoiens sub ea conditione delatum, ut si ad secuodas traoseat nuptias, amittat proprietatem, & reservetur filiis prioris matrim. invitari. Pœoa enim qua secuodæ nuptiæ interdicuntur, reiicitur. At nullibi habetur in jure canonico, lucrum illud ex bonis mariti sub ea conditione alteri conjugi superstiti lege delatum, plenè acquiri, non servata conditione abstinendi à secundis nuptiis. Et ideò hanc sent. tenent *Gloss. t. l. 1 ver. Honorarius, C. de secund. nupt. & ibi Cynus fin. Bart. fi. Bald. nu. 8. Alber fin Salic. fin. Idem Bart. auth. de nuptiis, collat. 4. §. Prima siquidem, n. 3. Addit. ad Gloss. l. Decreto, 19. verb. Contrahere, c. Ex quib. causis infamia irrogatur, & ibi Bald. fi. & l. Liberior, §. Et si talis, n. 3. ff. de his, qui notant infam. Innoc. c. fi in fi. de secund. nupt. Host. ibi n. 3. Jo. Andr. n. 5. Ant. nu. 2. Gurdin. nu. 1. q. 1. Anchar. n. 9. q. 2. & nu. 10. q. 3. fi Alex. de Nevo nu. 14. Henr. num. ult. idem Ant. c. 1. num. 12. de sponsal. idem Anth. repetit. c. Canonum, num. 55. vers. suxta prædicta accedat, de const. & cons. 17. ex prædicto themate, in princip. Dominic. cap. Placuit, col. 2. d. 32. Angel. de Perusio auth. de non eligendo secundò nubentec, in princ. nu. 6. & repetitione l. Mater, n. 4. & l. Si qua mulier, nu. un. C. ad Tertull.* ubi & *Cornous n. 1. & d. l. Mater, n. 2. & cons. 125. nu. 3. l. 3. Ripa rubr. C. de sec. nupt. in fine, & l. fin. q. 26. n. 98. C. de revoc. donat. Decius rubr. C. de sec. nupt. nu. 6. Guilliel. Benedict. c. Raynutius, verb. Et uxorem, decis. 5.* ubi de success. ab intestato, *nu. 90. Alexand. cons. 3. n. 12. l. 7. & ibi Molinæus in addit. lit. C. Matth. de Afflictis decis. Neapol 75. num. 5. Roman. cons. 181. num 1. Parisius cons. 29. nu. 8. vol. 3. Nicol. de Ubaldis de success. ab intestato p. 2 n. 8. Bolognin. addit ad Matth. de success. ab intestato, a. 2. principali, membr. 1. nu. 31. & additionib. ad cons. 73. Anania in fin. Sylv. nuptialis lib. 2. verb. Diviti non est nubendum, n. 78. Boerius decisione 186. n. 2. Garronis l. 1. nu. 133. in nova edit. & auth. Eisdem pęnis, nu. 11. C. de secund. nupt. Jo. Lupus lib. 15. Tauri, n. 6. Brunel. de sponsalib. concl. 19. n. 6. Nicol. Arelat. in suis responsis, resp. 1. nu. 3. Rebuff. to. constitut. tit. de constitut. in proœmio, gl. 5. n 66. Montalv. 3. fori, t. 1. l. 13. verb. Pierda. Ant. de Rosellis de success. ab intestato, nu. 194.* (habetur to. 8 tractat. p. 1.) *Cov. 4. Decret. 2. p. c. 3. §. 9. nu. 5. Greg. Lop. l. 3. ver. Fallo un anno, t. 12. p. 4. Villalobos in communib. opin. lit. B. n. 29. Acosta c. Si pater, 1. p. verb. Legavit, n. 34. de testam. in 6. Tello l. 6. Tauri, n. 19. Sarmiento lib. 1. select. c. 4. nu. 4. Ant. Gabriel to. 3. commun. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 6. n. 1. Ant. Canus lib. 5. instit. majorum, t. 12. n. 187. Valascus cons. 16. n 3. vol. 1 Gutier. l. Nemo potest, n. 10. ff. de legat. 2. & lib. 2. practic. q. 95. n. 5. Celsus cons. 38. n. 7. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gl. 2. n. 1. & n. 44. & t 9. l. 5. gloss. 8. num. 5. Perez. lib. 5. ordin. t. 1. l. fin. f. 53. vers. Est tamen inquirendum. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. n. 1. & 2. Lancel. Instit. juris canon. l. 2. t. de divortiis, §. ult. verb. Abolita. Spino speculo testam. gloss. 14. principal. n. 100. Fulvius Pacian. de probationib. l. 2. c. 3 n. 80. & Zavallos in suis qu. pr. q. 742. nu. 5.* & ex Theologis, *P. Molina to. 2. de just. tr. 2. disp. 431. col. 8. Lud. Lopez. 2. p. instruct.* ubi de matrim *cap. 41. col. 3.*

40 Hinc infertur 1. non esse correctam 2. pęnam, n. 2. relatam, ut conjux transiens ad secundas nuptias amittat proprietatem bonorum, quæ à defuncto coojuge habuit, & reservetur filiis prioris matr. Quod fatentur omnes DD. num. præced relati, quod sit in filiorum favorem inducta. Nec corrigitur 2. pęna relata n. 3. ne possit mater illa dare secundo viro pluſquam uni ex filiis prioris matrim cui minus dedit. Quia similiter est in favorem filiorum statuta. Sic *Covar. 4. Decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 8. Matienzo lib. 5 recopil. tit. 1 l. 2. glossa 2. nu. 6.*

41 Secundò infertur, nec esse correctam 3. pęnam relatam n. 4. nimirum, ut mater secundò nubeos amittat tutelam. Quia id statutum est, ut indemnitati filiorum consulatur, atque evitetur bonorum dissipatio, quæ subsequenda præsumitur ex secundis matris nuptiis. Sic *Matienzo ead. gloss. 2. n. 9. Azebedo lib. 5. recep. tit. 1. l. 3. n. 5. Spino speculo testam. gloss. 14. n. 102.* & apertè sentiunt *DD. statim allegandi*. Si enim non perderet tutelam, oon opus esset, ut tutorem alium peteret, cùm tamen dicant incurrere omnes pęnas, quas o. 13. retulimus, si noo petito tutore, ac reddita administrationis ratione, ad secundas ouptias transeat: nec hoc esse correctum jure canooico. Hi sunt *Innoc. c. fin. in fin. de secund. nupt. & ibi Anton. n. 2. Abbas n. 3. in fi. Anchar. n. 9. q. 2. & repetit. c. Canonum, n. 55. de constit. Idem Abb. c. Ecclesia, num. 15. de const. & repetit. ejusd. c. n. 20. & ibi Felinus, n. 56. in 1. declar. Idem Host. eod. c. fi. n. 3. Joan. Andr ibi num. 5. Cardin. num. 1. q. 1. fi. Bart. auth. de nupt. collat. 4. §. Sin autem tutelam, nu. 2. & auth. Eisdem pęnis, n. un. C. de secund. nupt. & ibi Cynus fi. Alberic. num. unico, Bald. l. Si qua mulier, in fin. Cod. ad Tertull. Angel. auth. de non elig. secundò nuben. in princ. nu. 9. & auth. de restit. & ea, quæ parit, §. Unum, n. 6. Garronis rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. num. 24. pęna 12. fi. & d. auth. Eisdem pęnis nu. 7. Alex. de Nevo, d. c. fi. num. 17. Nicol. Arelat. in suis responsis, resp. 1. n. 2. Ant. de Rosellis de success. ab intestato, nu. 195. Montalvus l. 3. fori, t. 1. l. 13. verb. Pierda. Covar. 4. Decret. 2 p. c. 3. §. 9. num. 6. Anto. Cucus l. 5. instit majorum, tit. 12. nu. 188. Ant. Gabr. to. 13. comm. opin. l. 3. tit. de secundis nuptiis, concl 9. nu. 2. Perez. lib. 5. ordin. tit. 1. l. fi. f. 54. vers. Deducitur etiam. Fulvius Pacian. l. 2. de probationib. c. 3. num. 81. & Lud. Lop. in 2. part. instr.* ubi de matrim. *cap. 41. col. 3.* Et ratio est, quia non punitur femioa illa eo, quòd secuodò nupserit, sed quod malè administrarit filiorum bona, non petito eis tutore, oec redditis rationibus, ut tenebatur.

Tertiò infertur, nec corrigi jure caoonico 6. pęnam, n. 16. relatam, ut mater secuodò uubens privetur filii pupilli educatione, ut benè docet *Matienzo l. 5. recop. tit. 1. l. 3. gl. 2. n. 8.* nec septimã, nempè, ut noo possit exemplariter substituere: si sustineamus eã pęnam verè incurri, cum DD. n. 21. allegatis: nec ut excludatur per tacitam pupillarem: si verum est eam excludi, ut sustinent quos retuli o. 27. Quippe omnes hę pęoæ sunt principaliter in filiorum favorem statutę, & colligitur ex DD. ibidem citatis. Si enim eę pęnę correctę essent, oon affirmarent matrẽ illis subiiri. 42

Ultimò infertur, nec 9. pęoam relatam num. 31. corrigi, nempè, ut perdat privilegia, & honorem mariti, quod non propriè pęna dici possit, sed ex actus natura consurgat, eo quòd per secundas ouptias cesset omnioò ratio hujus concessionis (ut probavi nu. 31.) sic *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. remedio 4. contra secundo nubentes, nu. 125. Matien. lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gl. 2. n. 5. & t. 9. l. 6. gloss. 2. in fi. Spino speculo testam. gloss. 14. num. 101. 102.* Nec corrigitur etiam 10. pęna relata nu. 32. ut filii oon teneantur matrem secundò nubentem dotare. Quòd colligitur ex DD. ibi allegatis, non enim eam affirmarent, si correcta esset. Et ratio est, quia oon est propriè pęna, sed oon compelli filios arma ad suum dedecus mioistrare. Nec 11. relata num. 33. ne possit revocare donationem causa ingratitudinis, quod sit in favorem filiorum priorum, ne potiùs mater revocet contemplatione vitrici. Sic *Matienzo ea l. 3. gl. 2. nu. 7.* Nec tandem corriguntur pęnæ 13. & 14. relatæ n. 35. & 36. ut pater teoeatur satisdare, & mater rationem reddere de modicis. Quod utraque similiter sit in filiorum favorem. Et colligitur ex DD. ibidem allegatis illas asserentibus, nullamque correctionis mentionem facientibus. 43

Ad argum. nu 38. relata constat ad 1. 2. & 3. ex ratione ultima meæ sent. 39. adducta. Non enim omnis pęna auferens aliqualiter libertatem matrimonii est jure cao reprobata: sed quæ consistit in proprio matrim. perdendo: secus de ea, quæ potius consistit in lucro non acquirendo, vel eo sub conditione acquisito perdendo. At confirm. secundi dic eam pęoam non impositam esse principaliter ad favendum filiis, sed ad puniendam ouptiarum intra anoum luctus accelerationem. 44

DISPUTATIO LXXXIX.

Qualiter conjux ad secundas ouptias transiens teneatur reservare filiis prioris matrimonii bona conjuge defuncto habita?

SUMMARIUM.

Quot sunt quæstiones disputandæ, num. 1.

Mater nunc luctus, vel post, secundò nubens, amittit etiam in foro conscientia proprietatem bonorum, quæ à viro habuit, etiam ex filii successione, usufructu sibi reservato, & illa transfertur ad filios priores, hunc tamen non reservat illis, num. 2.

An possit in aliqua parte horum bonorum aliquem illis ex filiis præferre: & sit hoc jure Regni correctum? num. 3.

An in bonis, quæ ex successione filii ab intestato habuit, possit aliquem ex illis præferre? num. 4.

Si prætulit aliquem ex filiis in tertio, instituat virum hæredem quinti, qualiter succedet hic filius cum aliis fratribus in illo quinto? num. 5.

An possit de proprietate illa, quam tenetur reservare prioribus filiis disponere: & filiis cavere de ea restituenda? nu 6.

An parente alienante, possint filii eo superstite, aut defuncto revocare? n. 7

An si parens non distraxit, sed consumpsit, teneantur hæredes ad æstimationem? num. 8.

Quot conditiones desiderantur, ut huic reservationi locus sit? num. 9.

An pater secundò conjugatus teneatur ad eandem reservationem? n. 10.

An teneatur illis reservare usumfructum, quem in bonis ipsorum maternis acquirit: & an ususfructus, quem aliàs retinet parens in bonis, quæ tenetur reservare filiis prioribus, extinguatur filio emancipato? num. 11.

An avi, & alii ascendentes teneantur ad hanc reservationem descendentibus? num. 12.

Quid, si posterius matrim. consummatum non sit, aut sit irritum? nu. 13.

An legatum à conjuge defuncto relictum reservetur filiis prioris matrimonii? num. 14.

An teneatur mater reservare, quæ habuit ex substitutione pupillari filii? num. 15.

Quid, quando ex testamento, vel donatione conjugis defuncti habuit aliquid superstes non ex bonis ipsius defuncti, ut si quis det viro facultatem testandi, vel distribuendi, & vir det, aut leget uxori? Et quid, si tunc det uxori committentis facultatem, & illa secundò nubat? n. 16.

Quid de bonis conjugi acquisitis contemplatione alterius conjugis? n.17.
Quid, si succedat ab intestato in bonis filii, qua habuit à parente defuncto, sive transeat ad secundas nuptias ante filii mortem sive post? n.18.
Quid in legitima parenti superstiti debita in bonis illius filii? nu.19.
Quid, quando vir, & uxor ex bonis communibus filiam dotant? nu.20.
Quid de bonis, qua ex renuntiatione filia parens habuit: vel quia famina à successione excluditur? num.21.
An parens secundò conjugatus succedens postea filio, succedat plenè illi in proprietate bonorum, quam amiserat per secundas nuptias, & erat illius filii: an potius ea cæteris fratribus reservetur? nu.22.
Quid de bonis, qua ex substantia avi pervenere ad filium? num.23.
Quid de bonis aliundè filio acquisitis, sive parens superstite filio, sive eo mortuo, secundis nuptiis copuletur? num.24.
Quid, si filii non sint haredes, quod renunciarint, sint ve incapaces, ingrati ve? num.25.
Quid, de acquisitis titulo oneroso, an sint prioribus filiis reservandu? num.26.
Quid de arrhis, sponsalitia largitate, donatione remuneratoria, lecto quotidiano, vestibus vidualibus? num.27.
An parens succedens filio in bonis, qua ille habuit titulo oneroso à conjuge defuncto, teneatur ea reservare filiis prioribus? num.28.
An lucra acquisita constante matrimonio, sive lege, sive consuetudine communia sint, reserventur filiis prioris matrimonii? num.29.
Quid, de bonis, qua conjux superstes lucratur ex patrimonio defuncti, ita disponente statuto, consuetudine? Refertur opinio, num.30.
Explicatur sententia Authoris, num.31.
Quid, de eo quod conjux lucratur ex pacto inter ipsos inito, ut superstes acquirat? num.32.
Quid, de quarta debita conjugi superstiti ex bonis defuncti? Et remissivè, an extrahenda sit de quinto, ac debeatur superstite habente patrem divitem? num.33.
An reservationi huic sit locus, quando ex priori matrimonio non sunt filii suscepti, at defunctus ex alio matrimonio filios habuerit, num 34.
An si filii prioris matrimonii obierint, succedat parens secundò conjugatus plenè quoad proprietatem, & usumfructum? Refertur duplex sententia, num.35.& 36.
Proponitur sentent. Authoris; & quid dicendum extantibus tunc nepotibus, num.37.
An non extantibus filiis prioris matrimonii, remittantur pœna non in ipsum favorem inducta? num.38.
An filio prioris conjugis disponente de tertia bonorum parte in parentis prajudicium sit illa extrahenda de solis bonis omnino filii propriis: an etiam de proprietate bonorum, quam consequutus est parente transeunte ad secundas nuptias, num.39.
An si parens privatus proprietate ob secundas nuptias retento usufructu moriatur fructibus eorum bonorum pendentibus, pertineant ii fructus ad filios prioris matrim quorum erat proprietas, num.40.
Post nu.40. invenies summaria, qua desiderantur.

1 DUplex est quæstio disputanda. Prior de conditionibus petitis, ut conjux ad secundas nuptias transiens teneatur reservare bona filiis prioris matrimonii. Posterior de casibus, in quibus ab hac obligatione absolvitur.

2 QUÆSTIO prior. Quæ conditiones desiderentur, ut conjux transiens ad secundas nuptias teneatur bona reservare filiis prioris matrimonii? Præmittendum est, uxorem aliquid quocumq; titulo lucrativo à marito accipientem, sive ex donatione inter vivos, sive ex ultima voluntate, teneri transeundo ad secundas nuptias, id totum integrè reservare filiis prioris matrimon. ut expressè deciditur *l. Fœmina, in princ. C. de secund. nupt.* ibi: *Fœmina qua susceptis ex priori matrimonio filiis, ad secundas post luctus tempus statutum transierint nuptias, quicquid ex facultatibus priorum maritorum sponsalium jure, quicquid etiam nuptiarum solemnitate perceperint, aut quicquid mortis causa donationibus factis, aut testamento jure directo, aut fideicommissi, aut legati titulo, vel cujuslibet munifica liberalitatis pramio ex bonis priorum maritorum fuerint assequuta, id totum ita ut perceperint, integrum ad filios, quos ex pracedenti conjugio habuerint, transmittant.* Idē habetur *l. Hac edictali, §. His illud, C. eo. tit. & l. 2. C. de indicta viduit. & l. Mater, C. ad Tert. & auth. de nuptiis, §. Si verò expectet, collat. 4.* & concordat *l. reg. 26. tit. 13. p. 5.* & privatur statim ipso jure dominio omnium lucrorum, quæ à conjuge defuncto perceperat, applicaturque communibus liberis retento sibi dum vixerit, solo usufructu. Sic habetur *l. Generaliter, in prin. C. de secundis nuptiis*, ibi: *Dominium autem verum, qua liberis per hujus legis, vel prateritarum constitutionum authoritatem servantur, ad liberos pertinere decernimus: itaque defuncto eo, qui liberis servabat, extantes ab omni possessore, liberi vendicabant.* Nam verbum, *Vendicabant*, dominium supponit, & eo non habito non datur vendicatio, *l. In rem ff. de rei vend.* Et paulo inferius: *Administrare patri utiliter concedimus.* Si ergo sola administratio parenti conceditur, dominium jam erat filiorum. Et clarius *auth. de nupt. § Si verò expectet, collat 4.* ibi: *Omnis eam deserit proprietatis modus in iis, qua à priori viro in eam venerunt, & filii ea percipient, & proprietatis erunt domini, mox quo mater conjuncta est alii viro.* Idem habetur, *d. l. Fœmina in princip.* ibi: *Possidendi tantum, atque fruendi in diem vita.* Et *auth. Ex testam. C. eo. tit.* ibi: *Eorum solum usumfructum percipiet.* & *auth. In donatione, C. eod. tit.* ibi: *Deserit eum proprietas.* Quod procedit, quamvis ea bona mariti ad uxorem pervenerint, ex successione filii: quia, nimirum, filius in illis successit patri, & filio defuncto successit in eisdem mater (ut n.18. latiùs dicemus.) Quòd si opponas, dominia rerum non transferri, nisi sequuta traditione, *l. Traditionibus, C. de pactis.* Respondet *Nicol. Arelatanus, l. Generaliter, num 99. in nova edit. C. de secund. nupt.* posse legem alicui auferre dominium rei suæ, & transferre in alium absque traditione. Hujus autem rei duplex est ratio. Prior, ob injuriam priori viro, & filiis illatam, per transitum ad secunda vota. Quæ injuria constat ex *Auth. de nuptiis, § Si autem tutelam, vers. Nos autem*, ibi: *Tribus maximè neglectis Deo defuncti memoria, & charitate filiorum.* Et *auth. de non eligendo secundò nubenter, § Prospeximus*, ibi: *Quoniam omnibus simul secundis nuptiis facit injuriam.* Et *auth. de nuptiis, § Qua verò nunc sequuntur, vers. Nos igitur*, ibi: *Defuncti animum contristavit.* Et *vers. Qui igitur*, ibi: *Et per omnia contristando priorem maritum.* Et *§. Nec illud*, ubi agitur de filiis ibi: *Et illi injuriam passi sunt nuptiis.* Et *§. Si verò*, ibi: *Et filios ex hoc exhonoratos.* Et *§. Soluto*, ibi: *Et non procreatam sobolem sequentibus matrimoniis forsitan contristare.* Quæ ratio legitima est, (ut fatentur omnes DD. quos nu.45. & 49. referam) ob id enim ab hac pena excusant feminam transeuntem ad secundas nuptias de cōsensu viri, aut filiorum prioris matr. quod ipsis consentientibus cesset injuria. Et clarè redditur hæc ratio *auth. de non elig. secundo nub. in princip. vers. Prospeximus*, ibi: *Et nullum esse licentiam matri alios quidem filiorum eligere, alios autem exhonorare: quoniam omnibus simul secundis nuptiis facit injuriam.* Et *§ Veniant autem, auth. de nupt.* ibi: *Veniant autem talia lucra ad filios omnes ex prioribus offensos nuptiis.* Quamvis *Sarmiento lib. 1. select. c. 4. n. 3.* eam contra communem sententiam impugnet; posterior ratio est, quam tradit *ibi Sarmiento*. Quòd æquitati naturali, & rationi consonet, ut bona prioris viri laboribus quæsita, non cedant in vitrici, aut ejus filiorum utilitatem, sed reserventur filiis cōjugis, qui illa acquisivit. Hæc autem ratio sola non sufficeret. Nam bona ex posterioris conjugis substantia parta, si non transeat ad tertias nuptias, minimè tenetur reservare filiis secundi matrimonii: sed potest de eis disponere inter filios prioris matrimonii, sicut de propriis bonis. Cùm tamen militet illa ratio, nempè, comparata esse sudore secundi viri. Quod contingit, quia nec secundo viro, nec ejus matrimonii filiis injuria aliqua irrogata est. At id efficere nequiret transiens ad tertias nuptias, sed privaretur dominio, & transferretur ad filios secundi matrimonii: eo quòd jam illi eorumq; pater injuria affecti sint. Non ergo sola illa æquitas naturalis est causa hujus decisionis, sed illa simul cum injuria irrogata, immò hæc est potissima. Quamvis autem *d. l. Fœmina, in principio*, dum hanc reservationem statuit, loquatur de femina transeunte ad secundas nuptias post annum luctus, at à fortiori est idem dicendum si transeat intra annum luctus. Cùm longè gravior injuria viri memoriæ, ac ejus filiis tam accelerato transitu inferatur. Præterea, quia creditu non est dignum, leges, quæ tam acerbis pœnis feminam intra annum luctus nubentem plectunt, (ut disp. 87 explicuimus) velint eam eximere ab hac, quæ æquitati naturali consonat, ac in favorem filiorum valde cedit. Unde dum *prædictu l. femina*, explicuit, ultra annum luctus, noluit contrarium decidere, si intra annum illum luctus nuptiæ secundæ contingerent, sed id solùm declaravit, quod difficultatem ingerere poterat. Nec valet argumentum à contrario sensu petitum, quando inde consurgit absurdus intellectus (ut tradit *Everardus in suis topicis, loco à contrario sensu, nu. 7.*) & ita tradunt *Glossa d. l. Femina, verb. Statutum, & d. l. Generaliter, verb. Generaliter. Et ibi Bald. statim in princ. ante primum notabile. Ripa d. l. Femina, in princ. in nova edit. q. 10. nu. 30. Azebedo l. 5. recopil. tit. ... l. 3. nu. 2.* Quod si opponas, quod ex multis retulimus disp. 87. num. 24. nempè correctum esse jure cannonico, ut fœmina intra annum luctus nubens perdat proprietatem. Ibi huic objectioni satisfeci, hoc explicans. Et ut mater per transitum ad secundas nuptias perdat dictam proprietatem, ac teneatur reservare filiis prioris matrim. nulla exigitur judicis sententia. Quia hoc non est propriè pœna, sed juris dispositio in filiorum favorem. Atque id significant verba textus citata, dum dicunt, statim eam perdere proprietatem, *auth. de nupt. § Si verò expectet.* Et ita docent *Nicol Arelatan. l. Generaliter, in nova edit. n. 93. C. de secund. nupt. & citato Cornee, Anton. Gabr. t 3. commun. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 1. nu. 10.* Usumfructum verò, quem mater secundò nubens sibi retinet in bonis prioris viri, quorum proprietatem perdit, non tenetur filiis prioris matrim. reservare, quod omnes textus allegati ad solam proprietatem servandam obligent. Et ita docet *Joan. Lupus l. 35. Tauri num. 10.*

Quamvis autem *l. Generaliter, in princ. verb. Dividendi, & l. Fœmina, in princ. C. de secund. nupt* concedebatur matri, ut pro suo arbitrio posset inter filios prioris matr. dividere acquisita à priori conjuge, quorum proprietatem amiserat, ac in eis præferre quem ex illis mallet: at hæc electio, & divisio sublata sunt per jus authenticorum, quod prædictas leges corrigens, statuit es lucra æquè inter filios prioris matrim. dividenda, nec integrum esse parenti, aliquem illorum in quantumvis modica parte præferre, ut constat ex *auth. Lucrum, C. de secund. nupt.* ibi *Lucrum hoc aqualiter inter liberos distribuitur, non arbitrio parentis permittitur.* Idem habetur *auth. de nupt. § Veniant, collat. 4. & auth. de non elig. secundo nubenter, §. Prospeximus. collat. 1.* Et quamvis *Pelaez de Meres de major. in 1. edit. 1. p. q. 54. fin.* dicat satis dubium esse, an hoc correctum sit per *l. reg. 19. Tauri, hodie l. 3. t. 6. l. 5. nova recop.* 3

eo, quæ absolutè, & indistinctè permittit parentibus in 3. & 5. bonorum suorum parte quemlibet ex illis, vel descendentibus præferre: atque addit in hoc dubio non esse recedendum ab hujus legis regiæ decisione. Cæterùm nullo pacto correctas esse prædictas leges asserendum est. Quia *l. reg* loquitur in bonis propriis ipsorum conjugum, ibi: *Puedan sennalar en cierta cosa, ò parte de su hazienda, el tercio y quinto de mejora*. At hæc bona reservanda prioribus filiis, non sunt proprium transeuntis ad secundas nuptiss patrimonium, sed solùm usumfructum in eis retinet (ut nu. præced. probavimus.) Præterea, quia *l. 15. Tauri, hodie l. 4. t. 1. 5. nova recop.* statuitur, ut dispositum in fœmina secundò nubente, quoad perdendam bonorum à viro acquisitorum proprietatem, absque obligatione reservandi filiis prioris matrimonii, habeat locum etiam in viro secundam uxorem ducente. Cùm ergo attenta ea *l. 15. reg.* bona illa reservanda filiis prioris matrimonii non sint proprium patrimonium conjugis secundis nuptiis copulati, cùm posteà concedit *l. regia 19.* facultatem, præferendi filios in tertia, & quinta patrimonii parentum parte, non intelligit de bonis illis reservandis filiis prioris matrim. Præterea, quia non est credendum, quod tot Authores, qui *leg. illas reg. 15. & 19. Tauri* commentati sunt, hujus correctionis immemores fuerint. Tandem, quia DD. num. 4. allegandi ex Regnicolis sunt, & tanquam rem manifestam supponunt in iis bonis denegari parentibus facultatem præferendi aliquem ex filiis prioris matrimonii, nec id in dubium vertunt.

4 Hoc tamen temperandum est, nempè, non posse in his bonis præferri aliquem ex filiis prioris matrim. ut intelligatur, quando conjux secundò conjugatus habuit immediatè ea bona à conjuge defuncto: si enim ex successione filii prioris mater habeat aliqua bona, in quibus filius parenti defuncto successerat, potest conjux superstes ea dividere inter filios reliquos prioris matrimonii, ac in eis quemlibet illorum præferre: sicut potest id efficere de propriis suis bonis, hoc tamen excepto, quod illa bona sunt necessariò reservanda filiis prioris matrimon. ac inter ipsos solos dividenda: hæc autem minimè, sed inter utriusque matrimon. filios. Et ratio est, quia attento jure Codicis (ut diximus num. 2.) quamvis bona quælibet à defuncto conjuge titulo lucrativo acquisita teneretur superstes reservare filiis prioris matrimon. poterat tamen illa inter eos dividere, & aliquem ex illis præferre. Et quamvis facultas hæc adempta sit per jus authenticorum, ut *auth. de non eligendo secundo nubentes, §. Prospeximus, & auth. de nuptiis, §. Venient, & auth. Lucrum, C. de secund. nupt.* At textus hi de lucris nuptialibus habitis immediatè à marito, vel ex legato, vel ex donatione ejus loquuntur. Quare videntur non corrigi, sed in suo pristino robore manere jura Codicis quoad hæc bona: ut cæteri textus tanquam correctorii restringi debeant. Et confirm quia *auth. de nuptiis, §. Hinc nos, vers. Si autem intestatus*, loquens textus de bonis paternis, quæ ex filii successione consequitur mater ad secundas nuptias transiens, solùm decidit ea bona quoad proprietatem reservari filiis prioris matrimon. nulla mentione facta potestatis, vel impotentiæ inter illos distribuendi. Ergo servandum est jus Codicis tanquam illæsum manens, quod permittebat hanc distributionem in bonis, quorum proprietas reservabatur filiis prioris matr. Sed dices, illud Codicis, quod permittebat eam distributionem inter illos filios, & alicujus prælationem, non loqui de bonis habitis ex successione filii: sed de habitis immediatè à viro, (ut constat ex dictis num. 2.) ac proinde nullo jure permissam esse distributionem, & prælationem, inter filios prioris matrimonii, in his bonis habitis ex filii successione. Nam authenticum loquens de his bonis, reservationem solam decidit, nulla facta mentione distributionis (ut proximè dixi.) Fateor hoc: at cùm hæc simul stent, reservare bona filiis matrim. prioris, & posse parentem inter eos distribuere: ut constat ex *l. Fœmina, in princ. & l. Generaliter, in princ. C. de secund. nupt.* Et textus solùm reservarit hæc bona, non denegando potestatem distribuendi: ac ubi eam denegari voluit, id expressit: signum est in his bonis non esse denegatam potestatem. Et a. probatur, quia cùm hoc sit jam effectum patrimonium filii, satis est ut retineat qualitatem reservationis: cùm lege expressa non sit negatio facultatis distribuendi. Et ita sustinet *Sarmiento l. 7. selectar. c. 11. n. 1.* Sed quamvis hoc sit acutè, & probabiliter dictum: multo magis placet non esse integrum parenti hæc bona inter filios prioris matrim. distribuere, nec in eis quemquam illorum præferre: sed æquè reservare filiis illis. Ducor, quod ex natura rei, & ubi nulla est contraria juris permissio, ex reservatione bonorum, amissa proprietate, eaque in prioris matrimonii filios translata, necessariò inferatur, parentem, qui solum usumfructum retineat, nullo pacto posse disponere de proprietate, utpotè, quæ non est sua, sed filiorum: & si id poterat attento jure Codicis, id eveniebat, quia jus illud privans proprietate, speciali permissione concessit eam potestatem distribuendi, & præferendi. Quare cùm jus illud non loquatur de bonis habitis ex successione filii: circa hæc nulla est specialis decisio, ut dicamus illam corrigendam esse. Jus autem authenticorum, quod circa hæc bona reservationem statuit: ac matrem privari illorum proprietate, transeundo ad secundas nuptias, cùm non expressè permittat hanc distributionem, & prælationem, nec alibi circa hæc reperiatur permissa, ex necessaria consequentia amissionis, proprietatis, infertur eam interdictam esse. Non enim potest dici, dispensationem §. *Hinc nos, authent. de nupt.* decernentis horum bonorum reservationem, & parentem privari illorum proprietate, intelligendam juxta jus Codicis similem reservationem facientis, cum potestate distribuendi, ac præferendi. Quia cùm jus illud Codicis esset jam correctum per idem jus authenticorum, *ead. auth. de nupt. §. Venient autem*, non est dicendum dispositionem *auth. ead. s.* conformari cum jure Codicis antiquati jam, & correcti ibidē, sed potius cum dispositione ejusdem authentici corrigentis, & ita statuentis eam reservationem, ut nequeat parens circa bona sic reservata efficere distributionem, aut aliquem filium præferre: eo vel maximè, quod hæc duo sint connexa suaptè natura, ubi speciali juris provisione non segregantur. Et ideò contra *Sarmiento*, (licet nulla adducta ratione) tenent *Azebedo l. 5. recopil. t. 1. l. 4. nu. 5.* Atque hujus sententiæ videntur *Sylv. nuptialis, l. 2. ver. Diviti non est nubendum, nu. 75. ampliat. 1. juncto n. 76. ampliat. 4. Anton. Gomez. l. 14. Tauri n. 2. & 3. Matienzo l. 5. recop. tit. 1. l. 3. gloss. 2. n. 42. Gutier. l. 3. pract. q. 43. num. 25. statim in princ. P. Molin. t. 1. de just. tract. 2. disp. 163. col. 3. notab. 3.* ubi postquam dixere, quæ bona teneatur parens transiens ad secundas nuptias reservare filiis prioris matrimon. ac inter ea numerarunt, quæ ex filii successione acquisivit, dicunt nequire parentem hæc bona inter filios distribuere, aut aliquem eorum in illis præferre, sed æqualiter omnibus illis reservari.

Hinc deducitur primò, quid in hac quæst. sentiendum sit. Conjux prætulit filium quemdam communem in tertia bonorum suorum parte, & reliquum conjugem instituit hæredem quinti: dubitatum fuit, an parente superstite secundò conjugato, succedant illi filii pro æquis portionibus in quinto legato illi? 5
Id enim affirmare videtur quamvis subobscurè *Ripa l. Fœmina, in princ. in nova edit. q. 25. num. 6. C. de secund. nupt.* quòd ex *auth. Lucrum, C. de secund. nupt.* decidatur lucra habita à conjuge transeunte ad secundas nuptias ex bonis conjugis defuncti, esse æqualiter dividenda inter filios prioris matr. At meritò duo causidici prætorii Granatensis ex peritioribus consulti de hac re oppositum censuere, dixeruntque filio illi, prælato in tertia bonorum parentis defuncti parte, dandam esse tertiam partem illius quinti, atque deinde ex residuo dandam illi quandam portionem æqualem, sicut & reliquis filiis prioris matrim. Et ratio est, quod authenticæ sunt insertæ in libro Codicis à quodam privato Authore, atque ideò vim legis minimè obtinent, nisi quatenus concordant cum authentico originario: at *d. Auth. Lucrum*, malè translata est ex authentico originario, quod est *Auth. de nuptiis, collat. 4. §. Venient autem*, omissa enim esse ea verba, *Ideòque secundum portionem unusquisque*. Cùm ergo filii successuri sint in illo quinto, secundum portionem, in qua unusquisq; successit parenti defuncto, ille qui in tertio prælatus est ab ipso, præferendus quoque est in tertio illius quinti, & deinde sicut unus ex fratribus in sua portione succedet.

Secundò deducitur, matrem transeuntem ad secundas nuptias, non posse disponere de proprietate illorum bonorum, quæ filiis prioris matrim. reservare tenetur, ea alienando, aut obligando. Sic deciditur expressè *l. Fœmina, in fin. princ. & l. Generaliter, in princ. C. de secund. nupt. & auth. de nuptiis, §. Sed quod sancitum est, collat. 4.* Et ratio est, quòd solo usufructu eorum bonorum gaudeat. Utrum autem uterque parens ad secundas nuptias transiens teneatur filiis cavere de his lucris restituendis: consulendi sunt *Cifuentes l. 15. Tauri, ad fin. Greg. Lop. l. 26. verb. Fincan, tit. 13. p. 5. Covar. 1. var. c. 8. n. 6. Anton. Gomez l. 15. Tauri n. 5. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 4. à nu. 48.* & alii multi quos hi referunt. 6

Nec tamen inde inferre licet alienante parente ejusmodi lucra, integrum esse filiis prioris matrimonii revocare vivente parente alienationem. Pars enim negans colligitur à contrario sensu ex *l. Generaliter, in prin. vers. Itaque defuncto eo, C. de secundis nupt.* ibi: *Itaque defuncto eo, qui eos liberos servabat, extantes ab omni possessore liberi vendicabunt*. Ergo à contrario sensu eo superstite non poterunt. Sed quia tempore illius legis retinebat parens ille proprietatem, dum superstes erat, quam hodie ipso jure amittit (ut diximus num. 2.) videtur hodie posse filios revocare vivente adhuc parente, quod injustè fecerit, rem non suam, sed filiorum alienando. Et ideò hoc sustinet *Bald. d. l. Generaliter, §. In his autem, statim in princ. vers. Et per istam rationem*. Sed verius est, non posse revocare superstite parente. Ducor ex *§. Sed quod sancitum est, auth. de nuptiis*, ubi postquam textus decrevit, parentem secundò conjugatum amittere proprietatem, & facultatem alienandi, vel hypothecæ subiiciendi ea bona, subiicit textus hæc: *Non ut prohibeat eos aliquid agere in iis, quæ voluerint. Erubescit enim lex castigatores filios genitoribus statuere.* Ubi *gloss. verb. Aliquid*, explicat, quòd pertineat ad causam usufructus secundum aliquos: immò etiam quòd ad proprietatem pertinet. Et paulò inferius ait textus: *Vel si quid omnium egerit, tale erit, quale nec gestum, nec scriptum quod factum est, vendicabunt enim ea omninò filii*. Ubi ponderandum est verbum illud futuri temporis, *Tale erit*, quod denotat alienationem, non statim esse irritam, neque filios protinus vendicare: & ita textus ait, *vendicabunt*, scilicet, post mortem parentis. Nec obstat filios esse dominos. Quia non sunt domini irrevocabiliter, sed si supervixerint parenti: quare interim venditare non possunt, *l. fin. § Sin autem, C. communia, de legatis*. Sic tenent *Ripa l. Fœmina, in princ. in nova edit. q. 28. n. 69.* 7

C. de

C. de secund. nupt. Utrum autem si filii sint hæredes possint revocare: an potius teneantur stare gestis à parente, utpote qui tenentur de evictione, consulendi sunt latè *Nicol. Arelat. l. Generaliter, in nova edit. n. 120. & multis seq. C. de secund. nupt. & Ant. Gabr. tom. 3. comm. opin. l. 3. tit. de secund. nupt. conclus. 2. à nu. 4.*

8 Quod si parens non alienavit, sed consumpsit: videntur ejus hæredes non teneri ad æstimationem. Licet enim parens non habeat facultatem alienandi, habet tamen facultatem utendi, possidendi, & fruendi. Ergo re perempta non tenetur. Argumento ea *l. penul. & fin. ff. quemadmodum servitus amitt.* Nam res perit domino, *l. Incendium, C. si certum petat.* Cæterùm dicendum est, teneri hæredes ad æstimationem. Sic enim deciditur *l. Fœmina, in fi. princ. & l. Generaliter, in princ. C. de secund. nupt.* Quod intelligendum est, quando culpa parentis, qui reservare tenebitur, res illa periit atque consumpta est. Si enim absque ejus culpa pereat, periit vero domino, nempè filiis, *d. l. Incendium.* Sic *Bald. ea l. Generaliter, in prin. n. 2. vers. Sed nunquid ista res, & ibi Nicol. Arelat. in nova edit. n. 116 Ripa d. l. Fœmina, in fin. princ.* Addit benè *Bald.* idem esse dicendum, si culpa hæredum periit res illa, filiis prioris matrimonii reservanda.

9 Quadruplex autem conditio desideratur, ut locus sit huic bonorum reservationi filiis prioris matrim. I. est, ut mater ad secundas nuptias transeat. II. ut bona sint acquisita ex conjugis defuncti patrimonio. III. ut sint acquisita titulo oneroso. Ultima, ut supersint filii ex priori matrimonio. Quæ conditiones seorsum enucleandæ sunt.

10 Circa I. conditionem dubitatur 1. an idem dicendum sit de patre transeunte ad secundas nuptias. Si res hæc jure communi expendatur, sub judice erat, (ut satis probat *Jo. Lup. l. 15. Tauri nu. 2.*) & in viro non procedere tenet *Salic. l. Fœmina, §. Illud, n. 3. C. de secund. nupt.* At communissima, & ferè certa sententia est, idem prorsus dispositum in fœmina, habere locum in viro secundam uxorem ducente, attento jure communi; atque ita eum amittere proprietatem bonorum, quæ ab uxore titulo lucrativo habuit, nec posse eam alienare, aut hypothecæ subiicere, aut distribuere, sed æqualiter reservari filiis prioris matrimonii. Idq; satis probat textus in *l. General. C. de secund. nupt.* & melius *in auth. de nupt. collat. 4. § Si verò expectes*, ibi: *Et hæc communis mulieris, & viri mulcta sit posita.* Ubi *Gloss. ver. Et viri*, ait scilicet, transeuntis ad secunda vota. Atque ita sustinent *Gloss. l. Fœmina, in princ. ver. Possessione, C. de sec. nupt. Bart. ibi n. 2. Bald. in fi. princ. Ripa in nova edit. q. 1. n. 2. Hostiens. sum. t. de secund. nupt. n. 5. vers. Sic videlis. Azo sum. eo tit. n. 14. Oldradus, cons. 33 n. 2. & 3. idem Bart. auth. de non elig. secundo nubentes, § Cùm igitur, n. 12. Anchar. c fi. nu. 8. q. 1 fi. de sec. nupt. Præposit. rubr. ead. tit. n. 3. Paulus l. Mater n. 3. C. ad Tert. & ibi Angelus de Perusio in repetit. n. 5. fi. Angelus de Aretio Inst. de SC. Tertull. §. Præferuntur, n. 16. vers. Secundo casu. Rom. cons. 182. nu. 1. Cornous cons. 242. ad fi. colum. 2. Paris. cons. 29. n. 77. vol. 3. Nicol. de Ubald. de success. ab intestato p. 2. n. 10. Mathesil. eo tract. ar. 2. principali, membr. 1. num. 25. & 26. & ibi Bologn. in addit. Ant. de Rosell. eod tract. n. 195 Angel. de Gambel. tractatu de testam. gl. 46. nu 7.* (habentur omnes hi tom. 8. tract. p. 1.) *Nicol. Arelat. l. Generaliter, nu. 1. 11. 12. q. 2. & 3. C. de sec. nupt. Boerius decis. 187. num. 1. Guillel. Benedictus, c. Raynutius, de testam. verb. Et uxorem, decis. 5.* ubi de success. ab intest. *n. 88. Tiraq.* alios allegans, *l. Boves, §. Hoc sermone, in prin. n. 156. ff. de verb. sign. Misalv. l. 3. forit. 1. l. 13. verb. Pierda, Jo. Lupus l. 14. Tauri n. 3. Castillo ibi n. 8. Gisuentes l. 15. Tauri n. 2. Gomez Arias lib. 12. Tauri, in fi. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 7. Ant. Gom. l. 15. Tauri n. 4. & ibi Tello n. unic. Avendanno ibi, Gloss. un. na. un. Molin. l. 2. de primog. c. 20. n. 59. Gutier. l. 2. pract. q. 95. n. 3. Marienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 4. gloss. 3. n. 1. Azebedo ead. l. 4. n. 29. Villalob. in suis commu. opi. lit. B. n. 42. Ant. Gabr. tom. 3. commu. opi. lib. 3. t. de secund. nupt. concl. 1. n. 2.* At quidquid sit de jure communi, in hoc Castellæ regno, hæc opinio est decisa, *l. 15. Tauri, hodie l. 4. t. 1. l. 5. nova recop. reg.* ubi expressè deciditur in utroque conjuge idem quoad hoc esse servandum.

11 Non tamen tenetur pater usumfructum, quem in bonis maternis filiorum lege acquirit, reservare filiis prioris matrimonii. Quia illo potitur ex legis dispositione ratione patriæ potestatis, quæ minimè extinguitur transitu ipsius ad 2. nuptias. Sic *Gom. Arias l. 12. Tauri num. 16.* Et quamvis hic ususfructus, quem habet pater in bonis adventitiis filii, cesset in hoc regno constituto filio extra patriam potestatem per matrimonii contractum, receptis Ecclesiæ benedictionibus; juxta *l. 48. Tauri, hodie l. 9. t. 1. lib. 5 nova recop.* At ususfructus, quem utervis parens habet in bonis ex præmortui conjugis substantia à se acquisitis, quorum proprietatem amisit per transitum ad 2. nuptias, non extinguitur qualitercumque filio extra patriam potestatem constituto. Quod hic ususfructus toto parentis tempore vitæ duret, *l. Fœmina, C. de secund. nupt.* ibi: *Possidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ*, nec à patria potestate pendeat, cùm mater similiter eum retineat, quæ patriæ potestatis est incapax. Sic *Azebedo lib. 5. recopil. t. 1. l. 4. num. 35.*

12 Secundò dubitatur, an idem procedat in avis, proavis, & aliis ascendentibus ad secundas nuptias migrantibus? Videtur enim pars negans vera. Quippe *leges n. 2. allegata* de solis parentibus loquuntur, quorum nomine maximè in materia odiosa, qualis est hæc, non comprehenduntur nisi soli pater, & mater. Et *l. Fœmina, in princ. C. de sec. nupt.* dicitur, *Susceptis ex priori matrimonio filiis.* At dictio, Ex, denotat causam immediatam, *l. 1. §. Ex incendio, ff. de incend. ruin. naufrag. & ibi Bart. & auth. de nuptiis, §. Quoniam informas*, ibi: *Filiis quibus solis hæc servavimus.* Ubi ponderanda est, dictio, Solis, quæ excludit nepotes, *l. Jubemus, § fi. C. ad Trebell.* Atque ita hanc partem tenet *P. Molina to. 1. de just. trac. 2. disp. 163. col. 3. notabil. 3.* At dicendum est idem de nepotibus, & aliis descendentibus, iis enim tenentur avi, & reliqui ascendentes bona reservare à conjuge præmortuo acquisita, transeuntes ad secundas nuptias. Probatur ex *l. Fœmina, § Illud, C. de sec. nupt.* ibi: *Nullam ex priori matrimonio habuerit successionem.* Et *l. In quibus, 7. C. eod. t.* ibi: *Filio vel filia, nepote vel nepte, vel plurib. derelictis.* Et *l. Si quis prioris, 8. C. eo. t.* ibi: *Filiis à se, vel nepotibus, vel pronepotibus relictis.* Ubi manifestus est sermo de quibuscumque ascendentibus, & descendentibus. Et *d. l. Fœmina, in fi. princip.* dicitur bona hæc servari quoad proprietatem liberis. Et *auth. Lucrum, C. de sec. nupt.* ibi: *Lucrum hoc æqualiter inter liberos lege distribuitur.* At appellatione liberorum continentur nepotes, & reliqui descendentes, ut expressè habetur *l. Liberorum, 120. ff. de verb. sig.* Tandem, quia eadem est ratio, immò major in ascendentibus. Quia magis debetur hæreditas parentibus, quàm aliis ascendentibus, *auth. Defuncto, C. ad Trebell.* Si ergo per transitum ad secundas nuptias privantur parentes proprietate bonorum, à fortiori privabuntur alii ascendentes. Atque ita docent *Gloss. l. Generaliter, in princip. ver. Generaliter, C. de sec. nupt. Host. sum. t. de sec. nuptiis, §. Quare, & qualiter, n. 5. vers. Et quod dixi. Angel. de Perusio repetit. l. Mater, in fi. C. ad Tertul. Angel. Aret. Inst. de Senatusconsulto Tertull. §. Præferuntur, n. 16. vers. Tertio casu. Ripa l. Fœmina, in princ. nu 9. q. 6. C. de sec. nupt. Mathesil. in tract. de successione ab intestato, art. 2. princ. membr. 1. num. 28. & 29. & ibi Belog. in addit. Nicol. de Ubaldis eod. tract. in 2. p. num. 10. Garron. auth. Ex testamento, in nova edit. post notab. 7. C. de sec. nupt. num. 44. Boerius decis. 187. num. 2. Guillel. Bened. c. Raynut. verb. Et uxorem, decis. 5.* ubi de success. ab intest. *num. 86. de testam. Castillo l. 15. Tauri nu. 1. col. 2. verb. Las mugeres, & ibi Tello fi. & l. 6. nu 20. Greg. Lop. l. 26. verb. Fincan, tit. 13. p. 5. Menoch. cons. 155. num. 31. vol. 2. Azebedo lib. 5 recop. tit. 1. l. 4. nu. ult. & nu. 9. & tit. 9. l. 6. nu. 2. Ant. Gabr. to. 3. comm. opi. l. 3. tit. de sec. nupt. concl. 3. num. 4. Matienzo lib. 5. recopil. t. 1. l. 3. gloss. 3. fi. Bursatus cons. 12. num. 9. vol. 1.* Hoc tamen intelligendum est, quoad bona, quæ pervenere ad aviam ex substantia ipsius avi sui conjugis, & è contra ad avum ex substantia aviæ, & sic de aliis ascendentibus, etiamsi ea bona ad nepotes priùs pervenerint, quibus ab intestato avus, vel avia successerunt: tenentur enim avus, vel avia ad secundas nuptias trāseuntes ea reservare nepotibus superstitibus ex priori matrim. habitis, secus autem erit, si pater vel mater bona aliundè quam ab avo, vel ab avia quæsita reliquerit filiis suis. Nam hæc quamvis ad aviam per successionem ab intestato perveniant, non tenetur ea reservare dictis nepotibus. Sicut nec parentes transeuntes ad secunda vota privantur substantia aviæ, vel avi, (ut n. 23. dicemus.) Sic *Angelus Aret. eo §. Præferuntur, nu. 17. vers. Ex prædictis ergo. Mathesil. Guillelm. Benedictus, Garronis, Greg. Lop. Matienzo proximè alleg. Tello l. 6. Tauri n. 20. Ant. Gabriel eadem concl. num. 17.*

13 Tertiò dubitatur, an locus sit huic reservationi, quando secundum matrim. à parente initum non est consummatum, aut est irritum? Et quidem quando non est consummatum, neminem inveni disputantem: at cum *l. Fœmina, C. de sec. nupt.* & cæteri textus de hoc loquentes, ac rubrica illorum, de nuptiis secundis loquantur, & res sit pœnalis; ut constat ex *auth. de nuptiis, §. Si verò expectes*, ibi: *Et hæc commu. mulieris, & viri mulcta sit.* Existimo juxta dicta in simili, disput. 87. n. 19. intelligendum esse, quando posterius matr. est consummatum. Deinde, quia ratio hujus pœnæ est injuria irrogata priori viro, & filiis, (ut probavi nu. 2.) quæ non plenè, ac perfectè infertur, donec matrim. consummatio accedat. Quando autem prius matrim. irritum fuit, dicendum est locum esse huic reservationi, si ea cogeniti filii legitimi sint ob bonum utriusque vel alterius parentis fidem. Quia in his filiis legitimis militant rationes traditæ nu. 2. Et ita docet *Ripa rubr. C. de sec. nupt. in nova edit. num. 14. vers. Sed de alio dubitari potest*, & pollicetur latiùs de hoc se acturum *l. Hac edictali, C. eod. t.* ac interim cogitandum esse dicit. At si non sint legitimi, constat nullam esse reservationem. Si verò posterius matrim. sit irritum, *Garronis l. 1. in nova editione, notabil. 3. num. 10. C. de sec. nupt.* ait incurri hanc reservationis pœnam, si tales nuptiæ consummentur, sive scienter, sive ignoranter contractæ sint. Sed existimo si ignoranter contractæ sint, non locum esse huic pœnæ: per ea, quæ dixi disp. 87. num. 18. Si autem scienter, cùm sit fornicatio, pendet ex ea quæstione, quam disput. seq discutiemus, an parens viduitatis tempore fornicans teneatur ad hanc bonorum reservationem, perinde ac si ad secundas nuptias transiisset. In qua quæstione defendemus ibi num. 11. non teneri, donec judicis sententia accedat. Quare in præsenti q. idem dicendum est.

Ea secunda conditione, nimirum, ut bona sint acquisita ex 14
prioris conjugis defuncti patrimonio, infertur. Primò, si vir legatum aliquod relinquat uxori, vel uxor viro, teneri utrumvis transeuntem ad 2. nuptias id reservare filiis prioris matr. Sic habetur expressè *l. Fœmina, in princ. C. de sec. nupt.* ibi: *Testamento, jure directo, aut fideicommissi, aut legati titulo.* Quia id titulo lucrativo habetur ex bonis conjugis præmortui. Et docent *Oldrad. cons. 33. num. 3. Ripa d. l. Fœmina, in princ. in nova edit. q. 19. num. 51.*

Jo.

Jo. Lupus, l.14. Tauri n.12. Boerius decis.185. num.7. addens (& benè) idem esse si alteri donet, Castillo l.14. Tauri nu.8. Cifuentes l. 15. Tauri n.2. vers. In 2 casu principali. Et ibi Ant. Gomez n.2. Molina lib.2. de primog. c.10. n.60. Matienzo lib.5. recop. tit.1. l.3. gloss.2. num.3. Azebedo eod. t. l.4. num 21. & 29. Alter Molina tom 2. de just tract.2. disp.431. col.7. vers. Dubium est. Sed est fortis objectio contra hoc. Quia si filius leget utrivis parenti, non tenetur is secundò postea conjugatus id legatum reservare filiis prioris matr. auth. Ex testamento, C. de secund. nupt. & ea redditur ratio, quòd tunc capiat à filio, tanquam ab extraneo. Et dicemus latiùs hac disp. num.41. Ergo idem dicendum est, quando conjux legat conjugi, cùm similiter capiat tunc conjux instar extranei. Solam enim quintam bonorum partem, quam extraneo dare poterat, potest ei legare in præjudicium filiorum. Atque proinde videtur correcta decisio illa l. Fœmina, per d. auth. Ex testamento. Sed dic cum Doctoribus allegatis non esse correctam, sed in suo robore persistere: esseque casum specialem, in quo est deterioris conditionis conjux ille, cui legatum relictum est, quàm quilibet extraneus. Et potest esse ratio injuria irrogata conjugi mortuo per conjugem secundas nuptias amantem, quam minimè infert extraneus: & sic nil mirum, si deterioris conditionis ille sit.

15 Secundò infertur, quid dicendum sit in ea quæstione. Si pater in suo testamento substituat pupillariter matrem filio impuberi: an bona illa, quæ ex substitutione pupillari patris per mortem filii mater consequuta est, teneatur reservare filiis prioris matrim. Cujus difficultatis enodatio pendet ex cognitione, an substitutio illa pupillaris censeatur testamentum patris, an potius filii impuberis. Si enim patris sit, tenebitur reservare, juxta nu. præced. dicta. Utpotè, quæ ex testamento viri ea bona assequuta est. Si autem filii sit, non tenebitur, juxta dicenda n.41. Quia tunc succedet ex filii testamento, Baldus cons.42. ad evidentiam, nu.3. & cons.216. Casus talis est statuto, in fine, l.3. censet non teneri matrem transeuntem ad secundas nuptias ea bona reservare filiis prioris matrimonii: sed pleno jure ea acquirere quoad proprietatem, & usumfructum, quòd testamentum illud censeatur patris, & filii, illius, quoad ordinationem, pater enim illud ordinat: hujus autem, quoad successionem: verè enim per illud succeditur filio, l. Papinianus, §. Sed nec impuberis, ff. de inoffic. testam. Et ita favorabilior via eligenda est, ut succedat mater tanquam ex testamento filii. Idem approbat dicens singulare Boerius decis.186. n.2. Idem tenet Ant. Gabr. to.3. comm. opin. l.3. tit. de sec. nupt. concl.3. nu.24. Alii censent teneri reservare. Quoniam pupillare testamentum non est propriè filii, sed patris. Quod vel inde constat, nam in testamento filii est necessariò mater hæres instituenda, nec potest gravari in legitima jure sibi debita. At eo testamento potest mater exhæredari ac gravari. Judicandum ergo est de iis bonis, quæ mater sic habet, sicut de illis omnibus, quæ ex viri testamento consequuta est: quæ tenetur reservare. Deinde, quia hæc bona censetur mater habere ex propria viri liberalitate: cùm potuisset alii cuivis relinquere exclusa penitus matre. At ea omnia, quæ mater habet ex largitione viri liberalis, tenetur reservare filiis prioris matr. l. Fœmina, in princ. C. de sec. nupt. Et hæc sent. mihi placet. Quam sequi videtur Franc. Aret. cons.40. in fi. Et tenet Garronis, auth. Ex testamento, in nova edit. à n.15. usque ad 18. C. de sec. nupt. ubi idem benè ait, si mater sit substituta compendiosè, in quo casu decedente pupillo intra ætatem pupillarem, valet ut pupillaris jure directo, etiam quando facta est per verbum commune. Juxta frequentiorē sent. in qua in l. Centurio, ff. de vulgari. Idem tenet Acosta c. Si pater, 2. p. verb. Confendum, n.19. de testam. in 6. optimè limitans, ut intelligatur de bonis, quæ pupillus ille à patre habuit. At si quid pupillus patre superstite, aut defuncto aliundè habuit; id pleno jure retinebit mater. Quia quamvis succedat ex mariti testamento: at l. Fœmina, & l. Generaliter, C. de sec. nupt. loquuntur de iis bonis, quæ ex prioris viri facultatibus uxor consequuta fuit. Quare cùm hæc bona non fuerint mariti, non habebunt locum eæ leges. Præterea, quia non est eadem ratio in bonis impuberis propriis, etiam si id testamentum sit patris, ac in bonis ipsis paternis, ut constat ex l. Si is, qui ex bonis, 6. ff. de vulgari, ibi: Si is, qui ex bonis testatoris solidum capere non poterat, substitutus sit ab eo impuberi filio ejus, solidum ex ea causa capiet, quasi à pupillo capiat. Ergo quamvis bona paterna ex ea substitutione parta teneatur mater reservare, non idem dicendum erit de bonis ipsius impuberis.

16 Tertiò infertur, quando ex testamento, vel donatione conjugis defuncti, non tamen ex bonis ipsius, consequitur aliquid alter conjux, id minimè reservandum esse filiis prioris matrimonii. Ut si quidam committat viro facultatem nomine suo testandi, vel ex bonis propriis distribuendi certam quantitatem: & vir leget, aut distribuat uxori, consequetur pleno jure uxor, quamvis postea secundò nubat. Quia (ut n. præcedenti cum Acosta probavimus) ea reservatio solùm habet locum, quando bona conjugi relicta sunt ex defuncti conjugis substantia. Deinde, quia hæc bona non censetur conferre exequutor ipse uxori, cum non sit eorum dominus, & ita quamvis liberam habeat electionem, nequit gravare: sed censentur collata ab eo, qui commisit, l. Unum ex familia, §. Si de falcidia, ff. de legat. 2. Præterea, quia hujusmodi faciens distributionem potest ea bona dare proprio filio spurio, juxta communem omnium sentent. Cùm tamē interdictum ei sit aliquid illi ex bonis propriis relinquere. Quia in hoc eventu non censetur ipse pater distribuens dare. Secus autem esset, si commissarius ille ad legendum vel distribuendum dedisset, aut legasset conjugi illius, cui potestatem commisit: tunc enim conjux ille ad 2. conjugium migrans tenetur sic accepta reservare filiis propriis matr. Quia verè reputantur à conjuge defuncto liberaliter accepta: & sic vera omnium sententia fatetur non posse commissarium distribuere, aut legare filio spurio committentis facultatem. Quod tamen intelligerem, quando ea distributio gratuita esset. Quoniam si ea bona conjux cuidam commisisset distribuenda pauperibus, ut se levaret onere restituendi debita ignoti domini, tunc enim si conjugi verè pauperi committentis facultatem aliquid ex eis bonis distributum esset, non teneretur transiens ad secundas nuptias reservare filiis prioris matrim. Nec enim ea bona conferetur consequi ex sui conjugis liberalitate, sed nomine creditoris incerti, cujus personam repræsentat, ut verè pauper, tanquam verè debita.

Quartò infertur, quid censendum sit de bonis, quæ conjux 17 transiens ad secundas nuptias acquisivit sibi data contemplatione conjugis defuncti. Quidam censent ea non reservari filiis prioris matrim. Quia lex privans conjugem proprietate acquisitorum ex alterius conjugis substantia, & reservans eam filiis prioris matr. est pœnalis: (ut nu.13. probavimus.) Atque proinde loquens in casu vero, vel simpliciter, non debet trahi ad casum fictum, qualis est, ut contemplatione conjugis, donata conjugi censeantur data à conjuge, cujus contemplatione donata sunt. Præterea, quia l. Fœmina, statim in princ. C. de sec. nupt. dicit, Ex facultatibus priorum maritorum. Et statim paulò inferiùs. Ex bonis (ut dictum est) priorum maritorum. At geminatio verborum præcisam mentem demonstrat, ac veritatem requirit, c. Si qui venatur, 2. q.3. & comprobat Felinus c. fi. princ. de offic. deleg. Et ideò hanc partem sustinent Decius c. Ecclesia, de constit. in nova edit. num.185. Rom. latiùs probans cons.405. à n.1. usque ad 4. Guillelm. Benedictus, c. Raynutius, de test. verb. Qui cum alia, n.199. Ripa l. Fœmina, in princ. in nova edit. q.16. nu 34. & seqq. C. de secund. nupt. Chassan. in consuetudinibus Burgundiæ, rubr.7. §.7. num.2. Cremensis singul.82. Mulier transiens. Garronis auth. Ex testamento, in nova editione, post notabil.7. num.43. fi. & nu.45. C. de sec nupt. Nicol. Auelaranus, l. Generaliter, in nova edit. C. eo. t. n.69. Castillo l.15 Tauri col.3. n.2. vers. Sed primū verius. Villalobos in suis communib. lit. B n.38. Ant. Gabr. tom.3. comm. opin. l.3. tit. de sec. nupt. concl.3. n.32. Azebedo lib 5. recop. t.1. l.4. n.42. Aliis verò placet, hæc bona reservanda esse filiis prioris matr. quod censeantur profecta ex bonis conjugis, cujus contemplatione data sunt. Sic Anton. Gom. l.14. Tauri, n.7. Valascus cons.16. nu.2. vol.1. P. Molina tom.2. de just. tract.2. disp.431. col.7. vers. Dubium est. Cæterum in hac quæst. nulla videtur esse ratio dubitandi, quando ita ea bona dantur conjugi, contemplatione alterius, v.g. uxori contemplatione viri, ut censeantur ipsi viro, & non uxori donata, tunc enim nullatenus acquiruntur uxori etiam quoad usumfructum, quamvis non secundò nubat, nedum si nubat: sed hæredibus mariti sunt danda. Juxta ea, quæ latè tradidi lib 6. tota disput.26. Quamobrem controversia hæc procedit, quando ita dantur uxori, licet contemplatione viri, ut omninò proprietas acquiratur uxori: tunc enim videntur ex mariti substantia profecta, & ita censet posterior sententia esse reservanda. At multo verior sententia est, non reservari, ut sustinent priores DD. allegati. Et probant rationes dictæ. Atque ita Joan. Lupus, l.15. Tauri n.12. cautè dixit non perdere uxorem, quæ habuit contemplatione viri nisi fuerint taliter data, ut viro acquirantur.

Quintò infertur, conjugem succedentem ab intestato filio 18 prioris matrimonii in bonis, quæ is filius ex parentis substantia habuit, teneri transeundo ad secundas nuptias ea bona reservare filiis prioris matrimonii, ac amittere illorum proprietatem, solo usufructu retento, constat ex auth. de nuptiis, §. Hinc nos, collat.4. vers. Si autem intestatus, ibi: Si autem intestatus filius moriatur, jam ad secundas veniente matre nuptias, aut postea veniente, vocetur quidem, & ipsa ad ejus successionem ab intestato. Sed quantæ quidem: quæ ex paterna substantia ad filium pervenerunt, eorum solummodò habet usum. Ubi Gloss. verb. Usum, ait, id est, usumfructum. Idem habetur l. Fœmina, § Illud, C. de secund. nupt. Nec refert, sive parens transeat ad secundas nuptias post obitum filii, cui in bonis parentis ab intestato successit, sive ante illum, ut expressè habetur d. §. Hinc nos, vers. Si antē intestatus. Dixi ab intestato. Quia quando succedit ex testamento filii, dicemus disp. hac n 41.

Hoc autem adeò verum est, ut etiam procedat in legitima ju- 19 re debita parenti superstiti; ex illis bonis paternis, in quibus filio ab intestato successit, eam enim tenetur reservare filiis prioris matr. quòd textus allegati num. præced. minimè distinguant. Et quamvis Ripa l. Fœmina, §. Illud, in fi. C. de sec. nupt. in partem contrariam videatur inclinare, vel saltem dubius maneat: at hanc partem tuentur Fabian. de Giochis auth. Novissima, q.12. in fine, C. de inoffic. testam. Garronis auth. Ex testamento, in nova edit. n.30. & seqq. notabili 5. C. de secund. nupt. Boerius decis.185. n.6. Sarmiento l.7. select. c.11. fine. Villalobos in suis comm. opin. lit. B. num.45. Anto. Gabr. tom.3. comm. opin. l.3. tit. de secund. nupt. concl.1. num.8. Matienzo lib.5. recop. t.1. l.3. gloss.2. num.41.

Sextò

20 Sextò infertur, quid dicendum quandò vir, & uxor filiæ communi nupturæ dotem constituunt: in quo eventu ex communibus utriusque conjugis bonis dos extrahenda est: nimirum, si lucra constante matrimonio acquisita sufficiant, ea illis: sin minus, ex aliis quibuscumque bonis utriusque conjugis propriis; juxta *l.reg.53.Tauri, hodie l.8.t.9.lib.5.recop.* Dubitatur ergo, an filia hac absque descendentibus mortua, altero parente jam defuncto, parens superstes, qui ad secundas nuptias transiit, teneatur reservare filiis prioris matrimonii totam illam dotem ex bonis parentis defuncti habitam? *Azebedo lib.5.recop.tit.1.l.4.n.57.* movet quæstionem, & quamvis dubius tanquam verius sustinet teneri totam dotem reservare filiis prioris matrimonii: quòd dos illa jam proprium filiæ patrimonium effecta sit: atque adeò non possit attendi, pars ne patris an matris sit. Sed alius causidicus (quem tacito nomine ibi refert) sustinuit solam partem à conjuge defuncto habitam reservari, quod mihi verissimum est. Quia licèt illa dos proprium sit jam filiæ patrimonium: at non omnia filiorum bona reservantur filiis prioris matrimonii: sed ea sola, quæ conjugis defuncti fuerint, in quibus alius ad secundas nuptias transiens successit, ut diximus num.15.

21 Septimò infertur, quid sentiendum de bonis, quæ parens consequutus est per ipsius filii renunciationem: vel quia fœmina statuto excluditur à successione: an ea reserventur filiis prioris matrimonii, parente transeunte ad secundas nuptias. De priori quæst. consulendus est *Boerius tota decis.184.* De posteriori autem *Salicetus l.Fœmina, §.Illud, C. de secund.nupt. Parisius cons.29.num.78.vol.3. Garron. auth. Ex testamento, in nova edit. nu.19.C. de secund.nupt.*

22 Octavò infertur decisio ejus quæstionis. Successit conjux filio prioris matrimonii in bonis paternis, proprietas est ubi secundò nupsit, aliorum filiorum ejusdem matrim. dubitatur ergo an alii filio ejusdem matrim. obeunti succedat is conjux in proprietate illa, quam habebat in parte hæreditatis fratris præmortui: an potiùs in ea succedant alii fratres ejusdem matrim. *Azebedo lib.5.recopil.t.1.l.4.n.5* tenet succedere in ea proprietate alios fratres. Quod *Bald. auth. Ex testamento, nu.1.vers. Ex paterna substantia, C.de sec.nupt.* dicat bonorum originem spectandam esse. Cùm ergo bona hujus filii in sua origine paterna fuerint, semper conjux ad secundas nuptias veniens erit incapax acquirendæ proprietatis illorum. Juxta dicta n.18 At verius est, in ea proprietate solùm conjugem secundò conjugatum succedere, ac eam consolidari cum usufructu, quem is habebat. Quia *auth. Ex testamento, C.de secund.nupt.* & cæteri textus, decidentes bona paterna comparata ex successione filii à conjuge transeunte ad secundas nuptias reservari filiis prioris matr. intelliguntur quando ea successione paterna immediatè, aut mediante priori successione filii comparata sunt. At conjux ille non comparat hanc proprietatem ex immediata filii successione in bonis paternis, sed ex immediata successione illius in bonis fratris, respectu cujus parens non privatur proprietate, per transitum ad secunda vota. Et ita *Salicet.d.authent. Ex testamento, paulò post princ. super verb. Pervenerunt,* intelligit quando immediatè pervenerunt, dicens cætera bona, quæ ex paterna substantia profecta sunt, pleno jure pertinere ad matrem, nec teneri ea reservare. Et in propriis terminis tenent hanc sent. *Corneus cons.286. num.3.l.1.* referens Imolam, & Florianum idem consulvisse. *Boerius decis.192.n.3. Garronis d.auth Ex testamento, in nova edit. nu. 41.& seqq notabil.7.* dicens, *nu.42.* sic tenuisse plurimos DD. Avinionenses, & ita fuisse sententia judicum decisum, *Barbosa l.Post dotem, 41.nu 76 fine, ff.solut. matrim.*

23 Nonò infertur, quid dicendum sit de bonis, quæ pervenerunt ad filium ex substantia avi, aut aliorum ascendentium, præter patrem, aut matrem, an parens succedens filio in ea substantia avita, amittat proprietatem transiens ad secundas nuptias, & teneatur reservare filiis prioris matrimonii? Affirmant *Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3.gl.2.n.15. & P.Molina tom.1.de just.tr.2.disp.163.col.3.notabil.3.* quod ea bona à parentibus profecta sint. At dicendum est contrarium. Quia textus allegati n.18. de bonis, quæ ex substantia paterna venerunt ad filium, loquuntur: & in materia hac pœnali, nomine substantiæ paternæ, minimè claudi debet avita. Item, quia per transitum illum ad secundas nuptias, injuria principaliter infertur memoriæ conjugis præmortui, non autem aliis ascendentibus. Et ideò ita tuentur *Bartolus auth. Ex testamento, n.2.C.de secundis nupt. Angelus Instit. de SC.Tertull. §.Præferuntur, n.15.vers. Quid autem. Mathes. de success. ab intestato, ar.2.princ.memb.1.n.21.& ibi Bolog. in addit.n.30. Guilliel. Benedict.c.Raynut.de test. verb. Et uxorem, decis.5.* ubi de success. ab intestato, *nu.86. Boerius decis.192.n.5. Greg. Lop.l.26. verb. Fincan, t.13.p.5. Garr.d.auth. Ex testamento, in nova edit. post notabil.7.n.43. Anton.Gom.l.14.Tauri n.2. Villalobos in suis comm.opin. lit.B.num.39. Ant.Gabriel tom.3.comm opin.l.3.tit. de secund.nupt.concl.3. num.16. Azebedo lib.5.recopil.t.1.lib.4.n.43.& t.9.l.6.nu.3.* Addunt *Garronus, ibi, & Azebedo ead.l.4.num.43.* hoc habere verum, licet contemplatione patris fuerint hæc bona acquisita filio, ita ut sint ipsius filii. Quod verum est, juxta ea, quæ diximus num.17.

24 Ultimò infertur, à fortiori in bonis, quæ aliundè provenerunt filio, quàm ex substantia parentum, ut quæ ab extraneo accepit, aut propria industria comparavit, succedere pleno jure parentem transeuntem ad secundas nuptias, quoad proprietatem, & usumfructum: & nil ea ei reservari, constat ex dictis n.præced. Et expressè deciditur, *l.Mater 3.C. ad Tertull. & auth. de nuptiis, §. Hinc nos alia, vers. Sed quanta quidem, collat.4.* & tradunt omnes. Difficultas autem est, an hoc indistinctè procedat, sive successio in illis bonis filii mortui præcedat secundum parentis conjugium, sive illud sequatur? Et ratio dubitandi est, quia quamvis circa bona paterna, quæ superstes conjux ex successione filii habuit, nil referat, ut ea teneatur reservare filiis prioris matrimonii, sive transeat ad secundas nuptias ante mortem, ac successionem filii, sive post, (ut diximus num.18.) quia ita expressè deciditur *auth. de nuptiis, §. Hinc nos.* At quando bona, in quibus succeditur, sunt extrinsecùs à filio acquisita, id non deciditur ibi. Immò *Gloss.d.l. Mater, verb. Conjugium,* dicit multum referre, an nubat mater post mortem filii, cui in his bonis successit: vel ante illam: in priori enim casu ait succedere pleno jure in illis bonis, in posteriori autem, in solo usufructu, reservata proprietate filiis prioris matrimonii. Et Glossam sequuntur *Bartol. ibi, n.un. Faber ibi, Paulus n.2. Prapos. rubr. de secund. nupt. in fi. Et Jo. Lupus rub. de donat. inter vir. & uxor. §.50. in fine,* dubius cogitandum relinquit. Et *additionator ibi vers. Adde quod judicio meo,* sequitur prædictam distinctionem: quam sibi non displicere ait *Azebedo l.5.recop.t.1.l.3.n.44.* Et probant ex *d.l.Mater,* ubi textus loquitur de matre transeunte ad nuptias post filii obitum, & distinguit inter bona paterna, & aliundè acquisita, ut in paternis solo usufructu gaudeat, in aliis verò pleno jure. Ergo à contrario sensu, non gaudet hoc pleno jure, quando ante filii obitum secundò nubit. Et *l. Fœmina, §. Illud, C.de sec.nupt.* eadem distinctio adhibebatur Cæterum in utroque eventu, nempè, sive parens secundo matr. copuletur ante mortem filii, sive post, multo verius est, eum succedere pleno jure quoad proprietatem, & usumfructum. Per *auth.de nupt. §. Hinc nos alia, vers. Et quanta quidem.* ibi. *Et quanta quidem quæ ex paterna substantia ad filium pervenerunt, eorum solummodò habet usum, ad secundas omninò sive prius, sive posteà veniens nuptias: in residuis verò omnibus rebus, quæ aliundè erant filio præter paternam successionem, veniat secundum vocationem nostram.* Per quod corrigitur distinctio, quæ colligitur ex *d.l.si Mater.* Et ita sustinet *Gloss.ac.§. Hinc nos, verb. Si autem, & verb. Et hæc dicimus.* Et *ibi Bart.n.1.vers. Et sic illud. Idem Bart. auth. de non eligendo secundo nubentes, §. Cùm igitur, nu.8. collat.1.* Et *ibi Angelus de Perusio, in prin.n.7. Idem Angelus d.l.mater, n.3. & repetit. ejusdem legis, n 8. & ibi Corneus n.3. Cynus auth Ex testamento, n.un. C.de secund. nupt.* Et *ibi Garronis in nova edit.n.4.& notabil 6. nu.37.* Et *auth. Eisdem pœnis, n.12.C.eod.t. Ripa l.Fœmina, §.Illud, in nova edit n.2.dub.2.C.eod.t. Guilliel. Benedict.c.Raynut.de testam. verb. Et uxorem, dec.5.* ubi de success. ab intestato, *n.86. Ananias cons.73. in fi. Mathes. tractatu de success. ab intestato, a.2. principali: & ibi Bologn. in addit. Boerius dec.190.fi. Cifuentes l.15.Tauri, col.1.n.2.vers. Sed dubitatur. Matienzo lib.5.recopil.l.3.gloss.2.n.15.*

Omnia autem prædicta intellige, quamvis filii non sint hæredes conjugis defuncti, eo quòd hæreditati renunciarint: adhuc enim conjux superstes transiens ad secunda vota tenetur illis reservare bonorum proprietatem, quæ à defuncto conjuge acquisivit: & hoc, nisi filii repellantur à successione ratione ingratitudinis. Sic habetur expressè *auth. Hæres, C.de secund.nupt.* ibi: *Hæredes lucro cedunt liberis, licèt hæredes non sint patris, aut matris, aut utriusque, nisi fuerint ingrati: & probetur ingratitudo.* Et ratio est, quia in tali renunciatione consideratur facultas succedendi ratione sanguinis, quæ per eam tollitur, *c. Quamvis pactum, de pactis, in 6.* deberi ea lucra filiis prioris matrimonii, provenit ex dispositione legis. Quare hoc est verum, quamvis ea renunciatio jurejurando firmata sit, cùm eadem ratio militet Sic *Oldrad.cons.294. n.3. Boerius decis.185.n.18* Intellige tamen, quando post renunciationem illud lucrum supervenit: secus si renunciationis tempore jam acquisitum esset, quòd generalis renunciatio extendatur ad lucrum tempore renunciationis jam delatum. Sic tradunt *Decius cons.206.in fin. vol.2. & rubr. C. de secund.nupt. num.7. Ripa l.Fœmina in princ.q 9.num.19.* licet aliquantulum dubius: ubi quæstionem hanc latiùs disputat, *C. de secund.nupt.* Quando autem sunt ingrati, & ratione ingratitudinis à successione expelluntur, ideò non habet locum hæc reservatio, (ut ait *Angelus repetit.l.Mater, num.4.C. ad Tertull.*) Quod ingrati habeantur ac si non existerent, sed mortui essent, *§. Quoniam infirmos, vers. Utrque tamen, Instit.de nuptiis.* Unde infertur nec esse locum huic reservationi, quando filii alia ratione incapaces essent, ut si professi essent in ordine Minorum. Est enim eadem ratio, cùm tanquam mortui habeantur. Et in simili diximus disp. præc. num.3. Et tenet *Ripa d.l.Fœmina, in princ. in nova edit. num.159.8.* Qualis autem ingratitudo filiorum exigatur, ut huic reservationi locus non sit, & quis tunc succedat, consulendi sunt *Guillielm. Bened.cap. Raynutius, de testam verb. Et uxorem, decis.5.* ubi de success. ab intestato, *nu.84 Et Garron. auth. Ex testamento, in nova edit. not.11.& 12.nu.60.& multis seq. C.de secund.nupt.* 25

Ex 3. conditione ad hanc reservationem petita, nempè, ut bona sint à conjugis defuncti substantia superstiti parta titulo lucrativo, deducitur acquisita titulo oneroso, ut ex contractu, effici conjugi superstiti omninò propria, nec proprietatem amitti per secundas nuptias, constat ex *l.Fœmina, in princ. C. de secund.nupt.* ibi: *Donationibus factis, vel cujuslibet munificæ libera-* 26

litatis

libertis prando. Et ex *auth. Hoc lucrum*, *C. eod. tit.* ubi bona reservanda filiis prioris matrim. appellantur lucra, at sola acquisita titulo lucrativo sunt digna hoc nomine. Et tradunt passim omnes Doctores, nemine dubitante.

27 Utrùm autem arrhæ, donatio remuneratoria, sponsalitia largitas à priori viro habita, censeantur ex contractu oneroso acquisita, ut sic non sint, matre secundò nupta, reservanda filiis prioris matrim. dixi latè lib.6.disput.41. per totam. Et quid dicendum sit de vestibus vidualibus, ac lecto quotidiano habitis ex bonis conjugis defuncti: dixi hoc 7. lib.disput.87. num.31. & 32.

28 Immò in iis, quæ filius habuit à parente defuncto ex titulo oneroso, succedit conjux superstes transiens ad secundas nuptias pleno jure, nimirum, in proprietate, & usufructu, nec tenetur reservare filiis prioris matrimonii. Quia hæc bona censentur omninò propria filii, nec acquisita ex patris substantia, sed instar extranei per contractum ea acquirentis. Sic tradit *Garronis auth. Ex testamento, in nova edit. notab. 10. fin. , nu. 29. C. de secund. nupt.*

29 Secundò deducitur, quid sentiendum sit de lucris acquisitis constante matrimonio, quæ attenta lege, sunt communia utrique conjugi: an conjux superstes, ad secundum matrimonium migrans teneatur medietatem illorum lucrorum, quam sibi acquisivit, reservare filiis prioris matrimonii, ac ejus proprietatem amittat? Et quidem si solùm jus commune spectemus, aliqui affirmant reservari, quod titulo lucrativo censeantur acquisita. Sic tradunt *Cifuentes l.14. Tauri, num. 1. Menchaca de success. creatione, lib. 1. §. 1. num. 25. fine*. Cæterùm tenendum est contrarium. Quia censentur dicta bona labore, ac industria utriusque conjugis acquisita: & sic titulo potiùs oneroso, quàm lucrativo deferuntur. Cùm enim utrique conjugi lucra: & jacturæ communia sint, contractus potius est onerosus, quàm lucrativus. Nec obstat, posse evenire sola conjugis defuncti industria parta esse, quòd id per accidens sit: & sufficiat posse eventum se habere ad lucrum, & jacturam, *l. De fideicommisso, C. de transaction.* Et ita docent *Ripa l. Fœmina, in princ. in nova edit. q.22. nu.59. C. de secund. nupt. Jo. Lupus l.14. Tauri nu.5. & ibi Castillo nu.2. Tello ibi nu. nn. Avendanno ibi gl.2. nu.4. Gomez. Arias l.12. Tauri nu.3. Covar. 4. Decret. 2. p. c. 3. §. 9. nu. 8. Pinell. l. 1. p. 1. nu. 37. C. de bonis matern. Joan. Garcia de conjugali acquestu, n.13. num.17. Gutier. lib. 2. practicarum, q.95. num.21. Azebedo lib. 5. recop. tit. 9. l. 6. num. 1. & ibi Matienzo gl.2. nu.2.* Addit *Pinell. ibi* idem esse, si attenta sola consuetudine ea lucra essent communia, quod placet ob eandem rationem. Quamvis *Tello proximè allegat.* dicat se non omninò id affirmare. Quia potest esse titulus ille lucrativus, quamvis consuetudo sit utrique conjugi communis. At quidquid sit de jure communi, de jure hujus regni decisum est *l.14. Tauri, hodie l.6. tit.9. l.5. nova recopil. reg.* medietatem illam lucrorum effici omninò conjugis, nec per transitum ad secundas nuptias reservari filiis prioris matrimonii.

30 Ultimò infertur, quid sentiendum sit de aliis bonis, quæ conjux superstes lucratur ex patrimonio defuncti, ita disponente lege, statuto, aut consuetudine? Ut si lex deferat conjugi superstiti ex bonis alterius conjugis aliquam partem. Aliqui censent ea bona non reservari, quòd ea non consequatur conjux superstes à defuncto, sed ex legis providentia, ac dispensatione. At textus decernentes hanc reservationem, loquuntur de acquisitis ex mariti liberalitate, ut constat ex *l. Fœmina, in princ. C. de secund. nupt.* Quod in hoc lucro verificari nequit, cùm acquiratur etiam altero conjuge invito: nec in necessitate censeatur quis liberalis, *l. Relegatam, ff. de adim. legat.* Quæ sententia valdè probabilis est, & eam sustinent *Baldus l. fi. in fine, C. de bonis quæ liberis, & ibi Corneus in fi. Idem Corneus auth. Ex testamento, nu.9. C. de collat. Afflictus l. Si ab hostib. §. fi. ff. solut. matrim. Signorol. Barbatius, Franc. Pepus*, quos refert *Menoch. cons.155. n.32. vol.2. Montalv. l.3. fori, t.1. l.13. in fine. Castillo l.14. Tauri n.2. & ibi Ant. Gomez. nu.3. Gomez. Arias l.12. Tauri nu.16. & 17. Segura de bonis lucr. constante matr. nu.86. Gregor. Lopez l.26. verb. Las arras, t.13. p.5.* Et in hanc inclinat, quamvis dubius, *Jo. Lupus lib.14. Tauri num.7.*

31 At verior sententia habet, ea lucra reservari filiis prioris matrimonii conjuge transeunte ad secundas nuptias. Quippe titulo lucrativo acquisita censentur, cùm matrimonii occasione absque alterius conjugis opera, & industria comparentur. Item, quia etsi in tali lucro non appareat liberalitas, est utique, nam mulier à principio dans dotem videtur consentire huic lucro posteà sequuto. Item, quia hoc lucrum dicitur matrimonii causa acquisitum. At *l. Fœmina, in princ. C. de secund. nupt.* dicitur, *Quidquid nuptiarum solemnitate*. Unde non dicitur acquisitum ex causa onerosa, considerata causa immediata, & proxima, quæ est ipsum matrim. Atque ideò hanc partem tuentur *Bartol. l. un. n.2. vers. Item possumus, C. de inoffic. dotibus, Bald. auth. Ex testamento, num.6. C. de secund. nupt. Decius lib.1. nu.17. & 18. C. eod. t. Bertrandus l. Hac edictali, nu.41. C. eod. t. Chassaneus de consuetud. Burgundiæ, rubr.7. §.7. nu.1. Boerius decis.185. nu.7. & 8. Guillielmus Benedictus c. ap. Raynutius de testam. verb. Et uxorem, decisione 5.* ubi de successione ab intestato, *nu.87. & verb. Qui cum alia, nu.205. Garronis d. auth. Ex testamento, in nova edit. n.86. & seqq. Cremensis referens quoddam Antonii de Butrio consilium, singulari ult. Ripa d. l. Fœmina, in princ. in nova edit. q.23. nu.61. Nicol. Arelutan. l. Generaliter, n.49. & multis seqq. C. de secund. nupt. Sylva nuptialis lib.2. verb. Diviti non est nubendum, num.76. Jo. Lupus rubrica de donat. inter vir. & uxor. §.50. nu.35. Bertachinus in suo repertor. lit. V. verb. Uxor secundo nubit, vers. Uxor secundo nubens. Covar. 4. Decret. 2. p. cap. 3. §. 9. n.7. Pinell. l. ult. n.2. C. de bonis matern. Villalobos in suis commun. opin. lit. B. nu.42. Anto. Cucus lib.1. institutionum majorum, t.12. nu.189. Paulus, & Alciatus*, quos cum aliis refert, & sequitur *Matienzo lib.3. recopil. t.9. l.6. gloss.2. nu.3. Jo. Garcia de conjug. acquestu, num.8. & de expensis, cap.13. nu.16. Azebedo lib.5. recopil. t.1. l.4. nu.27. & l.3. num.2. Gutier. l.13. pract. q.95. num.20. Avendanno l.14. Tauri, gloss.2. nu.4. Lup. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matr. *cap.41. col.3.*

Idem dicunt aliqui de eo, quod conjux lucratur ex pacto mutuo inter seipsos inito, ut superstes altero defuncto lucretur certam alterius bonorum partem. Sic *Boerius, Guilliolm. Benedictus utroque loco, Garronis, Jo. Garcia utroque loco, relati, num. praced.* At ab his discedit *Ripa l. Fœmina, in princ. q.17. num.39. C. de secund. nupt. in nova edit.* Et in hanc partem quamvis dubius magis inclinat *Jo. Lupus l.14. Tauri nu.7.* Quòd non sit mera donatio, vel merum lucrum, sed magis conventio reciproca, & quasi permutatio inter conjuges facta. Atque ita sic acquisitum, ex vero titulo oneroso proficiscitur. Et hoc mihi placet. 32

Quidquid tamen sit de hac quæstione, illud est certum, quartam conjugis defuncti bonorum partem debitam superstiti paupertate laboranti, juxta *auth. Præterea, C. unde vir, & l. Regiam 7. t.13. p.6.* reservari filiis prioris matrim. Quod habet verum, quamvis non transeat conjux ille superstes ad secundas nuptias. Quia hoc non inductum est in pœnam secundarum nuptiarum: sed quia *eadem auth. Præterea*, quæ in hoc consulvit paupertati conjugis superstitis, simul decidit reservare filiis prioris matrim. ibi: *Ut tamen ejusdem matrimonii liberis proprietatem servet, si extiterint*. Et notat *Angulo de meliorat. l.2. gloss.1. num.7.* Qui consulendus est de ea quæstione, an sit hæc quarta ex quinto bonorum extrahenda, an potiùs tanquam debitum legale ex tota hæreditate, *l.9. glossa 2. num.50. & multis seqq.* Et an debeatur conjugi pauperi habenti patrem, aut filios divites, à quibus possit petere alimenta: consulendi sunt *Gregor. Lopez l.7. tit.13. part.6.* & latè *Barbosa l. Maritum 13. numer.99. ff. solut. matrim.* 33

Circa ultimam conditionem, nempè, ut supersint filii ex priori matrimon. certum est, conjugem transeuntem ad secundas nuptias non amittere proprietatem bonorum à conjuge defuncto sibi relictorum, si ex eo matr. filii non sint suscepti. Constat ex *l. Fœmina, in princ. C. de secund. nupt.* ibi: *Fœmina, quæ susceptis ex priori matrimonio filiis*. Et *auth. de nuptiis, § Si vero expectat, collat.4.* ibi: *Si quidem non habeat filios, sine periculo est tantum ex hoc*. Et *eod. auth. 4. Prima siquidem, vers. Si igitur*, ibi: *Si igitur, sine filiis manserint*, & *l. Generaliter, in princ. C. de secund. nupt.* ibi: *Liberis communibus*. Et ratio est, quòd id in favorem liberorum primi matrimonii institutum sit: & ideò non susceptis illis cessat favor. Nec habet locum etiamsi conjux defunctus ex alio matrim. liberos relinquat, non enim tenetur superstes ea bona illis reservare. Quia *d. l. Fœmina*, loquitur de fœmina, quæ habens liberos ex priori matrim. ad aliud transiit. Et *l. Generaliter*, quando liberi communes extant, qui hìc deficiunt. Atque ita docent *Corneus cons.242. n.6. fi. vol.2. Ripa l. Fœmina, §. illud, nu. penult. dub.4. C. de secund. nupt.* 34

Difficultas autem potissima circa hanc ultimam conditionem est, an conjux transiens ad secundas nuptias succedat pleno jure absque obligatione reservationis, in bonis à conjuge defuncto profectis, ac sibi acquisitis, quando filii suscepti sunt ex priori matrim. at omnes absque prole obierunt? Quibusdam placet conjugem in solo usufructu succedere, ac proprietatem, quæ ad ultimum filium defunctum pertinebat, transferri ad hæredes illius filii ab intestato. Quia *l. Fœmina, & l. Generaliter, C. de secund. nupt.* petunt liberos susceptos esse ex priori matrim. Quòd hìc verificatur: atque ita jam plenè irrogata est injuria priori viro, ac filiis ejus matrimonii, ratione cujus privatio hæc inducitur: & cùm superfuerint ex matr. illo filii, & per transitum parentis ad secundas nuptias privetur ea proprietate parens ille, non est cur ob mortem filiorum posteà sequutam consolidetur proprietas semel amissa cum usufructu per parentem retento, atque redeat ad ipsum. Sic sustinent *Glossa auth. Ex testamento, verb. Filii, C. de secund. nupt. Corneus* latissimè probans *cons.242. num.6. volum.2.* licet aliquantulum dubius. *Lud. Roman. cons.279. fine. Pontanus, & Reginald.* & duo alii causidici Romani, ut eos refert *Garronis d. auth. Ex testamento, in nova edit. num.46.* 35

Aliis arridet distinctio hæc. Si filii hærede non instituto, sed ab intestato decedant, succedet parens secundò conjugatus in ea proprietate: secùs autem si filius ultimò defunctus hæredem instituerit: tunc enim ille succedet in ea proprietate. Nec obstat cessasse filiorum favorem, quod eodem tempore militet alia causa, videlicet, ultimum filium legitimè testatum esse: ac hæredem ab eo institutum repræsentare ejus personam. Præterea, quia non solus filiorum favor est causa hujus reservationis, sed etiam injuria illata viro, & filiis, per posterius matrimonium. Sic tenent *Bologninus addit. ad Matthesilanum de success.* 36

successf. ab intestato, art. 2. princip. membr. 1. num. 22. Garron. rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. remedio 3. ad evitandas pœnas secundo nubentium, nu. 124. & auth. Ex testamento, nu. 79. C. eod. tit.

37 Sed tenendum est, succedere tunc parentem pleno jure, ac proprietatem consolidari cum usufructu. Quia liberis mortuis cessat eorum favor, qui potissima hujus reservationis causa est. Secundò, quia paria sunt, nullos ex priori matrimonio liberos suscepisse, & habuisse, superstite tamen parente defunctos esse, ut constat ex *l. Fœmina, §. Illud, ad finem, C. de sec. nupt.* ibi: *Quod si nullam ex priori matr. habuerit successionem: vel natus nati ve decesserint*. At in priori casu constat matrem pleno jure succedere. Idem ergo in posteriori dicendum est. Tertiò, quia *§. Quoniam infirmas, auth. de nupt.* generaliter loquitur, nec distinguit, an filii testati sint, an ab intestato obierint, ibi: *Si verò moriantur omnes*. Præterea quia *eod. §.* sic dicitur: *Quis enim hoc etiam infringat, filiis quibus solis hoc servavimus, non existentibus?* Ubi textus vult indistinctè nemini licere liberis præmortuis infringere alienationem prædictorum lucrorum factam à parente, qui per secundas nuptias eorum proprietate privatus erat. At si hæres filii in ea succederet, posset utique revocare. Deinde idem probat idem textus, ibi: *Quibus solis hæc servavimus*. Tandem probatur ex *l. Hac edictali, § His illud, vers. Hoc quoque caventes, C. de sec. nupt.* ponderando rationem, quam reddit ille textus, ibi: *Ut ad eandem lucrum redeat luctuosum*. Quæ ratio militat generaliter, sive testatus, sive intestatus decesserit filius: nimirum, ne parenti ob mortem filiorum afflicto ulterior addatur afflictio, privando illum eo proprietatis lucro amisso, quod luctuosè restauravit ob filiorum interitum. Nec obstant rationes oppositæ adductæ n. præc. Non prima: nam hæres non verè repræsentat defuncti personam, utpotè, qui verè distincta persona est: sed tantùm fictè. Quod claré denotat *auth. de jurejur. à morient. in princ.* dum ait hæredem quodammodò videri eandem personam cum defuncto. Nam dictio, quodammodò, improprietatem importat, *l. In suis, ff. de liber. & posthum.* unde cum hoc sit per fictionem, & impropriè, non debemus in re hac juris privante, & pœnali, extendere verba legis propria ad impropria sive ficta; eo vel maximè quòd textus utitur dictione, Solis, quæ exclusiva est. Nec obstat etiam secunda ratio. Quia duplex est hujus decisionis ratio ita conjunctim requisita, ut neutra sola sufficiat: nempè, injuria illata ob secundas nuptias, & filios superstites esse, quorum favori prospicitur. Quare sicut cessante injuria ob filiorum remissionem cessat hæc reservatio, (ut n. 43. dicemus:) ita cessare debet cessante eorum favore, iis omnibus defunctis. Et ideò hanc sent. sustinent *Bartol. cons. 54. fine, vol. 1. & auth. de non eligendo secundò nubentes, §. Hoc autem, n. 1. & 2. collat. 1. auth. de nuptiis, collat. 4. §. Ingratitudinem, n. 1. & §. Prima siquidem, num. 1. & auth. Ex testam. n. 1. C. de secund. nupt. & ibi Bald. num. 2. Et Alexand. ibi, in addit. ad Bald. verb. Nupsit. Salic. ibi statim in princ. idem Bald. cons. 42. num. 3. vol. 3. Anchar. c. fi. n. 9. q. 2. de sec. nupt. & ibi Alex. de Nevo nu. 7. Decius c. Ecclesia, in nova edit. n. 124. vers. Item intelligitur, de constitut. Angelus de Perusio auth. de non elig. sec. nubent. in fi. Angelus de Aretio Instit. de SC. Tertull. §. Præferuntur, num. 16. vers. Item dubitari potest. Ripa l. Fœmina, in princ. in nova edit. q. 4. n. 5. & §. Illud. num. penult. in fi. C. de sec. nupt. Nicol. Arelatan. l. Generaliter, n. 106. C. eod. t. Ananius cons. 102. n. 2. & ibi Bolog. in addit. in fi. Alex. cons. 68. num. 4. vol. 4. Ruinus cons. 8. n. 18. & cons. 21. nu. 2. vol. 3. Franc. Aretin. cons. 40. nu. 4. Boer. decis. 185. nu. 17. Guilliel. Bened. c. Raynutius, de testam. verb. Et uxorem, decis. 5.* ubi de success. ab intestato, *nu. 81. Ant. de Rosel. de success. ab intestato num. 191.* (habetur 8. tom. tract. p. 1.) *Fabian. auth. Novissima, q. 12. principali, ad fi. C. de inoffic. testam. Mathes. de success. ab intestato, ar. 2. principali, memb. 1. nu. 18. & ibi Bolog. in addit. Ant. Gomez. l. 14. Tauri, n. 1. Tello l. 6. Tauri, nu. 19. fi. Villalobos in suis comm. opin. lit. B. nu. 40. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gloss. 2. nu. 15. Zevallos in suis q. pract. q. 671. nu. 11.* Idem est dicendum, quando superesset filius unicus, vel plures, sed omnes incapaces: perinde enim est, ac si mortui essent, ut dixi num. 25. ubi etiam egi, quid si filii non sint heredes, vel essent ingrati. Quòd si omnes obierint filii superstite nepote, an sit locus huic reservationi, diximus nu. 12. ubi explicuimus quando avi teneantur nepotibus hæc bona reservare.

38 Est autem absque controversia, deficientibus omninò filiis, minimè eas pœnas remitti, quæ non in filiorum favorem statutæ sunt. Ut secundò nuptam non retinere prioris viri dignitatem: non debere ali ab hæredibus viri: juxta dicta disp. 87. nu. 30. perdere legatum relictum sub conditione abstinendi à secundis nuptiis. Quia cùm filiorum favori in his minimè prospectum sit, nil refert vita filiorum, ut incurrantur. Sic *Garron. rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. remedio 4. contra pœnas secundò nubentium, numer. 125.*

39 Ex his infertur explicatio ad *l. 6. Tauri, hodie l. 1. tit. 8. l. 5. nova recopil. Regia*, in qua disponitur posse filium descendentibus carentem, disponere de tertia bonorum suorum parte in ascendentium præjudicium. Et hoc est verum, licèt sit filiusfamilias, pubes tamen, *l. reg. 5. Tauri, hodie l. 5. nova recopil. t. 4. lib. 4.* Poterat enim dubitari, an 3. hæc pars computanda sit, attentis solis bonis, quæ eius filii omninò propria sunt: an potiùs extrahenda quoque sit de bonis paternis, in quibus successerat parens, quorum proprietatem retento solo usufructu amiserat per transitum ad secundas nuptias: ita ut comprehendatur quoque 3. illa pars ejus proprietatis? Pars enim affirmans inde suaderi videtur. Quippe filiusfamilias in bonis adventitiis solam habet proprietatem, & tamen cùm testatur de tertia bonorum parte, solùm disponere potest de proprietate illius tertiæ partis, retento patri usufructu dum vixerit, consolidando post ejus mortem cum illa tertia proprietatis parte, (ut communissima, ac verissima sententia habet.) Ergo cum similiter parens transiens ad secundas nuptias solùm usumfructum habeat in bonis paternis, ac proprietas filiorum sit: dum filius de 3. bonorum parte testatur, ea tertia pars deducenda quoque erit ex illa proprietate, & ususfructus illius erit apud parentem, dum superstes fuerit: redibitque post ejus obitum ad hæredem illius 3. partis. Sed dicendum est, non deduci ex illa 3. parte proprietatis, sed ex solis bonis propriis filii: & per mortem filii proprietatem, quam habebat in bonis paternis, quam parens ob secundas nuptias amiserat, pertinere omninò ad parentem, qui illa privatus fuerat: juxta ea, quæ nu. 22. diximus, quod valdè diversa ratio sit. In casu enim in argumento allato pater non privatus est proprietate aliqua adventitiorum, quæ ad se pertinere debebat, in favorem filiorum: sed ea bona sunt omninò filiorum, & ad ipsos pertinentia, solumque usumfructum retinet pater ratione patriæ potestatis: & ideò potest filius testari de tertia illius proprietatis parte, reservato tamen patri usufructu dum vixerit. At in casu nostro proprietas, & ususfructus ad parentem jure pertinebant, utpotè qui in illis bonis successit: privatus autem est per secundas nuptias proprietate, in favorem solùm filiorum prioris matrimon. quibus illa reservatur: atque adeò cùm ipsis deficientibus cesset favor ille, consolidatur ea proprietas cum usufructu, atque redit ad parentem, qui ea privatus fuerat. Quod benè docet *Guiliel. Benedict. c. Raynutius, de testam. verb. Et uxorem, decisione 5.* ubi de successione ab intestato, *num. 85.* Quod si in contrarium urgeas. Quamvis jure communi attento filiusfamilias testari non poterat, at concedebatur sibi testari de lucris, quorum proprietatem habet per transitum patris ad secundas nuptias, per textum *auth. de nuptiis, §. Veniant autem, verb. Disponant, & verb. Intestati decedant. junct. l. 2. in princ. ff. de suis, & legit. hæred.* Et tradit *Alexander l. 1. §. Hoc autem, nu. 7. ff. ad Trebell. l. fi. num. penult. C. qui testam. facere possunt*. Sed dic illa jura non simpliciter concedere filio familias potestatem testandi de illis lucris, sed solùm disponendi quibus portionibus inter filios debeat fieri divisio, ut benè tradunt *Jason ea l. fin. n. 3. limitat. 1. Garron. rubr. C. de sec. nupt. in nova edit. nu. 53. pœna 27.*

Tandem id advertendum est. Si parens, qui ad secundas 40
nuptias transiit, & ob id in bonis, quæ ex substantia alterius conjugis habuit, solùm usumfructum retinet, decedat fructibus nondum perceptis, ii fructus pertinebunt ad filios prioris matrimonii, quorum erat proprietas illorum bonorum. Quia usufructuarius non transmittit ad hæredes fructus nondum perceptos, nec illos facit suos, *l. Si fur. & l. Defuncta, ff. de usufructu. l. Si usufructuarius messem, ff. quemadmodum ususfructus amittatur, & §. Is verò, Institut. de rerum divis.* Sic docent *Chassan. in consuetud. Burg. rubr. 6. §. 7. fin. Avendanno responso 5. num. 7. vers. Ex ista conclus. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. lib. 4. numer. 56.*

S V M M A R I U M.

An si filius in testamento vel codicillo relinquat parenti bona, quæ ab altero parente defuncto habuit, vel donet ei inter vivos, teneatur hic parens transiens ad alias nuptias, reservare proprietatem filiis prioris matrimonii? nu. 41.

Quid, si post mortem illius filii transeat ad eas nuptias? nu. 42.

Quid, si filii consentiant secundis parentis nuptiis? nu. 43.

An satis sit taciturnitas, aut tacitus consensus ex aliis conjecturis deprehensus, vel ratificatio matrimonii antea initi? num. 44.

An exigatur consensus omnium filiorum? num. 45.

An satis sit consensus nepotum deficientibus liberis? num. 46.

Quid, si filii sint impuberes, aut jus sibi ipsis competens ignorent: aut tutor nomine ipsorum consentiat? num. 47.

An consensus filiorum excuset parentem à pœnis non in eorum favorem inductis? num. 48.

Quid, si conjux consentiat, ut superstes ad secundas nuptias transeat? num. 49.

An is consensus excuset quoque nubentem infra annum luctus à pœnis? num. 50.

An sat sit etiam tacita conjugis licentia? num. 51.

An sufficiat, si leget aliquid illi secundò conjugato? nu. 52.

An sufficiat facultas ampla disponendi in vita vel in morte de legatis conjugi à se relictis? nu. 53.

An conjuge concedente licentiam transeundi ad secundas nuptias, excusatur alter transiens ad tertias, & ulteriores? nu. 54.

An desideretur simul consensus filiorum? num. 55.

Quid, si conjux concedens licentiam ignoret damnum, quod filii incurrent ex ea licentia? num. 56.

An credendum sit conjugi asserenti rem suam, quam habet conjux superstes, esse huic acquisitam titulo oneroso? num. 57.

An si uxor transiens ad secundas nuptias sit minor, teneatur ad hanc bonorum reservationem filiis prioris matrimonii? nu. 58.

Quid,

Quid, si ii filii moriantur intra pupillarem ætatem? num.59.
An excuset à pœnis licentia Principis ad transeundum ad alias nuptias? numer.60.

41 QUÆSTIO posterior. In quibus casibus parens transiens ad secundas nuptias eximatur ab obligatione reservandi bona ex conjugis defuncti substantia habita, filiis prioris matrimonii? Aliqui casus numerantur à DD. Primus est, Si filius decedens testetur, & instituat parentem hæredem bonorum, quæ à parente defuncto consequutus est: tunc parens ille superstes ad secundas nuptias transiens succedit pleoè in illis bonis quoad proprietatem, & usumfructum: atque potest de illis disponere, sicut de aliis propriis. Constat ex *auth. de nuptiis, collat. 4. § Hinc nos, vers. Si igitur, & auth. Ex testamento, C. de sec. nupt.* ubi hoc expresse deciditur: eaque redditur ibi ratio Quod tunc parens sic institutus bona illa capiat instar cujuscumque extranei hæredis instituti. Sicut ergo ille succederet plenè io proprietate, & usufructu, ita & parens. Et ita tradunt omnes. Atque idem dicendum est, si filius ille per modum legati vel fideicommissi relinquat ea bona parenti. Et constat ex *§. Hinc nos, vers. Si igitur,* ibi: *Ita, & matri relinquens sive institutionem, sive legatum.* Idem, si io codicillo filius parenti relinquat, vel donet ioter vivos. Quod in omnibus his eventibus capit parens ex expressa filii dispositione, instar extraoei, atque adeò militet eadem ratio, quæ in successione testaoentaria. Quæ omnia tradunt *Garron. d. auth. Ex testamento, in nova edit. n.11. & triplici seq. Anto. Gabr. 3. tom. comm. opin. l.3. tit. de secundis nupt. conclus. 3. n.10. & tribus seq.* Et quando per doaationem, docent etiam *Anto. Comez. l.14. Tauri nu.1. Matienzo lib. 5. recopil. tit.1. l.3. gloss. 2. n.15. Azebedo ead. l.3. n.4.*

42 Difficultas autem est, an hoc tantùm procedat, quando filius obiit aote secundas parentis nuptias? Nam *Bald. l. Mater, n.4. C. ad SC. Tertull.* id affirmat. Quia cum filio, obeuoti ante secundas parentis nuptias, oondum sit injuria illata, ea non censetur remissa. Præterea, quia *in l. Mater* hac distinctione utitur, an filius decesserit ante nuptias parentis, an post. Cæterùm tenendum est, eam distinctionem, *d. l. Mater*, esse correctam per *auth. Ex testamento, C. de sec. nupt.* ubi iodistioctè deciditur bona, in quibus parens ex filii testamento successit, non reservari filiis prioris matrimonii, eo transeunte ad secundas nuptias. Quare ita dicendum est, sive ante filii mortem, sive post transierit. Hæc enim dispositio non inoititur remissione filii: tunc enim eo obeunte ante secundas nuptias, ac proinde illarum inscio, non posset locum habere: sed inoititur successione parentis iostar cujuscumque extranei. Sicut expressè ea redditur ratio, *d. auth. Ex testamento.* Quamobrem nil refert, ante postve mortem transierit. Quare ita docent *Bart. auth. de nuptiis, §. Hinc nos, n.1. & auth. de non elig. secundo nub. collat. 1. §. Cum igitur, nu.7.* ubi & *Angelus in princ. n.7. Idem Bald. d. l. Mater n.1 & ibi Paulus nu.2. Cornens num.3. Garron. d. auth. Ex testam in nova edit. notab. n.9. & 10. & notab. 3. nu.21. & notab. 5. nu.22. Gifuentes lib.15. Tauri nu.2. post 4. limit. vers. in secundo casu quando mater. Villalobos in suis commu. opin. lit. B. nu.37. Anto. Gabr. tom. 3. comm. l.3. de secundis nuptiis, conclus. 3. nu.26.*

43 Secundus casus est. Quando filii prioris matrimonii consensum præstitere secundis parentis nuptiis. Huoc casum negat *Sarmiento l.1. select. c.4. num.1. & 2.* & coocludit *n.4.* quamvis filii sint Authores secuodi matrim. parentis, oedum si solùm coosensum præstent, teneri parentem reservare bona illis, nisi expresse dicant se remittere jus, quod in illis bonis babent. Ducitur autem, quòd filii consentieotes secuodis parentum nuptiis effecerint, quod jure divino, & humano efficere debuerunt, ac impediendo peccato obnuxii forent. Succedit ergo regula, oon contradicens actui, qui absque eo geri potest, noo censetur consentire, ac oullum sibi præjudicium parat *l. Cajus,* cum ibi notatis, *ff. de pignor. act. & l. Qua dotis, ff. solut. matr.* & latè *Tiraquell. de retractu lignagier. §.1 gloss. 6. n.149. & seq.* Deinde, quod optimè fecerit filius conseotiens iis nuptiis, ut vel sic suo consuleret honori, evitaos suum dedecus, quod ex inhonesta parentis vita sibi redundaret. Non ergo justum est, ot ex pio facto filius detrimentum patiatur. Tandem, quia hæc reservatio non tam est pœna secuodi matrim. quàm favor filiorum. Nil ergo refert, ut illa cesset, non inferri injuriam filiis conseotieotibus. At oemioem alium negantem inveni: & ideò cum communi omnium sentent. affirmandum est, quoties filii consensere secundis parentis nuptiis, cessare hanc bonorum reservationem. Ducor, quòd hæc reservatio rationem pœnæ babeat: (ut dixi num.10.) & sit inducta ratione injuriæ illis illatæ (ut probavi ou 2.) cessaote injuria per ipsorum consensum (scieoti enim, & volenti non fit iojuria) cessabit quoque pœoa. Nec obstaot rationes contrariæ. Non prima, quia solùm probat scientiam cum taciturnitate ooo ioducere consensum hunc sufficientem. Quod & oos fatebimur num. seq. Non obstat etiam secuoda. Quia licèt filius optimè faciat consentieos, id damnum reportabit. Sicut dominos annuens servi coojugio rem valdè meritoriam facit, ac id tenetur non impedire, cum tameo consentieos id damnum sustineat, ne possit ita liberè servum venundare, ac io domesticis ministeriis detinere. At utrisque integrum est, id damnum cavere, vitando etiam peccatum: ooo contradicendo: nec etiam consentiendo. Quamvis enim teneaotur oon contradicere, at non tenentur consentire. Tandem nec 3. ratio obstat. Quia jam probavimus esse pœnam. Et ideò hanc sententiam sustineot *Gloss. auth. de non elig. secu nub. collat. 1. in princip. ver. Copulantur. Angelus ibi nu.8. & l. Mater, num.5. C. ad Tertull. & repetitione ejusdem legis, nu.4. & 8. Romanus singular. 248. incipientes: Tu scis. Socinus reg. 272. fallentia 1. statim in princ. Dec. l. Nemo fraudare, n.5. ff. de reg. jur. & cons. 206. nu.5. vol.2. Capela cautela 15. Alex. de Nevoc si. nu.7. de sec. nupt. & ibi Prapos. ad fi. Jas. l.2. nu.4. C. de indicta vidui. & cons. 53. num 1. vol.1. Ripa l. Fœmina, in princ. in nova edit. q.14. num.29. C. de sec. nupt. Cremensis singul. 74. Si maritus legavit. Sylvn nupt. l.2. verb. Diviti non est nubendum, nu.76. fi. Paris. cons. 29. nu.81. vol.3. Chassan. in consu. Burg. rubr. 7. §.7. num.1. Jo. Lup. l.32. Tauri n.38. Boerius decis. 185. nu.20. Guilliel. Benedict. c. Raynutius de testam. verb. Qui cum alia, nu.210. Nicol. de Ubaldis de success. ab intest. 2. p. q.4. num.11. Bologa. addit. ad Matthesil. de success. ab intestato n.2. princ. memor. 1. nu.19. Gifuentes l.15. Tauri nu.2. limit.1. Castillo ibi, col. ult. n.15. vers. Unum tamen. Garron. rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. nu.116. remedio 2. ad evitandas pœnas secundo nubentium. Gualdens. de arte testandi, c.6. cautela 18. nu.3. Roland. cons. 81. n.13. vol.3. Groetus repet. l.1. n.90. ff. solut. matrim. Ant. Gabr. t.3. comm. opin. l.3. tom. de sec. nupt. concl. 3. n.36. & concl. 6. nu.3. & concl. 5. nu.33. Simon de Pratis de interpr. ult. volunt. l.1. interpret. 1. circa legata, dub. 10. nu.120. Menoch. cons. 153. nu.13.* multos referens, *vol.2. Padil. l. Cum donationis, nu.5. C. de transact. Perez lib.5. Ordinam. t.5. l. fin. fol. 54. vers. Item tenetur. Matienzo l.5. recop. t.1. l.3. Gloss. 2. n.43. Azebedo ead. t.1. l.4. 36.* Quod est verum etiam quoad pœnas anni luctus, ut dicit *Boer. ibid. n.27.* & dicemus in simili, num.50.

Quidam casum hunc exteoduot, ut sufficiat tacitus filiorum conseosus. Sic *Decius cons. 206. n.4. & 5. vol.2. Paris. Guald. Roland. nu.13. Menoch. n.16. Padill. allegati nu. præc. Ant. Gabr. ead. concl. 1. nu. 34.* Exemplificant *Dec. Roland. n.15. Paris. nu. 84. Menoch.* latè probans, *Ant. Gabr.* diceotes hunc tacitum consensum esse, quando filius nunquam conquestus est de secundis parentis nuptiis, sed semper tacuit. Similiter exemplicaot *Paris. n.84. Roland. nu.18. Ant. Gabr. d. concl. 1. nu.36.* quando filii valdè diligebaot vitricum vel novercam: tunc enim tacitè ratificant, & approbaot matr. secundum præcedens, quod satis est ad evitandam hanc pœnam. Cæterùm ab his omoibus libentissimè recedo, & existimo minimè sufficere præsentiam cum taciturnitate: oec eum tacitum consensum, qui ex dictis conjecturis elicitur. Quod apertè probat prima ratio, quam nu. præc. adduximus ex *Sarmiento.* Deinde, quod in rebus præjudicium infereotibus, qualis est hæc taciturnitas, & non conqueri, non sit signum consensus. Et ita teoent *Ripa, Garon. nu.118. vers. Sed an sufficeret, Perez, Azebedo, nu. præc. allegati.* Qualis verò consensus tacitus sufficiat, dicam nu.51. 44

Exigitur tamen consensus omnium filiorum, de quorum successione tractatur. Quare si aliqui annuaot, alii verò renuant, evitabit parens secundò coojugatus pœnas, quoad annuentes solos, quibus non tenebitur reservare proprietatem bonorum ex substantia parentis defuncti acquisitorum: secus tamen erit quoad renuentes. Quia cùm de omnium præjudicio tractetur, omnium consensus desideratur: oec consensus quorumdam dissentientibus nocere potest. Sic *Garronis,* latiùs probans, *rubr. C. de secund. nupt. remedio 2. ad evitandas pœnas, in nova edit. nu.122. Perez lib.5. Ordinam. tit.5. l. fin. col. antepenult. Azebedo lib.5. recop. tit.1. lib.4. num.36.* 45

Quòd si superstitibus oepotibus filii decesserint, satis esset nepotum coosensus. Tum, quia suorum parentum personam repræsentant: ac io ipsorum favorem cedit reservatio Tum etiam, quia sicut superstitibus nepotibus, nec consensum præstantibus secundis nuptiis, incurruntur dictæ pœnæ: ita ipsis coosentieotibus vitari debent. Sic tradunt *Garronis n.117. vers. Sed an id. Perez l. fi. fol. 54. vers. Item tenetur, nu. præc. relati. Menoch. cons. 155. nu.22. & 31. vol.2.* 46

Exigitur verò ut filii vel nepotes sint puberes, & certiores facti coosentiant. Non enim impuberum consensus tanquam in ætate consilii ignara præstitus sufficeret. Sic docent *Boer decis. 185. nu.23. Baeza de non melior. fil. c.10. n.57.* Nec sufficier licentia tutoris, atque cooseosus ab ipso præstitus. Cùm sit valdè præjudicium ioferens pupillis, ut latè probat *Garron. rubr. C. de sec. nupt. in nova edit. remedio 2. contra pœnas secundo nubentium, n.122. vers. An si filii.* Quamvis sufficere tutoris licentiam affirmet *relato Bertrando, Ant. Gabr. 3. t. comm. opin. l.3. t. de secund. nupt. concl. 1. num.36.* Sed potest meritò dubitari, an desideretur filios puberes consentieotes secundis parentis nuptiis, nosse jus reservationis bonorum, quod amittunt, eo consensu præstito? Et pro foro externo videtur id minimè desiderari. Qnia ea ignorantia est juris, quæ in eo foro minimè excusat, *reg. Ignorantia, de reg. jur. in 6.* Cum autem ea excuset io foro conscientiæ (ut probabo l.10. disp 32. nu.10.) videtur in eo foro desiderari scientiam hujus juris. Remissio enim liberam remittendi voluntatem petit, quam ignorantia tollit. At conseosus ille in tantùm excusat, in quarum est quædam remissio juris competentis ipsis filiis. Verùm existimo non desiderari scientiam illius juris. Quia cessatio hujus pœnæ, dom filii consentiunt, oon iooititur tacita remissione filiorum: sed cessatione causæ, quæ est iojuria filiis irrogata (ut probavi n.43.) quæ nullatenus scienti secundas inire nuptias, & liberè coosentienti infertur. 47

Tan-

48 Tandem circa hunc casum observandum est, hunc filiorum consensum minimè eximere à pœnis, quæ non in filiorum favorem statutæ sunt, ut in simili probavimus n.38 ubi, quæ pœnæ sint hæ, explicuimus. Quamobrem si vir legatum relinquat uxori, sub conditione abstinendi à secundis nuptiis, nil operabitur consensus filiorum, nec expressa remissio. Quia talis injuria per transitum ad secunda vota, contra expressam testatoris voluntatem, irrogatur principaliter ipsi testatori, ipsiusque favorem concernit conditio illa. Unde dicta filiorum licentia operatur in pœnis legalibus concernentibus filiorum favorem, ac in bonis absque ea conditione relictis. Sic *Garrens rubr. C. de sec. nupt. in nova edit. remedio 2. contra pœnas secundò nubentium, num. 123. vers. Pone si conjux.*

49 Tertius casus est. Si conjux defunctus consensum præstet, ut superstes ad secundas nuptias transeat: tunc enim evitabit hic pœnas, & subinde non tenebitur ad prædictam bonorum reservationem filiis prioris matrimonii. Hunc casum sicut, & præcedentem negat *Sarmiento lege 1. select. c. 4. n 3.* ductus rationibus, quas retuli & solvi n 43. Et dicit exigi, ut expresserit conjux velle superstitem eximi à pœnis, si ad secundum conjugium migret. Et *Gloss auth. de nuptiis, in princip. verb. Sive vir, collat. 4.* quam pro se referunt Authores contrariæ sententiæ, potius favet huic, ait enim hanc pœnam cessare, si conjux dicat: Nolo superstitem amittere bonorum proprietatem. Et eodem modo id dicit *Angelus de Perusio repetit. l. Mater, nu 4. C. ad Tertull.* At minimè recedendum est à communi ferè omnium sententia, asserentium sufficere consensum conjugis defuncti secundis nuptiis superstitis præstari, ut hic evitet pœnas, & hanc bonorum reservationem. Quod eæ pœnæ statutæ sint ob injuriam conjugi illatam, quæ ipso consentiente cessat (ut in simili diximus nn. 42.) Sic tradunt *Bald. cons. 42. ad evidentiam, num. 1. vol. 3. & l. Filium quem, nu. 4. C. familia hercis. Et ibi Paul nu. 3. in princ. Jas. nu. 13. & auth. Cui relictum, n 5. C. de indicta vidui. Prapos. c. fi. n. ult. de secu. nupt. Rom singul. 248. & cons 219. n. 5. Socin. reg. 272. nu. 2. fallentia 1. Decius c. Ecclesia, in nova edit. nu. 123. de const. & rubr. C. de secund. nupt n. 7. & 8 Et ibi Garron. in nova edit. remed. 1. contra pœnas secundo nubentium, nu. 112. & l. 1. n. 80. & 82. C. eod tit. Guillel. Benedict. cap. Raynut. de testam. verb. & uxorem, decis. 5.* ubi de successione ab intestato, *nu. 90. & verb. Qui cum alia, nu. 193. Boer. dec. 185. nu. 21, Chassan. in consuet. Burg. rub. 7. §. 7. nu. 1. Sylva nuptialis, l. 2. verb. Diviti non est nubendum, nu. 76. Jo. le Lupus l. 31. Taur. nu. 38. Cifuentes l. 15. Tauri nu. 2. limit. 2. & Ibe Castillo col. ult, nu. 5. vers. Unum tamen. Cremensis singul. 74. Si maritus legavit, Paris. cons. 29. n. 83. & 86. vol. 3. Roland cons. 62. nu. 26. vol. 1. & cons. 81. nu. 13. vol. 3. Ant. Gom. l. 14. Tauri n. 6. Villalobos in comm. opin. lit. B nu. 36. Ant. Gabr. 3. t. comm. l. 3. tit. de sec. nupt. concl. 1. nu 31. & concl. 3 nu. 35. & concl. 6. n. 2. Simon de Prasis de interpret. ult. vol. l. 1 interpret. 1. circa legata, dub. 10 num. 118. Perez lib. 5. ordin. t. 1 l. fin. ad fi. Gutier. l. Nemo potest, num. 17. ff. de legat. 1. Matienzo lib. 5. recopil. t. 1. l. 3. Glossa 2. nu. 43. Azebedo eod. t. 1. lib. 4. num. 37.*

50 At non conveniunt hi DD. circa pœnas viduæ intet annum luctus nubenti statuta. Quidam enim censent non sufficere consensum viri, ut eæ pęnæ remittantur, quod testatoris voluntas contra bonos mores disponentis sit nullius momenti. At nubere intra annum luctus est contra bonos mores jure civili inductos, *l. 1. C de sec. nupt.* ibi: *Ne in his quidem correctionem morum.* Atque ita tenent *Bald. ea l. 1. num. 6. Prapasit. Socin. Roman. utroque loco. Jason utroque loco. Guillielmus Benedictus utroque loco, allegati num. praced.* At tenendum est contrarium. Quia militat eadem ratio cessationis injuriæ viri, ob quam prædictæ pœnæ statutæ sunt. Cùm enim secundò nubere nullo pacto delictum sit, non potest dici eas pęnas verè ob delictum indictas esse: sed ob festinatam viri injuriam, qua cessante per prædictam licentiam, non est contra bonos mores sic nubere. Et ita tenent *Paulus l. Filium quem, n. 3. in princ. C. familia hercisc unde. Decius rub. C. de sec. nupt n. 8. Ripa l. Fœmina, in princ. q. 13. nu. 27. in nova edit. C. eod. tit. Boer. decis. 185. nu. 27. Garren. C. de sec. nupt. in nova edit. l. 1. n. 81. & duplici seq. Ant. Gabr. concl. 1 nu. 32. Perez. & Gutier. allegati n. praced. Et Jo. Lup.* in hanc Inclinant, *l. 31. Tauri, nu. 39.* dicit enim se dubitare de veritate contrariæ sententiæ. At hodie nil refert utra opinio verior sit, (ut benè advertit *Boerius eod. nu. 27.*) cùm nullæ sint pęnæ intra annum luctus nubentibus, sed jure canon. corrigantur, ut probavi disp. 87. num. 23.

51 Affirmant verò quidam satis esse licentiam expressam vel tacitam viri, vel uxoris, ut alter conjux superstes transiens ad secundas nuptias evitet pœnas. Sic *Boerius decis 185. nu. 27. Guillel. Benedict. c. Raynutius, de testam. verb. Qui cum alia, nu. 207. Rolan. cons. 62. nu. 27. l. 1. & cons. 81. nu. 13 l. 3. Simon de Prasis de interpret. ult. vol. lib. 1. interpret. 1. circa legata dub. 10 num. 118. & 120.* At non existimo hoc sufficere, (ut in simili dixi nu. 44.) nisi conjecturæ taciti illius consensus valdè aperte sint, ita ut de ejus voluntate dubitari nequeat, ut contingit in casu num. sequenti proponendo.

52 Hinc deducitur, conjuge legante aliquid conjuge superstite, casu quo transeat ad secundas nuptias, conjugem superstitem habiturum id legatum plenè quoad proprietatem, & usumfructum, nec tenetur transiens ad secundum matrimonium aliquid reservare filiis primi, quod ea sit licentia transeundi impunè quoad illud legatum. Sic *Bald. l. 1. nu. 6. C. de secund. nupt. Jason l. Filium quem, nu. 13. C. familia hercis. Franciscus Cremensis singul. 74. Guillielm. Benedict. Simon de Prasis, n. 120. allegati n. praced. Chassanaus in consuetud. Burgundia rubr. 7. §. 7. n. 1. Sylva nuptiali lib. 2. verb. Diviti non est nubendum, n. 77.* Temperant *Bald. Jason, Guillielm. Benedictus*, si post annum luctus ea uxor transeat ad secundas nuptias: nam si intra annum luctus, nequit vir remittere pœnam statutam, *l. 1. C. de secund. nupt.* nempè, ut perdat id legatum quoad proprietatem, & usumfructum. Sed jam n. 50. hanc limitationem rejecimus.

Secundò deducitur, non esse indicium sufficiens hujus taciti 53 consensus, si vir concedat uxori facultatem amplam disponendi in vita, vel in morte, de legatis à se relictis: quare non obstanti ea facultate, si transeat ad secundas nuptias, non poterit de proprietate illius legati disponere, sed filiis prioris matrim. reservabitur. Tum, quia in generali concessione non veniunt casus speciali nota digni: & de quibus disponens, si cogitasset, non esset verisimiliter dispositurus, *c. fin. de offic. vic. in 6.* Tum quia his verbis expressum fuit, quod tacitè inerat de jure communi. Sic *citatis Fulgosio & Bertrand.* docet *Ripa l. Fœmina, in princ. in nova edit. q. 12. n. 27. C. de secund. nupt. Ant. Gabr. t. 3. comm. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 1. num 11.*

Sufficit autem licentia concessa à conjuge transeundi ad se- 54 cundas nuptias, ut ille superstes possit impunè transire ad tertias, & ulteriores, unde si conjux leget uxori aliquid, quamvis transeat ad secundas nuptias, plenè consequetur uxor, ad quascumque transeat. Quia vir consensum præstans secundis nuptiis, censetur injuriam remittere sibi inferendam ex alienis nuptiis, quæ injuria semel remissa perpetuò durat, *l. Si non convivii, C. de injuriis.* Sic *Ripa rubr. C. de secund. nupt. n. 13. vers. Contrarium videtur verius.*

Sed dubitari jure optimo poterit, an satis sit licentia à conju- 55 ge concessa transeundi ad secundas nuptias, an potiùs requiratur simul consensus filiorum, *Corrasius lege 3. miscellan. cap. 1. nu. 12.* sustinet simul exigi consensum filiorum. Quia injuria irrogatur filiis, & sequitur illius detrimentum, cum priventur proprietate. At pater nequit suo consensu præjudicare filiis. Et hanc sentent. dicit non ratione destitui *Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 4. n. 37.* quamvis dicat communem sententiam esse servandam. Alii sentiunt paternum consensum solùm nocere filiis, quando hæredes patris sunt, secus si non sint hæredes. Sic *Ripa l. Fœmina, in princ. C. de secund. nupt. q. 11. nu. 25.* Sed dicendum est, sufficere solius viri consensum in secundas uxoris nuptias, vel è contra. Quia potest pater afferre præjudicium filiis, ex quo eis solùm in quandam consequentiam ob illatam viro injuriam acquiritur proprietas dictorum bonorum, ut benè ait *Menochius cons. 153. num. 33. in solut. ad 3. v 2.* Et ita tenent *Decius rubr. C. de secundis nupt. nu. 8. Garronus ead. rubr. remedio 1. ad evitandas pęnas secundo nubentium, n. 12.* & addit sufficere hanc licentiam non tantùm in bonis, quæ immediatè habuit conjux ab alio conjuge, sed etiam in iis, quæ habuit ab ipso, medio filio, cui successit. Sed *idem met Garronus ibi* 115. dicit non satis esse solùm consensum paternum, ut evitet mulier secundò nubens pœnam *l. Hac edictali, in princ. C. de secund. nupt.* nempè, ne possit relinquere secundo viro plusquam uni ex filiis prioris matrim. cui minus reliquit. Quia ea pęna est principaliter, & omninò in favorem filiorum prioris matrimon. nec procedit à bonis viri, nec aliquo pacto concernit ejus bona, sed ipsius secundò nubentis. Sed *Decius dict. rubr. n 8.* videtur ab hac limitatione recedere, dicens posse dici, principaliter esse injuriam illatam viro, & ob eam privari viduam transeuntem ad secundas nuptias ea facultate: quare cessare pęnam cessante injuria per consensum viri. Et hoc magis placet. Quia communis Doctorum sententia, quam nu. 49. retuli, vult indistinctè saltem pęnas post annum luctus impositas remitti, inter quas hæc annumeratur.

Sed an habeat locum hæc cessatio pęnarum consensu præsti- 56 to per virum ignarum juris per consensum amissi, dic ut dixi in simili, num 47.

Ex his omnibus infertur, credendum esse conjugi donanti ali- 57 qua, quæ alter ab ipso acquisivit, non titulo lucrativo, sed oneroso acquisisse: credendum: (inquam) ad eum effectum, ne transiens ad secundas nuptias teneatur ea bona reservare filiis prioris matrim. Quia sola ejus voluntas satis est, ut alter liberè acquirat, & absq; hoc reservationis onere. Sic aliis citatis docet *Simon de Prasis de interpret. ultim. volunt. l. 1. interp 1. circa legata, dub. 10. n. 121.*

IV. Casus est, quando fęmina transiens ad secundas nuptias est 58 minor. Tunc enim non amittit proprietatem per transitum ad secundas nuptias, nec tenetur eam filiis prioris matrimonii reservare. Sic traduot *Socin. reg. 272. n. 3. Boer. decis. 185. fin. Villalob. in suis comm. opin. lit. B. n. 30. Ant. Gabr. 3. t. com. opin. l. 3. t. de sec. nupt. concl. 1. n 46.* Sed contrarium tenendum est, quod nullo jure probetur hæc limitatio. Adde hic tractari non de damno vitando, sed de lucro captando, in quo eventu minor ętas nil proficit. Et ita tenent *Cifuentes l. 15. Taur. n. 2. limit. 3. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 4. n. 38.* quamvis aliquantulum trepidè id affirmet *Cifuentes*, ait enim hoc esse verius, at casum esse dubium, & cogitandum.

Quintus casus est. Quando filius moritur post ætatem pupil- 59 larem, tunc enim parens illi succedens in bonis paternis non tenetur ad hanc reservationem, quæ solùm habet locum filiis intra pupillarem ætatem decedentibus. Ita sentire videtur

Pom-

Paulus l. Omnem, nu. 2. C. ad Tertull. sed verè id non dicit, sed in alio casu loquitur. Quamobrem dicendum est, locum esse huic reservationi, sive intra sive post ætatem pupillarem filius decedat. Quod constat ex *auth. de nupt. collat. 4. §. Hinc nos, vers. Si igitur*, ubi discrimen constituitur, an mater succedat filio ex testamento, an ab intestato: & deciditur tantum esse locum huic reservationi, quando ab intestato succedit. Ergo supponitur capacitas filii ad testandum, cùm privatio habitum supponat. Et ita docent *Cifuentes l. 15. Tauri, nu. 2. limit. 4. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. lib. 4. n. 41.*

60 Ultimus casus est. Si conjux de licentia Principis ad matrim. transeat, tunc enim eximitur ab hac bonorum reservatione. Probæ ex *l. Solet, 10. ff de his, qui notantur infamia*, ibi: *Solet a principe impetrari, ut intra legitimum tempus mulieri nubere liceat.* Ubi *Glossa verb. Liceat*, ait eam non incurrere tunc pœnas secundarum nuptiarum. Et ita docent *Angel. repet. l. Mater, num. 5. C. ad Tertul. Decius l. 1. n. 20. & 21. C. de secund. nupt. Garron. rubr. C. eod. t. in nova edit. remedio 5. contra pœnas secundò nubentium, n. 128. Ant. Gomez* alios referens, *l. 15. Tauri, n. 6. Bovrius decis. 185. nu. 25. Anton. Gabr. t. 3. commun. lib. 3. t. de secund. nupt. concl. 1. n. 45.* Quod si opponas *Glossam cap. Rescriptum, verb. Patentis, 25. qu. 2.* quæ intelligit *d. l. Solet*, ut licentia à principe concessa nubendi intra annum luctus, solam remissionem infamiæ, & cæterarum pœnarum illius anni operetur, non autem pœnarum quæ sunt in filiorum favorem, quod privilegium à principe concessum intelligatur absque præjudicio tertii. At dicunt *Decius & Garronis* hodie non posse procedere attento jure canon. Quia cum illud abstulerit pœnas illius anni luctus, si de illis solis intelligeretur privilegium, nil operaretur, cùm tamen verba privilegii debeant aliquid operari, *c. Si Papa, de privileg. in 6.*

D I S P U T A T I O XC.

Utrùm pœnæ conjugi transeunti ad secundas nuptias statutæ locum habeant in vidua fornicante, nec jure canonico tollantur?

S U M M A R I U M.

Pœnæ hæ non sunt correctæ, quatenus afficiunt fœminā fornicantem, n. 1.
Vidua semel fornicans anno luctus perdit legatum à viro relictum, ac incurrit omnes pœnas nubentium intra illum annum, n. 2.
Quid, si intra illum annū alii nubat, & sic nupta eo anno fornicetur? n. 3
Quid, si post annum luctus vidua fornicetur? Refertur opinio, n. 4.
Proponitur sententia Authoris, n. 5.
An attento jure regni Castellæ vidua fornicans post annum luctus incurrat eas pœnas? n. 6.
An vidua quandocumque fornicans subiiciatur pœnis post annum luctus statutis, & quid de amasio cum illa fornicanti? n. 7.
An luxuriosè vivēs amittat lucra constante matrimonio acquisita? n. 8.
An amittat dotem? n. 9.
An in foro conscientiæ vidua hæc amittat illa lucra & legata, patiaturque alias pœnas, nō expectata judicis sententia? Refertur opinio, n. 10.
Refertur Authoris sententia. Et explicatur quando censeatur dispositum quod testator si meminisset, disposuisset, n. 11.
An viro instituente uxorem usufructuariam, dum honestè & vidua vixerit, legantique ei centum, cum secundò nupta fuerit, obtineat hoc legatum, si prius vitam luxuriosam ducat, & post nubat, n. 12.
An alteruter conjux fornicans viduus effectus, teneatur reservare bona, ex substantia defuncti acquisita filiis prioris matrimonii, perinde ac si ad secundas nuptias transiisset? Refertur opinio, n. 13.
Sententia Authoris, n. 14.
An vidua fornicans, vel tactus inhonestos patiens, amittat filiorum tutelam? Refertur quædam sententia, n. 15.
Proponitur sententia Authoris, n. 16.

1 PRæmittendum est ut ferè certum, quamvis pœnæ fœminis secundò nubentibus intra luctus annum statutæ, sint canonico jure correctæ (ut diximus disp. 87. nu. 23.) minimè tamen eas correctas esse, quatenus comprehendunt conjugem viduam fornicantem, quod jura canonica voluerint favere secundis nuptiis tanquam licitis, ne earum libertas impediatur. Quam rationem reddit textus, *c. fi. de secund. nupt.* pœnas illarum delens. At quis dicat voluisse quoque viduis fornicationis omni jure reprobatæ reis opitulari? Et ita docent *Cardin. c. fi. nu. 2. qu. penult. de secund. nupt. & ibi Alexan. de Novo, num. 16. Albert. auth. eisdem pœnis, n. unic. C. de secund. nupt. & ibi Garronis in nova edit. nu. 4. & 18. & rubr. C. eod. t. n. 24. pœna 12. fi. & nu. 66. pœna 29. vers. Plus dico, & l. 1. n. 14. 19. 31. 32. Decius eod. l. 1. num. 3. Angel. auth. de restit. & ea quæ parit, §. Unum, num. 6. Nicol. Arelatanus l. Generaliter, §. 5. num. 20. C. de secund. nupt. Guillelm. Benedict. cap. Raynutius, de testam. verb. Qui cum alia, num. 200. Berojus cons. 32. num. 13. vol. 2. Rolandus cons. 86. num. 45. vol. 2. Ant. de Rosellis de success. ab intestato, num. 195. (habetur tom. 8. tract. p. 1.) Montalu. lib. 3. fori, t. 1. l. 13. verb. Pierda. Acosta c. Si pater, 1. part. verb. Legavit, num. 34. de testam. in 6. Jul. Clarus l. 5. recept. §. Stuprum, num. 6. Ant. Gabr. 3. tom. comm. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 3. num. 12. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 9. lib. 5. gloss. 1. n. 5. Surdus de alimentis, t. 7. q. 23. num. 4. & 5.* Quamvis unus *Cornæus* (quem ego viderim) clarè significet, *l. Fideicom. nu.* 4. *vers. Et ex prædictis, C. de fideicom.* esse correctas has pœnas, quatenus etiam viduam fornicantem afficiunt.

Difficultas autem gravis est, quales pœnas ex statutis secundò nubentibus incurrat vidua fornicans? Et quidem constat inter omnes Doctores pœnas statutas, *l. 1. C. de secund. nupt.* quas latè retuli disp. 87. fęminis intra annum luctus nubentibus, incurri à fęminis, quæ intra eundem annum post viri mortem fornicantur: ac proinde hujusmodi viduas amittere ante nuptialem donationem, & quicquid ex virorum liberalitate consequutæ sunt: ut si eis aliquid legarunt, constat ex *auth. de restit. & ea quæ parit, §. fi.* ibi: *Sancimus si quid tale contigerit, & ante luctus tempus pepererit mulier circa decimum anni, ut indubitatum sit, sobolem non ex priori consistere matrimonio, modis omnibus eam privari ante nuptiali donatione, & secundùm proprietatem, & secundùm usum: subdendam quoque aliis omnibus pœnis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legit. celebrasse nuptias. Non enim aliquid amplius habebit castitate luxuria.* Ubi quamvis textus videatur petere partum viduæ intra eum luctus annum; attentè tamen inspectus non petit, sed solam fornicationem (quam in vidua textus ille & communiter Jurisperiti stuprum vocant.) Quod vel apertè inde colligitur, quod is textus petat sobolem eo tempore nasci, ut indubitatum sit eam non esse ex marito genitam: & ita solùm petere id videtur, ut evidenter constet fornicatio viduæ. Cui enim usui esse posset partus à lege ponderatus, qui citra omne dubium non sit ex viro? Præterea, quia textus ille statim subdit hæc verba, *Sed subiiciatur quidem & ipsa pœnis, periculumque sustineat etiam circa spem scripturæ propter stuprum.* Quod idem non obscurè significat ratio reddita in eodem textu, ibi: *Non enim aliquid amplius habet castitate luxuria.* Si enim id non procederet in fornicatione admissa absque partu, jam luxuria admissa quid amplius castitate haberet? Cùm eæ pęnæ incurrantur propter secundas nuptias, quæ castæ sunt: & non incurrerentur propter fornicationem. Atque ita docent *Glossa auth. Eisdem pœnis verb. Parit, C. de secund. nupt. & ibi Bald. paulo post princip. Salicet. statim in princ. Garron. in nova edit. ibi, notab. 2. num. 3. Azo sum. t. de secund. nupt. n. 5. Alex. de Novo c. fi. n. 15. vers. Quæro ultimò, de secund. nupt.* & Doctores quos statim referam, dicentes ob unicam fornicationem eas incurri. Et clariùs id decidit *l. rec. 3. tit. 12. p. 4.* ubi de vidua intra annum luctus nubente sic dicitur: *Deve perder las arras, è la donacion que le fizo el marido finado, è las otras cosas que le ouiesse dexadas en su testamento, è deve las de aver los fijos que fincaren del, è si fijos non dexare, los parientes que uvieron de heredar lo suyo. Esse mesma pena deve aver si ante que passasse el año fiziesse maldad de su cuerpo.* Et quamvis plerique Authores tractantes quando vidua incurrat has pęnas, dicant viduam Incontinenter sive luxuriosè viventem eas incurrere: & sic videantur petere consuetudinem fornicandi: quod vita inhonesta & luxuriosè importat (ut num. 8. probavimus.) Hi sunt *Bart. l. His solis, C. de revoc. donat. Abb. c. Uxoratus, num. 2. de convers. conjug. & ibi Anchar. num. 1. Ripa l. fi. qu. 26. n. 68. C. de revoc. donat. Decius lib. 1. n. 3. C. de secund. nupt. Angel. de Aretio Instit. de legitima patron. tutela, §. fi. in fi. Hippol. l. unic. num. 56. C. de raptu virg. Joan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 67. n. 3. Berojus cons. 32. nu. 11. & 13. vol. 2. Rosella ver. Adulterium, n. 8. Natta expos. c. Quamvis pact. de pactis, in 6. n. 365. Barbat. c. Ex parte B, de fo. compet. col. 1. num. 2. vers. Ego limito, Garr. rubr. de secund. nupt. in nova edit. pœna 28. n. 59. vers. Ex quo infero. Auil. proœm. c. Prætorum, gl. 1. num. 41. Gom. Arias l. 13. Tauri n. 3. Ant. Gom. l. 24. Taur. nu. 17. Pinell. l. fi. 18. C. de bonis matern. Menchaca l. 2. de success. creat. §. 12. nu. 39. Tello l. 6. Taur. num. 21. Villal. in suis comm. opin. lit. B. num. 31. & lit. M. num. 244. Ant. Gabr. tom. 3. comm. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 8. num. 1. Surd. de alim. c. 7. qu. 24. n. 2. Angul. de melio. l. 2. gloss. 1. n. 6.* At re vera non intendunt desiderari consuetudinem, sed unicam fornicationem appellant vitam inhonestam. Quod inde patet, quia textus, *§. fi. auth. de restit. & ea quæ parit*, cui ipsi innititur, de unico stupro loquitur, ut constat ex illis verbis, ibi: *propter stuprum*, & quia unica fornicatio sufficit ad prolis partum, & *l. 3. t. 12. part. 4.* nuper citata explicans illud authenticum, ait *Fiziere maldad de su cuerpo* Quę verba unicum fornicationis actum sonant. Quod idem denotat ratio reddita eo. §. fi. ibi: *Non enim aliquid amplius habebit castitate luxuria.* Præterea, quia major injuria infertur viro, ac citius ejus memoria aboletur fornicando semel: eademque incertitudo prolis, quæ ex secundo matrimonio ita accelerato sequeretur, subsequitur etiam ex unica fornicatione. Atque ita de unica fornicatione clarè loquuntur *Glossa & DD. proximè citati*, qui *illud auth. eo §. fi.* petens prima facie partum viduæ, explicant intelligi de stupro absque partu, vel cum illo. Et idem videntur sentire alii DD. asserentes viduam ob stuprum subdi illis pęnis. Hi sunt *Anchar. c. fi. n. 6. fi. de secund. nupt. & ibi Card. num. 2. qu. 2. Alex. de Novo, n. 15. vers. Quæro ultimo. Præpos. col. pen. num. 3. fine, & cap. Tanta, q. 9. n. 16. qui filii legitimi. Corn. l. Fideicommissum, n. 3. vers. Et ex prædictis, C. de fideicom. Joan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & ux. §. 11. n. 7. Guillelm. Bened. c. Raynut. de testam. verb. Qui cum alia, n. 191. Garr. l. 1. in nova edit. n. 73. vers. Et plus dico, C. de secund. nupt. Montal. l. 13. verb. Pierda, t. 1. l. 3. fori, Roland. cons. 86. n. 42. vol. 2. Jul. Clarus l. 5. recept. in pract. crim. §. Stuprum num. 6.* Atque hæc duo confundunt, nunc appellantes viduam fornicantem, nunc luxuriosè & inhonestè viventem, alii Authores. Nam *Anchar. cap. Uxorem, n. 1. de convers. conjug. Nicol. Arelatan. l. Generaliter, §. 5. n. 20.*

C.de secund.nupt. Garr. l.1. in nova edit. n.30. C.eo tit. Joan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & ux. §.67. n.3. Ant. Gomez l.14. Tauri, nu.17. Molin. l.1. de primog. c.9. n.54. Surd. de alimentis, t.7. q.24. n.12. & num.6. loquuntur de vidua inhonestè viventi, & tamen iidemmet Anchar. c.fi. qu.1. nu.6. fi. de sec. nupt. Nicol. Arelatan. and. qu.5. nu.24. vers. sum & versic. & vers. Ex quibus restat. Garron. ead. l.2. nu.73. Ant. Gomez l.53. Tauri fi. Surd. ead. q.24. n.13. & 16. Molin. eo c.9. num.50. loquuntur de vidua fornicante, ubi tanquam synonyma in his pœnis incurrendis confundunt illa duo. Et Rolan. cons.86. n.45. vol. 2. & n.42. relatis pœnis, quas ait incurrere viduam fornicantem intra annum luctus, ait n.43. incurri ob vitam luxuriosam: ubi quod duobus numeris præcedentibus appellarat fornicationem, vocat vitam luxuriosam, quasi hæc duo confundens. Et nu. 45. clarius hæc confundit, sic loquens: Si vidua post annum luctus stuprum committat, seu luxuriosè vivat. Et Ripa l. Fœmina, in princ. in nova edit. q.15. n.31. C. de secund. nupt. apertissimè hæc confundit, sic loquens: Omnes pœna contra secundò nubentes consentur imposita contra inhonestè viventes. Nam vidua propter stuprum digna est acerbiori pœna, quàm ob secundas nuptias. Et Jul. Clar. l.5. recept. §. Stuprum, eodemmet n.6. hæc confundit, nunc dicens viduam incontinenter viventem, nunc fornicantem. Et in propriis terminis docent sufficere unicam viduæ fornicationem intra annum luctus admissam ad eas pœnas incurrendas. Acosta dicens id esse indubitatum c. Si pater, 1. p. verb. Legavit, nu.40. de testam. in 6. Cov. 4. decret. 2. p. c.7. §.6. in edit. n.12. fi. Joan. Garcia de conjugali acquæst. n. 45. Matienzo lib.5. recop. tit.9. l.5. gloss.8. n.5. Barbosa lib.2. p.1. in princ. n.67. ff. solut. matrim.

3 Hoc tamen temperandum est, nisi eo anno luctus, quo fœmina illa fornicatur, jam secundò nupserat ante fornicationem illam admissam, tunc enim non perdit accepta ex prioris viri liberalitate, nec alias pœnas anni luctus incurrit. Quia jam non censetur esse in eodem matrim. Sic allegata quædam doctrina Andreæ de Isernia, & Nicolai de Neapoli, docet Garron. lib.1. in nova edit. n.1.84. & 75. C. de secundis nuptiis.

4 At difficultas potissima eò pertinet, quando post annum luctus fornicatur vidua, an subiiciatur his pœnis, aut saltem illis, quæ statutæ sunt transeuntibus ad secundas nuptias, post annum luctus (quas retuli latè disp. 88.) Qua in re quidam DD. valdè strictè loquuntur, dicentes pœnas jure secundis nuptiis statutas incurrere viduam fornicantem, non aliter quàm si secundò nupsisset; nec esprimunt, an loquantur de omnibus pœnis, an de solis anni luctus: nec an fornicatio sit admissa anno luctus, an postea: atque ita sine ulla distinctione loquuntur tam de pœnis incurrendis, quàm de fornicatione admissa. Potestque probari, quia licèt textus auth. de restit. & ea quæ parit, §. fi. decernens viduam fornicantem anno luctus incurrere pœnas nubentium eo anno, limitatè loquatur de pœnis, ac de tempore fornicationis admittendæ: at ratio ibi reddita est universalis, ac amplectitur universas pœnas, omneque tempus: nimirum, Ne plus habeat castitate luxuria. Quia nubens post annum luctus incurrit pœnas post id tempus statutas. Secundò potest probari ex l. His solis, 7. C. de revoc. donationib. ubi postquam statutum est fœminam transeuntem ad secundas nuptias non posse revocare donationem ratione ingratitudinis: sic dicitur in fine: De cæteris autem, quæ portentosa vilitatis abjecta quæ pudicitia sunt, satis etiam tacitè cautum putamus. Quis est enim qui his aliquid arbitretur tribuendum esse? cùm etiam illis, quæ jure secundas tantùm contraxerunt nuptias, nihil ex his privilegiis tributum esse volumus? Ubi Gloss. verb. Volumus reddit rationem, ne amplius habeat castitate luxuria. Et confirm. quia c. Uxoratus, de convers. conjug. æquiparantur velle ad secundas nuptias transire: & incontinenter vivere, quod ad hoc ponderat ibi Abbas n.2. Sic docent Bart. d. l. His solis, fi. & ibi Salicet. num.1. Ripa l. fi. qu.26. n.98. C. de revoc. donat. & l. Fœmina in princ. in nova edit. q.15. n.31. C. de sec. nupt. Angel. de Aretio Instit. de legit. patronor. tutelis, §. fi. in fi. Garron. rubr. C. de sec. nupt. in nova edit. pœna 28. n.59. vers. Ex quo infero. Hippolyt. l. un. nu.56. C. de rapt. virg. Burbatius c. Ex parte, de foro compet. col.1. nu.2. vers. Ego limito. Sylva nuptialis l.2. ver. Seni non est nubendum, num. 46. immò exprimit fœminam luxuriosam incurrere omnes pœnas sive intra annum luctus sive post illum indictas secundò nubentibus. Jo. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §.67. num.3. Gomez. Arias l.13. Taur. num. 3. Pinell. l. fi. num.18. C. de bonis matern. Minchaca l.2. de success. creat. §.12. num.39. Villalob. in comm. opin. lit. B. num.31. & lit. M. num. 244. Ant. Gab. t.3. comm. opin. l.3. t. de sec. nupt. concl.8. num 1. Angulo de meliorat. l.2. gloss.1. num 6. Azebeda lib.5. recop. t.1. l.4. num.10. Surdus de alimentis, t.7. qu. 24. num.12. qui explicat verius esse eam viduam post annum luctus fornicantem perdere legatum factum à marito, & ad §. fi. auth. de rest. & ea quæ parit, ubi deciditur huic pœnæ subdi viduam anno luctus fornicantem, respondet nu. 16. ob facti contingentiam loqui de stupro commisso intra luctus tempus, & ideò non excludere quin idem sit in commisso post annum illum luctus.

5 Cæterum multo probabilius est, attento jure communi, viduam post annum luctus fornicantem non subiici pœnis statutis viduæ intra annum luctus nubenti: ac proinde non amittere legata, sibi absolutè & sine conditione relicta, vel donata à viro. Probatur, quia textus §. fi. auth. de restit. & ea quæ parit, eam pœnam imponens loquitur expresè de vidua intra annum fornicanti: neque est eadem ratio de fornicanti post illum. Quod sit multo gravior injuria mariti fornicari intra annum luctus, ac multo major fœminæ impudentia. Nec ratio ibi adducta, nempè, ne plus habeat castitate luxuria, amplius probat. Quia castitas, id est, secundum matrimonium post annum luctus initum, non subiicitur illis pœnis anni luctus. Nec l. His solis su. præced. adducta pro contraria sent. obstat nostræ. Quippe ibi sermo est de pœnis post annum luctus, quæ cùm afficiant secundò nubentes transacto eo anno, debent quoque afficere eo tempore fornicantes. Et ita hanc partem sustinent Gloss. eo §. fi. ver. Alioque, & ver. Profectò, & ibi Ang. §. Unum, n.7. Alex. de Nevo c. fi. n.25. vers. Quæro ultimo, de secund. nupt. Gom. l. fideicom. n.3. vers. Et ex prædictis, C. de fideicomm. Alciat. de præsumpt. reg.2. præsumpt.9. fi. Garron. auth. Eisdem pœnis, in nova edit. num.19. C. de secund. nupt. Rolandus cons.86. nu.42. & 45. vol.2. Acosta, Tello, Matienzo, Barbosa, num. seq. allegandi.

At in Hispania est specialis difficultas, ob l.9. reg.2. t.2. l.3. fori, 6 ibi: Si despues de la muerte de su marido non fiziere buena vida, pierda lo todo quanto le dexa. Quæ lex cum indistinctè loquatur, nec restringat ad fornicationem admissam intra annum luctus, videtur generaliter intelligenda. Atque ita viduam fornicantem anno luctus, vel post illum, amittere ea legata, sustinent Ant. Gomez l.14. Tauri num.17. Aviles in proœmio c. Prætorum, glossa 1. num.38. Joan. Garcia de conjugali acquæstu, n.45. & seq. & videntur sentire Joan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & uxor. §.67. num.4. ubi indistinctè hoc tenet citata prædicta l.9. Fori. At melius Acosta c. Si pater, de test. in 6. verb. Legavit, 1. p. num.38. juncto num.35. & 40. Tello l.6. Tauri n.21. Matienzo lib.5. recopil. t.9. l.5. gloss.8. n.5. & 6. Barbosa l.2. p.1. in princ. n.67. & 68. ff. solut. matrim. dicunt eam pœnam non extendi ad viduam committentem fornicationem post annum luctus. Et ad l.9. fori respondent Acosta nu.36. & Barbosa eo n.68. ad finem, si intelligatur de unico stupro, discrepare à l. reg.3. t.12. p.4. quæ expresè loquitur de vidua intra annum luctus fornicanti: atque ita servandam esse hanc legem 3. Cum leges fori vim legum non obtineant, nisi usus eas comprobarit. Vel 2. respondent Acosta n.41. vers. Ex quibus omnibus, Matienzo 6. nu. 6. Barbosa eo. num. 68. fine, cum prædicta lex fori loquatur in vidua, quæ honestam vitam non agit, eam intelligi in vidua, quæ malè vivendi habitum contraxit, ac more meretricio stupra admittit.

Incurret tamen vidua fornicans sive intra annum luctus, sive post, alias pœnas statutas secundò nubentibus post annum luctus, quas latè retuli disp. 88. Quod probant textus nu. 4. allegati. Si enim tunc vidua nubens subditur illis pœnis, à fortiori tunc fornicans: ne plus habeat castitate luxuria: contra auth. de restitut. & ea quæ parit, §. fi. Et pro hac parte sunt DD. sed. n.4. relati. Et latè probant Jo. Lupus rubr. de donat. inter vir. & uxor. §.67. à nu.3. usque in fi. Aviles in proœm. cap. Prætorum gloss.1. nu.36. & seq. Padilla l. Fideicommiss. à n.1. usque ad 13. C. de fideicommiss. Tello l.6. Taur. num.21. ubi expresè dicit hanc viduam, quæ post annum luctus fornicatur, non affici pœnis anni luctus, benè tamen pœnis post annum luctus statutis. Et amplius constabit ex corollariis, quæ hinc inferunt DD. quæ nu.13. & 15. referam. Immò Garronus rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. pœna 28. nu.57. & multis seqq. latè probat non solum ipsam viduam iis plecti pœnis, sed ejus quoque amasium. 7

8 Insuper in hoc Castellæ regno vidua luxuriosè vivens amittit lucra constante matrimonio acquisita, ut constat ex l. reg. 5. fi. t.9. lib.5. recop. ibi: Otro si mando y ordina, que si la muger fincare vinda, y fiendo viuda, vivere luxuriosamente, que pierda los bienes que ovo, por razon de su metad de los bienes que fueren ganados, y mejorados por su marido, y por ella, durante el matrimonio entre ellos, y sean bueltos los tales bienes à los herederos du su marido defuncto, en cuya compañia fueren ganados. Quem textum intelligunt (& benè) plerique Authores non de vidua, quæ semel aut iterum fornicatur, sed de ea quæ fornicationis vitio assuefacta est. Id enim sonat luxuriosè vivere, l. Et mulieri, 15. ff. de curatorib. furios. ibi: Et mulieri, quæ luxuriosè vivit. Ubi Gloss. verb. Et mulieri, explicat de meretricio more viventi. Et ita docent Covar. 4. decret. 2. p. c.7. §.6. nu. 12. fi. in 2. edit. Acost. c. Si pater, 1. p. verb. Legavi, à n. 38. de testam. in 6. Minchaca in quæst. illustrib. c.104. n.6. Padil. l. Fideicomm. nu.7. C. de fideicomm. Matienzo ea l.5. Gloss.8. nu.7. Azebedo lib.5. recopil. t.1. l.4. n.19. Gutier. l.2. practic. rotu q.112. Barbosa l.2. p.1. in princ. nu.69. ff. solut. matrim. Zavallos in suis quæst. pract. qu.708. num.16. Unde non sunt audiendi Mexia l. Toleti, p.10. fundamento 2. n.14. fi. & Jo. Garcia de conjug. acquæstu, num 45. & seqq. dicentes prædictam legem intelligi, quamvis unicus fornicationis actus sit. Et illis favet Ant. Gom. l.53. Taur. n. ult. Intelligitur autem hæc lex, sive ante annum luctus, sive post, vidua illa vitio carnis assuefacta sit. Quia indistinctè loquitur. Ita Joan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §.97. n.2. Acosta n.41. vers. Ex quibus omnib. Matienzo n.7. Gutier. n.1. proximè allegati.

Immò multi censent viduam semel fornicantem amittere dotem. Alii hoc admittunt, si anno luctus fornicetur, secus si post. Quos omnes referunt, ac jure optimo latè reprobant, probantes in neutro casu amittere dotem: eo quòd ea pœna nullo jure sancita sit. Acosta c. Si pater 1. p. verb. Legavit, nu.44. de testam. in 6. Molin. lib.1. de primog. c.9. n.55. Matienzo lib.5. recop. t.9. l.5. gl.8. n.10. & seq. Barb. lib.2. p.1. in princ. nu.65. & seqq. ff. solut. matrim. Zavallos in suis pract. q.708. & sequentibus. 9

10 Sed potissima difficultas est in hac disputatione, an in foro conscientiæ locum habeant eæ pœnæ, ita ut vidua furnicans intra annum luctus, nulla judicis sententia expectata, teneatur restituere omnia, quæ ex prioris viri largitione liberali, sive inter vivos, sive in ultima voluntate consequuta est: & lucra constante matrim. acquisita, si luxuriosè vivat eo anno luctus, aut post illum? Partem enim affirmantem urgentissimè probant quæ sequuntur, *l. Quin, auth de rest. & en qua parit*, §. *fi.* de vidua anno luctus fornicanti dicitur eam modis omnibus privari antenuptiali donatione, & secundùm proprietatem, & secundùm usum: ac subdi omnibus pœnis nubentium anno luctus. Atque donata, vel legata, à priori viro applicanda esse hæredibus ab intestato, nisi alii cohæredes instituti sint, ut disponitur *l. 1. C. de secund. nupt.* de vidua secundò nubenti intra annum luctus, docent *Garron. ea. l. 1. in nova edit. n. 73. vers. Et plus dico. Acosta c. Si pater 1. p. verb. Legat. n. 34. de test. in 6 Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 5. gloss. 8. nu. 5.* Quod clarè colligitur ex *l. 3. t. 12. p. 4.* ubi postquam deciditur hæc perdi à vidua nubenti intra annum luctus, & applicari legitimis hæredibus, subditur: *Essa misma pena deve aver, si antes que passasse el año fiziesse maldad de su cuerpo*. Ergo in foro conscientiæ sunt statim restituenda, nec desiderabitur sententia judicis. Cùm non vocetur fiscus ad hæc capienda: sed hæredes, quasi prior institutio aut donatio facta fuerit sub conditione resolutiva non fornicandi intra annum luctus: atque ita vidua tunc fornicante cessabunt eo ipso tunc relicta. Hac enim ratione docti disp. 87. n. 8. diximus leges privantes viduam infra annum luctus nubentem legatis à viro relictis obligare statim in foro conscientiæ: quod ea legata applicet lex non fisco, sed aliis hæredibus: ubi & eam regulam generalem tradidimus, nimirum, non exigi sententiam quoties lex ad successionem non fiscum, sed hæredes vocat. Atque idem argument. formari potest de lucris constante matrimon. acquisitis. Cum vidua fornicanti anno luctus, vel post, applicet ea lex hæredibus viri (ut num. 8. diximus.) Et confirmatur, quia cum ad perdenda legata, quando vidua anno luctus nubit, non exigatur judicis sententia, si ea exigeretur ut fornicans perderet, plus utique tribueretur fornicationi, quàm castis nuptiis: contra expressam rationem traditam *d. auth. de restit. & en qua parit*: ut perdantur legata per fornicationem, sicut per nuptias: ne plus tribuatur luxuriæ. Secundò, quia id dispositum censetur, quod interrogatus testator, vel id advertens disposuisset, ut tradunt *Gloss. fi. l. Tale pactum, ff. de pactis*: & multis citatis *Tiraquel l. Si unquam, in præfatione, nu. 56. C. de revoc. donat. Everard. in suis topicis, loco à verisimili, num. 3. Menoch. de præs. lib. 4. præsumpt. 26 n. 8. & 21. & præsumpt. 39 nu. 75. & præsumpt. 65. n. 5. & præsumpt. 67. num. 18.* & alii multi, quos refert *Mantica de conject. ult. vol. l. 3. t. 19. n. 4.* At nulli dubium est, quin rogatus vir donans aut legans uxori, an vellet eam fornicantem anno luctus retinere legata, responderet nullatenus id velle. Ergo id ex tacita ac præsumpta testatoris voluntate censetur dispositum. At quando ex tacita ac præsumpta mente donantis vel testatoris fit revocatio, nulla desideratur judicis sententia, sed statim est restituendum, ut benè tradunt *Cov. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 8. n. 17 fine. Mexia raxo panis, concl. 6. num. 109.* Et confirm. quia aliqui DD. censent, legatum vel donatum à viro uxori, si ipsa post viri obitum fornicetur, censeri revocatum ex tacita ac præsumpta testatoris mente. Hi sunt *Abbas c. Uxoratus, nu. 2. de convers. conjug. Bald. l. Fideicommissum, num. 1. C. de fideicommiss.* ita intelligens *Glossam fi. ibi Angelus de Gambellionib. tract. de testamentis, gloss. 33. n. 3. & 4.* (habetur tom. 8. tract. p. 1.) Tertiò, quia cum vidua secundò nubens intra annum luctus sit valde viro ingrata, atque ei gravem irroget injuriam: atque ob id privetur legato in foro conscientiæ: cur non idem fortius dicendum erit, si tunc fornicetur? cùm hæc injuria ac ingratitudo majora sint. Et hujus sent. videntur expressè *Præpositus, c. Tanta, q. 9 n. 16. qui filii sint legitimi*, ubi & Cardinalem refert. Et *Garron. l. in nova edit. nu. 73. vers. Et plus dico, C. de secund. nupt.* ubi dicunt viduam intra luctus annum fornicantem non recuperare, redeundo ad meliorem frugem, legata relicta à viro. Et eam reddunt rationem, quod jam jus quæsitum sit hæredibus mariti ad illa vendicanda, statim ubi commissa, est fornicatio. Sentiunt ergo id legatum ipso jure perdi, ac dominium transferri ad hæredes: aliàs non competeret eis vendicatio. Ejusdem sent. videtur *Cor. l. Fideicomm. nu. 3. vers. Et ex prædictis, C. de fideicomm.* ubi constituens differentiam inter viduam fornicantem anno luctus, & post illum, ait in priori casu perdi ipso jure legatum: non autem in posteriori: sed fiscum auferre. Idem videtur sentire *Tello l. 6. Tauri n. 21.* ubi ait hanc viduam ipso jure perdere proprietatem & usumfructum talis donationis. Idem videtur clarè tenere *Padill. d. l. Fideicommiss. num. 12.* ubi ait viduam luxuriosè viventem teneri restituere hæredibus viri vestes lugubres ab ipsis acceptas. Et eam tradit rationem, quod ad id teneator secundò nubens intra luctus annum. Et id tenet ferè expressè *Surd. de alimentis, t. 7. q. 24. nu. 12.* ubi ait id legatum revocari ex tacita testatoris voluntate, & *nu. 23.* ubi ait quæcumque relicta à viro uxori, censeri in præmium pudicitiæ data: ac proinde extingui ea contra pudicitiam delinquente, tanquam causa relicti cessante.

11 Cæterum quamvis rationes hæ valdè urgeant, mihi persuadere nequeo viduam fornicantem etiam intra luctus annum incurrere pœnam aliquam antè judicis sententiam: atque ideò existimo, quantumvis luxuriosè vivat, non teneri eam restituere accepta à viro, nec lucra matrimon. constante acquisita, donec judicis sentent. saltem criminis declaratoria accedat. Ducor, quod privatio hæc in fornicationis pœnam sit manifestè statuta. Et ita *l. regia 3. t. 12. part. 4.* appellavit pœnam, ibi: *Essa misma pena deve aver.* Et quamvis etiam vocetur pœna respectu viduæ intra annum luctus nubentis: at illud est largè ac impropriè, cùm tunc nubere omni culpa vacet. At respectu fornicationis, utpote quæ verum delictum est, ac gravissima viri prioris injuria, veram subit pœnæ rationem. Communissimum autem Doctorum axioma est, pœnam non deberi ante judicis sententiam saltem declaratoriam criminis. Immò quamvis textus dicant incurri absque alia declaratione, intelligi debent declaratione pœnæ: unde adhuc desiderabitur declaratio criminis facta per judicis sententiam, ut sustinet verior opinio, quam refert *Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 8 n. 10. vers. Tertiò*, Atque in strictioribus legis verbis docent hoc ipsum *Azebedo lib. 5. recop. t. 11. l. 5. n. 1. & ibi Matienzo gloss. 1. n. 4.* Cum enim illa lex dicat hæc verba, *Por esse mismo hecho sin proceder à ello, ni para ello otro conocimiento de causa ni otra sentencia, ni declaracion alguna ayam perdido las mercadurias.* Dicunt adhuc requiri sententiam. Quare *P. Molin. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 96 f. 591.* docet exigi verba legislatoris luce clariora explicantia ipsius mentem esse, nullam desiderari sententiam. At in hoc casu talia verba non inveniuntur. Dicendum ergo erit eam pœnam non incurri ante judicis sententiam. Et confirm. quia cùm vidua absolutè effecta sit domina illorum lucrorum, atque illius legati, utpote quod absque ulla conditione sibi relictum est: non est dicendum illis omninò eam privari, in fornicationis nefariæ pœnam, nulla desiderata judicis sententia. Cùm verba legis id statuentis non sint clara: ac sit contra rationem pœnæ propriis privantis bonis. Secundò quia multi (& quidem meritò) eam differentiam constituunt inter injuriam testatori illatam dum superstes est, & postquam obiit: ut in priori eventu censeatur legatum revocatum ipso jure, ex præsumpta testatoris voluntate: in posteriori autem non sic revocetur: cum defuncti nulla sit voluntas: ac proinde non extinguatur ipso jure, sed auferendum sit legatario. Hi sunt *Bart. l. 1. n. 3. & 4. ff. de his quibus ut indignis, & l. Fideicom. in fi. C. de fideicom.* ubi & *Paul. n. 3. Salicet. num. 3. Ripa l. fi. qu. 45. num. 153. C. de revoc. donat. Sylv. verb. Legatum 2 fi. Ant. Gomez. 1. variar. c. 12. nu. 6. Padill. d. l. Fideic. n. 2. fi. Molin. l. 1. de primog. c. 9. num. 46. Mantic. de conject. ultima vol. l. 12. t. 5. nu. 6. Simon de Pratis de interpretation. ultima volunt. lib. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 12. nu. 121.* Unde *Sylv. & Padill. ibid. & alter Molin. t. 1. de justit. tract. 2. disp. 212. ad finem*, dicunt legatarium post mortem testatoris rem habentem cum vidua, non teneri in conscientia legatum à marito viduæ sibi relictum restituere, donec condemnetur. Eo quòd privetur illo in pœnam. Secundò, quia si benè advertatur ad verba *auth. de restit. & en qua par t*, §. *fi.* videtur hæc sententia ex illis probari. Quod agens de pœnis his, quas patitur vidua fornicans anno luctus, utatur verbo futuri, sic dicens, *Subdendam quoque aliis omnibus pœnis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legitimus celebrasse nuptias.* At verbum futuri sententiam ferendam importat, ut ex multis tradit *Tiraq. l. Si unquã, verb. Revertatur, n. 39. C. de revoc. don.* Nec obstat vocari legitimos hæredes ad succedendum in bonis, quibus vidua hæc fornicans privatur. Quia non semper hoc indicat instituti incapacitatem: nam (ut dixi disp. 87. num. 8.) quando delictum respicit offensam certæ personæ, quamvis hæres vel legatarius non reddatur incapax, sed verè acquirat, applicatur aliquando à lege hæreditas vel legatum illi certæ personæ. Quod in hoc casu contingit. Nam (ut ponderat *Salicetus l. 1. n. 5. vers. In contrarium facit, C. de secund. nupt.*) cùm injuria per fornicationem admissa sit priori viro irrogata, in cujus matrimonio censetur permanere vidua hæc, & hæres viri censeatur una persona cum eo, censetur irrogata ipsi hæredi, ac proinde amissa illa per viduam fornicantem, meritò applicantur à lege hæredibus viri. Quare non inde colligitur institutionem fuisse nullam, sed irritari per sententiam judicis, in pœnam fornicationis. Sicut *l. Sciant 10. C. de legit. hæredib. & l. reg. 12. t. 16. p. 6.* decernitur matrem non petentem pupillo tutorem, privari ejus successione: quod *d. l. Sciant*, dicitur his verbis: *Omnem ei, sive ab intestato sive jure substitutionis successionem ejus, si impubes moritur, denegandam.* Et *d. l. reg. 13. Pierden porende el derecho que avian de heredar en los bienes del huerfano, si muriesse sin testamento.* Et *Gloss. ea. l. Sciant, verb. Denegandam*, ait exclusa hac matre non succedere fiscum, sed sequentem hæredem, ut habetur *l. 2. ff. ad Tertull.* Et tamen optimè *P. Molin. tom. 1. de justit. tract. 2. disp. 220. col. 12.* ait leges has esse pœnales, & non obligare ante judicis sententiam. Quod si replices, inde sequi non probari ex verbis *l. 1. C. de secund. nupt.* privantis viduam nubentem anno luctus legatis à viro relictis, nullam expectandam esse judicis sententiam: eo quòd lex illa vocet hæredes ab intestato ad eam successionem. Cujus contrarium diximus disp. 87. n. 8. Potest enim eadem responsio dari: nempe applicari illis tanquam offensis ex injuria ob secundas nuptias irrogata viro, cujus personam ipsi repræsentant. Respondetur *illam l. 1.* strictissimis loqui verbis de ea vidua, ait enim, *Expers sit*: id est omninò sine parte: (ut ponderavi d. disp. 87. num. 8.) & statim vocat ad successionem hæredes ab intestato, non quasi personas ex nuptiis offensas,

ſed quaſi inſtitutio nulla ſit. At in caſu fornicationis, *auth. de reſtit. & ea, quæ parit, §. ſi.* non ita ſtrictis utitur verbis, ſed per verbum futuri dixit eiſdem ſubdendum pœnis. Tertiò, quia quamvis *eo. §. ſi.* pœnæ nubentis intra annum luctus extendantur ad eo anno fornicantem, ea reddita ratione, ne plus luxuriæ quàm caſtitati tribuatur: non tamen oportet, extenſionem eodem modo verificari: ita ut ſi ſecundas nuptias eæ pœnæ aſficiant, non expectata judicis ſententia, ſit idem quoque de fornicatione cenſendum: diverſa enim eſt ratio. Cùm illæ culpa vacent: hæc autem grave delictum ſit: atque ita pœna fornicationis debet ſequi naturam pœnæ delicti, quæ eſt, ut aliqua judicis ſententia præcedat ad eam incurrendam. Et hoc eſt, quod decrevit ille textus, ut eiſdem pœnis mulctetur à judice vidua ſic fornicans, quas ipſo iure, utpote quæ non verè delicti pœnæ ſunt, incurreret ſecundò nubens. Ne judex concedat plus luxuriæ, quàm caſtitati, quod non obſcurè ſignificavit illis verbis futuri temporis: *Subdendam quoque illis omnibus pœnis.* Quartò, quia non obſtat, quod Doctores oppoſiti (ut n. præc. videmus) pro ſe allegant, nimirum, cenſeri diſpoſitum à teſtatore, quod interrogatus vel advertens diſpoſuiſſet: id enim ita generaliter dictum à veritate deviat, cùm voluntas corde retenta nihil operetur, niſi tranſeat in diſpoſitionem. Quare tantum verum erit, quando ex verbis teſtatoris aut diſponentis ita deducitur, ut dici poſſit non omninò omiſſum, ſed tranſiiſſe in diſpoſitionem, ut cum *Baldo l. un. n. 10. ſi. C. de his qui ante apertas tabulas, & Ruino conſil. 74. n. 11. l. 1.* docet multos referens, & latiùs probans *Mantica de conject. ult. vol. lib. 3. t. 19. num. 5. & 6. Menoch. de præſumpt. l. 4. præſumpt. 35. num. 20.* At cum maritus abſolutè legarit uxori, ex verbis legati deduci nequit conditio, niſi fornicationem admiſerit. Tandem, quia huic ſententiæ favet doctrina Navarri & Bernardi, quam referam diſp. ſeq. n. 42. dicentium, legatum à viro uxori ſub conditione non nubendi, minimè amitti ea fornicante. Et ex dictis conſtat ſolutio ad rationes contrariæ ſententiæ.

12 Hinc deducitur primò. Si maritus uxori leget uſumfructum omnium bonorum, donec caſtam, honeſtam, & vidualem vitam ſervarit: & caſu quo voluerit ad ſecundas nuptias tranſire, leget ei centum, ſi vitam turpem ducat, eam perdere uſumfructum: at ſi poſt vitam illam turpem nubat, non perdere illa centum legata. Quia ea relicta ſunt ſub conditione, & in eventu ſecundarum nuptiarum, quæ tunc implentur. Nec poteſt dici tacitè revocata eſſe ex tacita teſtatoris voluntate (ut num. præced. probavimus.) Et ita docet *Simon de Prætis de interpret. ult. voluntatis, lib. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 10. n. 128.*

13 Secundò deducitur, quid dicendum ſit de vidua fornicanti, an privetur proprietate bonorum ex prioris viri ſubſtantia acquiſitorum, & teneatur eam reſervare filiis prioris matrimon. perinde ac ſi ad ſecundas nuptias tranſiiſſet? communis ferè omnium ſententia affirmat. Ducuntur, ne plus operetur luxuria, quàm caſtitas. Contra §. *ſi. auth. de reſtit. & eam quæ parit.* Secundò quia fœmina fornicans, ſive intra annum luctus, ſive poſt, incurrit omnes pœnas ſecundò nubentibus poſt annum luctus ſtaturas, (ut diximus n. 7.) quarum una eſt hæc. Atque ita docent *Ripa l. Fœminæ, in princ. in nova editione, q. 15. n. 25. C. de ſec. nupt. & l. ſi. qu. 26. n. 98. C. de revoc. donat. Natta repetit. c. Quamvis pactum, de pactis, in 6. n. 365. Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & uxor §. 67. n. 2. & l. 14. Tauri num. 11. Gutton. auth. Ex teſtamento, C. de ſec. nupt. in nova edit. poſt 7. notabile, num. 27. & ſeq. Nicol. Arelatan. l. Generaliter, C. eod. tit. q. 5. n. 20. & ſeq. Ciſuentes l. 15. Tauri, ad ſi. verſ. Item dubitatur ſi prædicta mulier. Pinell. l. ſi. num. 18. C. de bonis maternis. Tello l. 6. Tauri num. 21. Villalobos in com. opin. lit. B. num. 31. Ant. Gabr. 3. tom. comm. opin. l. 3. tit. de ſec. nupt. concl. 1. num. 12. & concl. 3. num. 10. & 11. Perez l. 1. ordin. t. 1. l. 7. verb. Veſtir por luto. Angulo de meliora. l. 2. gloſſ. 1. num. 6. Azebedo lib. 5. recop. l. 4. num. 10. & 11. & aliis, quos hi referunt.* Et quamvis omnes hi DD. loquantur de vidua luxurioſè vivente: at idem ſentiunt, ſi admittat unicum ſtuprum, ut probat ratio, qua innituntur, nempè, ne plus luxuriæ, quàm caſtitati tribuatur. Item, quia (ut notavi nu. 2.) confundunt DD. quoad hoc, luxurioſè & incontinenter vivere, ac ſtuprum admittere: & pœnæ ob unicum viduæ ſtuprum incurruntur. Et ita *Nicol. Arelatanus ea. q. 5. nu. 20.* proponit quæſtionem de vidua luxurioſè vivente: & tamen quaſi hæc confundens, *num. 14. verſ. Tam & tertiò, & verſ. Ex quibus reſtat,* explicat ob ſtuprum privari viduam proprietate horum bonorum: ſumpto argumento ex ſecundis nuptiis. Immò *Nicolaus Arelatanus eo q. 5. num. 22. & ſequentibus, Bolognitus addit. ad Matheſilanum de ſucceſſ. ab inteſtato, art. 2. principali. Ciſuentes lib. 15. Tauri, ad finem, verſ. Item nota,* dicunt virum viduum inhoneſtè viventem teneri reſervare bona, ex ſubſtantia prioris uxoris acquiſita, filiis prioris matrimonii: ſicut de vidua proximè dictum eſt. Et *Tello lib. 6. Taur. num. 25.* quamvis fateatur contrariam ſententiam in viro viduo eſſe ſatis æquam, ait tamen ſe timere ne ſecundum jus periculoſa ſit, & re latè diſputata, tandem *num. 26. in fine,* relinquit cogitandum, magis in eam ſententiam inclinans, ut eadem reſervandi bona obligatio habeat quoque locum in viro. Ducuntur ex doctrina *Bart. l. His ſolis, in ſi. C. de revoc. donat.* dicentis pœnas ſtatutas contra ſecundò nubentes habere quoque locum in his, qui non honeſtè vivunt: ubi cum in genere maſculino loquutus ſit, comprehendit apertè virum. Et clariùs id dixit *Ripa l. ſi. quæſt. 26. num. 98. C. de revoc. donat.* ait enim dicta de parentibus tranſeuntibus ad ſecunda vota, procedere etiam in parentibus turpiter viventibus. Ubi clarè de utroque parente loquitur. Item quia prorſus militat eadem ratio, nempè ne magis tribuatur luxuriæ, quàm caſtitati. Cùm enim vir tranſiens ad ſecundas nuptias, quæ caſtæ ſunt, teneatur ea bona reſervare filiis prioris matrimonii: (ut probavimus diſp. præcedenti num. 10.) ſi ad id non teneretur fornicans, plus tribueretur luxuriæ, quàm caſtitati. Quare ſicut in fœmina fornicante id fatentur Doctores, quamvis in jure ea pœna expreſſa non reperiatur: quòd tacitè cenſeatur impoſita, juxta *d. l. His ſolis*: ob rationem traditam *auth. de reſtitut. & ea, quæ parit, §. ſi.* ne plus faveatur luxuriæ: ita idem de viro ſentiendum eſt, in quo eadem prorſus ratio militat. Nec obſtat gravius delictum eſſe vitam viduæ inhoneſtam quàm vidui: atque illam eſſe multo graviorem injuriam. Quod licèt hoc abſolutè & in ſe verum ſit: at leges non abſolutè loquuntur, ſed per comparationem ad ſecundas nuptias, id eſt, eo quòd non debet eſſe melioris conditionis luxuria, quàm caſtitas. Quæ ratio prorſus æquè militat in viro fornicanti, quamvis abſolutè & in ſe ejus delictum levius ſit. Sed *Pinellus l. ult. nu. 19. C. de bonis mater.* tenet contrarium in viro. Quia quamvis ratio illa, ne plus tribuatur luxuriæ, quàm caſtitati, æquè militet in viro viduo fornicanti. At ex alia parte eſt longè diverſa ratio. Quod mater ob fœminei ſexus levitatem, & imprudentiam, ac judicii defectum, reddatur æquè ſuſpecta filiis prioris matrimonii, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, ac ſi fornicetur, fore in utroque eventu ut obcæcata poſterioris viri amore, ſit illis infenſa, & ſimiliter amore amaſii, ac bona dilapidet: & propterea jura conſulentia filiis, ſtatuerunt eam reſervationem, cum tranſit ad ſecundas nuptias: & cum ſit eadem ratio in fornicatione, cenſetur in illa idem tacitè diſpoſitum. At in viro, utpote qui majori judicio, & prudentia, ac ſtabilitate pollet, non eſt eadem ſuſpicio damni filiorum, per fornicationem, ac per tranſitum ad ſecundas nuptias: & ideò diſpoſitum in his, non cenſetur tacitè in illa diſpoſitum. Nec mirum, ſi in hoc eventu tribuatur magis luxuriæ, quàm caſtitati. Quia aliunde ad id cogit ratio: qua non cogente intelligendi ſunt textus decidentes non plus luxuriæ, quàm caſtitati tribuendum.

Ego autem exiſtimo cum *Ant. Gomez l. 15. Tauri n. 16.* viduam fornicantem non privari ea proprietate, nec teneri reſervare filiis prioris matrimonii, nedum virum. Quod etiam in fœmina fornicante non militet eadem ſuſpicio, quæ fuit in cauſa hujus reſervationis, ac in ſecundò nupta. Ac proinde non eſt cenſendum idem tacitè in utroque eventu diſpoſitum (ut num. præcedenti, in fine, dixi de viro.) Et non eſſe eandem ſuſpicionem, inde mihi perſuadeo, quòd amor mariti ſit multo ardentior in fœmina, ac ſtabilior, & filii ex matrimonio ſecundo geniti multò ardentius amentur, quam ex fornicatione habiti. Hi enim communiter exponuntur alendi, & reiiciuntur: & amor mariti quotidie augetur, amaſii autem ſæpè tepeſcit. Et quamvis in foro externo non careret hæc opinio difficultate: eo quod contraria ſit communis, ac tantorum Doctorum authoritate fulcita. At in foro conſcientiæ credo nullatenus eſſe locum huic reſervationi bonorum, ob fornicationem viduæ, donec ſententia judicis ea pœna damnetur. Quamvis dum tranſit ad ſecundas nuptias, eam ſent. non deſiderari diximus diſput. præced. n. 2. Ducor, nam fundamentum, cui innititur hæc ſententia, nempè, non tribuendum plus luxuriæ, quàm caſtitati, procedit accedente judicis ſententia: eo quòd in luxuriæ pœnam ſit, ut ſatis n. 11. probavimus. 14

Ultimò deducitur, quid in ea quæſt. ſentiendum ſit, an vidua fornicans amittat filiorum tutelam, perinde ac tranſiens ad ſecundas nuptias? DD. communiter ſentiunt eam amittere. Ducuntur ex *l. ſi. C. quando mulier tutelæ officio,* ibi: *Iuramentum autem præſtet quod ad nuptias non perveniat, ſed pudicitiam ſuam intactam conſervet.* Ubi promiſſio non tranſeundi ad ſecundas nuptias & pudicitiæ intactæ conſervandæ æquiparantur, atque utriuſque promiſſio exigitur à vidua tutrice filiorum futura. Sicut ergo violans promiſſionem priorem amittit tutelam: ita & violans poſteriorem. Secundò ex ratione *textus §. ſi. auth. de reſtit. & ea quæ parit.* ne plus tribuatur luxuriæ, quàm caſtitati: dicendo amitti tutelam per ſecundas nuptias, quæ caſtæ ſunt: non autem ob fornicationem. Atque ita ferè omnes Authores docent, ſed quidam videntur explicare unum actum, dicentes viduam fornicantem amittere tutelam: alii autem loquuntur de vidua incontinenter & luxurioſè viventi. Sed utroſque exiſtimo idem ſentire, nimirum, deperdi per unicam fornicationem (ut ſimiliter num. 2. adverti.) Quia omnes innituntur deciſ. *d. l. ſi.* quæ pudicitiam intactam ſervari poſtulat, quod vel unica fornicatione violatur. DD. ergo aſſerentes per fornicationem viduæ perdi tutelam, ſunt *Gloſſ. auth. Sacramentum, verb. Contractis, C. quando mulier tutelæ officio, & ibi Salicet. n. 1. q. 2. Specul. t. de tutore, §. Nunc dicendum, num. 2. verſ. Item excipitur. Bartol. l. Si quis ſub conditione, num. 26. ff. de teſtamentaria tutela, & auth. de reſtit. & ea quæ parit, §. ſi. in ſi. & auth. de nuptiis, § Si autem tutelam, n. 5. Bald. l. His ſolis, nu. 4. Cod. de revoc. don. Alex. de Nevo c. ſi. num. 6. de ſecund. nupt. Ananias cap. Qualiter & quando, el 2. §. Licet autem, n. 12. de accuſ. Paul. l. Omnem, n. 2. C. ad Tertull. Gutton. auth. Eiſdem pœnis, in nova edit. nu. 25. & 26.* 15

& 26. C. de secund. nupt. Guillielm. Benedict. c. Raynut. de testam. §. Qui cum alia. n. 203 Navar. sum. Hisp. & Lat. c. 25. n. 67. Greg. Lep. l. 3. verb. Maldad, t. 12. p. 4. Villalob. in communib. opin. lit. B. n. 33. Perez l. 5. ordinam. t. 2. fi. vers. Idem dicendum erit. Azebed. l. 5. recopil. t. 1. l. 4. nu. 14. DD. verò explicantes, si incontinenter & luxuriosè vivat. sunt Abb. c. Uxoratus, n. 2. de convers. conjug. Dec. c. Ex parte M, in nova edit. q. 6. num. 13. vers. In 2 casu, de appell. & ibi Sebast. Sapia addit. ad Abbatem, statim in princ. Angel. Aretio Instit. de legitima patronorum tutela, §. fi. in fi. & Instit. de action. §. ultimo q. 19. n. 41. Hippol. l. un. num. 54. C. de raptu virg. Angel. de Gamboll tract. de testam. gloss. 96. nu. 13. Joan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. q. 67. nu. 14. Sylva nupt. l. 2. ver. Vidua non est nubendum, n. 50. Roland. cons. 86. nu. 49. vol. 2. Anil. in proœmio, c. Pratorum, gl. 1. n. 40. Miathara de success. creat. l. 2. §. 12. n. 39. Molina l. 1. de primog. c. 9. nu. 46. Ant. Gom. l. 14. Tauri nu. 13. Padill. l. Fideicom. n. 8. C. de fideicom. Pinel. l. fi. num. 18. C. de bonis mater. Ant. Gabr. t. 3. com. opin. l. 3. t. de sec. nupt. concl. 8. n. 2. & concl. 9. nu. 14. Surdus de aliment. t. 7. q. 24. n. 18. Gutier. de tutel. 1. p. c. 9. nu. 19. Guil. in observationib. l. 2. obser. 98. nu. 16. Et ex Theologis, P. Molina t. 1. de just. tract. 2. disp. 220. col. 8. Emm. Sa in sum. verb. Curator, in fine. Immò & per solos tactus inhonestos, ut mamillarum, oscula impudica perdi tutelam, eo quod non servetur intacta pudicitia, asseverant Gratus cons. 115. n. 8. vol. 1. Ant. Gabr. d. concl. 8. num. 3. & d. concl. 9. num. 15. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz, reg. 216. fine. Et videntur sentire hi DD omnes allegati amitti tutelam ipso jure. Cum doceant amitti, sicut per transitum ad secundas nuptias, immò multo fortius. At per illum transitum perditur ipso jure, & nulla judicis sententia expectata (ut diximus disp. 88. nu. 10.) Atque id expressè supponunt Angel. de Aretio, Angel. de Gamb. Hippol. Garron. Ant. Gom. proximè allegati, inferunt enim ex hac sententia fore ut multæ tutelæ expirassent, si multæ secretæ fornicationes patefierent. Supponunt ergo fornicatione admissa expirasse jam tutelam: idque ob id non mandari exequutioni, quod de fornicatione minime constet. Et in propriis terminis docent ipso jure cessare, Iac. de Bellovisu auth. de restit. & ea quæ parit, §. fi. in fi. Garron. d. auth. Eisdem pœnis, n. 23 Navar. summ. Lat. & Hisp. c. 25. nu. 65. ubi addit viduam hanc fornicantem peccare lethaliter retinendo tutelam. Discrepant tamen inter se aliqui ex his Doctoribus. Quippe aliqui non universaliter admittunt perdi tutelam per viduæ fornicationem, sed quando ea commissa est intra annum luctus. Ita Gloss. auth. de restit. & ea quæ parit, §. fi. in fi. & ibi Angel. de Perusio in fine, & n. 7. vers. Item pœna. Petrus de Monte urnto ibi, in fine. Et videtur sustinere Speculator proximè relatus: ait enim viduam, quæ peccavit in corpus tempore anni luctus perdere tutelam. Alii verò idem volunt, licet post annum luctus fornicetur. Sic Bartol. eod. §. fi. in fi. auth. de restit. & ea quæ parit, & ibi Jacobus de Bellovisu fi. Garron. Roland. Perez, Azebedo proximè allegati. Et clarè sustinent cæteri, cùm indistinctè loquantur.

16 Sed ut meam sent. explicem, nulli dubium esse potest, viduum fornicantem non amittere filiorum tutelam, quod eam non amittat, secundam uxorem ducendo: & ita nulla hujus rei promissio exigitur ab ipso tutelam assumpturo. Tota autem difficultas est de vidua. Et quidem in foro externo accusatam de fornicatione, non dubito fore privandam tutela. Quia DD. omnes, quos viderim, id sentiunt, (ut eos & non paucos retuli num. præced.) quamvis non videam textum id clarè probantem (ut statim eos expendam.) Nec sit eadem suspicio dilapidationis bonorum ob fornicationem, sicut est ob secundas nuptias (ut num. 14. probavi.) At sobolis educatione absque dubio privanda esset, ob malos mores, cum in matre educante honestatem morum petant jura, (ut probavi disp. 88. nu. 16.) At non teneretur ab educatione se abstinere, donec judex privet, id enim nullo jure cavetur. Sed loquendo in foro conscientiæ, & ante judicis privantis tutela sententiam, existimo eam non amitti per vitam luxuriosam, nedum per unam fornicationem, aut tactus. Ducor, quòd auth. Matri & aviæ, C. quando mulier tutelæ officio, solum petitur à matre tutrice, ut renunciet secundis nuptiis, & Vellejano, & l. 4. t. 16. p. 6. idem solum petitur, & l. 95. t. 18. p. 3. proponuntur verba instrumenti, in quo mater assumit filiorum tutelam, & solum dicitur: La qual doña Urraca prometio è juro à mi fulano escrivano publico recibiente por el huerfano, de non se casar mientras juvisse sus biennes è su fijo en guarda. Quare l. fi. C. Quando mulier tutelæ officio, dum ait: Juramentum autem præstet quod ad nuptias non perveniat, sed pudicitiam suam intactam conservet. non videtur velle fidem servandæ castitatis dandam esse, sed videntur ea posteriora verba intelligi juxta priora, id est, ut servet pudicitiam intactam à secundis nuptiis. Siquidem videmus alia jura clarè solam abstinentiam à secundis nuptiis poscentia. Et confirmatur, quia dato id statutum esse hodie est certum solam promissionem abstinendi à nuptiis peti, ut constat ex textibus citatis, & ex praxi, de qua certior factus fui à Jurisperitis doctissimis & tabellionibus. Et fortius adhuc confirmo, quia quamvis similiter exigeretur promissio pudicitiæ intactæ servandæ, sicut abstinendi à secundis nuptiis, non deducitur ex eo textu amitti eo ipso tutelam, quando ea promissio violetur. Sed per secundas nuptias ideò ipso jure amittitur, quia est textus expressus (ut probavi disp. 88. n. 10.) At nullus est textus decidens amitti ipso jure per fornicationem. Nec obstat non esse plus tribuendum luxuriæ, quàm castitati. Quia id ad fori externi pœnam spectat, quæ judicis sententiam expostulat (ut late probavi hac disp. n. 11.) Quare concludo nullatenus peccare viduam inhonestam vitam agentem, retinendo filiorum tutelam, donec à judice ea privetur. Quod vel ipsa experientia testatur: nullus enim confessarius (quod audierim) negavit absolutionem viduæ fornicanti, nec omittenti tutelam. Cùm viduas in id crimen labi non ratum sit.

DISPUTATIO XCI.

An pœnæ, quas testatores in suis testamentis apponunt transeuntibus ad secundas nuptias, sint correctæ jure canonico: & quando ex tacita mente testatoris, vel expressa, id legatum perdatur à conjuge turpiter viventi?

SUMMARIUM.

Pœna testamentaria secundis nuptiis imposita non corrigitur jure canonico, n. 1.

An ea pœna obligent in foro conscientiæ ante judicis sententiam? n. 2.

An conjux, cui ususfructus vel aliud legatum relicta sunt cum conditione castè vivendi, vel alia, non parens conditioni teneatur restituere? n. 3.

Quid, si fornicatio sit occulta? n. 4.

Conditio excludens nuptias valida est in utroque foro, respectu viduæ vel vidui, qui priùs matrimonium consummarunt, n. 5.

Institutus hæres vel legatarius sub conditione negativa, quam cautionem debeat præstare, ut legatum capiat. Et conditione non servata, an teneatur rem cum fructibus restituere? n. 6.

Legato facto alicui, donec fuerit vidua, aut donec casta, an teneatur, ubi non paruerit conditioni, restituere fructus antea perceptos? n. 7.

Quid importent hæ conditiones, Si vidua erit, Cùm vidua erit, Si vidua manserit, Quamdiu, Quousque, vel Donec vidua manserit, Vidualiter vixerit, Viduitatem servaverit, stante vel manente vidua? Remissivè n. 8.

An si conditio non sit perpetua, ut, Dum erit vidua, exigatur cautio? n. 9.

An legato annuo relicto sub conditione temporanea, debeantur fructus ultimi anni, quo cessat conditio? n. 10.

An legatum sub conditione abstinendi à secundis nuptiis possit intra annum peti? n. 11.

An ususfructus, vel alimenta relicta à viro uxori, perdantur ea secundò nupta? n. 12.

Quot quæstiones disputandæ sunt, n. 13.

An legatum sub conditione castè & honestè vivendi amittatur per transitum ad secundas nuptias? Refertur duplex sent. n. 14. & 15.

Proponitur Authoris sententia, n. 16.

Quid, si legatum sub ea conditione relinquatur à filio matri? n. 17.

Quid, si à filiis viri præmortui? n. 18.

Quid, si ab aliis consanguineis viri? n. 19.

Quid, si ab eo, qui erat arctissima amicitia viro conjunctus? n. 20.

An eadem dicenda sint, si uxor, vel ejus filii, aut consanguinei, aut filii viri relinquant viro sub eadem conditione? n. 21.

Quid, si conjux sic institutus nō consummasset prius matrimonium? n. 22.

Quid, si legatum sub conditione, Si lectum meum custodierit, vel, Donec custodieris? n. 23.

Quid, si transeat ad tertias & ulteriores nuptias, an amittat legatum relictum ab extraneo, sub conditione castæ vitæ? n. 24.

An viro legante uxori usumfructum, quamvis transeat ad secundas nuptias, amittat illa legatum, si transeat ad ulteriores? n. 25.

Quid, si secundæ nuptiæ repugnarent statui aut ætati viduæ? n. 26.

An mulier ex quavis alia causa effecta infamis perdat hoc legatū? n. 27.

Quid, si mulier nubat contra juramentum aut votum non nubendi? n. 28

Quid, si secundæ nuptiæ cederent in dedecus relinquentis legatum sub conditione castè & honestè vivendi? n. 29.

Solvuntur argumenta, n. 30.

Post n. 30. invenies alia summaria.

IN hac disp. quædam certiora præmittenda sunt, atque inde ad quæstiones aliquot disputandas gradum faciemus. Primò quidem præmittendum est pœnas à testatoribus impositas in suis testamentis transeuntibus ad secundas nuptias, non esse jure canonico correctas. Quia c. fi. de secund. nupt. pœnas corrigens loquitur de pœnis legalibus, ut constat in illis verbis: Legalis infamia sustinere jacturam. Et paulo inferiùs: Cum in his præsertim sæculares leges non dedignentur sacros canones imitari. Nec est eadem ratio, quia pœnæ legales auferunt lucrum, quod ipsæ leges non deferunt. At testator aufert lucrum, quod ipsemet concedit. Et quilibet rei suæ potest conditionem honestam apponere. Qualis est hæc: honestum enim est à secundis nuptiis abstinere, c. fi. 31. q. 1. Nam jure etiam civili reprobatur conditio retrahens à secundis nuptiis, quando primæ sunt consummatæ, (ut n. 5. dicemus.) Et ideò docent Garron. rubr. C. de sec. nupt. in nova edit. post 9. pœnam, num. 22. & remedio 4. contra pœnas secundò nubentium, n. 125. & l. 1. C. eod. 133. fine, vers. Adverte tamen. Joan. Lupus l. 15. Tauri n. 6. junct. nu. 6. Guilliel. Benedict. c. Raynutius, de testamento, ver. Qui rum alia, n. 166. fine, & n. 197. Covar. 4. Decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 31. Ant. Cuc. l. 5. institut. majorum, t. 12. num. 190. Mantica de conject. ult. vol. l. 12. t. 19. nu. 2. fine. Ant. Gabr. t. 3. com. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 5. n. penult. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. gloss. 2. n. 14. Spino. Specul. testament. gloss. 14. principali, n. 100. 1

2 Secundò præmittendum est, quamvis regulare sit pœnam minimè obligare ante judicis sententiam, id fallere in pœna à sestatore adjecta, debetur enim statim ac incurritur, in foro conscientiæ, nulla expectata judicis sententia aut executione. Quod ea nec verè nec propriè rationem pœnæ subeat, sed conditio sub qua, & non alias testator legare voluit. Quod integrum illi est efficere, *l. Ab eo. C. de fideicom.* cum similibus. Adde voluntatem testatoris omninò implendam esse. Quare sicut in aliis à testatore dispositis non desideratur judicis sententia, ut executioni mandentur: ita neque ad pœnam sustinendam. Tandem quia inter hæredem testamentarium, vel legatarium, ac testatorem, quidam initur contractus, Do ut des, vel do ut facias: qui firmus redditur hærede vel legatario acceptante relicta: ac proinde sicut acquirunt dominium, & jus in illa per acceptationem: ita suo se consensu obligarunt ad conditionem illam servandam, eaque non servata restituendum, tanquam conditione deficienti. Atque ita tenent ex Jurisperitis *Abbas cap. Raynal. n. 25 de testam. Cremensis singul. 7. Sylv. verb. Legatum 2. fi. Armilla verb. Pœna n. 1 Navar. sum. Lat. c. 23. n. 62. stat. in princ. & Hispana c. 28. addit. ad n. 67. c. 23. & utraque sum. c. 25. n. 65. Conar. 4. Decret. 2. p. cap 6. §. 8. n. 17. vers. Undecimo, Mexia pragmatica panis, concl. 6. n. 107 Azebedo lib. 2. recopil. t. 1 rubr. n. 28. & l. 5. t. 1. l. 4. nu. 18. Gutier. q. canon. l. 2. cap. 5. nu. 16 Cenedo collectan. 154. ad Decretales, num. 9. & 10. Zavallos in q. pract. q. 151. n. 7.* Et ex Theologis, *Cajet. summ. verb. Pœna. Sot. l. 1. de just. q. 6. a. 6. in solut. ad 4 stat. in princ. Castro l. 2. de lege pœnal. cap. 11. pag penult. Palacios l. 4. de contract. cap. 5. col. 10. vers. Secus est. Medina 1. 2. qu. 96. art. 4. col. 13. vers. Præterea potest defunctus, f. 878. Nieva summ. t. 104. ad fi. Valentia 1. 2. disp. 7. q. 5. punct. 6. col. 17. vers. Item intelligendum est, f. 963. Enriquez l. 13. de excom. c. 56. num. 2. in comment. lit. VI. P. Molin. tom. 1 de just. tract. 2. disp. 96. fi. Emm. Sa summ. verb. Pœna, num. 1. Salon 2. 2. qu. 62. art. 3. controver. 1. col. 5. vers. Ita vidua. Graff. 1. p. decis. l. 2. c. 11. num. 57. Lud. Lopez l. 2. de contractib. c. 45. col. 3. vers. Accedit etiam, & 1. p. instructorii, cap. 295. col. 13. Beja in sua sum. casu 41. vers. Nihilominus tamen. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c. 96. nu. 4. Philiarc. de offic. Sacerdotis, t. 2. p. 2. l. 6. c. 22. vers. Maritus uxorem, Vega 2. tom. sum c. 32. casu 9. 1. t. cap 94. casu 2. ad fin.*

3 Hinc deducitur, conjugem, cui ususfructus vel aliud legatum relicta sunt, hac lege, ut castè vivat, teneri in conscientiæ foro usumfructum ac legatum restituere defuncti hæredibus, si castitatem violet, quod expressè colligitur ex *auth. Cui relictum, C. de indicta viduit.* ubi sermone habito de persona, cui relictum est sub conditione non transeundi ad secundas nuptias, & transiit, sic dicit: *Contractis nuptiis res data vendicari potest, quod sic admittitur, ac si ei relictum vel ordinatum non esset.* Et ita docent *Cajet. Sylv. Castro, Navar. utroque loco. Conar. Medina, Enriquez, Molina, Salon, Beja, Lud. Lop. utroque loco Mexia, Graff. Manuel, Palacios, Gutier. Cenedo, Philiarc. Vega utroque loco allegati nu. præced. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. lib. 4. n. 18.* Atque idem dicendum est, si sub conditione hæres instituatur, nam ubi conditioni non paruerit, tenetur in utroque foro hæreditatem restituere, quod militent rationes n. præced. adductæ. Et docent *Cremensis, Conar. Castro, Molina, Palacios ibi allegati.*

4 Nec refert quantumvis occultè non pareatur conditioni, sed violetur castitas. Quia cùm non sit pœna hæc ad forum externum pertinens, minimè petit delictum probari posse. Item quia deficit tunc relictum ex defectu voluntatis testatoris, qui noluit legare violanti conditionem. At revera violatur, ac proinde deficit voluntas testatoris, quamvis id occultissimum sit. Succedet ergo obligatio restituendi relicta sub ea conditione. Et ita docent *Cajet. sum. verb. Pœna, ad fi. & ibi Armill. n. 1. fi. Loca l. Si quis a liberis, §. Si quis ex his, n. 145. & seqq.* & maximè *nu. 117. ff. de liberis agnosc. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 4. nu 19. Cenedo collect. 154. ad Decret. n. 9. Enriq. Beja, Philiarc. Vega utroque loco allegati, nu. 2.* & favent reliqui ibi citati: quia indistinctè loquuntur. Unde non est audiendus *Minchaca de success. progressu, in præfat. l. 1. nu 98. ad fi.* qui singularis contra omnes, quos viderim sustinet contrarium. Et ducitur ex pœnarum legalium similitudine, quæ minimè incurruntur, quamdiu delictum latitat. Sed diversa est ratio, quòd hæ pertineant ad forum externum: ac judicis sententia indigeant, qui eam ferre nequit, ubi delictum non probatur. Quare non favet ejus sententiæ *Pinell. l. ultim. n. 4. C. de bonis maternis*, ubi discutiens an vidua luxuriosè vivens amittat privilegia & honores mariti, sustinet partem negantem, nisi palàm inhonesta sit. Quia hæc quoque pœna est legalis, ac fori externi sententiam desiderans.

5 Tertiò præmittendum est, conditionem excludentem nuptias rejici quidem, quando is, cui imponitur, nunquam matrim. iniit, aut initum minimè consummavit: secus quando semel iniit, & consummavit. Et hoc in utroque foro procedit, (ut probavi lib. 1. disp. 34. n. 30. juncta disp. 33. num. 1.) Quare in utroque foro valebit conditio non transeundi ad secundas nuptias, viro vel uxori imposita, qui primas consummarunt, valet enim apposita non solùm viduæ, sed etiam viduo (ut cum communi probavi contra Paulum, ead disp. 34. num. 31.) Quare *Matienzo lib. 5 recop. t. 1. l. 3. gloss. 2. n. 14.* optimè dicit, virum, cui uxor legatum reliquit, sub conditione non transeundi ad secundas nuptias, illud amittere transeundo.

6 Quartò præmittendum est, qualis cautio desideretur ad capienda legata sub his conditionibus relicta. Quoties aliquis instituitur hæres aut legatarius, sub conditione negativa, ut si non secundò nupserit, si castitatem servaverit, (hæc enim quamvis appareat affirmativa, at verè est negativa, perinde enim est, ac si fornicationem non commiserit) quia hæc conditio integrè servari nequit ante instituti mortem, donec enim superstes est, potest illi contravenire, ideò jure cautum est, ne hæreditatis aut legati traditio differatur, ea esse tradenda post testatoris obitum, præstante hærede vel legatario cautionem ea restituendi cum fructibus omnibus ab initio perceptis, *l. Mutiana, & l. Hæres meus, §. Qui post Mutianam, & §. Quamvis, ff. de condit. & demonstrat. l. Cum filius, §. Qui Mutianam, ff. de legat. & l. reg. 7. tit. 4. p. 6.* ubi *Greg. Lopez, verb Ne quisiere, & P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 206. col. penult. vers. Quando aliquis*, dicunt sufficere juramentum, quando quispiam præ paupertate fidejussori præstando non est. Et ibi uterque tractat cum *Acosta l. 2. selectar. c. 5.* quale privilegium habeant libertas & causa pia sub prædicta conditione legata, nec cautio dari potest. Appellatur autem cautio hæc Mutiana, quia à Mutio introducta est. Quare hæres vel legatarius postea non parens conditioni tenetur restituere rem cum fructibus inde à principio perceptis. Quòd conditione non servata fingatur retrò eum legatarium vel hæredem non fuisse. Sic habetur expressè *auth. Cui relictum, C. de indicta viduit.* ibi: *Quod sic admittitur, ac si ei relictum vel ordinatum non esset.* Et notant ibi *Paulus n. 4. Jason nu. 7. & reliqui scribentes, Molina l. 2. de primog. cap. 12. n. 21. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 19. n. 22. alter Molin. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 207. colum. 2. vers. Postea de jure*, & addit benè *Mantica ea. n. 22.* quamvis sit annuum legatum, restituenda esse omnia percepta. Immò non solos fructus perceptos, sed etiam percipiendos tenetur hic restituere, ut cum aliis docent *Molin. eo. c. 12. n. 21. Mantica eo. n. 22.* Atque teneri etiam hunc restituere fructus, qui potuerunt percipi, tradunt *Paulus & Jason proximè relati*, quòd fingatur hunc retrò fuisse prædonem, ac malæ fidei possessorem. At hoc non ita universaliter tenendum est, sed quoad forum conscientiæ temperandum est, quando eos fructus qui percepti non sunt, verè percepisset is, cui sunt restituendi. Quia in foro animæ possessor malæ fidei non tenetur ad fructus, qui percipi potuerunt, si dominus non erat percepturus, sed ad solos fructus à domino percipiendos, ut cum aliis benè docent *Angel. verb. Restitutio 1. vers. Quis dicitur malæ fidei possess. Medin. qu. 6. de restit. in solut. ad 2. Covar. reg. Peccat. 2. p. §. 6. n. 4.*

Hæc tamen intellige, quando conditio negativa est perpetua, ut si non nupserit, si castitatem servaverit: secus est, quando est conditio distributiva. Ut si alicui personæ legetur, quamdiu, vel quousque, vel donec vidua fuerit, vel castitatem servaverit: in hoc enim eventu conditio dividitur, ita ut fructus perceptos dum vidua fuit, vel castitatem servavit, non teneatur restituere, secus de perceptis postquam conditioni non paruit, immò neque si fundus esset legatus, restituet fructus perceptos eo tempore, quo conditionem implevit, ut colligitur ex *l. Filia, ff. de annuis legat.* & argumento ex *l. Pater Severinam, §. ult. ff. de condit. & demonstrat.* & docent *Bald. in l. Cum filius, §. Qui Mutianam, n. unic. & ibi Imola ad fi. ff. de legat. 2. Salicet. l. fi. nu. 3. C. de indict. viduit. Aymon cons. 300. n. 5. vers. Tertiò dubitatur Ruin. consil. 170. n. 2. fi. vol. 3. Natta consil. 159. n. 17. Alciat. l. Stichum, n. 12. vers. Existimarim, ff. de legat. 2. & rubr. ff. solut. matrim. in 13. Mantica de conject. ult. volunt. l. 10. t. 2. n. 14. & lib. 11. tit 19. n. 22.* 7

Utrùm autem hæc verba, Si vidua erit, vel, Cùm vidua erit, Si vidua remanserit, Quamdiu, Quousque, Donec vidua remanserit, vel Viduitatem servaverit, vel Vidualiter vixerit, vel Stante vel Manente vidua, efficiant eundem sensum, & inducant conditionem perpetuam, an solùm ad tempus? Consulantur *Mantica eo. tit. 19. à nu. 17. usque ad* 28 *Menoch. de præsumpt. lib. 4. tota præsumpt. 187.* & quos ipsi allegant. 8

Unde quando conditio est distributiva, ut Donec castitatem servaverit, nulla opus est cautione. Quia fructus ante violationem conditionis percepti legitimè acquiruntur: percipiendos postea capiet is, qui successurus est, non impleta conditione. Quare cùm legatarius ille nil percipiat, quod restituere teneatur, non est cur cautionem præstet. Sic *Salicet. l. fi. n. 3. C. de indicta viduit. Ruin. cons. 170. n. 2. in fi. vol 3. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 19. n. 22. ad finem.* 9

An autem relicto annuo legato sub hac conditione temporanea, ac distributiva, debeantur fructus ultimi anni, quo cessat conditio: ut si vidua instituta sit in annuo legato donec nubat, vel dum non nubit, an dandi sint illi integri fructus illius anni, quo nubit? Discordant DD. nam *Imola l. Cum filius §. Qui Mutianam, n. unico, ff. de legat. 2. & Acosta l. 2. Select. c. 18. n. 4.* sentiunt non deberi ei fructus ejus anni, quo nupserit. Secus (inquit Acosta) relato Signorolo, quando obiit initio anni. Quia cum tunc per ipsam non steterit, debetur integrum ejus anni legatum Sed verius est, in quocumque eventu deberi viduæ illi fructus ejus anni, quo nupsit. Quòd initio cujusvis anni spectetur, an conditio extiterit, sufficiatque eam per momentum extitisse, (ut probavi l. 1. disp. 33. num. 15.) Quare in legatis annuis sat est cœptum esse, ut debeatur integrè legatum, *l. Filia, & l. A nobis, ff. de annuis legat.* Sic tenent *Alber. l. Defuncta, n. 3. ff. de usufr. & quemadmodum quis utatur. Jas. l. Divortio, in princ. num. 7 ff. solut. matrim. Signorolus cons. 66. Mantica de conject. ult. vol. lib. 10. t. 2. num. 14.* Quod 10

intelli-

intelligit *Mantica eod. n. 14. cum Bartolo d. l. A nobis, & Crotto l. Nemo potest, n. 54. in fin. ff. de legatis* 1. quando annuum legatum simpliciter relictum est: nam si respectu alicujus facti à legatario exequendi, debebitur quidem legatum pro quota anni parte, qua legatarius id pactum explevit.

11 Quintò præmitto, legatum relictum à conjuge, vel à quocumque extraneo, sub conditione non transeundi ad secundas nuptias, minimè deberi, quamvis cautio præstetur donec elabatur annus à testatoris morte numerandus; nisi spes nuptiarum deficiat, ut latè diximus disp. 87. n. 29.

12 Ultimò præmitto, legatum à conjuge absolutè relictum conjugi minimè amitti per transitum ad secundas nuptias. Quia absque conditione relictum est, ac nullo jure cavetur id amitti, nisi quando vidua intra annum luctus secundò nuberet. Atque id jure canonico correctum esse probavimus disp. 87. num. 24. Et ultra DD. statim allegandos id fatentur *Covar. 4. Decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 11. Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, limit. at fin. num. 32. ff. de condit. & demonstrat. Aretin. cons. 40. nu. 2. vers. Circa secundam. Hippolyt. singular. 577. in fin. & l. un. num. 586. C. de rapt. virg. Mantica de conject. ult. l. 10. t. 5. nu. 21. Cephal. cons. 500. à num. 14 usque in finem, vol. 5. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 3. n. 2.* Quod procedit, licet ea conditio ad tertias & ulteriores nuptias transierit, ut cum *Cephalo ibid.* docet *Surd. de aliment. tit. 7. q. 23. nu. 58.* De usufructu autem & alimentis legatis est aliqualis difficultas. Quidam enim existimant ea deperdi, si transeat ad secundas nuptias, quòd id legatum contineat tacitam conditionem, quamvis à viro non adjiciatur, si mulier manserit in domo viri. Quæ conditio excludit secundas nuptias, (ut dicemus num. 51.) Sic docent *Bevojus cons. 32. n. 9. vol. 2. Ferrara in sua pract. t. de forma libelli, quo petitur dos restitui, gloss. Donec vitam, col. 2. Bertachin. in suo repert. lit. V. verb. Ususfructus finitur morte, vers. Ususfructus simpliciter relictus.* At contrarium prorsus dicendum est. Tum, quia eam conditionem tacitè inesse nullo jure probatus. Tum etiam, quia si cætera legata non perduntur eo transitu, cur legatum ususfructus & alimentorum, quæ sunt pleniora, ac pluribus favoribus jure afficiuntur, perdenda sunt? Atque hanc partem non obscurè videntur sentire DD. quos nu. 48. referam, dicentes legatum hoc perdi, quando adjecta esset conditio habitandi cum filiis: quasi contrarium sentiant ea non adjecta conditione. Et in propriis terminis docent *Paul. de Monte pico, l. Titia §. Titia cum nuberet, qu. 64. n. 164. ff. de legat. 2. Garron. rubr. C. de secund. nupt. in 2. edit. nu. 36. pœna 56. Ripa l. Fœmina, in princ. in nova edit. n. 36. q. 21. C. de secund. nupt. Surdus de aliment. t. 7. q. 23. n. 6. & seq. Anton. Gabr. t. 3. commun. opin. lib. 3. t. de secund. nupt. conf. 1. n. 43.*

13 His præmissis, 6. quæstiones disputandæ sunt. I. an legatum sub conditione castè & honestè vivendi amittatur per transitum ad secundas nuptias? II. an per unicam fornicationem? III. an per amplexus & alios tactus? IV. an legatum sub conditione abstinendi à secundis nuptiis, deperdatur per fornicationem, vel transitum ad secundas irritas, aut non consummatas? V. an legatum sub conditione commorandi cum filiis, amittatur per secundas nuptias? Ultima, legatum fœminis maritandis, quibus possit dari?

14 QUÆSTIO I. An legatum relictum sub conditione castè & honestè vivendi, amittatur per transitum ad secundas nuptias. Triplex est sent. Prima tenet uxorem consequi id legatum sub ea sibi conditione relictum à viro, quamvis secundò nubat: unde ut excludatur, debet expresse dici in legato, Dummodo vitam vidualem servaverit. Ducitur, quòd secundæ nuptiæ sint castæ, *cap. Nicena d. 31* quod desumptum est ex *tripart. Historia, l. 2. c. 14.* ubi refertur Paphnutium sic dixisse: *Honorabiles confessus nuptias, & castitatem, esse decens.* Atque Synodus ejus sententiam laudavit, ubi refertur. Et *l. Mulier, §. Cùm proponeretur, ff. ad SC. Trebell.* ibi: *Mulieris pudicitia congruis.* Unde *D. Thom. 2. 2. q. 152. a. 3. corp.* docet virginitatem excludere quemcumque actũ venereum, etiam licitum: castitatem autem solum illicitum. Secundò, quia imputandum est marito, quòd legem suam in testamento non apertiùs explicuerit, dicens, Si vitam vidualem servarit. Juxta ea quæ habentur *l. Veteribus, ff. de pactis.* Et ideò hanc amplectuntur *Oldrad.* quem refert ac sequitur *Bart. eo. §. Cum proponeretur, nu. 5 & auth. de non eligendo secundo nubentes, §. Cum igitur, n. 1 & l. ult. in fi. C. de indicta viduit. Abb. cap. Quod à te, n. 3 inst. de cler. conjug. & c. Ut clericorum, nu. 5. de vita & honest. cler. Albar. l. fi. n. nu C. de bonis mater. Jac. de Arena, & Raynerius* (prout eos refert *Ant. Gom. n. 16. allegant.*) *Hippol. singul. 577 Felin. c. Sicut esto m. 40. vers Et hinc est quod licèt, de fide instr. Armil. ver. Legat. n. 34. Evevar in suis topicis, loco à vi geminationis, n. 9. ver 17. Castill. l. 15. Taur. n. 1. col. 3. vers. Quod est verum. Minchaca de success. progressu, l. 3. § 27. n. 29. vers. Et nostra sententia.* Et ex Theologis, *P. Molin. tom. 1. de just. tract 2. disp. 207. col. 4. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 45. col. 2. vers. Tamen verior est. Vega 2 tom sum. c. 32. casu 9.* Et videtur eam tenere *Emm. Sa in sum. verb. Legat. n. 43* cum hoc referat in ultimo loco. Et hæc sent. est probabilis. Limitatur tamen, nisi de testatoris voluntate, aut communi usu loquendi habenti per ea verba excludendi nuptias, aliud appareret. Sic *Bart. eo. §. Cum proponeretur, n. 5. Abb. d. c. Quod à te, n. 3. Armilla & Vega proximè allegati.* At dum non probatur is communis loquendi usus, ait *Bart. d. §. Cum igitur, n. 1.* standum esse prædictę sententię.

15 II. Sent. sic distinguit, si testator erat doctus, qui secundis nuptiis castitatem inesse nosset, non amitteretur legatum. Secus, si esset simplex, quem id latebat. Ita sustinent aliqui, quos tacito nomine refert *Roboll. ver. Adulter. n. 6.* dicens ita posse dici.

III. Sent. (cui tanquam multo probabiliori adhæreo) sustinet 16 eam conditionem appositam à viro uxori excludere secundas nuptias: atque adeò per illas amitti legatum, secus si apponatur ab extraneo nullatenus conjuncto ipsi viro, aut à parentibus, aliisve consanguineis ipsius viduę transeuntibus ad secundas nuptias. Probatur prior pars. Quia ex personis dicta pensanda sunt, *l. fin. in fi. ff. de act. & obligat.* Ergo cum viris sint odiosæ valdè secundæ nuptiæ uxoris, (ut ostendimus disp. 89. n. 2.) meritò ac jure optimo ea verba ex mente personæ proferentis accipienda sunt de omnimoda castitate: & non de sola illa, quæ secundis nuptiis inest, ac graviter ipsi viro infesta est. Secundò, quia voluntas testatoris tacita, conjecturisque deducta habetur pro expressa, & attendenda est, *l. In condition. primum loc. ff. de condit. & demonstr. l. Cùm acutissimi, C. de fideicom. l. pen. ff. de legat. 1. l. Fidei §. Item si quis, ff. de legat. 3. l. Cùm proponeretur, in fi. & l. Qui solidum, §. 1. ff. de legat. 2.* At ex odio viri ad secundas uxoris nuptias, aperte conjicitur tacitam ejus mentem poscentis vitam castam & honestam uxoris esse de castitate sibi gratissima, quæ nuptias secundas excludit. Et confirm. quia licet secundæ nuptiæ sint in se castæ & honestæ, & ita vidua secundò nubens dicatur, secundùm se re hac considerata, castè & honestè vivere; at non habent eam castitatem, quæ decet virum relinquentem legatum, & quam ipsum velle præsumitur. Quare ex tacita testatoris voluntate corruit id legatum. Tertiò quia per ea verba videtur vir velle sibi fidem servari, ac jura prioris conjugii inviolata persistere. At secundò nubens non dicitur fidem servare priori conjugi, *§. Cum igitur, paulo ante vers. Sin autem, auth. De non eligendo secundo nub.* ibi: *Servens inviolatum morientium thorum.* Quòd optimè docuit *Philostr. in vita Apoll. l. 3.* asserens hanc uxorem jura conjugii violare. Ad quod probandum plura alia adducit *Tiraq. l. Boves, §. Hoc sermone, in princ. num. 146. & seq. ff. de verb. signif.* Tandem partem hanc probant aliæ rationes, quas n. 33. afferam ad probandum aliud simile. Posteriorem autem partem probant rationes prioris sententiæ relatæ nu. 14. Quia secundæ nuptiæ non sunt in se impudicæ, sed castæ & honestæ: ac proinde ex vi illorum verborum non excluduntur: nec etiam ex tacita voluntate testatoris, quia consanguinei viduæ non offenduntur ex secundis ejus nuptiis, immò gratæ illis sunt, ne dedecore afficiantur turpi viduæ vita, & ut parentela dilatetur. Et ideò hanc sent. sustinent *Bald. l. Cum filius, §. Qui Mutianam, nu. un. ff. de legat. 2. & l. Deo nobis, in princ. n. 9. C. de Episc. & cleric. & l. unic. n. 15. C. de raptu virg. & l. fi. n. 4. C. de indicta viduit. & ibi Alberic. nu. 8.* dicens sic consuetudine servari. *Saliceт. ibi n. 5. Jason nu. 32. Cornens n. 2. fin. Et idem Cornens relato Benedicto de Plumbis, l. Legem Julian. n. 2. fi. C. eod. t. Paulus cons. 11. ad fi. vol. 2. & l. Mulier, § Cum proponeretur, num. 5. ff. ad Trebell. Et ibi Angel. de Perusio n. 3. & 4. Et ibi Imola n. 5. Alex. nu. 5. 6. & 10. Idem Angel. l. Justitia, §. Juris præcepta, nu. 8. ff. de just. & jure, & auth. de non elig. secundo nub. §. Cum igitur, nu. 17. Idem Imola d. l. Cum filius, §. Qui Mutian. in fi. & c. Quod à te, nu. 7 de cler. conjug.* ubi *Anchar. n. 8. statim in prin. Felin. in proœmio Decr. §. In gloss. 1. n. 7. Prœpos. c. Nicena, n. 4. d. 31. Ant. Franc. addit. Ad Abbatem, c. Ut clericorum, n. 5. de vita & honest. cler. Ripa rubr. C. de secund. nupt. n. 13. vers. Contrarium videtur verius, in nova edit. Garron. eadem rubr. in nova edit. n. 105. pœna 68. Guilliel. Benedict.* latissimè, *c. Raynut. de testam. verb. Qui cum alia, à n. 171. usq; ad 210. Tiraq. l. Boves, §. Hoc sermone, in prin. n. 149. ff. de verb. sign. Nic. de Ubald. de success. ab intestato, 2. p. num. 13. vers. Posset decidi etiam quæstio* (habetur 8. tom. tract. p. 1.) *Boerius cons. 30. nu. 4. vol. 2. Bermond. de publicis concubin. §. Concubinam dimittat num. 8. Nicol. Fabian. in quæst. quadam de hujusmodi legato, num. 8. quæ habetur tom. 9. tract. Angel. de Gambellionibus tract. de testamentis glossa 46 nu. 1 & 2.* (habetur to. 8. tract. p. 1.) *Rosella verb. Adulterium, n. 6. Sylvest. verb. Legatum 1. q. 5. num. 9. Bertach. in suo repertor. lit. L. verb. Legatum uxori, vers. Legatum uxori factum sub conditione: & verb. Legatum conditionale, vers. Legatum uxori: & lit. V. verb. Uxor usufructuaria, vers. Uxor si usufructuaria, Gom. Arias l. 12. Tauri, nu. 23. Durant. de arte testandi tit. 6. cautela 39. n. 4. Claud. Aquensis, l. Mulier, §. Cum proponeretur, num. 1. ff. ad Trebel. Cov. 4. decr. 2. p. cap. 3. §. 9. num. ult. Ant. Gom. l. 14. Tau. num. 9. Greg. Lopez l. 1. verb. Omnes, t. 12. p. 4. Villalobos in com. opin. lit. V. verb. Uxor num. 126. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 19. num. 31. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex quis, num. 147 ff. de liber. agnos. Lud. Lopez 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c. 41. col. 5. vers. Denique ult. dicitur* idem tenent loquentes in casu quo vir diceret, si in domo mea castè & honestè vixerit, *Rimmal. cons. 532. num. 50. vol. 5.* Et *Perez lib. 5. ord. t. 2. l. 8. f. 79 vers. Quæri etiam potest, legatum est factum.* in quo casu dicit *Mantic. eo. t. 19. num. 31.* absque omni dubio uxorem amittere id legatum. Eandem tenet *Zavallos in suis qu. pract. q. 151. num. 3.* & loquens de filio leganti tenet *Spino n. seq. allegandus.*

Utraque pars hujus sent. quibusdam modis extenditur, & 17
aliis restringitur. Prior pars, nempe, ut conditio illa, si honestè & castè vixerit, excludat secundas nuptias, quando apponitur à viro, extenditur ut idem dicendũ sit, quando filii legant suæ matri. Quod similiter ex secundis nuptiis offendantur, ac dedecori illis sint, (ut probavi disp. 89. num. 3. Atque ita extendunt *Paulus l. Mulier, §. Cùm proponeretur, num. 5. ff. ad Trebel. Et*

ibi Imola n.5. Alex.n.6.& 10. Ang. de Perusio nu.4.& §.Cum igitur, nu. 17. auth. de non elig. secundò nubentes Prapos. c. fin. ad fin. de secund. nup. Garron. rubr. C. de secun. nupt. in nova edit. nu. 105. pœna 68. Angelus de Gambellionibus tract. de testam. gloss. 46 num. 2. Ant. Gomez l. 14. Tauri num. 9. Spino speculo testam glos. 14. princ num. 94. juncto num. 99. Quod idem colligitur ex DD. n. seq. allegandis, qui indistinctè dicunt, eam conditionem à filiis appositam excludere secundas nuptias.

18 Secundò extenditur eadem prior pars, ut idem sit, ea conditione apposita à filiis viri præmortui. Quòd injuria parenti illata ob secundas nuptias, in ipsos quoque redundet. Quod significant quidam indistinctè, dicentes amitti id legatum per secundas nuptias, quando conditio apponitur à filiis. Cùm enim universaliter ac indistinctè loquantur, possunt intelligi de filiis conjugis transeuntis ad secundas nuptias, ac de filiis conjugis præmortui. Hi sunt Angel. l. Justitia, §. Juris præcepta. num. 1. ff. de just. & jure, Præposit. c. Nicena. nu 4. d. 31. Nic. de Ubaldis de success. ab intestato nu. 13. vers. Posset etiam decidi, Gulielm. Benedictus cap. Raynutius, de testam. verb. Qui cum alia, num. 171. & 227. Rosella verb. Adulterium, num. 6. Sylvest. verb. Legatum 1 q. 5. num. 9. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 19. nu. 38. Atque in propriis terminis docent Garronus rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. num. 105 pœna 68. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 9 num. ult. Zavalles in suis q. pract. qu. 151. num. 3. Lud. Lopez 2. instruct. ubi de matrim. c. 41. col. 5. vers. Denique ultimo dicitur.

19 Tertiò extenditur eadem pars, si conditio illa apponatur à consanguineis viri præmortui. Quia ipsorum aliquatenus interest prospicere injuriæ inferendæ per secundas nuptias viro præmortuo. Item, quia iis secundis nuptiis tristitia afficiuntur; eo quod prioris viri memoria deleatur, atque amicitia ex affinitate cum ipsis contracta ferè cesset, extinguatur: & transferatur in posterioris conjugis consanguineos. Quam partem non obscurè significant DD. nu. 16. allegati, dum solùm volunt non excludi secundas nuptias, quando ea conditio apponitur ab extraneo, vel à consanguineis ipsius viduæ. Et ferè expressè hanc partem sustinet Cov. num. præced. allegatus, dum agit prædictam conditionem adjectam à parte viduæ, aliòve extraneo, qui non esset prioris viri consanguineus, minimè excludere nuptias: quasi clarè sentiat secus esse, si à consanguineis viri præmortui. Et in propriis terminis tenet Lud. Lopez num. præced. relatus.

20 Quartò eandem partem extenderem, quando apponeretur conditio ab eo, qui erat arctissima necessitudine priori viro conjunctus. Et favent DD. nu 16 allegati, qui dicunt à penitus extraneo, in quorum numero minimè computandum esse, arctissima necessitudine conjunctum nemo dubitabit. Potestque id probari ex iis, quæ adduximus lib. 4. disp 4. n. 9. ad probandum inferri timorem viri constantis ex gravi malo comminato personæ arctissima amicitia devinctæ cum contrahenti: instar mali ipsimet comminati.

21 Ultimò extenditur, ut eadem prorsus dicenda sit, si, uxor, vel ejus filii, aut consanguinei, aut arctissima amicitia conjuncti, aut filii ipsius viri legatum relinquant viro sub ea cõditione, si castè & honestè vixerit: id enim amittet vir transiens ad secundas nuptias Quia similiter ii offendũtur ex secundis viri nuptiis, & quasi conjunctio illa & amicitia ex prioribus nuptiis contractæ tunc extinguuntur. Hujus sent. videtur Paulus à Montepico l. Titia, §. Titia cum nuberet, num. 166 ff. de legat. 2. ubi referens Paulum l. fin. C. de indicta viduit. dicentem transeuntem ad secundas nuptias non amittere legatum relictum ab uxore sub conditione castè & honestè vivendi, vel abstinendi à secundo matrimonio: ait esse peregrinam decisionem, & valdè dubiam. Quare ipse in contrariam partem inclinat, licèt cogitandum relinquat. Nec obstat ea Pauli de Castro doctrina, quia vult ipse non valere conditionem abstinendi à secundo matrimon. oppositam viro, secus quando uxori: ac in hoc dispares eos efficit. Quia ea differentia communiter à DD. reiicitur: ac eos pares faciunt, ut dixi n. 5.

22 Temperant autem prædicta, nisi conjux, cui legatur sub prædicta conditione castè & honestè vivendi, minimè consummasset prius matrim. tunc enim ea conditio non excluderet secundas nuptias. Quia conditio illa nuptias interdicens respectu hujusmodi conjugis vidui est nulla, & reiicitur (ut probavi lib. 1. disp. 34. n. 29. & 30.) At in dubio ea interpretatio sumenda est, ne acta corruat, l. 3. ff. de testa. milit. l. Quoties, ff. de rebus, dubiis. Quod adeò verum est, ut clausula testamenti, quæ aliòquin ad omnia præcedentia non refertur, referatur tamen ex præsumpta testatoris mente, ubi aliàs dispositio redderetur inutilis. Ut cum probat Menochius de præsumpt. l. 4. præsumpt. 180. nu. 38. & ibi à n. 32. refert alia, in quibus receditur à regulis juris, ex præsumpta testatoris mente, ne dispositio irritetur.

23 Similiter de his verbis sentiendum est, quando conjux legat conjugi sub hac conditione, si lectum meum custodierit, vel donec custodierit, per ea enim censentur exclusæ secundæ nuptiæ: ac proinde alteruter conjux ad eas transiens, illud amittet. Quia tunc non servatur inviolatus thorus prioris viri. Ut probavi nu. 16. Sic tenent Paulus à Montepico l. Titia, §. Titia cum nuberet, qu. 64. n. 165. ff. de legat. 2. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 19. n. 25. Nec audiendus est Albericus l. fin. num. un. C. de bonis matern. ubi ait non perdi id legatum per nuptias, sed quando illicitè violatur castitas.

Posterior etiam pars nostræ sent. in quantum habet non excludi nuptias secundas, per conditionem castè & honestè vivendi, quando apponitur à consanguineis conjugis ad illas transeuntis, vel ab alio extraneo, intelligitur ut solę secundæ nuptię non excludantur. Quare conjux transiens ad tertias nuptias illud amitteret. Quia 3 & ulteriores nuptiæ à castitate deficiunt, atque incontinentiæ signum sunt. Sic Paulus l. Mulier, §. Cùm proponeretur, nu. 5. ff. ad Treb. Ang. ibi, nu. 4. Hippolytus singulari 577. fine, Folinus c. Si cautio, num 40. vers. Et hinc est quod licèt, de fide instr. Rom. d. l. Mulier, num. 9. Parisius cons. 190. num 9. vol. 4. Sylvus nuptiales l. 2. verb. Seni non est nubendum, n. 35. Rosella verb. Adulterium n. 6. Sylvest. verb. Legatum, 1. q. 5. n. 9. Et explicat Angelus, quicunque sit testator. Quamvis alii non explicent, sed indistinctè loquantur. At contrarium tenendum est. Nam jure canonico omnes nuptiæ approbantur, & honestæ sunt. Et ita sustinent Imola d. l. Mulier. §. Cùm proponeretur, n. 5. & ibi Alex. n. 10. Ripa rubr. C. de secund. nup. in nova edit. num. 13. vers. Contrarium videtur verius, Gulielm. Benedict. c. Raynutius, de testam. ver. Qui cum alia, à nu. 221. usque ad n. 228. Everard. loco à vigeminationis n. 6 vers. 17. Cov. 4. decret. 2 p. c. 3. § 9. in fi. Ant. Gom l. 14. Tau. in num. 6. fi. Greg. Lopez l. 1. verb. Omas, tit. 12. p. 4. Mantica de conject. ultim. vol. 11. tit. 19. num. 32. fine. 24

25 Hinc deducitur, legatum ususfructus, vel alimentorum relictum uxori à viro, expressa conditione, quamvis transeat ad secundas nuptias, non amitti per transitum ad tertias & ulteriores. Ut probavi hoc l. disp. 89 n. 54.

26 Secundò limitatur eadem posterior pars: nisi secundæ nuptiæ ita repugnarent ætati, aut statui viduæ, ut meritò in communi prudentium æstimatione reputarentur inhonestæ, ac ejus famam denigrantes. Ut si vidua sexagenaria esset, vel assumpti jam tertii ordinis D. Francisci nuberet. Cùm enim eæ nuptiæ sint inhonestæ: meritò ad eas transeundo, non censetur paritum conditioni castæ & honestæ vitæ. Atque ita docent Alex. l. Mulier, §. Cum proponeretur, num. 6. & 10. ff. ad Trebel. & ibi Claud. Aquensis, n. 1. Gulielmus. Benedictus cap. Raynutius, de testam. verb. Qui cum alia, n. 213. Mantica de conject. ult volunt. l. 11. t. 19. n. 33. dicens id esse verum, à quibuscunque personis hæc conditio apponatur.

27 Immò si mulier quacunque alia ex causa efficiatur infamis, etiam propter delictum damnata, dici non potest honestè vivere, ut id legatum consequatur. Sic Paulus de Montepico, l. Titia, § Titia cum nuberet, n. 169. q. 68. ff de legat. 2. Mantica eod. t. 19. in fine.

28 Similiter si fœmina jurasset aut vovisset se à secundis nuptiis abstenturam, non dicetur castè vivere transiens ad secundas nuptias, ad obtinendum id legatum à quocunque relictum. Ita docent Angelus auth. de restit. & ea quæ parit, § Unum, num. 8. vers. Ibi castitate, Ant. Franc. addit. ad Abbatem, c. Ut clericum, num. 5. de vita & honest. cleric.

29 Tandem limitatur eadem posterior pars: nisi secundæ nuptiæ cederent in dedecus relinquentis legatum sub conditione castè & honestè vivendi: tunc enim per illas perderetur. Ut si consanguinei viduæ legent illi sub ea conditione, & ipsa nubat personæ ita inferioris conditionis, ut sit dedecus totius prosapiæ. Tales enim nuptiæ repugnant votis relinquentium legatum, ac ab illis reputantur inhonestæ, tanquam totius prosapiæ illorum famam obscurantes. Sic docent Angelus l. Justitia, §. Juris præcepta, n. 1. ff. de just. & jure: & l. Mulier §. Cum proponeretur, n. 4. ff. ad Trebel ibi Alex n. 6. & 10. Imola n. 5. Guliel. Benedict. c. Raynutius, de testa. ver. Qui cum alia, nu. 212. Angelus de Gambellionib. tractatu de testament. gl. 46. n. 8. Rosella verb. Adulterium, n. 6. Sylvest. verb. Legatum 1. q. 5. n. 9.

30 Ad argumenta contrariæ sent. n. 14. proposita constat ex dictis n. 16. ubi diximus eas secundas nuptias esse in se castas, non tamen considerata relinquentis legatum conditione: & ex ejus mente collligitur talibus verbis excludi secundas nuptias.

S U M M A R I U M.

QUÆSTIO II. An legatum relictum alicui sub conditione castè & honestè vivendi amittatur per unicam fornicationem? Quidam viri docti existimarunt id legatum minimè perdi, admissa una vel altera fornicatione: sed quando fœmina ita passim sui corporis copiam facit, ut meritò dici possit inhonestè vivens. Ducuntur ex §. Item lex Julia, de adult. in vers. Eadem lege, inst. de publicis judic. Ubi dicitur l. Jul. etiam stupri flagitium puni- 31

puniri, cum quis sine vi vel virginem vel viduam honestè viventem stupraverit. Supponit ergo feminam stupri ream honestè vivere. Secundò ex *l. Stuprum 41. ff. de ritu nupt.* ubi: *Stuprum intelligitur etiam in his mulierib. esse, quæ turpiter vivorent, vulgoque quæstum facerent.* Ubi pondera textum connectentem hæc duo, quasi posterior pars priorem explicet: ac illa turpiter vivere dicatur, quæ vulgò quæstum facit. Tertiò quia unicus actus non denominat quempiam bonum vel malum. Ut ex *proœmio instit. §. Cumque*, ibi: *Quorum omnium solertiam, & legum scientiam, & circa nostras jussiones fidem, jam ex multis rerum argum. accepimus.* Colligitur ibi: *Glos. marginis*, ex mente *Petri de Bellapert. & aliorum.* Et tradit *Seb. de Medicis de reg. juris 2. p. reg. n. 10.* Unde in proverbium abiit: *Una hirundo non facit ver.* Et confirm. quia mercator non dicitur nisi qui negotiationem exercet, *l. 5. §. 1. ff. de trib.* Et tradunt *Bart. in proœm. ff. veteris, n. 10. Abb. c. 1. de judiciis n. 38. & ibi Doc. in 2. lectura, in nova edit. n. 113. ver. Tertio, Anch. c. un. de vita, & honest. cler. in 6. n. 1. post 4. notab. vers. Quæris etiam, & ibi Dominic. n. 8. Franc. n. 3.* Et 2. confir. ex communi modo loquendi, nemo enim quempiam prodigum appellatit, quòd semel tantùm prodigè luserit: aut liberalem, aut avarum, ex unico avaritiæ aut liberalitatis actu: nec dicet illum splendidè vivere, aut lautè edere, aut potare, quòd semel tantùm hæc fecerit. Quod non mediocre signum est, hæc omnia habitum importare, & sic ex sola actuum frequentia denominationem sumere. Tertiò, principaliter probatur, quia luxuriosè vivere opponitur castè, & honestè vivere: atque ita illa femina dicitur non castè, & honestè vivens, quæ luxuriosè vivit. At non dicitur luxuriosè vivere, quæ semel aut iterum fornicatur, sed quæ fornicationis vitio assuefacta est, (ut ex multis probavi disp. præced. n. 8.) Et confirmatur, quia filia exhæredari nequit ob unam vel alteram fornicationem: eò quòd textus petat luxuriosam vitam, (prout probavi l. 4. disp. 24. num. 6.) & tradit latè *Surdus de aliment. t. 7. q. 4. n. 32. & 33.* Tandem, quia cum *l. 9. t. 12. lib. 3. fori*, sic dicat, *Si despues de la muerte de su marid non fiziere buena vida, pierda todo quanto le dexo* Et tamen *Acosta c. Si pater, de test. in 6. 1. p. ver. Legavit, n. 41. vers. Ex quibus omnibus, & Barbosa l. 2. p. 1. in princ. n. 68. ff. solut. matr.* ajunt prædictam legem loqui in vidua, quæ bonam vitam non agit: & proinde in ea, quæ habitum malè vivendi contraxit, & stupra more meretricio admittit. Ergo inhonestè & non castè vivere habitum fornicandi petit: ac subinde non contravenietur conditioni castæ, & honestæ vitæ, ut amittatur legatum sub illa relictum, per unam vel alteram fornicationem. Hujus sent. videtur *Azebedo l. 5. recop. tit. 1. l. 4. n. 19.* ubi dicit non sufficere unicum viduæ stuprum: & quamvis non satis explicet, an loquatur in solo casu, *l. 5. t. 9. ejusd. l. 5.* petentis luxuriosam vitam viduæ, ut amittat lucra constante matrimonio acquisita: an etiam in omnibus casibus quos præmiserat: at immediatè *n. 18.* dixerat luxuriosè viventem teneri in conscientia restituere legatum à viro sub conditione castè, & honestè vivendi relictum: & ita videtur etiam in eo casu intelligere, non contraveniri conditioni per unicam fornicationem.

32 Aliis verò placet ejusmodi conditioni non pareri unica fornicatione admissa, atque ita amitti in utroque foro id legatum. Ducuntur 1. quia nomina verbalia delictum importantia, unico contenta sunt actu. Ut prævaricator, calumniator, raptor, spoliator, fractor, *l. Athletas, §. Prævaricator, ff. de his, qui notantur infamia, l. Quis sit fugitivus, ff. de adil. edicto, §. pen. & §. fi. de raptor.* Et docent *Bart. in proœm. ff. veteris, n. 20. Abb. c. 1. n. 38. de judiciis, & ibi Doc. in 2. lectura, in nova edit. n. 122. Domin. c. 1. de vita & honest. cler. in 6. n. 8. & ibi Franc. n. 3. Acosta c. Si pater, de test. in 6. 1. p. verb. Legavit, n. 39.* & solùm excipiunt delictum erronis, & plagii, *Bart. & Abb. ibid.* At castè, & honestè vivens est nomen verbale: dicetur ergo non castè, & honestè vivens, committens unicam fornicationem. Et confirmatur, quia *Dominic. & Franc. ibid.* eam differentiam constituunt inter nomina verbalia significantia officium, vel artem, sive actum voluntarium, & licitum: & verbalia importantia delictum, ut illa exercitium petant: hæc autem unicum actum. Cùm ergo inhonestè, & impudicè vivens sit nomen verbale delicti, unum actum solum petet: atque ita per unicam fornicationem violabitur conditio in legato petita. Secundò, quia *D. Greg. l. 1. epis. epist. 42. in fine*, & refertur, *c. 1. d. 28.* sic ait: *Nullum facere subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se victurum castè promiserit.* Et *Conc. Tolet. 4. c. 26.* & refertur, *c. Quando, eadem d.* sermonem habens de presbyteris, & diaconis, qui parochiis præficiendi sunt, sic ait: *Oportet eos primùm professionem facere, ut castè, & honestè vivant.* At constat omnes hos votum id violare unica fornicatione. Et confir. quia in nonnullis religionibus hac sola forma emittitur professio trium votorum substantialium, Promitto me victurum juxta talem regulam. Et si quis voveret se castè victurum, ubi de voventis intentione nil constaret, sed ex solis promissionis verbis res hæc judicanda esset, reus esset voti semel fornicans: sicut & illi professi suæ professionis violatores existerent, unico inobedientiæ, luxuriæ, proprietatis, actu commisso. Tertiò, quia DD. confundunt hæc, viduam luxuriosè, & inhonestè vivere, ac stuprum committere, ut incurrat pœnas secundò nubentibus impositas. Et ita nunc dicunt eas incurrere viduam luxuriosè viventem: nunc autem viduam stupri ream: hæc duo pro eodem reputantes, (ut advertimus disp. præc. n. 2. & cum textus eod. nu. 2. allegati manifestè loquantur de unica viduæ fornicatione, ut ea subdatur pœnis nubentium intra annum luctus, (ut ibi probavimus) plerique ibi relati agentes de vidua incurrenti eas pœnas, utuntur hoc termino, vidua luxuriosè, & turpiter vivens. Communis ergo loquendi modus habet, idem reputari, inhonestè & turpiter vivere, ac in vitium carnis vel semel labi. Et confirm. quia cum *l. fi. C. quando mulier tutelæ officio*, dicatur ut vidua futura filiorum tutrix promittat se intactam pudicitiam conservaturam, multi Doctores, quos retuli disp. præced. num. 15. dicunt relato illo textu, viduam hanc turpiter, & impudice viventem perdere tutelam. Quod controveniat promissioni servandæ intactæ pudicitiæ per illum textum petitæ: quasi sentientes idem esse, impudicè vivere, & non servare intactam pudicitiam: quod sonat unicum actum. Immò DD. ibi allegati confundunt, impudicè vivere, & fornicationem admittere, (ut eo n. 15. adverti.) Quartò, quia leges puniunt unicum fornicationis viduæ actum: atque ita vidua semel fornicans intra annum luctus, perdit omnia à viro sibi liberaliter relicta, (ut diximus disp. præced. n. 2.) Et quamvis verior sent. habeat, ea non perdere, si post illum annum fornicetur: at aliqui contrarium probabiliter tenent, (ut ibidem retuli nu. 4. & 6.) Si ergo dispositio, & pœna legalis uno actu contenta sunt: à fortiori pactum conditionale testatoris, legantis sub conditione vitæ honestę, & castę unica fornicatione frangetur. Et confirmatur, quia in dubio testatoris verba juxta legum dispositionem accipienda sunt. Ut multis citatis probat *Mantic. de conject. ult. vol. l. 5. t. 4. n. 16.* Quintò, quia multi DD. non pœnitendi censent viduam semel fornicantem amittere dotem, (ut retuli disp. præc. n. 9.) idque est probabile: quamvis ac probabilius sequuti simus ibi oppositum. Si ergo dos, quæ proprium uxoris patrimonium est, nec ex viri substantia profecta est, nec apposita est conditio castitatis servandæ, perditur unico actu: nedum idem dicendum erit de legato ex mariti bonis relicto sub ea conditione. Sextò, quia cum *l. 5. t. 9. lib. 5. nova recop. reg.* decidat viduam luxuriosè viventem amittere medietatem lucrorum, aliqui censent satis esse unicum luxuriæ actum (ut retuli disp. præced. n. 8.) Septimò, quia viduam castè, & honestè vivere, nil aliud est, quam esse castam, & pudicam, seu castitatem servare. At talis desinet esse semel fornicans, nec verè castitatem servat. Ut probat *Castillo l. 52. Tauri n. 21. vers. Non enim dicitur* Octavò ex *l. Si uxor 13. §. Iudex adulterii, ff. ad l. Jul. de adult.* ubi deciditur judicem adulterii inquirere debere, num maritus de eo uxorem accusans, vivens pudicæ auctor fuerit mulieri bonos mores colendi: & subditur ea ratio, quod periniquum sit, ut pudicitiam vir ab uxore exigat, quam ipse non exhibeat. Ubi *Gloss. verb. Non exhibeat*, inquit, committendo lenocinium. Ergo vir semel committens lenocinium dicitur non castè vivens: is enim caret potestate uxorem adulteram accusandi. Nonò, quia *l. 9. t. 11. lib. 2. novæ recop. reg.* deciditur viduam gaudere nobilitate viri: & subditur, *Si mantuviere castidad*, quod perinde est, ac dicere si castè vixerit. At constat ea privilegia vel unica fornicatione perdi. Decimò, quia l. 6. disp. 27. n. 3. ex *Baldo, & aliis* retuli, donationem factam à viro uxori, præsumi in præmium pudicitiæ esse. Ergo pudicitia non servata, quod per unum actum fit, cessat quasi cessante causa, eo vel maxime quòd adjecta sit clausula petens castitatem. Tandem, quia *auth. de non eligendo secundò nubentes, §. Cum igitur*, quasi explicans textus, quid sit castè vivere, sic ait: *Quoniam non licet legaliter castè vivere, contra leges luxuriatur.* Ubi *Glos. verb. Non licet*, sic explicat, id est, non possunt castè vivere fœminæ, quæ contra leges luxuriantur. At luxuriari, seu mulierem esse luxuriosam; distat à vivere luxuriosè: quod illud in unico luxuriæ actu verificetur: hoc autem in sola frequentia. Ut benè tradit *Acosta c. Si pater, de testam. in 6. 1. p. verb. Legavit, n. 40.* Ergo non dicitur castè, & honestè vivens vidua semel fornicans, ac proinde legatum sub ea conditione relictum amittet. Atque alias rationes afferam numero sequenti id probantes, specialiter de marito legante. Atque ideò hujus sent. videntur expressè *Bald. l. penult. in princ. n. un. ff. de excus. tutorum*, ubi loquens de legato relicto à viro uxori, dixit id perdi, si vidua stuprum committat. Et *Prapos. c. Nicena n. 4. d. 31.* ubi explicans eam conditionem appositam à viro vel filiis, si castè & honestè vidua vixerit, ait intelligi, id est, si alteri non nupserit, vel corpus suum aliter non corruperit. Et *Jason l. fi. nu. 31. vers. In ultima parte, C. de indict. viduit.* loquens de legato, de quo agit *Glos. fi. ibi*, nimirum relicto à viro sub ea conditione, ait viduam obtenturam id legatum, donec perseveraverit in castitate. At non dicitur in castitate perseverans, quando semel fornicatur. Et expressius *Berojus cons. 30. n. 2. vol. 2.* ubi dicit hanc conditionem, si honestè & castè vixerit, deficere, ex quo semel castè, & honestè desiit vidua vivere. Et *Angelus de Gambell. tract. de testamentis, glos. 46. n. 5.* explicat eam conditionem de unico actu, ait enim, *Licèt non dicat testator, si castè & honestè vixerit, perdit legatum, si ipsa inhonestam vitam ducat. Ut quia concubuit cum sæculari.* Et *Zephalus cons. 500. nu. 39. vol. 4.* ubi hæc ait: *Non revocatur legatum absolutè relictum uxori per secundas nuptias: secus si ducat vitam inhonestam. Ut quia cubat cum aliquo.* Ecce qualiter utetque eam conditionem de unico actu explicat. Idem videtur sentire *Guliel. Benedictus, c.*

Ray-

Raynucius, de test. verb. Qui cum alia, n.28. Ubi ait uxorem perdere legatum sub ea conditione relictum, fornicando, & meretricando. Et subdit hanc rationem his verbis: *Quia tunc ob fornicationem vel adulterium inhonestè vivendo perderet.* Ecce qualiter conjunxit, foroicando & meretricando, quasi sentiens idem esse utrumque quoad hunc effectum. Et posteà fornicari vel adulterari, quæ unicum actum important, appellavit inhonestè vivere. Et ferè expressè idem sentit *Bertach. in suo repert. lit V. verb. Uxor usufructuaria, vers. Uxor usufructuaria donec castè*, ubi hæc dicit: *Perdit legatum committendo stuprum, licèt posteà castè vivat.* Et ejusdem sententiæ videtur *Nata cons. 473 in fine*, ubi dicit, honestè dici viduam vivere, quæ non passim copiam sui corporis facit, quoad alia remoto crimine quod sibi tunc obiicitur. Sentit ergo non dici talem quoad eam unicam fornicationem tunc sibi objectam ad amittendum legatum. *Et Rosella verb. Adulterium, n. 6. & Sylvester verb. Legatum 1. quæst. 5. num. 9.* dicunt non esse sentiendum idem de conditione, si castè & honestè vixerit, apposita à viro uxori, vel ab extraneo, ad perdendum legatum per transitum ad secundas nuptias: perdet enim illud: quando apponitur à viro, secus quando ab extraneo: subdit tamen utrumque in utroque casu viduam perdere: si corpus suum corruperit. Et expressius idem *Sylv. verb. Legatum 2. fine*, ubi expressè dicit uxorem, cui vir legavit sub conditione, si castè vixerit, non posse tuta conscientia retinere legatum, si fornicetur. Et idem videtur sentire *Cajet. summa verb. Pœna, ad finem*, ubi ait adveniente casu castitatis amissæ perdere uxorem hoc legatum sub dicta conditione relictum. Et *Covar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 8. n. 75. vers. Undecimo, & taxa panis, concl. 6. n. 107.* & *Concds collecta. 154. ad decretales n. 9. & 10.* dicunt teneri hanc restituere legatum, ex quo castitatem non servavit. Quod unicum actum importat. Et expressius *Navar. sum. lat. c. 23. n. 62 statim in prin. & sum. hisp. c. 28. addit. ad n. 67. c. 23.* Et *Enriquez l. 53. de excommun. c. 56. n. 2. in comment. l. VV. Et Philiarc. de offic. Sacer. to. 2. p. 2. l. 6. c. 22.* dicunt enim uxorem perdere hoc legatum, si realiter fornicetur: Et idem *Navar. utraque sum. c. 25. n 65.* dicit perdere, si stuprum admittat. Idem videntur clarè sentire DD. quos n. 38. referam, dicentes per solos tactus inhonestos id legatum amitti. Et in propriis terminis tenent hanc sententiam *Mantica de conject. ult. vol. l. 55. t. 1. 59. n. 35.* ubi ait mulierem copulam carnalem patientem non dici castè, & honestè vivere ad consequendum legatum castè, & honestè viventi relictum. Nam licet quoad alia possit dici honestè vivere, dum non passim copiam sui corporis facit: secus quoad legatum. Et *Menochius de præsump. l. 4. præsump. 188. n. 52.* ubi ait viduam semel inhonestè agentem privari legato relicto sub conditione, castè & honestè vivendi: nec posteà recuperare redeuntem ad frugem meliorem. Et uterque de legato in genere sub ea conditione relicto loquitur. Et loquens de legato relicto à viro sub ea conditione, tenent expressè *Lud. Lopez p. 1. instruct. c. 295. colum. 13. & Vega 2. t. sum. c. 32. casu 9. & 1. t. c. 94. casu 2. ad fi.*

33 At verius existimo sic distinguendum esse: Si legatum relictum sit à marito, vel ejus filiis, aut filiis ipsius uxoris, aut alterius conjugis consanguineis, vel arctissima familiaritate conjunctis, quorum interest viduam illam omnimodam castitatem servare: utpote, qui dehonorantur per viduæ fornicationem, existimo satis esse unicam fornicationem, ut id legatum perdatur. Et in hoc casu vera est sent. n. præced. relata. Et ita ferè omnes DD. illius, & ratione loquuntur de ea conditione à viro apposita. Secus si ab extraneo relictum sit: tunc enim desideratur ea fornicationum frequentia, ut meritò ac jure optimo possit dici ejusmodi vita impudica, & inhonesta. Probatur prior pars omnibus rationibus adductis num. præcedenti Insuper probatur rationibus, quibus probavi num. 55. & 56 per transitum ad secundas nuptias amitti legatum sub eadem conditione relictum, quando relinquitur à viro, vel ab aliis, quia ex secundis nuptiis offenduntur. Præterea, quia quamvis attenta verborum proprietate, ea verba, castè & honestè vivere, sonent habitum, nec dicatur vita impudica, & inhonesta ejus viduæ, quæ semel aut iterum fornicatur: (ut satis probant argumenta n. 31. adducta.) At ea mente testatoris tacita, qui graviter ea fornicatione offenditur, colligitur apertè contrarium Sicut eadem verba licet ex sermonis proprietate non excludant transitum ad secundas nuptias: excludunt tamen eas tacita testatoris mente, quando ea verba conditionis apponuntur à personis, quas secundæ nuptiæ offendunt: (ut n. 16. probavi.) Nec potest dici hanc intentionem tamquam sola mente retentam nil operari, nec transire in dispositionem: juxta dicta disp. præced. num. 51. Nam transit in dispositionem, eò quòd colligitur ex ipsis testatoris verbis, attenta ejus præsumpta mente, ob offensam quam ex fornicatione aut secundis nuptiis viduæ patitur. Et confirmatur, quia (ut num. 56. & seqq. probavi) non solùm quando ea verba apponuntur à viro, excludunt ea tacita ejus mente secundas nuptias, sed etiam quoties à personis, quibus illæ infestæ sunt, ac injuriam irrogant. Ergo similiter intelligendum est, ex tacita mente testantis, frangi conditionem unica fornicatione, quoties conditio castè vivendi adiicitur à personis, quæ dedecus & injuriam ex ea fornicatione patiuntur. Et hinc est, quod quamvis num. 16. dixerim per eam conditionem, appositam à consanguineis ipsius uxoris, non excludi secundas nuptias: at dicendum est per eam excludi unicam fornicationem, sicut quando à viro apponitur. Extratio discriminis est aperta. Quod illi non offendantur transitu viduæ ad secundas nuptias: immo illum amant, ut propagetur familia, & caveatur vita ejus inhonesta. At ejus fornicationem valdè detestantur, utpote, quæ in eorum dedecus redundat. Et amplius confirm. quia nullus sanæ mentis persuadere sibi poterit, virum ac cæteros, qui ex viduæ fornicatione exhonorantur, ac injuria gravi afficiuntur, dum ea pressa conditione petunt in legato vitam viduæ castam, & honestam, solùm petere ne sit meretrix. Tandem, quia à proprietate sermonis cogit quandoque recedere gravitas rei. Ut constat ex *l. Mariti 29. vers. Qui quæstum, ff. ad l. Juliam, de adult.* ubi deciditur, virum, qui sive sæpius sive semel permiserit uxoris adulterium ob receptum pretium, dici quæstum facere ex adulterio, nec à pœnis hujusmodi quæstus eximi: quamvis propriè quæstum ex adulterio facere ille solus existimandus sit, qui ob pretium patitur uxorem meretricio more adulterari. Et subdit rationem textus his verbis, *Nec enim mediocriter delinquit, qui lenocinium in uxore exercet.* Cùm ergo sit gravissima viri, & consanguineorum utrinsque conjugis injuria, ea fornicatio viduæ, recedendum est à proprietate illorum verborum, castè & honestè vivere, quæ habitum important: & dicendum est violari eam conditionem unica fornicatione. Eo vel maximè, quòd ibi agebatur de pœna legali, & gravissima: hic autem de non reportando lucro legati, ex præsumpta testatoris mente. Posterior autem pars, nimirum, non perdi id legatum per unicam fornicationem, quando conditio apponitur ab extraneo, inde persuadetur. Quod propriè non dicatur vidua inhonestam, & impudicam vitam agere ob unicam fornicationem, (ut satis probant adducta n. 35.) unde attenta proprietate verborum conditionis, ea non violatur unico actu. Nec sit aliquod indicium, unde coniici possit contraria testatoris voluntas. Et huic distinctioni satis favet *Præposit. cap. Nicena n. 4. dist. 31.* ubi dicens legatum mulieri relictum sub conditione castæ, & honestæ vitæ traducendæ non amitti transeundo ad secundas nuptias, limitat nisi conditio apponeretur à marito vel filiis, nam cùm aliqualiter tales ea secundis nuptiis lædantur, dicit intelligi tunc conditionem, si alteri non nupserit, vel aliter corpus suum non corruperit. Atque ita videtur sentire esse speciale in iis, qui ea secundis nuptiis vel ea fornicatione viduæ offenduntur, ut ea conditio per tales nuptias aut per unicam fornicationem deficiat.

34 Hinc infero, uxore legante viro sub conditione castè, & honestè vivendi, non amitti id legatum ob unicam viri fornicationem, sed quando carnis vitiis ita deditus fuerit, ut meritò ejus vita impudica, & inhonesta appellari valeat. Et idem à fortiori dicendum erit, si à consanguineis viri vel uxoris, vel à quocumque id legatum relinquatur. Ducor, quòd nec uxor nec alii ex ea viri fornicatione exhonorentur, nec nota aliqua speciali afficiantur: & ideò nil est quod à proprietate verborum cogat nos recedere. Sicut quando legatum fit sub ea conditione fœminæ.

35 Secundò deducitur, id legatum semel perditum ob fornicationem, aut vitam inhonestam, contra conditionem in legato appositam, minimè recuperari ad meliorem frugem redeundo. Sicut non recuperatur legatum sub conditione non nubendi relictum, adveniente viduitate. Quòd cùm jam verè defecerit conditio, expiravit legatum. Sic tradunt *Bald. l. penult. in princ. n. un. ff. de excusat. tutorum, Berojus cons. 30. nu. 2. vol. 2. Bertach. in suo repert. lit. V. verb. Uxor usufructuaria, vers. Uxor usufructuaria donec castè, Menochius de præsumpt. l. 4. præs. 188. n. 12. Simon. de Prætis de interpret. ult. vol. l. 1. interpret. 5. circa legata, dub. 10. nu. 114.* Qui benè addit non reviviscere actionem ad id legatum, ingrediendo religionem.

36 Tertiò deducitur, quid sentiendum sit de legato annuo relicto, ut quotannis distribuatur ad collocandas in matr. fœminas honestæ vitæ, seu honestas: non explicando, ut sint virgines. Videtur enim juxta dicta n. 33. distinguendum, an id legatum relinquatur consanguineis ex testatoris familia, an absolutè quibuscumque fœminis: ut in priori casu excludatur ea præsumpta testatoris voluntate consanguinea semel fornicata, quamvis attenta verborum proprietate non possit ob unicum actum appellari inhonesta, aut vitæ inhonestæ: in posteriori autem, minimè: sed quando habitum inhonestè vivendi imbibit. Quod tunc proprietate verborum standum sit: cùm nil occurrat, ex quo testatoris voluntas coniici possit contraria verborum proprietati. Sicut ratione consanguinitatis est in priori casu conjectura contrariæ voluntatis. Verùm re attentius considerata, existimo in utroque eventu non esse recedendum à verborum proprietate: & sic posse distribui fœminæ, quamvis consanguineæ, quæ semel vel iterum fornicationem admisit. Ducor, quòd id legatum non relictum sit alicui speciali consanguineæ, ut vel sic coniiciamus testatorem desiderasse in ea specialem quandam honestatem, & pudicitiam, & prospiciendo honori suæ prosapiæ: sed consanguineis in perpetuum, quæ jam ultra quartum gradum habentur, ut extraneæ, nec fornicatio earum redundat in dedecus testatoris, aut ejus familiæ: atque ita non videtur specialis castitas peti in consanguineis, præ extraneis. Adde con-

consanguineas in eo legato solum jus prælationis habere : nam ipsis deficientibus, est distribuendum extraneis. Et subinde cum sub eisdem verbis legatum relictum sit, non videtur major castitas exigi in consanguineis, quam in extraneis ad id legatum obtinendum.

37 Ad argum. 1. sent. n.31. proposita constat ex dictis nu.33. Ea enim probant attenta verborum proprietate, illa verba, castè & honestè vivere, importare habitum: at ab ea receditur quandoque ex conjecta testatoris mente. Ad 1. & confirm. ex propositis n.32. dic ea nomina verbalia, quoad affectum puniendi delictum in foro externo, unico actu contenta esse. Quòd leges unicum delictum intendant punire ob damnum reipublicæ inde illatum. Præterea quædam verba inveniuntur, quæ in communi concipiendi modo solum unicum actum postulant, ut verè homicida, Sodomita, raptor virginis quispiam dicitur, si vel semel id delictum perpetrarit: atquis dicet hominem mendacem, quod semel mentitus sit, aut avarum, ob unicum avaritiæ actum, aut inhonestum, turpiterve viventem, ob fornicationem semel admissam? Ad 2. cum sua confirm dic, ex subjecta materia manifestam esse intentionem exigentium illam promissionem, & emittentium, obligare ad omnimodam castitatem: quamvis verba proprie non illam important: atque ita in dubio judicarem de vovente victurum se castè, ubi nil de ejus intentione constare posset. Quia in materia voti sic communiter ea verba concipiuntur, ut plena castitas Deo offeratur. At in legatis non est ea communis conceptio, nisi conjecturæ mentis testatoris aliud suadeant. Ad 3. cum confirm. dic eos Doctores non ita sermonis proprietatem attendisse, dum hæc confundunt, atqui quoad illum affectum, de quo erat sermo, verè confunduntur. Quia donatis vel legatis à viro, & tutela filiorum, ob unicam fornicationem privatur vidua, sicut per vitam luxuriosam, (ut probavimus disp. præced. n.2. & 15.) Atque ita quando verborum proprietatem, & rigorem attenderunt, constituerunt differentiam inter vivere luxuriosè, & semel fornicari, (ut constat ex dictis disp. præced. n.8.) Ad 4. dic, leges exprimere verba unicum actum importantia: qualia non exprimuntur in prædicto legato. Præterea loquuntur de fornicatione viduæ, quæ injuria priorem virum afficit: in quo eventu nosquoque fassi sumus n.33. amitti id legatum ex conjecta testatoris mente. Ad confir. dic, verba testatoris loquentis in eodem casu legis, ut quando vir legat uxori, intelligi instar legis, atque ita de unico actu. Præterea id est verum, quando sunt eadem verba testatoris & legis. Secus autem est, quando lex verbis unicum actum importantibus utitur: verba autem testatoris habitum indicant. Ad 5. & 6. dic, contrarium esse multo veriusut in locis ibi allegatis probavimus. Ad 7. dic, non importare esse castam qualitercunque, sed per modum habitus, cui non repugnat unus aut alter lapsus. Ad 8. dic, nullatenus ibi sermonem esse de vita ipsius mariti pudica in se, nam quamtumvis impudicitiis deditus sit, potest criminaliter uxorem de adulterio accusare. Sed tamen denegat lex actionem viro, qui leno est uxoris, turpitudini ejus assensum præstans: ad quod, sicut ad cætera delicta per leges punienda, satis est unicus actus. Et in solut. ad 1. diximus. Ad 9. & 10. dic, nil probare contra nostram sententiam. Quia respectu viri legantis fatemur inhonestè vivere fœminam viduam semel fornicantem. Ad ultimum dic, nil ad rem facere: tantùm enim est sermo ibi de secundis nuptiis impunè concedendis, ne vidua incontinentiç periculum subeat: & ita sensus est, si secundæ nuptiæ viduis interdicantur, difficilè castè vivent, sed in fornicationes incident. Ut explicat *ibi gl. verb. Non licet*, & *verb. Vivere*: & ita non sit in verbis vis aliqua, an luxuriari importet unicum actum, necne: & vivere castè, habitum.

S U M M A R I U M.

An legatum sub conditione castè, & honestè vivendi amittatur per amplexus, ac alios tactus impudicos? Refertur duplex opinio, num.38. 39.

Proponitur sententia Auctoris, n.40.

Post num.40. invenies alia summaria.

38 QUÆSTIO III. An legatum sub conditione castè, & honestè vivendi amittatur à fçmina amplexus virorum aut tactus impudicos patienti. Quidam censent id legatum amitti. Quod non dicatur vita casta hujus mulieris. Et confir. quia multi DD. & non pœnitendi censent adeò hos amplexus adversari castitati, ut præstent justam divortii causam, ac privandi viduam dote, instar adulterii. Quos referam l.10. disp.4. no.11. Item quia saltem si vir leget, intelligitur legatum de omnimoda castitate: (ut probavimus n.16.) & ideò diximus ibi excludi secundas nuptias. Cùm tamen hæ minus castitati repugnent, quàm tactus libidinosi. Et ideò hujus sent. sunt *Bald. conf.207. n.1. & 2. vol.4. Ang. de Gambellion. tract. de test. gl.46. n.4. Paul. à Montepico, l. Titia, §. Titia cum nuberet. q.64. n.164. ff. de legat. 2. Ant. de Prate inter consilia diversorum Doct. ad ult. volumen, cons.136. n.32. & seqq. l.1. Cov.4. decr. 2. p. c.7. §.6. n.3. fi. Mantica de conject. ult. vol. l.11. c.19. n.34. Menoch. de præsumpt. l.5. præs.41. nu.38. Salzedo add. ad Bernard. Diaz reg. 316. in fi. Cenedo collect. 154. ad decretales, nu.9. in fi. & n.10. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n.147. ff. de liber. agnosc. Graffis 1. p. dec. l. 2. c.11. n.58. Manuel. t.10. sum 2. edit. c.99. n.1.* & videtur eam tenere *Emm. Sa sum. verb. Legatum, n.43.* hanc enim sent. refert in ultimo loco. Et omnes hi DD. generaliter loquuntur, præter *Manuelem* loquentem de viro legante uxori.

Aliis placet, id legatum non amitti fracta castitate mente, verbo, vel alio actu lascivo præter copulam. Quia etsi tales tactus libidinosi sint contrarii pudicitiæ, & castitati viduali, at cùm non sint actus consummati in genere impudicitiæ, sed inchoati & prævii, non denominant fœminam simpliciter impudicam, sed inchoativè. Insuper probari potest per ea, quæ afferam l.10. disp.4. n.12. ad probandum pœnam amissionis dotis non incurri per amplexus, & tactus impudicos, sicut per adulterium. Atque hujus sententiæ est *Nav. sum lat. c.32. n.92. Lat. in princ. & Hisp. c.28. addit. ad n.67. c.23.* & expresè loquitur in viro legante uxori sub prædicta conditione. 39

At placet media sent. quam amplectitur *Lud. Lopez 1. p. instr. c. 293. col.13.* nimirum, id legatum non perdi per unicum vel alium actum hujusmodi lascivum: ob rationem traditam n. præc. in quo casu ea sententia est vera. Secus quando toties fœmina in hos tactus labitur, ut arbitrio boni viri possit ea fœmina dici impudica, ac inhonestè vivens. Et in hoc casu admitto priorem sent. relatam n.38. Nec obstat nos dixisse num.33. id legatum à viro aut consanguineis utriusque conjugis relictum amitti per unam fornicationem. Quia cum illa sit actus perfectus, denominat fœminam simpliciter impudicam. Et ex his constat solutio ad argumenta n.38. proposita. 40

S U M M A R I U M.

An legatum relictum sub conditione non transeundi ad secundas nuptias amittatur per fornicationem? Refertur quadam opinio, num.41.

Proponitur sententia auctoris, n.42.

An amittatur, si matrimonium sit irritum, n.43.

An per sponsalia perdatur, n.44.

Quid, si matrimonium non sit consummatum, n.45.

An relictum uxori à viro si vitam vidualem servaverit, consequatur ea vidua religionem ingrediens, n.46.

Post n.46. invenies alia summaria.

QUÆSTIO IV. Utrum legatum relictum sub conditione non transeundi ad secundas nuptias, amittatur per fornicationem: aut quando posteriores nuptiæ irritæ sunt, aut non consummatæ? Quibusdam placet circa primam partem hujus disp. id legatum perdi per fornicationem Prob. 1. quod vidua fornicans subdatur omnibus pœnis secundarum nuptiarum, ne plus faveatur luxuriæ, quam castitati, (ut latè diximus disp. præc. n. 2. & 7.) Et confirm. quia ob hanc rationem, ne, scilicet, plus possit luxuria, quàm castitas, defendunt *Boer. in dec. 33. n.12. vers. Et per quam rationem*, & multis citatis *Tiraquel. de nobilit. c.18. n. 13. Marionzo lib. 5. recop. t.9. l.5. gl.8. n.14.* leges privantes viduam secundò nubentem, domicilio, favoribus, ac privilegiis viri, extendi ad viduam fornicantem. Et *Bald. l. His solis, 7. n.3. C. de revoc. donat.* ait statutum puniens matrem transeuntem ad secunda vota, extendi ad committentem stuprum: eo quod hæc multo magis offendit. Secundò, quia saltem id legatum sic relictum à viro amittatur ex præsumpta ipsius mente: utpote, qui omnimodam in uxore castitatem petit, (ut n.16. probavimus.) Et ideò hanc partem sustinent *Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, in fi. n.25. & n.3n. ff. de condi. & demonstrat. Cenedo collectan.135. ad decret. n.9.* 41

At probabilius reputo id legatum non perdi fornicando, quamvis à marito relictum sit. Quia sub prohibitione secundarum nuptiarum minimè continetur fornicatio. Et licet pœnæ secundò nubentibus impositæ extendantur ad fornicantes, id procedit post judicis sententiam in fornicationis pœnam: (ut probavi disp. præced. n.11.) Non ergo vidua hæc fornicans amittit id legatum, donec judicis sententia in pœnam privetur. Quare cautè *Auth. c. Uxoratus, nu.2. de convers. conjug.* dixi viduam hanc debere privari legato: & non dixi eo ipso illud amittere. Secundò, quia licet maritus testans velit omnimodam uxoris castitatem, at sub verbis prohibentibus secundas nuptias non comprehenditur omnimoda castitas. Sicut vovens se non initurum matr. quantumcunque ad castitatem affectus sit, non tenetur ad illam ex vi hujus voti. Quare voluntas ea mariti censebitur sola mente retenta: ac proinde non transibit in dispositionem: utpote quæ ex verbis ipsius non deducitur. Juxta ea, quæ notavi disp. præced. num.11. Unde non est simile, quando legatum est à viro relictum uxori, sub conditione castè, & honestè vivendi. Quòd ea verba ad nuptias etiam prohibendas apta sint. Ut contingit in voventi castitatem. Tandem, quia cum privatio hæc quandam pœnæ rationem subeat, potius coarctanda quàm extendenda est. Et ideò hanc partem tuentur *Nav. sum. c.25. nu.65. Ant. Bernard. in sua sum. cap.18. nu.94.* Et ex dictis constat ad argumenta numero præcedenti proposita. 42

Circa secundam partem, nimirum, an amittatur id legatum, quando posteriores nuptiæ sunt irritæ? Partem affirmantem suadet doctrina *Bermondi de publicis concubinariis, §. De adulterio, n.45.* 43

n.45. & seq. ubi uxorem relictam usufructuariam, si vitam vidualem servaverit: dicit amittere legatum, si nubat sacerdoti, quamvis matrimonium sit nullum. Quod non debeat plus operari incontinentia, quàm castitas, quæ in secundis nuptiis reperitur. Et doctrina Pauli, & Jasonis, quam retuli disp. 87. n. 29. in fine. Et doctrina asserens per matr. incurri pœnas: quam retuli eadem disp. 87. n. 18. At credo in foro conscientiæ non amitti id legatum, donec judicis sententia privans in pœnam accedat. Ducor, quod conditio non verè violata sit: cum re vera secundæ nuptiæ contractæ minimè sint. Nec præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum, *reg. Non præstat, de reg. juris, in 6.* Et quod vitiosè factum est, videtur quasi non factum, *l. Quoties, ff. qui satisdare cogantur, l. 4. §. Condemnatum, ff. de re judicata.* Nec obstat, non plus tribuendum esse luxuriæ, quàm castis nuptiis. Quia hoc ad fori externi pœnam judicis sententia indigentem pertinere diximus disp. præc. n. 11.

44 Circa ultimam disp. partem, nempe, an id legatum amittatur, si 2. illæ nuptiæ non sint consummatæ. Id certum videtur non amitti per sponsalia de futuro. Quod cum tunc nondum sit secundum matr. initum, minimè defecerit conditio adjecta legato non transeundi ad secundas nuptias. Nec dispositum in matrimonio, quoad pœnam ex eo incurrendam, procedit in sponsalibus, (ut probavi l. 1. disp. 12.) Nec obstat *l. Oratio, ff. de sponsal.* decidens dispositum in matr. censeri quoque in sponsalibus: & illo prohibito hæc quoque prohiberi. Quia id non procedit quoad pœnam. Nec enim obstat proximè accingendum haberi pro accincto, *l. Si pecuniam, ff. de condictione ob causam.* Quippe id est per quandam fictionem: atque ita in solis casibus jure expressis habet locum: nec fiet extensio de similibus ad similia. Nam fictio juris non extenditur de similibus ad similia, *l. Genero*, juncta *l. Quoniam, ff. de his, qui notantur infamia.* Et sic tenet latè probans *Beroi. toto cons. 35. vol. 2. Simon de Pratis de interpret. ult. vol. 1. interpret. 2. circa legata, dub. 10. n. 116.*

45 Quando verò 2. matr. per verba de præsenti consummatum copula non est: videtur id legatum amitti. Quod jam non sit paritum conditioni abstinendi à secundis nuptiis. At in contrarium facit, quod diximus disp. 87. n. 59. ubi probavimus per matrim. non consummatum minimè incurri pœnas. Et ita sentio. Quod nondum perfectò, & consummatè recessum sit à testatoris voluntate.

46 Id demum observandum est. Legatum fœminæ à viro, vel à quocumque relictum, quamdiu vitam vidualem servaverit, non extingui, fœmina ingrediente religionem. Quòd per id spirituale cum Christo matr. minimè cesset vita vidualis: immò plenius voluntati testatoris paritum sit. *Auth. Cui relictum, circa prin. C. de indic. viduit.* Sic *Bal. l. Deo in nobis in prin. §. 9. n. C. de Episc. & cler. Jason. l. fi. in fi. C. de indicta viduit. Gulsel Bened. c. Raynutius, de test. verb. Qui cum alia, n. 172. Paul. à Montepico l. Titia, §. Titia cum nuberet, q. 65. n. 167. ff. de leg. 2. Bertach. in suo repert. lit. L. verò. Legatum ood. vers. Legatum uxori sub conditione, Cremensis sing. 152. Simon de Pretis de interp. ult. vol. l. 1. interp. 1. circa legata, dub. 10. n. 127.* benè addens deberi quoque alimenta illi à viro relicta sub ea conditione, si vidua permanserit.

S U M M A R I U M.

An legatum conjugi à conjuge relictum, quamdiu cum filiis commoratus fuerit, amittatur per secundas nuptias? Refertur opinio, n. 47.

Proponitur Auctoris sententia, n. 48.

Quid, si filiis jam defunctis transeat ad secundas, n. 49.

An legatum habitationis absolutè relictum à viro uxori, cesset ea secundò nubente? n. 50.

Quid, si relictum sit, dum steterit in domo viri, n. 51.

An legatum relictum alicui dum steterit cum uxore testatoris, perdatur si discedat, uxore secunda nupta, n. 52.

Satisfit argumentis, n. 53.

Post n. 53. invenies cætera summaria, quæ desiderantur.

48 QUÆSTIO V. An legatum conjugi à conjuge relictum quamdiu cum filiis conjugis legantis commoratus fuerit, amittatur, si conjux superstes ad secundas nuptias migret, velitque cum prædictis filiis habitare? Quidam asserunt id legatum non amitti. Quòd transitus ille ad nuptias minimè impediat pareri conditioni appositæ: ac transiens parere velit. Quod si filii renuant, ipsorum culpæ imputabitur, in eorumque damnum cedet. Secundò prob ex *l. Cæterum, 4. vers. Quid ergo vidua, junct. vers. Mulieri, ff. de usu & habitatione*, nam postquam *vers. Mulieri*, dixit *Jurisconsultus*, usu relicto mulieri, posse eam cum marito habitare: *statim, vers. Quid ergo*, sic ait: *Quid ergo, si vidua legatus sit: an nuptiis contractis post usum constitutum, mulier habitare cum marito possit: Et verum est posse eam cum viro, & posteà nubente, habitare.* Hujus sent. videtur expressè *Gl. l. Cum tale. verb. Sententia, ff. de cond. & demonstrat.* ait enim per hanc conditionem, si à filiis non discesserit minimè induci viduitatem. Quod idem docent *Barth. & Paulus ibi statim in princ.* ubi ex prædicta *Glossæ* doctrina concludunt, non eo ipso quòd conjux viduus secundis nuptiis copulatur, videri eum, cui sic legatum est, à liberis discedere. *Idem Paulus l. Si vir uxori, §. Cum vir, n. 5. ff. eod. t.* Idem tenet *Imola d. l. Cum tale, in princ. num. 1. vers. Et per prædicta*, unde concludit fore, ut non perdat legatum, si non staret per mulierem, vel ejus virum quominus liberi secum commorarentur. Idem videtur tenere *Oldrad. cons. 214. num. un.* dum vult hanc mulierem secundò nuptam, & cum posteriori viro habitantem, amittere hoc legatum: quasi sentiat secus fore, si habitaret cum filiis, vel per eos staret. Idem videtur velle *Salycetus l. 1. n. 4. C. de legatis*, ubi ait consulendum tunc esse filiis, ne matrem expellerent: ne tunc per filios videatur stetisse: sed ut solum maritum expellant: & tunc mater ea debito sequetur virum: ac legatum perdet: nec filiis imputari poterit matris recessus. Eandem sententiam sustinent *Angelus de Cambellionib. tract. de test. gl. 10. n. 2.* (habetur t. 8 tract. p. 1.) *Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 196. & 197. ff. de lib. agnosc.*

Quamvis autem præcedens sent. sit satis probabilis, contrariam reputo probabiliorem, nimirum, per ea verba censeri interdictas secundas nuptias: atque adeò viduam ad eas transeuntem amittere id legatum. Quod filii habeant tunc justam divertendi à matris habitatione causam, utpote, quæ eis suspecta est. Quare per filios non stat. Deinde quia dum vir reliquit alimenta uxori habitandi cum filiis, videtur filiorum educationi prospicere. Et ideò hujus sent. est *Oldrad. n. præced. relatus*, ideò enim dixit habitantem cum marito, quasi supponens id ita futurum, juxta suam obligationem, ac tunc justam recedendi causam esse filiis: Et ita eum intelligunt, & pro hac sent. referunt *Præpos. & Parisius*, quos statim referam. Eandem sustinent *l. Bald. 1. n. un. C. ubi pupilli educari debeant, & l. 1. in fi. C. de legatis, & ibi Ang. Jas. ibi nu 5. Præpos. c. fi. de secund. nup. col. pen. n. 4. vers. Sed quid si relinquat, Parisius add. ad Bart. l. Mulier. §. Cum proponeretur add. pen. ff. ad Trebellian. Alex. add. ad eundem Bart. l. Qui concubinam, Uxori, verb. eo anno, ff. de leg. 3. Ripa l. Fœmina, in prin. in nova edit. quæstione. 21. nu. 57. C. de 2. nup. Gulsel. Benedict. c. Raynutius, de test. ver. Qui cum alia n. 170. Carrenis rubr. C. de 2. nup. in nova edit. pœna 15. n. 33. Paulus de Montepico l. Titia, §. Titia cum nuberet, n 164 q 64 ff. de legat. 2. Vitalis de Cambanis in tractatu de clausulis, clau. al. renunciavit omnib. bonis paternis, & maternis, §. Sed an. juri alimentorum, Bertachin. in suo repertorio, litera V. verb. Vidua, vers. Vidua legataria si stabit in domo viri. Et verb. Uxor secunda nubit, vers. Uxor secundo nubens, Jo. Lup. l. 15. Tauri, n. 5. & ibi Castillo paulò post princ. vers. Idem si maritus, Gom. Arias l. 13. Taur. n. 1. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3 gl. 2. n. 18.* referens *Ferrarionsem in sua practica, Spino Speculo test. gl. 14. principali, nu. 104.* Atque idem dicendum est, uxore leganti viro sub eadem conditione. Cum filiis justa sit divertendi causa ob timorem odii novercæ. Ita *Guliel. Bened. Joan. Lupus, Castillo, Gomez Arias, proximè allegati.* 48

Quod si tamen superstitibus filiis mater semper cum eis vita viduali servata habitarit, non amittet id legatum, quamvis eis vita functis ad secundas transierit nuptias. Quod id legatum relictum sit contemplatione ipsius uxoris, & liberorum, atque horum mors superveniens impedierit, ne possit stare cum eis. Nec nocet is transitus ad alias nuptias, cum solum interdictus sit conjugi superstiti, quatenus ei obstaculo erat ad habitandum cum filiis. Sic *Garronis rubr. C. de secund. nupt pœna 13. n. 34. in nova edit.* 49

Immò legatum habitationis absolutè relictum à viro uxori, extinguitur ea secundò nubente. Quod per eas cesset memoria mariti. Sic *Alberic.* quem refert ac sequitur *Greg. Lop. l. 21. verb. Ela su muger, t. 33. p. 3. Perez lib. 5. Ord. t. 2. l. 1. f. 155. p. 1.* Nec obstat *gl. rust. de usu & habit. §. Item de his qui*, ubi textus ait: *Et convenienter si ad mulierem usus adium pertineat, cum marito ei habitare liceat.* Ubi *gl. verb. cum marito*, ait præsenti & futuro. Quia (inquit *Greg. Lop*) intelligitur: quando id legatum non est relictum à marito, sed ab alio. 50

Similiter sentiendum est de legato relicto à viro uxori, dum steterit in domo ipsius viri: intelligitur enim in vita viduali: atque ita perdetur per secundas nuptias. Quod jam in viri prioris domo non censeatur persistere. Sic *Bald. l. voluntaris, n. 10. C. de fideicommiss. Jason. l. 1. n. 5. C. de legat. Surdus de aliment. tit. 7. q. 23. n. 22.* 51

Ex his deducitur, legato relicto alicui si steterit cum uxore testatoris, deberi ea vidua transeunte ad secundas nuptias. Cum jam enim desinat vidua illa esse sub priori matrimonio, sub quo censebatur esse, ac uxor testatoris, dum viduitatem conservabat: juxta *l. ult. C. de bonis matern.* jam censetur conditio impleta, nec stat per legatarium non famulari uxori testatoris. Sic per plura probat, *allegatis Alexandro, & Socino, Simon de Pretis de interpret. ult. vol. lib. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 10. n. 5.* 52

Ad argum. n. 47. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. 48. Ad 2. resp. cum *Ripa Fœmina, in princ. in nova edit. q. 21. n. 58. C. de secund. nupt.* eum textum intelligi in legato habitationis facto viduæ, & sic ab alio quàm à marito: quare non adversatur nostræ sententiæ. 53

S U M M A R I U M.

An legatum fœminis maritandis possit dari viduis secundò nupturis? Refertur quadam sententia, n. 54.

Non potest dari viduis maritandis, n. 55.

Quid

Quid si ea vidua prius matrim. non consummarit: vel illud fuerit irritum, n.56.
Quid, si deficerent ætate nubiles fœminæ nunquam nuptæ, n.57.
An legatum relictum uxori nomine proprio, debeatur etiam ei, quam testator posteà uxore priori mortua ducit, n.58.
Quid, si sub nomine appellativo relinquatur uxori, n.59.
An alimenta legata uxori debeantur etiam illi posteriori? n.60.
An legatum fœminis maritandis possit dari ei, quæ nondum est ætate nubilis, n.61.
An id legatum possit peti ante ætatem nuptiis aptam, n.62.
Legatum puellis dotandis relictum an possit dari jam nuptis? num.63.
Quid, si dicatur, puellis maritandis, n.64.
Quid, si certa puella maritanda, & illa sit jam maritata, num. 65.
Quid, si consanguineis maritandis, & quædam sit maritata, num. 66.
An legatum cuidam maritandæ relictum, debeatur quoad residuum, quando posteà testator eam minori summa data in matr. collocavit, num.67.
An legatum fœminis maritandis relictum, possit dari ingredientibus religionem, n.68.

54 QUÆSTIO ultima. Quibus possit conferri legatum maritandis fœminis relictum? Et 1. quidam asserunt posse conferri viduis secundò nupturis. Sic videtur docere *Glossa c. Aperiant, verb. Trigamos, 31.q.2.* ubi ait per nuptias non solas primas, sed ulteriores designari: & sic esse argumentum contra *l. Boves, §. Hoc sermone, ff. de verb. signif.* Idem videtur tenere *Ripa rub. C. de secund. nup. in nova edit. n.4. & 5. vers.* contrarium determinat, ubi dicit recurrendum ad conjecturas voluntatis testatoris, & si ea non magis primis, quàm secundis nuptiis adaptari possit, posse id legatum ejusmodi viduis dari. Ubi apertè sentit posse absolutè dari, nisi conjecturæ voluntatis testatoris suadeant eum de primis solis intellexisse. Et *Decius rubr. C. de secund. nupt. n.3.* dicit ex proprietate sermonis posse in eo legato comprehendi viduas: secus ex verisimili testatoris mente. Et *Sylv. verb. Legatum, 1. q.5. n.9.* ait posse id legatum dari secundò nubentibus, non autem ad ulteriores nuptias transeuntibus.

55 At multo verior sent. & omninò tenenda docet, id legatum non posse conferri viduis secundò nubentibus. Quod ea testatoris verba de solis primis nuptiis intelligantur. Ut constat ex *l. Boves, §. Hoc sermone ff. de verb. sign.* ibi: *Hoc sermone dum nupta erit, prima nuptia significantur.* Et ita hanc partem sustinent *Bald. in prooem. decr. n.25. Prapos. rubr de spons. n.14. Jason l. Duobus, §. Si ei qui, n.2. ff. de jurejur. Guilel. Bened. c. Raynutius, de test. verb. Qui cum alia, n.79. Garronis rubr. C. de secund. nup. in nova edit. n.5. Tiraq.* multis citatis *dict. §. Hoc sermone, in princ. n.111. Rosella verb. Adulterium, n.6. Mantica de conject. ult. vol. l.8. t.5. n.21.*

56 Hoc tamen temperandum est, nisi vidua nuptura prius matr. minimè consummarit: tunc enim potest capere id legatum. Quod periode sit, ac si nunquam nupsisset: ut enim benè ait *Ripa rubr. C. de secund. nup. n.15. vers. Sed an dicatur, in nova editione,* quamvis attento verborum rigore dicatur viduam hanc binas contraxisse nuptias: at secus se habet quoad effectum nuptiarum. Et ita quamvis conditio non nubendi admittatur in vidua, *auth. Cui relictum, C. de indicta vidui.* ac omnes intelligunt, quando prius matrimonium consummavit. Et ideò hanc limitationem amplectuntur *Decius rubr. C. de secund. nupt. n.4. Et ibi Garron. in nova edit. n.5.* Similiter temperarem, nisi prius matrimonium irritum fuerit. Quod ex dictis num.43. probari potest. Deinde, quia re vera ea non est vidua, & primas contrahit nuptias.

57 Deinde temperandum est, nisi nullæ essent fœminæ ætate nubiles, quibus posset id legatum impertiri: tunc enim ex verisimili testatoris mente, ne opus pium differatur, potest conferri viduis. Quia (ut dicam n.61.) non potest id legatum dari fœminæ, quæ non est ætate nubilis. Sic *Garron. rubr. C. de secund. nupt. in nova edit. n.5.*

58 Hinc infertur decisio illius quæst. An legatum relictum à viro uxori, debeatur secundæ, quam post testamentum priori defuncta duxit? Qua in re manifestum est non deberi secundæ, quando proprio nomine expresso legavit primæ. Ut lego uxori meæ Mariæ. Quod tunc apertum sit indicium affectionis ad singularem illam personam. Et ita docet alios referens *Menoch. de præsumpt. l.4. præsump.* 122. *n.14.* Quia aliis relatis hoc limitat *n.15.* nisi posteriori uxori nomen prioris imposuisset. Tunc enim censeretur loco prioris subrogata per text. *l. Filia, ult. ff. de condit. & demonst.* Quia translatio nominis significat eandem affectionem, & animi benevolentiam prioris ad posteriorem esse translatam.

59 At difficultas est, quando sub nomine appellativo legatum relictum est. Ut lego uxori meæ. Quidam enim ajunt, & quidam negant deberi posteriori. Quos referunt *Cov. de test. c. Requisisti, n.3. & Mantica de conject. ult. vol. li.8. t.15. n.1. & 2. & Menoc. de præsumpt. l.4. præsump.* 122. *n.8.* & ipse sustinet *n.11. & 12.* deberi posteriori uxori. Quod affectio ad eam, cui tempore testamenti testator conjugatus erat, transferatur ad postmodum ductam: atque ita cum legatum non sit revocatum, ei debebitur. Verùm quamvis hoc sit satis probabile: at placet concordia, quam ex aliis Doctoribus referunt ac sequuntur *Covar. eod. n.3. & Mantica n.3.* nempe si testator conjugatus erat tempore testamenti, intelligitur id legatum de sola uxore præsenti. Quippe testator duci potuit, ac ductus præsumitur ob specialem erga præsentem uxorem affectum, ejusque merita. Si autem tunc minimè conjugatus esset debebitur cuicumque uxori, quam tempore mortis testatoris habebat. Quod hic actus sit favorabilis, cessetque conjectura illa singularis affectionis ac meritorum: ac propterea legatum intelligitur relictum ex sola generali maritali affectione: quæ in quacumque uxore locum habet.

60 Temperandum autem est, non deberi posteriori uxori, quando sub nomine appellativo relictum est, ac testator eo tempore solutus matrimonio erat: ut intelligatur, nisi id quod relinquitur uxori sit etiam favorabile, quale est alimentorum legatum: tunc enim concurrente duplici favore, scilicet ultimæ voluntatis & ipsius rei legatæ, de quacumque uxore videtur testator intellexisse. Ita *allegatis Alex. & Socino* sustinet *Barbos. l. Divortio, §. 8. quod in anno* 10. *ff. solut. matr.*

61 Id etiam monuerim, legatum maritandis non posse conferri nisi fœminis, quæ sunt ætate nubiles; nimirum, 12. annos natæ. Quod tunc nequeat impleri causa finalis ejus dispositionis, argumento, *l. Nec semel, §. Si inhabitat. ff. quando dies legat. cedat.* Potest etiam hoc ex communi doctrina comprobari, quæ habet, patronum non integrum esse præsentare ad beneficia, nisi eum, qui tempore præsentationis idoneus est, ac qualitates petitas habet. Et ita docent *Bal. l. Sanctimus, §. D. de nuptiis. Garron. rubr. C. de secund. nup. in nova edit. n.5.* dicens ita communiter sentire Doctores, id tamen benè militat *Bal.* nisi legatum relictum esset pro certa persona maritanda. Et ratio discriminis est: quia ubi personæ incertæ relinquitur legatum, debet per exequutores persona idonea eligi: at quando persona est certa, testator eam eligens reddidit habilem ad legatum obtinendum.

62 Quare legatum relictum certæ maritandæ, quæ ætate non est nubilis, peti nequit ante ætatem nuptiis aptam. Quippe desideratur urgere vel instare causam ob quam legatum relictum est. Sic *Mantic. de conject. ult. vol. lib.11. tit.21. n.5.*

63 Sed dubitatur, an legatum relictum fœminis maritandis possit dari jam maritatis? Et quidem si verba testatoris sic se habeant, Dentur mille ad puellas dotandas, possunt conferri jam nuptis sine dote, vel cum modica dote, quando vir ea inopia laborat, ut sustinendo matrimonii onera minimè sit. Quia adhuc subest causa pia, & necessitas oneris matrimonii sustinendi: & verè illud est dotare fœminas. Ita sentiunt *Baldus Novell. de dote 5.p. n.12. Joa. Lupus c. Per vestras, de donat. inter virum, & uxor. notabil.3. §.12. n.8.*

64 Quod si puellis maritandis legatum relictum sit, conferri nequit jam maritatæ. Quia verè illa puella non est maritanda: & ita verba legati in ea minimè verificantur. Sic *Bald. l. fi. n.11. C. de sent. quæ sine certa quantitate. Jason. l. Quominus, nu. 113. vers. Quinto pro eadem parte, ff. de fluminibus, Bal. Novellus, & Joa. Lupus, n. praced. allegati, Perez l.5. ordin. t.2. l.1. f.89. vers. Dubium est quotidianum.*

65 Majus dubium est, quando pro persona certa maritanda legatum relictum est: & ea tempore testamenti erat maritata? *Mantica de conject. ult. vol. l.12. t.1. n.13.* ait, si quis legarit certam quantitatem ad certam fœminam maritandam, & ea vivo testatore, ac eo inscio nupserit, extingui legatum, quasi causa ejus cessante. Secus si testator nuptiarum conscius, ac potens testamentum mutare, minimè mutavit. Tunc enim præsumptio est, ipsum voluisse in eadem voluntate persistere. Et refert *Paulum conf. 254. in fi. vol.1. & conf.148. in fi. vol.2. & Tiraq. l. Si unquam, verbo, Susceperit liberos, n.178. C. de revocand. don. in nova edit. est nu.219. vers. Hac denique spectat.* Et nullum aliud fundamentum, cui innitatur, affert, præter doctrinam *Bartoli l. Lucius, l.1. ff. de legat.2.* Quæ omninò extra rem est: ac in casu valde diverso loquitur: nimirum, quando minori summa in dotem data ipsemet testator posteà matrimonio eandem puellam tradidit: tunc enim conjectura est, ipsum voluisse à priori legato recedere. Et ideò dicendum est, legatum pro certa persona maritanda deberi, quamvis ea tempore testamenti maritata esset: & à fortiori, si posteà nubat testatore superstite, (quamvis hoc ultimum DD. non explicent: ut ex ratione ipsorum apertè colligitur.) Probatur ex *l. Si jam facta, 11. ff. de cond. & demonst.* ibi: *Si verò nesciat, præsenti die debetur.* Ex qua cum multis probat *Greg. Lop. l.21. verb. Vense, t.9. p.6.* sufficere conditionem, per verba futuri temporis conceptam, impletam esse testatore ignorante tempore, quo actus geritur. Et ex eadem colligit *aliis relatis Covar. c. Officii, n.10. de testam.* causa legati contingere, potius confirmari, quàm extingui legatum. Et ratio est, quia eo legato certæ personæ facto, ductus esse videtur testator ob specialem illius affectionem: quæ cum non cesset, quamvis ipsa tunc nupserit, aut vivo & ignoranti testatore nupserit posteà, non extinguitur, sed stabilitur id legatum. Atque ita docent *Baldus, Jason, Baldus Novell. Perez n. praced. allegati, Hippolyt. rub. ff. de fidejussoribus, nu.85. Joa. Lup. c. Per vestras, de donat. inter vir. & ux. notab.3. §.20. nu.6. Tiraq. tract. cessante causa, limitat.18. §. Sarmiento l.2. select. c.1. n.10. Mexia l. Toleti p.12. fundam. 1. n.35. Spino specul. test. amgl.14. princ. n.152. Zavallos in suis qu. pract. q.138. n.6.* & explicant *Spino, & Zavallos*, quamvis ignorante testatore sit

jam

jam testamenti tempore conjugata. Id enim probat *l. Si jam facta*, cui hæc doctrina innititur. Et ita id clarè sentiunt reliqui allegati.

66 Similiter credo legatum relictum consanguineis maritandis, quamvis nequeat, conferri consanguineæ tempore testamenti conjugatæ: ob dicta n.64. utpote quòd est relictum incertis personis: at si testatore mortuo nupsisset, existimo cum duobus Jurisperitis ex doctioribus hujus regii prætorii Granatensis posse illi dari. Quòd non omninò incertæ personæ relictum sit, sed quodammodo certæ, nempe, personis ex testatoris genere. Et quando nupsit, habebat jam jus aliquale ad hoc legatum, acquisitum à testatoris morte.

67 An verò legatum relictum certæ personæ maritandæ, eodem testatore posteà eam in matr. collocante, minori summa in dotem tradita, debeatur quoad residuum? consulendi sunt *Bart. & Doctores l. Lucius, l.1. ff. de legat.2. & ibi Peralta a.ult. Covar. Officii, a.9. & 10. de testam. Baeza de non melior. filiab. c.2. fine.*

68 Tandem an legatum fœminis maritandis possit dari ingredientibus religionem? dixi l.1. disp.33. n.29.

DE IMPEDIMENTO

Impotentiæ.

DISPUTATIO XCII.

An impotentia coeundi, & qualis impediat ac dirimat matrim. subsequens?

SUMMARIUM.

Explicatur quotuplex sit impotentia: & an frigiditas detur in fœmina: & an nimius calor viri aliquando sit impotentia dirimentis matrimonium causa? n.1.

Impotentia perpetua dirimit matr. non autem temporalis, n.2.

Quid, si impotentia temporalis sit ignota alteri contrahenti? Refertur quadam sententia, n.3.

Proponitur sententia Auctoris, n.4.

An laborans impotentia temporali peccet tunc contrahens? n.5.

Impotentia, quæ est maxima difficultas, non obstat valori matrimonii, num.6.

Potentia seminandi intra vas est opus ad matrimonii valorem, num.7. & ibi, quid si vir non intrare possit, sed matrix fœminæ attrahat.

Improbantur dicentes eam non peti, sed solam coeundi potentiam? num. 8.

Satis est fœmina capax sit seminis suscipiendi, quamvis non seminet, num 9.

Quid, si vir solam seminis partem intra vas emittat? n.10.

Quid, si fœmina tam arcta sit, ut nequeat semen intra vas suscipere, aut susceptum non retineat: vel præ latitudine aut alio morbo cognosci à viro nequeat? n.11.

Quid, si fœmina conscia impotentiæ viri ad seminandum, cedat jure suo? n.12.

Quacunque ex causa contingat impotentia, sive ex nimio viri calore, sive ex abominatione mulieris, dirimit matrimonium? num. 13.

Matrimonium eunuchi carentis altero solo testiculo valet, n.14.

Quid, si utroque testiculo orbatus sit? Refertur duplex sent. nu. 15. & 56.

Id matrimonium non valet, quamvis fœmina conscia defectus fuerit, num.17.

Quid, si eunuchus daretur verum semen emittens? n.18.

An senes validè contrahant? n.19.

Quid, si in ætate decrepita sint? n.10.

An ratione senectutis possit alicui matrimonium denegari? n.21.

An mulier quantumvis vetula validè nubat? n.22.

Quid, si senex ita sit exhaustus, ut jam sit impotens? Refertur quadam sententia, n.23.

Proponitur sententia auctoris, n.24.

An steriles ad matrimonium sint habiles? Refertur quadam sent. num. 25.

Sententia Auctoris, n.26.

An valeat matr. quando mulier nequit absque vitæ periculo parere? Refertur quadam sententia, n.27.

Proponitur sententia Auctoris, n.28.

Quid si fœmina mortuos filios pariat, n.29.

Satisfit argumentis, num.30.

1 DIsputatio de hoc impedimento apprimè necessaria est, quòd frequenter in tribunalibus Ecclesiasticis accidat, & in confessionibus occurrat: facillimumque sit circa illud aberrare, tum ob nimiam ejus difficultatem: tum etiam, quia satis obscurè disputatum invenitur. Et ideò qua claritate potuero, illud enodabo. In hoc ergo impedimento is ordo servabitur. Primo loco agetur qualis impotentia matr. dirimat: ubi de impotentia naturali, absoluta, vel respectiva, accidentali ratione senectutis, abscissionis testiculorum, vel maleficii. Secundo loco de impotentia, quando ab altero potente cognoscitur: & de jure, quo matr. dirimat. Tertio loco quando matr. ratione impotentiæ separatum, restaurandum sit, invento errore, ex secundis nuptiis, aut fornicatione impotentis. Ubi & qualiter lis intentanda sit contra sententiam latam, & qualiter in causa matrimonii nunquam transeat in rem judicatam. Et num liceat divortium ratione illius copulæ in fornicatione aut matr. habitæ. Quarto loco quando impotentia subsequitur matrimonium: & quando dubitatur an præcedat, an potiùs sequatur: & qualiter tunc liceat usus matrimonii. Quinto loco de impotentia temporali ratione ætatis puerilis, status morbi, ut de matrimonio constituti in mortis articulo. Et de matrimonio hermaphroditi. Tandem qualiter probanda sit impotentia, & de computatione triennii experientiæ potentiæ ad coeundum. Præmittendum est, quid & quotuplex sit impotentia. Est enim vitium naturale aut accidentale impediens coitum. Potest autem consurgere ex causa intrinseca naturali, ut ex viri frigiditate, aut ex fœminæ arctitudine. Frigiditas enim reddens conjugem impotentem soli viro accidit. Ut egregiè docet *D.Tho.* ab universis receptus *4.d.34. q.un.art.2. ad 6.* ea ductus ratione, quod mas sit agens in generatione, fœmina verò solum patiatur. At frigiditas passioni non obstat, sed soli actioni reprimens membri virilis motionem. Quare minus benè *Ant. c.fi. n.6. vers. Hæc doctrina, de frigid. & malef. & ibi Prapos. n.5. vers. Qua generaliter*, ajunt posse in fœmina reperiri frigiditatem matr. dirimentem, jura tamen illius non meminisse, quod ferè impossibile sit eam probare. Vocatur autem impedimentum hoc frigiditas: cùm quandoque etiam caloris excessus possit virum impotentem reddere, ac matr. dirimere (ut dicemus n.13.) Quod auctore *D.Th.4.d.34.qu.un. a.2. corp.* superfluus calor vix potest esse impedimentum perpetuum. Impotentia hæc potest duplici ex capite provenire: nempe ex causa intrinseca & naturali, ut frigiditate in viro, aut arctatione in fœmina: aut ex causa extrinseca accidentali, ut ex maleficio, quod utrique sexui commune est: aut ex castratione, quæ viri est peculiaris. Rursus impotentia quædam est perpetua, quædam temporalis. Deinde alia est impotentia ad copulam: alia verò ad solam generationem, quæ vocatur sterilitas. Tandem impotentia perpetua, quædam est absoluta respectu omnium: quædam verò respectiva respectu hujus vel alterius similis.

Præsens ergo disputatio petit qualitatem impotentiæ desideratæ, ut matrimonium subsequens irritet, quando ea est generalis respectu omnium. Quam aliquibus conclusionibus ac corollariis ex eis deductis explanabo. Prima conclusio. Impotentia perpetua ad copulam reddit irritum subsequens matrimonium: secus de temporali. Hæc est apud omnes certissima. Et de impotentia perpetua constat ex *cap.2. de frigid. & malef. & ex toto tit.* Quando autem impotentia est temporalis, eam non dirimere, constat ex *c. Fraternitatis, vers. Quamvis igitur, eod. tit.* Et ratio utriusque partis ea est: quòd perpetuæ impotentiæ repugnet obligatio ad copulam conjugalem ex matrimonii contractu consurgens. Impossibilium enim nulla potest esse obligatio, *l. Impossibilium, ff. de reg. juris, & c. Nemo ad impossibile, de reg. juris in 6.* Secus de impotentia temporali. Qui enim in præsenti non est solvendo, cùm tamen sit spes fore in futurum, potest ad solvendum obligari: cujus obligationis incapax est, qui nunquam solvendo foret. Quòd si obiicias, matrimonium impuberis irritum esse: cùm tamen sola temporali impotentia laboret. Dic id esse peculiare in casu, quòd jus Ecclesiasticum matr. impuberum irritarit, quamvis impotentia eorum temporalis sit. Quod in alia impotentia temporali minimè statuit. Quare existente eodem impotentiæ temporalis impedimento, ex ætatis debilitate consurgente, post pubertatem valeret utique matr. eò quòd jus Ecclesiasticum usque ad illam solam ætatem irritarit, ut dicemus disp.104. n.18. 2

Quidam temperant posteriorem hujus conclusionis partem, ut impotentia temporalis non dirimat, quando à conjuge potenti est tempore contractus scita: secus si ipsum lateret. Ducuntur, quia *D.Th.4.d.36.q.un.a.5. corp.* æquiparat impotentiam servituti. At hæc licet temporanea dirimit, si à conjuge libero ignoretur (ut probavi hoc lib.7. disp.59. n.4.) Et confirm. quia utraque non simpliciter, sed ad tempus actum matrimonii impediunt, immò multò magis impotentia temporalis, utpote quæ prorsus impedit: cum servitus solùm liberum usum impediat. Secundò, quia ignorantia qualitatis suapte natura ad contractus finem petitæ ipsum vitiat. At hujusmodi videtur hæc impotentia: cum ad copulam habendam, quæ matr. finis est, desideretur coeundi potentia. Hujus sent. videtur clarè *Sotus 4.d.34.q.un.a.2. col.4. immediatè ante vers. Rogas autem*, ubi ait impotentiam hanc temporalem non esse impedimentum necessarium, instar cognationis, sed voluntarium. Et *eo.a. col.8. vers. Postremum denique*, explicat esse impedimentum spontaneum: quia si contrahentes permanere velint, sunt veri conjuges. Atque ita clarè sentit si alter potens ignorarit, & nolit stare matrimonio, dirimendum esse: instar matr. cum servitutis ignorantia contracti. Eandem tenet *Enriq. l.11. de matr. c.10. nu.ult.* ubi ait viro impotenti ad tempus, valere matr. si uxor impedimenti conscia cedat jure suo. 3

Sed nullatenus mihi placet hęc limitatio: atque ita tenendum est, eam 4

est, cum impotentiam quantumvis ignoratam ab altero minimè obstare valori matr. Ducor, quod is error circa impotentiam temporalem non dirimat jure Ecclesiastico matr. nullum enim jus irritans reperitur: immò ejus valori valde suffragantur textus de hoc impedimento loquentes, absque aliqua eoim distinctione decidunt quando impotentia est temporalis, non irritari matrimonium, ut constat ex *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* Nec etiam jure naturali dirimat. Quippe ea impotentia non tollit simpliciter matrimonii finem, sed secundum quid, scilicet pro aliquo tempore: ac proinde non efficit involuntarium simpliciter, sed secundum quid, instar erroris qualitatis. Et confirmatur, quia si hæc impotentia ignorata dirimeret jure naturali matrim. valde deficiens esset juris canooici decisio, si in re ad mores valde necessaria, & ubi de gravissimo animarum periculo tractabatur, hoc tacito disponeret (ut disponit *c. Fraternitatis, de frig. & malefic.*) matr. semel dissolutum ratiooe impotentiæ existimatæ perpetuæ, restaurandum esse, comperto impotentiam esse temporalem. Tandem quia potentia coeundi perpetua non est de matrimonii essentia: aliàs impotentes ad tempus nullatenus possent contrahore. Non ergo jure naturali, nec Ecclesiastico, impotentia temporalis ignorata dirimit matrimonium. Nec obstant in contrarium adducta n. præcedenti. Non primum, quia *D. Th.* de impotentia perpetua loquitur: & est in ea sententia, ut ea non dirimat matr. nisi quando est ignorata (ut dicemus disp. 97. n. 1. & ab ea recedemus ibi n. 2.) Nec est simile de errore servitutis, & errore impotentiæ temporalis. Quia jus Pontificium irritat matr. initum cum errore servilis conditionis, *c. 2. de conjug. serv.* At non invenitur textus irritans, quando est error impotentiæ temporalis. Et hinc patet ad confirmationem. Nec obstat etiam secundum. Quia negandum est eam qualitatem esse suapta natura ad finem matrimonii requisitam: solùm enim petitur, ne sit impotentia perpetua. Et ideò pro hac sententia suot universi alii Theologi & Jurisperiti, qui eum *D. Th. 4. d. 34. q. un. a. 2. corp.* indistinctè tradunt impotentiam temporalem noo obstare valori matrimonii. Et in propriis terminis docent *Pet. de Ledes. de matrim. qu. 58. a. 1. in difficult. principali, paulò ante solutionem ad arg. Manuel t. 10. sum. 2. edit. c. 235. a. 1. fine.*

5 Sed adhuc superest difficultas, an saltem reus alicujus culpæ sit conscius suæ impotentiæ temporalis, si ea durante matr. ineat? Id enim affirmant quidam, nec explicant culpane mortalis sit, an sola venialis. Videtur enim à recto ordine deviare obligare se ad solvendum eo tempore, quo impotentia solvendi adest. Sic docent *Ricard. 4. d. 34. a. 2. q. 1. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 26. a. un. q. 1. Turrecr. 33. q. 1. in sum. a. 1. n. 9. Sotus 4. d. 34. q. un. a. 2. col. 3. in fine primæ concl.* Idque limitant *Ricard. & Astens.* nisi magna necessitas vel utilitas id suadeat. Verùm in contrarium urget, nullam videri culpam, si gravi morbo laborans matrimonium ineat, quamvis tunc reddere debitum nequeat. Quia lex matrimonii obligat ad reddendum debitum, instar præceptorum affirmativorum, nimirum, semper, non tamen pro semper, sed salva incolumitate personæ, & temporib. commodis. At hic potest obligari ad reddendum tempore quo fuerit potens. Deinde, quòd impotens ad tempus ad solvendum debitum pecuniarium, nullius culpæ reus est, si se ad solvendum obliget tempore quo certus est se solvendo fore. Et ideò ea istimo nullam esse culpam ex natura rei: at posset esse ratione deceptionis conjugis potentis, quando diu duratura esset impotentia, & non ei detegeretur. Quia esset deceptio in qualitate valde necessaria: exponereturque alter incontinentiæ periculo: nec ipsi posset imputari non inquisivisse circa hoc, sicut imputatur quando de aliis viri partibus non curat certior fieri. Quia aliæ possunt diligentia præmissa sciri, nec tenetur quispiam proprios defectus detegere: at defectus ille potentiæ est occultus, & de eo numquam inquiri solet.

6 Secunda conclusio. Impotentia coeundi, quæ non est vera impotentia, sed solùm maxima difficultas, non dirimit matr. ut si potest esse vera commistio, sed cum maxima difficultate, & periculo ægritudinis. Hæc conclusio est certissima: & constat ex *c. 2. de conjug. lepros.* ubi deciditur matr. cum leproso esse validum. Et ex *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* ubi quando per incisionem absque mortis periculo factam potest mulier arcta reddi apta copulæ, definitur valere matrimonium. Et tamen in utroque eventu est maxima difficultas. Et ita docet *Petr. de Ledes. de matr. q. 58. a. 1. col. antepen. in solut. ad 5.*

7 Tertia conclusio. Ad valorem matr. non satis est potentia vas fæmineum penetrandi, sed desideratur potentia seminandi intra illud: quare potens coire, impotens tamen perpetuò ad semen emittendum in vas, vel quia nullo modo seminat, vel quia præ nimio calore, ita præproperè, ut vas expectare nequeat, est incapax matrimonii, si id vitium ita sit perpetuum, ut nulla medicinæ ope tolli possit. Quia de ratione matr. est traditio potestatis corporis ad copulam conjugalem. At non reputatur copula conjugalis deficienti semine. Coitus enim solùm est via ad actum conjugalem perficiendum. Secundò, quia ad matrimonii valorem desideratur copula, per quam conjuges una caro efficiantur, ut constat ex *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* ibi: *Uterque jurejurando dicens, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent. & tunc videtur quod mulier posset ad secundas nuptias convolare.* Quod idem habetur ex epist. *D. Greg. relata c. 2. 33. qu. 1.* At non fiunt conjuges una caro absque seminatione intra vas (ut probavi l. 2. disp. 21. n. 5.) Et ideò hanc conclusionem docent ex Theologis, *Pal. 4. d. 34. q. 2. a. 1. concl. 2. n. 8. & a. 2. con. 3. n. 14. & ibi Sot. q. un. a. 2. paulo post princ. Ovand. ibi disp. un. prop. 1. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 1. & 2. fi. Ledes. 2. p. 4. q. 60. a. 1. col. antepen. Verac. 1. p. spec. a. 38. conf. 6. Angl. florib. t. p.* ubi de matr. *q. 8. a. 1. dub. 1. diffic. 1. Petr. de Ledes. de matr. qu. 58. a. 1. dub. 4. quod movet circa solut. ad 4. principale, Val. 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* ubi de imped. impotentiæ, *vers. de hujusmodi impotentia, Enriq. l. 11. de matr. c. 10. n. alt. & l. 12. c. 7. nu. 5. & c. 8. nu. 1. Toled. l. 7. sum. c. 12. n. 2. Manuel t. 10. sum 2. edit. c. 235. n. 2. fi. Cañedo sum. sacram.* ubi de matr. *c. 5. statim in princ. Bart. à Ledes. de matr. dub. 48. concl. 3. Vivald. candel. sacram. 1. p.* ubi de matr. *a. 235. Ludov. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matr. *c. 52. statim in princ. notab. 1. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 113. Hieron. Llamas methodo curat. 3. p. c. 8. §. 13. fi.* Et ex Jurisperitis, *Abb. c. 2. n. 5. de frig. & malefic. & ibi Alex. de Nevo n. 5. Rainerius 2. p. sum. t. de matr. c. 27. Angel. verb. matr. 3. imped. 16. n. 3. Sylvest. verb. matr. 8. q. 16. dict. 3. & 7. Rosella verb. Impedimentum, imped. 15. nu. 3. & ibi Supplem. Pisana, impedim. 15. nu. 4. Rebuff. praxi benef. reg. de dispens. in gradib. prohib. tit. gl. 5. n. 49. Roland. de lucro dotis, q. 1. 84. n. 3.* (habetur t. 9. tr.) *Sylva nuptialis verb. Seni non est nubendum, in l. 2. n. 12. Turrec. 33. q. 1. in summ. a. 3. n. 15. concl. 5. Navar. sum. lat. cap. 22. num. 59. Ant. Gacas l. 5. instit. majorum c. 12. num. 218. & 259. Gut. l. 1. q. canon. c. 16. num. 18. Caval. 2. par. dec 18. n. 6. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 159. Barbosa l. 1. p. 1. n. 92. 96. 97. ff. solut. matr. Lancel. instit. juris canon. l. 2. tit. quæ matr. impedire possunt, §. Item frigiditas, verb. Natura, Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 538.* Quid autem si vir non intra seminet, sed matrix attrahat? dicam disp. 99. n. 37.

Quare minus bene Doctores aliqui de hoc dubitant, & Pontificem consulendum docent, quando vir membrum erigit, nec est maleficiatus, at nullatenus consummat, sed statim semen emittit extra vas, nec medicinis potest juvari. Hi sunt *Hostien. summ. t. de frigid. §. Qualiter, & quando, n. 13. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, impedim. 15. Astens. 2. p. sum. l. 7. t. 37. ar. 1. qu. 5. Brunel. de sponsalib. concl. 28. limitat. 5. n. 22.* Et quando potest coire, non tamen seminare, validum esse matrimonium, sustinebunt omnes asserentes Eunuchos validè contrahere, quos referam n. 25. illi enim non verum semen emittunt. Et in hanc partem licèt dubius inclinat *Author Supplem. Gabr. 4. d. 34. qu. un. a. 1. notab. 4.* & dubius manet *Borrillong. ibi q. un. a. 3. diffic.* Et tenet *Hugolin. de matr. c. 19. n. 1.* Et clarè videtur tenere *Emm. Sa sum. verb. Matrimonium,* ubi de impedimentis dirimentibus in impedim. impotentiæ, *nu. 14.* At nullatenus recedendum est à doctrina communi, quæ verissima est: & maximè post motum proprium Sixti V. quem n. 17. referam, ubi decidit matr. Eunuchorum esse irritum, cum tamen experientia constet eos posse coire: sed irritum est, quòd verum semen non emittant. 8

9 Valeret tamen matrimonium, si vir seminare posset intra vas, ac fœmina capax esset seminis virilis recipiendi, quamvis ea impotens esset ad seminandum. Quippe fœmineum semen non est præcisè ad generationem necessarium, quamvis valdè conferat. Et ita docent *Nav. l. 4. consil. tit. de frigid. & malefic. in priori edit. cons. 3. n. 12. & 13. in post. cons. 2. n. 12. & 13. Ledes. & Barbosa nu. 7. allegati, Veracruz 1. p. speculi a. 38. concl. 9. Gutierez qu. canon. l. 1. c. 16. n. 16. & 17. Matienzo lib. 5. recopil. t. 1. rubr. glos. 1. n. 198. Enriq. l. 12. de matr. c. 7. n. 4.* Non tamen est hoc adeo certum, quia innititur illi principio philosophico, semen fœmineum non esse necessarium ad generationem: cujus oppositum est probabile. Quare sentientes esse necessarium, dicent quoque eam fœminam esse matrimonii incapacem: sicut est vir, qui semen nequit emittere. Sicut in simili adverti lib. 2. disp. 21. num. 11. & hoc lib. 7. disp. 64. num. 21.

10 Nec censendum esset matrimonium nullum, si vir non totum semen possit intra vas fundere, sed partem. Quod ea seminis pars intra vas recepta sufficiens sit ad consummandum matrimonium, & efficiendum conjuges unam carnem. Sic *Ovand. 4. d. 34. disp. un. coroll. 3.* quod infert ex 5. propositione.

11 Quòd si fœmina tam arcta esset, ut non posset semen intra vas recipere, nec arte aliqua juvari posset, incapax matrimonii foret. Quia nil refert an ex parte viri an ex defectu fœminæ consurgat impotentia seminandi intra vas, atque ita consummandi matrimonii, ut conjuges efficiantur una caro. Quod ad matrimonii valorem desiderari probavimus n. 7. Sic *Supplem. Gabr. 4. d. 34. q. un. a. 12. propos. 4. Toledo lib. 7. sum. c. 12. n. 2.* Similiter esset incapax matrimonii fæmina, si præ latitudine aut alia latenti ægritudine cognosci minimè posset à viro. Constat ex eadem ratione. Et docent *Host. sum. t. de frigid. & malefic. §. Qua impotentia, n. 5 & 6. & c. Consultationi, n. 1. eo tit. & ibi Jo. Andr. nu. 2. Ant. in fine, Alber. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 27. q. 1. Greg. Lop. l. 2. verb. Tan estrechas, tit. 8. p. 4. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. § 4. q. 233. n. 536.* Secus esset, si fœmina recipere posset semen intra vas, quamvis semel susceptum retinere nequiset: tunc enim valeret matr. Quippe tunc verè consummatur matr. ac efficiuntur conjuges una caro: & ipsa solùm sterilis est: quod valori matrimonii non obstare dicemus n. 26. Sic *Ovand. n. praced. relatus.*

12 Temperant quidam conclusionem, ut tunc non valeat matrimonium, eò quòd vir coire potens nequeat seminare, quando mulierem is defectus latuit: secus si ejus conscia cedat jure suo.

Hujus

Hujus sententiæ videntur Abb. c.2. n.5. & ibi Alex. de Nevo n.5. de frigid. & malefic. Rosella verb. Imped. imped. 15. n.16. Angel. matr. 3. impedim. 19. n.3. Sylv. verb. matrimonium 8. q.16. dict.3. Eam enim reddunt rationem, ob quam matrim. non potentis seminare sit irritum, quod mulier clamare possit velle se esse matrem: & ita sentire videntur validum fore, ubi mulier reclamare nequiret, utpote quæ conscia defectus fuit. Et tenent expressè. Ant. Cucus l. 5. inst. majorum, t.12. n.259. Enriq. l.12. de matr. c.7. n.4. Idem dicunt sentientes matr. Eunuchorum valere, quando fœmina conscia fuit, quos n.14. referam. Idem docent opinantes nullam impotentiam cognitam dirimere matr. quos referam disp. 97. n. 13. Sed non placet hæc limitatio. Quia si natura matrimonii petit seminandi intra vas potentiam, ut sic possit tradi potestas corporum ad actum conjugalem, non video qualiter voluntas conjugum efficere valeat, ut absque ea potentia consistere possit matr. Qua ratione ducti defendemus disp. 97. n.2. impotentiam etiam utrique conjugi notam dirimere matr. Adde Sixtum V. in quodam motu proprio, quem n.17. referam, declarasse conjugium Eunuchorum esse irritum, quamvis sciente altero conjuge ioitum fuerit.

13 Nec refert qua ex causa impotentia hæc in viro consurgat: quamvis enim frequenter impotentia coeundi ex frigiditate viri consurgat, & rarò ex nimio calore: at aliquando potest etiam ex nimio calore procedere: & tunc si id impedimentum sit perpetuum, quod nec arte medicinæ nec triennio experientiæ cessat, dirimet matrimonium. Quia eadem prorsus est ratio. Sic tradunt D.Th.4.d.34. q.unic. art.2. & ibi Albertus Magnus art.4. ad 6. quos universi sequuntur. Idem dicendum est, si impotentia in viro proveniat ex abominatione mulieris. Sunt enim viri qui ad pulchram moventur, & non ad deformem: & contingit aliquando ita abominabilem fœminam apparere viro, ut nullatenus possit moveri ad coitum cum illa, nec excitare possit concupiscentiam: tunc enim perinde censendum est, ac de impotentia ex maleficio provenienti. Si enim mediis adhibitis ac experientia triennali præmissa non cesset, dissolvetur matrimonium. Ita docent D.Th.4.d.34.q.un. art.2. ad 5. & ibi Albertus Magn. a.6. in 2. arg. & ejus sol. Vigaer. l. inst. c.16. §.7. vers.9 impedim.11. Et ex Jurisperitis, Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Imped. imped. 15. Astens. 2.p. sum. l.8. t.29. a. un. in fi. Ang. verb. matrimonium 3. imped. 16. n.14. Sylv. matr. q.16. dict.3. Rosell. verb. Impedim. imped. 15. n.8. & ibi Supplement. Pisana imped. 15. n.7. Tabiena imp. 12. q.7. n.8. Turrect. 33. q.1. in sum. art.2. a.13. Gaeta c. Ad limina, 30. q.1. §.4. q.226. n.529. Quare non intelligo qualiter Sotus 4.d.34. q.un. a.2. col. 7. vers. Quod autem de deformi, dicat nil ad valorem matr. referre, si vir valeat excitari ad copulam cum pulchra, non autem cum deformi. Quia cum conditio illa sit nimis per accidens, non ob id dissolvetur matrimonium cum deformi initum. Sed apertè contradicunt illi DD. omnes allegati. Quid enim refert, sive à natura, sive ex accidenti impotentia promanet, ad irritandum matrimonium? Si verè impotentia utraque sit, impediatque potestatem tradendi corporis ad copulam conjugalem: eò quòd illud accidens reddat eam impossibilem. Adde, impotentiam ex maleficio consurgentem esse valdè accidentariam, & tamen conjugium dirimit. Tandem quia (ut docet Albertus Magnus proximè allegatus) sunt quidam ex sua natura destituti calore sufficienti ad coitum, qui tamen excitati ex fœminæ pulchritudine possunt ad coitum perfectè moveri: non autem quando ea pulchritudo deficit. Est autem monenda hujusmodi fœmina, (ut bene tradunt Albert. Magnus, & Turrecr. ibid.) ut munditie, ornatu, affabilitate se amabilem viro exhibeat: ac ipse vir monendus est, ut excogitet causas, quibus ad fœminæ amorem excitetur, ut vel sic abominatione illa cessante possit illam cognoscere. Quòd si hæc non prosint præmissa triennii experientia, separabitur matr. illud, sicut quando ex maleficio impotentia provenit. Tandem quacunque ex causa impedimentum perpetuæ impotentiæ consurgat, dissolvetur matr. ea cognita, utpote quod irritum fuit. Cùm revera impediat essentiam conjugii, quacumque ex causa oriatur. Sic Host. c. Consultationi, nu.1. de frigid. & ibi Jo. Andr. n.2. Greg. Lopez l.2. verb. Frint. t.8. p.4.

14 Ex dictis deducitur primò, quid sentiendum sit de matr. Eunuchorum, qui sana, & integra virilia habent, at altero seu utroque testiculo carent. Et quidem quando solo altero testiculo orbati sunt, nemini dubium est, eos aptos esse ad matr. Quod verum semen idoneumque generationi emittant. Testiculus enim ille potest ministerium generationi necessarium exercere, spiritus ad illam requisitos retinens, & tanquam follis membra commovens. Sicut alter solus oculus videndi actum perfectè exercet. Immò cum virtus unita sit fortior se ipsa dispersa, & in illum unum testiculum omnes spiritus generationi necessarii coeant, qui in utrumque confluere deberent, solent ii ad generandum potentiores esse. Idem probatur ex l. Si servus, 40. §. Si spadoni, ff. de jure dotium, ibi: Si spadoni nupserit mulier, distinguendum arbitror, castratus fuerit, nec ne: ut in castrato dicas dotem non esse: in eo qui castratus non est (quia est matrimonium) & dotem, & dotis exactionem esse. Ubi Gloss. ait spadonem in eo textu appellari, qui generare potest: eò quòd unum saltem testiculum habeat, & l. Sed est quæsitum 6. verb. Spadonem, ff. de liber. & posthum. ibi: Spadonem quoque posthumum hæredem scribere, & Labeo & Cassius scribunt, quoniam nec sterilitas ei rei impedimento est. Ubi Glos. verb. Impedimento, ait quia validè contrahit, & verb. Posse, explicat de spadone, cui alter solus testiculus deest. Et ideò præter omnes DD. triplici nu. seq. allegandos, qui in hoc conveniunt, ita docent Anch. c.2. in fi. de frigid. Coval. 2. p. dec. 18. n.6. Petr. Greg. in syntag. juris, l.7. c.2. n.18. Lancel. instic. juris can. l.2. t. qua matr. impedire possunt, §. Item frigiditas, verb. Natura, Phil. de offic. sacerd. ca.1. p.2. l.2. c.10.

15 Difficoltas autem est de Eunochis utroque testiculo carentibus. Quidam censent hos ad matrimonium ineundum idoneos esse, si virgam erigere valeant, ac subinde coire, quamvis semen emittere nequeant. Ducuntur, quod hi satisfacere valeant concupiscentiæ mulieris, & ita obtinetur finis matrimonii secundarius; nec primarius, nimirum generatio prolis ad ejus valorem desideratur, ut in sterilibus constat. Secundò probari potest ex doctrina Arist. l.1. de gen. anim. c.4. ubi tradit testiculos non desiderari ad generationem, quamvis expediant, tanquam pondera textrinis appensa conferunt, ne liciatorii cursus inter stamina impediatur. Idque comprobat experientia tauri, qui recens castratus cum vacca cojens, illam prægnantem reddidit. Item quia serpentes, & pisces coeunt: cum tamen testiculis careant. Tertiò persuaderi id potest, quod Gen. 37. Putiphar appelletur Eunuchus Pharaoois. Cum tamen genuerit filiam, quam duxit Joseph. Et ideò hujus sent. sunt Gloss. c. Hi qui, in fi. 32. q.7. & c. Nuptiarum bonum, verb. In quibusdam 27. q.1. Anch. c.2. in fi. de frigid. Alciatus l. Spadonum 128. n.3. ff. de verb. sign. & l. Si is qui, n.54. ff. de usucap. Bart. Socinus l.1. n.26. & 28. ff. sol. matr. Copola l. Pomponius, §. Spadonem, n.11. ff. de ædil. edicto. Corras. l.1. in r. lectima, n.16. ad fi. ff. solut. matr. Angel. verb. matr. 3. imped. 16. n.11. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 12. q.6. n.7. Armil. verb. matr. n.51. Gutier. lib.1. q. can. c.16. nu.8. in sua priori edit. Hugolin. de matr. c.16. n.1. Idem cum hac limitatione, quando alter conjux id impedimentum novit, tenent Merina lib. 5. de sacror. homin. continentia c.47. §. & 77. paulo post principium. Palat. 4.d.34. disp.1. immediatè ante 4. concl. Pinltacens de offic. sacerd. to.1. p.2. c.10.

Alii verò docent eos validè contrahere, si possint aliquale 16
semen emittere, quamvis ad generationem ineptum. Quoniam verè copula semine intra vas emisso, quamvis inefficaci ad generationem, contenta est, ut in sterilium copula evenit. Atque ita docent Alexander de Nevo cons. 9. n.4. Palad. 4. d.34. q.2. a.1. concl.2. n.8. D. Ant. 3 p. c.1. c.12. §.2. Conan. l.2. commentariorum c.25. n.9. ad fi. Sylv. verb. matrimonium 8. q.17. dict.7. Veracruz 1.p. Specul. a. 38. concl.6. Turrecr. 33. q.1. in sum. a.2. nu.11. Barth. à Ledesma de matr. dub.48. concl.3. Anglès florib. 1.p. ubi de matr. q.8. a.1. dub.1. diffic.1. coroll. alt. quod infert ex 1. conclus. Gaeta c. Ad limina, 30. q.1. §.4. q.234. n.539. Marienzo lib.5. recop. tit.1. rub. gl.1. n.125. Lud. Lopez 2.p. instruct. ubi de matrim. cap.52. col.3. vers. Unde infertur, Ovand. 4. dist.34. disp. un. coroll 2. quod infert ex 5. propos. limitans quando emittunt semen ejus rationis cum vero semine. Et absque ea limitatione Barbosa l.1. p.1. n.91. ad fi. & n.93. 94. ff. soluto matr.

Sed indubitata sent. est, Eunuchos utroque testiculo caren- 17
tes esse matrimonii incapaces, ac proinde irritum esse matrimonium, quod inierint. Quia ad matrimonii veritatem desideratur potentia verum semen intra vas fœmineum emittendi (ut probavi n.6.) At Eunuchi quamvis membrum erigant, atque quandam aquosam materiam emittant: ea tamen non est verum semen, nec ejusdem rationis cum vero semine: nec agitatio fit in principalibus membris, deficientibus testiculis, qui sunt tanquam folles omnia membra commoventes. Nam cor, jecur, & cerebrum, quæ sunt tres nostri corporis præcipuæ partes, transmittunt suos spiritus ad testes, qui virtutem habent hos spiritus retinendi, ex quibus totum corpus calefit. At si testes deficiant, spiritus non retinentur, sed evanescunt illuc transmissi: nec calor per totum corpus reflectitur: unde frigidiores fiunt, & inepti ad verum semen emittendum, ut optimè probant ex Galeni doctrina Ant. Musa in aphorismos Hippoc. & Galeni, l.6. aphoris.28. & Nicol. Florent. de membr. naturaliv. serm.6. tract.1. c.1. ad fi. Atque Aristot. in problem. sect.11. problem.16. vocat spadones seminis expertes. Sunt ergo Eunuchi incapaces matrimonii. Quare ita declaravit Siatns V. in quodam motu proprio edito an. 1587. quem verbo ad verbum referunt Gutier. & Petr. de Ledes. statim allegandi, cujus verba directa sunt ad Nuntium Apostolicum, & ita ipse declaravit. Verba hoc decidentia in eo motu proprio sic se habent: Committimus fraternitati tuæ, & mandamus, ut conjugia per dictos, & alios quoscumque Eunuchos, & spadones utroque teste carentes, cum quibuslibet mulieribus defectum prædictum, sive ignorantibus, sive scientibus contrahi prohibeas: eosque ad matrimonia contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares: & tam locorum ordinariis, ne hujusmodi conjunctiones de cætero fieri quoquo modo permittant, interdicas: quam eos etiam qui sic de facto contraxerunt, separari cures, & matrim. ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita, & invalida esse decernas. Quare hodie dubitari nequit hos Eunuchos esse incapaces veri matrimonii, quamvis fœmina ejus defectus conscia velit juri suo cedere. Quippe jam id in hoc etiam evento decisum est in eo motu proprio. Nec obstant argumenta contraria nu.15. proposita. Nam ad 1. resp. Eunuchos non satisfacere fœminæ per veram copulam suapte natura aptam ad generationem. Nec finis matrimonii est remedium concupiscentiæ habitum per copulam quamcunque, sed per copulam aptam generationi. Et quamvis senes destituti sint semine

mine sufficienti ad generationem, at verum semen ejusdemque rationis cum semine fœcundo emittunt, ac per accidens non generant. Ad testimonium Aristot. dic, ejus doctrinam in hoc non esse amplectendam: nam ea doctrina Galeni & saniori constat testiculos esse necessarios ad generationem, non absolutè, cùm animalia imperfecta his careant, & tamen generant: sed in animalibus perfectis. Nec obstat taurum illum recens castratum generasse. Id enim contingit ex semine ante castrationem recentem deciso. Ad tertium dic Eunuchum sumi in sacris literis pro ministro Regis. Sicut Gen. 40. pincerna & pistor regis appellantur Eunuchi, ut cum Cajetano Abulensi, & aliis per ipsum relatis probat Pereira to.4. in Genes. cap. 37. disp. 9. paulo post principium. Quare hæc sententia etiam ante motum proprium Sixti V. communis erat Theologorum ac Jurisperitorum; eamque tenebant ex Theologia D. Thom. 4. d. 34. in fin. in expositione literæ. Et ibi Alb. Magnus a. 4. corpore, Almain. qu. un. Sot. qu. un. a. 2. col. antepen. vers. Atque hinc judicium, Victoria summ. ubi de matrim. num. 283. Ledesm. 2. p. 4. qu. 60. a. 1. col. 2. Tolet. 7. sum. cap. 12. num. 2. & post motum proprium docent Enriq. l. 11. de matr. c. 10. n. ult. & l. 12. cap. 8. num. 1. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 58. a. 1. dub. 3. quod movet circa solut. ad 3. principale, Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3. ubi de impotentia, in fi. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 235. concl. 2. n. 2. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 113. Vivald. candel. sacr. ubi de matr. 1. p. num. 237. Et ea Jurisperitis ante motum proprium, Goffred. sum. ti. De frig. & malef. num. 5. & 6. ibi Hostiens. §. Qua impotentia, nu. 7. vers. Quidam autem dicunt. Jo. And. c. 2. in fi. de frig. & ibi Ant. num. 6. Abbas n. 5. Alex. de Nevo num. 5. Prepos. n. 4. Idem Ant. c. fi. nu. 8. eod. t. & ibi idem Prepos. num. 6. & c. Tanta, num. 7. qui filii sint legit. idem Ant. cap. Laudabilem, num. 14. de frig. & ibi Alex. de Nevo num. 15. casu 1. Arch. cap. Hi qui, num. 2. & 3. 32. qu. 7. & ibi Bellam. n. 1. Bart. Socin. l. Sed est quæsitum, nu. 2. limit. 2. ff. de lib. & posthum. Jo. de Friburgo sum. confess. l. 4. t. 16. q. 12. Rom. singul. 634. Ant. de Rosellis tract. de legit. l. 1. t. de causa materiali legitimat. n. 31. (habetur t. 8. tract. p. 2.) Supplem. sum. Pisana, verb. Impedimentum, imped. 15. num. 15. Rosella ibi imped. 15. num. 16. Bolognet. l. 1. n. 50. ff. soluto matr. Moncalv. l. 2. fi. 18. p. 4. Greg. Lop. l. 6. verb. Castrado, t. 2. p. 4. Conslanus tra. de sponsalib. tit. De his qui nuptias contrahere non possunt, num. 72. Alex. Carrer. de spons. l. 5. cap. 16. (habetur uterque tom. 9. tract.) Plaza de delictis l. 1. c. 24. num. 5. Spino speculo testam. glos. 15. principali, num. 99. Franc. Marcus decis. 677. Parlam. Delphin. num. 6. & post motum proprium Sixti V. Gutier. q. canon. in 2. edit. l. 1. c. 16. num. ult. retractans sent. quam in 1. editione tenuerat, antequam motus proprius ille in lucem ederetur.

18 Non tamen approbo quod tradit Enriq. l. 12. de matr. c. 8. nu. 1. in comment. lit. R. nempe, si daretur aliquis Eunuchus verum semen emittens eum non esse jure naturæ inhabilem ad matrimonium, sed motu proprio Sixti V. esse matrimonii incapacem. Sed hoc non approbo: quod Sixtus V. in eo motu proprio nil novum statuerit, sed solùm jus antiquum & naturale declararit, ut constat ex illis verbis: Authoritate nostra declares. Item quia non sola matrimonia in posterum contrahenda irritavit, sed etiam jam contracta: quod Pontificem efficere non posse constat, si valida fuerant. Quare mens Pontificis fuit declarare attento omni jure matrim. Eunuchorum esse irritum, ac eos semper fuisse matrimonii incapaces: utpote qui verum semen emittere non possunt. At admissa hypothesi impossibili, ut daretur quispiam rarus Eunuchus veri seminis emittendi compos, is non excluderetur jure antiquo à matrimonio, ac subinde nec eo motu proprio, qui nil denuo statuit, sed solum jus antiquum declarat. Quare Auctores n. 15. relati verum dicere, asserentes Eunuchos, qui seminare possunt, esse aptos ad matrimonium: si quod supponunt, esset verum. At cùm id sit impossibile, jure optimo Sixtus V. in universum matrimonia Eunuchorum utroque testiculo carentium irrita esse declaravit.

19 Secundò infertur, quid censendum sit de matrimonio senum. Nam eos validè contrahere non posse, suadere videtur, quod eorum semen sit sterile, & non prolificum. Ut ex Aristot. Galeno, & Alb. Magno affert Tiraquel l. 7. conn. glos. 1. p. nu. 19. Item quia lex Papia Poppea interdixit viris sexagenariis, ac feminia quinquagenariis nuptias. Verùm certissimum est apud omnes, usùsque Ecclesiæ id comprobat, solam senectutem non obstare valori matrimonii. Quare legem illam Papiam tamquam iniquam primus omnium abrogavit Claudius Cæsar, (ut auctores sunt Sveton. in ejus vita, c. 13. & Alex. ab Alexan. l. 4. dierum genial. c. 22.) & eum secutus est Justinianus l. penult. C. de nuptiis. Deinde id probatur ex D. August. de bono vidui. cap. 8. & refertur c. Nuptiarum, 27. q. 1. ubi agens de nuptiarum bono, ait in quibusdam esse humanitatis solatium. Ubi glos. ver. In quibusdam, explicat in senibus. Idem probatur ex l. Sed quæsit. 6. ff. de lib. & posthum. ibi: Quoniam nec ætas impedimento est. Præterea, quia etsi senes destituantur propinqua, & expedita generandi facultate: est enim in eis veluti suspensum exercitium potentiæ generandi, possunt tamen habere perfectum actum conjugalem, vereque intra vas seminare. Quod ad matrimonii firmitatem sufficit. Tandem quia nullus est adeò senex, quin aliquando natura, vel saltem medicinæ arte adjutus possit ad coitum valere ut docent Gl. d. c. Nuptiar. verb. In quibusdam, & alios allegans Tiraquel. proxime relatus. Et ideò hoc docet D. Thom. quem cuncti sequuntur 4. d. 34. q. un. a. 2. ad 3.

20 Quare immerito de sene decrepito id negaret Parisius inp. de nupt. in princ. col. 4. ad fi. vers. in fi. gl. Et dubius mansit Ant. Gomez l. 9. Taur. n. 57. fin. & Enriq. l. 12. de matr. c. 7. n. 3. in commen. lit. X. dixit non esse improbabile. Sed dicendum est senes etiam decrepitos capaces esse matrimonii si nullo alio impedimento præter senectutem laborent. Quod usus Ecclesiæ nullos senes à matrimon. ineundo rejicientis comprobat. Idque suadent rationes adductæ, num. præc. maximè ultima. Et ita docent ex Theologis, Nicola. de Lyra 3. Reg. c. 2. in ea verba, Quæramus domino nostro Regi adolescentulum Major. in 4. d. 34. q. 1. col. 2. arg. 1. contra 2. conclus. Emm. Sa sum. ver. Matrim. ubi de impedimentis dirimentib. in imped. impotentia n. 14. statim in prin. Enriq. c. 12. n. 3. Manuel. in suis q. regul. t. 1. q. 13. a. 1. Et ex Jurisper. Jason l. 1. num. 43. ff. solut. matr. Angel. l. Sed est quæsitum, num. 1. ff. de liber. & posth. Lud. de Sardis de natur. liberis 2. p. ti. de legit. per verum matr. q. 1. nu. 3. (habetur t. 8. tract. p. 1.) Brunel. de Spons. conc. 2. amplias. 4. nu. 21. v. 2. Const. de Spons. t. qui nuptias contrahere possunt n. 54. (habetur to. 9. tract.) Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 10. vers. 9. Dueñas regul. 350. limitat. 1. Mantica de conje. t. ult. vol. 11. t. 13. Andr. Gail. l. 2. pract. obser. c. 141. n. 8. Rojas epitome success. c. 2. num. 21. Matienz. l. 5. recop. t. 8. l. 10. glos. 3. n. 4. Barb. l. 1. p. 1. nu. 94. ff. solut. matr.

21 Unde numquam ob senectutem deneganda est alicui ab Ecclesia facultas ineundi matrimonii: nisi aliud impedimentum allegetur, & probetur. Constat ex dictis duplici n. præcedenti. Et tradit Enriquez, dicens ita usum Ecclesiæ se habere, l. 12. de matrim. c. 7. num. 3.

22 Atque hoc in femina quantumcumque vetula certius est. Quia frigiditas coitum viri senis impediens, ipsi non obstat, utpote quæ patiens est, & semen recipit: ad quod calor juvenilis minimè desideratur, Sylv. Matrim. 8. qu. 16. dicto 4. in fi. Ant. Cuc. l. 5. instit. majorum t. 12. nu. 262. Barbosa l. 1. p. 1. num. 97. ff. soluto matrim.

23 Sed difficultas est, an quando vir senex est adeò exhaustus, ut omnino impotens sit ad copulam habendam, nec judicio medicorum juvari arte possit, sit capax matrim. ineundi? Quibusdam placet eum non esse incapacem. Nam semper habitu retinet intrinsecam seminandi intra vas potentiam, ac senio per accidens impeditam. Ita videntur sentire Ant. c. 2. n. 5. de frig. & malef. Jason l. Sed est quæsitum n. 1. notab. 1. ff. de lib. & posthum. Rolandus de Lucro dotis q. 103. n. 17. (habetur to. 9. tract.) ajunt enim senes validè posse matr. inire: eo quòd per accidens fiat impotentes, ac impotentia accidentalis non dirimat matrimonium. Et sustinent expressè Tabiena verb. Impedimentum, imped. 12. q. 3. nu. 4. Nav. l. 4. cons. in priori edit. ti. de spons. cons. 39. & 15. & 18. & in post. t. de spons. impub. cons. 4. n. 15. & 18. Manuel. 1. t. sum. 2. edit. c. 235. concl. 5. nu. 5. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 61.

24 At verissima sent. est, eum senem esse matrimonii incapacem. Quòd nil referat, sive à natura, sive ex accidenti impotentia perpetua consurgat, ac nulla arte restaurabilis, (ut n. 13. probavi.) Cùm is non possit ad copulam utpote sibi impossibilem obligari. Atque hujus sent. videntur Glossa c. 2. fi. de frig. & malef. & ibi Innoc. num. un. Abbas n. 5. Anch. n. 2. Alb. in suo dict. lit. I. verb. Impedimentum, impedim. 15. Monjalu. l. 2. ad fi. tit. 8. p. 4. dicunt enim ideò matrim. senum valere: quòd possint medicinæ beneficio adjuvari: ubi videntur supponere irritum esse, quando juvari nequeunt. Atque in propriis terminis docent ex Jurisper. Gl. l. Sed est quæsitum, 6. verb. Nec ætas, ff. de lib. & posthum. Additio ad Gl. l. Sancimus, verb. Homines, C. de nuptiis. Host. c. 2. in fi. de frig. & malef. & ibi Prepos. n. 4. Alex. de Nevo n. 4. Astensis 2. p. sum. l. 8. ti. 26. a. un. qu. 1. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 5. num. 16. & ibi Suppl. Pisana impedim. 15. num. 2. Angel. verb. Matrimonium 3. impedim. 16. num. 2. Sylv. verb. Matrim. 8. qu. 16. dict. 3. Greg. Lop. l. 1. in fi. t. 8. par. 4. Zephalus cons. 384. num. 48. vol. 3. Gueta cap. Ad limina 30. qu. 1. § 4. qu. 220. num. 521. Ant. Cuc. 5. institut. majorum, t. 22. num. 257. Gutier. qu. canon. l. 1. cap. 16. num. 13. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. Gloss. 1. num. 193. Barbosa l. 1. p. 1. num. 94. ff. solut. matrim. Et dicit esse probabile Sylv. nupt. l. 2. vers. Seni non est nubendum, num. 7. Et ex Theologis Scot. 4. d. 34. qu. un. in solut. ad 2. & ibi Ricard. a. 2. q. 1. ad 1. Abul. 3. Reg. cap. 2. q. 25. Scot. 4. d. 34. q. un. a. 1. pen. Et ibi Berrill. qu. un. ar. 2. conc. 3. & a. 3. ad 2. Palac. ibi d. 1. col. 13. Ovand. disp. un. propos. 1. Ledesm. 2. p. 4. qu. 60. a. 1. col. 4. vers. Sed dices, Veracr. 1. p. Speculi, a. 38. conc. 6. Nicol. de Nisa sup. 4. sent. tract. 6. par. 3. de matrim. qu. 6. ad 1. Angles florib. 1. ubi de matrim. q. 8. a. 1. dub. 1. diff. 1. in 2. corollario quod infert ex 1. concl. Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 58. art. 1. in dub. 4. quod movet circa solut. ad 4. dubii principalis, in fin. Vivald. candel. Sacram. 1. par. ubi de matrim. num. 238. Lud. Lopez 2. instr. ubi de matrim. cap. 52. statim in princ. notab. 1. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 48. conc. 3. Atque idem dicendum esset, si senex ille posset quidem coire, non tamen seminare intra vas. Tunc enim irritum esset matrim. juxta dicta n. 7. Et ita docent Sotus, Veracruz, Angles, Lud. Lop. Petr. de Led. Vivald. Bart. à Led. Matienzo, Barb. eisdem locis.

25 Tertiò infertur, quid dicendum sit de matrim. sterilium. Id enim non valere suadetur: quia sicut matrim. ordinatur ad copulam, ita ad prolis generationem: immò est potissimus finis prolis generatio. Cùm ergo impotentia ad copulam irritet matrimonium, à fortiori sterilitas, quæ impotentia est ad generandam prolem, irritabit. Secundò quia ubi nequit efficax voluntas finis inveniri, nequit etiam mediorum. Cùm media sint propter finem. At in sterilibus nequit inveniri efficax voluntas

generationis prolis, quæ est finis conjugii: utpote quæ est illis impossibilis. Non poterit igitur in eis reperiri efficax voluntas conjugii, quod est medium. At sine efficaci voluntate matrim. consistere non potest. Tertiò, quia *c. 1. de frig. & malef.* id videtur decidere ibi: *Si mulier proclamaverit, dicens: Volo esse mater, volo filios procreare.* Et idem habetur *c. 2. 33. q. 1.* Ex quibus textibus constat dissolvi matrim. ratione impotentiæ viri, muliere clamante se velle esse matrem. Cùm ergo similiter clamare possit, idem allegans, viro existente sterili, dissolvetur eadem ratione matrim. Quartò, quia id videtur docere *D. August. l. de bono conjug. c. 5.* relatus *c. Solet 32. q. 2.* ubi censere videtur non esse matrimon. quando spes sobolis deficit. Et ideò hanc partem tenet *Felinus c. Cùm sit n. 1. vers. Demum scito, de foro compet.* ubi ait matrim. non esse, quando mulier natura ita sterilis est, ut deficiat spes concipiendi. Idem censuit *Jason cons. 115. num. vol. 1.* dicens non esse propriè matr. ubi mulier sexagenaria illud init. Quòd ut verè & propriè dicatur matrim. desideretur spes sobolis saltem in habitu & potentia. Conferre etiam videtur, quod tradunt *Propos. c. Tanta, n. 7. ad finem, qui filii sint legit. & Barth. Socinus l. Sed est quæsitum, n. 2. ff. de lib. & posthum.* ubi docent, quando matrix fœminæ est destructa, non valere matrimonium. Sed hæc doctrina nil favet huic sententiæ, intelligitur enim, quando nullatenus semen recipere posset.

26 His tamen non obstantibus, certissimum est sterilitatem nil obesse valori matrimonii. Quòd Ecclesiæ usus ita habeat, nunquam enim auditum est dissolvisse aliquod conjugium ratione sterilitatis: immò passim admittit senes ad illud ineundum: cùm tamen eorum semen constet esse sterile (ut num. 19. probavi.) Et inter parentes D. Joann. Baptistæ constat verum fuisse matrim. Cùm tamen illa esset sterilis, *Luc. 1.* Tandem, quia etsi id matr. frustretur fine primario, qui est prolis generatio: consequitur tamen finem secundarium, nempe, satisfacere concupiscentiæ vera copula habita. Quod ad ejus valorem sufficit. Et ita sustinet *D. Th. 4. 34. q. un. a. 2. ad 1.* receptus passim ab omnibus Theologis, & juris pontificii professoribus, deinceps paucis relatis n. præc. quos optimè impugnat *Barbosa c. 1. p. 1. n. 98. ff. solut. matrim.* Nec obstant arg. pro ipsis n. præc. adducta. Quia ad 1. neganda est conseq. Nam quando est impotentia ad copulam, neuter matrimonii finis reperiri potest. At quando est sola sterilitas, salvatur finis secundarius. Ad 2. dic, illam maximam esse veram, ubi est finis unicus, secus ubi est duplex, & alter saltem reperitur, ut in sterilium matrimonio evenit. Ad 3. dic cum *D. Th. 4. d. 34. in exposit. lit. Magistri*, & cum *D. Bonau. in eadem exposit. n. 2.* sensum eorum verborum esse. *Volo cognosci à viro*: sanctos verò loqui juxta muliebrem pudorem utentes verbis modestis: & ideò non dicunt fœminam petiisse coitum: id enim fœmineum pudorem dedecebat. Ad 4. dic eum textum apertè loqui quando id pactum deducitur in matrimonii contractu, ut proles vitetur. Tunc enim irritum est matrim. illud vitiante conditione ipsius bonis contraria, *c. fin. de condit. appos.*

27 Tandem infertur, quid dicendum sit de conjugio fœminæ non potentis parere absque manifesto mortis propriæ periculo: cùm tamen apta copulæ sit. Quidam sustinent ea impotentia matrim. dirimi. Ducuntur 1. quòd mulier impotens ad reddendum debitum absque vitæ periculo, est incapax matrimonii. Et ideò *c. Fraternitatis de frig. & malef.* decernitur mulierem arctam, quæ sine vitæ periculo aptari nequit congressui viri, esse ineptam matrimonio: atque eam impotentiam censeri perpetuam. At fœmina non potens absque vitæ periculo parere, nequit absque eo reddere debitum, & cognosci à viro; reddens enim exponitur periculo conceptionis & partus. Secundò, quia cùm actus conjugalis sit propter prolem, si mulier sit proli habendæ inepta absque vitæ periculo erit matrimonii incapax: perinde ac si copulæ aptari non posset absque vitæ discrimine. Tertiò, quia non potest uti actu conjugali, sive petendo, sive reddendo, ob vitæ periculum. Ergo ad id obligari nequit, in quo essentia matrimonii consistit. Et ideò hujus sent. fuit *doctissimus Victoria in suis prælect.* ut eum refert ac sequitur *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 54. a. 1. in fine. Mart. à Ledesm. 2. p. 4. q. 60. a. 1. col. 5. vers. Sed circa hoc est dubium, Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 58. concl. 2. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 235. concl. 6. num. 6. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 109. Verat. 1. p. Speculi, a. 8. concl. 8. Marienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. glos. a. num. 197.* & dicit probabile referens aliquos neotericos *Enriq. l. 12. de matrim. c. 7. num. 8. in comment. lit. R.* limitantque *Petr. Ledesma, Manuel, Vega ibid.* nisi aliàs constaret de illius fœminæ sterilitate. Cum enim tunc cessaret periculum, valeret matrimonium.

28 Sed quamvis hæc sent. sit satis probabilis, mihi probabilius est, matrimon. illius fœminæ fore validum. Ducor, quod matrimonii contractus essentialiter consistat in mutua obligatione ad copulam perfectam suapte natura aptam ad prolis generationem: nec refert, si accidentaliter nequeat sequi proles, ut in sterilib. constat. At hic reperitur obligatio, & traditio potestatis corporum ad copulam perfectam. Erit ergo matrimonium. Et confirm. quia esto matrim. absque culpa iniri non posset, minimè inde colligitur id fore irritum. Quia satis est copulam suapte natura licitam esse: quamvis ex aliquo accidenti reddatur illicita, ut contingit in iis, qui voto castitatis obstricti sunt. Secundò, quia illa periculosi partus circumstantia non est perpetua. Senectutis enim tempore, quando jam mulier sterilis erit, cessabit. At impotentia, quæ non est perpetua, sed temporalis, minimè dirimit matrim. ut probavi n. 2. Tandem, quia impotentia pariendi absque vitæ periculo, tanquam quid posterius ipsa matrim. essentia, illud vitiare nequit. Et ideò hujus sententiæ videtur *Joan. de Friburgo in summa confess. l. 4. t. 26. q. 11.* ubi ait, quemcumque defectum patiatur mulier, dummodo possit debitum reddere, non dirimi matrimon. Et tenent *Enriquez l. 12. de matrim. cap. 7. num. 8. fine. Emm. Sa summ. verb. Matrim.* ubi de impedimentis dirimentibus *in impedim. impotentiæ, num. 14. vers. Quæ sine periculo.* Et in hanc senten. magis inclinat *Lud. Lopez 1. par. instruct.* ubi de matrim. *cap. 52. col. 5. vers. Præterea ambiguitatem.*

Similiter valeret matrim. si mulier potens sit ad reddendum 29
debitum, & si taliter affecta esset, ut certum esset fore, ut filios omnes mortuos pareret. Constat ex rationibus adductis n. præc. Et ita docent *Host. summ. 1. de frig. & malefic. §. Quæ impotentia, nu. 6. Alb. in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Jo. de Friburgo, num proced. allegat. Brunel. de sponsal. concl. 28. limit. 3. num. 18. fin. Henricus cap. Fraternitatis, num 5. de frig. & malef. Astens. 2. par. sum. l. 8. t. 27. art. unico, q. 1. Franciscus Marcus decis. Delphinalis 677. num. 16.*

Ad arg. n. 27. proposita resp. Ad 1. dic id periculum esse temporale, ut n. 28. explicui. Adde esse remotum: non enim sequitur ex ipso actu conjugali, in cujus obligatione essentia matrimonii consistit: nec id periculum subeundum est, ut actus conjugalis sit possibilis, in quo casu decidit textus in *c. Fraternitatis*, esse impotentiam perpetuam dirimentem matrim. sed sequitur id periculum ex partu, qui incertus est, ac posterior quàm matrimonii essentia. Ad 2. neganda est consequentia. Quamvis enim matrim. sit propter prolem, at de essentia ejus non est obligatio ad prolem, sed ad actum conjugalem, unde quandiu hic possibilis est, nullo vitæ periculo præmisso, ut conjuges apti reddantur ad illum, valet matrim. Ad tertium dic, esto illicitus esset tunc actus conjugalis, (de quo dicemus disp. 102. n. 10. & 11.) non inde sequi matrim. fore irritum. Quia ut matrimonium valeat, satis est actum conjugalem ex se esse licitum; quamvis ex aliquo accidenti illicitus reddatur. Adde temporaliter fore illicitum, nempe, tempore juventutis, in quo subest concipiendi spes.

DISPUTATIO XCIII.

An impotentia naturalis perpetua, non absoluta erga omnes, sed respectiva erga mulierem aliquantulum arctam, aut virginem, dirimat respectu illius matrim. & quando censeatur perpetua?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones discutiuntur, n. 1.
An detur aliqua impotentia naturalis respectiva, dirimens matrim. respectu solius certæ personæ? Refertur opinio, n. 2.
Si quis sit impotens tantum respectu alicujus, non valebit cum illa matrim. secus cum aliis, n. 3.
An valeat matrimonium quando vir nequit ob membri magnitudinem aut grossitiem cognoscere feminam, n. 4.
Datur impotentia naturalis respectu unius irritans matrim. & non respectu aliorum, n. 5.
Satisfit argumentis, n. 6.
Post n. 6. invenies alia summaria.

Disp. præsens triplici quæst. absolvenda est. I. est an detur impotentia naturalis respectiva dirimens. II. quando censeatur perpetua, sive consurgat ex parte viri, sive ex parte arctitudinis, aut virginitatis fœminæ? III. quando femina teneatur medicamina, aut incisionem pati, ut apta reddatur congressui virili? 1

Quæstio I. An detur aliqua impotentia naturalis respectiva, ac perpetua dirimens matrim. respectu unius tantùm, aut alterius feminæ? Quidam negant. Ducuntur primò, ex *c. 2. 33. q. 1.* ibi: *Nam si huic non poterit concordare naturaliter, quomodo alteri conveniet?* Secundò, quia *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* definitur matrim. dissoluto eo quòd vir non possit vas feminæ penetrare, si postmodum ea alteri nubat, & ab eo cognoscatur, instaurandum esse prius matrim. At Ecclesia insufficienter judicaret, si esset aliqua impotentia respectiva dirimens matrim. Posset enim fieri, ut prior vir sit impotens respectu illius feminæ, ad quam cognoscendam posterior vir potens fuit. Tertiò, quia *cap. Laudabilem, eod. tit.* decernitur, virum separatum à muliere, quod triennio cohabitationis transacto juravit se non potuisse cum ea consummare, cogendum esse ad eam redire, & tamquam perjurii reum puniendum, si feminam aliam cognoscat. At erronea esset decisio, si esset possibilis impotentia respectiva dirimens. Non enim ex sequenti copula cum alia concluditur prius matrimon. fuisse validum, neque illum reum esse perjurii. Cùm possit allegare se fuisse impotentem respectu illius. Tandem, quia censetur impotentia temporalis, nec dirimens matrimonium, quando per artem absque vitæ periculo potest illi subveniri, *cap. Fraternitatis, de frigid. & malef.* At hujusmodi est hæc impotentia: quando quispiam invenitur potens ad corruptam, 2

non

non autem ad virginem. Ideò hujus sentent. videntur apertè *D. Thom. 4. d. 34. q. un. a. 2. ad 5. & ibi D. Bonav. a. 2. q. 2. ad ult. Astensis 2. p. sum. l. 8. tit. 29. a. un. q. 1. Turrecr. 33. q. 1. in summ. a. 1. n. 9. Sylv. verb. Matrimonium 6. q. 1. vers. Qualibet perpetua, Ledesma 2. p. 4. q. 60. a. 1. colum. 6. vers. Circa illud autem, Viguerius l. instit. cap. 16. §. 7. vers. 9. imped. 11.* ubi ajunt non posse esse perpetuum impedimentum naturale in viro respectu unius personæ, quin sit respectu omnium. At impedimentum, quod non est perpetuum, non dirimit. Et in propriis terminis eam docent *Innoc. d. c. Fraternitatis, num. 1. & ibi Alex. de Nevo §. Quamvis, n. 17. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 12. qu. 5. num. 6. Armilla verb. Matrimon. nu. 50. Sot. 4. d. 34. qu. un. a. 2. col. 6. vers. Sed ais, Petr. de Ledesma de matrim. qu. 58. a. 1. dub. 5. quod movet circa solut. ad 5. dub. principal. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 48. fine, Hier. Llamas 3. par. methodi curat. cap. 8. §. 13.*

3 Hac in re dubitari nequit, quin si revera detur impedimentum naturale perpetuum respectu unius, & non respectu alterius fœminæ, undecumque id consurgat, dirimat matr. respectu illius fœminæ solius, erga quam est impotentia. Constat, quia *c. fin. 33. q. 1.* conceditur impotenti ob maleficium, ut dissoluto priori matrim. ad aliud transeat: atque proinde prius matrim. ob impotentiam illam respectivam accidentalem irritum fuit. Si ergo impotentia non naturalis, sed ex accidenti extrinseco maleficii consurgens dirimit matrimonium, respectu illius personæ, ad quam est, à fortiori dirimet impotentia naturalis respectiva, si ea daretur. Secundò id probat *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* At id ponderabo, n. 5. Tertiò, quia sic se habet absolutum & totale impedimentum respectu matrimonii absoluti, sicut respectivum, & particulare respectu particularis. Sicut ergo illud dirimit omnem matrimonii contractum, ita hoc dirimet peculiarem. Quartò, quia matrim. respicit individuam personam, & cum illa debet iniri. Si ergo respectu illius inveniretur impotentia undequaque consurgens, cui nullatenus ope aliqua medicinæ subveniri posset, respectu illius dirimeret matr. non autem respectu aliarum, si cum aliis non esset ea impotentia. Quia respectu illius privatæ personę non posset esse obligatio ad copulam, utpote quæ respectu illius est impossibilis: at potest esse obligatio cum aliis, cum quibus est possibilis. Atque ita fatentur *Martin. de Ledes. & Viguerius pro contraria sent. n. praced. allegati.* Ac disp. præc. num. 13. retuli ex sent. D. Thomæ, & aliorum, abominationem mulieris dirimere matrim. quando respectu illius impedit perpetuò coitum, quamvis ea impotentia sit respectiva.

4 Hinc deducitur, quando propter membri virilis excessum fœmina non potest cognosci, nec arte aliqua huic impedimento succurri potest, esse irritum matrim. cum illa; quamvis non sit tale cum aliis, erga quas excessus ille membri copulam non impedit. Constat ex dictis n. præc. Atque ita docent *Ricard. 4. d. 34. a. 2. q. 2. Rosella verb. Impedimentum, imped. 15. n. 5. & ibi Supplem. Pisane, imped. 15. n. 5. Sylv. verb. Matrimonium 8. q. 16. dicto 3. Brunel. de sponsalibus, concl. 28. n. 2. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. qu. 224. num. 527. Matienzo li. 5. recop. tit. 1. rubr. glos. 1. n. 197.* Quare minus benè aliqui Pontificem in hoc eventu consulendum esse dicunt quasi res sit dubia. Hi sunt *Hostiens. sum. t. de frigid. & malef. col. ult. num. 15. Alber. in suo diction. lit. I. verb. Impedim. imped. 15. Joan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 21. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 26. a. un. qu. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 1. fine. Franc. Marcus decis. Delphin. 673. n. 2.* Similiter quando ob membri virilis grossitiem impeditur copula cum certa fœmina, nec id impedimentum potest medicinis auferri: impedietur, ac irritabitur matrimonium cum illa, respectu cujus est impedimentum. Et ita docent *Hostiens. ibid. num. 16. Astensis q. 5. Rosella n. 6. Ricardus, Matienzo eisdem locis Greg. Lopez. l. 17. verb. En membros t. 2. p. 4.*

5 Difficultas autem eò pertinet, an detur impotentia naturalis perpetua respectiva? nam DD. n. a. allegati negant. At quamvis id sit probabile, mihi tamen probabilius est, eam dari posse. Ducor, quia stat mulierem tam arctam naturaliter esse & virum ita pinguem, ut illius membrum penetrare nequeat vas fœminæ ita arctæ: cum tamen vir ille aliis fœminis non ita arctis idoneus sit: ac illa fœmina non sit inepta aliis viris, non ita pinguibus. Item stat naturaliter quempiam virum ita debilis virtutis esse, ut fœminam virginem penetrare nequeat, cum tamen possit corruptam: vel ita calidum esse, ut statim ac congredi conatur, semen effundat, & ita virginem cognoscere non possit: at posset corruptam, respectu cujus nullus conatus exigitur ad vas penetrandum. Nec hæc semper arte medicinæ auferri posse docet experientia. Secundò fortius probat hanc partem textus in *c. Fraternitatis, de frig. & malefic.* ubi separato matrim. quod vir mulierem arctam cognoscere non posset, atque illa alii nubente, qui ipsam corrupit, non deciditur absolutè prius matrim. instaurandum esse, sed quando posterior vir similis est priori (ut nu. 12. explicabimus) inde conjectura sumpta sicut potuit posterior, ita potuisse priorem: atque ita non fuisse impotentiam respectivam perpetuam, ibi: *Cum pateat ex post facto quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus similis commiscetur.* Supponit ergo textus non restaurandum esse, si prior vir debilior erat, atque ita posteriori dissimilis: atque adeò esse impotentiam naturalem respectivam perpetuam, quæ dirimat matrimon. respectu certæ fœminæ. Idem constat ex eodem textu, in fine, ubi Pontifex ait ex præmissis in eo textu decidi quæstionem hanc. An mulier quæ viro, cui nupsit, adeò arcta est, ut ab eo deflorari nequeat, & alii nubens reddita est apta priori per posterioris cōcubitum, sit reddenda priori? ubi *Gloss. verb. Debeat*, ait Pontificem sentire non reddendam, quando priori non poterat reddi apta per artem medicinæ absque vitæ periculo. Ergo jam conceditur impotentia respectiva perpetuò dirimens. Et ideò hujus sent. sunt *Glossa in c. Fraternitatis, verb. Simili, & verb. Debeat, Abb. ibi n. 19. & 20. Goffred. sum. t. de frigid. & malef. n. ult. Albericus in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Joan. de Friburgo sum. confess. l. 4. tit. 16. q. 9. Monald. summa, tract. de matr.* ubi de impotentia, *tit. de impossibilitate coeundi quid sit, & quot ejus species? Brunel. de sponsalib. conc. 28. limitat. 9. num. 25. Sylv. verb. Matrim. 8. q. 16. dict. 3. fi. & dict. 4. & 6. Rosella verb. Divortium, num. 3. & verb. Impedimentum, imped. 15. num. 15. & ibi Suppl. Pisana, impedim. 15. num. 10. & 14. & verb. Divortium, num. 3. Turrec. 33. q. 1. in summ. a. 3. num. 15. concl. 3. & 5. Lex re. 3. tit. 8. p. 4. & ibi Montalu. verb. Divorsio, Greg. Lop. ibi verb. Del segundo, & l. 17. fi. t. 2. p. 4. Ant. Cuc. l. 3. inst. major. t. 12. nu. 262. Matienzo li. 5. recop. t. 1. rubr. glos. 1. num. 194. 197. Barb. l. 1. p. 1. nu. 95. ff. solut. matr. Hugolin. de matrim. c. 19. num. 1.* Et ex Theologis, *Scot. 4. d. 34. qu. un. col. penult. in breviori spa. vol. & ibi Durand. q. 3. num. 8. fi. Ricard. a. 2. q. 2. Palud. q. 2. a. 2. conc. 2. n. 13. & concl. 3. n. 14. & a. 1. concl. 4. n. 10. & a. conc. 2. num. 17. Major. q. 1. ad fi. Suppl. Gabr. q. un. a. 2. corol. 3. quod infert ex 1. prop. Bassolis q. un. a. 1. Nicol. de Orbellis qu. un. Bertil. q. un. a. 2. concl. 2. Carthus. q. 2. fine, Sot. qu. un. a. 2. col. 6. vers. Veruntamen. Palac. disp. 1. col. 7. & 8. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 1. Nicol. de Nisa super 4. sentent. tract. 6. de matrim. p. 3. q. 6. concl. 1. Verac. 1. p. Speculi, art. 38. concl. 5. Valentia 4. p. d. 10. q. 5. punct. 3.* ubi de impotentia, *vers. Et hujusmodi impotentia, Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 10. Enriq. l. 12. de matr. c. 7. nu. 4. & eod. n. 9. in comm. lit. P.* & melius *lit. Q. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, ubi de imped. diriment. *in imped. impotentia, nu. 14. vers. Qua simpliciter.*

Ad arg. n. 2. proposita resp. Ad 1. dic textum intelligi, quando fœminę alicui concordare non potest vir naturaliter, id est, naturali frigiditate impediente, ut explicant ibi *Glossa, verb. Naturalit. & ibi Turrec. paulo post principium, verb. Requisivisti.* Secus quando vir non est frigidus, sed ob membri debilitatem, excessum, aut grossitiem non est aptus alicui fœminæ: tunc enim fieri potest, ut aliis aptus sit. Ad 2. dic, non decidi ibi absolutè reddendam priori viro, sed quando uterque similis est. Ad 3. dic, eum textum procedere quando allegata est frigiditas viri, (ut constat ex initio textus) tunc enim non potest esse impotentia respectiva. Cùm frigidus sit prorsus impotens. Ad ultimum negandum est ei impotentiæ posse semper subveniri. 6

S U M M A R I U M.

Traditur regula ad dignoscendum quando censeatur impotentia perpetua, num. 7.

An impotentia ablata per miraculum valeat matrim. prius initum? num. 8.

Quid si auferri nequeat absque peccato, n. 9.

Quid, si fœmina aptari nequeat viro absque copula cum altero, n. 10.

An eo ipso quod comperitur fœminam potuisse cognosci à viro potentiori, vel existimetur posse cognosci, præsumat jus potuisse à priori, ac judicet prius matrim. fuisse validum? Refertur opinio, n. 1.

Proponitur sententia Auctoris: & declaratur an sit præsumptio juris & de jure, ut fœmina uni cognoscibilis, aut arcta sit talis omnibus, num. 2.

Quid, si non sit notabilis disparitas inter utrumque virum, n. 13.

An in dubio an sit cognoscibilis à priori viro, sicut fuit à posteriori, censeatur prius matrimonium validum, & ita restauretur, n. 14.

An valeat matrim. quando impotentia potest medicinis, aut incisione reparari absque corporis periculo: & conjux ea experiri renuit: & quando est dubium an possit? n. 15.

Quid intelligatur nomine corporalis periculi? Refertur duplex opinio, num. 16. 17.

Proponitur sententia Auctoris, n. 18.

Quid, si absque mortis periculo subveniri possit impotentia: at brevi duratura sit potentia? n. 19.

An valeat matrim. si fœmina arcta, cui judicio medicorum nequit absque periculo succurri, patiatur incisionem, nec moriatur, ac constet nulli vitæ discrimini eam expositam esse: ac teneatur vir eum eventum expectare, n. 20.

Quid, si dissolutum sit matrimonium, quod judicarunt medici fœminam non posse absque vitæ discrimine parere, & postea parit, n. 21.

An fœminam favore matrimonii patientem incisionem, ac læsam manentem, teneatur vir alere, si judicetur id irritum, n. 22.

An matrimonium ante incisionem initum valeat, judicantibus medicis posse arctitudinem per incisionem absque periculo tolli, n. 23.

An quando impotentia viri ex sola fœminæ virginitate consurgit, censeatur impotentia perpetua, ac dirimatur matrim. respectu virginis, quamvis arte medicinæ possit juvari viri imbecillitas, n. 24.

Quid si ita juvari nequeat, sed opus sit medicamenta fœminæ applicari, aut claustrum incidi? Refertur opinio, n. 25.

Proponitur sententia Auctoris, n. 26.

An eo ipso quod vir impotens ad virginem, potens ad corruptam, præsumatur fore, ut longo usu sit potens ad virginem: & judicetur validum matr. cum virgine? Refertur quædam sententia, n. 27.

Proponitur sent. Auctoris : & explicatur quid præsumatur in dubio, num.28.

An possit tunc vir claustra virginis instrumento aliquo ligneo, aut ferreo reservare : atque si id tentet, sit fœmina in loco tuto constituenda? n.29.

Post n.29. invenies cætera summaria, quæ desiderantur.

7 QUÆSTIO II. Quando impotentia censeatur perpetua, sive consurgat ex parte viri, sive ex arctitudine aut virginitate fœminæ, ita ut respectu illius, ad quam est, dirimat matrimonium? Difficultas hujus quæstionis pendet ex intellectu *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* ubi textus loquens de fœmina arcta, quæ à viro cui nupserat, cognosci nequibat, tradit regulam generalem ad dignoscendum, quando impotentia censeatur perpetua, ac ob id matrim. dirimat, ibi : *Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum, per opus humanum, absque corporali periculo poterat removeri.* Ex quo textu universi DD. colligunt eam impotentiam censeri perpetuam, quæ nulla arte humana absque corporali periculo removeri valet. Quare concludunt universi, si solo miraculo auferri possit, esse perpetuam : & similiter si posset per opus humanum, non tamen absque corporis periculo : at esse temporalem, quando naturaliter sine eo periculo auferri potest.

8 Hinc deducitur, matrim. initum cum ita impetenti viro, aut cum muliere sic arcta, ut illi defectui absque miraculo subveniri non possit, esse tamquam irritum dissolvendum, etsi ante dissolutionem cessarit jam per miraculum impotentia illa. Quòd natura ac valor matrimonii ex miraculo non pendeat : ac jam verificetur, impedimentum id, perpetuum fuisse, utpote quòd absque miraculo cessare non poterat : & proinde matrim. ea impotentia durante contractum fuit irritum, nec convalescere potest, nisi ubi cessavit impotentia, denuo ineatur. Et ita docent *Henricus c. Fraternitatis, n.12. de frigid. Sotus 4.d.34. qu.un. a. 2. col.7. immediatè ante vers. Sed quid si. Angles Floreb. 1.p.* ubi de matr. *q.8. a.1 dub.7. Lud. Lopez. 2.p. instruct.* ubi de matrim. *c.52. col.5. vers. Ex quo secundo. Petr. de Ledes. de matrim q.58. art.2. paulo ante 1 dub. Canedo sum. sacram.* ubi de matrim. *c.5. n.34.* Sed obiicies, quando maleficium non potest amoveri nisi per orationes, ac Ecclesiæ exorcismos, non censeri perpetuum, nec irritari matrim. Ut constat ex *c. §.33. q.1.* & fatentur omnes. Cùm tamen tunc non esset absque divino miraculo. Dic cum *Soto 4.d.34. q.un. art. 3. col.6. vers. Veruntamen*, non quidquid supernaturaliter divinaque virtute efficitur, censendum esse miraculum : sed id quod insueto fit modo. Ut remissio peccatorum per sacramenta efficitur sola virtute supernaturali : at quia usitato fit modo, vacat miraculó.

9 Secundò deducitur censeri impedimentum perpetuum, ac proinde dirimi conjugium ratione illius, quando nequit auferri per opus humanum absque peccato. Cùm enim id solùm dicamur posse, quod licitè possumus præstare : impedimentum, quod sine peccato auferri minimè valet, dicitur impossibile ablatu, ac perpetuum. Quod textus *c. Fraternitatis, de frigid.* decidens esse impedimentum temporale, quod per opus humanum auferri potest : intelligitur de opere humano licito. Atque ita docent *Durand. 4.d. 34. q.2. n.8. Palud. ibi q.2 a.2. concl.2. n.13. Supplem. Gabr. q.un. a.2. corol.5. quod infert ex 3. proposit. Sot qu.un. a.2. col.7. ver. Sed quid si Palacios ibi, d.1. col.2. D. Ant. 3.p. t.1. c.12 §.1. Ledes. 2.p.4. qu. 60. a.1. col.6. vers. Sed hæsitabis. Petr. de Led. de matrim. q.58. a.1. paulo post princ. Manuel. 1. tom. sum 2. edit. c.235. concl.3. num.3. Enriquez. l.12. de matr. c.7. nu 4. & nu.9. & c.8. nu.2. Em. Sa sum. verb. Matrimonium*, ubi de imped. dirim. ad imped. impotentiæ, *n.14. vers. Impotentia est. Valentia 4.p.d.10.q.5. puncto 3.* ubi de impotentia, *statim in princ. Lud. Lop. 2.p instr.* ubi de matr. *c.52. col.6. vers. Adde denique.* Et ex Jurisperitis *Rainer. 2. par. summ. t. de matrim. cap. 27. Joan. de Friburg. in sum. confess. l.4. t.16. qu.24. Turrec. 33.1. in summ. a. 3. num 15 concl.3. Sylv. verb. Divortium, qu.19. & verb. Matrimonium 8. q.16. dicto 6. Navar. summ. c.22. n.59. Greg. Lop. l.3. verb. Del segundo, t.8. p.4.* Atque idem docent *D. Thom.* & alii Theologi ac Jurisperiti, quos disp. seq. nu.9. referam, qui ob id censent maleficium censeri perpetuum, ac sufficiens ad dirimendum conjugium, quando solo alio maleficio auferri potest : quòd is auferendi modus illicitus sit.

10 Tertiò deducitur, quid dicendum sit de fœmina arcta, quæ viro minimè frigido nupsit, & ab eo cognosci nequit : at per coitum alterius viri potentioris potest ei aptari, aut jam aptata est. Et quidem si constaret per usum cujuscumque temporis prioris viri, aut arte medicinæ absque corporis periculo non posse aptari, concordant omnes n. præc. allegati, ac statim pro utraque sententia referendi, ad matr. esse irritum. Quod sit verè incepta illi viro, à quo immediatè cognosci non potest, cùm non possit absque culpa lethali fornicationis ei reddi apta per coitum cum alio.

11 Difficultas autem eò pertinet, an eo ipso quòd facti experientia comperitur, eam fœminam arctam potuisse ab alio viro cognosci, vel matronæ peritæ judicant posse à viro potentiori, præsumat jus potuisse quoque cognosci à priori illo viro, qui nec frigiditate, nec maleficio laborabat : ac proinde judicet matrim. cum illo initum esse validum? Quibusdam placet id præsumi ac proinde matrim. esse validum, & si sic dissolutum fuerit, restaurandum esse. Ducuntur, quod cognoscibilis uni, præsumatur omnibus non frigidis nec maleficiatis cognoscibilis : atque arcta uni præsumatur omnibus arcta. Quare præsumit jus potuisse quoq; à priori illo viro per longioris temporis usum cognosci, ac id impedimentum non esse perpetuum. Idque probant ex *c. Fraternitatis, de frigid. & malefic.* ibi : *Cùm pateat ex post facto, quod cognoscibilis erat illi, cujus similis commiscetur.* Quare similitudinem hanc in eo constituunt, quod uterque esset vir, nec frigiditate nec maleficio affectus. Secundò, quia hæc præsumptio videtur juris & de jure, contra quam nulla admittitur probatio. Cùm textus *in c. Fraternitatis, vers. Quamvis igitur*, ex eo solo quòd ab alio viro cognoscitur ea fœmina arcta, præsumens esse à priori viro cognoscibilem, statuat illi reddendum prius matr. semel jam Ecclesiæ sententia dissolutum instaurandum. Tertiò, quia universi super eo textu scribentes inde colligunt, fœminam uni cognoscibilem, unive arctam, præsumi talem omnibus. Tandem, quia si fœmina illa re tam molli, ac est membrum virile alterius viri, potuit aperiri, ac apta reddi congressui prioris viri : cur id non poterit instrumento ligneo aut ferreo, quæ duriora sunt, absque vitæ periculo fieri? At impedimentum, quod sic auferri potest, nec est perpetuum, nec matr. dirimit. Juxta regulam relatam n.7. ex *d. c. Fraternitatis*. Et ideò hanc sent. sustinent *Innoc. in c. Fraternitatis, n.1.2.3. & 7. Hostiensis ibi, n.7. & duplici seq. & n. penult. super verb. Redire. Joan. Andr. nu.14. 26. & 29. Ant. n.12. & 25. Card. nu.5. vers. Opponu in eodem vers. Anch. n.10. notab.14. & n.16. vers. Secundò quæro. Prepos. num.18. vers. in fine Glossa, & n.20. in fin. Henr. nu.12. & duplici seq. Alex. de Nevo* dicens esse communem, *& ibi §. Quamvis, num.17. Sotus 4.d.33. q.un. a. 2. col.7. vers. Sed quid sit : & col.6. vers. Sed aie.* Idem *Hostiens. sum. tit. de frigid. in fine.*

Cæterùm multo verius est, non ex eo quòd potuit ab alio ea cognosci, præsumptionem esse concludentem potuisse quoque à priori viro : & ita non inde concludi validum fuisse prius matrim. sed inspiciendum esse, an uterque vir similis sit ætate, robore, ac membro virili : & si similes sint, præsumi potuisse quoque cognosci à priori viro : & proinde id conjugium validum : secus si dissimiles sint : quia prior vir erat senex, vel debilis, vel alium defectum in virili membro patiebatur : posterior autem juvenis, vel robustior, vel eo defectu membri virilis carebat. Probat ex *c. Fraternitatis, de frigid.* ubi non vacat mysterio, non dixisse textum absolutè, cognoscibilem à posteriori viro, esse quoque à priori : sed quando posterior vir est priori similis, ibi : *Cujus similis commiscetur.* Quæ verba non possunt accipi de sola similitudine in natura humana : id enim manifestum erat : sed de similitudine instrumenti generationis, ac ætatis, roborisque. Hæc namque præsumptionem generat, ut sicut cognosci potuit à posteriori, cognosci quoque à priori potuerit. Et confirmatur, quia quamvis ab uno cognita præsumatur omnibus cognoscibilis, & arcta uni, omnibus arcta : at hæc præsumptio non est juris & de jure, sed juris tantùm, ac proinde recipit probationem in contrarium ob utriusque viri dissimilitudinem. Ut optimè docent *Abbas dict. c. Fraternitatis, n.7. & ibi Prepos. num.6. Alex. de Nevo ibi, §. Quamvis, n.3. Astensis 2.p. sum. l.8. t.37. art.2. paulo post princ. Enriquez. lib.12. de matr. c.7. n.9.* Nec obstant argumenta contraria proposita num. præcedenti. Quoniam ad 1. 2. & 3. constat ex proximè dictis, textus enim non absolutè dixit cognoscibilem uni, esse & alteri cognoscibilem, sed quando uterque est similis. Ad quartum dic disparem esse rationem, quod apertio facta membro virili est connaturalis vasi fœmineo, atque ab eo appetitur, at ligno vel ferro est contra naturam, ac omninò violenta, & ideò nil mirum, si ex hac periculum corporis timeatur, quod ex illa non imminet. Et ideò hanc sententiam sustinent ex Jurisperitis, *Abbas antiquus d. c. Fraternitatis, nu.2. & 3. & ibi Gloss verb. Similis, & verb. Debeat*, *alter Abbas nu. 19. Hostiens. summ. t. de frigid & malef. §. Qualiter & quando, n.13. fin. Joan. de Friburgo in sum. confess. t.4. t.16. qu.5. Astens. 2.p. sum. l.8. t.27. a. un. quæst. 2. Monald. summ.* ubi de matrim. *tit. de impossibilitate coeundi, quid sit. Albericus in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, impedim. 15. Goffred. summ. t. de frigid num ult. Brunel. de sponsalib. concl. 28. limitat.6. n.25. Turrecr. 33. quæst.1. in summ. 3. num.15. Angelus verb. Matrimonium, 3. imped.16. num.4. Rosella verb. Impedimentum, impedim.15. num.11. & verb. Divortium, n.3.* ubi *Supplem. Pisana, nu. 3. & verb. Impedimentum, impedim.15. nn.12. Sylv. verb. Divortium, q.19. n.22. & verb. Matr. 8. qu.16. dict.4. lex Reg. 3. t.3. p.4. & ibi Montalv. verb. Divortio. Greg. Lopez. l.17. verb. En miembros, t.2. p.4. Ant. Cucus l.3. inst. majorum, t.12. num.263. Gaetac. Ad limitem 30. qu. 1. §.4. qu.222. num.525. Matienzo l.5. recop. t.1. rub. glos.1. num.197. Lancelot. Instit. juris Canon. l.2. t. de divortiis, §. Si quis tamen, verb. Redire.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. dist.34. art.2. qu.2. & ibi Durand. qu.2. num.8. Palud. qu.2. a.2. concl.3. num.14. Supplem. Gabr. q.un. a.2. corol.3. & 4. qua infert ex 3. propos. Bertolong. qu. un. a. 2. post 2. concl. Palacios disp.1. col.8. D. Ant. 3. par. t.1. c.12. §.3. ad fin. Angles floribus, 1.p.* ubi de matrim. *quæst. 8. a.1. dub.6. Enriqu. l.12. de matr. c.7. num.9. Vega 2. tom. summ. c.34. casu 107.* Et hoc idem supponunt alii DD. jure optimo asserentes non restaurari prius matrimonium ratione arctitudinis fœminæ dissolutum, quando per concubitum proprii prioris viri nequit reddi apta copulæ cum illo, quamvis per concubitum cum altero apta sit. Hi sunt *Durand. Palud. D. Ant. Rainerius, Joan. de Friburg. Sylv.*

Mar-

Martin. de Ledesma, Turrecr. Greg. Lopez, ubi eos nu. 8 retuli. Palacios 4. dist. 34. disp. 1. ad fi. Veracruz 1. p. Speculi, art. 38. concl. 5. Barbosa l. 1. p. 1. n. 95 ff. solut. matrim.

13 Hoc autem intelligendum est, quando est ootabilis dissimilitudo inter utrumque virum. Cùm enim præsumptio juris sit, ot fœmina, quæ uni non est arcta, sed ab eo cognosci potest, nulli sit arcta, sed ab omnibus cognoscibilis: (ut nu præced. diai) oportet, ut hæc præsumptio eludarur, notabilem differentiam inter utrumque virum reperiri. Sic Durandus lex. reg. Enriquez n. preced. allegats.

14 Quare dum hæc differentia non constat, sed res est dubia, standum est ea juris præsumptione, ut præsumatur potuisse eam fęminam à priori viro cognoſri, ac proinde ejus matrim sit validum, & instauretur, si jam dissolutum erat. Quia in hoc dubio potiores sunt prioris viri partes, utpote, qui juris præsumptionem pro se habet. Hujos sententiæ sunt Abb. & Matienzo nu. 12. allegati, & Rosella verb. Divortium n. 3. ubi ajunt si noo constet de discrimine inter utrumqoe virum, præsumi fœminam potuisse cognosci à priori viro. Et melius Angelus & Enriquez eod. n. 12. relati, ubi ajunt oportere apertè constare de dissimilitudine, ne præsumatur prius matrimon. validum, ac restaurandum sit. Et io propriis terminis dubii tradunt Sylvest. verb. Matrimonium 8 q. 16. dicto 4 & verb. Divortium, q. 19 n. 22. ubi Supplem. Pisana, n. 3. Adduntque Rosella, Supplem. Pisana, & Sylv. (ac benè) id verum esse quamvis maritus prior, iis nuptiis dissolutis, jam ad alias migrasset. Immò & Hostiens. Jean. Andr. Anchar. pro contraria sent. n. 12. relati fatentur, ubi evidenter dissimilitudo hęc appareret, non præsumi validum prius matrim. Quando aotem constat notabilis, inter utrumque virum dissimilitudo, non est fœmina priori viro reddenda, quamvis sit dubium an per usum illius potuerit quoque reddi apta. Quod sit contra illum præsumptio. ita Palud. 4. dist. 34 q. 1 a. 2. in fine.

15 Quartò deducitur, si judicio medicorum impedimentum impotentiæ medicabile sit absque corporali periculo, quamvis femina renuat incisionem, aut medicamenta necessaria, quibus apta reddatur viro, firmum esse matrim. Quod ejus firmitas ac valor minimè ex fœminæ voluntate pendeant: sed ex ipsa rei natura, joxta quam impedimentum illud temporale est, utpote quod potest per artem absque corporis periculo tolli. Deinde, quia si fœmina postea pœnitentia ducta acceptaret medicamina, seu incisionem, & iis apta redderetur priori viro, id matrim. esset validum, cum impotentia sit temporalis, & tamen non est denuò contractum. Ergo antea erat validum. Et ita docent Palud 4. dist. 34. quest. 2. art 2. concl. a. num. 13. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 1 Turrecr. 33. q. 1. in sum. a 3. nu. 15. concl. 1. Sot. 4 dist 34. q. un. a. 2. col. 6. vers. Sed ais. Angles floribus, 1. p. ubi de matrim. q. 8. a. 1. dub. 9 fin. Gaeta cap. Ad limina 30 q 1. § 4. q. a 29. num. 532. Lud. Lopez 2. p. instruct. ubi de matrim. cap. 52. co. 5. paulo ante vers. Ex quo secundo. Petr. de Ledesma de matrim qu. 58. art. 1. dub. 5. quod movet circa solut. ad 5. dubii principalis. Qui benè addit hoc esse verum, quamvis fœmina renueret incisionem, eo quòd ad illam sustinendam minimè teneatur. Cùm enim adhuc possit absque periculo auferri, erit temporale, ac subinde oon irritabitur matrimon. Quod si medici dubitent, an immineat mortis periculum ex incisione illa, tunc subesse mortis periculum judicatur. Sicut medicis judicantibus an cibus aliquis lethalis sit, peccaret mortaliter eo utens, utpote, qui verè periculo mortis expositus est. Et ideò dubius an res aliqua sit culpa mortalis, nec illam vitans, delinquit mortaliter; quia verò rei mortalis periculo exponitur. Similiter ergo, quando dubitatur de periculo mortis ex incisione, verè nequit fœmina incisionem illam pati, quio mortis periculo subdatur: ac subinde id impedimeotum auferri non poterit absque mortis discrimine. Et sic matrim. erit nullum.

16 Difficultas autem est, quid nomine corporalis periculi intelligatur, dum c. fraternitatis, de frig. deciditur esse impedimentum temporale, quod absque corporali periculo auferri potest? Quidam ceosent intelligi mortem ipsam, & ideò si impedimentum tolli re vera possit superstite persona, etiam cum mortis periculo, noo irritari matrim. Quare existimant in quocunque eventu, & cuivis vitæ periculo exposita fuerit mulier patiens incisionem, si mortem evadat, validum fuisse prius matrim. & id instaurandum, quamvis prior vir aut fœmina illa ad aliud transierit. Quod verè id impedimentum non fuerit perpetuum, experientia detegente potuisse absque morte reparari. Ita sustineot Innoc. c. Fraternitatis, in num. 1. 2. 3. 7. de frig. & malef. & ibi Jo. Andr. n 26. Ant. n 22. & 33. Anch. nu. 16. q. 2. Card. nu 5. vers. Oppono in eod. vers. Propos. n. 18. vers. in fine Glossa, & num. 20. fine, Alex. de Nevo diceos esse communem sent. q. Quamvis, nu. 17. Brunel. de sponsal. concl. 28. ampliat. 4. num. 19. statim in princ. Ant. de Rosellis de legitim. l. t. 1. de causa materiali legitimationis, num. 36. (habetur tom. 8. tract. p. 2.) qui limitat, quando speratur tolli brevi etiam cum eo periculo.

17 Aliis placet nomine hujus corporalis periculi intelligi periculum probabile vitæ aut gravis morbi. Quod text. c. Fraternitatis, vers. Quamvis igitur, de frig. solius corporalis periculi meminerit: cujus oomioe ooo solùio vitæ periculum, sed quodcunque grave, quale est gravis morbi, comprehendi potest. Sic viderur sentire Supplem. Gabr. 4 d. 34. q. un. a. 1. notab 6. ubi ait censeri perpetuum impedimentum quando tolli oon posset absque notabili corporis læsione. Et Enriq. l. 12. de matr. c. 7. nu 6. dicens, quando tolli nequit absque periculo gravis ac diururni morbi. Et apertè tenet Vega to. 2. sum. c. 34. casu 111. ubi ait reputari perpetuum impedimentum, cui subveniri non potest absque gravissimo morbi incommodo, ac si non posset absque mortis periculo. Atque favent huic sententiæ DD. aliqui dicentes irritari matr. rationo impedimenti, quod nequit tolli sine gravi periculo: eo quòd id perpetuum censeatur. Nam gravis morbi periculum verè dicitur grave periculum. Hi sunt ea Theologis, Ricard. 4. d 34. a. 2. q. 2. & ibi Palud. q. 2. a. 2. concl. 2. n. 13. Majoris q. 1. col. 2. concl. 4. Celaja q 1. ad 3. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 1. Petr. de Soto lect. 5. matr. p 2. vers. Ille autem proximum. Valentia 4. p. d. 10. q. 5. punct. 3. ubi de impotentia, statim in pr. Eman. Sa, sum. verb. Matrimonium, ubi de imped. dirim. in impedimento impotentia, n. 14. ver. Impotentia est. Et ex Jurisp. Glos. d c. Fraternitatis, verb Corporali, de frigid. & ibi Henricus nu. 12. Host. sum. eo. tit § Quæ impotentia, n. 3. Jo. Andr. tract. de matr. n. 16. Alber. in suo dictionar. lit. I. verb. Impod. imped. 15. Roland. de lucro dotis, qu. 104. n 4. & 5. Sylv. verb. Matrim. 8. q. 16. dict. Rosella verb. Impedimentum, imped. 15. n. 11. & ibi Supplem Pisana imped. 15 in n. 10. & 12. Lex reg. a. t. 8. p. 4. & ibi Greg. Lopez verb. Grande. Mental. l. 1. verb Flaqueza, tit 8. p. 4. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. § 4 q. 2 t 9. n. 532. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. glos. 1. n. 197.

18 At quamvis hæc sent. sit probabilis, mihi probabilius est, solius mortis periculum intelligi in eo c. Fraternitatis, nomine corporalis periculi. Ducor, quod idem met textus c. Fraternitatis, vers. Per has autem, se explicuit, appellans mortis periculum quod paulò ante in vers. Quamvis, appellarat corporale periculum, ibi: Nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur. Et ita docent Card. eod. c. Fraternitatis, nu. 5. ver. Nota casum, in fine. Angelus verb. Matrim. 3. impod. 16. n. 2. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 2. q. 1. n. 2. Cavalcan. 2. p. decis. 18. nu. 4. Et ex Theologis, Sot. 4 d. 34. q. un. a. 2. col. 7. vers. Dubium autem. Et ibi Palacios d. 1. col. 5 Anglos florib. 2. p. ubi de matr. qu. 8. a. 1. dub. 1. difficult. 1. concl 3. & in coroll. 2. quod ex illa infert. Ovandus 4. d. 34. d. un. corol 4. quod infer. ex propos. Barth à Ledes. de matr. dub. 48. concl. 2. Graffis 1 p. decis l. 2. c. 85. n. 22. Manuel 1. to. sum. in 2 edit. c. 235. concl. 1. n. 1. ad fi. Lud. Lop 2. p. instr. c 52 ubi de matr. col. 6. verb. Porro prædictorum q. Cañedo summ. Sacram. c. 5. de matr. n. 32. Et credo hanc sent. non differre moraliter luquendo à præcedenti. Quoties enim gravis morbus timetur, subest moraliter periculum mortis.

19 Quod autem hactenus diximus ex d. c. Fraternitatis, censeri impedimentum temporale, quod medicabile est absque vitę discrimine, limitandum est, si poteotia illa ope medicinę restituta est duratura, non supervenienti brevi alio perpetuo impedimento. Secus est, si brevi temporis spatio duratura est, arbitrio judicis limitanda: ac postea ex eadem met causa primæva adeò arcta reverteretur fœmina, ut commisceri non posset absque mortis periculo. Tunc enim perinde matrim. non valeret, ac si immedicabile esset impedimentum. Quia non dicitur cessare impedimentum, quando durat. Sicut non dicitur medicum stetisse coovent is medendi infirmo, ac restituendi in pristinam sanitatem, quandu hac brevi durante, redit ex eadem causa morbus. Ut tradit Glos. recepta à Bartolo & aliis scribentib. l. Maritus 61. ad finem, ff. locat. Sic Cavalcan. 2. decis. 18. n 4.

20 Hinc deducitur, quando impotentiæ non potest subveniri absque vitæ periculo, quamvis molier velit id periculum subire ut apta reddatur viro, non teneri virum id expectare, sed posse matrimonii dissolutionem petere, atque ad alias transire nuptias. Quia tunc verificatur id impedimentum perpetuum esse, utpote quod cessare nequit absque vitæ periculo. Sic Enriquez l. 12. de matr. c. 7. n. 9. Petr. de Ledes. de matr. q. 59. a. 1 col. penult. in dubio quod movet circa solut. ad 5. Qui addit si suscepto medicamine habilis efficiatur fœmina, prius matrim. fuisse absque dubio validum. Cùm impedimentum cessarit absque miraculo & periculo corporali. Et rectè quidem dicit, si experientia ipsa docuerit nulli corporali periculo eam fuisse expositam (ac medicos deceptos esse. Si enim constet revera mortis periculum subiisse, quamvis illa incolumis evaserit, fuit irritum matrimonium: & utrique conjugi liberum erit ad alias nuptias transire: vel priores denuo ratificare. Quia tunc ex ipsa experientia constat, impedimentum non potuisse absque vitæ pericolo auferri: ac proinde verum fuisse judiciom Ecclesiæ ex medicorum attestatione judicantis illud perpetuum, & ob id dissolventis matr. Et hoc tenent Abulensis 2. p. sum l 8 t. 27. a. nu. q. 2 Enriquez eod. c. 7. nu. 6. Et omnes Auctores, quos n. 23 referam.

21 Et juxta hæc intelligendum est, quod tradunt Veracruz 1. p. Speculi, a. 38 concl. 8. & Matienzo li. 5. recop. 1. rubr. gl. 1. nu. 197. fine, nimirum, dissoluto matrim eo quòd medici judicaruot oon posse fœminam absque vitæ periculo parere: (secutus est eoim judex seotentiam probabilem, quam retuli disp. præced. n. 27. dicentem ex hac impotentia dirimi matr.) si postea pariat, instaurandum esse prius matrim. Sed ut hoc verum sit, intelligendum est juxta dicta n. præced. quando experientia comprobavit eam absque periculo peculiari, quod medici judicarunt, peperisse. Secus si id periculum revera adfuerit, quamvis fœmina incolumis evaserit. Ut ibi probavi.

22 Sed dubitabis, an eam fęminam, quæ in favorem matrimonii

nam incisionem periculosam experta est, & læsa ac immedicabilis mansit, dissolvitusque matr. teneatur vir ille alere? *Enriquez l. 12. matr. c. 7. n. 6* affirmat: Idque probat ex *c. Requisivisti 33. q. 5.* quod nil probat. Et ex *c. Quod proposuisti 32. q. 7. junct. Glos.* Sed nec textus, nec Glossa id probant. Quippe textus ait: *Non tamen ei subsidii opem subtrahat.* Et *Gloss. verb. Opem*, explicat, id est, dotem acceptam ratione matrimonii illi reddat: eo quod illud tamquam irritum declaratum cesset. Et ideò quamvis magna æquitate innitatur, ut vir hujusmodi feminæ in sui favorem perpessæ incisionem alimenta ministret, nullam tamen obligationis rationem invenio. Quapropter illam non imponendam viro censeo.

23 Ex dictis etiam infertur, qualiter intelligendum sit, quod multi & non pœnitendi Auctores asseverant, nimirum, matr. initum cum femina, quæ per solam incisionem potest reddi apta congressui virili, esse irritum, si ante incisionem ineatur, quare ut facta incisione incipiat valere, desiderari novum consensum, aut saltem perseverantiam in priori. Hi sunt *Alber. in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Astens. 2. p. sum. lib. 8. t. 27. a. un. qu. 5. Jo. de Frib. in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 8. Monald. summ.* ubi de matr. *t. de impossibilitate coeundi quid sit, col. 3. vers. Item pone. Rosella ver. Impedimentum, imped. 15. n. 14. & ibi Supplem. Pisana, impedim. 15. num. 13. Tabiena ibi imped. 12. q. 6. n. 7. Sylv. Matr. 8. q. 16. dict. 4. Arm. verb. Matrimonium, n. 51.* Sed hæc doctrina ita generaliter intellecta est omninò à veritate aliena, & contra textum *c. Fraternitatis frigid.* Si enim incisio illa judicio medicorum poterat fieri absque vitæ periculo, impedimentum non erat perpetuum, & valebat matrim. juxta illius textus decisionem. Et ideò eam reprobat *Supplementum Gabr. 4. d. 34. qu. un. art. 2. corollario 1. quod infert ex 3. propos.* Et *idemmet Astensis eo. a. un. q. 4.* fatetur validè contrahi ante incisionem, quando per eam absque mortis periculo potest fœmina reddi apta copulæ. Quare ut ea doctrina vera sit, intelligenda est juxta à nobis tradita num. 20. quando incisio periculosa erat, nec experientia docuit dicto periculo carere. Tunc enim cum à principio non valuerit matrim. indiget novo consensu, vel in pristino perseverantia, ut vel sic ex tunc valere incipiat.

24 Sed adhuc disputandum superest, an consurgente impedimento, non ex peculiari feminæ arctitudine, præ cæteris feminis, sed ex sola virginitate: quia, nempe, vir ita debilis est, aut senex, ut virgineum vas penetrare nequeat, cum posset corruptæ, censeatur impedimentum perpetuum respectu virginis: ita ut matr. cum illa initum dissolvendum sit? Contingit enim teste *Alber. Magno 4. d. 34. post solut. ad argum. in fine*, quospiam debilis caloris esse, qui sufficiat ad membrum erigendum, & ad primum impetum, ac citò remittitur, & evaporatur: quare hi possent corruptam cognoscere, in quo coitu non est resistentia aliqua ob vasis feminei clausuram, non autem virginem, prædicta clausura resistente: nam antequam illa superetur, extinguitur debilis ille calor, ac membrum solvitur. Et quidem quando opè medicinæ juvari posset illi virili imbecillitati, ut virginem cognoscere posset, manifestum est valere matrimonium. Quod impedimentum sit temporale, & absque aliqua virginis læsione reparabile.

25 At difficultas est, quando imbecillitati viri nulla ratione consuli potest, sed opus est apertione claustri virginei, instrumento aliquo aut medicamine applicato? Nec disputamus hìc an teneatur virgo id pati. Quia hoc pertinet ad 3. q. à n. 30. disputandam. Nec inde pendet hujus quæst. resolutio. Quamvis enim teneatur nec velit pati, si judicamus id impedimentum esse temporale, valebit matrim. (ut diximus nu. 15.) Ratio autem dubitandi est, quod cum nullum peculiare impedimentum sit ex parte feminæ, sed sola naturalis virginitas cæteris virginibus communis, nulla ratio postulat, ut ipsi incisio aut medicamina adhibenda sint, ut apta reddatur, atque inde valor matrimonii pendeat. Quod utique consentaneum esset rationi, quando impedimentum se teneret ex parte feminæ, quod præ cæteris arcta sit. At cum in hoc eventu impedimentum se teneat omninò ex parte viri, soli viro medendum videtur. Medicina enim non sano, sed ægro instituta est. Quod si nulla medicinæ arte remedium viro adhiberi possit, censebitur impedimentum perpetuũ, ac proinde judicabitur ineptus ad virginem, & dissolvetur matrim. cum illa initum. Præterea, quia textus *cap. Fraternitatis, de frig. & malefic.* decidens esse impedimentum temporale, quando ope medicinæ feminæ subveniri potest, nec dirimi matr. expressè loquitur, quando vitium feminam afficit, quod præ cæteris arcta sit: & in toto eo textu nulla fit mentio, quando femina nullo arctitudinis vitio laborat, sed sola naturali observatione virginea. Nec DD. juris Pontificii hujus casus meminere, cùm tamen frequens sit. Quod non leviter indicat textus, ac doctores supponere, nullam tunc feminæ medicinam adhibendam esse, ea qua valor matrimonii pendeat: sed totum hoc negotium in viri impedimentum esse refundendum. Et ita hanc partem tenere videtur *Gaet. a repetit. c. Ad limina 32. q. 1. §. 4. q. 225. num. 528.* nam ea quæstione mota, an impotens ad virginem, potens tamen ad corruptam, validè ducat virginem? refert sent. D. Thomæ dicentis posse medicinæ arte claustra virginis reserari: & ipse subdit hæc Sed aliter videtur velle Palud. ut dixi *q. 222. ubi nu. 525.* ait, qui nequit ad virginem accedere, benè tamen ad corruptam, eum sola corrupta posse contrahere. Verum Palud. non illi favet. Solum enim vult (ut ex ipso & aliis referam nu. 28.) impotentem ad virginem non posse validè eam ducere in uxorem, benè tamen corruptam, si ad eam potens sit. Quod & nos fatebimur nu. 28. Sed adhuc stat difficultas, an censeatur perpetuò impotens ad virginem, quando arte medica potest virgo reddi apta. Et ideò *Sylvest.* qui (ut n. 28. referam) amplectitur eandem Paludani doctrinam, censet non esse impedimentum perpetuum dirimens matrimonium cum virgine, quando medicamine virgini adhibito potest aptari: ut ex ipso referam n. sequenti.

Sed proculdubio tenendum est, si ope medicinæ, absque mortis periculo possit subveniri fœminæ virgini, ut apta reddatur congressui illius viri imbecillis, validum esse matrimonium. Quia textus *d. c. Fraternitatis*, eam regulam generalem tradidit, ad dignoscendum an impedimentum perpetuum sit, ac dirimens matrimon. quando per opus humanum absque corporis periculo tolli nequit. Et quamvis textus loquatur de fœmina arcta, id non efficit, quasi ad solam arctam restringens dispositionem: sed quia satisfacit quæstioni propositæ, quæ de sola muliere arcta fuit. Atque ita dum tradit regulam, generaliter loquitur, non restringens ad arctam, sed ex ea generali regula descendit ad decidendum casum specialem quæsitum de arcta. Ut constat ex illis verbis; *Nos autem perspicaciter attendentes quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum, per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri.* Et confir. quia si vir senex aut debilis coire nequeat, nisi ope medicinæ adjutus, fatentur omnes id impedimentum temporale esse, nec dirimere matrimon. Quod possit illi subveniri absque corporis periculo. Cùm tamen textus ille *c. Fraternitatis*, ex quo hoc arg. deducitur, de sola fœmina arcta verba faciat. Ergo necessariò fatendum est, regulam in eo textu traditam esse generalem: nec restringi ad peculiarem mulieris arctæ casum. Nec quidquam refert, vitium tunc non se tenere ex parte fœminæ, sed ex parte imbecilitatis viri. Matrimonii enim valor minimè respicit ex parte cujus se teneat impedimentum: æquè enim irritum est, ex parte alterutrius se teneat, si perpetuum sit: & validum, si sit temporale. Quare licèt fœmina tunc ex natura sua medicamine non indigeat, utpote quæ nullo morbo laborat: at eo per accidens indiget, nimirum, ratione matrim. initi, cujus valor pendet ex cognitione, an id viri impedimentum erga virginem temporale sit an perpetuum. Quæ cognitio haberi nequit, nisi sciatur an medicamine utrique conjugi adhibito auferri valeat. Et per hoc solvuntur rationes sententiæ contrariæ. Quare hanc sent. tuentur ex Theologis, *D. Th. 4. d. 34. q. un. a. 2. ad 5. Et ibi Alb. Mag. a. 4. post solut. ad arg. in fine. Sotus q. un. a. 2. col. 6. vers. Sed ais. Palacios ibi, d. 1. col. 7. Celaja q. 1. in solut. ad 3. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 1. Led. 2. p. qu. 60. a. 1. col. 4. vers. Sed tunc oritur. Viguer. l. Instit. c. 16. §. 7. v. 9. imped. 11. Angles florib. 1. p.* ubi de matr. *q. 8. a. 1. post dub. 9. diffic. 2. Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matr. *c. 52. col. 5. vers. Ex quo secundo, Petrus de Ledes. de matrim. q. 58. a. 1. col. pen. in dub. quod movet circa solutionem ad 5. Barth. a Ledesm. de matr. dub. 48. fine, Vega 2. tom. sum. c. 35. ca. n. 109. Cañedo sum. Sacrament.* ubi de matrim. *c. 5. a. 33. Hieron. Llamas methodo curat. 3. p. c. 8. §. 13.* Et ex Jurisperitis, *Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Jo. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. qu. 21. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 26. a. un. q. 1. Turrect. 33. q. 1. sum. a. 2. n. 12. Rosella verb. Impedimentum, imped. 15. n. 7. & ibi Supplem. Pisana, imped. 15. n. 6. Sylv. verb. Matrimonium 8. qu. 16. a. 3. Armilla verb. Matrimonium, n. 50. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 12. qu. 5. nu. 6. Greg. Lopez l. 2. verb. Maestrias, t. 8. p. 4. Ant. Cuc. l. 5. institut. majorum, t. 12. num. 261.*

Verùm adhuc superest discutiendum, an eo ipso quòd vir ad virginem impotens valet corruptæ commisceri, præsumatur eum fore potentem ad virginem, & ita matrim. nullatenus dissolvendum sit, quod cum virgine initum est; Hoc procedit supposito non interesse maleficium aliquod: id enim communiter est respectu unius (ut disp. seq. dicemus, ubi & trademus signa ad illud cognoscendum.) Atque id supponere videntur *D. Thom. D. Ant. Alberic. Astens. Turrect. Rosella, Supplem. Pisana, Tabiena, Armilla, Greg. Lop. Viguerius, Lud. Lop. Vega à prac. allegati*, dicunt enim quando vir nequit virginem deflorare, cùm tamen potens sit erga corruptam, posse medicinis claustrum virginis aperiri, aptumque reddi congressui illius viri. Quare supponunt semper id matr. firmum esse, quòd semper ope medica ei impedimento subveniri possit: & ita fieri non posse, ut quis aptus sit ad validè ducendam corruptam, ineptus autem ad virginem. Atque id apertius supponit *Albert. Magnus ibid. allegat.* ait enim posse digitis aperiri tunc virginis claustrum. Et adhuc clarius id censent *Sotus, Petr. de Ledes. Barth. à Led. Lud. Lopez, Vega, Cañedo ibidem relati*, ajunt enim quando sola virginitas obstat viro potente accedere ad corruptam, non censeri impotentiam perpetuam, sed posse arte auferri, ac valere matrimonium. 27

28 Sed quamvis maxima tunc præsumptio sit, fore ut medicaminibus adhibitis utrique, sit vir ille potens ad virginem, atque ita valeat matrim. cum illa: non tamen est ita concludens, quin oppositum evenire possit. Et pro hac parte sunt expressè *Palud. 4. d. 34. q. 2. a. 1. num. 10. concl. 4. Et ibi Supplem. Gabr. qu. un. a. 2. corol. 3. quod infert ex 1. propos. D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 12. Sylv. verb. Matrimonium 8. qu. 16. dict. 6.* ubi dicunt viro impotenti ad virginem, potenti verò ad corruptam, concedendam esse facultatem ducen-

ducendæ corruptæ, non autem virginis. Et sic clarè sentiunt posse dari impotentiam perpetuam respectu virginis, quæ cum illa matr. dissolvat: stante potestate cognoscendæ, ac validè ducendæ corruptæ. At fateor maximam tunc præsumptionem stare pro viri potentia ad virginem. Quia constat tunc eum non esse frigidum, & subinde esse potentem naturaliter: nec maleficiatum: (ut supponimus,) nec præsumitur impotentia respectiva: cùm præter naturam aut saltem rara sit, quando ex maleficio non consurgit. Quare in dubio id impedimentum censebitur temporale & medicabile, ac non dissolvetur matrim. Et hoc est quod volunt Auctores n. præc. relati, & in simili diximus nu. 14. At si vir hic ad virginem impotens, non probat se potentem ad corruptam, succumbet, ac dissolvetur matr. Quia in dubio impotens ad unam præsumitur talis ad omnes. Sicut nu. 12. diximus feminam cognoscibilem uni, aut uni arctam, talem erga omnes præsumi. Qualiter autem potentia ad corruptas probanda sit, dicemus n. 35. fine.

29 Tandem dubitabis, an integrum sit huic viro impotenti ad virginem, potenti autem ad corruptam, propria auctoritate instrumento aliquo ligneo aut ferreo ad id apto, digitisve, claustra hujusmodi virginis à se ductæ reserare, ut vel sic consummare possit matrimonium? Id esse licitum clarè sentire videntur *D. Tho. Jo. de Friburgo, Astens. Tab. relati n. 26.* nam verba *D. Thom.* quæ cæteri transcribunt, sunt hæc: *Si non posset implere carnalem actum cum virgine, & posset cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento posset claustra pudoris frangere, & ei conjungi.* Quod idem clarius docere videtur *Albert. Magnum ce. n. 26. relatus*, dicens posse virum digitis aperire viam. At credo id non sentire D. Thomam, nec ejus sequaces, non enim absolutè dixere posse virum, sed prudenter addidere, medicinaliter, quasi dicant juxta medicorum præscriptum. Quod innuunt *Alb. tic Turrecrem. D. Ant. Rosella, Supplementum Pisana, Greg. Lopez, Martinus à Ledesma, Vignerius eod. n. 26. allegati*, dum allegato pro se D. Thom. his verbis utuntur: *Possint tunc medicinaliter aliquo instrumento claustra aperiri.* Nec explicant à quo, quasi supponentes id consultis medicis faciendum juxta medicinæ leges. Et id solum velle *D. Thomam* clarius indicat *Ant. Cucus li. 5. inst. majorum, tit. 12. num. 261.* ubi D. Thom. pro se allegat. ait posse claustra aliquo instrumento ex arte medica reserari. Nec ratio, cui innititur D. Thom. aliud probat: quæ est hæc: Sic reserari claustra non est contra naturam, cùm non delectationis, sed medicinæ adhibendæ gratia fiat. Quæ ratio solùm probat id ex se licere: non autem posse à viro propria auctoritate fieri. Et id non posse clarè sentiunt *Hostiens. c. fi. n. 30. super verb. Continuum, de frigid. & malef. & ibi Jo. Andreas n. 9. Ant. nu. 10. Anchar. ad finem. Præposit. nu. 4. vers. De hoc quærit. Alex. de Nevo n. 19. Brunel. d. sponsalib. concl. 28. limit. 5. num. 22.* dicentes quoties suspicio est, fore ut vir instrumento aliquo defloret uxorem, confugiendum esse ad remedium traditum *c. Cùm locum, de sponsal.* quod est, ut mulier à viro separetur, ac in loco tuto constituatur, dum impotentiæ lis deciditur. Si enim id liceret viro propria authoritate facere, injusta esset separatio à viro nil injustum faciente, sed jure suo utenti. Adde etiam peritiam medicorum desiderari ad judicandum an in illo medio sit timor magni damni uxoris: & an suavioribus medicamentis id possit fieri: & an potius obstet maleficium. Quæ omnia maturè priùs expendenda sunt, quam ad medium adeò rigidum perveniatur: & quando ad illud deveniendum est, chirurgi peritia desideratur, ut juxta artis præscriptum fiat. Quare existimo id non licere viro propria auctoritate efficere: & si probabilius timor sit fore ut id intentet, separandam mulierem, ac in loco tuto constituendam, (ut docent auctores proximè allegati) donec lis decidatur, aut plena securitas detur. Sicut quando ratione sævitiæ fit separatio, juxta *c. Literas, in fine, de restit. spol.*

S U M M A R I U M.

An femina nupta & arcta teneantur incisionem necessariam, ut viro aptentur, pati? Refertur duplex sententia, n. 30. & 31.

Proponitur sententia Auctoris, n. 32.

Quid, ubi sola virginitas obstat? Refertur opinio, n. 33.

Explicatur Auctoris sententia, n. 34.

Quid, si non constet de potentia viri ad corruptas: & qualiter ea probari possit, n. 35. Et ibi quàm cautè judices præcipere debeant hanc incisionem.

An virgine vel arcta renuente incisionem qua potest apta reddi viro, liceat illi usus conjugii, n. 35.

An matr. separato ratione frigiditatis, aut arctitudinis, absoluta, vel respectiva, sit utrique conjugi interdicendus transitus ad aliud matrimon. Et an peccet potens transiens absque Ecclesiæ licentia, & valeat, n. 37.

Quid, si facta incisione, aut restituta femina priori marito, eo quòd à simili cognita sit, adhuc non possit ab eo cognosci? Remissivè, n. 38.

30 QUÆSTIO ultima. An fœmina nupta cujus arctitudini judicant medici posse per incisionem absque mortis periculo subveniri, ut reddatur apta viro, teneatur illam pati? In duplici eventu potest quæstio hæc disputari. Prior est, quando mulier naturaliter est præ cæteris arcta. Posterior, quando arcta non est, sed solùm naturale virgineum signaculum congressui virili obstat. Et quidem in priori eventu, *Glos. c. Fraternitatis, verb. Corporali, de frigid. & malef. Greg. Lop. l. 2. verb. Grande, c. p. 4. Cavalcanus decis. 18. n. 4. Lancelot. instit. juris Canonici, lib. 2. tit. Quæ matrimonium impedire possunt, §. Item frigiditas, verb. Ope medicorum*, dicunt leve periculum debere mulierem arctam pati: atque ita videntur à contrario sensu sentire non teneri pati grave.

Alii in altero extremo sunt, ac strictè loquuntur, dicunt 31 enim teneri pati incisionem, ubi non imminet periculum grave mortis. Sic *Palacios 4. dist. 34. disp. 1. col. penult. vers. Quinimò respondebis. Et ibi Ovandus d. un. coroll. 4. quod infert ex 5. propos.* addens dummodo non timeatur perpetuum aliquod corporale incommodum. *Angles florib. 1. p.* ubi de matrim. *q. 8. a. 1. dub. 1. difficult. 1. coroll. 2. quod infert ex 3. concl.* Et favet *Suppl. Gabr. 4. dist. 34. q. un. a. 1. notab. 6.* dicens teneri pati incisionem dummodo enormis non sit. Et tenet etiam *Cañedo sum. Sacram.* ubi de matrim *c. 5. in Glossa n. 32.*

Sed placet media via, nimirum, teneri pati incisionem illam 32 cum molestia, & gravi dolore & cauterio faciendam, ac gravissimum morbi incommodum non teneri perpeti. Ratio prioris partis est, quòd id necessarium sit ad jus copulæ, quod in verum maritum transtulit: & ne cogatur vir innoxius sine matrimonii fructu vitam cœlibem perpetuò ducere. Præterea, quia in eas angustias se conjecit mulier sua culpa: debuisset enim sibi prospicere ante nuptias. Posterior pars sic probatur, quia non videtur mulier cum tanta jactura obligari ad debitum conjugale: ex qua obligatione consurgere debet jus viri ad cogendam fœminam pati eam incisionem. Et ita hanc sent. sustinet *Sotus 4. d. 34. q. un. a. 2. col. 7. vers. Dubium autem, Lud. Lopez. 1. p. instruct. c. 79. col. 1. vers. Teneturque mulier. Barth. Ledes. de matr. dub. 48. concl. 2. Manuel. t. 10. sum. 2. edit. c. 235. n. 1. Enriquez. lib. 12. de matr. c. 8. nu. 8. Vega 2. to. sum. c. 34. casu* 111. Et idem à fortiori docent, quos nu. 34. referam, hoc idem asserentes, quando impedimentum est solius virginitatis feminæ.

In posteriori autem eventu, nempe, quando solum est natu- 33 rale virginitatis impedimentum, gravior est difficultas. *Petrus de Ledesma de matr. q. 58. a. 1. col. penult.* sustinet non teneri feminam medicamentum ullum admittere, quamvis eo admisso possit absque periculo reddi apta viro: & sic matrimonium validum sit. Ducitur, quòd nullam patiatur ægritudinem aut defectum, nec per eam stet, quo minus viro debitum reddat. Ac proinde non illi, sed viro incumbit remedium quærere.

Sed doctrina hæc non placet. Quia cum verum sit matrim. 34 jus sui corporis transtulit in virum. Ergo ubi potest absque magno incommodo se aptam reddere viro, tenetur. Nec obstat ex parte viri hunc defectum consurgere. Quia cum vir culpa vacet, & naturali illi imbecillitati mederi nequeat, quærendum est remedium ex parte feminæ, ut ipsi viro aptetur. Et confirm. si enim vir non posset moveri ad uxorem cognoscendam, nisi certo situ, aut pulchra ornatave preciosis vestibus sit: quis dubitabit teneri feminam eo situ uti, ac pretiosis indui vestibus, fucisque faciem decorare, ad viri imbecillitatem adjuvandam? Cùm tamen impedimentum non oriatur ex parte feminæ. Dices ex his non sequi feminæ detrimentum: at maximum sequitur ex apertione claustri. Quod fortè decepti sint medici, & postea non poterit vir eam cognoscere, & dissolvetur matrim. ac illa innupta manebit. Quia alii non credent à viro incognitam. Sed respondeo, dato ex hac parte illam deobligari, haberi jam intentum, nempe non oriri deobligationem hanc ex eo, quod impedimentum non se teneat ex parte feminæ: (quod intendit sent. contraria) sed orietur ex damno subsecuto. Sed etiam hinc non oriri, inde persuadetur. Quod cùm matrimonium censeatur validum, jus nullum habet femina ad virginitatem tuendam. Quare hoc non est reputandum damnum en vel maximè, quod si postea dissolvatur matr. durante viri impotentia, notoria erit per sententiam Ecclesiæ præcipientis incisionem, & declarantis virum impotentem innocentia feminæ. Deinde quia incisioni illi & medicaminibus susceptis, præponderant jus ad usum matrimonii, periculum incontinentiæ maximum, ac pollutionum utriusque conjugis, cùm perpetuò cohabitare debeant tamquam veri conjuges. Tandem, quia hæc obligatio nascitur ex eo, quòd quicumque tenetur ad aliquod obsequium, tenetur subinde ad requisita ad illius exhibitionem. Quare hæc obligatio non nascitur ex impedimento præstito per mulierem: sed ex jure matrimonii, cui aliter satisfieri nequit. Et ideò existimo teneri similiter virginem hanc pati incisionem, quando sine corporis detrimento fieri potest. Sicut n. 32. diximus de arcta. Et ita sustinent *Ledesm. 2. p. 4. q. 60. a. 2. col. 5. vers. Sed dubitabis. Angles florib. 1. p.* ubi de matr. *qu. 8. a. 1. post dubium 9. diffic. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorii*, ubi de matr. *c. 52. col. 5. vers. Sed jam hæc annotasse. Vega 2. to. sum. c. 34. casu* 109. *Cañedo summa Sacram.* ubi de matr. *c. 5. n. 38.* Et favet *Caleja 4. d. 34. qu. 1. in solut. ad 3.* ubi solùm virginem excusat ab incisione, & medicina notabiliter corpori noceret.

Temperant *Angles & Lud. Lop. n. præc. alleg.* ut id verum sit, 35 quoties potentia viri cum corruptis est manifesta. Quia ea non constante fortè vir est frigidæ naturæ, nec ejus frigiditatem poterit virgo semel reserata probare, eo negante: ac jacturam virginitatis irreparabilem patietur, nec alii ita commodè nubet.

Et utique placet mihi hæc limitatio. Quare cautissimè judex procedere debet, antequam ad hoc medium perveniatur: & prius considerare debet an vir sit frigiditate aut maleficio affectus: ex præsumptionibus quas disp. sequenti referemus. Et quando ex illis constiterit neutro eum vitio laborare: & ex viri inspectione nullus in membro virili defectus declaretur, constabit eum esse potentem ad alias, & solam hujus fœminæ arctitudinem aut virginitatem obstare. Potest etiam probari eum potentem ad corruptas, si ipse juret se eas cognovisse, & ipsæ similiter se ab eo cognitas. Ut benè docet *Decisio Capellæ Tholos. 581. dub. 1. n. 1.* Res enim turpissima hæc aliis testibus ocularibus probari nequit.

36 Quod si fœmina nolit incisionem eam pati, sive quia non vult, sive quia ad eam patiendam non tenetur, cum matrim. tunc validum sit juxta dicta n. 15. & nulla sit spes fore ut vir fęmineum vas penetrare valeat, experientia triennii jam habita id demonstrante, licebunt his tactus absque pollutionis periculo, non tamen copula. Sicut de conjuge, cui post matr. impotentia accidit, diximus l. 9. disp. 17. n. 21.

37 Quoties autem matrim. dissolvitur, si id fit ob utriusque conjugis perpetuum impedimentum, utrique aliæ nuptiæ interdicendæ sunt: si verò ob alterius tantum impedimentum, illi interdicuntur, concessa non impedito licentia ad alias transeundi. Ita *D. Th. 4. dist. 34. in fine, in exposit. literæ*: quam universi sequuntur. Et de viri impedimento constat ex *c. Laudabilem, de frigid. & c. a. in fine quæst. 1.* ubi viro ratione frigiditatis separato conceditur fęminæ licentia nubendi alii, ea viro denegata. Et de impedimento fęminæ constat ex *c. Ex literis, eod. t.* ubi fęminæ arctæ separatæ interdicto alio conjugio, id non denegatur, sed conceditur viro. Quòd si opponas *c. 2. 33. qu. 1. paulo post princ.* ubi allegata solius viri frigiditate, sic concluditur: *Maneant utrique innupti.* Dic cum *Glos. ubi verb. Innupti. & Archid. n. 3. Bellamera paulo post princ. Turrec. paulo post princ.* esse præceptum quoad virum, & quoad fęminam consilium: nec esse absurdum idem verbum semel positum teneri æquivocè. Ut *c. Presbyterum, d. 28.* & ita id fecit *Ovidius* in crimine: *Demophoon ventis & verba, & vela dedisti.* Et hæc quidem item se habent, quando impotentia est absoluta: si enim sit respectiva, datur utrique conjugi licentia contrahendi cum alia persona, erga quam non est ea impotentia. Ut benè tradit *Enriq. lib. 12. de matr. c. 7. in comment. lit. Q.* Quod si conjux potens aliud iniret matr. non expectata Ecclesiæ sententia, peccaret, at esset validum. Sic *Sotus 4. d. 34. qu. un. a. 2. in fine corp. Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 48. in f. prima concl.* Qui tamen subdit post Tridentinum non esse validum. Quia post illud est irritum matr. sine Ecclesiæ licentia initum. Sed hæc limitatio non est vera, quia valet coram parocho & testibus initum, absque omni Ecclesiæ licentia, immò ipsa contradicente, ac parocho renitenti. Ut satis probavi l. 3. disp. 39. à n. 7.

38 Tandem dubitabis, quid faciendum sit, si facta incisione, aut restituta fęmina priori viro, eo quòd à simili cognita sit, non possit ab eo cognosci? dicam d. 99. n. 35. & 34.

DISPUTATIO XCIV.

An impotentia ad copulam ex maleficio consurgens dirimat matrim. subsequens?

SUMMARIUM.

Maleficiis potest impediri potentia coeundi, n. 1.
Quibus modis id contingat, n. 2.
Viris & fęminis cōtingit, & qualiter fęminis, & quę sit differentia, n. 3.
Maleficium rarò impedit respectu omnium. Et in plurimum respectu unius, n. 4.
Ex quibus signis cognoscitur frigiditas, n. 5.
Ex quibus possit cognosci maleficium, n. 6.
An maleficium dirimat matrimonium? Refertur opinio, n. 7.
Proponitur sententia Auctoris, n. 8.
An censeatur maleficium perpetuum, si solo alio maleficio auferri possit, num. 9.
Quid, si per miraculum aut exorcismos Ecclesia possit tolli: & an sit in hoc aliqua differentia inter maleficium & frigiditatem, n. 10.
Quid, si à solo malefico tolli possit, licitè tamen? n. 11.
An censeatur perpetuum, si triennio duret? & remissivè à quo tempore triennium computetur: & an sit continuum, n. 12.
An qui maleficium illius, cum quo postea matrim. iniit, procuravit, possit petere ratione illius id dissolvi, n. 13.
Satisfit argumentis, n. 14.

1 IN hac disp. ad maleficiorum notitiam habentem, præmittenda sunt aliquot fundamenta. Primum sit. Dubitari non potest, valere maleficos suis maleficiis reddere hominem impotentem ad copulam. Tum, quia id communi Theologorum omnium sententia, cum *D. Thom. 4. d. 34. quæstiunc. un. a. 3. & 3. p. qu. 58. a. 2.* & juris Pontificii professorum, *c. fi. de frig. & malefic.* receptum sit: idque praxis Ecclesiæ approbarit, quæ sic maleficiatos post triennii experientiam à matrimonio inito separat, *d. c. fin. de frig. & c. fi. 33. q. 1.* Tum etiam, quod id doceat experientia quotidiana multis exemplis comprobata: quæ latè affert *Martinus Delrius l. 3. disquisit. magic. p. 1. q. 4. sect. 8. statim in princ.* Ex ratio id suadet. Quia impotentia hæc potest consurgere ex castratione, elisione, ruptione, desiccatione, infrigidatione, ac simil. ib. ex causis. Cùm ergo hæc dæmonem non lateant, poterit illis uti. Prętereà, quia duo reddunt virum ad venerem aptum, nempe calor & spiritus. At dæmon potest calorem minuere, ac spiritus impedire, viam illis præcludens. Adde: tristitiam, timorem, nec non & alios animi affectus, sanguinem transmutantes & spiritum cordis afficientes, omnem rei venereæ facultatem impedire. Ut notum est medicis, & fatetur *Cardanus l. 2. Contradict. medic. tractatu 2.* At dæmon illas affectiones excitare potest. Cùm animos turbare & homines dementes reddere valeat: ut ex lunaticis *Matth. 17.* & Saule furenti, *1. Reg. c. 16.* constat. Tandem quia experientia compertum est, maleficiatum quandoque ad omnes, quandoque ad unam solam, quam maximè amat, impotentem esse: atque ablato ligamine potentem esse. Quæ diversitas ex causa naturali consurgere nequit. Cùm ergo non proveniat ex causa supernaturali, erit effectus dæmonis.

2 Secundum fundamentum sit. Quinque modis solent dæmonis arte malefici viros impotentes ad copulam reddere, quos refert *Palud. 4. d. 34. q. 2. a. 3. nu. 16.* & ex ipso omnes desumpsere: & novissimè eos effert illustrans variis exemplis ex diversis DD. petitis *Mart. Delrius l. 3. disquisit. magic. p. 1. q. 4. tota. sect. 8.* Primus modus est, corpora impediendo ne sibi mutuò appropinquent ad coitum vel directè secernendo ea, detinendove in diversis locis, vel indirectè, interponendo se in corpore assumpto, & quando copulari contendunt, iniiciendo inter medium phantasma, vel quid aliud. Secundus est, ita inflammando ad actum, ut ante coitum effundatur semen, vel refrigerando ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum quas optimè novit. Tertius est, turbando imaginationem, & æstimativam, qua reddit mulierem viro exosam, menti obiiciendo speciem fęminæ deformis, ut eam exosam habeat: vel alterum alteri vel invicem odiosos reddendo, per calumniam suspicionemve, aut morbi alicujus immissionem. Et refert *Delrius proximè alleg.* aliquando dæmonem efficere, ut cùm ardentissimo vir & fęmina mutuo amore flagrent, quando veneri vacare volunt, subitò odio exardescant, ita ut alter alterum cædat, vel unguibus laceret. Quartus est, prohibendo rigorem membri, reddita viri virga flaccida, saltem quando coire vult. Sicut & potest dæmon motum cujuscumque membri impedire. Quintus modus est, prohibendo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiva, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat: vel ne excidat: vel nec emittatur: vel semen subtrahendo. His modis addit alium licèt rariorem *Delrius proximè alleg.* nempe, obserando aut nimium arctando vas muliebre: aut viri genitalia abscondendo, retrahendo, vel re vera adimendo.

Tertium fundamentum sit. Non soli viri, sed etiam fęminæ possunt maleficiis impotentes ad copulam reddi. Quod omnes fatentur. At frequentius id malum in viros serpit. Quòd plus operę, & instrumentorum in eis desideretur. Adde, quia plures sunt maleficæ, quàm malefici, & ideò potiùs viros quàm fęminas maleficiis lædere conantur. Sic advertit *Delrius l. 3. disquis. magicarum, p. 1. q. 4. sect. 8 pag. 1.* Ea autem est differentia, (ut optimè notat *Abulensis c. 19. Matth. q. 90. col. 3.*) quod maleficia circa viros fiunt communiter per operationem aliquam realem, aut per motum ipsius dæmonis, nulla re applicata. Potest enim invisibiliter membrum viri aptum jam ad coitum comprimere, ac cogere subitò relaxari, ignorante prorsus causam viro ipso: aut per applicationem alicujus rei naturalis, illam applicante dæmone intra organa gēitalia, qua apposita remittitur subitò rigor membri ex sufflato toto spiritu instante. At fęmina cōmuniter maleficiatur per solam opinionem, seu phantasiæ lęsionem: potest enim vir accedere nec rigor membri relaxatur: at cùm conatur accedere, illa subitò horret genitale viri, quasi improportionatę magnitudinis, & nulla ratione sinit se cognosci. Cùm tamen re vera non ita sit, sed dæmon efficit speciem in phantasia mulieris, ut membrum aliter appareat, quàm revera sit. At quamvis communiter ita accidat: solet tamen quandoque dæmon vas fęmineum arctare. Ut num. præced. retuli ex *Delrio*: & id quoque affirmant *Joannes Nider in suo formicario de maleficis c. 5 pag. 5. vers. Idem etiam: & Jacobus Sprenger in malleo malefic. p. 1 q. 8. pag. 3. vers. Post vult. Sotus 4. dist. 34. q. un. a. 3. colum. 5. vers. Veruntamen quia, Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 49. paulo post principium.* 3

Quartum fundamentum sit. Maleficium quandoque impedit potentiam absolutè, & quoad omnes: quandoque tamen respectu unius. Sic tradit *D. Tho.* ab omnib. receptus *4. d. 34. q. un. a. 3. ad 4.* atque eam reddit rationem: Quia cùm diabolus voluntariè & non ex naturæ necessitate agat, potest respectu unius impedire, relicta potentia non impedita erga alias personas. Deinde, quia impedimentum maleficii potest esse ex dæmonis impressione in hominis imaginatione, ex qua tollatur viro concupiscentia movens ad talem mulierem, & non ad aliam. At rarò contingit circa omnes, & communiter est erga unam vel alteram personam maleficium. Ut benè docent *Abulensis c. 19. Matth. q. 90. col. 3. & Supp. Gabr. 4. dist. 34. q. un. a. 2.* & fatentur omnes. 4

Quintum fundamentum sit. Ex quibus signis potest dignosci, an impotentia ex frigiditate, an potius ex maleficio consurgat. Et in hoc fundamento signa frigiditatis statuam: in sequen- 5

sequenti verò signa maleficii. Et quidem ex ipsa membri externa apparentia facilè dignosci ex his signis testatur *Guido Gauliacus tract.6. de decoratione*, quem refert ac sequitur *Fragosus in chirurgia universali, tr.2. de declarationib.tit. Como declarara el Cirujano, acerca de los que recien casados so piden divortio, por razon de alguna impotencia*, nimirum, si modicum membrum vir habeat, & quasi in nihilum redactum, malè compositum, corrugatum, & à colore debito degenerans. Ab effectu autem cognosci potest, si vir numquam virgam erigat, quantumvis pharmacis ad membri erectionem destinatis utatur. Ut testatur *ibi, Fragosus ex Guidone*. Si enim aliquando erigat, frigidus non est. Quippe destituitur frigidus calore necessario, ut inflentur organa. Et ita *Host. sum. t. de frig. §. Qualiter, & quando, n.10. vers. Est autem hoc rectum judicium: & Jo.And. c.1. n.3. verb. Non potuisses, de frig.* allegationem frigiditatis viri explicantes, ajunt, *Quia non movetur ad coitum*. Et ita docent *Abb. antiquus c. Laudabilem, in fi. de frig. & ibi Jo. And. nu.5. fine, Ant. c.fi. n.8. de frig. Jo. de Friburgo in sum. Confess. l.4. t.16. q.26. Astensis sum. 2.p. t.29. a. un. q.2. Suppl. Pisana, verb. Divortium, n.2. & ibi Rosella n.1. Sylv. q.18. n.21. Jacob. Sprang. in malleo malefic. p.1. q.8. pag.4. vers. Praetereà etiam impotentia. Decisio Capellae Tholosanae, 381. dub.1. n.1. Matienzo li.5. recop. t.1. rubr. gl.1. n.201*. Sed hoc intelligendum est, quando pharmacis ad erectionem destinatis juvari nequit. Ut benè addidit *Fragosus*. Idemque addidit *Joa. And. eo. c.1. n.3. verb. Non potuisses*. Posset enim ex morbo aliquo contingere defectus erectionis. Insuper si vir polluatur in somnis, vel in vigilia, frigidus non est. Quod hic calore destituatur necessario ad excitandam veneris concupiscentiam, semenque emittendum. Sic *Abbas antiquus d. c. Laudabilem, in fine, & ibi Jo. Andr. n.5. fine Ant. & Decisio Capellae Tholosanae proximè allegati*. Praetereà non mediocre signum frigiditatis est, quando vir venerea non appetit, nec stimulos carnis sentit. Cum enim appetitus hic adeò naturalis sit, ac daemon instiget: jure optimo praesumetur frigiditas, quando is appetitus deficit. Id enim provenit, quia frigidis deest calor excitans ad venerea. Sic *Joa. And. explicans frigiditatis allegationem, c.1. n.3. verb. Non potuisses, de frig. Abulensis c.19. Matth. q.90. col.3.*

6 Ultimum fundamentum sit. Maleficii signum est, quando coitum quis appetit, & virgam erigit, ita ut ad copulam aptus sit: & cum ad vas foemineum penetrandum appropinquat, relaxantur ac concidunt subitò organa, nec potest complere: atque iterum rigent, & si iterum copulari nitatur, denuò laxantur. Id enim ea radice naturali consurgere nequit: quippe semel organa rigentia non laxarentur, quousque exsufflarentur vel consumerentur spiritus ea inflantes. Praetereà, quia id nequit ex viri frigiditate provenire. Cùm enim membrum erigat, non est frigidus. Sic *Abulens. c.19. Matth. q.90. paulò post principium, in 4. ratione, Sotus 4. d.34. q. un. a.3. paulo post princip. in 1. concl. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matrim. *c.52. col. vers. Circa 2. articulum*. Item quando vir movetur ad coitum, & membrum erigit, at perficere nequit, est maleficii signum. Quod tunc nequeat esse frigidus, juxta dicta n. praec. Ita docent *Host. sum. t. de frig. §. Qualiter, & quando, n.10. juncto n.12. Jo. de Friburgo sum. confess. l.4. tit.16. qu. 16. Aston. Rosella, Supplementum Pisana, Sylv. Jac. Sprenger, Decisio Capellae Tholos. allegati n. praeced.* Sed hoc non est ita universaliter verum, potest enim absque frigiditate, & maleficio id consurgere ex aliquali foeminae arctitudine, aut virginitate: quod vir esset debilis, ac sic arctam aut virginem. Quare ut maleficii signum sit, oportet ut simul adsit, quod in praecedenti signo diximus, nempe, ut remittatur rigor membri, ac subitò laxetur, cum vir conatur accedere. Id enim non potest ex viri vel feminae defectu naturali consurgere. Vel secundò, ut nulla arctitudo aut virginitas in foemina reperiatur, quae obstaculo esse possit illi penetrationi. Cum enim tunc nullum obstaculum naturale dari possit, tribuendum est daemoni impedienti congressum juxta primum impediendi modum n.2. traditum. Praetereà maleficii signum est, si vir ille ad unam ligatus sit, potens autem ad alias. Quare *Gl. c. fi. verb. Cognoscendi, de frig.* allegati viro se non posse uxorem cognoscere, cum tamen possit ad alias accedere, infert inde allegari maleficium. Quòd id ex frigiditate provenire non possit: utpote, quae ad omnes universalis est. Et *Glossam* sequuntur *Host. in verb. Cognoscendi, n.1. Abb. ibi n.6. Alex. de Nevo nu.13. Astensis 2.p. sum. l.8. t.37. n.1. qu.2. Decisio Capellae Tholo. 381. dub.1. n.1. Ovandus 4. dist. 34. disp. un. col. pen. Enriq. l.12. de matr. c.8. n.2.* Immò *Victoria sum.* ubi de matr. *n.286. & Ledesm. 2.p. 4. q.60. a.2. col.2. vers. Sed est dubium*, dicunt maleficii signum esse, quando vir potest cum alia foemina, & non cum propria uxore commisceri. Sed ut diximus de signo praecedenti, neque hoc sufficiens est. Quod poterit esse impedimentum ex arctitudine aut virginitate foeminae. Quare *Fragosus n. praeced. relatus* addidit, si per aspectum nullus reperiatur defectus in temperamento ac membri proportione. Immò *Sotus 4. d.34. q. un. in fine corporis*, absolutè tradidit maleficium praesumi, quoties in virili membro non apparet defectus. Sed adhuc non sufficit, nisi ex parte feminae non detur arctitudinis aut virginitatis obstaculum. Quia disp. praeced. n.5. & 28. probavi dari posse hanc impotentiam respectivam ratione arctitudinis aut virginitatis foeminae. Tandem ex modis, quibus impotentia effici solet ex maleficiis, quos n.2. retulimus, erit optimus cognoscendi modus an ex maleficio viri consurgat impotentia, v. g. si vir appetens coitum, subitò accedere tentans exhorrescat, nec accedere possit: manifestum est, id non posse ex causa naturali procedere: quare maleficio tribuendum est. Quòd benè docuit *Enriquez. lib.12. de matrim. c.8. n.2.* Similiter si foemina viri coitus avida, cum vir accedit, subitò illo horrore capiatur, erit signum maleficii: quod hoc modo feminis solere accidere diximus n.3. Et ita tradunt *Sotus 4. d.34. q. un. a.5. paulo post principium, in 1. concl.* Et Doctores, quos n.3. retuli, asserentes sic contingere maleficium foeminis. Ex quibus autem cognoscatur maleficium esse universale respectu omnium dicam disp.99. n.24. fine.

7 His praemissis, difficultas est, an impotentia perpetua ad copulam ex maleficio consurgens dirimat subsequens matrim. cum persona illa, ad quam est impotentia? Quidam negant. Ducuntur, quòd nullum maleficium ita perpetuum sit, quin auferri possit per ipsum maleficii auctorem absque peccato. Et confirm. quia aliàs cum in daemonis potestate sit efficere, impedimentum temporale ex maleficio proveniens, esse perpetuum: & è contra perpetuum esse temporale tollendo obstaculum, posset utique ex matrimonio non matr. & ex non matrimonio matr. constituere. Secundò, ex *c. Ex literis de frig.* ibi: *Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec opera medicorum potuerit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem*. Ergo à contrario sensu aliud dicendum est, ubi impedimentum non est à natura, sed ex maleficio. Hanc sent. tuentur *Gl. c. fi. verb. Nequibunt, in priori solut. 33. q. 1. & c. Fraternitatis, verb. Divinum, in priori solut. de frig. & malef. Innoc. c. Laudabilem, n. un. verb. Triennium, eo. tit. & c. fi. nu.2. ibid. Almain. 4. d.34. q. un. ad fi.*

8 Sed proculdubio tenendum est, impotentiam ex maleficio consurgentem, si illud sit perpetuum, dirimere subsequens matrim. Id constat ex *c. fi. 33. q.1.* Qui textus quamvis sit ex quodam Archiepiscopo desumptus, at usu Ecclesiae quoad hoc tamquam textus receptus est. Id etiam constat ex *c. fi. de frig. & malef.* quem textum universi scribentes de impedimento maleficii intelligunt, praeter unum Innocentium de impedimento frigiditatis illud intelligentem. Cujus intellectus non consonat litterae. Tum quòd vir ille, matrimonii separationem in eo textu petens, allegavit se ad omnes foeminas potentem esse, praeterquam ad uxorem. Quod frigiditati repugnat. Tum etiam quia injunctum est utrique, ut poenitentiam de peccatis agerent. Et per poenitentiam non tolluntur impedimenta naturalia. Secundò, quia ratio id suadet. Si enim impotentia illa perpetua sit, non potest persona illa maleficiata tradere potestatem sui corporis, obligando se ad actum conjugalem utpote, qui ratione maleficii perpetui est sibi impossibilis. Quare eadem ratio militat, ac quando ratione frigiditatis vel cujuscumque accidentis impotens est. Tandem quia à veritate alienum est, nullum maleficium esse perpetuum. Nam si daemon semel vel saepius potest impedire copulam permittente Deo: cur non semper? Cum per voluntatem operetur. Deinde quia falsum est, semper posse tolli à suo auctore. Neminem enim latet, plura posse daemonem destruere, quam reparare. Praetereà, quia quidam modus maleficii est membrum praescindendo: (ut diximus n.2.) at membrum semel amputatum restituere nequit daemon: sicut nec vitam ademptam potest reparare. Adde posse contingere jam maleficii auctorem obiisse, & sic maleficium erit perpetuum. Et ideò hanc sententiam sustinent ex Theologis *D. Tho. 4. dist. 34. qu. un. art.3. corp. & ibi Alb. Magnus a.10. D. Bonav. a.2. q.2. Scot. q. un. col. penul. & in solutione ad ult. Durandus q.2. n.7. Richardus a.3. q.1. corp. & ad 1. Palud. q.2. a.3. concl.2. nu.17. Majoris qu.2. statim in princip. Suppl. Gabr. q. un. n.2. conc.5. Bassolis q. un. a.1. Nicol. de Orbellis q. un. Sot. q. un. a.3. conc.2. Borrilloug. q. un. a.2. Palacios d.1. concl.5. Coluja q.2. paulo post princip. Ovand. dist. un. prop.6. Cajet. sum. verb. Matrimonium, c.1. imped.12. D. Ant. 3.p. t.1. c.12. §3. Abulensis c.19. Matth. q.90. ad finem corp. Victoria sum.* ubi de matr. *n.286. Petr. de Soto lect.5. de matr. pag.2. vers. His autem proximum. Ledesm. 2.p. 4. q.60. a.2. paulo post princ. Vigner. l. Institutionum c.16. §.7. v.9. impedimento 11. Veracruz 1.p. Speculi, n.40. concl.1. Angles florib. 1.p.* ubi de matr. *q.8. a.2. in princ. Bellar. l.1. de matr. c.18. col.2. vers. Ex his, Petr. de Ledes. de matr. q.58. a.2. paulo post princ. Lud. Lop. 2.p. instruct.* ubi de matr. *cap.52. col.7. Bart. de Ledes. de matr. dub.49. concl.3. Manuel. 1 tom. sum.2. edit. c.235. concl.3 n.3. Toledo l.7. sum. c.12. n.2. Enriq. l.12. de matr. c.8. n.2. Graffis 1.p. dec. l.2. c.85. n.25. Phil. de offic. Sacerd. tom.1. p.2. l.2. c.10. Vega 2. tom. sum. c.34. casu 110. Cañedo sum. Sacram.* ubi de matrim. *c.5. num.36. Hier. Llamas in methodo curat. 3.p. c.8. §.13.* Et ex Jurisp. *Glos. c. Fraternitatis, verb. Divinum, in post. solut. de frig. Specul. t. de frigidis, §. un. n. 4. Goffred. sum. eo. t. n.3. Host. sum. eo. t. §. Qua impotentia, num.9. Et c. fi. n.1. eo. t. super verb. Cognoscendi, & n.6. & d. c. Fraternitatis n.4. super verb. Praeter divinum:* ubi *Jo. And. n.4. Ant. 20. Anchar. n.16. q.1. Abb. n.13. Prap. n.12. Henr. n.9. & 10. Alex. de Nevo ibi §. Quamvis, n.4. Idem Jo. And. d. c. fi. n.15. Anchar. n.10. q.1. Abb. n.1. & 6. Gard. n.2. & 3. Idem Jo. And. in tract. de matr. n.16. Archid. c. fi. n. un. c.33. q.1. & ibi Ballomera n. un. Alb. in suo diction. lit. I. verb. Impedimi. imped.15. Rom. rub. ff. solut. matr. n.12. vers. Idem nullum est. Asten. 2.p. sum. l.8. c.29. a. un. q.1. Jo. de Friburgo in sum. confess. l.4. t.16. q.14. Brunel. de sponsalib. concl.28. limit. ult. n.28. Monald. sum.* ubi de matr. *t. de impotentia accidentali, Turrec. 33. q.1. c. fi. a. 2. nu.2. Constantus tract. de sponsal. t. De his qui nuptias contrahere non possunt, n.78. Alex. Gar. eo. l.5. de sponsal. c.28. Jac. Sprenger in malleo* male-

malefic. 1. p. q. 8. ad fi. Supplementum Pisana, verb. Impedim. imped. 15. n. 16. Et ibi Tabiena imped. 12. q. 8. n. 8. Rosella verb. Divortium q. 4. Angelus verb. Matrimonium 3. imped. 16. n. 12. Armilla verb. matr. n. 47. Decisio Capella Tholos. 381. n. 4. Nav. sum. c. 22. n. 59. Lex reg. 5. t. 8. p. 4. Et ibi Greg. Lop. verb. Entiendese, Montalvus l. 7. ad fi. t. 8. p. 4. Gaeta c. ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 234. n. 537. 538. Petr. Greg. in Syntagm. juris, l. 34. c. 9. n. 4. & l. 9. c. 12. n. 6. Marienzo li. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 202. & 203. Hugelin. de Sacram. c. 19. de matr. n. 1. Ant. Cucus l. 5. institut. t. 12. n. 266.

9 Censetur autem maleficium perpetuum, si non possit auferri per opus humanum, nisi per aliud maleficium. Quod (ut diximus disp. præc. n. 6.) impedimentum censetur perpetuum, quod absque peccato auferri nequit. At maleficium maleficio tollere gravissimum est scelus (ut probabo disp. seq. n. 1.) Et ita docent *D. Th. 4. d. 34. q. un. a. 3. ad 3. & ibi D. Bon. a. 2. q. 2. ad 2. Ricard. a. 3. q. 1. ad 1. Palacios disp. 1. ad fi. corp. col. antepen. Abulens. c. 19. Matt. q. 90. in solut. ad 3. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. Viguer. lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. imped. 11. Vega 2. t. sum. c. 34. casu 110. Enriq. 12. de matr. c. 8. n. 2. Lud. Lop. 2. instruct. de matr. c. 52. col. 6. vers. Deinde advertendum. Petr. de Ledesm. de matr. q. 58. a. 1. paulo post princ.* Et ex Jurisperitis *Alberic. in diction. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. ad fi. Jo. de Frib. in sum confess. l. 4. t. 16. q. 24. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 29. a. un. q. 2. Turrecr. c. fi. n. ult. 33. q. 1. Decisio cappella Tholos. 381. nu. 7. Angel. verb. matr. 3. imped. 16. n. 13. Armil. verb. matrimonium n. 49. Tabiena verb. impedimentum, imped. 12. q. 8. n. 7. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 236. n. 541.*

10 Similiter censebitur perpetuum, quamvis tolli possit per divinum miraculum: secus per Ecclesiæ exorcismos. Ut constat ex *c. fi. 33. q. 1.* Quia (ut dixi disp. præc. n. 8.) non censetur miraculum per exorcismos tolli. Et sic fatentur omnes. Non tamen capio differentiam, quam constituit *Petr. de Ledesm. de matr. q. 58. a. 2. paulo post princ.* inter frigiditatem & maleficium, quod illa si tollatur per miraculum, non efficiat valere matr. prius initum: at si maleficium tollatur orationibus, jejuniis, exorcismis, valebit matr. contractum antequam illud auferretur. Quod ablatum sit per remedia naturalia contra dæmonis incursus. Sed non intelligo hoc discrimen: nam idem dicam de quocumque impedimento, quod naturaliter amoveri potest: si enim orationibus, & jejuniis sanitas impetretur à Deo, non modo miraculoso, sed naturali, validum erit matr. initum antequam id impedimentum cessaret: & si bis obtineretur à Deo cessatio miraculosa maleficii, quod solo miraculo auferri poterat, non erit validum matr. anteà contractum. Quia oratio, jejunium, & alia hujusmodi opera non tantùm ad tollendum maleficium instituta sunt, sed etiam ad impetrandam cujuscumque morbi sanitatem: nec consequutio illius his mediis appositis censetur miraculosa.

11 Censebitur etiam perpetuum impedimentum maleficii, juxta quos DD. si à solo maleficii auctore, etiam modo licito, auferri potest. Ducuntur, quia non videtur possibilis remotio maleficii, cum pendeat ex voluntate unius. Et probant ex *l. Apud Julianum 40. §. fi. in fi. ff. de leg. 1.* ex quo colligunt Doctores, pendens ex sola Principis voluntate reputari impossibile. Item ex doctrina *Dyni reg. Semel Deo 51. §. fi. de reg. juris in 6.* ubi per *d. l. Apud Julianum*, docet reputari impossibile, quod pendet ex unius voluntate. Sic docent *Abbas c. Fraternitatis, de frigid. n. 15. & ibi Præpos. n. 12. verb. in ea Glossa, in 1. solut. & Alex. de Nevo ibi, §. Quamvis, n. 6. Rosella verb. Divortium, n. 4.* Et quamvis hi DD. non explicent, & si modo licito possit auctor maleficii id auferre: at ratio, cui innituntur, clarè probat hanc esse eorum mentem: quamvis enim modo licito possit auferre, reputabitur impossibile ablatu: eò quòd à voluntate unius pendeat. At nullatenus hanc doctrinam approbo, sed censeo esse tunc maleficium temporale, nec per illud dirimi matr. Ducor, quia jam verificatur posse absque divino miraculo, per opus humanum licitum, id impedimentum auferri: in quo eventu reputatur impedimentum temporale, nec dirimit conjugium. Juxta regulam quam tradidimus ex *d. c. Fraternitatis*, disp. præc. n. 7. Deinde, quia l. 5. disp. 5. n. 12. latè probavi pendens à voluntate Principis, largè & impropriè dici impossibile, & potius appellari difficile: nedum pendens à cujusdam privati voluntate.

12 Quando autem constare nequit, perpetuum ne sit an temporale maleficium, præsumetur perpetuum, ac dissolvetur conjugium, quando triennio conjuges dedere operam carnali copulæ, nec perficere potuere. Juxta *c. fi. de frigid.* (à quo autem tempore incipiat triennium, & an debeat esse continuum, & qualiter computandum: est quæstio specialiter infrà in hoc eodem impedimento instituenda.) Et ita docent ex Theologis, *D. Th. Scotus, D. Bonav. Ricard. Palud. Supplem. Gab. D. Ant. Victoria, Petr. de Soto, Borrilong. Viguer. Enriq. Sotus, Abulens. Ledesm. Celaja, Ovand. Barth. à Ledesm. Manuel, Graffis, Vega, Lud. Lop. Cañedo, Hier. Llamas, quos retuli n. 8.* Et ex Jurisperit. *Glos. Hostiens. Jo. Andr. Ant. Anchar. Abb. Geffred. Præpos. Alex. de Nevo, Archid. Bellamera, Henric. Astensis, Joan. de Friburgo, Brunel. Constan. Alberic. Monald. lex regia, Montalvus. Greg. Lop. Alex. Carrerius, Jac. Sprenger, Turrecr. Ant. Cucus, Marienzo, Gaeta, Hugolin.* quos omnes eo. n. 8. retuli.

13 Tandem volunt aliqui DD. eum, qui procuravit maleficium, non posse petere ratione illius dissolutionem matrimonii. Cum sua culpa id evenerit. Sic *Glos. c. fi. verb. Separari 33. q. 1. Alber. in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 29. a. un. q. 2. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 234. n. 538.* Sed fundamentum hujus non video. Quid enim refert ad matrimonii firmitatem, sive conjux sive alter maleficium procurarit? Cum enim data impotentia perpetua, non pendeat ex conjugum voluntate valor matrimonii, uterviz quantacumque culpa laboret potest ejus dissolutionem petere.

Ad argumenta n. 7. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. 8. falsum esse, posse omne maleficium per ejus auctorem licitè tolli. Ad confirmationem fateor posse dæmonem de matrimonio non matr. facere: non ad hunc sensum, ut matr. semel validum possit irritare. Non enim irritatur per quamcumque impotentiam supervenientem. Sed potest ad hunc sensum, quia potest personas habiles ad matr. reddere ineptas, tollendo maleficiis potentiam coeundi. Et ad aliam partem, nego posse dæmonem de non matrimonio matr. constituere, ad hunc sensum, ut si semel non valuerit matr. ratione maleficii perpetui, possit dæmon efficere ut valeat, auferendo maleficium. Sic enim maleficium revera erat perpetuum quod modo licito auferri nequeat: quamvis arte dæmonis sit factum temporale, aut sublatum, non valebit prius illud matrim. At in hoc sensu fateor id, nempe, quia potest dæmon efficere tollendo maleficium, ut persona quæ illo impedita non erat habilis ad matrimonium ineundum, reddatur habilis illo sublatu. Ad 2. dic, id argumentum à contrario sensu ductum nullius esse momenti, ubi contrarium est in jure decisum, ut ex multis probat *Everard. in suis topicis, in loco à contrario sensu.* At maleficium dirimere, est in jure expressum, ut n. 8. probavi. 14

DISPUTATIO XCV.

An licitum sit à malefico parato ad solvendum maleficis maleficium, id petere?

SUMMARIUM.

Maleficium maleficio tollere ob nullum finem licet, n. 1.

An liceat vanis rebus? Refertur opinio, n. 2.

Proponitur sententia Auctoris, n. 3.

An liceat uti his rebus vanis, & superstitiosis, protestando animum esse non utendi illis tanquam vanis, & à dæmone institutis? num. 4.

Unde dignosci possit quæ media sint licita, & quæ vana? n. 5.

An liceat petere à malefico parato, ut maleficium maleficio solvat? Refertur quædam sententia, n. 6.

Proponitur sententia Auctoris, n. 7.

An liceat petere, non explicando ut maleficio solvat, quando alio modo nescit solvere? n. 8.

An liceat minis cogere maleficos, ut maleficium maleficio tollant? num. 9.

An culpa vacet, cogere judices ut malefici benedictione quadam maleficium solvant? n. 10.

An quando maleficus potest modo licito maleficium solvere, liceat absolutè ab eo petere, ut maleficium solvat? Refertur opinio, num. 11.

Proponitur sententia Auctoris, n. 12.

An in dubio, an noverit modum licitum, fas sit eum petere? Et traditur modus investigandæ veritatis, n. 13.

An à malefico, qui auctor maleficii non fuit, liceat ejus solutionem petere, n. 14.

An quando modo licito potest maleficium solvi, liceat petere à dæmone ut solvat? n. 15.

PRæmittendum est, nunquam ob quemcunque bonum finem, licitum esse uti maleficio ad tollendum quodcunque maleficium. Quod sit intrinsecè malum dæmonis auxilium per maleficia invocare. Atque ita docet *D. Th. 4. d. 34. q. un. a. 3. ad 3.* quem omnes sequuntur. Et constat, quia in sacris literis id Deus prohibuit, *Levit. 19. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid sciscitemini, & c. 20. Anima quæ declinaverit ad ariolos, & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam.* Idem habetur *Deut. 18.* Item *D. Paulus Rom. 3.* docet minimè facienda mala ut eveniant bona. Et *Alexander III. c. 2. de sortilegiis*, presbyterũ damnavit, qui bono fine superstitiosam divinationem expertus fuit. Item quia hoc damnat *D. Aug.* cujus testimonium refertur *Quis sine salvatore 26. q. 2.* ibi: *Omnis curatio quæ à divinis, vel magis, vel ab ipsis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est, quam vita: & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam perditionem tendunt.* Idem refertur ex *D. Aug. c. Admoneat, & c. Non observetis, 26. q. 7. & c. Illos 26. q. 2.* Idem docent *D. Chrys. hom. 8. in epist. ad Coloss. D. Leo serm. 19. de Pass. Domini.* Quare jure optimo *a. 5. & 7. Parisiensi* decisum fuit, erroneum esse affirmare, licere ob quemcunque bonum finem maleficiis uti: vel circa hoc dispensationem cuiquam fuisse concessam. Quare à veritate abhorret quod deciditur, *l. Eorum 4. C. de maleficiis, & l. reg. 3. t. 23. p. 7.* Et tradit *Azo in sum. t. de maleficiis*, nempe, maleficos bono fine maleficia exercentes, ne fructus terræ vi ventorum ac grandinis absumantur, excusari. Et ita *Bar. d. l. eorum, nu. un. & ibi Salicet. nu. un. Greg. Lop. ex l. 3. verb. Razon, Azebedo l. 8. recop. t. 3. l. 5. nu. 13.* dicunt 1

in foro

in foro conscientiæ hoc nullo modo licere, quamvis attento jure civili id delictum minimè puniatur. Quare illæ leges intelligendæ sunt, ut id delictum vacet pœna in foro civili: non autem culpa careat.

2 Sed an liceat vana vanis reiicere? *Host. c. fi. n. fi. 6. de frig. & malef. & ibi Io. And. n. 16.* dicunt satis posse id tolerare Ecclesiam. Quod idem docent, intelligendo vana vanis, non illicitis, & superstitiosis, sed quæ suapte natura indifferentia sunt, *Albe-ric. in suo dict. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. ad fi. Io. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 24. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. Rosella verb. Imped. imped. 15. n. 19.* & proponit hoc exemplum, ut si maleficiati facerent tria sacra celebrari, ac posteà omninò nudi vacarent operæ conjugali, credentes fore ut sic maleficium cesset. Et reddit rationem *Rosella*, quia hoc secundum est vanum, at indifferens, non enim est illicitum de se: cùm non sit invocatio dæmonis, nec sortilegium, nec aliqua superstitio.

3 At jure optimo hoc reprobant alii. Quia omnia media non naturalia, sed vana, illicita sunt, nec superstitione vacant, juxta reg. n. 5. tradendam. Deinde, quia cujuscunque rei vanæ usus, ut vanæ, est culpa venialis: ut vanæ locutionis usus. Præterea, quia in exemplo illo tradito, rem ad certorum sacrorum numerum restringere, superstitiosum est. Et aliud medium indecens est, nec culpa vacat. Sic *Iac. Sprenger in malleo malef. p. 2. q. 2. c. 6. vers. De secundis verò remediis, Gaeta repe. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. q. 236. n. 541. Delrius l. 6. disquisit. magic. c. 2. sect. 1. q. 2. pag. 4. vers. Alii itaque, Philiarc. de offic. sacerd. t. 2. p. 2. l. 3. cap. 12. concl. 4.* Sed admittit *Delrius ibi cum Sylvestro, verb. Maleficium, q. ult.* hoc licere, quando quis ea vana nec superstitiosa experiri volens efficeret: aut credens per ea maleficium solvi, non dæmonis operatione cooperantis ad maleficii solutionem, sed per cessationem ipsius dæmonis ab operando: quòd sciret dæmonem pactum iniisse cum malefico, fore ut à vexatione desisteret, re illa vana exercita. At mihi hoc non placet. Quia cùm illa vana nulla virtute naturali ad eum effectum prædita sint, non carent superstitione: juxta n. 5. dicenda. Deinde, quod in dæmonis honorem cedat, ac ejus voluntati conniveatur, si re illa vana quis utatur.

4 Nec excusat à culpa, aliquorum cautela, qui cum videant mirabiles effectus ex rebus vanis, & superstitiosis operationibus consurgentes, eis utuntur, protestantes animum esse non utendi illis, quatenus res vanæ ac superstitiosæ sunt: nec consequendi effectum, si ex dæmonis pacto obtineatur: sed solùm utendi, quatenus sunt res licitæ: & effectus à Deo obtinetur. Nam tunc hæc cautela bona est, & prodest, quando dubium est, an hæ observationes sint superstitiosæ & vanæ. Sic docet *Philiar. n. præc. allegat.* Quare meritò *Cajet. sum. verb. Incantatio, vers. 5.* dicens se usum fuisse quibusdam verbis sacris, quibus annulus in gyrum vertebatur, addit se non experiendi gratia id fecisse, quasi sentiens id illicitum esse: sed ad convincendam diabolicam institutionem, propter fidelium astantium utilitatem: idque fecit præmissa protestatione, se non dicere ea verba tanquam instituta à dæmone, ad movendum annulum, sed tanquam verba sacra ad Dei honorem, & propalandam diabolicam fraudem.

5 Sed quæres, unde dignosci possit, an media per quæ maleficium aufertur, licita sint? (præter ipsam signi ablationem quam constat medium naturale esse.) Et manifestum est, si adhibeantur exorcismi Ecclesiæ, opera pœnitentiæ, Sacramentorum receptio, ad placandum Deum, ut vel sic misericorditer dignetur coercere dæmonem, ne amplius vexet, ea media licita esse, & à Deo ordinata ad hunc finem consequendum. Ut constat ex usu Ecclesiæ, & ex *c. fi. 33. q. 1.* Quando autem media non sunt hujusmodi, hæc regula accipienda est. Quidquid efficitur, aut dicitur gratia alicujus boni obtinendi, aut mali vitandi, quod nec vim naturalem nec supernaturalem ad eum effectum habet, vanum est & superstitiosum: ac proinde effectus sic comparatus est tribuendus occultæ dæmonis operationi. Et ratio est, quia tales res non adhibentur ut causæ: cum nulla virtus ad eum effectum operandum illis insit. Ergo adhibentur ut signa: & non divina, quippe quæ non sunt sacramenta, nec sacramentalia. Ergo ut signa vana pacti occulti cum dæmone initi. Deinde quia illud vanum ac superstitiosum est, quod non prodest ad finem, ad quem adhibetur. At hæ res sunt hujusmodi: ac subinde vanæ. Deus autem non delectatur vanis, sed dæmon. Præterea, quidquid denuo efficitur, ab aliqua causa provenire debet. Causarum autem triplex est ordo. Aliæ sunt naturales, quæ virtutem naturalem habent ad operandum. Quales non interveniunt in hoc eventu: hujusmodi enim res adhibitæ carent virtute naturali ad eum effectum. Aliæ causæ sunt supernaturales, qualis est Deus supernaturaliter operans. Sed in his rebus nulla virtus supernaturalis reperitur. Cum id neque ex Ecclesiæ auctoritate, neque ex Scripturæ testimonio habeatur: nec ulla necessitas miraculi patrandi nunc extet, neque id præsumatur. Aliæ demum causæ sunt boni Angeli: hi verò non operantur mediis rebus vanis, nec illis gaudent. Manifestum ergo est, dæmonum operationem intervenire, qui rebus vanis delectantur. Et ideo hanc regulam tradit *D. Aug. lo. 21. de civit. Dei*, quem refert, & sequitur *D. Th. 2. 2. q. 96. a. 2.* ab omnibus receptus. Atque idem dicendum est, quando licet res illæ virtutem habeant ad eum effectum, adjunguntur tamen conditiones vanæ, & nil ad rem conducentes, tanquam necessariæ. Quia cum ea conditio vana sit, non à Deo vel à natura procedit, sed ex dæmonis pacto effectum consequitur. Quod bene præter alios docent *Nav. sum. c. 11. num. 25. Iac. Sprenger in malleo malef. p. 2. q. 2. c. 6.* Et melius *Cajet. in sum. verb. Incantatio, per totum*, ubi ait deprehendi tacitam dæmonis invocationem, ex conditionibus vanis appositis ut necessariis in rebus sacris. Ut si apponatur virtus in verbis sacris, dummodo scripta sint in pelle, aut tali hora: vel apponantur aliæ similes conditiones, quæ nec ad Dei cultum, nec ad rectam rationem spectant; vel in modo dicendi, ut si dicatur Pater noster ad aures equi.

Potissima autem hujus disp. difficultas est, an à malefico parato ad maleficis maleficia solvenda, liceat id petere? Quidam enim licere existimant. Quod petens non censeatur ad peccatum inducere maleficum, sed peccato uti ad salutem comparandam. Sicut contingit in petente mutuum ab usurario parato: vel juramentum ab infideli parato ad jurandum per idola. Sic sustinent *Aureolus 4. d. 34. q. 2. Angelus verb. Superstitio, n 13.* 6

Verum certissimum est, nullatenus id licere. Quia solùm licet à parato petere id, quod ipse licitè potest præstare, quando petentis interest, ut necessitati suæ consulat. Tunc enim non est petere peccatum, nec cooperari peccato alterius: sed res petita potest licitè fieri, & alter malitia sua illicitè præstat. Quare petens solum utitur malitia alterius, illi minimè cooperans. Ut contingit in petente mutuum ab usurario, & juramentum ab infideli. At maleficus non potest licitè maleficium maleficio solvere ob nullum bonum, (ut n. 1. probavi.) Deinde, quia (ut ibi probavi) gravissimè in sacris literis condamnantur confugientes ad magos & ariolos. Cùm tamen semper hos esse paratos constet. Quare hanc sententiam sustinent rejecta priori tanquam erronea, ex Theologis *Alb. Magn. 4. d. 34. a. 9. & ibi Sotus q. un. a. 3. col. 5. vers. Est tamen circa dubium. Palacios ibi disp. 1. post. 9. concl. Cajet. sum. verb. Maleficium, ad fi. & in opusc. t. 2. tract. 12. de maleficiis, q. un. Abulens. c. 19. Matt. q. 90. in solut. ad 3. Castro l. 1. de justa haret. punit. c. 15. co. 7. Ledes. 2. p. 4. q. 60. a. 2. ad 6. Cirvelo de superstition. 3. p. c. 15. Margarita confess. in 1. pracep. f. 60. Viguerius l. instit. c. 16. § 7. vers. 9. imped. 11. Angl. Florib. 1. p.* ubi de matr. *q. 8. a. 2. dub. 2. Toledo l. 4. sum. c. 16. n. 9. Bañez 2. 2. q. 78. a. 4. dub. 2. in solut. ad 4. Petr. de Ledesm. de matr. q. 58. a. 2. dub. 2. Enriq. l. 5. de pœnitentia. c. 6. fi. & l. 12. de matr. c. 8. fi. Philiarc. de off. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 31. ad fi. Del. l. 6. disq. magic. c. 2. sect. 1. q. 2. pag. 7. dict. 3. Barth. à Ledes. de matr. dub. 49. concl. 5. Lud. Lop. 2. p. instruct.* ubi de matr. *c. 52. col. 7. vers. Præterea quæritur, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 7. concl. 31. nu. 11. & c. 235. n. 3. concl. 3. Hier. Llamas in methodo curat. 3. p. c. 8. § 13. ad fi. Cañede sum. sacram.* ubi de matr. *c. 5. num. 37. Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 6. n. 10. Vega 2. t. sum. c. 34. casu 110.* Et ex Jurisperitis *Turrec. c. fi. 33. q. 1. a. 3. n. 3. Rosella verb. Imped. imped. 15 n. 19. & ibi Tabiena impedim. 12. q. 9. n. 10. Sylvest. verb. Maleficium, q. 8. & ibi Armil. num. 2. Navar. summ. c. 11. nu. 29. Covar. c. Quamvis pactum 1. p. § 1. n. 10* 7

Nec licet petere à tali malefico solutionem maleficii, non explicando ut maleficio solvat, quando constat eum nescire solvere absque alio maleficio. Quia petitur res quam nequit licitè præstare. Sic colligitur ex DD. n. præc. allegatis: nam ratio, cui innititur, etiam militat in hoc casu. 8

Temperant aliqui prædictam sententiam, dicentes non licere precibus opem malefici quærere: licere tamen vi eam extorquere. Quod ea extorsio vacet omni pacto cum dæmone, ac in ejus dedecus cedat. Præterea, quia licitum est rem meam vi eripere, quam alio pacto recuperare nequeo. Sic sustinet *Remigius l. 3. dæmonol. c. 3.* Sed meritò illum impugnat vocans falsam ejus sententiam *Delrius l. 6. disquis. magicarum c. 2. sect. 1. q. 2. pag. 6.* Quod nihil præstent minæ, cum hoc sit intrinsecè malum, ac proinde nulla ratione possit licitè fieri à maleficis. Deinde, quia hoc cedit in dæmonis honorem: cùm cogatur maleficus dæmonis ope, & invocatione, maleficio mederi. Nec simile est de violenta rei propriæ ereptione: quia non cogitur alter ad rem malam faciendam, sed rem bonam, ad quam ex justitia tenetur, coactus facit. 9

Hinc deducitur nullatenus à culpa excusari judices cogentes maleficum benedictione quadam maleficium auferre. Quod benedictio ea malefici nil aliud sit, quam formula & cæremonia, qua ex pacto dæmon cessaturum se spopondit. Quod si benedictione aliqua sit obtinenda sanitas, præstaret utique uti pii hominis aut sacerdotis benedictione, quàm ministri diabolici. Et similiter peccat maleficus obtemperans. Quia nulla ratione id licitè fieri potest. Ita *Delrius d. q. 2. pag. 3. coroll. 1.* 10

Sed urgentior est difficultas, an quando maleficus plura media ad solvendum maleficium nosset, quædam licita, & quædam illicita, integrum sit ab eo absolutè petere ut maleficium solvat: *Cajet. in suis opusc. tom. 2. tract. 12. de malefic. qu. unic. in fin. corp.* id negat. Dicitur, quod malefici ut sic opus petatur, cum absolutè petitur. Sicut dum aliquid à quolibet alio artifice exposcitur. Præterea, quia peculiare opus est necessu petere: & non vage relinquendo arbitrio hominis diabolici petitionem propriam. Et statim in solut. ad argum. concedit licitum esse petere absolutè mutuum ab usurario, & juramentum ab infideli: quamvis constet illum usuras exacturum, & hunc per idola juraturum. Et *Delrius d. q. 2. proximè alleg. pag. 4. dub. 4.* ait non licere petere à malefico sciente media licita, ut maleficium solvat, quando petens est mortaliter certus, fore ut 11

male-

maleficus medio illicito solvat. Et hoc dicit sibi certum esse nulla tamen ratione probat.

12 Ceterum nullam percipere possum differentiam inter utrumque casum. Et ideò existimo licitum esse petere ab eo malefico absolutè ut maleficium solvat, quamvis constet petenti fore ut medio illicito utatur. Ducor quod omnes fateantur licitum esse petere ab usurario mutuum, & ab infideli juramentum, quando petens eis indiget: quamvis exploratum illi petenti sit, fore ut ille sub usuris mutuet, & hic juret per falsos deos, nec oportet illis explicare ut modo licito faciant: & nulli alii rationi innituntur, nisi utrumque posse uti modo licito, ac culpa sua illicito. Quæ ratio prorsus militat in casu nostro, nam petitur à malefico solutio maleficii, quam potest medio licito facere, nempe, auferendo signum: quod si alio maleficio faciat, sibi tribuendum est. Ergo vel illi casus negandi sunt contra omnium mentem: vel hic concedendus. quia rationes Cajetani non urgent. Non enim petitur opus vagè à malefico, sed determinatum, nempe, ut maleficium solvat: quamvis modus operandi vage petatur. Quod idem prorsus reperitur in petitione illa mutui ab usurario, & juramenti ab infideli. Nec petitur à malefico ut maleficus est, quo pacto peteretur ministerium artis maleficæ: sed petitur ab illo in quantum potest licitè maleficium auferre. Sicut petens à Judæo publicè usurarii munus obeunte, non petit ab eo mutuum, quatenus usurarius est, sed quatenus potest licitè mutuare. Immò sicut petens mutuum ab usurario, & juramentum ab infideli, potest recipere acceptata conditione dandi sub usuris, & jurandi per idola: nec apparet cooperatio aliqua, sed solus usus peccati alterius, qui culpa sua prave facit. Quod universi fatentur: Ita si maleficus nollet solvere modo licito maleficium, uti novit: potest acceptari ut alio maleficio solvat. Nec petenti tribuetur culpæ: utpote qui minimè cooperatur peccato alterius, sed eo utitur, ut propriæ saluti consulat. Et hujus sententiæ videtur *Petr. de Ledes. de matr. q. 58. a. 2. dub. 2.* Quamvis enim non ita distinctè explicet, sed generaliter loquatur, dicens licere petere ab hoc malefico solutionem maleficii: at id probat, eo quòd ab usurario parato liceat petere mutuum, quamvis petenti constet fore ut usuras exigat: & ideò videtur idem omninò sentire de petitione solutionis maleficii. Duo tamen monuerim; alterum est, nullatenus licere admittere, si maleficus applicare velit medicinam aliquam vanam, & superstitiosam. Quia est uti medicina vana ac superstitiosa, nullam vim sanandi habenti, nisi ope & invocatione dæmonis: quod est intrinsecè malum. Nec potest dici, hoc tantùm esse uti peccato alterius, sicut quando maleficus alio maleficio solvit, nulla medicina superstitiosa applicata. Quia consentiens medicinam illam sibi applicari, revera utitur ea, atque ita medio superstitioso, & illicito. Alterum verò est, quando spes esset fore ut prodesset monitio, teneri petentem ex lege charitatis illum monere, ut medio licito faciat. Quod idem necessariò fatendum est de petente mutuum ab usurario, & juramentum ab infideli. At in omnibus his casibus omittens monitionem illam, non esset reus peccati inductionis malefici, sed solius præcepti correctionis fraternæ violati.

13 Quando autem dubium esset, an maleficus medium aliquod solvendi licitum nosset, nullatenus liceret solutionem maleficii ab eo petere. Quod præsumptio sit contra illum eo vel maxime, quòd (ut ait *Delrius lib. 6. disquis. magic. c. 2. sect. 1. qu. 2. pag. penult.*) frequentius sola media superstitiosa norint malefici: & petitur tolli maleficium, quod non nudam privationem importat, sed aliquid actus positivi. Quare ad vincendum hoc dubium, consulit ibi quærendum esse à malefico quæ media norit: si renuat explicare, ait vehementem esse suspicionem contra illum. Si autem explicet, tunc videndum est an medium sit licitum, juxta reg. n. 5. traditam & dicenda seq. disp.

14 Hinc deducitur, ab eo malefico, qui auctor maleficii illius non fuit, rarissimè licere petere medelam maleficii: nisi de loco & modo maleficii ab ipso auctore vel ab alio certior factus sit. Quia talis moraliter nescit mederi sine alio maleficio, & nova dæmonis cooperatione. Sic docent *Delrius d. q. proximè allegata, p. antepen. dicto 4.*

15 Tandem non est admittendum, quod docet *Brianson. in collect. super 4. sent. q. 13. concl. 3.* ubi ait non solùm à malefico peti posse ut solvat medio licito maleficium: sed etiam ab ipso dæmone, si is maleficia dedisset. Sed benè impugnat ipsum *Delrius eo dicto 4. n. præc. allegato*, cum *Soto 4. dist. 34. qu. un. a. 3. col. 4. vers. Quod si quis fascinatus.* Quia omnis familiaritas, & amicitia cum dæmone prohibita est, ac cum eo perpetuum bellum indictum: ideo precibus ab eo peti minimè licet: imperio autem nemini integrum est uti. Quod dæmon ei non subjiciatur, sed duntaxat Dei nomine, per exorcismi modum ei possumus imperare.

DISPUTATIO XCVI.

Utrùm liceat malefici signum destruere, ad obtinendam maleficii sanitatem?

SUMMARIUM.

Qualiter malefici soleant aliquo signo apposito ex pacto cum dæmone nocere: & quotupliciter pactum id ineatur: & in quo casu constet non licere: & in quo versetur difficultas? num. 1.

An liceat id signum destruere animo obtinendæ salutis? Refertur quædam sententia, n. 2.

Proponitur sententia Auctoris, n. 3.

Num possit interrogari alia malefica, an norit in quo maleficium id consistat: & si id didicerit à dæmone, fas sit ea scientia uti ad maleficiati medelam, n. 4.

An id malefici signum destruere liceat, quando damnum in ipsam maleficam, quendamve tertium, ex facto malefica cum dæmone redundare debet? 5.

Satisfit argumentis, n. 6. & ibi, an liceat maleficum torquendum tondere, aut ejus corpus lavare.

Solet à maleficis pactum cum dæmone iniri, ut quamdiu ligatura aliqua fuerit, vel dum res aliqua in tali loco defossa permanserit, aut quid simile, duret maleficium: & ea ablata cesset. Hoc autem pactum dupliciter iniri solet (ut notat *Delrius l. 6. disq. magic. c. 2. sect. 1. q. 3. p. 5. notab. 3.*) Primo modo, duplici intercedente pacto: ut cum conventum est, fore ut dæmon vexet adhibito tali signo: eoque remoto cesset. Tunc enim duplex est pactum: prius de nocendo signo apposito: posterius de cessando, eo remoto. Posteriori modo, quando unicum adfuit pactum, ut quando magus cum dæmone solùm convenit, ut posito tali signo teneatur nocere. Vis enim hujus pacti non obligat ad desistendum à damno illato, ablato signo, sed tantum ne tunc teneatur nocere, liberumque sit ei nocere aut desistere. Quando ergo duplex initur pactum, si maleficus auferens signum, intendat sibi servari à dæmone posterius cum ipso pactum initum, vel alius auferens, id servari malefico intendat: manifestè id iniquum est. Quod sit confirmatio, & approbatio illius pacti, ac virtute illius sperare salutem. Nec in hoc eventu est controversia præsens. Procedit ergo, vel quando unicum fuit pactum: tunc enim ablatio signi est omnimoda illius destructio, nec superest pactum, quod confirmetur, vel si duplex intercesserit, maleficus auferens non intendit sibi posterius pactum servari, sed potius ductus pœnitentia pacti initi intendit illud prorsus rescindere, & ideò aufert signum, quod est pacti vinculum, non quatenus est signum posterioris pacti, sed quatenus est destructio prioris, & ad illud penitus dissolvendum. Sic notat *Delrius ibid.* 1

Dubitatur ergo, an liceat id maleficii signum destruere, aut removere, quo maleficii salus obtineatur? *Joa. Hessels Lovaniensis auctor in suis prælect.* quem sui discipuli mordicùs posteà secuti sunt (ut refert *Delrius d. q. 3. statim in princ.*) defendit id licere, animo irridendi dæmonis, ac vanitatis earum rerum ostendendæ, secus animo obtinendæ salutis maleficiati. Dicitur 1. quod tunc à dæmone speretur salus, & negari nequeat beneficium aliquod dæmonis esse, ab incepta vexatione desistere. Et confirm. quia saltem mediatè speratur salus à dæmone, & est quasi tacita ejus invocatio, petendo ut stet pactis. 2. quod salutem hoc modo expetens, sit particeps pacti cum malefico à dæmone initi, nempe, ut signo remoto desistat à nocumento illato. Quippe illa remotio nil confert ex natura rei, ad maleficii medelam, sed ex pacto dæmonis. Confirm. quia cognitio illa modi medendi sublato signo habetur à dæmone, qui pactum iniit cum malefico: aliàs nec maleficus nec maleficiatus id nossent. Salus ergo expetitur utendo scientia acquisita à dæmone. 3. quia æquè signi appositio valet ad damnum inferendum, ac destructio ad salutem: & utrumque est dæmonis adinventio, ac ea ejus institutione vim lædendi ac medendi habet. Ergo sicut ponens ad nocendum, exercet opus diaboli: sic & amovens. Sicut si ars medica doceret modum medendi, avulsio aliquo extrinseco lædente, ut tonsis capillis, medicus præcipiens capillos ægri tonderi ne capitis dolore vexetur, opus artis medicæ exercere. 4. quia id signum auferre cedit in diaboli cultum. Est enim ejus fidelitatem protestari, stando pacto cum suis inito: ac posse ipsum nocere, & à nocumento illato desistere. Confirm. quia dæmon minimè desisteret, nisi ablatu signo se honorari existimaret: atq; ideò desistit, quod in sui honorem id cedere credat. 5. quia aliàs integrum esset judicibus, quo magorum confessionem extorqueant, capillos totius corporis abradere: quod credatur illis non abrasis, fore eos doloris tormentorum expertes. Quod tamen superstitiosum apparet. Tandem, quia *D. Hieron. in vita D. Hilarionis* refert noluisse sanctum pati signa amoveri: quibus ablatis dæmon fassus est, se à puella exiturum. Et subdit *D. Hieron.* ea ductum esse ratione, ne aut solitis incantationibus dæmon recessisse videretur, aut ipse sermoni ejus accommodasse fidem. 2

His tamen non obstantibus dicendum prorsus est, licere ipsi malefico, vel cuicunque alii, signa illa maleficii amovere, animo destruendi pacti cum dæmone initi, & obtinendæ sanitatis maleficiati. Hanc sent. latissimè multis exemplis ex variis Auctoribus petitis, & communi praxi virorum piorum sic sanantium, & rationibus variis probat *Delrius l. 6. disquis. magic. c. 2. sect. 1. q. 3. per totam.* Sed breviter probatur una aut altera ratione. Quia dubitari nequit, finem intentum licitum esse, nimirum, sanitatis recuperationem. Quare tota malitia refundi debet in medium ei fini assequando adhibitum. Sed id medium culpa vacare ex eo constat, quod auferendo signum intentione prædicta nec pactum, nec amicitia cum dæmone confirmen- 3

mentur, nec illi honos exhibeatur: immò potius illa solvantur, ac dæmone contempto, ab ejus amicitia recedatur: ob idque signum fœderis separatur, aut comburitur. Quod si dicas, esse malum credere, eo signo ablato maleficium cessaturum. Id à veritate alienum est. Quia id credere, nullo jure interdicitur: nec est aliqua infidelitas, credere dæmonem destitutum à damno (ut optimè explicuit *Scotus 4. d. 34. qu. unic. vers. Et ex hoc patet.*) Quia destruens non acquiescit operibus malignis: sed credit dæmonem posse, & velle vexare manente signo, & eo destructo impositurum vexationis finem. Nec est vanum, cum conjecturis rectæ rationis innitatur. Valde enim verisimile est, fore ut dæmon, qui pacto ligatus erat ad nocendum, soluto pacto, ejusque signo ablato cesset. 2. quia si magus in foro interno vel externo fatetur se damnum intulisse, eo quòd signum aliquod alicubi collocarit: quis dubitet utrumque judicem compulsurum, ut signum amoveat, ut maleficiatus ad pristinam restituatur sanitatem? Non ergo peccabit maleficus amovens. 3. quia in damno inferendo per signi appositionem dæmon cooperatus est vexans. At in restituenda sanitate per signi ablationem nulla actio dæmonis ejusve auxilium intervenit, sed mera privatio, hoc est, non agere vexando: atque adeo non expectatur ut dæmon aliquid faciat, sed desinat facere. At expectare effectum dæmonis privativum, culpa vacat. Sicut fas est, expectare dæmonis fugam ab energumeno, vel cessationem tentationis, & similia. Quod effectus ille non expectetur, vi alicujus pacti conventi cum dæmone: sed potius solutione pacti & amicitiæ cum illo. Tandem, quia hoc non est opus malefici, ut maleficus est, sed hominis scientis impedimentum boni proximi sui. Nulla enim hic dæmonis invocatio adest, ejusve auxilium, sed sola signi destructio, quo durante statuerat dæmon damnum maleficiati conservare. Et ideò hujus sententiæ in propriis terminis sunt, *Scotus* addens id esse meritorium. *4. d. 34. q. un.* quem discipuli ejus ad unum sequuntur, ut *Bassolis ibi, q. un. a. 1. Ant. And. eod. 34. in fi. Nicol. de Orb. ibi, q. un. Brianzonus in coll. super 4. sent. in q. 13. concl. 3. Pelbart. Temesuar. in 4. p. Rosarii verb. matrim. 5. §. 38. Gabr. 2. d. 8. q. 2. a. 4. dub. 2. Cajet. in opusc. to. 2. tr. 12. de malef. q. un. Rosel. verb. Impedim. imped. 15. n. 18. 19. Led. 2. p. 4. q. 60. a. 2. fi. Angles Flor. 1. p. ubi de matr. q. 8. a. 2. dub. 2. Delr. toea q. 3. proximè allegata.* Idem absque dubio sustinent alii, quia quamvis non explicent id licere gratia obtinendæ salutis maleficiati, sed indistinctè loquantur, at revera ibi disputant de mediis licitis ad medendum maleficiato, & negant id licere alio maleficio exercito affirmant autem, signi destructione facta: ac proinde apertissimè volunt id licere ad hunc finem. Hi sunt *Cajet. sum. verb. Maleficium. Et ibi Armilla n. 2. & ibi Syl. q. 7. verb. His præmissis, Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 29. a. un. q. 2. ad fi. Tabie. verb. Imped. imped. 12. qu. 9. nu. 10. Castr. l. 1. de justa hæret. punit. c. 15. 10. Nav. sum. c. 11. n. 29. Sotus 4. d. 34. q. un. a. 3. col. 6. ante vers. unum autem. Et ibi Borrillong. q. un. a. 3. Ovand. disp. un. pag. pen. Enr. l. 11. de matr. n. 9. fine. Bañes 2. 2. q. 78. a. 4. dub. 2. in solut. ad 4. Barth. à Led. de matr. dub. 49. post 5. concl. Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 6. n. ult. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 235. n. 3. conc. 3. Philiarc. de off. sacerdotis, to. 1. p. 2. l. 3. cap. 11. ad fi. Pet. de Ledesm. de matr. q. 58. a. 2. fi. Lud. Lop. 2. p. instr. c. 52. de matr. col. antepen. vers. Concluditur ergo, Vega 2. to. sum c. 34. casu 110. Hier. Llamas in method. curat. 3. p. c. 8. §. 3. ad fi. Cañedo sum. sacram.* ubi de matr. *c. 5. in comment. n. 37.*

4 Adde posse interrogari alium maleficum, an norit in quo tale maleficium consistat, ut signum destruatur: quod si ille ignoret, minimè potest induci ut per suam artem id investiget. At si fortè is addiscat novo pacto cum dæmone inito, possum ea scientia ad destruendum signum maleficii in meum commodum uti. Ita *Ovandus n. prac. allegatus*. Et id mihi suadeo, quia quamvis culpa sit gravissima, inquirere à dæmone, ut ea cognitione ab ipso parta, utilitati nostræ consulamus: id enim est quoddam amicitiæ fœdus. At si veritatem aliquam ab ipso edocti simus, præter culpam in ea inquisitione admissam, nulla est jam culpa, uti ea scientia ad bonum finem, quando ea vera est, nec dæmonis opera posteà concurrit. Ut si quempiam veram grammaticam aut philosophiam dæmon doceret, peccaret lethaliter sic addiscendo, at posteà careret culpa, illa tanquam vera scientia utens, & non tanquam à dæmone accepta.

5 Immò quamvis sublato maleficii signo debeat damnum in ipsam maleficam refundi, quòd ita pactus sit dæmon, vacat culpa illud auferre. Quia auferens nulla ratione concurrit ad maleficæ damnum, sed solum sibi consulit auferens signum: & damnum quod inde maleficæ sequitur, est præter intentionem, nec ea illa signi remotione sequitur, sed ex dæmonis pacto, cui auferens nullatenus cooperatur. Sic docet *Ovandus 4. d. 34. disp. un. pag. ult.* Et idem credo, quamvis damnum illud in quendam tertium, malefico ita paciscente cum dæmone redundare debeat. Quia auferens nihil operatur ad alterius damnum, sed se tuetur ablato sibi nocente: & per accidens ex meo actu sequitur damnum innocenti: nec teneor ego consulere bono alterius cum eo damno. Sicut in femina gravida indigenti pharmacis ad suam salutem tuendam ordinatis, admittunt DD. id licere: quamvis inde præter sumentis intentionem sequatur periculum proli. Sed si opponas, non licere fugienti in equo protetere puerum existentem in via, quamvis id necessarium sibi sit, ut mortem evadat, ut benè docet *Corduba in suis q. l. 1. q. 38. dub. 2. & 3. in fi.* Dic diversum esse, nam in hoc casu efficit actionem positivam proterendi damnificantem puerum. At in nostro nulla est actio positiva, sed signi remotio, quæ licèt in se sit actio, at non est actio alicui nocens. Quod si præter signi ablationem esset aliqua actio positiva necessaria damnificans maleficum, ut maleficiatus incolumis evadat, benè ait *Ovandus ibi*, non licere auctoritate privata illam exercere: additque non esse improbabile licere auctoritate publica, si nullum dæmonis pactum in illa actione sit. Quod mihi verissimum videtur. Quippe publicæ potestatis est, innocentes eruere cum nocentium damno.

Ad arg. n. 2. proposita resp. Ad 1. dic constare ex dictis nu. 3. 6
nullam culpam esse expectare effectum privativum à dæmone, non quasi ille beneficium aliquod conferat desistendo, sed quia remoto signo, quoad vexandum ex pacto ligabatur, speretur fore, ut desistat. Ad confir. constat similiter ex dictis eo. n. 3. Non enim intervenit ibi aliqua dæmonia invocatio, nec petitur ut stet promissis: immò dissolvitur pactum: nec speratur salus à positiva dæmonis actione: sed à privatione actionis. Ad 2. patet ex dictis nu. 1. & 3. Quia non experitur salus per ablationem signi virtute posterioris contractus cum dæmone gestis: sed dissolvendo priorem. Et quamvis ea ablatio signi non habeates natura sua mederi maleficio, sed supposito pacto cum dæmone: si nullum enim esset pactum, nec noceret, nec sanaret: at sanat supposito pacto, non quasi dæmon cooperetur, vel quasi pactum cum ipso initum confirmetur, sed per ipsius dissolutionem. Ad confirm. constat hic dæmonem nil docuisse: sed ex pacto cum dæmone inito, naturaliter consequitur scite maleficum, & quibus ipse detexerit, fore, ut eo signo ablato cesset vexatio. Adde esto dæmon id docuerit, non esse illicitum posteà uti ea scientia (ut n. 4. probavi.) Ad 3. negatur ea æqualitas. Quia ad lædendum concurrit actio dæmonis, secus ad medendum: sed sola privatio actionis. Ad 4. negatur cedere in dæmonis cultum immo in dedecus. Nec enim tollere signum, est dæmonis fidelitatem protestari, sed speratur fore ut non noceat, postquam causa ad nocendum alliciens est ablata. Adde vacare culpa credere dæmonem fore fidelem, stando pactis; non quasi ipse verax & fidelis sit: sed quia id sibi utile ad homines decipiendos putet. Ad confirm. dic nil referre falsam dæmonis sui cultus existimationem, si res ipsa nec esse, nec ex agentis intentione, in ipsius cultum cedat. Adde falsum esse, ob id dæmones desistere, sed potius ut se fideles pactis præbentes, decipiant homines. Ad 5. dic cum *Delrio lib. 5. disqu. magic. sect. 9. dub. 3. cautela 3.* id non esse illicitum judicibus, si fiat duntaxat, ne maleficium lateat corporis foraminibus insertum, vel crinibus inspersum: sicut etiam licet corpus abluere, nec aliqua unctio subsit. Quod si tonsio fieret ea opinione amissi roboris per illam, instar Samsonis, esset superstitiosum. Ad ultimum dic D. Hilarionem id fecisse gratia scandali vitandi: ne vulgus putaret eam dæmonis expulsionem incantationibus niti. Deinde, quòd ad majorem Dei gloriam cederet, per miraculum expellere: cujus dono præditus erat.

DISPUTATIO XCVII.

An impotentia perpetua utrique conjugi nota, vel saltem illi, qui potens est, dirimat sequens matrimonium: aut saltem possint illud inire, ut tanquam fratres habitent, & ad id teneantur.

SUMMARIUM.

An impotentia perpetua contrahentibus nota dirimat matrimonium? Refertur quædam opinio, n. 1.

Proponitur sententia Authoris, n. 2.

Satisfit argumentis, n. 3.

An si post matrimonium constat impotentia illud præcedens, possint conjuges illi simul esse ut fratres: & liceant eis tactus n. 4.

Quando incontinentiæ periculum subest, eo quòd vacant talibus, aut sunt in eodem lecto, non sunt permittendi, n. 5.

Periculosissima est hæc confœderatio, n. 6.

An judex Ecclesiasticus debeat eos permittere volentes habitare tanquam fratres, n. 7.

Quando impotens contraxit matrimonium, & si velit uterque conjux habitare instar fratrum, est periculum incontinentiæ, an teneatur uterius coram judice petere dissolutionem, n. 8.

An impotens qui sua sententia conscius duxit fœminam illius ignaram, teneatur eam ut sororem habere & alere? Refertur quædam sententia, n. 9.

Proponitur sententia Auctoris, n. 10.

An si ambo conjuges impotentiæ conscii inivere matrimonium, teneantur ita ut fratres habitare, ut neuter altero invito resilire possit: & si alter ad nuptias transeat, teneatur ad eandem habitationem cum priori, & ipsi alimenta dare? Refertur opinio, n. 11.

Proponitur sententia Auctoris, n. 12.

An cognita utriusque vel alterius impotentia, liceat nondum matrim. inter se inito, quoddam societatis vinculum inter se contrahere, ut tanquam fratres habitent, ac ad mutua obligentur obsequia, n. 13.

An per

An per transitum potentis ad nuptias cesset prædicta obligatio, num. 14.

An si incontinenter vivant, aut in eodem lecto dormiant, separandi sint, n. 15.

1 DIspntatio præsens duo petit. Prius est, an quando contrahentes non latet impotentia alterius, vel utriusque, possint valido matr. copulari? Posterius, an saltem copulari possint, ut tanquam fratres simul habitent? Circa priorem q. quibusdam placet id matr. validum esse. Ducuntur primò, quod impotentia ignorata dirimat matr. non ob aliam rationem, nisi quia cum sit contra præcipuum matrimonii finem, tollit virtualiter consensum. Quæ ratio prorsus cessat, ubi impoteotia præcognita fuit. 2. qoia quamvis procreatio filiorum sit præcipuus matrimonii finis, at non est ita necessarius, quin absque illo possit esse validum. Potest enim contrahi propter solam societatem, & animorum conjunctionem, atque erit verum matr. sicut fuit inter D. Joseph & B. Virginem. 3. quia *c. Consultationi, & c. Laudabilem, de frigid. & malef.* decernitur reperta post matr. impotentia, integrum esse his tanquam fratres permanere. At si hi mutuò consentientes, & jure suo cedentes, mioimè cootraherent conjugale vinculum, cum magno animarum discrimine simul manere permitterentur. Quod respublica mediocriter iostituta respueret. 4. quia non desideratur consensus iu caroalem commistionem, ad matrimonii veritatem, ut constat in matr. B. Virginis. Quod si dicas actum non requiri, bene tamen potestatem. Contra, quia, cum potestas non sit propter se, sed propter actum, frustra esset. Si ergo actus non est necessarius, neque potestas. 5. quia in matrimonii definitione, nulla coitus mentio fit, sed solius habitationis. Potest ergo matrimonium propter solam cohabitationem iniri. Tandem, quia nil vetat conjuges posse cedere suo juri quoad conjugii usum. At proinde impotentia illa oullum damnum inferet. Sicut servitus ignorata dirimit mattimonium, ratione damni alterius conjugis: non autem scita, eò quod id damnum cesset. Et ideò hujus sententiæ sunt *Magister 4. d. 34. c. 1. D. Tho. 4. d. 36. q. un. a. 1. corp. & ad 4. & d. 34. q. un. a. 2. ad 4. & ibi Majoris q. 1. concl. 3. & ad fi. totius q. vers. Ecce quomodo, Palad. 4. d. 30. q. 1. a. 2. n. 6. & d. 34. q. 2. a. 1. concl. 3. nu. 9. & a. 3. concl. 3. nu. 18. & ibi Suppl. Gabr. q. un. a. 1. ad fi. & a. 2. concl. 1. & concl. fi. Nicol. de Lyra a. 3. Reg. c. 1. in ea verba: Quæramus domino nostro regi adolescentulam, Gerson 1. p. in regulis moralibus, tract. de matr. alphabeto 25. lit. I. ad fi. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 1. & 3. & c. 15. §. 3. col. 4. Petr. de Soto lect. 5. de matr. pag. 3. vers. De ratione verò, Metina de sacrorum hominum continentia, l. 5. to- toc. 74. 75. & 77. Veracruz 1. p. Speculi, a. 38. in 2. edit. immediatè ante 8. concl. Colaja 4. d. 34. q. 1. in solut. replica 1. arg. Philiar. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 10. Vivald. candelab. sacram. 1. p.* ubi de matr. *nu. 236. Hier. Llamas methodo curat. 3. p. c. 8. §.* Et ex Jurisperitis *Rain. 2. p. sum. t. de matr. c. 27. Turrec. 29. q. 2. in sum. in n. 4. ad 3. Sylv. verb. matr. 6. q. 1. vers. Qualibet frigiditas, Tabiena verb. Imped. imped. 1. q. 6. a. 7. & imped. 12. q. 4. n. 5. & ult. Ang. verb. matr. 3. imped. 16. n. 2. Arm. verb. matrim. n. 48. Navar. l. 4. cons. in 1. edit. t. de sponsalib. cons. 39. n. 15. in 2. t. de despons. impub. cons. 4. n. 15. Bolegnetus l. 1. a. 212. ff. solut. matr. Petr. Greg. in syntagmate juris l. 9. c. 12. n. 6.* Atque hoc eodem l. disp. 92. num. 12. retuli alios sentientes, matrimonium dirimi per impotentiam seminandi intra vas, quando fuit ab alio contrahente præcognita.

2 Cæterum tanquam verissima sent. est sustinenda, nil referre, sive sciatur, sive ignoretur à contrahentibus, impotentia coeundi perpetua: & ita in uttoque eventu matr. esse irritum. Ducor, quod ea conjunctio repugoet mutuæ corpotum traditioni ad usum conjugalem: in quo essentia matrimonii consistit. Cum enim usus is sit impossibilis, non potest dari obligatio ad illum. At ubi contractus essentia non potest reperiri, nequeunt contrahentes, cedentes juri suo efficere ut is contractus valeat. Et coofir. quia nemo potest obligari ad impossibile, etiam altero admittente obligationem. 2. quia *c. Consultationi, de frig. & malef.* consultus Lucius III. de contrahenti matr. cum arcta, sic ait. *Respondemus quod licet incredibile videatur, quòd aliquis cum talibus contrahat matr. Romana tamen Ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.* Qui textus manifeste loquitur de contrahente scienter cum arcta, ut ait *ibi Inn. n. ua.* & constat ex contextu. Quia dicit videri incredibile, ut quis arctam ducat: quod falsum esset de matr. inito cum impotentiæ ignorantia. Et tamen decidit textus, inter eos non posse consistere matr. Et *c. Laudabilem, eod. tit.* ubi Cælestinus III. agens de matr. ignoranter cum frigido contracto, ait id separandum, & subdit hæc: *Quod si ambo consentiant simul esse: vir eam etsi non ut uxorem, saltem habeat, ut sororem.* Tandem, quia Sixtus V. in motu proprio circa eunuchorum matrimonia editn, cujus verba retuli d. 92. n. 17. expressis verbis decernit matrimonia cum iis scienter contracta esse irrita, eò quòd impotentes sint. Et ideò hujus sent. expressè videtur *Scotus 4. d. 34. q. un. in solut. ad 2.* ubi ait senem omninò impotentem esse mattimonii iocapacem: at posse aliquam in ipsum consentire ad cohabitandum instar fratris, & sororis. Et tenent ex Theologis *Abulens. 3. Reg. c. 2. q. 26. Bassolis 4. d. 34. qu. un. a. 1. & ibi Sot. qu. un. a. 2. col. 8. vers. Postremum denique, & in solut. ad 3. & ibi Palatios d. 1. col. 11. concl. 2. Ledes. 2. p. 4. qu. 60. a. 1. col. 3. vers. Sed majus dubium est. Nicol. de Nisa super 4. sent. tract. 6. p. 3. de matr. qu. 6. concl. 1. Veracruz 1. p. speculi, a. 38. in 1. edit. concl. 7. Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matrim. *c. 52. col. 3. vers. Tertiò dicitur, Petr. de Led. de matr. q. 58. a. 1. in diffic. principali, quam ibi movet in corol. quod infert ex 1. concl. Valentia 4. p. d. 10. q. 5. punct. 3.* ubi de impotentia, *vers. Ex quo fundamento, Enriq. l. 11. de matr. c. 10. in comment. fi. & l. 12. c. 8. n. 1. Toledo l. 7. sum. c. 12. nu. ult. Emm. Sa in sum. verb. matr.* ubi de imped. diriment. *in Imped. impotentia, n. 14. vers. pen. Barth. à Led. de matr. dub. 48. in 14. concl. Manuel. t. 10. sum. 2. edit. c. 235. n. 1. Vega 1. t. sum. c. 34. casu 113.* Et ex Jurisperitis *Host. sum. c. de frig. & malef. §. Quæ impotentia n. 6. vers. Hæc autem omnia, Inn. d. c. Consultationi n. 5. & ibi Ant. n. 2. Abb. n. 2. Alex. de Nevo n. 2. & 3. Prepos. n. 1. oppos. 2. & c. 2. eo. t. Henr. c. Fraternitatis n. 5. eo. t. Fel. c. Lator. n. 2. declar. 1. de sent. & re jud. Alb. in suo diction. lit. I. verb. Imped. imped. 15. Monald. sum.* ubi de matr. *t. Qualiter, & quando fiat divortium ob impedimentum coeundi, in fi. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 28. a. 2. in q. quam movet post 1. qu. Brunel. de sponsalib. concl. 28. limit. 4. n. 19. Jo. de Priburgo in sum. confes. l. 4. t. 16. q. 11. & q. alt. Rosel. verb. Imped. imped. 15. n. 10. & ibi Supplem. Pisanæ, imped. 15. n. 9. Sylv. verb. matr. 8. q. 16. d. 5. Bolognet. l. 1. n. 52. ff. solut. matr. Montal. l. 1. verb. Matcomo, t. 9. p. 4. & ibi. Greg. Lop. verb. Marido, Zephal. cons. 384. nu. 43. vol. 1. Ant. Cucus lib. 5. instit. majorum, t. 12. n. 268. Navar. sum. c. 22. n. 60. & lib. 4. cons. in 2. edit. tit. de frigid. cons. 3. n. 2. Gaera repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. § 44. 228. n. 531. Conedo in collectan. ad decretales, collect. 38. nu. 2. Barbosa l. p. t. n. 92. ff. solut. matr. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. Rub. gl. 1. n. 196.* Et est communissima sent.

3 Ad argum. n. 1. proposita resp. Ad 1. oegatur ideò dirimi matr. quod impotentia virtualiter auferat consensum: sed quia repugnat essentiæ matrimonii, & ideò consensus conjugum cedentium jure suo nil confert. Ad 2. fateor non desiderari ad matrimonii valorem conjuges habere animum vacandi copulæ conjugali ad sobolem procreandam: at desiderari, ut tradant sibi mutuam potestatem ad copulam: quæ traditio conjugi impotenti impossibilis est. Hæc autem traditio inventa est in matrimonio B. Virginis (ut probavi lib. 2. disp. 28. n. 4.) Et ita licèt possit verum matrimonium ioiri propter animorum conjunctionem, & mutuam societatem: at est oecesse, ut servetur essentia, nempe traditio potestatis. Ad 3. dic, eam conjunctionem permitti ab Ecclesia, ubi oon est inter eos periculum incontinentiæ, ac proinde incontinenter viventes separandos esse. Ad 4. concesso antecedente oeganda est consequentia: quia de essentia matrimonii est consensus implicitus in copulam conjugalem, quantum est ex parte contractus, quamvis is consensus ex parte contrahentis non desideretur, sed possit adesse intentio abstinendi perpetuò à copula, (ut probavi d. disp. 28. n. 4.) Est tamen necessarius etiam in contrahente consensus obligationi ad copulam. Ad replicam dic non esse frustra potestatem ad actum, quamvis actus minimè sequatur, quia potest sequi licitè. Quod nefas esset, non tradita ea potestate. Ad ultimum coostat ex dictis, non posse conjuges in hoc cedere jure suo. Nec est simile de servitute, utpote quæ non repugnat essentiæ matrimonii.

Circa posteriorem qu. an cognita impotentia præcedenti post matrimonii contractum, vel ante, possint aliqui copulari, non verum matr. ineuntes, sed ad solam vitæ societatem, permanendumque simul tanquam fratres? Et quidem in duplici sensu potest hæc quæstio disputari. Prior est, quando initio est bona fide matrimonium contractum, & posteà detecta impotentia, ac subinde matrimonii nullitate, & volunt sic permanere tanquam conjuges. Posterior est, quando ab initio cognita impotentia volunt sic contrahere. Et in priori eventu est citra dubium id posse fieri. Quia id expressè conceditur *c. Consultationi, & c. Laudabilem, de frig. & c. 2.* quod est ex epist. *D. Greg. 33. q. 1. & in motu proprio Sixti V. de matr. eunuchorum*, quem retuli disp. 92. n. 17. At non licent his tactus, qui solutis interdicuntur. Quod revera coojuges minimè sint, & ita docent *Sotus 4. d. 34. qu. un. a. 2. ad fi. corp. Navar. l. 4. cons. in 2. edit. t. de frigid. cons. 3. n. 1. Bart. à Led. de matr. dub. 48. ad fi. 1. concl. Enriq. l. 12. de matr. c. 7. n. 7. Angles Floribus 1. p.* ubi de matr. *q. 8. a. 1. dub. 9. Barbosa l. 1. p. 1. n. 92. ff. solut. matr. Cañedo in collectan. ad decretales, collect. 38. a. 2. Petr. de Ledes. de matr. q. 58. n. 1. dub. 3. quod movet circa solut. ad 3. dubii principalis. Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 235. n. 1. Lud. Lop. 2. p. instru.* ubi de matr. *c. 52. col. 3. vers. Tertiò dicitur. Vega 1. to. sum. c. 34. c. 113.* 4

5 Ex quo fit nullatenus permittendos esse sic manere, quando incontinenter vivunt, vacando tactibus aut in eodem lecto dormiunt, ut constat ex motu proprio Sixti V. edito circa eunuchorum matrimonia, ibi: *Eos autem qui jam sic de facto contraxerunt, si appareat eos non ut castè simul vivant contraxisse, sed actio carnalib. & libidinosis opera dare: simulve in uno eodemque lecto cum prædictis mulierib. dormire convincantur, omnino similiter separari curet.* Quare Episcopi est tunc eos separare, ut bene tradunt *Host. c. Consultationi, inst. de frigid. & ibi Jo. And. fi. Ant. n. 2. Anchar. fi. Henr. c. Fraternitatis, n. 6. eo. t. Greg. Lop. verb. Para ajuntarse, t. 9. p. 4.*

6 Secundò infertur, periculosissimam esse hujusmodi confœderationem. Cùm enim sint simul vir & mulier, & si impotentia est ex parte solius fœminæ, vir patiatur stimulos carnis, à quibus nec fœmina arcta eximitur, facillimo negotio ad tactus impudicos provocabuntur. Quod si ipse frigidus sit, ipsa carnis illecebris augetur, ac mutuo amore illecti facilè ad amplexus, oscula, ac turpiores tactus prorumpent. Sic *Sotus, Conedo, Barth. à Ledesma, Lud. Lopez num. 4. allegati.* Quare meritò *Philiarc. de officio sacer. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 10. vers. Sed dubium est*, dicit

hanc

hanc conjunctionem non facilè concedendam, ob incontinentiæ periculum.

7 Judex tamen Ecclesiasticus non poterit, his volentib. instar fratris, & sororis cohabitando permanere, denegare hanc cohabitationem. Quia habent pro se juris præsumptionem, cum textus expresse eam concedant (ut diximus n. 4.) Præterea, quia Sixtus V. in suo motuproprio (ut n. 5. retuli) solùm eos separari jubet, quando incontinenter vivunt, aut in eodem lecto dormiunt. Deinde quia Navar. l. 4. consil. 1. de frigid. in 1. edit. consil. 3. n. 14. in solut. ad 6. in 2. consil. 2. eo. n. & solut. ait quamvis talis habitatio sit aliquando periculosa: at frequenter eam carere periculo. Subditque judicem non eos sic habitare permissurum, si essent adeò juvenes ac infirmi, & in venerea propensi, ut jure optimo esset incontinentiæ timor.

8 Tertiò infertur, quando post matrimonium constat jam de impotentia, nec illi possunt continenter ut fratres vivere, teneri eos reclamare, ut auctoritate Ecclesiæ dissolvatur matr. Cùm aliter absque scandalo separari nequeant, stante matrimonii præsumptione in foro Ecclesiæ. Ita Cañedo sum. sacram. ubi de matr. c. 5 n. 37. Quod si cessante scandalo separari possent ad id non tenerentur. Quia cessat causa obligans ad reclamandum: & possunt tunc propria auctoritate separatim vivere.

9 Controvertitur autem inter DD. an impotens, qui suæ impotentiæ conscius decepit fœminam, ipsam ducens, teneatur eam ut sororem habere & alere? Quibusdam placet ad id teneri. Quia fraus non debet ei patrocinari. Item quia c. Consultationi, de frigid. sic dicitur: Rom. tamen Ecclesia consuevit in similib. judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores. Quæ verba præceptum importare videntur. Cùm per sententiam justam nec pœnalem, nec falsæ præsumptioni innitentem, cogat ad hoc Ecclesia. Et ita docent Gl. c. 2. vers. Idcirco, & c. pen. in fi. 33. q. 1. Prepos. d. c. Consultationi, n. 1. Archid. c. pen. n. un. & ibi Bellam. nu. un. Monald. sum. ubi de matrim. ti. Qualiter, & quando fiat divortium propter imped. coeundi Rosella verb. Imped. imped. 11. n. 10. Sylv. verb. matr. 8. q. 16. dict. 5. Armil. verb. matr. n. 52. Turrec. 33. q. 1. in sum. n. 7. concl. 4. Staphilaus de lit. gratia, c. de vi. & effectu clausularum. §. Successivè in hujusmodi literis, n. 5. Zephal. consil. 384. n. 44. vol. 3. Gr. Lop. l. 1. verb. Marido, t. 9. p. 4. Ant. Cuc. l. 5. instit. majorum c. 12. n. 268. Lancel. instit. juris can. l. 2. tit. de divortiis, §. Planè si scienter, verb. Ut sorores. Montal. l. 1. d. t. 9. p. 4. verb. Mas como. Et id affirmant esse verum, quamvis potens jam ad alias nuptias transierit, Montal. Rosel. Syl. Arm. Ant. Cuc. & Lancel. ibid.

10 Sed verius est, id non esse præceptum. Quia cum revera id matr. sit irritum, non est cur obligetur vir ad eam fœminam tanquam sororem habendam, & alendam. Nec c. Consultationi, de frigid. dixit sic sententiam ferre Ecclesiam præcipiendo, sed omninò dissolvendo matr. ac permittendo hujusmodi cohabitationem, si communi consensu eam eligant. Et ideò meritò sustinent hanc partem Glos. c. Laudabilem, verb. Quod si umbo. de frig. & malef. & ibi Ant. n. 16. Alex. de Nevo, n. 11. fi. Prepos. n. 6. super gl. 3. Host. sum. eo. t. §. Qua impotentia, n. 6. vers. Sed certè. Jo. de Friburgo sum. confess. l. 4. c. 16. q. 11. Aston. 2. p. sum. l. 8. t. 28. a. un. in q. quam post 1. q. movet. Turrec. c. Requisivisti, statim in princ. verb. Requisivisti, 33. q. 1. Brundl. de sponsalib. conc. 28. limit. 4. n. 20. Suppl. Pisana, verb. Imped. imped. 15. n. 9. fine. Gaetan. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 228. n. 531. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 113.

11 Sed quid, si ambo conjuges tempore initi matrimonii norant impotentiam? Tunc enim videtur eos teneri tanquam fratres convivere, ac ad alimenta: ita ut neutri liceat altero invito resilire. Quod cùm is contractus non possit vim matrimonii habere, videtur obligare ad id, ad quod potest, nimirum, ad vitam sociorum, & fratrum peragendam. Et ideò hanc partem tuentur Innoc. c. Consultationi, n. un. de frig. & ibi Ant. n. 2. Abb. n. 2. Alex. de Nevo n. 3. Henric. c. Fraternitatis, n. 6. e. t. Felin. c. Lator, n. 2. declar. 1. de sent. & re judic. Alb. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Monald. sum. tract. de matr. tit. Qualiter, & quando fiat divortium propter impedimentum coeundi, Rosella verb. Imped. imped. 15. n. 10. Sylv. verb. matr. 8. q. 16. dict. 5. Armilla verb. matr. n. 52. Montal. l. 1. verb. Mas Como, t. 9. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Marido. Ant. Cucus l. 5. institut. majorum t. 11. n. 268. Franc. Marcus decisione Parlamenti Delphin. 677. n. 3. Immò non eximi ab hac obligatione alterutrum, qui potens est, quamvis ad alias nuptias transeat: sustinent Innoc. Ant. Abb. Alex. de Nevo, Henric. Alberic. Montal. Rosella, Sylv. Armilla, Ant. Cuc. ibid.

12 Verum adhuc existimo verius esse, ad id non teneri. Quod nullum indicatur præceptum, d. c. Consultationi, sed solum permittatur sic conjunctos manere tanquam fratres (ut diximus n. 10.) Nec contrahentium mens fuit, ad eam habitationem instar fratrum se obligandi, sed ad verum matr. quare cùm verum matrim. minimè fuerit, nulla inde obligatio consurgit. Et ita docent Glossa finalis d. c. Consultationi, Ric. 4. d. 34. a. 2. q. 2. Joa. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 11. Navar. sum. 22. n. 60. Gaetan. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 228. n. 531. Bart. à Led. de matr. dub. 48. concl. 1. Murtenzo lib. 5. recop. c. 1. rubr. gl. 1. n. 196. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 235. nu. 1. Atque ejusdem sent. videntur expresse Host. d. c. Consultationi, in fine, & ibi Jo. And. fine, & Anchar. fine, ubi dicuntur, scienter inito hoc matrimonio, permissam esse habitationem instar fratrum: non ergo sentire videntur esse præceptam.

13 In posteriori autem casu, nimirum, quando ab initio cognita impotentia, volunt vir, & fœmina non vero matr. copulari, sed quoddam societatis vinculum inire, quo simul habitantes, ad mutua se ipsos obsequia obligent, ut fœmina inserviat viro, & hic illi alimenta ministret: dicendum est, id licitum esse, dummodo periculum incontinentiæ non subsit. Quia cùm possint alios contractus civiles inter se inire: non est cur hic interdicendus eis sit. Deinde, quod impotentia soli matrimonii vero contractui obstet. Rursus quia si comperta matr. nullitate possunt sic permanere: cur non à principio sic convenire poterunt? Cùm in utroque eventu nullum sit conjugale vinculum atque idem sit periculum: nec referat, ad licitè sic permanendum, conjugale vinculum bona fide priùs contractum: utpote quod tanquam irritum, nullum jus sic manendi concedere potest. Et ideò hanc partem sustinent ex Theologis, Scotus 4. d. 34. qu. 1. in solut. ad 2. & ibi Sotus q. un. a. 3. ad fi. corp. Abulens. 3. Reg. c. 2. qu. 25. Pet. de Soto lect. 5. de matr. pag. 3. vers. De ratione verò. Barth. à Led. de matr. dub. 48. col. 3. Petr. de Ledes. de matr. q. 58. a. 1. dub. 3. quod movet circa solut. ad 3. dubii principalis. Lud. Lop. 2. p. instruct. ubi de matr. c. 52. col. 3. vers. Tertio dicitur. Philiarc. de offic. sacerdotis, to. 1. p. 2. li. 2. c. 10. vers. Sed dubium est. Qui bene addit non facile permittendam hujusmodi confœderationem. Et ex Jurisperitis, Host. sum. tit. de frigid. §. Qua impotentia, n. 6. vers. Hæc autem omnia. Astensis sum. 2. p. li. 8. t. 28. a. un. in quæstiunc. quam movet post 1. q. Henricus c. Fraternitatis, n. 5. de frigid. Cañedo collectan. ad decretal. collectaneo 38. n. 2.

Et quamvis posteà vir potens transeat ad aliud matr. tenetur fœminam illam, cum qua id pactum inierat, alere: sicut, & ipsa tenetur ei inservire. Quia non est cur per posterius matr. id pactum dissolvatur: non enim sibi repugnant. Ita Sotus, & Lud. Lop. n. præced. allegati. Idemque tradunt DD. quos n. 9. & 11. retuli asserentes per transitum ad matr. non solvi prædictam obligationem. 14

Quòd si tactibus vacent, aut in eodem lecto dormiant, sunt omninò separandi, ut in simili casu diximus n. 5. 15

DISPUTATIO XCVIII.

An impotentia perpetua ad copulam, sive absoluta sit, sive respectu alicujus dirimat jure naturæ matrim. an solo Pontificio?

SUMMARIUM.

An impotentia perpetua ad copulam dirimat jure naturæ matrimonium? Refertur quædam sententia, n. 1.
Proponitur sententia Auctoris, n. 2.
Quid de impotentia non totali, nempe, quando est potentia coeundi, non tamen verè seminis intra vas emittendi, n. 3.
Quid de impotentia seminandi intra vas, ob nimium calorem, vel indebitam membri figuram, n. 4.
Quid de impotentia respectiva, n. 5.
Quid de impotentia consurgente ex maleficio, n. 6.
An infideles impotentes ad copulam, validè contrahant, n. 7.
Satisfit argumentis, n. 8.

Duplex est in hac disp. sent. Prior tuetur solo jure Pontificio dirimi matr. per impotentiam perpetuam ad copulam. Ducitur ex c. 2. de frigid. ibi: Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio: sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur. At matr. impuberum solo jure Ecclesiastico est irritum? ut probabo disp. 104. n. 9. Et confir. quia sicut se habet ad matr. impotentia temporalis, tempore quo durat, respectu illius temporis: ita impotentia perpetua respectu universi temporis. Cùm illa ita impediat traditionem potestatis ad copulam pro eo tempore, sicut hæc pro universo. At illa nullatenus dirimit jure naturæ matr. Secundò: quia voto simplici religionis astrictus, validè init matr. Cùm tamen nunquam possit obligari ad reddendum debitum, immò peccet reddendo. Similiter ergo valebit attento jure naturæ matrim. impotentis quamvis obligari nequeat ad reddendum debitum. Quòd si dicas discrimen esse, quòd ligatus voto sit tantùm moraliter impotens, frigidus verò naturaliter. Solutio est nullius momenti. Quia in hac re æquiparantur potentia naturalis, & moralis. Et ideò mulier arcta respectu alicujus, quamvis naturaliter per copulam cum alio possit illi aptari, quia tamen non potest moraliter, id est, absque peccato dicitur inepta, & impotens ad illi nubendum (ut diximus disp. 93. num. 9.) Et ideò hujus sent. sunt, Palud. 4. dist. 30. q. 1. a. 2. num. 6. Majoris 4. dist. 34. q. 1. col. 2. concl. 3. & ibi Supplementum Gabrielis, q. un. a. 2. concl. 1. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. col. 4. Angelus verb. matrimonium 3. impedim. 18. nu. 2. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 12. num. 1. Armilla verb. matrimonium num. 47. Gaetan. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 118. n. 328. & 329. Et hanc sententiam tueri tenentur DD. quos retuli disp. præced. num. 1. asserentes solum dirimi matr. per hanc impotentiam, quando ignorata est ab altero contrahenti, instar conditionis servilis, quæ cognita non obstat valori matrimonii. 1

Posterior sententia (& verissima) sustinet; jure naturali dirimi matr. per hujusmodi impotentiam. Quia carens perpetua potentia ad copulam conjugalem habendam, non potest tradere alteri 2

alteri potestatem ad eum actum. Cùm impossibilium nulla sit obligatio, *l. Impossibilium, ff. de reg. jur.* & *c. Nemo ad impossibile, de r. in 6.* & nemo dare potest, quod non habet, *c. Quod autem, de jure patronatus l. Si universi C. de legibus.* At essentia matrimonii consistit in perpetua obligatione, & traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem. Cùm ergo res naturaliter absque sua essentia consistere nequeat, repugnat naturæ matrimonii id validum esse existenti ea impotentia: ac proinde attento ipso naturæ jure irritum erit. Et ideò hujus sent. videntur apertè quidam DD. qui prædicta utuntur ratione ad probandum dirimi matrimonium per impotentiam. Quamvis enim non explicent quo jure dirimatur, at ratio cui innituntur, clarè probat jure naturæ dirimi. Hi sunt *D. Tho. 4. d. 34. q. un. a. 2. ad 1.* & *ibi Durand. q. 2. num. 6.* & *9. D. Bonavent. 2. q. 1. ad 1. Ricard. a. 2. q. 1. corpore,* & *ad 1. Turrecrem. 33. q. 1. in sum. n. 8. in solut. ad 1. Sylv. verb. matrim 8. q. 16 fiar. Viguer. lib. institut. c. 16 § 7. vers. 9. impedim. 11.* Atque in propriis terminis docent ex Theologis, *Scotus 4. dist. 34. q. un. statim in princip.* & *ibi Almain. q. un. Sotus q. un. art. 2. col. 3. conclus. 1. Paludan. disp. 1. ad finem. Rubion 4. dist. 39. q. 2. n. 1. conclus. 1. Abulensis 3. Regum c. 2. q. 25. Ledesma 2 p. 4 qu. 60. art. 1. columna 2. vers. Sed dubium est, Victorin sum.* ubi de matr. *n. 283. Petrus de Soto lect. 5. de matr. pag. 5. paulo ante vers. Dicendum jam. Veracruz 1. p. Speculi, n. 38. post 7. concl. vers. Quia hoc impedimentum. Enriq. l. 12. de matr. c. 7. n. 5. Barth. de Ledes. de matr. dub. 48. concl. 1. Lud. Lopez 2. par. instruct.* ubi de matr. *c. 52. col. 2. Valentia 4. disp. 10. q. 5. puncto 3.* ubi de impotentia, *vers. Constat autem. Petr. de Ledes. de matr. q. 58. n. 1. dub. 7. quod movet circa solut. ad 7. principale, concl. 1.* Et ex Jurisperitis, *Joa. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. initio. Sylv. verb. Matrimonium 6. q. 5. dist. 3. Spino Speculo testam. glos. 15. principali, num. 96.*

3 Hinc deducitur, quid sentiendum sit de impotentia non totali, ut quando quispiam potest coire, non tamen verum semen emittere: ut contingit Eunuchis utroque testiculo orbatis, *Petr. de Ledes. a preced. relatus*, ait non esse omninò improbabile, minimè dirimi matr. jure naturæ per hujusmodi impotentiam, sed solo jure Ecclesiastico. Quia salvatur quodam modo finis matrimonii secundarius, qui est concupiscentiæ satisfacere. Deinde, quia ante motum proprium Sixti V. multi gravissimi Doctores censuere id matr. nullo jure irritum esse: & quamvis Sixtus V. declararit irritum, at non explicuit, num solo jure Ecclesiastico antiquiori, an potius jure naturæ (ut hæc vidimus disp. 92. n. 15. & duplici seq.) At jure optimo dicit *idem Petr. de Ledesm. ibi.* multò probabilius esse, dirimi jure naturæ matrimonium per hujusmodi impotentiam. Quod idem sustinet *Enriquez l. 11. de matr. c. 10. n. ult.* & *l. 12. c. 7. n. 5. fine,* & *c. 8. n. 1.* Quia cùm non dicatur copula quæ non consummari potest, vero semine intra vas emisso (ut probavimus disp. 92. num. 17) impotens ad hanc emissionem dicitur verè, & absolutè impotens ad copulam conjugalem, ac proinde nequit tradere potestatem sui corporis ad copulam conjugalem, in quo consistit natura matrimonii. Quare ratio n. 2. adducta, qua probavimus per impotentiam totalem dirimi jure naturæ matrimonium, procedit in hoc casu.

4 Secundò deducitur, dirimi quoque jure naturæ matr. quando vir non est omninò frigidus, ut quia semen verum emittit, at præ nimio calore statim semen spargit extra vas, aut ex indebita membri figura aut debilitate non potest intra vas seminare, nec his morbis aliqua medica arte succurri potest. Quia verè hic est impotens ad copulam conjugalem: ac proinde in eo militat ratio n. 2. tradita. Quamvis *Enriq. l. 15. de matr. c. 7. n. 4.* dicat in his casibus saltem jure Ecclesiastico dirimi matr. si fæmina eam impotentiam ignoret: ubi videtur censere non dirimi jure naturæ. Sed profectò ratio adducta probat jure naturæ dirimi. Quod verissimum reputo, nec quidquam refert ad ejus valorem, non latuisse fæminam eam viri impotentiam, ut probavi disp. 92. n. 12.

5 Tertiò deducitur, similiter dirimi jure naturæ matr. per impotentiam perpetuam, quæ non est absoluta respectu omnium, sed tantum respectiva ad aliquam personam, nam cum illa persona, ad quam est, nequit jure naturæ consistere matr. Quia ita impedit posse tradi potestatem corporis ad copulam illi personæ, sicut impotentia absoluta respectu omnium. Quare respectu illius personæ, ad quam est talis impotentia, non potest essentia matrimonii salvari: ac proinde cum illa erit jure naturæ irritum.

6 Quartò deducitur, non esse approbandum quod tradit *Enriquez l. 12. de matr. c. 8. n. 2.* de impotentia ex maleficio consurgente, ubi sic distinguit. Si maleficium perpetuò impediat respectu omnium, reddit jure naturæ incapacem matrimonii maleficiatum: si verò tantùm sit respectu unius personæ: reddit saltem jure Ecclesiastico incapacem respectu illius. At ego in utroque casu dirimi jure naturæ matr. censeo: in priori quidem, respectu omnium, in posteriori autem, respectu illius ad quam est impotentia illa perpetua ex maleficio consurgens. Et ad hoc sentiendum adducor ob rationem n. præcedenti traditam. Quod censuit *Mart. de Ledesm. 2. p. 4. qu. 60. a. 2. paulo post princip.* dicens absolutè per impotentiam perpetuam maleficii dirimi jure divino naturali matrimonium.

7 Ultimò infertur, etiam inter infideles esse matr. irritum, ob impotentiam ad copulam conjugalem impedimentum. Constat ex dictis: cùm hoc impedimentum ex ipso jure naturæ etiam infideles liganti proficiscatur. Et ita docet *Rubion 4. d. 39. q. 1. a. 1. concl. 1.*

8 Ad argum. n. 1. proposita resp. Ad primum dic non in omnibus æquiparari, sed quoad effectum matr. dirimendi. Ad confirm. dic negandam esse majorem. Diversa enim est ratio, quòd perpetuæ impotentiæ repugnet ex ipsa rei natura obligatio ad copulam conjugalem, ea matr. contractu pullulans: secus de impotentia temporali. Qui enim nunc solvendo non est, potest obligari ad solvendum in futurum, quando speratur fore, ut facultates suppetant: cujus obligationis incapax est, qui nunquam solvendo foret, ut si rem impossibilem promitteret: ut montem aureum. Ad 2. dic disparem esse rationem. Quia ubi est impotentia, repugnat traditio potestatis corporis ad copulam, utpote rei impossibilis: at ubi solum obstat votum simplex, cum uterque conjux sui corporis dominus maneat, ac usus ejus, potest validè potestatem illius tradere. Quod ad matrimonii essentiam sufficit: quamvis usus aliunde sit illicitus. Adde falsum esse, ligatum simplici religionis voto non teneri debitum reddere, si matr. ineat. Non ex lege matrimonii tenetur, nisi ad religionem transeat, vel quia transire non vult, vel quia non admittitur. Et licèt votum minimè emisisset, non teneretur reddere debitum, si ante consummationem eligeret transitum ad religionem. Quia satis est ad matrimonii essentiam ut ea vi ipsius obligatio oriatur, non electo statu perfectioris religionis, qui vim habet ipsum dirimendi.

DISPUTATIO XCIX.

An matr. ratione impotentiæ naturalis, aut maleficii alterutrius conjugis dissolutum, sit restaurandum, quando conjux impotens ad alias nuptias transiit, aut fornicatus est, & quoties restaurandum sit: & quid, si vir sit jam professus, aut sacris ordinibus initiatus?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputandæ sunt, n. 1.

Quanta cautela debeant judices discutere causas, ex quibus impotentia oritur ad judicium ferendum, n. 2.

Proponitur textus, cap. Laudabilem, de frigid. in quo stat difficultas, & proponuntur aliquot contra eum, n. 3.

Posterius matrimonium à frigido initum absque ejus consummatione, non arguit deceptionem in sententia, qua prius dissolutum est, sed quando est consummatum, n. 4.

Eandem deceptionem arguit, quando vir ille frigidus cum alia fornicatur, n. 5.

Separatus à matrimonio ratione frigiditatis, si aliud ineat, statim absque alia probatione dissolvendum est posterius, n. 6.

Ut restauretur prius frigidi matrimonium, probanda est posterioris consummatio, aut alia frigidi fornicatio, n. 7.

Quid efficere debeat judex, cum invenit frigidum ad alias nuptias transiisse, n. 8.

An si mulier ab eo frigido separata, alii nupserit, sit statim ac frigidus qui secundum iniit matr. separanda, à posteriori viro, n. 9

An mulier illa possit petere ac reddere debitum, dum lis illa discutitur, num. 10.

An si mulier illa nondum nupserit, sit ei permittendum nubere: & si contra judicis præceptum nupserit, sit separanda, n. 11.

An id foro conscientiæ sint illi fæminæ permittendæ nuptiæ, & si ad illas transeat, possit petere ac reddere, n. 12.

Qualis probatio plena possit haberi consummationis matrimonii, aut copulæ fornicariæ, ut prius matr. dissoluto posteriori instaurandum sit, n. 13.

Solvuntur argumenta, n. 14.

Post n. 14. invenies aliud summarium.

QUadrupliciter potest matr. ratione impotentiæ dissolvi. Primò, ratione frigiditatis viri, ad quam reducitur omnis impotentia ejus absoluta naturalis, undecumque proveniat. Secundò, ratione arctitudinis fæminæ, quia, nempe, ita arcta est, ut à nemine cognosci valeat, vel saltem ab illo, cui nupserat. Tertiò, ratione maleficii alterutrius conjugis. Quartò, in genere ratione impotentiæ, non allegata ejus causa. De his ergo modis sensum disserendum est, & ideò sex sunt qu. instituendæ. I. quando solvitur matr. ratione frigiditatis viri. II. quando ratione arctitudinis fæminæ, aut absolutæ, aut respectu hujus. III. quando ratione maleficii. IV. quando in genere allegata est impotentia. V. quoties fæmina separata à priori matr. sit illi restituenda, si adhuc ab eo viro cognosci nequeat? Ultima; quid dicendum sit, quando vir sic separatus jam ad religionem ordinesve sacros transierat? 1

QUÆSTIO I. An matrim. ratione frigiditatis viri separatum sit instaurandum, si postmodum vir ille frigidus ad alias nuptias transeat, aut fornicationem admittat? Præmittendum est, quanta debeat diligentia judex discutere, an impotentia proveniat ex frigiditate viri, arctitudine fæminæ, an ex maleficio, ne perniciosè erret dissolvens matr. validum: aut restaurans quod irritum erat. Cùm diversimodè judicium fereo- 2

ferendum sit juxta diversitatem barum impotentiarum. Ut constabit ea dicendis tota hac disputatione.

3 Versatur autem difficultas hujus quæstionis circa intellectum *c.1. & c.Laudabilem, de frigid. & malef. & cap.1.33.qu.1.* quod desumptum est ex *Greg.Papa ad Venerium Calaritanum Episc.* & *cap.2. ibid.* quod est ea *epist.ejusdem Greg.* in quibus textibus decernitur, dissolutum matrim. ratione frigiditatis viri, instaurandum esse, si postea contingat frigidum illum ad alias nuptias transire. Contra quorum textuum decisionem valdè urget, quod ea posteriori matr. insufficienter præsumere videatur Ecclesia, virum illum minime esse frigidum, atque adeò priori uxori restituendum: inde enim non præsumitur copula, quæ viro frigido est impossibilis. Et quamvis posterior uxor concipiat, aut ea aspectu appareat corrupta, fortior est præsumptio pro sententia lata de prioris matr. dissolutione: cum ad eam ferendam præcesserint triennii experientia, juramenta ipsorum conjugum, ac septimæ manus propinquorum, atque utriusque conjugis aspectus. Quæ omnia ad illius dissolutionem desiderabantur. Et confirm. quia potius videtur Pontifices debuisse decernere, posterius matrim. dissolvendum esse, nec prius instaurandum. Quòd sit præsumptio juris & de jure, ex sententia lata manans, pro viri frigiditate: atque subinde pro utriusque matrim. nullitate. Secundò, quia omnes fatentur solum matrim. contractum non inducere præsumptionem contra viri frigiditatem priori sententia declaratam: sed si posterius matrimonium ille consummet: atque idem fatentur, si fornicariè quamcumque fœminam cognoscat. Quia copula repugnat frigiditati. At non videtur posse in praxim deduci, ut ita certò constet, ut præponderet priori sententiæ tot probationibus munitæ. Quippe reperiri solum cum sola, ac in eodem lecto nudos, clausisque januis, ex quibus copula præsumitur, ac probatur, juxta *cap. Literis, de præsumpt.* non sufficienter probat copulam in hoc eventu. Quòd obstet præsumptio frigiditatis viri, comprobatæ, ac per sententiam declaratæ: siquidem ea præsumptio eliditur per res leviores, ut ratione proximitatis, & conjunctionis sanguinis. Ut probat *Mascard. de probat. concl.* 312. *n.*7. At multo vehementior est ad elidendam eam coitus præsumptionem, præsumptio frigiditatis viri præcedens. Nam viro frigido est impossibilis copula per naturam, consanguinei verò minimè. Cùm ergo copula numquam oculis pateat, sed secreto in loco habeatur, ac ex solis præsumptionibus probanda sit: & nulla appareat tam urgens, ut priorem frigiditatis vincat, videtur frustranea horum textuum decisio, ac impossibilis ut in praxim deducatur. Tertiò, quia contingere potest, ut fœmina illa à frigido separata, alii nupserit: & tunc injustum videtur, posteriores hos conjuges, bona fide & Ecclesiæ auctoritate conjunctos, possessione sua spoliare, in favorem prioris matrim. adversus quod est præsumptio ex priori sent. dissolutionis orta. Tandem, quia posset vir ille probare, se non omnino frigidum & impotentem, sed respectu prioris uxoris esse.

4 Tota hujus quæst. difficultas eo pertinet, ut cognoscatur qualiter probanda sit copula viri ratione frigiditatis separati, cum posteriori uxore, vel fornicaria cum quacumque, ut probatio hæc vincat præsumptionem frigiditatis per sententiam declaratæ, ut vel sic restauretur prius matrim. Quippe constat solùm posterius matr. non esse sufficiens indicium deceptionis Ecclesiæ in priori sententia dissolvente matrim. ratione frigiditatis. Nam id contrahere non arguit contrahentem esse potentem. Præterea, quia est præsumptio pro sententia, qua vir ille frigidus declaratus est, & ob id prius matrim. dissolutum. Quare dum textus n. præced. relati ponderant posterius matrim. à frigido contractum, ut restauretur prius, intelligendi sunt, si constet posterius consummatum esse. Quia ex posterioris consummatione constat clarè virum illum non fuisse frigidum, ac proinde Ecclesiam deceptam esse. Atque ita docent ex Jurisperitis, *Host. sum. tit. de frigid. & malef. §. Qualiter & quando, nu.*10. *vers. Et si quidem. Et c.1 n.1. verb. Acceperis, de frigid. & malef. Jo. And. c. Laudabilem, n.3 co.2. & ibi Ant. ad fi. Alex. de Nevo, nu.4. Præposit. num.2. notab.3. Alberic. in suo diction. litera D. verb. Divortium, paulo post princ. Jo. de Friburgo in summa confessorum, l.4. t.*16. *qu.*16. *Astensis 2. par. sum. l.8. t.37. a.1. paulo post princip. Supplementum summæ Pisanæ, verb. Divortium num.2. & ibi Rosell. n.1. Sylv. qu.*18. *nu.*21. *Turrec.*33. *q.1. in sum. num.7. & a.1. n.9. in fine corp. Caeta. c. Ad limina* 30. *qu.1. g.*4.229. *n.*532. *Ant. Cucus l.5 instit. majorum t.*12. *n.*264. Et ex Theologis, *Sotus 4. d.34. q. un. col. penult. vers. Alter autem. Et ibi Durand. quæst.2. num.7. Ricard.2. qu.1. Supplem. Gabr. q. un. a.2. in coroll. primo, quod infert ex 1. proposit. Sotus qu. un. a.4. col.5. concl.4. Golaja ibi qu.1. post 2. concl. Borrilong. qu. un. a.2. post 2. concl. Lud. Lopez, 2. p. instruct, cap.*52. *de matrim. col.4. vers. Quære dicitur. Vega 2. tom. summ. cap.*34. *casu* 107. Quòd si contra hoc opponatur, ea secundo matrim. induci præsumptionem juris & de jure, fraudis, & odii: respondebo n.13. fine.

5 Hinc deducitur, ob eandem rationem restaurandum esse prius illud matrim. si feminam quamcumque cognoscat fornicariè vir ille ratione frigiditatis separatus. Cum jam constet falsam fuisse frigiditatem. Atque ita docent *Joan. Andr. Ant. Alex. de Nevo, Præpos. Turrec. Supplem. Gabr. num. præced. allegati. Monald. summ.* ubi de matrim. *t. de impossibilitate coeundi quid sit. Abulens. c.*19. *Matth. q.*90. *ad fi. corp. Ledes.* 2. *p.*4. *q.*60. *a.*1. *col.*9. *vers. Circa illud autem. Palacios 4. d.34. disp.3. concl.9. Barth. à Ledesm. de matrim. dub.*28. *fine.*

6 Prima ergo conclusio sit. Dissoluto matrim. ratione frigiditatis viri, si is ad aliud transeat, statim est posterius hoc matr. dissolvendum, absque alia probatione. Quòd cùm ille sit per Ecclesiæ sententiam declaratus frigidus, stat præsumptio ineptitudinis ad matrim. contra illum. Deinde, quia sive sit verè frigidus sive non, concluditur hoc posterius matrim. esse nullum. Nam si verè frigidus sit, obstat valori matrimonii frigiditas: si autem non sit frigidus, obstabit prius matrim. quod falsa frigiditatis probatione dissolutum est. Et ita docent *Joan. Andr. c. Laudabilem, n.8 de frig. & malef. & ibi Ant. n.*14. *Præpositus nu. ult. Alex. de Nevo nu.*15. *&* 16. Quòd si tempore quo frigidus hic ad alias nuptias transit, prior uxor obierat, adhuc statim separandus est à posteriori matrimonio, donec se potentem probet, & deceptam fuisse Ecclesiam. Quòd sit interim præsumptio impotentiæ contra ipsum.

7 II. Conclusio. Ut restauretur prius frigidi matrimonium tanquam validum, nec sufficit nec desideratur frigidum ad alias nuptias transiisse: sed legitimè probandum est, eum posteriores nuptias consummasse, aut fornicatum fuisse. Constat ex dictis n.4. & 5. & DD. ibi allegatis.

8 Hinc deducitur, non instaurandum esse prius illud matrim. donec legitimè probetur posterioris consummatio, aut alia fornicatio. Quare judex, statim ac noverit transitum frigidi ad secundas nuptias, debet ex officio eas dissolvere tanquam irritas: & discutere debet num eas consummarit, ut vel sic decernat an prius matrim. instaurandum sit. Juxta id quod sibi præscribitur *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* & aliis textib. n.3. allegatis. Et constat, quia in iis textibus injungitur judici, ut frigido transeunte ad aliud matrim. prius instauret, ac frigidum cum priori uxore tanquam reos perjurii puniat. Ergo tenetur judex discutere an posterius matrim. à frigido consummatum sit. Nam nec eo nondum probato, potest prius instaurare: nec convincitur reos perjurii fuisse conjuges, affirmando cum juramento viri frigiditatem. Præterea, quia judicis est matrim. irrita dissolvere, & valida instaurare. Cùm maximum animarum periculum vertatur, non declarato an validum fuerit prius matrim. Nam fortè mulier à frigido separata ad alias nuptias transibit, vel jam transiit: & illæ irritæ erunt, si priores valuerant.

9 Secundò deducitur, si uxor à frigido separata jam alii nupserat, nullam esse illi intentandam litem de valore posterioris sui matr. sed pacificè in eo relinquendam, donec legitimè probatum sit, frigidum consummasse posterius matr. aut fornicatum fuisse. Quod dum non probatur contrarium, in pacifica sui matrim. possessione sit, favente sibi Ecclesiæ sententia.

10 Sed rogabis, an mulier illa à frigido separata, ac secundò nupta, possit in hoc eventu petere ac reddere? De redditione non est dubium: eo quòd posterior vir sit in possessione. De petitione autem potest esse difficultas. Quod quamvis mulier bona fide nupserit, justum superveniat dubium valoris matr. At existimo non interdici sibi petitionem debiti. Quoniam non habet justam dubitandi rationem de sui matrim. valore. Cùm in illius favorem habeat Ecclesiæ sententiam: contra illud autem, solùm viri factum transeuntis ad secundas nuptias, quo profitetur se non esse frigidum. At propter conjugis assertionem non præstatur sufficiens dubitandi ansa, ut teneatur alter conjux bona fide possidens dubitare, ac proinde abstinere à debiti petitione. (ut dixi l.2. disp.41. n.52.) Eo vel maximè quod in priori judicio se frigidum jurejurando testatus est, accedenti juramento septimæ manus propinquorum, & triennalis cohabitationis experientia. Quæ præponderant contrariæ assertioni conjugis facto ipso denotatæ.

11 Tertiò deducitur, si mulier illa nondum nupta sit, velitque nubere, denegandam esse sibi licentiam, donec discutiatur an maritus separatus ob frigiditatem consummarit cum posteriori uxore, ut sic instauretur prius matrimon. Ducor, quod judicis tunc sit, discutere an prius matrim. instaurandum sit, (ut probavi num.8.) Extante ergo dubio hoc, liteque pendenti, non est concedenda licentia feminæ, alii nubendi: eo vel maximè, quod ad impediendum matrimon. multo minor probatio desideratur, quam ad initum dissolvendum (ut probavi lib.1. tota disp.71.) Quod si de facto nupserit orta jam lite, separanda est, donec lis decidatur. Juxta ea quæ dicemus nu.36. in simili casu. Cùm jam possessio sibi non faveat, utpote quæ ob litem pendentem perturbata est.

12 Quartò deducitur, nec in foro conscientiæ permittendum esse huic feminæ alteri nubere, donec discutiatur an prius matrim. instaurandum sit. Tum quia periculo exponit posteriorem virum, ut illusus maneat, si postea prius matr. instauretur: & gravis sibi lis intentetur circa posterioris matrimonii valorem: nec possit sibi consulere ad aliud transeundo, donec omninò terminetur lis, an prius matrim. instaurandum sit. Tum etiam, quia cùm non sit in possessione matrimonii, quod inire tentat, justam habet rationem desistendi à matrim. ineundo, donec veritas discutiatur. Quòd si de facto nubat, tamquam dubia fide contrahenti non suffragabitur possessio. Juxta dicta lib.2. disp.42. nu.2. & sequentibus. Quare ipsi non licebit petere, tenebitur tamen reddere. Juxta ibidem probata. Quod si uterque

mala fide contraxerit, ibidem latè disputavimus quid dicendum sit.

13 Tandem videndum est, qualis probatio plena possit haberi consummationis posterioris matrim. seu copulæ fornicariæ frigidi, ut vel sic instauretur prius matrim. Id enim improbabile esse suadent argum. n. 3. proposita. Sed dic, cùm sententia matrimonii non transeat in rem judicatam, (ut tota disp. seq. videbimus,) per eam non induci præsumptionem juris, & de jure, contra quam nulla probatio admittatur. Ut docet *Felinus c. Quoniam contra, n. 30 in vers. Item nota, de probat.* Præterea, ex posteriori matr. inito à frigido jam non levis præsumptio dissolutionis prioris matr. ex odio prioris uxoris inducitur, & mendacii, dum se frigidum protestatur esse. Si enim frigidus esset, cum jam experientia norit semel dissolutum esse matr. non ita facilè auderet ad aliud transire. Et quamvis præsumptio hæc non concludat priorem frigiditatis assertionem falsam fuisse, & hunc non esse frigidum: at aliis indicis adjuta concludet, ut sic instauretur prius matrim. Ut si accedat confessio utriusque conjugis de copula habita, & cùm ipsa esset virgo, (ut præsumitur.) reperitur per aspectum corrupta: vel si conceperit, ac in membro viri nullus defectus frigiditatem denotans patet. Et copula fornicaria probabitur diversis fœminis, cum quibus is frigidus fornicatus est, id testantibus. Cùm sint testes oculati & quamvis sint singulares, & de propria turpitudine deponant, sufficiunt in re tam difficilis probationis: & in qua non possunt dari contestes ipsius copulæ, nec testes oculati possunt esse personę alię, nisi cum quibus ea turpitudo admista est, (ut in simili dixi probari copulam, disp. 93. nu. 35.) Atque ita *Mascard. de probat. concl. 1365. n. 1.* probat in his, quæ occultè fiunt, ut in fornicatione, admitti testes aliàs inhabiles. Ex quibus omnibus infero intellectum ad *Glossam c. verb. Patet, 33. q. 1.* quam sequitur ibi *Turrecrem. num. 2.* ubi ajunt separatione facta ratione frigiditatis prioris matrimonii, si frigidus ad secundum matrimonium transeat, esse præsumptionem juris, & de jure, contra quam non admittitur probatio, dimissionis prioris uxoris ex odio. Et constat ex eo textu, ibi: *Si igitur vir aliam vult uxorem accipere, manifesta patet causa, quia suggerente diabolo, odii fomite, exosam eam habuit.* Sed hæc doctrina intelligenda est, quando legitimè constat consummatio hujus posterioris matrim. Solus enim contractus præsumptionem aliquam fraudis generat, at non concludentem; donec probetur consummatio. Juxta ea quæ diximus num. 4.

14 Ad argum. nu. 3. proposita constat ex dictis num. præced. ubi explicuimus qualis probatio concludat posterioris matrim. consummationem, vel copulam fornicariam: & ex priori sententia, utpote quæ non transit in rem judicatam, non consurgere præsumptionem juris, & de jure, consurgere autem eam præsumptionem odii & fraudis in dissolutione prioris matr. quando posterioris consummatio probatur.

S U M M A R I U M.

An si fœmina ratione arctitudinis separata, alii nubat, ab eoque cognoscatur, sit instaurandum prius matr. Refertur quadam opinio, nu. 15.

Proponitur sententia Authoris, n. 16.

An statim separandum sit posterius hoc arctè matrim. & instaurandum prius: & priori viro separato, qui aliam duxerat, interdicendum sit petere & reddere: vel si nondum duxerit, prohibenda sit ductio, n. 17.

Quid sit arctitudo, ob quam prius matrimonium est dissolutum, sit tantum respectiva. n. 18.

Qualis probatio posterioris copulæ cum hac fœmina arcta, ratione arctitudinis separata, adhibenda sit, ut prius matrimonium instauretur posteriori dissoluto, n. 19.

Post n. 19. invenies alia summaria.

15 QUÆSTIO II. An si fœmina ratione arctitudinis à priori matrim separata, alii nubat, ab eoque cognoscatur, sit instaurandum prius matrimonium, posteriori dissoluto? Difficultas hujus quæstionis pendet ex intellectu *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* ubi textus de hac femina loquens, sic ait: *Sententiam divortii per errorem licet probabilem novimus esse prolatam. Cùm pateat ex post facto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus similis commiscetur. Et ideò inter ipsam & primum virum decimus matr. extitisse. Quare inter eam & prefatum Gu. matrim. non esse censemus: easque præcipimus adinvicem separari.* Difficultas ergo est, an quoties fœmina ratione arctitudinis separata à priori viro, cognoscitur ab alio copula conjugali aut fornicaria, sit restituenda priori marito: an potius sit attendendum, an uterque vir sit similis complexionis? Et quidem decisio hujus quæst. pendet ex illa, quam discussimus disputatione 93. an tunc temporis prius matrimonium censeatur validum, præsumatque Ecclesia id impedimentum esse temporale. Nam qui censent (quos retuli ea disp. 93. num. 11.) impedimentum esse temporale, ac subinde prius matrim. fuisse validum à quocumque viro, sive simili sive dissimili, fœmina illa postea cognoscatur, subinde dicunt prius matrim. tanquam validum esse restaurandum: & sic uxorem hanc priori viro esse restituendam. Quorum fundamenta ibi retuli. Atque idem censent quos ibi retuli nu. 16. dicentes, qualitercumque reddatur apta fœmina priori viro, etiam cum mortis periculo, si illud evadat, valere prius matrim.

At juxta veriorem sent. quam disp. 93. num. 12. & seq. amplexi sumus, nimirum, prius matr. irritum fuisse, quando absque mortis periculo verè non potuit aptari priori viro, nec per proprium usum, sed per usum viri longe potentioris: dicendum est, attendendum esse, an sit talis dissimilitudo inter utrumque virum: & tunc non esse instaurandum prius matrim. secus si ea dissimilitudo non sit. Itaque resolutio hujus quæstionis pendet ex valore prioris matrimonii: quam latè ibi discussimus. Quando enim est validum, instaurandum est, secus quando est irritum. 16

An verò femina hæc arcta, quæ alii nupsit, sit statim separanda à matr. posteriori, & si fortè vir prior aliam duxerit, separandus quoque sit, & interdicenda sint petitio ac redditio debiti: atque aliæ nuptiæ, si nondum prior ad alias transierat? Sic dicendum est. Si femina illa absolutè & omninò arcta judicata sit respectu omnium, & ideò dissolutum est prius matrim. statim separandum est posterius matrim. Quòd cujuslibet matrim. incapax declarata sit: & ita sit contra ipsam præsumptio: juxta ea quæ diximus n. 6. de matrim. frigidi. Circa restaurationem autem prioris matrim & interdictionem posterioris, ac redditionis & petitionis debiti, dicendum est prorsus quod dixi à nu. 7. usque ad 13. quando separatur matrim. ratione frigiditatis. Cùm eadem prorsus sit ratio: tam incapax enim est fœmina omninò arcta matrim. cujusvis, quam vir omninò frigidus. 17

Quòd si impotentia, seu arctitudo feminæ, non absoluta, 18 sed respectiva judicata est, non separanda est à posteriori matrim nec aliquæ sunt partes judicis ad perturbandum hoc posterius conjugium, litemve intentandam. Cùm legitimè nubere potuerit: non enim sibi interdici potuit aliud matrim. juxta dicta disp. 93. o. fin. Quare nisi constet virum hunc, qui illam cognovit, esse similem priori, vel absque vitæ periculo potuisse aptari, in quibus casibus prius matr. fuit validum, at constat deceptam fuisse Ecclesiam, juxta ea quæ dixi disp. 93. nu. 12. & 18. cum seq. non separandum erit posterius matrimonium, ac instaurandum prius. Quòd si aliquis adiret judicem denuncians prius matrim validum fuisse, causamque allegaret: non perturbandum est posterius matrim donec id ex probatis constat. Cum justa ac legitima possessio sit pro illo matrim. Quare judex tunc summariam informationem recipiet, & si nil consideratione dignum repererit, rejiciet denunciantem: si verò probationes repererit, citabit partes, & data eis processus copia prosequetur judicium: nec interim donec lis terminetur, eos separabit à posteriori matr. pro quo est possessio.

Tandem rogabis, qualis probatio posterioris copulæ cum 19 fœmina judicata omninò arcta. & ob id à priori matrim. separata, adhibenda sit, ut prius matr. instauretur? Resp. idem censendum esse, quod n. 13. diximus de matr. frigiditatis viri causa dissoluto. Et in hoc eventu ad restaurandum prius matr. id quoque constare potest ex inspectione utriusque viri, an sint similes ætate & robore naturali: & ex inspectione fœminę, ac testimonio medicorum judicantium, an potuerit reddi apta priori viro, absque mortis periculo.

S U M M A R I U M.

An dissoluto matrim. ratione maleficii, si postea maleficiatus ad aliud transeat matr. aut fornicetur, sit prius matr. instaurandum. Refertur duplex opinio, n. 20. & 21.

Separatio matr. ratione maleficii, concoditur utrique conjugi licentia ad aliud transeundi: & eo inito non est prius restaurandum, n. 22.

Quid, si sententia dissolutionis prioris matr. non sit legitimè lata, nu. 23.

Quid, si maleficium sit generale respectu omnium, 24.

Quid, si fœminam, respectu cujus erat maleficium, vir ille postea cognoscat, n. 25.

Satisfit argumentis, n. 26.

Post n. 26. invenies alia summaria.

QUÆSTIO III. An dissoluto matr. ratione maleficii, aut utriusq; aut alterutrius conjugis, si maleficiatus aliud ineat, aut fornicetur, sit restaurandum prius? Difficultas hujus quæst. versatur circa intelligentiam textus *c. fin. 33. qu. 1.* qui ex Hincmaro Rhemensi Archiepiscopo, ubi de maleficiatis loquens, sic ait: *Quòd si fortè sanari non potuerint, separari valebunt: sed postquam alias nuptias expetierit illis in carne viventibus, si disjuncti fuerant, prioribus quos reliquerant, etiam si possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.* Ubi manifestè sentit textus, separatum ratione maleficii, si ad alias nuptias transierit, non restituendum esse priori conjugio, sed in posteriori relinquendum, quamvis potentia concumbendi cessante maleficio sit ei restituta. Quæ decisioni textus *cap. Fraternitatis, de frig. & malef.* videntur repugnare. Nam ibi traditur regula generalis, docens impedimentum impotentiæ non esse perpetuum, nec dirimere matrim. quoties per opus humanum absque vitæ periculo removeri potest. Cùm ergo experientia doceat, jam cessasse maleficium, ac impotentiam ea illo consurgentem, & hoc absque divino miraculo, quod non præsumitur: juxta decisionem *d. c. Fraternitatis*, constabit impotentiam non fuisse perpetuam, ac subinde 20

inde prius matr. fuisse validum: & per falsam perpetuitatis maleficii existimationem dissolutum esse. Ergo restaurandum erit, contra expressam decisionem *d.c.fi.* Secundò, quia separatione facta ratione frigiditatis viri, si is alias nuptias consummet, fornicetur ve, instauratur prius matrim. juxta *c.1. & c. Laudabilem, de frig. & malef.* Ergo idem sentiendum est, quando ratione maleficii dissolutum erat. Cùm in utroque eventu constet ex copula subsecuta, Ecclesiæ sententiam falsa perpetuitatis impedimenti existimatione innixam fuisse. Et ideò *Glossa eo c. fi. verb. Nequibunt, in priori solutione*, ait auctorem ejus textus potius ignarum dicendum esse, nec ejus decisionem esse veram. Et *Gratianus ibi, in fine*, notat eam decisionem videri repugnare decisioni *c. Laudabilem, de frig. & malef.* Atque ita decisionem ejus textus servandam non esse, sed instaurandum prius matrim. tradunt *Innoc. c.1. n.2 & c. Laudabilem, n. unico, ad finem, verb. Separentur, de frig. Alex. Carrer. l.5. de sponsalibus, c.18.*

21 Alii dicunt, si legitimè facta sit separatio prioris matr. nempe, præmissis cohabitatione triennali juramentis conjugum, & septimæ manus propinquorum, id non restaurari cessante postea maleficio: secus si ob aliud impedimentum facta esset prioris matrim. separatio. Idque probant ex *d.c.fi. 33 qu. 1.* Sic *Brun. de sponf. concl. 28. limit. 6. n. 25.* Idem tenent quando jam alter ex separatis ratione maleficii ad aliud matr. transierat, *Supplem. Pisana, verb. Impedimentum, imped. 15. nu. penult. Gaetac. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 245. n. 540. Enr. l. 12 de matr. c. 8 n. 2. & n. 3. in comm. lit. L.* ubi idem dicit, si jam vir sic separatus legitimè, ad alium statum transierat, ut quia jam sacris initiatus erat. Et reddit rationem, quòd in his eventibus prius matr. saltem jure Ecclesiastico erat irritum, per *d.c.fi.* Et favet expressè *Glossa final. eo c. fi. in ult. solut.* dum explicat eum textum, in quantum significat reddita potentia non restaurari prius matr. ut intelligatur, quando post triennium reddita est.

22 His tamen non obstantibus dicendum est, textum *d.c.fi. 33. q. 1.* vim habere quoad hoc, nec esse correctum jure aliquo: ac proinde ejus decisionem servandam esse, sano modo intellectam. Quamvis enim is textus non sit ex aliquo Pontifice aut Concilio generali desumptus, sed ex Archiepiscopo, ac proinde ex hac parte vi canonici decreti destituatur, at communi Ecclesiæ usu & approbatione receptus est quoad hoc, & ideò vim decisionis can. habet. Quare juxta eum textum tenendum est, dissolutione matrimonii facta legitimè per Ecclesiam ratione maleficii, sive alterius, sive utriusque conjugis, concedendam esse utrique conjugi licentiam ad alias nuptias transeundi: ac proinde eis ineuntibus aliud matrim. idque consummantibus, nequaquam prius instaurandum esse. Quòd id intersit inter frigidum & maleficiatum, ut frigidus sit impotens erga omnes: quare si ab initio matrim. separetur, quoties aliud consummarit, aut fornicatus fuerit, restituendus est prioribus nuptiis: eò quòd manifestè tunc constat eum non fuisse frigidum, atque ita Ecclesiam deceptam. At maleficiatus est regulariter impotens respectu unius vel alterius tantùm, (ut probavi disp. 94. n. 4.) quare potest legitimo matr. jungi cum alia persona, respectu cujus non est impotens ratione maleficii: & ideò ex hoc matrim. inito & consummato non probatur potentia respectu prioris conjugis atque Ecclesiæ deceptio. Quare prius matr. restaurandum non est. Atque ita docent ex Jurisperitis, *Gloss. c. 1. verb. Reparare, & c. Laudab. verb. Separentur, & verb. Rediro, & c. fi. verb. Cognoscendi, de frig. & malef. Ant. eo c. 1. num. 17. Abbas ibi in fine. Alex. de Nevo, nu. 50. Prepos. num. ult. vers. in fi. Glos. Idem Ant. c. Fraternitatis, num. 20. de frig. & ibi Abb. n. 13. Prepos. n. 12. fine, Henr. n. 12. & ibi Alex. de Nevo, §. Quamvis, num. 6. fi. Goffred. sum. 1. de frig. nu. 3. & 8. Jo. And. tract. de matrim. num. 16. Alberic. in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. ad fi. Astensis 2 p. sum. l. 8. t. 29. a. un. qu. 1. Monald. summ.* ubi de matrim. *c. Qualiter & quando fiat divortium propter impedimentum coeundi, col. 3. vers. Item frigid. Rainerius 2. p. sum tract. de matr. c. 27. fi. Turrec. c. fi. 33. q. 1. n. 2. nu. 2. in fi. corp. Angel. verb. Matrimonium 3. imped. 16. n. 12. Sylv. verb. Matrim. 8. q. 16. dicto 8. Armill. verb. Matrim. n. 49. Tabien. verb. Impedimentum imped. 12. q. 7. n. 8. Lex reg. 5. fine, t. 8. p. 4. & lex fi. in fi. eod. tit & p. & ibi Greg. Lopez. verb. Tornar. Decisio capelle Thol. 381 dub. 1. n. 1. Francisc. Marc. decis. Parlamenti Dolphinalis 677. nu. 14 Hugolin de matr. c. 19. a. 1.* Et ex Theologis *D. Thom. 4. dist. 35. q. un. a. 3. corp. & ibi Albert. Mag. ar. 10. Sot. q. un. D. Bon. ibi, in exposit. lit. n. 7. Durand. q. 2. num. 8. Ricard. ar. 3. q. 1. Palud. qu. 2. ar. 3. concl. 2. nu. 17. Supplement. Gabr. q. un. a. 2. concl. 6. Bassol qu. un. a. 1. Nicol. de Orbellis q. un. Scot. q. un. n. 3. concl. 2. & ad fi. corp. Borril. qu. un. ar. 2. Palacios disp. 1. concl. 5. Ovand. disp. un. propos. 6. Celaya q. 2. paulo post prin. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. Abul. c. 19. Matt. qu. 90. ad fi. corp. Petr. de Soto lect. 5. de matr. pag. 2. vers. Dubitatur, Ledesm. 2. p. 4. qu. 60. art. 2. col. 2. vers. Sed an si post factam. Viguerius li. instit. c. 19. §. 7. vers. 9. Impedimento 25. Veracruz. 1. p. Speculi, a. 40. fi. Angl. Florib. 1. par.* ubi de matrim. *q. 8. ar. 2. dub. 5. Et post dubium 2. diffic. un. Petr. de Ledesm. de matrim. qa. 58. a. 2. paulo ante 1. dub. Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 49. concl. 3. Man. 1. tom. summ. 2. edit. c. 235. concl. 3. anm. 3. Toledo l. 7. summ. cap. 12. fi. Philiarc. de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. cap. 10. Enriq. l. 12. de matrim. c. 8. num. 2. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 108. Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matrim. *c. 52. col. pen. Cañedo, sum. Sacram.* ubi de matr. *c. 5. num. 36.*

23 Hoc tamen temperandum est primò, quando legitimè lata est separationis matrimonii sententia. Ut lapso triennio experientiæ, & adhibitis legitimis probationibus, quas jus ad dicti matrim. dissolutionem petit, (de quibus est inferiùs disputandum.) Si enim non legitimè dissolutum sit debet instaurari, ut error sententiæ dissolutionis reparetur: donec adhibeantur omnia requisita ad dissolutionem. Sic *Greg. Lop. l. 6. t. 8. p. 4. verb. Tornar, Enriq. l. 12. de matr. c. 8. n. 2. & in comment. lit. Y. & nu. 3. in comment. litera L.* Nec aliquis hoc negabit, & ita *Navarr. lib. 4. cons. utraque editione, tit. De frig. toto cons. 1.* judicavit instaurandum matrim. quod non sit dissolutum præmissis his.

Secundò temperandum est, ut intelligatur quando maleficium est particulare respectu unius, aut alterius tantum: (ut regulariter contingit.) Si enim constaret maleficium esse generale respectu omnium, tunc si maleficiatus dissoluto priori matr. per Ecclesiam, ad aliud transiret: idque consummaret, separandus esset, & instaurandum prius matr. Quòd de hujusmodi maleficiato eadem sit ratio ac de frigido: cùm uterque impotens ad omnes præsumatur. Quare experientia ex copula desumpta docente cessasse impotentiam illam ex maleficio ortam, & ita eam non fuisse perpetuam, constat Ecclesiæ sententiam innixam fuisse falsa præsumptione perpetuitatis impotentiæ, quare instaurandum erit prius matrim. tanquam validum. Sic tradunt *D. Th. 4. dist. 34. in fine, in exposit. lit. Magistri, D. Bon. ibi in ea. expos. lit. n. 7. & a. 2. q. 2. n. 24. Palad. ibi q. 2. a. 3. concl. 2. n. 17. Bassol. q. un. a. 1. Nicol. de Orbell. q. un. Sot. q. un. a. 3. ad fi. corp. vers. At verò, Palacios disp. 1. concl. 5. D. Ant. 3 p. t. 1. c. 12. §. 3. Bart. à Ledes. de matr. dub. 49. concl. 3. Enriq. l. 12. de matr. c. 8. n. 2 Vega 2. to. sum. c. 34. casu 108. Petr. de Ledes. de matr. q. 58 a. 2. dub. 1. Lud. Lop. 2. p. instr.* ubi de matr. *c. 52. col. pen.* Et ex Jurisperit. *Alberic. Angelus, Syl. Astens. n. 22. allegati, Joan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 55. Greg. Lop. l. fi. verb. Tornar. t. 8. p. 4.* Atque idem dicendum est, si maleficiatus ille respectu omnium fornicaretur cum aliqua: instaurandum enim esset prius matr. Quòd copula illa declararit cessasse maleficium, & impotentiam fuisse temporalem. Sicut nu. 5. diximus de frigido fornicanti. Sed petes, qualiter cognosci possit maleficium esse universale? Respondent benè *Sot. Bart. à Ledes. & Lud. Lop. proximè allegati*, difficile esse cognitu, at posse id deprehendi, quando plurimas fœminas maleficiatus ille tentavit cognoscere, & nullam potuit: cùm tamen eum non esse frigidum constet.

25 Tandem temperandum est, nisi vir ille eandem uxorem cum qua maleficiatus erat, & à qua ratione maleficii disjunctus fuerat fornicariè cognoscat: tunc enim instaurandum est matr. cum illa. Quòd experientia ipsa docuerit, Ecclesiam dissolventem matr. deceptam esse, dum impotentiam illam ex maleficio ortam indicavit perpetuam. Atque ita docent ex Jurisperitis, *Gl. c. fi. verb. Concumbendi 33. q. 1. & c. Fraternitatis, verb. Divinum, c. fi. de frig. & malef. & ibi Ant. n. 20. Prepos. n. 12. fine, Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 29. a. un. q. 6. Sylv. verb. Matrimonium 8. qa. 16. dicto 8. Greg. Lop. l. fi. verb. Tornar. t. 8. p. 4.* Et ex Theologis, *Durand. 4. dist. 34. q. 2. n. 8. & ibi Ricard. n. 3. q. 2. corp. & ad 1. Sot. Bart. à Ledesm. Petr. de Ledesm. Vega, Lud. Lopez. n. præc. allegati, Martin. de Ledesm. Ovandus, Manuel, Cañedo, quos n. 22. retuli.* Atq; id verissimum est, contra DD. n. 21. relatos, quamvis maleficiatus ille aut uterque jam ad aliud transisset matrim. Cùm enim ex ea copula constet maleficium non fuisse perpetuum, non est cur non sit reparandum prius matrim. quod revera validum fuerat, & ex falsa æstimatione perpetuitatis impedimenti dissolutum, dirempto posteriori, quod verè irritum est. Et caret fundamento dicere, in hoc eventu prius illud matrim. esse jure Ecclesiastico irritum: per *c. fi. 33. q. 1.* nam verba in eo posita sunt alio modo intelligenda: ut n. seq. explicabimus. Et ita docent *Ricard. Astensis, Syl. Martin. à Ledesma, Greg. Lop. proximè allegati.*

Ad arg. n. 20. & 21. proposita ex *c. fi. q. 33. q. 1.* partim constat ex 26 dictis n. 22. Nam quatenus ibi deciditur posse maleficiato, quando maleficium non est universale, sed particulare, dissoluto priori matrim. concedi licentiam transeundi ad aliud, nec eo consummato, instaurandum esse prius matr. jam ibi ostendimus id non adversari decisioni aliorum textuum, qui de frigidis loquuntur: ac constituimus differentiam inter frigidos & maleficiatos. At gravior est difficultas quoad aliam partem, in qua textus ille decidit, reddita illis concumbendi potentia non restaurari prius matr. *Ricard. Astensis, Sylv. Martin. à Ledesm. num. præc. allegati* sentiunt cum DD. quos n. 20. retuli, non esse veram, quoad hoc, decisionem illius Archiepiscopi, ex quo is textus desumptus est. Sed meliùs *Glos. eo c. fi. verb. Concumbendi, Sot. Bart. à Ledes. n. præced. allegati*, intelligunt eum textum, quando existit potentia concumbendi cum aliis, secus inter ipsosmet. Quia cùm maleficium illud sit particulare, & subinde non impediat respectum omnium, ex potentia concumbendi cum aliis non arguitur potentia copulæ cum illa ad quam est maleficium. Secus de copula cum illa met. Quòd si opponas hanc expositionem adversari literæ textus. Quia textus ait: *Si possibilitas concumbendi eis reddita fit, reconciliari nequibunt.* At quando maleficiatus solùm potest cum aliis concumbere, nulla ei verè redditur potentia: eo quòd ad concumbendum cum fœminis aliis numquam fuerat ablata. Dic eam particulam, reddita, non sumi propriè, quasi importet potentiam semel ablatam restitutam fuisse. Sed sensus est, cognita per experientiam potentia concumbendi cum aliis, non instaurandum est prius matrim. Quia maleficium non impedit regulariter respectu omnium.

S U M M A R I U M.

An quando conjugis impotentia in genere allegata est, & dissolutum matr. sit instaurandum, si conjux impotens ad alias nuptias transferat? num. 27.

Quid teneatur tunc discutere judex, ad judicandum, utrum ex iis conjugiis valeat? n. 28.

An judex ratione impotentiæ dissolvens matrim. teneatur speciem impotentiæ explicare? n. 29.

An quoties instauratio prioris matrimonii facienda est, sit differenda, donec uterque conjux pœnitentiam agat de perjurio, dum in separatione jurarunt impotentiam? n. 30.

Post n. 30. invenies alia summaria.

27 QUÆSTIO IV. An si mulier allegarit virum impotentem, nulla speciali impotentiæ causa expressa, (quod posse dicam disp. 108. num. 20.) & vir post separationem matrimonii ad aliud transierit, sit instaurandum prius matrimonium? *Gl. c. Requisisti, verb. Acceperis* 33. q. 1. quam sequitur *Astensis, 2. p. sum. lib. 8. t. 37. ar. 1. q. 2.* docet non instaurandum esse statim prius matrimonium. Quod femina totum suum jus videatur in judicium deduxisse, unde idem esset, ac si ob frigiditatem vel maleficium esset dissolutum matr. At quando ob maleficium dissolvitur, non instauratur matrim. ex hoc quod maleficiatus ad aliud transeat, (ut n. 22. probavimus.) Et hoc placet in eo sensu, ut non statim ac consummatur posterius matrim. à viro illo, sit prius instaurandum, donec causa impotentiæ discutiatur.

28 Tenetur tamen judex inquirere causam impotentiæ viri, ob quam dissolutum est prius matr. ut inde discernat utrum ex iis matrim. valeat. Nam diversimode judicium feret, si fuit frigiditas, aut impotentia solum respectiva, aut maleficium: juxta tradita tota hac disp. Quod si judex qui dissolutionis prioris matrim. sententiam tulit, causam non expressit impotentiæ, erit à præsenti judice consideranda ex probatis in priori processu: & ex causis quas testes matronæ, & medici reddidere, quòd si nec ex eis constet, ipse denuo inquiret. Et cùm mulier illa legitimè nupserit, & sit possessio pro ejus matrimonio, non est contra id matrim. aliquid intentandum, nec separandum, donec constet prius validum fuisse, & instaurandum. At separandum est posterius impotentis matrim. utpote contra quod est præsumptio ratione impotentiæ, donec causa discutiatur.

29 Hinc deducitur, quamvis pars non teneatur allegare causam impotentiæ, sed satis sit, si impotentiam in genere alleget, judicem tamen teneri eam explicare in sua sententia, & explicitè discutere. Quia judicis est, considerare an impotenti debeat perpetuò interdicere matrim. ut si sit omnino frigidus, aut mulier omninò arcta: an solùm cum ea femina aut similibus, eò quòd sit impotentia solùm respectiva: aut cum sola illa: eo quòd sit cum illa maleficiatus: item an instaurandum sit prius matrim. si impotens aliud consummarit, aut fornicatus fuerit. Quæ præstare nequit, non cognita impotentiæ specie. Et licèt judex non teneatur in sententia exprimere causam, *c. Sicut, cap. Cum Bertoldus, de re jud.* at tenetur, quando ex diversitate causæ varii consurgunt effectus, ut probat *Socinus senior, l. Si à te, num. 3. ff. de exceptione rei judic.*

30 Tandem rogabis, an quoties instauratio prioris matrim. facienda est, sit differenda donec uterque conjux pœnitentiam agat de perjurio commisso, dum in separatione impotentiam jurarunt? Id enim prærequiri suadet textus, *c. Laudabilem, de frig. in fi.* ibi: *Et peracta pœnitentia cogatur ad priora connubia redire.* Quod idem præcipitur *c. Romisisti* 33. q. 1. Sed bene *Turrecr. in c. Requisisti, in fine*, ait satis esse, si incepta pœnitentia sit, Immò ego credo satis esse, illis iniunctam fuisse. Ea enim mens textus videtur: ut judex declarans prius matrim. validum fuisse ac instaurandum, iniungat simul periurii pœnitentiam coniugibus. Nec videtur mens textus, ut instauratio illa matrim. prioris differatur cum animarum utriusque coniugis jactura, eo quòd illi non inceperint implere pœnitentiam: aut quod gravem judicarint, aut ab ea appellaverint.

S U M M A R I U M.

Quoties femina restituenda sit priori viro, à quo tanquam arcta est separata, ut experiatur, an sit potens ad illam? Refertur triplex sent. n. 31. 32. 33.

Proponitur sententia Authoris, n. 34.

Quid, quando ratione maleficii generalis, aut frigiditatis, aut impotentia respectiva separatio facta est, & adhibitis medicaminibus non potest vir fœminam sibi restitutam nosse? n. 35.

An durante triennio experientiæ priori viro concedendo ad experiendum an possit feminam cognoscere, sit interdicendum posteriori viro, cui illa nupserat, transire ad alias nuptias, & si transeat sit separandus, n. 36.

Post n. 36 invenies cætera summaria, quæ desiderantur.

31 QUÆSTIO V. Quoties femina à viro separata, quod ab eo cognosci nequit, & ei restituta propter deceptionem circa impotentiam deprehensam, sit illi restituenda, si ab eo adhuc nequeat cognosci: *Quidam Joan. Doctor antiquus* (ut refert *Gl. c. Fraternitatis, verb. Fornicatio, in fine de frig. & malef.*) censuit in infinitum hanc restitutionem faciendam esse. Quare licèt semel & iterum, & sic in infinitum, separetur à priori viro, si postea cognoscatur ab alio, erit restituenda priori. Quia quoties femina illa ratione arctitudinis separata cognoscitur ab alio, præsumit Ecclesia falsam fuisse arctitudinis allegationem, ac proinde potuisse per frequentiorem usum à priori viro cognosci.

32 *Tancredus verò, ab eadem Gl. allegatus*, censuit restitutionem hanc usque ad tertiam vicem faciendam tantùm. Quod absurda appareat restitutio in infinitum multiplicata: & ideò aliqua moralis regula prudentiæ consentanea sumenda sit, ex qua cognoscatur perpetua arctitudo fœminæ respectu huius viri. Nulla autem ita prudens videtur, quam usque ad tertiam vicem restitutionem fieri. Et hanc sententiam sequuntur *eadem Gloss. ibi, & Monald. sum. tract. de matr. c. De impossibilitate coeundi quid sit.*

33 Alii dicunt restitutionem faciendam esse, dum ex inspectione dubitatur, an possit fœmina illa à priori viro cognosci. Quod contingit, quando non est dissimilitudo membrorum, & roboris utriusque viri. Sic *Innoc. c. Fraternitatis, n. 6. verb. Dubitabilis, de frigid. & malef.*

34 Sed dicendum est, semel tantùm restituendam priori viro, & cum eo remansuram triennio, & si eo tempore cognoscatur, firmum manere prius matrim. si autem eo triennio cognosci nequeat ab illo, præsumi saltem eum virum maleficiatum respectu illius, ac impotentem ad illam, ac proinde in perpetuum declarandum esse irritum prius illud matrimonium: ac reddendam posteriori viro, cui nupserat, fœminam illam. Quia *c. Laudabilem, de frig.* triennium datur ad experiendam impotentiam, & eo elapso judicatur perpetua. Cùm ergo in hoc eventu consurgat ex post facto dubium impotentiæ, sufficiet triennium experientiæ, ut victo dubio veritas pareat. Et ita sentiunt *Host. sum. cap. de frigid. & malef. §. Qualiter & quando, num. 13. ad fi. & c. Fraternitatis, num. 11. in c. & ibi Joa. And. num. 28. Ant. nu. 32. Abb. num. 20. Anchar. n. 16. vers. Secundò quæro, Prepos. nu. 18. vers. In eadem Gl. verb. Fornicario, Henr. num. 14. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 27. art. un. q. 3. Joa. de Friburgo sum. conf. l. 4. tit. 16. q. 5. Alber. in suo d. ilso lit. I. verb. Imped. imp. d. 15. Brunel. de spons. concl. 28. limit. 6. num. 25. Turrecr. 33. q. 1. in sum. art. 3. nu. 16. Supplem. Pisana, verb. Impedim. imped. 15. num. 12. & ibi Rosella imped. 15. nu. 13. Gaet. a ropot. cap. Ad limina 30. qu. 1. & 4. q. 231. num. 534. Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 12. num. 262.* Qualiter sit computandum triennium, & an in senibus desideretur, est specialiter dicendum infra disp. 108. nu. 21. & tota disp. 110. & 111.

35 Atque idem dicendum est quando ratione frigiditatis viri, aut maleficii existimati alterutrius coniugis, generalis respectu omnium, separatum est matrim. & postea experientia compertum est, cum virum aliud iniisse ac consummasse matrim. aut fornicatum esse, in quibus casibus prius matrim. instaurandum diximus: si enim eo instaurato, & reddita priori uxore huic frigido, vel maleficiato, non potuerit triennio illam cognoscere, separabitur iterum matrim. absque restitutionis spe. Quippe transacto illo, constabit saltem maleficium respectu illius, aut impotentia frigiditatis non absolutæ, sed respectivæ ad illam. Atque idem dicendum est, quando judicarunt medici, per incisionem aut medicamina posse mulierem reddi aptam viro, & ea adhibita sunt: tunc enim si transacto postea triennio, hæc mulier viro restituta non potuerit ab eo cognosci, censebitur impotentia respectu huius perpetua, & in perpetuum separabitur matrimonium. Quia eadem prorsus militat ratio in his casibus, & in casu num. præced. relato, quem communiter DD. approbant. Quod cum in omnibus his eventibus credatur impedimentum cessasse, & Ecclesiam deceptam esse circa impedimenti perpetuitate, atque ita probabile sit dubium de hoc, nulla alia melior regula præscribi potest ad veritatem indagandam: quàm triennium experientiæ concessum in dubio hujus impotentiæ, *c. Laudabilem, de frig. & malef.*

36 Hinc deducitur, durante eo triennio, quo femina cum priori viro commorari debet, ad experiendum num prius matrim. fuerit illegitimè dissolutum, sitque tanquam validum instaurandum, interdicendum esse posteriori viro, cui femina illa nupserit, ne aliam ducat; quod si contra interdictum duxerit, separandum ab hac uxore, donec eo triennio constet, an femina priori viro restituta potuerit ab eo cognosci: statim enim, ac ab eo cognita fuerit, liquet prius matr. fuisse validum, ac per errorem dissolutum esse, ac proinde instaurabitur dissoluto posteriori matrim. illius feminæ cum secundo viro: quare judicabitur etiam validum aliud conjugium, quod hic secundus vir contra Ecclesiæ interdictum inierat. Quod si triennio transacto non potuerit cognosci à priori viro, cui restituta est, reddetur posteriori viro, ac declarabitur prius matrim. irritum fuisse, & posterius validum: atque dissolvetur aliud, quod hic secundus vir contraxerat. Sic tradunt *Host. Joan. Andreas, Ant. Anchar. Prepos. Henric. n. 34. allegati.*

S U M M A R I U M.

Quid faciendum, quando invento errore dissolutionis prioris matrim. alter conjux est jam professus, aut vult profiteri, etiam si inter separatio-

parationem immissum esset semen intra vas feminæ absque corruptione. Et an reputetur validum, quando vir nequit intra seminare, sed casu matrix attraxit, n.37.

An si conjux in sæculo relictus transiisset ad aliud matrim. hoc posterius sit dissolvendum, existenti conjuge priori professo, n.38.

Quid si vir ratione hujus falsæ impotentiæ separatus, sit jam in sacris: & an uxor separatim vivere volens teneatur promittere castitatem, num.39.

An vir hic sacris initiatus, restitutus uxori, possit petere & reddere, num.40.

37 QUÆSTIO ultima. Qualis restitutio facienda sit: quando tempore, quo invenitur deceptio Ecclesiæ circa dissolutionis matrimonii sententiam, est jam alter conjux professus, aut sacris initiatus? Et quidem si alteruter conjux sit jam professus, aut profiteri velit, manifestum est apud omnes, nullam restitutionem faciendam. Quod jam prius matrim. quod consummatum non erat, dissolutum sit per professionem, aut per illam dissolvi possit, *cap. Ex publico, de convers. conjug.* Atque ita in hoc eventu decidit, *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* & docent omnes allegandi cum *Glossa ib. verb. Remaneat*. Est tamen maximè attendendum, an virgo illa, quam Ecclesia arctam judicavit, & nunc experientia invenitur apta priori viro, salva integritate receperit semen illius prioris intra vas, quacunque arte, aut matrice attrahente: tunc enim cum consummatum jam fuerit, minimè dissolvetur professione. Quod benè advertit *Enriquez l. 12. de matr. c. 7. in comment. pen.* Quod si revera femina ita arcta sit, aut vir ita debilis aut calidus, ut non possit cum femina hac coire, ut semen intra vas emittat, sed foras fundat: in quo casu quando hoc judicatur perpetuum & immedicabile impedimentum, diximus disp. 92. num. 7. & seqq. matrim. esse nullum, mihi persuadeo (quamvis in nullo auctore invenerim) adhuc esse verè irritum, ac proinde non consummari, licet arte aliqua absque viri penetratione sit receptum semen intra vas, aut per matricis attractionem. Quia valor matrimonii non potest pendere ex casu raro ac fortuito. Deinde, quia verificatur virum illum esse impotentem ad seminandum intra vas. Et aliàs nunquam hæc impotentia posset dirimere matrim. contra DD. ibi allegatos. Quippe semper potest semen illud, saltem vase aliquo vitreo receptum, intra vas fœmineum immitti. Casu autem quo professione non dirimitur hoc matrim. dicendum erit de hoc professo idem, quod de constituto in sacris dicemus nu. 39. & 40.

38 Et si conjux relictus in sæculo ad aliud transiisset matrimonium, advertendum maximè est, an matrimonium inierit ante, an post alterius professionem: si enim post professionem, valebit, quamvis constet postea impotentiæ falsitas, ac subinde valor prioris matrim. Secus si ante professionem: tunc enim hoc posterius matrimonium erit irritum, nisi altero jam professo, perficiatur novo consensu, cognita ejus nullitate. Ratio est clara, quod in priori eventu primum matrim. quod verè validum fuit, dissolutum sit professione, & ita obstare nequit valori secundi matrim. at in posteriori, cum dissolutum non fuerit, impedivit valorem secundi matrimon. Quod optimè animadvertit *Petr. de Ledesma de matr. q. 58. a. 2. dub. 1. concl. 7.*

39 Quando autem uxore manente in sæculo vir jam sacris est initiatus, fatentur omnes detecto errore sententiæ, quæ prius matrim. dissolvit, virum restituendum esse uxori repetenti: quia matrim. non est dissolutum. Sic tradunt *Alberic. in suo diction. lit. D. verb. Divortium. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 39. a. un. q. 6. Supplem. Pisana, verb. Divortium, n. 7. & ibi Rosella n. 6. Sylvest. q. 21. nu. 24. Enriquez l. 12. de matrim. c. 8 n. 3. Petr. de Ledesma de matrim. q. 8. a. 2. dub. 1.* Limitat bene *Enriquez*, nisi uxor fornicata esset. Quia tunc ratione fornicationis, si vir esset innocens, posset illam repellere. Secundò limitat *eo c. 8. n. 3. in comment. lit. L.* nisi impedimentum esset ex maleficio, & transacto triennio ac aliis diligentiis præmissis, facta esset matrimonii dissolutio. Tunc enim quamvis experientia constet jam maleficium cessasse, non restituetur vir in sacris constitutus uxori repetenti. Sed hæc limitatio non placet: eo quòd nullo jure probetur. Sicut nec approbavimus n. 22. quod *idem Enriquez* cum aliis censuit, non posse dissolvi aliud matrimonium ab hoc maleficiato initum. Quod si uxor non repetat virum, nequibit vir ad ipsam redire. Cum per ordinem sacrum sibi præjudicarit. Ita docent *Alberic. Supplem. Pisana, Sylv. ibid.* Subdit *Petr. de Ledesma proximè allegatus*, uxorem nolentem repetere hunc virum, sed separatim vivere, teneri vovere castitatem. Sed mihi displicet: nec video cur ad hoc teneatur fœmina. Quod textus hoc votum petens in uxore, *c. Conjugatus, de convert. conjug.* solum hoc petit, ut vir de consensu uxoris legitimè ad ordines sacros ascendat, at cum ipse ascendit jam, nullus textus id petit, quamvis uxor sua libertate utens nolit ipsum repetere.

40 Atque vir sic restitutus uxori tenetur reddere debitum. Quòd illa jure conjugali privata non sit. Atque ita fatentur *Ricard. 4. dist. 34. a. 3. qu. 2. ad 3. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 39. art. un. quæst. 7. Rosella, Supplem. Pisana. Sylv. num. præced. allegati.* Sed an possit is vir petere, non conveniunt Doctores. Nam aliqui auctores, quos tacito nomine referunt *Ricard. & Astens. ibid.* sentiunt integrum sibi esse petere: & eorum opinionem videntur sequi: cum eam in ultimo loco referant. Quia ille ex falsa vinculi conjugalis existimatione solutionis ad ordines ascendit, votoque se astrinxit. At tenendum est, non posse petere. Quia is error fuit circa causam impulsivam, & ita non vitiat (ut latiùs probabo lib. 10. disp. 9. n. 23.) Atque ita docent *Supplem. Pisana, Rosella Sylvester, n. præced. allegati.*

DISPUTATIO C.

An si sententia dissolvens prius matrim. bis confirmata sit: aut ab ea legitimo tempore non sit appellatum, retractanda sit comperto errore: & quo remedio: aut coram quo judice, & ita sententia in causa matrimonii non transeat in rem judicatam?

SUMMARIUM.

Sententia matrimonii, sive bis confirmata, sive lapso termino ad appellandum, nunquam transit in rem judicatam, sed comperto errore retractatur: & de hujus ratione disseritur, n.1.

In sententia matrimonii, & aliis, quæ non transeant in rem judicatam, potest transacto appellandi termino probari injustitia causæ, tam ex meritis ejus, quàm ex ordine processus, n.2.

Judex ex officio potest parte invita retractare dictam sententiam, n.3.

An possit retractare per appellationem, an per solam querelam, n.4.

An possit audiri impugnans hanc sententiam, absque causæ cognitione, & citari debeat pars, & si judex non præmittat causæ cognitionem possit appellari: & in dubio an causa sit justa, possit audiri, n.5.

Quoties audiendus sit volens prædictam sententiam impugnare, n.6.

An præsumptio pro sententia illa, a qua appellatum non est, existat: & alleganti injustitiam, incumbat onus probandi, n.7.

An quoad instantiâ causæ transeat sententia in causa conjugali in rem judicatam: ita ut novo libello novaque querela agendum sit? n.8.

An hæc nova querela possit coram Archiepiscopo, inter subditos Episcopi suffraganei proponi: & coram quo judice proponenda sit, n.9.

An possit coram Archiepiscopo de retractatione hujus sententiæ agi, si ejus nullitas seu principaliter seu incidenter proponatur, n.10.

An sententia hæc transeat in rem judicatam, quoad expensas, quarum condemnatus est succumbens in priori sententia, n.11.

An transeat in rem judicatam respectu tertii opponentis contra valorem matrimonii, n.12.

An transeat in rem judicatam in sponsalibus: & in matrimonio quod novo consensu contrahi legitimè potest, n.13.

An quando sententia lata est in matrimonii favorem, transeat in rem judicatam, n.14.

An transeat, quando conjux allegavit potentiæ defectum in genere, & succubuit, n.15.

An sententia divortii transeat in rem judicatam? Remissivè, n.16.

PRæmittendum est, id matr. speciale esse, ut sententia in conjugali causa lata, quacumque circumspectione præmissa, sive bis ab ea provocatum fuerit, confirmataq; sit, sive lapsus terminus ad appellandum sit nunquam transeat in rem judicatam, ac proinde non ita efficacem auctoritatem sortiatur, quin retractanda sit, quoties compertum fuerit, eam errore quodam latam fuisse. Constat ex *c. Lator, de sent. & re judic.* ibi: *Manda. quaten. si vobis constiterit eos per judic. Eccl. non fuisse legitimè separatos, Ecclesiamque deceptam, ipsos faciatis sicut vir, & uxor insimul permanere.* Idem decernitur *c. Consanguinei, & c. Tenor, eo t. & c. Fraternitatis, de frig. & malef.* Et ita docent *Ant. eo c. Frat. n. 32. & ibi Abb. n. 21. Prap. n. 19 Alex. de Nevo ibi, § Quamvis, n. 26. Id. Ant. d. c. Lator, n. 8. & ibi Alex. de Nevo, n. 11. Decius n. 5. declar 4. Imola n. 7. vers. item videtur: & clem. 1. n. 1. de sent. & re judic. idem Alex. de Nevo d. c. Consanguinei, n. 15. Id. Dec. c. Sua, amplint 4. nu. 16. in nova edit. de appellat. Franc. rubr. de appellat. n. 30. & c Nicolao, ad fi eo t. Cov. 4. decret. 2. p. cap. 8. § 12. num. 12. inis.* Et quamvis *Gloss. d. c. Fraternit. verb. Fornicario, in fine*, quam transcribit *Menald. sum. tract. de matr. t. de impossibilitate coeundi quid sit, col.* 3. videatur contrarium sentire: ait enim in matr. triplicem tantum sententiam esse ferendam, nec tertiò appellare licere, unde videtur sentire transire in rem judicatam, quando duplici sententia est confirmata. Et ita quasi hoc sentientem impugnat *Ant. c. Fraternit. n. 23.* At re vera non sentit contrarium: sed tantum vult transire in rem judicatam, ad hunc sensum, ut per viam appellationis nequeat amplius retractari, sed per viam querelæ. Quod verissimum est, & nos dicemus n. 4. Et ita intelligunt Glossam *Abb. eo c. Frater. n. 21. Præpos. n. 19. Alex. de Nevo § Quamvis n. 26* Ratio autem cur sententia hæc non transeat in rem judicatam, lapso ad provocandum termino, aut bis confirmata: atque ita rescindi valeat, cum contrarium in ferè omnib. aliis sententiis contingat, cõmuniter traditur. Quod in reliquis sententiis consensus omittentis debito tẽpore appellare possit aliquid operari: ac eo ipso quod non appellat, videatur consentire. Ex quo consensu sententia vires rei judicatæ assumit *Quoad consultationem, de sent. & re jud.* ibi, *Cum per hoc videatur per interpretationem juris latæ sententiæ paruisse.* At in causa conjugali nequit consensus omittentis appellationẽ efficere, ut matr. cum impedimento dirimenti initum sit validum: vel ut legitimè contractum dissolvatur. Quare sententia per errorem decidens illud esse validum, vel hoc dissolvendum, nulla ratione assumere potest vires rei judicatæ: sive quod bis confirmata sit, sive quòd

ab ea non appellans censeatur consentire. Qoia senteotia illa traosiens in rem judicatam soveret peccatum, separando veros conjuges, vel uniendo eos, qni tales esse nequeuot. At oullum vioculum quantumcumque multiplicatum potest firmare actum, ex quo peccatum consurgit. Sed adversus hanc rationem pugnat fortiter duplex objectio. Prior, quòd sententia pœnæ corporalis damnans, à qua non appellatur, transeat io rem judicatam, ita ut revocari nequeat comperta rei iunocentia, nisi ex speciali Principis indulgentia, *l.* 1. *ad fin ff. de q. l. Divo, ff. de pœnis.* Cùm tamen pęnæ mortis nemo assensum præstare possit, *l. Lib. homo ff. ad l. Aquilinm.* Nemo eoim propriæ vitę dominium habet. Posterior objectio est, quia omittens appellationem non censetur eonnivere sententiæ, ut apertè probat text. *in c. Consortationi, de appel. in* 6. ubi deciditur, ei, qui à sentētia non appellavit, iotegrum esse contra eam aliis remediis agere, oisi in eam consenserit. Ergo ex sola appellationis omissione noo deducitur cōseosus in sententiam. Sed utrique objectioni egregiè satisfacit *Covar. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. nu. 16. & dupl. seq.* Priori sic respoodet, quamvis expressus consensus nil operetur, ut possit quis corporaliter puniri: at tacitus consensus, seu potius patientia ea, qua non appellans sioit senteotiam transire in rem judicatam, ei valde oocet, jure sic disponenti. Posteriori verò sic satisfacit. Non appellans censetur tacitè consentire, admixta ipsius legis auctoritate id præsumentis præsumptione juris, & de jure, non ad omnes effectus, sed ad hanc, ne amplius de illius senteotiæ justitia ex rigore discuti possit, non tamen ne aliis remediis ad varios effectus sibi competentibus uti valeat, nimirum, ot judiciom illud nullum esse constet, vel ut judicis iniquitas puniatur.

2 Atque in his sententiis ooo transeuntibus in rem judicatam potest probari injustitia sententię, tam respectu meritorum causæ: quàm respectu ordinis processus per acta causæ quamvis transierit decennium à tempore sententiæ. Sic *Abb. c. Lat. nu. 5. de sent. & re judic. & ibi Alex. de Nevo, n. 4.*

Potest etiam judex ex officio parte invita procedere ad tetractandam hujusmodi senteotiam, ubi de errore certior factus fuerit. Quod bene docet *Card. c. Lator, num. nn. vers. In Cl. fin. de sent. & re judic.* Et constat ex *c. Porro, ad fin. de divort.* ibi: *Tui officii interest matrim. illa adhibita gravitate dissolvere, quæ illicitè contracta noscuntur.* Immò ad id teneri judicem probat hic textus. Quia sua interest, peccata auferre. At gravissimum est, illegitimè conjunctos in matrimonio persęverare: aut legitimè conjunctos separari.

3 Intellige tamen 1. noo transire in rem judicatam sententiam matrimonii, à qua decennio appellatum non est, vel duplici senteotia confirmatam, ad hunc sensum, quio per viam querelæ possit contra eam allegari. At sumit auctoritatem rei judicatæ, ut prætextu appellationis corrigi oequeat. Et hoc est quod tradit *Glos. c. Fraternitatis, verb. Fornicario, in fi. de frigid. & malef.* ut eam iotelliguot ac sequuntur *Abb. ibi, n. 21. Prab. n. 19. Alex. de Nevo, § Quamvis, nu. 27.* idem tenet *Glos. c. Ad reprimendum, vers. Suspendatur, de offic. inord. & ibi Abb. n. 6. Ant. c. Lator. nu. 8. de sent. & re jud.* ubi *Abb. num. 10. Imola nu. 7. init. & vers. Item videtur, Alex. de Nevo num. 10. 11. Fel. num. 4. declar. c. 3. & nu. 5. declarat. 4. Idem Abb. c. Sun, num. 7. de appellat. & ibi Decius ampliat. 4. nu. 16. in nova edit. Idem Imola clem. 1. num. 1. de sent. & re judic. Franc. c. Venerabilibus, §. Porro num. 2. de sent. excom. in 6. Covarr 4. decr. 2. part. cap. 8. §. 12. vers. Seateatia verò.* Et hanc doctrinam colligunt hi DD. ex *Hostiens. c. Tenor, in fi. de sent. & re jud.* ubi ait sententiam matrimonii non transire in rem judicatam quoad veritatem, bene tamen quoad subtilitatem.

4 Secundò intellige, quamvis non omnino transeat in rem judicatam transire tamen quo ad hoc, ut non indiscriminatim eam impugnare volens audiatur, sed oportet allegare aliquam verisimilem injustitiæ causam, quæ jure optimo judicem ad id credendum ducat, ne in infinitum pars cootraveniens audiatur. Quippe valde absurdum esset, ut passim & indiscriminatim audiretur contraveniens sententiæ lapso appellandi termino, vel confirmatæ. Quare justitiæ causæ impugnatioois cognitio prę-mittenda est à judice ut pars contravenieos audiatur. Atque ita docent *Inn. c. Tenor, n. un. ad medi. de sent. & re jud. & ibi Host. statim in pr. Io. Andr. n. 1 fine. Ant. n. 11. Card. nu. un. vers. Oppone ad hoc. Bald. n. 1. Anch. n. 4. Imol. n. 7 fi. Abb. c. Fraternitatis, n. 21 de frig. & ibi Prap. n. 19. Alex de Nevo § Quamvis, nu. 26. idem Abb. c. fi. in fi. de clandest. desp & ibi Alex. de Nevo, fine. idem Abb. c. Lator, num. 11. de sent. & re jud.* ubi *Card. i. fi. Alex. de Nevo, n. 11. Fel. n. 6. declarat 5.* Quare judex debet præmittere summariam causæ cognitionem, non citato adversario, & ea apparenti justa, audiri debet volens impugnare seotentiam: secus non. Sic docent *Innoc. Host. Io. And. Ant. Anch. Bald. Imol. Felin. eis d locis. Card. d. cap. Tenor. num. un. vers. Oppone ad hoc, & vers. Quare circa.* Et io dubio an causa justa sit, audiri debet, quod animæ periculum vertatur. Juxta *c. Cum speciali, § fi. vers. Excessu quoque dubio, de appellat.* Sic *Host. d. cap. Tenor, num. 2. Io. And. num. 11 fi. Ant. num. 11. Anch. num. 4. Card nu. un vers. Quare circa,* qui bene subdit, si non præmissa tali cognitione judex audiat petentem sententiam revocari, noo posse adversarium opponere, nec appellare, sed posse puniri judicem à superiori: atque posse etiam dici, integrum esse adversario opponere & appellare.

6 Hinc deducitur primò certa regula, præscribi minimè posse quoties audiendus sit voleos prædictam sententiam impugnare: sed id arbitrio judicis committendum, attenta causa, quæ coram ea allegatur. Sic *Abb. c. Lator, num. 11 de sent. & re jud. & ibi Alex. de Nevo, n. 11. Felin. n. 6. declarat. 5.*

Secundò deducitur, præsumi pro sententia ac processus justitia, quando ab ea intra legitimum tempus non est appellatum donec ejus injustitia coostiterit. Quare ejus injustitiam alleganti incumbit onus probaodi. Ita *Inn. c. Bona, el 1. de elect. nu. 8. Arch. 2. q. 6. in sum. n. 3. Io. And. c. Lator, num. 3. de sent. & re jud. & ibi Ant. ad fi. Abb. num. 3. & 11. Imola n. 3. & 7. vers. Item transit. Alex. de Nevo, num. 3. & 11. Cov.* alios allegans, *4. decr. 2. p. c. 8. § 12. vers. Ex quibus constat.* 7

Tertiò deducitur, ut hæc sententia rescindatur, oportere condemnatum uti nova querela, novoque libello, io quo petat eam causam conjugalem semel jam definitam iterum ad judicium deduci: & sententiam revocari ratione erroris detecti. Nam quoad instantiam causæ transit in rem judicatam. Ut constat *c. Ex litteris, ad finem, de in integr. restit.* ibi: *Et ad audientiam restituimus eum pro matrimonio postulantem.* ubi non dicit textus, contra sententiam restituimus: quod ea nunquam transierit in rem judicatam, quantum ad veritatem, sed ait: *Ad audientiam restituimus*, id est, ut perinde audiatur, sicut poterat audiri ante sententiam. Et ita docent *Host. eo c. Ex litteris, nu. 13. Abb. c. Lator, n. 12. de sent. & re jud & ibi Alex. de Nevo, n. 12. Fel. nu. 8. declarat. 7. Henric. n. 2. Imola n. 7. & cap. Consanguinei, in fine, eo t. Covar. 4. decr. 2. p. c. 8. 12. n. 12. vers. Secundo.* 8

Quartò deducitur, hanc novam querelam minimè proponi posse à subditis suffraganei: coram Archiepiscopo, ut pote, qui inter eos solùm est judex in causa appellationis, & non per viam querelæ. Ut est textus expressus *c. 1. de offic. legati, & cap. Pastoralis, in pr. de offi. ord. & c. Venerabilibus, in princ. de sent. excomm. in 6.* Quamobrem querela hæc proponenda est coram eo judice, qui adiri potest per simplicem querelam. Sic *Abb. c. Ad reprimendam, n. 6. de offic. ord. & c. Lator, n. 10. de sent. & re judic.* ubi *Fel. nu. 4. declarat. 3. Alex. de Nevo, nu. 10 & c. Consanguinei, nu. 16. eod. tit. Covar. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. vers. Tertiò.* Hic autem judex, qui per viam querelæ adiri potest, est ipsemet, qui primam sententiam tulerat. Sic *Covar. ibi.* Pontifex etiam, vel ejus legatus, ut habetur *c. 1. de offic. legati.* Et docet *Alex. de Nevo, d. c. Lator. n. 10.* 9

Nec potest io hac causa etiam principaliter deducta Archiepiscopus adiri: quamvis adversus priorem sententiam opponatur eam nullam fuisse. Quia cùm à sententia minime appellatum sit, aditur per solam querelæ viam: in quo casu Archiepiscopum non esse judicem competentem ioter suffraganei subditos, probavimus n. præcedenti. Sic *Francus c. Dolectio, q. 27. de appellat. Fel. c. In literis, in fi. de offic. deleg. & ibi Deci. ad fi. Covar. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. nu. 13. vers. Quartò.* Quamvis *Abb. d. c. In literis, num. pen. & n. fi.* aliter distinguat cum *Bartolo, l. Si expressum, num. 14. de appellat.* sic enim distinguit. Quando causa nullitatis sententiæ non principaliter, sed incidenter allegatur: ut si quis petat iterum pronunciari senteotiam, & deducit oullitatem iocidenter, tunc non potest adiri superior. Quod est verissimum. Quia causa ounquam deducitur ad superiorem, nisi per appellationem, vel aliud remedium æquivalens. Aut deducitur nullitas sententię, principaliter: quia, nimirum, directè petitur sententiam pronunciari nullam: & tunc ait *Abbas cum Bartolo*, posse adiri eum judicem, qui sententiam tulit, vel superiorem. Ex quo infert *Abbas* posse adiri Archiepiscopum, quando seotentia lata est ab Episcopo suffraganeo, Sed (ut bene advertuot DD. citati,) non est verum posse tunc adiri Archiepiscopum. Nec Bartolus locutus est de Archiepiscopo, qui limitatam jurisdictionem habet in causis suffraganei, nempe, ad cognoscendum per solam appellationem: sed intelligitur Bart. de eo superiore, qui potest etiam per viam querelæ adiri: qualis est legatus, *c. 1. de offic. legati.* 10

Tertiò intellige sententiam matrimonii non transire in rem judicatam, quoad ipsum conjugium: secus quoad expensas, quarum succumbens condemnatus fuit per eam sententiam, à qua oon est appellatum. Nec enim restituentur reclamanti postea, ac doceoti errorem sententiæ. Et ratio est aperta, sententia enim matrimonii ideò nō transit in rem judicatam ne foveatur peccatum, sustinendo matr. irritum, aut dissolvendo validū, (ut 1. diximus,) Quæ ratio in expensarum condemnatione cessat: & ideò sortitur naturam aliarum sententiarum, quæ in rem judicatam transeunt. Sic *Felinus c. Lator, nu. 10. in declarat. 9. de sent. & re jud* & tenent in simili, nempe, in excommunicationis sententia, quę in hoc par est sententiæ conjugali, cum neutra in rem judicatam transeat, *Io Andr. c. Venerabilibus, paulo post pr. verb. Querimoniam. de sent. excom. in 6. & ibi Anchar. in pr. notab. 3. n. 9. Domin. § Porro, n. 5. vers Quare de qua querimonia. Francus eod. §. nu. 2. notab. 5. Ant. c. Consanguinei, ad fi. de sent. & re judic. & ibi Abb. nu. 9. Alex. de Nevo, n. 16 Imola ad fi. Idem Abb. c. Ad reprimendam, num. 7. de offic. ord.* Et hoc est quod dixere *Host. eo c. Consanguinei, in fine, & ibi Card. fine*, sententias has transire in rem judicatam quoad utilitatem privatam, secus quoad publicam. 11

Quartò intellige non transire in rem judicatam respectu conjugum, at transire respectu tertii contra matrimonium agentis, & ita si quidam tertius opposuit impedimentum, & succubuit, sententia cootra ipsum lata à qua noo appellavit legitimo tempore, ita transit io rem judicatam, ut nemo deinceps audiatur 12

volens

volenaid impedimentum proponere. Quod actio populari uno agente consummetur, *l. Eum qui, §. In popularib. ff. de jurejur.* Ita *Goffred. c. fi. de clandest. despons.* At hæc limitatio displicet omnino, quia ea retenta foveretur peccatum, sustinendo matr. irritum. Et ita eam impugnant *Host. c. Consanguinei, nu. 3. de sent. & re judic. Ant. eo c. fi. n. 21. q. 7. & ibi Abb fine. Alex. de Nevo, fine. Prapos, nu. 4. fine. Fel. c. Lator, n. 13. declarat. 11. de sent. & re jud.*

13 Quintò intellige, non transire in rem judicatam, quando ex illius sententiæ observantia nutritur peccatum, nec consensu partis utriusque potest cessare culpa. Ut si lata sit contra legitimum matrim. declarans id esse irritum: aut in favorem matrimonii cum impedimento dirimenti ioiti. At transit in rem judicatam, quando consensu utriusque potest cessare culpa, & matrim. constare. Ut si litigetur an aliquod fuerit legitimum matrim. allegante altero metum, vel conditionem servitutis alterius conjugis à se ignoratam, succubuit hic, & sententia pronuntiatum est, valuisse conjugium, si non appellavit legitimo tempore, transit in rem judicatam. ita ut amplius ob eam rationem retractari nequeat. Quia ex observatione illius sententiæ nulla consurgit culpa: possunt enim partes denuo consentire: & compellentur non desistere. Et (ut ait *Covar. statim allegandus*) est præsumptio juris & de jure, adversus quam nulla admittitur probatio, consensum novum præstitum esse ab ipso per sententiam victo, qui appellationem omisit. Atque ita hanc limitationem docent *Gloss. fi. c. Lator, de sent. & re jud. & ibi Ant. n. 8. Bald. n. 5. Joan. And. fi. Abb. nu. 9. Alex. de Nevo nu. 8. Fel. nu. 2. declar. 1. Henr. n. 3. & 4. idem Ant. c. Juravit, n. 6. de probat. & ibi Abb. nu. 5. Dec. in nova edit. n. 18. concl. 2. idem Abb. cons. 60. n. 1. vol. 2. Cova. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. n. 19. vers. Tertiò.* Quare hinc constat sententiam in sponsalibus de futuro latam transire in rem judicatam, quando ea dissolvuntur probato aliquo impedimento, nec à seotentia appellatum est. Quia possunt partes sibi præjudicare non appellando. Cum etiam possunt omni sententia cessante dissolvere sponsalia absque aliquo peccato. Secus si sententia lata sit in favorem sponsalium, non probato impedimento dirimenti matrim. ea enim non potest in rem judicatam transire. Quia foveretur peccatum, compellendum virtute illorum spoosalium ad matrim. irritum ioeundum. Atque ita doceot *Ant. eo c. Juravit, n. 6. Abb. ibi, n. 5. Decius in nova edit. n. 18. concl. 2.*

14 Hinc deducitur 1. non omnino esse veram doctrinam aliquorum, quos tacito nomine refert *Fel. c. Lator, n. 3. declarat. 2. de sent. & re jud.* dicentium sententiam in favorem matrimonii latam transire in rem judicatam. Quia cum non transire emanarit in matrim. favorem, non debet contra illud operari, *l. Quod favore, C. de legib.* Sed benè *Fel. ibi* dicit hanc doctrinam tantum esse veram, quando is qui matrim. impugnat, non allegat impedimentum dirimens. Quia tunc possunt partes consensum novum præstare in matrim. juxta dicta nu. præced. Secus si impedimentum dirimens allegaretur: tunc enim quantumvis in favorem matrimonii emanarit sententia, declarando id esse validum, nequit in rem judicatam transire. Quod peccatum foveretur: & quia ita est matrimonii favor, irritum dissolvere, ac validum tueri. Et ita docent *Host. eo c. Lator, in fi. Ant. c. Series, n. fi. de testib. & attestat. & ibi Abbas n. 5.*

15 Secundò deducitur, transire sententiam matrimonii in rem judicatam, quoties conjux allegans esse irritum ratione impotentiæ alterius, non allegavit speciem impotentiæ, sed in genere impotentiam: & contra ipsum lata est sententia, à quo non appellavit. Quod in hoc casu cesset animæ periculum, ratione cujus non transit: nam si nequeunt ut conjuges habitare ratione veræ impotentiæ, possunt ut frater & soror, *c. Consultationi, de frigid. & malef.* Item quia succumbens in hac generali petitione, non posset postmodum allegare aliquam impotentię speciem: uti posset, si solam speciem aliquam allegasset. Sicut docent *Jo. And. c. fi. n. 2. de frig. & ibi Ant. num. 6. Abb. n. 4. Cardin. statim in pr. Anch. n. 1. notab. 3. Alex. de Nevo n. 6. Prap. n. 1.* Et ita in hoc casu transire in rem judicatam, docent *Abb. eo c. fi. nu. 4. Alex. de Nevo ibi, n. 7.* limitans, nisi potenti immineret periculum incontinentiæ: tunc enim eo quòd foveret peccatum non transiret in rem judicatam. *Fel. c. Lator, n. 2. declar. 1. de sent. & re jud.* ait in casu hujus periculi, doctrinam hanc esse dubiam, & fortè dici posse, judicem ex officio provisurum. Verùm nullo modo hæc limitatio placet: & ita existimo sententiam hanc non transire in rem judicatam: sed succumbentem, nec appellantem, posse postea probare speciem impotentiæ: sicut allegans consanguinitatem, & sententia à qua non appellavit, condemnatus, potest semper via querelæ contra sententiam reclamare, utpote quæ in rem judicatam non transiit. Ducor, quod in utroque casu foveatur peccatum, cum declaretur validum matrimon. quod consensu partium nequit valere obstante impedimento dirimenti: & datur conjugibus facultas ad actus conjugales: & si potens ad aliud transeat, dirimetur hoe posterius matrimonium: cùm tamen validum sit. Nec obstat eos posse sine peccato habitare ut fratres. Tum quia Ecclesia non declarat eos ut fratres habitare, sed ut veros conjuges: cum tamen tales esse nequeant. Tum etiam, quia idem procedit, existenti consanguinitate, aut quovis alio impedimento dirimenti: nunquam enim ex transitu talis sententiæ in rem judicatam foveretur peccatum. Cum semper possent absque peccato habitare ut frater & soror. Et ita falsa esset decisio textuum asserentium sententiam in causa conjugali non transire iu rem judicatam. Taodem, quia etiam allegata specie impotentiæ, si allegans damnatur, nec appellet: cum tamen vera esset impotentia, posset absque culpa habitare tanquam frater cum sorore. Et tamen in hoc casu fatentur adversarii sententiam non transire in rem judicatā.

Tandem an sententia divortii, quoad thorum & habitationem, transeat in rem judicatam, dicemus lib. 10. disp. 9. à n. 2. ad 4. 16

DISPUTATIO CI.

An dissoluto matrim. ratione impotentiæ utriusvis conjugis, & comperto errore ex impotentis fornicatione, aut posterioris matrim. consummatione, integrum sit potenti celebrare divortium, ob eam copulam impotentis?

SUMMARIUM.

Explicatur quadruplex casus disputandas, n. 1.

An conjuge reputato impotente, aut altero fornicanti post dissolutum jam matrimonium, quando comperto errore instauratur prius matr. possit alteruter innocens ratione illius fornicationis ab altero divertere? proponitur ratio dubitandi, n. 2.

Ratione fornicationis admissa à conjuge reputato impotente, licet potenti innocenti divortium, n. 3.

Si conjux potens dissoluto matrimonio fornicetur, nequit ab impotenti repelli, quando instauratur matrim. Et explicatur c. Gaudemus, in fine, de divort. n. 4.

Fornicatio conjugis impotentis nō cōpensatur fornicatione potentis, n. 5.

Improbatur opinio Soti, dicentis frigidum separatum consummantem aliud matrimonium, posse divertere à potenti fornicante, n. 6.

Refutatur Glossa asserens, si impotens & potens aliud ineant matrim. dari compensationem. Et quid, si impotens ante Ecclesiæ sent. ad alias nuptias transierit? n. 7.

An si vir ratione frigiditatis separatus, ineat ac consummet aliud matrimonium, possit a potente repelli ratione hujus copulæ, n. 8.

Quid, si mulier conscia fraudis fuerit, viri frigiditatem confitens, n. 9.

Quid, si vir dolo contraxit, n. 10.

An separato ratione arctitudinis omnimodæ fœminæ matrimonio, ac detecto errore, possit vir illam repellere, non tantum ratione fornicariæ, sed etiam conjugalis cum alio viro cui nupserat, copulæ? Refertur quædam sententia, n. 11.

Proponitur sententia Auctoris, n. 12.

Quid, si matrimonium ob solam impotentiam respectivam, dissolutum sit: & uteruis conjux ad aliud transiit conjugium, id consummans, an liceat innocenti divertere ratione copulæ conjugalis alterius, n. 13 & ibi, quid si fornicatus est?

IN hac disp. quadruplex involvitur casus discutiendus. I. est, quando conjux reputatus impotens vel potens fornicatus est. II. quando vir reputatus frigidus, & ideò separatus, ad alias nuptias transiens, eas consummavit. III quando dissolutum est matrim. ratione omnimodæ arctitudinis fœminæ, quæ postea copula fornicaria aut conjugali ab alio cognita est. Ultimus, quando ratione impotentiæ respectivæ, & alteruter aliud consummavit matrim. aut fornicationem admisit. 1

In primo ergo casu, quando dissoluto matrim. ratione impotentiæ conjugis falsò reputatæ, alter ex illis fornicatus est: videtur nullum divortii ratione fornicationis illius posse esse locum. Quòd solum adulterium, utpote quod conjugi innocenti injuriam irrogat, sufficientem divortii ansam præbeat. At in hoc cessat adulterium: cum uterque conjux optima fide ob Ecclesiæ sententiam se solutum reputet. Nec obstat à fornicationis vitio eum non eximi. Quia justè credens conjugem mortuum, & fornicans, non dat justam divortii causam, eo quòd à circumstantia adulterii liber sit (ut dicemus lib. 10. disp. 5. num. 12.) Quod idem in hoc casu militat. 2

At certissimum est, ratione fornicationis admissæ à conjuge illo præsumpto impotente, & ob id separato, licere alteri, si innocens sit, celebrare divortium quoad thorum & habitationem, quamvis errore prioris sententiæ detecto restaurandum sit matrim. quoad vinculum. Constat ex *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* ubi cum Pontifex decernat uxorem ratione arctitudinis præsumptæ separatam, restituendam esse viro, detecta arctitudinis falsitate, subdit hæc: *Nisi se fornicario modo alii viro miscuerit: ut primus vir, prætextu fornicationis, ejus consortium velit declinare.* Atque id fatentur universi. Versatur tamen non modica difficultas circa hujus rationem. Nam valdè urget objectio nu. præced. proposita. Quare *Gloss. eo c. Fraternitatis, verb. Fornicario*, ab hac difficultate se expedit dicens, sicut ex futuro copulę eventu apparet retro fuisse matrimon. sic ex eo apparere retro esse injuriam irrogatam priori matrimon. Eandem solutionem tradit *Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 74. a. 2. q. 1.* Sed hanc solutionem meritò improbant *Ant. eo cap. Fraternitatis, n. 27. Abb. nu. 20 Alex. de Nevo ibi. §. Quamvis, num. 20.* Quod licet ex futuro eventu retrotrahatur declaratio valoris prioris matrimonii, æquitas enim id poscit: at ęquitate destituta est retrotractio respectu inducendi delicti adulterii ad divortium. At omnis fictio super æquitate fundatur. Adde veritatem matrimonii pendere ex potentiæ 3

veritate: veritatem autem adulterii ex matrimonii existimatione. At futurus copulæ eventus potest declarare veram fuisse potentiam ad copulam, ac proinde præcedens matrim. legitimum fuisse: nequit tamen declarare conjugem illum existimasse Ecclesiam deceptam esse judicando matr. irritum, ipsumque putasse esse validum, ut vel sic fornicans sit adulterii requisiti ac divorsii reus. Quamobrem aliam tradunt solutionem, quam etiam amplectitur *Brunel. de sponsalib. concl. 28. limitat. 6. nu.* 27. Quod fornicans dederit operam rei illicitæ, atque adeò omnis eventus etiam præter intentionem sequutus sit ei imputandus juxta doctrinam *Gloss. c. Si verò, el 2. verb. Ignoraverit, de sentent. excom.* Cæterùm hanc doctrinam reprobabo l. 9. disp. 32. num. 24. Præterea, quia in materia irregularitatis ex casuali homicidio contingentis, etsi communis sententia prædicto innitens fundamento, sustineat homicidium præter omnem spem & absque culpa secutum, imputari ad irregularitatem danti operam rei illicitæ. At verior id negat, nisi quando res illa illicita interdicta est, eo quòd sit periculosa. Quare nec placet hæc solutio. Et ideò ratio hujus decisionis est, quam ibidem significant *Anton. & Alex de Nevo*, nimirum, quod conjux ille impotens eo ipso quòd copulam attentavit quasi potentiam suam experiri volens, necessariò consensum præstitit matrimonii injuriæ, quæ ex illius copulæ consummatione consurgere poterat, ex illa enim verificabitur prioris matrimonii valor, ac subinde adulterii injuria.

4 Hinc deducitur, si conjux potens nondum certior factus de falsitate impotentiæ alterius conjugis per sententiam à se separati fornicetur, non posse illum repelli ratione hujus fornicationis, à conjuge existimato impotente, quando postea detecta impotentiæ falsitate, instauratur prius matrim. quamvis impotens sit innocens, quia nimirum, absque copula falsitas impotentiæ per incisionem deprehensa est. Ducor, quod ea copula nulla ratione fuerit adulterium, cùm justè se solutum existimaret, nec ex copula à se habita colligatur instaurandum esse matr. ut pote quod non ex vitio illius dissolutum est. At lib. 10. disp. 5. n. 12. dicam, quoties fornicatio excusatur ab adulterii circumstantia, non dari divortium ratione ejus. Et constat etiam ex *c. Gaudemus, de divort. in fine*, ubi deciditur uxori dimissæ per libellum repudii tempore infidelitatis, non posse obiici post conversionem ad fidem, ad divortium celebrandum, copulam conjugalem in alio matrim. habitam, ad quod ea dimissa transiit. Cujus rationem reddunt *ibi Abbas n. 10. & Alex. de Nevo ibi, §. Qui autem, n. 4.* quod cum infideles existiment solvi matrimonii vinculum per repudium, fœmina illa à culpa adulterii excusata sit. Sed obiicies, *eodem c. Gaudemus, in fine*, decidi posse huic dimissæ obiici fornicationem, ibi: *Non tamen dimissor poterit obiicere fornicationem dimissæ, pro eo quod nupsit alii post repudium, nisi aliàs fuerit fornicata.* At fornicatio illa vacabat adulterii culpa, cum illa se justè existimaret à vinculo prioris matrim. solutam. Sed dic textum intelligi de fornicatione admissa ante repudii libellum. Nam admissa post, non potest obiici: eo quòd non fuerit verè adulterium.

5 Hinc rursus subinfertur, non obstante hac conjugis potentis fornicatione integrum ei esse, repellere conjugem separatum ratione impotentiæ, reum fornicationis, seu copulæ conjugalis in alio matrim. posteriùs inito habitæ, casu quo num. 8. & 12. dicemus, posse ratione hujus copulæ celebrari divortium. Ducor, quòd non sint paria delicta: cum fornicatio conjugis impotentis præsumatur adulterium, juxta n. 3. dicta. Delictum autem hujus conjugis potentis est simplex fornicatio. Quare sicut hæc non præstat sufficientem divortii causam, ita nec compensat adulterium alterius conjugis. Quippe ut compensatio locum habeat, debet utriusque delictum sufficiens esse ad divortium (ut probabo l. 10. disp. 6. nu. 3.) Et confirm. quia impotens adulter injuriam irrogavit potenti, fidemque conjugii violavit. Conjux autem potens neutrum efficit: utpote qui justè se solutum credidit. Tandem quia si conjux certior legitimè factus de falso alterius conjugis obitu fornicaretur, sicut fornicatio hæc non esset justa divortii causa: (ut probabo l. 10. disp. 5. nu. 12.) ita nec fornicatione hac compensaretur adulterium alterius conjugis, quo minus ratione illius liceret conjugi existimanti alterum mortuum, divortium celebrare.

6 Quare nulla ratione approbo quod tradit *Sotus 4. d. 34. qu. un. a. 2. concl. 4.* ubi ait conjugem ratione frigiditatis separatum, aliud matrimonium consummantem, posse à conjuge potenti fornicante divertere ratione hujus fornicationis. Deficit enim in duobus. Prius est, quod impotens ille consummans aliud matrimonium, reus quoque adulterii sit, juxta n. 3. dicta. Atq; ideò nullum jus habet opponendi illud adulterium conjugi potenti: cùm utrumque delictum mutua compensatione abolendũ esset. Juxta ea quæ latè disputabimus l. 10. tota disp. 6. Posterius est, quod fornicatio illa conjugis potentis, nullam adulterii rationem subeat: ac proinde quamvis impotens esset innocens, nulla esset justa diversendi causa, juxta n. 4. dicta: nedum cùm reus sit.

7 Nec similiter approbo quod tradit *Glos. fin. c. 2. 33. q. 5.* ubi cùm is textus decidat frigidum separatum ab uxore, & postmodum alias consummantem nuptias, restituendum esse uxori priori, ait id esse verum, si uterque aliud inierit matrim. aliàs innocentem posse impotenti obiicere in adulteriũ, quoad thori separationem. Quare sentit compensari utriusque copulam. Sed hoc constat à veritate deficere. Id enim adulterium impotentis non compensatur fornicatione potentis, (ut probavi num. 5.) nedum copula conjugali. Adde potentem bona fide alias celebrasse nuptias: cùm pro se haberet sententiam dissolutionis priorum, nec ipsi interdictum esse transitum ad alias. Et ita colligitur ex *Jo. Andr. c. 1. n. 16 de frigid. & malef. & ibi Prepos. nu. fin.* ubi dicunt non posse conjugi potenti opponi alterius matrimonii consummationem, quando authoritate Ecclesiæ, dissoluto priori matrimonio, ad aliud transiit. Secus si ante Ecclesiæ sententiam: deficit enim justus titulus: cùm majorem indaginem ea separatio & transitus ad aliud matrimonium postularent.

Circa secundum casum, nimirum, quando vir ab alio matrimonio separatus ratione frigiditatis, aliud iniit id consummans, dicendum est licere uxori priori divortium ratione illius copulæ celebrare. Quòd ea copula adulterina sit: ut num. 3. probavi, de fornicatione impotentis. Nam eadem est ratio: nec potuit ipsum ab adulterio matrim. excusare. Cùm nulla justa ratione ductus potuerit illud inire: utpote, qui ratione frigiditatis perpetuò dirimentis matrim à priori separatus erat. Atque ita docent *Glos. c. 5. verb. Reparare, de frig. & malef. ibi Joan. And. n. 7. Alex. de Nevo n. 9. §. Prepos. n. ult. Hostiens. sum. eod. §. Qualiter & quando. num. 10. Alberic. in sue diction. litera D. verb. Divortium, paulò post princ. Jo. de Friburgo in sum. Confessorum. l. 4. t. 16. q. 16. Astens. 2. p. summ. l. 8. t. 37. art. 5. paulò post princ. Supplem. Pisana verb. Divortium, num. 2. & ibi Rosella num. 1. Sylv. q. 18. nu. 25. Greg. Lop. l. final. verb. Esazer, t. 8. p. 4. Ant. Gueur l. 3. institut. majorum, t. 12. num. 264.* 8

Temperatur hoc, nisi mulier conscia fraudis fuerit: quia, scilicet, fraudulenter fassa est cum viro ejus frigiditatem. Sic *Gl. Host. Abb. Alex. de Nevo, Alberic. Joan. de Friburgo, Astens. Supplem. Pisane, Rosella, Sylv. Greg. Lop. Ant. Gueus, nu. prac. allegati.* Verum hoc non caret difficultate. Quia confessio illa uxoris fraudulenta solùm operata est, ut vir ab ea separaretur. At injusta conjugis expulsio non obstat, quin expellenti liceat divortium ratione adulterii ab expulso admissi celebrare (ut dicemus lib. 10. dis. 5. n. 6 & 7.) At hoc non obstante, minimè recedendum est à communi ac verissima limitatione posita. Dispar enim est ratio, quia cùm in hac expulsione non consenserit expellens, dissolutioni vinculi matrim. nequaquam censetur injuriam adulterii postea admissi condonare; & ideò potest illam obiicere ad divortium celebrandum. At conjux dolosè fatens impotentiam conjugis, ut dissolvatur matr. vinculum, cum dissolutioni conniveat, censetur temnere ac remittere quodcunque adulterium postea admissum, atque illud reputare quasi à persona matrim. vinculo soluta perpetratum, ac proinde jure caret illud obiiciendi, sicuti eo careret, concedens conjugi licentiam adulterandi. Ut dicemus lib. 10. disp. 5. n. 3. & seqq. 9

Secundò temperant aliqui, nisi frigidus ipse ad aliud matrimonium transiens dolo caruerit. Quod adulterium sine dolo esse nequeat. Sic *Gl. Abb. Alex. de Nevo, Greg. Lop. nu. 8. allegati. Enriq. lib. 12. de matr. c. 7. in comment. final.* Sed licet verissima sit limitatio ipse: me quidem latet qualiter vir dolo carere valeat. Cum ratione frigiditatis perpetuæ matrim. dissolutum sit: isque sententia declaratus sit matrimonio in posterum ineundo ineptus. 10

Circa tertium casum, nimirum, quando ratione arctitudinis fœminæ omnimodæ matrim. est dissolutum: constat ex dictis n. 3. posse instaurato postmodum matrimonio, eam fœminam repelli à viro, ratione fornicationis postea admissæ. At difficultas gravis est, an possit repelli ratione copulæ conjugalis habitæ cum viro cui nupsit post prioris matrim. dissolutionem. Ansam dubitandi maximam præbet textus *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* ubi postquam *Innoc. III.* decidit muliere separata ratione arctitudinis, & postea fornicanti, instaurandum esse matrimonium quoad vinculum, permisso tamen divortio illius fornicationis fœminæ, subdit hæc: *Si postea in conspectu Ecclesiæ nupsit memorato G. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi non debet quod fornicaretur cum illo. Sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere.* Ubi clarè textus constituere videtur id discrimen inter copulam fornicariam & conjugalem hujus fœminæ, ut ratione illius liceat divortium: secus ratione hujus. Quidam sic exponunt, ut priusquam illa decretalis ederetur in lucem, non liceret divortium ratione illius copulæ conjugalis. Quòd fœmina illa arcta justè potuerit ignorare, matrim. prius legitimè dissolutum posse restaurari. Cum res illa nondum esset per Ecclesiam decisa, ac proinde justa excusante ignorantia, delicto tribuenda non erat ea copula conjugalis. At hodie licitum est divortium ratione illius. Non enim potest excusari, postquam hæc decretalis promulgata est. Ita sentiunt *Innoc. eo. c. Fraternitatis, n. 9. & 7. Host. num. 6. 10. & 11. Ant. n. 27. Prap. nu. 11. notabili 9. Alex. de Nevo ibi, §. Quamvis, n. 23. Alberic. in suo diction. lit. I. verb. Imped. imped. 55. Supplem. Pisana, verb. Imped. imped. 15. nu. 10.* Et ita explicat, *amodo*, id est, post illam decretalem editam. Sed *Abb. eo. c. Fraternitatis, num. 20 & Brunellus de sponsalib. concl. 28. limit. 6. n. 27.* explicant: *amodo*, id est, post primum coitum: atque ita sentiunt primum coitum conjugalem huic fœminæ obiici minimè posse ad divortium: secus de sequentibus. Quia etiam hodie licitè fœmina hæc ad secundas nuptias transit: cùm præsumere possit se alteri viro aptam fore: ac proinde primus 11

coitus

coitus culpæ tribui nequit. At habito primo coitu debet cognoscere prius matrim. valuisso, ac sententiam ex falsa arctitudinia præsumptione latam. Quaro posteà cum illo viro concumbens, tanquam adulterii rea justam divortii causam præbet. Et non concedi divortium ratione illius copulæ conjugalis, fatentur *Gloss. eo. c. Fraternitatis, verb. Fornicariæ, & Astensis 2. p. sum. l.8. t.37. art.2. q.1.*

12 Cæterùm fateor me neutram expositionem capere posse. Quòd textus *eo. c. Fraternitatis* de fæmina omninò arcta loquatur. Ut fatetur *ibi Alex. de Nevo, §. Quamvis n.23.* & constat ex matronarum declaratione ibi proposita, *Quæ tandem in fide sua tibi asseruère constanter, quod eadem unquam poterat esse mater, aut conjux, tanquam cui naturale deerat instrumentum.* Si ergo arcta omninò erat, non video cur non dicendum sit, ratione illius copulæ conjugalis posse virum divortium petere. Sicut n.8. probavi frigidam consummantem aliud matr. justam divortii causam præbere. Cùm in utroque casu eadem prorsus militet ratio. Quippe tam ioepta est illa ad matrim. quàm hic: & neuter justam transeundi ad alias nuptias causam habero potuit: eo quòd impoteutia absoluta ac perpetua, coram Ecclesia legitimè probata, utique obstet, & confessio propria, qua se impotentes fassi sunt. Quare existimo mulierem ratione omnimodæ arctitudinis à viro separatam posse à viro repelli quoad cohabitationem ratione copulæ habitæ cum posteriori, cui nupsit. Sicut n. 8. de viro frigido diximus, nisi vir fraudis fuerit conscius, aut ipsa dolo caruerit. Ut de viro frigido limitavimus n.9. & 10. Solum superest exponere verba ex *c. Fraternitatis, de frigid.* desumpta, quæ n. præced. retuli, ac valdè huic doctrioæ obstant. Sed ea sic intelligo. Textus hac distinctione utitur. Aut mulier arcta à priori viro separata, ac posteriori nupta, emiserat post separationem à priori votum castitatis solemne: & tunc neutrum matr. est firmum. Non prius, quia tanquam non verè consummatum, est professiooe supervenienti dissolutum. Noo posterius, eo quòd contra votum solemne præcedens castitatis est ioitum. Aut solo simplici castitatis voto se ligarat, & tunc si constat eam cum aliquo fornicatam, potest prior vir ratione fornicatioois eam repellere: si autem de copula non constat, sed de solo matrimonio posterius inito, quamdiu bic articulus copulæ cum posteriori viro est sub dubio, non præsumitur ex solo matr. copula, ut sic restauretur prius matrimonium: obstat enim arctitudo absoluta ipsius fæminæ legitimè probata in priori judicio, ac sententia confirmata: *Sed amodo non debes cum illo aliquatenus remanere.* Id est, absque alia indagine vel mora (id enim importat amodo, id est, *desde luego*) est separanda à posteriori matrimonio ea fæmioa. Quia statim constat id esse irritum. Nam si oon est arcta, valet prius matr. & sic non posterius: si verò sit arcta, neutrum. Juxta ea, quæ diximus de omniuò frigido, disp. 99. n.6. & 7. & de muliere omninò arcta, ibi n.18.

13 In ultimo casu, nempe, quando matr. ob solam impotentiam respectivam, separatum est: dicendum est, neutrum posse obiicere alteri fornicationem, aut alterius matr. consummationem, ad divortium celebrandum, quando posteà detecto errore prioris sententiæ instauratur prius matr. De copula conjugali constat. Quia justo titulo ad aliud matr. transiit: cum in eo eventu utrique facultas aliud ineundi concedatur. Ut diximua disp.93. num.37. De copula autem fornicaria similiter constat quod uterque justa ratione se solutum existimarit, ac proinde fornicans minimè fuerit adulterii reus: nec ea ea copula veritas prioris matrimonii constabat. Cùm neuter declaratus sit omninò impotens, sed respectu illiua. Quare dicendum est de hoc, sicut nn.4. diximus de cnnjuge potenti fornicante post prioris matr. dissolutionem. Quia eadem prorsus militat ratio, ut probavi.

DISPUTATIO CII.

Utrùm impotentia perpetua superveniens matrimonio id dirimat: ejusve usum impediat?

SUMMARIUM.

Impotentia superveniens matrimonio consummata, id non dirimit, n.1.

Quid, si rato superveniat? Refertur quadam sententia, n.2.

Proponitur sententia Auctoris: & explicatur eam esse causam ut Pontifex dispenset in eo matr. rato, n.3.

Satisfit argumentis, n.4.

An impotentia coeundi superveniente matrimonio liceant copula, & tactus, quamvis semen extra fundatur? Remissivè, n.5.

Quid si vir factus post matr. eunuchus, vel valde senex, coire possit, cum tamen non seminet? Refertur opinio, n.6.

Proponitur sententia Auctoris, n.7.

An quando fæmina nequit vivum fœtum edere, possit petere debitum: ac teneatur reddere? n.8.

An quando fæmina nequit absque propria vitæ discrimine parere, teneatur reddere debitum? n.9.

An possit tunc petere, & reddere? Refertur opinio, n.10.

Explicatur sententia Authoris, n.11.

An quando mulier nupta nullatenus probare potest in foro externo impotentiam viri, ac cum illa experta est triennio, possit petere, & reddere? n.12.

1 Quando matr. est consummatum, nemo potest in dubium revocare, an per supervenientem impotentiam cassetur. Quòd res certissima sit matr. fidelium sola morte naturali dissolvi posse, quando consummatum est. Ut l.2. disp. 13. n.2. & n.11. probavi.

2 At difficultas est, quando supervenit matr. nondum consummato. Qua in re aliqui censent id dirimi per impotentiam supervenientem. Ducuntur primò ex *c. Quod proposuisti 32. q.7.* quod est ex Gregorio III. ubi concessit cuidam licentiam migrandi ad aliud matrimonium, propter impotentiam perpetuam uxori priori supervenientem. Secundò, quia non minus requiritur ad conservationem rei, quam ad ejus essentiam. At matrimonii essentia consistere nequit, si à principio adsit perpetua coeundi impotentia. Nec ergo conservari poterit, si illo inito superveniat. Tertiò, quia obligatio ad reddendum debitum semper comitatur matrimonium tanquam illius passio. Cessante ergo hac obligatinne ob impotentiam supervenientem, cassabitur matrimonii essentia: utpote quæ absque propria passione subsistere non valet. Tandem, quia *Alex. III. c. ex literis, de frigid. & malef.* fecit potestatem alterius matrimonii ineundi, cuidam cujus uxor ante consummationem reddita fuit copulæ inepta. Et ita hujus sententiæ sunt *Grat. 33. q.1. in sum. ad fi. Albericus in suo diction. lit. I. verb. Imped. imped. 15. Jacob. Sprenger in malleo maleficarum 1. p. q.8. ad fi. Alex. Carrerius lib. 5. de sponsalibus c.18. & Rubion. 4. d. 35. q.2.* dicit oon esse certum oppositum, sed tantum probabile: unde hanc quoque sententiam probabilem existimat.

3 Cæterum verissima sententia est, nec matr. ratum dirimi per quamcunque impotentiam supervenientem. Quod probatur ex *c. Hi qui 32. q.7.* quod est ex Nicol. Pontif. ubi generaliter dicitur ob nullam imputentiam supervenientem matr. cassari. Et *D. Aug. l.1. de serm. Domini in monte, c.32.* & refertur *c. Si uxorem, 32. q.5.* affirmat retinendam esse uxorem anteà ductam, non obstante quocumque corporis incommodo supervenienti. Ergo iotelligit etiam impotentiam: cum ita universaliter loquatur. Deinde quòd receptissima sententia sit, matrimonium ratum fidelium per solam professionem certissimè dissolvi: aut probabiliter per dispensationem Pontificiam. Et ideò hanc partem sustioeot ex Theologia *D. Bonav. 4. d.34. a.2. q.2. Et ibi Scotus q. un. col.2. Ricard. a.2. q.1. & 2. a.3. q.1. Majoris qu.1. ad fi. Supplem. Gabr. q. un. a.2. coroll.2. quod infert ex 1. prop. Palud. 4. d.27. q.3. a. ult. concl.3. n.47. D. Ant. 3. p. t.1. c.1.2. §.2. Abulens. c.19. Matt q.90. in fi. corp. Bassolis 4. d.34. q. un. a.1. & ibi Almain. q. un. Nic. de Orbellis q. un. Sotus qu. un. a.2. col.4. vers. Quid autem, Borillang. q. un a.2. Palac. disp.5. col.5. Celaja q.1. post 2. concl. Ovandus disp. un. prop.8. Nicol. de Nisa super 4. sent. tract.6. p.3. de matr. q.6. concl.2. Martinus de Ledes. 2. p.4. q.60. a.1. col.2. vers. Sed dubium est, Verac. 1. p. specul. a.38. concl.2. Angles Florib. 1. p.* ubi de matr. *q.8. a.1. dub.1. concl.2. Enriq. l.11. de matr. c.16. n.7. & l.12. c.8. n.3. Toledo l.7. sum. c.12. n.4. Valentia 4. p. disp.10. q.5. punct.3.* ubi de impotentia, *vers. Dixi autem, Petr. de Led. de matr. q.58. a.1. in dub. quodam. quod movet circa finat. ad 9. Cañedo sum. Sacram.* ubi de matr. *c.5. n.31. Barth. à Led. de matr. dub.43. concl.4. Manuel 1. to. sum.2. edit. c.235. n.2. ad fi. Vivold. candel. Sacra. 1. p.* ubi de matr. *n.236 Vega 2. to. sum. c.34. casu 107. & 112.* Et ea Jurisperitis, *Geffred. sum. t. de frigid. & malef. n.4. Ant. c.2. n.6 eo. t.* & *ibi Alex. de Nevo fi. Prapos. ad fi. Abb. c. Ex literis, n.3. eo. t. & ibi Anch. fi. Alex. de Nevo nn.2.* & dicunt *Abb. & Alex. de Nevo, Gloss. ibi, verb. Contraxit, relatam ad textum,* sentire idem. *Brunel. de sponsalib. concl.28. limitat.5. n.21. Astens. 2. p. sum. l.8. t.26. a. un. q.1. & t.27. a. un. q.1. & t.29. a. un. q.1. Lex regia 4. fi. t.8. p.4. & ibi Greg. Lop. verb. Non se desfaze. Angelus verb. matr. 3. imped.16. n.2. Sylv. verb. matr. 8. q.16. dict.8. Armilla verb. matr. n.48. Tabiena verb. Imped. imped.12 in fi. Caeta c. Ad limina 30. q.1. §.4. qu. 118. n.329. & q.234. n.537. Matienzo lib.5. recop. t.1. rub. gl.1. nu.192. Lancelot. inst. juris can. l.2. t. de diversiis, §. Item si quis ignarus, verb. Ignarus.* At esset justa causa, ut Pontifex in eo matr. rato dispensaret, si multum timeretur de incontinentia alterius conjugis potentis. Ut benè doceot *Abbas d.c. Ex literis, n.3. & ibi Alex. de Nevo n.2. Brun. Ang. Lancelot. proximè allegati.*

4 Ad argum. n.2. proposita resp. Ad primum, varias illius textus expositiones tradidi hoc l.7. disp.80. n. ultimo. Ad 2. dic multa esse necessaria ad rei essentiam, quæ ad conservationem minimè desiderantur. Ad 3. dic obligationem reddendi debiti non semper comitari matr. sed initio. Ut constat, si posteà communi consensu uterque conjux profiteatur: vel alter reus sit adulterii. Ad ultimum dic cum *Glos. ibi verb. Contraxit,* loqui textum quando impotentia præcessit matr. Et constat ex illis verbis; *Si mulier illa vitium illud à natura contraxit.*

5 Circa alteram disputationis partem urgentior est difficultas, qualiter liceat usus matrimonii conjugalis, quando eo legitimè coito supervenit impotentia? Et quidem quadruplex genus impotentiæ supervenire potest, de quibus seorsum agendum est. Primum genus est, impotentia coeundi, quia in eam ægritudinem post matr. incidit vir, ut nequeat vas penetrare, præ imbecillitate sua, aut præ fæminæ arctitudine, quæ matrimonio supervenit: aut quod illa semen retinere nequeat. Et de hac qu. latè dicemus l.9. disp.17. à n.20. usque in finem, ubi dicemus quando liceat copula, & quando tactus?

Secun-

6 Secundum impotentiæ genus est, quando est impotentia sola veri seminis effundendi. Ut si matrim. inito vir utroque testiculo orbetur, ita ut coire nequeat, tunc enim non est capax veri seminis emittendi, (ut probavi disp.92. n.17.) Et videtur tunc non licere copulam. Quòd fæmina verum semen emittat, idque debito generationis fine frustretur, deficiente virili semine. Et confirm. quia quando vir nullo modo potest intra vas seminare, sed extra, illicitus est coitus, eo quod virile semen extra vas effusum fraudetur contra naturam debito generationis fine. Cum ergo idem contingat in nostro casu in semine fæmineo, erit eadem ratione illicita ea copula. Quippe utrumque semen ad generationem natura ordinavit. Et ideò hujus sententiæ videntur *Ant. c.2. n.6. de frigid. & malef. vers. Nunquid autem, & ibi Prapos. n.5. & Alex. de Nevo in fine*, ubi ajunt, quando post matrimonium vir castratur, illud non dissolvi, sed teneri uxorem quoad alia obsequia. Sed fortè hi Doctores loquuntur, quando penitus virilia abscissa sunt. Et tenet *Petr. de Ledesm. de matr. q.68. a.2. dub.5. quod moves circa solut. ad 4. dubii principalis, in solut. ad ulc.*

7 Verùm existimo culpa vacare, sive petat sive reddat. Quòd vir ille jure suo utatur vacans actui conjugali, quem matr. permittit. Semen autem verum non emitti contingit per accidens. Sicut si apertè constaret viro præ morbo semen esse corruptum, vel sterile, vel copula sit prope tempus partus, in quo non est possibilis generatio. Adde senibus decrepitis jam ad generandum impotentibus à nullo negari usum conjugii, si coire valeant: salvaturque, quia obtinetur finis matrim. secundarius, nempe, ardorem concupiscentiæ sedare. Non ergo obstat defectus veri seminis ad generandum apti, ut ob id neganda sit copula vero matr. conjunctis. Neque est simile de copula extra vas. Quòd ea non sit conjugalis, nec jure matrimonii innitatur: qualis est habita intra vas. Et ita tenet *Toled. l.7. sum c.12. nu.4.* loquens de facto eunucho post matr. Idem tenet loquens de senibus, qui validè contraxere in senectute, nec jam possunt semen emittere, *Gaetn c. Ad limina 30. q.1. §.4. q.234. nu.539.* Unde tunc uterque poterit petere, & alter reddere tenebitur. Quia petit alter jus suum, quo orbatus non est.

8 Tertium impotentiæ genus est, quando fæmina experientia didicit se nequire prolem vivam edere, (ut his diebus de hoc consultus sum. Cuidam enim fæminæ nuptæ os laterale, vulgo *cadera*, ita confractum est, ut fœtum mortuum semper pareret, nec spes erat fore ut posset vivum.) Et videtur tunc nec petere nec reddere licere, quòd concipiendi periculo exponatur, idque sit in detrimentum vitæ corporalis, & spiritualis prolis. At consultis viris peritissimis visum est, licere his conjugatis petere, & reddere. Quod idem mihi placet. Ducor, quod præter intentionem, & per accidens mors illa fœtus accidat conjugibus suo jure utentibus: nec tenentur id prolis damnum vitare, cum tanto detrimento, ac est conjugatos perpetuò ab usu conjugii abstinere cum maximo incontinentiæ utriusque periculo. Deinde, quoniam melius est puero sic esse cum originali culpa, & carentia visionis Dei, quam omninò non esse. Ut notat *D.Tho. 1.x.q.83.a.1.ad 5.* & colligitur ex *D. Aug. l.5. contra Julian. c.8.* Et ratio est, quia originalis culpa est peccatum habituale at eligibilius est, existere in rerum natura cum peccato habituali, quàm omninò non existere: etenim licet, si hominis detur optio, potius debeat eligere mortem, & annihilationem, quam peccatum actuale etiam levissimum: si tamen jam commissum sit, & revelaret Deus se nolle id remittere, quamdiu homo existeret, adhuc melius faceret eligendo existentiam, quam annihilationem. Quia supposita Dei voluntate, ille homo nec teneretur nec posset evitare id peccatum habituale: atque ita modo nil Deo exosum facit, id autem quod semel fecit, non tenetur jam delere, siquidem non potest: at ob id quod jam non est in ejus potestate, non deberet se privare maximo bono naturali, quod est esse. At fæmina hæc non teneretur reddere, quia non modicum ea morte fœtus in utero ac difficultate partus sibi periculum imminet. In quo eventu dicemus num. seq. eam non teneri reddere; id enim detrimentum ab ea obligatione ipsam eximit: quamvis possit jure suo cedens reddere & petere: ac vir teneatur illi petenti reddere. Cum non habeat justam denegandi causam. Quamvis probabile sit non teneri, ut dicemus n.11.

9 Ultimum impotentiæ genus est, quando fæmina nequit parere absque propriæ vitæ periculo gravi: in quo eventu manifestum est juxta dicta num. præcedenti in fine, mulierem non teneri reddere. Atque ita docent *Ledes. 2. p.4. q.60. a.2. col. 5. vers. Sed circa hac est dubium, Bart. à Ledes. de matr. dub.48. concl. 2. Petr. de Ledesm. de matr. q.58. a.1. ad fi. Manuel. 1.10. sum 2. edit. c.235. n.6.*

10 Sed dubium est, an petere, & reddere liceat? *Petr. de Led. & Manuel. n. prac. allegatus* id negant, dicentes esse mortale reddere. Quod dominium propriæ vitæ non habeat, ut illi integrum sit tanto eam periculo exponere.

11 At mihi probabilius est utrumque licere. Magnum enim esset detrimentum, si semper conjugata illa deberet se à coitu abstinere, cum non immodico propriæ continentiæ, & alterius conjugis discrimine. Quare ut id detrimentum vitet, potest jure optimo vitam periculo exponere: eo vel maximè, quòd nec id periculum ex partu certum sit: nec futura etiam conceptio, ex qua periculum id imminet, certa sit. Deinde, quia cum morbus est diuturnus, potest conjux proprio periculo cedere; ad vitandum maximum incontinentiæ periculum, quod ex usus conjugalis perpetua privatione utrique conjugi imminet. Ut probatio in simili, nimirum, quando conjux lepra infectus est, l.9. disp.24. n.33. & ut in simili ibi dicemus, tenetur vir huic uxori petenti reddere. Quamvis probabile sit eum non teneri reddere. Cum sententia n. præced. relata, dicens non licere, petere nec reddere, sit probabilis.

Tandem, quando mulier certa est de viri impotentia, eo quòd triennium cohabitationis jure præscriptum ad experiendum transierit: nec illam probare potest, vir enim negat: nec potest constare per inspectionem, quod ipsa virgo non sit, & vir integra membra habeat, neuter potest petere nec reddere. Quod constet id matrimonium esse irritum. Atque ita apertè docent *D.Tho. 4 d.34. in fi. in exposit. lit. vers. Sed si vir, & ibi Alb. Magnus a.7. ad ult.* ubi dicunt eam fæminam debere sibi consulere jacendo seorsum, ne viro impotenti periculum incontinentiæ immineat. 12

DISPUTATIO CIII.

Quando dubitatur, an impotentia præcesserit, an subsequuta sit matrim. vel præmisso examine, an sit vera impotentia, & an perpetua, vel temporalis: an præsumatur eam subsequutam, vel non esse veram, nec perpetuam, ut vel sic matrim. valeat?

SUMMARIUM.

Refertur triplex sententia, n.1.2. & 3.

Quando impotentia est naturalis, præsumitur in dubio eam præcessisse, n.4.

Quando est accidentalis, ut maleficio, vel abscissione præsumitur in dubio eam subsequutam, nec solvitur conjugium, n.5.

Quid, si brevi tempore post matr. comperta est impotentia? n.6.

Quid, si dubitetur an impotentia sit naturalis an accidentalis, num. 7.

Quid, quando non est dubium circa impotentiæ antecessionem, sed circa ejus veritatem, ac perpetuitatem, vel matrimonii consummationem? n.8.

Quid, quando vir post matrim. reperitur potens ad corruptam, sed dubitatur, an ad virginem à se ductam potens sit: & quid, quando dubitatur an fæmina ratione arctitudinis separata, cognitaque ab alio sit quoque à primo viro cognoscibilis, ac sit id matrimonium validum & quid, quando dubitatur, an fœmina illa possit absque vitæ periculo reddi per incisionem apta viro, cui nupsit? num.9.

An stante dubio impotentiæ, viri, aut arctitudinis fæminæ, liceat matr. inire: & coire initum? n.10.

Satisfit argumentis, num.11.

VAriæ sunt in hac disp. sententiæ. 1. sustinet in dubio an impotentia præcesserit matr. & proinde illud sit irritum, præsumi eam præcessisse, ac matr. esse dissolvendum tanquam irritum. Ducuntur partis hujus patroni, per *c.6. de frigid. & malef.* ubi nec allegatio nec probatio facta est super prioritate temporis, sed probato maleficio, ac præsumpto perpetuo per triennii experientiam, separatum est matr. Quasi jus statim præsumat maleficium præcessisse. Nam aliàs id probandum erat, ut matrimonium ratione illius dissolveretur. Secundò, quia textus *c. Licet ex quadam, in fine, de testib. & attestat.* ex quo DD. communiter colligunt, in dubio favendum esse valori matrimonii, procedit quod matr. potest suum consequi finem, nimirum, bonum prolis, aut fornicationis vitationem. Quod minimè contingit, ubi conjux est impotens, sed utroque fine frustratur. Potius ergo tunc adversùs matrimonii valorem præsumendum est in dubio impotentiam præcessisse. Tertio, quia judicando impotentiam præcessisse, favetur proli, & continentiæ. Sic enim conjux potens non manebit eo matrim. ligatus, ac integrum illi erit ad alias nuptias transire, quo prolem suscipiat: atque incontinentiæ periculum vitet. Et confirmatur, quia præsumptio in alicujus favorem inducta locum non habet, quoties in ejus damnum redundaret. Sicut in dubio quispiam præsumitur bonus: at si ex præsumptione bonitatis actus redundaret damnum illum agenti: cessat præsumptio. Ne quod favore alicujus inductum est, in ejus odium retorqueatur. Contra *reg. quod ob gratiam, de regulis juris in 6.* Ut cum Bartolo, Felino, & aliis per ipsum relatis tradit *Navar. comment. 4. de regul. n.72. vers. non obstat.* Cum ergo favor hic matrimonii, ut in dubio pro ejus valore præsumatur, inductus sit favore prolis, cessare debet quoties in prolis damnum 2 matrimonii valor cedit: ut contingit quoties de antecessione impotentiæ dubitatur. Tandem, quia quandoque ex præsenti desumitur præsumptio circa præteritum: ut testatur *Gloss. fi. c. Scribam, de præsumpt.* Ergo ex impotentia in præsenti reperta potest jure optimo deduci præsumptio, extitisse eam tempore præterito ante matrimonium initum. Et ita loquentes de omni impotentia, atque etiam accidentali maleficii, sustinent hanc sent. ex Jurisperitis, *Hostiens. sum. t. de frig. & malef. §. Qua impotentia, a 7.*

ver.

verf. Quid si dubitetur, & c. Fraternitatis n.4. verb. Præter divinum, eod. c. Et ibi Jo. Andr. n.25. Abb. n.16. Anch. n.16. verf. Quærit si est dubium. Prapof. n.13. Henr. n.7.8. & 9. Alex. de Nevo ibi §. Quamvis, n.7.8. & 9. Idem Abb. c. fi. n.3. eo. t. & ibi Ant. n.8. Prapof. n.3. paulo post prin. & n.6. Afenfis 2.p. fum. l.8. c.29. a. un. q.2. Brunel. de fponf. concl.28. limit.5. nu. 21. Rofella verb. Divortium, nu.4. Angel. verb. matrimonium 3. impedimento 16. n. ult. Sylv. verb. matrimonium 8. q.16. dict.9. Decifio capella Tolof. 281. nu.5. Montalvus l.4. fi. & l.7. ad fi. tit.8. p.4. Greg. Lopez l.5. verb. De tal embargo, tit.8. p.4. Mafcard. de probat. concl.816. n.19. & concl.1027. n.3. Gaeta c. Ad limina 30. q.1. §.4. q.237. n.542. Marienzoli. 5. recopil. t.1. rubr. gl.1. n.204. Et ex Theologis, Ricard 4. d.34. n.3. q.t. ad 2. Abalenf. c.19. Matt. q.90. in fi. corp. Pet. de Soto lect.5. de matrim. pag.2. ver Hi autem proximum, in fi. Veracruz 1. p. Speculi, art.40. concl.3. Enriq. l.12. de matr. c.8. nu.5. Emm. Sà, in fum. verb. matrimonium, ubi de impedim. dirimentibus, in impedimento impotentia, in fine. Et idem explicant Alex. de Nevo, Henr. & Enriquez ibid. quando ea morbo aut incifione amifit vir virilia, aut utrumque testiculum, atque dubium est an ea impotentia præcefferit matr. in eo enim dubio ajunt præfumi impotentiam fuiffe ante matr. & ita hoc effe irritum ratione illius. Temperat autem hanc fent. Alex. de Nevo eo c. Fraternitatis, §. Quamvis, n.9. nifi vir afferat fe uxorem cognoviffe, nec ipfa per afpectum fe virginem probare poffit; tunc enim ait potius credi viro, atque præfumi maleficium poft matrimonium accidiffe.

2 II. Sent. fustinet in dubio non præfumi impotentiam fuiffe ante conjugium, quando alter conjux petit feparari matr. ratione impotentiæ. Cum enim fit actor, atque intentionem fuam fundet in impotentia præcedenti matr. ut id diffolvatur, non præfumitur eam præceffiffe, fed ipfi onus probandi incumbit. Secus fi uterque conjux diffolutioni affenfum præstaret, vel fi alter petat aliquam in uxorem: tunc enim præfumitur impotentiam præceffiffe. Sic Ant. c. Fraternitatis, n.10. de frigid.

3 III. Sent. ait, impotentiam accidentalem, qualis est maleficii, aut fi virilia abfcifsa fint, non præfumi præceffiffe, atque ita in hoc dubio validum effe matr. Ita fustinent Glof. 33. q.3. in fum. verb. Quod autem, in fine, Goffred. in fum. t. de frigid. & malef. n.8. §. Cardin. Florens. quem refert Alex. de Nevo, c. Laudabilem, in fi. de frig. & mal. Anchar. c.1. fi. & c. Ex literis, in fine, eo. tit. Monald. fum. tract. de matr. s. de impotentia accidentali, statim in princip. Roman. rub. ff. folut. matr. n.12. verf. Limita istud. Supplem. Gabr. 4. d.34. q. unic. a.2. post corol.1. quod infert ex 1. concl. verf. Quid juris.

4 Prima tamen conclufio fit. Quando impotentia est naturalis, in dubio præfumitur eam præceffiffe, & fic matr. effe nullum. Ducor, quod naturalia fint perpetua: & qualitatem quæ à natura est, femper ineffe præfumatur. Ut probat Menochius præfumpt. l.1. de præfumpt. 14. n.3. Potest etiam probari rationibus, & auctoritate Doctorum primæ fent. n.1. relatæ. Nec credo DD. tertiæ fentent. relatæ n. præced. huic contradicere: quia loquuntur de impotentia accidentali, dum dicunt præfumi eam fecutam poft matrimonium. Et ita Anchar. & Card. Florentinus, auctores illius fatentur hanc conclufionem.

5 II. Conclufio. Quando est impotentia accidentalis, ut ex maleficio, abfciffione, aut ea quolibet alio morbo confurgens, & fufficienti diligentia præmiffa conftare nequit an ea matr. præcefferit, an potius fecuta fit, quamvis valde probabile fit, præfumi eam præceffiffe, ac proinde irritum effe matr. eo quòd multorum Doctorum auctoritate, & optimis rationibus fulciatur: ut constat ex allegatis n.1. at mihi multo probabilius est, quod docent Auctores tertiæ fent. quos n.3. retuli, nempe præfumi impotentiam illam fubfecutam effe matrimonium, ac proinde id fuiffe validum. Ducor, quod esto id matrimonium omni favore peculiari destitutum fit: præfumptio juris est pro ea parte, ut impotentia illa non præcefferit matrimonium, fed fecuta fit. Cùm enim natura ipfa hominem illum potentem produxerit, afferenti eum aliquando impotentem fuiffe, incumbit onus probandi, utpote cui adverfatur præfumptio à natura ipfa defcendens, (ut in fimili probavi lib.1. difp. 8. n.17.) Cùm ergo hanc impotentiam accidentalem non probetur fuiffe ante matrimonium, non præfumetur eo antecedenti tempore fuiffe, fed præfumptio militabit pro qualitate naturali, quæ est potentia coeundi. Quare non est opus confugere ad matrimonii favorem, ut præfumendum fit eam impotentiam fubfecutam: id enim neceffarium foret, ubi ipfa juris præfumptio non convinceret impotentiam fubfecutam effe. Cùm autem id convincat præfumptio, quæ à natura ipfa proficifcitur, in hoc eventu, ceffante omni matrimonii favore, præfumendum est impotentiam fubfecutam, & ideò illud validum effe. Secundò, quòd cap. Licèt ex quadam, de testib. & attest. in fine, unde DD. deducunt in dubio pro matrimonii valore præfumi, non innitatur peculiari matrimonii favore, fed ratione ipfa ex principiis naturalibus deducta. Ut constat ea ratione in eo textu fubjuncta, ibi: Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm conjunctos legitimè contra statuta domini feparare. At in hoc eventu eadem ratio militat: nam in dubio, nec habita fufficientia impotentiæ probatione, quæ matrim. antecederet, dirimeretur illud contra legem divinam, ex dubiis hominum testimoniis. Sed dices, hunc textum minimè favere, quòd loquatur quando impedimentum est ea folo jure humano, ut constat ea illis verbis: Contra statuta hominum dimittere copulatos. At impedimentum impotentiæ dirimit jure naturali ac divino. Sed dic dum textus ait, contra statuta hominum, non effe fenfum, id est, contra statuta Pontificum: fed fenfus est, id est, contra hominum testimonia firmitate neceffaria destituta ad concludendum matrim. jam contractum effe irritum, ac proinde non certam, fed dubiam fidem faciunt. Et constat hæc expofitio, tum quia etiamfi impedimentum fit jure humano dirimens, manerent utique conjuges illi contra statutum juris divini ac naturalis copulati: quippe effet illorum concubitus fornicarius: tum etiam, quia id constat ex antecedentibus in eo textu, quæ omnia verfabantur circa testimoniorum proferendorum circumstantias, ut fidem facerent ad matr. diffolvendum. Et ita conclufit Pontifex, quando hæc testimonia non in iis circumstantiis vestita funt, ut fidem certam faciant, tolerabilius effe contra ea testimonia dimittere aliquos copulatos, quam contra statuta Dei feparare legitimè conjunctos.

Limitarem tamen hanc conclufionem, nifi breve tempus à matrim. contracto ufque ad ejus confummationis intentionem tranfiiffet, (ut communiter accidit.) Tunc enim non præfumitur tam brevi tempore impotentiam illam accidiffe, fed potius præfumendum est, eam priorem matrimonio fuiffe. Et in hoc cafu affentio primæ fent n.1. relatæ. 6

Quòd fi facta fufficienti indagine dubitetur, an impotentia fit naturalis, an potiùs accidentalis: existimo in hoc dubio accidentalem præfumi, & ita pofteriorem matr. inito. Quoniam cùm potentia ad copulam fit homini connaturalis, ubi de impotentia naturali minimè constat, non utique ea præfumitur, fed fi aliqua fit impotentia, cenfetur ac præfumitur eam ex accidenti aliquo profectam effe. 7

III. Conclufio. Quando non verfatur dubium circa anteceffionem impotentiæ, fed dubitatur, an vera impotentia fit, & an matrimonium confummatum fit, necne: & adhibita fufficienti diligentia id dubium vinci nequit: cenfeo in hoc dubio præfumi pro matrimonii valore, nec illud femel initum poffe diffolvi. Ducor, quia cum quilibet naturaliter præfumatur potens, afferenti veram impotentiam, ubi ea dubia est, incumbit onus eam probandi: & dum ea non fuerit certò probata, præfumitur pro naturali potentia, ac fubinde pro matrimonii valore. Deinde, quòd in hoc dubio poffeffio ftet pro matrimonio. Cùm id contractum effe constet, & folùm dubitetur de ejus impedimento, quod numquam præfumitur. Prætereà probatur ex doctrina Innoc. c.1. de frigid. & malefic. n.3. fine, ubi ait viro afferenti propriam potentiam, ne diffolvatur matrimonium, fidem habendam effe contra fæminam eam negantem. Et eam fubdit rationem, quod quilibet præfumatur potens, & quia stat pro matrimonio quod favorabile est. Ad idem conferuor DD. afferentes, etiam fæminæ fatenti viri potentiam, & ab eo fe cognitam, ne dirimatur matr. potius credendum effe, quam viro neganti: eamque reddunt rationem: quia stat pro matrimonio quod favorabile est, (quos referam difp.109. n.9.) Cenfent ergo 11 hi, in hoc dubio favorem matrimonii præponderare, ut valeat. Ad idem etiam conferunt Innoc. 1. a. fi. de frigid. & malef. Corfetus in fuis fingularib. verb. Testis, fingulari incipienti, Duo testes deponunt, Petrus Greg. in fyntagm. juris, li.9. c.12. n.11. Fulvius Pacianus de probationibus, li.1. c.50. n.62. ubi ajunt pari numero testium negantium virum frigidum effe, potius credendum effe, quam affirmantium eidem numero. Et reddunt rationem, quod illi verifimiliora, & aptiora naturæ deponant, juxta quam nemo frigidus præfumitur. Ergo in dubio potius præfumitur potentia, quæ viro est connaturalis. Item, quia c. Fraternitatis, verf. Quamvis igitur, de frigid. & malef. deciditur fæminam ratione arctitudinis præfumptæ feparatam à viro, poftea que ab alio fimili cognitam, restituendam effe priori viro, ut experiatur an eam fimiliter cognofcere poffit. Cùm tamen non constet, fed folùm præfumatur ejus potentia. Ergo in dubio veritatis impotentiæ non est feparandum matrimonium. Et confirm. quia eod. c. in fine, quando post initum matrimonium dubitatur de impotentia, concludit Pontifex non facile judicandum: cum finale judicium pendeat ex futuro eventu. At fi in dubio effet diffolvendum matr. effet facile judicare, & fine fufficienti certitudine. Tandem, quia c. final. de frigid. & malef. post octo annorum experientiam, quibus conjuges commifceri non potuere, confulit Pontifex, ut iterum vacent carnali copulæ. Ergo renuit feparare matrimonia dubia: alias tam longa experientia contentus effet. Et hanc fent. in propriis terminis fustinent Sotus 4. dist.34. q. un. a.2. col.4. verf. Rogas autem, & Lud. Lop. 2. p. instruct. ubi de matr. c.52. col.3. paulò ante verf. Tertiò dicitur, ubi ajunt quando elapfo triennio non potest constare, an matrim. fit confummatum, & fic an fit impotentia, re dubia proferendam effe fententiam in matrimonii favorem, ne dirimatur: alioquin (inquiunt) fraudib. & dolis fterneretur via. Nec cenfeo hoc effe adverfus DD. primæ fent. n.1. relatæ. Quia illi loquuntur in cafu in quo de impotentia constat, & folùm dubitatur, an ea matr. præcefferit: & cenfent præfumi eam præceffiffe, ut dirimatur matrimonium. Quòd illud, quando constat de impotentia, omni favore destitutum fit. At in cafu nostræ conclufionis non constat de impotentia, fed ea dubia est, & præfumptio stat pro potentia (ut nuper probavi) unde non est cur matrimonium id favore privari debeat.

debeat, ut in dubio pro illo judicetur. Dixi autem in conclusione, quando dubitatur an ratione veræ impotentiæ matrimonium sit consummatum. Quia si constat id non esse consummatum, ac dubitatur de impotentia, præscripsit jus *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* triennium ad experiendum, in quo si constat eos non potuisse consummare, censetur impotentia perpetua, ac dirimitur matrimonium. Quare conclusio procedit, (ut bene ajunt *Sotus, & Ludovicus Lopez, proxime allegati*) quando eo triennio dubitatur, an matrimonium consummatum sit, ac proinde de veritate impotentiæ. Ut quia alter conjux consummationem affirmat altero neganti, nec per aspectum potest veritas deprehendi.

9 Quid autem censendum sit, quando vir post matrimonium invenitur potens ad corruptam, sed dubitatur an ad virginem, quam duxit, potens sit, diximus disp. 93. n. 28. & quid quando dubitatur, an fæmina ratione arctitudinis separata, cognitaque est ab alio, sit quoque cognoscibilis à primo, & ita primum matrimonium sit validum: diximus ibi n. 14. & quid, quando dubitatur, an fæmina illa possit absque vitæ periculo per incisionem reddi apta viro cui nupsit, an valeat matrimonium: diximus ibi num. 15.

10 Tandem dubitabis, an ei, cui non plenè cognita est propria impotentia, culpæ tribuendum sit, si ad matrimonium transeat? *Palatios 4. dist. 34. disp. 1. col. 14. paulo ante tertiam conclusionem*, ait hunc non delinquere matrimonium ineundo, ac posteà eo utendo. Quod triennale spatium concedat Ecclesia, *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* ad experiendam potentiam: at dum est dubius de impotentia, (inquit) non poterit petere, sed tantùm reddere: juxta *c. Dominus, de secund. nupt.* At tenendum est, non licere huic matrimonio copulari, donec re diligenter investigata dubium deponat. Quoniam exponitur irritandi matrimonii periculo: nec Ecclesia triennium experientiæ concedens permittit in eo dubio impotentiæ matrimonium contrahi: sed quando semel legitimè initum est, ac suboritur id dubium, concedit illud spatium ad indagandam veritatem, & ut constet, an matrimonium dissolvendum sit. Et *c. Dominus de secund. nupt.* interdicitur transitus ad aliud matrimonium, quando non constat, sed adhuc dubium est, an prior conjux obierit. Non placet etiam, quod ait *Palatios ibidem*, nempe, matrimonium ineunti cum eo impotentiæ dubio non licere petere, sed tantùm reddere. Sed existimo utrumque licere: & hoc quamvis uterque mala fide illud inierit: non ratione possessionis, quæ mala fide incipienti minimè suffragatur, sed quia ejus matrimonii valor est necessariò discutiendus, ac quando de impotentia non constat, nullo alio modo discuti potest, nisi habita copula. Si ergo hæc interdiceretur, suspensa esset Ecclesia, nec posset judicare, an id matrimonium confirmandum esset an potius dissolvendum. Quare casus hic excipitur à decisione *c. Dominus, de secundis nuptiis*, ut probavi lib. 2. disp. 41. n. 53. ad primum argumentum secundæ sententiæ.

11. Ad argumenta n. 1. proposita respondetur. Ad primum dic, eum textum nil probare, quia non petitum est à Pontifice, an præsumatur maleficium præcessisse, nec de hoc quæstio instituta est, ut id allegaretur, aut probaretur. Sed tantum quæsitum est, quando præsumatur maleficium perpetuum, ut sic matrimonium subsequens dirimat: & respondet. Pontifex, quando triennio cohabitationis transacto non cessat. Nec aliqua mentio est facta de maleficii antecessione, sed ea supponitur: quia circa illam non versabatur dubium. Ad secundum, & tertium, & confirmationem, patet ex dictis n. 5. ubi probavimus non opus esse confugere in hoc casu ad aliquem matrimonii favorem. Ad ultimum fateor id aliquando contingere. At in hoc casu non potest habere locum eo quòd obstet præsumptio naturalis, quæ est in contrarium, ut n. 5. probavi.

DISPUTATIO CIV.

An impotentia temporalis ex defectu ætatis ad matrim. requisitæ consurgens, id dirimat, & quo jure: & quota sit hæc ætas?

SUMMARIUM.

Quota ætas desideretur ad matr. & an debeat esse completa, n. 1.
An satis sit, ultimam diem anni, quo expletur ætas, esse cœptum, n. 2.
An sufficiat, licet tres dies ad ætatem requisitam desinant? 3
An in dubio præsumatur potentia ante pubertatem completam: & cui usui deserviat, affirmare desiderari ætatem omninò compleri? 4.
An malitia suppleat ætatem? 5.
An sit peccatum contrahere matr. ante debitam ætatem? 6.
Quot quæstiones disputandæ sint, 7.
Quo jure defectus ætatis dirimat matrimonium? Refertur quædam sententia, 8.
Proponitur sententia Authoris, 9.
An infidelium matr. quacunque ætate initum valeat? 10.
An possit Pontifex in ætatis defectu dispensare? 11.
An id quoque possit Episcopus? 12.
Solvuntur argumenta, n. 13.
Post n. 13. invenies alia summaria.

1 PRius quàm ad quæstiones disputandas descendamus, præmittenda sunt aliqua certiora apud omnes. Primò constat ætatem requisitam ad matr. validè ineundum, esse pubertatem, nempe, annum XII. in fæmina, ut constat ex *c. Continebatur, de desponsat. impub.* in viro autem annum decimum quartum, *c. Attestationes, & c. Ex literis, eo. tit.* Quæ ætas ita à canonibus definitur, quòd tunc præsumantur habiles ad copulam, & ad consensum conjugalem Ut constat ex *c. Puberes, de desponsat. impub.* ubi hoc notat *Glossa finalis* ab omnib. recepta. Et quia in hac ætate advenit pubertas. Cur autem citius pubescant feminæ, satis eruditè tractant *Tiraquel. l. 6. connub. n. 38. & Gutier. authen. Sacramenta puberum, n. 1. & 2. C. si adversus venditionem*. Cur autem eadem ætas in utroque sexu ad valorem sponsalium desideretur, dispar verò ad matr. diximus lib. 1. disp. 16. n. 2. Hæc verò ætas tam in viro quam in fæmina debet esse completa. Sic clarè colligitur ex *c. Continebatur, de desponsat. impub.* ubi ob valorem matrimonii puellæ non duodennis, ponderatur eam proximam 12. annis fuisse, ac à viro cognitam. At si non peteretur duodecimus annus completus, non esset opus ponderare utrumque, idem constat ex *c. Attestationes, eo. t.* ibi: *Antequam ad annum XIV. pervenisset*, & *c. Ex literis, eo t.* ibi, *Donec compleat puer annum 14.* Et *c. fi. eo tit.* proponitur casus de puella, quæ circa XII. annum nupsit, & tamen deciditur conjugium non valuisse, nisi malitia suppleat ætatem, ubi *Glos. verb. Circiter*, ait ad modicum tempus referri eam dictionem. Sentit ergo textus non valere matr feminæ, cui modicum tempus ad XII. annum completum deficit, nisi malitia ætatem suppleat. Et ita fatentur universi DD. in textibus allegatis.

2 Satis tamen est, si ultima dies anni duodecimi in femina, & decimiquarti in viro sit incœpta. Quod ita favore testamenti decernatur *l. Qua ætate, ff. de testam.* At matr. favor non minor est. Et ita docent *Ioa. And. c. fi. a. 3. de despons. impub. & ibi Ant. n. 6. Abb. n. 6. Card. n. 2. Idem Abb. c. Attestationes, n. 7. eod. t. & ibi Alex. de Nevo, n. 20. Brunell. de sponsal. concl. 4. n. 6. Rosella verb. matr. 2. n. 5. Sylv. verb. matrimonium 5. q. 5. Tabiena verb. matrimonium 2. q. 6. n. 7.* Atque idem ex multis probavi in ætate ad sponsalia requisita, l. 1. disp. 16. n. 2.

3 Quare mihi non placent quidam asserentes sufficere eam ætatem ad matrimonii valorem, quamvis tres dies ea ea deficiant. Quod moraliter censeatur tunc ætas completa. Sic tradunt *Hostiens. c. Puberes, n. 5. de despons. impub. & Veracruz. 1. p. Speculi, a. 16. vers. Primò sponsalia*, dicens requiri in femina annum duodecimum, vel prope. Et *matr. à Ledes. 2. p. 4. q. 60. a. 1. col. penult. vers. Hactenus ulterius*, dicens satis esse, quamvis decem dies desint. Sed in simili latè reprobavi l. 1., disp. 16. n. 4. nempe, in sponsalibus. Et profectò si id esset verum, corrueret doctrina tot Doctorum, quos n. præced. retuli, tanquam quid speciale dicentium favore matr. valere, quamvis ultima dies non sit completa, sed incœpta. Atque ita in propriis terminis docent *Abb. c. fi. de despons. impub. n. 6. & Henric. c. Puberes n. 5. eo. t. t. Card. eo. c. fi. n. 2. Alex. de Nevo, c. Attestationes, n. 19. eo. t. Brunellus de spons. concl. 4. n. 6. Sotus 4. d. 35. q. un. a. 5. vers. At verò utrum. Celsus cons. 105. n. 3.*

4 Hinc deducitur, in dubio nec marem nec feminam præsumi generationi aptos ante dictam pubertatis ætatem completam: quare ante eam ætatem asserenti hanc aptitudinem incumbet onus probandi, utpote qui præsumptionem contra se habet. Et ita docent *Innoc. c. Continebatur, n. 3. de despons. impub. & ibi Ant. n. 10. & c. Puberes, n. 3. eo. t.* ubi *Host. n. penult. Henr. n. 2. Alex de Nevo, c. A nobis, n. 8. eo. t. Domin. cons. 24. n. 6. Brunel. de spons. concl. 28. n. 8. declarat. 3. Nav. sum. c. 22. Hisp. n. 28. Lot. n. 19. Cov. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 3.* At impleta pubertate præsumitur hæc generandi potentia: ac subinde in eam negantem transfertur onus probandi. Ut benè docet *Domin. proximè allegatus*. Et tamen præsumptio hæc juris tantùm, contra quam contraria probatio admittitur: ut benè docet *Host. proximè citatus*. Atque hinc deducitur solutio cujusdam objectionis. Posset enim quisquam dicere inutilem esse hanc doctrinam, nullique usui deservire. Cum n. seq. dicturi simus, malitiam, id est, generandi potentiam ante ætatem completam advenientem, supplere ætatem, ac efficere ut matrimonium tunc initum valeat. At non est inutilis, sed valdè deservit (ut in sponsalibus etiam probavi l. 1. disp. 16. nu. 10. & 11.) quod jus in ætate completa præsumat potentiam generandi necessariam ad matrimonii valorem, atque ita matrimonium esse validum. Id tamen minimè præsumet ante eam ætatem completam, quare tunc non constante malitia ætatem supplente dissolvetur matr. & allegantl hanc malitiam incumbet probandi onus, ut proximè diximus.

5 Secundò constat, in matrimonio malitiam supplere ætatem: atque adeò validum esse matrim. ante ætatem jure præscriptam initum, si tunc adsit potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandum. Idque expressè definitur *c. De illis, el 2. cap. Puberes, & c. fi. de despons. impub.* & ratio est, quia ideò jus eam ætatem præscribit, quòd præsumat tunc pueros, & non antea, & judicio sufficienti ad matrimonium, & potentia generandi præditos esse. Quando ergo antea hæc adesse constat, cedet præsumptio veritati.

6 Utrum autem culpa sit, matrimonium ante legitimam ætatem inire, malitia minimè illam supplente: dixi lib. 1. disp. 17. n. 5. & 6.

His

7 His præmissis, sex quæstiones in hac disputatione discutiendæ sunt. I. est, Quo jure sit matr. irritum ante legitimam ætatem initum? II. An si ætate completa puer generare nequeat, validè matrimonium ineat? III. quantum temporis sit tunc expectandum, ad cognoscendum, an puer ille sit omninò impotens, ut vel sic dissolvatur ratione impotentiæ matr. IV. Quid nomine malitiæ jus intelligat, dum decidit ea supplente ætatem, validum esse matrim. V. Qualiter probari debeat, & cognosci possit adesse potentiam generandi ante pubertatem? Ultima, quando puer dicatur pubertati proximus?

8 QUÆSTIO I. Quo jure ætas pubertatis ad matr. desideretur, ita ut antea contractum sit irritum? Quibusdam videtur id esse de jure naturæ. Primò, quia cùm nemo ad impossibile obligari valeat *l. Impossibilium, ff. de reg. jur.* lex naturæ poscit ad valorem traditionis, ut se tradens potestatem se tradendi habeat. At puer ante pubertatem caret potentia ad copulam, jure ergo naturæ est incapax, ut potestatem sui corporis tradat ad copulam conjugalem: in qua traditione essentia matr. consistit. Et confirm ex *c. Quod sedem, de frigid. & malef.* ubi dicitur exigi ad matr. valorem potentiam coeundi. Et videtur loqui textus de requisito jure naturali. Nam inde colligunt Authores impotentiam coeundi esse impedimentum jure naturæ dirimens matr. Secundò fortius id probat textus *c. 2. de despons. impub.* ibi: *Ubi non est consensus*: & *infra*. Nam textus ille volens inter impuberes matr. interdicere, præmisit ea verba, quasi sentians ante pubertatem deficere consensum ad matr. sufficientem, & ideò esse irritum. At quando defectu consensus irritatur, est jure naturæ irritum. Tertiò, quia apud *Navar. l. 3. cons. in 2. edit. ti. de despons. impub. cons. 5. in fine*, refertur Gregorius XIII. die 13. Aprilis, anni 1580. respondisse petenti dispensationem ad impuberit matrimonium: non posse Apostolicam sedem dispensare, si discretio desit, aut potentia consummandi matr. Et ideò hanc sent. sustinent *Alex. Carrerius l. 5. de spons. c. 15.*

9 Cæterum verissima sententia est, solo jure Ecclesiastico eam ætatem præscriptam esse; ac proinde attento solo naturæ jure valere matrimonium initum à pueris cujuscumque ætatis dummodo doli capaces sint. Ratio est aperta. Quia impotentia temporalis non dirimit matr. (ut probavi disp. 92. n. 2.) At talis est puerorum impuberum impotentia. Non ergo secluso speciali jure Ecclesiastico, quod in hoc casu diremit, est jure aliquo irritum inter eos matrimonium. Et confirmatur, quia ut secluso jure Ecclesiast. speciali, quod in hoc casu disposuit, sit irritum matrimonium ratione impotentiæ, oportet eam talem esse, ut nullatenus auferri possit præter divinum miraculum, *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* Quod minimè contingit in hac, sed decursu temporis cessat. Tandem, quia qui in præsenti non est solvendo, potest ad solvendum obligari, quando spes est certa fore, ut in posterum solvendo sit. Quod in impuberibus contingit. Et ideò hanc sent. sustinent *D. Th. 4. d. 36. q. un. a. 5. corp. Victoria sum.* ubi de matr. *nu. 284. Nav. l. 4. cons. in 1. edit. tit. de sponsalib. cons. 39. à n. 7. in 2. t. de despons. impub. cons. 4. à n. 7. & tere cons. 5. Ledes. 2. p. 4. q. 60. n. 1. col. pen. Vigverius l. 5. Institut. c. 16. §. 7. vers. 9. ad fi. Veracruz. 1. p. Spec. n. 39. concl. 1. Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. glos. 1. n. 199. Bart. à Led. de matr. dub. 5. fi. Petr. de Led. de matr. q. 58. a. 5. paulo post prin. Enriq. l. 12. de matr. c. 7. n. 1. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 235. n. 5.*

10 Hinc deducitur 1. infideles validè contrahere in quacumque ætate, dummodo rationis usu sint prædit. Quod legibus Ecclesiasticis non subdantur. Atque ita docent *Veracruz, Matienzo, Enriquez. Petr. de Ledes. ibid.* Quod intelligendum est, nisi lege speciali ipsorum id matr. irritetur.

11 Secundò deducitur, integrum esse summo Pontifici dispensare, ut in quacumque ætate matrim. initum valeat, modo pueri rationis usus participes sint. Sicut potest in quolibet alio jure humano dispensare. Et ita docent *Navar. & Manuel n. 9. allegati*.

12 Major autem difficultas est, an possit Episc. ut minores dicta ætate matrimonio copulentur, dispensare? Pars enim affirmans videtur suaderi ex *c. 2. de desp. imp.* ibi: *Districtius inhibemus, ne aliqui ante ætatem canonib. præscriptam conjungantur: nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur*. Et sic videntur hanc partem sustinere *Host. ibi, n. 4. verb. Nisi forte. Jo. And. ibi, n. 2. Ant. n. 4. Anch. n. 3. Card. in fi. Prap. fi. Alex. de Nevo, n. 6.* dicunt enim hi omnes ad Episcopum spectare cognitionem, an talis causa justa sit: & addunt omnes dempto *Cardinali*, de Episcopi licentia id matr. ante legitimam ætatem ineundum esse. Idem videtur sentire *Nav. 4. cons. in 2. edit. t. de despons. imp. cons. 5. n. ult.* ubi docet *textum eo c. 2.* intelligi non de tolerantia permissionis, sed approbationis. Et probat, quia in dubio verba in meliorem partem interpretanda sunt, *c. 2. de regulis juris*. Quod idem videtur significare *Glos. eo. c. 2. Pacis, de despons. impub.* ubi ait admittendum pro bono pacis, quod aliàs prohibetur. Idem videntur tenere *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 1. nu. 8. & 10. Ang. verb. matr. 3. imped. 16. n. 7. Sylv. verb. matr. 5. q. 6. Tabiena verb. matrimonium, 2. q. 6. n. 7. Navar. sum. hisp. c. 22. nu. 31.* ubi dicunt esse culpam lethalem contrahere matr. absque causa, & Episcopi licentia ante legitimam ætatem. Et ita supponunt posse Episcopum in hoc ætatis defectu dispensare. Et tenet expresse *Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 12.* quando pueri sunt propè ætatem, ac dubium est, an malitia ætatem suppleat: dicitque eam dispensationem valere pro utroque foro: atque refert pro se *Corsetum*, qui tamen nil dicit. Potest etiam probari hæc sent. Quia quoties in aliquo textu permittitur dispensatio, nec explicatur cui, intelligitur concessa Episcopo (ut ex communissima sent. l. seq. latè probabimus.) Cùm ergo *d. c. 2. de despons. impub.* videatur concedi dispensatio ob urgentissimam necessitatem boni pacis, poterit Episcopus tunc dispensare. Et quamvis difficultate hoc non caret, censeo satis probabile esse, in eo casu urgentissimæ necessitatis posse Episcopum.

13 Ad arg. n. 8. proposita resp. Ad 1. & confirm. dic ea procedere, quando impotentia est perpetua, secus quando est temporalis, ut constat ex dictis n. 9. At 2. dic cum *Navar. l. 4. cons. in 2. edit. tit. de despons. impub. cons. 5. nu. 3.* Gregorium IX. in compilatione decretalium non posuisse eam clausulam integram, Ubi non est consensus, non est conjugium: sed solum initium posuisse, eis verbis: *Ubi non est consensus, & infrà*. Quod consultò fecit, ut significaret se non ea verba retulisse, quasi in omnibus impuberibus locum haberent: sed ad opportunitatem allegandi, ut sæpissime facit in compilatione liberi decretalium. Et ita Nicolaus Pontifex, qui author est illius textus *c. Ubi non est 30. q. 2.* ponens eam clausulam integram, ex ea solos infantes esse matrimonii incapaces intulit. Ad ultimum dic sensum esse, non facile solere dispensare.

S U M M A R I U M.

An valeat matr. si ætate legitima pubertatis adepta, desit adhuc generandi potentia? Refertur opinio, n. 14.
Proponitur sententia Auctoris, n. 15.
Post n. 15. invenies alia summaria.

14 QUÆSTIO II. An valeat matr. quando pubes non est potens ad copulam conjugalem habendam? Nec in dubium vertimus, ubi constaret, eam impotentiam esse perpetuam. Tunc enim certum est, irritum esse matr. Difficultas ergo hujus qu. tunc locum habet, quando non constat eam impotentiam esse perpetuam: ac ex frigiditate consurgere: sed dubitatur an sit temporalis, ac ex debili ætate proveniat. Duplex est sententia. I. sustinet id matr. esse irritum. Ducitur, quia *c. Puberes, de despons. impub.* dicitur puberes esse, qui generare possunt, & *c. De illis, el 2. de. 1.* decernitur impuberes potentes generare validè matr. inire. Ergo à contrario sensu, qui generare nequit, quamvis ætate sit pubes, dicetur impubes ad matr. atque ad illud ineptus. Hanc sustinent *Glossa 30. q. 2. in sum. verb. Sponsal. & c. Continebatur, verb. Proximè, de despons. impu. & c. Puberes, verb. Tardissime, eo. t. & ibi Abb. n. 4.* dicentes forte hanc sententiam esse veriorem *Veracruz. 1. p. Speculi, a. 39. conclus. 2.*

15 Secunda sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo, quamvis prima sit probabilis) ait id matrimonium valere. Quod textus *c. De illis, el 2. de despons. impub.* ponderet ad valorem matrimonii potentiam coeundi cum minori ætate. Ergo ubi adest ætas idonea, non debet attendi potentia. Nec obstat argumentum à contrario senso, quod inde deducit pro se contraria sent. Non enim est eadem ratio: nam quando potentia in puero ætatem prævenit, opus fuit illi consulere concesso matr. ut incontinentiæ periculum caveret. At quando adest sola ætas, ea ad matrimonii valorem satis est. Nec curant canones ad decretum vitiandum, de rato pueri casu, cui in ea ætate nondum adest potentia: sed solum attendunt, ut in ea ætate matr. firmum sit, communiter tunc advenire potentiam. Ea enim legis natura est, ut sola communiter accidentia spectet, *l. Nam ad ea. ff. de legibus*. Et ideò hanc sustinent *Host. c. Puberes, n. 5. de despons. impub. & ibi Innoc. fi. Jo. And. n. 8. fi. Ant. n. 3. Anch. n. 5. Alex. de Nevo, n. 8. Card. n. un. Prapos. ad fi.* & dicit æquiorem *Abb. ibi n. 4. Dominic. cons. 24. nu. 5. Franc. c. un. §. Idem quoque, n. 3. de despons. impub. in 6. Brunel. de spons. concl. 28. declar. 3. n. 8. Henric. c. Fraternitatis n. 3. de frigid. & malef. Rosel. verb. matr. 2. n. 8. Angel. verb. matrimonium, 3. imped. 16. n. 6. Sylv. verb. matr. 5. q. 7. Tabiena verb. matr. 2. q. 6. nu. 7. Nav. l. 4. cons. in priori edit. t. De spons. cons. 39. n. 14. in posteriori t. De despons. impub. cons. 4. n. 14. Covar. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 2. Ant. Cucus l. 5. instit. majorum, t. 12. n. 255. Constan. tract. de spons. 1. de his qui nuptias contrahere possunt, n. 34.* (habetur to. 9. tract.) *Mascard. de probationibus, concl. 889. num. 10.* & ex Theologis, *Ledesma 2. p. 4. qu. 60. art. 2. col. penult. vers. His sic præmoderatis. Enriq. l. 11. de matrim. c. 13. num. 10. in comment. lit. E. & l. 12. c. 7. n. 1. Petr. de Ledesma de matr. qu. 58. art. 5. fi.* Et idem dicendum est, quando fœmina completo anno 12. ex diminuta corporis dispositione nondum potest pati virilem congressum. Quia eadem prorsus est ratio, ac de viro.

S U M M A R I U M.

Quanto tempore expectandum sit, quando puer 14. anno completo, & fœmina 12. adhuc inveniuntur impotentes? Refertur duplex sent. n. 16. & 17.
Proponitur sententia Auctoris, n. 18.
An si plena tam pubertate adepta duret impotentia, triennium experientia ex tunc incipere debeat? n. 19.
Post n. 19. invenies alia summaria.

QUÆ-

16 QUÆSTIO III. Quaoto tempore expectandum sit, qnaodo puer XIV. auno completo, aut femina XII. adhuc inveniuntur impotentes ad copulam, ad experieodum an ea impotentia sit perpetua, ac matrim. irritum? Quidam sentiuot trienoium expectandum esse, in quo vacent copulæ, & si eo translacto non potuerint consummare, censeri impoteotiam perpetuam, ac dissolvendum matrim. tanquam irritum. Quia *cap. Laudabilem, de frigid. & malef.* id trienoium experientiæ generaliter præscribitur. Ita *Ant. c. Puberes, n. 3. de despons. imp.* Et videtur expresse tenere *Covar 4. decret. 2. p. c. 5. nu. 2.* ubi dicit expectandum esse tempus aliquod, ex qno colligi possit non ex debilitate, sed ex frigiditate impoteotiam eam consurgere: juxta *d. c. Laudabilem.* Cum ergo ad quaotitatem temporis præscribendam remittat se ad *c. Laudabilem,* videtur sentire eam esse triennium ibi præscriptum.

17 Aliis placet, puero contrahenti XIV. anno præscribi biennium: & si contraxit anno XVII. unicum annum: & fœminæ anno XII. nubeoti, quæ ex diminuta corporis dispositione non potest viri congressum pati, præscribi tempus usque ad XIV. annum. Sic docet *Enriquez. lib. 12. de matr. c. 7. n. 1.*

18 At dicendum est, expectandum esse usque ad plenam pubertatem, quæ feminis XIV. ætatis ann. contingit: nt colligitur ex *l. Mela ff. de alimen. & ciba. lega.* viris verò XVIII. ætatis anno, ut expresse habetur *l. Arrogato ff. de adops. & §. Minorem, instit. eo. t.* Ducor quod *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* procedit quando conjectari potest ex frigiditate aut alio impedimento impotentiam consurgere: tunc enim jure optimo ex habitatione triennii præsumpsit Ecclesia id impedimentum esse perpetuum. At quando potest præsumi ex ætatis imbecillitate impotentiam provenire, æquitas suadet eam ætatem expectandam esse, in qua perfectum robur comparat natura: tunc enim cessabit præsumptio debilitatis ex tenera ætate provenientis, & potest jure præsumi frigiditas, aut aliud impedimentum perpetuum. Atque ita sustinent *Host. c. Laudabilem, paulo post princ. de frig. & malef. & ibi Joan. And. n. 2. Anch n. 4. idem Host. c. Puberes, num. 5. de despons. imp. & ibi Jean. And. n. 8. Abb. n. 4. Card. n. 1. Alex. de Nevo, n. 9. Anchar. n. 6. Prap. ad fi. Henr. nu. 8. Francis. nu. 5. Idem quoque, nu. 3. de despons. imp. in 6. Brunel de sponsal. concl. 28. declar. 3. num. 8. Rosella verb. Matr. 2. nu. 8. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 16. n. 6. Sylv. verb. Matrim. 5. qu. 7. Tabiena verb. Matrim. 2. q. 6. n. 7. Ant. Cuc. l. 5. instit. majorum, t. 12. num. 255. Franciscus Marcus decis. parlamenti Delphin. 680. num. 4. p. 2.* Ex quo deducitur non posse peti separationem matrimonii ratione impotentiæ viri, nisi vir sit major 18. annis. Quia usque tunc nondum est plenam pubertatem adeptus: & potest præsumi non esse impotentiam veram, sed eam ex ætatis debilitate provenire. Quod præter DD omnes nunc allegatos docent specialiter *Supplem. Pisana, verb. Divortium, n. 2. & ibi Rosella nu. 2. Sylv. n. 21.* Quòd intelligi debet nisi apertè appareat impotentia ad oculum, ut si habeat puer virilia amputata, vel careat utroque testiculo: tunc enim nulla temporis mora opus esset: cum ad oculum constet impotentia, ut benè ait *Anchar. c. Ex literis, nu. 1. de frig. & malef.* Et ob eandem rationem quando dissolutio matrimonii petitur ob puellæ arctitudinem, nec constat ad oculum eam esse talem, ut non ex ætate imbecilli consurgat, non potest peti, donec puella expleverit XIV. aonum, in quo ei pubertatem perfectam contingere diximus. Quòd usque tunc ex imbecilli ætate provenire possit præsumi: sicut de puero ante plenam pubertatem diximus.

19 Utrùm autem adveniente plena pubertate, si adhuc deficiat potentia, sit statim separaodum matr. vel ex tunc concedendum sit triennium? dicemus latè disputatione 110. à n. 8.

S U M M A R I U M.

An dum dicitur in matrim. malitia ætatem suppleri, nomine malitiæ intelligatur sola generandi potentia? Refertur opinio, n. 20.

Nomine malitiæ intelliguntur potentia ad copulam, & discretio sufficiens ad consensum conjugalem, n. 21.

Reprobantur dicentes infantem esse matrimonii capacem si ad copulam potens sit, n. 22.

Non sufficit prudentia supplens ætatem, si desit potentia ad copulã, n. 23.

Post n. 23. invenies alia summaria.

20 QUÆSTIO IV. Quid nomine malitiæ intelligatur, dum dicunt textus in matr. malitia suppleri ætatem, & ea supplente validum esse ante legitimam ætatem contractum? Quidã ajunt nomine malitiæ intelligi solam generandi potentiam, atq; ita in quacunque tenera ætate hæc adsit, posse valide iniri matr. Ducuntur, quia *c. De illis. el 2. de despons. imp.* dum dicitur malitia suppleri ætatem, explicatur hoc, quaodo possunt pueri copula carnali conjungi: & clariùs colligitur ex *c. Puberes, eo. t.* ubi cum textus retulisset quosdam pubertatem ex annis computare, subdit hæc. *Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest.* Hujus sent. sunt *Glos. d. c. De illis, verb. Copula: & c. fi. eo. t. verb. Prudentia, Host. d. c. Puberes, n. fi. & ibi Ant. n. 3. Card. n. un. Prap. n. 2. Henric. n. 4. Anchar nu. 3. Joan. And. c. Continebatur n. 5. eo. t. Brunel. de sponsal. concl. 28. declar. 3. nu. 9. Perez, li. 5. Ordinan. t. 1. l. 1. f. 7. vers. Rursus non obstat. Ovand. 4. d. 34. disp. un. in 1. corol. quod infert ex 5. propos.*

21 At multo probabilius est, nomine malitiæ supplentis ætatem ad matr. petitam, comprehendi potentiam ad copulam, ac prudentiam & discretionem ad intelligendam consensus conjugalis vim. Quæ cum sit res gravissima & perpetua, exigit majorem discretionem ea, quæ in tenera ætate reperitur: quare non sufficit ad matrimonii impuberis valorem sola generandi potentia ætatem præveniens, nisi ea quoque prudentia adsit. Probatur ex *c. fi. de despons. impub.* ubi malitia hæc ætatem præveniens nuncupatur prudentia. Et ex *c. Continebatur, eod. t.* ubi textus ponderat copulam cum ætate pubertati proxima, ut impuberis matrim. valeat. At minimè ponderaret eam ætatem sola copula sufficienti: ponderatur autem juxta communem intellectum, eo quòd discretio ad matr. necessaria præsumatur ex ætate pubertati proxima. Et ideò hujus sent. sunt, *D. Th. 4. d. 36. q. un. a. 5. corp. Abb. c. De illis el 2. n. 4. de despons. impub. & ibi Alex. de Nevo, n. 7. Rosella verb. Matrim. 2. n. 2. Angelus verb. Matrim. 3. imped. 16. num. 8. Sylv. verb. Matrim. 5. q. 2. Tabiena verb. Matr. 2. qu. 6. num. 7. Brunel. de sponsal. concl. 4. num. 5. Lex reg. 6. fi. t. 1. p. 4. Sot. 4. d. 35. qu. un. ar. 5. col. 4. vers. quod si rursus, & ad fi. corp. & in solut. ad 2. Covar. 4. decret. 2. par. c. 5. num. 3. Viguer. l. instit. cap. 16. §. 7. vers. 9. ad fi. Constan. de spons. t. De his qui nuptias contrahere possunt, num. 50. & 51. Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 12. nu. 256.* addeos vix inveniri impuberem, cui præcoces ad generationem vires natura tribuerit, cui non & præcocem quoque prudentiam dederit. *Enriq. l. 11. de matr. c. 13. nu. 10. Bart. à Ledes. de matr. d. 51.*

Hinc deducitur minus verum esse quod tradunt *Host. Card.* 22
Prep. Henr. Perez, n. 20. allegati, nempe, puerum minorem septennio capacem generandi, ac usu rationis fruentem, esse matrimonii capacem. Nam cum consensus sit etiam necessarius, non esset matrim. nisi in eo infanti esset quoque maxima discretio & ita docent *Abb. c. Continebatur, n. 6. de despons. impu. & ibi Prep. nu. 4. Rosell. verb. Matr. 2. n. 7. Angel. Syl. Covar. n. præc. allegati.* Nec etiam approbo quod dicunt *Jo. Andr. & Anchar. num. 20. relati*, nam ille admittit esse matrim. modo puer habens generandi potentiam sit major septennio: hic autem modò sit septennis. Nam in tam tenera ætate nequit reperiri discretio sufficiens ad perpetuum coosensus conjugalis vioculum. Ex quibus autem discretio præsumatur, & ex quibus potentia coeundi: dicamà n. 24. & specialiter n. 27.

Secundò deducitur, nec prudentiam solam suppleri ætatem ma- 23
trimonio necessariam: nisi simul adsit generandi potentia. Nec obstat sponsalia ante septennium valere, modo tunc rationis usus adsit. Quia cum sponsalia adveoienti pubertate solo puberis consensu cessari valeant, non tantam discretionem ad sui valorem desiderant, quaotam matrim. quod est vinculum perpetuum. Sic colligitur ex omnibus DD. num. 21. allegatis. Et docent *Sot. 4. dist. 35. qu. un. ar. 5. col. penult. vers. At verò utrum. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 51. fine. Petr. à Ledesma de matr. qu. 58. art. 5. ad fi.*

S U M M A R I U M.

Qualiter probandum sit adesse potentiam generandi ante pubertatem? Refertur quædam sententia? n. 24.

Probatur hæc potentia, si fœmina impubes fuerit cognita, vel puer impubes copulam habuerit, 25.

Nisus ad copulam facit præsumere potentiam ad illam, 26.

Copula nedum nisus non facit præsumere discretionem; at ... atæti inducit præsumptionem discretionis, non tamen potentiæ, 27.

Potest potentia ex aliis signis absque actuali copula probari, 28.

Quæ sint hæc signa: & an hæc potentia accidat ante pubertatem, & quibus, 29.

An si non adsit proximitas pubertati, præsumatur ex aliis signis potentia? 30.

An si fœmina non sit pubertati proxima, apertio claustrorum probet copulam & potentiam? 31.

An ad dijudicandam hanc potentiã ex signis sufficiat aspectus partium superiorum corporis, an etiam partes verendæ sint inspiciendæ? 32.

An stetur juramento viri dicentis se habuisse copulam cum impubere? num. 33. & ibi, quid si impubes cohabitet cum fœmina, & reperiatur corrupta.

An menstruum in fœmina sufficiat ad probandam eam esse generationi aptam? 34.

An puer ad seminis effusionem aptus præsumatur aptus ad matrimonium? 35.

An puerum pilosum esse in pudendis, sit signum potentiæ? 36.

Post n. 36. invenies cætera summaria quæ desiderantur.

QUÆSTIO V. Qualiter probaodum sit adesse potentiam ge- 24
nerandi ante pubertatem? Quibusdam placet oullatenus probari posse, oisi per actualem copulam: & dum de hac non constiterit: minimè posse dici malitia suppleri ætatem ad matr. petitam, unde dum textus *c. De illis, el 2. de despons. impub.* explicans hanc malitiam qua ætas suppletur, ait: *Si potuerint copula carnali conjungi.* Explicat *Host. statim allegandus*, id est: si de facto se conjunxeriot. Hujus sent. sunt, *Tancred. & Host. c. Puberes, n. pen. de despons. imp. & d. c. De illis, statim in princ. Anch. c. De illis, el 1. §. eo. t. Archid. c. un. n. 2. de despons. impu. in 6. Henr. d. c. Puberes, nu. 3. D. Ant. 3. p. t. 1. nu. 19. in prin. col. 3. immediatè ante vers. Et quia secundum, &* favent *Sot. 4. d. 35. q. un. a. 5. col. pen. vers. At verò utrũ: & Petr. de Ledes. de ma-*

de matr. q. 58. a. 5. col. ult. ubi ajunt requiri eos verè matrim. consummasse, vel ad id esse idoneos.

25 Prima tamen conclusio sit. Satis probatur potentia impuberis ad copulam, si fœmina impubes ab alio fuerit cognita, vel puer impubes aliam fœminam cognoverit, quod apta uni præsumatur aliis apta: ac potens ad unam præsumatur ad alias quoque fœminas potens. Et ita docent Glos. c. un. verb. Supplebat, de despons. impub. in 6. & ibi Jo. And. n. 4. fi. Domin. ibi §. Idem quoque n. 8. Ant. c. De illis, el 2. de despons. impu. n. 5. & ibi Abb. n. 4. Præpos. n. 1. Henr. c. Puberes, n. 3. co. 1. Brunel. de spons. concl. 28. declar. 3. n. 9. Angel. verb. matr. 3. imped. 16. n. 5. Rosella verb. matr. 2. n. 2. Sylv. verb. matr. 5. q. 3. Cov. 4. decret. 2. p. c. 5. nu. 3. Mascard. de prob. concl. 889. nu. 10. Henr. l. 11. de matr. c. 13. n. 11. Et dicunt esse valdè probabile, quamvis tutius sit ut inter ipsosmet sit copula, Sotus 4. d. 35. qu. un. ar. 5. col. penult. vers. Gravius tamen: & Bart. de Ledesma de matrim. dub. 51. col. ult.

26 Secunda conclusio. Nisus ad copulam facit præsumere potentiam ad illam. Sic colligitur ex c. Attestationes, de despons. impub. & docent Cov. alios referens l. 4. decret. c. p. cap. 4. §. 1. n. 20. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 2. n. 53. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. num. 11.

27 Tertia conclusio. Copula, nedum nisus ad illam, minimè inducit præsumptionem discretionis ad matr. petitæ, facit tamen præsumi potentiam. E contra autem propinquitas pubertati facit præsumi discretionem, non tamen potentiam. Sic Covar. 4. decret 2. p. c. 5. n. 3. Ratio que est, quia in tenera ætate invenitur aliquando robur ad copulam (ut n. 29. probavimus) cum tamen in ea non soleat tanta discretio adesse, quanta ad vinculum gravissimum ac perpetuum matrimonii desideratur. Et è contra quando puer pubertati proximus est, solet discretione sufficienti ad hoc præditus esse: cùm tamen raro potentiam generandi tunc habeat.

28 Quarta conclusio. Multo probabilius est, posse potentiam ad copulam ex signis probari, quamvis copula nondum habita sit. Ducor, quod textus c. De illis, el 2. de despons. impub. ut impuberis matr. valeat, ponderet propinquitatem pubertati, ac coeundi potentiam. Sentit ergo potentiam non ex sola copula probari, sed ex aliis quoque signis. Nam alias non potentiam, sed potius copulam ipsam ponderaret. Atque ita sustinent Inno. c. De illis, el 2. init. de despons. impu. & ibi Jo. And. n. 3. Abb. n. 4. Præp. n. 1. Alex. de Nevo, n. 8. Ant. c. Continebatur, n. 10. co. 1. & ibi Card. nu. 5. vers. Oppono quod sint spons. Franc. c. un. §. Id quoque n. 3. co. 1. in 6. Caval. cons. 121. nu. 19. Brunel. de sponsal. concl. 4. n. 6. & concl. 28. declar. 3. nu. 9. Rosella verb. matr. 2. n. 3. Sylv. verb. matr. 5. q. 3. Covar. 4. decret. 2. p. c. 5. num. 3. Ant. Cuc. l. 5. instit. majorum, c. 12. nu. 255. Menochius de arbitr. l. 2. centuria 1. casu 58. n. 8. Perez li. 8. ord. t. 15. l. 2. vers. De catorze. Mascard. de probat. concl. 889. n. 10. Enriqu. l. 11. de matr. cap. 13. nu. 11. in comment. lit. M.

29 Signa autem judicis arbitrio pensanda esse testantur DD. præced. allegati. Judex ergo hoc arbitrabitur inspecta personæ qualitate, membrorum dispositione, ac valetudine bona, & n. penul. alias conjecturas proponemus. Atque Nav. l. 4. cons. in priori edit. t. de sponsal. cons. 39. n. 13. in poster. e. de despons. impub. cons. 4. num. 13. ait quamvis potentia coeundi non soleat in plurimum evenire ante ætates prædictas, nihilominus sæpè evenire præcipuè illis, qui in deliciis nutriti sunt. Nam inter superbas opes, & delicias enutriti vires majores majusque robur corporeum acquirunt, unde D. Greg. l. 4. dialog. relatus à Glos. 20. q. 1. in summ. refert, quendam puerum novem annorum nutricem suam fecisse prægnantem. Et D. Hier. ep. 32. ad Vitalem presb. narrat se audiisse idem de puero 10. annorum, & ait Salomonem 10. ætatis anno genuisse Roboam, & Achaz. 11. anno Ezechiam, & refert idem Nav. ibi se audivisse à viris magna fide dignis quandam puellam 10. annorum ante paucos annos peperisse in regno Neapolitano. Atque Tiraq. l. 6. connub. n. 37. affert multa exempla ex variis Authoribus petita puerorum, qui 9. anno, 10. & 11. genuere, & feminę quę 9. an. concepit.

30 Hoc tamen temperandum est, dummodo adsit proximitas pubertati: ea etenim deficiente non præsumitur ex his signis potentia. Sic Ant. c. De illis, el 2. n. 5. de despons. impub. & ibi Alex. de Nevo, n. 8. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 11. in comment. lit. M. Quando autem censeatur proximitas pubertati, dicemus à n. 37.

31 Immò Innoc. c. Continebatur, n. 3. & 4. de despons. impub. & ibi Abb. n. 7. Præp. n. 3. tuentur quando fœmina non est pubertati proxima, minimè probari eam esse matrimonio aptam ex apertione claustri. Quod natura præsumat contrarium, atque ipsam solum passam esse. Atque explicat Innoc. nisi mulier sit in 11. anno, vel ultra. Sed meritò id reprobant Card. eo. c. Continebatur n. 5. Alex. de Nevo n. 30. & 31. dicentes id verum esse in fœmina septenni, vel paulo majori, nisi appareat ex corpulentia, vel ex aliis signis viro apta: secus si sit multo major septennio: tunc enim præsumitur matrimonio apta ex sola claustri apertione, ut est textus c. fi. de eo, qui cognovit consang. Præterea, quia masculus, qui tardiùs femina pubescit, quandoque nono anno est aptus copulæ, ut n. 29. probavi.

32 Controvertitur autem inter DD. an ad dijudicandam in puberibus potentiam hanc ad copulam ex signis, sint aspiciendæ partes verendæ impuberis? Quidam affirmant eas inspiciendas esse per matronas practicas. Juxta c. Ex literis, c. Fraternitatis, c. fi. de frig. & malef. Sic constituit. Plato l. 11. de legib. & sic apud Romanos olim observabatur, teste Justin. instit. quibus modis tutela finiatur, in prin. & l. fi. C. quando curator vel tutor esse desinat. Et ita sustinent Glos. fi. c. Puber. de despons. impub. Goffr. sum. eo. t. n. 2. Abb. c. Continebatur num. 7. eo. t. Fab. institut. quibus modis tutela finiatur, in princ. n. 2. Franc. Marcus decisione parlamenti Delph. 678. n. unic. t. 1. Verum hæc sent. communiter improbatur (& meritò.) Nam ut pudori parcatur, & honestas servetur, constituit Justinianus locis allegatis, non esse locum hujusmodi inspectioni ad pubertatem ex potentia ad copulam probandam. Quod cùm à Justiniano institutum sit: multo potiori ratione ab Ecclesia ita observandum est. Adde nullibi præscribi in jure canonico hanc inspectionem: nam c. Ex literis, c. Fraternitatis, c. fi. de frigid. & malef. ubi ea præscribitur, sermo habetur quando post contractum matrim. petitur ejus dissolutio ob conjugis impotentiam. Et ideò concludo non esse ob hoc judicium partes verendas corporis inspiciendas, sed partes superiores. Et ita sustinent Host. d. c. Puberes, n. 1. & 2. & ibi Jo. Andr. n. 1. Ant. fi. Abb. n. 2. Anch. n. 3. Henric. nu. 8. & 9. Alex. de Nevo c. Continebatur, n. 31. eo. t. Cavalcan. cons. 121. n. 19. Ant. Cucus l. 5. institut. majorum, c. 12. nu. 255. Plaza de delictis c. 32. n. 5. vers. Rurs. Menochius, multa afferentes ex Tiraquello petita, quem ibi refert ad probandum quàm indecora sit hęc inspectio, l. 2. de arbitrariis, centuria 1. casu 58. à n. 3. intellige tamen hoc: quando dubitatur de pubertate, secus enim quando de virginitate, vel an vir habeat membrum aptum generationi. Cùm enim hęc judicari nequeant absque partium verendarum inspectione, eę necessitate cogente inspiciendę sunt. Ita Host. n. 2. Joa. Andr. Ant. Anchar. Henric. ibid. Secundò intellige, quando matrimonium nondum initum est. Nam si eo inito, de ejus valore disceptetur, allegeturque copula ad probandum ętatem malitia suppletam esse, atque adeò fuisse validum, inspici debent à matronis partes verendę feminę. Quod hoc nimia urgenti necessitate fiat, ne dissolvatur matr. Sic Hostiens. eod. nu. 2. & Alex. de Nevo, d. cap. Continebatur, n. 31.

Sed dubitabis, an standum sit juramento viri dicentis se copulam habuisse cum impubere? Aliqui affirmant puella existenti proxima pubertati, ut in 11. anno, vel circa 12. stari tali juramento, ac judicari matr. Secus si non sit proxima pubertati: tunc enim alię probationes desiderantur. Sic Ant. eo. Continebatur, nu. 10. de desp. impub. & ibi Abb. n. 7. Præpos. n. 3. Franc. Marc. dec. parlam. Delph. 680. n. 4. p. 2. Veracruz 1. p. speculi, a. 93. concl. 4. Immò Abb. n. 9. & Veracr. ead. concl. 4. idem affirmant, quando fęmina est in decimo anno. At verius est, non sat esse id juramentum. Quia cap. Continebatur. vers. Si autem de despons. impub. diversificari debet à pręcedentibus in factu, & in jure, ob particulam illam adversativam, autem, juxta ea quę notantur l. Sed si lege, ff. de petit. hæred. & ideò debet intelligi, dum ibi dicitur puellam pubertati proximam à viro cognitam non esse à viro separandam, quando ea copula sufficienter probatur. Quando autem paulo ante ibi dicitur standum juramento viri in hac copula, intelligitur quando fœmina pubes est. Quod inde etiam constat, quia Pontifex allegat in decretis haberi standum juramento viri asserentis se cognovisse uxorem: ubi glos. verb. In decretis refert c. Si quis uxorem, 33. q. 1. in quo textu non est sermo quando fœmina impubes est. Et ita docet Alex. de Nevo, eo c. Continebatur, n. 32. & favet valdè Covar. 4. decr. 2. p. c. 5. n. 3. ubi cum Dominico cons. 24. n. 9. ait allegantem copulam impuberis cum fœmina debere actum copulæ probare: quod si id probare velit ex eo, quod fœmina habitans cum impubere corrupta reperiatur, oportere probari eam traditam esse impuberi virginem, ac tempore cohabitationis cum eo corruptam reperiri. 33

Quinta conclus. Menstruum in fœmina sufficit ad probandam aptitudinem ejus ad generationem. Ducor, quod fœminæ ex tempore quo menstruum habent, & non anteà concipere valeant, ut docent Lyra super illud Exodi 21. Egredietur gratis, & ibi Abul. qu. 13. vers. De pubert. Donat. Ant. lib. de uterum gereatib. c. 1. initio. Valles. de sacra philosoph. c. 10. & consonat Arist. l. 7. de histor. anim. c. 2. initio, ubi ait conceptum mulierum à profluvio menstrui suapte natura incipere: at fieri posse, sed raro aliquas sine profluvio concipere. Et ideò hanc concl. tenent Rosel. verb. matrim. 2. n. 3. Sylv. verb. matr. 5. q. 3. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 11. 34

Sexta conclusio. Si puer aptus sit ad seminis effusionem, præsumitur quoque ad matr. aptus. Quia seminis effusio esse nequit nisi in apto ad generandum. Et ita docent Rosella & Sylvest. n. præced. allegati. 35

Ultima conclusio. Sola lanugo in pueri pudendis non arguit potentiam ad generandum, ac malitia suppleri ætatem. Quia nec omnes pilosi sunt potentes, nec omnes non pilosi impotentes. Ita docent Host. c. Puberes n. 2. de desponsat. impub. Domin. cons. 24. n. 9. Quamvis Innoc. c. De illis, el 2. statim in prin. de despons. impub. & ibi Alex. de Nevo, n. 8. dicant ex lanugine apparere potentiam. 36

S U M M A R I U M.

Quando dicatur puer proximus pubertati? Referuntur variæ sententiæ, 37. 38. & 39.
Hoc relinquitur arbitrio judicis, n. 40.
Quid spectandum sit à judice ad id arbitrandum? n. 41.
Quota pueri ætate desiderentur urgentiora signa? n. 42.

Quæ-

37 QUÆSTIO ultima. Quota ętate dicantur pueri pubertate proximi. De hac re latè differit *Menoch. de arbitr. l. 2. centuria 1. casu 57. à n. 20. usque in fi.* ubi varias refert sent. & earum fundamenta. Sed breviter quatuor sententias referam. I. docet pubertati proximum dici eum, qui ab ea per sex menses distat. Ducitur ex *l. Non tantum, ff. de excus. tutor.* & alia fundamenta affert *Menoch.* Sic docent *glos. c. Continebatur, verb. Proxima, de despons. impub. & ibi Innoc. n. 2. Ancbar. n. 4. Card. n. 3. & 6. Alex. de Nevo, nu. 23. fine. Paulus consil. 277 quia per primum, n. 3. vol. 1. (in alia edit. est consil. 272.) Jason*, & multi alii quos refert ibi *Menoch. Staphilæus de lit. gratia t. de modis vocationis, in 5. modo, n. 5. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 11.* Et hoc dicit valdè notandum *Abb. d. c. Continebatur, n. 9.* ad statuta loquentia de proximo alicui ætati, ut talis dicatur, quando ab illa 6. mensibus aut minori spatio distat. At quoad matr. valdè confusè loquitur.

38 II. Sententia ait, ętati alicui proximum appellari, qui est circa finem ipsius, aut ipsam excessit per tres dies. Sic *Host. cap. Continebatur, de despons. impub.* sed hanc reprobat *Menoch. d. casu 57. à n. 37.*

39 III. Sententia dicit, puerum dici proximum pubertati quoad matr. quando excessit annum 10. cum dimidio: & puellam cum excessit annum 9. cum dimidio. Ratio est desumpta ex *Abbate c. Continebatur, n. 9. de despons. impub.* Quia à fine infantię, nempe septennio, restant in puero usque ad pubertatem 7. anni: & qui excedit 10. cum dimidio, jam excedit hujus temporis medietatem, & sic propinquior est pubertati. Similiter in fęmina à fine pueritię usque ad pubertatem restant quinque anni: quare quando excedit 9. cum dimidio, jam excedit medietatem. Hanc tenent *Rosella matrimonium 2. n. 4. Sylv. verb. matr. 5. q. 4.* & multi alii, quos refert *Menochius d. casu 57. nu. 21.* licèt non explicent quoad matrimonium, sed forsan loquuntur quoad contractus, & obligandum se naturaliter. Et hanc sent. late reprobat ibi *Menochius, n. 23.*

40 Ultima & verior sent. est judicis arbitrio relinqui, qua ętate dicantur masculos, & fęmina impuberes pubertati proximi. Quod cùm id jure pręscriptum non sit, meritò judicis arbitrio committatur. Et ita sustinent *Goffred. sum. t. de despons. impub. n. 5. Ant. Cucus cap. Attestationes in fi. eo tit. Prepos. cap. Continebatur, in fi. eod. t. Francus cap. un. §. Idem quoque, n. 1. eod. t. in 6. Faber, Salycetus, Decius, Vigil. Covarias*, quos refert ac sequitur *Menochius d. casu 57. n. 43. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. in prin. col. 3. Tabiena verb. matr. 2. q. 6. n. 7. Sotus 4. d. 35. q. un. art. 5. col. 3. vers. Quod si tatjus. Covar. clem. Si furiosus, de homic. 3. p. init. n. 7. & in 4. decret. 2. p. c. 5. nu. 5. Greg. Lep. l. 6. fi. tit. 1. p. 4. Dueñas* multos alios referens *reg. 259. limit. 3. Gut. auth. Sacramenta puberum, n. 4. C. si adversus venditionem. Placa de delic. c. 34. n. 4.*

41 Judex autem ad hoc arbitrandum, non tam annorum numerum, quàm personæ conditionem actusque qualitatem spectabit: eritque spectanda regionis qualitas in qua impubes natus est. Quædam enim regiones calidiores pueros, quàm alię procreant, & n. 29. alias etiam conjecturas proposui. Sic multis testimoniis probans docet *Menochius d. casu 57. à n. 44. ad 52.*

42 Demum observandum est, judicem volentem decernere proximum esse pubertati puerum, qui decimum annum cum dimidio non excessit, aut fęminam minorem nono cum dimidio, id non facturum, nisi cautissimè, ac rarò, maximisque conjecturis persuasum. Quod præsumptio ex modicæ ætatis natura deducta valdè repugnet. At post eam ætatem non ita urgentes conjecturæ desiderantur, sed sufficiet aliquot mediocria signa perpendere. Si verò semestre tantùm ad pubertatem desit, audacius, & levioribus argumentis est judicandus puer pubertati proximus. Et ita docent *Covar. 4. decret. 2. p. cap. 5. n. 5. Dueñas reg. 259. limit. 3. ad fi. Menochius d. casu 57. n. 52.*

DISPUTATIO CV.

An impotentia ex morbi statu consurgens, ut quia contrahens ita in mortis articulo est, ut salus omninò desperetur, irritet matr. an potius id valeat, etiam ad reddendam prolem anteà habitam legitimam in substituti præjudicium?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputanda sunt, n. 1.
An matrimonium in articulo mortis valeat? Refertur opinio, n. 2.
Est validum, n. 3.
An reddat prolem antea habitam legitimam? Refertur opinio, n. 4.
Reddit legitimam? n. 5.
Id habet verum, quamvis senex decrepitus tunc contrahat, n. 6.
An ea legitimatio vim habeat excludendi eum qui deficienti prole legitima substitutus est, quando non facta est animo defraudandi substituti? Refertur quadam sententia, n. 7.
Proponitur Auctoris sententia, n. 8.
Quid, quando constat de animo fraudandi substitui? Refertur opinio, 9.
Explicatur Authoris sententia, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.

1 TRia petit disp. præsens. I. est, an matrimonium in articulo mortis desperata jam salute, initum valeat. II. an prolem legitimet? III. an id sit verum in præjudicium substituti, deficiente prole legitima.

Quoad 1. videtur id matr. irritum. Quod actus incipere nequeat, ubi finiri debeat: & ideò ususfructus inutiliter legatur in tempus mortis usufructuarii quo terminandus ususfructus est, *l. Titio, cum morietur, ff. de usufructu*, ibi: *Titio, cum morietur, inutiliter ususfructus legari intelligitur, in id tempus videlicet collatus, quo à persona discedere incipit.* Cujus ratio est, quod idem momentum nequeat esse causa libertatis, & obligationis. Quippe contrarios effectus produceret. Quod cum ipsa rei natura pugnat, teste *Platone lib. 4. de Republ.* At tunc dissolvi matrim. morte debet. Non ergo poterit tunc incipere. 2. quia copula tunc est impossibilis. Nec initur ad vitandam fornicationem: cum constitutus in articulo mortis eo periculo careat, & esto illi subesset, nec sibi nec compari satisfacere posset copula habita. Ergo id matr. tamquam duplici suo fine destitutum est irritum. Et ideò hanc sententiam tenet *Bald. l. Sed est quæsitum, in fi. ff. de liber. & posth.* Et in eam, quamvis dubius inclinat *Cyn. l. Nuper, in fine, C. de natural. liber.* quando non est aliqua soboles ante id matr. habita, quæ per illud legitima reddenda sit: secus ea sobole extante. Quod in priori casu sobolis spes deficiat: non autem in posteriori. Ut n. 5. explicabimus. 2

Cæterùm vera omninò sent. est id matr. esse validum. Idque constat ex usu Ecclesiæ: qui habet, ut in articulo mortis constitutus valdè affectus erga concubinam, cui diu adhæserat, illam ducat, ne salus ejus spiritualis desperetur ob concubinæ affectum, ac defectum propositi recedendi ab illa. Secundò, quia potentia generandi adhuc perseverat, quamvis usus illius futurus minimè sit ob impedimentum extrinsecum. Tertiò, quia nec propositum non suscipiendæ prolis, nec deberi non reddendi irritat matr. quando id in pactum non deducitur, *c. fi. de condit. appos.* Et constat in contrahente animo ingrediendi in religionem ante consummationem. At in hoc evento id non deducitur in pactum. Adde *glos. l. Gallus, in prin. verb. In decem mensibus, ff. de liber. & posth.* videri sentire posse in die ipsa mortis concipi prolem: dicens in numero mensium, quibus proles naturaliter edi potest, computandam mortis diem. Tandem, quia in eo mortis articulo potest contrahi matr. spirituale, profitendo, *c. Sicut tenor, de regular.* Cur ergo non poterit carnale? Nec obstant in contrarium adducta. Nam ad 1. resp. aliud esse conferre matr. in tempus mortis, id est, ut à tempore mortis valere incipiat, & aliud id inire mortis tempore. Prius enim fieri nequit, utpote quod est contra vinculi conjugalis naturam morte ipsa dissolvendi. Et hoc est, quod deciditur in *l. Titio, cum morietur, in eo argumento allegata.* At posterius fieri optimè potest, cum contrahatur tempore habili, ac pro tempore habili. Nec idem tunc producit diversos ac contrarios effectus: sed consensus efficit matrim. valere, quod posteà mors dirimit. Nec obstat etiam secundum argumentum. Quia dicendum est matr. non posse contrahi ab eo, qui ex naturali, & propria virtute generare nequit, secus quando potest, atque ad id habitum habet, quamvis ejus exercitium sit ad tempus morbo suspensum. Cum is habitus possit quandoque ad exercitium reduci. Et ideò hanc sententiam tanquam certissimam tenent universi DD. tota hac disputatione allegandi. 3

Circa secundum quæsitum, nimirum, an id matr. tunc initum sit ita efficax, ut valeat reddere legitimam prolem naturalem antea habitam? *Bal. l. Eam quam, nu. 27. C. de fideicom.* quamvis fateatur id matr. valere, negat tamen efficax esse ad reddendam prolem anteà habitam legitimam. Quod *l. Nuper. C. de natural. liber.* decidatur matr. habere vim legitimandæ prolis, quando spe sobolis initur. Quod in eo matrimonio minimè reperitur. Secundò, quia tunc nequit constitui dos oneribus matrimonii sustinendis deserviens. Quod ut prolis legitimandæ vi gaudeat, desideratur *l. Juliam, ff. de jure dot.* 4

At similiter est verissimum, id matr. habere vim legitimandæ ejusmodi prolis. Quia *cap. Tanta, qui filii sint legit.* generaliter ea virtus verè matrim. tribuitur: quale est hoc. Quare hæc non cohærent, matr. esse validum, & non efficere prolem naturalem anteà habitam legitimam, ut *idemmet Bald.* sibi non constans animadvertit, *l. Nuper, statim in princ. C. de natur. liber.* Nec obstat prior ratio in contrarium adducta. Quia respondet *idem Bal. c. Innotuit, n. 11. de elect. Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 10.* & ferè omnes DD. allegandi, dici id matrimon. spe prolis initum: quod ineatur ad suscipiendam prolem legitimam ratione matrimonii, quæ ex illegitimo concubitu suscepta fuerat. Atque ideò proles illa cum ea nova qualitate est effectus ex hoc matrim. consurgens, & quasi nova proles dicitur. Nec posterior ratio etiam obstat. Quia ad prolis legitimationem dotis constitutio minimè desideratur, attento jure canonico. Et ita hanc sent. ultra DD. omnes à n. 7. usque in finem allegandos, qui in hoc conveniunt, & solum discrepant an ea legitimatio efficax sit ad excludendum substitutum, tenent *Joa. Andr. reg. Sine culpa, dub. 1. de reg. juris in 6. & c. Tanta, num. 2. qui filii sint legit. & ibi Ant. n. 14. Anch. n. 4. notab. 2. Card. n. 6. Prap. n. 7. Alex. de Nevo, nu. 24. Henr. n. 5. idem Alex. de Nevo, c. Commissum n. 7. de spons. & c. 2. n. 5. de conjug. lep. prof. Abb. eo c. Commissum, n. 3. & eo. c. 2. nu. 4.* ubi *idem Prapos. n. 3. Cyn. l. Nuper. n. un. C. de natur. libert. & ibi Salyc. fi. Bald. c. Innotuit, n. 11. vers. Ex prædictis, de elect. Alberic. c. Cum quis, n. 5.* 5

C. de

C. de mater. liber. Aretin. l. Sed est quaesitum in §. ff. de lib. & posth. Ang. auth. Quib. modis naturales effic. legit. in princ. n. 2. Imol. l. Si quis posth. in §. prin. ff. de liber. & posth. & l. Cùm tale, §. Mavia, in §. ff. de cond. & demonst. Mayn. l. Quoties, nu. 22. ff. de reg. jur. Montal. l. 2. verb Seum herederos, tit. 6. De las mandas, lib. 3. fori. Lud. de Sardis de natur. liberis 2. p. t. de legit. per verum matrim. q. 1. num. 3. Mart. Laud. tr. de legit. num. 159. (uterque habetur to 8. tt. p. 2.) Brunel. de spons. concl. 2. ampliat. 4. n. 19 Franc. reg. Sine culpa, nu. 3. de reg. jur. in 6. Tiraq. l. Si unquam, verb. Susceperit, num. 73. C. de rev. don. Cifuentes l. 12. Tauri, dub. 9. nu. 13. & ibi Castill. n. 5 Cov. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 2. num. 10. Durans de art. testad. t. 1. de his qui non habent factionem testamenti. cautela 14. nu. 2. Ant. Cannet. in extrav. Volentes Federici 2. regis Siciliæ; §. Sed an constitutus in mortis art. n. 8. Rojas episteme success. c. 1. n. 21. Ant. Cuc. l. 5. instit. majorum, t. 11. nu. 138. And. Gail. l. 2. pract. obser. c. 141. num. 8. Lancelot. instit. juris can. l. 2. tit. Quæ matrimonium impedire possunt. §. Item frigiditas, verb. Vinculo, Manuel. in qu. regul. in 1. to. qu. 13. art. 1. Supplem. Gabr. 4. d. 34. q. unic. ar. ult. in fin.

6 Quod verum habet, quamvis in ætate decrepita constitutus tunc contrahat. Quia id matrim. esse validum, quando præ ætate non est potentia coeundi destitutus, diximus disp. 92. nu. 20. juncto o. 24. Sic Martin. Laudensis, Covar. Rojas, Ant. Cuc. Manuel, n. praecod. allegati, quamvis dubius in hanc partem magis inclinat Ant. Gom. l. 9. Taur. 57.

7 Circa tertium quæsitum nempè, an ea legitimatio vim habeat excludendi substituti? Verbi gratia, parens prolis sic legitimatæ institutus est in certa hæreditate, ea tamen lege, ut si absque prole legitima decesserit, succedat Titius: dubitatur ergo an verificetur, eam conditionem deficere existente prole per id matrim. legitimata, ac proinde ea succedat excluso Titio substituto? Et duplex potest esse casus. Prior est, ubi nulla alia defraudandi substituti præsumptio concurrit, quam eo mortis articulo matr. iniri. Posterior est, quando verè constat animo defraudandi substituti matr. initum esse. Et quidem in priori casu, placet aliquibus eam legitimationem carere vi excludendi substituti. Quod vehemens sit præsumptio initi matr. animo doloso excludendi substituti. Ubicumque enim actus, per quem alius excluditur, celebratur in mortis articulo, præsumitur in ejus fraudem gestus, l. Filia mea, ff. solut. matrim. Sic tenet Angel. l. Nuper, nu. 3. C. de nat. liberis. Curtius Junior cons. 26. nu. 9. Berojus c. In præsentia, nu. 206. vers. Similiter voluit, de probat. Ruinus cons. 46. n. 8. vol. 2. & cons. 211. num. 7. & duplici seq. vol. 1. & cons. 163. num. 7. vol. 3. Alciatus in suis respons. lib. 9. respons. 140. num. 6. & respons. 187. num. 3. eod. lib. Burbosa cons. 18. num. 28. vol. 2. & cons. 68. n. ult. verb. Prætereà adduco, eod. vol. Burgos de Paz cons. 6. num. 11. Mantuan. cons. 38. n. 14. l. 2. Zephalus cons. 6. nu. 276. nu. 30. & sequentibus, & cons. 239. nu. 17. lib. 2. addens in hoc ultimo loco nisi matrimonii promissio præcessisset: tunc enim cessat fraudis suspicio. Menochius cons. 226. nu. 87. vol. 3. dicens hanc esse magis receptam sentent. & de præsumpt. l. 6. præsumpt. 8. nu 3.

8 At communissima, atque multo verior sententia habet, nulla alia fraudis suspicione concurrenti prolem sic legitimatam succedere excluso substituto. Quod non sit verum fraudem præsumi, ex eo solùm quod in articulo mortis matr. initum sit ab habente substitutum. Tunc enim in dubio posset fraus præsumi, quando actus in articulo mortis peractus non esset morienti utilis, atque alteri noxius esset. Et sic intelligitur l. Filia mea, ff. solut. matr. cui opposita sententia innititur. At quando morienti, & filio ejus utilis est, ut in præsenti contingit, cessat fraudis præsumptio. Et confirmatur, nam legitimatio consurgens ex matrimonio in articulo mortis inito est bonum prolis, cui plurima commoda inde pullulant. Non ergo id in fraudem substituti initum præsumitur. Potiùs enim præsumitur patrem præcipuè liberis consuluisse: quamvis ex consequenti substitutus defraudetur. Attendendum autem est, quod principaliter fit, l. Si quis nec causam, ff. si certum petatur, l. 1. ff. de author. tutor Adde, in mortis articulo minorem fraudis suspicionem esse debere. Cùm agatur de damno salutis æternæ irreparabili, cujus immemor non præsumitur morti proximus, l. ultima, C. ad l. Juliam repetundarum. Tandem, quia in dubio in actibus jure approbatis dolus præsumi nequit, nisi perspicua doli indicia præcedant, l. Dolum, C. de dolo. Et ideò hujus sententiæ sunt Baldus cons. 319. nu. 1. vol. 4. Barth. Socinus, l. Sed est quæsitum, n. 2. ff. de liber. & posthu. & ibi Ang. nu. 2. Jason n. 11. Alex. si quis posthumos, in princ. n. 4. §. ff. eod. t. Parisius cons. 13. nu. 68. & cons. 14. num. 35. vol. 1. Ripa l. Ex facto, § Si quis rogatus, nu. 48. ff. ad SC. Trebel. Felinus c. in præsentia, num. 36. de probat. Ruinus sibi contrarius cons. 78. num. 8. & quadruplici sequenti, vol 3. Ant. de Rosellis tractatu de legitimat. l. 1. t. de causa materiali legitim. num. 41. (habetur tom. 8. tractatuum, p. 2.) Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. num. 30. Suarez l. 1. legum fori, tit. 11. De los pleytos, lib. 9. nu. 10. Celsus cons. 73. num. 11. Greg. Lop. l. 1. verb. Se casa t. 13. p. 4. Ant. Gomez lib. 9. Taur. nu. 59. Ant. Gabr. tit. 3. commun. l. 6. t. de legitimatione, concl. prima, n. 54. Mincacha in controversiis usu frequent. ib. l. 3. c. 41. nu. 1. Molina l. 2. de primog. c. 5 nu. 26. Hier. Gabr. cons. 24. num. 3. volum. 1. Menochius de præsumpt. l. 4. præsumpt. 81 nu. 29. & l. 5. præsumpt. 5. n. 16. Bursatus cons. 40. nu. 70. vol. 1. Mantica de conject. ult. vol. l. 1. t. 13. nu. 2. & 5. Joan. Garcia de nobilitate glos. 21. num. 59. & tract. de hypotheca post contractum, n. 14. Spino Speculo testam. glos. 15. principali, n. 105. Enriquez lib. 12. de matr. 7. num. 3. & videtur tenere Flaminius l. 11. de resignat. benefic. q. 1. num. 12. ait enim non legitimari prolem in præjudicium substituti, cum limitatione Parisii, d. n. 68 quæ est quando aliàs constat de fraude. Idem sustinent Sarmiento, & alii, quos nu. 10. referam, dicentes valere legitimationem hanc in fraudem substituti, quamvis de fraude constaret.

9 In posteriori autem casu, nempè, quando constat de animo matrimonii tunc initi ad defraudandum substitutum est, gravior difficultas, ut si is, qui tunc matrimonium init, suum animum expressit, vel minatus sit substituto, fore ut matrimonium illud ad ejus exclusionem contrahat. Et quidem communis ferè omnium sententia est, tunc minimè excludi substitutum, quamvis matrimonium valeat, ac prolem legitimam reddat. Probatur primò, quia licèt religionis professio efficiat deficere conditionem, si absque liberis decesserit: tunc enim sic institutus non censetur absque liberis decedere, sed succedet monasterium, excluso substituto in casu, quo liberi deficerent, cap. in præsentia de probat. At universi scribentes hoc ibi intelligunt nisi in substituti fraudem professio in articulo mortis facta sit. Ergo idem dicendum est in matrim. carnali fraudulenter inito. Valet enim argumentum à matrimonio spirituali ad carnale, ut latè Everardus in suis topicis, loco à matrimonio spirituali. Secundò, ex l. Filia mea emancipata, 60. ff. solut. matrim. ubi deciditur, quando pater constituit dotem filiæ ægræ, sub ea lege, ut filia decedente in eo matrim. sibi reddatur, non prodesse meritò divortium aliàs jure permissum, si fraude celebratum sit, ne filia in eo matrimonio decederet: ac proinde non restitueretur dos parti. Tertiò ex c. 2. de renunciatione in 6. ubi asseritur renuntiationem beneficii, quam quis liberè, & licitè facere poterat, non afferre ullum præjudicium expectanti quando in ejus fraudem facta fuit. Quartò quia ex l. Si cum mulier, ff. rerum amotarum, & l. Sulpicius, ff. de donat. inter vir. & uxor. & l. Qui pœna, §. 1. de manumiss. & l. Cùm ratio, § Fraudis autem, ff. de jure fisci, & ex aliis plurimis textibus probatur nimium fraudibus indulgendum, viamque dolis sternendam si omnia, quæ quis facere potest, illicò posset in alterius fraudem convertere. Et sic corruerent omnia jura disponentia locum fraudibus minimè dandum esse, l. In fundo, cum similibus, ff. de rei vendic. Quintò, quia l. 2. ff. de aqua pluvia arcenda, §. Idem Labeo, et 2. deciditur avertentem flumen non teneri de dolo, quamvis vicino noceat: & subditur: Si modo non hoc animo fecerit, ut tibi noceat: sed ne sibi noceat. Ergo quando animo nocendi avertit, tenetur de dolo. Quod fatetur ibi Glossa verb. Noceat. Tandem quia Valer. Maximus lib. 7. c. 7. refert Septitiam matrem Thracalorum Ariminensium iratam filiis nupsisse in eorum contumeliam Publio Seni, ac filios in testamento præteriisse: atque aditum Augustum improbasse nuptias, & testamentum matris: atque adeò bona filiis restituisse. Et ita ultra omnes DD. n. 7. allegatos, qui hujus sent. sunt, sustinent hanc sententiam Decius cons. 399. fine vol. 3. & c. In præsentia, in nova edit. nu. 206 vers. Quid autem, si quis non bono zelo, de probat. Prepos. c. Tanta, num. 7. §. qui filii sint legit. Parisius, cons. 13. nu. 78. vol. 1. Ruinus cons. 78. nu. 8. vol. 3. Bart. Socin. Angelus, Alexander Anton. de Rosellis, Suarez, Greg. Lop. Ant. Gomez. nu. 58. Ant. Gabriel, Bursatus num. 72. Mantica, num. 1. & 5. Flamin. ubi eos nu. præc. retuli. Molina lib. 2. de primog. c. 5. num. 27. & latius in annot. quas ponit post ult. libri finem, num. 8. Duenñas reg. 350. limitat. 1. Menochius de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 81 §. & præsumpt. 83. num. 78. Francisc. Marc. decis. Parlament. Dolphi 684. n. 3. p. 2. Mores de majorat. in 1. addit. p. 2. q. 1. num. 21. Matienzo lib. 5. recop. t. 10. l. 10. gloss. 3. nu. 4.

Quamvis autem prædicta sententia sit valdè probabilis, mihi potius placet opposita sententia, ut non obstante eo animo defraudandi substituti, succedat proles per id matrimonium legitima reddita, excluso substituto. Ducor, quod non verè dicatur substitutum fraudare, qui jure suo utitur, actumque mero jure permissum facit. Non enim injuriam irrogat utens jure suo, l. Nemo damnum, ff. de regulis juris. Et quamvis debitor legatum, quod ipso jure relictum est, & sibi acquisitum repudiet, ut creditoribus fraudi sit, id non consideratur nec fraudi eis fuisse judicandus est: eo quod jure suo utatur l. Qui autem, §. 1. ff. de his, quæ in fraudem credit. Item etsi libertus legatum sibi relictum, & mero jure acquisitum repudiet, id non est attendendum, nec patronus, in cujus fraudem id effectum videri potest, conqueri valet, nec permittendus est impedire. Quod libertus utatur jure suo, §. Utrum, ff. si quid in fraudem patron. Deinde, quia cum jure attento, id matrimonium valeat, effectus ipsius minimè sunt restringendi. Semper enim attenditur id quod principaliter agitur, ut ea, quæ ex illo sequuntur, debeant suum valorem obtinere, l. Si quis nec causam, ff. si certum petatur. Prætereà, si sanitatis tempore ille institutus concubinam duceret eo animo, ut prole suscepta per id matrimonium excluderetur substitutus, nemo dubitaret eum excludi: cùm tamen matrimon. iniretur in fraudem substituti; & idem prorsus detrimentum sequatur substituto, sive nova proles per matrim. suscipiatur, sive anteà habita reddatur per illum legitima: atque in utroque eventu idem sit defraudandi animus. Prætereà, quia filius per id matrim. quantumvis in articulo mortis mala fide initum, verè redditur legitimus; ut omnes fatentur. Verè ergo facit deficere conditionem, si sine liberis legitimis moriatur: ac proinde substitutum excludet. Nec mala patris ineuntis matrim. intentio debet filio nocere: cùm ipse nil à patre consequatur, sed ex beneficio instituentis patrem hæreditatem illam obtinet, 10

qui noluit prolem legitimam hæreditate privari. Præterea, quia quando actus à parte rei non est contra justitiam, nec restituendi obligationem inducit, nil refert bono an malo animo fiat ad restituendi obligationem producendam. Ut communis ferè omnium sent. sustinet, ut potest videri in *Navarra lib.3. de restit.c.5.in nova edit.dub 1.nu.5.& sequ.* Et ratio est, quod obligatio restituendi oriatur ex eo, quod quispiam sit efficax, & vera damni causa. At mala intentio non efficit ut actus sit damni causa, nec efficaciam ipsi addit, quoties actus seclusa intentione non est causa illius damni. Cùm enim intentio maneat in intendentis voluntate, nil potest operari in alio. Si ergo hoc matrimonium in articulo mortis initum, atque prava intentio nocendi substituto, non est contra justitiam, nec causa damni, ac proinde non obligat ad restituendam substituto hæreditatem: nec ratione malæ intentionis, qua inirетur, ad id obligabit. Tandem, quia quamvis spurii sint hæreditatis paternæ incapaces, fatentur DD. licitum esse eam fidei amici committere, ea intentione, ut ille det spurio, dummodò ea intentio non deducatur in pactum; licèt fraus quædam legis sit. Ergo similiter in nostro casu ea mala patris intentio defraudandi substituti non nocebit proli, ut ob id excludenda sit ab hæreditate: eo vel maximè, quod in hoc casu nulla legi fraus fiat: sed attenta lege proles hæc successura erat, ut verè legitima, nisi mala matris intentio obstet. Et confirmatur, quia si pater ille dum solutus esset, habuisset eum filium ex concubina soluta: & postea ex alio matr. genuisset filios legitimos, ac mortua uxore jam in extremis constitutus duxisset concubinam, ut sic filius ille legitimaretur, & hoc in fraudem aliorum filiorum, ut cum illis succederet in bonis paternis, durissimum esset ob sinistram patris intentionem excludere filium hunc ab hæreditate. Cùm beneficio legis tanquam verè legitimus in ea succedat. Ergo idem in nostro casu dicendum est. Et ideò hanc sententiam amplectuntur *Baldus rubr. C.de privilegio dotis, n.2. Sarmiento l.3.select.c.6.n.8 & n.ult.in fi.& l.4.circa l.Sed est quæsitum.ff de liberis,& posth.n.3. Minchaca in controvers.illu. seq.l.3.c.4.n.5. Io.Garcia de nobilitate.gl.21.n.59. & tractatu de hypotheca post contractum, n.14. Spino Speculo test.am.gl.15. principali .n.106. Molin.n.1.de just.tr.2.disp.172.ad finem*

31 Ad argumenta num.9. proposita resp. Ad primum dic disparem esse rationem. Quoniam professio monachi efficit, ut deficiat conditio, si absque liberis ille decesserit, magis ex juris potestate volentis monasterium haberi loco filii, favore professionis: quam ex testatoris voluntate, & ex vi verborum: unde mala fide suscepta ad excludendum substitutum, non operabitur eum effectum. Conditio enim quæ à lege præsumitur circa liberos, intelligitur de justè susceptis. At proles per matrimonium legitimata excludit substitutum ex ipsamet testatoris voluntate: unde non mirum si parva intentio patris non redundet in damnum ipsius prolis, quæ non à patre, sed ab ipso priori testatore vocata est ad eam hæreditatem. Sic respondet *Ioan Garcia de nobilitate, gloss.19 num.60.* Ad 2. dic textum in *ea l.Filio meo*, non soli defraudandi animo inniti, sed tacitæ patris voluntati sub ea conditione dotaotis filiam, Mens enim patris præsumpta fuit in solo mortis casu sibi prospicere: nec præsumitur ipsum favere voluisse divortio in ipsius fraudem celebrato Quod non obscurè significat *Glossa ibi verb.Redderet*, subiiciens illius decisionis rationem, his verbis: *Cum in casu mortis tantum sibi prospexerit pater.* Quod in nostro casu deficit: nam testator instituens parentem, atque alium substituens, si deficeret proles legitima, noluit substituto contra prolem legitimam favere, immò illi prætulit prolem legitimam, atque adeò fraus, & mala patris intentio proli nocere non debet. Ad tertium dic eam esse specialem illius textus decisionem, qui expectativis à Pontifice concessis voluit favere. Quare ea decisio ad alios casus trahenda non est. Ad quartum dic nullum esse absurdum, quando fraudes injustæ non sunt, ac proinde omni injuria vacant. Quippe eæ non merentur verarum fraudum nomen: cùm re sua neminem privent: sed jure suo quisque utatur, quamvis in charitatis legem delinquat ob malam intentionem. Ad quintum dic cum *Navar.l.3.de restit.c.5.in nova edit. dub.1.nu.12.* ubi & alios refert, illam legem non ob malum animum id decrevisse. Nam nec sufficiens ia erat, nec judici cognitus esse poterat. Quare id decrevit ob actionem externam injuriosam; nam quando fit ob nullum finem utilem, & necessarium, lex præsumit dolosè, & iniquè fieri: atque ideò dat actionem de dolo. Etenim si venas rescindat ob causam sibi utilem, liquet id jure facere, ac nulli injuriam eum irrogare: utpotè qui jus sibi consulendi habet. At si nulla necessitate adducatur ad illud faciendum, perspicuum omninò est, non posse illum id jure facere: quin potiùs alterum absque ulla causa, & non utens jure suo lædit: & ideò malus animus præsumitur, & datur contra illum actio de dolo. Attendit ergo *Ulpianus* non animum lædendi duntaxat, sed etiam attendit actionem externam dolosè ac sine jure intentam Ad ultimum dic ex eo gesto Aug. nil probari: constat enim errasse dissolvendo ob id matrimonium.

DISPUTATIO CVI.

An hermaphroditus possit matrimon. inire? & juxta quem sexum.

SUMMARIUM.

Cujus sexus dijudicandus sit hermaphroditus: & quando datur illi sexus electio: & an juraturus sit se alio non usurum? nu.1.

Cujus sit dignoscere sexum prævalentem, & quid in dubio? 2.

Proponuntur suadentia eum esse matrimonii incapacem, quando in eo uterque sexus æqualis est? 3.

Debet contrahere juxta sexum in eo prævalentem: & quid quando non constat uter prævaleat? 4.

An valeat matr. initum juxta sexum, qui in eo non prævalet? 5.

Quando uterque sexus æqualis est, juxta quem contrahere possit? 6.

An parocho liceat interesse matrimonio tali, antequam coram ordinario eligat sexum? 7.

An, semel electo sexu, & juxta illum inito matrimonio si viduus effectus juxta diversum ineat, peccet, & teneat factum? n.8.

Quando consultis medicis res est dubia, uter sexus prævaleat, an possit juxta utrumque matrimonium? n.9.

Satisfit argumentis. Et traditur ratio cur hermaphroditus, in quo uterque sexus æqualis est, sit incapax ordinis, & professionis, nu.10.

PRæmittendum est, hermaphroditum dijudicandum virum, vel feminam, juxta sexum in ipso prævalentem, ita ut si virilis prævaleat, vir judicandus sit: quod si femineus, femina, ut habetur *l.Quæritur 10 ff.de statu hominum*: ibi: *Quæritur hermaphroditum cui comparemus? & magis puto ejus sexus existimandum, qui in eo prævalet.* Quando autem neutèr sexus prævalet, sed uterque est æqualis, tunc æquè vir ac femina judicandus est. Cum nulla ratio urgeat, cur potiùs hujus sexus, quàm illius censeatur Quare potest tunc eligere sexum, quo uti malit, ut docent *Host.sum.t.de testibus, §.Quis possit esse testis, nu.2. vers. Quod si utrisque Bald.d.l.Quæritur, in additionibus, n.un & ibi Alber.n.5. Sylv. verb.Hermaphroditus, fi.& ibi Tabiena fine, Armilla fin. Navar lib.1. cons.in 1.edit.tit.de ætate, & qualit.cons.8.n.3.in 2.l.3.t. De regularib. cons.47.n.3. Majolus l.3.de irreg.c.25.n.16. Enriquez l.14. de irregul.c.8.nu.6 fi.* Debet autem juramento se astringere, fore ut in posterum minimè altero sexu præter semel electum utatur, argumento ex *c.Presbytero, 16.q.1.& cap.Diversis. de clerico.conjug.& l. Si plures, ff.de pactis.* Nam indecens valdè esset: ut modo uno, modo altero sexu uteretur. Sic *Host.ibidem.* 1

Quod si roges, quis norit uter sexus prævaleat: & quid in dubio censendum sit? Dic matronarum peritarum vel medicorum esse hujus rei judicium, ut benè docet *Albericus n.prae. Allegatus.* Atque id ex genitalium inspectione judicandum esse tradit *Turrecr.c.Si testes,§. Hermaphroditus,4.q.3.n.3.* Si autem dubitetur uter sexus prædominetur, standum est ipsius hermaphroditi dicto: juxta communem sent. Cum nullus valeat id ita sentire, ac ipsemet: vel judicio medicorum standum est. Quod in idem recidit: eo quod medici judicare debeant juxta ea, quæ ipsemet de se asseruerit. Atque hoc benè docet *Navar.n.praeced. allegatus, in utroque cons.n.4.* Quod si adhuc res est dubia quid faciendum sit, dicemus n.9. 2

Et quidem si loquamur de hermaphrodito, in quo neuter sexus prævalet, sed æqualis est: videtur is matrimonii incapax. Quod omnes asserant in hoc eventu eum esse ordinis incapacem, instar feminæ, ut potest videri apud *Enriquez lib.14. de irregular.c.8.n.6.& Navar. lib.1.consil. in priori editione t. de ætate, & qualit cons.8 nu.3.in posteriori lib.3.t. de irregularibus cons.47. num.3.* ait similiter eum esse incapacem profitendi. Et utriusque rationem addit, quod æquè sit femina, ac vir: ac proinde quamvis ex ea parte, qua vir est, posset videri capax ordinis: at quia est incapax ex ea parte, qua est femina, absolutè incapax appellari debet. Similiter si profiteatur in virorum monasterio, non tenet professio, quia æquè est femina ac vir. Si autem in monialium monasterio, non tenet, quia æquè est vir ac femina. At eadem ratio militat in matrimonio. Nam si tanquam femina viro nubat, obstat valori ejus matrimonii, eum esse æquè virum. Si autem tanquam vir feminam ducat, obstabit eum esse æquè feminam. Ergo qua ratione ob hanc sexus paritatem est incapax ordinis, & professionis, erit quoque matrimonii incapax. Cùm idem prorsus absurdum sequatur. 3

I. tamen conclusio sit. Hermaphroditus, in quo alter sexus prævalet, potest matr. inire juxta sexum illum prævalentem: atque ita si femineus prævaleat, viro nubere potest, si autem virilis, feminam ducere valet. Constat, quia sexus prævalentis esse judicatur. Ut diximus n.1. Sic docet *Gloss.c. Si testes, verb. Ad testimonium.4.q.3. Angel.verb.Hermaphroditus, nu.ult.& ibi Sylv. fi.Tabiena fi.Armilla fin.* Quod si dubium sit, uter sexus prævaleat, dicemus nu.9. 4

Hinc deducitur, fore irritum matrimon. juxta alium sexum contractum, & hoc jure ipso naturæ. Ut si prævalente sexu virili, copuletur matrimonio viri, instar feminæ: vel si prævalente femineo, feminæ, instar viri. Quia inter personas ejusdem sexus irritum est: prævalente enim femineo, reputatur femina, & tamen feminam ducit, ac si vir esset: & si prævaleat virilis, reputatur vir, & tamen instar feminæ nubit viro. 5

II. conclusio Quando uterque sexus æqualis est, in optione ejus est, juxta alterutrum sexum matrimonio jungi. Quare si virili deservire eligat, ducet feminam: quod si femineo, nubet 6

bet viro. Constat ex dictis nu.1 ubi probavimus, in hoc eventu dari hermaphrodito electionem sexus. Atque ita in propriis matrimonii terminis tradunt *Sylv. Tabiena, Armilla nu.4. relati, Majolus nu.1 allegatus.*

7 Parochus autem non debet interesse tali matrimonio, donec hermaphroditus coram judice Ecclesiastico protestetur, quo sexu uti velit. Constat ex dictis num.1. ubi probavimus ob hoc esse exigendum sub jurejurando, quo sexu uti velit, & se illo sexu præter semel electum non usurum. Præterea, quia parocho constare nequit, uter sexus prævaleat, & an sit æqualis. Quare consulendus est priùs judex Ecclesiasticus, ejus est id discutere: ut constet, qualiter matrimonio copulandus sit. Sic *Majolus n.1. allegatus.*

8 Hinc deducitur, culpæ mortalis reum esse hermaphroditum, in quo uterque sexus paret, si semel electo sexu, & juxta illum matrimon. inito, viduus effectus juxta alterum sexum matrimonio copuletur. Ut si prius instar viri duxerit fœminam: posterius autem instar fœminæ nupserit viro, vel contra. Tum, quia si sexus electionem juravit, reus est perjurii. Tum etiam, quia etsi non juravit, delictum admittit, & in re quidem gravissima. Quare iis nuptiis, tanquam interdictis, parochum debere negare suam præsentiam, docet *Majolus n.1. allegatus.* Existimo autem fore validum id matrimon. Quia jure naturæ non irritatur. Cum hermaphroditus ille æquè vir, & fœmina sit: nec ejus electio id, quod natura sibi indidit, auferre valuit, sed solùm licitum usum. Jus etiam Pontificium non invenitur, quod id matrim. irritum reddat.

9 Ultima conclusio. Quando, consultis medicis, res in æquilibrio esset, nec judicari posset, uter sexus prævaleat, censendum est, sexum esse æqualem. Quod æquè rationes sint pro utroque sexu: atque ita de hujus matrimonio dicendum est juxta dicta triplici n.u. præced. quando sexus est æqualis.

10 Ad argum. num.5. propositum resp. disparem valdè esse rationem. Quod cùm maximè dedeceat fœminam ad ordines promoveri, jure optimo credendum est, ita id sacramentum à Christo Domino institutum esse, ut illius incapax sit, sexum fœmineum æquè, ac illem participans. Cùm æquè vir ac fœmina sit. Et similiter cum indecentissimum sit, atque ad luxuriam valdè excitans, si quæ verè fœmina est, profiteretur in virorum monasterio, vel qui verè vir, apud moniales: & is hermaphroditus utriusque sexus verè sit, meritò censendum est Ecclesiam, irritantem professionem apud personas diversi sexus, irritasse quoque ejus personæ professionem, quæ utriusque sexus verè, & æquè particeps est. Quam rationem hujus irritationis reddit *Navar. n.3 allegatus.* At matrimonii, & natura, & decentia contenta sunt sola vacandi copulæ conjugali potestate: quare cùm id detur in hujusmodi hermaphrodito, non est cur nequeat validè juxta alterutrum sexum matrimonio copulari.

DISPUTATIO CVII.

Utrùm ad declarandum matrimon. irritum ratione impotentiæ statim constantis, desideretur triennium experientiæ, & aliqua alia probatio?

SUMMARIUM.

Judex debet cavere, ut probationis impotentia potius superabundent, numer.1.

Triplicia possunt esse impotentia signa, 2.

Quando signa sunt omnium clara, nulla temporis mora expectatur ad dissolvendum matrim. nec juramenta conjugum, vel propinquorum, sed medicorum testantium eam impotentiam, 3.

An ubi signa sunt tantùm verisimiliter evidentia, exigantur triennium, ac juramenta medicorum, vel matronarum, & propinquorum: & his discordantibus quid faciendum? 4.

An sit signum omnino evidens, virilia, aut testiculos deesse, nu.5.

Quid, si virilia sint arida? nu.6.

Quid, si mulier sit arida? nu.7.

Quid, si conjux per sententiam sit ab alio matrimonio separatus? numero 8.

An ubi impotentia est ex maleficio, desideretur semper triennium, & neganda sit judici facultas illius breviandi? nu.9.

An ultra triennium experientia sit aliud tempus expectandum in maleficio, indicta conjugi pœnitentia? num.10.

1 HActenus declaravimus quando matrimon. ratione impotentiæ irritum sit: jam ad ultimam hujus impedimenti partem accedentes, disputaturi sumus qualiter impotentia hæc constare debeat, ut declaretur irritum ratione illius matrimonium. Et primò quidem in aliquibus disputationibus disseremus de necessitate expectandi triennii experientiæ, & de modo illius computandi, atque aliis probationibus ad hoc necessariis: deinde verò de qualitatibus matronarum vel medicorum, quibus inspectio conjugum committenda est. Petit ergo disputatio præsens expositionem necessitatis expectandi triennii experientiæ copulæ, alteriusve probationis adhibendæ, quando impotentia conjugis statim constat. Et primò præmittere oportet, semper judicem esse spectare debere, ut potius probationes impotentiæ superfluas, quam in aliquo diminutas exigat: & ut omnem cautelam, quæ potest adhiberi per omnes probationis modos adhibeat. Quod quæstio de matrimonii dissolutione sit de re gravissima, & in qua de maximo animæ periculo agitur, vel dissolvendo matrim. validum, vel approbando irritum. Item quia in aliis causis oportet judicantem acta rimari, *c. Judicantem 30. q.5.* ergo fortius in hoc casu, in quo majus periculum vertitur. Et ita docent *Gloss. finali, in sum. de frigid. & malefic. & ibi Alex. de Nevo, n.15. Innoc. c.1. n.2. verf. Et nota, eod. t. & ibi Host. n.2. Io. And. n.9. Ant. nu. pen. & Abb. n.5. in fi. Card. n.2. opposit. 1 fau. Anch. col.11. Alex. de Nevo n.9. Prepos. n.7. fin. Idem Host. summ. eod. tit. § Qualiter, & quando, nu. 13. & 14. fine, & c. Fraternitatis, n.1. eod. t. & ibi Io. And. n.3. Ant. n.18. Anchar. n.3. notabil. 3. Prepos. n.1. notab. 1. Alex. de Nevo in princ. nu.4. Io. de Friburgo in sum. confessorum, l.4. t.16. q.16. Brunel. de sponſ. concl. 28. n.2. & limit. 1. n.16. & Masc. de prob. concl. 816. n.18. Fulv. Pacianus de prob. l.2. c.2. n.28. & ibi Callotus in additionib. lit. I.* Quare in tanti ponderis negotio, nulla judicis in veritate indaganda, ac probationibus exquirendis superfluitas, potest jure in optimo reprehendi, ut benè tradunt *Io. And. d.c. Fraternitatis, nu.3. & ibi Ant. nu.18. Anch. n.3. not. ab. 3. Prepos. n.1. not. ab.1. Alex. de Nevo c. fi. n.15. de frig.*

2 Secundò est præmittendum, triplicia esse impotentiæ signa, quædam necessariò, & evidenter concludentia impotentiam; alia verisimiliter evidentia impotentiæ signa, & alia dubia, ac præsumptivè probantia. Quæ omnia à n.5. explicabimus. Hac distinctione utuntur *Ant. c. Laudabilem, n.14. de frig. & malef. & ibi Prep. nu. ult. Alex. de Nevo nu.16. & 17.*

3 Hic præmissis, sit prima conclusio. Quando signa necessariò, & evidenter impotentiam concludunt, sive viri, sive fœminæ, nulla temporis mora expectata, est dissolvendum matrimon. Hæc ab omnibus admittitur. Quia *cap. Laudabilem, de frigid. & malef.* ubi triennium experientiæ præscribitur ad concludendam frigiditatem, excipitur nisi prius ea probari possit. At nulla apertior probatio reperiri potest. Secundò, quia constante impotentia, ac subinde matrimonii nullitate, contra jus naturæ esset, copulam permittere. Tandem, quia cum extet apertissima probatio, frustrà expectaretur eventus triennii, cujus nullus inde crederetur effectus, *c. Cum contingat, de offic. deleg.* Nec tunc juramentum septimæ manus propinquorum desideratur, ut benè docent *Glossa c. Fraternitatis, § atim in prin. verb. Matronas, de frig. & malef. & ibi Abb. n.11. Alex. de Nevo ibi, in princ. num 8.* qui duo benè advertunt, nec juramentum ipsorum conjugum esse necessarium. Cùm ad oculum pateat impotentia. Quare sufficiet juramentum matronarum vel medicorum ea signa clara per inspectionem testantium. Et quamvis *ea Gloss.* videatur sentire, nunquam in arctitudinis fœminæ impedimento desiderari id juramentum septimæ manus, sed solùm in frigiditate viri, at id non sentit, nec est verum (ut dicemus nu.7.) sed loquitur quando est arctitudo evidenter concludens impotentiam. Et ita eum intelligunt *Abbas, & Alexand. de Nevo ibidem.*

4 II. Conclusio. Quando signa non sunt omninò certa, & evidentia, sed verisimiliter evidentia impotentiæ, non desideratur triennium experientiæ: at exigitur juramentum conjugum asserentium se non posse coire, & septimæ manus propinquorum iurantium se credere eos verum fateri (de quo iuramento septimæ manus latè dicemus disput. seq.) Quia cum impedimentum ferè evidenter constet, non est opus triennium expectare, quod in casu dubii solùm conceditur: cùm autem non omninò evidenter constet, amplior probatio petitur, quàm ubi prorsus evidens est, & ideò petitur id iuramentum conjugum, ac septimæ manus. Et ita docent *Anto. c. Laudabilem, num.14. de frigido, & malefic. & ibi Alexander de Nevo, num.17.* & constabit ex dicendis num.6. & 7. ubi referemus Authores sentientes in impedimentis, quæ non omninò evidentia sunt, peti iuramentum hoc, non tamen triennium. Quare tunc inspiciendus est omnino impotens per medicos, aut matronas; & si iudicarint eum omninò impotentem per signa verisimiliter evidentia, ac concordaverint cum medicorum dicto iuramenta conjugum, ac septimæ manus propinquorum, dissolvetur statim matrimon. nulla temporis mora expectata: si autem testimonia hæc discordarint, dicendum est idem, quod de signis dubiis dicemus duplici disp sequenti. Sic *Alex. de Nevo d.c. Laudabilem, nu.17 in casu 2.*

5 Versatur autem difficultas in explicandis his signis. Est ergo signum evidens, ut nec triennium nec iuramenta propinquorum desiderentur, quando virilia omninò amputata sunt. Quod nemo negat. Item si vir careat utroque testiculo, ut docent *D Th. 4. d.34. in fine, in exposit. lit. Ant. c. Laudabilem, nu.14. de frigid. & malef. & ibi Alex. de Nevo, nu.15 & casu 1.* Et quamvis hoc olim non carebat difficultate: eo quòd multi censebant matrim. eunuchorum carentium utroque testiculo esse irritum, (ut retuli disp. 92. n.15. & 16.) at iam post motum proprium Sixti V. est omninò certum, ut ibidem n.17. dixi.

6 Præterea est signum omninò evidens, ita ut nec triennium nec iuramenta propinquorum, & conjugum desiderentur, si virilia arida sint. Quod tunc inutilia videantur: at perinde est virilibus carere, & ea omninò inutilia esse. Et ita docent *Innoc. c.1. Laudabilem, col. un. paulò post medium, verb. iustum iudicium, de frigid. & malefic. & ibi Io. Andr. n.9. Abb. nu.2. Prep. num.6. verb. iustum iudicium. Mascard. de probat. concl. 889. num.4.* At hoc non

caret difficultate. Quòd alii existiment membri virilis siccitatem non esse signum omninò certum, & evidens impotentiæ, ac illam necessariò concludens, sed verisimiliter evidens. Sicut enim per id membrum urina expelli potest, ita videtur etiam posse semen emitti. Quare non erit necessarium expectare triennium: at exigendum erit juramentum conjugum, & septimæ manus propinquorum juxta dicta n. 4. de his signis. Ita sentiunt *Innoc. c. 1. n. 1. vers. Vel potes dicere, & de frigid. & malef. & ibi Ant n. 2. vers. Et per hanc decretalem. Præpos. nu. 5 fi. Idem Ant. c. Laudabilem, num. 84. eod. tit. & ibi Præpos. num. ult. Alex. de Nevo num. 12. ad fi. & nu. 17. casu 2.* Sed horum rationi respondent *Galderin. Card. Florent. & Petr. de Saxono*, ut eos refert *Præpos. d. c. Laudabilem, num. 5.* stare ut per membrum siccum emittatur urina, cum tamen semen emitti nequeat. Quod diverso modo generentur, & aliqua impediant seminis emissionem, non tamen urinæ. Sed in hac Doctorum controversia existimo sic dicendum: Si membrum virile sit omninò siccum, est signum omninò evidens, & necessariò concludens. Quare nec triennium nec juramenta dicta exiguntur. Et in hoc eventu est verum, quod dicunt priores DD. Quia tunc is vir aut seminis veri emittendi incapax esset: aut si verum semen emitteret, evidens esse non posset illum membrum erigere, ut posset vas fœmineum penetrare: atque ita semen intra illud vas emittere. Membrum enim omninò aridum vi motiva careret. Si autem non sit omninò aridum, sed taliter ut medici judicent, non esse certam, & evidentem impotentiam, sed verisimiliter evidentem, tunc habet verum, quod dicunt posteriores DD. Quod si non sit ita aridum, quin possit sufficienter erigi ad copulam, & de hac potentia constet, non censendus est vir ille impotens, ut benè docent *Alex. de Nevo, d. c. Laudabilem, n. 17. in casu, & ibi Præpos. nu. 5.*

7 Deinde est signum omninò evidens impotentiæ, ita ut nec triennium nec prædicta juramenta petantur, quando mulier est arcta. Sic videtur sentire *Glossa, cap. Fraternitatis, statim in princ. verb. Matronis, de frigid. & malef.* dum ait quando mulier est arcta, non exigi juramentum propinquorum. Et docent *Innoc. cap. Laudabilem, eod. tit. nu. unic. verb. justum judicium. Joan. And. ibi n. 9. Ant. num. 13. & 14. Præp. nu. 6. super verb. justum judicium, & num. ult. Archid. cap. 2. nu. 6. vers. Et nota in fi. 33. q. 1. & ibi Bellum. in fin. Card. d. c. Fraternitatis, nu. 5. opposit. 2. & ibi Præpos. nu. 7. Host. sum. t. de frig. & malef. § Qualiter & quando nu. 13. vers. Quid si mulieres asserant. Joan. de Friburgo in sum. confessorum, l. 4. t. 16. qu. 16. Rosella verb. Divortium, nu. 3. & ibi Sylv. q. 19. nu. 22. Mascard. de probat. concl. 889. nu. 4.* Sed nec hoc est ita certum. Nam aliis placet arctitudinem mulieris non esse signum omninò certum, & evidens, sed evidens verisimiliter, & ideò censent non exigi triennium, benè tamen dicta juramenta. Quod arctatio illa sit per matronas inspicienda, quarum oculus sæpè fallitur, *c. Nec aliqua 27. q. 1.* & judicium medicorum similiter est sæpè fallax, ut experientia demonstrat, ac notatur *cap. Proposuisti, de probat.* Et ideò sic docent *Ant. c. fi. nu. 8. de frigid. & malef. & d. Fraternitatis, n. 16. Alex. de Nevo in c. Laudabilem, nu. 16. & 17. eod. t.* & hæc sententia posterior magis placet: nisi mulier ita arcta esset ut cuilibet inspicienti clarè liquere possit eam non esse capacem alicujus instrumenti virilis, ut optimè explicat *Speculator, t. de frigid. & malef. § nu. nu. 3.*

8 Prætereà est signum evidens, & omninò necessarium, ita ut nec triennium, nec juramenta propinquorum necessaria sint, si vir ab alio matrimonio sit ratione frigiditatis per sententiam separatus. Nam id matrimon. statim dissolvendum esse probavi disp. 99. num. 6. & ita docent *Ant. cap. Laudabilem, num. 14. de frigid. & malef. & ibi Joan. And. nu. 8. Alex. de Nevo, nu. 15. Præpos. nu. ult.*

9 Tandem monuerim, dum diximus non desiderari triennium quoties de impotentia constat, intelligi præter impotentiam ex maleficio consurgentem. Quia cum ea non naturalis, sed accidentalis sit, præsumitur fore ut decursu temporis mediis adhibitis removeri possit, & ideò semper in maleficii impedimento desideratur triennium experientiæ, ut declaretur irritum matrim. Item quia cum operatio dæmonis authoris maleficii sit occulta, & libera, non tam de maleficii perpetuitate constat, ac naturalis impedimenti. Et ideò hanc partem sustinent *Host. cap. Laudabilem, n. 1. & c. fi. ad fi. verb. Triennium, de frigid. & malef. Joan. And. eod. c. fi. nu. 11 Abbas nu. 9. Anchar. nu. 9. notab. 12. Card. n. 2. Alex. de Nevo nu. 5. notab. 4. & nu. 13 idem Joan. Andr. d. c. Laudabilem, nu. 8. ubi Ant. nu. 15. Abb. n. 2. fi. Alex. de Nevo nu. 3. 10. ult. Præpos. nu. 5 fin. Idem Ant. c. 1. num 2. vers. Obstabat secunda, eod. t. Abbas nu. 6. Alex. de Nevo nu. 9. Præpos. 7. Henricus nu. 1. Rosella verb. Divortium, num. 4. fi. Turrec. cap. fi. num. ult. 33. q. 1. Navar. lib. 4. consiliorum, t. de frigid. & malef. in utraque editione consil. 1. nu. 2. Costanus de spons. t. de his, qui nuptias contrahere possunt, nu. 78 Greg. Lopez l. 5. verb. Fasta este plazo, tit. 8. par. 4.* addens etiam si ab altero conjuge vel ab utroque offeratur antea probatio per aspectum, vel per alia signa. *Enriquez l. 12. de matr. cap. 7. nu. 2. & c. 8. num. 2. in comment. lit. V.* Nec potest judex triennium in hoc effectu abbreviare. Cùm id tempus omninò jure petatur, *c. fin. de frigid. & malef.* Sic *Host. eod. cap. fi. ad fi. verb. Triennium Et ibi Joan. And. num. 11. Anch. num. 9. not. 12. Alex. de Nevo nu. 17. Henric. d. c. 1. num. 1. Enriquez duplici loco nuper allegato.* Unde minus benè *Glos. 33. quæst. 1 in sum. verb. Quod autem, Goffred. sum. t. de frigid. & malef. n. 8. Vermerus l. 9. Specul. art. 40. consil. 2. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubrica glos. 1. nu. 203. Petr. de Ledesma de matrim. qu. 58. art. 2. paulò ante 2. dubium. Emanuel Sa summ. verb. Matri*, ubi de impedimento impotentiæ, *num. 14. vers. in maleficio*, loquuntur eodem modo in maleficio, ac in frigiditate, dicentes in neutro impedimento exigi triennium, si statim de illo clarè constet. Sed supponunt falsum, non enim potest clarè statim constare de impedimento maleficii, sicut de impedimento naturali, id esse perpetuum (ut nuper probavi) quod exigitur, ut ratione illius sit dissolvendum matrim. At posset eorum opinio in casu rarissimo salvari, nempè, quando per maleficium amputata essent omninò virilia, aut testiculus uterque sublatus. Tunc enim apertum est nullo modo præter Dei miraculum ea restitui posse: ac proinde clarè constabit eam impotentiam esse perpetuam.

10 Immò in maleficii impedimento, ultra triennium est tempus arbitrarium à judice assignandum, indicto simul conjugibus, ut orationi vacent, ac operibus pœnitentiæ, consilio, ut vel sic Deus placatus coerceat dæmonem, ut desistat maleficio nocere. Quod colligitur ex *c. fi. de frigid. & malef.* ubi allegato impedimento maleficii post multos cohabitationis annos, ait Pontifex, *Injunxistis eisdem ut agerent pœnitentiam de commissis, & sic fortè placerent Deo ut opus matrimonii consummarent.* Et quamvis referat gestum Episcopi, cum tamen id non reprehendat, immò ad justam matrimonii dissolutionem ponderet, videtur id approbare. Et ita docent *Abb. eod. c. fi. nu. ult. Rosella verb. Divortium, nu. 4. & ibi Supplementum Pisana, nu. 4. Sylv. q. 20. nu. 23. Decisio capella Tolos. 381. n. 7. Alex. de Nevo d. c. fi. nu. 17. & ibi Præpos. n. 5. Enriquez lib. 12. de matr. c. 7. nu. 2.* & videtur clarè tenere *Greg. Lopez l. 5. verb. Dar plazo, t. 8. p. 4.* nam ubi dixit numerari triennium in maleficii impedimento, quamvis eo conjuges habitarint ante decretum judicis, ait hoc intelligendum juxta ea, quæ tradit *Abb. d. c. fin. in fine*, ubi *Abb.* docet hoc tempus arbitrarium concedendum. Hoc tamen intelligo quando conjuges eo triennio habitarunt ante decretum judicis, in quo casu loquitur textus *d. c. fi.* & loquuntur *Rosella, Supplementum Pisana, & Sylvest.* Nam si id triennium signatum esset à judice, vel pars illius in dictis operibus pœnitentiæ, & oratione, non est cur eo transacto sit ampliùs expectandum. Cum jam tempore jure præscripto conjuges habitarint: ac indicta sit illis pœnitentia ad placandum Deum.

DISPUTATIO CVIII.

An impotentia non constante per signa certa, sed ea dubia sunt, at uterque conjux eam fatetur, desideretur triennii experientia, ac aliqua alia impotentiæ probatio, ut ratione illius dissolvatur matrimonium?

SUMMARIUM.

Proponuntur duo textus, qui sibi contradicere videntur, num. 1.
An c. 1 de frigid. habeat vim textus, nec sit correctum? 2.
An utroque conjuge fatente alterius impotentiam sit necessariò triennium expectandum? Refertur quædam sententia, nu. 3.
Limitatur hæc sententia, ut semper plena pubertas expectetur, 4.
Proponitur sententia Authoris, num. 5. & ibi remissivè, quando conjux inito matrimonii reclamat: an sit necessarium triennium?
An sit necessarius aspectus quando uterque fatetur impotentiam undecunque consurgentem, & transfit triennium? 6.
An desideretur conjugum, & septimæ manus propinquorum juramentum, 7.
An id juramentum necessarium quoque sit, quando uxor judicatur virgo à matronis inspicientibus? 8.
An valeat sententia matrimonium dissolvens, ratione impotentiæ undecunque consurgentis, non præmisso juramento propinquorum? 9.
An eo juramento opus sit, adjuvante fama assertionem conjugum? 10.
An juramentum septimæ manus propinquorum intelligatur sic, ut cujuslibet conjugis septem propinqui jurent; & ita quatuordecim, 11.
An deficientibus tot, qui attestari possint, sufficiant pauciores? 12.
An deficientibus consanguineis, & vicinis, sint alii assumendi? 13.
An hoc juramentum, & quoties petitur tactis Evangeliorum, sit necessariò manu tactis Evangeliis præstandum, nec sufficiat tangere cubito, vel præsentem esse librum Evangeliorum, nec tangere aliam Scripturam sacram? & an in dubio ubi notarius solius juramenti mentionem fecit, præsumatur id tactis Evangeliis esse præstitum, n. 14.
Conjuges juraturi sunt de propria scientia, ac consanguinei de credulitate, 15.
Quid debeant jurare conjuges, ut ratione impotentiæ dissolvatur matrimonium? 16.
An ex conjuge reputato frigido ducente posteà uxorem, censendi sint consanguinei, qui jurarunt rei perjurii? 17.
Qualiter censeantur perjuri tunc conjuges? 18.
An hoc perjurium concludatur ex solo secundo matrimonio frigidus, an potius ex copula conjugali, vel fornicaria? 19.
An conjux potens ob impotentiam dissolutionem matrimonii teneatur speciem impotentiæ, aut ejus causam allegare? Et remissivè, qualiter sit tunc restaurandum prius matrimonium, si inveniatur conjux ille potens, & an judex teneatur impotentiæ speciē, & causam exprimere in sententia, & si tunc succumbat conjux, an possit speciem impoten-

tia

cia allegare, an potiùs sententia illa in rem judicatam transeat? 20.
An in fonibus sit hoc triennium expectandum, ac tempus arbitrarium? nu 21.
Satisfit argumentis, & conciliantur cap. 1. & c. Laudabilem, de frig. num. 22.

1 Disputationi huic ansam dubitandi præbet contradictio maxima, quæ videtur esse inter teatus *c. 1. & c. Laudabilem, de frigid. & malef.* nam *c. 1 statim in princ.* decernitur, viro post mensem, aut trimestre, aut annum ab inito matr. fatenti propriam frigiditatem, uaoreque eandem affirmanti, si ea per verum judicium probari valeat, dissolvi posse matr. At *c. Laudabilem, eo. t.* deciditur, ubi clarè oon constet de frigiditate, eapectandum esse trienoium experieotiæ. Contradicunt ergo sibi hi textus, cum in priori minus trieonio petatur, in posteriori autem trienoium. Atque alia deceroūtur *d. c. 1.* quæ videntur contraria decisioni *d. c. Landabilem*: de quibus est habendus sermo disp. seq. Secundò, quia *eod. c. 1.* culpę tribuitur uxori serotina reclamatio, quod post annum reclamaverit allegans viri frigiditatem, atque ideò ejus petitio non auditur. Cum tamen *d. c. Laudabilem*, ea clamatio ceoseatur prematura, & ob id reiiciatur, triennium enim experientię, quod reclamationem pręcedere debet, nondum transiit.

2 Apparena borum textuum contradictio reddit difficilimum intellectum teatus *c. 1. de frig. & malef.* & circa illum valdè laborant eapositores, atque ita intricatè loquuntur, ut potius illum confundant, quam aperiant, ut animadvertit *ibi Abbas nu. 5.* Et ideò aliquibus Doctoribus placet id *c. 1.* vim textus minimè habere. Quod non sit ex aliquo Pontifice, aut concilio generali desumptum, sed ea *Brocardicis l. 10.* Et ita videtur sentire *ibi Gloss. verb. Tacuit*, dicens non tenere, quod ibi deciditur de conjuge tacente per aonum, vel dimidium: quamvis non eaplicet num causa sit, quod id cap. sit correctum, an potiùs, quod vim textus non habeat. Et tenent eapressè *Alanus, Laurentius, & Vincentius* (ut eos refert *ibi Henricus in fine.*) Alii verò quamvis admittant esse teatum, dicunt tamen esse correctum per *c. Laudabilem, de frig. & malef.* sic *Turrecrem c. Si quis acceperit, n. nu. 33. q. 1.* At dicendum est *id c. 1.* habere vim teatus, nec de hoc esse dubitandum. Cum Greg IX. decretalium compilator inter Pontificia decreta id collocarit. Quod tenent *Hostiens. eo. c. 1. n. 1. Jo. Andr. in fi. Anch. n. 12. Petrus, Goffredus, Abb. antiquus,* quos refert, & sequitur *Henr. ibi fi. Prapos. col. 2. n. 5 super Glos. in verb. Tacuit, Brunellus de spons. concl. 28. n. 16.* & verius etiam est id cap. non esse correptum, ut defendit *ibi Alex. de Nevo n. 13.* Quod etiam clarè tenent cæteri eapositores, qui tanquam non correctum illud eaplicant, ac conantur conciliare cum *c. Laudabilem, de frig. & malef.*

3 Claritatis ergo gratia duplea est distioguendus casus, in quo disputandum est, an triennium eaperientiæ necessariò desideretur, & ultra illud aliqua alia probatio. Prior est, quando uterque conjux fatetur impoteotiam, posterior, quando alter fatetur altero oegante. Et quidem in præsenti disp. de priori casu discutietur, in sequenti verò de posteriori. Est ergo difficultas, de necessitate expectandi trienoii, & alterius probationis, ut dissolvatur matrimon. quando uterque conjux alterius impotentiam fatetur. Quibusdam placet non esse opus triennio experientiæ, sed tempus quoddam arbitrarium sufficere, ut uaius mensis, aut trium, aut anni, & juramentum utriusque conjugis, ac septimæ manus propinquorum, ut dissolvatur matrimonium. Ducuntur, quod *c. 1. de frigid.* in hoc eventu petitum est triennium, sed post dimidium habitationis aonum conceditor separato. Secundò, ea *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* id probari videtur. Nam io priori parte loquens quando solus alter conjua fatetur impotentiam, postulat triennium experientiæ: at in posteriori loquens quando uterque fatetur, ejus trienii oon memioit. Nec clausula triennium cootinens, io principio posita, limitans priorem casum, eatendi debet ad posteriorem. Ubi eoim fit divisio per paragrahum, vel versiculum, clausula posita in uno paragrapho vel versiculo, non refertur ad alium paragraphum vel versiculum: juxta doctrinam *gloss. unic. verb. Sic scilicet, de postul. pralat. in 6* quam notabilem dicit *Alex. de Nevo, d. c. Laudabilem, nu. 9. & rubrica de spons. nu. 3.* & in hoc posteriori loco limitat, nisi esset adiectum verbum. Ut præfertur, vel in præmissia. Ad *d. c. Laudabilem* ponuntur diversi, ac separati versiculi in utroque casu. Nam prior continetur *in vers. Nos verò,* posterior autem *in vers. Si autem.* Tertiò, quia licèt experientia triennii concedatur, quando frigiditas probari nequit evidentibus signis, at hæc ratio non vendicat sibi locum, quando uterque fatetur impedimentum, sicut quando alter solus. Quod in priori casu sit violenta præsumptio: & quia posset esse collusio aliqua, accedit septima manus propioquorum jurantium verisimile ipsis esse, conjuges verum dicere. Quartò, quia textus *d. c. Laudabilem*, loquens in posteriori casu, nempè, quando uterque fatetur, incipit per particulam adversativam, si autem: quæ cùm ponatur absque copula, eam naturam habet ot adversetur in jure, & io facto: ita ut diversum easum, & diversum jus importet, ut advertunt *Bartolus l. Patris, & filii, nu. 1. ff. de vulgari: & ibi Jas. nu. 6.* dicens esse omnium. Cùm ergo in priori casu, quando alter oegat justum judicium, ut matr. dissolvatur, sit lapsos triennii cum juramento conjugum, & septimæ manus propinquorum: & in posteriori hæc etiam juramenta petaotur *eod. cap. Laudabilem*, non dicendum est tunc peti etiam triennium. Quia jam diversus casus, sed non diversum esset jua. Tandem quia nullus negare potest minorem probationem desiderari quando uterque fatetur impedimentum, quàm ubi alter solos. Et nulla alia differentia potest assignari, quàm circa triennii necessitatem. Nam juramenta conjugum, & propioquorum in utroque casu petuntur. Et ideò bujus sent. sunt *Gloss. c. 1. verb. Per verum, & verb Probari, de frigid. & malef. & ibi Innoc. n. 1. verb. Per verum. Abbas antiquus num. 3. Host. nu. 1. verb. Per mensem. Joan. And. nu. 2 & 5. Anch. n. 10. Idem Innoc. d. c. Laudabilem, statim in princ. & ibi Hostiens. nu. 2. Joan. And. nu. 3. Ant. nu. 6. Anchar. nu. ult.* limitans quando mulier per aspectum reperitur virgo. *Prepos. nu. 3. Alex. de Nevo, d. c. 1. nu. 7. vers. Sed tu dic, & ibi Henr. n. 2. Idem Host. c. fi. n. 1. verb. Cognoscendi alias, de frigid. & malef. & summa eod. t. §. Qualiter, & quando, nu. 13. Albor in suo dictionario, lit. D. ver. Divortium, paulò post princ. Astensis 2. p. summ. l. 8. tit. 37. art. 1. paulò post princ. Montalvus l. 6. verb. Frie, t. 8. p. 4. Ang. verb. Matrimon. 2. imped. 16. num. 10. Supplementum Pisana verb. Divortium, nu. 2. & ibi Rosella nu. 1 Sylv. q. 18. nu. 21. Mascardus de probat. concl. 889. nu. 7. &* 8. Et idem videtur tenere *Ant. Cucus l. 3. institutionum majorum, t. 12. nu. 264.* ubi ait impotentiæ probationem sumi ea utriusque conjugis confessione jurata, cum juramento septimæ manus propinquorum: & dandam licentiam petenti hanc dissolutionem, migrandi ad alias ouptias. Et favet *Enriquez l. 12. de matrim. c. 7. num. 1. fine*, ubi generaliter tradit committi arbitrio judicis, ut inspectis coojugum qualitatibus, & præteritæ cohabitationia tempore, concedat minus tempus triennio ad impotentiæ probationem, præterquam io maleficio, Sed *idemmet Alex. de Nevo eod. c. 1. n. 9. vers. In glossa 1.* remittit se circa hanc quæstionem ad *dict. cap. Laudabilem*, ubi *nu. 8. fine* dicit ante factum tenendam esse opinionem contrariam: at post factum non esse recedendum ab hac, quæ commuoia est. Et statim eod. o. sic utraque coociliat, aut uterque conjua stat contra matrimonium, illud distolvi desiderans, ac ejus separationem petens, & tunc illi confessioni non est credendum, *cap. Super eo, de eo, qui cognovit consanguineam*, aut alter stat pro matrimonio, alter verò contra illud: & tunc creditur confessioni illius, qui stat pro matrimonio: & poterit dissolvi ante triennium accedente juramento septimæ manus propinquorum. Similiter *idem Anton. dicto cap. Laudabilem, num. 15. & ibi Prapos. fine*, diverso modo loquuntur, volentes utramque sententiam ad concordiam redigere hoc modo, ut hæc opinio vera sit, quando uterque conjua fatetur impoteotiam secus si tantum fateatur nondum esse consummatum matrimon. neget tamen alter se impotentem.

Temperant plerique ex his Doctoribus hanc sententiam, 4
quando adest plena pubertas io conjugibus, oempè, si vir eapleverit octodecim annos, & fęmina quatuordecim. Si enim nondum planè puberes sint, semper plena pubertas expectanda est: atque ea adepta tempus erit arbitrarium: nec erit oecesse expectare triennium. Quippe (ut probavi disp. 104. num. 18.) nunquam ratione impotentiæ oon constantis per signa evidentissima potest separari matrimonium usque ad plenam pubertatem: ubi multoa Doctores retoli. Atque ita *Host. c. Laudabilem, paulò post princ. de frigid. & malef. & ibi Jo. Andr. num. 3.* ajunt in puero minori quindecim annia semper esse expectandum triennium: nec posse id tempus breviari: eo quòd eo non transacto nondum advenerit plena pubertas: quod si sit seadecim annorum, expectaodum biennium: si anoorum 17. uoicum annum: si verò 18. annorum, mensem vel duos, vel minus arbitrariè. Sed de hac re, ao trieonium incipiat, ac concedeodum sit à plena pubertate, dicemus disp. 110. à nu. 8.

At multo verius est, quamvis uterqoe conjua fateatur im- 5
poteotiam, ubi ea oon est certa, desiderari semper triennium experientiæ concessum, *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* ad experieodum an impotentia sit vera, ac perpetua. Ducor, quòd *eod. c. Laudabilem*, petatur hoc trienoium eaperientiæ quando non constat de viri frigiditate. At ea eo, quòd uterque conjux fateatur impotentiam, non verè constat de frigiditate. Sæpè enim dubitatur, an sit naturalis, & perpetua, ao accidentalis, & temporanea. Ergo eapectari debet trieooium, ut ex temporis cursu appareat veritas. Et confirmatur, quia ibi datur triennium, ubi vera frigiditatis probatio haberi oequit, at ea utriusq; conjugis confessione noo habetur vera probatio contra matrim. *c. Super eo, de eo, qui cognov. consanguineam.* Nec juramentum propinquorum supplet illum defectum eo quòd illi de sola credulitate jurant. Sed dices *d. c. Laudabilem, in princ.* ubi id triennium exigitur, loqui quando alter solus conjux fatetur impotentiam: ac proinde io posteriori ejus parte, in qua textus agit quando uterque fatetur, nulla triennii mentio facta est, sed solius juramenti conjugum, ac septimæ maous propinquorum. At adversus hanc evasionem probatur id triennium concernere totam literam. Quia tota ejus teatus decisio eo pertinet, ut Pontifex declaret quantum temporis spatium indulgendum sit conjugibus, ad veritatem frigiditatis dubiæ comperiendam, ut coostat ex quæstione Pontifici proposita initio textus, ibi: *Quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copula nuptialis?* Cui consultationi absolutè respoodet Pontifex ex his verbis: *Nos vero in prasenti consultatione sentimus, ut à*

tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non possit, cohabitone per triennium. Quæ propositio cum indefinita sit, ac doctrinam contineat, & à lege sit prolata: æquipollet universali, juxta doctrinam *glossæ c. Ut circa, in princ. verb. alterum, de elect. in 6.* communiter ab omnibus receptæ: eo vel maximè, quod ab hac regula solùm casum, quo frigiditas probari non posset, excipiat textus *d. c. Laudabilem*, non explicans quem probationis modum. Et *Glos. ibi verb. Prius*, & communiter DD. intelligunt quando ante triennium non potest manifestè probari: & posteà Pontifex quasi satisfaciens tacitæ quæstioni, quæ poterat ulterius proponi, non illa triennii experientia sat sit ad dissolvendum matrimon. & nulla alia probatio desideretur, vel qualis, descendit ad casus speciales: & in hoc duplicem casum distinguit. Prior est, quando alter negat altero fatente impedimentum: & tunc justum judicium desiderari ait. Posterior quando uterque fatetur: & tunc juramentum conjugum, & septimæ manus propinquorum exigi decidit. Quare divisio casuum non cadat super triennium expectandum: sed illud absolutè, & indefinitè decisum est semper expectandum, ubi prius impotentia constare non potest. Cadit ergo divisio super aliud probationis genus, quale futurum sit ultra triennium. Et confirmatur, quia textus posita generali regula de triennio expectando, quando descendit ad decidendum an aliud probationis genus necessarium sit, ac vult prædictos duos casus distinguere sic incipit; *Quo elapso si nec tunc cohabiture voluerint*. Quare in decisione duplicis casus quem statim distinguit, procedit illo supposito præmisso, nimirum, quo triennio elapso. Tandem, quia hac in re potiùs inclinandum est, ut probationes exuberent, quam ut in aliquo deficiant (ut probavi disp. præc. nu. 1.) Ergo potiùs amplectendum est, desiderari ut impotentia illa triennii experientia comprobetur. Et ideò hanc sent. sustinent ex Theologis *D. Thom. 4. d. 34 in fine, in expositione lit. Magistri, vers. Septima manu, & ibi Palud. qu. 2. art. 3. concl. 3 num. 18. Suppl. Gabr. q. un. ne. 2 propos. 1. Celaja qu. 1. post 2. concl. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. ad fi. Ledes. 2. p. ea q. 60. ar. 1. col. 3. vers. Sed quæres*, quamvis enim proponat quæstionem sic: an conjuge altero fatente impotentiam, sit necessarium triennium, nil de altero explicans: at manifestè loquitur quando alter non negat: ait enim opinionem Abbatis contra Innocentium esse tenendam, ac hodie esse communiorem, ut desideretur triennium. At hæc est opinio Abbatis, ut statim eum referemus: & contraria relata nu. 3. est Innocentii: ut ibi retulimus cum *Angles floribus 1.* ubi de matrim. *q. 8. art. 1. dub. 4. Graffis 1. p. decisionum, lib. 2. c. 85. num. 24.* Et videntur clarè hoc supponere *Durand. 4. d. 34. q. 2. nu. 7. & ibi Ricard. art. 2. q. 1. corpore*, ubi ajunt probari impotentiam præsumptivè per triennii cohabitationem: & tunc si uterque fatetur impedimentum: debent jurare cum septima manu propinquorum. Ejusdem sent. videntur *Victoria summa*, ubi de matrim. *nu. 283. Petr. de Soto de matr. lect. 5. p. 2. vers. His autem proximum. Sotus 4. d. 34. q. un. art. 2. colu. 3. concl. 2. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 48. concl. 6. Lud. Lop. 2. p. instructorii*, ubi de matrim. *c. 52. col. 2. Cannedo sum. sacramentorum*, ubi de matrim. *c. 5. num. 32.* indistinctè enim docent, ubi impotentia non constat, exigi triennium. Et ex Jurisperitis tenent hanc sent. *Gloss. c. Si quis acceperit, verb. Tempore 33. q. 1. & d. c. Laudabilem, verb. uterque Abb. c. 1. nu. 5. & 6. & c. Laudabilem, in fin. & c. fi. nu. 4. de frigid. & malef. Card. Florentinus, & Zoch.* quos refert, & sequitur *Proposit. d. c. Laudabilem, nu. 4. fi. & dict. c. fi. nu. 3. Joan. de Friburgo in sum. confessorum, lib. 4. t. 16. q. 16. Monaldus summa tract. de matrim.* ubi de impotentia coeundi, *t. de impossibilitate coeundi, & quot sunt ejus species, Brunellus de sponsalib. concl. 28. nu. 16. Lex regia 6. t. 8. p. 4. in fin. & ibi Greg. Lopez fin. Turrete. c. Si quis acceperit, nu. nu. 33. qu. 1. Franc. Marcus decisione parlamenti Delph. 677. num. 2. Gueta cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 221. nu. 522. Hugolin. de mat. c. 19. num. 1.* & hanc sententiam dicit videri veriorem, licèt cogitandum relinquat *Mascardus de probationibus, in concl. 816. num. 8.* & videtur expressè tenere *alter Cardinalis c. 1. nu. 1. vers. Premitto pro intellectu, de frigid. & malef.* ubi eum textum significantem in primo casu ibi proposito, nempè, quando uterque fatetur impedimentum, non exigi triennium, modo probetur per verum judicium impotentia, explicat, quando evidenter de illa constat: & ita extra hunc casum etiam utroque fatente videtur sentire exigi triennium. Ejusdem sententiæ videtur *Navar. lib. 4. consil. in utraque edit. t. de frigid. toto consil. 1.* ubi agens de quodam matrimonio dissoluto ante triennii cohabitationem, ait sententiam fuisse injustam: & ita redeundum ad id matrim. cohabitandumque donec triennium absolvatur, & tenet *Fulvius Pacianus de probat. l. 2. cap. 2. num. 24.* & videtur tenere *Costanus de sponsalibus tit. de his qui contrahere nuptias possunt, num 66.* ubi ait post triennii cohabitationem sat esse juramentum utriusque conjugis, & septimæ manus propinquorum: & ita videtur sentire hæc non sat esse ante triennium. Denique ejusdem sententiæ videntur *Speculator 1. de frigidis § unico, num. 3. Joan. And. in tractatu de matrim. n. 16. Cavalcanus 1. p. dec. 18. n. 7. Petrus Greg. syntagmate juris, l. 9. c. 12. nu. 6.* ubi indistinctè docent expectandum triennium, quando non constat frigiditas.

6 Et quamvis utroque conjuge fatente impedimentum, ac triennio lapso, sanum consilium sit facere conjuges inspici: at id non est necessarium. Quod *c. 1. Laudabilem*, in ultimo casu, ubi est sermo de hoc, *de frigid. & malef.* id non petatur. Deinde ne viduis denegetur hoc remedium, utpotè quę per aspectum probare nequeunt matrimonium non esse consummatum. Nec obstat *c. fi. de frigid.* ubi refert, ac ponderat Pontifex mulierem fatentem una cum viro impotentiam, ac lapsis octo cohabitationis annis fuisse inspectam, quia id ad abundantiorem cautelam effectum est. Et ita sentiunt *Abb. dict. c. fin. n. 10. & ibi Card. 2. Præp. n. 3. in glossa pen. Alex. de Nevo nu. 55. Brunel. de sponsal. concl. 28. num. 24.* Et quamvis hi Auctores loquantur in maleficio, de quo est sermo *eo c. fi.* At fortior ratio militat in impedimento naturali frigiditatis, aut arctitudinis. Tum quia difficilius cognoscitur impotentia ex maleficio consurgens. Tum etiam quia in maleficio textus *eodem c. fi.* posuit hanc inspectionem atque ita urgentior erat dubitandi ratio, quam in impedimento naturali, in quo nullus textus ejus inspectionis meminit, quando uterque fatetur impedimentum, & militat eadem ratio, ne viduis desit hoc remedium. Et ideò loquens de impedimento naturali tenent *Alex. de Nevo d. c. Laudabilem, num 17. in casu 5. Costanus de sponsalibus tit. de his, qui nuptias contrahere possunt, num. 66.*

Desideratur tamen ultra triennium illud, & juramentum utriusque conjugis fatentis impedimentum, ut septima manus propinquorum juret, vel vicinorum bonæ famæ, si propinqui defuerint. Quia textus *c. Laudabilem, in fine, de frigid. & malef.* id petit, & (ut nu. 1. probavi) totus ille textus loquitur transacto experientiæ triennio. Deinde quia id juramentum jure petitur, eo quòd posset esse collusio inter conjuges & ut cautiori diligentia adhibita dissolutio matr. fiat. Quæ res maximi momenti est. At hæc collusio æquè habere locum potest, quando transactum est triennium. Et hujus sententiæ sunt ex Theologis *D. Th. 4. d. 34. in fine, in expositione literæ. vers. Septima manu, & ibi Scot. q. un. col. pen. Palud. q. 2. a. 3. concl. 3. n. 18. Suppl. Gab. q. un. a. 2. prop. 2. Celaja q. 1. post 2. concl. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. ad fi. Angles Flo. 1. p.* ubi de matrim *q. 8. a. 1. dub. 4.* Et ex Jurisperitis *gloss. c. fin. in fine, & c. Laudabilem, verb. Uterque, de frigid. & malef. Gofred. sum. eod. tit. num. 8. Ant. c. 1. num. 2. vers. Et per hanc decretalem, eod. tit. Abb. d. c. Laudabilem, in fine Monaldus summa*, ubi de matrim. *tit. de impossibilitate coeundi, & quot sunt ejus species Turrecr. 33. q. 1. in sum. a. 1. num 9. Rosella verb. Divortium, num 4. & ibi Supplem. Pisano, num. 4. fi. Sylvest. q. 20. num. 23. fine Navar. l. 4. consil. in utraque edit. tit. de frig. consil. num. 1. 3. Lex reg. 6. t. 8. p. 4. & ibi Greg. Lopez fine. Costanus de sponsalib. tit. de his, qui nuptias contrahere possunt, nu. 66. Mascardus de probationib. concl. 816. nu. 8. Fulvius Pacianus l. 2. de probat. c. 2. num. 24. Hugolinus de matr. c. 19. num. 1.* Ejusdem sent. sunt alii, qui etsi non explicent quando transactum est triennium, at dicunt semper triennium expectandum, quando non constat evidenter de impotentia. Hi sunt *Innoc. d. c. Laudabilem, num. nu. paulo post medium, verb. Per justum, & ibi Joan. Andr. nu 9. Idem Joan. And. c. Fraternitatis, nu. 9. eod. t. & ibi Host. nu. 2. Anchar. n. 6. nota 8. Archid. c. Requisisti, nu 6. vers. Et nota 33. qu. 1. & ibi Bellarm. in fi. Brunellus de sponsal. concl. 28. nu. 24.* Quod si opponas *Gloss. in c. Fraternitatis, verb. Matronas*, ubi in arctitudinis impedimento videtur sentire non esse necessarium hoc juramentum disp. præced num. 3. illam explicui: & ibi nu 7. etiam in arctitudine probavi id juramentum desiderari, quando non est omninò evidens. 7

Quare minus benè *Gloss. c. Requisisti verb. Septima manu 33. qu. 1* ait quando mulier per aspectum reperitur virgo, non esse opus juramento septimæ manus propinquorum, sed verum judicium esse per matronarum, & ipsorum conjugum juramentum. Id tenet *Fulvius Pacianus de probationibus, l. 2. c. 2. nu. 29.* Quam eandem partem videntur sustinere *Sotus 4. d. 34. q. un. ar. 2. colu. 4. vers. Rogas autem. Ledes. 2. p. 4. q. 60. ar. 1. col. 3. vers. Sed u terius dubitatur*, ubi clarè tunc solùm videntur petere juramentum propinquorum, quando mulier est corrupta, ac proinde minimè potest ex aspectu constare matrim. non esse consummatum. At expressè tenent contrarium Doctores, quos n. præc. allegavi, asserentes semper hoc juramentum desiderari, quando impotentia non est evidens: quod hic contingit. Nam sæpè oculi, ac manus obstetricis falluntur: eo vel maximè, quod feminæ multis fraudibus utantur, quibus virgines appareant. Prætereà valent conjuges collusione uti, & revera non dedisse operam carnali copulæ: & licet matronæ per aspectum testificari possint mulierem esse virginem, at non possunt affirmare bona fide datam esse operam copulæ. Et ideò in propriis terminis sustinent hanc partem *Glossa c. fi. in fi. de frigidis, & malef. & ibi Host. fin. Joan. And. fi. Anchar. n. 11. q. 2. idem Joan. And. c. Laudabilem, n. 9. eod. tit.* 8

Hinc etiam deducitur qualiter sit intelligenda *Gloss. fin. c. fi. de frigid. malef.* ubi cum dixisset non sufficere aspectum matronarum, nisi etiam concurrat juramentum septimæ manus propinquorum, subdit valere sententiam altero horum omisso. Idem tenet *Astensis 2. p summæ l. 8. t. 37. a. 1. q. 2.* Si enim intelligant de matronarum aspectu, verum dicunt. Quippe cum non esse necessarium transacto triennio, & utroque fatente impedimentum, diximus, num. 6. At omisso juramento septimæ manus propinquorum sententiam redderet irritam. Quod *eod. c. fin. in fine*, tradens Pontifex formam dissolvendi matrimonii ratione impotentiæ, ponit tanquam prærequisitum hoc juramentum. Et cum sit forma probationis jure præscripta, ejus omissio vitiasset Et ita docent *Host. eod. c. fin. in fine: & ibi Joan. And. fine, Arch.* 9

Anch. num. 11. q. 2. Abb. n. 10. Cardin. n. 3. Prap. nu. 3. in glossa pen. Alex. de Nevo num. 15. & quamvis hi Doctores loquantur in maleficii impedimento, de quo agit ille textus: at necessariò idem dicere debent in frigiditate. Quia *c. Laudabilem, de frigid. & malef. in fine*, similiter petit idem juramentum agens de matrimonio ratione frigiditatis dissolvendo, ut etiam n. 7. probavi.

10 Quidam dicta temperant, ut non exigatur hoc juramentum septimæ manus propinquorum, quoties fama assertionem conjugum adjuvat. Sic *Gloss. c. Requisisti, verb. Septima manu 33. qu. 1. & ibi Archid. num. 5. Bellamer. 3.* Sed meritò ab his est recedendum. Quod fama in consanguinitatis impedimento magni momenti sit: at quando petitur dissolutio ratione impotentiæ, modici aut nullius. Sic *Innoc. cap. 1. num. 4. de frigid. & malef. & ibi Joan. Andr. num. 11. Host. num. 4. Prapos. num. 8. vers. Sed quare quia sæpe.*

11 Juramentum autem hoc septimæ manus propinquorum sic accipiendum est: ut si uterque conjux fateatur impedimentum, cujuslibet conjugis septem consanguinei jurent: vel eis deficientibus septem vicini cujuslibet: & ita debent esse quatuordecim. Et ita hoc intelligunt *Innoc. cap. Laudabilem statim in princ. de frigid. & malef. & ibi Alex. de Nevo, n. 6. Host. sum. eo. t. §. Qualiter & quando, nu. 10. vers. Est autem rectum judicium, & c. 1. num. 1. verb. Per verum judicium, no. 5. & ibi Joan. And. num. 5. Alberic. in suo diction. lit. D. verb. Divortium, paulò post principium, Astens. à p. sum. l. 8. t. 37. a. 1. paulò post principium, Jo. de Friburgo in sum. conf. lib. 4. c. 16. ar. 16. Rosella verb. Divortium, nu. 1. Supplem. Pisana ibi, num. 2. Sylv. qu. 18. nu. 21. Lex reg. 5. fi. t. 8. num. 4. Ant. Cucus l. 5. instit. majorum, tit. 12. num. 164.* Quamvis idem *Jo. Andr. d. cap. Laudabilem, nu. 4. verb. Septima manu*, dicat non requiri septem propinquos pro quolibet conjuge. Quando verò alter fatetur, & alter negat, quot propinqui debeant jurare, dicemus disp. seq. num. 13. Eliguntur autem propinqui, & eis deficientibus vicini. Quod verisimile sit fore, ut ipsi melius norint res conjugum. Petuntur autem tot ob matrimonii favorem, & ne facilè in ejus dissolutione erretur.

12 Quod si tot testes haberi nequeant, sufficient pauciores arbitrio judicis, ut duo. Argumento ex *c. Presbyter omnibus 2. q. 5.* ita *Glos. c. Requisisti, verb. Septima manu 33. q. 1. & ibi Archid. n. 6. Bellam. nu. 3. Turrecr.* citato Hugone *nu. 8. Jo. And. c. fi. num. 12. de frigid. & malef. & ibi Ant. n. 8. fi. Abb. nu. 11. Anchar. num. 11. q. 2. Alex. de Nevo nu. 16. Brunel. de sponsal. concl. 28. nu. 24. fi. Greg. Lop. l. 5. verb. Siete, t. 8. p. 4. Mascar. de probat. concl. 8. 16. n. 12. & concl. 889. n. 7. Culletus addit. ad Fulvium Pacianum, l. 2. de probat. c. 2. lic. H.* At necessitate hac non cogente, non est recedendum à numero jure petito. Cùm non sit jus expressum, & res sit valdè ardua. Sic *Host. sum. de frig. §. Qualiter, & quando, n. 10. vers. Item licet in accusatione, Jo. Andr. Ant. Anchar. Prapos. proximè alleg.*

13 Et si desint consanguinei, & vicini, debent assumi alii testes bonæ famæ, & omni exceptione majores. Quamvis enim textus *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* solùm dixerit, deficientibus consanguineis assumendos vicinos, & his deficientibus nil statuerit: at ex mente illius textus hoc colligitur: vult enim, in quantum fieri potest testes alios præter ipsos conjuges adhiberi: & elegit potiùs consanguineos vel vicinos: quod ipsi res illorum melius norint. Mens ergo textus est, ut his deficientibus, alii adhibeantur, qui notitiam habere possunt. Et ita docet *Alber. Magnus 4. d. 34. ar. 5. ad 2.*

14 Sed dubitatis, an sufficiat qualicunque verborum forma juramentum hoc præstari. Videtur enim necessariò præstandum esse, tactis sacrosanctis Evangeliis. Quia *c. Laudabilem, de frig. & malef.* sic dicitur: *Si autem quod nunquam se cognoverint ambo fateantur septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ, si propinqui defuerint, tactis sacrosanctis Evangeliis, uterque jurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti sint.* Quod *c. 2. nu. 33. q. 1.* appellatur tactis sacrosanctis reliquiis. At quando pro juramenti forma requiritur Evangeliorum tactus, nec juri satisfit, nec valet actus quoad juris effectus, præstito juramento absque eo tactu, quamvis jurans suo astringatur juramento. Ut docet *Gl. c. Ut circa, verb. Corporali, de elect. in 6. Et ibi Arch. n. 2. ver. Corporali, Anch. n. 7. vers. Item nota quod dicit textus. Dominic. ibi §. Edicto, n. 2. Francus in pr. n. 9. Idem Gl. Clem. 1. de hæreticis, §. Porrò, vers. Tacta, & ibi Card. eod. §. nu. 3. q. 1. Anchar. ibi §. Sanè, nu. 7. Imola ead. clem. num. 16. Bonifac. q. 36. num. 111. Bald. auth. Sacramenta puberū, nu. 7. C. si advers. vend. Ant. c. Fraternitatis, ad finem de testib. & attestat. & ibi Abb. ad finem, Fel. nu. ult. col. pen. idem Abb. c. Et si Christus, nu. 10. de jurejur. & c. fin. num. 9. de juramento calumniæ, Alex. l. 3. §. Juvari, nu. 3. ff. de jurejur. Sylv. verb. Juramentum quæst. 1. fin.* & alii, quos refert, & sequitur *Covar. c. Quamvis pactum, §. 1. nu. 2.* Immò nec satis esset præsentem esse textum Evangelii: nisi jurans tangat. Sic *Glossa auth. Jusjurandum, quod præstatur, statim in princ. verb. Quatuor, & d. c. Ut circa, verb. Corporali. Archi. Dom. Fel. Card. q. 6. Bonifac. proximè allegati. Anchar. clem. 1. §. Sanè, num. 7. de hæret. Prapos. c. Laudabilem, num. 3. notab. 5. de frigid. & malef.* Nec sufficeret tangere pede vel cubito, si jurans manus habeat, sed manu tangere debet. Quod singula membra suis officiis destinata sint, *c. Singula, d. 89.* Sic *Gl. d. c. Ut circa, verb. Corporali, Archid. Domin. Anch. Fel. Bonifacius nunc allegati.* Neque sufficeret scripturam aliam sacram tangere. Quia specialiter petitur tactus libri Evangeliorum, quod illis specialis honor exhibeatur, ac magis formidetur perjurium illis tactis. Sic *Gl. clem. 1. de hæret. §. Porrò, verb. Tactu, in fi. Et ibi Anchar. §. Sanè nu. 7. Bonifac. ead. clem. c. 37. nu. 114. Abb. c. Et si Christus, n. 10. de jurejur. Idem Anchar. d. c. Ut circa, nu. 7. & ibi Francus in pr. nu. 9. Felinus, Alex. Covar. proximè allegati.* Quod intelligitur, nisi consuetudo oppositum præscripsisset. Ut docent *Abb. eo. c. Et si Christus, num. 10. & cap. Fraternitatis, ad fi. de test. & attest. Alex. proximè allegatus.* Verùm oporteret ut consuetudo illa specialiter præscripsisset, sufficere tactum cujuslibet sacri libri, petito Evangeliorum tactu. Ut docent *Glossa clem. 1. de hæret. §. Porrò, verb. Tactu, in fin. Imol. ibi num. 16. Bonifacius, nu. 114. Anchar. d. c. Ut circa, n. 7. Sylv. verb. juramentum, 1. qu. 1. fin.* Benè tamen verum est in dubio præsumi eum tactum, ubi in notarii actu solius juramenti mentio fit: ac proinde incumbere onus probandi parti eum tactum neganti: Et hoc ita præsumitur ob auctoritatem judicis, & notarii, ac taciturnitatis partis non opponentis. Sic *Ant. cap. Fraternitatis, ad fin. de test. & attest. & ibi Abb. fi. Felin. ad fi. vers. Et si diceretur, Covar. cap. Quamvis pactum 1. p. §. 1. num. 2.* ubi & alios refert. Et tandem id propriis terminis desiderari in hoc casu juramentum præstari, tactis Evangeliis, nec aliàs valere probationem, sustinent *Abb. c. Laudabilem, num. 3. de frigid. & malef. & ibi Alex. de Nevo, nu. 4.* Et tangenda esse Evangelia in hoc casu docet etiam *Ant. ibi nu. 7.* quamvis subticeat an aliter facta probatio valeat. Cæterùm dicendum est, id non esse necessarium. Quia quamvis hìc dicta vera sint attento juris scripti rigore, at consuetudine præscriptum est id juramentum super cruce præstari: quamvis Evangelii tactus jure petatur, ut docet *Covar. Quamvis pactum 1. p. §. 1. nu. 2. ad finem.*

Diversimodè verò præstari debet id juramentum ab ipsis conjugibus, & à propinquis. Nam conjuges juramentum de certa scientia emittere debent: nempè vir jurare debet se bona fide, & absque dolo studiosam operam copulæ dedisse, nec potuisse consummare: mulier autem per eam non stetisse, nec se fraude aliqua usum esse. At consanguinei de sola credulitate jurare debent, nimirum sibi esse verisimile conjuges verum dicere. Et ratio diversitatis est, quia ipsis conjugibus constare valet se non potuisse consummare, secus de consanguineis. Et ita docent universi Theologi cum *D. Thom. 4. d. 34. in fine, in expositione literæ*, & universi juris Pontificii professores cum *Gloss. c. Laudabilem, verb. Uterque, de frigid. & malef.* 15

Nec credo sufficere, ut ratione impotentiæ dissolvatur matr. 16
confessione conjugum dicentium transacto triennio se non potuisse consummare matrim. Quamvis enim *c. Laudabilem de frig. & malef. vers. Si autem, & c. 2. 33. q. 1.* videatur textus contentus esse ea impotentiæ probatione cognoscendæ uxoris lapso experientiæ triennio: tantùm enim petit ut conjuges jurent se non effectos esse unam carnem, at benè inspectus uterque textus est potius pro nobis. Nam in utroque textu statim subditur, viro aliam uxorem ducente utrumque conjugem reum perjurii haberi, ac cogendum ad priora connubia redire. Ergo allegata est omnimoda impotentia, & juxta hoc juramentum non debet esse solius impotentiæ coeundi cum hac, sed coeundi cum hac, & cum quacunque alia. Aliàs si vir solum prius jurasset, malè perjurii argueretur in textu ex matrim. contracto cum alia. Quia id matrim. non arguit eum potentem fuisse ad priorem uxorem. Deinde, quia id *c. Laudabilem* loquitur expressè de frigiditate viri probanda ut constat ex initio textus. At frigiditas non probatur ex impotentia coeundi cum speciali persona, potest enim id ex maleficio provenire, vel ex impotentia respectiva. Quare existimo ut ratione impotentiæ dissolvatur omninò matrim. denegata facultate impotenti alterius matrimonii ineundi, debere virum jurare se non posse coire cum ea femina, nec cum aliqua alia, ac proinde esse simpliciter impotentem. Quod etiam constat ex *c. 1. de frig. & malef.* ibi: *Et nunc primum dixisti te esse frigidæ naturæ, ita ut non potuisses coire cum illa, neque cum aliqua alia.* Sed dices id non posse constare viro: eo quòd fortè cum nulla alia expertus sit. Resp. quamvis vir id non exprimat, satis esse ea allegare, ex quibus id apertè colligatur. Quod apertè docent *Host. eod. c. 1. n. 1. verb. Non potuisses, & ibi Jo. Andr. num. 3. eod. verbo*, nam explicantes ea verba textus, ubi vir fatetur se cum nulla coire posse, aiunt: *Quia non moveris ad coitum, nec stimulos carnis sentis, nec per medicum juvare potes.* Et idemmet *Host. eo. n. 1. verb. Verū judicium, & ibi Jo. And. nu. 5.* explicantes, quod sit hoc verum judicium, dicunt: *Jurabunt conjuges, quod totis viribus, & ingenio operam dederunt carnali copulæ, vir perficiendo, & mulier patiendo, nec se subtrahendo, sed amplexando, & modis omnibus alliciendo: & jurabit maritus se naturaliter frigidum, nec motum carnalem sentire potuisse, & mulier idem.* Idem sentiunt *Ant. c. Fraternitatis, n. 5. de frig. & malef. & ibi prap. 2.* ubi hæc aiunt: *Nota practicam articulandi, & probandi inhabilitatem ad separationem matr. Quia articulus debet concludere indefinitè inhabilem conjugem quoad omnes, & quoad omne tempus, ita quod non possit esse conjux omni tempore.* Et idem *Ant. c. fi. eo. tit. nu. 2. notab. 1. & ibi Prap. n. 1. vers. Et nota quod in libello*, sic dicunt, *Nota practicam libelli in causa matrimonii, quando mulier petit divortium propter impotentiam viri. Non enim sufficit concludere, quod cognita non sit, nisi concludat, quod non habet potentiam coeundi. Et Speculator tit. de frigidis, & malef. §. un. n. 1.* ponens formam libelli in quo uxor debet petere matrim. dissolvi ob viri frigiditatem, sic ait, *Vir frigidus, & ligatus est, quod non habet potentiam coeundi*,

nec potest ea peragere, propter qua illum accepi: licet per triennium continuum operam fidelem dederimus operi conjugali. Et statim *num.* 2. proponens formam libelli, in quo vir petit dissolvi conjugium ob arctitudinem absolutam vel respectivam mulieris sic ait: *Eam cognoscere non potui. Cum non sit apta ad viriles complexus: vel quia adeò arcta est, quod nulli potest carnaliter commisceri: vel quia cum sim homo maximæ carnositatis, vel magnum habeo instrumentum, nunquam à me potuit cognosci.* Et tandem *Albericus in suo dictionario, litera D. verb. Divortium, paulò post princ. & Astens. 2. par. summa, l. 8. t. 37. art. 1. paulò post prin.* dicunt virum juraturum se non posse mulierem cognoscere: uxorem autem se nunquam percepisse potuisse virum ad coitum moveri. Et addit *Astensis* virum quoque juraturum se non posse cognoscere aliquam mulierem, nec moveri ad voluntatem coeundi.

17 Ex dictis deducitur primò, si posteà vir ille inveniatur non frigidus, consanguineos minimè censendos perjurii reos. Quod non de certa scientia, sed de credulitate jurent: ac proinde licet posteà constet falsitas frigiditatis, non inde convincitur ipsos minimè credidisse conjugum juramentum fatentium impotentiam verum esse. Quare etsi textus *c. Laudabilem, de frigid. & malef. & c. 2. in fine 33. q. 1.* indefinitè decidant eos, qui jurarant, reos perjurii esse: at intelliguntur de ipsis solis conjugibus. Quippe ratio tradita cogit sic textus eos intelligere. Et ita docent *Glos. eod. c. 2. verb. Hi qui, & d. c. Laudabilem, verb. Hi qui, & ibi Innoc. fi. Host. fi. Jo. Andr. n. 10. Ant. fi. Alex. de Nevo num. 13. Prapos. n. 7. gloss. penult. Turrecr. c. Requisisti, nu. 8. 33. q. 1.*

18 Secundò deducitur, quo pacto verificetur ipsos conjuges perjurii reos esse, si reputatus frigidus aliud ineat matrimonium: ut expressè deciditur *c. Laudabilem, de frigid. & malef. & c. 2. in fi. 33. q. 1.* Videtur enim eos perjurii argui non posse. Quod in illis textibus solùm petatur ut jurent se non potuisse consummare matrim. At quamvis posteà vir aliud consummet, non ideò sunt perjurii. Quia potuit esse impotentia respectiva, ut ex maleficio, & sic non erat impotens ad aliam maritus ille. Secundò, quia conjuges non possunt affirmare ex certa scientia frigiditatem: ea enim etiam peritissimos medicos sæpe latet. Si ergo de credulitate sola jurant, excusabuntur à perjurio, instar consanguineorum jurantium, quos hac sola ratione numero præcedenti excusavimus. Et confirmatur, quia esto vir perjurii reus argui possit: at non apparet qualiter uxor ejus criminis rea sit. Cum ipsa nec jurarit, nec jurare potuerit absolutam viri potentiam, sed tantùm non potuisse secum consummare. Aliqui hos textus ita intelligunt, ut conjuges illi perjurii habeantur, non quod re vera rei perjurii arguantur: sed sensus est, eorum testimonium ita pro nihilo computetur, ac si verè perjurii essent. Ita *D. Thom. 4. d. 34. in fine, in expositione lit. vers. perjurii, & ibi D. Bonaventur. in prin. expositiou. litera, num. 6.* Sed neuter explicat an hoc ita intelligendum sit de consanguineis, an de ipsis conjugibus. Et quidem *Turrecr. cap. Requisisti, num. 8. 33. q. 1.* intelligit eos loqui de consanguineis. Et tunc solutio est in se vera: sed non est ad rem. Nam textus illi decidentes eos, qui jurarant esse perjurii reos, non de consanguineis, sed de ipsis conjugibus loquuntur (ut nu. præc. probavi.) Nec etiam exhaurit difficultatem. Quia adhuc de ipsis conjugibus urgent argumenta proposita. Si verò solutio intelligatur de ipsis conjugibus, nescio qualiter stare possit. Nam uterque textus decidit pœnitentiam injungendam esse iis, qui juraverant, nempè utrique conjugi. Ergo fuit uterque in vera perjurii culpa. Quippe alias injustè plecteretur, & ita *Gloss. eo c. 2. verb. Perjuris 33. q. 1. & ibi Turrecr.* dicunt utrumque veram culpam admisisse. Quare quamvis magni faciam authoritatem D. Thomæ, solutionem hanc non approbo. Alii intelligunt mulierem esse perjurii ream, & pœnitentiam illi injungendam, quando contra conscientiam jurat, & hoc in confessione sacramentali fatetur. Ita *Host. d. c. Laudabilem, in fine, & ibi Jo. Andr. in fine, Alexand. de Nevo num. 13. Prapos. nu. 7. in gloss. penult.* Sed minus placet hæc solutio. Quod textus illi æquè utrumque conjugem perjurii reum decernant, & utrique pœnitentiam injungendam: nec cum confessore loquantur, sed cum judice. Præterea adhuc argumenta militant in viro. Solutio ergo legitima constat ex dictis nu. 16. Quia (ut ibi probavi) conjuges non solùm jurant id matrim. se non potuisse consummare, sed virum non valere coire, eo quòd nullo modo ad coitum moveatur: quod certo nosse possunt: ac proinde de certa scientia jurant, & merito posteà cognita potentia viri, rei perjurii arguuntur. Estque hæc præsumptio juris, & de jure, contra quam nulla admittitur probatio, ut censeatur ex odio, ac mala fide negatam esse potentiam ad coitum, ad dissolvendum prius matrimonium: eo ipso quòd conjux reputatus frigidus aliud iniit, ut benè docet *Glossa eod. c. 2. verb. Pater.* Et constat ex utroque textu: nam huic præsumptioni innitens decernit utrique conjugi pœnitentiam imponendam tanquam perjuro.

19 Non tamen intelligit perjurium hoc concludi ex solo frigidi reputati transitu ad aliud matrimonium: sed concluditur ex copula, sive conjugali sive fornicaria. Quia ex solo matrimonio absque copula non probari potentiam illius viri, ac instaurari prius matrim. ratione frigiditatis dissolutum, sed ex copula conjugali, aut fornicaria, ostendimus disput. 99. num. 4. & 5. Et ita docet *Anton. cap. Laudabilem, ad fin. de frigid. & malef. & ibi Prapos. numer. 2. notabil. 3. Alexander de Nevo numer. 4.*

Tertiò deducitur, quo pacto intelligenda sit doctrina quæ- 20
dam communis, nempè non teneri conjuges allegare impotentiæ speciem, nec causam, sed sufficere generaliter allegare impotentiam. Quia ad matrimonii dissolutionem, quam petunt, quodcunque impotentiæ perpetuæ genus sufficit. Sic docent *Gloss. in c. Requisisti, verb. Acceperis, 33. q. 1. & ibi Archid. fine. Host. c. fine. nu. 1. verb. Potentia, de frigid. & malef. & ibi Jo. And. nu. 2. Ant. num. 9. Abbas nu. 4. & 7. Anchar. num. 1. notab. 3. Card. statim in princ. Alex. de Nevo n. 6. Prop. n. 1. & eadem Abb. c. 2. nu. 3. & c. Laudabilem, num. 4. eo. t. Alex. de Nevo eo. c. 2. num. 3. & eod. c. Laudabilem, num. 5. Astens. 2. p. sum. lib. 8. t. 37. ar. 1. q. 2. Brunellus de spons. concl. 28. nu. 24. Lancelotus Institut. juris canon. l. 2. t. qua matrim. impedire possunt. §. Item frigiditas, verb. Impotentia.* At hæc doctrina ita universaliter intellecta nescio quo pacto vera esse possit. Nam judex Ecclesiasticus ex sola generali allegatione nequit sufficienter nosse an vera, & perpetua sit illa impotentia, & an interdicere debeat conjugi illi impotenti transitum ad alias nuptias tanquam verè frigido, an potiùs aliàs debeat permittere, tanquam sola impotentia respectiva, aut maleficio laboranti: & an medicamine adhibito ea impotentia auferri valeat. Quare fortè intelligunt hi Doctores, ut conjux potens audiatur, non oportere speciem impotentiæ, ac causam allegare. At dum judex eam allegationem examinarit, tenetur niti nosse speciem impotentiæ, ac causam ipsius, & ipsi tenentur juxta interrogata declarare. Quod constat ex iis, quæ dixi disp. 99. num. 25. Qualiter autem, quando conjux solam impotentiam in genere allegavit, sit restaurandum prius matrimonium, si inveniatur posteà conjux potens, diximus ea disp. 99. num. 27. Et an judex teneatur explicare speciem impotentiæ, diximus ibi nu. 29. Et si succumbat conjux illa, an possit posteà allegare speciem impotentiæ, an potiùs sententia illa transeat in rem judicatam, diximus disp. 100. nu. 15.

Tandem sent. nu. 3. relatam, ut non sit necessarium trien- 21
nium experientiæ, sed sufficiat tempus arbitrio judicis taxandum, libenter admitto in senibus. Quod id triennium concedatur ad experiendum, an discursu temporis, ac longo usu natura vires assumat, ut possit vir mulierem cognoscere. At in senibus quotidie debilior natura redditur, ac vires deficiunt. Quare satis erit, judicem tempus arbitrarium concedere, quo experiantur, an medicamine aliquo adhibito possit natura vires assumere ad copulam conjugalem.

Ad arg. nu. 1. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. 5. Verùm 22
enim illud indicium est, quando triennium experientiæ transactum est: ac jurant conjuges cum septima propinquorum manu, juxta *c. Laudabilem de frigidis, & malef.* Ad 2. dic, culpæ tribui mulieri serotinam illam reclamationem, ne ante triennium transactum audiatur ejus petitio. Si enim initio matrimonii proclamet, juxta ea, quæ dicemus tota disput. sequenti posset statim audiri. Ad arg. 1. ex propositis nu. 3. constat ex solutione ad primum proximè tradita, ubi id c. 1. explicui. Ad 2. constat ex dictis num. 5. ubi probavimus id triennium complecti totam literam: nec divisionem per paragraphos cadere supra illud, sed supra aliud probationis genus necessarium ultra triennium. Ad 3. negandum est antecedens. Quia illa septima propinquorum manus jurans non potest triennii experientiam supplere, quamvis uterque conjux fateatur impotentiam. Ut probatur num. 5. Ad 4. dic, particulam adversativam non cadere supra triennium, quod totam concernit literam: sed supra alios duos casus: & ita concernit diversum factum, & diversum jus. Nam quando fatetur uterque impotentiam, & transactum est triennium, satis est ad matrim. dissolvendum, ut jurent conjuges cum septima propinquorum manu, nec opus est aspectu. Ut diximus nu. 6. At quando alter negat, ultra triennium, & juramenta dicta, est necessarius aspectus. Ut dicemus disp. sequenti, num. 6. & seqq. Et per hoc patet solutio ad quartum.

DISPUTATIO CIX.

An altero conjuge fatente impotentiam, altero negante, nec ea constat evidenter, desideretur triennium experientiæ, & qualis alia probatio: & utri conjugi potiùs sit habenda fides?

SUMMARIUM.

Proponitur textus c. 1. de frigid. & malef. in cujus expositione versatur difficultas, nu. 1.

An mulier, qua matrimonii tempore virgo erat, fatens impedimentum, nec reclamans initio matrimonii, sit audienda viro negante, an potiùs viro credendum sit, nu. 2.

Quando dicatur initio proclamare, nu. 3.

Tempus ut dicatur serò proclamare, an numerandum sit à die initi matrimonii, nu. 4.

An si uxor serò proclamans velit per signa evidentia, aut verisimiliter evidentia, probare impotentiam viri, sit audienda: & ea probata dissolvantur nuptiæ non expectato triennio, nu. 5.

An uxori huic per aspectum se virginem probanti sit potiùs fides habenda, quam viro dicenti se eam cognovisse, nu. 6.

An

An exigatur ut huic uxori credatur, matronas testantes ejus virginitatem esse peritissimas, nu.7.
An sufficiat ut dua matrona inspiciant, an potiùs septem, nu.8.
An uxori dicenti se à viro cognitam, sit potius credendum, quam viro id neganti, nu.9.
An uxor probans per aspectum se virginem, non apparenti defectu in viro contrarium asserenti, nec initio matrimonii proclamavit, sit audienda petens ante triennium dissolvi matrimonium ob viri impotentiam; vel volens religionem ingredi, n.10.
An uxor serò clamans possit audiri transacto experientia triennio: & à quo tempore id triennium computetur, nu.11.
Quam probationem post id triennium debet adhibere, ut dissolvatur matrimonium, nu.12.
An tunc sit necessarium juramentum septem propinquorum utriusque conjugis: an solius conjugis fatentis impedimentum, n.13.
Conciliantur textus cap.1. & cap. fi. de frigid. & explicatur qualiter liceat quocunque tempore transacto reclamare ob viri impotentiam, num.14.
An quando mulier non reclamans initio, erat tempore matrimonii corrupta, nec apparet in viro defectus, possit aliquo tempore probare impotentiam viri: & uterque cogendus sit sustinere, ut matrona tempore coitus adsint, nu.15.
An uxor, qua tempore matrimonii virgo erat, & statim proclamat, sit audienda, viro neganti: & qualis probatio desideretur tunc, ut dissolvatur matrimonium non transacto triennio experientia, n.16.
An in eo eventu sit necessaria conjugum inspectio, nu.17.
Quid, si talis mulier erat tempore matrimonii corrupta: & an sit ei fides habenda dicenti se matrimonii tempore corruptam fuisse, 18.
An si vir cum septem propinquis juret se uxorem cognovisse, vel posse coire, sit hac probatio praferenda contraria probationi femina, n.19.
An hac omnia verum habeant, quando non mulier, sed vir contra matrimonium clamat, nu.20.
Satisfit argumentis, n.21.

1 Difficultas hujus quæstionis potissimum sita est circa intellectum *c.2 de frigid.* cujus textus quanta sit difficultas, & quam confusè explicetur, & quot dubitarint an tanquam legitimus textus accipiendus sit, dixi disp. præc. nu.2. ubi eum esse legitimum probavi. Duo ergo ad hanc quæstionem pertinentia decidit ibi textus. Prius est *in vers. illa autem*, ubi deciditur mulierem post annum, vel dimidium, allegantem viri impotentiam, & se ab illo non cognitam, audiendam non esse, viro contrarium asserenti. Posterius est *in vers. Si autem statim*, quando mulier statim post mensem, aut bimestre ab inito matrimonio proclamat: & tunc deciditur feminam audiendam, ac dissolvendum matrimonium, sit impotentia illa per rectum judicium probari possit.

2 I conclusio sit. Quando mulier fatetur impedimentum, & vir negat, nec illa matrimonii initio proclamavit, minimè audienda est proclamans adversus matrimon. sed ejus petitio reiicienda est, ac fides habenda viro fatenti se consummasse matr. Constat ex *c.1. vers. Illa autem de frigid.* ubi & duplex redditur ratio his verbis: *Illa autem si prior post annum, aut dimidium, ad Episcopum, aut ejus missum proclamaverit, dicens quod non cognovisset eam: tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est: eo quod caput es mulieris. Quin si proclamare voluit, cur tam diu tacuit? Citò enim & in pacto tempore scire potuit si secum coire potuisset.* Et ratio est, (ut tradunt *ibi Abbas nu.5. Alex. de Nevo nu.7. fine. Brunellus de sponsalibus, concl.18. limitatione 1. nu.16.*) quod concurrant tunc duæ præsumptiones contra mulierem: prior, eò quòd tardè proclamarit: posterior, quod vir, qui ejus caput est, asserat se eam cognovisse. Et intelligunt *Abbas, Alex. de Nevo, & Brunellus ibid.* hunc textum, quamvis mulier tempore initi matrimonii virgo esset. Et hic intellectus mihi placet ob rationes dictas: & constabit amplius ex dicendis n.10 quamvis *Hostiens. eod c.1. n.1. verb. Tamdiu, & ibi Jo. And. n.7. Anchar. n.7. idem Host. summa, tit. de frigid. §. Qualiter, & quando, n.10. Jo. de Friburgo in sum. confess. l.4. t.16. q.16.* intelligant hunc textum *in eo vers. Illa autem*, quando mulier est corrupta: nam si virgo esset, post multos etiam annos reclamantem eam audiendam esse ajunt.

3 Tunc autem dicetur non initio matrimonii proclamare, sed serò, quando transacto bimestri proclamat. Quod apertè colligitur ex *se c.1. vers. Si autem*, ubi statim proclamare, ac initio matrimonii explicat textus, quando intra bimestre proclamatur, ibi: *Si autem statim in ipsa novitate post mensem, aut duos, ad Episcopum, aut ejus missum proclamaverit.* Et ita docent, *Gl. c. Si quis acceperit, verb. Tempore 33. q.1. Innoc. d.c.1. nu. finali. Prapos. nu.8. versic. Ultimo quare.* Quamvis *idem Innoc. eod. c.1. nu.1. versic. Tertia pars*, dicat breve tempus esse minus semestri. Quare minùs benè *Lex regia 6. l.8. p.4.* dicit reputari serotinam proclamationem: quando post annum fit.

4 Hoc verò tempus numerandum existimo à die, qua vir cœpit copulam intentare. Quia textus *d.c.1. de frigid.* serotinę proclamationis eam rationem reddit, quòd citò mulier nosse posset an vir secum coire potuisset. At id nequivit experiri, nisi à tempore copulæ intentatæ: ergo ut mulier sit in mora, & culpæ illi tribuatur tarda proclamatio, ab intentatæ copulæ tempore mora numeranda est. Et ideò hac ratione ducti docent Auctores (ut disp. 1. videbimus) triennium præscriptum *cap. Laudabilem de frigid.* ad experiendam impotentiam numerari à tempore intentatæ copulæ, ita intelligentes eum textum dicentem à tempore conjugii initi computari.

5 At hæc conclusio textus temperanda est primò, nisi uxor per certa signa ostendere viri impotentiam velit: tunc enim cujusvis temporis lapsu minimè obstanti audienda est. Quia cùm textus innitatur malitiæ præsumptæ ex diuturna uxoris taciturnitate, præsumptio hæc per aliam fortiorem elidetur. Et ita docent *Innoc. cap.1. nu. ult. de frigid. & ibi Host. fine. Abbas nu.5. Anchar. nu.11. Prapos. nu.8. vers. ultimo quare. Alex. de Nevo nu.7. fi. & num.13. Brunellus de Spons. concl.18. limitatio 1. num.16. Greg. Lop. l.6. verb. Ni dive, t.8. p.4.* Immò satis est ad hoc, quamvis signa non sint omninò evidentia, & necessariò concludentia, si sint verisimiliter evidentia (quæ autem sint hæc, explicuimus disp.107. nu.6. & 7.) Nam ea tantæ efficaciæ sunt, ut nulla expectata mora, sed adhibito solo juramento matronarum, conjugum, ac septimæ manus propinquorum, efficiant declarari matrim. irritum (ut probavi hoc l. disp.107. n.4.) & ita docet *Alex. de Nevo c. Laudabilem, nu.17. cum 3. fi. de frigid.* existentibus his signis verisimiliter evidentibus, dissolvendum esse statim non expectato triennio matrimonium quamvis mulier serò proclamarit. Et ibi etiam benè docet tunc non satis esse ne expectetur triennium, adesse signa frigiditatis urgentia, ac præsumptivè probantia, nisi sint verisimiliter evidentia. Quare egregiè *Abbas d.c.1. n.5. & ibi Alex. de Nevo fine, & Brunel. proximè allegatus* ajunt minimè audiendam esse feminam hanc petentem probare se velle viri impotentiam nondum elapso triennio, si velit per aliqua signa probare.

6 Secundò temperanda est conclusio, nisi uxor per aspectum probet se non cognitam à viro, ut quia reperitur virgo à matronis illam inspicientibus: tunc enim potiùs credetur uxori neganti copulam, quam viro affirmanti. Constat ex *c. Proposuisti, de probat. in fine*, ibi: *Juramento puella, & testimoniis illarum septem mulierum fides est potiùs ordinata.* Et ita docent ex Theologis *D. Th. 4. d.34. in fi. in expositione lit. vers. Sed si vir, & ibi D. Bonav. in expos. lit. nu.5. Albertus Magnus ibi, ar.7. ad 1. Dur. q.2. nu.7. Ricard. ar.2. q.1. Palud. q.2. ar.3. concl.3. nu.18. D. Ant. 3. p. tit.1. cap.12. §.3. ad finem, Ovandus 4. d.34. q. un. propos.4. Angl. Floribus 2. p.* ubi de matr. *q.8. ar.1. dub.5. Lud. Lopez 2. p. instructorii*, ubi de matrim. *c.52. col. 2.* Et ex Jurisperitis *Gl. c. Si quis acceperit, verb. Tempore 33 qu.1. & c. Quod autem, verb. Probare 27. q.2. & d.c. Proposuisti, in fine, & c. Penult. verb. Mulieres, de probat. & cap. Continebatur, verb. Viri, de despons. impub. & c.1. verb. Caput, de frigid. & ibi Innoc. num.3. verb. Credendum. Alex. de Nevo ibi num.12. Goffredus sum. t. de frigid. nu.8. & Hostiens. in sum. eod. § Qualiter & quando, num.10. Idem Alex. de Nevo cap. fi. nu.9. de frigid. & d.c. Continebatur, num.15. & 17. Alber. in suo dictionario, lit. D. verb. Divortium, paulò post princ. Astensis 2. p. sum. lib.8. t.37. ar.1. q.2. Joan. de Friburg. in summa confess. lib.4. tit.19. qu.16. Monald. summa* ubi de matrim. *tit. Qualiter, & quando fiat divortium propter impedimentum coeundi, col. ult. vers. Item quando mulier. Turrecr. c. Si quis acceperit, num. nu.33. q.1. Supplementum Pisana verb. Divortium nu.2. & ibi Rosella nu.2. Sylvest. q.18. nu.21. Ant. Cucus lib.3. instit. majorum, t.12. nu.264. Franc. Marcus decisione Parlamenti Delphinal. 677. num.2. Fulv. Pacian. lib.2. de prob. c.2. n.15. & 16.*

7 Temperant hoc aliqui, quando matronæ feminam attestantes esse virginem per aspectum, sunt peritissimæ, tunc enim potiùs feminæ credendum est, aliàs viro. Quia virginitas est res occultissima, nec pervia visui, ac oculus matronarum sæpe fallitur, *c. Nec aliqua 27. q.1.* Sic *Glossa cap. Si quis acceperit, verb. Tempore 33. q.1. Alexander de Nevo, c. Continebatur, num.17. de despons. impub. Franciscus Maccus, n. praced. allegatus.* Sed jure optimo hoc improbat *idem Alexander de Nevo, c.1. nu.12. & c. fi. nu.9. de frigid.* dicens satis esse, si matronæ peritæ sint. Quod *id cap. fi.* solùm petat matronas peritas esse, ibi: *A matronis bona opinionis fide dignis, & expertis in opere nuptiali.* Et *cap. Fraternitatis, fi. etiam in princ. eod. tit.* ibi: *Matronas sua parochia providas, & honestas.* Ubi *Gloss. verb. Matronas*, ait talibus credendum esse, si honestæ sint, & peritæ in arte. Et *Innoc. ibi initio*, explicat providas, id est, peritas: unde ait exigi, ut sint peritæ in arte. Et *l.1. ff. de ventre inspiciendo*, solùm petitur feminas inspecturas esse probatæ artis, & fidei. Nec reperitur textus eas peritissimas postulans: nec facilè tales reperientur.

8 Alii limitant dummodò 7. matronæ feminam inspiciant, & testentur eam esse virginem. Ducuntur per *cap. Proposuisti, de probat.* ibi: *Juramento puella, & testimoniis illarum septem mulierum est potiùs fides adhibenda.* Deinde, quia si ubi suspicio est contra mulierem prægnantem, desiderantur quinque obstetrices, *l.1. §. Si omnes vel plures, verb. Mittuntur autem mulieres*, junct. *Gl. ibi, verb. Quinque, ff. de ventre inspiciendo*: multo fortius in nostro casu 7. sunt necessariæ, quia de re graviori agitur, nempè, de matrim. solvendo, & major præsumptio fraudis adest contra mulierem, eo quòd diù tacuerit: & res hæc est difficilis cognitionis, ac multis fraudibus subjecta. Ita sentit *Fulvius Pacian. de probat. l.2. c.2. nu.26.* Cæterùm verius est, sufficere duas, vel tres obstetrices. Et ita *d. c. Proposuisti*, non facit mentionem septem obstetricum, quasi tot necessariæ sint: sed ad majorem cautelam, & narrat factum. Quare non est recedendum à regula generali dictanti in ore duorum vel trium stare omne verbum. Nec

obstat *d.l.1.* quia loquitur in casu, quo femina se ingessit dicens esse prægnantem: tunc enim redditur suspecta in hæredum præjudicium: quando enim ipsa non se ingessit, immò negabat, sufficiunt tres. Ut notat *Gl.ea.l.1.verb.Quinque*. Adde, id decisum esse in eo casu speciali: at in nostro casu nulla talis decisio reperitur. Et ideò hanc partem sustinent *Gl.cap. Nec aliqua, verb. Obstetricum*, 27.q.1. *Bald.d.c. Proposuisti, num.4. vers. Item quia*.

9 Similiter mulieri se cognitam à viro asserenti est potiùs credendum, quàm viro neganti. Cujus rei triplicem rationem reddunt Authores. Prima est, quia stat pro matrimonio, cujus maximus est favor. Secunda, quia non est verisimile, eam velle cum impotente ad reddendum ei debitum habitare: eo vel maximè, quòd stimulis carnis frequenter agitentur feminæ. Tertia, quia cùm femina sit rea, absolvenda est, dum vir non probaverit contrarium. Et ita docent *D.Thom. D.Bonavent. Durand. Richard. Paludanus. D.Ant. Host. Goffred.nu.9. Albericus, Astensis, Jo.de Friburgo, Supplementum Pisana, Rosella, Sylv. Ant.Cuc.allegati nu.6. Idem Host.c.1.nu.1.verb. Affirmat, de frigid. & ibi Joan.Andr.n.4. Anchar.nu.4. Alex.de Nevo nu.9.ad fi. Prapos.num.7. Idem Alex.de Nevo c.Duo pueri, nu.12.de despons.impub. Turrecr.33.q.1. in sum.a.1.n.9. Mascard.de probat.concl.312.num.24.* Quod bene temperant *Hostiens. Joan.de Friburg. Supplementum Pisana, Rosel. Sylvester n.6. allegati*, nisi vir convincat eam per aspectum corporis esse virginem tunc enim potius viro est fides habenda. Sicut n.6. diximus femina neganti copulam, viro verò affirmanti, potiùs illi quàm huic credendum, si illa per aspectum se virginem probet.

10 Quamvis autem potiùs credatur mulieri per aspectum probanti se virginem, & dicenti se non cognitam à viro, quàm viro affirmanti copulam, at si non adsint alia urgentiora signa frigiditatis viri, nec initio matr. reclamavit, audiri non debet ante triennii lapsum. Quia adhuc feminam manere virginem, & incognitam à viro, non est signum evidens, nec verisimiliter evidens frigiditatis viri: quæ sola signa sufficere ut in hoc eventu audiri possit, probavi n.5. Atque ita docent *Innoc.c.1.n. fi.de frigid. & ibi Alex.de Nevo n.13. Prap.n.8. vers. Ultimò quæro. Et Abbas num.5.* videtur clarè idem sentire, ait enim non audiendam feminam illam volentem ante triennium probare frigiditatem viri per aliqua signa; secus si post triennium velit probare per aspectum, ut quia adhuc virgo est. Sentit ergo ante triennium eam probationem recipiendam non esse. Et hoc tenendum est quamvis *Host.* & alii, quos retuli n.2. fine sentiant uxorem se virginem probantem per aspectum, posse quandocunque audiri: & *c.1. de frigid.* oppositum innuens intelligunt loqui de uxore, quæ tempore matrimonii erat corrupta. Intellige tamen feminam hanc volentem per aspectum tunc probare se esse virginem, audiendam minimè esse, si id probare intentet ad effectum solvendi matr. Nam in hoc casu loquitur textus *c.1. de frigid.* eam audientiam denegans. At si id probare tentet, ut concedatur sibi licentia transeundi ad religionem, audiri utique debet. Quia per id satis probatur matr. non esse consummatum, *c. Proposuisti, & c. penult. de probat.* At ante matrimonii consummationem licitus est is transitus, *cap. Ex publico, de convers. conjug.* Sic *Alex.de Nevo cap.1. num.13. de frigid.*

11 Tertiò, venit intelligenda conclusio, ut ea mulier serò proclamans non audiatur tunc, at post triennium cohabitationis audienda utique erit. Quia id triennii experientiæ tempus concessum est indistinctè *c. Landabilem, de frigid.* ut post illud liceat dissolvere matrim. ratione frigiditatis: & est ibi sermo in priori parte, quando alter fatetur, & alter negat. Ut docent *Innoc. ibi n.1. Abbas n.1. Alex.de Nevo nu.1.* Idem etiam constabit ex coroll. num.14. inferendo, & ex DD. quos ibi allegabo. Et ita docent *Abbas eo.c.n.5. Et ibi Alex.de Nevo n.8. & 13. Prap.n.7.* Quamvis *Inn. eo.c.1.n.1. vers. Secunda pars*, dicat nunquam deinceps posse separari matr quando mulier non clamavit initio illius, nec ei prodesse indicia frigiditatis viri, & suæ virginitatis probationem. Sed statim *eo.n. vers. Tertia pars*, dicit magis consonare literæ, ut succurratur illi mulieri serò proclamanti per triennii experientiam. Hoc autem triennium computandum est à die copulæ intentatæ. Juxta dicenda disp. seq. n.1.

12 Hæc autem mulier serò proclamans audietur post triennalem habitationem, ac separabitur matr. si per aspectum probet se virginem, accedatque juramentum septimæ manus propinquorum testantium ipsis verisimile esse eam verum deponere. Sic colligitur clarè ex *c. Landabilem, de frigid.* ubi textus in prinri parte, in qua est sermo quando alter fatetur altero negante (ut nu. præc. probavi) ait post triennii experientiam dissolvendum esse matrimonium, si femina probet per justum judicium frigiditatem viri: ubi *Glossa verb. Justum*, ait, id est per testes, vel per aspectum corporis. Et *Glossa c.1. 33.q.2. verb. Judicium*, ait, id est, per aspectum corporis, & *verb. Per Justum*, ait, id est, per legitimos testes. Et *Innoc. eo. c. Landabilem, n. unico, ad medium verb. Per justum judicium, & ibi Prapos.n.6. eod. verbo*, explicant, id est, per aspectum corporis, & juramentum septimæ manus propinquorum. Et in propriis terminis docent *Abbas d.c. Landabilem, in fine, & c.1.n.5. eod. t.* ubi. *Alex.de Nevo nu.8. Brunellus de sponsalib. conclus. 28. limit.1. nu.16.*

13 Et quamvis disp. præc. nu.11. diximus utroque conjuge fatente impedimentum, exigi juramentum 7. propinquorum utriusque conjugis, & ita 14. propinquorum: at quando alter solus fatetur, soli septem propinqui illius fatentis debent jurare se credere illum dicere verum. Quia cùm alter neget, propinqui illius non vocandi sunt, ut in favorem fatentis jurent. Ita docent *c. Landabilem, statim in princ. de frigid. Innoc. Host. Jo. Andr. Antharanus*.

14 Ex dictis deducitur concordia *c.1. & c. fi. de frigid. & malef.* quia textus ex diametro contrarii apparent. Nam c.1. denegatur audientia mulieri, quæ non matrimonii initio reclamavit allegans viri impotentiam: at *eod. c. fi.* auditur mulier post octo annos reclamans, & allegans impotentiam mariti. Et *c. Fraternitatis, eod. tit.* post multos annos auditur. Et ita ex his textibus notant communiter Doctores, integrum esse conjugi quocunque tempore transacto allegare alterius conjugis impotentiam. Quia temporis tractu matr. irritum non firmatur. Sic *Hostiens. eo.c. fin paulo post princip. verb. Octo annos, & ibi Jo. Andr. num.1. Abb. nu.2. Anchar. n.1. Alex.de Nevo num.3. prapos. num.2. Idem Jo. And. eod. c. Fraternitatis, n.2. Abb. nu.2. Anchar. num.1. Alex.de Nevo ibi, in princ num.2. Prepos. num.3.* Sed hi textus sic conciliantur. Nam *c. 1.* negans mulierem audiendam quando non statim proclamat, intelligitur donec triennium transactum sit: (ut nu.1. probavi) at *c. Fraternitatis, & cap. fi.* concedentia audiendam esse clamantem post multos annos, intelliguntur modò jam triennium transierit. Et ita *Abbas eo. cap. fi. n.2. & ibi Alex.de Nevo nu.3.* explicantes eum textum concedentem mulieri clamanti post octo annos audientiam, dicunt id esse certissimum, ubi uterque fatetur impedimentum, vel adsunt probationes evidentes. At ubi alter solus fatetur, nec adsunt probationes hujusmodi, sic ajunt, dicut diai cap.1. eod. tit. ubi uterque (ut retuli num.11.) ait audiendam esse feminam serò reclamantem, si jam triennium experientiæ transactum sit.

15 Secundò deducitur, quid dicendum sit quando mulier erat corrupta tempore contractus matrimonii, nec initio ipsius proclamavit, nec per aspectum viri cognosci potest, sit vir frigidus, nec ne. Aliquibus placet cogendum virum sustinere, ut peritæ matronæ hoc inspiciant tempore coitus: certa enim signa sunt in mulieribus, quæ dicuntur cognitæ, & si ipsæ testentur non habitam fuisse copulam, separandum esse matrimonium. Quia etsi res hæc turpissima sit, sustinenda est ob rem tanti momenti, quanti est cognitio valoris, aut nullitatis matrimonii. Sic *Abbas antiquus c. Laudabilem, num 2. de frigid. & ibi Joan. Andr. num.5. Anchar num ult. Ant. c. fi. num.8 eod. tit. & ibi Prapos. nu.6 Zephalus cons.384. nu.34.40.41.42. vol.3. Sotus autem 4.d.34. un d.2. col.4. vers. Rogas autem*, turpissimè adhiberi testes oculatos ait, & ita rem tunc referendam ad testes ex auditu, qui deponant se ab ipsis conjugibus audiisse, nunquam eos potuisse consummare matrimonium. Et ita clarè censet nullatenus adhibendos testes oculatos. Quod omninò mihi placet, eo quòd res turpissima, ac omninò honestati naturali adversa esset, atque ad libidinem matronas illas maximè excitaret, vel ipsum virum cum illis, aut forte præ pudore membrum virile contraheretur, nec ad coitum erigi posset: nec est textus id jubens. Quare nec id licitum esse judico. Quod autem addit *Sotus*, rem ad testes ex auditu referendam, placet, etiam si tales adsint circumstantiæ testium, & modi quibus conjuges id dixere, & absit omnis alia odii suspicio, ut meritò suadeat hæc probatio veritatem, & ita rem se habere. Nam in re tam difficilis probationis, una cum juramento uxoris, & septimæ manus propinquorum, ea probatio sufficeret. At rarò eæ circumstantiæ contingerent, & ii testes invenirentur. Et ideò moraliter loquendo placet, quod alii Doctores tradunt, nempè, viro affirmanti se consummasse matrimonium, fidem habendam esse potiùs quàm uxori neganti: & nullatenus posse tunc separari matr. à judice Ecclesiastico, defectu legitimæ probationis. Sic docent *Alex.de Nevo c. Laudabilem, nu.17. casu 4. de frigid. Henric. c.1.n.4. eo. tit. Mentalv.l.6. verb. Frie, tit.8 p.4.* & ita *lex illa reg.6.* ait tunc nec audiendam esse feminam, nec ei triennium concedendum. Atque *Ricard.4.d.34. art.2.q.1. & Turrecrem.33 q.1. in sum. ar.1.n.9.* dicunt se non videre qualiter in hoc eventu possit viri impotentia probari.

16 II. conclusio. Si mulier, quæ tempore matrimonii virgo erat, statim proclamat allegans viri impotentiam, nempè, post mensem, aut bimestre, audienda est, quamvis vir impotentiam neget: & si ea probetur per rectum judicium, dissolvetur matrimonium. Habetur expressè *cap.1. vers. Si autem statim, de frigid.* ibi: *Si autem statim in ipsa novitate, post mensem, aut duos, ad Episcopum vel ejus missum proclamaverit dicens: Volo esse mater, volo filios procreare, & ideò maritum accepi. Sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest illa facere propter quæ illum accepi, si probari potest per rectum judicium, separari possunt: & illa si vult, nubat.* Hoc autem rectum judicium, ut separari possit non expectato triennio statim matrimonium, quando mulier initio proclamat, viro neganti, est quando apparent signa dubia frigiditatis viri, quæ præsumptive concludunt, & uxor reperitur virgo, acceditque juramentum septimæ manus propinquorum ejus. (Quod etiam in signis verisimiliter evidentibus necessarium esse probavi disput. 107. num.4.) Probatur quia in *d.c.1.* fit distinctio inter casum, quo mulier non statim clamat viro neganti impotentiam,

tiam, & decernitur viro credendum esse, nec andiendam mulierem: & casum quo statim proclamar, & decernitur audiendam esse, dissolvendumque statim matrimonium, probata impotentia per rectum judicium. At si per hoc rectum judicium intelligeret textus quando transactum est rriennium, vel signa suot verisimiliter evidentia, nulla esset differentia. Quia etiam quando non statim proclamat, est in hoc duplici casu audieoda, ac dirimendum matrimonium, (ut oum. 12. & 5. probavi.) Et ita docent expressè Innoc. c. 2. nu. 1. vers. Tertia pars, de frigid. & Alexander. de Nevo c. Laudabilem, n. 17. casu 3. ad fin. eod. t. Et videntur tenere Abbas c. 1. num. 5. de frigid. & ibi Alexander de Nevo n. 8. dicunt enim versiculum, si autem, positum iu eo textu, ubi deciditur muliere ioitio matrimonii proclamante frigiditatem viri, esse audiendam, ac dissolvendum matrimonium, si per rectum judicium probare illam possit, intelligi quando mulier statim proclamans potest per aliqua sigua impotentiam viri probare. Et tenet etism ipsemet. Alexand. de Nevo eo. c. 1. nu. 13. subdens eapectandum esse triennium, si ea frigiditatis signa non appareaor.

17 At in hoc eveotu requiritur inspectio conjugum, ut judicent medici qualia frigiditatis signa io viro sint, & matronæ an mulier nondum cognita sir. Quia cum mulier affirmet se incognitam, ac virgo esset tempore contractus matrimonii, & virum esse frigidum, viro urrumque neganti, oportet utrumque conjugem inspici ut veritas constet. Sic Alex de Nevo c. Laudabilem n. 17. casu 4. de frigid. Costanus tractatu de sponsalib. in tit. de his, qui nuptias contrahere possunt, nu. 66. habetur tomo 9. tractat.

18 Cæterùm majus dubium est, quando mulier initio matrimonii proclamans, erat tempore contractus corrupta, qualis probatio desideretur, ut potius ipsi credatur, quàm viro affirmanti copulam, & sic dissolvatur matrimonium, oec apparent signa evidentia, vel verisimiliter evidentia frigiditatis in viro? Quibusdam videtur posse tunc dissolvi solo juramento uxoris, & septem propinqunrum ejus, cum aliquibus signis impotentiæ viri. Quia d. c. 1. vers. Sic autem statim, & vers. Illa, decidens posse statim dissolvi matrimonium, quando mulier initio reclamat, secus quando serò, potest intelligi etiam in ea, quę tempore matrimonii corrupta erar. Ut testantur ibi Abb. nu. 5. Alex. de Nevo, nu. 8. Brunel. de sponsalibus, concl. 28. limit. 5. nu. 16. Et de corrupta videtur intelligere illum textum lex regia 6. t. 8. p. 4. Ut notat ibi Greg. Lopez. verb. Corrupta. Ita videotur sentire Innoc. eo. cap. 1. n. 1. vers. Tertia pars, cum loquatur disjunctivè, si mulier prober per aspectum sui corporis, vel per aliqua indicia. Et tenet Alex. de Nevo, c. Laudabilem, n. 17. casu 4. in fine, de frigid. c. fi. n. 15. eod. tit. ait satis esse juramentum propinquorum. At non placet hæc sent. Qnod textus d. c. 1. dicens fęmina statim reclamante posse statim dissolvi matrimon. petat impotentiam viri per rectum judicium probari. At non videtur rectum judicium, sed nimis diminutum in re tanti momenti, solùm juramentum uxoris, & septimæ maous propinquorum, cum aliquibus indiciis frigiditatis viri, nondum lapso eaperientiæ triennio. Et ita sentit. Hostiens. in sum. tit. de frigid. & malef. §. Qualiter, & quando n. 10. & 11. & d. c. 1. nu. 1. verb. Tamdiu, verb. Post annum, & dimidium, ubi ait mulierem corruptam matrimonii tempore, non audiendam, licèt intra octo dies proclamet, marito contrarium affirmante, nisi vir convincatur impotens per aspectum: & verbum illud d. c. 1. post anoum, & dimidium, intelligit, maximè si tunc clamet: nam idem est, si corrupta reclamasset ab ioitio, sed quia tamdiù tacuit, major est præsumptio contra ipsam, & ideò mious auditur. Et vers. Si autem statim, qui decidit fęminam statim proclamantem audiendam esse, iotelligit de virgine. Idem cum Hostieosi sentiunt Ioan. And. eo. c. 1. n. 7. Joan. de Friburgo in sum. conf. l. 4. t. 16. q. 16. Et lex reg. 6. t. 8. p. 4. quæ (ut proaimè diai) intelligit textum illum d. c. 1. de corrupta, ait fęminam hanc statim proclamantem audiendam esse, ac ipsi iojungendum triennium experientiæ. Et ibi Greg. Lopez. verb. Edar le plazo, air quando non ostenderir per certam probationem frigidum esse virum. Non est autem fides adbibenda fęminę asserenti se tempore matrimonii corruptam fuisse, sed id probare debet. Quia allegat turpitudinem suam, c. Cùm super de confess. prab. l. Transactione, C. de transact. Prætereà, quia quælibet fęmina virgo præsumitur, cùm ea sit qualitas oaturalis. Tandem, quia io boc uxor fundat intentionem suam, dicens quamvis corrupta appareat, non esse eam à viro cognitam, sed talem ante matrim. extitisse. Ita docent Abbas antiquus c. Laudabilem, nu. 2. de frig. & ibi Jo. Andr. nu. 5. Anch. num. ult.

19 Sed hactenns dicta, nempè, potiùs credendum fæmioæ saltem virgioi statim clamanti, veniunt intelligenda, quando vir simpliciter affirmat, se cognovisse fęminam: at mulier, & dicit, & jurat contrarium, cum septima propinquorum manu, existente aliqua præsumptione ariditatis, vel alterius defectus membri virilis. Nam si vir paratus sit jurare cum septima propinquorum manu, se coire posse, vel fęminam à se cognitam, præfertur viri probatio. Sic Innoc. c. 1. n. fi. de frigid. & ibi Host. n. 4. Jo. And. nu. 11. Anto. fi. Anchar. n. 11. Prapos. nu 8. vers. Ultimò quaro. Sed hoc meo judicio non procedet, ubi fęmina, ultra eas probationes, ostenderit se per aspectum virginem. Quia urgentior tunc erit ejus probatio, cum aliis conjecturis dictis, similis, & juramento proprio, & septimæ manus propinquorum suorum, quàm probatio viri per simile juramentum. Quare æquitas poscit ut illi probarioni potiùs credatur.

Tandem id monuerim, hactenus dicta in tota hac disp. de mu- 20
liere allegan ti impotentiam viri, & ob id petenti matr. dissolvi, accipienda quoque eodem modo esse, quando vir proclamat contra matrim. ratiooe arctitudinis fęminæ. Quamvis enim textus c. 1. de frigid. de sola fęmina proclamanti sermonem habeat: at id omni mysterio vacat, & ita contiogit, quia de fęmina proclamanti propositus est casus Pontifici. Er cum vir, & uaor correlativa sint, & militet prorsus eadem ratio in hoc eventu in utroque, dispositum in uno censetur in altero disponi l. fin. C. de indicta viduit. Et ideò Prapos. c. 1. nu. 7. de frigid. ait oil referre ad dissolvendum matrim. an procedat vir vel fęmina, præterquam quod aliquantulo plus credatur viro.

Ad argum. nu. 1. proposita constat ex dictis n. 14. ubi textus il- 21
los conciliavi.

DISPUTATIO CX.

A quo tempore computandum sit triennium jure præscriptum ad eaperiendam impotentiæ veritatem?

SUMMARIUM.

Triennium hoc non à tempore matrimonii, sed saltem à tempore, quo cæptum est copula vacare, computandum est, nu. 1.

An pracisè ab illo tempore numeretur, nec desideretur tempus à judice post peractam à conjugibus pęnitentiam designati. Refertur duplex sententia, n. 2. & 3.

Quando impedimentum est naturale, ut frigiditatis, vel quodcunque aliud circa maleficium, incipit trienniumpracisè à die experientia copula, nu. 4.

Idem dicendum est in maleficii impedimento, nu. 5.

An in hoc sit expectandum tempus aliquod, ultra triennium, numero 6.

Quando matrimonium ratione impotentia falsò existimata instauratur, an computetur triennium à tempore nova copula, num 7. & ibi, quid, quando fęmina redditur apta incisione, aut medicinis.

Quando conjux nondum plenè pubes est, an sit expectanda plena pubertas, & ex tunc numerandum triennium. Refertur duplex sententia, nu. 8. & 9.

Proponitur sententia Auctoris, num. 10.

IN hac disput. fatentur omnes triennium non numerandum à 1
tempore contractus matrimonii: sed saltem à tempore quo cęptum est à conjugibus copulæ vacare. Quamvis enim c. Laudabilem, de frigidis, à tempore matrimonii computandum decidatur, ibi: A tempore celebrati conjugii habitent per triennium, at supplendum est, & cœperunt conjuges copulam intentare. Tum quia verba cum effectu iotelligenda sunt c. Relatum, de cleric. non resid. Tum etiam, quòd, cùm id rriennium destinetur ad experiendam conjugis potentiam ad copulam, jure optimo à tempore hujus experientiæ saltem computari debet. Atque ita docent Glossa 33. q. 1. in summa, verb. Quod autem, in fine, & d. c. Laudabilem, verb. Celebrati, & ibi Innoc. statim in princip. verb. Celebrati, Hostiens. statim in principio, eod. verb. Ant. n. 10. Alex. de Nevo nu. 10. Nec aliquem contradicentem inveni.

Difficultas autem eò pertinet, an præcisè ab eo tempore 2
computetur, an potiùs à termioo per judicem præscripto, peracta à conjugibus criminum pœnitentia. Quibusdam placet in maleficii impedimento ab boc tempore computari triennium: ac rationem haberi temporis, quo anteà copulæ vacaranr. Quia cum hoc impedimentum sæpiùs ex conjugum peccato proficiscatur, nil prodest tempus pœnitentiam culpæ præcedens. Item quia c. finali de frigid. ubi sermo est de impedimento maleficii, juxta ferè omnes DD. ponderatur ad separandum matrimonium, peractam esse à conjugibus pœnitentiam, atque terminum constitutum à judice: Et ideò hujus sententiæ sunt Host. summa, tit. de frigid. § Qualiter, & quando, n. 12. & cap. finali, eod. tit. nu. 10. & verb. Plures terminos, & verb. Infra pradictos, & verb. Triennium, & ibi Jo. Andr. n. 11. verb. Triennium. Ant. n. 10. Anchar. num. 9. notab. 12. Henricus, c. 1. nu. 1. eod. tit. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 37. ar. 2. paulò post princip. Jo. de Friburgo in sum. Conf. l. 4. tit. 16. qu. 16. Ant. Cuc. l. 5. institutionum majorum, tit. 12. nu. 267. Cavalcanus 2. p. decis. 18. nu. 7. in suis decisionibus.

Alii etiam in frigiditatis impedimento docent triennium 3
oumerandum à tempore quo per judicem signatum est, ac conjuges culpæ pœnitentiam egere. Ducuntur per c. Laudabilem, de frigid. ibi: Requisisti quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis. Subaudi, à judice. Deinde, quia potest esse peccatum causa retardationis copulæ. Si ergo peccatum oon deleatur per pęnitentiam, minimè proderit tempus à judice signari. Ita doceot Henricus c. 1. n. 2. de frigid. Brunell. de sponsalibus, concl. 28. declar. 4. n. 10. & 14. Cavalcanus n. prac. allegatus.

Prima tameo conclusio sit. In impedimento frigiditatis trien- 4
nium computatur à die copulæ inteutatæ, nec oportet id triennium assignari à judice, nec prius pœnitentiam peragi. Probarur

tur apertè ea *c. Laudabilem, de frigid.* ubi Pontifea respondens quæstioni sibi propositæ, circa tempus indulgendum ad eaperiendam copulam naturaliter frigidis, expresse decidit à tempore celebrati conjugii (supple, & copulæ intentatæ, ut probavi nu.1.) triennium numeraudum. At si à tempore per judicem destinato numeraretur, falsa esset decisio: nam priùs quàm quæstio de impotentia coram judice agitetur, ut tempus per ipsum destinetur, tempus aliquod transactum est, & sæpè longum. Idque ampliùs constabit ex dicendis n. sequenti: ubi solvemus argumenta contraria: & Auctores ibi citandi sunt etiam pro hac conclusione: & quos nu. 1. retuli dicentes absolutè computari à die iotentatæ copulæ. Et idem est dicendum, uodecunque hoc impedimeotum impotentiæ consurgat. Quod clarè sentiunt Doct. nu. sequenti allegandi, cum id sentiant in maleficii impedimento, in quo specialior est dubitandi ratio: ut constat ea allegatis num a. prætereà, quia eadem militat ratio. Cùm enim semper agatur de indaganda veritate impotentiæ conjugis, ratio eadem suadet, ut triennium numeretur à tempore intentatæ copulæ, à quo solo eaperieotia sumi potest ad eam veritatem assequendam.

5 II. conclusio. Idem prorsus censendum est in maleficii impedimento. Probatur ex *c. fi. de frigid.* ibi: *Si constiterit vobis præfatum virum, & uxerem cohabitasse intra prædictos annos per continuũ.* Juncto principio illius textus. *Mulier proposuit quod per multos annos fuerant simul, & diù cohabitaverant.* Ex bis enim apparet ante præceptum judicis, & nondum lite mota, cohabitasse bos conjuges octo annos: & tamen decidit Pontifea dirimendum matrimonium, si intra eos octo annos triennio continuo habitarint. Non ergo desideratur triennium illud per judicem assignari. Deiode, quia non semper hoc impedimentum ea peccato consurgit, ut vel sic non procedat triennium ante peractam pœnitentiam. Nec est textus contrarium decidens. Quia *c. fi. de frigid* narrans pœnitentiam peccatorum fuisse injunctam, factum narrat, nec jus statuit: immò quando decidit, solum petit toto illo octo annorum tempore, ea quo initum erat matr. triennio continuo conjuges habitasse. Et ideò haoc partem tuentur, *Gloss. 33. q. 1. in sum. verb. Quod autem, in fine Innoc. c. fi. in fine, de frigid. & ibi Abbas antiquus fine, & alter Abbas n. als Cardin. fi. Rosella verb. Divortium, n. 4. & ibi Suppl. Pisana, n. 4. Sylv. q. 10. n. a3. Decisio capella Tholos. 381. n. 6. Greg. Lop. l. 5. verb. Dar plazo, t. 8. p. 4. Matienzo lib. 5. Recop. t. 1. rubr. gl. 1. nn. 203. Enriquez l. 12. de matr. c. 7. nu* a. Utrùm verò in maleficii impedimento ultra triennium sit aliud tempus arbitrarium assignaudum ad agendam pœnitentiam, dixi disp. 107. num. 10.

6 Quando autem prius matrimonium ratione impotentiæ existimatæ instauratur, eo quòd Ecclesia inveniat se deceptam, debet à die restaurationis, & novæ copulæ numerari aliud triennium. Ut probavi disp. 99. n. 34. & 35. Et eadem ratio ibi signata militat, quando judicio medicorum creditur fore, ut mulier arcta possit absque periculo vitæ scissuram pati, aut aliis medicamentis aptari viro: ex tunc eoim quando ea explicantur, debet triennium numerari. Quia ex tunc sumenda est eaperientia an sit vera impotentia, & usu auferri possit, quando jam impedimentum, quod copulæ creditur obstasse, est ablatum Sicut doeent Auctores ibidem allegati, instaurato priori matrimonio, quod usu viri similis sit reddita apta mulier, computandum esse triennium à tempore hujus restaurationis, ac novæ copulæ.

7 Gravius dubium est, quando conjux non est adeptus plenam pubertatem, an triennium à die plenæ pubertatis computandum sit? Et quidem disp. 104. nu. 18. probavimus semper eapectandam esse plenam pubertatem, quando non constat impotentia nondum plenè puberis per signa evidentia. Sed controversia est, an ex tunc triennium experientiæ præscriptum, *c. Laudabilem, de frigidis*, computandum sit. Quibusdam placet, adveniente plena pubertate, si conjua alter instet ut dissolvatur mattimonium ratione impotentiæ, id dissolveodum esse: atque non eaplicant mora ne aliqua expectanda sit, ac proinde nullam expectandam sentire videntur. Sic loquuntur *Abbas c. Puberes, n. 4. de despons. impub. & ibi Præpos. ad fi. Francus c. nu. 5. Idem quoque, nu. 3. eo. tit. in 6. Rosella verb. Matrimonium 2. num. 8. Angelus verb. Matrimonium 3. imped. 16. n. 6. Tabiena verb. Matrimonium 2. q. 6. n. 7. Sylv. verb. Matrimonium 5. q. 7. Ant. Cucus l. 5. institutionum majorum, t. 12. num. 255. Francisc. Marcus decis. Parlam. Delphin. 680, nu. 4. p* a.

9 Alii censent post plenam pubertatem expectandum mensem, aut bimestre arbitrio judicis. Sic *Hostiens. c. Laudabilem, paulò post principium, de frigid. & ibi Jo. Andr. nu. 3. idem Host. c. Puberes nu. 5. de despons. impub. & ibi Jo. Andr. nu. 8. Anchar. nu. 6. Henric. nu. 8. Alex. de Nevo n. 9.* Immò aliqui ea his doctoribus tradunt, non semper eapectandum triennium, quando vir non est plenè pubea. Ut retuli disp. 108. n. 4. & reprobavi ibi nu. 5.

10 Cæterùm mihi valdè arridet opinio, quam amplectitur *Cardin. c. Puberes, a. nu. de despons. impub.*, nempè, triennium hoc incipere à plena pubertate. Quia usque ad eam ætatem præsumitur impotentiam provenire ex ætatis fragilitate: quæ præsumptio adepta pubertate plena cessat: & tunc incipit esse dubium an proveniat ex alia causa, ut ex frigiditate, & subinde an sit perpetuum, & matrimonii contractum dirimat, an potiùs proveniat ex accidenti temporali, ooc matrimon. dissolvat. Ergo ex tunc numerus debet triennium jure præscriptum ad eaperiendum an impedimentum sit perpetuum. Et confirm. nam si vir triginta anoorum ducat uaorem, nec sit aptus ad copulam, conceditur sibi triennium experientiæ, *c. Laudabilem, de frigid.* Cur ergo non conceditur, ei qui quatuordecim annorum duxit, ut post decimum octavum annum, quo planè pubes est, habeat idem triennium? Quandoquidem usque tunc non agebatur de dubio an ille esset frigidus: sed defectus potentiæ meritò debili ætati tribui poterat. Conferunt etiam ad hanc partem tuendam DD. quos allegavi disp. 99. nu. 34. & 35. dicentes triennium experientiæ incipere à tempore quo cessavit prius impedimentum, ob quod declaratum erat ea errore matrimonium irritum, & illo instaurato vacant conjuges novæ copulæ. Quippe in hoc etiam eventu, adveniente plena pubertate cessat impedimentum debilis ætatis, ea quo impotentiam provenire præsumebatur. Ergo ex tunc inchoari debet triennium.

DISPUTATIO CXI.

An triennium experientiæ debeat esse continuum, aut saltem ita completum, ut si tempore aliquo interpoletur, id supplendum sit?

SUMMARIUM.

An id triennium debeat esse continuum. Refertur opinio, nu. 1.
Proponitur sententia Auctoris, nu. 2.
Argumenta solvuntur, nu 3.
An debeat ita compleri, ut si tempore aliquo interpoletur, id supplendum sit. Refertur duplex sententia, n. 4. & 5.
Explicatur Auctoris sententia, nu 6.

Duo petit disputatio præsens. Alterum est de necessitate triennii continui. Alterum verò de perfecta ejus integritate. Prior ergo difficultas est: An triennium experientiæ impotentiæ conjugis, præscriptum *c. Laudabilem, de frigid.* ita continuum esse debeat, ut si tempore aliquo intermittatur, tempore præcedenti non computato, iterum incipere debeat triennii tempua. Qua in re quibusdam placet id triennium debere esse continuum. Quia ita deciditur eapresse *cap. fin. de frigid.* ibi: *Per continuum triennium insimul habitasse.* Secundò, quia quamvis non ita expressis verbis loqueretur teatus, sed dubiis, ea est regula generalis, ut in dubio tempus lege aliqua vel canone petitum, debeat necessariò esse continuum. Ut tenent multi, quos refert, & sequitur *Gutier quæst. canon. l. 1. c. 12. num. 24.* Quia ratione ferè omnium vetissima sententia babet, annum novitiatus ita debere esse continuum, ut tempore aliquo intermisso incipere necessariò debeat, priori non computato. Tertiò, quia eadem ratione tempus ad præscribendum jure petitum, si simul intermittatur, iocipere denuò debet. Ut cum aliis tradit *Cov. regula Possessor, de reg. juris, in 6. in 2. p. §. 12. n. 7.* Et ideò hujus sententiæ sunt *Card cap. fi. in fi. de frigid.* Et licet non ita clarè *Archid. 33. q. 1 in sum. n. 3. & ibi Bellam. nu. 2.* 1

Cæterum absque dubio dicendum est, oon desiderari tempus id esse continuum. Quòd verba in decretis civili modo, & possibili, ac juata indigentiam subjectæ materiæ capienda suot, *l. Si uni simplici 9. ff. de servitutibus.* Et ideò aqua quotidiana appellatur, quæ duci assiduè solet, etiam si aliquando ducta non sit, *l. 1. paulò post principium, vers. Duo autem, ff. de aqua quotidiana.* Et meliùs *c. fin. de verb. signif. in 6.* deciditur dici aliquem commensalem, & domesticum continuè alicujus, licèt aliquando pro illius negotiis gerendis absit: ubi *Glossa verb. Pro suis*, ait idem esse, si pro propriis: non enim id verbum, Continuè, ita rigidè accipiendum est, sed civili modo, ut subjecta materia postulat, & in hac re solet contingere. Ut docet *ibi Glossa verb Continuè, ab omnibus recepta*, quam aliis allegatis eaornat *ibi Francus n. 5. & 9.* At continuò triennio habitare conjuges vacando copulæ, est moraliter impossibile. Tum, quia sæpè morbus intermittit tempus illud: tum etiam, quia impedirentur peregrinationes, & alia negotia, quibus virum vacare societas, ac gubernatio domestica cogit. Non ergo exigitur id tempus mathematicè continuum: sed satis est, civili modo, nempè, ut toto triennio vacarint copulæ conjuges debitis horis, & locis. Prætereà nu. 5. ampliùs eaplicabitur, quid importet ea particula, Continuum. Deinde, quia *c. Nunquam, de consecrat. dist. 5.* asseritur psalterium nunquam debere è manu clerici decidere. Et tamen id morali modo, ac possibili accipitur: ut docet *ibi Glossa verb. Nunquam*, eaplicans, id est horis constitutis. Et ita docent hanc partem *Hostiens. summa, t. de frigidis, §. Qualiter. & quando, n. 12. vers. Sed quomodo intelligemus: & c. 2. nu. 12. verb. Continuum, eo. t. & ibi Jo And. nu. 9. Abb. in fi. Anchar. n. 9. notab. 13. Præpos. nu. 4. Alex. de Nevo, nu. 18. Alberic in diction. lit. D verb. Divortium, paulò post princ. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 37. a. 1. q. 3. Jo. de Friburgo summa confess. l. 4. t. 16. q. 17. Brunel. de spons. concl. 28. declar. 4. num. 15. Rosella verb. Divortium n. 4. & ibi Suppl. Pisana nu. 5. Sylv. q. 20. num. 23. Greg. Lopez l. 5. verb. Fasta oste plazo, t. 8. p 4. Mascard. de probat. concl. 889. nu. 9.* & ea Theologis, *Enriquez l. 12. de matr. c. 8. n. 2.* Immò existimo (quamvis non ita explicent hi DD.) oullam triennii illius, nec moralem desiderari continuitatem. Quia finis illius trien- 2

oii

nii assignati est, ut conjuges experiantur num cursu temporis ea impotentia possit auferri, & uxor cognosci: ac proinde non sit perpetua, ac matrim. dirimens. Ad id autem experieodum satis est, quamvis nulla sit in eo triennio continuitas: modo id compleatur: immò quo magis cootinuò vacatur copulæ, eo debilior redditur vir. Atque ita DD. aliqui (ut videbimus n.6.) dicunt posse suppleri tempus quinque vel sex mensium, quod en triennio interpolatum est.

3 Ex his constat responsio ad argum. n. 1. proposita. Nam ea omnia in 2. & 3. argumenta adducta vera sunt, ubi subjecta materia non postulat id tempus nno intelligi continuum, ut nu præcedenti probavi: & explicui *c.fi.* adductum in 1. arg & magis id explieabo nu. 5.

4 Posterior difficultas est. An saltem ita completum exigatur triennium illud, ut tempus ioterpolatum supplendum sit? Qua in re non ita clarè loquuntur Doctores. Quidam enim videntur sentire satis esse vacare copulæ, ac habitare majori parte cujuslibet anni ex illo triennio. Sic videntur tenere *Hostiens. in summ. Albericus, Astensis, Joan. de Friburg. Suppl. Pisana Sylv. nu. 2. allegati*, dicunt enim expresè satis esse majori anni parte habitare: sed addunt videri tempus supplendum, si morbo vel alio casu habitatio impediatur. Nec explicant, an habitatio ea supplenda sit ex ea majori parte anoi, an ex reliquo tempore: at credo eos loqui de habitatione illa majoris partis anni, quam necessariam dixerant, ut si ea non compleatur, supplenda sit, donec excedat semestre, & sic verificetur majori anni parte conjuges habitasse. Quod apertiùs docent *Hostiens. Astens. & Jo. de Friburg.* dum dicentes sufficere habitationem majoris partis anni, subdunt, maximè si sit toto continuo Vere, quo tempore solent propensius ad luxuriam homines incitari. At si reliqua pars anni supplenda esset, nullatenus erat necessarium ponderare, ut habitatio fuerit tota Vere. Et in propriis terminis tenet *Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 7. nu. 2. & cap. 8. num. 2. in commento, lit. T.* diceos satis esse, ut majori cujuslibet aoni parte illius triennii conjuges cohabitent, ut per semestre, & unum diem. Idque probat, nam brevi tempore interpolans cohabitare, ac residere dicitur. Ut expresse habetur *l. Si quis ita legaverit, ff. de condit. & demonstr. & c. fi. de verb. signif. in 6.* at tempus minus semestri breve dicitur respectu cujuslibet anni. Quare juxta universitatum constitutiones scholastici dicuntur toto anno studiis vacare, si semestri, & uno die vacent.

5 Alii verò censent id tempus, quo conjux infirmitate, aut aliis negotiis detentus oon cohabitavit copulæ vacans, supplendum esse alio tempore cohabitationis, ut vel sic triennium compleatur. Prob. ex *cap. fin. de frigid.* ubi ponderatur toto spatio octo annorum, quod à contractu matrimonii transierat, conjuges cohabitasse triennio continuo, ibi: *Intra prædictos 8. annos continuum triennium in simul habitasse.* Ubi illa particula, continuum, cùm oon importet continuitatem triennii: ea enim non est necessaria, (ut probavi num. 2.) necessariò dicendum est per illam importari perfectam triennii integritatem: quasi sensus sit, si intra prædictos annos habitarunt integro triennio. Aliàs superflua esset ea particula. Cùm tamen in decretis Pontificiis nec una syllaba superflua existimanda sit, (ut probavi l. 3. disp. 26. num. 6.) Secundò id probatur ex textu *in l. 1. paulò post princ. vers. Hoc interdicto, ff. de itinere, actuque privato*, ubi deciditur servitutem viæ possideri, si triginta diebus intra unius anni spatium, illius viæ usus habitus sit: & licet non continuentur illi triginta dies, si tamen completi sint illius anni spatio. Similiter ergo dum textus *d. cap. fine*, petit triennii cohabitationem intra eos annos octo habitam, licet ea non desideretur tempore triennii cootinua habita: necessarium tamen erit, ut tempus interpolatum alio subsequenti suppleatur donec trieonium perfectè completum sit. Tertiò, quia cùm id triennium destinetur ad experiendum, an impotentia sit naturalis, ac perpetua: an potiùs temporalis, quæ frequenti usu auferri possit; non videtur satisfactum juri habitando semestri cujuslibet anni illo triennio, & ampliùs uno die. Quia ea habitatio non est verè triennalis: nec in ea sumitur triennii experientia, quàm jus intendit. Nec modica pars anni dicitur, cui unica dies deficit, ut sit dimidia. Et ideò hanc partem tuentur *Joannes Andr. c. fine, nu 9. de frigid. Archid. 33. qu. 1. in summ. nu. 3. & illa Bellamera nu. 2. Brunel. de sponsal. concl. 28. declarat. 4. num. 15. fi. Mascard. de probationib. concl. 889. nu. 8.* Et id supponunt *Abbas cap. fin. in fine, de frigidis, & ibi Alex. de Nevo, nu. 18. Prap. num 4. Rosella verb. Divortium, nu. 4.* dicentes enim non exigi, ut triennium sit continuum, subdunt tempus interpolatum illo triennio posse alio habitationis tempore suppleri. Quod clarè & optimè explicuit *ibi Abbas*, dicens triennium continuum in *eod. c. fin.* petitum, sic accipi, ut computatis temporibus cohabitationis resultet triennium.

6 Et re hac attentè considerata, existimo non sufficere majoris partis anni cohabitationem (ut volunt authores relati num. 4.) sed necessarium esse triennium compleri, atque ita suppleri tempus interpolatum: ut volunt authores num. præced. allegati. Quod tamen non metaphysicè intelligendum venit, quasi quodcumque breve tempus interpolatum supplendum sit, sed quando arbitrio prudentis est notabile, ita ut moraliter loquendo non censeatur plena triennii experientia. Quare sufficit cohabitare triennio sumpto morali modo, ut communiter solent cohabitare conjuges. Quod significant *Joannes Andr. & Abb. Alex. de Nevo, Prap. n. prac. relati* dum priores duo agentes de tempore suppleodo, exemplificant, quando vir triennio illo, sex mensibus absuit: duo autem posteriores exemplificant, quando eo triennio, quinque mensibus absens fuit. Quia res hæ moraliter, & ut communiter solent accidere, accipiendæ sunt: & durissimum, ac valdè inhumanum esset, ac probatu difficile, ita metaphysicè accipere, ut vel unica dies interpolata sit supplenda. Quare æquitas poscit, ut ea triennalis cohabitatio morali modo intelligatur. Et minor absentia sat est, quando est simul: ut si simul sex mensibus absuit, ii supplendi sunt: secus esset, si interpolatè, uno vel altero die absuit: etiam si eo triennio dies illi simul computati eorundem mensium summam conficerent. Non enim credo illos dies supplendos esse. Quia in hoc posteriori casu praxis interpretatur non esse notabilem absentiam, ne morali modo loquendo dicatur triennium completum: & hoc pacto solent conjuges habitare, nec ratio habetur harum absentiarum sic minutim factarum. Quod aliter contingit quando simul per unius absentiæ tempus fit. Ut in simili agentes de donationibus à parentibus factis, computandis in quinta bonorum parte, de qua disponere possunt, diximus lib. 6. disp. 36. num. 10. & 11.

DISPUTATIO CXII.

An si ante vel post triennii lapsum, conjux propria authoritate recedat ob alterius conjugis impotentiam, sit statim conjux spoliatus restituendus, non obstante matrimonium minimè consummatum esse?

SUMMARIUM.

Proponitur duplex casus, in quo hæc quæstio disputari potest, n. 1.

An nondum consummato matrimonio sit spolium: ac locus restitutioni statim facienda. Proponitur duplex textus, qui repugnare secum videntur, n. 2.

Restitutio spoliati qualiter ante omnia facienda sit, n. 3.

Ad restitutionem in causa matrimoniali, probanda sunt matrim. verè vel præsumptè initum, ac possessio uxoris, n. 4.

An saltem possit tunc officium judicis implorari, ut cogat sponsam nondum cognitam conjungi conjugi spoliato: & quid differt, an via restitutionis, an hoc remedio cogatur, n. 5.

Refertur duplex sententia circa spolium ante matrimonii consummationem, n. 6. & 7.

Proponitur sententia Auctoris; ac conciliantur c. Ex transmissa, & c. Ex parte, de restit. spoliat. & solvuntur contraria, n. 8.

An hæc restitutio fiat, si sponsa nondum sit traducta, n. 9.

Quid si vir sit adeò severus, ut de defloratione timeatur, n. 10.

An sic spoliatus sit ante omnia restituendus: si spolians nil aliud alleget, quam spoliati impotentiam: nec triennium lapsum sit. Proponitur ratio dubitandi, n. 11.

Tunc cogendus est spolians per excommunicationem, & per judicem sæcularem redire, & copulam intentare, præstita cautione, n. 12.

An id sit remedio restitutionis: an potius officio judicis implorato: & sint admittenda exceptiones spoliantis, nu 13.

Quid, si ea spoliatio prætextu impotentiæ contingat post triennium, numero 14.

An, si impotens se tuens adversus impotentiam illi objectam, fateatur in judicio se adulterium admisisse cum aliis feminis: possit spolians hac confessione uti, ut restitutio impediatur ob id adulterium. Referuntur probantia posse, nu. 15.

Explicatur sententia Auctoris: & an possit reus tueri se contrariis exceptionibus: & confessione actoris, aliisque ab ipso præsentatis, quæ reus ipse impugnat, nu. 16.

An si confitens is sit minor, possit adversus eam confessionem restitui, ita ut illi non noceat, nu. 17.

An in foro conscientiæ satis sit ea confessio ad divortium, nu. 18.

QUÆSTIO hæc procedit, ubi constat non esse consummatum matrim. vel per aspectum, vel per utrinsque confessionem, nec in conjuge impotenti apparet notorius potentiæ defectus: in quo eventu nullum habuit conjux potens jus spoliandi. Et quæstio hæc potest dupliciter tractari: primò in genere, an ante matrimonii consummationem censeatur spolium, ac proinde sit locus restitutioni, denegata audientia circa matrimonii valorem, aut nullitatem, donec restitutio fiat? Secundò in specie, quando spoliatio fuit prætextu impotentiæ conjugis dimissi, sive non lapso triennio, sive eo lapso? 1

Et circa priorem casum, duplex textus difficultatis ansam præbet, qui secum pugnare videntur. Alter est *c. Ex transmissa, de restit. spoliat.* ubi petenti viro restitutionem uxoris, ea conceditur, dummodò probet matrimonium, & copulam, ibi, *Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd præfata mulier prædicto militi legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita: ipsum ei restitui faciatis.* Ubi *Gloss. verb. Et ab eo*, dicit per copulam acquiri possessionem uxoris: & utrumque probandum esse à petenti restitutionem. Alter est *c. Ex parte, eod. t.* ubi ponderatur ad denegandam mulieri restitutionem, solam traductionem absque matri- 2

monio

monio intervenisse, ibi: *Cùm per solam traductionem, quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt etiam subsequuta: nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractum.* Ex quo textu à contrario sensu apertè deducitur restitutionem concedendam, quando matr. solùm cum traductione absque copula intervenisset.

3 Antequam opiniones referam, tria supponenda sunt. Primum suppositum sit, spoliatum ante omnia restituendum. Quare si conjux consummato matrim. non expectata judicis sententia, ob adulterium vel ob aliam causam divertat, restituendus est ante omnia spoliato conjugi: nec audiendæ sunt exceptiones spoliantis, donec spoliatus ad pristinum statum restituatur: qua restitutione facta agetur de illis exceptionibus, ut latiùs dicemus rationem reddentes, ac textibus allegatis lib. 10. disp. 12. nu. 14. & 22. & ferè per totam limitabimus, nisi causa spolii notoria sit, & aliis modis.

4 Secundùm suppositum sit. Ad hanc restitutionem spolii teneri spoliatum probare matrim. esse legitimè contractum, id est, per consensum de præsenti apparenter, & prima fronte validum: & se habere possessionem, eaque spoliatum esse. Ad omnem quippe restitutionem sunt probanda spolium, & possessio, *c. Consultationibus, de officio delegat. c. Olim, de restit. spoliat.* Et quamvis hæc regulariter satis sint: at in causa matrimoniali speciale est, ut probandus quoque sit matrimonii titulus saltem apparens, & præsumptus. Ut constat ex *c. Transmissa, de restit. spoliat.* cujus verba nu. 2. retulimus. Et tradunt *ibi Glossa verb. Et ab eo, Innoc. ibi, n. un. Host. ibi, n. 2. Jo. Andr. nu. 5. Ant. nu. 2. Abbas fine, Anchar. fin. Bellamera nu. 2.* Et ratio est, quòd in matrimon. non possit esse possessio facti absque titulo. Nec enim personæ liberæ haberi potest possessio absque titulo, *l. Cùm hæredes, in fine, ff. de acquir. possess.* dicitur autem satis esse probare titulum saltem præsumptum: quia si ad restitutionem esset necessarium probare omnimodam matrimonii veritatem, impediretur allegata quacumque causa, ob quam irritum redderetur, ita ut ante restitutionem, de illa cognoscendum esset: contra *c. Ex conquestione, & c. Literas, de restitut. spoliat.* ubi benè advertit *Abbas d. c. Ex transmissa, in fine.*

5 Tertium suppositum sit. Concordare DD. dato teneremus non esse locum remedio restitutionis, quando spolium contingit ante matrimonii consummationem: fatentur tamen necessariò esse, peti posse, ut judex officio suo cogat sponsam de præsenti, aut sponsum recedentem, exhibere ea, ad quæ sponsi de præsenti tenentur: quando recedens non allegat justam fugæ causam. Sicut emens domum, cujus nondum possessionem nactus est, potest judicem adire, ut cogat venditorem sibi tradere possessionem: quamvis eam remedio restitutionis petere non posset, defectu possessionis nondum acceptæ. Et ratio est, quod per contractum illum de præsenti jus acquisitum sit, ut tradatur possessio, non impediente eam legitima causa. Potest ergo judex adiri, ut ad id cogat: aliàs injustè denegans possessionem cogi non posset. Et confirmatur, quia nolens implere sponsalia, cogendus est per judicem ea implere, matrim. ineundo, & eo inito, maritali affectione pertractando uxorem. Ut habetur *cap. Ex literis, el 2. in fine, de sponsal.* Est tamen latissimum discrimen inter utrumque cogendi modum, quia quando non est locus remedio restitutionis, sed invocato judicis officio, potest à spoliante objici quæcunque justa exceptio contra hanc petitionem: atque illa prius examinanda est, quam coactio fiat, *c. 1. de ord. cognit.* Quòd tamen non posset fieri, si remedio restitutionis locus esset: non enim ea nondum facta, audirentur illæ exceptiones, præterquam in aliquibus specialibus casibus à regula generali exceptis, (ut num. 3. diximus.) Et hæc omnia docent *Innoc. cap. Ex parte, num. 4. de restit. spoliat. & ibi Hostiens. num. 11. Joan. Andr. num. 7. Ante. num. 31. Card. num. 5. opposit. 1.*

6 His præmissis, triplex est sententia. Prima sustinet ante matrimonii consummationem non esse verum spolium, ac subinde non esse locum remedio restitutionis. Ducor primò, quia *c. Ex transmissa, de restit. spoliat.* cujus verba num. 2. retuli, expressè deciditur ad restitutionem probanda esse matrim. ac copulam. Secundò, quia *c. pen. de probat.* denegatur viro omninò restitutio uxoris nondum cognitæ, & jubetur eam in monasterio depositam esse, donec eam non cognitam esse probetur, ibi: *Ponatis interim in illo monasterio, quod intravit, ut ibi securè valeat commorari, donec judiciali sententia, quid agi debeat, decernatur.* Tertiò, quia ante matrimonii consummationem, potest conjux recedens ingredi religionem, *c. Ex publico, de convers. conjug.* Frustrà ergo ejus restitutio petitur. Tandem quia cùm matr. suam consummationem, ac ultimam perfectionem ex copula assequatur, per quam conjuges una caro efficiuntur, ac unum generationis principium: sitque copula finalis matrimonii causa, at obsequia conjugum, & cohabitatio sint quædam extrinseca: ac oscula sint solùm quædam præludia, vera matrimonii possessio in sola copula consistit. Non ergo ante copulam erit verum spolium, nec restitutioni locus erit. Quòd hæc possessionem requirat (ut nu 4. probavi.) Et ideò hanc partem sustinent *Glossa d. c. Ex transmissa, verb. Et ab eo. Et ibi Host. nu 2. eod. verb. Anchar. nu. 5. Idem Host. c. Ex part. nu. 11. de rest. spoliat. & ibi Innoc. nu. 4. Vincent. ibi, Jo. Andr. n. 6 & 8 Ante. nu. 31. fi. Card. n. 5. opposit. 1. Idem Jo. Andr. c. pen. nu. 5. de probat. & ibid. Bald. n. 5. & 8. Felin. num. 3. idem Bald. d. c. Transmissa, in fi. Alex. de Nevo, c. Cùm locum n. 33. de sponsal. Ripa l. Naturaliter, §. Nihil commune, nu. 84. fallentia 52. in fin. ff. de acquir. possess. Barbatius d. c. pen. col. antepen. nu. 18. Paulus à Castro cons. 272. in mea edit. est 277. Quia per primum, dub. 2. num. 4. volu. 1.* Et favet aliquantulum huic sent. *Reminald. junior, cons. 415 nu. 13. & seq.* ac specialiter *nu. pen.* Citatur pro hac sent. *Barb. ff. soluto matr. in rubr. 2. p. nu* 80. at solùm dicit ante consummatum matr. non concedi restitutionem ad copulam. Quod etiam fatetur tertia sententia à nobis amplectenda.

II. sententia tenet, si sponsa ea de præsenti traducta sit in sponsi domum, & ut uxor tractata, quamvis constet non secutam esse copulam, acquiri quasi possessionem ipsius, atque ita concedendam restitutionem ipsius marito spoliato, non tantùm quoad habitationem, sed etiam quoad copulam: nisi mulier proponat se virginem esse, & aliquid alleget, quo probato non tenebitur ad copulam, tunc enim ait denegari restitutionem, donec de re illa per mulierem allegata cognoscatur: non defectu possessionis: sed quia restitutio est deneganda, quoties ex ea damnum irreparabile immineret (ut dicemus l. 10. disp. 12. num 22.) quod in hoc eventu contingeret. Nam virginitas per copulam auferenda, si posteà reperiretur causam eam denegandi justam fuisse, reparari nequiret. Quod si sponsa ea traducta non fuerit, cum cesset possessio ejus, dicit hæc sententia cogendam esse redire ad conjugem dimissum, & ad copulam, nisi exceptione aliqua justa se fœmina tueretur, non via restitutionis, sed ratione contractus matrimonii ad id obligantis. Sic tenet *Bellamera c. Ex parte, nu 51. de restit. spoliat.* 7

Tertia sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo, quamvis duæ præcedentes sint probabiles) sustinet, ante matrimonii consummationem non esse locum plenæ restitutioni, nempè, quoad habitationem, & copulam: at benè quoad solam habitationem, & alia ministeria inter conjuges mutuò debita, præter copulam. Ducitur, quia id apertè colligitur ex *c. Ex parte, de restit. spoliat.* à contrario sensu (ut ejus verbis relatis ponderavi nu. 2.) Nec obstat *cap. Ex transmissa, eod. t.* ubi oppositum videtur decidi. Quia juxta hanc sententiam facilè conciliantur. Prior enim textus de sola restitutione quoad habitationem, & alia obsequia agit, atque ita solam traductionem ad domum petit. Posterior autem de plena restitutione etiam quoad copulam: ac proinde jure optimo postulat copulam habitam. Secundò, quia etsi plena possessio habeatur per solam copulam: at negari nequit possessionem habitationis, & aliorum ministeriorum acquiri per traductionem ad domum. Ergo injustè bis spoliatus venit ante omnia restituendus ad hæc omnia præter copulam. Tertiò, quia *c. pen. de probat.* adductum nu. 6. pro prima sententia, potiùs huic favet. Nam ideò denegatur restitutio quoad habitationem, & jubetur eam fœminam in monasterio deponi, donec causa decidatur (ut egregiè animadvertit *ibi Glossa verb. Ponatis*) quòd ea se virginem, & monialem allegaret, quo existente vero valuit professio, utpotè, quæ ante matrimonii consummationem facta est. Quare denegata meritò est restitutio, ne corrumperetur. Atque subdit *Glossa* esse hunc casum specialem, in quo cessat restitutio. Ergo textus juncta *Glossa* potiùs sentit restitutionem concedendam fore, quoad habitationem, nisi professionis valor obstaret. Quod si dicas restitutionem non posse dividi: contrarium planè probatur ex *c. Literas, vers. Propterea melius, de restitut. spoliat.* ubi allegata nullitate matrimonii ob consanguinitatem à conjuge spoliante, jubetur spoliatum plenè restituendum, nisi probationes consanguinitatis incontinenti offerantur, at illis sic oblatis, quoad solam habitationem. Tandem, quia non obstat, conjugem nondum consummato matrimonio recedentem, posse transire ad religionem. Quia id non aufert conjugis dimissi possessionem, dum non transit. Ad illam ergo interim restituendus est. Et ideò hujus sententiæ sunt *Joan. de Lignano, d. c. Ex parte,* quem ibi refert, ac sequitur *Abb. nu. 25 & d. c. pen. n. 1. Imola d. c. Ex parte, n. 11. Decius eod. c. pen. in nova edit. num 13. Brunel. de sponsalibus, concl. 52. num. 5. Alex. Carrer. l. 1. de sponsal. cap. 3.* & hujus sent. videtur *Dominicus consil. 24. nu. 3.* ubi ait, quoad omnes matrimonii effectus acquiri servitutem conjugalem per traductionem, & copulam: & ita sentire videtur secus esse quoad possessionem habitationis solius. Et similiter eidem sententiæ favet *Antonius d. c. Ex transmissa, nu. 2.* dicens ad plenam restitutionem probanda esse matrimonium, & copulam. 8

Hinc deducitur, fuga contingenti ante traductionem ad domum, nulli restitutioni esse locum. Quòd nulla possessio acquisita sit. Et ita fatentur *Joannes de Lignano, Abb. & Alex. Garrerius n. præcedenti allegati, Bellamera relatus n. 7.* Quamvis autem tunc uxor via restitutionis non cogatur habitare cum viro, & ei copulari: at si nullam justam exceptionem proponat, cogenda est ad utrumque ex vi contractus matrimonii. Ut retulimus ex *Bellamera eod. nu. 7.* & cum multis diximus num. 5. 9

Temperanda tamen est hæc tertia sententia, dum ait sponsam nondum cognitam restituendam esse viro quoad habitationem, antequam audiantur ejus exceptiones, si post traductionem recessit, ut intelligatur nisi vir sit adeò severus, ut meritò timeatur extorsio copulæ: nec possit sufficienter caveri hoc damnum cautione per virum præstita, tunc enim ob hunc timorem 10

diffe-

differenda est restitutio, donec de exceptianum justitia cognoscatur. Et ita docent *Abbas utroque loco, & Brunel. numer. 8. citati.*

11 Hactenus egimus de priori casu restitutionis in genere ante matrimonii consummationem. Jam posterior casus disputandus est, nimirum, an quando nulla alia ratio spolii allegatur à conjuge, qui suum coojugem deseruit, præter spoliati conjugis impotentiam, ac constat matrimonium illud minimè consummatum esse: non tamen defectus potentiæ conjugis constat, sit restitutio facienda quoad habitationem, & copulam, ant saltem ad utrumque possit cogi ille spolians invocato judicis officio? Et videtur saltem oblatis incontinenti probationibus differendam restitutionem esse quoad copulam, secus quoad habitationem. Quia id generale esse, quoties allegatur aliquod ea impedimentis dirimeotibus, dicemus l. 10. disp. 12. nu. 22. At impedimentum impotentiæ dirimens est.

12 Sed aliter, hac in re sentiendum est, si nondum lapsum sit eaperientiæ triennium, concessum *c. Laudabilem, de frigidis.* Et si id lapsum sit. Quando ergò lapsum non est, cogendus est conjua, qui recessit, excommunicatione contra ipsum lata, ad cohabitandum. Ut benè docent *Hostiens. sum. 2 de frig. §. Qualiter, & quando, n. 12. fin. vers. Quid si per maritum stet, & c. fin. num. 10. verb. Continuum, eod. t.* ubi *Joan. And. num. 10. Ant. 10. Anchar. ad finem. Alex. de Nevo, num 20. Prapos. num. 4. vers. Quarit quid si per alterum. Alberic. in suo dictionario, lit. D. verb. Divortium, col. 2. vers. Quid si per alterum. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 37. ar. 1. q. 4. Joan. de Friburgo in summa Confessorum l. 4. t. 16. p. 18. Rosella verb. Divortium, nu. 5. & ibi Supple, Pisana n. 6. Syl. q. 20. n. 23.* Quare meritò *Manuel 1. t. sum. in 2. editione c. 235. concl. 3. nu. 3. in fi.* ait denegandam absolutionem feminæ nolenti cum viro habitare, nullam aliam rationem quàm impotentiam viri alleganti, nec lapsum est triennium eaperientiæ. Atque idem dicendum est, si cohabitare velit, at non permittat copulam intentari. Et ratio horum est, quod nullam excusationem legitimam alleget copulæ negatæ. Nam impotentia illa dubia probaoda est per triennii experientiam: quare hac experientia non præmissa est frivola eaceptio, & nulla causa recedendi subest. Quare cogenda est redire ad virum, ut trieunio cohabitationis vacando copulæ peracto, constet an impotentia illa sit perpetua, ac matrim dirimat. Aliàs frustrà jus præscripsisset illud eaperientiæ triennium. Et ita docent *Hostiens. d. c. fin. n. 10. Jo. And. Ant. Anchar. Prap. Alex. de Nevo, Alberic. Astensis, Rosella. Supplementum Pisana Sylvester eisdem locis.* Immò petenda est cautio deinceps habitandi. Ut docent *Hostiensis in summa, Albericus, Astensis, Joannes de Friburgo. Rosella. Supplementum Pisana, Sylv. ibid.* At tandem si adhuc nolit cohabitare, & vacare copulæ cogi potest per judicem secularem. Ut benè tradunt *Hostiens. d. c. finali, n. 10. Jo. And. Ant. Anchar. Prapos. Alex. de Nevo, nunc allegati, Alberic. & Astens. eisdem locis relatis.* Nec obstat ratio numero præcedenti adducta. Quia ea doctrina procedit in reliquis impedimentis dirimentibus, ratione periculi culpæ mortalis, quæ in copula reperiretur, si matrimonium non esset validum. At secus res se babet in impedimento impotentiæ, quod per aspectum non elarè constat. Quòd id verificandum sit necessaria eaperientia copulæ triennio habita: quare nulla est in ea culpa, immò potiùs est sub præcepto ad eam eaperientiam sumendam.

13 Sed rogabis, an hæc coactio sit remedio restitutionis facienda: an potiùs ex vi contractus, invocato judicis officio? Dic sentiendum esse diversimodè juata opinionum varietatem Quia sequendo primam sententiam n. 6. relatam, dicendum est non esse locum in hoc casu remedio restitutionis: sed ex vi contractus invocato judicis officio coactionem facieudam: quare si recedens allegaret aliquam exceptionem justam, ea prins examinanda esset juxta dicta num. 5. Quia matrimonium nondum consummatum est. in quo casu sententia hæc nullam restitutionem admittit. At retenta nostra, num. 8. relata, non erit locus remedio restitutionia quoad copulam, sed coactio fiet racione contractus, unde adversus eam admittetur eaceptio justa aliqua, si quæ allegetur, at quoad habitationem si præcesserit traductio sponsæ illius iu sponsi domum, erit locus restitutioni: nec ulla admittetur eaceptio, quæ nou sit notoria. Ut constat ex dictis nu. 8. juncto nu. 5.

14 Quando autem triennio jam experientiæ lapso contingeret fuga conjugis ob alterius impotentiam, juxta primam senten. num. 6. relatam, non restituetur conjux spoliatus, nec cogetur redire spolians, dooec eaceptione impoteuriæ admissa lis decidatur. Quod juata illam sententiam non admmittatur restitutio ante matrimonii coosummationem: & adsit exceptio justa impediens coactionem. Quæ ubi non est locus judicio possessorio, ac restitutionis, admittenda est. Ut diaimus numero 5. At tentata nostra sententia numero 8. relata, cùm non potuerit conjua propria authoritate excedere, non eapectato Ecclesiæ judicio, restituetur quoad habitationem: antequam eaceptio admittatur. Sicut quando recedit ob consanguinitatia impedimentum, ob hanc rationem deducitur *c. Litteras, de restit. spoliat. versic. Propterea melius,* restituendum esse conjugem spoliatum, quoad habitationem, quia injustè ante Ecclesiæ sententiam spoliatus est. Quod in omni impedimento dirimenti servandum probabo lib. 10. disputatione 12. numero 22. Nec in hoc casu habebit locum, quod deciditur *eod. cap. Literas*, nimirum, allegato eo impedimento consanguinitatis, nec oblatis in continenti probationibus, restitutionem quoque quoad capulam faciendam. Quia ibi est sermo de matrimonio consummato, & sic conjua plenam conjugis, quoad copulam habebat possessionem: quare meritò injustè spoliatus, est plenè restituendus: & solùm differtur restitutio quoad copulam, quando offeruntur in continenti probationes illius impedimenti, ob peccati periculum, quod in copula admittitur, si impedimentum verum est. At in nostro casu, cùm matrimonium minimè consummatum sit, atque ita non sit possessio copulæ, non est locus restitutioni, quoad copulam: nec judicis officio compelletur, donec terminetur causa illa impotentiæ. Quia allegat exceptionem justam, nimirum, impotentiam conjugis elapso jam experientiæ triennio.

Sed quid, si conjux, contra quem allegatur impotentia, tueatur se fatendo in judicio se post id matrimonium cognovisse alias feminas, ac proinde se non esse impoteotem asserat: an possit femina ea adulterii confessione, ut in suam utilitatem, ut saltem ratione illius concedatur sibi divortium, atque sic non cogatur cohabitare? Atque sanè id integrum illi feminæ esse, ea eo suadetur, quod confessio adulterii in judicio facta id notorium reddat, ac proinde ob id tanquam notorium deneganda est coojugis, qui recessit, restitutio, (ut dicemus lib. 10. disputatione 12. numero 13. & 25.) Deinde, quia non obstat, exceptionem hanc adulterii per feminam allegati, esse contrariam ejus assertioni impotentiæ viri. Quia quamvis actor nequeat contrarias actiones intentare *l. Nemo, ex his, 43. §. Quoties, ff. de regulis juris l. Quod in hared. §. Elegere, ff. de tributaria actione, c. Ut quis duas, de lit. in 6.* At reus potest se contrariis exceptionibus sub conditiooe præpositis tueri. Et damnatus potest allegare sententiam fuisse nullam: & dato fuisse validam, se appellare. Et reus conventus, ut pecunias solvat, potest excipere negando debitum: & casu quo hoc probari contiogat, solutum jam esse. Ut constat ex *l. Nemo ex his, 43. in principio, ff. de reg. juris: & c. Nullus pluribus, 20 eod. tit. nu. 6.* ubi *Dynus num. 8.* rationem discriminis reddit, quod favorabilior sit causa rei, quàm actoris: in hujus enim potestate est convenire: at in illius potestate non est: ne conveniatur. Cùm ergo in judicio hoc ea uxor, quæ à viro recessit, sit rea, utpote, quæ convenitur, ut ad virum redeat, potest se tueri contrariis eaceptionibus, ut impotentiæ viri, & casu quo potens sit aut ei eaceptioni tunc nun sit locus, adulterii per ipsum admissi, quud in judicio fassus est. 15

At negandum est posse ex illa confessione viri fructum consequi, atque illa se tueri ad divortium. Quod longè aliud sit, reum contrariis se eaceptionibus sub conditione propositis tueri: quod fas esse probant adducta numero præcedenti: & velle uti ad suum commodum confessione actoris, vel aliis per ipsum allegatis, quæ reus ipse impugnat. Quod nullus textus admittit: sed eapresse adversatur *reg. juris, 38. Ex eo, de regulis juris, in 6* ibi: *Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus est impugnare.* Et *l. Papinianus, §. Si ex causa, ff. de inoffi. testam. & l. Si testamentum, ff. de petitione hared.* At id contingit in hoc casu, nam impotentia viri per uxorem allegata, prorsus diluit, nec secum admittit confessionem adulterii factam à viro: ac proinde nequaquam potest uxor ea viri confessione uti in suum favorem. Quod egregiè docuit *Oldradus consil. 1. numero 8.* in casu quodam restitutionis ad quoddam beneficium: pars enim nitebatur jus suum tueri ex productis per adversarium, quæ ipse impugnarat, & ait *Oldrad.* id sibi non permitti. Idem docent alii eam reddentes rationem, quod in confessione dicatur quasi contrahi: at talia quasi contractus oon potest celebrari inter dissentientes. *Sic Baldus l. Cum precum numer. 1. versic. Tu dic, C. de liberali causa, & l. 3. numero 2.* per eum textum, *C. de repub. hared. Salycetus, l. Generaliter, numero 9 quastione 6. vers. Ego conjungo, C. de non numer. pecun. Jason l. Postquam lit. nu 2. C. de pactis. Felinus cap. Examinata, nu. 3. de judiciis. Mandosius Albens. consil. 9. num. 29. & consil. 17. numer. 10. volum. 1.* Idem eaistimo, quamvis femina oon allegaret virum esse absolutè impotentem, sed esse impotentem respectu ipsius feminæ. Nam cum jus præsumat potentem respectu unius feminæ, esse ad omnes potentem (ut diximus disputatione 93. numer. 11. & 12.) eo ipso, quod femina allegat viri erga se impotentiam, virtute ex juris præsumptione allegat impotentiam erga omnes, ac ita impugnata censetur confessio adulterii à viro facta. At si allegaret viri maleficium erga ipsam, posset utique ea confessione viri uti io suum favorem. Quia cùm maleficium rarò contingat respectu omnium, & communiter fit respectu uoius, (ut diximus disp. 94. nu. 4.) allegatio uaoris nullatenus adversatur confessioni viri: ac proinde non obstat quo minus ea ea possit fructum consequi. 16

Et quando potest conjux ea confessione uti iu suum favorem, ac damnum confitentis, si hic confitens sit mioor, potest restitui adversus propriam confessionem, & petere ut res ad eum statum reducatur, ac si confessio facta non fuisset. Quod quamvis minor in causis matrimonii reputetur major, ac subinde restitui nequeat: at potest restitui circa judicialia in his actibus contingentia, (ut probavi rationem reddens libr. 7. disputatione 37. num. 22. ad finem. Et *Sfortias de restitut. in integr. 2. part. quast. 60. art. 3. numero 20.* eaemplum ponit in restitutione petita 17

à mi-

à minori in causa matrimoniali adversus suam confessionem. Quod si dicas, non esse locum huic restitutioni, quando verum fassus est. Cum tunc id effecerit, quod quilibet major prudens facere tenebatur *l. fin. C. de in integrum restit.* Respondeo id verum esse, at posse restitui adversus eam confessionem, quæ intempestivè, & tempore incongruo, & quando non tenebatur fateri, facta est: non sanè contra veritatem detectam, sed quoad damnum, quod ei pullulavit fatendo illam tempore incongruo, ut benè docent *Innoc. c. Ex lit. num. 1. de in integr. restit. Felin. in proœmio decr. nu. 2. Sfortias de rest. in integ. 2. p. q. 65. ar. 8. nu. 32.* Quod si adhuc instes, minorem non restitui adversus delictum à se commissum, *l. Ex causa, §. Nunc videndum, ff. de minor.* Et in propria adulterii specie est textus *l. Auxilium, §. Sed ut legis, ff. de minor.* Et tradit *Sfortias de rest. in integ. 2. p. q. 80. per totam*, & præsertim *ar. 6. & q. 81. art. 1.* Dico non competere restitutionem adversus id delictum: & hoc probant illi textus. At competit adversus confessionem in judicio factam minus benè: ut si fassus est delictum, quod verè vel præsumptè probatum non erat, aut probari non poterat: tunc enim dicitur læsus: ut latè *Sfortias de restitut. in integr. 2. q. 65. art. 8. num. 33. & toto art. 9.* præsertim *nu. 4. Menochius de arbitr. lib. 3. cent. 3. casu 268. nu. 4. Antonius Gomez tomo 3. var. c. 1. numero 66.* Et quamvis aliqui hoc non admittant in civilibus, (qualis est causa adulterii allegati ad divortium petendum) sed in solis criminalibus: at frequentior sententia in utrisque admittit. Sic tradunt *Baldus l. un. numer. 28. C. de confessis. Dominicus cap. 2. num. 8. de in integr. restit. in 6. Alexander cons. 80. num. 2. lib. 3. Rebuffus de constit. reg. art. 1. glossa 5. num. 32.* & alii, quos refert, ac sequitur *Sfortias dict. 2. p. q. 65. ar. 8. nu. 34.* Quare concludo petita hac restitutione per minorem, rem ad eum statum reducendam, in quo esset, si confessus non fuisset. Id enim restitutio in integrum importat, *l. Sed & partus*, ibi: *omnem causam, ff. quod metus causa, l. Restituere, ff. de verb. sign.* cum multis congestis à *Sfortias tractatu de restit. 1. p. q. 1. ar. 1. nu. 8.*

18 Tandem dubitabis, an in foro conscientiæ satis sit ea confessio, ut cessante scandalo possit alter conjux, si innocens sit, divertere, quamvis ex ea in foro externo juvari nequeat? Solutio pendet ex iis, quæ dicemus lib. 10. disp. 12. à nu. 39. ubi latè agetur de notitia ad hoc requisita. Et juxta ibi latiùs dicenda censeo ex modo confessionis factæ perpendendum esse, an vir prudens meritò credere possit eam esse veram, & non solo animo factam repellendi exceptionem impotentiæ allegatam ab uxore, & tunc erit justa causa, ut in foro conscientiæ possit uxor innocens cessante scandalo divertere, ac debitum negare. At existimo id raró contingere posse, ut uxor, quæ credit, ac experta est, virum impotentem esse, valeat sibi persuadere verè adulterium esse admissum ab illo. Et ita raró ex ea causa licebit sibi divortium.

DISPUTATIO CXIII.

Quales debeant esse matronæ de sponsæ virginitate deposituræ, & qualiter quibusque diligentiis præmissis debeant deponere: & publicatis attestationibus an possint aliæ admitti, & recusari: quid possit judex ex officio in his causis conjugalibus?

SUMMARIUM.

An matronæ debeant esse peritissimæ, & honestæ, ut fidem faciant: & possint omnes exceptiones, quæ aliorum testium fidem evertunt, contra ipsas opponi? nu. 1.

An debeant esse de parochia, & nec nimis juvenes, nec nimis senes? numer. 2.

An debeant esse nobiles? 3.

An satis sit si de harum peritia, & aliis qualitatibus requisitis, constet ex earum assertione, vel ex notarii actis? 4.

Cui incumbat matronas eligere? 5.

An matronæ, & cæteri artis periti recusari possint? Proponuntur suadentia in partem negantem. 6.

Possunt recusari, & solvuntur contraria, 7.

An possint recusari, sive à judice sive à partibus electæ fiant: & an exigatur causa? ubi, & de arbitrio, & arbitratore, 8.

Quid, quando singulæ partes singulas matronas eligant? 9.

An matronæ oculis inspicere, & manibus tangere debeant feminam verenda, ut de virginitate deponant: & quæ sint virginitatis signa, & an possit virgo manens concipere? 10.

An desideretur feminam in balneo lavari? 11.

An sint diligenter examinanda, ac virginitatis rationem redditura matronæ, ut earum testimonium probet? 12.

An sit opus ut jurent, & similiter de aliis artis peritis? 13.

An jurare debeant citata, ac præsenti parte? 14.

An testificari debeant de certa scientia, an sat sit de verisimili? 15.

Quot matronæ, aut artis periti deponere debeant, 16.

An sat sit aliquando una, aut unus artis peritus? 17.

An æquè credatur matronis, & artis peritis, quando de negativa deponunt, ac quando de affirmativa? 18.

An plus credatur peritioribus, quamvis pauciores sint? 19.

Quibus credatur, quando æquales numero, ac peritia deponunt de frigiditate, de potentia viri, aut de virginitate, aut corruptione feminæ? 20.

An femina sit aliquando à medicis inspicienda, 21.

An publicatis attestationibus possint aliæ matronæ induci, atque id generale sit in omnibus causis peritorum artis judicio decidendis, 22.

Quid si jam lata sententia sit, nu. 23. Ubi remissivè, an idem sit in aliis causis judicio artis peritorum decidendis, & an sententia in illis transeat in rem judicatam?

An in causa conjugali, & in aliis, in quibus judicis officium exuberat, possit judex ea ex officio intentare, quæ posset pars? 24.

In his causis multa judex ex officio supplet, 25.

An possit judex corrigere dictum matronarum, ac aliorum in arte peritia deponentium, 26.

An possit ex officio, impedimento allegato, facere impotentem inspici, nu. 27.

An in causa conjugali, actore nil probante, sit juramentum deferendum reo, n. 28. & ibi, an idem sit, quando opponitur impedimentum irritans matrimonium, nec probatur.

IN hac disp. breviter tractandum est de matronarum qualitatibus, ac modo deponendi de feminæ virginitate, ut fidem faciant: ac de iis, quæ potest judex ex officio in his causis conjugalibus. Prima conclusio sit: Matronæ debent esse artis peritæ, honestæ, ac bonæ famæ, non leves, aut viles, ne modico pretio subornatæ falsò deponant. Et idem est de aliis artis peritis, juxta eam peritiam deposituris. Constat ex *cap. penult. de probat.* ibi: *Honestas matronas, providas, ac prudentes deputare curasti*: Et ex *c. Fraternitatis, de frig. statim in princ.* ibi: *Providas, & honestas.* Ubi *Innoc. initio* explicat, providas, id est, peritas. Et *c. fin. eodem tit.* ibi: *A matronis bonæ opinionis, fide dignis.* Et ex *l. Magistros studiorum, C. de profess. & medic. lib. 10.* Quare omnis exceptio, quæ alios testes excludit, ac eorum fidem enervat, excludet quoque has matronas. Constat ex *d. c. penult.* ubi admittuntur exceptiones, quas vir opposuit adversus matronas. Et docent *ibi Gloss. verb. Mulieres, & ibi Ant. n. 9. Abb. in prin. notab. antepen.* & melius *Franc. Aretin. ibi, n. 3. notab. 3.* Quod adeò verum est, ut licet eæ matronæ sint nobiles, minimè admittantur, & quamvis peritæ sint si prudentia, aut morum honestate destituantur. Ut benè docent *Baldus d. c. pen. in fine, & ibi Felin. fine.* An verò desideretur eas esse peritissimas, dixi disp. 109. n. 7. 1

II. Conclusio Nec nimia juventus, ob experientiæ defectum, nec nimia senectus, ob defectum visus debet matronis inesse. Quia cum matrimonii dissolutio sit res gravissima, est omni circumspectione testium tractanda. *Sic Jo. And. c. Fraternitatis, n. 4. de frigid. & ibi Hostiens. nu. 1. Ant. n. 18. Anch. n. 3. notab. 4. Præpos. nu. 1. notab. 3. Alex. de Nevo in princ. n. 5. Brunellus de sponsal. concl. 28. limit. 5. n. 23. Greg. Lopez l. 5. verb. Mugeres, tit. 8. p. 4. Fulv. Pacianus de prob. lib. 1. c. 47. n. 128.* Insuper debent esse de parochia feminæ inspiciendæ. Constat ex *d. c. Fraternitatis*, ibi. *Quasdam matronas tuæ parochiæ providas, & honestas ad tuam præsentiam evocasti.* Et ratio est, quod præsumatur eas habituras pleniorem notitiam: argumento ex *c. Scriptum, & c. Postquam, de electione.* Et ita tradunt *Abb. eo c. Fraternitatis, n. 4. Hostiens. Jo. And. Ant. Anch. Præpos. Alex. de Nevo, proximè allegati.* Addunt tamen benè *Host. & Præp.* quærendas esse matronas peritiores, in quantum fieri poterit, quamvis non sint ex parochia. 2

Sed an debeant esse nobiles? *Alexand. de Nevo, c. fi. n. 9. de frigid.* 3
refert quendam causidicum sustinuisse eas debere esse nobiles: allegata in suum favorem *Glossa cap. Nec aliqua, verb. Obstetricum 27. q. 1.* Sed jure optimo recedit ab hac sententia *ibi nu.* 10. Quod nullo jure nobilitas in matronis petatur: ut constat ex textibus duplici num. præced. allegatis. Adde fore, ut nullæ matronæ testificationi huic idoneæ reperirentur. Cum enim inspectio hæc obstetricum sit, atque hoc munus nobiles dedeceat, numquam aut rarissimè matronæ nobiles invenirentur. Nec Glossa allegata sentit opinionem illius causidici, solùm enim obiter dicit duabus, aut tribus matronis nobilibus, asserentibus feminam esse cognitam, standum esse earum testimonio: at non dicit non esse illis credendum, si nobiles minimè sint. At fatendum est cum *Alex. de Nevo, eod. nu.* 10. quando obstetrices diversæ contraria attestarentur, potiùs habendam fidem nobilioribus, si cætera sint paria. Quod præsumatur fore, ut nobiliores non ita facilè subornentur, ac pejerent.

Rursus dubitabis, an si de matronarum peritia requisita, 4
non aliter constet quàm ex earum confessione in judicio facta, in qua se artis hujus peritas esse fatentur, id satis sit, ut ex qualitas requisita probetur: *Francis. Aretinus c. Propòsuisti, n. 15. & 16. de probat.* movet quæstionem in genere de omnibus artis peritis: & citato Baldo sic distinguit: Si sola ipsa testia deponat de qualitate, quę sibi debet inesse, non sufficit, secus si habeat alium contestem. Non enim reiicitur testimonium suum, licet de qualitate sua attestetur: quod non videatur attestari in causa propria, sed potiùs in partis utilitatem. Et licèt aliqua falsitatis suspicio subsit, eo quòd videatur id asserere, ut testimonio suo fides habeatur. At hęc non est suspicio probabilis: nam qua ratione non pręsumitur ob juramentum falsitas in dicto principali, ita nec in circumstantiis respicientibus casum vel personam, argumento ex *l. Doli, vers. Diversam, ff. de novat.* Similiter ait credi eam qualitatem inesse, si notarius in instrumento de ea deponat. Quia testatur verbis notarii enunciativis: eo quòd de hac qualitate potuerit fieri fides tempore examinatio-

nis:

nis: ob ea, quæ habentur *c. Quoniam contra, de probat.* per Doctores, & *l. 1. C. de fide instrum.*

5 III. Conclusio. Matronarum electio judicis est, non partium. Quia potius judicum, quàm testium munus obeunt, (ut n. 7. probavimus.) Et vocantur ut judicem instruant. Sic tradit, allegatis *Bartolo, & Angelo, Felin. c. pen. nu. 2. notab. 5. de probat.*

6 Hinc decidenda est ea quæst. An matronæ, ac cæteri artis periti, qui ex peritia artis de re aliqua attestari debent, possint recusari? Pars enim negans inde suadetur. Quod cum recusatio sit jurisdictionis declinatio: teste *Speculatore, t. de recusatione, in princ.* & matronæ aliique artis periti jurisdictione careant, nulla ratio suadet eos recusari posse. Et confir. quia testium fides enervari sanè potest objectis aliquibus eorum vitiis, at ii recusari nequeunt: eo quòd jurisdictionem nullam habent. At matronæ, ac alii artis periti sunt testes. Ut constat ex *c. Propofuisti, de probat.* ibi: *Videtur igitur nobis, quod juramento puellæ, ac septem illarum mulierum testimonio fides est potius adhibenda.* Et *c. fi. de frigid.* loquendo de matronis, sic dicitur: *Quæ perhibuerunt testimonium ipsum adhuc virginem permanere.* Secundò, quia arbitrator nequit recusari. Ut docent *Ant. c. Quintavallis, n. 19, de jurejur. Gulielm. de Cuneo,* quem refert, ac sequitur *Avendanno de exequendis mandatis Regum lib. 2. c. 23. nu. 10.* At hi arbitratores quidam sunt.

7 IV. Tamen conclusio sit. Matronæ, ac omnes alii, qui juxta artis peritiam de re aliqua deponere debent, recusari possunt. Quia hi non sunt propriè testes, sed eorum depositio, & declaratio magis est judicium, quàm testificatio. Ut docent *Bart. in tract. testimonium, nu. 12. Bald. l. 2. nu. 4. ff. de feriis. Decius c. Propofuisti, in novo edit. num. 53. vers. Ultimo de istis peritis, de prob. & ibi Felin. nu. 6.* & alii quos refert, ac sequitur *Ful. Pacianus de probat. l. 1. c. 47. nu. 15. & 94.* Et constat ex *c. Quia judicanto, de prascr.* ibi: *Agri mensoris diffinitionem,* & *l. Certi juris,* ibi: *judicare, C. de judiciis.* Unde *Jo. Garcia de expensis, c. 24. nu. 18.* ait hos obtinere vicem testium, quatenus deponunt, & vicem judicum, quatenus ex forma sententiæ judicis, cujus vi & potestate creantur, judicant. Unde *Baldus l. Data opera, nu. 23. vers. Si autem non est verus, C. de his, qui accusare non possunt,* vocat hos testes non veros, sed præsumptivos. Adde multò verius esse, posse arbitratorem recusari, (ut num. seq. dicemus.) Et ex his manent soluta contraria proposita n. præced. Et pro hac sententia sunt *Bartolus l. Theopompus, nu. 11 ff. de dote prælegata. Cov. l. 2. var. c. 13. nu. 5. concl. 6. Mascar. de probat. concl. 1038. n. 19. Fulv. Pacian. de prob. l. 1. c. 47. n. 120.* ubi dicunt, adversus artis peritos posse partem opponere esse suspectos. Et in propriis terminis tenet *Jo. Garcia de expensis, c. 24. n. 25.*

8 Sed lata differentia est, quando hi periti eliguntur à judice, & quando eliguntur ab ipsis partibus. Nam quando eliguntur à judice, possunt absolutè recusari, nulla alia allegata causa, quàm suspicionis. Sicut judices sæculares ex hac sola causa recusantur, *l. Apertissimi 14. C. de judiciis,* juncta *Glos. ibi verb. Recusare,* communiter recepta & *l. reg. 22. t. 4. p. 3.* Quare satis est, & requiritur juramentum partis recusantis, qua juret sibi peritos, illos esse suspectos. Sicut ad recusationem judicis sæcularis id juramentum requiritur, & satis est. Ut docet *ead. Glossa ead. verb. Recusare.* Et licet *d. l. reg. 22.* hoc temperet, nempè exigi juramentum, si petatur: at usu receptum est, ut id juramentum sit necessarium. Ut notat *Greg. Lop. ea l. 22. verb. Silo demandaren.* Et videtur probari ex *l. 1. tit. 16. l. 4. nova recop.* Sed dices, cum judicium hoc, in quo matronæ deponunt de virginitate feminæ, ad concludendam viri impotentiam, ac dissolvendum matrim. sit fori Ecclesiastici, matronas, ac medicos non posse recusari in hoc judicio, nisi allegata, ac probata causa coram arbitris. Sicut in recusatione judicis Ecclesiastici decretum est *c. Suspicionis, de offic. delegat. cap. Secundo requiris, §. Tertio postulas, & c. Cum speciali, de appel. cap. Legitima, de appellat. in 6.* Sed respondeo tantùm de ipsomet judice Ecclesiastico decretum esse, quando enim in eo judicio recusantur notarius, vel matronæ, aut alii, qui juxta artis peritiam attestaturi sunt, id non est necessarium, sed servatur jus civile, quod solo juramento dicto decernit recusationem admittendam. Id enim etiam in foro Ecclesiastico servandum ubi jus canonicum nihil disponit, probavi l. 8. disp. 6. nu. 24. Et idem dicendum est, quando discordantibus inter se electis à partibus, judex tertium artis peritum eligeret, is enim tertius posset recusari absque causa, solo dicto juramento præstito, quamvis inter partes actum esset, ut in ea discordia judex tertium eligeret. Quod is tertius à neutra parte probationem habeat, ut vel sic causa recusationis desideretur, juxta statim dicenda, sed tantùm utraque pars convenit, ut judex tertium eligeret, quod intelligendum est, dummodò ille tertius neutri parti suspectus sit. At si utraque pars duos illos peritos, aut matronas elegit, neutra recusare poterit absque causa nova, aut, quæ denuò in ejus notitiam pervenerit. Quia judex, à partibus electus, utpotè, qui earum approbationem habet, nequit recusari, nisi ex causa nova, aut tunc in recusantis notitiam venienti. Ut docent *Glossa c. Statutum, §. Cum autem, verb. Recusat, de resc. in 6. & c. In singulis, ver. Et appellatione, de statu monach.* communiter approbatæ. Et ob hanc rationem reprobata sent. Antonii relata n. 6. docentis arbitratorem recusari non posse, tradit communis sent. id tantùm esse verum, & in arbitrio, & in arbitratore, quoties non adest nova causa, aut non est denuò cognita: tunc enim recusari non possunt: eo quod partes eos eligendo approbarint, secus tali causa existente. Sic tradunt *Abb. c. Quintavallis, nu. 12. de jurejur. & ibi Imola n. 27. Alex. de Nevo, num. 102. & 103. Franc. c. Cum speciali, q. 15. nu. 36. de appell.* Et ita intelligendus est *Jo. Garcia de expensis, c. 24. n. 25.* ubi ait posse ex nova causa supervenienti hos artis peritos recusari. Et hæc constat ex *l. Si quis testib. 13. C. de testib.* ubi deciditur testes à quopiam in suum favorem in una causa productos, non posse ab eodem in alia reprobari, nisi ostenderit inimicitias inter se, & illum posteà emersisse. Quare recusanti incumbit onus probandi hanc causam. Ut constat ex *ea l. Si quis testibus,* ibi *ostenderit.* Item quia cùm intentio sua, ac justitia recusationis fundetur in ea causa, ipsi incumbit eam allegare, ac probare, ut possit recusatio admitti.

Quod si quælibet pars suum artis peritum eligat, quælibet 9 poterit à se electum recusare ex nova causa supervenienti, aut tunc denuò cognita: sicut n. præced. diximus ex ea causa posse arbitratorem à parte ipsa electum recusari: at neutra poterit recusare electum ab altera. Quia cum quælibet pars suum eligat, servatur in hoc æqualitas, & si electus ab adversaria alteri suspectus sit, habet altera à se electum, qui jus suum tueatur, ac illis dissidentibus, neutra pars litis victoriam obtinebit, sed tertius eligetur à judice, qui potest à qualibet parte, cui suspectus fuerit, recusari. Ut probavi n. præced.

V. Conclusio. Ut matronæ legitimè deponant de feminæ 10 virginitate, non satis est, ut illius verenda oculis inspiciant, sed desideratur, ut perspiciant, atque sufficienter, & sagaciter tangant manibus. Sic colligitur ex *c. pen. de probat.* ubi cum præcipiatur adhuc alias matronas adhiberi, ea redditur ratio, ibi: *Quia sæpè manus fallitur, & oculus obstetricum.* Supponitur ergo matronas debere perspicere, ac tangere. Et ratio hujus est, quia cum res sit hæc difficillimæ probationis, oportet omnem diligentiam adhiberi, ne feminarum fraudibus detur locus. Sæpe enim corruptæ virginitatis sigillum effingunt, variis utentes ad id medicamentis. Quæ medicamenta latè inter alios tradit *Bayrius tract. de medendis humani corp. morbis, l. 5. c. ult.* Præterea, quia signa cognoscendæ virginitatis, quæ matronæ habent, fallacia sunt. Ut benè probat *Fragosus in sua chirurg. univ. tract. 2. De las declaraciones, t. Para conocer la virginidad en la muger.* Matronæ enim asserunt se id quibusdam signis dignoscere. Primum est: quia in collo matricis ajunt appositam esse quandam telam obstantem ne digitus immissus penetrare intrò possit: eamque in primo coitu disrumpi, idque cognosci, cum immissus digitus facilè introrsum fertur. 2. est: quia ajunt corruptas feminas habere collum matricis latius, atque apertius, contra verò, quæ sunt virgines, arctius atque compressius. At hæc signa fallacia esse docet ibi *Fragosus citato Ambrosio Pareo*: quod eam telam vix una ex millibus habeat. Atque ita *Realdus l. 11. anatomia, c. 6.* solùm in duabus virginibus se eam invenisse affirmat. Præterea, sunt plurima medicamenta, quibus feminæ utuntur, quo collum matricis contrahatur, atque corrugetur. Deinde ait esse lac in mammillis esse certum corruptionis signum. Quod in muliere, quæ nec gravida est, nec aliquando peperit, lac aliquando contigit, eo quòd menstrua defecerint. Ut docet *Hippocrates in suis aphorismis l. 5. aphorismo 39.* Sanguis enim, qui per uterum exire deberet, ad mammas à natura transmittitur: ut ibi docet *Ant. Musa in expos. illius aphorismi.* Immò *Arist. l. 4. hist. animalium cap. 10.* docet tantam lactis copiam in mammillis viri aliquando repertam, ut possit sugi. Et Venetiis se id vidisse testatur *Cardan. lib. 12. de subtilitate.* Et contingit quandoque feminam incorruptam concipere, ex semine viri circa vas effuso, matrice feminea illud attrahente. Ut testantur *D. Thom. quolib. 6. ar. 18. Nav. l. 4. consil. 5. de frig. in priori editione, consil. 3. n. 23. in posteriori, cons. 2. n. 23.* Nec obstat huic conclusioni cautum esse *l. 1. §. Mittantur autem ff. de ventre inspiciendo,* ne muliere invita obstetrices ejus ventrem tangant. Quia id procedit, quando tactus minimè desideratur ad rem probandam: ut contingit in impregnatione: quæ sola ventris inspectione cognosci potest: secus in probatione virginitatis, quæ solo visu cognosci nequit, nisi tactus intercedat. Item quia in impregnatione id cautum fuit, ne tactu læderetur proles. Ut ait *Albericus l. Imperator, l. 2. n. 4. vers. Et pro hoc facit, ff. de statu hominum, & ibi Angelus n. 2.* Quæ ratio non concurrit in virginitate probanda. Et ideò hanc conclus. tenet *Host. c. pen. nu. 4. de prob. cap. Fraternitatis, nu. 1. de frig.* ubi *Abb. antiquus nu. 1. Jo. Andr. nu. 4. Ant. nu. 18. Anchar. n. 3. & 4. notab. 4. Prapos. num. 1. Alex. de Nevo in princ. n. 5. Felinus d. c. pen. nu. 2. notabil. 5. Franc. Aretinus consil. 142. Ex facto proponitur, dub. 4. num. 20. Greg. Lopez l. 5. verb. Mugeres, t. 8. p. 4. Fulvius Pacianus de probationibus l. 2. c. 2. nu. 17.*

Hinc deducitur, sanum consilium esse, ut judex districtè præ- 11 cipiat matronis, ut antequam feminam inspiciant quæ de ejus virginitate deponant, faciant ipsis præsentibus eam in balneo aquæ competenter calidæ lavari, & tanto tempore moram ibi contrahere, quantum necessarium fuerit, ut si forte glutino apposito verenda mulieris compressa sint, atque coarctata, ut virgo appareat, id liquefieri possit. Quia in valore matrimonii investigando quæcunque probationes possibiles adhibendæ sunt, & potiùs debent esse superfluæ, quàm diminutæ (ut probavi disp. 107. n. 1.) Sic docent *Hostiens. Jo. Andr. Anchar. Prapos. Alexand. de Nevo Greg. Lopez, nu. præcedenti allegati. Abbas c. Fraternitatis, n. 4. de frigid. Brunellus de sponsalibus concl. 28. limit. 5. n. 25. & 27. fine: Fulvius Pacianus de probationibus l. 1. c. 47. n. 129.*

VI. con-

12 VI. conclusio. Nunquam probat testis ex artis peritia deponens, nisi ex actis appareat eum fuisse diligenter interrogatum à judice, & examinatum. Quòd ejus testimonium non de certa scientia sit, sed de verisimili, & ideò diligenter examinari debet à judice, ut fidem faciat. Ita docent *Bart. l. Semel, n. 1. C. de re militari, lib. 12. Franciscus Aret. c. Propofuisti, nu. 15. vers. Advorte etiam, de probat.* Qui inde infert ipsum non probare, si non reddat causam scientiæ. Sed credo matronas sufficienter reddere causam, si deponant puellam esse virginem, eo quòd inspexere partes feminæ, in quibus deprehenditur virginitas. Ut colligitur ex *c. Propofuisti, de probat.* ibi: *Testimonio mulierum probavit, quæ per aspectum eam esse virginem asseruerunt.* Et docent *ibi Abb. n. 2. Baldus n. 2. vers. Ibi per aspectum. Calletus additionibus ad Fulvium Pacianum libro 2. de probat. cap. 2. litera D.* Sed ultra hoc exigitur, ut deponant quoque se sufficienter partes illas tetigisse. Quòd ex visu absque tactu non sufficienter probetur virginitas. Ut probavimus num. 10. At cùm ex visu, & tactu judicetur virginitas, sufficientem ejus reddunt causam matronæ ejus rei peritæ, si deponant eam feminam virginem reperiri: quod ejus partes diligenter inspexerint, ac tetigerint, & eam talem judicant. Sicut medicus sufficienter deponit de infirmi febre, si se arteriæ pulsum pertentasse asserat. Et latomus cœmentarius sufficientem fidem de quantitate sumptuum alicujus ædificii suo testimonio facit, testificans se totum id diligenter perlustrasse, atque inde id perspexisse.

13 Sed dubitabis, an matronæ, ac reliqui artis periti jurare debeant, ut suo testimonio fidem faciant? Pars negans suaderi videtur ex *c. Propofuisti, de probat.* ubi fit mentio de juramento mulieris dicentis se non esse cognitam, nulla de matronarum juramento mentione facta. Et *l. 1. ff. de ventre inspiciendo, paulò post principium*, de sola simplici obstetricum assertione mentio fit. Ubi *Glossa verb. Vel duæ*, ait fortè non exigi juramentum. Secundò, quia licèt regulariter, ut testes non astricti jurejurando minimè fidem faciant, *c. Nuper, in fi. de testibus l. Jurisjurandi, C. de testibus.* At id fallit in testimonio artis peritorum: ut de obstetricibus ad ventrem inspiciendum assumptis testatur *Glossa d. l. Jurisjurandi, verb. Jurisjurand.* Cæterùm tenendum est, id juramentum desiderari. Probatur ex *c. Fraternitatis, de frig.* ibi: *Districtè illis injungens sub periculo animarum.* Et ibi: *Qua tandem in fide sua sibi asseruere.* Deinde quod cum hæc res sit gravissima, non est rationi consonum, ut absque juramento matronis fides habeatur. Et ita de his affirmant *Glos. eod. c. Fraternitatis, verb. Districtè, & ibi Innoc. statim in princ. Hostiens. nu. 2. Joan. Andr. num. 5. & 23. Abbas nu. 11. Anchar. nu. 4. notabil. 5. Ant. nu. 17. Cardin. n. 3. Prapos. num. 7. & 8. Alex. de Nevo ibi in principio, nu. 9. 10. & 12. Bart. l. 1. in princ. num. 2. ff. de ventre inspic. Alber. in suo dictionario, lit. D. verb. Divortium, paulò post principium. Astens. 2. p. sum. lib. 8. t. 37. ar. 2. paulò post principium. Bald. d. c. Propofuisti, nu. 3. Anton. Cucus lib. 5. instit. majorum, t. 12. nu. 264.* Et in genere de cæteris artis peritis id tradunt *Host. Joan. Andr. Abb. Anchar. Prap. Alex. de Nevo eisdem locis. Covar. lib. 2. var. cap. 13. num. 4. concl. 4. Pinel. de rescind. vend. l. 2. p. 3. cap. 4. num. 3. Joa. Garcia de expensis cap. 34. num. 18. Matienzo lib. 5. recop. t. 11. lib. 1. glos. 2. num. 20. & 21.* & multi alii quos referunt, ac sequuntur *Mascar. de probationibus, concl. 1174. num. 48. Fulv. Pacianus de probationibus l. 1. c. 47. num. 21. Zevallos q. prac. q. 1. num. 25.* & alii quos hi referunt. Hoc tamen limitandum est, nisi assumpti fuerint à partibus de communi consensu. Cum enim tunc fides eorum sit ab utraque parte approbata, juramentum non est necessarium. Secus si à solo judice vel de judicis mandato periti illi electi essent. Sic aliis relatis *Fulvius Pacianus ibi à nu. 22. Covar. Jo. Garcia proximè relati, Mascard. nu. 51.* qui aliis relatis addit, nec teneri hos jurare, quando assumpti sunt à judice, de communi partium consensu. Similiter tenentur jurare, quando legis præcepto periti hi electi essent à partibus: sicut diximus teneri, quando judicis præcepto. Quod in neutro eventu liberè eligant, ut sic videantur omninò fidem illorum approbare, sed legis, aut judicis præcepto coactæ. Quamvis autem quando communi utriusque partis consensu periti electi sunt, non teneantur jurare: (ut proximè dictum est) at id nullatenus admitterem in matronis de communi partium consensu electis ad explorandam uxoris virginitatem, ad dissolvendum matrim. Quod cum nequeant conjuges in hac recedere jure suo, atque agatur de re tam gravi, & ubi subest maximum peccati periculum, nil confert consensus, ac approbatio partium, ne judex ex officio sufficientissimam, ac superabundantem probationem exigere teneantur, ut suæ conscientiæ satisfaciat: eo vel maximè, quòd in causa conjugali multa judex ex officio suppleat, ut nu. 25. dicemus.

14 Immò periti artis eligi debent à judice partibus præsentibus, & legitimè citatis, licèt relatio peritorum possit partibus absentibus coram judice fieri. Sicut ad depositionem aliorum testium pars debet citari, at non debet esse præsens depositioni, sed soli juramento. Constat ex *c. 1. de consang.* ibi: *Quocirca mandamus, quatenus utramque partem ante tuam præsentiam convoces, & facias testes coram te jurare.* Et ita docent *Bartolus l. Theopompus nu. 11. ff. de dote prolegata. Host. c. Fraternitatis, n. 1. verb. Ad tuam præsentiam, de frigid. & ibi Jo. And. nu. 1. Alexand. de Nevo ibi, principio, nu. 6. Mascardus de probat. concl. 1038. nu. 19. Fulv. Pacianus de probationibus l. 1. c. 47. nu. 120.* Et ratio est, quia potest pars opponere eos sibi esse suspectos. Unde hoc temperandum est, nisi electio peritorum facta esset communi partium consensu intercedente. Quoniam eum tunc partium approbationem habeant, non est harum citatio, aut præsentia necessaria. Et ita temperant *Iason cons. 200. nu. 13. vol. 2. Decius c. 2. nu. 62. de testibus. Covar. l. 2. var. c. 13. n. 5. concl. 5. Io. Garcia de expensis c. 24. n. 18. Fulvius Pacianus* alios referens *eod. c. 47. nu. 124.* Secundò limitandum est, nisi judex eos vocaret ad suam informationem. Ut multis relatis tradit *Mascard. de probationibus, in proœmio q. 5. nu. 39.*

VII. conclusio. Matronæ, ac cæteri artis periti non tenentur cum omnimoda certitudine testificari, sed tantùm verisimiliter, juxta æstimationem, quam ex artis peritia assequuti sunt: quando peritia versatur circa illas artes, quæ non constant certis & indubitatis disciplinę regulis. Quare in hoc distant ab aliis testibus, qui regulariter de veritate absoluta debent testificari. Et constat ex *l. 1. in principio ibi, Prægnantem videri, ff. de ventre inspiciendo.* Et ratio est, quod his peritis impossibile sit cum omnimoda certitudine attestari: eo quòd artis peritiam illam non habeant. Et ita docent omnes quos nu. 13. retulimus asserentes eos teneri jurare. Et multis aliis relatis tradunt *Masc. de probar. concl. 1174. n. 48. & 49. Fulv. Pacianus de prob. l. 1. c. 47. n. 17.* 15

VIII. conclusio. Duæ matronæ sunt necessariæ, & sufficiunt, ut de virginitate deponant: & idem in aliis artis peritis. Quia à regula generali, dictanti in ore duorum vel trium stare omne verbum, *c. In omni negotio, de testibus*, res hæc non excipitur. Quamvis enim aliqui textus videantur plures duabus matronas petere, jam illi satisfeci disp. 109. num. 8. ubi & adversus aliquos DD probavi sat esse duas matronas, quamvis mulier sola affirmet se virginem, id viro neganti. Et ideò ultra DD. ibi allegatos, sustinent hanc conclusionem *Ant. cap. Fraternitatis nu. 4. de frigid. Alex. de Nevo cap. fin. nu. 11. eod. tit. Monald. in summ.* ubi de matrim. *1. Qualiter & quando fiat divortium propter impedimentum coeundi. col. ult. vers. Item quando mulier. Alberic. in suo dictionario lit. D. verb. Divortium, paulò post princ. Ioan. de Friburgo in summ. confess. l. 4. t. 16. q. 16.* 16

Hinc deducitur, regulariter unius artis periti, aut matronę testimonium minimè sufficere: ut constat ex dictis nu. præc. At hoc fallit, quando unus solus reperiretur in civitate illa fide dignus: tunc enim illius testimonium satis esset. Quod probatur ex *auth. de non alienando, §. Quod autem, collat. 2.* ubi disponitur pro æstimando rei valore adhibendos duos artis peritos, si in civitate reperiantur, aliàs satis esse unum. Et ex *l. 1. §. fi. ff. de verb. obligat.* ibi, *Uterque alterius linguam intelligat, sive per se, sive per unum interpretem.* Ubi textus loquitur de uno interprete, & nulla alia probatio desideratur. Et ita docent *Bart. l. 1. n. 4. C. de ponderat. & l. fi. in fi. C. ad l. Corn. de sicariis, & l. 1. in prin. n. 4. vers. Sed quæro, ff. de ventr. inspiciendo, Anch. c. Laudabilem nu. 5. not. 6. de frig. Ant. c. Propofuisti, nu. 6. de probat. & ibi Decius à nu. 18. in nova edit. Felin. ibi nu. 7. vers. Fallit tertiò, Bald. c. pen. n. 3. eod. t. & ibi Barbatius col. penul. nu. 12. Ant. Gom. t. 2. var. c. 9. nu. 5. Mascard. de probat. concl. 1174. num. 21. Fulv. Pacianus l. 1. de prob. c. 47. num. 35.* Atque hoc extendunt alii, qui rejecta contraria Abbatis opinione, quamvis causa sit ardua. Sic *Felinus ac Decius, Mascard. num. 25. Fulv. Pacianus n. 36. & duplici sequuti.* Qui tamen hoc intelligit cum *Aretino d. c. Propofuisti, nu. 12. & 13. & Mascardo eo. num. 25.* quando in re ardua unus ille testificans, aliis deficientibus, esset artis illius peritissimus, atque in ea valdè excellens: quod si talis non sit, vocandus est alius ex loco vicino. Et quamvis prædicti DD non loquantur specialiter de matronis assumptis ad testificandum de feminæ integritate, ut vel sic dissolvatur matrimonium: at cum eadem sit ratio de ipsis, ac aliis artis peritis ad testificandum in re ardua assumptis, idem dicerent de his matronis, eo vel maximè, quòd absolutè, & in genere loquantur de iis, qui juxta artis peritiam testificantur, sub quibus hæ matronæ comprehenduntur. Adde in *c. Propofuisti, & c. pen. & c. Fraternitatis, allegatis*, in quibus multi ex authoribus citatis tradunt hanc doctrinam, sermonem haberi de matronis assumptis ad dictam testificationem, quare manifestè in illis quoque eandem doctrinam tradunt, ut una sufficiat, quando plures nequeunt haberi in illo oppido. Quod est intelligendum juxta limitationem positam, quando ea esset artis peritissima: eo quòd res hæc sit valdè ardua. Sed quamvis hęc pars tanquam satis probabilis possit amplecti ob tot tamque gravium authorum approbationem: at multo magis placeat eam doctrinam tantum esse veram, quando res non est ardua, sed de levi, aut nullo alicujus præjudicio agitur. Quare ubi res est ardua, nullatenus unius testimonio standum est, quamvis unicus artis peritus sit in eo oppido: sed convocandus erit alius ex vicino loco. Quod affirmant *Abb. c. propofuisti, n. 5. de probat. & Io. Garcia de expens. c. 24. nu. 20. 21.* Quia regula generalis est, ut testimonium unius quamvis dignitate præditi fidem integram minimè faciat. *l. Iurisjurandi, in fi. c. de testib. c. Licet universis, de testib.* At nullus est textus excipiens hunc casum: nec illi, quibus contrarii innituntur, hanc exceptionem probant. Nam §. *Quod autem*, loquitur quando Ecclesia vult æstimationem rei suæ nosse, ut tradat eam in emphyteusim, quare non mirum est, si decidatur unicum æstimatorem sufficere, aliis deficientibus. Quia non agitur nisi de Ecclesię instructione ut suę utilitati consulat: & accepturo in emphyteusim incumbit sibi prospicere, & aliundè consilium capere, an sibi ea expediat æstimatio. Nec *d. l. 1. §. fi. allegata* etiam pro contraria sententia, illi favet. Quia 17

opti-

optimè citato Bartolo respondet *Joan.Garcia nu* 21. interpretem longè distare à teste, quod hic ab uno contra alium sumatur: ille verò ex consensu utriusque sicut arbiter, aut arbitrator. Quare non mirum est, si unico teste non sufficienti sufficiat unus interpres. Adde, si teatus hic aliquid probaret, probaret etiam non deficientibus aliis artis peritis sufficere unum: nam unus interpres semper sufficit. At hoc in omni sententia est falsum. Ex his deducitur: in hac causa conjugali non sufficere unius matronæ etiam peritissimæ depositionem, quamvis ea sola in illo oppido reperiatur, sed aliam ex vicino oppido convocandam esse. Cùm causa hæc sit valdè ardua, & tendat in magnum matrimonii præjudicium, nimirum, ut initum dissolvatur, concessa ad aliud transeundi facultate: & agatur de maximo animarum dispendio.

18 IX. conclusio. Quamvis negativa sit difficilis probationis, & major fides habeatur paucis affirmantibus, quàm plurimis negantibus (de qua re egi l.14. tota disp.27.) at in testimonio artis peritorum, & subinde matronarum, nil distat inter affirmantem, aut negantem depositionem, sed æquè creditur affirmanti, ac neganti. Ratio disparitatis est, quod in aliis rebus testis affirmans, v.g. Petrum homicidam fuisse, testetur de re, quæ sensu percipi potest: quod secus est in negante. Nam cum non semper possit esse cum Petro, ipsumque intueri potuit Petrus eo teste absente, aut non intuente, homicidam esse: nisi sit negativa coarctata loco, & tempori (ut explicui d.disp.27.) At cum ex artis peritia quis testatur, æquè artis illius regulis subjicitur pars negans, ac affirmans: ut feminam esse, aut non esse virginem: expensas ædificii attingere mille aureos nummos, vel non attingere. Et ideò ita docent *Bart. l. Diem proferre, §. Si plures, fin. ff. de receptis arbitr. Et ibi Bald. vers. Nam tunc distinguit. Alberic l.1. n.6. vers. Secundò casu, ff. de ventre inspiciendo. Aret. l.1. §. fin. n.42. vers. Tu autem adverte, ff. de verb. oblig. Felin. cap. In nostra, nu.8. vers. Et istis adde, de testib. Socin. senior, reg. 508. in 2. fallent. de reg. juris. Ant. Gabr tom.3. commun. lib.1. de testibus, concl.4. nu.14. limit.6. Fulv. Pacianus de probat. l.1. c.50. n.58. & c.47. n.3.*

19 X. conclusio. Peritiores in arte quamvis pauciores prævalent pluribus minus peritis. Quia cum radix testificandi sit artis peritia, ubi ea major est, licet in testibus paucioribus, præponderat majori testium numero præditorum minori peritia. Et ita docent *Speculat. t. de probat. § fin. nu.27. Abbas c. penul. nu.1 eod. tit. Felinus cap. Praposuisti, in fine, eod. tit. Alciatus l.1. § fin. nu.48. ff. de verb. oblig. & ibi Aret. num.40. Gallinula num.4. Roman. num.9. Mascard. de probat. concl.1174. num.42. Fulv. Pacianus de probat. lib.1. cap.47. num.165.*

20 XI. conclusio. Cæteris paribus magis est habenda fides testificantibus virum esse potentem, quam dicentibus frigidum: ut si æquales numero, & peritia sint testes. Quod illi verisimiliora, ac naturæ aptiora testentur, cum potentia coeundi sit qualitas naturalis, eaque præsumatur, dum frigiditas non constat. Et ita docent *Innoc. c.1. n. fi. de frig. Corset. in suis sing. singulari incipienti, Duo testes deponunt. Petr. Greg. in syntag. juris, l.9. cap. 12. nu.11. Gul. Pacian. de probat. l.1. c.50. num.62.* Similiter duabus matronis deponentibus feminam esse virginem potiùs creditur, quàm æqualibus eam esse corruptam testantibus. Quia illæ habent naturæ, ac juris præsumptionem pro se: virginitas enim præsumitur, cum sit qualitas naturalis. Sic allegato *Curtio* docet *Fulv. Pacianus de probat. l.2. c.2. nu.12.* Quòd benè limitat *nu. 13. & l.1. c.50. nu.60.* quando res dubia esset, non existentibus verisimilibus conjecturis corruptionis feminæ: nam his existentibus, ut si probetur juvenem dormiisse cum ea, plus creditur affirmantibus eam esse corruptam. Et in hoc casu intelliguntur *Baldus l. Testium nu.37. vers. Quartò dixi, C. de testib. Jacob. de sancto Georg. l. Ob carnem, §. Si testes, nu.7. vers. Quartò judex, ff. de testibus Felin. c. In nostra, n.7 vers. Et præferuntur, de testib. Decius cons.368. In causa n.3. vol.3.* dicentes magis credi obstetricibus feminam esse corruptam attestantibus. Ex quo infero, in causa separationis matrimonii ratione impotentiæ viri, quando de ea non constat, magis habetur fides cæteris paribus matronis asserentibus feminam esse corruptam. Quod cum dormierit una cum viro, sit vehemens corruptionis conjectura.

21 XII. conclusio. Quamvis regulariter ad mulierem inspiciendam eligendæ sint matronæ honestatis gratia, ut constat ex *c. Praposuisti*, & ex *c. pen. de probat.* & ex *c. Fraternitatis*, & ex *c. fin. de frigid.* at ubi agitur de qualitate, altiorem peritiam ad judicandum desideranti, quàm quæ in feminis reperiretur, ne probationum facultas pereat, aut matrim. validum dissolvatur, vel irritum approbetur, medici periti adhibendi sunt, qui feminam inspiciant. Quod hujus rei gravitas, ac necessitas præponderet naturali honestati. Sicut à medicis aspicitur, ubi necessitas urget morbi. Et prob. ex *c. Ex lib. de frig.* ibi: *Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adjuvari.* Et *c. Fraternitatis, verb. Per hac autem, eod. t.* ibi: *Nisi per incisionem, aut alio simili modo violentia inferatur.* Nam uterque textus supponit in his eventibus feminam à medicis inspiciendam: utpotè, qui nec id judicare nec decidere possunt absque conspectu. Et ita docent *Franc. Aret. cons.141. dub.4. num.15. vers. Venio nunc ad quartum,* referens id effectum fuisse cum Dorothea filia Ludovici, Marchionis Mantuæ, *Decius c. Praposuisti, nu.3. notabil.2. de probat.* Et dicens esse verissimum, & observatum cum filia Ducis Parmæ, *Fulv. Pacianus de probat. l.2. c.2. nu.33. & 34.* Quamvis *Tiraquel. l.4. connubiali, nu 28. vers. Proinde,* non rectè relatis *Decio, & Aretino* authoribus hujus sent. sic dicit: An tamen benè senserint, aliorum sit judicium.

XIII. conclusio. Et si regulariter publicatis attestationibus 22 non possint alii testes admitti, saltem super eisdem articulis: ut constat ex *c. Fraternitatis, de testibus, & clem. 2. eod. 2.* Id tamen fallit in testibus ad virginitatem feminæ inspiciendam inductis, quales sunt matronæ vel medici, possunt enim alii induci post eam publicationem. Constat ex *c. pen. de probat.* Et tradunt *ibi Gloss. verb. Pars, Innoc. c. nu. Host. nu.4. Joa. Andr. nu.2. Ant. n.3. Abbas statim in prin. notabil.2. Fuld. nu.1. Imola statim in prin. Felin. num.2. not.3. Franc. Aret. num.4. notab.4. Navar. l.4. cons. de frigidis, in priori edit. cons.3. in fi. in poster. cons.2. fin. Fulv. Pacian. probat. c.47. num.77.* Atque id verum est, quamvis id tendat in professionis emissæ præjudicium. Constat ex *d. c. pen.* nam matronæ ibi inductæ sunt ad inspiciendam conjugatam, volentem ex aspectu probare se virginem, & proinde professionem à se factam valuisse, eo quòd matrim. non consummarit, adversus virum petentem eam sibi restitui, & tamen publicatis attestationibus aliæ matronæ admissæ sunt. Et ita docent *Ant. Abb. Imola, proximè allegati.* Et quamvis *Glos. eod. c. pen. verb. Pars, & ibi Ant. nu.10.* velint speciale esse in matrimon. ut publicatis attestationibus alii testes admittantur: eo quòd sententia in illo lata non transeat in rem judicatam. At verius est, id est generale in omnibus causis decidendis per artis peritorum testimonia, quoties illi nequeunt de certa scientia, sed tantùm de verisimili deponere. Et ratio est, quia priores testes facilè decipi potuere. Et ideò hoc esse generale in omnibus his causis suadetur ex ratione tradita hujus admissionis novorum testium, *d. c. pen.* ibi: *Quia sæpè manus fallitur, & oculus obstetricum.* Quæ cum sit generalis, ac communis omnibus his causis, decisio quoque communis esse debet. Et ita fatentur *Abb. Bald. Felin. Franc. Aret. proximè allegati.* Qui benè addit, posse in omnibus his causis induci tunc alios quoscunque testes, quamvis non sint ejus artis periti, sed aliter de veritate deponunt. Quod eadem ratio facilitatis deceptionis priorum testium militet. Possunt autem recipi novi illi testes publicatis attestationibus, sive ex judicis officio, sive ad patris instantiam producantur. Et ita docent *Abbas, Bald. Felin. Fulv. Pacianus proximè citati,* ita bene intelligit posse ad patris instantiam, quando ei modo nil imputari potest, quare eos prius non produxerit.

Immò in causa conjugali possunt etiam lata jam sententia 23 alii testes recipi, nedum solùm publicatis attestationibus. Ut constat ex *c. Later, de senten. & de jud. & cap. Fraternitatis, de frigid.* Et ratio est, quia in ea non transit sententia in rem judicatam. Et ita tradunt *Innoc. c. pen. nu. nu. de probat. & ibi Host. nu.4. Jo. Andr. nu.2. Ant. nu.6.* An verò id sit generale in omnibus causis, quæ per artis peritorum testimonia deciduntur: pendet solutio ex ea quæstione an similiter in illis sententia non transeat in rem judicatam: si hoc enim verum est, idem dicendum erit: secus si transeat. De qua quæst. (quia ad rem nostram non facit) consulendi sunt *Franc. Aretin. c. Praposuisti, de probat. & ibi Decius, & DD. Pin. l.2. p.3. c. ult. n.6. C. de rescind. vend. Lupus l.2. §.5. nu.155. Sed cadit hoc congruè, C. de pactis interempt. & vend.*

Ex dictis infertur, in causis in quibus exuberat judicis offi- 24 cium, ut in beneficialibus, ac conjugalibus, posse judicem suum officium interponere, non tantùm in iis, quæ pars intentare nequit: ut in *c. Consituerunt, de appel. & cum nobis olim, de elect.* sed in iis etiam, quæ potest pars. Constat ex *c. pen. de prob.* ubi, quia de matrim. dissolvendo agebatur, pars poterat producere testes publicatis attestationibus: (ut diximus num.12.) & tamen judex eos ex officio produxit, ibi: *Volumus, & mandamus, ut adhuc honestas matronas, providas, ac prudentes, deputare curetis.* Et notant *ibi Host. nu.4. Jo. Andr. num.2. Abbas in principio, notab. ult. Franc. Aret. num.5. notab. ult. Felin. num.2. notab.7. Card. num.1.*

Quinimmò in his causis conjugalibus judex ex officio multa 25 supplet. Quod benè docet *Card. c. fin. n.1. verb. Nota, quod virginitas, de frigid.* Et probat ex eo textu, ubi quia de matrim. ratione impotentiæ dissolvendo tractabatur, judex ex officio fecit per matronas inspici uxorem, interrogavit presbyterum parochianum, ac multa alia fecit.

Potest etiam ex officio corrigere dictum testis parte non pe- 26 tente, quoties testis deponit juxta artis peritiam. Ut per *l. Arbitro, ff. qui satisdare cogantur,* docent *Bart. ibi numer.4. Franciscus Aret. c. pen. nu.6. notab. ult. de probat. Fulv. Pacianus de probationibus, l.1. c.47. n.71.* quod limitat *nu.72.* ut procedat ante quàm judex sententiam tulerit.

Similiter potest judex in causa conjugali facere ex officio suo, 27 parte non petenti, ut allegata impotentia viri aut feminæ arctitudine, inspiciatur vir aut femina, ut vel sic constet an matrimonium sit validum, necne. Quia suum est cavere animarum periculum, quod imminet si matrimonium illud sit irritum. Deinde, quod in causis conjugalibus judicis officium exuberet, & suppleat multa, quæ posset pars intentare. Ut probavimus triplici nu. præced. Et ita docent *Abbas c. Fraternitatis, num.4. de frigid. & ibi Alex. de Nevo in princ. nu.5. Astensis 2. p. sum. l.8. t.37. ar.2. paulò post principium.*

Tan-

28 Tandem id speciale est in causis conjugalibus, & in omnibus aliis, in quibus animæ periculum vertitur, & agitur de peccato vitando, ut quamvis actor nil probaverit, & proinde nulla sit pro actore præsumptio, adhuc sit juramentum deferendum reo, & hoc fit ad purgandam omnem suspicionem. Constat ex *c.Continebatur, de desponsal.impub.* ubi puella erat actrix ad probandum copulam minimè intervenisse, atque proinde matrim. fuisse irritum, & nil probavit: & tamen textus ait fidem habendam esse marito, qui copulam intervenisse affirmabat, si id firmaverit juramento. Defertur ergo juramentum reo, actrice nihil probante. Et ita animadvertunt *ibi Glos. verb. Juramento, in fi. & ibi Abbas n.8. Alex.de Nevo,n.21. Prapos.num.6.* Ex quo infero, si volenti contrahere matrimonium, opponatur impedimentum aliquod, quamvis id minimè probetur esse petendum juramentum à reo, quo juret id impedimentum non esse. Et quamvis nullum Doctorem invenerim, qui in propriis terminis hoc asserat; constat ex doctrina tradita. Cùm enim tunc tractetur de vitando peccato, quod committitur ineundo matrimonio cum impedimento aliquo, deferendum est juramentum reo, quamvis actor nil probet.

DISPUTATIO CXIV.

Utrùm conjugi impotenti, ut viro frigido: aut mulieri arctæ, integrum sit contra matrimonium proclamare? an potiùs id jus proclamandi soli competat potenti?

SUMMARIUM.

Proponitur ratio dubitandi, num. 1.
An viro impotenti integrum sit contra matrimonium proclamare? 2.
Quid, si proclamet, ut ad alias nuptias transeat? 3.
Quid, si propriam impotentiam nosset tempore matrimonii? 4.
An possit tunc implorare officium judicis, ut matrimonium separet? 5.
An femina, ex parte cujus est impotentia, possit proclamare adversus matrimonium, sicut potest vir, quando ipse est impotens? n.6.

1 RAtio dubitandi in hac disp. ea est, quod non audiatur is, cujus non interest, *c.Non solent, 2.q.6. & c.Cùm inter, de elect.* At separari matrimonium non interest impotentis. Cùm sibi injuria non irrogetur, eo quod potest habitare instar fratris, & sororis (ut probavi disp.97.num.4.) nec potest ad alias nuptias transire: Non ergo jus hoc proclamandi competet impotenti, sed soli potenti.

2 Cæterùm quando impotentia se tenet ex parte viri, res est certa posse ipsum proclamare adversus matrimonio. Quia sua interest ipsum dissolvi, nec compellatur ad onera matrimonii irriti sustinenda. Atque id constat ex *c.1. de frigid.* ubi vir proclamavit propriam frigiditatem allegans, & auditus est. Et ita docent *Gloss. in c.2. verb. Idcirco 33.q.1. Abb. antiquus d.c.1. n.3. & ibi Jo. And. num.3. Abbas n.1. notab.1. Alex. de Nevo n.1. Prapos. num.4. Sylv. Matrimonium 8.q.16. dict.5.* & ex Theologis *Palud.4. dist.34. q.2. ar. 1. concl.3. nu.9. fine D. Ant.3.p.t.1.c.12.§.1.*

3 Hoc tamen temperandum est, si vir propriam frigiditatem alleget; ut id matrimonium dissolvatur, ac eximatur ab ejus oneribus sustinendis. Si enim eò tendat, ut sibi ad alias nuptias transitus permittatur, audiendus est. Quod petitio sua adversetur allegationi: siquidem frigidus, ut est incapax hujus matrimonii, ita & cujuscunque est. Et ita docent *Gloss.*, & *Alex. de Nevo, nn. praced. allegati.* Sed benè *Alex. de Nevo eo. c.2. nu.3.* hoc intelligit, quando vir allegat propriam frigiditatem: si enim allegaret maleficium, audiretur. Quia maleficium communiter est tantum respectu illius feminæ, cum qua contraxerat (ut probavimus disp.94.num.4.) & illa probato maleficio capax erit alterius matrimonii. Et cum hæc quoque ratio militat, quando allegat illam impotentiam respectu illius feminæ, similiter tunc audiendus erit ad effectum alterius matrimonii ineundi.

4 Secundò temperandum est ut liceat viro proclamare, suam impotentiam allegando, quando illius ignarus fuit tempore matrimonii. Cùm enim dolus nemini patrocinari debeat, minimè audietur, si illam tunc norit. Argumento ex *c.1. de eo, qui duxit.* Et ita sentiunt *Glossa, Palud. D. Ant. Sylv. n.2. allegati.* An verò teneatur tunc vir eam feminam habere ut sororem dixi disp.97.nu.9. & 10.

5 Si tamen periculum incontinentiæ ex consortio cum ea morore existimata subesset, posset utique vir adire judicem: & petere, ut ex officio suo eos separet. Nam judex in hoc eventu tenetur conjunctionem hanc non permittere, quamvis velint, ut frater, & soror simul esse. Ut probavi disp.97.num.5.

6 Major difficultas est, an quando impotentia se tenet ex parte feminæ illam ignorantis tempore matrimonii, posset reclamare contra matrimonium allegando suam impotentiam? Nam ratio num. 1. proposita partem negantem suadet: eo quòd feminæ non intersit id matrimonium dissolvi. Et ita videntur tenere *Gloss. Abb. antiquus, Jo. And. Abbas, Alex. de Nevo, Prap. num.2. allegati*, tanquam speciale enim id de viro concedere videntur, reddentes eam rationem, ut vir ab oneribus matrim. sustinendis absolvatur. Quæ ratio non habet locum in uxore. At melius *Palud. D. Ant. & Sylvest. nu.2.* relati, id quoque in femina admittunt. Quod satis sua intersit separari ab eo, qui verè non est suus vir, nec ipsi subiici, & restitui sibi dotem. Nec æquum est eam cogi simul esse instar sororis. Cùm tantùm se obligarit ad habendum ut virum, ac culpa vacarit.

FINIS TOMI SECUNDI.